Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIX
F
22
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DE ANIMALIBVS INSECTIS
LIBRI SEPTEM,
CVM SINGVLORVM ICONIBVS
ad viuum expressis.

AVTORE VLYSSE ALDROVANDO
in almo Gymnasio Bonon: rerum naturalium professore ordinario

AD SERENISS: FRANC. MARIAM
SECVNDVM,
VRBINI
Ducem Sextum.

Cum Indice copiosissimo

Semper honos, nomenq; suum, laudesq; manebunt.

Cum priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis.

Bonon: apud Ioan: Bapt: Bellagambam cum consensu Superiorum An: 1602.

Digitized by Google

SERENISSIMO PRINCIPI
FRANCISCO
MARIÆ SECVNDO
VRBINI DVCI
SEXTO.

NON possum equidem eos non probare vehementer (Serenissime Princeps) qui morem antiquitùs receptum secuti, lucubrationes ingenij sui, & monumenta, quæ in publicum exire volunt, ijs nuncupant, quos vel amant, vel reuerentur, licet in Imperio sint constituti: his enim par est, vel in primis huiusmodi libros offerre, dicareq́;, partim vt ijs nos ita plurimùm debere testemur, partim vt eos aduersus maleuolorum morsus, patronos nobis quodãmodò adoptemus, partim etiam, vt ad philosophandum hoc modo eosdem alliciamus. tùm enim demùm Regna, aut Respublicæ optimè se habebunt (vt aiebat admirabilis Plato) cùm aut Principes circa philosophiam, aut philosophi circa Imperium versabuntur. Cęterùm quia sicut fortasse pleriq́; homines me rectè in hoc sentire, & opinari libenter fatebuntur, ita acriter negabunt hoc opere de Insectis, quod Celsitudini tuæ nunc offero, aliquid esse, quo probari queat, aut me tibi quàm maximè deuinctissimum existere; aut Principem seu Regem doctrina huiusmodi ad naturalem & ciuilem scientiam magis promoueri posse. Ego verò istorum voces facilè contemnam: etsi enim animalia hæc adeò parua sunt, vt vix cognoscantur, & multa ex cognitis à vulgo contemnantur, à cordatis tamen hominibus, qui res non magnitudine, sed pondere æstimant, habentur in pretio, & admiratione. Tanta in his profectò elucet Dei sapientia, tanta sui (vt ita dicam) demonstratio, vt ob id Camelis, Elephantis, nedum Leporibus, & Cuniculis meritò sint præferenda. Hoc fecisse veteres illos Ægyptios in omni disciplinarum genere præstantissimos, vel ex eo manifestum, quòd ex Ranis, Cancris, Ostreis, Cicadis, Vespis, Araneis, & alijs minutissimis id genus sexcentis, multò plura, & magis abstrusa obseruatis eorum naturis deduxere hieroglyphica, quàm ex bestijs, quantumuis magnis & ingentibus. Id porrò Scarabæi vnius contemplatio, quam nobis scriptam reliquit Orus Apollo Niliacus, palam ostendit. Cùm „ mas (inquit) sobolem procreare vult, Bouis fimum nactus, globulum ex eo „ eiusdem cum mundo figuræ fingit: quem vbi ab ortu in occasum auersis pedi- „ bus volutarit: mox pilam hanc in terra defossam reponit in dies octo & viginti, „ nam & totidem diebus Luna duodecim Zodiaci signa perlustrat, sub qua toto illo tempore permanens animatur, ac semen vitale suscipit Scarabæorum ge-

Digitized by Google

nus; Nono autem, & vigesimo die apertam pilam in aquam conijcit (cum enim diem esse putat, quo & Luna cum Sole congrediatur, & mundi insuper fiat generatio) quæ dum in aqua aperitur, prodeunt animalia, hoc est, Scarabæi. Quod autem sacratum scripturarum interpretes eximij; Basilios dico, Ambrosios, & Augustinos, an non & ipsi pariter animalculis istiusmodi summam Dei sapientiam, & prouidentiam, non minùs, quàm Cœlo ipso, & Sole nobis declarari affirmant, & prædicant? An non quàm plurima ex his ad Christianæ vitæ institutionum documenta passim colligunt, & collecta enarrant? Negent ergo, qui volunt, homines philosophos, aut male suam industriam in his Insectis quantumuis pusillis, & sordidis collocare, aut conscriptas de his lucubrationes indecenter principibus viris offerre, dummodò sciant, non me, aut mei similes, sed Naturam & Deum ipsum calumniari. At ego interim ineptè nimis, cum tua Celsitudine egisse me sentio, quasi nesciam te ab ineunte ætate, non humanioribus tantùm litteris, sed & Naturali Philosophiæ simul, & Ciuili operam tam seriò dedisse, vt inter omnes nostri æui Principes tam doctrina, quàm prudentia primum locum non immeritò tibi comparaueris. Enimuerò Celsitudinem tuam ad hæc omnia præclaro quidem naturæ impetu, & sponte commotam reor; ea tamen conditione, vt constanter asseram, plurimum etiam tibi ad id maiorum tuorum innumera, eaq; perillustria exempla profuisse. Quis enim ignorat tuis illis Heroibus sapientissimis, atq; præstantissimis nihil æquè magnum fuisse, aut volupe, quàm vt eximio virtutum suarum splendore posteritati omni, nedum suis prælucerent, iterq; certissimum ad veram solidamq; laudem ostenderent. Tu igitur ex his (Dux Serenissime) virtutes omnes, quibus mirificè fulges, liberalitatem in primis, beneficentiam, & de omnibus deniq; benemerendi studium, tanquàm gentili fonte, sic iure tuo exhausisti, vt, quod tibi cum illis commune erat, proprium omnino feceris. Hinc est, vt nemo te constantiùs doctos viros (cæteros prætermitto) maiore studio, humanitate, beneuolentia, atq; etiam liberalitate amet, foueat, & prosequatur. Hæc ego non ab alijs accepta refero, sed re ipsa expertus nota omnibus, & vulgata esse cupio. Tu enim commentarios meos de auibus ad te honoris causa anno superiore missos, non modo Bibliotheca illa tua, cuiuscunq; professionis libris instructissima, non indignos existimasti; sed me ipsum quoq; summa liberalitate es prosecutus. Vt ergo aliquod grati animi testimonium, ac pignus Celsitudini tuæ in hoc meo senio exhiberem, volumen hocce de Insectis nunc do, dicoq; vt Patrono meo clementissimo, atq; munificentissimo. Vale Princeps optime, & Nestoris annos tibi, & bonis omnibus feliciter viue.

Ad

Digitized by Google

Ad Lectorem.

INTER omnes philoſophiæ naturalis partes, candide lector, quarum cognitio difficilis, contemplatio laborioſa, naturaque recondita eſt, eam ego difficillimam offendi, quę circa Inſecta verſatur, idq; vel maximè ob notabilem ac admirandam eorum paruitatem, adeo vt ἄτομα potiùs quam ἔντομα quædam, quin pleraq; rectè dixeris. eaq; ratio eſt, cur nulli hactenus (quòd ſciam) de ijs quicquam memorabile memoriæ prodiderunt. Solus enim Ariſtoteles ex Græcis nonnulla quidē ſcitu digna de ijs reliquit: plura ex Latinis Plinius, qui ea ex veterum cùm Græcorum, tùm Latinorum monumentis, quæ nūc à nobis deſiderantur, in ſuum opus naturale ſparſim congeſſit; ſed ita mutila, ita deprauata, vt ſemper ſit, qui ea emendare & priſtinę integritati reſtituere laboret: ita cōciſè & breuiter conſcripta, vt eorū obſcuritas plurimos fallat; quæ eò etiam maior eſt, quò res ipſa minus cognoſcitur, ob loci diſtantiam, in quo naſcitur, aut corporis exiguitatem. Audio & quoſdam noſtri æui viros aliquid in hac opera conatos fuiſſe, ſed eorum conatus nondum videre mihi contigit. Haud ſatis tamen laudare eos poſſum, quòd in re tam ardua peruestiganda operam ac tempus impenderint. Sin ſuas lucubrationes in lucem prodire noluerint, quò minus alios iuuent, & mihi non exiguam laborum horum partem ſubleuent, ſummoperè doleo. Quales autem & quanti hi labores ſint, tu velim, candide lector, iudices. Cùm autem mecum reputo, quot dies ijs impenderim, quos ſumptus fecerim, mirari ſubit, quo modo tot animalcula inuenire, examinare, deſcribere potuerim. Equidem illorum inueniendorum cauſa, in ſuburbium, non ad recreandum animum (vt plerique faciunt) totis æſtiuis ac autumnalibus menſibus, me conferebam; vbi ruſticos & prece & pretio excitabam, vt, ſi quid per agros, ſub terra, in aquis Inſectorum ſiue volatilium ſiue reptilium inuenirent, ad me deferrent: Si quid portabatur nomen, naturam, locumq̄ue vbi cepiſſent, inquirebam, ac ſæpe etiam ipſe vnà cum amanuenſibus & pictore, cùm ob continua ſtudia feſſi eſſemus, per vinea, agros, paludes, monteſq; expatiabar: pictor ſecum penicillum, amanuenſes pugillares & ſtylum ferebant; ille, ſi quid caperemus pictu dignum, pingebat, illi quod notatu erat dignum me dictante notabant; atq; hoc modo tam variam Inſectorum ſupellectilem nanciſci contigit. Verùm, ſi eiuſcemodi meos labores ceu nimiam curioſitatem quis redarguat, is magnoperè fallitur: ſiquidem quæ ad nos non pertinent, ſcire & indagare velle curioſitatis vitium eſt, ſed hæc ad nos pertinent maximè: ſin imperfectos eſſe contendat, quia nemo vnquam eiuſcemodi animalcula, ob infinitas eorum ſpecies obſeruare queat, eum ego obnixè rogabo, vt quæ à me derelicta ſunt, eâdem animi erga ſtudioſos propenſione, eâdemq; voluntate ac voluptate, addat. Spero interim, quin certò mihi perſuadeo, & iucundum fore legentibus hocce meum opus, & non inutile: iucundum autem, cùm in tantillis beſtiolis, tam varios colores, conſtitutionemq; corporis omnibus numeris abſolutiſſimam, robur item atq; virtutes plurima laude dignas, ſit conſpicere. Tanta autem nonnullis colorum diuerſitas, vt ne Apelles, aliuſuę præſtantiſſimus pictor eos æmuletur. Robore & animi & corporis cæteris beſtijs, præfertur Leo, eum vel minimus Culex in Meſopotamia vincit, & cùm Aquila auiū regina Scarabæus congredi non timet. Apes verò & Formicæ, vt infinita alia prætercam, arte, ac prudentia cætera animantia, & ipſos etiam homines ſuperant. Quæ omnia vt iucundiſſimum eſt contemplari, ita quoq; ab eiſdem ad labores, prudentiamq; adhortari, & plurima remedia aduerſus quàm multos morbos hinc haurire, aliaq; ad humanos vſus neceſſaria, vt ab Ape mel & ceram, ab Erucis holoſericum, ab alijs alia, vtilitati ſummę adſcribendum eſt: quæ qualis quantaq; ſit, tu lector candidiſſime, iudica, & vale.

Digitized by Google

EGO *Fr. Daniel Mallonius sac. Fesulanæ Cong. Sancti Hieronimi, Theologiæ professor publicus atq; pro Archiepiscopali Cur. Bononien. Reuisor deputatus, opus Excellentissimi atq; inter præcipuos nostræ ætatis Philosophos eminentissimi Vlissis Aldrouandi, quod de animalium Insectorum historia inscribitur, admirabili eruditione conscriptum, diligenter legi, & quod nihil contra sanctæ fidei dogmata vel probatos mores, vel sac. Indicis regulas contineret, vt typis mandaretur probaui.*

Idem qui supra Fr. Daniel Mallonius.

EGO *Fr. Aloysius Festa Vrceanus in Conuentu Sancti Dominici de Bononia Baccalaureus, & Sanctissimæ Inquisitionis Vicarius, hoc opus de Animalium Insectorum historia inscriptum, atq; per Illustrem admodum, eruditissimumq; virum D. Vlissem Aldrouandum Philosophum suæ tempestatis celeberrimum, compilatum, diligenter perlegi, cumq; nihil in eo quod fidem, bonos mores, seu catholicos principes lædat, animaduerterim, quinimò opus & doctrinæ subtilitate, & styli nitore, & rerum, quæ in eo tractantur, copia, & varietate adeò insigne compererim; vt ne dum philosophis, verùm & theologis quàm vtile futurum iudicauerim, ideo facultatem, vt imprimatur, concedo.*

Ita est ego Fr. Aloysius qui supra.

Digitized by Google

Insecta sunt animalia parua habētia incisuras, seu annulos, vnde et annulosa dicunt Alberto. Horum alia, vel sunt

- Terrestria. Quorū alia
  - Pedes habēt. Quorum rursus alia sunt vel
    - Alata, alas habentia
      - Detectas anelitra dicta
        - Quatuor
          - Mēbranaceas. Quorum alia sunt
            - Fauifica
              - Apis
                - Domestica
                - Syluestris
              - Fucus
              - Fur
              - Vespa
              - Crabro.
            - Non Fauifica
              - Cicada
              - Orsodacna
              - Perla
              - Cimex Syluestris
          - Farinaceas
            - vt Papilio
              - Vulgaris
              - Lucernarius
              - Alijq;
        - Binas
          - Muscarum genera
          - Tabanus
          - Culex
          - Ephemerum
      - Opertas, quæ Coleoptera, seu Vaginipennia vocantur, vt
        - Locusta
        - Gryllus
        - Scarabæus
        - Cantharis
        - Ips
        - Buprestis
        - Coccoius
        - Cicindela
        - Blatta.
    - Aptera, siue alis carētia, quorum alij dicuntur
      - Paucipeda, habentq; pedes vel
        - Sex, vt
          - Formica
          - Cimex
          - Pediculus
          - Ricinus
          - Pulex
          - Lens. Cossus
          - Forbicina
          - Talpa
        - Octo
          - Scorpio
          - Araneus
        - Duodecim, Geometra
        - Quatuordecim, Eruca.
      - Multipeda
        - Millepeda, siue Centipeda.
        - Oniscus siue Asellus
        - Scolopendra terrestris
        - Iulus
  - Pedibus carent, vt
    - Vermes nascentes, vel in
      - Hominibus
      - Animalibus alijs
      - Plantis
      - Lapidibus
      - Metallis
    - Teredo
    - Lūbricus terrestris
    - Tinea
    - Orips
    - Limax
- Aquatica. Atque hæc quoq; sunt vel
  - Pedata nempe
    - Paucipeda, vt
      - Musca fluuiatilis.
      - Cantharis aquatica.
      - Viola aquatica.
      - Tipula
        - Alata.
        - Aptera.
      - Ligniperda, siue Phryganium
    - Multipeda, vt
      - Scrophula siue Tinea.
      - Pulex marinus.
      - Pediculus marinus.
      - Oestrus siue Asilus marinus.
      - Scolopendra marina.
      - Vermes in tubulis delitescentes.
  - Apoda, vt
    - Vermis Indicus
    - Vermis Martij mensis
    - Seta aquatica
    - Hirudo
      - Paludosa
      - Marina
    - Lumbricus marinus
    - Intestinum aquaticum
    - Vermis macrorinchoteros
    - Vermis microrinchoteros
    - Hippocampus
    - Vua marina
    - Stella marina

Digitized by Google

Catalogus Authorum.

Lucretius.
Lycophron.
Lycosthenes.

M.

Macrobius.
Manilius in Virgiliũ
Manilius poëta.
Marcellus Donatus.
Marcellus Virgilius.
Marcellinus.
Marcus Marulus Palatensis.
Marianus Victorius.
Marsilius Cagnatus.
Marsilius Ficinus.
Martianus Capella.
Martianus Iurisconsultus.
Marullus.
Mathias Lobelius.
Mesue.
Michael Toxites.
Monachi in Mesuem.
Michael Sauanarola.
M. Ant. Muretus.
Mycillus.

N.

Nauigationes in Indiã
Nemesianus.
Nicander.
Nicephorus Callistus.
Nicolaus Alexandrinus.
Nicolaus Leonicus.
Nicolaus Lyranus.
Nicolaus Myrepsus.
Nicolaus à Nicolais.
Nicolaus Perottus.
Nonius Marcellus.

O.

Olaus Magnus.
Oppianus.
Oribasius.
Origenes.
Orus Apollo.
Ouidius.

P.

Palladius.
Paulinus.
Paulus Aegineta.
Paulus Diaconus.
Paulus Iouius.
Paulus Morigia.
Paulus Marsus Picenas.
Paulus Orosius.
Pausanias.
Petronius Arbiter.
Petrus Alcyonius.
Pet. Angelus Bargaus.
Petrus Aponensis Conciliator.
Petrus Bellonius.
Petrus Berchorius.
Petrus Crescentiensis.
Petrus Crinitus.
Petrus Gyllius.
Pet. Gregorius Tholosanus.
Petrus Martyr.
Petrus Nellus.
Petrus Pena.
Petrus Razanus.
Petrus Victorius.
Philalthaus.
Philes.
Philippus Beroaldus.
Philon Iudæus.
Philostratus.
Phocylides.
Pierius Valerianus.
Pindarus.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plotinus.
Plutarchus.
Polybius.
Polydorus Virgilius.
Pompeius Vizanius.
Pomponius Mela.
Pontanus.
Porphyrion.
Priscianus.
Probus Grammaticus.
Procopius.
Propertius.
Prosper Alpinus.
Prudentius.
Psellus.
Ptolemaus.

Q.

Quinquarboreus.

R.

Rases.
Rẽbertus Dodonæus.
Robertus Constantinus.
Rodoricus Flauiacensis.
Rosa Angelica.
Rodulphus Flauiacensis.
Rufus Ephesius.

S.

Sabellicus.
Santes Ardoinus.
Santes Pagninus.
Sauanorola.
Scapula.
Schenckij obseruationes.
Scholiastes Aristophanis.
Scholiastes Nicandri.
Scholiastes Theocriti.
Scribonius Largus.
Sebastianus Erttius.
Seneca Philosophus.
Seneca Tragœdus.
Seruius in Virgilium.
Sextus Empyricus.
Sextus Philosophus.
Sidonius.
Sigebertus.
Simon Maiolus Episcopus.
Simonides.
Solinus.
Sophocles.
Sozomenes.
Statius.
Stephanus Aquans.
Stephanus Bizantius.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Syluaticus.

T.

Tardinus.
Tertullianus.
Thucidides.
Theodoretus.
Theodorus Gaza.
Theophrastus.
Theophrastus Paracelsus.
Theophilactus.
Theophilus.
Theophilus Zimara.
Thomas Aquinas.
Thomas Bozius Eugubinus.
Tibullus.
Torquatus Tassus.
Trotula.
Turnus Auruncus.

V.

Valerius Maximus.
Valfridus Maximus.
Varrinus.
Varro.
Vegetius.
Verrius Flaccus.
Veterinariæ authores.
Victor Trincauellius.
Vidus Vidius.
Vincentius Bellouacensis.
Virgilius.
Vitalis.
Vitruuius.
Vlpianus.
Volaterranus.
Volcherus Coiterus.

X.

Xenodotus.

Z.

Zaccharias Calliergus.
Zographus.

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

IN HISTORIAM DE INSECTIS PROLEGOMENA.

In quibus agitur de Insectis in genere.

C

PROOEMIVM.

DE quinq; exanguium animalium generibus ab Aristotele recensitis, nimirùm Testaceis siue Conchilijs, Crustaceis, Malachijs siue Mollibus, Zoophytis, necnon Insectis quanquam multa suo quoq; tempore (si vita, ac facultas dabitur) promulganda conscripserim, singulaq; iconibus domi meæ illustrauerim: placuit tamen hasce de Insectis (quæ primum potissimumque, atque amplissimum inter cætera exanguia genus sunt, & plures quoq; quàm illa species complectuntur) lucubrationes præuertere, tum quia istiusmodi animalcula per se ipsa cæteris alijs exanguibus præstent, sicut fusa admodum oratione, si tempus, & locus permitterent, efficacissimisq; argumentis possem demonstrare; tum verò maximè, quia grauissimi quidam, atque illustrissimo loco nati Viri me ad hoc opus edendum seriò exhortati sint; tum deniq; quia nemo (ni fallor) de Insectis hisce exactè pertractarit hactenus, fortè quoniam ob corporis sui exiguitatem contemptui habeantur à vulgo, quod plerunque res

Cur inter alia exanguia, Insecta præfert author.

D ipsas leuiter, nisi ruditer potiùs dicas, contemplatur, non autem causas examinat earum, aut effectus: cùm aliàs in minimis hisce, ac tantillis animalculis Deus immortalis, huiusque administra natura longè maiora collocasse videantur miracula, quàm in enormibus alijs animalibus, vt vel sic videãtur ostendisse non molis quantitate, sed virtutis amplitudine res ipsas dimetiri oportere. Exemplo sint nobis gemmæ minimum lapidũ genus, quas saxis præferendas ob incredibilem virtutẽ eadem natura instituit: exiguas autẽ esse voluit; saxorum interim montibus altitudine cælum attingentibus, nullius aut modicæ virtutis vim habere iussis. Eodem pariter modo si bouem ingentis molis quadrupedem, eundemq; admodum laboriosum, & qui arando hominibus alioqui victum suppeditat, exiguæ compares Apiculæ, asinumq; Formicæ (examinatis prius omnium naturæ dotibus) has omnino videbis minutissimorum horum animalculorum longè præferendas esse ijs, quæ prægrãdibus illis bestijs inexistunt. Ad cuius rei corroborationem optimè spectant, quæ [a] Plinius clarissimus naturalis historiæ scriptor circa Insectorum laudem memoriæ prodidit his verbis: In magnis

[a] *Li. 11. c. 1.*

Digitized by Google

gnis ſiquidem corporibus, aut certè maioribus, facilis officina ſequaci materia fuit. In his E
tam paruis,atq; tam nullis,quæ ratio,quāta vis,quàm inextricabilis perfectio? Vbi tot ſen- »
ſus collocauit in Culice? & ſunt alia dictu minora. Sed vbi viſum in eo prætendit? vbi gu- »
ſtatum applicauit? vbi odoratum inſeruit? vbi verò truculentam illam, & portione maxi- »
mam vocem ingenerauit? qua ſubtilitate pennas adnexuit? prælongauit pedum crura? »
diſpoſuit ieiunam caueam vti aluum? auidam ſanguinis, & potiſſimùm humani ſitim ac- »
cendit? Telum verò perfodiendo tergori,quo ſpiculauit ingenio? Atq; vt in capaci, cùm »
cerni non poſſit exilitas,ita reciproca geminauit arte,vt fodiendo acuminatum pariter, ſor- »
bendoq; fiſtuloſum eſſet. Quos Teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dentes affi- »
xit? Potiſſimumq; è ligno cibatum fecit? Sed turrigeros Elephantorum miramur hume- »
ros,taurorumq; colla, & truces in ſublime iactus,Tigrium rapinas, Leonum iubas,cùm re- »
rum natura nuſquam magis quàm in minimis tota ſit. Quapropter quæſo,ne hæc legentes, »
quoniam ex his ſpernunt multa,etiam relata faſtidio damnent, cùm in contemplatione na- »
turæ nihil poſſit videri ſuperuacuum. Hucuſque ille, qui [b] & alibi ſcripturus de remedijs, »
quæ à diuerſis animalibus accipiuntur:neque enim dubitauerim, inquit, aliquibus faſtidio »
futura quæ dicentur animalia. At non Virgilio fuit nominare Formicas nulla neceſſitate, F
& Curculiones,ac lucifugis congeſta cubilia Blattis:non Homero inter prælia Deorum im- »
probitatem Muſcę deſcribere:non naturæ gignere iſta,cùm gignat hominem. Proinde cau- »
ſas quiſq;, & effectus, non res æſtimet. Homerus autem mirum eſt quot hinc ſimilitudines
hauriat; quin obſeruari in eo iubet Euſtathius interpres eius acutiſſimus grauitatem poë-
tæ,qui ab hiſce minutiſſimis animalculis petitis comparationibus ſuos elegantiſſimè exor-
net heroes,non paruitatem in ijs conſiderans, ſed peculiarem in quocunq; naturam, vt au-
daciam in Muſcis,animoſitatem, fortitudinemq; in Veſpis, in Apibus prudentiam. Diuus
pariter [c] Auguſtinus de Inſectorum creatione loquens,non minoris faciendam hãc innuit,
quàm vel maximorum quorumcunq; animalium, inquiens: Quorum omnium non poſſu- »
mus rectè dicere Deum non eſſe creatorem. Ineſt enim omnibus quoddam naturæ gene- »
ris decus, ſicut in his ſit admiratio benè conſiderantis, & laus vberior omnipotentis artifi- »
cis,qui omnia in ſapientia fecit, qui à fine vſq; ad finem pertendens, & ſuauiter cuncta di- »
ſponens, nec ea ipſa rerum nouiſſima, quæ pro ſui generis ordine diſſoluuntur, & quorum »
diſſolutionem ex pœna noſtræ mortalitatis horremus, reliquit informia, ſed creat minima »
corpore, acuta ſenſu animantia, vt maiore attentione ſtupeamus agilitatem Muſcæ volan- G
tis,quàm magnitudinem iumenti gradiẽtis,ampliuſq; miremur opera Formicarum, quàm »
onera Camelorum. Quæ cùm ita ſint, fit profectò, vt dum huiuſmodi Inſecta contempla-
mur,in magnitudinem miſericordiæ Dei erigamur,quæ vel Vermibus tantam vim, vel in-
genium,aut etiam vtilitatem indiderit. Quamobrem nullum adeo exiguum animal eſt, in
quo Dei non eluceat ſapientia. Nam vt exempli rurſus cauſa de Muſca loquamur: in illa
plus Dei micat ſapientia,quàm in ipſo fulgentiſſimo Sole. Hoc enim quàm maximè admi-
randum eſt,Muſcam mortalem,vel ab ipſa productam putredine,præferendam in ſapientia
Dei conditoris eius Soli,per quem omnia ſuo ordine fouentur,augentur, ac naturali calore
conſeruantur, aut per prolem, aut per ſucceſſionem alijs modis faciendam. Muſcam verò
Soli anteponi non ex noſtra ſententia,ſed D. Auguſtini proferimus. Sic enim [d] ille: Si for- »
tè quis à me quærat,num etiam Muſcæ animam huic Solis luci præſtare cenſerem; reſpon- »
derem,etiã: nec me terreret Muſca,quòd parua eſt,ſed quòd viua firmaret. Quæritur enim, »
quid illa membra tam exigua vegetet, quid huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum »
corpuſculum ducat,quid currẽtes pedes in numerum moueat, quid volantis pennulas mo- »
deretur & vibret? Quòd qualecunq; eſt benè conſiderantibus,in tam paruo tam magnum H
eminet,vt cuiuis fulgori perſtringenti oculos præferatur. Certè quòd nemo dubitat,quic- »
quid intelligibile eſt omni ſenſibili, & ob hoc huic etiam luci diuinis legibus antecellit. »
Sic ille. Propterea non minus Muſcæ creator fuerit Deus,quàm hominis, quin nec minus,
quàm Angelorum: quin etiã tanta foret hæreſis Muſcam negare cum Manichæis Dei crea-
turam eſſe;vt ſit neceſſe concludere,ſi à Deo Muſca creata non eſt, & hominẽ quoq; à Deo
creatum non videri, quod impium,& ſupra omnia nefandiſſimum eſt. Scribit enim idem
D. [e] Auguſtinus. Cùm neſcio quis tœdium patiebatur à Muſcis,inuenit illum Manichæus
tœdio affectum,& cùm diceret,ſe non poſſe pati Muſcas,& odiſſe vehementer illas;non au- »
ſus eſt dicere, Deus illas non fecit:erat autem catholicus: ille ſtatim ſubiecit: Si Deus illas »
non fecit,quis illas fecit? Planè ait ille,ego credo,quia diabolus fecit Muſcas. Et ille ſtatim. »
Si Muſcas diabolus fecit, ſicut te videó confiteri, Apem quis fecit, quæ paulò amplior eſt »
Muſca? Non auſus eſt ille dicere,quia Deus fecit Apem,& Muſcam non fecit,quia res erat »
proxima.

In Culice mirãda naturæ opera.

Teredo.

[b] *Li.29.c.1.*

[c] *Lib.3. de Geneſi.*

Muſca Soli anteponitur.

[d] *Li.de duabus animis. 1. cap.4.*

[e] *Tract.1.ſuper Ioann.*

A proxima. Ab Ape duxit ad Locustam, à Locusta ad Lacertam, à Lacerta ad Auem, ab Aue duxit ad pecus; inde ad Bouem, inde ad Elephantem, postremò ad hominem, & persuasit homini, quia non à Deo factus est homo. Ita ille miser, cùm tœdium passus est à Musca, Musca factus est, quem diabolus possideret. Emicat ergò Dei sapientia etiam in minimis hisce animalculis, quæ cur ab ipso sint genita, rationem putat Hieronymus Cardanus, ornatũ quendam vniuersi. Et reuera sunt inter illa quàmplurima, in quibus pœnè nullum non coloris genus conspicere licet, adeò vt doctissimum sæpè Philosophum requirant qui exactè colorum diuersitatem discernat, & describat; pictoremq; diligentissimum, qui singula membra tantillis in corpusculis tantoperè maculatis depingat, spectatoribusq; ob oculos proponat. Atqui quæso est, vel Philosophus, qui describere omnia in Papilione, qui obsecro pictor, qui delineare sese posse profiteri audeat? Bouem quis non possit: quis Pulicem? quis Muscam exactè? quis Erucas, Cantharides, Curculiones? Plurima enim Insectorum genera, haud aliter ac in Pauone pulcherrimo alite obseruamus, Soli obuersa nũc hunc, nũc illum colorem effundunt. Nam qui antea æreus videbatur, mox inclinantibus se paululum illis, aureus conspicitur, & rursum qui ad Solem cæruleus apparebat, si sub vmbra transferatur, viridis videtur, adeò ad luminis vicissitudinem variatur.

Insectorum pulchritudo.

B Quod præcipuè innuit Lucianus exemplo Muscæ, inter cuius encomia hoc quoque recenset, hanc, si quis intentiùs in eam oculos defigat, cùm expansis ad Solem alis sese verberat, Pauonum instar variegatam esse: De Vtilitate, quam nobis præbent Insecta, non est, quod hîc agam, quando in proprijs singulorum capitibus abundè de ea simus locuturi, quanquam etiam multa sint, quæ ad hominis peccata punienda quodammodo facta videantur, adeo vt non remedijs tantùm adhibitis, verùmetiam exorcismis publicis fugentur, maximè quæ multitudine sua fruges, herbas, fructusq; absumunt.

Musca vt colorẽ mutet.

INSECTVM QVID. SYNONYMA.

INSECTA autem voco cùm ex Plinij, tùm Aristotelis placitis, ea animalia exanguia, quæ (vt nomen ipsum declarat) incisuras parte sui, vel supina, vel prona, vel etiam vtraq; possident; nec osseum quicquam discre-
C tum, aut carneum, sed quiddam inter hæc ipsa medium continent: quippe quæ corpore pariter intus forisq; duro constent, sicut latiùs postmodũ patebit, vbi de eorum forma, differentijsque agemus. Aristoteles ἔντομα vocat, Gaza Plinium secutus Insecta, (quo nomine nos quoq; ferè semper vtemur), nonnunquam etiam rugosa, Albertus annulosa. Insecta dicuntur ab incisuris, quæ nunc ceruicum loco ([a] Plinij verba sunt) nunc pectorum, atq; alui procincta ([b] Adrianus Iunius legit procinctu ex vetustissimi antigraphi fide, vt idem sit quod διαζώματα) separant membra tenui modo fistula cohærentia. Vocantur itaq; ab incisura, ac lineari quadam diuisura, qua sunt insignita, & commissura. Annulosa autem quoniam corpora eorum per quosdam annulos formata esse videantur, & distincta. ערוב Arob Hebraica dictio apud Hebræos non est vocabulum insectorum generi omni, & soli propriè significando deputatum, verùm quãdoq; sumitur pro animalium, aut bestiarum, aut ferarum diuersi generis mixtione, quandoq; pro Insectis teste D. Hieronymo, item pro Musca venenosa. Italis seruato penè vocabulo Latino Insetti dicuntur, Hispanis animales Cennidos, Germanis Vngeziffer, Vnziuer; Bohemicè Romari, Mravvency, Zuzalij, Czervvijcκovvε, vt legitur in Dictionario Bohemico. Ce-
D terarum gentium Synonyma, quæ in Calepino nouissimè edito leguntur, non Insectis propriè, sed exanguibus omnibus conueniunt; quamobrem hîc ea non pono.

Ἔντομα. Insecta. Rugosa. Annulosa.
[a] Li. 11. c. 1.
[b] In Nomenclat.
Cur dicantur annulosa.
Arob quid Hebræis.

ANIMALIA ESSE PERFECTA.

INSECTA animalia esse perfecta, vel inde præ cæteris manifestum esse puto, quoniam ex mixtis imperfectis nulla sint animata. Talia enim sola meteora vocantur, vt sunt fumi, vapores, nubes, pluuia, nix, grando, cometæ, & huiusmodi cælestes vocatæ impressiones. Hæc enim Physicis mixta imperfecta vocari solent, quæ non viuunt, tametsi ex ijs aliquando animalia prodeant, ab aëre cadentia, vt Ranæ, Bufones, Aranei, Locustæ, Erucæ. Dicentur verò etiam insecta reliqua exanguia imperfecta καταχρηστικῶς, alijs scilicet comparata animalibus perfectis, sanguineis, quòd minorem habeant partium distinctio-

Meteora quæ.

nem & varietatem, multisq; videantur carere inſtrumentis corporis. Sed reuera nullum E
Inſectorum imperfectum eſt, ſicuti neq; aliud quoduis animal, quod ſit naturæ ſuæ congruas partes ſortitum, ne ζωόφυτον quidem omnium viliſſimum. Etenim ſi horum naturam non eſſe abſolutam dixeris, licet ſua conſtent anima: cedo quid ad illorum abſolutionem amplius deſideras? Dices, viſcus ſaltem aliquod, quod nutritioni præſit, & cor ad vitam neceſſarium, & neruos ad ſenſum. Atqui Inſecta, & cætera exanguia ſatis viuunt, & aluntur, quanquam multis ex ijs inſtrumentis deſtituantur: & certiſſimum eſt, & ipſa veritate verius naturam in neceſſarijs nunquam ſibi deeſſe. Si itaque iſta iuſtum locum haberet exprobratio, non modo plantanimalia, Zoophyta, atque etiam Inſecta noſtra omnia dicerentur ἡμιτελῆ, vel ἀτελέστατα, verùm etiam piſces pedibus carentes, & maxima eorum pars pulmonibus deſtituta. Amphibia his minus imperfecta dicentur, ſi cũ alijs conferantur, quibus maior ineſt partium numerus. Omnia erunt denique ad hominem relata, imperfecta, præter Simiam, quòd manibus careat, & ſimię rurſum, quid deſit ad humani corporis perfectionem, norunt in vtriuſque corporis anatomia exercitati. Verumenimuero de imperfectis animalibus, non ſic eſt ſtatuendum, quin omnia dici merentur abſoluta, quæcunq; ſunt vitæ ſuæ neceſſarijs partibus donata. Veriſſimum eſt varias F
eſſe animæ dotes, nec eas omnes omnibus animantibus communes, non tamen idcirco rectè dicendum perfecti appellationem omnibus animantibus conuenire non poſſe. Etenim non ſolùm variæ ſunt animæ dotes, ſed variæ quoque animatorum ipſorum animæ. Hoc enim nemini non in confeſſo eſt, differentem eſſe non indiuiduo tantùm, ſeu numero (vt dialectici loquuntur) ſed etiam ſpecie animam Bouis ab anima Leporis, & aliam Leporis, & aliam eſſe Canis, Vrſi, Milui, Corui, Balenæ, Delphini, aliam Serpentis huius ſpeciei, aliam alterius, & Pyri arboris diuerſam animam eſſe ab anima Pruni, Ceraſi, Pomi. Sunt profectò animarum tot differentiæ, quot animatorum ſpecies, & illæ quidem inter ſe differentes facultatibus & efficacijs, quæ tametſi mutilum euadat corpus, in anima ſua conſtanter permanent, nec partium defectum corruptela, aut priuatione, unquam obliterantur, quàm diu anima ſuperſtes in corpore vitam exercet. Quo nomine ergo dicemus aliqua eſſe imperfecta, quæ tamen animam ſuis numeris abſolutiſſimam, qualis ſcilicet animatis hiſce conuenit, ſortita fuerint? Quid? Cenſuerimus animalia eſſe imperfecta beſtiolas, quibus natura plus virium, & ingenij contulit, quàm multò grandioribus? Quis non miretur potiùs minutiſſimorum animalculorum (vt Apum, Araneorum, Culiculum, Vermium G
Serici ſtaminis opificum) induſtriam artem, & ſagacitatem? De quibus abunde agemus poſtea, & fusè etiam Plinius ſcripſit. Si quis in Vermiculo (exempli cauſa) quid deſideret, præter congruens Vermis animæ corpus, vt pennas ad volatum, aut pedes ad ingreſſum, roſtrum ad eſum, non erit hoc animal Vermis, ſed monſtrum quoddam verè imperfectum, quod ad nullam certam animalis ſpeciem referri queat, nõ ſecus ac Horatianum illud:

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi velit, & varias inducere plumas.

Perfectum eſt animal quoduis, quando proprio corpore, propriaq; anima conſtat, & nihil deſiderari poteſt ad illius naturæ perfectionem, niſi tamen hoc deliteſcat certo temporis curriculo, vt in volucrum ſpecie Serici ſtaminis opifice, quæ tandem in fila nendo abſumpta Papilio euadit. Idem etiam Erucis accidit, & alijs quibuſdam, quæ interea nec mutila, nec imperfecta dici debeant. Sic enim vitulum & hœdum, quibus nondum emiſſa perfectè cornua, nec infantem ante dentitionis tempus, imperfectos quis rectè appellet, vt nec Canis cæcus dici meretur, qui ante nonum à natiuitate ſua diem non videt. Quippe ſupradicta ijs animalibus inſunt τῇ δυνάμει, & ſuo tempore αὐτομάτως ſe produnt, ac prodibunt H
animæ beneficio, cuius vis formatrix nunquam intermoritur, imo ne feriatur quidem vllo temporis momento, vt Phyſicis notum eſt.

Inſecta ſine viſceribus & neruis viuunt.

Vermen eſſe perfectũ animal.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

QVEMADMODVM teſte [a] Ariſtotele Inſecta continent genera vel ſpecies plures, nonnulliſq;, quamuis cognatis, nomen commune ſit inditum, vt Api, Crabroni, Veſpæ, ac conſimilibus, ita quoque plurimùm inter ſe differre videmus. Albertus annuloſorum (ſic, vt dixi, Inſecta appellat) nouem modos eſſe ſcribit, ſex congregari, vt greges, ex quibus, inquit, ſunt Apes, & Veſpæ; genera verò ſolitaria tria. [b] Plinius quoq; multam hanc, & multigenam eſſe ſcribit terreſtrium volucriumq; vitam: aitq; alia eſſe pennata, vt Apes, alia

[a] Lib. 4. c. 7.

[b] Li. 11. c. 1.

Inſectorũ varia ſunt genera.

Digitized by Google

A alia vtroq; modo, vt Formicæ, aliqua & pennis, & pedibus carentia. Verùm plures longè differentiæ constitui poterunt. Ego hoc modo Insecta diuidere soleo: Differunt Entoma siue Insecta in primis loco, in quo degunt, & nascuntur, corporis sui qualitate, vt colore: quantitate, partibus, victu item, generatione, motu siue gressu, nec non & coitu. A loco dicimus degere nasciq; alia in simplicibus, vt igne, vt Pyrausta Plinio dicta pennatũ quadrupes, aqua, aëre, terra: alia, imo pleraq; in mixtis, ijsq; vel naturalibus, vel artificialibus: in naturalibus rursus vel imperfectis, vt niue, vt vermes hirti, & rubidi teste [c] Arist. vel perfectis, vt in fossilibus, plantis, animalibus (nempe hominibus, canibus, ouibus, piscibus, & consimilibus alijs) eorumq; partibus, & excrementis: partibus autem vel similaribus, vt carne, osse, neruo: dissimilaribus, vt aure, Lingua, iecore, ventriculo, intestinis & similibus: excrementis vel siccis, vt in lana; liquidis vt in caseo, butyro, cera. Quæ omnia, priusquam cæteras differentias prosequar, additis exemplis illustranda videntur, ignem, ac niuem prætereundo, in quibus præter dicta animalcula nunquid alia generentur, imo nunquid illa ipsa, multa multi disputant, & nos aliquando examinabimus. Quæ in aquis nascuntur, notiora sunt, & aquatilia vulgo dicuntur. Horum alia marina sunt, siue in mari

Insectorũ diuisio secũdũ authorẽ.

Pyrausta.

[c] Li. 5. Hist. cap. 19.

Insecta in aquis nascentia.

B ortum habent (quorum rursus alia, vel in ipsa aqua ortum ducunt, alia verò in ipsis animantibus de quibus postea) alia in stagnis, alia in torrentibus, fontibus, paludibus siue lacubus, cisternis, puteis. In marina aqua nascuntur varia vermium genera, vt qui microrinchoteros Rondoletio vocatur, cute molli, tota incisuris constante contectus, item macrorinchoteros priore longior, Scolopendra marina, pulex marinus, & infinita alia. In dulcibus aquis, vt fluuijs, stagnis, fontibusq; & cisternis Hirudines nascuntur (quamuis etiam in mari, quæ marinæ dicuntur) Phryganium fluuiatile, Scarabeorum quoddam genus corpore lato compressoq; in fundo aquarum reptans, Scrophulæ, Strumæ, vel Cheyrades exiguo corpore, quas imprudenter nonnunquam ingerimus, Vitulus aquaticus, seu seta aquatica à simplici, ac tenuissima corporis figura, ita dicta, siue quòd ex seta equina in aquis putrefacta nasci putetur. In terra oriuntur in primis Lũbrici, Iuli, Scolopendræ atque quam plurima alia. In aëre prouenire etiam Insecta credibile est, cùm sæpius ea pluere obseruatum sit. Quædam etiam ex imbre in terra teste [d] Plinio. In fossibilibus rarò generantur animalia, nonnunquam tamen in medijs lapidibus, etiam magnis, & duris Insecta latitare obseruata sunt. Quod ad plantas attinet, nulla equidem penè est, quæ peculiare suum non pro-

Insecta marina.

Insecta in aquis dulcibus.

Insecta terrestria.

[d] Lib. 11. cap. 33.

C ducat Insectum, maximè si de perfectis sit sermo, arboribus nimirum, fruticibus, phryganijs, herbis communi nomine dictis, oleribus, frugibusq;. In plurimarum in primis arborũ caudicibus Cossi & Teredines gignuntur; priuatim verò Ficus Cerasten gignit, & olea, quę si plantetur, vbi quercus effossa sit, etiam alios vermes procreat qui Ranæ vocantur, nonnullis Raucæ: nascuntur in radice quercus, & transeunt. Vermiculi quidam ruffi pilosi in sorbo obseruantur, illumq; adeo infestant, vt mortem afferant. In mespilorum fructibus inueteratis vermes nascuntur, isq; morbus vermiculatio dicitur. Vermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt. Butyros vocat Tullius animantia, quæ vites erodunt, Ips vitiarius nominatur, quòd easdem infestet, Græcis ἴπες siue ἶπες, verno tempore spirante Austro oriuntur, oculosq; vitium erodunt. Plautus Inuoluulum appellat bestiam nequam & damnificam, quæ in pampini folijs intorta implicat se, eaq; erodit. Fortè fuerit Volucra Columellæ, animal scilicet, quod prærodit teneros adhuc pampinos & vuas; alij Voluocem dicunt & Conuoluulum. Ex vino nascitur Volucella obuolans in cellis vinarijs, vinum vnde nata est, appetens. Galbæ, à quibus Sulpitiorum gens, Galbę cognomen tulit, in æsculis, & in cupresso proueniunt, ita dictæ, vt volunt, ab exilitate. Euonymus vocatur arbusculum

Insecta in plantis.

Cossus.

Cerastes.

Vermiculatio quid.

Butyrus.

Ips vitiarius.

Inuoluulus.

Volucra.

Volucella.

Galba.

D ab Herbarijs, à Theophrasto (vt Iacobus Dalechampius contendit) Tetragonia, à vulgo in Italia Fusano, in quo quotannis, vt in horto publico obseruaui, quoddam erucarum genus oritur, & post absumptas frondes emoritur. In pomis quoq; eandem stragem similia alia Insecta inferunt. In vesicula vlmi Psenes nascuntur, item in vesicula populi nigræ. Culices quoq; in multis arborum vesiculis procreantur. Habent & Salices suos Culices. Populus etiam quædam gignit animalia; item abies. In fruticis cuiusdam pomo, cui coccos nomen est, bestiola erumpit, cùm fructus ad maturitatem peruenerit, Conopi similis; quemadmodũ etiam in radice pimpinellæ in monte Eugubio, videlicet ex granis & coccis, quæ ibi adhærent. ex vtrisq; fit color coccineus. Inueniuntur & in gramine vermiculi, qui alligati collo continent partum: detrahuntur autem sub partu, aliàs enim eniti non patiuntur. Aristoteles author est Crotones in gramine nasci. In dipsaci fructu vermem sæpius obseruaui, quem aiunt portatum quartanam curare teste Dioscoride. In solani folijs vermis viridi, & croceo colore distinctus, cornu in fronte gerens digiti longitudine prouenire cernitur. Qui in por-

Psenes.

Culices.

Crotones.

Praſocuris. ro oritur, Praſocuris dicitur, Gazæ Blattis. Pennati autem ſunt huiuſmodi vermiculi: cæ- B
terùm non porrum tantùm, ſed braſſicam etiam & lactucam, & alia quædam olera infeſtãt.
Porricida. Gaza etiam Porricidas appellat: naſcuntur, & in aluearijs teſte Philoſopho, ſed rectiùs, vt
Hermolaus legit, Praſocurides dicentur. In lactuca quædam etiam alia Eruca conſpicitur,
Crãbides. in braſſica priuatim Crambides ab Aeliano appellãtur. Pulex apud [e] Columellam in horto
[e] Li.9.c.39. pro vermiculo ſumitur, ſeu Eruca herbas erodente. In Aſphodelo vermes naſcuntur, qui in
Pulex hortorum. volucres beſtiolas floſculorum ſpecie degenerant: cùm videlicet flacceſcens inarueritſcapus
eroſo conceptaculo prouolantes. Malua Cimices producit agreſtes, imo verò in nulla non
Cimices agreſtes. herba, modo flores gerat, putidos eiuſcemodi Cimices, cæterum coloris elegantia, ac varie-
tate ſpectabiles vbicunq; cernimus. Pernitioſos vermiculos ruta generat. Fruges inſuper
Curculio. cùm triticiæ, tum etiam legumina, peculiaria generant inſecta. In Tritico Curculiones ſunt
Cis hordearius. conſpicui, & nemini non noti, nec non etiam in hordeo, qui Cis hordearius nuncupatur, ſi-
cuti Cis Triticiarius, qui in Tritico. In farre oritur vermiculus Teredini ſimilis, quo cauis
Cis triticiarius. dentium cera incluſo, cadere vitiati dicuntur. Midam faba generat. In lente, & piſo vermes
quotidie obſeruamus: contrà Cicer teſte [f] Camerario, ab Inſectis non infeſtatur. Quæ modo
Mida. in animalibus generantur, varia admodum ſunt, & vix etiam vllum eſt animal, quòd à pedi- F
[f] In horto. culis immune dici poſſit. Homo eos generat, pecudes item, porci, & iumenta, & non in pilis
Inſecta in animalib. tantùm, ſed in ipſo quoq; corpore. Lendes vocantur, ex quibus nihil præterea naſci poteſt:
Pediculus. caput infeſtant, humanum præſertim. Pulices quoq; homines torquent, eiuſq; humore vi-
Lendes. uunt. Barbegiæ, & Carpæ, vulgo Blattæ quædam dictæ naſcuntur in carnibus diu ſale inue-
Pulex. teratis. Blatta præterea aliud Inſectum eſt inter pudenda generatum, Sylphe, & Scolix Græ-
Barbegiæ. cis vocatum, Hiſpanis Rapa coua. Sunt, & aliæ Blattæ, quas Lucifugas appellat Columella,
Carpæ. de quibus aliàs. Cimices lectularij, quamuis in ipſo homine non oriantur, teſte nihilominus
Blatta. Plinio ex vapore humidiore, ab animalium corporibus foris collecto gignuntur. Sub cute
Cimex lectularius. humana, maximè in manibus Pedicellus vulgo dictus, oritur omnium Inſectorum minimus.
Pedicellus. Lumbricorum genera non in homine tantùm, ſed in multis præterea alijs animalibus gene-
Dracunculus. rantur. Dracunculi vocantur, quidam lumbrici in Aethiopia, Indiaq; in locis ſupra Aegy-
ptum, in cruribus frequenter naſcentes, & in brachiorum muſculis, lateribuſq; ipſis: ſimiles
ſunt Lumbricis terræ quandoq; maiores, quandoq; minores. Vermiculus in lingua canum
Litta. generatur, Græcis Litta dictus, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſti-
Ricinus. dium ſentiunt. Ricini in ouibus, & capris naſcuntur, & in bobus, & canibus, quorum quòd G
Cynomya. propria ſint Inſecta Græci Cynomyas teſte Hermolao vocant. Ouem infeſtat præterea alius
Scolichia. quidam vermiculus, in ipſo vngulæ diſcrimine oriens. In vulua Mulli piſcis Scolichia vo-
cantur à Græcis nati vermes. In Cyprino primo natiuitatis anno vermiculus, quidam niger
oritur iuxta branchias. Percæ fluuiatiles duodecim ceu vniones generant erui magnitudine,
carnoſos, candidos, qui ſinguli vermem incluſum cõtinent, gracilem, oblongum, ac teretem
Lumbrici. Gobius piſcis exiguus vitiatur vermibus, quos in ventre geſtat. Lumbrici in Leuciſcis oriun
tur, candidi, lati, exigua craſſitudine circumuoluentes ſeſe viſceribus, & inteſtinis extrinſe-
cus. Nonnullis alijs piſcibus innaſcuntur minuta quædam animalcula, quæ partum expel-
Inſecta ex Inſectis. lunt. Ex ipſis quoque Inſectis, vel ipſorum operibus alia Inſecta proueniunt. Ex Formicis
mortuis in India aliæ erumpunt. In Apum alueis vermiculus naſcitur quem alij Clerum, alij
Clerus. Pyrautam vocant: item Tineæ Apibus obnoxiæ teſte Columella. Artificialia deniq; ſua pe-
Pyrauta. culiaria habẽt animalcula. Teredines in primis in veſtibus naſci [g] Plinius affirmat. Ips etiam
Tineæ. vermis veſtiarius appellatur. Tineæ quas σῆτας Græci dicunt in lanis operibuſq; nonnullis
Teredo. laniſicio confectis præſertim puluerulẽtis oriuntur, Tignolas vulgus vocat. In Cera vetuſta
[g] Li.8.c.48. etiam Tineæ naſcũtur. Charta & Libri beſtiolas quoq; producunt per quam varias, partim H
Ips. ſimiles ijs quæ in veſtibus, partim Scorpioni, at ſine cauda. Gignitur enim in libris beſtiola
Ex libris & chartis inſecta qualia fiant. quædã Scorpioni ſimilis chelas brachiaue forcipibus biſulcis dentata habens. Libri blattas
quoq; generant, quarũ Martialis meminit. Atq; hæc de loco in quo degunt, & naſcuntur.
Scorpio librarius. Poteſt præterea à loco alia etiã poni differentia, licebitq; dicere Inſectorũ alia in aperto de-
gere, vt Erucarũ, Papilionumq; genus, alia in occulto, horumq; alia ſemper, atq; hæc rurſus
Blatta. in rebus naturalibus, vt terra, aqua, plãtis, animalibus, &c. vel artificialibus, vt veſtibus, &c.
Inſecta latentia quę. alia ad tempus, vt Apes, Formicæ, quæ hyeme latẽt. Scarabei rutili, & Grylli, qui potiſſimũ
noctu ſtrident, aridam fodiunt terram, vt in eis cauernis cubent æſtate, Grylli domeſtici etiã
hyeme. Scolopendra in truncis arborum, aut in lignis ſupra terram locatis, aut in palis terræ
infixis latet, vnde nomen inuenit, quibus amotis, aut commotis egreditur, alias plerunque
Aſcarides. ſolet latere: quidam ex Latinis eam Multipedam, & Centipedam appellarunt. Aſcarides ver
mes parui non vnius eiuſdemque coloris (nam alij candidi, alij lutei, alij nigri ſæpius aratro
excitan-

A excitantur) reperiuntur plures in vnum aliquem locum congregati. Hi segetes vastant, radices earum subsecantes. De Lumbricis, cùm nulli non noti sint, nihil dicam, nisi quod pluuia eijciuntur è terra. A qualitate modo nempe colore, quo quoq; differre inter se supra dictum est, alia dicuntur vno tantùm prædita colore, alia diuerso, hæcq; vel in vna parte tantùm, vel in pluribus, vel in toto corpore, vt Papiliones nonnulli, multaq; Erucarum genera. Vnum tantummodo colorem habent Formicæ, & ferè vermes omnes. A quantitate alia dicuntur longa, alia curta, alia magna, alia parua, alia rotunda, alia angulosa, aliaque ouata: rursus alia glabra, alia hirta, alia lanuginosa. Quod ad corporis partium discrimen attinet: omnibus, teste Philosophorum corypheo, & cõmuni præceptore [h] Aristotele, ex quo pleraque quæ subsequentur, mutuatus sum, partes pronæ differunt à supinis, sicut vel in cæteris animantibus est. Aitque omnium partes communes tres illas haberi, caput, aluum, & quod inter hæc situm est, quale in cæteris pectus, dorsumq; habetur: vnum item quòd interiacet, magna ex parte esse. Quæ tamen sunt longa, & multipeda, ijs ferè totidem esse, quę interiacent, quot incisuræ. Cæterùm antequam ex mente eiusdem Aristotelis, nec non Plinij singulas Insectorum partes examinem, eleganti prius, ac breui concinnaque methodo,

A qualitate.
A quantitate.
A partibus corporis.
[h] Lib. 4. Histor. cap. 7.
Partes necessariæ siue communes.

B quam tamen ex varijs illorum monumentis excerpsi, ostendam quomodo partium ratione inter sese differant. Hinc autem alia Apoda, hoc est pedibus carentia, quorum non paruus est numerus, vt Lumbricorum genera. Alia pedes habent, horumq; alia paucos, sed non pauciores quàm sex: alia multos, quæ multipeda dicuntur, quorum quæ pauciores habent, quatuordecim, vt Erucarum genera. Millepeda, & Centipeda ab innumerabili pedum copia nominata sunt. Iam verò pedes habentium, alia alas siue pennas habent, alia pennis carent, qualia ἄπτερα Græci dicunt, atque horum alia mutata forma alata fiunt, vt Erucarum genus, quod postea in alatos Papiliones euadit, alia non, vt Scolopendra, & similia alia. Pennatorum rursus, alia alas habent apertas siue semper conspicuas, vt Papiliones, Muscæ, Apes; alia velut in vagina occlusas, atque tectas, quæ Coleoptera Græci, Gaza vaginipennia ex Plinio nominat, qualia sunt Scarabei, Cantharides. Quibus alæ sunt in propatulo, horum alia binis, vt Muscæ, alia quaternis, vt Apes, prædita sunt. Vt itaque istiusmodi, ac cęterę differentiæ, quæ à partibus Insectorum desumuntur manifestiores sint, rursus singulas earum partes, earumq; vsum recensebo, à capite exorsus. Quædam cornicula gerunt in capite, quæ „ Antennas [i] Aristoteles vocat, inquiens: Adhæc antennæ nonnullis ante oculos prætendun-

Vt partium ratione differant.
Millepeda, & Centipeda vnde dicta.
Alatorum diuersitas.
Coleoptera.
Antennæ quid.

C tur, vt Papilioni, & Fulloni: Culices ficarij easdem gerunt: Sed in Lucano cornua potius, „ vel forcipes dicentur, quàm antennæ obduritiem, vnde Ceruus volans dicitur. Est & Luca- „ nus vnicornis, & alius qui niger vocatur, cornua habens subtilia, & quæ facile flectuntur. „ Sunt quibus nullæ sunt antennæ, vt Lumbrici terræ. Oculos in omnibus patere idem [k] Ari- „ stoteles ibidem tradit: & alibi, Pisces, ait, Insecta, & crustata, quamuis diuersos habeant ocu- „ los, tamen nullum ex ijs palpebras habet. Quæ enim crusta integuntur, vsu carent palpebrę, „ necesse est, cùm nisi celeri cutis officio præstari non possit. Sed tamen vice eius tutelæ, duritie „ oculorum, hæc omnia muniuntur, qua si per palpebram obductam quandam translucidam „ cernant. Sed cum ob eam duritiem habetiùs contueri necesse sit, moueri oculos Insectorum „ natura voluit, atque etiam magis crustatorum, vt nonnullorum quadrupedum auriculas, sci- „ licet ea causa, vt clariùs cernerent, cùm se ad lucem conuerterent, atq; exciperent splendorẽ. Quod postremum, nimirũ quod omnia Insecta oculos habeant, qui mouentur, vt aures qua- „ drupedũ, [l] Plinius repetijt. [m] Alibi etiam Insectorum omnium, & quibus testacea operimen- „ ta oculos duros esse scripsit: omniaq; talia, & pisces, & Insecta non habere genas, nec intege- „ re oculos. Omnibus verò membranam vitri modo translucidam obtendi. Nulla ex cæteris

[i] Lib. 4. Histor. c. 7.
Cornua.
Forcipes.
Oculi.
[k] Lib. 2. de Partib. c. 13
Palpebræ.
[l] L. 11. c. 37
[m] L. 11. c. 17
Partes sensoriæ.

D partibus sensorijs manifesta est, vt testatur [n] Aristoteles præterquam lingua in nõnullis, qua „ & gustant, & cibum attrahunt. Hæc alijs mollis infirmaq; est, alijs dura & valida, vt Tabanis „ Asilis, atque alijs plurimis. Omnia enim quibus non in aluo aculeus est, linguam huius- „ modi veluti arma gerunt, nec dentes habent, quibus iunctum id est, exceptis quibusdam pau- „ cis. nam & Muscæ eo ipso pertingentes cruorem mouent, & Culices eodem acriùs pungunt. Idem [o] Philosophus alias de Insectorum lingua loquẽs, quibusdam oris officio fungi asseue- „ rat. De dẽtibus verò eorum hæc scripta [p] reliquit. Insecta simili ratione (vt testata, & crusta- „ ta) aut promuscidem habent ore prodeuntem, vt Apum, Muscarumq; genus, aut in ore con- „ ditam partem eiusmodi possident, vt Formicæ, & si qua alia sint generis eiusdem. Dentes „ quædam ex ijs habent, quanquam diuersos, vt Apum, Muscarumq; genus. Quædam non „ habent, quæ cibo vtuntur humido. Insectorum enim complura, non victus, sed armorum „ gratia dentes obtinent. Et rursus in eodem capite prope finem fermè de partibus cibo ac- „ commodatis: Partes autem, inquit, quæ cibum administrant, non pari ratione datæ omni-

[n] L. 4. H. c. 7
Lingua.
[o] Lib. 4. de Part. c. 12.
[p] Lib. 4. de Partib. c. 5.
Dentes.

bus

Aculeus. bus ſunt, ſed plurimùm differunt. Quibuſdam enim in ore eſt, quod aculeus appellatur, qua- E
ſi compoſitum, & vnà linguæ, ac labiorum obtinens poteſtatem. Quibus autem aculeus non
Inteſtinū. parte priore habetur, iis intra dentes tale ſenſorium continetur, idq; excipit inteſtinum re-
ctum, ſimplex, ad oſtium vſque excrementi porrectum: quibuſdam hoc retortum in anfra-
ctum eſt. Sunt etiam quæ ventrem ori adiunctum, inteſtinumq; à ventre reuolutum habeāt,
Cicadæ inteſtini natura. vt quæ edaciora, maioraq; ſunt, conceptaculum cibi obtineant copioſioris. Genus Cica-
darum maximè peculiarem omnium iſtorum naturam ſortitum eſt: quippe, quod partem
eandem in vſum tum oris, tum linguæ conſtitutam aptiſſimè habeat, qua veluti radice ci-
bum ex humoribus trahat: nempe omne Inſectorum genus minimo alimento contentum
eſt, & prope ſibi ipſa ſufficiunt, non tam corporis exiguitate, quàm frigiditate &c. De Inte-
[q] Li. 4. Hiſt. cap. 7. ſtino verò rurſus [q] alibi ſic: Intra ſinum ab ore inteſtinum pluribus directum, ac ſimplex vſq;
ad exitum fertur: paucis id eſt replicatum. Viſcus nullum in iis, nullum pingue, neq; in cæ-
Viſcera. teris, quæ ſanguine carent. Ventrem etiam nonnulla habere aduertimus, à quo reliquum
Venter. inteſtinum, vel ſimplex, vel replicatum proficiſcitur, vt Locuſtas. Ex hoc itaq; Ariſtote-
Plinius correctus. lis de Inteſtino, loco, [r] Plinius reſtituitur à quibuſdam. Hic enim ſic habet: Nil intus, niſi
[r] Li. 11. c. 4. admodum paucis inteſtinum implicatum. Legunt autem, qui reſtituunt. Nihil intus, niſi F
inteſtinum, admodum paucis replicatum. Videtur autem in eo ſibi ipſi aduerſari Philo-
Cordis, & iecoris neceſſitas. ſophus, quòd nullum in iis viſcus eſſe dicat; nam aliàs diſertiſſimis verbis cor, & iecur
animalibus omnibus neceſſaria eſſe teſtatum reliquit: alterum ob caloris originem, alte-
[s] Lib. 3. de partib. animal. rum cibi coquendi gratia. Idipſum quoq; & [s] alibi tradit his verbis: Corde carens nullum
animal vnquam ortum eſt. Id [t] verò non ab re, cùm ſit cor eius ſententia, vitæ, caloris,
ſanguinis, ſenſus, motuſque, denique omnium facultatum actionumq; origo prima: cæte-
[t] Lib. 4. de generat. rum iſthæc diſputent alij. Tertiam Inſectorum partem idem Ariſtoteles κύτος appellat, ven-
Κύτος. trem ſeu truncum corporis cauum, ac pęne rotundum: reliquas duas caput, & pedes, ſeu
[u] Lib. 2. de part. cap. 8. brachia. Oſſibus carent, & ſpina [u] eodem teſtante. In genere ſanguineo, inquit, aliis os de-
Os. Spina. dit, aliis ſpinam: at verò animalia inſecta, & mollia contrà quàm hæc, & modo inter ſe op-
poſito conſtant: nihil enim oſſis, nihil terreni habere diſcretum videntur, quod dignum effa-
tu ſit, ſed mollia ferè tota carnoſa, & tactui cedentia ſunt. Ne tamen corpus eorum facile pe-
Caro. reat, modo eorum, quæ carne laſciuiunt, naturam inter carnem, & neruum obtinent. Mollis
enim, vt caro eſt, ſed intendi poteſt, vt neruus. Fiſſilis autem caro eorum non indirectum ſed
[x] Lib. 4. c. 7. in anfractum. Ita enim ad vires commodior eſſe poteſt. Repetit hanc eandem ſententiam G
in [x] hiſtoria animalium his verbis: quod autem pro carne in iis habetur, id nec teſtam imita-
tur, neque quod in teſtaceis genus carnis continetur, ſed mediam quandam inter hæc refert
naturam: quamobrem his non ſpinam, non os, non aliquid ſepio ſimile, non teſtam ambien-
Cutis. tem natura dedit: ipſum enim corpus ſe ſua duritie tueri poteſt, & ſeruare, nec eſt quod aliū-
[y] Li. 11. c. 4. de muniri deſideret. Cute omnia circundantur, ſed admodum tenui. Hæc ille, quæ [y] Plinius
ita breuiter in ſuam hiſtoriam tranſtulit: Inſecta, inquit, vt intelligi poteſt, non videntur ner-
uos habere, non oſſa, nec ſpinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, ne cruſtam qui-
dem fragilem, vt quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: ſed mediæ cuiuſdam inter om-
nia hæc naturę corpus areñti ſimile, neruo mollius, in reliquis partibus ſiccius veriùs, quàm
Cartilago qualis. durius. Et hoc ſolum his eſt, nec præterea nihil &c. Conſtat igitur Inſecta non poſſe inter
cartilaginea numerari. nam cartilago ab oſſe eſt pluris minoriſue ratione: Siquidē pręciſum
Alarum diuerſitas. os non ſuccreſcit amplius, nec cartilago conuulſa coit: neq; etiam dici poſſunt χονδράκανθα,
hoc eſt ſpinam habentia cartilagineam. Alarum quoq; ac pennarum diuerſitas, & vſus di-
Πτίλα. ligenter admodum ab Ariſtotele annotatur. Penna Græcis πτερὸν dicitur, ſed πτίλα propriè
[z] Li. 4. Hiſt. ſunt Apum, cæterorumq; Inſectorum. Pennatorum alia diximus alas gerere in propatulo, H
Ἔλυτρον. alia abſcondere eaſdem, ac tanquam in vagina recondere. Ἔλυτρον dicitur [z] Philoſopho cru-
[a] Li. 1. Hiſt. cap. 5. ſta illa, quæ pennis ſuperuenit, eaſque velut vagina claudit. Alarum, volatuſq; diuerſita-
tem ſæpius [a] recenſet, ac in primis his verbis. Volucrum, aliæ penna volant, vt Accipiter,
alia membrana ſicca, vt Apes, vt Scarabei; alia cute, vt vulpecula, vt Veſpertilio. Volant
Angues volantes. pennis, aut cute, quæ habent ſanguinem; membranis ſiccis, quę ſanguine carent, vt Inſecta.
Sunt porrò, quę vel pennis, vel membranis volant, omnia bipeda, aut apeda. Angues enim
circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum autem appellamus: reliqua duo
Alæ quibus quaternæ, quibus duæ. genera nomine carent communi. Volucris autem generis exanguis, aliis pennarum tutelę
cruſta ſuperuenit, vt vaginipennes poſſint nuncupari, velut Scarabeis: aliis pennę nulla cru-
ſta integuntur, quorum alia bipennes ſunt, alia quadripennes. Gerunt pennas quaternas,
[b] Li. 4. Hiſt. cap. 7. quę aut grandiora ſunt, aut aculeo in aluo armantur. Vaginipennis illius ordinis nullum
eſt, quod aculeum gerat. Et rurſus [b] alibi: Quæ autem in eo genere volucrum ſortiūtur natu-

ram,

A ram, ijs præter cætera membra pennę adnexæ, alijs binæ, vt Muscis; alijs quaternæ, vt Apibus. Nullis binę, quibus in aluo aculeus. Item ex volucribus ipsis alia pennas crusta superueniente, quasi vagina inclusas, gerunt, vt Scarabei; alia detectas habent, vt Apes. Nullis volatus regitur gubernaculo caudæ: & penna ipsa nullo caule constat, nulla scissura discernitur. Diligentissimè etiam [c] Plinius hęc eadem pennarum discrimina memorat: Insectorum, inquit, quędam binas gerunt pinnas, vt Mucę; quędam quaternas, vt Apes. Membranis, & Cicadę volant. Quaternas habent, quę aculeis in aluo armantur. Nullum cui telum in ore pluribus, quàm binis aduolat pennis. Illis enim vltionis causa datum est, his auiditatis. Nullis eorum pennę reuiuiscunt auulsę. Nullum, cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdam pennarum tutelę crusta superuenit, vt Scarabeis, quorum tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus &c. Cur verò alia binas, alia quaternas alas habeant Insecta, causam reddit [d] Aristoteles his verbis. Ipsarum autem volucrum, quę pascuis viuũt, & pabuli causa necesse habeant euagari, hę quadripennes sunt, & corpulentiam habent leuiorem, vt Apes, & reliqua generis eiusdem. Binas vtroque sui corporis latere pennas gerunt. At verò quę corpore exiguo sunt, & vitam stabilem agunt, multis fulciuntur pennis, vt Apes, & cru-
B sta pennas obtectas gerunt, velut Galerucæ, & cętera id genus insecta, scilicet vt pennarum vires integras tueantur. Cùm enim stabilia sint, corrumpi facilius possunt, quàm quæ motu citantur agiliori. Itaq; septo proposito muniuntur. Quin etiam penna eorum caret, & fissura & caule. non enim penna, sed membrana cutis æmula est, quæ prę siccitate necessariò absoluatur corpore eorum, cùm carnis portio frigeat. Quod modò ad substantiam pennarum attinet, ipsę verò etiam non qualitate per se differunt, vt alię paruę, alię magnę pro animalis portione dicantur, sed aliæ quoq; siccę dicuntur, & membranosę, durę q́; alię molles, ac farinaceę, vt in quibusdam Papilionibus. Ὁλόπτερα hoc est totipennia vocantur, & totala, quę alas habent non scissas, vt Apes, & Vespę. Atque hęc de alis: cęterum cùm de aculeo quędam obiter dicta sint, nimirum eo carere Coleoptera, eumq́; non in aluo habere, quibus binę sunt pennę, tempestiuum erit nunc eiusdem differentias prosequi. Scorpio, inquit [e] Plinius, Insectorum solus, & brachia habet, & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, vt Asilo, siue Tabanum dicere placet, item Culicibus, & quibusdam Muscis. Omnibus autem his in ore, & pro lingua sunt hi aculei: quibusdam hebetes, neque ad punctum, sed ad suctum, vt Muscarum generi, in quo lingua euidens fistula est. Nec sunt
C talibus dentes. Sic Plinius. Habent aculeos, inquit [f] Aristoteles, item pleraq; Insectorum, vel intus conditos, vt Apes, & Vespę, vel extra eminentes, vt Scorpio: qui etiam vnus inter Insecta longo spiculo armatur. Et aliàs rursus fusiùs. Aculeis etiam armantur, inquit, nonnulla Insecta contra animalia noxia. Geritur aculeus alijs parte priore, alijs posteriore, aut enim ore, aut aluo extrema. Nam vt Elephantis pars delegata odoribus commoda etiam tum ad pugnandum, tum ad cibi vsum habetur, sic Insectorum quibusdam lingua pluribus officijs fungitur; quippe quæ, & cibum sentiat, suscipiat, admoueatque & defendat contra aliorum iniurias. Quibus autem non in ore aculeus, hęc dentes habent, cibi scilicet, aut conficiendi, aut capiendi, admouendiq́; gratia, vt Formicę, vt Apes. At verò, quę aculeo in aluo armata sunt, hęc vt animosa aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus est, vt in Apibus, & Vespis, quoniam volucres sunt: nam si prętenuis fragilisq́; aculeus extra pateret, facile corrumperetur: sed si vt in Scorpione, distaret, onus ita afferret. Scorpio profectò, quòd non volatu, sed gressu se moueat, caudamq́; fortitus sit, aculeum caudę adiunctum gerat, vel inutilem ad pugnam habeat, necesse est. Nulli aculeus in aluo, cui pennę binę. Quod enim imbecilla paruaq; sunt, ideo binas habent, quippe cùm vel à paucioribus efferri
D possint, quę parua sunt. Quod idem causę est etiam, cur aculeus parte priore geratur. Cùm enim imbecilla sint, vix parte priore ferire possunt. At verò quę pluribus pẽnis prędita sunt, quia auctiora sunt, meritò pennas plures obtinuere, parteq́; posteriore plurimùm valent. Instrumentum autem non idem ad vsus dissimiles haberi, si fieri potest; sed ad defendendum acutissimum, ad gustandum fungosum, & cibi attrahens, melius est. Albertus postquam pennas Apis resecissas non renasci dixisset, quoniam ex humido radicali cõstent, similiter, inquit, in aculeo euenit, quando enim hunc amiserit Apis, emoritur, eò quòd ad locum affectum multæ corporis humiditates concurrant, & cùm eijcitur aculeus ex multo effluxu humiditatis, primò debilitatur, dein moritur. Inter omnia Insecta nullum testantibus [g] Aristotele, & Plinio caudam habet, excepto Scorpione. Insectis etiam (vt alijs animalibus) quibus aliquid magnitudinis, vulua bifida est; minoribus incerta propter corporis exiguitatem. Author est [h] Aristoteles, qui quoque alibi eodem modo, vt serpentes senectam exuere Insecta scribit, ea nempe quibus hoc solitum est, vt Silpha, & Culex, & ea quorum pennę vagina continentur

[c] Li.11.c.28
Aculeus cur datus.
Alæ cur alijs binæ, alijs quatuor.
[d] Lib. 4. de Part. cap.6.
Pennarum substantiæ diuersitas.
Totipénia.
Totala.
Aculeus.
[e] Lib. 11. cap.28.
[f] Li.4 Hist. cap.7.
Linguæ Insectorum vsus.
Scorpionis aculeus.
Pennę & aculeus non renascũtur resecissi.
Cauda.
Vulua.
[g] Lib. 1. de Gener. ca 3
[h] Li.8. Hist. cap.7.
Quæ Senectam exuit.

Digitized by Google

tinentur, vt Scarabei, sed omnia facto, quod iam gigni debuerit, exuere, nam vt partui viuiparo secūdę, sic vermiculariç proli operculum circumrumpi. Insectorum pedes, quibus sunt, in obliquum mouentur, inquit [i] Plinius. Quorundam extremi longiores foris curuantur, vt Locustis. Hoc quoque ex [k] Aristotele sumptum est. Quę verò, inquit, saliunt, hęc vel crura posteriora habent longiora, vel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur retrò curuatis, vt crura quadrupedum. Meminit & Albertus, & causam quoque longitudinis assignat, inquiens: In quorundam huiusmodi animalium corporibus duo pedes, qui sunt in anteriori, maiores sunt, quia duri sunt oculi, nec acuto visu cernunt, & non possunt accipere volatum, nisi per virtutem pedum anteriorum, sed hoc facit Muscarum genus, & quę assimilantur Apibus. Pedes autem posteriores sunt maiores, quàm medij propter ambulationem, & vt eleuentur à terra citò, cùm volare voluerint, & quod ex his coit, hoc manifestiùs facit, vt Locustę & Pulices. Nam ista pedes constringendo flectunt, deinde illos extendunt, & sic à terra eleuantur, necessaria siquidem est flexio in pedibus declinans ad interius. Pedes autem anteriores talis dispositionis esse non possunt, omniaq; istiusmodi sex pedes habent. Hęc Albertus, nempe ex [l] Aristotele, apud quem sic legitur. Pedes priores nonnulla ex ijs ideo habent, vt quoniam propter oculorum duritiam non exquisitè cernant, cruribus ijs longioribus abstergunt incidentem molestiam, atque arcent. Quod & facere Muscas videmus, & Apes & reliqua generis eiusdem. Semper enim prioribus cruribus vallant, & protegunt. posteriora medijs longiora sunt, vt ambulent melius, & attollantur faciliùs de terra, cùm auolare libet. Quod planius ea ostēdunt, quę saliunt, vt Locustę, vt Culices. Cùm enim inflexa rursus connixa extendunt, attolli de terra necesse est. Locustę non parte priore, sed posteriore habent crura illa ad gubernaculorum effigiem condita. Suffraginem enim intus flecti necesse est, quod nulli crurum priorum datum est. Omnibus his seni pedes, ijs etiā quorum enixu saliunt, connumeratis. Reddit item eodem capite rationem, cur multis sint pedibus prędita, his verbis: Ergo Insecta animalia, quanquam non partibus numerosis constant, tamen ipsa inter se dissident: quippe quæ cùm omnia multos habeant pedes, quoniam contra tarditatem frigiditatemq; naturę eorum numerus exauctus pedum motionem efficiat faciliorem, tamen variè numerum hunc sortiantur. Quę enim plurimum pro corporis sui longitudine frigent, numero pręcipuè superant, vt Iulorum genus. Quin etiam, quod principia plura habeant, hinc & in sectiones sunt, & numerus pedum proinde augetur. Quibus autem pedes pauciores, hęc volucres sunt, vt pedum inopia adiumento pennarum compensetur. Atq; hęc de partibus Insectorum, earumq; vsu dicta sunto. Iam vero, & victu non omnia eodem vtuntur. Quę dentes habent, vt dictum est, multum comedunt, & varia; quibus aculeus, aut promiscis in ore, parum, & humore aliquo contenta sunt. Quędam sine discrimine omnibus vescuntur, vt Apes quędam magnę, quas Albertus Lupos, si rectè memini, appellat, quędam sanguine viuunt, vt Muscę, Tabani: quędam succo arborum, & herbarum, vt Apes quędam croceę teste eodem Alberto: quędam putrida prosequuntur, vt Muscę quędam, quę in stercore obseruantur, quędam ea planè auersantur, vt Apes. Quę ferè ad verbum ex [m] Aristotele Albertus mutuatus est, is enim de pastione, & potu Insectorum sic scribebat: Insecta animalia quibus dentes, omniuora sunt; quibus autem lingua, tantùm humore vndique eliquando (ἐκχυλίζοντα exugendo) sua lingua vescuntur: quorum alia omniuora sunt, quibus gustus saporum est, vt Muscę: alia sanguiuora, vt Tabani, & Asili, alia succis plantarum, & fructuum viuunt. Apis vna nullis putidis assidet, nec vtitur alio cibo, quàm dulci. Aquam etiam libentissimè inde hauriunt, quam synceri clarissimiq; fontes scaturiunt. Talis animalium victus est. Hęc ille. Cur verò omne fermè Insectorum genus pauco indigeat cibo, ratio est, tum quia exiguo sunt corpore: paruis enim sufficiunt pauca, tum quia frigida sunt omnia exanguia, calida autem illa sunt, quę & ali expetunt, & cibaria facilè citoque valent concoquere. Coitus prꝑterea Insectorum atque generatio non in omnibus eodem per agitur modo. Quædam enim coeunt cùm ambulant, & habent pedes posteriores anterioribus maiores: quædam coeundo pedes flectunt posteriùs, vt quadrupedes. Aues & quæ pedibus vacāt, inquit [n] philosophus, instrumentum accommodatum ad coitum habere nequeunt, quoniam alteris crura sub media aluo posita sunt, alteris nulla sunt crura, &c. Plurima certè quæ ad Insectorum coitum, & generationem spectant, posteris ille reliquit. Insectorum aliqua, inquit [o] alibi, coeunt, atque ex animalibus eiusdem generis oriuntur, modo eorum, quibus est sanguis, vt Locustæ, Cicadæ, Phalangia, Vespæ, Formicæ: aliqua coeunt quidem, & generant, sed non sui generis animal, sed vermiculos tantùm, neque ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido, aut sicco, vt Pulices, Muscæ, Scarabei. Quædam, nec ex animalibus nascuntur, neque coeunt, vt Culices, & vermiculi, & plura huiusmodi genera.

Inter

Marginal notes: Pedes. — [i] Li. 11. c. 48 — [k] Li. 4. Hist. cap. 7. — Pedū priorū longitudinis ratio. — [l] Lib. 4. de partib. ca. 6. — Locustarū crura. — Cur multos habeant pedes. — A victu. — [m] 8. Hist. cap. 11. — Cur parum comedant. — Coitus diuersitas. — [n] Lib. 1. de generat. c. 5. — [o] Lib. eodem cap. 16.

Right margin letters: E, F, G, H

Digitized by Google

A Inter ea verò quæ coeunt fœminæ maxima ex parte maiores maribus sunt, nec meatus vlli seminales in maribus esse videntur. Nullum, parte plurima dixerim, membrum fæminæ à maribus inseritur, sed marì à fæmina sursum de parte inferiore, quod conspectum in pluribus est. Nec de superuentu ambigitur, sed contrà, vt mas fæminæ inserat, visum à paucis est. Neque adhuc ita exploratum habetur, vt genere possimus distinguere. Hoc idem ferè in piscibus quoque ouiparis est, vt fæminæ maiores sint maribus: quoniam id commodum est ad vterum magna ouorum copia extumescentem. Fęminis in eo genere membrum, quod pro vulua habetur, fissum iuxta intestinum, vt cæteris positum est, in quo fœtus generatur. Patet hoc in Locustis, & reliquis, quorum magnitudo aliqua sit, & natura coitum recipiat. Maxima enim pars generis Insecti perexigua est. Hæc ille. Miraculi sanè loco habendum mihi videtur, in annulosis istis, siue Insectis, masculis esse fæmineum sexum, fæminis masculinum, atque ita fieri, vt fæminæ concipiant à masculis, sed genitale sit oblongum fœminis, quo genitalem illam auram hauriant à masculo. Atq; ideo non fuerit absonum, si quis dixerit Insecta maris, & fæminæ sexum habere, sed mares concipere, nam si membrorum forma mares efficit, fœminas verò formæ diminuta natura edidit, consequens est, vt si quę prægnantes fiunt in Insectis, membris ornatiores sint compare suo, mares dicantur.

Fęmineçquę marib⁹ maiores.

Ouiparorũ fæminę maiores maribus.

B Porrò [p] Aristoteles inscripto capite de triplici generatione Insectorum, rursus sic scribit: Insecta partim coitu, partim sponte oriri dictum iam est, item Vermiculum ea parere, & quam ob causam ita pariunt. Genus hoc enim omne ferè Vermiculum, quodammodo parere videtur. Conceptus enim, qui imperfectior est, talis est. In omnibus autem vel ijs, quæ perfectum pariunt ouum, conceptus primus indiscretus adhuc recipit incrementum: qualis natura etiã Vermis est. Mox alia conceptum suum ouo perfecto edunt, alia imperfecto, quod extra perficiatur, vt sæpè de piscibus dictum est. Quæ verò intra se pariunt animal, ijs quodam modo post primum conceptum ouiforme quiddam efficitur. Humor enim in membrana tenui continetur, perinde quasi oui testam detraxeris. Quamobrem deprauationes conceptuum, quæ per id temporis accidunt, fluxus vocant. Sed Insecta, & Vermem generant, quę vim obtinent generandi, & quæ non per coitum, sed sponte naturæ oriuntur, ex tali origine consistunt. Nam & Erucas genus esse Vermis censendum est, & fœtum Araneorum, quanquam propter figuræ orbiculatam speciem similia ouo, tum eorum nonnulla, tum alia complura primordia esse videantur. Verùm non figura, nec mollitie, aut duritie ouum definiendum

[p] Lib. 3. de generat. c. 9.

Fluxus quid.

Eruca vermis genus, & Araneæ fœtus.

C est. Sunt enim conceptus nonnullorum duri, quamuis ouo diuersi, sed quod totum mutetur, nec ex parte eius animal gignatur, id Vermis est. Omne autẽ hoc Vermiculi genus, vbi suæ magnitudinis finem receperit, quasi ouum efficitur. Indurescit enim putamen eorum, & tantisper immota reddũtur. Quod in Vermiculis Apum, & Vesparum, atq; etiam in Erucis apertum est. Cuius rei causa est, quod natura præ sua imperfectione quasi maturans, antequam tempestiuum sit, ouum pariat, tanquam hic Vermis ad incremẽtum oui mollis adhuc pergat. Hoc eodem modo in cæteris euenit omnibus, quæ non coitu oriuntur, vel in lanis, vel alijs huiusmodi, atq; etiam in aquis. Omnia enim post Vermis naturam motu cessant, & putamine obarescunt. Mox rupto putamine exit, veluti ex ouo animal, tertia perfectum generatione, idq; pennatum magna ex parte. Ratione illud etiam euenit, quod iure multi admirentur. Erucæ enim cùm primùm capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quę per id tempus Aureliæ à nonnullis vocantur. Vesparum etiam Vermiculis, & Apum idem accidit. Post deinde quæ nymphæ appellantur, proueniunt, quæ nihil huiusmodi habeant. Ouorum enim natura adepta suum finem, non insuper accrescit, sed antè augetur, & alitur, donec distinguatur, & fiat ouum perfectum. Vermium autem alij hoc intra se habent, vnde

Ouum vt definiendum.

Vermis quid.

Aurelia quid.

Nymphæ quid.

D excrementum ipsis nutriendis accedat, vt Vermes Apum, & Vesparum: alij de foris capiunt, vt Erucæ, & cæterorum nonnulli Vermium. Sed quamobrem triplicem generationem hæc sortiantur, & qua de causa ex motis immota reddantur, explicatum iam est. Oriuntur enim alia per coitum more auium, & viuiparorum, piscium partis plurimæ: alia spõte, modo nonnullarum plantarum. Hactenus philosophus diligentissimus profectò horum animalculorum generationis indagator, nam & alijs in locis de eadem planè exactissimè scribit quę præterire nefas duco. Insecta, inquit, [q] alibi, auersa coeunt, deinde quod minus est, superuenit maius, hoc est, mas fæminam. Nec mas in fæminam genitale vllum inserit membrum more animalium cæterorum: sed fæmina sursum in maris receptum, caudæ vltimum suæ meatum quendam procedens reflectit: qui in nonnullis maior, quàm proportione totius corporis esse videtur, cum ipsa parua admodum sint. Sed sunt etiam in quibus minus incõueniens æstimetur. Planum hoc fuerit, si Muscas coitu Venereo copulatas diuiseris. Tardo etiam, quæ coierint, seiunguntur digressu: diu nanq; eorum copulatio durat: quod in ijs, quæ in nostro conspectu

[q] Li. 5. Hist. cap. 8.

Muscarum coitus.

conspectu versantur, facilè patet, verbi causa, in Muscis, in Scarabeis. Omnia enim ad hunc E
modum coeunt, videlicet Muscę, Scarabei, Verticilla, Phalāgia, & si quid aliud generis eius-
Phalangiorum texentium coitus.
dem coire solet. Phalangijs quæ texunt, coitus agitur hoc modo. Cùm fœmina deductam
Araneam traxerit, mas eandem mutuò trahit: quod vbi sæpiùs fecerint, coeunt, & auersis
Cur auersa aluo coeāt.
clunibus copulantur. nam propter aluum orbiculatam modus hic coniungendi ijs congruit.
[r] Lib. 4. de caus. plant. in Theoph.
Astipulatur Aristoteli [r] Iulius Cæsar Scaliger, Insecta scribens, quæ habentur pro imperfe-
ctissimis, diutissimè in coitu immorari, qualia sunt Pulex, Cicendula, quibus Muscas cele-
riùs expediri ait, Vidimus tamen, inquit, aliquando Muscas duas volantes, quarum alte-
ra alteram inierant, neque abstiterat. Ait deniq; parere haud ita multò pòst. quod pariter te-
Partus.
[s] Li. 5. Hist. cap. 19.
statur [s] Aristoteles scribēs de ijs Insectis, quæ aut ex Erucis, aut ex Vermibus, aut ex fimo gi-
gnuntur. Breui à coitu, inquit, pariunt, maxima sui parte, quæ solent coire. Vermem autem
omnia faciūt, excepto genere quodam Papilionum, quod durum quiddam simile Cartamo,
id est, Cnici semini producit, sed intus fluidum. Vermibus non parte aliqua sicut in ouis ani-
mal creatur, sed totus Vermis accrescit, & particulatim discretus formatur in speciem desti-
nati animalis. Procreantur porrò Insecta, aut ex animalibus generis eiusdem, vt Phalangia,
& Aranei: ex Phalangijs, & Araneis, vt Bruchi, Locustæ, Cicadæ: aut non ex animalibus, sed F
sponte, alia ex rore, qui frondibus insudat, videlicet verno tempore, vt natura fert. Sæpè ta-
men ex hyberno, quoties tranquillum, Australeq; tempus diutius consistit. Item alia ex cœ-
no, aut fimo putrescente oriuntur: alia in lignis, aut stirpium, aut cæsis: alia in animalium pi-
lis: alia in excrementis, aut iam excretis, aut adhuc intra animantem contentis, vt quæ Tineę,
Lumbrici vbi generētur.
siue Lumbrici appellantur, quorum genera tria sunt, latum, teres, & quod Ascarida vocatū
est, ex quo nihil procreari aliud potest. Nascuntur Papiliones ex Erucis: Erucæ ex virenti-
bus folijs, maximeq; ex brassica. Verùm de horum, sicuti de cæterorum Insectorum, quæ
Semen Insectorum.
hoc capite recenset Philosophus, generatione in particulari cuiusq; historia agemus. De se-
mine Insectorum sic alibi scribit idem [t] Aristoteles: Semen alia apertè emittunt, vt ea quæ
[t] Li. 1. de generat. c. 17.
sunt natura sanguinea, alia, id est, Insecta, & Mollia, emittantne, necne incertum est. Alias
Semen non defluere ab omnibus partibus.
quoq; multis disputat semen genitale non decidere ab omnibus partibus, idq; non paucis
astruens argumentis, Insectorum quoque coitum adducit pro exemplo, quia plurimorum
fœmina, etsi non omnium, per coitum particulam quandam suam inserat in marem. Memi-
nit huius quoque [u] Galenus, vbi disputat contra nonnullos, qui se Peripateticos iactitabant,
[u] Li. de sem. cap. 3.
qui semen excerni ex vtero, vt nullam fœtus partem fieri ex Aristotelis sententia putabant, G
cùm neq; excernere semen nonnulla animalia tradat ille, sed caliditatem animalem tantùm
fœminam recipere, eiusmodiq; esse Insectorum quædam, in quibus in corpus maris fœmina,
inquit Galenus, articulum inserit, atque ita diutiùs cùm ipso coit, nullumq; corpus in copu-
la illa, sed vim tantùm, & facultatem recipit informantem, speciemq; formę ipsi exhibētem.
[x] Lib. 3. de Genesi.
Tetigit quoque hanc generationis Insectorum varietatem [x] D. Augustinus, quæstionem esse
scribens, vtrum nonnulla de minutissimis hisce animalibus in primis rerum mortalium con-
ditionibus creata sint, an ex consequentibus rerum mortalium cōditionibus, aut cadauerum
tabe gignuntur, quædam etiam, inquit, de corruptione lignorum, & herbarum; quædam de
[y] Lib. 1. in Genes.
corruptionibus fructuum &c. Quod ad quæstionem eam attinet: [y] Eucherij opinio est, exti-
tisse à principio rerum omnium formas, sed alias actu, alias potentia. De minutissimis, in-
Insecta à principio mundi extitisse.
quit, animalibus credendum est, quæcunque ex aquis, vel terris nunc nascuntur, in prima
rerum conditione fuisse creata: cætera verò, quæ de vitijs corporum, vel lignorum, vel ca-
dauerum nascuntur putredine, nō tunc creata sunt in specie, sed inerat in eorum corporibus
præsens seminis origo, vt consequenter de eorum corruptionibus pro suo quoq; genere exo-
rirentur. Cęterùm, vt relictis hisce, quę ad Theologos spectant, ad generationem Insectorum H
[z] Li. 5. Hist. cap. 20.
reuertatur oratio, [z] Aristoteles tempus eius à principio ad finem maximè fermè parti septe-
narijs ternis describi tradit, aut quaternis. Culicum, & Vermiformis generis parti plurimæ
Quot diebus generatio absoluatur.
ter septenos attributos esse. Ouiparis quater septenos magna ex parte: Septem ex ijs ab ini-
tu, concretionem, & consummationem oui sibi vendicare: reliquis tribus septenis incubare,
atque excludere, ea scilicet, quæ suo procreant fœtu, qualis est Araneus, aut aliquid generis
eiusdem. Mutationes verò, & transitus in figuras alias, trinis, aut quadrinis diebus, parti
maximę peragi: sicut in morbis quoque dies decretorius euenit. Atque hæc de eorum ortu,
Vt moriantur.
qui sanè vt multiplex est, ita rursus mors in omnibus non eodem fit modo, sicuti hoc postre-
Tabani vt moriantur.
mo loco idem Philosophus ostendit, inquiens: Pereunt striatis, contortisq; membris, vt se-
nectute genus maiorum animalium moritur. Quæ pennata ex ijs sunt, pennis etiam conuul-
sis autumno ferè moriuntur. Tabani quidem, vel aqua intercute oculorum cæci intereunt.
Incessus varietas.
Porrò iam, & in incessu Insectorum discrimen est maximum: alia enim repunt, vt Lumbrico-

rum

A rum genus, alia ambulant, quorum alia volant, alia gradiuntur tantùm. Quæ repunt siue serpunt, serpentia dici possint, quanquam Cornelius Celsus quidem Scorpionem, & Phalangium, & Araneum inter serpentes numeret, impropriè certè, serpentis nomine latè nimirùm sumpto. Latinis enim nonnunquam significat omne animal terrestre, quod se non attollit in gressu, sed humi quodammodo repit, etiamsi quadrupes sit, vt Seps, Salamandra, vel etiam multipes, vt Scorpio, Scolopendra, præsertim si aut morsu, aut ictu venenum inferat. Plinius enim Salamandram Serpentem vocat, & Sepa quoq;, id est, lacertam Chalcidicam. Lucanus quoque de sepe, *parua modò serpens*, dixit. Ἑρποντα καὶ βαδίζοντα distinxit Galenus: nam ἕρπειν propriè de serpētibus dicitur, & Vermibus, quibus pedes desunt: impropriè etiam de pedestribus omnibus, quæ tardiùs repunt. Ἑρπισμα & ἑρπετὰ quoq; non ea solùm, quæ serpentum more repunt, significant, sed & alia quoq;, vt quadrupedes paruas, quæ apud Aristotelem vnguibus numerosioribus apprehendendo faciliùs obrepunt ad superiora. Nota est atque certissima eiusdem Philosophi doctrina, omne animal, quod sanguine præditum est, quatuor tantùmmodo notis moueri, exanguia pluribus: ita vt vicissim etiam retrò non absurdè recurrat ratio, vt scilicet cuicunq; quaternis moueri contingit notis, hoc ex sanguinem habentium genere esse sit necesse. B Quibus etiam ea, quæ in ipsis reperiūtur animalibus, clarissimè attestari animaduertuntur. Nullum enim sanguine præditorum in plures recisum partes diutiùs perdurare valet, motumq; ilicò eum, qui per locum est, cuius integrum priùs, & illæsum particeps esse videbatur, vniuersum amittit: quod cùm in multipedum genere, tum in sanguine carentibus omnibus secus esse percipitur. Ea namq; in frusta diuisa, mutilatis corporibus satis diu viuere possunt, ijsq; secundùm discretas illas partes moueri differentijs palam videntur, quibus priusquàm dissecta essent, integris mouebantur corporibus, qualia sunt potissimùm Insectorum genera, atque ex ijs maximè Scolopendrę, & ea insuper, quæ protensa oblongaq; habent corpora. Horum enim omnium recisæ à se inuicem partes eodem planè tendere videntur. » Insecta autem sunt, inquit [a] Aristoteles, tum ob causas prædictas, tum etiam vt sese tutò inflexu seruare possint. » Conglomerantur enim quæcunq; ex ijs » prolixo corpore sunt, quod effici nisi Insectis non posset. » Quæ autem glomerari nequeunt, » contrahunt se in incisuras. Quod patet cùm tanguntur, velut ea, quæ Canthari vocantur. Vbi » enim metuerint, motu cessant, totoq; corpore indurescunt. [b] Plinius quibus pedes sunt, in » obliquum moueri scribit.

Serpentis nomen quibus conueniat.

Serpēs quid Latinis.

Sanguineorum motus.

[a] *Lib. 4. de Caus. cap. 6.*

[b] *L. 11. c. 28*

C

TEMPERIES.

» INSECTA frigida esse, inquit idem [a] Philosophus argumento est, quoniam neque aërem, neque aquam inspirant; quo pacto autem exanguium calor infrigidatur. Cui subscribens Nicolaus Leonicus quærens, cur Insecta omnia pauco indigeant cibo? [b] An quia, inquit exiguo sunt corpore: paruis autem sufficiunt pauca. An magis quia frigidum est Insectorum genus omne, & exangue: calidum autem illud est, quod & ali expetit, & cibaria facilè citoq; valet concoquere. Et [c] Hieronymus Cardanus disputans, cur ver sit saluberrimum quadrupedibus, æstas auibus & Insectis, hyems piscibus, ita contrarijs in temporibus animalia hæc perire scribit; homines scilicet, & quadrupedia etiam autumno, aues, & quæ ex putredine nascuntur, omnia hyeme quia frigida sint, & plurimo calore aeris ad vitam indigeant: sic vice versa pisces ęstate ob siccitatem. Cęterùm omnia vniuersaliter D Insecta frigida esse non facilè concedi potest: quin imò vsus docet Insecta plęraq; esse pręcalido temperamento prædita, vt Apes, Pityocampas, Cantharides, quæ erodendi, & exulcerandi vim habent. Serpentes etiam præcalidi exangues habentur, quia pauci sanguinis, is tamen prætenuis, & acer, eiusmodi animantibus summam dat nobilitatem. Atque talia omnia sunt frigoris impatientissima, ita vt hyeme tota lateant torpentia, & mortuis simillima. Quid? nonne & canis (calidissimum animalis genus) frigus fert impatientissimè? Et homines biliosi omnium maximè frigus auersantur. Frigiditas itaque omnibus Insectis non conuenit.

[a] *Lib. de respirat.*

Frigida esse.

[b] *In quæst. natural. 43.*

[c] *In Cōmen. 9. Aph. sect. 3.*

Insecta omnia non esse frigida.

Digitized by Google

 E

AN RESPIRENT. ET DE ODORATV QVÆDAM.

[Cur non respirare dicantur. Cor quib.] [a Lib. de Sõno & vigil.]

PLAERIQVE Philosophorum non spirare Insecta testatum reliquerunt, quoniam ijs non inesset nexus spirabilis, hoc est pellicula pulmoni similis, quo aër aduocatur, item quia sanguinis sunt expertia: quibus est enim sanguis, ijs & cor; quibus cor, ijs pulmo, pulmone carentia, ea & voce carere necesse est, de qua pòst. Ex negantibus est [a] Aristot. tantùm perfrigerari ea volens. Exanguibus Insectis, inquit, & generatim omnibus, quæ aërem non recipiũt, refrigeratio in parte, quæ instar cordis est, excitatur. Natiuus enim spiritus tùm sese tolli, tùm submitti videtur. Declarant hoc etiam animalia totipennia, vt Vespæ, vt Apes, vt Muscę, & reliqua id genus omnia. Sed quoniã id fieri non potest, vt motu ciere, & quisquam tentare sine robore, ac vi liceat, spirantibus autem compressio spiritus robur, & vim extrinsecus affert, nõ spirantibus natiuus ipse spiritus. Ideo Insecta illa pinnata cùm se mouent, attritu spiritus in præcinctum prolabentis, murmur extendunt, quod in totipennibus fit. Sic ille, & in libro de respiratione ait pusilla & exanguia animantia ab ambiente aqua, & aëre foris tãtùm perfrigerari, neq; his opus esse, vt alterutrum penetret ob caloris innati infirmitatem. F

[b In Hexam. Hom. 8. Insecta vnde dicta.]

Cùm volatilium ea conspexeris, inquit [b] D. Basilius Magnus, quę Insecta vocantur, vt Apes, & Vespas: Sic enim ea nuncuparunt, propterea quòd vndique scissuras quasdam siue incisuras ostendant: veniat tibi in mentem, ea prędita respiratione non esse, pulmoneq; carere, sed totis omnia sui corporis partibus nutriri aëre. Quapropter, si oleo fuerint madefacta, occlusis meatibus pereunt: sin aceto protinus asperseris ea reclusis foraminibus reuiuiscunt.

[c Lib. 4. de Piscibus c. 9.]

Contrà [c] Aristotelem disputat Gulielmus Rondoletius, vbi de piscium respiratione agit, quòd is inquirat, cur Insectorum multa in plures etiam particulas diuisa viuere possint: & quomodo, aut qua parte respirare: nam mirum sanè (inquit) Aristotelem hoc quęrere, cùm eodem in libello scripserit, animalia exanguia, & exiguo calore prædita à circumfuso aëre, vel aqua satis refrigerari. An eum ignorasse credibile est corpus animantium ἔμπνουν esse, & ἔκπνουν? Cùm igitur Scolopendræ, & aliorum Insectorum partes dissectæ mouentur, & G viuunt, tenuioris aëris aliquid vndiq; inspirant, & exspirant. Eiusdem sententiæ [d] Plinius quoque fuisse videtur. Insecta, inquit, multi negarunt spirare, idq; ratione persuadentes, quoniam visceri interiori nexus spiralis non esset. Itaque viuere vt fruges, arboresq;, sed plurimùm interesse, spiret aliquid, an viuat. Eadem de causa, nec sanguinem ijs esse, qui sit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec spirare ea, quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionum series exoritur. Ijdem enim & vocem esse negant, in tanto murmure Apum, Cicadarum sono, & alijs, quæ suis æstimabuntur locis. Nam mihi contuenti se persuasit rerum natura, nihil incredibile existimare de ea. Nec video cur magis possint non trahere animam talia, & viuere, quàm spirare sine visceribus, quod etiam in marinis docuimus, quàmuis arcente spiritum densitate, & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animata carere in ipso spiritu viuentia, habere sensum victus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam, & quàmuis non sint membra, quæ velut carina sensus inuehant, esse tamen his auditum, olfactum, gustatum, eximia præterea naturæ dona, solertiam, animum, artem, quis facilè crediderit? Sanguinem non esse his fateor, sicut ne terrestribus quidem cunctis, verùm simile quiddam. Vt sepia in mari sanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum H generi infector ille succus: Sic & Insectis, quisquis est vitalis humor, hic erit & sanguis, donec existimatio sua cuiq; sit. Nobis propositum est, naturas rerum manifestas indicare, non causas indicare dubias. Hucusq; Plinius, qui itaque etiam credidit, pulmone quamuis carentia spiritum trahere, & reddere per vices posse, argumento, quoniam Insectorum genera multa sunt, quæ & murmur edere, vt Apes, & canere videntur, vt Cicadæ. Item Culices, & Muscas sonum edere sentimus, quæ nisi arriperent halitum, bombum illum non ederent. Adde etiam hæc animalia olfactu prædita esse, quod effici non nisi ex aëris materia potest: odorem quidem non aliud, quàm infectum aëra intelligere possumus. Cur igitur non spirare hæc censendum est? Quæ quidem argumenta confutare quoque oportet: Dicendum ergo quòd Insecta neque spirant, neque spirare necesse est, quoniam spirandi facultas, refrigerandi gratia concessa est animantibus, quæ pulmone compotes sunt: Insecta autem cùm exanguia sint, frigida sunt, ideo refrigeratione non indigent; quippe quæ suo natiuo spiritu

[d Li. 11. c. 3.] [Sepiæ sanguinis vice quid.] [Odor est infectus aër.]

vel

A vel extrinsecus aëre satis refrigerari possunt. Quamobrem ijs pulmo deest, qui quidem, vt constat, non nisi spirandi gratia delegatus est. Quæ autem spirant, pulmonem habent, & hæc calida omninò sunt, quia sanguine prædita sunt. Sanguinis enim copia caloris inditium est, quam ob causam refrigeratione maximè indigent. Item si spirarent necessariò spiritum redderent. Aër autem per inspirationem attractus non exiret, nisi ab aliquo interiore viscere propulsaretur. Spiritus extra redditus est aër percussus ab interiore instrumento, hoc est, pulmone. Verùm secundùm Aristotelem Insecta omnia visceribus carent, quod neque Plinius ipse negat. Ergo deficientibus instrumentis, per quæ expellitur aër, Insecta nequeunt respirare. Quamobrem contra Plinium audeo dicere haud temerè, vt magis videam causam, cur potiùs nequeant trahere spiritum talia, & viuere, quàm spirare sine visceribus, licet ipse causam se ignorare fateatur. His autem præhabitis respondendum ad rationes Plinij, & primò ad eam, quòd Apes, & Muscas murmur edere sentimus. Dicendum, quòd sonus ille non animam, aut spiritum reddentibus vllis visceribus, sed agitatu interioris spiritus accidit. Ea enim, quæ canere videntur, vt Cicadæ, membrana septo transuerso subdita, ad quam spiritus in eo inclusus atteritur, obstrepunt. Ad B eam verò, quod dicit, Insecta posse spirare sine visceribus: dicendum, quòd repugnaret naturæ; Si genus Insectorum halitum traherent, quia cùm exanguia, & frigida hæc sint, dubio procul nimia refrigeratione citiùs interirent. Itaque natura tutò consulens, ijs potiùs spirandi vsum negauit, vt diutiùs conseruarentur. Item si respirandi vsum natura ijs tribuisset, non alia de causa fecisset, nisi quia calidiora hæc essent. Calida enim exigunt refrigerari, frigida minimè: Insecta frigida sunt pleraq;. Ad quid ergò natura tam pretiosum hoc spirandi munus ijs animantibus non indigentibus incassum indidisset, cùm omnia quæ natura efficiuntur, non frustra, sed ratione aliqua sint? Semper enim natura rei melioris author est, quo ad eius fieri potest. Cuius rei indicium afferri potest, quòd Muscæ & Apes, si subter aquam diù non valdè calidam, aut frigidam teneantur, exanimari videntur, & cùm moram contraxerint in cinere, resurgunt, & reuiuiscunt. cuius rei causa est, quòd spiritus interior ob humiditatem penetrantem, quasi corrumpitur, & quasi enecatur, qui postea cùm cinere conduntur hæc animalia, consumpto humido, calore cinerum suscitantur. Ex quo apparet exanimationem illam, non quia inspirare non poterant, sed ob eam, quàm reddidimus, causam, accidisse. Nam si spirandi inesset facultas, & subter aquam diù permanerent, adeò suffocarentur, vt ne ampliùs quidem reuiuiscerent. Ad id autem, quod dicit, Insecta spirare videri, eò quòd sentiant odore; dicendum, quòd sanguineis sensorium odorãdi diuersum est ab eo, quod Insectis inest. Insecta enim, (quoniam odoratus sine operculo est) natiuo spiritu sui corporis odorantur: qui quidem spiritus in omnibus ex natura insitus est, non aduentitius accedit. Ea autem, quæ halitum trahunt, & reddunt, quibus certè hoc odorandi sensorium operculo quodam coopertum est, nisi operculum illud per inspirationem aperiatur, odores non sentiunt: sicut animalium quorundam oculi, genis & palpebris, ceu vallo quodam visus, munimentoq; prominente, eoq; nisi nictentur, aut conniueant, cernere non possunt: quorundam sunt oculi prędura, & qui hoc genere operculi, & folliculi careant, proindeque exerti sint, sed statim sine diductu aliquo incidentia, & occursantia contuentur: ita odoratus Insectis promptus atq; expositus sine operculo est, visus duros oculos habentibus, vnde munere eo sine naribus, & olfactione funguntur; respirantibus adopertus, ac operculo conditus, qui odoratus cùm halamus, adaperitur, panditurq; ampliatis venarum meatuumq; itineribus. Hinc euenit, vt quæ spirant, odorem in aqua non sentiant, quoniam respirare non possunt. Quamobrem cùm meatus illi in humore patefieri nequeant, D summa ratio est, vt vrinantes in eo odorari non possint. Ergo si quis diligenti subtilitate id exigat, respiratio non est causa odorandi, neq; dehiscentia palpebrarum videndi, sed adaperiendi meatus, qui odoratui inseruiunt. Eiusdem opinionis est Theophilus Zimara, nõ indo- „ ctus Aristotelis scholiastes, qui sic scribit. Vapor etiam ad odorandum poscitur in his, quæ „ suffiendo duntaxat sentiunt, siue sensus nostri vitio, siue ipsius rei odoratæ causa, quòd calo- „ ris vi qui in eis est, crassus vapor, excludatur. Testantur id Insecta, quæ cùm non respirent, o- „ dores tamen prosequuntur, aut auersantur. Nam odoratu ea esse prędita, nullus dubitet, cùm „ alimenta quærant sibi, & fumum fugiant. Non respirant verò, quia spiritalibus carent instru- „ mentis. Nullus ergo in his attrahitur vapor respirando, sed ad ea species odorum transeunt „ ab aëre traductæ, quæ grauium odorum sint, necant hoc genus, quòd ipsum indicat non „ carere ea hoc sensu. Et si quis neget habere Insecta odoratum, quod nullum in his appa- „ reat eius sensus instrumentum: dicendum non carere ea instrumento, etsi conspicuum il- „ lud non est, nec posse facultatem vllam sine sensorio sibi delegato inesse. Verisimi-

Cur pulmone careant.

Calida quę animalia.

Vt murmur edant.

Cur spirandi vsus ijs negatus.

Natura nihil frustrà facit.

Vt suffocata in aqua reuiuiscãt.

Insectorum odorandi sensorium diuersum ab alijs.

Quæ odorẽ in aqua nõ sentiunt, & quare.

leq; eſt, (vt Themiſtius ait) non aliter odoratus inſtrumentum in his ſine operimento vllo E
eſſe inuolucroque, quàm viſus inſtrumentum in durioculis. Sic ille. Naturam itaque con- »
Inſectorum ſubtilitas, & pſtãtia. ijcere licet, non minorem ſubtilitatem paruis animalibus indidiſſe, quàm magnis. Plinius rerum naturę argutiſſimus, vt monſtret Inſectorum ſubtilitatem, miratur plurimùm, vbinam tot ſenſus collocarit ir. Culice, atque Formicis, quibus ſenſus, nedum tactus, ſed etiam odoratus, guſtatusq; ineſt. [c] Ariſtoteles philoſophorum ille antiſtes omnibus Inſectis ſenſus eſſe non minus ſcitè, quàm feſtiuiter etiam ſcriptum reliquit. Nedum profectò, quæ animal pariunt, & ſanguinem, quos ſenſus appellamus, habent, verùm & Inſecta, nam viſu quędam, & olfactu, guſtuq; adornantur. Sentiunt enim mel procul Apes, & Culices, dicti Muliones: quod niſi haberent odoratum, nunquàm è longinquo ſentirent. Sulphuris enim odore Inſecta emori, & langueſcere palàm eſt. Item Formicæ ſulphuris ſuffitu formicario puluiſculo inſperſo, aut origani, aut cornu ceruini, fugantur. Guſtus ratio ſimilis eſt. nam Apes ad nullam rem putidam aduolant, qua & langueſcunt, & triſtantur; ſed dulcibus alliciuntur. Contrà Culices non dulcia, ſed acida geſtiunt. Tactus verò omnibus animalibus datus eſt.

[c] Li.4. Hiſt. Anim.

Guſtus.

Tactus.

F

VOCEM NON EDERE, SED SONVM.

[a] Li.4. Hiſt cap 9

Vox differt à ſono.

Locutio quid.

A[a] RISTOTELES differens de animalibus, quę ſonum, quę murmur edant, quę item loquantur, differre ait proculdubio vocem à ſono, & tertiam his adnumerandam eſſe rem, locutionem. Gutture, inquit, parte vna » vox agitur: quocircà quibus pulmo deeſt, ijs nulla vocis emittendæ fa- » cultas eſt. Locutio non niſi vocis per linguam explanatio eſt. Vocales igi- » tur litterę à voce & gutture, conſonantes lingua, & labris proferuntur: » quibus literis omnem locutionem confici nulli dubium eſt. Quamobrem, quibus animan- » tium lingua libera, abſolutaque non eſt, ea neque vocem emittunt, neque ſermocinantur: » at ſonus elidi, vel alijs partibus poteſt. Ergo Inſectis animalibus, neque vocis, neque lo- » cutionis vlla facultas, ſonusq; ijs ſpiritu interiore mouetur, non exteriore. Nullum enim G ex ijs ſpirat, ſed alia murmur edunt, vt Apes, alia canere dicuntur, vt Cicadę. Omnia ve- » rò in eò genere, membrana ſepto tranſuerſo ſubdita, qua præcinctum corpus diſtinguitur, » ſonant, vt genus Cicadarum attritu ſpiritus. Muſcæ etiam, Apes, & reliqua ijs ſimilia cùm » volant, ſeſe attollunt, & contrahunt. Sonus enim attritus interioris ſpiritus eſt. Locu- » ſtæ ſuis gubernaculis atterentes ſonant: nullum Molle, nullum Cruſtatum, vel vocem, » vel ſonum aliquem mittit naturalem. Piſces vocis, quidem expertes ſunt &c. Sed planiùs » in libro περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, id eſt de morte, & vita: Habent inquit, id genus pleraque » diazoma, id eſt, præcinctum, cui inſitus eſt ſpiritus: is quandoque foras mouetur, quan- » doque verò è diuerſo: vnde contingit nunc eleuationem fieri, nunc depreſſionem eiuſdem » pelliculę. Cùm enim exit ſpiritus, attollitur; ſicut ingrediente deprimitur. Perinde enim » Inſectis portio ea mobilis eſt, vt in ſpirantibus pulmo, & in piſcibus branchiæ. Porrò pel- » licula concuſſa faciunt ſonum: Sicut in calamis pueros interdum videmus factitare, quibus prętenui folliculo indito, ſonum eliciunt. Sic & Cicadis, quę canunt: calidiores enim ſunt, & imò ſpiritalis motus maior, vt interpretatur Thomas. Proclus verò Diadochus, canit, inquit, Cicada, ſeipſam atterens ſub alis, atque ita ſonum emittens. Plinius quo- H que ex Ariſtotelis doctrina vocem non habere ſcribit, niſi quibus pulmo eſt, & arteria. Idcirco, & Inſectis ſonum eſſe, non vocem: intus manente ſpiritu, & incluſo ſonante. Verùm alia murmur edere, vt Apes; alia cum attritu ſtridorem, vt Cicadas. Quia verò hoc genus intus habere ſonum viſitur, hinc Enceladum Inſecti genus appellari Grammatici aſtruunt. Vniuerſim verò Bombycia vocant quidam à bombo, vt opinor, ſicuti ab inciſuris, Entoma, id eſt, Inſecta.

Sonus vt fiat.

Voce cur careant Inſecta.

Son⁹ quid.

Præcinctũ quibus, & eius uſus.

Cicada ut canat.

Enceladũ.

Animalia Bombycia.

Digitized by Google

A

VITÆ TENACITAS.

VITAM imbecillis huiusmodi animalculis fortiùs, ac tenaciùs inhęrere,
quàm reliquis omnibus animantibus, tum aëreis, tum terrestribus, tum a- Animalia abscisso capite non uiuunt.
quatilibus, quis non admiretur? Constat equidem omnia animantia vi-
uere abscisso capite, ne tantillo temporis momento posse: quanquam [a] A-
uerroes author sit, veruecem abscisso capite huc atque illuc aliquot mo- [a] Super 7. Physic.
mentis nutantem, aliquot passus progressum esse. Viuit sanè bubu-
lum cor exemptum ab animali; viuunt rescissæ lacertæ, viuit Serpentum genus, polypus Animalia alia tenacis uitæ.
quoque, & vronoscopus piscis, multorumq; piscium cor ademptum, & marinus pulmo in
partes dissectus superuiuit, item testudines auulso corde: nihilominus in quibusdam In-
sectis, multò magis in Vermibus vitam maioribus fixam esse radicibus apertissimè liquet,
præsertim ex ijs, quæ tradit Aristoteles de ijs, quibus longum est corpus, ac pedes mul- Insecta quę uiuaciora.
B ti; adeo, vt vtrisque à seipsis diuisis partibus, separata vita ostendatur. Pars enim, quæ ad
caput spectat, si abscindatur, caput versus tendet: pars quæ ad caudam spectat, caudam
versus diriget motum suum, quod præcipuè in Centipeda patet, vt tradit ibidem, [b] Ari- [b] H.li.4.c.7
stoteles: Insecta, inquit, diuulsa etiam viuere possunt omnia exceptis ijs, quæ vel admo-
dum frigeant, vel præ sua exiguitate, quàm primùm refrigerentur. Nam Vespis quoque
diuulsis, non deest viuacitas. Viuit ergo cum pectore tum caput, tum etiam aluus: at sine
eo caput auulsum viuere non potest. Diutiùs ea viuunt diuulsa, quibus corpus longum pe- Quæ diuulsa diutius uiuant.
desque multi, & pars, quę abscissa est, in vtrumq; se mouet extremum, nam & caput versus
ingreditur, & in caudam, vt in ijs quas vocant Centipedes moueri videmus. Sic ille. Sed
non diuisione bimembri hoc tantùm verum fuerit, sed etiam in plures partes abscissione fa-
cta, vt scribit [c] D. Augustinus his verbis: Cùm nuper in agro essemus Liguriæ, nostri illi [c] Li. de quãtit. animæ. cap. 31.
adolescentes, qui tunc mecum erant studiorum suorum gratia, animaduerterunt humi ia-
centes in opaco loco reptantem bestiolam multipedem, longum dicam quendam vermicu-
lum, vulgo notus est, hoc tamen, quòd dicam, nunquam in eo expertus eram: verso namq;
stylo, quem secum fortè habebat vnus illorum, animal medium percussit. Tum ambę partes
C corporis ab illo vulnere in contraria discesserunt, tanta pedum celeritate, ac nihilò imbecil-
liore, nisi quàm si duo huiusmodi animantia forent: quò miraculo exterriti, causęq; curiosi
ad nos, vbi simul ego, & Alipius consedebamus, alacriter viuentia frusta illa detulerunt.
Neq; nos parum commoti, ea currere in tabula quoquo versum poterant, cernebamus, atq;
vnum ipsorum stylo tactum, contorquebat se ad doloris locum, nihil sentiente alio, ac suos
alibi motus peragente. Quid plura? Tentauimus quatenùs id valeret, atq; Vermiculũ, imò
iam Vermiculos in multas partes concidimus, ita omnes mouebantur, vt nisi à nobis illud
factum esset, & compararent vulnera recentia, totidem illos separatim natos, ac si quemq;
vixisse crederemus: Hęc Augustinus causam huius rei afferri posse non putans, sed Dei esse
occultissimum opus, ne vna anima in tot partes diuisa esse videatur. [d] Aristoteles inde, quod [d] Lib. 4. de partib. c. 6.
dissecta reuiuiscant Insecta plantis similia esse scribit, inquiens: Insecta verò hęc esse necessa-
rium propterea est, quòd in eorum essentia inest, vt multa principia habeant, eaq; ratione Insecta cur plantis similia.
sanè plantis assimilantur. Vt enim plantæ ipsa quoque præcisa viuere possunt: sed hæc ali-
quandiu, illæ vel perfici possunt, ac duæ ex vna, atque etiam plures numero procreantur.
[e] Alibi quoq; idem hoc testatur, Stirpes cum Insectis inquiens, congruunt re, atq; necessa- [e] Lib. de Iuuent. & Senect.
D riò altrix anima vna actu, plures facultate in ijs habentur, quæ illa pręditæ sunt. Item similis
est ratio sentientis originis. Nam Insecta post dissectionem indicant se sensu vigere: Stirpes
tamen conseruandę naturæ facultatem habent, cùm Insecta nihil tale efficere possint, quia
instrumentis ad pręsidia salutis comparanda carent. Nonnulla quoq; instrumentum desde-
rant, per quod cibum ingerant: nonnulla id, per quod cibum iam ingestum complectantur.
Nonnulla sunt, quę cùm alijs plurimis, tum maximè vtroq; priuantur instrumento: quippe
cùm illa animalium genera ea imitentur, quæ vnà coaluerint. Quæ verò perfectissima corpo
ris fabricatione formantur dissecta, viuere non queunt, quoniam illorum natura, quoad fieri
potest, maximè vna est. Quamobrem partes quædam dissectę breui tempore, exiliterq; sen-
tiunt, quia tametsi quandam sentientis animæ affectionem obtinent, sentienti tamen carent
anima. Visceribus item abstractis sese mouent, quod Testudines etiam faciunt, postquàm
cor exemptum est. Annotat isthæc quoq; [f] Cælius Rhodiginus, docteq; plantarum cùm In- [f] Li. 21. Antiq. lect. c. 1.
sectis similitudinem hanc distinguit his verbis: Verùm quia in vitales rationes volentes inci-

dimus, id obiter inſertum huic parti attexemus: plantas eatenùs conſimiles Entomis videri, quatenùs, vt Entoma, ſiue Inſecta, intercisæ viuunt. Eius ratio, inquit Thomas, reddi poteſt, quoniam eis ineſt anima actu quidem vna, potentia verò plures. Hoc tamen differre deprehenduntur, quod Entoma præciſa conſectaq; viuunt quidem, ſed non perdiu: cuius ratio euidens. Nam ſi perdurare diutiùs deberent, organa illis diuerſa forent neceſſaria, vt os, & ſtomachus; quod non fit. Neq; enim habere poſſunt in qualibet corporis portione principium, quo nutrimentum admittant: imoque nec perſeuerare diſſecta diutiùs queunt. At plantæ reciſæ viuunt diu, quoniam in qualibet ferè parte potentia, & virtute germen habent, ac radicem. Hoc verò in nodis fit, propterea durant, quia trahere alimentum valent, gignunt quoque cùm germinandi inſita ſit vis. Cæterùm [g] Ariſtoteles etiam ipſe rationem reddens, cur Iuli, ſimiliaq; prælonga Inſecta præciſa viuant, cauſam ad multiplicem principij eorum partem referre videtur, ſed verba eius clarioris doctrinæ cauſa adſcribam: Inſectis, inquit, principij eiuſmodi pars, vt antè diximus, inter caput, & alueum eſt. Quæ etſi magna ex parte ſimplex eſt, tamen nonnullis multiplex eſt, vt Iulis, & ſimilibus prælongis. Quo fit, vt præciſa viuere poſſint. Natura enim partem hanc ſimplicem, vnamq; tantùm facere in omnibus vult. Itaque vbi poteſt ſimplicem, vbi non poteſt, multiplicem &c. Voluit Cardanus, quod pro corollario annexum huic loco eſto, proprium inſectorum eſſe, vt cauda abſciſſa viuant, cùm ſanè, vt demonſtratum eſt, alijs etiam præciſis ſuperuiuant partibus. At verò vt ſic mirum eſt præciſa in fruſta viuere, ita è contrario, quàm mirè fragilis ſit eadem eorum vita, conſtat inde ſaltem, quòd omnia, vel ſolius olei aſperſu enecentur; quemadmodum præter [h] Aelianum, [i] Plinus quoque atteſtatur, præcipuè ſi, vt hic, [k] alibi habet, capite vncto in ſole ponantur. Cuius rei rationem reddens doctiſſimus [l] Alexander Aphrodiſeus, quia, inquit, ſpirandi meatus continent (Inſecta) anguſtiſſimos. Oleum enim, quoniam lentum eſt, interſepit, & claudit iter, ita vt via ſpiritui omnis denegetur: quod cùm accidat, interitum ſequi neceſſe eſt. Sic ille, ſed à morte vindicabis, ſi aceto conſperſeris: ſin nimio periere humore, vt fit multoties, reuiuiſcent, ſi ante eorum occubitum cineribus commiſceantur; humore quippe conſumpto reſurgunt.

[g] Lib. 4. de part. cap. 5.
Cur præciſa viuant.
Vitæ fragilitas.
[h] Lib. 4. de Anim. 18.
[i] Li. 11. c. 53
[k] Lib. 11. cap. 19.
[l] Li. 1. probl. 61.
Vt oleo mortua reuiuiſcant.

E F

CVR AERIS VIVANT BENEFICIO.

G

MIRARI etiam ſubit, cur Inſecta aëris beneficio viuant, piſces verò calidiores, vtpotè ſanguine præditi, ab aqua refrigerium petant, cùm alioqui è contrario illa potiùs aquis, hi verò aëre bene ſe habere deberent. Frigidiora ſiquidem frigidiorem exigunt locum, & calidiora calidiorem, eò quòd vnicuiq; nõ nimium ſuperans refrigerium natura competere voluerit. Ad id eſſe verùm quoque aſſeueramus, dummodo conueniens comparatio fiat. Enimuero Inſecta cùm pauco indigeant refrigerio in aëre viuunt, piſces autèm atque ſanguinea, eò quòd vtrorumq; vna eſt ratio, calidiores exiſtentes, & maiori indigentes refrigerio, in aëre viuere nequeunt. Quippe Inſecta exanguia calorem tenuem, terrenoq; humori leuiter commixtum habent, atq; ideo aquis permanere non poſſunt, piſces autem craſſiorem ſortiti ſunt, cum humore aqueo valde permixtum, & ideò gaudent aquis. Multitudine igitur, non autem ſimplicitate caloris exuperant, atque ideò quodam modo ſimilioribus in locis ambo conſiſtunt. Nonnulla etiam aquatilia exanguia, ac Inſecta diutiùs, cùm modico indigeant refrigerio, in aëre, quàm ſanguinea viuunt, citiùs enim hæc intereunt, quia vehementius frigus exquirunt, eoque modo marceſcunt. Illa verò potiùs ab irruente contrario pereunt, & ideò diutius viuunt. Non enim, vt refrigerentur, aquis inhabitant, ſed vt ſuo ſimili ſeruentur loco, propriumq́ue inde ſuſcipiant alimentum.

Cur piſces in aqua degant.
Inſectorũ calor.
Inſecta aquatilia cur minus diu in aëre viuant.

H

VT

itized by Google

A

VT FVGENTVR.

INSECTORVM cùm multa sint genera, quæ longè plura, & maiora hominibus pariant commoda, quàm vel quæuis etiam maxima iumenta, ita contrà multa etiam sunt, quæ quando nimia multitudine abundent, ac luxurient, agros absumere, atque ita inducta sterilitate maximam annonę caritatem intulisse constat; quin sic hominum peccata ijs immissis sæpe à Deo immortali punita esse, historia quæuis testatur, maximè Locustis, Erucis, Vermibus, Bruchis, & similibus alijs, quæ plantis vescuntur. Pestilentiam quoque, & imminentia bella præsagiunt, maximè si sponte ex putredine ortum duxerint. Eiusmodi noxia Insecta Nicandro κνώδαλα vocantur. In hisce itaque fugandis multi sæpè plurimum operę atque industrię impendunt. In vniuersum autem omnia Insecta, quinq; modis, inquit [a] Cardanus, arcentur: aut prohibendo generationem, sic in Locustis oua conterere B solemus: aut aduentum, clausis fenestris, quoniam Muscæ obscuro loco non volant, ab earum tœdio simus tuti. Quędam apertè Insecta pellunt, & occidunt, vt duo extrema illa, ignis & pręsertim flamma, & immensum frigus. Sed & omnes feræ horrent flammam, ac fugiunt. Inde sapor acris, & amarissimus, veluti acetum, fel tauri, decoctum cucumis anguini, hellebori albi, colocynthidis, lupinorum. Quędam odoris propria quadam vi, vt sulphuris, atramenti, calcanthiúe, florum & foliorum sambuci vtriusque, coriandri, cornuum, & vngularum. Quędam multiplici genere incommodi illa afficiunt, vt ruta, ærugo. Atq; hęc eadem serpentibus aduersantur, & generationi, & ouis eorum. Antiqui verò duobus maxime, quorum nunc obliti sunt homines, commodissimè ad omnia seruanda vtebantur, pice, atque amurca olei: pix ab aëre tutatur, amurca ab animalibus. Inuenio inter odorata Styracem suffitu omnia fermè Insecta animalia pellere. Hæc Cardanus. Pennas Vpupæ, quot volueris, si in cubiculo accenderis, ita vt fumum sentiant, Muscas, Araneas, Scorpiones, aliaq; similia domo expelles. Cætera in particularibus cuiusq; Insecti historijs recensebuntur. Cæterùm, C quòd si eiusmodi remedia non iuuent, ad exorcismos deueniendum est, de quibus consule Theologos.

Damna Insectorum.

Insecta hominum peccantiũ causa immissa.

κνώδαλα.

[a] *Lib. 7. de variet. rer. cap. 30.*

Quæ apertè Insecta occidant.

Serpentes vt fugẽtur.

D

VLYSSIS

Digitized by Google

E

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

F

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER PRIMVS

Qui est

DE FAVIFICIS.

De Ape. Cap. I. G

ORDINIS RATIO. APIS NATVRA MIRA LAVDATVR.

[a] *Li. 1 Hist. cap. 1.* Nobile quid.

Cucuios. Nobiles qui dicendi.

[b] *Lib. de nobilit.*

Insecta vtilissima.

ORDINEM nobilitatis in nostra Ornithologia seruauimus, quo ad fieri licuit, semper; eundemq; hic seruare animus est. Quamobrem declarandum priùs, quæ Insecta iudicio nostro nobiliora existunt. Nobile autem est teste Philosophorum principe, & communi præceptore [a] Aristotele, quod ex bono prodit genere. Si itaque generis, aut ortus ratione nobilitatem horum animalculorum æstimemus, haud dubio ab ijs exordiendum erit, quæ nobiliori ortu constant, eoq; maximè, cùm & nos in allata superiùs methodo Pyraustam, tanquam in nobilissimo elementorum, igne videlicet, generatam authore eodem Aristotele, H primo loco nominauerimus, vel si hanc generationem non admittamus, sicuti profectò non admittimus, ab ijs saltem, quæ cum igne maiorem analogiam habere videntur, vt Vermes quidam Indici nocte lucentes, Cucuios dicunt, & Lampyris seu Noctiluca, & similia. Cæterùm sicuti inter homines nobiles soli dicendi sunt, prudentes, & iusti, etiamsi ex emptitijs nati sint, vt [b] Philo Iudæus ait, ita quoque nos hîc nobilitatem ab animi dotibus, & ab emolumento, quod homini inde cedit, & à perfectissimis animalium partibus iudicamus, atque mensuramus, nulla vel ortus, vel magnitudinis ratione obseruata. Inter vtiliora itaq; Insecta Apis, & holoserici staminis inuentrix & productrix Eruca, primas obtinent, illa ad cibi obsonia maximè, & lucem noctu in tenebris præstandam, & summum in medicina vsum; hæc ad superbissimas vestes, & vtensilia, etiam in sacra Dei Ecclesia. Verùm vti ita in præbendis homini commodis, quodammodo æquales sunt; ita rursus Apis pluribus præterea prædita virtutibus, adeò vt Plutarchus cumulum virtutum nominaturus, apiarium dixe-

rit.

Digitized by Google

A rit, cùm interim Eruca illa post subministratum holosericum, in Papilionem tantùmmodo abeat speciei suæ conseruandę causa, cętera inutilem. Plinius sanè etiam ab Apibus inchoat eisque principatum tribuit disertissimis verbis. Inter omnia, inquit, ea (Insecta) principatus Apibus, & iure præcipuè admiratio solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumq; dulcissimum, ac saluberrimum. Fauos confingunt, & ceras. Illæ ad vsus vitæ tolerant, opera conficiunt, rempub. habent, consilia priuatim, & duces gregatim: at quod maximè mirum est, mores habent. Præterea cùm sint neq; mansueti generis, neq; feri: tamen tanta est natura rerum, vt propè ex vmbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficacię, industrięq; tantę comparemus neruos? quas vires? quos rationi mediùs fidiùs viros? hoc certè prçstantioribus, quo nihil nouere nisi commune, &c. Plura de ijsdem idem Plinius, & vix credibilia. Et Aristoteles subtilissimè de ijsdem scribit, & ad cęlũ vsq; industriam earum, atq; prudentiã euehit: verùm neq; quicquam diligentiùs percipi posse [c] Columella attestatur, quàm ab Higinio dictum est, nec ornatiùs, quàm Vergilio, nec elegantiùs, quàm Celso. Higinius veterum authorum placita secretis dispersa monimentis industriè collegit. Virgilius poëticis floribus illuminauit. Celsus vtriusq; memorati adhibuit modum. Quare, inquit Columella, ne attentanda quidem nobis fuit hęc disputationis materia, nisi quòd consummatio susceptæ professionis hanc quoq; sui partem desiderabat, ne vniuersitas inchoati operis nostri, velut membro aliquo reciso, mutila, atq; imperfecta conspiceretur. Hęc ille, qui cùm & ipse quoq; de Apibus breuiter scripserit, atque longè ante illum breuiùs doctissimus M. Varrò absoluerit, quid nobis inueniendum, dicendumúe reliquisse videntur? Nihil quidem inueniendum, sed dicenda omnia. Cùm enim cũcta nos, vel ex illis, vel ex alijs authoribus colligamus, verè fateri possumus, nihil nostrum esse: è contrà, cùm eorundem verba, ac sententias magno labore, & summa industria conquisitas ad hunc ordinem, qui noster est, redigamus, omnia nos dicere possumus, & asseuerare. Quòd si quis superstitiosus neget, negem quoq; mel ipsum Apum esse, sed florum ex quibus id colligunt, neque rectè cecinisse [d] Ausonium poetam:

De Apibus qui scripserunt.
[c] Lib. 9. c. 2.

B

Quodq́; cibo, & potu placitum, labor acer Apum mel.

[d] Eidyll. 12.

Vt verò modo ad laudes Apum reuertamur, has potissimùm ab admiranda earum industria, atque ingenio, labore, ac sedulitate ineffabili, incredibili regendi scientia, ac politia, Plinius in prçcitatis verbis celebrauit. Adiungi potest quoq; inuiolata Iustitia, Concordia, Pietas, Temperantia, munditia, atq; demum incredibilis, quam nobis subministrat vtilitas. Quo ingenio, qua industria, qua prudentia, sapientiaq; Apes resplendeant, ac præditæ sint, innuit Franciscus Petrarcha, eas in inuentionibus imitandas nobis proponens. Et [e] Aristoteli teste Athenæo, cognitum est Apes prudentia homines antecellere, vt quę vitę perpetuã ęquabilitatem, ac immutabilem seruent, mel semper colligentes, idq; spontè, à nullo edoctæ, qua in re (inquit Atheneus) homines Apibus cedunt inani, stultaq; existimatione sui tam pleni, quàm Apes melle. [f] Constantinus Cęsar etiam ex Didymo Apem omnium aliorum animalium sapientissimam, & artificiosissimam, intelligentiaq; ad hominem propè accedere tradit, nec nõ opificium eius verè diuinum esse, & hominibus vtilissimum. [g] Virgilius verò, vel vna hac pictura admirandas ingenij dotes declarauit, prorsus esse Apibus partem diuinę mentis, & haustus ætherios existimans, quòd tam propè ad humanam mentem accedant, imò etiam superent.

C

[e] Lib. 8.
[f] Li. 15. c. 3.
[g] Li. 4. Geor.

His quidam signis, atq; hæc exempla secuti,
Esse Apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Aetherios dixère.

D Non itaque Apem sapientem vocamus, ac celebramus flauum mel meditantem, adulantes ei ob dulcedinem nos titillantem, & reliquorum animalium sapientiam, & artem, quam adhibent partui, & educationi, negligimus, vt voluit [h] Plutarchus, qui tamen, & ipse multis in locis Apis ingenium plurimùm prædicat, sed quia reuera res ita se habet. Id sanè fecit altissima Sapientia, vt intelligeremus non corporis magnitudine, sed anima prudentiam constare. ipsam verò animam nulla opus habere magnitudine, quę vt minor sit, eò esse excellentiorem, vtpotè & ipsam partem animæ mundi. Mirabile equidem in primis, quomodo tam pusilla animalcula ex tanta florum diuersitate mel, ceramq; colligant; mirabilius verò quomodo collectum per longissima sæpe interualla ad alueos suos deferant: sed quàm maximè mirabile, quomodo ita in fauis cohęrere faciant, ne excidat. Colligunt autem, teste [i] Aristotele, ex omnibus, quæ florem caliculatum ferunt, atque etiam ex cæteris, in quibus dulcedo est, & lingua susceptum genus id saporis deportant, sine vllo fructuum detrimento. Modus verò, quem in colligendo seruant, admiratione quoque summa dignus est.

[h] Lib. de Amore prolis.
Apis cur sapiens.
[i] Li. 5. Hist cap. 22.
Vnde mel colligant.

Nam

k 9. Hiſt. c. 40. Nam ſi verum eſt, quod idem [k] Ariſtoteles alibi quoq; teſtatur, morem eſſe Apibus, ne florum plura genera petant vno eodemq; profectu, ſed ſingulis ſingula: verbigratia, à viola ad violam aduolare, nec aliud attingere quouſque ſuum in alueum redeant: nonne & homines in hoc vicerint quamplurimos, qui, niſi longo vſu herbas diſtinguere didicerint, conſimiles ſimul confundunt? Omnem porrò ſuperat admirationem quòd cùm melle onuſtas redire certo ſit certius, ferre id tamen nunquam cernantur, vt ibidem Philoſophus ait, addenſque quemadmodum operentur, viſum adhuc non eſſe. Ariſtodemum Philoſophum ſcribit [l] D. Auguſtinus annis multis inſudaſſe, vt naturam Apis inueſtigaret, nec tamen potuiſſe, & Ariſtomachum Cicero (neſcio an eundem) Solinčſem annos duos de ſexaginta nihil aliud geſſe teſtatur, & Hyliſcum Thaſium Plin: Aelianus, quem quòd Apes in deſertis coleret Agriū nominauerunt. Menum quoq; legimus inter Sammites natum mirè ſolitudinem amaſſe, ibiq; ne quid per ocium perperam faceret, Apes curaſſe, vt earū ſedulam operam inſpiciēs, nunquam eſſet ocioſus. Sed vt ad ingenium Apum reuertamur, mirari rurſus ſubit, qua arte mellificent, id enim hactenùs etiam peritiſſimos quoſque latuit, cum interim mellificare palàm cernantur, & melle impleri aluearia. Vt rectè [*] Lucianus Μέλιτταν σόφην θείου μέλιτος ἐργάτιν .i. Apem ſapiētem diuini mellis effectricem nominauerit. [m] Seneca non cōſtare ait, vtrum ſuccum ex floribus ducant, qui protinus mel ſit, an quę collegerunt in hunc ſaporem mixtura quadam & proprietate ſpiritus ſui mutent. Quibuſdam enim, inquit, placet, non faciendi mellis ſcientiam eſſe illis, ſed colligendi. Aiunt inueniri apud Indos mel in arundinum folijs, quod aut ros illius cæli, aut ipſius arundinis humor dulcis, aut pinguior gignat. In noſtris quoq; herbis vim eandem, ſed minus manifeſtā & notabilem poni, quam perſequatur, & contrahat animal huic rei genitum. Quidam exiſtimant conditura & diſpoſitione in hanc qualitatem verti, quæ ex tenerrimis virentium florentiumq; decerpſerint, non ſine quodam, (vt ita dicam) fermento quo in vnum diuerſa coaleſcunt. Hucuſq; Seneca. [n] Cardanus dicit ideò mel conficere, quoniam in ſuccingente alas parte folliculus ſit lucidus, ac velut mel dulce: ſimile enim, inquit, fit à ſimili. quod alijs examinandum relinquo, notiora ac manifeſtiora de earum operationibus ſcribere volens, quas omnes Ariſtoteles diuerſis in locis quaſi admirādas admirabundus depinxit, [o] aitq; fauos primùm cōſtruere è floribus, ceram ex lachrymis arborum fingere, mella ex rore aëris, ſyderum exortu potiſſimùm, & arcus cæleſtis incubitu contrahere. Omninò antè Vergiliarum exortum mel non fieri, fauos autem floribus facere, mel nō ipſas facere Apes, ſed rorem cadentem deferre: argumento eſſe, quòd non vno aut altero die cellas melle repletas reperiunt Apiarij. Item autumno mel poſteaquàm detractum eſt, non reparari, cùm tamen illo etiam tempore flores proueniant. [p] Plinius quoq; mel, inquit, ex aëre, maximeq; ſyderum exortu, & præcipuè Sirio ex ſplendeſcente ſublucanis temporibus venit. Itaq; prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub dio fuere, vnctas liquore veſtes, capillumq; concretum ſentiunt, ſiue ille eſt cæli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aëris ſuccus, vtinamque talis eſſet, qualis defluit primo, ac non potiùs terræ halitu infectus. Et præterea è frondibus potus, & in ventriculis congeſtus Apum (ore enim euomunt) adhæc florum ſucco corruptus, alueiſque maceratus, totieſque mutatus multum de cæleſti natura amittens, magnam tamen cæleſtis naturæ voluptatem afferens. In fingendis parandiſue porrò fauis diuiuum planè artificium exercent. Cùm enim alueum receperint mundum, quamprimùm eos conſtruere incipiunt, deferentes ex floribus, ſed præcipuè ex arborum lachrymis, vt diximus, ſalicis, & vlmi, & reliquarum quæ glutinum pariūt. Author eſt [q] Ariſtoteles, additque his pauimentum illinere, ne beſtiolæ nocuæ ſubeant, vocarique hoc opus ab Apiarijs tectorium imum. Clarum quoq; eſt, & à pluribus ſcriptoribus proditum Regum ſuorum cellas eminentiore velut regio loco, maiori laxitate peramplas ædificare, eaſq; ſepimento tanquam muro quodam ad maieſtatem regiam tuendam circumuallare. Ac vt ætate, & conditione illæ inter ſeſe triplices ſunt, ſic tripartito etiam ſuas cellas diuidere. In regiæ aulæ vicinis, ſumma ſenectute affectas, tanquam regis ſatellites habitare, poſtque has eſſe natu minimas, & quæ annum nondum exceſſerunt: adoleſcentiores verò, & ætate confirmatiore, extimas manere. Prætereà vt [r] Ariſtoteles, inquit, fauos ſuos æquabiles conſtruunt, ſuperumq; totum operimentum politum apponūt, & ad ſingulos vſus fanum ſingulatim effingunt, videlicet partem aliam ad mella, aliam ad prolem, aliam ad Fucos accommodatam. Scribitq; idem eodem loco curare ſummoperè, vt faui illi erecti ſint, & ſi corruerint erigere, & pilis fulcire fornicatis, vt ſubire poſſint, cumq; via, qua accedant, non datur, ceſſare ab incubitu; hincq; fieri, vt faui araneentur. Item primos ferè tres verſus inanes ſtrui, ne quid promptum ſit, quod inuitet furantem. Nouiſſimos maximè impleri melle,

Marginalia: l Ser. 15. ad fr. in eremo. — Heliſcum, Thaſiū, Plinius, & Aelianus. — * In Alcyone. — m Epiſt. 84. — Vt mellificent. — n Lib. 7. de Variet. c. 28. — o Lib. 5. Hiſt. cap 22. — Apum operationes. — Mel vnde conſtet. — p L. 11. c. 12. — Fauorum artificium. — q L. 9. Hiſt. cap 11. — Tectorium imū quid. — Regum cellulæ vbi. — r Li. 9. c. 40.

E F G H

A melle, ideoq; auerso alueo fauos eximi. Verùm maior adhuc ars in fingendis fauis eorum cellisuè dicenda restat, si figurã contemplemur. Etenim Apis eas sibi vndiq; simillimas, ac easdem vbiq; in aluearibus adhibet, (cùm tamẽ interim liceret diuersa etiam figurarum ratione præstare securitatem) eodemq; semper artificio vtitur. [s] Constantinus Cæsar ex Didymo astruit, imbecillitatis suæ cùm sibi conscia est, angustos facere, & non in rectum dispositos ingressus in domumculam suam: ideoq; si quod animal per hos ingressum fuerit, vt ipsis damnum inferat, plures circumstantes facilè occidere. Si duo contingit esse examina, etiã duo sunt fauorum genera. Etenim in concordia suum quæq; plebs seruat cerarum figurandarum morem: sed & omnes faui semper cauearum tectis, & paululùm lateribus adhærentes dependent, ita ne solum attingant, quoniam id præbet examinibus iter, vti iam obiter attigimus. Cerarum autem figura talis, qualis & domicilij habitus, nam & quadrata, & rotunda spatia, nec minùs longa, sui speciem velut formæ quædam fauis præbent. Proditum est à Plinio fauos in Germania visos octo pedum longitudine. Sed hoc ad diligentiam earũ potiùs spectat. Ingenium verò Apum suspiciens, rectè [t] M. Varro hic rationem atq; artem esse voluit: Ab his, inquit, opera discunt, ab his ædificare, ab his cibaria condere. Tria enim
B harum, cibus, domus, opus. Neq; idem, quod cibus cera, nec quod ea mel; nec quod mel domus. Non in fauis sexangulis cellæ totidem quot habet ipsa pedes (quod Geometræ ἑξάγωνον fieri in orbe rotundo ostendunt) vt plurimùm loci includatur. [u] Plinius quoque omnes cellas sexangulas esse tradit, easq; à singulorum pedum opere, vt hoc ex Varrone transtulisse videatur. Dum itaque in fauis suis cellulas sex æqualibus lateribus summa industria, absque vllo Geometrię instrumento struit, satis ostendit, quàm huius artis perita censeri debeat. [x] D. Basilius discere nos hortatur, quomodo Geometriæ inuentionum rudis non sit sapientissima Apis, argumẽto quòd omnes fauorum ipsarum cellæ sexangulæ sunt, & æqualia latera habent, non in directum alternatim incumbentes, vt ne quid patiantur ima vacuis adaptata, sed anguli sexangularum infernarum sedes, & fulcrum sunt incumbentium, vt securè supra se onera eleuent, ac sustineant, & separatim in vnaquaq; ciuitate humor cõtineatur. Geometricã insuper hanc figurarum pulchritudinem, [y] Aelianus fingendi elegantiam sine arte, sine regulis, sine circino, nempe figuras sexangulas, & sex laterum, & æqualium angulorum conficere Apes memorat. Quamobrem Phocillidi ἀρισοπόνος, hoc est, optimè laborans, Vergilio Dędala, id est ingeniosa nuncupatur. & [z] Plutarchus, quò magis Alcyo-
C nis mirum in fabricando nido laudaret ingenium, Apum artificio id superius facit, ac si nullum aliud maius ingeniosiusq; esset artificium, cui id præferre posset. Quæ enim, inquit, musica Lusciniarum, quæ Hirundinum industria, quæ Columbarum humanitas, quod Apum artificium, cùm Alcyonis virtutibus comparari meretur? Hinc quoque Bissulam suam alumnam Ausonius pinguendam tradens pictori, hortatur eum, vt Apis artem imitetur:

Pingere si nostram pictor meditaris alumnam:
Aemula Cecropias ars imitetur Apes.

Fauorum figura. [s] Li.15.c.3. [t] Li.3.de Re rust.c.16. [u] L.11.c.11 [x] In Hexa. homil 8. Geometriã nouit Apis. Fauorũ cellæ cur Sexangulæ. [y] Lib.5. de Anim.c.11. [z] Lib.de Solert. Anim.

Ingenij istius eximij acies non solùm in ijs, quæ diximus, sese in Apibus prodit, sed in alijs quoque, ac in hoc potissimùm, quòd omnia teste [a] Varrone extra ostium aluei obturent, quã venit inter fauos spiritus, quam ἐρίθακην appellari Græcis scribit. Pluuias non solùm etiam imminere natura præsagiente norunt (non enim prouolant, nisi dies sit serenus futurus) sed præterea si oriatur, inopinata, vt fit aliquando, procella, lapillis se librent, iuxta terram volitantes, quanquam hoc postremum Cretensibus tantùmmodo ascribere [b] Plutarchus videatur. Similes sunt (canum nimirùm lapillos in amphoram non repletam oleo inijcientiũ) Cretensium Apum, & Anserum in Cilicia artes. Illæ enim ventosum aliquod circumuola-
D turæ promontorium, ne disijciantur, seipsas exiguis lapillis in os sumptis, quasi saburrant. Hi quando Taurum traijciunt, animalia alioqui vocalia, & obstrepera, tum metu Aquilarum in os iustæ magnitudinis lapide sumpto taciturnitatem sibi imperant, vt fallere in transitu eas possint. Cæterùm [c] Virgilius simpliciter id de omnibus Apibus canit his versibus.

Nec verò à pabulis pluuia impendente recedunt
Longiùs, aut credunt cælo aduentantibus Euris:
Sed circum tuta sub mœnibus vrbis aquantur,
Excursusq; breues tentant, & sæpè lapillos,
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante, saburram
Tollunt, his sese per inania nubila librant.

[a] Li.3.c.16. Præsagiũt pluuias. [b] Lib.de Solert. Anim. Anserum astus cõtra Aquilas. [c] 4.Georg.

Si ex degustatis contrarijs atque noxijs floribus, aliquando in morbos incidant, velut sibi ipsis medicæ, vrinã hominis, quòd eius salsedine, sanitatem recuperaturas non ignorent, inuestigando petunt, & dum se ad fœtus fouendos, & incubandos accingunt, tunc quoque salsuginosa

Cur salsa petant.

suginosa maximè loca quærunt, ibiq; aut muriæ stillas sugunt, aut salsuginosum, quodcunq; reperêre, vel ex ipsis bestiarum fæcibus, & excrementis delibãt, vt regale semen, cui incubituræ sunt, falso illo fomento suscitent. Cùm dormiunt extra sua aluearia, & sub dio, supinè quiescunt, ne vel aqua, vel ros alas earum madore afficiat, & à somno leuatis volatũ impediat; egregium sanè prudenti viro exemplum præbentes, qui cùm quid facturus est laudabile, prius considerare debet, ne quid impedire possit, quod iam proposuit. Plura præterea de Apicularum miro dicenda forent ingenio, verùm quia minima quasi laudis pars sit, hic vela contrahentes, cum [d] Philosopho dicimus Apes atque huiusmodi animalia, ingeniosiora multis carentibus sanguine esse; nec non inter ea, quæ sanguinem habent, ingeniosiora suis contrarijs esse, quæ sanguinẽ habent frigidiorem, ac tenuiorem; sed optimè constare, quæ calidum tenuem, & syncerum habent, quippe quæ vnà & viribus corporis, & animæ ingenio plurimùm valeant. Iam de diligentia earum, operaq; ac societate mutua aliquid dicamus; nam hæc optimè ingenio annectetur. Frustra animal ingeniosum est, quod eo non vtitur, eoq; se non exercet. [e] Plutarchus Apes, ait toto corpore, omnibusq; membris laborare, vt rectè, ac appositissimo epitheto [f] Tibullus sedulam vocauerit.

E

Quando & cur supinè quiescant.

[d] Lib. 2. de part. c. 2.

Apum diligentia.

[e] Lib. de Solert. Anim.

[f] Lib. 2. Eleg. 1.

Rure leuis verno flores Apis ingerit alueo,
Compleat vt dulci sedula mella fauos. F

Etymum. Et argutè nonnulli μέλισσαι ἀπὸ τῆς μελέτης, id est à meditatione, exercitio, & diligentia dictam volunt: nam præterquàm quòd ipsa diligentissima est, maximè verò etiam segnes odit, ocio deditas, consumentesq; elaboratum, Fucos nempe, communiter insurgentes occidunt. Quod [g] Varro meminit his verbis: " Neq; ipsæ sunt inficientes, necnon oderunt inertes. Itaque insectantes à se eijciunt Fucos, quòd hi neq; adiuuant, & mel consumunt, quos vocificantes plures persequuntur, etiam paucæ. " Tetigit id quoq; Vergilius hoc versu.

[g] Li. 3. c. 16.

Ignauum Fucos pecus à præsepibus arcent.

Quin etiam socias ociosas, ac desides, aut minùs parcas pellere in more ijs esse prodidit [h] Aristoteles. " Cessantium, inquit [i] Plinius, inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. " Apud Sardos teste [k] Aeliano lex erat, quę pœnas ignauiæ cõstituebat, & qui ociosè viueret, eum rationem reddere oportebat, & vnde viueret, ostendere. Atque vtinam nostro etiam num æuo ea lex duraret: rectiùs enim sæpè cùm nobis ageretur. Videntur autem huic legi occasionem dedisse Apes, quæ vt diximus, segnes morte puniunt. Ipsæ verò nunquam ab opere laboreq; cessant: quanquam hyberno tempore, nempe à Vergiliarum occasu, & vltra exortum, verisq; initium, cùm scilicet latent frigore cohibitæ, & quia etiam flores non dentur, ex quibus quid colligant, non operentur. Deinde verò cùm fabæ florent, florent autem omnium primę, ad opera exeunt, & labores, nullusq; postmodùm si per cæli statum modò liceat, dies perit, adeò vt vulgarissimum Apellis illud, *nulla dies sine linea*, Apibus potiùs, quàm vlli alij animanti conueniat. Tetigit quoque hanc sedulam in principio veris Apum operam poëtã, cùm canit.

G

[h] Li. 9. Hist. cap. 11.

[i] L. 11. c. 10

[k] Lib. 4. c. 1.

Quãdo ad opera exeant.

Quod superest, vbi pulsam hyemem Sol aureus egit
Sub terras, cælumq; æstiua luce reclusit:
Illæ continuo saltus, syluasq; peragrant,
Purpureosq; metunt flores, & flumina libant
Summa leues: hinc nescio qua dulcedine lætæ
Progeniem nidosq; fouent, hinc arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.

Cibi causa mellificant, inquit [l] Aristoteles, tam æstate, quàm autumno. " Et [m] aliàs nullum ipsis tempus certum esse scribit, consuetumq; quo operari incipiant; sed si cibarijs nõ carent, beneq; degunt, æstiuo potissimùm tempore opus aggredi, & quàm diu serenum est, assiduè operari. Omnes in opere cernas, sed non eundem exercere laborem. Sunt enim foris, & intus officia diuisa: operantur intra sexaginta passus, & subinde floribus in propinquo consumptis, teste [n] Plinio, speculatores ad pabula vlteriora mittunt. Cùm ad opera prouolant, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasq; totius corporis lanugine: aliæ quærunt mel, aliæ stipant, aliæ faciunt cellulas. Adolescentiores, vt author est [o] Aristoteles foris negotium exercent, prouolando conuehentes, & ea, quæ res exigit, portantes, leuioresq; sunt hirsutie detrita, seniores intus operantur, & parcunt ætati. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant propter id naturâ scabra, pedes priores rostro, totæq; onustæ remeant sarcinâ incuruæ. Excipiunt eas ternæ, vel quaternæ, atque exonerant. Intus aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum præparant, ex eo quod allatum est. Neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis fiat, vel temporis vel cibi. Cernas, inquit

H

[l] Li. 5. Hist. cap. 22.

[m] Li. 9. Hist. cap. 40.

[n] Li. 11. c. 8.

[o] Li. 9. Hist. cap. 11.

Digitized by Google

A inquit D.[p] Ambrosius, omnes certare de munere, alias inuigilare quærendo victum, alias [p] Li.6.Hex.
„ solicitam castris adhibere custodiam, alias futuros explorare imbres, & speculari occursus cap.21.
„ nubium, alias de floribus ceras fingere, alias rorem infusum floribus ore colligere: nullam
„ tamen alienis insidiari laboribus, & rapto vitam quærere: atq; vtinam raptorum insidias non timerent. Totam etiam hanc operum distributionem luculentissimè nobis depinxit [q] poeta [q] Li.4.Geor.
hisce doctissimis versibus.

Namq; aliæ victu inuigilant: & fœdere pacto
Exercentur agris: pars intra septa domorum
Narcissi lachrymam, & lentum de cortice gluten
Prima fauis ponunt fundamina; deinde tenaces
Suspendunt ceras; aliæ spem gentis adultos
Educunt fœtus; aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
Inq; vicem speculantur aquas, & nubila cœli:
B *Aut onera accipiunt venientum: aut agmine facto*
Ignauum Fucos pecus à præsepibus arcent.
Feruet opus; redolentq; thymo fragrantia mella.
Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Cùm properant: alij taurinis follibus auras
Accipiunt redduntq;: alij stridentia tingunt
Æra lacu, gemit impositis incudibus Aetna.
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum: versantq; tenaci forcipe ferrum.
Non aliter (si parua licet componere magnis)
Cecropias innatus Apes amor vrget habendi,
Munere quamq; suo, grandæuis oppida curæ:
Et munire fauos, & Dædala fingere tecta.
At fessæ multa referunt se nocte minores,
Crura thymo plenæ: pascuntur & arbuta passim,
C *Et glaucas salices, casiamq;, crocumq; rubentem*
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
Omnibus vna quies operum: labor omnibus vnus.
Mane ruunt portis; nusquam mora: rursus easdem
Vesper vbi è pastu tandem decedere campis
Admonuit: tum tecta petunt; tum corpora curant.
Fit sonitus: mussantq; oras, & limina circum.
Post vbi iam thalamis se composuere: siletur
In noctem, fessosq; sopor suus occupat artus.

Omnes enim, vt in exercitu viuunt, atque alternis dormiunt, & opus faciunt pariter, & colonias mittunt. Hiq; duces, inquit Varro, conficiunt quædam ad vocem, vt imitatione tubæ, tum id faciunt, cùm inter se signa pacis, & belli habeant. Statio interdiu ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec vna excitet bombo, ad quem mox prouolant, vt ex Virgilio iam dictum est, & cùm iam aduesperascit, in alueo strepunt minus, donec rursus vna circumuolet, eodemq; quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans, & hoc ca- Quandò dormiant.
D strensi more, tunc repente omnes conticescunt, vt [r] Aristoteles, & [s] Plinius tradunt. Hanc [r] Li.9.Hist. ca.11.
eandem Apum laborantium industriam, sedulitatemque maximam elegantissimè [t] Aeneidi [s] L.11.c.10
suæ inseruit, Carthaginenses ijs comparans, vrbem suam tanta diligentia post mortem Didonis diruisse scribens, quanta istiusmodi animalcula vere nouo mellificare Comparatio.
student: [t] Aeneid.1.

Instant ardentes Tyrij, pars ducere muros
Molirique; arcem, & manibus subuoluere saxa.
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.
Iura magistratusq; legunt, sanctumq; Senatum.
Hic portus alij effodiunt, hic alta theatris
Fundamenta locant alij, immanesq; columnas
Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.
Qualis Apes æstate noua per florea rura

Digitized by Google

Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos E
Educunt fœtus, aut cùm liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas,
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum Fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus, redolentq́; thymo fragrantia mella.

Li.9.Hiſt. cap.40. [u] Ariſtoteles alibi nouellas ait etiam tertio, quàm prodierint, die ſtatim negotium inire, ſi cibus non ſuppetit: cumq́; incubant, digredi nouellas ad paſtum, ſed breui redire. prolem felicis examinis quadraginta diebus intermitti, tantummodo a bruma &c. Sed maximè labor earum conſpicuus, cùm iam diù propter frigus hybernum in alueis ſuis velut clauſtro quodam incluſæ, ſub æſtatem temporibus lætis, cùm ſcilicet florum vbiq; variorum copia eſt, ſtudioſè admodum mellificationi, ſoboliq; ſuæ operam nauant, quod nobis innuunt etiam elegantiſſimi qui ſequuntur [x] Corripi verſus: *Lib.4.*

Denſa per antiquas diſcurrunt agmina ſyluas
More Apium, quas ver tepidum noua condere caſtra,
Et munire fauos ceris iubet æthere captos F
Denſa per herboſos errant examina campos,
Floribus inſidunt varijs, roremq́; madentem
Ore legunt, onerantq́; humeros, ceraſq́; liquentes
Conficiunt, dulceſq́; lares in pumice figunt,
Incumbunt operi, gratiſq́; laboribus inſtant.

Nemo verò meliùs, nemo elegantiùs, facundiuſue iſtiuſmodi indefeſſos labores tetigit, expreſſitq́; quàm * Aelius Iulius Crotta, in cuius os, dum hos verſus meditaretur, quo dulciores, lepidioreſq́; euaderent, mel Apes ipſæ ingeſſiſſe videntur: canit autem: ** Eidyl. 3.*

Quales vere nouo Sicula ſub collibus Hyblæ
Vallibus, aut riguis latè fragrantis Hymetti
Exercentur Apes, ſtabulis vbi pinguibus agmen
Prodit mane nouum, & cœlo bacchatur aperto.
Hæ veris populantur opes, Tymbraq; laborant:
Illæ apij lachrymam, & graue-olentis Centaurea
Narciſſiq́; legunt florem, caſiaſq́; rubentes: G
Cætera dum legio tactis aſcripta, tenaces „
Suſpendunt ceras, & mella liquentia fundunt.

Li.3.de re ruſt cap.16. [a] Varro teſtatur non reſiſtere ipſis, qui opus conetur diſturbare: neque perfeceris, vt ait *Lib.1. de Spir.ani.c.1* [b] Actuarius, vt vlla vnquam ab opere ſuo ceſſet, neq; verò ſi feceris, aliud illam opus aggredi animaduertes: quin ſi eam animal iam factam à parentibus ſegreges, idq́; cùm nondum mellis faciundi œconomiam didicerit, vnde id, & quomodo conſtet, iamq́; dimiſſam liberè euolare ſinas, eadem hæc, quæ progenitrix præſtabit, nec ſanè operis quicquam omittet, propterea quòd non antea initiata à parentibus ſit; nec ſi vel plurimùm laboret, maius vnquam quicquam, quàm reliquæ præſtiterit. (Naturaliter opus ſuũ facere.) Innata itaque Apibus non mellificandi ars tantùm, ſed & diligentia, ac in labore perſeuerantia, vnde breuiſſimo temporis ſpatio bonam aluei partem melle ceraq́; oneraſſe conſpiciuntur, cùm interim ſi propius laborantes obſeruaueris, nihil vel parum ſaltem ferre in eos videris. Meritò itaque quaſi bonam operariam [c] Scriptura Apem prædicat, dicens: Vade ad Apem, & vide quomodo operaria eſt. Audis, inquit D. [d] Ambroſius, quid dicat Propheta? Mittit vtique te, vt Apiculæ illius ſequaris exemplum, imiteris operationem. Vides quàm laborioſa, quàm grata ſit: & cùm ſit infirma corpore, valida eſt vigore ſapientiæ, & amore virtutis. A quo igitur alio animali cùm poëtæ, tùm oratores, cæteriq́ue ſoluta oratione ſcribentes, diligentiam incredibilem aliquam expreſſuri, conuenientiùs, atque aptiùs, quàm ab Ape ſimilitudinem hauriunt? Dantes grauiſſimus Hetruſcorum vates Angelorum ſedulitatem expreſſurus hinc nequaquam deflexit, cùm canit. *Prouer.6.* *Li.6.Hex. cap.21.* H

In forma dunque di candida Roſa
Mi ſi moſtraua la militia ſanta,
Che nel ſuo ſangue Chriſto fece ſpoſa.
Ma l'altra che volando vede, e canta
La Gloria di colui che la'innamora
Et la bontà, che la fece cotanta.

Si

A *Si come schiera d'Api, che s'infiora*
Vna fiata, & vna si ritorna
Là doue il suo sapore s'insapora.

[e] Aliàs rursus Apum exemplo, quibus ait mellificandi studium naturaliter insitum esse, nobis quoque intellectum inesse scribit: [e] In Purgat. 18.

Però là onde vegna l'intelletto
De le prime notitie, huomo non sape
Et de primi appettibili l'affetto,
Che sono in noi, si come studio in Ape
Di far lor melle, & questa prima voglia
Merto di lode, ò di biasmo non cape.

[f] Plutarchus ostendens quanta diligentia, & amore optima quæq; domum ferant, maritos hortatur, vt adinstar Apum optima quæq; vndiq; colligentes, secumq; domum portantes, vxoribus suis impertiantur. [g] Calphurnius suauitatem cantus Asthaci, & Idæ pastorum expressurus, atque laudaturus, non potuit ingeniosiùs illum extollere, quàm Apes ab opere suo cessasse dicendo, vt auscultarent, nam hoc prorsùs præter earum naturam est. [f] Li. de Coniug. precept. [g] Eglog. 2.

B

Omnia cessabant illis cantantibus, ausa est
Dædala Nectareos Apis intermittere flores.

Sic etiam [h] Petrarcha inter alia ἀδύνατα, quæ nunquam eueniunt, Apum quoque à labore intermissionem recenset canens: [h] Eglog. 11.

Tum nostro Galatea tuum de pectore nomen
Exibit, fugient proprijs dum sedibus astra,
Mellis Apes studium linquent, nidosq; Columba
Coniugium Turtur, prædam Lupus, arbuta capra,
Custodita dolos mulier, mendacia seruus.

In eodem sensu * Pontanus, de rebus scilicet nunquam, vel rarissimè saltem contingentibus: * In Acone.

Demisêre comas quercus, liquêre Palumbes
Et quercus, frondemq; nuces posuere, Columbæ
Deseruere nuces, ramos fregêre myricæ,
C *Deseruêre, & Aues nidum, & cum prole myricas*
Deseruêre, & Apes flores, roremq; Cicadæ
Et ranæ mutis fecêre silentia buccis.

Vida [i] Iudæorum primates ingrediente Hierosolymam Saluatore nostro occultasse sese ait, & ociosos domi resedisse: id verò quàm coactè facerent, horum animalculorum similitudine significat, quæ vt imminentes præsagientia imbres, domi hærere coguntur, & ab opere desistere solito, sic illi Christi præsentiam, doctrinamq; fugientes, ociosè sese in claustris suis abdebant. [i] L. 2. Christ.

Ergo infracti animis omnes, terrore subacti
Tectis quisq; suo septi clausiq; manebant:
Quales qua solita florentia rura volantes
Carpere Apes, vbi sæuit hyems, cælumq; profusos
Soluitur in nimbos, & aquosus regnat Orion:
Ocia lenta terunt, clausiq; aluearibus ægrè
D *Cunctantur, circumq; fores, ac limina mussant.*

Quamobrem cùm [k] Franc. Petrarcha mirari me non negem, quid est, quòd quidam solicitudinis exemplum proposuere Formicam, parsimoniam atque industriam eius prædicantes? cùm non omnis solicitudo laudabilis sit. Formicæ enim exemplum fortasse prædonibus idoneum, non his quibus de suo viuere sine cuiusquam iniuria mens est. At solicitum animal quis nescit, sed improbum, sed iniustum, rapto viuens, nullius industriæ, nisi in malum, nullius vsus; at incommodi, tædijq; multiplicis. Cur igitur hoc exemplum dederint, cur hoc animal laudauerint, dico iterum, miror, præcipuè cùm adesset Apis industrium prouidentissimumque animal, nulli noxium, multis vtile, sibique, & alijs arte quadam naturaliter insita, & suo illo nobili labore subueniens. Hucusque ille. Si itaque Hesiodus rectè, (quòd omnes fatentur) virtutem sudore parandam esse Deos voluisse dixit, eleganter & verè nos quoque Scaligerum in labore laudem positam esse dixisse fateamur, inquit autem: [k] Lib. 1. de remed. Fort. vtriusque in præfat. Diligentiã ab Apibus discendam.

Digitized by Google

Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos E
Educunt fœtus, aut cùm liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas,
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum Fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus, redolentq́; thymo fragrantia mella.

[a] Li.9. Hiſt. cap.40.

[a] Ariſtoteles alibi nouellas ait etiam tertio, quàm prodierint, die ſtatim negotium inire, ſi cibus non ſuppetit: cumq́; incubant, digredi nouellas ad paſtum, ſed breui redire. prolem felicis examinis quadraginta diebus intermitti, tantummodo a bruma &c. Sed maximè labor earum conſpicuus, cùm iam diù propter frigus hybernum in alueis ſuis velut clauſtro quodam incluſæ, ſub æſtatem temporibus lætis, cùm ſcilicet florum vbiq́; variorum copia eſt, ſtudioſè admodum mellificationi, ſoboliq́; ſuæ operam nauant, quod nobis innuunt etiam elegantiſſimi qui ſequuntur * Corripi verſus:

* Lib.4.

Denſa per antiquas diſcurrunt agmina ſyluas
More Apium, quas ver tepidum noua condere caſtra,
Et munire fauos ceris iubet altere captos F
Denſa per herboſos errant examina campos,
Floribus inſidunt varijs, roremq́; madentem
Ore legunt, onerantq́; humeros, ceraſq́; liquentes
Conficiunt, dulceſq́; lares in pumice figunt,
Incumbunt operi, gratiſq́; laboribus inſtant.

Nemo verò meliùs, nemo elegantiùs, facundiuſue iſtiuſmodi indefeſſos labores tetigit, expreſſitq́; quàm * Aelius Iulius Crotta, in cuius os, dum hos verſus meditaretur, quo dulciores, lepidioreſq́; euaderent, mel Apes ipſæ ingeſſiſſe videntur: canit autem:

* Eidyl.3.

Quales vere nouo Sicula ſub collibus Hybla
Vallibus, aut riguis latè fragrantis Hymetti
Exercentur Apes, ſtabulis vbi pinguibus agmen
Prodit mane nouum, & cælo bacchatur aperto.
Hæ veris populantur opes, Tymbraq; laborant:
Illa apij lachrymam, & graue olentis Centaurea
Narciſſiq́; legunt florem, caſiaſq́; rubentes: G
Cætera dum legto tactis aſcripta, tenaces
Suſpendunt ceras, & mella liquentia fundunt.

[a] Li.3. de re ruſt cap.16. [b] Lib.1. de Spir. ani. c.1 Naturaliter opus ſuũ facere.

[a] Varro teſtatur non reſiſtere ipſis, qui opus conetur diſturbare: neque perfeceris, vt ait [b] Actuarius, vt vlla vnquam ab opere ſuo ceſſet, neq; verò ſi feceris, aliud illam opus aggredi animaduertes: quin ſi eam animal iam factam à parentibus ſegreges, idq́; cùm nondum mellis faciundi œconomiam didicerit, vnde id, & quomodo conſtet, iamq́; dimiſſam liberè euolare ſinas, eadem hæc, quæ progenitrix præſtabit, nec ſanè operis quicquam omittet, propterea quòd non antea initiata à parentibus ſit; nec ſi vel plurimùm laboret, maius vnquam quicquam, quàm reliquæ præſtiterit. Innata itaque Apibus non mellificandi ars tantùm, ſed & diligentia, ac in labore perſeuerantia, vnde breuiſſimo temporis ſpatio bonam aluei partem melle ceraq́; oneraſſe conſpiciuntur, cùm interim ſi propius laborantes obſeruaueris, nihil vel parum ſaltem ferre in eos videris. Meritò itaque quaſi bonam operariam [c] Scriptura Apem prædicat, dicens: Vade ad Apem, & vide quomodo operaria eſt. Audis, inquit D.[d] Ambroſius, quid dicat Propheta? Mittit vtique te, vt Apiculæ illius ſequaris exemplum, imiteris operationem. Vides quàm laborioſa, quàm grata ſit: & cùm ſit infirma corpore, valida eſt vigore ſapientiæ, & amore virtutis. A quo igitur alio animali cùm poetæ, tùm oratores, cæterique ſoluta oratione ſcribentes, diligentiam incredibilem aliquam expreſſuri, conuenientiùs, atque aptiùs, quàm ab Ape ſimilitudinem hauriunt? Dantes grauiſſimus Hetruſcorum vates Angelorum ſedulitatem expreſſurus hinc nequaquam deflexit, cùm canit. H

[c] Prouer.6. [d] Li.6. Hex. cap.21.

In forma dunque di candida Roſa
Mi ſi moſtraua la militia ſanta,
Che nel ſuo ſangue Chriſto fece ſpoſa.
Ma l'altra che volando vede, e canta
La Gloria di colui che la'innamora
Et la bontà, che la fece cotanta.

Si

Digitized by Google

A *Si come schiera d'Api, che s'insiora*
Vna fiata, & vna si ritorna
Là doue il suo sapore s'insapora.

[e] Aliàs rursus Apum exemplo, quibus ait mellificandi studium naturaliter insitum esse, nobis quoque intellectum inesse scribit: [e] *In Purg. cant. 18.*

Però, là onde vegna l'intelletto
De le prime notitie, huomo non sape
Et de primi appettibili l'affetto,
Che sono in noi, si come studio in Ape
Di far lor melle, & questa prima voglia
Merto di lode, ò di biasmo non cape.

[f] Plutarchus ostendens quanta diligentia, & amore optima quæq; domum ferant, maritos hortatur, vt adinstar Apum optima quæq; vndiq; colligentes, secumq; domum portantes, vxoribus suis impertiantur. [g] Calphurnius suauitatem cantus Asthaci, & Idæ pastorum expressurus, atque laudaturus, non potuit ingeniosiùs illum extollere, quàm Apes ab opere suo cessasse dicendo, vt auscultarent, nam hoc prorsùs præter earum naturam est. [f] *Li. de Coniug. præcept.* [g] *Eglog. 2.*

B *Omnia cessabant illis cantantibus, ausa est*
Dædala Nectareos Apis intermittere flores.

Sic etiam [h] Petrarcha inter alia *ἀδύνατα*, quæ nunquam eueniunt, Apum quoque à labore intermissionem recenset canens: [h] *Eglog. 11.*

Tum nostro Galatea tuum de pectore nomen
Exibit, fugient proprijs dum sedibus astra,
Mellis Apes studium linquent, nidosq; Columbæ
Coniugium Turtur, prædam Lupus, arbuta capræ,
Custodita dolos mulier, mendacia seruus.

In eodem sensu * Pontanus, de rebus scilicet nunquam, vel rarissimè saltem contingentibus: * *In Acone.*

Demisère comas quercus, liquère Palumbes
Et quercus, frondemq; nuces posuere, Columbæ
C *Deseruere nuces, ramos fregère myricæ,*
Deseruère, & Aues nidum, & cum prole myricas
Deseruère, & Apes flores, roremq; Cicada
Et ranæ mutis fecère silentia buccis.

Vida [i] Iudæorum primates ingrediente Hierosolymam Saluatore nostro occultasse sese ait, & ociosos domi resedisse: id verò quàm coactè facerent, horum animalculorum similitudine significat, quæ vt imminentes præsagientia imbres, domi hærere coguntur, & ab opere desistere solito, sic illi Christi præsentiam, doctrinamq; fugientes, ociosè sese in claustris suis abdebant. [i] *L. 2. Christ.*

Ergo infracti animis omnes, terrore subacti
Tectis quisq; suo septi clausiq; manebant:
Quales quæ solita florentia rura volantes
Carpere Apes, vbi sæuit hyems, cælumq; profusus
Soluitur in nimbos, & aquosus regnat Orion:
Ocia lenta terunt, clausiq; aluearibus ægrè
D *Cunctantur, circumq; fores, ac limina mussant.*

Quamobrem cùm [k] Franc. Petrarcha mirari me non negem, quid est, quòd quidam solicitudinis exemplum proposuere Formicam, parsimoniam atque industriam eius prædicantes? cùm non omnis solicitudo laudabilis sit. Formicæ enim exemplum fortasse prædonibus idoneum, non his quibus de suo viuere sine cuiusquam iniuria mens est. At solicitum animal quis nescit, sed improbum, sed iniustum, rapto viuens, nullius industriæ, nisi in malum, nullius vsus; at incommodi, tœdijq; multiplicis. Cur igitur hoc exemplum dederint, cur hoc animal laudauerint, dico iterum, miror, præcipuè cùm adesset Apis industrium prouidentissimumque animal, nulli noxium, multis vtile, sibique, & alijs arte quadam naturaliter insita, & suo illo nobili labore subueniens. Hucusque ille. Si itaque Hesiodus rectè, (quòd omnes fatentur) virtutem sudore parandam esse Deos voluisse dixit, eleganter & verè nos quoque Scaligerum in labore laudem positam esse dixisse fateamur, inquit autem: [k] *Lib. 2. de remed. Fort. vtriusque in præfat.* Diligentiã ab Apibus discendam.

Nullus meruit viuere, qui fugit laborem.
Fucis agilis praſtat Apis omnibus vna. E

Apis cur incorrupta ſeruãda, & quomodo ita ſeruetur

Digna ſanè, vt ſingulis temporis momentis nobis ob oculos ponatur, vt ſi fieri poſſit, incorruptam ſeruemus, ceu laboris exemplum. quod, vt faciant, qui labores fugiunt, docere placet, quomodo cuſtodita perpetuo incorrupta ſeruari queat. Fiet id commodiſſimè in ſuccino. nam præterquàm, quòd eam à putredine conſeruabit, perſpicuum quoque eſt, & pellucidum, oculiſque aditum præbet, vt eleganter innuit Martialis, dum canit:

Et latet, & lucet Phaëtontide condita gutta,
Vt videatur Apis nectare clauſa ſuo.
Dignum tantarum pretium tulit illa laborum;
Credibile eſt ipſam ſic voluiſſe mori.

Atque hæc de ſedulo Apum labore dicta ſuffecerint. Quod modò ad politiam earundem, & regendi artem attinet, ea ſanè tantoperè ab omnibus cùm prophanis, tùm Eccleſiaſticis ſcriptoribus celebrata eſt, vt collecta mihi eorum loca multitudine ſua ingenium ita obruãt, vt à quo incipiam, ignorem. Scripſerunt de Repub. etſi diuerſo modo Cicero, & Plato, alter qualis eſſe debeat, diſſeruit, alter qualis fuerit à maioribus inſtituta. Hanc tamen vterque, & inſtitutæ, & inſtituendæ præſcripſit formulam, vt vita ciuilis naturam imitetur, quam optimam viuendi ducem ſępiſſimè nominamus: alioquin non modò inciuilis, ſed potiùs beſtialis, & bruta ritè cenſebitur. Quæ autem naturæ inſtitutio ſit, ipſa rationis expertia monſtrare ſufficiunt, atque inter hæc Apes potiſſimùm: quamobrem Plutarchus ad Virgilium deſtinat ſuum Traianum, vt ciuilem vitam ab Apibus mutuetur, de hac enim ille, quàm doctiſſimè, vt patebit, ſcripſit. Enimuerò, teſte eodem [l] Plutarcho, ciuilis vir naturæ ratione ſemper princeps eſt ciuitatis, vt rex inter Apes: idque cogitantem oportet reipub. gubernacula in manibus habere. [m] Alibi quoque Apes & Formicas, ait communitatis ſtudium conſeruare vſque ad finem. nemo enim, inquit, nunquam Apem ſenectute in Fucos degeneraſſe vidit: quod à ciuilibus quidam viris exigunt, vt vigore ætatis præterlapſo domi deſideant, cibumque conquirant, & reponant, ocioq; potiantur virtutem agendi, tanquam rubigine ferrum abſumi. [n] Varro Apes eſſe ait, vt hominum ciuitates, quod hîc eſt rex, & imperium, & ſocietas: ſed non vt quælibet vrbes; nam, niſi vt optimè inſtitutæ. Apes enim omnia pro ducis ſui arbitrio, & iuxta præceptum faciunt, adeò, vt natura pro magno ſui miraculo tanquam optimæ frugaliſſimæque Republic. ſpecimen, & exemplar imitandum earum regimen propoſuiſſe hominibus videatur. Iuſtus Lipſius toto politicorum ſuorum libro priore luculenter docteque, vt ſolet, ad ciuilem vitam duos duces requiri, oſtendit, virtutem ſcilicet; cum prudentia. Vtrumque hunc ducem in nullo alio animalium genere manifeſtiùs conſpicias, quàm in Apibus, quas ſolas ducem ſibi quærere conſtat, qui omnium curam agat. Quod ipſum & Sancti doctores aiunt. [o] Baſilius enim Magnus, & Sanctus; ſunt, quædam, inquit, ex brutis etiam politiæ, & Reipub. ſtudioſa, ſi quid politiæ proprium eſt, vt ad vnum communem finem ſingulorum actiones ſint deſtinatæ, veluti in Apibus videre eſt. Nam illarum communis eſt habitatio, communis volatus, opificium omnium vnum, & quod maximum eſt, quòd ſub Rege, & quodam ordinis duce operas attingunt, non priùs ſuſtinentes ad prata exire, niſi vbi viderint Regem volatum auſpicari. Diuus [p] Ambroſius expediturus, quæ volucres velut quandam Rempub. curare videantur, atque vitæ huius ætatem ſub legibus agere, aſſerit hunc eſſe Reipub. vſum, vt leges omnibus ſint communes, atque obſeruentur deuotione communi, vnoque omnes teneantur vinculo, & non alterius ſit, quod alius ſibi intelligat non licere, ſed quod liceat, licere omnibus, & quod non liceat, omnibus non licere. Vt ſit præterea communis reuerentia Senatorum, quorum conſilio Reſpub. gubernetur, & commune omnibus vrbis domicilium, commune conuerſationis officium, vnum præſcriptum, omnibus vnum conſilium. Ait itaque magna quidem eſſe hæc, ſed longè in Apibus præſtantiora, quæ inquit, ſolæ in omni genere animantium communem omnibus ſobolem habent: vnam omnes incolunt manſionem, vnius patriæ clauduntur limine, in commune omnibus labor, communis cibus, communis omnibus operatio, communis vſus, & fructus eſt, communis volatus. Quid plura? communis omnibus generatio; &c. Porrò mirum prorſus eſt, quo apud ipſas in honore ſit Rex, quamque clementer hic cum ijs agat. Regias monarchiæ in vna aluei parte extruunt amplas, & magnificas, ſeparatas ab alijs, tuberculo eminentes, vbi is ceu in throno aliquo ſeu ſede regali, quid faciendum ſit, imperat, vnus multis millibus, quæ ſine mora imperata faciunt. Quamobrem non ſine acerrimo iudicio Xan-

Margin notes:

Vita ciuilis naturam imitari debet.

[l] *L. de reip. gerendæ præcept.*

[m] *Liban ſeni ſit ger. reſp.*

[n] *Li. 3. c. 16. de re ruſt.*

Ad ciuilem vitam quid requiratur.

[o] *In Hexa. homil. 8.*

[p] *Li. 6. Hex. cap. 21.*

Reipu. vſus quis.

Rex Apum in qua dignitate.

F G H

A Xantippus Lacedæmon Carthaginensium dux dicebat teste Polybio, malle se sub rege Apũ militare, quàm Formicarum exercitum ducere: sub rege, inquam Apum, qui sine aculeo est, hoc est, in neminem tyrannidem exercet, & nisi illa imperat, quæ ad communem reipub. statum conferre queant, cùm qui Formicarum, hoc est hominum, qui parêre & nesciunt, & nolunt, exercitum ducentes, nihil vnquam præclari præstare possint. Cyrus, quo vix alius princeps pręclarior in bello fuit, apud [q] Xenophontem de se: Rex enim nihilominus, inquit, videris natura esse, quàm qui in aluecari Apium est dux. Illi enim Apes parent vltrò, & vbicũq; maneat, nulla hinc abscedit: quòd si quò exeat, nulla eum relinquit. amor vsq; adeò vehemens in his inest, vt eius patiantur imperium: identidemq; quodammodo homines mihi videntur erga se habere, &c. Non potuit itaq; aptiùs [r] Homerus (qui item Apes, & viros ἔθνεα, id est gentem vocat) Græcos accelerantes ad concionem Agamemnonis principis totius exercitus, & vt ille vocat, ποιμένα λαῶν, idest pastoris populorum, quàm Apibus assimilare, quæ à pastu celerrimo cursu ad alueare, in quo regium palatium est, aduolant, gentem scilicet ratione prędìtam ad gentem ratione carentem, sed vtramq; studiosè ad regem principemúe suum tendentem: sed versus adijciam.

Xantippi dictum.

[q] Lib.5. de pædia Cyri.

[r] Lib.2. Iliad.

B

Ὣς ἄρα φωνήσας, βουλῆς ἐξῆρχε νέεσθαι.
Οἱ δ' ἐπανέστησαν, πείθοντό τε ποιμένι λαῶν
Σκηπτοῦχοι βασιλῆες. ἐπεσσεύοντο δὲ λαοί.
Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν.
Αἱ μέν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.
Ὣς τῶν ἔθνεα πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων
Ἠϊόνος προπάροιθε βαθείης ἐστιχόωντο
Ἰλαδὸν εἰς ἀγορήν. id est:

Sic locutus concione incepit excedere,
Hi surrexerunt, paruerunté rectori gentium
Sceptrigeri reges: accurrebant autem gentes,
Sicut examina Apum frequentium.
C *Petra ex caua semper recens venientium,*
Racematim volant super flores vernos:
Hæ quidem huc confertim volant, aliæ autem illuc
Sic horum gentes à nauibus & tentorijs
Littus ante immensum procedebant
Confertim in concionem.

Sed hîc notandum est, longè aliud indicare hos versus, quàm nos diximus, Græcos nimirùm Apibus similes dici, quæ ex aluecari ad pabula euagantur, cùm nos redeuntibus similes scripserimus: quæ sanè nostra est opinio, quoniam alioqui etiam Gręcos à concione Agamemnonis ad naues properasse dicere debuisset. Alij rogo examinent, interea ego pergam. [s] Aelianus de clementia regis Apum agens, mellifluo sanè ore, ac facundissimo opinionem vnam esse scribit, Apum reges non aculeatos esse; esse verò rursus alteram, eos robore aculeorum peracutorum armatos esse, nunquam tamen eo, neq; contra hominem, neq; contra Apes vti, quoniam non fas sit tantæ nationis imperatorem malum admittere: reliquas autem Apes harum rerum prudentissimos testari, in conspectu suorum imperatorum D aculeos summittere quasi fasceis, veluti imperio potestateq; his cedentes. Iam verò hoc vtrumque in illis regibus quenquam admirari posse, siue aculeo careant ad inferendam iniuriam, siue quòd habentes, ab iniuria aculeos abstinere possint, idque etiam longè pręstantius esse. Vtinam itaque natura, vt Apum, sic hominum reges aculeo exarmasset, inquit Petrarcha, Nunc libero animali exemplum dedit, non eripuit libertatem. Respice paruum illud, sed diuinum animal, pone & tu non in vulnere, sed ante vulnus aculeum: plebeium enim illud, hoc regium: Alioquin, vt sine iustitia, sic sine clementia rex non eris, ac non homo quidem, sed quod in fabulis dici solet, coronatus Leo. Alexandrum Macedonem, cùm hastatus, ac armatus aliquando ad Diogenem illum Cynicum accessisset, Diogenes referente [t] Dione Chrysostomo, regiũ signum habere negabat. Id Alexander admiratus; nonne inquit, modò dicebas nihil opus esse regi signis? Ita per Iouem, inquit, sed externis, tiara & purpura. In his enim nulla est vtilitas. At signum illud naturale omninò illi adesse oportet. Et quidnam illud est, inquit Alexander. Id quod inter maxima, inquit Regi adest.

[s] Li.14.40.

De Aculeo regis duplex opinio

Alexandri cum Diogene colloquium.

[t] Orat.4. de regno.

Digitized by Google

An nō audiuiſti, quòd rex ſit inter Apes natura creatus non ex genere hoc habens, ſicut vos E
diciris, quòd ſitis ex Herculis genere? Quid ergò, inquit, Alexander, illud ſignum eſt tandem? Non audiuiſti, inquit, ab agricolis, quòd illa Apis ſola aculeum non habeat, quòd nullis nempe illi armis opus ſit aduerſus quenquam? Nulla enim aliarum Apum cùm ea diſceptauerit de regno, neq; ea pugnat cùm alia aculeum habente. Tu verò mihi videris non ſolùm deambulare, ſed etiam dormire in armis. Neſcis, inquit, quòd timidi hominis eſt, geſtare arma? Timidus autē nullus vnquam rex eſſe poterit, nō magis quàm ſeruus. Auditis his Alexander, parum abſuit, quin haſtam ex manu proijceret. Hæc autem dicebat Diogenes adhortans eum, vt ſe potiùs tueretur beneficentia, & iuſtitiæ ſtudio, quàm armis. Vnde D. Hieronymo Apis mella facientis exemplo indicatur rex imperans cum iucunditate. Regem itaq; ſibi conſtituunt Apes, præeſſeq; volunt quidem, non tamen humano corruptoq; more. Eſt enim ipſis non electus rex, quòd vulgus iudicio carens peſſimum ad principatum ſæpè euexit: neq; ſorte poteſtatem acquirit rex earum, quòd abſurdi ſunt ſortium caſus, in extremum omnium ſæpè poteſtatem conferentes: neq; ex paterna ſucceſſione in regno collocatur earum rex, quòd hi, & indocti, & omnis virtutis indocti, ob delicias, & adulationem quandoq; comperti ſint; neque imperitæ multitudinis vulgari clamore ſignatur, quæ non merita virtutis expendit, nec publicæ vtilitatis emolumenta rimatur: ſed ex naturâ principatum in omnes habens, & magnitudine, & figura, & morum lenitate excellēs rex ipſarum conſtituitur. Equidem nihil eſt, quòd reges, & principes magis deceat, quàm manſuetudo, beneficentia, animiq; moderatio, & continentia, vt quantum cæteros imperio, & poteſtate præcellunt, tantum ſibi ipſis humanitate, & facili animi inductione dominentur. Qua de cauſa, & in ſceptris regum Aegyptij Cucuphum auem ſubiecto Hippopotamo ſuperimponebant, quòd pietas impietatem, clementia inclementiam debeat ſupprimere. Cui rei, & natura teſtimonium attulit illud, quod dictum eſt, nempe quæ, cùm Apibus cæteris aculeos dederit, cum ſolis regibus ademit, quaſi ſolis illis inhoneſtum ſit iraſci, inhoneſtius iram exercere. Noluit illum Natura, inquit [u] Seneca, nec ſæuum eſſe, nec vltionem magno » conſtaturam petere: telumq; detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis » regibus ingens eſt. Eſt enim illi mos exercere ſe in paruis, & ingentium rerum documenta » minima agere. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores; cùm tantò hominum mo- » deratior eſſe animus debeat, quantò vehementiùs nocet. Tantùm autem neceſſe eſt timeat, » quantùm timeri voluit, & manus omnium obſeruet, & eo quoque tempore, quo non captatur, peti ſe iudicet, nullumq; momentum immune amet. Sic ille. Hinc & Tribuni militum » apud Romanos enſes ferebant ſine acumine, innuentes principes exercitus non debere occidere milites, ſed corrigere, vt Apum Rex ſuas Apes. Sed quid ſi aculeo præditum eſſe concedamus, vt voluiſſe videtur diligentiſſimus naturæ indagator Ariſtoteles, miraculum eò fuerit grandius, cùm hoc ſaltem veriſſimè conſtet, quòd non noceat, neque eo vtatur, vt diximus, ad vindictam. Sunt enim leges naturæ, vt ait Ambroſius, non literis ſcriptæ, ſed moribus impreſſæ, vt leniores ſint ad puniendum, qui maxima poteſtate potiuntur. Id cùm quidam (nomen enim nō memini) rex Gallorum, victor Inſubrum vrbem ingrediens typo quodam, aut ſymbolo indicare vellet, chlamidem ſuam multis Apum iconibus grauidam ferebat, atq; ipſarum rex in medio eminebat, vt canit [x] Baptiſta Mantuanus his verſibus:

Armorum geſtatio timiditatem arguit.

Regem vt conſtituāt.

Rex qualis ſit. F

Clementiæ inclementiam vincētis typus. G

[u] *Lib. 1. de Clement.*

Leges optimæ quæ.

[x] *In Exhort. ad Inſubres.*

In medio rex victor equo ſublimis in alto
Murice conſpicuus, rutilanti ſplendidus auro
Signabatur Apum ſparſim toga tota figuris,
Cumq; Apibus regnator Apum fulgebat in oſtro
Pictus acu, ſcriptumq; notis epigramma latinis H
Rex mucrone caret, *quo ſignificare volebat*
Rex pius & clemens, qua mente intraret in vrbem
Quoq; animo debent populis conniuere reges.

[y] *In Panegyrico.*

Præterea cùm pauperibus educandis teſte [y] Plinio ſecundo, vna ratio ſit bonus princeps, mirùm non adeò nobis eſſe debeat, ſi tam ſanctè vnà rex cum Apibus ſuis viuat. nam ita eas clementia, ac beneuolentia deuincit, vt etiamſi quærant, inſurgendi contra illum occaſionem, non habeant, nec inueniant. Qua in re homines Apibus longè deteriores ſunt. nam, vt malos reges oderunt iure merito, ita bonis morem gerere communiter neſciunt. Iuſtus Lipſius epiſtolam dedicatoriam ad Impp. Reges, & Principes ſcribens, quàm difficilè ſit imperare, & quàm arduum morem gerere elegantiſſimè demonſtrat his verbis: Amplum, & illuſtre veſtrum munus eſt, quòd ſuſtinetis. Quid » magis inter homines, quàm vnum præeſſe pluribus, leges & iuſſa ponere, maria, terras,

Arduū eſſe homini imperare, & obtemperare.

pacem,

A pacem, bella moderari? Diuinitas quædam videtur hæc dignitas: & est profectò, si salutariter, atq; ex vsu publico administretur. Sed hoc quàm arduum sit, cùm ratio nos docet, tùm exempla. Illam si inspicimus; quantæ molis, ab vno capite tot capita coërceri, & vniuersam illam multitudinem inquietam, discordem, turbidam, leniter redigi sub cõmune quoddam obedientiæ iugum? Si hæc; quàm pauci ab omni æuo reperti, qui laudabiliter hoc munere functi & defuncti? Nimirùm maius quiddam est quàm imperiti suspicentur, cursum rectum in vndoso illo mari tenere, & in summa fortuna non abripi licentiæ ventis. Quam multis virtutibus opus est, quibus velut anchoris hæc nauis firmetur? quàm varia prudẽtia quo velut clauo gubernetur? Vt verissimè dixerim difficile esse homini in hominem imperium: nec vnius mente vnquam dirigendum. Ideo meritò Sapientes, quibus olim & nunc hæc cura, vt salutarium monitorum face prælucerent imperanti. Qua enim in re melius mereamur de genere humano? In moribus aut scientijs aliquid præcepisse, laudem & vsum habet: & non magis in regno & administratione ciuili? cùm illic vnum aliquem ciuem meliorem doctioremué facias; hìc in vno omnes. Nam ita profectò est. Arcta quadam cathena deuincti sumus, qui imperamur, cum imperãte, & vt in corpore mens sana, aut insana esse

Sapiẽtia in imperio requiritur.

B non potest, nisi vt pariter vigeant, aut langueant eius functiones: non item in hac societate, princeps. Ad virtutem illè præit? sequimur. Ad vitia? inclinamus. Bene beateque agit? floremus. improsperè? labimur, aut ruimus cum illo. Atq; vt à sole in subiecto hoc orbe lux aut tenebræ: sic à Principe apud subditos praua plæraq; aut recta. Hæc & plura Lipsius, quæ omnia huic loco inseruisse voluimus, vt quàm sapientiùs & securiùs Apũ rex inter suas Apes imperet, quàm inter nos homines Rex noster, constare queat. Nec mirũ cũ Apum Rex naturaliter regnet, & fucum non nouit, noster nisi edoctus fuerit, regnare nesciat. Hoc tamẽ vtriq; commune est, vt si benè beateq; agant, gens quoq; floreat, si improsperè, simul labantur. Apum enim Rege prehenso totum agmen tenetur, amisso dilabitur, migrátq; ad alios, vt ait [a] Plinius. Esse vtique sine Rege non possunt, ἀναρχίας nimirùm fugientes. Defuncto Rege mœret plebs ignauo dolore, non amplius cibos conuehunt, non procedunt, tantùm tristi murmure circa corpus glomerantur. [a] Aristoteles author est Reges nunquam prodire foras, vel vt pascãtur, vel alia causa, nisi vniuersa cum plebe, & si cùm pergunt, rex ipse aberrarit, omnes inquirere, odoratuq; sagaci persequi, donec inueniant, gestari etiam eum à plebe, cùm volare non potest. Tradit item enecare ipsas etiam suos duces, qui plures quàm satis sit habeantur, & potissimùm improbos, ne principum multitudo seditiones in examine

Apũ & hominum regibus quid commune.

[a] L.11.c.17

[a] 9.H.c.40.

Regis honor inter Apes, & vt ametur.

C faciat: nempe necare præcipuè cùm non ampla sobolis copia extitit, nec habent vbi tanquã coloniam mittant; fauos etiam regum eo tempore, si parati sint, diruere: vtporè cùm desint, quibus mittendis duces ipsi præficiantur. [b] Plinius verò inuitas reges interimere asserit, potiusq; nascentium domos diruere, si prouentus desperatur, & tunc Fucos abigere. Quare nunquid propter multos illos principes, quos per turmas exercitus sui habent, magis aristocratiam ament, vt [c] Albertus vult, quàm monarchiam quæstio oritur: quam alij ventilent; nobis enim tantùm propositum est naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare dubias. Adamantius Origenes cùm Apes hæc nullo animi conceptu facere, vt plæriq; contendunt, sed naturæ ipsius beneficio, dixisset, quæ vel bruta, eousq; prouexerit, vt plęrisq; in rebus ratione præditos imitentur, nos vult admonitos, vt vbi Apum mores cognouerimus, ducibus parere non recusemus, negociaque ad Reipubl. ciuitatumque salutem opportuna alacri animo suscipiamus. Non enim amat id genus hominum Adamantius, qui sub pietatis specie suam obtegunt ignauiam, suoque tantùm ocio, & commodis consulentes, negotia subfugitant, & velut genus humanum oderint, humanas etiam consuetudines auersantur.

Cur plures duces occidant.

[b] L.11.c.17

[c] 8. de Ani. tract.4. c.6.

D Salutaris sanè hæc admonitio. Ipsæ enim regem, quem spontè sibi ordinant, miro modo obseruant: ipsæ sibi populos creant, & licet positæ sint sub rege, tamen liberę prærogatiuam iudicij tenent, & fide deuotionis affectum: quia & tanquam à se substitutum diligunt, & toto honorant examine. Et Apes quæ non obtemperant legibus Regis (nõ obtemperant autem cùm non omnes suas operationes ad communem Reipubl. vtilitatem conferunt) competenti condemnatione se mulctant, vt immoriantur aculei sui vulnere. Quod Persarum populi hodieque seruare dicuntur, vt pro commissi precio in se propriam mortis exequantur sententiam. Itaque nulli sic Regem, non Persæ qui grauissimas in subditos habent leges; non Indi; non populi Sarmatarum tantam, quantam Apes reuerentiam deuotionis obseruant: vt nullæ è domibus exire audeant, nisi Rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicauerit principatum. Cùm verò Regi parent, πολυκοιρανίαν, tanquam inutilem fugiunt, monarchiã amãt, functioni, ac labori quæque suo ad communem vsum incumbunt. Si perierit Rex, omnes discedunt, vt ait [d] Aristoteles; vel si aliquandiu manserit, fauos quidem conficiunt, sed mel

Persarum mos.

[d] L.9.Hist. cap.40.

nullum,

nullum, neq; fieri potest quin breui omnes discedant. Quàm verò Regi obediant, ita tradit Plinius, Mira, inquit, plebis circa eum obedientia. Cùm procedit, vna est totum examen, circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cùm populus in labore est, ipse opera intus circumit similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam lictoresq; assidui custodes auctoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Sed non regnantem tantùm venerantur regem suum, verùm etiam cùm primum nascitur, quòd scribit [e] Claudianus, canens. E

[e] *Lib. 12.*

—— Sic mellibus olim
Stridula ducturam pratis examina regem
Nascentem venerantur Apes, & publica mellis
Iura petunt, traduntq; fauos.

[f] *Lib. 1. de Clemēt. c. 3.* Principis cuius sit stabilis magnitudo imago.

[f] Seneca illius principis magnitudinem stabilem fundatamq; esse asserit, quem omnes tam suprà se esse, quàm pro se sciūt, cuius cura excubare pro salute singulorum atq; vniuersorum quotidiè experiuntur. Quo procedente, non tanquam malum aliquod, aut noxium animal è cubili prosilierit, diffugiunt: Sed tanquam ad clarum, & beneficum sydus certatim aduolant, obijcere se pro illo mucronibus insidiantium paratissimi, & substernere corpora sua, si per stragem illi humanum iter ad salutem sternendum sit. Quo pietatis atque nouissimi beneficij munere Apes nos homines præcellunt. pauci sanè enim nostrum pro principe sese vouent. plurimi dum secunda fruitur fortuna, fideliter, quin infideliter adhærent, cùm Apes Regem suum summa protectione defendant, & perire pro eo pulchrum ducant. Incolumi eo nesciunt mutare consilium, iudiciumúe, nesciunt mentem flectere: contrà amisso fidem seruandi muneris derelinquunt, atque ipsæ sua mella diripiunt, quòd is qui principatum habuit muneris, interemptus sit: non aliter scilicet, quàm vt apud nos euenire solet mortuo Pontifice Romano, nostro principe, tunc enim in medio etiam foro omnia diripiuntur, & non apud nos tantùm tumultus est, sed apud alios quoq; populos, vbi rex vel princeps moritur; mox verò direpto melle huc, atque illuc incerto ordine vagantur, quod eleganter tetigit [g] Ouidius, qui mortua Didone post abitum Aeneæ, atq; eius vrbe ab Hiarba rege Mauritaniç occupato Tirios Apum instar fugisse scribit. F

[g] *Li. 3 Fast.*

Diffugiunt Tirij quo quemq; agit error, vt olim
Amisso dubiæ Rege vagantur Apes.

[h] *Li. 3. de re rust. cap. 16.* [i] *Li. 7. Africa.*

Sed vt ad affectum innatum Apum erga suum regem reuertamur. [h] Varro etiam Apis, ait Regem suum, quocunq; it, sequi, & fessum subleuare, & si nequit volare, succollare, quòd, inquit, eum seruare volunt: Quare [i] Franc. Petrarcha milites Romanos ea animi promptitudine duces suos ad bellum sequi scribit, qua Apes ducem suum circumstant: G

Vt verò ad castra est reditum, clamor ore fauenti.
Qualis Apum strepitus Regem circumstat ouantem
Pro se quisq; ducum excipitur, cupidumq; tuendi
Funditur inquirens certatim singula vulgus.

[k] *Lib. 6.* [l] *In Exhort. ad insubres.*

Et [k] Euryalum Q. Calaber Troianorum vrbe egredientem, ingentem militantium vim subsecutam ait, vt quando inclyta gens Apum, suos duces comitata, ex aluearijs verno tempore prorũit cum strepitu: sic videlicet illum ad pugnam properantem secutos esse ciues. Et [l] Baptista Mantuanus de Gallorum erga suum regem obedientia canebat:

Altera conditio Gallis præstantior; omnes
Deposito regnandi animo concorditer vnum
Suscipiunt Regem, parent concorditer vni.
Sicut Apes quas humanæ natura creatrix H
Finxit in exemplum vitæ: nam quæ sua regum
Hoc ratione carens animal, reuerentia monstrat,
Quod nondum plerìq; hominum didicisse videntur.

[m] *Lib. 4. Georg.*

Sed omnium disertissimè [m] Virgilius, cùm obedientiam, tùm fidem earum, quàm viuo regi seruant, notauit, & qua discordia inter se mortuo ipsæ pernitiem sibi inuicem adferant.

Præterea regem non sic Aegyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
Obseruant; Rege incolumi, mens omnibus vna est.
Amisso rupere fidem; constructaq; mella
Diripuêre ipsæ, & crates soluêre fauorum.
Ille operum custos: illum admirantur: & omnes
Circumstant fremitu denso: stipantq; frequentes

Et

Digitized by Google

A *Et sæpe attollunt humeris: & corpora bella*
Obiectant: pulchramq́; petunt per vulnera mortem.

[n] Aelianus de eodem studio Apum erga suum Regem agens, addit, etiam fugitiuum si consecutæ fuerint, reducere ad pristinum statum, & nunquam visas esse in exilium mittere, sic
,, autem scribit. Regem suum Apes lenitudine imperij dulcem, & mansuetudine morum sua-
,, uem, nulloq; spiculo armatum, cùm is desugiendo ipsas reliquit, accersunt, & fugitiuum
,, à regno insequuntur: ipsum autem sagacissimè odorantur: ac nimirùm ex eius odore depre-
,, hensum, sua sponte amantes, & venerantes ipsius naturam, de fuga in regnum reducunt, nimirùm si probus fuerit: improbos enim, vt dictum est, & odêre & puniunt. Quid ni autem in regnum reducat, cùm illi eodem [o] Aeliano authore, vbi de earundem rege, & repub. moribus, & ingenio agit, curæ sit, modũ alijs statuere, ordinẽ afferre. Alias enim, inquit, aquari iubet, alias intus fauos fingere, extruere, expolire, suggerere, alias verò ad pastiones proficisci. Ipsæ verò mutationem operarum, & vicissitudinem munerum faciunt: prouecta ætate probè ad id delectæ sunt, vt domo se teneant. Rex ipse satis habet illa curare, quæ antè dixi, & leges sancire; perinde ac summi principes, quos philosophi, vel politicos, vel regios
B nominare solent. Cæterùm munerum operosorum immunitatem habens, à laborando quiescit. Quod si migratio potiùs ad vsum sit, quàm mansio, tum pergit emigrare, ac si ab ætate firmus sit, antecedit examen, ceu dux ad proficiscendum, illæ eius ductu sequuntur. Sin ætate affectus sit, cæteris Apibus vehitur. Signo dato, somnum capiunt, cùm tempus est ad quietem proficisci, vna quæpiam à rege iubetur somni significationem dare, quæ simul, vt ad dormiendum signum sustulit, statim eæ somnum accipere pergunt. Quoad ille viuit, tamdiu examen pace fruitur, omniq; ordinum perturbatione caret. Fuci suis cellis libenter se continent, seniores suum locum habent, natu minores item suum. Ipse separatim à reliquis habitat, soboles quoque Apum seorsim. Excrementa in locum separatum congeruntur. Ipso verò extincto omnia, vt dictum est, perturbantur, & funditùs peruertuntur. Fuci in Apum cellis pariunt, atque ita miscentur omnia, vt examen omninò deterius habeat. Denique regis defectione, ac inopia pereunt. Nisi itaque & talis, qualem diximus Apum examini inesse, nobis Princeps dominetur, omninoq; ad communem Reipub. statum pertinenti vtilitati studeat, Fucus erit, aut Fuco similis, non Apum Regi, vt ait [p] Baptista Mantuanus canens.

[n] Li.5.c.10. de Animal.
Regem fugitiuum in regnum reducunt.

[o] cap.10.
Regis Officium.

[p] Lib.3. Agelarior.

C *Fucus Apum, non rex, qui non ante omnia fertur*
In commune bonum: cordi quibus est sua tantùm
Vtilitas, inuisi Erebo cœloq́; tyranni.

Quamobrem diuinus ille [q] Plato, cùm demonstrasset Regem non reperiri, qui & posset, ac vellet virtute, ac scientia imperando, sanctè & iustè suum cuique ius tribuere, nunc au-
,, tem postquàm, inquit, non nascitur talis rex in ciuitatibus, qualis inter Apum examina sta-
,, tìm à principio tam corporis, quàm animi habitu cæteros antecellens, necesse est homines
,, in vnum conuenire, & communi consilio instituta conscribere, vestigiaq; verissimæ Reip. illius exquirere. Magna ergo in his animalculis admiratio naturæ, quòd

[q] In Politicis.
Rex bonus non inuenitur.

Sola communes natos, consortia tecta
Vrbis habent, magnisq́; agitant sub legibus æuum,
Et patriam sola certosq́; nouêre penates,
Venturæq́; hyemis memores æstate laborem
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.

Vt canit [r] Virgilius. Ischomachus apud Xenophontem luculenter vxorem frugi, quæ fide-
D liter, ac sedulo parta à marito domi conseruat, Apum regi similem esse scribit his verbis.
,, Nam mulieri honestius est manere domi, quàm foris agere, & sub dio viuere: viro turpius
,, degere sub tecto, quàm negocia externa curare. Videturq; mihi dux Apũ tale munus, qua-
,, le mulieris est, à Deo præscriptum subire, & domesticis rebus operam dare. Quibus, inquit,
,, vxor, muneribus fungitur Apum dux, vt in officio debeat mecum comparari? Confertur,
,, inquam, propterea, quòd manens in aluearì, non sinit Apes ociosas esse, sed quas in agro
,, laborare est necesse, ad opus emittit, & quæ à singulis importantur, cognoscit ac excipit, ser-
,, uatq; quoad necesse fuerit vti. Cùm verò tempus vtendi venit, singulis quod iustum est,
,, distribuit. Ijs, quæ domi fauos texunt, præest, vt hi pulchrè celeriterq; contexantur. Quæ
,, nascitur soboles, vt educetur, sedulò curat. Vbi educata est, & iam sub noua examina labo-
,, rare possunt, vt coloniam deducit vnà cum ijs, quæ ducem comitantur. Istanc mihi, inquit
,, vxor, erunt facienda? Erit, inquam, domi manendum; & quibus seruis erit externum ne-
,, gocium, illi tibi emittendi; quibus domesticum, imperio tuo cogendi. Quæ domum im-

portantur

[r] In Oeconomico.c.13.
Vxor frugi Apum Regi similis.

Digitized by Google

portantur excipienda. Quæ statim consumenda fuerint, distribues, atque dispensabis. Quæ E
in vsum longiorem relinquenda, curabis, & custodiæ tradita seruabis, ne quod in annum „
conditum est, vno mense consumatur. Cùm lanæ fuerint illatæ, dabis operam, & vestes con- „
ficiantur illis, quos opus erit vestire. Curabis & frumentum siccum, & vescentibus salubre „
iucundumq; sit. Ex ijs, quæ te curare decet, hoc vnum quidem fortasse videbitur esse gra- „
tissimum, vt seruis omnibus, si quo sint affecti morbo, curatio adhibeatur, videndum tibi est. „
Gratissimum, sanè, inquit vxor, si probè curati beneficium agnoscent, & beneuolentiores „
quàm priùs, erunt. Illius ego responsum miratus, hæc addidi. Nonne mea coniux, propter „
huiusmodi curationes, quas Apum dux adhibet in alueo, sic eam diligunt Apes, vt si dese- „
rat, nulla cæterarum relinquendam putet, verùm sequantur omnes? Phocillides item „
mulierum quatuor genera recensens, eam, quæ ex Apicula nata est, rem familiarem be-
nè prudenterq; administrare canit:

—— ἡ δὲ μελίσσης
Οἰκονόμος τ' ἀγαθὴ, καὶ ἐπίσταται ἐργάζεσθαι.
Ἧς εὔχευ φίλ' ἑταῖρε λαχεῖν γάμου ἱμερόεντος

Id est, *Ex Apicula autem* F
Benè administrat rem familiarem, & nouit laborare:
Cuius, care amice, nuptias amabiles exopta.

Apes castra æmulantur. Iam verò non reipub. benè salutariterq; institutæ typum præbent Apes nostræ tantummodò, sed castrorum quoq; ac totius militiæ. Nonne enim dùm per rura redolentia progrediuntur, vbi inhalantes horti floribus, vbi fluens riuus per gramina, vbi amœnitas riparum, velut ludum quendam alacrem iuuenturis edunt? nonne id campestre exercitium ceu militare est? nonne vt in castris, illic curarum remissio? Opus ipsum suaue è floribus, & herbis dulcibus fundamenta fauorum nonne ceu castrorum ponuntur? Ecquid enim aliud, vt inquit D. Ambrosius, est fauus, nisi quædam castrorum species? Nonne ab his præsepibus Apum Fucus, vt ignauus, & inutilis miles arcetur? Quæ castra quadrata tantum possunt habere artis, & gratiæ, quantum crates habent fauorum, in quibus minutæ, ac rotundæ cellulæ connexione sui inuicem fulciuntur? Virgilius Apes admiranda leuium spectacula rerum verissimè vocans, Apum rempub. regias, satellitia, prætoria, vrbes, leges, mores, pugnas, expeditionesq; cecinit. Est igitur quicquid de Apibus traditur, ad hominum mores imitatione spectans: at admirandum est illud præcipuè, tanta concordia hostibus suis pro Re- G

Apum mira concordia. pub. eas bellum inferre, vt etiam equum occidisse legantur apud primarios naturæ indagatores [s] Aristotelem & [t] Plinium. [u] Albertus eas nunquam pugnare scribit, nisi cum eo, quod vel in aluearì vel extra nocet, aut ad nocendum appropinquat. Nemo vnquam vidit examen mouere seditionem, aut inter se pugnare: simul autem opus faciunt, simulq; viuunt, atque sibi ipsæ comparant escam, eaq; fruuntur. Nulla earum suo relicto alueo in alium se confert, aut maiorem, aut fortiorem; sed proprium implent augentq;, etsi regio sit frigidior, & pascua deteriora, & res minor, etsi, inquam, opus fiat ea in regione maiori cum difficultate, atque etsi agricola sit negligentior. Communiter cibum capiunt, sine inuidia, sine ambitione. Minimè, inquit [x] Varro, malefica est, quòd nullius opus vellicans facit deterius. „

[s] 9. Hist. 40.
[t] L. 10. c. 18
[u] Li. 8. tract. 4. cap. 4.
[x] L. 3. c. 16.

Cur & quã diu Fuci nõ eijciantur. Quid ergo? nonne & in alueis nascuntur Fuci quidam sæui, & mel deuorantes? hos tamen frequenter sinunt agricolæ, satius existimantes mellis aliquid absumi, quàm omnibus Apibus quietè agentibus tumultum inferre: quin & ipsæ Apes nisi coactæ eos puniunt, puniunt autem, si plus æquo, suffurentur. [y] Aristoteles asserit, cùm morbo examen quoddam laboraret, agmen peregrinum inuasisse, & pugna conserta, adeptaq; victoria, mella diripuisse. idq; cùm apiarius prosterneret, examen statim egressum vltum esse, nec hominem ipsum vllo pa- H
cto impetisse. Ab Ape itaque disces teste [z] D. Io. Chrysostomo honesti amorem, societatemq; & inter se communionem. Adeo enim est Apis, vt Musonius referente D. Ambrosio obseruat, conuersationis, & vitæ sociæ amatrix, vt si sola relinquatur, desiderio tabescat, & moriatur, quod ad popularis hominis naturam, & similitudinem referri potest. Quòd si verò & animantia alia sint, quæ non vt Aquila solitaria natura sint, vt Gracculi, dicam cum Varrone, non idem facere; quòd hîc, inquit, societas operis & ædificiorum, quod illîc non est, nimirùm apud Gracculum. Atque huc spectat [a] Plutarchi illud super exilio dictum:
nos quasi Formicæ, vel Apes, si ex vna vel cauerna, vel aluearìo exciderimus, hospites ex- „
ternìq; esse videmur. Tetigit hunc communis societatis in Apibus amorem quoq; [b] Pindarus, Neptunum à morum comitate laudans: *γλυκεῖα δὲ φρὴν καὶ συμπόταισιν ὁμιλεῖν, μελισσᾶν ἀμείβεται τρητὸν πόνον*. hoc est: Dulcis præterea mens eius, & in conuersando cum „
conuiuis Apum superat cancellatum opus. Præter hanc communem operam communem

[y] Li. 9. Hist. cap. 40.
[z] Homil. in Psal. 110.
Apis vt cõuersationis amans.
[a] Li. 3. c. 16. de re rust.
[b] Ode 5. Pythior.

Digitized by Google

A societatem, ac consensum concordiamq; non solùm laudanda insuper in hisce Insectis iam dicta castitas est, sed imitanda quoq;. D. Ambrosius, qui cuncta in Apibus imitanda hominibus proposuit, Apes, inquit, nullo concubitu miscentur, nec libidine resoluuntur, nec partus doloribus quatiuntur, sed integritatem corporis virginalem seruantes subitò maximum filiorum examen emittunt. Vt hinc fortassis Musarum volucres vocauerit eas M. Varro. nam præterquam, quòd ipsæ castitatem seruant, homines quoq; à coitu olidos acriter oderunt, quòd [c] Plutarchus testatur, inquiens: Apes eos malè accipiunt, qui recentes à muliebri copula superueniant: sed & mulieres, quæ Veneri operam dederint, acriùs inuadunt. [d] Alibi quoq; tradit citiùs illos pungere, qui dudum stuprum fecerunt. Causam verò esse, quòd Apes munditiæ, & elegantiæ sint studiosissimæ, olfactu plurimùm valeant. Hinc aduersus immundiores vehementiùs insurgere. Quamobrem maximè curandum ei, qui Apes tractaturus, vt à Venere sit liber. Venerem autem ignorare eas etiam [e] Maro testatur: — *Apum mira castitas.* *Musarum volucres.* [c] *In Coniugalib. præceptis.* [d] *Li. de cau. nat.* Apes cur coeũtes insequuntur. [e] *Li. 4. Geor.*

Illum adeo placuisse Apibus mirabere morem
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In Venerem soluunt, aut fœtus nixibus edunt,
B *Verùm ipsæ folijs natos, & suauibus herbis,*
Ore legunt.

Habet item [f] Plinius, si non expressis verbis, saltem è sententia. tradit enim Apes quomodo fœtus progenerent, magnam inter eruditos, & subtilem quæstionem fuisse. Apis enim coitus, inquit, visus est nunquam. Prudentius Apem eadem ratione insciam connubij vocat, canens: — [f] *Lib. 11. cap. 16.*

Mella recens mihi Cecropia,
Nectare sudat olente fauus.
Hæc opifex Apis aërio
Rore liquat, tenuiq; thymo.
Nexilis inscia connubij.

D. [g] Augustinus sexum habere non putat, qua de rè postea. Sed præ omnibus igitur animantibus Apibus indita est quædam velut vrbana sapientia. tametsi enim plura quoque animantia nascantur absq; maris, & fœminæ commixtione, vti mures, ac Muscæ; tamen vbi in rerum natura sunt, copulantur, gignuntq;. sed in Apibus, neque mas, neque fœmina est. C Sunt enim perpetuò virgines, quòd tetigit insuper Sanctus Cyprianus, aut mauis Ruffinus in expositione Symboli ad illa verba: Ex Maria virgine. Sic enim ille. Quid mirùm videtur, si virgo cõceperit? Apes certè nescire coniugia, nec fœtus nixibus edere omnibus palam est. Vnde Beatissima Virgo virginitatis pudicitięq; suæ munus Deo vouens apud Bapt. Mantuanum Apem se vocat. — [g] *In Cathemerone.*

—— Cape summe Deorum
Munera decebat, prima cape dona iuuenta.
Quæ tibi per steriles, Apis hæc tua colligit agros.

At verò reliquorũ patrum sententijs accessit & B. Gregorius super septem psalmos ad quintum, ad illa verba: Scribantur hæc, &c. Voluit, inquit, immaculatus Dominus, vt homo sine macula nasceretur peccati, & absq; vitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio: & ideò talem fecit Adam, vt absq; peccato filios ederet, si in conditoris obedientia perstitisset: posset namq; fieri, vt sicut absq; delectatione fructus suos terra germinet, ita sine peccato filium mulier pareret: quod homini cur esse incredibile videatur, cùm Apibus etiam hoc ipsum conferat. Quam admirandam Apum castitatem fortè imitari vo- D lentes, vt ratio mihi dictare videtur, viri illi, quos scribit [h] Iacobus Vitriacus S. R. E. Cardinalis ad exemplum, & imitationem sancti viri, & solitarij Eliæ prophetæ in monte Carmelo, & maximè in parte illa, quæ hodie Cayphas appellatur, iuxta fontem, qui fons Eliæ dicitur, non longè à Monasterio Beatæ Virginis, vitam solitariam egisse in aluearibus modicarum cellularum, tanquam Apes domini, dulcedinem spiritualem mellificantes. Itaque & ceræ vsus in Ecclesia est: sicut enim caro Christi de mundissimo, & optimo odore virtutum referta carne processit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit; sic cera, quæ gestatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus est Apis, virginis scilicet animantis, cuius, sicut diximus, sexum nec masculi violant, nec fœtus quassant. Quamobrem Simonides mulierem laudat ex Apicula genitam, feliceq; eum esse ait, qui eam in vxorem duxerit, vtpote solam inter reliquas reprehensione indignã; sub qua inquit res familiaris amplificatur, coniugi vsq; chara est, & laudandos parit liberos, excellitq; inter cæteras mulieres, eam autem diuina quædam gratia circundat. Mulieres — [h] *In Histor. Orient.* Solitarij in Apũ aluearijs habitantes. Cæra cur vtatur S. Ecclesia.

spernatur,

ſpernatur, quæ Venereos agitant ſermones. Vt verò contumaciter virginitatem ament, & E
pudicitiam Apes, elegans hiſtoria ſuo recitabitur loco. Iam verò cùm intus mundæ ſint,
[i] Lib. 11. cap. 10. — animo nempe immaculato, ita quoque mira teſte [i] Plinio, corporis munditia. Amoliuntur
Corporis mira munditia. — omnia è medio, nullæq; inter opera ſpurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus,
ne longiùs recedant, vnum congeſta in locum, turbidis diebus & operis ocio egerunt.
Sic ille. [k] Ariſtoteles mundiſſimum omnium, hoc animal eſſe teſtatur, quamobrem
[k] Li. 9 Hiſt. cap. 40. — ſæpenumero, cùm aluum deponere neceſſe habeat, auolare, & in ſeceſſu reddere excrementum, quoniam malè oleat. Odiſſe non ſolùm fœdos odores, ſed etiam vnguentorum delicias,
Vt & quando, & vbi aluum deponunt. — in deq; fieri, vt homines his delibutos percutiant. Et paulo inferius. Egerunt, inquit, alui
excrementa omnes, aut volantes, vt dictum eſt, aut certa in parte faui. Non potant teſte
[l] Auicenna, niſi aquam puram, nec eam niſi aluum priùs depoſuerint. Didymus referente
[l] Lib. 8. c. 3. — [m] Conſtantino Cæſare cùm excellenter purum hoc animalculum eſſe dixiſſet, nulli graueolenti rei inſidere teſtatur, & neq; ad lucernam, neq; ad carnes, neq; ad ſanguinẽ, neq; vllam
[m] Lib. 15. cap. 3. — aliam pinguedinem aduolare, ſed ſolùm his quę dulcem ſuccum habent. Verùm non abhor-
[n] Li. 3. c. 16. — rent modò pinguia male olentia, ſed odorata quoq;, vt [n] Varro teſtatur, inquiens: Itaq; nulla harum aſſidet in loco inquinato, aut eo qui male oleat, neque etiam in eo, qui bona olet F
vnguẽta, itaq; his vnctus qui acceſſit, pungunt. In Mirabilibus Ariſtoteli attributis ſcribitur
Apes ex vnguentis inebriari, neque odorem ferre poſſe, itaque redolentes vnguenta à cæ-
Oleoſa & uncta cur fugiant. — teris vapulare. Aelianus verò habet ſic: Tetro quoque odore non modo Apes offenduntur,
ſed vnguento odorato: tanquam enim puellæ vrbanæ, & modeſtæ teterrimum odorem
præclarè contemnunt, & vnguenti ſuauitatem à ſe deteſtantur. Quod ergo & prudentiæ
earum aſcribendum fuerit, exiſtimandumq; non ignorare, ſi vnctę fuerint, interituras. Oleo
enim Inſecta omnia mori conſtat. Contrà fit in floribus, eos enim odoratiores magis pro-
[o] Lib. 1. de Arte amandi. — ſequuntur, & omnia paſcua odoratiora, vt innuit [o] Ouidius, dum canit:

Aut vt Apes ſaltusq; ſuos, & olentia nacta
Paſcua per flores & thyma ſumma volant.

Carnem non tangunt. — Carnem nullius animalis tangunt, nec obſonium appetunt, vt Philoſophus ſcribit. Non
vt Muſcæ, inquit [p] Varro, liguriunt, quod nemo has videt, (vt illas) in carne, aut ſanguine,
[p] 9. Hiſt. cap. 40. — aut adipe. Plinius ea in re Veſpis, ac Crabronibus præfert, quanquam, & iſta Inſecta mellificent. Omnes (Veſpæ nempe & Crabrones) inquit, carne veſcuntur, contrà quàm Apes quę
[q] Iudic. 14. — nullum corpus attingunt. Et quamuis ſacra pagina [q] Sampſonem atteſtetur, in occiſi à ſe G
Examen in ore Leonis mortui. — Leonis poſt aliquot dies, ore examen Apum mellificantium inueniſſe, nolim quis inde abſurdè colligat, etiam putida cadauera ſectari: nam hoc miraculi loco habetur: vel dicendum
vt Nicolaus de Lyra opinatus eſt, (cuius opinioni ego non adhæreo) ſylueſtrium Apum genus fuiſſe, quòd, inquit, non abhorret talia. Sacer locus ſic ſe habet: Et poſt aliquot dies reuertens, vt acciperet eam, declinauit, vt videret cadauer Leonis, & ecce examen Apum in
ore Leonis erat, ac fauus mellis, quem cum ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via; veniensq; ad patrem ſuum, & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt, nec tamen eis
voluit indicare, quòd mel de corpore Leonis aſſumpſerat. Hinc tale problema Sampſon
propoſuit Palæſtinis. Ex comedente cibus; ex robuſto exijt dulcedo. Nec quoque miræ
Examen in capite uiri ſuſpenſi. — huic Apum munditiæ aduerſatur, quòd in capite Oneſili ſupra portas vrbis à victoribus ſuſpenſi, cùm iam exinanitum eſſet, ingreſſum Apum examen fauo referſit: nam & hoc pro-
[r] Lib. 5. — digij loco recitatur ab [r] Herodoto. Ea enim de re oraculum Anathuſij (nam oraculum conſuluere) redditum eſt, vt depoſitum caput humarent, Oneſiloq; quotannis tanquam heroi
ſacrificarent: hoc facientibus melius cùm eis actum iri. Nec obſtiterit denique, quod de
Examen in ſepulcro Hippocratis. — [s] Hippocratis Coi medicorum principis ſepulcro legimus, quod videlicet in eo ad multum H
tempus examen Apum mellificantium erat, nam & hoc præter earum naturam eueniſſe putandum, quin affirmandum eſt. Aiunt eo melle ad infantum oris vlcuſcula iuxta tumulum il-
[s] In vita eius — lito, nutrices eo facile perſanaſſe, quod & ipſum naturę limites egreditur. Dicamus ergo cum
[t] 9. Hiſt. cap. 40. — [t] Ariſtotele Apẽ eſſe animal mundũ inter omnia animalia. Pietas ſequitur, quàm potiſſimum
erga mortuas exercent, nam ibidem Ariſtoteles tradit, vita in aluo defunctas foras efferre.
Pietas Apũ erga mortuas. — Student, inquit, bonæ Apes, quoad fieri poteſt, ne quam intra alueum interminant, etſi qua
interierit intus, ſtatim foras educunt. Addit Columella, & peſtis tempore, quando nimirum
homines ſępe parẽtes liberos, liberi parentes inhumatos relinquunt. Cum enim etiam peſti,
vt homo obnoxiæ ſint, ea affectas eſſe noſci ait, cùm frequenter aliæ mortuarum corpora efferunt, aliæ intra tecta, vt publico luctu meſto ſilentio torpent. Meminit Virgilius.

Si verò (quoniam caſus Apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo,

Quòd

A *Quòd iam non dubijs poteris cognoscere signis.*
Continuo est ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt.
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes.

Similis planè pietas, siue amor est ipsarum erga prolem, non intus tantùm, sed extra quoq;: quando nempe ab alijs iniuria affici agnoscunt, vel quando Apiarius melle alueos castraturus fœtus offendit, quòd elegantissimè olim nobis cecinit [u] Homerus. Pietas erga prolem. [u] Lib 12. Iliad.

Οἱ δ᾽ ὥςτε σφῆκες μέσον αἰόλοι ἠδὲ μέλισσαι,
Οἰκία ποιήσονται ὁδῷ ἔπι παιπαλοέσσῃ,
Οὐδ᾽ ἀπολείπουσι κοῖλον δόμον, ἀλλὰ μένοντες
Ἄνδρας θηρητῆρας, ἀμύνονται περὶ τέκνων.
Ὥς οἵγ᾽ οὐκ ἐθέλουσι πυλάων καὶ δύ᾽ ἐόντε
Χάσσασθαι, πρίν γ᾽ ἠὲ κατακτάμεν᾽ ἠὲ ἁλῶναι.

B *Hi autem sicut Vespæ in medio picta, atq; Apes*
Nidos faciunt via in prærupta,
Neq; relinquunt concauam domum, sed expectantes
Viros venatores, defendunt fœtus suos.
Sic hi nolunt à portis quanquam duo existentes
Recedere, antequam vel occidantur vel capiantur.

Quàm verò etiam ereptum mel condoleant elegantissima similitudine demonstrat [x] Vida, sanctissimas illas mulieres simillimo mœrore discipulos affecisse canens, cùm nunciarent his, vacuum esse sepulchrum, & Christum in eo non inuenisse: Vt mel ereptum doleant. [x] Lib. 6. Christiad.

Aegrescunt mœsti, squalent circum omnia luctu
Haud secus atq; olim exemit cùm subere pastor
Cerea dona cauo, vacuumq; alueare reliquit.
Tunc etiam fumus quas longè dispulit ater
Hinc illinc glomerantur Apes, & inania frustra
Tecta adeunt denso volitantes agmine circum
C *Direptosq; fauos ægrè, populataq; passim*
Mella vident, nequicquam hyemi congesta futuræ.
Ecce viros autem tali mœrore sepultos
Attonitæ miris matres rumoribus implent.

Imo verò non dolent tantùm, sed eximenti alueis suis mella totis se viribus opponunt; non aliter, inquit [y] Claudianus, quàm animæ oppressorum eos vindicare cupiunt, à quibus dum ætherea hac luce fruerentur, erant oppressæ: [y] Lib. 1.

Tunc animæ, quas ille fero sub iure peremit
Circumstant, nigriq; trahunt ad iudicis vrnam
Infesto fremitu: veluti pastoris in ora
Commota glomerantur Apes, qui dulcia raptu
Mella trahit, pennasq; cient, & spicula tendunt:
Et tenuis saxi per propugnacula cuncta
Rimosam patriam, dilectaq; pumicis antra
Defendunt, pronoq; fauos examine velant.

D Eodem sensu ferè Statius:

Sic vbi puniceo pastor rapturus ab antro
Armatas exegit Apes, fremit aspera nubes,
Inq; vicem sese stridore hortantur, & omnes
Hostis in ore volant, mox deficientibus alis
Amplexæ, flauumq; domum captiuaq; plangunt,
Mella, laborantesq; premunt ad pectora ceras.

In eodem quoq; sensu [z] Q. Calaber Troianos circum interempti Achillis cadauer acriter pugnantes, eoque potiri flagrantes, Apibus comparat aluearia sua defendentibus, Aiacem verò pastori seu apiario ea castranti. At hi, inquit, non abstinebant minis territi, sed collato pede fugam capescebant, agmine subinde condensato, vt Apes, quæ circa sua aluearia infinitæ volant, virum vlturæ; hic verò nihil moratus earum assultus, mellis vindemiam facere pergit; at illæ cruciantur fumi, vel viri impetu: attamen tanta licet difficultate rerum [z] Lib. 10. Theb. lib. 3.

deprehenſæ in aduerſum rapiuntur:hic autem ne tãtillo quidem loco mouetur.Sic Aiax ir- E
Apum iuſtitia. ruentes pro nihilo duxit.Quàm modò fures oderint(quæ non parua iuſtitiæ pars eſt) id præ „
cæteris indicauit Plinius, Apes inquiens furto ſubtractas peſsimè fructificare.[a] Dixit etiam
Vt fures oderint. naturaliter fures odiſſe. Didymus hanc iuſtitiæ virtutem tangens,neq; verò,inquit,aliorum „
[a] Lib. 11. cap. 16. labores deuastat, reſiſtit tamen fortiſſimè eis, quæ ipſius labores deſtruere aggrediuntur. „
[b]Ariſtoteles Furis & Fuci nullum munus eſſe ait,ſed cęteris,quibus cõuiuunt,iniuriam face-
[b] 9. Hiſt. cap. 40. re,nõ tamen impunè ſemper:nam deprehenſos interdum a bonis Apibus occidi.Cùm Fucos
puniunt,animaduertunt priùs in eos pęna leuiore,& ſi denuò apprehendant,grauiore:vti lu
Vt Fucos puniant. culenter notauit[c] Aelianus his verbis: Fucus,qui inter Apes naſcitur,de die in mellarias cel- „
[c] Lib. 1. de Animal. c. 9 las abditus manet: nocte verò cùm Apes dormire obſeruauerit,earum opera inuadit, vaſtat- „
que alueos:hoc illæ cùm intelligunt, plurimę quidem earum dormiunt,nempe defeſſę,pau- „
cę verò excubant.Cùm verò viderint furem verberant eum modicè, & leniter, expelluntq; „
alis,& in exilium proijciunt. Iſte verò non ob id corrigitur:ſua enim natura, & piger, & vo- „
rax eſt:quibus duobus malis præditus intra fauos ſe abdit. Vt verò ad paſtionem Apes pro- „
fectæ ſunt, ille rurſus opus inuadens, quod ſuum eſt facit: conſarcit ſe melle, & depopula- „
tur theſauros dulces Apum. Eæ ex paſtione redeuntes,cùm in eum inciderint, non ampliùs F
leniter verberant:neq; tanquam eſſent in exilium eum eiecturæ,ſed aſpęrè aculeis inuaden- „
tes,percutiunt latronem,qui iam non ampliùs mulctatur increpationibus,ſed voracitatis,& „
gulæ nimiæ pœnas vita perſoluit. Apiarij hęc dicunt,ac mihi perſuadent. Hæc ille: verùm „
Hermonax cur ab Apibus occiſus. quam & homines inanes ſibi, furanteſq; mella proſequantur, exemplo ſit Hermonax A-
myntoris,& Lyſodices filius, quem aiunt,cùm adhuc infans ad aluearia mellis deſiderio ac-
Marci ſenis tormentũ. ceſſiſſet, Apum aculeis confectũ eſſe. Idem de Cupidine legitur, vt inter epigrammata reci-
[d] Lib. 3. c. 7. tabitur. Exemplo ſit Marcus ſenex, quem, quòd imperante Conſtantino apud Arethuſos
idolorum quoddam tẽplum euertiſſet, tradit[d] Theodoretus ſub Iuliano Apoſtata compre-
henſum, nudatum,totumq; verberibus priùs laceratum,Arethuſos in cloacas fœtidas abie-
ciſſe,atq; inde retractum ſtylis compungendum propoſuiſſe: poſtremò in corbe locatum,&
melle vnctum,ſub dio Apibus excarnificãdum tradidiſſe.Apes enim mel illud furatum opi-
[e] Deut. c. 1. nantes ad mortem vſq; aculeos inflixerunt.In ſacris Biblijs legitur Amorrhęum ita[e] Iſraeli-
[f] Pſal. 117. tas eſſe perſecutum,ſicut Apes quemquã ſolent perſequi,hoc eſt,acerrimè:& diuinus[f] Pſal-
tes hoſtes, à quibus erat circundatus, Apibus fauos ſuos circundantibus comparat, hoc eſt
acriter ſuos tuentibus.Auicenna enim author eſt, nullum animal ad vindictam pronius eſſe G
Apum mira vindicta. Apibus irritatis;irritantur autem maximè,cùm mel eripitur:adeò verò ſeſe vindicant,vt le-
[g] To. 3. in vita S. Medardi. gantur furem à ſcelere ad penitẽtiam adegiſſe. Fur enim nocturnus,vt refert[g] Surius,aluea-
ria furabatur: erant autẽ iuris Eccleſię S. Medardi:illę collecto agmine furem aggreſſę in fu-
gam verterunt,aculeatis ſtimulis hominem pungentes, nec dimittentes, donec ad ipſum S.
Medardum ipſe totus vulneratus perueniſſet,adhuc vndequaq; Apibus circumſęptus, quo
cùm vellet,nollet,perueniſſet,prouolutus ad S. Medardi veſtigia,ſupplex ſibi admiſſum cri-
men dimitti poſtulauit. Medardus pro ſua clementia ignouit efflagitanti, manumq; exten-
Vtilitas ab Apib⁹ quę. dens benedictionem ſigno crucis edito,vt Epiſcoporũ mos eſt,ei abſolutionis ſignũ impen-
[h] Lib. 11. cap. 19. dit.Quo facto Apes,à moleſtia inferenda ceſſarunt,dimiſſoq; homine,velut parẽtes Medar-
di iuſſis in loca ſua redierunt. Poſtrema ratio,cur Api in hoc opere principatus detur,ab in-
Animal municum dicitur. credibili vtilitate,quam nobis præbet,accipitur,ob quam in primis à[h] Plinio animal muni-
ficum nominatur: nam vt aiebat Virgilius

Sic vos non vobis mellificatis Apes: Eumq; imitatus[i] Lud. Arioſtus.
[i] Cant. 44. Stanz. 45. *Coſi, ma non per ſe l'Ape ripone*
Il melle ogni anno, e mai non lo poſſiede. H

Maxima autem vtilitas eſt, ſi locũ idoneum habeant Apes,& prudenter & ſolicitè procuren
tur. Nam ex paucis breui tẽpore multa examina fiunt: nec non ſemel tantùm quotannis,ſed
bis etiam, & plerumq; ter pariunt & examen emittunt, & ſine magnis impenſis, ac labore
alũtur.De fructu,inquit Appius apud[k] Varronẽ,hoc dico,quòd fortaſſe an tibi ſatis ſit,Axi,
[k] Lib. 3. cap. 16. in quo auctorem habeo,nõ ſolùm,qui aluearia ſua locata habet, quotannis,quinis millibus „
pondo mellis, ſed etiam hunc Varronem noſtrum: quem audiui dicentem, duos milites ſe „
habuiſſe in Hiſpania fratres Veianios ex agro Faliſco locupletes,quibus cùm à patre relicta „
eſſet parua villa,& agellus non ſanè maior iugero vno, hos circum villam totam aluearium „
feciſſe,& hortum habuiſſe,ac reliquum thymo,& cytiſo obſeuiſſe & apiaſtro,quod alij μελί- „
φυλλον, alij μελισσόφυλλον appellant. Hos nunquam minus,vt peræq; ducerent dena millia „
Apis ruſticis vtiliſſima & cur. ſeſtertia,ex melle recipere eſſe ſolitos,tum eos & velle expectare,vt ſuo potiùs tempore mer „
catorem admitterent,quàm celerius alieno.Hęc ille.Homini itaq; ruſtico ex huius paſtionis „
ſtudio

A studio non contemnẽdum vectigal prouenit, citraq; sumptum etiam pauperculi, qui amplis agris destituuntur, ex hoc studio quæstum facere possunt: citra inquam sumptum aliquem. non enim flores atq; stirpes, vt cætera animantia deuorant, sed libant tantùm, ac incorruptos relinquunt, vt eleganter cecinit [l] Iouianus Pontanus: [l] *In Epith. nupt. Eugeniæ filiæ lib. 3. Amor.*

Libat Apis tenerum rorem, fluit Atticus ille
Inde liquor, dulci carea mella fauo.

„ Quod secum examinans [m] Diuus, & facundus Chrysostomus Apem Pauoni, & Pauonem „ Api conferens, Apem præferendam omninò iudicat, cùm inquit, ita inuestigando. Ape „ quid abiectius? ecquid Pauone pulchrius? Vter autem præstantior? Apis, an Pauo? non dubium quin Apis. Pauonem de medio tolle, & nihil detrimenti attuleris. Apem de medio tolle, & ingens vtilitas adempta erit. Ita ille, ineffabilem Apis vtilitatem extollens: quanquam contra Chrysippus Apes inutiliter, vt ait [n] Plutarchus, datas concluderet, si quis Ci„ mices vtiliter datas esse diceret. Sed cur est tam vtilis humano generi Apis? mel, quòd cæ„ leste donum poëta vocauit, nobis donat, & ceram: qui duo fructus, quàm vtiles sint, & quam necessarij cùm id omnibus notissimum sit, vix attingam. Foris, inquit [o] Varro, pascuntur, in- [m] *Homil. in Psal. 50.* Apis Pauoni præfertur. [n] *L. de Stoic. repugn.* Apis cur utilis. [o] *Li. 3. c. 16.*

B tus opus faciunt: quod dulcissimum, quod est, & Dijs, & hominibus est acceptum: quod fauus venit in altaria, & mel ad principia conuiuij, & in secundam mensam administratur. Mellis usus

Poëtæ etiam hinc nectar deorum, & hominum mulsum fieri voluere. Pontanus ad Stellam: Nectar deorum.

Libat Apis de rore fauos, mellisq; liquorem;
Inde hominum mulsum, nectar & inde Deum.

Et quamuis Italia nonnullæq; aliæ Europæ regiones, mulsum non potent, Septentrioni tamen expositæ omnes, atq; in Asia id in potũ accipiunt, salubritate vino nequaquam cedens, & Cretico viribus, & inebriandi facultate, quàm proximum, vt non temerè mel nobile nectar nominauerit [p] Martialis hoc disticho: Mulsi potus ex melle. [p] *In Xeniis.*

Hoc tibi Thesei populatrix mittit Hymetti
Palladis à syluis nobile nectar Apis.

Item [q] Bapt. Mantuanus inter alios optimos, ac vtilissimos agrorum fructus, inquit: [q] *Li. 3. Sylu.*

Cælestes adiunge fauos, & nectareum mel,
Quòd vaga de florum vertice lambit Apis.

Potum autem, & in cibo sumptum, non modò, vt vinum, aliudúe quid delicatissimum, iu- C cundum est, sed & homines longæuos facit. Aiuntq; qui in senectute melle cum pane nutriuntur, diutissimè viuere: nam & sensus omnes sanos, ac integros custodire, ac conseruare. Aiuntq; Democritum interrogatum, quomodo homines incolumes manerent, & longæui fierent, respõdisse, si externas corporis partes oleo, internas melle illinerent. Fructus itaq; Apis ab omnibus desideratur, nec personarũ diuersitate, vt D. Ambrosij verbis vtar, discernitur, sed indiscreta sui gratia regibus pariter atq; mediocribus æquali suauitate dulcescit. Nec regibus solùm voluptati, sed etiã saluti est, fauces obdulcat, & curat vulnera, internis quoq; medicamenta infundit vlceribus. Huiusce fructus [r] Ecclesiastes meminit his verbis: Breuis in „ volatilibus est Apis, & initiũ dulcoris habet, fructus illius. Quod verò edulij genus est, quod eo admisto non redditur gratius? Hinc omnes fermè gratiores placentæ, quibus cuidam apud [s] Lucianum sciscitanti, an etiam Demonax vesceretur: an tu igitur, inquit, Apes existi„ mas fatuis suos fauos concinnare? innuens eum planè delirare cui mel, vel aliud edulium ex eo factum displiceret. vnde [t] Ouidius ad amicissimum suum scribens eius præsentiam, si frui liceret, tam gratam sibi fore ait, quàm in esu mel est. Alloquitur autem liber amicum: Mel homines longæuos facit. Qui diu uiuant. Democriti de melle & oleo dictũ. [r] *Cap. 11.* [s] *In Demonace.* [t] *Li. 5. Trist. Eleg. 5.*

Nec patriam magis ille suam desiderat, & quæ
D *Plurima cum patria sentit abesse sibi,*
Quam vultus oculosq; tuos, ò dulcior illa
Melle quod in ceris Attica ponit Apis.

Placentarum, quæ cum melle fiebant, sic meminit pistor dulciarius apud Martialem:

Mille tibi dulces operum manus ista figuras,
Extruit, huic vni parca laborat Apis.

Obsoniorum etiam antiquissimus [u] Nicander: [u] *In Alexipharmacis.*

Pasta thymum pedibus, floremq; virentis erica,
Multifidos partus Cereri, atque obsonia prabet.

Sed iam tempus est, vt nos pòst plura de melle dicturi, hîc tandem acquiescamus, si modò vnum adhuc, quòd haud quaquam prætereundum est, subiunxerimus, nempe veteres Græcos mortuos suos melle placasse. [x] Iphigenia apud Euripidem fratri inferias vouens promittit sanguinem montanæ vitulæ, Bacchiq; liquorem, ξουθᾶν τε πόνημα μελισσᾶν, hoc est Mortui melle placãtur [x] *In Iphig. in tauris.*

flauarumq; labores Apum,quibus,inquit placari mortui ſolent, effuſuram: verùm neq; hoc ſilentio inuoluendum,quod à Mnaſea Patarço de Apibus ſcriptum tradunt, eas humanum genus ab eſu carnium ad arborum fructus, & hortenſia olim auocaſſe, condimento ſcilicet ſubminiſtrato, per quod vniuſcuiuſq; cibi ſubacidi etiam, & amari ſapor commendaretur. E

In Bacchis

Quamobrem idem * Euripides Phrygios ſaltus,& montes Lydos,ad quos Liber pater ſe receperat, non potuit magis laudare, quàm cùm diceret, quòd ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, ῥεῖ δὲ οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν νέκταρι, id eſt, fluit lacte campus, fluit vino, fluit Apum nectare. Tribus enim iſtis liquoribus vix quicquam eſt aliud magis ad hominis vitam ſuſtinendam neceſſarium.

Cerę vſus.

Ceræ modò vſum quis neſcit? Candelæ ad lumen in tenebris, ex tribus tantùm in tot alijs naturæ donis confici poſſunt,ex cera,ex pice,& ex ſeuo,vt canit Scaliger:

Aut Apis, aut hircus, vel pinguia viſcera pini,
Oſtendere diem poſt ſimul ante diem.

Cereorum honor. Liuones ceræ uſū ignorabant.

Sed omnium ſaluberrimum lumen prębent cereæ candelæ,vnde in principum primatumq; menſis earum vſus eſt, & in Eccleſijs non ſine grandi myſterio,vt antè dictum eſt,adhibentur. Mira igitur fuit apud Liuones ſtoliditas, vt velut fęcem expreſſo melle abijcerent ceram. verùm poſtquam noſtra illis ſolertia innotuit, ſeruarunt, pretioque dignam putarunt. F Idem error apud Africanos in Mauritania euenit,donec ab Aloyſio Cadamuſto edocti,eam in pretio tenuere,ad rerum humanarum vſus. Certè diuinarum rerum, quędam humanis oculis maior maieſtas è cera coruſcat: neq; ſine ſacrilegio diuina cùm exercentur, ſubtrahi cera poteſt.

Cera ſacra ſurata in lapidē conuerſa. [a] Lib. 2. in vita S. Gall. cap. 40. [a] Cap. 7.

Ruſticus enim quidam ex altari ceram furto cùm abſtuliſſet in lapideam duritiem conuerſam eſſe tradit [a] Valfridus Strabus: vnde criminis ſui culpam agnoſcens, cùm confiteretur coram pluribus aſtantibus, cera amiſſa aduentitia duritie, priſtinam mollitiem recepit. Eſt igitur cera congrua diuinis rebus peragendis oblatio, quod & alio miraculo idem author aſſeuerat. [a] Ex aluearijs Apum quidam ſublatam furto ceram offerendam detulerat ſacerdoti in ęde Diui Galli: mox cùm offerretur, in duritiem lapideam conuerſa eſt: conſpecta ea re, qui obtulerat, mente conſternatus, pœnitentiam publicè confitens egit.

In cera qd diuinum. Cera agnus dei dicta, & eius uis.

Propterea in cera diuinum aliquid latere eſt animaduertendum, quòd in Eccleſiaſticis ritibus vbique ferè adhibeatur: nam & paſchalis cereus fit, & ad omnes aduerſarias poteſtates propellendas conſecratio adhibetur ei ceræ, quæ agnus Dei dicitur, qua & maris æſtus, & fluminum inundationes cohibitæ memorantur. Verùm vt relictis hiſce ſacris vſibus ad corporis noſtri commoda veniamus,quis eſt qui præterea ceræ ad vulnera, dolores, vlcera G curanda vſum ignoret? Si quis autem ſit,quòd non puto, is nihil prorſus in medicorum, ac

Ceræ uſus in medicina.

in primis Hippocratis,ac Galeni libris verſatus fuerit. Pręterea ad lintea,ad coria aduerſus aquas munienda,ad infinitos deniq; alios vſus ceram requiri quis neſcit? Sed ſi mellis atq; ceræ multiplicem vſum perſequi hic vellem, integra mihi eſſent conſcribenda volumina: dicam itaque,& repetam breuiſſimè,quod mel nobis vitam interius varijs modis,varijsque nominibus conſeruat,alit,& vinoſo ſpiritu exhilerat. Cera externis quot malis medeatur, ne ipſe Hippocrates ſic poſſet enunciare,vt non multa omiſiſſe tandem deprehendatur. Mellis & ceræ munera multa videmus, dum illud exterius oculos abſtergit à muco; hęc lumen ad videndum ſubminiſtrat, ſed tam multa videre non poſſumus, vt eorum quorum beneficio videmus, totum regnum peruidere poſſimus. Huius itaque Inſecti paſtio non opere ſolùm, quo nobis dulciſſimum, ſaluberrimumq; quem diximus, ſuccum colligit, verùm

Apis induſtria hominimi imitāda.

etiam exemplo induſtrię humano generi vtilis exiſtit, ita vt pręter cętera animalia omnia in vſum hominis data,ab hoc tam munifico, & ſapientiſſimo animalculo à creatore Opt.Max. conceſſo,ſimul & fructum operis percipiamus, & ad laborem induſtriamq; excitemur,denique liberaliſſimi creatoris benignitatem in hac creatura potiùs, quàm vlla alia contemplemur: H

Quid in Apibus uitio dandum. [b] Li. de reip. gerendæ pręcept.

in qua hoc ſolummodò à nonnullis dedecori verti videtur, quòd omnes ex ęquo, nec dominorum ſuorum habita ratione ad alueos ſuos accedentes pungant. Ad quod alluſit [b] Plutarchus inquiens. Exiſtimo etiam cum Apibus melius actū iri,ſi eos à quibus nutriuntur,& curātur,admittere potiùs,& adblandiri,quàm abigere velint: nunc eas fumo puniunt. Ego verò id quoq; ad laudem potiùs,quàm ad vitium referam.

Apes non eſſe ingratas.

Adulatore enim nihil eſt peius,malleq; Apes mori,quàm adulatrices videri exiſtimo. Neq; etiam Tzetzem audiuerim, Apes ingratitudinis accuſantem, quòd Fucos, qui aquam ipſis ſuggerunt,tempore hyemali occidant, ceu beneficij pręſtiti in ęſtate immemores, & ingratę,nam cùm Fucorum genus mel omne, in quo tantoperè laborarunt colligendo, deuorent, abſumantque, ipſi interim ad laborem inertes, ſi occidant laudandas potiùs, quàm vituperandas putem. Atque hęc breuiter de Apum laudibus ſufficiant,ad quas velut pro epilogo,addendi videntur verè aurei iſti [c] Pontani verſus:

[c] Lib. 1. de Stellis.

Sola

A *Sola hyemi metuens latebroso pumice condit*
Triticeos populata hominum Formica labores.
Idem amor, atq; Apibus eadem experientia parcis.
Sed nec agros populare palam, aut incumbere furtis:
Cùm iuuet è proprio vitam tolerare labore.
Iustitiam norunt sola, & seruare pudorem,
Aequales cunctis opera, studiumq; parandi.
Mane nouos adeunt flores examine denso,
Celestemq; legunt rorem, atque in tecta reportant.
Mox vacuis stipant cellis, vt nectare largo
Ignauas ducant hyemes, & frigora temnant.
Quin etiam tempestates, & sidera norunt,
Armataq; repentinos vicere procellas
Pendentis saxi molem ad caua crura ferendo,
Vsq; adeò referunt diuinum à stirpe vigorem.
B *Has pater è summi despectans vertice Olympi,*
Miratur tenueis animas conamine tanto
Nunc fundare vrbes, aditus ac mœnia latè
Munire, & multò portas custode tueri.
Nunc aliam natis patriam monstrare parandam,
Immunes operum reges dare iura vocatis
In populis, illos iam dudum astate silentes.

ÆQVIVOCA.

QVANQVAM nobis Apis historiam scribere volentibus ab æquiuocis, quæ Ammonius non infimæ classis philosophus priùs distingui iubet, dein definire, fuisset inchoandum, sicuti etiam in alijs nostris operibus tam editis in lucem, quàm manu scriptis obseruauimus; placuit tamen illa, quæ de C nobilissimi huiusce animalculi animi dotibus diximus, præuertere, ut non ab re principem locum ei tribuisse videamur. Quamobrem cùm teste Philosophorum principe, & communi præceptore [a] Aristotele æquiuocorum vtilis sit distinctio, quia hinc diluciditas oritur, si quę in hac Apis nostræ historia occurrant, priùs ea explicare animus est, quàm ad cætera pergamus. Μέλισσα quam vocem Apem significare dicemus, puellæ nomen est, nempe Melissi Cretensium Regis filiæ, quę vnà cum Sorore Amalthęa Iouem puerum nutriuit, illa scilicet lacte caprino, hæc melle, vnde poëtica illa fabula originem sumpsit, aduolasse Apes, atque os pueri melle compleuisse: Melissam verò à patre primam sacerdotem magnæ Matris constitutam: indeq; adhuc eiusdem matris antistites μέλισσας nuncupari. Alij volunt Melissam in Apem conuersam dici (nam & hoc poëtę finxerunt, vt in fabulosis apparebit) quoniam prima mellificij fuerit inuentrix: Ad quod alludens [b] Columella: nec sanè rustico, inquit, dignum est sciscitari, fueritné mulier pulcherrima spetie, quam Iupiter in Apem conuertit. Fuit item alia mulier Melissa vocata, Periandri nimirùm Corynthiorum tyranni vxor; quam ille concubinarum delationibus temerè credés, cùm grauida esset, pedibus conculcans interemit: qua de re consule [c] Laertium. Fuit etiam D Melissa Epidamni filia, authore Stephano, à qua Melissonius locus dictus est, vbi ex Neptuno Dyrrachium peperit. Est & Melissa proprium ciuitatis nomen apud Suidam, & apud Stephanũ Lybię vrbs est, à qua regionem Melissęam dici ait: cui deniq; in Cyzico Melissa vicus est; & Gẽtile, Melissenus. Melissa postremò est Hesychio ὀβολὸς qui drachmę pars est. Iã verò Apis quoq; pręter Insectum, de quo agimus, Aegyptiorum idoli, aut simulacri nomen est; de quo, quod obscura est eius notitia, paulò fusiùs, quàm huic aliàs loco par esset, agam. Hunc Aegyptiũ Apim veteres, Pheronei, & Pithonis filium, vt recensent [d] Clemens Alexãdrinus, & [e] Theodoretus, medicinam primùm inuenisse prodiderunt, & ob pulcherrimũ hoc salutiferumq; inuentũ in tanto honore, & admiratione habitũ esse, sicuti & ipse [f] Theodoretus tradit, vt pro Deo coleretur, vocareturq; Osiris, id est, si vocabulũ ad Latinam linguam transferatur, multoculus, vt Diodorus & Eusebius testantur, Os enim Aegyptiorum lingua, multum significat: Iris oculum, vt etiam scribit [g] Plutarchus, perinde, ac vir oculatissimus, ac magno ingenio, magnaq; prudentia fuerit, qui tam salutare auxilium mortalibus inuenisset.

[a] *Lib. 1. topic. cap. 14.*
Melissa puella.
[b] *Lib. 9. c. 2.*
Melissa Periandri.
Melissa Epidamni.
[c] *In vita Periandri.*
Melissa ciuitas.
Apidis Aegyptij historia.
[d] *Lib. 1 Stromatum.*
[e] *Lib. 1. de cura affect. gentil.*
[f] *Lib. 3.*
Osiris quid.
Os quid Aegyptijs, & quid Iris.
[g] *Lib. de Iside & Osiride.*

flauarumq; labores Apum, quibus, inquit placari mortui ſolent, effuſuram: verùm neq; hoc ſilentio inuoluendum, quod à Mnaſea Patarço de Apibus ſcriptum tradunt, eas humanum genus ab eſu carnium ad arborum fructus, & hortenſia olim auocaſſe, condimento ſcilicet ſubminiſtrato, per quod vniuſcuiuſq; cibi ſubacidi etiam, & amari ſapor commendaretur. Quamobrem idem * Euripides Phrygios ſaltus, & montes Lydos, ad quos Liber pater ſe receperat, non potuit magis laudare, quàm cùm diceret, quòd ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, ῥεῖ δ' οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν νέκταρι, id eſt, fluit lacte campus, fluit vino, fluit Apum nectare. Tribus enim iſtis liquoribus vix quicquam eſt aliud magis ad hominis vitam ſuſtinendam neceſſarium. Ceræ modò vſum quis neſcit? Candelæ ad lumen in tenebris, ex tribus tantùm in tot alijs naturæ donis confici poſſunt, ex cera, ex pice, & ex ſeuo, vt canit Scaliger:

In Bacchis.

Cerę vſus.

Aut Apis, aut hircus, vel pinguia viſcera pini,
Oſtendere diem poſt ſimul ante diem.

Sed omnium ſaluberrimum lumen prębent ceræ candelæ, vnde in principum primatumq; menſis earum vſus eſt, & in Eccleſijs non ſine grandi myſterio, vt antè dictum eſt, adhibentur. Mira igitur fuit apud Liuones ſtoliditas, vt velut fęcem expreſſo melle abijcerent ceram. verùm poſtquam noſtra illis ſolertia innotuit, ſeruarunt, pretioque dignam putarunt. F
Idem error apud Africanos in Mauritania euenit, donec ab Aloyſio Cadamuſto edocti, eam in pretio tenuere, ad rerum humanarum vſus. Certè diuinarum rerum, quędam humanis oculis maior maieſtas è cera coruſcat: neq; ſine ſacrilegio diuina cùm exercentur, ſubtrahi cera poteſt. Ruſticus enim quidam ex altari ceram furto cùm abſtuliſſet in lapideam duritiem conuerſam eſſe tradit * Valfridus Strabus: vnde criminis ſui culpam agnoſcens, cùm confiteretur coram pluribus aſtantibus, cera amiſſa aduentitia duritie, priſtinam mollitiem recepit. Eſt igitur cera congrua diuinis rebus peragendis oblatio, quod & alio miraculo idem author aſſeuerat. * Ex aluearijs Apum quidam ſublatam furto ceram offerendam detulerat ſacerdoti in ęde Diui Galli: mox cùm offerretur, in duritiem lapideam conuerſa eſt: conſpecta ea re, qui obtulerat, mente conſternatus, pœnitentiam publicè confitens egit. Propterea in cera diuinum aliquid latere eſt animaduertendum, quòd in Eccleſiaſticis ritibus vbique ferè adhibeatur: nam & paſchalis cereus fit, & ad omnes aduerſarias poteſtates propellendas conſecratio adhibetur ei ceræ, quæ agnus Dei dicitur, qua & maris æſtus, & fluminum inundationes cohibitæ memorantur. Verùm vt relictis hiſce ſacris vſibus ad corporis noſtri commoda veniamus, quis eſt qui præterea ceræ ad vulnera, dolores, vlcera G
curanda vſum ignoret? Si quis autem ſit, quòd non puto, is nihil prorſus in medicorum, ac in primis Hippocratis, ac Galeni libris verſatus fuerit. Pręterea ad linrea, ad coria aduerſus aquas munienda, ad infinitos deniq; alios vſus ceram requiri quis neſcit? Sed ſi mellis atq; ceræ multiplicem vſum perſequi hic vellem, integra mihi eſſent conſcribenda volumina: dicam itaque, & repetam breuiſſimè, quod mel nobis vitam interius varijs modis, varijſque nominibus conſeruat, alit, & vinoſo ſpiritu exhilerat. Cera externis quot malis medeatur, ne ipſe Hippocrates ſic poſſet enunciare, vt non multa omiſiſſe tandem deprehendatur. Mellis & ceræ munera multa videmus, dum illud exterius oculos abſtergit à muco; hęc lumen ad videndum ſubminiſtrat, ſed tam multa videre non poſſumus, vt eorum quorum beneficio videmus, totum regnum peruidere poſſimus. Huius itaque Inſecti paſtio non opere ſolùm, quo nobis dulciſſimum, ſaluberrimumq; quem diximus, ſuccum colligit, verùm etiam exemplo induſtrię humano generi vtilis exiſtit, ita vt pręter cętera animalia omnia in vſum hominis data, ab hoc tam munifico, & ſapientiſſimo animalculo à creatore Opt. Max. conceſſo, ſimul & fructum operis percipiamus, & ad laborem induſtriamq; excitemur, denique liberaliſſimi creatoris benignitatem in hac creatura potiùs, quàm vlla alia contemple- H
mur: in qua hoc ſolummodò à nonnullis dedecori verti videtur, quòd omnes ex ęquo, nec dominorum ſuorum habita ratione ad alueos ſuos accedentes pungant. Ad quod alluſit [b] Plutarchus inquiens. Exiſtimo etiam cum Apibus melius actû iri, ſi eos à quibus nutriuntur, & curâtur, admittere potiùs, & adblandiri, quàm abigere velint: nunc eas fumo puniunt. Ego verò id quoq; ad laudem potiùs, quàm ad vitium referam. Adulatore enim nihil eſt peius, malleq; Apes mori, quàm adulatrices videri exiſtimo. Neq; etiam Tzetzem audiuerim, Apes ingratitudinis accuſantem, quòd Fucos, qui aquam ipſis ſuggerunt, tempore hyemali occidant, ceu beneficij pręſtiti in ęſtate immemores, & ingratę, nam cùm Fucorum genus mel omne, in quo tantoperè laborarunt colligendo, deuorent, abſumantque, ipſi interim ad laborem inertes, ſi occidant laudandas potiùs, quàm vituperandas putem. Atque hęc breuiter de Apum laudibus ſufficiant, ad quas velut pro epilogo, addendi videntur verè aurei iſti [c] Pontani verſus:

Ceriorum honor.
Liuones ceræ uſũ ignorabant.
Cera ſacra furata in lapidẽ conuerſa.
* *Lib. 2. in vita S. Gall. cap. 40.*
* *Cap. 7.*
In cera qd diuinum.
Cera agnus dei dicta, & eius uis.
Ceræ uſus in medicinis.
Apis induſtria hominis imitãda.
Quid in Apibus uitio dandum.
[b] *L. de reip. gerenda pręcept.*
Apes non eſſe ingratas.
[c] *Lib. 1. de Stellis.*

A *Sola hyemi metuens latebroso pumice condit*
Triticeos populata hominum Formica labores.
Idem amor, atq; Apibus eadem experientia parcis.
Sed nec agros populare palam, aut incumbere furtis:
Cùm iuuet è proprio vitam tolerare labore.
Iustitiam norunt sola, & seruare pudorem,
Aequales cunctis opera, studiumq́ parandi.
Mane nouos adeunt flores examine denso,
Celestemq́ legunt rorem, atque in tecta reportant.
Mox vacuis stipant cellis, vt nectare largo
Ignauas ducant hyemes, & frigora temnant.
Quin etiam tempestates, & sidera norunt,
Armataq́ repentinos vicere procellas
Pendentis saxi molem ad caua crura ferendo,
Vsq; adeò referunt diuinum à stirpe vigorem.
B *Has pater è summi despectans vertice Olympi,*
Miratur tenueis animas conamine tanto
Nunc fundare vrbes, aditus ac mœnia latè
Munire, & multò portas custode tueri.
Nunc aliam natis patriam monstrare parandam;
Immunes operum reges dare iura vocatis
In populis, illos iam dudum æstate silentes.

ÆQVIVOCA.

QVANQVAM nobis Apis historiam scribere volentibus ab æquiuocis, quæ Ammonius non infimæ classis philosophus priùs distingui iubet, dein definire, fuisset inchoandum, sicuti etiam in alijs nostris operibus tam editis in lucem, quàm manu scriptis obseruauimus; placuit tamen illa, quæ de C nobilissimi huiusce animalculi animi dotibus diximus, præuertere, ut non ab re principem locum ei tribuisse videamur. Quamobrem cùm teste Philosophorum principe, & communi præceptore [a] Aristotele æquiuocorum vtilis sit distinctio, quia hinc diluciditas oritur, si quę in hac Apis nostræ historia occurrant, priùs ea explicare animus est, quàm ad cætera pergamus. Μέλισσα quam vocem Apem significare dicemus, puellæ nomen est, nempe Melissi Cretensium Regis filiæ, quę vnà cum Sorore Amalthęa Iouem puerum nutriuit, illa scilicet lacte caprino, hæc melle, vnde poëtica illa fabula originem sumpsit, aduolasse Apes, atque os pueri melle compleuisse: Melissam verò à patre primam sacerdotem magnæ Matris constitutam: indeq; adhuc eiusdem matris antistites μέλισσαι nuncupari. Alij volunt Melissam in Apem conuersam dici (nam & hoc poëtę finxerunt, vt in fabulosis apparebit) quoniam prima mellificij fuerit inuentrix: Ad quod alludens [b] Columella: nec sanè rustico, inquit, dignum est sciscitari, fueritné mulier pulcherrima spetie, quam Iupiter in Apem conuertit. Fuit item alia mulier Melissa vocata, Periandri nimirùm Corynthiorum tyranni vxor; quam ille concubinarum delationibus temerè credēs, cùm grauida esset, pedibus conculcans interemit: qua de re consule [c] Laertium. Fuit etiam D Melissa Epidamni filia, authore Stephano, à qua Melissonius locus dictus est, vbi ex Neptuno Dyrrachium peperit. Est & Melissa proprium ciuitatis nomen apud Suidam, & apud Stephanũ Lybię vrbs est, à qua regionem Melissęam dici ait: cui deniq; in Cyzico Melissa vicus est; & Gẽtile, Melissenus. Melissa postremò est Hesychio ὀβολὸς qui drachmę pars est. Iã verò Apis quoq; pręter Insectum, de quo agimus, Aegyptiorum idoli, aut simulacri nomen est; de quo, quod obscura est eius notitia, paulò fusiùs, quàm huic aliàs loco par esset, agam. Hunc Aegyptiũ Apim veteres, Pheronei, & Pithonis filium, vt recensent [d] Clemens Alexãdrinus, & [e] Theodoretus, medicinam primùm inuenisse prodiderunt, & ob pulcherrimũ hoc salutiferumq; inuentũ in tanto honore, & admiratione habitũ esse, sicuti & ipse [f] Theodoretus tradit, vt pro Deo coloretur, vocareturq; Ositis, id est, si vocabulũ ad Latinam linguam transferatur, multoculus, vt Diodorus & Eusebius testantur, Os enim Aegyptiorum lingua, multum significat: Iris oculum, vt etiam scribit [g] Plutarchus, perinde, ac vir oculatissimus, ac magno ingenio, magnaq; prudentia fuerit, qui tam salutare auxilium mortalibus inuenisset,

[a] *Lib. 1. topic. cap. 14.*
Melissa puella.
[b] *Lib. 9. c. 2.*
Melissa Periandri.
Melissa Epidamni.
[c] *In vita Periandri.*
Melissa ciuitas.
Apidis Aegyptij historia.
[d] *Lib. 1. Stromatum.*
[e] *Lib. 1. de cura affect. gentil.*
[f] *Lib. 3.*
Osiris quid. Osquid Aegyptijs, & quid Iris.
[g] *Lib. de Iside & Osiride.*

Ob idq; Apollinem eſſe eundem volũt plęriq;,& id quidem autumant ipſi Aegyptij,quibus & Oſiris Sol eſt,& Sol Apollo,quemadmodum apud [h] Macrobium videre licet, & [i] Diogenem Laërtium. Verùm non ſatis conſtat,idemne fuerit Apis,qui Apollo,an diuerſus vterq; [k] Corn. Tacitus ſcribit multos Oſirim , quem quidam & Serapin vocant, Aeſculapium quoq; appellare,quòd medeatur ægris corporibus.Cui conuenit illud , quòd ſcribit Cyrillus aduerſus Iulianum Cæſarem . Cùm Apis,inquit, Aegyptius non obſcurus inter eos,qui illic erant, templi miniſtros , & naturalis philoſophiæ ſcientiam adeptus eſſet , hunc ferunt primùm artem medicam exquiſiuiſſe,& tradidiſſe feliciùs,quam eos, qui eum præceſſerant, communicaſſeq; Aeſculapio. Quòd aut ad Serapin peculiariter pertinet,poſſet videri,ex lectione antiquorum ſcriptorum illum morbos,animo & oratione curaſſe. Nam [l] Varro apud Nonium Marcellum: Ego inquit , medicina Serapi vtor , quotidiè precantur , intelligo rectè ſcriptum eſſe Delphis θεοὶ, ἀραὶ. Nec multo pòſt: Hoſpes quid miraris animo curare Serapim ? Apud nonnullos verò Eccleſiaſticos ſcriptores legimus,Apim Argiuorum regem fuiſſe,& nauibus Aegyptum tranſuectum,ibiq; cùm homines rudes ad mitiorem vitæ cultũ traduxiſſet, colendarumq; vinearum rationem edocuiſſet, cõcordibus omnium votis in regem eſſe aſcitum . cumq; aliquandiu mira prudentia , pariq; clementia Aegypti regnum administraſſet,multaq; in ſubditos beneficia contuliſſet, vita tandem functum , factum eſſe Serapin omnium maximum Deum. Cur autem Serapis dictus ſit. D.[m] Auguſtinus & [n] Euſebius rationem reddunt,quoniam inquiunt arca, in qua mortuus erat,σορὸς dicitur Græcè, & ibi eum ſepultum venerari cœperunt. Soros Apis primò,deinde litteris,vt fieri aſſolet,Serapis dictus eſt . Erat autem Apis, inquit [o] Herodotus , idemq; Epaphus,è vacca genitus , quæ nullum alium poteſt concipere fœtum : quam Aegyptij aiunt fulgere,ictam concipere ex eo Apim . Habet autem hic vitulus , qui appellatur Apis , hæc ſigna . toto corpore eſt niger , in fronte habens candorem figuræ quadratæ : in tergo effigiem Aquilæ, Cantharum in palato,duplices in cauda pilos. Hæc Herodotus, [p] Ouidius cornigerum vocat.

Et comes in pompa corniger Apis erat.

Sed vbi,& quomodo coleretur,& qui bos mortuo illo ſuccedere poterat,audi [q] Strabonem. Propinqua eſt etiam,inquit, Memphis Aegyptiorum regia . Tribus enim ſchœnis diſtat à Delta. Ea Apidis templum habet, qui idem eſt, qui Oſiris. Ibi bos Apis in ſepto quodam alitur, & apud eos pro Deo habetur albus frontem,& quaſdam paruas corporis partes.cætera verò niger , quibus ſignis iudicant,qui ſit ad ſucceſſionem idoneus,alio vita functo. Ante id ſeptum aula quædam iacet,in qua eſt aliud ſeptum matris eius bouis.In hanc aulam nonnunquam emittitur, præſertim vt peregrinis oſtendatur.Videtur enim per feneſtram quandam in ſepto, & extra viam,ſi velint. Vbi verò paululùm laſciuierit,rurſus in propriam manſionem recipitur. Eum certos vitæ annos excedere non licebat:quibus peractis in ſacerdotũ fontem demergebant , deinde dicto in iuſtitio , veſte ſciſſa , & laceratis crinibus defunctum plangebant : inuento verò alio mirificè lætabantur . Vnde illud præclarè apud Tibullum :

Te canit atq; ſuum pubes miratur Oſirim ,
Barbara Memphitam plangere docta bouem .

Reſponſa,non vt reliqua oracula,dabat,ſed ſi manu oblatum pabulum ſumpſiſſet à cõſulentibus , ſecundos euentus atq; omnia proſpera decernebat : ſi verò abnueret , omnia ſiniſtra portendebat . Ideò cùm à Germanico Imperatore pabulum oblatum renuiſſet, funeſtum omen & dubiam necem,quæ paulò pòſt ſecuta eſt,prænuntiauit. [r] Plutarchus quoque hunc Apim Memphi nutriri ſcribit,vtpotè animæ eius ſimulacrum(vtor interim eius verbis) ibique etiam corpus conditum perhiberi. Porrò animatam dici Oſiridis eſſe imaginem.Itaque etiam figuris Lunæ ſimilia habere multa;atratum circum ſplendidas partes, & vmbroſis tectum . Scribit inſuper conſecrationes animalium , quæ coluntur occultè , neque ſtatis fieri temporibus,& vulgo eſſe ignotas , niſi quòd ſepulturam Apidis celebrantes, atque illa producentes,quædam omnibus præſentibus vnà in ſepulchrum conijcerent ; exiſtimantes hoc pacto ſe Typhoni voluptatem percipienti viciſſim moleſtiam obijcere , lætitiamq; eius infringere . Etenim Apim videri cum paucis alijs ſacrum eſſe Oſiridi. Ei autem plęraq; attribuere . Huius Apidis ſepulturam incredibili impenſa Ptolomæi Lagi tempore celebratam ferunt.Cambyſes,qui primus Perſicorum Regum Aegyptum ſub iugum miſit,cùm mucrone educto femur Apis percuſſiſſet,cachinnans teſte Herodoto,Sacerdotibus dixit : O capita nequam,huiuſmodi dij exiſtunt ſanguine atq; carne prędití, & ferrum ſentiẽtes?dignus nimirùm Aegyptijs hic Deus,&c. Rurſùm cùm huiuſmodi animal raro videri cenſerent, videretque fortè Cambyſes ex Aethiopia , vbi bonam exercitus ſui partem amiſerat , reuerſus cùm apparuiſſet Apis , Aegyptios omnes præ lætitia pulcherrima ferre veſtimenta putans,

Marginalia: [h] Lib.1 Saturn. ca.21. — [i] In prohæmio. — [k] Lib. 20. hiſt. Auguſt. ad finem. — [l] In Eumenidibus. — Apis Argiuorũ Rex. — Serapis cur dictus. — [m] Li.16. de ciuit. Dei. — [n] Lib.8. de præp. Euãg. — [o] In Thalia. — Apis figura — [p] Lib.3. de Ponto. — [q] Lib. 17. — Apis ubi colitur. — [r] Lib.de Iſide & Oſiride. — Apidis ſepultura. — Cambyſis in Apim ſcomma.

Section letters in right margin: E, F, G, H.

A putans, lætari suis ipsius infortunijs, quàm plurimos ex ijs necauit, immo omnes, qui à feriatione Apis non destitissent. Cambyses itaq; ista. forte Ochus ille fuerit Persarum item rex, quem [a] Plutarchus, regũ crudelissimum, ac apprimè terribilem, quòd multis interfectis Apim quoq; ad extremum mactasset, & cum amicis epulãdo absumsisset, Aegyptios Gladiũ uocasse testatur; atq; ita etiamnum in recentione regum appellari, non sanè inquit, substantiam eius ita exprimentes, sed morum asperitatem, ac malitiam instrumento cædibus parato adsimilantes. Porrò non ab Aegyptijs tantùmmodo Apis iste cultus est, sed ad Romanos eadem idolatria dimanauit. Etenim [t] Minutius Felix eis exprobat hoc, cùm ait: Nonnè & Apim bouẽ cum Aegyptijs adoratis, expascitis? Iudęosq; pariter, qui olim in deserto assueuerant secundum suam ipsorum superstitionem in deserto conflasse Apim, notum est iuxta illud [u] Psalmi: Mutauerũt gloriam suam in similitudinem uituli comedentis fœnum; prout in [x] Exodo scriptum est: Fecerunt sibi vitulum conflatilem. Vnde mirabilis manifestatur Cacodæmonis calliditas & astutia, qua omnia semper pietatis instrumenta (ex quibus sanè uitulus erat in ueteri testamento) ad idolomaniã detorsit, vbiq; Dei Opt. Max. cultum in rẽ suam ad multorum pernitiem uertens. Scribit [y] Spartianus referente [z] Cęsare Baronio, Tra-

Cambyses cur Aegyptios occiderit.
[s] Lib. de Osiride & Iside.
Ochus rex Persarum Gladius dictus.
Apis ab alijs etiá cultus.
[t] In Octauio.
[u] Psalm. 105.
[x] Exod. 32.
[y] In Traiano.
[z] To. 1. Annal. Eccl.

B ianum compositis in Britannia rebus, trangressum in Galliam, Alexandrina seditione turbatum esse, eamq; natam ob Apim, qui cùm repertus esset post multos annos, turbas inter populos creauit, apud quem deberet collocari, studiosè omnibus certantibus. Atq; hæc de Api Aegyptiorum Deo dicta sufficiant, qui plura uolet, Rufinum adeat, in Appendice Ecclesiasticę historiæ, quam texuit Eusebius, qui de origine Serapis, & simulacro & nomine copiosissimè, & elegantissimè scribit. Fuit præterea alius Argiuorum rex Apis dictus, quem aiunt annos LIIII. regnasse, & tertium ibi regem fuisse. Item quartus Sicyoniorum rex Apis uocatus est, regnauitq; annis vigintiquinque.[a] Pausanias tradit Telchinis filium Apim vocari, eiusq; ante Pelopis in Olympiam aduentum eousq; opes creuisse, ut tota regio ea, quæ intra Isthmum est, ab eo fuerit Apia nominata. Apis deniq; apud eũdem [b] Pausaniam Iasonis filius esse perhibetur. De Pelope enim agens, hunc, inquit, dicunt Elei primum in Peloponneso fanum Mercurio exędificasse, & sacra fecisse, quo Deum sibi ex Myrtili cæde infensum placaret. Aetolum, qui Epeo in regnum successit, ex Pelopõneso fugere oportuit, quòd eum ob admissam imprudenter cædem, Apidis filij ad pœnam vocabant. Nam cùm Apim Iasonis filium à Pellantio Arcadiæ oppido virginem ducentem, funebribus ludis, qui Azaui fie-

Seditio Alexandrina ob Apim.
Apes Reges dicti.
[a] In Corynthiacis.
Apia regio.
[b] In Eliac. Prior.

C bãt, incitatis quadrigis obuium euertisset, atque interimisset Aetolus, ab Aetolo Endymionis filia & (si cui id credibile creditur) Neptuno genitus. Sic Pausanias. Apis pręterea vicus est in Africa, sic dictus, quia nobilis Aegypti regione esset. Est & Marmaricæ oppidum eiusdem nominis apud Ptolomæum. Ortelius Herodoto Apiam dici existimat. Hęc autem Herodoto urbs est in Agypto circa fines Lybię, quanquã Eustathius Argon Peloponnesi oppidum eodem Ortelio referente, etiam Apim uocatam esse scribat. Io. Chrysostomus Zanchus Osiridem scribit Italię nomen dedisse (ex Beroso,) vtique à cognomine suo Apiam siue Apeninam appellasse consentaneum esse, à quo antea & Peloponnesum, inquit, τὴν ἀπίην γαῖαν, ut est apud Homerum, cognominauerit. Apis insuper [c] Straboni alterius uici nomen est, propè insulam Aenesipassam. Postea inquit (post Tindarios scopulos) est Drepanũ promontorium, & insula Aenesipassa cum portu: post vicus Apis, à quo Prætonium usque sunt stadia centum &c. Postremò Apicula libri titulus est siue poëmatis apud Scaligerum.

Apis uicus & oppidũ.
[c] Lib. 17. Georg.
Apicula liber.

SYNONYMA.

D

DEBORAH רבורה Hebraicam dictionem exponunt Apes ab ordine operũ, quæ facit mira industria. Esaiæ 7. ולדבורה, & Api, quæ est in terra Assur. Et plurale secũdum formam masculeam. Iudicum 14. & ecce examen Apum רבורים. Psalmo 118. Circundederunt me רבורים, sicut Apes. Syro Chaldęis seruato prorsus ferè Hebraica voce Deboretha רבורתא. Dicitur, in plurali Debarjatha רבריהא. & רביריתא, aliàs, sed redundante Aleph. Deriuant autem à רוברא Debera, id est Respublica, gubernatio populi, Gręcis πολιτεία. Maduph מירף ijsdem idem est, quòd רף vel קרש, tabula quę ponitur ante apiarium. Item examen Apum. Et vas in quo ponitur fimus bouis, ut incensus suo odore effuget Apes, ex alueario. Examen Arabicè dicitur נחיל. Græcè Μέλισσα dicitur & μέλιττα, cuius alij aliud adferunt etymum: Quidam enim à μέλι hoc est, melle, cuius opifex est, dictam volunt alij à Melissa puella, quæ fauos melle plenos reperiẽs in Peleponneso cæteras nymphas ad gustandum

Deborah.
Deboretha.
Dabariatha.
Debera.
Maduph.
μέλισσα, & eius etymum.

standum

ſtandum adhortata eſſe dicitur: eumq; cibum cùm ſuauiſſimus illis fuiſſet viſus, tanto gaudio deguſtaſſe, vt Apes ipſas de inuentricis nomine μέλισσαι appellari voluerint. Alij deniq; μέλισσαν à μελέτῃ deriuant, id eſt, meditatione, exercitioúe ſeu diligentia, quoniam hoc animalculo vix aliud vllum obſeruemus diligentius, atque induſtrius. In Synonymis Martini Rolandi hæc leguntur Synonyma: Ἀνθηδών, Ἀ'πις, Μέλισσα & Μέλιττα, Πυραμῆα, Σιμάς, Σχαδών. Quæ poſtrema vox ſobolem ſignificat, vt ἐσσὴν Regem. Apud latinos ſynonymia caret: Apis autem, & diminutiua voce Apicula ſiue Apecula,[a] Iſidoro ita dicta videtur, vel quòd ſe pedibus inuicem alligent, vel pro eo, quòd ſine pedibus naſcantur; nam poſtea, inquit, & pedes & pennas accipiunt; vnde Lucianus quoq; Apem ζῶον ἄπουν nominat. Cæterùm cùm non ſeruet analogiam, ſicut reliqua compoſita, bipes, bipedis, tripes, edis, compes, edis, Ambroſius Calepinus magis ſimplex iudicandum eſſe exiſtimat. Apes etiam Simblides appellari tradit[b] Lud. Cælius Rhodiginus his verbis: Mel denique Siculum nuncupari Simblium, ex Græcis, & Dioſcoride didici. Nam & Apes ipſæ, Simblides vocantur: ſicuti eſt Simbla earundem theca; ſed theſaurum Attici etiam Simblum appellant. Ne quem tamen fallamus: ſunt qui apud Dioſcoridem, non Simblium ſcribant, ſed Hyblæum: quia Simblium nullum ſit. Simblum pro theca legimus in Heſiodi Theogonia. Interpres ſcribit ſic appellari, quoniam Apes dicantur ſimæ, quia ſint aculeo hebetiore: tanquam Simobolum dicatur, in quod ſimarum, id eſt, Apum laborem conijcimus. Hæc ille. Italis Apis eſt Ape, item Pecchia. Germanis Vmb aut Bijn. Belgis Bie, ab imperando, vel quòd plurima bona homini impertiatur, vt elegantiſſimè docet[c] Goropius: Hiſpanis Belgas, vt apparet imitantibus, Abeia: Anglis à Bee: Polonis Pſciola, Hungarice Meh; Bohemicè VViela.

[a] *Lib. 12. cap. 10.* Apis etymum. Apes Simblides dici. [b] *Lib. 18. Ant. lect. cap. 27.* Sibla quid. Simblum quid. Apes ſimæ cur dicantur. [c] *Li. 6. Hermat. in princip.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

[a] *Li. 1. Hiſt. cap. 4.* [b] *Lib. 11. cap. 5.* [*] *Lib. eodem cap. 37.* [c] *Li. 1. Hiſt. cap. 5.* Inſecta mēbrana ſicca volant. [d] *Li. 4. Hiſt. cap. 1.* Apis an fera dicenda. [e] *Li. 3. c. 16.* Apes feræ vbi. [f] *Li. 9. Hiſt. cap. 40.* Apes feræ & cicures quæ meliores. Apum vrbanarũ duo genera. Apum operariarũ differentiæ. [g] *9. Hiſt. cap. 40.* Apum nouē genera. Sirenis maior & minor. [h] *L. 8. tract. 4. cap. 2.*

ANTEQVA'M Apis genera, ac differentias recenſeam, operæpretium eſt, priùs demonſtrare eam Inſectum eſſe & exangue, nam quamuis[a] Ariſtoteles Apes exangues eſſe profiteatur, habereq; quid reſpondens in proportione ſanguinis.[b] Plinius tamen, ſanguine prędiras eſſe innuere videtur his verbis. Non ſit de anima quæſtio: conſtet & de ſanguine, quantulum tamen eſſe in tantulis poteſt. Mirabatur[*] Plinius, quomodo Inſectum tantæ paruitatis tantos efficaciæ induſtriæq; haberet neruos, quos niſi in ſanguine præditis videre liceret, redditq; ijs verbis naturam Apum admirabiliorem. Apes autem Inſecta eſſe, alibi idem[c] philoſophus atteſtatur, eas membrana ſicca volare ſcribens, dixerat enim nulla alia membrana ſicca volare, quàm Inſecta. Denique Inſecta diuidens penes eorum partes, Apes inter ea[d] recenſet, quæ pennata ſunt. Eſt item alia quæſtiuncula, ferane ſit dicenda Apis, an cicur, aut manſueta. Etenim Plinius, etſi neque feri generis, neq; manſueti, aut cicuris rectè dici ſcribit, tamen[e] Varro feras vocat, quæ ſylueſtribus locis, & cicures quę cultis paſcuntur, aliamq; rationem habendam cicurum, vt aliam ſylueſtrium. Aiunt in Liuonia, & Sarmatia, quin toto Septentrionis tractu, in quem vaſtis Lacinijs Hercinius ſaltus per immenſa ſpatia ſeſe diffudit, tam infinitis Apum examinibus, in quercubus abundare, vt non obſonium modò delicatum, & in frigida regione ſaluberrimũ inde ſuppeditetur, ſed totæ etiam illæ regiones ſuauiſſimo mulſo, loco vini vtantur, & propter domeſticum vſum ingentes pecunias cùm è cæteris, tùm è cera faciant. Sed &[f] Ariſtoteles Apes inter ſe differe ſcribit, natas vrbanis, ab ijs quæ ruſtico montanoq; victu educatis prodierint. Eſſeq; has ſylueſtres horridiores aſpectu, & iracundiores & minores, ſed opere, ac labore præſtantiores. Iam verò Plinius vrbanarum quoq; duo genera facit: optimaſq; iudicat breues, variaſq; & in rotunditatem compactibiles: deteriores longas, & quibus ſimilitudo Veſparum: ac etiamnum deterrimas ex ijs piloſas. Sed antequã, quę alijs pręſtent, oſtendam, neceſſe eſt, priùs quomodo inter ſe differant, & quot Inſecta ſub Apum genere contineantur, dicere. Differunt autem Apes operariæ (Rex enim & Fuci, & cęteræ, quas ſtatim recenſebo ex Ariſtotele non operantur,) corporis figura, ætate, moribus, operatione, colore & aculeo.[g] Ariſtoteles nouem Apum genera meminit; atque illa ex his gregalia Lex, vt ſunt Apes, Reges Apum, Fucis, qui inter Apes degunt, Veſpæ annuæ, item Crabrones, & Teredines, ſolitaria verò tria, vt Sirenis minor, qui fuſcus totus eſt: Sirenis maior, niger, varius: tertium, quem Bombycem vocant: qui maximus inter hæc eſt. Quem locum vertens vel commentans[h] Albertus Apum, inquit, ſunt nouem genera, quorum ſex habitant in caſa, & ciuilitate

vna

A una, & tria per se solitaria morantur. Prima earũ, quæ simul cohabitant est Apis quæ aluear sibi inuenit, in quo Regem habet & fauum præparat, in quo mella reponit, & quasi colorem pulueris habet. Secunda est mala Apis, propter quod etiam Kakym Græcè uocatur, & in colore similis est primæ, sed minor, & nihil operatur, sed immiscetur bonis, & stat inter masculos examinis, & nihil operatur, neq; masculi Apum; sed comedit mel & consumit, & ideò quando tales multæ sunt, moritur examen ex defectu mellis, & ex hoc orta est opinio eorum, qui habent Apes, quod extraneæ Apes aliquando comedunt mella domesticarum. Hæc igitur sunt duo Apum genera. Tertium est Vespa, quæ Apibus non miscetur, sed ex fœtidis colligit ea, quæ suo examini reportat. Quarta est Apis cæca, eò quòd in anteriori capitis sui parte oculi neq; sunt, neq; apparent. Sed ut dicunt pastores post succinctorium posterius habet oculos, qui quando eruuntur, uolat errando. Hoc autem genus Græcè Caramendos uocatur, quod est acerrimum, audax & magnum, & longum, inuadens quodlibet, quod ad nidum suum appropinquat, & si congregatum fuerit in grege, interficit equum uel hominem puncturis, eò quòd aculeum habet maximum, & ualdè uenenosum. Tria autem genera sub terra morantur, quorum quidam nomen commune dicunt esse Atactum, &
B horum primum genus est, quod Græcè Tyrin uocatur, & est quasi figuræ spicæ, & est minoris quantitatis, quàm alia duo genera, & nidum per modum faui facit in terra circa radices arbustarum; & ideò rasa terra aliquando inuenitur nidus eius adhærere plantæ, sicut fauus ceræ, sed cera sua est mala & inutilis. Secundum autem genus uocatur quidem Græcè etiam Tyrin, sed est longius aliquantulum: & inuenitur apud nos trium colorum; nigrum uidelicet, rubeum, & uarium. Id autem quod est rubeum, est quasi purpureum uel sanguineum obscurum habens colorem. Tertium genus est quod Græci Iomalyas uocant & est maximum quantitate inter tria, & frequentissimè est uarium & curtum. Inter hæc tria genera apud hoc quæ uocantur communiter Apis parua est & longitudinis mediæ. Citrina autem est longitudinis maximæ in generibus istis. Tertium autem genus, quod Atactum quidam uocant, est minimæ longitudinis, & maximæ rotunditatis & spissitudinis. Omnia autem hæc genera commune habent, quòd sonant in uolatu, & quando tenentur in sono illo, alæ mouentur crispo motu, sicut uentum concutiant, & huius causa est, quòd sonus horum animalium spiritu naturali percutiente diaphragma eorum, & ibi sunt quasi abscisa & succincta ista genera animalium, & spiritus ibidem spirans percutit radices & membranas ala-
C rum, & ideò crispari in sono & tremere uidentur. Cùm autem hæc genera ad inuicem comparantur in operibus, omnia quidem conueniunt in hoc, quòd in cauernis habitant, præter Vespam, quæ est coloris pulueris, quæ etiam ex cadaueribus generatur, & quia ex fœtido generatur humore, ideò etiam fętida quærit in cibum, & frequenter non inuenitur domum propriam habere, sed sedet in parietibus & herbis, & ibi moritur tempore frigoris. Omnia autem alia genera cauernas sibi parant ad habitandum, & in illis fauos construunt, & mella reponunt: sed mel Apum solum est bonum, & similiter cera. Alia autem mella sunt aquatica, parum ualentia, & cera quasi in toto sicca, terrestris & inutilis. Differunt autem in hoc, quòd quædam habitant in congregatione, sicut Apum genera & citrinarum Apum. Sed alia genera Atactorum habitant solitaria, cùm mellificant & faciunt ceram, sicut & Apum genera. Hucusq; Albertus, diligentissimè sanè Apum genera tradens, quanquam nomina illa, quæ Græca esse dicit, ex Arabum cœno hausisse uideatur. Nos Vesparum, Crabronumq; nec non aliorum Insectorum illorum genera, de quibus meminit Aristotiles, separatim trademus, eorumq; tãtùm hîc mentionẽ faciemus, quæ unà cum operarijs Apibus
» in alueo habitant. Regum seu ducum [i] Aristoteles duo genera esse scripsit; alterum ruffum
D ut Gaza uertit ex Plinio, fuluum ut Columella ex Virgilio, quod præstantius est; alterum
» nigrum magisq; uarium, magnitudinem ijs esse duplo, quæ cæteris frugi Apibus, auctorem
» partem eius à procincto inferiorem proportione sesquialtera longitudinis haberi. Vocari à
» quibusdam matres, utpotè originis auctores, argumento quòd Fucorum sœtus editur etiam
» sine duce, Apum nunquam. Virgilius quoque duo ducum genera commemorat, canens:

Alter erit maculis auro squallentibus horrens
(Nam duo sunt genera) hic melior insignis & ore
Et rutilis clarus squammis: ille horridus alter
Desidia, latamq; trahens inglorius aluum.

» Nec non [k] Plinius, duo autem, inquit genera eorum, melior rufus, quàm niger uariusque.
» Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris maior, pennæ breuiores, crura re-
» cta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans. Multùm etiam nito-
» re à cæteris differunt. Alias quoque [l] Aristoteles duo ducum genera esse dixerat; sed non

vnum

Apis kakim dicta.
Vespa.
Apis cæca.
Caramendos Apis dicta qualis.
Atactũ qđ Apum genus.
Tyrin Apis quæ.
Tyrin alia Apis.
Iomalyas Apis.
Apis parua quæ.
Atactum.
Quid omnibus Apibus sit commune.
Sonus Apũ unde.
Vt conueniant inter se.
Vespæ habitatio.
Mel quale bonum & quale non.
[i] *Lib. 1. Hist. cap. 40.*
Rex qualis & qui melior.
[k] *l. 11. c. 16*
[l] *l. 5. Hist. cap. 22.*
Plures sunt duces.

unum in quoquo examine tantummodò eſſe, ſed plures; perireque uerò ipſum examen, ſi duces uel non ſatis habeantur (quod, inquit, non tam principis deſiderio, quàm ortus, ut aiunt, ad quem illi neceſſarij ſunt, incidit) vel plures quàm ſatis; diſtrahere enim examen. E

m L.3.c.16.

m Varro cùm quoſdam dixiſſet dicere, tria genera eſſe ducum in Apibus, nigrum, rubrum, varium, pòſt Menecratem ſcribit, duo eſſe dicere, nigrum & varium, nulla ruſſi facta mentione: aitq; varium ita meliorem eſſe, vt expediat mellario, cùm duo ſunt eadem aluo, interficere nigrum, quem, inquit, ſcit cum altero rege eſſe ſeditioſum, & corrumpere aluum, quod fuget, aut cùm multitudine fugetur.

Varium eſſe meliorē.

Fucus etiam in aluecari eſt, nonnulli à fouendo dictum volunt. Eſt autem vt, inquit Plinius, ſerotinus Apum fœtus & quaſi ad earum ſeruitutem natus, vt in eius hiſtoria patebit. n Ariſtoteles omnium maximum eſſe ſcribit, ſed ſine aculeo & ignauum. Sunt qui inter Apes mares eſſe exiſtiment, atque tametſi genitura carent, ſeminalem tamen gignendi rationem in ſe continere; indeq; Fucos appellari, quod fucum faciant; perinde ac Eunuchi, quibus tametſi ſubſunt virilia, ſteriles tamen ſunt & ad generandum inepti. Sunt verò etiam alij, qui aſſerunt, Reges Apum eſſe de genere ac proſapia Fucorum, atq; inter hos naſci, cùm & aculeo ſimiliter vt Reges careãt, & ſeminalē gignendi rationem habeant ampliſſimam, quam non facultate tantùm, vt Fuci, ſed fœcundiſſimo actu præſtant. F

Fucus quid & eius etymum.

n L.9.Hiſt. cap.40.

Eſt poſtremò quod Fur appellatur teſte o Ariſtotele, nigrum hoc, aluoq; ampliore.

Fur, Apis ſpecies.

o Lib.9.Hi. cap.40.

Sed tempeſtiuum iure eſt, vt operantium differentias proſequamur, & quæ præſtent dicamus. Peripateticæ ſectæ conditor Ariſtoteles, inquit p Columella, in ijs libris quos de animalibus conſcripſit, Apum ſiue examinum genera plura demonſtrat, earumq; alias vaſtas, ſed glomeroſas, eaſdemq; nigras & hirſutas Apes habent: alias minores quidem, ſed æquè rotundas & infuſci coloris, horridiq; pili: alias magis exiguas, nec tam rotundas, ſed obeſas tamen, & latas, coloris meliuſculi, nonnullas minimas, graciles q;, & acuti aluei ex aureolo, varias atq; leues: eiuſq; autoritatem ſequens Virgilius maximè probat paruulas, oblongas, leues, nitidas, ardentes auro, & paribus lita corpora guttis, moribus etiam placidis. Nam quanto grandior Apis atq; etiam rotundior, tanto peior. Si verò ſæuior, maximè peſſima eſt. Hactenus Columella. Locus autem Virgilij, quem citat, iſte eſt:

Apum operariarum differentiæ.

p Lib.9.c.3.

Apes quæ bonę, & quę non.

Vt bina Regum facies, ita corpora gentis:
Namq; aliæ turpes horrent, ceu puluere ab alto
Cum venit, & terram ſicco ſpuit ore viator
Aridus; elucent aliæ & fulgore coruſcant G
Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
Hæc potius ſoboles, hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura ſaporem.

q Li.5.Hiſt. cap.22. & l.9.cap 40.

r Lib 26.

q Ariſtoteles binis in locis plura Apum genera eſſe ſcripſit, ſed optimas, quæ breues ſunt, variæ & in rotunditatem compactiles. r Albertus tria recenſens quoq; Apum mellificantium genera, vnum inquit, eſt horridum, piloſoſum, malum & iracundum, & vocatur Tuſſicum: quoddam eſt ſubtile, lōgum, nec idem bonum: tertium eſt compactū, benè rotūdum, columnale, non longum, & eſt illud nobile mulcum & mellificatiuum.

Differentia bonitatis ab ætate.

s Li.9.Hiſt. cap.40.

t Lib.1.c.11

Differentia bonitatis etiam ſumitur ab ætate. Nouellæ enim Apes, hoc eſt anniculæ, quarum examen quotannis auolare ſolitum eſt, non perinde ac veteranæ pingunt, cùm copia mellis non ſuppetit, vt tradidit s Philoſoph. Quomodo verò cognoſcantur, & num veteranis præſtent, et docet t Aelianus, dum ait: Apum quiſpiam ætatem ad hunc modum internoſcere poterit. Quæ annum non exceſſerunt, niteſcunt, oleiq; ſimilitudinem & ſpeciem gerunt. Vetulæ verò & aſpectu, & tactu horridulę euadunt, atq; ex ætate affecta rugis plenæ videntur: eæ tamen fingendorum experientia & induſtria præcellentiores ſunt ex longitudine temporis nimirùm ad mellis ſcientiam eruditæ. Eædemq; tanta diuinitate præſtant, vt & pluuias & frigora futura præſentiant; & quando horum alterum vel vtrumq; impendere coniecturis aſſequuntur, non longiſſimè ab aluco volatu præcedunt: ſed circum alueria volantes, veluti foribus incubant, &c. H

Apum ętas ut noſcat.

Veteranarum laus.

Ab operatione alias vtiles dicemus, alias inutiles, vt Apis illa ingens eſt, quæ Bombylius nominatur, ad mellificium prorſus inutilis, item Fuci, & fures & ſimilia alia. Inter Apes, inquit Aelianus, alias nouimus, quæ ſint & dicantur duces, quædam σειρῆνες, id eſt, Sirenes, aliquæ verò ἐργοφόροι, ſunt quæ plaſtides fortè ab artifici figmento, vel quia emplaſtica & paremplaſtica Græcis dicuntur, quæ infarciunt, opplentq;, ſed viſcida priuatim ac glutino tenacia. Cephenas, id eſt κηφῆνας abundare in primis Nicander ſcribit &c. Et u rurſus: Apum, inquit, quædam duces appellantur, quædam Sirenes, aliæ operariæ, aliæ figulæ. Idem x rurſus author eſt operariarum quaſdam inertes eſſe, non tamen

Differentię ab operatione.

Bombylius Apis inutilis.

u L.5.c.41.

x Li.1.c.10.

A men moribus Fucos esse, quoniam neq; fauos corrumpant, neq; melli insidientur, sed ex floribus quidem ali etiam & cum alijs euolare & compasci. Et quamuis mellis conficiendi & condendi industria careant, haud tamen prorsus ociosas esse. Nam seniores apud Regem ad eius stipationem selectas permanere. Alias verò hoc munere fungi, vt mortuas ex alueo efferant, cum mūdos & puros fauos esse velint; itaq; mortuam Apem intra alueos fauorum esse non pati. Alias præterea ex his nocte excubare, & fauorum substructiones, non secus ac paruam vrbem vigilijs asseruare. Quæ omnia, hoc loco repetere placuit, (nam eadem vel similia saltem supra diximus, cùm de earundem Republ. & munditia ageremus) vt quæ in alueis operantur, non easdem omnia scire operari lector animaduerteret. Iam verò mellificantium aliæ, vel in alueis, si dentur, vel arborum cauis, & petris excauatis mella sua ponunt, aliæ sub terra, & quæ in alueis, aliæ in fauis, aliæ nullos fauos faciunt: quod præ cęteris cùm magis sit mirabile, prius etiam astruendum est aliqua authoritate. Hæc autem est ipsius [y] Aristotelis, sic scribentis: Ad Amissum vrbem conuehitur à locis superioribus mel, candidum, crassumq; maiorem in modum, quod Apes faciunt sine fauo, quale etiam fieri in Ponto cognitum est. [z] Petrus Hispanus tradit in Cumana insula nouo miraculo ex arboribus

Munditiæ cura quib.

Vbi laborent.

Apes nullos fauos facietes vbi.

[y] Li. 5. Hist. cap. 22.

[z] Li. 5. c. 12.

[a] Li. 2. Geog.

B pendere examina, adeò vt mel fluat, & longè ante illum [a] Strabo, Apes, inquit, in Hircinia in arboribus operantur, & mella de frondibus fluunt. Verùm fauosné faciant, neuter addit, id autem putandum est. Apud Themiscyram circa Thermodoontem amnem Apes, teste [b] Aristotele, in vltimùm citato loco, tàm in terra, quàm in alueis fauos suos faciunt, parum admodùm ceræ continentes, & mel crassius reddunt. Fauus ipse leuis atque æquabilis est, quem non semper, sed hybernis temporibus tantùm construunt. Copia enim in eo tractatu est hederæ, quæ hyeme floreat, vnde Apes mel capiant. Addit deniq; Philosophus esse etiā Apes, quæ fauos sub terra triplici ordine faciant: in quibus inquit mel est, vermis nullus: sed nec fauos omnes huiusmodi esse, nec Apes ita omnes confingere. Quod postremum genus [c] Plinius cum eo coniungit, quin confundit, quod circa Thermodoontem amnem nasci diximus, nam sic scribit: Circa Thermodoontem autem fluuium duo sunt genera: aliarum quę in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarum ordine vberrimi prouentus. Variat in Apibus item color, nam ijdem [d] Aristoteles & Plinius genus quoddam Apum album esse prodiderunt, in Ponto, idq; bis in mense mellificare. Præterea non ijsdem vbiq; moribus præditæ sunt. Franciscus Aluerez in Aethiopia Apes scribit adeo cicures esse, vt

[b] Li. 5. Hist. cap. 22.

Apes in terra, & in alueis agentes.

Faui sub terra triplicis ordinis.

[c] L. 11. c. 17

Differentia à colore.

[d] Li. 5. Hist. cap. 22.

C inter hominum cubilia sua conficiant examina: Et apud Halizones, teste [e] Pausania, certè adeo mansuetæ sunt, vt cùm hominibus vnà pabulatum exeant, ac liberè vagentur, quippè quæ alueraribus nullis continentur: passim verò opus faciunt, illudq; ita concretum, vt mel à cera nequeas seiungere. Postremò non omnes quoq; aculeo armantur, siquidem [f] Ouiedus asserit in Indijs occidentalibus magnum esse Apum numerum generantium in cauis arborum, sed esse admodum exiguas, magnitudine scilicet Muscę, alarum extremo obtuso, & velut abscisso, eas item transuersalem albedinem quandam percurrere, non pungere aut dolorem inferre, carere vtique aculeo, fauos facere maximos, in quorum singulo plura habeant foramina, quàm quatuor nostrates, mel esse bonum & salubre, sed album, & quasi vinum coctum.

A moribus. Apes cum hominibus degentes.

[e] In Atticis.

Differētia ab aculeo.

[f] Cap. 51.

Apes sine aculeo.

FORMA INTERNA. ET EXTERNA.

D PAVCIS hic, quę circa externam Apum formam dici possent, agam, cùm quòd in pręcedenti rubrica ostendimus, qualis bona, ac laudabilis Apis, eiusque rex siue dux esse debeat, tùm quia eicon hic ponenda simul cum syluestribus Apibus coniuncta sit, vt pòst patebit. [a] Aristoteles Apes scribit pennas habere detectas, easq; quatuor: cuius rei etiam [b] alibi hāc rationem reddit: Ipsarum autem volucrum, inquit, quę pascuis viuere necesse habent, & pabuli causa euagari, hę quadripennes sunt, & corpulentiam habent leuiorem, vt Apes, & reliqua generis eiusdem. Ait [c] etiam Apes vnicolores magis esse, quàm Crabrones aut Vespę: quo exēplo asserit, animātia varia magis esse ea, quæ vario magis cibo vescuntur. Nam si cibi causæ, inquit, sint mutationis, meritò ciborū varietas facit, vt magis varient motus & alimenti excrementa, ex quibus & pili, & pennæ & cutis gignuntur. [d] Cardanus Apes generaliter nigras esse autumat, quoniam cum leues sint, tenuis carū substantia (vtor autem interim eius verbis) facilè excoquitur, quod excoctū & humidū velut carbo, nigrum euadit;

[a] L. 4. H. c. 7

Cur alę sint detectæ.

[b] L. 4. de partib. cap. 6.

[c] L. 5. de generat. c. 6.

Apes cur unicolores.

Mutationis coloris causa.

[d] Lib. 7. de Variet. rer. cap. 28.

Cur nigræ sint.

terreum

Digitized by Google

terreum enim manet,nec aërem admittit ob humidi copiã,qua ratione & Muſcæ tales ſunt. E
Apes tamen agreſtes iuxta Carthaginem Perù albæ feruntur,quæ minores noſtris, multum conficiunt mellis,ſed acrioris atq; diluti. Occludũt cera oſtium aluei,canalemq; ſolùm,per quem ingrediantur,relinquunt. Sed & Ariſt. albarum Apum meminit, Contingere poteſt id materia circa exuſtionem concocta,aut ob tenuitatem in ſumma ſuperficie reſiccata. Hæc itaq; Cardanus. Crura Apibus ſcabra ſingulari naturæ prouidentia,beneficio,ac arte,videlicet vt flores,quos portãt,facilè adhæreãt. Lingua,teſte [e] Plinio, Apibus prælõga eſt,& (ſicut [f] Ariſt. ſcribit) eam foris gerunt,velut aculeum fungoſum, & cauum, vt eo ſimul, & guſtare, cibum trahere poſſint. Habent præterea dentes authore eodem [g] Ariſtotele. Vterculos vocat Plinius in his Inſectis,ventriculos, in quos congeritur mellis liquor aërius. Excrementum earum rubrum eſt, ϑυμίας vocant Græci: Aculeatas eſse Apes ipſę immaniſſimo, quem inferunt dolore,& relicto in vulnere aculeo per ſe atteſtantur. Fucos eo carere conſtat: de regè habeatúe,aut non habeat,dubitatur: Ariſtoteles habere affirmat, alij atq; inter hos Eccleſiaſtici ferè omnes, habere negant: Plinius atque Aelianus dubitant. Aculeum, inquit, [h] Ariſtoteles, Apes poſſident: Fuci eo carent: Reges,ducesq; habent,ſed non vtuntur:quocirca eos carere aculeo nonnulli exiſtimant. Aeliani verba ſuprà citauimus, & nunc non repetimus. [i] Plinius velut ira percitus,quòd in re,quę quotidiè noſtris in villis videri,& certificari poſſit,etiamnum hæſitemus, ac veritatem ignoremus. Quærat nunc aliquis, inquit, vnuſné Hercules fuerit, & quod Liberi Patris ſepulchrum,& reliqua vetuſtatis ſitu obruta. Ecce in re parua, villiſq; noſtris annexa,cuius aſſidua copia eſt, non conſtat inter authores: Rex nullumne ſolus habeat aculeum, maieſtate ſaltem armatus: an dederit eum quidem natura, ſed vſum eius illi tantùm negauerit. Ego quidem Ariſtotelis authoritatem magnifacio, cæterùm pluris [k] Columellę, qui omnia vel ſaltem pleraq; ſua ex propria experientia ſcribit: Regemq; ſine ſpiculo eſse,niſi quis fortè,inquit,pleniorem quaſi capillum,quem in ventre gerunt, aculeum putent: quare pilus iſte fortaſſis Ariſtoteli, vel quiſquis ille tandem fuit,qui id ei perſuaſit, impoſuerit. Verùm alij, qui Apes alunt, periculum facere poterunt,& de veritate litteratos reddere certiores. Operarię aculeum habent fragilem,& prętenuem,tamen pro ſuis armis,intus verò in aluo conditum, ne foris pendens corrumpatur; ſicut [l] philoſophus ſcribit: Apes verò, inquit, quę aculeo in aluo armatę ſunt, hęq; ipſum aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus eſt: quoniam volucres ſunt: nam ſi prętenuis fragiliſq; aculeus extrà pateret, facilè corrumperetur. Quòd verò pro armis aculeum dederit natura Apibus,etiam meminit Phocilides,eam ſcribens omnibus animantibus ſua arma dediſse, quibus, vbi opus ſit, ſeſe defendant.

Ὅπλον ἑκάςῳ νεῖμε θεὸς, φύσιν ἠεροφοῖτον,
Ὄρνισι μὲν πολλὴν ταχυτῆτ', ἀλκὴν δὲ λέουσι,
Ταύροις δ' αὐτοχύτοις κέρατα, κέντρα μελίσσαις
Ἔμφυτον ἄλκαρ ἔδωκε. id eſt.
Arma vnicuiq; dedit Deus, naturam aëripetam
Auibus quidem magnam celeritatem, & robur Leonibus
Taurisq; in ſponte natis cornibus, & Apibus aculeos
Innatum tutamen dedit.

Cæterùm princeps [m] Auicenna duplicem huius aculei vſum agnoſcit, videlicet ad tutelam, & ad humidi ſuperflui conſumptionem. [n] Ariſtoteles tradit, & vulgo etiam conſtat, Apis vel pennam cùm euulſa eſt, vel aculeum cùm detrahitur, non renaſci, quin detracto aculeo mori, idq; vel ab aliquo, vel ſi ipſa aliquem percuſſerit, aut pupugerit: quòd [o] Nicander quoq; meminit, cùm ait: H

Κέντρον γὰρ πληγῇ περικάλλιπεν ἐμματέουσα,
Κέντρον δ' ἢ ζωήν τε φέρει, θάνατόν τε μελίσσαις.

id eſt, vt vertit Pet. Iacobus Steue.

Mordentes ſiquidem linquunt proboſcida fixam
Quæ vitæ & mortis cauſa eſt, mirabile dictu.

Ratio autem mortis eſt, quoniam natura aculeum inteſtino annexerit, vt niſi diſtracto eo euelli poſſit. Viſæ etiam ſæpè ſunt euadere,ſi qui ictus eſt curam adhibet,vt infixus aculeus iunctus cum aluo extringatur. Sunt qui dicunt teſte [p] Plinio, qui & ipſe Apibus aculeum à natura datum ait ventri conſertum,haud quaquam ipſas interire,niſi in tantum adacto aculeo, vt illius tactu ſæpè inteſtinum conſequatur: ſed Fucos poſtea eſſe, nec mella conficere veluti caſtratis iam viribus, pariterq; nocere,& prodeſſe deſinere. De ducum forma, ſuprà quoque meminimus. Sunt autem, vt ait [q] Columella ij maiores paulò, & oblongi magis, quàm

Apes albæ ubi & cur, & earum opera.
Crura Apũ cur ſcabra.
Lingua.
[e] Lib. 11. cap. 17.
[f] Lib. 2. de partib. cap. vltim.
Dentes.
[g] Lib. 4. de part. cap. 5.
Vterculus.
Excrementum.
Aculeus.
Rex an aculeatus.
[h] Li. 5 Hiſt. cap. 21.
[i] Lib. 11. cap. 17.
[k] Li. 9. c. 10.
Aculeus Apum qualis.
[l] Lib. 4. c. 6.
Natura omnibus animantibus ſua dedit arma.
[m] Lib. 8. de Animal. c. 3
[n] L. 3. Hiſt. cap. 12.
Apes extracto aculeo moritur.
[o] In Theria.
[p] Lib. 11. cap. 17.
Ducum forma.
[q] Li. 9. c. 10.

F G

A quàm cæteræ Apes, rectioribus cruribus, sed minus amplis primis, pulchri coloris & nitidi, leuesq́; ac sine pilo, sine spiculo: quidam etiam infusci, atque hirsuti reperiuntur quorum pro habitu, inquit, damnabis ingenium.

SEXVS.

SEXV carere Apes etiam suprà asseruimus multorum authoritatibus freti. Neque obstiterit Aristoteles citante [a] Athenæo tradens Apum, & Vesparum (Fucorum, quidam κηφήνων) quia nunquam visus sit coitus earum, discerni non posse marem à fœmina. Eorumq́; facilè refellitur opinio, qui Fucos mares earum putant, item eorum, qui fęminas credunt. Nam etsi Apes aculeo armentur, vt inquit idem [b] Aristoteles, dici non potest probabili ratione esse mares, Fucos fęminas: mas enim nullus solet in prole elaborare: quod Apes faciunt omnino, cùm fœtus Fucorum gigni videatur, etiam cùm nullus est Fucus. Ri-
B diculumq́; prorsus, quod prodidit [c] Auicenna masculos tantùm operari, eosq́; carere aculeo, vel saltem paucos eo armari:

Sexu carere.
[a] *Lib. 8.*
[b] *L. 3. de generat. Animal. c. 10.*
[c] *Lib. 8. de Animal. capit. 3.*

LOCVS.

NON hîc quem locum ament Apes, docebimus, (hoc enim reseruamus adhuc, tradituri pòst, vbi cętera pręcepta recensebimus, quę optimo Apum curatori siue mellario obseruanda sunt:) sed quæ loca Apibus maximè abũdare celebrentur. Inter quæ Attica terra, & Sicilia omnium celeberrimæ sunt, illa melle Hymettio, hæc Hyblæo, mox etiam Calydna Insula, vt refert [a] Plinius. Hymettus enim Atticæ mons pastiones habet, teste [b] Pausania, Apibus omnium aptissimas, & quæ solis cedunt Halizonum pascuis. Hinc passim Hymettia mella poëtis vocantur, Apes verò Atticæ, & Hymetti populatrices, item Cecropiæ, à Cecrope videlicet primo Atheniensium Rege, à quo item Hymettus ille mons
C Cecropius vocatur: sed quõ Apium numero abundaret inter alios luculenter innuit [c] Martialis tot basia optans, quot sunt in Oceano fluctus, in littore conchæ, in Hymetto Apes:

Basia da nobis Diadumine pressa. Quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes.
Et maris Aegei sparsas per littora conchas
Et quæ Cecropio monte vagantur Apes.

[d] Alibi etiam & Hymetti, & Hyblæ Apum vbertatem notans ait:

Pascat & Hybla meas, pascat Hymettus Apes.

Hybla autem siue Hyble, siue Hybles mons Siciliæ, qui thymi, & salicum copia maximè abundat, vnde & Apibus simili pastione gaudentibus. Poëtis hinc Hybleæ, & Sicaniæ vocantur, quanquam [e] Rauisius Textor Hybleas Apes Atticas interpretetur. Sicaniasq́; ab Hymetto Siciliæ monte dictas velit, Hymettus in Attica est, vt diximus, Hybla in Sicilia. Montem verò hunc mellis copiam, & bonitatem ferre meminit [f] Stroza filius, canens:

Hi: quibus inuideant cultores fertilis Hybla,
D *Grata ferunt liquidi munera mellis Apes.*

Sed eleganter. vt solet, [g] Ouidius malorum suorum multitudinem, Apum abundantiæ in eodem monte assimilat, canens:

Quàm multa madida celantur arundine fossa
Florida quàm multas Hybla tuetur Apes,
Quàm multa gracili terrena sub horrea ferre
Limite Formica grana reperta solent,
Tam me circumstat densorum turba malorum.

[h] Idem quoq́; incommoda, ac dolores indicaturus, qui amanti ferendi sunt, antequàm proca, fruatur atq́; amica, tot, inquit, esse tolerandos,

Quot Lepores in Atho, quot Apes pascuntur in Hybla
Cerula, quòd baccas Palladis arbor habet,
Littore quot concha, tot sunt in amore dolores.

Apum copia vbi.
[a] *Lib. 11. cap. 13.*
[b] *In Atticis.*
Hymettus mons cur Apes multas habeat.
[c] *Lib. 6. Epig.*
[d] *Lib. 9.*
Hybla mõs vbi.
Textoris error.
[e] *In Epithe.*
[f] *Lib. 4. Erotic.*
[g] *Lib. 5. de Trist. Eleg. 7*
[h] *Lib. 2. de Arte aman.*

Digitized by Google

[i] In Oepido.

Eiusdem copiæ meminit [i] Seneca. E

Non tot caducas educat frondes Eryx,
Nec Vere flores Hybla tot medio creat,
Cùm examen alto nectitur densum globo.

Padus siue Eridanus. [k] Lib. 11. cap. 12.

In Italia, circa Padum maximè siue Eridanū, Apum mellisq; laudabilis copia est, eaq; passim ab authoribus celebrata, ac in primis à [k] Plinio: Hostilia vicus, inquit, alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusq; quina millia passuū contrario amne naues subuehunt. Egressæ luce Apes pastæq; ad naues quotidiè remeant mutantes locum, donec pondere ipso pressis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisq; eximantur mella. Pontanus Eridani fertilitatem recensens sic meminit:

Fundit mella fauis è dulcibus, eq; liquenti
Rore premit tenera culta Melissa manu,
Illa Brianoreis Minci pulcherrima ripis
Regna tenet mellis pulcher Hymette tui,
Regna tenet latices, quem florida deliquat Hybla,
Hybla faui & mellis diues, & Hybla thymi. F
At longè superatq; Hyblam, superatq; & Hymetton,
Eridanus Cypria ditior ambrosia.

Veronæ fertilitas. Mellis inuentor. [l] Lib. 4. [m] Lib. 5.

Veronam non longè à Pado dissitam, laudatissimam abundantissimamq; vrbem inter alias eius fertilitates, quas Pantheus eiusdem Vrbis ciuis celebrat, etiam hoc recenset, quòd Apes ibi propter læta pascua luxurient. Arcadiam mellis abundantem etiam esse credibile est, & Peloponnesum, quòd ibi, teste Iustino, Aristæus Arcas, mellis vsum primus hominibus demonstrauit, vt hic Melissa puella. Apud Zygantes Africæ populos magnam vim mellis Apes conficiunt teste [l] Herodoto, sed multo plus opifices viri facere dicuntur. [m] Idem Thraces scribit dicere, Apes ea loca, quæ sunt trans Istrum, obtinere, & ob illas vlteriùs pergi non posse. Quę, inquit, cùm dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal constat frigoris impatiens esse. Cæterùm regiones ferè omnes Aquilonares constat, idque inter alios [n] Olaus Magnus, qui eis partibus patriam suam debet, attestatur, melle in plurimis rebus, tàm necessarijs, quam etiam superfluis in vsum cæterarum nationum communicandis, abundare, ita vt singulari naturæ benignitate prouidente, maximam mellis Apumque copiam habeant, summamque curam semper & vbique circa Apes adhibeant, vt pura custodia seruentur, & coalescant. At in extremo climate polari Apes non esse ob vehementiam Circij venti, tum Crabronum, Vesparum, ac Locustarum innumeram multitudinem: contra quas bestiolas nequaquam solæ Apes se opponere valent. Non ergo frigora ita horrent, vt eorum causa loca fugiant, vt Herodotus credidit. Moscouitæ Apes etiam tam numerosè alunt, vt mel & cera, quę colligunt, in vilissimo apud ipsos pretio habeantur. Podolia Moldauiæ, & Valachiæ contermina mellis quoque feracissima est, sed examina Apum non solùm in mellificijs, & arboribus cauatis mellificant, sed in ripis etiam, & sponte in terra mella reponunt. Contingitque sæpenumero, vt examina Apum superuenientia, & priores Apes exterminantia, ruricolæ aduolantia agmina Apum trucident, aut in aquis mergant, vt, quæ præfuerunt, hæreditariè mellificarent, & manerent. [o] Olaus Magnus rationem tanti prouentus reddens, in Podolia, inquit, Regi Poloniæ subiecta, Apes propter pascuorum vbertatem, odorem suauem, florem abundantem, ac saporem iucundum, maximas siccarum terrarum foueas fauis melle plenis replent, ita vt immanes vrsi in tales foueas cadentes ob nimium mel deuoratum suffocentur. Sed Scythæ, quos ob immane quo affliguntur frigus, gelidos [p] Horatius, ipsam verò regionem, [q] Ouidius glacialem vocat, fœcundè satis Apes alunt, tantùm abest, vt frigidas regiones fugiant, vt meminit [r] Athenæus his verbis: Et memini quendam litteris mandasse, Apiculas etiam in Scythia nihil offendi frigore; & Scythas mel non externum, sed vernaculum, & indigenas fauos venum portare ad Mysos. Denique antè diximus totum Septentrionalem tractum mirè melliferum esse, & ex melle mulsum facere pro suo potu. Est inter [s] Ambrosij Leonis Nolani problemata, etiam & hoc, cur apud Sarmatas Apum examina, & magna, & frequentia sunt. In qua, inquit, regione quòd vino carent, melle abundant, populi omnes mulsam bibunt. In Africa verò minima est Apum consuetudo. An quia Sarmatæ syluas immensas præsertim pinearum possident. Pinus autem perpetua fronde est, ac tepidum quoddam spirat assiduè: coma celsa, ac ramis patulis pollet: quamobrem ingentem perpetuamque circa se vmbram parit. Idcirco Apes æstate sub vmbra volant, pabulanturque omnino, ex ardore Solis illæsæ, hyeme tegmine pinorum, atque

[Margin notes: [n] Lib. 22. cap. 3. — Regiones frigidas Apibus abūdare. — Apes vbi non sint. — Moscouia. — Podolia. — [o] Lib. 22. cap. 19. — Scythia. — [p] L. 4. Car. — [q] Li. 8. Metam. — [r] Li. 3. c. 53. — [s] Probl. 180 — Sarmatæ cur Apibus abundent. — Pinum cur ament Apes. — G — H]

Digitized by Google

A atque tempore assiduo, à frigore defenduntur. Florum, quin etiam & pomorum magna copia præsto est. Fontium quoque, & fluminum, ac riuulorum mira frequentia; quibus omnibus gaudent Apes. In Africa verò, & solis ardores nimij sunt, & arborum, & fructuum paucitas. Flores quoque sicubi frequentes habeantur, breui deflorescunt, nam à calore aëris nimio absumuntur: fontes, ac lacus, & fluuij rarissimi. Quo fit, vt deficientibus ijs, quæ Apibus sunt necessaria, necesse est, & Apes abesse. Nam in Germania, Gallia, Britannia, Italia, ac ceteris locis, in quibus arborum, aquarum, pomorum raritas est, Apes aut nullas, aut perpaucas inueniri: in quibus verò locis horum copiam natura esse contigit: in hisce quoque frequentissimas Apes oriri, ac viuere compertum est. Hucusq; Leo, qui tamen Italiam omninò non alere Apes non asserit. nam & [t] ipse Gecalę vulgo vocatæ collem in agro Nolano, certam atque optatam Apum mansionem esse tradidit, propter miram eius feracitatem. Ibi enim Bacchi vis maxima. Oleæ nusquam generosior liquor, pomorum, vt omnia genera, ita nullis secunda: æstate aura perpetua, hyeme apricitas maxima: niues, aut gelu, aut pruinas nescit: quamobrem fructus, & flores præcoces quamplurimi in eo proueniunt: alij contra serotini vsque ad hyemem in arboribus integerrimi pulcherrimique conseruantur. Citreorum item omnis varietas, pinus, cupressus, myrtus, rosmarinus, atque complures frutices nusquam frondem linquentes: medicarum, odoratarumque herbarum ingens numerus. Calabria quoque gratissimis Apibus, & floribus abundat. Hinc dicebat [u] Horatius:

Africa cur paucas alat Apes.

[t] Lib. 2. de Nola. c. 5. Gecalæ mõtis fertilitas.

B

Calabria.

[u] Li. 3. Car.

Quanquam nec Calabræ mella ferant Apes.

Cyrnus insula siue Corsica, vt in Titulo Latrones, prædones legitur, melle abundat, quòd alij laudant, alij ceu pessimum, & noxium reijciendum volunt. Inter laudantes est Athenæus, qui Corsicæ incolas ideo longæuos esse tradit, quòd mellis cibo, quo plurimùm abundant, vtantur assiduè. Contrà [x] Ouidius, quia mel eius insulæ ob taxi copiam venenatum sit, dicebat:

Corsica quale mel ferat.

[x] Eleg. 1.

Mella sub infami Corsica mittit Apis.

Prætereà Seruius Grammaticus Corsicana mella amara esse scribit, explicans illud [y] Virgilij:

[y] L. 4. Geor.

—— Hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes.

C Meminit & [z] Martialis dum canit:

[z] Li. 9. Epigram.

Pallentes violas, & cana ligustra colono
Hyblæis Apibus Corsica mella dabat.

Apes multas alunt Iucatan incolæ, quocirca maxima ibi est mellis copia, atque ceræ, sed eius vsum ad luminaria ignorabant, donec nostri monstrarent. Goa denique ab Apum copia celebratur, dicunturque ibi etiam Apes annuos prouentus eosque ingentes ei Vrbi reddere. Contrà in Insulis nouæ Hispaniæ Apes nullæ sunt. Idem de Scotia tradit [a] Isidorus, & longè ante illum [b] Solinus his verbis: Apis in Scotia nusquam. Aduectum inde puluerem seu lapillos si quis alibi sparserit inter aluearia, examina fauos deserunt. Idem de Hybernia nonnulli scripsere, sed falsò, nam [c] Polydorus Virgilius Apes ibi passim reperiri testatur. [d] Aristoteles Insecta omnia hyeme latere ait: sed alia alijs diutiùs, quàm diu algor vehemens, vt Apes: nam & ipsæ, inquit, cessant, & latent. Cuius rei argumentum est, quòd minimum cibum sibi appositum gustare videntur, & si qua crepserit ieiuna spectatur, ventre translucente nulloq; penitus contento, quod manifestum sit. Quiescunt ab occasu Vergiliarum, vsque ad uer. Conduntur autem quæq; locis apricis abdita, & vbi cubile constituere tutiùs solent. Quem locum [e] Plinius sic reperit: Hyeme Apes conduntur. Vnde enim ad pruinas, niuesq;, & Aquilonum flatus perferendos vires? Sanè & Insecta omnia: sed minus diu, quæ parietibus nostris occultata maturè tepescunt. Circa Apes, aut temporum locorumúe ratio mutata est, aut errauerunt priores. Conduntur à Vergiliarum occasu, & latent vltra exortum: adeò non ad Veris initium, vt dixêre, nec vt quisquam in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes non exeunt ad opera, & labores. Si itaque lateant, & condantur, cur [f] Aristoteles omnibus anni temporibus apparere dixit? Ita sanè in opere Lugduni impresso legitur: sed Græcè ἄπους legitur, quæ est hirundinis species.

Iucatan regio.

Goa.

Apes vbi non sint.

[a] Lib. 14. cap. 6.

[b] Cap. 24. Polyb.

[c] Lib. 13. Hist. Angl.

[d] Li. 8. Hist. cap. 14.

D

[e] Lib. 11. cap. 6.

[f] Li. 1. Hist. cap. 1.

Digitized by Google

E

ODORATVS. MEMORIA. VISVS. AVDITVS.

[a] Li.4.Hist. cap.8.
Odoratu valere.

ARISTOTELES[a] Apes odoratu plurimùm valere, vel inde constare existimauit, quòd mel è longinquo sentiant. Mel, inquit, Apes procul sentiunt, quòd nisi odore agnoscerent, nunquam è longinquo sentirent. Conspicimus sanè Apes in medijs etiam vrbibus ad officinas Pharmacopolarum, aliorumq; mella venditantium ex agris mellis odore illectas, numerosè aduolare, reuolareq; ad alueos suos melle onustas, aut cera. Sagacis huiusce Apum odoratus[b] Lucretius quoq; meminit, dum ait:

[b] Lib. 4. de nat.rer.

—— Ideoq; per auras
Mellis Apes quamuis longè ducuntur odore.

[c] Lib. 20. Ant. lect. cap 8.
Quæ animantia memoria valeant.
Visus.
[d] Li.4.Hist. cap.10.
Auditu carere.

Memoriam verò huiusce Insecti celebrat[c] Cælius his verbis: Inter animantes verò memoriæ facultate pollent in primis, quibus expurgatior, absolutiorq; imaginatio est, cuiusmodi pernoscuntur Apes, & Columbæ. Obliuioni autem obnoxiæ, quibus vis ea offensior, turbulentiorq; est: sicuti visu venire vermibus liquet, ac Muscis: Siquidem in ea parte animi statuenda memoria est, in qua imaginationis potentia viget. De visu obscurè admodum[d] Aristoteles, Apes, inquit, præcipuè quiescunt noctu, & conticescunt, vt nullus omnino bombus sentiatur. Constat hoc idem, vel argumento eorum, quæ maximè in conspectu nostro, & intra nostros parietes versantur. Non enim modò, quia clarè non videant, idcirco noctu quiescunt (nam omnia quibus oculi duri, exiliter vident,) sed etiam ad lucernarum lucem nihilominus quiescere videntur. Hæc ille, hoc saltem innuens, Apibus, quia vt cætera Insecta habeant duros oculos, hebetē visum esse: idq; ego facilè mihi persuadeo: siquidem si procul cernerent, non tam faciles Hirundinibus, ac Meropi præda forent. Quòd ad auditum attinet. D.Thomas, vt Apes ostenderet animalia indisciplinabilia esse, id eo argumento affirmat, quia carent auditu, Quæ enim naturaliter surda sunt, disciplinam non admittunt. Sed verba eius adijciam. Apes, inquit, audire non possunt: carent ergo auditu ex Aristotele primo Physicorum, licet memoriam habeant, & licet prudentiam habere possint, nō tamen sunt disciplinabilia, vt licet alterius instructione possint assuescere ad aliquid faciendum, vel vitandum. Huius enim instructio præcipuè recipitur per auditum, vnde dicit in lib. de sens. & sensato, quòd auditus est sensus disciplinæ, & licet auditum non habeant, non repugnat tamen, quòd sonis quibusdam exterreantur, nam sicut sonus vehemens occidit animal, & scindit lignum, vt in tonitru patet non propter sonum, sed ob commotionem aëris vehementem in quo est sonus: Ita animalia, quæ auditu carent, iuditium de sono non habendo possunt per sonos aërios exterreri.[e] Plinius tamen auditum tribuit, quoniam plausu æris gaudeant.

F G

[e] Lib. 11. cap.20.

VOLATVS.

[a] Li.4.Hist. cap.9.
Cur non recta via volent.
Vaginipēna ut uolent.

APES & reliqua ijs similia Insecta, cùm volant, sese teste[a] Aristotele attollunt, atque contrahunt. Cur verò non rectà volent vna ratio est, quia cauda destitutæ sunt, quare, & parum in volatu perseuerant, aut in aëre dimorantur: præstant tamen hac in parte vaginipennis, quæ cùm pinnas pro portione exiguas habeant, non solùm non rectà procedunt, verùm & breuissimum volatum exercent. H

SONVS

Digitized by Google

A

SONVS.

SONVM non vocem edere Insectorum omne genus antea asseruimus, hunc'q; sonum esse attritum quendam interioris spiritus. Apes βομβεῖν, & bombilare dicuntur, & bombissare: & earum sonus ζόγγος & βόμβος, appellatur, Latinis murmur, & susurrus, quam postremam vocem Hetrusci reseruarunt, Susurro vocantes, vnde Sanazarus *Le solicite Api con suaue susurro, volano intorno à i fonti*. Adeo autem familiaris ipsis iste susurrus est, vt silentium earum habeatur pro miraculo. Vnde Pontanus Perinelli insignis musici cantum laudaturus, etiam arbores, & Apes inter auscultandum, neque sibila, neque susurros edidisse canit: *Sonus Insectorum quid.* *Apum silentium pro miraculo.*

Sibila'q; arboribus desunt, & murmura riuis,
Destituit tacitas ipse susurrus Apes.

B Meminit huius strepitus Apum etiam [a] Q. Calaber, Græcos inquiens inuasuros Troianorum vrbem, tot fuisse, & tantos edidisse clamores, vt circum aluearea Apes perstrepunt. Didymus referente [b] Constantino Cæsare Apes modulari optimum, ac suauissimum cantum ait; ideo'q; pastores ipsas dispersas, cymbalis pulsatis, aut aliàs manuum concinno plausu congregare, quod falsum est: non enim audiunt Apes, sed propter aëris commotionem, in quo sonus est, remorantur, vt ex D. Thoma suprà ostendimus. Præterea nemo Apum susurrum modulationem vocauerit. Apes enim murmur, edunt, Cicadæ verò teste [c] Aristotele canere dicuntur.

[a] *Lib. 11.*
[b] *Lib. 15. cap. 3.*
[c] *Li. 4. Hist. cap. 9.*

ÆTAS.

VITAM Apum sex annorum esse tradidit [a] Aristoteles, nonnullas verò septem posse complere: item quòd si examen nouem, aut decem annos durauerit, prosperè cum eo actum existimari. Alueos nunquam vltra decem
C annos durasse [b] Plinius scribit, nec vllum examen hanc ætatem posse excedere, quamuis in demortuarum locum aliæ substituantur quotannis. Nam ferè decimo ab internecione anno, gens vniuersa, vt ait [c] Columella, totius aluei consumitur. Itaq; ne hoc in toto apiario fiat, semper propaganda erit soboles. Virgilius Aristotelem, vt apparet, secutus, septimum annum non superare ait, canens: *Quot annos uiuāt.*

[a] *Li. 5. Hist. cap. 22.*
[b] *Lib. 11. cap. 20.*
[c] *Lib. 9. c. 3.*

Ergo ipsas quamuis angustus terminus æui
Excipiat (neq; enim plus septima ducitur ætas)
At genus immortale manet, multos'q; per annos
Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.

Contrà [d] Cardanus constare asserit robustiores Apes quandoq; ad duodecimum annum peruenire posse, sed examine in decimo absumpto etiam validiores, quæ tum etiam ob senium, inquit, sunt imbecilliores, inopia perire. Si itaque terminus æui vel sexto, vel septimo, decimo'ue, vel ad summum duodecimo anno circumscribatur, cur est, quòd [e] Plinius, vitam eis longissimam esse dixit? Est sanè longissima, si ad aliorum insectorum æuum conferatur. Quæcunq; enim sanguine carent, quia frigida sunt, teste Aristotele, nisi magnitu-
D dine sibi suffragentur, minus longæua sunt: non enim, inquit, pinguedinem neq; dulcorem habent. In animalium namq; genere pingue dulce est, & idcirco Apes, inquit, plerisq; maioribus animalibus diuturnioris sunt vitæ. Ad quem locum commentās Nic. Leonicus: Hoc autem idcirco, inquit, quoniam id, quòd in illis sanguini proportione respondet, pingue est & dulce. Talis enim illarum est cibus. Porrò dulcedo omnis calida esse censetur. Calidum autem in pinguedine, & lentore diutiùs contineri, & præseruare potest. Iure igitur meritò tot annis viuunt, cùm ex melle progignantur, alantur'q; tenuissima, pura atque concocta substantia: quòd item argumento esse potest quantum etiam humanæ vitæ producendæ prolongandæ'q; commodi atque auxilij diuinus iste liquor afferat.

[d] *Lib. 7. de varieta. rer. cap. 38.*
[e] *Lib. 11. cap. 20.*
Cur longissimè uiuere dicantur.
Apes cur longæuiores cæteris insectis.

Digitized by Google

E

COITVS. INCVBATVS. GENERATIO.

[a] Lib. 11. cap. 16.

Ex rege nō generari.

FOETVS quonam modo progenerent Apes, magna, inquit [a] Plinius, inter eruditos, & subtilis quęstio est. Apum enim coitus visus est nunquam: plures existimauere oportere confici floribus compositis aptè atque vtiliter. Aliqui coitu vnius, rex in quoq; appellatur examine. Hunc esse solùm marem, præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideò fętum sine eo non edit, Apesq; reliquas, tanquam marem fęminas, comitari, non tanquam ducem: quam probabilem aliàs sententiam Fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, vt idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior vero prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis Apes grandiores, quæ cęteras fugant. Oestrus vocatur hoc malum: quonam modo nascens: si ipsæ fingunt? F Quod certum est, Gallinarum modo incubant, &c. Ambiguitatem hanc, quæstionemq; pluribus verbis explicat [b] Aristoteles, quæ nobis exactè Apum historiam tradere volentibus, nequaquam prętereunda sunt.

[b] Lib. 3. de generat. Animal. c. 10.

Pisces quidem sine coitu generant.

Opinionū uarietas circa Apū generationē.

Apum, inquit, generatio magnam recipit ambiguitatem, & quęstionem. Cùm enim in genere piscium talis quędam sit generatio nonnullorum, vt sine coitu generent, hoc idem in Apibus euenire videtur, quòd sensus ratioq; apparens admoneat. Aut etiam aliunde portare fœtus eas necesse est, vt quidam, eumq; vel sponte nascentem, vel ab aliquo animali editum, aut ipsas generare, aut partim portare, partim generare. Nam id quoque aliqui dicunt, Fucorumq; fœtum tantùm portari opinantur. Item generare eos, aut per coitum, aut sine coitu: & per coitum generare, aut singula genera per se, aut quodlibet vnum cętera, aut aliud cum alio iunctum: verbi gratia Apes ex Apibus coeuntibus inter se gigni, Fucos ex Fucis, Reges ex regibus, aut cętera omnia ex vno, vt ex ijs, qui reges, & duces vocantur, aut ex Fucis & Apibus. Sunt etiam qui Fucos mares esse, Apes fęminas arbitrantur; alij contrà Apes mares esse, Fucos fęminas opinantur.

Refutatio opinionū.

Non oriri ex allato semine.

Quę omnia impossibilia sunt ratiocinanti, partim ex ijs, quę Apibus priuatim eueniant: partim ex ijs, quę cum cęteris sint animalibus communiora. Nam si non ipsę pariunt, sed aliundè portant fœturam, oriri Apes oportet, etiam sine vlla opera Apum, scilicet eo loco, G de quo semen portetur. Cur etiam translato semine oriantur: manente suo loco non oriantur? prorsus oriri nihilominus conuenit, siue spontè in floribus semen id nascitur, siue ab aliquo editur animali, quanquam non Apes, sed illud animal gigni oportebit, quod semen generet. Adhęc mel portari ab Apibus rationis est: cibus est enim. Ad fœtum alienigenam deferre, absurdè credideris. Nam cuius rei gratia, quęso? quando omnis labor, qui prolis causa suscipitur in ea, quę propria esse videtur.

Apes non esse fæminas, nec Fucos mares.

Nec verò Apes fæminas esse, Fucos mares ratio patitur. Arma enim ad pugnā, viresq; exercendas nulli fęminæ à natura tribuuntur. Sunt autem Fuci inermes: carent enim aculeo. Apes omnes aculeo armantur: nec contradici ratione probabili potest Apes esse mares, Fucos fęminas. Mas enim nullus solet in prole elaborare, quod Apes faciunt omnino, cùm fœtus Fucorum gigni videatur, etiam cùm nullus est Fucus. Apum autem non gigni sine regibus, & quidem ob eam rem fœtum Fucorum tantùm portari aliqui putant.

Non gigni per coitū.

Apes non esse partim fæminas, partim mares.

Constat non per coitum gigni, vel ex alterutro genere secum coeunte, vel ex Apibus, & Fucis; portari etiam fœtum Fucorum tantùm cùm impossibile sit, tum ratio aspernatur, vt in genere earum toto talis affectio non eueniat. Quin etiam fieri non H potest, vt ipsę Apes partim mares, partim fęminę sint. In omnibus enim generibus mas à fęmina differt. Generarent etiam seipsę: at nullus earum cernitur fœtus, nisi duces adsint. Commune autem argumentum tam ad agendam vicissim generationem, quàm ad eam, quàm Fuci efficiant, & siue seorsum, siue promiscuè agi dicitur, quòd nullum eorum coire vnquam visum sit. At sępenumero eueniret, vt coitus cerneretur, si alterum mas, alterum fęmina in ijs esset.

Reges non generare Apes.

Apes sine coitu generare.

Reliquum est, vt si per coitum oriantur, Reges coeuntes inter se generent: At Fuci oriri cernuntur, etiam cùm nulli sunt duces, quorum fœtum nec portare, neque parere Apes suo coitu possunt. Relinquitur itaque, vt piscibus euenire videmus, Apes sine coitu Fucos generent, & fęminę sint, qua generant ratione: sed habeant intra se, vt plantæ sexum maris, & fæminę: quamobrem ijs datum est instrumentum ad pugnam. Nec fęmina appellandum est, in quo mas distinctus non est. Quod si in Fucis id euenire videtur, ortusq; eorum existit sine coitu. Iam & Apibus, & Regibus eandem seruari rationem necesse est, vt

sine

A sine coitu procreentur. Cæterùm si sine regibus gigni fœtus Apum videretur, Apes etiam sine coitu ex se generari necesse esset. Sed cùm hoc negent, qui in eorum animalium cura versantur, relinquitur, vt Reges ex se generent, & Apes. Itaque cum singulari quadam, peculiariq; natura genus sit Apum, ortus quoq; peculiaris meritò esse percipitur. Nã, vt Apes sine coitu generent, minus proprium est, cùm idem vel in alijs eueniat animalibus, ne idem procreent genus, proprium est: rubri enim generant rubros, & hiatulæ hiatulas. Causa est, quòd ipsę generantur, non vt Muscæ & reliqua id genus animalia: sed ex diuerso, tamen cognato genere prodeunt. Ex ducibus enim oriuntur. Quamobrem proportio quodammodo in eorum generatione seruatur. Duces etiam magnitudine Fucis, aculeo Apibus similes sunt. Apes igitur aculeo regibus assimilantur, Fuci magnitudine. Aliquid etiam discriminis inesse necesse est, nisi semper genus ex quouis idem gigni necesse sit: quod impossibile est. Ita enim genus totum duces essent. Apes itaq; viribus, & pariendi facultate similes ducibus sunt: Fuci magnitudine æmulantur: quòd si aculeum quoq; haberent, duces vtique essent. Sed nunc id ipsum ex proposita quæstione restat, & solutum iam est, quæ etiam superiùs dicta sunt, totam hanc soluunt quæstionem. Duces etiam ijdem similes sunt generi vtri-

Ortus peculiaris.

Vt inuicem similes.

Apes ut ducibus simi-les.

Duces vt Apibus & Fucis simi-les.

B que, qua etiam aculeum gerunt, Apibus, qua magnitudine præstant, Fucis assimilantur. Sed Duces etiam ipsos ex aliquo gigni necesse est. Itaq; cùm nec ex Apibus, neq; ex Fucis creentur: ipsos se etiam generare necesse est. Cellulæ eorum nouissimæ construuntur, nec multæ numero. Itaq; euenit, vt Duces generent, & seipsos; & aliud genus quod Apum est: Apes aliud generent, id est, Fucos: ipsi verò Fuci non insuper generent, sed hoc ipsi priuentur. Cùm etiam semper, quod secundum naturam est, ordinem habeat: ideo Fucos ea quoq; facultate priuari, vt aliud generent, necesse est, & quidem ita hoc euenire videmus. Ipsi etiam generantur, nil verò aliud generant, sed in ternario numero finem generatio recipit. Atque adeò bene institutum est à natura, vt semper hęc genera seruentur, & nullum deficiat, quanquam non omnia generent. Ratione illud etiam euenit, vt annis prosperis copia mellis proueniat, & Fucorum: Imbribus verò crebris fœtus omninò superet: humor etiam facit plus excremẽti in corporibus ducum. Anni verò temperies facit hoc idem in Apibus: cùm enim corpore sint minore, temperiem magis desiderant. Rectè etiam reges intus manent immunes omni negotio necessario, quasi nati ad sobolis procreationem. Magnitudine item præstant, quasi ad prolem generandam corpus eorum sit institutum. Conuenit & Fucos ociosos

Duces unde gignantur.

Fucos non generare.

Copia mellis & Fucorũ quando.

Apes temperiem desiderant.

C inertesque esse, cùm nulla habeant arma, quibus de cibo possint dimicare, cùmque pigritia tarditateq; corporis degenerent, Apes medium inter reges & Fucos tenent. Ita enim & vtiles ad negotia, officiosæq; operariæ esse possunt, vtique & filios alant & parentes, quin & sequi suos reges, vt faciunt, cõsentaneum est rationi, qua generationem Apum à regibus proficisci statuimus. Nam si tale quid essent, ratione carerent ea, quę aguntur, in earum imperio: atq; etiam regibus concedere, nil laboris suscipere vt parentibus, Fucos verò castigare vt filios. Iustiùs enim filij castigantur, & quorum negotium nullum est. Apes autem multas à ducibus ipsis paucis generari, simile videtur Leonum generationi: qui cùm primùm quinq; numero genuerint, mox pauciores generant, postremò vnum, tum deindè nullum. Nam & Apum duces primùm multitudinem generant, mox sese paucos, atq; illarum fœtum minorem, suum verò auctiorem: quod enim eorum numero natura ademerat, id magnitudini addidit. Generatio Apum ita se habere videtur, tùm ratione, tùm etiam ijs, quæ in earum genere euenire visuntur: non tamen satis adhuc explorata, quæ eueniant, habemus. Quòd si quando satis cognita habebuntur, tunc sensui magis erit, quàm rationi credendum. Rationi etiam fides adhibenda est, si quæ demonstrantur, cõueniunt cum ijs, quę sensu percipiuntur, rebus.

Reges cur immunes, & magni.

Apes cur Fucis, & Regib. minores.

Apũ generatio generationi Leonis cur similis.

D Apes sine coitu generare, argumento illud etiam est, quòd fœtus exiguus admodum in cellulis faui cernitur, cùm Insecta, quæ per coitum oriuntur, coẽant diu, pariant breui, magnitudine ad speciem vermis. Quod ad generationem cognatorum ijs animaliũ pertinet, vt Crabronum, Vesparumque similis quodammodo ratio est: sed defuit his locuples naturæ dotatio meritò: nil enim (vt Apum genus) habent diuinitatis: generant quippè matrices vocatæ, primosque fauos confingunt: generatione verò coeundo inter se funguntur. Visus est enim sæpè eorum coitus: sed quotnam differentijs hæc genera inter se dissideant, aut cum Apibus, petendum est ex ijs, quæ per historias explicauimus. Hæc itaq; omnia Aristoteles. Et [c] rursus: De generatione Apum varia sententia est. Alij enim eas parere & coire negant, sed deportare fœturam existimant. Nec vnde portent, constat inter omnes: Sed alij ex flore cerinthi, alij ex flore arundinis, alij ex flore oleæ aiunt: argumentumq; afferunt, quòd cùm oliuarum prouentus sit largior, tunc plura examina prodeant. Sunt qui Fucorum quidem fœturam comportare ab aliquo ex ijs, quæ modò dixi, arbitrẽtur: sed Apum generi

Apes sine coitu generare.

Apũ generatio diuersa à cæteris fauificis.

[c] *Lib. 5. Hist. cap. 21.*

Vnde fœturam portare dicãtur.

ortum

ortum præstari à ducibus. Mirum autem hîc videtur, cur de hisce opinionibus nihil iudicet E Aristoteles, cùm tam exactè easdem, vti ex præcedentibus videre est, refellat: quare libros de generatione animalium, post eorundem historiam exarasse videri possit. [d] Albertus quoque Apum generationis opiniones celebres quatuor esse tradit: primamq; esse, quòd aliunde apportent semen, & fouendo ex illis Apes producant; quòd, inquit, falsum est, quia vel est semen Apum, vel non: si Apum, ergo generantur ex semine Apum, cùm transportatur, & cùm non transportatur, non generatur, quod videtur absurdum, quia potiùs semine in loco manente generatur animal, quàm si circumferatur: si non est semen Apum, non est verisimile laborare Apes circa semen aliorum, & cùm constet in Apibus esse sexus differentiam. Secunda est, quòd semen ex rege totum procedat, quod etiam falsum est, tum propter eandem rationem, tum etiam quia hoc est irrationale, quòd Apes colligant semen aliorum. Tertia quòd fiat semen ex Apibus non habentibus aculeum, habentibus autem vtrumq; sexum, quòd absurdum est, eadem de Rege dicta ratione, quia Apes fœminæ non fouerent illud semen. Quarta est, quòd ex coitu xyricum (Fucos, nisi reges videtur intelligere) cum Apibus aculeatis, quòd non apparet: nunquam enim obseruatum est, Apes simul coire. Restat ergo, vt dicamus, quòd generantur sine coitu, sicut generantur F etiam pisces. Adducit autem plurima alia argumenta [e] Albertus, quæ qui volet per se legere poterit. Debeant ea nobis satisfacere, quæ ex [f] Aristotele paulò antè adduximus. Addam tamen & hoc ex eodem Alberto, Apis, inquit, est vermis notus, cuius generatio est ex ouis sine semine ouali, est vermis, & ex vermibus in Apes mutatur, & rex Apum generaliter omnium Apum pater est, quia non inuenitur semen, nisi in domo sua. Cogor præterea Cardani, & doctissimi [g] Scaligeri opinionem adiungere. Quærens ille, cur, cùm Formicæ, Papiliones & Locustæ oua gignant, Apes gignere non possunt, causam esse ait, quòd cùm illa pariunt, non volent, sed formam retinent Erucæ aureliæue, aut cum his commoriuntur, vt Bombyces, ac Locustæ. nam oua, inquit, in tam paruis animalibus volatui impedimento erant; igitur cùm Apes præstaret ob egregiam vtilitatem viuaces esse, in septimum enim, aut octauum annum earum vita producitur, oua parere impossibile fuit. Sic ille, & antea cùm de generatione earundem ex boue (de qua nos pòst) scripsisset: Verùm de harum, inquit, generatione Aristoteles satis dubitat, constat tamen, nec mel, nec ceram alio ex animali gigni potuisse. Nam mel necessariò ex humido tenui pinguiq; roriq; mixto gigni oportuit. Animalia igitur parua, quæ insiderent, volantia, quæ citò redirent, multa G quæ colligerent, quòd minimum est, sollicita quæ opus celeriter implerent, esse debuerant. At talia oua incubare non poterant: gignuntur igitur è melle Apes. Hæc omnia Cardanus, aduersus quem hoc exercitium scripsit [h] Scaliger. Apibus, inquis, non sunt oua sed ex melle nascuntur. Ecce quàm verum est, quòd suprà dicebamus: non ex solani putrefactione vermes nasci. Quando Apes ex mellis parte optima, non ex putrefacta. Quòd quemadmodum fieri queat, à plebeijs ingenijs capi difficile est. Non enim è melle, quatenus mel est, fieri potest generatio. Esset enim semen Apis. Hoc autem falsum est. Neq; sicuti dicebamus, è melle putrefacto. Quippe non putrescit, sed prohibet putrefactionem. Atquis intus obseruauit, Apesné coeant, an coitus expertes sint? Quòd si vt pudoris plenissimus, Parthenias eis adimas Venerem, haud continuo tamen auferas appetitum propagationis. Itaque sicut in Erythrinis sexus altera pars sola est, quæ in sese oua concipiat sine mari: in quibusdam nullus, ut Anguillis, & purpuris, è quarum saliua, non è coitu purpurillæ suboriuntur: Ita Apes genitale quiddam, in cellis ponere par est; è quo Apiculæ progignantur. Quid mirum? Nonne è roribus vermiculos creari dicebamus in folijs? Quanto commodius lectus ros ille, atque fotus calore parentis genitali, tanquam ab architecto H in schadonem animabitur? Nonne & ranis pluere vidimus nos? Quas qui è lacunis à nubibus haustas arbitrantur, non videre, quod vidimus nos: complutam terram sola aqua sine ranis, Gyrinulis tamen post semihoram scatere totam. Est in Santonibus oppidum Mirambellum: cuius viæ, & angiportus ranarum (alij Busones fuisse dicunt) pluuia tam referti fuere, vt primùm horror perculserit oppidanos, deinde stupor ceperit, tum fastidium ex illuuie: postremò lues ex odore malo putrefactorum. Quod subdis: Apibus oua simul habere in vtero, simul in opere continuo esse, non licere: propterea, quòd neq; Bombycibus, neque Locustis, quandiu volant, oua nulla sint, nihil prorsus est. Nihil autem esse, solis liquet exercitatis in natura rerum. Itaque duo tibi, etiam sapientibus ignota, declarabo. Primùm scito: Cicindulam à me cum suo mari deprehensam in coitu. Mas ne contactus, quidem abstitit. In pertusa pyxidi condidi, fuêre totam noctem, Postridie adhuc hærebat mas. In meridie solutus obijt. Ab ea hora sub vesperam vsq; oua multa edidit fæmella.

quæ

Marginalia: [d] *Lib. 17. tract. 2. c. 2.* — Opiniones quatuor de Apum generatione. — [e] *Lib. 26.* — [f] *9. Hist. cap. 40.* — [g] *Lib. 9. de subtil.* — Cardani opinio cur oua nô gignant. — Ex melle generari. — [h] *Exercit. 191. 2.* — Vt ex melle generentur. — Erythrinorum sexus. Anguillæ sex? & purpuræ. — Scaligeri opinio circa Apum generationem. — Ranis pluisse. — Ranarum generatio ex putri. — Cicindulæ coitus & generatio subitanea.

A quæ intra viginti horas viuificata abierunt. Sic momento eduntur Insectorum oua, atque „ perficiuntur. Quod & [i] Philosophus docebat: De Insectis loquens ait: Συμπλέκεται μὲν „ πολὺν χρόνον· διαλυθέντα δ' τίκτει ταχέως. Apes igitur pauculis horis coire possunt: dein- „ de illico parere. Alterum exemplum. Tyro cùm essem, è grandioribus Muscis vnam albis „ pictam lineis specie illectus cepi. Ea in vola manus aliquandiu retenta, plusculos edidit „ vermiculos candidos, mobilitate propria insignes. Quocirca, vt illa vermes, ita Apes quoq; „ oua etiam inter volandum gestare valeant. Quid enim prohibere dicas? Bestiolæ paruitatē? „ Ridiculum. Ouorum enim proportio respondet corpori. Quæ Hirundini (æquè enim sedu- „ litas, & volatus penè perpetuus ei est) cum suis ouis inchoatis ratio, & lex magnitudinis, qua- „ re non & alijs? Nam quod ais, Apes esse in continuo opere: id quoq; falsum est. Perfecto „ enim melle quiescunt: ac desides partis opibus fruuntur. Quo etiā tempore soboles generan- tur. Hæc itaq; Scaligeri opinio est. Quam qui volet, amplectatur, sicuti de cæteris omnibus suum cuiq; relinquimus iudicium: nos interim pergamus. Aristoteles author est minus fœtificare (non enim ampliùs quærimus quo modo fœtificent) si ver serotinum sit, aut squallor, aut rubigo inciderit. Dixit [k] item Schadones (sobolem dico) optimas fieri cùm mellificatur,
B fœtuq; posito incubare auiū more: exclusum autem inde vermiculum, dum paruus est, iacere in fauo obliquum, post deinde sua seipsum facultate erigere, cibumq; capere, & fauo ita adhærere, vt retineri videatur. Fœtum Apum, & Fucorum candidum esse, & ex eo vermiculos fieri, qui in Apes Fucosq; transeant. Primordium Regum colore cerni fuluo, corpulentia mellis crassioris, magnitudine illico proxima suæ futuræ soboli: Nec primùm ex eo vermiculum gigni, sed statim Apem, vt ferunt. Qua autem parte fœtus constitutus sit, mel ibi è regione condi. Schadones, si fœtus oppressus intercipiatur, truncatas sine pennis, & cruribus prodire. Sed si liberè ad finem generationis venerunt, rupta qua cinguntur, membrana euolare. Stercus, quamdiu fit vermis, emittere, postmodum non, nisi perfectè prodierint. Dixerat [l] etiam antè Apum vermes, quamdiu recentes sunt, & aluntur, tantisper, & stercus emittere videri, at cùm formæ lineamenta receperint, sub qua facie Nymphæ appellantur, iam neque cibum præterea capere, neque vllum reddere alui excrementum: sed coercitos & contractos quiescere, nec vllo pacto mouere se pati vsq; dum species destinata perficiatur, quo facto euolare prolem, rupto, quo continebatur, folliculo. Dixit [m] item omnium Insectorum vermiculos, vbi suæ magnitudinis finem receperint, quasi ouum effici. In-
C durescere enim putamen eorum, & tantisper immotam reddi, hoc autem in vermiculis Apū, & Vesparum, atq; etiam in Erucis apertum esse. Cuius rei, inquit, causa, quòd natura præ sua imperfectione quasi maturans, antequàm tempestiuum sit ouum, pariat, tanquam hic Vermis ad incrementum oui mollis adhuc pergat. Hoc eodem modo in cæteris quoq; euenire addit omnibus, quæ sine coitu oriuntur, vel in lanis, vel alijs huiusmodi, atque etiam in aquis. Omnia enim post vermis naturam motu cessare, & putamine obarescere; mox rupto putamine exire, veluti ex ouo animal, tertia perfectum generatione, idq; pennatum magna ex parte. Ratione autem illud etiam euenire, quòd iure multi admirentur. Erucæ enim, inquit, cùm primo capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quæ per id tempus Aureliæ à nonnullis vocantur. Vesparum etiam vermiculis, & Apum idem accidit. Post deinde quæ Nymphæ appellantur, proueniunt, quæ nihil huiusmodi habeant. Ouorum enim natura adepta suum finem, non insuper accrescit, sed antè augetur, & alitur, donec distinguatur, & fiat ouum perfectum. Vermium autem alij hoc intra se habent, vnde excrementum ipsis nutriendis accedat, vt vermes Apum, & Vesparum: alij de foris capiunt, vt Erucæ, & cęterorum nonnulli vermium. Sic ille: quo pariter [n] testante Apes incubant suis
D fauis, & concoquunt, quòd nisi fecerint vitiari ex aranea fauos Aiunt. Quòd si de cętero se continere potuerint, vt incubitu perseuerent, partis quasi abortus fit: sin minus toti pereunt faui. Gignunturq; in ijs, quæ vitiantur, vermiculi, qui mox pennis enatis euolant. Idem [o] Aristoteles cùm Reges dixisset à nonnullis matres appellari, vtpote originis authores; cęteræ, inquit, in concauis imisq; fauorum proueniunt. Duces subter ad fauum pendentes oriuntur separatim sex, aut septem, contrà quam cæteræ turmæ fœturæ, adhærentes. [p] Fuci seorsum gigni dicuntur, si dux viuit, sed si obijt, in Apum loculamentis oriri ex ipsis Apibus, atque hos fieri animosiores, quocirca aculeatos vocari, quamuis aculeo careant: animo namq; feriendi, non potestate, nomen hoc meruerunt. Monstra verò non generant Apes, quia discretis cellulis partus earum continetur, quod quoq; idem [q] philosophus prodidit. Sed quot diebus incubent, nondum dictum est. [r] Plinius, fœtum intra quadragesimum quintum diem peragi scripsit: dein quòd paulò antè de abortu ex Aristotele diximus, repetit his verbis: Fit in fauis quibusdam, qui vocatur Clerus (κλῆρος vermiculus in aluearis pauimento

[i] Lib. 1. de generat. cap. vltim.
Muscæ subitaneus partus.
Apes oua gerere posse.
Apes non esse in continuo opere.
Quando minus fœtificent.
[k] Li. 5. Hist. cap. 22.
Vt incubēt.
Apum & Fucorum fœtus.
Regū primordium.
Quando sine pedibus prodeat fœtus.
[l] Li. 5. Hist. cap. 19.
Quamdiu stercus emittant.
[m] L. 3. de generat. c. 9.
Cur putamen induréscat.
Erucarum generatio.
Aurelia quid.
Nympha quid.
[n] Li. 9. Hist. cap. 40.
Incubatus ut necessarius.
[o] Cap. 21.
[p] Li. 9. Hist. cap. 40.
Mōstra cur non generent.
[q] Lib. 4. de gener. c. 4.
[r] L. 11. c. 16.
Clerꝰ quid.

pauimento naſcens, quo creſcente alueus totus aranea obducitur, & fauus putreſcit, vt Ariſtoteles ait) amaræ duritia ceræ: cùm fœtum inde non eduxére, morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hîc eſt abortus Apum. Id quòd excluſum eſt primùm vermiculus videtur, candidus, iacens tranſuerſus, adhæreſcensq; ita, vt paſcere videatur. Rex ſtatim mellei coloris, vt electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, ſed ſtatim penniger. Cætera turba cùm formam capere cœpit, Nymphæ vocantur, vt Fuci, Sirenes aut Cephenes (alij legunt, vt Sirenes Fuci, quos Cephenas vocant ἀπὸ τοῦ σειρῶσθαι, quòd intra membranam contracti, & curuati iaceant. Nymphæ autem ſunt Apum, Veſparum, Crabronum: Sirenes Fucorum) Si quis alterius capita demat, priùs quàm pennas habeant, pro gratiſſimo ſunt pabulo matribus. Tempore procedente inſtillant cibos, atque incubant, maximè murmurantes, caloris, vt putant, faciendi gratia, neceſſarij excludendis pullis, donec ruptis membranis, quæ ſingulos cingunt, ouorum modo vniuerſum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ conſularis cuiuſdam ſuburbano alueis cornu laternæ tranſlucido factis. Hæc omnia Plinius: Scribit [s] Albertus Apes toto eo tempore, quo nutriunt pullos, tantùmmodo horum curam habere, nec aliud operari. Sed mirum videtur, neutrum horum meminiſſe, quòd ſine pedibus naſcantur, cùm præter [t] Virgilium, vt mox patebit, nulli non alij quoq; ſcriptores meminerint. F Ac natura quidem, inquit, *Lucianus, cùm informe fermè animal compararet, & pedum, & manuum, & pennarum expers, pedes ſubijciens, atque adhibens pennas, ſed & varietate quadam multiplicium variorumq; colorum exornans, Apem effinxit ſapientem diuini mellis effectricem. Et [u] Ouidius meminit dum canit:

Abortus Apum qui dicatur. *Regis generatio.* *Nympha ut à Sirene differat.* *[s] Li. 8. tract. 4. cap. 80.* *Naſcuntur ſine pedibus.* *[t] Li. 3. de re ruſt. 16.* *[*] In Alcyone.* *[u] Lib. 15. Metam.*

Nonne vides, quos cera tegit ſexangula fœtus,
Melliferarum Apium ſine membris corpora naſci,
Et ſeroſq; pedes, ſeraſq; aſſumere pennas.

Σμηνουργεῖσθαι dicuntur Apes, cùm fœtificant, & ſua examina ponunt. Fœtura νύμφαι, νεοττοὶ & nympha, vt diximus, vocatur, Fucos aiunt fœtu Apes adiuuare: his nempe ad paſtum abeuntibus, incubare, & ſuo quoq; calore fouere. Mirum inſuper cur Ariſtoteles è boue naſci etiam non ſcripſerit, quin neſcierit. nam Plinius Virgilium citat, non Ariſtotelem. Bos enim mortuus, generoſa quædam res, & dignitatis plena exiſtimanda eſt, quòd Apes ex illius animantis reliquijs enaſcantur, animalia operoſiſſima, & mellis fructum vtiliſſimū ſuauiſſimumq; homini comparantia. Vnde Varro, partim, inquit, naſcuntur ex Apibus, partim ex bubulo corpore putrefacto. Itaque Archelaus in Epigrammate ait eas eſſe G

Σμηνουργεῖσθαι quid. *Apes ex boue putrefacto naſci.*

βοὸς φθιμένης πεποιημένα τέκνα.

[x] Plinius cùm mortuas, ſi intra tectum hyeme ſeruentur, deinde ſole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, reuiuiſcere putari dixiſſet: in totum verò, inquit, amiſſas reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, ſicut Equorum Veſpas, atq; Crabrones, ſicut aſinorum Scarabeos mutante natura ex alijs, quædam in alia. In Aegypto loca quædam eſſe aiunt, vt *Antigonus quoque meminit, vbi ſi defodiatur taurus, ita vt cornua duntaxat ſupra terram emineant, eaq; deinde terra amputentur, ferunt Apes euolare: putredine enim taurum in iſtud animalculum commutari. Si itaque eo modo Apes procreare volueris, Florentinus referente [y] Conſtantino Cęſare, iubet, vt domus tibi ſit alta decem cubitorum, latitudinis itidem cubitorum decem, & reliquis lateribus comparibus. Ingreſſus in illa formetur vnus, feneſtræ quatuor, ab vnoquoque latere vna. In hanc inducas bouem triginta menſium, carnoſum, valdè pinguem, faciasq; aſtare ipſi iuuenes multos, qui ipſum fortiter verberent, & fuſtibus cæſum occidant, ſimul cum carnibus ipſa etiam oſſa comminuentes, diligentem autem animaduerſionem habeant, ne quid bouis cruentent. Non enim ex ſanguine Apis generatur, & circa H primas plagas non violenter in ipſum irruant. Statim verò obturetur omnis bouis meatus, linteolis puris, ac tenuibus pice tinctis, veluti ſunt oculi, nares, & os, & quæ à natura producta ſunt partes ad euacuationem neceſſariam. Deinde thymo ſubſtrato multo, boueq; ſupino ſuper ipſum inclinato, domum egrediantur, & ſtatim ianuam, & feneſtras luto denſo oblinant, vt neque aëri, neque vento vllus aliquis ingreſſus, aut perſpiratio pateat. Tertia autem hebdommade vndiq; domum aperire oportet, & lumen, aëremq; durum admittere, præterquàm ex ea parte, vnde vehemens ventus procedit. Si enim ſic contigerit, ingreſſum qui ſecundum ventum ſitus eſt, clauſum relinquere oportet, & luto velut priùs oblinere. Vndecima deinde poſt hanc diem vbi aperueris, inuenies plenam Apibus racematim inter ſe coagmentatis, & ex boue reliqua cornua, & oſſa, ac pilos, & præterea nihil. Aiunt ex cerebro gigni Reges, ex carnibus verò alias Apes. Naſcitur autem, & ex medulla ſpinali Rex; præſtare tamen ex cerebro natos & magnitudine, & pulchritudine, & robore omnibus alijs traditur.

[x] Lib. 11. cap. 20. *Vt mortuæ reuiuiſcãt.* *[*] In mirabil. narrat.* *Vt ex tauro Apes naſcũtur.* *[y] Lib. 15. c. 2.* *Regum ortus ex cerebro & medulla ſpinali bouis.*

A traditur. Primam porrò mutationem, & transformationem carnium in animalia, & velut conceptum quendam, ac generationem inde cognosces. Adaperta enim domo parua, & alba specie, inter seq; similia, & non perfecta, neque iam omnino animalia, circa vitulum multiplicata videbis, immobilia quidem omnia, paulatim verò augescentia. Videbis etiam alarum excretionem iam exarticulatam, videbisq; proprium colorem accipientes Apes circumsedentesq; Regem, & aduolantes. Verùm breuibus, & subtrementibus alis, propter insuetudinem volandi, & membrorum debilitatem. Assident autem fenestras impetuosè impellentes, & violantes se mutuò, ob desiderium lucis. Praestat tamen apertiones, & obturationes fenestrarum, velut dictum est, alternis diebus facere. Timor est enim ne aut Apū naturam transmutent, aut ob longiorem stabuli conclusionem aëre priuatae velut suffocatione pereant. Quae fermè omnia his versibus complexus est poëtarum princeps Latinorum [a] Virgilius: [a] 4. Georg.

Sed si quem proles subito defecerit omnis,
Nec genus vnde noua stirpis reuocetur, habebit,
Tempus & Arcadij memoranda inuenta Magistri
B *Pandere, quoque modo caesis iam saepe iuuencis*
Insyncerus Apes tulerit cruor: altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellaei gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura phaselis,
Quaq; pharetrata vicinia Persidis vrget,
Et viridem Aegyptum nigra fecundat arena,
Et diuersa ruens septem discurrit in ora,
Vsque coloratis amnis deuexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio iacit arte salutem.
Exiguus primùm, atq; ipsos contractus ad vsus
Eligitur locus: hunc angustiq; imbrice tecti
Parietibusq; premunt arctis, & quattuor addunt,
Quattuor à ventis obliqua luce, fenestras.
C *Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte*
Quaeritur: huic geminae nares, & spiritus oris
Multa reluctanti obstruitur: plagisq; perempto
Tunsa per integram soluuntur viscera pellem.
Sic positum inclauso linquunt, & ramea costis
Subijciunt fragmenta, thymum casiasq; recentes.
Hoc geritur, Zephyris primùm impellentibus vndas,
Ante nouis rubeant quàm prata coloribus, antè
Garrula quàm tignis nidum suspendat Hirundo.
Interea teneris tepefactus in ossibus humor
Aestuat, & visenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & stridentia pennis
Miscentur, tenuemq; magis, magis aëra carpunt.
Donec vt aestiuis effusus nubibus imber,
Erupere, aut vt neruo pulsante sagitta,
D *Prima leues ineunt si quando praelia Parthi.*

Huc vsque Virgilius, inuentum hoc Arcadio magistro, nimirùm Aristaeo tribuens, quem infama est Apum, & mellis vsum primùm inuenisse, sed cùm Nymphae, vt in fabulis est, omnes eius Apes occidissent, oraculo Prothei edoctum ex mactatis tauris Apes suas recuperasse. Meminit eiusdem generationis [a] Ouidius, dum ait: Aristaei inuentū Apes ex bobus generatae. [a] Lib. 15. Metamor.

Nonne vides quaecunq; mora fluidoq; calore
Corpora tabuerint, in parua animalia verti?
I quoque delectos, mactatos obrue tauros
(Cognita res vsu) de putri viscere passim
Florilega nascuntur Apes; quae more parentum
Rura colunt, operiq; fauent, in spemq; laborant.

Cur verò ex bobus putrefactis generentur Apes, occulta ratio est vel [b] Galeno testante his verbis: Si quispiam verò à nobis rationes quaerat, camq; omnia à se ipsa doctam ex sese que discentem

[b] Lib. An animal id sit quod in vtero continetur.

discentem agere sciat. Neque enim quo pacto vermes in plantis gignuntur, aut ex equis E
bobusq; Vespæ, atque Apes, facilè nos dicere licet, verùm à natura simpliciter fiunt, nam „
neq; aues docet volare quispiam, neque nos intelligere, audire, videreq; Sed antequàm „
miræ huic generationi finem imponam, duo priùs mihi minimè tacenda sunt, quòd in re alioqui per se admiranda, aliud adhuc miraculum afferant. Quorum primùm huius generationis cognitione detegitur. Est autem hoc, quod refert * Plutarchus de ijs, qui Cleomenis corpus in crucem actum custodiebant: Hos, ait, iustæ magnitudinis serpentem vidisse, qui caput eius circumplicaret, faciemq; operiret. Idq; superstitionem Ptolomæo iniecisse, quòd vir Dijs charus, & præstantioris humana naturæ interfectus videbatur, tantisper dum eum errorem doctiores minuerunt, docentes, inquit, putrefacto bouis cadauere Apes, equi Vespas, asini Scarabeos generari: in humano autem corpore confluente sanie, quæ est circa medullam, & in vnum coalescente, angues nasci: id quòd intelligentes antiqui ex omnibus animantibus draconem potissimùm heroi consecrarùnt. Alterum est, quod in Fucis sese obseruasse scribit [c] Bernardinus Gomesius Miedis Saguntinus his verbis: Verumtamē, quoniam salsum pulchro consonat, haud insulsè profectò me facturum putem, si hæc inter salsa, perpulchra quædam, satisq; scitu digna permisceam, de excellenti origine, primigenioq; ortu Apum, quem à mortuo atq; putrescenti boue duci posse, Maro, & Plinius confirmant. Quæ planè stupendo quodam naturæ miraculo in ipsismet Fucis nuper vera esse deprehendi. Idq; Sagunti, dum ibidem animi recreandi gratia inter Apum aluearia versarer, ac summopere mirarer inter singularia earum opera, in primis Fucorum obsequium, & benignitatem, tum in ipsis inclusum Apum seminarium; quod vnum me quidem in magnā admirationem traduxit. Referam enim rem nouam, inauditam, neque visam hactenus, neq; ab vllo scriptore, quòd sciam, memoriæ proditam. Nam cùm interim captus à me Fucus, digitis atq; vngue medius premeretur, si fortè aliquid vice aculei emitteret: ecce ruptis visceribus, atq; posterioris partis pellicula, album, seu croceum caput bouis, expansis & tortuosis cornibus, rostroq; adunco, affabrè formatum derepente emersit. Quam rem summè qui aderant, admirantes, atq; idcirco id ipsum denuo experiri efflagitantes, alijs subinde quinque Fucis à me, vt antea pressis, totidem similiter boum capita eruperunt. Natura quidem (cui meritò summa inest cura Apum) in hoc portento, seminalem ipsarum rationem, atque vnde tandem amissæ instaurandæ sint, per Fucos mirè ostendente. Addo ego postremùm ex [d] Io. Baptist. Porta, Naturam cùm Apum generationem cùm ex seipsis, tùm etiam ex bobus putrefactis fecisset fœcundissimam, herbas quoq;, quæ illas floribus exprimunt, vt cynosorchidis aliquot species, ad fœcunditatem plurimùm valere voluisse: quare & radices harum herbarum fecit specie testiculorum, à quibus Orchides appellari meruerunt.

*In Cleomene.
Serpens caput Cleomenis circumplicās.
Draconis in Homine generatio.
[c] Lib. 1. de Sale.
Bouis caput in Fuco.
Natura quantam Apum curam gerat.
[d] Li. 4. Phytog. cap. 3.
Orchidum uis ad fœcūditatem.

(margin letters F and G stand beside the lines "salsa, perpulchra quædam…" and "postremùm ex Io. Baptist. Porta…")

QVI PRIMVM APVM CVRAM HABVERINT.

A[a]LEXANDER ab Alexandro scribit mellis inuentionem à vetustate Saturno tribui, ideoq; in eius sacrificijs Sacerdotes ficulneis frondibus ornatos fuisse, & placentas mussitasse: sed [f] Ouidius hoc inuentum Baccho ascribit, inquiens:

Liba Deo faciunt, succis quia dulcibus idem H
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Gellius apud Plinium lib. 7. cap. 56. Soli Oceani filio mellis inuentionem assignat. Mellis quoque vsum inuenisse Græci produnt nympharum vnam nomine Melissam (cuius inter æquiuoca quoq; mentio facta est) propagata inde Apibus nomenclatura. Gestum id in Peloponneso volunt. Meminit idem [g] Alexander his verbis: In Peleponneso autem Melissa nympha, quæ vsum mellis gentibus dedit, in omni præfatione sacrorum, principium precationis fecit. Quam quidem precationem plerunq; ter repetebant, sicut libationem. Hanc nympham fingunt vnà cum Amalthea sorore Iouem infantem melle nutriuisse, vt [h] Lactantius Firmianus quoque meminit, vnde Iuppiter Melissæus appellatur. [i] Iustinus verò vsum mellis colligendi Gargori regi Curetum attribuit, qui in Hispania saltus Carthesiorum incoluit. Sunt qui Hebræis potiùs hoc inuentum assignauerint; quoniam hi, teste Iosepho, & mortalium omnium primi pastores fuerunt, & apud eos multò ante Aristæum,

[a] Lib. 2. cap. 12.
Saturni Sacerdotes cur placentas mussitarent.
[f] Lib. 3. Fastorum.
[g] Lib. 4. cap. 17.
Precationis principium Melissa.
[h] Lib. 1. cap. 22.
Iuppiter Melissæus cur dictus.
[i] Lib. 24.
Hebræi mellis inuētores.

A stæum, qui & ipse id inuenisse dicitur, maximè quomodo ex boue reparentur, mellis vsus fuerat. Plurimi nihilominus Aristæum celebrant, atq; inter alios [k] Oppianus de eo dicebat: [k] *Lib. 4.*

Primus Apes ex arboribus semouit, & arctis
Includens cellis, aluearia Dædala finxit.

OPTIMI MELLARII SIVE APIARII OFFICIVM.

QVI Apum curam gerit, atque pascit, & suo tempore earum alueos castrat, Latini Apiarium, mellarium, & pastorem, item custodem, & seruatorem, curatoremq; Apum dicunt, Græci μελισσοκόμοι & μελιτουργοί. Dicitur & μελισσῶν πατὴρ in Epigrammatib. item μελισσεύς, & μελισσοτρόφος: necnon σμηνοκόμος, qui examinum curam gerit, vt μελιττώδης, qui ad Apes acce-
B dit, & σμηνοδόχος, qui examina excipit. Mellarij autem officia recensens M.[a] Varro, quatuor tantùm meminit, primò, vt verno tempore ter in mense inspiciat, fumigans leuiter eas, & à spurcitijs aluum purget, & Vermiculos, si qui sint, eijciat; secundò, vt animaduertat, ne Reguli plures existant: inutiles enim, inquit, fiunt propter seditiones; tertiò, vt sanitatis signa obseruet, quæ mox enumerabimus; quartò, vt si transferendæ sint alui in alium locum, id diligenter faciat, & tempora quibus id potissimùm faciat, animaduertat, & loca, quò transferat, idonea prouideat. Plura documenta siue præcepta memoriæ prodidit exercitatissimus in re rustica Iunius Columella, quibus non nihil neoterici etiã addidêre. nos ex ijs omnia hoc ordine referemus, primò docentes, quales esse debeant aluei, & vnde constare: & quid circa eosdem obseruandum perito sit mellario: quo loco dein sint collocandi, & quid circa locum procurandum, item quæ loca fugienda: Apes quæ, & quando, & vbi emendæ: vt sanæ ab ægrè hebentibus dignoscantur: vt si ægras esse contingat, ad sanitatem reducantur: quid circa Apum examina obseruandum: vt pascendæ: quę stirpes prosint, item quæ obsint: quibusq; gaudeant. Deinde quid singulo anni mense mellarius siue apiarius facere debeat: & cùm propter tempestatem exire non possunt: item vt
C paucitas earum emendetur: vt pugnantes inter se cohibeantur: prętera alia quædam addam, quæ & ipsa peritum mellarium latere non debent. Alturus Apes vascula siue domicilia, in quibus Apes habitent, habere in primis debet, quę à scriptoribus rei rusticæ Latinis aluei, alui & aluearia promiscuè appellantur, Græcis σίμβλοι, σίμβλαι, & σίμβλα, item μελίσσια, Aristoteli etiam σμῆνοι, apud [b] Dioscoridem σμήνη: appellantur & κυψέλαι & κυψέλαι in fæminino, vt Tzetzæ dum ait:

[a] *Lib. 3. cap. 16.* Mellarij officium secũdum Varronem.

Aluearioru͂ synonyma.

[b] *Li. 8. Chiliad. 178.*

Καὶ τὰ ἀγγεῖα λέγονται τῶν μελισσῶν κυψέλαι,
Καὶ Κύψελα δὲ πόλις περ ἀπό τινος Κυψέλου,
Ἢ τῷ κυψέλας μελισσῶν εἶναι πολλὰς ἐκεῖσε.
Et vasa dicuntur Apum cypsela,
Et Cypsela autem vrbs, à quodam Cypselo,
Vel eo quod Cypsela Apum sunt multa illic.

Cypsela quid, & vnde dicta.

Foramina introitusq; Cittari vocantur, aut faui secũdum Iulium Pollucem, & fistula σύριγξ. Cogitur autem mellearius omnino alueos habere, quia alioqui Apes ipsæ sibi, vel lapides vel arbores cauas eligunt, & in ijs mellificant, vt ante alueorum inuentionem facere sole-
D bant. In Arborum cauis habitare meminit inter alios Hesiodus dum canit:

Cur aluearia necessaria.

—— Οὔρεσι δ᾽ ὕλη
Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.

hoc est. *In Montibus autem quercus*
Summa quidem fert glandes, media verò Apes.

In lapidibus habitare etiam ait Statius:

Sic vbi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatas exegit Apes.

Meminere & alij plærique. Visæ sunt & sub terra fauos posuisse, vnde dicebat Virgilius:

Sæpè etiam effossis (si vera est fama) latebris
Sub terra fodêre larem, penitusq; reperta,
Pumicibusq; cauis, exesæq; arboris antro.

F Nimirum

Digitized by Google

Nimirum ex Phocilide, apud quem hoc legimus:

Κάμνει δ' ἠεροφοῖτος ἀριστοπόνος τε μέλισσα
Ηὲ πέτρης κοίλης κατὰ χηραμὸν, ἢ δονάκεσσιν,
Ἢ δρυὸς ὠγυγίης κατὰ κοιλάδος ἔνδοθι σίμβλων
Σμήνεσι μυριότρητα κατ' ἄνθεα κηροδομοῦσα.
Operatur quoq; aëria, optimeq́ laborans Apis
Siue in caua petra ſpecu, ſiue in arundinibus,
Siue etiam in antiqua quercus cauitate, inter aluearia
In aluearibus infinitas ex floribus domos cereas extruens.

E

Aluearia qualia eſſe debeant, & eorum diuerſitas.

Sed vt ad alueos reuertamur, de quibus primùm ſibi prouidere debet bonus Apiarius, hi diuerſis conficiuntur modis, nimirum pro regionum locorumq; conſuetudine, & oportunitate. Callere tamen debet, quales commodiores Apibuſque conuenientiores, & ad mel colligendum aptiores ſint: alij enim rotundos faciunt, alij quadratos, alij oblongos pedes circiter ternos, latos vnum: alij aliter. Sed vt exigui nimis reijciuntur, ita quoque nimis magni minimè probantur, quia videlicet Apes in loco vaſto, & inani animum deſpondent. Florentinus præcipit, vt latitudo cubitalis ſit, longitudo duorum cubitorum. [c] Petrus Creſcentienſis à perito mellario didicit quadratos rotundis longè præferri. Bonitas eorundem etiam ex materia, qua fiunt, dependet. [d] Columella ex corticibus ſuberis, ſi regio in qua mellarius habitat, eius arboris ſit ferax, haud dubitanter vtiliſſimos fieri ait, quia nec hyeme rigent, nec candent æſtate: ſecundum laudat ferulas, quòd ijs quoque, cùm ſint naturæ corticis ſimiles, commodè vaſa texantur. Sed ſi neutrum adeſt, opere textorio ſalicibus, inquit, connectuntur: vel ſi nec hæc ſuppetent, ligno cauatæ arboris, aut in tabulas diſſectæ fabricari iubet. Deterrimam eſſe conditionem fictilium, quia & accendantur æſtatis vaporibus, & gelentur hyemis frigoribus. [e] Florentinus apud Conſtantinum Cæſarem aluearia optima eſſe ait ex tabulis oxeinis, aut ficulneis, ſimiliter ex pineis, aut fagineis. Fagineorum quoque meminit [f] Claudianus, cùm canit:

F

[c] *Lib. 9. cap. 105.*
[d] *Lib. 9. c. 6.*
Cur ex corticibus ſuberis laudentur.
Cur fictilia reijciantur.
[e] *Li. 15. c. 2.*
[f] *Lib. 2. de rapt. Proſerpinæ.*

—— *Fagiq́ cauo demiſſus ab aluo*
Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.

Idem Ilicem etiam plenam fauis paulò antè dixerat, ac ſi & huius arboris tabulæ Apibus promouendis ſint vtiliores, quàm aliæ, quòd quoque mihi Virgilius innuere videtur, hiſce verſibus:

G

Nec non torrentem nudam leuis innatat alnus
Miſſa Pado: nec non & Apes examina condunt,
Corticibusq́ cauis, vitioſaq́ Ilicis aluo.

Annotat etiam ex viminibus fieri & corticibus.

Ipſa autem ſeu corticibus tibi ſuta cauatis,
Seu lento fuerint aluearia vimine texta.

[g] *Lib. 1. de reme. Amo.*

Vimineorum quoq; meminit [g] Ouidius:

Quid cùm ſuppoſitos fugiunt examina fumos
Vt releuent dempti vimina curua fani.

[h] *Lib. 9. c. 6.*
Cur ex lateribus, & ex fimo non laudentur.

Reliqua modò aluearum genera duo eſſe exiſtimauit [h] Columella, vt vel ex fimo fingantur, vel lateribus extruantur: quorum, inquit, alterum iure damnauit Celſus, quoniam maximè eſt ignibus obnoxium: alterum probauit, quamuis incommodum eius præcipuum non diſſimulauerit, quòd ſi res poſtulet, transferri non poſſit. Itaque non aſſentitur ei, qui putat nihilominus eius generis habendos eſſe aluos: neq; enim id ſolum repugnat rationibus domini, quòd immobiles ſint, cùm vendere, aut alios agros inſtruere velit (hoc enim commodum pertinet ad vtilitatem ſolius patrisfamilias) ſed quòd ipſarum Apium cauſa fieri debet, cùm aut morbo, aut ſterilitate, aut penuria locorum vexatas conueniat in aliam regionem mitti, nec propter prædictam cauſam moueri poterunt, hoc maximè vitandum eſt. Itaq; quamuis doctiſſimi viri autoritatem reuerebar, inquit idem Columella, tamen ambitione ſubmota, quid ipſe cenſerem, non omiſi. Nam quod maximè mouet Celſum, ne ſint ſtabula vel igni, vel furibus obnoxia, poteſt vitari opere lateritio circumſtructis aluis, & impediatur rapina prædonis, & contra flammarum violentiam protegantur: eaſdemq; cùm fuerint mouendæ, reſolutis ſtructuræ compagibus, licebit transferre. [i] Plinius quoq; optima ait eſſe aluearia è cortice, ſecunda ferula, tertia vimine. Circumlini alueos fimo bubulo vtiliſſimum, operculũ à tergo eſſe ambulatorium, vt proferatur intus, ſi magnus ſit alueus, aut ſterilis operatio, ne deſperatione curã abijciant: id paulatim reduci fallente operis incremento. Aluearia hyeme ſtramento operiri, crebro ſuffiri, maximè fimo bubulo. Sic ille. In agro noſtro ex quibuslibet

H

Aluearia ne furibus ſint obnoxia.
[i] *Li. 11. c. 9.*

tabulis.

A tabulis fiunt, vnde fortè non propagantur feliciter: nam id ego ipse, cùm Apes speculandi earum laborum causa emisissem, obseruaui, Cùm enim primò feliciter satis egissent, post triennium tamen araneas passæ interierunt. Hollandi, & fortassis cęteri Belgæ alueos suos ex stramine conficiunt, rotundos, suprà vbi regis sedes est angustos, dein paulò semper latiores, donec in fundo ad pedis ferè latitudinem extendantur: aiuntq; felicissimos in ijs Apes prouentus facere. Plinius autor est aliquos speculari lapide facere aluearia, vt operantes intrò speculentur. [k] Tradit etiam quomodo intus incubent, spectatum Romæ Consularis cuiusdam suburbano alueis cornu laternæ translucido factis. Iubet porrò Florentinus referente [l] Constantino Cæsare vasa hæc, vt forinsecus calce, aut bubuli stercoris tectorio oblinantur: sic enim minùs, inquit, putrescent. Vult etiam perforari, quo venti leniter inspirantes, tùm Aranearum telas, tùm alia marcescentia reficeent, & perfrigerent. Crescentiensis loco paulò antè citato autoritate exercitati mellarij melius esse iudicat, vt iaceant anteriùs parum decliuia, quàm erecta, quò commodè possint acies (vtor interim eius verbis) vna super alteram collocari, vultq;, vt fundus eorum ita sit dispositus, vt inde facilè dimoueri queant, & mella commodiùs eximi: item vt foramina, per quæ egrediuntur, & ingrediuntur Apes,

Alueari… ex strami… ne.
Ex lapide speculari.
[k] Lib. 11. cap. 16.
[l] Lib. 15. cap. 2.
Vt sistéda;

B sint in anteriori parte aluei bina, in posteriori vnum tantùm, idq; propè fundum: quod sanè postremum pręceptum vllibi obseruari nondum noui: qui volet, experiatur. Dicebat idem ille mellarius sese didicisse longo vsu, quòd meliùs, & diligentiùs operentur in obscuro intus alueo, ideoq; foramina debere esse minora, & rimulas omnes optimè obturatas: nam aliàs ipsemet Apes, cùm plus æquo magna sunt ea foramina, cera ea obturant, vno tantùmmodo relicto, quod sibi magnitudine æquale sit. Præterea ex recentioribus Augustinus cognomento Gallus, qui de agricultura Italico sermone non illepidum opus condidit, probat vt aluearia omnia non sint eiusdem magnitudinis, quia, inquit, maius requirit alueare examen numerosum, & magnum, quàm mediocre, & mediocre maius, quàm exiguum; item quemadmodum examen paruum in vasto aliquo aluear male operatur, animum scilicet despondens, ita quoque quod numerosius, & magnum in paruo operari ritè non potest. Vultq;, vt maximum alueare non excedat longitudinem vnciarum viginti duarum, & minora sexdecim saltem vncias expleant; lataq; verò sint singulæ tabulę vncias quinq; Fiunt autem vulgò ex quatuor tabulis simul coniunctis, & alia quæ pro tegmine est. Sunt qui, & aliam pro fundo adiungant: quod plurimùm laudo: quia Lacertæ, & similia Apes alioqui

Aluearia cur obturanda.
Cur non eiusdē debeant esse magnitudinis.
Magnitudo qualis esse debeat.

C vexantia animalia faciliùs arceantur. Laudat Augustinus, vt ita coniungantur tabulæ, vt quę à lateribus sunt illæsis alijs duabus, cùm opus est vel opus earum inspicere, vel purgare, vel castrare, separari possint. Hetruscorum præterea alueos laudat, quòd Apes in ijs non infestentur à noxijs animantibus, & quia neq; à Solis ardoribus, neq; hyemis frigoribus lædantur, aitq; esse similes quadratæ pyxidi, viginti vncias vix superare longitudine, nec esse latiores octo, tegmine ita posito, vt tabulam priorem non contingat, sed Apes egredientes, & ingredientes admittat, & cooperiat, nec aliud foramen habere. Cùm itaq; optimas sibi alueos fecerit Apiarius, casam aliquam, in qua poni debeant, eligat aptam, Græci μελιττῶνα & μελιτροφεῖον vocant: quidam, teste [m] Varrone mellarium, item Apiarium, vt Gellius annotauit: quod quale esse debeat, & vbi collocandum, [n] Varro sic scribit: Primùm secundum villam, potissimùm vbi non resonent imagines: hic enim sonus, harum fugæ causa existimatur esse. Procerum esse oportet aëre temperato, neq; æstate feruido, neque hyeme non aprico, vt spectet potissimùm ad hybernos ortus: quæ propè se loca habeat, ea vbi pabulum sit frequens, & aqua pura. [o] Plinius quoq; hortis coronamentisq; maximè aluearia, & Apes conuenire ait. Atq; Virgilius Echûs resonãtiam damnat, & vicinos tetros odores, dũ canit:

Aluearia Hetruscorum.
[m] Lib. 3. cap. 16.
[n] Li. 2. c. 20.
Mellarium vbi ponendũ, & quale esse debeat.
[o] Lib. 21. cap. 12.

D ——— *Alta ne crede paludi*
Aut vbi odor cæni grauis, aut vbi concaua pulsu,
Saxa sonant, vocisq; offensa resultat imago.

Gaudent enim maximè quiete, & hominum conspectum ægrè ferunt. Florentinus ante alueos murum circumstrui ex raris lapidibus iubet, quo ipsæ per cauernas inuolãtes, tum aues insidiantes, tùm rorem effugere possint. Sed non vbiq; ęquè aptè mellaria extruuntur, quod innuens Aristoteles locum ęstate vetat esse feruidum, contrà hyeme vult esse tepidum. [p] Florentinus, locus, inquit, in quo Apes futuræ sunt ad hybernum, aut vernum solis exortum conuersus esse debet: quo & hyeme, & ęstate calefiant, & auræ inspirantes ipsas recreent. Itē [q] Plinius, aluearia iubet, vt Oriētem ęquinoctialem spectent, Aquilonemq; euitent, nec minus Fauonium. Sed de sedibus Apũ eligendis ea nobis sufficere debeant, quę memorię prodidit diligētissimus [r] Columella his verbis: Sedes Apibus collocanda est contra brumalem meridiē procul à tumultu, & cętu hominum, ac pecudum, nec calido loco, nec frigido, nam

[p] Li. 9. c. 40.
Mellariorũ aptus locus.
[q] Lib. 11. cap. 9.
[r] Lib. 9. c. 5.

vtrac ; re infeſtantur. Hęc autē ſit ima parte vallis, & vt vacuę cùm prodeunt pabulatū Apes, E facilius editioribus aduolent, & collectis vtenſilibus, cum onere per procliua non ægrè deuolent. Si villę ſitus ita competit, non eſt dubitandum, quin ędificio iunctum Apiarium maceria circumdemus, ſed in ea parte, quæ tetris latrinæ, ſterquilinijq; , & balinei libera eſt odoribus. Verùm ſi poſitio repugnabit, nec maxima tamen incommoda congruent, ſic quoque magis expedit, & ſub oculis domini eſſe apiarium: ſin autem cuncta fuerint inimica, certè vicina vallis occupetur, quò ſæpius deſcendere non ſit graue poſſidenti. Nam res iſta maximam fidem deſiderat, quæ quoniam rariſſima eſt, interuentu domini tutiùs cuſtoditur: neque ea curatorem fraudulentum tantùm, ſed etiam immundæ ſegnitiæ, peroſa eſt: æque enim dedignatur, ſi minùs purè habita eſt, ac ſi tractetur fraudulenter. Sed vbicunque fuerint aluearia, non editiſſimo clauduntur muro, qui ſi metu prędonum ſublimior placuerit, tribus elatis ab humo pedibus, exiguis in ordinem feneſtellis Apibus ſit peruius: iungaturq; tugurium, quò & cuſtodes habitent, & condatur inſtrumentum: ſitq; maximè repletum præparatis alueis ad vſum nouorum examinum, nec minùs herbis ſalutaribus, & ſi qua ſunt alia, quæ languentibus adhibentur.

Apes ſegnes & fures oderūt.

F

Palmaq; veſtibulum, aut ingens oleaſter obumbret,
Et cùm prima noui ducent examina reges,
Vere ſuo, ludetq; fauis emiſſa iuuentus,
Vicina inuitet decedere ripa calori,
Obuiaq; hoſpitijs teneat frondentibus arbos.

Tùm perennis aqua, ſi eſt facultas, inducatur, vel extructo canali manu detur, ſine qua neque faui, neq; mella, nec pulli deniq; figurari queunt. Siue igitur, vt dixi, præterluens vnda vel putealis, canalibus immiſſa fuerit, virgis ac lapidibus aggeretur Apum cauſa,

Aquæ propè mellariū neceſſitas.

Pontibus vt crebris poſſint conſiſtere, & alas
Pandere ad æſtiuum Solem, ſi forte morantes
Sparſerit, aut praceps Neptuno immerſerit Eurus.

Hucuſque Columella. Inſuper hoc quoque experimento compertum eſt, in locis montanis, maritimis tamen propter ſolitos maris halitus, & floſculorum copiam, Apes vſq; adeò propagari, vt vaga illarum examina arborum corticibus inſidentia, obiectis aluearibus facilè capiantur, modò ipſa aluearia ſale muriaúe illita fuerint: tantus illis propagandi appetitus ineſt, quem vi ſalis multò vberiùs expleri præſentiunt. Cùm verò in locis maritimis G ventorum frequentior ſoleat eſſe ſpiratio, itaque ita collocandi ſunt aluei, vt minùs ab ijs infeſtentur, quot quoq; in alijs ſemper locis obſeruandum eſt, item ne noxia accedant animantia, qualia ſunt rubetæ, quæ ſimul, & flatu lędunt, & Apes attrahunt, adde Picos, Meropesq; & Hirundines, Araneas, Crabrones, Papiliones, Blattas, ſerpentes, lacertas, aliaq; quàm plurima. Vnde dicebat Virgilius.

Apes maritima loca amant.

Ventus Apib[us] nocet.

Animalia Apibus noxia.

Quo neq; ſit ventis aditus, nam pabula venti
Ferre domum prohibent, nec oues, hædiq; petulci
Floribus inſultent, aut errans bubula campo
Excutiant rorem, & ſurgentes atterat herbas.
Abſint & picti ſqualentia terga lacerti
Pinguibus à ſtabulis, Meropesq; aliaq; volucres
Et manibus Progne pectus ſignata cruentum,
Omnia nam latè vaſtant, ipſasq; volantes
Ore ferunt dulcem nidis immitibus eſcam.

H

Et rurſus pòſt:

—— Nam ſæpè fauos ignotus adedit
Stellio, & lucifugis congeſta cubilia Blattis,
Immuniſq; ſedens aliena ad pabula Fucus,
Aut aſper Crabro imparibus ſe immiſcuit armis,
Aut durum Tineæ genus, aut inuiſa Minerua
In foribus laxos ſuſpendit Aranea caſſes.

Quòd ſi modò Apiario alius non ſit locus, cogaturque Apiarium habere, vbi huiuſmodi animalculorum copia eſt, ad profligenda iſtęc animum applicare debet. [a] Aelianus, conyzæ ſuffimento, aut viridi papauere ante alueos poſito ſtratoúe peritos Apiarios depellere ſcribit: Veſpaſque priuatim hoc modo comprehendere: Ante earum nidos, inquit, naſſam, in qua priùs paruulam Mœnam, aut exiguam membradem cùm Iope, vel Chalcide imponi conuenit, appendunt: eæ verò ſua natura edaci eſ a illectæ, frequentes

Animalia Apibus noxia vt occidantur.

[a] Li 1.c.58.

Veſpæ vt prehendantur.

A frequentes in nassam incidunt, quibus nassa comprehensis, non ampliùs regredi licet. Intereunt autem faciliùs si conspergantur aqua, aut igni crementur. Lacertæ item insidias in Apes faciunt, ac terreni Crocodili; pestem pernitiemq; illis instruunt farina cùm veratro subacta, aut tithymali liquore, maluæq; succo suffusa, & ante alueos dispersa, gustantibus illis modò commemoratis pernitiem adfert. Sic ille. [t] Aristoteles, cùm & ipse Vespas ab auiculis, quas Paros vocant, atque etiam Hirundine & Merope, tum verò ranis solitarijs, vbi ad aquas accesserint, impugnari dixisset, Vespas apiarios venari scribit, constituta olla, & carne in ea posita: vbi enim, inquit, multæ iam ad carnem accesserint, apposito operculo super ollam ponunt. Absint præterea ab Apiario oues. Etenim difficilè se à lanis earum Apes explicant. Absint & Muliones dicti in Culicum genere, & Papiliones ignaui luminibus accensis aduolantes, pestiferi non vno modo: nam & ceras erodunt, & relinquunt excrementa, quibus Teredines gignuntur. Nascuntur & in ligno Teredines, quæ ceras præcipuè appetunt. [u] Aristoteles quoq; quasdam bestiolas, ait innasci, quæ fauis officiant: vermiculum item specie aranei, nocere fauis, quem alij Clerum, alij Pyraustam vocant. Hic sibi, inquit, similem forma aranei parit in fauo, & facit vt examen ægrotet. Obest etiam alia

[t] Li. 9. Hist. cap. 40.
Oues Apibus noxiæ.
Muliones.
Papiliones.
Teredines.
[u] Li. 8. Hist. cap. 27.

B quædam bestiola similis Sepiolo Papilioni, qui lucernarum luminibus aduolat. Hæc puluerem spirando in alueo parit, nec aculeo ab Apibus stimulatur, sed tantùm fumo abigitur. Sic ille. Aranei verò omnium maximè hostiles sunt, nam cùm præualuêre alueos enecant, & filis suis, quacunq; incesserint, alarum Apum lanugines obtexunt. Quarum omnium pestium non tantùm [x] Plinius meminit, sed quo modo abigantur, etiam docet his verbis.
„ Cognatum est Apibus fimum bibulum, innascentes bestiolas necat, Araneos Papiliones,
„ Teredines, Apesq; ipsas excitat. Et Araneorum quidem exitium faciliùs est: Papilionum
„ maior pestis. Tollitur verò cùm maturescit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis
„ lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Idem Columella scripsit, vt infra patebit. In vastis Sarmatiæ syluis, vbi in cauernis abietum sedes habent, Vrsi mellis cupiditatem in subrectum felium more ascendunt, domicilia Apum inuadentes. Aduersus hoc apiarij malleum ingente grauique pondere suspendunt ante Apum vestibula, Vrsus malleum amoturus, quo maiore impetu malleum repellit, hoc vehementiùs in reijcientem recidit, eoque remedio tuentur Apes. Absint longè etiam herbæ nocentes, vt tithymalus, veratrum, thapsia, absynthium, & cucumis syluestris; nam mel vitiosum ex his

Aranea.
[x] Lib. 21. cap. 14.
Vrsi mella ne diripiãt.
Herbæ noxiæ.

C conficiunt, Maximusque earum annuus labor est initio Veris, quo tithymali flores, & quo sameram vlmi promunt. Nam sicut nouis pomis, ita his primitiuis floribus illectæ auidæ vescuntur post hybernam inediam, nihil alioqui citra satietatem tali nocente cibo, quo cùm se repleuerint, profluuio alui, nisi celeriter succurratur, intereunt. Soluit autem tithymalus, etiam aliorum animalium ventrem. Vlmus autem peculiariter Apum aluum citam reddit. Quare in ijs regionibus, in quibus eius generis arbores crebræ sunt, Apes rarò durant. Oliuæ florem ab Apibus non attingi testatur [y] Plinius; ideoque constare hanc arborem cùm procul absit, melius esse. Cornum item arborem cauere iubet, quoniam flore eius degustato, aluo concitata moriuntur. Taxi esum quoque Apibus pernitiem adferre per omnes scriptores constat, melque ex ea arbore noxium, atque insaluberrimum, & venenosum conficere. Vnde dicebat [*] Scaliger:

Apumq; nulla dulcibus laboribus
Venena luctuosa taxus ingeret.

Tithymal⁹ & Samera, vt Apibus noceant.
Oliuæ flos.
[y] Lib. 31. cap. 10.
Cornus.
Taxus.
[*] In Archilocho.

Hisce igitur omnibus nocentibus, & animantibus, & stirpibus, vel præuertendis, vel
D amoliendis inuigilabit diligens Apium custos, vt herbæ, inquam, ac frutices propinquæ, quibus offenduntur, euellantur & extirpentur, animalia inimica procul arceantur. Eę verò res, quibus delectantur, & conseruantur, adhibendæ, cùm plantas aliquas, vt Plinij verbis utar, quàm proximè seri conueniat, quæ, & euolantium examina inuitent, nec longiùs abire patiantur. In ambitu itaque hospitij arbusculæ parui incrementi, & frutices herbæque conseruentur, cùm propter salubritatem, tùm propter vtilitatem, maximè dulcis, & suauis odoris. Quarum ergo causa [a] Plinius seri vult, thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cythisum, fabam, eruilam, cunilam, papauer, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum, cerinthen. Virgilius:

Hæc circum casiæ virides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter spirantis copia tymbræ
Floreat: irriguumq; bibant violaria fontem.

Plantę quę propè alueos serendæ.
[a] Lib. 21. cap. 12.

ª *Lib.3.c.16.* Atque hoc est, quod dixerat ª Varro loquens de Apiarij situ, prope se loca habeat, vbi pabulum sit frequens, & aqua pura. Si pabulum naturale non est, ea oportet dominum serere, quæ maximè sequuntur Apes. Ea sunt rosa, serpyllum, apiastrum, papauer, faba, lens, pisum, ocymum, cyperum, medica: & maximè cythisum, quod valentibus vtilissimum est. Etenim ab æquinoctio verno florere incipit, & permanet ad alterum æquinoctium autumni. Sed vt hoc aptissimum ad sanitatem Apium, sic ad mellificium thymum. Propter hoc Siculum mel fert palmam, quod ibi thymum bonum, & frequens est. Itaque quidam thymum contundunt in pila, & diluunt in aqua tepida: eo conspergunt omnia seminaria consita Apium causa. Quod ad locum pertinet, hoc genus potissimùm eligendum iuxta villam, non quòd non in villæ porticu quoq; quidam (quò tutius essent) aluearia collocarint. ᵇ Columella verò paulo aliter hæc repetit. Conseri deinde, inquit, circa totum apiarium debent arbusculæ incrementi parui, maximeq; propter salubritatem. Nam sunt etiam remedio languentibus cythisi, tum deinde casiæ, atque pini, & rosmarinus, quin etiam cunilæ, & thymi frutices; itemq; violarum, vel quæcunq; vtiliter deponi patitur qualitas terræ. Grauis & tetri odoris non solùm virentia, sed & quælibet res prohibeantur, sicuti cancri nidor cùm est ignibus adustus, aut odor palustris cœni, nec minus vitentur cauæ rupes, aut valles argutæ, quas Græci ἠχοῦς vocant. Sed ea de re iam dictum est. Commendantur mirum in modum prope apiarium arbores fructiferæ, vt poma, pyra, pruna, cerasa, amygdala, mala Persica, Armeniacaq;, & similes aliæ, item spini pruna ferentes, vua crispina, lentiscus, terebinthus, idq; genus humiles aliæ, quibus exeuntes cùm adhuc tenellæ sunt Apes aduolare queant, atque insistentes sese reficere. Idem ᶜ Columella iam antè scripserat quales pastiones, & qui situs earum esse debeat, quæ nos postea adferemus, vbi quid obseruandū emptis iam Apibus sit, differemus; nunc verò, vt ad locum apiarij aptum reuertamur, quemadmodum scilicet aluei collocandi sint, paulo altiùs ex eodem ᵈ Columella repetemus, vt clariùs pateat, ea quæ diximus, tam perito Geoponico non repugnare. Sed quoniam, inquit hic, plerisq; videtur istud operosum (scilicet alueos transferre aliò) qualiacunq; vasa placuerint collocari, debebit suggestus lapideus extendi per totum apiarium in tres pedes altitudinis, totidemq; crassitudinis, isq; sic extructus, diligenter opere tectorio leuigari, ita ne ascensus lacertis, aut anguibus, alijsúe noxijs animalibus præbeatur, superponuntur deinde, siue (vt Celso placet) lateribus facta domicilia, siue (vt nobis) aluearia, præterquam à tergo circumstructa, seu quòd pene omnium in vsu est, qui modò diligenter ista curant, per ordinem vasa disposita ligantur, vel laterculis, vel cementis, ita vt singula binis parietibus angustis contineantur, liberęq; frontes vtrinque sint. Nam & quà procedunt, nonnunquàm patefaciendę sunt, & multo magis à tergo, quia subinde curantur examina. Sin autem nulli parietes alueis interuenient, sic tamen collocandę erunt, vt paulùm altera ab altera distet, ne cùm inspiciuntur ea, quę in curatione tractantur, hęrentem sibi alteram concutiat, vicinasq; Apes conterat, quę omnem motum imbecillis cereis operibus suis, tanquam ruinam timent. Ordines quidem vasorum superinstructos in altitudinem tres esse abundè est, quoniam summum sic quoq; parùm commodè curator inspicit. Ora cauearum, quę prębent Apibus vestibula; proniora sint, quàm terga, ne influant imbres, & si fortè tamen ingressi fuerint, non immorentur, sed per aditum effluant. Propter quod conuenit aluearia porticibus supermuniri. Sin aliter, luto punico frondibus illitis adumbrari; quòd tegmen cùm frigora, & pluuias, tùm ęstus arcet. Nec tamen ita nocet huic generi caloris ęstus, vt hyems, itaq; semper ędificium sit post apiarium, quòd aquilonis excipiat iniuriam, stabulisque prębeat teporem. Nec minùs ipsa domicilia, quamuis ędificio protegantur, obuersę tamen ad hybernum orientem componi debebunt, vt apricum habeant Apes matutinum egressum, & sint experrectiores. Nam frigus ignauiam creat, propter quod etiam foramina, quibus exitus, aut introitus datur, angustissima esse debent, vt quàm minimum frigus admittant: eaq; satis est ita forari, ne possint capere plus vnius Apis incrementum, sic nec venenatus Stellio, nec obscœnum Scarabæi, vel Papilionis genus, lucifugęq; Blattę, vt ait Maro, per laxiora spatia ianuę fauos populantur: atq; vtilissimum est pro frequentia domicilij, duos vel tres aditus in eodem operculo distantes intra se fieri contra fallaciam lacerti, qui velut custos vestibuli prodeuntibus inhians Apibus affert exitium, eęq; pauciores intereūt, cum licet vitare pestis obsidia per aliud vadentibus effugium. Hęc itaque ᵉ Columella, ex quo, vt videtur Palladius, cùm meliora, quę sint aluearia dixisset, item quę peiora: Sed inter ea loca, inquit, quę munire debere pręcepimus, podia ternis alta pedibus fabricentur inducta testaceo, & albario opere lęuigata propter lacertarum, cęterorumq; animalium noxam, quibus est moris irrepere: & supra hęc podia aluearia collocentur, ita vt non possint imbre

Marginal notes (in order down the left margin; E, F, G, H in the right margin):

Cythisi vsus necessarius.

Mel Siculū cur laudatum.

ᵇ *Lib.9.c.5.*

ᶜ *Cap.4.*

ᵈ *Cap.7.*

Aluei quēadmodum collocandi.

Ne influāt imbres.

Ne noxia animantia ingrediantur.

ᵉ *Lib.1. Tit.38.*

E F G H

A imbre penetrari, spatiolis inter se patentibus segregata. Angustus tamen aditus admittat examina propter frigoris, & caloris iniuriam. Sanè ventis frigidioris altus paries resistat, qui locum possit defensis sedibus apricare. Aditus omnes Soli opponantur hyberno, qui in vno corpore duo, vel tres esse debebunt ea magnitudine, quæ Apis formam non possit excedere. Sic enim noxijs animalibus ingressu resistetur angusto, vel si Apes obsidere voluerint exeuntes, alio, vbi non fuerint, vtentur egressu. Mellarius itaque eo modo, eoq; quo dictum est loco, collocatis aluearibus, Apes emat, oportet: in quibus emendis multa quoq; obseruanda veniunt. Idem [f] Palladius prouidere eum monet, vt plena aluearia comparentur: quam rem, inquit, vel murmuris magnitudo, vel frequentia monstrat commeantis, ac remeantis examinis, & ex vicina potiùs, quàm ex longinqua regione, ne aëris nouitate tententur. Si verò longius aduehendæ sunt, collo nocte portentur. nec collocare, nec aperire alueria, nisi vespere instante debemus. Speculemur deinde per triduum, ne omne ianuas suas egrediatur examen. Hoc enim signo fugam meditantur assumere. Contra hæc, & cętera suo vnumquodq; mense reuidebimus. Tamen creduntur non fugere, si stercus primogeniti vituli adlinamus oribus vasculorum. Sed hęc quoq; ex [g] Columella transcripta sunt,

Ne frigus noceat.

Quid in emendis Apibus obseruandū.

[f] L.1.Ti.39.

Vt non fugiant.

[g] Li.9.c.8.

B qui de comparandis Apibus, ita diligentissimè scriptum reliquit. Atq; hæc, inquit, de pabulationibus, domicilijs, & sedibus eligendis abundè diximus: quibus prouisis sequitur, vt examina desideremus. Ea porro, vel ære parta, vel gratuita contingunt. Sed quas pretio comparabimus, studiosiùs prædictis comprobemus notis, & earum frequentiā priùs, quàm mercemur apertis aluearibus consideremus: vel si non fuerit inspiciendi facultas, certè id quod contemplari licet, notabimus: vt in vestibulo ianuæ complures consistant, & vehemēs sonus intus murmurantium exaudiatur, atq; etiam (si omnes intra domicilium silentes fortè conquiescant) labris foramini aditus admotis, & inflato spiritu ex respondente earum subito fremitu poterimus æstimare, vel multitudinem, vel paucitatem. Pręcipuè autem custodiendum est, vt ex vicinia potiùs, quàm ex peregrinis regionibus petantur, quoniam solent cæli nouitate lacessiri: quod si non contingit, ac necesse habuerimus longinquis itineribus aduehere, curabimus, ne salebris solicitentur, optimeq; noctibus collo portabuntur. Nam diebus requies danda est, & infundendi sunt grati Apibus liquores, quibus intra clausum alantur. Mox cùm perlatæ domum fuerint, si dies superuenerit, nec aperiri, nec collocari oportebit alueum, nisi vesperi, vt Apes placidè manè post totius noctis requiem egre-

Apes quales emēdę.

Apum multitudo, & paucitas vnde æstimanda.

Cur in vicinis locis emendæ.

C diantur, speculariq; debemus ferè triduo, an vniuersæ se profundant. quod cùm faciunt, fugam meditantur. Ea remedia quibus debeant inhiberi, mox præcipiemus. At quæ dono, vel aucupio contingunt, minus scrupulosè probantur, quanquam nec sic quidem velim nisi optimas possidere, cùm & impensum, & eandem operam custodis postulent bonæ, atq; improbæ, & quod maximè refert, non sunt degeneres intermiscendæ, quę infament, generosas. Nam minor fructus mellis respondet, cùm segniora interueniunt examina. [h] Varronis quoque pręceptum est, vt in emendo emptor videat, valeant, an ægræ sint. Atq; sanitatis signa esse, si sunt frequentes in examine, & si nitidæ, & si opus, quod faciunt, est æquabile, ac leue. Minus verò valentium signa esse, si sunt pilosæ, ac horridæ, vt puluerulentæ, nisi officij eas vrget tempus: tum enim, inquit, propter laborem asperantur, ac macrescunt. Vult item prouidendum esse, ne infirmiores à valentioribus opprimantur, quoniam eo minuatur fructus. Itaque imbecilliores secretas subijcere sub alterum Regem. [i] Plutarchus quoq;, qui Apum, inquit, curæ atque educationis periti sunt, eum alueum maximè sanas, & feliciter agentes Apes putant habere, ad quem strepitus est, tumultusq; plurimùm. Et ante omnes [k] Aristoteles; dignoscitur examen valere, inquit, susurri frequentia, & exeundi ingrediendiq; ver-

Apes emptæ quādo aperiri debeant.

Fugę signū.

Cur degeneres non admiscēdæ bonis.

[h] Li.3.c.16.

Sanitatis signa.

[i] Li. de reip. guber. præceptis.

[k] Li.9.Hist. cap.40.

D tiginosa agitatione, tunc enim nouellæ operantur. Vt itaq; susurrus, ac tumultus earum sanitatis inditium est, ita contrà tristitia, ac silentium morbi; βλαψιγονίας Græci dicunt, cùm Apes morbo, ignauia, aut in fœcunditate fœtum non peragunt. [l] Plinius quoq; Apes suapte natura morbos sentire dicens, indicem eorum tristitiam torpentem esse asserit, & cùm ante fores in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant, cùm defunctas progerunt, funerantiumq; more comitantur exequias. Et ante ipsum Maro canebat:

Blapsigonia quid.

[l] Lib. 11. cap.18.

Mortuos suos efferūt & quid significet.

Si vero (quoniam casus Apibus quoq; nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo:
Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis.
Continuo est ęgris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt,
Aut illa pedibus connexa ad limina pendent,

Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes, E
Ignauaq́ fame, & contracto frigore pigra.
Tum sonus auditur grauior, tractimq́ susurrant,
Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster,
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis,
Æstuat vt clausis rapidis fornacibus ignis.

Hoc modo laborantibus Apibus sequentibus remedijs medetur, idem Poëta:

Hic iam galbaneos suadebo incendere odores,
Vt sanētur. *Mellaq́ arundineis inferre canalibus, vltrò*
Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem
Proderit, & tonsum gallæ admiscere saporem
Arentesq́ rosas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel Psithia passos de vite racemos,
Cecropiumq́ thymum & graue olentia centaurea:
Est etiam flos in pratis; cui nomen amello
Fecêre agricolæ; facilis quærentibus herba, F
Namque vno ingentem tollit de cespite syluam
Aureus ipse, sed in folijs, quæ plurima circum
Funduntur; violæ sublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nixis ornatæ torquibus aræ
Asper in ore sapor, tonsis in vallibus illum
Pastores, & curua legunt propè flumina Mellæ.
Huius odorato radices incoque Baccho,
Pabulaq́ in foribus plenis appone canistris

Pediculi Apum morbus. Infestantur quoq; pediculis, quos Florentinus curari tradit ramulis mali arboris, & caprifici incensis ac suffumigatis; hebetudine item videndi, quam origani foliorum suffitu curamus eodem teste.
Hebetudo. Quod ex tithymali nimia depastione, profluuio alui corripiantur, & sæpè inde perire visæ sint, antè diximus.
Vt fluxu laborãtes sanentur. Itaq; veris principio si medicatos cibos præbeas, ijsdem remedijs secundum [m] Columellam & prouideri potest, ne tali peste vexentur, & cùm iam laborant sanari: nam illud, quod Hyginius maiores secutus autores prodidit, ipse non expertus asseuerare, non audeo, volentibus tamen licebit experiri.
[m] L.9.c.13. Siquidem præcipit Apum corpora, quæ cùm huiusmodi pestis incessit, sub fauis aceruatim enectæ reperiuntur, sicco loco per hyemem reposita circa æquinoctium vernum, cum clementia diei suaserit, post horam tertiam in solem proferre, ficulneoq; cinere obruere. G
Vt reuiuiscant. Quo facto, affirmat intra duas horas, cum viuido halitu caloris animatæ sunt, resumpto spiritu in præparatum vas, si obijciatur, irrepere.
Quid ęgris exhibẽdũ. Nos magis ne intereant, quæ deinceps dicturi sumus, ægris examinibus exhibenda censemus: nam vel grana mali punici tusa & vino amineo conspersa, vel vuæ passæ cum rore Syriaco pari mensura pinsitæ, & austero vino insuccatę dari debent, vel si per se ista frustra sunt, omnia eadem æquis ponderibus in vnum leuigata, & fictili vase cum amineo vino inferuefacta, mox etiam refrigerata ligneis canalibus apponi. Nonnulli rorem matutinũ aqua mulsa decoctum cùm gelauerit, imbricibus infusum præbent libandum. Quidam bubulam, vel hominis vrinam (sicut Higinius affirmat) alueis apponunt: nec non etiam ille morbus maximè est conspicuus, qui horridas contractasq; carpit, cùm frequenter aliæ mortuarum corpora domicilijs suis efferunt, aliæ intra tecta vt in publico luctu, mœsto silentio torpent. Id cùm accidit, arundineis infusi canalibus offeruntur cibi maximè decocti mellis, & cum galla, vel arida rosa detriti. Galbanum etiã, vt eius odore medicentur, incendi conuenit, passoq; & defruto vetere fessas sustinere. H Optimè facit amelli radix, cuius est frutex luteus, purpureus flos: ea cum vetere amineo vino decocta exprimitur, & ita liquatus eius succus datur.
Aristomachus, vt Apibus medetur. Hyginius quidem in eo libro, quem de Apibus scripsit, Aristomachus inquit, hoc modo succurrendum laborantibus existimat. Primùm, vt omnes vitiosi faui tollantur, & cibus ex integro recens ponatur, deinde vt fumigentur. Prodesse etiam putat Apibus vetustate corruptis examen nouum contribuere, quamuis periculum sit, ne seditione consummentur, verũtamen adiecta multitudine lætaturas. Sed vt concordes maneant earum Apiũ, quæ ex alio domicilio transferuntur, quasi peregrinæ plebis submouere Reges debere:
Aluei qui transferendi. nec tamen dubium, quin frequentissimorum examinum faui, qui iam maturos habent pullos, transferri & subijci paucioribus debeant, vt tãquam nouæ prolis adoptione domicilia confirmentur, sed & id cùm fiet, animaduertẽdum, vt eos fauos subijciamus, quorum pulli iam sedes suas adaperiunt, & velut opercula foraminum obductas ceras erodunt exerentes capita:

Digitized by Google

A pita: nam si fauos immaturo fœtu transtulerimus, emoriuntur pulli, cùm foueri desierint. Sæpè etiam vitio quod Græci φαγέδαιναν vocant, intereunt. Siquidem cùm sit hæc Apium consuetudo, vt prius tantum cerarum consingant, quantum putãt explere se posse, nonnunquam euenit, vt consummatis operibus cereis, examen conquirendi mellis causa longiùs euagatum subitis imbribus, aut turbinibus in syluis opprimatur, & maiorem partem plebis amittat:quod vbi factum est, reliqua paucitas fauis complendis non sufficit, tunc quæ vacuæ cerarum partes computrescunt, & vitijs paulatim serpentibus corrupto melle ipsæ quoque Apes intereunt. Id ne fiat, duo populi coniungi debent, qui possint adhuc integras ceras explere:vel si non est facultas alterius examinis, ipsos fauos antequàm putrescant, vacuis partibus acutissimo ferro liberare:nam hoc quoq; refert, ne admodum hebes ferramentũ (quia non facilè penetret) vehementiùs impressum fauos sedibus suis commoueat. Quòd si factũ est, Apes domicilium derelinquunt. Est & illa causa interitus, quod interdum continuis annis plurimi flores proueniunt, & Apes magis mellificijs, quàm fœtibus student:itaque nonnulli, quibus est minor harum rerum scientia, magnis fructibus delectantur, ignorantes exitium Apibus imminere, quoniam & nimio fatigatæ opere plurimę pereunt, nec vllis iuuentutis supplementis frequentatæ nouissimæ reliquæ intereunt: itaq; si tale Ver incessit, vt & prata, & arua floribus abundent, vtilissimum est tertio quoq; die alueorum exitus præcludi, exiguis foraminibus relictis, per quæ non possint Apes exire, vt ab opere mellificio euocatæ, quoniam non se sperent posse ceras omnes liquoribus stipare, fœtibus expleant. Aegrotant verò omnium maximè, teste [a] Aristotele, cùm sylua flores æruginosos tulerit, atque etiam temporibus siccis. Inuadit eas nonnunquam, quanquam raro pestilentia, cuius pręcipuum remedium, quod in cœtero pecore præcepit Columella, nempè, vt longius aluei transferantur. Atque his ferè morbis corripiuntur Apes, iisq;, quæ adduximus, remedijs curantur. Quæ omnia cùm nouerit Apiarius, Apes emendas sanas & eligere, & conseruare sciet, quare quomodo & quando in aluos condendæ sint, & quomodo syluestria examina inuenienda sint, item quomodo fugere volentes cognoscantur, fugientesq; cohibeantur, dicendum venit. [o] Plinius affirmat, ęstq; ab omnibus præstantissimis Geoponicis exaratum, Apes, si earum aluearia melyssophyllo, siue melittide purgentur, non fugituras. Nullo enim inquit, magis gaudent flore, & copia istius examina facilè continentur. Laudantur & aliæ stirpes odoratæ, vt fæniculum. Florẽtinus referente [p] Cæsare Constantino aluos, in quibus sunt, & C esse debent Apes, thymi aut populi albæ floribus diligenter oblini iubet, præsertim vt domicilia sua diligant, & in ipsis maneant; eaq; gratia etiam nardi herbę & myrrhæ pares portiones teri vult quadruplo mellis ammixto, indeq; vasa oblini. Quod si primo anno obseruauerit mellarius, sequenti magnum Apes suas prouentum, tam in propagatione sobolis, quàm in mellificio fecisse animaduertet: quo tempore mense potissimùm Iunio, vt [q] Palladius docet, nouorum examinum curam dlligenter habere debet, quia nouellæ Apes vagantibus animis iuuentute, nisi seruentur, effugiunt. Exeuntia in aditu suo morantur vno, aut duobus diebus, quæ statim nouis aluearijs excipienda sunt. Obseruabit autem custos ille assiduus vsque in octauam, vel nonam horam, quia post hæc tempora non facilè fugere, aut emigrare consueuerunt, quàmuis aliæ statim & procedere & abire non dubitent. Signa Varro bina recenset: Cùm examen, inquit, exiturum est (quod fieri solet cùm adnatæ prosperè sint multæ, ac progeniem veteres emittere volunt: vt olim crebrò Sabini factitauerunt propter multitudinem liberorum) huius quòd duo solent præire signa, scitur. Vnum quòd superioribus diebus maximè vespertinis, multæ ante foramen & vuæ, aliæ ex alijs pendent conglobatæ. Alterum quòd, cum iam euolaturæ sunt, aut etiam inceperunt, consonant vehementer proindè, vt milites faciunt, cùm castra mouent. Quę primæ cùm exierunt, in D conspectu volitant, reliquas, quæ nondum congregatæ sunt, respectantes, dum conueniãt. Cùm à mellario id fecisse sunt animaduersæ, iaciundo in eas puluerem, & circumtinniendo ære, perterritas, quò voluerit, perducet. Non longè inde oblinunt (ramum scilicet, vel simile quid) erithace, atq; apiastro, cæterisque rebus quibus delectantur. Vbi consederunt, afferunt aluum propè iisdem illicijs illitam intus, & propè apposita, fumo leni circumeundo cogunt eas intrare, vt quæ in nouam coloniam cùm introierunt, permanent adeo libenter, vt etiam si proximam posueris illam aluum, vnde exierunt, tamen nouo domicilio potiùs sint cõtentæ. [r] Columella eandem mellarij curam sedulò notauit, eamque sedulò agendam scripsit his verbis. Deinceps talis altera est ratio, vernacula examina retinendi: semper quidem custos sedulè circumire debet aluearia: neque enim vllum tempus est, quo non curam desiderent, sed eam postulant diligentiorem, cùm vernant, & exundant nouis fœtibus, qui nisi curatoris obsidio protinus excepti sunt, diffugiunt: quippè talis est Apium natura, vt pariter

Phagadena.

Si pluuia interierint quid faciẽdum.

Ex nimio opere mori.

Quãdo magis ęgrotẽt

[a] L. 9. Hist. cap. 17.

Peste rarò laborãt, & vt curetur.

[o] L. 21. c. 12.

Vt in aluos condendæ ne fugiant.

[p] Li. 15. c. 2.

[q] In Iunio tit. 7.

Quando examinum cura magis habenda, & vt exitura cognoscãtur.

Ne examine fugiant.

[r] Li. 9. c. 11.

ter quæq; plebs generetur cum regibus, qui vbi euolandi vires adepti sunt, consortia dedignantur vetustiorum, multoq; magis imperia: quippe cùm rationabili genere mortalium, tùm magis egentibus cōsilij mutis animalibus nulla sit regni societas: itaq; noui duces procedunt cum sua iuuentute, quæ vno, aut altero die in ipso domicilij vestibulo glomerata consistens, egressu suo propriæ desiderium sedis ostendit: eaq; velut patria contenta est, si à procuratore protinus assignetur. Sin autem defuit custos velut iniuria repulsa peregrinam regionem petit: quòd ne fiat, boni curatoris est, vernis temporibus obseruare alueos in octauam ferè diei horam, postquàm non temerè se noua proripiunt agmina, eorumq; egressus regressusq; vt diligentiùs custodiat. Nam quædam solēt cùm subitò euaserunt, sine cunctatione se proripere. Proripiunt autem se incredibili numero, vt innuit eleganter etiam [a] Ariostus, tanta multitudine mulieres ad spectandum pugnam Guidonis, & Marsicani concurrisse tradens: E

Cur vernēt Apes, & cur à mellario tunc maximè obseruandæ.

[a] Cant. 20. Stan. 32.

Come Api del suo chiostro empie la soglia,
Che mutar regno al nouo tempo voglia.

Poterit exploratam fugam præsciscere custos vespertinis temporibus, aurem singulis alueis admouendo: siquidem ferè ante triduum, quàm eruptionem facturæ sunt, velut militaria signa, mouentium tumultus, ac murmur exoritur: ex quo, vt verissimè dicit Virgilius: F

Corda licet vulgi præsciscere, namq; morantes
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur fractos sonitus imitata tubarum.

Sed Virgilius, vt colligantur noua istæc examina docuit sic:

Vt colligātur examina.

Hæc vbi iam emissum caueis ad sydera cæli,
Nare per æstatem liquidum suspexeris agmen
Obscuramq; trahi vento mirabere nubem
Contemplator, aquas dulces & frondea semper
Tecta petunt, hinc tu iussos asperge sapores
Trita melisphylla, & cerintha ignobile gramen:
Tinnitusq; cie & Matris quate cymbala circum:
Ipsæ consident medicatis sedibus: ipsæ
Intima more suo sese in cunabula condent.

Hac itaq; ratione vernacula examina in nouas aluos conduntur: veruntamen quoniam, vt ait [b] Columella, interdum propter conditionem locorum, vel mediocre pecus parandum est, curam vestigandis examinibus hac ratione adhibebimus. Vbicunque saltus, inquit, ille, docens vt inuestigantur, sunt idonei, mellifici nihil antiquius, quàm Apes, quibus vtantur, vicinos eligunt fontes: eos itaque conuenit plerunq; ab hora secunda obsideri speculariq; quæ turba sit aquantium. Nam si paucæ admodum circunuolant (nisi tamen complura capita riuorum diductas faciunt rariores) intelligenda est earum penuria, propter quam locum quoque non esse mellificum suspicabimur. Primùm, quàm longè sint, explorandum est, præparandumq; in hanc rem liquida rubrica, qua cum festucis illitis contigeris Apum terga fontem libantium, commoratus eodem loco faciliùs redeuntes agnoscere poteris. At si non tardè id facient, scias eas in vicino consistere. Sin autem seriùs, pro moræ tempore æstimabis distantiam loci: sed cùm animaduerteris celeriter redeuntes, si non ægrè persequeris iter volantium, ad sedem perduceris examinis. In ijs autem, quæ longiùs meare videbuntur, solertior adhibebitur cura, quæ talis est. Arundinis internodium cùm suis articulis exciditur, & terebratur ab latere talea, & per id foramen exiguo melle, vel de fruto instillato, ponitur iuxta fontem: deinde cùm ad odorem dulcis liquoris complures Apes irrepserint, tollitur talea, & apposito foramini pollice non emittitur, nisi vna, quæ cum euasit, fugam suam demonstrat obseruanti, atque is, dum sufficit, persequitur euolantem. Cùm deinde conspicere desijt Apem, tum alteram emittit; & si eandem petit cæli partem vestigijs prioribus inhæret, etsi minùs aliam quoq;, atque aliam foramine adaperto patitur egredi, regionemq; notet, in quam plures reuolent, & eas persequatur, donec ad latebram perducatur examinis: quòd si est ablatum specu, fumo elicitur, & cùm erupit, æris strepitu coercetur. Nam statim sono territum, vel in frutice, vel in editiore syluæ fronde considet, & à vestigatore præparato vase reconditur. Sin autem sedem habet arboris cauæ, & aut extat ramus, quem obtinent, aut sunt in ipsius arboris trunco, tunc, si mediocritas patitur, acutissima serra, quò celeriùs id fiat, præciditur primùm superior pars, quæ ab Apibus vacat, deinde inferior, quatenus videtur inhabitari, tū recisus vtraq; parte mundo vestimento contegitur, quoniam hoc quoq; plurimum refert, ac si quibus rimis hiat illinitur, & ad locum perfertur: G H

[b] Lib. 9. c. 8.

Examina syluestria vt inuestigentur.

Vt cognoscantur longiùs euolare.

Vt distātia longè examina inueniantur.

Vt eximantur à specu.

Vt ex cauo arboris eximantur.

reli-

Digitized by Google

A relictisq; paruis (vt iam dixi) foraminibus, more cæterarum aluorum collocatur. Sed indagatorem conuenit matutina tempora vestigandi eligere, vt spatium diei habeat, quò exploret commeatus Apum: sæpè enim si seriùs cœpit eas denotare, etiã cùm in propinquo sunt, iustis operum peractis se recipiunt, nec remeant ad aquam: quo euenit vt vestigator ignoret, quàm longè fonte distet examen: sunt qui per initia Veris apiastrum, & (vt ille vates ait:) trita meliphylla & cærinthe ignobile gramen, aliasq; colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, & in aluos perfricent, vt odor & succus vasi inhæreat: quæ deinde mundata exiguo melle respergant, & per nemora non latè à fontibus disponant, eaque cùm repleta sunt examinibus, domum referãt, sed hoc nisi locis, quibus abundant Apes, facere non expedit. Nam sæpè inania vasa nacti, qui fortè prætereunt, secum auferunt; neque tamen est tanti vacua perdere complura, vt vno vel altero potiare pleno: at in maiore copia etiam si multa intercipiuntur, plus est quod in repertis Apibus acquiritur. Ne verò captans syluestres fallatur, nosse debet suas ab illis distinguere, ne suas pro alienis prosequatur. Aristoteles Apiarios suas scribit cognoscere farina in prato respersa. Capturus itaq; eo signo suas agnoscet. Atq; hæc est ratio capiendi syluestria examina. Sed vt ad vernaculorum cu-
B ram reuertamur, quæ nimirùm maior esse debet; scire licet nonnunquam fugam capessere, alueosque derelinquere, idque varias ob causas, vt mox patebit; quamobrẽ à mellario, cùm eo quo dictum est, modo, ante triduum, quàm erumpent, tumultuantur & murmurãt, maximè obseruari debent, vt siue patriam fastidientes sedem, ad fugam longiorem capessendam sese accingant, aut ad pugnam (nam inter se tanquam ciuilibus bellis, & cum alteris, quasi cum externis gentibus prœliantur) erumpant. Fugam moliri id significat, cùm sic Apis euadit vestibulum, vt nulla intrò reuoluat, sed se confestim leuet sublimiùs. Aut cùm, vt Aristoteles scribit, mutuo inter se annexu alia ex alia dependet in alueo. Præstò sit ad vtrumque casum paratus custos. Crepitaculis æreis aut testarum plerumq; vulgo iacentium sonitu terretur fugiens iuuentus, vt ait [x] Columella. Ita quoq; Lucanus commonstrat lib. 9. comparans celeritatem iuuentutis redeuntis è nauibus ad littus cum Apibus, tinnitum æris sequentibus his versibus:

Quo tẽpore eximẽda

[a] Lib. 9. Hist. cap. 40.

Cur fugiãt examina.

Fugæ signa quæ.

Tinnitu terrentur.

[x] Li. 9. c. 12.

Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quàm simul effœtas linquunt examina ceras,
Atq; oblita faui non miscent nexibus alas.
C *Sed sibi quisque volat, nec iam degustat amarum*
Desidiosa thymum, tùm si sonus increpat æris
Attonitæ posuêre fugam, studiumq; laboris
Floriferi repetunt, & sparsi mellis amorem.
Gaudet in Hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ.

Meminit & eleganter [y] Claudianus dum canit:

[y] Lib. 8.

—— Qualis Cybeleia quassans
Hyblæus procul æra senex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur Apes, quæ sponte relictis
Desciuêre fauis, sonituq; exhaustus inani
Raptas mellis opes, solitaq; oblita latebra
Perfida deplorat vacuis examina ceris.

Sed quantoperè tinnitus, ærisq; manuumq; pulsus sequantur, non fugam tantùm molientes Apes, sed nouas sedes etiam quærentia noua examina, innuit [z] Ouidius, vbi Bacchum
D Apes inuenisse scribit, cuius suprà meminimus.

[z] L. 3. Fastor.

Ibat arenoso satyris comitatus ab Hebro,
Non habet ignotos fabula nostra iocos.
Iamque erat ad Rhodopem, Pangæaq; flumina ventum,
Aerifera comitum concrepuere manus,
Ecce noua volucres coeunt tinnitibus actæ,
Quoque mouent sonitus æra, sequuntur Apes,
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber, & inuenti præmia mellis habet.

Sunt qui huius rei, hoc est, cur tinnitu coërceantur, & gaudere videãtur, rationem reddant, quòd harmoniæ musicalis amatrices sint. Nam & Varro Musarum aues eas vocauit. sed si sono isto ceu dulcedine quadam afficerentur, dicendum etiam esset, ipsas audire, quod nos negauimus. Quare, vt ad fugientem iuuentutem regrediatur oratio, iubet Columella, vt

ea quæ

Digitized by Google

ea quæ vel pauida, cùm repetierit aluum maternam, & in eius aditu glomerata pependerit, E
vel ſtatim ſe ad proximam frondem contulerit, protinus cuſtos nouum loculamentum in

Ne fugiant quid agendum.

hoc præparatum perliniat intrinſecùs prædictis herbis: deinde guttis mellis reſperſum admoueat, tum manibus, aut etiam trulla congregatas Apes recondat. Atque vti debet adhibita cętera cura, diligenter compoſitum & illitum vas interim patiatur in eodem loco eſſe, dum aduesperaſcat. Primo deinde crepuſculo transferat, & reponat in ordinem reliquorũ

Cur vacuis alueareis opus ſit.

aluearum. Oportet autem etiam vacua domicilia collocata in Apiarijs habere: nam ſunt nonnulla examina, quæ cùm proceſſerint, ſtatim ſedem ſibi quærant in proximo, eandemq; occupent, quam vacuam repererint. Ariſtoteles Apiarios ait, ne fugiant Apes alueis afflare ex vino dulci.[a] Varro, ſi trãſituræ, inquit, ſunt Apes, aluearia apiaſtro perfricanda, quòd illicium hoc illis, & faui melliti intus ponendi à faucibus non longè, ne cùm animaduerterint, aut inopiam eſcæ habuiſſe dicantur, aut cùm ſunt Apes morbidæ propter primores vernos paſtus, qui ex floribus nucis Græcæ, & cornus fiunt, cæliacas fieri, atq; vrina pota refici. Iubet etiam, ſi ex aluo minus frequentes euadunt, ac ſubſidit aliqua pars, ſuffumigandum & propè apponendum bene olentium herbarum, maximè apiaſtrum & thymum. Author eſt[b] Plinius puluere è veſtigio anguiũ collecto, ſparſas Apes in aluearia reuerti. Et Apuleius F
tradit examina non diffugere ſuſpenſo vaſis earum acoro, quod inde piper Apium vocari aſſerit. Quod ad pugnam attinet, ea quidem, vel vnius inter ſe diſſidentis, vel duorum examinum diſcordantium facilè compeſcitur pulueris in eas iactu, aut mulſo, paſſo ue, aut alio quouis liquore ſimili reſperſo, videlicet familiari dulcedine ſæuientium iras mitigãte: nam eadem mirè etiam diſſidentes reges conciliant. Sunt enim ſæpè plures vnius populi duces, & quaſi procerum ſeditione plebs in partes deducitur: quod frequenter fieri prohibendum eſt, quoniam inteſtino bello totæ gentes conſumuntur. Itaq; ſi conſtat principibus gratia, manet pax incruenta. Sin autem ſæpius aciem dimicantes notaueris, duces ſeditionum interficere curabis: dimicantium verò prælia prædictis remedijs ſedantur: ac deinde cum agmen glomeratum in proximè frondentis arbuſculæ ramo conſederit, animaduertito, an totum examen in ſpeciem vnius vuæ dependeat, idq; ſignum erit, aut vnum regem ineſſe, aut certè plures bona fide reconciliatos, quos ſic patieris, dum in ſuum reuolent domicilium: ſin autem duobus, aut etiam compluribus velut vberibus diductum fuerit examen, ne dubitaueris & plures proceres & adhuc iratos eſſe, atq; in ijs partibus, quib. maximè videris Apes glomerari, requirere duces debebis: itaque ſucco prædictarum herbarum, maximè apiaſtri G
manu illita ne ad tactum diffugiant, leuiter inſeres digitos, & diductas Apes ſcrutaberis, donec autorem pugnæ, quem elidere debes, reperias. Quæ ferè omnia hiſce verſibus complexus eſt Maro:

a Lib. 3. c. 16

b L. 3. c. 16

Pugna vt coerceat. Pugnæ cauſæ quæ.

Vt vnum, aut plures reges eſſe conſtet.

Vt rex inueniatur.

Sin autem ad pugnam exierint (nam ſæpe duobus
Regibus inceſſit magno diſcordia motu)
Continuoq; animos vulgi, & trepidantia bello
Corda, licet longè præſciſcere: namq; morantes,
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur, fractos ſonitus imitata tubarum.
Tum trepidæ inter ſe coeunt, pennisq; coruſcant
Spiculaq; exacuunt roſtris, aptantq; lacertos
Et circa regem atq; ipſa ad prætoria denſæ
Miſcentur; magniſque vocant clamoribus hoſtem.
Ergo vbi ver nacta ſudum campoſq; patentes,
Erumpunt portis: concurritur æthere in alto,
Fit ſonitus, magnum miſtæ glomerantur in orbem:
Præcipiteſque cadunt: non denſior aëre grando,
Nec de concuſſa tantum pluit ilice glandis.
Ipſi per medias acies, inſignibus alis
Ingentes animos anguſto in pectore verſant,
Vſque adeo obnixi non cedere: dum grauis aut hos,
Aut hos verſa fuga victor dare terga coegit.
Hi motus animorum, atq; hæc certamina tanta
Pulueris exigui iactu compreſſa quieſcent.
Verùm vbi ductores acie reuocaueris ambos
Deterior qui viſus eum, ne prodigus obſit,
Dede neci: melior vacua ſine regnet in aula. H

Ariſtoteles

Digitized by Google

A [c] Aristoteles etiam perire Apes scribit, tum alijs casibus, tùm verò cùm multi principes orti sint, & partem quisque secum, quo libuit, abducat. Quod si verò vnicus tantùm rex sit, isq; boni regis signa (quæ suprà attulimus) possideat, tamen, vbi sæpius cum suo examine conatur fugere, & ipse cohibendus est à fuga, cohibetur autem amputatis alis: nam sic quasi compede retinebitur detractis alis, fugæque destitutus præsidio, fines regni non audet excedere, propter quod ne cæteris ditionis suæ Apibus permittit longiùs euagari. Virgilius:

[c] Li.9.Hist. cap. 40.

Regis fuga vt cohibeatur.

At cùm incerta volant, cæloq; examina ludunt
Contemnuntq; fauos & frigida tecta relinquunt
Instabiles animos ludo prohibebis inani,
Nec magnus prohibere labor: tu regibus alas
Eripe. non illis quisquam cunctantibus, altum
Ire iter, aut castris audebit vellere signa.

Reges autem in supremis fauis reperiuntur. Oportet autem singulis aluearibus vnum relinquere, & reliquos abolere, vt dictum est. nam præterquam, quòd inter populum seB ditionem mouent Apes, etiam congregatæ iuxta singulos dissident, & ab opere cessant. Est & alia pugnæ causa: nam cùm alicuius aluei cibus defecerit, inquit [d] Plinius, impetum in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ contra dirigunt aciem, & si custos adsit, alterutra pars, quæ suis fauere sentit, non appetit eum. maxima rixa in conuehendis floribus exorta, & suos quibusq; euocantibus. In Germania sæuitiam sic coercent: vetusti lintei frusto ambusto fumum excitant, eoq; nidore Apes in priorem partem domicilij, & interdum extra vestibulum adigunt, atque sic fit potestas inspiciendi. Varro quæ crebriùs inter se pugnant, aspergi iubet aqua mulsa, quo nempe facto non modò desistunt à pugna, sed etiam confarciunt se lingentes: eo magis, inquit, si mulso sunt aspersæ, quo propter odorem auidiùs applicant se, atque obstupescunt potantes. Sed Plinius de pugna agens, quæ ex conuehendis floribus inter eas exoritur, dimicationem interiectu pulueris, aut fumo totam discuti ait. Reconciliari verò lacte, vel aqua mulsa. Sed est & altera pugnę causa, cùm scilicet breues teste [e] Aristotele contra longas odio flagrant, easq; alueis pellere conentur. Qua in pugna, inquit, si illę vicerint, optimum ita fore examen putatur: sed si hę solę remanserint, ociosę viuunt, & nihil bonì integrè faciunt: pereunt & ipsę antequam C autumnus sit. Scribit etiam nullum eas animal nisi sui generis fugere: prœliari enim inter se, & cum Vespis. Sed cùm ruri sunt, nec sibi inuicem, neque vllis alijs iniuriari: at apud suos alueos pugnare acerrimè, & hostes quos vicerint, enecare. Quàm verò acriter inter sese pugnent Apes, & quanto numero ad pugnam concurrant, dęmonum ab inferno excuntium & numero & studio innuit Hieronymus Vida:

Regis sedes.

Cur vnus tantùm rex relinquendus.

[d] Lib. 11. cap. 17.

[e] Li. 9. Hist. cap. 40.

Non tam olim densa sublimes nube per auras,
Florilega glomerantur Apes æstate serena,
Nubifugo Borea, & madidis cessantibus Austris,
Si quando exorta est inter discordia reges,
Sæuaq; collatis inuadunt prælia signis.

Eleganter etiam P.* Angelius Bargæus Turcarum & Christianorum pugnam, Apibus inter se dimicantibus comparat, canens:

* Lib. 12. Syriad.

Non aliter quàm cùm geminos discordia reges,
Cogit Apum tectis in apertum exire relictis,
Stipatos studijs sectantum atque agmine gentis,
D *Quemq; sua, fit pugna atrox & ab æthere summo*
Corpora cæsarum complent labentia terram.

Fucorum insuper nimia copia excrescens, cùm opera Apum consumunt, dissidia in aluo excitant, causaque sunt exigui, aut nullius prouentus: Ad quos tollendos vetus Democriti præceptum est, vt vespere incipiente opercula vasorum intrinsecus aqua irrorentur, & circa diluculum vasa aperiantur: quo facto Fucos inuenies guttis operculorum insidentes. Semper enim melle repleti siticulosi sunt, & aquæ appetentia insatiabili ab humore operculorum non descendunt. Quare possibile fuerit ipsos omnes disperdere, ita vt ne vnus quidem aufugiat. Sunt autem magni, aculeoque carentes, & ignaui. * Plinius tradit Apes (vt ad eas reuertamur) certum esse fugere tactis aluearijs: quod quantopere hominum consortia auersentur, ante omnia indicat; quare mellarius hominum accessum ad aluearia prohibere debet. Atque hæc de fuga sufficiant

Fuci cur dissidia inter Apes excitent.

Fuci vt occidantur.

* Li. 28. c. 7.

Cur accessus hominũ prohibeatur.

G Aluearia

Aluearia plena esse cognosces ex suprà allatis signis, maximè ex frequenti altoq; Apium E
susurro. Sed si nulla nascantur examina, vel quæ habet, soboli non studeant propagandæ,
paucitate laborantia, minimè ignorare debet mellarius, quomodo duo, vel tria aluearia in
vnum conferantur, & paucitas earum emendetur: qua de re audi iterum Columellam.
Nonnunquam, inquit, necandus est rex, cùm vetus alueare numero Apum destituitur, atq; „

Rex quando necandus.

infrequentia eius aliquo examine replenda est. Itaq; cùm primo vere in eo vase nata est pul- „
lities, nouus rex eliditur, vt multitudo sine discordia cum parentibus suis conuersetur, quòd „
si nullam progeniem tulerint faui, duas vel tres alueorum plebes in vnum contribuere li- „
cebit, sed prius respersas dulci liquore: tum demum includere, & posito cibo dum conuer- „
sari consuescant, exiguis spiramentis relictis triduo ferè clausas habere. Sunt qui seniorem „
potiùs regem submoneant, quod est contrarium: quippe turba vetustior, si elidatur velut „
quidam senatus iunioribus pareat necesse est, & si quæ sint imperia validiorum contumaci- „
ter spernentes, pœnis, ac mortibus afficiuntur: illud tamen incommodum iuniori examini „
solet accidere, cùm antiquarum Apium relictus à nobis rex senectute deficit, quòd tan- „
quam domino mortuo familia nimia licentia discordat, cui facilè occurritur. nam ex ijs al- „
ueis, quæ plures habent principes, dux vnus elicitur; isq; translatus ad eas, quæ sine im- F
perio sunt, rector constituitur. Potest autem minore molestia in ijs domicilijs, quæ aliqua „
peste vexantur, paucitas Apium emendari. Nam vbi cognita est clades infrequentis al- „
uei, quos habeat fauos, oportet considerare; tum deinde ceræ, quæ semina pullorum con- „
tinet, partem recidere, in qua regij generis proles animatur: est autem facilis conspectu „

Rex vbi generetur.

quoniam ferè in ipso fine cerarum velut papilla vberis apparet eminentior, & laxioris fi- „
stulæ, quàm sint reliqua foramina, quibus popularis notæ pulli detinentur. Celsus qui- „
dem affirmat in extremis fauis transuersas fistulas esse, quæ contineant regios pullos. Hi- „
ginius quoque authoritatem Græcorum sequens negat ex vernaculo (vt cæteras Apes) fieri „
ducem, sed in circuitu fauorum paulò maiora, quàm sint plebei seminis inueniri recta fora- „
mina repleta quasi sorde rubri coloris, ex qua protinus alatus rex figuretur. Sic ille, quæ
[f] Palladius sic repetit: Sed si nulla, inquit, nascantur examina, duorum vel trium vascu- „

[f] *In Iunio Tit. 7.*

lorum multitudinem in vnum conferre possumus: dulci tamen liquore conspersas Apes, „
atque inclusas, per triduum tenebimus apposito cibo mellis, & exigua tantùm spiracula „
relinquimus in cella. Quod si velis aluearium, cui per aliquam pestem multitudo subacta „
est, populi abiectione reparare, considerabis in alijs abundantibus ceras fauorum, & extre- G
mitates, quæ pullos habent, & vbi signum nascituri regis inueneris, cum sobole sua recides, „
& in id aluearium pones. Est autem hoc futuri regis signum. Inter cætera foramina, quæ „
pullos continent, vnum maius, ac longius velut vber apparet. Sed tunc transferendi sunt, „

Quando reges in aliud alueum trāsferendi.

quando erosis cooperculis ad nascendum maturi capita nituntur exerere: nam, si immatu- „
turos transtuleris, interibunt. Si autem se subitum leuabit examen, strepitu æris terrea- „
tur, aut testulæ: tunc ad aluearium redibit, aut in proxima fronde pendebit, & inde in „
nouum vas herbis consuetis, & melle conspersum manu attrahatur, aut trulla, & cum in „
eo loco requieuerit, vespere inter alia collocetur. Dicendum verò iam nunc restat quibus „

Quibus stirpibus gaudeant.

stirpibus gaudeant (quam rem suprà etiam tetigimus) & quomodo nutriantur, item quid
ex singulis herbis faciant, qualemq; aquam ad potum recipiant. Scribit [g] Aristoteles Apes

[g] *Li. 4. Hist. cap. 10.*

ad nullam rem putidam aduolare, sed dulcia petere; quamobrem cauebit mellarius ne
propè apiarium, quid putidum offendatur, ipseq; mundus semper ad eas accedat, & florum
odoratorum præcipue, si locus patiatur, copiam in vicino habeat. Cùm enim alueum,
inquit idem [h] philosophus, receperint mundum, construere incipiunt fauos, deferentes ex „

[h] *L. 9. Hist. cap. 40.*
[i] *Lib. 24. cap. 8.*
[k] *De re rust. lib. 3. c. 16.*

floribus, atque etiam arborum lachrymis, salicis, & vlmi, & reliquarum quæ glutinum H
pariunt. Populi, teste [i] Plinio, ferunt & folijs guttam, ex qua Apes propolim faciunt. „
Neque enim, inquit [k] Varro, quæ afferuntur, ad quatuor res faciendas, propolim, eri- „
thacen, fauum, mel, ex ijsdem omnia rebus carpere dicuntur simplex: quod è malo „
punico, & asparago cibum carpant solum, ex olea arbore ceram, è fico mel, sed non bo- „
num. Duplex ministerium præberi, vt è faba, apiastro, cucurbita, brassica, ceram & ci- „
bum. Nec non aliter duplex, quod fit è malo, & pyris syluestribus, cibum & mel. „
Item aliter duplex, quod è papauere, ceram & mel. Triplex ministerium quoque fieri, „
vti ex nuce Græca, & è Lapsana, cibum, mel, ceram. Item ex alijs floribus ita carpere,
vt alia ad singulas res sumant, alia ad plures. Mel quoque, eodem Varrone tradente,
ex alia re faciunt liquidum, vt ex siseris flore: ex alia contra spissum, vt è rore mari-
no. Sic ex alia re, vt è fico mel insuaue, è cithyso bonum, è thymo optimum.

Ceterùm

A Cæterùm quanta auiditate ad flores euolent, ostendit his versibus[l] Pet. Angelius Bargæus: [l] *Lib. 2. Syriad.*

Ac veluti ingenti vitiosa ex ilicis alueo,
Corticibusq; cauis densa simul vndiq; nubes
Egrediuntur Apum, volitantq; ad florea tempe,
Rura cateruatim nusquam tamen vna petentes,
Sed varios vario populantes agmine saltus.

Imitatus autem est[m] Bargæus Homerum, qui sic cecinit: [m] *Iliad. B.*

Ηΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἁδινάων,
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων,
Βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
Αἱ μὲν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα.
Sicut examina eunt Apum frequentium
Petra ex cauata semper recens venientium,
Racematim volant super flores vernos,
Hæ quidem huc confertim volant; aliæ autem illuc.

B Huc spectat, & hoc quoque Virgilij:

Ac veluti in pratis, vbi Apes æstate serena
Floribus insidunt varijs, & candida circum
Lilia funduntur; strepit omnis murmure campus.

Item illud Theocriti.

—— ὑψηλαὶ δὲ πεφύκεισαν ἀγχόθι πεῦκαι
Λεῦκαί τε, πλατανοί τε καὶ ἀκρόκομοι κυπάρισσοι,
Ἄνθεά τ' εὐώδη, λασίαις φίλα ἔργα μελίσσαις,
Ὅσσ' ἔαρος λήγοντος ἐπιβρύει ἂν λειμῶνας.
—— Sublimes autem propè nata erant teda,
Populiq; plataniq; & frondosæ cupressi,
Floresq; odoriferi, gratum opus hirtis Apiculis,
Qui sub finem veris vigent in pratis.

[n] Ouidius de re stupenda. [n] *Eidyl. 22.*

C *Non Apis inde tulit collectos sedula flores.*

Luculenter verò etiam, atque elegantissimè[o] Claudianus Veneris socias Apibus assimilans eas ait flores carpere, quæ natura duce Apes prosequi solent. [o] *Lib. 2. de rapt. Proserpinæ.*

Huc elapsa cohors gaudet, per florea rura,
Hortatur Cytheræa legant; nunc ite sorores,
Dum matutinis præsudat solibus aër,
Dum meus humectat flauentes lucifer agros
Roranti prouectus equo. Sic fata doloris,
Carpit signa sui, varios tunc cætera saltus
Inuasêre cohors, credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum, cùm cætera reges
Castra mouent, fagiq; cauo demissus ab aluo
Mellifer electis exercitus obstrepit herbis.
Pratorum spoliatur honos, hæc lilia fuscis
Intexit violis, hanc mollis amaracus ornat,
D *Hæc graditur stellata rosis, hæc alba ligustris:*
Te quoque flebilibus metunt hyacynthe figuris
Narcissumq; metunt, tunc inclyta gramina Veris.

Sed nota quæso, quod clarissimus ille Poëta nymphas illas eos flores, ac herbas carpere facit, quæ Apibus gratissimæ esse solent, vt ex sequentibus patebit.[p] Columella vult, ac præcipit vt regio, in qua Apes habentur fœcunda sit fruticis exigui, & maximè thymi, tum etiam thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satyreiam Rusticis vocari ait. Post hæc frequens sit incrementi maioris surculus, vt rosmarinus, & vtraque cythisus. Est enim, inquit, satiua, & altera suæ spontis; itemq; semper sit virens pinus, & minor ilex. nam prolixior ab omnibus improbatur. Hederę quoque non propter bonitatem recipiũtur, sed quia præbent plurimum mellis. Arbores verò sunt probatissimæ, rutila atq; alba ziziphus, nec minus amaranthus, tum etiam amygdalæ, & Persici, atq; pyri, denique pomiferarum pleręq;, ne singulis immorer. At syluestrium commodissimè faciunt glandifera robora, quin [p] *Lib. 9. c. 4.* Apes i qua regione habendæ.

 etiam

Digitized by Google

Tilia & taxus improbantur.

etiam terebinthus, nec dissimilis huic lentiscus, & odorata cedrus. At tiliæ solæ ex omnibus sunt nocentes, taxi repudiantur. Mille præterea semina, vel crudo cespite virentia, vel subacta sulco, flores amicissimos Apibus creant, vt sunt in irriguo solo frutices amelli: caules acanthini, scapus asphodeli, gladiolus narcissi. At in hortensi lira consita nitent candida Lilia, nec his sordidiora leucoia, tùm punicæ rosæ, luteolæq; & sarranæ violæ, nec minus cælestis numinis hyacinthus, coritius item, Siculusq; bulbus croci deponitur, qui coloret odoretq; mella. Iam verò notæ vilioris innumerabiles nascuntur herbæ, cultisq; atque pascuis regionibus, quæ fauorum ceras exuberant, vt vulgares Lapsanæ, nec his pretiosior armoratia, rapistriq; olus, & intubi syluestris, ac nigri papaueris flores. Tùm agrestis pastinaca, & eiusdem nominis edomita, quàm Græci ςαφυλῖνον vocant. Verùm ex cunctis, quæ proposui, quæq; omisi temporis compendia sequens (nam inexputabilis erat numerus) saporis præcipui mella reddit thymus. Thymo deinde proxima thymbra, serpillumq; & origanum. Tertiæ notæ, sed adhuc generosæ, marinus ros, & nostras cunila, quam dixi saturciam. Mediocris deinde gustus amaranthini, ac ziziphi flores, reliquaque, quæ proposuimus cibaria, sed ex omnibus deterrimæ notæ mel habetur nemorense, quod ex sparto, atque arbuto prouenit: villaticum quod nascitur in oleribus, & stercorosis herbis. Hactenus Columella. Quam pretiosum autem mel ex amaraco Apes gignant, & quantopere eo gaudeant, eleganter ostendit Pontanus Batillam suam exhortans, vt eam herbam colat in suo horto: E F

Herbæ ex quibus cera colligitur.

Mel ex quibus herbis præstantius & ex quibus illaudatum.

Vt amaraco gaudeát Apes.

Felices sed Apes, nemus beatum
Quæ circumuolitant, leguntq; flores;
Et rorem simul, & tuos labores,
In tectis relinunt, liquantq; nectar,
O qui Mesopy liquoris auram:
Hybla & quæritis & valere Hymettum.

[q] Li. 9. Hist. cap. 40.

Thymum verò etiam laudauit [q] Aristoteles, dum inquit: Pastus gratissimus Apibus thymum est; sed rubidum albido præfertur. Et rursus alijs cum herbis id nominans; est ijs, inquit, pro cibo thymus, fusus agrestus, sertula campana, albucum, myrtus, phleus, vitex, genista. Cum ex thymo conficiunt, aquam admiscent antequam fauus occupetur. Claudianus: G

—— Credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum cum cerea reges
Castra mouent, fagiq; cauo demissus ab aluo,
Mellifer electis exercitus obstrepit herbis.

[r] Lib. 1. Amor.

Laudat, & thymum [r] Pontanus.

Ne time, leniter suauiabor,
Apes, vt tenero studens liquori,
Libat summa thymi, & crocum rubentem.

Virgilius:

Dumq; thymo pascuntur Apes, dum rore Cicadæ.

[s] Lib. 13. cap. 24.
[t] Egloga. 3.

Florentinus deniq; thymi pabulo maximè gaudere asserit, & ex eo abundè pastas, & plurimùm mel conficere, & sobolem parere. Saluia quoque, inquit, & thymbra, & cithysus iucundissima sunt Apibus pabula, & recentia examina cithyso maximè adhærent, eoq; minore labore fruuntur. Democritus & Aristomachus, teste [s] Plinio, promittunt Apes nunquam defore cithysi pabulo apiarium cingente. [t] Petrarcha eleganti comparatione quoque ostendit, quantopere ea stirpe oblectentur. Etenim Stupens amator sese tam suauiter canere iactitat, vt etiam Apes auscultaturæ cithysum spernerent, capellæ à pabulo desisterent, Cicadæ obmutescerent: H

Sæpè quidem ramum vidi dulcedine tentas
Linquere, & attonitas in me spectare capellas.
Spernere Apes cithysum, mutas æstate Cicadas.

[u] Eglog. 10.

Sed antè [u] Petrarcham Virgilius dicebat:

Nec Cithyso saturantur Apes, nec fronde Capellæ.

[x] Lib. 21. cap. 11.
[y] Egloga. 1.
[z] Eglog. 2.

[x] Plinius etiam Apum causa sinapi seri scripsit; item genistas circumseri aluearijs gratissimum esse. Fagos quoque amant, vnde [y] Calphurnius.

Rorantes fagos damus, & liquentia mella.

Item casiam, de qua meminit etiam [z] Virgilius:

Vix humiles Apibus casias, roremq; ministrat.

A Ericæ denique floribus gaudent, vt Nicander meminit, quanquam teste [a] Dioscoride reprobum mel ex ijs colligant. [a] *In theriaca.*

Λάζεο δ' ἀνθεμόεσσαν ἄφαρ πανύφυλλον ἐρείκην
Ἥντε, μελισσαῖος περιβόσκεται ὑλαμὸς ἔργων
Floribus atq; etiam folijs insignis Erica
Caditur: hanc Apium volitant examina circum.

Atque hæc de stirpibus, quæ Apium causa, si fieri licet, propè Apiarium conseri debent. Iubet autem [b] Palladius, vt arbores à Septentrionali parte sint dispositæ: frutices atq; virgulta ordines suos sub macerijs exequantur. Herbas deinde in plano post frutices conseramus. Amant autem mirum in modum consueta pascua, & si habitationes innouent, ac mutent, non volentes ad pabulum exeunt, & ob id in regione ipsas seruare oportet, si verò emptori cuipiam, aut etiam ob aliam causam necesse sit ipsas transferre, noctu & placidè, & obligatis cum pellibus vasis, eas tollat ante diem. Hac enim fallacia neque fauos perturbabis, neque animalia contristabis ipsa molestando. Quia autem paucis locis ea felicitas, vt & æstiua, & hyberna præbeant pabula, proinde quibus locis post Veris tempus (quo B Fabæ, raparum salicis, aliarumq; & fruticum, & herbarum flores suppeditantur passim) flores deficiunt, tùm à quibusdam deferuntur, (noctu, vt dixi) in ea loca, vbi serotinis floribus veluti thymi, origani, tymbræq; benigniùs, ac vberiùs alantur. Et sicut olim ex Achaiæ regionibus in Atticas pastiones transferri consueuisse Apes scribit Columella, & aliunde alia: ita nostris locis, vbi verni flores absumpti, ad æstiuos trifolij, & similium, atque post hos circa autumnum deferimus Apes in ea loca, vt tamaricis, & ericæ floribus pascantur serotinis. Varro, si ita transferrendæ sunt alui in alium locum, id facere diligenter iubet, & tempora quibus id potissimùm facias, animaduertendum; & loca, quò transferas, idonea prouidendum. Tempora, vt verno potiùs quàm hyberno; quòd hyeme difficulter consuescunt, quò sunt translatæ, manere: itaque, inquit, fugiunt plerumque. Si è bono loco transtuleris eò, vbi idonea pabulatio non est, fugitiuæ fiunt. Nec si ex aluo in aluum in eodem loco traijcias, negligenter faciendum. Cibi pars denique, vt idem Varro ait, quoque est potio, & eam ipsis aquam liquidam, vnde bibant esse oportet, eamq; propinquam, quæ præterfluat, aut in aliquem locum influat, ita vt ne altitudine ascendat duos aut tres digitos, in qua aqua iaceant testę, aut lapilli, ita vt extent paulum, vbi assidere, & C bibere possint. In qua diligenter habenda cura, vt aqua sit pura, quod ad mellificium bonum vehementer prodest. Florentinus quoque Apum aquam optimam esse ait, quæ per asperos calculos defluit, incorruptaq; ac minimè turbida existit. Nam & sanitatem, inquit, & bonum mel facit. Verùm petrarum saxa, itemque ligna collocare, inquit, oportet aquam paululum supereminentia, quibus insidientes absque labore bibant. Si verò non sit fluens à terra aqua, ex puteo exhauriatur, aut è fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi propè Apes, ne ex aquæ gestatione ægrotent. [c] Aristoteles quoque bibere Apes tradit, si fluuius sit propinquus, non aliunde, quàm ex eo posito onere: sin minus aliunde humore hausto pergere ad mel euomendum, confestimq; negotium repetere. Addit insuper, tunc aquam potissimùm potare, cùm prolem nutriunt. [d] Alibi rursus, cùm Apem nullis putidis assidere dixisset, nec alio cibo vti, quàm dulci. Aquam etiam, inquit libentissimè inde hauriunt, quam synceri clarissimiq; fontes scaturiunt. Qualis verò fons ille esse debeat, optimè cecinit Virgilius his versibus:

[b] *Li.1.ti.37.* Plantarum positio circum aluearia. Quando transferendæ Apes. Vbi transferendæ. Quid in translatione obseruandum. Potio cibi pars est. Aqua qualis esse debeat, & quid in ea obseruandum. [c] *L.9.Hist. cap.40.* [d] *Li.8.Hist. cap.11.*

At liquidi fontes, & stagna virentia musco
Adsint, & tenuis fugiens per gramina riuus.
D *Palmaq; vestibulum, aut ingens oleaster obumbret,*
Vt cùm prima noui ducent examina reges
Vere suo, ludetq; fauis emissa iuuentus,
Vicina inuitet decedere ripa calori,
Obuiaq; hospitijs teneat frondentibus arbos,
In medium seu stabis iners, seu profluet humor,
Transuersas salices, & grandia conijce saxa,
Pontibus, vt crebris possint consistere: & alas
Pandere ad æstiuum solem; si fortè morantes
Sparserit, aut præceps Neptuno immerserit Eurus.
Hæc circum casia virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia thymbra
Floreat, irriguumq; bibant violaria fontem.

Quid mellarioquolibet tempore agendũ. MenſeMartio quid agendum.

Iam verò, quid quolibet anni tempore diligenter mellario faciendum ſit, examinemus, E
quò maior vtilitas, atque emolumentum ipſi ex altione hac cedat. Hanc autem partem Columella exactè proſecutus eſt ex Higinio, quo iubente illa totius anni cura, ab Aequinoctio primo (quod Menſe Martio circa VIII. Calendas Aprilis in octaua parte arietis conficitur,) ad exortum Vergiliarum dies verni temporis habentur duodequinquaginta, per hos Apes curantur adapertis alueis, vt omnia purgamenta, quæ ſunt hyberno tempore congeſta, eximantur, & vt Araneis, qui fauos corrumpunt, detractis, fumus immittatur factus incenſo

Fimus bubulus cur laudetur.

bubulo fimo, hic enim quaſi quadam cognatione generis maximè eſt Apibus aptus. Vermiculi quoque, qui Tineæ vocantur, & item Papiliones enecandi ſunt. Quæ peſtes plerunq; fauis adhærentes decidunt, ſi fimo medullam bubulam miſceas, & his incenſis nidorem admoueas. Hac cura per id tempus, quod diximus, examina firmabuntur: eaq; fortiùs operibus

Curator qualis eſſe debeat, & à quibus abſtinere.

inſeruient. Verùm maximè cuſtodiendum eſt curatori, qui Apes nutrit, cùm aluos tractare debebit, vti pridiè caſtus ſit ab rebus Venereis, neúe temulentus, nec niſi lotus ad eas accedat, abſtineatq; ferè ab omnibus redolentibus eſculentis, vt ſunt ſalſamenta, & eorum omnia eliquamina, itemq; fœtentibus acrimonijs allij, vel cæparum, cęterarumq; rerum ſimilium. Duodequinquageſimo die ab æquinoctio verno, cùm ſit Vergiliarum exortus circa F

Maio Menſe quid agendum. Oeſtrorum generatio ſimilis Regum. Aluei quãdo magis cuſtodiendi. Apes quo tempore generentur è bobus, & quomodo.

V. Idus Maias incipiunt examina viribus, & numero augeri. Sed & iiſdem diebus intereunt, quæ paucas, & ægras Apes habent: eodemq; tempore progenerantur in extremis partibus fauorum amplioris magnitudinis fœtus, quàm ſint cæterarum Apum, eoſq; nonnulli putant eſſe Reges. Verùm quidam Græcorum autores οἴστρους appellant, ab eo, quòd exagitent, neque patiantur examina conquieſcere. Itaq; præcipiunt eos necari. Ab exortu Vergiliarum ad ſolſtitium, quod fit vltimo menſe Iunio circa octauam partem cancri ferè, examinant alui, quo tempore vehementiùs cuſtodiri debent, ne nouæ ſoboles diffugiant. Tuncq; peracto ſolſtitio, vſq; ad ortum caniculæ, qui ferè dies triginta ſunt, pariter frumenta & faui demetuntur. Sed ij quemadmodum tolli debeant, mox deinde, cùm de confectura mellis, præcipiemus. Cæterùm hoc eodem tempore progenerari poſſe Apes iuuenco perempto, Democritus & Mago, nec minus Virgilius prodiderunt. Mago quidem ventribus etiam bubulis idem fieri affirmat. Quam rationem diligentiùs proſequi ſuperuacuum puto, conſentiens Celſo, qui prudentiſſimè ait, non tanto interitu pecus iſtud admitti, vt ſic requirendum ſit: verùm hoc tempore, & vſq; in autumni æquinoctium decimo quoq; die alui aperiendæ ſunt, & fumigandæ. Quod cùm ſit moleſtum examinibus, ſaluberrimum tamen eſſe conuenit. Suffitas deinde, & æſtuantes Apes refrigerare oportet, conſperſis vacuis partibus aluo- G
rum, & quàm recentiſſimi rigoris aqua inſuſa, deinde ſi quid ablui non poterit, pinnis Aquilæ, aut etiam cuiuslibet vaſtæ alitis, quæ rigorem habent, emundari. Pręterea vt Tineę, ſi ap-

Papilionis in aluo noxæ, & vt capiatur.

paruerint, euerrantur, Papiliones enecentur, qui plerunq; inter aluos morantes Apibus exitio ſunt. Nam & ceras erodunt, & ſtercore ſuo Vermes progenerant, quos aluorum Tineas appellamus. Itaq; quo tempore maluæ florent, cùm eſt eadem maxima multitudo, ſi vas ęneum ſimile miliario veſpere ponatur inter aluos, & in fundum eius lumē aliquod demittatur, vndiq; Papiliones concurrunt, dumq; circa flammulam volitant, aduruntur, quod nec facilè ex anguſto rurſum euolare, nec rurſus longiùs ab igne poſſunt recedere, cùm lateri-

Quid inter caniculã & arcturũ ſit agendum.

bus æneis circumueniantur, ideoq; propinquo ardore conſumuntur. A canicula ferè poſt diem quinquageſimum Arcturus oritur, cùm irroratis floribus thymi, & cunilæ, tymbræq; Apes mella conficiunt: idq; optimæ notæ eniteſcit autumni æquinoctio, quod eſt ante calendas Octobris, cùm octauam partem Libræ Sol attigit. Sed inter caniculę, & arcturi exortum cauendum erit, ne Apes intercipiantur violentia Crabronum, qui ante aluearia plærunque obſidiantur prodeuntibus. Poſt arcturi exortum circa æquinoctium Librę (ſicut di- H
xi) fauorum ſecunda eſt exemptio. Ab æquinoctio deinde, quòd conficitur circa VIII.

Secunda meſſis. Quando nihil mellis detrahendum. Mel cibus. [e] Li. 9. Hiſt. cap. 40. Ceragoqd. [f] Li. 1. Hiſt. cap. 1.

Cal. Octobris ad Virgiliarum occaſum diebus XI. & floribus tamaricis, & ſyluestribus frutetis Apes collecta mella cibarijs hyemis reponunt, quibus nihil eſt omnino detrahendum, ne ſæpius iniuria contriſtatæ, velut deſperatione rerum profugiant. Ab occaſu Vergiliarum ad brumam, quæ ferè conficitur circa VIII. Cal. Ianuarij, in octaua parte Capricorni iam recondito melle vtuntur examina, eoq; vſq; ad arcturi exortum ſuſtinentur. Mel enim teſte [e] Ariſtotele cibus earum eſt. Cuius, inquit, rei inditium faciunt: cùm apiarij eximere »
incipiunt fauos: quamuis enim ſuffiantur, vehementerq; ex fumo laborent, tamen plus »
mellis tunc edunt, quàm priùs. Quod enim cibi cauſa ſibi recondiderint, parciùs eo tem- »
poribus cæteris vtuntur: ſed habent etiam quo altero cibo alantur, quod quidem ceragi- »
nem, alij cereum vocant, verùm hoc deterius eſt, & dulcedine propè ficus. Et [f] alibi rurſus: »
Non deſunt, inquit, quæ cibo ſui generis vtantur, vt Apes, vt Aranei: Apes enim melle, & »
quibuſdam

A quibusdam alijs dulcibus aluntur. Ergo Vergiliarum occasu primò statim conueniet aperire aluos, & depurgare, quicquid immundi est, diligentiusq; curare, quoniam per tempora hyemis non expedit mouere, aut patefacere vasa. Quam ob causam dum adhuc autumni reliquiæ sunt apricissimo die purgatis domicilijs opercula intus vsq; ad fauos admouenda sunt, omni vacua parte, sed eis exclusa, quò faciliùs angustiæ cauearum per hyemem concalescant, idq; semper faciendum est etiam in ijs aluis, quę paucitate plebis infrequentes sunt. Quicquid deinde rimarum est, aut foraminum, luto & fimo bubulo mistis illinemus extrinsecus, nec nisi aditus, quibus commeent, relinquemus. Et quamuis porticu protecta vasa, nihilominus congestu culmorum, & frondium supertegemus, quantumq; res patietur à frigore, & tempestatibus muniemus. Quidam exemptis interaneis occisas aues intus includunt, quæ tempore hyberno plumis suis delitescentibus Apibus præbent teporem. Tum etiam si sunt absumpta cibaria, commodè pascuntur esurientes, nec nisi ossa earum relinquunt. Sin autem faui sufficient, permanent illibatæ. Nec quamuis amantissimas munditiarum offendunt odore suo. Meliùs tamen esse nos existimamus tempore hyberno fame laborantibus, ad ipsos aditus in canaliculis, vel contusam, & aqua madefactam ficum aridam, vel defrutum, aut passum præbere. Quibus liquoribus mundam lanam imbuere oportebit, vt insistentes Apes quasi per syphonem succum euocent. Vuas etiam passas, cùm infregerimus, paulùm aqua respersas probè dabimus: atq; his cibarijs non solùm hyeme, sed etiam quibus temporibus (vt iam supra dixi) tithymalus, atque etiam vlmi florebunt, sustinendæ sunt. Post confectam brumam diebus ferè quadraginta, quicquid est repositi mellis (nisi liberaliùs à curatore relictum sit) consumunt, & sæpè etiam vacuatis ceris vsque in ortum arcturi, qui est idibus Februarijs ieiunę fauis accubantes torpent more serpentum, & quiete sua spiritum conseruant, quem tamen ne amittant, si longior fames incesserit, optimum est per aditum vestibuli syphonibus dulcia liquamina immittere, & ita penuriam temporum sustinere, dum arcturi ortus, & Hirundinis aduentus commodiores polliceantur futuras tempestates. Itaque post hoc tempus, cùm diei permittit hilaritas, procedere audent in pascua. Nam ab æquinoctio verno sine cunctatione iam passim vagantur, & idoneos ad foetum decerpunt, atq; intra tecta comportant. Hęc obseruanda tempora diligentissimè Higinius pręcipit. Hactenus Columella. [g] Plinius quoque, si cibus deesse, inquit, censeatur Apibus vuas passas siccasúe, ficosq; tusas ad fores earum posuisse conuenit. Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa, gallinarum etiam crudas carnes. Cibi autem quantitas nisi à perito mellario pręscribi poterit: siquidem [h] Aristoteles esurire potissimum ab hyeme scribit, cùm opus incipiunt, reddiq; otiosiores, si in eximendis fauis plus mellis relinquatur, itaque pro examinis numero relinquendum esse: item etiam agere anxius, si plus demetatur, quàm vt residuum cibo sufficiat. Atque etiam si alueus iusto amplior sit, desidiosiores reddi; ęgriùs enim, quasi desperent, operi incumbere. Verùm vt de cibo, qui hyeme offerendus est, nonnulla addamus, quæ vel obiter tantùm Columella tetigit, vel alij recentiores adiecerunt, scire licet, esse qui calidam, in qua mellis decima portio immixta fuit, in canaliculis exhibeant. Nonnulli addunt farinam milij, siliginis, aut castanearum, quę propter dulcedinem Apibus grata sunt pabula, & non parum nutrimenti prębent. Alij eam aquam tantummodo offerunt, qua saccos abluêre, quibus mel exprimitur. Alij ficus decoquunt in aqua, & velut ad offas reductas exhibent. Alij rursus vuas passas, & ficus eadem quantitate in defruto coctas eodem modo Apibus propè alueare collocant depascendas. Sunt item, qui Persicorum siccorum cuique librę, mellis vnciam vnam adijciunt, simulq; in aqua ebulliunt, alij deniq; lac prębent, maximè caprillum ceu ad hoc pręstantius. Sed videndum, ne istiusmodi cibi ita offerantur, vt diutiùs in frigido aëre Apes versentur: siquidem hyems eis summopere inimica est. [i] Pontanus.

Fauorũ vacua pars abscendenda.

Vt calore plumarum foueantur.

Hyeme vt cibandæ.

B

Quandiu hyeme cibandæ.

[g] Lib.11. cap.14.

C

[h] Li.9.Hist. cap.40.

Quid offerendum.

Hyems Apibus inimica.

D

[i] In Melisso.

Sæuit hyems dira & pecori ferus ingruit aër
Atq; Apibus, tandem à tandem mitescet & aër,
Et Zephyri ver diffundent.

Varro tradit prouidendum esse vehemēter, ne propter ęstum, aut propter frigus dispereant: docetq; vt reuiuiscant, si quando subito imbri in pastu sunt oppressę, aut frigore subito, antequā ipsę prouiderint id fore, (quòd accidit rarò vt decipiantur) & imbris guttis vberibus offensę iacent prostratę, & afflictę. Vult autem colligi eas in vas aliquod, & reponi in tecto loco, ac tepido, pronoq; ad meridiem, cęlo quam maximè clementi, & vas ipsum cinere facto è ficulneis lignis infriandum paulò plus calido, quàm tepidiore. Deinde concutiendum leuiter, vt manu non tangas, & ponendas in sole. Quę enim sic, inquit coaluerunt, restituunt se, ac reuiuiscunt, vt solet similiter fieri in Muscis aqua necatis. Hoc faciendum

Vt frigore, aut ex imbre mortuę reuiuiscãt.

dum secundum aluos, vt reconciliatæ ad suum quæq; opus, & domicilium redeant. Varroni subscribens Columella, subdit de Apibus coaceruatim sub fauis repertis mortuis, eas scilicet sicco loco per hyemem seruatas circa vernum æquinoctium, cùm cæli benignitas inuitat in solem proferendas, ficulnoq; cinere obrutas, intra paucas horas caloris habitu animari. Quòd præterea non omnis tempestas Apes ad pastum prodire longiùs patitur, itaq; præparandus, vt idem Varro ait, ipsis cibus, ne tum melle cogantur solo viuere, aut relinquere exinanitos aluos. Ipse ficorum pinguium circiter decem pondo decoqui ait in aquæ congijs sex, easque coctas in offas propè apponi. Alij aquam mulsam in vasculis propè vt sit curant. In quæ addunt lanam purpuream, per quam fugant vno tempore, ne potu nimium impleantur, aut ne incidant in aquam. Singula vasa ponunt ad aluos singulas, & hac supplentur. Alij vuam passam & ficum cùm pinserunt, affundunt sapam, atq; ex eo factas offas apponũt ibi, cùm foras hyeme in pabulum procedere tamen possint, (alij legunt, non possint.) [k] Plinius quibusdam etiam æstatibus, eosdem cibos præstandos esse scribit (vuas passas nempe, & ficos tusas) cùm siccitas continua florum alimentum abstulit. His itaq; omnibus diligenter obseruatis aluearia & melle, & cera, propter quæ duo totius anni labor exercetur, haud dubio implebuntur. Quamobrem dicẽdum modò venit, vt profecisse cognoscat mellarius, & quoties, & quomodo castrare ea debeat, & quantum Apibus relinquere, ne fame pereant. Matura esse ad mellis reditum aluearia, signis, vt inquit [l] Palladius, quampluribus instruemur. Primùm, si plena sunt, Apum subtile murmur audimus. Nam vacuæ sedes fauorum, velut concaua ædificia, voces, quas acceperint, in maius extollunt. Quare cùm murmuris sonus magnus & raucus est, agnoscimus non esse idoneas ad metendum crates fauorum. Item cùm Fucos à sedibus suis, qui sunt Apes maiores, grandi intentione deturbant, matura mella testãtur. Quod postremum signum etiam posuit [m] Columella; sicuti primum [n] Varro his verbis. Eximendorum fauorum signum sumunt ex ipsis, cùm plenas aluos habent, & cùm illos geminauerint, ex Apibus coniecturam capiunt, si intus faciunt bombum, & cùm introeunt, ac foras trepidant, & si opercula alui cùm remota sint, fauorum foramina obducta videntur mellis membranis. Tres sunt vindemię, vernum ex floribus constructo fauo Anthinum dictum: alterum thymosum, solstitio, thymo florente confectum: Tertium ęstiuũ à tempestate pręcipua Syrio explendescente, horręum vocitatum. Varro eximendorum fauorum, inquit, primum tempus putant esse tempus vergiliarũ exortu: secundum ęstate acta, antequam totus exoriatur arcturus. Tertium post Virgiliarum occasum. Virgilius verò duo tantùm tempora meminit, dum canit:

Bis grauidos cogunt fœtus, duo tempora messis
Taygete simul os terris ostendit honestum
Pleias: & Oceani spretos pede repulit amnes
Aut eadem sydus fugiens, vbi piscis aquosi
Tristior hybernas cælo descendit in vndas.

Sed Virgilius potiora tantùm tempora recensuit. Ita quoq; Aristoteles vindemiari scribit initio caprifici, aitq; tũc mellationis terminum esse. Ego suaderem, alueos inspiciendas esse, & si bene profecerint Apes, castrentur, sin minus, expectandum. Non enim vbique eadam pabuli felicitas, neq; nostro ęuo mellaria tanto sumptu fiunt, qualia veteres recensent. Multi nunc semel tantummodò castrant, quod non probo, si feliciter agant. nam pòst minus operantur, & velut secordes domi resident, mella collecta consumentes. Sed quantum eximendum? Cùm sint repleti melle, inquit Varro, in eximendo quidam dicunt oportere nouem partes tollere, decimam relinquere. Quod si omne eximas, fore vt discedant. Alij hoc plus relinquunt, quam dixi: vt in aratis, qui faciunt restibiles segetes, plus tollunt frumenti ex interuallis: sic in aluis, si non quotannis eximas, aut non quoq; multum, & magis his assiduas habeas Apes, & magis fructuosas. Dionysius Thaseus quoq; decimam partem relinquendam ęstiua mellatione existimauit, si pleni fuerint alui, si minus pro rata portione, si inanes, omninò non attingi. Plinius tradit mel Anthinum (quasi vernum, aut ex floribus collectum dixeris) nõ attingi, propterea à quibusdam, vt largo alimento valida exeat soboles. alij ex nullo minus Apibus relinquunt, quòd magna sequatur vbertas, & herbę tum florere incipiant, quæ cellis pręcipuam materiam suppeditent: qui sunt diligentiores duodecimam partem relinquere Apibus ex hac vindemia, idq; die tricesima ab educto examine atque hanc vindemiam fere Maio includi. Eximentur autem veteres ac vitiosi, relinquendi maximè integri & melle pleni faui. Et si qui tandem pullos continent, vt examini progenerando reseruẽtur. Rursus alij posteriore messe examina numerosiora propter immensas minuenda esse censent, & partem cum ipsis fauis condiendam, quo minus per hyemem pabuli opus

Marginalia: Quid dandum cum euolare nõ possunt. Cur lana addatur. [k] L. 21. c. 14. Quid in sicca hyeme dandum. Signa plenitudinis alueorum. [l] In Iunio. tit. 7. Fuci vt aluos plenas indicent. [m] L. 9. c. 15. [n] Li. 3. c. 16. Vindemiæ mellis quot. Vindemiarũ tẽpora. Mellationis terminus. Quantum eximendũ. Mel Anthenum. Prima vindemia. Faui qui eximendi. Qua vindemia plus vel minus relinquendum. Margin letters: E, F, G, H.

A opus est. Contra [o] Columella rursus priore messe, cùm adhuc rura pastionibus abundant quintam partem fauorum; posteriore, cùm iam metuitur hyems, tertiam relinquendam censet. Atq; Varro de tertio vindemię tempore loquens, ait si fœcunda sit aluus, vt non plus tertia parte eximatur mellis, reliquum hyemationi relinquatur. Si verò aluus nō sit fertilis, vbi quid eximatur, exemptio cùm est maior, neque vniuersam, neque palàm facere oportere, ne deficiant animum. Didymus verò, optimum quidem putat esse tempus vindemię mellis & fauorum, ortum Pleiadum: secundum Romanos verò mensis Maij principium: secundam vindemiam esse incipiente autumno: tertiam Pleiadibus occidentibus circa Octobr. mensem: sed nisi tamen definitis ac certis diebus, ac iuxta fauorum perfectionem. Si enim, inquit antequam perfectè contexti sunt faui, mella eximantur, ægrè ferunt, & cessant præ siti. Idem facere etiamsi auarior omnem fructum ademeris, & aluearia penitus euacuaris. Oportere enim decimam partem ipsis relinquere, tum vere, tum æstate: hyeme verò duabus relictis ipsis partibus, tertiam tantùm esse auferendam. Sic enim neq; animum præ tristitia despondere, & alimentum abundè suppetere. Delinquunt ergo nunc in eo plurimi, tertio quoque anno Apes excindentes, vacuantesque aluearia. nam ita coguntur nouellis in vacuos alueos
B immissis, rursum tertium annum expectare ob disciplinam amissam. Quamobrem laudandi mihi videntur mellarij apud Germanos, quî priore messe non nisi cellas inanes rescindunt, vsq; ad fauos, in quibus mella, cauentq; ne ea lædant: posteriore nempe autumnali vindemia mellitos fauos eximunt: veteres Apes cadis condunt, nouæ Apes seruantur semper ferè. In Aquilonaribus regionibus, vbi magnum Apum mellisque studium est, cùm mella de alueis exempta sunt, mos est, vt refert [p] Olaus Magnus, genti tantum nouellis Apibus mellis dimittere, quantum eis sufficere videtur ad hyemalem victum, scilicet duas partes: quia inquit, in hyeme, ac principio veris, antequam flores apparent, ex melle contritis ficis ac vuis passis aliunde quæsitis, maximè viuunt. Vt ergo vindemiæ siue messis tempus variat, ita quoq; non quouis diei tempore castrandi sunt aluei. Dies enim, teste Columella, ferè matutinus occupandus est: neque enim conuenit, inquit, æstu medio exasperatas Apes lacessiri. Duobus ferramentis ad hûc vsum opus est sesquipedali, vel paulò ampliore mensura factis: quorum alter sit culter oblōgus, ex vtraq; parte acie lata, vno capite aduncum habens scalprum: alterum prima fronte planum & acutissimum, quo meliùs hoc faui succidantur, illo eradantur, & quicquid sordidum deciderit, retrahatur. Fumo coercentur, & ceu torpidæ red
C duntur, cùm alias vindemiatorem insigniter vlciscantur, vt suprà, ex Homero alijsq; ostendimus: Est autem hoc antiquorum inuentum; Virgilius:

Si quando sedem angustam, seruataq; mella
Thesauros relines. prius haustus sparsus aquarum
Ore foue, fumosq; manu prætende sequaces.

Et rursus [q] alibi facta hinc similitudine, ait:

Inclusas vt cum latebroso in pumice pastor
Vestigauit Apes, fumoq; impleuit amaro:
Illa intus trepidæ rerum per cerea castra
Discurrunt, magnisq; acuunt stridoribus iras
Voluitur ater odor tectis, nunc murmure cæco
Intus saxa sonant, vacuas it fumus ad auras.

Meminere plurimi alij Poëtæ, quorum versus ad alios quoq; sensus torsimus. Meminit & [r] Ouidius, cùm canit:

Quid cùm suppositos fugiunt examina fumos
D *Vt releuent dempti vimina curua faui.*

Sed inter alios quantoperè fumus Apum sæuitiam domet, ostendit Cassandra apud Lycophronem, Græcis inquiens, etsi fratrem eius occidissent, non profutura omnia sua robora, sed vt Apes fumo, ita & illos aliorum virtute superandos iri. Non minus eleganter etiam [s] Bargæus:

Si quando impendet capiti commune periclum,
Vt fumo cùm pastor Apes exegit amaro
Dulcia lecturus mella ex aluearibus, illa
Destituunt trepidæ cellas, & rege relicto
In diuersa abeunt, fusaq; per arua vagantur.

Verùm ne quid nimis. nimio enim fumo, teste [t] Plinio, inficiuntur. Columella fumum admoueri iubet factum galbano, vel arido fimo, ac si istiusmodi fimus ad eum vsum præstet. Non ita tamen fumo coercentur, quin pungant etiamnum; quare & alia facere oportet.

Maluæ

[o] Cap. 15.

Germanorum in castrādo mos.

[p] Li. 22. c. 5.

Dies castrationis apt⁹.

Instrumēta castrationi apta.

Apes fumo coercētur.

[q] L. 12. Aeneid.

[r] L. 1. de remed. amoris.

[s] Li. 11. Syr.

[t] L. 11. c. 16

Fum⁹ qualis laudetur.

Ne pugnēt Apes.

Maluæ ſucco, vt aiunt, ſi quis ſe oleo mixto, perunxerit, ab Apibus negatur feriri, quod tetigit Paxamus, docens vt vindemiator mellis non pungatur. Ad farinam, inquit, fœnugræci torrefacti maluæ ſylueſtris ſuccum affundito cum oleo, factaq; mellis ſpiſſitudine, faciem & nudas corporis partes largiter illine. Cæterùm omnium tutiſſimum eſt faciem, & manus velare tegereq; quemadmodum vulgo mellarios facere videmus. Fumo tamen interim opus eſt, ne Apes ſecando occidamus, quò vt commodiùs pellantur, Columella galbanum, aut fimum aridum vaſe fictili prunis immiſta condit: atq; vas iſtud anſatum ſimile anguſtæ ollæ figurari, ita vt altera pars ſit acutior, per quam modico foramine fumus emanet, altera latior, & ore paruulo, per quam poſſit afflari. Talis olla, inquit, cùm eſt alueari obiecta, ſpiritu admoto fumus ad Apes promouetur, quæ confeſtim nidoris impatientes in priorem partem domicilij, & interdum extra veſtibulum ſe conferunt, atque vbi poteſtas facta eſt liberiùs inſpiciendi ferè, ſi duo ſunt examina, duo genera quoque fauorum inueniuntur. Si ceræ dependentes in longitudinem decurrunt, eo ferramento, quod eſt ſimile cultro, inſecandi ſunt faui; deinde ſubiectis duobus brachijs excipiendi, atque ita promendi. Sin autem tranſuerſi tectis cauearum inhærent, tunc ſcalprato ferramento eſt opus, vt aduerſa fronte impreſſi deſecentur. Eximi autem debent, vt dixi antè, veteres vel vitioſi, & relinqui maximè integri, & melle pleni. Et ſi qui tandem pullos continent, vt examini progenerando reſeruentur. Omnis deinde copia fauorum conferenda eſt in eum locum, in quo mel conficere voles: linendaq; ſunt diligenter foramina parietum, & feneſtrarum, ne quid ſit Apibus peruium, quę velut amiſſas opes ſuas pertinaciter veſtigant, & perſecutæ conſumunt. Itaq; ex iiſdem rebus fumus etiam in aditu loci faciendus eſt, qui propulſet intrare tentantes. Caſtratæ deinde alui, ſi quę tranſuerſos fauos in aditu habebunt, conuertendę erunt, vt alterna vice poſteriores partes veſtibula fiant. Sic enim proximè cùm caſtrabuntur, veteres potiùs faui, quàm noui eximentur, ceræq; nouabuntur, quę tantò deteriores ſunt, quantò vetuſtiores. Quod ſi fortè aluearia circumſtructa, & immobilia fuerint, curę erit, nobis, vt modò à poſteriore, modò à priore parte caſtrentur: idq; fieri antè quintam diei horam debebit: deinde repeti, vel poſt nonam, vel poſtero mane. Sed quocunq; faui ſunt demeſſi die, dum tepent, mella conficere conuenit. Plinius plenilunio ſcribit, vberiùs capi, ſerenaq; die pinguiùs. Saligneus qualus, vel tenui vimine rariùs contextus ſaccus inuerſę metæ ſimilis, qualis eſt quo vinum liquatur, obſcuro loco ſuſpenditur: in eum deinde carptim congeruntur faui. Sed adhibenda cura eſt, vt ſeparentur eę partes cerarum, quę vel pullos habent, vel rubras ſordes: nam ſunt mali ſaporis, & ſucco ſuo mella corrumpunt. Deinde vbi liquatum mel in ſubiectum alueum defluxit, transfertur in vaſa fictilia, quæ paucis diebus aperta ſint, dum muſteus fructus deferueſcat: iſq; ſæpiùs ligula purgandus eſt. Mox deinde fragmina fauorum, quę in ſacco remanſerunt, retractata exprimuntur. Atq; id ſecundæ notæ mel defluit, & à diligentioribus ſeorſum reponitur, ne quod eſt optimi ſaporis, hoc adhibito, fiat deterius. Expreſſæ fauorum reliquiæ poſteaquam diligenter dulci aqua perlutæ ſunt, in vas æneum conijciuntur, adiectaq; aqua igne liquantur. Quod vbi factum, cera per ſtramenta vel iuncos defuſa colatur, ac iterum de integro coquitur, & in orbes vel alias quaslibet formas aqua prius adiecta diffunditur, ceraq; concreta ex aqua facilè eximitur. Plinius fauos ſcribit antè purificari aqua triduoq; in tenebris ſiccari, & quarta die liquatos igni in nouo fictili, aqua fauos tegēte, ac poſtea ſporta colari, rurſumq; in eadem olla coqui ceram cum eadem aqua, excipiq; aqua frigida vaſis melle circumlitis.[1] Ariſtoteles confici ceram ait, cùm ſtirpes florent, quamobrem eximendam per id tempus ceram de alueo eſſe; continuò enim reparari. Atque hæc de mellarij officio ſufficiant.

Cur fumo coerceti debeant.

Olla ad excipiēdum fumum.

Vt faui diſſecentur.

Faui qui eximendi & qui non.

Cur feneſtræ claudendæ.

Mella quādo conficienda, & quomodo.

Mel ſecundæ notæ.

Ceræ conficiendæ ratio.

[1] Li. 9. Hiſt. cap. 40.

VOCABVLORVM ALIQVOT, QVÆ IN OPERIBVS APVM OCCVRRVNT, EXPLICATIO.

MEL quid ſit, quod item cera, rudi etiam plebeculæ notum eſt, non autem, quid fauus, quid propolis, quid comoſis, quid piſſoceros, quid ſandaraca, reliquaque, quæ in Apum operibus obſeruantur. Quamobrem ne rudior quiſpiam mellarius ſimul omnia confundat, operępretium videtur, ea explicare. Fauus itaque eſt, earum domicilium, in quo melificant, & fœtus incubant, vnde fauū à fouendo dici volunt. Græci κηρίον appellāt. Heſiodus de Apum opificio.

Fauus quid ſit & vnde dictus.

κηρίον.

Πρόπαν

A

—— Πρόπαν ἦμαρ ἐς ἥλιον καταδύντα
Ἠμάτιαι σπεύδουσι, τιθεῦσί τε κηρία λευκά. hoc est:
Illa quidem per totum diem ad solem occidentem:
Diurna festinant, & faciunt fauos albos.

Apud Athenæum Ariston Chius tradit quosdam circa Olympum Lydiæ nectar parare, οἶνον καὶ κηρία συγκιρνάντες εἰς ταυτὰ καὶ τὰ τῶν ἀνθῶν εὐώδη. Plinius verò κηρία interdum ceram, & ceras vertit, interdum cellas. Quod enim Aristoteles dicit, τὰ δὲ κηρία κηφήνια ἐλάττω ἐστὶ τῶν μελιττῶν: ipse sic interpretatus est: Fucis cellarum minimæ, sed ipsis maiores Apibus. Rursum quod [a] Aristoteles ait, εἰσὶ δὲ καὶ μέλιτται αἳ ποιοῦσι τρίπλα κηρία ἐν τῇ γῇ, ipse [b] dicit esse, quæ sub terra triplici cerarum ordine mellificent. Κήρωσις vocatur materia illa, ex qua cera conficitur. Fauus & cella Suidæ etiam ἀγκοπήνιον dicitur, alijs item κυβῆτρα, & κύτταρος. Veruntamen inter fauos, & cellulas Apum siue ceras, ita distingui oportere videtur, vt faui plærunq; accipiantur pro cellulis illis melle plenis, vt apud Plinium iuniorem: Buccellam panis dedit, & fauum mellis, & sic accipiuntur loci ex Athenæo citati. Ipsum tamen vocabulum fauus, pro vacuis quoq; cellulis capitur, vt apud Ti-

B bullum, cùm dicit melle complere fauos Apem. Sed quid si ita distinguamus, vt fauus sit plures cellulas complectens continensúe, cella verò vnicum tantùm loculamentum: nam & Varro de fauo loquens, Fauus est, inquit, quem fingunt multicauatum è cera veluti cellam, cùm singula caua, sena latera habeant, quot singulis pedes dedit natura, ita sexangulæ omnes cellæ, & singulorum pedum opere melle vno alteroúe ad summum die cellas replent. Κηριάζειν est fauos construere, aut conficere: Plinius etiam interpretatur cerificare: nam quod Aristoteles de purpuris (quibus hoc quoque conuenit) dicit: ὅταν δὲ κηριάζωσιν αἱ πορφύραι, τότε χείριστον ἔχουσι τὸ ἄνθος, ipse [c] ita interpretatur. Cùm cerificauere, fluxos habent succos. Sic enim legendum esse, Aristotelis autoritas confirmat, & non fœtificare, vt in quibusdam exemplaribus legitur. Sed sunt qui malunt interpretari, Fauificare, quàm cum Plinio cerificare. Faui enim sunt, qui melle farciuntur ab Apibus, quanquam habeant etiam alterum cibum, teste [d] Aristotele, quo alantur, quod quidam, inquit, interprete Gaza ceraginem, alij cereum vocant, sed de hoc postea. Crabronum autem, & Vesparum faui dupliciter ab Apum fauis discrepant, materia scilicet, & situ: Materia sicciori, aridioriq; ac ad vsum inutili, situ ab vno latere tantùm cellas obtinente, cùm in Apibus ab vtroque latere

C conspiciantur. [e] Plinius prima operis fundamenta commosim appellari scribit, secunda pissoceron, tertia propolim inter coria cerasq; magni ad medicamina vsus. Esse autem commosim primam crustam, saporis amari: Pisseceron super eam venire picantium modo ceu dilutiorem: ceræ initium plærunq; è mitiore gummi: Propolim, crassioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen esse ceram, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigoris, aut iniuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum graui, vt qua plęriq; pro galbano vtantur. Præter hæc conuehitur, inquit Erithace, quam alij Sandaracham, alij Cerinthum vocant. Hic erit Apum dum operantur, cibus, qui sæpè inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore verno, & arborum succo, gummi modo, Africi minor, Austri flatu nigrior: Aquilonibus melior, & rubens, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis inditium, sed nemo præter eum. Hæc omnia [f] Plinius. Turnebus pro commosi legendum arbitratus est sæpè conesin, vel coniasin, vt tectorium quoddam, & illitionem intelligeremus, quæ Apes prima fauis, vt Maro dicit, ponunt fundamina. Sed quia ab Aristotele ita quoq; scribitur, καλοῦσι δὲ οἱ μελιττουργοὶ τοῦτο κόνισιν: Gaza tamen apud [g] Aristotelem verba Plinij, vt circumferuntur,

D approbat, & μίτυν commosim interpretatur, quando præter imum tectorium est & μίτυς apud Aristotelem, quæ commosi respondere videtur. Commosis tamen etiam retinet Turnebus auctoritate Hesychij adductus, in quo scribitur κόμμωσις ὁ τοῦ σώματος ὡραϊσμός, καὶ ὑπὸ τῶν μελισσουργῶν ἡ τοῦ σμήνους διάχρισις. Vocatur Aristoteli ea operis pars modò μίτυς, modò κόνισις, & non κόμμωσις, sed hæc dictio ab Hesychio conficta videtur, ad propositam tamen rem significandam accommodata, si à κόμμι hoc est, gummi deriuemus, Gaza verò κόνισιν imum tectorium transtulit. μίτυν commosim ex Plinio nimirum, quem vel perperam intellectum secutus, vel quod verisimilius est, deprauato codice vsus Sipontinus, Metyn interpretatur purgamentum ceræ, ex quo partem aluei priorem Apes illinunt. Etenim eandem partem [h] Columella gummitionem vocare videtur, & Virgilius gluten. nam & Plinius ait ceræ initium esse è mitiore gummi. Veruntamen [i] Varro priorum horum operum minimè meminit, De his propolim vocant, inquit, è quo faciunt ad foramen introitus protectum in aluum maximè æstate. Quam rem etiam

nomine

[a] Li. 5. Hist. cap. 22.
[b] Lib. 11. cap. 18.
κήρωσις.
Fauus, & cella vt differant.
κηριάζειν.
Cerificare.
[c] Li. 9. c. 38.
Fauificare.
[d] Li. 9. Hist. cap. 40.
Cerago.
[e] Li. 11. c. 7.
Commosis.
Pissoceros.
Propolis.
Erithace.
Sandaraca.
Cerinthus.
[f] L. 23. Aduers. c. 13.
Conesis.
Coniasis.
[g] Li. 9. Hist. cap. 40.
μίτυς quid.
κονισις.
κόμμωσις vnde dicatur.
[h] Lib. 12. cap. 50.
[i] Lib. 3. c. 16.

Erithace. — k L.2.c.109 — Cera virginea. — l Li.de compoſ. med. — Mum. — Aegirina. — m Lib. 24.c.7. — n Li.11.c.8. — o L.22.c.24 — Propolis facultas.

nomine eodem medici utuntur in emplaſtris. Propter quam rem etiam carius iñ ſacra uia, quàm mel uenit. Erithacen uocant, quo fauos extremos inter ſe conglutinent, quod eſt aliud melle, propoli: itaq; in hoc vim eſſe illiciendi. Quocirca examen vbi volunt conſiſtere, eum ramum, aliamúe quã rem oblinunt hoc, admixto apiaſtro. Propolis teſte [k] Dioſcoride reperitur ἐν τοῖς στόμασι σμηνῶν, id eſt, in ore aluealiorũ. [l] Actuarius ceram virgineam vocari ſcribit. Serapioni Mum dicitur, Pandectario etiam Algiſtros, nonnullis fęx aluearis, Hiſpanis Alceda, aut Hiez de Colmena. Quæ ex populo nigra fit, Aegirina dicitur. Populi autem maximè propolim generant. [m] Plinius, Populi ferunt, inquit, ex folijs guttam, ex qua Apes propolim faciunt. Gutta quoq; aquæ propolis ex aqua remedium quàm efficax eſt. Sic [n] ille: ſed antè ſcripſerat è gummi populorum ac uitium piſſoceron fieri, non propolim. Quare duo ex populis facere Apes dicendum eſt, piſſoceron ſcilicet è gummi, propolim ex gutta foliorum. [o] Alibi de uirtute eiuſdem ſic ſcripſit. Prima propolis alueorum aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, vlceraq; iam diſperantia cicatrice includit. Dioſcorides propolim vult eſſe iucundi odoris & ad Styracem accedentis: quod Plinio repugnat. Qui pro galbano utuntur, facultatem eius tantùm, non odorem ſpectãt, id quod Plinium feſellit. Sandaracæ item meminit [p] Ariſtoteles his verbis. Mel Apibus tum æſtate, tum hyeme in cibo eſt. Sed recondunt alterum quoq; cibarij genus, cui durities ceræ proxima, quod Sandaracham nonnulli appellant. Et antè in eodem capite cerinthum vocauerat, ſed Gaza, ut ſuprà mõſtrauimus, ceraginem reddidit, voce ficta ad Græcam exprimendam: Sed textum citabo: Habent etiam Apes (habet Gaza,) alterum cibum quo alantur, quod quidam ceraginem, alij cereum vocãt, verùm hoc deterius eſt, & dulcedine prope ficus. Congerunt id quoq; ſuis cruribus. Plinius itaque in eo Ariſtoteli ſubſcribit, quod ſit pro cibo etiam Apibus, cùm operantur: contrà Varro (vt ex allatis ſuprà eius verbis cuilibet conſtare poteſt) non cibum eſſe vult, ſed gluten ad glutinandos fauos. [q] Virgilius quoque illius Apum glutinis meminiſſe uidetur, cùm canit:

Sãdaraca. — p Lib.9.Hi. cap.40. — q Georg.4.

Vtraque nis Apibus pariter metuenda, neq; illa
Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
Spiramenta linunt, fucoq; & floribus oras
Explent, collectumq; hæc ipſa ad munera gluten,
Ex uiſco, & Phrygia ſeruant pice lentius Ida.

r Lib.5.Hi. cap.22. — Ceranthemos. — Vernigo. — Erithaces, & Sandaracæ æquiuoca. — Sandix qd. — s Lib. 6. de Hiſt. plant. cap.7. — Cerinthũ quid Theophraſto. — t L.21.c.12

Vocauit id denique etiam [r] Ariſtoteles Erithacen. A Dioſcoride Ceranthemos dicitur, vulgo, ut ait Hermolaus uernigo, quia, inquit, genita eſt è verno rore. Eſt verò etiam Ἐριθάκη τὸ ἐγκόλιον τῶν ἰχθύων μαλακῶν, καὶ τὰ τῶν ᾠῶν ἔμβρυα. Ita enim, inquit quidam, reponendum videtur. Item Sandaracha aliàs eſt ſuccus cõcretus, terreuſq; & quodammodo uſtus; in metallis ferè ijſdem, in quibus & arſenicum, id eſt, auripigmẽtum, prouenieus. Plinius in aurarijs & agentarijs metallis inueniri ſcribit. Sandarachę eſt maximè ἀνθηρὸν χρῶμα, id eſt, floridus color: ideoque ἄνθηρον Sandaracham expoſuit Heſychius. Duplexq; autem eſt Sandaracha, vna foſſititia, colore cinnabaris, quam arſenicum rubrum uocant: altera factitia: id eſt ceruſſa in fornace cremata, quam Sandycem uocant: de natiua conſule Dioſcoridem, & Matthiolum. Vitruuius id quod fit ex ceruſſa in fictile coniecta cremata Sandaracham ob ſimilitudinem coloris uocat: ſed ipſum Dioſcor. σάνδυκα ſcribit appellari. Arabibus rurſus Sandaracha eſt gummi arboris, quam Iuniperũ Latini, Græci ἄρκευθον appellant. Poſtremò Cerinthũ à [s] Theophraſt. numeratur inter flores ęſtiuos. Itaq; decepit Menecratẽ ambiguus cerinthi ſignificatus, quo nunc herbam floremque intelligimus, nunc uel Apum cibum, vel gluten, quo obturãtur fauorum foramina. Videtur autem cerinthum à Theophraſto uocari, id quod cerinthen vocant Vergilius & [t] Plinius, ubi de Apum pabulo loquuntur.

LEGES DE APIBVS.

Apes occupantis fiũt.

CVM de captis Apibus ſæpe lis oriri ſoleat inter mellarios, itaque non abſurdum fuerit eas quas Apibus leges nobis præſcripſerint iuris periti, hoc loco recenſere. Apium quoque inquit Vlpianus, fera eſt natura. Itaq; Apes, quæ in arbore tua cõſederint, antequã à te alueo includantur, non magis tuę intelliguntur, quàm volucres quæ in arbore tua nidum fecerint, ſed primùm occupantis fiunt. Fauos quoque ſi quos hæ fecerint, cuilibet eximere licet, & ſi in agro tuo ſint. Apum examen ſi tuis alueis relictis euolarit, eò vſq; tui eſſe dominij intelligitur, donec tuis ſubiacet oculis, & eius perſecutio non eſt difficilis. Si enim aut difficilis eſt perſecutio,

Digitized by Google

A est persecutio, aut tuum conspectum effugit, fit occupantis. Si autem priusquam alius fauos contigerit, præuidens ego ingredi ipsum fundum meum prohibuerim (possum enim secundũ leges id facere) capiam fauos nemine impediente, vt ait Theophilus in §. Apium. Planè in Apibus animus non redeundi facilè intelligitur: cùm enim fugam cogitant, foras exeunt turmatim, ibi se agglomerant, cæloq; examina ludunt, vt dixit poëta. Reuocantur creberrimè in alueos, & fugientes persequi possum in fundum alienum, vel inuito domino, ac vetante. l. thesaurus. §. ad exhibend. quia ius cuiq; acquisitum ei conseruari debet. l. patre. §. de ijs, qui sunt sui. Secus si Apes feras nouè in alieno prædio captarem. §. Apium in fine de rerum diuisione. [a] Plato verò si quis Apum voluptati indulgens, & pulsando alienum examen sibi vindicauerit, vult vt damnũ rependat. Lege salica tit. 9. de furt. Apium §. 1. Legitur sic: Qui Apes claue conclusas referato tecto rapuerit, 1800. denarios, id est, solidos 45. soluere debet. Sic iure ciuili Apes in alueis nostris conclusæ, nostræ sunt: si tamen euolauerint, vt persequi extra conspectum nostrum nequeamus, vel in arbore sint, occupantium fiunt, vt dictum est. Accursius syluestres Apes, quæ in arbore consederunt, eius esse domini, si arborem signauerit, ex lege Longobardorum ait. Lege Gothorum, si quis ingenuus deprehẽsus sit in Apia-
B rio furti causa, ex eo solo tres solidos debet, & quinquaginta flagella: si sustulerit centum verberibus subijcitur, & si dominus eius noluerit, addicitur domino seruiturus. In legibus VVisigothorum est, & hæc. Si quis Apiaria in ciuitate, aut in villa forsitan construxerit, & alij damnum intulerit, statim moneatur, vt eas in abditis locis transferre debeat, aut fortè in eodem loco hominibus, aut animalibus damnum inferant. Et qui hæc præcepta, aut testationem neglexerit, & damnum suffocationis in quadrupedes intulerint, quod mortuum fuerit duplum restituant, quod verò debilitatum ille obtineat, & simile damno reddat, & pro iudicis contestatione, quam audire neglexit, quinq; solidos coactus componat.

Vt non redituræ cognoscãtur.

[a] Lib. de Legibus.

PRÆSAGIA.

C SI Apes prope sua aluearia (quòd longius progredi formident) flosculos ad mellificium sedulo excerpant, tempestuosam, ac pluuiam auræ constitutionem augurantur. Hoc nimirum faciunt, vt superueniente aëris prçuisa perturbatione, citò, tutè & iocundè possint euadere. Sũt enim imbecillæ bestiolæ, quę subitas, & violentas temporum mutationes difficulter sustinent. Meminit huius præsagitionis, sed paulo diuerso sensu [a] Aristoteles, cùm inquit:
Præsagiunt Apes, & hyemem, & imbres; cuius rei inditium est, quòd non auolant, sed sere-
,, no adhuc in alueo volutantur: quo apiarij hyemem expectant. [b] Theoprastus tamen id re-
,, petit, quemadmodum nos diximus, Cùm Apes, inquit, non longiùs auolant, sed sereno ad-
,, huc circa alueum volitant, tempestatem futuram monent. Vterq; vt apparet, ex Arato
,, transcripsit, qui ita canebat:

Οὐδ' ἂν ἐπιξυθὰς μεγάλου χειμῶνος ἰόντος
Πρόσσω ποιήσαιντο νομὸν κηροῖο μέλισσαι
Ἀλλ'(αὐτοῦ) μέλιτός τε καὶ ἔργων εἰλίσσονται, id est
Neque sanè subflaue, magna tempestate instante,
Antè facere solent pabulum faui Apes
Sed intus melleq; & structuris occupantur.

Pluuiæ & tempestatis præsagium.

[a] Li. 9. Hist. cap. 40.
[b] Lib. de sig. tempest.

Meminit item Maro:

Nec verò à stabulis pluuia impendente recedunt
D *Longiùs; aut credunt cælo, aduentantibus Euris*
Sed circum tuta sub mœnibus vrbis aquantur,
Excursusq; breues tentant.

Quòd si verò ad pabula longiùs ab vrbe sua, vt Virgilius vocat, euolauerint, præuiderintq; tunc imminentem aliquam turpem tẽpestatem, totis viribus, & quò celeriùs per alarũ debilitatẽ fieri licet, ad alueos suos properant, vt eleganter nobis innuit Silius Italicus, dum ait:

Vt pluuiã fugiant.

Aut vbi Cecropius formidine nubis aquosa
Sparsa super flores examina tollit Hymettus,
Ad dulces ceras, & odora corticis antra
Mellis Apes grauida properant, densoq; volatu
Raucum connexa glomerant ad limina murmur.

,, Alibi quoq; [c] Aristoteles Apes, inquit, solstitia denunciare videntur, suo ad labores egres-
,, su, quòd & melitopolis certo argumento est, quippe quæ tum quietem agant.

[c] Li. de mirab. Auscul.

Digitized by Google

AVGVRIA. E

Quandoo-ſtenta faciant. [a] Lib. 11. cap. 17. [b] Satyr. 13.

APES quoq; ſuo examine dira oſtenta ſæpè, & triſte auſpicium fecêre:nonnunquam tamen felicem euentum habuêre. Tunc autem teſte [a] Plinio oſtenta faciunt priuata, ac publica, vua dependente in domibus templisúe, ſæpè expiata magnis euentibus. Ad quod alluſit [b] Iuuenalis his verſibus:

Egregium ſanctumq́; virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti iam ſub aratro
Piſcibus inuentis, & fœta comparo mula,
Sollicitus tanquam lapides effuderit imber,
Examenq́ Apium longa conſederit vua
Culmine delubri; tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vertice torrens.

Vrbs propter Apes luſtrata. [c] In Orat. de de Aruſpic. reſponſis. In ara ſedẽtes quid portendãt. [d] Lib. 2. de bello ciuili. [e] Lib. 41. [f] Lib. 1. c. 6.

Sed examina quocũq; ſe dimiſiſſent, polluere & infortunare locum credita ſunt; quare quoties in vrbe comparuerunt, luſtratam vrbem ex Sybillinis inſtitutis legimus. Si examen Apum, inquit [c] Cicero, ludis in ſcenam veniſſet, aruſpices acciendos ex Hetruria putaremus: Videmus vniuerſi repẽte examina tanta ſeruorum immiſſa in populum Ro. ſeptum atq; incluſum, & non commouemur? Atq; in Apum fortaſſe examine nos ex Hetruſcorum ſcriptis aruſpices, vt à ſeruitio caueremus, monerent. Pro infelici in primis augurio habebatur, ſi in ara inſediſſent, vt ante pugnam Pharſalicam Pompei cum Cęſare eueniſſe [d] Appianus prodidit:quanquam [e] Dion Nicęus, & [f] Valerius Maximus inter ſigna Pompeij cladem denunciantia ſcribant Apes Pompeij ſignis militaribus inſediſſe. Cneum etiam Pompeium, inquit Valerius, Iupiter omnipotens omnino monuerat, ne cum C. Cæſare vltimam belli fortunam experiri contenderet. Egreſſo à Dyrrachio aduerſa agmini eius fulmina iaciens, examinibus Apum ſigna obſcurando, ſubita triſtitia implicatis militum animis, nocturnis totius exercitus terroribus; ab ipſis altaribus hoſtiarum fuga, &c. Meminit etiam [g] Iulius Obſequens. Calamitoſos quoq; caſus prænotabant Apes, & cladem pernitioſam, quando in nauibus per æquora latæ conſpicerentur: quod de Dione referunt. [h] Plutarchus tamen id paulo aliter refert. At cùm, inquit, examen Apum circa Dionis naues à puppe conſpectum eſſet, de illo ſeparatim ſibi, & amicis explicauit. Timere enim ſe ne res illius gerendæ, cùm honeſtate, quidem plenæ ſint, vbi perfloruerint, breui contabeſcant tempore. Præterea in Bruti caſtris conſpecto examine, aruſpices caſtra mutari voluerunt, ne quid diri portenderent. Refert hoc etiam idem [i] Plutarchus pugnam Bruti, & Caſſij cum Auguſto, & Antonio ad Philippos deſcribens. Oſtentum, inquit, Caſſio in luſtratione infauſtum perhibent factũ: nimirum ei coronam inuerſam à lictore porrectam. Prius quoq; in quodam ſpectaculo, & pompa ferunt eum, qui Caſſij aureum trophæum ferret, corruiſſe. Porro & aues multæ carniuoræ interdiu ſuper caſtra conſpectæ, & examina Apum ad locum quendam intra caſtra conuenerunt: eum locum aruſpices exterminauerunt, ſuſpicionem amolientes, quę militum animos planè occupârat, & ipſum iam Caſſium ab Epicuri decretis ad ſe paulatim ſubducebat. Itaq; ergo in pręſentia prœlio decernere non admodum cogitabat, trahẽdumq; bellum ſuadebat, &c. Et rurſus de poſtrema Bruti cum Antonio pugna, Volumnius, inquit, homo philoſophia imbutus, & qui caſtra Bruti eſt ſecutus, primam Aquilam ait Apum plenam extitiſſe, & cuiuſdam qui primos ordines duceret, brachiũ ſua ſpõte vnguento roſaceo fluxiſſe, fruſtraq; id ſępè abſterſum fuiſse: ante ipſam etiam pugnam duas Aquilas in medio acierum depugnaſſe, incredibiliq; exercituum ſilentio ſpectatas fuiſſe, conceſſiſſe tandem, & fugiſſe eam quę à Bruti parta erat. Pręterea M. Aſinio, vel vt alij legunt Aſilino, M. Acillo Coſs. mutationem teſte [k] Tacito in deterius portendi cognitum eſt crebris prodigijs. Signa enim, ac tentoria militum igne cęleſti arſere. Faſtigio Capitolij examen Apium inſedit. Biformes hominum partus: & Suis fœtus editur cui Accipitrũ vngues erant. Ad quem locum doctiſſimus Iuſtus Lipſius hoc adijcit ſcoliolum: Quod ſemper, inquit, inter portenta, cùm viſum (ſcilicet Apum examen) loco inſolenti. [l] Silium Italicum emendari velim de prodigijs, quæ ante pugnam Cannenſem: F G H

[g] Cap. 124. Prodig. In nauibus ſedentes Apes. [h] In Dione. Caſtra propter Apes mutata. [i] In Bruto. Aquila Apibus plena. Aquilę duę pugnantes. [k] Lib. 12. Annal. Apes faſtigio Capitolij inſidentes. [l] Lib. 8. Silius Italicus correctus.

Obſeditq́ frequens caſtrorum limina Bubo
Nec denſa trepidis abſunt ſe inuoluere nubes:
Ceſſarantq́ Aquilis: non vnus crine coruſco
Regnorum euerſor, rubuit lethale cometes.

ſcribiq; *Nec denſa trepidis Apium ſe inuoluere nubes* *Ceſſarunt Aquilis,* Nubes Apium,

examina

Digitized by Google

A examina vocat, quæ insederunt signa. Sic Lipsius: cui addi potest illud Claudiani de victoria Stiliconis contra Alaricum:

Et si quod fortasse quies neglexerit omen
Addit cura nouis Lapidosos grandinis ictus,
Molitasq; examen Apes.

Iam verò Apes rursus apicem arboris insedisse, oppugnationis futuræ, & teterrimi belli afferre signa, multi annotarunt: idq; Lauri exemplo docuit Virgilius cùm canit: *Apes apicem arboris insidere malum.*

Huius Apes summum densa (mirabile dictu)
Stridore ingenti, liquidum trans æthera vectæ
Obsedere apicem, & pedibus per mutua nexis
Examen subitum ramo frondente pependit.
Continuò vates, Externum cernimus, inquit,
Aduentare virum, & partes petere agmen easdem
Partibus ex ijsdem, & summa dominarier arce.

„ Nonnunquam felicem euentum portenderunt, vt mox subinde patebit. [m] Plinius sedisse in *[m] Lib. 11. cap. 17.*
B castris Drusi Imperatoris scribit, cùm prosperrimè pugnatum apud Arbalonem est, haud-
„ quaquam perpetua, inquit, aruspicum coniectura, qui dirum id ostentum existimant sem-
„ per. Sed aliter [n] Iulius Obsequens. In Germania, inquit, in castris Drusi, examen Apum *[n] Prodig. cap. 132.*
„ in tabernaculo Hostilij Rutilij præfecti castrorum, consedit, ita vt funem prætendentem,
„ præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo per insidias subiecta est. Item [o] Dion Drusum, ait imprudentibus hostibus regionem peragrasse, VVisurgum etiam transiturum, nisi alimentorum inopia hyemis propinquitas, & visum in castris Apum examen deterruisset. Itaq; cum [p] Tacitus scribat Germanicum ad aras barbaras contra Gernos prospere dimicasse; quidam legunt: in castris Germanici imperat. cùm prosperrimè pugnatum ad aras barbaras est. Quidam Arbalonem Salam Germaniæ flumen esse putant, ad quem Drusus Augusti priuignus insignem cladem accepit: quidam Ardfeld VVestphaliç oppidū, quod magis placet ob nominis vicinitatem: quidam deniq; Arusberg, vrbem eiusdem prouinciç. Vt ergo dubium est, nunquid vel prosperitatem, vel infelicitatem Druso portenderit Apum examen, ita contra clarum est, Dionysio, paulò antè quàm regnare cœpit, feliciter oblatum esse, cùm equum è voraginibus, in quas demersus erat, nulla prorsus contentione *[o] Lib. 54.* *[p] Lib. 2. Annal.* *Arbalon quid.* *Felix augurium.*
C extrahere posset; nam cùm id ęgre ferens, longiùs discessisset, audito mox equi hinnitu reuersus, alacrem lætus aspexit, videns in eius iuba examen Apum considere, imperij, quòd oc-
„ cupauit inditium. [q] Aelianus hoc sic refert. Dionysium, inquit, Hermocratis filium, aiunt,
„ flumen equo traiecisse, cumq; in luto equus concideret, eum disiluisse, & ripç cōpotem esse *[q] Lib. 12. Var. Hist. cap. 46.*
„ factum: atq; sic relicto postmodum equo quasi non amplius suo discessisse. Cùm autem se-
„ queretur equus, & hinniret, reuersum esse, cùmq; apprehenderet eius iubam ad ascenden-
„ dum, Apum examen continuò manum circundedisse: atq; de his interroganti, respondisse
„ Dionysio Galeotas, monarchiam ea re pręsignificari. Feliciter quoque Trophonium oraculum, cùm antea prorsus ignoraretur, ex huiusmodi casu, vt refert [r] Pausanias, ad Bœotos eius peruenit notitia. Cùm vnum & alterum iam annum nullis terra imbribus irrigaretur, è singulis ciuitatibus Delphos missi sunt, qui opem implorarent. His siccitatis remedium exposcētibus, Pythius Apollo imperauit, vt Labadean euntes à Trophonio mali auxilium quærerent. Labadean itaq; profecti, cùm oraculū reperire nō possent, Saon quidam Acręphniensis, collegarum natu maximus, cùm Apum examen conspexisset, quocunq; illæ diuertissent, sequi statuit. Vbi igitur eas ad specum aduolantes vidit, & ipse subiēs, oraculum, quod quę- *Trophonij oraculi inuentio.* *[r] In Bœoticis.*
D rebant, illud esse intellexit. Saonem hunc cùm ea quorum caussa missus fuerat, tum sacrorū omnem ritum, & quę inter consulendum fieri fas est, edoctum à Trophonio memorant. Hęc Pausanias. Quæ etiam Apes in ora infantis Platonis aduolarunt, haud dubiam spem eius ma-
„ gnitudinis attulerunt. Sedere, inquit, [s] Plinius, in ore infantis tum etiam Platonis, suauita- *Apes in ore Platonis.*
„ tem illam prædulcis eloquij portendentes. [t] Valerius Maximus verò: Formicis, inquit, Mi- *[s] L. 11. c. 17*
„ dæ iure, meritoq; Apes Platonis prætulerim: illę enim caducæ, ac fragiles; hæ solidæ, & *[t] Lib. 1. c. 6.*
„ æternæ felicitatis indices extiterunt: dormientis in cunis paruuli labellis mel inserendo.
„ Qua re audita, prodigiorum interpretes singularē eloquij suauitatem ore eius emanaturam
„ dixerunt. At mihi quidem illę Apes non montem Hymetum thymi flore redolentem, sed
„ Musarum Heliconios colles, omni genere doctrinæ virentes, dearum instinctu depastæ, ma-
„ ximo ingenio dulcissima alimenta summæ eloquentiæ instillasse videntur. Idem prodigium
„ prout successit, ita recenset [u] Aelianus; Platonem in vlnis ferebat Perictione. Cùm verò *[u] Li. 10. Var. hist. c. 21.*
„ Ariston sacra litaret in Hymetto Musis, aut Nymphis, dum dulcedine rei diuinæ darent

operam, illa Platonem in proximis myrtis, denſis & opacis repoſuit. Cui repente exa- E
men Apum, Hymettij mellis opifices, in os inſidentes, ſuis ſtrepebant bombis: præſi-
gnificantes ita Platonis eloquentiam, & linguæ facundiam. Et rurſus: de Platone, inquit,
dicitur, quod Apes in ipſius ore fauum effecerint. Meminit huius etiam [x] Cicero. Simile
planè augurium Pindaro celeberrimo, ac ſuauiſſimo poëtæ contigiſſe narrant, dicentes cùm
adoleſcentulus eſſet etiamnum, æſtiuoq; tempore Thebis Theſpias iret, æſtu meridiano fa-
tigatum, præ ſomno, ac laſſitudine paululum è via declinaſſe, proſtratusq; cùm dormiret,
aduolantes ad eius os Apes, in labris eius mellificaſſe. [y] Aelianus verò hoc aliter refert,
nimirum Pindarum, cùm è patria domo fuiſſet expoſitus, aluiſſe Apes, pro lacte mella fe-
rentes. Idem de Virgilio adhuc infante canit [z] Pontanus his verſibus:

[x] *Lib. 1. de diuinat.*

Apes Pindarum alentes.

[y] *Li. 12. var. hiſt.*

[z] *Lib. 4. de Stellis.*

Hæc (Meliſſa) *natum gremio excipiens, fluentia mella*
Inſtillat puero, & dulci rore illinit ora.
Ille fauis ducens tenerum de nectare ſuccum
Paulatim ſomno capitur, circumq́; frequentes
Ora vagantur Apes, lectumq́; è flore liquorem
Intingunt labris, & rora madentia fingunt. F

Sed reuera præter Pontanum nemo alius, quod obſeruauerim huc vſq;, de Marone id tra-
dit: puto autem illud ipſum ab eo ſcriptum, vt miram poëtæ eloquentiam naturaliter in-
ditam fuiſſe indicaret, atque ita ſæpè Apes in diſertorum ſcriptorum ora aduolaſſe, & mel-
lificaſſe dicimus. De Lucano poëta, cùm adhuc infans in cunis cubaret, id in eius vita le-
gitur. Hieroni quoque iuſſu patris expoſito, propterea, quòd ex ancilla natus eſſet, ne no-
bilitati paternę dedecori foret, tamen ita humanę opis indigenti, Apes in os mella congeſſe-
re: quo oſtento pater ab aruſpicibus admonitus, filium recolligendum duxit, moribus &
diſciplinis ijs erudiendum curauit, per quas poſtmodum ad præmonſtratam regni maieſta-
tem facilè peruenit. De Diuo Ambroſio illo magno Mediolanenſium Epiſcopo id quoq;
verè narrat Paulinus, qui illius geſta ſcriptis mandauit, diuinamq; viri eloquentiam præ-
monſtraſſe: nam cùm, & [a] ſacra pagina teſtetur in ore Leonis occiſi Apes examen confeciſ-
ſe, & fauum mellis, ſignificata eſt dulcedo doctrinæ, & ſapientiæ Chriſti morituri. Cùm
itaque Apes eo modo, & Platonem, & Ambroſium magni feciſſe videantur, ferentes nem-
pe iudicium, futuros & veridicos, & eloquentiſſimos: tamen nobis non ita viſum eſt Pla-
tonicam doctrinam comparandam Ambroſianæ: cui cum liberalibus diſciplinis acceſſit, & G
Chriſti fides, ſacrarumq; literarum eximia cognitio, qua Platonicos errores confutauit: &
ſi quæ vera docuerat Plato ante Chriſti aduentum, circa rerum diuinarum intelligentiam,
eum non à ſe ſuopteúe ingenio perſcrutatum conſtat, ſed Hieremiæ libris doctrinaq; didi-
ciſſe, Chriſto doctore, vt ipſe idem S. Ambroſius apertiſſimè demonſtrauit Platonico in hac
re confutando, qui ſibi pietatem Chriſtianam aſcribebat, ſuoque auctori Platoni. Beatiſ-
ſimus enim ipſe Ambroſius euidenter aperuit, perſpicuumq; fecit, diſputans cum Platoni-
cis, quidquid philoſophicè de diuinis rebus tradiderat Plato, in Aegypto id didiciſſe ab
Hieremiæ diſcipulis, quos Chriſtus ipſe, ac Spiritus ſanctus edocuerant, cùm de fide illi
narraſſent: ſic enim Ambroſius ipſe habet libro, quem inſcripſit de Sacramentis, ſiue de
prophetia: cuius rei meminit etiam D. [b] Auguſtinus. Apes igitur ſi quid præmonſtrarunt
in Platone futurum, ad eam partem ſpectat, qua humana ſapientia, atque eloquentia inter
philoſophos eminere ſperabatur, vt verè excelluit. At in Ambroſio reuera longè maiora
prænunciauit illud Apum examen, quòd ſcilicet verbum ſpiritusq; Dei diuinarum rerum
integra cognitio ei conferenda per gratiam foret, ac de Chriſto Sacramentis omnibus im-
buendus tam eximia fide, & fæcundia, vt exquiſitè omnia, tùm verbo, tùm ſcripto aperi- H
ret. Tantùm itaque auſim dicere Platonica ab Ambroſianis abeſſe, quantùm Apes ipſæ
ab homine. Meminit huiuſce augurij Baptiſta Mantuanus, qui quoque vitam Ambroſij
ſcripſit, ſed carmine:

Hieron ab Apibus nutritus.

[a] *Iudic. 14.*

Platonis & Ambroſij cõparatio.

Plato quid ab Hieremia propheta didicerit.

[b] *Lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 28.*

Cùm puer in cunis olim dormiret apertis,
Fortè labris examen Apum ſuper illius ora
Sedit, & ingrediens buccas, tenerumq́; palatum
Inueniſſe fauis tectum ſe credidit: at mox
In ſublime volans altos diſceſſit in Auſtros.
Hoc pater augurio lætus, ſi vixeris, inquit,
Chare puer, tua te mittet facundia ad aſtra.

DENO-

Digitized by Google

A

DE NOMINATA.

MELISSA vulgo officinisq; dicta herba, nobis melladella notissima est, vt passim secus fossas viarum enascens. Græci à μελίσσῃ id est Ape μελισσόφυλλον, quasi Apis folium vocant, μελισσοβοτάνιον nonnulli etiam. Plinius priorem dictionem seruat, Melissophyllum latinè etiam nuncupans. Ita vocari putant herbarij, quoniam Apes teste Plinio, & Aristotele hac herba plurimùm delectentur. Aiunt enim, si hac herba aluearia purgentur, non fugituras Apes. Quare eadem ratione Latini etiam Apiastrum reddiderunt. quo nomine Melissophyllum [a] Plinius ab Hygino Apiastrum vocari scribit: quanquam interim ipse inter [b] ea, quæ Apibus gratissima sunt, seorsum melissophyllum, seorsum Apiastrum recenset. Nicander μελίφυλλον nominat, quod mellis folium indicat, quòd hinc nimirum Apes mellis materiam copiosè colligant; alij μελίταιναν, Theocritus μελίτειαν. Dicitur denique

Melissophylli vnde dictum, eiusq; synonyma.
Apiastrum
[a] Lib. 20. cap. 11.
[b] Lib. 21. cap. 9.

B & μέλιττις, & μελῖνος, eadem, vt apparet, ratione. Vuis Apianis scribit [c] Plinius Apes dedisse cognomen, præcipuè earum auidas. Aitq; ex his duo esse genera, lanugine & ipsa pubescere. Distare autem, quòd altera celeriùs maturescat, quanquam & altera properante. Et [d] rursus vbi de quatuordecim generibus dulcium vinorum agit, Passum, inquit, à Cretico Cilicium probatur, & Africum, & in Italia, finitimisq; prouincijs. Fieri certum est ex vua, quam Græci sticam vocant, nos Apianam. Verùm quæ vua isthæc Plinio, & Græcis stica sit, arduum est scire. Ego semper existimaui eam esse, quæ in agro nostro Moscatella vulgò nominatur, quam meam opinionem etiam in quodam opusculo, quod de moschum redolentibus rebus scripsi, inserui, & nunc eò magis id credo, quoniam, & Iacobus Dalechampius priorem Plinij locum commentans, Gallicè id vinum, siue eam vuam potius exponit Moscat, quasi Moscatellam (. Addens insuper eas vuas è vinea longè suauiores esse, quàm pergulis, iugo, arbusto: & nobis reuera nisi è vinea laudantur, & in collibus natæ.) & [e] Andreas Baccius id prorsus approbare confirmareq; videtur: qui inter reliqua, quæ de hoc vino Moscatello scribit: videtur nobis, inquit, rationi esse consentaneum, quòd solum Italicum adeo frugiferum, ac vinis gignendis idoneum, non potuerit vnquam

[c] Li. 14. c. 2.
Vua Apiana.
[d] Cap. 11.
Vua stica.
Vua Moscatella.
[e] Lib. 5. de vinis Italicis.

C hoc nobili vini genere carere: sed exoleto potiùs vetusto nomine (vt momentaneę sunt nominum mutationes, ac studia exolescunt vetera, insurgunt noua) id vini delitiosi genus non aliud extitisse apud veteres, quàm quod à dulcedine, & ab Apum etymologia, ex Apicia fieret vua apud Catonem, quæ & Apiana à Columella, eademq; σίκα à Græcis fuerit nuncupata, ac vinum ipsum Gręcum. Quomodo verò vinum hoc Gręcum ex Apicia siue Apiana vua fiat, & ex moscatella consule eundem Baccium, qui doctissimè ea de re disserit: nobis enim rem explicasse tantùm, & indicasse sufficit. Idem [f] Plinius Catonem scribit brassicæ genera facere tria; vnam extentis folijs, caule magno, alteram crispo folio, quam, inquit, apianam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probare. Eadem tria genera alio postea loco idem [g] Plinius repetit, & quæ Apiana brassica sit explicat quodammodo. In tres species, inquit, diuisere eam (brassicam) Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada vocauerunt à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modicè mollientem. Alteram læam &c. Non itaque Apiana brassica ab Apibus nomen habuit, sed ab ápio, quod selinon Græci dicunt: neque ad hunc locum pertinet, Additum tamen est propter nominis similitudinem.

Vinum moscatellum semper in Italia fuisse Apicia vua.
Vinum Gręcum.
[f] Li. 19. c. 8.
Brassicę genera.
Brassica Apiana.
[g] Li. 20. c. 9.

Nominantur denique [h] Plinio de cedrinis mensis agenti mensæ apiatæ.
D Mensis, inquit, pręcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs. Illud oblongo euenit discursu, ideoque triginæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur. Sunt & vndatim crispę maiore gratia, si Pauonum caudę oculos imitentur. Magna verò post has gratia extra prędictas crispis densa veluti grani congerie, quas ob id Apianas vocant. Iunius, & Dalecampius ita dictas existimant, quod Apum aut Muscarum excrementa passim asperſa imitentur. Addit tamen Dalecampius alios legere Apiculatas, crebris veluti Apiculis notatas.

[h] Lib. 13. cap. 15.
Mensæ apiatæ.
Pantherinę mensæ.

E

MYSTICA.

a Li.3. de re ruſt. c.16.

b In Epigr.

APES Muſis ſacras fuiſſe apud veteres innuit [a] Varro his verbis: Neq; tamen neſciæ ſuæ imbecillitatis, quæ cùm cauſa Muſarum eſſe dicantur volucres, quòd & ſi quando diſplicatæ ſunt, cymbalis & plauſibus numero reducunt in locum vnum. Et vt his Dijs Helicona, atque Olympum attribuerunt homines, ſic his floridos, & incultos natura attribuit montes. Hæc Varro: ſed [b] Claudianus Apes Heliconia quoq; colere vnà cum Muſis ſcribit, mellaq; Helicona nuncupat his verſibus:

Dic mihi Calliope, tanto cur tempore differs,
Pierio meritam ſerto redimere Serenam.
Vile putas donum ſolitam conſurgere gemmis,
Aut rubro radiare mari, ſi floribus ornes
Regina regina comam: ſed floribus illis F
Quos neq; frigoribus Boreas, nec Syrius vrit
Aeſtibus, æterno ſed veris honore rubentes,
Fons Aganippea Parnaſſius educat vnda.
Vnde pia paſcuntur Apes, & prata legentes
Tranſmittunt ſeclis Heliconia mella futuris.

Cur Muſis ſint ſacræ. Cur verò Muſis ſacræ haberentur, alij aliam cauſam afferunt. Multi Varronis exemplo dum crepitaculis in vnum locum reducuntur, eo ſono tanquam muſica, aliqua harmonia affici volunt, quod & Plinius credidit, ſed auditu eas carere nos aſſeruimus. Alij, quos ego ſequi malim, Apes Muſarum volucres putant propter incorruptam virginitatem, & caſtum animi propoſitum, quod antea celebrauimus; vel quòd Muſarum exemplo in montibus degant, locis ſcilicet ab hominum conſortio remotis, qualia ſtudioſi Muſarum diſcipuli amare, & ex quibus mella deferre Apes ſolent. Quod Plutarchus non videtur inficiari dum ait: Indignum verò eſt è culinis & proſtibulis accerſitas voluptates cum his contendendo, dedecus inferre Muſis & Heliconi.

Neq; vero paſtor paſcere conatur pecus: G
Ferroq; ſunt intacta loca.

Apes Cereri ſacræ. Nam mathematicæ hę voluptates verè ſunt paſcua Apum, vitij exſortia. Fuêre item & Cereri ſacræ: nam Pindari interpres, ad hæc verba, οἱ δ' ἐν τούτῳ λόγῳ χρησμὸς ὄρθιος μελίσσας: propriè quidem, inquit, Apes ſacras Cereris miniſtras appellauit, impropriè verò omnes alias propter animalis puritatem. Nam & alibi ſacris eam Apibus delectari ſcribit.

HIEROGLYPHICA.

Populi regi ſuo obedientiſſimi hieroglyphicum.

AEGYPTII illi ſacerdotes, ſi populum qui Regi vbicunq; & per omnia eſſet obſequentiſſimus, ſymbolo aliquo hieroglyphico exprimere vellent, Apem pingebant, ſed non omnem, verùm eam tantùm, qualem laudauit Ariſtoteles, breuem vtiq;, variam & in rotunditatem compactilem. Hoc enim diuinum propè animalculum, ex omnibus alijs animantibus ſolum Regem habet more hominum, & quàm mira fidelitate ei obſequatur, cùm H ſuperiùs abundè ſcriptum ſit, hîc non repeto: ſicut quoq; quanta prudentia Rex earum regni gubernacula teneat, ac beneuolentia. Quare nimirum Regem ſignificare volentes, qui vnanimi benignitate clementiaq; populos ſuos deuinxerit, id per Apum quoque regem facere conſueuerunt.

Regis hieroglyphicum.

a Lib.26. Hierogl.

[a] Pierius Valerianus, ſed ſine authore, per examen Apum Regem indicari ait, quod non credo, ſiquidem totum examẽ populum eiuſq; obſequium erga regem potius denotat. Vbicunque autem conſedit, inquit Plinius, ibi cunctarum caſtra ſunt: hoc eſt, populus fideliter proſequitur, & protegit. Ita verò nomini regio fauorabiles ſunt Apes, vt in

Vt reges ament Apiculæ. cauſa fuerint, ne Oneſili Regis Cyprij caput, quod in ludibrium Amathuſij ſuprà portam vrbis ſuſpenderant, inſepultum diutiùs maneret: in id enim iam exanimatũ, examen Apum, vt ex Herodoto antea narrauimus, mella contulerunt, fauiſq; refarſerunt. Vnde loci incolæ oraculi ſuper hoc requiſiti reſponſo moniti, caput honorificè ſepelierunt, Oneſiloq; quotannis, vt heroi, ſacra inſtituerunt. Habet ſanè multa præterea hieroglyphica Pierius, quę, cùm

ipſe

Digitized by Google

A ipse fecisse videatur, nos, ne quid deesse possit in hoc operis tractatu, quod lectorem iuuare queat, hîc eodem, quo ipse, ordine transcribemus, omisso vno, de regno nempe, quod inter auguria reiecimus, ad quæ planè erat referendum. Addunt nonnulli, inquit, suauem eloquentiam per hieroglyphicum Apis significari. Quanquam Diogenes suæ morem gesturus mordacitati, orationem blandam, vtpote ad fallendum, vel ad gratiam parandam, mellitum laqueum vocitabat. Irridebat is Platonem perlibenter, cui paruulo in cunis dormienti Apes in labellis consedissent, &c. (Recitat autem aliquo, alia exempla, quæ nos inter auguria recensuimus) Et paulò post. Et ita demum, quemcumq; veteres ab eloquentiæ suauitate commendarent, eum ab Apibus enutritum dictitabant. Sic & Theocritus Comatam beatissimũ ait, cui huiusmodi nutricatio contigisset. Apud Hesiodum Musæ amicorum linguis rorem instillant. In castigatis enim exemplaribus, non ἀοιδὴν, sed ἔρσην legitur, vbi interpres ἔρσην, δρόσος interpretatur, ac perinde mel intelligi debere, inde verò eloquentiæ suauitatem. Sanè Pindarus amabile mel Isthmijs posuit ἐν δ' ἐραθυμῷ μέλιτι pro felici successu, quem Iupiter propinat: vbi commentatores gaudium intelligi volunt, quòd ex commendatione, & laudibus percipitur, si præsertim illæ ab eloquenti, & erudito viro optimè prædi-

Eloquẽtiæ hieroglyphicum.
Oratio mel litus laqueus dicta.

B centur: qua quidem voce, teste Themistocle, nulla suauior exaudiri potest. Hactenùs ille. Addo ego: Suidas Xenophontem scribit, Atticam Apem esse apellatam, inde nempe, quòd incredibili, ac mira facundia primus philosophorum vitas, mirabiliaq; & facta, & dicta eorum descripserit. Et Sophoclem legimus non ob aliam causam μελισσομον vocatum esse. [b] Petrarcha Diuos Ambrosium & Augustinum Apes appellat cęlestis faui, & diuini eloquij. Huc item spectat elegantissimus de Nestore (qui Homero, conuenienti & Musis, & poëtis epitheto ἡδυεπὴς, hoc est suauiloquus nominatur) locus [c] Plinij Cæcilij secundi ad Ausonium: » Nam & loquenti tibi, inquit, illa Homerici senis mella profluere, & quæ scribis com- » plere Apes floribus, & innectere videntur. Denique & hoc Apulei. [d] Pylius orator eloquio » comis, experimentis cautus, senecta venerabilis, cui omnes sciebant corpus annis abire, ani- » mum prudentia vigere, verba dulcedine affluere. Eleganter etiam apud [e] Pontanum Lepidina canit:

Xenophon Attica Apis dictus.
Sophocles μελισσόμος dictus.
[b] In Epist.
[c] Li. 4. Epi.
[d] Li. de Deo Socrat.
[e] Pompa. 7.

O Macron nympha hac lepido vt sermone locuta est
Illi mel labris, fauus illi stillat ab ore.

Respondet Macron.

C *O Coniux nympha hac longè est ditissima melle,*
Centum habet hac Apium tabulata, examina centum.

Vt modò ad Pierij hieroglyphica reuertamur, omnium, inquit, consensu receptum est, per Apis hieroglyphicum poëticam intelligere amœnitatem, vt apud Horatium: Fidis enim » manare poëtica mella, &, vt ait doctissimus Varro, Apes causa Musarum esse dicuntur volu- » cres: quod si quando displicatæ sunt, cymbalis & plausibus, & numeris reducuntur in vnum locum. Pindarus hymnorum suauitatem, & elegantiam per mel candido lacte commixtum intelligendum dedit, vbi Nemeis dicit: ἐγῶ τόδ' ἔτοι πέμπω μεμιγμένον μέλι λευκῷ σὺν γάλακτι. Lac ponit Pindarus, quod à natura est, ac perinde genium, & venam indicat. Mel verò, propterea quòd magno Apum labore conficitur, artem & diligentiam significat. Hinc clamat Horatius:

Poëtica amœnitas.
Mel diligẽtiam denotat.

Vos ô
Quintilius sanguis carmen reprendite, quod non
Multa dies & multa litura coërcuit, & quod
Perfectum decies non castigauit ad vnguem.

D Et ipse de se, quantum pertinet ad laborem, & diligentiam, quam scribundis versibus adhiberi ait:

Ego Apis Matinæ More modoq;

Non enim temere vsque adeo assurgit Pindaro tam honorificè, cuius hymnum agnoscat, & vena diuite copiosum, & magno studio, & arte simul elaboratum. Quin suam fert super hoc loco sententiam:

Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: Ego quid studium sine diuite vena,
Nec rude quid possit video ingenium, alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Sic Pierius. Sed quid si etiam poëticam hanc amœnitatem ita per Apis hieroglyphicum intelligamus, vt quemadmodum Apes dulcia instillant mella, ita Musæ carminum dulcedinem elargiri poëtis dicuntur: in quo sensu Pontanus ad Constantiam:

Musarum dona.

Insedere

Digitized by Google

E

Inſedere tuis Apes labellis,
In labris reſidens tuis Meliſſa;
Hyblaeum liquat Atticumq; rorem
Quem ſtillent Paphiaeq; Gratiaeq;.
O qui Caſtalios lacus poëta
Quiq; & Theſpiadum ſititis amnes
Hinc & Caſtalij lacus liquores,
Hinc & Theſpiadum petatis vndas.
Has Conſtantia mollibus labellis
Inſtillat, quibus Attica camena
Rorarunt Venerem ſuam, Charinq;
Quae Muſis comes & comes poëtis.

Futuri ſaeculi beatitudo. Sequitur porro aliud hieroglyphicum inſcriptum ab ipſo: Futuri ſeculi beatitudo; de quo hæc ſcripta reliquit. Quæſierit hîc ſanè aliquis, cur polliceatur dominus ducturum ſe populum ſuum in terram lacte, & melle fluentem: paſſim enim hieroglyphicum aliquid ſapit diuinarum litterarum. Igitur theologi noſtri, referente Heſychio, hoc ad futuri ſæculi delicias beatitudinemq; transferunt, quòd ex cibis, quibus hîc vtimur, nihil his ſuauius dulciuſq; reperitur: tum quia ſine labore comparantur, & nulla indigent præparatione. Nam bona illa abſq; vlla ſolicitudine, ſine dolore, ſtudio nullo, apparatu nullo, conditurae nullius egentia, tanquam effuſo copiæ cornu effunduntur. Aliud. Apes autem quia dulcia tantùm guſtant, ſi paſcentes pingantur, hominem hieroglyphicè ſignificant, qui dulcibus tantùm rebus delectetur, dulciaq; omni cura ſtudioq; perquirat. Horatius cùm dulcedinem, & ſuauitatem, quodq; maximè placeret, exprimere vellet. *Si iuuat & melli eſt*, inquit. [f] Plutarchus: Mulier, ait, quæ viri primo congreſſu territa coniugalem inde copulam ſubfugitat, ſimilis eſt ijs, qui Apicularum aculeis patienter ſe offerunt, mella ipſa reformidant. Ad eandem reſpiciens iucunditatem Catullus, ſuum illum Paſſerem, Lesbiæ ſuæ delicias, cùm maximè lepidum indicare velit, mellitum fuiſſe dicit. Deniq; Virgilianus Damœtas cùm Pollionis amicis optat mella fluere, nihil aliud ſibi vult, niſi vt copioſiſſima rerum omnium, quę ſuauiſſimæ iudicentur, vbertate diteſcat. Egregiè verò Pindaricum eſt, mel pro ſuaui, tranquillo, & maximè expetendo, amabiliq; bono ponere: quare de Olympijs victoribus ait, ὁ νικῶν δὲ λοιπὸν ἀμφὶ βίοτον ἔχει μελιτόεσσαν εὐδίαν. quod exponunt interpretes: victores vitæ reliquum agere in terra melliflua, hoc eſt, tranquilla deinceps ſuauiq; perfrui quiete. Idem cùm κόρον ἔχει καὶ μέλι dixit, mel etiam ſatietatem habet, nihil aliud voluit exprimere, niſi ſupremam quandam ſuauitatem, atq; dulcedinem ineſſe melli, quę tametſi ſupremè delectabilis eſt, ſatietatem tamen afferat: quam ſententiam παραδόξως protulit. Paulò ſecius Horatius ſenſum eundem attigit vbi dixit: *Dulcia ſe in bilem vertunt*: quòd tamen ex phyſica diſciplina eſt ab eo ſumptum. Aiunt enim medici, cibaria dulcia confeſtim in bilem abire. Aliud. Inuenio vitæ proſperitatem, ac inoffenſam valetudinem in longa æui ſpacia productam per hieroglyphicum Apum in fœcundo oleæ ramo conſidentium ſignificari: id quòd mihi Democrati reſponſum in memoriam adducit, qui olim interrogatus, qua ratione quis longiorem vitam aſſequi poſſet: Interiora, reſpondit, melle irriganda, exteriora verò oleo perungenda: quod hieroglyphicè acceptum oſtendit, animum quantacunque fieri poteſt ſuauitate permulcendum, hilaritatemq; vndiquaq; captandam, omniq; prorſus amaritudine atq; acerbitate procul oblegata, neq; quicquam, quod exulceret, intromittendum: corpus verò exercitio conſolidandum, quòd quidem in ocio torpeſcere neceſſe ſit. Nam vt commentario ſuo dictum, oleum inter alia ſignificata, exercitium quoq; denotat. Sed enim Ariſtoxenus Pythagoricos plurimùm melle vſos tradit. Neq; tantùm calidi panis ſuffitu Democritus vitam dies aliquot in amicorum obſequium produxiſſe fertur, verùm & vapore mellis naribus admoto. Omnino autem ferunt, quibus mellis vſus frequentior fuerit vitam diutiùs producere. Contrà verò qui cibis acidis delectentur, breuioris eſſe vitæ. Sanè Cyrnios populos, qui ſcilicet Corſicam incolebant, longæuos vixiſſe tradit Athenæus, quòd aſſiduè mellis vterentur cibo. Nã & Diophanes, qui de re ruſtica libros conſcripſit, longæuos euadere dicit, qui mellis eſitatione delectati fuerint. Præſtat verò in ſenecta ipſa plurimùm pane, & melle paſci: neque enim ſolùm, vt is aſſerit, viuacitatem adiuuat, ſed & ſenſus omnes ſanos, & integros cuſtodit. Quamuis quod ad Athenęum ſpectat, noſtri mel Corſicum dicunt habere aliquid in ſe, quod amaritudinem ſapiat: vnde dixerit Ouidius de neſanda atque exitiali cera:

Homo dulcibus tantũ gaudens.

[f] *Lib. de cõiugalib. præceptis.*

Paſſer mellitus.

Mel quid Pindaro.

Mel ſatietatem habet.

Vitę proſperitatis & lõgę ſanitatis hieroglyphicum.

F

G

H

Oleũ quid ſignet.

Cyrnij longæui cur dicti.

Mel Corſicum quale.

Ite hinc difficiles funebria ligna tabellæ

Tuq;

A *Tuq; negaturis cera referta notis:*
Quam puto de longa collectam flore cicuta
Melle sub infami Corsica misit Apis. Et
Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos,

Maro prius dixerat. Insaniosum mel apud Macronas memorat Xenophon, quod qui copiosiùs edissent, & vomere & excernere cogebantur: neq; quidem omninò stare poterant. Hæc circa id hieroglyphycum Pierius, quorum plęraque nos antea tetigimus. Aliud ex eodem. Sed quoniam trahente rerum fluxu impegimus in mellis uitia, minimè dissimulãdum quod quadragesimis Hebręorum castris Hieronymus putat Ionathan cõtra detestationem patris gustasse mel intellectu mystico, quod scilicet destillat à labijs mulieris meretricis, & sorte deprehensum, vix populi precibus liberatum. Porrò mel non offertur in sacrificijs dei: & cera quæ dulcia continet, non lucebat in tabernaculo, sed oleum purissimum, quod de oliuarum exprimitur amaritudine. Quod verò sit verisimilis Hieronymi coniectura super Ionatha, Aristoteles tum milites plerosque omnes mulierosos esse, tum scriptores rerum, qui recensent Hebręorum mores, gentem eam esse ponunt salacissimam. Sed Ionathan pro innocentia sua dicentem mihi videor audire. Cur igitur ego conquestus palam sum, satis imprudenter fecisse patrem meum, qui populum tam longę addixerit esuritioni, vt vel modico cibo, quem sors obtulisset, suorum vires vetuerit instaurari? Quorsum ulla hîc impudicitia? Nam quomodo ego, qui à Sole exoriente hostes uno tãtùm comitatus famulo, cùm per inaccessas crepidines ad eos irrepsissem, quotquot obuiam habui aggressus, cecidi & in fugam verti, & mox accitis meis, ad vesperam vsque perseuerantissima occidione persecutus sum, quo pacto delicijs & genio vacare potuissem, qui pro summa dei nostri honore, populisque totius incolumitate, ad extremam vsque delassationem confectus eram? quare illa obsecro adulterina, conficta, subdititia, nequaquàm à tam probo, tam pio, tam acri veritatis propugnaculo, tam immeritò de me vnquã cogitata crederitis. Aliud. Vt verò nos mellis damna prosequamur, id etiam addemus, quod Hierosolimitanus Hesychius non poëticam tantùm, verùm omnem gentium doctrinam per mellis Apumuè hieroglyphicum significari tradit, quod in suauitate verborum & eloquij dulcedine tota consistit, rerum autem inanis est. Eoque trahunt Solomonis illud ex prouerbijs. Non respicies ad mulierem meretricem, fauus enim destillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara, quasi absynthium. Quo minus miremur, si qui longo pòst tempore successit, Plato quoque Musas sui temporis meretriculas appellauit. Præceptum verò, vti paulò antè dicebamus, diuinis literis, ne quicquam mellis in sacrificium domino adoleatur, sed in munus primitiæ eius offerri possint. Præcipit enim ex parte, illius sapientię primitias offerri, non autem, pleniùs ea vti, quippè, ut fides nostra non in sapientia hominum consistere videatur, sed in virtute Dei, ut [g] Paulus ait. Ea uerò de causa mel, ut ait Eucherius, in sacrificijs offerri prohibebatur, quia resoluti blandimentis deliciarum aut dulcedine voluptatum, non possunt mysteriorum Dei esse participes. Hinc pascha domini comedi cum amaritudine iubetur, quia sit semper austera districtio. Aliud. Attingemus ea quoq;, quæ complexu rerum possint in orationem absolutam coalescere, ut si quis amaritudinem aliquam, aut infortunium, quod anteactæ uitæ suauissimum otium & tranquillitatem exasperet, per huius generis hieroglyphica explicare voluerit, non alia congruentiùs pictura signoúe vtetur, quàm figurato mellis fauo, de summo cuius absynthium pullulet, herba nimirum amarissima: quod quidem Lucretianum illud sapere videtur, quod in nostræ uitæ conditione frequenter occurrit:

——Medio de fonte leporum
D *Surgit amari aliquid, quod in ipsis faucibus angat.*

Aliud. Commenti sunt nonnulli popularem fugam per examen Apum & subiectum fumũ indicare: quandoquidem Apes nulla re magis consternantur, in fugamque vertuntur, quàm fumo supposito. Atque hac similitudine utitur Apollonius Argonautis in describenda Bebryciorum fuga, simulatque interemptum Amycum conspexere. Aliud. Sed longè suauius illud est, quod per Apes ex cadauerosi Leonis ore prodeuntes innuitur. Pingi potest hoc, vbi quis aut à detractoribus male habitus, insigniorem fuerit existimationem consecutus, aut inimicorum contumelijs affectus clarior euaserit, aut ex illatis iniurijs creuerit. Mordacissimus est enim Leo, violentus & ferox. Apes verò in eius faucibus mellificantes prospera & suauia quæ subsequuntur, indicant. Verùm historia uetus ansam huic hieroglyphico subministrauit, quippe Sanson Dauidanus cùm in ferocissimi Leonis occursum illapsus esset, vltro belluam adortus, eam strangulauit, peremptamque ex publica uia in syluam proximam pertraxit, eamque ibi in abscondito reliquit. Paucis verò post diebus prouectæ belluæ cadauer

Marginal notes: Mel insaniósum. — Meretricis hieroglyphicum. — Ionathan melle gustato vix absoluitur. — Exoticę disciplinę hieroglyphicum. — [g] Epist. 1. ad Corinth. — Mel cur in sacrificijs offerri prohibitum. — De Vitæ dulcedine amarities. — Popularis fuga. — Mel in ore Leonis mortui quid significet.

dauer inuiſurus:eò redijt,vbi mira res oculis obiecta eſt: nam frequens Apum examen in tabidis eius faucibus fauos fabricare occœperant. Vnde illi poſtea quæſtionis argumentum fuit, quam Palæſtinæ iuuentuti diſſoluendam propoſuit. Quî fieri poſſet, ut truculenta immaniſque res, eademq; voraciſſima,ſuauiſſimum èx ore cibū erogaret. Cuius quidem quęſtionis hiſtoriam ſolius vxoris ſilētio crediderat, eius fidem & taciturnitatem exploraturus. Hinc illa mox medio conuiuio, ob rem ab vxore proditam,exclamatio Sanſonis plena acerbitatis exaudita. Nihil eſſe fæmina fallacius. Aliud. Minimè verò prætereūda ſunt etiā alia, quæ ſacris noſtrorum literis traduntur:Qùam dulcia faucibus noſtris eloquia tua ſuper mel & fauum ori meo. Et alibi. Dei dulciora ſuper mel & fauum. Omnis enim prophetia ſuaues cæleſtis doctrinæ fauos & dulcia diuini eloquij mella componit. Et debbora libro Iudicum prophetiæ particeps facta, Apis interpretatur, vt ait Adamantius. Et omnes denique prophetæ ſub Apis nomine comprehenduntur, eorumque faui ea ſunt oracula, quæ literis mandauêre. Atque hoc eſt bonum illud mel, quod comeſſe iubemur. Quicunque enim oracula ea diuina meditatione complectitur, ſcriptis vatum noſtrorum ſermonibus alitur & recreatur, is mandatum id diuinum exequitur, quo pręceptum eſt, Comede mel fili: bonumq; id eſſe re ipſa protinus experitur. Quod autem de Aſſertore noſtro prædictum eſt, mel comedet: mel hic Adamantius noſtra de virtute colloquia ſignificare profitetur. Quotieſcunque enim de abſtinendo à voluptatibus, de domitanda nequitia, de iuſtitia, de prudentia ex animo diſſerimus, ſermonis iſtiuſmodi ſuauitatem libentiſſimè paſcitur Deus, hoſq; liquores aſſiduè ſitibundus inquirit, cui ſi nequitiæ, ſi puſillanimitates, ſi ſcelerum & ſtultitiæ amarulenta pocula propinauerimus, guſtum vt offenſus refugit, & vt fel odioſum auerſatur. Aliud. Et quia moris erat infantes à lauacro ſuſceptos lactis & mellis guſtu primùm imbuere, nonnulli hoc ad concordiæ ſignificationem factum autumant: Tertulliano ita dicente: Inde ſuſceptis lactis & mellis concordiam prægustamus. D. etiam Hieronymus aduerſus Luciferarios de hac ipſa re in hunc modum. Nam & multa alia quæ per traditionem in Eccleſijs obſeruātur, autoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurparunt, vt in lauacro ter caput mergitare, deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam. Id tametſi faciunt iam adulti, quandam tamen infantiæ ſignificationem præ ſe ferunt. Fuit uerò aliquibus mos, ut loco mellis, vinum cum lacte propinaretur. Nam apud Occidentis populos diu obſeruatum eſt, ut tinctis ſacro lauacro ad eius modi innocentiæ, quę præcipua eſt in parua ea ętatula ſimilitudinē quandā, vinum & lac tribueretur. Eoq; Tertull. Eſaiæ dictum trahit. Venite, emite abſq; argento, & abſq; cōmutatione uinū & lac. Aliud. Incorruptam ad hæc virginitatem & caſtū animi propoſitum, per Apem ſignificari id argumento eſt, quod ipſæ homines à coitu olidos acriter oderunt &c. Aliud. Verùm aliud ex Ape hieroglyphicum ponit Eucherius, nempe ſimulacrum eam eſſe adulatoris, vtpotè quæ mel in ore habeat, in occulto caudæ ſpiculum, atque ita homines qui lingua blandiuntur, latenter uerè feriunt, ſignificare: loquendo enim mellis dulcedinem proponunt, re verò ipſa vulnus inferunt. Aliud. Neque defuerunt veteres Theologi, qui Apem ultionis & iracundię ſignum in diuinis litteris eſſe diceret, citatis ex Propheta locis: Et Apis quæ eſt in Aſſur. Et circundederunt me ſicut Apes. Aliud, cui inſcriptum eſt Artificium. Nam illud quod Salomon ait. Vade ad Apem & diſce ab ea quàm laborioſa ſit operatrix, vnicuique manifeſtum eſt artificij ſedulitatiſque illam eſſe hieroglyphicum, Vergilio præſertim naturam eius tam luculenter explicante, ut uerſus eos & decies & centies memoria repetiſſe neminem vnum pœnitere poſſit. Democritus tamen dicacitate, libertateque illa fretus ſua, diligentiam hanc & aſſiduam in reſacienda curam improbaturus, par cos dicebat Apibus eſſe ſimiles, quę vti ſemper uicturæ laborarent. In quam ſententiam Virgilianum illud potiùs detorquerem.

Sic vos non vobis mellificatis Apes.

Aliud. Eſt & ſolſtitij æſtiui hieroglyphicum Apis, quod ſuo ad labores egreſſu, ut apud Ariſtotelem habetur, ſolſtitium id denunciat, eo quippe tempore, quaſi ferias quaſdam celebrent, quieſcentes. Hæc itaq; omnia Pierius Valerianus, quæ ad moralia potiùs, quàm ad Aegyptiorum hieroglyphica pertinent.

Margin notes: Prophetarū oracula. — Prophetæ Apes dicti. — Concordię hieroglyphicum. — Caſtitatis hieroglyphicum. — Adulatoris typus. — Vltiones hieroglyphicum. — Artificij. — Solſtitij hieroglyphicum.

Margin letters: E, F, G, H

MORALIA

A

MORALIA.

APES, quæ non ex vno duntaxat flosculo, sed ex varijs mella sua colligunt, docent nos non omnes omnium virtutes in vnum collatas, sed singulorum suas in singulis suspiciendas, non solùm, quia nemo vnus facilè videt omnia, tantumúe præstat solus, quantum separatim multi; sed etiam quòd clariùs luceant natiua fictitijs, propria alienis, vera fucatis. Faciliùs enim in Isocrate iucunditatem, in Platone copiam, in Demosthene vim natiuam, genuinam ac propriam separatim animaduertas, & imiteris: quàm simul hasce dotes in vnũ Ciceronem imperfectè, languidè, & fucatè translatas. Scitum etiam est illud Zeuxidis, qui cùm Crotoniatis esset picturus Venerem, non vnam aliquam insignem puellam, sed multas sibi proposuit, vt quid in singulis emineret imitaretur; & Homerus cùm Agamemnonem omnibus numeris absolutum non ab vno aliquo deo, sed à multis est mutuatus membra,
B quibus quisq; præstabat. [a] Seneca, vt de liberalibus studijs sit tantum sermo, quicquid le- [a] Epist. 84.
,, ctione collectum est, Stylus, inquit, redigat in corpus. Apes debemus imitari, quæ vagan-
,, tur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt: deinde, quicquid attulere, disponunt, ac
,, per fauos digerunt, &c. & paucis interpositis rursus. Nos quoq; Apes, inquit, debemus imi-
,, tari, & quæcunq; ex diuersa lectione congessimus, separare: meliùs enim distincta seruantur:
,, deinde adhibita ingenij nostri cura, & facultate, in vnum saporem varia illa libamenta con-
,, fundere: vt etiam si apparuerit, vnde sumptum sit, aliud tamen esse, quam vnde sumptum est, appareat. Facetè equidem [b] Lucianus, Platonis, Socratisq; atq; aliorum philosophorũ, [b] In piscatore.
,, à quibus erat vapulaturus, beneficia erga se recensens, inter alia quæ adfert, vbinam, inquit,
,, vel quando vos iniuria affeci, qui semper sum philosophiam admiratus, ac vos ipsos summis
,, extuli laudibus, cùm sermonibus quoq; à vobis derelictis assiduè conuersatus? Quin & hęc
,, ipsa, quæ proloquor, vnde quàm à vobis accepi, ac instar Apiculæ decerpens, hominibus
,, ostendo? at illi laudant, ac vniuscuiusq; florem, vnde, à quo, & quemadmodum collegerim,
,, cognoscunt, neq; oratione ob florigeram hanc messem commendant: sed veriùs vos ipsos,
,, ac prata vestra amœnissima, qui tam varia, & versicolora produxistis, extollunt; quæ si quis
C rectè secernere, connectere, ac concinnare nouerit, ita vt minimè alterum ab altero discre-
,, pet, nunquid cùm tam egregiè à vobis affectus fuerit, obloqui conabitur viris benefactoribus? &c. Sed quemadmodum Apes ad omnes quidem flores aduolant, quanquam interdum amari aliquid, vel acris in se contineant humoris, quales sunt ranunculi, & alij plurimi similes; nihilominus tamen succum quendam vtilem inde exeruunt, ex quo non sine admiratione mel parant, quod dulcissimum est: Sic etiam sedulo magnoq; studio, ac iudicio viris bonis, ac doctis annitendum, vt non solùm ex optimis, ac selectissimis autoribus, sed alijs etiam non adeo commendabilibus scriptis, si quid boni illis insit, omnia ad vnicam vtilitatem publicam colligant, & posteritati commendent, vt hac ratione prodesse plurimis, nemini autem, si fieri queat, nocere possint. Sic [c] Baptista Mantuanus Athenienses ait, vt nihil tandem ipsos lateret, in omnes ferè profectos esse terras, atque more Apum, quæ ex nullis non floribus mella colligunt, domum omni scientiarum genere onustos redijsse, & ab omnibus aliquid didicisse: [c] Li. 1. Dionys. Areop.

Nec minus est, quod naturas cognoscere rerum,
Quòd potuēre oculis homines his collibus orti,
Gens propè cælestis, causas penetrare latentes.
D *Nec sat erat inuenta domi, peregrina secabant*
Aequora, fatidicam Memphim, suppostaq; cancro
Aethiopum regna, & combustam ardore Syenem
Perpetuo, mensam solis, Statuamq; loquentem.
Infinita ibant quæsitum ambage viarum,
Chaldæos etiam, nudisq; habitata sophistis
Trans Indi, trans Ganges aquas deserta petebant
Tanta explorandi sitis & solertia veri.
Prædati tandem sophias orientis & Austri
In Patriam similes Apibus, quæ rura volantes
Per longinqua legunt fluentia mella, redibant.

Atq; etiam Ludouicus Viues, Franciscum Philadelphum propter variam lectionem, atque scientiam

Digitized by Google

ſcientiam laudaturus: Apes, inquit, animalia vatibus multùm cantata, in diuerſos hortos volantes, ex vario florum genere, imitabilem hominibus (vt inquit, Fabius Quintilianus) laborem conficiunt dulciſſimum: planè, ut norunt omnes eas, nobis imitandas (quo & nos dulciſſimum opus efficiamus) boni authores complures proponunt: volant (nec dubium) per plurimos hortos, qui plurimis ornati ſcientijs multos variarum arborũ flores deguſtarunt; vnde quæ faciunt opera, tãto ſunt Apũ melle dulciora, quanto ſpiritalis dulcedo corporea præſtat. Cùm voluiſſet igitur Philelphus mellifica videri Apis, delectatus lectionum diſtinctione, librum hunc (de conuiuijs nempe) omni eloquentia edidit &c. E

[d] *Lib. de Auditione.* Elegãter [d] Plutarchus oportere tradit, copia & vanitate dictionis remota, ipſum perſequi fructum, imitarique non eas, quæ ſerta plectunt, mulierculas, ſed Apes; illæ enim, inquit, florida & odorata ſectantes folia, conſerunt, atque pertexũt opus, iucundum quidem illud, ſed in diem duntaxat durans atque infrugiferum. Hæ ſæpenumerò prata prouolitantes, violarum, roſarum, hyacinthorumque copia conſita, in thymum aſperrimum atque guſtus acerrimi deferuntur, eique adſident mel meditantes flauum, perceptoque vtili ſucco ad ſuum reuolant opus. Eo itaque modo debet ſincerus artiſque ſtudioſus auditor omittere florida & luxurioſa verba, reſque ad actiones ſcenicas aut ſpectacula pertinentes, eaque putare pro pabulo Fucorum ſophiſticen ambiẽtium: animo autem in ipſos orationis ſenſus penetrare, intentionemq; dicentis, & quod vtile eſt atque commodum, ad ſe trahere. F Huc ſpectat doctiſſima illa Poëtarum & Apum cõparatio, quam nobis ſcriptam reliquit [e] M. Antonius Muretus incomparabilis doctrinæ vir, his uerbis: Libenter ac ſæpe faciunt poëtæ, vt ſe quidem Apibus, ſtudium autem ſuum mellificio cuidam comparent. neque ſi quis diligenter inſpiciat, parum multa vtriſque inter ſe ſimilia reperientur. Apes inſtruendis operibus ſuis naturam tantùm magiſtram ſequuntur, artem non adhibent: Sic & poëtæ natura tantùm valent: arte ſi qui ſe poëtarum nomen tueri poſſe confidunt, eos grauiſſimus auctor Plato pronunciat, nihil vnquam egregium ac memorabile effecturos. Itaque Pindarus eo ſe gloriatur aduerſarijs ſuis, Bacchilide nimirum, & Simonide, eſſe ſuperiorem: quòd ipſe natura poëta, illi autem didicerint à magiſtris; in quo tantũ eſſe vult, ut eo potiſſimùm nomine ſe Aquilæ, illos Coruorum ſimiles eſſe dicat. Σόφος, inquit, ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ, λάβροι παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὣς ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον. Apes, niſi irritentur, innocuę ſunt; irritatæ, figunt aculeis eos à quibus læſæ ſunt, & acerbiſſimos eis dolores infligunt. Idẽ poëtis ingenium: nulla, vbi non læduntur, innocentior hominum natio, laceſſiti ita ſe vlciſcuntur, ut interdum eos, quibus offenſi erant, ad mortem adegiſſe narrentur. G Nam præter id quod de Archilocho accepimus, noui ego, qui hac ætate tantũ verſibus ſuis inimico dolorẽ inuſſerit, ut ex eo ille ſit mortuus. Neq; nõ hoc de ſeipſis [f] poëtæ prædicant, quorũ ſunt illa.

[e] *Lib. 8. Var. lect. c. 1.*

[f] *Horatius Epod. 6.*
[g] *Idem lib. 2 Saty. 1.*

Caue, caue; namque in malos aſperrimus,
—— Parata tollo cornua. [g] &
Ne quiſquam noceat cupido mihi pacis. at ille
Qui me commorit: (melius non tangere clamo)
Flebit, & inſignis tota cantabitur vrbe.

Quocirca Plato in Minoe præcipit ijs, qui bonæ famę ſtudioſi ſunt, vt diligenter caueant, ne cum poëtis inimicitias ſuſcipiant. Apes è varijs floribus ſuccum exprimentes, opus dulciſſimum conficiunt: Poëtæ quoq; vagantes per hortos illos Gratiarum & Veneris, de quibus eſt apud Pindarum, & ex ijs belliſſimum quodque carpẽtes, ea concinnant carmina, quibus ne mel quidem ipſum mellitius videri poteſt. Inde [h] igitur illa ſunt.

[h] *Lucre. li. 3.*

Floriferis ut Apes in ſaltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta, H
Aurea perpetua ſemper digniſſima vita.
—— Ego [i] Apis matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, vuidique
Tyburis ripas, operoſa paruus
Carmina fingo.

[i] *Horat. l. 4. Carm. Od. 2.*

Meritò igitur Euſtathius ait Apem ζῶον εἶναι συγγενὲς τῇ ποιήσει, διότι τὸν μόχθον τὸν ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ, καὶ δὲ τὴν τοῦ ἔργου γλυκύτητα, καὶ τὸ τοῦ κηρίου εὐσύνθετον. ὧν πάντων μετέχει καὶ ἡ ποίησις, πόνῳ τε προϊοῦσα, οὐδὲν γὰρ τῶν καλῶν πόνου χωρὶς, ἔχουσα δὲ καὶ γλυκύτητα οὐκ ὀλίγην, ἐναγλαϊζομένη δὲ καὶ τῇ τοῦ μέτρου εὐσυνθεσίᾳ. Eſt etiam cùm poëtæ iucundiſſima quadam allegoria vtentes, poëmata ſua coronas vocant, quibus aiunt ornari, ac redimiri

Digitized by Google

A dimiri à se caput illius, quem laudant: vt in Pythijs: σὺν εὐμενεῖ φ. δέξαι στεφάνωμα τόδε. & alibi sæpe, quod imitatus [k] Horatius dixit: [k] *Lib. 1. Od. 26.*

—— ô quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis;

Deliciæ autem meæ [l] Euripides, Hippolytum quoque de hymno, quo Dianam celebrauerat, ita vt de corona quapiam loquentem facit. [l] *In Hippo. Act. 1.*

Σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
Λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
Ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτά.
Οὐδ' ἦλθέ πω σίδηρος. ἀλλ' ἀκήρατον
Μέλισσα λειμῶν' ἠρινὸν διέρχεται.
Αἰδὼς δὲ ποταμίαισι κηπεύει δρόσοις.
Ὅσοις διδακτὸν μηδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει
B *Τὸ σωφρονεῖν εἴληχεν, εἰς τὰ πάντ' ἀεί,*
Τούτοις δρέπεσθαι, τοῖς κακοῖσι δ' οὐ θέμις.
Ἀλλ' ὦ φίλη δέσποινα χρυσέας κόμης
Ἀνάδημα δέξαι, χειρὸς εὐσεβοῦς ἄπο.

atque equidem hos, si potero, vel potiùs, vtcunque potero, Latinè exprimam: vt etiam ij qui Græcè nesciunt, singularem eorum suauitatem, quoquo modo odorentur. ab ijs autem, qui Græca per se satis intelligunt, valde peto, vt hæc mea, aut ne legant, aut conniuentibus oculis legant.

Tibi hanc corollam diua nexilem fero,
Aptam è virentis pratuli intonsa coma:
Quo neq; proteruum pastor vnquam inigit pecus
Neque falsis vnquam venit acies improba.
Apis vna flores vere libat integros.
Puris honestus quos rigat lymphis pudor.
C *Illis, magistri quos sine opera, perpetem*
Natura docuit ipsa temperantiam
Fas carpere illinc: improbis atq; nefas.
At tu aurea regina vinculum comæ
Amica suscipe, pia quod porgit manus:

Hæc itaque M. Ant. Muretus. Huc spectat præterea locus [m] Platonis, quo Apum more poëtæ volitare dicuntur. Affirmant poëtæ, inquit, se è fontibus quibusdam melleo latice dimanantibus, & quibusdam musarum hortis, & viridarijs, carmina illa decerpere, quæ nobis offerant, quemadmodum & Apes, ipsi quoque poëtæ volitantes. Et verum quidem dicunt. Poëta enim res leuis quædam, & volatilis est, & sacra: neque potest priùs versus condere, quàm correptus Deo fuerit, & extra mentem suam positus, & proinde ipsius mens in seipso ampliùs minimè fuerit. Quamdiu enim quis suis compos est, minimè fieri potest, vt carmina condat, aut vaticinetur. Itaq; non arte quidem multas, & præclaras faciunt, cuiusmodi de Homero commemorant; sed diuina quadam sorte illud tantùm vnusquisq; facere potest, ad quod ipsum Musa impellit. Sic ille. Philosophi præterea Principem cum Ape compararunt. Si quidem quemadmodum hęc mel habet, atq; spiculum; ita bono principi lenitas necessaria est ad bonos contra malorum insolentiam, atq; arrogantiam subleuandos, & seueritas ad improbos coercendos. Sed ipse Saluator noster Iesus Christus, qui princeps principum est, ea quoq; ratione Api similis dicitur, quòd sicut quietis, ac modestis Apes mellificant, & hostes suos aculeo impetunt: ita Christus peccatoribus tartaro concesso iustos ad cęlos accersit. Vel potiùs puer etiamnum Api comparabitur: atque ita [n] Iacobus Vitriacus S.R.E. Cardinalis de pueri proprietatibus loquens in disertissima illa concione de natiuitate Domini, inter alias, ipse autem, inquit, valde dulcis est, & amabilis, dum tanquam puer cogitatur. Vnde in Ecclesiastico; Breuis in volatilibus Apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Initialis dulcedo cordis est natiuitas huius pueri, Apis autem modica est, & Christus paruulus, secundum quod homo: vnde comparat se grano Sinapi in euangelio. Hęc Apis in aluearibus nouis mellificat, quia corda per gratiam innouata dulcedine sua, replet & satiat. Apis laboriosa est, & ociosa animalia propellendo fugat, &

[m] *In Ione.*

D — *Princeps Api similis, & Christus.*

[n] *In vigil. ni.*

I Christus

Christus natus ad laborem, seruum à bono opere torpentem damnat. Apis floribus pascitur, & Christus qui pascitur inter lilia virtutum fragrantia delectatur. Apis secundum regulam, & ordinatè cuncta peragit, & Christus Ecclesiam suam regulariter ordinauit. Monachorum quoque vita sancta, vitam moresq; Apum perquam exactè exprimit, vt disertissimè ostendit D. Ascanius Martinengus Brixianus Canon. Regul. sed quod omnibus Monachis conuenit, ille priuatim Regularibus, quia Regularis erat, ascribit. Nil certè, inquit, expressius Apum exemplum patefacit, quàm Regularium (Monachorum potiùs) claustratam vitam: quæ enim Ambrosius de Republicis prodidit, elegantique narratione prosecutus est, ea de Regulari congregatione interpretari posse non ineptè existimo. Primo itaque in loco inuestigandum nobis est de Regularium communibus legibus, & normis. Communem, inquit, Ambrosius sobolem habent, communem mansionem, communem laborem, communem cibum, communem vitæ seriem, communem voluntatem, communemq; prolem. Perpendam hæc singula. Regulares, vt Apes, communem quandam prosapiam trahunt, quoniam in vnaquaq; congregatione, sicuti omnes vno, & eodem vestimento vestiuntur: ita omnes vnius, & eiusdem nobilitatis sunt censendi. Germina quæ ex diuerso loco in hortum regium complantantur, ipsius tantùm in qua consident, terræ nobilitate insigniuntur: ita Iuuenes, qui ex diuersis prosapijs ad religionem seliguntur, vt in regio solo consiti, Christiq; nobilitatis compotes effecti, nullam de nobilitate sæculi præseferre debent arrogantiam, & fastum, quòd vnum omnes sint in Christo. Communes mansiones habent Regulares, vt Apes, nempe claustrum: Arca Noëtica siquidem sunt claustra, in qua mansiones plures sunt, plures cellulæ, & non nisi bini, & bini exeunt ex sanctis maiorum suorum constitutionibus. Communis est, vt Apibus, labor ipsis Regularibus. Duplex autem est Apum labor, gratam in volatu melodiam reddere, & flores legere: Apes siquidem raucum, sed suauem concentum emittunt: & præcipuum Regularium munus est psallere, suauissimeq; modulari in Ecclesijs eo concentu, de quo Apostolus; Psallam spiritu, psallam & mente. Delibant flores Apes nitidoq; rore pascuntur: & Regularium partes sunt ex patrum sententijs, quasi ex floribus, perpetuis lucubrationibus, intelligentias, tum literales, tum mysticas Scripturarum cum suauitate elicere. Communem cibum habent Apes, rorem scilicet ex floribus haustum, non sine florum succo. Flores tenues parsimoniæ frugalitatisq; sunt indicium, qua Regulares suo in victu præcipuè vtuntur. Ros verò est sacra Scripturarum lectio, qua simul animi reficiuntur, cùm non solæ fauces sumant cibum, sed & aures esuriant Dei verbum. Communem vitæ seriem habent Apes, simul egrediuntur, simul redeunt, simul volant, & quod potissimum est, simili induuntur amictu. Nec siquidem aliæ alas aureas, & aliæ argenteas, seu aliæ candidas, & aliæ rubentes ferunt. Ex quo discant Regulares, quantum in habitu, & indumentis conuenire ipsos deceat; institutionesq; suas in his non violare, quæ maximè eò prospiciunt, ne scandalum pusillis afferatur. Christi vestis inconsutilis erat desuper contexta per totum, vt sciamus, Christi nomen habitumq; ferentium esse vestem, nec vlla temeritate vnquam discernendam, cùm nec milites improbi secare ipsam ausi sint. Communis voluntas est in Apibus, & Regulares vnam sibi constituere debent voluntatem, quę est voluntas Prælati; Atq; sicut Israëlitæ duce columna ignea in nocte, & lucida nube in die per arenosa deserta iter suum conficiebant: ita Prælati voluntatem, nutum, iussaq; prosequi studeant Regulares, quę vtinam clarescat, & fulgeat puritate, & charitate. Communis tandem est Apibus proles, Regulares, vt Apes integritate corporis virginali pollere debent nulloque concubitu misceri, nec libidine resolui. Attamen maximum filiorum examen emittunt Apes, è folijs, & herbis elicientes ore prolem suam: summa, inquam, castitate Regulares clari, filios plures sibi gignunt spiritales, prædicationis, & confessionis munere. Regulares, vt Apes regem sibi eligunt non sorte; ne melioribus peiores casu præferantur; non communibus omnium calculis, quòd imperita multitudo, nec virtutis merita agnoscat, neque emolumenta publicæ vtilitatis rimetur: non tandem successione, quòd eruditus sæpe assumptus non esset, delicijsq; atque adulationibus eneruata stirps illa parum publico prodesset: sed optimatum tandem consilijs, & voto. Debet igitur prælatus talis eligi, qualis ab Apibus regulus earum eligitur, nempe singulari magnitudine, & spetie corporis præstans: magnitudine, quàm & pulchritudine morum celebris, & vocatus à Deo, tanquam Aaron: siquidem is Antistes renunciandus est, qui vt virga Aaron inter cæteros florescat exemplis sanctitatis, & prudentiæ, ac literarum munumentis. Florescat igitur, vt Aaron virga, amygdalaque proferat, adeo vt eius cortex amarus sit; vita nimirum extrinsecus mortificata, & austera; intus autem medulla suauis, & lenis: animus omni mansuetudine, & charitate

Christus Api similis.

Monachi Apes.

præcla-

A præclarus; nam si habet aculeum, videlicet auctoritatem, ea non ad vindicandum, sed ad saluandum vti debet; Naturæ enim lex est, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate in mansuetudine potiuntur. Aculeum igitur habet prælatus, sicut Apum Regulus, quo contumaces, atque obedientiæ rebelles compescat, & puniat. Aculeus correctio est, tum secreta, tum publica, iniunctis etiam iustis pœnis. Hic gladius est versatilis igneus in manu Cherub: versatilis, quia non eadem correctio omnibus adhibenda est, sed alijs lenior, alijs seuerior, nonnullis mitis, quibusdam asperior. Igneus, quia charitas est illi iungenda; In manu Cherub, cùm Prælatus sit Angelus, officioque, & munere Angelico fungatur. Aculeus excommunicatio est, qua perduelles interemit. Hic ensis est ab vtraque parte acutus, cùm non tantùm confodiat animam, à sacramentorum vsu, ex quibus omnis gratia profluit, eam seiungens; sed vt corporis commoda grauiter lædit, cùm à cœtu fidelium, cæterorumq; claustratorum disiungat. Quis verò feratur fructus à Regularibus, ex Apum similitudine prolixiori oratione demonstrat Ambrosius, cuius orationis argumentum est. Apes haustis floribus madidis rore, suis in cellulis gignunt ceram, atque mel. Et præcipuum est Regularium munus ex sacræ scripturæ sensibus, tanquam

Aculeus quid denotet.

B ex floribus, rore spiritus Sancti madefactis, perpetuis suis lucubrationibus elicere ceram, id est, cordis mollitiem, & mel, mentis hilaritatem. Cera enim mirificè ardet, pabulumque est ignis aptissimum. Et cor dum scripturarum contemplationibus emollitum est, diuino amore faciliùs exardescit. Mel autem dulce est; nam nihil dulcius melle; & mens dulcescit, quia suaues sunt intelligentiæ Scripturarum, & nihil dulcius, quàm studijs sacris incumbere. Verùm cera ardens illuminat: ita Regularis diuino amore efflagrans, exemplo vitæ in Ecclesia summopere refulget. Mel verò est medicamentum lene, & cibus pascens: Pari euentu doctrina Catholica ex ore Regularium, corda lenit peccatorum, & mirificam escam mentibus sanis præbet. Vnde Sponsa: Comedi fauum mellis cum lacte meo; quasi ipsi adeò iucundum fuerit mel doctrinæ sibi delatæ, vt quasi lac id suxerit. Hactenus eo modo Apis vita, cum vita claustratorum monachorum congruere ostensa est ex Martinengo, sed idem fecisse videtur mihi longè ante illum D.[o] Io: Chrysostomus his
„ verbis: Quare qui huius portus continua tranquillitate lætantur, quasi gratissimam tem-
„ pestatem tumultus fugiunt vniuersos, nec canentes, atque orantes solùm, sed diuinis
„ etiam libris affixi iucundissimè afficiuntur. choro enim solo dissoluto plærunque alius cum
C Esaia colloquitur, alius cum Apostolis differit, alius ab alijs elaborata lectitat, & philo-
„ sophatur de Deo, de creaturis, de visibilibus, de inuisibilibus, de vtilitate huius vitæ, de
„ beatitudine futura. Ita non brutorum animalium decoctas sibi carnes, vt alantur, assu-
„ munt; sed Dei verba melle, atque fauo iucundiora, melioraque cibo etiam Ioannis, quo
„ in deserto alebatur: hoc mel non syluestres è floribus Apes collegerunt, nec rorem con-
„ coctum suis aluearibus immiserunt, sed spiritus gratia constituens pro fauis, & aluearibus,
„ atque fistulis in animis sanctorum imposuit, vt quicunque vult, continuè possit comedere.
„ Apes igitur imitantes sacrorum fauis librorum circumuolant, magnam inde voluptatem
„ carpentes. Si ergo volueris, qualis hæc mensa illorum sit perdiscere, propriùs ad eos ac-
„ cedas, & senties suauissimas, & spiritualis plenas odoris eructationes illorum. Nullum
„ turpe verbum ab ore illorum vnquam profertur, non dicax, non asperum, sed cælo vni-
„ uersa digna sunt. Quare non ab re quispiam facere poterit, si ora istorum, qui versantur
„ in foro, qui secularium rerum rabie furiunt, cloacis sordidissimis comparet: illorum verò
„ fontibus, vnde riuis liquidissimis fluenta mellis emanent. Sic ille. Cæterùm eodemmet modò claustratarum virginum vita, cum Apibus quadrare dici possit, nam Apes, vt dixi-
D mus, non tantùm non vtuntur venereo inter se complexu, sed coëuntes etiam, ac maximè adulteros oderunt. De qua virginitate loquens D.[p] Ambrosius: Fauus itaque mel-
„ lis, inquit, tua opera componat. Digna enim virginitas, quæ Apibus comparetur: sic
„ laboriosa, sic pudica, sic continens. Rore pascitur Apes, nescit concubitus, mella com-
„ ponit. Ros quoque virgineus est sermo diuinus; quia sicut ros verba Dei descendunt.
„ Pudor virginis est intemerata natura. Partus virginis fœtus labiorum, expers amaritu-
„ dinis, fertilis suauitatis, in commune labor, communis est fructus. Quàm te velim filia
„ imitatricem esse huius Apiculæ, cui cibus flos est, ore soboles legitur, ore componitur?
„ Hanc imitare tu filia, verba tua nullum doli velamen obtendant, nullum habeant frau-
„ dis inuolucrum, vt & puritatem habeant. Hæc & plura Ambrosius. Possunt denique Apes alio adhuc modo religiosos eleganter exprimere. Sicut enim horum insectorum alia futuros imbres præsagiunt, aliæ cibo vehendæ intentæ sunt, alia fabricæ cellarum: Ita illorum etiam alij res cælestes contemplando, futurum Dei iudicium præui-

[o] *Hom. 59. in cap. 21. Mathei.*

Monachæ Apibus similes.

[p] *Lib. prim. de sancta virginitate*

Digitized by Google

dent, alij sibi ipsis intenti, sese sæpe cibo diuino cibant, siue manna sacramentali, assiduisq; E
lectionibus sacris nouum cibum solo à Deo procurant, nonnulli confitentes audiendo, bonaque consilia dando viam ad cœlos sibi parant. Vnde ipsamet pariter sancta Ecclesia Apibus quodammodo comparatur ab eodem Ambrosio his verbis: Manducaui panem » meum cum melle meo. Quòd diuersarum virtutum concretum floribus, illarum Apum, quæ sapientiam prædicant, consono opere congregatum Sancta Ecclesia in fauis condit, vt cibus Christi sit. Etiam iustus ab eodem Apis dicitur, cùm ait. Rectè ergo Dauid ait propheta. Voluntaria oris mei comproba Domine. Oris sui Domino conferens sacrificium voluntarium, eò quòd, vt Apis illa prophetica bonos flores colligere ore consueuerit, fauos ore confingere, mella ore componere, & ex herbis suauibus ore filios legere: quę cùm sit, inquit, robore infirma, sapientiæ prædicatione substantiæ suæ producit ætatem. Veruntamen sapientia melior est melle Apum, vt ipse etiam innuit, dum ait: Fauum distillant labia tua sponsa, & lac sub lingua tua. Os enim iusti destillat sapientiam, de ore iusti suauitatis, & misericordiæ mella procedunt. In ore iusti nullus dolus, nulla fallacia, nulla est amaritudo peccati. Audit Ecclesia verba Christi, audit plebs Dei præcepta sapientis, delectatur alloquij suauitate, moralis disputationis iucunditate mulcetur dicens: F
Quàm dulcia faucibus meis verba tua, super mel & fauum ori meo: quia mel Apum ad horam delectat, sed citò sapor eius vanescit, & plærunque viscera vitiosa læduntur, verborum autem moralium, etsi pungunt mella, non lædunt. Inueniuntur item prophetæ Apes esse. Fingunt siquidem ceras, & mella conficiunt, & si audienti mihi (inquit Origenes) expedit dicere, faui eorum scripturæ sunt, quas reliquerunt. Quòd autem dicitur, Vade ad Apem, istiusmodi est. Est quædam (vt ita dicam) Apis super Apes, & quomodo inter Apes rex quidam est, qui nominatur esse rex: Sic princeps Apum, dominus meus est Iesus Christus, ad quem mittit me spiritus sanctus, vt comedam mel. Iubet nos D. Augustinus velut Apes prudentissimæ ad aluearе Christi fideliter festinare, vt dulcedinem spiritualis mellis ex diuinis lectionibus possimus accipere, cum propheta dicentes, quàm dul- »
cia faucibus meis eloquia tua &c. Contra verò maledicos idem Augustinus sic ait: Sunt qui non vt Apes mella spiritualia colligunt, sed quasi Vespæ crudelia venena diffundunt: quando flammis iracundiæ suæ incenduntur, odium in corde recondunt, murmurationibus alios corrodunt, ventoq; superbiæ se etiam de tranquillitatis, ac patientiæ portu faciunt naufragare. Sic ille. Paruæ, & laboriosæ Apes S. Antonio Patauino pœnitentes referunt, G
quoniam & hi sunt magni laboris, & semper, inquit, aliquid operis faciunt, ne domum suam diabolus inueniat vacuam, & otiosam. Et quemadmodum, vt ait D. Chrysostomus, vbi quidem est cœnum, eo porci concurrunt; vbi autem sunt aromata, & suffitus, Apes illic habitant: ita vbi sunt quidem meretricia cantica, illic congregantur Dæmones; vbi autem cantica spiritualia, illic aduolat spiritus gratia, & os sanctificat animam. Idem explicans hæc D. [q] Pauli verba: Omnis amaritudo & ira, & indignatio & clamor, & blasphemia »
tollatur à vobis cum omni malitia: Quomodo, inquit, in vas, & vestimentum immundum nunquam se dimiserit genus Apum. Propterea enim, & suffitibus, & vnguentis, bonisque odoribus locum aspergunt, qui harum rerum sunt periti, vinisq; suaue olentibus, & alijs omnibus illinunt calathiscos, in quibus sunt insessuræ exeuntes ex aluеis, ne grauis odor, & insuauis eas rursus abigat: Ita etiam in sancto Spiritu. Vas quoddam, & quidem calathiscus est nostra anima referta ad excipienda examina gratiarum spiritualium: sed si sit intus bilis, & amaritudo & ira, euolant examina. Propterea beatus hic, & sapiens Agricola, pulchrè purgat vasa nostra non falcem tenens, neque vllum aliud instrumentum ferreum. Et nos vocat examen hoc spirituale, & congregans ipsum purgat precibus, & laboribus, & alijs omnibus. Vide ergo quomodo expurgat, & emundat cor no- H
strum &c. D. etiam Basilius ab eadem Apum munditia morale captans. Sicut, inquit, fumus fugat Apes, & Columbas expellit fœtor; ita & custodem vitæ nostræ Angelum à nobis exigit lachrymosum, & fœtidum peccatum. Rursus D. [r] Chrysostomus docens, quod infestantem, magnanimiter ferre propter Deum, maius sit, quàm benefacere, non oportet, inquit, mortuum vlcisci, sed orare pro eo, vt eruatur à morte. Nonnè vides Apem, quemadmodum immoritur aculeo? Per illud nos animal docet Deus, ne proximos afficiamus tristitia, ipsi namque priùs mortem excipimus. Et illos quidem fortè paululum lædimus, nos autem non amplius viuemus, quemadmodum nec illud animal. Et si laudat illud scriptura, quod operarium sit asserens, cuius opes reges, & priuati ad sanitatem offerunt: nihil tamen ipsi prodest ne moriatur, sed omnino moriatur est opus. Ergo si illam non liberat malefacientem in reliquis pręstantia, multò minus nos. Fera-

rum

Iustus Apis dictus.

Prophetæ Apes sint.

Pœnitentes cur Apibus similes.

[q] *Comment. in Epist. Pauli ad Ephes. cap. 14. Homil. 15.*

[r] *Homi. 68. ad Pop. Antiochen.*

Digitized by Google

A rum est verè sæuissimarum, nemine quempiam lædente iniuriam incipere; imo verò neque ferarum. Illæ namq; si permittas in deserto se pascere, neque coangustans in necessitatem redegeris, nunquam lædent, nunquam impetent, nunquam mordebunt, sed propriam transibunt viam &c. Ab Apibus itaque discere oportet Christianos nulli malum pro malo reddere, sed vincere in bonum malum. Quemadmodum verò Apes mel in ore ferunt, sed aculeis pungunt, ita quoq; multi etiam lingua blandiuntur, sed percutiunt latenter, de quibus scilicet dicebat [s] David: Circumdederunt me sicut Apes &c. Est autem huiusmodi nequam hominum genus foris candida Columba, intus verò vulpes vafra, & vt dicitur in prouerbio Foris Cato, intus Nero: qui nempe foris benignitatem, & affabilitatem dulcem ostendunt, intus verò reconditam habent malitiam, qua alios perstringunt, & lædunt, quos mulcere videbantur. Vnde Charon apud [t] Lucianum, ciuitates, inquit, conspicio, Apum examinibus similes, in quibus proprium quendam peculiaremq; singuli habent aculeum, quo sibi vicinos pungunt. Quidam autem ex ipsis velut Crabrones agunt, feriuntq; imbecilliorem, & viribus infirmiorem. Dicebat etiam Ariostus.

[s] *Psal. 117.*
[t] *In Charonte.*

Ma non gli dar oltraggio, & apparecchi
B *Cento odirne per vno, e chi ti punge*
Più che punger non suol Vespi ne Pecchi.

[u] Plutarchus asserens vtilem non esse amicorum multitudinem, quando illis nequaquam varia postulantibus, inseruire possimus, & sæpenumerò cùm id non præstetur, quod petunt, sese offensos arbitrantur, & cùm amicitia vera consistat in binario, non autem in grege, quia qui vult coloniam amicorum, in plures inimicos, inquit, incidet, iuxta illud Timesij oraculum quærentis de colonia ducenda, cui responsum fuit: quære examina Apum, Vesparum & habebis abundè. Ita qui amicorum gregem quærunt, incaucti in examina inimicorum incidunt: qui multa Crabronum Apumúe examina habent, sæpenumerò ab aculeis eorum petuntur, & summo dolore afficiuntur, ex eorum veneficis ictibus. Ideo etiam Esaias Assyrios Apes vocat, teste D. [x] Hieronymo: quia, vt Apes stimulum emittunt: sic Assyrij vsu sagittarum erant instructissimi, & velut Apes volantes, & solicitæ ad prælium velociter, & solicitè veniebant. D. [y] Cyrillus, Apis, inquit, gens est Assyriorum. Variegata enim est Apis, & pulchrè colorata, & multis modis notata, ac maculata. Tales quidem ferè, quantum ad amictum, & ornatum pertinet, erant & Assyrij, & Persę: nam & elegantiæ studiosi C erant, & variegatam vestem semper plurimi æstimabant, & præterea erant etiam aculeati.
„ Tangit & eundem locum Eusebius Pamphilus, citans textum Esaiæ: Sibilabit Dominus
„ Muscis in die illa, quæ dominantur in parte fluminis Aegypti: & Api, quæ est in terra Assyriorum. Vbi virorum prius simulacra adorantium animas, inquit, aut etiam quasdā immundas, & infestas potestates, Muscas arbitror nominari: & Muscas Aegiptiacas, quæ sacrificijs, & cruoribus simulacrorum gaudent. Apis verò est animal aculeo armatum, & quod regnandi, ac sub rege degendi, bellandiq; scientiam habet, & vlcisci, ac vulnerare aduersantes idoneum est. Porro Apis eodem planè modo dicta est gentilitas, inquit Iacobus Vitriacus propter mel carnalis voluptatis, adulationis, & seductionis, & aculeum iniquitatis. Habebant enim hypocritæ, & philosophi illius gentis mel in ore, sed aculeum in cauda. Apes, vt diximus hyeme conduntur propter virium imbecillitatem niues geluq; ac flatus Aquilonis ferre non potētes, Vere verò florente faba denuo ad labores exeunt, nullaq; earum est, quę non sedulo laborē suum exerceat, nulla inquam est ociosa, nulla tempus frustra terit, cęterùm antè omnia ex cera cellas faciunt, dein soboli incumbunt, moxq; mella parant. Hyems illud nobis exprimit moraliter tempus, quod fuit ante Seruatoris nostri incarnationem, cùm non-D dum sanctę fidei firmiter iacta essent fundamēta, Apes sanctos, vel tempus gratię notant, faba Virginem, flos ipsum Iesum Christum nostrum Seruatorem. Hyeme enim, siue antę eius incarnationem, cùm etiamnum frigus veræ fidei frigeret, Apes hoc est sancti latitabant in cauernis suis, siquidem sæuissimo Aquiloni, id est, dæmonis tentationibus resistere non poterant, sed postmodum faba hoc est B. Virgine florem proferente, hoc est Iesum Christum vnicum suum filium pariente, & procelloso Aquilonis spiramine cessante, hoc est, profligatis Satanæ tentationibus, lęti ad opera sua exierunt. Sicut Apes triplici crustarum munimine fauos suos muniunt, prima saporis amari, altera diluciore, tertia crassiore, quæ fauorum fundamentum est. Ita boni, & pœnitentes pro munimento fauorum suorum, hoc est bonorum operum, ac virtutum, tres habeant crustas necesse est, primam autem amaram, quæ dolor est verę contritionis, alteram dulcem, quę typus est confessionis, tertiam crassiorem, quę pœnitentiam exprimit. Apes ex floribus tantùm mella sua colligunt, & nullis putidis assident rebus, vnde nisi, vbi degunt, florum sit copia, spe-

[u] *Li. de multit. amic.*
[x] *In Esaiam cap. 7.*
[y] *In Comm. Orat V.*
Gens Assyriorum Api simile.

Digitized by Google

culatores aliò inuestigandum emittunt. Sic viri boni relictis abominatisq; putidis, hoc est peccatis, & peccatoribus in putido peccatorum suorum cœno marcescentibus, floribus odoratis, hoc est, viris sapientia, pietate, alijsq; virtutibus ornatis adhærere debent; & nisi adsint, speculatores aliò mittere, quò nancisci liceat. Apis nocte dormientes vna triplici bombo ad opera solita excitatis summo manè, prædicatoris munus obire videtur, qui manè, hoc est, oriente sole iustitiæ homines in vtramuis aurem dormientes, velut peccatorum mole sopitos triplici bombo, nimirum pœnæ incussa formidine, iuxta illud Horatij: E

Apis dormiétes excitãs quid significet.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ:

demonstrationeq; quàm fragilia sunt, quæ hic possidemus, & quis in ijs possidendis scrupulus existat, item deniq; æternitatis promissione, ad bona faciendum opera excitat. Rursus verò cùm aduesperascit, eadem quæ dormientes excitauit Apis, eodem bombo omnes quietem capere iubet, ac tunc omnes ocyus conticescunt. Ita quoq; nos, cùm vesperascit, hoc est, cùm dies vitæ nostræ declinat, hoc est, cùm annorum mole obruimur, in senectute inquam nostra, ad alucaria nostra, hoc est conscientiæ examinationem deuenire conuenit, bomboq; eiusdem qui nos excitauit, prædicatoris, audito quiescere, & tandem ab ijs, quæ facere solebamus, abstinere. Cùm in opere sunt Apes, rex intus omnia circumit, lictoribus suis stipatus. Eodem modo Sancti Patres, cùm etiamnum laborarent, & velut in ærumna essent ante natum Christum, qui enim erat in cælo lictoribus suis aculeatis, nimirum Angelis aculeum diuini feruoris ferentibus vallatus. Et sicut Apum rex, nisi & totum subsequatur examen, alucare suum non exit, ita pariter Christus videndum se non præbet, nisi ab Apibus suis hoc est, sanctis & angelis comitatus, quod scilicet fiet in tremendo die extremi iudicij. Sed rursus Apum regem cum examine exiturum strepitus triduanus indicat, & Christi exitus ad iudicium per sanctos, & prophetas in Ecclesiæ alueari nunciatus est, idq; per tres dies, id est, tempore naturæ, tempore legis, & tempore gratiæ, & maximè in ipso scietur fine, qnando scilicet maximo buccinarum strepitu totus Apum exercitus murmurabit. Iam verò etiam Apes viso rege animantur, perdito totus exercitus dilabitur. Ita mortuo Christo turbati sunt discipuli, & dispersi, eodemq; viso post resurrectionem gauisi sunt, & animati. Eodemq; modo bonus pastor præsentia sua subditos suos lætificat, moriens dolorem ac tristitiam affert. In aluearibus etiam Fuci sunt, & Fures dictæ Apes, quę mella consumunt, sed si ab Apibus apprehenduntur, necantur. Sic quoque in alueari sanctæ Ecclesiæ eiuscemodi Fuci, furesq; irrepunt, Symoniaci, hypocritæ, hæretici, item ambitiosi, qui mel bonarum Apum absumunt, hoc est, dignitates Ecclesiasticas suffurantur, sed vbi cognoscuntur, falsitatemq; suam produnt, ab alueari eijciuntur. Cùm humidum est ver multiplicatur Apum soboles, sed mellis minus colligunt: contrà cùm ver est siccum, mellis vbertas maior, sobolis verò minor prouentus. Ver illud humidum, prospera nobis tempora denotant, cùm scilicet diuitijs, & delicijs affluimus: siccũ verò contraria illis indicat tempora, quibus nempe paupertatis onere obruimur, aut fortunæ cuiusuis aduersitatibus contristamur: soboles amicorum, mel bonorum facultatumq; index est. Humido itaq; existẽte Vere, hoc est, cùm nobis omnia ex animi nostri sententia eueniunt, non aliter atq; Apes numerosissima nobis proles est, hoc est, vndiq; amici accurrunt, iuxta illud Ouidij:

F

Apes Sanctos Patres denotant.

G

Fucis qui similes.

Census amicitias vtilitate probat.

Vnde tunc mel, hoc est, diuitiæ facilè minuuntur. Contrarijs temporibus, hoc est, sicco existente Vere, vti neq; Apum soboles proficit, itaq; neque nobis amici sunt, mel verò augetur, nobis scilicet rem familiarem amplificare conantibus. Dicebat enim idem Ouidius:

Cùm fueris felix multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris. H

Et Petronius Arbiter:

Cùm fors vna manet, vultum seruatis amici,
Cùm cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Apes amisso aculeo quid denotent.

Apes, vt dictum est amisso aculeo ceu viribus castratæ non tantùm non ampliùs nocere alijs, nec sibi ipsis mellificando prodesse queunt, verùm etiam non diu superuiuunt. Aculei pungentis exemplo conscientiæ nostræ stimulus intelligitur, vel etiam timor domini: quæ duo si amiserimus, omnia in nobis pia bonaq; opera cessabunt, moriemurq; in Deo, quando nec prodesse nobis non possumus absq; timore domini, nec nocere dæmonibus: quia nisi in timore domini tenueris te, citò subuertetur domus tua. Si alueare mundum inuenerint Apes immunda fugientes, in eo libentissimè mellificant, cæteraq; sua opera exercent. Sic Seruator noster Iesus Christus, si in nobis vas mundum, id est, conscientiam puram mũdamq;, innocentem atque castam offenderit, in ea libenter habitat, & mella gratiæ æternæ in eam ingerit.

Digitized by Google

A ingerit. Vnde fortè dicebat Sapientissimus [a] Regum: Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum, habebit amicum Regem. Apes cellas sibi primùm conficiunt, deinde mella: ita quoq; nos antequam mellificare, hoc est opes nobis parare studeamus, cælestia primùm habitacula fabricare, vel saltem quærere debemus, iuxta illud vulgatum; Quęrite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adijcientur vobis. Apes in proprijs tantummodo domicilijs habitãt, & quælibet in suo loco, nec aliena domicilia inuadunt: eodem modo nostrum quilibet sua conditione, & quam Deus obtulit, sorte contentus esse debet, nec ambitione motus, aliena inuadere regna. Apes quoque scripsimus ex verberatorum occisorumq; boum cadaueribus enasci. Quæ sanè generatio moraliter accepta eleganter ad eos torqueri potest, qui martyrum sanctorum exemplo sese veræ fidei adiunxere, & velut ex eorum sanguine nati videntur. Volens enim Deus omnipotens in aluearí Ecclesiæ suæ perditas Apes, hoc est fideles aliquo pacto recuperare, tauros suos, hoc est sanctos martyres tyrannis verberandos, laniandos atq; necandos tradidit, vt ex eorum sanguine ingens, atq; incredibilis Apum, hoc est fidelium vis emanaret. Quot verò millia hominum, exemplo illorum martyrum veram fidem amplexi sint, passim nulla non historia Ecclesiasti-

B ca testis est. Primùm enim Ecclesiæ fundamentum est sanguis Domini nostri Iesu Christi, „ & sanctorum martyrum. Atque ad hunc sensum torqueri potest illud [a] Zachariæ: Tu au- „ tem in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua. In toto Apum examine nullam diximus esse ociosam, & cùm tot diuersa opera conficiant, tamẽ; diuersis inter se muneribus fungantur, nullam alienis insidiari laboribus, nullamq; è rapto viuere, sed proprio labore, propriaq; industria ex stirpibus, & floribus victum sibi parare. Sic in Ecclesia Dei, imo in toto hoc hæmisphęrio nemo semper ocia colere debet, sunt enim puluinar Diaboli, & ea si tollas, periere Cupidinis arcus, vt ille canit; sed quisq; quam didicit artem, & ad quod munus à Deo vocatus est, diligenter exercere atque obire. Quæ certant cum alijs Apes, milites exprimunt & duces, principes, qui vt Apes prę̨liari debent, hoc est suos defendere, & hęreticis, furibusq; se opponere, ne pessimum hoc hominum genus alueare bonarum Apum occupet. Quæ circa victum occupantur, agricolas significant, & mercatores, quorum opera nobis omnibus victus procuratur: sicuti doctores, & prædicatores, quæ futuros explorant imbres: hi enim venturam felicitatem prædicunt bonis, malis contrà aduersitatem æternam. vel istiusmodi præsagientes Apes, eos potiùs in hoc mundo

C significabunt, quorum munus est, prospicere, ne quid in futuro ad victum desideretur, vulgus eos dispensatores nuncupat. Circa mel, & ceram conficienda occupatæ, rursus prędicatores sunt: siquidem vt Apes modò cellas parant rotundas, modò quadras; sic isti doctrina sua sancta cælestes in animis nostris domos extruunt, nunc rotundas propter velocitatem, & obedientiam, nunc quadras propter firmitatem, & constantiam. Deniq; vt Apes ex proprio labore viuunt, nec aliena surripiunt; ita quoq; nos nostra nobis industria prospicere debemus, nec alienis sudoribus inhiare, & si datur occasio, surripere. Quemadmodum verò etiam Apes ex herbis, & floribus mella colligunt, alueiq; sui ostiolum obturant, ne noxia animalia subintrent, atq; opera sua corrumpant, ac absumant. Sic boni quoq; atq; pij flores in alueos suos ferre debent, id est exempla sanctorum, vel sanctas sacrę paginæ sententias, quibus mel æternæ gratiæ parent; debent etiam ita alueorum suorum, id est cordium foramina obstruere, ne noxia animantia, id est, satanæ tentationes irrepant, malæq; cogitationes, atq; peccata. Apes nisi puram limpidamq; potant aquam, & si fæces ibi egesserint, non repetunt. Ita etiam qui verè Christiani sunt, aquam puram, id est sacram theologiam, siue scientiam theologicam imbibere in animum debẽt, in qua nempe veritatis claritas exi-

D stit sine vlla turbulentia, contrà ac in cæteris scientijs. Aquam verò quam semel fæcibus suis conspurcarunt, hoc est mundanis delicijs contaminarunt, vel vbi immiscuerunt varia peccata & vitia, vitare debent, & non ampliùs ex illa bibere. Dictum etiam est Apes sono ęris ceu harmonia, quadam oblectari, eodemq; ad alueum reuocari, si egressæ fuerint. Hæ bonos significant, qui prędicatoris vocem salutaria docentem audiunt ex animo, & harmoniam laudis diuinę; & si de alueo suo, id est à statu gratię relapsi fuerint propter peccata sua, eadem voce facilè reuocantur eò, ibiq; pœnitentiam agunt. Vel potiùs Apes ęris sono gaugaudentes, erunt auari, quibus nummorum sonus gratior est, quàm quid aliud, imo quam ipsius verbi Dei auditio. In quo sensu iurisperitus sanè ijs causidicos Apibus comparat, qui nimirum præ cęteris inhiant pecunijs: cęterùm Apes, [b] inquit, ipsę plausu, & ęris tinnitu alliciuntur maximè, & hoc habent commune cum causidicis, vt sono ęris blandiri sibi gaudeant: ęris verò nomine nunc, & aureos nummos comprehendo. Apes ex quocunque germine flores lectissimos carpunt, spinas reijciunt, vt in cellula fauos

[a] Prouerb. cap. 22.

[a] Cap. 9.

Apes vt agricolas & mercatores denotant.

[b] L. etiam §. de verbor. significat.

Digitized by Google

fauos construant, quibus deinde expressis, mel à cera seiungatur: Ita Christicola sapiens ex E
quocunque euentu sibi vtilia elicit documenta, vt in cellula contemplationis, mel à cera secernat: ex catholico flagitioso, & scelesto, doctrinam hauriet, sed exempla respuet, si probitate emicabit, amplectetur.

SYMBOLA.

Apes circa alueare volantes quid denotent.

APVM aluecus, circa quem plurimę Apes volitent, & ingredi conentur, cum verbis *omnibus idem ardor*, significat hominem, qui vno eodemq; cum socijs suis virtutis amore flagrare demonstrat: nam quemadmodum Apes eodem omnes conatu, ac studio mella, & ceras conficere tentant, cùm ad suam, tùm ad aliorum etiam vtilitatem: ita illi vnanimi voluntate alijs sibiq; ipsis prodesse conantur. Apes autem in hoc symbolo viros probos denotant, & in virtutis studio operantes: mel fructum, quem virtutis studium parit, eundemq; cera significat. Apes vir sceptrum habens in manu respiciens, principatum denotat obtinentem, hæ enim Regem habent, & nihil sine eo operantur, is verò etiam nihil sine senatu agit. Apis libans succum è floribus, cum verbis, *vt prosim*, significat virum, qui omnibus prodesse studet. Eadem euolans ad flores, vt mel referat in alueum, cum verbis: *Sic vos non vobis*, viri similiter symbolum est conantis pro viribus, vt alij quoq; ex operibus eius commoda atq; vtilitatem capiant. Operationes etiam Apum, prudentium dicta sunt, iuxta illud, Fauus mellis, sermones boni. Apud amatores Apis significat amorem pium, & industrium, & qui voluptatem habeat pro fine. Apes videre in somnijs, iustos videre significare volunt: vnam ex ijs videre mellificantem, Regem iucundè imperantem: ab ea se lędi, Cardanus se iudicio damnandum significare asserit. F

EMBLEMATA.

EMBLEMA And. Alciati inscriptum, *Dulcia quandoq; amara fieri:*

Matre procul licita, paulum secesserat infans G
Lydius: hunc dira sed rapuistis Apes.
Venerat hic ad vos, placidas ratus esse volucres
Cùm nec ita immitis vipera sæua foret.
Quæ datis, ah, dulci stimulos pro munere mellis?
Proh dolor. Heu sine te gratia nulla datur.

Duo sunt epigrammata Græca, vnde hoc sumptum est emblema. Antipatri alterum, alterum Bianori, inscriptum εἰς θάνατον. ad quod cùm magis accedere videatur Alciatus, illud apponam.

Κῦρον πεπλανήϑω ἐπιμάζιον ἱμαίνοντα
Ψεῦ βρέφος ὡς ἀδίκως εἵλετε βυγενέες.
Ἡγνοίησεν ὁ δείλαιος εἰς ὑμέας οἷα μέλισσα
Ἐλθεῖν. αἱ δ' ἔχεων ἦτι χερσότεραι.
Ἀντὶ δὲ οἱ βοτῆρες ἐστομάξατε φοίνια κέντρα
Ὦ πικραὶ, γλυκερῆς ἀντίπαλοι χάριτος.

Simile ferè eiusdem ex Theocrito. H

Alueolis dum mella legis, percussit amorem
Furacem mala Apes, & summis spicula liquit
In digitis: tumido gemit at puer anxius vngue.
Et quatit errabundus humum: Veneriq; dolorem
Indicat, & grauiter queritur, quod Apicula paruum
Ipsa inferre animal tam noxia vulnera possit.
Cui videns Venus, Hanc imitaris tu quoq;, dixit
Nate feram; cui das tot noxia vulnera paruus.

Integrum autem est Theocriti eidyllion, cuius titulus est, *Cupido mellilegus.*

Τὸν κλέπταν ποτ' ἔρωτα κακὰ κέντρασε μέλισσα,
Κηρίον ἐκ σίμβλων συλεύμενον. ἄκρα δὲ χειρῶν
Δάκτυλα πάνθ' ὑπένυξεν. Ὁ δ' ἄλγει, καὶ χέρ' ἐφύσση,

Καὶ

Digitized by Google

A Καὶ τᾶν γᾶν ἐπάταξε, καὶ ἅλατο. τᾷ δ' ἀφροδίτᾳ
Δεῖξεν τὰν ὀδύναν, καὶ μέμφετο ὅττιγε τυτθὸν
Θηρίον ἐν τὶ μέλισσα καὶ ἁλίκα τραύματα ποιεῖ..
Χ' ἁ μάτηρ γελάσασα, τίδ' οὐκ ἴσον ἐσσὶ μελίσσαις,
Χ' ὠ τυτθὸς μὲν ἔης, τὰ δὲ τραύματα ἁλίκα ποιεῖς.

Stroza filius admodum venustè vertit sic:

Dum Veneris puer alueolos furatus Hymetti,
Furanti dignum cuspide fixit Apis.
Indoluit grauiter, puerilisq́ ora rigauit
Fletibus, & matri spicula questus ait.
Vnde hæ tantillis vires animantibus? vnde
Exilis possunt lædere aculeolo?
Cui Dea subridens, inquit, non tu quoque nate
Corpore non magno vulnera magna facis?

[a] Iulius Cæsar Scaliger sic, sed ex Moscho, apud quem ego id non reperio: [a] In Farragine.

B *Dum cellas vexat digitis, furtimq́ pusilla*
Surripit argutus mella Cupido manu.
Parca operis vindex securum & plura parantem
Verrere, sæua fero vulnera fixit Apes.
Excutit ille hostem, ac terram pede pulsat, & vda
Ter quater incensam perflat ab ore manum.
Ignea tum lachrymans ostendit vulnera matri
Singultans pressis blæsa superciliis.
Quodque adeò tenui sæuisset barbara telo
Tantula sit tanti vulneris autor Apes.
Cui ridens genetrix: Ne me his incesse querelis,
Tu quoque tam paruus vulnera quanta facis?

Significat autem illud emblema siue εἰδύλλιον Theocriti, voluptati dolorem & calamitatem plerunq; comitem esse: Ita [b] Boëtius quoq; voluptatem stimulis Apum similem facit his versibus, qui ad hunc locum pertinere videntur: [b] Lib. 3. de consola. philos. metro. 7.

C *Habet hic voluptas omnis*
Stimulis agit furentes
Apiumq́ par volantum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Aliud est emblema Alciati inscriptum EX BELLO PAX.

En galea intrepidus, quam miles gesserat, & quæ
Sæpius hostili sparsa cruore fuit.
Parta pace Apibus tenuis concessit in vsum
Alueoli: atq; fauos grataq́ mella gerit.
Arma procul iaceant, fas sit tunc sumere bellum
Quando aliter pacis non potes arte frui.

Emblematibus ascribi etiã potest hoc Scaligeri carmen inscriptum AVARA MILITIA.

Formica & Apes: vtraque deponit in annum;
D *Hanc sedulitas, hanc studium facit virilem.*
Huic alueus: illi satis est cauum pusillum.
Ast vni homini non satis, & dies, & annus.
Nec terra sua propria, vicinaue circum:
Sed protinus vlterius prorogare fines,
Conatur. Erit tamen huic inuenire finem.
Fortasse suis artibus hic erit ferendus:
Ni se miserè, ni populetur ipse sese
Ni in militiam se tribus assibus propinet.

[c] Aliud eiusdem cum verbis *Labor pater fruitionis.* [c] Epidorp. lib. 3.

Formica & Apes nos operaria docebunt
Pro parte laborare, dein frui labore.

EPI-

Digitized by Google

E

EPIGRAMMATA.

EIVSDEM Scaligeri epigramma inscriptum legitur his verbis: *Flores ex diuinitate Pholoës facti lethales.*

Quacunq; aërio per inania munera cliuo
Rorilega saltus solicitatis Apes.
Ah vos decipiat falsi ne floris imago,
Candida qua Pholoa colla reclinat Amor.
Illic frigida vis taxi, & sedere venena
Mascula: nec Cyrno lenior umbra fuit.
Fulgida quinetiam sic fulminis aura corusci
Aura vitalis soluere iura solet.

Aliud Marij Mossę elegantissimum epigramma ex Gręcis desumptum:

Ferrea nostra olim pressis erepta carinis F
Qua Nili fractas testificamur opes.
Ecce Apibus pandans parcis prapandimus aulas
Congesto redolent (quis putet) ara thymo.
Casaris hac ingens laus est, quo vindice pacis
Iucundos fructus arma inimica ferunt.

Aliud Scaligeri inscriptum *Tibi primùm, deinde operario.*

Vt villatica, vel villaticus aluearia castrat
Partim sibi, partim Apibus, dans atq; relinquens,
Sic te ex opera quod redit, hoc tollere fas est
Tum pro meritis plenè operario repones.

ÆNIGMA.

IDEM Scaliger de alueo Apiario tale habet ænigma. G

Nobilis vrbs, populus iusto sub rege laborat,
Vix ades, larga vix numerantur opes.
Non me coctilibus surgentia mœnia plinthis,
Vnica perpetuo sed pede testa capit.
Sape etiam solo cingis me stipite murus,
Sape etiam texto cratibus orbe tegor.
Intus nulla via est, secto qua limite quadret.
In medio tota est, sed sine lite forum.
Ast vbi seditio varijs sub regibus orta est,
Soluitur antiqua relligione fides.

EPITHETA.

APES λασιαὶ hoc est hirtę vocantur Theocrito, à corporis hirsutię: item H à colore ξουθαὶ, id est flauę. A loco Ouidio Atticę dicuntur, Virgilio, Martiali, & Ausonio Cecropię eadem ratione: quia sunt qui putauere primùm visas fuisse in Attica regione, vbi regnauit Cecrops: vnde & mel Atticum, & Hymettium nominatur, nimirùm propter Hymettum Atticæ montem, vt suprà meminimus, quare etiam Hymetti populatrices Martialis elegantissimè cognominauit. Ab Hybla Siciliæ monte Virgilio, Martiali, Ausonio, Pontano alijsq; passim poëtis Hyblęæ dicuntur; Aelio Iulio Crottæ etiam Siculæ Martiali Sicaniæ ab eodem monte:

Florida per varios vt pingitur Hybla colores
Cùm breue Sicania ver populantur Apes.

Quoniam perpetuam colat castitatem, Baptista Mantuanus Inubam vocauit; Claudianus inde fortè piam, Aelius Iulius Crotta simplicem. Ab ingenio Phocilidi ἐργόπονος

&

A & ἀρισοποιὸς. Virgilio Dædala, id est ingeniosa, quo postremo epitheto vsus est Politianus. A laboris assiduitate, Ouidius & Tibullus sedulam vocarũt, quidam item studiosam, Pontanus alacrẽ. Παναχρὶς dicitur apud Callimachum, ut quę omnia florum fastigia peruolitet. Dicuntur & εὐαγέες, id est Agiles, quòd per aërem citò ferãtur & facilè, ut in vulgari Lexico exponitur ex Iani Lascaris viri doctissimi sentẽtia, deducentis ab εὖ, & ἄγω. Scaliger quoq; Apem agilem dixit. A legendis floribus florilegas Ouidio & Crottæ; à rore legendo, rorilegæ Scaligero, à melle ferendo, Ouidio mellifeꝛę: Iano Grutero melligena, Petrarchæ mellificæ; auidę mellis Silio Italico: quia verò mel conficiant, Varro mellis matres nuncupauit. A me, inquit, Rauisius Textor fauisluæ dicuntur dictione, quam finxit Architrenius dicens:

——Pluuioque fauisflua lacte
Filius exilio fessa dedit vbera matri.

A fuga, quam nonnũquam moliuntur, fugaces Claudianus appellauit; à volatus corporisq; leuitate leues Tibullus, Marullus etiam vagas: nonnulli pariter aërias. Dicitur postremò Virgilio, Martiali, Pontano, Baptistæ Fieræ parca: Alciato parua:

B VSVS IN CIBIS: ET IN MEDICINA.

QVÆ ad hasce rubricas pertineant, hîc nõ habemus, dicturi ea fusissimè cùm de melle agemus. Nolo tamen interim latere lectorem incolas Cumanæ regionis Apibus vesci. Si pilos vel barbã citò nasci voles, cinere combustarũ Apum & soricis stercore cum rosaceo linimentum compone, & locum pilis vel cæsarie vestiendum ac decorandum dies aliquot inunge. Poteris addere cinerem corticis auellanę, castaneæ, dactylorum, vel fabalium. Apibus insuper vim aliquam ad amorem conciliandum inesse credebat stolida antiquitas: atque ita Æopulus apud Theocritum susurrans Apicula fieri cupit, inquiens: Barba vt cito nascatur.

——Αἴθε γενοίμαν
Ἁ βομβεῦσα μέλισσα, καὶ ἐς τεὸν ἄντρον ἱκοίμαν.
C *——Vtinam fierem*
Susurrans Apicula, atque in tuum antrum venirem

VSVS IN BELLO.

APES irritatæ quàm asperos acutosq; dolores puncturis suis inferant, nulli non notum est, si irritentur; irritãtur autem maximè, si aluei proijciãtur, vnde sunt qui eos in hostes suos proiecere, vt donec ab Apũ ictibus sese vindicare studerẽt, eos facili modo opprimerent. Tradit [a] Appianus Themyschyrẽses à Lucullianis obsessos, cùm contra eos turribus vterentur Romani & aggeribus & cuniculos tam amplos foderent, ut in eis pugnę cõmitterentur subterraneæ: supernè aperuisse, & per foramina demisisse in operarios vrsas, aliasque bestias & Apum examinã. Cùm Amurates Turcarum rex Albam Græcam oppugnaret, oppidani, teste [b] Bõfinio præter alia, etiam Apum examina in Turcas mittebant, vt aculeis petiti grauiter angerentur. Immo Henrici Imp. Dux obsessus à Giselberto Lothoringiæ rege (lego duce) irrumpentes equites, obiectis Apum aluearibus inhibuit: quarum aculeis in furorem versi equi sessores, ut ait [c] Vitichindus, vel excussere, vel ad pugnandum inutiles reddidere. Anno salutis 1512 auspicijs Emmanuelis Lusitaniæ regis, Lupus Barriga in Mauritaniæ oppidũ Xiamaticense quod appellant Tornli, impetum fecit referẽte [d] Orosio. Hostes cùm se in vltimum discrimen adductos cernerent, aluearia Apum innumerabilia, quibus abundabãt incensa in mœnibus dimisere. Lusitani & alueariorum flammis ambusti & Apũ aculeis stimulati oppugnationem deserere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab hostibus accepere, ne Apibus tantùm ea propugnatio ascribi possit. Ipseque Berriga grauiter vulneratus abscessit.

[a] Lib. de bell. Mithr.
[b] L. 4. dec. 3
D
[c] Li. 1. gest. Sax.
[d] Lib. 8 rer. Emman.

Digitized by Google

E

PROVERBIA.

Cicadam Api comparas.

Τέττιγι μὲν τὴν μέλιτταν συγκρίνεις. id eſt, Cicadæ Apem comparas. Nam Cicada cum maior, tum canora, cùm Apis ſit non modò minuto corpuſculo, verùm etiam pœnè muta. Simile eſt adagium illi αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις, id eſt, Tibiam tubæ comparas. Conuenit vtrumq; in res ſupra modum impares. propterea quòd exilem vocem edat fiſtula, tuba prægrandem. Lucianus vtrumq; attingit his verbis: τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὅσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλούς, καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας, id eſt, Inuenies tantò voce ſuperiorem, quantò tuba ſuperat tibias, Apes Cicadæ.

Aſinus inter Apes.

Ὄνος ἐν μελίτταις, Aſinus inter Apes: Conſimilem habet ſenſum cum hoc: Ὄνος ἐν πιθήκοις, Aſinus inter ſimias. Dici vtrumq; ſolet, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos atq; importunos. Metaphora per ſe liquet, quanquam adagium ab euentu quopiam natum videri poteſt. Meminit Suidas. Nihil autem vetat, quominus etiam vſurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer moleſtum, aut in infortunium aliquod, vnde ſe non F queat extricare.

In Apes incidere.

Εἰς μελίττας ἐκώμασας, id eſt, in Apes inſiliſti. Vbi quis præter opinionem in ingens agmen, velut examen malorum immergitur, quemadmodum euenire ſolet ijs, qui imprudentes in Apum nidos incidunt. Circumuolantibus, & impetentibus vndiq; illis, & fugientem etiam inſequentibus, haud facilè diſcedit ſine vulnere quiſquis inciderit. Solent autem iuuenes commeſſabundi in conuiuium æqualium irruere; quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea, qui ſe proripit in conuiuium filij. Abijt, commeſſatorem haud ſanè commodum præſertim Cteſiphoni.

Neq; mel, neq; Apes.

Μήτε μέλι, μήτε μελίσσας, Neq; mel, neq; Apes. In eos dici ſolitum, qui recuſant incommodum ferre, quod ſit cum commodo quopiam coniunctum. Veluti ſi quis Apes, quòd ſint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortalium ita temperauerunt Superi, vt ſemper incommoditas comes ſit commoditatum. Tryphon Grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatq; ex Sappho poëtria Lesbia: μήτ' ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλιττα: neq; mihi mel, neque Apis. Celebratur minus ad hanc faciens ſententiam. G

Feras quod lædit, & quod prodeſt, perferas.

Eodem pertinet illud Plautinum:

Fortiter malum qui patitur, poſt potitur bonum.

Idem obſcuriùs quidem, ſed tamen eleganter innuit Homerus, vt opinamur per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit: radicis nigræ ſymbolo, laboris moleſtiam ſignificans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, virtutis abſolutæ præmium.

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξένον δὲ μέλισσα

Siren amicum nunciat, Apis hoſpitem.

Quoties complures eadem de re bene ominantur, aut vbi ſuæ quiſq; ſpei blandiens ex quālibet leuibus argumentis diuinat futurum, quod optat. Nam Siren hoc loco non vnam ex illis virginibus Homericis ſignificat; verùm Inſecti genus, Api non diſſimile authore Suida, quanquam apud Heſychium σείρην legitur, non σειρὴν. M. [a] Tullius de re interſe quàm ſimillima hoc protulit prouerbij loco: Vt ſimilia ſunt, & oua ouorum, & Apes Apum. Vbi ſcilicet iocatur in Democriti mundos, vſquequaq; ſimiles inter ſeſe. Simili forma dicunt: Quam ouis eſt oui ſimilis. *Primum Apes abigendæ.* [b] Agathius de bello Gothico. Placebant hæc dicta Vlilago Herulorum præfecto, vnde id vſurpatum prouerbium, & barbarum & parui momenti, vtile tamen, & alicuius energiæ. Identidem prędicabat, primùm abigendas Apes, deinde & mel ſubſtrahendum. Senſit Buzes hoſtium copias aduentantes eſſe ſubmouendas, quo poſſint Aſia potiri, ſumptum à curatoribus Apum, qui quò mel eripiant ex aluearibus, Apes fumo, aut alio quouis modo abigunt. Prouerbialiter quoq; à [c] Platone ſcriptum eſt, *relicto vt Apis aculeo diſcedere.* Si quid, inquit, verum dicere videor aſſentiamini; ſin minus omni ratione mihi aduerſamini, hoc vnum prouidentes, ne ego pro vehementi meo hoc ſtudio, & me & vos in errorem inducam, relictoq; vt Apis aculeo diſcedam, ὥσπερ μέλιττα τὸ κέντρον ἐγκαταλιπὼν οἰχήσομαι. Simile eſt illi adagio: Infixo aculeo fugere: βαλὼν φεύξεσθαι οἴει; id eſt Iaculo immiſſo fugiturum te putas? Metaphora hæc eſt prouerbialis, vbi quis dicto conuitio, ſeu maleficio quopiam peracto, ſtatim ſubducit ſeſe, ne vel tueri cogatur, quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. Erixymachus medicus in conuiuio

[a] In Acad. Quæſt.

[b] Lib. 3.

[c] In Phædone.

uiuio

Digitized

A uiuio Platonis, Aristophani discedere paranti, ne cogeretur, & ipse laudare Cupidinem, ac iocis quibusdam poëticis eludenti: *βαλών γε φαίνῃ ὦ Ἀριστόφανες οἴει ἐκφεύξεσθαι, ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε ὡς δώσων λόγον. ἴσως μέντοι ἂν δόξῃ μοί, ἀφήσω σέ*: Vt videtur, inquit, Aristophanes, immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atq; ita loquere tanquam rationem redditurus. Sanè si mihi videbitur, fortassis te dimittam. Vtitur item aliàs in Phœdone, & in primo de repub. libro quanquam hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorem iniecta aqua discedentem refert, *ταῦτα εἰπὼν ὁ Θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν, ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν ἂν λόγον*. Hæc locutus Thrausymach. in animo habebat discedere, ceu balneator quispiam, offusis in aures copiosis, ac multis verbis. Ac mox eodem in libro: *οἷον ἐμβαλὼν λόγον, ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι*, id est, velut iniecto dicto paras discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in commentario de ijs, qui tardè puniuntur à numine: *ἀλλ' εἰ δ' εἰ βαλών, εἶπεν ἀπηλλάγη καλὸν εἶχε περιορᾶν τὸ βέλος ἐγκείμενον*, id est, quin etiam si discessit, inquit, immisso iaculo, non conuenit telum inhærens negligere. Allusit ad hanc etiam parœmiam [d] Aristoteles. Refellens enim Anaxagoræ sententiam, qui dixisset, infinitum im- [d] Lib. 3. nat.
B motum esse, & in seipso conquiescere. negat satis esse dixisse tantùm, & aufugere, cùm cau- audit.
sam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitum moueri non posset, *εἰ γὰρ*, inquit, *ἱκανόν, τὸν οὕτως εἰπόντα ἀπηλλάχθαι*. Quadrabit igitur in eos, qui velut oracula quædam pronunciant, alijs coniectandi materiam ministrantes, vt qui non interpretentur, quamobrem ita senserint. Translatum videtur ab Apibus, aut Vespis, quæ infixo aculeo statim aufugiunt. Id enim innuit Plato in Phœdone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem, mox equis versis se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud [e] Ciceronem: Scrupulum, inquit, abeunti, sed videbimus. [e] Lib. 4. de Finib. mal. & bonor.
Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertiùs alio in loco: [f] Flacco verò quid profuit? qui valuit tam diù, dum huc prodiret. Mortuus est aculeo iam demisso, ac dicto testimonio. Prouerbialiter item à Theocrito prolatum hoc apparet: [f] In Orat. pro Flacco.

—— οὔτε γὰρ ὕπνος
Οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
Ἄνθεα, ὅσσον ἐμὶν μῶσαι φίλαι. id est

—— Neque enim somnus
C *Nec ver subitum dulcius est: neq; tam Apibus*
Flores, quàm mihi Musæ charæ sunt,

Illud item Plutarchi:

Neque Musca lac, neque fauos Apis amat.

Ἀγρία μέλιττα teste Suida, id est Apis agrestis, dicitur vice prouerbij in valde improbos, & crudeles. Examinis deniq; Apum multitudo in prouerb. ad quod spectat illud [g] Sanazarij: [g] Li. 1. Epig.

Da mihi, quot cœlum stellas, quot littus arenas
Syluaq; quot frondes, gramina campus habet.
Aëre quot volucres, quot sint & in æquore pisces
Quot noua Cecropiæ mella tuentur Apes.

Atq; huc referendum illud [h] Ariosti: [h] Cant. 18. Stan. 16.

V'abunda adhor adhor spessa, com' Ape
La turba, che vi vien per ogni via.

Est & nobis commune aduerbium: Aua (Ape) morta non caga miel: dicitur de ijs, à quibus aliquid expectandum est, donec sunt in viuis: non enim mortua Apis mellificat ampliùs,
D nec talis post mortem prodest alijs.

HISTORICA.

MENNÆ Samnitum prouinciæ Solitario (vt Gregorius tradit) paucula tantùm Apum aluearia cibum ac victum suppeditabant. Quæ cùm Longobardus quidam latro rapuisset, à diabolo obsessus fuit, donec eum suis precibus Menna liberauit, vt scribit [a] Marullus ex [b] Gregorio. Comates in Sicilia heri diuitis pecora pascens, consueuerat nonnunquam Musis, aliquid de gregibus domini offerre. Id cùm resciuisset herus, duriter seruum increpauit. Orat Comates, ne succenseat, fore enim, vt Musarum beneficio omnia cumulatè reddantur. At herus, age, inquit, experiamur, an Musæ te sint alituræ,

[a] Lib. 1. c. 8.
[b] Li. 4. Dial.
Comates arbori mel vsus ab Apibus alitur.

K & seruum

& seruum in arborem excauatam inclusit, atque ab eo discessit, relicto vt fame moriretur. Exacto anno, cùm ad eum locum rediisset, seruum viuum, atq; incolumen inuenit, & multùm fauorum circum eum in arbore, vnde victitauerat inclusus. Apes enim in eam arborem per rimas penetrantes suauiter ipsum aluerant. Refertur hæc historia à [c] Theocrito, qui sic canit: E

[c] Lib. 1. Narrat. Eidyl. 7.

Ἀσεῖ δ' ὥς ποκ' ἔδεκτο τὸν αἰπόλον εὐρέα λάρναξ
Ζωὸν ἐόντα, κακῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ἄνακτος.
Ὥς τέ μιν αἱ σιμαὶ λειμωνόθε φέρβον ἰοῖσαι,
Κέδρον ἐς ἁδεῖαν μαλακοῖς ἄνθεσι μέλισσαι.
Οὕνεκά οἱ γλυκὺ μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.
Ὦ μακαριστὲ Κομάτα, τὺ θην τάδε τερπνὰ πεπόνθεις,
Καὶ τὺ κατεκλάσθης ἐς λάρνακα, καὶ τὺ μελισσᾶν
Κηρία φερβόμενος, ἔτος ὥριον ἐξετέλεσσας.
Cantabitq; quomodo olim exceperit pastorem ampla arca
Viuum, ob malam impietatem heri:
Et quomodo ipsum simæ aluerunt in pratis venientes F
In Cedrum dulcem, mollibus floribus Apes,
Eò quòd illi Musa dulce nectar in os infuderat.
O beate Comata, tibi hæc iucunda acciderunt:
Et tu in arcam inclusus fuisti, atq; tu Apum
Fauis pastus, totum annum exegisti.

Significat autem hæc imago, studia doctrinæ, & scholasticos Deo curæ esse, & ab eo ali, ac defendi, licet in mundo inopes, & destituti videantur. [d] Thomas Bozius Eugubinus asserturus in Eucharistia verum Christi corpus esse, adducit etiam animalia rationis expertia, quæ hanc veritatem suo testimonio consignarunt, atq; inter hæc Apes primo, & secundo exemplo. Primum verò refert ex Cæsario; qui sic scripsit: Cùm mulier quædam simplicis ingenij nonnulla Apum aluearia possideret, neq; illæ redderent expetitum fructum, sed lue quadam tabescentes morerentur; de consilio alterius fœminæ simplicioris, accessit ad Sacerdotem perceptura Eucharistiam: quam sumptam tamen ore continuit, domumq; reuersa extractam collocauit in vno ex aluearijs. Lues cessauit, mella effluebant. Itaque suo tempore mulier, apertis, vt mel educeret, aluearijs, vidit (miranda res) exædificatum ab Apibus sacellum, constructum altare, parietes miro architecturæ artificio suis fenestris apposite suis locis ornatos, ostium, turrim cum suis tintinnabulis, Eucharistiam verò in altari repositam, circumuolabant suaui susurro perstrepentes Apes. tanto miraculo attonita mulier confessa rem detulit ad sacerdotem, qui confluentibus vndiq; multis eo progressus Eucharistiam retulit in ædes sacras. Huic exemplum secundum subijcitur, quod auctor libri Apum, refert. Quidam fures, vt argenteum vasculum, in quo condita erat Eucharistia, auferrunt, & illam secum abstulerunt, sacratissimum verò Christi corpus sub aluearí proiecerunt. Post aliquot dies dominus aluearis videt Apes certis horis sexies demissis operis ad cibos conuehendos totos esse in quodam mellifluo concentu edendo. Cumq; forte de media nocte exsurrexisset, conspicatur super alueare illustrissimam lucem, suauissimeq; super omnem modum modulantes Apes. Rei nouitate insitata, & prorsus admiranda perculsus, Deiq; monitu intimo agitatus rem defert ad Episcopum. Is plurimis secum assumptis eò se conferens, aperto aluearí, videt vasculum elegantissimè effectum è candidissima cera prope aluearis fastigium: in eo reposita erat Eucharistia, circa illud choros Apum circumsonantes, & excubias agentes. Acceptum igitur Episcopus sacramentum maximo cum honore in templum reportauit, quo multi accedentes ab innumeris sunt morbis curati. Hęc ille. Aliud miraculum de hisce Insectis narrat Augustinus cognomento Gallus, sed quod Apes castitatis amatrices esse demonstrat: id autem tale est: Apes in quodam sepulchro (Veronæ in templo S. Cruci sacro) in quo diuerso quidem tempore, nimirum anno 1558, & 1562 sorores duæ clarissimi Iurisperiti Bartholomei Vitalis virgines erant conditæ, per rimas proximi parietis, qui horto erat contiguus, non intrarunt modò, sed mel etiam, fauosq; copiosè admodum inter vtrumq; cadauer, confecerunt, donec tandem anno 1566. fulmine absq; vlla vel cadauerum eorum, vel etiam fauorum læsione apertum, fauos ipsos Apesq; numerosissimè, ac diligentissimè mellificantes coram omnibus demonstraret.

[d] Lib. 14. cap. 3.

Apes eucharistię sacellum ædificant.

G

H

Apes in sepulchro virginum mellificant.

APO-

Digitized by Google

A

APOLOGVS.

IN mellarium ingressus quidam domino absente, fauum abstulit. Hic autem reuersus, vt alueolos vidit inanes, stando quòd in his erat, perscrutabatur. Apes autem è pastu redeuntes, vt deprehenderunt ipsum aculeis percutiebant, pessimeq; tractabant. Hic autem ad eas, ò pessimæ animantes furatum vestros fauos illæsum dimisistis, me verò satagentem vestri percutitis. Fabula significat, sic hominum quosdam ob ignorantiam inimicos non cauere, amicos autem, vt insidiatores repellere.

FABVLOSA.

ARISTÆVS Apollinis filius cùm Euridicę Orphei vxoris amore captus vim ei inferre conaretur, illa per auia fugiens morsu serpentis est occisa, in cuius vltionē Nymphę omnes Apes ipsius perdiderunt: quapropter matris auxilium implorauit, quæ illum ad Protea cōsulendum perduxit: à quo infortunij causam edoctus Euridicem sacrificijs placare iussus est, quod cùm faceret, taurosq; quatuor, & totidem iuuencas immolaret, ingens Apum multitudo è bobus erupit, atque hoc pacto Apes suas recuperauit, vt satis diffusè tradidit [a] Virgilius: quem quilibet per se legere poterit. Fabula verò quo Apes aduolasse dicuntur, atq; os pueri adhuc Iouis melle complesse, inde orta est, quòd Melissa, & Amalthea eius soror, vtraq; Melissei Cretensium regis (qui primus Dijs sacrificauit, ac ritus nouos sacrorumq; pompas introduxit) filia ipsum infantem caprino lacte, & melle nutrierunt: quanquam alij Melissam vnam Oreadum Nympharum fuisse velint, quæ primæ mortales à mutuo carnium esu diuerterunt, cùm in montibus versantes castaneis, & glandibus vescerentur: reuocasse verò in primis Melissam, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneso cæteras Nymphas ad degustandum adhortata est. Isq; cibus cùm suauissimus fuisset visus, tanto gaudio omnes aiunt esse perfusas, vt Apes ipsas de nymphæ nomine Melissas Græci appellauerint. [b] Antonius verò Liberalis Iouem scribit ex Boeo in Creta ab Apibus in antro quodam enutritum fuisse. In Creta, inquit, fertur esse antrum Apibus sacrum, in quo fabulantur Iouem à Rhea editum partu: & vel Deum, vel hominem quenquam præterire, est religio. Certo autem cuiusq; anni tempore plurimus cernitur ex antro effulgens ignis: fieriq; id fabulantur tum, cùm sanguis de Iouis partu efferuescit. Obtinent speluncam eam sacræ Apes, Iouis nutrices. Hoc antrum intrare ausi sunt, Laius, Celeus, & Cerberus, & Aegolius, quamplurimi mellis exhauriendi causa: & corporibus vndiq; ære obtectis, mel Apū hauserunt, Iouisq; viderunt cunabula. Tum & æs circum eorum ruptum est corpora: & Iupiter intonuit fulmenq; intendit. Sed eum Parcæ, ac fas inhibuerunt, quod fas non esset eo loco quemquam mori. Ergo Iupiter eos omnes in auium naturam transtulit: ab ijsq; sunt genera auium, quæ Laij, Colœoi (id est Gracculi) Cerberi, & Aegolij vocantur: suntq; boni auspicij: & præ alijs rebus, quod prædicunt, perficiunt, eò quòd Iouis sanguinem viderunt. Hæc Liberalis.

B — Aristæi fabula.

[a] *Lib. Geor. in fine.*

Iupiter ab Apibus nutritus.

C — [b] *Metamorph. 19.*

D

DE PVNCTVRA APVM, EIVSQVE SYMPTOMATIBVS, ET CVRA.

APES, Vespæ, Crabrones, Oestra, Eruceq; nonnullę morsu puncturaúe vulnerata cute ingentem dolorem inferunt, propter veneni, quod in corpus per corpus immittunt, duritatem, haud semper tamen læthalem, quanquam si quando densiore agmine in hominem inuolent, interficere possunt. Atq; ita intelligendus est [a] Nicander, alijq; qui Apis aculei ictum læthalem esse dicunt. Stesichorus amore nimio conflagrans, quos dolores eiusmodi punctura inferat, congruè ostendit apud [b] Athenæum, sese sine obitu liquescere inquiens, ac si ab Apibus morsus esset. Quin visi sunt, & homines, & animantes ictibus Apum interijsse, quemadmodum supra de Hermonace, & Marco sene scripsimus.

[a] *In Theriacis.*
[b] *Lib. 13. cap. 27.*

 mus.

Digitized by Google

mus, & quemadmodum de boue Ariſtoteles alijq; referunt. Quia itaque ab hiſce Inſectis puncti, aut alioqui icti propter doloris acerbitatem à virulentiore, & lethaliore animali vulnus ſibi inflictum putant: ſciendum, quæ iſtiuſmodi ictus ſigna comitentur. Ingens igitur ſtatim dolor oboritur, qui eouſq; perſeuerat, quoad denticuli aculeiúe in parte relicti, exempti fuerint, rubore pars ſuffunditur, tumore circum attollitur, puſtula deniq; veſiculaúe aſſurgit, vt legere eſt apud principem [c] Auicennam. Aduerſus ictum vtendum extrahentibus, vt ſtercore bubulo aceto macerato, ſucco fici vel mori, ſed valent etiam relaxantia, ſicut ad ictum Veſparum & Crabronum. [d] Dioſcorides adhibet maluam illitam, & farinam hordeaceam cum oleo. Valent exiccantia, vt creta Cimolia, & perfuſio muriæ, & aceti. Vtiliter autem bibi ait Auicenna tenera lauri folia ad drachmas duas ex vino aſtringente. Remedio eſt è veſtigio ictum ſuxiſſe vehementiùs, ſuctuq; infixos aculeos reuulſiſſe: quod ſi ſic reuelli nequeant, locus ſi nihil impediat, incidendus eſt, vel cineres cum fermento oleo ſubacti imponendi. Salubriter etiam in calentem aquam pars demergitur, & per integram ferè horam fouetur, tandemq; aqua marina abluitur. Naſturtium tritum, & impoſitum, dolorem ſedat, humoremq; tumore contentum diſcutit. Sunt qui eadem animalcula trita parti illinunt, & imponunt. Dolor etiam ſtatim ſedabitur, ſi illinantur Muſcæ: idem præſtant fabæ præmanſæ, & impoſitæ. Acetum mel, & ſal calidiſſimè impoſita proſunt, ſi præterea intinctus pannus relinquatur in parte remedio eſt, & ſulphur viuum ſaliua humana ſubactum. Ficuum immaturarum lac melli concorporatum efficacius eſſe putant, multum tamen theriaca illita prȩſtat. Si qui puncti ab Ape, aut Veſpa vel Crabrone fuerint, inquit Sextus [e] philoſophus, lotio infantis cum foueas locum, vbi puncti ſunt. Medetur ijſdem ictibus impoſitio luti ex aceto, panniq; aceto infuſi, & niuis epithema. Non vtatur patiens vino, niſi lymphato. Si calor vehemens ſentitur, accipiat rob ſucci vuæ acerbæ cum pſyllio, vſus lactucarum, vel portulacæ, intuborumq; ex aceto, & ſale modico maximè probatur. Epithema etiã ex ſale, aceto, & bolo Armena plurimùm pollet. Tardiuus laudat rutam vſtam, & ex aqua impoſitam. Confert etiam ſecundum [f] Damaſcenum viriditas ea, quæ naſcitur in ciſternis, & aqua aceto permixta, item folia ſeſami, vel ex eo oleum. [g] Plinius folia paſtinacæ, ictibus illita mederi ſcribit. Lenticula paluſtris appoſita vulneri iuuat plurimùm, magis tamẽ aqua niuis locum lauiſſe prodeſt, donec ſtupidus reddatur, deindeq; camphora, vel aqua roſacea linatur ſæpiùs reiterando. [h] Plinius negari ait ab Apibus pungi, qui aſparago trito cum oleo peruncti fuerint: item qui arborarij [i] Pici roſtrum habeant, & mella eximant ab eiſdem non attingi. Mirum etiam à Scorpione aliquando occiſos, nunquam poſtea ab Apibus Crabronibusq; aut Veſpis feriri.

[c] Li. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 14.
[d] Li. 6. c. 41.
[e] Cap. 17.
[f] Li. 7. c. 19.
[g] Lib. 20. cap. 4.
[h] Lib. 20. cap. 10.
[i] Lib. 31. cap. 16.

E F G

NVMISMATA.

NVMISMATIS, quod hîc priore loco delineatum datur, inſpiciundi poteſtatem mihi fecit Fuluius Capibouius Bonon. antiquitatum non ſtudioſus modò, ſed etiam peritus apprimè. Pendet drachmam vnam, ſiliquas duas. Argenteum eſt. Ab vno latere conſpicitur Apis expanſis alis, velut volans. À dextra capitis E, à ſiniſtra Φ. Ab altero ceruus erecto capite, cornibus proceris, palmaq; procera, & comata, fructibus prægnans, cum hac dictione ΔΗΜΗΤΡΙΟ. Demetrij itaque nummus eſt. Demetrij verò multi: Capibouius, vel ad Syriȩ reges, vel ad regem Macedonum Antigoni filium pertinere putat, ac ita fermè myſteriũ nummi interpretatur. Ceruus ille velut velociter curſurus celeritatem Demetrij in peragendis bellis, aut etiã morum comitatem, incolumitatem, ac regni diuturnitatem denotare videtur. quoniam cerui cornua potentiæ, imperijq; inditia ſint, argumento illius, quod Venetorum Dux geſtat, regiæ potentiæ ſymbolum. Palma grauida dactylis ſuis terræ fertilitatem; ac ſimul etiam vitæ diuturnitatem regi auguratur; palmarum enim vita diuturna eſt. Apis Demetrij erga populum ſtudium, clementiamq;, & qui nocere, & nolit, & neſciat, quoniam Apum rex aculeum non habeat. Litteris E & Φ, vel Epheſus ſignificatur vrbs, in qua cuſus fuerit H

A

B

C

sit numus, vel ἔφορος, id est, præses vrbis, siue præfectus. Secundo loco expressum numum similiter argenteum, formaq; & pondere, cæterisq; superiori consimilem, sed nomine, ac palmæ icone differentem videndi copiam fecit Iulius Cæsar Velius, ciuis Bononiensis in antiquitatibus enodandis valde versatus. Loco ΔΗΜΗΤΡΙΟ, habet ΚΑΛΛΙΣΤΡΑ. & palma sex tantùm ramis instructa est, vtpotè quæ crescere etiamnum habeat. De Callistrato verò obscurior est memoria. Legimus interim apud * Aristotelem Callistratum quendam cùm in Macedonia magistratum gereret, fecisse vt portorium duplo veniret eius, quod antea veniebat. Quare suspicandum esse apparet, à magistratu eo in illius honorem cusum esse eum nummum, ad beneficij scilicet præstiti memoriam. Hubertus Goltzius inter alia Siciliæ, & Magnæ Græciæ numismata, nonnulla etiam depingit cum insectis volucribus, quæ quanquam ille Muscas, vel Cicadas esse iudicet; ego tamen Apes esse potiùs opinor.

* Lib. 2. Oeconom.

D Ecquid enim Musca in numis significaret? Cicadæ si essent, latiori, & maiori corpore pingerentur. Numisma itaq; tertio à nobis expressum loco, argenteum, Messanensium est, vt indicat inscriptio in vtroque latere. A fronte enim, vbi leporis est icon arrectis auribus, & pedibus ad cursum institutis, & Insecti volucris (quod Apem esse iudicaui, licet aluo pictum sit proceriori, procerioribusq; antennis, & exiliori item capite quàm par est) circumscriptū legitur ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. A tergo bigæ insistit uir, habenas, & scuticam manibus tenens, quibus duas mulas iunctas ad cursum incitat: infra quem duo sunt delphini. Goltzius numum ab Anaxila Messanensium principe cusum tradit, eumq; cùm in Olympijs, mulabus vicisset, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Messanam reuersum, numum hunc cum binis iunctis mulabus signari iussisse: partem verò eiusdem alteram Leporem habere, quia cùm Sicilia prius Lepores non gigneret, Anaxilas eos prius à se importatos nutrierit. Sed de Insecto nihil, nihil item de delphinis. Sed vtrorumq; ibi copiam esse, vulgò est notissimum. Delphinorum quotannis in Sicilia venatio instituitur: melle Hyblęo nihil in orbe celebrius: vnde est,

Numismata cum insectis volucribus.

Anaxilæ numus.

Digitized by Google

de est, quòd Apem esse diuinem, quin certo mihi persuadeam. In hac parte scriptum est ΜΕΣΣΑΝΟ. In multis Neapolitanorum nummis ab eodem Goltzio depictis Minotaurus cernitur laureo serto à victoria donandus, & Diana ab altera eorum parte, quemadmodum etiam in hîc à me depicto, in quo inter pedes Minotauri legitur ΓΑΑ. sub ijsdem verò ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. In altera parte ΑΡΤΕΜΙΣ. vbi post Dianæ caput conspicitur figura insecti volantis, quod quoq; Apem esse iudicaui, propter regionis clementiam, fœcunditatemq; qua ceu commendatissimam à veteribus celebratam cernimus, tanto scribentium consensu, vt vel hinc nonnulli non modò Italiæ, sed totius terrarum orbis pulcherrimam vocare non dubitarint. Nihil enim mollius cælo Campano, aut clementius: nam bis floribus vernat, nihil solo vberius, vt mirum non debeat videri, si per Apem bis ibi omnia florere Indicauerint. Ex floribus enim sua opera hauriunt hæc volucria. Minotauri figura opinatur Goltzius Neapolitanos originem suam ad Theseum, maioresq; suos Athenienses, quorum coloni Chalcidenses erant, voluisse referre: super qua re ipse consulendus est. In tertio Brutiorum nũmo ab eodẽ authore sculpto, ab vno latere cernitur Iuno regina cũ volatili insecto, quod inquit ille, forsan Cicada fuerit, quòd in agro Rhegino, qui & ipse Brutiorum erat, ob Iunonis, quam multa religione, & cum silentio Brutij colebant, reuerentiam silere Cicadæ crederentur, & obmutescere, quæ vltra flumen in Locris canoræ essent. Sed cùm Apem potiùs, quòd depingitur insectum, quàm Cicadam referat, ego Apem esse dicerem, indicasseq; hac Brutios, cùm olim ipsis cibus esset tantùm venatica præda, potum suum fuisse mellis, & fontium liquorem, eoq; ad labores bellicos induratos fuisse. Ab altera parte est imago Iouis hastam sinistra tenentis erectam, dextra femori incumbentis, & sinistro pede cespiti cuiquam insistentis. A dextra eius est Aquila expansis alis, pedibus laureum sertum prehendens, à sinistra scriptum est ΒΡΕΤΙΩΝ. Inter Metapontinorum numismata, quæ idem Goltzius edidit, nonum, & decimum insculptum habent volatile insectum. In nono ab auerso latere facies Martis est (ni fallor) galeati, & in galeæ vertice depictam habentis Sirenem; ante scriptum est ΤΟ. ab aduerso latere duæ sunt spicæ tritici aristati, & insecti Culiciformis. Diuino tamen Apem voluisse exprimere, qui id priùs pinxerunt. Quid enim Culex? Nam vt agri Metapontinorum fertilitatem spicæ illæ triticeæ significant, ita quoque Apis mellis ibidem redundantiã fuisse indicat. Ad latera scriptum est ΜΕΤΑ. In decimo eorundem numo, à nobis nouissimo loco depicto Apis icon rectiùs exprimitur, vt per hanc superior restituẽda videri possit: Hîc supra triticeas spicas eadem inscriptio legitur. Ab altera parte Mars est galeatus, vt in superiori, sed pro Sirene depingitur in galea hippocampus, & à dextro latere scriptum est ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ.

Campaniæ amœnitas.

Metapontinorum agri fertilitas.

E F G

DE MELLE. Cap. II.

RES non tantummodò ardua, ac difficilis erat de melle, & cera, in Apum historia agere (nam duos hosce saluberrimos succos, atq; hominibus vtilissimos illis debemus), verùm etiam, maximam, quam semper euitare studui, confusionem paritura. Quamobrem, quæ de melle priuatim, item quæ priuatim de cera ab autoribus sunt tradita; ego pariter priuatim mihi tradenda esse censui, vt omnis, quo ad fieri licebit, confusio euitetur.

ÆQVIVOCA. H

SVCCVS Lilij, qui flore expressus est, ab alijs mel vocatur, authore [a] Plinio, cuius hæc ipsa verba sunt, ab alijs Syrium, ad emolliendas vuluas, sudoresq; faciendos, & suppurationes coquendas. [b] Theoprastus, plantam mel frugum appellat, atque inter loti genera recenset his verbis. Quædam enim formis pluribus constant, quanquam nomen vnum sortiantur, vt ita fermè æquiuoca sint, ceu lotus. Huius enim genera plura redundant, folio, caule, flore fructuq; discreta. Inter quæ vel illud redditur, quod mel frugum appellatur, diuersis tum viribus in vsu cibario, tùm quòd non eadem loca desideret. Non desunt, inquit, [c] Matthiolus, qui trifolium odoratum esse velint. Aliud est mel frugum apud [d] Plinium. Panicum, inquit, Diocles medicus mel frugum appellauit. Diocles Græcè habet μελιλωτος, vt legere est in [e] historia omnium plantarum, inter reliqua panici synonyma.

[a] Lib. 21. cap. 19.
Mel frugũ.
[b] Lib. 7. hist. plant. c. 14.
[c] Lib. 4. cap. 108.
[d] Lib. 22. cap. 15.
Panicũ mel frugũ dictũ.
[e] Li. 4. c. 19.

Digitized by Google

A ma. Diciturq; etiam μελίνη, testibus Dioscoride, & Galeno. Notari autem hic ab omnibus velim in historia omnium plantarum, cuius author Iacobus Dalechampius vulgò putatur, prorsus contrarium illius vocis etymum legi, ab eo quod notauit ille in commento ad Plinium: vtrumq; ascribam: Plinio, inquit illic, mel frugum: quæ vox è Meline sumpta melleum quippiam significat, non autem nigrum, ἀπὸ τοῦ μέλανος, quidam enim Mellinen Panteum nigrum esse volunt, ab alijs generibus colore distinctum. Elymum certè, ac Melinen tanquam diuersa, Theoprastus locis aliquot memorat, &c. In commentario verò ad Plinium habet sic: μελίνος σῖτος authore Theophrasto, vt & lotus, vna voce multa significat, diuersa viribus, locis natalibus, & vsu cibario. Nunc enim priscis μελίνη, ἔλυμος est, authore etiam [g] Galeno. Nunc verò semen aliud est, quàm panicum, & milium, vtriq; tamen simile, à colore nigro, ἀπὸ τοῦ μέλανος, sic vocatum, non à melleo sapore ἀπὸ τῆς μελιττώδους γεύσεως, quemadmodum Plinius indicauit, qui mel frugum vocat, nisi legamus, Panicum Diocles medicus melian frugem appellauit. Quidam milium nigrum esse putant, haud præter rationem. Quidam verò granum in Melita frequens, incolis Cuneno dictum, Canarijs insulis familiare, Massiliæ notum, nigrum, oblongum, milio simile, quo Canarios Passeres canendi suauitate, & assiduitate nobiles præcipuè nutriunt. Granum id cùm B seuissem, prodijt phalaris, vt probabile sit alteram melian Theophrasti, à panico diuersam, phalarim esse, cuius nusquam alibi meminit idem author. Hactenus Dalechampius.

Meline: Panteum nigrum. — *[f] Li. 22. cap. vlti.* — *[g] Lib. de Alimen. & de bon. & mal. suc.* — *Cuneno.*

SYNONYMA.

DEBASCH דבש apud Hebræos mel est. Dicitur, inquit Pagninus, & generaliter de omni alia dulcedine fluente. In distinctione per Kaméts scribitur. Genes. 43. & parum דבש mellis. Et est masculeum. 1. Sem. 14. & fuit דבש mel super faciem agri: & rursus: & ecce ambulatio (id est, fluxus) דבש mellis; & iterum: parum דבשתה mellis huius. Et Exodi 3. ad terram fluentem lacte ודבש & melle. Et secundum Rab. Dauid תמרים dactyli appellantur דבש ob eorum nempe dulcedinem 2. Paralip. 31. multiplicâuerunt filij Israël primitias frumenti, viui, & olei, ודבש & dactyli. Si quidem de melle non potest intelligi, quia C non offerebantur primitiæ mellis. Et ita doctores Hebræorum exponunt illud Deuter. 8. Terram frumenti, &c. olei, ודבש, & dactyli & 1. Sem. 14. & intinxit eam in fauum הדבש mellis. Exodi 16. בדבש in melle. Iudic. 14. Quid dulcius בדבש melle? Cant. 5. Comedi fauum meum cùm דבשי melle meo. Ab hoc fit דבשת Gibbus camelorum, siue tuberculum, quod est super dorsum camelorum. Elias nominis rationem affert, quòd eius fracturam melle sanent: intempestiuè meo iudicio. Alij vocem peregrinam putant. Hæc omnia itaque Pagninus. Apud Græcos quoq;, nec non Latinos synonymia caret, illis enim μέλι, his mel tantùm nominatur, [a] Plutarchus Latinos nomen suum à Græcis mutuatos esse scribit. [b] Isidorus verò mel, inquit, Græcę appellationis est, quod ab Apibus nomen habere probatur. Nam Apis Græcè μέλισσα dicitur. Antea autem mella de rore erant, inueniebaturq; in arundinum folijs, vnde Virgilius:

Debasch. — *Dactylus.* — *Camelorū gibbus.* — *[a] Li. 8. Sympos. quæst. 6.* — *[b] Lib. 20. Origin.*

Hactenus aërij mellis cælestia dona.

Neq; prætereunda mihi est etymologia [c] Ioannis Goropij, qui mel à Belgarum Me vocali longâ deriuat, quod potum ipsis significat è melle confectum, vt infrà suo loco dicetur. Hinc inquit apud Latinos Mel remansit, & apud Græcos μέλι, vocabulum compositum ex me D & hel, quorum hoc altum, & excellens signat, ita vt Mehel, & compositione per Syncopam coalescente, M'el, id fit, quod vehementissimè nos iuuat. Sicut igitur Mel excellentiam adiumenti denotat; ita mele linctum iuuantem, & sic iuuantem, vt citra eius adiumentum homo vix queat vitam suam tueri. Italis melle vocatur, Gallis miel, sicut & Hispanis, Germanis cùm superioribus, tùm inferioribus honigh, Polonis miod, Hungaris mez, Anglis honie: incolis sinus magni Gili tentello, vt legitur in diario nautico itineris Batauorum in Indiam Orientalem. Faui synonyma, quòd quandoq; apud poëtas pro melle sumatur, adijcere libuit. Græci ἀνθρήνιον vocant, item κηρίον, dicitur & πλαίσιον, χῦρις, μελίδριον, μελικηρὶς, ὕριον & ὕρον. Vocatur autem fauus secundum Isidorum, quia comeditur magis, quàm bibitur. φαγεῖν enim (inquit) Græci comedere appellant. Aiunt enim medici, & qui de humorum corporum scripsere naturis, præcipueq; Galenus puerorum, & iuuenum, ac perfectæ ætatis virorum mulierumq; corpora insito calore feruere, & noxios esse ijs ætatibus cibos qui calorem augeant, sanitatiq; conducere frigida quæq; in esum sumere, sicut contrario

[c] In Gallicis. — *Faui synonyma.* — *Faui etymum.*

trario senibus, qui pituita laborant, & frigore, calidos cibos, & vina vetera prodesse. Sic ille. Aliàs vocatur cella Apum, loculamentum, operis fundamentum. Italis vna brefchia di mele. Hispanis Panal de la miel. Belgis Honichfraet. Gallis Bournal, ou rayon de miel. E

QVID SIT.

SVNT qui dicunt mel esse cæli sudorem, alij siderum saliuam, alij purgantis se aëris succum. Constat sanè ex aëre decidere, atque ita siderum maximè exortu sublucanis temporibus. Vnde sub primam auroram folia arborum melle roscida reperiuntur. Diuino igitur ore dixit [a] Virgilius:

Protinus aërij mellis cælestia dona.

[a] Georg. 4.

Mel roscidam esse materiam.

Roscida profectò materia omninò existit, & ab Apibus collecta infertur aluearijs, formamq; ibi accipit mellis, fotuné Apum aliquo, an qua alia ratione, videndum. Nam quod alicubi decutitur arborum folijs mel, aut melleum quid, sicuti mannæ vocatæ genus, vt roris quoq; materia adsit, aliam induere sub dio naturam videtur, & noctis frigoribus concretum calore dissoluitur, nec eo pacto coit, vt peculiarem esse mellis naturam credamus. Rorem autem esse ita probat [b] philosophus: fauos (vt dictum est) floribus faciunt; mel autem non ipsas facere Apes, sed rorem cadentem deferre, argumento est, quòd vno, aut altero die cellas melle repletas inueniunt Apiarij. Item autumno mel, postquam detractum est, non reparatur, cùm tamen illo etiam tempore flores proueniant. Et rursus ibidem: Mella, inquit, ex rore aëris siderum exortu potissimùm, & arcus cælestis incubitu contrahunt. Omnino ante Vergiliarum exortum mel non fit. Eadem ferè apud [c] Plinium leguntur sic: Venit hoc ex aëre, & maximè siderum exortu, præcipueq; ipso Sirio explendescente fit, nec omnino priùs Virgiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub dio fuere, vnctas humore vestes, capillumq; concretum sentiunt: siue ille est cæli sudor, siue quædam siderum saliua, siue purgantis se aëris succus, vtinamq; esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multumq; dum venit sordescens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde, ac pabulis potus, & in vterculos congestus Apum (ore enim vomunt) adhæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, toticsq; mutatus, manna tamen cælestis naturæ voluptatem affert. Locum illum Aristotelis mendosum esse putat, & sic restituit [d] Hieronymus Mercurialis ætatis nostræ doctissimus, cælique nostri lucidissimum sidus. Vulgarium, inquit, quorundam iam diu fuit opinio mellis prouentum maximè præmonstrari, quando frequentiores arcus cælestes apparent. Quod probant nonnulli hisce verbis Aristotelis: μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. Sed ego hanc sententiam semper suspectam habui: propterea, quòd Aristoteles eodem in loco ita scribens, ἀλλ' αὐχμῶ μὲν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐν ὀμβρίαις δὲ γόνον, id clarè affirmat, quòd etiam omnium ferè communi experimento constat, nimirùm in summis siccitatibus maiorem mellis super herbas, quas depascuntur Apes, copiam ambundare. Iccirco, quin in Aristotelis codicibus impressis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eò magis quòd in vetustissimo Scipionis Garteromachi codice, quem mihi opera eruditissimi Fuluij Vrsini videre contigit, in hunc modum scriptum inueni: καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ὁ σείριος. Quam lectionem, vt vehementer probem, in primis publica ferè experientia admonet: deinde [e] Plinij scriptoris inter latinos grauissimi authoritas, qui, cùm omnia ex Aristotele acceperit, sensisse videtur optimum mel Sirio exoriente produci, apparente verò arcu cælesti, si imber non sequatur, medicamenta oculis, & nonnulla fieri. Quid porro astrorum exortus Aristoteli significarent, scio alios diuersa sentire: mihi verò probatur magis, vt Canem, & Procyonem interpretemur: quandoquidem [f] Theophrastus Canem τὸ ἄστρον per excellentiam, vt pleriq; alij vocasse, inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchas, & Hyginus declarant) sidus canis plures stellas contineat, quarum vna Sirius, & Canicula vocatur: Aristotelem id significasse arbitror, quòd mel tunc maximè ab aëre cadit, quando astra, videlicet Procyon, Canis, & præsertim Sirius, qui Canis stella est, exoriuntur: eo namq; tempore ardere terram, & siccitates maiores instare, vnde roris melli vbertas nascatur, nemo nescit. Hucusq; Mercurialis. Vt modò, vnde digressa est, regrediatur oratio, mel, inquit [g] Albertus, est occultus ros cadens super flores, & alias plantas, & super lapides, quod Apes colligunt. Apud Atheneum Alcmam. mel vocat ὀπώραν κηρινὴν, ceræ aut cereum fructum.

[b] Li. 5. Hist. cap. 22.

[c] Lib. 11. cap. 12.

[d] Lib. 2. Var. lect. cap. 24.

Aristoteles correctus.

Mellis quando maior copia.

[e] Lib. 11. Cap. 14.

Astrorum ortus quid Aristoteli.

[f] Lib. 1. de caus. plāt. cap. 6. & alibi.

[g] lib. 2. Meteor.

F G H

Epi-

A Epicarmus verò *πόντον ὄρθριον*, matutinum mare, quòd sublucano tempore ex aëre fluat. [h] Galenus, cùm omnem alimentorum materiam, duobus generibus comprehendisset, quorum alterum quidem ipsorum à plantis, alterum verò ab animalibus sumebatur: ab vtroque dein ipsorum mel secretum esse dicebat. Oririq; in plantarum folijs: esse autem, neq; succum earum, neq; fructum, neq; partem, sed eiusdem, cum rore generis: non tamen assiduè, nec copiosè, vt ille prouenire, meminisseq; aliquando, cùm æstate super arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel, quàm plurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, *Iupiter melle pluit*. Præcesserat autem, inquit, nox, vt per æstatem, benè frigida (nam tum tempus anni æstiuum erat) pridieq; calida, & sicca fuerat aëris temperies. Peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra, & aquis à solis calore sublatos, ac deinde exactè tenuatos, ac coctos, à frigore secutæ noctis concretos coaluisse. Apud nos verò raro id accidit: in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaq; coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent; vocantq; id drosomeli, & aëromeli, id est mel roscidum, & aëreum. Proinde constat materiam, ex qua mel generatur rori esse congenerem. Apud [i] Athenæum, vbi mel cereum fructum vocat, Epicharmus in libro de terra & mari, de melle sic inquit: matutino
B coquenda est puls hoc est, vt Dalechampius exponit, melleus succus, qui matutino è cælo cadit. Et Amynthas (apud eundem) libro primo de Asiæ mansionibus, cùm tractat de aërio melle, ita scribit. Simul cùm folijs id decerpentes componunt, & fingunt adinstar Syriacę massæ (Caricarum pinguium, quæ è Syria conuehuntur, vt exponit idem Dalechampius). Quidam globos ex eo faciunt, & vbi sumere collibitum est, dilutum antea, & colatum bibunt, gustu simili, ac si quis mel dilutum bibat, sed multò iucundiore. [k] Aelianus præterea roris materiam esse mel etiam scripsit, etenim in Media, ait mel ex arboribus stillare se accepisse, & vt ait [l] Euripides, in Cithærone dulces è ramis guttas manare. [m] Alibi quoque in India prodidit, & maximè in Prasiorum regione, liquido melle pluere: quod in herbas, ac palustrium arundinum comas decidens, mirificas pastiones ouillo, ac bubilo pecori præstat, quod quidem (inquit) ipsum à pastoribus eò, vbi dulcis plus roris de cælo delapsum est, agitur: & sic illis pastionibus tanquam epulis iucundè accipitur, pastoresq; vicissim suaui epulo compensat. nam ex pecore illi suauissimum lac exprimunt, neq; (sicuti Græci faciunt) mel miscere, & temperare habent necesse. Sed iam satis probatum est mel roscidam
C esse materiam. Ros verò iste nihilominus mel non est, nisi ab Apibus colligatur, cogaturq; nam cùm sponte cogitur, fit quod manna sicca nuncupatur: sin non cogatur, tum fit manna liquida, eaq; est, vt ros congelatus, viscida, & gustui maximè iucunda. Ex quo genere etiam est, quæ Cedria vocatur, cuius meminit [n] Hippocrates: nam tota penè manna colligitur in coniferis, vt cedro, larice: colligitur & in salice, sed pauca, multoq; minus in alijs arboribus, neque in tota arbore vlla, sed solùm in cacuminibus, & maximè coniferarum. causa est aër, qui vndiq; circumambit propter foliorum exilitatem; nam in folijs latioribus spargitur. Neque aliud Hippocrati cedria est, quàm quod apud Hębręos manna. Sed communis interpres perperam oleum cedrinum apud Hippocratem transtulit, videturque *κεδρόλαιον* legisse, cùm *μέλι κέδριον* ibi legatur. Lapsus autem is est dupliciter, primò quòd textum inuerterit, secundò quod ignorarit, cedrinum oleum ex alia arbore parari, nimirum ex cedro minore seu cedrula, quæ oxycedrus nominatur, cùm mel in cedro maiori tantùm colligatur in monte Libano, & in monte Sinai, vt obseruauit [o] Petrus Bellonius, quem consulere poteris. Sunt qui Plinium volunt in præcitatis verbis de manna tantùm locutum esse, quod falsum est. nam & mel (vt id obiter repetam) ex eadem materia ab Apibus
D colligitur. Diuersissimum verò est ab eo, quod [p] Dioscorides saccharon, nos nunc saccharum, Auicenna salem Indum nuncupat, vtpotè quod in arundinibus inuenitur, nunc etiam apud Siculos, Dioscoridis temporibus in India, qui tamen mellis concreti genus esse scribit, & [q] Aphrodisæus: quod autem sacchar Indi, inquit, appellant, mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem: quod idem etiam monte Libano fieri certum est, &c.

[h] *Lib. 3. de Aliment. facult. cap. 39.*
Mellis ortus est in folijs plantarum.
Drosomeli quid.
Aëromeli.
[i] *Lib. 4.*
[k] *Lib. 5. cap. 42.*
[l] *In Bacchis*
[m] *Lib. 15. cap. 7.*
Ros non est mel.
Manna sicca.
Manna liquida.
Cedria.
[n] *Lib. de vulnerib.*
Manna in quibus arboribus colligatur.
Oleum cedrinum.
Cornarij duplex error.
[o] *Lib. 2. Obs. cap. 65.*
[p] *Lib. 2. cap. 101.* Saccharon.
[q] *Li. 2. Proble. 74.*

GENVS.

E

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Mel duplex.

MVLTA de aërio melle, quod nondum ab Apibus collectum, hîc quoq; dicentur: nam omnia mellis genera ex rore constare putamus. Mel autem vel natiuum eſt, vel fictitium, de quo poſtea, natiuum vel domeſticum, & vulgo notũ, vel ſylueſtre, de quo ſuo quoq; pòſt loco dicetur. Plurimę equidem in melle differentię obſeruantur. Aliud bonum eſt, laudabile, & ſalutare: aliud prauum, illaudabile, & venenoſum: aliud dulce, amarum aliud, aliud auſterum; aliud liquidum, aliud craſſum & conſiſtentis ſubſtantiæ. Ab ætate quoque & colore differentiæ ſumuntur, item à natalitio loco, alijſque vt patebit. A ſapore acerbo omphacomeli Hermolao Barbaro nominatur. Mellis quod vinũ ſapit, meminit [a] Galenus, meminit & amari, de quo pòſt plura, vt loci ratione differre dicemus, teſtaturq; patrem ſuũ mel habuiſſe ita amarũ vetuſtate redditum, ac ſi in Pôto natum videretur. Quamobrem non ineptè Seruius explicans illud poëtę: *dulcia mella premes*: dulcia inquit, non eſt ſuperfluum epitheton, quia etiam ſunt amara. Fit & acre temporis nimio progreſſu, vt docet idem [b] Galenus. item tenuius & calidius. Albicantis mellis meminit [c] Ariſtoteles, quod negat è ſynceτo thymo confectum eſſe; ſed id oculis commodius & vlceribus applicari aſſerit. Mel rubeũ legitur in indice Braſauolæ, in Galenum, citatque librum primum de Antidotis fol. 101. D. ſed ibi hoc non reperitur. Communiter autẽ flauum eſt: vnde Clearchus apud [d] Athenæum tradit aquam & lac candida vocari; nectar & vinum, rubra; mel ac oleum flaua, χλωρά. Sed flauum ne an album præſtet, mox examinabimus. A tempore quo colligitur, triplex ſortitur nomen; Vere collectum, ſiue vernum, Græci ἀνθινὸν, hoc eſt, floridum appellant, æſtiuum ὡραῖον, quaſi ſuo tempore collectum, nam quæ vigent, & pulchra ſunt ὡραῖα dicuntur, item ſacra ὡραῖα, τὰ κατ' ὥρας συντελούμενα, oportunè celebrata, vel ſacra tempeſtiua, & ὡραῖα θύειν, eſt frugum primitias ſacrificare. Autumnale quod autumno. Anthinnm Gratius ſolitum vocat, vt [e] Turnebus autumat, nimirùm quod è floribus colligitur: Sic enim emendat illius poëtæ locum de melle agentem, vbi inquit, vitioſè legitur: *Præterea ſolſtitio, cùm thymum, & vua florere incipiunt*. Pro ſolſtitio in libris ſanctæ antiquitatis ſoliti, inquit, reperio, quam veriſſimam ſcripturam certum habeo. Triplicis iſtius temporis, vel potiùs collectionis diſtinctio debetur [f] Plinio, apud quem hæc omnia leguntur: Vernum ex floribus constructo fauo, quod ideo vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, ut largo alimento valida exeat ſoboles, alij ex nullo minus Apibus relinquunt, quoniam magna ſequatur vbertas magnorũ ſiderum exortu. Pręterea ſolſtitio, cùm thymum & vua florere incipiunt, præcipua cellarum materia &c. & paulo pòſt. Alterum genus eſt mellis æſtiui, quod ideo vocatur horæum à tẽpeſtiuitate pręcipua, ipſo Sirio explendeſcente poſt ſolſtitium diebus triginta ferè. Immenſa circa hoc ſubtilitas naturæ mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Namque ab exortu ſideris cuiuſcunque, ſed nobilium maximè, aut cæleſtis arcus, ſi non ſequantur imbres, ſed ros tepeſcat. Solis radijs medicamenta, non mella gignuntur, oculis, vlceribus, interniſque viſceribus dona cæleſtia. Quod ſi ſeruetur hoc Sirio exoriente, caſuque congruat in eundem diem, vt ſæpè Veneris, aut Iouis, Mercurijquè exortus nõ alia ſuauitas, viſque mortalium malis à morte vocandis, quàm diuini nectaris fiat. Hæc itaq; Plinius. Sed antequam de tertio genere, cuius aliàs meminit, agam, rurſus, quem ſupra ex Mercuriale correxi, locum, eũdem prius ex [g] Marſilio Cagnato, qui diligenter eundẽ emendauit, corrigã. Legi idem apud Ariſtotelem ait in veteri Vaticano exemplari calamo notato non ἶρις, ſed σείριος. Vtra ergo, inquit, lectio melior cenſenda eſt? Ego, inquit, ut ab alijs etiã factum notaueram, perpendebam Plinij verba (ea ſcilicet quæ ego iam nouiſſimè citaui) ut ſi Ariſtotelem ille ſecutus eſſet, quid de hac dubitatione ſtatuendum foret, ex eo concluderemus. Verba eius ſunt: Ab exortu ſideris cuiuſcunque, ſed nobilium maximè aut cæleſtis arcus &c. Hæc autem oratio non aliud docet quàm quo tempore mel præſtantius gigni conſueuerit, tamen Ariſtoteles non de præſtantia mellis, ſed ſolùm de tempore, quo mel naſcitur, verba facere videtur: de mellis præſtantia paulò antè locutus fuerat. ἄμεινον δὲ ἐστὶ τὸ μετοπωρινὸν μέλι, mel autumnale præſtantius. Hic uerò de ſolo tempore, cùm illud concludat, omninò non fieri mel ante exortum Vergiliarum, quod præſtantiam non ſignificat, & quæ de ſuauitate, ac vi in medendis malis, & de concurſu ſiderum à Plinio dicũtur, ex Ariſtotelis verbis colligi nequaquam poſſunt. Quamobrem probabile eſt, quod Plinius alium, quàm Ariſtotelem, ſecutus authorem fuerit. Alioqui cùm Plinius non Sirij tantùm, ſed etiã

Omphacomeli.

[a] Lib. 1. de Antid. c. 2.

Mel amarum.

[b] L. 3. de Cõpoſit. medic. ſecund. gen.

[c] Lib. 9. Hiſtor. ca. 40.

Mel rubeũ.

[d] Lib. 1.

Differentię à tempore anni.

ὡραῖον q. d.

[e] Li. 5. Adu. cap. 14.

[f] L. 11. c. 14.

[g] Li. 2. Var. Obſer. c. 4.

F G H

arcus

A arcus cœlestis, mentionem fecerit, videretur potiùs concludendum, quod vtraq; lectio esset retinenda. Immò si diligentiùs consideres, Iris potiùs legendum videbitur:nã Sirij ita mentionem facit,ut cum eo coniungat arcum cælestem : arcus autem cælestis mentionem per se facit:dixerat enim ab exortu illius,si non sequãtur imbres,fieri medicamenta,non mella &c. Sirij mentione penitus omissa. Postea verò inquit: quòd si seruetur hoc Sirio exoriente &c. quorum hæc sententia est, si Sirio exoriente arcus cælestis appareat, nec sequatur imber, ut dixerat, eodemque die Venus, aut Iupiter, aut Mercurius oriatur, non alia suauitas &c.in quibus cùm cælestis arcus mentio sit adiuncta cum Sirij mentione, indicium habemus præcipuam auctori fuisse arcus cælestis mentionem.Quamobrem si illa desumpta ab Aristotele esse constaret,etiam apud Aristotelem ipsum Iris legendum esset. Sed non esse desumpta videor mihi satis probabiliter coniecisse,ac apertè,paulò antè exposuisse.An potior lectio existimanda est σείριος, quoniam in siccitatibus mel magis prouenit, quàm in imbribus, αὐχμῶν μὲν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐπομβρίας δὲ γόνον, ut Aristoteles scribit eodem loco, ac repetit libr.tertio de generatione animalium,& Plinius eiusdẽ libri cap. decimoseptimo, inquiens.Humido vere melior fœtus,sicco mel copiosius (quãquam quod dixit,vere, fortè

B minus ex Aristotelis sententia locutus est,ut intelliget,qui rectè locis,in quos diximus, verba eius examinauerit,quoniam sermo est,non priuatim de vere, sed communiter ac promiscuè,de quocunque tempore:& tertio de generat. animal. manifestus sermo est de toto anno, quandoquidem inquit, ἐν εὐετηρίαις, quod significat totius anni salubritatem ac prosperitatem) igitur ad procreandos fœtus humidam tempestatem esse magis idoneam, negari non debet,namque de hominibus etiam [h] Hippocrates inquit,λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδου γιγνομένου πλέονα. in aquarum incursu Veneri operam magis dandam esse. Est enim verisimile genituram in pluuijs,quàm in siccitatibus magis abundare. Ad mellis autem prouẽtum siccitate opus esse ratio euidens est, quòd mel ros quidam est, ut ait [i] Galenus, quæ sententia non abest ab ijs,quę vetustiores dixêre,quoniam mel uenire ex aëre Arist.author est hoc loco,& Theophrastus lib. tertio de plant. Ros autem,ut etiam pruina in serenitate & tranquillitate nascitur,vt ait Aristoteles primo lib.meteoron. Iris autem, etsi neque pluuios, neque serenos dies cum fide portendit,ut ait [k] Plinius,& accidat,ut arcum cęlestem imbres non sequantur, ut [l] idem est author, non tamen in siccitatibus & serenitatibus, sed humido cælo ac perturbato fieri solet. quapropter roscida, imbrifera,& nimborum creatrix à veterib. dicta est, atque ideo Sirij mentio, quàm iridis,probabilior uidetur. Præterea locus est Plinij

Humidum tempus generationi animalium aptũ esse.

[h] Lib. 1. de dieta.

[i] Lib.3.de Alim. fac.

C qui legendum Sirius penitus persuadet.namque vndecimi libri cap. 14. visus est interpretari verba illa Aristotelis,quæ principio retulimus:Venit hoc,inquit, ex aëre, & maximè siderũ exortu,præcipueque ipso sirio explendescente, nec omninò prius Vergiliarum exortu. Etsi cùm dixisset præcipuè, non ex Aristotelis sententia puto dixisse. Aristoteles enim non dixit μάλιστα de Sirio,sed de astrorum exortu. neque experimẽtis respondet,quod maximè Sirio explendescẽte mel ex aëre decidat. maximè enim id autumno contingit,cùm scilicet mellis vindemia fit. quod & ratio suadet,quia in ardoribus vapor,ex quo ros fit, exuritur:Itaq; fieri traditur ab Aristot. [m] ἐν τῇ εὐδίᾳ, quod est, cæli clementia,ut alibi explicabimus,& ipse [n] Plinius, inquit, rores neq; gelu,neque ardoribus existunt: neque crediderim Aristotelem dixisse astrorum exortum,ut canem tantùm intelligeremus.nam etsi Theophastus aliquãdo astri nomine canem κατ' ἐξοχὴν appellauit,tamen cùm numero multitudinis astra dicuntur canis non intelligitur. [o] Aristoteles in problem. καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὠρίων, καὶ ἀρκτοῦρος, καὶ πλειάς, καὶ κύων, exortus,inquit,astrorum, velut Orion, & Arcturus; & pleias,& Canis. & Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, δεῖ δὲ καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολὰς

[m] Li.1.meteor.

[n] Li.2.c.60.

[o] Sect. prima,probl.3.

D φυλάσσεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦ κυνός, ἔπειτα ἀρκτούρου, καὶ ἔτι πλειάδων δύσιν. Oportet autem austrorum exortus obseruare, & in primis canis,deinde arcturi, & occasum pleiadum. Quibus ostenditur, astra multitudinis numero, siderum multitudinem significare. Sed crediderim Aristotelem post communem astrorum appellationem, qua Pleias, Canis, Arcturus,& alia comprehenduntur,Sirium priuatim nominasse,ne quis existimaret,eo tempore mel minimè fieri,ea adductus ratione, quoniam ardor eximius vaporem omnem, ex quo ros fieri solet,exureret; sed sciret tunc quoque nasci, quia eodem loco æstiuum & autumnale mel esse dixerat,licet nono de historia vernum ac autumnale memorauerit,omissa æstiui mentione.Theophrastus autem primo lib.de causis plantarum copiosè docuit, etiam sub cane humorem effatu dignum reperiri.Si itaque,ut videtur,Aristotelem Plinius secutus est, melius legi Sirius,quàm Iris,hic locus ostẽdit. Tertium genus mellis,inquit [p] Plinius, (ego id autumnale supra vocaui)minimè probatum,syluestre,quod Ericæum vocant. Conuehitur post primos autumni imbres,cùm Erica sola floret in syluis,ob id arenoso simile, Gignitur

[p] L.11.c.16

Mel ericeum.

tur id maximè Arcturi exortu à pridie idus Septembris. Quidam æſtiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſint dies xiiij. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum, diebus xlviij. plurima fit erice. Athenienſes tetralicem appellant, Eubœa ſiſaram, quam putant Apibus eſſe gratiſſimam, fortaſſis quia nulla tunc alias ſit copia. Hæc ergo mellificatio fine vindemiæ, & Vergiliarum occaſu, Idibus Nouembris ferè includitur. [q] Ariſtoteles verò duo mellis conficiendi tempora eſſe ſcripſit, ver, atq; autumnum: ſed vernum ſuauius, candidius, omnino præſtantius autumnali eſſe; item confici melius ex noua cera, nouelliſq; ſtirpibus. Meminit tamen etiam æſtiui, [r] vbi ait: Cibi cauſa mellificant, tam æſtate, quàm autumno, ſed melius mel autumnale eſt. Autumnale itaq; ſecundum bonitatis locum obtinebit, primum, quod Vere colligitur, poſtremum æſtiuum. De melle anthino in libro de mirabilibus auſcultationibus eidem Ariſtoteli nuncupato ſic legitur. A quibuſdam fertur, mel anthinum, vt vocant, circa Melum, Cnidumq; naſci, odore quidem ſuaui, ſed neutiquam durabile, id erithacam fieri. Permagni ſemper refert, vnde mel colligatur, quando plantarum, quibus inſidet, naturam mirum in modum referat, vt venenatum, furioſum, & amarum reperiatur, non aliunde accepta qualitate, quàm ex venenatis, furioſis, amariſq; plantis; vt è contrà ſaluberrimum eſt, quod ex ſaluberrimis plantis accipitur. Laudatiſſimum gignitur in locis, vbi thymus, & herbæ, & frutices temperamento calidæ, & ſiccæ proueniunt, vt docuit [s] Galenus, & Plinius: ibi, inquit, optimum ſemper, vbi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic & Siculæ, Hymetto & Hybla ab locis, mox Calydna inſula. Higinius quoque optima mella naſci ait, vbi thymus, tymbra, cunila origanum, viola pullulare ſoleant, quod fieri teſtatur Achaiæ montibus, vbi transferuntur Atticæ paſtiones, & in Eubœa, inſuliſq; Cycladibus, nec minus in Sicilia, & Hybla. [t] Dioſcorides Attico Hymettio melli honorem detulit; in ſecundo ordine Hybleum mel eſt, quare cecinit [u] Martialis.

[q] L. 9. c. 40. hiſt. animal.
[r] Li. 5. c. 22.
Mel plantarum naturam refert, ex quibus colligitur.
Mel vbi laudatiſſimũ.
[s] Lib. 3. de Alim. facul.
[t] Lib. 2.
[u] In xenijs.

Cùm dederis Siculos media de collibus Hyblæ
Cecropios dicas tu licet eſſe fauos.

Bithymum vocatur mel, quod ex vtroq; thymo paratur, albo ſcilicet, & nigro, id album fieri negat [x] Plinius, ſed oculis, & vlceribus aptiſſimum exiſtimari. [y] Galenus conijci in antidotos iubet mella quantum fieri poteſt optima, Hymettia, Thaſia, aut certè Attica: quibus ſi careamus è Cycladibus aduectum mel vult imponi, quodcunque ſimilius Attico fuerit. Quanquam in Iſthmo quoq; bonum mel prouenit, ita Iſthmiacum à loco, vbi naſcitur, cognominatum, ſicut & Tubreum, quòd & ipſum nomen adeptum eſt. Aitq; hæc celebrata mella eſſe, in alijs etiam tamen regionibus confici, ſed cùm ob exiguitatem ab incolis totum abſumatur, in alias prouincias non exire, nomenq; idcirco vllum non habere. Noſtra ſiquidem, inquit, in Aſia collis quidam inter Pergamum, & Eleam vrbem maritimam porrigitur, thymo ſcatens, in quo Apes optimum mel reponunt, quod ibidem totum abſumitur: In Myſia quoq; qua parte noſtræ prouinciæ finitima eſt, tractus occurrit, quem Britum appellant, in quo mel Attico ſimile penitus magna cum admiratione conſpexi, quanquam deteriora planè mella ibi quoq; proueniant. Extabat autem ibi quoq; monticulus quidam non magnus ſaxoſus totus, thymo atq; origano plenus, ad cuius radices agri cythiſo quam plurimo abundabant. Ex eo collis dominus mel vſq; adeo dulce colligebat, vt hac in parte Atticum etiam ſuperaret: acre tamen vt Atticum, non erat: ſtatimq; idcirco ſe guſtantes ſubuertebat, & nauſeam citò commouebat, ſi paulò liberalius comeſum fuiſſet. Hoc ſiquidem de cythiſo ſcriptores vno ore tradunt, Apes ex cythiſi floribus plurimùm mellis excerpere. Hæc Galenus. [z] Ouidius quoque mel commendat, quod ex cythiſo, thymo ac viola collectum eſt.

Mel bithymum.
[x] Lib. 11. cap. 16.
[y] Lib. 1. de Antid. 4.
Mel Iſthmiacum.
Mel bonũ in patria Galeni.
Mel dulciſſimum.
Mellis plurimum ex cythiſo.
[z] Lib. 5. Faſtorum.

Mella meum munus, volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythiſos, & thyma cana voco.

Sed vt ad Atticæ regionis mel reuertamur, [a] Alexander Aphrodiſæus Hymetto monti laudem præcipuam eſſe ſcribit, propter florum ſingularem præſtantiam: non ergo tantam propter thymum, vt multi volunt: quanquam tamen thymum præcipua ſit herba, à qua laus ea dimanet. Scribit [b] Tzetzes Muſcas eiuſmodi mel fugere propter thymum.

Mel Atticũ cur laudatum.
[a] Li. 7. Probl. 79.
[b] Li. 7. Chiliad. 93.

Τῆς Ἀττικῆς τῶν Ἀθηνῶν ὁ ὑμηττὸς τὸ ὄρος
Μέλι γεννᾷ τὸ κάλλιστον μελιτῶν τῶν ἁπάντων
Τούτου δὲ σοὶ τὸ γνώρισμα σαφῶς νῦν παραστήσω.
Μυῖα οὐκ ἐπικάθηται μέλιτι ὑμηττίῳ,
Ἐκ θύμου γὰρ αἱ μέλισσαι τοῦτο κηροποιοῦσι.
Μυῖα γοῦν ἐνιζήσασα φεύγει θυμῷ τοῦ θύμου.

Attica

Digitized by Google

A *Attica Atheniensium, Hymettus mons*
Mel generat optimum mellium omnium.
Huius autem tibi argumentum manifestum nunc exhibebo,
Musca non insedit melli Hymettio,
Ex thymis enim Apes hos componunt fauos.
Musca igitur insidere fugit animo thymum.

" Sed [e] Plinius, hoc de Cretæ quodam monte scripsit his verbis: Aliud in Creta miraculum " mellis: Mons est Carina ix.mil.passuum ambitu: intra quod spatium Muscæ non reperiun- " tur: natumq; ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Mel è Cnido aduectum, si quis signa, inquit Galenus præcitato loco, quæ modò retulimus, attendat, optimum adeo censebit, vt ipsum Thasio, & Hymettio proximum esse iudicet: quod tamen, vbi consenuit, vitium haud paruum ostendit: vini namq; conditiones assumit. Idem quoque Rhodio accidit.[d] Strabo mel ait euehi ex Tuditania, id est Betica Hispania. Hispanico autem nunc palma datur. Omnium optimum esse iudicat, [e] Aphrodisiensis, quod in insulis & locis maritimis nascitur; hæc enim, inquit, sicciora sunt, B & synceriora. Summæ bonitatis est, quod ex Cephalenia insula aduehitur, vt refert [f] Cardanus, cui id gustanti suauius saccharo visum est. Suauissimum quoque gignit Insula portus sancti, adeo vt nullibi dicant esse præstantius. Cardanus citato loco, in locis calidioribus, quoniam ros ibi fit concoctior, præstantiora mella prouenire iudicat; mouetq; subinde quæstionem, quomodo mel in Samogithia, quæ vltra Moscouiam sub Borea sita est, optimum esse possit, tum purum, & calidissimum. Sex modis, inquit, id verè dici potest. Aut quia non simpliciter, sed (velut dicimus) in Germania bonum vinum iuxta Rhenum; non simpliciter sed Germanico comparatum: ita hoc non Cephalenico, aut Hispanico, sed Germanico comparatum. Aut quia ex rore cadente super flores certi generis, in ea regione abundantes, qui rorem ipsum meliorem reddant, vnde mel. Aut quoniam regio inæqualis, calorem aliquando sentiat: nam & ibi hominum corpora, quandoq; magna, quandoq; parua. Aut propter ventos familiares loco, qui aërem purgent. Aut propter id quòd meridiei sit exposita, montibus Septentrionem occupantibus. Vel quia contingat contrarium eius, quod in aliquibus regionibus Perù, quamuis calidis, quæ prauum mel efficiunt, & dilutum, quòd Apes sint Muscis similes. Ita in Samogithia, Apes ro- C bustiores: quod verisimilius est, cùm in frigida regione non viuerent, nisi admodum robustæ, melius ac diligentiùs repurgent mel, ac elaborent. Nam in Germania, pabuli aut roris potiùs vitio, quàm Apum, mel ignobile est. Manifestum est etiam, quòd, cùm manna ex his causis non sufficiat, plures forsitan simul concurrent ad mellis boni in ea regione generationem. Sic Cardanus. Mel quoddam galbanarium vocari testatur [g] Aphrodisiensis, idq; tertium mellis discrimen explere, pastu scilicet Apum, quem galbana vitiat: prodest hoc, inquit, illitum ad oculorum claritatem. [h] Plinius scribit optimum sorberi, & minimè fronde infectum, è quercus tiliæ, & arundinum folijs.[i] Strabo cùm mel Atticum cuncta bonitate superare dixisset, eo verò longè præstantius esse ait, quod ad argentarias gignitur, quod quidem etiam inquit, ἀκάπνιστον; id est, à fumo purgatum aiunt, quodam apparitionis modo. Sed [k] Plinius, cùm nimio fumo Apes infici dixisset, earumq; iniuriam celerrimè sentire mella, vel minimo contactu roris acescentia: ob id, inquit, inter genera seruatur, quod acapnon vocant: In Troglodyticæ parte, quæ dicitur Balgada, mel est candidum adeo, vt ne niuibus quidem cedat; durum verò quasi lapis: solidum etiam ita, vt sportis contineatur: quo de consule [l] Iulium Cæsarem Scaligerum. [m] Ælianus esse scribit, qui dicunt in Cappado- D cia Apes mel sine fauis conficere, idq; vt oleum perinde crassum esse. Apud Halizonas, teste [n] Pausania, ita concretum est, vt à cera nequeas sciungere. Fit & in Thracia mel non perindè solidum, sed arenosum, vt legitur in libro de mirabilibus auscultationibus. Sicut, & hoc. In Lydia aiunt ex arboribus mella copiosa colligi, vnde pastillos absque cera indigenæ conficiunt duritia tanta, vt nisi vehementiore attritu nihil demi inde possit. Ad Amisum conuehitur à locis superioribus mel candidum, teste [o] Aristotele, crassumq; maiorem in modum, quod Apes faciunt arboribus sine fauo, quale etiam fieri in Ponto cognitum est. Ægyptium verò humidum dilutumque est, vt ait [p] Aphrodisiensis, videlicet ea de causa, quòd flores tractus illius immodicè hument, ex larga Nili amnis irrigatione. Q. Curtius arbores ait in Hyrcania conspici, quarum folia multo melle tingantur. Faciem autem mellis habere, ac nisi solis ortum incolæ præuerterint, fore vt medio tempore succus is extinguatur. Refert [q] Pomponius Mela, tam pinguis alicubi, & tam feracis soli esse Indiam, vt in eo mella, ex arborum frondibus defluant. In Media

[e] *Lib. 21. cap. 14.*
Muscæ vbi mel nõ attingant.
[d] *Li. 3. Geog.*
[e] *2. Prob. 74.*
[f] *Lib. 6. de Variet. rer. cap. 25.*
Mel præstãtius in locis calidiorib.
Cur bonũ & calidum in locis frigidis.
Apes vbi robustiores.
Mel galbanarium.
[g] *2. Prob. 74*
[h] *Lib. 11. cap. 13.*
[i] *Li. 9. Geog.*
Mel acapniston.
[k] *L. 11. c. 16*
Mel acapnon.
Mel niueũ & durissimum.
[l] *Exer. 131.*
[m] *Lib. 5. cap. 42.*
[n] *In Atticis.*
Mel arenosum.
[o] *Lib. 5. hist. anim. c. 22.*
Mel dilutum.
[p] *2. Prob. 74*
[q] *Lib. 3. de situ Orbis.*

[r] *In Bacchis* item ab arboribus mella ſtillare, ſicut cecinit [r] Euripides, apud Citheronem dulces à ramis E
guttas manare. verùm & in Thracia mel item arboreum ſuppetere proditum ſcio. Arbores item mellifluas Hyrcaniæ, in pagis qui fortunati, dicantur, celebrat hiſtoria. Meminit [s] Taſſus.
[s] *Cant.18.*

Rugiadoſa di manna era ogni fronda
E deſtillaua de le ſcorze il mele.

[t] *Lib. 15. Geogr.* Apud Indos melle fluxiſſe tradit [t] Strabo quoſdam fontes. De terra lacte, & melle fluente ſæpè meminerunt ſacræ litteræ. Eſt autem mel ipſum, inquit [u] Plinius, initio dilutum vt aqua, primisq; diebus feruet, vt muſtum, ſeque purgat, viceſimo die craſſeſcit, mox obducitur tenui membrana, qua feruoris ipſius ſpuma concreſcit. Quam ſententiam ab [x] Ariſtotele mutuatus videtur, qui ſic ait: Craſſeſcit autem mel concoctum iam tempore. Initio enim, vt aqua dilutum eſt, & primis diebus ſine craſſitudine cernitur. Quod ſi exemptum eo tempore ſit, craſſitudine caret: tum viceſimo maximè die ſpiſſatur. Cæterùm mella omnia, vt in lib. de mirab. auſcultationibus legitur, concreta eandem craſſitiem ſeruant, diuerſam ab aqua, & liquidis reliquis. Reliqua enim omnia concreta nonnihil ſicceſcunt, attenuanturq;. Acœton vocatur, quod ſine recremento eſt, Acraton, purum atq; F
integrum, quod neq; aceſcere cœpit, nec vllum paſſum eſt vitium. Amarum frequentius iuxta Phaſim eſt, teſte [y] Strabone. Mel in Heraclia Ponti, vbi aconitum gigni ſolet, inuenitur, inquit [z] Dioſcorides, quod qui edunt bibuntúe, non ſecus affli̇ctantur, quàm qui aconitum ebiberunt. Quem Dioſcoridis locum legiſſe [a] Plinius non videtur, nam hoc longè aliter narrat. Heracleæ, inquit, in Ponto, quibuſdam annis pernitioſiſſima exiſtunt, ab ijſdem Apibus facta. Nec dixêre auctores, è quibus floribus ea fierent. Nos tra demus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem, ſed præcipuè caprarum appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, vt non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Sed Petrus Bellonius, qui eas vrbes peragrauit, illius veneni nullam aliam cauſam ſeſe refert inueniſſe, niſi quòd ea regio chamæleone nigro abundat, cuius radici excreſcentia quædam adnaſcitur nomine Ixia, quæ pernitioſum venenum eſt, & eos qui deguſtant illico necat. Quod ſi Apes mellis ſubſtantiam, inquit, ex eius Chamæleonis floribus ſuſcipiant, non dubitamus quin id mel hominibus admodum ſit pernitioſum: non ignoramus autem Apes mellis materiam ex ipſis floribus non colligere, ſed ex folijs duntaxat, pingui rore cælitus delapto obſitis. G

Melacœtô. Mel acraton. — *Vbi amarum.* — [u] *Lib. 11. cap. 15.* — [x] *Lib. 5. cap. 22.* — [y] *Lib. 11. Geog.* — [z] *Lib. 6. c. 8.* — [a] *Lib. 21. cap. 4.* — *Ægolethrô herba.*

Et paulò pòſt Plinius aliud ait eſſe genus in eodem Ponto gente Sannorum, mellis, quod
Mel menomenon. ab inſania quam gignit, mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſyluæ. Genſq; ea cùm ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quod exitiale eſt) non vendit. Et in Perſide, & in Mauritaniæ Cæſarienſis Getulia, contermina Maſſæſulis, venenati faui gignuntur, quidamq; à parte, quo nihil fallacius eſſe poteſt, niſi quod liuore deprehenduntur. [b] Ælianus verò etiam in Trapezunte Pontica ex buxo mel fieri
[b] *Li. 5. c. 42.* ſeſe accepiſſe ſcribit: eſſe autem odoratu graue, quod eos, qui eò deducti ſunt, demente vel comitiale correpti, ad ſanitatem reſtituat: ſanos verò dementet. Idem legitur in libro de mirabilibus auſcultationibus. Apud Colchos ex arborum frondibus mella ſtillare legimus, quibus guſtatis proſternantur exanimes, diemq; integrum pro mortuo guſtator habetur.
[c] *Lib. 12.* [c] Strabo ſcribit Heptacometas populos vltra Colchidem tres Pompei cohortes obtruncauiſſe, dum montana pertranſirent. Miſcentes enim, inquit, crateras furentis mellis, quòd rami arborum ferunt, potus & mente alienatos facilè interimerunt. Græci quoq; referente
[d] *Lib. 14.* [d] Diodoro è Babylone redeuntes, cùm in agrum Colchorum deſcendiſſent, ibiq; ingentem alueariorum per ea loca multitudinem conſpexiſſent, & fauos multo melle redundantes ad H
vſum eripuiſſent, guſtaſſentq;, in quendam incredibilem caſum inciderunt. Nam deglutito mellis liquore, repente in dementiam verſi, humiq; mox proſtrati, extinctis ſimiles videbantur: cumq; multos dulcedo ad edendum traxiſſet, breui creuit proſtratorum eadem cauſa numerus. Poſtera die qua ceciderant hora, ad ſe omnes redire cęperunt, primumq; vires, ac
Mel in Sardinia peſſimum. paulò pòſt etiam mẽtẽm recepere; inde mox humo ſe attollere, mẽbraq; perinde affecta habebant, atq; illos videmus, qui fortè aliquo veneno poto periculũ euaſerũt. In Sardinia, cùm nullum animal homini peſtiferum in ea inſula naſci perhibeatur, mel, quod mirũ eſt, progenitum, virus habet. [e] Dioſcorides obamarum eſſe ſcripſit, quoniã Apes abſynthio veſcantur, quo ait vitia cutis in facie, & maculas aptiſſimè perũgi. Meminit eiuſdem amaritudinis [f] Galenus his verbis: Cęterùm ſi quod mel amarum eſt ceu Sardoũ clarum eſt, & ipſum miſtę eſſe facultatis, tanquã ſi noſtrum quippiam ei abſynthium admiſcuiſſet. Falluntur Gręci, inter
Athenæi error. quos & Athenęus, qui Cyrnos, hoc eſt Corſicæ inſulę populos aiunt πολυχρονιωτάτους διὰ τὸ μέλιτι

[e] *Li. 2. c. 75.* — [f] *Lib. 7. de ſimpl. facul. med.*

A μέλιτι ἀεὶ χρῶνται hoc est, multum viuentes ob assiduum mellis vsus: quando ob copiam taxorum arborum, quibus ea opacatur insula, mel sit notæ pessimæ, etiam Virgilij sententia cùm inquit:

Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos.

Et Ouidius de nefasta & exitiali cæna, nulla tamen facta taxi mentione

Ite hinc difficiles funebria ligna tabellæ,
Tuq; negaturis cera referta notis.
Quam puto de longa collecta flore Cicuta,
Melle sub infami Corsica misit Apis.

Meminit quoq; [g] Martialis, sed non taxi. [g] *Lib. 11. ad Caniniili.*

Mella iubes Hyblæa tibi, vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropia Corsica ponit Apis.

Quamobrem scribunt locupletissimi in litteris testimonij viri (vtor autem verbis [h] Adriani Turnebi) buxi potiùs, quàm taxi sapore infectum, & vitiatum esse, vt [i] Diodorus, cuius verba subscribam: φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πλείστη, καὶ διάφορος, δι' B ἣν καὶ τὸ μέλι τὸ γινόμενον ἐν αὐτῇ παντελῶς γίνεται πικρόν. Insimulare summum poëtam, vel negligentiæ vel vanitatis, non ausim: non enim dubito, quin alicuius boni auctoris fide fretus, & fiducia id scripserit: ab eius tamen sententia Diodorus, qui & ipse multos, vt opinor, testes suæ sententiæ producere potuisset, recedit. Nos tamen neutrum accusemus, & vtrumque verum scripsisse censeamus. Insaniosum mel apud Macronas memorat [k] Xenophon, quod qui copiosius edissent, & vomere, & excernere cogebantur, neque quidem omnino stare poterant. Quærit [l] Plinius quid sibi voluisse naturam ijs arbitremur insidijs, vt ab ijsdem Apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat, inquit, genuisse rem, in qua venenum facillimè daretur, etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi vt cautiorem minusq; auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed Apibus iam cuspides dederat, & quidem venenatas remedio aduersus has, vtique non differendo. Affirmat insuper venenati mellis signa esse, cùm omnino non densatur, quòd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quod ponderosius innoxio. Qui edêre, abijciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore diffluunt. Ait denique remedia esse multa, quæ, in- C quit, suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidijs oportet, mulsum vetus, inquit, è melle optimo, & ruta: salsamenta etiam si reijciantur, sumpta crebrò. Certumque est, id malum per excrementa ad canes etiam prouenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat, & fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, suggillata cum aloe. [m] Aliàs rursus de remedijs aduersus prauitatem mellis, habet hæc: Venenato melli auxilio est piscis aurata in cibo, vel si ex melle syncero fastidium cruditasúe, quæ sit grauissima incidat: testudinem circumcisis pedibus, capite, cauda decoctam antidotum esse, author est Pelops, Scincumq; Apelles. [n] Dioscorides quoque eos scribit, qui mel, quòd in Heraclia Ponti colligitur, edunt, bibuntúe, non secus affligtari, quàm qui aconitum ebiberunt: additque insuper eadem ijs, quæ poto aconito conuenire. Adiuuari autem in primis continuo vini mulsi potu, cui rutæ folia sunt adiecta. Hoc itaque remedium Plinius ex Dioscoride hausit. Habentur præterea, & alia mellis praui genera, quæ roscida non sunt, sed ex plantis nascuntur, vt illud, quod ex Anacardijs fluere Arabes scribunt, & inter Græcos [o] Strabo ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, D mellis plenas, quod qui ederint, non facilè euadunt. Iam verò syluestria mella ea dici volunt, quæ Vespæ, & Crabrones faciunt, quæ, inquiunt, adeo melle Apum inferiora esse suauitate, & paucitate, vt inter mella referri non mereantur. Ego mellificare Vespas negem: sed syluestres Apes, quę plerunq; in cauernulis terrę habitant, quarum mel insipidum est, & prauum. In cuius mellis mentionem, quia inciderim, nodus quidam in sacra pagina occurrit explicandus de Diuo Ioanne Baptista, quem [p] testatur in deserto mel syluestre comedisse: De hoc enim variæ sunt doctorum sententiæ. Theophilactus interpretatur τὸ ὑπὸ ἀγρίων μελισσῶν γεωργούμενον ἐν δένδροις εὑρισκόμενον καὶ πέτραις, quòd Apes syluestres faciunt in arboribus, & petris. Contrà [q] Beda in eo deserto arbores esse scribit folia lata, & rotunda lactei coloris, & melliti saporis habentes, quæ, inquit, natura fragilia manibus confricantur, & eduntur: Hoc esse mel syluestre dici. Sanctus [r] Isidorus Pelusiota herbam esse negat, verùm mel esse montanum, quod ab agrestibus Apibus conficitur, summeque amarum est, & gustatui omni infestum, atque inimicum. Quibus

[h] *Lib. 22. Aduersar. cap. 24.*
[i] *Lib. 6.*
[k] *Lib. 4. de Cyri minor. expedit.*
[l] *L. 11. c. 14*
Mel cur natura etiam venenatum fecit.
Mellis venenati inditia.
Mellis venenati remedia.
[m] *Lib. 32. ca. 5.*
[n] *Lib. 6. c. 8.*
Mel venenatum ex plantis.
[o] *Lib. 15. Geor.*
Mella syluestriaquę.
Mel quale comederit Io. Baptist.
[p] *Matt. c. 3. sui euangel.*
[q] *In lib. de locis sanctis.*
[r] *Epist. 132.*

Digitized by Google

ex rebus, inquit, singularem quandam, ac penè incredibilem corporis afflictionem E
Ioannes præ se ferebat, vt qui non inedia duntaxat, verùm etiam victus asperitate omnem corporis appetitionem amaram redderet. Sed Alphonsus Tostatus similes opiniones refutare videtur, existimans commune illud mel fuisse, quod Apes sponte in cauis arborum ponunt, syluestre autem ab Euangelista nominari, quia in syluis sine cura humana prouenirет. Suidæ syluestre mel manna est, vt scribit [a] Ioannes Monardes in suis epistolis. Alijs quoque ἐρικαῖον nominatur ab Erica frutice, quam & gisarum vocant: de quo suprà. Factitium mel non vna ex re paratur: Ex nuce Indica fieri scribit [b] Strabo. Exprimitur etiamnum è vulgaribus siliquis, quæ Græcis κεράτια dicuntur, quo tam Indi, quàm qui Trogloditicam Arabiam incolunt, zinziberis radices recentes viridesque asseruant, ac etiamnum myrabolana omne genus. Quod facilè conijcitur ex ijs, quæ ex Alexandria Ægypti, Venetias quotannis comportantur. Illud verò admiratione dignum est, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Africa quandam gentem esse, quæ supra Sirtes, & Carthaginem incolat, Gyzanteres vocata, hancque exerceat artem, vt flores istis in locis colligat, melque ea copia, & qualitate ex ijs conficiat, vt Apum æquet mellificium. F

[a] Lib. 2. Epist. 2.
Mel factitium.
[b] Lib. 15.
Mel ex floribus.

ELECTIO.

MEL quale optimum sit, Galenus sæpenumerò declarauit. Vult enim esse purum atque omnino sine sordibus, pellucidum, flauum, boni odoris, gustu paulùm acre, sed suauissimum, cohærens ita, vt si attollatur, continuum defluat. Easdem fermè notas licet ex Hippocrate colligere, qui tunc mulsam incoquendam esse ait, cùm mel vitiosum sit, scilicet sordidum, nigrum, mali odoris. Quare si contrariorum contraria sunt consequentia, id bonum esse dicemus, quod contrarias conditiones habet. Probatiora etiam mella à Dioscoride sic describuntur. Probatius in omni genere, quod dulcius, odoratius, acre, rutilo colore, non liquidum, sed ponderosum, firmumq́; & quod tractum digitos sequaci lentore sequitur: ad quæ omnia [a] Plinius videtur sic allusisse. Mel plenilunio vberius capitur, serena die pinguius. In omni melle, quod per se fluit, vt mustum, oleum, appellaturq́; acceton, maximè laudabile est. Æstiuum omne rutilum, vt diebus confectum siccioribus. Aptissimum existimatur è thymo coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis, pingue, marino è rore spissum. Quod concrescit autem, hoc minimè laudatur. Thymosinum non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum grauitatis argumentum est, Abrumpi statim, & resilire guttas, vtilitatis inditium habetur. Sequens probatio, vt sit odoratum, ex dulci acre, glutinosum, perlucidum. Quærit Aphrodisiensis, cur mel illud commendemus, quod acrius sentitur, & mediocriter hoc idem calidum esse existimemus, cùm acritudo non nisi per calorem immodicum consistere soleat? Censendum, inquit, non acre mel, sed temperatum id esse; verùm linguam suo calore pleniùs calefaciendo in acritudinem vertere: dulce etenim omne acre primùm incalescens amarum redditur. [b] Aristoteles indicium perfectionis in sapore potissimùm esse tradidit: dulcius enim, inquit, quod crassius. [c] Alibi quoque mellis exiliorem partem, ait fluitare, eamq́; iubet eximi: puram verò, & validam subsidere. [d] Athenæus quoque præstantius vnguentum viliori affusum in superficie manere ait, contrà deteriori melli superiniectum, quod est melius, pessum ire, & tanquam vi cogere erumpere, quod bonitate inferius est. Item Disarius apud [e] Macrobium interrogatus quale mel optimum foret, respondit id, quod reliquo ponderosius est. In vase igitur mellis, pars quæ in imo est, vtique præstat pondere, & ideo supernatante præstantior est. [f] Galenus itaque cùm mel optimum perhiberi dixisset, quod dulcissimum est, & acerrimum, eoq́; mellis natura acrimoniam dulcedini iunctam habet. primæ inquit, optimi mellis notæ ex hisce sumuntur: secundæ verò ex accidentibus colliguntur, naturam eius consequentibus, colore, odore, & corpore. Colore namque luteum mel sit, oportet: corpore verò, neque crassum, neque concretum, neq; valdè dilutum, sed vniforme totum: atq; ita tenax, vt si digito particulam ex ipso sustuleris, deflueréq; permiseris, perinde atque viscum descendat, non cæsim, non frustatim. Quanquam ob ista mel optimum quidem non est, sed cùm suapte natura optimum est, tum hæc se consequentia signa semper habet, ipsumq́; idcirco optimum esse ista significant. [g] Alibi rursus habet sic: Quod

[a] L. 11. c. 15.
Mel acœtô.
Mel thymosinum cur non laudetur.
Mel acrius cur commédemus.
[b] Lib. 5. de Animal. cap. 22.
[c] Lib. 9. cap. 40.
[d] Lib. 15.
[e] Lib. 2. Saturn.
[f] Lib. 1. de Antid. 2.
[g] 7. Meth. cap. 5.

G H

A Quod igitur mel colore flauum sit, & odore suaui, tum purum adeo, vt totum pelluceat, ac
gustanti parum acre, iucundissimumq;, præterea tam sibi cohærens, vt si digito attollatur,
continuum sibi, nec intercisum ad humum defluat: id omnium est optimum. Et rursus
[h] alibi, sed parum aliter: nec parua sanè, inquit, in melle differentia: prauum certè, quod, [h] Lib. de
aut malè olet, aut gustatum extraneæ cuiusdam qualitatis admixtionem detegit: nec mel bon.succ.
quidem censendum. Inculpati verò mellis differentiæ in eo versantur, quòd magis mi-
nusq; aliud alio dulce, atque acre sit: in quo quod dulcissimum, atque acerrimum fuerit,
primas virtutis partes obtinet. Alij album laudant. Mel optimum est, inquit [i] Alexander [i] Lib. 3. de
Petronius, quod colore ad albidum, velut Hispanum vergit, quod ceræ, aut odorem, aut vict. Rom.
saporem nullo modo refert: quod nullum alium saporem, quàm dulcem obtinet: vtpotè cap.20.
quod sine acrimonia quoque sit. Id enim non ab illius bonitate (vt plurimi putarunt), sed
ab eo, quod aut in Apibus, aut in eorum alimento vitium est (vt quidam existimant) acqui-
rit. Sunt qui commendent, quod modicè tum pingue, tum tenue est. [k] Virgilius durum [k] Li. 1. Ae-
laudasse videtur, cùm ait: neid.

—— Aut cùm liquentia mella Stipant.

B Optimum quoque, quod vernum est, deinde æstiuum, inutile hybernum. Principem lo-
cum obtinet, inquit Dioscorides, quod Atticæ regionis est, præcipuè ex Hymetto, mox Cy-
cladibus insulis, & è Sicilia, cognomine Hyblæum. Galenus modò Atticum siue Hymet-
tium summoperè laudat, modò quodammodo reijciendum iudicat. [l] Alibi mel Hymettium [l] Lib. 1. de
vnum ex simplicibus theriacam ingredientibus esse scribit, quæ sibi videntur difficulter ha- Antidot.
beri. [m] Vbi enim de theriacæ compositione, ætate, probatione, dosiq; agit. Oportet, inquit, [m] Li. de the-
,, mel esse Hymettium: nam Apes in eo colle Atticæ, quia thymum pascuntur, mel optimum riaca ad Pi-
,, conficiunt. Contrà aliàs [n] alibi post optimi mellis signa: Si verò, inquit, abrumpitur (mel) sonem.
,, nec demissum ad terram vsq; continuitatem seruat, id aut crassius iusto est, aut tenuius, aut [n] Lib. 7. Me
,, anomœomeres. Voco autem anomœomeres (quod sanè & nomen ipsum indicat,) quod thodi.
,, ἐξ ἀνομοίων μερῶν, id est, ex dissimilibus partibus, est compositum. Deprehendas autem id,
,, si diligentiùs inspicias, aut crassitudines, aut humiditates habere innatantes, quę nec inter se
,, sint similes, nec etiam toti. Cerosum itaque magis mel est, quod & crassius est, & cui tales Mel cero-
,, quæpiam crassitudines innatant. Excrementosius verò, ac persici concoquiq; difficilius, tum sum.
,, quod totum humidum est, tum in quo multæ in partibus sparsæ apparent humoris guttæ:
C porrò in quo vel ceræ qualitas aliqua vel propolis, vel id genus aliud gustu deprehenditur,
,, adeo non est optimum, vt etiam malum sit: quippe nullam penitus alterius cuiusquam rei
,, eminentem in se continere qualitatem debet. Quocirca quod thymum planè redolet,
,, non probo: est enim id parum consummatum, nec planè quodam modo mel. Quanquam Mel thymū
,, non ignoro à quibusdam id laudari, eoq; fieri, vt nonnulli venditores incisum thymum il- planè redo-
,, li inijciant, quò id redoleat, videaturq; optimum. Ipse tamen, quod tam improbè thy- lens reijci-
,, mum olet, non laudo: multoque minus, si cui iniectum thymum sit. Quod autem confu- tur.
sam quandam qualitatem odore, gustuúe prę se ferat, id non vitupero. Ex quibus Gale-
ni verbis colligere est, thymum nihil vel parum saltem ad mellis præstantiam facere. Si
enim Atticum difficulter, vt testatur, haberi possit, quid nocuerit, parum thymi in melle
alio probato imponere? eoq; maximè cùm propter thymum, vt ex antè citatis patuit, mel
Atticum ipse probauerit? Optimum mel, inquit, Diophanes apud [o] Constantinum Cæ- [o] Li. 15. c. 7
sarem, est Atticum, & Attici Hymettion. Bonum est, & quod in Insulis fit. Siculi opti-
mum est Hyblæum. Cretici Acramaumorion, Cyprij Chytrium, Coi Calymnium. Dein
hoc insuper addit: Cùm autem omne mel multo tempore resiccetur, Atticum liquidum
D permanet, colore autem nigrescit. Hanc itaque ob causam fortassis rectiùs id damnasset Ga-
lenus. Nam & [p] Varro Siculum præfert omnibus, quòd ibi thymum bonum frequensq; [p] Li. 3. c. 16.
sit, quo ad mellificium nihil ait esse præstantius. Strabo è Cycladibus, & inter Cycladas
Calymnium anteponit omnibus: nimirum propter thymum. Malum quidem mel teste [q] Ga- [q] L. 4. de sa-
leno multam egerit spumam, quo etiam diutiùs coqui debebit. Optimum verò, vt breuissi- nit. tu. c. 6.
mo tempore coquitur, ita minimum spumę euomit, vnde nec pari ei coctione est opus. Ca-
ueri quoq; debet inueteratum, nam hoc omnem suum humorem amittit, qui aliàs immodi-
cum calorem temperare solet. Optimum quale sit mel, postremò [r] Andreas Matthiolus in
examine suo simplicium, quæ Theriacam ingrediuntur, scribit his verbis. Mel Galeno [r] Li. 5. Epi.
probatur, quod in Græcia prouenit, nempe Atticum ex Hymetto monte, & omne ferè
aliud, quod in adiacentibus colligitur locis: nihil tamen hoc impedit, cùm in alijs etiam re-
gionibus mel præstantissimum reperiri possit, vt ipsemet fatetur Galenus. Siquidem
affertur ex Creta, & alijs quibusdam Ægæi maris insulis, quin etiam ex Dalmatia,

quod omnes mellis optimi notas ostendit. Sunt etiam in Italia loca quædam, ac pariter E
in Sicilia, vbi præstantissimum habetur. Quò fit vt cuiusuis loci mel sumi possit, si tamen notas omnes admiserit, quæ selectissimi mellis indicium præbent. Eligatur itaq; bimum. Hoc

Mel eligendum quale.

enim vetustiore, ac etiam recentiore, longè præstantius est. Ideoq; aberrant, qui putant vetustate mel fieri optimum: amarescit enim, (vt inquit Galenus) quod veterascit, & ingratum gustui redditur. Sit præterea odoratum, sapore dulcissimum, atq; etiam acre, colore pallidum, vel flauum, crassum substantia non sit, sed sibi ipsi vnitum, & tanto præditum lentore, vt si rude, vel digito auferatur, visci modo ferè in longum trahatur, antequam secedat. Tale enim, quòd fuerit, præstantissimum dici poterit. Sunt improbi seplasiarij teste ª Cardano, qui, vt candidius, densius, ac dulcius mel videatur, farinam milij miscent: quo nihil est nocentius. Est enim, inquit Cardanus, fomes morborum, cùm farina illa nunquam concoquatur. Mel, quod mirum est, panis intinctu corrumpitur; quamobrem cauendum ne panis vasis immittatur. Muscas ante notauimus Atticum mel non attingere, id verò de Scarabeis alij tradiderunt, de quibus facta comparatione ᵇ Dion Chrysostomus sic scribit: Quemadmodum quidam ait Scarabeos in Attica, licet illic mel sit purissimum, illud tamen „ nunquam gustare neque si effundatur, sed potiùs alium cibum: ita & vos sermones de virtute virosq; sapientes non curatis, sed estis hilares, & ad cauillandum omnium facundissimi. „ F

ª Lib. 3. de sanit. tu. cap. 78.

Mellis adulteratio.

Pane iniecto mel corrumpitur.

Scarabei quæ mella non attingant.

ᵇ Orat. 32.

DENOMINATA.

Μελιτοπώλης Aristophani est, qui Latinis mellis venditor dicitur, μελιτοφόρος alijs, qui mel fert, μελιττουργός, Mellarius, Meliturgus, quorum vtroque vtitur Varro: sicut μελιττουργεῖον locus, in quo mel fit: μελιττουργία ipsa mellificatio, opus mellarij: item mellificium apud Aristotelem: μελίτωσις mellis vindemia, cùm mel eximitur. Μελίτρεπτος qui melle nutritur, μελιτώδης qui eo gaudet, & sæpius eo in cibis vtitur. Μελίβρομος, & μελίγηρυς, melleum & dulcem sonitum, aut melleam vocem edens, hoc est, suauiloquus, suauisonus. Μελίγλωνος melleas papillas habens, dulcis aspectu: μελιειδὴς mellis dulcedine præditus, dulcis instar mellis, quanquam Hippocrates μελιηδέα οἶνον vocauit, non tantùm G vinum quod suaue est, sed etiam quod cum melle mistum est, quod & ipse μελίχρουν nominat, vt Galenus in Lexico annotauit. De melitite vino, & melicrato, similibusq; cum melle factis potionibus infra dicetur. de quibus quæ in thesauro Grecæ linguæ leguntur, legenda sunt cum iudicio. μελίπηκτον est placenta ex melle, aut opus pistorium melle conditum: & apud Plutarchum libum melle confectum: opus pistorium dulciariorum, quale id de quo Martialis:

μελιηδὴς vinum.

Placenta melipectō.

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Extruit: huic vni parca laborat Apis.

Melitoma. Melimelū. ª Lib. 1. cap. 162.

Sed de his quoq; postea. Est & μελίτωμα, opus dulciarium ex melle; Placenta mellita, opus pistorium melle conditum. Μελίμηλον genus mali dictum à mellea dulcedine: alio nomine γλυκύμηλον, vt tradit ª Dioscorides. μελίμηλον, inquit Gorræus, pomum dulce: sic dictum à melleo sapore. Sunt tamen, qui melimelum vocant non omne quod dulce est, sed quod natum ex malo inserta pyro syluestri, aut cotoneo: ex qua miscella creari dicunt, quę propriè Athenienses μελίμηλα, hoc est dulcia, & mellita poma, nominarunt. Alij melimela Varroni mustea dici volunt, quod ᵇ Plinius quoq; videtur sensisse, cùm ait: Mustea à H celeritate mitescendi (maturescendi legunt alij) quæ nunc melimela dicuntur, à sapore melleo. Melimela tamen non solùm natura prouenire, sed etiam mellis conditura fieri, ac dici alia mala posse indicat ᶜ Martialis hoc disticho.

Mala mustea. ᵇ Lib. 15. cap. 14. ᶜ In xenijs.

Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

ᵈ Lib. 12. cap. 45. ᵉ L. 17. Aduers. c. 13.

Quam custodiendorum, & condiendorum Cydoniorum rationem exposuit ᵈ Columella, eiusq; conditurę liquorem Melimeli appellari scripsit. quo loco pro melimeli ᵉ Turnebus melomeli legendum iudicat, vt succi nomen sit è cotoneis malis, & melle: nam melimela, inquit, quæ in malorum genere numerantur, nomenq; ex eo sibi peperere, quòd melleum palato saporem præbeant, nihil ad melomeli pertinent, quod è cotonei succo, & mellis sapore temperatum est. Μελίλωτος siue μελίλωτον, & Latinis etiam Melilotus, & Melilotum, quasi Lotus melligenus vocatur; vnde & Apum causa seritur teste Plinio. aliàs ser-

Melilotus. Lotus melligenus.

Digitized by Google

A sertula Campana dicta. Cunilaginem, inquit [f] Plinius, quæ conyza, melissophyllon, quod apiastrum, Melilotum, quod Sertulam Cāpanam appellamus. Est enim in Campania Italię laudatissima, Græcis in Sunio. Coronas ex hac antiquitùs factitatas, inditio est nomen sertulæ: vnde μελιλώτινοι στέφανοι, coronæ ex meliloto. Μελίχρυσοι λίθοι dicuntur [g] Plinio veluti per aurum sincero melle translucente: quos India mittit, quanquam ad iniuriam fragiles. Est & μελιτίτης λίθος, Lapis melitites, qui succum melleum dulcemq; tusus remittit, vt idem [h] Plinius refert his verbis: Melitites lapis succum remittit dulcem, mellitumq; tusus. Et ceræ mistus eruptionibus pituitæ, maculisq; corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & vuluarum dolores impositus velleri. Meminit eiusdem huius lapidis [i] Dioscorides, ὁ δὲ μελιτίτης κατὰ πάντα ἔοικε τῷ γαλακτίτῃ, διαφέρων ἐν τῷ γλυκύτερον ἀνιέναι τὸν χυλόν. ποιεῖ δὲ πρὸς ἃ καὶ ὁ γαλακτίτης. Melitites per omnia Galactitę similis, hoc tantùm interest, quòd dulciorem succum remittit. Eiusdē, vt Galactites effectus. Μελικηρὶς malum est ex melle & cera nomen habens, similiterq; ad tumores pituitę sub apostematis nomine pertinet. [k] Galenus quid melli simile in meliceridibus inueniri ait, melli, inquam, Hymettio, vt ipse habet, quodq; ea membrana secta, non aliter quàm mel è fauis

B distluit. Hinc quoq; μελικηρία sanies dicitur, quæ crassior, & glutinosior, subalbida, melliq; albo subsimilis, ex malis vlceribus fertur, ubi nerui circa articulos læsi sunt, vt docet [l] Corn. Celsus: de qua tamen scriptura dubitatur. Dicitur eodem etiam nomine aliud vlceris genus, quod propriè κηρίον appellatum est, vt legitur apud [m] Aetium, similiter & apud [n] Celsum. Neque enim dubium esse potest, inquit Gorræus, quin duæ illæ Meliceridis species, quas Celsus descripsit, sint species τοῦ κηρίου, non autem μελικηρίδος prius descriptæ: quæ apostema est, quæq; dissecta cauitatem vnam habet, & intus vno loco atq; spatio humorem suū continet, eumq; non multis foraminibus, vt κηρίον, sed vno ore effundit, posteaquam ferro aut medicamento, aperta fuerit. Est igitur τῆς μελικηρίδος nomen æquiuocum, propriè quidem, & frequentiùs tumorem prius definitum significās, interdum verò vlceris illud genus, quod κηρίον peculiari vocabulo appellatur, quodq; à propriè dicta meliceride differt non modò notis prius explicatis, sed etiam, quòd κηρίον non nisi pilosis locis, magisq; ad cutem, μελικηρὶς verò pro more reliquorum abscessuum, in omni musculo possit excitari. Hæc inter alia Gorręus, cui apud Celsum perperam scribi videtur μελικηρία & μελίκηρον. Sed tamen apud [o] Plinium quoque reperitur meliceria, vt vbi de Oxylapatho agit: radice, inquit, meliceria, & lepras curant. At [p] aliàs habet sic: Peculiariter & contra melicerides efficax: de

C meliloto loquitur, de quo etiam [q] Dioscorides ait: θεραπεύει καὶ μελικηρίδας. Μελικηρὶς Hesychio est species quædam vitis, & herba. Μελίκηρα Aristoteli est, vt vertit Gaza, fauago purpurarum: lentor cuiusdam ceræ, quem purpuræ verno tempore congregatæ mutuo attritu saliuant: quod Plinius cerificare dixit, vt alibi ostendimus. Apud Athenæum μελίκηρα scribitur paroxytonωs. Hesychius autem videtur μελίκηρα facere neutrum plurale. Mellini vestimenti meminit Plautus. Dionysius Lambinus eius scholiastes interpretatur, mellei coloris: cęterùm qualis sit iste color, in controuersiam vocari possit. Etenim [r] Plinius agens de coloribus, Melinum quoq;, inquit, coloris candidi species est. Optimum ex Melo Insula: cùm aliàs clarum sit melleum, aut melinum colorem aureum, aut flauum esse. Pliniana certè hæc sententia Marcellum, & Brasauolam imposuit, qui inde hyperico, cuius florem melino colore Dioscorides esse prodidit, albos flores tribuendos esse existimabant, haud satis aduertentes Melinum Plinio, non à melle, sed à Melo insula nominari. Multis enim plantis Dioscorides melinum colorem in floribus tribuit, quos sanè aureos esse omnes norunt, vt ranunculi, sertulæ Campanæ, hieracij, peucedani, conyzæ, alterius nympheæ, buphthalmi,

D gallij aliarumq; multarum. Color iste insuper μελίχροος siue μελίχρους, & μελίχροος dicitur. Vocatur & μελίχρως, vt colligitur ex [s] Plinio dicente. Colos appellauit χρυσόλιθον, aureum, χρυσόπρασον, herbaceum; melleum μελιχρῶτα: quamuis plura eius genera sint. Μελίχλωρος etiam mellis instar flauus est, [t] Theocrito dicenti:

> —— Σύραν καλέοντι τὺ πάντες,
> Ισχνὰν, ἀλιόκαυστον. ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον.

Vnde [u] Lucretius de amatorum miserijs, qui amasiarum vitia extenuant.

> *Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.*
> *Nigra, μελίχροος est, immunda & fœtida, ἄκοσμος.*

Qui locus facit, vt Scholiastem legisse putem μελίχλωρον, cùm exponat ὁμοίαν κατὰ τὸ χρῶμα μέλιτι. Μελίχλωρος porro est gemma apud [x] Plinium, quam gemini coloris esse tradit. μελιτόεις, & μελίτηρος melleus, mellitus, & vt Plinius quoque vertit, melligenus. Μελίφυρτος melle mixtus, μελίφρων, qui mellea dulcedine animum perfundit & oblectat: de quibus

Sertula Cāpana.
[f] Lib. 21. cap. 9.
Coronæ ex meliloto.
[g] Lib. 37. cap. 9.
Melitites lapis.
[h] Lib. 36. cap. 19.
[i] Lib. 5. cap. 151.
Meliceris qui morb⁹.
[k] Lib. 3. de tum.
Meliceria cur sanies dicta.
[l] Li. 5. c. 26.
[m] L. 6. c. 68.
[n] Li. 5. c. 28.
Meliceris vox est æquiuoca.
[o] Lib. 20. cap. 21.
[p] Lib. 21. cap. 20.
[q] L. 3. c. 48.
Fauago.
Cerificare.
Mellinum vestimentū.
Melleus color.
[r] L. 35. c. 7.
Marcellus & Brasauola decepti.
[s] L. 37. c. 11.
[t] Eidyll. 10.
[u] Lib. 4.
[x] L. 37. c. 11

Mellona dea.
[y] Lib4. contra gentes.
Mellaria vrbs.
[z] Plin. lib. 3 capit. 1.

de quibus & alijs conſule theſaurum linguæ Græcæ, ex quo iſthæc excerpſimus. Mellona, E
vel vt [y] Arnobius legit, Mellonia, erat mellificationis dea: de qua ille ſic: Mellonia dea eſt,,,
pollens, potenſque in Apibus, mellis curans cuſtodienſque dulcedinem. Dicite ſi omnino,,,
non eſſent Apes, dea Mellonia non eſſet &c. Mellaria Plinio, Pomponio, & Antonino, vrbs Hiſpaniæ Bæticæ, in littore freti Gaditani, Ptolomæo corruptè μεσραλία, & μιλάρια Stephano. Stephanus Aquçus à mellis copia dictam ſcribit: vnde forte Morali Beiar de la miel nominatur.

VSVS IN SACRIS.

[a] Lib. 3. c. 16
[b] L. 28. c. 27
Mel multorum fuit ſymbolũ.
Leontica ſacra.
Saturnus melle conſopitus.
[c] L. 4. de præpar. Euang. cap. 3.

MARCVS [a] Varro de melle loquens, dulciſſimum quod eſt, inquit, Dijs & hominibus eſt acceptum, quod fauus venit in altaria &c. [b] Cælius notauit Theologis priſcis multorum ſymbolum fuiſſe mel, quoniam ex pluribus conſtet poteſtatibus. Nam vbi ſacris initiabatur (quæ Leontica vocant) quis, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxijs ſceleribuſq; ac triſtitiam inferentibus ſic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe. Apud Orpheum Saturnus ab Ioue mellis ap- F
petitur inſidijs; Inde enim conſopitur, velut temulentus: ſicuti apud Platonem Porus nectare oppletus. Quo innuitur per voluptatem illam eſſe oblaqueatum, qua & ad generationem producantur diuina. Quantoperè autem Dij mellis libatione gauderent, innuit Apollo apud [c] Euſebium Pamphilum:

—— Mel verò Nymphæ atque liquentia vina
Offerri lætantur, ac ignem accendier aris
Quæ circumuolitant terram ſibi numina quærunt
Imponiq́; atrum corpus, tum thura ſimulq́;
Inycier ſalſas fruges, & dulcia mella.

[d] In Ephemerid.

Idem innuit [d] Auſonius.

Nec thus cremandum poſtulo
Nec liba cruſti mellei
Foculumq́; viui ceſpitis
Vanis relinquo altaribus.

Libum vnde fieret.
Mel Baccho ſacrificatum.
[e] Li. 2. Car. Ode. 18.

Libum autem illud fiebat ex farre, melle, & oleo. Μελισπονδος libamentum mellis eſt. Sacri- G
ficabant autem mella in primis ex fauis & examinibus Baccho, quæ ex arboribus erant extracta. Atque hoc eſt quod dicebat [e] Horatius:

—— Euæ parce Liber
Parce graui metuende tyrſo.
Fas pernicaceis eſt mihi Thyadas,
Viniq́; fontem, lactis & vberes
Cantare riuos, atque truncis
Lapſa cauis iterare mella.

De Baccho quoque canebat Tibullus:

Sic venias hodierne tibi dem thuris honores,
Liba & Mopſopio dulcia melle feram.

Bacch⁹ cur Bryſeus vocatus.
[f] Lib. 3. Faſt.

Bacchum nonnulli Bryſeum appellatum putant ab antiquo verbo βρύω, quod eſt Scaturio, quia ſcilicet mella ex aluearibus, vel vinũ ex vuis exprimere primus docuerit. [f] Ouidius non tantùm mellis inuentorem facit, ſed mel quoq; ei ſacrificari ſcribit his verſibus:

Nomine ab authoris ducunt libamina nomen H
Libaq́; quod ſacris pars datur inde focis.
Liba deo fiunt: ſuccis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho vina reperta ferunt.

Ægyptij q̃n mel comederent.
[g] L. de Iſid. & Oſir.
[h] In Eliacis.
[i] Li. 3. c. 12.
[k] Lib. 13.

Ægyptij cùm feſtum Mercurij celebrarent edebant mel & ficus, vt innuerẽt veritatem dulce quid eſſe, vt ſcripſit [g] Plutarchus. Eleos verò Dianæ in Prytaneo monte ſacra facientes ſcribit [h] Pauſanias, thura & melle ſubactum triticum adoleuiſſe, & aras oleagina fronde velaſſe, vinoq; in libando vſos eſſe. In Aſopo, in æde Eumenidũ, niſi mulſo libare, & pro coronis flores vſurpare, licuiſſe legimus apud [i] Alexandrum ab Alexandro. Pluto quoq; melle placabatur, vt meminit [k] Silius Italicus cùm canit:

Duc prædicta ſacris duro placamina Diti
Mella ſimul tecum & puri fer dona Lyei.

Et paucis interiectis:

Ordine

Digitized by Google

A *Ordine mactari pecudes iubet. Acer operta*
Ante omnes taurus Regi &c.
Fundunt mella super, Bacchiq; & lactis honorem.

Placenta Cerbero cur oblata à mortuis.

Dabant etiam mellitam placentam mortuis, vt eam Cerbero offerrent, vt & ipse placaretur: vnde legitur apud Suidam: *ἰστέον ὅτι μελιτοῦττα ἐδίδοτο τοῖς νεκροῖς ὡς εἰς τὸν Κέρβερον.* Ita Sybilla apud [d] Virgil. cum Aenea, ad inferos descendens, ne à Cerbero offenderetur: [l] Li.6. Aen.
Melle saporatam & medicatis frugibus offam
Obijcit. Ita autem legere malim cum Turnebo, quàm soporatam, vt omnes passim codices habent. nulla enim in melle soporandi facultas. At enim Maro intelligit, inquiunt, qui soporatam legunt, non tantùm melle soporatam offam esse, sed & medicatis frugibus. Sed non se expediunt. Esset enim necesse ista ratione vim etiam in melle soporiferam, & ex copulationis natura & conditione esse dicere. Nam Maro offam soporatam esse melle, & soporatam esse medicatis frugibus dicens, sic mandragoræ vim aut papaueris in melle poneret, quod aspernatur ratio, medicina improbat. Nunc itaq; rationi, cui qui aduersatur, se & poëtam inscitiæ condemnat, addi potest, quod in peruetusto Prisciani libro saporatam scriptũ

Virgilius emẽdatus.

B reperit idem Turnebus. Accedunt prętereà alia quę sic legendum esse suadent. Melle enim veteres in omni dulciario opere vtebãtur, vt nos saccharo, illiusq; condimento saporis gratiam palato parabant, & quę tristioris erant & amarioris saporis, melle, quò minus offenderentur, condiebant, & imbibebant, sic medicamentorum virus emendabãt; vt ex hoc [m] Lucretij in primis constat:

Mellis vsus ad dulcorandum.

[m] Lib.1.

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cùm dare conantur, prius oras pocula circum,
Contingunt mellis dulci flauoq; liquore.

Sic Maga apud [n] eundem Virgiliũ papauer oblinit melle, vt auidiùs liguriatur à serpente. [n] Li.4. Aen.
Spargens, inquit, humida mella soporiferumq; papauer.

Humidum hîc dixit mel, non soporiferum. Ex quo facilè prior lectio restituitur. Vt enim hîc mel ad condimentum papaueris adhibetur: sic illic ad gratiam saporis adijci medicatis frugibus, id est, papaueri & alijs id genus dubitandum non est. Quod si beneficium soporis in melle inesset, quid alijs frugibus opus esset? Saporata igitur offa dicitur, & medicatis frugibus, non quòd frugibus saporata sit, sed hoc dictum accipio, vt

Saporata offa cur dicatur.

C *Ille Quirinali lituo paruaq; sedebat*
Succinctus trabea.

non enim succingi poterat lituo: sic *Domus sanie, dapibusque cruentis.* Quo genere loquendi Maro vtitur. In multis tamen codicibus, non me præterit, & medicatam frugibus, reperiri. Quod Pierius adnotauit; & nostram sententiam magis confirmat. Nam si frugibus medicata sit, non erit soporata melle. Apud [o] Valerium Flaccum etiam Medea melle venena temperat, & condit ad draconis epulas, inquiens: [o] Lib.1. Argonaut.
Et dabat hesterno liuentia mella veneno.

Reis etiam venenum potaturis, simul cum eo mella mixta offerebant. [p] Ouidius de Socrate morituro:

Venena melle temporata.

[p] In Ibin.

Vtque duobus idem dictis mihi nomen habenti
Præfocent animæ Gnosia mella viam.
Solicitoq; bibas, vultu, doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.

Sed & Turnebi causam in primis adiuuat, quod mellita placenta, vt diximus, mortuis dari D solet, qua Cerberum placarent. Denique [q] Septimius Florens, & Ammianus, qui poëticis vocabulis delectantur, saporare ex isto Maronis loco sumpsisse videntur: quorum ille sic scri„ bit. Nemo venenum temperat felle, & elleboro, sed conditis pulmentis & bene saporatis, „ & plurimùm dulcibus id mali inijcit. Et iste: in vita visi sunt sua asperi, vt neq; igni, neq; „ saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium, & semicruda cuiusuis pecoris carne vescantur. Verùm vt vnde digressa est, reuertatur oratio, alijs pręterea Dijs offæ mel„ litæ, aut placentæ offerebantur. [r] Pausanias de Sosipoli Eliacorum genio. Ad Cronij mon„ tis, inquit, radices, Septentrionem versus, medio inter montem & thesauros spatio, Lucinæ „ fanum est. In eo Sosipolis patrius Eleorum genius certis celebratur honoribus. Ipsam certè „ Lucinam Olimpiam cognominant: quæq; ei sacra faciat, annuam sacerdotem deligunt. At „ anus ea, quæ Sosipolin placat, Eleorum ritu operatur: piamina infert, & apponit deo melle „ subactas offas. In antica sanè templi parte est Lucinæ ara, & ad eam duplex hominibus adi„ tus. Foris Sosipolis colitur: neq; ad eum aditus patet cuiquam, præterquam vni illi sacrificulæ,

[q] Lib. 3. de Spectac.

[r] In Eliacis.

Sosipoli deo mellitæ placẽtæ oblatæ.

Lucina Olympia.

Digitized by Google

Liba Priapo oblata. ficulæ, quæ capite & facie candido textili velata, ad numinis ſimulacrum accedit &c. Priapo E
hortorum deo liba offerebant, vnde apud [t] Calphurnium legimus:

[t] Eglog. 2.

Nos quoq; pomiferi Laribus conſueuimus horti
Mittere primitias, & figere liba Priapo
Rorantes fagos damus & liquentia mella,
Nec fore grata minus, quàm ſi caper imbuat aras.

[u] Eglog. 7. Et apud [u] Virgilium ait Thyrſis.

Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis
Expectare ſat eſt: cuſtos es pauperis horti.

Terminalia feſta. In terminalibus feſtis, quę menſe Februario celebrabantur, ara Deo Termino ſtatuebatur à dominis vtrimque: ligna conciſa foco imponebantur: igni fruges caniſtro inſpargebantur: puella fauos porrigebat; alij & vinum. Numę lege nullum animal immolabatur: vt Plutarchus & Halicarnaſſeus tradidere. [x] Ouidius tamen porcam, & agnam ſacrificari ait his verſibus:

[x] Lib. 2. Faſtorum.

Termine, ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agro,
Stipes ab antiquis, tu quoq; nomen habes. F
Te duo diuerſa domini de parte coronant,
Binaq; ſerta tibi, binaq; dona ferunt.
Ara fit hic: igni curua fert ruſtica texta
Sumptum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit, conciſaq; conſtruit arte,
Et ſolida ramos figere pugnat humo.
Tum ſicco primas irritat cortice flammas
Stat puer; & manibus lata caniſtra tenet.
Inde vbi ter fruges medios immiſit in ignes
Porrigit inciſos filia parua fauos,
Vina parant alij, libantur ſingula flammis
Spectant, & linguis candida turba fauet.
Spargitur & cæſo communis terminus agno,
Nec queritur lactens, cùm ſibi porca datur.
Conueniunt, celebrantq; dapes vicinia ſupplex; G
Et cantant laudes Termine ſancte tuas.

Idem teſtatur Horatius, dum ait:

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus.

Prudentius Terminum cingi faſcijs ſolitum, & rogari pulmone Gallinæ ſcribit. Fuit & Ambaruale ſacrum, quo maturis frugibus, cùm lacte, vino, fauo libatum fuiſſet, porca grauida, aut vitula immolabatur, velut & Cereri porca præcidanea, priuſquam ſeges meteretur. [x] Plutarchus author eſt Græcos nephalia, id eſt, ſobria, & libationes melleas Dijs offerre, quòd vino maximè aduerſam naturam mel habeat. Athenienſes nonis Iulij Oſchophoria celebrant: in quibus oleæ ramum, paneficio, cotyla mellis, & fructuum primitijs onuſtum, per ingenuos pueros appendebant ciuitatis, vt ſcribit [y] Alexander ab Alexandro. Suidas dicit ὀσχοφόρια feſtum ramorum, quæ ὄσχαι vocantur, ſic dictum Latinè, & ὀσχοφόρους duos iuuenes ingenuos, & diuites, qui ſcilicet Mineruæ ſacros eos ramos ferebant, tanquam ramigeros. Mortuis quoque mella infundebant Græci, Achilles in Patrocli funere apud [z] Homerum multa animalia mactat, ijsq; excoriatis infundit mellis, & olei amphoras, atque ita cremat. Et Iphigenia apud [a] Euripidem inquit. H

Ambaruale ſacrum. [x] Sympoſ. quæſt. 5. Nephalia cur dijs oblata. Oſchophoria. [y] Lib. 3. cap. 18. Mortuis mella infuſa. [z] Iliad. 10. [a] In Iphig. in Tauris. act. 3.

Πολλῷ τι γὰρ σοὶ κόσμον ἐνθήσω τάφῳ
Καὶ τῆς ὀρείας ἀνθεμόῤῥυτον γάνος,
Ξουθῆς μελίσσης ἐς πῦρ ἐμβαλῶ σέθεν.
Sed multo tum ornatu decorabo tumulum
Et Apis populatricis montium
Liquorem floreum tuo infundam rogo.

Babylonij corpora ſua in melle ſepeliebant, cùm vt à putredine tuerentur, tum etiam, vt innuerent animum omni dulcedine mitigandum eſſe, atque amoliendam omnem acerbitatem, & amaritudinem, cauendumq; ne quid admittatur; quod inquinet eum, exulceret exaſperetúe, deniq; corpus exercitandum eſſe, ne otio putreſcat. Contrà mel erat apud Græcos ſymbolum mortis, vt fel vitæ, vnde mellis libamina terreſtribus infundebantur, quoniam per voluptates obrepat animæ mors, quæ per amaritudinem reuiuiſcat: nam & Dijs offerebatur

Digitized by Google

A batur fel, aut quia mors laborum meta est, quibus exuberat vita. Solebant ad hæc veteres Calendis Ianuarij mella, caricas & caryotides, tum Deo, tum amicis elargiri, vt dulces noui anni dies à dulcibus auspicarentur: at non vescebantur modò melle, sed condita eo etiam potabant vina, vt innuit [b] Ouidius, dum canit:

Dulcis anni votum.

[b] Lib. 1. Fast.

Quid vult palma sibi, rugosaq; carica, dixi,
Et data sub niueo candida mella cado.
Omen ait causa est, vt res sapor ille sequatur
Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.
Dulcia cur dentur; video, stipis adijce causam
Pars mihi de festo ne labat vlla tuo.
Risit: & ô quam te fallunt tua sæcula, dixit,
Qui stipe mel sumpta dulcius esse putas.

In nuptiali cęna papaueris succum cum lacte & melle dilutum exhibebant, vt idem quoque nobis [c] Ouidius testatur, canens:

Nuptiarũ ritus.

[c] Li. 4. Fast.

B

Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
Sumere & expressis mella liquata fauis.
Cùm primùm cupido Venus est deducta marito
Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit.

Hæc autem robur addere ad res Venereas docuit princeps Auicenna. Quemadmodum itaque apud gentiles mel Dijs oblatum gratissimum fuit, & in multis, quorum aliqua enarrauimus, festis fuit vsus; ità è contra verus noster Deus eius oblationem non tantùm non admisit, verùm etiam, vt sacræ litteræ attestantur, prohibuit, quod ex ethnicis tetigit quidem [d] Plutarchus de Iudæis loquens, sed veram rationem minimè assecutus ait: Porro mel sacrificijs non adhibent: quòd de eius admixtione vinum corrumpi videatur, eoq; libabatur, & ebrietas parabatur, antequam vitis extitisset. Opinabatur autem Plutarchus Iudęos Bacchum colere, eiq; sacrificare: vnde subinde addit: Bacchum autem à Iudæis coli, id quoque argumento non leui est, quòd inter multas pœnarum formas vna maximè odiosa est qua vino interdicitur damnatis ad certũ tempus &c. Cæterùm cur melle sacrificari noluerit Deus, iam exponamus. Omnis oblatio, inquit scriptura, quæ offertur domino, absq; fermento fiet, nec quicquam fermenti, ac mellis adolebitur in sacrificium domino. Quo loco Isychius: Ni-

Mel cur Deus sibi sacrificari noluerit.

[d] Li. 4. Sympos. quæst. 5.

C hil communionis, inquit, vult habere doctrina Dei cum exteriori scientia. Quòd enim fermentum alienam doctrinam appellat, apertè ipse dominus docuit, dicẽs [e] discipulis suis: Attendite à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. Ipsis autem ignorantibus, quæ dicebantur, addidit. Necdum intelligitis neq; cognoscitis, quia non de panibus dixi vobis. Et tunc cognouerunt, quia de doctrina Scribarum & Pharisæorum dixisset. Mel verò paganorum doctrinam intelligi, propter suauitatem verborum, & dulcedinem eloquij: [f] Solomon in prouerbijs docet, dicens: Non respicies ad mulierem meretricem. fauus enim destillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara, quasi absynthium. Nouissima autem quæ? quando videlicet inter veram sapientiam & fictam, falsoq; vtentem nomine, discernere cæperis. Nam licet Ecclesiæ in [g] Canticis Canticorum dicat, ***Mel & lac sub lingua tua***; non contradicit præsentibus, sed & valde consentit. Neq; enim dixit in lingua tua, sed sub lingua, vt ostenderet, quia paganorum sapientia, & Iudęorum litera, linguæ Ecclesiæ, id est doctrinæ subiecta est. Ergo horum non vult integram Deo doctrinam offerri. Hæc Isychius. Alij dicunt mel in dei sacrificijs non offerri, quia apud illum nihil voluptuosum, nihil suaue huius mundi placet. Nihil enim, quod non

[e] Matt. 16.

Mel paganorum doctrinam notat.

[f] Prouer. 5.

[g] Cant. 4.

D habeat mordacitatis aliquid, veritati acceptum est: vnde & Pascha cum amaritudine manducatur. In quo sensu D. [h] Hieronymus in Epistola ad Eustochium de acceptis munusculis: Parua specie, inquit, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & Columbas: & quoniam mel in Dei sacrificium non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, vt ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudine manducatur. Tetigit hoc quoque D. [i] Ioann. Chrysostomus his verbis, loquens de D. Ioanne Baptista: Locustas & mel quoque ipse comedebat, non domesticum, sed syluestre, inter feras, inter bestias, non in domo, non in Ecclesia, sed extra ecclesiam. Syluestre enim mel deficiebat in lege, vnde & mel nunquam in sacrificijs oblatum legimus. Miretur aliquis & dicat. Quare cùm oleum, cùm simila, cùm aries, cùm agnus, cùm sanguis pecudum, cùm cætera offeruntur in sacrificio Dei, mel tantùm non offerretur? Deniq; quod dicit: Et quodcunq; offertur, sale conditum offertur in sacrificio: & sermo

Quæ Deo placeãt offerri & quę non.

[h] Epist. 19.

[i] Homil. 2. in Matt.

Mel voluptatis inditium.

ſermo veſter ſit ſale conditus. Mel penitus non offertur. Mel ſanè voluptatis inditium eſt, & ſuauitatis: ſemper enim voluptas mortificat; ſemper voluptas Deo non placet: quodcunq; dulcedinem habet, in dei ſacrificijs non offertur. Mel quidem ipſum videtur dulce eſſe, & ſenſum ſuauitate demulcens, ſicut & voluptas, ſicut & libido, ſicut & laſciuiæ. Mel videtur quidem hinc inde confectum eſſe de floribus, ſed ſi reſpicias inter ipſos flores & cadauera, & putredines habebũt, & cætera iſtiuſmodi. Ergo mel non ſolùm de floribus, ſed & de quocunque voluptuoſo eſt. Videtur quidem ſuaue eſſe, ſed ſi diſcrimen reſpicias, mortiferum eſt. Hucuſque Chryſoſtomus. Quomodo verò mella Deo offerre poſſimus, ſic tradit [k] Rodulphus Flauiacenſis: Mellis quoq; primitias Domino offerre poſſumus, cùm (verbi gratia) ſimplici oculo edendi vſum ſuſcipientes, vt ſcilicet ad domino ſeruiendum vires corpori præbeamns, repentè in voluptatem lapſi, gulæ deſiderio ſatisfacimus. Inde igitur venalis iſte reatus eſt, quod rectum noſtræ intentionis propoſitum, infirmitas humana detorſit in vitium. Quòd ſi quis infirmior animi deſtinatione licitis vtatur voluptatibus, & delicatioribus cibis ſe aſſueſcens, gulæ illecebris ſeruiat, ſi eaſdem delicias ſuas indigentibus communicet, quaſi de melle offert domino munera: quæ tamen ſuauitatis odorem nequaquam domino exhibeant, ſed reatum diſſolutionis illius vtcunq; excuſent. Non enim magni eſt elymoſina meriti, quæ ex ſuperabundanti, & cum nimia deliciarum reſolutione tribuitur. Illa omnino, illa accepta eſt, quæ ſic indigenti conſulitur, vt & tribuentis nonnulla indigẽtia ſubſequatur. Et fermenti itaq; & mellis primitias domino, muneraq; offerrimus, cùm quædam noſtra reprehenſibilia, bonis ſuis principijs coram domino humiliter excuſamus, & ſi quid perperam conſummauimus, poſtea in vſum virtutis conuertentes, culpam præcedentem boni operis ſubſequentia tegimus. Neq; fermentum, neq; mel coram domino ponitur in altari: quia quod vitioſum eſt, nunquam à domino poterit approbari. Cæſar Baronius S.R.E. Cardinalis Claudium quendam prius Chriſtiani nominis hoſtem, ac inimicum, cùm à Caio Pont. Max. fidei Chriſtianę initiaretur, obtuliſſe Deo ſacrificium ſcribit, & conſecraſſe corpus, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & lac & mel, & fontem. Aitq; ſe hæc ipſa verba reddidiſſe ex Actis ipſis, quo illius Eccleſiæ conſuetudinis vſus, cuius meminit [l] Tertullianus, eiuſmodi relinquatur teſtatus exemplo. Ille quidem recenſens antiquas in Eccleſia catholica præſcriptas conſuetudines, cùm de baptiſmatis ritibus locutus eſt, addidit: Inde ſuſcepti lactis, & mellis concordiam prægustamus &c. Typum quidem hæc gerebant, quod per baptiſmi gratiam, qui antea erant filij iræ, habitantes (vt ait pſalmus) in terra deſerta, loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis: per baptiſmum terram illam promiſſionis viderentur ingreſſi, quam lacte, & melle manantem, præ ſui excellentia, diuina ſcriptura nominare conſueuit.

Mel vt Deo offerri poſſit.

[k] *In Commento.*

Antiquus baptizandi ritus.

[l] *De coron. milit. cap. 4.*

MORALIA.

Teſtamentum nouũ & vetus p mel & fauũ notantur.

MEL & fauus apud theologiæ doctores plura ſignificant. Simul poſita vtrũque teſtamentum adobumbrant, vt habemus apud Caſſiodorum exponentem hæc verba diuini Pſaltis: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ,, ſuper mel & fauum. Spiritualibus, inquit, delicijs magna vbertate saginatus populus beatus exclamat. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua. ,, Dicendo, quàm magnam quidem dulcedinem ſibi eſſe profeſſus eſt, ſed nunquam lingua potuiſſet exprimere. Nam, cùm omnis guſtus ſapiat in palato, conſyderandum eſt hic, quare dixit, *Faucibus meis*. Fauces enim ſunt gutturis noſtri via, vbi iam deglutita dulcedo nulla ſentitur. Sed quia de eloquijs domini erat abſolutè dicturus, mirabiliter illam partem poſuit, vt cito ad cordis noſtri penetralia perueniret. Eloquia enim Domini non in palato ſapiunt, ſed magis cùm fuerint deglutita, dulceſcunt. Super mel & fauum ori meo. Mel ad vetus, fauus ad nouum pertinet vtiq; teſtamentum. Nam licet vtraq; ſint dulcia, tamen faui ſapor eſt ſuauior, quia gratia nouitatis maiore cumulatur. Poteſt etiam per mel intelligi aperta doctrina ſapientiæ, per fauũ verò, quæ in quibuſdam profundis cellulis probatur eſſe recondita. Quod vtrumq; in ſcripturis diuinis non eſt dubium reperiri. Addidit, *ori meo*, quando reuera ipſam ſapientiam, quam faucibus deglutiuerat, ore prædicabat. Significat præterea fauus etiam allegoricam locutionem, iuxta illud: Comede fili mi mel, ,, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo: ſic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ, quã, ,, cùm inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit. Vbi D. Hieronymus hoc ,, pacto ſcribit, Patet facillimè, quare doctrinam ſapientiæ, melli comparet & fauo, quia nimirum,

Mel eſt aperta doctrina ſapientiæ.

Fauus eſt allegorica doctrina.

A mirum, sicut illud cibis, ita hæc doctrinis cæteris dulcedinem præstat. Sed hoc inter vtriusque significantiam distat, quia mel, quod in promptu est ad comedendum, mortalem literæ superficiem insinuat: fauus autem, in quo mel de cera exprimitur, allegoricam locutionem figuratè denunciat, vt subducto literæ velamine, suauitas sensus spiritualis aliquanto cum labore, vel mora percipiatur. Hæc ille, & rursus ad illa [a] verba. *Ne intenderis fallaciæ mulieris. Fauus enim destillans labia meretricis:* Rectè, inquit, sapientia huius mundi, atq; concupiscentia eius, fallax mulier dicitur, quæ per nitorem gloriæ temporalis, & peccati dulcedinem, animas reproborum, dum demulcet, à Deo meretricari facit, & de vana spe præsentis sæculi deceptos fallit. Aliter. Cùm in ore hæreticorum dulcedo eloquentiæ, non ad sufficientiam solummodo, verùm etiam ad superfluitatem resonat, ob id falsitas, quia aptè proferri cernitur, veritas à stultis existimatur. Et eodem in libro scriptum est. [b] *Fauus mellis, verba composita, dulcedo animæ, sanitas ossium.* Multi, inquit idem Diuus Hieronymus, per eloquentiam possunt amantibus, & fauentibus suauiter pronunciare bona, quæ ipsi non amant, ea autem solùm verba ad sanitatem ossium tuorum, hoc est, ad virtutum tuarum spiritualia incrementa proficiunt, quæ ex interna

[a] Prouer. 5.

Fallax mulier quæ in sacris dicatur.

[b] Prouer. 16.

B animæ tuæ dulcedine procedunt. Et rursum alio in loco, inquit. *Anima saturata calcabit fauum, & anima esuriens, etiam amarum pro dulci sumet.* Hoc est, Anima diuitum, vt idem ait Hieronymus, qui habent consolationem suam, & quibus dicitur à domino: *Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis, spernit auditam cælestis regni dulcedinem.* Anima autem eorum, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, etiam aduersa sæculi pro domino, imo etiam ipsam mortem perpeti, dulce habet sciens se per poculum amaritudinis, ad gaudia perpetuæ salutis esse venturum. Et Diuus Ambrosius, exponens illud Psalmistæ: *Quàm dulcia faucibus meis verba tua, super mel & fauum ori meo.* Et bene, inquit, dulcia, quibus prædicatur remissio peccatorum, vitæ perennitas, resurrectio etiam defunctorum, quæ perpetuæ mortis, & acerbæ, amaritudinem temperant. Per hæc, mortem cœpimus non timere, qui cœpimus dicere. *Vbi est mors victoria tua?* Et bene faucibus dulcia, eò quod intimis infusa visceribus gratia spiritualis sit. *Super mel & fauum*, inquit, *ori meo dulcia.* Et ideo, quia nobis dulcia verba tua esse cœperunt, dicit ad Ecclesiam: *Fauum destillant labia tua sponsa.* Qui sit fauus, doce nos Salomon. Tu enim dixisti: *Fauus mellis, sermones boni.* Et verè bonus fauus, quem manducat Eccle-

C sia, multorum prophetarum, velut Apum spirituali vbertate congesta melle, redolentem. Hoc est mel, de quo ait. *Manducaui panem meum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo.* Mysticus sermo cælestium scripturarum sicut panis est, qui confirmat cor hominis, velut fortior cibus verbi. Suasorius autem ethicus dulcis, & mollior, eò quòd Ethica prædicatione, mentis interna mulcentur. Amara febribus, id est, pœnitentia delictorum, miti corda sermone dulcescunt. Stillant mel labia prædicantis quando collisa duris casibus, vel ruinis, lapsæ animæ membra refouentur. Est etiam vis feruentior verbi, sicut & vini, &c. Et paucis interiectis, Rectè ergò, inquit, sponsæ dicitur: *Fauum destillant labia tua, mel & lac sub lingua tua.* Os enim iusti destillat sapientiam, de ore iusti suauitatis, & misericordiæ mella procedunt. In ore iusti nullus dolus, nulla fallaccia, nulla est amaritudo peccati. Audit Ecclesia verba iusti, audit plebs Dei præcepta sapientis, delectatur alloquij suauitate, moralis disputationis iocunditate mulcetur, dicens: *Quam dulcia faucibus meis verba tua super mel & fauum ori meo:* quia mel Apum ad horam delectat, sed citò sapor eius euanescit, & plerunque viscera vitiosa læduntur: verborum autem mortalium, etsi pungunt mella, non lædunt. Cognosce tamen cui illa credantur.

Os iusti destillat sapientiam.

D Scriptum est enim. *In aurem insipientis nihil dicas, ne quando irrideat prudentes sermones tuos. Euomet enim, & reyciet sermonem tuum stultus, qui eius non potest sentire suauitatem.* Et Diuus Augustinus exponens eundem Psaltis locum, *Et dulciora super mel & fauum.* Et siue (inquit) quisque iam sit mel, qui iam solutus vinculis huius vitæ, expectat diem, quo veniat in epulas Dei, siue adhuc sit fauus, vt quasi cera circumplicetur hac vita, non huic concretus, sed implens eam cùm opus sit aliqua pressura, non opprimentis, sed exprimentis manus Dei, qua de temporali vita in æternam eliquetur, dulciora illi sunt iudicia Dei, quàm sibi ipsi est, quia super mel & fauum illi dulciora sunt. Et exponens illud eiusdem Psalmistæ: *Quàm dulcia faucibus meis verba tua* (vel quod de Græco expressius) *eloquia tua super mel & fauum ori meo.* Hæc est, inquit, illa suauitas, quam Deus dat, vt terra nostra det fructum suum, vt bonum verè benè, id est, non mali carnalis formidine, sed boni spiritualis delectatione faciamus. Nonnulli sanè codices non habent fauum, sed plures habent mel, Melli autem est similis aperta doctrina sapientię, fauo verò occulta doctrina sa-

M pientię,

Digitized by Google

pientię, quę de abſtruſioribus ſacramentis, tam de cellis cereis ore differentis, velut man- E
dentis exprimitur, verùm ori cordis, non carnis eſt dulcis. Chriſtus poſt reſurrectionem ſpectantibus diſcipulis ſuis de piſce aſſato, & fauo mellis comedit, vt Luc. 24. ſcriptum eſt: non φυσικῶς, inquit, Theophilactus, quoniam cibo amplius non indigebat, ſed οἰκονομικῶς, nempe, & reſurrectionis, & veri ſui corporis confirmandi gratia. Fauus autem ille ex Apibus interprete Theophilacto, γλυκέων τῶ θεῶ λογίων, id eſt dulciſſimorum oraculorum diuinorum fuit ſymbolum. Nam vt κηρίον κηφηνῶδες, fauus ex Fucis, ſapientiæ Græcanicæ, ita κηρίον μελίσσιον ſapientiæ diuinæ eſt ſymbolum. Origenes ad ea verba: *Butyrum & mel comedet*. Quomodo, inquit Chriſtus prophetatur butyrum, & mel comeſturus? Si hoc fuerit expoſitum, domino tribuente, rurſus ea quæ ſequuntur, aliam nobis ingerent quæſtionem. Vtinamq; omnes faceremus illud, quod ſcriptum eſt: *Scrutamini ſcripturas*. Plura ex corporalibus cibis nominata ſunt in ſcripturis pro eſcis ſpiritualibus. Quaſi modo nati paruuli rationabile ſine dolo lac deſyderate. Ergo & ſine dubio lac rationabile. Et oportet nobis iſtiuſmodi lac quærere. Rurſum in prouerbijs de Melle ſcriptum: Mel inueniens, comede quod ſufficit, ne fortè plenus euomas. Non curauit Spiritus ſanctus de melle iſto, quod notum eſt, ne fortè plus comedamus? Sed ſciens vtique Spiritus ſanctus mel F
ſpirituale, ait: *Mel inueniens comede quod ſufficit*. Quid autem ſentiens ſpiritus Sanctus præcepit nobis, vt ſi inueniremus mel (inuenibile eſt ſiquidem mel) comedamus? quid ſufficit? *Vade (inquit) ad Apem & diſce quomodo operatrix eſt*. Et inueniuntur Prophetæ Apes eſſe. Fingunt ſiquidem ceras, & mella conficiunt: & ſi audenti mihi expedit dicere, faui eorum ſcripturæ ſunt, quas reliquerunt. Et volens veni ad ſcripturas, & inueni mel. Sed comede mel: Et in prouerbijs rurſus dicitur: *Bonus enim eſt fauus, vt indulcentur fauces*. Cui putas ne hoc dicit Spiritus ſanctus, *Comede mel, quod in vſu eſt, bonum enim eſt*? Ego non audeo dicere, quia de melle corporeo mihi præcipit Spiritus ſanctus: *Comede mel*: Ecce non habeo; aut certè naturæ huiuſmodi ſum, vt de melle comedere non poſſim, qua ratione mihi dicit, *Comede mel, & noli comedere carnes, ſed comede fili mel, bonum eſt enim*. Si videas Apes prophetas, & opus eorum mella vel fauos, tunc videbis quomodo pro dignitate Sancti ſpiritus intelligas, *Comede mel fili, bonum eſt enim*. Si quis meditatur eloquia diuina, & nutritur ſermonibus ſcripturarum, complet mandatum diuinum, iubens, *Comede mel fili*, & faciens, quod iuſſum eſt, potitur ſermone qui ſequitur: bonum eſt enim. *Quia bonum eſt hoc mel*, quod in ſcripturis inuenitur. Quod au- G
tem dicitur: *Vade ad Apem*, iſtiuſmodi eſt. Eſt quædam, vt ita dicam, Apis ſuper Apes, & quomodo inter Apes rex quidam eſt, qui nominatur eſſe rex: ſic princeps Apum dominus meus eſt Ieſus Chriſtus, ad quem mittit me Spiritus ſanctus, vt comedam mel: bonum eſt enim, & fauus eius, vt indulcentur fauces meæ. Et fortè ſubtiliores litteræ faui erunt, mel verò eſt, qui in his eſt intellectus. Iſte porrò, qui natus eſt ex Virgine Emmanuel, butyrum & mel manducat, & quærit ab vnoquoque noſtrum butyrum manducare. Quomodo à ſingulis noſtrum butyrum quærit, & mel, ſermo edocebit. Opera noſtra dulcia, ſermones noſtri ſuauiſſimi, & vtiles, mella ſunt, quæ manducat Emmanuel, quæ manducat iſte, qui natus eſt de virgine. Si verò ſermones noſtri amaritudine pleni ſint, ira, animoſitate, moleſtia, turpiloquio, vitijs, contentione, dedit in os meum fel, & non comedit de his ſermonibus ſeruator. Comedet autem ſeruator de ſermonibus, qui ſunt apud homines, ſi fuerint ſermones eorum mel. Et Diuus Hieronymus ſuper illud Ezechielis. *Similam & mel, & oleum comediſti &c.* Poſt veſtitum, inquit, ciborum curam gerat, vt comedat Hieruſalem ſimilam, mel & oleum: vel per partes, vt plærique æſtimant, vel commixtione trium, dulciorem panem, qui panis de cœlo deſcendit. ac ſub H
tribus nominibus, vt nonnulli putant, ſacramentum indicat trinitatis: non quo alia atq; alia ſubſtantia ſit, ſed quo diuerſis ſimile, & mellis, & olei nominibus, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vna dulcedo monſtretur. Et hoc animaduertendum, quod in multis ſacrificijs offeratur ſimila, medulla frumenti, atque puriſſima: de qua ſcriptum eſt: *Et de adipe frumenti ſaturauit eos*: non de hordeo, nec de farina, quæ tunc ſolùm offertur, quando maritus zelotypiæ ſpiritu commouetur. In Iudicum volumine Deboram legimus, quæ interpretatur Apis; cuius prophetia mella dulciſſima ſunt, & refertur ad Spiritum ſanctum, qui apud Hæbręos appellatur genere fœminino Ruach. [a] Arboreus exponens ea Salomonis verba: Comede fili mi mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo. Sic, & doctrina ſapientię animę tuę: quam cùm inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit. Terra, inquit, promiſſionis, in qua regnauit Salomon, fluebat melle, & lacte, quibus exprimebatur vbertas, & ſuauitas illius terrę.

Chriſt⁹ cur mel comederit, & piſcem aſſatum.

Lac rationabile & deſiderabile.

Prophetæ Apes.

Faui ſunt ſcripturæ.

Apes ſuper Apes.

Farina hordei quando offertur.

[a] *In Comment. in Prouer. Salom.*

A terræ. Et hoc in loco Salomon confert doctrinam sapientiæ optimo melli, & fauo suauissimo. Nam quemadmodum mel cibis dulcedinem, sic doctrina sapientiæ cæteris disciplinis miram suauitatem adfert: quam qui assiduis studijs, & duris laboribus inuenit, in eiusq; exercitio, & iugi meditatione, & bonis operibus optimè proficit, spem habet assequendi felicitatem æternam: nec spes vlla peribit. Etenim spes est certa expectatio futuræ beatitudinis. [d] Beda quoque per mel eliquatum intelligi ait patentem sapientiæ doctrinam, per fauum verò occultam sapientiam doctrinæ, quæ abstrusioribus sacramentis, sicut mel in fauo clauditur. Est item fauus diuinitas Christi in humanitate, vt notauit „ Ludolphus Saxo ad ea verba. *At illi obtulerunt ei partem piscis assi* (cuius fortè, & aliam partem comederant) *& fauum mellis*. Fuerunt autem ei hæc, inquit, duo conuenienter oblata: ipse enim erat piscis assus, per naturæ humanæ passionem: sed fauus mellis, per naturæ diuinæ dulcedinem. In fauo quippe mellis vtraque natura suæ personæ exprimitur: fauus enim est mel in cera: hoc est diuinitas, seu diuinitatis dulcedo in humanitate. hæc autem duo Domino oblata, significant duo, quæ & nos debemus domino offerre, scilicet piscem assum, per carnis mortificationem, & fauum mellis, per mentis deuotio-

Mel doctrina sapientiæ.

[d] In Comment. Psal. 19.

Fauus est diuinitas Christi in humanitate.

B nem: vel in cibo suo Dominus pisci asso coniungi voluit fauum mellis: quia ipse, vt piscis latere dignatus est in aquis humani generis, & tundi mundi fluctibus, ac capi laqueo nostræ mortis, & assari igne, & tribulatione sua passionis, & decoqui in ara crucis. Et qui piscis assus fuit in passione, fauus mellis, & melle dulcior nobis extitit in resurrectione. Piscem ergo assum, & fauum mellis ei offerunt, qui fidem passionis, & resurrectionis eius tenent; vel secundum Theophilum, per piscem assum significat vitam actiuam, consummentem nostram humiditatem laborum prunis: contemplationem verò significat per fauum mellis propter dulcedinem eloquiorum Dei, & manducauit coram eis, per quod se ostendit habere corpus viuum, anima vegetatiua animatam. Sed hæc suprà tetigimus ex Theophilacto: Mel item humanæ laudis fauorem denotat D. [e] Bernardo ad ea verba: „ Mel inuenisti, noli multum comedere, ne fortè satiatus euomas illud. Potest, inquit, hoc loco non incongruè mellis nomine, fauor humanæ laudis intelligi. Meritoq; non ab omni, sed ad immoderato mellis huius edulio prohibemur. Est enim cùm vtiliter humanas laudes recipimus, fraternæ duntaxat intuitu charitatis, & ad salutem eorum, qui nobis præterea faciliùs acquiescunt. Hac ergo parcitate seruata, mellis huius moderata come-

Piscis assus vita actiua.

[e] Serm. 47. paruo. serm.

Mel fauus humanæ laudis.

C stio non nocebit. Si quid verò amplius est, à malo est, & in perniciem conuertetur. Inuento enim melle immoderatiùs vescitur, quisquis omnino apponens cor suum fauore humanæ laudis inflatur, incrassatur, impinguatur, à quo se propheta sanctus custodiri deprecatur à domino, non quidem mellis, sed olei satis vicina appellatione, ipsum (quem præ- „ diximus) fauorem exprimens: vbi [f] ait: *Oleum autem peccatoris, non impinguet caput meum*. Vis nosse, quando euomat immoderatus epulator mellis edulium, quod vsque ad saturitatem sumens, modum parcitatis excessit? Tunc sine dubio laudes, quibus satiebatur, non alium fructum quærens, sed fauore ipso contentus humano, tunc (inquam) multa cum anxietate euomit, quod cum pernitiosa delectatione comedit, cùm alium quemlibet laudari audiens, inuidia contabescit. Mens enim dedita vanitati, & arrogantia tumens, laudem alterius, suam reputat vituperationem. Eleganter sancti exprimuntur per fauum illum mellis in ore Leonis à Samsone interempti, vt ostendit Iacobus de Vitriaco Cardinalis, in concione habita in die sancto Paschæ. Hodie, inquit, Samson noster hostibus suis maxilla asini interfectis, id est, patientia, quam exhibuit, & cruce, quam pertulit, & Leone, id est diabolo, dilaniato, fauum mellis de ore Leonis extraxit, dum

[f] Psal. 140.

Sancti per fauum mellis denotati.

D cum sanctis suis victor ab inferno remeauit. De comedente enim exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo, id est, de inferno, qui animas deuorabat, & absordebat, Sancti egressi sunt, qui per examen Apum, quod inuenit Samson in ore Leonis intelliguntur. Intelliguntur & per fauum, quem destillant labia sponsæ, doctores Ecclesiæ sanctæ, vt docet Theodoretus in explicatione huius loci: *Fauum destillant labia tua, sponsa mel: & lac sub lingua tua*. Ecclesiæ, inquit, doctores significat, qui piam tradunt disciplinam, & quasi fauos Apum in labris gerunt, & mellis defluunt stillis: Nec verò mel tantùm habentes, sed etiam lac: cuique cibum promunt salutarem, & cum infantibus commodum, cum perfectis etiam congruentem. Iam faui mellis, qui in doctorum gestantur labris, sunt diuinæ scripturæ, quæ continent Apes tum ceræ, tum mellis effectrices, sacros nimirum prophetas, & Apostolos, qui per Spiritus sancti prata volitantes, & diuinarum scripturarum construentes cellas, easque doctrinę melle, ac nectare distendentes vtilitatem ad nos transmiserunt. Ac cerę quidem litera videtur similis, mel-

Doctores Ecclesię per fauum denotatur.

Ceræ litera similis, melli sensus.

M 2 li verò

li verò sensus, qui in eo reconditus est. Huius mellis stillæ piorum doctorum è labris E
manant: eorum item è lingua lac fluit indigentibus lacte. Sic ille, & Psellus ferè in eodem sensu ad eadem verba: Docendi, inquit, rationem ac modum seruant labia tua sic instructum, vt ab Apicula fauum confectum cernimus. Neque enim vnica ratione cunctis audientibus affers vtilitatem; sed pro cuiusq; modulo te singulis accommodas, vt & perfectioribus, & rudioribus satisfacias. Ac mentem quidem eorum, qui sunt perfecti, diuinioribus verbis, tanquam melle, dulcissimam reddis. Qui verò rudes, tyronesq; sunt, eorũ animos tanquam lacte, naturalibus exples institutis. Duplex hæc igitur, nempe diuinior & humanior docendi ratio, ita viget sub lingua tua, vt eas haud intempestiuè promas, sed opportunè, atq; accommodatè ad eorum, quæ instituuntur, vtilitatem. Et Beda ad ea verba, *Fauus destillans labia tua sponsa*. Fauus, ait, mel in cera est, mel autem in cera, spiritalis est „
diuinorum eloquiorum sensus in litera, qui rectè fauus destillans dicitur. Destillat quippe fauus, cùm plus habet mellis, quàm illæ cæterarum thecæ capiant: quia talis nimirum est sanctarum fœcunditas scripturarum, vt versus, qui breui in linea scribi consueuerat, multas impleat paginas, si diligentiùs scrutando expressus, quantam interius dulcedinem intelligentiæ spiritalis contineat, probetur. Et paucis interiectis. Fauus ergo, non solùm plenus F
melle, sed etiam destillans, labia sunt sponsæ, cùm doctores Ecclesiæ, vel in figuris legalibus, vel in dictis propheticis, vel in ipsis domini verbis, siue factis mysticis multiplicem interioris suauitatis copiam inesse demonstrat, atq; ex his dulcissimas membris eius fidelibus, id est, bonis auditoribus, ac saluberrimas mentis epulas parant. Nec repugnat, quòd suprà sponsæ labia vittæ, & nunc comparantur fauo: cùm hîc satiando fauces delectet, illa crines vinciendo constringat: iste intus reficiat, illa foris liget. Iidem namq; doctores, & vittę sunt in præceptis salutaribus, & fauus in promissis cælestibus. Vittæ, cùm nos à fluxu carnalium voluptatum refrenant: fauus, cùm supernorum nobis gaudiorum dona promittunt. Item vittæ sunt in eis, quæ apertè agenda, vel vitanda esse docent: fauus in illis, quæ typicè gesta vel dicta, quid intus arcani salutaris habent, pandunt. Et rursus in expositione sententiæ subsequentis: *Mel & lac, sub lingua tua*, In lacte, inquit, eruditio paruulorum: in melle ea, quę perfectioribus competit, doctrina signatur. Docet Apostolus de lacte, cùm quibusdam à fide lapsis improperando dicit, Et facti estis, quibus lac opus sit, non solido cibo. Docet de melle sapientia, cùm dicit, sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur potentia. Non autem mel comedere, sed multum comedere vetat: quia non omnimodo maiestatem Dei scrutari prohibemur, præsertim cùm ipsi in G
laude iustorum canatur, Magnificentiam maiestatis tuæ, & sanctitatem tuam loquentur; sed à tentandis, his quæ mensuram nostram excedunt, reuocamur. Vnde & alias de amatoribus sapientię cęlestis ait: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne satiatus euomas illud. Bene „
autem mel, & lac sub lingua memoratur habere. Habet enim in lingua verbum Dei, cùm loquendo profert: habet sub lingua, cùm sedulò in corde, quæ proferri debeant, meditatur habet mel, & lac sub lingua, cùm rectè nouit discernere, quæ incipientibus, quæ sint dicenda proficientibus: quæ item eis, qui in scientia sunt eius, & charitate perfecti. Atq; hæc ipsa, vbi tempus congruerit ministerio linguæ pro audientium capacitate dispensat. Ait idem [g] alibi Beda, Mel iucundum sanę menti, non febricitanti. Est enim, inquit, mel aliquis, qui iam solutus à vinculis huius vitę, tanquam à fauo expressus expectat diem, qua veniat in epulas Dei, Fauus verò est ille, qui adhuc circumplicatur in hac vita non concretus ei, sed implens eam. Mel syluestre quod comedebat Io. Baptista in deserto, sunt folia arboris, inquit idem [h] Beda, miræ dulcedinis, quod doctrinæ Ioannis nimiam suauitatem ostendit. Ioachim per Locustas, & syluestre mel intelligi vult scientiam exteriorum, per mel domesticum, & piscem assum, quem comedebat Iesus Christus, sapientiam interiorum. Atq; H
scientiam exteriorum respicere ad secundum statum; interiorum ad tertium. Vel mel illud syluestre, quo vescebatur D. Io. Baptista typus est iustitiæ terrenæ, & veteris testamenti: sicut domesticum & piscis assus, quo vescebatur, Saluator, iustitiæ cælestis, & noui testamenti. Ad priorem sensum respexisse mihi videtur D. Augustinus in enarratione huius [i] Dauidici, *Et de petra melle saturauit eos*: O ingratos, inquit, cibauit ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. In Eremo de petra aquam produxit, non mel. Mel sapientia est primatum dulcoris tenens in escis cordis. Quam multi ergo inimici domini mentientes domino cibantur, non solùm ex adipe frumenti, sed etiam de petra melle, de sapientia Christi: quam multi delectantur verbo eius ex cognitione sacramentorum eius, solutione parabolarum eius, quã multi delectantur, quàm multi clamant? Et non est hoc mel de quolibet homine, sed de petra. Petra autem erat Christus. Quam multi ergo satiantur de melle isto, clamant, dicunt,

Suaue,

Doctores vt vittæ dicantur.

Mel multũ comedere iussi.

[g] In Comm. Psal. 118.

[h] In Commento.

Mel syluestre quid denotet.

[i] Psalm. 81.

Christ⁹ est petra.

A Suaue est, dicunt, nihil melius est, nihil dulcius, vel intelligi, vel dici potuit. Et tamen inimici domini mentiti sunt ei, &c.

SIMILITVDINES.

ELEGANS in primis similitudo legitur apud [a] Plutarchum de vero amico, & melle his verbis: Vera & amici propria libertas peccantes adoritur, adfertq; salutarē, & tutelarem dolorem, mellis in morem: quod cùm vlcerosas partes mordeat, atq; expurget, cætera vtile est, ac dulce. Comparatur non minus illepidè mel amori prospero, fel quem dolor exagitat, vnde dicebat lepidissimus [b] Plautus: [a] Li. de adul. & amic. disc.

Namq; Ecastor, amor & melle, & felle est fœcundissimus.
Gustu dat dulce: amarum ad satietatem vsq; aggerit.

Quam eandem similitudinem exactissimè expressit [c] Torquatus Tassus, sed pro felle habet [b] In Cistellaria.
B absynthium, sed non refert, vtrumq; enim est amarissimū; & ab vtroq; remedia à medicis [c] Cant. 4.
accipiuntur. Canit autem:

Ahi crudo Amor, ch'egualmente n'ancide,
L'assentio e'l mel, che tu frà noi dispensi,
E d'ogni tempo egualmente mortali
Vengon da te le medicine e i mali.

Melli & felli optimè etiam assimilantur ij, qui aliud habent in ore, aliud in corde, hypocritę, videlicet & sycophantæ, qui, cùm blandiuntur, intus pessima nobis mala machinantur. In hoc quoq; sensu idem dicebat Comicus: Melli & felli qui similes.

In melle sunt lingua sita vostra, atq; orationes:
Corda in felle sunt sita atq; acerbo aceto.

Atque hoc est, quod dicunt Hetrusci:

Hauer il miel in bocca, & il rasoro à cintola.

Et [d] Ausonius in contrario sensu simili vsus est similitudine de Nepotiano Grammatico:

Facete, comis, animo iuuenili senex [d] In Tuscul.
C *Cui felle nullo, melle multo mens madens*
Aeuum per omne nil amarum miscuit.

Melle eloquentiam & facundiam denotari, atq; assimilari, tam notum est, vt probatione non egeat: adducam tamen authoritatem: [e] Symmacus de stylo Ciceronis: erat quippe in his oblata Tulliano melli festiuitas. Eleganter [f] Statius: Melle eloquētia denotatur.

Et mixta risu lachryma? penitusq; loquentis [e] In Epist.
Hyblais vox mixta fauis. [f] Li. 1. Sylu.

Et ex Hetruscis [g] Tassus:

Cominciò poscia, e di sua bocca vsciene [g] Cant. 2.
Più che mel dolci, d'eloquenza i fiumi.

Ad quod respiciens Pindarus, melle & lacte pasci voluit; quanquam hoc etiam alij interpretentur, vt lac fœcunditatem, mel labore artem partam significet. Pindarus cur melle & lacte pasci voluit.

PROBLEMATA.

D
QVÆRIT [a] Aristoteles, quam ob causam cùm mel tenacius, quàm aqua sit, farina mulso subacta rigidior reddatur, vbi decocta est, quā aqua subacta? An quod, inquit, aqua feruore ignis cogitur, atq; consistit: mel cōtrahit quidem, sed non sine assiccatione: itaq; rem facit rigidiorem: causa namq; rigoris in siccitate est. Aliud ex [b] Alexādro Aphrodiseo: Mel cur vlceribus acre, gustui dulce sentitur? Quoniam vlceribus horridis, reficcatisq;, mellis tenuitas occurrit: tenue autem omne acre est. At gustus quia humidus est, mellis percipere potest lenitatem. [c] Idem quærens, cur à regio morbo laborantibus mel sentiatur amarum? quia, inquit, eorum lingua bile amara redundat. Aliud [d] Antonij Ludouici Olyssiponensis medici, Cur vinum, quod in medio natat, mel quod in imo sidet, oleum quod in alto fluitat, longè antecellunt? An quia vinum quodcunq; in fundo subsistit, crassiusculum id fæculentumq; & vapidum est, quod verò in summo defertur, ab aëre circumstante,

[a] Sect. 22. Probl. 11.
Rigoris causa.
[b] Sect. 1. Proble. 130.
[c] Sect. 1. Proble. 99.
[d] Li. 1. Sect. 3. Probl. 4.

Digitized by Google

Dolia humo cur defodiantur.

& potissimùm si calidior sit, afficitur, & à sua natura permutatur. Vnde & agricolæ dolia humo defodiunt, atq; recondunt, & cellas vinarias ad Aquilonem obuertunt, ne ab aëre promptè patiatur. Quod autem in medio est, nec crassitie fæcis præditum, nec ambientis iniuria alteratum, haud immeritò præstantius est. E

Floces quæ antiquis.

Ad hæc fæces (quas floces antiqui dixerunt) sunt tanquam acies roburq; vini, & vicem radicis obtinent. Vt autem radici truncus propior, crassior, corpulentiorq; est, & veluti quia ventriculo proximior, vbi cibi conficiuntur, obeso turget omento, popa venter, præq; adipe, & pinguitudine pinguis aqualiculus tremit; ita & medium ob eam causam bonitate præcellit. Et tanquam radice abscissa, planta viuere non ampliùs potest, & sua sede diuulsa arbos exarescit, ita & vina si à fęcibus, quę fulcimentum præstant, elutrientur, inq; alia vasa trasponantur, franguntur, atq; castrantur, & mulieribus potiùs, quàm viris bibendo sunt apta, & in saccos transfusa amittunt vires & effœminantur. Porro mel, quod suis ponderibus libratam in imum descendit, ideo magis probatur, quia ponderosissimum esse arguitur, quæ in eo eximiæ bonitatis, præcipua est nota.

Oleũ quod optimum.

Oleum autem, quod in supremo bullit, omnium optimum est, quia aëri magis proximat, cuius naturæ est: quod inde patet, quia in aqua innatat, & fomenta igni & commodissima pabula suppeditat, quantumq; in eo excrementitium est, ab aëre proximo emungitur & emulgetur. F

[c] 7. Sympos. qu. 3.

Vinum vbi optimum.

Desumptum est problema ex [c] Plutarcho, cuius verba præteriri nolim. Deridebat, inquit, socer noster Alexion Hesiodum, qui è summo & imo dolio iuberet vinum bibere, medio parcere, quòd ibi vinum esset optimum. Quis enim ignorat, aiebat, vini medium, olei summum, mellis infimum esse optimum? At Hesiodus nos vult omisso, quod in dolij medio est vino expectare, donec dolio deficiente vinum deterius fiat. His dictis valere iusso Hesiodo, se contulerunt ad causam diuersitatis inquirendam.

Mel in fundo cur melius.

Ac de melle quidem ratio non multum nobis exhibuit negocij: cùm nemo ferè nesciat, id quod leuissimum est, ob raritatẽ esse leuissimum, densa ob grauitatem subsidere. Atq; etiam si vas subuertas, tamen rursum exiguo tempore vtrumq; suum locum occupauerit, graui se demergente, leui ad superficiem efferente. Nec de vino defuerunt probabilia argumenta. Primùm vis eius calor cùm sit, consentaneum est eum maximè in medium conduci, idq; ibi optimum conseruare. deinde quod in fundo est, fæce vitiari, quod in summo, ab aëre vicino corrumpi. Nam nouimus ab aëre vinum lædi: ideoq; dolia defodere, aut integere solemus, vt quàm minimum aëris ea tangat, & quod maximum habet momentum, aër non ita facilè nocet pleno vase vino, vt aliquantum vacuato: nam in exhausti locum aër confertim subiens, maiorem infert mutationem: G in plenis dolijs vinum ipsum sese sustentat, non multum extrinsecus admittens, vnde vitiari possit.

Olei imum cur deterrimum.

De oleo non vilis incidit disputatio. Quidam imum olei dicebat esse deterrimum, quia id amurca conturbetur: neq; ideo summum esse optimum, verùm ideo videri, quia ab eo, quod ei officit, longissimè absit. Alius densitatem causabatur, ob quam nulla cum re permiscetur, neq; vllum alium humorem in se admittit, nisi violentia, & ictu diffindatur. Vnde fit, vt aërem quoq; non recipiat, sed eum tenuitate, atq; cõtinentia suarum partium à se repellat, neq; ab eo, vtpote non præualente, corrumpatur. Huic rationi Aristoteles videbatur repugnare, qui (vt ait) obseruasset oleum, quod in reconditis est vasis, odoratius fieri, & omnino melius, deinde aëri causam, quòd reddatur melius, adscribit. Est enim largior magisq; præualet si subeat in vas nõ repletum.

Aer p̄dest oleo & obest vino.

Quid verò, inquam ego, si aër eadem vi & prodest oleo, & obest vino. Etenim vetustas vino conducit, oleo nocet: aër vtriq; accidens aufert. Nam humorem refrigeratum digerit: Oleum autem ob continuitatem exspiratione carens, facilè veterascit. dictum probabiliter, quia in superficie accidens aër, recentia facit. Itaque vini summum est vilissimum, olei optimum. nam ætas oleum pessimè, vinum optimè adficit. Hucusq; Plutarchus. H

[f] Lib. 7. Satur. cap. 12.

Mel recens an melius vetusto.

Aliud problema ex [f] Macrobio, sitne mel recens melius vetusto? Non idem sentiendum est de melle & vino: quia mel recentissimum, vinum autem vetustissimum melius est. Nam vini natura humida est, mellis arida, quod ex medicinis facilè notamus, quæ enim humectanda sunt, vino fouentur, quæ siccanda, melle teguntur.

Mel cur vini fæces eleuet.

Aliud. Cur si mel in vini vase ponatur, fæces ipsius vini sursum eleuat, cùm per oppositum quorumcumq; aliorum fæx, tanquam grauior inferiorem locum teneat? Etenim fæcis materia, vt spissa & terrena, cæteris humoribus pondere præstat melle vincitur: mel enim grauitate naturali deorsum ad fundum decidit, & fæcem, vt læuiorem sursum pellit.

Oleum & seuum cur non cum aqua misceantur, cum mel id faciat.

Aliud Ambrosij Leonis Nolani, cur seuum cum tantundem olei miscetur, & vtraq; hæc similiter cum melle coeunt; mel item cum aqua miscetur, oleum verò atq; seuum cum aqua non miscetur. An quia in eis adesse accidit rationem contrariorum & medij. Nam contrariorum alterum consentit cum medio, & medium cum reliquo contrario conuenit: contrarium cum contrario non consentit. Quamobrem, neq; eandem contingit esse rationem mistionum,

itized by Google

A mistionum, quod ex hisce spectare est. Seuum enim & oleum, cùm veluti spuma sint humorum, in natura aërea, quam multam continent, conueniunt, suntque cum tenacitate quadam quamobrem & se tangunt, & confracta miscentur, mistaq; se continent. Item mel tenacitatem, atque crassitudinem indeptum est, quam videre est euidenter, cùm parum coquitur, tũ enim tenacitate tãta pollet, ut in longa fila diducatur: vergit item tum ad siccitatem, tum ad humiditatem. Obdurescit enim & mollescit; Qua pro re mel per tenacitatem & crassitudinẽ attingit oleum, atq; seuum, & attingendo hæret, atque contractum cum eis per tenacitatem communem seruat confractionem, sed eò meliùs cum illis coierit, quo mel fuerit durius, atque siccius. Mel item vbi liquatile fit, ob inclinationem ad humiditatem humescens, facilè cum aqua miscetur, sed aqua cum oleo non habet commune quicquam, & si quicquam habeant humiditatis & mollitudinis; oleum tamen tenax est, aqua nullam tenacitatem habet: quamobrem in frangendo non seruat fracturas: atque omnes particulæ olei confractæ, non aliquo pacto retentę ab aqua statim tempore de miscella sursum ascẽdũt, prorsusq; ab aqua vindicantur, nec aliter seuum agit. Hactenus Nolanus. Aliud ex Georgio Pictorio: Propter quid surculi in melle sepulti de regione in regionem recentes possunt deportari? Quo- *Surculi in melle cur longinquè portentur recentes.*
B niam mellis humidum tenue est, dulce, & temperatum, non pingue, nec putredini obnoxium. Vnde alendis germinibus teneris commodissimum est. Problematibus denique adscribam hoc ex [g] Iulio Cæsare Scaligero, cur mel coctum amarescat. Is autem explicans hanc authoris libri de plantis Aristoteli adscripti sententiam: Amarus gignitur fructus, vbi calor & humiditas non sunt absoluta in coctione. Frigus enim & siccitas impediunt perfectionem, atque ita fructus in amaritudinem vertitur. Huius argumentum rei est: quod amarum, in ignem si mittatur, dulcescit. Fateamur à calore & humido certa lege distributis, atque temperatis, dulces fructus euenire. A cruditate, inquit, fieri negamus amaritudinem. Absynthium vetus amarius est nouello: sic intubi gènera: sic lactucarum. A frigido autem amarum prodire, sicuti dicebamus, falsum putant, qui ad aras Galeni dixerunt sacramentum. Mel quoque porrò coctum amarescit. In partibus ergo terrestribus interdum esse amarorem, quæ sint etiamnum incoctæ. Itaque per calorem eas digerentem, fit accessio dulcorationis in fructibus. Mellis autem partes absumi teneriores vlteriore percoctione: relinqui terrestris, atque amarescere. Ab exemplis enim naturę petendas esse rationes nostras, non ab argumentis nostris rerum naturas subuertendas, iubet Aristoteles. Hæc & plura
C Scaliger.

[g] In lib. 2. de plant.

Mel coctũ cur amarescat.

Amaritudo nõ fit à cruditate.

EPIGRAMMA.

INter doctissima Claudiani epigrammata, etiam hoc legitur, scriptum ad Maximum, qui sibi mel miserat.

Dulcia dona mihi, tu mittis Maxime semper
Et quicquid mittis, mella putare decet.

PROVERBIA.

Μέλιτος μυελός. i. *Mellis medulla.* Dicitur, teste Suida, de rebus maiorem in modum suauibus. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum Suadę medullam appellat, ob singularem suauiloquentiam. Nã quod
D optimum est, id naturę videtur intimè recondidisse. Vnde & illa passim obuia, in medullis & medullitùs amare, nõ diffident à simulacro prouerbiali. Huius est formæ, τῆς ἑλλάδος ἑλλάς. *Mel summis digitis delibandum.* χρὴ τοῦ μέλιτος ἄκρῳ δακτύλῳ ἀλλὰ μὴ κοίλῃ χειρὶ γεύεσθαι, hoc est, mel summo digito, haud caua manu delibandum est. Dionysius Milesius apud familiares suos identidem dicere solebat, Philostratus lib. 1. de Sophistarum uitis commemorat. Translationibus alijsq; delicijs, quibus oratio ornatur, parcè vtendum est, non affluenter, & ad fastidium vsque. Voluptatibus modicè frui pro re nota, illaudatum non est, modò ne totum te ijs immergas. Vti adagio cõueniet, quoties moderatum rei alicuius vsum laudabimus. *Melle litus gladius*, in perniciosam adulationem dici solitum. Allusum est ad morem barbaricum, qui solent tela venenis tingere, quo vulnus esset immedicabile: præsentissimum malum erat oleum incẽdiariũ, quod illitum telo, sicubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat, incẽdium aqua iniecta iritabatur, solo puluere insperso consopiri poterat, vt author est [a] Marcellinus. Θανάσιμον μελίκρατον.

Mellis medulla.

Mel sũmis digitis delibandum.

Melle litus gladius.

[a] Lib. 23.

Lethale mulſum.

Mellitum venenum.

[b] L.3.c.19.

In melle te ipſum obuoluis.

Glauc⁹ poto melle reuixit.

χρατον, id eſt, *lethale mulſum*. Eandem cum nouiſſimo habet ſententiam. Diogenes formoſa ſcorta *θανάσιμον μελίκρατον*, id eſt, *lethiferum mulſum* appellare conſueuit, tametſi nihil vetabit,& in aſſentationem,in fœdas voluptates torquere, breuiter,quicquid ita iucundum eſt,vt idem ſit pernitioſum. Legimus & mellitum venenum apud Plininm, & idem Diogenes orationem ad gratiam comparatam,auriumque pruritum, *μελιτηρὰν ἀγχόνην*, id eſt, *melleam præfocationem* appellabat, quod aſſentatione quidem delectaret, cæterùm mendacio ſtrangularet admittentem. Ad hanc formã attinet, quod refert [b] Irenæus; lacte gypſum male miſceri: pręſens enim venenum habet gypſum, & additum lacti fallit. *Ἐν μέλιτι σ᾽ αὐτὸν καταπάττεις*, hoc eſt, *in melle teipſum obuoluis, oblinisq́*, ac ſi dicas, Melle teipſum perungis, hoc eſt, molliter ſuauiterq; vitam agis, quaſi parum ſit veſci melle, niſi totus ſis melleus. Extat apud Diogenianum. *Γλαῦκος πιὼν μέλι ἀνέστη*, id eſt, *Glaucus poto melle reuixit*. Dici ſolitum, quoties aliquis vulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicum, & quaſi rediuiuus apparet ijs, quibus perſuaſum fuerat eum vita defunctum eſſe. Satis cõſtat ab euẽtu natum. Nempe Glaucum, quempiam præter omnium exiſtimationem, guſtato mellito pharmaco reualuiſſe. Eamq; rem in iocũ popularem verſam fuiſſe. Quidam enarrant in hũc modum: Glaucus quidam poto melle, ob bilem penè exanimatus eſt. Ad hunc multis ac- F currentibus medicis, polyidos herba, quam draconem vocant, eum reſtituit. *Scarabeus citiùs faciet mel*, ad *ἀδυνάτων* claſſem pertinet, quæ referuntur in epigrammate Palladæ: citiùs mel facit Scarabeus, aut lac Culex.

Polyidos herba quæ Draco.

Scarabeus citiùs faciet mel.

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ.

Mel citiùs faciet Scarabeus, & antè Culex lac.

Plus aloes quàm mellis habet.

[c] Lib. 3.

[d] In Amphitryone.

Plus aloes, quàm Mellis habet: prouerbialis metaphora, perinde declarans, ac ſi dicas, plus moleſtiæ quàm voluptatis. Nam aloe frutex quędam eſt, odore graui, guſtu amariſſimo, cuius meminit [c] Dioſcorides. Ad hoc adagium alluſiſſe videtur [d] Plautus. *Ita cuique comparatum eſt in ætate hominum, ita Dijs placitum, Voluptati vt mœror comes conſequatur. Quin incommodi plus malıq́ adſit, boni ſi obtigit quid*. Apud eundem alicubi legitur, vitam hominis plus aloës quàm mellis habere. Et Iuuenalis de vxore.

——*Plus aloes, quàm mellis habet.*

[e] In Floridis.

[f] Iliad. Ω.

[e] Apuleius citra metaphoram ſic extulit. Sed verum verbum eſt profectò, quod aiunt, ,, nihil quidquam tam proſperè diuinitùs hominibus datum, quin & tamen admixtum ſit ali- ,, quid difficultatis. Has rerum humanarum vices, ac triſtium lætorumq; mixturam [f] Home- G rus perquam elegãter indicauit figmento duorum doliorum, quæ ſcribit in Iouis limine ſita eſſe, quorum alterum ſit plenum triſtibus, alterum lætis: Ex quibus ille mortalium fortunas temperans.

Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ.

Nunc lætis vitam miſcet, nunc triſtibus idem.

[g] In Pythijs.

[h] Lib. 27.

Aconiti vſus.

quemadmodũ & ſuperiùs indicauimus. Verùm admodum malignè temperat Iuppiter Homericus nimio plus admiſcens malorum, quàm bonorum, vt ſi ſuam quiſque fortunam ad calculos vocet, minima ſit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi ſententia euenerunt. Id quod eleganter dictum eſt à [g] Pindaro in Pythijs hymnis. *ἓν γὰρ παρ᾽ ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι*, id eſt. Ad vnum enim bonum duo pariter incommoda diſtribuunt mortalibus immortales. [h] Plinius ſententiam inuertit, cùm ait, nihil eſſe tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam ſit adiunctum. Quãdoquidem compertũ eſt etiam aconito, quo non aliud venenum nocẽtius, ineſſe remedium, cùm ad alia, tum ad oculorum vitia: Ad eundem modum Euripides citante Plutarcho:

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά. H

Ἀλλ᾽ ἔστι τις σύγκρασις, id eſt.

Bona ſeparare non licet malis, ſed eſt

Mixtura quædam.

[i] Lib. de remed. Fort.

Mel Muſcę ſequuntur.

[k] In Artoxerxe.

Mel lacti mixtum in potu datũ.

Scapharũ ſupplicũ.

Prouerbialiter à [i] Seneca prolatum videtur: Mel Muſcæ ſequuntur, cadauera Lupi, frumen- ,, ta Formicæ, Prædam ſequitur iſta turba, non hominem. Loquitur autem de diuite, quem ,, multi comitantur. Conueniet in adulatores, qui plærumq; alios comitantur, donec aliquid largiantur. Muſcæ verò quantoperè mella proſequantur, nulli non in confeſſo eſt. Quamobrem Perſæ, vt ſcribit [k] Plutarchus, ſcapharum ſupplicio necandis mel lacti permixtum in potu dabant, vt ſcilicet mel & lac olentes, & ſanguinem etiam dulciorem generantes magis à Muſcis infeſtarentur. Supplicij id genus quale ſit, Plutarchus tradit his verbis. Duas ſca- ,, phas, qua mutuo quadrant accipiunt, in alteram harum is, qui plectendus eſt, ſupinus collo- ,, catur: alteram imponunt, itaque aptant, vt caput, manus, pedeſque promineant, totum alio- ,,

quin

A quin corpus occultetur. Ita incluso cibus præbetur: ac si edere nolit, oculos cōpungendo eū cogunt: cùm edit, mel lacti mixtum ei potus loco infundunt: ita verò semper eum collocant, vt aduersus Solem oculos habeat. Porrò autem Muscarum identidem assidentium multitudine facies eius tota obtegitur, & cùm in scaphis interius ea faciat, quæ necesse est hominem cibo potuq; fruentē facere, ex putrefactione & corruptione excrementorū Tarmes atq; Vermes pullulāt, qui in intestina subrepentes, corpus consumunt. Cùm enim iam constat mortuum esse remota superiori scapha intuentur carnes quidem deuoratas, intestinis autem inhærentia huiusmodi animalculorum examina: Ab eodem [l] Plutarcho alibi loco adagij pro- [l] 7. Sympos. qu.6.
„ latum hoc videtur: *tanquam per mel venenum sumas*. Nam mali, inquit, quanto magis nos
„ apprehendere student, tanto magis sentium instar amoliendi, & transiliendi sunt, & si probi Per mel venenum sumere.
„ ad non probos ducant, nequaquam est obsequendum, neque admittendum, vt tanquam per mel sumas venenum, amicum parando paruum. Solebant enim venenum bibituris ut supra monuimus, mella permiscere. [m] Ouidius quoq; prouerbialiter ait de *ἀδυνάτῳ*. [m] Lib. 1. de Arte.

Si quis idem speret, laturas poma miricas,
Speret, & è medio flumine mella petat.

B Huc spectat & hocce [n] Ioan: Tzetzæ, *σύγγνωθι τῷ μειρακίῳ, τὸ μέλι πόνον μελίττης κηρύττοντι*, hoc est, *parce adolescenti, mel laborem Apis prædicanti*. Intelligendum ait per ironiam, quoniam nemo est qui ignoret mel Apum esse laborem. [n] Lib 8. Chiliad. 208.

Τοῦτο τὸ σχῆμα (inquit) *γίνωσκε τυγχάνειν εἰρωνείας*
Καὶ τίς γὰρ, ὃς ἠγνόηκε πόνον μελίσσης μέλι,
Μεθόδῳ δὲ δεινότητος, οὕτως αὐτὸς εἰρήκειν,
Σύγγνωθι τούτῳ λέγοντι, τῶν μελισσῶν τὸ μέλι,
Ἤτοι τοὺς πόνους τοὺς ἐμοὺς, ἐμοὺς εἶναι φαμένῳ.
Hanc figuram scito esse Ironia
Et quis enim qui ignorauit, laborem Apis mel?
Methodo autem vehementiæ sic ipse dixeram,
Parce huic dicenti, Apum mel:
Siue labores meos, meos esse fatenti.

[o] Polydorus Vergilius fuisse scribit iam inde ab initio modum istum loquēdi valde prouerbialem. *Terra lacte & melle fluit, mel manat*: Is apud sacros autores passim obuius est & præ- [o] Li. Adag. 455.
C sertim, inquit, apud Mosen, qui cùm in Exodo & Leuitico, tum in Numeris eo vtitur. Est autem metaphora ab aquis sumpta, quod terra fluminibus irrigua pariter pinguis sit, in qua armenta pascuntur, quæ lactis copiam præbent, ac amœna, vbi Apes nutriuntur, quæ mella ferunt, & floribus gaudent. Locus prouerbio perappositus erit, cùm significauerimus in regione aliqua rerum omnium abundantiam similiter atque amœnitatem inesse. *Sugere mel de petra, & oleum de saxo durissimo*. Hyperbole prouerbialis ex Cantico Mosis desumpta, per quam ille docuit populum de vbertate terræ à deo promissæ: nunc autem, inquit idem [p] Polydorus Vergilius, in prouerbium recepta, vsui passim est, cùm significatur locum quempiam affatim quiduis rerum suppeditare. Porrò haud dubitanter ille locus felix est, vbi saxa mel & oleum sudant. Verùm venustius dicitur de homine industrio, qui suo labore, eo loci norit lucrum facere, quo alij antea nihil tulissent commodi. Illud faciunt optimi agricolæ, qui saxosos montes fructus ferre cogunt, quod cernere licet apud Italos, vbi passim oliueta vinetaque in montibus altis, magno cum labore, tum arte agricolarum consita, crescunt. Italis prouerbialis locutio est, *bisogna gustar il miel con la punta del dito*, hoc est, extremis digitis mel degustari debet. Terra lacte, & melle pluit. Sugere mel de petra. [p] Ada. 504. Mellis vsus ad dulcorandum.

D

VSVS IN CIBIS.

MELLE veteres in omni dulciario opere solebant vti, vt nunc nos sacchar o, quod illis erat incognitum. Mellis enim cōdimento saporis gratiam palato parabant, & quæ tristioris erant & amarioris saporis, eo, quò minus homines offenderentur, condiebant & imbibebant, & multa etiam panificia & potus concinnabant, ut rectè Vergilius mel cælestia dona, Plinius diuinum nectar vocauerint. Tantoperè autem placebat dulcedo mellis, vt passim allegoricè, quodcunq; iucundum ac delectabile essent expressuri, id exemplo mellis facerent. Stalino senex apud [a] Plautum: [a] In Casina.

Et quia te tango, mel mihi videor lingere,

Et Dinarchus

Digitized by Google

[b] In Truculento. Et Dinarchus Phronesium meretricem amplectens [b] ait: E

Ab hoc est mel melle dulci dulcius.

[c] In Mostellaria. Item [c] Callidamates adolescens;

Ob ocellus meus es tu, tuus sum mel meum.

[d] In Asinaria. [e] In Casina. [f] Lib. 2. de re rust. cap. 5.

Item [d] Argyrippus, *O melle dulci dulcior mihi tu es*. Stalino [e] seruus. *Nunc pol demum ego sum liber, meum corculum, melculum*. Huc spectat illud eiusdem, *Mulsa loquitur*. Item illud Plautij apud [f] Varronem, cùm Hirrium prætorem renunciatum in Senatum scriptum diceret: Sed bono, inquit, animo es, non minus satisfaciam tibi, quàm qui bugoniam scripsit. Varro enim Hirrium Senatorem in Senatum scriptum iri optabat, quem ordinem assequebantur ędiles, & pretores, alijq; magistratus. Cùm itaq; eum prætorem audisset renunciatum Plautius, Varroni dixit, Mulsam tibi offero, affero tibi optabile nuncium: tam tibi satisfaciam, quàm qui bugoniam, id est apiarium, aut qui de Apibus scripsit. Ac si diceret. Mel qui tibi daret, gratior & iucundior non esset, nec tibi magis satisfaceret, quàm impræsentia faciam. Nūcio enim tibi Hirrium prætorem esse renunciatum. Sed & Apum iucunda, & dulcis ob mellificium eis memoria erat. [g] Plautus in hoc sensu:

Bugonia quid.

[g] In Curculione.

Egon' Apicularum opera congestum non feram? F

Eleganter etiam Cælius ad Ciceronem scribens: Scito, inquit, C. Sempronium Rufum, mel ac delicias tuas, calumnias maximo plausu tulisse. Item ipse Cicero ad Atticum, Ita sum ab omnibus destitutus, vt tantum requietis habeam, quantum cum vxore, & filiola, & mellito Cicerone consumitur. Et in eiusdem fragmentis legimus etiam hoc. Quod alterius ingeniū sic dulce, vt acetum Ægyptium: alterius sic acre, vt mel Hymettium dicimus. Plures similes allegorias in sacris litteris legimus, vt *dulciora super mel & fauum eloquia tua*. *Comede fili mi mel*. Item, *comedi fauum cum melle meo*. Item, *erit dulcis tanquam mel, &c.* Saporis itaq; gratia mel in pretio erat apud priscos, de quo dicebat [h] Lucretius.

[h] Lib. 2. de rer. nat.

Huc accedit vti mellis lactisq́; liquores
Iucundo sensu lingua tractentur in ore.

[i] Eidyll. 1. Et caprarius quidam apud [i] Theocritum.

Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα Θύρσι γένοιτο
Πλῆρες δὲ σχαδόνων. hoc est.
Vtinam tibi ò Thyrsis melle plenum sit pulchrum os
Plenum & fauis. &c. [k] Et Menalcas Daphnidi, G

[k] Eidyll. 8.

Quam tibi os dulce est, inquit, *& vox amabilis, ò Daphnis,*
Iucundiùs est te audire canentem, quàm mel lingere.

[l] Eidyll. 5. [m] Iliad. 3. [n] In Pluto.

Et [l] Comates pastor Laconi pollicetur octo cymbia mellis plenos habentia fauos. Apud [m] Homerum Venus Pandari filias orphanas caseo & melle, & suaui vino nutrire dicitur, item Machaoni, & Nestori pro obsonio apponitur mel, & cæpa, item Nestoris vxor Patroclo cępam potioni condimentum, & mel recens apponit in aurea lance. Mercurius [n] Aristophanis queritur non ampliùs sibi à cauponibus mel præberi, placentas, & caricas:

Πρότερον γὰρ εἶχον μὲν παρὰ ταῖς καπηλίσι
Πάντ' ἀγαθ', ἕωθεν εὐθὺς οἰνοῦτταν, μέλι,
Ἰσχάδας, ὅσ' εἰκὸς ἐςὶν ἑρμῆν ἐσθίειν.
Prius enim habebam quidem apud caupones
Omnia bona, mane statim placentam, mel,
Caricas, quacunq; decens est Mercurium comedere.

Mel dijs & hominibus gratum cur dictum.

Rectè itaq; Varro, & Dijs & hominibus gratum esse dixit. Moschion iubet, vt nutrix os infantis melle illinat, & mulsam tepidam instillet, & sic secunda die lac offerat. Ita apud [o] Nasonem Triptolemo infanti, lac, poma & mella edenda dantur: H

[o] Li. 4. Fast.

Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte
Pomaq́, & in ceris aurea mella suis.

[p] Lib. 3. de part. Virg.

[p] Iacobus Sanazarius etiam scribit Angelum pastoribus Saluatorem natum nunciantem iubere, vt inter alia etiam ei mella offerant, cibum nempe infantulo congruum.

Tunc ait: O parui vigiles gregis, o bona pubes
Syluarum, superis gratum genus, ite beati
Pastores, ite antra nouis intendite sertis:
Reginam ad cunas, positumq́; in stramine regem
(Certa fides) alti iam iam moderator Olympi
Cernere dat. properate: nouiq́; tepentia lactis
Munera, cumq; suo date condita subere mella.

Allusit

Digitized by Google

A Allusit poëta ad illud Esaiæ (loquentis de nasciturо Saluatore, atq; innuentis, & Deum & hominem fore,) *vocabunt nomen eius Emanuel, butyrum & mel comedet*. Quæ doctrina quoq; est D. Chrysostomi. Mos enim, inquit, est, vt his cibis peculiariter pascantur pueri, mox vt nati fuerint. Zeno philosophus referente Diogene Laërtio modicè panem, & mel edebat, & suauis vini paululum bibebat. Et Pythagoram (inquit) solo melle sine fauo, ac pane contentum vixisse quidam autumant, vinumq; interdiu non gustare solitum. [q] Eustathius quoq; docet mellis vsum apud veteres plurimum fuisse, & mel esse τρόφιμον, Pythagoræ testimonio comprobat, qui cùm frugalissimè, inquit, viueret, sæpè solo melle erat contentus. Quin & eiusdem consectatorum mensa pane constabat & melle, vt Aristoxenus scribit. Democritum Abderitem ob tœdium senectutis, cùm mortem sibi consciscere decreuisset, fama est, inquit, [r] Athenæus, de quotidiano cibo aliquid detrahentem, instantibus iam festis diebus Thesmophoriorum, rogantibus domesticis mulieribus, ne per id celebritatis tempus moreretur, sibi vt liceret solennes, ac festiuos illos dies agere: annuisse, & mellis vas sibi iussisse propius admoueri, atq; sic in multos dies vitam prorogasse, solo mellis odore, & halitu continuatam, interijsseq; diebus post aliquot asportato melle, quo semper is delectatus fuerat, adeo vt cuidam percontanti, qua ratione vitam sanus degeret, is responderit, si corporis interiora melle rigaret, exteriora oleo. Sed vt ad odorem reuertamur. Ego, inquit [s] Marsilius Ficinus, existimo illum, si modò vsus est melle, mel vino liquefactum albo calentibus panibus insudisse. Neq; enim spernendus est mellis odor. Flos namq; florum mel existit, nec parum nutrit ipsa dulcedine, ac diu qualitate sua res integras à putrefactione tuetur. Itaq; si quis nouerit hoc etiam ad cibum ita vesci, vt nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quoq; calore bilem adaugeat, certum habebit longioris vitæ subsidium. Atq; hoc est, quod innuit [t] Apuleus, inquiens: Heus tu Scolastice; dulce & amarum gustulum carpis: Caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bilis amaritudinem trahas. Adprimè enim, vt ait Terentianus Sosia, in vita vtile est, vt ne quid nimis. Nam alioqui [u] Aristoxenus teste Athenęo author est, eos nunquam morbum aliquem sensuros, qui pransuri melle quotidiè vescantur. Sed vt ad Democritum reuertamur, is philosophus ita melle, vt diximus, oblectatus, in annum centesimum nonumq; fati diem distulisse creditur. Centesimum annum mulsi potu excessit Pollio Romulus teste [x] Plinio his verbis: Corpora auget. Multi senectam longam mulsi tantùm nutritu tolerauere, neq; alio vllo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centesimum annum excedentem cum Diuus Augustus hospes interrogauit, quanam maximè ratione vigorem illum animi, corporisq; custodisset. At ille respondit: intus mulso, foris oleo: Haud immerito Chrysippus itaq; prouidentiam laudat, apud [y] Plutarchum, quæ mel præbuerit, pisces, aues, & vinum, & alius apud [z] eundem, ideo sumptuosam ait esse vrbem, quòd mellis hemina vendatur quinq; denarijs. Neq; esset equidem mellis authoritas minor quàm sacchari, nisi vbiq; nasceretur; Verùm quia plerumq; ventri, ac gulæ domestica sordent: his nauigandum fuit ad Indos, vt saccharum habeant; cùm mel ferè se vltro porrigit. At exotica condimenta magis placent. Quare ita puto à natura comparatum, vt omnium rerum cupido elanguescat, quarum facilis sit occasio. In quo sensu dicebat [a] Plinius: Non esset mellis authoritas in pretio minor, quàm laseris, ni vbique nasceretur. Illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, vt diximus, innumeros ad vsus, si quoties misceatur æstimemus. [b] Varro scribit mel ad principia conuiuij, & in secundam mensam administrari. Atq; idem ferè mos fuit apud Lacedæmonios, nam & hi referente [c] Alexandro ab Alexandro ouum, & mel initium cænæ fecerunt, & in secundis mensis poma, & mel dari consueuêre. [d] Tranquillus Neronem testatur indixisse familiaribus cænas, quarum mellita quadragies sestertiûm constarent. Budæus mellitorum appellatione mellita dulciora fercula intelligit, quæ, inquit, vltimis mensis apponuntur, vt hodie saccharati missus epularum à pistore dulciario, & omnia quę bellariorum nomine continentur, & sacchatei operis strues in adijcialibus cænis, atq; nuptialibus, quæ in lancibus argenteis ad ostentationem traducuntur, magis vt delibentur interdum quàm esitentur. Hæc si centenis millibus aureorum nostrorum æstimantur, quanti cæna ipsa æstimari poterit? Hęc Budęus, cui quamquam non contradixerim; putarem tamen posse quoque mellitorum nomine placentas largo melle irrigatas intelligi; quas nimirum [e] Plutarchus inter multas alias cupedias recenset his verbis: Mittamus in præsentia hoc, quod ad corporis voluptates natura multiplici sumptu atq; impendijs indiget, neq; in iure & lente dulcissimum inest: sed appetitiones delitorum fruendis voluptatibus obsonia requirunt, & Thasium vinum, & vnguenta, & cupedias, & placentas melle largo rigatas: præterea formosas, & ætate integra mulieres &c. Meliceridas vocari suprà annotauimus. Eas autem in pretio habitas esse liquet ex hoc Pherecratis in

Tran-

Marginal notes: Qui melle vixerint. — [q] Iliad. 10. — [r] Lib. 2. c. 3. Democrit' mellis odo revixit diu. — B — [s] Lib. 2. de diæta. c. 18. Mellis odor cur nutriri possit. — [t] Lib. 1. de Asin. aur. — [u] Lib. 2. c. 3. Mella edēs nunquàm ægrotat. — [x] Lib. 23. cap. 24. — C — [y] Lib. de Stoic. repug. — [z] Li. de tranq. animi. — Mel cur vile sit. — [a] Lib. 22. cap. 24. — [b] Lib. 3. de re rust. c. 16. — [c] Li. 5. c. 21. — [d] In Nerone. — D — Neronis cęna. Mellita quę dicantur. Mellitę placentæ. — [e] Lib. non posse suauiter viui sec. Epicur. — Meliceridatum pretium.

Transfugis: Veluti capella (ὀπωρικὰς hoc dictum de aliquo, cui fœtebat anima) ore is meliceridas oboler. Huc spectat parœmia [f] Ioan: Tzetzæ ex Aristophane: Nostrum omnino, non alterius cuiusdam facies esse pyramuntem. Pyramus enim erat apud antiquos placenta mellita, ex tritico & melle quodammodo apparata. Nostrum facies autem dixit pyramuntem, siue niceterium, voluptatem victoriæ, siue præmium, etenim Nicephoris, inquit, præmia dabantur placentæ victorijs. Existimarim etiam millitas placentas [g] Apuleo scitamenta mellita nominari, cùm ait: Multas numero partes in cellulam suam mel solebant reportare domini, ille porcorum, pullorum, piscium & eiusmodi pulmentorum largissimas reliquias: hic panes, crustula, iunculos, hamos, lacertulos, plura scitamenta mellita. Quantum verò alimenti corpori addat mel, etiam dicendum est. Galenus id exiguum esse credidit, nimirum si per se solum comedatur, vt testatum reliquit [h] Hippocrates, cùm inquit; Mel cum alijs quidem comestum & nutrit, & bonum colorem exhibet; ipsum autem per se ipsum attenuat magis, quam reficit; nam per vrinam & secessum plus iusto expurgatur. Vbi namq; sine alijs cibis, aut cum his quidem, sed perquam exiguis affatim comeditur, vt in ventriculum, in intestina, in venas, & reliquum corpus fundatur, oportet, ita quantò copiosius est, acri & abstergente facultate sua, per aluum, & per vesicam erumpens, corpus tātò magis expurgat, & gracile reddit. Quamobrem si moderatè deuoretur, per sese etiā alere non Democriti tantùm exemplo, & aliorum constat, sed ipsiusmet etiam medicorum principis [i] Hippocratis testimonio confirmatur dicentis: Vinum & mel optima iudicata sunt in hominibus, si iuxta naturam & sanis, & debilibus cum temporis oportunitate, ac mediocritate exhibeantur. Et bona quidem sunt ipsa per se ipsa: bona verò etiam permista, & tum alia & quæcunq; memorabilem vtilitatem habent. Quęcunq; sanis commoda sunt, ea etiam ægrotis exhibita fortiora sunt. Et oportet detracto ipsorum vigore ea dare, alioqui non feret ipsa corpus, sed magis lędunt, quàm prosunt. Optima vocat venerandus ille senex, non solùm quia non obsunt, verùm etiam quia plurimùm nutriunt. Nutrire autem mel, lapsasq; vires restaurare, ac impresentiarum reficere plurimum, ex Ionathæ Saulis filij exemplo egregiè discimus. Hic enim in eo bello, quod Saul gessit contra Palęstinos, immemor edicti paterni, ne quis militum ante vesperam, & partam victoriam, cibum vllum caperet, fame impulsus, mel quod in sylua quadam decurrebat, cęteris ab eo abstinentibus degustauit, cuius esu oculi eius fuerunt illuminati, hoc est, totius corporis vires inedia fractę, atq; debilitatę, fuerunt instauratæ. Nam sicut inedia oculi excęcantur, & caligant, ita cibo reficiuntur, ac quodammodo illuminantur. Quamobrem nō debebat tantoperè [k] Celsum admirari Gul. Pantinus, mel inter valentissima, plurimumq; alimenti largientia recensentem. Neq; enim mihi Celsus mellita liba placentasq; & quęcunq; cum melle conficiuntur, intellexisse videtur, vt Pantinus iudicat, quoniam verè valentissimi, si vllo pacto cōcoquantur, sunt generis, sed ipsummet mel, quoniam placentarum nullibi meminit: pręterea placentę illud genus, quod ex melle & farina conficitur, Itrion dictum, difficilis habetur concoctionis, vel ipso [l] Galeno teste, maximè si glutinosa fuerit farina: verisimum tamen est, si conficiatur in ventriculo, haud malum parere succum. Nutrit itaque mel, non modò, quia quoddam alimentum est, sed etiam quia dulcedine sua reliquis commixtum, causa est, vt hęc eadem per totum corpus facilè ferantur simul, atq; iucundè attrahantur. Omnia enim (vt quisq; hactenus existimauit) aut dulci, aut commixto nutriuntur. Bonum colorem efficit, quoniam eius dulcedine cum aliorum mixtura delectatę partes, plus nutrimenti ad se rapiunt, retinent, in simile sibi conuertunt, innatus calor augetur, subinde color, aucto naturali alimento, florescit. Senibus plurimo vtendum consulit [m] Valleriola in suis locis communibus, si modo suæ valetudinis rationem habere velint, illęsamq; senectam in multum æui producere. Idq; asserit Antiochi medici, & Telephi Grammatici exemplis, qui senes annosi, Attico melle & pane, alicaue excepto plurimùm vtebantur, teste [n] Galeno, melle, inquam, sępius cocto, rarius crudo. Idem Galenus pòst de victu senum loquens pro ratione affectuum, quibus infestantur, si quando, inquit, propter obstructionis suspitionem ad cibos medicamētaúe, quę obstructos meatus liberent, conuertimur: quo minus tamen humidi temperamenti cibi sint, nec illo ipso die committendum, multoq; magis postero die eidem proposito hęrendum, ac far cum melle exhibendum, acetiq; aliquid ei miscendum, vtiq; cum ptissanę ritu pręparamus, ex mulso vinoúe Falerno sumere iubendum, aut lacte, vt pręd ixi, vtendum, aut ptissana bene cocta, quę piperis pollinem accepit. Panis quoque, ita, vt dixi, pręparatus, aut cum melle, aut cum mulso, aut cum vino aliquo idoneo. &c. Clarum autem est ad distributionem, & concoctionem, ablata acrimonia conuenientissimum omnibus reddi: quę tum optimè tollitur, vbi multum illi aquę commiscetur, ac deinde tantisper coquitur, donec spumare desinat, spuma assiduo detersa.

[f] 13. Chilia. 478.
Scitamenta mellita.
[g] Lib. 10. de Asin. aur.
Mel vt nutriat.
[h] Lib. de Affect.
Mel solum nutrire.
[i] Lib. de affectionibus in fine.
Ionatha ex solo melle restauratur.
[k] Li. 2. c. 18.
Itrion placenta.
[l] Lib. 10. de morb. curat.
Dulci omnia nutriūtur.
Senibus cō uenire mel.
[m] Lib. 3.
[n] Lib. 3. de sanit. tuend. cap. 4. & cap. 8.
Mellis acrimonia vt auferatur.

A deterfa. Nam ita nec intestina flatibus distendet, & vrinam ciebit, & sputa crassa incidet, educetúe. Pharmacopolæ aliter depurant, nimirum cum dupla aquæ quantitate, ebullientes ad dimidiæ partis consumptionem, detracta assiduè spuma: tunc addunt albumina ouorum, singulis libris singula, deinde calidum colant, atq; eo modo clarificant. Galenus vetat multis in locis longam, ac diutinam coctionem, propter amarorem, quem inde acquirit. Apud quem præterea plurima de melle lector videre poterit. Ait [q] alibi esse qui mellis esum auersentur, quamobrem ex [r] Cardano subiungam gratissimum quendam coctionis modum, vt eo fortassis nauseabundi non fiant. Mel coctum, inquit, quod iucundum est, & leuiter mouet ventrem, in vase mundo mel purissimum coquitur: assiduè circumagitur, ac mouetur ligno, quod spissum, ac tenax fuerit, circumagitur in ferro, vel ligno oleo illito, ducitur in modum penidiarum, sic enim vocant saccharum eodem modo coctum, & agitatum. Spargitur præcisum super marmoream tabulam, farina prius substrata. Sunt qui in fine addunt piper, aut anisum, aut cinamomum: ego zinziberi albo nihil prætulerim. Atque hæc de cibis mellis dicta sufficiant, qui plura volet, ipsos authores, ac potissimùm Galenum adeat.

Cur nō diu coquendū.
[q] Lib. 4. de san. tu.
[r] Lib. 13. de var. rer. cap. 66.

B

VSVS IN POTV.

MVLSVM quod apud antiquos in summa habebatur existimatione, nostro æuo, quod mirandum est, neglectum est omnino. Fiebat id ex melle, & vino, vt testatur [a] Platina ex ipso Plinio. Sed [b] hic mulsum scribit ex vetere vino vtilissimum fieri, quod facillimè concorporatur. Optimum autem, vt Dioscorides scribit, ex vino austero, & melle: proptereaq; ex Massico vino, & melle Attico commendabatur, vt constat ex hoc Martialis:

Mulsi vsus antiquus & vnde fieret.
[a] Lib. 2.
[b] Lib. 22. cap. 24.

Tam bene rara suo miscentur cinnama Nardo
Massica Thesais tam bene vina fauis.

Massicum autem vinum siue Marsicum nascebatur, referente Athenæo, & Galeno, in monte Gaurano, in Puteolorum, Baiarumq; prospectu. Et licet apud omnes ferè Latinos celebretur, crassum tamen, ac turbidum aliquanto fuisse, ex hisce Horatij verbis colligit do-
C ctissimus [c] Mercurialis:

Vinū Massicum quale.
[c] Lib. 2. Var. lect. cap. 17.

Massica si cœlo suppónas vina sereno
Nocturna si quid crassi est, tenuabitur aura
Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Idem [d] Horatius Aufidium damnat, quòd vino Falerno, quod austeritate caret, mel misceret:

[d] Lib. 2. Satyr. 4.

Aufidius forti miscebat mella Falerno
Mendosè; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius, si dura morabitur aluus.

Canit tamen Martialis:

Attica nectareo turbatis mella Falerno
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

Et antea scripserat ipse [e] Horatius:

[e] Li. 2. Sa. 2.

Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
D *Sperne cibum vilem, nisi Hymettia mella Falerno*
Ne biberis diluta.

Atq; [f] idcirco Corippus Risattica vina, suapte natura dulcia, non egere melle canit:

Risattica vina dulcia.
[f] Lib. 3.

Fusca dabant fuluo Risattica vina metallo.
Quæ natura parat liquidi non indiga mellis.

Mella autem vino miscere antiquissimum est. Plautus mulsi sæpissimè meminit, ac inter cætera, [g] vbi ait:

[g] In Bersa.

Commisce mulsum, Struthea, colutheaq; appara.

Circe socijs Vlyssis mel recens vino Pramnio apud [h] Homerum miscet. Nicander Theiateirenus, vt [i] Athenæus refert, maior calix, inquit, ex iudicibus, ac magistratibus in Prytaneio versantibus Thecleidi admotus est, vt mellitum vinum hauriret, ex suauiter olente Lepasta: vbi exponit Dalechampius, melliti coloris, saporis, quod non placet. Meminit etiam Mulsi Varro, meminit Virgilius, item Celsus, & ante omnes

[h] Odiss. K.
[i] Lib. 11.

Digitized by Google

[k] 8 Sympos. quaest. 9. ipse senex Hippocrates, adeo vt mirum videatur, quod scribit [k] Plutarchus multa eorum, quæ gustari olim, & comedi non solebant, nunc pro suauissimis haberi; qualia, inquit, sunt mulsum, vina, mel, & vulua. Cùm tamen [l] Aristænetum Nicænum testetur dicere, in quibusdam se libris legisse, idq; memoria recolere, dulcia vino admixta reprimere ebrietatem, & medicorum nonnullos præcipere ebrijs, vt dormituri panem melli intinctum edant. Quare Mercurialis Plutarchum vel errasse, vel eius codicem deprauatum haberi autumat, vbi legitur, veteres mulsum non gustasse: ne prætercam, inquit, Plinium, qui Aristæum Thracium huiusmodi potionem primum inuenisse tradit. Romani certè mulsum maximi fecerunt, quia non pauci longam senectam mulsi tantùm nutritu tolerauere, neque alio vllo cibo. Est in exemplis Pollio Romulus, de quo suprà ex Plinio diximus. Mulsum autem vini naturam referre ait [m] Plutarchus, vbi multis disputat vinum frigidum esse. Ipsum mel, inquit, nonne aqua pluuia, vel niue temperantes in vinum vertunt, frigore dulcedinem ob cognationem si exuperet in austeritatem mutante. Dictum aiunt esse mulsum à mulcendo, hoc est, molliendo, eò quòd vini austeritas mellis dulcedine molliatur. Cui adde. Mulsum si calidum bibatur, vocem permulcet: si frigidum exasperat. Meminit eius [n] Cicero. Quum vocem in dicendo obtudisset, suadebat Granius, vt mulsum frigidum biberet, simul ac domum redijsset. Perdam (inquit) vocem si id effecero. Vlpianus vini appellatione, ait mulsum non contineri, œnomeli contineri, interpretaturq; οἰνόμελι, vinum dulcissimum. Quæ sententia si vera est, mulsum non erit idem quod œnomeli. Si quis tamen ea, quæ paulò ante de mulso ex Plinio annotauimus, diligentiùs conferat cum ijs, quæ [o] Dioscorides de œnomelitos confectione tradit, facilè intelliget alterum ab altero non differre. Οἰνόμελι, inquit Dioscorides, Ruellius Mulsum vertit, è vetere vino austeroq; & bono melle factum præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in vsum venit. Vetus corpus alit, media ætate, aluo prodest, vrinam pellit: à summo cibo sumptum nocet; & inter initia potum, implet: dein appetendi auiditatem reuocat. Fit mulsum duabus partibus vini metetris, admixta vna mellis. Aliqui, quò celeriùs præberi possit, mel cum vino coquunt, & ita transfundunt. Alij vtilitatis gratia, ad sextarios sex musti feruentis, vnum mellis adijciunt, & vbi ferbuerit, vase recondunt. Dulce autem permanet. Hęc Dioscorides [p] Plinius quoque ex vetere vino vtilissimum tradit, facilliméq; cum melle concorporari, quod in dulci, inquit, nunquam euenit. Ex austero factum non implere stomachum, neque ex decocto melle, minusq; inflare, quod ferè euenit. Appetendi quoque reuocare auiditatem cibi. Aluum mollire frigido potu pluribus, calido sistere. Corpora augere &c. Eiusdem σκευασίαν tradit [q] Constantinus Cæsar, vinum mulsum, & œnomelites synonyma faciens. Describit autem aliter: Mel Atticum, inquit, in cacabum testaceum inditum, ad calidum cinerem ponito, quo spuma sursum feratur, & vbi iam calefactum est mel, ad sextarium mellis, vini sextarios quatuor addito, ac deinde ipsum vinum mulsum in probe picato vase condito, & costi scrupulos duodecim contusos, & linteolo illigatos, in vinum mulsum suspendito, additoq; operculo in secundæ contignationis cœnaculo reponito. Quidam folij malabatri scrupulos duodecim œnomeliti ammiscent, & post dies quindecim præter expectationem reperiunt. Inueterato autem nihil comparari meretur. Alij œnomeli sic faciunt. Myrrhæ scrupulos sex. casiæ scrupulos xij. costi scrupulos xij. nardi scrupulos iiij. piperis scrupulos iiij. Mellis Attici sextarios vj. Vini sextarios xxiiij. commiscent, & exponunt ad solem sub caniculæ ortum ad dies xl. & hoc nectar vocant. Pollux melicratum, cum œnomeli confundit. Fiebat præterea œnomeli etiam ex musto, hoc modo, vt notat idem Constantinus Cæsar. Collocato, inquit, & deponito mustum vsquequo constiterit, & sedatum fuerit ad dimidiam partem, & ad decem sextarios mellis Attici sextarium vnum ammisceto, & in dolium fundito, gypsoq; oblinito, & in vmbram deponito. At verò, quod cognitum esse expedit, œnomeli de musto flatuosum est, & stomacho incongruum, ventri autem aptum. Erat & melitites vinum, de quo sic Dioscorides: Melitites vinum datur in longis febribus, quæ stomachum infirmarunt: namque aluum leuiter emollit, vrinam ciet, stomachum expurgat. Prodest articulario morbo, renum vitijs, imbecillo capiti, & mulieribus abstemijs: odoratum siquidem est, & corpus alit. Distat à mulso, quod fit è vino vetere, austero, & melle exiguo. Melitites autem adiecto ad quinq; congios austeri musti, mellis congio, & salis cyatho. Cortinis magnis ad efferuescendum locus pateat, fieri oportet, sensim asperso sale, cùmq; efferuere desierit, in alia vasa transfunditur. Hactenus Dioscorides. Nescio an sit Mellina apud [r] Plautum:

Nisi si in nidulo aut in mellina attulisti:

nam

Margin notes: [l] 3. Sympos. quaest. 7. — Mulsi inuentio. — [m] Sympos. quaest. 5. — Mulsum vnde dictum. — [n] Lib. 2. de Oratore. — Vlpiani error. — Mulsum & œnomeli idem esse. — [o] Li. 5. c. 16. — [p] Lib. 22. cap. 24. — [q] Li. 8. Geopon. c. 24. — Vinum melitites & eius facultas. — Mellina quid. — [r] In Epidico.

Right margin section letters: E, F, G, H

by Google

A nam sunt, qui exponunt: nisi si in scortea eum habes mantica, aut in œnophoro, vel lagena mellinæ. Alij melinam volunt esse Melis pellem. Est autem Melis animal cineritij coloris. Atque hoc pacto per simplex l. scribendum esset. Alij per mellinam hic significari volunt vestimenti genus scænicum, quo vtebantur peregrè venientes, eratq; color medius inter candidum, & fuscum. Fit præterea ex melle potus genus toti nunc Sarmatiæ, vicinisq; Moscouitis familiare; vnde etiam per totam Europam ferè, præcipuè per Germaniam, tam superiorem, quàm inferiorem deuehitur. Decoquitur multipliciter aromate addito: Medonem vocant, tam nobile sæpè, vt laudatiorum tantùm mensarum sit, & primates solùm bibant, tam vinosum autem, vt non ipsomet minùs vino inebriare feratur. Antiquitùs alio fiebat modo, vt ex [s] Plutarcho colligitur, vbi scribit Iudæos ideo mel in sacrificijs suis non adhibere, quòd eius admixtione vinum corrumpi videatur, eoq;, inquit, libabatur, & ebrietas parabatur, antequàm vitis extitisset, & hodie barbari, qui vino carent, dulcedinem radicibus austeris, & vini saporem æmulantibus medicamentis, mulsum bibunt: Græcè μελιτήον legitur, pro qua voce apud Hesychium, ni fallor, μελιτίον scribitur, quod esse dicit πόματι Σκυτικὸν, μέλιτος ἑψομένον σὺν ὕδατι καὶ πόᾳ τινί. Apud Ety-

Melis animal quale.

Medo potus ex melle.

[s] 4. Sympos. quæst. 5.

B mologum reperio μελύγιον, quod esse dicit, πομάτιον γινόμενον ἐκ μόνου μέλιτος, μεθ' ὕδατος, βοτάνης τινὸς ἐμβαλλομένης. Sed non dubitatur, quin apud eum reponendum sit μελιτεῖον, vt apud Plutarchum scribitur: at in vulgari lexico peius adhuc scribitur μελίγιον. Sed μελίδιον Suidæ est κηρίον, id est fauus. [t] Diodorus quoque Celtiberos scribit potum mellis confecisse. Legimus præterea in mirabilibus auscultationibus libro Aristotelis nomine inscripto Illyrios ferri, quos Taulantinos vocant, ex melle vina reddere. Fauos enim aqua superfusa exprimere, ac simul aheno ad mediam vsque partem incoctam primum fictilibus infundere, iam tum dulcissimam: dehinc vasis ligneis reseruare in multa tempora, donec per omnia vini saporem contrahat, cætera potum dulcem, & amabilem, & syncerum. Eaq; verò etiam industria in Græcia aliquando paratum ferri, vt à vino vetere nihil differret: verùm mistionem deinceps perquisitam explorari non potuisse. [u] Plinius quoque vini meminit, quod ex aqua, & melle tantùm fit. Quinquennio, inquit, ad hoc seruari cælestem iubent. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis veteris adijciunt, deinde quadraginta diebus Canis ortu in sole habent. Alij diffusa ita decima die obturant. Hoc vocatur Hydromeli, & vetustate saporem vini assequitur, nunquam laudatius, quàm in Phrygia.

[t] Lib. 5. c. 9

[u] Lib. 14. cap. 17.

C [x] Dioscorides aliter describit: quamobrem existimo Plinij hydromeli sitis extinguendæ gratia bibi solere, id verò, quod ponit Dioscorides, nisi ab ægris, sed verba adijciam. Fit hydromelum, inquit, duabus mensuris aquæ coctæ, & sub caniculæ sydus insolatæ, additis ad vnam melomelitis facti ex cotoneis. Vis huius eadem est. Suprà autem de melomelite dixerat, Melomeli, quod & Cydonomeli nominant, sic fit: Cotonea mala seminibus suis castrata, in quam plurimum mellis, quo penitus demersa contegantur, conijciuntur: id post annum mitescit, mulso non dissimile, præstat eadem, quæ Cydonites. Quod itaque cydonomeli Dioscoridi vocatur, Hydromelum [y] Constantino Cæsari fortè dicetur, quanquam mala simpliciter nominet. Parat tamen etiam aliter. Mala, inquit, optima xxxij, in tenuia frusta per arundinem secato, & eiectis nucleis, ipsa in mellis sextarios viij. mittito, in quo vbi menses octo manserint, aquæ pluuialis veteris sextarios xij. ammisceto, & in caniculæ ardoribus insolato, pluuia & rore vitatis. Alij melius facientes hydromelum sic præparant. Mala optima vigorosa contundunt, & exsuccant, indeque succi sextarios quatuor, & mellis optimi sextarios octo, aquæ pluuialis sextarios duodecim miscent, insolant, & mediocriter

Hydromeli quid.

[x] Lib. 5. cap. 30.

Hydromelum vt fiat.

Melomelites quid & eius vsus.

[y] L. 8. Geop. cap. 26.

D coquunt, ac vtuntur. Alij duplici vase coquunt, quo aqua magis quàm igne coctura fiat, quemadmodum apud Hispanos mos est. De melicrato similibusq; alijs potionibus paulo pòst dicetur: quia ad medicinam potiùs, quàm sitis sedandæ causa inuenta sunt. Docet præterea Ioan: Bapt. Porta, quomodo ex melle fiat vinum. Affunduntur, inquit, in nouem aquæ dolijs duodeuiginti libræ mellis in æris cortinis, siue ahenis, stanno oblitis, & diutissimè feruεant, rudiculis ligneis agitando, & scopulis tumentes, siue vndantes spumas eluendo, decapulentur, indanturque vinario vase. Assumantur mox tartari vini rubri libræ duæ, & aqua conferuescant, donec dissoluantur, cui dolij octaua pars aceti addatur, vt sapor vber fastidiosæ, & ingratæ mellis dulcedinis pereat, permisceanturque: demum bina optimi vini dolia superfundantur, actutum residεat, post aliquot dies transmittantur per cilicium colum, vel stamen, quo sordes, & quisquiliæ eluantur, ex his latex emanabit ad persimoniam, & rei familiaris compendium, quo in aduersa, & secunda valetudine, vti poteris, operculator, & vtitor. Hæc ille. Quod si quis

Vinum vt fiat ex melle.

Digitized by Google

Vinum rubrum ex albo.

Secretum an purum ſit vinum.

de dodrali potione epigrammata.

ex albo vino rubrum efficere velit, id abſq; vllo detrimento præſtare poterit, ſi puluerem mellis ad lapideam conſiſtentiam decocti, & ſiccati in vinum album proiecerit, & transfuaſando miſcuerit. Idem, & minore negotio præſtabit radix omnium lapathorum, ſi recens vel ſicca in vinum mittatur. Recenſet hocce ſecretum Mizaldus. Sunt qui mel, & lac in vino infundunt, vt videant, an purum ſit vinum. Adijciam ceu pro corollario tria epigrammata Auſonij de dodrali potione, nam ex nouem ingredientibus, vnum ac fortè præcipuum mel eſt. E

Dodra ex dodrante eſt: ſic collige, ius, aqua, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, nouem

De eadem.

Dodra vocor. Quæ cauſa? nouem ſpecies gero. Quæ ſunt?
Ius, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, oleum, Sal.

Aliud.

Δόδρα πότος, καὶ ἀριθμὸς, ἔχω μέλι, οἶνον, ἔλαιον. F
Ἄρτον, ἅλας, βοτάνην, ζωμὸν, ὕδωρ, πέπερι.

TEMPERIES.

Mel vt ventrem moueat.

Mel inter dulcia calidiſſimum.

Mel cur naturæ meatus dicatur penetrare.

[a] Lib. 7. Satur.

MEL aiunt medici calidum eſſe, & ſiccum in ſecundo gradu, partiumq; tenuium, atq; mundandi vim habere, & aliquid acrimoniæ, cuius nomine ventrem ad excretionem ſtimulet, magisq; etiam vrinam cieat. Tenuium eſſe partium duobus in locis ſcripſit Galenus, ex quo etiam habemus, & tenuem, & tenuiſſimum ſuccum generare, tenuare quibus miſcetur, exterſorium eſſe, multum detergere cùm intus, tum foris; ſed magis Hymettium, non coctum ſuper omnia mundare. Cùm verò dulcia omnia humida ſint natura, & calidiori tamen conſtent, mel ex hiſce calidiſſimus liquor eſt, adeo vt ſi à calidis hominibus ſumatur, in bilem mutetur, aut ſi etiam ad ignem decoquatur, amarum præ nimio calore fiat. Quo nomine cùm calida omnia magis penetrent, quàm frigida, melq; ſit admodum calidum, rectè dicitur à Platone, naturæ meatus penetrare. Idem enim palati linguæque meatus aperiens, dulcem efficit ſaporem, Dulcia autem, magis penetrant, quia calor eorum meatus aperit, & in venarum receptacula, vt author eſt [a] Macrobius, ſubit. G

VSVS IN MEDICINA.

[a] Lib. 22. cap. 24.

Nocumenta mellis.

[b] Lib. 2. cap. 101.

MELLIS quidem natura, inquit [a] Plinius, talis eſt, vt putreſcere corpora non ſinat, iucundo ſapore, atq; non aſpero, alia quàm ſalis natura. Faucibus, tonſillis, anginæ, omnibusq; oris deſiderijs vtiliſſimum, areſcentiq; in febribus linguæ. Iam verò peripneumonicis, pleuriticis, decoctum. Item vulneribus à ſerpente percuſſis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulſo: quanquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſemper aptior, ſtomachum tamen inflat, bilem auget, faſtidium creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidam angulos exulceratos, melle tangi ſuadent. Hæc Plinius. Eadem ferè apud [b] Dioſcoridem legere eſt. Mel, inquit, abſtergendi vim habet: ora venarum aperit, humores euocat, qua ratione in ſordida vlcera ſinusque commodiſſimè infunditur. Decoctum, atque impoſitum, abſcedentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum, item aurium ſonitui, & dolori, cum foſſili ſale trito, tepidum inſtillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum necat, nudam glandem recutitis operit, præſertim quæ circumciſione aperta non eſt, ſi melle præputium à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem diſcutit, faucibus, tonſillis, anginæ collutum, gargarizatumq; medetur. Vrinam ciet, auxiliatur tuſſi, & à ſerpente percuſſis, contra hauſtum meconium, cum roſaceo calidum aſſumitur: aduerſus venena fungorum, & rabioſi canis morſus linctum, aut potum proficit: crudum tamen aluum inflat, tuſſim laceſſit, & ea de re deſpumati vſus aptior eſt. Hippocrates H

Digitized by Google

A tes plurimis in morbis melle vsus est, adeo vt si loca omnia colligere libuisset, in magnam nimis molem scriptura nostra excreuisset, quam ob rem leuiter tantùm ea attingam. In secunda pleuritidis spetie præbet fauum in aqua maceratum. Conuoluulo laborantem mel optimum lingere iubet, & vinum splendidum vernaculum bibere. Ex alto delapsis in potu præscribit fauorũ cremorem decoctũ, aqua, aut aceto mulso dulci: vetat autẽ vini potum. Fauum quoque mellis in frigidissima aqua maceratum in repletione pulmonis exhibet. In curatione prolapsi ani mel adhibet: ad quem locum Vidius; Indulget, inquit, ægrotanti in potione vini dulcis, quod partim nutrit, partim soluit aluum, quæ si nec sic quidem liquatur, mel crudum inungit, quod acrius est, & deiectionem educit. Plura etiam loca sunt apud Galenum, sed quę & ipsa sicco pede transcurram, cùm lector per se ea colligere queat ex indice Brasauolę. In frigidis affectionibus maximè ait esse idoneum, è contrario calidis aduersum: in calidis fieri bilem, in bilem conuersum non nutrire, insalubre esse iuueni & bilioso, inimicum esse calidis morbis; depuratum cibum esse optimum ventriculo frigido, pessimum calido, dentientibus giugiuis adhiberi vtiliter, misceri oportere cum mitigatorijs, ex eo confecta promouere sputum, cutis & vulnerum sordes auferre, Mel in frigidis morbis maximè idoneum.

B facere vt medicamenta simul transeant celeriter, vrinam ciere, humiditatem per vrinam educere: aures purgare, miscendum esse in medicamentis vlceris, thoracis, & pulmonis, omnibus antidotis commisceri, vulnerum sorditiem adhibitum comedere, faucibus exiccatis illini deducendo humores aperire, pruna in eius aqua infusa ventrem lenire, claritati oculorum, & faciei prodesse, oculorum cænoticum esse, sed Atticum melius haberi ad claritatem faciei, & oculorum, eo fricandam esse linguam asperam, eo vtendum ante balnea, eo mouendas vrinas in senibus, ad sinuosorum vlcerum glutinationem prodesse, sputum crassum attenuare, & ad spuendum adiuuare: herpeti exedenti conuenire; dandum ijs esse, qui cibum in acidum vertunt: Si delingatur sine aquæ admixtione, nutrire infirmiùs, sed aluum deijcere; per se copiosius sumptum purgare per aluum: ab eo abstinendum esse in tertiana, pituitosis morbis amicum esse. Hæc & multa alia Galenus.[c] Plinius ait auribus quoque vtilissimum esse, in quo Apes emortuæ sunt: item oculis, & in faciei vitijs, vt[d] aliàs quoq; habet: Mel ex Apibus mellificantibus in tumulo Hippocratis medebatur vlcusculis oris puerorum. Aiunt si super vinum edatur, non sinere, vt impetatur caput, & appetentiæ interitum ex materia præsertim pituitosa reuocare, & exuscitare.[e] Cor-

C nelius Celsus mel coctum enumerat inter res, quę aluum astringunt. Ratio est, quia coquendo acrimonia detrahitur, quæ aluum citare, & alimenti virtutem minuere est solita.[f] Nicander mel contra opium laudat.

[c] L.19.c.6.
[d] Lib. 30. cap 4.
[e] Li.2.c.30.
Mel coctũ aluum constringit.
[f] In Alexi.

Tu ne cede metu, sed cura accingere morbi
Dulcia propinans & feruida vina trahenti,
Vix animum nonnunquam & Hymettia mella remiscens
Ex Apium deprompta fauis quarum agmina densis &c.

[g] Martialis ad tussim quoq; celebrat, dum canit,

[g] Lib. 11. Epig.

Lenitat vt fauces medicus, quos aspera vexat
Assiduè tussis Parthenopae tibi
Mella dari, nucleosq́; iubet, dulcesq́; placentas
Et quicquid pueros non sinit esse truces.
At tu non cessas totis tussire diebus
Non est hæc tussis Parthenopae, gula est.

Ouidius ad ciendam Venerem:

D *Candidus Alcathoe qui mittitur vrbe Pelasga*
Bulbus & ex horto, qua venit herba salax.
Ouaq́; sumantur, sumantur Hymettia mella
Quasq́; tulit folio pinus acuta nuces.

Aqua mellita barbam procreat. Aqua mulsa tussientibus vtilis traditur. Calfacta incitat vomitiones. Contra venenum cerussæ salutaris, item contusa hyoscyamum cum lacte maximè Asinino. Infunditur & genitaliũ fistulis. Vuluis imponitur cũ pane molli, subitis tumoribus, luxatis, liniendisq; omnibus. Inueteratę vsum damnauêre posteri, minus innocentem aqua, minusq; vino firmum. Hæc ferè ex[h] Plinio.[i] Dioscorides quoq; mirum in modum aquam mulsam siue melicratũ commẽdat his verbis: Aqua mulsa easdem quas mulsum vires habet. Cruda vtimur, cùm moliri deiectionem, aut vomitionem incitare volumus, vt ijs qui venena hauserunt, ex oleó. Decocta datur imbecillis, & hominibus elanguescentis pulsus, quos illi dixere microsphyctos, tussientibus, peripneumonicis, & ijs qui immodico sudore dige-

Aqua mellita.
Aqua mulsa & eius facultas & vsus.
[h] Lib. 22. cap. 24.
[i] Li. 5. c. 17.

runtur [i]. Iam paratum conditiuumq; quod aliqui hydromeli propriè vocant, media ætate adynamo vino, aut loræ in recreandis viribus respondet, & similem vim adipiscitur: quare inflammationibus alicuius membri plus quàm lora prodest, Inueterati tamen vsus damnatur, inflammatis, aut constrictis, sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, sudatoribusúe conuenit. Fit duabus pluuiæ aquę veteris ad vnam mellis partem additis, & insolatis. Alij fontanam aquam adijciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec desunt qui hydromeli appellent, quod à melle elutis aqua fauis confici, ac seruari soleat: sed meracius fieri conuenit: aliqui id coquunt. Ægrotantibus noxium est, quoniam plurimùm ceraginis sibi vendicant. Erat præter melicratum siue aquam mulsam, etiam alia apud Græcos in vsu potio, quæ ὀξύγλυκυς vocatur teste Galeno in explicatione horum Hippocratis verborum: Sed à cibis, & sorbitionibus abstinendum (in fracturæ curatione) potioneque vtendum aquæ, non vino, sed fauorum cremore decocto, aut aceto mulso dulci. Quo, inquam, loco scribit Galenus in Gręcia etiam fieri huiusmodi potionem (quam ait esse aquam mulsam austeram) in hunc modum: Fauos expresso melle in ollam mundam aqua plenam inijciunt, ac macerant, deinde eatenus decoquunt, quoad satis ipsis visum fuerit, vt faui humorem omnem quem in se habent, decoctura in aqua deponere potuerit, postea ita recondunt, ac seruant, vtunturq; æstate, vtpote sitim sedante aqua frigida adiecta. Sed alia sanè aquę mulsę ratio, inquit Andreas Matthiolus, apud Mauritaniæ familiæ authores, ab hac quæ hîc à Dioscoride traditur. Inter Arabas namq; Mesues de ea sic scribit. Aqua mulsa ex antiquorum sententia, magnis vtiq; viribus prædita est. Sitim etenim arcet; frigidis affectibus, presertim cerebri, & neruorum, & articulorum auxiliatur. Loco vini pota humida extussientibus prodest: quin & pus, & lentam crassamq; pituitam è pectore trahit. Intestina, viscera, vrinariosq; meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter conuenit coli doloribus, aluum subducit, & calculum gigni prohibet. Fit è libra laudatissima mellis, non tamen veteris, colore pallido, odore iucundo, sapore cum dulcedine modicè acri, cum aquæ fontanæ libris octo, in vase lapideo, vel fictili vitreato, lento igni decocta, despumataq; & demum linteo percolata. Verùm si aqua hæc paulò pòst bibenda erit, aquatior fiat, & statim à sublata spuma percoletur. Nam quæ longa coctione iulapij consistentiam acquirit, diutiùs quidem seruari potest, sed ęgrius penetrat in remotas corporis partes, facileq; in bilem vertitur, ob suam exuperantem dulcedinem. vnde sitim accendit, nisi plurima affusa aqua dissoluatur, adeo vt aquæ ferè modo reddatur insipida. Variant autem mulsæ facultates, pro diuersę coctionis ratione; quippe quę breui coquitur tempore, flatus in ventriculo parit, aluum magis mouet, & minus nutrit; quæ verò longiori coquitur tempore, flatus discutit, magis nutrit, minusq; aluum stimulat. Sunt qui mulsę aromata quoq; addant, nempe gingiber, crocum, cinnamomum, macim & id genus alia. Alij galliam muscatam officinis vocatam, & agallochum adijciunt. Fit pręterea ex parte vna mellis, & aquę fontanę partibus octo, fermenti (aliàs fęni gręci) in his dissoluti vncijs tribus, & propriè ad centum mulsę libras. Quę deniq; omnia musti modo efferuescenda in ligneum cadum conijciuntur, non tamen ad summum repletum, ne feruescens resiliat. Vbi verò deferbuerit obturato vase, asseruetur vini modo ad potandum, veruntamen non bibatur, nisi tertio mēse transacto. Huic mulsę aromata quoq; admisceri possunt linteolo inclusa, & adalligata in cadum demissa. Hęc omnia Mesues, cuius vltimam mulsæ parandæ rationem, Germani Medonem vocant, qui tamen fermentum addunt, non ex cerealium genere aliquo paratum, sed ex vini musti recremento, & lupi salictarij floribus, quibus etiam vtuntur ad zythum conficiendum, quod Ceruisiam appellant. Medonis plurimùm bibunt Poloni & Lituani, quod melle plurimùm abundent. Hactenus Matthiolus. Et [k] Constantinus Cæsar, qui Hydromeli compositionem ab Hydromelitis siue aquæ mulsæ præparatione distinguit separatis capitibus, Hydromelitem siue aquam mulsam sic pręparat Aquam pluuialem veterem, aut aliàs ad tertias decoctam, inquit, accipito, & mellis, quod satis est ammisceto, & in vas coniecta in vmbram ad dies decem deponito, foramine relicto ad perspirationem, & sic vtitor. Inueteratum melius redditur. Hoc enim empirici medici in ægritudinibus vtuntur scientes, quòd ex sola aqua, & melle sit compositum. Alij niuem per se cum melle committūt, & trita reponunt. Hinc in æstuosis febribus medela petitur, & Chionomeli, hoc est, nix mulsa appellatur. Habebant veteres pręterea Apomeli vocatum, cuius conficiēdi ratio traditur ab Aetio. A fauis niueo candore splendentibus mel pellucidū manibus exprimitur. Optima fontis aqua permiscetur. Si quod destrictum manauit, melle crassius apparebit, quaternas aquæ partes ad mellis singulas adiecisse sat est: sin liquidius profluxit, ternas. Si aridiores sint faui, dissecantur, & manibus subacti distringuntur. hæc in olla fictili, in qua prius inferbuerit aqua, vt terrestris eluatur

Margin notes: Hydromeli. — ὀξύγλυκυς. — Aqua mulsa austera. — Aqua mulsa Arabum. — Medo Germanorum. — [k] L. 8. Geop. cap. 27. — Apomeli quid & eius facultas.

Margin letters: E, F, G, H

tur

A tur sordes, igni decoquuntur, nullum fumum eiaculãte, detersa iugiter spuma, quæ vel summatim enatat, vel faucibus obhæret. At vbi septima, vel octaua pars mensuræ totius fuerit absumpta, reliqua refrigerari perfectè sinitur, vinariaq; cella reconditur. Apomeli deterget, digerit, aluo biliosum humorem excernit, vrinas ciet. Aduersatur calidioribus, & siccioribus naturis. Damnatur in calidis valetudinibus, & præcordijs inflammationem sentientibus: sitim tamen nec excitat, nec extinguit. Dari debet ante sorbitiunculas, namq; cibis intermistum noxam infert. Notandum quòd Actuarius de melicrato, siue aqua mulsa agens (vbi Dioscorides, vt suprà citauimus, habet; nec desunt qui hydromeli vocent &c.) habet sic: nec desunt qui inter hydromelitis genera enumerent, quod à melle elutis aqua fauis confici soleat, & Apomeli nominent; hoc tamen meracius fieri conuenit. Quod thalassomeli vocabatur, Dioscorides vehementer purgare testatur. Temperari autem æquis portionibus maris, mellis & imbris ex alto defæcatis, & picato vase per Canis æstus insolatis. Alij ad binas partes marinæ coctę singulas mellis adijciunt, & vase condunt: huiusmodi moderatius est aqua marina, & mitius. Quin & acetum, teste [l] Plinio, melle temperabatur: adeo nihil intentatum vitæ fuit. Oxymeli hoc, inquit, vocarunt, mellis decem libris, aceti veteris

Thalassomeli, & ei⁹ facultas.

Acetũ melle temperatum.

[l] *Lib. 14. cap. 17.*

B heminis quinq;, salis marini libra, aquæ pluuię sextarijs quinq; sufferuefactis decies, mox elutriatis, atq; ita inueteratis. Et rursus [m] alibi: Oxymeli antiqui (vt Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinq;, salis marini pondo, tymbrę quadrantem, aquæ marinæ sextarios quinq; pariter coquebant, decies deferuescente cortina, atq; ita diffundebant, inueterabantq;. Sustulit totum id Asclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur contra serpentes, quas sepas vocant & contra meconium, ac viscum & anginas, calidum gargarizatum, & auribus & oris gutturisq; desiderijs, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id sale & aceto recente efficatius est. Apud Dioscoridem hæc leguntur sic: Acetum mulsum, quod oxymel vocant, hoc modo temperatur: Aceti heminas quinq; salis marini pondo, mellis minas decem, aquæ sextarios quinq; pariter coquito, decies efferuescente cortina: atque vbi refrixerit, diffundito. Sumptum crassos humores extrahere, & ischiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodesse creditur. Contra morsum eius viperæ, quam Sepa vocant, haustum meconium, ixiamúe, auxilio est. Anginis vtiliter gargarizatur. Sed hîc obiter notandus est Plinij lapsus, qui pro ἰξίᾳ, quod chamæleontis nigri venenum est, viscum transtulit. Triplicem

Oxymeli.

[m] *Lib. 23. cap. 2.*

Plinij error.

Ixia quid.

C oxymelitis componendi rationem posteritatis memoriæ tradidit [n] Galenus, qui tamen sal nulli commiscuit, vt eius verba loco dicto apertè testantur, quæ ita sequuntur. Vni aceti parti, mellis, à quo spuma detracta est, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in vnum coierint: ita enim, nec acetum ampliùs crudum apparebit. Cum aqua verò statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis: dein coques modico igni, quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam, quo etiam diutius coqui debebit. Optimum verò, vt breuissimo tempore coquitur, ita minimum spumæ euomit, vnde nec pari ei coctione est opus. Plurimum certè quartam partem eius, quod ab initio est inditum, amittit: post verò dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit vnitas, nec acetum crudum etiam appareat. Conficitur sanè oxymeli etiam tribus statim ab initio mistis, ad hunc modum. Aceti vni parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam partem coquuntur, vel etiam quartam, spuma interim detracta. Quod si valentius id facere studes, tantundem inijcies aceti, quantum mellis. Huc vsque Galenus. Quem secutus Mesues, ipse quoque de oxymelite sic scripsit. Oxymeli fit ex aqua, aceto & melle. Aqua

[n] *Lib. 4. de sanit. tuend.*

D verò miscetur, vt longa coctione resoluatur id, quod in oxymelite flatus excitat, vt etiam promptiùs despumetur, vt denique medicamenti huius facultas, aquæ mistione tenuior facta, faciliùs in corpus distribuatur. Mel verò additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle denique, & aceto mistis, facultas quædam tertia, quæ neutri eorum inest, tanta consurgit, vt efficacissima sit, atque certissima ad attenuandum, incidendum, resoluendumque crassa, lentaque excrementa, quæ in ventriculo, & iecore existunt longo tempore genita: quin & ea, quæ articulorum compagines defluxerunt, & diuturnas procrearunt febres: ea namque, & incidit, & coquit. Fit ex aceti parte vna, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primùm autem mel, & aqua simul coquuntur, vbi despumata probè sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab vncia vna ad vncias tres. Hæc ille. Aqua ex melle destillata quater per alembicum, dummodo mel primò fuerit coctum, pulcherrimos reddit capillos, pediculosq; interficit & lendes res pueris optima & dominabus expetitissima. nam non flauescunt tantùm, sed etiam molli-

Cur aqua misceatur in oxymelite.

Aquæ ex melle destillatæ facultas.

Digitized by Google

molleſcunt & augentur, præſertim ſi ea madefiant in Sole: defluuia præterea cappillorum emẽdat. Oculis tumidis ac lippis medetur, & aquoſas eorum tunicas & caliginem diſcutit. Angulos oculorũ læſos & vlceroſos ſanat. Locis ambuſtis egregiè medetur, præſertim mollibus & teneris, ita vt nulla citatrix relinquatur. Deſtillaturus autem in cucurbita vitrea, puram & bene lotam arenam admiſcebis & ignem lentum facies. Aqua prima abijcitur, colligitur verò ſecunda, cui color aureus & ſub finem ruffus. Ruffa expurgat pus & ſaniem in putridis vlceribus, ſi ea lauentur, & imponantur madida inde lintea, & cùm ea repurgarit, carnem etiam producit. Mel inter deſtillandum inflari, & exundare ſolet, cùm incalfactum eſt. Hoc cauetur, cum deſtillatio fit in roſario communi, ſuperimpoſito in patella ligneo cribro (cum ſetis equinis) ita ut mel attingat. [o] Hieronymus Rubeus aliter deſtillat, aliaſque addit cautiones: E melle, inquit, difficile aqua elicitur, quod facilè vi ignis ferueat, & totum aſcendat, quamobrem alij vitrum commiſcent, alij arenam, pleriquè oleo cucurbitam interius inungunt, ſed melius ſyncerum deſtillatur, præſertim, vbi etiam fæcibus vti conſilium eſt, lineiſque pannis aqua madentibus, pileo & cucurbitæ aſſiduè circumpoſitis, exiguoque igne inferius admoto, tumenti feruentiq; reſiſtimus, multum vacui in ipſa cucurbita relinquentes, ſic vt quinta ſolùm parte impleatur, aut ad ſummum quarta. Quoniam autem igne F flatus vehementi tandem opus eſt, idcirco optimè luto incruſtari debet cucurbita, quam nonnulli etiam curuam accipiunt. Primò autem aqua exit alba, auctiore mox igne, flaua, & tandem rubra, quæ ſeorſim colligitur, cùm ignis odorem ſapiat, & ad alia adhibeatur, quàm duæ priores. nam ad vlcera profunda, ſerpentia, ſordida, cum vnguentis vtiliter miſcetur, & cappillos tingit. ſuperiores alba & flaua, purgato iam corpore, ſuffuſiones & albugines oculorum ſanant; lenior tamen ea putatur, quæ è melle roſaceo, deinde quæ ex melle communi, poſt etiam ex ſcillitico. quod ſi oculares herbas infuderis, nempe ſeſeli, euphragiam, chelidoniam, rutam, ſummitates atq; etiam ſemen fœniculi, ſagapenum, modicum ſaccharum candi, ammoniacum, galbanum, multo efficacius medicamentum effeceris. Caſui pilorum, ipſiſque producendis ac ruffandis, optimè faciunt eædem aquæ, & earum, quas ipſis infuderis, rerum virus ad ſe trahunt, perinde ac aqua ardens. Sunt qui aquas omnes deſtillantes vnico vaſe recipiant, & vbi pars craſſior ad fundum vaſis, in quo ſeruantur, deſcenderit, perſpicuaque aqua euaſerit, tepentis aquæ balneo iterum deſtillant, idque ſexies, aut ſepties repetunt; ruſo enim colore amiſſo, aureum acquiret hic liquor, cuius in tuenda valetudine, producendaque vita admirabiles penè, vires prædicant. catharro; tuſſi, lieni prodeſt; imbecillas vires reſtituit, ſtipationes reſerat, putredinem arcet, venenis reſiſtit, ac vrinam ſiſtit. Deſtillatur præterea ex melle oleum, de quo ſic [p] Andernacus: Mel cum ſuis fauis vaſi fictili imponitur, & in fimo equi calido maceratur, dum cera à melle ſeparata ſupernatet; qua ablata, melli ſilices minutiſſimi permiſcentur, & ampullę induntur, diſtillaturq; primùm aqua acerrima. deinde oleum. Singulare eſt ad dolores podagricos ſedandos, vulneraque curanda remedium.

E (right margin, first line); G (right margin, beside "tudine, producendaque...")

Margin notes: ° Sect. 2. cap 8. Alia deſtillatio. — Oleum ex melle & eius facultas. — p Dial. 7. commen. 2.

HISTORICA.

DE melle in aurũ conuerſo hanc hiſtoriam narrat Baronius. Nihil ergo (neſcio quomodo) ex eo repreſſus vir ille admirabilis Nicetas, vocat eos, qui ſequebantur, & ſtatim iubet tollere pecunias, nihil aliud relinquens Patriarchę, niſi ſolas centum libras auri. Interim autem dum deſcendebant ij, qui eas portabant occurrunt: quibuſdam aſcendentibus ad Patriarcham, qui H mellis amphoras afferebant ad eum, in quarum nonnullis inſcriptum erat. MEL PRIMARIVM. in alijs autem MEL FVMO CARENS. Poſtquam ergo vidit Patricius, & agnouit inſcriptionem, ſignificauit Patriarchæ, vt ad ipſum mittatur vna ex amphoris. Cùm is autem cuius fidei hæc commiſſa fuerant, eorum (vt mos eſt) feciſſet periculum, & deinde intellexiſſet, quòd in eis factum erat miraculum, & Beato Ioanni ſignificaſſet, quòd ſunt omnia auri plena; illico vnum mittit ad Patricium, quod inſcriptum erat MEL PRIMARIVM. Ad eum autem mittit etiam litteras, quarum hæc erat vis. Dominus, qui dixit: Non te dimittam, nec te derelinquam: ipſe pro ijs, quas tua celſitudo nunc abſtulit, pecunijs reddidit alias: id autem tibi declarabit, quæ nunc ad te miſſa fuit amphora, quæ eſt vna ex ijs. Scias ergo quod Deum, qui ſpiritum, & alimentum omnibus ſuppeditat, homo in quem cadit interitus, nequaquam poterit in anguſtum redigere. hæc breuiter ad Nicetam Patricium Patriarcha.

NOCV-

Digitized by Google

A

NOCVMENTVM.

RECTE[a] Galenus mel aliquibus salubre, aliquibus verò insalubre esse dixit: item neque simpliciter salubre, neque insalubre habendum. [b] Clemens Alexandrinus, mel, inquit, cùm sit dulcissimum, bilem generat, quemadmodum quod bonum est, contemptum: bilem autem maximè generat mel in corporibus calidis, qualia sunt potissimùm iuuenum. Galenus oculis & auribus ait esse mordax, nonnullis mixtum causare singultum & in hectica febre id subtrahit, si copiosè sumatur, stomachum pungit & incisionem facit, si non coquitur, flatus in ventriculo & intestinis parit: coctum teste [c] Hippocrate æstuosum est, & typhum morbum generat. Cleocho ex lassitudinibus & exercitijs melle per aliquot dies vtenti, tumor ad genu dextrum, inquit idem [d] Hippocrat. obortus est, imò potius ad infernam partem circa tendines sub genu. [e] Idem ait mellita ructum acidum facere & bilis fluxum supernè ac infernè, & tormen & flatum & repletionem. Sunt qui flatus excitare credunt, vbi crudum est; coctum verò sine illo esse, vtpotè quod vbi coquitur, spumam amittit: cuius causa flatum in eo dissipari credunt. Cæterùm quia Hippocrates mel nisi vitiosum sit, coquere vanum esse perhibet, idemq; vbi coctum est, si rursus coquatur, non minus ferè quam antequam coqueretur, aut spumat aut in tumorem attollitur, rectiùs videbitur inflationes parere, quoniam à partibus corporis, quas attingit, auidè quidem propter suam dulcedinem, retinetur, sed potissimùm quia lentum est. Interim enim calefiat, oportet; ob calorem verò quasi feruet; feruescens extenditur quidem, sed ob lentorem, quo minus facilè dissoluatur, partibus propter suauitatem obnixè simul ad se trahentibus, prohibetur. Hoc pacto & iecur & lien melle potissimùm intumescunt. Sic mel etiam ieiuno sumptum, subito saturat. Adeo.n.illud siue stomacho, siue iocinori ob lentorem dulcedini cõiunctum apponitur, affigiturq;, vt neque alios cibos admitti, nec ipsum aliò distribui facilè sinat. Aiunt frequentiùs esum etiam scabiem procreare. [f] Gaudentius Merula obseruauit infantem naribus & labijs exesis natum, cùm illius causas sciscitaretur à matre, nihil aliud respondit, quàm se cogitare id accidisse infanti ex plurimo mellis vsu, quo prægnans, cùm pica laboraret, vsa fuerat.

[a] L. 1. de alim. facult.
[b] Li. 1. Pædag. c. 11.
In quibus bilem generet.
[c] L. de inter. Affect.
[d] Li. 7. de morb. pop.
[e] L. de affec.
Cur inflationes pariat.
Iecur & lien melle tumescunt.
[f] Li. 4. mem. cap. 14.

B C

VSVS AD CONSERVANDA CADAVERA, ALIAQ; PLERAQ;.

MVLTAS atq; omni ex parte homini vtilissimas vires, inquit [a] Hieronymus Mercurialis, à natura obtinuit mel, sed illa reliquarum præstantissima putanda, quòd vitia coërceat, nec serpere ea patiatur. Qua ex causa etiam exanimum, vt [b] Columella tradit, corpus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert principatu Claudij Hippocẽtaurum in Thessalia natum, ex Aegypto ad Imper. allatum. Ante [c] Plinium verò Xenophon morem quandoq; sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit; quod in tertio Lucretium intellexisse puto cùm scripsit.

D

Aut in melle situm suffocari, atq; rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi:

Varro in Sciomachia. Quare Heraclides Ponticus (Pontificus mendosè legitur apud [d] Nonium, vt annotat Pet. Victorius) plus sapit qui præcepit, vt comburerent; quàm Democritus, qui vt in melle seruarent; quem si vulgus secutus esset, peream si centum denarijs calicẽ mulsi emere possimus. Aemilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos in Agesilai vita refert, ipsum inter Cyrenas & Aegyptum ex morbo decessisse, ibiq; amicos quo Spartam faciliùs perferre possent, inopia mellis cera circumfudisse, atq; domum ita incorruptum detulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi præsertim corruptionibus occurrere, atq; putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentum potiùs, quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis vtpotè siccis magno studio id cauendum præcipit. Hæc ille. Huc spectant [e] Papinij versus ex doctis illis syluulis, in Metij Celeris propemptico.

[a] Li. 2. c. 24. Var. lec. c. 1.
[b] Lib. 1.
[c] L. 5. Græc. rer.
[d] L. 19. Var lect. cap. 1.
[e] Lib. 3. Syl.

Duc &

Digitized by Google

Duc & ad amathios manes, vbi belliger Vrbis E
Conditor, Hyblæo perfusus nectare durat.

[f] Lib. 3. Babylonij quoq;, vt supra notauimus, mortuos suos in melle seruabant. Huc referamus præterea hosce Corripi de [f] Iustino Augusto minore anunculi funus condente versus:

Thura Sabæa cremant, flagrantia mella locatis
Infundunt pateris, & odoro balsama succo
Centum aliæ species, vnguentaq; mira feruntur
Tempus in æternum sacrum seruantia corpus.

Si itaq; mella cadauera seruentur incorrupta, quanto magis, quæ minus sunt corruptibilia. Purpuram pretiosissimum olim colorem melle conseruari solitam apud priscos legimus, vt apud [g] Plutarchũ, qui Alexandrum Susis captis ingentes thesauros comperisse cùm dixisset, eosq; enumerare pergeret, hæc quoq; scripta reliquit. Vbi narrat etiam purpuræ Hermionicæ inuenta esse quinq; millia talentûm, compositæ quidem iam annos ante centum nonaginta, sed recentem adhuc florem, & nouum seruantis. Causam autem huius ferunt esse, quod tinctura melle fiat punicearum, oleo verò albo candidarum, quippe quarũ ætate pari splendor purus, & fulgens conspiciatur. Quomodo verò purpuræ melle, & oleo conseruentur, in purpurarum historia Deo dante explicabo, poteritq; interea lector [h] Mercurialem consulere, qui hunc eundem Plutarchi locum diligentissimè in varijs suis lectionibus tetigit, atq; enodauit. Porro de mellis conseruandi potentia plura quis adducere queat, potissimùm cùm Actuarius tradat, [i] diutissimè omnium antidota permanere, melle sibi vindicante naturam, vt sua commistione diutius inoffensa ea perdurent. Verùmenimuerò mel duplicem ob causam theriacę similibusq; antidotis cõmiscetur, tùm quia conseruet vsu longo, vt dixi, tum quia etiam eadem excipiat, & quàm apta reddat: ad hæc susceptorum vires miscet, & colligit, prohibetq; ne ambiens aër exhauriat, extraneos sapores temperat, proprio lentore mediocrem consistentiam andidoto conseruat. Notandum verò est, mellis mensuram non semper eandem in antidotis requiri. In quibusdam enim vix quadruplum satis est, quibusdam triplum, alia neq; duplum requirunt. Nam si materia omnis arida ex herbarum comis, & radicibus fiat, quæ molem faciunt, & facilè turgent, & intumescunt, ijs vix quadruplum sufficere experientia docet; ita in Diacalamintha accidit. Quorum materia grauior, solidior & non multùm intumescens, vt Myrabolani, triplum in his superesse non dubito. Succorum materia quæ non adeo est arida, & mellis minimum combibit, minore quàm dupla mensura mediocrem consistentiam retinet. Verùm antidota non ex vno tantùm genere rerum componuntur, cùm plerumq; & herbas, & succos, & fossilia, & animantium partes recipiant, quare fit, vt raro extremis mensuris vtantur. Idcirco Græci, vt plurimum triplo vtuntur, cùm vinum non immittunt; sin vinum admittunt duplo, aut paulò ampliùs, quod in theriaca apparet, in qua mel ad libras decem ponunt, vt despumatum ad duplum deueniat. Mellitas ex Hispania placentas suo tempore afferri Romam solitas cõstat, tãto terrarum tractu durabiles ex cydonijs, cum melle coctas; septem item perennasse annos compositionem Diacydonitem, coctam itidem cum melle, additis pipere, zinzibere, & aceto legimus apud Galenum. Antea notatum est, surculos in melle sepultos, in alias regiones incorruptos, & propagationi aptos deferri, quod [k] Cardanus quoq; tradidit, rationem afferens, quandoquidem mellis humidum, tenue est, dulce ac temperatum, non pingue, non putredini obnoxium: atq; hoc alendis teneris germinibus vtilissimum esse. Quamobrem, inquit, & iuglandes toto anno virides in eo seruantur; fructus verò, & caro non paucis diebus absq; putredine. Verùm Cardanus, quod mel neget pingue esse in eo sibi ipsi refragatur, cùm subinde pingue esse ipsemet profiteatur, quamobrem rectè hanc exercitationem in ipsum scripsit [l] Scaliger. Arborum, inquis, surculi in melle sepulti seruantur: quia mellis humidum tenue est, & dulce, ac temperatum, non pingue, non putredini obnoxium. Hoc autem alendis teneris germinibus commodissimum. Quasi velis dicere, pinguia putrescere. Quæ tamen res haud sæpè contingit. Rancida namq; & lachrymæ, & gummi non solùm non putrescunt, sed etiam deposita summa fide seruant, vt Cedria, pix, mirrha, aloe, & eiusmodi complura. Mel verò quanam audacia, è pinguium genere eximebas? Accuratius igitur horum conseruantium rationem ineamus. Quatuor in primis esse vulgo nota, huiusce facultatis. Mel, eiusq; pars, vel affinis, cera. Oleum & oleosa, quæ analoga vocant philosophi. Et Acetum. In his liquidis, omnia, sed alia in alijs seruantur: fructus, casei, hysicia. Aceto propter siccitatem. Amplectitur internum calorem naturalem, arcetq; quo minus exeat. Eademq; potentia prohibet externi vim, atq; inuasionem. Olei densitas obsistit aeri, & supernatat ambiens humiditatem seruati corporis interiorem: qua non cedente humidi-

Margin notes: F (beside "conseruentur"), G (beside "dubito"), H (beside "ipsum scripsit").

[g] In Alexãdro.
[h] Lib. 6. cap. 16.
[i] Lib. de cõpos. medic.
[k] Lib. 8. de subtil.
[l] Exerc. 179.

A humiditatibus peregrinis, nõ fit corruptio, vt in problematis, de Alno sub aqua, dicebamus. Olei namque peculiare pingue auersatur humorem, tum aqueum, tum aëreum. Ideo non contrahunt rubiginem gladij oleo aut seuo peruncti. Melle verò seruantur multa: multa etiam vitiantur. Humor enim ei natiuus, non imbecillis. Quare ipsum sibi incorruptum corrumpit aliena. Icirco fructus humidiores sibi creditos ab iniuria non tuetur. Cuius rei periculum fecimus. Iuglandes quidem in eo seruant naturam suam incorruptam propter oleaginem peculiarem, qua illius humido resistũt. At ficus, persica, pyra, mala tabo fluida fiunt. Aceto persica & sub hyemem olim seruata Mantuæ: & hoc anno mense Februario vini fęcis beneficio hîc vidimus facie quidem solida atque incorrupta, sed tristi, sapore verò ingustabili. Hæc itaque Scaliger. cui quidem quod de ficis, pyris, malisque tradit, credendum est, sed meo iudicio ita credendum est, si haud debito modo condantur. Quid enim humano cadauere pronius aptiusq; ad concipiendam putredinem tabemq; ? id melle seruari solitum iam demonstratum est. Non debito autem modo condiuntur, cùm mel nimis eliquatur, quod ex Plutarcho colligo, qui sic de melle scriptum reliquit. Calor cùm alia, tũ mel quoq; sua qualitate exuit: quod crudum alia quoque à corruptela defendens, elixando perditur. *a Lib. sympos. quæst. 348.*

B

DE CERA CAP. III.

CERANE' an mel præferri debeat, in dubium vocari potest. Quin sanè cera vel ea saltem ratione melli præferenda videtur, quia mel ipsum hac contineatur, quanquam in nonnullis locis mel sine fauis nasci demonstratum sit. Vtilissimum homini, immo planè necessarium mel est ad vitam sustentandam. Ceræ non minor vtilitas, potissimùm ad præbendam lucem in tenebris, & ad sacrũ in Ecclesia Romana ritum. Maiorq; eius erat apud veteres vsus. In hac animi sui conceptus, vti nos modò in papyro, exprimebant, hac pingebant, hac imagines maiorum suorum, qui vel domi, vel in bello clari fuissent conficiebant, & ad varios alios haud pęnitendos vsus, conseruabant. Mel nihilominus, de industria prætulimus, naturam ipsam imitantes, quæ mellis causa ceram fauosúe genuisse videtur. Mellis & Cerę vtilitas. De melle cur prius egerit author.

C

ÆQVIVOCA.

Kῆρος teste [a] Eustathio Armeniæ fluuius est: quod miror à nemine annotari. Cera (κέρα) [b] Theophr. brassica syluestris est. Sed quamnam herbã ita appellet, haud ita constare video. Crispinus vulgaris lexici author, exponit pastinaca syluestris, putatq; ita dici à fibrata, & capillata radice. In qua sententia etiam [c] Celius est, sed pastinacam cum armoracia confundit. Apud Theophrastum, inquit, obseruauimus, armoraciam, quæ syluestris est raphanus, ut scribit Palladius, ab cornu imagine κέρας nuncupari. Quod pastinacis nomen est communicatum, Dauco tamen in primis, fortè ab radicis capillatæ augumento, [d] Ruellius verò de cera herba hæc scripta reliquit: Lapsana olus syluestre est, pedalis altitudinis, trium foliorum napi simillimorum, nisi candidior esset flore, coquitur in cibo. Hanc diui Iulij carminibus præcipuè iocisque militaribus celebratam Plinius tradit: alternis quippe versibus exprobrauere, ea se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum persimoniam cauillantes. Hæc est, quam rura sanuas albas, quasi D syluestres napos vocant. Quod satis Dioscorides testatur, tradens à Romanis napum appellari. Namque syluestre hoc olus pedali altitudine prodit, tribus hirsutis folijs, cætera napi similis, nisi flos esset aliquantò candidior. Ea virent arua, & in pauperum cœnas plærumq; venit. Apud Arcades eam nasci, quam illi brassicam syluestrem appellant medici quidam ceram, Theophrastus testatum reliquit. Herbæ cuiusdam, quæ cara nominabatur, meminit Hirtius, qua cum lacte victitauit exercitus, radice vsus, non folio. Hec ille, & rursus in eodem libro, capite de brassica. Et cera, inquit, Theophrasto syluestris brassica, quam alij erraticam, alij petręam dixerunt. Plinius speciali nomine cramben, coma leui, parua, rotunda, ramis, floribusq; permultis conditã, satiua candidiorem, succo aspero, & instar medicamenti amaro. Hæc eadem illa est quę tot exercuit, imò ferè occidit grammaticos, illo Satyrici senariolo vaticinante quantùm crucis nostris olim criticis poneret.

Occidit miseros crambe repetita magistros.

Hæc Ruellius. Mihi verò cara radix Hirtij longè alia, videtur quàm Cera apud Theophrastum.

Cerus fluuius. [a] *In Odyss. M.* Cera herba. [b] *Li 9. Hist. plant. c. 13.* [c] *Li. 7. Ant. lect cap.* [d] *Lib. 2. de nat. Stirp. c. 50.* Lapsana Sanua alba. Napus syluestris. Cera herba. [d] *Cap. 54.* Crãbe qua Plinio.

Digitized by Google

ftum. Hæc enim braſſicæ genus eſt ſylueſtris, diuerſum tamen à braſſica ſyl. Dioſcoridis, E nimirum Lāpſana, cuius folia caulesq; teſte eodem Dioſcoride coquuntur in cibo: cùm cara radice tantùm, non folio, vt Hirtius ſcribit, veſcerentur obſeſſi Romani: quia nimirum folia eſui non erant. Eorum tamen opinionem approbare nolim, qui radicem Hirtio caram nuncupatam, paſtinacam eſſe volunt, quia ſcilicet hæc omnium maximè edulis ſit, eam autem, cuius eſui tantoperè indulgent Belgæ (non enim niſi ſata colitur in hortis: non ſuapte natura ſecus vias, & per agros prouenit) cæterùm ſylueſtrem paſtinacam, quæ nullibi non per agros obuia eſt, quæ licet non ſit, vt domeſtica, ad guſtum grata, in fame tamen optimum erat condimentum, maximè ſimul cum lacte comeſa: cùm ſatiua per ſe eſui ſit, neq; lactis condimento egeat, quod in cara radice Hirtius requiri mihi innuere videtur, cùm ea cum lacte victitaſſe exercitum tradat. Videtur deniq; mihi κήρας, non κῆρας apud Theophraſtum ſcribendum, vt videlicet peculiarem huius herbæ in ſubminiſtrando ceram naturam nobis manifeſtaret. Mirum enim eſt, quantum ex hac herba ceræ colligant Apes, quod [c] Columellam exactiſſimum de re ruſtica ſcriptorem minimè latuit. Præcipit enim Lapſanam prope aluearia ſerendam eſſe, quòd copioſam ex ea ceram Apes colligant. Iam verò, » inquit notæ vilioris innumerabiles herbæ, cultisq; atq; paſcuis regionibus, quæ fauorum F ceras exuberant, vt vulgares lapſanæ, nec his pretioſior armoracia, rapiſtriq; olus &c. »

Cara radix quę Hirtio.

Theophraſtus correctus.

[c] Lib. 9. c. 4.

SYNONYMA.

נכאות cum Aleph vice Vau in Bereſith Rabbáh exponitur שעוה Cera. Rabbi Dauid in lib. Radicum dicitur res deſiderabilis. Vox, inquit Pagninus, videtur peregrina pro aromate, vel omni eo, quod ex aromatibus artificioſè confectum eſt. Geneſ. 37. Et cameli eorum portantes נכאת, res deſiderabiles, vel ceram. Hieron. aromata. lxx. θυμιαμάτων, id eſt ſuffitis. Pſalmo 22. & 68. דונג vertitur cera. Sicut liqueſcit דונג cera à facie ignis. Pſalm. 22. Fuit cor meum כדונג ſicut cera. Ieſ. 41. ne תשתע paucas; quia ſum Deus tuus, Doctores Hebræorum exponunt, ne ſis ſicut שעוה cera, quæ ſcilicet liqueſit, & diſſoluitur à facie ignis, id eſt, ne liqueſias, ne diſſoluaris. Rabbi Ioséph exponit, ne debiliteris. Rab. Selom. Ne liqueſiat (aut diſſoluatur) cor tuum, ſicut cera. In dictionario Syrochaldaico נכאות idem eſſe dicitur, quod שעות ceræ: Item שעוה & שעותא idem, quod דונג cera. Arabibus nomi- G natur Hamaha, & Semha. Græcis κηρὸς, & apud Dores κᾶρος. [a] Euſtathius τοῦ κηροῦ καὶ μέλιτος etymum eodem modo indagandum eſſe ab Apis diligentia, curaq; in conuehendo innuit, κηρὸν tradens dici ἀπὸ τοῦ κηραίνειν, τὸ μέλι ἀπὸ τοῦ μέλειν. Vtrumq; enim verbum curare & ſolicitare ſignificat. Accipitur verò etiam κηρὸς pro ceræ piciſq; mixtura; vnde ceratæ naues dici meruerunt, cera piceq; ſimul conſuſis oblitæ, de quibus pòſt ſuo loco ſermo fiet. Cera etiam teſte [b] Galeno μάλθη vocatur; atq; ita Hippocrati nuncupari ſcribit Hermolaus. Sed propriè μάλθη ſiue μάλθα cera eſt emollita, μεμαλαγμένος κηρὸς, vt Heſychius exponit: in quo ſignificato capitur à Polluce, qui inter διδασκαλικὰ quædam σκεύη ponit πινάκιον τετηκτικὸν, μάλθην, ᾗ κατήλειπτο τὸ πινάκιον. Plura quoque in eodem ſignificato poſtmodum citabuntur. Eſt præterea μάλθη Heſychio μαλακία & τρυφερή. Item ῥύπος· ξηρός. Pollux autem ῥύπον accipi pro cera qua tabellæ ſcriptoriæ inducuntur, ſcripſit, ita vt μάλθη generalius pro cera tam dura, quam mollita vſurpetur. Diuerſa ab ea eſt Latinorum maltha, permiſtio nimirum picis liquida, vnguinis ſiue auxungiæ, ſiue ſeui, & calcis, ad ſtrigmenti craſſitiem; qua in ciſternis, piſcinis, vel puteis rimas, & lacunas, cùm aqua per ſaxa manat, reſarciunt, atq; pauimenti, vel parietis tecturam ſuccumbentem reparant: cu- H ius compoſitionem docet [c] Palladius. [d] Plinius verò aliud genus docet hoc modo: Maltha » è calce fit recenti; tunditur cum adipe ſuillo, & ficu, duplici linamento; quæ res omnium » tenaciſſima, & duritiem lapidis antecedens: Aliter autem accipit [e] alibi, In Commagenes » vrbe Samoſitis ſtagnum eſt emittens Limum (maltham vocant) flagrantem. Cùm quid at- » tigit ſolidi, adhæret: præterea tactus ſequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnan- » te Lucullo: flagrabatq; miles armis ſuis. Aquis etiam accenditur: terra tantùm reſtingui, » docuêre experimenta. Similis eſt natura naphtæ. Latini ſynonymia carent. Accipitur tamen ſæpiſſimè fauus pro cera, quemadmodum etiam pro melle, vt dictum eſt. Itali latinam vocem ſeruârunt. Hiſpanis parum immutata ciera dicitur, Gallis ciere, Germanis ſuperioribus vvaſchs, inferioribus vvas, Vandalis vvaſkis, Polonis vvósk, Vngaris viaſz, Anglis vvaxe.

Hamaha.

[a] In Ody. M.

[b] In Exegeſi.

μάλθη.

ῥύπος.

Maltha q̄d Latinis.

[c] Lib. 1. cap. 17.

[d] Lib. 36. cap. 24.

[e] Lib. 2. cap. 104.

QVID

Digitized by Google

A

QVID SIT. VNDE FIAT.

MEL donum esse cęleste siue aëreum iam dictum est. Ceram eisdem, quibus mel, locis Apes colligunt, in plantis videlicet, nonnunquam ijsdem, nonnunquam diuersis. Constant tamen materia planè diuersa, vtpotè mel ex rore matutino, cera ex ipsa tenaciori plantarum substantia: quod vel ex [a] Arist. constare puto, dicente ex lachryma arborum Apes ceram conficere. Quod verò etiam ceram ex ijsdem plantis, quibus mel, colligant, colligitur ex eodem [b] Aristotele scribente: Conficiunt ceram, cùm stirpes florent; quamobrem eximenda per id tempus cera de aluco est: continuò enim reparatur. Hæc sunt, vnde accipiunt, thymus, susus agrestis, sertula Cãpana, albucum, myrtus, phlœus, vitex, genista. Cùm ex thymo conficiunt, aquam admiscent, antequam fauus occupatur. Alibi quoq; albucum siue asphodelum gratam herbam Apibus esse scribit, indeq; ceram accipi. [c] Plinius ceras ex
B omnium arborum satorumq; floribus confingere author est, excepta rumice, & chenopode. (alij legunt, echinopode, alij equinopode: pro quo quidam tribulum interpretantur, alij echion, alij spinæ genus). Falsò excipi spartum (non intelligit iuncum sterilem, & flore fructuq; priuatum, descriptum lib. decimonono cap. 2. sed genistam ijsdem, quibus ille iuncus, nascentem, flore Apibus iucundissimo) cùm in Hispania multa in spartarijs mella herbam illam sapiant. Falsò & oleas excipi arbitratur, quippe oliuæ, inquit, prouentu plurima examina gigni certum est. [d] Alibi tamen sui oblitus affirmat Oliuæ florem ab Apibus non attingi, ideoq; hanc arborem procul esse, satius esse putat. Sed prior assertio vera est: nam & Maro præcipit, vt

Palmaq; vestibulum, atq; ingens oleaster obumbret.

Sed & [e] Aristoteles, Ceræ, inquit, congestio notari potuit in oleis, cùm diutius in eadem morentur, propter frondem eius arboris spissiorem. Lampsana item maximum ceræ prouentum præstat, vti paulò antè ex Columella diximus. Sunt præterea & aliæ plantæ, ex quibus, & mel & ceram eximant. Ait alibi Arist. ceram suis Apes cruribus aggerere: Obseruaui id quàm sæpissimè, etiam in syluestribus: quarum nuperrimè vnam ita crura cera flauescente onusta habentem conspexi, vt vix propter pondus prouolare posset, tum etiam quia
C totam crurum flexuram cerâ impleuerat. Asseruerat idem [f] Philosophus ceram, perreptando flores, capere Apes, priorum acumine pedum; mox verò priores in medios abstergere, & rursus medios in blæsa posteriorum, atq; ita onustas discedere, & quidem grauari, premiq; onere cerni, quoties redeunt. Repetit hæc [g] Plinius breuiùs quidem, sed diligentiùs, dum ait: Prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro; totæq; onustæ remeant. Quæ cùm ita sint, cùm inquam sit luce clarius mel & ceram in eodem loco nasci, diuersam tamen esse rem, diuersamq; esse substantiam, illius roridam, huius aëriam quidem etiam, sed ex lachrymosa, ac gummosa plantarum insita natura oriri, & diuersimodè ab Apibus ferri in aluearia, illud nempe ore, hanc pedibus, illud liquidum, hanc solidam, firmamq;, atq; aptam ad illud conseruandũ. Itaq; planè omnibus notum esse existimo ceram esse nihil aliud, quàm fauos, ex quibus mel est expressum. Quomodo autem mel exprimatur suo loco docuimus. Cera fit, inquit, [h] Plinius, expressis fauis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; alia frigida, vasis melle circumlitis. Videtur hîc Plinius allusisse ad [i] Columellæ
D placita, quæ de cera facienda memoriæ prodita reliquit his verbis: Ceræ fructus, quamuis æris exigui, non tamen omittendus est, cùm sit eius vsus ad multa necessarius. Expressæ fauorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas ęneum conijciuntur: adiecta deinde aqua liquantur ignibus, quod vbi factum, cera per stramenta, & iuncos (sporta, Plinius) defusa colatur, atq; iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisq; voluit formas, aqua prius adiecta, defunditur, eamq; concretam facilè est eximere, quoniam qui subest humor, non patitur formis inhærere.

[a] Li. 3. Hist. cap. 21.
[b] Li. 9. c. 40. Hist. anim.
Vnde cerã Apes colligant.
[c] Lib. 11. cap. 8.
Spartum quid Plinio
[d] Lib. 21. cap. 12.
[e] Lib. 9. cap. 40.
[f] Lib. 9. cap. 40.
[g] Lib. 11. cap. 10.
Cera quid.
[h] Lib. 11. cap. 14.
Cera vt fiat.
[i] Lib. 9. cap. 16.

Digitized by Google

DIFFERENTIÆ. ELECTIO.

Cera adipi ſimilis vbi.

Cera durisſima.

IOANNES Guinterius Andarnacus, ceram ait aliam eſſe flauam, aliam albam; aliam rurſus pinguem adipi ſimilem, qualis, inquit, ex Moſcouia, & Polonia affertur, aliam ſiccam & denſam. Ego ceram naturaliter albam nondum obſeruaui, neq; prçterea capio facilè, quam ſiccam denſamúe vocet. Quæ enim ſicca ſimul & denſa ſunt, ſolida ſunt, ac dura, quod ceræ naturæ aduerſatur. Habeo tamen ego in muſæo meo ceram Indicam colore flauo, viridi & rubro, item nigro, quæ lapidea prorſus eſt duritia. Sed hæc naturalis non eſt, quin ex lacca confici ab Acoſta didici. Propriè enim cera ad tactum mollis eſt, in quo ſenſu venuſtè admodum dixit Plinius Iunior:

Vt laus eſt cera mollis, cedensq́; ſequatur.

[a] Lib. 2. cap. 76.

Ceræ optimæ notæ.

[b] Lib. 21. cap. 14.

Cera Punica omnium candidisſima.

[c] Li 6. Inſt. Chirur. c. 1.

Pontica cera cur amara.

Cerà alba vt fiat.

Optima eſt iudicio[a] Dioſcoridis, ſubflaua, ſubpinguis, pura, odorata, & halitum quadamtenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. [b] Plinius vel inuertit hunc Dioſcoridis locum, vel alterius ſcriptoris doctrinam ſecutus eſt in eligenda cera. Ait enim optimam eſſe, quæ Punica vocatur (hoc eſt, vt Iacobus Dalechampius etiam exponit,) omnium candidiſſima. Proximam, quàm maximè fuluam odorisq; mellei, puram, natione autem Ponticam, quam conſtare equidem miratur inter venenata mella. Deinde Creticam. Plurimum enim ex propoli habere. Poſt has Corticam, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putari. [c] Iacobus Hollerius cùm dixiſſet in ceratis cera vtendum eſſe, quam adoleſcentior Apum populus conficit, alioqui, inquit, cera alba vtendum eſt, non „ ſponte quidẽ nata, ſed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia ſuauior eſt, & acrimonia hoc ge „ nus remediorum carere debet. Sed de hac ſæpe apud Galenum fit mẽtio, quem quiſq; adire „ poterit. Idem tradit Ponticam naturaliter amaram eſſe, amaritudinemq; ex abſynthio obtinere, nec non eam lotione non deponere. Candida, authore Dioſcoride, fit hoc modo. Ex ea radunt album, ſyncerumq;, atq; transfundunt in vas, quod ſatis habeat marinę ex alto petitæ, inſperſoq; nitri momento, decoquunt; cùmq; iterum, tertioúe inferbuit, ſeparatum vas refrigerant, ac cerę paſtillum eximunt, deterſa ſorde, ſi qua fortè adhęſit: tum denuo indita noua maris aqua feruet, vti retulimus, & vaſe dempto ex igne, fundum ollulę nouę aqua frigida madefactum, in ceram ſummam ſuſpenſa manu intingunt; quò celerius concreſcat, & quàm minima portio extrahatur. Suſcepto primo ceræ orbiculo, iterum vaſis imum aqua refrigeratum, tantiſper in ceram immitti debet, dum tota excipiatur. Orbiculi lino conſuti, interuacante ſpatio ſuſpenduntur, & interdiu continuò ſub ſole, noctu ſub luna aſperguntur, vſq; dum perfectè albeſcant. Verùm ſi eximius ille candor deſideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operęprętium eſt. Nec deſunt, qui pro marina, in muria quàm acerrima ſemel, aut iterum excoquant; dein laguncula tenui, rotunda, anſam habente extrahunt: poſtea orbiculos ſubſtrato affatim ceſpite herboſo, inſolant, donec candorem ſummum cõtraxerint. Prçcipiunt hoc obeundum munus Vere, cùm Sol remiſſa vehementia humorem pariat, vt non facilè liquetur. Hæc itaq; Dioſcorides, ex quo [d] Plinius, Punica fit, inquit, hoc modo: Ventilatur ſub dio ſæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id eſt, cãdidiſſima quęq;, trãsfunduntq; in vas quod „ exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim, dein vas ipſum refrigerãt. „ Et cùm hæc ter fecere, iuncea crate ſub dio ſiccant ſole, lunaq; hęc enim candorem facit. Siccantes ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidiſſima verò fit poſt inſolationem etiãnum recocta. Punica medicis vtiliſſima. Sic ille. Binas quoq; dealbandi ceram rationes nobis deſcriptas reliquit [e] Io: Anglicus in ſua roſa Anglica, quarum prima eſt, vt cera tam diu in aqua decoquatur, permutando continuo aquam, donec candida reddatur; altera vt dũ in aqua diſſoluitur ab igne, vitreum vas aqua perlutum diſſolutę cerę immergatur, & quod adhęſerit, ſole lunaq; ſiccetur, idq; tandiu continuetur, donec ita omnem ceram exemeris, & ſub dio expoſueris. Albeſcit autem ſolis vi (vt de aqua nihil dicamus prçterea) quoniam ita tollitur à cera mel, eçq; partes expirant, quarum tenuitate color conflatur. Quod tetigit omnium doctiſſimus [f] Iulius Cæſar Scaliger. Fieri albũ, inquit, ab igni ſcribit Ariſt. in oct. Sect. „ propoſitarum quæſtionum. Quod patet in cera, pilis, cinere. Et in ſeptima idem ſentit, & in „ quinto de generat. animal. & in primo Meteorum. Solem enim eſſe candidum. Vbi duplex „ ſententia explicanda eſt. Nam vbi ſolem dicit album, poteſt albi miſtione candoris confeſ„ ſionem profiteri. At cera non hac ratione fit alba, ſed quaſi ab efficiente. Ἐξικμάζεται namque mel ab igne, quamobrem exuctæ candor relinquitur. Idem modus in pilis, & cinere. Et „ candorem ſuprà ſtatuebamus in ſicco. Tametſi ne hęc quidem videtur. Aqua enim hu- „

[d] Lib. 21. cap. 14.

Cera candidisſima quõdo fiat.

[e] Lib. 5. c. 1.

Cur ſolis vi albeſcat.

[f] Exer. 325. 12.

Sol candidus.

midiſſima

A midissima in suis primordijs apparet alba. Itaque ab aqua etiam creari albedinem gummi indicant; ea namq; si soluantur, albescunt. Quanquam hîc quoque tolli tum sordes, tum densitatem, atque inæqualitatem, nec minus elui tenuiores partes insolatas, in quibus aliquid coloris insit, obijci potest, &c. Aiunt Venetijs candidissimam ideo fieri, quia ea vrbs non vt aliæ ciuitates puluerulenta est. Candidam ceram ἀσιγματικῶς Varro in Prometheo apud Nonium referente Iacobo Dalechampio, his verbis significat: Chrysolandolos locat sibi, & amiculam de lacte (quidam lacteam à cera legunt) ac cera Tarentina, quam Apes Milesiæ cogerint, ex omnibus floribus libantes, sine osse, & neruis, puram, putam, proceram, candidam, teneram, formosam. [g] Turnebus verò Varronem amicam scribit ceream vocare pro tenera, & pulchra, propter cereas imagines, quas in atrijs habebant, (veteres) aliaq; opera, quæ sequaci, & flexibili ceræ natura pulcherrima faciebant, & mollia erant. Præterea cera tractando inalbescit: vnde τράκτος κηρὸς Ætio vocatur, quæ tractando inalbuit, & τρακτίζω Phauorino est λευκαίνω, inalbesco. τράκτα meminit [h] Hermolaus his verbis: Capyridia sunt, quæ alio nomine Tracta dicimus, vt Athenæo placet: cuius vocis, & apud Catonem mentio est, vbi de placenta, & spira, & scriblita loquitur: quo verbo ipse

Aqua alba.

Cera cur Venetijs candidior quã alibi fiat.

[g] Lib. 17. Aduers. capit. vlt.

Τράκτος κηρὸς.

[h] Corol. 319 in Diosc.

B non panificium, sed portiones tota materia detractas, & in solum, hoc est, stratum in tabella, siue alueolo diffusas congestasq; significat: proinde in hoc vsu Græci sic loquuntur, ἴλαον λάγανα pro eo, quod est tracta facere: Hinc, & cera candida tracton dici à Græcis quoque author est Phocion, à quo, & verbum τρακτίζειν pro eo, quod perficere, ac subigere, vt alba fiat cera. Paulus quoque ceram tractam ad psoras commendat. Mihi capuridia videntur tracta dici, quoniam & tractata manibus albescant, & etiam igne vsta, hoc est cocta, quemadmodum in panis massa obseruamus, quæ manibus cõtrectata, candescit quidẽ, sed coctione fit postmodũ candidissimus panis. Eustathius in hoc fortè sensu καπυρὸν compositum esse tradit ἐκ τοῦ κάειν, καὶ πυροῦν. indeq; καπυρίδια apud Dipnosophistam appellari. Cæterùm illud in primis in cera candida obseruandum est, ne sit impostura, nonnulli enim terebinthinam ceræ communi miscent, atq; addita cerusa dealbant. Sunt qui ceram candidam, virgineam vocent. Sed ceram virgineam propolim esse habemus ex Actuario, & ante hunc ex Scribonio Largo: & nescio quam bene [i] Hollerius ceram virgineam esse putat, quã adolescentior Apum populus conficit. Laudari tamen satis eiusmodi cera ad plurimos vsus non potest. Est enim quàm recentissima, & cariem nondum sensit. Laudatissimæ autem ceræ

Tracton.

Cera alba vt adulteretur.

Cera virginea.

[i] Lib. 6. Inst. Chirurg. c. 1

C notæ sunt, vt sit quàm maximè recens; quo enim recentior, eò odoratior existit, puriorq; & ad diuersarum impressionum, & figurarum susceptionẽ aptior, & tam formæ susceptæ, quàm scripturæ in ea impressæ durabilior. Cæteras notas bonitatis ex Dioscoride, & Plinio diximus, inter quas etiam non postremo loco ponitur, vt sit odorifera, odore autem melleo. Nunquid verò cera odorata siue laudabili odore esse queat, vt mihi facilè persuadeo, quispiam in dubium vocare queat ea ratione, qua cera plerumq; ex arborum lachrymis constat, quarũ odor sanè gratus non est, tum etiam quatenus propolis grauissimi planè odoris ei permiscetur. In quam disputationem postquam inciderimus, obiter locum [k] Plinij restituam, apud quem alibi sic legitur: In M. Ciceronis monumentis inuenitur, vnguẽta gratiora esse, quæ terram, quam quæ crocum sapiant: quando etiam corruptissimo in genere, magis tamen iuuat ipsius vitij seueritas. Ego legendum puto non terram, sed ceram: nam apud ipsum [l] Ciceronem ita scriptum inuenitur. Vnguentis minus diù nos delectari summa, & acerrima suauitate conditis, quàm his moderatis: & magis laudari, quod ceram, quàm quod crocum olere videatur. Vnguenta enim ceram recipere notissimum est, cùm terram odoris conciliandi gratia ad ea recipi nemo dixerit. Videturq; mihi innuere Cicero doctrinarum lux altera, odoratis-

Cera an sit odorata.

[k] Lib. 13. cap. 3.

Plinius correctus.

[l] Lib. 3. de Oratore.

D sima vnguenta, qualia sunt, quæ crocũ præstantissimi, atq; acutissimi odoris aroma accipiunt, nimio odore caput sensusq; ferire, ideoq; abominari: moderata, quæ tam acuti odoris aromata non recipiebant, sed ceram ipsam odore vix superabant, ideo esse gratiora, quòd nullam capiti sensibusq; noxam inferant: putauerimq; deniq; Ciceronem moderata vnguenta per ceram potiùs, quàm aliquod aroma significasse, cùm quòd aliud non sit inter ingredientia valentiùs, tùm verò potissimùm, quòd vnguentis suam (vt vocant) consistentiam præbeat. Frustra itaq; mihi [m] Cælius Calcagninus Ciceronis locum per Plinium restituere conatur. Adducendum enim esset aliquod vnguentum, quod terram odoris causa conciliandi recipit. neque insuper verum est ceram ideo grauissimi odoris esse, quoniam ex lachrymis arborum ab Apibus colligatur, resinaq; : nam & eodem modo mel, quod sæpè ex inodoris plantis deferunt, & ingratum habentibus odorem, vel inodorum sæpè, vel ingrati odoris esse deberet; quod falsum est. quin cera non solùm ex resinis colligitur, sed ex odoratissimis quoque plantis, sicuti paulò antè ex Aristotele, Plinioq; demonstrauimus. Quam-

Cicero explicatus.

[m] Lib. 4. Epist.

[a] *Lib.* 12. *cap.* 15.

obrem vbi odoratiores sunt plantæ, odoratior etiam cera nascitur: vt in Creta, Attica, E
Sicilia, Cypro. Quam postremam (Cypriam) tam odoratam agnoscit [a] Plinius, vt balsamum ea vitiari scribat, quod omnibus odoribus præferri ipse quoq; testatur.

ADVLTERATIO. COLORATIO.

Ceræ pondus vt augeatur.

NONNVLLI quæstus faciendi causa, ceram adulterantes, pondus eius excrescunt hoc modo. Picis Græcę in pollinem reductæ libras duas, librę mellis permiscent simul ad ignem, deinde proijciunt in aquam, & paulatim eximunt, seruantes ad futurum vsum. Cùm iam vti volunt, ceræ recentis libris sex seui veruccini vncias sex adijciunt, simulq; miscentes iterum ebulliunt. Alij addunt ceræ farinam fabaceam optimè contritam, nimirum in candelis, aiuntq; ardere sine excrementis, augere pondus, & magnitudinem, & vix detegi fraudem. Nigrescit cera authore [a] Plinio addito chartarum cinere, sicut anchusa admista rubet: variosq; in colores pigmentis, inquit, trahitur ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium vsus, F
parietumq; & armorum tutelam. Sed de his postea. Rubram sigillandis litteris hodie sic faciunt elegantissimam. Ceræ libris tribus terebinthinæ vncias tres miscentes ad ignem, cinnabari in oleo dissoluti vncias totidem adijciunt. Viridis fit eodem modo ex flore æris; aurea ex minio trito, flaua ex auripigmento, carnea ex lacca & cerusa.

[a] *Lib.* 21. *cap.* 14.
Vt nigrescat.
Cera rubra pro sigillis.
Cera viridis.

VT SINE APVM OPERA COLLIGATVR.

[a] *Lib.* 2. *Alchim. tract.* 1. *cap.* 45.

[a] ANDREAS Libauius docet quomodo mel & cera ab homine sine Apum opera eximi queat, quod quanquam laboriosum sit, ceraq; ita collecta pluris, quàm quæ ab Apibus recolligitur, constare debeat, colligentemq; frustra ita tempus perdere iudicem, curiosis hominibus illud tamen hîc repetere placuit. Ille autem sic scribit. In genere plantarum floribus folijsq; mel „ aëreum, & cera insistunt. Cera per sublimationem facilè segregatur, quod G
mihi in rosis euenit, instrumento figulino cum pannis refrigerantibus. Putauerim, & mel „ segregari posse per macerationem in aqua destillata, & postea ad consistentiam mellis coa- „ gulata. Sed flores eligendi sunt tunc, cùm maximè eis Apes insistunt, aut inditium est mel „ aëreum cecidisse: & illi qui decerpti nihil afferunt detrimenti. Requiritur etiam industria „ in macerando. Hæc ille.

LOCVS.

VBI Apum copia est, ibi & mellis ceræq; haud dubio prouentus. Qualia multa loca antè celebrauimus. Ab Hymetto Atticæ monte, in quo Apes propter læta pascua abundare diximus, Hymettia cera [a] Ouidio, Attica [b] Martiali, & Cecropia [c] Silio Italico appellatur. [d] Plinius apud Sabęos plurimùm cerę mellisq; prouentum esse tradit. Corsica etiam propter ceræ abundantiam celebris est, adeo vt [e] Diodorus scribat Tyrrhenos vrbibus, quę in ea insula sunt, subactis, resinę, cerę q; ac mellis, quorum, inquit, ea fertilis est insu- H
la, tributa imposuisse. Sed & Romanos legimus à Corsis centum millia pondo cerę, tributi nomine exegisse, vt scribit [f] Alexander ab Alexandro, ex [g] Liuio, vt apparet, qui tamen ducenta millia pondo accepisse notauit. Ex Ponto quoq; pro melle, quia id ibi prauum est, ceram pro tributo eosdem Romanos extorsisse antè diximus. Sicilia quoque cera abundat. [h] Pontanus commendat ceram Mantuanam.

Electro felix, felix Mantoide cera,

Ex Hispania quoque in alias regiones defertur. [i] Strabo è Tuditania euehi tradit; & Bastetanis Hispanię Beticę populis cerea vasa, vt Gallis in vsu fuisse. Idem author est iuxta Phasim in Asia plurimam ceram gigni. Polonia, Russia, Prussia, Podolia, Moscouia, vbi ceram permutant cum pannis, Liuonia, & tota Septentrionalis plaga copiosè ceram præbent. Testaturque Iouius Moscouitas ceram in omnem Europam mittere. Liuones olim (nam sub Friderico primo credidere CHRISTO) tanta fuisse simpli-

[a] *Lib.* 10. *Metam.*
[b] *Li.* 5 *Epig.*
[c] *Lib.* 14.
[d] *Lib.* 6. *cap.* 28.
[e] *Lib.* 6. *c.* 4. *rer. antiq.*
Cera pro tributo.
[f] *Li.* 4. *c.* 24.
[g] *Dec.* 4 *l.* 2.
[h] *In Eridano*
[i] *Li.* 3. *Geog.*
Liuonum simplicitas.

A simplicitate [k] Crantzius author est, vt expresso melle ceram velut purgamenta reijcerent, Fecit inquit, pretium illi Germanorum diligentia: quod illi primùm mirantes acceperunt, pòst verò comperta rei æstimatione, accreuerunt. Eiusdem vsum ignorant Acuzamil, & Nigri Senegæ incolæ, item & in Hea Africæ regione, vbi Io. Leo Africanus contemni, atque proijci ab incolis testatur. Ingens vis ceræ aduehitur ad Mombazzæ Indiæ Orientalis vrbem. Abundat & in Quiloa, & Cambaia, Cortesius plurimum mellis, & ceræ eduxit ex Auxamil. Teculeth Africę vrbs, & Agla ab eodem Africano celebrantur, aitq; Rabonę montis in eo tractu incolas nihil agere præterea, quàm quòd saponem, & ceram purgent: esseq; & alium ibi montem Beni Fensecare nomine, ad quem omnes concurrant ad emendam ceram: ac aliam deniq; qui Beni Abusaib nuncupetur, esse, cuius habitatores ceram Christianis vendant, indeq; ingentes sibi comparent diuitias, quemadmodum, & in Cholla vrbe. In Melinda Indiæ ciuitate miram aiunt esse ceræ abundantiam. Regnum præsbyteri Iani, Iucatan, Insula S. Laurentij, totaq; China ceram vili pretio habet, & in plerisq; mundi noui locis abundè colligitur.

[k] Lib. 16. VVand. c. 9.

Ceræ vsum qui ignorent.

B

DENOMINATA.

DE cereo substantiuo, siue candela cerea maiori, vulgus torzam vocat, pòst dicetur. Cereus adiectiuum duplici in significato accipi video, pro coloris genere, & pro mollitie: [a] Horatius cerea brachia in postremo sensu dixit his verbis:

Cum tu Lydia Telephi
Ceruicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia.

Cerei significatio.

[a] Lib. 1. Ode 13.

Brachea cerea.

Vetus enim interpres, cerea exponit mollia, aut in modum ceræ flexilia. Atq; ita [b] Pontanus:

Corporaq; extento iactent pendentia fune,
In gyrum cogant artus, & cerea membra
Perq; enses moueant nudis vestigia plantis.

[b] Lib. 4. de Stellis.

Ita quoque Pet. Angel. Barg[illegible] canebat:

C

—— Tum pulchræ leuia miris
Flectunt colla modis, & cerea membra puellæ.

Perperam itaq; nonnulli solida, nonnulli etiam malè candida interpretantur. nec rectè mihi exponere videtur [c] Adrianus Turnebus pulchra, & formosa, ac si ad pulchritudinem imaginum cerearum, quas in atrijs habebant nobiliores Romani, alluserit poëta, aut aliorum operum, quæ è cera fingebantur elegantissima. Nam & ipse Horatius hominem pronum ad malum, cereum, hoc est, facilem ad flectendum dixit hoc versu:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

[c] Lib. 29. cap. 2. & li. 27. 24. 2.

Cereus homo.

Iam verò pro flauo colore cereum sumpsit [d] Martialis, cùm canit:

Cerea si pendet lumbis & trita lacerna
Dimidiasq; nates Gallica palla tegit.

[d] Lib. 1. Epi.

id est, vt exponit quoq; [e] Turnebus, detrita, & decolor, flauescensq; flore coloris exolescente. Dixit tamen idem [f] Epigrammatarius abollam vestem tragicam, & grauiorum personarum, etiam ceream:

Cerea quem nudum tegit vxor abolla grabati.

[e] Lib. 17. cap. 24.

[f] Lib. 4.

Cereus color.

D Dixit [g] & Ficedulam ceream, hoc est, præ pinguedine flauam, translucente nimirum flaua per cutem pinguedine.

Cerea quæ patulò lucet Ficedula lumbo
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

[g] Lib. 13.

Dixit [h] deniq; cerea pruna ab eodem colore.

Mittimus autumni cerea pruna mei.

[h] Lib. 10.

Et ante ipsum [i] Virgilius:

Addam cerea pruna, & honos erit huic quoq; pomo.

[i] Eglo. 2.

Vbi Seruius exponit cerei coloris, sed qui sit, non explicat. Plato quoq; κήρινον πλάσμα dixit, κηρίνας ὄρνιθας Athenæus inter fercula. Et κηρίνων ὀπώρων sunt qui apud eundem interpretentur mel. Sed hoc loco ingens Cardani lapsus à [k] Scaligero annotatus, prętereundus non est, vtpote qui colorem cereum cum cæruleo ineptissimè eundem arbitratus sit.
" Quid sit cæruleus (color) inquit aduersus eum Scaliger, hic planè ostendis te ignorare.

[k] Exer. 325. 13.

Cardanus lapsus.

Digitized by Google

Eum namq; propolidi, ac ceræ nouæ attribuis. Obſcurior, inquis, paulò colore maris tran- E
quilli. Quid mariné an propolidi color idem? Vtrum tibi ignotum eſt? Quod verò ais: ,,
Cerulum a cera, nullum habes authorem. Sed κήρινον & κηροειδής: quod nos cereum, vt apud ,,
l Lib. 37. cap. 5. poëtam, qui pruna cerea vocat. Hæc ille. l Plinius ſmaragdorum genera recenſens, quinto
Smaragdi cerini. loco eos poſuit, qui cerini nuncupantur, à cerino ſcilicet colore, (quanquam ſint, qui aceri-
ni legunt.) Nam & alibi ait: Sunt & nigra, ac laudatiora cerina, atq; purpurea. Et m Plauto
m In Epidico. cerinum veſtimentum eſt, quod & mellinum eidem appellatur à melleo ſiue flauo colore, à
Cerinum. quo veſtes aliquas dictas eſſe innuit etiam Ouidius, canens;

Et ſua velleribus nomina cera facit.

n Lib. 13. cap. 5. Turnebus apud o Plautum carinarios dici putat eos, qui cerino colore pannum inficiunt.
o In Aulularia. Nam cera inquit, Doricè κάρος dicitur, quæ alijs Græcorum linguis κήρος vocatur. Liben-
tius autem à Doribus, & Æolibus Latini mutuum ſumunt, quàm ab alijs Græcis, ad quos
Ceroplaſtę qui. in mercatum non proficiſcuntur dictionarium, &c. Ceroplaſtæ dicuntur, qui ceram exer-
cent, & qui imagines ex ea, ſimiliaq; conficiunt. Latinè cerarij. Plutarchus χαλκοτύπους μὲν
πλάσσοντας, καὶ λιθοξόους, καὶ κηροπλάστας, ἀνθρωπόμορφα τῶν θεῶν τὰ σώματα εἶναι. Vnde
κηροπλαστέω, ex ceris fingo, in ceris fingo. Eubulus apud Athenæum lib. 13. Τίς ἦν ὁ γρά- F
ψας, πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα Ἢ κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον. Accipitur & pro ceras fingo
nimirum de Apibus. Item comæ ornatores, ſed tunc κηροπλάσαι ſcribendum, quia κέρας
etiam ſit coma, quod apud Plutarchum indicat Homerus, cùm Paridem κέρ' ἀγλαὸν dicit.
Ceroſtrata quoque à cera nomen non obtinent, ſed à cornibus, quæ & ipſa κέρατα Græcis
dicuntur. De his conſule Vitruuium & Plinium. Proditum eſt ex vrorum cornibus effici.
quę Romani ad ſuas delicias tranſtulerunt, nunc tincta, nunc ſublita. Nunc quæ ceroſtrata
picturæ genere dicerentur, ad ſellas principum, atque lecticas parantur, quales Ægyptij re-
ges inter cætera ornamenta habuiſſe feruntur. Hiſpani neſcio an à cera ceream vocant,
Ceroferarium. quam nos cereuiſiam, Ægyptij zytum. Fit ex frugibus coctis, & lupo ſalictario. Cerofera-
rium eſt inſtrumentum quo cereus fixus continetur. In p decretis canonicis eius fit mentio:
p Diſtin. 24. Acolythus accipiat ceroferarium cum cereo, vt ſciat ſe ad accendenda lumina mancipare.
Primicerius qui. Primicerius eſt nunc primus inter clericos, & diaconos, quibus præeſt in docendo, ſubditus
archidiacono. Butrigarius ratus eſt primicerium accipi pro cantore, quoniam officium can-
Primiceriatus dignitas. tandi etiam ad eum pertineat. Colligitur autem ex reſcripto Innocentij ad Tullenſes Ca-
nonicos, primiceriatum eſſe beneficium cum dignitate. Aliud tamen ab officio primiceria- G
tus, quod habet primus inter notarios ſummi Pontificis, antea dictus notariorum decanus,
q Lib. 12. cap. 6. & protoſcrinarius, vulgò Caponotario. In quo ſignificato legitur quoq; apud q Celium
Rhodog. Primicerius, inquit, notarius principis dicitur, & honore inter notarios primus: ,,
Secundicerius. ſicut ſequens appellatur ſecundicerius. κηρὸς autem cera eſt, & in ceratis tabulis ſcribebant ,,
antiqui. Alius etiam erat primicerius, qui diem, ſeu vt loquuntur, datus adijciebat diplo-
matibus pontificialibus, quas nunc bibliotecarius apponit. Primicerius itaq; cantor dici-
tur, veluti primus in choro, & primus ratione cantus: alioquin non is primus ſimpliciter di-
cendus, cùm is ſubordinetur archidiacono. Exigit enim pronunciatio nominis primicerij,
adiectionem ex relatione alicuius, vel poſtulat ſubintelligi. Quòd primicerius in omnibus
is dici poſſit, qui primus, & aliqua dignitate eſt anteſignanus, vel primus in aliquo: ſic dici-
mus primicerium menſorem, inter menſores primum, & primicerios ex corpore decanorũ:
primicerium fabricæ, primicerium protectorum, domeſticorum, equitum. Sic de ſimilibus.
Nam primicerus & πρωτοκήριος, & πρῶτος τάξεως, eſt primus ordine quolibet ceræ ſeu ſcri-
κηρώματα quæ. pturæ. Mos enim erat apud veteres in tabulis ceratis ſcribere, quas Græci κηρώματα dicunt:
quanquam ceroma etiam ſit apud Columellam ceratura. Eſtq; item vnguentum, quod H
Ceratura. fit ſubacta oleo cera, qua in palęſtris vtebantur athletæ. In quo ſenſu Plutarchus libro quem
edidit, an ſeni ſit adminiſtranda reſpublica; ἀσκηθεὶς ἐν ταῖς παλαίστραις, καὶ κηρώματι ἀκιν-
δύνως ἐυρύθμων σοφιστῶν, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐν Ὀλυμπιακοῖς, καὶ Πυθικοῖς ἀγῶσι. Vnde κηρωματι-
Ceromaticus. κὸς ceromate vnctus dicitur Iuuenali:

Et ceromatico fert niceteria collo.

Item κηρωματιστὴς, qui ceromate aliquem vngit. Alij ceroma exponunt oleum, quo perunge-
rentur athletæ ad robur adijciendum corpori, adhibito quodam terræ genere. Sunt qui pa-
thoa dici putent cœnum ceromati, hoc eſt, oleo, vt ipſi interpretantur, permixtum. Non ad-
Ceroma duplex. debatur autem quælibet terra, ſed quæ robuſtiora corpora & ad tolerandos æſtus algoreſq;
reddebãt firmiora. Quamobrem meo iudicio ceroma dupliciter fiebat, vel ex oleo cum cera
r Lib. 35. cap. 4. permixto, vt nomen quoq; à cera ſit deductum, vel ex oleo cùm terra, vt dictum eſt. r Plinio
verò ceroma eſt locus, in quo athletę certabant, vel vngebantur. Ijdẽ, inquit, palęſtras athle- ,,
tarum

itized by Google

A tarum imaginibus,& ceromata sua illustrant, Vitruuius cum locū χορηγεῖον nominat,alij ἐλαιοθέσιον malunt,quòd scilicet cera oleo diluta vngebantur. De Ceragine dictū est. Cerites Plinio est gemma ceræ similis, Idem alterius gemmæ meminit, quam cerachatem nuncupat.

Cerites gēma. [b] Li.37.c.10. Cerachates.

PROBLEMATA.

QVÆRIT [a] Aristoteles,cur oleum & cera Solis calore candefiunt,caro verò nigrescit? An illa,inquit, Sol propterea candefacere possit, quòd humorem nimium eximit: nigricat enim per naturam, quod præhumidum est, propter humoris terreni mistionem. Carnem verò, quod nullam inde humoris copiam detrahit, adurit, atroq; afficit colore. Attigimus nos suprà hoc problema ex Scalig. Aliud Ambrosij Leonis Nolani, cur cera, sulfur, seuū,dum liquefacta sunt,sunt pellucida,coacta dum sunt,opaca sunt: Vitrum & liquefactū & coactum est pellucidū, metalla tam liquefacta quàm coacta sunt opaca. An quia sunt duę
B qualitates,altera pellucida.i.quæ potētia est lucida,altera opaca,quæ neq; actu,neq; potentia est lucida:atq; vtraq; & magis & minus contingit inesse corpori tam multū quàm parum liquabili, & coactili.Cera itaq; sulphur & seuū & alia id genus constant è corpore multū liquabili,in quo paucum opacum,pellucidum multum inest. Cùm ergo igne soluitur eorum aliquod,tum idem corpus generata quantitate secundū omne spatium amplius extat, quod liquescere est: in eo statu partes paucæ opacæ distenduntur, & distendendo tenuantur, & tenuando vincuntur,& opprimuntur à partibus multis pellucidis & tenuatis: Quamobrem omnis substantia,apparet pellucida:quod & in vino & alijs liquoribus spectare est, cùm verò idem cogitur,tum corrupta maiore quantitate in minorem redit corpus, partesque opacæ contrahūtur & crassescunt, & pellucidæ etiam stringuntur adeo opacis subsistunt in quibus cum opacę præstant,efficiunt omnia opaca. Vitri autem substantia tota aut maxima, ex parte pellucida est: quamobrem nullo pacto perturbat opacum in eo. In metallis conditio contraria est. nam maxima eorum pars aut multa opaca est; parua aut minima pellucida: quapro re siue liquefacta siue coacta sint,opaca semper in eis vincunt, & manent opaca. Esse autem aliud liquabile,& coactile,quàm opacum,compertum est. Nam etsi vtraque illa contin
C git esse opaca,tamen eadem contingit esse cum opposito opaci, quod est pellucidum. Item alia esse quàm pellucidum, namq; cum opposito pellucidi, quod est opacum,cōiunguntur. Sed tamen vt liquabile adiuuat magis pellucidum, quàm opacum. Ita coactile magis confert opaco,quàm pellucido. Verùm alia ratio est eorum cum lucido & deferēte lumen, nam liquescens ineptum est ei, quod vult lucere; aptum illi; quod deferre lumen amat. Coactile contra commodo est volenti lucere; ineptum amanti deferre lumē: quamobrem soli melius est esse coactili, cœlo aptius esse liquabili. Aliud ex Leonardo Iacchino, cur cera facillimè oleo confunditur,non vino,non aqua? An quòd simile simili facilè admiscetur? Cera igitur, & quæcunque pingui atque aëreo humido abundant,ut resinæ ac plantarum succi,qui facilè ignem concipiūt, cognata oleo sunt, ideo & statim vnà coalescunt. At quæ natura dispari oleo confundi nequeunt, quale papaueris succus & hypocistidis, qui tamen vino aut aqua facillimè permiscentur.

[a] Sect. 38. Probl. 1. Cera cur à sole cādefiat.

Cera cur liquefacta pellucida, coacta verò opaca.

Vitri substātia cur pellucida.

Metalla cur opaca.

Cur cera facile oleo, non aqua aut vino fundatur.

D
CVR, ET QVAM FACILE CALORE LIQVESCAT.

QVAMVIS neminem latere probè nouerim, ceram quàm facillimè calore dissolui, solis scilicet atque ignis,placuit id tamen nonnullis, quas studendo annotaui,authoritatibus,poëtarum, potissimùm corroborare. [a] Lucretius:

Denique cera liquescit in eius (ignis) *posita vapore.*

[b] Ouidius:

Non tulit vlterius,sed ut intabescere flaua
Igne leui cera,matutinaque pruina
Sole tepente solent.

[c] Idem de Icaro,cuius alas cerâ humeris conglutinatas sol resoluit.

Mollis odoratas pennarum vincula ceras:

Cera quam facile colore liquescat. [a] Lib.6. [b] Li.3. metam. [c] Lib.8. M.

Tabuerant

[d] Lib. 1. de Arte. *Tabuerant cera.* [d] Alibi rursus de eodem: E

Vincla labant, & cera Deo propriore liquescit.

Et antea dixerat:

Ibimus, impatiens cera caloris erit.

Dantes de eodem:

Ne quando Icaro misero le reni
Sentì spennar per la scaldata cera
Gridando'l padre à lui, mala via tieni.

[e] Lib. 9. [e] Lucanus: —— *Calido non ocyus Austro*
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.

Virgilius:

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.

Cui consimile est hoc Petrarchæ:

Amor m'hà posto, come segno à strale
Com'al sol neue, come cera al fuoco. F

[f] Cant. 33. Stant. 58. [f] Ariostus:

Se di cera noi fossimo, ò di paglia
E di fuoco egli, assai fora quel grido.

[g] Psal. 77. [h] Cap. 1. [i] Lib. aduersus Stoic. Luculenter dicebat diuinus [g] Psaltes, sicut deficit fumus, deficiant, sicut fluit cera à facie » ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Item [h] Micheas: sicut cera scindentur à facie ignis. » Eleganter etiam [i] Plutarchus Stoicos insectatus autumantes Deos vi ignis perituros, ac si, inquit, cerei essent, aut stannei. Item vbi aduersus in Platonem insurgentes disputat, dicentem orationem verbo, & nomine constare, cùm plura requiri dicant exemplo galbani, & ceræ, quæ commisceri non queant absq; vi ignis. Quod modò ad causam attinet, quare Sol ceram emolliat, eam reddit [k] Alexander Aphrodisęus, quòd Sol humorem penitiorem euocans, omnem emollit. Sed quid si liquescentiam hanc ceræ pinguedini tribuamus. Pinguem autem ceram esse, vel inde constat, quòd sola inter omnium liquorum feces supernatat, & cùm incalescit, ad fundum non descendit, sed potiùs quærens superficiem sursum tendit propter igneas partes, & aëreas, quæ in ea dominantur. Vnde cera in aqua calida deorsum premit aquam, & per eius superficiem se diffundit; vel, inquam, inde potissimùm constat, quòd accensa, vt alia pinguedo non flammam tantùmmodo concipit, sed diu ardere conspiciatur, vnde candelarum cerearum nobilis vsus. G

[k] Lib. 1. Probl. 87. Ceram pinguem esse.

VSVS IN SACRIS: EORVMQVE ORIGO.

NOTISSIMVS equidem cereorum in S. Romanę Eccles. mysterijs vsus est. His sacra omnia, tam antemeridiana, quàm pomeridiana celebrantur, his sanctorum reliquiæ, & diuorum imagines aliàs occultæ capsisq;, & thecis abditæ ostenduntur, his funera efferuntur, terraq; conduntur. Sine his nullum ferè mysterium peragitur. Non accenduntur autem ad lucem tantùm inducendam, sed ad pium religionis cultum amplificandum, in honorem inquam numinis, sanctorumq; martyrum. Ritus est vetustissimus, quod vel ceroferariorum clericorum exemplo facillimè constat, ac lucidissimè, cùm ab ipso Ecclesiæ initio ordinem fuisse in ea constet eorum, qui & Acolithi dicebantur, vt ad sacram mysteriorum pompam, sicut apud Cyprianum legimus, & Eusebium, & in Romano sub Syluestro concilio, accensos ferrent cereos. Idem in Orientis Ecclesijs fieri solitum, Hieronymus agens contra Vigilantium fidei desertorem, isthæc in Catholicos exprobrantem, planè testatur his verbis: Absq; Martyrum reliquijs per totas Orientis Ecclesias, quando legen- » dum est euangelium accendunt Luminaria iam sole rutilante, non vtiq; ad fugandas tene- » bras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Quod verò ad diurnum spectat lumen, sic di- » cit. Cæreos autem non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris, sed vt noctis te- » nebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tene- » bris &c. non ipsum diem per lucem claram intelligens, sed lumen ipsum quo cerei accenduntur, vt sit sensus non fulgenti lumine accendimus cereos, vt tu dicis, ad illustrandos Martyres H

Cerei cur in Ecclesijs accendantur. Cereorum vsus in templis, & eius antiquitas. Ceroferariorum munus. Hieronymus explicatus.

Digitized by Google

A Martyres. Immo idipsum factitari solitum in Ecclesia eadem Occidentali testatur S.[a] Paulinus illi æqualis, his versibus: [a] *In Nat. 3. 5. Fel.*

Clara coronantur densis altaria lychnis
Limina ceratis adolentur odore papyris,
Nocte dieque micant. Sic nox splendorque diei
Fulget, & ipsa dies cælesti illustris honore
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis:

Præterea eiusmodi pietatis cultum à se probari, Hieronymus in eodem commentario paulò inferiùs, & suprà eodem argumento, ad Riparium scribens, apertè æquè ac liberè profite- Cerei cur accendantur & vnde is ritus ortus.
» tur, dum ait: Accensi ante tumulos eorum cerei, idololatrię insignia sunt? Fatetur tamen in-
» terim Hieronymus ritum ab antiquis Romanis defluxisse, dum ait. Idolatras appellas hu-
» iusmodi homines? Non diffiteor, omnes nos qui in Christo credimus, de errore idololatriæ
» venisse; non enim nascimur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola,
» num colere deum non debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcirco detestatum est: hoc fit Martyribus, & idcirco recipiẽdũ est. Alibiq;[b] [b] *Lib. 16. in Esai. ca. 77.*
B rursus. Ipsaque, inquit, Roma orbis domina in singulis insulis, domibusque tutelæ simula-
» crum cereis venerans ac lucernis, quam ad tuitionem ædium isto appellant nomine, vt tam
» intrantes quàm exeuntes domus suas inoliti semper commoneantur erroris. Damascenus in sermone de dormientibus docet cereos, oleum, & huiusmodi offerri. Dum enim cerei circa altare, feretrum, ac tumulos incenduntur ex persona defunctorum, Christum verum lumen & æternum, eiusdemq; fidem, quæ lumen est intellectus viatoris profitemur. Oblationum cereorum in Ecclesia ritus, qui nobis nunc valdè familiaris est, etiam in antiqua Romana Ecclesia fuit, vt liquet ex sanctissimis Patribus eius seculi, qui eiusmodi oblationes à fidelibus fieri solitas maximoperè commendant, adeò vt Sanctus [c] Augustinus ad hæc ipsa Cereorum oblationis antiquitas. [c] *De temp. serm. 215.*
» præstanda populum ipsum exhortatus sit, dicens: Qui possunt, aut cereolos, aut oleum, quod
» in cicindelibus mittatur, exhibeant. Idem iubet Paulinus his versibus:

Ast alij pictis accendant lumina ceris
Multiforesq; cauis lychnos laquearibus aptent.
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

[d] Corippus Iustinum Imper. iuniorem & Sophiam, antequam imperij gubernaculum arri- [d] *L. 2. in pri.*
C perent, Deo ceram obtulisse canit:

Hicet Angelici pergens ad limina templi
Imposuit pia thura focis, cerasq; micantes
Obtulit, & supplex lachrymis ita cœpit obortis.

Est & Commentarius Euodij Vzalensis Episcopi, cuius meminit sæpius Augustinus, vbi de cereis afferri solitis ad reliquias S. Stephani, ijsdemque diuinitùs in visione monstratis agit: deq; eo, qui obtulit candelam argenteam. Deplorat [e] Athanasius cereos à fidelibus oblatos, sed ab Arrianis sublatos, & idolis incensos. Offerrimus item cerea simulacra, vel integra, vel mutilata, vel partes tantùm, puta manum, brachium, pedem, cùm scilicet vel morbo aliquo curati sumus, vel diuina implorata ope curari cupimus. Meminit [f] Ludouicus Ariostus: [e] *Li. 1. c. 13.* Cerea simulacra cur offeramus. [f] *Cant. 19. Stan. 86.*

Lo partì, dico, per dritta misura
De le coste e de l'anche à le confine,
E lo fè rimaner meza figura,
Qual dinanzi à l'imagine diuine
D *Poste d'argento, o piu di cera pura*
Son da genti lontane e da vicine
Ch'à ringratiarle e sciorre il voto vanno
De le domande pie, ch'ottenute hanno.

Hunc autem ritum ab antiquissima idolomania dimanasse sic ostendit [g] Polydorus Virgilius: Consimiliter (ac festis diebus exornare templa) ritus offerendi cereas imagines, antiquorũ obseruationibus affines sunt. Cùm enim Pelasgi, teste Dionysio Halicar. sedibus pulsi Dodonam peruenissent, ibi accepto responso, quo admoniti sunt, ut Siculorum continentem terram quęrerent, in Latium demum per multos errores venientes in lacu Cutiliensi enatam deprehenderunt insulam, quam Cotilliam nominarunt. Hoc igitur quasi omine susçepto has sibi prædictas esse sedes didicerunt, pulsisque inde Siciliensibus incolis, regionem ipsi tenuerũt, decima prẹda secundũ responsum Apollini consecrata, erectoq; Diti sacello & [g] *Libr. 5. de Inuent. rer. cap. 1.* Pelasgi ut Siciliam obtinuerint.

Saturno

Saturno ara, illum humanis capitibus, hunc virorum victimis placare se existimabant, propter oraculum, in quo erat: E

Et capiti inferno, & patri transmittite lumen.

Saturnalia. Saturni sacra, vt quidam volunt, saturnalia nominantes. Post hæc ferunt Herculem, cum Geryonis pecore per Italiam redeuntem suasisse illorum posteris, vt faustis sacrificijs infausta mutarent, offerentes Diti non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem formata, quasi parua ora, vt pars pro toto foret: & Saturni aras, non mactatis viris, sed accensis cereis excolentes, quia φῶς non solùm virum, sed etiam lumen significat. Inde ergo valuit consuetudo, vt saturnalibus & cerei missitarentur, & sigilla, id est oscilla arte fictili fingerentur, ac venalia exponerentur, quæ homines pro se, ac suis piaculis Diti, & Saturno offerrent. Hæc quodammodo nostra vaticinabantur sacra: nam sic & nos eadem ex cera sigillaria, hoc est imagunculas templis offerimus, & oscilla: quoties enim corporis pars aliqua læsa fuerit, vt puta manus, pes, mamilla, statim vota facimus Deo, & eius diuis, quibus mox recuperata sanitate, illam manum, illum pedem, illam mamillam ex cera formatam offerimus. Quæ consuetudo pia, & religiosa sic increbuit hactenus, vt istiusmodi sigillaria ab hominibus ad reliqua animalia transierint: sanè sic pro boue, sic pro equo, sic pro oue, oscilla templis ponimus. Hactenus ille. Erat præterea apud gentiles ceræ vsus in solemnibus votis. Vota enim sua nuncupata, & in charta concepta conscriptaq; deorum genibus cera obsignata adfigebant: quod è situ vetustatis erutum patefaciet [h] Iuuenalis versus:

Saturno quando oscilla offerri cœpta.

F

[h] Satyr. 10.

Propter quæ fas est genua incerare Deorum.

Incerabant enim Deorum genua, qui votum susceptum signabant, & se voti reum constituebat. Tetigit eum ritum Prudentius:

—— Gustauerat inter
Vagitus de farre mola saxi illita ceris
Viderat, vnguentoq; lares humescere nigro.

[i] Satyr. 12. Ad prædicta quoque referendum videtur hoc eiusdem [i] Iuuenalis:

Inde domum repetam graciles vbi parua coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cerâ.

Cereus Paschalis qd significet. Vt modò ad cereos reuertamur, hi sabbato paschæ benedici solent ex Zosimi Pont. Max. instituto, vt Platina, cæteriq; Ecclesiastici scriptores testantur. [k] Fredericus Nausea qui de Catholicæ Ecclesiæ ceremonijs libros condidit, per paschalem illum cereum (sic enim vocant) Christum tradit significari ob tria, quæ sunt in eo. Lychnum Christi animã, ceram corpus, lumen diuinitatem indicare. Benedici verò cereum propter gloriam resurrectionis eius, quem & pater benedixit, super omnia benedictus. Atq; tum imprimi cereo thus in modum crucis, ac per hoc significari Christum in Cruce fuisse sacrificium vespertinum, de quo Dauid: cuius passio, & oratio pro nobis, vt fumus thuris adscendit ad patrem in odorem suauitatis. Antiquitatem huiusce cerei paschalis benedictionis testantur quoque Prudentius, qui de ea elegantissimum carmen conscripsit, Sanctus [l] Ambrosius in Sermone de mysterio paschæ, Concilium Toletanum, Amalarius Fortunatus Episcopus Treuirensis, Vvolfangus Lazius, alijq;. [m] Lilius Gregorius Gyraldus eiuscemodi benedictionem ex ignis Vestalium ceremonia acceptam esse putat, scribens: Illud autem apud scriptores proditum obseruari extincto igne Vestales à pontifice verberari solitas, quibus mos erat tabulam felicis materiæ tam diu verberare, donec ignis conciperetur, qui cribro aheneo in ædem à virgine deferebatur: quotannis tamen, & nouus ignis excitabatur à Vestalibus, sicut & à nostris in cerei paschalis (qui dicitur) consecratione. [n] Ouidius.

[k] Lib. 6. cap. 22.

G

[l] Cap. 5.

[m] Lib. 4. Syntag. hist. Deor.

[n] In Fastis.

Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde H
Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Ex Paschali cereo alijs puris admixtam ceram, agni, qui Christi typus est, impressam habentem imaginem, vnde & agnus Dei vulgò vocatur, sacro Chrismate delibutam, & benedictione sanctificatam, recens natis potissimùm ad collum ferendam damus, eaq; multa sæpè miracula facta obseruata sunt. Et hunc autem ritum gentilitatem sapere omnibus, qui vel aliquo pacto in veterum monumẽtis versati sunt, notum est. Nam cùm suis infantibus Gentiles bullas ad auertendas fascinationes, vt docet Varro, re turpicula consignatas, vel aliter superstitionibus auctas ad collum appenderent, ad eas abolendas, placuit, inquit, Baronius, superstitione in religionem mutata, ex eiusmodi sacris ceris bullas confici, quas agni Christum præferentis imagine insignitas geniti in Christo gestarent. Cordis item imaginem in bullis suis Gentiles ferre consueuerant, quo, vt tradit Macrobius, sic noscerent se esse homines

A nes, si corde præstarent: Christiani verò Christi agni imagine discerent eius exemplo esse mites & humiles corde. Solet præterea etiam Summus Pontifex solenni diuæ matris Deiparæ Mariæ festo postridie Kalend. Februarij non solum consecrare cereos, ac inter suos distribuere: verùm & populus Christianus vbiq; locorum ad sacra antemeridiana conueniens ex vetere ritu illos ad Templum adferre, & à sacerdote pijs votis verbisq; conceptis benedictos accendere & gestare. Recolens nimirùm animo lumen illud salutare, quod eodem die Simeoni semitypum mũdi representanti affulsit in spiritu: cùm Christum recens natum infantem in Templo ex lege comparentem, vt verum mundi lucem, ambabus exciperet manibus. Quocirca Deum tum precatur Ecclesia Christiana, vti frigida corda nostra calore suæ charitatis accendat, & vt accensa candela noctis, ita Sancti Spiritus splendor mentis nostræ tenebras ad nominis sui gloriam nostramq; salutem illuminet. Laurentius Renatus de labarre Tertulliani Scholiastes author est non posse negari, ceremonias ardentium cereorum quos hodie Christiani eo die qui purificatæ Mariæ dicatus est, ex more circumferimus, à Februalibus Romanorum sacris non planè abhorrere. Pertinaci paganismo mutatione subuentum esse, quem rei in totum sublatio potiùs inquit, irritasset. Hinc Februarius mensis dictus est, quòd tum extremo anni mense populus februaretur, id est purgaretur cõtinuis duodecim diebus, hisque diebus pro impetranda mortuorum manibus quiete, omnis populus piaculis, sacrificijsque circa sepulchra accensis, fascibus cereisq; intentus erat, dicens se februare, id est interprete Nonio, pura facere. Tetigit hoc quoque Fridericus Nausea, qui de huiusce ritus ceremonijs & mysterio sic scripsit: Tertio nominatur hęc ipsa dies, dies candelabria siue luminaris, ob catholicas in ea ceremonias, quas Ecclesia Catholica, authore Papa Sergio eius nominis primo, post Christum natum anno D C X I I I I. passim recepit, cùm antea Purificationis festum fuerat institutum sub gloriosissimo Imper. Iustiniano primo, ab ipso Pontifice Sancto Agapeto, anno post Christum natum D X X X I I I I. cum pestis horrenda grassaretur Constantinopoli, quæ propter institutionem festiuitatis eiusdem statim mirabiliter sedata traditur. Ceremoniæ verò sunt tales, quod in ea ipsa die candelæ cereæ diuinis orationibus ex verbo Dei desumptis, ab ipso sacerdote cõsecrantur: deindeq; solenni processione deferuntur ardentes, donec peruenitur ad cancellos, vbi cantatur: Responsum accepit Simeon. Quę quidem ceremoniæ non modo sunt institutæ ad submouendam erroneam & impiam gentilium, maximeq; Romanorum, consuetudinem, qua isti semper anno quinto Kal. Februarij vrbem cereis ac facibus lustrarunt ad honorem matris Martis, vt is propterea concederet eis victoriam contra hostes, prout eorum idolatriam in hoc etiam scriptura videtur damnasse, sed & longè potiùs ad significationem mysticam & admonitionem nostram mortalem. Candela cerea eademq; succensa significat duo. Primò quidem significat Mariam Virginem, quę tam sit pura, quàm est ignis ipse, non modo nihil impuritatis habens, sed & res omnes ab impuritate purificans: secundò significat Christum esse verum & æternum illud lumen, quod Maria, tanquam pulcherrima & purissima illa aurora in Canticis & stella matutina, peperit ac incendit, quod sua gratia, vita & doctrina illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum, de se dicens: Ego sum lux mundi: qui sequitur me non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ æternæ. In cuius luminis ortu Magi ab Oriente vsque ad Bethleem citra errorem ambulauerunt. Quod & ipse Simeon, senex venerandus, summa cum lætitia & congratulatione testatus est, dicens: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuũ, quod parasti ante faciem omniũ populorum, lumẽ ad reuelationem gentiũ. Et significatur admodum rectè Christus dominus per lucentem eandemq; ceream candelam quòd hæc contineat, quæ ipsius sunt Iesu Christi. Primò quidem cera signat eius carnem quæ sine corruptione nata est de gloriosa Virgine Maria, sicut cera fit ab Apibus sine alterutrorum permixtione: Secundo lychnus significat animam Christi, quòd ipsa latuerit in carne, sicut Lychnus in cera: tertiò ignis verè signat eius diuinitatem, quia Deus noster, ait scriptura, consumens est ignis. Quod mysterium his versibus complexus est Baptista Fiera.

Libat Apis sudo ceram de vertice florum
Impolluta artis, Cynthie, candor opus,
Christus homo, est sacro matris de sanguinis haustu
Impolluti vteri gloria, virginitas,
Christum cera, deam candor: quibus omnia dicas
Februa, quid maius candida cera ferat?

Inter sex ceremonias quibus fit benedictio aquæ baptismatis, quarta fit, cereo in aquam immergendo. Quo denotatur mysterio, Christum, qui vbiq; cerei typo exprimitur, suo baptismo aquas

Cereorum vsus in festo purgationis diuæ matris Dei.

Februalia Romanorum.

Februarius vnde dict.

Lib. 6. de cerem. Eccl. cap. 5.

Ceremoniæ in die purificationis circa cereos.

Cãdela cerea duo significat.

Cera signat carnẽ Christi.

Cerei vsus i aqua baptismatis.

mo aquas sanctificasse, ac ijs vim regenerandi contulisse. Postremò quàm antiquum sit mortuos cereis accensis ad sepulchrum efferre, docet Cardinalis [p] Baronius exemplo beati Cypriani, qui præcedente clero diuersarum classium, atq; scholarum accensas faces gestantibus singulis magna cum pompa, & (vt habent Acta) magno triumpho sepultus est. Athanasius in sermone illo vndecunq; concinno, quem in eos, qui obdormierunt scripsit, scitè dixit. Si quis diem obierit, licet in aërem deponatur inhumatus, ne omiseris oleum, & ceram, inuocato Christo Deo ad sepulturam accendere. Accepta enim Deo sunt, plurimamq; secum referunt retributionem. Oleum enim, & cera, holocaustum est. Incruenta autem hostiæ oblatio, propiciatio est, &c. Eusebius describens funus Constantini: hic, inquit, milites arreptum cadauer aurea capsula includunt, & vndiq; purpura veste contectum, Constantinopolim perducunt. Ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatorijs ædibus celso, atque edito loco deponunt, luminibusq; circum funus aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum intuentibus præbebant. Sic ille. Corrippus de Iustino celebrante funus patris sui, canebat: E

[p] To.1. Annal. Eccles.

—— Non plura moratus
Augustus nutu tolli sublime feretrum F
Imperat, & tota populus processit ab aula
Mæstaq; funereas accendunt agmina ceras.

Sed hunc quoque ritum à Romanis ad Ecclesiam dimanasse putem. Author est [q] Suetonius cùm Diuum Iulium pars in Capitolini Iouis cella cremare, pars in curia Pompei destinaret, repentè duos gladijs succinctos, ac bina iacula gestantes, ardentibus cereis rogum succendisse. Præterea ad statuas eorum, qui præclarè quid gesserant, cereos accendebant. Cicero: Marius à subsellijs in rostra recta, idq; quòd communiter compositum fuerat, solus edixit, & ea res (si quæris) ei magno honore fuit, omnibus vicis statuæ, ad eas thus & cerei. Quid multa? nemo vnquam multitudini fuit carior. Quod miror à Baronio non animaduersum, cùm alioqui cæteros enumeratos ritus elegantissimè dilucidissimèq; à gentilibus originem habuisse demonstret; & ne quis eos propterea calumnietur, aut vitio vertat, quis prohibet, inquit, prophana per verbum Dei sanctificata, in sacrum transferri vsum? Nonne constet ex Ægyptiorum auro, & argento, Dei iussu, sacra vasa ad diuinum cultum esse conflata? Multa quidem ex superstitione gentilitia in Christianam religionem laudabiliter esse translata, pluribus exemplis superiùs, patrumq; autoritate sunt demonstrata. Sed quod ad cereos, de quibus est sermo, spectare videtur; quis iure calumniam faciet, si qui olim idolis (vt ait Hieronymus) ijdem modo martyribus offerantur? Si qui in Saturnalibus cerei erogabantur, in solemnitatem occursus Domini & Sanctissimæ eius genitricis fuerint permutati? Quid, inquam, mirum si inolitas apud Gentiles consuetudines, à quibus eos, quamuis Christiani effecti, sanctissimi Episcopi concesserunt? Hæc & plura Baronius, quæ studiosus antiquitatis lector per se videre poterit. Offeramus itaq; & cereos, candelas, faces, oleum ad Dei ampliorem cultum, & honorificentiorem Ecclesiarum ornatum, circa altare, circa feretrum, circa tumulos, vice defunctorum: profitentes Christum dominum esse verum lumen, & æternum, ac in primis cum Patre, & Spiritu sancto adorandum, eiusdemq; fidem esse sanctum lumen Christianorum, non solùm viuorum, sed etiam mortuorum cum charitate viam vniuersæ carnis ingressorum. Cùm verò Saturnalium sacrorum obiter facta sit mentio, ego de cereorum in ijs vsu iam prosequar. Addam tamen hoc ceu corollarium, incolas Tlaxcalan principi suo idolo quandoq; etiam cereos offerre. Contrà Iudæi in suis ceremonijs non vtebantur cera, sed oleo, quod tetigit [r] Persius, cùm canit: G

[q] In Cæsare cap. 84.

Cereis more gentiliũ vti in Ecclesia non est calumniandum.

Indi ceram Idolo offerunt.

Iudæi non vtuntur cera.

[r] Satyr.5.

——— At cùm H
Herodis venere dies, vnctaq; fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Gentiles etiam simili religione, qua Iudæi lucernas incendere consueuisse, inter alios testis est Iuuenalis hoc versu:

Et matutinis operantur festa lucernis.

Sed hæc huius loci non sunt. Quòd verò Iudæi non vterentur cera, etiam testatur D. Hieronymus, & rationem reddit: cùm enim demonstrasset quantopere corporis voluptates Deo displiceant, eas melli comparat. Mel enim destillare labia meretricis, quod ad tempus impinguat vescentium fauces, & postea felle amarius inuenitur: vnde, inquit, & in domini sacrificijs mel non offerunt, ceraq; contempta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in templo Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarum.

VSVS

Digitized by Google

A

VSVS IN SATVRNALIBVS.

CEREOS mitti solere in Saturnalibus muneris loco, notissimum quidem est, sed non satis explorata causa monimentis antiquorum. Alij enim scribunt missos fuisse, vt satisfieret oraculo (cuius suprà mentio facta est) quod iusserat τὰ φῶτα dari Saturno. Alij huius instituti referunt ad Publicium tribunum plebis, qui cùm patroni grauiora munera exigerent à clientibus, voluit vt cerei tantùm mitterentur ditioribus. Vtriusque opinionis author est Macrobius, quem quilibet consulere poterit. [a] Varro tradit Saturnum a satu dictum, vel quòd ignis saturnalibus, hoc est, cerei superioribus mittantur. Ad quem locum commentans Iosephus Scaliger. Saturnalibus, inquit, cereos proceribus mittebant pauperes clientes, quod vulgatissimum est ex vno Macrobio, vt alios taceam. Sic intelligendum epigramma Antipatri ex sexto Anthologiæ.

Cerei quãdo in Saturnalibus mitti cœpere.

[a] *Lib. 4. de ling. lat.*

B

Λαμπάδα κηροχίτωνα, Κρόνε τυφήρεα λύχνον,
Σχοίνῳ καὶ λεπτῇ σφιγγόμενον παπύρῳ,
Ἀντίπατρος Πείσωνι φέρει γέρας. ἢν δέ μ' ἀνάψας
Εὔξηται, λάμψω φέγγος ἀκουσίθεον.

Nam λαμπὰς κηροχίτων est cereus. Κρόνε dicit esse, quia Saturnalibus mittebatur; deinde γέρας vocat, quòd honorarium cliens debebat patrono. Quod addit, ἢν δέ μ' ἀνάψας εὔξηται, hoc vocabant lucem facere Saturno. Cereis enim accensis illis preces concipiebantur. quanquam Paulus Diaconus mutilator Festi, dicit lucem facere Saturno, esse caput detegere Saturno. Cuius quidem ritus ne nos quoque ignari sumus, cùm sciamus etiam causam eius superstitionis. Non dubitamus tamen, quin quòd cerei accendebantur Saturno, propterea potiùs dixisse veteres, lucem facere Saturno, quàm quia caput detegerent. Reliquis enim Dijs caput obnuebant, cùm concipiebant preces. Hæc Scaliger. Porrò à clientibus ad ditiores mitti solere cereos, vel vnicus, ac præcipuus testis est Martialis, canens:

Lampas κηροχίτων.

Absit cereus aridi clientis

C id est, pauperis. Quo verò tempore darentur ex eodem Martiale discimus dicente:

Quod tibi Decembri mense, quo volant mappæ
Gracilesq; ligulæ, cereiq;, chartæq;
Et acuta senibus testa cum Damascenis
Præter libellos vernulas nihil mitto.

Cerei quãdo mittefentur.

[b] *Lib. 5.*

Ait inquam se mittere in Saturnalibus non munera, quæ tunc mitti solent, sed versus: quoniam ea munera, quæ mittuntur à pauperibus, diuitibus, sunt dolosa, & plus petunt, quàm afferant. Mittebant itaque veteres, donabantq; cereos mense Decembri: qui sanè ritus etiamnum durat. Nam & nos obsequij testandi causa primatibus vrbium, nec non prælatis, ac summæ autoritatis viris, patronisq;, ipsa in vigilia natiuitatis Saluatoris nostri, die, inquam, vigesimaquarta Decembris cereos offerimus: qui eos more veterum ad futurum domus vsum reponunt. Sunt qui existimant cereos non ob aliam causam inter Saturnalia munera mitti, quàm quòd sub Saturno à tenebrosa vita quasi ad lucem, & bonarum artium scientiam simus euocati.

D

MORALIA.

INCOGNITVS quidam, qui in Dauidicos Psalmos commentaria edidit, explicans hæc [a] Psaltis verba: Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. notandum esse monet, tres per ceram virtutes significari, tribus præcipuis vitijs oppositas, humilitatem, castitatem, & charitatem. Nam author de rerum proprietatibus, inter alias ceræ proprietates, ceram ait calori non resistere: in quo, inquit ille, notatur humilitas, quæ calori veri ignis scilicet Deo, non resistit per superbiam: sed liquescit, se diuinæ voluntati prorsus committens. Etenim cera, vt quotidiana docet experientia, liquefacta, faciliter ducitur, & tractatur ad libitum: sic qui reuera humilis est, sine vlla repugnantia diuinis acquiescit, obtemperatq; præceptis, non aliter, ac sponsa de se inquiens: [b] Anima

[a] *Psal. 64.*

Cera tres virtutes denotat.

Humilitas.

[b] *Cantic. 5.*

P mea

Digitized by Google

mea liqueſacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Quid enim eſt dilectum nobis loqui niſi Deum sua præcepta nobis inſpirare: ad cuius vocem anima liqueſcit, quando ſine reſiſtentia omnibus Dei mandatis ſe ſubijcit. Et aduerte, non ſolùm humilitatis virtutem ceræ typo denotari, verùm etiam præmium eiuſdem, quod eſt exaltatio, quia omnis qui ſe humiliat, vt eſt apud Lucam, exaltabitur. Ecquid autem exaltationem animæ expreſſius ſignificat, quàm cera? Hæc enim ceræ eſt proprietas, vt ſuper omnes liquores ſupernatet, & cùm liqueſit, non deſcendat, ſed è contrario potiùs tendat ad ſuperiora, quia ſcilicet partes in ea igneæ plurimæ prædominantur. Eodem planè modo humilis, prædominante in ſe amore Dei ceu igne, ac aëre, nequit deprimi, ſed exaltatur. Secundò cera caſtitatem ſignificat; quoniam & hæc Apibus peculiaris eſt, vtpotè quę nunquam aliquo maculantur coitu, ſed virginitatis illibitatę decorem perpetuò ſeruant. Caſtitas autem nos Deo, quàm maximè ſimiles reddit, qui eſt ſpeculum ſine macula. Atque hæc quoque ſimilitudo in cera denotatur; nam cera inter cętera aptiſſima eſt ad recipiendam rei ſibi imprimendę figuram, vt patet in ſigillis: Sic & caſtitas perquàm apta eſt, nos Deo ſimiles reddere. Charitas tertio in cera deſignatur. Tria enim, quę proximo noſtro pręſtare debemus, per ceram denotantur. Iubemur enim proximo in aduerſis opem ferre, & aduerſum eadem defendere, ſecundò ne occulta eius releuemus; tertiò ad ea, quę præſtanda ſunt, inſtruere. Primum ſignificatur per linteum cera imbibitum, quo incluſa ab imbrium tempeſtatumq; iniurijs vindicamus: ſecundum per cerea ſigilla, quibus arcana occultantur, & reuelantur; tertium per cereos, qui in tenebris lucem ſubminiſtrant. Idem author explicans alium eiuſdem prophetę locum: Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio ventris mei. ,, Per cor accipiendam eſſe dicit Chriſti doctrinam Euangelicam, vel ſacramenta, à quibus ſicut à corde vita procedit: per ventrem, ipſum corpus eccleſiæ, in cuius medio conſiſtit corpus Chriſti; ſcilicet ſacramenta nouę legis, vt ſic ſit ſenſus, per paſſionem Chriſti in medio ventris, ſcilicet eccleſię factum eſt cor Chriſti molle, id eſt ſacramenta, ſicut cera liqueſcens. Sacramenta enim antiqua erant dura, & aſpera, vt patet in Circumciſione, ſed noua ſunt placida, & ſic per Chriſti paſſionem duritia Sacramentorum in mollitiem conuerſa eſt, ſicut cera dura ad ignem poſita molleſcit. Alij de Chriſto in cruce pendente locum illum intelligunt, quem aiunt ſe ijs verbis ſignificaſſe deſtitutum eſſe vitali virtute: defluxit enim cor, in quo reſidet vita, ad modum ceræ dum igni admouetur. [c] Plato hominum ingenia ceræ ſimilia eſſe dicebat, cùm diuerſæ hominum memoriæ tenacioris, & labidę cauſas exprimeret. Ait autem in hominum ingenijs vim quandam ceræ ſimillimam; quę faciat, & acutos ad intelligendum, & celeres ad ediſcendum, & eoſdem ſubinde obliuioſos. Item alios quidem tardos ad ediſcendum, verùm iugiter memores. Quoſdam ita ingenioſos, vt citò diſcant, & diu memoria vigeant. Nam quorum in animo ceræ illa ſimilitudo, quam Homerum dicit cognominaſſe *κέρον*, fluxior ſolutiorq; erit: facilè quidem diſcunt, ſed citò amittunt, obſoletis ob nimiam remiſſionem ceræ ſignaculis. Contra ingenij, mentiſq; durior cera vix recipit formas, quę imprimuntur; ſed ſi vnquam receperit, diu conſeruat operosè impreſſas figuras, vtpotè ſtabili materia locatas. Tertia diuinę felicitatis concretio, cùm ceræ ſimilitudo ſic ſolida eſt, vt neque reſpuat formas, nec renitatur aduerſum impreſſionem ſignaculorum, nec ita fluxa recipiat ſede, vt incertæ minimèq; viſibiles impreſſiones ſint.

Cera cur animę exaltationem ſignificet. Caſtitatem cur denotat. Charitas denotata. Cor doctrinam Chriſti denotat. Sacramenta ceræ ſimilia. [c] *In Thæteto.* Ingenia hominum ceræ ſimilia.

VSVS IN SCRIBENDO.

DE veterum more in tabulis ceratis ſcribendi, cùm notiſſimus ſit in eorum ſcriptis verſatis, ſubſequentia loca colligimus, non tanquam teſtimonia (vnus enim, vel duo tantùm ſuffeciſſent) ſed vt curioſis lectoribus ſatiſfieret. Solebant itaque priſci in tabulis ceratis ſcribere, præcipuè ante chartę, & membranę inuentionem, tentatis pluribus ſcribendi materijs, de quibus agit [a] Plinius de papyro loquens; hanc inquit, Alexandri ma- ,, gni victoria repertam eſſe autor eſt M. Varro, condita in Ægypto Alexandria. Et antea ,, non fuiſſe chartarum vſum, ſed in palmarum folijs primum fuiſſe ſcriptitatum: quarun- ,, dam arborum libris: poſtea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & priua- ,, ta linteis confici cœpta, aut ceris: pugillarium enim vſum fuiſſe etiam ante Troiana ,, tempora

Quando in tabulis ceratis ſcriberent veteres. [a] *Lib. 13. cap. 11.*

A tempora inuenimus apud Homerum: & post etiam mansit cerarum vsus. κηρώματα diximus tabulas illas ceratas, in quibus scribebant. Inuentio Græcis tribuitur. [b] Isido- „ rus: Ceræ litterarum materies paruulorum nutrices, ipsæ dant ingenium pueris, primor- „ dia sensus, quarum studium primi Græci tradidisse probantur. Hinc passim cera pro ip- „ sis tabulis accipitur. [c] Plautus. Ne vlla sit cera, vbi facere possit litteras. [d] Idem. Dum „ scribo, expleui totas ceras quatuor. Facetè apud [e] eundem Calidorus, lege, inquit, vel „ tabellas redde. Tu hinc eum ex cera cita. Respondet Pseudolus: Eccam in tabellis, in ce- „ ra cubat. [f] Ouidius.

Ceroma. [b] *Lib. 6.* [c] *In Asinaria.* [d] *In Curcul.* [e] *In Pseud.* [f] *Lib. 1. Amor.*

Cætera fert blandâ cera notata manu.

[g] Laertius de libris Platonis; plerique, inquit, autumant Philippum Opuntium ipsius (Platonis) leges, quæ erant in cera, transcripsisse. Dilucidissimè etiam Iuuenalis.

[g] *In vita Plato.*

Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio?

Hinc quoque profecta sunt illa loquendi genera, quæ persæpè apud veteres occurrunt: in prima cera, in secunda cera, in ima cera, in extrema cera. Romani enim sua testamenta B in huiusmodi tabulis ceratis perscribebant. [h] Suetonius de testamento Cæsaris: Q. Pedium ex quadrante hæredem instituit, reliquos in ima cera; hoc est, in vltima parte testamenti. Huc spectat illud Horatij:

Testamenta Romanorum vt notarêtur. [h] *In Cæsare.* Ima cera.

Qui testamentum tradet tibi cunque legendi
Abnuere, & tabulas à te remouere memento,
Sic tamen, vt limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu:

Vbi commentator, pro prima cera primam tabulam exponit; nam in primæ, inquit, tabulæ secundo versu hæredis nomen continetur: testatoris autem nomen erat in primo, vt liquet etiam ex Suetonio in Nerone: in ima verò cera, id est, in extrema parte tabulæ cætera pro testatoris voluntate notabantur. Martialis quoque testamentum vocat vltimas ceras:

Prima cera quid. Vltima cera.

Nil Ammiano, præter aridam vestem
Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Atq; hoc modò extremam ceram lib. 3. Ciceronis in Verrem interpretatus est Asconius vl- C timam tabulam, vltimam partem tabulæ. Alibi verò [i] Martialis raucas ceras, libellos forenses nuncupat; inquiens:

[i] *Lib. 8.*

Cùm modo distulerint rauca vadimonia ceræ.

hoc est, cùm peregerint iudicia, nam hora tertia in foro obuersabantur. [k] Ouidius:

[k] *Lib. 1. Amor.*

Aptius hæ capiant vadimonia garrula ceræ.

„ Stylus vocabatur, quo in ceratis tabulis, siue in ceris scribebant. Chrysalus seruus apud „ [l] Plautum Mnesiloco ait: Cape stylum properè, & tabellas tu has tibi. Mnesilocus. Quid „ pòst. Chr. Quod iubebo, scribito istic, nam propterea te volo scribere, vt pater cogno- „ scat litteras, quando legat. Mnes. Quid scribam? Chr. salutem tuo patri verbis tuis. Pist. „ Quid si potiùs morbum mortem scribat? Mnes. ne interturba iam imparatum in cera est. „ Alibi idem Chrysalus Pistoclero, Nunc tu, inquit, abi intus Pistoclere ad Bacchidem, & effer citò. Pist. Quid? Chr. stylum, & tabellas, & linum: Linum autem quo tabellas exa- „ ratas obligabant. Ex quo liceat intelligere veteres lino tabellas, & litteras, & reliqua, quę „ obsignabant, obligare consueuisse. [m] Lucianus: Posteaquam autem signum ablatum fue- „ rit, & linum incisum, & tabellæ apertæ, & declaratus meus nouus dominus. Et [n] Cicero: D Ac ne longum sit Quirites tabellas proferri iussimus, quæ à quoque dicebantur datæ. primùm ostendimus Cethego; signum cognouit, nos linum incidimus. Sed reuertentes ad „ stylum, plurimorum de eo authoritates adducere possim, sed breuitatis causa paucis agam. „ [o] Plinius iunior: Erat in proximum non venabulum, aut lancea, sed stylus aut pugillaris: „ meditabar aliqua, annotabamq; vt si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. „ [p] Tertullianus; Zacharias temporali vocis oratione multatus, cum animo conlocutus „ linguam inritam transit, manibus suis à corde dictat, & nomen filij sine ore pronunciat, „ loquitur in stylo, auditur in cera, manu omni sono conclarior, litera omni ore vocalior. Luculenter [q] Ouidius de Biblide:

Styl' quid. [l] *In Bacch.* Lino obligabant literas suas veteres. [m] *In Timone.* [n] *Lib. 3. Catilin.* [o] *Lib. 1. Epi.* [p] *Li. de Idol.* [q] *Lib. 9. Metam.*

Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum; vacuam tenet altera ceram:
Incipit: & dubitat, scribit, damnatq; tabellas:
Et notat, & delet, mutat, culpatq; probatq;:

Digitized by Google

Inq; vicem ſumptas ponit, poſitasq; reſumit E
Quid velit, ignorat, quicquid factura videtur,
Diſplicet: in vultu eſt audacia mixta pudori.
Scripta ſoror fuerat: viſum eſt delere ſororem,
Verbaq; correptis incidere talia ceris.

Stylum vertere. Hinc prouerbialiter *ſtylum vertere*, eſt mutare quod ſcripſeris. Horatius. *Sæpe ſtilum vertas*. Hieronymus in eodem ſenſu aduerſus Ruffinum. Quamdiu non renuebam laudationem tuam, ſequebaris vt magiſtrum, fratrem & collegam vocabas,& catholicum in omnibus fatebaris. Poſtquam verò non agnoui laudes tuas, & me indignum tanti viri præconio iudicaui, vertis ſtylum, & omnia laudata priùs, vituperas, de eodem ore, & dulce proferens,& amarum. Hieronymus imitatus eſt [r] Ciceronem, qui ſcribit in hunc modum: Timuit aliquando,& commotus eſt: vertit ſtylum in tabulis ſuis, quo facto cauſam omnem euertit ſuam. Inuenitur, & *ſtylum infigere*, & *ſtylo appetere*, pro eo quod eſt ſcriptis inſectari, atq; inuehi. Prudentius metaphoricos Caſſiani martyris corpus eiuſmodi ſtylis à tortoribus infixum canit:

[r] *Act. 4. In Verr.*

Innumeri circum pueri miſerabile viſu F
Confoſſa paruis membra figebant ſtylis,
Vnde pugillares ſoliti percurrere ceras
Scholare murmur adnotantes ſcripſerant.

Et paulò pòſt de eodem Caſſiano:

Buxa crepant cerata genis impacta cruentis
Rubetq; ac ictu curta tum & pagina,
Inde alij ſtimulos, & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera ſulcis ſcribitur.

γλαφῖον. Stylum eiuſcemodi Græci γραφεῖον dicunt. [s] Athenæus de Eurip. πινακίδα, καὶ γραφεῖον ἐξηρτημένον ἔχοντα, hoc eſt, tabulam ſcriptoriam, & ſtylum præparatum (ad ſcribendum) habentem. Vocatur alio etiam nomine penicillus, ſiue peniculus, ſed hic potiùs picturæ inſeruit, & mollis eſt, vtpotè ex cauda animalium, quam antiqui penem vocabant. [t] Ouidius Græcam dictionem ſeruauit, cùm canit:

[s] *Lib. 13.* Penicellus. Peniculus. [t] *L. 2. Amor*

Quid digitos opus eſt graphium laſſare tenendo
Hoc habeat ſcriptum tota tabella veni. G

Graphium. Vnde graphiarium dicebatur, graphij repoſitorium. Martialis.

Hæc tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro.

Pugillaris quid. id eſt graphio intus incluſo: tale apud nos eſt, quòd vocamus calamarium, in quo calami reponuntur, quamuis hac pauci hodiè dictione vtantur. Sed vt ad tabulas reuertamur, has quoq; pugillares appellabant, ſiue cereæ eſſent, ſiue ligneæ, ſiue alterius materiæ, in quibus ſtylo ſcribebatur, ita dictæ quòd pugno comprehenderentur; vel à pungendo, quòd ſcilicet ſtylo in his pungendo ſcriberent. Legitur & pugillar in ſingulari numero apud Auſonium: *Bipatens pugillar expedi.* [u] Alexander ab Alexandro agens de varijs chartarum generibus, pugillarium ſiue tabellarum genera recenſet his verbis: Erant quoq;, inquit, tabellæ cera illitæ, in quibus monumenta literis nonnunquam mandari legimus, aliquando duplices, plerumq; triplices, aut quintuplices, colore diuerſæ. Nam & luteæ erant, virides, croceæ, purpureæ. In triplicibus epiſtolas, in quintuplicibus honores, & magiſtratus: in duplicibus, ſi quid eſſet arcanum,& ſubticendum, interioreſq; animi notas magis adnotabant. Hæc ille. Erant autem etiam pugillares citrei, eborei, membraneiq;, qui ex citro, ebore, & membrana erant confecti. De Citreis ſic [x] Martialis. H

[u] *Lib. 2. cap. 30.* [x] *Lib. 13.*

Secta niſi in tenues eſſemus ligna tabellas
Eſſemus Lybici nobile dentis opus.

De quintuplicibus canebat ſic:

Cæde iuuencorum domini calet area felix,
Quintuplici cera cùm datur altus honor.

Pugillares eburnei ex eodem:

Languida ne triſtes obſcurent lumina ceræ
Nigra tibi niueum litera pingat ebur.

Eburnei cur darentur ſenib'. Pugillares enim eburnei dabantur ſenibus, & lippis, vt apertior his eſſet viſus ad ſcribendum. Triplices ex eodem.

Tunc triplices noſtros non vilia dona putabis
Cùm ſe venturam ſcribet amica tibi.

Pugillares

A Pugillares membranei ex eodem.

Esse puta ceras; licet hac membrana vocetur,
Delebis, quoties scripta nouare voles.

Erat deniq; cera alia legitima, alia infamis dicta. Vtriusq; meminit [y] Tullius his verbis: Et ait idem, vt aliquis metus adiunctus sit ad gratiam, certos esse in consilio, quibus ostendi tabellas velit: id esse per facilè, non enim singulos ferre sententiam, sed vniuersos constituere: ceratam vnicuiq; tabellam dari cera legitima, non illa infami, ac nefaria. Huc spectat illud [z] eiusdem: Deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit. Quod modò ad ipsam scriptionem attinet in cera, fueritnè facilis, ac celer, aut è contrario disci potest ex Fabio [a] Quintiliano, qui hoc quæsitum videtur tetigisse his verbis: Illa quoque minora (sed nihil in studijs paruum est) non sunt transeunda, scribi optimè ceris, in quibus facillima est ratio delendi: nisi fortè visus infirmior membranarum potiùs vsum exiget: quæ vt iuuant aciem, ita crebra relatione, quoad intinguntur calami, morantur manum, & cogitationis impetum frangunt. Relinquendæ autem in quolibet genere vacuæ tabellæ, in quibus libera adijcienti sit excursio. Nam interim pigritiam emendandi angustiæ B faciunt, aut certè nouorum interpositione priora confundunt. Ne latas quidem vltra modum ceras esse velim, expertus iuuenem studiosum alioqui prælongos habuisse sermones, quia illos numero versuum metiebatur: idq; vitium, quòd frequenti admonitione corrigi non poterat, mutatis codicibus esse sublatum. Sic ille: Laudans inde cereas tabellas, cùm quòd facillimè, ac sine litura, quid in ijs poterat deleri, tùm etiam, quòd longè celeriùs in ijs scriberetur, quàm vel in membrana, vel charta, quoniam hæ scribentis manum, dum calamum atramento intingit, nimis remorentur. Celer equidem scriptio, vt ex ijsdem Quintiliani recitatis verbis constat, scribentibus quid seriò, perquàm necessaria, vt quod iam mente concepit, quam primùm, exprimere scribendo possit. Quod [b] alibi etiam meminerat antè his verbis: Non excludo autem, id quod est, irritandæ ad discendum infantiæ gratia, eburneas etiam literarum formas in lusum offerre, vel si quid aliud, quo magis illa ætas gaudeat, inueniri potest, quod tractare, intueri, nominare, iucundum sit. Cùm verò iam ductus sequi cœperit, non inutile erit eas tabellæ, quàm optimè insculpi, vt per illos velut sulcos ducatur stylus. Nam neq; errabit, quemadmodum in ceris (continebitur enim vtrimq; marginibus) neq; extra præscriptum poterit egredi, & celeriùs ac sæpiùs sequendo certa vestigia, C firmabit articulos: neq; egebit adiutorio manum suam manu superimposita regentis. Non est aliena res, quæ ferè ab honestis negligi solet, cura bene, ac velociter scribendi. Nam cum sit in studijs præcipuum, quoq; solo verus ille profectus, & altis radicibus nixus paretur, scribere: tardior stylus cogitationem moratur, rudis & confusus intellectu caret: vnde sequitur alter dictandi, quæ ex his transferenda sunt labor. Hactenus Quintilianus. De facilitate verò delendi, quæ in cereis tabellis scripta erant, vulgo natum erat adagium, idq; etiamnum in vsu est, *Imis ceris radere*, pro eo, quod est, penitus delere, sic vt nullum omnino memoriæ pristinæ vestigium extet.

[y] *Diuinit in Q. Cæcil.*
[z] *Lib. 1. in Verrem.*
An fuerit vtile scribere in cera.
[a] *Lib. 10. Inst. Orat. cap. 3.*
Ceræ cur debeant esse latæ.
Celer scriptio cur scribenti necessaria.
[b] *Lib. 1.*
Celeris, & bonæ scriptionis laus.
Imis ceris radere qd.

VSVS AD SIGILLANDVM.

SIGILLARE quid dicimus, cùm signum, siue sigillum nostrum alicui rei imprimimus: quod equidem in nulla re aptiùs fieri potest, quàm in cera, vt non solùm ad hoc, vt dixi aptissima cera est, sed ad simulacra etiam, D ac imagines conficiendas propter facilem ductilitatem. In quo sensu [a] Tullius dicebat. Sed verba nos cùm iacentia sustulimus è medio, sicut nobilissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus. Veteres verò non solùm tabulas suas, & tabellas siue epistolas, verùm etiam cellas, & similia nonnulla, vt & lagenas obsignare consueuerunt. [b] Q. Frater ad Tironem: Sicut olim matrem meam facere memini: quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse. In eodem sensu [c] Horatius:

Comis in vxorem posset qui ignoscere seruis
Et signo læso non insanire lagena.

Item [d] Plautus:

Triparcos homines vetulos, auidos, aridos,
Bene admonere, qui salinum seruo obsignant cum sale.

Sigillare, quid.
[a] *De Oratore.*
Quæ veteres obsignarent.
[b] *Li. 16. Epi.*
[c] *Lib. 2. Epist. 2.*
[d] *In Persa.*

Digitized by Google

In Casina. Et [f] aliàs dilucidiùs. E

Obsignate cellas, referte annulum ad me.
Ego huc transeo in proximum ad meam vicinam.

[f] *Li.28 Digest.tit. pr.*

Ex quo nouissimo loco constat antiquos etiam annullis obsignauisse, vt & nonnulli hodie faciunt. Isq; vsus vel similis Bononiæ percrebuit aduersus famulorum secretas commessationes, vel etiam tacitas rapinas, quanquam vasa tantùm vinaria sigillent. [f] Vlpianus meminit eiusdem ritus: Signum autem vtrum annulo tantùm impresso adhibemus, an verò & sine annulo, verùm alio quodam impresso? Variè enim homines signant. Et magis est, vt tantùm annulo quis possit signare, dum tamen habet χαρακτῆρα. Sigillis præterea eiusmodi cereis litteræ etiãnum muniuntur, vt & olim, & signantur & secreta occultantur, priuilegiaq; confirmantur, atq; ita confirmantur, vt nisi sigillo cereo principis concedentis munitum fuerit, nullius planè existat valoris. Cerarium apud [g] Ciceronem accipi videtur pro tali munimine, quod ceræ nomine penditur, cuiusmodi, inquam est, quod etiam hodie pro diplomatum sigillis exoluimus. Ex omni, inquit, pecunia, quam oratoribus soluère debuisti, certis nominibus deductionibus fieri solebant, primò pro spectatione, & collybo; deinde nescio pro quo cerario. Annulum obsignatorium Galli, ac Belgę vulgo dicunt vn signet, quia F scilicet insigne familiæ suæ ei sit impressum, quod à veterum quoq; ritu dimanauit, qui imagine sua eum honestarent. [h] Plautus:

Cerarium quid Ciceroni.
[g] *Lib.5. in Verrem.*
Annulus obsignatorius.
[h] *In Pseud.*

Et causa miles hîc reliquit symbolum
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Vt qui huc afferret eius similem symbolum
Cum eo simul me mitteret.

Et rursus in eadem comœdia:

Eccum in tabellas porrectum; in cera cubat.

Deorum imagines in cera.
[i] *[illegible] de super[illegible].*
Rhypon quid.
[k] *[illegible] Coroll.*
[l] *[illegible]*
[m] *Lib.8. cap.4.*
[n] *Lib.6.c.9.*
[o] *Cant.13. Parad.*

Quin & Deorum suorum simulacra in sigillis exprimebant, vt me docet [i] Plutarchus, dum ait: Ergo fabris ærarijs, lapicidis, ac ijs qui cerea sigilla fingunt, credentes humano corpori similia putant esse deorum corpora, ac talia fingunt, adornantq; & adorant: philosophos autem, & ciuiles viros despiciunt, qui deorum maiestatem docent, cum bonitate, magnanimitate, benignitateq; & procuratione illi coniunctam. Rhypon pro sigillari cera acceptum, quandoq; tradit Iulius Pollux ab authoribus, nisi quis typon, non rhypon in Polluce, inquit [k] Hermolaus, lectitet. Sed & apud [l] Ciceronem rhypos scriptum est pro ceris siue formis, vnde sigilla fingebantur, fortassis à situ vetustatis appellatas: quanquam etiam strigmenta ita vocentur, vt ex Celso Plinioq; colligimus. Maltha quoq; eidem [m] Polluci, vt tradit Turnebus, cera qua tabellæ iudicum illinebantur, & interprete Festo pix erat cum cera mixta. Similis est, inquit, quam in Verrem Cicero ceram legitimam vocat, qua tabellæ iudiciales incerabantur: [n] Hesychio cera mollis est. Ritum verò hunc cum cera sigillandi sæpe [o] Dantes celebrat, vt G

Se fosse à punto la cera dedutta
Et fosse il cielo in sua virtù suprema
La luce del suggel parebbe tutta.

[p] *Cant.2.*

Et [p] aliàs:

Et hauea in atto impresso esta fauella
Ecce Ancilla Dei si propriamente
Come figura in cera si sugella.

[q] *Cant.33.*

Et rursus [q] alibi:

Et io, si come cera da suggello H
Che la figura impressa non trasmuta
Segnai è hor da voi lo mio ceruello.

Democriti mos in signando.
[r] *Lib. 9. cap.3.*
Miniata cerula.
Μίλτος minium significare.

Democritum verò aiunt, ea quæ esset expertus homini esse salutaria signasse cera minio infecta, cui signum annulo esset impressum, idq; fecisse, vt quorum periculum non fecisset, internoscerentur, & data occasione experiretur, aut si ædere non posset, haberent qui lecturi erant, quę sequerentur, haberent, & de quibus non liqueret. Meminit [r] Vitruuius inquiens: Admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & eius commentarium, quod inscribitur χειροτονητὸν, in quo etiam vtebatur annulo, signans cera ex milto, quæ esset expertus hoc est, vt Georgius Philander Castilionius, doctissimus Vitruuij interpres exponit, miniata cerula, vt (inquit) loquitur Cicero ad Atticum lib. decimoquinto, & miniatula cerula, vt lib. decimosexto: quibus in locis indicat Atticum, quæ in ipsius scriptis non probraret, miniata cera notare solitum. Μίλτον, autem Græcos etiam minium vocare, vnus fuerit

rit

A rit locupletissimus testis [t] Plinius. Neque enim nobis suspecta est ea scriptio, etiamsi visa fuerit [t] Ioanni Monardo, inter eos, qui medicinam cum bonis litteris coniunxere, publico omnium consensu celeberrimo. Nam μίλτυ vocabulum esse πολύσημον vidisse Plinium non possumus non credere, vt Theophrasti atque Dioscoridis ἄμμιον id est, minium, exitialem vel tractantibus in officinis puluerem significârit, & eam quæ Vitruuium ipsum, cæterosque secutis rubrica vertitur, quæque hausta non vni medetur morbo, tantùm abest, vt respirando tracta noceat. Nihilo scilicet insolentius atque à Celso graui, & latinæ linguæ autore, quinto ac sexto libris non semel minium Sinopicum pro milto Sinopica dictum est. Neque video cur ab [u] Homero Cephaloniorum, & finitimorum locorum ductæ naues ab Vlysse, μιλτοπάρηοι vocatæ fuerint, quòd rubrica, seu ea sit sinopsis, seu sit fabrilis, pictas habuerint proras, ac non potiùs, quòd minio, quando eas commendare voluerit, & istud apud Romanos aliquot etiam seculis tantæ fuerit autoritatis, vt Iouis ipsius faciē festis diebus miniandam Censores locarint, & triumphantium corpora lini solita legantur. Rubricæ verò pretiū longè minus fuisse plerique omnes testētur. Quin & ipse Plinius, cùm rubricam iam Troianis temporibus in honore fuisse Homeri autoritate tradit, μίλτος quomodo verti queat, B ostendit, rem ipsam non exprimit: quæ verò antè dixit, quæque subiungit, si quis penitiùs, atque pensiculatiùs legerit, ea ἄμμιον intellexisse comprobauerint. Itaque semel de ijs ita statuo, rubricam, miniū, & milton generaliter audiri, & pro re nata, aut adiecto gentis, vsusùe cognomine intelligi; ἄμμιον verò nusquam, nisi pro pernitiali illa coccinei coloris farina vsurpari. Hęc & plura Philander. Nonnunquam teste [x] Alexandro ab Alexandro discoloribus ceris signa suffragiorum, & sententiarum notabantur: quod in iudicijs quoque fieri animaduertimus.

[t] Lib. 33. c. 7.
[t] Lib. 4. Epistol. med.
Ἄμμιον. Rubrica.
Minium sinopicum.
[u] Iliad. 5.
Iouis facies quando miniaretur.
[x] Lib. 4. c. 3.

VSVS AD PINGENDVM.

CERA diuersis permixta coloribus, prout res depingenda expostulabat, pingere solitos esse veteres, inter cæteros [a] Seneca lucidissimè adtestatur his verbis: " Pictor colores, quos ad reddendum similitudinem, multos va" riosque ante se posuit, celerrimè denotat, & inter ceram opusque facili vul- C tu ac manu commeat. Et diù ante illum M. [b] Varro: Nam vt Pausias, & " cæteri pictores eiusdem generis loculatas magnas habent arculas, vbi di" scolores sunt ceræ. Vt perquam apposito epitheto [c] Statius Papinianus ceram Apelleam vocauerit, dum canit:

Viere perpetuùm populi, magnique Senatus
Munere, Apelleæ cuperent te scribere ceræ.

Ceras coloribus pingi solitas fuisse ad eas picturas, quę inuruntur, author est [d] Plinius, dum " ait, Ex omnibus coloribus cretulam amare, vdoque illini recusant, purpurissum, Indicum, cæ" ruleum, melinum, auripigmentum, Appianum, cerussa. Cerę tinguntur ijsdem his coloribus " ad eas picturas, quæ inuruntur, alieno parietibus genere, sed classibus familiari, iam verò & " onerarijs nauibus: quoniam & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Dalechampius hoc addidit Scholiolum. Eucausticè pingēdi ratio fit aut ceris, aut coloribus, aut metallis igne liquescentibus ceris, vt in nauium pictura cùm scalptæ varijs figuris, cera diuersis etiam coloribus picta oblinebantur, &c. Verùm etsi Plinius id picturæ genus parietibus alienum fuisse inquit, attamen [e] Vitruuius scribens de ornamentis columnarum, harum D tabellas cera cærulea depictas fuisse tradit, inquiens: tum proiecturas tignorum quantum eminebant, ad lineam & perpendiculum parietum persecuerunt, quę species cùm inuenusta " ijs visa esset, tabellas ita formatas, vti nunc fiunt triglyphi, contra tignorum præcisiones in " fronte fixerunt, & eas cera cęrulea depinxerunt, vt pręcisiones tignorum tectæ non offende" rent visum. Cera depictarum nauium meminit [f] Valerius Flaccus:

Puppis & vt tenues subiere latentia ceræ.
Lumina picturæ varios superaddit honores.

Sed hic obiter locus [g] Senecæ occurrit castigandus: Cui triremes, & ceratas non mitterem, lusorias, & cubicularias, & alia ludibria regum in mari lasciuientium mittam? Legunt, qui locum restituunt æratis, non ceratis. Idem [h] Plinius ceram alibi ait varios in colores pigmentis trahi, ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium vsus: vt mirum videri non debet, si [i] Iulius Pollux, & [k] Martianus Iurisconsultus, vbi agit de fundo instructo, ceram in pectoris instrumento ponant. Hermolaus meminit ceram, quæ sic in colores

[a] Li. 3. Epist. 122.
[b] Lib. 3. de re rust. c. 17
[c] Li. 1 Sylu.
[d] Li. 35. c. 7.
Eucaustice pingēdi ratio.
[e] Lib. 4. c. 2.
[f] Lib. 1. Argonaut.
[g] Lib. 7. de benef.
[h] Li. 21. c. 13
[i] Li. 7. c. 28.
[k] Lib. 35. Pandect.

Digitized by Google

Cera tracta quæ. [l] Lib. 35. cap 11. — colores pigmentis trahitur, tractam vocari. Ceris verò pingere, ac picturam inurere, quis primus excogitauerit, non constat teste eodem [l] Plinio. Quidam inquit, Aristidis inuentum putant, postea consummatum à Praxitele. Ait etiam duo fuisse antiquitus genera, cera & in ebore cestro, id est viriculo, donec classes pingi cœpere, tum accessisse tertium, resolutis igni ceris, penicillo vtendi. Id genus picturę Callixenus Rhodius apud [m] Atheneum κηρογραφίαν vocat, alij (vt dixi) eucausticen dicunt. Sunt enim, & sua pictoribus cauteria, quorum pręter cæteros meminit pręcitato loco Martianus, vbi & conchas appellat vascula siue testas, in quibus pictores suos colores reponunt, quòd marinis conchis ad eam rem pictores vti ferè soleant. E

[m] Lib. 5. κηρογραφία

VSVS AD FVCANDVM.

Fucus muliebris picturę genus est. [a] Epist. 39. Cereæ mulieres. Colores ad fucandum apti.

FVCVS ille muliebris, quo, vt pulchræ videantur, fœminæ vtuntur, picturæ quodammodo genus est; quamobrem alio nomine pigmentum, & ornatus peregrinus nominatur. Eiusmodi fucatæ mulieres [a] Philostrato κηρίναι dicuntur γυναῖκες, hoc est cereæ mulierculæ, quæ scilicet ceris in fucando corpore vtuntur, dicitq; τὸ φυκίον καὶ τὸν κηρὸν, & alia huiusmodi Laidis & Thaidis esse pharmaca. Cera autem fucus est, & pictura, propterea quòd ceris, vt dictum est, pingere antiqui solebant. Cùm verò duobus potissimùm sese mulieres coloribus fucare soleant, albo & purpureo, illo ad candidum reddendum vultum, & totum corpus, quod cera præstabat, vt ex Plauto subinde, & Ouidio patebit, hoc ad rubore buccas inficiendas. Eiusmodi purpurissum Plautus, Latinè rubricam dixit: nam cùm dixisset: *Istas buccas tam bellè purpurissatas habes:* non multò post subiecit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi*. Idem innuit [b] Ouidius dum canit: F

[b] Lib. 3. de Arte.

Scitis & inducta candorem quærere cera,
Sanguine quæ vero non rubet, arte rubet.

Vbi Merula pro cera exponit cerussa, qua potissimùm nunc mulieres vtuntur.

VSVS IN IMAGINIBVS.

[a] In Pãdect. [b] L. 1. Elect. cap. 19. [c] Lib. 5. cap. 13. [d] Lib. 35. cap. 2. [e] Lib. 1. Amorum.

ELEGANTER quædam & doctè [a] Budæus, [b] Lipsius elegantiùs plura, & doctiùs de cereis veterum imaginibus, earum vsu, ac dignitate conscripsere. Quæ omnia cùm ad cerę historiam pertineant, nobis repetenda sunt, & si quid de iisdem obseruauerimus, ab illis intactum, id addendum est. Meminit earundem [c] Alexander ab Alexandro vbi agit, qui cultus domorum quondam fuerit, & quare maiorum imagines in postibus, & arma in atrijs, & vestibulis haberent. Docet id inter alios [d] Plinius his verbis: Expressi cera vultus „ singulis disponebantur armarijs, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera &c. „ [e] Ouidius: G

Nec te decipiant veteris plena atria ceræ
Tolle tuos tecum pauper amator auos.

Lipsius legit, cincta atria ceræ, aitq; in Ouidij verbis esse priscam labem, nam legebatur quinquatria; in meo exemplari legitur plena atria, vt citaui. Sed optimè idem Lipsius in eodem [f] Poëta, vbi vulgaris lectio habet:

[f] Li. 6. Fast.

Vidimus ornatos ærata per atria, picta
Veste triumphales occubuisse senes. H

legendum censet, cerata per atria: quoniam æris in atrijs nulla mentio, at cerarum frequens: [g] Iuuenalis:

[g] Satyr. 8.

Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ
Atria. Nobilitas sola est, atq; vnica virtus.

[h] Lib. 3.

Corrippus de [h] Iustino patris funera celebrante:

Vasa aurea mille
Mille columnarum species, argentea mille
Quæ superimpositis implebant atria ceris.

Ausonius:

Hos ille Serum veste contexi iubet,
Hos calat argento graui.

Ceris

Digitized by Google

A *Ceris inurens ianuarum limina,*
Et atriorum pegmata.

[i] Eusebius vt Portesius vertit, sic scribit: Columnis illa quidem nullas æui timentibus iniurias æstimata; videlicet natura hominum sortis fragilis & caducæ, commenta solatium imaginibus edendis, maiorum memoriam colere se putauit honore permansuro, partim adumbratione picturæ cera delibutæ, partim à materia sculptum & dolatum experte motus simulacrum machinata. Sanazarius de ruinis Cumarum, vrbis vetustissimæ:

[i] Lib. 1. de vita Cōstāt.

Plenaq; tot passim generosis atria ceris
Ipsa sua tandem subruta mole iacent.

Lipsius ait has imagines non aliud fuisse, quàm expressam corporis effigiem humerorum tenus, è cera. Dico, inquit, humerorum tenus; non enim corporis totius erant, sed capitis atq; vultus. Plinius. Expressi cera vultus singulis disponebantur armarijs. ait disertè, vultus. Cicero in Bruto, cui ab hac obseruatione lux: Ex quo tanquam ex ore imago, exprimatur. Addidi item è cera. Idq; adeo verum, vt vulgò eas nobilium imagines poëtæ appellent ceras. Sic ille. Habebant autem hasce imagines per atria sua positas, cùm potissimùm vt generis sui nobilitatem, & qui in eo quid vel domi vel foris præclari gessissent, ostēderent, tum B etiam vt ad alios ad bene fortiterque sese gerendos exhortarentur, quod me in primis docet [k] Valerius Maximus his verbis: Prudentissimoq; viro succurrebat, effigies maiorum cum suis titulis idcircò in prima ædium parte poni solere, vt eorum virtutes posteri non solùm legerent, verùm imitarentur. Erant ergo & tituli eorum, quorum erant imagines: Seneca: [l] Qui imagines in atrijs exponunt, & nomina familiæ suę longo ordine ac multis stemmatum illigata flexuris in prima parte ædium collocant. Qui equidem ritus ad nostrum vsq; æuum perdurauit. Sed non cereas, at lapideas imagines maiorum nostrorum eadem ratione, qua veteres per atria collocamus. Hinc duplex erat apud Romanos nobilitas. Alij enim dicebantur nobiles, alij noui, vt luculenter ostendit Lipsius. Nobiles dicebantur illi soli, quorum maiores magistratum cęperant, quiq; ius habebant imaginis ponendæ. Noui, quorum maiores vitam priuatam vixerant, & quibus imagines nullæ. Censebaturq; nobilitas omnis ex imaginum multitudine: & imagines ex magistratu. Vnde [m] Cicero significare volens se nouum hominem, id est nulla generis nobilitate commendabilem, Consulem tamen factum, ita ad populum inquit. Quemadmodum cùm petebam, nulli me vobis autores generis mei commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Idem in Pisonem, Obrepisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum simile habes nihil præter colorem. Fumosas imagines appellans antiquissimi generis stemma. In eodem sensu [n] Seneca: Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. vt legi omnino debeat apud [o] Iuuenalem:

Cereæ imagines humerorū tenus.
Cereas imagines vbi, & cur haberent.
[k] Lib. 5. c. 8
[l] L. 3. de benefic. c. 28.
Nobilitas duplex.
Nobiles q.
Noui qui.
[m] De lege Agraria. Orat. 2.
C
Imagines fumosæ q.
[n] Epist. 44.
[o] Satyr. 8

Fumosos equitum cum dictatore magistros.

Claudianus ceu Ciceronem & Senecam secutus:

Non ego luxuriam (inquit) *regum moremq́; secutus*
Quæsiui vultum thalamis, vt nuncia forma
Lœua per innumeros iret pictura penates.
Nec varijs dubium thalamis lecturus amorem
Ardua commisi falsa connubia ceræ.

[p] Statius.

[p] L. 2. Sylu.

Quid referam veteres ceraq́; ærisq́; figuras
Si quid Apellæi gaudent animasse colores?
D *Si quid adhuc vacua, tamen admirabile Pisa*
Phidiacæ rasêre manus.

Idem [q] rursus:

[q] Li. 3. Sylu.

Tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus,
Aëraq́, tot scripto niuentes limine ceras
Finxisti? Quid enim ista domus? quid terra, priusquam
Te gauderet, erat?

Penes nobiles itaq; erant imagines. [r] Suetonius. Gens Flauia obscura illa quidem, & sine vllis maiorum imaginibus, sed tamen reip. non penitenda. Plinius iunior [s] subitas imagines appellat, nobilitatem parum antiquam, sed repentè fortunæque beneficio quæsitam. Quò itaque plures habebant imagines, eò habebantur nobiliores [t] Ouidius de Germanico:

[r] In Vespasiano.
[s] L. 8. Ep. 10
[t] Li. 1. Fast.

Perlege compositas generosa per atria ceras
Contigerant nulli nomina tanta viro.

Sic

Conſolat. ad Polyb. Sic [w] Seneca: Vides omnes has imagines, quæ impleuêre Cæſareum atrium: nulla non harum aliquo ſuorum incommodo inſignis eſt. Atq; ita dicebat Martialis. E

Atriaq; immodicis artat imaginibus.

[x] Lib. 1. [x] Liuius de Anco Martio. Ancus Martius nobilis vna imagine Numæ. Habebant enim præter ſuorum auorum imagines, etiam ſuorum patronorum, quos quiſq; colebat: quare L. Vitellius Vitellij pater, Narciſci & Pallantis imagines in atrijs inter lares coluiſſe legitur.

[y] In Galba. [y] Suetonius, Neroni Galba ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum domum: ſed haud dubiè nobiliſſimus, magnaq; & veteri proſapia, vt qui imperator in atrio ſtemma propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaën Minois vxorem referret.

Imagines ex quo magiſtratu. Dixi autem ſuprà imagines è magiſtratu fuiſſe, nimirum ex Lipſio: qui addit, non tamen quouis, ſed curule, Quæſtura, Tribunatus; & qui alij inferiores honores, ius, inquit, imaginis non dabant: dabat inter ordinarios magiſtratus, prima curulis ædilitas: quod ex hiſce

[z] Lib. 5. in Verrem. [z] Ciceronis verbis diſcere ſeſe ait, vbi loquitur de ſe ædile: Ob earum rerum ſolicitudinem atq; labores, fructus illos datos, antiquiorem in Senatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius, imagines (ſcribendum vult Lipſius, ius imaginis) ad memoriam poſteritatemq; prodendam. Clariùs idem Cicero in eo ſenſu, in principio legis F Agrariæ: Eſt hoc in more poſitum, Quirites, inſtitutoq; maiorum, vt ij qui beneficio veſtro imagines familiæ ſuæ conſecuti ſunt, eam primam habeant concionem, qua gratiam beneficij veſtri cum ſuorum laude coniungant. Qui autem ius gentilitatis, & maiorum imagines nullas habebant, ij teſte Budæo terræ filij, & à ſeſe orti, & homines noui nominabantur: quibus locutionibus non ſemel Cicero vſus eſt: Cornelius quidem tuus familiaris ſummo genere natus, terræ filius. Summo autem genere, per ironiam ab eo dictum eſt. Præterea mos erat, quin vt Lipſius loquitur, vſus præcipuus, vt imagines iſtæ maiorum in funeribus ducerentur, ad gentilitatem oſtendendam, id quod [a] Cicero oſtendit, dum ait: Brute, quid ſedes? quid anum illam patri nunciari vis tuo? quid illis omnibus quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis? De anu Iunia agnata Bruti loquens quæ funere efferebatur. Et [b] alias, inquit. Nec verò non eadem ira deorum hanc eius ſatellitibus iniecit amentiam, vt ſine imaginibus, ſine cantu, ſine ludis, ſine exequijs, ſine lamentis, ſine laudationibus, ſine funere oblitus cruore, & luto, ſpoliatus illius ſupremi diei celebritate, quam concedere etiam inimici ſolent, ambureretur etiam abiectus. Quo in loco ceremonias funerum omnes Cicero ſtrictim enumerauit. Huc ſpectat hoc Propertij: G

Terræ filij qui.

[a] Lib. 2. de Orator.

[b] Pro Milone.

Funerum ceremoniæ Romanor.

Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa.

Liuij etiam hoc Epitome 48. de Lepido. Præcepit filijs lecto ſe ſtrato, ſine linteis, ſine purpura, efferrent, imaginum ſpecie non ſumptibus nobilitari maximorum virorum funera ſolere. Ne verò quis has à iam dictis quas dicebamus in atrijs collocatas fuiſſe è cera, diuerſas aliaſq; arbitretur, facient hoc loco optimè lucidiſſima Plinij verba partim antè citata, ſed hîc exactè repetenda, integreq; ponenda. Apud maiores, inquit, in atrijs imagines erant, quæ ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec æra, aut marmora. Expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, ſemperq; defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus. Stemmata verò lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hoſtium ſpolijs, quæ nec emptori refringere liceret, quæ etiam dominis mutatis domus ornamenta erant. Hactenus Plinius. Legimus quoque de Cæſare, cùm Antonius populum Rom. incitaret ad vindictam cædis, veſtemq; ſanguine madentem oſtẽderet coram eo, quendam etiam Cæſaris imaginem extuliſſe è lecto, ac in ea tres, & viginti H plagas, quot ille confoſſus fuerat, expreſſas monſtrauiſſe. [c] Fabius Quintilianus de imagine maiori, quæ in epilogo ad miſericordiam commouendam ſæpius proferebatur, ſcribit: & prolata nouiſſimè, deformitate ipſa (nam ceris cadauer attulerant infuſum) præteritam quoque orationis gratiam perdidit. Quem locum annotans [d] Turnebus, hîc ius ſuum, inquit, tenuit emendatorum licentia, nam cadaueri infuſa legerunt; quòd tamen eodem ſenſu accipi poterit. Verùm ego puto veram eſſe, quàm protuli lectionem, vt ſenis imaginem ceris impreſſam dicat. Quòd enim infuſum ceris eſt, id in cera fuſum intelligitur, & expreſſum. Apuleius interdum non malus author, præſertim cùm laſciuiæ ingenij non indulget, neq; ludum ſibi permittit, Enimuerò quòd luto fictum, vel ære infuſum, vel lapide inſciſum, vel cera inuſtum, vel pigmento illitum. Scribit Alexander ab Alexandro præcitato loco, Romanos ita cereas eas imagines celebraſſe, ac coluiſſe, ac ſi illi, quorum vultus exprimebantur, viuerent. Aitq; eaſdem feſtis diebus, & in ſumma gratulatione, & lætitia, laureis

[c] Lib. 6. c. 2.

[d] Lib. 27. cap. 13.

Vt imagines colorẽtur.

fertis

A fertis & floribus ornare, illorumq; natales dies festa luce celebrare solere. In luctu verò & gemitu familiæ tanquam conscij doloris essent, & tacita mœstitia funestarentur, deformasse, tantoq; honore dignos iudicasse, vt illos cum singulis imaginum titulis, illorum præcipuè quorum dignitas, maximæq; res gestæ fuissent, in exequiali pompa & apparatu funeris, extra ædes producerent, & longa serie velut familiæ decora repræsentarent, illæq; defunctorum exequias, & vna funus comitarentur; ita tradito more, vt domino aut aliquo ex familia vita functo, illius imago tam circa limina, quàm pro foribus locaretur, vt defuncti desiderium representata illa species leniret, posterosq; ad præclara facinora domi forisq; obeunda inuitaret. Verùm cereas etiam imagines in foro positas fuisse, recẽtiorum eorum meminit nemo. Docet id me [e] Plutarchus his verbis. Sciuit populus laudandum esse Lycurgum Lycophronis filium Butadem virtutis, ac iustitiæ causa: eique à populo statuendam ceream imaginem in foro, nisi sicubi lex eam stare vetat &c. Sed vt ad funeris ritum reuertamur, Lipsius, ratio ferendi, inquit, in oblongis perticis erat siue hastis, vt fercula solent triumphorum. Ideò feretra ea dixit [f] Silius:

[e] *In Vitis x. Rhetor. in fine.*

Vt ferrẽtur in funere.

[f] *Lib.* 10.

B *Non coniux, natiuè aderant, non iuncta propinqua*
Sanguine turba virûm; aut celsis de more, feretris
Præcedens prisca exequias decorabat imago.

Dio Cassius affirmare videtur, non ferri solere imagines eorum, qui relati essent in deos; de qua sententia Lipsius ambigit. Illud, inquit, mihi certius, si quis turpi & immani crimine damnatus esset, damnari etiam & frangi imaginem solere, nec in exequijs ferri. Iuuenalis,

Frangenda miseram funestat imagine gentem.

[g] Tacitus, Cotta Messalinus, ne imago Libonis exequias posterorum comitaretur, censuit. Notat etiam Budæus huiusmodi imaginum iura, ac nobilitatis insignia damnatione reorum amitti solere: id quod [h] Cicero docet his verbis: Nam ipse quidem si erit vestro iudicio liberatus, quæ habet ornamenta, quæ solatia reliquæ vitæ, quibus lætari & perfrui possit? Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines, ipse ornatum & vestitum recuperabit. Omnia iudices hæc amissa sunt: omnia generis, nominis, honoris insignia atq; ornamenta, vnius iudicij calamitate occiderunt. Hæc Cicero, ex quibus quoq; didicimus imagines eas clausas seruari solitas, quod indicat ijs verbis: aperientur maiorum imagines.

Imagines quorum frangerentur.

[g] *Lib.* 11.

[h] *In Ora. pro Sylla.*

Imagines claudebantur.

C Cùm nos in atrijs positas fuisse ex tot auctorum monumentis dixerimus. Collocabantur autem, inquit Lipsius, ordine in ligneis thecis, siue vt Plinius appellat, armarijs. Ausonius in versibus, quæ suprà, pegmata maluit dicere. Eæ thecæ diebus festis aut lætioribus tantùm aperiebantur: aliàs, vt videtur, clausæ. [i] Vopiscus, Tantùm illud dico, Senatores omnes ea lætitia esse elatos, vt domibus sui omnes albas hostias cæderent, imagines frequentes aperirent, albati sederent, conuiuia sumptuosiora præberent. Apud [k] Senecam patrem Trarius. Indicit diem festum, aperiri iubet maiorum imagines, cùm maximè tegendæ sunt. Et hoc est, quod [l] Polybius scribit; has imagines publicis sacrificijs proferri, & magnificè ornari. Cui curæ haud dubiè olim præfectus Atriensis. Hæc ille. sed cur tegerentur imagines istæ, non addit. Quid si propter fragilitatem ceræ factum dicamus, & ne externus puluis picturis maximè infestus, damnum inferret; Quamobrem postmodum etiam ex lapidibus & metallis fieri fortè cœperunt. Aerearum meminit [m] Statius

[i] *In Floria.*

[k] *Lib. 7. Contr.* 6.

[l] *Lib.* 6.

Cur tegerentur cereę maiorũ imagines.

[m] *L. 11. Thebaid.*

—— Læto regalia cœtu
Atria complentur: species est cernere auorum
Comminus, & viuis certantia vultibus æra.

D Budæus opinatur posteriora tempora pro ijs cereis imaginibus insignia gentilitia habuisse quæ arma vulgò vocantur: quoniam & hæc quoq; primùm, vt simile est veri, virtutis præmia fuerunt, ac rerum præclarè gestarum decora. Iam verò alius apud eosdem veteres harum imaginum vsus fuit, atq; is quoq; ad nos dimanauit, & nihilo infrequentior est. Quilibet enim natorum suorum parentes, & parentum nati, item qui arcta quadam inuicem deuincti sunt amicitia, cùm peregrè eundum est, aut longum ac difficile aliquod iter faciendum, imagines domi retinet, vt si peregrinantes mori cõtingat, earum aspectus velut quoddam afferat solatium, mortuorumq; felix subeat memoria. Author est [n] Ouidius Laodomiam Protesilai mariti sui, cùm bellum gereret aduersus Troianos ceream imaginem sępiùs fuisse amplexam, sæpiusque cum eadem, ceu cum præsente Protesilao secretos sermones habuisse.

Armorũ siue insigniũ ortus.

Alius imaginũ vsus.

[n] *In Epistol. Herod.*

Laodomia ceream mariti sui habuit imaginem.

Cùm tamen arma geris diuerso miles in orbe
Quæ referat vultus est mihi cera tuos.

Illi

Illi blanditias, illi tibi debita verba
Dicimus, amplexus accipit illa meos.
Crede mihi plus est quàm, quod videatur imago,
Adde sonum ceræ, Protesilaus erit.
Hanc specto teneoq; sinu pro coniuge vero
Et tanquam posset verba referre queror.

E

Sed cùm ille in bello Troiano perijsset, Laodamia auditâ mariti sui morte, eius desiderio in amplexu imaginis cereæ expirauit, vt meminit [n] alibi idem poëta hoc versu:

[n] Lib. 2. de remed. amo.

Si potes & ceras remoue, quod imagine muta
Carperis, hoc perijt Laodamia modo.

[o] Lib. 7. Epig.

[o] Martialis de amico amici imaginem habente dicebat:

Maximus ille tuus Ouidi Cæsonius hic est
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.

[p] Lib. 11.

Apud procos amasiarum suarum imagines fuisse idem me docere videtur [p] Martialis: Lydiam suam, cum qua concubuerat, fore formosiorem inquiens, si vt imago sua cerea, quam habebat domi, in coitu silere posset. F

Non est mentitus, qui te mihi dixit habere
Formosam carnem Lydia; non faciem.
Est ita si taceas, etsi tam muta recumbas
Quam silet in cera vultus & in tabula.

Atq; iste ritus nobis familiaris. Vidi in hac vrbe, quàm plurimarum matronarum imagines felicissimè in cera expressas, ligneisq; thecis clausas, sed & diuorum diuarumq; in thecis vitreis. Veteres quoque in hac arte excelluisse, discimus ex hoc Agathiæ apud Suidam: *Vah audacissime, cera istud effecit:* loquitur autem de imagine cerea solertissimè expressa: item ex hoc Ausonij epigrammate in imaginem Medeæ:

Quin ne picta quidem sis barbara: namq; tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.

Deorum ceræ imagines.

Magi quoq; varijs modis deorum imagines effomabant, imagines, inquam, stellarum vires habentes. Erat & alter fabricandi imagines modus. Nam vbi odium illaturi erant, cereas ac plumbeas imagines duplices confabricabant sese diuexantes, ac quodammodò inter se digladiantes: fronti earum apponentes, quæ non subpingere collibuit, quòd putem pijs hominibus abigenda explodendaq;. Vbi verò amoris conciliandi causa agendum erat, imagines sese amplectentes conformabant, apponentes quædam fronti earum, quæ prætereunda censui, quod certè persuasum habeam esse vaframenta quædam, & vt veriùs paulò dicam, deliramenta anilia. quibus itaq; omissis, duo etiamnum dicenda supersunt, quis cerearum harum imaginum fuerit inuentor primus, & cur ex cera factæ. [q] Plinius agens de plastices primis inuentoribus, inuentum hoc tribuit Lysistrato Sicyonio Lysippi fratri, & simul docet id artificium. Hominis, inquit, imaginem gypso è facie ipsa primus omnium expressit, ceraq; in eam formam gypsi infusa (imaginem ceream, quam gypsea forma reddidisset, absoluere diligentiùs, ac emendatiùs: quidam legunt, ceramq; in eam formam gypsi infusam emendare) emendare instituit Lysistratus Sicyonius frater Lysippi, de quo diximus &c. Iam verò cera, quia ductu facilis est, facileq; impressionem quamlibet admittit, & quod impressum est, tenacitate sua, quàm solidissimè vbi vis retinet, vbi vis, quàm facillimè deles propter mollitiem: dura enim est, si placet, sin minus, mollis, in summa omnes qualitates, quæ ad faciendas imagines ex vsu esse possunt, induere potest. Atq; ita [r] Statius Abscantij, & Priscillæ descripturus pietatem ait: G H

[q] Lib. 35. cap. 12.

Imagines cereas quis primus inuenerit.

Cur imagines fierent ex cera.

[r] Lib. 5. à princ.

Si manus aut faciles docilis mihi fingere ceras
Aut ebur, impressis aurum ve animare figuris
Hinc Priscilla tuo solatia grata marito
Conciperem. namq; egregia pietate meretur
Vel vt Apellæo vultus signata colore
Phidiaca vel nata manu, reddare dolenti.

[s] Lib. 3. Syl.

Et [s] alibi rursus:

—— Ego ritè minor, semperq; secundus
Assidue libabo dapes, & pocula sacris
Manibus, effigiesq; colam, te lucida saxa
Te similem docta referet mihi linea cera
Nunc ebur & fuluum vultus imitabitur aurum.

Eleganter

Digitized by Google

A Eleganter [t] Cicero: Vt enim si omnis cera commutabilis esset, nihil esset cereum, quod commutari non posset. Idem innuit [u] Dantes: [t] *Lib. 3. de nat. deor.* [u] *In Purg. Cant. 18.*

Però che forse appar la sua matera
Sempr'esser buona: ma non ciascun segno
E' buono, ancor che buona sia la cera.

„ Lucidissimè [x] Plutarchus: Ac ceram, inquit, quidem mitto, aurum, argentum, æs, & quæ „ alia fingi possunt, excipientia vnam formam impressæ similitudinis: aliud autem aliam differentiam imitando apponit. [y] Ouidius: [x] *Lib. de Pyth. Orac.* [y] *Lib. 10. Metam.*

—— & Hymettia Sole
Cera remollescit, tractataq; pollice multas
Flectitur in facies. Et [z] rursus: [z] *Lib. 15.*
Vtq; nouis facilis signatur cera figuris
Nec manet vt fuerat, nec formam seruat eandem
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.

B Rectè itaque Horatius hominem ad vitia apprimè pronum cereum in vitia dixit. Iacobus Dalechampius scribit imagines, de quibus hactenus diximus, nunc ex cera, & mastice fieri. Sunt qui (referente Mizaldo ex secretis cuiusdam ingeniosissimi vitrarij,) sanguinis hirci, & cineris æquas portiones mittant in acetum, deinde chymico organo destillent, & in exempta aqua vitrum macerent, plicabile, cereum ac ductile reddant. Aiuntq; indurari, & priori naturæ restitui si in frigidam mittatur, vel ea lauetur. Quod pro corollario addere volui, vt si lubet, ex eiusmodi vitro imagines quis conficiat. Forent enim meo iudicio omnium pulcherrimæ. Atq; hæc de cereis imaginibus dicta sufficiant. *Cereus in vitium.*

VSVS IN STATVIS.

C CEREAS olim etiam fuisse statuas doceor ex subsequenti Iuliani Epigrammate, perperam inscripto εἰς Ἴκαρον χαλκοῦν pro κηρινὸν, ἐν λουτρῷ ἑστάμενον. nam titulus iste ad secundo loco à Iuliano positum epigramma pertinet, quod quia de ærea agit statua, hîc non ponam. *Epigrãma Iuliani correctum.*

Ἴκαρε, κηρὸς μὲν ἀπώλεσε· νῦν δὲ σε κηρῷ
Ἤγαγεν εἰς μορφὴν αὖθις ὁ χαλκοτύπος.
Ἀλλ' ἄγε μὴ πτερὰ πάλλε κατ' ἠέρα, μὴ τὸ λοετρὸν
Ἠέροθεν πίπτων, Ἰκάριον τελέσῃς.

hoc est, vt ex tempore lusi:

Cera fuit, quæ te malè perdidit Icare: cerâ.
Ora dedit nobis nunc tua χαλκοτύπος.
Noli igitur cælo pennas committere: lapsus
Ne tuus Icario nomina det pelago.

VSVS IN LVDICRIS.

D FERTVR Heliogabalus Imperatorum omnium effœminatissimus, ac perditissimus, pro nimia luxus affluentia in secundis mensis nouo genere edulij saginasse: nam cereas dapes, aut lignea edulia, vel eburnea, sæpè fictilia, aut marmorea exhibuit, cùm per singulos missus biberent, velut vescerentur & manus abluerent. Author est Lampridius. Eodem artificio etiamnum nonnulli imitantur cera fructus omnes, & tam exactè quandoque exprimunt, vt mater rerum natura eos protulisse videatur. Solemus autem nos quoq; eos in mensa exhibere brumali potissimum tempore, cùm fructus desunt. *Heliogabali luxus.*

Digitized by Google

E

VSVS AD LVCEM PRÆBENDAM.

Cereorum viridium laus.

a In Curcul.

SALVBERRIMAM lucem præbent cereæ candelæ, maximè ſi virides fuerint, qualibus proceres in Germania vtuntur, ne lux viſum offendat. Hermolaus apud ſuos, nempe Venetos candidam tantum ceram cremari ſcribit, candidis verò etiam Bononia, ac fortè tota Italia vtitur. Vtebantur autem olim ijs teſte Feſto, vt nunc, ditiores tantùm. Vnde apud[a] Plautum intemperantis pueri ſumptus caſtigantem legimus:

Tute tibi puer es lautus, luces cereum.

b In diſticis.

Præferebatur tamen lucerna.[b] Martialis:

Hic tibi nocturnos præſtabit cereus ignes
Subducta eſt puero namq; lucerna tuo.

Prima fax.

Hinc primam facem veteres noctis principium vocitabant, quòd tum primùm vti face incipiamus. Gellius: Sed cùm iam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, diſceſſimus. Primus omnium, inquit Hermolaus Cornelius è Senatu domum rediens funali candido vſus fertur tanta verecundia, vt non priùs accendi pateretur, quàm tota curia, & foro diſceſſiſſet, quia cæteri, aut laterna, aut triuiali cera deducerentur. Exemplum eius deinde ſecuti omnes, maieſtatiq; hoc illius ordinis ampliſſimi non luxuriæ datum. Itaq; Senatu miſſo poſt occaſum ſolis, tam longus eſt ordo luminum, vt planè diem reddant. Feſtiuè admodum Martialis[c] Cottam furem ſcribit velle cereos geſtare, vt aliquid furaretur: F

Cornelij verecudia.

c Lib. 10.

Omnes perſequeris prætorum Cotta locellos
Accipis & ceras; officioſus homo es.

hoc eſt, dum prætores ſenatu miſſo domum deducere lucente cereo te velle fingis, eorum interim, beneficio lucis, inſidiaris loculis. Iam verò, & faces nouis nuptis præferri ſolitas eſſe, notiſſimum eſt. Hinc faces nuptiales apud M.[d] Tullium, & apud Virgilium legimus:

Faces nouis nuptis præferebãtur.

d In Orat. pro Cluent.

Si non pertæſum thalami tedæq; fuiſſet.

Item aliàs:

Mopſe nouas incide faces. G

Faces cur in nuptijs præire ſoleant.

Aquæ vſus in nuptijs.

Ad quem locum notat Seruius: quæ ſolent præire nubentes puellas. Sanè Varro dicit, in nuptijs ideo faces præire, quòd antea non niſi per noctem nuptæ ducebantur à ſponſis. Alij inde ortum eſſe hunc ritum putant, quod Ceres in quærenda Proſerpina face vſa eſſet, vel vt alij, vt noua nupta ignem, & aquam, quæ duo ſunt in vita maximè neceſſaria, cum viro communicare videretur. Etenim aqua quoque aſpergi ſolebat, vt caſta puraq; ad ſponſum duceretur. Plautus:

Primum omnium huic lucebis noua nupta facem.

Quot cerei nuptis præferrentur.

e In Quæſt. Rom. 2.

Impar numerus non diuiditur.

Lumẽ procreationis ſignum.

f Li. de ſubt.

g Exer. 154

Sed quanquam in ſingulari facem hîc dicat Comicus, conſtat tamen quinq; nec plures, nec etiam pauciores prælatas fuiſſe. Super quo myſterio, ne quid præterire videamur, quòd antiquitatis ſtudioſos iuuare poſſit, [e] Plutarchi quæſtionem adijciemus. Cur, inquit, in nu- ,,
ptijs quinq; faces (cereos ipſi vocant) non plures his, aut pauciores accendunt? An quia, vt ,,
Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his autem ſponſi accendunt ignem? ,,
An quòd cùm vtantur compluribus aliàs etiam numeris, tum alioqui præſtantior, atque ,,
perfectior impar creditus eſt, tum ad nuptias quadrare viſus? Par enim diuidi ſe patitur, ,,
parteſq; eius equis inter ſe viribus contendunt. Impar autem omnino diſſindi ſe non fert, H
ſed diuiſus ſemper aliquid relinquit. Inter impares porro omnium maximè congruit nu- ,,
merus quinarius. nam ternarius primus eſt de imparibus, binarius primus de paribus: ex ,,
his tanquam mare, & fæmina miſcetur quinarius. Aut potiùs, quoniam lumen procreatio- ,,
nis ſignum eſt, mulieres autem ad quinq; plerumq; pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium contrahentes quinq; deorum ope indigere putant, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina eſt) quam parturientes inuocant. Hæc Plutarchus. Sultanus olim Ægypti tyrannus referente [f] Cardano, ſolebat cereis immiſcere ambram, voluptati, atque ſimul valetudini conſulens. Lethali veneno infici poſſe nuper teſte [g] Scaligero compertum eſt. In Bongo ligneis quod mirum eſt, cereis vtuntur, qui maximam lucem præbent, qui fortè ex tedifera arbore fuerint.

VSVS

Digitized by Google

A VSVS AD CONDIENDA CADAVERA.

ASSYRIOS antè diximus corpora sua melle, & cera condire solere, vt ita diutius incorrupta seruarentur. Diximus item ex [a] Plutarcho Agesilaum regem Spartanum, in portu Menelai mortuum mellis penuria, cerâ conditum Spartam reuectum esse. Persæ referente [b] Alexandro ab Alexandro defunctos cera circumlitos, vt maximè diuturni essent, domi condebant. Idem legimus apud Ciceronem, quanquam [c] Herodotus aliam illius rationem reddat his verbis: Magi Persarum cadauera non priùs humant, quàm aut ab alite, aut » à cane tacta fuerint. postea cera condiunt & terra obruunt, non cremant: quoniam nefas esse » aiunt igne, quem pro Deo colunt, cadauer attingere. »

[a] *In Agesilao.* [b] *Lib. 3. c. 2.* [c] *Lib. 1.* Persæ cur cadauera non crement.

VSVS AD CONGLVTINATIONEM.

B

APPRIME apposito epiteto [a] Poëta ceram tenacem vocauit. Quam tenacitatem præcipuè innuit fabula Dedali, & Icari, qui conglutinatis cera ad humeros alis per longa æquoris spatia volasse feruntur. Quin glutinis vsum præstitisse ceram constat. Hac enim pastorales fistulas coniungebant olim, [b] Calphurnius:

Iam puerum calamos, & odora vincula cera
Iungere nunc cohibes, lenibus quem sæpe cicutis
Ludere conantem vetuisti fronte paterna

[a] *Georg. 4.* Ceræ vsus pro glutine. [b] *Eglog. 4.*

Claudianus de Hymenæo

——Platano namque ille sub alta
Fusas inæquales cera texebat auenas.

[c] Virgilius: [c] *Eglog. 3.*

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit.

C Facetè Martialis de fistula:

Quid me compactum ceris & arundine rides?
Quæ primùm extructa est, fistula talis erat.

A [d] Plutarcho citantur hi iambi: [d] *Lib. de cohibenda ira.*

Vt pastoralis cerá iuncta fistula
Quando soporiferos sonitu ciet modos.

Hinc est quod [e] Theocritus fistulã vocet πνεῦμα κηροδὲς. [e] *In Epigra.*

Ἀρξῶμαι τι κρέκειν· ὁ δ' βωκόλος ἅμμιγα θέλξῃ
Δάφνις, κηροδέτῳ πνεύματι μελπόμενος.
Incipiam aliquid sonare. Bubulcus autem simul oblectabit,
Daphnis, cera compacto spiritu modulans.

[f] Athenæus ex Euphorione tradit τὸν πολυκάλαμον σύριγγα inuenisse Silenum; Marsiam verò τὸν κηρόδετον, id est cera coniunctum. At Virgilio teste [f] *Lib. 14.*

Pan primùm calamos cera coniungere plures
Instituit. Quem secutus [g] Sanazarius de Luna, & Pane canebat: [g] *Li. 2. Epi.*

D

Effudit longas Tegeæ in rupe querelas
Pan captus formâ candida luna tuâ.
Cumq; leuis calamos cera coniungeret, addit
Prædata es sensus tu quoq; canna meos.

Et [h] rursus de eodem Pane & Satyris: [h] *In Salicib.*

Dumq; leues aptat calamos, dum sibila pressis
Explorant digitis, tenuiq; foramina cera
Obducunt, vario modulantes carmina cantu.

Dilucidè quoque Bembus.

Pastorum pecorisq; Deus cui garrula cera
Prima dedit varios fistula iuncta modos.

Pocula quoq; cerâ conglutinata fuisse à veteribus, docemur à [i] Theocrito, apud quem Æpolus pastor poculum sese daturum ait dulci cera collutum. [i] *Idill. 1.*

Καὶ βαθὺ κισσύβιον κεκλυσμένον ἁδέϊ κηρῷ. E

[k] *Li. 8. Metam.*

Pocula autem lignea, vt diſertiſſimè teſtatur [k] Ouidius:

—— Fabricataq́; fago
Pocula, quæ caua ſunt flauentibus illita ceris.

Dolia cerabantur. [l] *Lib. 12. cap. 50.*

Dolia præterea cerari (vtitur hoc verbo [l] Columella, vt patebit) ſolita author eſt, quem nominaui, Columella, oleum quemadmodum fiat, docens: Dolia, inquit, & ſeriæ, in quibus oleum reponitur, non tantùm eo tempore curanda ſunt, cùm fructus neceſſitas cogit, ſed vbi fuerint à mercatore vacuata, confeſtim villica debet adhibere curam, vt ſi quæ fæces, aut amurcæ in fundis vaſorum ſubſederint, ſtatim emundentur, & non calidiſſima lixiuia, ne vaſa ceram remittant, ſed ſemel atq; iterum eluentur &c. Et paucis interpoſitis: Poſtea cùm res exigit, pura eluunt aqua, nonnulli priùs amurca, deinde aqua vaſa perluunt, & aſſiccant, tum conſiderant nunquid ceram nouam dolia deſiderent. Nam ferè ſexta oliuitate cerari oportere antiqui dixerunt, quòd fieri poſſe non intelligo. Nam quemadmodum noua vaſa ſi calefiant, liquidam ceram facilè recipiant, ſic vetera non crediderim propter olei ſuccum, ceraturam pati. Quam tamen & ipſam ceraturam noſtrorum temporum agricolæ repudiarunt, exiſtimaueruntq; ſatius eſſe noua dolia liquida gummi perluere, ſiccataq; F ſuffumigare alba cera ne pallorem capiant. Hæc ille.

Vaſa cera obturant.

Quod verò etiam vaſa cùm magna, tùm exigua, ſiue ampullæ cerâ obturentur, tam vulgò notum eſt, quàm quod notiſſimum. Fit tamen & hoc, propter eius tenacitatem, qua licet naturaliter illud præſtet, inuenit tamen humanum ingenium, quæ in hoc præualeant, vocantque eas effectu ceras obturatorias,

Cera obturatoria. [m] *Lib. 2. Alchy. tract. p. cap. 39.*

quarũ ceu præſtantiores aliquot deſcriptiones ex [m] Andrea Libauio adijciam, ne quid vnquam, quantùm per me licebit, in hoc opere deſideretur. Itaq; Cera, colophonia, reſina miſceantur: vel, vernix liquidus, & pix. Vel Cera noua, colophonia, maſtix, thus: colliquantur, & immiſcetur farina laterum. Vel, ſulphur, pix, ceruſſa. Vel, cera, & lacca. vel, Propolis, mel, ceruſſa, reſina; vel, pix per ſtramenta fuſa, cera per ſtramen fuſa dupla, commiſceantur. Vel, ceræ, reſinæ, ana vncias ſeptem, terebinthi vncias duas, drachmas duas, ſolue & miſce ad ignem. Hæc inſeruit inſerendis ſurculis, tegendisq;. quin etiam ad nauium rimas

Naues cera & pice obturabãtur. [n] *Lib. 3. de bell. ciuil.*

obturandas erit vtiliſſima, ad quas, & pice, & cera vtebantur veteres, vt patet ex hiſce verſibus [n] Lucani de nauium incendio ſcribentis:

Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quàm pelago diuerſa lues: nam pinguibus ignis G
Affixus tædis, & tecta ſulphure viuax
Spargitur, at faciles prabère alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquidâ rapuere incendia cerâ.

An ſola etiam cera naues cerarentur. [o] *Lib. 11. Metam.* [p] *Lib. 2. Amor.*

Sed cùm picem ſeparatim à cera ibi nominet poëta, quæſtio oritur, nunquid etiam ſola cera, hoc eſt, ſine picis admixtione, naues cerare veteres ſoleant. Nam hoc multi inficiantur, qui ceratas naues interpretantur, ceræ & picis mixtura ſimul oblitas, & apud [o] Naſonem

—— Spoliataq́; tegmine ceræ
Rima patet, exponunt picis cum cera permixtæ. Ceratas autem puppes dixit idem [p] Naſo:

Nec ſatis vna tenet ceratas anchora puppes.

[q] *In Quæſt. natur.* Aqua ſalſa cereis vaſis hauſta dulciſcit. [r] *Lib. 16. cap. 12.* Zopiſſa q. d. [s] *Lib. 24. cap. 7.*

Quàm ſanè expoſitionem probo, vel ea ſaltem ratione, quoniam ceram per ſe aquæ, quo minus per rimas tranſudet, impedire non putem, quod vt magis mihi perſuadeam, facit diſputatio [q] Plutarchi de ſapore ſalſo, vbi aſſerit eſſe multos, qui aquam marinam cereis vaſis haurientes, excipiunt dulcem, & potabilem, percolato videlicet, quod ſalſum erat, & terreſtre. Iam verò ceram pici permiſceri ſolere, inter cæteros teſtis eſt [r] Plinius, apud quem H ſic ſcriptum reperio. Non omittendum, apud eoſdem zopiſſam vocari deraſam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente vita, multò efficaciorem ad omnia, quibus pices reſinæque proſunt, videlicet adiecto ſalis callo. Et id rurſus repetit [s] pòſt inquiens: Zopiſſam eradi nauibus diximus, cera marino ſale macerata. Dalechampius hoc addidit ſcholium. Zopiſſa ſiue apochyma non tantùm cera eſt nauibus deraſa, ſed cera cum reſina mixta, qua naues oblinuntur, tum vt facilior, & magis lubricus, per vndas earum ſit curſus, tùm vt eo velut tectorio nauium tabulæ, maris, edaci ſalſugine minus corrumpatur. Hæc ille.

[t] *In Dial. mort.* Cera ſola pluuiã diu non arcet.

Græci quoque κηρὸν ſimpliciter in hoc ſignificato pro cera pici permixta ſumunt, atque ita Mercurius apud [t] Lucianum Charonti ait, *καὶ κηρὸν, ὡς ἐπιβλάσαι τοῦ σκαφιδίου τὰ ἀνεῳγότα*, hoc eſt, & ceram ad oblinendas nauigij rimas tibi emi. Proinde etiam qui pannos lineos cera illinunt, ne aqua, vel pluuia, quæ ijs includuntur, perfundantur, ſimplicem ceram non accipiunt: quanquam

non

Digitized by Google

A non me lateat ceræ quandam inesse vnctuositatem, qua humida fuget, & per pannorum poros penetrare non patiatur, sed ea tanta non est, vt diu perduret, quemadmodum facit, si resinæ, & terebintho permisceatur. Denique qui surculos alijs inserunt arboribus, eadem, vel consimili mixtura vtuntur, quamquam de eiusmodi insitione agens [e] Pontanus simpliciter ceram nominet, cuius versus, quòd breuiter hanc artem complectantur, adijciam:

Insitionis modus. [e] Li. de hort. Hesp.

Hinc species mistis crescit variata figuris
Ergo nunc ramos libro demitte sub vdo
Artifici dextra, fixo tunc inijce ligno,
Atq; altè impacto cuneo insere, alteriusq;
Cortice coniunge, & cera mox illinc adacta
Vlmeaq; obseptis constringe, & vincula plagis
Arceto & pluuiam coniecti cespitis herba.

VSVS IN MEDICINA.

B

„ CERA, inquit, [a] Galenus, quodammodo medium tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet verò quiddam etiam crassarum partium, atque emplasticum: quamobrem non modò exiccare, sed & per accidens humectare fortassis videri poterit, perspirationes videlicet prohibens. Quamobrem aliorum medicamentorum, tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit, debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumptorum, sed foris impositorum. Habet enim paulum quiddam digerentis calidæq; potentiæ, quæ plurima melli inerat. Sic Galenus, cui velut calculum addens [b] Ægineta scribit, ceram cùm temperata sit, reliquorum medicamentorum materiam effici, ipsam verò per se ex ijs esse, quæ leuiter abstergunt: nam & discutientem, & calidam vim exiguam obtinere. Cæterùm quanquam Galenus intùs dari inficietur, non desunt tamen, qui pillulas ex cera conficiant, & [c] Dioscorides cum iure sorboli pręcipit in vlceribus intestinorum. Cera omnis, inquit, mollit, calfacit, modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis, ac milij magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari. Quę etiam [d] Plinius exactè repetit his verbis: Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora. (hoc est, vt exponit Dalechampius, in cauis vlceribus carnem gignit.) recens melior. Datur in sorbitione dysentericis, fauiq; ipsi in pulte alicæ priùs tostę. Aduersantur lactis naturę; ac milij magnitudine decem grana cerę hausta, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si ingen tumeat, albam ceram in pube fixisse remedio est. Hactenus Plinius. Non quęlibet autem cera sine delectu est vsurpanda. Galenus nouam & mollem pro medicamento meliorem esse asserit, vultq; si noua non sit & mollis, vt arte paretur. Quam normam obseruari semper nolim. Nam pro actionis, quam exequi desideramus, & temporis ratione, cerę species mutandas esse existimo. Vt si quid solui, aut dilatari, aut emolliri postulet, aut si dolor leniendus est, tunc cera noua, recens & pinguis, vel quę facilè emollescat, eligenda est. Sin autem refrigerari quippiam, siccari, repelli, indurari, astringiq; oporteat recens cera candida addetur. Nam quę diaphona seu pellucida euasit, aquę fortis acrimoniam seruat. Noua autem frequenti lotione ob pinguem illam, & aëream essentię suę portionem, indiget, vel irrigata aqua frigida, & aceto, quod nunc inter dealbandum additur, indurata siccior, & frigidior redditur. Rectè igitur vnguentum resumptorium, & alia resoluentia ex flaua recentiq; cera, quæ facilè mollescat, vel liquescat. [e] Rondoletius ceram albam arte factam, quia durior est, vsurpari ait ad excipiendos pulueres in masticatorijs; verùm in suffumigijs, quando ex lignis, & aridis fiunt, flauam, & pinguiorem. Additque earum dosim esse, quantum sufficit ad excipienda alia medicamenta: Eligi autem molliorem in ceratis, vnguentis, & emplastris, ad consistentiam, & liquidorum inspissationem; & hoc diuersa mensura, pro forma diuersa remediorum, & pro miscendorum materia, scopo, & intentione. In linimentis verò ad olea retinenda sufficere drachmas duas ceræ pro vncia vna olei. In vnguentis eandem proportionem seruari, & insuper drachmam vnam puluerum vnciæ vni olei addi, quia spisset puluerem, & vnguentum crassius reddat. In cerato maiorem addi quantitatem ceræ, potissimum si nihil ad inspissandum addatur. [f] Iacobus Hollerius iubet, vt in ceratis vtamur cera, quam adolescentior Apum populus confecerit; ceram, inquit, virgineam apiarij nominant,

(C and D section letters in left margin.)

[a] Lib. 7. de simpl. Ceræ temperies.
[b] Lib. 5.
Ceram intus dari.
[c] Lib. 2. cap. 76.
[d] Lib. 22. cap. 24.
Cera quæ eligéda ad vsum medicum.
Ceræ nouæ vsus.
[e] Li. de pōd. & mens. capit. 29.
Cerę dosis.
[f] Li. 6. Inst. Chir. cap. 1.

nant, eamq; è nouis fauis separandam: alioqui cera alba vtendum esse, non quidem sponte E
nata, sed factitia, qualis, inquit, olim Thyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet, ideoque præferendam esse iudicat ceram è dulci, ac diluto melle. Quod si verò ea cera ad manum non sit, poterit vel quævis, vt mordicationem acrimoniamúe deponat, lauari (quod monet ipse [g] Galenus docens quomodo candida emplastra componenda sint aduersus vlcera cacoëthe) frigida. Sed vt ad mistionem ceræ cum oleis reuertamur, docet etiam [h] Paulus, qui ceræ modus cum oleo esse debeat. Quòd si vnguina, inquit, quæ Græci à leuanda lassitudine, acopa appellant, conficere constitueris, oleum ceræ quadruplum immittes: at si liquidum ceratum, vt in fracturis præparamus duplicatum: si medicamentum, quod emplastri figuram habeat, efficere cogitauerimus, portionem olei ceræ æqualem miscebimus, si aër ambiens moderatus extiterit. At si cera vetus, aut squalida, aër frigidus fuerit, oleum paulò copiosius, quàm cera erit: quemadmodum etiamsi cera pinguis, aër existat calidus, paulò minor olei portio erit, paulum autem hoc, medij in quamlibet partem excessus duodecima erit portio, etenim vndecim, & tredecim olei vncias ceræ libræ admiscebis. Ceterùm ceræ cùm aliquot sint differentiæ, aliç etiam alijs admiscentur medicamentis. Flaua ob aëriam naturam ex melle, magis emollit, relaxat, dolorem soluit: F
eoq; illa vtimur ad abscessus calefaciendos, emolliendos, concoquendos, & maturandos: Hinc sæpè præscribitur in officinis cera noua. nam frequentiùs liquefacta aëriam naturam amittit, magis terrestris redditur, respondetq; ceræ albæ. Quæ autem talis efficitur, vt indurescat facilius, vt diximus ex Rondoletio, pulueres in masticatorio accipit. Eadem cera noua, & flaua, partibus quæ relaxari desiderant, vt pectori conuenit: fit etiam cum illud dilatare oportet, vt quæ magis resoluat. Alba verò vt refrigerans, renibus inflammatis, vbi materia repellenda est, magis vtilis est: id quòd hodie à factitantibus medicinam negligitur. Cerata autem, quæ vocentur medicamenta, nemo est, qui ignoret, neq; de ijs hic nobis agendum puto. Neq; enim ceræ vsus, vt inquit [i] Plinius, quos mista alijs præstat, enumerare medicina possit, sicuti nec cæterorum, quæ cum alijs prosunt. Ista (vt diximus) ingenijs constant. Non fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa, ac diuina rerum artifex: officinarum hæc imò veriùs auaritiæ figmenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta, atque perfecta gignuntur, &c. De mixtis itaque cum cera nihil dicemus: dicemus tamen interim ceram poëtis nonnunquam pro cerato accipi. [k] Pontanus:

Nam veniet quocunq; voces, sed frigora vita
Neuè aliè inflictum cera contingere vulnus
Sit pudor, vrat ne calor, aut ne frigora lædant.

G

Sunt qui ceram per se adhibitam paronichiæ mederi dicant, sunt item qui ceram, oleum, æruginem, cauum vulnus implere per se non posse velint, admista id posse: [l] Hollerius inter medicamenta vulnera purgantia, cera viridis, inquit, in Ægyptiacis numerari potest: trita inspergitur, vel mollita oleo imponitur. [m] Cælius Aurelianus scribit ceram conuenire digitis emolliendam dare arthriticis, vel manipulos tenendos, quos palestritæ halteras appellant, tum mouendos cereos, vel ligneos, primo cum paruo plumbo interfuso, tum pro modo profectus grauiores. Mirum quod scribit [n] Aristoteles, cornua iuniorum boum tepefacta in cera flecti, ducique facilè, vbi volueris: item boues pedum dolorem non sentire, si eorum cornua cera, aut oleo, aut pice illinantur. Percellebre apud neotericos vsus est olei è cera per chymicam artem extractum. Præstantissimum enim est, ad emolliendas duritias: quia maximè penetrat, emollit, & discutit, nec vulgare medicamentum est ad cicatrices pulchras reddendas, modò post aliquot dies post vulneris consolidationem eo vtaris, ne noua fiat inflammatio. Oleum sic paratur. Ceræ nouæ odoratæ libræ duæ in H
sartagine liquantur: deinde in vas vino Cretico, aut alio generoso repletum effunduntur, sinunturq; dum refrigescant: postea excipiuntur, & manibus fortiter exprimuntur, rursusque liquantur, & super vinum funduntur, vt priùs, isque labor septies repetitur. postremò cera iterum soluitur, & laterum tritorum manipuli tres inijciuntur, commiscenturque diligenter. Omnibus dein refrigeratis, ampullæ vitreæ luto obductæ induntur, & commissuræ probè circumlinuntur, ne quid expiret: tum ignis paruus substruitur, donec phlegma citrinum effluere desinat: mox aliud vas, quòd excipit, applicari, & ignis paulatim augeri debet, vsque dum guttæ primùm turbidæ, deinde citrini coloris, verum ceræ oleum, emanare cœperint: atque hoc peculiari vasi excipere conuenit, ne turbidis permixtum, ipsum quoque fiat turbulentum, & butyri instar congelescat. Hinc igne auctiore vrgendum erit, quoad rursus guttæ turbidæ extillent, quibus visis,

Marginalia:
[g] *Lib. 1. de comp. med. per loca cap 18.*
[h] *Lib. 7.*
Acopa medicaméta.
Ceræ diuersæ diuersis adhibétur.
Cera noua quibus cóueniat.
Cera alba quibus vtilis.
[i] *Lib. 12. cap. 24.*
[k] *Lib. 1. de hort. Hesp.*
[l] *Lib. 6. Inst. Chir. cap. 7.*
[m] *Lib. 4. Chron. c. 1.*
Haltera quid.
[n] *Li. 8. Hist. cap. 7.*
Oleum ceræ ut fiat.

Digitized by Google

A ...nis, vas excipiens statim cum oleo remouebitur, aliudq; quod reliquum recipiat, apponetur. Tria hæc oleorum genera cum aqua, suo singula vitro recondi debent ad vsum. Aliter etiam paratur compendiosius quidem, verum minus nobile: eò quòd in hoc fæces arenę calore attenuatæ simul euehantur. in illo autem per ignis gradus separatæ, primùm aqua citrina, deinde oleum crassum, postea pellucidum, verum ceræ balsamum, tãdem turbidum prouocetur. Habet autem in hunc modum. Ceræ in sartagine liquatæ, permiscetur arenæ à pulueribus repurgatæ quod satis est: vbi refrixerit, ampullæ erectæ imponitur, & igne primùm lento, postea auctiore vrgetur, dum nihil effluat. Præstantissimum est oleum ad dolores præsertim podagricos sedandos, vulnera, vlceraq; curanda. Sanat crepaturas & fissuras labiorum, rimas & corrosiones papillarum in mammillis mulierum, ex libro quodam manuscripto Italico. ℞. olei de cera noua destillati per alembicum vitreum, eo penitus modo, quo thuris oleum destillatur, & hoc oleo rimas inungas labiorum, & papillarum in mammillis, & subito sanantur: & nihil impedit etiam noctu puerum lactare. dolorem enim tollit. Alij eliquatam ceram in aquam communem proijciunt, idq; octies vel decies repetunt, manibus semper agitando, macerandoq;, inde retorta cucurbita, absq; cineribus lento igne eli-

Alius parãdi oleũ ceræ modus

Vsus.

Ad labiorũ rimas.

Alius parãdi modus.

B ciunt oleum, quod cùm primùm exeat butyri modo, quinquies, sexiesúe destillationem repetunt, donec oleum exeat quod non concrescit, nec cogitur, atq; id signum perfecti olei, repetitis destillationibus expectandum esse inquiunt, conferre autem hoc oleum doloribus stomachi, & præcordiorum, tussi, humoribus crassioribus è pectore expurgandis, vulneribus quoq; cruentis & partium neruosarum optimè conducere. Sunt qui, vbi mel ac cera diligenter ex Apibus expressa sunt, Apes siccant & cum cera miscent, oleumq; destillatione eliciunt, podagricis apprimè vtile. Vt tamen oleum ceræ efficacius ad vulnera habeatur, pleriq; eliquatam ceram vino albo generoso, sexies, octiesúe, vt diximus, extinguunt, nam vinum magis extenuat & ad partium separationem conducit. Alij rursus ceram eadem ratione eliquatam in vrinam proijciunt. Alij ceræ adiũgunt, thus, myrrham & aloen æquis portionibus, & oleum eliciunt, ad vlcera & vulnera vtilissimum. Sumunt interdum æquales ceræ & aluminis plumosi partes, destilantq; ex arena. Destillatum ponunt in alia cucurbita, & addito manipulo salis cum tribus libris fontanæ destillant igni lento: separant destillatum. Est & cùm incidunt minutim ceram; funduntq; in aqua & butyro salso, locantes ad calidum fornacem, donec pulmentum euaserit. Addunt salis ammoniaci duas drachmas &

Alius modus.

C farinæ silicis albi cochleare vnum, destillantq; lento igne. Alij ad libram vnam ceræ adijciunt aluminis plumosi quadrantem & destillant. Si adustum est oleum, affunditur calida destillata, circulatur vna per aliquot dies. Inde destillatur per cineres. Adhibent ad pleuritidem, colicam, tumores, vulnera citò sananda, spasmum &c. Sunt qui per retortam destillant. Sed per alembicum efficacius & subtilius euadit.

PROVERBIA.

EADEM *cera*, siue *ἓν κηρίον*, id est, idem fauus, dicebatur olim prouerbiali figura, qui vno ore idem affirmarent, aut qui inter se conspirassent. Dictum à fauorum cellulis inter se connexis: Siue quòd cera tenax, sibiq; hærens: siue quòd olim in ceratis tabellis scribebant: vnde & Horatius *Cera laudatur eadem*: siue quod olim imagines è cera fingebantur, varia quidem forma, nunc deorum, nunc regum, nunc plebeiorum, sed hęc omnia erant cera. Refert Zenodotus non dissimile illi, *Idem puluis*, & *Eadem Farina*. *Imis ceris*

Eadẽ cera.

Idẽ puluis.

Eadem farina.

D *eradere*, prouerbialiter dicitur pro eo, quod est, delere penitus, sic vt nullum omninò memoriæ pristinæ vestigium extet. Sumptum ab his, qui in ceratis scriptitabant tabulis: quibus mos erat, ita nonnunquam versum stylum per summum æquor ceræ ducere, vt qualiacumque tamen priori scripturæ remaneant vestigia. Aliquoties funditus delebant. Conueniet in profundam obliuionem vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel si quid est simile. Vtitur hoc adagio D. Hieronymus in Epistola ad Chrysogonum Monachum in hæc verba:
» Ita nostræ es necessitudinis penitùs oblitus, vt illam Epistolam quam in corde Christianorum scri-
» ptam, Apostolus refert, non parua litura, sed imis (vt aiunt) ceris eraseris.
Cera & ære nobilis dicitur, cuius nomen & scriptis & statuis celebratum est. Romani enim maiorum egregia facta, & literis mandabant, & in foro statuis honorabant. In cereis autem tabellis olim, vt sæpè diximus, scribere solebant, & ex ære statuas formare. *Cerite cera dignos* vocabant olim, notari dignos atq; improbos & nequam homines, nimirum Ceritem ceram, insignem ignominiam appellantes. Horatius:

Imis ceris eradere.

Cera & ęre nobilis.

Cerite cera dignus.

Quid

Digitized by Google

E

Quid deceat, quid non, obliti, Cerite cera
Digni, remigium vitioſum Ithacenſis Vlyſsis.

Acron & Porphyrion huiuſmodi tradũt originem adagij. Romani Ceritibus bello ſubactis eam dixere conditionem, ne ſuffragij ius haberent, ne leges vllas, aut ederent, aut haberent: eamq; ignominiam in adagium abijſſe. Meminit de tabulis Ceritibus,& [a] Aulus Gellius. Primos autem municipes,inquit, ſine ſuffragij iure Cerites eſſe factos accipimus,conceſſumq; illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negocijs tamen, atque oneribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditiſq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ vice verſa, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. [b] Petrus Crinitus Horatij interpretes ineptiſſimè eum locum expoſuiſſe ſcribit, aitq; Flaccum dignos cęrite cera appellare Romanos, quoniam luxu, atq; voluptatibus turpiſſimis tenerentur. Iodocus Badius Aſcenſius cùm priùs eodem ferè ſenſu quo ex Porphyrione & Acrone dictum eſt,eundem locum expoſuiſſet,poſtmodum addit: Cerites, id eſt, Græci, » qui vrbem priùs Agellinam dictam incolebant, viſi ſunt Latinis ſurdaſtri: Cùm enim ſæpè » percunctarentur, quod nam eſſet nomen ciuitatis,illi non intelligentes latinos, reſalutabãt, » dicentes, chærete,hoc eſt, ſaluete, illi dixerunt corrupto nomine, vrbem Ceritem vocari. F Ideo quidam dicunt ceram Ceritem eſſe, quæ ſurdos faciat, ſicut remigium Vlyſſis cera obſtruſas habens aures, ſurdum tunc fuit. Hæc Badius. *Ceris rubris notare*, ſimile eſt illi, *Stellis ſignare*. Translatum ab Ariſtarcho,qui Homeri carmina in corpus redegit,atq; in libros digeſſit, verſus nothos, hoc eſt, adulterinos,& ſubdititios, qui non viderentur inſignes,ac genuini, ἀστερίσκοις, id eſt, ſtellulis illuſtrans. Quin hoc ipſum Ariſtarchi nomen in prouerbium abijt, quod is eum damnandi notulis probandiq; morem excogitârit. M.Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in ariſtocratia ego varie meis orationibus, quarum tu Ari- » ſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, noſti illas ληκύθους, valdè grauiter pertexuit. » Atticum vocat ſuarum orationum Ariſtarchum, id eſt, cenſorem,emendatorem, quòd illi mos fuerit, ſi quæ parum probaſſet in ſcriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem etiam alibi declarat apertius idem [c] Tullius: Quæ mihi florentia viſa ſunt tuo iudicio. » Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. Sed de his ſupra quoque ſcripſimus, & » hic non repetimus. Addam tamen hoc ceu ibi prætermiſſum ex eodem [d] Cicerone: Sed me Hercules veſtra reiq; publicæ cauſa, iudices, nolo in hoc delicto conſilio tantum peccatum » eſſe commiſſum; nolo eos, iudices, quos ego probarim, atq; delegerim, ſic in hac vrbe no- G tatos iſto abſoluto ambulare, vt non cera ſed cœno obliti videantur. [e] Seneca referente Cęlio ad faces,& cæreos viuere dixit, de luxu perditis hominibus, vita quorum in contrarium circumagitur, Lucifugę infames, ac Lychnobij, quibus res ſordida eſt trita, & vulgari vita viuere. Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις, id eſt *Ceram auribus oblenis*. In eos qui recuſant audire, vel æqua vel iniqua. Natum ab Vlyſſis cera qua ſuas, & ſociorum aures obturat apud Home- » rum,aduerſus Sirenarum cantilenas. [f] Lucianus: O beate,neſcis quàm fortiter eos tum igno » rantia, tum error occupauerit, adeo vt eorum aures ne terebra quidem ampliùs aperire » queas. Tanta obturârunt cera, haud aliter, ac ſociorum aures, & Vlyſſes, veritus ne Sire- » num cantus exaudirent. Quanquam ſunt in eis, & pauci quidam,qui quoniam ceram in au- » res non accipiunt, ad veritatem ipſam declinant, &c. Et [g] rurſus de eiſdem Sirenibus lo- » quens: Atq; etiam auribus, inquit, cera obſtructis, per ceram quoq; oppoſitam penetrabit » iucundiſſimæ vocis modulatio; tantam cantando voluptatem audientibus exhibet. Alludit ad hoc quoque Io. Tzetza agens de illarum allegoria.

Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἡδόνας, νικώσας τοὺς ἀνθρώπους
Ὅσοι μὴ φράξωσι κηρῷ τὰ τῶν ἑταίρων ὦτα
Ἤγουν τὰς πέντε κλείσωσιν αἰσθήσεις πρὸς ἐκείνας,
Νοῦν τε μετεωρίσωσιν. id eſt.

H

Alij autem omnes, voluptates, vincentes homines,
Quicunq; non obturant cera amicorum aures
Videlicet quinque clauſerint ſenſus ad ipſas,
Mentemq; ſubleuauerint.

[h] Ariſtoteles quoque tradente Plutarcho, ait Satyro amicos cauſam in iudicio dicturo, aures cera obturaſſe, ne inimicorum irritatus maledictis ob animi feruorem à propoſito deliberetur. Apud [i] Ludouicum Arioſtum Aſtolphus regi aures calida obturat cera, ne cornu ſui ſono, quo fœdas Harpyias debebat fugare, audito, & ipſe cogeretur fugere.

Et prima fà, che'l Re co ſuoi Baroni
Di calda cera l'orecchia ſi ſerra,

Actio,

[a] Lib. 16. cap. 13.
[b] Li. 7. de honeſt. diſcipl. cap. 6.
Ceris rubris notare.
[c] Lib. 16 ad Atticum.
[d] Lib. 5. in Verrem.
[e] Lib. 20. cap. 11.
Ad cæreos viuere.
Ceram auribus oblinis.
[f] In Charon.
[g] In imagin.
[h] Lib. de cohib. ira.
[i] Cant. 33. Stan. 144.

Digitized by Google

A *Acciò, che tutti, come il corno suoni*
Non habbiano à fuggir fuor de la terra.

Κηρῦ εὐπλαστότερος, id est *Cera tractabilior*, de vehementer docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabilique & in quemuis habitum sequaci. Horatius — Cera tractabilior.

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

[k] Persius: — [k] Saty. 5.

Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius:

—— Argilla quiduis imitabitur vda.

Est autem hoc ceræ peculiare, vt manibus contrectata mollescat. Et hinc variæ rerum formæ solent effingi. Quanquam rudis ætas similior est argillæ, quàm ceræ: primo quidem fingi potest, dum tenera est, verùm vbi diruit ingenium, non facilè refingitur in aliam speciē, sed quemadmodum dixit [l] Plato, κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ
„ ἑπόμενα εἶναι, id est periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit a pueritia, talia sint, & quæ sequuntur. Videtur autem ad hocce adagiū allusisse, vel quid simile dixisse apud [m] Plu-
B tarchum Crato disputans cum Theone, qualem optimè conuiuio præesse posse iudicaret. Il-
„ lud nemo sanè, inquit, ignorat, magistrum conuiuij omnibus debere amicum esse conuiuis
„ atque acceptum, cùm nullo simultates atque inimicitias exercere: alioqui neque imperan-
„ do tolerabilis, neque distribuendo æqualitatis obseruans, neque colludendo inculpabilis
„ erit. Talem ergo (aiebat) tibi ego mi Theo, conuiuij præfectum verbis tanquam è cera fa-
„ ctum trado. Tum Theo: equidem, inquit, accipio virum probè & conuiuio conuenienter
„ formatum. Simili præterea, sed contrarium indicante parœmia *cereas opiniones habere* dicun- tur, qui facilè diffluunt, & in proposito non perseuerant. Vtitur hac prouerbiali locutione [n]
„ Arrianus Epictetus; Priusquam igitur, inquit, eruditæ sententiæ confirmatæ apud nos fue-
„ rint, priusquam facultatem parraueritis, qua in tuto collocemini, author vobis sum cautè in-
„ doctorum vtendi consuetudine. Alioqui ea quæ in scholis annotatis in dies, haud secus ac
„ cera sole diffluent. Longè igitur à sole recedite, dum cereas habetis opiniones. Quam diffluat verò ad solem cera, iam dictum est. Ariostus quoque ceram pro re apprimè fragili, & molli dixit his verbis:

[l] Lib. 4. de Rep.
[m] Li. 1. Sympos. q. 4.
Cereę opiniones qui dicātur habere.
[n] Li. 3. c. 16.

Giunse al fin sù l'arnese, e come cera
C *L'aperse, con la falda sopra posta.*

Prouerbialiter hoc quoque à [o] Pausania scriptum Οὔτε κηρὸν, οὔτε μέλι ἀπ' αὐτοῦ ποιήσεις,
„ hoc est, neque ceram neque mel ex ipso facies. Conueniet in illos, ex quibus quis temerè quid pulchri expectat. Huc spectat hoc Scaligeri de hominibus inutilibus, & quorum animus continuo est in patinis:

[o] In Atticis.

Gratis vt alueare farcias ventris
Nec vnde cera prodit, & nihil mellis.

HISTORICA.

GREGORIVS [a] Turonensis in libro, quem scripsit de rebus S. Martini, de sacrata cera hanc tradit historiam, hoc inquam miraculum. Factum est autem, vt inuidia tentatoris immissum incendium domum voraci flamma combureret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor
D ad cœlum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam ceræ particulæ à sancti templo delatæ, quæ reperta, & igni iniecta protinus cunctum restrinxit incendium, nouoque miraculo cera, quæ ignem alere est solita, violentias ignis vi sanctitatis oppressit. Addit Baronius hac nostra ætate complura his similia constare edita esse miracula ex ceris illis, quæ ex cereo acceptæ Paschali, alijsq; puris admixtæ, & sacro chrismate delibutæ ac benedictione sanctificatæ sunt: quæ & eò quòd agni, Christi typum præseferentis, haberent impressam imaginem, Agnus dei dici consueuerunt, quas recenter baptizati ferrent ad collum. Tradit [b] Krantius S. Popponem, cùm in perfidam gentē incidisset, ignis experimento suam fidem veram esse hoc modo testatum: Tunicam indutus ceratam, in medio increduli populi iussit incendi; ipse verò oculis ac manibus in cœlū porrectis liquentes flammas adeò inuicta mente superauit, vt veste prorsus ambusta illæsus ipse extiterit; ac cùm illa in fauillam esset redacta, hilari vultu, nec fumum incendij sensisse testatus est. Nostro sæculo anno Domini 1561. Petrus Arboleda Iesuita referente [c] Simone

[a] Lib. de mirac. S. Martini, c. 2.
Incendium cera immissa extinctū.
[b] Lib. 3. Metrop. c. 34.
Popponis tunica cerata ardet eo illæso.
[c] Colloq. 10.

Maiolo

Digitized by Google

Conſolat. ad Polyb. Sic [x] Seneca: Vides omnes has imagines, quæ impleuère Cæſareum atrium: nulla non harum aliquo ſuorum incommodo inſignis eſt. Atq; ita dicebat Martialis. E

Atriaq; immodicis artat imaginibus.

[x] Lib. 1. [x] Liuius de Anco Martio. Ancus Martius nobilis vna imagine Numæ. Habebant enim præter ſuorum auorum imagines, etiam ſuorum patronorum, quos quiſq; colebat: quare L. Vitellius Vitellij pater, Narciſci & Pallantis imagines in atrijs inter lares coluiſſe legitur.

[y] In Galba. [y] Suetonius, Neron: Galba ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum domum: ſed haud dubiè nobiliſſimus, magnaq; & veteri proſapia, vt qui imperator in atrio ſtemma propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaën Minois vxorem referret.

Imagines ex quo magiſtratu. Dixi autem ſuprà imagines è magiſtratu fuiſſe, nimirum ex Lipſio: qui addit, non tamen quouis, ſed curule, Quæſtura, Tribunatus; & qui alij inferiores honores, ius, inquit, imaginis non dabant: dabat inter ordinarios magiſtratus, prima curulis ædilitas: quod ex hiſce

[z] Lib. 5. in Verrem. [z] Ciceronis verbis diſcere ſeſe ait, vbi loquitur de ſe ædile: Ob earum rerum ſolicitudinem atq; labores, fructus illos datos, antiquiorem in Senatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius, imagines (ſcribendum vult Lipſius, ius imaginis) ad memoriam poſteritatemq; prodendam. Clariùs idem Cicero in eo ſenſu, in principio legis F Agrariæ: Eſt hoc in more poſitum, Quirites, inſtitutoq; maiorum, vt ij qui beneficio veſtro imagines familiæ ſuæ conſecuti ſunt, eam primam habeant concionem, qua gratiam beneficij veſtri cum ſuorum laude coniungant. Qui autem ius gentilitatis, & maiorum ima-

Terræ filij qui. gines nullas habebant, ij teſte Budæo terræ filij, & à ſeſe orti, & homines noui nominabantur: quibus locutionibus non ſemel Cicero vſus eſt: Cornelius quidem tuus familiaris ſummo genere natus, terræ filius. Summo autem genere, per ironiam ab eo dictum eſt. Præterea mos erat, quin vt Lipſius loquitur, vſus præcipuus, vt imagines iſtæ maiorum in funeribus ducerentur, ad gentilitatem oſtendendam, id quod [a] Cicero oſtendit, dum ait: Brute,

[a] Lib. 2. de Orator. quid ſedes? quid anum illam patri nunciari vis tuo? quid illis omnibus quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis? De anu Iunia agnata Bruti loquens quæ funere efferebatur. Et [b] alias, inquit. Nec verò non eadem ira deorum hanc eius ſatellitibus iniecit amen-

[b] Pro Milone. tiam, vt ſine imaginibus, ſine cantu, ſine ludis, ſine exequijs, ſine lamentis, ſine lauda-

Funerum ceremoniæ Romanor. tionibus, ſine funere oblitus cruore, & luto, ſpoliatus illius ſupremi diei celebritate, quam concedere etiam inimici ſolent, ambureretur etiam abiectus. Quo in loco cerẹmonias funerum omnes Cicero ſtrictim enumerauit. Huc ſpectat hoc Propertij: G

Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa.

Liuij etiam hoc Epitome 48. de Lepido. Præcepit filijs lecto ſe ſtrato, ſine linteis, ſine purpura, efferrent, imaginum ſpecie non ſumptibus nobilitari maximorum virorum funera ſolere. Ne verò quis has à iam dictis quas dicebamus in atrijs collocatas fuiſſe è cera, diuerſas aliasq; arbitretur, facient hoc loco optimè lucidiſſima Plinij verba partim antè citata, ſed hîc exactè repetenda, integreq; ponenda. Apud maiores, inquit, in atrijs imagines erant, quæ ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec æra, aut marmora. Expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, ſemperq; defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus. Stemmata verò lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hoſtium ſpolijs, quæ nec emptori refringere liceret, quæ etiam dominis mutatis domus ornamenta erant. Hactenus Plinius. Legimus quoque de Cæſare, cùm Antonius populum Rom. incitaret ad vindictam cædis, veſtemq; ſanguine madentem oſtẽderet coram eo, quendam etiam Cæſaris imaginem extuliſſe è lecto, ac in ea tres, & viginti H

[c] Lib. 6. c. 2. plagas, quot ille confoſſus fuerat, expreſſas monſtrauiſſe. [c] Fabius Quintilianus de imagine maiori, quæ in epilogo ad miſericordiam commouendam ſępius proferebatur, ſcribit: & prolata nouiſſimè, deformitate ipſa (nam ceris cadauer attulerant infuſum) pręteritam quo-

[d] Lib. 27. cap. 13. que orationis gratiam perdidit. Quem locum annotans [d] Turnebus. hic ius ſuum, inquit, tenuit emendatorum licentia, nam cadaueri infuſa legerunt; quòd tamen eodem ſenſu accipi poterit. Verùm ego puto veram eſſe, quàm protuli lectionem, vt ſenis imaginem ceris impreſſam dicat. Quòd enim infuſum ceris eſt, id in cera fuſum intelligitur, & expreſſum. Apuleius interdum non malus author, præſertim cùm laſciuiæ ingenij non indulget, neq; ludum ſibi permittit, Enimuerò quòd luto fictum, vel ære infuſum, vel lapide inſciſum,

Vt imagines colorẽtur. vel cera inuſtum, vel pigmento illitum. Scribit Alexander ab Alexandro præcitato loco, Romanos ita cereas eas imagines celebraſſe, ac coluiſſe, ac ſi illi, quorum vultus exprimebantur, viuerent. Atq; eaſdem feſtis diebus, & in ſumma gratulatione, & lætitia, laureis

ſertis

A fertis & floribus ornare, illorumq; natales dies festa luce celebrare solere. In luctu verò & gemitu familiæ tanquam conscij doloris essent, & tacita mœstitia funestarentur, deformasse, tantoq; honore dignos iudicasse, vt illos cum singulis imaginum titulis, illorum præcipuè quorum dignitas, maximæq; res gestæ fuissent, in exequiali pompa & apparatu funeris, extra ædes producerent, & longa serie velut familiæ decora repræsentarent, illæq; defunctorum exequias, & vna funus comitarentur; ita tradito more, vt domino aut aliquo ex familia vita functo, illius imago tam circa limina, quam pro foribus locaretur, vt defuncti desiderium representata illa species leniret, posterosq; ad præclara facinora domi forisq; obeunda inuitaret. Verùm cereas etiam imagines in foro positas fuisse, recétiorum eorum meminit nemo. Docet id me [e] Plutarchus his verbis. Sciuit populus laudandum esse Lycurgum Lycophronis filium Butadem virtutis, ac iustitiæ causa: eique à populo statuendam „ ceream imaginem in foro, nisi sicubi lex eam stare vetat &c. Sed vt ad funeris ritum reuertamur, Lipsius, ratio ferendi, inquit, in oblongis perticis erat siue hastis, vt fercula solent triumphorum. Ideò feretra ea dixit [f] Silius:

[e] *In Vitis x. Rhetor. in fine.*

Vt ferrétur in funere.

[f] *Lib.* 10.

B *Non coniux, natiuè aderant, non iuncta propinquo*
Sanguine turba virûm; aut celsis de more, feretris
Præcedens prisca exequias decorabat imago.

Dio Cassius affirmare videtur, non ferri solere imagines eorum, qui relati essent in deos; de qua sententia Lipsius ambigit. Illud, inquit, mihi certius, si quis turpi & immani crimine damnatus esset, damnari etiam & frangi imaginem solere, nec in exequijs ferri. Iuuenalis,

Imagines quorum frangerentur.

Frangenda miseram funestat imagine gentem.

[g] Tacitus, Cotta Messalinus, ne imago Libonis exequias posterorum comitaretur, censuit. Notat etiam Budæus huiusmodi imaginum iura, ac nobilitatis insignia damnatione reorum amitti solere: id quod [h] Cicero docet his verbis: Nam ipse quidem si erit vestro iudicio li„ beratus, quæ habet ornamenta, quæ solatia reliquæ vitæ, quibus lætari & perfrui possit? „ Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines, ipse ornatum & vestitum recu„ perabit. Omnia iudices hæc amissa sunt: omnia generis, nominis, honoris insignia atq; or„ namenta, vnius iudicij calamitate occiderunt. Hæc Cicero, ex quibus quoq; didicimus „ imagines eas clausas seruari solitas, quod indicat ijs verbis: aperientur maiorum imagines.

[g] *Lib.* 11.

[h] *In Ora. pro Sylla.*

Imagines claudebantur.

C Cùm nos in atrijs positas fuisse ex tot auctorum monumentis dixerimus. Collocabantur autem, inquit Lipsius, ordine in ligneis thecis, siue vt Plinius appellat, armarijs. Ausonius in versibus, quæ suprà, pegmata maluit dicere. Eæ thecæ diebus festis aut lætioribus tantùm aperiebantur: aliàs, vt videtur, clausæ. [i] Vopiscus, Tantùm illud dico, Senatores om„ nes ea lætitia esse elatos, vt domibus sui omnes albas hostias cæderent, imagines frequentes „ aperirent, albati sederent, conuiuia sumptuosiora præberent. Apud [k] Senecam patrem Tria„ rius, Indicit diem festum, aperiri iubet maiorum imagines, cùm maximè tegendæ sunt. Et „ hoc est, quod [l] Polybius scribit; has imagines publicis sacrificijs proferri, & magnificè ornari. Cui curæ haud dubiè olim præfectus Atriensis. Hæc ille. sed cur tegerentur imagines istæ, non addit. Quid si propter fragilitatem ceræ factum dicamus, & ne externus puluis picturis maximè infestus, damnum inferret; Quamobrem postmodum etiam ex lapidibus & metallis fieri fortè cœperunt. Aerearum meminit [m] Statius

[i] *In Floria.*

[k] *Lib.7. Contr.6.*

[l] *Lib.* 6.

Cur tegerentur cereę maiorũ imagines.

[m] *L.11. Thebaid.*

——Læto regalia cœtu
Atria complentur: species est cernere auorum
Comminus, & viuis certantia vultibus æra.

D Budæus opinatur posteriora tempora pro ijs cereis imaginibus insignia gentilitia habuisse quæ arma vulgò vocantur: quoniam & hæc quoq; primùm, vt simile est veri, virtutis præmia fuerunt, ac rerum præclarè gestarum decora. Iam verò alius apud eosdem veteres harum imaginum vsus fuit, atq; is quoq; ad nos dimanauit, & nihilo infrequentior est. Quilibet enim natorum suorum parentes, & parentum nati, item qui arcta quadam inuicem deuincti sunt amicitia, cùm peregrè eundum est, aut longum ac difficile aliquod iter faciendum, imagines domi retinet, vt si peregrinantes mori cõtingat, earum aspectus velut quoddam afferat solatium, mortuorumq; felix subeat memoria. Author est [n] Ouidius Laodomiam Protesilai mariti sui, cùm bellum gereret aduersus Troianos ceream imaginem sępiùs fuisse amplexam, sæpiusque cum eadem, ceu cum præsente Protesilao secretos sermones habuisse.

Armorũ siue insigniũ ortus.

Alius imaginũ vsus.

[n] *In Epistol. Herod.*

Laodomia ceream mariti sui habuit imaginem.

Cùm tamen arma geris diuerso miles in orbe
Quæ referat vultus est mihi cera tuos.

Illi

E

Illi blanditias, illi tibi debita verba
Dicimus, amplexus accipit illa meos.
Crede mihi plus eſt quàm, quod videatur imago,
Adde ſonum ceræ, Proteſilaus erit.
Hanc ſpecto teneoq́; ſinu pro coniuge vero
Et tanquam poſſet verba referre queror.

Sed cùm ille in bello Troiano perijſſet, Laodamia auditâ mariti ſui morte, eius deſiderio in amplexu imaginis ceręæ expirauit, vt meminit [n] alibi idem poëta hoc verſu:

[n] *Lib. 2. de remed. amo.*

Si potes & ceras remoue, quod imagine muta
Carperis, hoc perijt Laodamia modo.

[o] Martialis de amico amici imaginem habente dicebat:

[o] *Li. 7 Epig.*

Maximus ille tuus Ouidi Cæſonius hic eſt
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.

Apud procos amaſiarum ſuarum imagines fuiſſe idem me docere videtur [p] Martialis: Lydiam ſuam, cum qua concubuerat, fore formoſiorem inquiens, ſi vt imago ſua cerea, quam habebat domi, in coitu ſilere poſſet.

[p] *Lib. 11.*

F

Non eſt mentitus, qui te mihi dixit habere
Formoſam carnem Lydia; non faciem.
Eſt ita ſi taceas, etſi tam muta recumbas
Quam ſilet in cera vultus & in tabula.

Atq; iſte ritus nobis familiaris. Vidi in hac vrbe, quàm plurimarum matronarum imagines feliciſſimè in cera expreſſas, ligneisq; thecis clauſas, ſed & diuorum diuarumq; in thecis vitreis. Veteres quoque in hac arte excelluiſſe, diſcimus ex hoc Agathiæ apud Suidam: *Vah audaciſſime, cera iſtud effecit:* loquitur autem de imagine cerea ſolertiſſimè expreſſa: item ex hoc Auſonij epigrammate in imaginem Medeæ:

Quin ne picta quidem ſis barbara: namq; tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.

Deorum ceręæ imagines.

Magi quoq; varijs modis deorum imagines efformabant, imagines, inquam, ſtellarum vires habentes. Erat & alter fabricandi imagines modus. Nam vbi odium illaturi erant, cereas ac plumbeas imagines duplices confabricabant ſeſe diuexantes, ac quodammodò inter ſe digladiantes: fronti earum apponentes, quæ non ſubpingere collibuit, quòd putem pijs hominibus abigenda explodendaq;. Vbi verò amoris conciliandi cauſa agendum erat, imagines ſeſe amplectentes conformabant, apponentes quædam fronti earum, quæ prætereunda cenſui, quod certè perſuaſum habeam eſſe vaframenta quædam, & vt veriùs paulò dicam, deliramenta anilia. quibus itaq; omiſſis, duo etiamnum dicenda ſuperſunt, quis cerearum harum imaginum fuerit inuentor primus, & cur ex cera factæ. [q] Plinius agens de plaſtices primis inuentoribus, inuentum hoc tribuit Lyſiſtrato Sicyonio Lyſippi fratri, & ſimul docet id artificium. Hominis, inquit, imaginem gypſo è facie ipſa primus omnium expreſſit, ceraq; in eam formam gypſi infuſa (imaginem ceream, quam gypſea forma reddiſſet, abſoluere diligentiùs, ac emendatiùs: quidam legunt, ceramq; in eam formam gypſi infuſam emendare) emendare inſtituit Lyſiſtratus Sicyonius frater Lyſippi, de quo diximus &c. Iam verò cera, quia ductu facilis eſt, facileq; impreſſionem quamlibet admittit, & quod impreſſum eſt, tenacitate ſua, quàm ſolidiſſimè vbi vis retinet, vbi vis, quàm facillimè deles propter mollitiem: dura enim eſt, ſi placet, ſin minus, mollis, in ſumma omnes qualitates, quæ ad faciendas imagines ex vſu eſſe poſſunt, induere poteſt. Atq; ita [r] Statius Abſcantij, & Priſcillæ deſcripturus pietatem ait:

G

[q] *Lib. 31. cap. 12.*

Imagines cereas quis primus inuenerit.

Cur imagines fierent ex cera.

[r] *Lib. 5. à princ.*

H

Si manus aut faciles docilis mihi fingere ceras
Aut ebur, impreſſis aurumúe animare figuris
Hinc Priſcilla tuo ſolatia grata marito
Conciperem. namq; egregia pietate meretur
Vel vt Apellæo vultus ſignata colore
Phidiaca vel nata manu, reddare dolenti.

Et [s] alibi rurſus:

[s] *Lib. 3. Syl.*

—— Ego ritè minor, ſemperq; ſecundus
Aſſiduè libabo dapes, & pocula ſacris
Manibus, effigiesq; colam, te lucida ſaxa
Te ſimilem docta referet mihi linea cera
Nunc ebur & fuluum vultus imitabitur aurum.

Eleganter

Digitized by Google

A Eleganter [x] Cicero: Vt enim si omnis cera commutabilis esset, nihil esset cereum, quod commutari non posset. Idem innuit [w] Dantes: [x] Lib. 3. de nat. deor. [w] In Purg. Cant. 18.

Però che forse appar la sua matera
Sempr'esser buona: ma non ciascun segno
E' buono, ancor che buona sia la cera.

„ Lucidissimè [x] Plutarchus: Ac ceram, inquit, quidem mitto, aurum, argentum, æs, & quæ „ alia fingi possunt, excipientia vnam formam impressæ similitudinis: aliud autem aliam differentiam imitando apponit. [y] Ouidius: [x] Lib. de Pyth. Orac. [y] Lib. 10. Metam.

—— & Hymettia Sole
Cera remollescit, tractataq; pollice multas
Flectitur in facies. Et [z] rursus: [z] Lib. 15.
Vtq; nouis facilis signatur cera figuris
Nec manet vt fuerat, nec formam seruat eandem
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.

B Rectè itaque Horatius hominem ad vitia apprimè pronum cereum in vitia dixit. Iacobus Dalechampius scribit imagines, de quibus hactenus diximus, nunc ex cera, & mastice fieri. Sunt qui (referente Mizaldo ex secretis cuiusdam ingeniosissimi vitrarij,) sanguinis hirci, & cineris æquas portiones mittant in acetum, deinde chymico organo destillent, & in exempta aqua vitrum macerent, plicabile, cereum ac ductile reddant. Aiuntq; indurari, & priori naturæ restitui si in frigidam mittatur, vel ea lauetur. Quod pro corollario addere volui, vt si lubet, ex eiusmodi vitro imagines quis conficiat. Forent enim meo iudicio omnium pulcherrimæ. Atq; hæc de cereis imaginibus dicta sufficiant. Cereus in vitium.

VSVS IN STATVIS.

CEREAS olim etiam fuisse statuas doceor ex subsequenti Iuliani Epigrammate, perperam inscripto εἰς Ἴκαρον χαλκοῦν pro κηρινόν, ἐν λουτρῷ ἱστάμενον. nam titulus iste ad secundo loco à Iuliano positum epigramma C pertinet, quod quia de ærea agit statua, hîc non ponam. Epigrāma Iuliani correctum.

Ἴκαρε, κηρὸς μὲν ὀλώλεσε· νῦν δ' ἐνὶ κηρῷ
Ἤγαγεν εἰς μορφὴν αὖθις ὁ χαλκοτύπος.
Ἀλλ' ἄγε μὴ πτερὰ πάλλε κατ' ἠέρα, μὴ τὸ λοετρὸν
Ἠέροθεν πίπτων, Ἰκάριον τελέσῃς.

hoc est, vt ex tempore lusi:

Cera fuit, quæ te malè perdidit Icare: cerâ.
Ora dedit nobis nunc tua χαλκοτύπος.
Noli igitur cælo pennas committere: lapsus
Ne tuus Icario nomina det pelago.

VSVS IN LVDICRIS.

FERTVR Heliogabalus Imperatorum omnium effœminatissimus, ac perditissimus, pro nimia luxus affluentia in secundis mensis nouo genere D edulij saginasse: nam cereas dapes, aut lignea edulia, vel eburnea, sæpè fictilia, aut marmorea exhibuit, cùm per singulos missus biberent, velut vescerentur & manus abluerent. Author est Lampridius. Eodem artificio etiamnum nonnulli imitantur cera fructus omnes, & tam exactè quandoque exprimunt, vt mater rerum natura eos protulisse videatur. Solemus autem nos quoq; eos in mensa exhibere brumali potissimum tempore, cùm fructus desunt. Heliogabali luxus.

Digitized by Google

VSVS AD LVCEM PRÆBENDAM. E

Cereorum viridium laus.

SALVBERRIMAM lucem præbent cereæ candelæ, maximè si virides fuerint, qualibus proceres in Germania vtuntur, ne lux visum offendat. Hermolaus apud suos, nempe Venetos candidam tantum ceram cremari scribit, candidis verò etiam Bononia, ac fortè tota Italia vtitur. Vtebantur autem olim ijs teste Festo, vt nunc, ditiores tantùm. Vnde apud[a] Plautum intemperantis pueri sumptus castigantem legimus:

[a] *In Curcul.*

Tute tibi puer es lautus, luces cereum.

Præferebatur tamen lucerna. [b] Martialis:

[b] *In distichis.*

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes
Subducta est puero namq; lucerna tuo.

Prima fax.

Hinc primam facem veteres noctis principium vocitabant, quòd tum primùm vti face incipiamus. Gellius: Sed cùm iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, discessimus. Primus omnium, inquit Hermolaus Cornelius è Senatu domum rediens funali candido vsus fertur tanta verecundia, vt non priùs accendi pateretur, quàm tota curia, & foro discessisset, quia cæteri, aut laterna, aut triuiali cera deducerentur. Exemplum eius deinde secuti omnes, maiestatiq; hoc illius ordinis amplissimi non luxuriæ datum. Itaq; Senatu misso post occasum solis, tam longus est ordo luminum, vt planè diem reddant. Festiuè admodum Martialis [c] Cottam furem scribit velle cereos gestare, vt aliquid furaretur: F

Cornelij verecudia.

[c] *Lib. 10.*

Omnes persequeris pratorum Cotta locellos
Accipis & ceras; officiosus homo es.

hoc est, dum prætores senatu misso domum deducere lucente cereo te velle fingis, eorum interim, beneficio lucis, insidiaris loculis. Iam verò, & faces nouis nuptis præferri solitas esse, notissimum est. Hinc faces nuptiales apud M. [d] Tullium, & apud Virgilium legimus:

Faces nouis nuptis præferebãtur.

[d] *In Orat. pro Cluent.*

Si non pertæsum thalami tedæq; fuisset.

Item aliàs:

Mopse nouas incide faces. G

Faces cur in nuptijs præire soleant.

Aquæ vsus in nuptijs.

Ad quem locum notat Seruius: quæ solent præire nubentes puellas. Sanè Varro dicit, in nuptijs ideo faces præire, quòd antea non nisi per noctem nuptæ ducebantur à sponsis. Alij inde ortum esse hunc ritum putant, quod Ceres in quærenda Proserpina face vsa esset, vel vt alij, vt noua nupta ignem, & aquam, quæ duo sunt in vita maximè necessaria, cum viro communicare videretur. Etenim aqua quoque aspergi solebat, vt casta puraq; ad sponsum duceretur. Plautus:

Primum omnium huic lucebis noua nupta facem.

Quot cerei nuptis præferrentur.

[e] *In Quæst. Rom. 2.*

Sed quanquam in singulari facem hîc dicat Comicus, constat tamen quinq; nec plures, nec etiam pauciores prælatas fuisse. Super quo mysterio, ne quid præterire videamur, quòd antiquitatis studiosos iuuare possit, [e] Plutarchi quæstionem adijciemus. Cur, inquit, in nuptijs quinq; faces (cereos ipsi vocant) non plures his, aut pauciores accendunt? An quia, vt Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his autem sponsi accendunt ignem? An quòd cùm vtantur compluribus aliàs etiam numeris, tum alioqui præstantior, atque perfectior impar creditus est, tum ad nuptias quadrare visus? Par enim diuidi se patitur, partesq; eius equis inter se viribus contendunt. Impar autem omnino diffindi se non fert, sed diuisus semper aliquid relinquit. Inter impares porro omnium maximè congruit numerus quinarius. nam ternarius primus est de imparibus, binarius primus de paribus: ex his tanquam mare, & fæmina miscetur quinarius. Aut potiùs, quoniam lumen procreationis signum est, mulieres autem ad quinq; plerumq; pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium contrahentes quinq; deorum ope indigere putant, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina est) quam parturientes inuocant. Hæc Plutarchus. Sultanus olim Ægypti tyrannus referente [f] Cardano, solebat cereis immiscere ambram, voluptati, atque simul valetudini consulens. Lethali veneno infici posse nuper teste [g] Scaligero compertum est. In Bongo ligneis quod mirum est, cereis vtuntur, qui maximam lucem præbent, qui fortè ex tedifera arbore fuerint. H

Impar numerus non diuiditur.

Lumẽ procreationis signum.

[f] *Li. de subt.*

[g] *Exer. 154.*

VSVS

Digitized by Google

A VSVS AD CONDIENDA CADAVERA.

ASSYRIOS antè diximus corpora sua melle, & cera condire solere, vt ita diutius incorrupta seruarentur. Diximus item ex [a] Plutarcho Agesilaum regem Spartanum, in portu Menelai mortuum mellis penuria, cerâ conditum Spartam reuectum esse. Persæ referente [b] Alexandro ab Alexandro defunctos cera circumlitos, vt maximè diuturni essent, domi condebant. Idem legimus apud Ciceronem, quanquam [c] Herodotus aliam illius rationem reddat his verbis: Magi Persarum cadauera non priùs humant, quàm aut ab alite, aut » à cane tacta fuerint. postea cera condiunt & terra obruunt, non cremant: quoniam nefas esse » aiunt igne, quem pro Deo colunt, cadauer attingere.
»

[a] In Agesilao.
[b] Lib. 3. c. 2.
[c] Lib. 1.
Persæ cur cadauera non crement.

VSVS AD CONGLVTINATIONEM.

B

APPRIME apposito epiteto [a] Poëta ceram tenacem vocauit. Quam tenacitatem præcipuè innuit fabula Dędali, & Icari, qui conglutinatis cera ad humeros alis per longa æquoris spatia volasse feruntur. Quin glutinis vsum præstitisse ceram constat. Hac enim pastorales fistulas coniungebant olim, [b] Calphurnius:

Iam puerum calamos, & odora vincula cera
Iungere nunc cohibes, lenibus quem sæpe cicutis
Ludere conantem vetuisti fronte paterna

Claudianus de Hymenæo

——Platano namque ille sub alta
Fusus inæquales cera texebat auenas.

[c] Virgilius:

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit.

C Facetè Martialis de fistula:

Quid me compactum ceris & arundine rides?
Quæ primùm extructa est, fistula talis erat.

A [d] Plutarcho citantur hi iambi:

Vt pastoralis cerâ iuncta fistula
Quando soporiferos sonitu ciet modos.

Hinc est quod [e] Theocritus fistulã vocet πνεῦμα κηρόδετ'.

Ἀρξεῦμαί τι κρέκειν· ὁ δὲ βωκόλος ἅμμιγα θέλξει
Δάφνις, κηροδέτῳ πνεύματι μελπόμενος.
Incipiam aliquid sonare. Bubulcus autem simul oblectabit,
Daphnis, cera compacto spiritu modulans.

[f] Athenæus ex Euphorione tradit τὸν πολυκάλαμον σύριγγα inuenisse Silenum; Marsiam verò τὸν κηρόδετον, id est cera coniunctum. At Virgilio teste

Pan primùm calamos cera coniungere plures
Instituit. Quem secutus [g] Sanazarius de Luna, & Pane canebat:

D

Effudit longas Tegeæa in rupe querelas
Pan captus formâ candida luna tuâ.
Cumq; leuis calamos cera coniungeret, addit
Prædata es sensus tu quoq; canna meos.

Et [h] rursus de eodem Pane & Satyris:

Dumq; leues aptat calamos, dum sibila pressis
Explorant digitis, tenuiq; foramina cera
Obducunt, varso modulantes carmina cantu.

Dilucidè quoque Bembus.

Pastorum pecorisq; Deus cui garrula cera
Prima dedit varios fistula iuncta modos.

Pocula quoq; cerâ conglutinata fuisse à veteribus, docemur à [i] Theocrito, apud quem Æpolus pastor poculum sese daturum ait dulci cera collutum.

[a] Georg. 4.
Ceræ vsus pro glutine.
[b] Eglog. 4.
[c] Eglog. 3.
[d] Lib. de cohibenda ira.
[e] In Epigra.
[f] Lib. 14.
[g] Li. 2. Epi.
[h] In Salicib.
[i] Eidyl. 1.

Καὶ βαθὺ κισσύβιον κεκλυσμένον ἁδέϊ κηρῷ. E

[k] *Lib. 8. Metam.*

Pocula autem lignea, vt diſertiſſimè teſtatur [k] Ouidius:

—— Fabricataq́; fago
Pocula, quæ caua ſunt flauentibus illita ceris.

Dolia cerabantur. [l] *Lib. 12. cap. 50.*

Dolia præterea cerari (vtitur hoc verbo [l] Columella, vt patebit) ſolita author eſt, quem nominaui, Columella, oleum quemadmodum fiat, docens: Dolia, inquit, & letiæ, in quibus „ oleum reponitur, non tantùm eo tempore curanda ſunt, cùm fructus neceſſitas cogit, ſed „ vbi fuerint à mercatore vacuata, confeſtim villica debet adhibere curam, vt ſi quæ fæces, „ aut amurcæ in fundis vaſorum ſubſederint, ſtatim emundentur, & non calidiſſima lixiuia, „ ne vaſa ceram remittant, ſed ſemel atq; iterum eluentur &c. Et paucis interpoſitis: Poſtea „ cùm res exigit, pura eluunt aqua, nonnulli priùs amurca, deinde aqua vaſa perluunt, & „ aſſiccant, tum conſiderant nunquid ceram nouam dolia deſiderent. Nam ferè ſexta oliui- „ tate cerari oportere antiqui dixerunt, quòd fieri poſſe non intelligo. Nam quemadmodum „ noua vaſa ſi calefiant, liquidam ceram facilè recipiant, ſic vetera non crediderim propter „ olei ſuccum, ceraturam pati. Quam tamen & ipſam ceraturam noſtrorum temporum agri- „ colæ repudiarunt, exiſtimaueruntq; ſatius eſſe noua dolia liquida gummi perluere, ſiccataq; F

Vaſa cera obturant.

ſuffumigare alba cera ne pallorem capiant. Hæc ille. Quod verò etiam vaſa cùm magna, tùm exigua, ſiue ampullæ cerâ obturentur, tam vulgò notum eſt, quàm quod notiſſimum. Fit tamen & hoc, propter eius tenacitatem, qua licet naturaliter illud præſtet, inuenit tamen humanum ingenium, quæ in hoc præualeant, vocantque eas effectu ceras obturatorias,

Cera obturatoria. [m] *Lib. 2. Alchy. tract. p. cap. 39.*

quarũ ceu præſtantiores aliquot deſcriptiones ex [m] Andrea Libauio adijciam, ne quid vn- „ quam, quantùm per me licebit, in hoc opere deſideretur. Itaq; Cera, colophonia, reſina miſceantur: vel, vernix liquidus, & pix. Vel Cera noua, colophonia, maſtix, thus: colliquantur, & immiſcetur farina laterum. Vel, ſulphur, pix, ceruſſa. Vel, cera, & lacca. vel, Propolis, mel, ceruſſa, reſina; vel, pix per ſtramenta fuſa, cera per ſtramen fuſa dupla, commiſceantur. Vel, ceræ, reſinæ, ana vncias ſeptem, terebinthi vncias duas, drachmas duas, ſolue & miſce ad ignem. Hæc inſeruit inſerendis ſurculis, regendisq;. quin etiam ad nauium rimas

Naues cera & pice obturabãtur. [n] *Lib. 3. de bell. ciuil.*

obturandas erit vtiliſſima, ad quas, & pice, & cera vtebantur veteres, vt patet ex hiſce verſibus [n] Lucani de nauium incendio ſcribentis:

Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quàm pelago diuerſa lues: nam pinguibus ignis G
Affixus tædis, & tecta ſulphure viuax
Spargitur, ac faciles præbêre alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquidâ rapuere incendia cerâ.

An ſola etiam cera naues cerarentur. [o] *Lib. 11. Metam.* [p] *Lib. 2. Amor.*

Sed cùm picem ſeparatim à cera ibi nominet poëta, quæſtio oritur, nunquid etiam ſola cera, hoc eſt, ſine picis admixtione, naues cerare veteres ſoleant. Nam hoc multi inficiantur, qui ceratas naues interpretantur, ceræ & picis mixtura ſimul oblitas, & apud [o] Naſonem

—— Spoliataq́; tegmine cera
Rima patet, exponunt picis cum cera permixtæ. Ceratas autem puppes dixit idem [p] Naſo:

Nec ſatis vna tenet ceratas anchora puppes.

[q] *In Quæſt. natur.*

Quàm ſanè expoſitionem probo, vel ea ſaltem ratione, quoniam ceram per ſe aquæ, quo minus per rimas tranſudet, impedire non putem, quod vt magis mihi perſuadeam, facit

Aqua ſalſa cereis vaſis hauſta dulciſcit. [r] *Lib. 16. cap. 12.* Zopiſſa q. ſ. [s] *Lib. 24. cap. 7.*

diſputatio [q] Plutarchi de ſapore ſalſo, vbi aſſerit eſſe multos, qui aquam marinam cereis vaſis haurientes, excipiunt dulcem, & potabilem, percolato videlicet, quod ſalſum erat, & terreſtre. Iam verò ceram pici permiſceri ſolere, inter cæteros teſtis eſt [r] Plinius, apud quem H ſic ſcriptum reperio. Non omittendum, apud eoſdem zopiſſam vocari deraſam nauibus ma- „ ritimis picem cùm cera, nihil non experiente vita, multò efficaciorem ad omnia, quibus „ pices reſinæque proſunt, videlicet adiecto ſalis callo. Et id rurſus repetit [s] pòſt inquiens: Zopiſſam eradi nauibus diximus, cera marino ſale macerata. Dalechampius hoc addidit ſcholium. Zopiſſa ſiue apochyma non tantùm cera eſt nauibus deraſa, ſed cera cum reſina mixta, qua naues oblinuntur, tum vt facilior, & magis lubricus, per vndas earum ſit curſus, tùm vt eo velut tectorio nauium tabulæ, maris, edaci ſalſugine minus corrumpatur. Hæc ille. Græci quoque κηρὸν ſimpliciter in hoc ſignificato pro cera

[t] *In Dial. mort.* Cera ſola pluuiâ diu non arcet.

pici permixta ſumunt, atque ita Mercurius apud [t] Lucianum Charonti ait, καὶ κηρὸν, ὡς ἐπιβλύσαι τῦ σκαφιδίυ τὰ ἀνεῳγότα, hoc eſt, & ceram ad oblinendas nauigij rimas tibi emi. Proinde etiam qui pannos lineos cera illinunt, ne aqua, vel pluuia, quæ ijs includuntur, perfundantur, ſimplicem ceram non accipiunt: quanquam non

Digitized by Google

A non me lateat ceræ quandam inesse vnctuositatem, qua humida fuget, & per pannorum poros penetrare non patiatur, sed ea tanta non est, vt diu perduret, quemadmodum facit, si resinæ, & terebintho permisceatur. Denique qui surculos alijs inserunt arboribus, eadem, vel consimili mixtura vtuntur, quamquam de eiusmodi insitione agens [t] Pontanus simpliciter ceram nominet, cuius versus, quòd breuiter hanc artem complectantur, adijciam:

Insitionis modus.

[t] Li. de hort. Hesp.

Hinc species mistis crescit variata figuris
Ergo nunc ramos libro demitte sub vdo
Artifici dextra, fixo tunc inijce ligno,
Atq; altè impacto cuneo insere, alteriusq́;
Cortice coniunge, & cera mox illinc adacta
Vlmeaq́; obseptis constringe, & vincula plagis
Arceto & pluuiam coniecti cespitis herba.

VSVS IN MEDICINA.

B

CERA, inquit, [a] Galenus, quodammodo medium tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium. Habet verò quiddam etiam crassarum partium, atque emplasticum: quamobrem non modò exiccare, sed & per accidens humectare fortassis videri poterit, perspirationes videlicet prohibens. Quamobrem aliorum medicamentorum, tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit, debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumptorum, sed foris impositorum. Habet enim paulum quiddam digerentis calidæq́; potentiæ, quæ plurima melli inerat. Sic Galenus, cui velut calculum addens [b] Ægineta scribit, ceram cùm temperata sit, reliquorum medicamentorum materiam effici, ipsam verò per se ex ijs esse, quæ leuiter abstergunt: nam & discutientem, & calidam vim exiguam obtinere. Cæterùm quanquam Galenus intùs dari inficietur, non desunt tamen, qui pillulas ex cera conficiant, & [c] Dioscorides cum iure sorboli pręcipit in vlceribus intestinorum. Cera omnis, inquit, mollit, calfacit, mo-

C dicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis, ac milij magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari. Quę etiam [d] Plinius exactè repetit his verbis: Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora. (hoc est, vt exponit Dalechampius, in cauis vlceribus carnem gignit.) recens melior. Datur in sorbitione dysentericis, fauiq́; ipsi in pulte alicæ priùs tostę. Aduersantur lactis naturę; ac milij magnitudine decem grana cerę hausta, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si ingen tumeat, albam ceram in pube fixisse remedio est. Hactenus Plinius. Non quęlibet autem cera sine delectu est vsurpanda. Galenus nouam & mollem pro medicamento meliorem esse asserit, vultuq́; si noua non sit & mollis, vt arte paretur. Quam normam obseruari semper nolim. Nam pro actionis, quam exequi desideramus, & temporis ratione, cerę species mutandas esse existimo. Vt si quid solui, aut dilatari, aut emolliri postulet, aut si dolor leniendus est, tunc cera noua, recens & pinguis, vel quę facilè emollescat, eligenda est. Sin autem refrigerari quippiam, siccari, repelli, indurari, astringiq́; oporteat recens cera candida addetur. Nam quę diaphona seu pellucida euasit, aquę fortis acrimoniam seruat. Noua autem frequenti lotione ob pinguem illam, & aëream essentię suę portionem, indiget, vel irrigata aqua frigida, & aceto,

D quod nunc inter dealbandum additur, indurata siccior, & frigidior redditur. Rectè igitur vnguentum resumptorium, & alia resoluentia ex flaua recentiq́; cera, quæ facilè mollescat, vel liquescat. [e] Rondoletius ceram albam arte factam, quia durior est, vsurpari ait ad excipiendos pulueres in masticatorijs; verùm in suffumigijs, quando ex lignis, & aridis fiunt, flauam, & pinguiorem. Additque earum dosim esse, quantum sufficit ad excipienda alia medicamenta: Eligi autem molliorem in ceratis, vnguentis, & emplastris, ad consistentiam, & liquidorum inspissationem; & hoc diuersa mensura, pro forma diuersa remediorum, & pro miscendorum materia, scopo, & intentione. In linimentis verò ad olea retinenda sufficere drachmas duas ceræ pro vncia vna olei. In vnguentis eandem proportionem seruari, & insuper drachmam vnam puluerum vnciæ vni olei addi, quia spisset puluerem, & vnguentum crassius reddat. In cerato maiorem addi quantitatem ceræ, potissimum si nihil ad inspissandum addatur. [f] Iacobus Hollerius iubet, vt in ceratis vtamur cera, quam adolescentior Apum populus confecerit; ceram, inquit, virgineam apiarij nominant,

[a] Lib. 7. de simpl.

Ceræ temperies.

[b] Lib. 5.

Ceram intus dari.

[c] Lib. 2. cap. 76.

[d] Lib. 21. cap. 14.

Cera quæ eligẽda ad vsum medicum.

Ceræ nouæ vsus.

[e] Li. de põd. & mensca. pit. 29.

Cerę dosis.

[f] Li. 6. Inst. Chir. cap. 1.

nant, eamq; è nouis fauis separandam: alioqui cera alba vtendum esse, non quidem sponte E nata, sed factitia, qualis, inquit, olim Thyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet, ideoque præferendam esse iudicat ceram è dulci, ac diluto melle. Quod si verò ea cera ad manum non sit, poterit vel quæuis, vt mordicationem acrimoniamúe deponat, lauari (quod monet ipse [g] Galenus docens quomodo candida emplastra componenda sint aduersus vlcera cacoëthe) frigida. Sed vt ad mistionem ceræ cum oleis reuertamur, docet etiam [h] Paulus, qui ceræ modus cum oleo esse debeat. Quòd si vnguina, inquit, quæ Græci à leuanda lassitudine, acopa appellant, conficere constitueris, oleum ceræ quadruplum immittes: at si liquidum ceratum, vt in fracturis præparamus duplicatum: si medicamentum, quod emplastri figuram habeat, efficere cogitauerimus, portionem olei ceræ æqualem miscebimus, si aër ambiens moderatus extiterit. At si cera vetus, aut squalida, aër frigidus fuerit, oleum paulò copiosius, quàm cera erit: quemadmodum etiamsi cera pinguis, aër existat calidus, paulò minor olei portio erit, paulum autem hoc, medij in quamlibet partem excessus duodecima erit portio, etenim vndecim, & tredecim olei vncias ceræ libræ admiscebis. Ceterùm ceræ cùm aliquot sint differentiæ, aliæ etiam alijs admiscentur medicamentis. Flaua ob aëriam naturam ex melle, magis emollit, relaxat, dolorem soluit: F eoq; illa vtimur ad abscessus calefaciendos, emolliendos, concoquendos, & maturandos: Hinc sæpè præscribitur in officinis cera noua. nam frequentiùs liquefacta aëriam naturam amittit, magis terrestris redditur, respondetq; ceræ albæ. Quæ autem talis efficitur, vt indurescat faciliùs, vt diximus ex Rondoletio, pulueres in masticatorio accipit. Eadem cera noua, & flaua, partibus quæ relaxari desiderant, vt pectori conuenit: fit etiam cum illud dilatare oportet, vt quæ magis resoluat. Alba verò vt refrigerans, renibus inflammatis, vbi materia repellenda est, magis vtilis est: id quòd hodie à factitantibus medicinam negligitur. Cerata autem, quæ vocentur medicamenta, nemo est, qui ignoret, neq; de ijs hic nobis agendum puto. Neq; enim ceræ vsus, vt inquit [i] Plinius, quos mista alijs præstat, enumerare medicina possit, sicuti nec cæterorum, quæ cum alijs prosunt. Ista (vt diximus) ingenijs constant. Non fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa, ac diuina rerum artifex: officinarum hæc imò veriùs auaritiæ figmenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta, atque perfecta gignuntur, &c. De mixtis itaque cum cera nihil dicemus: dicemus tamen interim ceram poëtis nonnunquam pro cerato accipi. [k] Pontanus: G

Nam veniet quocunq; votes, sed frigora vita
Neuè aliè insictum cera contingere vulnus
Sit pudor, vrat ne calor, aut ne frigora lædant.

Sunt qui ceram per se adhibitam paronichiæ mederi dicant, sunt item qui ceram, oleum, æruginem, cauum vulnus implere per se non posse velint, admista id posse: [l] Hollerius inter medicamenta vulnera purgantia, cera viridis, inquit, in Ægyptiacis numerari potest: trita inspergitur, vel mollita oleo imponitur. [m] Cælius Aurelianus scribit ceram conuenire digitis emolliendam dare arthriticis, vel manipulos tenendos, quos palestritæ halteras appellant, tum mouendos cereos, vel ligneos, primo cum paruo plumbo interfuso, tum pro modo profectus grauiores. Mirum quod scribit [n] Aristoteles, cornua iuniorum boum tepefacta in cera flecti, ducique facilè, vbi volueris: item boues pedum dolorem non sentire, si eorum cornua cera, aut oleo, aut pice illinantur. Percellebre apud neotericos vsus est olei è cera per chymicam artem extractum. Præstantissimum enim est, ad emolliendas duritias: quia maximè penetrat, emollit, & discutit, nec vulgare medicamentum est ad cicatrices pulchras reddendas, modò post aliquot dies post vulneris consolidationem eo H vtaris, ne noua fiat inflammatio. Oleum sic paratur. Ceræ nouæ odoratæ libræ duæ in sartagine liquantur: deinde in vas vino Cretico, aut alio generoso repletum effunduntur, sinunturq; dum refrigescant: postea excipiuntur, & manibus fortiter exprimuntur, rursusque liquantur, & super vinum funduntur, vt priùs, idque labor septies repetitur. postremò cera iterum soluitur, & laterum tritorum manipuli tres inijciuntur, commiscenturque diligenter. Omnibus dein refrigeratis, ampullæ vitreæ luto obductæ induntur, & commissuræ probè circumlinuntur, ne quid expiret: tum ignis paruus substruitur, donec phlegma citrinum effluere desinat: mox aliud vas, quòd excipit, applicari, & ignis paulatim augeri debet, vsque dum guttæ primùm turbidæ, deinde citrini coloris, verum ceræ oleum, emanare cœperint: atque hoc peculiari vasi excipere conuenit, ne turbidis permixtum, ipsum quoque fiat turbulentum, & butyri instar congelescat. Hinc igne auctiore vrgendum erit, quoad rursus guttæ turbidæ extillent, quibus visis,

[g] Lib. 1. de comp. med. per loca cap. 18.
[h] Lib. 7.
Acopa medicaméta.
Ceræ diuersæ diuersis adhibétur.
Cera noua quibus cóueniat.
Cera alba quibus vtilis.
[i] Lib. 22. cap. 24.
[k] Lib. 1. de hort. Hesp.
[l] Lib. 6. Inst. Chir. cap. 7.
[m] Lib. 4. Chron. c. 2.
Haltera quid.
[n] Li. 8. Hist. cap. 7.
Oleum ceræ ut fiat.

A ...lis, vas excipiens statim cum oleo remouebitur, aliudq; quod reliquum recipiat, apponetur. Tria hæc oleorum genera cum aqua, suo singula vitro recondi debent ad vsum. Aliter etiam paratur compendiosius quidem, verum minus nobile: eò quòd in hoc fæces arenę calore attenuatæ simul euehantur. in illo autem per ignis gradus separatæ. primùm aqua citrina, deinde oleum crassum, postea pellucidum, verum ceræ balsamum, tādem turbidum prouocetur. Habet autem in hunc modum. Ceræ in sartagine liquatæ, permiscetur arenæ à pulueribus repurgatæ quod satis est: vbi refrixerit, ampullæ erectæ imponitur, & igne primùm lento, postea auctiore vrgetur, dum nihil effluat. Præstantissimum est oleum ad dolores præsertim podagricos sedandos, vulnera, vlceraq; curanda. Sanat crepaturas & fissuras labiorum, rimas & corrosiones papillarum in mammillis mulierum, ex libro quodam manuscripto Italico. ℞. olei de cera noua destillati per alembicum vitreum, eo penitus modo, quo thuris oleum destillatur, & hoc oleo rimas inungas labiorum, & papillarum in mammillis, & subito sanantur: & nihil impedit etiam noctu puerum lactare. dolorem enim tollit. Alij eliquatam ceram in aquam communem proijciunt, idq; octies vel decies repetunt, manibus semper agitando, macerandoq;, inde retorta cucurbita, absq; cineribus lento igne eliciunt oleum, quod cùm primùm exeat butyri modo, quinquies, sexiesúe destillationem repetunt, donec oleum exeat quod non concrescit, nec cogitur, atq; id signum perfecti olei, repetitis destillationibus expectandum esse inquiunt, conferre autem hoc oleum doloribus stomachi, & præcordiorum, tussi, humoribus crassioribus è pectore expurgandis, vulneribus quoq; cruentis & partium neruosarum optimè conducere. Sunt qui, vbi mel ac cera diligenter ex Apibus expressa sunt, Apes siccant & cum cera miscent, oleumq; destillatione eliciunt, podagricis apprimè vtile. Vt tamen oleum ceræ efficacius ad vulnera habeatur, pleriq; eliquatam ceram vino albo generoso, sexies, octiesúe, vt diximus, extinguunt, nam vinum magis extenuat & ad partium separationem conducit. Alij rursus ceram eadem ratione eliquatam in vrinam proijciunt. Alij ceræ adiūgunt, thus, myrrham & aloen æquis portionibus, & oleum eliciunt, ad vlcera & vulnera vtilissimum. Sumunt interdum æquales ceræ & aluminis plumosi partes, destillantq; ex arena. Destillatum ponunt in alia cucurbita, & addito manipulo salis cum tribus libris fontanæ destillant igni lento: separant destillatum. Est & cùm incidunt minutim ceram: funduntq; in aqua & butyro salso, locantes ad calidum fornacem, donec pulmentum euaserit. Addunt salis ammoniaci duas drachmas & farinæ silicis albi cochleare vnum, destillantq; lento igne. Alij ad libram vnam ceræ adijciunt aluminis plumosi quadrantem & destillant. Si adustum est oleum, affunditur calida destillata, circulatur vna per aliquot dies. Inde destillatur per cineres. Adhibent ad pleuritidem, colicam, tumores, vulnera citò sananda, spasmum &c. Sunt qui per retortam destillant. Sed per alembicum efficacius & subtilius euadit.

Alius parādi oleū ceræ modus

Vsus.

Ad labiorū rimas.

Alius parādi modus.

B

Alius modus.

C

PROVERBIA.

EADEM *cera*, siue Ἐν κηρίον, id est, idem fauus, dicebatur olim prouerbiali figura, qui vno ore idem affirmarent, aut qui inter se conspirassent. Dictum à fauorum cellulis inter se connexis: Siue quòd cera tenax, sibiq; hærens: siue quòd olim in ceratis tabellis scribebant: vnde & Horatius *Cera laudatur eadem*: siue quod olim imagines è cera fingebantur, varia quidem forma, nunc deorum, nunc regum, nunc plebeiorum, sed hęc omnia erant cera. Refert Zenodotus non dissimile illi, *Idem puluis*, & *Eadem Farina*. *Imis ceris eradere*, prouerbialiter dicitur pro eo, quod est, delere penitus, sic vt nullum omninò memoriæ pristinæ vestigium extet. Sumptum ab his, qui in ceratis scriptitabant tabulis: quibus mos erat, ita nonnunquam versum stylum per summum æquor ceræ ducere, vt qualiacumque tamen priori scripturæ remaneant vestigia. Aliquoties funditus delebant. Conueniet in profundam obliuionem vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel si quid est simile. Vtitur hoc adagio D. Hieronymus in Epistola ad Chrysogonum Monachum in hæc verba: „ Ita nostræ es necessitudinis penitùs oblitus, vt illam Epistolam quam in corde Christianorum scri„ptam, Apostolus refert, non parua litura, sed imis (vt aiunt) ceris eraseris. *Cera & ære nobilis* dicitur, cuius nomen & scriptis & statuis celebratum est. Romani enim maiorum egregia facta, & literis mandabant, & in foro statuis honorabant. In cereis autem tabellis olim, vt sæpè diximus, scribere solebant, & ex ære statuas formare. *Cerite cera dignos* vocabant olim, notari dignos atq; improbos & nequam homines, nimirum Ceritem ceram, insignem ignominiam appellantes. Horatius:

Eadē cera.

Idē puluis.

D

Eadem farina.

Imis ceris eradere.

Cera & ęre nobilis.

Cerite cera dignus.

Quid

Quid deceat, quid non, obliti, Cerite cera
Digni, remigium vitioſum Ithacenſis Vlyſſis. E

Acron & Porphyrion huiuſmodi tradũt originem adagij. Romani Ceritibus bello ſubactis eam dixere conditionem, ne ſuffragij ius haberent, ne leges vllas, aut ederent, aut haberent: eamq; ignominiam in adagium abijſſe. Meminit de tabulis Ceritibus, & [a] Aulus Gellius. Primos autem municipes, inquit, ſine ſuffragij iure Cerites eſſe factos accipimus, conceſſumq; illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negocijs tamen, atque oneribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ vice verſa, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. [b] Petrus Crinitus Horatij interpretes ineptiſſime eum locum expoſuiſſe ſcribit, aitq; Flaccum dignos cerite cera appellare Romanos, quoniam luxu, atq; voluptatibus turpiſſimis tenerentur. Iodocus Badius Aſcenſius cùm priùs eodem ferè ſenſu quo ex Porphyrione & Acrone dictum eſt, eundem locum expoſuiſſet, poſtmodum addit: Cerites, id eſt, Græci, qui vrbem priùs Agellinam dictam incolebant, viſi ſunt Latinis ſurdaſtri: Cùm enim ſæpè percunctarentur, quod nam eſſet nomen ciuitatis, illi non intelligentes latinos, reſalutabãt, dicentes, chærete, hoc eſt, ſaluete, illi dixerunt corrupto nomine, vrbem Ceritem vocari. F Ideo quidam dicunt ceram Ceritem eſſe, quæ ſurdos faciat, ſicut remigium Vlyſſis cera obſtruſas habens aures, ſurdum tunc fuit. Hæc Badius. *Ceris rubris notare*, ſimile eſt illi, *Stellis ſignare*. Translatum ab Ariſtarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit, atq; in libros digeſſit, verſus nothos, hoc eſt, adulterinos, & ſubditițios, qui non viderentur inſignes, ac genuini, ἀστερίσκοις, id eſt, ſtellulis illuſtrans. Quin hoc ipſum Ariſtarchi nomen in prouerbium abijt, quod is eum damnandi notulis probandiq; morem excogitârit. M. Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in ariſtocratia ego varie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, noſti illas λημύθους, valdè grauiter pertexuit. Atticum vocat ſuarum orationum Ariſtarchum, id eſt, cenſorem, emendatorem, quòd illi mos fuerit, ſi quæ parum probaſſet in ſcriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem etiam alibi declarat apertius idem [c] Tullius: Quæ mihi florentia viſa ſunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. Sed de his ſupra quoque ſcripſimus, & hic non repetimus. Addam tamen hoc ceu ibi prætermiſſum ex eodem [d] Cicerone: Sed me Hercules veſtra reiq; publicæ cauſa, iudices, nolo in hoc delicto conſilio tantum peccatum eſſe commiſſum; nolo eos, iudices, quos ego probarim, atq; delegerim, ſic in hac vrbe notatos iſto abſoluto ambulare, vt non cera ſed cœno obliti videantur. G [e] Seneca referente Cælio ad faces, & cæreos viuere dixit, de luxu perditis hominibus, vita quorum in contrarium circumagitur, Lucifugæ infames, ac Lychnobij, quibus res ſordida eſt trita, & vulgari vita viuere. Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις, id eſt *Ceram auribus oblinis*. In eos qui recuſant audire, vel æqua vel iniqua. Natum ab Vlyſſis cera qua ſuas, & ſociorum aures obturat apud Homerum, aduerſus Sirenarum cantilenas. [f] Lucianus: O beate, neſcis quàm fortiter eos tum ignorantia, tum error occupauerit, adeo vt eorum aures ne terebra quidem ampliùs aperire queas. Tanta obturârunt cera, haud aliter, ac ſociorum aures, & Vlyſſes, veritus ne Sirenum cantus exaudirent. Quanquam ſunt in eis, & pauci quidam, qui quoniam ceram in aures non accipiunt, ad veritatem ipſam declinant, &c. Et [g] rurſus de eiſdem Sirenibus loquens: Atq; etiam auribus, inquit, cera obſtructis, per ceram quoq; oppoſitam penetrabit iucundiſſimæ vocis modulatio; tantam cantando voluptatem audientibus exhibet. Alludit ad hoc quoque Io. Tzetza agens de illarum allegoria.

Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἡδονὰς, νικώσας τοὺς ἀνθρώπους
Ὅσοι μὴ φράξωσι κηρῷ τὰ τῶν ἑταίρων ὦτα
Ἤγουν τὰς πέντε κλείσωσιν αἰσθήσεις πρὸς ἐκείνας, H
Νοῦν τε μετεωρίσωσιν. id eſt.
Alij autem omnes, voluptates, vincentes homines,
Quicunq; non obturant cera amicorum aures
Videlicet quinque clauſerint ſenſus ad ipſas,
Mentemq́; ſubleuauerint.

[h] Ariſtoteles quoque tradente Plutarcho, ait Satyro amicos cauſam in iudicio dicturo, aures cera obturaſſe, ne inimicorum irritatus maledictis ob animi feruorem à propoſito deliberetur. Apud [i] Ludouicum Arioſtum Aſtolphus regi aures calida obturat cera, ne cornu ſui ſono, quo fœdas Harpyias debebat fugare, audito, & ipſe cogeretur fugere.

Et prima fà, che'l Re co ſuoi Baroni
Di calda cera l'orecchia ſi ſerra,

Acciò,

[a] Lib. 16. cap. 13.
[b] Li. 7. de honeſt. diſcipl. cap. 6.
Ceris rubris notare.
[c] Lib. 16. ad Atticum.
[d] Lib. 5. in Verrem.
[e] Lib. 20. cap. 11.
Ad cæreos viuere.
Ceram auribus oblinis.
[f] In Charon.
[g] In imagin.
[h] Lib. de cohib. ira.
[i] Cant. 33. Stan. 144.

A *Acciò, che tutti, come il corno suoni*
Non habbiano à fuggir fuor de la terra.

Κηρῷ εὐπλαστότερος, id est *Cera tractabilior*, de vehementer docili dicebatur, aut de ingenio fa- Cera tractabilior.
cili, tractabilique & in quemuis habitum sequaci. Horatius

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

[k] Persius: [k] Saty. 5.

Artificemq; tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius:

—— Argilla quiduis imitabitur vda.

Est autem hoc ceræ peculiare, vt manibus contrectata mollescat. Et hinc variæ rerum formæ
solent effingi. Quanquam rudis ætas similior est argillæ, quàm ceræ: primo quidem fingi
potest, dum tenera est, verùm vbi diruit ingenium, non facilè refingitur in aliam speciē, sed
quemadmodum dixit [l] Plato, κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ [l] Lib. 4. de
„ ἑπόμενα εἶναι, id est periculum est, ne ad quæcunque se quis appulerit a pueritia, talia sint, & Rep.
quæ sequuntur. Videtur autem ad hocce adagiū allusisse, vel quid simile dixisse apud [m] Plu- [m] Li. 1. Sym
B tarchum Crato disputans cum Theone, qualem optimè conuiuio præesse posse iudicaret. Il- pos. q. 4.
„ lud nemo sanè, inquit, ignorat, magistrum conuiuij omnibus debere amicum esse conuiuis
„ atque acceptum, cùm nullo simultates atque inimicitias exercere: alioqui neque imperan-
„ do tolerabilis, neque distribuendo æqualitatis obseruans, neque colludendo inculpabilis
„ erit. Talem ergo (aiebat) tibi ego mi Theo, conuiuij præfectum verbis tanquam è cera fa-
„ ctum trado. Tum Theo: equidem, inquit, accipio virum probè & conuiuio conuenienter
„ formatum. Simili præterea, sed contrarium indicante parœmia *cereas opiniones habere* dicun- Ceree opiniones qui dicātur habere.
tur, qui facilè diffluunt, & in proposito non perseuerant. Vtitur hac prouerbiali locutione [n]
„ Arrianus Epictetus; Priusquam igitur, inquit, eruditæ sententiæ confirmatæ apud nos fue-
„ rint, priusquam facultatem paraueritis, qua in tuto collocemini, author vobis sum cautè in-
„ doctorum vtendi consuetudine. Alioquin ea quæ in scholis annotatis in dies, haud secus ac [n] Li. 3. c. 16.
„ cera sole diffluent. Longè igitur à sole recedite, dum cereas habetis opiniones. Quam dif-
fluat verò ad solem cera, iam dictum est. Ariostus quoque ceram pro re apprimè fragili, &
molli dixit his verbis:

Giunse al fin sù l'arnese, e come cera
C *L'aperse, con la falda sopra posta.*

Prouerbialiter hoc quoque à [o] Pausania scriptum Οὔτε κηρὸς, οὔτε μέλι ἀπ' αὐτοῦ ποιοῦντες, [o] In Atticis.
„ hoc est, neque ceram neque mel ex ipso facies. Conueniet in illos, ex quibus quis temerè
quid pulchri expectat. Huc spectat hoc Scaligeri de hominibus inutilibus, & quorum ani-
mus continuo est in patinis:

Gratis vt aluearé farcias ventris
Nec vnde cera prodit, & nihil mellis.

HISTORICA.

GREGORIVS [a] Turonensis in libro, quem scripsit de rebus S. Martini, [a] Lib. de mirac. S. Martini, c. 2.
de sacrata cera hanc tradit historiam, hoc inquam miraculum. Factum est
autem, vt inuidia tentatoris immissum incendium domum voraci flamma
combureret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Interea clamor Incendium cera immissa extinctū.
D ad cœlum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam
ceræ particulæ à sancti templo delatæ, quæ reperta, & igni iniecta protinus
cunctum restrinxit incendium, nouoque miraculo cera, quæ ignem alere est solita, violen-
tias ignis vi sanctitatis oppressit. Addit Baronius hac nostra ætate complura his similia con-
stare edita esse miracula ex ceris illis, quæ ex cereo acceptæ Paschali, alijsq; puris admixtæ,
& sacro chrismate delibutæ ac benedictione sanctificatæ sunt: quæ & eò quòd agni, Christi
typum præseferentis, haberent impressam imaginem, Agnus dei dici consueuerunt, quas re-
center baptizati ferrent ad collum. Tradit [b] Krantius S. Popponem, cùm in perfidam gentē [b] Lib. 3. Metrop. c. 34.
incidisset, ignis experimento suam fidem veram esse hoc modo testatum: Tunicam indutus Popponis tunica cerata ardet eo illæso.
ceratam, in medio increduli populi iussit incendi; ipse verò oculis ac manibus in cœlū por-
rectis liquentes flammas adeò inuicta mente superauit, vt veste prorsus ambusta illæsus ip-
se extiterit; ac cùm illa in fauillam esset redacta, hilari vultu, nec fumum incendij sensisse te-
status est. Nostro sæculo anno Domini 1561. Petrus Arboleda Iesuita referente [c] Simone [c] Colloq. 10.
Maiolo

Digitized by Google

Aquę tempestas cerā sacra sedatur.

Cerei ardētes non cōsumuntur, & corū mira vis.

Maiolo Episcopo Vulturiacensi, eminente naufragio iuxta Tristani insulas, iniecta mari sacra cera (Agnus dei vulgo dicta) vim fluctuum procellæque cohibuit, seque cum comitibus incolumem reddidit. Extant ea de re litteræ impressæ. Dum beati corporis, inquit Surius de S. Gallo, thesaurum felix locus in pace suscepisset, volens dominus de morte famuli sui mœrentibus consolationis præbere medelam, nouitate miraculi patefecit, qua apud se claritate spiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in castro, dum corpus eius eleuaretur, accensi, ita ardentes delati sunt vsque ad locum sepulturæ. Positi autem vnus ad caput, alter ad pedes, per triginta deinceps dies, mirabile dictu, non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebāt. Et vt monstraretur has durandi vires cerę liquenti cælitùs attributas, de huius miraculi materia plurimæ in posterum virtutes emanarunt. Nam quicumque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine, vel aurium præclusione laborantes, de eisdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis quę huiusmodi tenebantur incommodis aptauerunt, optatæ celeriter dona percepere salutis. E

APVM AB AVTORE OBSERVANTARVM DESCRIPTIO ET ICONES. Cap. IIII. F

Regio forma.

Apis domestica.

Fuci descriptio.

CVM de Apis communis domesticæ forma ageremus, dicebamus nos exhibituros iconem, quando de syluestribus sermo foret, quia simul in eadem tabula depictæ essent. Quæ itaque priori loco exhibetur, Apum regulus est, Ape duplo fermè procerior, sed Fuco macilentior: magis etiam lutescit, & aluum habet in extremo acutiorem. Alæ sunt longę & latę, coloris albi, flauis punctis conspersi. Caput eiusdem cum ventre coloris est. Antennæ sunt breues, sed parum benè à pictore expressæ. Apis est vulgaris, quæ secundo loco ponitur, color ei magis ad cinereum vergit, hirta ferè tota, aluo est obtusiori, breuissima, exerit aculeū. Alæ sunt candidæ intercurrentibus lineolis flauis, breues, breuiores, inquam, ipso corpore. Caput magnum; antennæ vt in ipso regulo. Fucus qui tertio loco exprimitur, media est magnitudine inter regem & Apem; magis tamen ad regem accedit, Ape duplo maior, rege corpulentior, sed breuior, colore etiam magis fusco. Alæ fermè, vt in rege, pedes breuiores, caput maius. Alui extremum velut in duas appendices desinit. Inter Apes syluestres, quarum multa sunt genera, duæ priores vnà cum suis fauis expressæ, domesticis quodammodo accēseri possint. Mel enim, quod parant, non omnino spernendum videtur, propter suum dulcorem, & ex fauis non contemnenda cera parari possit. Ipsarum verò Apum species domesticis nostris multò est pulchrior, venustiorque. Differunt autem & magnitudine inter se, & colore. Quæ maior est, & priori loco pingitur, fauos & cellas etiam conficit maiores. Has simul cum suis Apibus inuentas F. Gregorius Regiensis Capuccinorum ordinis, diligentissimus pharmacopola, & herbarum etiam apprimè peritus, cùm ad montem Padernum vulgò dictum in nostro agro herbarum inspiciendarum gratia iuisset, ad me attulit, cùm vt gratum mihi faceret, tùm verò etiam, vt tam pulchrum naturæ arcanum posteris aliquando cōmunicarem. Cellarum aliæ erant vacuæ, aliæ plenæ; plenarum aliæ continebant mel, aliæ sobolem albam, qualem à latere fauorum pictor exhibuit. In vacuis Apes quiescere putauerim. Omnium figura non sexangulis terminatur, vt in communibus, sed erant rudes, & rotundæ, neque omnes eiusdem magnitudinis. Apis ipsa aspectu venusta admodum, tota hirsuta, capite, antennis, & pedibus aterrimis; aterrima item ac rotunda macula in tergore insignis: alæ ferrugineæ, cætera modò rubicundo, modò atro colore variat. Altera quæ plures, & minores fauos construit, minor est, vt dixi, & colore diuerso. Caput enim in hac, pedes, & tota aluus nigricant, dorsum totum rubicundum est, alę proceræ, angustæ, nigricātes. Vtraque fauos suos operit quisquilijs, palea, & musco, ne facilè sit inuenire. Quid si harum melle D. Ioānem Baptistam in diserto vixisse dicamus? G H

Icones, quas diximus, proxima pagina dabit.

Quæ

Digitized by Google

A

B

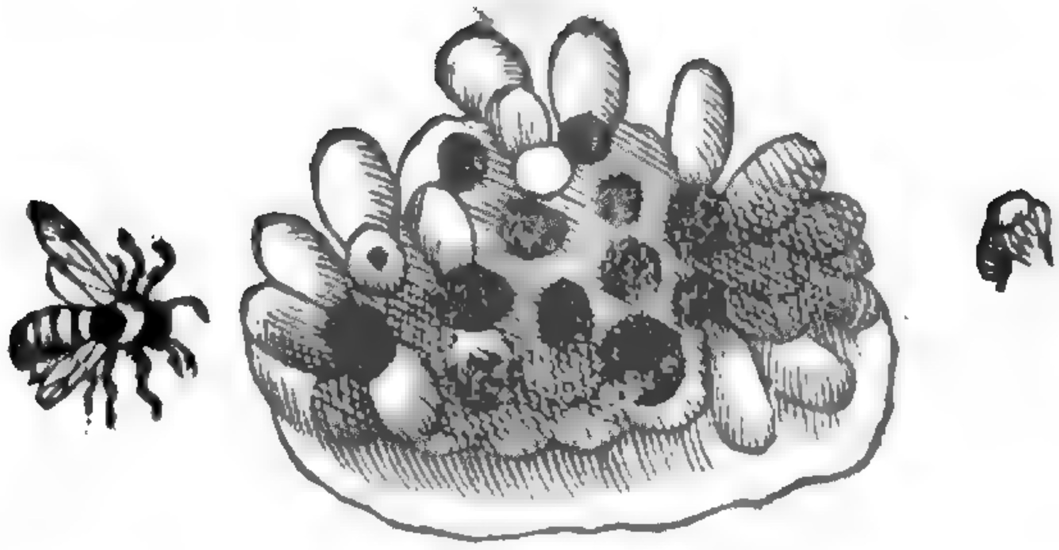

C

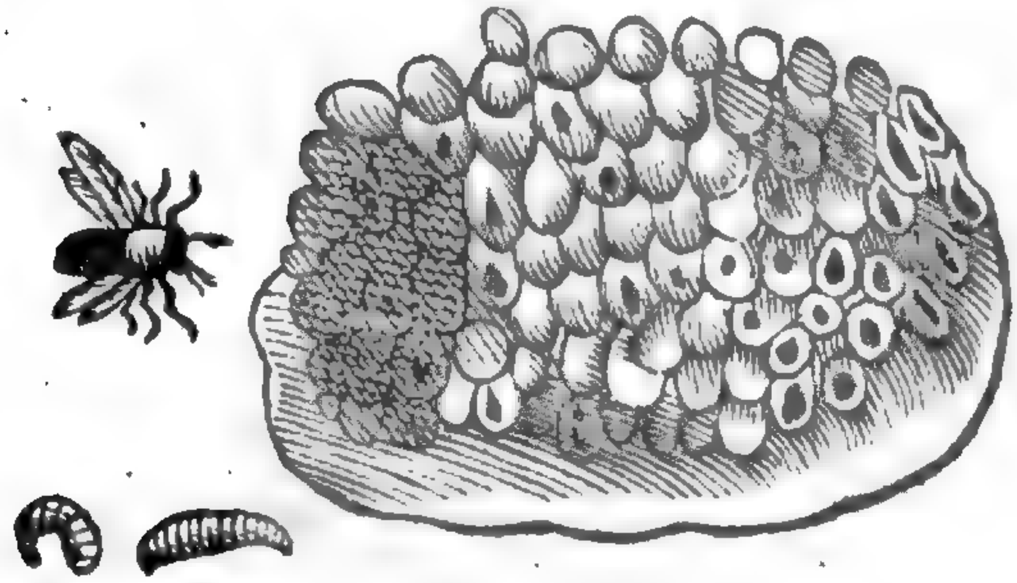

D

Quæ duæ deinceps pinguntur, nostris rusticis Auoni vocantur, inuicem ferè consimiles Prior capite antennis, & pedibus est nigris; toto corpore magis, quàm præcedentes hirsuto, & lutescente, minus in dorso, magis in aluo. Sed colorem istũ luteum corporis hirsuties facit, non ipsum corpus. Altera eadem omnino videretur, nisi candidior esset, & paulò minor. Reperiuntur in hòc genere etiam virides, & nigræ, & aliorum colorum. Hollandi, vt audio, omnes, nescio cur Keijsers, hoc est, Imperatores vocant, nisi dicamus propter aculeum quo acerrimè pungunt, Reges in eo vincentes, qui vel eo carent, vel si habent, non vtuntur,

Digitized by Google

Z E

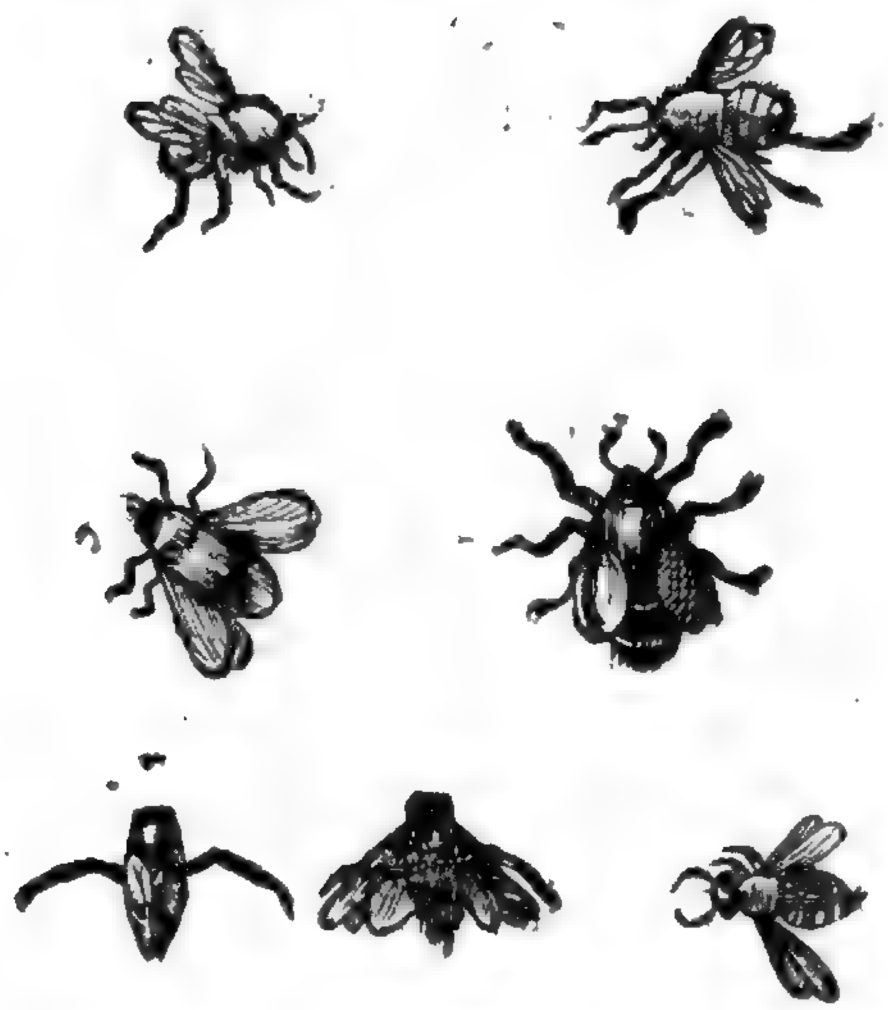

vtuntur, nigrarum duarum hîc E
iconem etiam dedi, prior maior est, & breuioribus tamen alis. Vtraque corpulenta est admodum. Prior vndique nigra est, præterquam in ceruice, & superiori alui parte, vbi macula lutea est, & in extrema ferè, vbi candicat. Altera easdem habet maculas, sed multo maiores, colorq; est intensior. Priori pedes hirsutiores, & crassiores. Vtriq; atri. Antennæ in secũda breuiores, ac exiliores. Quæ deinceps picta est, ex earũ genere est, quę prope latrinas, & fœdas cloacas F
bombos suos edere solent. Aspectu elegans est, aluo crassa ex nigro, & luteo varia, in extremo acuta, capite, & dorso cinereis, oculis magnis, exuberantibus, nigris, pedibus breuibus etiam cinereis, alis proceris angustis eiusdem cum dorso coloris. Est præterea alia Apis fera, quam aquaticã vocaui, seu potiùs amphibiam, quòd & in terra, &

Apis amphibia.

aqua degat. Sed rariùs videtur. Hanc aliquando, vt me exercerẽ, sic descripsi. Api vulgari valde simile Insectum amphibiũ, extra aquam volãs, in aquis natans, quadripenne, sepes. Duos pedes oblongos habet, nimirum anticos, quibus vtrimque distentis tanquam temone simul & remigibus ad natatum vtitur. Cæteri breuiculi, sub ventrẽ contracti. Caput compressum, G
oculis nigris, grandiusculis ac splendidis instructum. Corpus alis tectum, prorsus atrum. Alæ superiores simul & inferiores duriusculæ ac crustaceę, nonnihil maiori sui parte eaque superiore è luteo colore habent, & nigro maculosę sunt, sed extrema parte ano proxima subtilissimæ ac pellucentes, instar inferiorum alarum, quas operiunt ipsæ, appendices duæ sunt raræ obseruatũ, imo in nullo alio Insecto à me visæ, quarum vna alteram incumbens tegit, quę faciunt vt laciniosæ interna parte ac triangulo sinuatæ appareant. Sed & extremo sui erectam seu fissuram leuem habent. Rostrum aculeatum est, vt Culicibus. Pedes antici, quibus natat, tribus articulis dissecti sunt. Rustici Bonon. Guardasole vocant, forsan quòd lucente Sole, aquæ summa petat, velut apricari cupiens, & nebuloso cœlo non conspiciatur. Aliquando cœlum tuetur sursum ex aqua exerto ore, alias deorsum, & vel leuissimo strepitu aut vmbra percepta, sagacitate mira statim quouis telo velocius in fundum lancinans subducit, adeo vt captu difficillimum sit.

DE FVCIS. Cap. V. H
AEQVIVOCA.

Fucus pro pigmento.

ADIVNGENDI sunt Apibus Fuci, vtpote qui neque ab aluearijs digrediantur, neque ab alio genere quàm ab Apibus, vt Aristoteles voluit, ortum ducant. Fucus præterquam quòd hoc genus est Insecti, multa quoque alia significat. Nam fucus pro pigmento, & ornatu peregrino ponitur, quem fęminæ adhibere solent, vt potissimùm candidæ, aut rubicundæ videantur. Hoc vtroque enim colore maximè fucamus. Propertius tamen cærulei fuci meminit hoc versu:

Fucus cęruleus.

An si cæruleo quædam sua tempora fuco
Tinxit. Tibullus splendentis

Quid

A *Quid Fuco splendente comas ornare? quid vngues*
Artificis doctâ subsecuisse manu?

[a] Plautus ridens cum mulieribus, & cum vetulis edentulis, quæ se fucare solent, ac pigmentis sua corporis vitia occultare, ait vbi se sudor cum vnguentis consociauerit, ilicò itidem olere. Transfertur quoq; Fucus ad colorem præsertim purpureum quo lanę, vestes, tapetes, tingi solent. In quo significato citat [b] Aulus Gellius hos mimiiambos ex peruetusto sanè autore. [a] *In Mostel.* [b] *Lib. 20. cap. 8.*

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco,
Quos concha purpura imbuens venenauit.

Ponitur quoque interdum pro ipsa herba, qua vestes tinguntur, vt [c] Virgilio inquiente, quod Apes — Fucus pro herba. [c] *Li. 4. Geor.*

—— Fucoq; & floribus oras
Explent, collectumq; hæc ipsa ad munera gluten.

Nam eum ad locum commentans Seruius, ait hic Fucum esse herbæ genus: Fucum autem, & flores Virgilium pro cera posuisse, quam ex his rebus colligunt. Hoc herbæ genus esse
B existimo φῦκος θαλάσσιον à [d] Plinio celebratum, aut pro quauis herba dummodo virtutem colorandi tingendiúe habeat, à Poëta accipi, ac præcipuè pro croco, cuius floribus Apes mella sua tingere peritissimus rei rusticæ Columella scribit. Vtcunq; sit, id tamen certum est apud Dioscoridem φῦκος θαλάσσιον, & apud Plinium Fucum marinum algæ esse speciem, cuius tria inueniuntur genera, latum vnum, alterum verò longius, tertium, crispis folijs, quo in Creta vestes tinguntur. omnia tamen ad eosdem vsus, nimirum ad inficiendas lanas. Meminit Theophrastus Ποντίου φύκους, quo tingi dicit non solùm ταινίας, sed etiam ἔρια καὶ ἱμάτια. esse autem hoc quibusdam æstimatur illud genus, quod Dioscorides vocat φοινισσον, Plinius quadamtenus rubens. Sed quoniam superiùs paulò, de Fuco mulierum facta mentio est, haud oscitanter prætereundum, φῦκος quoq; radiculam esse, qua se tingere solent mulieres, atq; hinc Fucum Latinè dici mutata y littera Gręcorum, in u Latinorum. hoc quibusdam visum est algæ genus, frutexq; potiùs, quàm herba. φῦκος rubens Plinij & Theophrasti illud φῦκος, quo infectores vtuntur, & quo, vt anchusa, mulieres subalbidæ genarum colorem purpureum roseumq; ementiuntur, Nicander φοινικόεν φῦκος appellauit. [e] Dioscorides tamen scribit Nicandrum tradere τὸ φοινικοῦν φῦκος esse θηριακὸν, quòd nonnulli puta-
C rint id esse, quo vtuntur mulieres. Vt vt sit, illud tamen fuisse radiculam ὁμωνύμως dictam φῦκος, qua mulieres ad ementiendum ori ruborem vtebantur, ex varijs variorum autorum scriptis constat. Fucus per translationem quoq; sumitur pro fraude; vnde facere Fucum
» pro decipere apud [f] Terentium; Deum sese in hominem conuertisse, atq; per alienas tegulas
» venisse clanculum, Fucum factum mulieri. Apud Athenæum φυκίδα pisciculum, & φυκίδ' Fucam transferunt.

[d] *Lib. 16. cap. 10.* Fucus marinus Algæ species facultate tingendi insignita. Fucus pro radicula. [e] *Lib. 4. cap. 100.* φοινικοῦν φῦκος. Fucus pro fraude. [f] *In Eunuc.* φυκὶς piscis.

S Y N O N Y M A.

QVOD Græcis Κηφὴν, Latinis Fucus, dicitur, vt nonnulli censent, à furando quòd furtim mella deuoret. quę fortè ratio est, quòd Fur à Varrone dicatur, quamuis inter Furem, & Fucum discrimen sit, de quo paulò pòst sumus acturi. Verisimilius autem est, Fucum dici, quòd Apibus Fucum faciat, & prætextu calfaciendi aluei, illarum mellificia absumat. sunt etiam qui à verbo
D φαγοῦμαι deduci putent, quòd Apum labore parta mella deuoret. Italis dicitur Ape che non fa mele. Gallis Bourdon & Fullon, Mouche Guespe, Musche sans aguillon, Hispanis Zangano de la colmena. Germanis ein tran oder Braem hummel. Belgis, holm, bommel. Polonis Czervv. Hungaris Here. Anglis à Dorre or dronne bee.

Κηφήν. Fur Varronis.

DESCRIPTIO GENVS DIFFERENTIA.

QVI Fucos inter Vesparum genera referunt, vt [a] Ascentius in suis ad Virgilium Commentarijs fecisse videtur, toto errant cælo. Nam præterquam quòd corpore grandiores multò sint, etiam lato pectore, & πλατυγάστορες existunt, quorum neutrum Vesparum generi competit. [b] Aristoteles quartum genus Apum facit μεγέθει μὲν μέγιστον πάντων, ἄκεντρον δὲ καὶ νωθρόν. idest multò grandius quàm cęteræ corpo-

Fucos non esse Vespas. [a] *Li. 4. Geor.* [b] *Li. 5. c. 22.*

re, sed absq; aculeo & veluti imperfecta Apis. Sunt enim magnitudine ducibus similes, differunt autem, quòd duces aculeo armentur, vt voluit Aristoteles, reclamante Columella, cui nos subscripsimus. Quare præcipuum discrimē in crassitie. Crassior enim, & compactior rege Fucus est, Rex Fuco procerior. Sed cur Fuci magnitudine regibus assimulentur, Apes aculeo Regibus, caussam tradidit [c] Aristoteles. Aliquid enim, inquit, discriminis inesse necesse est, nisi semper genus ex quouis idem gigni necesse sit, quod impossibile est. Ita enim genus totum duces essent. Apes itaq; viribus, & pariendi facultate similes ducibus sunt, Fuci magnitudine æmulantur. Quòd si aculeum quoq; haberent, duces vtiq; essent. Sunt igitur inter Apes maximi Fuci, sed cùm hoc tempore à scriptoribus Fucus, & Fur (qui φώρ Aristoteli, φῶρας Hesychio dicitur) confundantur, videndum quonam modo differre ab autoribus dicātur. Sanè magnitudine potiùs corporis quàm quouis alio differre videntur. Nam quòd etiam generandi modo differant suo dicetur loco. Aristoteles itaq; Fures maiores Apibus minores Fucis agnoscit, [d] Plinius Fures inter Apes grandissimos nominat nigros, lataq; aluo, ita appellatos, quòd furtim deuorent mella. Cæterùm quod Bernardinus Gomesius Saguntinus scribat caput bouis in Fuco cùm premitur obseruari (veluti prolixè satis, atq; amplè capite præcedenti eius verba citaui) nondum est à me animaduersum.

Magnos esse & Apibus maiores. [c] Lib. 3. de Gen. Anim. cap. 10. Cur Regibus & Apibus similes. Fur & Fucus quid differant. [d] Lib. 11. cap. 17. Caput bouis in Fuco.

GENERATIO.

QVAMVIS superiùs cùm de Apibus ageremus de Fucorum generatione facta sit mentio, ita efflagitante materia ob cognatum Apum, & Fucorum ortum; tamen cùm conuenientior hic eadem de re inciderit sermo diligentiùs agemus. An autem proprium sit Fucis genus dubitari asserit Plinius; & meritò, quandoquidem sint, qui æstimauēre, non aliter quàm Furibus, ita quoq; Apibus, ac Fucis suum genus esse, per quod propagentur. alij in his nil fidei ponentes (vt inquit [a] Aristoteles) Fucorum fæturam comportari ab aliquo ex flore Cerinthi, aut oleæ, aut arundinis autumant. Alij non his contenti opinionibus Fucos reges, & duces procreare, Apes verò Fucos asserunt. nec desunt, qui adstruant Apibus mares esse, & à Latinis hos dici Fucos, quorum autoritate commotus Varrinus Κηφῆνας τοὺς ἄρρενας τοὺς ἀπράκτους τῶν μελισσῶν exponit, idest Fucos Apum mares, quorum nulla opera. Sed cùm horum omnium opinio explosa sit à philosopho, quomodo ab Apibus generentur, vt idem opinatus est, in considerationem venit. Nam quod Seruius scribat in suis ad Virgilium Commentarijs Fucos de Equis oriri, præter omnium reliquorum probatissimorum autorum opinionem est, qui Vespas, atq; Crabrones tantùm, ex equis nasci tradiderunt. Verùm relictis hisce, & plurimis alijs opinionibus id scire est, quod maximè in quæstione versatur, hoc est, cur sine aculeo nascantur. Nobis quantum in hac re scire contigit, cum Aristotile eadem sententia est, Fucos ab emeritis Apibus nasci. Euenit, vt ait [b] Philosophus, vt duces generent & seipsos, & aliud genus, quod Apum est: Apes aliud generent, id est Fucos. Ipsi verò Fuci non insuper generent, sed hoc ipsi priuentur. Cùm enim semper, quod secundum naturam est ordinem habeat, ideo Fucos ea quoque facultate priuari, vt aliud generent, necesse est. Et quidem hoc ita fieri videmus. Ipsi enim generantur, nil verò aliud generant, sed in ternario numero finem generatio recipit. atque adeò bene institutum est à natura, vt semper hæc genera conseruentur, & nullum deficiat. Huius autoritate fretus Plinius non dubitauit asserere Fucos esse imperfectas Apes, quòd à fessis iam & emeritis inchoatę sint, eademq; ratio esse potest, cur sine aculeo nascantur. nam cùm effœtarum vires langeant, fieri nequit, vt fortiores ab eis producantur, quales sunt, quæ aculeo armantur. Gigni itaque ab Apibus certum sit, non tamen semper, sed annis tantùm prosperis, quibus largior mellis copia speratur. cuius rei caussam in excrementi copiam retulit [c] Aristoteles, quæ tunc in Apum corporibus maximè abundat. Hanc enim facit anni temperies. Nam cùm sint minores corpore, temperiem magis desiderant. Quare cùm Apes contubernia Fucis adijcere volunt, non cellas ipsis maiores, sed multò minores quàm Apum sunt, effingunt, quamuis grandiores sint corpore; nec eas sparsim per alueum, sed proprio in loco. nam quæ fauis Apum sparsim inseruntur, quod rarò accidit, eximi debent. Verùm nil prohibet, quominus eadem in Apum cella, & pulli, & Fuci melque existant. Nam Aristoteles scribit, quòd gigni Fucos seorsim dicitur, si dux viuit: sed si obijt in Apum loculamentis oriri ex ipsis Apibus, atque hos fieri animosiores, quocirca κεντρωτοὺς vocari (aculeatos Gaza vertit) quamuis aculeo careant. animo namque

An Fucis proprium genus. Furibus proprium genus vnde generētur. [a] Lib. 5. cap. 21. Fuci non nascuntur ex equis. Cur sine aculeo nascantur. Fuci vnde nascantur. [b] Lib. 3. de gen. cap. 10. Fuci cur imperfectæ Apes. Cur sine aculeo. [c] Loco citato. Cur annis prosperis gignantur. Mel, Fuci, pulli in eadem cella existere possunt. Fœtus Fucorum qualis.

ed by Google

„ que feriendi, non potestate hoc nomen meruerunt. Fœtus autem veluti Apum candidus est, ex quo fiunt Vermiculi, ex his nymphę, quas proprio nomine Seirenes appellari vult Dalechampius, ἀπὸ τῆ σειρῶσθαι, quòd intra membranam contracti, & curuati iaceant. Fucum autem paruulum, aut fœtum aiunt quidam apud Aristotelem dici κηφήνιον in libris Historiarum, vbi inquit, Πλάττουσι δὲ κηρία πρῶτον ἐν οἷς αὐταὶ γίνονται, εἶτ' ἐν οἷς οἱ καλούμενοι βασιλεῖς, καὶ τὰ κηφήνια. in vulgatis tamen Lexicis adfertur non solùm pro Fuco paruulo, sed etiam pro fauis Fucorum. Rursus alij Cephenes aiunt dici Latinis paruulos & recentes Fucorum fœtus. nomen hoc a Græcis desumptum videtur: qui, vti dixi, Fucos siue grandiores corpore, siue minores, quàm adulti; κηφῆνας appellant. [d] Plinij autem locum, quem adducunt, lubet hic subijcere. Rex, inquit, Apum statim mellei coloris,
„ vt electo flore ex omni copia factus: neque Vermiculus, sed statim penniger. Cętera turba
„ cùm formam capere cęperit, Nymphæ vocantur, vt Fuci, Sirenes, Cephenes. Aristoteles (fortè ex aliorum sententia) ex Apibus porrectioribus, quæ fauos suos inæquales conficiunt, generari ait, quàm plurimos Fucos. Sed in alijs codicibus non μακραί, vt Gaza legisse videtur, verùm μικραί, idest paruæ legitur.

Κηφήνιον quid.

[d] Lib. 11. cap. 16.

Apes quales plures Fucos generent.

B

NATVRA. MORES.

INTER ἀγελαῖα idest gregalia Apum genera Fucos connumerat [a] Aristoteles, quamuis natura desides, & otiosos. Vnde a Varrino Κηφὴν εἶδος μελίσσης ἀργόν exponitur, quod est Fucus, species Apis pigra. Sed conuenit, ut ait [b] Aristoteles, Fucos otiosos inertesq; esse, cùm nulla habeant arma, quibus de cibo possint dimicare. Propterea parere coguntur meo iudicio Apum imperio, non quòd prorsus nihil agant, sed potiùs, quòd mellificandi studio, atque labore sua natura destituantur, melq; ipsum, quod Apum labore partum erat, auidissimè absumant. Videntur enim non parum ipsis Apibus auxiliari, cùm aquam portant, vnde Varrinus μελισσῶν ὑδροφόρους appellat, & cùm suo calore promouent Apum fœtus. Atqui id est, quòd dicere voluit [c] Plinius his verbis. Fuci, inquit,
„ sunt quasi seruitia verarum Apum. Quamobrem imperant ijs primosq; in opera expellunt,
C tardantes sine clementia puniunt. Neque in operè tantùm, sed in fœtu quoque adiuuant
„ eas multùm ad calorem conferente turba. Certè quò maior fuerit multitudo, eò maior fiet
„ examinum prouentus. Itaq; pigritia, atque desidia ob mellificandi imperitiam, non quòd à labore omnino immunes sint, attribuuntur. Enimuerò cur ab Apibus odio habeantur, facit eorum voracitas potius quàm iners, & desidiosa natura. Nam vbi plures sint qui mellis exigua portio ferat, aut vbi iam mella maturuerint, tum demum singulos multę Apes aggressæ vociferantes persequuntur, vtque inquit [d] Poeta:

Ignauum Fucos pecus à præsepibus arcent.

His quoque & illud addo, quod superiùs dictum est, Apes emeritas nec Fucos gignere, nec fauos, aut domicilia ijs fabricari annis aduersis, quibus mellis penuria timetur, sed tantùm prosperis, quibus abundè eius copia suppetit. Quæ enim alia ratio esse potest, cur Fucis non parcant, regibus verò parcant, quorum nullus ferè labor est, nullum mellificium, quorum desidiosior vita quàm Fucorum esse videtur: nisi cum [e] Aristotile confiteamur concedi regibus, vt otio fruantur tanquam parentibus, Fucos verò castigari tanquam filios. Iustius enim filij castigantur, quorum nullum est negotium. Sed & [f] Tzetzes poëtico suo stylo af-
D firmare videtur Apes odisse Fucos, quòd multùm commedant. versus autem eius, quòd vniuersam Fucorum naturam comprehendant breuiter, libentiùs adscribam.

[a] Lib. 9. c. 4. Hist.

Fuci otiosi.

[b] Lib. 3. de gener. c. 10

Aquam Apibus portant.

[c] Lib. 11. cap. 11.

Cur ab Apibus odio habeantur.

[d] 4. Georg.

Reges cur otiosi.

[e] Lib. 3. de gener. c. 10.

[f] Chil. 8. Hist. 107.

Κηφῆνες ζῶα σύντροφα τῶν μελισσῶν τῷ γένει,
Ἅμα σὺν ταῖς μελίσσαις γὰρ κυΐσκονται καὶ ταῦτα.
Μείζονα δὲ τῶν μελισσῶν, καὶ ἄκεντρα τυγχάνει.
Καὶ ταῖς μελίσσαις ὑπουργεῖ ταύταις ὑδροφοροῦντα.
Μέλι δ' οὐκ ἐργάζεται, ὡς μέλισσαι, καὶ ταῦτα.
Ὄντα δὲ μεγαλόσωμα, πολὺ ἐσθίει μέλι.
Ὅθεν αἱ μέλισσαι αὐτὰ χειμῶνος ἰσταμένου
Κτείνουσι, ὡς πτοούμεναι μὴ θάνωσιν ἐνδείᾳ.
Χειμῶνος φθάσαντος δ' αὐτοῦ, καὶ μὴ παρόντος ἄνθους,
Ὅθεν ἀνθολογήσασαι ἕξουσι τροφὴν καὶ μέλι.
Πολὺ γὰρ κατεσθίουσιν, ὡς ἔφην οὗτοι μέλι. Id est,

Digitized by Google

Fuci animantia connutrita Apum generi, E
Simul enim cum Apibus generantur & hi.
Maiores autem Apibus, & sine stimulis sunt,
Apibusq́; subministrant aquam iis ferentes.
Mel autem non conficiunt, vt Apes, & illi.
Cùm autem sint ingentes corpore multum commedunt mellis
Vnde Apes ipsos hyeme instante
Occidunt, tanquam verita ne moriantur inedia
Hyeme occupante graui, neq́; suppetente flore
Vnde colligentes habeant cibum atq; mel.
Multum enim commedunt, vt dixi, isti mellis.

**Chil. 8. 227.*

Ingratæ igitur Apes Fucis cùm eos occidunt, quorum opera priùs in ferẽda aqua erant vsæ, de quarum ingratitudine eligans extat apud eundem * Tzetzem carmen:

Κηφῆνες ζῶα σύντροφα γίνονται ταῖς Μελίσσαις
Μέγιστά τε, καὶ ἄκεντρα, ὑδροφοροῦντες ταύταις, F
Κτείνονται ταῖς μελίσσαις δὲ καιρῷ τῷ τοῦ χειμῶνος,
Μήπως ἔχωνται θάνατον, ὑπὸ τροφῆς ἐνδείας.
Ὄντα γὰρ μεγαλόσωμα τὰ γένη τῶν κηφήνων
Πολὺ καταναλίσκουσι βιβρώσκοντα τὸ μέλι.
Εἶπον ἀχαριστότερος μὴ γίνου δὲ κηφήνων.
Ὅτι τὸ μέλι τρώγοντες ὡς εἶπον οἱ κηφῆνες,
Οὐ γίνονται ἀχάριστοι τῷ μελισσῶν τῷ γένει
Ἀντίσφορον διδοῦσι δὲ ταύταις, ὑδροφορίαν. Id est.
Fuci animantia eiusdem nutrimenti procreantur cum Apibus.
Maxima, atq; aculeis carentia, aquam gestant his.
Occiduntur autem ab Apibus tempore hyemali,
Ne fortè ipsæ obeant ob cibi defectum.
Cum sint enim ingenti corpore genera Fucorum
Multùm absumunt comedentes mellis.
Dixi autem ingratior ne tu sis Fucis.
Quoniam mel deuorantes, vt dixi, Fuci, G
Non sunt ingrati Apum generi.
Sed munus reddunt his aqua gestationem.

alueos suos fingere.
g Lib. 9. cap. 40.
h Li. 9. Hist. cap. 40.
Fures otiosi

Sed quoniam antè probaui, non omni prorsus labore immunes esse, addam etiam esse qui apud [g] Aristotelem existimant, Fucos per se fingere fauos in eodem alueo, & cum Apibus negotium conficiendi faui partiri. Quòd igitur in alueis semper ferè lateant, nec ita vt Apes frequenter euolent, inertes censentur. Manent enim Fuci, teste [h] Aristotele, magna temporis parte intus, cùmq; exeunt, efferunt sese fusim in sublime, gyroq; volitant, & quasi exercitium faciunt, quod vbi satis iam fecerint, redeunt domum, & epulis perfruuntur. Furibus quoque ait idem philosophus eodem in loco nullum esse munus, sed cæteris quibuscunq; viuunt, iniuriam facere. non tamen semper impunè: nam deprehensi interdum à bonis Apibus occiduntur, cùm earum alueos inuaserint. ita enim se melle distendunt, vt egredi rursus nequeant, quo fit, vt facilè pœnas luant.

DAMNA ANTIPATHEIA. H

Damna Fucorum in vuas.
a In Alexi.
b Lib. 4.
c Lib. 11. cap. 11.
Fuci demptis alis q́d faciant.
d Hist. c. 22.

NVLLVM præterea est homini à Fucis damnum, nullæq; noxæ, solis autem Apibus, ac vuis, veluti [a] Nicander asserit:

—— cùm Fuci, ignauaq́; Vespa
Vuarum libant Crabronum examina succum.

Refert [b] Manilius in suis ad Virgilij Georgica Commẽtarijs Fucum ipsum ademptis alis in alueum reiectum cæteris adimere, id fortè ex [c] Plinio, qui ita habet. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipse cæteris adimit. Sed Donatus Marcellinus (eosdem quos Manilius, Virgilij versus commentans) dicere videtur Fucos Apibus cæteris alas auferre, si sint in alueum sine alis reiecti. [d] Aristoteles tamen paulò aliter scribit, nimirum Apes cæteras sibi alas adimere, si Fuci in alueum absq; alis reiecti sunt, verba eius Græca sunt. Κἂν κηφῆνος τὰ πτερὰ ἀποκνίσας ἀφῇ τις, τῶν λοιπῶν αὗται τὰ πτερὰ ἀποτίθουσι. itaq; Plinius pro αὗται οὗτος legisse videtur.

HIE-

HIEROGLYPHICA ET MORALIA.

HOMINEM ex alienis laboribus vtilitatẽ, & dilicias, & gloriam sibi comparantẽ, significare cum vellẽt Ægyptij, Fucũ pingebãt. Hic enim ignauus,

Immunisq́; sedens aliena ad pabula

vt ait [a] Maro, nunquam ferè domo egreditur, aut vbi egressus fuerit exercitij, non cibi querendi gratia, statim domum reuertitur, vt epulis alieno labore partis perfruatur. Vnde Cyrus apud [b] Xenophontem milites improbos inertesq; Fucis assimulat, & ex exercitu eijciendos iubet. Quare, inquit, vbi ex inertia, atq; laborum fuga improbiores sint, hos ego arbitror veluti Fucos solùm impenso socijs esse detrimento. Quicunq; verò ad labores mali socij sunt, ad habendi verò auiditatem vehementes imprudentesq́;, hi sese ad res improbas duces præstant. Quare Fucis non inuenustè ignaui illi homines assimulantur, qui cùm nil egregij per se præstare possunt, aut volunt, alterius laboribus insidiantur, falcemq; in messem inijciunt, cuius ipsi sementem non fecerant. Horum quoq; naturam præclarè repręsentat sumptuosa fæmina, quæ

Homo ex alieno labore commodum sibi querens Fucus.
[a] Lib. 4. Geor.
[b] Lib. de Pæd. Cyr.
Fœmina sumptuosa fucus.

B *—— Facili congesta marito*
Lucra rapit, mundum prodigit inq́; suum.

Atqui talem vxorem habuisse Ocnum refert [c] Pausanias, à qua quidquid hic immensis laboribus collegerat, non ita multò pòst dilapidabatur. Idcircò pulchrè [d] Hesiodus mulieres κηφῆσι κακοθούροισι μάλιςα εἰκέλους canit his versibus:

[c] In Phocicis.
[d] In Theogonia.

Ὡς δ' ὁπότ' ἐν σμήνεσσι κατηρεφέεσσι μέλισσαι
Κηφῆνας βόσκουσι, κακῶν ξυνήονας ἔργων,
Αἱ μέν τε πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
Ἠμάτιαι σπεύδουσι, τιθεῖσί τε κηρία λευκά·
Οἱ δ' ἔντοσθε μένοντες ἐπηρεφέας κατὰ σμήνους
Ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶνται·
Ὡς δ' αὔτως ἄνδρεσσι κακὸν θνητοῖσι γυναῖκας
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης θῆκε, ξυνήονας ἔργων
Ἀργαλέων. Id est:

C *Ac veluti cùm in aluearijs tectis Apes*
Fucos pascunt malorum participes operum:
Illa quidem per totum diem ad solem occidentem
Diuturna festinant, & faciunt fauos albos:
At illi intus permanentes coopertis in aluearijs,
Alienum laborem suum in ventrem metunt.
Similiter viris rem malam mortalibus mulieres
Iuppiter altitonans dedit participes operum
Molestorum.

Elegans quoque apud [e] Platonem locus, in quo abliguritorem bonorum suorum Fuco assimulat, qui cùm antea diues esset, nil beneficij, aut adiumenti in rempublicam contulerat. Visnè, inquit, de eo homine dicamus, quemadmodum Fucus in fauo nascens examinis sit morbus, ita & illum abliguritorem in domo sua nasci, velut morbum reipublicę, vt quidem & sibi sit incommodus, & vniuersę ciuitati? Omnino, inquit Socrates. Nonne Adamante animaduertisti Deum creasse volatiles illos Fucos omnes sine aculeo, hos autem pedites partim diris etiam aculeis armatos? & ex his sanè qui aculeos habent pauperes tandem in senectute fieri videmus, vt miseram fœdamq; vitã tollerent: aculeis autem armati hi sunt, qui malefici vocantur. Sint quoq; polyticis alia hinc exempla, vt cautè maleficos ciuitate eijciant si hanc ingenti aliquo damno affecerint, sin autem peccarint leuiter, sinant, ne maior ex futuro tumultu noxa consequatur, quam ex leuiori peccato commisso. Nam agricolæ sæuos Fucos melq́ deuorantes in aluearijs sinunt, nolentes totum perturbare examen: & satius putant mellis aliquid absumi, quàm omnibus Apibus inferre tumultum.

[e] Lib. 8. de Rep.

EPITHETA.

Κακόθουρος proprium Fuci epitheton apud Hesiodum, quòd non vt cæteræ Apes aculeũ exerat ἀπὸ τοῦ κακὸν θύειν ἢ ὁρμᾶν. dicitur & ὀλοὸς in [a] Epigrammatibus, id est, perniciosus damnosusue hoc versu:

[a] Lib. 1.

Ὦ ὀλοοὶ κηφῆνες ἐδηλήσαντο μελίσσας.

Immunis autem Virgilio dicitur, quòd absque aliquo labore vitam transigat.

E

DE VESPIS. Cap. VI.
PROOEMIVM

PROXIMÆ Apibus, ac earum generi Veſpæ ſunt, quamuis nec mel, nec
bonam ceram progignant. Natura enim haud vſq; adeo diſſimilis, vel di-
ſpar viuendi ratio eſt, aut ordo. quin & corpore, & alarum numero, ac ſpe-
cie ęędem ferè cum Apibus ſunt, ob illa inter Apes ſylueſtres quoq; nume-
ratæ, licet latiore nominis ſignificatione, ob hanc vnà cum eiſdem, & Mu-
ſcis, ab Ariſtotele ἀνέλυτρα nuncupatæ, quòd cruſta minime earundem
alas ſuperueniat. Fauos quoque conficiunt, ſed qua induſtria, quaue arte, quantumq;
in his ab Apibus diſcrepent, differendum pluribus. Quamobrem cùm plurima, quæ de
Apibus dicta ſunt ad hoc caput pertinere videantur, nos prolixiori ſermoni parcentes, ea
aut omittemus, quæ ſatis diligenter in præcedenti capite exarata ſunt, aut quàm breuiſſi- F
mis verbis repetemus, ſi quæ digna ſint, vt repetantur.

ÆQVIVOCA.

Veſpilo-nes.

VESPÆ, & Veſpilones erant olim cadauerum funeratores, ita dicti, quòd
veſpertino tempore cadauera efferrent. nam ita Feſtus, Veſpæ & veſpilio- „
nes (aliqui codices habent veſpillones) dicuntur, qui funerandis corpori- „
bus officium gerunt, non à minutis illis volucribus, ſed quia veſpertino „
tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. „
Sed Fulgentius in eo libello, quem de priſco ſermone inſcripſit, vocabuli
Veſpæ non meminit, Veſpillones ſolummodo nominans, his verbis: Veſpillones dicti ſunt „
baiuli, quamuis Antidamus Heracleopolites veſpillones dixerit cadauerum nudatores: ſi- „
cut in hiſtoria Alexandri Macedonis ſcripſit: Pluſquam trecentos cadauerum veſpillones „
reperiens crucibus affixit. Mnaſcas tamen in Cecrope ſcripſit, Apollinem poſtquam ab Io- G
ue vinctus, atq; interfectus eſt, à veſpillonibus ad ſepulturam elatum eſſe. Veſpas quidam „
in ſacris Biblijs exponunt acerrimos timores, quibus corda gentium pungebantur, vt Sa-
pien. 12. Sed & his tanquam hominibus peperciſti, & miſiſti anteceſſores exercitus tui Ve-
ſpas, vt illos paulatim exterminarent. Cyprum Inſulam ab antiquis Spheciam appellatam
fuiſſe, quod eam Spheces inhabitarint, notat [a] Cœlius Rhodiginus, ſed nõ addit, num Sphe-
ces fuerint populi ita dicti, quod magis credibile eſt, an vero Veſpæ Inſectorum genus, de
quo agimus. Extat & apud Ariſtophanem comœdia σφῆκες ſiue Veſpæ intitulata, quòd per-
ſonæ, quæ ibidem introduncuntur, Veſpis noſtris aſſimulentur.

[a] Lib. 30. cap. 1.
Spheces dicti Ciprij.
Veſpa comœdia Ariſtophanis.

SYNONYMA.

צרעה eſt nomen reptilis alati percutientis oculos, & venenum infundentis, & occidentis
ſecundum Rab. Selom. in Comment. Exod. 23. quod in Haruch exponitur Apis, aut Ve-
ſpa. Hieron. Crabronem vertit Exod. 23. Ver. 28. Et mittam את־הצרעה Crabronem ante H
te, & expellet Chiuuæum &c. Aliqui צרעה Veſpam: Idem Deut. 7. 20. & Iehos. 24. 12.
vbi Rab. Dau. in Commen. ſcribit, quod eſt ſpecies Muſcæ malæ emittentis venenum, quæ
percutiebat oculos, & veneno illos afficiebat, & non poterant pugnare. Et ſic veniebat Iſ-
rael, & occidebat illos: quemadmodum dixit Iehos. 24. 12. non gladio tuo neque arcu tuo.
Arabicè Zambor Veſpa eſt, vt Serapioni in cap. de Bezoar. In terminorum Arabicorum
expoſitione eſt inuenire Deibrane pro Veſpa. dicitur in Pandectario Medicinę Azamphari.
Græcis quoq; non ſua deſunt ſynonyma, ſed confuſa valde, & interdum vario modo ab au-
toribus interpretata. Nam apud [a] Ariſtotelem σφὴξ (quod alioqui commune Veſparum
nomen eſt) Crabro transfertur, verba Ariſtotelis ſunt hæc. Τῶν ἡμέρων σφηκῶν δύο γένη.
οἱ μὲν ἡγεμόνες οὓς καλοῦσι μήτρας, οἱ δ' ἐργάται, vnde [b] Plinius vertiſſe videtur, Aliorum
(de Crabronibus loquens) qui mitiores videntur duo genera: opifices minores corpore qui „
moriuntur hyeme, matres, qui biennio durant. Ego verò (vt etiam rectè alij iudicarunt) „
cenſeo

[a] Li 9. Hiſt. Anim. c. 4.
Σφὴξ crabro interpretatus.
[b] Lib. 11. cap. 21.

A censeo hunc locum corruptum, & pro aliorum legendum Vesparum. Scio quidem apud Nicandri Scoliastem σφηκοειδὴς dici Vespæ similis, seu Crabronis figuram referens, qui è Vesparum, aut Crabronum genere est. Verba Scholiastis hæc sunt in Theriaca, βέμβηξ δὲ ἐστὶ ζῶον σφηκοειδὴς, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν κέντρῳ χρώμενον, ὡς οἱ σφῆκες. Sed perperam in illo Scholiastis loco σφηκοειδὴς legitur pro σειληνοειδὴς, vt notat autor Thesauri linguæ Græcæ. tamen animaduertendum, in eodem Plinij capite, quod suprà citauimus synonymôs poni σφηκιὰν & σφήκιον, pro nido Vesparnm, & Crabronum mitiorum, & apud Xenophontem σφῆκας à quibusdam Vespas, ab alijs Crabrones interpretari, vt Spondanus hæc verba transtulit, ὁρῶ δ' ἔγωγ' ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας θηρᾶν ἐπιχειρῶσιν ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους, idest, & ego, inquit, video etiam eos quicunque Crabrones excipere volunt, siquidem euolantes conentur venari, à multis feriri. Huius tam confusæ interpretationis, meo quidem iudicio, nulla alia ratio esse potest, quàm vtriusq; huius animalculi summa, & corporis, & vitæ similitudo. nam magnitudine potiùs, quàm alia quauis re inter se differunt. Itaq; καταχρηστικῶς hoc est abusiuè Σφῆκα Crabronem vertunt. Eademq; ratio est cur Gaza Ἀνθρήνην modò Vespam, modò Crabronem interpretetur. Ἀνθρήνη.

B Aristophanes in Nubibus, καὶ τὠφθαλμὼ κεντούμενος, ὥσπερ ὑπ' ἀνθρηνῶν, & oculis stimulatus tanquam à Vespis, vt exponit Andreas Dinus Iustipolitanus. Suidas ait Ἀνθρήνην genus esse Vespæ, sed poëtas abuti pro Ape. Hesychius genus esse Apis. Scholiastes in Aristophanem dicit poëtas sic continenter Apes appellare, & congenerem Apibus Ἀνθρήνην vocare, in vniuersum de Apibus dici, cum sit species Apis similis Vespis. Ἀνθηδὼν (quod pàucis mutatis litteris cum superiori simile est) in Lexico Latino græco, quod Glossarium inscribitur, Vespa est, & alia eius lexici parte Græcolatina εἶδος σφηκός idest species Vespę. Arbitror hunc errorem ab autore Thesauri Græcę linguæ animaduersum, qui Ἀνθηδόνα ait esse Apem sic dictam παρὰ τὸ τὰ ἄνθη ἔδειν, idest ex eo, quòd flores edat. Ἀνθηδὼν. Δίαλλιδες Hesychio sunt Σφῆκες, vel ζῶον ὅμοιον Μελίσσῃ. Suidæ verò Δίαλλιδες sunt σφηκία, Vesparum cellæ. Rursum Hesychius Δίαλλιδαι affert pro τενθρήνια καὶ κηρία, idest faui. Κίμβικες, inquit, Δίαλλιδες. Crispinus in suo Lexico Vespa, aluearia (forte Vesparum aluearia, aut Vespeta scribere voluit.) Posteriores linguę Gręcę illustratores aiunt Κίμβικα, ex Hesychio esse σφήκια Vespulas, Vesparum fœtus recentes adhuc à partu. item singulari numero μικρολογία sordes, vt nimis tenax, & restricta parsimonia, pro quo apud Suidam in manuscripto codice κίμβικα Κίμβικα.

C legitur. Ita enim ibi, κίμβικα Σφηκία, ἢ μελισσία, ἢ μικρολογία, quibus addit ἢ διαστροφή. forsitan tamen in prima significatione scribendum Κιμβίκια, vel κιμβίκια, vt sit diminutiuum à κίμβιξ idem significante, quod βέμβηξ, & βέμβιξ, nam & hoc animalculum è Vesparum vel Apum genere est. Inuenio & apud Euripidem in Bacchi Gasparum Stiblinum κηφῆνα exponere Vespam, cùm tamen sit ab omnibus Græcis præsertim Aristotile ita appellatus Fucus seu quartum genus Apum ἄκεντρον. Vespa insectum aculeatum Api simile Latinis dicitur ab eo, quòd vesperi Muscas putatur venari in cibum. Gręcè communi nomine σφὴξ. Eustathius denominari scribit τοὺς σφῆκας ἀπὸ τῆς διασφαγῆς idest ἐκ τῆς κατὰ τὸ μέσον ἐντομῆς, vt exponit Scapula, quoniam nimirum insectæ in medio sunt Vespæ, ita vt hiatus quidam in ijs conspiciatur. Vulgo Itali Vespa, Bononienses Vrespa, vt Latini dicunt, aliqui Muscone. Galli Mouche, Guespe ou burdon. Hispani Abispa, & Vespa, Germani Latinos quoque imitati ein Vvespe. Belgę idem efferunt vnica vltima littera dempta. Poloni Ossa: Hungari Daras: Angli à Vvaspe.

D

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Vesparum species prosequamur, pauca quædam describenda sunt, quæ omnibus in vniuersum Vespis competere possunt, qualia sunt, qualis sit Vesparum figura exterior, & hæc quantùm ab Apum figura differat. Corporis magnitudo non omnibus eadem; nec tamen diuersus alarum numerus: omnibus enim quatuor sunt alæ, vt etiam Apibus; gracile in medio corpus, ita vt aluus tenui fistula, aut ligamento corpori annexa videatur. Breuiter itaq; M. Varro. Vespa quæ similitudinem Apis habet, neque socia est operis, & nocere solet morsu, quam Apes à se secernunt. Inter vtrasq; autem hoc discriminis est. Apis breuior, & compactior, pectore, ac dorso pilosis, capite oblongiore, acutiore Apis similitudine et Vespa.

rostro,

rostro, minus colorata aluo, annulorum lineis colore ruffis, & nigris, vt plurimùm distincta; antennas sub oculorum regione locatas habet; Vespa verò longior veluti quædam fistula medio cohærentibus aluo & pectore, glabra tota, rotundiori, & breuiori capite, coloratior. Aureus enim color, & niger (qui vterq; transuersam aluum secant, ille quidem simplici linea, hic verò notis quibusdam triangularibus deorsum tendentibus punctisq; constitutus) in Vespa, vt plurimùm saturatiores sunt, & pleniores. Deniq; Vespa supra oculos antennas gerit, atq; hæc de communi Vespa dicta sint: non enim id, quod iam diximus, discrimem in omnibus generibus perpetuum est. Quod modò ad Vesparum genera attinet, nimirum quot numero sint, dicere quidem est difficile, alia enim ab antiquis recensentur: alia recentioribus: nec antiqui inter se omnes consentiunt. Nam [a] Aristoteles duorum generum meminit in principio capitis, vbi de earum generibus agit, his verbis. Vesparum ,, duo sunt genera: alterum ferum, quod rarum est nascens in montibus, & pariens non sub- ,, terra, sed in quercu, specie grandius, porrectius, nigrius: Varium etiam aculeatumq; est, & ,, robustius, ictuq; acerbius, quàm alterum est: aculeo enim maiori, quàm ex proportione sui ,, corporis spiculatur. Viuit hoc toto anno: & quidem tempore hyberno, quercu cæsa euolare ,, spectatur. Exigit hyemem in latebra, & semper in macerie diuersatur. sunt eius aliæ ma- F trices, aliæ operariæ, vt & in altero genere, quod placidius est. Quæ autem sit natura ope- ,, rariæ, ac matricis in eo ipso placidiori genere percipi faciliùs potest. Sunt enim huius quo- ,, que duo genera: alterum duces quas matrices appellant, alterum operariæ; maiores, mi- ,, tioresq; duces sunt. & paulò inferius: Vespas in aculeatas, & non aculeatas destinxit, inquiens. Vesparum autem aliæ carent aculeo, vt Fuci, aliæ habent, minores imbecillioresq; ,, sunt, quæ carent, neq; repugnant: contrà quæ habent maiores, robustæ, atq; pugnaces. ,, Sed [b] Varro lib. de re Rustica Aristotelis priorem à me citatum locum imitatus, easdem differentias commemorat. Eæ (Vespæ) inquit, differunt inter se, quæ feræ & cicures sunt. ,, Nunc feras dico, quæ in syluestribus locis pascitant; cicures, quæ in incultis. Siluestres ,, minores sunt magnitudine, & pilosæ, sed opifices magis. Plinij locus dubius est. nam ali- ,, qui eum corruptum esse autumant, vtpote qui vt superiùs dictum est, ex Aristotele pro aliorum legunt Vesparum. nam si aliorum legendum esset, vt vulgati codices habent, ad Crabrones referrentur ea genera, de quibus loquitur. Sin verò Vesparum, vt ego censeo, ad Vespas. Aliorum, inquit, qui mitiores videntur duo genera: opifices minores corpore, qui ,, moriuntur hyeme: matres qui biennio durant: ij & clementes. Sunt & minus cognitę Vesparum species ab antiquis traditæ. quales sunt Ichneumones apud [c] Plinium & [d] Aristotelem nuncupatæ, quæ minores quam ceteræ sunt, à Phalangijs astutè venandis ita appellatæ. dissident, inquit, Plinius, inter se Ichneumones Vespæ, & Phalangia Aranei. nec enim antè Vespæ distinguendum est, quasi Ichneumones, Vespæ & Phalangia inter se dissideant, sed post. Meminit quoque Plinius Pseudosphæces, quæ singularis volitat; quod fortè ferum, ac rarum est illud genus, quod in montibus nascitur: ita enim opinari videtur [e] Edouardus Vvottonus Anglus. Grandiores maioresq; quàm supradictæ corpore quas Bombyces appellant (à bombizatione, vt vult Dalechampius) Plinius quartum Vesparum genus statuit, inquiens: Quartum inter hęc genus est Bombycum, in Assyria prouenìens, maius quàm ,, supradicta corpore. Cum quo idem fuerit Bombylius Suidę dictum genus Apum obstreperum, à bombo; vt vult sic appellatum quem edit; ingés est inquit, sed ad mellificium inutile; fauos nectit è luto. Vnde prouerbiali figura homo bombylius, βομβύλιος ἄνθρωπος dicitur verbosus multiq; strepitus, cæterum inutilis. Alia denique apud autores reperiuntur Apum syluestrium, aut Vesparum genera, vt sunt ανθρηνες appellatæ, quæ vuas tam immaturas, quàm maturas exsugunt; has aiunt depasci ab aue quadam nocturna cui Κερχνὴς nomen H est, Latini Stridulam dicerent. Vnde [f] Aristophanes.

Πρῶτα μὲν αὐτῶν τὰς ὀπάλθας οἱ Πάρνοπες οὐ κατέδονται,
Ἀλλὰ γλαυκῶν λόχος εἷς αὐτοὺς καὶ κερχνήδων ἐπιτρίψει.

Noctuarum & Stridularum agmem in ipsas ingruet, & eas conteret. Verùm quid Πάρνοπες significent, nequeo ex autoribus satis colligere, cùm varias, & admodum diuersas significationes scribant. nam & Locustarum genus faciunt, vt ἀττέλαβοι. citatur ad hoc Aristophanes in Auibus ὅσον τὸ χεῖμα Παρνόπων προσέρχεται. Pausanias ponit in numero maleficorum, quæ segetes exedunt, vt in eadem Comœdia Aristophanis in versibus primùm citatis. sunt qui è Culicum genere τῶν κωνώπων esse velint. Πεμφρηδὼν insectum σφηκῶδες è Vesparum genere, & vt ait Nicandri Scholiastes, maius Formica, minus Ape, aligerum, albo nigroq; colore varium; montes saltusq; amat, & è fructicum floribus melleos succos carpit, indeq; in cauas quercus deuolat, meminit verò eius [g] Nicander:

[a] Li. 9. Hist. anim. c. 41.
Vesparum genus ferũ.
[b] Lib. 3. cap. 16.
Vesparum species rariores.
[c] Lib. 11. Hist. natur. cap. 21.
[d] Hist. animal. 9. c. 20.
Ichneumones.
Pseudosphece.
[e] Lib. 9. de diff. animal. cap. 208.
Bombyces Vespæ.
[f] In Auibus.
Πεμφρηδών.
[g] in Alexipharm.

A — ὅτι ῥοιζηδὸν δὲ Μέλισσαι
Πεμφρηδών Σφῆκές τε, καὶ ἐκ Βέμβικες ὄρειαι
Γλίνεος ἄλις δ' αἰπυτα, ἐπισφραγίσωσι φίσωσι.

Et [h] alibi rursus: [h] In Theriaca.

——— ὀλοὸς Σφὴξ
Πεμφρηδών ὀλίγητε.

Æstimatur hoc Insectum esse idem cum Aristotelis τενθρηδὼν, vt quod, & ipsum Crabronibus non absimile sit, sed varium, & latitudine simile Apibus. hoc tamen à Crispino in suo Lexico, Teredo exponitur, Insecti genus, quod inter Apes versatur, Insectum Vespæ simile, Fucus, apud [i] Aristotelem. Alij idem esse dicunt cum τενθρηδών, quod est Insectum aculeatum Vespæ simile, mellificans. Apud Nicandrum vtentem hac voce in Alexipharmacis Scholiastes esse ait, ζῶον μελισσόποιον, quod à nonnullis dicitur βέμβιξ. Apud Hesychium sicut apud Aristotelem est τενθρηδών: dicitq; à nonnullis appellari ἀγρίαν μέλισσαν. quidam putarunt τενθρηδὼν dici quasi τενθηδὼν, nimirum ἀπὸ τῆς τενθείας; quod ligurione delectetur; & ab hoc nomine est τενθρηνιον apud Aristotelem de illius animalis fauo, vel de loco, vbi fœtum edit. Hesychius τενθρήνιον exponit κηρίον, τενθρηνιῶδες πολὺ καὶ κενὸν κηρίον καὶ ἀραιόν. Ανθηδόνα in Glossario vocari εἶδος σφηκὸς dictum est, sed num idem sit cum Suidæ Ανθρήνη dubito: hæc enim & Vespæ species dicitur, qua poëtæ abutuntur pro Ape. Est & Insectum voluere βέμβιξ apud [k] Nicandrum.

Margin: Τενθρηδὼν quid. [i] Li. 9. Hist. Animal. Βέμβιξ. Ανθηδών. [k] In Ther.

B

Οἶδα γε μὴν φράσσασθαι ἀλέξιμα τοῖσι βολαῖσι
Οἷά περ ἐκ βέμβικος ὀρεστέρου ἢ μελίσσης.

Scholiastes ait esse σφηκώδες ζῶον, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν κέντρῳ χρώμενον ὡς οἱ σφῆκες, id est animal Vespæ simile nigrum aculeo vtens, vt Vespæ. Sed Scholiastes videtur legisse βεμβίδος; nam & βεμβὶς id ipsum animalculum appellatur. καὶ αἱ βεμβίδες δὲ, inquit, τῶν σφηκωδῶν ἐστιν εἶδος μελισσῶν, αἱ ἔνιοι βέμβικας καλοῦσι; indicans βέμβικας, & βεμβίδας esse Apum speciem quandam ex Vesparum genere; eamque, etiam à Nicandro vocari ὀρεστέραν, & ὀρείαν. idest montanam. est ne Bombyx [l] Plinij, de quo egit in eodem libro, vbi de Apibus, Vespis, & Crabronibus agit? atque hæc est quorundam sententia, cui ego lubentissimè subscriberem. Apud Epiphanium Vespa est, quæ irritata nocuo ictu aculeum in petram illidit. [m] Razes paruam Vesparum speciem commemorat Cantharidibusq; assimilari ait. Deniq; Fiber, vt scribit Calepinus, genus est Vespæ quadrupes „ incitatissimum. Mendum proculdubio est, nam Festum citat, qui ita habet. Fiber genus „ bestiæ quadrupes, Plautus, si me subes, quotidie quasi fiber saluem. atque hanc veram esse lectionem Festi certum est, non enim Vespæ genus quadrupes existit, cùm omnia Insecta sex pedibus, aut pluribus à natura donata sint. His addam ea genera, quæ à recentioribus tradita sunt, primumq; quæ apud nos, deinde quæ apud exteros celebrantur. [n] Ardoynus „ libro de Venenis octauo plura enumerat Vesparum genera, Vespa, inquit, Vermis est simi- „ lis Api mel inutile colligens, cuius plura sunt genera, ex quibus quædam sunt paruæ, quę- „ dam verò magnæ; & ex magnis quædam sunt habentes capita nigra, & aculeos plurimos, „ quos in locis morsuum non demittunt, & ideo Vespæ sæpius mordent, quàm Apes. huius „ quoque meminit [o] Albertus Magnus: est, inquit, genus magnæ Vespæ, quod habet caput nigrum, & plures aculeos. Ad me scripsit Constantius Felix diligens animalium speculator, tres à se esse obseruatas species Vesparum, quibus aculei sunt. aliæ colore, inquit, flauæ (has forte citrinas Ardoynus appellat) quæ videntur in duas partes diuisæ, & in medio tenuissimo ligamento hærere: quarum duæ reperiuntur species, vna corpore grandior, altera minor. Aliæ autem his similes maioriq; corpore, ac fero aspectu, intensiori colore, magisq; nocuis aculeis, viuuntq; libentiùs in cauis arborum, vulgoq; Arimeni appellantur Scarassoni. (nec ob id ęstimandum est hos esse Scarabeos, quod nominis vicinitas arguere videtur, quin, inquit, potius sentio esse antiquorum Crabrones syluestres) sæpiusq; viuunt corticibus Vlmi. Aliud quoq; inquit, animal Vespæ simile reperitur idq; frequens maioribus cruribus, ac in medio stricto magis corpore, magisque discolor, sed cùm eius nomen ignorem, nil dicam de eo ampliùs, & hæc est sententia Constantini Felicis. At qui Indicas historias tractarunt, narrant apud [p] Chiribicenses duo Vesparum genera inueniri; vnum innoxium, valdè molestum alterum, hoc domos, illud verò syluas inhabitare. idem esse arbitror, quod in insula Spagnola dicta maximè est damnosum & noxium; de quo hæc dicit [q] Iohannes Verzanus. Hæc insula (Spagnola dicta) abundat noxijs, & venenosis Vespis, quarum ictus ingentem dolorem infert, multę per campos, syluas, arbores conspiciuntur, non absimiles eis, quæ apud Bardulos siue Castilianos Hispaniæ populos sunt, paulò

Margin: [l] Lib. 11 cap. 21. [m] 2. Continentis. Fiber. [n] Cap. 11. [o] Lib. de Animal. Scarassoni. Vespæ Indicæ. [p] Pet. Martyr. de Orbe nouo decad. 8. cap. 7. [q] Lib. 15. Hist. Occid. c. 83 tom. 3.

C D

tamen

tamen minores, & in alis ſupra eam partem, quæ flaua eſt, verſus finem nonnihil habent coloris caſtanei. Eadem ſcribit [1] Ouiedus, nimirum in India multas Veſpas inueniri periculoſas, & venenoſas, quarum morſus maiorem inferunt dolorem, quàm earum, quæ ſunt in Hiſpania, eodemq; eſſe colore, maiores corpore, colore autem luteo ad album tendente, alis maculatis nigris, alarumq; extremitate obſcurè albicante. Iam verò quæ à me obſeruatæ ſunt Veſpæ, eę inter ſe differunt magnitudine, cùm aliæ alijs maiores ſint, & contrà: & figura; nam quædam communem habent formam, hoc eſt, oblongam, protenſam, aluoq; ſunt varijs circulis picta, & tenui quodam ligamento pectori connexa. Suntq; & alię quę aut Apum, aut Muſcarum figuram obtinent, quę ſpuriæ dici poſſent. Rurſus aliæ alterius ſunt coloris. Quæ legitima ſunt forma, ſemicircularibus quibuſdam lineis, aut rubris, aut aureis, aut viridibus, aut alijs coloribus variegatis in ſupina alui parte cinguntur. Quædam etiam circulos hos ſiue annulos integros habent vtraque alui parte, ita vt vndiquaque aluum circundent. Sunt item quæ in dorſo depictæ, ac maculis quibuſdam triangulis nigris, in fronte luteis, & rubeis antennis præditæ, quales ſunt quæ vnici illius veſpeti, de quo mox dicam, conditrices ſunt. Inueniuntur item nigræ, quæ cæteris ſunt longiores, & circulo nigro, qui aluum ambit, quæ in ſublimi nidificant. Quæ omnes ſpecies hic ferè expreſsę exhibebuntur, ſed nullo ſeruato ordine, quia nimirum diuerſis temporibus à me, & obſeruatæ ſunt, & depictæ. Prior Veſparum omnium, quotquot obſeruaui maxima eſt, toto corpore atro, præterquam in ſuprema aluo, vbi quatuor ſunt maculæ luteæ, illæ ſcilicet, quas albas icon exprimit. Caput minus, quàm in pleriſque alijs à ceruice diſtinguitur, in quo oculi nonnihil luteſcunt. Antennæ ſunt magnæ, & latiores, quàm in alijs, nigræ, nigri quoque pedes, & hirſuti. Alæ argenteo, & aureo obſcuro ad caſtaneum inclinante reſplendent. Secunda genus eſt Veſparum minimarum, alis pro portione latiuſculis, & oblongiuſculis, ſubflaui coloris. Corpore toto ex nigro ad caſtaneum vergente, ſed zonis ex aluo flauis ad croceum inclinantibus diſtincto. Caput erat exiguum valdè, punctis duobus croceis ferè, ſupernè inſignitum. Oculi nigricabant, antennæ nigerrimæ in extremo obtuſæ. Pedes exigui, colore croceo. Tertia magnitudine Veſpæ vulgari compar, vel paulò minor, ſed tota atra, antennis pedibusq; longiſſimis, capite ouali, aluo breuiori, lineis exiguis tranſuerſalibus, ſubflauis diſtincta, tenui ligamento pectori annexa. Alæ verò ſunt argenteæ, ſplendidæ, ſubrubris velut venulis percurrentibus præditæ. Ex minimarum genere ſunt quarta, & quinta; quarum prima tota atra eſt, capite nimirum, pectore, & aluo, quæ partes ferè æquè magnæ ſunt, quod in alijs non obſeruabis: Pedes quoque nigri ſunt, & leues, antennæ item nigræ, & exiles: Alæ fuſceſcunt. Altera capite item eſt nigro, rotundo. Huic antennæ breuiores ſunt, ſed neſcio quid velut tricuſpidem exerit: pectore eſt anguſto, qua capiti hęret latiore, ac luteſcente, qua aluo anguſtiore, & nigro: aluo ferè rotunda, primò lutea, dein modò luteo, modò nigro varia. Alæ ad aureum colorem accedunt. Allatam ad me eam, quæ ſexto loco depingitur, propter miram capitis formam, Simię quodammodo aſpectum ęmulantem, Veſpam Simiformem nominaui. Tergore eſt craſſo, rubicundo: rubicundo item vertice, oculis nigris, maiuſculis: infra linea ſemilunaris ceu os conſtituit. Aluus item craſſa eſt, ſed tenui pellicula tergori adhęret: Anterius nigricat, in extremo candicat, punctis tranſuerſalibus nigris. Alę fuſcę, ſed perperam duas tantùm pictor expreſſit. Septima inter magnas, & paruas ambigit, tota atra, ſed maculis vndiq; aureis, aut flauis interſtincta, ijs autem, quę in expreſſa icone albę apparent. Pedes, non vt in alijs Veſpis, tenues, ſed craſſę, reſpectu corporis, quod compactius eſt, colore ſubcroceo, antennę aterrimæ, exiles, & breues, Alę cinereo luteę. Octaua icon Veſpæ eſt imperfectioris, quàm vt poſſet volare, ſeminympha adhuc, aut ex nympha recens orta. Corpus ex albo ad luteum vergere incipit, nondum maculis diſtinctum. Eſt eius generis, quod decimo ſubinde loco depingetur, nimirum fauis inſidens. Nona pectore eſt longiſſimo, aluo mediocris longitudinis, ita inuicem hærent, ac ſi duę diuerſæ eſſent Veſpæ. Tota flauo & nigro colore alternatim conſtat, pedes & antennæ ſunt longi, ſed valdè tenues, coloris ferruginei. Ferrugineæ quoque alæ ſunt, quatuor, quanquam binæ tantùm ſint depictæ. Caput quoque luteo, & nigro colore variat. Decima eiuſdem omnino cum nouiſſimè deſcripta coloris eſt, ſed breuiori pectore. Veſpeta talia, quali inſidet, ferè ædificat, vel ad feneſtras, vel ad arborum ramos, vel alicubi alio in loco. Vndecima elegans genus ſylueſtrium Veſparum eſt, aluo miniacei coloris, ſed annulis nigris, & nigra podicis extremitate. Alas habet quatuor, oblongas, ſed anguſtas coloris fermè cinerei. Pectus & dorſum nigricant, & ad ferrugineum vergunt. Caput eiuſdem eſt coloris, rotundum, exiguum: antennæ verò longiuſculæ, nigræ in extremo acutæ. Duodecima tota eſt coloris fuſci ad

atrum

Margin notes: [1] *Lib. Occid. nauig.* — *Veſpę ſpuriæ.* — *Veſparum depictarũ deſcriptiones.* — *Veſpa ſimiformis.*

Margin letters: E, F, G, H

Digitized by Google

A atrum vergentis, pedibus longiusculis, longis item antennis: capite & alis nonnihil ad ferrugineum accedit. Decimotertio, ac postremo loco depictum Vespis congener iudicaui, quanquam reuera nondum didicerim an fauificet. Corpore est procero, nigro & flauo coloribus vario, tenui. Alas pictor duas expressit, sed nunquid vel duas, vel quatuor habeat, vt quod res est dicam, ignoro. Capite interim Vespas potiùs, quàm Muscas refert. Antennæ in extremo obtusæ sunt. Pedes sublutei.

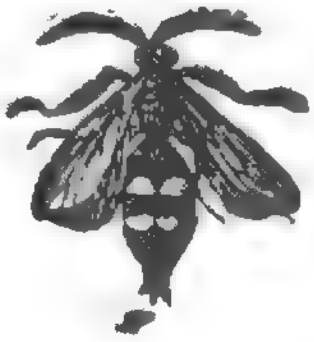

B

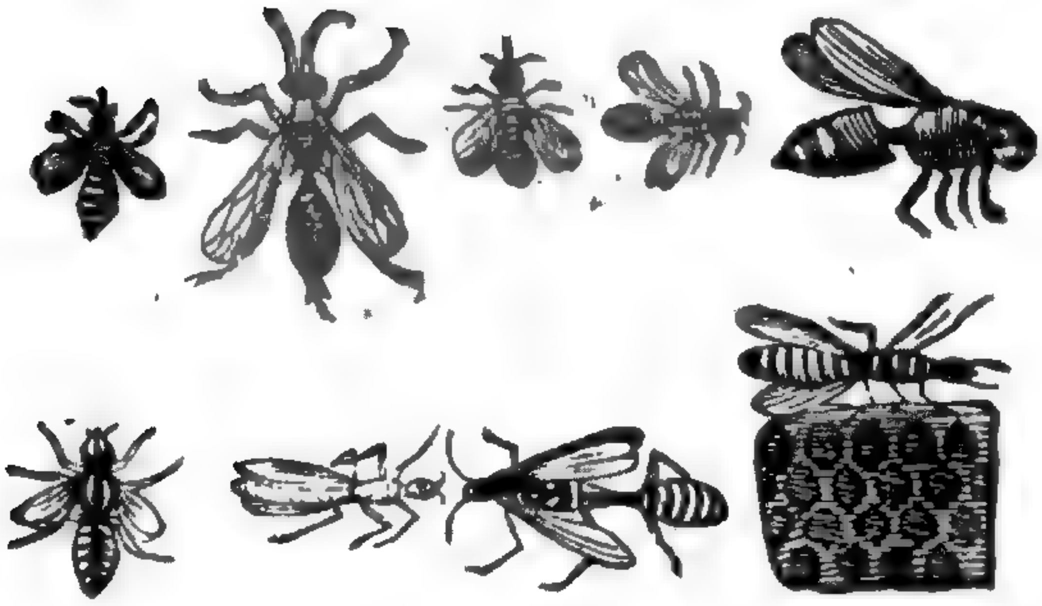

C

L O C V S.

D NON omnis generis Vespas vbiq; locorum repetiri credendum est. Quæ aculeatæ sunt, & citrinæ non solùm in Italia, Græcia, Hispania, sed & in cæteris Europæ regionibus proueniunt: nam & in Septentrionalibus reperiuntur. narrat Olaus Magnus lib.22. in extremo climate polari Apes non esse ob vehementiam venti circij, at tum Crabronum, tum Vesparum, ac Locustarum innumeram multitudinem. & in Insula Nicesia ait Ortelius Vespas esse, quarum punctiones homini mortem inferant. Indis quoq; eædem sunt præsertim, qui Occidentalem mundi plagam inhabitant, grandiores corpore, & vt dictum est magis, quàm nostræ venenosæ. Quartum inter hæc genus Bombycum in Assyria prouenire Plinius autor est. Certum est omnes ferè locis asperis gaudere, cùm in ijs fœcundiores sint.

SEXVS.

SEXVS.

Matrix quid.

MATRICES quæ appellantur apud Ariſtotelem, & Plinium arbitror eſſe fœminas Veſparum, opifices (operarias traducit Gaza) mares. nam μήτρα Græcis matrix, Latinis præterquam, quòd vterum ſignificat, etiam fœminas quaſq; , tum ad fæturam, tum ad educandos pullos idoneas denotat, quod ex Columella cognitu perquàm facilè eſt, de Gallinaceis educatricibus ſic ſcribente. Nam pullos octies educat ſi bona eſt matrix. Idem, ſint ergo matrices robuſti corporis,quadratæ, pectoroſæ, magnis capitibus. Sed ſint ne mares, & fæminę dubitat [a] Ariſtoteles, qui mares appellat maiores, & robuſtiores, quæq; habent aculeum, fæminas quæ carent. Minores, inquit, imbecillioresq; ſunt, quæ carent aculeo neq; repugnant: contrà quæ habent, maiores robuſtæ,atque pugnaces, quas nonnulli mares appellant: fæminas verò eas,quæ carent. Plæraeq; ex ijs, quæ aculeum gerunt amittere eum putantur hyeme inſtante: ſed hoc ex nemine,qui vidiſſet,accepimus. & paulò pòſt, ſi Veſpam ex pedibus ceperis, bombilareq; ſiueris,aduolant quę aculeo carent: quod non faciunt, quæ aculeatæ ſunt. Itaque argumento quidam hoc vtuntur, vt alteræ mares ſint,alteræ fæminæ. Sed has fęminas, quæ carent aculeo diuerſas eſſe ab eis, quas in præcedente matrices appellauit, habeo quid dicam certi: Nam Ariſtoteles eas, quæ carent aculeo minores imbecillioresq; eſſe dicit, matrices latiores, ponderoſiores, craſſiores, ac Veſpa maiores: eius hæc ſunt verba. Eſt autem matrix, latior, ponderoſior, craſſior & maior, quàm Veſpa, volatuq; haud plurimùm valet. Præ pondere enim ſui corporis volare longiùs nequit. Quo fit vt ſemper in Veſparijs ſedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellario. Inſunt porrò matrices nuncupatæ in Veſparijs plurimis: ſed aculeatæ ſint, nec ne ambigitur. Videntur tamen & ipſę, vt Apum duces, gerere quidem aculeum, ſed non extingere, aut ferire.

[a] 9. Hiſt. cap. 41.

ÆTAS.

NON omnes ęquè diù viuere veteres aſſerunt. nam, earum quæ placidiores ſunt, opifices,vix annum durare, vel inde liquet; quòd hyeme pereant,cùm matrices diutiùs perdurent.docet id [a] Ariſtoteles.Ætas,inquit, operariarum annum non complet, ſed omnes hyeme inualeſcente moriuntur. Quod ea re conſtat, quia hyeme incipiente ſtupeſcant: bruma autem nullæ omnino appareant: duces verò,qui matrices vocantur, tota hyeme viſuntur, atque ſub terra latitant. Plęriq; enim cum per hyemem ararent, aut foderent matrices viderunt, operarias nemo. idem ait Plinius.Opifices,inquit,minores corpore,qui moriuntur hyeme,matres quæ biennio durant. notat [b] Edouardus Vvottonus Σφῆκα ἐπέτειον ab Ariſtotele alibi dici, quòd annua Veſpa ſit, & vnico anno in vita perduret.

[a] Li. 9. Hiſt. Anim. c. 41.

[b] Lib. 9. de differ. Ani. cap. 218.

COITVS.

SVNT qui coire eas affirment, ſunt qui negent, & prioris quidem opinionis eſt [a] Ariſtoteles. Inſectorum,inquit,aliqua coeunt, atq; ex animantibus eiuſdem generis oriuntur,modo eorum quibus eſt ſanguis: vt Locuſtæ, Cicadę,Phalangia,Veſpæ,Formicæ.Et [b] alibi idem philoſophus hęc ſcribit. Coire nonnullæ ex cæteris viſæ ſunt: ſed an ambæ aculeo careant, aut habeant, aut altera careat, nondum exploratum eſt. Ferarum etiam nonnullę coire viſæ ſunt, & alteram gerere aculeum conſtitit, ſed de altera incertum eſt. Et Vincentius recitat alibi ex [c] Ariſtotile, viſas eſſe aliquando Veſpas coire cum alio Veſparum genere, vt cum agreſtibus domeſticas. Sed cùm Ariſtoteles ſcribat aliquando viſas fuiſſe coire,mirum eſt,earum ſexum non poſſe diſcerni, ac propterea Athenæus contrarium ſentiſſe videtur,poſteriorem q; ſententiam tenuiſſe. Apum, inquit, & Veſparum nunquam viſum fuiſſe coitum,ideoq; diſcerni non poſſe marem à fæmina. Verùm ſunt, vt ibidem notat doctiſſimus Dalechampius,qui pro σφηκῶν,ideſt Veſparum, legant κηφήνων, ideſt Fucorũ.

[a] Lib. 1. de gener. anim. cap. 16.

[b] 9 Hiſ. c. 41.

[c] Lib. 41. cap. 176.

[d] Lib. 8. Dipnſop.

ORTVS

A

ORTVS ET GENERATIO.

VESPARVM duplex est ortus: vnus quidem per putredinem, alter verò per coitum. Atqui eorum, qui per putredinem oriri ferunt, aliqui ex cadauere, vt equi; aliqui ex Crocodili sanguine, aut ventre bubulo, aut corio Asini, aut alijs animalibus aliqui ex putredine arborum; & fructuum, produci autumant. quorum omnium autoritates ordine recensebimus, & si quas habeant rationes, adducemus; mox quomodo harum fiat per sui generis speciem generatio subtexemus. Eorum qui ex equi cadauere oriri non aliter, quam Apes ex Tauro dicunt, antiqua planè sententia est, vt pote cui & Ægyptij multùm crediderunt, vt ex Hieroglyphicis postea patebit, & Græci, vt ex vetustissimo [a] Nicandro probatur, hoc versu, quem Archelao Varro tribuit, & libr. Epigrammatum ex Pallada citatur.

Varius Vesparum ortus.

Ex equo.

[a] In Theriaca.

B

Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν.

Equi enim Vesparum generatio, Tauri vero Apum.

Archesilaus quidam Ægyptius (vnus eorum, qui Epigrammatis miraculosa Ptolomæo enarrarunt, hoc de Vespis carmen reliquit, quod alioqui inter Epigrammata recitaremus, nisi tam vetusta autoritate, in tanta autorum dissentione, opus haberemus. est igitur hoc:

Ἐκ νέκυος ταύτην ἵππου γράψασθε γενέθλην.
Σφήκεσι δὴ ζώων οἷα τίθησι φύσις. Id est.

Ex mortuo hanc equo scribite progeniem.
Vespis animalium qualia ponit natura.

Idem Antigonus in Mirabilibus, inquit, ferunt etiam Crocodilum Scorpios generare, & ex
» Equis Vespas nasci, & Plutarchus ait in vita Cleomenis: Vespas ex putredine oriri æstima-
» runt veteres, quòd ex Equorum cadauere nascerentur. Sed hi nihil distinctè scripserunt, nec ex qua cadaueris equini parte oriantur, & an ex toto cadauere omnibusq; eius partibus, an solummodò ex aliquibus, vt carnibus, aut cerebro. nam [b] Plinius ex equinis carnibus na-
» sci Vespas opinatus est. Ex quo fortè autor de Natura rerum, Vespas etiam ex equinis car-
C nibus aliquando procreari scribit, citante [c] Vinzentio; & [d] Georgius Pachymerus Vespas ex cerebro oriri tradit: ex medulla, inquit, cerebri bouis quidem Apes, Equi autem Vespę generantur. Cęterùm quidam ipsos Lupos arbitrantur ad huiusmodi Vesparum ortum, summoperè conferre, præsertim qui in Nicandrum commentati sunt. aiunt enim Apes, & Vespas tunc maximè generari, quando corium, tam equorum, quàm boum, lupinis dentibus erosum fuerit. Nam lupi eiusmodi armenta nudantes in causa sunt, quòd hæc animalia nascantur. hincq; volunt à [e] Nicandro tam Apes, quam Vespas λυκοσπάδες dici, hoc versu:

Ex qua equi parte.

[b] Lib. 11. cap. 20.

[c] Lib. 21. cap. 178.

[d] Lib. 4. de ortu & interitu.

Qui ad Vesparum ortum faciat lupus.

[e] Lib. de theriaca.

Σκήνεσι πυθομένοισι λυκοσπάδες ἐξεγένοντο. id est.

Corpore nam putrido Insectum consurgit vtrumq;.

Non tamen ignoro λυκοσπάδας ἵππους, Id est equos Lycospadas, Græcis quibusdam nominari animosos, & rebelles à freni genere, quod λύκον vocant. Scribit Isiodorus Vespas ex corio Asini nasci, nisi per Vespas, Crabrones intelligat. Apud Horum legas Vespam ex corrupto Crocodili sanguine, vel ex eius cadauere, procreari: hunc enim citat Pierius Valerianus in Hieroglyphicis. Vincentius Belleuacensis, ex peruetustis autoribus retulit, cerui ad integritatem grandæuam venientis, osse capitis sub oculo terebrato Vespas concreuisse, ac
D conformatas fuisse ex humore superfluo, & vt alij voluerunt, ex medulla prodijsse euolantes: aliquando etiam è naribus concreuisse, & conformatas Vespas in ceruo proditum fuisse. Iam verò ex putredine arborum, & fructuum quasdam Vespas nasci, testatur [f] Al-
» bertus Magnus, his verbis. Ex putredine enim terræ, & quarundam aliarum partium pu-
» trefactione quædam (animalia) generantur. Quædam enim Vespæ, & Muscarum quædam
» genera, non ex terra quidem; sed ex quorundam fructuum, & arborum putredinibus gene-
» rantur; præcipuè autem ex putrefactione arborum glutinosarum. De talibus autem arbo-
» rum naturis in libro speciali de Vegetabilibus est à nobis consideratum. Nunc vero superest, vt quomodo per coitum propagentur, narremus. Hoc enim modo generare probat [g] Aristoteles, qui ait visum sæpe fuisse earum coitum. Cæterùm qualis post coitum sit Vesparum ortus, ex ipso principe philosophorum, qui nobis in libris de [h] Animalium Historia,
» quàm diligentissimè ea de re scriptum reliquit recensebo. verba eius sunt hæc. Ortus talis
» Vesparum est. Duces vbi iam locum sibi oportunum delegerunt, fauos opere æstiuo confingunt,

Ex asino.

Ex Crocodilo.

Ex Ceruo.

[f] Li. 15. tra. 1. cap 1. fol. 115. col. 4.

Vespas per coitum propagari.

[g] Lib. 3. de Gen. c. 10.

[h] Cap. 41.

S

fingunt, & Veſpeta (cellulas dico quas ὀπμαῖς Græci vocant, conſtituunt quaternis foriculis, aut prope, ita Gaza vertit τετραθύρους ἢ ἐγγὺς τούτων: Id eſt quaternis foriculis fere) in quibus Veſpæ non matrices naſcuntur. quæ cum increuerint, rurſus altera ampliora effingunt. quorum item proles, cùm creuerit, alia faciunt, ita vt poſtremo autumno plurima, ampliſſimaq; veſpeta condita habeantur: in quibus dux, quæ matrix vocata eſt, non inſuper Veſpas, ſed matrices iam procreat: quæ quidem supernè per ſumma veſpeti Vermium ſpecie multò grandiorum gignuntur in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulò pluribus. Alioqui increſcendi ratio ducibus eadem, quæ Veſpis eſt. Sed cùm Veſpæ operariæ fauis affuerint, non præterea duces operantur, ſed operariæ ipſę cibum ſuis ducibus ſubminiſtrant. Quod ea re conſtat, quia duces non item euolant, ſed intra tecta quieſcunt. Ceterùm vtrum duces anni ſuperioris, nouellis iam procreatis ducibus, interimantur à Veſpis nouellis, idq; ſimili modo eueniat, an plus etiam temporis poſſint viuere, nondum exploratum eſt. Nec verò ſenectutem matricis, & Veſparum generis fieri, aut aliquem eiuſmodi affectum annotare adhuc quiſquam potuit. & paulò pòſt. Fœtus non partu prouenire videtur: ſtatim enim auctior, quàm partus Veſpæ patiatur, exiſtit. His itaque talis ferè, qualis Apum generatio eſt: Propterea [i] libro de Generatione animalium tertio, Veſparum Vermiculis idem accidere ait, quod Apum, in generatione ſcilicet indureſcere putamen eorum, neq; moueri, mox rupto putamine exire veluti ex ouo, quod idem affirmat in [k] libro de generatione animalium quinto, poſteaquam dixerat Veſpas ſi ſint abſq; duce nidificare ſuæ proli in ſublimi, & foraminibus, ita inquit: Fœturam modo Apum inſtillant ad latus cellularum faui, & parietibus admouent: Verùm non in omnibus cellis ineſt æqualis fœtus, ſed alius iam grandiuſculus, vt vel queat volare: alijs in nympha eſt, alijs adhuc in Vermiculo. Excrementum Vermiculis tantùm, vt & in Apum genere eſt. Manet fœtus immobilis, cùm in nympha eſt, & membrana velatur. Veſpas quoq; quemadmodum Apes tradit crebris imbribus pluuijsq; annis magna copia generari. His lubet addere, quę [l] Plinius ſuper hac re breuiùs ſcripſit, eius hæc ſunt verba. Fœtus ipſe inæqualis, vt barbaris (alij legunt, & barbarus: & manuſcriptus in cytaris Ariſtoteles libro quinto capite vigeſimo tertio Hiſt. animal.) alius euolat, alius in nympha eſt, alius in vermiculo, & autumno non vere omnia ea. Plenilunio maxime creſcunt. & paulò pòſt hæc, quæ alij libri eum de Crabronibus dicere indicant, alij de Veſpis, vt cum Ariſtotile eadem dicere videatur. Nidos inquit, vere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. ijs eductis alios deinde nidos maiores fingunt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & paſcunt eas. Latior matrum ſpecies: dubiumq; an habeant aculeos, quia non egrediantur, & his ſui Fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec Crabronum autem, nec Veſparum generi reges, aut examina: ſed ſubinde renouatur multitudo ſobole. His plura ſubiecit [m] Vincentius. rectores earum, qui anno præterito illas regebant cum moriuntur alium rectorem cõſtituere, quòd de Apibus ab Ariſtotele dictum eſſe ſuprà quàm pleniſſimè probauimus. Scribit quoque ibidem idem Vincentius Veſpas citrinas, & rubeas non generari niſi à Veſpis, quæ mares dicuntur, nec eis quemadmodum nec Apibus, monſtra fieri, quod quilibet earum pullus in ſingulis foraminibus ſeu cellulis per ſe exiſtat. Senectutem autem, quam vtrum nam exuant in Ariſtotile dubium eſt, exuere Vincentius loco citato affirmat. talis igitur Veſparum communi nomine dictarum generatio eſt. Sed Ichneumones, vnum genus ex Araneis perimunt, Phalangium appellatum. & in nidos ſuos ferunt, deinde illinunt, & ex ijs incubando ſuum genus producunt. verùm hæc [n] Plinius. Planiùs autem [o] Ariſtoteles. Veſpæ autem Ichneumones nuncupatæ, quæ minores quàm cęteræ ſunt, Phalangia perimunt occiſaq; ferunt in parietinas, aut aliquid tale foramine peruium: deinde illinunt luto, atque ex ijs incubando ſuum procreant genus. Ab hoc genere plurimum in generatione differunt Bombyces uocatæ. Nam hæ ſub ſaxis nidificant binis, aut paulo pluribus cellulis. in quibus pariunt Vermiculos, candidos membrana obuolutos nigra, ſeorſumq; à membrana ceram in luto faciunt. [p] Plinius ait maiorem quàm Apum eſſe Vermiculum, dixerat enim antea maiores eſſe corpore. ex quo maiorem fœtum procreari conuenit.

Apum & Veſparum idem ortus.

[i] Cap. 9.

[k] Cap. 23.

[l] Lib. 11. cap. 21.

[m] Lib. 21. cap. 278.

Veſparum Ichneumonum ortus.

[n] Lib. 11. cap. 22.

[o] Hiſt. lib. 5. cap. 20.

[p] Lib. 11. cap. 22.

NIDVS

A

NIDVS SIVE VESPETA.

NIDVM quoq; de Vesparum cellulis dici ex [a] Plinio colligimus. Vespæ, inquit, in sublimi è luto nidos faciunt, & in ijs ceras, & rursus ibidem. Nidos vere faciunt quadrifores. Κηρία καὶ οἴκους σφηκῶν appellat Aristoteles id est Fauos, & veluti Vesparia, aliqui vespeta dicunt, quod vtrum apud probatos Latinos autores reperiatur, non ausim asserere. Constat autem earum nidus ex multis fauis seu cellulis: vnde οἰκία [b] Homerus appellat: de Vespis inquiens:

[a] Lib. 11. cap. 21.

[b] Iliad. μ.

Οἰκία ποιήσονται ὁδῷ ἔπι παιπαλοέσσῃ. Id est.

Domunculas faciunt in via prærupta.

& rursus: [*] Iliad. Π.

—— *ὁδῷ ἔπι οἰκί᾽ ἔχοντας.* Id est.

B —— *In via domunculas habentes.*

Nec hoc fugit Plinium, qui non nidum in singulari numero, sed nidos in plurali nominatit, de fauorum, aut domuncularum multitudine intelligens. est tamen [c] Homerus in singulari numero vsus. κοῖλον δόμον, idest cauam domum appellans: [c] Iliad. μ.

Οὐτ᾽ ἀπολείπουσι κοῖλον δόμον. Id est:

Nec relinquunt cauam domum.

Sed aut numero singulari pro plurali abusus est, aut quod credibilius est, latibulam seu antrum, aut cauitatem intellexit, in qua recunditas habent suas cellulas. De Vespetis hæc notabimus, qua constent materia, quales sint Vespæ quæ efficiant, cuiusq; sexus, quomodo & qua forma, quo loco. [d] Aristoteles autor est fauos Vesparum fieri ex materia corticea, & araneosa, inquiens. Fauos extruunt omnes vt Apes: sed ex materia corticea quadam, & araneosa. Longè tamen latior fauus Crabronum, quàm Vesparum est. [e] Plinius è luto facere ait, alij ex terræ congerie, Vinzentius ex cera. Obseruaui ego horum substantiam nec ceream esse, nec lutosam, sed quemadmodum ait Aristoteles corticeam, & araneosam, aut potius membranosam, & chartæ tenui similem, quam non ex luto, aut terra, sed potiùs herbis, & floribus, vt Apum fauos constare autumo, & proprio earum glutine, quod ex ijsdem colligunt, conjungi ac combinari. Sed ea Vesparum genera, quæ Bombyces Aristoteli βομβύκια, dicuntur, nidos ex luto fingunt, eius lib. quinto Historiæ Animal. verba sunt hęc interprete Gaza. Nonnulla ex Bombycum genere, nidos in acutū exeuntes è luto quasi illitos, vitri specie affigunt lapidi, aut alicui tali tam crassos durosq;, vt spiculo perforari vix possint. Idem ferè [f] Plinius. Nidos luto fingunt salis specie applicatos lapidi tanta duricia, vt spiculis perforari vix possint. sed differt Gaza à Plinio, non Aristot. is. n. πήλινον ὀξὺ καὶ ὥσπερ οἱ ἅλες καταλείφοντες, scribit: id est si aduerbū reddat, lutosum, acutū, & vt sales oblinuntur, non vitri specie. sed vt ad alias Vespas reuertar, multo siccior Vesparum fauis materia est, quam Apum: siccius enim his nutrimentum, sicciora sunt, & magis arida, quæ ad suos nidos effingendos ab eis colliguntur: sicciora quoq; ea quæ à Vespis ad effingendos fauos collecta sunt, credibile est, si vera sunt, quæ ab Aristotele narrantur, duces vbi iam locum sibi oportunum delegerunt, fauos æstate ineunte confingere, perpetuoq; in ijsdem conficiendis intentos, in confectis sedere, munere semper fungentes cellario. operarias autem ea, quæ his ad vitam necessaria sunt subministrare. nam ita quoq; necesse est, opifices cùm cibum ducibus ministrant, eam vna materiam dare, quę ad suos fauos effingendos idonea est, quam posteaquam se ex meliori nutriuerunt, operi tanquam reliquam applicant. fieri enim non potest, vt tam siccam materiam secum conferant absq; aliquo humore, qui ipsis in cibum cedat, aut saltem, qui idoneus sit ad sicciorem substantiam ferruminandam. Sed vtrum soli duces perpetuo fauos conficiant, an cum his vna opifices, facilè, cognosci potest, ex [g] Aristotele, qui cùm alibi dixerit, duces siue μήτρας continuo operi intẽtas vespeta elaborare, rursus tamen [h] alibi ita ait. Crabrones, & Vespę, si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli constituunt, in sublimi, & foraminibus: Crabrones in sublimi, Vespæ in foraminibus. Sed si habeant ducem sub terra nidificant. Quibus probatur vtrasque hoc opus efficere, duces si adsint sub terra, si absint opifices in sublimi. Atque hæc ratio est cur faui grandiores sint, qui sub terra reperiuntur, quam in sublimi. nam cùm matres horum effectrices sint, quas maiores grandioresque corpore ipsis opificibus esse scimus, maiores quoque esse ijdem faui debuerunt. [i] Aristoteles aliàs scribit sua Vesparia pauca, & exigua con-

[d] Lib. 5. Hist. anim. cap. 23.

[e] Lib. 11. cap. 278.

C

[f] Lib. 11. cap. 22.

Vesparum cellæ vt à cellis Apū distent.

D

Duces an soli fauos conficiant.

[g] Hist. 9. cap. 41.

[h] Li. 5. Hist. cap. 23.

[i] 9. Histor. cap. 41.

Digitized by Google

dere, aliàs plura & ampliora. Veſpæ tamen (quas ex Ouiedo in India eſſe diximus maiores noſtris, ac venenoſiores multò) maiora habent Veſpeta, cellulis, & foraminibus plena, fortaſſis id fit, quòd corpore cũ ſint grandiores, maiores fauos conficiant: aut quia maxima ibidem copia reperiãtur. Incipiunt autem condere à fundamento, quod pediculus eſt tenuis ſatis, qui quandoq; vnicus eſt, quandoq; plures, quibus nidi alligati, aut tectis, aut arboribus, aut herbis eſſe videntur: quo facto primordio, tanquam à radice, fauos ſingulos facere incipiunt, nouosq; ſuper eos, quos vltimo cõſtruxerant confingunt, atq; ita paulatim ampliora, immo ampliſſima Veſpeta reddũtur, quo fit vt in autumno maxima hęc Veſpeta videãtur: vere autem cum nidificare incipiunt parua, & exigua. Hæc ſuo cortice cinerio (qualia etiam in India reperiuntur) ſiue membrana duriore tanquam muro cingunt, vt ab iniurijs externis immunes eſſe poſſent. nec eadem omnia ſunt forma, ſed varia. modò enim rotunda ſunt, & concameratæ domus multis tabulatis præditæ, figuram referunt: modo oui, aut alterius cuiuſpiam partis rotundioris, aut phialę, vt quale mox deſcribemus, ſed quæ rotunda ſunt ac interius admodum concaua, tabulata habent plurima ex fauis conſiſtentia. quæ verò plana ſunt nulla certa formâ, niſi inæquali, nimirum modò triangulari, modò quadrangulari, modò circulari prædita conſpiciuntur. Faui autem multis ſunt in partibus perforati ſingulíq; ſexanguli, vt Apum. Nidos rurſus ſuos conficiunt, aliæ in ſublimi, vt tectis, & arborum truncis, aut ſub harum frondibus. Ariſtoteles feras in montibus, & quercubus non ſub terra parere ait. Aliæ ſub terra, in macerijs cauernis, ac ſpeluncis, ibiq; plerunq; hyeme ſe recundunt. Bombyces quoq; ſub ſaxis apud ipſam terram fœtificant, aut lapidi affigunt nidos, vt eſt apud Plinium. Omnia faciunt, vt à frigore, pluuijs, ventis, tempeſtatibus liberæ, & immunes eſſe poſſint: ab his enim non aliter ſe defendunt, quàm Formicæ, aut Blattæ. In India autem, vt plurimùm in altis ædium lignis, & altioribus arboribus reperiri, aiunt. ſub terra autem reperiri non meminerunt, qui de India ſcripſerunt. Nos & in leguminibus, & in humilioribus arbuſculis conſpeximus. Ceterùm quam ob cauſam Veſpæ ſi ducem habeant ſub terra nidificent, ſi verò duce deſtituantur, in ſublimi, videor poſſe rationem dare. matres enim ponderoſo corpore, cùm ad volandum nil, aut parum valeant, prope terram nidificare debuerunt; Veſpæ autem leues, ac graciles aliſq; grandioribus veſtitæ, cùm ſint in volatu celeres admodum, in altioribus locis degere poſſunt. Hæc cuncta cùm de Veſpetis dicta ſint ſecundum alios autores, ea apponere non grauabor, quæ ipſe circa hæc, tum quæ in ſublimi, tum quæ in terra inuenta ſunt, animaduerti, eorumq; figuram & deſcriptionem addere; vt quæ à veteribus ſuper his tradita ſunt, facilius à quouis curioſo lectore intelligantur; quæ autem nos inſuper addidimus, noſtræ induſtriæ adſcribantur. Veſpetũ integrum, terra ad pedis altitudinem effoſſa, media agrorum via, ſub nucis iuglandis arbore inuentum, hac fere conſtitutione ac figura. Antrum ſeu foramen anguſtum: nempe ea amplitudine, qua ſingulis pateret aditus in terræ ſuperficie conſpicuum erat, à quo iter erat eiuſdem amplitudinis tendens ad Veſpetum, non quidem rectâ ſeu perpendiculari linea deorſum ducens, ſed ad latera per cuniculos quoſdam duorum plus minus palmorum interuallo, à primo (quod in ſummam humum definit) foraminis veſtibulo. Hic maiori, & ampliori ſinu terra excauata eſt rotunda propemodum, ac ipſius Veſpeti ouali figuræ proportione reſpondens. ita tamen, vt inter Veſparum domicilium, & telluris caua latera, tantum ſit ſpacij, quantum ingreſſuris ſua penetralia Veſpis ſufficit, ad tranſeundum arctum illud oſtiolum totius aluearis vnicum, ad latera collocatum. Hac ſcrobe aperta effoſſaq; Veſparum ędificium domiciliumq; apparuit, figura ferè ouali, altum ferè dodrantem, duas palmas tranſuerſas medio latum, vndique ceu ouum teſta, ita hoc membrana corticea obductum, eaq; ſubalbida arenoſa, ſimili licheni marino, eiuſdem cum fauis ſubſtantię, non vt Apum cerea, ſed lignoſum quid habente, ſiliquiſq; tenuioribus leguminum ſeu lunariæ maioris bulbonaca dictæ pericarpio, aut ſcabioſæ ſimillima ſubſtantia. Huius ſuperna pars, tecti vicem gerebat, & veluti tuguria, ac mappalia culmine medio in conum faſtigiato, ab imbre vndiquaque (cùm forte incidit) defendebat, inq; parietum lateribus omnem hoſtilem incurſum aditumq; præcludebat. Infima, baſis fundamenti vice fungebatur, deniq; vndiquaq; à ſordibus, putredine tutas reddebat. Hoc veluti putamine detracto ſeni fauorum ſeſe produnt claſſes ſeu orbes, qui ſibi mutuo tanquam tabulata ſolaria, aut contignationes ſuper ponuntur, ac imminent iuſtoque diſſitæ interuallo. Sed ne tabulata ſuperiora in inferiora collabantur, fœtusq; premant, aut ſuffocent, ſingula columnis quibuſdam ſuſtinentur, quæ non ſuſq; deq; formatæ ſunt, & conſtitutæ, ſed à lata baſi incipiunt, & ad concauam ſeu pronam ſuperioris tabulati faciem lato, ac protenſo epiſtilio protenduntur, inſtar claui vtrinque capitati pollicis lati longitudine, ita vt fornices, & hypogæa videantur. infimi ac ſupremi orbes exigui,

Margin notes: Veſpeta plana qua forma exiſtunt. — Vbi nidificent. — Authoris obſeruationes. — Veſpeti ſub terra inuẽti deſcriptio. — Cortex ex qua ſubſtãtia.

Margin letters (right): B, F, G, H

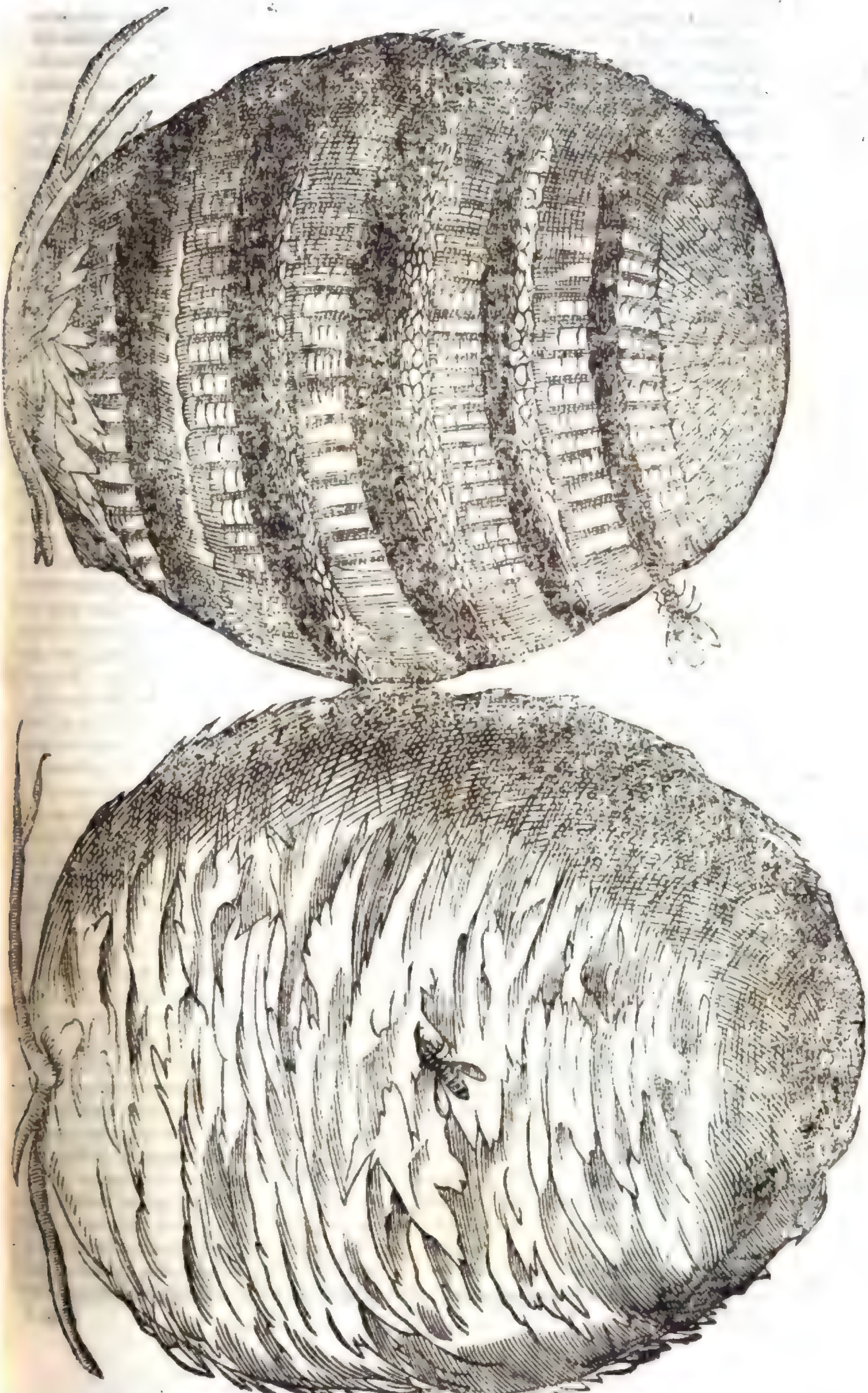

gui,& anguſti,medij ampliſſimi,reliqui orbes mediæ amplitudinis. Singuli plurimis cellulis abundant ſexangulis,in quarum quibuſdam Veſpæ adultæ,in alijs fœtus iuniores, attamen perfecti, & alati, alijs Vermiculi condebantur, qui omnes poſteriori parte ſurſum ſiti erant,capite deorſum. Faui hi ea re maximè ab Apum Fauis differunt,quantùm ad ſtructuram ſpectat, quòd hi parte conuexa ſeu ſupina,loculos habent hexagonos; illi verò vtrinq; vna baſi duas cellulas, veluti ἀμφικύπελλον ſeu cyatum duplicem vno fundo, ac duobus orificijs in diuerſa patentibus,efficiunt. Hoc autem Veſpetum pediculo radici polygoni fæminæ annexum videbatur,vnde ab hoc nidi huius fondamenta iacta fuiſſe exiſtimauerim,cùm & Apes idem facere, & Crabrones ſoleant, qui à trabe vel tecto incipientes deorſum opus perficiunt. Huiuſmodi ferè Veſparum fabrica mirificè conſtructa, ad Pierium Valerianum cùm Belluni eſſet,ex cuiuſdam ſyluæ ſolitudine allata eſt,quam hoc pacto deſcripſit. Septẽ ſunt concamerationum orbes,alter ſuper alterum duorum digitorum interuallo impoſitu,pilarum columellarumq; interſtitio diſtincti,vt vnicuiq; commodum ſit ſpacium,ad eundum & redeundum ad domos ſuas. Diameter orbium ad quintum vſq; duodecim circiter digitorum: à quinto reliqui faſtigiatim coarctantur,vt vltimus ad quinos ſenosúe digitos porrigatur. Maior orbis, primum quidem tabulatum, antiqua arboris ramo appenſus erat, cruſta supernè ad omnes ventorum,& pluuiarum iniurias contemnendas ſolidata munitaq;. Infrà hexagonales cellæ confertiſſimæ: ita reliqua tabulata eadem cruſta celliſq; eiſdem fabrefacta, ſuiſq; collumellis ſingula ſuſtentata. E ſuperioribus verò ſtationibus beſtiolæ omnes aduolauerant: medias concamerationes innumerabilis multitudo compleuerat folliculo, quodam tenuiſſimo,pro tegumento vniuſcuiuſq; loculi ſuper inducto,quorum aliquot cùm ſuſtuliſſem, aduerti Veſpas capitibus ad imum redactis,domos eas omnes compleuiſſe. Quę verò in inferioribus erant tabulatis,tanquam embrya videbantur Vermiculorum inſtar imperfecta: ipſa quoq; eo tegumento,tanquam hybernæ cochleę, ſed admodum tenui præmunita,in benigniorem veris temporis horam aſſeruabantur:quæ tamen omnes,ſiquidem grauis hyems fuit,ibidem extinctæ ſunt,neq; tamen computruit quiquam,& tot iam annos eadem forma ſtatuq; ſpectantur. Expectabam quidem veris temperiem, vt quid acturæ eſſent exploratum haberem, ſed nil vlteriùs proceſſit. Fabrica apud me remanſit,non ſine magna omnium,qui eam conſpiciunt,admiratione,tantum artis,& ingenij,tantumq; in conſtruendo ædificio tàm operoſo perſeuerantiæ, beſtiolis his ineſſe obſtupeſcentium. Itaq;, ibidem concludit Pierius, Apum texta, metarum quaſdam propemodum formas imitari. Veſparum caſtra potius eſſe, & Mauſolea, orbiculari ambitu, tabulatis ſuper altera alteris aggeſtis. Quæ omnia citare libuit, vt conſtaret hoc genus Veſpas aliquando hanc ſuam admirandam fabricam etiam in aëre, ad arborum ramos conſtruere: non ſemper in terra, vt nos obſeruauimus. Aliud Veſpetum, quod ſecundo a nobis loco exhibetur pariter ſubterraneum eſt,ſed orbiculatum,& alterius Veſparum generis,breuiorum,& compactiorum. Additæ ſunt earum nymphæ. Obſeruaui præterea Veſpeta extra terram varia,inter quæ vnum conditum a Veſpis nigrioribus, & longioribus, quod alio ſeſe modo habuit, vnico nempe, ac ſimplici orbe, cellulis item & loculamentis refertum: quorum continuus ambitus ſcabioſæ pericarpium ita referebat, vt cùm rurſus exiguum eiuſmodi Veſpetum offendiſſem, pericarpium ſcabioſæ dcrerailem, niſi poſtea accuratiùs inſpexiſſem. Huius fundus auerſa facie æqualis niger cuius materia conuoſi in Apum fauis reſpondebat, ita vt picea obductus oblituſq; appareret. Sed neſcio qua incuria iconem non expreſſi. Veſpæ illæ nigriores, & longiores, quas ſuo loco depinximus etiam in ſublimi, locis varijs, & varia ſtructuræ figura fauificant; ſed fauorum tantum ſingulos orbes faciunt, non vt aliæ ſex ordinibus conflatum ac vndiquaq; clauſum munitumq;. Quaſdam in ædium lateritijs tegulis ædificaſſe inueni, ac ſuum opus tegulæ facie caua interna,ac deorſum ſpectante ſuſpendiſſe, eiq; clauis ſeu pediculis binis, aut ternis pro operis varia magnitudine affixiſſe. Nam in vna tegula ternos fauos a ſe mutuo iuſto interuallo diſcretos vidimus. Vnum cæteris maiorem figura oblonga, ac ferè ouali tranſuerſim adhæreſcente, qui ob cauitatem qua continebatur imbricis,inferiore ſeu ſupina parte tereti nonnihil gibbo erat conuexus. Huius pòſt icon datur tertio loco. Omnibus in hac tegula inuentis hoc commune eſt, vt ſuprema pars, tranſuerſim ducta, à qua opus auſpicantur nonnunquam,rectam lineam tranſuerſalem æqualem conſtituat, reliqua latera ferè hemicyclum æqualem nonnunquam, nonnunquam inæqualem faciant. Vnde fit vt quidam horum ſcuti figuram referant fermè trigonam, alij mitulorum ſeu pinnarum marinarum. Quanquam etiam ſunt, quæ rotunda propemodum ſunt forma. Quibuſdam,vt maximo antè picto,pediculus in medio erat velut dorſo; alijs tamẽ ferè parte ſuprema, maximè his quæ à planta quadam aut muro,ſuſpenduntur. Alius enim in fumibulo

Vt faui ab Apum fauis differunt.

Veſpetum aliud ſubterraneum.

Veſpetum nigrarum Veſparum.

E F G H

A

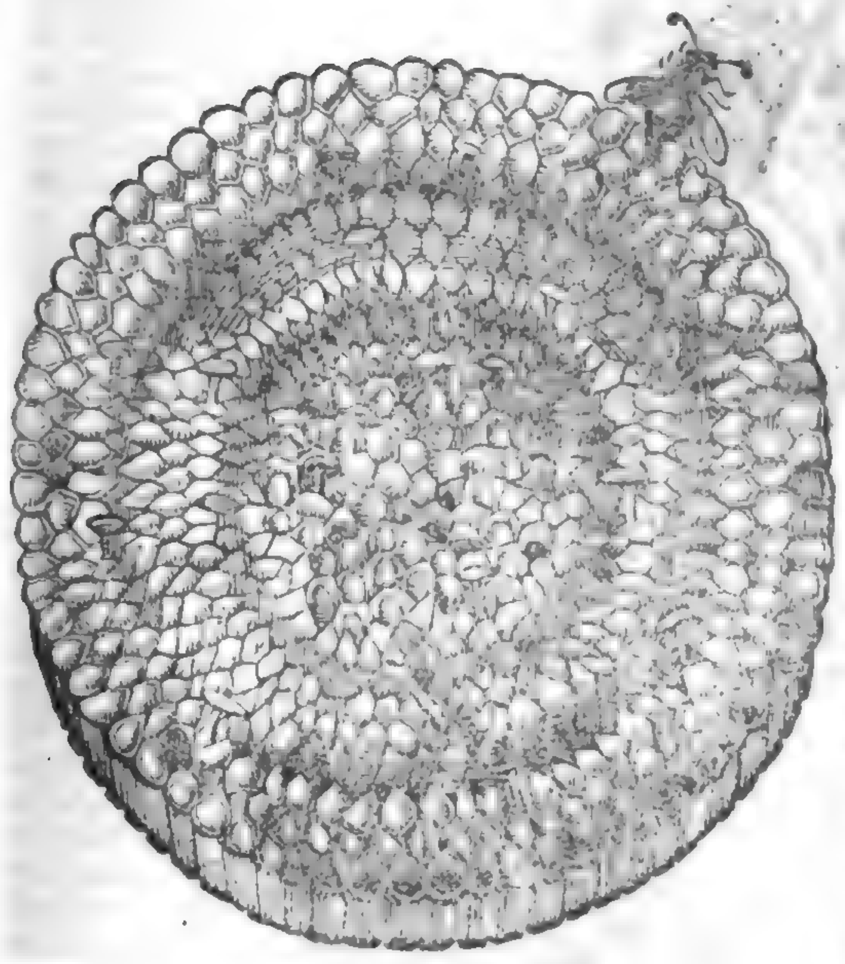

B

C

bulo in ædium culmine adhærere compertus figura musculi, suprema parte annexus tribus clauiculis retrò gibbosus, antè nonnihil concauus. In his cellulę maxima ex parte patulæ, quędam tamen aditu seu foramine obturatæ. Harum nihilominus vacuæ nonnullæ. At in quibusdam denuo Vespa abscondita latet, quæ perrupto illo operculo in conspectum prodit. At contraria inter se tum hæ, tum aliæ Vespæ, quæ in subterraneis aluearc construunt, ratione, ac situ collocatæ videntur, fœtus nempe, capite deorsum spectante, cùm aliæ adultæ, ano terræ obuersæ stent, ac vt Aristoteles ait, retrò ire videantur. Cellularum quædam eminentiores sunt, ac cæteris altiores, in quibus duces Vesparũ agere creduntur. Totius autem fauificij est situs vt quæ in eo sunt Nymphæ deorsum, qua apertum est, capite propendeant, adultę autem ano, vt in Crabroneto optimè, ac conspicue animaduersum est. Aliud Vespetum phialiforme, nuncupaui, quòd phialæ in modum exterius conspiceretur, erat enim collo angusto, contrà ventre, quàm maximo, ac capacissimo, cui latus pediculus appendebat instar eius, cui phialæ nostræ vitreæ insistunt, dum mensæ apponuntur. hoc inter leguminis genus eruilia dictum, quod sua natura ἀναδενδρον est, inueni, cui suo pediculo, adhærebat. Materia eius erat subtilis, membranosa, qua vndique erat circumductum, quæq; exteriùs multas circumcirca eminentias siue ἐξοχὰς habebat, ex quibus ausim asseuerare à latiori basi siue pediculo ad ventrem vsque Vespas hoc opus orsas fuisse, deinde ad collum

D vsque peruenisse, atque ita tandem totam pialam perfecisse. Et vt ea quæ interius contenta erant, diligentiùs inspicerem, forfice per longitudinem dissecui, tresq; alias membranas offendi, singulas quidem inani spacio disiunctas, per quod Vespæ circumcirca percurrere poterant, prima membrana exteriori minor, secunda amplior erat, tertia omnium minima. Hæ itaque omnes eam figuram habebant, qualem exterior, quæ primùm, antequam dissecueram apparebat, nimirum phialæ, nam intima membrana, quæ postrema videbatur. collum quàm breuissimum obtinuit, reliquæ dein ex ordine longius, extremaq; longissimum. In intimæ membranæ medio, cùm septem tantùm essent cellæ, eæq; hexagonæ, quis non incongruè conijciat, septem tantùm etiam fuisse domus tam præclaræ fundatrices. Adiecimus item Fauos Apum domesticarum, vt similitudo appareret. Reliquum est modò, vt consideremus, vtrum nam ceram, & mel conficiant Vespæ, præsertim cùm de hac re variæ sint multumq; discrepantes quorundam autorum opiniones, quorum quænam palmaris sit, difficilè est discernere. Vespæ, inquit [1] Plinius, è luto nidos faciunt, & in ijs ceras: Huius

Vespetũphialiforme.

Vespæ an mel & ceram conficiant.

[1] Lib. 11. cap. 21.

quod

gui,& anguſti,medij ampliſſimi,reliqui orbes mediæ amplitudinis. Singuli plurimis cellu- E
lis abundant ſexangulis,in quarum quibuſdam Veſpæ adultæ,in alijs fœtus iuniores, atta-
men perfecti, & alati, alijs Vermiculi condebantur, qui omnes poſteriori parte ſurſum ſiti
erant,capite deorſum. Faui hi ea re maximè ab Apum Fauis differunt,quantum ad ſtructu-
ram ſpectat, quòd hi parte conuexa ſeu ſupina,loculos habent hexagonos; illi verò vtrinq;
vna baſi duas cellulas, veluti ἀμφικύπελλον ſeu cyatum duplicem vno fundo. ac duobus ori-
ficijs in diuerſa patentibus,efficiunt. Hoc autem Veſpetum pediculo radici polygoni fæmi-
næ annexum videbatur,vnde ab hoc nidi huius fondamenta iacta fuiſſe exiſtimauerim,cum
& Apes idem facere, & Crabrones ſoleant, qui à trabe vel tecto incipientes deorſum opus
perficiunt. Huiuſmodi ferè Veſparum fabrica mirificè conſtructa, ad Pierium Valerianum
cum Belluni eſſet,ex cuiuſdam ſyluæ ſolitudine allata eſt.quam hoc pacto deſcripſit. Septē
ſunt concamerationum orbes,alter ſuper alterum duorum digitorum interuallo impoſiti,pi-
larum columellarumq; interſtitio diſtincti,vt vnicuiq; commodum ſit ſpacium,ad eundum
& redeundum ad domos ſuas. Diameter orbium ad quintum vſq; duodecim circiter digito-
rum:à quinto reliqui faſtigiatim coarctantur,vt vltimus ad quinos ſenosúe digitos porriga-
tur. Maior orbis, primum quidem tabulatum, antiqua arboris ramo appenſus erat, cruſta F
supernè ad omnes ventorum,& pluuiarum iniurias contemnendas ſolidata munitaq;.Infrà
hexagonales cellæ confertiſſimæ: ita reliqua tabulata eadem cruſta cellisq; eiſdem fabrefa-
cta, ſuisq; collumellis ſingula ſuſtentata. E ſuperioribus verò ſtationibus beſtiolæ omnes
aduolauerant: medias concamerationes innumerabilis multitudo compleuerat folliculo,
quodam tenuiſſimo,pro tegumento vniuſcuiuſq; loculi ſuper inducto,quorum aliquot cùm
ſuſtuliſſem, aduerti Veſpas capitibus ad imum redactis,domos eas omnes compleuiſſe.Quę
verò in inferioribus erant tabulatis,tanquam embrya videbantur Vermiculorum inſtar im-
perfecta: ipſa quoq; eo tegumento,tanquam hybernæ cochleę, ſed admodum tenui præmu-
nita,in benigniorem verni temporis horam aſſeruabantur:quæ tamen omnes,ſiquidem gra-
uis hyems fuit,ibidem extinctæ ſunt,neq; tamen computruit quiquam,& tot iam annos ea-
dem forma ſtatuq; ſpectantur. Expectabam quidem veris temperiem, vt quid acturæ eſſent
exploratum haberem, ſed nil vlteriùs proceſſit. Fabrica apud me remanſit,non ſine magna
omnium,qui eam conſpiciunt,admiratione,tantum artis,& ingenij,tantumq; in conſtruen-
do ædificio tam operoſo perſeuerantiæ, beſtiolis his ineſſe obſtupeſcentium. Itaq; ibidem
concludit Pierius, Apum texta, metarum quaſdam propemodum formas imitari. Veſpa- G
rum caſtra potius eſſe, & Mauſolea, orbiculari ambitu, tabulatis ſuper altera alteris agge-
ſtis. Quæ omnia citare libuit, vt conſtaret hoc genus Veſpas aliquando hanc ſuam admi-
randam fabricam etiam in aëre, ad arborum ramos conſtruere: non ſemper in terra, vt nos
obſeruauimus. Aliud Veſpetum, quod ſecundo a nobis loco exhibetur pariter ſubterra-
neum eſt,ſed orbiculatum,& alterius Veſparum generis,breuiorum,& compactiorum. Ad-
ditæ ſunt earum nymphæ.Obſeruaui præterea Veſpeta extra terram varia,inter quæ vnum
conditum à Veſpis nigrioribus, & longioribus, quod alio ſeſe modo habuit, vnico nempe,
ac ſimplici orbe, cellulis item & loculamentis refertum: quorum continuus ambitus ſca-
bioſæ pericarpium ita referebat, vt cùm rurſus exiguum eiuſmodi Veſpetum offendiſſem,
pericarpium ſcabioſæ deteraſſem, niſi poſtea accuratiùs inſpexiſſem. Huius fundus auerſa
facie æqualis niger cuius materia cumoſi in Apum fauis reſpondebat, ita vt picea obductus
oblitusq; appareret. Sed neſcio qua incuria iconem non expreſſi. Veſpæ illæ nigriores, &
longiores, quas ſuo loco depinximus etiam in ſublimi, locis varijs, & varia ſtructuræ figura
fauificant; ſed fauorum tantum ſingulos orbes faciunt, non vt aliæ ſex ordinibus conſtatum
ac vndiquaq; clauſum munitumq;. Quaſdam in ædium lateritijs tegulis ædificaſſe inueni, H
ac ſuum opus tegulæ facie caua interna,ac deorſum ſpectante ſuſpendiſſe, eiq; clauis ſeu pe-
diculis binis, aut ternis pro operis varia magnitudine affixiſſe. Nam in vna tegula ternos
fauos a ſe mutuo iuſto interuallo diſcretos vidimus. Vnum cæteris maiorem figura ob-
longa, ac ferè ouali tranſuerſim adhæreſcente, qui ob cauitatem qua continebatur imbri-
cis,inferiore ſeu ſupina parte tereti nonnihil gibbo erat conuexus.Huius pòſt icon datur ter-
tio loco. Omnibus in hac tegula inuentis hoc commune eſt, vt ſuprema pars, tranſuerſim
ducta, à qua opus auſpicantur nonnunquam,rectam lineam tranſuerſalem æqualem conſti-
tuat, reliqua latera ferè hemicyclum æqualem nonnunquam, nonnunquam inæqualem
faciant. Vnde fit vt quidam horum ſcuti figuram referant fermè trigonam, alij mitulorum
ſeu pinnarum marinarum. Quanquam etiam ſunt, quæ rotunda propemodum ſunt forma.
Quibuſdam,vt maximo antè picto,pediculus in medio erat velut dorſo; alijs tamē ferè par-
te ſuprema,maximè his quæ à planta quadam aut muro,ſuſpenduntur. Alius enim in fumi-
bulo

Vt faui ab Apum fauis differunt.

Veſpetum aliud ſubterraneum.

Veſpetum nigrarum Veſparum.

A

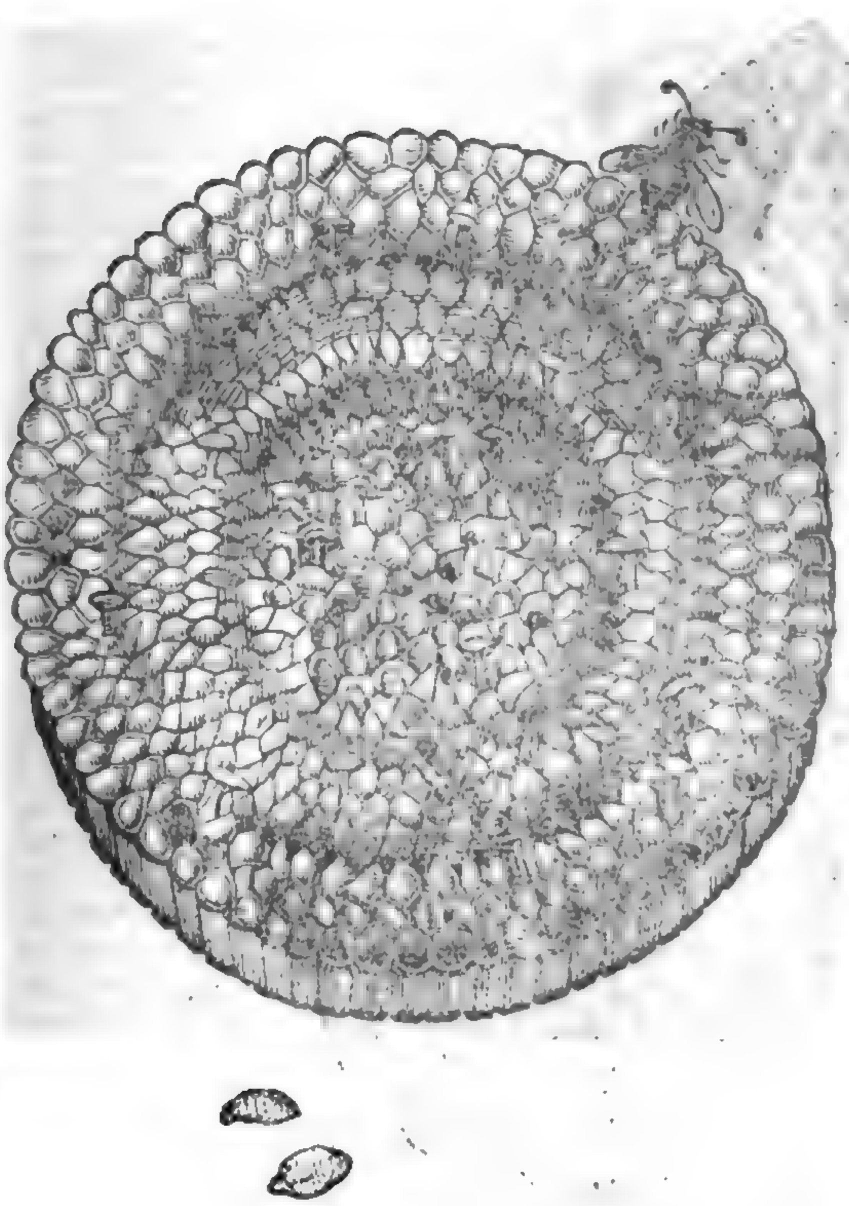

B

C

bulo in ædium culmine adhærere compertus figura musculi, suprema parte annexus tribus clauiculis retrò gibbosus, antè nonnihil concauus. In his cellulę maxima ex parte patulæ, quędam tamen aditu seu foramine obturatæ. Harum nihilominus vacuæ nonnullæ. At in quibusdam denuo Vespa abscondita latet, quæ perrupto illo operculo in conspectum prodit. At contraria inter se tum hæ, tum aliæ Vespæ, quæ in subterraneis aluearı construunt, ratione, ac situ collocatæ videntur, fœtu nempe, capite deorsum spectante, cùm aliæ adultæ, ano terræ obuersæ stent, ac vt Aristoteles ait, retrò ire videantur. Cellularum quædam eminentiores sunt, ac cæteris altiores, in quibus duces Vesparũ agere creduntur. Totius autem sauificij est situs vt quæ in eo sunt Nymphæ deorsum, qua apertum est, capite propendeant, adultę autem ano, vt in Crabroneto optimè, ac conspicue animaduersum est. Aliud Vespetum phialiforme nuncupaui, quòd phialæ in modum exterius conspiceretur, erat enim collo angusto, contrà ventre, quam maximo, ac capacissimo, cui latus pediculus appendebat instar eius, cui phialæ nostræ vitreæ insistunt, dum mensæ apponuntur. hoc inter leguminis genus eruilia dictum, quod sua natura ἀναδενδρον est, inueni, cui suo pediculo, adhærebat. Materia eius erat subtilis, membranosa, qua vndique erat circumductum, quæq; exteriùs multas circumcirca eminentias siue ἐξοχὰς habebat, ex quibus autim asseuerare à latiori basi siue pediculo ad ventrem vsque Vespas hoc opus orsas fuisse, deinde ad collum **Vespetũ phialiforme.**

D vsque peruenisse, atque ita tandem totam pialam perfecisse. Et vt ea quæ interius contenta erant, diligentiùs inspicerem, forfice per longitudinem dissecui, tresq; alias membranas offendi, singulas quidem inani spacio disiunctas, per quod Vespæ circumcirca percurrere poterant, prima membrana exteriori minor, secunda amplior erat, tertia omnium minima. Hæ itaque omnes eam figuram habebant, qualem exterior, quæ primùm, antequam dissecueram apparebat, nimirum phialæ, nam intima membrana, quæ postrema videbatur. collum quàm breuissimum obtinuit, reliquæ dein ex ordine longius, extremaq; longissimum. In intimæ membranæ medio, cùm septem tantùm essent cellæ, eæq; hexagonæ, quis non incongruè conijciat, septem tantùm etiam fuisse domus tam præclaræ fundatrices. Adiecimus item Fauos Apum domesticarum, vt similitudo appareret. Reliquum est modò, vt consideremus, vtrum nam ceram, & mel conficiant Vespæ, præsertim cùm de hac re variæ sint multumq; discrepantes quorundam autorum opiniones, quorum quænam palmaris sit, difficilè est discernere. Vespæ, inquit[1] Plinius, è luto nidos faciunt, & in ijs ceras: Huius **Vespæ an mel & ceram conficiant.** [1] *Lib.* 11. *cap.* 21.

quod

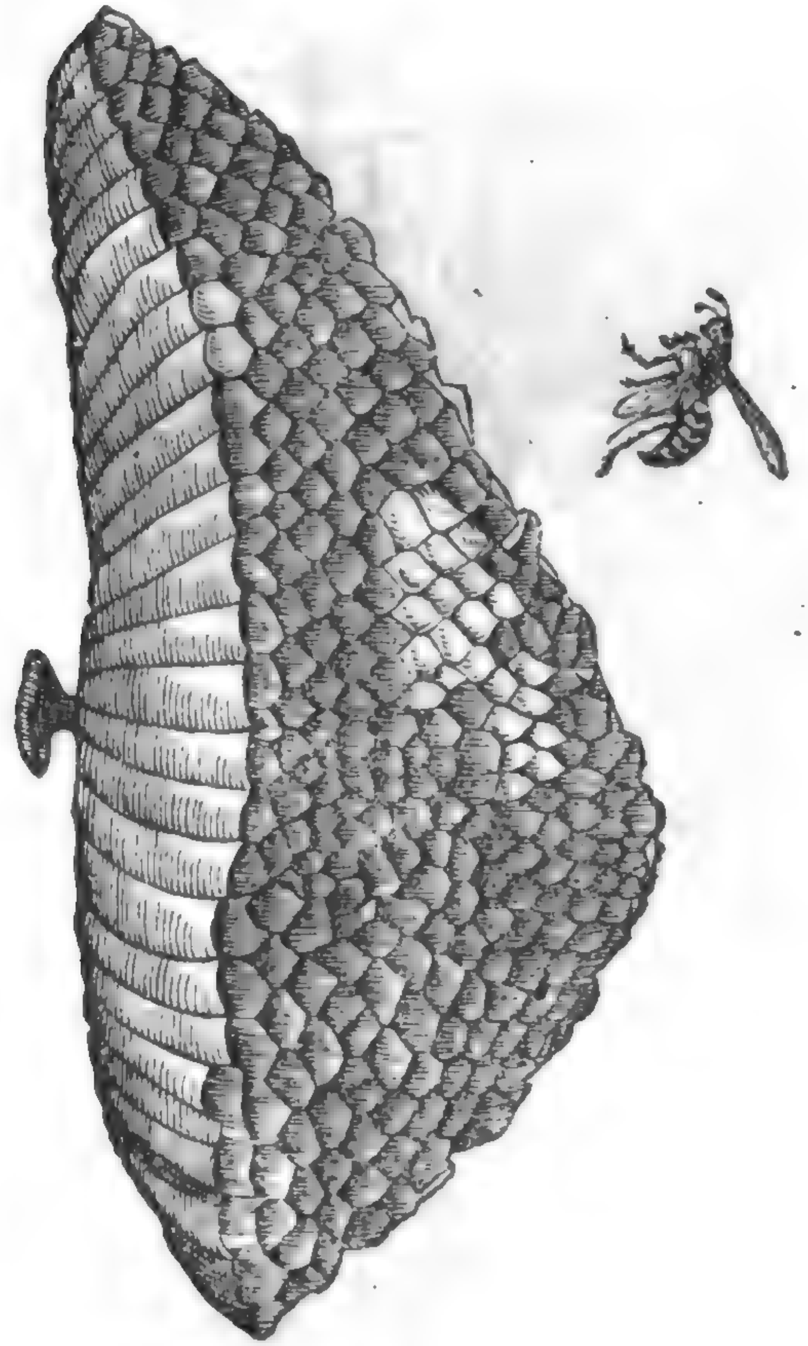

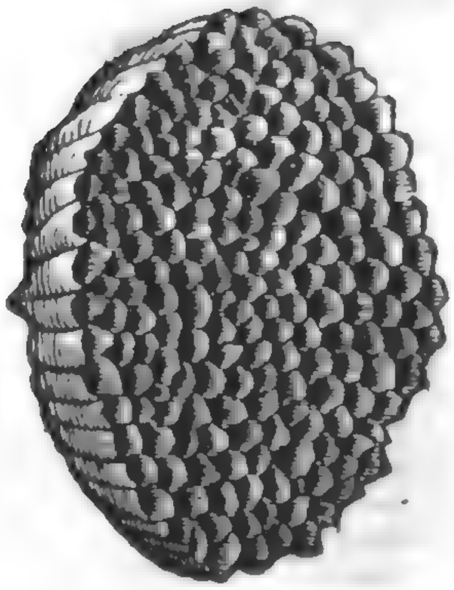

Digitized by Google

A

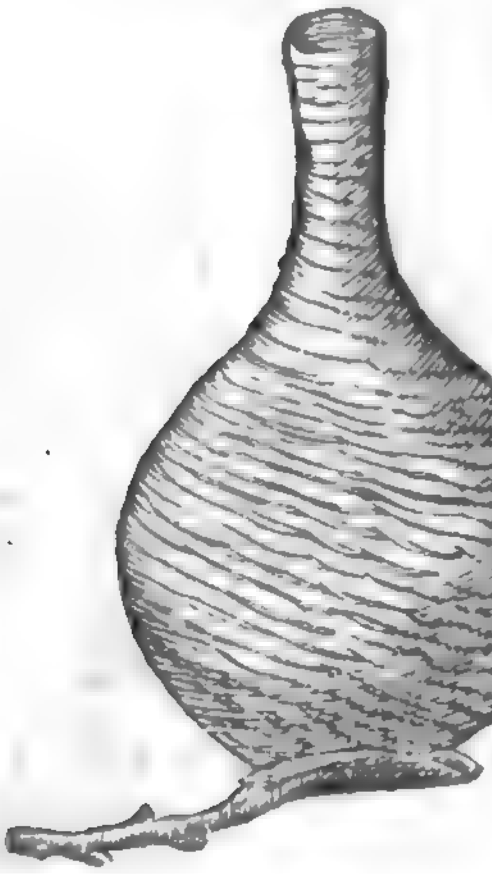

B

C

D

quod sciam, non meminit Aristoteles. Ait Ouiedus Vespas maiores, quas in India esse dicit, Vespeta habere maiora, cellulis, & foraminibus plena, eiusdem speciei, quæ in Hispania à Vespis fiunt, siccas tamen nihilq; humiditatis, aut liquoris continentes, præterquam illam materiem, ex qua fit earum propago, atque hæc in arboribus reperiri. Alij etiam Indicarum Historiarum scriptores nidos aiunt in arboribus conficere, sed addunt, nec ibi mel, aut ceram, ijs inesse, sed siccos esse, vt in Hispania, alijsq; locis, vbi Vespæ reperiuntur. Neq; ego unquam quod sciam mel, aut ceram in ijsdem deprehendi, sed Fauos aliquos quidem plenos fœtibus, & Vermiculis, alios prorsus aliquo humore destitutos, & eorum materiam non ceream vt Apum, sed membranosam, duriusculam, ac veluti dictum est chartaceam. Verum est, quod liquorem quendam ore vel ano tenuem aquosum atque insipidum emittant, qui num Mel fieri possit dubito, cùm id neutiquam deprehenderim. de Bombycibus Vesparum Indicarum vespeta.

autem

Digitized by Google

Fauus Apum domeſticarum.

E

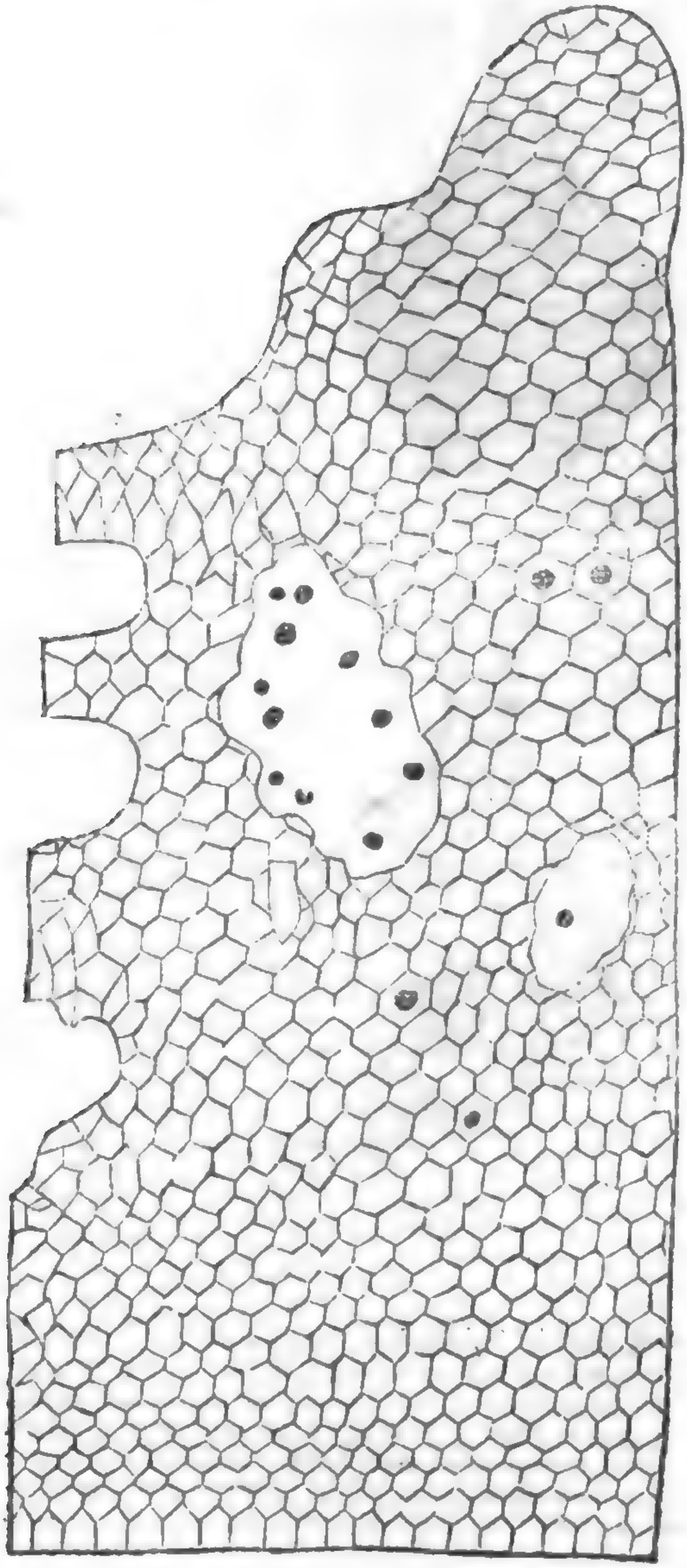

autem Veſparum grandiorum generibus notum eſt, apud veteres mel cerasq; effingere. nam in earum cellulis mellis etiam praui, cuiuſdam (teſte [m] Ariſtotele) inchoatio reperitur. & Plinius. in ijs (nidis) inquit, ceras largiùs, quam Apes faciunt. videtur autem id Plinius tranſtuliſſe ex Ariſtotelis quinto de Hiſtoria animalium, F ſed hic non largiùs ceram facere, verùm pallidiorem eſſe affirmat his verbis: ſeorſumq; à membrana ceram in luto faciunt, quæ multo pallidior ſit, quàm cera Apum. Quid ſi itaq; è Bombycum genere eſſe dicamus, quas ſuprà inter Apes ſylueſtres vnà cum ſuis Fauis depinximus?

m Lib. 9. Hiſt. c. 43.

G

H

VOLA.

Digitized by Google

A

VOLATVS. VICTVS. CAPIENDI RATIO.

VESPÆ quoq; non rectâ volant, sed circulariter. Ratio est, quòd cauda careant. Nam quæcunq; animalia volatum exercent, caudæ suæ beneficio rectà volare queunt, si verò hac destituantur, præter quam, quòd circulariter volant, etiam haud diu se in aëre continere possunt: diutiùs tamen volant, quibus alæ corporis longitudini correspondent, & quæ plures habent. Quare κολεόπτερα hoc est, quorum alæ crustaceo, operimento teguntur, & tanquam vagina includuntur, cùm supra dictis breuiores habeant alas, breui „ tempore volando defatigantur. Vespæ fructibus, & putridis carnibus viuunt. Cibum, in„ quit [a] Aristoteles, ex floribus quibusdam, & fructibus petunt: sed quàm plurimùm ex carB ne. [b] Plinius verò de Vespis, & Crabronibus loquens carne, inquit, omnes vescuntur, con„ trà quàm Apes, quæ nullum corpus attingunt. Fructuum non meminit. His tamen vesci, quædam antiquorum loca palam faciunt. [c] Nicander vuis eas vesci scribit.

Cur Vespæ non rectà volent. *Cibus.* *[a] 9. Hist. cap. 41.* *[b] Lib. 11. cap. 21.* *[c] In Alexipharmacis.*

—— Cùm Fuci ignauaq; Vespa
Vuarumq; bibunt Crabronum examina succum.

Vnde [d] Q. Calaber Æneæ promptitudinem, & celeritatem in occidendo Deilona, & Amphionem (qui occisorum arma rapere conabantur) illis assimulat, qui Vespas in campum vineis consitum ingruentes, ad maturescentes vuas mactant, antequam fructus gustauerint. Vlmi quoq; lentore, & glutinositate gaudent, vt pote ex quo materiam colligant, aut nido ædificando idoneam, aut quod magis verisimile est, victui. Quin quotidie Vespas videmus per varia herbarum genera peruolare, modo his, modo illis floribus, ac fructibus adhærere, easq; despicere. nam & vuis alijsq; maturis fructibus, maculas quasdam nigras imprimunt, quæ nobis ostendunt non propter odorem ad eas aduolare, sed vt aliquod alimentum ex ijs colligant. Cæterùm magis carniuoras esse ex Aristotile suprà dictum est, nec à „ Serpentibus abstinent, quibus eas viuere his verbis [e] Plinius asserit. Vespæ, inquit, serpenC te auidè vescuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Sed quod idem autor eodē libro Vespas, scribat Muscas grandiores venari, & amputato capite reliquum corpus ijs auferre, id de Crabronibus dictum vult [f] Aristoteles. Vespa tamen vesperi putatur Muscas venari in cibum, vnde nomen habet. Sed non Muscas solùm communiter ita dictas, sed similia Insecta minuta alia, vt Apes. Cùm itaq; non modò fructibus, sed etiam Apibus, maximè humano generi cōmodis, noxam inferant, modi quoq; eis insidiandi, ac capiēdi inuenti sunt. Capiuntur, inquit [g] Aristoteles, hyberno tempore in speluncis, & quæ aculeum habent, & quæ carent. Capitur magna matricum pars à solstitio apud Vlmos: colligunt hinc enim lentam, & glutinosam materiam. Capiuntur per præcipitia, & terræ ripas, præruptaq; directoria, omnesq; visuntur aculeum gerere. & capite præcedenti modum quo capiantur ab Apiarijs docet, his verbis. Impugnantur Apes à Vespis, vt dixi; quam obrem Apiarij eas venantur, constituta olla, & carne in ea posita: vbi enim multæ iam ad carnem accesserint, apposito oper„ culo super ignem ollam imponunt. Aliter [h] Ælianus Vespas, inquit, priuatim hoc modo „ comprehendunt. Ante earum nidos nassam, in quam priùs paruulam Mœnam, aut exiguam „ Membradem cum Iope, vel Chalcide imponi conuenit, appēdunt. eæ verò sua natura edaD ci esca allectæ, frequentes in nassam incidunt, quibus nassa comprehensis, non ampliùs re„ tro regredi licet. Intereunt autem faciliùs si conspergantur aqua, aut igni crementur. Autor „ est Bonardus, qui alium occidendi modum scribit. Sumito, inquit, vas oblongo collo angu„ sto superius foramine, ventre inferius amplo, cui vespertino tempore lumen impones: ad hoc „ Vespæ accurrent, omnesq; comburentur calore luminis. Vt autem vuæ à Vespis immunes „ sint, oleo aspergi ex ore suadet [i] Plinius. Idem Gaudentius Merula. Vuas, inquit, ne Vespæ „ (de hac enim re superiùs, vbi de oleo agitur, leuiter est facta mentio) & alios fructus attin„ gant, oleum ore sorbeto, & veluti insflans ad vuas, & fructus accedito.

Vuas edi à Vespis. *[d] Lib. 10. Paralip.* *[e] Lib. 11. cap. 53.* *[f] L. 9. Hist. cap. 41.* *Quando & quomodo capiantur.* *[g] 9. Hist. cap. 41.* *[h] Lib. 1. cap. 58.* *[i] Memora. lib. 4. c. 37.*

SONVS.

Digitized by Google

E

SONVS, RESPIRATIO, VIVACITAS.

Suſurrus Veſparum. HAVD exilem eſſe Veſparum ſuſurrum, præſertim ſi plures vno ſint in loco, indicat Lucianus. Rectè eſt, inquit, vt dicis, confertim ſiquidem, vt ,, vides, accedunt tumultuantes, & perinde ac Veſpæ, circumſtrepentes ver- ,, ticem. Quamuis quoque poſſemus hunc locum intelligere de modo, quo vtuntur ad vlciſcendum eos, à quibus læſæ ſunt, aut irritatæ. Quandoquidem irritatæ ab hominibus, circa caput & verticem, mirum in modum circumſtrepunt. Reſpiratio. Terreſtria omnia reſpirare, & quæcunq; pulmones habent: Veſpas autem, & Apes, vt & reliqua inſecta non reſpirare, ex Ariſt. docuimus. Quanta autem ſint Veſpæ viuacitate præditæ, declarant earum alui quæ ſi à capite, aut pectore ſeparentur, diutius, Viuacitas. quam quoduis aliud Inſecti genus volans, viuere videntur, aculeoq; nonnunquam poſt F mediam etiam horam tangentem pungere.

INGENIVM. MORES.

Nidi artificium. EST in primis quid admiratione dignum in ſexangulis Veſparum nidis. Mirum enim eſt, quantam in his conſtruendis ſolertiam, quantam induſtriam, quantumq; ingenium adhibeant, vt ex antè dictis, & pictis Veſpetis ſatis ſuperq; conſtare exiſtimo. Quæ certè vix à nobis cognoſcerentur, niſi eiuſdem operis, omnes inter ſe eſſent coadiutrices, mutuaſque præſtarent operas in rebus quàm maximè neceſſarijs. Nam, cùm duces quas matres appellant, domi continuò ſedeant, & intra tecta quieſcant, eas non victum quærere, ſed proli potiùs intentas eſſe, ac nido conficiendo, alimentum autem ab opificibus adminiſtrari, oportet. Hoc enim dictum ex Ariſtotele eſt, non præterea duces operari cum Veſpæ operariæ fauis affuerint; ſed ipſas operarias cibum ſuis ducibus ſubminiſtrare: G idq; ea re conſtare quia duces non euolent vnquam. Vnde [a] Ariſtoteles ciuilis generis Veſpam facit, vt pote quarum opus communi efficitur opera, idemq; munus omnibus eſt. & alibi gregalia Inſecta Veſpas annuas eſſe dicit. Nec multò minor in harum opere ſedulitas, quàm in Apum conſpicitur; proptereaq; [b] Ariſtoteles inter ἐργατικώτατα Inſecta eas numerat inquiens. Inſectorum operoſiſſimum, & præ cæteris ferè omnibus animalibus genus ,, Formicarum, & Apum eſt: Crabrones item, ac Veſpæ, & prope dixerim omnia huius co- ,, gnata generis. Nec quoque ibidem, in vitæ muneribus minus, quàm Araneæ ſunt, ingenioſas eſſe negat. Vtrumnam reges habeant, ambigitur, Sunt qui id negent, ſunt item, qui affirment. Plinius ait, nec Crabronum, nec Veſparum generi reges, aut examina eſſe: ſed ſubinde renouari multitudinem ſobole. Cùm tamen duces, & reges eſſe, tum Veſpis, tum Crabronibus [c] Ariſtoteles pluribus locis apertiſſimè ſcribat; præſertim, vbi hæc loquitur de Crabronibus. Duces more Apum Veſparumq; habent, qui proportione ad Crabrones ,, maiores, quam Veſparum ad Veſpas, & Apum ad Apes ſunt. Degunt hi quoque intus, vt ,, Veſparum duces. idem confirmat etiam [d] Albertus Magnus, Veſpas & Apes reges, & ductores habere ſcribens. Amorem præterea erga prolem, & pro ea dimicandi audaciam, H promptitudinem, vlciſcendi cupiditatem eos qui ſummoperè læſerunt, animoſitatem in pugnando animaduertere oportet, quantùm hę omnes animi dotes in his excellant. Non enim maior Apum cura erga fœtus, quàm Veſparum eſſe poteſt, nec maior defendendi promptitudo, atque cupiditas, ſi à prætereuntibus offendantur. Quod innuit [e] Homerus, Aſij Iodî indignantis exemplo dicentisq; Achiuos tam fortiter impetum toleraturos, ſeſeq; defenſuros, quàm Veſpæ, aut Apes quæ ſuos defendunt filios:

Veſpæ nũ reges habeant.

[a] Li. 1. Hiſt. cap. 1.

[b] Li. 9. Hiſt. cap. 41.

[c] Hiſt. 9. cap. 42.

[d] Lib. 6. tra. 4. cap. 5.

[e] Iliad. μ.

——— οὐ γὰρ ἐγώ γ' ἐφάμην ἥρωας Ἀχαιοὺς
Σχήσειν ἡμέτερόν γε μένος, καὶ χεῖρας ἀάπτους.
Οἱ δ' ὥστε Σφῆκες μέσον αἰόλοι, ἠδὲ μέλισσαι,
Οἰκία ποιήσονται ὁδῷ ἔπι παιπαλοέσσῃ.
Οὐδ' ἀπολείπουσι κοῖλον δόμον, ἀλλὰ μένοντες,
Ἄνδρας θηρητῆρας ἀμύνονται περὶ τέκνων. Hoc eſt.

non

Digitized by Google

A ——— *non enim ego putaui heroas Achiuos*
Sustentaturos nostrum robur, & manus inuictas
Illi autem quasi Vespæ acres atq; Apes,
Quæ nidos faciunt ad viam puluerulentam,
Neque deserunt cauam domum: sed expectantes
Viros venatores pugnant pro filijs.

Sed quæ nam elegantior, concinnior, accommodatior rei præsenti comparatio à tota poëtarum caterua fingi potest, quàm ea quæ ab eodem [f] Homero ex sola Vesparum natura sumitur? inquit enim: [f] *Iliad. μ.*

Αὐτίκα δὲ σφήκεσσιν ἐοικότες ἐξεχέοντο
Εἰνοδίοις, οὓς παῖδες ἐριδμαίνουσιν ἔθοντες
Αἰεὶ κερτομέοντες, ὁδῷ ἔπι οἰκί' ἔχοντας.
Νηπίαχοι. ξυνὸν δὲ κακὸν πολέεσσι τιθεῖσι.
Τοὺς δ' εἴπερ παρά τίς τε κιὼν ἄνθρωπος ὁδίτης
Κινήσῃ ἀέκων. οἱ δ' ἄλκιμον ἦτορ ἔχοντες
B Πρόσσω πᾶς πέτεται, καὶ ἀμύνει οἷσι τέκεσσι.
Τῶν τότε Μυρμιδόνες κραδίην καὶ θυμὸν ἔχοντες
Ἐκ νηῶν ἐχέοντο. Id est.
Protinus autem Vespis similes effundebantur
In via habitantibus, quas pueri irritant assueti
Semper instigantes in via domicilia habentes,
Stulti, commune autem malum multis faciunt.
Has si præter aliquis iens homo viator
Mouerit nolens; Hæ autem acerrimum cor habentes
Vltra quæq; volat, & defendit suos fœtus.
Horum, tunc Myrmidones cor & animum habentes
Ex nauibus effundebantur.

Nota hîc poëtę grauitatem, qui non modò Vespas filiorum amantes esse, sed etiam animosas ad defendendum patriam hoc est tecta & nidum, acceptasq; iniurias vlciscendi & naturâ vindicandi cupidos ostendit, vt harum comparatione Myrmidonum cor, & vlciscendi cupiditatem extolleret. Atqui has omnes proprietates paruorum horum Animalium animis insidere pluribus testimonijs veterum comprobare licet. Memini me in carmine Sulpitiæ de statu reipublicæ, & temporibus Domitiani hos versus legisse.
C

——— *Nam cum defendier armis*
Suadet amor patriæ, & captiua penatibus vxor
Conuenit vt Vespis: quarum domus arce Moneta
Turbalegens strictis per lutea corpora telis.

Eandem quoq; iram vlciscendiq; libidinem naturalem Homerus in proximè allata comparatione expressit, eamq; puerorum irritamentis acriorem fieri indicauit. Propterea Græci apud [g] Lycophronem Vespæ dicuntur. Nam Alexander cùm Helenam rapuisset, & in patriam reuerteretur, excitauit Græcos vindicandi cupidissimos. [g] *In Cassandra siue Alexandra.*

χὠ μὲν παλιμπόρευτον ἵξεται τρίβον,
Σφῆκας δαφοινοὺς χηράμων ἀνειρύσας
Ὁποῖα κοῦρος δόμα κανίσας κάπνῳ.

D Vertit ita Canterus.
Et hic quidem retrogradam ibit viam,
Vespas cruentas è cauernis extrahens
Instar pueri, domum fumo qui suffijt.

Quamobrem Eustathius Vesparum, maximè earum, quæ circa vias habitant, proprium esse ait τὸ ἀμυντικόν: Id est ad defensionem, ac vindictam instructum, vel iniuriæ propulsandæ aptum. Ipsæ verò iracundas se esse, & ad iram præcipites apud [h] Aristophanem confitentur apud quem sic dicunt: Οὐδὲν ἡμῶν ζῷον ἠρεθισμένον Μᾶλλον ὀξύθυμόν ἐστιν οὐδὲ δυσκολώτερον. „ Id est. Nullum nobis animal lacessitum magis in iram præceps, aut morosum est. His & promptitudinem animi, & τὸ εὐκίνητον, id est motus facilitatem Q. Calaber assignat: tam magna animi promptitudine Græcos inquiens Equo erupisse, cùm Troiam irrumperent, vt Vespæ solent quas turbauit frondator. nam hæ conglomeratæ, & furore elatæ, vbi strepitum audiuerint, ramo superfunduntur. & alibi cùm eis Græcos comparat magna lætitia „ affectos, quòd Troiani in campum descenderent. Conglomerabantur, inquit, circa Neoptolemum

Promptitudo animi. [h] *Par. li. 1 32*

T ptolemum

Digitized by Google

ptolemum magna animi promptitudine euibrati, triſtium Veſparum in modum, quæ E
cum tumultu cauernis ſuis euolant, cupientes virilem ferire cutem, ac omni ope conni- „
tentes, magnam meditantur moleſtiam mortalibus corruentibus. Sic illi è nauibus, & „
muris ſe defendebant pugnæ cupidi. Ex quibus quoque concludi poteſt magnam ijſdem
Audacia. audaciam ineſſe: multoq; magis ſi conſideremus, quàm audacter in hominis faciem inuo-
προσωπί-lent, quod προσωπίτιδαι [i] Homerus antea vocauit, pro προσώπετιδαι. additum fuit σ ſyl-
τιδαι labç producendæ gratia per ἔκτασιν, maleq; tranſtulit interpres Homeri hæc verba πρόσσω
quid. πᾶς πέτεται, vltra quæque volat, quin potiùs in faciem quæq; volat transferre debuiſſet.
[i] Iliad. Π. eſt autem in hoc medio verſiculo poëtæ ſchema illud, quod Rhetores τμῆσιν, & διακοπὴν
dicunt. dicitur itaque προσώπιτιδαι quaſi πρόσωπα πέτιδαι id eſt in oculos, aut faciem
inuolare. Cæterùm vnde illa his animalculis animoſitas, vnde audacia, vnde velocitas,
multi multa diſputant. nam ſi per coitum ſolummodo hæc generentur, vt quibus viſum
fuit, ab vniuerſa illa mundi natura innata ingenerataq; eſſe dicentur: ſi verò ab Equorum
putredine, ab his quoque ea mutuatæ eſſe videbuntur. Dicere itaque poſſimus ex auda-
ciſſimo, velociſſimo & maximè animoſo nil quidquam aliud, quàm velocem progeniem
prouenire poſſe, quemadmodum contrà ſeſe res habet in Aſinis, Tauris, Hominibus, è F
[k] In Theriacis. quibus Scarabeos, Apes, ſerpentes generari aſſerunt. Id etiam [k] Nicander innuiſſe vide-
tur θαρσαλέην γενέην, Id eſt audacem progeniem Veſpas nominans, quòd ex Equis ori-
ginem ducant, hoc verſu.

Οἱ δὲ θαρσαλέην γενεὴν ἐκμάσσεται ἵππου. Id eſt.
Acris Equi ſobolem quam magna audacia monſtrat.

Ad hæc pertinere videntur tres illæ rationes Scholiaſtis Nicandri, quas, cur Nicander Ve-
ſpas λυκοειδέας vocat, adducit; vel inquit, quia aſperæ ſunt, ſimileſq; colore Lupis, vel „
quia impudentes, & audaces ſunt, vt Lupi: vel denique, quòd ex corio equi oriantur „
[l] Lib. 26. Hieroglyph. quos Lupi momorderunt. Prçtereà à [l] Pierio Valeriano commemoratur tam Veſpam, quàm
Apem, & Formicam, quandam ciuilis gubernationis ſimilitudinem præ ſe ferre, quòd ip-
ſa collegia quoque celebret, tribuſq; & centurias diſtinguat, habitationeſq; ſibi conſtruat
magnificentiſſimas, in quibus cellæ fauorum in morem ſexangulæ omnes.

SYMPATHIA ET ANTI-PATHIA. G

EX Ariſtotile ſuperiùs relatum eſt Veſpam ſi quis cruribus arripiat, bom-
bumque edere ſiuerit, non eas quæ aculeum habent, ſed quæ carent, ad-
uolare, tanquam auxilium, & opem allaturas. idem refert Antigonus
Antipathia cũ Apibus. libro Mirabilium Narrationum. Plures autem his cum reliquis anima-
libus inimicitiæ, quàm amicitiæ ſunt. vt cum Apibus, quæ contra has
ſeſe defendunt, & a ſuo examine ſecernunt. Vnde [a] Ariſtoteles: Infe-
[a] Li. 9. Hiſt. cap. 40. runt Apibus iniuriam, inquit, maximè Veſpæ, & Auiculæ, quas Paros vocant. Eiſdem &
Noctuę Apibus contrariæ. noctuæ contrariæ. Noctua Apibus (inquit [b] Plinius) contraria, Veſpis, Crabronibuſq;, &
Sanguiſugis: & pici quoque martij roſtrum habentes ab ijs non feriuntur. Ælianus quo-
que eas tam malignas eſſe dicit in viperam, vt in eam veneno aculeum infectum demittant,
[b] Li. 29. c. 4 Cum vipera. quo certè multò pernicioſiores ictus faciunt, vt ex Plinio ſuprà recitauimus: vnde arbi- H
trandum eſt homines diſciplinam (non eam quidem bonam) veneno inficiendi ſagittas
Cum Scorpionibus. habuiſſe. Rurſus apud Plinium legimus à Scorpionibus percuſſos, nunquam poſtea à Ve-
ſpis, Crabronibus, Apibuſue feriri. Mirum quoque Ichneumonum eam eſſe cum Phalan-
gijs conſentientem naturam, vt ex his ſuum genus procreent.

DEN O-

Digitized by Google

A

DENOMINATA.

Σφηκεὼν sedes, & domicilium Vesparum est: Σφηκία & σφηκωνεῖς, nisi mendosè Aristoteles legatur, τὰ κηρία τῶν Σφηκῶν appellat, id est fauos Vesparum, & cellulas. Σφηκίωσιν quoq; Hesychius fauos Vesparum interpretatur, aut cellulas siue nidos Crabronum aut Vesparum, in quibus fauos suos confingunt. Ap ud Plutarchum libro περὶ ἀοργησίας, Σφηκιὰ examen Vesparum est, καὶ μὴν, inquit, τάς γε συνεχεῖς, καὶ πυκνὰς, καὶ κατὰ μικρὸν ἐν τῇ ψυχῇ συλλεγομένας ὀργὰς μάλιστα φιλαυτία καὶ δυσκολία μετὰ τρυφῆς καὶ μαλακίας, ὥσπερ σμῆνος ἢ σφηκιὰν ἡμῖν ἐντίκτουσι. Id est. Equidem continentes, & crebras, & paulatim apud animum collectas iras, præcipuè sui amor, & morositas cum luxu mollicieq; iuncta nobis velut Apum, aut Vesparum examen nobis ingenerat. & apud [a] Euripidem Vlysses.

Σφηκεών. Σφήκια. Σφηκίωσις. Σφηκιά.

Εἰ τοῦ Κύκλωπος τὸν καλῶς ὀλουμένου
B *Ὀφθαλμὸν, ὥσπερ Σφηκιὰν ἐκτρίψομεν.* Id est.
Si Cyclopis deperiuntis misere
Oculum exterere liceat, tanquam Vesparia.

[a] *In Ciclope.*

Hîc autem Σφηκίαν interpres Vesparia transtulit, quàm rectè, videant alij. Quintum Phalangij genus à Nicandro Σφήκειον appellatur, alio nomine Δύσδηρι dicitur, à similitudine quam cum Vespis habet, vt ex eiusdem poëtæ versibus colligere licet, quemadmodum etiam Μυρμήκειον aliud Phalangij genus, quòd sit Formicis simile. Eius autem Sphecij descriptio apud neminem antiquorum præterea inuenitur. quidam verò in eos Nicandri versus, quos nunc subijciam, ait hoc quintum Phalangij genus colore, & alui habitu Vespas referre.

Ἄλλο γε μὲν Δύσδηρι, τὸ δὲ σφήκειον ἔπουσι
Πυρσὸν ἅλις σφηκὶ προσαλίγκιον ὠμοβορῆι,
Ὅς δὲ θερσαλέῃ γενεὴν ἐκμάσσεται ἵππου.

Id est, vt Iacobus Greuinus transtulit.

Mox aliud grauius genus est: Dysderi vocare
C *Sphecaumq; solet rutilo quod fulget honore,*
Crudisoreq; sua simulatur imagine Vespa,
Quæ foris spectatur equi non languida proles.

Fuit olim quoq; Cyprus vocata Σφηκεία teste Hesychio. Sed [b] Stephanus testatur dictam fuisse σφηκείαν κεραστίαν, adferens hunc locum Lycophronis:

Οἱ πέντε νήσου σφηκίαν ἐς κεραστίδα.

Dixerat tamen initio idem Stephanus σφηκίαν esse vrbem Euboeæ. est & σφηκισμὸς genus harmoniæ, quod Vesparum susurro, aut bombo non erat absimile: Hesychio εἶδος αὐλήσεως, μέρος ἀπὸ τῆς ἐμφερείας τοῦ βομβεῖν. Σφηκώδης Vespæ similis. Vnde apud [c] Rhodiginum Sphecodes homines exili ventre de Vesparum imagine nuncupantur, qui etiam lagari, hoc est inanes, & sine intestinis quodammodo. Vespæ siquidem contractiores visuntur parte ea, posterioribus prætenuibus gracilibusúe, propterea acuminatum lignum Sphecicum dicunt, quippe Spheces vocantur Vespæ. A [d] Plinio quoq; nominatur Pseudosphece quasi falsa mentitaq; Vespa, vt interpretatur Hermolaus Barbarus.

Cyprus olim dicta Σφηκεία.
[b] *Lib. de Vrbib.*
[c] *Lect. anti. Lib. 26. c. 2.*
Sphecicus
[d] *Cap. 8. Lib. 30.*

D

PRÆSAGIA ET AVGVRIA.

IMBRES, ac tempestates longamq; hyemem diuersimodè nobis Vespæ præsagiunt, vt si ante finem Octobris apparuerint (vt [a] Carolus Stephanus refert) longam fore hyemem protendunt. Item si multis in locis ante vespertinum vergiliarum exortum, subterraneos specus glomeratim ingrediantur, pluuiolæ hyemis, ac frigidæ signum est, quod etiam de Muscis dictum sit. Causam videtur tradidisse Mizaldus, nimirum, quòd loca subterranea nimiùm perflata (in quibus per hyemem, pluuias & frigora, calor plurimus latitare solet) vt caleant, cumulatim petunt. nam frigidula sunt animalcula, & exanguia prondeq; iniuriarum aëris impatientissima. Refert quoq; [b] Theophrastus ingentes imbres protendere, si multæ autumno Vespæ generentur: qua de re sic Aratus.

[a] *De Agric. lib. 1. cap. 8.*
[b] *Lib. de signis temp.*
Autumno multæ Vespæ quid præsagiant

ptolemum magna animi promptitudine eiibrati, triſtium Veſparum in modum, quæ E
cum tumultu cauernis ſuis euolant, cupientes virilem ferire cutem, ac omni ope conni- „
tentes, magnam meditantur moleſtiam mortalibus corruentibus. Sic illi è nauibus, & „
muris ſe defendebant pugnæ cupidi. Ex quibus quoque concludi poteſt magnam iiſdem
Audacia. audaciam ineſſe: multoq; magis ſi conſideremus, quàm audacter in hominis faciem inuolent, quod προσωπέτιδαι [i] Homerus antea vocauit, pro προσώπετιδαι. additum fuit σ ſyllabę producendæ gratia per ἔκτασιν, maleq; tranſtulit interpres Homeri hæc verba πρόσσω πᾶς πέτεται, vltra quæque volat, quin potiùs in faciem quæq; volat transferre debuiſſet. eſt autem in hoc medio verſiculo poëtæ ſchema illud, quod Rhetores τμῆσιν, & διακοπὴν dicunt. dicitur itaque προσώπετιδαι quaſi πρόσωπα πέτιδαι id eſt in oculos, aut faciem inuolare. Cæterùm vnde illa his animalculis animoſitas, vnde audacia, vnde velocitas, multi multa diſputant. nam ſi per coitum ſolummodo hæc generentur, vt quibus viſum fuit, ab vniuerſa illa mundi natura innata ingenerataq; eſſe dicentur: ſi verò ab Equorum putredine, ab his quoque eæ mutuatæ eſſe videbuntur. Dicere itaque poſſimus ex audaciſſimo, velociſſimo & maximè animoſo nil quidquam aliud, quàm velocem progeniem prouenire poſſe, quemadmodum contrà ſeſe res habet in Aſinis, Tauris, Hominibus, è F
quibus Scarabeos, Apes, ſerpentes generari aſſerunt. Id etiam [k] Nicander innuiſſe videtur θαρσαλέην γενὴν, Id eſt audacem progeniem Veſpas nominans, quòd ex Equis originem ducant, hoc verſu.

προσωπέτιδαι quid.

[i] Iliad. Π.

[k] In Theriaca.

> Ὃς δὴ θαρσαλέην γενὴν ἐκμάσσεται ἵππου. Id eſt.
>
> *Acris Equi ſobolem quam magna audacia monſtrat.*

Ad hæc pertinere videntur tres illæ rationes Scholiaſtis Nicandri, quas, cur Nicander Veſpas λυκοσπάδας vocat, adducit; vel inquit, quia aſperæ ſunt, ſimileſq; colore Lupis, vel „ quia impudentes, & audaces ſunt, vt Lupi: vel denique, quòd ex corio equi oriantur „ quos Lupi momorderunt. Pręterea à [l] Pierio Valeriano commemoratur tam Veſpam, quàm Apem, & Formicam, quandam ciuilis gubernationis ſimilitudinem præ ſe ferre, quòd ipſa collegia quoque celebret, tribusq; & centurias diſtinguat, habitationesq; ſibi conſtruat magnificentiſſimas, in quibus cellæ fauorum in morem ſexangulæ omnes.

[l] Lib. 26. Hierogl.

SYMPATHIA ET ANTIPATHIA. G

EX Ariſtotile ſuperiùs relatum eſt Veſpam ſi quis cruribus arripiat, bombumque edere ſiuerit, non eas quæ aculeum habent, ſed quæ carent, aduolare, tanquam auxilium, & opem allaturas. idem refert Antigonus libro Mirabilium Narrationum. Plures autem his cum reliquis animalibus inimicitiæ, quàm amicitiæ ſunt. vt cum Apibus, quæ contra has ſeſe defendunt, & a ſuo examine ſecernunt. Vnde [a] Ariſtoteles: Inferunt Apibus iniuriam, inquit, maximè Veſpæ, & Auiculæ, quas Paròs vocant. Eiſdem & noctuæ contrariæ. Noctua Apibus (inquit [b] Plinius) contraria, Veſpis, Crabronibusq;, & Sanguiſugis: & pici quoque martij roſtrum habentes ab ijs non feriuntur. Ælianus quoque eas tam malignas eſſe dicit in viperam, vt in eam veneno aculeum infectum demittant, quo certè multò pernicioſiores ictus faciunt, vt ex Plinio ſuprà recitauimus: vnde arbi- H
trandum eſt homines diſciplinam (non eam quidem bonam) veneno inficiendi ſagittas habuiſſe. Rurſus apud Plinium legimus à Scorpionibus percuſſos, nunquam poſtea à Veſpis, Crabronibus, Apibusúe feriri. Mirum quoque Ichneumonum eam eſſe, cum Phalangijs conſentientem naturam, vt ex his ſuum genus procreent.

Antipathia cũ Apibus.

[a] Li. 9. Hiſt. cap. 40.

Noctuę Apibus contrariæ.

[b] Li. 29. c. 4

Cum vipera.

Cum Scorpionibus.

DENO-

A

DENOMINATA.

Σφηκὼν sedes, & domicilium Vesparum est: Σφηκία & σφηκῶνες, nisi mendosè Σφηκὼν. Aristoteles legatur, τὰ κηρία τῶν Σφηκῶν appellat, id est fauos Vesparum, & Σφήκια. cellulas. Σφηκίωσιν quoq; Hesychius fauos Vesparum interpretatur, aut cel- Σφηκίωσις. lulas siue nidos Crabronum aut Vesparum, in quibus fauos suos confingunt. Ap ud Plutarchum libro περὶ ἀοργησίας, Σφηκία examen Vesparum est, καὶ Σφηκία. μὴν, inquit, τὰς γε συνεχεῖς, καὶ πυκνὰς, καὶ κατὰ μικρὸν ἐν τῇ ψυχῇ συλλεγομένας ὀργὰς μάλιστα φιλαυτία καὶ δυσκολία μετὰ τρυφῆς καὶ μαλακίας, ὥσπερ ἑσμὸν ἢ σφηκιὰν ἡμῖν ἐντίκτουσι. Id est. Equidem continentes, & crebras, & paulatim apud animum collectas iras, præcipuè sui amor, & morositas cum luxu mollicieq; iuncta nobis velut Apum, aut Vesparum examen nobis ingenerat. & apud [a] Euripidem Vlysses.

Εἰ τοῦ κύκλωπος τ̃ κακῶς ὀλουμένου [a] *In Ciclope.*
B *Ορθαλμὸν, ὥσπερ Σφηκιὰν ἐκτρίψομεν.* Id est.
Si Cyclopis deperiuntis misere
Oculum exterere liceat, tanquam Vesparia.

Hîc autem Σφηκίαν interpres Vesparia transtulit, quàm rectè, videant alij. Quintum Phalangij genus à Nicandro Σφήκειον appellatur, alio nomine Δυσδῆρι dicitur, à similitudine quam cum Vespis habet, vt ex eiusdem poëtæ versibus colligere licet, quemadmodum etiam Μυρμήκειον aliud Phalangij genus, quòd sit Formicis simile. Eius autem Sphecij descriptio apud neminem antiquorum præterea inuenitur. quidam verò in eos Nicandri versus, quos nunc subijciam, ait hoc quintum Phalangij genus colore, & alui habitu Vespas referre.

Α'λλό γε μὴν Δυσδῆρι, τὸ δὴ σφηκεῖον ἔπουσι
Πυρσὸν ἅλις σφηκὶ προσαλίγκιον ὠμοβόρῳ,
Ος δὴ θαρσαλέην γενεὴν ἐκμάσσεται ἵππου.

Id est, vt Iacobus Greuinus transtulit.

Mox aliud grauius genus est: Dysderi vocare
C *Sphecaumq; solet rutilo quod fulget honore,*
Crudiuoraq; sua simulatur imagine Vespa,
Quæ foris spectatur equi non languida proles.

Fuit olim quoq; Cyprus vocata Σφηκεία teste Hesychio. Sed [b] Stephanus testatur dictam Cyprus olim dicta Σφηκεία. fuisse σφηκείαν κεραστίαν, adferens hunc locum Lycophronis:

Οἱ πέντε τὴν σφηκεῖαν ἐς κεραστίδα. [b] *Lib. de Vrbib.*

Dixerat tamen initio idem Stephanus σφηκίαν esse vrbem Euboeæ. est & σφηκισμὸς genus harmoniæ, quod Vesparum susurro, aut bombo non erat absimile: Hesychio εἶδος αὐλήσεως, μέσον ἀπὸ τῆς ἐμφερείας τῶν βομβῶν. Σφηκώδης Vespæ similis. Vnde apud [c] Rhodiginum Sphecodes homines exili ventre de Vesparum imagine nuncupantur, qui etiam [c] *Lect. anti. Lib. 26. c. 2.* lagari, hoc est inanes, & sine intestinis quodammodo. Vespæ siquidem contractiores visuntur parte ea, posterioribus prætenuibus gracilibusúe, propterea acuminatum lignum Sphe Sphecisc⁹ ciscum dicunt, quippe Spheces vocantur Vespæ. A [d] Plinio quoq; nominatur Pseudosphece [d] *Cap. 8. Lib. 30.* quasi falsa mentitaq; Vespa, vt interpretatur Hermolaus Barbarus.

D

PRÆSAGIA ET AVGVRIA.

IMBRES, ac tempestates longamq; hyemem diuersimodè nobis Vespæ [a] *De Agric. lib. 1. cap. 8.* præsagiunt, vt si ante finem Octobris apparuerint (vt [a] Carolus Stephanus refert) longam fore hyemem protendunt. Item si multis in locis ante vespertinum vergiliarum exortum, subterraneos specus glomeratim ingrediantur, pluuiosæ hyemis, ac frigidæ signum est, quod etiam de Muscis dictum sit. Causam videtur tradidisse Mizaldus, nimirum, quòd loca [b] *Lib. de signis temp.* subterranea nimiùm perflata (in quibus per hyemem, pluuias & frigora, calor plurimus latitare solet) vt caleant, cumulatim petunt. nam frigidula sunt animalcula, & exanguia proindeq; iniuriarum aëris impatientissima. Refert quoq; [b] Theophrastus ingentes imbres pro- Autumno multæ Vespæ quid præsagiant tendere, si multæ autumno Vespæ generentur: qua de re sic Aratus.

Digitized by Google

Αυτὰρ ὅτε Σφῆκες μετοπωρινὸν ἤλιθα πολλοὶ E
Πάντη βεβρίθωσι, ἑσπέριον προπάροιθεν
Πληϊάδων, ἤ τοι τὶς ἐπερχόμενον χειμῶνα,
Οἷος ἐπὶ Σφήκεσσιν ἐλίσσεται αὐτίκα δῖνος. Id eſt.
Sed cùm Veſpæ autumni tempore glomeratim multæ
Paſsim conſtipatæ fuerint, etiam veſpertinas antè
Pleiades, dixerit quis ſubſecuturam hyemem,
Qualis in Veſpis conglomeratur itidem turbo.

Huius rei cauſam Theon in commentarijs retulit. Veſparum namq; copia produci nequit, niſi terra maximè humida ſit, & vaporoſa; quòd [c] Ariſtotelis autoritate confirmatur, aſſerentis, ſimilem eſſe quodammodo rationem de Veſparum generatione, atque Apum; ſed vt ipſe ait crebris imbribus, & pluuijs annis magna Apum copia generatur; humiditates enim faciunt plus excrementi in corporibus ducum. Itaque cùm Veſparum multitudo autumno apparens, humoris plurimùm, & vaporis redundare oſtendat; meritò pluuiam hyemem minitatur. accedente enim frigore concreſcere vapores neceſſe eſt, atque in aquam conuerti, proindeque ingentes imbres, & tempeſtates accidere. Iam verò quod ad auguria pertinet, Examen Veſparum naturâ calamitoſum auſpicium facere probatum eſt, quod Liuio placuiſſe videtur. Capua nunciatum eſt examen Veſparum ingens in forum aduolaſſe, & in Martis æde conſediſſe: eas collectas cum curâ, & igni crematas eſſe. Horum prodigiorum cauſa decemuiri libros adire iuſſi, & nouendiale ſacrum factum, & ſupplicatio indicta eſt, atque vrbs luſtrata.

[c] *Lib. 3. de Animal. ortu. cap. 15. ad finem.*

Examē Veſparum calamitoſum auſpicium facere.

F

HISTORICA.

[a] *Sap. c. 12.*

REFERT [a] Nicolaus de Lyra (ſupra hæc verba. Miſiſti anteceſſores exercitus tui Veſpas, vt illos paulatim exterminarent) ex quorundam expoſitorum ſententia, quod ante ingreſſum filiorum Iſrael ad terram promiſſionis, dominus ad litteram immiſit Chananæis Veſpas habentes aculeos venenatos, quæ plures Chananæorum interfecerunt, & per hoc alij occaſionem pœnitendi de peccatis ſuis habuerunt. Alij verò dicunt iſtas Veſpas ſumi hîc pro timoribus, quos Deus Chananæis immiſit, per quos aliqui receſſerunt de terra ante ingreſſum filiorum Iſrael, ſcilicet Heuæi. G

MORALIA.

[a] *Lib. de Cohib. ira.*

CONTINENTES, & crebrę paulatim apud animum collectæ irę, quas præcipuè ſui amor, & moroſitas, cum luxu mollicieq; iunxit, cum Veſparum, aut Apum examine à [a] Plutarcho comparantur. Nam quemadmodum hę (vbi antea ab aliquo irritatæ ſunt) obuios quoſq; pungunt, etiam eos, qui nil nocuerunt; ita quoq; hæ apud animum collectæ iræ efficiunt, vt erga quoſlibet homo exaſperetur, ac canibus latrantibus, aut aſinis occurrentibus indignetur. velut is, qui cùm Agaſonem vellet ferire, & is exclamaſſet Athenienſem ſe eſſe, ad aſinum conuerſus, ac fatus; Tu verò Athenienſis non es, multis verberibus, beſtiam obruit. H

HIEROGLYPHICA.

[a] *Lib. 2. de Notis Hieroglyph.*

Veſparum hieroglyphicum.

Pernicies ſummota, vt ab Ægyptijs monſtretur.

PIERIVS Valerianus ex Horo citat Veſpam ex Crocodili ſanguine atque eius cadauere procreari. noſtros autem dicere, eam ex equino cadauere naſci. Nihilominus apud [a] Horum leges. Veſpas cùm volunt ſignificare, equi cadauer pingunt: ex huiuſmodi enim cadauere plurimæ Veſpę generantur. Quomodocunq; ſeſe res habeat, cùm Ægyptij corruptum oſtenderent Crocodili corpus, & per hoc perniciem ſummotam extinctamq;, Veſpam cōmoſtrabant. Philoſophis autem vetuſtioribus pugnacitas per Veſpā innuitur, nō quòd ex equi corrupto ſanguine oriri æſtimetur, qui belli indicium eſt; ſed potiùs, quòd ſua naturâ pugna-

Digitized by Google

A pugnaces sint Vespæ, atq; ijs vlciscendi libido ingenerata sit. Stobæus ex Demosthene recitat Antisthenem aliquando à Diogene correctum, vt qui exili admodum voce homines castigaret, respondisse: Vespas itidem sonum haud magnum alis excitare, aculeum tamen acerrimum habere. Quare apud Æneam philosophum Platonicum Euxitheus, dum Theophrasti dicta diluit, si quæ ille opinabatur vera essent, Vespæ, inquit, item Hector colligabitur: ambo enim caput varia galea redimiti sunt, ac perinde pugnacissimi. De galea ad id alludit, quod Homerus Hectorem κορυθαίολον vocat. & mulierum chorus apud Aristophanem in Lysistrata, quieturum se dicit, nisi accesserit aliquis, qui tanquam Vesparum examen fodicare se, vel irritare aggrediatur. Plato quoque eos, qui popularem ciuilemq; virtutem exercuissent, non eam quidem ex doctrina philosophorum, atque ex eorum sententia descriptam, sed ex consuetudine quadam exercitationeque, ad aliorum exemplum acquisitam, post obitum in Vesparum Apumúe, aut Formicarum genus migrare contendit: His enim natura aliquid dedit, quod ciuilis gubernationis similitudinem aliquam præ se ferat. nam & ipsæ (vt ait Pierius Valerianus) collegia celebrant, tribusq; & centurias distinguunt habitationesq; sibi construunt magnificentissimas, in quibus

B cellæ fauorum in morem sexangulæ omnes. Vespa quoque, & malua significat furiosum mitioribus responsis læniri. nam sicuti maluæ succus remedium est contra Vesparum ictus, ita quoque leniora mitioraq; responsa, contra excandescentis asperiora verba. iuxta dictum illud μέγιστον ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον λόγος. id est maximum iræ remedium sermo est.

Margin notes: περὶ Διαγενῶν διατριβῶν. — Imperfectorum morũ ciuilium significatio — Furiosus mitiori responso mitigatur.

EMBLEMATA.

CIRCA supraq; Archilochi monimentum volitantes Vespæ maleficos quosq; vel dicto, vel scripto petulantes denotant. Illæ enim magno cum murmure acriter pungunt, neque mel, neque ceram fingunt. Archilochus autem fuit tanta maledicentia, vt eius ob hanc apud autores crebra sit facta mentio; vnde [a] Alciatus de hoc Emblema scripsit; cuius hi sunt versus.

Archilochi tumulo insculptas de marmore Vespas,
Esse ferunt, lingua certa sigilla mala.

C De eodem & multa alia veterum extant Epigrammata, vnum autem, quod huc rectiùs, quàm inter [b] Epigrammata referri potest, appono.

Σχῆμα τόδ' Ἀρχιλόχου παραπόντιον ὅς ποτε πικρὴν
Μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρόσατο' ἔβαψε χόλῳ,
Αἱμάξας Ἑλικῶνα τὸν ἥμερον. οἶδε Λυκάμβης,
Μυρόμενος τρισσῶν ἅμματα θυγατέρων.
Ἠρέμα δὴ παράμειψον ὁδοίπορε, μήποτε τοῦδε
Κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους.

Quidam vertit.

Archilochus iacet hoc in littore tectus, amara
Cuius vipereo carmina melle madent.
Sanguine fœdauit Musarum Helicona, & Lycambes
Luget natarum turpia lora trium.
Hospes abi tacitè, moueas ne fortè Crabrones,
Illius in tumulo quos habitare vides.

D Notandum quod interpres huius Epigrammatis καταχρηστικῶς hoc est abusiuè Σφῆκας Crabrones traduxerit, cùm hoc vocabulum Vespas significet. Sed vsus est vicino nomine, quod apud poëtas haud infrequens est; vt etiam apud Alciatum per Vespas Apes intelligimus hoc versu, in quo principium clementiam designat.

Vesparum quod nullà vnquam rex spicula figet:
Quòdq; alijs duplo corpore maior erit,
Arguit Imperium Clemens, moderataq; regna,
Sanctaq; indicibus credita iura bonis.

Etenim Vespæ immundæ sunt, & carniuoræ, nec regem vllum habent quorundam sententiâ.

Margin notes: Maledicentia. — [a] Embl. 511 — [b] Ex lib. 3 i Epigra. tit. ἐπιτυμβίοις

Digitized by Google

E

EPIGRAMMATA.

a In Poem.

DVO autem à nobis superiùs sunt citata Epigrammata, quòd ea loca ita postularent, vnum vbi de generatione Vesparum egimus, idq; Archesilai cuiusdam Ægyptij, alterum iam iam citatum Achilochi, quæ vtraque mihi hîc non videntur repetenda. Extat verò tertium apud [a] Scaligerum hoc, de Vespis inscriptum.

Dignoscitur de tergoris coloribus
Quodcunque viuit mite seu ferum pecus,
Candore cygnus, atritate gracculus.
Leo fluentem barbarus crispat iubam.
Putastis vos abdidisse rasi lupi
Ne de colore nasceremini pili?
At at cruore pauperum venter satur,
Manus nocentes ora turgida arguunt
Pilis resectis esse vos rares lupos.

F

Aliud quoq; alibi habet breue hoc & eligans.

Nescis misella Vespa barbara hoc: quod non
Es amplius victura spiculo amisso.

EPITHETA.

εἰνοδίαι Vespa cur.

VOCAT Homerus Vespas εἰνοδίας, διὰ τοῦ ἐν ὁδῷ οἰκία ἔχειν. id est ab eo, quòd in via domunculas habeant. id autem ijs Vespis competere potest, quæ circa vias versantur, per quas homines frequenter iter faciunt. ab eodem quoque μέσον αἰόλοι vocantur, quod medio corpore pictę sint, varijque in ijs colores appareant, qua ratione à Lycophrone ξουθοὶ appellantur, hoc est nigræ, rubicundæ, fuluæ, ac maculis sanguineis, & rubris distinctæ, vt sunt quidam serpentes. nisi mauis valde cruentum, & funestum interpretari, non à colore, sed eius pernicie, quam sæpè mortalibus suo aculeo infert. Nam ob hanc sunt plurima alia epitheta à poëtis inuenta, vt λευγαλέος, id est perniciosa: ἀργαλέος molesta apud [a] Q. Calabrum, & πικρός. id est amara in Epigrammatibus. G

a Lib. 3.

Πικρὸν ἐγείρετε Σφῆκ' ἀνεπαισθητον.

b In Theriaca.

Et [b] Nicander quoque ὀλοὸν Σφῆκα dixit, id est atrocem & perniciosam.

Οἶδα γε μὴν καὶ ἴουλος ἀμύνεται, ἠδ' ὀλοὸς Σφήξ. quod est.

Nouimus haud aliter qua patrat Iulus, & atrox Vespa.

Aristophanes quoque Σφῆκας ὀξυκαρδίους nominat, quasi dicas cor acutum habentes, quòd sint in iram præcipites, & acuta ira excandescant. apud Nicandrum itidem legitur Σφῆκες πανάλιγκοι ὠμοβόροις, carniuoræ, haud dispar Vespæ vertit quidam, meliùs tamen crudiuoræ. In Poematibus Scaligeri Vespam misellam legis, & in Petrarca, amorose:

Inslai ne gli occhi, onde amorose Vespe
Mi pungon si, ch'e'n fin quà il sento e ploro.

H

APOLOGI.

VESPÆ & perdices sitibundæ ad agricolam iuerunt, ab eo petentes bibere, promittentes pro aqua hanc gratiam reddituras; perdices fodere vineas; Vespæ circumcirca eundo aculeis arcere fures. At agricola ait, sed mihi sunt duo boues, qui nihil promittendo, omnia faciunt. melius igitur est illis dare, quàm vobis. Fabula in viros pernitiosos, qui promittunt quidem iuuare, lædunt autem admodum.

PRO-

Digitized by Google

A

PROVERBIA.

Σφηκιὰς ἐκίνησας Græcis idem ferè significat, quod Latinis, vt apud Plautum, *irritare Crabrones*. Qui autem malum sibi fabricat Σφηκιὰν ἐξεγείρειν καθ᾽ ἑαυτοῦ dicitur, vt inquit Eustathius. idest examen Vesparum (vt Liuius loquitur) sibi irritat. Xenephon indicat vnde natum sit, nimirum, ab his qui student eximere Vespas ex antris suis. ὁρῶ δ᾽ ἔγωγ᾽ ἔφη καὶ ὁπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. Et ego, inquit, video etiam eos, quicunque Vespas accipere volunt, siquidem euolantes conentur venari, à multis feriri Vespis. Inuenio & apud Aristophanem in Lysistrata (nam hoc titulo commędia quædam inscripta reperitur) Σφηκιὰν ἐρεθίζειν, quod idem cum superiori significat.

Ἢν μή τις ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με κἀρεθίζῃ

B *Nisi si quis, vti vesparium fraudet me, stimuletq́;*

Eodem quoque [a] Ariostus vsus est prouerbio hoc versu: [a] *Can.45. Stan.47.*

Mal consiglio ti die Melissa in vero
Che d'attizar le Vespe ti propose.

Σφὰξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον. idest,

Scilicet obstrepitans arguta Vespa cicada:

Apud Theocritum est, in Hodœporis. Nam his versibus contemnit quidam pastor pastorem, à quo prouocatur. conuenit in eum, qui cùm impotentior sit, potentiorem adoritur, aut qui certat longè impar cum superiore. aut qui negotium facescit longè se præstantioribus. Quod genus est illud, *Catulus Leonem adlatrans*. nam sonus, aut susurrus Vesparum à Cicadarum strepitu obscuratur, vnde Theocritus: Vespa Cicadæ obstrepit. Catulus Leonē adlatrans.

—— Dulcisonam contristat Vespa Cicadam

" *Vesparum examen metuit Phrinychus, velut gallus gallinaceus.* quadrat in eos, qui damnum patiuntur. Cùm enim Phrynicus tragicus Mileti captiuitatem ageret, Athenienses metuentem perhorrescentemq́; eiecerunt. *Conuenit, vt Vespis*, prouerbij loco citatur ab [b] Adriano Turnebo ex Probæ Falconis versibus. cius verba sunt hæc. Transgredior ad Probæ carmen, in quo prouerbialè est, conuenit vt Vespis. Vespæ enim prorsus latibulis suis veluti coniuratæ magno consensu dimicant; petunt propè accedentes, & aculeis fodiunt. Suspicor autem, vt in templo concordiæ fuerit nidus ciconiarum, sic in fano monetæ fuisse examen Vesparum, carmen subscribam. " Conuenit vt Vespis. [b] *Aduer. Lib.4.*

C

Conuenit vt Vespis, quarum domus arca moneta
Turbat, agens strictis per lutea corpora telis.

Hos autem versus Sulpitiæ esse antea diximus, idq́; ex quorundam sententia.

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS.

Pseudosphecem vocant Vespam, quæ singularis volitat, apud [a] Plinium; hanc sinistra manu apprehensam subnectunt. alij verò quam quis eo anno viderit primam: Laudant quidam hoc contra quartanas. Sed eandem facultatem [b] Iohannes Vrsinus, in eo carmine, quo proprietates vesparum complexùs est, omnibus Vespis in genere assignat. ita enim canit. [a] *Lib.30. cap.11.* [b] *Li.de Propriet. Anim.*

D

Nil præter bombos, & equum iactare parentem
Si nequeo, cogor cedere Musca tibi.
Sunt qui me credunt Scorpij depellere virus:
Imo is fert telis tela sinistra meis.
Sola volans vel iussa prior procul arceo febrem
Quartanam læua sim modo capta manu.
Sed nondum valuit nostro medicamine quisquam.
Iure igitur cogor cedere Musca tibi.

Fit & aqua ex Vespis, quæ miras habet virtutes tumores faciendi absque dolore. de qua " [c] Mizaldus hunc in modum loquitur. Si quis aqua destillationis, vel decoctionis Crabronum Aquæ Vesparum vis. [c] *Mem.cēt.7*

Digitized by Google

num aut Vesparum cutem alicuius attigerit, sic intumescet locus: vt hydropis, aut veneni, E magnæve alicuius ęgritudinis suspicionem ingerat, sed absque dolore. Remedio est Theriaca pota, vel loco illita. Hac fraude meretriculę quædam gestationem vteri, etiam apud circumspectos & cautos, artificiosè mentiri solent: & suam miseriam credulæ plebi falsò attestari, qui stipem vicatim emendicant.

REMEDIA CONTRA ICTVS.

QVAS noxas Apibus ac fructibus inferre soleant est à nobis dictum superiùs: item quàm dolorifica vulnera infligant hominibus. Itaque sequitur vt quæ erga earum ictus adferri possunt auxilia, breuiter perstringamus. cùm enim de his abundè à multis scriptoribus sit tractatum, ijs præcipuè, qui de venenis integra volumina edidêre; cumque etiam nos in capite de Apibus multa dixerimus, quæ huc transferri meritò possint, visus sum de his hîc breuiùs agere. Quàm noxius, & perniciosus sit Vesparum aculeus, nobis [a] Pharsalitę F confiteri queunt, nempè quos à Vespis eiectos esse commemorant, non aliter quàm Rhœtienses à Scolopendris. Refert [b] Franciscus de Rosiers, quendam in Gallia cùm ligna cæderet, sub Smaragdi Rauennatis Exarchi temporibus, tam acriter à Vespis punctum, & infestatum fuisse, vt biennio insaniuerit, habituque religionis se prophetam, deinde magum dictitarit, qui populi furore discerptus est. Propterea cùm inimico alicui malè vt sit exoptamus, Vesparum & Apum aculeos imprecamur. Vnde Ariostus.

[a] *Aelia. lib. 11. cap. 28. Hist. anim.*
[b] *To. 3 stem. Lothar. & Bar. Ducũ.*

Ma non gli dir oltraggio, ò t'apparecchia
Cento udirne per vno, & chi ti pungi
Più che punger non suol Vespa, ne Pecchia.

Ceterùm num Vesparum aculeus venenosus existat, disquisitione dignum nõ videtur, cunctis id scriptoribus affirmantibus. Sed nunquid idem cunctis Vesparum generibus venenũ in aculeis insit, iure dubitari potest. Sunt autem quædam inter maiora feraque, quæ maiorẽ veneni vim aculeis suis continent, sunt quæ cùm serpentes comederunt ictus perniciosiores faciunt, aut in hos suos aculeos infigentes, eos lethaliori veneno imbuant: sunt itidem quæ in alijs regionibus venenosiores, quàm in nostris sunt, vt quas in Nicosia insula reperiri scribit Ortelius, quarum punctio vsque adeò est pestifer, vt mortem adferat. Contra quas itaq; G non desunt remedia veterum, quibus nos ab eiusmodi periculis præseruare possimus. Sed hoc Scorpionum ictu præstari inutile hic mihi videtur, [c] vt referatur; cùm nullus tantæ vnquam sit amentiæ, qui se à Scorpionibus pungi patiatur, vt à Vesparũ aculeis immunis esse possit. Nam mitiora iocondioraq; nobis existunt, vt sunt althea, malua, oleũ. ait enim [d] Vincentius, ei non appropinquare Vespas, qui ex althea, vel succo maluę, & oleo vnctus sit, & Ruellius in Historia Plantarum à Vespis non ici scribit, siluestris maluæ succo perunctum. Illęsum quoq; ac tutum permanere vult [e] Ætius Eruca, siue Brucho, his verbis. Qui ab Apibus, aut Vespis illæsus permanere velit, eum maluę folia cum oleo illita, aut Eruca, siue Bruchus cum oleo asseruabunt. Nec Vespæ, nec Muscæ attingunt eum, qui vnctus est melle, & lapidem Heraclium secum habet, vt scribit [f] Albertus Magnus. Venenum autem id, quod in Vesparum aculeis est, æstimare quis posset frigido esse temperamento, propterea, quòd quidam aduersus earum ictus calida præsidia præscripserint, cùm longè aliter se res habeat. Non enim hæc calida remedia virus depellunt ratione temperamenti, sed proprietatis, quã H contra hoc virus obtinent. Calidum verò esse, & authoritates, & rationes conuincunt. [g] Ardoinus ait tam Apis, quàm Vespæ venenum esse calidùm, vtrasque etiam totas eodem esse temperamento. sed Vesparum quàm Apum venenum esse calidius, videor posse ex eo coniecturare, quòd (quamuis ferè omnia eadem accidentia, quæ Apum ictibus consequuntur Vesparum quoque adsint) maiora multò grauioraque hæc symptomata in Vesparum morsibus existant. Id [h] Aetius confirmat his verbis. Hos qui ab Apibus punguntur, dolor ictus ,, sequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu sitarum: stimulus autem omnino in ,, percusso loco inuenitur. Eadem etiam quos Vespa pupugit, concomitantur, sed intentiora: ,, Verùm stimulum Vespa in percusso loco non relinquit. Quibus certè multò sęuiora symptomata addidit loco citato Ardoinus, cuius verba (nã distinctiùs hac de re scripsit pleniusque quam alius quispiam) non grauabor apponere. Accidentia, inquit, morsus tam Apis, quàm Vespæ consequentia sunt similia. Verùm sæuiora sunt accidentia consequentia mor- ,, sus Vesparum, præcipuè citrinarum, præsertim in calfaciendo, & Vesparum magnarum ha- ,, bentia

Vespæ quæ venenosiorem ictum faciant.

À Vesparũ ictibus vt p̃seruemur.

[c] *Pli. li. 28. c. 3.*
[d] *Lib. 21. c. 179.*
[e] *Tetrab. 4. ser. 1. c. 11.*
[f] *Lib. 2. de Lapid.*

Tẽperamẽtũ veneni Vesparum.

[g] *Lib. 8. de vene. c. 11.*
[h] *Lib. 1. Tetrab. 4. c. 11.*

A bentia capita nigra, & aculeos plurimos. Accidentia namque morsus Apum, & Vesparum consequētia sunt, dolor, rubedo, apostema videlicet in locis morsuum. accidit tamen quandoque ad morsus Vesparum magnarum spasmus, debilitas geuuum, & quandoque mors. Et similiter quoque accidunt ad morsus quorundam Vesparum paruarum malarum vesicæ in circuitu puncturæ, & grauedo linguæ. Huc vsque Ardoinus, qui ibidem prolixiùs horum accidentium caussas subnectens, omnes ferè ad veneni calorem intensum refert. Itaque cognito ex prædictis accidentibus Vesparum morsu, si curari volimus, considerandum est, nūaculeus in vulnere relictus sit: quod tamen rarissimè accidit. solidius enim ac firmius Vesparum aculeus, quàm Apum, ligamentum sortitus est. Relictus igitur è vulnere extrahendus est: quod aut manu, aut medicamento fieri solet, vt cinere, oleo, & fermento simul mixtis, & impositis; postea sugendus locus, aut ea medicamenta applicari conuenit, quæ virus extrahēdi facultatem habent, qualia plurima sunt ab antiquis celebrata. Laudat præcipuè [i] Dioscorides maluam hortensem illitam: item lauri folia trita, & illita, satuream, sysimbrij quoq; folia imposita: sal cum seuo vitulino adhibitum. [k] Plinius salem ex aceto illitum commendat. [l] alibi præsentissimum remedium ait esse melissophyllum, [m] Althęam, item merum &

Curatio ictus Vesparum.

[i] Li.2.c.42.

[k] Li.31.c.9
[l] Li.20.c.20
[m] Ibid.c.21
[n] Lib.20.c.13.

B folia ibisci. [n] Rutam quoque extollit ad Vesparum aculeos; si folia trita, vel commanducata imponantur cum melle, & sale, vel cum aceto, & pice decocta. Galenus libro de simplicibus ad Paternianum. sisimbrium collaudat eiusque semen potatum, & lib. de Simplicium decimo capite de stercore bouis, stercora boum ratione attractiuæ facultatis. & [o] alibi ad eosdem centauream minorē. [p] Iohannes Serapio præscribit emplastrū ex basiliconis fluuiatilis folijs cum aceto tritis confectum: item ex mercurialis, mandragoræ folijs, cum farina hordei: cōferre quoque muscum qui in cisternis & aqua inuenitur, scribit, cum aceto tamen illitum. Cæteri quoque Arabes plurima alia commemorant, vt lenticulam palustrem, cum butyro recenti aut capitibus Muscarum illitam, succum citrulli, folia carubiæ arboris recentis, sampsuchum, lutum cum aceto, bolum Armenum, calamentham, taraxacon, niuem, caphuram cum aqua rosacea, Muscas recentes illitas, & infinita, alia quæ si omnia hic recenserentur, fastidium nauseamque pariendo, lectorem à sedula lectione deterrerent. Ex recentioribus sunt, qui affirmant Vespas tritas, & suis morsibus impositas prodesse non aliter quàm Scorpiones. His alij quoque conuenire aiunt asparragum cum melle illitum, aut sesamum

Medicamētorū facultatibus.

[o] Lib de Centaurea virtute ad Papiam.

[p] Breuiarij c. de punct. Apum & Vesp.

Vespæ suos ictus curāt impositę.

C cum posca, aut momordicæ oleum inunctum, aut ferrum, in quo strombi conchylij imago exsculpta fuerit loco affecto superimpositum. Alij dolorem leniri aiunt morsumque mitescere bufonis lapide; ac ne vestigia relinquantur, in loco icto statim ferrum adigi oportere. At verò grauioribus malis superuenientibus, qualia superuenire aliquando Ardoinus asseuerat, nil tutius est quàm cor corroborare, ne veneno assiliatur: aut ab ingenti dolore in cōsensum trahatur. idque commodissimè præstari aiunt folijs teneris ipsius lauri, si ad drachmas duas bibantur ex vino adstringente. Ego præ cęteris quæ præscribi possunt ipsam Theriacam tanquam ad id præstantissimam laudarim.

DE CRABRONIBVS. Cap. VII.

QVI Crabrones inter Vesparum species retulerunt, nimis ampla profectō nominis Vespæ significatione vsi sunt, ac more Grammaticorum diuersas rerum appellationes mirum in modum cōfuderunt, similitudinis alicuius, non autem discriminis habita ratione. Haud eo inficias paruam inter hæc

D duo (quod ad viuendi legem moresque, atque ortus, & generationis modū attinet) differentiam existere; tantùm tamen in cæteris, vt in corpore discriminis interesse arbitror, quantùm satis est ad diuersum à Vespis genus constituendum. Propterea de Crabronibus in hoc particulari capite agere institui, Aristotelem aliosque non infimæ famæ viros imitatus, qui separatim propioque capite de ijsdem tractauerunt.

Vespæ & Crabronis similitudo.

SYNONYMA.

צרעה Tzireha Crabro, Vespa exponitur in Dictionario Syrochaldaico צירעא inquit Sanctes Pagninus est nomen reptilis alati percutientis oculos, & venenum infundentis, & occidentis secundum Rab. Dau. in libro Rad. & Rab. Selom. in commento Exod. 23. quod in Haruch exponitur Apis aut Vespa, Hieronyn. Crabronem vertit. Exod. 23. v. 28. Et mittam

Tzireha.

Digitized by Google

Zambor. Σφὴξ. Ἀνθρήνη. [a] Lib. 12. Crabro vnde dictus. [b] In Com. Var. de ling. lat. Cracere quid. Σφηκώδεις. Andreę Placi error.

tam את הצרעה Crabronem antè te expellet Chiuæum &c. Crabro fortè Zambor Serapionis apud Ardoynum de Venenis. In Glossario veteri Crabro Σφὴξ Græcè dicitur: proprium tamen nomen ἀνθρήνη est, quo vſus eſt Ariſtoteles. Suidas ſcribit Ἀνθρήνιον eſſe genus Veſpę, ſed poëtas abuti pro Ape. Heſychius ait genus eſſe Apis. Crabrones putat [a] Iſiodorus à cabo, id eſt caballo vocatos quòd ex his creentur. Sicut autem, inquit, Crabrones naſcuntur de equorum carnibus putridis, ita ex ijs iterum ſæpè naſcuntur Scarabei, vnde & cognominati ſunt. Pulchriùs de huius vocabuli etymo [b] Ioſephus Scaliger: à Craceo, inquit, Craber, qui poſtea Crabro, Σφὴξ, Cracere ſignificat gracilem eſſe Ennio; & Σφηκώδεις graciles dicuntur apud veteres comicos. Pro Crabronis apud Ouidium in aliquibus codicibus legebatur Scrabronis: ſed erratum eſſe à liberarijs commiſſum, ſcriptam reliquit doctiſſimus vir Hercules Schioffanus in ſuis erudidiſsimis ad Ouidij Metamorphoſim commentarijs. putat tamen, ſed falsò Andreas Placus in lexico Biblico Scrabronem Vermem eſſe, qui naſcitur de carnibus equorum putridis, Germanicèque dici eyn Pfertavvubel: Crabronem autem ſine S Inſecti genus eſſe affine Veſpis, & Oeſtris pertinaciſsimum, aculeoq; peſtilentiſsimo. Italis Calauron, Crabrone, Scaraffon quibuſdam, quod nomen Scarabeo potiùs conuenire videtur, qui vulgo Italicè Scarafazzo dicitur. Galauron Bononię̃ſib. Gallis Frelons, Froiſons, & Froulons, Hiſpanis Tauarro. Germanis eyn hurnauſs, hernuſs: horlitſs. Belgis een Horſſel. Polonis Szerſzenic. Hvngaris lo daras, Anglis Hornettes, o grat Vvaſpes. Indis Orientalibus Barattæ, vt teſtatur Hugo Lanſchottus in Nauigatione in Indiam Orientalem. [c]

[c] Cap. 41.

DESCRIPTIO. GENVS. DIFFERENTIA.

MVLTO maiores corpore ſunt, Crabrones, quàm Apes aut Veſpæ. Autores ſunt, qui de India Orientali ſcripſerunt, in ijs regionibus bis Apes magnitudinem ſuperare. Eadem quoque noſtratibus magnitudo eſt. Albertus Magnus ait Plinium Crabrones vocare Veſpas maximè citrinas, aculeos ſęuiſsimos habentes, ita vt veneno equi pullos interficiant, cùm pungunt, oculoſque habere poſt ſuccinctorium, mel ceramq; inutilem facere. Cùm verò in genere Apum careant aculeo & Fuci, & reges, atque etiam Veſparum nonnullæ ἄκεντροι ſint, vt antè dictum eſt, Crabrones tamen omnes aculeo armari putat [a] Ariſtoteles; ſed de eorum duce conſiderandum eſſe, an habeat aculeum. Eſt Phalangij quoddam genus cęruleum lanugine nigra, quod caliginem & vomitus araneoſos concitare, ait [b] Plinius, pennaq; tantùm à Crabrone differre. Porrò inter Veſpam & Crabronem hoc intereſſe videtur. Crabro quòd maior multò ſit, etiam aluum minus habet gracilem, cuius pars ea, quæ cũ tenui ligamento thoraci annectitur, latior eſt multò veluti in Apibus; itemq; thorax cõpactior. Veteres vnici tantùm generis, quod ſciam meminerunt. Quamuis enim [c] Plinius ſcribat: Aliorum qui mitiores videntur duo genera, opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme, matres qui biennio durant, id non de Crabronibus, ſed de Veſpis dici, multi ex autoritate [d] Ariſtotelis affirmant. nam hic ea omnia, quæ à Plinio Crabronibus adſcribuntur, de Veſpis ſeparatim quàm apertiſsimè ſcripſit. Vnde aliqui in Plinio, pro aliorum legunt Veſparum, vt hos vtroſq; grauiſsimos autores eiuſdem ſentẽtiæ faciant. Meminit [e] Hermolaus Barbarus beſtię cuiuſdam Tenthredon vocatę, deq; eo dixiſſe Ariſtotelem, quòd inter Crabrones viueret. nihilominus corruptè ibidem apud Ariſtotelem legi putat Tenthredon pro Anthredon quod Crabronem Græcis ſignificat. Habes hic Crabronis iconem. Totus ferme flaui coloris eſt ad caſtaneum vergentis: aluo craſſa, nunc nigro nunc flauo diſtincta. Oculi nigricant, antennæ proceræ ſunt, caput magnum, alæ item magnæ totam contegentes aluum. Pedes craſsi, ſubflaui.

Crabrones omnes aculeati. [a] Li. 9. Hiſt. c. 42. Phalangiũ Crabroni ſimile. [b] Li. 29. c. 4. Genus Crabronũ unicum. [c] Li. 11. c. 21. [d] Li. 9 Hiſt. c. 42. [e] Corol. in Dioſc. Tenthredõ.

SEDES

A

SEDES. LOCVS.

FACIVNT sibi fauos sub terra Crabrones, terramq; egerunt, & excauãt, non aliter quàm Formicæ. Si verò dux eorum ab alueo aberret, aut perdatur, ad aliquam arborem se colligunt, & ibi fauos faciũt. Quod Arist. autoritate cõfirmatur, [a] qui lib. de Animal. Historia ita inquit. Crabrones & Vespæ, si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli cõstituunt in sublimi & foraminibus: Crabrones in sublimi, Vespæ foraminib. sed si habeãt ducẽ sub terra nidificant.[b] Plinius ait; Crabrones syluestres in arborũ cauernis degere, hyeme vt cætera Insecta cõdiri, vitã bimatũ non transire. Videtur aũt Plinius clariùs hîc loqui, quod anteã obscuriùs [c] dixerat, nimirũ Crabrones in cauernis degere & sub terra nidos facere. nã hoc locò anceps sum, vtrum cauernas arborum intelligat, quando dicit in cauernis degere, an verò cauernas sub terra, in quibus profectò se cõdere solent, cùm hyems & brumalis aura imminet. propterea que disputat eleganter Georgius Agricola, num subterranea animalia meritò dici possint, tandemque negat productis rationibus à similium animalium natura, quæ propter ingens frigus, aut æstiuum solis æstum sub terræ specubus se recipiunt, temperatis verò temporibus in aëre viuunt. Sed in arborum cauernis Crabrones habitare, videtur quodammodò nobis poëtico suo eligantiq; stylo [d] Ouidius innuisse in iocosa illa fabula, in qua cùm retulisset Bacchum mellis inuentorem concomitatum à Satyris' fuisse, hosque mel gustasse, eiusque dulcedine allectos idipsum quæsijsse, tandem ait, vnum inter hos senem fuisse Silenum nomine, qui apud vlmum examinis stridorem animaduertens, ac arbitratus Apum esse, applicansq; asellum cui insidebat arbori, eam ascendit, nidumq; Crabronum offendit, qui hunc senem aculeis suis mirum in modum exceperunt: ita canit.

Sub terranea an in sublimi nidificent Crabrones.

[a] Li. 5. c. 23.
[b] Li. 11. c. 21
[c] Ibidem.

B

An subterranea animalia sint.

[d] Fast.

In vlmo inuenti Crabrones.

Vt Satyri, lenisq, senex tetigêre saporem,
Quærebant flauos per nemus omne fauos
Audit in excesa stridorem examinis vlmo
Aspicit, & calat, dissimulatq, senex.
Vtq, piget pandi tergo residebat aselli,
Applicat hunc vlmo corticibusq, cauis.
Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
Atq, auidè trunco condita mella petit.
Millia Crabronum coeunt, vt vertice nudo
Spicula defigunt oraq, prima notant.

C

Præterea ego in agello meo Crabrones in arboris (quercus) cauo nidum hebuisse obseruaui superioribus annis. Qui de vtraque India historias cõscripserunt, asserunt ibidem ingentem Crabronum multitudinem esse, & in insula Spagnola dicta, Crabrones quoque sub terra nidificare, quemadmodum de nostris scripsit Plinius.

Crabronũ ingẽs in India multitudo.

VICTVS. DAMNA.

NON autem cibum more Apium in fauis recondunt per hyemem, sed vt ait [a] Aristoteles, ieiuni eo tempore latent, multiq; moriuntur: an verò omnes incertum est. Quo autem cibo vtantur nobis ibidem scriptum reliquit Aristoteles his verbis. Crabrones non floribus, vt Apes, sed carne magna parte viuunt. vnde fit vt versari vel in stercore sæpè soleant. Venantur etiã Muscas maiusculas, quas vbi ceperint abscisso capite, reliquum corpus gestantes auolant. Sed pomum etiam dulcem appetunt. per pomum verò dulcẽ intelligit hîc Aristoteles fructus dulciores autumnales, qui molli cortice vestiuntur, quos Græci ὀπώρας γλυκείας vocant. Vuas enim corrodere ijsque delectari ex eo fit manifestum, quòd autumni præsertim tempore plurimi interdum circa vites inueniantur. Obseruandum preterea est in suprà citato Aristotelis loco, vbi dicit venari Muscas grãdiusculas, de Vespis id dicere [b] Plinium. Sed Vespæ, inquit, Muscas grandiores venantur, & amputato ijs capite reliquum corpus auferunt. In India certè perniciosum genus Crabronum est, cibique magis quàm nostrũ auidum. nam oleum, butyrum, cunctaque alia cibaria liquida inuadit, nihil abscõditum, nil opertum tenetur, penetrat cuncta, imò verò ipsa linteamina notis liturisque deturpat, commacu-

[a] Li. 5. Hist.
Cibus Crabronũ qualis.
Muscas venãtur Crabrones.

D

Fructus dulces appetunt.
ὀπώρας γλυκείας quid apud Græcos & Aristotelẽ.
[b] Li. 11. c. 21.
Vespæ i India cibaria liquida petunt.

Digitized by Google

maculatque adhærentibus ouis lenta quadam tenacitate. Itaque non aliter quàm Formicæ inter Indiæ mala, connumeratur. Præterea omnes carne vesci, tum de Crabronibus, tum de Vespis à Plinio dictum est, Apibus nullum corpus attingentibus. Atqui quænam detrimenta adferre & quibus soleant, cùm de ijs nobis incidit sermo, dicendum pluribus. Apes cùm plurium animalium insidijs obnoxiæ, tum maximè Crabronum. nam hi quoque à poëtarũ principe [c] Marone inter ea animalia recensentur, quæ noxam aut damnum Apibus inferre solent, ita inquit.

Apibus noxij Crabrones.

[c] 4. Georg.

Nam sæpè fauos ignotus adedit
Stellio: lucifugis congesta cubilia Blattis.
Immunisq́ sedens aliena ad pabula Fucus,
Aut asper Crabro imparibus se immiscuit armis.

Itaque summa diligentia adhibenda est, diligensque custodia, ne obsidijs horum insidiosorum animalculorum diripiatur, quod nobis quoque præcepit [d] Columella ita inquiens. Sed inter Caniculæ & Arcturi ortum cauendum erit, ne Apes intercipiantur violentia Crabronum, qui antè aluearia plerunque obsidiantur prodeuntibus. Vt autem probem iuuencos à Crabronibus infestari, ad Ouidium me conferam, qui cùm Dędalionis in fugiendo celeritatem cum iuuencorum à Crabronibus punctorum celeri cursu compararet, idipsum innuisse videtur. Nam cùm [e] Dœdalion Dianæ infensus esset ob mortem filiæ, seseque vellet de alto præcipitare, ad verticem Pernassi,

[d] Lib. 5. de Re Rust.

Iuuencis infesti.

[e] Metamor. 11.

Concita membra fugæ mandat: similisq́ iuuenco
Spicula Crabronum pressa ceruice gerenti
Qua via nulla ruit.

ORTVS. GENERATIO.

QVEMADMODVM ex bobus siue tauris Apes, ex equis Vespæ, ita quoque Crabrones ex cuiusdam animalis putredine nasci dicuntur, siue id equus sit, siue asinus, siue quoduis aliud animal. Multi enim opinantur illud Nicandri siue alterius cuiusuis autoris carmen

Ex equis nasci Crabrones.

Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν. Idest.

Nam quia equi Vespas generant, examina tauri,

tam de Crabronibus quàm de Vespis dictum esse. nam ex mortuis equis Vespas & Crabrones oriri scribit ex quorundam autoritate [a] Plinius, his verbis. In totum verò (tradũt Apes) amissas reparari, ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, sicut equorum Vespas atque Crabrones, sicut asinorum Scarabeos, mutante natura ex alijs quędam in alia. Sunt rursus alij, qui affirmant, ex Asini cerebro Crabrones nasci: & Constantinus Landus libro de Nummismatibus veterum ex Plutarcho tradit ex bobus Apes, ex equis Fucos, ex Asinis Crabrones generari. vtcumque sit, constat plurimorũ veterum sententia, quod vt ait [b] Naso,

[a] Li. n. c. 20.

[b] Metamor. 15.

Pressus humo bellator equus Crabronis origo est.

Hinc hallucinari quidam Seruium existimant, quòd in primo Aeneidos libro hæc verba ponat. Propriè tamen Apes vocantur ortæ de bobus; Fuci de equis; Crabrones de mulis, Vespæ de Asinis. cum quo eruditus quoque Paulus Marsus Picenas in suis ad Nasonis Fastorum libros Commentarijs, deceptus est, qui eadem cum Seruio asseruit. Quomodo autẽ per coitum propagentur, audi [c] Aristotelem ita loquentem. Quod, inquit, ad generationem cognatorum ijs (Apibus) animalium pertinet, vt Crabronum, Vesparumque, similis quodammodo ratio est: sed defuit his locuples naturæ dotatio meritò. Nihil enim, vt Apum genus habent diuinitatis. Generant quippè matrices vocatas, primosq́; fauos confingunt. Generatione verò coeundo inter se funguntur. Visus est enim sæpè eorum coitus. Fœturam autem Apum modo instillant ad latus cellularum faui, & parietibus admouent. Sed quemadmodũ Vesparum fœtus, ita quoq; Crabronum haud est æqualis. nam alijs cellis grandiusculus inest, vt queat volare, alijs nympha, alijs adhuc Vermiculus. Excrementum Vermiculis tantùm, vt & in Apũ genere est. Nã, vt ait [d] Aristoteles, Apum & Crabronum & Vesparum Vermes, quamdiù recentes sunt, tantisper & stercus emittere videntur: at cùm formæ lineamenta receperint, sub qua facie Nymphæ appellantur, iam neq; cibum præterea capiunt, neque vllum reddunt alui excrementum, sed coerciti & contracti quiescunt, nec vllo pacto mouere se patiuntur, vsque dum species destinata perficiatur, quo pacto euolat proles rupto quo cõtinebatur

Ex coitu generari Crabrones.

[c] Li. de Gen. cap. 10.

Fœtus Crabronũ qualis & quomodo fuit.

[d] 5. Hist. c. 19.

Digitized by Google

A tinebatur folliculo. Cæterùm quòd fœtus inæqualis sit, à [e] Plinio quoque traditur. Fœtus [e] Lib. 11. cap. 21.
„ (inquit tam de Crabronibus, quàm de Vespis) ipse inæqualis est, & barbarus (alij legunt,
„ vt barbaris) alius euolat, alius in Nympha est, alius in Vermiculo. Et autumno, non Vere Mel in Crabronũ cellis.
„ omnia ea. Plenilunio maximè crescunt. Mellis quoque paululum quantùm gutta, in cellis Crabronum è regione parari scribit [f] Aristoteles, Schadonesq; huius generis non vere, sed autumno fieri, crescereq; plurimùm plenilunio. [f] Lib. 5. Hist. cap. 23.

NIDVS EIVSQVE DESCRIPTIO.

CRABRONVM fauus, qui apud Suidam ἀνθρήνιον vocatur, plurimis constat cellulis continuis, ijsq; sexangulis, non aliter quàm Apum aut Vesparum, quæ constructæ sunt ex materia quadam corticea, & membrano-
B sa. Longè tamen latior fauus Crabronum, quàm Vesparum est, vt ait Aristoteles. Ego verò quomodo hic se habeat nidus aliquoties consideraui, similemq; ferè Vesparum, quæ ex tabulatis siue orbibus suum construxerunt, semper comperi; vnico verò orbe nunquam animaduerti. Porro cùm Crabronum nidis maiores sint cellulæ, facilè à Vesparum discerni possunt. Inueniuntur autem quinis, aut senis, vt plurimùm sex ordinibus seu tabulatis constructi, cuius modi is erat, quem agricola meus, cùm quercum per medium serrâ diuideret, offendit; cuius cacumen in superna trunci caui parte situm, tecti loco fungebatur, substantia membranea betulæ mediano cortici simili, quam ex populi nigræ, & salicis ligno putrilaginoso, ac puluerulento ab exedente carie, humore glutinoso ijs peculiari, compingere dicuntur; nec ea contigua, & solida est, vnica veluti membrana constans; sed pluribus, ita vt lamellæ plures sibi mutuò adhærentes videantur. in eo quod inter ipsas intercedebat interstitio, rotundos quosdam ductus canalium modo seu fistularum continua ad fundum seu vltimum orbem via, effinxerant, per quos supernæ deorsum ferri possent. in fundo autem cortex, quo totus alueus circumuestitur, patulo aditu dehiscebat, vt pote per quem aluei penetralia subeuntes, ad sin-
C gula tabulata adscendunt. Inerant enim & singulis tabulatis sua foramina satis ampla, per quæ in singulas cellas singulæ se recipere poterant. Obseruauimus quoque alueum tam prudenter ab his fuisse conditum, quàm ab alijs quibusuis, aut Apibus, aut Vespis, nam superna arboris caui parte vno latere, in quod non nihil parte superiore reclinabat, suspensus erat, eo situ, vt cellularum oscula deorsum propendentia fundum antri arborei spectarent, & Crabrones, ac eorum Nymphę, & Vermiculi capite deorsum tanquam ruituræ conderentur. nec id aliam ob causam, quàm vt ab omni aëris iniuria, & quæ desuper in ea arbore incidere poterant, pluuia alijsque vtpote adrepentibus tutiores essent. nam si cellulæ ea parte, qua patent, cælum spectassent, magnis certè incommodis obnoxij fuissent. Singula autem tabulata eiusdem erant materiæ, cuius cortex exterior, versicoloribus lineis, albis dico & ferrugineis, tanquam segmentis interstinctæ. Reperiuntur nonnulli quoque aluei Crabronum maiores multò quàm prædicti, & septem tabulatis exornati, eiusmodi ruri meo in tecto repperi trabi appensum, altitudine duorum dodrantum circumferrentia quinq; ijsdem lineis cum superiori eminentibus albis & ferrugineis, tabulatis rotundis tanquam orbibus, cellulis plenis, digitum transuersum altis, quæ digitorum duorum lati-
D tudine à se inuicem distabant, ad facilem singulis ingressum; hæc columnis optimæ erant fulta. in superiori huius nidi parte foramina erant maiora, in quibus parentes degebant, in inferiori minora, in quibus filij. Eius figuram hîc cum superiori coniunxi.

Nidi primi à me obseruati descriptio.

Nidi alterius descriptio.

Digitized by Google

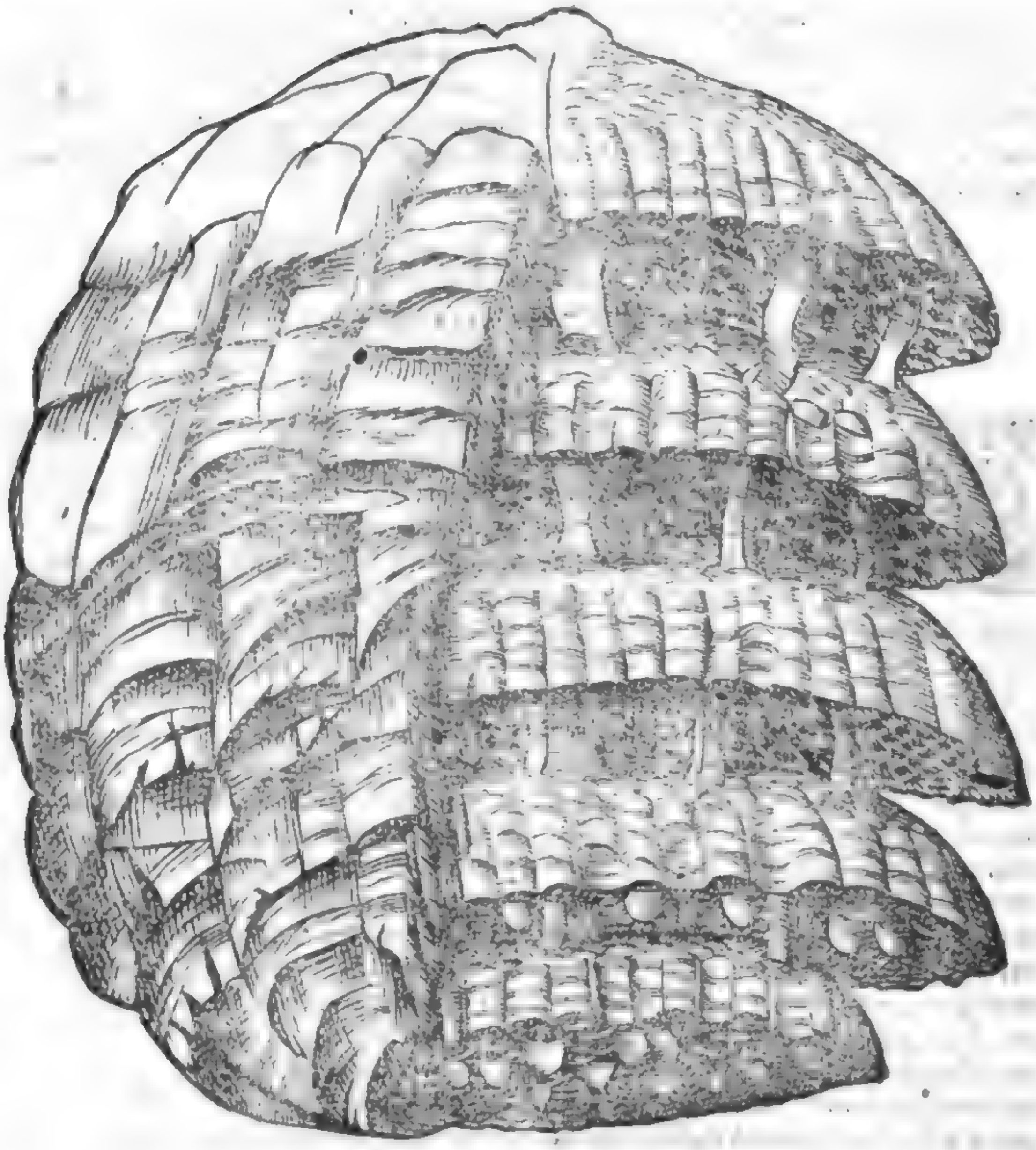

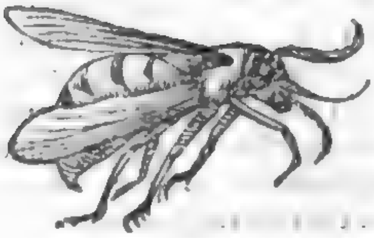

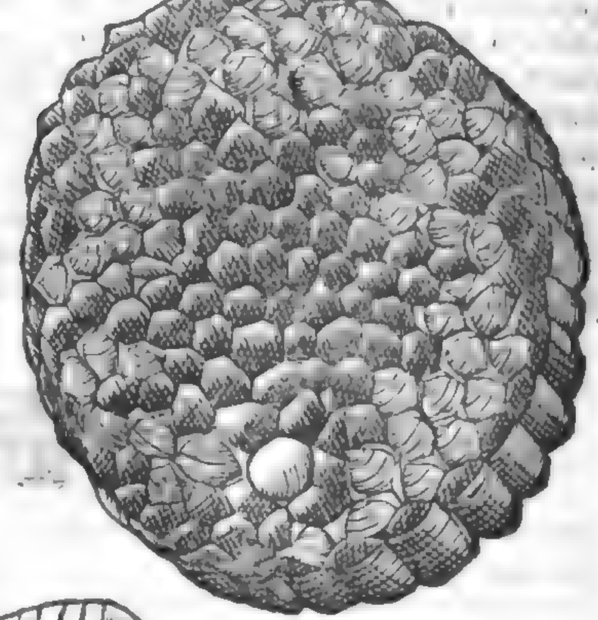

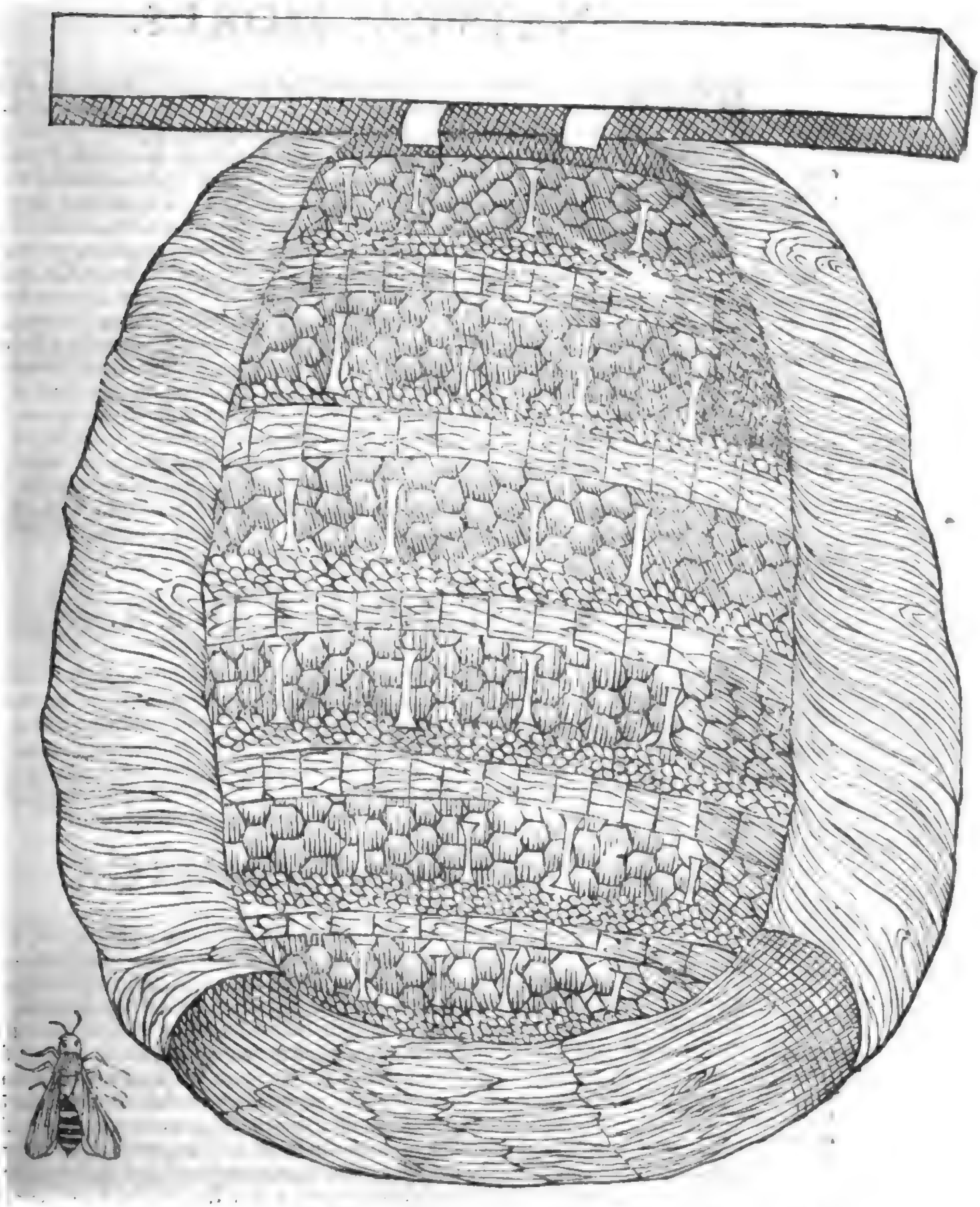

NATVRA, MORES.

Crabronib. esse duces. [a] *Li. 9. Hist.* c. 42. [b] *Li. 11. c. 21.* Dux vnus Crabronũ. Apum plures duces. [c] *Li. 9. Hist.* c. 42. Gregales sunt magis Crabrones quì Apes.

CVM plantarum agrestium natura Crabrones optimè conueniunt. nam vt hæ suis natalibus fruentes ac terris, quæ cuiusque naturę cõueniunt ad vitæ suæ principia conseruanda, nullius cura egent: ita quoque Crabrones, cùm nunquam mansuescant, curam respuunt, Porrò duces more Apum habẽt (vt testatur [a] Aristoteles) qui proportione ad Crabrones maiores sunt, quàm Vesparum ad Vespas, & Apum ad Apes. cui apertissimè contradicit [b] Plinius his verbis, Nec Crabronum, nec Vesparum generi reges aut examina; sed subinde renouatur multitudo sobole. Duces autem non plures vno sunt singulis eorum examinibus, inter Apes verò plures gignuntur, qui examina distrahunt: Cum autem Crabrones, aliqui suo aberrarint aluco, colligunt se (vt tradit [c] Aristoteles) in aliquam arborem, ibique fauos conficiunt, qui vel sæpe conspicui apparent: in quibus vnũm procreant ducem, qui cùm adoleuerit, agmen adducit, & secum in aluco collocat. Magna quoque inter has concordia, magna societas, magna confœderatio, communis opera, commune inter hos auxiliũ: atque hæc omnia laudabiliora multò in his, quàm in Apibus existunt. his enim sua sunt examina; nam nouam sobolem, ad alias quærendas sedes, exire cogunt: illi vero nunquam. Missio enim (vt est apud Aristotelem) vt Apum nulla vel eorum (Crabrones intelligit) vel Vesparum fieri solet: sed qui subinde oriantur nouelli, ibidem manent, & alueum terra egesta faciunt ampliorem amplificant maiorem in modum, & iam ex valentiori quodam examine qualli tres & quatuor fauorum pleni excepti sunt. Nec verò cibum ritu Apum ibi recondunt, sed ieiuni latent per hyemem, quo tempore plurimi moriuntur; an etiam omnes nondum certum est.

ANTIPATHIA.

[a] *Li. 11. c. 3.*

HABENT & Crabrones, cum quibus odium habent cum quibus amicitiã exercent. Vespis, vtpote quibus valdè similes sunt, tum corpore ac viuendi modo, tum etiam ea natura, qua quibusdam animalculis repugnant, amici sunt. Ait enim [a] Plinius à Scorpionibus percussos, à Crabronibus aut Vespis non feriri, nec etiam qui pici Martij rostrum habeant. Noctua quoque ijsdem contraria. Apes autem quemadmodum & Muscas non eo planè modo contrarias esse æstimandum est, sed potiùs quòd vtrasque in cibum venentur.

MORALIA. SYMBOLICA.

[a] *Exod. 23.* Cur Deus Crabrones Chananęis immiserit. Crabrones angelos significare exitiales.

SVNT qui arbitrentur Platonem cum Crabronibus sophistas comparare, cùm aculeo infixo discedunt. id neutiquam credimus: nam Crabrones, vbi pupugerint aculeum in vulnere non relinquunt, sed retrahunt. Apum solummodo id proprium est, vbi icerint aculeum perdere, proptereaq; hãc Platonis comparationem in primo huius libri capite pleniùs persecuti sumus. At cur [a] in sacra scriptura promiserit dominus populo suo Israhel, se cũctorum inimicorum terga versurum, emittens Crabrones prius qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum antequam introeant, nec firma nec constans commentatorũ est sententia. Nam Diodorus hoc loco per Crabrones putat intelligi oportere, non genus illud Insectorum homini alioqui infestissimum, ac cunctis ijs qui id ipsum prouocando irritarũt a sed maxima quæq; præsidia, tanquam sub parua nota, pronunciare. Nam Philonem Hebręũ testari ait, Crabrones symbolum eius subsidij gerere, quòd à Deo inopinum proficiscatur, & ab alto stringens aures, certum faciat ictum. Alij dicũt allegoricè per Crabrones angelos accipi exitiales, qui Israhelis partes tuerentur. Nec desunt qui ea ratione, qua ranas & Insecta congessit in Aegyptum, Crabrones quoque in Chananæos irritasse dominum opinentur, vt inde incredibilis Dei potentia cognoscatur, qui tantulis aculeis hostes suos debellat.

A

DENOMINATA.

Ἀνθρηνοειδής: Crabronis speciem habens eiq; similis, quo vocabulo Theophrastum vti vult autor Thesauri linguæ Grecę, nec benè à [a] Gaza legi ἀνθεμώδης, id est, floridum. verba Theoph. sunt hæc. ἐν δὲ τῷ ἀνθερίκῳ συνίσταται Σκώληξ, ὃς εἰς ἄλλο μεταβάλλει ζῶον πτηνὸν ἀνθρηνοειδές, ὃ θ᾽ ὅταν ὁ ἀνθέρικος ἀναθῇ διατρῆσαν ἐκπέταται. Quę ita traducenda. Vermis in albuco gignitur, qui in aliud animal volatile Crabroniq; simile figuratur: quod cùm herba florere incipit, eroso statim operculo euolat. [a] *Li.7.c.12:*

INSOMNIA.

B HOSTIVM nocumenta aiunt protendi, si Crabrones insomnio videantur; vnde Suidas citat, nescio ex quo.

Σφῆκες φανέντες δυσμενῶν εἰσὶ βλάβαι. Hoc est.

Crabrones visi sunt hostium nocumenta.

PROVERBIA.

IRRITARE *Crabrones*. Sosia apud [a] Plautum monet Amphitruonem ne irritet Crabrones: hoc est ne obiurgando Alcmenam suam vxorem iracundiorem reddat. Crabrones autem irritati, infestiores sæuioresq; redduntur, cùm sua natura sit Insecti genus pertinacissimum, aculeoq; pestilentissimo. vtitur eodem adagio D. Hieronymus in quadam epistola. idemque in eadem Comœdia eligantiùs planiusq; mutata allegoria expressit Plautus. Irritare Crabrones [a] *In Amph.*

C

Baccha bacchanti si velis aduersarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet sæpius;
Sin obsequaris vna te soluas plaga.

Conuenit in mulierum ingenium, quibus iratis si repugnes, magis prouoces, neque sine tuo malo discedas: aut quadrabit etiam in eos, qui quouis minimo peccato statim in iram prouocantur, & excandescunt. *Mulierum ingenium.*

EPITHETA.

ASPER Crabro à [a] Virgilio dictus, quòd sit nigri coloris, aut viridis, vt vult Iulius Pomponius in Commentarijs, quæ in poëtam conscripsit: aut potiùs vt ego censeo, quòd sua natura nimium sit iniquus, & nocens: in qua significatione sumitur & alibi à [b] Virgilio. [a] *4. Georg.* [b] *3. Georg.*

Asper, acerba sonans.

D

VSVS.

AQVA decoctionis & destillationis Crabronum, cutem alterius si attigerit, sic intumescet locus, vt hydropis, aut veneni magnæ & perniciosæ alicuius bestiæ suspicationem ingerat, sed absq; dolore. remedio est Theriaca pota, vt ait Mizaldus. Hac fraude meretriculæ vteri gestationem mentiri solent, & mendici miserias suas fingere, quò plus pecuniæ à plebe credula accipiant. Idem in Vespis dictum est. Aqua Crabronum quid præstet.

Digitized by Google

CONTRA CRABRONVM ICTVS REMEDIA.

Crabronis aculeus maximè venenoſus.
[a] Lib. 11. cap. 21.
Aculeata inſecta quo tempore magis noceant.
Venena quando peiora.
Interna remedia.
Theriacæ, & Methridatij vſus in ictibus Crabronũ.
externa remedia.
[b] Li. 31. c. 9
[c] Li. 20. c. 5.
[d] 3 Faſt. A.

CRABRONIS aculeus multò eſt nocentior, ac periculoſior quàm Veſparum. Nam, vt ait [a] Plinius, Crabronum ictus haud temerè ſine febre eſt. Autores ſunt ter nouenis punctis interfici hominem. magis autem diebus canicularibus nocet eorum aculeus, quàm alio quouis tempore, quod etiam ſemel de cæterorum aculeatorum ictibus dictum eſto. flagrante enim Syrio aſtro magis effera ſunt, ac eorum venenum multò eſt acrius, ac potentius redditum, corpora autem hominum ſicciora, & imbecilliora. vnde non eſt mirum ſi eo tempore magis patiantur. Crabronum itaque ictus, vt curentur, erit conſiderandum, num plura ſint vulnera quàm vnum. nam ſi frequenter pupugerint, erit metuenda febris animiq; deliquium, quæ accidentia, vt prohibeantur, opus erit aliqua interiùs antidoto ſumpta, vt vis veneni à vitalibus partibus arceatur, qua nulla celebrior, quàm ea quæ Theriaca appellatur, hanc ſequitur Methridatium. poſſunt & alia remedia ad id exhiberi, ſed nulla prædictis præſtantiora. Exteriùs autem applicari ſolent, quæ peculiari vi venenum extrahunt, aut oppugnant, vt ſunt à Dioſcoride celebrata, fimus boum, ſaturea. Laudatur à quibuſdam hominis ſani, & ieiuni ſaliua. [b] Plinio probantur lauri folia viridia trita, & ictibus impoſita, item rutæ, ſiſimbrij, ſal item ex aceto, Ibiſcum paſtinacæ ſimile, quod quidam molochen agriam vocant, aliqui piſtolochiam (Dalechampius eſſe putat elaphoboſcum officinarum, & paſtinacam pratenſem hodiè dici) huius folia, vt idem affirmat [c] Plinius, Apum, Veſparum ac Crabronum ictibus illita medentur. Probantur ad eos, & terra ſigillata, & bolus Armenus, ac cæteræ ferè omnes terræ, ſi modo lutoſæ ſint. Propterea [d] Ouidius Silenum, cùm Crabronum fauos loco Apum in vlmi trunco reperiſſet, & ab ijs grauiter eſſet vulneratus, fingit ſociorum opem imploraſſe, Bacchumq; limum Sileno monſtraſſe, vt eo faciem inungeret, non tam riſus mouendi, quàm etiam morſus ſanandi gratia: verſus autem poëtæ, quòd peruenuſti eligantesq; ſint, hîc ſubiungam.

Millia Crabronum coeunt, & vertice nudo
Spicula defigunt, oraq; prima notant.
Ille cadit preceps, & calce feritur aſelli:
Inclamat ſocios auxiliumq; rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaq; ora parentis
Rident, percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus, limumq; inducere monſtrat,
Hic paret monitis & linit ora luto.

Sunt & apud Arabes plurima alia remedia, quæ cùm partim in præcedenti capite, partim mira quadam vocum barbarie ſint expreſſa, lubens hîc præteribo.

VLYSSIS

Digitized by Google

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER SECVNDVS QVI EST De cæteris Anelytris quadripennibus, & primùm DE PAPILIONIBVS.

Cap. I.

C

ORDINIS RATIO. SYNONYMA.

INTER alata, quæ ἀνέλυτρα Philoſopho vocantur, quadripennia reliqua, Papiliones, quòd vulgaris notitiæ ſint, primùm ſeſe nobis obtulerunt. Neq; etiam, ſi de his ſubinde poſt fauiticorum hiſtoriam agere inſtituam, prẹter ordinē fore exiſtimo. Etenim inter illos ſunt, qui Bombyces generant, ex quarū telis, quicquid veſtium eſt pretioſarum, conficitur. Sed cùm ex eorum ouis generentur Erucę, ipſiq; ex his in Aurelias trāsformatis, neceſſe fuit de Erucis etiam vnà agere in hoc eodem libro, immo verò quædam in præſenti capite recenſere, quanquam finis Papilionis ſemen edentis non eſt ad generandum Erucas, ſed procreandum nouos Papiliones. Papilionem Græci ψυχὴν dicunt. Grammatici ita dictum volunt ἀπὸ τῆς ψυχῆς, id eſt, ſpiritu ſiue potiùs flatu, fortè quia admodum leuiter vento fertur. ψυχὴν autem
D Heſychius interpretatur τὸ πνεῦμα, hoc eſt ventum ſiue ſpiritum. Author theſauri linguæ Grecę ſcribit quoſdam ad differentiam malle ſcribere ψύχη paroxytonως, quia nempe ψυχὴ aliàs anima eſt. In Gloſſario B. Benedicti Abbatis Floriacenſis Ἐσπίνα exponitur Papilio: quam dictionem in alijs Lexicis non reperias. Apud Heſychium Σητοδόκιδες exponuntur ψύχαι, ἢ πτηνὰ ζῶα, hoc eſt Papiliones, aut volatilia animalia. Latini ſynonymia carēt. Italis ſeruato ferè nomine Parpaglione, & in fœminino vna Parpaglia, item Farfalla nominatur, quamquam hęc poſtrema vox illum Papilionem priuatim Petrarchæ, & Taſſo nobiliſſimis Italiæ poëtis ſignificet, qui veſpere ad lumen candelæ aduolat, de quo ſuo loco agam priuatim. Hiſpanis Mariposa: Germanis Pfeiffholter, Sommer vogelin, quaſi auicula æſtiua. Belgis Cappellexen, Vlindere, Boteruliegħe, Pellarin: Flandris priuatim Boterſchyte. Gallis Papillon: Polonis Motil: Vngaris Louoldex, Anglis à Butterflie.

Bombycū laus.

Synonyma ψύχη, eiusq; etymum.

Ἐσπίνα. Σητοδόκιδες. Farfalla.

Digitized by Google

DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO. E

Antennæ.
[a] Li. 4. Hist. cap. 7.
[b] Lib. 11. cap. 28.
Cornicula ignaua.
Alæ.

QVAMQVAM plurima sint Papilionum genera, nulla tamen à veteribus descripta reperias.[a] Aristoteles antennas ijs ante oculos prætendi scripsit: idq; ex eo repetijt [b] Plinius, vocans istiusmodi antennas ignaua cornicula. Neque aliud quicquam apud ipsos inuenire est, quod ad formam corporis extrinsecam Papilionum pertinet. Sunt autem plęrisq; alæ molles, ceu farinaceæ, & fragiles: seruantq; ipsi colorem Erucarum, ex quibus ortum suum duxere. Omnes, quos mihi licuit obseruare (obseruaui autem plurimos) ea quæ dixi, communia habebant. Suntq; alij diurni, alij nocturni, hoc est tenebrarum amantes. Alij magni, alij parui, alij mediocres: alij vno tantùm præditi colore, alij duobus, alij pluribus, alij maculati, alij sine maculis. Colorum differentias tetigit [c] Albertus, dum ait.

[c] Lib. 26.

Papiliones sunt Vermes volantes multorum colorum. Quidam enim sunt in alis sicut purpura, quidam albi, quidam hyacinthini, & quibusdam quædam inest rubedo. Hi sunt qui ,,
in autumno coeunt. Sic ille, sed quàm diuersis alijs coloribus præditi Papiliones reperiantur, F
ex subsequentibus hîc ordine depictis, ac descriptis patebit: inter quos tamen nullus existit aculeo infestus, quales in India reperiri scribunt, qui Sciscioni vocentur.

Papiliones aculeati Sciscioni vocati.
Primi descriptio.

Qui itaq; in priori tabula primo loco sculptus datur, non incongruè ἱπποψόχη dicetur. Est enim Papilionum maximus. Vespere potissimùm cernitur, interdiu latet. Latus est palmum, & amplius. Alæ singulę rotundam habent, ac notabilem maculam, oculum diceres, nigrum, sed primò miniaceo, dein candido circulo obductum: cęterò subnigræ, aut fuscæ, molles, lanuginosæ, farinaceæ, in extremo candicant. Corpus pronum ad castaneum vergit; supinum ,,
nonnihil albicat, cornicula siue antennæ plumarum instar molles, satis proceræ. Femora ,,
quoque mollia, sed tibiæ duræ. Oculi nigricant.

Quartus.

Quartus in hoc ordine similis ferè proximo, sed corniculis latioribus, & filicis ramulum figura quodammodo æmulantibus, luteis: corpore etiam magis lutescente; denique oculis longè pulchrioribus: miniaceus enim ille circulus longè in hoc maior est, minorq; niger, qui velut pupillam constituit.

Papilio secundus viridis.

Secundus totus erat viridis, annulis candidis. Alæ etiam lineas habebant roseas deorsum descendentes, item maculas transuersales albas. Rostrum erat longum, trigonum; oculi magni, nigri. Corpus procerum admodum; crassumq;, in extremo acutum, Alæ pro cuius portione G
sunt exiguæ. Ex hoc genere alium mihi describendum, ac depingendum tradidit F. Gregorius Regiensis Capuccinus, illius insolenti forma, ac colore captus, sed in quo annuli essent lutei, alæq; maculis subflauis, castaneis, subcæruleis, & nigricantibus distinguerentur: Longitudo huic Papilioni palmaris est. Quid si sexu distinguamus: priorem fęminam esse ex editis mihi ouis comperi.

Papilio ex Eruca non texente folliculum.

Tertium ex Eruca nasci obseruaui sub finem Augusti anno superiori, eaq; caudata, & immensæ magnitudinis, suo postmodum loco depingenda. Folliculum non texit, sed in Aureliam mutata Papilionem hunc generauit decem ferè dierum interuallo, corpore crasso eiusdem cùm alis coloris, nimirum ex luteo, & fusco variantis. In tergore notabilis macula est candicans, humanum quodammodo cranium anteriùs exprimens. Caput totum nigricat, pedesq; & antennæ, quæ latiusculæ sunt. Alę internę totę ferè lutescunt.

Alius ex Eruca sine folliculo.

Postremum in hoc ordine depictum prona, & supina parte anno 1592. mense verò Iulio, huiusq; die vigesimasexta gigni aduerti ex parua quadam Eruca, hirsuta, colore ex rubro, albo & nigro variante. Hanc enim cùm cepissem in tamarisco siue myrica sub meridiem, subsequenti nocte versa erat in Aureliam viridem, quę filo sese capsulæ, cui inclusa erat, ex alui extremitate edito, appenderat, atq; ita quindecim diebus H
continuis adhęrens in eodem colore perseuerauerat, deinde mutato eo lutea partim, partim nigra facta erat; quare iam iam in Papilionem abituram conieci, cuius, scilicet colores per senectam, quam mutando relinquunt exuentes, transplenderent.

Viperini fętus.

Quod, cùm viperinis fętibus commune hisce Papilionibus fuerit, eòs enim supernè in ouo conspici testatur Aristoteles. Cùm itaq; erupisset Papilio, alis sese fecit cōspicuum ijs, quos diximus, coloribus pronè & supinè. Color niger luteusq; in primis alis intensior est, in supinis remissior. Alę internę, quę aliàs minores esse solent, in hoc animali proceriores sunt, infraq; serrata serris eisdem coloribus distinctis, ex quibus ferè media ceu cauda quædā dependet. Corpus totum pronū atrum est, ad latera, & supinè luteum: estq; pro alarum longitudine admodum exile. Oculi magni nigerrimi. nigerrimę item antennę, quę in extremo obtusę sunt, totę subtilissimę. In alarum internarum extremis lateribus macula rubra siue rosea conspicitur, rotūda internè, semicircularis externè. In summa eligans est Papilio. Cōspicitur passim per agros, & hortos.

Primo

by Google

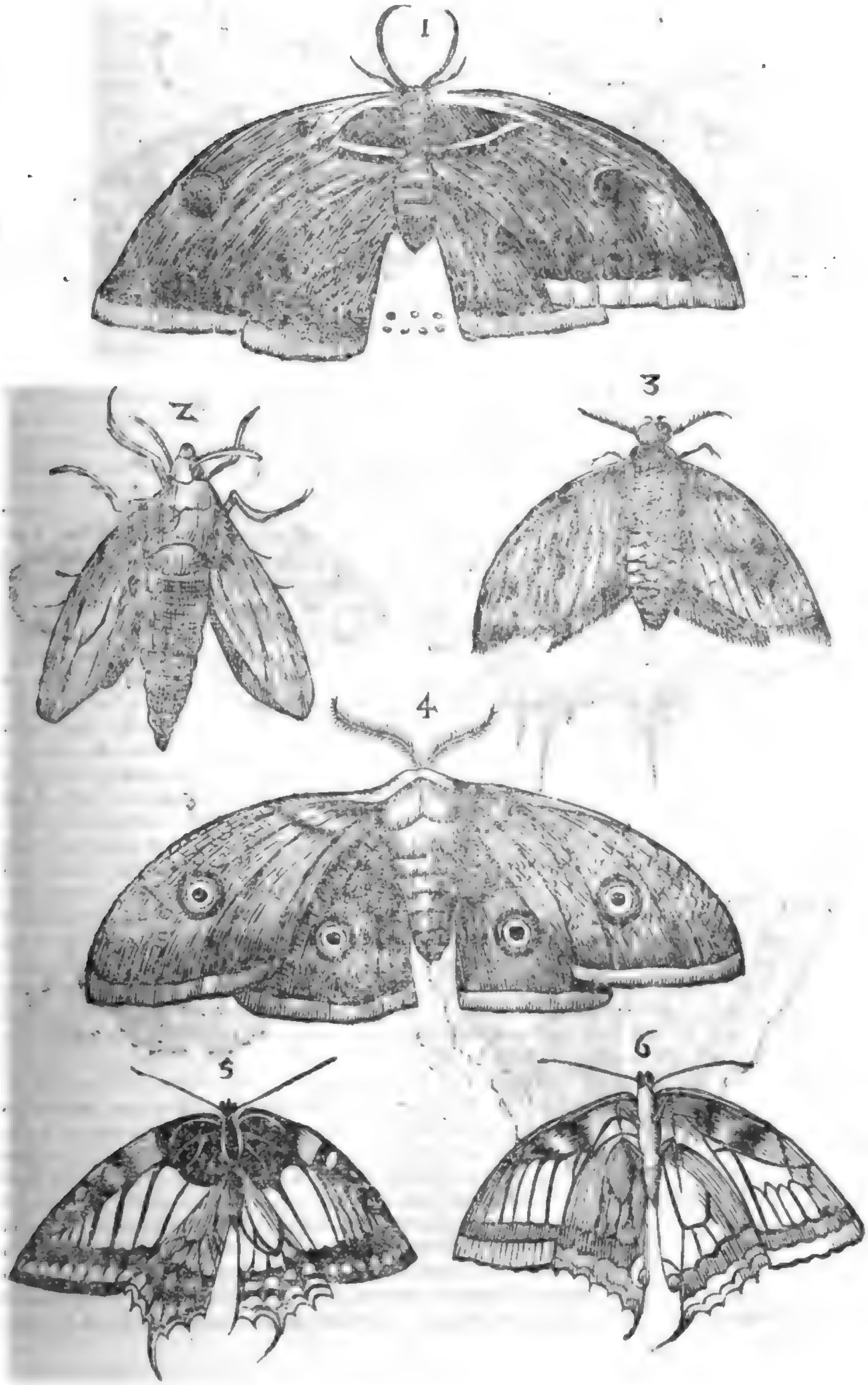

Digitized by Google

1

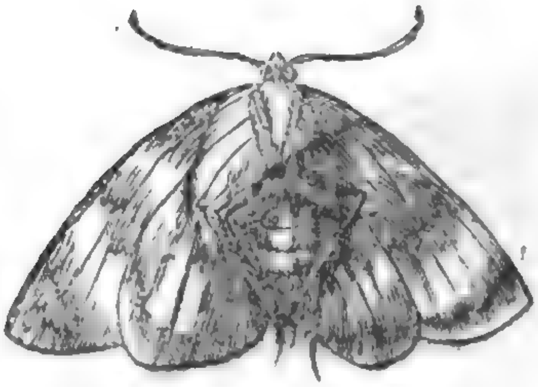

2

3

4

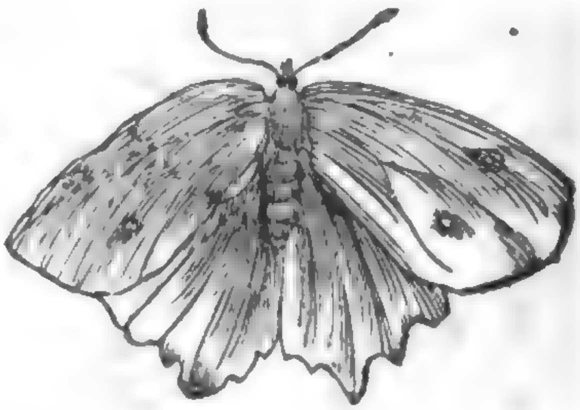

5

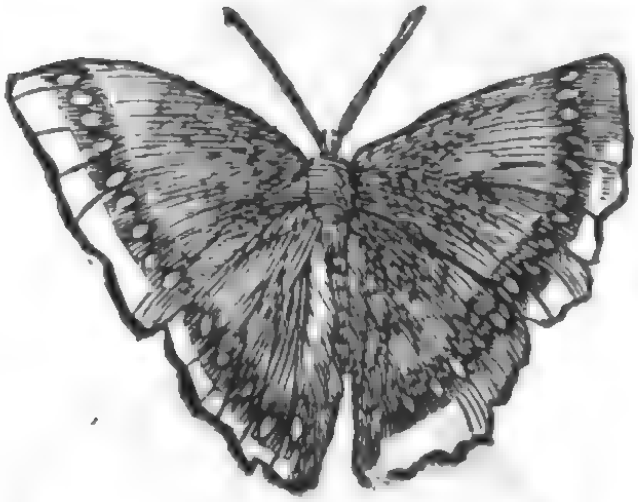

6

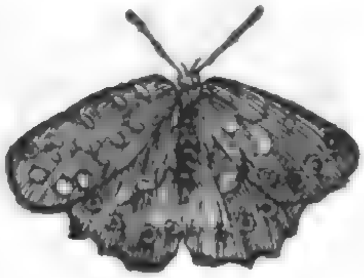

Digitized by Google

A Primo & secundo loco, supinè nimirum & pronè depictus in secunda tabula Papilio expansis alis, coloribus quatuor potissimùm variat, miniaceo, nigro, albo, & cinereo ad cæruleum nonnihil vergente. Suntque colores in extimis alis intensiores, vt remissiores in intimis. Capite, dorso, aluoq; est cinereis, sed albis strijs subtilissimis deorsum rectà tendentibus color ille cinereus insignis est. Corpus obtinet crassum, latumq; parte supina cādicans. Annuli coloris sunt castanei. Oculi eiusdem coloris, magni, & prominentes. Alæ pariter amplæ sunt: quarum externæ maxima sui parte cinereæ videntur, sed explicatę quatuor, quos dixi, coloribus ita euariant vt descriptu admodum sint difficiles. Septem velut venæ rubicundæ eas percurrunt, inter quas in extremo totidem sunt velut columnæ nigræ albis circulis notatæ, ac supra hasce septem etiam maculæ nigræ V literam exactissimè exprimunt: sed in dextra tantùm, sinistra enim neque columnas eas, neque litteras habet; in qua re mirus naturæ lusus conspicitur: coloresq; omnes in hac sunt dilutiores, pallidioresque. Dextra etiam punctis exiguissimis nigris erat notata, quæ in sinistra quoque non sunt, nisi qua corpori nectitur, nam deinceps in strias oblongiusculas mutantur. Postremò dextra in extremo candicat, strijsq; insignis est nigris descendentibus: cū sinistra nigrescit eo loco, neq; striarū aliquod habet rudimentum. Internæ verò alæ totæ sunt coloris miniacei, præterquam vbi
B duæ illæ fasciæ apparent, nā hæ nigerrimæ sunt. Alæ externæ inuersæ modò albicantis, modò nigricantis coloris areas obtinent; internæ loco albedinis habent colorem miniaceum, sed dilutiorem quàm externæ. Antennæ erant nigricantes, proceræ, leues, in extremo obtusæ. Tertium in hoc ordine Leucomelanum nominaui, quòd præter colorem alarum album ad subflauum nonnihil vergentem, totum corpus per tergus nigrum, ac exile habeat. Alę internæ in extremo sunt serratæ, habentque longas appendices, vt icon ipsa declarat. Supra serras, quæ semicirculum constituunt, maculæ sunt quoque semicirculares, candidæ, atque in his maculæ rotundæ, ferè cærulęę, quæ simul omnes egregiam speciem ac venustatem Papilioni præbent. Cætera, vt dixi, leucomelanus est, excepto ventre, qui candicat. Antennæ in extremitate, quàm in plerisq; obtusiores: Quemadmodum etiam in quarta serie posito, qui totis alis nigricat, & quatuor habet in hisce oculorum spetie maculas rotundas nigerrimas cęrulea velut pupilla decoratas. Alæ internę longiores sunt externis, & serratę, sed aliter ac in pręcedentibus. Huius enim serrę obtusę sunt & rotundę. A macularum multarum serie, quę in alis internis, tam foris, quàm intus Papilionis sexto loco depicti expressę à natura cernūtur, Papilionē πολυόφθαλμον aliqñ nominaui. Oculi nigri sunt: pupilla cādida, circu-
C lus ambiens luteus: suntq; vt dixi in internis alis tantùm: nam quę in externis apparent maculæ rotundæ, totæ candidę sunt. Habent tamen etiam hæ vnicum oculum, eisdem, quibus internæ, coloribus ad externa latera: cęterò alæ totę ex luteo ad castaneum vergunt. Per superiora corporis ater est, aluo supina ex cinereo ad fuscum vergit. Alę internę, item pectus longa quadam lanugine viridi splendente vestiuntur. Quintus ex maximorum genere est, sed eorum qui interdiu per hortos obuolitant. Corpore est procero, mediocris crassitudinis, coloris fumati, annulis per aluum lutescentibus; alis eiusdem coloris in medio, infra candidis, & nonnihil serratis, deinde nigris, & in ipsa nigredine maculas habentibus candidas ad latera, infra verò ad cęruleum vergentes. Antennę longissimę, obtusę sunt, & nigrę.

Papilio leucomelanos

Papilio πολυόφθαλμος

Primo loco in tabula tertia depictus Papilio ex mediocriū genere est. Natus mihi ex Eruca, quàm olim Bononiæ pluit. Capite est, tergore, aluoque coloris aurei, ad latera nigri. Alæ internæ serratæ sunt, totę ex aureo miniacęę, & nigris punctis conspersæ, & in extremo etiā nigrę. Alas externas uenę percurrunt deorsum descendentes nigrę in area aurea seu potius miniacea, item maculę magnę transuersales eiusdem coloris, ipsæq; alę in extremitate vndi-
D quaq; nigræ sunt, & ibi maculas habent candidas. Pedes & antennę lutescunt, & ad instar pedum polypi cirris prędita sunt, vt ad ea quibus insiliunt, fortiùs adhęreant. Ex eodem genere videtur qui numero secundo & tertio pronè & supinè pictus cernitur. Corpus enim habet mediocre, nigricans, aluum ferè auream, nigris annulis distinctam. Oculi candicant. Alæ externæ in extremo nigræ sunt, & albis maculis insignes, cætera aureæ, venisque nigris, & tribus alijs nigris maculis incertæ figuræ speciosę. Internæ in eiusdem aurei coloris area duplicem habent ordinem maiorum macularum nigrarum velut oculorum, sicut in icone exprimuntur. Colores omnes supina parte variant. In internis enim alis (ita voco quæ corpori sunt viciniores) qui extra erat aureus, nunc ferè est amethestinus ad cinereum vergens, adeò vt lutescere videatur, estq; vnus tantùm oculorum ordo nigrorum, maiorumq; hos circulus ambit candidus. Corpus etiam supinum totum lutescit; pedes cinerei sunt. Alæ externæ prope caput cinereæ, nigrisque guttulis oblongis notatæ, dein maiori parte coloris sunt miniacei, & nigris maximas maculas habent; denique in extremo rursus sunt cinerę. Quartus

toto

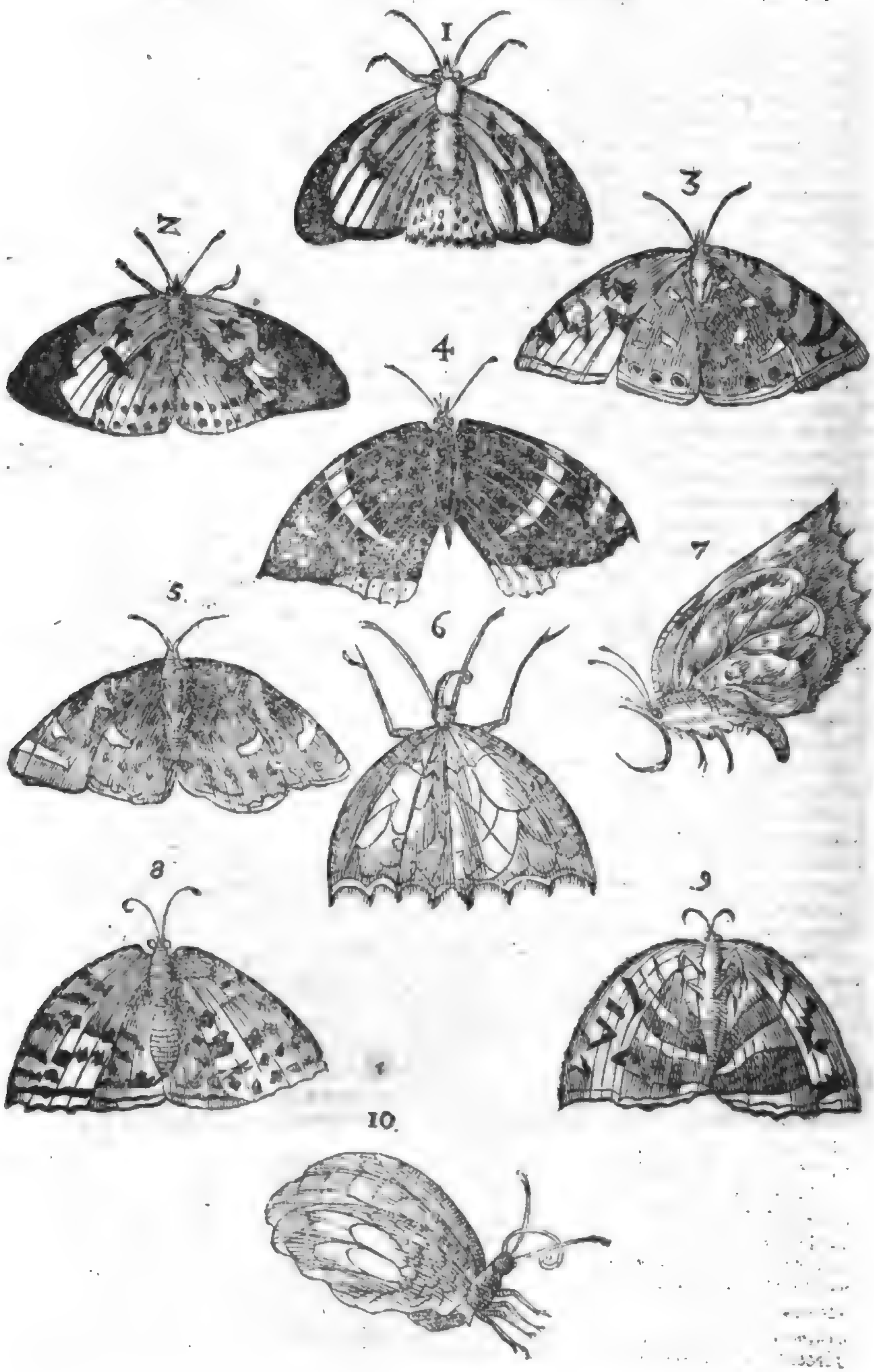

Digitized by Google

A toto corpore pronè aterrimus, aterrimæ item alæ externæ, sed fascia ferè transuersali coloris miniacei decoratæ, nec non alterius fasciæ candidæ rudimento, & punctilis aliquod rotundis candidis. Internæ totę ferè extra miniaceæ sunt, punctulisq; nigris admodum exilibus insignes. Quintus cum hoc idem est, sed supino corpore pictus, alæ externæ hic plus habent ex miniaceo, & albo colore, quàm in prona parte, aterq; color remissior est. Internæ in extremitatibus ad miniaceum vergunt, cætera cinereæ fuscis maculis respersæ, & alba ad latera externa macula conspicuæ. Toto corpore ad cinereum vergit. Color sexto totus est miniaceus, notis diuersis, lineisq; nigris, alis angulosis, & leuiter serratis. Promuscidem habet longissimam, ac dum vult, recuruam eiusdem cum pedibus coloris, nempe ex cinereo ad luteum vergentis. Ex hoc genere septimus esse quoque videtur, longa item armatus proboscide, alisq; præditus angulosis. Supra caput præter antennas etiam bina alia habet cornua, quæ in alijs plerisque non videas. Corpore, alisq; colore ferrugineo, albo, cæruleo, viridiq; varius est. In supremis præterea alis puncta quædam habet viridia in alba area. In dorso item viridescit. Octauus totus luteus est, versus caput tamen alæ ad ferrugineum vergunt, nimirum vbi maculas non habent. Suntq; hæc numerosæ admodum, at incerti ordinis, omnes aterrimæ. Nonus idem est supinè sculptus, quòd colorem mutet. B Internæ enim alæ partim viridescunt, partim cādicant, & maculæ illæ atræ vix hîc cōspicuæ. Externæ ferè palearis sunt coloris: inq; his maculæ euidentiores. Corpus etiam flauescit. Pedes habet luteo, antennas castaneo colore. Alæ vtræq; leuiter angulosę. Postremus in hac serie corpore nigro est, nigroq; capite & hirsuto, proboscide procera admodum: alis intus candidis, ametheftinis strijs ornatis, extrà nigricantibus: suntq; angustæ, laciniatę & lōgiusculę.

Papiliones habentes promuscides.

Mediocris magnitudinis sunt, qui in hac quarta tabula sculpti exhibentur. Primus complicatis alis literam Δ quodammodo exprimit. Corpore est prono fusco, pedibus hirsutis, antennis admodum exilibus. Alæ externæ ex candido, & aterrimo splendentibus coloribus variant, internæ totę sunt miniaceo. Idem supinus exhibetur tertia serie, in quo color ille miniaceus dilutior est: Externæq; alæ totę candicant, venis decoratæ miniaceis, & maculis nigris, magnis. Et corpus totum ex albo lutescit; Aluus nigris punctis, siue guttis exiguis conspersa est. Secundus Papilio est hirsutus, ac crassus, alis supernè cinereis, infernè miniaceis, lineis transuersim nigris dissectis. Quartus corpore est exiguo, nigro, luteis circulis distincto: oculis magnis luteis, & eiusdem coloris antennis. Alas habet C tàm internas, quàm externas etiam luteas, in extremo nigras. Versus corpus ad castaneum vergunt; versus nigram verò ambientem fasciam planè est color ochros. Externę prope exteriora latera maculam habent, rotundam, nigram. Quintus totus est ferrugineus siue castaneus, corpore intensiùs, alis remissiùs. Alę externę vnico tantùm oculo, pluribus internæ exornantur nigris, intus albis. Vtræq; fascias habent nigras transuersales incuruas, quæ angustæ sunt, rectasq; quę latę sunt, & extremæ. Sexto caput est luteum, oculi lutei, luteiq; pedes, & antennæ. Corpus nigricat. Alæ vtręq; ferè aureę in extremo, vt icon ostendit, aterrimæ. Externę ad latera externa maculam habent rotundam, nigram, exiguam. Septimus ex luteo totus ad viridem colorem vergit, minus in exterioribus, magis verò in interioribus, hoc est interiores exterioribus magis viridescunt. Externæ maculam habent nigram, rotundam; internæ albam: caput quoque nigra macula insignitum est. Octauus antennas habet proceras, in fine obtusas, caput exiguum, oculos magnos. Corpore est luteo, & nigro distincto. Alæ quoque lutęę sunt, sed magis ad castaneum vergunt. Externę nigris punctis maculantur, quibus internę carent. Vtręque dentatę sunt. Nonus ex eorum genere est, qui proceras habent proboscides. Alis est primùm versus caD put luteis, nigris modò punctis, modò maculis, hisq; & rotundis, & longis maculatis; deinde cęruleis, in extremo nigricantibus, & dentatis. Qui decimus est in hoc ordine propter insolentem vultum quo Satyrum, quàm exactè ęmulatur Σατυροειδὴς dici possit. Corpore toto est flauo, rubro distincto: aluo bifurcata, alis nigricantibus, & velut stellis candidis elegantissimè exornatur. Vndecimus corpore est nigro, aluo annulis albicantibus. Alę eius ex albo ad luteum vergunt, sed maculę ferrugineæ, & nigrę alternatim huc illucq; conspersę luteum illum colorem ferè extingunt sua copia. Postremus corpore etiam atro est, sed tenuiori. habetq; alas internas dentatas, & exterioribus prodeeriores. Vtręq; aterrimo & lutescente coloribus varię. Habent tamen etiam in fine aliquid candicantis.

Papilio σατυροειδὴς.

Ex mediocribus etiam sunt, qui in hac quinta tabula exhibentur, Papilionibus. quorum primus corpore est nigricante, aluo extrema, & dorso cinereis. Alę externę internis sunt angustiores, ex albo ad viridem nonnihil inclinant, magis tamen viridescunt internæ. Vtræq; in extremo circumcirca rosei coloris velut circulo ambiuntur. Externæ prope finem nigrescunt

Tabula quarta.

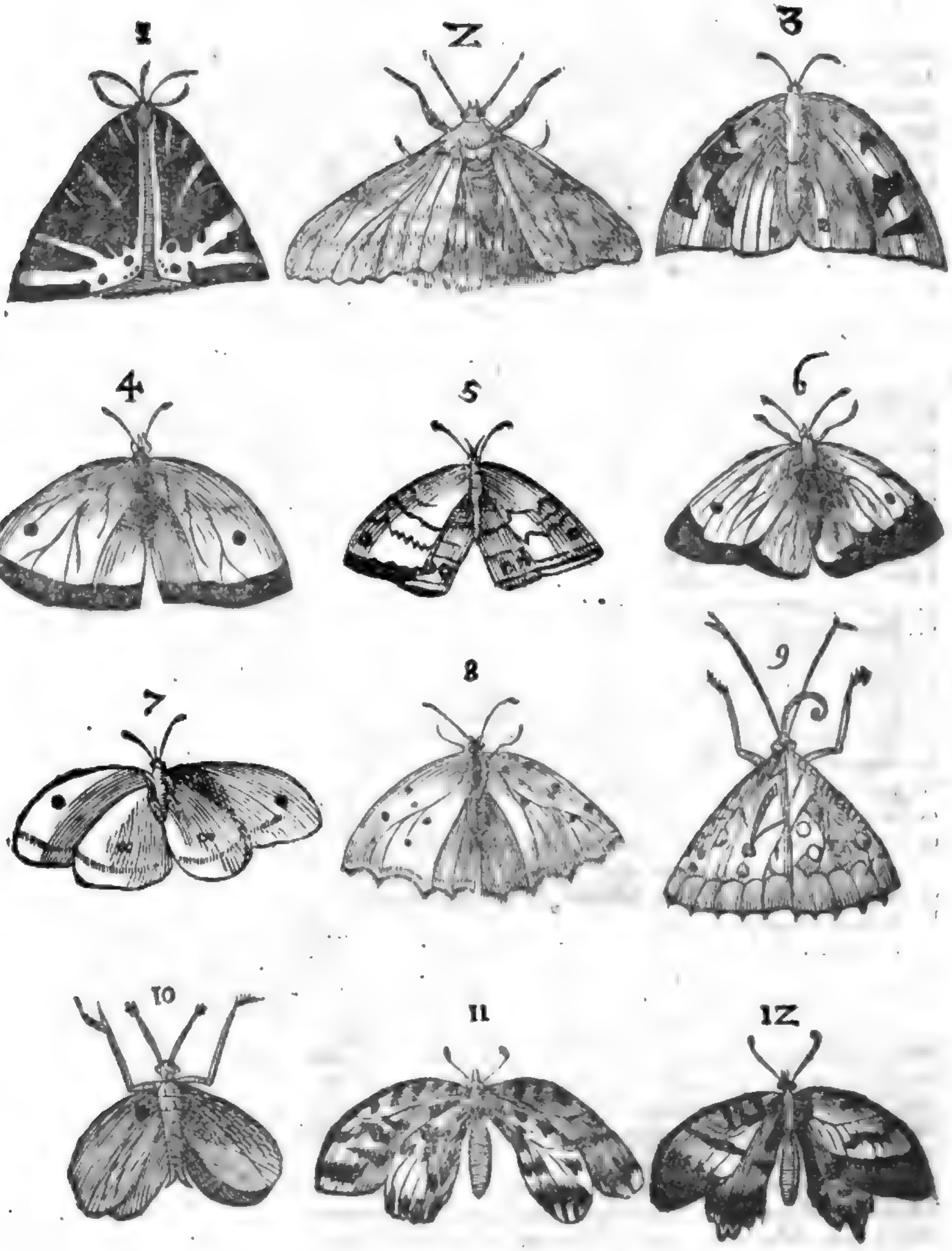

Digitized by Google

Tabula quinta.

1

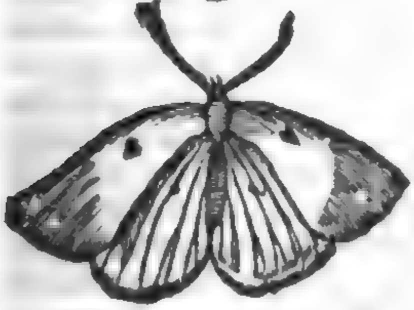

2

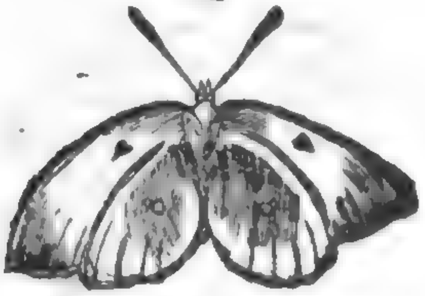

3

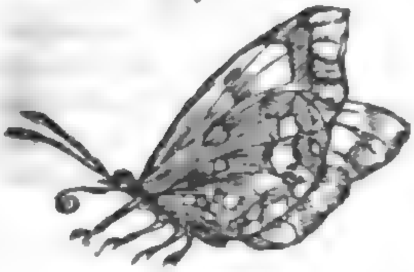

4

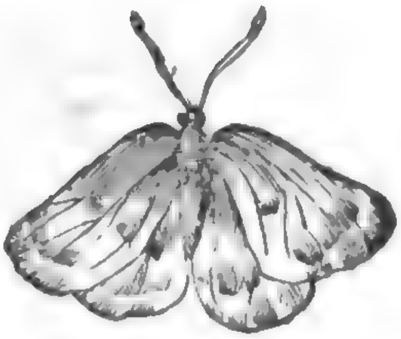

5

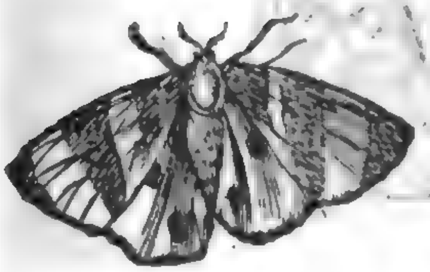

6

7

8

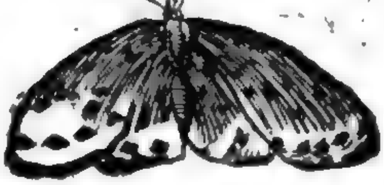

Digitized by Google

ſcunt, habentq; in medio ferè maculam nigram. Antennæ purpureæ ſunt, in extremo obtuſæ & albæ. Idem ſecundo loco datur ſupinus, in quo quod in externis alis prope finem erat, nigricat, hîc virideſcit; ſed macula tamen nigra colorem retinuit nigrum: internæ prope corpus prorſus virides, in fine ad luteum vergunt: cinguntur q; eodem circulo roſeo: eſtq; hoc obſeruatu dignum in internis, quod maculam habeant albam cum circulo ferrugineo, quæ extrinſecus non eſt. A potioribus coloribus λευκόχλωρος dici poteſt. quemadmodum etiam qui ſequitur pronè, & ſupinè etiam pictus, ſed hunc quia admodum maculoſus eſt, λευκόχλωρον variegatum nuncupaui. Prono corpore leucophæg eſt, capite nigricante, oculis inſtar ſaphyri viridibus, antennis nigris cum appendicibus in ſummitate albicantibus, pectore hirſuto; alis candidis, ſuprà prope caput ad cæruleum vergentibus, maculis magnis nigricantibus inferius reſperſis, dico inferius, nam vbi cerulea ſunt, nullam cernere eſt maculam, Supino corpore magis candicat. Alæ externæ ſunt candidæ, & nigro variæ, internæ ex albo, & viridi eleganter admodum decoratæ. Quintum Papilionem crucigerum nominaui, quòd externis alis complicatis, albis tęnijs quibus ornatus cernitur, crucem vel potius litteram X exprimat, quanquam id in icone pictor non expreſſerit. Sunt itaque alæ illæ nigræ, faſcijs, ſeu tænijs albis inſignes, & venis rubicundis deorſum deſcendentibus. Interiores ſunt totæ miniaceæ, maculis nigris, rotundis illuſtres. Sextus idem eſt parte ſupina exſculptus; in cuius internis alis maculas illas nigras non videas, & faſciæ, quæ in externis alis prona parte albæ erant, hîc aureæ ſunt. Corpore eſt iſte Papilio pronè luteo toto, ſupino ventre albo nigris guttis triplicis ordinis conſperſo. Oculi nigri ſunt, & exigui, exiguæ, exileſq; antennæ. Septimus ac poſtremus alas externas, ac internas exteriùs rubicundas ad caſtaneum vergentes habet nigris guttis conſperſas. Supina parte alæ internæ candicant, exteriores colorem eundem fermè, quem prona earum pars reſeruant. Corpus pronum atrum eſt, ſupinum cinereum: cinerei quoque pedes; antennæ nigræ: oculi lutei, prominentes.

Margin notes: Papilio λευκόχλωρος. — Papilio crucigér. — E, F, G, H

Tabula ſexta.

1

2

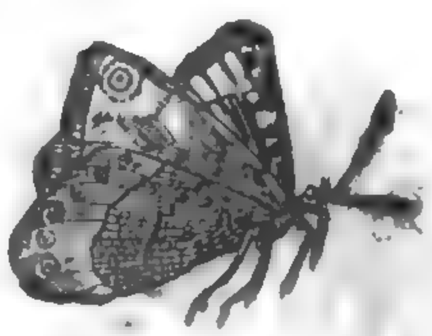

3

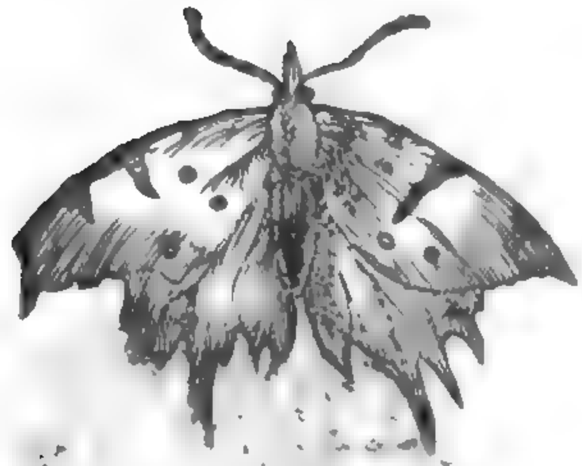

4

Papilio-

A Papillonem qui in tabula sexta primo depingitur ordine πολυόφθαλμον nūcupaui, quòd in internis alis intus ac extra multis notaretur oculis, qui tamen licet duo tantùm in externis exterius, & interius elegantiores sunt. In his enim iris est nigerrima, pupilla alba. Alæ supinè ex luteo, & castaneo variant. Internæ intus prope corpus primùm cęruleæ, dein ferè amethestinæ, in quo colore cernere erat lineas duas transuersales, flexuosas, castanei coloris. Sub quarum postrema color subsequitur luteus, deinde rursus amethestinus, quem lineæ percurrunt castaneo colore, atque intra has siti sunt quos dixi, oculi, quos subcæruleus cingit circulus. Corpus animantis nigricat. Pedes & antennæ lutei. Oculi nigri. Alter alas habet dentatas, rubicundas, ad ferrugineum accedentes, & maculis respersas nigris, in medio rotundis, ad latera oblongis, ac magnis. Alæ supinè nigricant, & albam fasciam habent, quæ vel currentes æmulatur fluminis vndas. Corpus supinum cinereum est, pronum nigricat. Papilio πολυόφθαλμος alter.

Qui hîc separatim depingitur, ex ijs est, qui in arborum truncis nasci infrà dicam, capite admodum exiguo, albo, antennis ferrugineis, latis, & quodammodo serratis, dorso ferrugineo & albo, alis, aluoq; luteis, zonis castaneis.

B

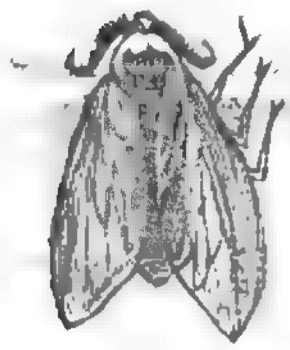

Ex mediocribus etiam sunt qui septima tabula pinguntur: quorum primus corpore toto niger est, annulos verò habet luteos. Alę omnes candicant, & venis distinguuntur nigricantibus. Tertius & secundus Bombylij sunt, ex Erucis bombyciuomis orti, vulgo noti, vndiq; candidissimi, exceptis antennis, quę nigrę sunt & hirsutę. Inuicem coeunt, mas est tenuiori corpore, secundo scilicet loco pictus. Inter vtrumq; oua appinximus exigua, coloris ferè crocei. Alas habent breues, & ad volandum velut ineptas. Horum pòst priuatim trademus historiam. Quartus in hac serie totus quoque candicat per alas, per quas venas habet subcęruleas deorsum descendentes, & punctorum rubicundorum triplicem ordinem, quæ transuersalia sunt. Externę duobus velut oculis nigricantibus decorantur; in extremo ad luteum vergunt. Oculi & deorsum lutescunt. Quintus corpore ex crasso, castaneo, luteis zonis. Antennas habet ferrugineas, latas, & hirsutas, vel plumosas. In capite & ceruice candicat. Alę etiam albę sunt,
C ferrugineas habentes venas, & vbi corpori hęrent, striarum nigrarum rudimenta. Sextus totus est candidus corpore scilicet, ac alis, quę venas habent nigras, nigros item pedes, & antennas. Septimus πολύχλωρος dici queat propter colorum diuersitatem; Corpore toto nigricat; nonnihil tamen ad ferrugineum vergit, sicut item pedes, proboscides & antennę, quę admodum tenues sunt & obtusæ. Alæ internæ totę sunt miniacei coloris; sed nigris lineis flexuosis distinctę. Externę quæ corpori annectuntur atræ, dein mineaceæ, dein rursus atræ, mox albæ; postremò iterum nigræ. Maiorem tamen aream albus color occupat, eumq; percurrunt venæ ferrugineæ, rubescentes. Notandumq; est album illum colorem infra versus corpus, in luteum commutari, & guttis modò rotundis ac exiguis, modò oblongis distingui. Octauus superioribus omnibus minor est, corpore prono nigricante: alis ex luteo ferrugineis maculis nigris refertis. Nonus idem est, at supinè pictus corpore, quod candidum est: alæ externæ colorem retinent, internæ planè mutant, vtpote quę maculosæ sunt argenteo splendidissimo, & ferrugineo. Decimo alæ externæ, ac internæ nigerrimæ maculosas habent alas, vti pictura indicat. Corpus etiam nigrum est. Vndecimus corpore ex luteo ad ferrugineum vergit, & nigro distinguitur. Alæ exteriores ex albo, &
D nigro variant, internæ luteæ sunt, & quatuor nigris maculis insigniuntur. Externæ supino corpore pictę, vt duodecima icon ostendit, etiam ex albo & nigro variant quidem, sed ad laterea sunt ferruginęę: internę colorem retinuerunt, sed nigræ illæ maculæ minores sunt, in extremo tam hic, quàm illic nigræ sunt. Decimus tertius, qui in hac tabula postremus est, totus est ferrugineus. Alæ externæ in medio oculum habent, cuius pupilla alba est, nigrum. Internæ denticulatæ sunt: vtræq; in extremo nigricant. Papilio πολύχλωρος.

Ex minimorum Papilionum genere sunt, qui in tabula octaua depinguntur. Inter quos, qui tertio loco datur, non inuenustus est, triplici nimirum colore, albo, russo, & luteo varians per alas. Nam lineæ, quæ in his cernuntur, & transuersales, & descendentes, russæ sunt, cætera vel candida vel lutea, punctis etiam notata russis. Corpore angusto, exili & nigricante, aluo bifurcata, pedibus exilibus & proceris. Huic consimilis est quodammodo secundus: corpore item nigricante, sed crassiori, crassiori item capite. Alæ externę luteæ sunt, supernè magis, minus verò infernè, vtrumque transuersalis linea nigra distinguit, totæ maculis seu

Tabula ſeptima.

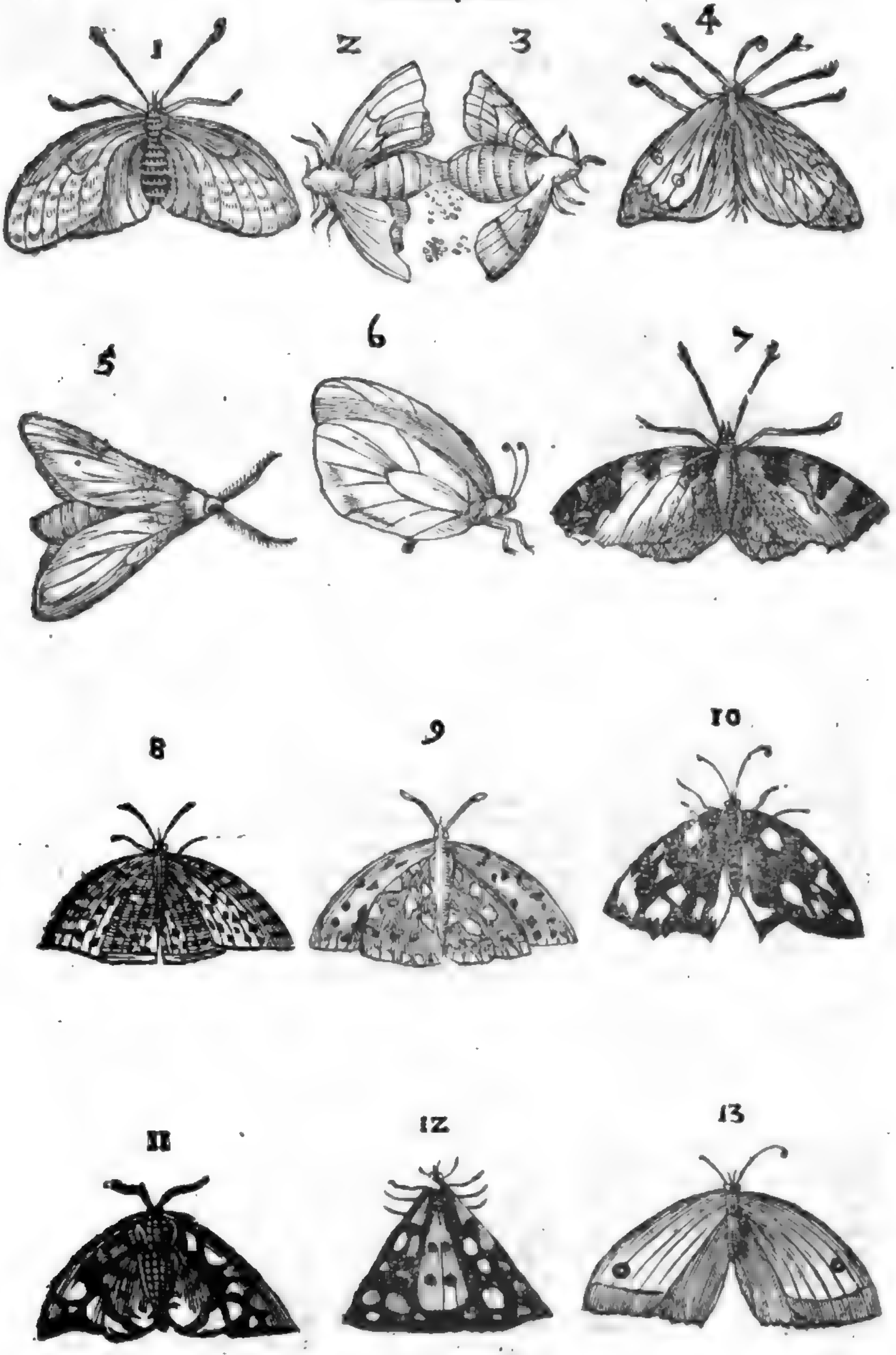

Digitized by Google

Tabula octaua.

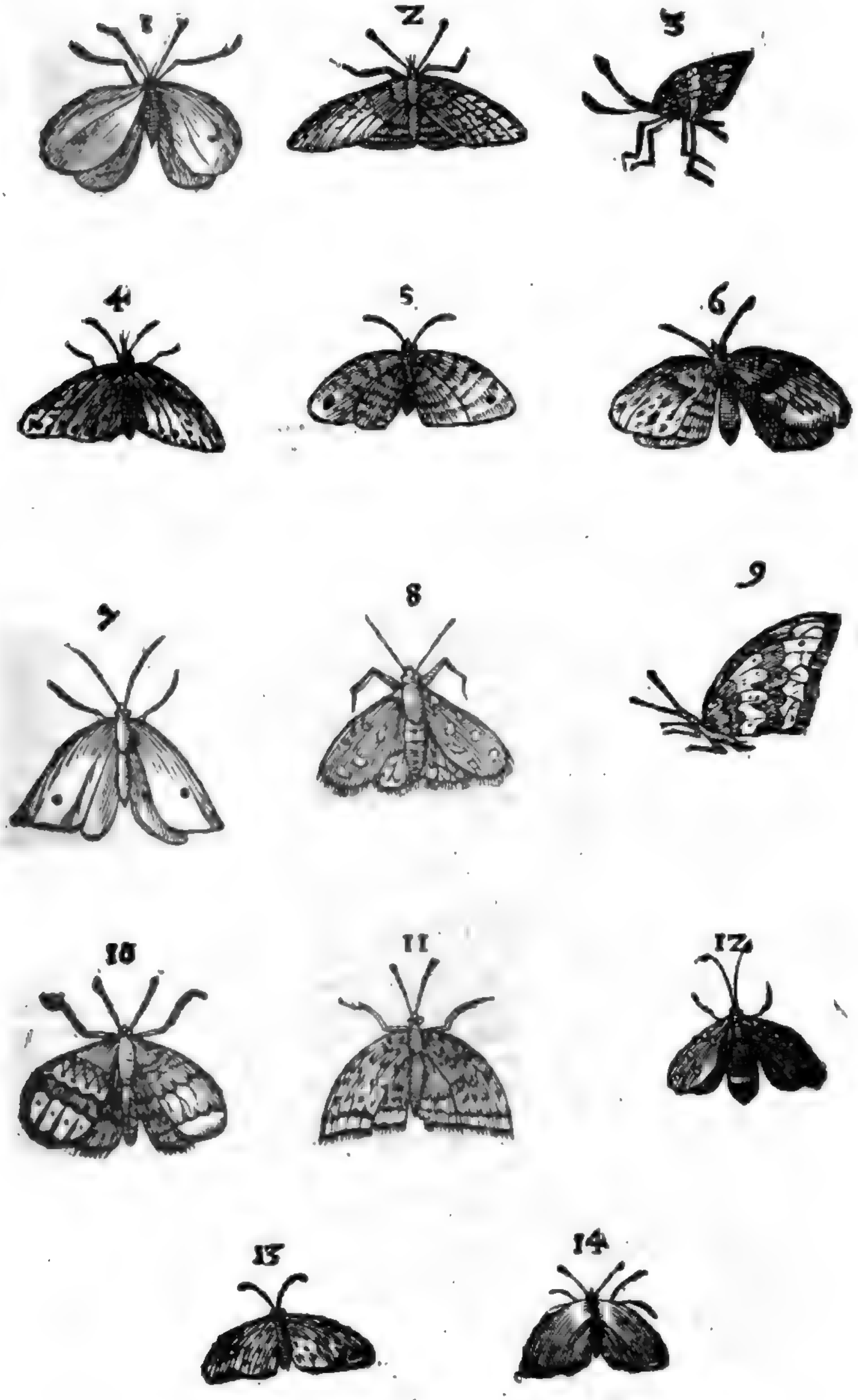

Digitized by Google

lis seu punctis exiguis nigris sunt distinctæ. Internæ nigricant, & in extremo fascias angustas habent luteas. Primus corpore toto nigrer est, aluo in extremo acuta: alis rotundis, candidis. Quartus corpore quoq; nigricat, oculos habens luteos: alas ex luteo ferrugineas, vbiq; nigerrimis decoratas notis. Quintus lutescit, punctis insignis cinereis, quæ totas ferè alas occupant. In externis alis macula conspicitur nigra. neque aliud in hoc notatu dignum. Sextus corpore est paulò procer iori, ac crassiori pariter nigricante. Alæ vt in præcedenti maculas habent cinereas, in area lutea. Septimus corpore & alis totis subalbis est, pedibus & antennis nigris. In medio externarum macula est nigra. Octauus aluo est rubra nigris punctis notata, pectore & externis alis nigris quidem, sed nescio quid cærulei etiam demonstrantibus, alæ internę luteæ sunt, strijs plenæ nigris deorsum descendentibus. Nonus corpore est admodum breui & exili, candicante: alis item candidis ad latera subluteis; vndiq; nigris guttulis refertis: In medio duæ tænię sunt coloris aurei, tortuosę, in singulis gyris punctum habentes nigrum. Decimus toto corpore candidus est, & nigris punctis variat: alas verò habet pulcherrimas maiori areæ parte ferruginei coloris, in quo mirum est, quàm luserit natura: primùm enim in eo fecit fasciam ex maculis rotundis literam O exprimentibus, dein parua addidit eiusdem coloris puncta, postmodum alias duas tęnias tortuosas, tum deniq; albam cum punctis intus nigris. Vndecimus niger est, alas verò habet ex ferrugineo ad luteum vergentes, totas nigris, vt icon ostendit, maculis distinctas. Duodecimus crassam admodum habet aluum coloris propè cęrulei lutea fascia siue circulo insignem. Tergus nigricat, vt & caput, & oculi, pedes, & antennæ, quæ admodum sunt proceræ. Alę versus corpus ceruleę, deinde nigricant, supra duabus maculis rotundis, luteis, infrà tribus albis conspicuę. Decimotertio corpus est nigrum, præterquàm in dorso, vbi cinereum est. Alæ luteæ auro resplendentes, oculis innumeris nigris, quos circulus ambit candidus cohonestatæ. Decimus quartus hirsutus est, ac alis totis cæruleis parte externa, interna cinereis, maculis albicantibus (in quibus medijs punctum est atrum) ordine pictis, in extremo margine notis rubicundis oblongis, oculis caudæ pauonum similibus, albo ac nigro vtrinq; clausis dispositis, lineaq; nigra in latitudinem alæ discurrente terminatis. Totum corpus nigerrimum; item pedes, oculi, & antennæ. Alæ in fine albæ sunt: cætera vt dixi, exteriùs cæruleæ.

Nona tabula vigintiquatuor habet Papiliones exiguos, quorum equidem infinitus est numerus, infinitaq; diuersitas. Primus in hac serie corpore prono nigricat: pedes & antennæ sunt cinerei. Alæ prius nonnihil ad ferrugineum vergunt, mox candicant, punctis & lineis vbiq; atris conspicuæ. Secundus corporis mole vix Culicem vincit; quin ni alas Papilionis haberet, Culex omnino foret. Aluus ei cinereus, pectus nonnihil ex cæruleo possidet. Alæ albæ sunt, ita tamen vt nonnihil etiam fuscescant, habentq; puncta minutissima nigra, cum circulis ambientibus ea, candidissimis. Tertius πολύχλωρος minimus dici poterit propter alas albo, nigro, rubro, & subcæruleo maculosas. Externæ in notabilem acutiem desinunt. Corpus ei totum subatrum est; proboscis & antennæ lutescunt. Quartus alas habet aureas, in margine ferè castaneæ colorem imitantur. Prope extremitatem est macula ferruginea. Aluus argento micat, pectus supernè nigricat. In capite duo sunt puncta coloris argentei. Quintus ex ijs est, qui ad ignem candelarum aduolant, corpore subcinereo, alis totis candidis, lineis siue venis ad ferrugineum inclinantibus. Sextus alas habet infra nigras, cætera coloris rutili. Corpus cum antennis, & pedibus nigrum est. Niger quoque est septimus, sed circulis siue annulis duobus per aluum luteis distinctus. Oculi quoque lutei sunt. Alæ supernè magis, infernè minus nigricant, & maculis vbique insigniuntur candidis. Octauus ex aduolantibus etiam ad lucernas est, aluo coloris flaui, nigris, vt in icone apparet, punctis rectà deorsum vergentibus insignis, reliquo corpore candidissimo: alis item candidissimis, sed quæ exiguis admodum ferrugineis ferè punctulis insigniuntur, & in fine nigricant. Nonus septimo similis. Sed corpore maiori est, minoribusq; contrà alis, & in quibus maiores maculæ albæ sunt, & velut argento resplendent. Decimus alas pro corporis portione breues habet angustasq;: Aluum admodum proceram, nigricantem, annulis candicantibus distinctam. Alæ leuiter, pallideq; lutescunt. Vndecimo caput magnum, ac nigrum; corpus, & internæ alæ miniacei coloris, lineis transuersalibus nigris in extremo insignitæ: externæ [illegible] sunt coloris castanearum: pedes breuissimi. Duodecimus corpore est flauescente, proceroq;, dorso crassiusculo, in quo color ille flauus paulo est intensior: capite exiguo, ac rotundo, pedibus breuioribus: alis candicantibus, vel pallidè lutescentibus. Decimustertius vulgatissimus ille est, qui candelarum lumini infestus est, de cuius natura postea priuatim agemus. Corpore est admodum

Papilio πολύχλωρος minimus.

Papilio lucernarius.

E F G H

Digitized by Google

Tabula nona.

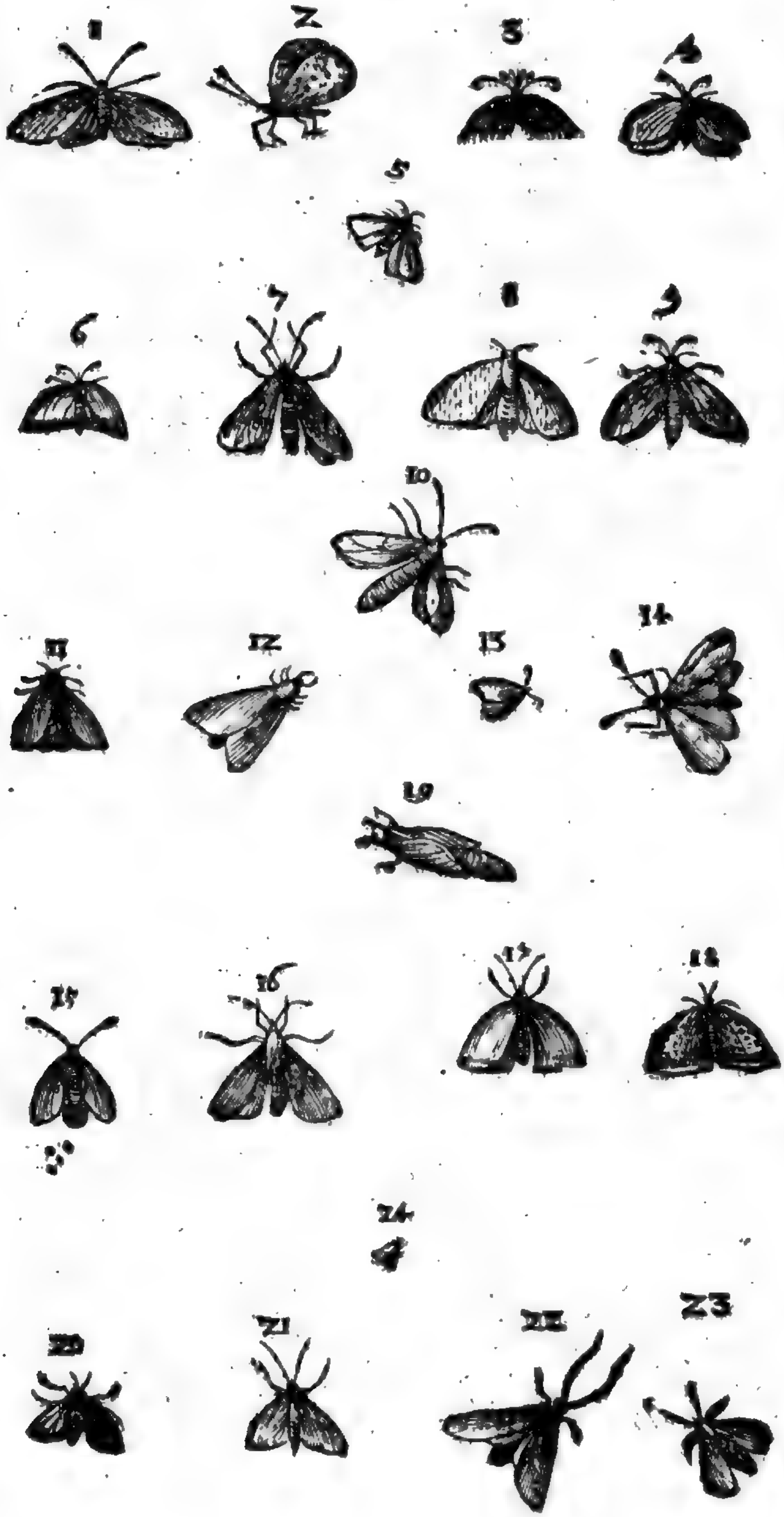

dum exiguo, nigricante: alis & antennis flauis. Decimusquartus internas alas totas habet rubras, supernasq; eiusdem coloris, sed ad internos margines cinereas: corpus totum atrum, præterquam in ceruice vbi circulus aureus est: pedes sunt rubicundi, antennæ nigræ, in extremo obtusæ. Decimusquintus idem est supino pictus corpore, ut alui crassities magis appareret: nam alioqui nihil vel parum differt. Fœmina erat, & oua mihi peperit rubicunda. Decimosexto corpus est oblongum, & fuscescit inferne, supernè argenteo micat. Alæ eiusdem sunt coloris fusci, & argento auroq; micantis. Decimusseptimus toto corpore nigricat, alas habet ferrugineas, sed elegantissimè aureo colore resplendentes. Idem decimooctauo loco exhibetur supinus, quia variat admodum: nam corpore toto candicat, alæq; minus sunt ferrugineæ, minusq; resplendent auro, sed contrà innumeris punctis atris maculantur, quas circuli sui ambiunt candidi. Habent verò eandem fasciam auream propè extremum marginem. Decimusnonus aluo admodum est procera, tota lutea, ceruice nigra, pedibus, antennis, & summo capite candidissimis: alæ quoque candidissimę sunt, sed strijs siue lineis nigris interstinguuntur, suntque adeo breues, vt ad volandum videantur esse inutiles: nam hoc in eo obseruaui, quòd continuo folijs velut zoophyton quoddam adhæreat. Vigesimus nisi alas haberet latiores ex Muscarum potiùs, quàm Papilionum genere videretur: corpore enim est admodum compacto, nigricante, alis ex cinereo ad castaneum inclinantibus, & aurum resplendentibus. Vigesimusprimus ab alis tam internis, quàm externis prorsus argenteo splendore emicantibus, argenteus dici potest. Corpore præterea toto candido est, pręter oculos, qui nigri sunt, & antennas, quę sunt luteę. Vigesimussecundus toto corpore aterrimo, alas habet nigras colore ruberrimo distinctas; pedes & antennas longiusculos, nigros. Vigesimustertius antennas habet latissimas, hirsutas ac velut plumosas, coloris flauescentis, caput & alas candidissimas, has tamen fuscę transeunt lineę subtilissimæ. Aluus tota crassa est, & grauis, colore luteo. Nihil vel parum volat, folijs semper adherens. Postremus omnium minimus, breuioribus tamen, quàm par est, ac latioribus alis pictus: sunt enim angustiores, ac oblongiores. Totę albicant. Triticiarius dici potest; nam tritico infestus est, vtpotè ex tritico prognatus. Rectiùs depingetur in subsequenti tabula decima.

E

F

Papilio argenteus.

Papilio primo ordine in hac decima tabula depictus figura corporis est admodum insolenti. Habet enim in aluo seriem quandam velut plumarum subtilissimarum, penicillos pictorum exactè exprimentium, coloris partim albi, partim nigri. Corpore toto admodum crasso est, dorso & vertice summo cinereis, aluo lutea, annulis distincta atris. Inter quintum & sextum annulum ab vtroq; alui margine macula est candidissima, inter sextum verò, & septimum aterrima. Alę exterius ex cinereo fuscescunt, intus sunt rubicundę, corpore supino, sicuti etiam qui secundo loco depictus est, candicat. Antennæ latę sunt, & ex cinereo fuscę. Aluus supina nigra est, in medio candida. Ad mediocres pertineret, nisi tam crassus esset. Tertius ex minoribus est, aluum habet luteam nigris zonis distinctam. Alę quoque flauescunt; tergus ferrugineum est, eiusdemq; coloris antennę quæ latę sunt & hirsutæ. Supino ventre albicat. Quartus aluo quoque luteo est, sed magis ad croceum accedit, & punctis notatur in medio deorsum descendentibus aterrimis. Alę internæ eiusdem cum aluo sunt coloris, & similibus quoque punctis maculantur; exteriores leuiter pallideq; lutescunt, tergus & antennæ colore sunt ferrugineo, pedes croceo. Habes eundem alis complicatis, prout ex sua chrysalide erumpit. Sextus valdè est exiguus, corpore superno fermè ferrugineo, inferno planè aureo. Alas habet luteas ad croceum vergentes, admodum paruas. Septimus corpore nigricat, alas habens luteas ad ferrugineum nonnihil vergentes, & ferrugineis venis distinctas. In exterioribus macula est nigra, rotunda, puncto intus albo. Idem est, qui octauo loco depingitur erectis alis, quæ eundem planè colorem retinent, præterquam vbi corpori iunguntur, qua parte ad cæruleum vergunt, habentq; lineam albam, quæ medias percurrit. Ex minimorum genere est, qui nono loco exhibetur, corpore cinereo nigrescente, alis cinereis admodum obscuris, internis luteis. In externis macula est candida literam V exactè exprimens, item altera figurâ semicirculi. Decimus alas habet longas & angustas, colore flauescente, fascijs siue tæneis ornatas tribus, atris. Pedes & antennæ flauescunt. Oculi admodum exigui sunt, & nigri. Postremus omnium minimus Papilio est triticiarius rectiùs, quàm in præcedenti tabula exaratus, simul cum sua chrysalide, & Vermiculo sui ortus. Alas habet vt cæteri quaternas, albidus totus, cinereusue, corpore leui in acutum aluo desinente, argenteo splendore. Vermiculus iste Curculio vocatur, de quo pòst separatim.

G

H

Papilio triticiarius.

Tabula decima.

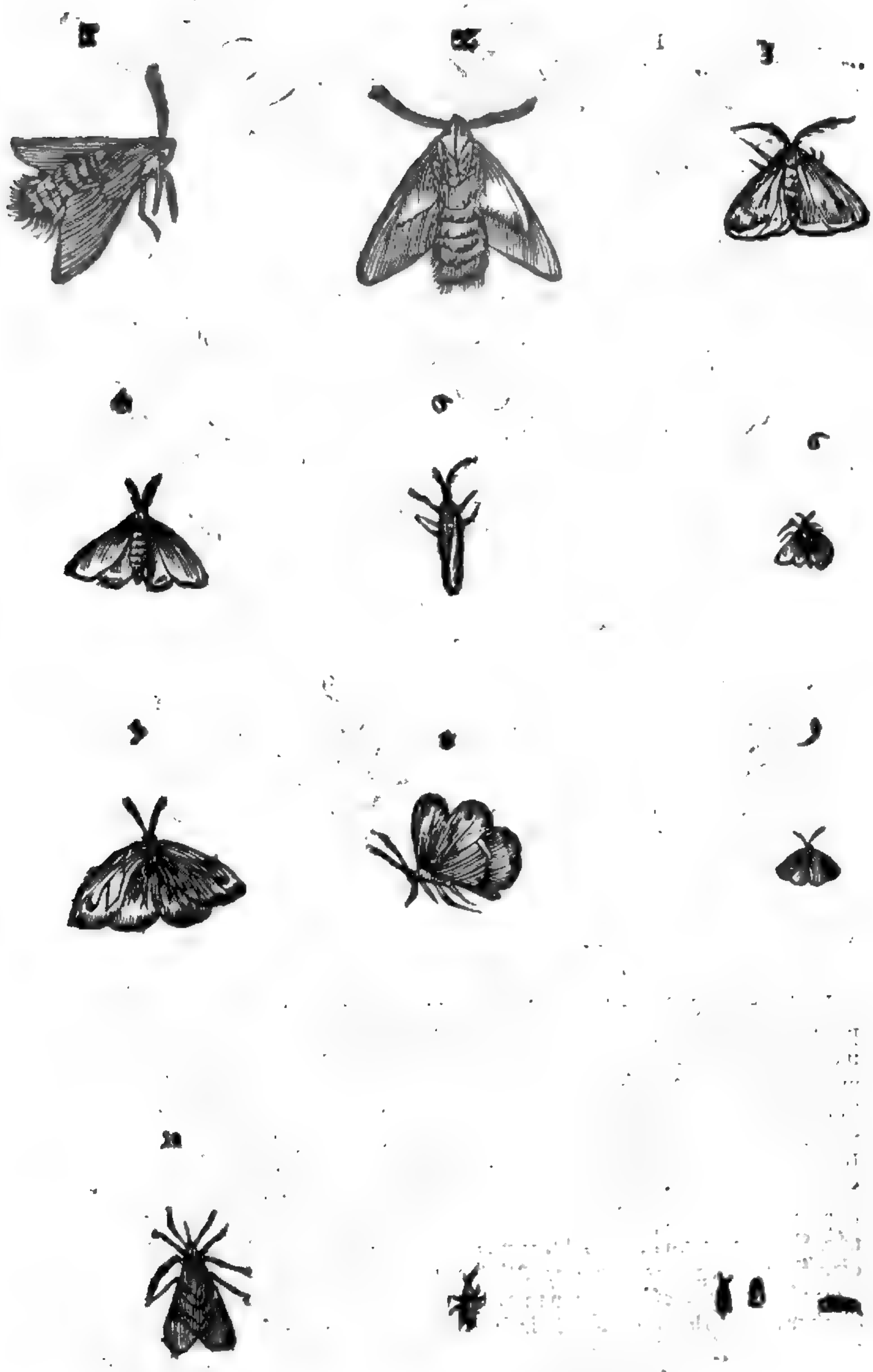

Tabula vndecima. E

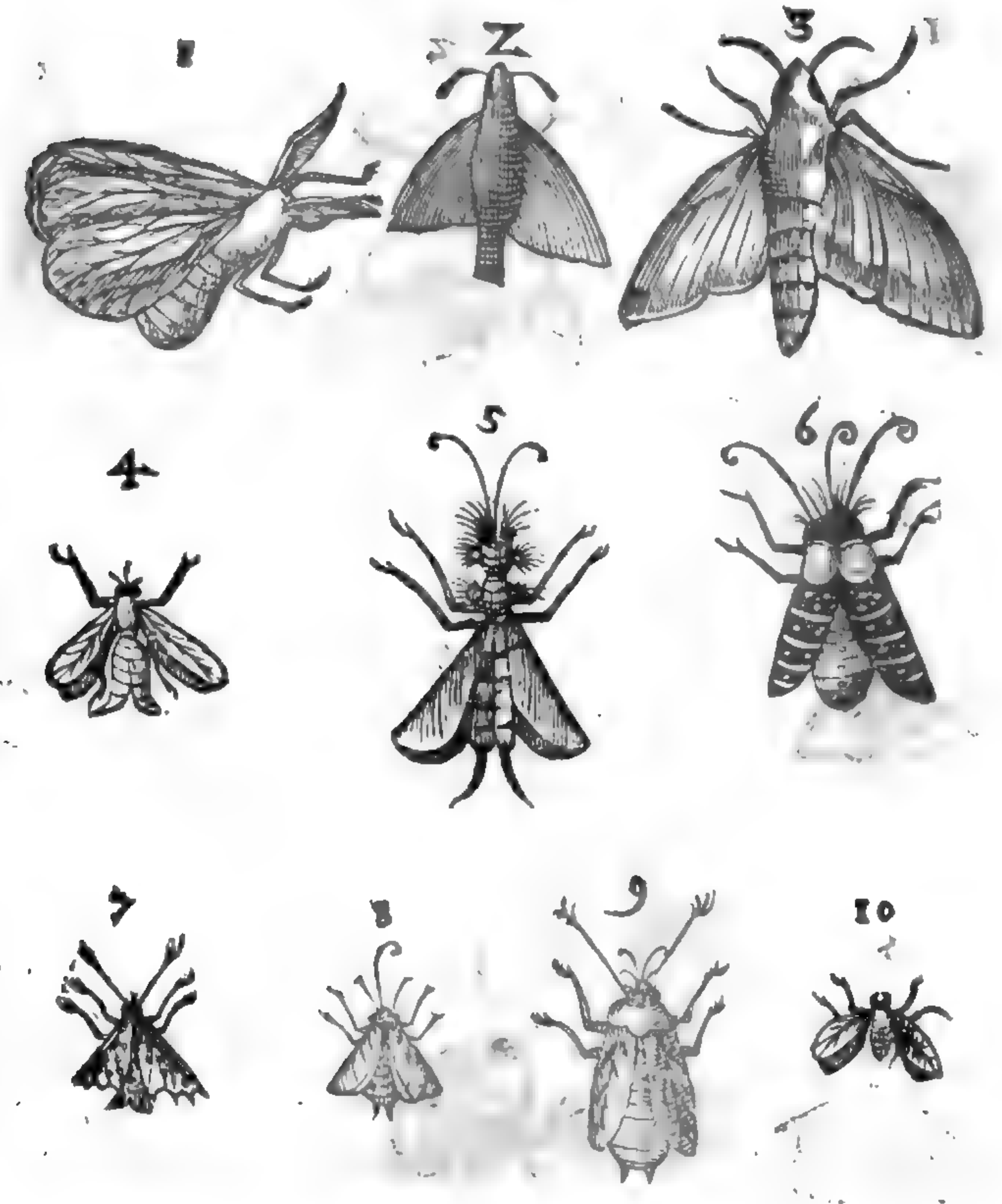

F

G

Rariores ſunt & formæ inſolentioris, qui in vndecima tabula depinguntur. Ex quibus
primus aluo eſt craſſiſſima ſupernè candida, infernè nigreſcente, ſeu potiùs ad cæruleum
inclinante: annulis & punctis diſtincta nigricantibus: tergus ac caput candicant, ad-
modum hirſuta. Antennæ latiſſimæ, ac villoſæ, coloris ferè ametheſtini. Alæ ex amet-
hiſto & cyanco mediæ, venas habent rutilas primùm, pòſt nigras: In extremo candicant,
vbi punctis maculantur exiguis, aterrimis. Pedes robuſti, eiuſdem cum antennis coloris. H
In aluo notatu dignum eſt, quòd in extremo longè craſſior ſit, quàm vbi corpori iungitur.
Secundus ex eodem vel conſimili genere, licet minor, corpore eſt fuſco capite acuto, ocu-
lis protuberantibus, per tergus & ſummo vertice cinereus, alis breuibus pariter cinereis,
internè prope aluum rubicundis. Antennas non rectà vt cæteri erigit, ſed ad latera exten-
dit. Ex eodem genere eſt tertius, & ipſo acuto capite, & ad latera emittens antennas ſuas.
Corpulentus eſt, craſſiori tamen thorace quàm aluo, quæ nigris extenditur annulis. Toto
corpore ſuperno leucophæus eſt, inferno candicat. Alæ totæ fuſcæ ſunt, internæ qua ven-
trem ſpectant, nonnihil poſſident rubicundi. Quartus totus ex cinereo fuſcus eſt, alas ha-
bens longiuſculas, & anguſtas. Aluo eſt craſſa & bifurcata. Hæc annulis, alæ venis inſi-
gniuntur ferrugineis. Caput admodum breue eſt, antennæ minutiſſimæ, ac vix apparen-
tes. Inſolentis profectò formæ caput obtinet quinto loco pictus, à cuius lateribus duo ſunt
tubercula rotunda, nigra multis capillamentis nigris hirta, & in extremo alia duo, ſed quæ

eiuſdem

A eiusdem cum capite sunt coloris, nimirum rubetrimi, qui quoque color communis est tergo, à cuius quoque lateribus duo alia sunt tubercula nigra, vt priora. Alæ ex infima tergoris parte exoriuntur, colore ferè nigricante, luteis aureisque lineis & guttis refertæ. Aluus est bifurcata, tota lutea rubris zonis interstincta. Pedes & antennæ nigricant. Sextus tota aluo rubra est aureis prope finem lineis notata, in quibus puncta sunt rubra. Alæ primùm luteæ sunt, dein totæ nigræ albis consperſæ punctis, & lineis distinctæ aureis. Caput villosum est & nigrum tribus antennis instructum, vt pictor pinxit. Septimus minimorum generis alis est denticulatis lutescentibus, nigris lineis & punctis rubris insignibus; aluus albida est bifurcata nigris lineis ornata ambientibus, pedes nigricant. Octauus aluum item habet bifurcatam, sed crassiorem, eiusdem prorsus cum præcedēte coloris, sicut & ipsæ alæ, sed quæ loco punctorum in extremitatibus infernis rubescebant. Nonus crassissimam habet aluum rubram, supernè luteo distinctam, alas angustas ferrugineas nigris lineis refertas. dorsum candicat. Postremus aluo est crassiuscula, alis & toto corpore cinereis, pedibus nigris.

B

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

COIRE Papiliones necdum obseruaui, id verò credibile est argumento nostrorum Bombyliorum, qui coire cernuntur. Estque authoritas authoris de natura rerum, qui scribit Papiliones post Augustum coire, & moriē te post coitum masculo fœminam oua parere, hisque editis ipsam mori. Ego alijs etiam temporibus coire puto. [a] Albertus ouis quandam inesse ait rubedinē: atq; hoc quoq; omnibus conuenire negauerim, cùm & alba, „ & lutea quoq; obseruauerim. Eiusmodi semina [b] Columella stercora vocabat, vbi quædam „ præcepta tradit, vt mundanda sint aluearia. Præterea, vt Tineæ, inquit, si apparuerint, euerrantur, Papiliones enecentur, qui plerunque inter aluos morantes Apibus exitio sunt. Nā „ & ceras erodunt, & stercore suo vermes progenerant, quos aluorū Tineas appellamus. [c] Isi-
C dorus id videtur sic repetisse, ait enim Papiliones esse auiculas, quæ maximè abundant florentibus maluis, quique vermiculos suo stercore faciunt nasci. Cùm itaque oua ędere certo certius sit, ita è contrario quomodo & quo loco per hyemem conseruentur, à nemine hactenus annotatū obseruaui. Id cùm aliquando à rusticis quęrerem respondebant, sese quandoque folia seminibus Papilionum grauida, cùm terram vomere scinderent, huius visceribus recondere eiusque tepore per hyemem foueri: sed cùm eo modo in terra potiùs suffocarentur, arbitrari cœpi ea tantùm conseruari, quæ in cauitatibus corticum arboris reponunt: quę verò in folijs eodem anno, viuificari. Et reuera oua obseruaui ędita sub chamæfici folijs, ex quibus sub finem Augusti Erucułæ sponte erumpebant. Erant autem tenui inuoluta lanugine, ne ab ambiente læderentur: ipsæ verò Eruculæ decidentes terræ non illidebantur, sed tenuissimo admodum filo more Aranei appensæ in aere remanebant. Cùm sub folijs pariunt, ita ea plicant, vt imbres nocere non possint, & quasi sub tecto quopiam ea reponunt. Obseruaui item bis Erucam, quam inter brassicas ceperam, primò parere oua, lutea, tenui inuoluta etiam lanugine, ijsque editis, in chrysalidem commutari, eisdem quo illa fuerat, coloribus, luteo, viridi, & nigro, & quod mirum mihi videbatur, ex ijs ouis volucria erum-
D pere animalcula adeo exigua, vt visum ferè subterfugerent, qualia scilicet in vesicis vlmorum reperiri solent. Quatuor habebant alas Papilionum more. Sed coire eas non obseruaui. Colore sunt viridi ac luteo, atris respersa maculis supernè, infernè tota sublutea. [d] Albertus tradit ex Papilionum ouis per hyemem alios Papiliones volantes produci, longas & flexuosas habentes promuscides, quibus rores sugant, sed id apud me prorsus est ridiculum. Quis enim Erucas hyeme obseruauit, aut Aurelias? Si qui itaque hyberno tempore, sereno cœlo apparent, eos iamiam genitos esse crediderim, & propter frigus Chrysalides eorum prius eousque latuisse. Omnis enim Papilio ex Chrysalide nascitur, Chrysalis ex Eruca, Eruca ex ouis Papilionum, quorum, vt dixi finis est, non Erucas aut Chrysalides, sed alios procreare Papiliones. Scio interim istæc Philosophorum principi & communi præceptori [e] Aristoteli aduersari. Hic enim cùm omnia Insecta Vermem facere scribat excepto quodam Papilionum genere, quod ait durum quiddam simile cartamo, hoc est, cnico producere, cęteros Papiliones dicere videtur non oua, sed Vermem gignere: Equidem nihil

An Papiliones coeant.

Oua qualia.

[a] *Lib. 26.*

[b] *Li. 9. c. 14*

Tineæ aluorum.

[c] *Li. 12. c. 8.*

Oua Papilionum ut per hyemē conseruentur.

[d] *Lib. 16.*

[e] *Li. 9. Hist. cap. 19.*

Digitized by Google

vel parum rectè aut verè de Papilionum generatione ſcripſiſſe videtur: cùm interim exactiſſimè de ea ſcribere tentauerit. Naſcuntur, inquit, Papiliones ex Erucis; Erucę ex virentibus folijs, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνυ, ἣν καλοῦσί τινες κράμβην. hoc eſt, & maximè braſſicæ, (nam ῥάφανος, & κράμβη ſunt Synonyma) Primùm minus quid milio conſiſtit in folio, mox Vermiculi inde contrahuntur, & accreſcunt, tum intra triduum Eruculæ inde efformantur: quæ auctæ motu ceſſant, ſuaq; forma immutãtur, appellanturq; tantiſper Chryſalides (quaſi Aurelias dixeris) duro intectę putamine ſunt, ad tactum mobiles, meatibus araneoſis obductæ. Non os non aliud ex membris, quod conſpicuum ſit poſſident. Longo poſt tempore, putamine obrupto euolant inde animalia pennigera, quos Papiliones vocamus. Itaq; primùm cùm Erucæ ſunt, cibo aluntur, atq; excrementa edũt. At verò cùm in Aurelias dictas tranſierint, nihil vel guſtant vel excernunt. Hæc Ariſtoteles, mutationem Erucarum in Aurelias, & harum in Papiliones optimè tradens: ſed non aduertit illud, quod conſiſtit in folio, Papilionũ ſemen eſſe, præterea Vermiculos illos, quàm primùm erumpũt ex ouis Eru- E

[f] *Lib. 3. de gener. c. 9.*

culas eſſe: cùm tamen aliàs de hac eadem [f] generatione agens Erucas ipſas nominet Vermes his verbis: Omnia enim poſt Vermis naturam motu ceſſant, & putamine obdureſcunt, mox rupto putamine exit velut ex ouo animal tertia perfectum generatione, idq; pennatum magna ex parte. Ratione illud etiam euenit, quòd multi admirentur. Erucæ enim cùm primò capiant cibum, mox non capiunt, ſed motu ceſſant, quæ per id tempus Aureliæ dicuntur. F

[g] *Lib. 11. cap. 32.* Plinij lapſus.

[g] Plinius grana illa ex rore fieri credidit, ſoleq; denſari, quod ipſum naturæ ſpeculatores non facilè comprobant. Lapſusq; in eo præterea eſt Plinius, quod pro ῥαφάνυ tranſtulerit raphanum, qui ῥαφανὶς Theophraſto nominatur. Sed verba adſcribam: Multa autem, inquit, Inſecta & aliter naſcuntur, atque in primis ex rore. Inſidet hic rhaphani folio primo vêre, & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur Vermiculus paruus, & triduo Eruca, quæ adiectis diebus accreſcit, immobilis, duro cortice, ad tactum tantùm mouetur Aranei. Hæc Eruca quam Chryſalidem appellant, rupto deinde cortice volat Papilio. Quidam in margine pro raphani legit braſſicæ ex Dioſcoride, ſed Dioſcorides Erucas generari tradit ἐπὶ τῶν λαχάνων, hoc eſt ex oleribus, ex quibus etiam raphanus

[h] *Li. 7. Hiſt. plant. c. 5.*

eſt. Quare vel ex [h] Ariſtotele, vel ex eius diſcipulo Theophraſto locum illum reſtituere debebat. Hic enim Erucas ſcribit priuatim braſſicam infeſtare, atque ex ea oriri his verbis: θηρία δὲ γίνεται ταῖς μὲν ῥαφανίσι, ψύλλαι: τῇ δὲ ῥαφάνῳ κάμπαι, καὶ σκώληκες, hoc eſt, Animalcula, quædam gignuntur, in radicibus Pulices, in braſſica Erucæ, & Vermiculi. G

[i] *Lib. 19. cap. 10.* Braſſicam quę animalia infeſtãt.

Quem quoque rurſus locum transferens idem [i] Plinius, pro radiculis reddidit napis pro braſſica raphano. Sed hic in Plinij textum, inſigne mendum irrepſit: nam textus Culices habet, cùm Pulices ſit legendum. Textus itaque Plinij nunc habet ſic, Napis Culices, raphano Erucæ, & Vermiculi: item lactucæ & oleri: Legendum ex Theophraſto. Radiculis Pulices, braſſicæ Erucæ, & Vermiculi &c. Ex quo loco lapſus manifeſtatur Ariſtotelis, qui cùm Vermes videret in braſſica, opinabatur eos naſci ex ouis illis milio ſimilibus, ac dein in Erucas abire, cùm & Vermes & Erucæ quandoque ſimul, quandoque ſeparatim braſſicam infeſtent, ſicut ex allatis Theophraſti verbis facillimè quiuis colligat. Ῥάφανον verò

[k] *Li. 7. Hiſt. plant. c. 5.*

braſſicam eſſe, cùm ex præcitatis [k] Ariſtotelis verbis, tùm ex Theophraſto liquidiſſimè conſtat, qui eodem capite τῆς ῥαφανίδος, & τῆς ῥαφάνυ genera deſcribit, vbi cautè ac prudenter Theodorus pro ῥαφανὶς radicem, hoc eſt raphanum, pro ῥάφανος braſſicam tranſtulit. Et Heſychius ῥάφανος exponit κράμβη, id eſt braſſica, vt ex Dioſcoride conſtat, cui etiam ῥαφανὶς raphanus eſt. Raphanum tamen infeſtare non nego, in omni enim olerum genere paſſim reperiuntur Erucæ, idque ex Dioſcoride iam tradidi, ſed aliæ braſſicam, aliæ ra-

Erucæ aliæ alias plantas infeſtãt.

phanum, aliæ alias herbas, & arbores infeſtant: neque etiam omnes in Papiliones abire arbitror. nam multæ cùm vniuerſa quibus inſiſtunt, conſumpſere, ipſæ etiam conſumuntur. Quędam enim cum in arboribus inſtar Bombycum contexta reliquerunt, moriuntur, ſequenti verò anno illæ rurſus nouis vermibus coaleſcunt, ſicut ſæpè in arboribus obſeruaui, & priuatim in ea, quæ vulgò Euonymus Theophraſti putatur: Plinius arborum morbum eſſe dicit, vocariq; Araneum, & fieri præcipue in oliuis, & vitibus. Eſt etiamnum, inquit, peculiare oliuis, & vitibus (araneum vocant) cùm veluti telæ inuoluunt fructum, & abſumunt. Sed nos id in pomis præcipuè obſeruauimus: Quædam etiam tecta domorum ſubeuntes, è parietibus dependent, ibique in nihilum rediguntur. Præterea cùm aliquando Erucam quandam hirtam ſiue echinatam coloris totam cærulei aluiſſem, ea quidem folliculum quendam rudi modo texebat, ſed poſtea, ceſſante paulatim motu moriebatur. Alia quædam, cùm ex ea pulchrum quendam expectarem Papilionem, mihi peperit oua numero quadraginta magnitudine grani tritici, luteo colore, tenui ob- H

ducta

A ducta carthilagine in quorum singulo inerat Vermiculus, sed nunquid postea ex hisce vermibus fierent Chrysalides, vt verisimile est, vt verum fatear, nescio, qua incuria non obseruaui. Et rursus earum, quæ in Papiliones commutantur, non omnes putem ex ouis generari, sed quasdam etiam ex plantarum putredine: Sed nunquid campestrium illorum, quos per agros & hortos leuissimo volatu ferri videmus, etiam ex putredine nonnunquam generentur, plurimum addubito. Id tamen veteres omnes sibi persuasisse videntur, cùm nullam ouorum mentionem faciant, vt ex allatis manifestum est. Solus [l] Plutarchus oua Papilionum agnouisse videtur: Etenim plurimis argumentis disputans, priusné fuerit ouum ipsa Gallina, primò Papilionis ortum, deinde Scnipum & Teredinum, quæ ex putri nascuntur ortum, in exemplum adducit his verbis: „ Vt verò primùm nascitur Eruca (scilicet ex „ ouo de quo disputat, nam postea subiungit de ijs quę ex putri oriuntur) deinde siccitate „ concrescens tandem rumpitur, atque è se aliud alatum animal exhibet, quod ψυχὴ, id est, „ Papilio vocatur, ita hîc ouum prius existit, tanquam materia ortus. Nam in omni mutatio„ne necesse est prius re mutante esse id, è quo mutatur. Considera enim Scnipes, & Teredi„nes in arboribus, & lignis innasci, humoris putrefactione, aut concoctione, quibus nemo B negauerit priorem natura esse vim generandi. Nam materia aduersum ea quæ nascuntur, „ rationem habent matris, vt ait Plato & nutricis. Materia autem omne id est, ex quo constituitur id quod nascitur. Hæc Plutarchus. Author thesauri linguæ Græcæ pro ψυχὴν legi tradit in antiquo codice νύμφην: quæ lectio sanè laudari non potest: nympha enim alata non est. Iam verò non omnes Papiliones oriuntur ex Erucis; quidam enim ex Vermibus, vt domi nostræ videmus in ijs qui in frumento proueniunt. Frumentum enim si humidius fuerit, Vermes producit, hi chrysalides, ex quibus Papiliones fiunt. Exire etiam vidi Papiliones ex arborum, maximè salicum cauis suo vix spolio denudatos, Papiliones, inquam eiusdem cum cauitatibus crassitudinis, in quibus sanè oua fuisse nemo dixerit: ex singulis enim cauis singuli exeunt Papiliones, cùm qui semen in quodam loco edunt, id nisi admodum numerosè pariant. Sunt id genus Papiliones corpore admodum crasso, alis plurima lanugine obsitis, colore plerunq; fusco ad castaneum vergente; quare Papilionibus proprium esse, vt ex Erucis oriantur, statuere non possumus, quanquam id testetur [m] Theophrastus „ his verbis: Mirum omnino fortassis non minus est, quòd in populo alba euenit, cùm in pro„ximum atq; simile quodammodo transeat. Nam & in animalibus mutationes huiusmodi C plerasq; videmus, alias in generatione, vt cùm in cæteris, tum in ijs quos (ψυχὰς) Papi„liones vocamus. Enimuerò ex Erucâ, Aurelia nascitur, mox de ea Papilio. Id enim non alijs quàm Papilionum generi euenit. Erucas sponte nasci facilè credo, sed ex his Papiliones procreari non puto, quanquam Erucis vento simul raptis pluere bis terúe obseruaui in hac ipsa vrbe, quæ in chrysalides, & Papiliones conuerterentur, atque ex his vnum depictum exhibui: quare has ex putri genitas fuisse, negem certo mihi persuadens, quæ sponte oriuntur ex ijs, quamuis non omnibus esse, quæ absumptis folijs, ipsæ quoque consummuntur, & ad nihilum rediguntur. Harum præcipuus ortus est, aëre nimia peccante humiditate, ac putredine tepida. Hæc enim Erucas maximè procreat, vt testatur [n] Plinius, dum ait: Sunt „ ex eadem causa nascentes, & Erucæ, dirum animal, eroduntq; frondem, aliæ florem oliua„rum quoque, vt in Mileto, ac depastam arborem turpi faciè relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido & lento. Desumpsit hoc ex [o] Theophrasto, qui sic scribit: In Mileto „ oleas cùm florent, Erucæ erodunt, aliæ frondem, aliæ florem; genere diuersæ: itaq; arbo„res dispoliant. Nascuntur tempore Austrino; & vento, si acrior insecutus fuerit, rumpuntur. Postremò [p] Columella etiam post pluuias noxia scribit incessere animalia, quæ à D nobis appellantur Erucæ. Atque hæc est de Erucarum, & Papilionum generatione, nostra opinio, quam si videbitur iusta, ac bona, lector amplecti poterit, sin minus, boni eam consulat, rogamus. Sed antequam huic rubricæ finem imponamus admonendus est lector, Gazam apud [q] Aristotelem scribere, nonnulla animalia oriri ex nullis, vel eiusdem, vel diuersi generis animalibus, inter quæ recenset Muscas & Papiliones, ex quibus ait gigni quidem animalia, sed non similis naturæ, sed genus quoddam Vermiculi: cùm Aristotelis textus Græcus habeat eo loco ψυλλῶν, hoc est paruorum Phalangiorum, non ψυχῶν, vt Gaza vertit præcipitanter certè. nam aliàs apud eundem [r] Aristotelem, vbi Araneorum, & Phalangiorum genera recenset, rectè Pulicem transtulit his verbis: „ Araneorum, & Phalangiorum plura sunt genera. Mordax in duo „ distinguitur, alterum simile ijs, quæ Lupos appellant, est paruum, varium, procax, salax, ψύλλα, id est, Pulex nuncupatum, &c. Non enim hic generandi modus Papilionibus conuenit, sed Araneis, quos scribit [s] Aristoteles parere Vermiculos, qui non

Marginal notes: [l] Li.2.Sympos.quæst.3. — Scnipes vt generétur. — Papiliones ex Vermibus. — [m] Li.5.Hist. cap.8. — Erucas etiã sponte nasci. — [n] Lib. 27. cap.24. — [o] Li.4.Hist. plant. c.16. — [p] Lib. 12. — Gazæ lapsus. — [q] Lib.1. de Generat.animal.c.18. — [r] Li.9.Hist. cap.39. — Phalangiũ Pulex dictum. — Araneorũ generatio. — [s] Li.5 Hist. cap.27.

ex parte; ſed toti in Aranei formam immutantur. Ex Papilione auem gigni pennatam compertum eſt hoc ipſo ſæculo, vti tradit Ioſephus Acoſta Ieſuita 1560. ex Breſilia. E

LOCVS. VOLATVS. CIBVS. ÆTAS.

Quo loco gaudeant.

PAPILIONES non eadem omnes loca amant. Illi enim, qui leuiſſimo hinc inde per aëra volatu feruntur, locis gaudent apertis, ac amœnis, herbis floribuſq; refertis, quos rectè quis campeſtres nuncupauerit. Contra grauiore corpore prędıti, vel arborum truncis, vel parietibus, ac feneſtris velut affixi hærent, ac parum volant, gaudentq; magis tenebricoſis, quàm lucidis locis. Vnde cùm author de natura rerum ſcribit Papiliones eſſe Vermes volantes, qui maximè floribus innituntur, & ex eis cibos capiunt, de prioribus intelligendus eſt; F

An cibum capiant.

Sed cibum capere non puto argumento noſtrorum Bombyliorum, qui cùm craſſo alioqui ſint corpore, cibum non capiunt, & ſubito moriuntur, cùm proli incubuerint, hoc autem, quamprimum in lucem editi ſunt, faciunt: quare & cæteros, ocyus interire, etſi id necdum obſeruaui, ſuſpicandum eſt. [a] Collumella, & ex eo, vt videtur [b] Iſidorus ſcribunt, eo tempore quo florent maluæ, magnam eſſe Papilionum multitudinem. Sed cùm maluarum aliæ ſint ſylueſtres, aliæ ſatiuæ, quaſnam intelligat videndum eſſet. Satiua etenim, ſiue hortenſis Iulio & Auguſto præſertim menſibus florent; ſylueſtris per totam æſtatem, & in maximam autumni partem durat. Equidem Papiliones ipſo ſæpe vêris initio videre eſt, vêriſq; noui teſte Plinio habentur nuncij: item tota æſtate, ac autumno, niſi frigus ocyus ingruat. Quamobrem ego Columellam de domeſticis maluis loqui puto: nam de illis Papilionibus loquitur, qui in alueis Apum nati, Apes infeſtant. Sunt autem hi ex eorum genere, qui ad lumen candelæ aduolant, quales Auguſto potiſſimùm menſe abundare cernimus. quamobrem etiam eos candelæ in olla poſitæ igne eos interimi ſcribit. Quod pòſt etiam repetijt idem [c] Iſidorus: Papiliones, inquit, vocantur à ſimilitudine paruuli animalis volantis, quod maximè abundat florentibus maluis. Hæ ſunt auiculæ, quæ lumine accenſo conueniunt, & circa volitantes ab igne interire coguntur. G

[a] Li 9. c. 12. *[b] Li. 12. c. 8.* Malua alia ſatiua & ſylueſtris quã do floreat. Papilio ver nunciat. *[c] Lib. 15. cap. 10.*

DENOMINATA.

Papilio ſiue tentorium.

A PAPILIONIS volantis ſimilitudine tentorium Papilionem vocari nonnulli volunt. Calepino Græcè etiam ſcribitur παπίλιον, ſed eam vocem nullibi reperio. [a] D. Chryſoſtomus vocem eſſe tradit Romanam; apud quem fortè cùm ille Græcè ſcribi videret, Græcam eſſe credidit. Chryſoſtomi verba adſcriberem, ſed Græco careo: Latinus factus ſic habet: Quemadmodum ergo Moſis in deſerto tabernaculum, erat tigurium in quo congregari poterant, quod Romani vocârunt Papilionem. Italis & Belgis etiamnum Padiglione vocatur. Gallis parum mutata dictione Pauillon. Apud [b] Plinium vbi habet, Numidæ verò Nomades à permutandis Papilionibus, mapalia ſua, hoc eſt, domus, plauſtris circumferentes, caſtigatoria exemplaria habent, à permutandis pabulis. Eſt tamen vox à latinis recepta. [c] Vegetius: Porta quæ appellatur prætoria, aut Orientem ſpectare debet, aut illum locum, qui ad hoſtem reſpicit, aut ſi iter agitur, illam partem debet attendere, ad quam eſt profecturus exercitus, intra quam primæ centuriæ, hoc eſt, cohortes, Papiliones tendunt, & Dracones & ſigna conſtituunt. Sunt autem eidem Vegetio propriè è velis tenſis. [d] Procopio etiam ex aſſeribus. Ipſe poſt hæc, inquit, vbi legatum appropinquare audiuit ſubito tugurio ex craſſis aſſeribus compacto, quod Papilionem vocant, ibidem reſidebat. Sed hęc huc non pertinent, dicam tamen & hoc, inter huiuſmodi Papiliones ſiue tentoria primum locum amplitudine tenere Regis Sinarum; quo aiunt, præter duo hominum millia, quæ ſub illo degunt, etiam regum, principum, rerumq; publicarum oratores hoſpitio excipi. Papiliones item nominantur maculæ illæ, quibus per peſtilẽtes febres cutis ſuffunditur varijs locis, Pulicum aut Cimicum morſui ſimiles, vario ſæpè colore, pro veneni feritate, & materiæ conditione, modò rubræ, modò flauæ, ſubnigræ, violaceæ ſeu purpureæ, cærulęę, liuidę, nigræ,

[a] Homil. in Pſal. 14. *[b] Lib. 5. c. 3.* H *[c] Li 1. c. 23.* *[d] Lib. 2. de bell. Perſ.* Papilio regis Sinarũ memorabilis. Papiliones pro maculis cutis in febre peſtilenti.

A nigræ, & quia ferè purpurei sunt coloris, ideo purpuræ nomine Gallis intelliguntur. Lenticulæ alijs dicuntur, quòd sæpe lenticulari colore, & effigie visuntur [c] Ambrosius Pareus Papiliones ideo nominari vult, quia alatorum Papilionum instar varias subito inuolent corporis velut regiones, nunc faciem, nunc brachia, nunc crura, nunc totum corpus. Ego potiùs à maculatis illis Papilionibus pulcherrimis, qui floribus desides perpetuo insident, propter consimillimas maculas ita vocari arbitror. Quare & flores multorum leguminum Papilionacei vocantur, quòd Papilionum figuram quodammodo exprimant. Plurimos enim videre occurrit, qui Papiliones, quàm simillimè ementiuntur, vt non modica lasciuia naturam in ijs depingendis lusisse constet. Pisum præ cæteris flores Papilionis forma circa vmbilicum purpureos galeatos habet: nec longè à iam dicto fabæ flos abit, cristatus, purpureus, varijs punctulis variegatus: Smilaces hortenses siue phaseoli Papilionis effigie flores gerunt: Cicer eiusdem effigiei vt superiores, flores producit. Porta arbitratur naturam ideo lusisse horum animalculorum in floribus illis figurâ, vt cùm fœcunda hæc esse constet propter eorum vbiq; locorum copiam, hac eadem fœcunditate pollere significaret. Reuera legumina fœcunditatem promouere credendum est, quando venerem & stimulent, B & augeant.

[c] Lib. 21. cap. 28.

Flores Papilionacei cur sic vocantur. Pisi flos.

Legumina Venerem cient.

PRÆSAGIA.

» SVNT, inquit [a] Plinius, qui certissimum Veris indicium arbitrentur, ob infirmitatem animalis, Papilionis prouentum. In ipso anno cùm commentaremur hæc, notatum est, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasq; volucres ad vj. Cal. Februarij spem (speciem legunt alij ex veteri textu) vèris attulisse, mox sæuissima hyeme conflictas. Nostri quoque agricolæ papilionem incertum vèris inditium habent, sicut quoq; Hirundinem, quoniam vtriusque aduentum frigora sæpissimè subsequantur; sed Cicada, cum apparuerit, metum frigoris deponi iubent, vnde prouulgatum ipsorum est velut adagium:

Non credo alla Rendine ne alla Farfalla
Ma ben alla Cicala che mai falla.

C Papiliones visi sunt nonnunquam nimia copia luxuriantes aëris perniciem indicasse. Tradit [b] Cornelius Gemma anno 1562. circa 15. Augusti ingentem Papilionum exercitum in Belgio natum fuisse, anno, inquam, cuius status admodum erat, ventosus, tempestatibusque multis, atque procellis infestus. Volabant, inquit, hæc animalcula propter aquas, ea frequentia, vt cursum fluminis obscurarent, potissimùm post occasum Solis: hinc sese sub noctem referentes, per vicos velut instructis copijs vagabantur, nihil ferè à Tineis differentes. Hæc ille, addens insuper parentem suum in Ephemeridibus suis adnotare idem visum anno 1551. August. 16. tertioq; iam, & quartò annotauisse, semper cùm apparerent, eadem anni parte spectatum, circa Augusti medium scilicet, post constitutionem æstatis omninò consimilem, per schematismos Saturni, & Veneris. Sed an quicquam in prodigiorum genere valeat necne, nondum sibi satis esse exploratum, præsertim quando causarum præcedentium constans analogia sit satis ex naturæ visceribus deprehensa. Idem author agens de ingentibus calamitatibus, ac cladibus, quæ illic anno 1573. contigere, inter cætera prodigia, ac earum præsagia Papilionum frequentiam iterum recenset his verbis: Papilionum ingens exercitus rursum apparuit 18. Augusti, qualis & anno 1551. item 1560, aliasq; sæpius ijsdem temporibus anni, & constitutione consimili. Durant hæc animalcula Tinearum instar, vt plurimum dies continuos tres, quæ nube densissima propter cursus fluminum vecta, hinc sole occiduo per vicos & Lares sese dispergunt, & corruptelam aëris ex anni madore significant. Præcesserat copula diuturna Saturni, & Veneris: vigesimo die tempestates horrendæ cum ventis assiduis subsecutę: die vigesimo primo frigus insolens, ac supra temporis rationem. Febres contagiosæ ampliùs inualescebant: Vermes & id genus putredines supra modum. Nam & huiusmodi mali præsagia ex illo Insecti genere vel duce natura colligi potuerunt, quòd nimirum vnius parentis germanæ soboles videantur.

[a] Lib. 18. cap. 25.

Vèris signũ

papilio incertus Veris nuncius.

pestis præsagia.

[b] Lib. 1. Cosmocrit. c. 1.

[c] Lib. 2. c. 4.

E

PROVERBIA.

Festina lentè.

Σπεῦδε βραδέως, id est, Festina lentè, vetus est adagium, de quo multa scribit adagiorum author pulcherrima admodum eruditè, quæ qui volet, ipsum adire poterit. Non inuenustam, inquit, ænigmatis speciem præ se fert, propterea quòd constat ex verbis inter se pugnantibus, ideoq; referendum est ad formam eorum, quæ per ἐναντίωσιν, id est contrarietatem efferuntur. Monet adagium tutiora esse, quæ lentis consilijs prouidentur, quàm quæ calidis properantur. Quamobrem duobus Imperatoribus Romanis, omnium facilè laudatissimis, Octauio Augusto, & Tito Vespasiano, quorum vtroque nemo alius sapientiùs, ac prudentiùs imperij habenas rexit, tantoperè placuit, vt typo vterq; id expresserit hyeroglyphico, quo sese à nimia præcipitatione, ac credulitate illa, qua plæriq; principes, ac iudices mox primo impetu parasitorum suorum delationibus fidem adhibentes, cum quibusdam iniquissimè interdum egerunt, alienos esse indicarent, temperantiamq; & regendis imperij habenis moderamen iustum obseruare testarentur, Augustus Papilione cancri marini chelis prehenso, Vespasianus delphino anchoræ circumuoluto. Papilione enim nihil leuius in aëre fertur, delphino nihil celerius in mari natat: illo itaque à cancro cuius gressus lentissimus est, prehenso, atque hoc anchorę, quæ & naues maximas remoratur, stabilitate retento, temperamentum quoddam enascatur, necesse est, quod tantis principibus conuenire existimabant. F

Augusti & Vespasiani symbolum.

Illud quoque à Martiale dictum videtur prouerbialiter in Ligurram, qui timebat, ne mordaci aliquo epigrammate ab ipso proscinderetur, ac perstringeretur:

In tauros Lybici ruunt Leones
Non sunt Papilionibus molesti.

Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leues, & vulgares iniurias esse negligendas.

DE PAPILIONE AD LVMINA ACCENSA ADVOLITANTE. G

Ordinis ratio.

HVIVS generis Papiliones aliquot suprà, quòd cum alijs permixti sint, descripsimus. Alas plerumq; habent membranosas, siccas & quæ tangenti velut cinere aspersæ appareant. Quorum, quòd diuersa quodammodo à cæteris sit natura ad lumina accensa aduolitandi, priuatim agere placuit: tùm etiam quia peculiaribus nominibus apud authores veteres veniant, quæ quidem confundere cum alijs nefas foret.

SYNONYMA.

[a] Li. 8. Hist. cap. 17.
[b] In Theriacis φάλαρα.

[a] ARISTOTELI ἠπίαλος nominatur, Gaza seruata Græca voce Hepialum reddidit. Scribendum ita denso spiritu, nam alioqui ἠπίαλος genus quoddam febris est ex vitrea pituita.[b] Nicandro φάλαρα vocatur, vt ex subiectis verbis clarum euadit. H

—— φαλάγγι ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχνους
Ἀκράνυχος δ' ἀπτηνοῖς ἀπίλλαον παιπαίουσαν

Phalanæ similes (bestias) strepitu quam lampada circum
Aera tranantem cœnandi tempus abegit.

Vbi Scholiastes φάλαιναν ait esse animalculum, quod sua ætate vocaretur ψυχή, & ψώρα, quæ postrema vox alias scabiem significat: diciq; ait φάλαιναν παρὰ τὸ εἰς φῶς ἄλλεσθαι, hoc est, quòd ad lumen aduolet. Lycophroni per apocopen dicuntur etiam φάλαι: vnde [c] Turnebus apud Nicolaum, vbi in pulueris confectione legitur φάλης κεκαυμένης interpretatur Blattas & Papiliones lucernis aduolitantes. Est præterea φάλαινα balena. φάλαινα, inquit Varrinus animalculum est, quod ad lumina aduolat, πυρασύμμενος, & ψώρα etiam vocatum: item piscis κτηνώδης, hoc est iumentarius, nec non θηρίον θαλάσσιον, bellua marina;

[c] Lib. 18. Aduers. cap. 18.

vbi

A vbi fortè scribendum πυραύσου μόρος, quod prouerbij vice effertur in eos, qui sibi mortem Pyraustæ
ascifcunt. Papilio enim iste, de quo agimus Zenodoto, & Æschilo teste Æliano Πυραύστης mors.
dicitur, quanquam Pyrausta Plinio sit Insectum, quòd in igne nasci putatur:& aliud rursus Pyraustæ
[d] Aristoteli, quòd Apibus ait esse infestum, vermiculus, inquam, quem etiam Clerum ap- quæ insecta vocen-
pellari scribit, specie Aranci. Ab Adriano Iunio vocis, vt videtur, illius vicinate decepto tur.
Pyrallis exponitur animalculum pennatum, lucernarum luminibus aduolans. aitq; dici [d] Lib. 8.
Aristophanis Scholiasti μύκης: cæterùm Pyralis [e] Aristoteli auiculæ genus est, Gaza Igna- cap. 27.
riam reddidit, Plinius Græcam vocem reseruauit. Apud Athenæum Pyrallis legitur, & Clerus:
apud Hesychium Πυῤῥαλὶς est ὄρνις ποιός, idq; suo loco post πυῤῥάκη, ordine alphabetico: Pyrallis.
quæ scriptura si verior est, nomen fortasse inuenit a rufo colore. Μύκης verò fungus est, & [e] Li 9 Hist.
quandoq; fungus elychnij τὸ περὶ τὴν τοῦ λύχνου θρυαλλίδα συνιστάμενον, cuius meminit Ari- cap. 1.
stophanes, inquiens si huiusmodi fungi in ellychnijs fuerint, pluuiæ præsagium esse: quod Μύκης
& ipsum Iunio imposuerit. Scholiastes Nicandri ψυχὴ similem esse tradit κρανοκολάπτην, quid.
& circa lumen volitare: Sed [f] Aetio κρανοκολάπτης est quartum Phalangiorum genus, de quo In Vespis.
suo pòst loco dicetur. A posterioribus Græcis Papilionis hoc genus λυχνοσβέστης nuncu- [f] Tetrab. 4. serm. 1. c. 18
B patur. [g] Plinio videtur appellari Papilio ignauus, & inhonoratus, luminibus accensis ad- [g] Lib. 11.
uolitans, pestifer scilicet Apibus, de quibus ibi agit. sed [h] Aristoteles Papiliones, qui Api- cap. 19.
bus in alueis obsunt, ab Hepialo, hoc est, Papilione ad lumina aduolante, distinguit diser- [h] Li. 8. Hist.
„ tissimis hisce verbis: Obest & alia quædam bestiola similis Hepialo Papilioni, qui lucer- cap. 27.
narum luminibus aduolat. Quamobrem Papilionis ad lumina aduolantis nomine duo di-
uersa Papilionis genera, sed inuicem similia, intelliguntur, nimirum Hepialus, & qui in
„ alueartibus Apum nascitur: videturq; [i] Plinius alio quàm Aristotele, authore vsus: nam & [i] Li. 9. c. 12.
Columella non alios, quàm quos Plinius, Papiliones ibi generari scribit, & igne candelæ
occidi docet. Scaliger loca illa in quibus in alueis Papiliones isti fiunt, hordearia vocat.
Ego oua horum Papilionum in tecto aluearis in vnam veluti massam conglomerata, tenui
quadam lanugine ea continente obruta inueni, subnigra, splendida, dura, rotunda, nume-
rosa: Erucas etiam albicantes, exiguas, quæ mihi insequenti nocte folliculos fecerunt, qua-
les in alueo quoq; obseruaueram magnitudine pistachij inuicem numerosè admodum co-
hærentes, & in singulis suas chrysalides, quæ denique mihi dissectæ Papiliones pepererunt
quales quoque in alueis videram Papilionibus, qui in tritico oriuntur, non dissimiles. [k] Ar- [k] Lib. 4. de
C douino nescio qua barbara voce Papilio iste etiam Campalio nominatur. Italis Farfalla, & Venenis.
vt Alumnus addit, Pauiglione, & Poueia. cap. 11.

MORES. INGENIVM.

„ EX ignis fulgore Pyrausta, inquit [a] Ælianus, quàm vehementi afficitur vo- [a] Lib. 12.
„ luptate, idcirco cùm flamma vel maximè uiget, ad lucernas aduolat, atq; Hist. Ani-
„ nonnihil captare videtur. At enim lapsus viuus comburitur. Meminit mal. cap. 8.
„ verò eius etiam Æschylus Tragœdiarum scriptor hoc senario.

Δέδοικα μωρὸν κάρτα Πυραύσου μόρον

Magnoperè stultum metuo Pyraustæ exitium.

Citat eiusdem Æschyli senarium Zenodotus cui etiam Pyrausta est Insectum, quod lucer-
nis aduolet, atq; ita exustis alis concidat, pereatq;. Abiuitq; in prouerbium πυραύσου μό-
D ρος, Pyraustæ interitus, in eos, vt dixi, qui sibiipsis exitium accersunt, & πυραύσου χαρὰν Pyraustæ
χαίρεις, id est. Pyraustæ gaudium gaudes, de momentaria fluxaq; voluptate vulgò dici- interitus.
mus. Eandem, quam ex ignis splendore voluptatem percipit, expressit Martialis hisce ver-
sibus ad Paullum de phiala.

Illa potest Culicem longè sentire volantem
Et minimi penna Papilionis agi,
Exigua volitat suspensa vapore lucernæ
Et leuiter fuso rumpitur ista mero.

Sed nemo meliùs, quàm [b] Torquatus Tassus Armidæ forma captum Eustathium inquiens
similiter, ac Pyrausta ignis splendore: in qua doctissima similitudine admodum ingenio- [b] Cant. 4.
sè lusit poëta. nam cùm amor ipse, velut ignis sit quispiam, ac flamma, vtrumque flam- Amans Pyraustę comparatus.
ma gaudentem, & amore vrentem Eustathium, & igni inuolitatem Pyraustam inuicem
comparat:

Come

Digitized by Google

Come al lume Farfalla ei ſi riuolſe E
A lo ſplendor de la beltà diuina:
E rimirar d'appreſſo i lumi volſe,
Che dolcemente atto modeſto inchina.
E ne traſſe gran fiamma, e la raccolſe
Come da fuoco ſuole eſca vicina.

Imitatus autem eſt Taſſus Petrarcham, qui & ipſe amorem ſuum Pyrauſtæ comparat.

Son'animali al mondo di ſi altera
Viſta, che contra il Sol pur ſi defende,
Altri, però che il gran lume gli offende,
Non eſcon fuor, ſe non verſo la ſera.
Et altri, col deſio folle, che ſpera
Gioir forſe nel fuoco, perche ſplende
Prouan l'altra virtù, quella, che incende,
Laſſo, il mio loco è in queſt'vltima ſchiera,
Ch'io non ſon forte ad eſpettar la luce F
Di queſta Donna, e non sò fare ſchermi
Di luoghi tenebroſi, o d'hore tarde.
Però con gli occhi lachrimoſi, e infermi
Mio deſtino à vederla mi conduce
E sò ben, ch'io vo dietro à quel, che m'arde.

Et pòſt rurſus in eodem ferè ſenſu:

Che poſs'io far temendo il mio Signore
Se non ſtar ſeco infin à l'hora eſtrema?
Che bel fin fà, che ben amando muore
Come talhora al caldo tempo ſuole
Semplicetta Farfalla al lume auuezza
Volar ne gli occhi altrui per ſua vaghezza,
Ond'auuien ch'ella muore altri ſi duole.
Coſi ſempr'io corro al fatal mio Sole
De gli occhi, onde mi vien tanta dolcezza, G
Che'l fren de la ragion amor non prezza.

Cùm proprium itaq; ſit huic Papilioni, vt ad lumen aduolet, lumenq; ſymbolum ſit diuinitatis, iuxta illud Dauidicum: in lumine tuo vidimus lumen, ſimiles rectè dicentur ei qui luminis iſtius arcana curioſiùs, quàm par eſt, rimari volunt, antequam quæ ante oculos habent, naturam perſpectam habeant: in quo ferè ſenſu Langius apud [c] Lipſium: „Vaga, inquit, mens, quid per hanc curioſam curam tibi vis? Tangere cæleſtes illos ignes? Liqueſces. Scandere in Prouidentiæ arcem? cades. Vt Papiliones, & minuta quædam animalcula veſperè lucernæ lumen identidem circumuolitant, donec amburantur: Sic humana mens laſciuit circa arcanam illam flammam.

[c] *Lib. 2. de Conſtant. cap. 12.*

NOCVMENTA.

NVNQVID eiuſmodi Papilionum genus aliquam homini præbeant vtilitatem, quod veriſimile eſt, nondum diſcere potui: quemadmodum è contrario duplex eorum damnum, quod inferunt, paſſim ab authoribus celebrari palam eſt. Papilio, inquit [a] Plinius „lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt iecur caprinum. Non rectè itaque Matthiolus Blattas & Papiliones hircino iecore accenſo abigi ſcribit; nam id Plinius, vt patet ex citato loco, priuatim de hiſce ſcribit, qui ad lumina lucernarum aduolant. [b] Ardoynus eorum naturam venenoſam eſſe ſcribit, accidentiaq; aſſumptorum præſertim in notabili numero eſſe valde mala. Sed qualia ſint ab authoribus non aſſeri. [c] Raſis teſtatur, ſi crines equini habeantur in aliquo loco, non intraturos Campaliones, ſic enim ille hoſce Papiliones nominat: item nigellæ, ac cicutæ ſuffitu fugari. Curatur qui ſumpſit eodem modo, quo qui venenum potauit. Altera earum noxa eſt, quam Apibus inferunt. [d] Columella author eſt, „niſi enecentur, aut diutiùs inter aluos morentur, Apibus exitio eſſe: nam & ceras, inquit, erodunt, & ſtercore ſuo Vermes proge-

[a] *Lib. 28. cap. 10.*

[b] *Lib. 4. de Ven. ca. 11.*

[c] *Lib. 20. cap. 2.*

[d] *Lib. 9. c. 14.*

Vt Apibus [no]ceant.

A progenerant, quos aluorum Tineas vocamus. Itaque quo tempore maluæ florent, cùm est » eadem maxima multitudo, si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter aluos, & in » fundum eius lumen aliquod dimittitur, vndique Papiliones concurrere; dumq; circa flam- » mulam volitant, aduri, quòd nec facilè ex angusto rursus euolare, nec rursus longiùs ab » igne possint recedere, cùm lateribus æneis circumueniantur, ideoq; propinquo ardore con- » sumi. Idem remedium notauit[e] Plinius, addens insuper stercore bubulo si suffiantur alui, » Papiliones arceri. Alucaria, inquit, hyeme stramento operiri, crebrò suffiri, maximè fi- » mo bubulo. Cognatum hoc ijs; innascentes bestiolas necat, Araneos, Papiliones, Tere- » dines: Apesq; ipsas excitat. Et Araneorum quidem exitium facilius est: Papilionum maior » pestis. Tollitur verò cùm maturescit malua, noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucer- » nis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Idem repetit[f] Palladius, idq; faciendum esse vult mense Aprili cùm maluæ florent; quod Columellæ aduersatur, qui de media ferè loquitur æstate, vt qui vtrumq; authorem conferet, facilè animaduertet: neque etiam maluas eo mense florere puto, & quo anni tempore floreant, præcedenti capite ostendi.

[e] *Lib.21. cap.14.*
[f] *In Aprili. tit.8.*

B

DE BOMBYLIO SIVE PAPILIONE BOMBYCVM. Cap. III.

SYNONYMA.

SVPRA ex Suida Βομβυλιὸν diximus esse genus Apis syluestris, ita dictum παρὰ τὸ βόμβειν, nimirum à bombo, quo obstrepit. Sed cùm dicat fauos conficere ex luto, lapsus eius manifestatur, etenim id de Bombyce, non de Bombylio tradidit Aristoteles, ex quo patet dilucidissimè τὸν Βομβυλιὸν esse Papilionem nostrum, qui ex Bombyce prouenit, hoc est, Eruca Serici staminis textrice: quem si etiam παρὰ τὸ βόμβειν dici quis velit, C non contradicam, quia inter cætera Papilionum genera magis est obstreperus. vnde βομβυλιὸς teste Polluce, & Athenæo poculi genus erat angusti oris, βομβεῖν ἐν τῇ πόσει, hoc est, bombum inter bibendum edens. Maior adhuc lapsus est Hesychij, cui βομβυλιὸς præter poculum, est ζῶον ἦχον τινὰ ποιοῦν τῷ γένει τῶν σφηκῶν, ἢ μέλισσα μεγάλη, ἢ μυῖα, hoc est animal sonum faciens more Vesparum, aut Apis magna, aut Musca. Locus Aristotelis, vbi βομβυλιὸς nominatur, est in quinti de animalibus, capite decimonono, sed textus corruptus est, & subinde eum corrigam: Gaza Bombycem transtulit perperam. Plinio latinè Bombylij quoque dicuntur, si & ipsius textus restituatur, vt ego iam iam restituam. Italis vocantur Brendole, Pauagliotte, Parpagliotte, Bardelli, & Farfalle nonnunquam, sed impropriè.

Etymum: Suidæ error. — *Bombylius vasis genus* — *Hesychij error.* — *Gazæ error.*

GENERATIO. ET TOTA HISTORIA.

D

HVIVS generis Papilionum generationem paulò aliter, quàm apud nos » nunc fit, describit[a] Aristoteles his verbis: Ex quodam magno Verme, » qui cornua habet, & ab alijs differt: primùm quidem cùm is mutatus est, » nascitur Eruca, dein Bombylius, atque ex eo Necydalus. Sex porrò men- » sibus in has omnes formas mutatur. Sic ille, paulò aliter, vt dixi, de Bombylij ortu tradens, quàm nunc fieri videmus. Non enim nostræ Erucæ siue Bombyces ex Vermibus fiunt, sed ex ouis Bombyliorum. Notandumq; præterea ibi textum philosophi à quopiam esse corruptum, ac inuersum, & debere legi, nascitur Eruca, dein Necydalus, atque ex hoc Bombylius, quanquam mendosam illam lectionem secutus sit[b] Plinius, nisi & apud hunc quoque corruptè omnia legi dicamus, quod certissimè affirmare ausim. Textus corruptus habet sic: Est & alia Bombycum (de Bombycibus Vesparum, aut syluestrium Apum generis erat locutus) origo è grandiore vermiculo, gemina præten-

[a] *Li.5. Hist. cap.19.*
Bombycū ortus.
[b] *Lib. 11. cap.22.*

Digitized by Google

Plinius correctus.

Ariſtoteles correctus.

prætendens ſui generis cornua. Hi Erucæ ſunt. Fit deinde, quod vocatur Bombylius, ex eo Necydalus, ex hoc in ſex menſibus Bombyx. Ego verò lego ſic: Eſt & alia Bombycum origo è grandiore vermiculo gemina prætendens ſui generis cornua: hinc Eruca fit, quæ & Bombyx appellatur, ex eo Necydalus, ex hoc Bombylius. Omnia ſex menſibus. Locus Ariſtotelis corrigitur facilè ex ipſiuſmet præcedentibus in eodem capite verbis, quæ nos antè citauimus, vbi nimirum diſertiſſimis verbis ſcribit ex Eruca fieri Chryſalidem, & ex hac Papilionem. Idem ex [c] Plinio diximus, idem [d] Theophraſtus tradit, binis in locis, nimirum in quinto de cauſis plantarum, & in ſecundo de hiſtoria earundem; in quo poſtremo loco mutari ſcribit generationes quaſdam per plura animalia, vt cùm ex Eruca fit Chryſalis, ex Chryſalide Papilio; ſed Theodorus perperam ibi habet, cùm ex Tineâ Eruca, tum ex ea Papilio gignitur. Nam Theopraſtus Tineæ non meminit, ſed Chryſalidem ait naſci ex Eruca. Iam verò νεκύδαλον idem eſſe quod χρύσαλις, ipſum nomen indicat, cùm velut mortuum, vel potiùs ſopitum ſonet, vnde Gaza rectè Inualidam tranſtulit, talem autem eſſe Chryſalidem præterquam, quod vulgo notum eſt, ipſemet ibidem Philoſophus atteſtatur. Cuius dictionis vim cùm non aſſequeretur Iacobus Dalechampius in fœdiſſimum errorem impegit, & ſuo ſe ipſum gladio iugulat. Nam cùm prius locum Ariſtotelis eodem planè quo F ego reſtituiſſet ſenſu, immo iiſdem penè verbis, in ſubſequenti Plinij capite mutata prorſus ſententia, quamdiu, inquit, filum ducit Eruca, & latebras illas ſibi ædificat, Bombylius, Erucæ nomine relicto, nuncupatur, non à ſono, quem bombyzationem Feſtus vocat, ſed à bombycio, id eſt vellere, quod orditur, vnde bombycina veſtis nomen habet. Poſt quadragesimum diem, quàm Eruca ſe abdidit, & in bombylium mutata eſt, ſubnaſcens Papilio, nimirum cornutus Vermis, & quatuor alis pennatus, tum ſuccum exhaurit, qui mollitiem velleri præbet, tum exeſò folliculo, vt exitum ſibi quærat, velleris extrinſecus incumbentis filum proſcindit, ac diſſecat, vt eius tractum, qui rota carminare nititur, ſequi non poſſit, ſed diſcerpatur, ac diuellatur. Papiliones νεκυδάλλους Ariſtoteles vocat, vt equidem cenſeo, ἀλλαττομένους νεκύων, veluti rediuiuos, morte liberatos, ac vita reſtitutos, commutata forma, vel νεκυωτάτους, id eſt, ὑστάτους καὶ προσφατωτάτους ἐξαλλομένους, vltimos, recentiſſimos, nouiſſimè proſilientes. Sic ille. In quibus hoc præterea notandum, quòd bombycium vellus, & veſtis bombycina, non dicuntur à Bombylio, ſed à Bombyce. Bombyx enim eſt Eruca, quæ texit, non Bombylius, vt patet ex Plinio, cuius caput vigeſimum tertium libri vndecimi de Bombyce Coa inſcribitur, & in fine capitis de bombycinis veſtibus loquens, Aſſyria, in- G quit, bombyce adhuc fœminis cedimus. Sed cùm & in huius capitis mentionem inciderimus, in eo quoque nodus explicandus eſt, locus, inquam, alius emendandus, non tamen eo modo quo reſtituit eum idem Dalecampius; Plinij verba ſunt: Bombycas & in Co Inſula naſci tradunt, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decuſſum, terræ halitu animante. Fieri autem primò Papiliones paruos, nudosq; mox frigorum impatientia villis inhorreſcere, & aduerſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Legit Dalechampius: Fieri autem primò Vermes paruos, deinde Erucas nudas, mox frigore &c. Ego lego ſic: Fieri primò Erucas nudas mox frigore &c. Erucæ enim prius Vermes non ſunt. Vt modo ad Bombyliorum noſtrorum generationem reuertamur, ea planè eo quo dixi modo ſe habet, nimirum ex Eruca iam folliculo incluſo fit Chryſalis, ex quo Papilio, qui folliculum terebrat. [e] Vida:

[c] Lib. 5. de cauſſ. plant. cap 8.
[d] & lib. 2. hiſt. cap. 6.

Gaza error.

Necydalus quid.

Inualida.

Dalechampij error.

Bombycina veſtis.

Plinius rurſus correctus.

[e] Lib. 2. de Bombyc.

Ecce autem vt roſtro follem terebrauit acuto
Protinus erumpit (viſu mirabile monſtrum
Alitis in parua Bombyx collecta figuram,
Et noua ſe rerum facies mirantibus offert. H

Ætatis breuitas.

Oua vbi reponenda.

Summæ equidem imbecillitatis, & breuiſſimæ vitæ Papiliones iſti ſunt, vt qui ex folliculo erumpentes haud ita multò pòſt Venerem ineuntes diebus tribus coeunt, quo peracto maſculus moritur, fœmina verò, ordine iterato oua parit innumera rotunda, minuta, ſemini hyoſcyami non diſſimilia, aut herbæ peti ſiue nicotianæ, ſubſtrato ſibi panniculo, vel albo, vel rubro, deinde emoritur: tunc panniculus cum ouis ſuſpicitur, & vbi non poſſit hyemis pertingere frigus, reponitur, vt doctiſſimis hiſce verſibus idem Vida, quem omnes de hiſce agentem beſtiolis videre velim, cecinit:

Carpe manu reſides, & funibus inſidentes
In tabulamq; refer, ſtratam velamine molli.
Quippe vbi ſubtracto ſe rurſum ad fata vocari
Senſerunt victu, turbantur.
Concubitu indulgent omnes, & femina gentis

Munere

A *Munere defuncti vita post fata relinquant,*
Et seruare genus valeant, stirpemq; tueri.
Nec verò, velut in syluis genus omne ferarum,
Alituumq;, vagos passim furantur amores,
Sed connubia certa, sed electi hymenæi.
Ille suam tenet, illa suum, dulciq; fruuntur
Amplexu caudis ambo permutua nexis.
Instant, & validis iuncti compagibus hærent.
Nec Veneris breuis vsus erit, videre reuincti
Quartam sæpe diem; nec quas legère, relinquent,
Donec vterq; cadat, nec enim, si viribus haustus
Mas prius occiderit, longum tamen ipsa superstes
Fœmina erit; sed vbi concepta effuderit oua,
Nulla mora, amplexu nondum diuulsa sequetur.
At verò quæ infusa vides mantilibus albis
B *Semina seu milij exigui tenuissima coge,*
Hæc tibi post annum sobolis spes certa creandæ.
Abde domo, his aptam super omnia delige sedem,
Quaneq; sint aditus torrenti æstate calori,
Nec Borea bruma in media. contraria vis est
Vtraq; seminibus seruandis: frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, frustraq; fouebis
Semen inane: calor verò si admissus in oua
Paulatim sese insinuet, parua est mora, proles
Ante diem superas incassum rumpet in auras,
Cùm frondes iam consumptæ, cùm pabula syluæ
Deficiunt, & tonsa comam Thysbeia nudos
Ostentat ramos populatis frondibus arbor.

Cùm itaque tam breuis vitæ sit noster Bombylius formari ex eo posset hieroglyphicum, quod, inquit [f] Pierius Valerianus, indicaret, re bene gesta vitam exhalatam, vt Epaminondam Thebanum, & Leonidam Spartanum fecisse legimus. Tam breuis vitæ absq; vllo dubio causa est, quòd non edant: sed cur non edant, obscurior mihi videtur ratio. Ad quid enim os, & aluum natura, quæ nihil facit frustra, eis dedit? Alij inquirant; ad me quod attinet, dicam liberè, & iterum dicam, nescio. Vida credit ideo non edere, quòd vereantur, si rursus ederent, similibus, quibus prodiere, carceribus includendos iri. Canit itaque:

C (margin: [f] Lib. 26. post rem bene gestã mortui typus. — Cur breuis vitæ sint. — Cur non edent.)

Ergo carceribus cùm rupit multa viam vis,
Et sese cæcis populi eripuere tenebris
Aligeri, atq; iterum lucis venere sub auras
Hærent attoniti rerum nouitate, neq; audent
Remigio alarum se aperto credere cælo
Dissimilesq; sui tacitè noua corpora secum
Mirari forma, nec sese agnoscere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et vires nil supra audent tentare priores
Diffisi, memoresq; sui, sed tum neq; gustant
D *Pabula, nec vitæ quærunt alimenta prioris*
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Iccirco aligeræ neq; frondem suffice genti
Incassum, neq; putandos admoneris amnes.

Scribit [g] Aristoteles esse quoddam Papilionum genus, quod durum quiddam simile cartamo, id est, cnici semini producit, sed intus fluidum. Docti considerent, nunquid exactè hoc nostris Bombylijs competat. Ego id neq; negare, neque certò affirmare ausim. Modus enim ille generandi alijs Papilionibus etiam est communis, & Aristoteles in eodem pòst capite de Bombylio agit. Rursus cùm Bombylij Erucam inquiat ex magno & cornuto verme oriri, cùmq; nostræ Erucæ nascantur ex ouis, aliquãdo credidi, Aristotelem vtrumq; generationis modum scripto mandasse, prout à diuersis audiuerat. Videtur enim ex mera aliorum relatione ista hæc scripsisse. Quamobrem si ex utraq; relatione unam, eamq; ueram conficias, reiecto scilicet cornuto illo Verme, & in eius loco supposito, duro illo simili cartamo, nostris Bombylijs

(margin: [g] Li. 5. Hist. cap. 19.)

Digitized by Google

Cornutus Vermis q̃d Aristoteli. Semen Papilionum cur cnico simile.

bylijs applicari poterit. Nolim enim cum Dalechampio cornutum illum Vermiculum interpretari cornutos nostros Papiliones: nam sic semestri spatio varia formarum successio, non complebitur, vt voluit Aristot. repetit Plinius, quanquam confirmat experientia binis mensibus omnia absolui. Semini autem cnici semen Papilionum horum similare potuit, non quia æquè magna sint, sed quia intus vtrumq; est humidum. E

DE ERVCIS VVLGARIBVS. Cap. IIII.

Erucæ vulgares quæ.

VVLGARES Erucas nomino, quæ nobis nullam sua tela vtilitatem adferunt, de quibus nonnulla etiam in vulgarium Papilionum historia diximus coacti propterea, quòd ex illis oriantur, quamobrem inuertere etiam ordinem nobis propositum cogimur, & de Erucis etiam & Chrysalidibus quædam scribere, & primùm, vt diximus de vulgaribus, quia & de vulgaribus Papilionibus primo loco egimus propter multa, quæ cum ijs vtiles Erucæ & Papiliones, hoc est, Bombyces & Bombylij commune habent. F

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Eruca herba.

ERVCA herbæ genus est vulgatæ notitiæ, cuius cùm satiuæ, tum agrestis plurima obseruaui genera, Italis seruato ferè nomine Rucla dicitur, Græcis εὔζωμον. גזם Gezam Rabbi Dauid est genus Locustæ, quam D. Hieronymus Erucam vertit Ioel 1.4. *Residuum* הגזם *Erucæ comedit Locusta*. Et sunt, inquit Rabbi Dauid, qui dictam putant à גזז Gezam, quòd fruges videlicet tondeat, & excidat. Alij habent, זחלא, quod Vermem significat: & sic propriè, transtulit Hieronymus Erucam, quæ est genus Vermis olera, & præsertim brassicam erodentis. Hamos 4.9. *& oliueta vestra comedet* הגזם *Eruca*. Κάμπη cùm accentu in priori Eruca est, nam cum accentu acuto in fine, significat articulum, siue etiam nodum, cùm graui verò accipitur de cantu, qui inflectitur, de qua re consule lexica Græcolatina, ac præsertim Thesaurum linguæ Græcæ. Columellæ nonnunquam Latinè etiam Campe nominatur. κάμπη ἀπὸ τοῦ κάμπτειν deriuatur, quod est flectere, propterea quòd flexo obliquis tractibus corpore progrediatur. Campa dicebatur, & illud genus bestiæ, quàm liber pater in Lybia sustulisse dicitur ad Zambirram oppidum tumulo in monumentum eius facto, vt Diodorus meminit.[a] Theophrasto Eruca oleas infestans alibi κάρπη nominatur, Gaza Carpe reddidit. Sed cùm in quarto de [b] historia plantarum κάμπας ijsdem arboribus inquiat esse infestas, & Plinius Erucas reddiderit, posset fortè prior locus per posteriorem restitui; id tamen facere non audet doctissimus Scaliger, quoniam priori loco Theophrastus quatuor animalium plantas infestantium genera diuersis nominet nominibus, vnum nomine communi σκώληκα Vermem in quibusdam leguminibus, & frugum radicibus: vnum in cicere κάμπας, Erucas: vnum in vitibus ἶπα, Conuoluulum, vnum in oleis κάρπας. Vbi notandum, inquit Scaliger Plinium legisse videri κάμπας, non κάρπας: cuius nominis licet ne vestigia quidem vsquam inuenerim, non tamen ausim, hîc corruptè legi κάρπαι, & legendum κάμπαι. Quia rem nouam atque aliam à superioribus assignat, oleæ peculiarem. Sic ille: Sed cùm & κάμπας idem Theophrastus, vt notaui oliuis infestas faciat, quid de hac controuersia sentiant viri docti, libenter scirem: ego Scaligero adhærere potiùs, quam temerè oblatrare volo. Quidam Græcorum, vt annotat [c] Stephanus Aquęus, Erucam Chrysalidem vocant, sed hanc vocem diu quæsitam inuenire non potui. Τρωξαλὶς [d] Athenæo non alia videtur quàm Eruca. Ait enim olea depascere, κατεδηδόκασι τὰ λάχανα Τρωξαλλίδες. nam & τρῶξις est arrosio, ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod est, terere, arrodere & comedere.[e] Cardanus Prasocoridas Græcis appellari scribit animalia, quę hortis solent nocere. Sed Πρασοκουρίδες fortassis voluit dicere, quas [f] Theophrastus nasci scribit in Lactucis & porris, alijsq; pluribus: Gaza vt vim nominis exprimeret, eleganter admodum, & congruè Porricidas reddidit. Sed apud [g] Aristotelem ceu sui oblitus vertit Blattas, additq; generari in aluearijs Apum, quòd fortassis in textu quo vtebatur, vox quæpiam haberetur, quæ simile denotaret. Hermolaus ipsum ait legisse χύραμβον pro κράμβον, sed quid χυράμβον significet, nescio, neq; enim apud vllum illius dictionis vestigium extat, quare nec alueos significabit, vt Hermolaus somniauit, quanquam planè cum eo sentiam κρώμβον ibi legendum esse pro qua-

Gezam. Κάμπη. campe.

[a] Lib. 4. de causs. plant. cap. 27.
[b] Li. 4. hist. cap. 16.
[c] Lib. 11. in Pli. cap. 22.
Chryselis.
[d] Lib. 3.
Troxalis.
[e] Li. 7. Var. cap. 30.
Prasocuris.
[f] Li. 7. Hist. cap. 5.
[g] Li. 5. Hist. cap. 19.
Gazæ error.
Aristotelis textus.

G H

Digitized by Google

A quacunq; quę irrepsit, voce; in meo tęxtu Basileæ impresso, item in Veneto legitur καράβων intolerabili sanè errore. Insanientis enim foret dicere Prasocurides ex Scarabeis oriri. Nec etiam Prasocuris alata est, vnde & verba illa ἔχουσι δὲ τὰ πτερὰ καὶ αὗται, ad subsequentia animalcula pertinere mihi videntur, & sic ibi legendum censeo. Ἐκ δὲ τῶν κραμβῶν γίνονται αἱ Πρασοκουρίδες· ἔχουσι δὲ πτέρα καὶ οἴστροι, οἱ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς πλατέων ζωδαρίων τῶν ἐπιθεόντων γίνονται. hoc est. In brassicis nascuntur Prasocurides, siue Porricidę. Habent & alas Asili, qui è latiusculis quibusdam bestiolis, quæ in fluuijs supernatant, enascuntur. Cur verò Prasocurides ex Erucarum genere esse affirmare non verear, facit quoq; Hesychius doctissimus Grammaticus, cui πρασοκουρὶς est ζῶον χλωρὸν κεῖρον τὰ ἐν τοῖς κήποις λάχανα, hoc est, animal viride, rodens in hortis olera. atq; ita etiam exponit Varinus. Palladius herbicidas vocat non alia animalia quàm Erucas. [h] Adrianus Turnebus Plinio scribit appellari Vrucas, itaq; dici quòd prata & arbores vrāt. Item qui marginalia in Plinium scholiola edidit, vbicumq; in textu habetur Eruca, legit Vruca. Sed Erucam tamen latinam dictionem esse habemus ex [i] Columella, qui sic scribit: vbi verò apricis regionibus post pluuias noxia incesserint animalia, quę à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, &c.

Prasocurides esse Erucarum genus. *Herbicida.* [h] *Lib. 18. Aduers. cap. 16.* [i] *Li. 11 c. 3.*

B Dici volunt Erucam ab erodendo, quòd erodit frondes & maximè olerum, quasi Erodam, vel vt Apuleius voluit ab hærendo, quod pertinaciter quid comprehendens adhærescat. [k] Columella etiam Hirsutam vocauit, Ouidius agrestem Tineam, canens:

Etymum Erucæ. [k] *Lib. 15.*

> *Quæq; solent canis frondes intexere filis*
> *Agrestes Tineæ, res obseruata colonis*
> *Ferali mutant cum Papilione figuram.*

Ego eiusmodi Erucas quę frondibus arborum telas intexunt, non omnes in Papiliones commutari puto, sed aliquas tantùm; cęteras mori nō editis Papilionibus, vt suprà dixi. Italis vocatur Ruga, alibi Brucho, vt ait Matthiolus, qui Arabibus Riapsa dici scribit. Hispanis Oruga. Gallis Chenille. Germanis Rup, Grass aut Krautvvurm, Raupen. Belgis Rispe, & Rype.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

ERVCAS Vermis genus esse notum est ex [a] Aristotele agente de triplici eiusmodi animantium mutatione. Omnia enim, inquit, post Vermis naturam motu cessant, & putamine obdurescunt, hoc est, in Aurelias conuer-

C tuntur. [b] Bartholomæus cognomento Anglicus scribit Erucam Vermem esse mollem, & saniosum, diuersis coloribus distinctum, noctéq; more stellarum micare, de die verò deformem esse, & diuersis distingui coloribus. Noctu lucere Erucas apud me mirum est, quin expertus id falsum esse offendi; nec prętereà omnes versicolores sunt. Sunt enim quędam prorsus virides, quędam prorsus nigræ aliæq; aliorum colorum, plerumq; tamen maculatæ. Differunt verò inuicem qualitate potissimùm, & quantitate, loco, & corporis partibus. Alię enim corporę sunt glabro, hirsuto aliæ, quarum tantus est numerus, vt hirsutas Columella Erucas vocauerit. Alię magnę sunt, paruæ aliæ, mediocres aliæ. Aliæ arbores scandunt, aliæ non, sed per humiliores tantùm stirpes repunt. Rursus numero pedum inter se non cōueniunt. Aliæ quatuordecim habent, quo numero nulli pauciores sunt; alijs totidem sunt pedū paria, quot corporis flexus, quot, inquā corporis annuli. Præterea aliæ caudatę sunt, aliæ cauda carēt. caudatarū aliæ vnam, alię duas caudas habent. Deniq; alię hirsutæ sunt, glabræ alię. Atq; hæ potiores sunt differentię.

[a] *Lib. 3. de Gener. ca. 9.* [b] *Lib. 18. de Propr. animal. ca. 45.* *Erucarum differentię.* *A magnitudine.* *A moribus.* *A corporis partibus.*

D Differunt præterea generandi modo, & opificio. Quædam enim, quin plurimę in Aurelias & hę in Papiliones abeūt, quędam non, sed cùm omnia, quibus insident, consumpsēre, ipsę quoq; consummuntur, & in nihilum redactæ intereunt. Earum verò quę Aureliæ fiunt, alię ita immutantur immediatè, alię priùs oua pariunt, vt domi meę proprijs obseruaui oculis: quas tamen paucas esse arbitror. Rursus aliæ telas texūt, alię non texunt, quales immediatę abeūt in Aurelias. Texentium quędam faciunt folliculos, eosq; nonnunquam adeo compactos & duros, vt ne acutissimo telo rumpas, atq; harum aliæ eodem anno Papiliones fiunt, aliarum Aureliæ ita tota hyeme inclusæ permanent, & nouo iam Vere, cùm clementior affulserit aura, maximè flante Austro in Papiliones conuertur, atq; hi potissimùm illi sunt, quos Plinius Veris indicium esse scribit. Quę modo folliculos non faciunt, telas texunt more Araneorum quales Plinius Araneum vocari tradidit, vt suo loco dictū fuit. Atq; hisce ferè modis Erucas differre obseruaui. Quamobrem quas obseruaui, & in tabulis subsequentibus depingendas in communem studiosorum, & arcana naturæ perscrutari cupientium gratiam curaui, hoc ordine eodem, quo in ijs à pictore sunt expressæ, quàm breuissimè describam.

Tabula Prima.

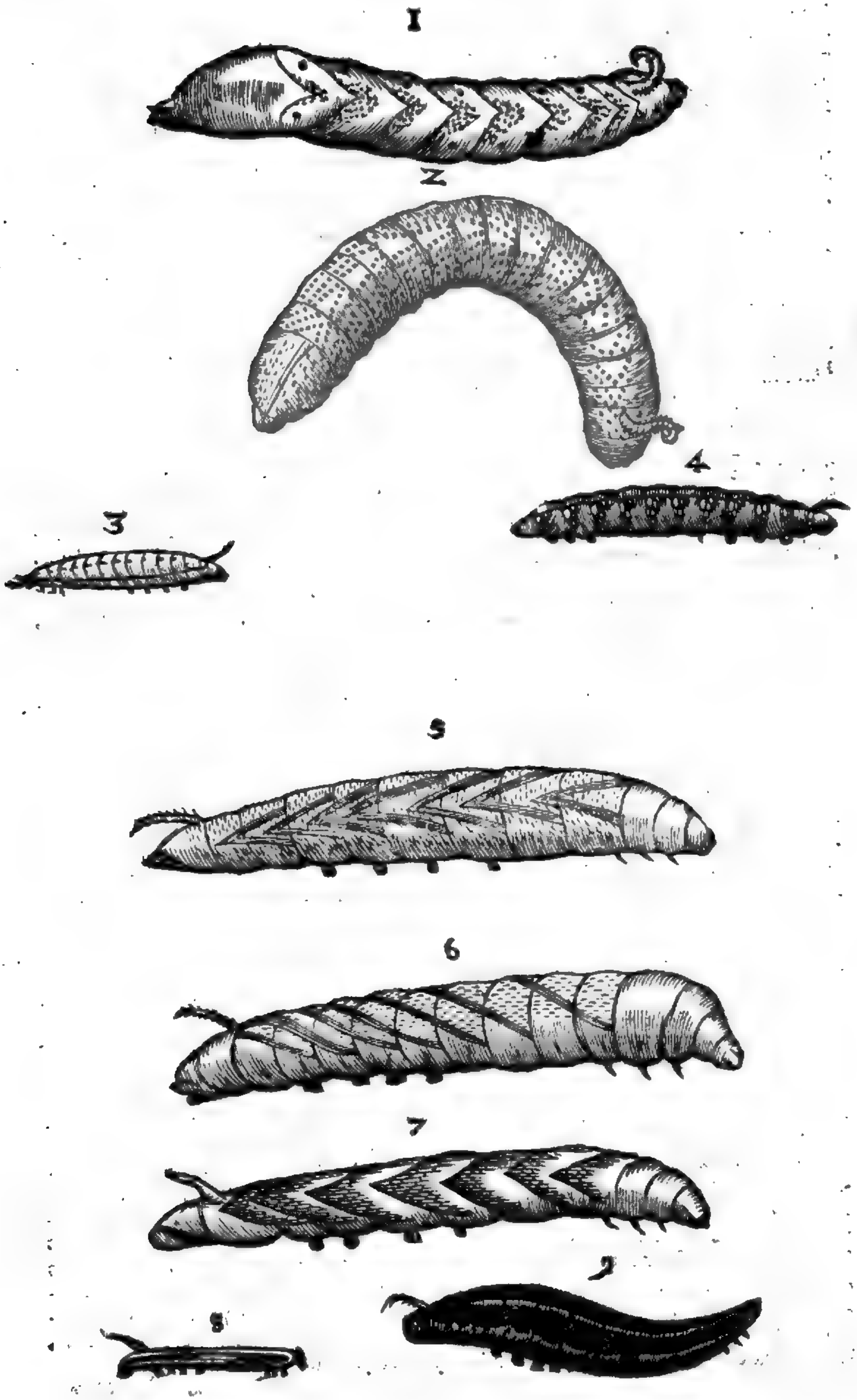

Digitized by Google

A Quæ prima in prima tabula depingitur, ex maximis est; & caudata, cauda nimirum instru
cta sursum reuoluta: tota est lutea, annulis verò cæruleis, ijsq; triangularibus, inter quorum
singulas singula ab vtroq; latere nigra sunt puncta. Os item nigricat. Cùm eam aliquo tem-
pore domi aluissem, telam non texuit, aut folliculum, sed in Chrysalidem immutata Papi-
lionem peperit atro luteum, eum quem in prima Papilionum tabula tertium exhibuimus.
Secundam, quæ eiusdem est magnitudinis, identidemq; caudata, leuiter lutescit, subfu-
sca, tota, nigerrimis punctis ac annulis instructa. Quarta ex mediocrium genere, etiam
caudata est, ad latera sublutea, per tergus flexibus arcuatis coloris elegantissimi miniacei
decorata, annulis verò nigris, sed qui candidis notentur punctis. Tertia caudam habet
in extremo acutissimam, tota viridis, annulis nigris, pedibusq;, qui sunt quatuordecim.
Brassicas & olera infestat. ex hoc potissimùm genere Papiliones illi exiguo corpore pro-
generantur, subuirides, & albicantes. Papiliones enim Erucarum suarum colorem ferè
reseruant, vt * Aristoteles quoque testatum reliquit. Quinta ex maximis est, colore flauo & * Li.5.Hist.
viridi, & lineis per dorsum latis triangularibus, viridibus, & punctis maculata purpureis. cap. 19.
Caudam gerit semper erectam, & caput etiam erectum, quare cùm incedit, incessum canis
B quodammodo æmulatur. Cauda hirsutis quibusdam villis præmunitur, parteq; infernè
notabilem habet maculam nigram. Ligustri foliorum esu gaudet. Pedes habet quatuor-
decim. Sexta corpore maior est, rostro & pedibus exilioribus, colore tota eodem, sed di-
lutiori, lineis verò transuersalibus flexuosis magis ad cæruleum, quàm ad viridem incli-
nantibus. Inter singulos annulos, singulis infrà notatur punctis nigricantibus, nam cæte-
ra puncta, quæ per supernum corpus conspiciuntur, ad purpureum vergunt. Supernè per
tergus color magis est luteus, infernè ad pedes magis viridis. Degit plerunque in viti syl-
uestri. Cauda superioris similis. Septima tota est flaua, infernè ad croceum vergente
colore, lineis distincta supernè triangularibus, vt in quinta, sed cæruleis, & quæ punctis
consperguntur atris. Pedes & rostrum nigricant. Octaua admodum est exigua, cauda-
ta tamen, maxima sui parte nigricans. In tergore lineas habet binas admodum exiles, lu-
teas, inter quas altera est lata, viridis. Caput habet rotundum, pedes quatuordecim,
in extrema aluo appendicem, quam per terram trahit: cauda pro corporis portione ma-
iuscula est. Postremam paulò rudiùs, quàm par erat, pictor expressit: nam puncta il-
la candida, quibus modo maioribus, modo minoribus toto corpore conspergitur obscu-
C rè admodum apparent. Tota colore ferè est ferrugineo, extremo alui, cauda, pedibus,
& capite rubris. rubra item linea lata à capite, ad anum vsque per dorsum extensa fer-
tur. Anterius corpus exilius est, quàm extremum. extremumq; exilius medio, sangui-
sugam diceris.

Quæ in secunda tabula dantur Erucæ, omnes ferè bicaudæ sunt: in quibus hoc notan-
dum est, quòd caudæ sint in extrema aluo, cùm in ijs quas pinximus in prima tabula, in
extremo dorso sursum enascantur. Prima tota purpurascit, præterquam inter primum &
secundum flexum, vbi viridis est. Binæ item lineæ, eo quo pictor expressit modo à capi-
te ad extremum vsque alui extenduntur, candicantes. Cauda vtraque nigricat. Pedes
habet quatuordecim. Secunda caudis duabus instructa minimis tota atra est, sed luteis in-
terstincta zonis. Tertia corpore est crasso, & compacto, ex luteo virescente, zonis annu-
lisúe admodum viridibus, capite verò, quod exiguum est, & primo flexu coloris aurei.
Pedes habet quatuordecim, nigricantes; caudas exiles, proceras. Quarta breuissimis est
caudis, oblonga, sed exili ac tenui corpore, tota ferruginei coloris, exceptis annulis se-
micircularibus, qui ab ima parte flaui sunt, ab altera nigri. Quintam monstrosæ quo-
D dammodo figuræ, quòd partim ex Eruca, partim ex Araneo conflare videatur, Ἀραχνο-
κάμπην, siue Erucaraneum nuncupaui. Sex primùm à capite ex primis corporis flexibus
pedes Araneorum pedibus simillimos emittit, dein interpositis aliquot flexuum inter- Erucaraneus.
uallis, alios octo more Erucarum, quas alioqui toto corpore refert. Tota ex cinereo ad
luteum vergit, sed annuli coloris sunt planè castanearum, sicut etiam pedes, & cau-
dæ. Insolentis profectò etiam formæ est, quæ sexta in hac serie ponitur; capite scilicet,
cùm id contrahit, compresso, facie Muris aut felis, sed nigra. Supra enim rotundam il-
lam nigredinem linea est alba, sub qua puncta duo, nempe ab vtraque eius parte vnum,
nigra, velut aures efformant, in medio verò nigredinis puncta alia duo oblonga nasum,
qui ijs animalibus admodum est compactus, tria denique alia sub his minima, os aliquo
rudi modo æmulantur. Tota est viridis, corpore pallidiùs, intensiùs annulis. A capite ad
caudas vsque porrecta linea alba per medium corpus transfertur. Caudæ eriguntur, & pun
ctis atris consperguntur. Pedes numero quatuordecim, quorum qui posteriores sunt,
Z 2 admo-

Digitized by Google

Tabula Secunda. E

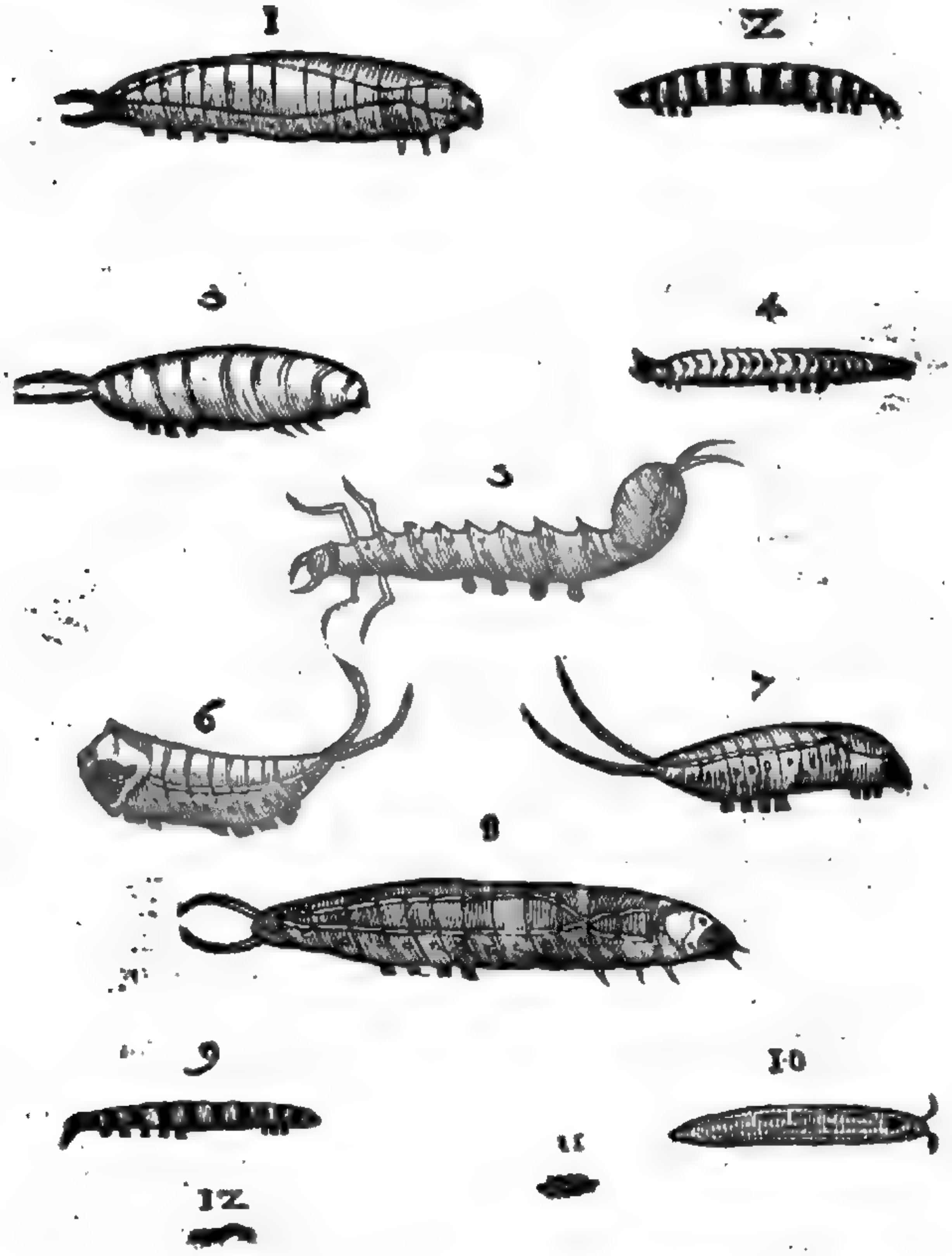

F

G

admodum sunt crassi: Septima eadem est naturali situ procedens. Rursus octaua à primo loco depicta differt tantùm in eo, quòd primo post caput flexu sit luteo, duobusque punctis nigris distincto: item quòd lineæ illæ, quæ per superiora feruntur, inter quintum & sextum flexum, inuicem coniunguntur: denique quia in hac sub inferiori linea inter singulos flexus, album sit punctulum. Nona eadem est cum secunda, bis per errorem depicta: infestum est hoc genus brassicæ. Habes decimo loco Scolopendram terrestrem paruam, sed de hac suo postmodum loco. Vndecimo loco depicta exhibentur Erucarum oua lutea, simul conglomerata, exigua. H Postrema Erucularum minima, in frumento inuenta est. Insectulum hoc tam tenui ac exili est corpusculo, vt potiùs fili cuiuspiam particella, quàm animalculum videatur: Longum est digitum transuersum. Maximum tantillo in corpusculo robur aduerti. velociter mouetur, & nunquam ferè à motu cessat. Pedes multarum Erucarum more habet quatuordecim. Capite nigricat, cætera cinereus. Sex integris diebus nihil edebat.

Prima in tertia tabula Eruca echinata ipsius videtur Hippocratis, zonis luteis & punctis nigris & candidis variegatur: quam vel saltem simillimam superiori ad me allatam æstate sic descripsi. Vermis est digitum, & medium longus, posteriore parte caudæ vicina latior quàm anteriore, duodecim constat annulis, siue segmentis, siue flexibus, qui supini nigro colorati sunt, linea medium dorsum secante castanea. Interstitia annullorum pallent. Caput duabus appendicibus velut corniculis armatur. Sex pedibus, tribus vtroq; latere antè

instru-

Digitized by Google

Tabula Tertia.

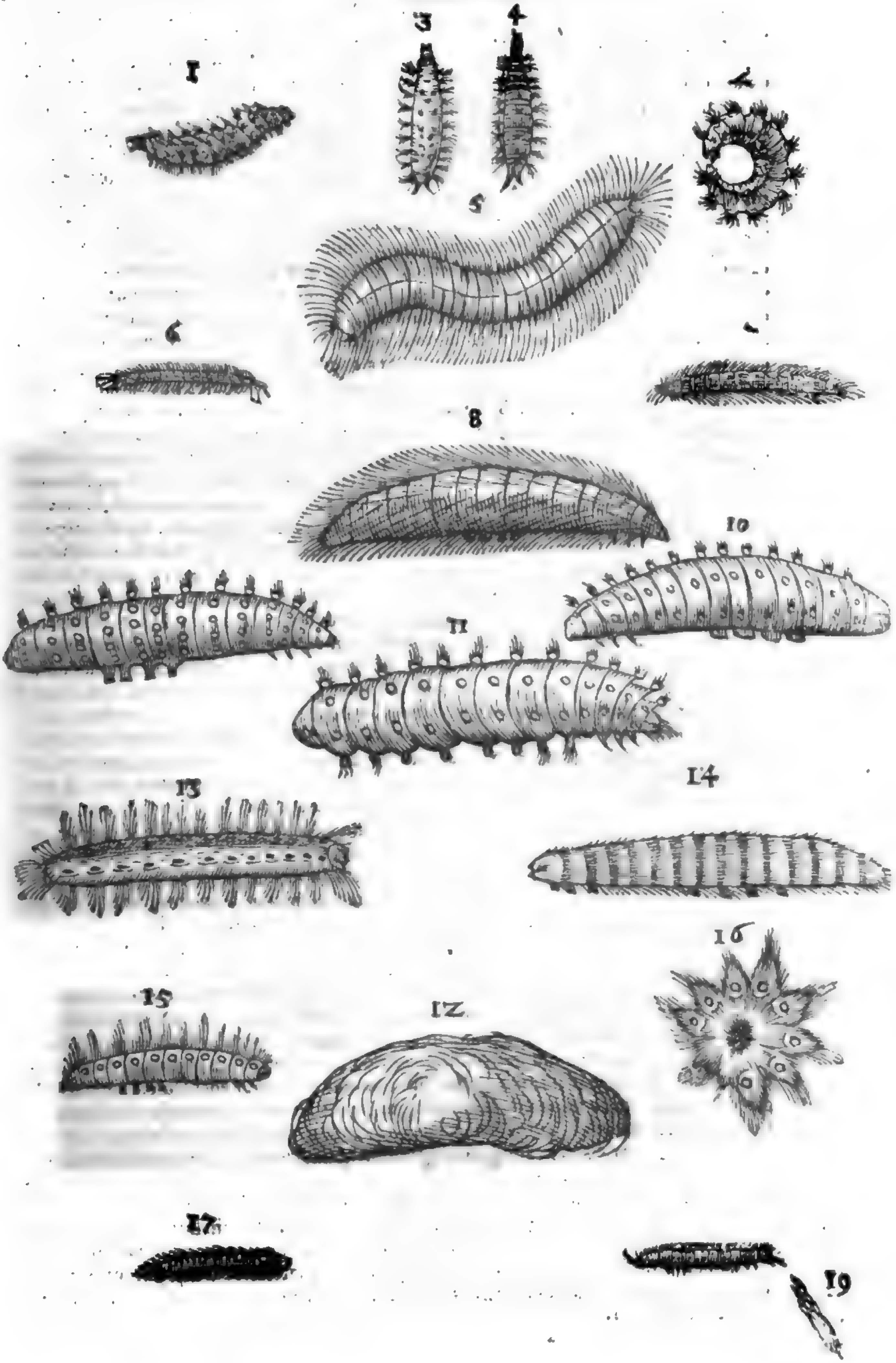

instructus graditur, postica parte Erucæ instar arcuatur, qua latior est. Quatuor in eo villorum in penicilli formam adunatorum ordines in singulis annulis conspiciuntur, bini singulo latere: vnus superior ad marginem dorsi, alter inferior ventri propior, ille octenos annulos vltimos eminentibus penicillis ornat, hic nouenos. In vltimo quem caudam dicas, extant duo, colore omnes ferrugineo. Conuoluitur in glomum ad instar vertibuli: quemadmodum etiam quæ subsequitur, quæ in orbem conuoluta depingitur, simillima ex toto cum illa, nisi quòd in hac inter singula interstitia puncta candida non sunt, quæ illic summã conciliant venustatẽ, contra in hac puncta ijsdem locis nigra sunt, & semicircularibus maculis ex albo luteſcentibus ambiuntur. Tertia tota aterrima est, sed castaneis tantũ interstincta zonis & punctis. Supina parte, quę quarto loco depingitur, minus nigrescebat. Quinta tota lõgissimis vestitur villis densissimis, fuscis, sed & ipsa Eruca tota ad latera fusca est, supina luteſcit, pluribus prędita annulis nigricantibus, à capite ad extremam aluum linea item nigricans defertur, mediam aluum distinguens. Loco sexto quæ datur, ex minimarum genere est, quin etiam paulò minor, quàm pictor expressit. Nisi moueri, aut incedere videas, aluum à capite vix interstingues. Pedes habet innumeros. Toto corpore coloribus miniaceo, nigro, luteo & albo varia est. Caput totũ est nigrum, nigri itẽ pedes, nigra capillamenta, dorsumq; & venter, tergus miniaceo colore conspicuum est; annuli nigerrimi, inter quos supra punctum est album, infra luteum. Septima paulò maior ijsdem ferè coloribus variat, sed pedes tantùm habet quatuordecim. Totum corpus quadrangularibus punctis constat, primò (à tergore ad inferna descendendo) nigris, dein flauis, tertiò miniaceis, quæ latiores sunt: quartò iterum nigris, quintò flauis, sexto nigris, flauis rursus septimo, vltimo ac octauo nigris. Caput totum, vt in præcedente nigrum est, pedes item nigri. Sed capillamenta ferè ferruginea. Octaua murem montanum, qui vulgo Marmotta nobis dicitur, facie æmulatur. Tota coloris est castanearum, admodum hirsuta; longa palmum. Color prope annulos dilutior est. Cùm inuertit se color inter annulos apparet niger holoserici instar micans, & cùm ingreditur, capillamenta quæ sunt à lateribus, ad cinereum vergere videntur. Caput totum est nigerrimum. Nona ex mediocrium genere est, corpulentior tamen, tota viridis, exceptis tuberculis, quæ per singula annulorum interualla, tria habet, & quartum in dorso, ex quo capillamenta enaſcuntur similitudine penicillorum, quæ coloris sunt planè aurei. Os nigricat. Pedes anteriores luteſcunt, posteriores virides sunt; omnes numero quatuordecim. Vndecima similiter per dorsum habet tubercula rotunda cum suis penicillis, nec non inter singulos corporis flexus, sed cærulea, rostrum item cæruleum, & pedes, præter tres anteriores, qui minores sunt, & coloris ex castaneo rubicundi, qui colore corpus totum constat. Durum mihi peperit folliculum. Pedum numerus corporis flexibus respondent. Decima tota etiam est viridis, tuberculis & floccis cæruleis rostro, & anterioribus pedibus ferrugineis, reliquis nigris. In aluo maculam habet ferrugineam. Habes duodecimo loco huiusce decimæ Erucæ expressum folliculum coloris ferè ferruginei, admodum densum & durum. Decimo tertio loco picta tota hispida est. Linea candida à capite exorta ad caudæ finem per tergus fertur. In dorso duodecim habet velut puncta, aut potius tubercula rotunda, sex ad singula latera colore mali punici; item quatuor alia à singulis lateribus ex nigro ad castaneum vergentia; ex quorum omnium medio capillamenta, quædam exeunt numero quatuordecim, quorum octo magna sunt, parua sex. Cætera per dorsum cærulea, supina pars, & pedes flaueſcunt. Decimaquarta tota colore est ferrugineo, supernè admodum diluto, & ad luteum vergente, infernè admodum intenso. Annulos habet nigros, & punctis ad latera maculatur exiguis candidissimis. Decimaquinta inter minimas maiuscula est, colore tota flauo, infernè ad aureum, supernè ad castaneum inclinante. Caput & alui extremum nigra sunt. In dorso nigra etiam habet puncta, sed imo candida; capillamenta penicillorum instar distinguuntur inuicem. Pedes habet exiguos ferrugineos. Decima sexta eadem est, ideo picta, quòd tacta se velut in vertibulum contorquens stellæ figuram exprimat, coronatæ. Decima septima rubra est, annulis nigris, & albis vbique maculis variegata, capillamentis exilibus, rubicundis. Decima octaua, capite est coloris aurei, corpore verò toto cæruleo. Linea aurea nigris conspersa guttulis rotundis à capite ad anum vsque per superna fertur. Ab vtroque illius lineæ lateribus, rursus aliæ maculæ sunt seu potiùs puncta minima nigra ita posita, vt etiam lineas duas, hinc inde vnam efficere videantur. Alui extremitas acuta est, & nigra, nigri quoque pedes, numero quatuordecim, licet quatuor ab vtroque latere in anteriori parte pictor pinxerit. Capillamenta habet subtillissima planè aurea. Oua mihi peperit candicantia, quæ appinximus postremo loco.

A Tabula Quarta.

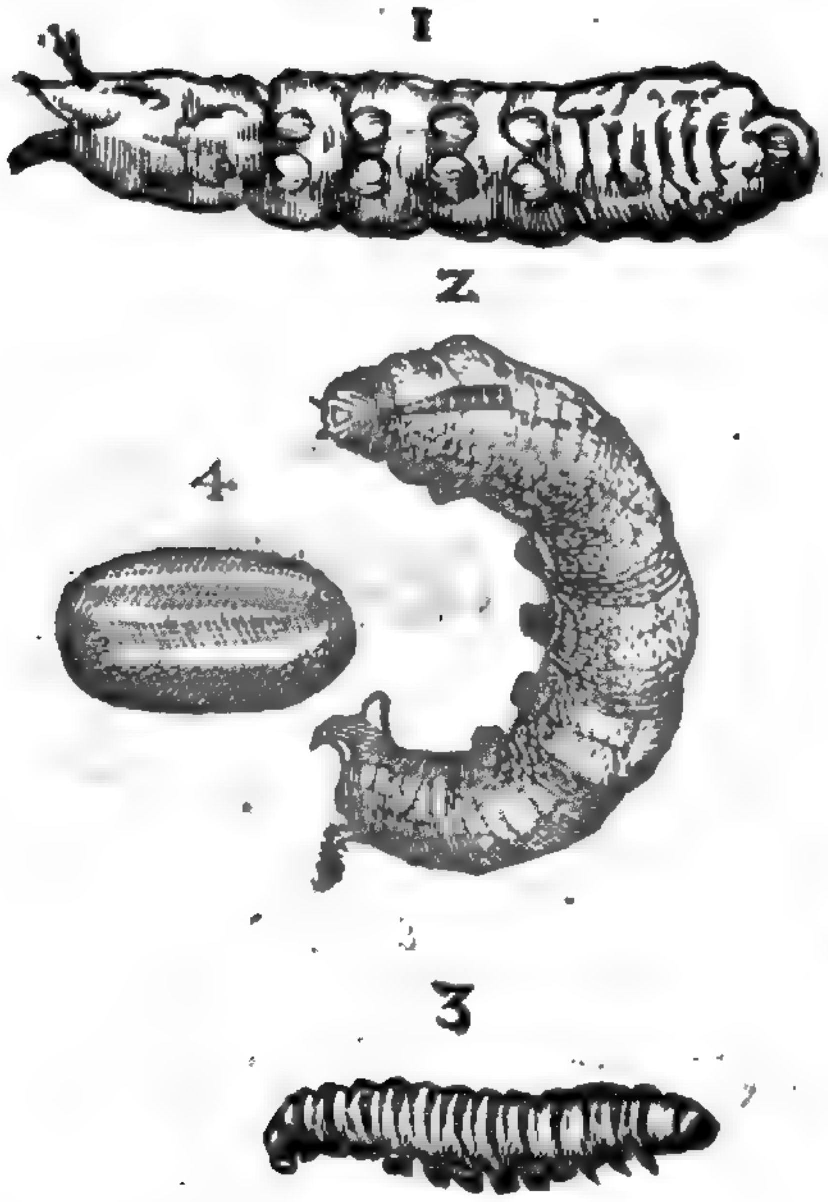

Ex maximarum genere est, quæ pronè & supine primo & secundo loco in, quarta tabula datur. Aluum habet bifidam, & ex dorsi extremo caudam exerit erectam. Toto corpore ferè vni color ex luteo fusca. A ceruice ad quartam vsque vertebram lata est linea aterrima, exiguis alijs vna recta, cæteris transuersis candidis insignita. Superno etiã vertice atro est, facie anteriore flaua. Pedes habet monstrosæ magnitudinis. Supina parte ad cinereum vergit. Altera quæ tertia est in hac serie, tribus constat coloribus: viridi, aureo & nigro. Corpore nimirum vndique toto viridi, sed annulis nigris aureis punctis distinctis. Inter annulos singulos linea est annularis item sublutea. Pedes habet quatuordecim virides. Fructumnè arboris, an potiùs folliculum cuiuspiam Insecti dicas, quod quarto loco depingitur, id

B

C Frat. Gregorius Capucinus Regiensis mense Iulio anni 1597. in abiete offendit. Folliculum esse arbitror: erat enim intus plenũ telis Araneo similibus. Inerant & oua. Quare cùm aliquot Erucas oua edere obseruauerim, Erucæ cuiuspiam esse iudicaui, eam hoc sibi fabricare operculũ, vt oua ab omni externa iniuria protegat. Figura & colore maturas æmulatur oliuas. Eius exterior substantia erat cartilaginea, & varijs exiguis tuberculis ceu punctis extuberabat. Sed nunquid hanc Eruca ipsa texat, quod verisimilius est, vel aliundè Crabronum more allata materia conficiat, necdum didici. Fructum interim non esse, abietis exẽplo discimus, quæ conifera est: nisi quis dicat abortiuum esse, quales multos obseruamus in quercu. Cùm reperiretur, non erat vnicus, sed quatuor simul erant coniuncti: quatuor ni fallor, Erucarum opus ac labor. Qua in coniectura si fallar, lector boni consulat.

Quæ in quinta tabula primum locum habet, magnitudine est duorum digitorum transuersalium, colore fusco, quaternis macularum nigrarum seriebus distincta; capite flauescẽte, toto corpore glabro; vtrimq; ad latera propè ventrem linea quadam flauescente insigni
D lo: subtus toto colore albicante. In brassica nasci rustici dicebant. Secunda descriptæ aliquo modo est similis, quo ad formam & glabritiem, sed minor tamen, coloreque castaneo magis diluto; capite duabus maculis nigricantibus insignitur. Ab eo ad extremum vropygium duobus macularum ordinibus, partim atris, partim luteis decorata est; & vtrimque ad latera linea quædam rubescens per longitudinem fertur, cui in singulis annulis punctula quædam in medio candida, & in circumferentia nigra supersidet. Parte supina tota dilutè lutescit. Tertia bina è lateribus frontis emittit cornicula exilia & breuia: caput etiam habet paruum, & nigrum. Toto corpore hirta est, & colore ferrugineo, annulis verò nigricantibus. Capillamenta penicillos ęmulantur vbique, præterquam in ceruice & dorsi initio, vbi vix ipsa videntur capillamenta, quia rarissima sunt, & exilia admodum. Cauda etiam penicillis horret, quod necdum in alijs vidi. Quarta eiusdem cum secunda magnitudinis, colore est terræ illius quam vmbram pictores dicunt: Inter singulos annulos tria habet tubercula, ex quibus pili oriuntur penicillorum figura coloris castanei. Albicans verò linea per dorsum

Digitized by Google

Tabula Quinta.

E

F

G

ſum recta à capite ad caudam ducitur. Pedes anteriores magis quàm poſteriores nigri ſunt. Inter ſingulos quoque flexus à lateribus punctula ſunt albicantia alternatim poſita. Quod quintum datur in hac tabula, in dipſaci fructu naſcitur. Celebre eſt apud [d] Plinium aliosq; probatos ſcriptores ad quartanam. Alibi de hoc Inſecto, hoc etiam prodidit, loquens de remedijs aduerſus dolores dentium. Is quoque Vermiculus, qui in herba labrum Veneris appellato inuenitur, cauis dentium inditus mirè prodeſt. Nam Erucæ braſſicę, eius contactu cadunt. Idem mihi proprijs ante multos annos manibus oſtendit Cardinalis Paleottus: neque id amplius videre potui, licet multos fructus diuerſis aperuerim temporibus: donec tandem anno 1592. ſub finem Septembris, cùm fortè ſpeculaturus nunquid potiùs in maturis, quàm immaturis naſcerentur, inueni in illis qui maturi erant. Longitudo digiti auricularis tranſuerſim dimenſi: ſed cùm nunc exactiùs deſcripturus id intuerer, offendi ex Erucarum genere eſſe, nam quatuordecim progreditur pediculis. Caput atrore ſplēdet, vt ſemen amaranthi æmulari quodammodo videatur; cętera albicat. Dioſcorides etiam meminit, ſed nemo veterum Erucam eſſe ſciuit. Sexta à lateribus leuiter luteſcit, infrà ac ſuprà colore eſt caſtaneo, annuli quoque caſtanei, caput nigrum, pedes exigui, ſubluteì. Septima pictura eſt inuolamenti cuiuſpiam Erucæ, affabrè facti ex folio quodam arboris, aliaque materia bombicina. Folium id extrinſecus multis velut laminis ſericis albicantis coloris erat obuolutũ; in-

H

[d] Lib. 30. c.10.

Vermiculus dipſaci ex Erucarũ genere.

Digitized by Google

A intusque quidem eodem modo, sed pluribus laminis intricatum erat. In centro seu medio laminarum plurima oua, nigra, parua, seminibus vel hyoscyami, vel nicotianę comparibus, vnà cùm fœtibus etiam numerosis latebant. Ex quo docemur etiam Erucas esse, quæ & oua, & eodem etiam anno fœtus edant. Aliud nidulamentum siue folliculus exhibetur loco octauo, figura pudendi humani. Inferna enim parte referebat quodammodo scrotum, superiore virgã, ac eo magis cùm duabus, vt hæc instructũ esset fistulis aut ductibus. Eo aperto vidimus rami frustulum & folij pediculum figuram virgæ efformare: hæc enim simul complicata Eruca filis obtexerat; sicut item folium, quod scrotum efformabat. Intus vt in proximè descripto & oua & fœtus dilitescebant. Erant ambo istęc nidulaméta ita vndiq; clausa, vt ne hilum quidem aëris, nedum pluuiæ admitteret. At cùm ita vndiq; clausa sint, quispiam quærat, quomodo ea ibi posuerit Eruca, cùm hæc intus non reperiatur. Responderem ego, texere quidem primò folliculum Erucam non totum, & in ea quam texuit parte oua edere, dein occludere & abire, sed nunquid postmodum moriatur, aut in Aureliam cõuertatur, necdum didici. Postremò loco depicta Eruca tota erat viridis punctis conspersa nigris, capite rubro.

B Tota etiam est viridis, quæ in sexta tabula primò datur, lineis transuersalibus atris, sed singulis tribus aureis pũctis decoratis, quales in pluribus alijs obseruaui, annulis luteis, sub quarum singulis punctum est atrum: rostro etiam atro est, atris anterioribus pedibus, posterioribus viridibus. Secunda quoque est viridis, sed in hac lineæ nigræ illæ corpus ambiẽtes latiores sunt, & binis tãtùm maculis aureis insigniuntur; præterea annulos habet nigros, & luteas latasque velut è capite antennas emittit. Tertio loco habet figuram Cossi, de quo suo pòst loco separatim agemus, hîc ideo positam, quòd si posteriores haberet pedes, omnino esset Eruca. Quartùm depicta Eruca glabra, ex minorum genere, toto corpore ex viridi lutescit, sed annulos habet nigros, & inter singulos puncta oblonga tria, itidem nigra. Caput rubescit, retro quod duobus minutissimorum punctulorum nigrorum ordinibus conspergitur. Pedes quatuordecim nigricantes. Habes sexto loco Erucæ suo inuolutæ folliculo rubicundo Chrysalidem siue Aureliam. Ad tactum tantũ mobilis & tota viridis est, & nigrum habet inter singulos annulos punctum, quod supra candicat. Habes deinceps aliquot Geometrarum icones, ideo hîc adiectas, vt quomodo ab Erucis differrent, vnico intuitu cõspicias. (Geometras eas voco, quòd hominis Geometræ ferè instar incedendo agros dimetiantur.)

Cossi icon.

Geometrarum icones

C Pedes enim in hisce animantibus contrario sese habent modo, ac in Erucis, quibus nimirum anterius pauciores sunt, posterius plures (loquor autem de ijs, quæ habent quatuordecim) cum Geometræ sex habeant anteriùs, posteriùs etiam totidem, in medio ventre nullos, quo fit, vt eo quo pictura in prima ostendit, modo incedant. [f] Aristoteles huic Erucarum generi nomen non dedit, sed appellat κάμπας, αἳ κυματοῦσι τῇ πορείᾳ, hoc est Erucas, quæ vndatim incedunt. Parte enim, inquit, innitentes priore contrahunt sese, adducentes posteriorem, arcuatimque incedunt, & ex his scribit nasci πηνία & ὕπερα quæ Gaza vertẽs, Acias & Superas dixit. Prima tota lutescit supernè, infernè ad ferrugineũ accedit: A lateribus inter singulos flexus punctulis nigris maculatur. Quæ subsequitur eadẽ est, extenso corpore depicta. Caput candicat, pedes nigricant. Nona in hac serie Geometra est omnium minima, tota viridis, vel potiùs coloris herbacei, excepto capite quod rubicundũ est. Decima pictura eiusdem est in spiram reuolutæ: nam si tangas, eo modo se contrahunt, & caput celant contra pericula ac iniurias. Vndecima ex minorum genere est, corpore coloris ferè ferruginei, à lateribus lutei. Pedes, caput, & extremum caudæ habet nigra. Duodecima rursus ex vulgarissimarum Erucarum quæ brassicas infestant, tota herbacei coloris, exceptis annulis qui lutescunt. Decimatertia eiusdẽ coloris herbacei, sed annulos habet aterrimos, serici instar splendentes; pręterea inter singulos annulos rotũdos habet velut oculos luteos, & in medio horum nigerrima puncta. Caput luteum est, punctisq; nigris minimis maculatum.

[f] Hist.c.19.

D Quod decimo tertio loco depingitur Insectũ, corpore quodammodo Erucas ęmulatur glabras, sed pedes habet ab vtroque latere ternos, quanquam bini tantùm à pictore expressi sint: toto corpore est nigerrimum. Epidauro id allatum mihi donauit Antonius Maria Alberginus philosophiæ & medicinæ doctor eximius, inquiens illius puluerem ad strumas curandas remedio esse peculiari ac pręstantissimo. Ex minimarum genere est postrema Erucula, tota ferè cinerei coloris, annulis verò subluteis.

GENE-

Tabula Sexta.

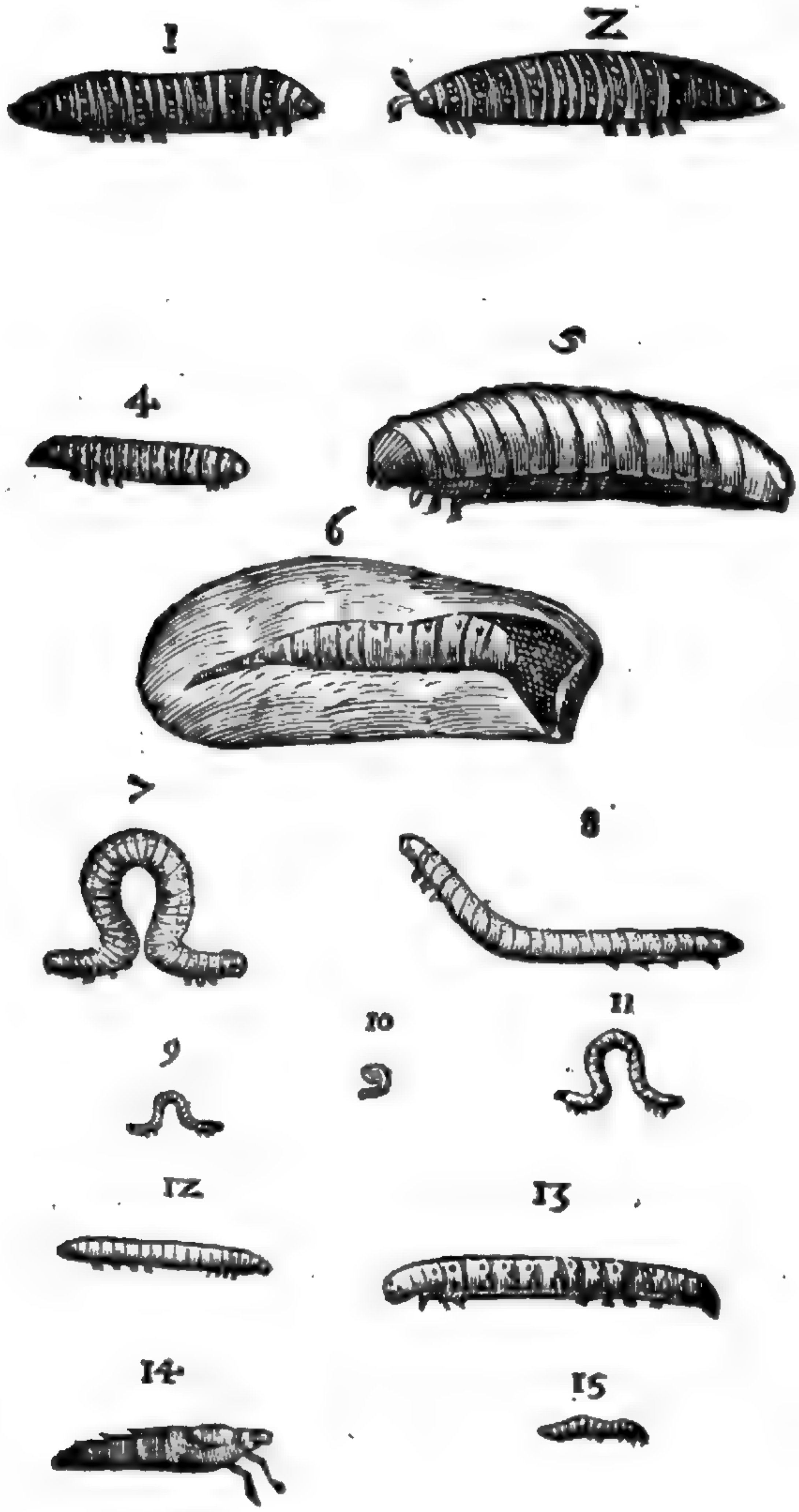

GENERATIO. MORES. VICTVS.

DE varia Erucarum generatione diximus in hiſtoria Papilionum: itẽ in hoc quædam etiam tractatu, inter differentias. Omnium maior prouentus humidis temporibus, maximè cùm humor reſederit, & pòſt Sol acrior inuſſerit. De moribus ac natura earum nihil obſeruaui, niſi quòd ad hortorum & agrorum internecionem quodammodo natæ videãtur: qua in re perniciosiores fortaſsis fuerint, quæ hirſutæ ſunt, quemadmodum innuere mihi videtur [a] Columella, dum canit:

Quæ noxiores hortis ac agris.

[a] *Lib.* 10.

Nec

A *Nec solùm teneras audent erodere frondes*
Implicitus concha Limax, hirsutaq; Campe.

Cæteræ tamen etiam eadem damna nobis inferunt. Eruca, inquit Isidorus, est frondiũ Vermis in olere vel pampino inuoluta ab erodendo dicta: de qua meminit Plautus: Imitatus nequam bestiam, maleficam, inuolutam in pampino. Implicat se item, nec auolat, vt Locusta, vt huc illucq; discurrens semipasta dimittat, sed permanet parituris frugibus & tardo lapsu pigrisque morsibus vniuersa consumit. Vt rectè dixerit Martialis ludens cum Lupo amico, quòd exiguum prædium donasset.

Erucam malè pascit hortus vnam.

Author est Pompeus Vizanius Bononiæ tantam natam fuisse Erucarum copiam, vt præter ᵇ*Li.8. Hist.*
frondes & pampinos, omnes etiam fruges absumerent. [b] Theophrastus quoq; testatur Eru- *c.10.*
cas frugibus infestas esse, vt meritò Erucæ dirum animal dicatur [c] Plinio: eroduntq;, inquit, [c] *Li.17.c.24*
frondem, aliæ florem, & depastam arborem turpi facie relinquunt. Sed hunc locum suprà tetigimus, diximusque ex Theophrasto esse desumptum: quo vtroque itaque authore aliæ frondem depascuntur, flores aliæ. Subiungit subinde Plinius: Est etiamnum peculiare oli-
B uis & vitibus (Araneum vocant) cùm velut telæ inuoluunt fructũ, & absumunt. Ego eam pestem in malis & pyris sæpè, prunisque ac cerasis nõnunquam notaui. Cùm rodunt, eduntue sonum quempiam ædunt, maximè Bombyces, qui peculiariter τρισμος dicitur, vt [d] Scaliger *τρισμος*
annotauit. [e] Aristoteles scribens de incessu animalium carentium pedibus, alia ait procede- *quid.*
re vndoso motu: id autem bifariam accidere: nam alia quidem super terram, vt serpentes in- [d] *Lib.5 de*
flecti: alia verò supernè curuari, vt Erucas: Vndosum autẽ illum motum, inflexum esse. Sed *caus. plant.*
quamuis supernè curuentur & arcuentur incedendo, pedibus tamen non carent: quare mi- *c.19.*
rum mihi videtur, cur philosophus inter apoda animantia, serpentes nimirum & Lumbri- [e] *Lib. de in-*
cos, etiam Erucas recenseat. Alia præterea ab hisce Insectis homini noxa est. Nam quando *cessu anim.*
per mẽbrum aliquod nostrum calefactum serpit, cutem adurit, & post se pustulas relinquit. Alia noxa.
Atque hoc est, inquit [f] Vincentius veneni signum, etsi nõ est efficax ad magnum malum. Te- [f] *Lib.20.*
statur Hierocles, si super Erucas equi sese volutent, aut arbori eisdem scatenti se scabant, ad- *c.130.*
fricentq;, statim vibices assurgere: tumere cutem & occallescere, item oculos curuari. Oportet igitur, inquit, aceti quàm acerrimi selibram cum atramenti sutorij quadrante conterere, iisque corpus illinere. Sed cauendum est, ne quippiam huius in oculos delabatur.

C

VT FVGENTVR.

VBI verò apricis regionibus, inquit [a] Columella, post pluuias noxia incesse- [a] *Lib. 11.*
runt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem καμπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius in superiorem partem prorepunt. Sed vt operosum est, singulas Erucarũ fugandarum remedia.
frutices concutere, ita longè adhuc operosius singulas Erucas manu colligere: quare suadeo, vt ad alia deueniat agricola remedia, quæ dupliciter consideranda ipsi sunt, nimirum vt agros suos ab ea peste præseruet, vel si iam irrepsit, tollat. Vtrumque præstare tradunt cinerẽ tenuissimum, si stercoris loco, vel simul cum stercore permixtus olerum radicibus detur: sic Pulices hortenses, Vermes, Erucas, Limaces, ac cętera animalia stirpes depopulantia occidere, abigere, & prohibere. Sunt nonnulli qui resperso ficulneo cinere il-
D las prosequuntur. Stercora Vespertilionum, si nidor è fumo pluribus locis excitetur, eas fugat: quam rem aiunt præsentissimum habere miraculum. Sunt qui in hortis scillam areatim serant, aut hinc inde suspendant. Nasci quoque prohibentur, imò verò præsentes collectim perduntur, ex Grecorum obseruatione si aliquot sublatas in aqua cum anetho coxeris, eaq; perfrigerata herbas aut arbores resperseris, quæ nidulantes Erucas, & ad fotum incubantes sustinent, sed valdè cauendum erit, ne aqua illa faciem vel manus contingat. Porrò remedium certum ac paratu facilè erit, si circa arborum crura, aut brachia, bitumen & sulphur incendas. Vel fungos sub nucis arbore nascentes fumum dare ibidem cogas, galbanumue, aut caprarum vngulas, vel ceruinum cornu, à venti flatu auersus, comburas. Sunt qui cinerem vitigineum per triduum in aquam mittant, qua postea olera & arbores copiosè aspergine lustrãt. Multi in ficulneo lixiuio proijcienda semina præmacerãt. [b] Antonius Mizaldus suos [b] *Lib. de Se-*
hortensium colonos scribit arte admodum facili Erucas sic hodiè passim expurgare. Vbi *cretis horto-*
apricis locis illæ post pluuias incesserunt, matutinis horis frutices olerum aut ramos arbo- *rum.*
rum

rum ſuccutere ſolent: ſic enim dũ adhuc nocturno torpent frigore, facilè decidere, nec amplius ad ſuperiora perrepere: prębereque occidenti viam admodum pronam & præſentem. Sed hoc vetus Columellæ præceptum eſt, quod operoſum eſſe exequi, paulo antè notabamus; facilè tamen erit, ſi paucæ fuerint arbores quæ infeſtantur. Traditque idem Mizaldus ruſticos ibi paleis intortis arborum truncos armare, & crura coronare; quibus ſumma arborum petentes Erucę implicantur, ac veluti obiectis laqueis & compedibus, vel profligantur, vel die à cœpta via actutum reuocantur. Verùm ſi obſtinatè reſtiterint, & præſcriptis auxilijs pugnauerint, hãc oppones machinam. Vrinam bubulam & amurcam æqualiter miſtas, igni, donec ferueant admouebis, & ubi refrixerint, illarum imbre olera ac arbores conſperges: quod Anatolij eſt experimentum. Palladius fuſticulos, vel faſciculos alliaceos ſine capitibus, per omne horti ſpatium comburit. Idem iubet, vt ſemina, quæ ſpargenda ſunt, ſemperuiuæ ſucco madefiant, vel Erucarum ſanguine, hoc eſt humore intus contento, nam ſanguine alioqui Erucæ carent. Cicer eodem authore inter olera propter multa portenta ſerendũ eſt. Hoc itidem voluit [c] Plinius: Olerum, inquit, medicina eſt cicer. arcet enim Erucas. cùm tamen [d] Theophraſtus Erucas (κάμπας) priuatim vocet, quibus cicer infeſtatur. Et Erucas in cicere naſci, etiam ſcribit [e] Aelianus. Quamobrem mihi ciceris remedium ſuſpectum eſt. Quo ſi omiſſo, addit deinceps Plinius, iam natæ ſint, remedium eſt abſynthij ſuccus decocti inſperſus, & ſedi, quam aizoum vocant. Semen olerum ſi ſucco eius madefactum feratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum verò nec Erucas (necari legitur in veteri codice, Dalechampius legit, nec Erucis) ſi palo imponantur, oſſa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduerſus Erucas cancrum fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Hæc [f] Plinius, qui aliàs etiam ſcripſerat antè, cõtra Erucas & mala, ne putreſcant lacertæ viridis felle tangi cacumina iuberi. Democritus, Columella, & idem Plinius, alijq; paſſim à muliere menſtruata fugari tradunt quod cùm friuolum, quin ſuperſtitioſum mihi videbatur remedium, lubens prætereo. Theophraſtus braſſicis innaſci Erucas dixit, eaſque ab humore collecto interimi, & à fimo aceruatim iniecto. Sunt qui, vt Palladius notat, ſanguineis virgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia eſſe. Omnia olera Fronto ſcribit in vniuerſum iuuari, ſi inter illa Eruca fuerit conſita. Vt eadem olera infeſta animalia non generent, in corio teſtudinis omnia ſemina, quæ ſparſurus es, ſiccas, vel mentam pluribus locis maximè inter caules feris. Hoc pręſtare fertur eruum aliquantulum ſatum, præcipuè vbi radices & rapa naſcuntur. Praſtocoridas (lego Praſocurides) inquit [g] Cardanus, Græci vocant animalia, quæ ſolent hortis nocere: ferunt ergo, quod ſi vẽtriculum veruecis ſtatim occiſi plenum ſordibus ſuis ſpatio quo abundant, leuiter defoderis, poſt biduum reperies ibi animalia congeſta: hoc cùm bis vel tertio feceris, genus omne quod nocebit, extingues. Plura qui volet, geoponicos adeat, & qui de hortorum cultura ſcripſerunt.

[c] Li. 19. c. 10
[d] Lib. 3. de cauſ. plant. c. 30.
[e] Lib. 9. de Anim. c. 39
[f] Li. 17. c. 28
[g] Li. 7. var. cap. 30.

VSVS IN MEDICINA.

PAVLVS Aegineta [a] ſcribit Erucas olerum cum oleo inunctás, dici tutos à virulentorum animantium morſibus conſeruare. Eædem oleo mixtæ authore [b] Dioſcoride fugant ſerpentes. Cuius, inquit [c] Greuinus, rationem certè afferre minimè poſſem, niſi ad proprietatem eam, qua natura donauit eas, recurrerem: neque enim hoc ex proximo ſuo ortu habent.

[a] Lib. 7.
[b] Lib. 2.
[c] Lib. 1. c. 6.

PROVERBIVM.

IN Alciati ſcriptis hocce prouerbium notatum inuenio, ***Campas abige*** de his qui verba non curant. Campæ enim ſiue Erucæ difficulter pelluntur.

DE

Digitized by Google

A

DE CHRYSALIDE SIVE AVRELIA. Cap. V.

ERVCÆ omnes quæ folliculos texunt, cùm se in ijs, incluserint, figuram
prorsus mutant. nam cùm priùs molles essent, pedibusq; instructę, ac mo-
uerentur, ederentq;: tunc indurescũt, pedes non apparent ampliùs,
non mouentur, nisi ad tactum, nec ampliùs edunt, sed veluti oui speciem
accipiunt: cuius meminisse videtur [a] Aristoteles his verbis: Alia non per-
fectum animal generant, sed ouum, idq; perfectum. Quæ autem ijs fri-
gidiore constant natura, generant quidem ouum, sed non perfectum, verùm quod foris
perficiatur, vt genus piscium, squamata, & crustata, & mollia. Quintum genus, quòd fri-
gidissimum est, ne ouum quidem ex se parere potest. Sed hæc affectio foris euenit ei, vt
B dictum est. Insecta enim primò Vermiculum pariunt, qui addito tempore speciem acci-
pit oui. Aurelia enim appellata oui obtinet facultatem, tum ex ea animal nascitur, tertia
mutatione finem recipiens generationis, nimirum ex brassica Vermiculus, ex hoc fieret
Eruca, ex hac Chrysalis siue ouum, inde Papilio. sed hac de re suprà disputatum est, vbi
diximus ex ouis Papilionum sub brassicarum folijs latentibus suo tempore Erucas prorum-
pere, has in Aurelias conuerti, ex quibus demum alij procreantur Papiliones, hi enim oua
non pariunt, vt Erucas producant, sed finis eorum est genus suum conseruare, hoc est alios
generare Papiliones. Quod modo ad nomen Aureliæ siue χρυσαλίδος attinet, non satis
percipio cur hoc illo ouo nomen tribuerit philosophus: non enim omnia aureo sunt colo-
re, sed item viridia, item pallida, vt mox patebit, cùm quædam & describam, & depin-
gam. Apud Hesychium scribitur cum gemino Λ, & in Lexico Græco latino veteri, vbi
perperam exponitur Blatta. Eustathius ex veteri quodam Grammatico annotat χρυσαλί-
δα vocatam fuisse etiam τὴν μηλολάνθην siue μηλάνθην, seu μηλόνθην, aut μηλολόνθην,
Quas voces alij interpretantur Scarabeorum quoddam genus, qui peculiari nomine χρυ-
σοκάνθαρος dicitur. Nam μηλολόνθη teste Hesychio, est εἶδος κανθάρων, quos aliqui χρυ-
C σοκανθάρους appellant. At Scholiastes Aristophanis non ait esse Scarabei speciem, sed
ζωΰφιον χρυσίζον κανθάρῳ ὅμοιον, hoc est, animalculum aurei coloris Scarabeo simile. Sed
de hac dictione plura dicemus in Scarabeo. Νεκύδαλον quoque vocari suprà diximus, vbi
quoque etymologiam veram huius nominis dedimus, & breuitatis causa hic non repe-
timus.

[a] *Lib. 2. de Gener. ca. 1.*

Oua generantium diuersitas.

Nominis ratio.

FORMA. DIFFERENTIÆ.

CVM in Aureliam siue Necydalum transierit Eruca, formam æmulatur
infantis fascijs inuoluti, facie quidem humana propè cum mitra & corni-
bus: aliæ quidem aureo, alio argenteo colore, aliæ alio, vt nihil mirum
sit, aliquid inesse ijs egregij, quod nos lateat.

Habes hac tabula quatuor Chrysalidum icones, quarum prima inso-
D lentis, & forsan monstrosæ est figuræ, cùm ob enormem magnitudinem,
tùm maximè quòd in capite annexam habeat velut promuscidem. Tota aureo colore re-
splendet, sed annulos habet nigros. Eiusdem coloris sunt Chrysalides siue Necydali Bom-
bycum, ex quibus quoque vnam dipinximus, eam autem, quæ secundo loco posita est.
Tertia coloris est viridis nonnihil ad cæruleum vergentis, punctis toto corpore maculata
aterrimis. Huius generis Erucæ folliculos non texunt, sed in Chrysalides immutaturæ eo
quo hîc pingitur, modo super aliquod lignum, foliumuè aut etiam lapidem extendunt, &
solis ardore dein mutantur in Papiliones, eos autem, qui ex albo viridescunt. Quarta etiam
viridis est, sed auri instar resplendet, depicta est pronè, & supinè, item à latere.

Digitized by Google

Tabula Septima. E

DE BOMBYCE. Cap. VI. ÆQVIVOCA. G

Bombaciũ

[a] Lib. 19. cap. 1.

APVD Nicolaum Myrepſum βομβύκιον vocatur, quod Itali Bombagio vocant, lanugo ſcilicet, ſiue lana xyli ſiue goſſypij, quam [a] Plinius bombycem nuncupaſſe videtur. Ita enim ſcribit: Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui goſſypium vocant, plures xylon: & ideò lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq; barbatæ nucis defert fructum: cuius ex interiore bombyce lanugo netur, nec vlla ſunt eis in candore mollitieúe præferenda. Veſtes inde Sacerdotibus Ægypti gratiſſimæ. Dicitur itaque Latinè bombyx etiam lana goſſypij: vnde fit vt paſſim apud recentiores, maximè qui de nouo orbe ſcribunt, inuenies bombycem dici, non ſolum hanc lanam, ſed ipſam

Goſſypij lana bombyx dicta.

[b] Lib. 2.

etiam plantam, nec non quamuis arborem laniferam. [b] Propertius Bombycem Arabium H
vocans, de eadem xyli lana potiùs, quàm de Serico loqui mihi videtur, nam xylon Plinius „
ſuperiore Aegypti parte naſci ſcribit, quæ in Arabiam vergit. Ait autem. „

Nec ſic qua Arabio radiat Bombyce puella. „

[c] Li. 3. c. 18.

[c] Dioſcorides acanthium deſcribit folijs, lanugine araneoſa obductis, atq; ex hac βαμβακοειδῆς fieri, hoc eſt, veſtes bambacinas. Sed quamquam etiam βάμβαξ, & βαμβάκιον, item πάμβαξ, & παμβακὶς xylon Suidæ nominetur, malim tamen apud Dioſcoridem legi βομβακοειδῆς, atque ſic legit Ruellius, veſtes bombycinis ſimiles vertens. Etenim βάμβαξ apud priſcos Græcos non reperias. Bombyx præterea [d] Cælio inter multa rhombi numeratur ſignificata, rhombum inquiens communiùs Strombam dici, quæ & Bombyx, inquit, nuncupatur. Eodemq; teſtante quidam Inſecta Bombycia vniuerſim vocant à bombo. Bombyx ſanè [e] Ariſtoteli & Plinio Apis ſylueſtris genus eſt, quod valdè obſtreperum eſſe puto, eſtq; illud quod βομβύλιος perperam vocatur à Grammaticis.

[d] Lib. 9. cap. 22.

Stromba.

[e] Lib. 17. cap. 6.

SYNO-

Digitized by Google

A

SYNONYMA.

HOCCE Erucæ genus Aristoteli βόμβυκα vocari, suprà dictum est, & Bombycem Plinio. Hesychio Τ'λομήτρα siue ὑλομήτηρ est εἶδος σκώληκος. Aitq; esse qui βόμβυκα eo nomine intelligant, cui quadrat: nam sponte, vt patebit, in syluis habitat. D. Ambrosio & Basilio vocatur Vermis Indus, quanquam, quæ de eo scribunt, ex Aristotele, & Plinio sint mutuati. Alberto & authori de rerum natura, Vermis lanificus. Baptistæ Pieræ Eruca bombiciuora. Scaligero Ser, Ausonio Ser vestifluus, Pausaniæ Seres. Sed cùm specie Araneæ eum depingat, multi differre credunt; quemadmodum etiam sunt, qui Sericum quod Seres populi olim subministrabant, diuersum esse à bombicino existimant: quorum omnium opinionem mox refellam. Serem Scythicam vocem [a] Goropius è sua lingua petendam esse multis, ijsq; non contemnendis rationibus contendit, quem qui illius

Vermis Indus. *Vermis lanificus.* *Ser.* [a] *In Vertum no.*

B linguæ studiosi sunt, adire poterunt. Italis diuersis venit nominibus. Bononiensibus vocatur Bigatto, Hetruscis Bacho da Seta, & Caualliere, alijs Vermicelli, Bigatti di seta, Bruchi, Bargelli, Mignani, Mignatti, Bombici, Cuculi, cum qua postrema voce modernorum Græcorum Cussuguli quandam conformitatem habere videtur. In Oriente nominantur Ippequti, in Illyrico Gusinnicci, in Africa AsmaaK santi, In Hispania Gusanos di seda. Germanis Zeidtvvorm, Belgis Syvvorm.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

SIMON Maiolus Episcopus Vulturiacensis in suis diebus canicularibus scribit, hoc nostro cælo Europæ Bombyces factas esse exiliores, velut frigidiore loco. nam digito, inquit, humano minores sunt, cùm Indicę pollicis

C humani musculi magnitudinem longè excedant; domusq; illarum humani capitis magnitudinem superant, nostro autem cœlo, vix præparuo ouo gallinaceo æquari possunt, prægrandes pugno humano. Huius Erucarum generis folliculum superioribus annis depictum mihi misit Serenissimus Hetruriæ Dux quẽ pòst in calce delineatum dabo. Est tamen inter Europæas Bombyces quoq; in magnitune differentia. Etenim Hispanę nostratibus corpore quidem minores sunt, folliculos nihilominus maiores texunt. Rursus Calabrę nostratibus etiam maiores sunt, & maiores etiam folliculos, præstantioresq; texunt. [a] Hieronymus Vida omnibus vnicum tantum colorem, nimirum candidum tribuere videtur, scribens Papiliones ipsis concolores nasci. Papiliones enim candidissimi sunt. attamen non omnes Bombyces albę sunt, vt mox ex describendis patebit. Canit autem:

Bombyces Indicæ. *Folliculus magnitudine capitis humani.* [a] *Lib. 1. de Bombyc.*

Nam quæ longa fuit Tinea olim, fit leuis alis
Papilio, Tinea pallentes concolor alis.

Alias ego obseruaui esse albas, alias cinereas, alios subflauas. Omnes septem habent annulos. Pedes quatuordecim, anteriores sex, qui minores sunt, posteriores octo, qui post tertium

D annulum incipiunt: postremę duę omnium sunt maximę, supra quas cauda est, acuta & surrecta. Inter singulos annulos macula conspicua est nigra. In dorso inter eosdem annulos quatuor sunt Semicla litteram C maiusculam formantia, quorũ priora euidentiora sunt postremis, quæ nempe tam sunt sæpe exigua, vt visum fere effugiant. A capite ad caudam vsque linea per dorsum medium fusca fertur. Rinctus omnibus idem, porcorum fermè similis, oculi magni, & nigri. vropygium caudæ piscium fermè specie.

Differentię à colore.

Digitized by Google

E

Tabula Prima.

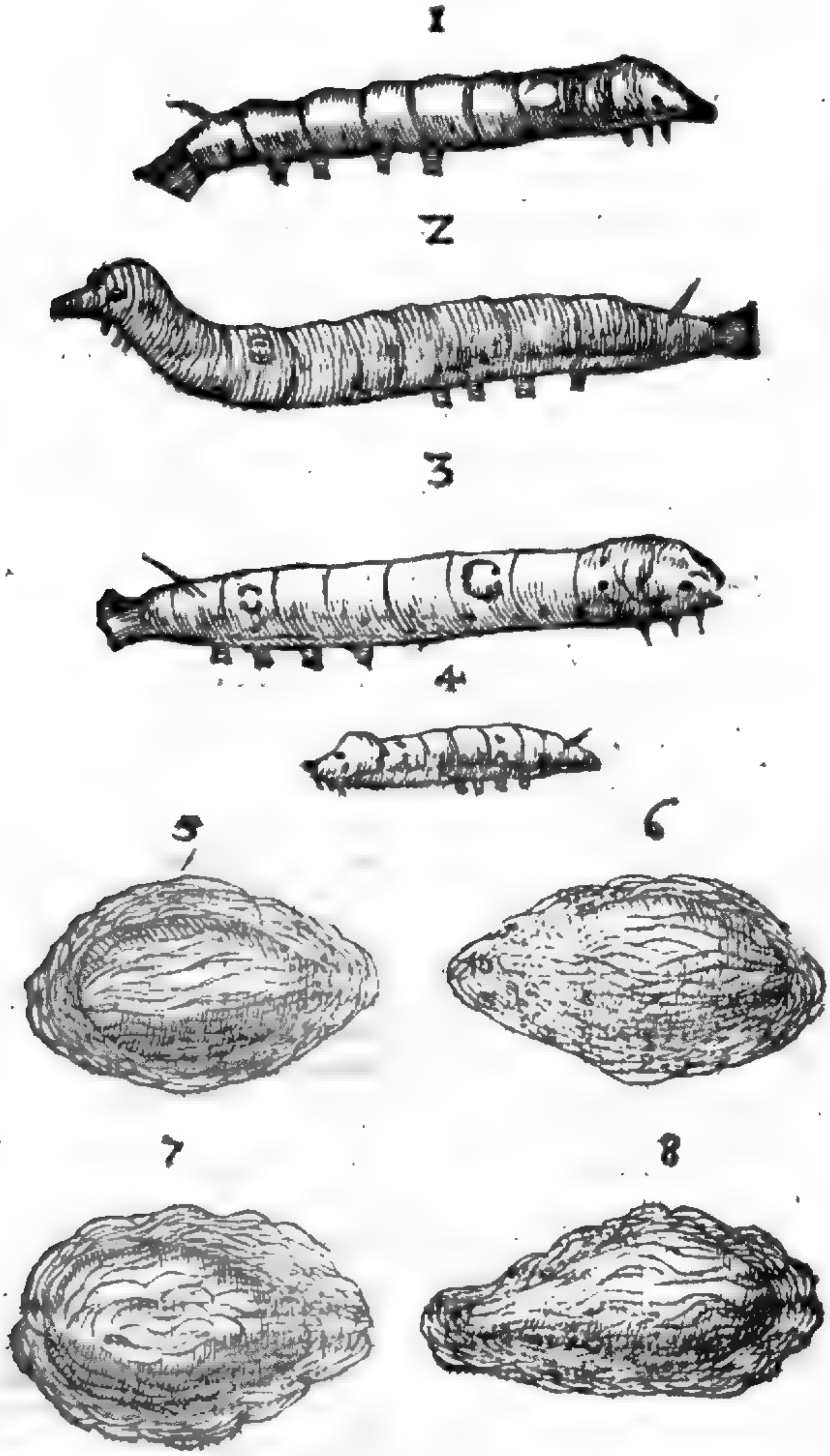

F

G

H

Priori loco depicta fæmina est, & tota candicat, exceptis posterioribus pedibus, qui flauescunt. Secunda tota est albocærulea, mas. Tertia ex albo læuiter flauescit, & pedes habet omnes candidos. Hic album texuit folliculum. Postrema ita picta est, sicut nonnunquam sese contrahunt, vel metu, vel frigore. Prior folliculus totus erat candidus & à candido Bombyce textus; Secundus pariter candidus est, & Bombycis fęminæ opus. Tertius totus ferè viridescebat, maris opus. postremus fæminæ, eiusdem coloris.

Qui

A

Tabula Secunda.

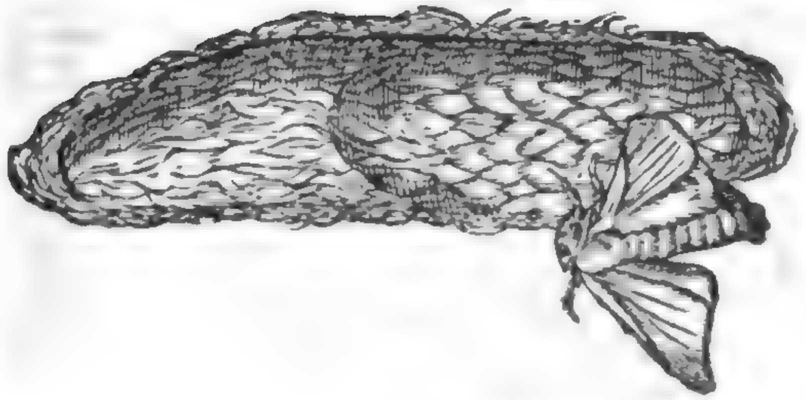

B

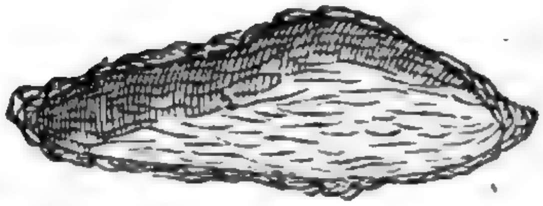

C

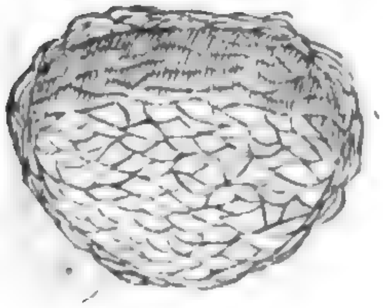

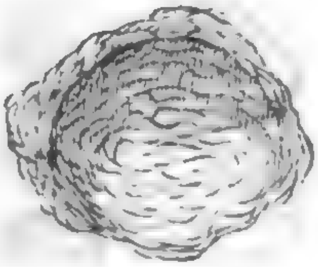

Qui in secunda tabula ponitur quartus, gemellus est, à mare & femina vnà laborantibus factus, vulgus hoc folliculorum genus doppiones vocat. Tertius quodammodo Lacertæ, vel alterius animantis caput æmulabatur oblongum, deinde paulatim extenuatum in acutum declinabat. Primi aureo sunt colore, vterque etiam monstrosus, quoniam ouales non sint. Quorum vnus amygdalam efformare videbatur, cortici suo etiamnum inuolutam; alter malum armeniacum. Tales vulgo nobis Venturini dicuntur.

D In tertia tabula primo loco habes Bombycis iam serico grauidi integri iconem, secundo supina parte sectam, & sericum velut quædam intestina demonstrantem, tertio sericum exemptum, quarto, quinto, sexto, diuersas figuras Chrysalidum prout nimirum, magis vel minus perfectæ sunt, Septimo, octauo, & nono Bombycum diuersa exuuia, decimo folliculos duos inuicem cohærentes, vndecimo folliculum planum & compressum, duodecimo alium folliculum oblongum, ex quo Papilio iam iam erumpere tentat, decimotertio Chrysalidem ex qua exiturus Papilio media sui parte propẽdet, decimoquarto folliculum, qui cerasum magnitudine vix excedit, postremo semichrysalidem, quæ ex folliculo pene figura erumpit.

Digitized by Google

Tabula Tertia.

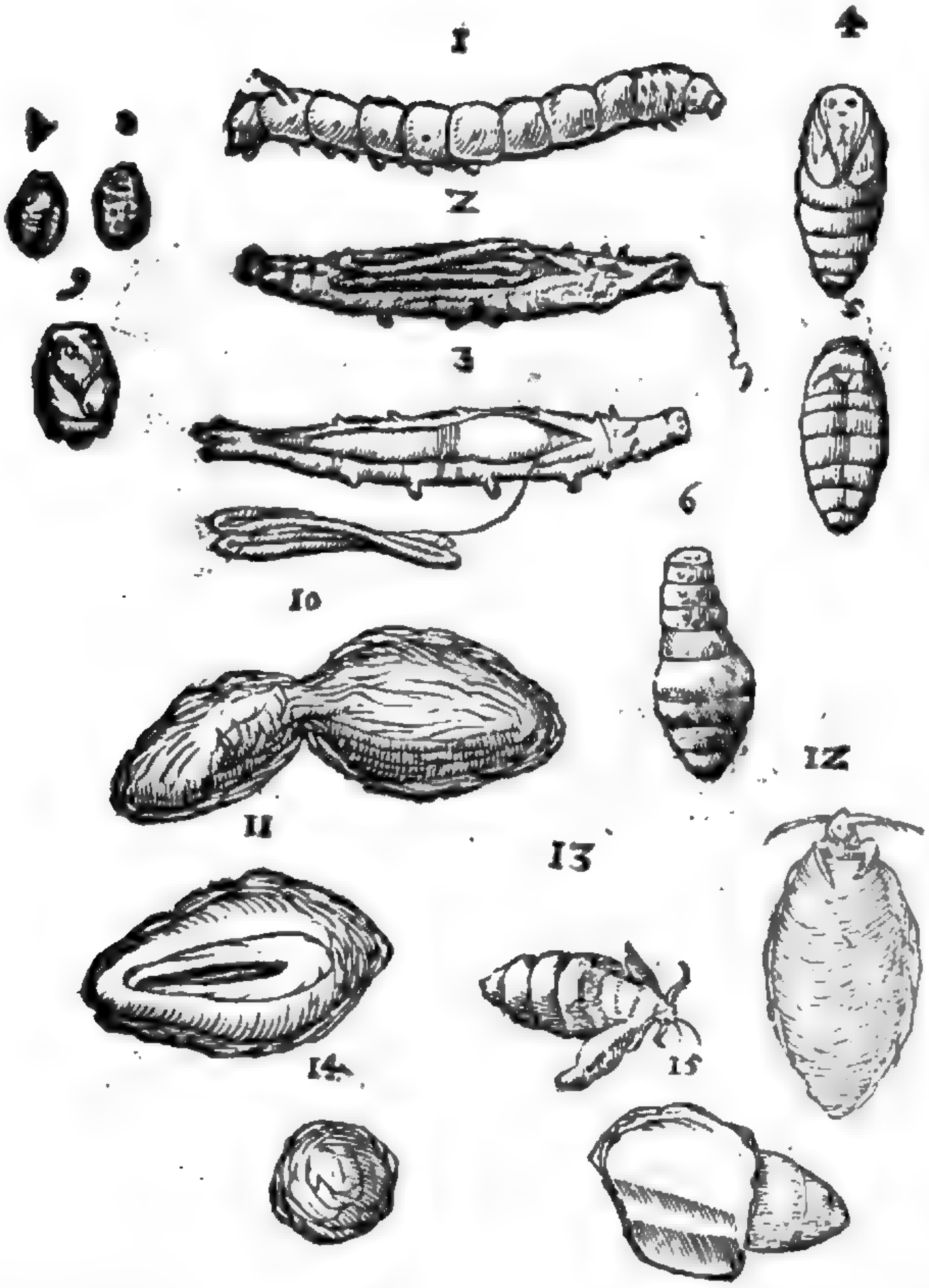

BOMBYCES VETERIBVS ROMANIS ET GRÆCIS FVISSE IGNOTAS.

Sericũ non eſt diuersũ à bombycino.

MVLTI, quòd Erucas haſce ſiue Bombyces cùm Græcis, tùm Romanis, incognitas fuiſſe cernerent, Sericumq; Plinius & Virgilius à Seribus Scythię populis ex arborum frondibus depecti ſcriberent, Sericum à bombycino diſtinguendum eſſe exiſtimarunt; ſed meo iudicio falluntur. Bombyces verò non agnouiſſe, nec Gręcos, nec Romanos veteres ex ijs facilè colligitur, quæ de eis memoriæ prodiderunt. Tradit [a] Ariſtoteles fieri ex quodam Verme grandiore (citabo autem locum prout priùs reſtitui) qui veluti cornua protendit, ſuiq; generis eſt, primò toto immutato Erucam, deinde qui Necydalus appellatur (inualidam dixeris) ex hoc Bombylius, hanc variam formarum ſucceſſionem, in ſemeſtri temporis ſpatio compleri. Ex hoc animalis genere bombycia illa mulieres nonnullas retorquendo

[a] Li. 5. Hiſt. cap. 19.

Texere vbi prius inuẽtum.

A quendo in filum deducere, dein texere. Primam texisse in Co insula, Pamphilam Platis filiam dici. Nostra verò Eruca ex Verme nõ fit, sed ex ouo Papilionis, quem si pro cornuto illo Verme accipias, vt Dalechampius facit, omnes illæ transformationes semestri spatio nõ explicabuntur: sed neque verum est sex mensibus absolui: nam id duobus mensibus & paucioribus diebus nostræ Bombyces absoluũt. Bombycina itaque in Co texi nouit Aristoteles, Bombyces nõ nouit. Non nouit item [b] Plinius qui multos post annos vixit. Hic enim iam allatis Aristotelis verbis ad verba recitatis, subinde sequẽti capite absurdiora longè nobis de Bombycibus Cois reliquit. Et alia, inquit, primo loco, Bombycum origo è grandiore Vermiculo, gemina protendens sui generis cornua (legam autem, prout restituendum esse hunc locum suprà dixi.) Hic Eruca fit, quæ & Bombyx vocatur, fit deinde quod vocatur Necydalus: ex hoc Bombylius. Omnia sex mensibus. Telas Araneorum modo texunt ad vestem luxumque feminarum, quæ Bombycina appellantur. Prima eas redordiri (retorquere legitur in codice manuscripto) rursusq; texere inuenit in Ceo (in manuscripto legitur Co) mulier Pamphila Latoi (alij legunt Platæ) filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, vt denudet feminas vestis. Hæc ille, & sequenti capite, Bombycas, inquit, & in Co insula (Ego hìc B Ceo, & in primo loco Co legendum arbitror, nam, cùm cætera ex Aristotele, vt dixi, mutilata sint, locus etiam respondere debet. Ceos verò & ipsa subtilioris vestis amicula arte lanificatæ scientiæ prima in ornatum feminarum dedit, vt ex Varrone [c] Solinus loquitur.) nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem primò Erucas nudas (hæc in communi textu non leguntur, sed nos antea ita correximus, nam ibi absurdè habetur fieri primùm Papiliones paruos, nudosque) mox frigorum impatientia villis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Hanc ab his cogi subigique vnguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori inuolui nido volubili. Tum ab homine tolli, fictilibusque vasis tepore, & furfurum esca nutriri: atque ita subnasci sui generis plumas, quibus vestitos ad alia pensa dimitti. (hoc est, vt exponit Dalechampius, vt eodem ordine Vermiculos gignant (oua potiùs, vnde fiant Erucæ, quæ neant alia vellera.) Quæ verò cœpta sint lanificia, humore lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Hactenus Plinius, ex quo, quamquam, vt vides, Bombyces non cognouerit, si ita, vt nos correximus, legatur, tota generationis mutatio manifeste colligitur, C si hoc expungas quod earum arborum flore terræ halitu animato generẽtur. Idem [d] Plinius sericum credidisse videtur, diuersum esse à Bombycino, nam de Scytharum gente loquens, tradit Seres primos esse hominum, qui noscãtur, lanificio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem; vnde, inquit, geminus feminis nostris labor, redordiendi fila, rursumque texendi. Tam multiplici opere tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona transluceat. Quare si Plinius diligentissimus naturæ mystes ac indagator Bombyces non agnouerit, minus mirum est si alijs Romanis idẽ incogniti fuerint, cùm serici tantũ, non Bombycum meminerint: [e] Seneca Tragœdus:

Remouete famulæ purpura atq; auro illitas
Vestes procul sit muricis Tyrij rubor
Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Idem alibi: [f]

Nec Mæonia distinguit acu,
Quæ Phœbeis subditus Euris,
Legit Eois hæc arboribus.

D Virgilius: [g]

Velleraq; arboribus depectant tenuia Seres.

Claudianus. [h]

Stamine quod molli tondent de stipite Seres.

Strabo. [i] *Τοιαῦτα δὲ καὶ σηρικὰ ἐκ τινῶν φύλλων* (non *φλοιῶν*) *ξαινομένης βύσσου.* [k] D. Hieronymus apertissimè sericum, a Bombycum telis distinxit, his verbis: Spernat, scilicet puella decora, Bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens. Pausanias, qui sub Antonino vtroque vel paulo pòst vixit, Serem Vermem descripturus, longè à veritatis scopo aberrauit; quid mirum itaque si qui ipso antiquiores sunt, Bombyces non agnouerint. Est enimuero, inquit, Eleorũ ager & cætera ferax, & byssum educat felicissimè, Cannabem quidem, linum & byssum, serunt, qui idoneum ad hæc ferenda solùm colunt. Sed enim quæ fila ad textrinam vsurpant Seres, ea nulla è stirpe sunt. Nascitur in eorum terra Vermis, quem Serem Græci, ipsi Seres longè alio appellant nomine. magnitudine est id Insectum dupla

maximi

[b] *Lib. 11. c. 22. & 23.*

Plinius rursus correctus.

[c] *In Polyhist. c. 13.*

[d] *Li. 6. c. 17.*

Seres lanificio nobiles

[e] *In Hippolito.*

[f] *In Hercule Oetæo.*

[g] *Li. 2. Geor.*

[h] *Lib. 18.*

[i] *Lib de Instit. puellæ.*

[k] *In Eliacis in fine.*

Pausania error.

Digitized by Google

maximi Scarabæi, cætera Araneo simillimum. Hoc Seres accuratè nutriunt, cellas illas cùm E
æstiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habet verò octo, quot & Aranea) sub arbo- »
ribus textile opus facit. Annos fermè quatuor panico alitur: quinto demũ (neque enim lon- »
gior contingit vita) viridem apponunt arundinem; quo pabulo bestiola illa omnium maxi- »
mè delectatur: eo saturatum, sagina rumpitur. Educunt inde è visceribus plura staminum vo »
lumina. Hęc itaque Pausanias, quorum alia Bombycibus nostris congruunt, alia nequaquã. Conuenit nomen, conuenit descriptio, licet id multi inficientur, non conuenit ætas, non cõuenit pabulum. De nomine non est quod dubitemus. Bombyx noster Scarabeo maior est multò, si corporis longitudine metiaris, sin crassitie, minor. Et quamquam magno ille Scarabeo duplo maiorem esse dicat, non repugnat, Seres enim in proprio solo insignis ac notabilis magnitudinis esse suprà dictum est, & nostros ab ijs degenerasse, quia in frigidioribus locis. Pedes octo dixit, nimirum posteriores, qui potissimum ad incessum faciunt. Conuenit & textura, sed cur cellarum alias æstiuas, alias hybernas faciat, non percipio. Hoc saltem constat Vermis genus esse, quod sericum stamen apud Seres net. Quamobrem cùm barbari essent isti populi, ignorarentq; Bombyces enutrire (quanquam & hoc diligẽter factitasse Pausanias velit, quod non videtur, vt patebit) stamina ab hisce animalculis sponte in arboribus cõtexta quotannis depectebant, atque ita in alias regiones venditabant, quæ Romanæ post modum mulieres & nebant, & texebant, ut ex Plinio diximus, in Co verò, quod ciuiliores & industriores essent, Bombyces domi, vt nos, alebant, & factis Bombycinis ad alias etiam prouincias mittebant. Atque ideo Romani vestium Coarum magis quàm Sericarum meminere. Propertius: F

Bombycis magnitudo Bõbyces in proprio solo maiores sunt.

Bombyces vbi sponte nent in arboribus.

Quid iuuat ornato procedere vitta capillo
Aut tenues Coa veste mouere sinus?

Ouidius:

Siue erit in Cois, Coa decere puta.

Cùm itaque Vermes apud Seres populos factis folliculis siue cellis ex arboribus dependerent, [m] Martialis Bombycem pendulum mihi vocasse videtur, cùm canit:

Nec vaga tam tenui discurrat Aranea tela,
Tam leue nec Bombyx pendulus vrget opus.

[m] Li.8.Epig. Bõbyx cur pendulus vocatus.

Seruius quoque doctissimus grammaticus & interpres Virgilij, ad hunc poëtæ versum,

Quid nemora Aethiopum molli canentia lana. G

apud Indos, inquit, & Seres sunt quidam in arboribus Vermes, qui Bombyces appellantur, qui Aranearum more, fila tenuissima deducunt, vnde est Sericum. Sic ille. Damasci in Syria, vt intellexi à viris fide dignis, paucis ab hinc annis isti Vermes sua sponte in moris suos folliculos texebãt, quos incolæ, eo quo de Seribus dictum est, modo ex arboribus exemptos concinnabant, totque ibi relinquebant, quot satis forè conijciebant ad nouam anno proximo generationem. Iidem asserebant prętereà alios non procul à Damasco populos esse, qui, quòd rarissimè ibi pluat, cœlumque sit calidum, Bombyces cùm iam quindecim diebus domi suæ aluerunt, fortunæ committant, ponentes eos in moris, ibique spontè viuere, & folliculos texere, sed etiam si fortè oboriatur vel imber, vel tempestas alia, Bombyces sese sub arboris folijs abscondere. Quæ cùm ita sint, cùm, inquam, constare iam satis existimem, Bõbyces apud Seres sponte in arboribus serica stamina texuisse, etiam credendum est arbores eas moros fuisse: quemadmodum eas quoque quarum lanuginem in vellera Coas Bombyces pedum asperitate radere tradidit Plinius turpiter falsus, cùm eam lanuginem, quæ nidus Papilionis, vel potius Necydali siue Chrysalidis, est, à Papilione dicere debuisset, non è folijs radi quibus insidet, sed ex aluo sua promere. Iacobus Dalechampius disputans de eodem Serum lanificio, & an eadem sit Coa vestis ac serica, scribit se folia eiusmodi ex Perside aduecta & Arabia aliquot vidisse, mori folijs similia, paullo angustiora & longiora, conuoluta, vellere Sericeo inuoluta, sinu plena quod, inquit, Bombyx intus occultatus neuerat, vt planè sit eadem res Sericeum filum Orientale, quod nostras Bombycium, aut Coum: nisi quòd sponte, & nulla hominum industria Bombyces in arborum fronde id gignunt, animal autem id magno apud nos educationis & cultus labore tuendum sit. [n] Scaliger quoq; eos ridet, qui sericum aliud faciunt, quàm Bombycum opus, cuius verba, quod nostram opinionem astruant, neutiqnam præteribo, Restat, inquit, vt quid sit sericum, videamus. Factum enim est, diligentia quorundam, an peruicacia? vt res vulgata, recepta, confessa, vsitata, fieret controuersa. Ita recentiorum sectę veterum opinionum immortuas reliquias fouere aggressi sunt, vt antiquatos errores nouis obruerent insanijs. Non enim defuere, qui vero nos hordeo carere litigarent, cùm ptisanam pinsere, coquereque nescirent, in hordeum nostri H

Plinij lapsus.

[n] Exerc.158 9. Sericum quid.

vel

A vel sæculi, vel orbis suæ inscitiæ culpam transtulerunt. Ita nos antiquiorum sericum quid sit, penitus ignorare. Nec repetam argumenta. Ex Pausaniæ mendacijs accersunt testimonia. Ex arboribus depectum apud Virgilium: non autem explicant ex opere Bombycum. Tum è Plinio nescio quę febriculosa: verùm uana omnia. Quando & in Calabria neglectos in arboribus vermiculos sine cura, cultuque sericum facere vidimus: è quibus detrahunt incolę. Et à Cataio, & à China sericum fertur, non aliud, quàm quo vtimur. Id ex nauigationibus compertum est. A theres Tartarorum nunc Horda est: à quibus in Persiam, & Turcostaniam serica deferuntur opera. Quod nobis adolescentibus factum scimus: narrante id Veneto legato, qui ab Vssumcassam reuertebatur, apud optimum regem Sigismundum Poloniæ. Aiebat tamen leui satis materia, & opera texta esse. Ex aliorum historia, qui eiusdē Regis tempore peregrinationes suas descripsere, satis constat: Seras esse in extremis Persiæ ciuitatem. In qua tantum illius operis fieri, vt dena millia pondo Serici in quotidianas operas dispensentur. Iuxta mare Caspium Straua ciuitas, à qua Sericæ texturæ cognomine celebrantur. Etiamnunc Madaixa vocant Hispani collecta in unum fila sericij idque voce antiqua. Metaxa enim dicebatur. Hunc Seres illi Persæ parent, quos communi totius gentis nōmine Tartaros vocant, peculiari voce Calmuchi: propterea quod soli Scytharum capillos

Sericū vnde deferatur.

Seres ubi.

Madixa quid Hispanis.

Metaxa qua.

B alunt. Trans Vuolgam sunt, haud procul mari Caspio. In Taprobana quoque sericum sine cultu ex arboribus detrahi à Bombycibus confectum, legere est in commentarijs nauigationum. Quamobrem Virgilianæ arbores non sunt aduersus nos. Alij litigarunt odio Arabum philosophorum, qui serico scripserunt corroborari cor. Aiunt hi, sericum esse frigidum: quia morus frigida. Vermes illi frigidi. Si, quod nobis compertum est, non ignorarint: in Syria, & Aegypto ficulnis ali frondibus: an ipsi suæ subscripserint sententiæ? Hactenus Scaliger. Verùm & Iulius Pollux capite de byssinis non distinguit, sed esse scribit, qui distinguant. Quædam autem (telæ) inquit, ex Bombycibus colliguntur. Bombyces, Vermiculi sunt, à quibus fila ducuntur, quemadmodum & Araneæ. Sunt etiam nonnulli, qui Seres, ab alijs quibusdā animalibus telas suas colligere tradant. Iam verò Sericum in Persia colligi à Vermibus, ut ex Scaligero proximè diximus, etiam testatur [o] Nicephorus historicus, inquiens, in Persia Vermes esse quàm plurimos, fila Serum nentes, multiplici & vario colore: eos barbaros magno studio curare. Ioannes Rauisius Textor laudatissimum sericum apud Orontem fluuiū reperiri scribit, citatque hocce Sidonij:

Serici temperamentū.

Sericum in Persia colligi.

[o] Li. 18. hist. Eccl. c. 30.

Sericū optimum vbi.

C *Alter Orontæa radiat ceruice decorus,*
Alterius rosea fronte coruscat Onyx,

Orontes autem fluuius Cœlesyriæ est, qui non procul à Seleucia Pieria & Libano monte nascens, deinde terra absorptus rursus emergit in agro Apameno, & præter Antiochiam fluens, in mare Seleuciæ proximum defertur. Nos quoque ex quorundam relatu in Syria & vicinis regionibus Bombyces etiamnum sponte in arboribus sua tela texere diximus, & Plinius Bombycem Assyriam laudat, qua viri fęminis cesserunt. Quare non â Seribus tantū Bombycina aut sericum habuere Romani, sed etiam ex Co, Ceo, & Assyria, in quibus locis, vti & alibi Bombyces sponte sua texebant tela, nam

Bōbyx Assyria.

—— Postquam homini diuini est muneris vsus
Traditus in tectis, atq; intra tecta domorum
Syluestres Tineas alere atque impendere curam
Cœpit: opes multi hinc ad summas emersere.
Quamuis esse alias etiam nunc fertur in oris
Longè alijs gentes, quæ nondum in tecta relatas
D *Per lucos errare sinunt, nulloq; labore*
Fila sua carpunt oneratis mollia ramis,

vt canit Hieronymus Vida: qui item Serum vocatum fuisse ait, qui primus sericum in Italiam attulit, sed quando non addit. Zonaras tradit Bombycem ante [p] Iustiniani tempora fuisse in Italia incognitum, & ante Zonarā [q] Procopius author Græcus literis & monumētis recentium historiarum prodidit Iustiniani temporibus commentum hoc serici, solerti ingenio quæsitum, primúm in Italiam allatum fuisse, cùm antea incompertum foret & incognitum: Bombyces autem à Perside Romam delatos esse. Sic enim ille. Iustiniani temporibus tela serica à Romanis texi cœpit, quę prius à Persicis mercatoribus tantùm afferebatur, dum ignorarent, quomodo fieret, neque scirent fila esse Vermium. Cæterùm duo monachi ex India Byzantium profecti originem illius declararunt, polliciti se fœtum illorum Vermium, oua nimirum perexigua allaturos & ostensuros Romanis, quemadmodum illa fouēdo animata in Vermes mutentur, & sericum texant, natura magistra vsi. Hos monachos Iustinianus

Serus primus sericū portauit in Italiam.

[p] In Iustiniano.

[q] Lib. 4. belli Persici.

Bombyces quando in Europā illati.

ſtinianus in præſentia muneribus, de cætero magnis pollicitationibus ad illud præſtandum confirmauit. Itaque Serum oua Byzantium attulerunt & in fimo collocata in Vermes tráſformarunt & mori folijs aluerunt, indeque ſericum confecerunt. Ex eo itaque Romani cognouere, quo pacto ſericum conficiatur. Hæc ille. Et ſic à Perſide primùm in Europam delatos Bombyces apertiſſimè ex ijs verbis liquet. Nam in Perſide maxima eius ſerici mercimonia eſt, Vermiumque plurima illorum induſtria, vti ex Nicephoro diximus. [r] Cardani opinio eſt Pamphilam delata ex India fila & iam victoriâ Alexandri Magni cognita, non tamen translatis Vermibus, docuiſſe ſericum texere. Inde verò primum ſub Iuſtiniano & oua & artem educandi per monachos ad nos perueniſſe. Interimq; dum latuere, perſuaſum eſſe antiquis è frondium lanugine depecti: ſiue quòd hoc veriſimilius videretur, ſeu quòd Bōbyces ibi ſpontè in ſyluis proueniant, ſeu quòd ſic incolæ occultare originem ſerici meliùs poſſe ſperarent. Verùm vt Cæſaris huius ac materni aui beneficio totus orbis innotuit, patuiſſe apertè præter hoc ſerici genus nullum aliud eſſe. Platina refert in vita Vrbani primi M. Aurelium Antoninum primum Romanorum Imperatorum, ſerica veſte vſum eſſe. Quod [ſ] Plinio aduerſari non putamus, nam licet ſericæ veſtes tam pretioſæ ei nō ſint, vt ſolius Imperatoris fuiſſe putemus. Nec puduit, inquit, has veſtes vſurpare etiam viros læuitatem propter æſtiuam. In tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. F Aſſyria tamen Bombyce adhuc fœminis cedimus. Et licet ex his verbis conſtet, matronarū veſtes, & multorum etiam virorum, qui bella ſequi ſolēt ex ſerico fuiſſe: Idemq; ferè etiam dixerit de Seribus loquens. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona transluceat, tamen non eſt contradictio; nam ſericum Plinij ab boloſerico differre pòſt dicimus.

E (margin)

[r] Lib. 9. de ſubtil.

Quis primus ſerica veſte vſus.

[ſ] Lib. 11. c. 23.

GENERATIO.

DE Bombyliorum ouis pauca ſuprà diximus. Ea autem candida tela excipiuntur: quidam chartam telæ præferunt, chartam autem cęruleam. Facilius enim auferri cultro ſinit. Telę adhærentia vino irrigantur, & ad focum leuiter dextreque auferuntur. Ablata cyatho vini Maluatici, vel Falerni, vel alterius generoſi infunduntur, & quę fundum petunt, ſeliguntur, innatantia ceu vana & irrita reijciuntur. Selecta rurſus in mundo aliquo linteo in vmbra quidem, at non procul à ſole exſiccantur. Quod ad infuſionem attinet, ea momentanea tantùm eſto, laudatur autem, quòd Erucas reddat longè robuſtiores. Sunt qui ex ſic natis vix duas aut tres emori aſſerunt, cùm ex communiter natis plurimas interire conſtet. Idem de infantibus quidam ſcribunt. Oua laudantur Hiſpanica, & quæ ex toto regno Neapolitano, potiſſimumq; Calabria habentur. Hæc magnas procreant Bombyces, ac conſequēter ſerici plurimum, Hiſpania paruas, & ſericum finum ac præſtantiſſimum. Neapolitana facilè eſt nanciſci ex nundinis Romanis, & quæ Nuceræ quotannis celebrantur. Sed tertio anno degenerant, euaduntque Bombyces eorum noſtratibus ſimiles. Sunto omnia recentia; nam quæ exoleta ſunt, irrita fiunt, & fruſtra incubantur. Incubandi ea diuerſimoda ratio eſt. Sunt qui ſub puluinari molli pluma pleno & ad ignem calefacto ponant, & ſuperdormiant: ſed fœliciùs naſcuntur, ſi mulier in ſinu ſub mammis ea foueat. Mulier hæc eſto ſana; nam morboſæ ſi incubent, Bombyces moriuntur, cùm iam aliquamdiu ederint. Incubans ſit virgo. Incubare incipiat inter quartum & decimum Lunę diem. nam, cùm quadrageſimo quinto die ab ortu ſuo plerumque texere ſoleant, Luna eis texentibus vigebit, atque adiumento erit, vt melius ac robuſtius tibi ſericum faciant. Nequaquam verò incubari debent, ſi necdū morus geminauerit; nam hæc arbor peculiare Bombycum nutrimentum ac pabulum eſt; cogunturque hac nondum germinante alio cibo veſci, qui ſericum minimè generat; Is autem eſt, rubus, lactuca, vrtica. Hieronymus Vida incubationem fieri voluit in plenilunio, & cùm morus germinat.

G (margin) H (margin)

Quid in ouis obſeruandum.

Cur vino infundantur.

Ouorū electio.

Vt incubētur, & à quibus & quādo.

Morus peculiare Bōbycibus pabulum.

Ne verò ante diem, ſed tempeſtiua creata
Sit ſoboles, veto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctam, attonſis cùm gramina campis
Nondum vlla, aut frondes apparent arbore nulla
Ante noua incipiat morus reuiuiſcere ſylua:
Neuè fames teneris, neuè obſint frigora alumnis.
Ipſi etiam agricolæ morum, ne tempora fallant,
Obſeruare ſolent. nam cùm ſeſe illa virentem
Induit in frondem, ne ſtrues tum protinus oris

A *Excessisse hyemem, & manes abysse sub imos*
Nil dubitant: nec sana vltra pecorisue satisue
Frigoraue, glaciemue timent, canamq; pruinam.
Praeterea tibi lunai gelida incrementa
Sunt seruanda, senescentis fuge tempora Lunae,
Nec tum etiam liquidis cùm sese nuper ab vndis
Extulit Oceani, pallentesq; humida vultus
Ostentat gracili incedens per inania cornu,
Vtile erit teneros ouis excludere fœtus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altumq; per aethera vecta
Carpit iter, fratremq; audet se attollere contra.
Tum fas fœtura, tum iustum incumbere tempus,
Quandoquidem validas crescentia lumine vires
Semina concipiunt genitalia, tum fauet aether
Maioremq; trahunt nascentia membra vigorem.

B Quocirca si tardè incubentur, eò robustiores germinabunt Bombyces, nam frigida earum natura est: argumento quod in Sarmatia, alijsq; frigidis regionibus non nascantur. Sunt qui dam, qui nescio qua superstitione oua eadem, qua Saluator noster passus est die incubare incipiant, arbitrantes ita felicissimè nascituras Bombyces: caeterùm cùm dies is mobilis sit, & statutum tempus quotannis non seruet, saepè falluntur, coguntúrq; mortuis frigore Vermibus & fame, noua deinde oua incubare. Tota incubatio triduo absoluitur. Tertio enim die Vermiculi apparent, canente etiam Vida.

Bombycũ natura frigida.

Incubatio triduana.

Cumq; dies alterq; dies processerit, ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.
Ecce sinu incipiunt tepido calefacta moueri
Semina, iam visenda nouis animalia formis
Irrepunt, passimq; albis mantilibus errant.

Porrò quod si quis tamen praecoces fœtus alere velit, procurabit etiam vt morus citiùs soli to geminet. Citiùs autem germinabit, si in nouilunio Februario mense stercoretur.

Vt morus citò geminet.

C

EDVCATIO. ET QVÆDAM RVRSVS DE GENERATIONE.

IN Bombycum educatione duo potissimùm exactè alturo eas cognoscẽda sunt, nimirum quo loco tutiùs cõseruentur, & quo cibo ali debeant, & rursus in hoc obseruandum, quoties in die, & quantum, & quando nihil sit exhibendum. Quod ad locum attinet, eligatur siccus, nulli humido obnoxius, fenestras habeat ab Septentrione & Meridie. Flante Austro aperiantur, quae Septentrionem spectant, sin Septentrionalis, quae ad Austrum. Vterq; enim iste uentus Bombycibus inimicus est, Auster humido, Septentrionalis frigore. Si aër nebulosus, nulla aperiatur, donec Sol nubes repulserit. Cauendũ verò etiã, ne vel fenestrę, vel tabulata, vel parietes rimis foraminibusúe hient, ne & radij solares vel infesta animalia penetrent, Sol enim occidit, haec eosdẽ deuorant, vt Hirundines,
D Lacertae, vel pungunt, vt Formicae. Hieronymus Vida loca laudat, quae Solem admittunt, & quae fenestras habent ab Oriente, & Occidente, iubetq; ita occludi, vt ne flatus subingredi queat, tantum abest, ut noxia queant irrepere animantia, sed ipsum audiamus:

Quae pastori cognoscẽda.

Locus apt.

Venti Bõbycib. inimici.

Fenestrae quãdo aperiendae.

Interea populis sedes & tecta futuris
Ipsa nouare iube, tabulataq; victa senecta.
Non apta sine Sole domus, sine luce penates
Sed duplices recte lumen regione fenestrae.
Admittant, quarum surgentes altera Phœbi
Spectet equos, fessos contra altera, iamq; cadentes.
Tum vitri pellucentes opponere quadras
Hinc atque hinc iubeo, lini aut firmissima texta,
Vt neque concutiant venti, neque nubila nimbis
Conspergant, obsitq; intus penetrabile frigus.

Tuque

Tuq; etiam, varia vt nequeant irrepere pestes E
Parietis antiqui vitium ne neglige segnis
Sed calce aut creta linito.

Electo loco apto qualem diximus, introducendæ sunt Bombyces, quæ recens natæ minimo loco seu capsa contentæ sunt, dein crescentes paulatim maiores desiderant capsas quin lata deinceps tabulata, qualiacunque autem sunt. Tetigit hæc quoque Vida, dum canit:

Nec verò iam tum hæc thalamis sublimibus infer,
Exiguus primùm capiet sobolem locus omnem,
Corpora deinde aucta cunabula prima relinquent:
Tum cunctam in populos & vicos diuide gentem,
Diuisisq; dabis sedes, secretaq; regna.
Nec satis hoc semel: at quoties his arcta videbis
Esse domus spatia, augentur dum corpora cuiq;
Has toties legere, inq; nouas diducere sedes
Ne dubita, donec tabulas impleueris omnes.

Tabulata quę eligenda. Nostræ mulierculæ tabulata plerumq; habent, vel ex arundinibus, vel ex alga palustri, vulgus rusticorum pauiram vocat, quę vel idcirco probantur, quia eorum singula singulis superimponi possunt, cùm si ex arundinibus coniunctis sint, superiores Bombyces in inferiores excrementa egerunt. Sed in arundineis præterea obseruandum est, ne per rimas latius hiantes Bombyces ipsæ decidant. Cibus offerendus ætatem eorum respiciat, nam paruis dandum parum, plus grandiusculis, plurimum prouectis & ter in die, manè scilicet, meridie & vesperi. Neq; hoc quoq; præterijt Vida, nam cùm priùs dixisset: F

In Cibo qd obseruandum.

Mane petant igitur syluas, & quaq; reportent
Pabula lecta die famula:

pòst subiungit.

Protinus emergunt Tineæ folioq; iacenti
Victrices super assistunt, omnisq; iuuentus
Vescitur, atq; auidè dapibus implentur opimis.
Nec mora nec requies properant, & grandia morsu
Attondent folia emensa, redeuntq; iterumq;
Incumbunt, longam nequeunt explerier aluum, G
Dum superant frondes & plenæ pabula mensæ.
Tuq; ideo parcis epulas moderare canistris,
Terq; die tantùm pasces; nam prodiga cunctam
Si frondem simul effundas, sine more, dapesq;
Accumules, mensasq; oneres, auertitur vltrò
Ingratum saturum morum pecus, atq; repente
Ipsa parit largi fastidia copia victus.
Sed ne longa fames noceat tamen aspice prudens,
Dum nimium differs epulas & gaudia mensæ.
Nam soliti impastis si desit copia victus,
Nulla mora est, miseras macies deformat iniqua.

Vt cibandę cũ magnæ sunt. Ter itaque offerendus est cibus, sed cauenda vt canit Vida, satietas nimia, fugiendaq; fames. Cùm ad perfectam excreuere magnitudinem, quinquies etiam cibantur, sed minus offertur. Cùm vorant, suaue iucundumq; nonnullis murmur siue sonum edunt, gratum autem, quod ijs somnum inducat. Mirum omnino videtur, quòd cùm cætera Erucarum genera omnes fermè plantas depascuntur, solæ Bombyces ex mori tantùm foliorum esu sericum texant. Hæc gratum ipsis pabulum, modò sint recentia, nam: H

Primam autem mori pubem atq; tenerrima semper
Quæq; legunt, dum grex tener est, atq; inscius aui.
Continuo veterum veluti memor ille parentum
Agnoscat vescas frondes, ipsasq; recentes

Depascit, vt ille canit. Teneris tamen adhuc etiam datur lactuca, vrtica, & rubus. Prouectis etiam in quibusdam locis folia ficus. [a] Bellonius Bombyces in Antiochia, inquit, magni esse quæstus, aliq; fici & mori folijs secundum fluminis ripas cultarum. [b] Idemq; de Emissa vrbe agens, quæ Hamza Arabibus, Turcis Haman dicitur, magna est, inquit, in Haman sericei staminis abundantia. nam Bombyces magna cura, & diligentia alunt ob riguorum hortorum commoditatem, in quibus ficum, morum & alias arbores fructiferas colunt: riui:

[a] Lib. 1. Obser. c. 105.
[b] Lib. eod. cap. 97.

A ui etenim è montibus delabentes totam planitiem vberiorem reddunt. Vida vlmi frondem si morus haberi nequit, surrogat, canens:

Quin etiam haud parui mutari pabula refert.
Est bicolor morus, Bombyx vescetur vtraq;.
Fortè etiam si deficiant folia omnia mori,
(Orandi superi eueniant ne talia nobis)
Si tamen vrgeris, conscendas robora pastor
Vlmea per syluas, & summa cacumina carpat.
His etenim arboribus multum est affinis origo.

Ceterùm cùm nostrates Erucæ bombyciuomæ mori frondibus duntaxat, si adsint, alantur, quid in ijs obseruandum sit, breuiter explicemus. Eligatur loco nata macro, & petroso, inq; montibus, & collibus. nam quæ in locis nascuntur eminentioribus, ventus perflat, & ab omni humido roridoq; recremento repurgat. Vitentur, si fieri licet locis natę pinguibus, secus fluenta & foueas: nam succosa quidem etiam folia proferunt, sed Serici parum, eiusq; illaudabilis. Fugiantur teneræ ætatis. nam harum folia flaccida sunt, & multo humore suc-

Mori electio.

B cosue redundant. Cumq; mori duo sint genera, alba scilicet & nigra, nigræ frondes præferuntur, quòd crassiores sint, solidioresq;, atq; nutrimenti melioris, necnon & Bombyces impinguent, & Serici copiam optatam pariant, eiusq; perfecti, ac laudabilis: quamobrem alba quoties licet, fugiatur, vel hoc saltem obseruet pastor, vt cùm priùs nigræ pabula diu iam obtulerit, albæ folia ceu pestem pòst non offerat. A primo subinde ortu, cùm etiamnum teneriusculæ sunt Bombyces, quid præbeat, nihil refert. Curet tantùm, vt quodcumq; præbet, siccum sit & nullo madeat humore: nam

Mori genera.

Illa quoq; in primis cura est, vt pabula semper
Sicca legant, nullaq; fluant aspergine sylua
Aut pluuia, aut roris nocturni: quippe venenum
Sæpè fuit quamuis tenuis Bombycibus humor.
Nunquam igitur, cùm nox horis licet intempestis
Accedant syluam: expectent dum gurgite Eoa
Tethyos exierit, sursumq; eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
C *Et iam tres scandens supera alta peregerit horas.*

hoc est, cùm sol delapsum nocturno tempore madorem, roremq; resiccauerit. Quodsi autem nocte præcedente pluerit, non colliget priùs, quàm videret sicca omnia esse folia. Colligẽs comas relinquat, & nisi perfectas frondes auferat. Comæ enim tenerę sunt, & humidius præbent nutrimentum, quo pecus interimitur. Fructus quoq; sua humiditate nocent, eos autem, cũ frondes desunt, quandoq; Bombyces famelicę deuorantes, facillimè intereunt. Mori effœtæ, ac cariosæ etiam fugiendæ sunt, quòd plerumq; in putridarum carie Formicæ sua habeant domicilia, Bombycũ præsentanea pestis. Scanduntq; nonnunquam exitiosa istæc animalcula quaslibet alias moros, quamobrẽ summa semper adsit cautio prohibẽdi fugandiq; illa. Fugatur autem diuersimodè, vt proprio de Formicis capite docebimus. Collectæ æquo iam tẽpore folia loco seruentur frigido & sicco, vt in cellarijs, vbi solis radij non pertingunt, maximè si prouectiores iã fuerint Vermes. Eorũ nunquam sit inopia, quin contra habeat pastor, quibus semper triduo sustentare possit, ne si fortè pluuiæ obortæ fuerint cogatur, humidas ac madidas offerre frondes. Quod si tamen, vt fit sępenumerò, ex inopinato imbres inuasêre, collecturus arborũ ramos priùs fortiter quatiet aliquoties, dein collectas frondes domi

Quando colligenda folia.

Formicę pestis Bombycum.

Frõdes vbi seruandę.

D in vmbra exsiccabit linteaminibus ad ignẽ excalfactis. Sed notet etiam, quòd ne sereno quidem tẽpore collectę eadem die offerri debeant, tantũ abest, vt illa, quę nebuloso, vel pluuioso per pluuias. Quæ colliguntur, etsi optimè fuerint resiccatæ, non dantur eadẽ quantitate, qua quę per serenũ cœlũ, nam retinent semper aliquod saltem humiditatis illius vestigium, quare vt cõcoquant, minus ex hisce præbetur. Si pastoris mori longè à domo dissitæ sint, habeatq; etiã quę vicinę sunt, lõginquas priùs spoliet, vt si iniuria tẽporis longiùs euagari non patiatur, habeat vicinas, quibus pecus alat. Atq; hæc fermè cura est circa moros, sine quibus sanè hisce in regionibus sericũ nõ texerent Bombyces; idq; quodámodo nobis natura in hac arbore demonstrasse videtur. nam lignũ eius flaui & Serici, vt ita dicam, coloris, plurimisq; fibris ad instar filorum sericorum insigne est. Cùm iam aliquot diebus frondes oblatas vocauerint, somno corripiuntur fermè triduano, qui fermè decima fit die, dein rursus vorant, Somnum hunc sic depingit Vida, & causam eius reddit:

Folia per pluuiam collecta quando & qua copia offerenda.

Somnus Bõbycum describitur.

Sæpe etiam impastas auerti pabula cernes

E

Sopitasq; graui, veluti torpere veterno
In tabulis: hîc parce metu, ne corpora morbus
Fortè aliquis, gentemq; lues innaſcerit ægram.
Hunc illis morem, natura hunc ipſa ſoporem
Addidit, indulgens ſomno, ſtratisq; quieſcunt.
Sopitisq; dies, alter, tranſibit & alter.
Cùm verò expulerit noctem lux tertia rebus
Conſurgent, lætaq; ad pabula nota redibunt:
Ergo illas tumidas iubeo obſeruare: nec ingens
Noſſe labor, ne improuiſus ſopor occupet: vltro
Signa dabunt ipſa: cælo capita ardua tollent
Arrecta, ſpernentq; dapes, tum pigra notabis
Corda, animos reſides, inſueta ſilentia menſis.

Seneɛtam quando exuant.

Vbi obdormiêre, ſeneɛtam more ſerpentum exuunt, quo tempore viribus deſtitutæ torpent, quare tunc nihil offerri debet. Cùm dormiunt parte corporis anteriore eriguntur, quin quam diu dormiunt, ita erectæ perſeuerant. Si elapſo à depoſita ſeneɛta biduo lubet experiri, nunquid adhuc ægrè habeant, nonnihil frondium ipſis præbeto; ſi enim vires recepêre, ac conualuêre, alacriter vorare incipient, ſin cibum videantur reſpuere, expectandum vlterius, donec vires recolligant. Vbi conualuêre cauebit paſtor, ne nimis liberali manu frondes præbeat, hoc eſt, ne eadem concedat quantitate, qua ante depoſitum ſenium. nam etſi conualuere, tamen vires prioribus nedum reſpondent. Præterea fit nonnunquam, vt quædam dormiant vigilantibus alijs: quamobrem inuicem ſeparabit, vigilantesq; ſeparatas alet, donec & ipſæ eo veterno corripiantur. Meminit huiuſce regulæ etiam noſter Vida. F

Vigilantes à dormientibus ſeparandæ.

Non tamen adueniet ſomnus ſimul omnibus idem
Cura ſit interea inſomnes lege atq; vagantes
Secretasq; alijs etiam citò transfer in aulam:
Sopita ſtabulant ſimul: his par omnibus ætas:
Vnà operi incumbent, & eodem tempore ſeſe
Artubus exoluent ſupera ad conuexa volantes.

Bombyces cur diſparis magnitudinis.

Præterea paſtor, ſi dormientium, item vigilantium aliæ alijs maiores ſint, ſingulas eiuſdem magnitudinis inuicem coniunget, paruas ſcilicet cum paruis, magnas cum magnis. Diſparilitatis huius cauſa eſt, quia oua non fuerint vino infuſa. Vida tradit ter ſeneɛtam exuere, cùm id quater facere notiſſimum ſit: G

Dumq; Deus (inquit) *ſtratis, thalamiſue ſilentibus ales*
Regnat lethæo perfundens corpora rore,
Pabula ſubtrahito ſolita, frondemq; negato.
Nam tumida interea renouant torpentia alumnæ
Corpora, & exuuias veteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renouata iuuentam.
Annuus hîc angui mos: at Bombycibus ipſis
Ter pigra, dum viuent, renouabit corpora ſomnus.

Excrementis cur careant folliculi.

A quarta ſenij depoſitione (quater enim, vt dixi, id exuunt, neſcioq; nunquid hoc cum cætero Erucarum genere commune habeant) ſpatio fermè octiduí auidè adhuc vorant, dein verò minuitur appetitus, etiam de ſerico nobis texendo cogitare videntur, paulatimque prorſus à cibo abſtinent, quò fit, quòd in folliculis nulla reperiantur excrementa; Eo tempore quo cibo ſibi temperant, ſi luci obuertas, ſericum intus reſplendere conſpicies, vt canit etiam Vida: H

Iamq; age, iam grandes fœtus, iam ducitur ætas
Vltima, turgenti filum tralucet in aluo
Omnibus, accingunt alacres, operiq; parant ſe:
Pabula iam ſatura fugiunt; noua quærere regna
Ardor agit; tollunt oculos, arrectaq; terga.
Omnia veſtigiant latè loca, ſicubi rami
Arbutei per quos poſſint ſua tendere fila.
Tum famulæ properare, omnes promiſſa parare.
Sarmenta & ſteriles tectis inferre geniſtas.
Ipſa etiam manibus ſecernunt grandia nata

Corpora

A *Corpora iam matura operi, iamq; apta labori,*
Per ramosq; locant arentes agmina densa.
Summotas alias arcent, dum funditus omnes.
Corporea excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto, sua cuiq; dies exemerit omnem
Alui insyncera illuuiem, purumq; relinquat
Lanitium & filo tralucens simplicis aurum.

Præter sarmenta atque genistas non spernuntur etiam rami quercus,& castaneæ propter siccitatem, quæ in oĩbus,in quibus sericum euomere debent, requiritur maximè. Laudantur item scopæ, quibus domus verruntur,nec non filix,cæterùm omnibus ferè præfertur abrotanum propter odorem quo allectæ Bombyces alacriùs texunt. Cùm itaque à cibo abstinere videris, paratas debes habere scopas, quæcunque tandem illæ fuerint, paulatimq; quas iam iam texturas indicas ab alijs separare, scopisq; imponere, caue bisq; interim ne locus deficiat, ne inquam plures vni imponas ramo, quàm locus concedit ac patitur. Nam quo rariores sint, eo ampliores texunt folliculos, neque inuicem impediunt. Cùm operi incumbunt,adsit continuè, etiam noctu,qui & aduersus noxia protegat animantia,& si in terram, vt contigit sæpe,dilapsæ fuerint, recolligat, suisq; ramis rursus imponat. Quod si interea pluat,vel venti flent,frigidi, struat ignem,thalamumq; reddat calidum & siccum.Siccitatis enim admodum studiosæ sunt, & frigoris inimicæ. Quæ si omnia diligenter procurentur, Bombyces summa cum diligentia opus suum exequuntur non cessant inquam priusquam absolutis textisq; folliculis, seipsos ijs velut carceribus obscuris incluserint. Quanta verò sedulitate texant, audiamus ex ipso Vida.

Rami qui laudentur.

Quid in texturis obseruandum.

B

Quam diligenter texant.

Cùm demum tabulis passim sarmenta relictis
Complerunt omnes: perq; aurea virgea læta
Exercentur,& effundunt quæsita per annum
Stamina ditis opes vteri, suspensaq; densos
Fila regunt inter ramos, atque ordine ducunt.
Mille legunt, releguntq; vias,atq; orbibus orbes
Agglomerant cæco donec se carcere claudant
Sponte sua; tanta est edendi gloria fili.
C *Mox autem clausa interius circum vndiq; lecta*
Stamina condensant, teretisq; oui instar opus fit.
Nulla operum immunes, est omnes cernere passim
Noctes atq; dies nisi præstante labore,
Et quasi de palma summas contendere vires,
Dum nouies roseus se lauerit æquore Titan.

Quin sunt, quæ cúm alios diligentia, ac labore vincere student,in medio opere immoriantur, vt idem canit poëta.

Quædam adeò (visu mirabile) sæpe reperta
Dum tendunt superare alias,instantq; labori,
Vitam opere in medio clausæ sub nocte dedisse
Ante diem eh misera: iacuit labor interruptus.
Parua mora est tamen: vt se aliæ inclusère latebris
Extremoq; manum summam imposuere labori,
Exhaustæ intereunt omnes terrasq; relinquunt.

D Iam verò etiam duo dicenda mihi restant,quomodo scilicet,& quando à fæcibus suis repurgentur, item si ægrè habeant, quomodo curentur. Cùm itaq; tabulata in quibus aluntur Bombyces fęcibus, frondiumq; reliquijs onerentur,continuè,etiam quotidie repurgari debent, hoc vulgus mutare vocat, quia Bombyces simul collectæ tantisper alium ad locum deportantur, donec storeas, aut tabulata à fæcibus diligenter excusserit, & parumper exsiccauerit. Caueat summoperè mutaturus, vel purgaturus, ne duriùs eas tractet: nam perquam facilè lęduntur tenera,ac mollia earum corpora. Vbi in storeas consuetas reposuerit, vino irrorabit generoso,aut aceto, ipsasq; etiam storeas absynthio, vel fęniculo, vel abrotono, vel alia planta ipsis grata atteret, ac fricabit, vt alacriùs cibum iam offerendum amplectentes deuorent. Quę omnia hisce versibus Vida expressit:

Vt à fæcib⁹ purgentur.

At labor interea famulas exerceat alter.
Cura sit hesterna semesas tollere mensa
Reliquias, tabulisq; immundam auertere ventris

Proluuiem: manè antè, pecus quàm pabula guſtet. E
Tergenda ſedes, & gramine peruerrenda.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatiſq; abigunt tabulis triſtem omnibus auram.
Hinc leniter digito medicatis ſedibus omnes
Traducunt cœtus latos melioribus auris:
Nec ſuper extremas errare licentiùs oras
Permittunt: ſemper media ad penetralia cogunt
Præcipitesq; timent lapſus, altasq; ruinas,
Huic generi facilis lethi via.

Vida itaq; manè antequam pecus pabula guſtet, fęces auferendas eſſe conſulit. Noſtrę mu-

Poſt meridiem conſultiùs purgari.

lierculæ ferè contrà tempore id faciunt pomeridiano, & fortaſſis conſultiùs. Nam cùm mane admodum ſint famelicæ Bombyces, tanta mora proficua eſſe non poteſt: eam autem poſt prandium faciliùs ferunt, quia iam bis edêre. Scio interim eſſe qui dicunt nihil referre, quocunque tempore purges, cùm nempe nimio recremento redundent, ſiue id mane ſit,

Tabulata arundinea cur damnentur.

ſiue in prandio, ſiue veſperi. Si tabulata fuerint arundinea, ſtercora per rimas decidunt; F
quamobrem improbantur, quòd ſuperiores ſubiectas ſtercore alijsq; fæcibus inquinent: probantur verò ſi locus ſingula inuicem contigua capiat. Abſque vlla læſione, & noxa ita

Vt ſine noxa purgentur.

purgabis. Accipies retia anguſtiora tredecim, ſi duodecim tibi ſint tabulata. Singula ſuo cooperies reti, & frondes ſuperinijcies, ad quas depaſcendas aſcendet per retis foramina pecus, cùm aſcenderit, ſimul cum reti aufertur, & vacuũ tabulatum à fæcibus excutitur. Quod

Vt ægras eſſe cognoſcatur.

modo ad ægritudinem Bombycum attinet; hãc quoq; callere paſtor debet. Aegras eſſe poëta noſter Vida qui diligẽtiſſimè omnia in hiſce animãtibus eſt perſcrutatus, ſic cognoſci ait:

Protinus eluet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpisq; animis ignauia venit
Deſidibus tandem rumpuntur, & omnia tetro
Inficiunt tabo: ſanies fluit vndiq; membris.

Morbi cauſa.

Cauſa morbi diuerſa eſt, aër in primis ſi humidior, frigidiorq; inuaſerit. Si feneſtræ noctù fuerint patulæ. Si locus quo degunt, tetro odore ſit infectus; ſi folia vorauerint teneriora, ac humida, ſi fructus, eosq; potiſſimum immaturos; ſi folijs nigræ mori prius, pòſt albæ paſtæ fuerint. Atq; hæ fermè cauſæ ſunt noſtris mulierculis notiſſimæ; ſed aſſidua præterea G
iactatio & contrectatio plurimùm officit; quare pueros arcebis, terrebisq; ne accedant. Cauendumq; diligenter ne accedant, qui fœtore, & graui anhelitu comeſi alij, cæpæ, porrique putent. Eos enim nobile hocce pecus auerſatur, vt vel ſolo eo in morbum incidat, item tra-

Oleum occidit Inſecta.

ctaturi manus oleo, vel alia pinguedinę prorſus munda ſit. Oleum enim omnia Inſecta occidit: alius quoque liquor quilibet obeſt, præſertim ſalſus: ideo tabulata cuſtodienda, ne aſpergine ab occulto aliquo hoſte, aut inuido inficiantur. Deniq; omnis ſtrepitus, ac ſonus grauior eos occidit, quin leui quoque perire viſi ſunt, vnde Vida.

Inualidas ſæpe exanimat leue murmur alumnas:

Si frigus perpeſſæ ſunt, feneſtras occludes, vel accenſo in talamo igne eos excalfacere, igne autem ex lignis odoratis, pini, iuniperi, conſimilibusq;, nam & calefient, & odore ſanitatem recuperabunt. Quod ſi verò locus camino careat, nec adſint ea ligna odorata, carbones idem aut prunæ præſtabunt, quibus thus, ladanum, benſuinum, ſtyracem, vel ſimilia gummata inijcere poterit, Bombycesq; ſuauiſſimo, ac gratiſſimo ſuffitu reficere. Proderit etiam ore irrorare ex vino generoſo. Cùm à calore morbus oritur, vt cùm radijs ſolaribus fuerint in-
ſtatæ, irrorabis leuiter aqua roſarum vel violarum, leuiter autẽ, quia humor omnis eas oc- H
cidit. Si colorem natiuum perdiderint, & luteæ euaſerint, & flaccidæ, eas eximes, ac in vmbra, ne ſol languidas extinguat, quatuor vel quinq; horarum ſpatio collocabis, ac interea diligenter earum tabulata odoriferis, ac gratis herbis inficies. Si efferrendi commoditas non adfuerit, feneſtras à ſeptentrione aperiat, auramque eam hauriant Bombyces ſalutarem. Omnino autem languidæ à ſanis ſeparari debent, ne his tabes communicetur, nam vt Vida etiam monuit:

Nil adeo Tineis fuerit præſentius ægris,
Quàm ſubito è medio, iucundo lumine caſſas,
Tollere, ne totam perfuſa cadauera tabo
Latiùs inceſſent miſerando funere gentem.

Diligentia Bombycũ in texendo.

Atq; hęc de morbis, eorumq; cura. Vt modo ad diligẽtiam Bombycũ reuertamur, qua vtuntur, dũ telam ſuam texunt, cuius cauſa aluntur. Eam ſanè nemo ſatis laudet, cùm vel biduo

A totum suum folliculum absoluat tanto texens artificio, vt ad finem vsq; filum seruetur integrum, cùm alioqui fragilissimum sit, ac tenuitate humanum prope visum fugiat, longum verò adeo, vt vel maximam vrbem cingat. Pallas ab omnibus celebratur, quòd texere docuerit. Sed maior laus debebitur Bombycibus, cùm Palladis eiusq; discipularum fila, vel millies in die rumpantur, operamq; rupta remorentur, illis in magno æstu vnico die totam telam absoluentibus. Absolutos, ac perfectos esse folliculos cognoscitur hoc modo. admouentur ad lucem, si Vermis omnino est immobilis, perfecti sunt, sin etiamnum moueantur, nondum recolligendi sunt folliculi, sed expectandum, donec mortui videantur, quin cùm texunt velut texentiū quendam sonum edunt. Colorem Bombycum folliculi ferè semper imitantur. nam albæ albos, flauæ flauos generant. Cum itaq; texere desierint, inquit Vida, *Folliculi vt cognoscantur esse perfecti.*

Iam licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, vt pendula ramis
Omnibus hæserunt varij glomeramina fili.
Qualiter autumni primo sub frigore in hortis
Arboribus pendent haud vno poma colore,
B *Sic hærent nitidi vario discrimine ramis*
Folliculi, sunt qua viridem traxere colorem
E folijs qua depasta est Saturnia Bombyx,
Fila auri quædam, electriq; simillima puri:
Omnibus est reliquis color albi velleris instar.
Ergo vbi per ramos iam perfecisse laborem
Clausas quamq; suam, vigili exploraueris aure.
Atq; vbi nec strepitus, nec vim datur amplius vllam
Audiri, sed iam motus requieuerit omnis
Pelle moram, exonera ramos, impone canistris.
Carpe vtraq; manu, & famulas properare iubeto.

Collectis iam folliculis prima ac externa detrahitur lanugo inutilis ferè, quam tamen neri, & in fila duci à rusticis Vida cecinit:

Primas deinde labes extrema & inutile quicquid
Laniciĳ detraxe, & luxuriantia circum
C *Vellera, quæ stuppa veluti nodosa puellæ*
Raris pensa trahunt, torquentes pollice fila.

Folliculi quoq; albi vile generant sericum, probanturq; quo plus ad aurum accedunt. Ex his elige pro seminio, maximè verò gemellos, doppiones vulgus vocat: nam masculum, & fæmellam generant Bombylios, & sericum eorum vile est. Quomodo verò ad generationem seruandi sint, in Bombylio dictum est. Admirabile itaq; creatoris in abiectissimo animalculo artificium est. Vermis primùm est, folliculo inclusus emoritur informis. E folliculo denuo prodit alatus Papilio. Itaq; Insectum reptile in volatile per medium zoophytum motus, atque sensus expers admiranda metamorphosi commutatur. Nam cùm primùm ouo exclusus est Vermiculus, alimenta quærit copiosa: quibus auidè depastis capitis crebra arrectione cum veterno veluti luctans tandem obdormiscit triduum, vel biduum; pelleque interea exutus ad consueta redit alimenta. Cùm qua ter pastus, quater obdormiens, quater pellem renouarit, spreto deinde pabulo sublime petit, & virgultis conscensis, aluo ritè purgata, lanificij rudimenta inconditis primùm mæandris per ramos exercet, mox folliculo inclusus pellucido, indefessi laboris fructum è centro ad circumferentiam protrudit filum album, viride, flauum, ouali figura, cum æqualibus veluti certans, nouem dierum spacio, absolutoq; operi immoritur. E folliculo loco subterraneo deposito, Papilio post decimum diem prodit cornutus: sed alarum alimentiq; immemor, breuis æui iacturam fœtificatione reparaturus, molli impositus velleri, concubitu perpetuo per triduum, rarius per quatriduum, fæmina connexus, emoritur: nec multò post vidua, relicto post se instar granorum milij semine centenario ferè, mariti fata sequitur. Semen loco temperato depositum, per hyemem asseruandum: nec priùs, quàm morus germinare cœperit, inter papillas muliebres vitali concepto spiritu animandum est. Scribit Vida Bombyces ex toto perditas ex iuuenci cadauere reparari, eodem planè, ac de Apibus, nos ex Virgilio scripsimus:

Folliculorū electio.

Admiratio i Bombyce.

D

Oua vt seruanda.

Quod si spes generis defecerit omnis vbiq;
Seminaq; aruerint Iouis implacabilis ira,
Sicut Apes, teneri reparantur cæde iuuenci,

Digitized by Google

E

Hic ſuper accelerantium labor: ante iuuencus
Bis denosq; dies, bis denasq; ordine noctes
Graminis arcendus paſtu: prohibendus ab vndis
Interea in ſtabulis tantum illi pinguia mori
Sufficiunt folia & lactenti cortice ramos.
Viſcera vbi caſi fuerint liquefacta, videbis
Bombycem fractis condenſam erumpere coſtis
Atq; globos toto Tinearum efferuere tergo,
Et veluti putres paſſim concreſcere fungos.

DENOMINATA.

a Lib. 1. Poëtices. c. 10.

Arundo Bõbicia.

IVLIVS [a] Cæſar Scaliger agens de tibijs veterum, ſcribit Bombyces tibijs Syris ſimiles fuiſſe, & aptas ὀρθίοις νόμοις. Fiebant ex Bombycia arundine, quam tradit Theophraſtus à reliquis arundinibus differre alimenti F natiui penuria: nam macilentiorem, graciliorem, & facie planè fœminam „ ſpectari, foliumq; latius habere & candidius, & minus lanuginis, quàm „ cæteræ, quaſdam etiam nihil prorſus habere, quas ſpadones appellent. Has „ tempeſtiuè cædi ſolitas ante Antigenem, cùm adhuc ſimplicius tibia canerent ſub arcturo „ menſe Septembri: ſic enim cæſas multis pòſt annis vtiles eſſe, multaq; ſonandi exercitatio- „ ne egere, ſed ora linguarum conniuere, quod erat illis ad res populo ſignificandas vtilius. „ Poſteaquam verò varietas fictioq; acceſſit, cæſura mutata eſt: cædunt enim noſtra ætate mẽ „ ſe Maio & Iunio ferè circa ſolſtitium, aut ſub ipſo ſolſtitio, & fieri in trimatu vtiles, & bre- „ ui exercitatione egere, linguasq; decliues eſſe, & quaſi deorſum flecti, quod his neceſſarium „ eſt, qui ſonos variè fingunt. Hæc itaque Theophraſtus: quæ [b] Plinius paucioribus verbis ſic explicauit. Contrà Bombycia maturiùs reciproco, graciles, fœminarum latiore folio, „ atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla ſpadonum nomine inſignibus. Hinc „ erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, vt venia ſit, argẽ „ to iam potiùs cani. Cædi ſolebant tempeſtiuè vſq; ad Antigenem, cùm adhuc ſimplici mu- „ ſica vterẽtur, ſub arcturo: ſic præparatę aliquot pòſt annos vtiles eſſe incipiebant, tunc quoq; G multa domandæ exercitatione, & canere tibia ipſæ docendæ, comprimentibus ſe lingulis, „ quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Poſtquam varietas acceſſit, & cantus quoq; luxu- „ ria, cædi ante ſolſtitia cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus etiam lingulis ad flectẽ- „ dos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. Erat itaq; Bombycia arundo, vt ex vtroq; ſcriptore liquet, ad tibiarum vſum laudatiſſima. Iacobus Dalechampius in hiſtoria plantarum paluſtrium Bombyciam fuiſſe dictam videri ſibi ſcribit, vel quòd ex ea βόμβυξ tibiæ genus fieret, vel quòd Bombycijs Inſectis corporis exilitate, & ſtrigoſo habitu, arundo hæc ſimilis ſit. Cæterùm quanquam horum Inſectorum ſimilitudinem habere non negem, ab hiſce tamen nomen inueniſſe non puto, quòd Græcis, vt ex Ariſtotele facilè liquet, incognitę Bombyces eſſent. Quare priùs etymum recipiendũ puto, alterum reijciendum. [c] Turnebus in longis tibijs ponẽdas eſſe ait, & Ariſtoteli etiã βόμβυκας appellari, qui eas difficiliùs inflari dicit.

b Lib. 16. cap. 36.

Bombycia arũdo qualis.

c Li. 17. Aduerſ. c. 20.

MORALIA.

Reſurrectionis mortuorum typus.

a In Hex. homil. 8.

RESVRRECTIONIS mortuorum typum quendam certiſſimum triplicẽ harum Erucarum metamorphoſim facit [a] D. Baſilius his verbis: Quid H dicitis vos, quæſo, qui D. Paulo non creditis de ea mutatione, quam in re- „ ſurrectione fore dicit, qui pleraſq; videtis aëris animantes formas permu- „ tare, qualia de Verme quoq; Indico cornua protendenti gemina narrari ſo- „ lent. Hic in Erucã vertitur primùm; fit deinde temporis progreſſu id quod „ Bombyx appellatur: at neq; hac in forma perſiſtit, ſed illis præmollibus corniculorum bra- „ cteolis ſeſe ſenſim prolatantibus in alarum ſpeciem, ita demum fit volucris. Cùm igitur vos „ ô mulieres repetitis vicis ordimini, & retorquetis veſtram operationem ſedentariam, fila ni- „ mirum, quæ ad vos vſq; Seres tranſmittunt ad raras iſtas & pręmolles veſtes concinnandas: „ veniat vobis in mentem huiuſce varietas animalis in formas, atq; mutatio, indeq; reſurre- „ ctionis dilucidam certamq; ſententiam ſumite, neu fidem futuræ immutationi abrogetis ei, „ quam hominibus omnibus communem fore Diuus Paulus pollicetur.

VSVS.

A

V S V S.

DE Serico hîc nihil dico, priuatim de eo scripturus. Præter id etiam alio modo nobis vtilis est Bombyx. Nam si de ægrè habentium salute desperes, hisce cohortales aues pascere poteris, vel agros stercorare: mirum enim est, quantoperè aues impinguent, numerosioraq; oua pariant, mirumq; vt agros fœcundent. Adeo vt nihil sit in hoc Insecti genere, quod homini vtile esse nequeat.[a] Scribit quidam vir doctus Germanos milites Bombyces frixas comedisse delitiarum causa, idque (inquit) iure, quia innoxiæ sunt, & sapore, & odore tetro carent.

Bõbycibus ægris aues aluntur.

[a] Lib. 2. conuiual.

D E S E R I C O. Cap. VII.

B

SYNONYMA.

SERICVM, & Bombycinum idem esse satis superq; declaratum esse existimo: quanquam sericum etiam Zizyphum siue iuiubam Galenus vocet, quem super eo consule. Apud Græcos σηρικὸν, sine adiectione raró inuenitur. Aliàs σηρικὸν νῆμα, hoc est serica tela, sericus pãnus, & σηρικὴ ἐσθὴς serica vestis dicitur. A recentioribus Græcis, μέταξα, inquit author thesauri linguæ Græcæ, & nominatim ex Actuario, & Nicolao Myrepso afferunt μέταξαν ὠμὴν, id est, sericum crudum, hoc est Bombycum vellus nondum euolutum, nec infectum. Legitur hoc vocabulum etiam in Pandectis libro trigesimonono, tit. de publ. » & vectig. Ibi enim Martianus ait, Metaxa, vestis serica, vel subserica, vela tincta. Sic Codic. lib. 11. de muricilegis, Lotas sericoblattæ, & metaxæ huiusmodi species inferri præcipimus. Vnde metaxarij lib. 8. Codic. de pignorib. & hypoth. appellantur, serici negotiatores. Verũ & μεταξωτὸν communi lingua à Græcis vocari sericum tradũt. Sic ille, & Hesychius, Σῆρες, inquit, ζῶα νήθοντα μετάξαν, ἢ ὄνομα ἔθνος, ὅθεν ἔρχεται καὶ τὸ ὁλοσήρικον, id est, Seres, animalia vocantur, quæ sericum nent, vel nomen est gentis, vnde etiam holosericum deportatur. Ex quo loco clarissimum est, metaxan, & holosericum idem esse. Sed nunquid veteribus sericum, vel sericæ vestes eędem essent, quæ holosericæ pòst denodabo. Δράξις in lexico vulgari exponitur sericum, byssus. Sed Hesychio simpliciter est Byssus. Βομβύκιον verò sericum est, siue vt Plinius vocat, Bombycinum. Italicè Seta vocatur, & Officinæ Setam crudam dicunt, quod sericum crudum eruditi. Dicendum autem etiam erat potiùs sera, à seris vermiculis, & haud dubiè initio ita vocata est, sed deinde rerum ignoratione factum est, vt r in t mutatum sit. Hispanicè Seda, Gallicè Soye, Germanicè Seyden, Belgis Syde, Anglis Silke, Fine flexe, Vngaris Seliem, Polonis Iedvvab. In Samatra insula Pedir. Serici etymum etiã nobis reliquit Martianus Capella, vndis aspergunt arbores suas, vt lanugo, quæ sericũ creat possit admitti: aliarum gentium homines aspernantur, ac refugiunt. Ab eorum lanis vestes appellantur Sericæ, quæ apud nos in delicijs habentur: & sericati huiusmodi vestibus induti; & sericarij sericorum textores. Sic ille.

Serica tela.

Metaxa.

C

Seres vermis.

Δράξις.

Serici etymum.

D

HOLOSERICVM DIFFERRE A SERICO.

AVRELIANVS Imperator negauit vxori suæ vsum holoserici, propter pretij magnitudinem. Sic enim scribit Flauius Vopiscus.[a] Aurelianum » vestem holosericam neque ipsum habuisse in vestiario suo, neque alteri » vtendum dedisse: & cùm ab eo vxor sua peteret, vt vnico pallio blateo se» rico vteretur, illum respondisse. Absit vt auro fila pensentur. Libra enim auri tunc libra serici fuit. Sic Vopiscus. Blateum Baptista Ægnatius exponit purpureum. Imperatorum verò primus Heliogabalus, qui nullum non lapidem mouit, vt imperium dilapidaret, holoserica veste vsus est, teste Lampridio, qui & hoc addit, tunc ex vna lance appensum fuisse aurum, ex alia verò lanuginem sericam, vt non immerito etiã

[a] In Aureliano.

Blateum.

Serica veste q. prius vsus.

sicuti

Digitized by Google

sicuti ex naufragio auro saluato decimæ pendebantur ei qui saluarat: sic & statutum legimus in legibus Rhodijs de serico sicco conseruato his verbis: holoserica, si sicca saluata sint, decimas soluunto tanquam auro paria: cæterum aspergine commadefacta, exsiccantor, & ita ad collationem veniunto. Hanc serici summam eo tempore caritatem cùm mecum perpenderem, & contrà viderem primorum Imperatorum æuo in minori fuisse existimatione, cœpi credere, quòd sericum hisce esset, non holosericum, sed quale nunc vocamus mezza seta, quasi semisericum, Latini subsericum dicunt, quod simul cum serico lanam admistam habet, quale est quod vulgo Satinum Brugense nominatur, vel forte Tramosericum, hoc est, vt [b] Isidorus exponit, ex stamine lineo; trama ex serico. Suspicãdi ansam in primis mihi præbet [c] Plinius de Bombyce Coa agens: Nec puduit has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, vt oneri sint etiam vestes. Assyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus. Et Claudianus canit.

[b] Li.19.c.28 [c] Li.11.c.22.

Vestis odorata studium laus maxima, risum
Per varios mouisse sales, minimeq; viriles
Munditia, compti vultus, oneriq; vel ipsa
Serica, &c. Item Iuuenalis.
Hæ sunt quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delitias, & panniculus bombycinus vrit.

Si itaque fœminæ communiter serico induerentur, & molliores, ac effæminati etiam viri, cur non idem decuisset Aurelianum, ac eius vxorem? Matronarum opulentarum vestes sericas fuisse disertissimè etiam inquit [d] Martialis.

[d] Lib. 11. Epig. 9.

De Pallatinis domina quod serica prelis, &c.

Dominę, id est, Augustæ, vt [e] Turnebus exponit. Et rursus:

[e] Li.21. Aduers. c.6.

Fœmineum lucet sic per bombycina corpus.

Quin etiam decreto cautum fuisse testatur [f] Cornelius Tacitus, Octauio Frontone prætura functo à Quinto Halerio consulari, ne vestis serica viros fœdaret. multoq; magis turpis mulieribus visa [g] Senecæ, dum ait: Video sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est, quod defendi, aut membra, aut corpus, aut denique pudor possit, quibus sumptis mulier parum liquido nudam se non esse iurabit, &c. Et Clemens Alexandrinus de hac eadem serica tela, superflua hæc, inquit, & perspicua, mentem minimè constantem arguunt, quæ exiguo expanso velo, tanquam quodam lenocinio probrum corporis illiciunt. Non est enim amplius tegumentum mollis, ac delicata vestis, quæ nudam figuram non potest occulere: eiusmodi enim vestis in corpus incidens mollius ipsi corpori imprimitur, & amplificatur figuræ carnis instar adhærens, & mulieris typum ita exprimit, vt vel non videnti manifesta sit tota constitutio corporis, &c. Ne verò quis ex allato supra Martialis versu, & hoc Clementis loco arguat bombycina olim rarioris quàm nunc texturæ fuisse, quoniam corpora mulierũ translucere dicant, adferam hunc Plutarchi locum, apud quem Theo: quid verò, inquit, hospes obstat, quin idem sit & tenue, & densum, sicut sunt serica, & byssina texta, de quibus, & Homerus.

[f] Li.2. Annal. [g] Li.7 de beneficijs.

Lintea pexa, oleæ queis lentus defluit humor,

Ostendens accuratam texturæ subtilitatem, quæ oleum non transmitteret, sed id ob densitatem deflueret. Hinc ergo patet etiam densas fuisse vestes sericas, ex antè citatis locis verò tam subtiles, vt corporis membra extra cernerentur. Si itaque opulentiores mulieres sericis induerent sese vestibus, cur post id facere non licuit Imperatrici? Quin maior etiam vilitas colligitur ex [h] Horatio, qui Stoicorum libros puluillis sericis gaudere dicit, cùm alioqui delicatioribus rebus, ac mollibus abstinerent:

[h] In Epod. Od.8.

Quid quod libelli Stoici inter sericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati non minus nerui rigent.

Et [i] Martialis in Zoilum.

[i] Li.3. Epig.

Effultus ostro, sericisq; puluinis.

Nolim interim, vt quis inde inferat, sericum, vt cæteram lanam, vile fuisse. nam contrariũ facilè ex antedictis colliget, nec non ex [k] Dione Cassio, qui disertissimè sericum barbaricæ luxuriæ texturam vocat, ab ijsque ad luxum mulierum inuentam scribit, ac insuper nimiæ luxuriæ, ac sumptuositatis exemplum ponit, quod Augustus in ludis suis naualibus, sericas cortinas super populos spectantes extenderit, ne à sole molestarentur. Item ex Martiale dum canit.

[k] Lib.43. Sericæ cortinæ.

Nunc plorat speculo fallax ancilla relicto

Gemma

Digitized by Google

A *Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.*
Nunc furtiua lucri fieri bombycina possunt
Praefertur Cosmi nunc mihi siccus onyx.

Quamobrem statuo primum hocce sericum non fuisse holosericum, sed permixtum cũ subtiliori alia lana. nam & Galenus teste [l] Mercuriale, sericum suo aeuo rarissimum fuisse, ait quando id ipse, inquit refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulentas inueniri potuisse. Idem innuit Prudentius, dum canit: [l] Lib. 1 Var. lect. c. 4.

Places fermentum publicis ieiunijs
Placare Christum, mos edendi spernitur
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proque gemma, & serico
Crinem fluentem sordidus spargit cinis.

Fiebat optimum Sericum Romę in Tusco vico, vt meminit [m] Martialis hoc versu. [m] Lib. 11. Epig.

Nec nisi prima velit, de Tusco serica vico.

Fuit praeterea sericum longo tempore in pretio, minori tamen quàm prius, vt militum etiã B ornamentum factum fuerit, at non quorumlibet, sed praefectorum, ac ducum. Claudianus de Stilicone.

——Gaudet metuens, & pollice monstrat
Quod picturatas Galea iunonia cristas
Ornet auis, vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra sub aurato crispantur serica dorso.

Alibi quoque filium [n] Stiliconis frenis sericis pro equi ornamento vsum canit: [n] Lib. 6.

Parte alia spumis fumantem serica frena
Purpureo prima signatus flore iuuenta
Eucherius flectebat equos.

Cùm verò postmodum à nullo non alerentur, vt nunc fit, Bombyces, factum est vt holosericum propter copiam vilesceret, & passim à quouis viro, ac muliere indifferenter acceptũ fuerit, adeo vt nunc, vel quiuis plebei sericati incedant, etiam ij saepe quibus res angusta domi, vt ille canit, quibus, inquam, neque panis est, quo famelicum suum ventrem exsaturent. In quibusdam tamen Italiae ciuitatibus decreto cautum est contra sericatos, ac sericatas C more veterum, Decretum id vulgo la pragmatica dicitur. Sericũ cur vilescat.

VSVS.

HOLOSERICVM nemo sanè satis commendare queat, cùm propter vestium vsum, tum propter cętera quae ex eo fiunt, ornamenta. Vestes.n. in primis suppeditat, quibus, & frigus hyberno tempore, & aestiuo calorẽ pellimus, nec non quae autumno, & vere conueniunt. Felpa vulgo vocatur, qua nobiles pallia sua suffulciunt in hyeme aduersus frigus. Velutum enim est valde hirtum. Commendatur eodem tempore velutum quod vocant simpliciter, Belgę Fluueel, quoniam hoc quoque pondere suo, ac hirsutie calfacit. Aestate si mediocris est aestus, laudantur, quae Ormesina dicuntur, si ingens, quae Tafetata propter incredibilem leuitatem. Vere, & autumno Rasa, velutum leue, vulgò veluto riccio, Caneuera, tabita, similiaque ex vsu sunt. Taceo infinita opera quae vario modo exornantur, D qualia sunt quae in Damasco inuenta sint. taceo quae varijs illustrantur imaginibus, auiũ, florum, aliarumque rerum, quas longum foret enumerare. Quantum verò serica tela caeteris praestet, innotescit ex eo quòd serico vestitus longè nobis praelucere videatur alijs omnibus, etsi auro alioqui, gemmisque sit decoratus, neque etiam aurum, ac argentum elegantius emicat, quàm in serico, qualia opera Phrygia dicta olim putem, vulgò nunc brocati d'oro dicuntur, ex quibus Aeneae vestem Didonem donauisse scribit [a] Virgilius.

Serici laus. Felpa, Velutum. Ormesinũ. Tafetatum. Phrygia opera. Brocati d'oro.

Aeneam fundantem arces, ac tecta nouantem
Conspicit, atque illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat, Tyrioq; ardebat murice laena
Demissa ex humeris, diues quae munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

Meminit item Claudianus.

Hoc etiam quamuis corrumpi munere nullo

Te certum eſt, mirare libens ac ſuſpice cinctus E
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine, tincta ſimul repetito murice fila
Contulimus penſis, & eodem neuimus auro
Aurea quæ Lacheſis ſub te mihi ſecula texit.

Quod ad domus ornamenta modo attinet, quid venuſtius, ac elegantius, ne dicam ſuperbius in aulis Pontificum, Regum, Principumq́; ac Cardinalium videre eſt, quàm lectos, parieteſq́; ſerico relucere? Sed iſtęc tam nota ſunt, vt non opus ſit in hiſce orationem extendere.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *Lib. 2. de cauſ. Plant. Theoph. c. 6*

Ardeolarũ excreméta calida.

RECENTIORES Scholaſtici, inquit [a] Iulius Cæſar Scaliger, argutabãtur ſericum non eſſe temperatum, quòd Ser vermiculus illius opifex eſſet frigidus. Iam videmus ex piſcibus eſitatis Ardeolarum excrementa vſque F adeo calida eſſe, vt arbores exurant. Corroborat cor, vnde eius vſus receptus eſt in diamoſco, confectione alchermes, ſpeciebus cordialibus, item in ſyrupo de pomis, & de corticibus citri. Serapio præſtare ait forfice in tenues, ac minutas potius particellas conſcindere, quàm vt vulgo fit, vrere ad ignem. Idem vult Haly, addens inſuper ſi quis vrere velit, tenuiter conciſum, vt ponat in furno, ex quo recens extractus eſt panis. [b] Vincentius tradit combuſtum ſericum putrida vulnera mundare, ac corroborare, item cum ſale uſtum dentium curare rubiginem. In vulneribus capitis duræ matri applicatum cerebrum corroborat, & à putredine tuetur, maximè verò etiam ſericum cocco tinctum. Fieri audio ex eodem funiculos, quibus ſi viperæ fuerint ſuffocatæ, ad anginam felici ſucceſſu medici vtuntur.

[b] *Lib. 20. c. 119.*

DE PITYOCAMPE. Cap. VIII.

[a] *Li. 23. c. 2.*

[b] *Li. 48. tit. ad leg. Cornel. de vene.*

QVAS Græci Πιτυοκάμπας, Latini Erucas pinorum vocant, ſeu picearum. G [a] Plinius: Vſus ſapæ, inquit, contra Cantharidas, Bupreſtin, pinorum Erucas, quas Pityocampas vocant. In digeſtis apud [b] Marcellum l. Eiuſdem perperam Pityocarpa legitur. Cæteris Erucis ſimiles, & congeneres ſunt, loco tantummodo differentes. Hermolaus vermiculos poſtea (Chryſalides intelligere videtur) ex ijs naſci ait, qui acceptis aliſ euolant. Numeroſæ habentur teſte Matthiolo, in Tridentinis montibus, quòd ibi pinorum perpetuo vireant ſyluæ, Ananienſi præſertim tractu, & Flemarum conuallibus. In extremis, inquit, arborum ramis, & ijs plerumque, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ ruſeſcentes, ac piloſæ miro artificio nidificant, quibuſdam tenuiſſimis velleribus innumeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam euitantes. Nidi magnitudo adeo ampla eſt, vt nonnunquam concluſi vermiculi millenarium numerum excedant. Inuolucri materies qua concluduntur, tenuiſſima ſerici velamina maximè æmulantur, tenuior tamen eſt.

Locus.

Tela earũ.

[c] *Lib. 6. c. 1.*

[c] Dioſcorides de Pityocampe hæc ſcripta reliquit. Iis qui Erucas pinorum hauſerunt, illico ,,
dolor in ore, & palato exoritur, vehemens alui, linguæ, ac ſtomachi inflammatio torquet; ,,
inteſtina dolor excruciat, ita vt pruriginem ſentire videantur: corpus totum exæſtuat: faſti- H
dium vrget. Quibus eſt ſuccurrendum remedijs, quæ deuoratis Cantharidibus dantur. Pe- ,,
culiariter tamen pro ſimplici oleo, & irino melinum quod è cotoneis pomis, & oleo tempe- ,,
ratur, accipies. Eadem habes apud [d] Paulum. Vt merito inter Septica medicamenta à medicis recipiatur, qui eiuſdem prauitatis eſſe volunt, ac eſt dryopteris, Sarcocolla, arſenicũ, & ſimilia, quæ natiuo calori noſtro aduerſiſſima ſunt, vt cuius vim, ac ſubſtantiam proſus demoliantur. Septica autem ſunt, quæ tum humorum, tum corporis materiam labefactant, & cum fœtore quodam corrumpunt. [e] Cardanus Pityocampen inter ea venena recenſet, quæ erodendo occidunt. Contra eas Plinius, vt dictum eſt ſuprà, ſapam commendat. Alibi etiam oleum præſcribit, alibi oxymel, alibi denique lac recens. Haud minus prauæ naturæ eſt Erucula, quam tradunt Florentiæ in fœniculo naſci, ac ſuas contexere telas Araneorum more. Aiunt admodum eſſe exiguam, & praua excitare ſymptomata eſum fœniculorum, quibus inſedit, nimirum incompeſſibilia primùm in ventriculo tormina, dein fluxum

[d] *Li. 5. c. 34.*

Vſus Pityocamparum Septica q̃.

[e] *Lib. 1. de Vene. c. 24.*

Eruca in fœniculo maligna.

qui

Digitized by Google

A qui vires quàm ocyssimè prosternens mortem affert, nisi præsentaneis obueniatur remedijs. Pityocampa teste Diosc. Plinio, ac Paulo easdem habet vires cum Cantharidibus, & Vires. Bupresti, seruanturq; eodem modo ad futurum vsum, nimirũ ꝓ septico medicamento. Apparet prætere a eiusmodi animantia veneficis ex vsu fuisse, nam Marcellus in digestis l. suprà citata, alio, inquit, S.C. effectum est, vt pigmentarij, si cui cicutam, salamandram, aconitum, Pityocampas, aut Buprestin, mandragoram, & id quod lustramenti causa, dederint, pęna teneantur huius legis. Quæ verba ideo libenter recitauimus, vt duas voces Pituocarpas, & Bobastrum perperam in vulgatis codicibus scriptas in Pityocampas, & Buprestin, natiua vocabula verteremus. Mathiolus Pityocamparum telam sanguinis manationibus aptissimam Telę vis & vsus. esse ait, quare impositam confestim fluorem sistere.

DE CVRCVLIONE.
Cap. IX.
B
ORDO. ÆQVIVOCA.

CVRCVLIONEM in Papilionem abire suprà demonstratũ est exhibita eius inter Papiliones icone: quamobrem Erucarum historijs non ab re subnectetur. Curculio, inquit Lactantius Firmianus est gula interior, qua Curculio ꝑ regula. cibi demittuntur in stomachum. Sed hæc œsophagus dicitur à medicis, Curculio verò via ea patens, seu fistula colli exterior, per quam spiritus attrahitur, atque emittitur, trachęam arteriam dicũt, Plinius asperã arteriã. Estq; item Curculio idem quod columella Latinis Græcis γαργαρεὼν dicitur, & κίων cùm pręter naturam auctus, & oblongior, tenuisq; æqualiter factus est, tunc enim κίονι, hoc est, columnæ similis euadit. Hunc Curculionem Galenus esse vult, quòd eo ablato vox intercipiatur, Galeni error. cùm tamen in alijs animantibus, quæ quidem omnia columella carent, vocem esse validam constet. Porro Curculio inscribitur vna comœdiarum Plauti, quo nomine parasitum inducit, Curculio Plauti comœdia cur sic dicta. vel deridiculi causa, vt plerumque facere assolet, seu quòd is parasitus pudendam vitam traduceret, & intestabilem, & ventri, & ijs quæ sub ventre sunt, obedientem.
C Curculio enim Persio à similitudine membrum virile dicitur,

Quare dentosus Curculio extat,

Siue à Vermiculo, de quo institutus est sermo, quod verisimilius est. Curculio enim pestis Satyr. 4. est tritici, adolescentum parasiti, ad implendum ventris saccum nati. Allusit ad nomen huius comediæ Ausonius in 24. Epistola ad Paulinum,
" Qui ad Hebromagum conditis mercibus, quas per agros diuersos coemit, concesso ab hominibus tuis hospitio, immaturè pericli
" tatur expelli. Quod nisi indulseris, rogante me: vt & mora habitandi ad commodum suum
" vtatur: & nauso aliauè quauis naui vsque ad oppidum præbita, frugis aliquantulum nostrę
" aduehi possit, Lucanicus, vt inopia liberetur maturè: tota illa familia hominis litterati non
" ad Tullij frumentariam, sed ad Curculionem Plauti pertinebit.

SYNONYMA.

D CVRCVLIO, siue Curgulio, siue Gurgulio (alij enim aliter scribunt, quãquam per c à principio, & in medio rectiùs scribatur) κὶς [a] Theophrasto Κὶς. vocatur, aitque peculiare tritico esse, & hordeo, Midam verò fabæ. Quo [a] Lib. 4. de caus. plant. c. 16.
" loco Scaliger, Curguliones, inquit, hic vocat κῖας in hordeo, ac tritico, in faba μίδας. Est & in tritico alia forma sine rostro, quod est Curgulioni. Hesiodus verò ita etiam vocat τὰ ξυλοφάγα, docens quæ ligna fiant ἀκιώτατα. Et Hesychio κὶς Midæ. est ζωύφιον, ἐν τοῖς ξύλοις καὶ τῷ σίτῳ γινόμενον, hoc est animalculum in lignis, & in tritico nascens. Τρώξ quoque ἀπὸ τοῦ τρώγειν ὁ τῶν ὀσπρίων σκώληξ hoc est Vermiculus leguminum, Τρώξ. quibusdam exponitur Curculio: sic enim Scholiastes Hesiodi, Δηξ, εἶδος σκώληκος ἐγγινομένου ἔνδον τῶν ξύλων. Ἴψ δὲ σκώληξ ἐστὶ κεράτων, Ἴξ ἀμπέλων. Σὴς, ἱματίων. Τρὼξ ὀσπρίων. Ψὴν, σύκων. Quamobrem Trox mihi Midæ potiùs quàm Curculionis synonymum esse videtur, nam & Etymologus Τρῶγες exponit τὰ τοῖς ὀσπρίοις ἐμφυόμενα ζωύφια. Triticum enim legumẽ nõ est, sed seges, quanquã Columella Curculiones in fabis quoq; generari inquiat.

Notandum

Scholiaſtis Heſiodi error. Pediculus frumenti. Etymum. In Rudẽte.

Notandum ibi apud Scholiaſten Heſiodi Ipa perperam Cornubus aſcribi, nam vitium pro prius vermis eſt, vt ſuo loco dicetur, quare prius ἴξ ſcribendum eo loco eſt, ἴψ ſecũdo. Curculio in lexico Græcolatino veteri vocatur φθεὶρ σίτου, id eſt, Pediculus frumenti. Ibidem, & Σκνίψ, ὁ μύρμηξ, Ἀκρὶς, ὁ Κώνωψ vertitur Curculo, lego Curculio, ſed Σκνὶψ neutiquam reperire eſt, & Σκνὶψ, Vermiculus eſt ligna erodens, Culici ſimilis, & ſecundum alios eſt genus Culicis, quæ aliàs Κώνωψ vocatur, & Μύρμηξ Formica eſt, Ἀκρὶς locuſta. Curculio teſte Varrone nominatur per antiſtichon, cò, quòd nihil in eo penè aliud quã guttur videtur. Plauto diminutiua voce dicitur Curcuriunculus. Gallis Calande, Charenſon, Chattepeleuſe. Iunius Italicè etiam Calandra interpretatur; quod nomen nobis Bononienſibus inauditum eſt, nam vulgò nos id circumſcribimus, vocanteſ Bigattello da fiumento, hoc eſt Vermiculum frumenti: Belgis Calander, Hiſpanis Gorgoio. In dictionario Horatij Tuſcanelli » exponitur Gargatone, Verme picciolo, che rode il formento, itẽ Tignuolo, quaſi parua Ti- » nea: atque eo ferè modo cęterę gentes circumſcribunt. E

FORMA. GENERATIO. F

DESCRIPTIONEM huiuſce animalculi dedimus ſuprà, vbi icon poſita eſt. Naſcitur in frumento cùm hoc calore afficitur extraneo, ac putredinali, quem concipit ex ſuperfluo humido dulci, vt eleganter, ac diſertè demõſtrauit [a] Theophraſtus his verbis. Omnium optimè reponuntur mi- » lium, & panicum, quia tunica multiplici integuntur, & ſicca ſunt; ſeſama » quia pinguis: lupinum, & cicer, quia amaritudinem quandam, & acredi- » nem habent: quæ quidem qualitates ſeruare impunè poſſunt, vt dictum. Quamobrem, & » corrupta hæc nullas beſtiolas creant, quemadmodum, nec ſemina olerum. Etenim ea quo- » que nulla animalia contrahunt, nec quæcunque ſicca, & acria. Euenit namque, vt veluti » permiſtio quædã alimenti extrinſecus fiat. Singula pro ſuo humore peculiare animal creãt, » ceu triticum, atque hordeum Curculionem: fabæ, quod aliqui Midam vocant. Simili mo- » do & lens, lenticula, piſum, & alia. Ratio communis plurium eſt. Sic ille, & ſubinde docet quomodo frumentum putreſcat, quod quoque aſcribere libuit, vt quilibet cauere queat, ne ſuum Curculiones generet. Triticum, inquit, puluerulentum putreſcit celerius, & quod in G domicilijs opere tectorio leuigatis conditum eſt, celerius, quam quod non leuigatis condi- » tum eſt, quoniam id caloris plus ſentiat. Puluis enim calidus eſt, vtpote ſiccus, & illimen- » tum calcis calorem conceptum vtique ſeruat. Nam cùm vniuerſum, altumque aceruatum » eſt, putret. Cùm putruit itaque nouus ſuccedit calor, qui Curculiones procreat, vt meminit etiam Scaliger vbi rationem reddit, quomodo in caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria namque ſunt. Eſt quidem, inquit, cruditas ceſſatio eius caloris, qui intende- » bat fructus maturationẽ. In hac huiuſce operæ ſuſpenſione ſubit externus calor, qui fit au- » tor putrefactionis. In tritico verò perfecto naturalis calor, qui prius erat integer, aboletur, » ac debilitatur, cui ſuccedens gignit Gurgulionem. Non autem totus ſemper aboletur: quip- » pe ex eroſi tritici ſatu ſegetem exire videmus. Hactenus Scaliger. Curculionum verò equidem multa examina ineunte vere progerminant, vbi frumenta luna plena recens demeſſa, eaque madida, ac rorulenta, antequam occalluerunt, reconduntur, vel vbi granarij feneſtrę Auſtrinis flatibus, non Aquilonijs ſunt oppoſitæ. Siccitas enim efficit, vt omnia putredini minus obnoxia ſint. Perſuaſum eſt nonnullis, quorum mea quidem ſententia non vana fides, nec inanis auguratio, Deum Opt. Max. nonnunquam hanc calamitatem immittere in H vindictam eorum qui plus ſatis lucro inhiantes, vel fruges abſcondunt, vel ſupra legitimum tempus aſſeruant magno inopum detrimento, qui hoc commeatu diſtituti vitam tueri nequeunt. Hoc enim alimentum in edendi, paſcendiq; corporis vſum affluenter elargita eſt prouida Dei benignitas, ac munificentia, adeo vt ſi cætera edulia deſint, atque obſonia quęque deſiderentur, ſatiari homines pane poſſint, eoq; inediam famemq; ſolari. Quamobrem grauiter culpandi ſunt negotiatores frumentarij, qui magno tenuium damno, annonæ, frugumq; pretia intendũt, nec in ſumma egeſtate granaria laxant, quò illis quæſtus ſit vberior. Eo ſiquidem fit, vt in Remp. ſint iniurij, atque in plebem cuius maledicta in ſe concitant, » fraudulenti. Qui.n. (vt Salamon teſtatur) frumenta abſcondit, illum execratur populus. Patitur tamẽ plerumq; Deus huiuſmodi malis, qui verò diuendit, huius capiti fauſta exoptat, » beneq; precatur. affligi nos, cùm erga illum ſumus ingrati, cuius liberalitate, ac munificen- » tia cumulatè fruimur. Siquidem per Ezechielem immiſſurum ſe minatur religionis, ac pietatis

[a] Lib. 4. de cauſ. plant. cap. 16.

Quæ plantę aĩalia gignant, & q̃ non. — Frumentũ puluere putreſcit. — In caprifico, vt fiat putredo. — Siccitas putredini aduerſa. — Curculiones cœlitus immiſſi. — Solo frumẽto egeni viuere poſsũt. — Prouer. 11.

A tatis desertoribus calamitates quatuor, famem, pestem, bellum, & nocentes bestias: vt his diuexati ad saniorem mentem agnitamq; veritatem perducantur. Eiusmodi auaros, sicut à Curculione exesum frumentum, & inutile redditum in fluuios iaciunt, sic propter hoc factos inutiles proijcit Deus, inquit [b] D. Chrysostomus, in fluuium ignis. Sicut enim frumẽtum Curculio, & Vermis, ita istorum animas exedit crudelitas, & inhumanitas. Quodsi itaque naturales causæ, non irati numinis vindicta malum hoc inuexerit: ineunda ratio qua animalcula istæc noxia, vel abigi possint, vel interimi.

[b] In Epist. 1. Paul. ad Cor. cap. 15. Hom. 39.

VT FVGANTVR.

EQVIDEM nihil est in hac caduca vita, & mortali, quod suas non experiatur aduersitates, atque incommoda, multisq; vexationibus, atque insul-
B tibus non sit expositum. Vt enim homines innumeris malis sunt obnoxij, multaq; illos circumuallant quæ valetudini, vitæq; insidiantur: ita & frugibus sui non desunt hostes, qui illas infestant, ac demoliuntur, rubigo, Culices, Formicæ, Limaces, Cochleæ, Locustæ, Blattæ, Erucę, Teredines, Vermiculi, & qui funditus granaria depopulatur Curculio, de quo sermo est: Quæ pestis prohibetur, vel ortum eius inhibendo, vel si iam nati sint, fugando ac interimendo. Ortum Curculionum inhibebimus, si frumentum debito modo reponatur, & granaria quoque rectè sint exædificata. Debito modo reponitur sine puluere, hic enim, vt ex Theophrasto diximus, putrefacit, optimè siccum, atque refrigeratum, sicut fabæ exemplo prodidit [a] Columella, docens quomodo faba seri debeat: nã cùm dixisset maceratam priusquam seminaretur, amurca, vel nitro, cùm ad maturitatem perducta sit, minus à Curculione infestari, iubet subinde, cùm in area exaruerit, confestim priusquam luna incrementum capiat, excussam refrigeratamq; in granarium conferri. Sic enim condita à Curculionibus inquit, erit innoxia. Et qui-
„ busdam interpositis. Ea, inquit, ne Curculionibus absumatur (nam etiam dum est in siliqua
„ estur) curandum erit, vt cùm extrita sit, in aquam dimittatur, & ab inani, quæ protinus inna-
C tat, separetur solida: tunc in sole siccetur, & radice Silphij trita cum aceto aspergatur, defri-
„ ceturq;, atque ita rursus in sole siccata, & mox refrigerata recondantur, &c. Debet itaq; sum-
„ mopere caueri humiditas, vnde [b] Varro tradit in Hispania citeriore puteos (meminit horũ
„ quoque Columella, vt pòst patebit) vt in agro Carthaginensi, & Oscensi, haberi. Quorum solum paleis substernunt, & curant, ne humor aut aer tangere possit, nisi cùm promitur ad
„ vsum. Quo enim spiritus non peruenit, ibi, inquit, non oritur Curculio. Sic conditum fru-
„ mentum manet ad annos quinquaginta, milium verò plus annos centum. Quod ad grana-
„ rium attinet, de eo sic prodidit [c] Vitruuius: Granaria sublimata, & ad septentrionem, aut
„ Aquilonem spectantia disponantur. Ita enim frumenta non poterunt citò concalescere, sed
„ afflatu refrigerata diu seruantur. namq; cæteræ regiones procreant Curculionẽ, & reliquas
„ bestiolas, quæ frumentis solent nocere. Hæc Vitruuius. Cato ne Curculiones, aut mures lę-
„ dant, areas amurca subigi præcipit, quod tamen [d] Plinius inter amurcæ encomia prætcrijt, cùm certè tacere non debuerit: nam, & Columella, quamuis aliter, amurcæ vsum contra Curculiones commendat his verbis: Parietes (granarij) oblinuntur amurca subacto luto, cui pro paleis admista sunt arida oleastri, vel si ea non sunt, oleæ folia. Deinde cùm prædictum
D tectorium inaruit, rursus amurca respergitur, qua siccata frumentum infertur. Ea res ab no-
„ xa Curculionum, & similium animalium commodissimè videtur conditas fruges defendere
„ quæ nisi diligenter repositæ sint, celeriter ab ijs consumũtur. Sed id genus horrei, quod scri-
„ psimus, nisi sit in sicca positione villę, quamuis granum robustissimum corrumpit situ: qui si
„ nullus adsit, possunt etiã defossa frumenta seruari, sicut transmarinis quibusdam prouincijs,
„ vbi puteorum in modum, quos appellant Syros, exhausta humus, editos à se fructus recipit.
„ Sed nos in nostris regionibus, quæ redundant vligine, magis illam positionẽ pensilis horrei,
„ & hanc curam pauimentorum, & parietum probamus, quoniã, vt retuli, sic emunita sola, &
„ latera horreorum prohibent Curculionẽ, quod genus exitij cùm incidit, multi opinantur ar-
„ ceri posse, si exesæ fruges in horreo ventilentur, & quasi refrigerẽtur. Id autẽ falsissimum est:
„ neque enim hoc facto expelluntur animalia, sed immiscẽtur totis aceruis: qui si maneant im-
„ moti, summis tantùm partibus infestantur, quoniam infra mensurã palmi non nascitur Cur
„ culio, longeq; præstat id solum, quod iam vitiatum est, quàm totum periculo subijcere: nam
„ cũ exiget vsus, facile est eo sublato, quod vitiatũ est, integro inferiore vti. [e] Plin. quoq; mul-
„ tos scribit ventilari frumentũ vetare, q Curculiones nõ descẽdant infra quatuor digitos, nec

Nihil omni parte beatum.

Quid in fugando obseruandum

[a] Li. 2. c. 10. Vt fabã nõ exedat Curculio.

[b] Lib. 1. de rust. c. 57.

Granarium quale esse debeat. [c] Li. 6. c. 9.

[d] Li. 13. c. 8. Amurcæ vsus contra Curculiones.

[e] Li. 18. c. 30

amplius periclitari. Perperā itaq; noſtri agricolæ quotidie frumēta ſua ventilant, arbitrantes, E ideo minus à Curculionibus infeſtari, nam quod exeſum eſt, cum ſolido, ac nondum à Curculionibus tacto permiſcent, ac putrefacientes Curculionum aliorum ortum procurant. Atque hæc de prohibenda eorum generatione. Cùm iam nati ſunt Curculiones ad remedia deueniendum, quibus fugari queant. [f] Varro ſcribens quemadmodum frumentum promendum ſit. Tuendi cauſa, inquit, promendum id frumentum, quod Curculiones exeſſe incipiunt. id enim, cùm promptum eſt, in ſole ponere oportet aquæ catinos, quòd eò conueniunt, vt ipſi ſe necent Curculiones. Nihil autem ad perimendos Curculiones efficacius, quàm ſalſugo, in qua allium decoctum ſit, ſi ea irrigentur pauimenta, ac parietes; confeſtim enim aliò repunt, ac granaria deſerunt, odoriſq; tetri halitu exanimantur. Idipſum præſtat etiam ſagapenum, caſtorium, ſabina, ſulphur, cornu ceruinum, hedera, galbanum, ac graueolentia quæque, quorū ſuffitū nec Curculiones, nec cæteræ noxiæ beſtiolæ ferre poſſunt, quemadmodum nec ſerpentes, nec colubri, nec Veſpertiliones, quod indicat omnis eruditionis parens [g] Virgilius, dum canit:

[f] Li. 1. c. 63.

[g] Li. 1. Geor.

Diſce & odoratam ſtabulis incendere cedrum
Galbaneoq; agitare graui nidore chelydros. F

Lupus ſalictarius.

Eadem ratione lupi ſalictarij nidoroſos floſculos refugiunt, qui etiam hominum cerebro infeſti ſunt, capitiq; grauedinem, ac temulentiam inducunt. Similiter, & ſambuci flores, quorum odor etiam Erucas arcet, Blattaſq; ac Tineas perimit; quemadmodū abſynthium, ruta, mentaſtrum, abrotanum, ſatureia, iuglandis folia, filix, pſeudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, pſyllium, anagyris, Pulices, Cimiceſq; interimunt, vel cultricis ſuppoſita, aut toris, in aceti ſcyllitici decoctione conſperſa. Obſeruatum eſt autem noſtræ, & auorum memoria, naporum ſemen miram obtinere vim in proſternendis, conficiendiſq; Curculionibus, non ratione deleteria, ſed ſuauitatis illecebra. Cùm enim id dulce ſit, atque oleoſum, illud deſerto tritico, auidiſſimè appetunt, eoq; diſtenti pereunt. Quod ipſum ijs etiam vſu euenire ſolet, vbi fiſcellis vuarum paſſarum inſederint. Sunt qui milium frumento miſceant contra Curculiones, quod hoc calorem frumenti temperet.

Napi ſemina Curculiones interimunt.

PROVERBIVM.

CVRCVLIVNCVLOS minutos fabulare, inquit Grypus piſcator labraci lenoni apud [a] Plautū, hoc eſt res mihi narras nihili, & nullius vſus. Citat hunc locum [b] Priſcianus. Conueniet vbi quis nugas, & res exigui momenti adfert pro veris, ac ſerijs. G

[a] In Rudēte.
[b] Lib. 3.

DE PERLIS VVLGO DICTIS.
Cap. X.

Nominis ratio.

PERLAS vulgus noſtrum vocat eiuſcemodi volatilia inſecta, à capitis, vt arbitror, cùm rotunditate, quæ perlam ſiue vnionem æmulatur, tùm ſplendore, nam ſpeculi ferè inſtar receptas extrà recipit imagines. In Lombardia Ceuettoni dicuntur, ab Holiandis, vt audio, Romboudt. Volatum exercent velociſſimum, alis nimirum prȩditæ longis, robuſtis, cartilagineis, quatuor. Pomeridiano, & antemeridiano tempore, nonnūquam ſolæ, plerumq; gregatim volitant, rarò altè, ſæpiſſimè præter humum inuicem occurrentes, meridie, ardente H maximè ſole quieſcunt, ſtipiti cuidam, ſi nanciſci licet inſidentes, vnde natum ruſticum prouerbium eſt, la Perla và a' ſticchi, indicans prandendi tempus eſſe. Perlarum multa ſunt genera, vt mirum planè ſit veteres non meminiſſe tam frequentiū, & vulgo notiſſimorum animantium. Differunt inter ſe corporis, ac alarum magnitudine; coloreq; nec non caudæ extremitate, quȩ cùm pleriſq; ſit bifurcata, in quibuſdam tamen obtuſa eſt, & bifurcatione caret. Aliæ rurſus antennas habent, aliæ ijs deſtituuntur. Poſtremò loco differunt. Sunt enim, quas niſi propè aquas reperias, cæruleo ferè corpore. Omnibus hoc cōmune eſt, vt quatuor habeant alas, aluum verò admodum proceram, quæ tamen in volatu nihil prorſus incuruatur, cùm alioqui curuetur facilè, ſi manibus contrectes: quin & mas quādo ſæmellæ coit plurimùm incuruatur. Coeunt autē more Muſcarū fæminæ mare inſidente, & membrū fæminæ ſurſum immittentis recipiente. Tenaciſſimè coeuntes inuicem hærent, ſæpiuſq; per agros coherentes volare cernuntur. Aeſtate, vere, ac autumno cernūtur, hyeme latēt, vel moriūtur.

Ceuettone.

Prouerbiū.
Genera.

Forma cōitus.

Prima

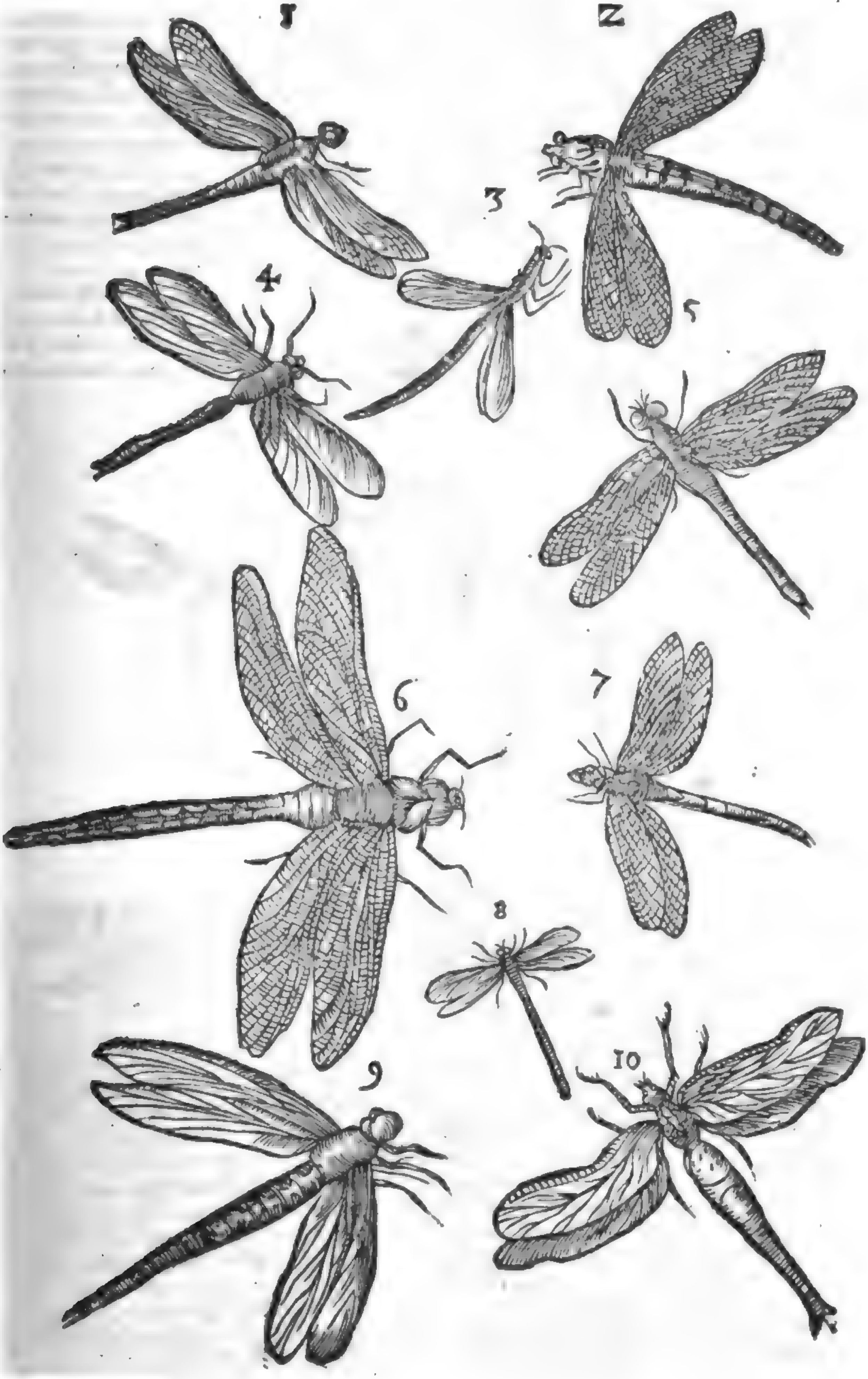
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Prima earum, quæ à me obſeruatæ ſunt, & binis tabulis depictæ exhibentur, ex mediocribus eſt, capite, & toto corpore rufis, alis candidis, extremo macula nigra notatis, pedibus nigris. Secunda capite perlam, ſiue vnionem nequaquam refert. non enim rotundum eſt, ſed acutum. Oculos habet enormis magnitudinis, ſubcæruleos. Pectus admodum craſſum; aluum proceram, tenuem, Tota luteſcit, nigroq; vt pictura expreſſit, maculatur. Alæ ſunt ſubcæruleæ. Tertia alas habet breues, ad ſubcæruleum inclinantes, aluum longiſſimam, tã ſubtilem, vt mirum ſit, quomodo eam regere poſſit. Oculi quoque vt in proximo, maximi, ſed caput orbiculatum. Infra candicat, per dorſum supernè ad latera luteſcit, in medio ferrugineo colore eſt. Antẽnas habet, admodum breues ſubflauas. Quarta ex mediocrium genere eſt, corpore toto purpureo, aureis zonis vndique interſtincto, alis planè argenteis, nigro maculatis. Quinta alas quoque habet argenteas, ſed non tam reſplendentes. Maculam in extremo ſingulæ habent nigricantem. Corpus totum aurei ferè coloris eſt, nigricantibus zonis interſtinctum. Pedes ſunt atri. Ex maximis eſt, quæ ſexta in hoc ordine depingitur, ſpecioſa ac elegans Perla, capite, pectore, ac dorſo viridis, aluo tota cærulea, per quam linea fertur à dorſo ad extremum vſque aterrima. Alæ cinereæ ſunt, pedes nigri. Septima oculos habet virides, tota lutea, nigro maculoſa. Minimarum generis eſt octaua, alas habens argenteas, corpus virideſcens. Nona ex maximis eſt, capite, dorſoq; viridis, aluo dilutè flaua, primùm craſſa, dein tenui, alis ſine maculis. Decima, ac poſtrema toto corpore eſt flauo, nigro interſtincto, pedibus etiam flauis, alis cinereis ſplendidis.

E F

G

Ex vulgarium genere ſunt, duę iſtæ ſeparatim pictæ, quòd præcedens tabula eas non caperet, prior alas habet ſubflauas, & corpore toto flauò eſt exceptis zonis, quæ ſunt ferrugineæ. Altera tota viridis eſt, maculis quatuor candidis in alarum extremitatibus.

Primo loco picta in ſecunda tabula, ex ijs eſt, quæ circa aquas volitat. Alas habet breues, & latas, primùm virides, deinde cæruleas, cuius coloris quoque totum eſt corpus à capite ad anum vſque, præter oculos, & pedes, qui atri ſunt. Oculos autẽ habet enormiter magnos ac prominentes. Aluus in exilem acutiem, velut acum definit. Secunda etiam aquas proſequitur, toto corpore viridi, nigris, exiguis zonis diſtincto. Oculi protuberant. Alæ quà corpori hærent argenteo colore, & ſplendore micant, dein cæruleæ ſunt, & argenteis venis refertæ. Tertia minimarum generis pedes habet longiſſimos, Aranearum pedibus non diſſimiles, ſed admodum exiles. Corpore, aliſque ex luteo ſubalbidis eſt cauda ſimplici. Quarta ex minimis eſt, tota ferè viridis, ſed à lateribus tergoris lutea. Oculi candicant. pedes nigri ſunt. Quinta cum ſecunda admodum ſimilis, pariter aquas petit, aluo cærulea, pectore viridi, alis primum argenteis, deinde cæruleis. Sexta ex maximis eſt, capite, & pectore viridibus, dorſi lateribus, vbi alæ enaſcuntur, nigris, aluo longa, cærulea, quam nigra linea lata coloris aterrimi mediam diſſecat. Pedes atri ſunt. Septima mediocrium generis toto corpore viridi, aurum reſplendente. In dorſo nigricat: alę cinereæ ſunt, & argenteo micant. Octaua altium habet obtuſam, ac minimè bifurcatam, toto corpore ferrugineo, alis candidis, à latere ferrugineis. Nona, ac poſtrema aluo eſt craſſa, & breui, lutea, nigris circundata Zonis, capite, pedibus, dorſo, & alarum principijs ferrugineis. Alearum cætera candicant. H

DE

Digitized by Google

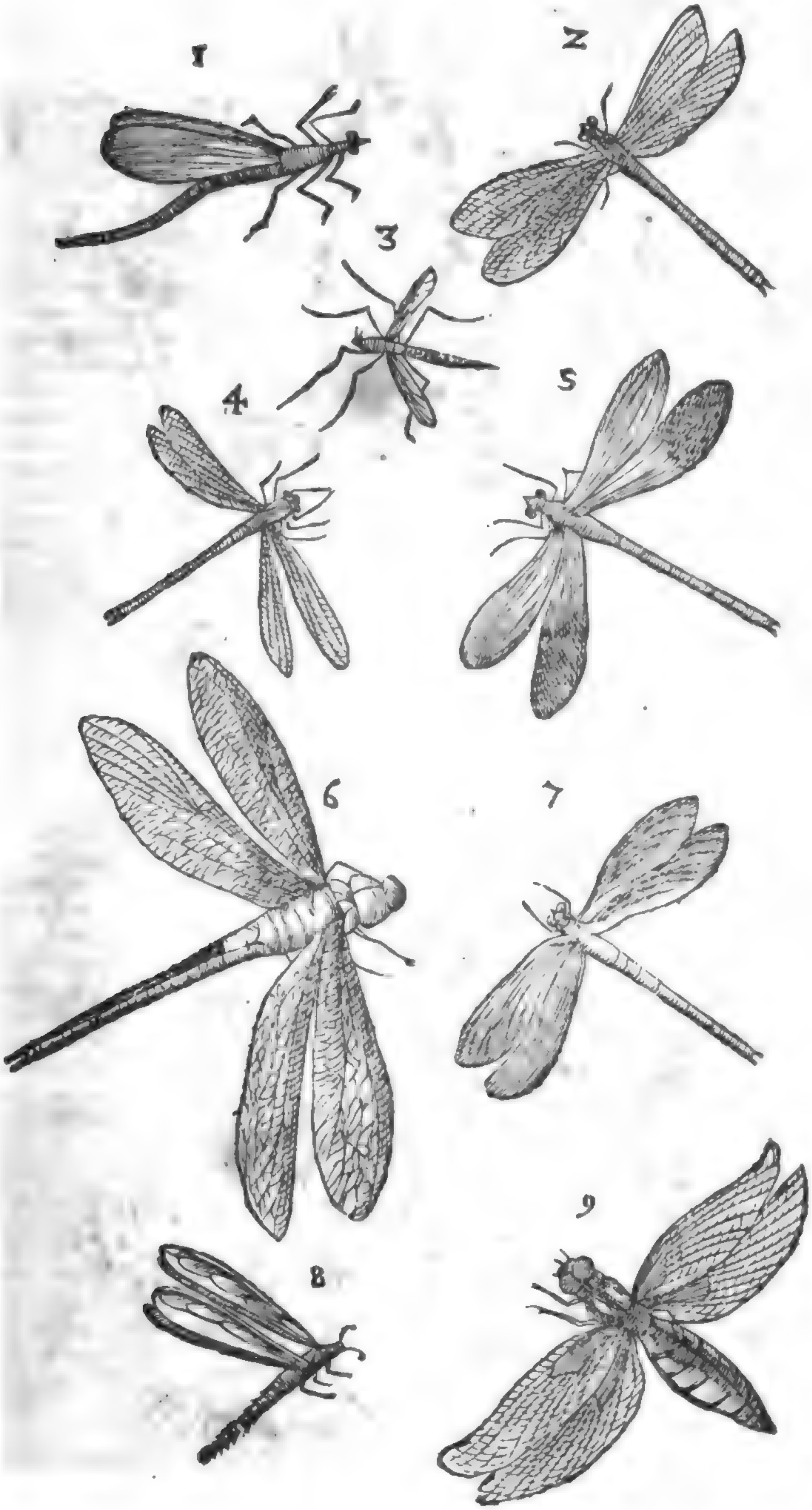

Digitized by Google

DE XYLOPHTHORO. E
Cap. XI.

[a] Li. Hiſt. 5. cap. 32.

NASCITVR, teſte [a] Ariſtotile, Vermiculus cui nomẽ à corrũpendis lignis Xylophthoro, quaſi Ligniperdi, nullo minus abſurdũ (οὐδενὸς ἧττον ἄτοπον πάντων τῶν ζώων, quid ſibi his verbis Philoſophus velit, non facile percipio: ſcribendumque arbitror οὐδενὸς μᾶλλον ἄτοπον, vt nihil magis abſurdum, aut mirabile videatur dicere, quàm huius animalculi naturã figurã, & conſtitutionẽ) caput enim ſuo putamine exerit, variũ pedes in poſtremo (ita Gaza vertit ἐπ' ἄκρου, VVottonus in ſuprema parte, & ſic melius) habet, vt alij Vermes: reliquum corpus tunica araneoſa integitur, ſuoque tegumento hærentes feſtuças gerit, ita vt forte eas caſuq; ſibi contraxiſſe, dum ambularet, videretur: verùm ipſæ natiuæ inhærent tunicæ: & vt Limacibus teſta, ſiç totum id Vermiculo huic adhæret: nec decidit vnquam, ſed euellitur, vt natiuum. Quod ſi hanç eius tunicam detrahas, expirat pari modo, atque limax F teſta detecta hebeteſcit. Proceſſu vtique temporis id quoque in Chryſalidem tranſit, vt Eruca, atque immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum adhuc non eſt. Huius Vermis, ſeu Erucæ, & [b] Plinius meminit ſub Tinearum nomine tunicas trahentium cochlearum modo. Eſt, inquit, earum (Tinearum) genus tunicas trahentium quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatæ expirant. Si accreuere faciunt Chryſalides. Xylophthoros, cuius hic formam delineatam exhibemus, in caudice pini inuentus, a Fr. Gregorio Capucino, nobis allatus eſt. Primo aſpectu cum ab arbore diuulſus eſſet lignorum, aut feſtucarum caſu quodã ferruminatarum congeriem exprimebat: ac tale quidquam inuentor deteraſſet, niſi continuo motu laceſſitus, ac crebra manuum tractatione prouocatus fuiſſet ad caput exerendum. erat id colore nigrum maculis quibuſdam luteis per oblongum reſperſum, ſpinoſum, duabus antennis, ſeu corniculis limacum ferè modo, ſed breuibus, & nigris. in ſingulis annulis qui terni poſt caput, binos habebat pedes, num autẽ octo habeat adhuc poſteriori parte corporis, nondum adhuc obſeruare ſatis benè licuit; reliquũ vero corpus tectum tegumentũ ex multis feſtucis conflatũ erat. feſtucarum earundem quædam erant longitudine medij digiti per tranſuerſum colore albo, & punctis quibuſdam G nigris reſperſæ, fiſtuloſæ, reliquæ colore fuſco, & magis acuminatæ. Hunc cùm paucis poſt diebus diſſecuiſſem feſtucasq; eleuaſſem, texuiſſe folliculum more Bombycum denium, atq; lanoſum ac in Chryſalidem abijſſe, ac tandem in exiguum Papilionem fuſcum alis, aluo craſſiuſcula rubraq; transformatum offendi: & hoc fuit pennatum animal quod Ariſt. cæteroſque naturalium rerum perſcrutatores vſque in hunc diem latuit. Eundem Xylophthoron nudum, & è folliculo diſſectum ſecunda figura exhibuimus.

[b] 11. lib. 35 cap.

Aliud porro à deſcripto prorſus differens ſecũda hac tabella exhibeo depictum genus Malalbergi inuentum, tegmine ſuo feſtucis pleno tectum, & eodem exutum, cum eius infecto volucri diuerſo item ab eo, in quem prior deſcriptus Xylophthoros mutatus eſt, quod fuit Papilio, cuius figuram in H appendice huius operis exhibebimus.

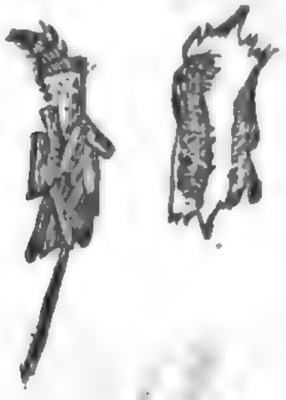

1

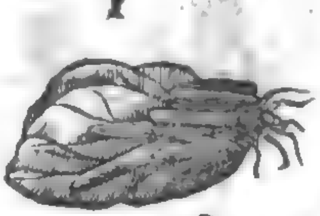

3

4

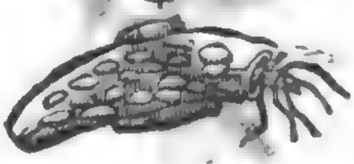

DE

A

DE ORSODACNA. Cap. XII.

LVBET hic paucula quædam inter alia, quæ supererant, de Orsodacna, scribere; quòd eam videam à quibusdam Grammaticis τετραπτέρυγίδα nuncupari, quòd quatuor habeat alas. Ab[a] Hadriano Iunio exponitur, ac describitur Insectum volucre, quaternis pennis, ore largo, & prope denticulato, pustulas puerorum appetens Puystbyter Belgis appellatum. Gaza Mordellam nuncupari posse scribit, quasi ad mordendum
» concitatū. huius ortum[b] Aristoteles his pauculis verbis complexus est. Orsodacnæ (nascun-
» tur) ex Vermiculis immutatis, qui in brassicę caule generantur. vbi notandum est malè in vulgatis editionibus legi ὀρσοδάκναι, à nominatiuo ὀρσοδάκνη. Nam mendosam hanc esse
B scripturam ex Hesychio discimus; Varrino item, & alijs Grammaticis, apud quos sic legimus. ὀρσοδάκνη ζωΰφιον τι ἐν τῇ κράμβῃ γινόμενον. animalculum in brassica natum, hæc enim ex Aristotelis loco citato sumpsisse videntur.

[a] *In Nomenclatura.*
Mordella Gazæ.
[b] *Li. 5. Hist. cap. 19.*

DE CICADA. Cap. XIII.

ORDINIS RATIO.

VIX Papilionibus, ac eorum Erucis finem imposueramus, cùm ad nos Cicada, continuati sui soni raucitate molesta vltrò aduolaret, nec immeritò. Nam præterquā quòd quadripennis est, habet prętereà sua dona suaq; munera, quibus à diuino numine dotata, multis alijs Insectis antecellit. Et reuera eius cantui, quem tamen plurimi obstreperum autumant, plus suauitatis ac μελῳδίας inest, quàm, Apum Vesparum, aut Crabronum susurro, plus
C vtilitatis, quàm Muscarum quarundam, aut Culicum, & id genus animalculorum. vt pote qui nobis, & æstum diei, quo nos sub vmbra retrahere oportet, prædicat; & tempus messis ostendit. Si enim cùm Cuculus cuculat, Ciconia gloterat, turturq; mœret, lætamur ob lętum Vêris nuncium, quo seminare solemus, aut sulco terram scindere, nonne magis gestire debemus, cùm Cicada fritinniendo lætius metendi nuncium adfert, cuius caussa & arauimus, & sementem fecimus? Papiliones autem Cicadæ prætulimus, cùm quòd quædam earum genera maximum nobis emolumentum adferunt; tum, quòd Cicada quodammodo Papilio sit degener, vtpote quæ generationis, ac ortus modo Papilio existat, corporis verò constitutione cum ijs conueniat, quæ alis pellucidis, ac membraneis prædita sunt, qualia sunt Apum, Muscarumq; genera.

Papiliones cur Cicadę prælati.

τέττιξ coqu[9] quis.

ÆQVIVOCA.

TÉττιγες dicebantur coqui quidam apud veteres. ἐκάλουν inquit[a] Athenęus
D οἱ παλαιοὶ τὸν μὲν πολιτικὸν μάγειρον μαίσωνα, τὸν δὲ ἐκ τόπου τέττιγα. Id est vocarunt veteres vrbanum, & eligantem coquum Mæsonem, peregrinum verò, & suburbanum (vt videtur exponere Cælius[b] Rhodiginus) Tettiga. Idem scribit ex Athenæo Eustathius. Hesychius autem τέττιγας ab Atticis vocari ait τοὺς τῶν μαγείρων ὑπουργοῦντας, ξένους, τοὺς ἐντοπίους autem vocari μαίσωνας. ex quibus concludit autor Thesauri linguæ Græcæ Μαίσωνα esse coquum, aut coqui seruum indigenam: τέττιγα autem qui è peregrino aduenit solo. Τέττιξ θαλάσσιος, id est Cicada marina, quam[c] Aelianus τέττιγα ἐνάλιον nuncupat, est è genere crustatorum, diuersasq; species ratione magnitudinis sortitur, quarum maxima parui carabi similitudinem gerit, mantire Rondeletij Bellonius putat, inter Crustata à nobis describetur. Cicadam autem Iulius Scaliger in Hipponace pro aurea Cicada posuit, quàm gerebant Athenienses.

Torquem, mitelam sericam, Cicadamq;
Quæ fibulabat Atbidas comas morsu.

[a] *Lib. 14.*
Μαίσων coquus quis.
[b] *Lib. lect. Antiq. 6. cap. 18.*
τέττιξ θαλάσσιος; Cicada marina.
[c] *Li. de Ani. 13. c. 19.*
Cicadę nomen pro aurea Cicada Atheniensium.

Ita

d *Lib. de velandis virg.*

Ita quoque & ante Scaligerum vſus eſt hac voce d Q. Septimius Florens. Debebunt, inquit, etiam & ipſi ſibi aliqua inſignia defendere, aut pennas Garamantium, aut crobylos barbarorum, aut Cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum, aut ſtigmata Britonum. E

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

חגב eſt Locuſta, aut Locuſtæ ſpecies. ſunt qui vertant Bruchum. Alij Cicadam eſſe credunt, quæ recuruum dorſum, & quatuor ſuprà pedes habet (ſic habet Pagninus) quorum adminiculo ſuper terram ſaltitet; eius eſus à Moyſe permittitur: צלצל eſt ſpecies Locuſtæ inquit Rab. Dau. in libro Rad. Cicada videtur ex Hebræorum deſcriptione, inquit, Santes Pagninus. Dicunt enim conſcendere arbores, & exſugere earum folia. Addit Elias rationem nominis eſſe, quòd ſtrepitum edat cymbalorum more, quæ צלצלים & מצלתים dicuntur: alij צלא vmbra, quam volatu ſuo obducit, vel qua terram occupat. F In Pandectario Cicada exponitur ab Arabibus Gicuale, & rurſus eodem libro, derethricht. Græci varia ſortiuntur nomina. τετραπτελορίδες vel τετραπτερυλλίδες dicuntur Cicadæ, quòd quatuor habeant alas, quamuis vt Locuſtarum, & Mordellarum (quas ὀρσοδάκνας vocat Ariſtoteles) ita quoque Cicadarum potiùs eſt epitheton, quàm nomen ſubſtantiuum. dicuntur quoq; πιταλίδες ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι hoc eſt à volando; ſunt enim animalcula volatilia. Κίξιοι autor eſt Heſychius Cicadam dici. item βιβάκους ab Eleis, βατράχους à Ponticis, quamuis hoc vocabulo reliqui Græci Ranas vocitent. Apud Martinum Rulandum ἱραπυλλὶς, ἡλιομανὴς, ἠχέτης, κιξάλης, ἀλίζων Cicada exponitur, quæ certè nomina adiectiua potius ſunt, quàm ſubſtantiua. qua ratione, & αἰθαλίωνες dictæ ſunt Cicadæ, vt explicat Theocriti Scholiaſtes, παρὰ τὸ αἴθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, propterea quòd à ſole adurantur. Aiunt quoq; Tithonin dici a Tithono filio Laomedontis regis Troiæ, quem ſucco Auroræ, à qua adamabatur, aiunt tandem ad tantam ſenectutem perueniſſe; vt optarit in Cicadam conuerti. Commune omnibus Græcis vocabulum eſt τέττιξ deriuatum fortè à ſono, quem edit; aiunt enim τεττίζειν ideſt titiſſare. Qui enim ſtrident potiùs, quàm canunt, στρουθίζειν Græcè dicuntur, quòd Latinè enunciare licet ſtruthiſſare ex paſſerum voce, qui στροῦθοι vocantur, verbo deflexo. G Paſſerculi verò dicuntur τιτίζειν, ex quo tytis corriuatur, vt ſcribit Aelius Dionyſius, auiculæ ſpecies, aut etiam auis quædam minutior. eſt & verbum huic affine τρίζειν. Sed id veſpertilionum proprium: nam τρύζειν vocem exprimit aſperiuſculam, vnde & inflectitur trygon. Itaq; à priori verbo τεττίζειν τέττιξ Græcis deriuari autumo, quamuis cætera poſteriora vocabula huic ſint ſatis affinia, à quo & τεττιγόνιον (quòd aliqui Cicadæ ſpeciem, aliqui Cicadæ ſimile animalculum putant) deriuari iudico. Cicadam nonnulli dictam putant quaſi citò cadentem, hoc eſt euaneſcentem, quia æſtiuis tantùm menſibus appareat. Iſidorus tamen à canendo dictam conijcit. Italis Hiſpanis Galliſq;. Latino vocabulo affinia ſunt nomina, his enim Cigale, illis verò Cicala, & Cigala, Hiſpanis Cigaro, & cigarra dicitur. Germanis ein Thierlin daſim ſommer auf die beuumen ſingt, etlich nennen es heuuſchrec. A Belgis neſcio, quid nominis imponatur, cùm apud eos, vt audio id animalculum non ſit. Falluntur quidam, qui aiunt krekel ijs appellari, cùm krekel apud eos ſpecies ſit Grilli. Polonis dicitur Szuuierezeck. Hungaris Pruutſok. Anglis à graſhopper.

τετραπτελυρίδες.

πιταλίδες.

Tytis.

Cicada vnde dicta.

H

FORMA DESCRIPTIO.

CICADARVM omnia genera corporis magnitudine differunt, cùm & maiores & minores inueniantur, conueniunt in eo, quòd nigro plerunque ſint corporis parte ſuperiore, nam inferiore cinereo vergente ad nigrum. Inde a Martialis nigrum colorem Cicadæ tribuit, cùm in Procillum qui ei inuidebat, quod à pulchra puella adamaretur, ſcribat ſe nigriorem exoptare Cicada, his verſiculis.

a *Lib. 1. Epigra. 116.*

Cicada nigra.

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella Cygno,
Argento, niue, lilio, ligustro:

Sed

A *Sed quandam volo nocte nigriorem*
Formica, pice, graculo, Cicada. 1

Caput respectu corporis crassum habet, cui & breues antennæ, & oculi immobiles, lucidi, eminentes more cancrorum insunt, quos hebetes esse [b] Plinius his verbis affirmat. Oculis, inquit, tam hebetes, vt si quis digitum contrahens, ac remittens ijs appropinquet, transeant velut in folia, & ante Plinium [c] Aristoteles; si quis inquit, digitum contrahens atq; remittens subinde appropinquet magis expectant, quàm si illico extendat: & quidem transire in digitum alliciuntur: quod enim oculis hebetes sunt, quasi frons aliqua moueatur, digitum ita admotum conscendunt. Quę ratio Nigidium fortè impulit, vt apud [d] Pliniũ, nec Locustis nec Cicadis oculos inesse scripserit. Ore inter cętera Insecta caret, cuius loco fistulosum quid habere, quo alimentum attrahat, prodidit [e] Aristoteles. Cicada inter hæc (inquit Insecta) & omnino in animalium genere vna ore caret: prolixum quiddam compactum diuisumq; gerit, simile ei quod linguæ speciem refert, in ijs quibus aculeus in ore: coq; ipso rorem haurit alimentum vnum; & peculiare; Hanc autem partem linguam [f] Plinius forte appellauit, quando, inquit, Apibus (lingua) etiam prælonga, eminens & Cicadis. nam [g] antea dixerat Cicadam ex omnibus, quæ viuunt sine ore esse, pro eo aculeatum quiddam in pectore habere linguæ simile quo rorem lambit, & pectus ipsum fistulosum, quo vocem emittit. Verùm quòd dicat in pectore hoc fistulosum corpus linguæ simile esse, id neutiquam verum esse reipsa comperi, quin potiùs in capite, & ea capitis parte, qua cætera Insecta os habent; nec vlla est ratio, cur in pectore eiusmodi corpus aculeatum nutritioni assumendoque alimento aptum, esse debeat, cùm omnia animantia per caput alantur. Mihi quidem eorum, qui id Plinio persuaserint, erroris causa nulla alia esse videtur, quàm partis capitis ex qua hoc corpus aculeatum initium sumit, summa cum pectore vicinitas, vt non pauci arbitrarentur ex pectore oriri, nisi penitus rem inspicerent. huic addatur, & alia ratio quòd deorsum à capite tendens pectori quodammodo connexum videatur. hanc partem quidam satis aptè promuscidem appellarunt, non à figura quæ triangularis est, aut colore, qui castaneus, sed fistula seu perforatione, per quam euidenter apparet roridam materiam attrahi. Alarum superiores duplò maiores longioresq; sunt inferioribus, imo toto corpore. Quo sensu dixit [h] Plinius de Cicadis inquiens. Pennarum illis natura, quę Apibus, sed pro corpore amplior. Alas autem Apum habent, quia sunt membraneæ, vnde & Cicadæ ὑμενόπτεροι rectè dici possunt, antea enim [i] Plinius tradiderat membranis & Cicadas volare. Pedes sunt subtilissimi, & in fine asperi, quò facilè arbores conscendere possent, coloreq; castanei. lata sunt aluo, & aspero duroq; pectore, vnde [k] Martialis non inepta sanè comparatione vetulis pectus Cicadæ tribuit, deridens Vetustinam, ætate quæ iam decrepita concubitus oestro flagrabat, inquit enim:

(B and C in left margin.)

Antennæ. Oculi. [b] Lib. 11. cap. 26. [c] Li. 5. Hist. cap. 30. Visus. [d] Lib. 11. cap. 37. [e] Li. 4. Hist. cap. 7. Cicada ore caret. Lingua Cicadarum quid apud Plinium. [f] Lib. 11. cap. 37. [g] Lib. 11. cap. 26. Plinij error. Erroris ratio. Promuscis Cicadæ. Alæ cicadarum. [h] Lib. 11. cap. 26. ὑμενόπτεροι Cicadę cur dictæ. [i] Lib. 11. cap. 18. Pedes. Pectus aluusq; Cicadæ. [k] Lib. 3 Epigram 93.

Cum tibi trecenti consules Vetustina
Et tres capilli quatuorq; sint dentes
Pectus Cicadæ, cruscolumq; Formicæ, &c.

Verùm quod quidam Cicadam ἄναιμον, & ἄσαρκον idest sine carne, & sanguine dicant, magis generali epithero vsi sunt, quâm vt particulari eius naturæ & descriptioni competat, vtpote cùm hoc reliquis omnibus Insectis insit.

Ἄναιμος. Ἄσαρκος.

GENVS DIFFERENTIÆ.

D

PLVRA sunt Cicadarum genera, quorum quædam, quòd solo tantùm nomine ab antiquis prodita extant, difficilè cognoscuntur; reliqua verò propterea, quòd distinctiùs de ijs locuti sint, faciliùs distinguũtur, & exactius cognoscuntur. [a] Aelianus omnia Cicadarum, quæ vnquam nouit, genera recenset his verbis. Cicadarum genus multiplex à peritis harum rerum, & cognitum & nominatum est. Vnum appellatur ex colore cinereum, alterum Membrax, quod quidem nomen nescio cur huic generi impositum sit: aliud id est argutum, aliud Cercopem, aliud Achetam; aliud Acanthiam nuncupant. tot Cicadarum genera audiuisse memini, cui plura cognita fuerint explicet, hactenus Aelianus. qui certè hîc valdè obscurus est, ita vt absque dubio existimem hunc Aeliani locum prorsus esse corruptum, lubet itaq; & hæc genera, quorum hic locus meminit, ex vete-

[a] Lib. 10. de Anim. c. 44. Genera ab Aeliano cognita.

veterum autoritatibus diligentiùs conſiderare. Membrax quid ſit vlterius, quàm Aelia- E
Lachetas. nus ſcribit, quid item Lacétas apud neminem ex ſcriptoribus inuenio. Cercopas inter-
pretatur Dalechampius apud Athenæum Cicadas fœminas mutas, oblongas, puſillas.
Κερκώπη tamen Heſychio eſt Cicada quædam paruula, alios verò accipere tradit pro Ci-
cada fæmina citans ex Alexide hunc locum.

— σοῦ δ᾽ ἐγὼ λαλιςέραν
Οὐπώποτ᾽ εἶδον, οὔτε κερκώπην γυναῖ
Οὐ κίτταν, οὐκ ἀηδόνα, οὐ τρύγονα, οὐ τέττιγα.

[b] Lib. 4. A Libanio quoq; vſurpari hoc vocabulum docet idem apud [b] Athenæum ex Ariſtophane.
Ἐρᾷς τέττιγα φαγεῖν καὶ κερκώπην θηρευσάμενος καλάμῳ λεπτῷ, vbi Athenæus ex Speuſip-
po docet eſſe animal τέττιγι καὶ τρυγονίῳ, ideſt ſimile Cicadæ, aut Trigonio, fortaſſe hîc ſcri-
bendum τεττιγονίῳ, de quo poſtea dicemus. quamuis dicat Dalechampius, fortaſſe ita Gryl-
lum vocari à ſoni trij proprietate. Ἀκανθίας quoque Cicadæ ſpecies, vt ait Heſychius. at
Suidas negat Cicadæ ſpeciem eſſe ἀκανθίαν, ſed potius eius eſſe epitheton affirmat, eò quòd
ἐν ἀκάνθαις hoc eſt inter ſpinas canat. Et Ἀκάνθιος item Etymologiaſtæ eſt ſpecies Cicadæ.
Sed epitheton potius eſſe, quàm nomen facilè crediderim: deriuari autem à ſpinis quas F
Cicada & eius etymõ. ἀκάνθας Græci vocant, quamuis aliter Suidas autumet. Quandoquidem ex Stephani mo-
numentis patet, ab Athamantum vrbe in Aetolia, quam Acanthum dicunt, nuncupari Acan
Suidæ error. thias Cicadas: quæ quoniam ferè conſileſcant, vt Simonides atteſtatur, inde receptum, vt
qui non loquantur, eo appellentur nomine. Verùm Suidas Acanthiæ Cicadæ id tribuit,
Erroris ratio. quod aui Acanthiæ adſcribere deberet. Nam apud Theocriti interpretem obſeruatum eſt
[c] Lib. lect. Antiq. 13. cap. 6. (vt inquit [c] Cœlius Rhodoginus) dici Acanthida auem colore, voce, λιγυρὸν id eſt ſtridu-
lam, quam ex varietatis ratione Pœcillidam vocari ſcribit. Hanc autem in ſpinis quas Acan
thas vocant, habitare Ariſtoteles & Alexander ſcribunt. Hic Pontani ſolertiam maximè ad-
mirari licet, qui in libro de Aſpiratione leniem Acanthida pronunciat, cùm vbique apud
[d] Lib. 11. cap. 26. Græcos per θ ſcribatur. Ἀχέτα autem τέττιξ maior eſt Cicada. Achetæ, inquit [d] Stepha- »
nus Aquæus, in ſuis ad Plinium commentarijs, maiores dicuntur Cicadæ, & minores, quæ »
primæ proueniunt. Ex his Tettigonia ſunt, quas Theodorus Gaza Cicadaſtras vocat, aliæ »
Tettigometræ quas Cicadarum matrices vocat, vtrumq; certè genus canit, ſed magis Ache- »
tæ, quas aliqui Gryllos vocant. Suidas Ἀχέτας οὐκ εἶδος τέττιγος, ἀλλὰ ἐπίθετον τέττιγος
hoc eſt non ſpeciem Cicadæ, ſed epitheton eſſe ſcribit, vt de acanthia Cicada. quoque tra- G
didit. Heſychius Ἀχέτα ὁ ἄῤῥην τέττιξ ὁ λαλίςατος hoc eſt Cicada mas quàm maximè lo-
quax, exponit. Verùm quàm vterq; benè ſentiat videamus: quòd autem ſcribat Suidas Epi-
theton eſſe verum eſt apud Theocritum, qui eas ab arguto, quem edunt, ſono Argutas ſiue
[e] Li. 5. Hiſt. cap. 30. Ἀχέτας nuncupauit. Apud [e] Ariſtotelem video inter Cicadarum ſpecies Achetas recenſeri,
& inter maiores quæ canunt, cuius hæc ſunt verba. Cicadarum duo ſunt genera, aliæ enim »
Cicadarũ duo genera. minores ſunt, quæ primæ prodeunt, & nouiſſimæ pereunt, aliæ maiores quę canũt, eædemq; »
nouiſſimę pereunt: ſunt quæ canunt præcinctu diuiduę, ſiue minores ſiue maiores ſunt. Quę »
Minores. autem non canunt, indiuiduæ conſtant. Vocant nonnulli grandiores illas, & canentes argu- »
Maiores. tas (Ἀχέτας habet Ariſtoteles) minores mutas τεττιγόνια, ſed canere, vel in ſecundo hoc »
Tettigonia genere poſſunt paululum quæ præcinctæ prodierunt. Et [f] antea dixerat. Plura earum (Ci- »
[f] Li. 4. Hiſt. cap. 7. cadarum) ſunt genera, quæ magnitudinis modo differunt: atq; etiam alijs corpus ſub ſepto »
tranſuerſo præcinctum diſtinguitur membranamq; liquidò refert: vt ijs quas ab argutulo »
ſono Achetas appellarunt: alijs non ita eſt, vt Cicadaſtris. Ea Plinius ſic habet de Cicada- »
rum vita locutus, quæ inquit canunt vocantur Achetæ, quæ minores ex ijs ſunt Tettigoniæ, »
Cicadę mutæ quæ. ſed illæ magis canoræ. Vbi etiam nota, quòd Cicadæ hæ minores Tettigoniæ ab Ariſtoti- H
le ſuperiùs mutę ſeu ἄφωνοι dicantur, non quòd omnino mutæ ſint, vel nihil canunt, vt in
Achetas mares non eſſe. quibuſdam regionibus fieri contingit, ſed potiùs quòd valde parum canant, vt cum reliquis
maioribus (quæ maiorem ſonum edunt) comparatę ἀφωνότεραι videantur. Hinc mihi quo-
Tettigonias non eſſe fœminas. rundam Grammaticorum diſplicet commentum, qui Achetas mares eſſe voluerunt, Tettigo-
nias verò fœminas, ipſa veterum plurium autoritate reclamante, quę Tettigonias minus ca-
noras Achetis dicit, non prorſus mutas veluti ſunt fœminæ, ac velut [g] Euſtathius innuere
[g] Iliad. γ. videtur, quando inquit, Ἄφωνον τὸ θηλυκὸν εἶδος ὁ καὶ τεττιγόνια. Id eſt Mutum fæmi-
[h] Lib. 11. cap. 26. narum genus, quod Tettigonia dicitur. Porro quod Cicadarum genus apud Heſychium,
κάβαξ dicitur, cùm μεγάλη τέττιξ exponatur, idem arbitror cum Ariſtotelis Acheta. Præ-
Cicada auenaria frumentaria, ſurcularia. ter prædicta alia quoque à [h] Plinio commemorantur. Quidam, inquit, duo genera faciunt »
earum; ſurcularia quę ſit grandior: frumentariam, quam alij auenariam vocant. Apparet »
enim ſimul cum frumentis areſcentibus. Verùm vtrumque hæc à cęteris hoc eſt minoribus, »

quæ

A Quæ primum ait prouenire Aristoteles, nouissimèq; perire, & maioribus quæ seriùs apparet, distinguantur, nondum certò scire possum. eæ tamen magis inclino sententiæ, quòd surcularia sit maius Cicadæ genus, cùm eam grandiorem esse dicat: Auenaria verò, aut frumentaria sit minus, quod altero prius apparet.

B

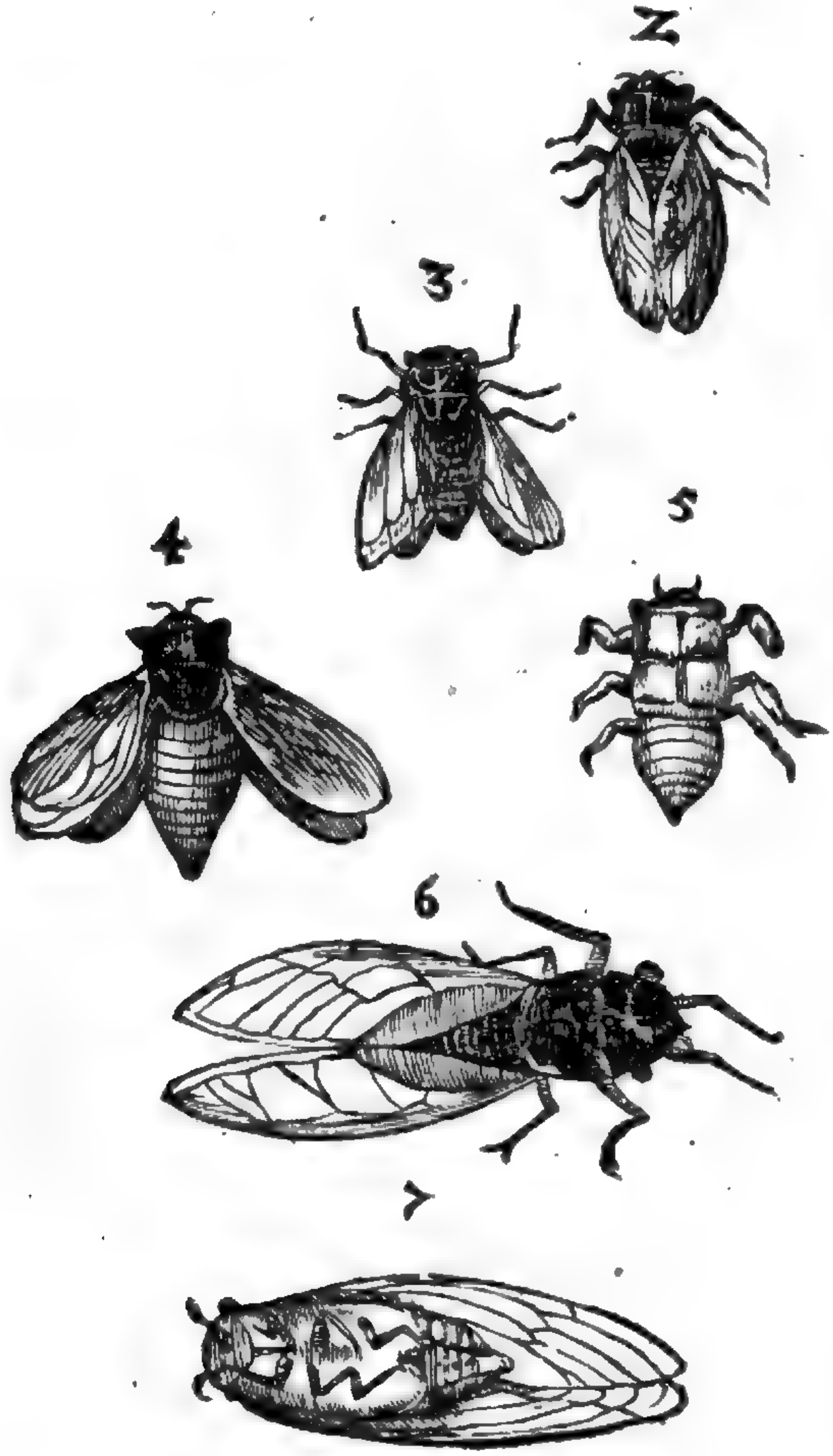

C

D

Quæ verò nos obseruauimus genera omnia hac tabula delineanda curauimus, quę pauca nunc egent descriptione, cùm quia corporis magnitudine, & sexu, tantùm differant; tum etiã quòd superius in vniuersum de Cicadarum forma, ac descriptione dictum sit, quę in singulis non est necesse, vt repetantur.

2 5. Cicada lineis in aluo rufescentibus cum eiusdem tettigometra. Huic in pedibus

bus anterioribus natura duabus prouidit chelis duriusculis, quibus terram excauat paulatim Veris tempore, cùm è terra prodire cupit. posteriores pedes quatuor in extremitate aspe- E
ri sunt, quibus & ascendit, & se sustinet, ne in eundem locum recidat: sunt & hi aliquantulum hirsuti. chelas priorum pedũ dũ tettigometram deponit, relinquit, & in fine pretenues vt cętera Insecta pedes adipiscitur. habet & mediocres antennas Tettigometra, coloreq; tũ plurimùm temporis ratione variat. nam cùm primum è Vermiculo exit, colore magis albicat, & quantò vicinior est ei tempori quò tettigometram exuit, eo apparet nigrior. Tettigometram quæ iam pridem è Vermiculo suo prodierat cultello dissecuimus aluumq; plenam muccosa, & alba materia deprehendimus.

3. Cicada minor Tettigonion, aureis lineis pronam partem corporis perreptantibus.
4. Cicada non diu ex inuolucro egressa lineis viridibus pronam partem depingentibus.
6. 7. Cicada maior Acheta prona & supina.

ORTVS. GENERATIO.

F

TRADIDIT [a] Isidorus Cicadas ex Cuculorum sputo nasci. quæ & puerilis, & valde absurda est opinio, nec digna, vt refutetur. Prȩclarius sentierũt olim Athenienses, qui affirmarunt è terra nasci. [b] Plutarchus in eo problemate, quo disputatur, vtrumnam ouum prius ipsa gallina fuerit, docet, terram ἀναδιδόναι τέττιγας, & alia quædam animalia. Hinc inquit, est quòd nullum ouum è terra editum memoratur: atque Tindareum de cælo delapsum poëtæ fabulantur. Animalia autem perfecta, & integra hodieq; terra parit, mures in Ægypto passim, serpentes, ranas & Cicadas extrinsecus alio principio aliaq; vi accedente. Plato in Symposio censuisse videtur Cicadas γεννᾶν εἰς τὴν γῆν, non more cæterorum animalium εἰς ἀλλήλους, quando inquit. Quocirca miseratus Iuppiter, remedium aliud excogitauit, permutauitq; genitalia (hominum) & quæ priùs retro erant ad anteriores partes transtulit. Antea siquidem cùm ad nates hæc haberent, non inuicem, sed in terram spergentes semina Cicadarum instar concipiebant, atque generabant. Ad hanc sententiam pertinere videtur, quidam Diui [c] Basilij locus, in quo idem opinari cernitur. scribit enim in hunc modum, ad illa sacræ scripturæ verba: producat terra animam viuentem, iumentorum, bestiarum, reptilium. Præceptum hoc, inquit, sic impressum est terræ elemento, vt ne hodie quidem desinat subseruire suo creatori. Nam animalia partim ex antecedentibus oriuntur successione, partim nunc etiam ex ipsamet emergere terra, generariq; cernuntur. Non solùm enim Cicadas humus pluuio tempore edit, & innumeras alias bestiolas in aëre peruolantes, quarum plurimæ præ tenuitate nullam sortitæ sunt nomenclaturam. quin & mures ranasq; & seipsa iam profert & edet vtpote cum circa [d] Ægyptias Thebas post vehementes in æstibus pluuias vniuersa arua soricibus impleri protinus nouimus. [e] Aristoteles successionem per coitum effici scribit. Cicadæ inquit coeunt, atque ex animalibus eiusdem generis oriuntur modo eorum quibus est sanguis; & rursus. Coeunt inquit tam maiores, quàm minores supinæ complexu mutuo, masq; inserit in fæminam sicut cætera Insecta agunt. Quibus verbis, si examinentur, Aristoteles suo se gladio iugulat, si legitima ea esset lectio: nam vt suo antè loco ostẽdi, disertissimè scribit Insecta, quæ fæminę sunt membrum genitale inserere in marem. Sed mea quidem sententia imperitia cuiuspiam textus corruptus est, qui negatiuam particulam (οὐ) exemit, nam hic coeundi modus Cicadæ priuatim conuenit, vti subinde ex eodem patebit. [f] Plinius quoque ex eo breuiter de coitu inquit, coitus supinis. Et certè ad quid Cicadis natura generationis membrum dedisset, nisi coirent. nam genitale habere, & quotidiana inspectio demonstrat, & [g] Aristotelis autoritas, Genitale, inquit, fęmina habet rescissum quo recipit id quod à mare inijcitur. Accedit ad hæc, & alia ratio, quod alibi tradat idem philosophus oua candida gustui grata Cicadas producere, ex quibus verisimile est Cicadas ipsas gigni. [h] Baldangelus in suis controuersijs, & discussionibus vbi hunc Aristotelis locum citauit, multùm dubitat an Cicadæ omnes ex semine nascantur. credit enim esse aliquas quæ generantur ex putredine sponte. Ego vero, inquit, testari veraciter possum, quòd in terra non proscissa, aut culta ad orientem solem spectante, cùm effoderetur sub quercubus rarioribus statim, effossæ sunt Cicadæ non perfectæ, sed forma solita, & multæ, albæ, sine alis, quę sua terra latebant. Propterea ego nescio an omnes ex semine vt dicit Aristoteles, vel quędam etiam ex putri materia oriantur. Ego vero id naturæ minime repugnare censeo, vt hæc animalcula, & sponte oriantur, & ex semine. quandoquidem, & alia animalia sunt quæ ex putredine

G

H

[a] *Lib. 12. Orig. cap. 8.* E cuculorũ sputo non nasci. E terra oriri.
[b] *Lib. Sympos. 2. quæst. 2.*
[c] *In Hexemero Diuini officij Homel. 9.*
[d] *Lib. 1. de Gen. c. 16.*
[e] *Li. 5. Hist. cap. 30.* Per coitum generari.
[f] *Lib. 11. cap. 26.* Genitale cicadæ.
[g] *Li. 5. Hist. cap. 30.*
[h] *Lib. 8. c. 7.* Baldangeli opinio.
Sponte & ex semine oriri.

Digitized by Google

A tredine ortum ducunt, posteaq; per coitum propagent alia. Nam & anguillas non solùm è fęculenta materia, atq; limosa progigni conspicimus, sed postea inter se alias generare. idem de multis alijs superius ex D. Basilio commemoratis animalibus dictum esto. Cæterùm quo modo id semen Cicadarum post coitum fœcũdetur differendum pluribus. Iohannes Baptista Pius in suis ad Lucretium commentarijs, ait Cicadas nasci in arboribus & folijs complicatis, quod neutiquam credimus. quippe de Erucis id verum esse potest, quæ folia filis quæ ducunt, plicant, ac in ijs semen suum spergunt. Cicadæ cùm id præstare nequeant, aut in terram, aut in arundinem, aut aliud quid simile semen immittunt. Pariunt (inquit [i] Philosophus) in aruis cessantibus, excauantes (terram) asperitate præacuta quam parte habent posteriore, quomodo Bruchi solo eiusmodi pariũt: quapropter in Cyrenẽsi agro copia est. Quin etiam in arundinibus quo adminiculo vites eriguntur, nidum fœturæ excauant. Et in caulibus squillæ herbę interdum pariunt: sed hic fœtus facilè in terram dilabitur. proueniunt largè copia imbrium. Similiter ferè [k] Plinius. Asperitas præacuta, inquit, qua excauant fœturæ locum. Hoc nunc semen non à terra fœcundum redditur, vtpote quod ab vtriusq; sexus mixtione fęcundum euasit, sed tantùm à terra conseruatur tamdiu, donec clementior aëris euasit temperies, quo tempore primo ex hoc semine fieri credo Vermiculum,

B ac deinde reliquas mutationes subire, quas his verbis recenset [l] Aristoteles. Crescit in terra Vermiculus, deinde fit ex eo, quod Tettigometra appellatur parẽtis nomine, quo tempore gustu suauissimæ sunt antequam cortex rumpatur. Post modum circa solstitia noctu exeunt statimq; rupto cortice prodeunt Cicadæ ex matrice illa Cicada, quam Tettigometram modo dixi, nigræ protinus, & duriusculæ, & maiusculæ. Hæcq; hunc in modum [m] Plinius. Fit primo vermiculus, deinde ex eo, quod vocatur Tettigometra, cuius cortice rupto circa solstitia euolant noctu semper, primùm nigræ, atque duræ. Ex hoc Plinij loco quidam elicere conantur Tettigometram apud Aristotelem esse fœtum in terra emissum, & cortice obductum, è quo postea Cicadarum enascatur multitudo. Verùm fatua est prorsus horum sententia, quandoquidem è Tettigometra non plures, quàm vna Cicada prouenit. Similis enim Cicadarum ortus & Papilionum est, quod enim in his primum est Eruca, id in illis Vermiculus, quodq; in Eruca postea chrysalis seu aurelia, id in Cicadis Tettigometra, ex qua demum Cicada. Differt autem illa plurimùm à Chrysalide, quòd hæc rudis quædam sit moles, in qua nullæ partes corporis distinctæ conspici queunt, in Tettigometra verò caput, oculi, pedes, pectus, cæteræque partes exceptis alis apertissimè cognoscuntur, colore

C subalbida est, sed multis lineis subferrugineis respersa, ex hac Tettigometra, vt mihi singulis annis videre contigit, exit Cicada hoc pacto. cùm è Tettigometra egredi cupit, ascendit primùm arborem, & ilico alicui ramo adhæret, (quamuis scribat [n] Aristoteles, vbi Cicadæ eruperint, oleis, & arundinibus insidere) deinde exit parte superiore, in qua rima primum apparet. rupto autem operculo, vt rectè scripsit philosophus, parum in eo relinquunt humoris, nam hoc operculum cùm manibus contractarem, humore aliquo aquoso digitos illeuit. iam tum simulatque Cicada emersit, toto ferè corpore viridis est, dein superiore parte aliquantum ad castaneum vergit, quæ spacio vnius diei subnigro fit colore. insidet tam diu huic exuuio, donec volare incipiat, imbecilles enim primùm sunt alæ pedesque, vt difficulter incedere queat. Huic verò Cicadæ exuuio nullum, quod sciam, nomen à Græcis est impositum peculiare. τρίχω quidem Hesychius scribit vocari γῆρας τέττιγος, ἢ ὄφεως ἢ τῶν ἐκδυομένων, hoc est senectam seu exuuium Cicadæ, aut serpentis, & aliorum quæ pellem, & senectam exuere solent. Idem testis est exuuium anguis, vel Cicadæ σῦφαρ appellari, quod alio modo λεβηρὶς, & γῆρας dicitur. [o] Lucretius modò tunicam appella-

D uit, vt in hoc versu:

Quum veteres ponunt tunicas æstate Cicadæ.

modò folliculos, vt in [p] alio:

Folliculos vt nunc teretes æstate Cicadæ
Linquunt, sponte sua victum vitamq; petentes.

Ex quibus versibus notare licet, & tempus, quo se à cartilagineo illo inuolucro liberant, nimirum æstatem.

Anguillarũ generatio. Semen cicadarum vt fęcũdetur. In arborib' non nasci. [i] 5. Histor. cap. 30. In terra parere. In Arundinibus. In squilla. Pluuioso tẽpore plurima. [k] Lib. 11. cap. 26. [l] Li. 5. Hist. cap. 30. [m] Lib. 11. cap. 26. Tettigometra quid, & eius descriptio. A Chrysalide quid Tettigometra differat. Vt è Tettigometra exeat. [n] Li. 5. Hist. cap. 17. Exuuium Cicadæ. [o] Lib. 4. Tunicæ. [p] Lib. 5. Folliculi. Quando exuuium relinquant.

Digitized by Google

E

LOCVS.

In frigidis locis non ſunt. [a] Li.5. Hiſt. cap.30. Oleas amant. [b] Lib.11. cap.27.

IN frigidioribus regionibus, vt ſeptentrionali plaga non reperiri certum eſt, vtpote cùm loca calidiora ament, proptereaq; in Italia frequentes. Naſci (inquit [a] Ariſtoteles) non poſſunt, vbi arbores deſunt, quocirca apud Cyrenam nullæ in campo ſunt, cùm circa oppidum ipſum multæ proueniant. Oleas maximè amant, vt minus vmbroſas. Loca enim frigida aſpernantur; quamobrem in opacis nemoribus eſſe nequeunt. Quæ ſic tradit [b] Plinius: Cicadæ non naſcuntur in raritate arborum, idcirco ſunt (alij legunt non ſunt) Cyrenis. circa oppidum: nec in campis, nec in frigidis, aut vmbroſis nemoribus. Deſunt quoque in alijs regionibus, vbi & arbores conuenientes ſunt, & cæli calidior aura fauet, neſcio qua de cauſa. Diuerſitate locorum, inquit [c] Ariſtoteles differentia oritur. vt enim locis nonnullis gigni aliqua nequeunt; ſic alijs generantur quidem, ſed pauciora, & vita breuiore, nec proſpera. Locis etiam vicinis diſcrimen eiuſmodi exiſtit: vt agri Mileſij locis ſibi propinquis Cicadæ alteris gignuntur, alteris non. Amnis in Cephalonia inſula, dirimit, cuius citra alterum latus Cicadarum copia eſt, vltra altrum nullæ. Quæ [d] Plinius breuiùs hoc modo. Eſt quædam & ijs locorum differentia. In Mileſia regione paucis ſunt locis. In Cephalenia (quidam codex manuſcriptus habet Cephania) amnis quidam penuriam earum, & copiam dirimit. Melius hic arbitror ſcribi Cephalenia, quam Cephania, quia id ex Ariſtotele tranſtuliſſe videtur, cuius lectionem veram eſſe Antigonus in Mirabilibus Narrationibus confirmat, qui hæc eadem ex Ariſtotile tranſcripſit. Cephaleniam quoque, inquit, fluuius diuidit, cuius ab altera parte ſunt Cicadæ, ab altera vero non ſunt. Nec id vſque adeo mirum eſt, quod de Cephalenia ab his commemoratur, quandoquidem & idem Antigonus eodem in libro narrat, quòd in Dulichio maris Ionij inſula in flumine quodam ab altera parte illius fluuij Cicadæ ſint, ex altera parte non ſint. Simile quid in agro Nolano in Veſuuio monte accidere recitat [e] Ambroſius Nolanus. Et, inquit, Veſuuius (qui Nolanum agrum à meridie claudit) Cicadas neſcit: Abella (quo monte idem ager ab arcto ſepitur) plurimas producit & alit. Caret his & Gecala mons in agro Nolano ſitus & vniuerſus ager, vt tradit idem autor in [f] Opuſculo de Nola, cùm tamen vinorum, ac fructuum ſit mons ille Gecala fœcundiſſimus. Ne aliquando, inquit, aures offendat Gecala dulcis Cicadas nullas gignit, admittitq; veluti omnis ager Nolanus ea moleſtia caret. Aiunt quoque Neapoli Cicadas non eſſe, cuius cauſam quidam in hominum induſtriam ſeu artem referunt, qua ſimilia animalcula à locis prohiberi poſſe autumant. quæ autem hæc ars ſit me latet, nec ij explicant. potiùs itaque cenſeo id naturæ fieri beneficio, quemadmodum & alia plurima, quæ quotidie à ſcriptoribus commemorantur, vt quod Romæ in Templum Herculis nunquam ingrediatur, aut Muſca, aut Canis, nec in Inſula Boryſthene in Templum Achillis vlla auis. & ſimilia plurima. Aegyptus verò Cicadis plurimum ſcatet vtpote cuius terra putetur has ſponte producere. Quod autem prouincia Narbonenſis iiſdem abundet, ait [g] Iohannes Bruyerus fieri ob oleas, quarum ibidem ingens eſt copia. Nam haſce à Cicadis ſummoperè amari ſuperiùs ex Ariſtotelis citato loco licet cognoſcere. Sunt & alia plurima loca ab autoribus celebrata, quæ Cicadas habent, verùm mutas. Scribit [h] Plinius in agro Rhegino Cicadas omnes ſilere, vltra flumen in Locris canere, idem teſtatur Pauſanias rerum Eliacarum ſecundo. [i] Strabo quoque refert Rheginum agrum à Locrenſi dirimi fluuio, cui nomen Alex. Cicadas autem, quæ in Locrenſi verſantur ripa ſonantiùs ſtridere, cùm in Rhegino ſint mutæ. Huc referendi ſunt verſus quidam Martialis quibus ad Frontinum ſcribens ſe excuſat, quòd non amplius cum eo exſpaciaretur in nemus Rheginum, quod placidos receſſus vocat Anxuris, cùm ſciret ibi Cicadas ſilere: canit enim:

[c] Li.9 Hiſt. cap.28. Vbi nõ ſint. & vbi ſint. Mileſius ager. Cephalonia. [d] Lib.11. cap.27.

F

Dulichiũ. Veſuuius mons. [e] Lib. 1. c. 1 Gecalamõs in agro Nolano. [f] Lib.2. c.5. Cur Neapoli nõ ſint.

G

Aegyptus Cicadis abundat. Narbonenſis prouincia. [g] Lib. 13. ca.46. de re cibaria. Mutæ Cicadæ. [h] Lib.11. cap.27. Rheginus ager. [i] Li.6. Geog.

H

Anxuris æquorei placidos Frontine receſſus
Et propius Baias littoreamq; domum
Et quod inhumana cancro feruente Cicada
Non nouere nemus, flumineosq; lacus
Dum colui, doctas tecum celebrare vocabat
Pierides: nunc nos maxima Roma terit.

Acanthus. Seriphus. [k] Lib.3. de Anim. c.35.

Ait præterea in Acantho vrbe Aetoliæ mutas eſſe Cicadas: idemq; traditur de Seripho, & Macedonia. vnde [k] Aelianus. In Cyrene ranæ tantùm omnino mutæ ſunt: vt in Macedonia

A nia sues, & genus quoddam Cicadarum. Ex quibus manifestè patet [l] Isidorum hallucinatum fuisse, qui apertissimè scribat apud Rheginos tantùm mutas esse Cicadas, nec vsquam alibi. — Macedonia. [l] Li.12.Ori.

CANTVS, EIVSQVE RATIO.

CICADAE inter Insecta ἐγκέλαδα numerantur, quòd sonoram vocem edant. id τετρίζειν Græcis dicitur, id est stridere, [a] Theocritus à sono, quem emittunt Cicadæ τέττιγες λαλαγεῦντες vocat. Latini Cicadas fritinnire aiunt autore illo, cuius de Philomela carmen extat. — [a] εἰδύλ. ζ. Fritinnire.

Et cuculus cuculat, fritinnit rauca Cicada.

Adrianus Turnebus in suis ad Varronem de lingua Latina Commentarijs B ait. Hirundo fritinnit suauiter; alij Cicadam fritinnire, hirundinem trinsare dicunt. Increpare Cicadas dixit [b] Calphurnius, quod propriè significat cum strepitu, & sonora voce incusare, fortè imitatus Sidonium, qui cecinit auribus insonare Cicadas meridie concrepantes. Sed si propriè loqui velimus, eas canere dicemus, vt Apes bombum, aut murmur emittere. Nec id ab [c] Aristotelis doctrina abhorret, is enim ita. Nullum, inquit, ex ijs (Insectis) spirat, sed alia murmur edunt, vt Apes: alia canere dicuntur, vt Cicadæ. Cantus huius suauitatem tanquam μελῳδίας plenam multi veterum nobis commendarunt. Quam dulcis (inquit Diuus [d] Ambrosius) etiam in exiguo guttere Cicadis cantelena, quarum cantibus medio æstu ambusta rumpuntur, eoq; magis canoræ meridianis caloribus, quo puriorem aërem id temporis attrahunt spiritu, eò cantus resonant clariores. Adscribunt, & poëtæ Cicadis canendi dulcedinem: Pontanus in Eridano. — [b] Eglog. 5. [c] Histor. 4. cap. 9. Cantus Cicadarum commendatio. [d] Hexam. 6. cap. 22.

Sunt etiam gemina frondosa in vite Cicada
Cesserit his cantu vel Philomela suo.

& [e] Theocritus alibi quendam ita ob cantum commendauit, vt eum Cicadis prætulerit. & insuper in amœnissimo illo rure, quem descripsit, cantum Cicadarum, qui aures audientium C oblectaret, non omisit, canit enim: — [e] εἰδύλ. ζ.

—— αὐτὰρ ἐγών τε καὶ Εὔκριτος ἐς Φρασιδάμω
Στραφθέντες, χ᾽ ὡ καλὸς Ἀμύντιχος, ἔν τε βαθείαις
Ἁδείας σχοίνοιο χαμευνίσιν ἐκλίνθημες,
Ἔν τε νεοτμάτοισι γεγαθότες οἰναρέοισι.
Πολλαὶ δ᾽ ἄμμιν ὕπερθε κατὰ κρατὸς δονέοντο
Αἴγειροι πτελέαι τε· τὸ δ᾽ ἐγγύθεν ἱερὸν ὕδωρ
Νυμφᾶν ἐξ ἄντροιο κατειβόμενον κελάρυσδε.
Τοὶ δὲ ποτὶ σκιαραῖς ὀροδαμνίσιν αἰθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῦντες ἔχον πόνον. Id est.

—— Sed ego & Eucritus ad Phrasidami domum
Conuersi, simulq; pulcher Amintichus, in profundis
Amœnissimi iunci thoris recubuimus,
Inq; recens abscissis læti pampinis.
Multa nobis supra caput quatiebantur
D *Populiq;, vlmiq;, & prope sacer riuus*
Nympharum ex antro defluens murmurabat.
Ad opacos verò frutices ardenticula
Cicadæ garrientes laborabant.

Apud [f] Athenæum ex Simonidis Epigrammatibus citatur versus, quibus psaltriam quandam suauiter canentem adducit, qua Cicadas, & alias canoras aues suaui suo cantu alliceret. — [f] Li.15.c.11. Deipnosop.

Tindarides quæ caneret hanc (nimirum Psaltriam) Phœbus
Illam verò mites Cicadæ chorona cinxerunt induci.

Lucianus quoq; in quodam dialogo Icones siue Imagines inscripto, vbi formosissimã mulierẽ honestissimamq; & omnibus numeris virtutum absolutissimã effingit, ait quoq; hanc decere vt eloquens sit, dulci ac suaui sermone loquatur, vt quãdo voce illa tinnula canere adorsa fuerit, præcipuè verò ad citharã, tũ verò tẽpus sit ex æquo tacẽdi & Alcyonibus & Cicadis

Digitized by Google

Quo canãt tempore. & canoris oloribus. Nunc verò, quo canant anni tempore, quatue diei hora, & quando incipiant, quomodo in ijs cantus fiat, dicamus. Canere autem incipiunt, vbi paululum temporis è Tettigometra exierunt, quod fit æſtatis tempore. Minores autem Cicadæ, vt citiùs prodeunt, ita citiùs canere incipiunt, quamuis carũ cantus non tam facilè ſentiatur, obſcuriorq; ſit, quam Cicadarum, quę maiores, & Achetæ appellantur, de quarum cantu, ſi quid ab autoribus traditum, intelligendum arbitror. Hæ autem canunt ſub Sirio Aſtro, cùm capræ, ac vinum optima ſunt, mulieresq; maximè ſalaces, vt canit [g] Heſiodus:

[g] Εργ. καὶ ἡμερ.

Ἦμος δ' σκόλυμός τ' ἄνθει, καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν
Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων θέρεος καματώδεος ὥρῃ
Τῆμος πιόταταί τ' αἶγες, καὶ οἶνος ἄριστος
Μαχλόταται γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τοι ἄνδρες
Εἰσὶν, ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούνατα Σείριος ἄζει. Id eſt

Quum verò carduus floret & canora Cicada
Arbori inſidens ſtridulum effundit cantum
Frequenter ſub alis æſtatis laborioſo tempore,
Tunc pingues capræ & vinum optimum,
Salaciſſimæ mulieres & viri imbecilliſsimi
Sunt; quoniam caput & genua Sirius exiccat.

Scito autem plurimum referre, quo anni tempore Cicadæ canant, quia alioqui poëtæ intelligi nequeunt vtpote qui cantus Cicadarum frequentem mentionem faciunt. Mediam autem æſtatem, & dies caniculares per earum cantum exprimunt, & circumſcribunt. Velut Ananias Iamborum ſcriptor apud [h] Athenæum, tunc tempeſtiuum ait è cane, aut lepore, aut vulpe cibum, cùm Cicadæ ſtrident hoc eſt, cùm æſtas viget, & Sirius æſtuat. & [i] Plinius inquit, ex modo citatis Heſiodi verſibus. Cicadæ ſunt cantus acerrimi, quo tempore ſcolymus floret. Hic autem, vt loquitur [k] alibi, floret ſerò, diu, & æſtate. Nam alio rurſus in loco de Cicadis ex profeſſo ſcribens, quo anni tempore canant, inquit circa ſolſtitium id fieri, intelligendum autem hic ſolſtitium æſtiuum. Verùm mirari aliquos video, cur ad cantum eo tempore nimirum æſtate excitentur. mirari autem deſinent, ſi ſciant id fieri ratione caloris, quo maximè ad cantum excitantur, proptereaq; quamuis ſint dies caniculares tamen non canunt, niſi cùm ſplendeat ſol vehementiùs, magnumq; calorem radijs emittat, quod plærunq; fit horis duabus, aut tribus poſt auroram, maximeq; Heſiodum admiror, qui per totam diem & ſub aurora canere ſcribit his verſibus.

[h] Lib. 7. c. 5. dipnoſoph.
[i] Lib. 22. cap. 22.
Scolymus quo floreat tempore.
[k] Lib. 21. cap. 16.
Aeſtate cur canant.
Sub Aurora nõ canere.

Καίτε πανημέριος τε καὶ ἠῷος χέει αὐδὴν
Ἴδει ἐναινοτάτῳ, ὁπότε χρόα Σείριος ἄζει. Id eſt,

Atque per totam diem & manè ſub aurora fundit vocem
Aeſtu in grauiſſimo quando & corpus Sirius exſiccat.

Niſi hîc per auroram non diluculum, ſed antemeridianum tempus intelligat, in qua ſignificatione aliquando ab autoribus, & poëtis preſertim ſumitur. hoc enim diei tempore canere incipiunt [l] Aeliano etiam teſte. A prima, inquit, luce donec impleantur hominum conuentu fora, ſilent, vigore ſolis progrediente, cantare aggrediuntur. & tanquam laborioſi cantores ſupra caput meſſorum ſtantes, aures ipſorum & paſtorum viatorumq; demulcere ſtudent. [m] Calphurnius quoque docens paſtores quomodo æſtatis tempore greges, & armenta paſcere debeant, ait ante diem pecus debere exire, hoc eſt ipſa aurora, vel primo diei diluculo, propter gramina, & herbas, quæ iam rore nocturno madẽt, poſtea verò inquit.

[l] Lib. 1. Animal. c. 20.
[m] Egloz. 5.
Greges qua diei hora, tempore æſtiuo ſint paſcẽdi.

Vt ſimul arguta nemus increpuere Cicadæ
Ad fontem compelle greges; nec protinus herbas
Vel campos permitte ſequi; ſine protegat illos
Interea veteres quas porrigit Eſculus vmbras.

Quis hîc non videt Calphurnium intelligere tempus illud, quo ſol iam ęſtuat, & inualeſcēs fortiùs percutit radijs, vt tunc ſcilicet fontibus admoueantur greges, & ſub vmbra deinde retineantur; in quo ſenſu & ſua hæc carmina fecit [n] Virgilius:

[n] Li. 3. Geor.

At verò zephyris cùm læta vocantibus æſtas
In ſaltus vtrumq; gregem, atq; in paſcua mittet
Luciferi primo cum ſydere, frigida rura
Carpamus, dum manè nouum; dum gramina canent:
Et ros in tenera pecori grattiſſimus herba,
Inde vbi quarta ſitim cœli collegerit hora

Et

A *Et cantu querula rumpent arbusta Cicadæ*
Ad puteos aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem ilignis portare canalibus vndam.

Nec hîc omittendus pulcher quidam apud [o] Nicandrum locus, quo rusticis, quibus interdum frigora media hyeme adeo stupidas reddunt manus, ac torpidas, vt necesse sit ijs ab operibus incæptis desistere, suadet, vt ad vsum spolij Amphisbænę se conferant, quod ante cantum Cicadæ, siue vt eius verbis vtar, προ'στι βοῆς τέττιγος, exsiccatum sit. Quo autem id fiet tempore? sed versus eius adijciam.

[o] *In Theriaca.*

Amphisbænæ pellis quo tempore siccanda rusticis, & ad quid.

Τὴν μὲν ὅθ' ἀδρυώντην ὀρειτύποιο βατῆρα
Κόψαντες ῥάδικα πολυστίφεος κοτίνοιο
Δέρματος ἐσκύλευσαν, ὅτι πρώτιστα πιφαύνεται
Προ'στι βοῆς τέττιγος ἐαρτέρου.

Id est vt quidam vertit.

Hanc (Amphisbænam) *capere vt potuit primum lignator adultam*
Exuuijs spolians, oleastri ex arbore casum
B *Connectit baculum, tereti serpentis amictu*
Ante crepent querula quàm rauca voce Cicadæ.

προ'στι βοῆς, id est, vt exponit Nicandri interpres, πρὸ τοῦ ἔαρος hoc est ante ver, ἤγουν ἐν τῷ χειμῶνι, inquit, πρὶν τὸν τέττιγα ἐπιφαίνεσθαι. Id est, in ipsa hyeme, antequam Cicada appareat. malè quidem: vbi verò vnquam vere Cicada apparuit? cùm ex tot diuersis autoribus comprobatum iam sit media æstate sonum edere? [p] Maronis etiam verissimi rerum indagatoris, ac poëtæ nobilissimi hic versus reclamat,

[p] *Eglog. 2.*

Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadis.

Sed ait idem Scholiastes [q] Nicandri in quibusdam exemplaribus seu codicibus inueniri, aut legi κόκκυγος id est Cuculi pro τέττιγος id est Cicadæ, ita vt sensus sit antequam cuculi cuculant, qui plærunq; id facere solent verno tempore. Ego verò priorem lectionem probo, nec id sine ratione. Quandoquidem ἐαρτέρου, quo epitheto vtitur Nicander, non est, vt vult Scholiastes, positum ἀντὶ τοῦ ἐαρινοῦ, id est verni, tanquam si comparatiuus propositiuo acciperetur, sed pro λεπτοῦ ἁπαλοῦ tenero, aut tenui. Nam ἐαρτερα Hesychius exponit λεπτά, ἁπαλά, πυκνά, χλωρά. Ita vt sit sensus, pellem Amphisbęnę stringendam esse,
C & arefaciendam, cùm iam recens interempta fuerit ante teneræ Cicadæ teretissimata siue cantus. Nec huic sententiæ quidquam reclamat βοῆς vocula, vtpote quæ potiùs Cicadæ, quam cuculo conuenit. Nam & Aristophanes in Auibus cecinit, Ἀχέτας βοᾶν. Id est Cicadas clamare. Cantus autem earum quandiu duret, certò scire non possum. fieri enim potest, vt in ipsa æstate nouæ subinde enascantur alijs pereuntibus, certum tamen est omnes iam autumno appropinquante silere. Nunc verò quomodo ab ijs sonus elidatur (de qua re tam discrepantes sunt autorum sententiæ) docendum est. Putarunt Aegyptij, si Horo credere
„ est, Cicadas per aculeum emodulari, quòd motu suo stridorem cieerent, veluti plectrum,
„ quo citharæ pulsantur. Videtur [r] Diuo Basilio aëris id fieri respiratione, his verbis. Quis
„ inquit, canendi modus Cicadæ, vt meridie magis incumbant Cicadæ cantui aëris tractione (quę fit cùm pectus expanditur) sonum elidentes. Verùm id neutiquam credendum, cùm antea firmissimis rationibus probatum sit, Cicadas nullo pacto respirare, vtpote quę pulmonem non habeant. quæ ratio est, cur Plinius eas vocem habere neget, & ante ipsum Aristoteles firmissimis rationibus comprobauerit. falsam quoq; Aegyptiorum esse opinionem (per aculeum nimirum modulari) vnica hęc ratio probat. quia capite, cui hæc in-
D hæret fistula, ablato canere nobis apertissimè scripsit [s] Cardanus. Canit autem, inquit,
„ Cicada capite absciso, vt experti sumus, ac diu superuiuit: quod etiam ei Locustarum
„ generi, quod Gryllus vocatur, accidit. idem quoque ante Cardanum se expertum esse: tradidit [t] Albertus Magnus. Quodsi, inquit, Cicadæ cantanti excidas caput, viuit adhuc, diuque canit in pectore, quandoque etiam auolat. Quidam quoq; existimarunt in commissura scapularum habere quasi dentes, eosq; vt loquitur [u] Plinius, inter se terendo, sonum edere. Cæteri verò omnes membrana sub præcinctu, quod Gręcis διάζωμα dicitur, sonum hunc elidi putant, idque docet Celianus; Cęterę, inquit, aues Indię os expressum habent, ac ore valent ad cantum, moreq; hominum lingua loquuntur. Cicadę non ita; sed circa cinctum (membranę verberatione κατὰ τὴν ἰξὺν habet Gręcus codex) loquuntur. hac autem membranula spiritum contineri putant, eiusq; attritu canere. Sonum enim in Insectis putat [x] Aristoteles spiritu intimo moueri, sic enim loquitur de omnibus Insectis, quę sonāt. Omnia verò, inquit, in eo genere mēbrana septo transuerso subdita,

Quandiu canunt.

Canendi modus.

[r] *Homil 8. Hexam. diuini offi. ij.*

Vocem cur nō habeāt.

Per aculeū non canere falsum.

[s] *7. de Var. rerum c. 28.*

Absq; capite Cicadā canere.

[t] *Lib. 26. de Animal.*

[u] *Lib. 11. cap. 29.*

[x] *Li. 4. Hist. cap. 9.*

[q] *Lib. 1. de Arte amādi*

qua præcinctum corpus diſtinguitur ſonant, vt genus Cicadarum attritu ſpiritus. Quę omnia planiùs in libro de Reſpiratione nobis patefecit, de Inſectis oſtendens quomodo refrigerentur, ait. Quæ verò de ſanguine orbatis longiùs vitam protrahunt (Omnes enim Inſectæ ſanguine priuantur) ijs ipſis membranula ſepto tranſuerſo ſubdita adhibetur, qua præcinctum corpus diſcriminatur, vt per eam graciliorem ipſæ quoq; refrigerentur. Nam ſi calidiores ſint, maiorem deſiderant refrigerationem, vt Apes, de quibus etiam nonnullæ vſq; ad ſeptem annos vitam protrahunt: & alię quę murmur edunt, vt Veſpæ, vt Galerucæ, vt Cicadæ. Hæ enim perinde, ac ſuſpirabundę ſpiritu ſonum reddunt: quia cum innatus, & inſitus ſepto tranſuerſo ſpiritus attollitur, & contrahitur, euenit ipſius membranulæ fieri attritum. Siquidem hanc partem non ſecus mouent, atque cętera animalia extrinſecus aërem pulmonibus arripientia, & piſces branchias agitantes. Atq; idem propemodum Inſectis accidit, quod ſpirantibus animalibus, ſi faucibus obſeptis ſtrangulentur, hæc enim pulmonibus id genus elationis agent. Sed intereſt, quòd his è tali motu non valde idonea adfertur refrigeratio, illis omnino adfertur. Atq; etiam ex confrictu membranulæ, vt proximè docuimus murmur exprimunt, quale pueri ex arundine perterebrata elicere ſolent, cui tamen tenuior affixa ſit pellicula. Hoc etiam modo ea Cicadarum genera canunt quæ ſuo ſtridore canora ſunt, Hucuſq; Ariſtoteles: hunc in Cicadis canendi modum ſe expertum eſſe teſtatur [y] Pierius Valerianus. Cæterùm, inquit, de ſono diuerſa aliorum ſententia, quippe qui attritu ſit interioris ſpiritus. Quin etiam experimento compertum eſt, Cicadam non canere per oris aculeum, ſed colliſo attrito agitatoq; frequenter cauo vtero. quòd pueri digitorum ſtimulatioue non ſemel explorauimus. Quia verò hæ partes, quibus cantus eliditur, ſub alis ſunt, haud impropriè mihi locuti videntur antiqui Poëtę ſub alis Cicadas canere. Nam apud Demetrium Sapphus de Cicada, πτερύγων, inquit, ὑποκαταχέει λιγυρὰν ἀοιδάν, ὅτι ποτ' ἂν φλέγιον καθέταν ἐπιπτάμενον, καταυδέῃ. hoc eſt. ſub alis autem funditat argutam cantilenam, quemcunq; tandem in locum æſtuoſum aduolans ſonorum reddat. Nec diuerſo ab hoc ſenſu ſunt hęc [z] Heſiodi.

E ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, F ,, ,, ,,

Præcinctũ Inſectorũ.

[y] Lib. 16. hieroglyph.

Cicadę cur ſub alis canere dicantur.

[z] ἔργ. καὶ ἡμερ.

—— καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν
Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων θέρεος καματώδεος ὥρῃ.

Atque ita quoq; intelligendus Proclus Diadochus, qui, vt alij arbitrati ſunt ex alarum qualeſcunq; ſunt attritu cantum Cicadarum prouenire putat, cum dicit, Ὁ τέττιξ ὑπὸ τῶν πτερύξι τρίβων ἑαυτὸν, καὶ ἦχον ἐκπέμπων, quod eſt, Cicada canit ſub alis ſemetipſam applodens, & ſtrepitum ita ciens. Sed ne in his diutiùs moremur, vlterius progrediamur, cauſſam quęrentes, cur Cicadæ non omnes canant. Dictum enim eſt Cicadas alias mutas eſſe, alias canoras, quas Achetas appellarunt, nec etiam has vbiuis locorum ſtridere, ſed in quibuſdam item locis mutas eſſe: [a] Plinius ait Achetas canere ſub pectore, quod ijs eſt fiſtuloſum. Planius Ariſtoteles, qui ob præcinctum ſciſſum, quod habent, eas quæ canunt, ait canere, mutas verò eas eſſe, quæ hoc ſciſſum non habeant, idq; patet ex pluribus eius ſententijs, quæ varijs in libris ſuper hac re ſunt reſperſæ. In [b] Hiſtoria Animalium, inquit, Cicadarum duo ſunt genera, aliæ enim minores ſunt, quę primę prodeunt, & nouiſſimę pereunt, alię maiores quę canunt, eędéq; nouiſſimę prodeũt, & primę intereunt. Sũt quę canũt pręcinctu diuiduę, ſiue minores ſiue maiores ſunt. Quæ autẽ non canunt indiuiduę conſtant. eadẽq; dixit libro de Spiratione his verbis. Hoc etiam modo Cicadarum genera canunt, quę ſuo ſtridore canora ſunt, quoniam calidiore conſtant natura, & pręcinctu diſcreta ſunt, cùm muta indiſcreta formentur. Eademq; ratio eſt, cur in vtraq; ſpecie tam maiori quàm minori fœminę ſileant. Nam ex diligenti vtriuſq; ſexus inſpectione cognoui mares omnes membranam habere exterius circa pręcinctum in medio bifidam, cuius figura fructui reſpondet Thlaſpi parui hieracifolij à Lobelio depicti, hacq; membrana fęminas carere. Hoc ruſticis notum eſt, qui etiam omnes affirmarunt Cicadas tali membrana deſtitutas ſilere, canere verò quę ea ſunt prediti. cęterùm quòd fęminę ſileant, locupletiſſimi ſunt teſtes [c] Ariſtoteles, & [d] Plinius, is enim in Hiſtoria Animalium, Mares, inquit, in vtroque genere canunt, fęminę ſilent. Eademque [e] Ælianus. Hoc, ait, cantandi ſtudium ſolis maribus à natura tributum eſt. Cicadę fęmina muta eſt, ac more ſponſę verecundę ſilentium ſibi conuenire exiſtimat. Sed loquaciſſimi etiam mares aliquando ex ipſa ſoli, aut loci natura obmuteſcunt, vt de Inſula Seripho, Macedonia, agroque Rhegino traditum eſt. res certè hęc maximè mira eſt, eiuſque cauſa inueſtigatu difficillima. neque enim ad pręcinctum cauſa referri poteſt, quo deſtitui fœminas videmus. Nam ſcribit Ælianus, quod video paucos animaduertiſſe Cicadas in agro Rhegino ſilere, ac viciſſim Rheginas Locris mutas eſſe, ita vt vtreque ſimul

G ,, ,, ,, ,, ,, H ,, ,,

Cur mutæ alibi Cicadæ.

[a] Lib. 11. cap. 26.

[b] Li. 5. c. 30.

Cur fœminæ ſileant mares cantent.

Fæminæ ſilent.

[c] Li. 5. Hiſt. cap. 30.

[d] Lib. 11. cap. 26.

[e] Li. 1. Animal. c. 20.

Rheginenſes Cicadæ cur mutæ.

canorę

A canoræ sint, & mutæ, ob loci diuersitatem. Simileq; quid scribit de Seripho insula Plinius. eas nimirum Cicadas, quæ ibidem mutæ sunt, si aliò transferantur stridere, quemadmodum etiam de Ranis Cyrenaicis affirmant, quæ in terra patria silentium præstant, si aliquo verò portentur, coaxant. Alia itaq; huius rei causa quæritur. an frigida temperies? Nam Theophrastus apud [f] Ælianum tradit vbi cæli constitutio frigida est Gallinaceos non canere. Itemq; Cicadas calore ad cantum excitari docet quotidiana experientia, cùm iam inualescente solis calore obstrepere incipiant. accedit ad hoc, quod tradat [g] Aristoteles Cicadas eas quæ canunt, fœminis multò esse calidiores. Hæc fortasse ratio esse potest, cur in Macedonia quædam sileant. Sunt tamen alij, qui alias producunt rationes, cur in Rhegino sileant agro. Fabulosas quasdam narrat Solinus, & alij de quibus inter fabulas agetur. Strabo putat vmbrosam opacamq; esse Reginorum regionem. vnde horum animalium pelliculæ inhumidantur in Locrensi vtpote loco aprico arescere æstu, verba eius sunt hæc.

[f] Lib. 3. de Anim. c. 38.
[g] Lib. de Spiratione.

Vmbrosa Reginorũ regio.

„ Cùm fluuius Alex Rheginum à Locrensi disterminet agro, qui per vallem profundam cursum habet, peculiare quoddam hic de Cicadis obuenit. quæ enim in Locrorum ripa versantur sonantiùs strident, alijs vox nulla contingit. Eius rei hanc causam suspicantur esse. Nam cùm

B ijs omnino vmbrosa regio sit, vnde roscidas alarum pelliculas minimè pandant. illis sole feruida est, vt aridas, & veluti corneas habeant, vnde aptè stridor emittitur. Huius taciturnitatis causam non equidem arbitror ad frigus reduci rectè posse, nec ad vmbrosum humidumq; aërem, sed occultam causam prorsus existimo, prudenterq; propterea scripsisse [h] Plinium ignota quadam ratione Cicadas agri Rhegini mutas esse, tranatoq; flumine statim esse canoras. Hunc secutus est [i] Aelianus. „ Rhegini, & Locri pacem, inquit, inter se habent, atq; vtrisque ad alterius agros accedere, & agricolationem exercere liberum est. Cicadæ tamen cum ijs non sentiunt. Nam Locrenses in Rhegino agro silent, Rheginæ vicissim Locris mutæ sunt. Huiusce silentij, nec ipse causam neque quisquam alius, nisi ad differendum sit temere audax, intelligit, sola natura nouit. Fluuij igitur, & si inter Rheginos, & Locros medij ripæ, non iugeri spacio distant; tamen neutræ transuolant Cicadæ.

[h] Lib. 11. cap. 27.
[i] Lib. 5. de Animal. cap. 9.

VICTVS.

C OLEAS, non vt commedant; amant maximè, sed propter vmbram, quæ nec nimium leuis, nec densa est. [a] Athenæus de aquarum natura, ac earum varietate differens, aqua Cicadas nutriri ostendit, eoq; argumento vtitur contra eos, qui aquam minimè nutriendo idoneam esse asseuerabant. „ Quod autem, inquit, aqua nutriat id considerantibus manifestissimè patet, quòd animalia quædam hac sola nutriuntur, velut Cicadæ. Rore has vesci communis est opinio maximeq; poëtarum. testatur hoc hic versus Hesiodi in scuto Herculis.

Cur ament oleas.
Aquam nutrire.
[a] Lib. 2. de ipnos. cap. 1.
Rores vescuntur.

Οἷσι πόσις καὶ βρῶσις θῆλυς ἔερσ. Id est.

Cuius & potus & cibus fœmineus ros est,

Theocritus in Nomeo.

Μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ, quod est,

Nunquid rorem depascitur vt Cicada.

Et Menalcas apud [b] Virgilium.

Dum Thymo pascentur Apes, dum rore Cicadæ

Semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt.

[b] Eglog. 5.

D Huc refero & alios quosdam versus à Suida ex aliquo Epigrammate citatos.

Ηχήεις τέττιξ δροσεραῖς σταγόνεσσι μεθυσθεὶς

Ἀγρονόμον μέλπεις μοῦσαν ἐρημολάλον. verto.

Vocalis Cicada roscidis guttis ebria

Agrestem cantas musam in solitudine resonantem.

Rore vesci & [c] Aristoteles ex rusticorum opinione putat: „ Excitatæ, inquit, cùm subuolant quendam reddunt humorem modo aquæ; quo rustici eas mingere, & excremento non carere roreq; ali asseuerant. quæ planè sic [d] Plinius. „ Excitatæ cùm subuolant, humorem reddunt, quod solum argumentum est rore easdem ali. Quomodo autem hunc rorem hauriunt, & per quas partes si ore carere diximus? idcirco tradit ibidem Plinius, vnum hoc animal ex ijs esse, quæ viuunt sine ore, pro eoq; quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore esse, quo rorem lambunt. [e] Aristoteles tamen ipse opinari videtur alimentum, quo aluntur Cicadæ in ipsa corporis humiditate situm esse, quam à natura habent, nec vllum inter

[c] Li. 5. Hist. cap. 30.
[d] Lib. 11. cap. 26.
Per quas partes hauriant roré.
Alimẽtum proprium.
[e] de par. Anim. 4. c. 5.

Digitized by Google

ter Inſecta eſſe; quod magis ieiunet, quia cùm parum caloris ijs inſit, pauco egeant alimento, vt contrà in calidioribus animalculis licet cernere. Genus, inquit, Cicadarum maximè peculiarem omnium iſtorum naturam ſortitum eſt: quippe quòd partem eandem in vſum tum oris, tum linguæ conſtitutam aptiſſimè habeat, qua veluti radice cibum ex humoribus trahat: nempe omne Inſectorum genus minimo alimento contentum eſt, & propè ſibi ipſa ſufficiunt, non tam corporis exiguitate quàm frigiditate. Quod enim calidum eſt, cibum & deſiderat, & concoquit citò: contrà quod frigidum eſt, cibo carere facilè patitur. Sed omnium maximè Cicadarum genus ieiunum eſt, ſatis enim ijs alimento eſt humor, qui in corpore remanet: ſicut animalibus Ponticis, quæ non diutius, quàm diem vnum viuere queunt. Quamquam illis vita die vno perquam breui temporis ſpacio deſcribitur, his plus temporis datur, tamen id quoque breue eſt. Hic itaque non negat philoſophus nutriri, cùm augeantur Cicadæ: ſed tamen dubitare videtur, an aliunde alimentum accedat aliud, quàm id humoris, quod in corpore à natura datum eſt. Si enim partes habeat cibum adminiſtrantes, vt dixit, videtur rationi eſſe conueniens, aliunde hoc animal nutriri, quàm ex humore, quem intus in corpore continet. Sibi tamen [f] alibi contradicere videtur, quando ait, excrementum ijs in aluo nullum eſſe. quod veriſſimum eſſe aliquoties comprobauimus diſſecto per medium ventre. Aluumq; propterea quidam habere negarunt, hoc eſt foramen excremento excernendo idoneum, nos tamen foramen tale conſpeximus, per quem humorem eijcit aquoſum, qui in ventre continetur. Quomodocunque ſit, vidi eas maximè ieiunas inter cætera Inſecta, qui diu eaſdem in pixide concluſas viuas tenui, quo equidem inducor non alia eas ratione viuere, quàm qua Erucarum Papiliones.

[f] Li.4.Hiſt. cap.7.

Aluum habere.

E F

ÆTAS. TEMPERAMENTVM, ET CAPIENDI RATIO.

[a] In Auibus

PROBARI poſſe ex [a] Ariſtophane puto, Cicadas hyeme omnino non mori, ſed in montium antris, aut terra ſe condere.

Ἡνίκα ὁ θεσπέσιος ὀξυμελὴς Ἀχέτας
Θάλπεσι μεσημβρινοῖς ὑφ' ἡλίῳ μανεὶς βοᾷ
Χειμάζω δ' ἐν κοίλοις ἄντροις
Νύμφαις οὐρείαις συμπαίζων, id eſt.

Quando diuina acute canens Cicada
Caloribus meridianis à ſole furens clamat.
Hyeme autem in concauis ſpeluncis
Nymphis montanis colludens. G

Hyeme perire.

[b] Lib. 11. cap. 26.

[c] Li.5.Hiſt. cap.30.

[d] Lib. 4. de par. Anim. cap.5.

Hyeme tamen, imo verò in ipſo adhuc autumno perire ſcimus, quin & [b] Plinij & [c] Ariſtotelis idem comprobat autoritas. vtriq; enim affirmant genera ea, quæ minora ſunt altero genere citius prodire, nouiſſimeq; interire. & [d] Philoſophus, vbi de earum vita agit, & cum Ephemeris animalculis eas comparat, hæc minus diu viuere (vtpote quæ vnum diem non excedant in vita) illas verò diutiùs, non tamen longam vitam protrahere ait. huius tam breuis vitæ cauſa eſt frigida temperies, qua præditas eſſe magis dicunt, quàm alia Inſecta vt Apes, quas proditum duodecimum vſque annum vitam degere. Ioubertus tradit vt Apes, Cantharides, ac reliqua talia Inſecta, ita quoq; Cicadas præualido eſſe temperamento. Capi manu poſſe Cicadas notum eſt vel etiam lippis tonſoribusq;, quòd hebetiore ſint viſu: arundine autem venari, non eſt vſq; adeo notum, docet me id verſiculus Ariſtophanis ex Anagyro apud [e] Athenæum citatus, quo inquit: *κερκώπην θηρευσαμένην καλάμῳ λεπτῷ*, hoc eſt Cercopem gracili captam arundine, quæ (vt annotat ibidem Dalechampius) inſidentes arboribus & canentes decutiat, eſt autem vti diximus *κερκώπη* Cicadę ſpecies, quamuis dicant alij eſſe anamalculum Cicadæ ſimile. facilè autem ab Hirundinibus capiuntur, quòd Philes in eo libro, quem de Animaliũ proprietatibus inſcripſit, his Iambis atteſtatur. H

Breuis vitæ cauſa.

Temperamentum.

[e] Li.4.deipnos cap.3.

Arundine capi.

ab Hirundinibus capi.

Ἁλίσκεται δ' οἰῶ εὐχερῶς ὑπὸ λύκοις,
Ἔποπι ἡ μέλιττα, καὶ χελιδόσι
τέττιξ φιλῳδός. hos Georgius Berſmannus metris latinis ſic expreſſit.

Balans inermis à lupis prehenditur,
Ab vpupa Apes, filia Pandionis
Cantus amans Cicada.

ANTI-

A

ANTIPATHEIA.

SVNT, qui adeo à Cicada sibi Cuculum timere putant, vt nunquam cantet, vbi illa fritinnit. Vnde rusticum est prouerbium, Doue canta la Cigala, non canta il Cucco, quod est, vbi Cicadà cantat, ibi nō cantat Cuculus. adeo enim Cicadis exosus est Cuculus, vt eum in mortem adigant. Hoc si verum est, Isiodorus falsissimè commentus fuerit, Cicadas è Cuculorum sputo nasci. Esset enim profecto nō ferenda earum, ac nefanda ingratitudo, infenso animo eum aggredi, & ad mortem vsque deuexare, à quo vitam acceperunt, cùm à filijs expectandum sit, si quid parentibus feceris. Quidam enim apertissimis verbis prodiderunt Cicadas, simul atque cuculum absurdam illam vocem toties ante Canis æstum ingeminare audiunt, veluti indignatas frequenti agmine inuadere, & sub alis eius sese recipientes, ac recundentes acerrimos morsus infligere, quorum cruciatu, atque dolore, cùm nec B loco stare, nec quiescere possit, nec cibum capere, tandem Cicadarum multitudine oppressum vitam cum morte commutare. Hancq; caussam esse existimant, cur sub exortum Caniculæ cuculi cuculare desinant, nam eo tempore, veluti dictum est,

Cuculus timet Cicadam.

Sub caniculæ exortum cuculi cur no amplius cuculent.

——— raucis

Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadis,

vt aît Maro, quæ vocem eorum hoc modo impediunt.

DENOMINATA.

Τεττιγομήτρα Cicadarum est mater, siue matrix, quæ fit ex vermiculo, è qua tandem euolat Cicada, non autem Cicadarum fœtus in terram demissus, corticeq; obductus, è quo postea Cicadarum nascitur multitudo. Τεττιγοφόροι olim appellabantur Athenienses, eo quòd comæ cincinnis implicitas gestarent Cicadas aureas, quo argumento se probarent terræ filios, & C αὐτόχθονας esse, ac γηγενεῖς, vt testatur Hesychius, & Eustathius, οἱ δὲ ὕστερον, inquit Eustathius, εὐγενεῖς Ἀθηναῖοι πραγματεύσας τέττιγα ἐσφήκωσαν ἑαυτούς, τεττιγοφόροι ὄντες. Τέττιγας γὰρ ἐφόρουν χρυσοῦς εἰς σύμβολον τοῦ γηγενεῖς εἶναι, idest Posteriores Athenienses, qui nobiles erant se inuicem studiosè Cicadis colebant, Cicadiferi (ita enim quidā vertunt) cùm essent. Cicadas enim aureas, vt nobiles se esse monstrarent, portabant. Sed de his postea vberiùs agemus. Τεττιγόνας, alij Cicadas fœminas mutas, alij minores, quas Cicadulas, & Cicadastras appellat Gaza, arbitrantur. Τεττίζω est more Cicadarum stridorem edo, fritinnio.

PRÆSAGIA.

CICADA æstatem præsagit certò, hirundines, & Papiliones ver potius quàm æstatem, nam posteaquam apparuere, sæpe rursus tēpestates, diesq; D frigidiores superueniunt, quibus aut pereunt, aut sese in antra recipere coguntur, aut in latibula recondere, cùm post Cicadæ aduentum, nunquam frigus redijsse visum sit. Hinc est vsitatū apud nostros Italos agricolas hoc eligans prouerbium.

Aestatem præsagiunt.

Non credo alla Rondine, ne alla farfalla,

Ma ben alla Cigala, che mai falla.

Extant super hoc præsagio, & hi versus, [a] Hesiodi.

Ἦμος δὲ χλοερῷ κυανόπτερος ἠχέτα τέττιξ

Ὄζῳ ἐφεζόμενος θέρος ἀνθρώποισιν ἀείδειν, idest

Quando autem viridi nigrectus alis sonora Cicada

Ramo insidens æstatem hominibus canere

Incipit ———

[a] *In scuto Herculis.*

In æstate quoque cùm citiùs solito canunt, illius diei æstum maiorem fore indicant; hesterno

Aestus diei æstiuo præsagiunt tēpore.

quin

b Eglo. 2. quin semper æstum, dum canunt, indicant. Propterea b Maro, cùm fingeret perditè Alexim à Corydone amari, hunc quærentē introducit, qui æstu diei feruentissimo per montes syluasq; sequatur lustretq; quum scilicet Cicadæ, quæ diei calore incitatæ vocale, & querulam suam vocem secum geminant, arbustaq; omnia personant. E

At mecum (inquit) raucis tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbusta Cicadis.

Ad quos versus hoc annotat Adrianus Turnebus. è Cicadarum cantu maximum æstum significat, perinde ac si diceret (Maro) at nunc meridiano tempore solis vapore omnia torrentur, & arbusta Cicadis resonantia ostendunt; per æstum enim Cicadæ vehementiùs canunt. Theophrastus autor est in eo libro, vbi de signis tempestatis agit Graculos ab austro volantes, & Cicadas tempestuosum tempus significare, hoc est pluuiosum, gaudent enim solis radijs, siccoq; aere, quemadmodum & pleraq; alia Insecta, quò fit vt ea loca fugiant, quibus sol obscurabitur, & aer humidior futurus est. In quodam libro c Aristoteli adscripto legitur Cicadas copiosiùs genitas morbiferi anni signum esse, cuius rei facilis est ratio. quippè Aristoteles prodidit Cicadarum magnum fore prouentum copia imbrium. Sed imbres siccitatibus longè insalubriores, & magis mortiferi, vt testatum reliquit omnium medicorū princeps d Hippocrates. Refert e Sansouinus anno millesimo quingentesimo vigesimoseptimo, vento ingenti magnam Cicadarum copiam in Poloniam fuisse translatam, quæ homines, ac bestias in vitæ periculum coniecit, annoq; subsequenti pestem ingentem per diuersas Italiæ partes permeasse, quæ multa hominum millia absumebat, itemq; Germaniam, & Angliam morbo quendam sudorem Anglicum dictum depopulasse. Nec huic contradicit id quod de ea peste (quæ anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto per quædam Italiæ loca grassabatur, vt Venetias, & Patauium) proditum est, Cicadas nimirum eo anno, aut nullas, aut valde paucas fuisse, vel cecinisse, si quidem tunc rore tanquam assueto alimento orbatas fuisse docet f Hieronymus Mercurialis inter medicos nostra hac tempestate clarissimus, his verbis: Nec id, inquit, etiam negligendum est, quod ab omnibus obseruatum fuit, hoc anno, aut nullas, aut rarissimas Cicadas cecinisse. Victitant Cicadę, vt nostis rore: & ratione consentaneum est, eas consueto alimento orbatas, aut fuisse extinctas, aut tacuisse. F

Hyemis seue tempestatis signū. c Secreta secretorum. Morbiferi anni signū. d Aphoris. lib. 3. e Chronolo. lib. 1. Cicadarū copia vēto i Poloniam translata. Sudor Anglicus quidā. Cur paucę. f Lib. de Peste cap. 6.

AVGVRIA. G

PRIORIS belli ciuilis, quòd nimirum Marius cum Sylla, cum maximo vrbis detrimento, contra se mutuo gesserunt, augurium passerem fecisse ferunt, cū Cicadam decerpsisset, atque partem vnam in æde Bellonæ reliquisset, alteramq; abstulisset. Meminit eius augurij a Plutarchus his verbis. Cùm Senatus Aruolis hac de re vacaret, inq; æde Bellonæ consedisset, omnibus inspicientibus passer Cicadam ore gerens intrò aduolauit, partemq; Cicadæ ibi reliquit, cum altera abijt. Itaque conictores seditionem inter agrorum possessores, & vrbanam, forensemq; turbam videri responderunt: hanc enim vocalem esse instar Cicadæ, rusticam verò, forensem.

Belli ciuilis prioris i augurium. a In Sylla.

HISTORICA.

NARRAT a Aloysius Lipomanus Veronensis Cicadam S. Francisco morem gessisse in hunc modum. Apud Sanctam Mariam de portiuncula, iuxta cellam viri Dei, super ficum Cicada residens, & decantans cùm seruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam Creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu suo frequentiùs excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta cœlitus super manum volauit ipsius. Cui cū dixisset canta soror mea Cicada, & dominum Creatorē tuo iubilo lauda: sine mora obediēs canere cœpit, nec destitit, donec iussu patris ad locum proprium reuolauit. Mansit autem per octo dies ibidem, quolibet die veniendo, cantādo, recedendo; eius iussa perficiens. Tandem vir Dei ait ad socios. Demus iam sorori nostræ Cicadæ licentiam, satis enim nos suo cantu lętificans, ad laudes Dei octo dierum spacio excitauit. Et statim ab eo licentiata recessit, nec vltra ibidem apparuit, ac si mandatum ipsius non auderet aliquatenus præterire. H

a Tom. 5 de Vitis sanct. Cicada S. Francisco morem gerit.

MYSTI-

A

MYSTICA.

NONNVLLI tradunt aues omnes canoras Musarum esse volucres, Cicadas autem Apollini esse sacras ob cantum dulcem, & Musicum: docet id Scholiastes Aristophanis in nebulis. οἱ τέττιγες, inquit, μουσικοὶ ὄντες ἀνάκεινται τῷ Ἀπόλλωνι: id est, Cicadæ propter Musicam Apollini consecrantur: tribuitur enim & illis canendi suauitas. Testatur hoc caprarius apud Theocritum, qui Thirsi ob canendi suauitatem (nam melle, ac fauis eius os plenum esse canit) poculum profundum, & è dulci cera collutum, varijsq; figuris insculptis exornatum donat, capramq; gemellorum matrem, quam antequam Thyrsis caneret; donat his versiculis. — *Apollini cur sacræ.* — *Cãnu suauis.*

Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα Θύρσι γένοιτο,
Πλῆρες δὲ σχαδόνων· καὶ ἀπ' Αἰγίλω ἰσχάδα τρώγοις
Ἁδεῖαν. Τέττιγος ἐπεὶ τύγα φέρτερον ᾄδεις.
B *Ἠνὶ φίλαι τὸ δέπας· θᾶσαι φίλος, ὡς καλὸν ὄσδει.*
Ὠρᾶν πεπλύσθαι νιν ἐπὶ κράναισι δοκησεῖς.
Ὧδ' ἴθι Κισσαίθα· τὺ δ' ἄμελγέ νιν. αἱ δὲ χίμαιραι
Οὐ μὴ σκιρτασεῖτε, μὴ ὁ τράγος ὔμμιν ἀναστῇ. idest.
Vtinam tibi melle plenum sit pulchrum os,
Plenum, & fauis: atque commedas ficum ex Ægilo decerptum
Dulcem; suauius enim canis quàm Cicada.
En tibi poculum contemplare amice, quam suauiter olet,
Horarum in fontibus ipsum collutum esse dices;
Huc veni Cissætha, iam tu mulge hanc: vos verò capellæ
Nolite saltare, ne forte hircus in vos incurrat.

Myronem statuarium percelebrem Eleutheris natum, & Ageladis discipulum fecisse, quoque Cicadæ monumentum ex carminibus Erinnę [a] Plinius affirmat, quod sanè monumentum ob diuinam canendi potentiam à tanto viro factum mihi certò persuadeo. Iam verò & Aelianus, quanto eas honore prosequatur, indignabundus, & ira incensus in eos, qui hasce commedunt, tanquam Musarum osores, ostendit hisce verbis. Vidi, inquit, ego qui
C connexas Cicadas ad cibum venderent hominibus, homines animalium scilicet voracissimi, imo omniuori, & ab omni procul humanitate, ac Iouis filiabus Musis alieni, qui ne Ci-
» cadis quidem abstineãt, & ad cibum illas quoque reponere, & inueterare velint. Mirum ta-
» men est, cur illis tanta cantus dulcedo inesse dicatur, cùm hisce iam temporibus, & locis no-
» stris amabilem sonum minimè reddant, sed potius querulum, & obstreperum, ac sumopere molestum ijs, qui Musarum studia colere volunt. — [a] *Li.35.c.8.* — *Cicadę monumentum*

MORALIA.

QVI se Musis consecrare in animo habent, ac studijs incumbere, cibo potuq; minimè se impleant, ne hac intemperantia caligines menti, ac animali facultati inducantur. Præclara hæc cuiusdam antiquissimi sententia est. Inter epulandum considera duos tibi excipiendos conuiuas corpus, & animam. Tum quod omne in corpus collatum, statim rursum est luxurum sit: quod autem in animam, perpetuo seruandum. Apud [a] Stobæum, itaque sapien-
D ter ex Epicteto hęc proferuntur. Cicadę, animal sunt musicum: Cochleæ verò mutæ: & hæ quidem humectari gaudent, illæ verò calescere. Rursum has quidem ros prolicit eiusq; gratia prodeunt: illas autem solis vigor excitat, & in ipso cantillant. Quamobrem si volueris vir esse musicus, & concinnus, cùm tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressã inquinari. Vt cùm in cõsessibus à ratione fuerit accensa, tum vaticinari eã, & canere iustitiæ oracula iubebis. [b] Phyllius quoq; apud Atheneũ in hanc forte sententiã hunc versum fecit, — *Litterarum studiosis parcè epulandum.* — [a] *Serm.5. de Temp.* — *Cochleę mutæ.* — [b] *Li.2.c.24. deipnosoph.*

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας ὦ γύναι. Idest.
Cicadæ vxor nec ego sum, nec Cochlea.

In quem versum hæc annotat Dalechampius. Parcus parciò victitans ab hominum frequentia semotus omnino tacitus, diuersus à Cicada, quæ est maximè vocalis. Oratores qui nil orando proficiunt, nec sua oratione auditorum animos in suam sententiam vertere queunt, cum Cicadis conferuntur, vt enim Cicadæ sub ardenti sole cantantes, seu potius perstrepentes, appropinquãtes, ac vicinos magis fugãt, quã alliciũt, ita quoq; hi, quãuis eloquẽtes, si ab — *Parcus homo.* — *Oratores, qui nil orãdo prosunt Cicadis cõparati.*

auditori-

auditoribus non auscultentur, obstrepere potiùs quàm benè dicere videntur.[b] Dion itaque Chrysostomus in hoc sensu se Cicadis assimilat, quando inquit. Benè, me Lusciniam sophistarum quidam dixit, vituperare volens, propterea vt mihi videtur, quòd Lusciniam poëta tardilinguam appellat. Fortassis autem potiùs essem similis Cicadarum: nam & illæ sub sole sitientes canunt ob dementiam, cùm nil prosint. Et rectè quidem. nam oratores boni, & eloquentes Cicadis similes pluribus poëtis, & alijs autoribus dicuntur. extat Maronis Epigramma (si non sit alterius cuiuspiam) quo rethoras demittens, ad philosophos se confert, in hoc, inquam, Epigrammate hi sunt versiculi. E

[b] *Concione 1 patria 47.*

Eloquentes cum Cicadis comparati.

Ite hinc inanes Rhetorum manipli: ite

Inflata rore non Achaico verba.

In hos versus posuit hæc[c] Adrianus Turnebus, postea quam primum versum, qui antea sublata vna syllaba curtior erat, repleuisset repetitione Ite. Non satis assequor, inquit, & commodiùs scribi posse putarem.

[c] *Lib. 2. Aduers. c. 7.*

Inflata rore non Achaico turba.

Vt Latinorum significet rethorum eloquentiæ transmarinæ rudium auditores inanes, & indisertos. Ac rorem Achaicum dixit, vt ad Cicadas fortasse respiciens, quæ rore vesci feruntur, canoreq; sunt, ac stridulæ, vt illi loquaces, & garruli. Sed & Cicadis disertos Troianorũ principes Homerus comparauit. Huc vsque Turnebus. Sed qui studio tenentur petulanter contra omnes dicendi, vt plerumque sophistarum, ac rethorum genus est, qui nomina, aut verba turpiter, & indecorè iaculantur, seipsos, ac eorum qui sibi adhærent, oculos perstringentes, perpulchrè Cicadis assimilantur, vt enim his nil præter cantum, ita Rhetoribus, ac sophistis nil præter linguam. Quamobrem bene de sophistarum calumnijs sensit[d] Clemens Alexandrinus. Ob hanc ergo artem, inquit, se efferentes sophistæ infelices, canoris quibusdam suis nugis garrientes, cùm in nominum delectu, & certa dictionum compositione, & connexione, tota vita laborant, Cicadis (alij codices Græci legunt Τρυγόνων, idest turturibus; priorem lectionem magis probo) apparent loquaciores, eos quibus pruriunt aures, nõ satis, vt mihi videtur, viriliter demulcentes, & titillantes F

Ros Achaicus.

Sophistæ, ac Rhetores.

[d] *Stromatũ lib. 1.*

Verborum non stilla cadens, sed flumen inertum.

Et certè, quomodo veterum calceorum, imbecilla quidem sunt eis alia, & diffluunt, sola autem eis restat lingua. Pulchrè autem eos insectans scribit Solon Atheniensis. G

Ad linguam adspicit, & dulcia verba loquentis,

Quilibet ast vestrum vulpis vestigia figit,

Cunctis est vobis petulans mens.

Est apud[e] Sanctum Augustinum locus de Ranis, quibus cùm alij Cicadas comparẽt, hic adducam eum. In Ranis, ait, Hæretici intelliguntur, atque Philosophi. Philosophi enim, atq; Heretici, quia in Christo omnia falsa dicunt, ranæ sunt clamantes in paludibus limosis, per superbiam, & inanem contentionem, strepitum vocis habere possunt, doctrinam verę sapientiæ insinuare non possunt: qui enim Christianæ veritati contradicunt, & in sua vanitate decepti decipiunt, ranæ sunt tædium adferentes auribus non cibum mentibus. Hæc illæ. Quas ob ratiocinationes eadem de Cicadarum loquacitate ferenda sententia est: tametsi in solis feruore canant, limum deserentes, arbores inhabitantes, nihil tamen in eis nisi vocis strepitus importunus est, qui eas ad mortem tandem trahat, ita hæretici qui se mundos putant, eleuantes se in summas arbores, durante tantùm æstus felicitate canunt; tandem ipsi conficiuntur, destruuntur, atq; moriuntur etiam absque persecutore. Est & aliud Mysterium in taciturnitate, & loquacitate earundem Cicadarum. Si enim verum est, quod scripsit Aelianus Locrenses Cicadas in Rhegino agro silere, ac vicissim Rheginas Locris mutas esse, ita vt vtreq; simul sint, & canoræ, & mutæ; non vacat, inquam, mysterio quod ab ipso B. Gregorio docetur super septem psalmos, super secundum ad illa verba. *Dum clamarem tota die.* Is enim hæc scribit. Cùm clamare, & tacere inter se repugnent, quomodo potest fieri, vt aliquis taceat, & clamet: qui peccata quidem sua silentio contegit, merita quidem per vocem magnificationis extollit. Aut certè ille tacet, & clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annunciat, & per cor impœnitens alia committere, accepta peccandi libertate, non cessat. Nam quòd peccatum clamor sit, testatur scriptura, quæ dicit: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum ascendit ad me*; & iterum descendam videre vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerit. Peccatum quippe cum voce culpa est in actione, peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. Igitur tota die clamat, qui publicè peccare non trepidat. Cicadæ item quod solo rore viuant, fœminæq; inter eas sileant, mares item loquantur, probum documentum præbent concionatoribus, & prædicatoribus. Sic enim, vt docert H

[e] *Serm. 95.*

Heretici, & Philosophi cũ Cicadis, & ranis cõparati.

Peccatores muti.

A cet [a] Petrus Berchorius, licet prædicator sit minimus corpore, tamen sonum cantilenæ diuinæ hoc est prædicationis suæ debet resonare, quantoq; habet aërem, hoc est, Spiritum sanctum puriorem, vel etiam aërem scientiæ mundiorem, tantò sonum prædicationis efficiet dulciorem. Isti ergo rore deuotionis debent viuere, & inter eos viri, idest homines perfecti debent concionari, & canere, fæminæ, idest ignari debent tacere iuxta illud, 1. Timoth. 2. docere mulieribus in Ecclesia non permitto. Quod etiam vbiq; debet esse, quia scilicet prudentiores, & meliores debent loqui, fæminæ verò tacere. potest quoque simpliciter intelligi de fœminis quibus in Ecclesia tacere conuenit, non loqui. Mulieres (inquit S. Paulus ad Timotheum) in Ecclesijs taceant, non enim permittitur eis loqui. Verùm non solum in Ecclesijs, sed etiam in alijs negotijs coram marito mulieres, quòd natura multò quàm viri loquaciores sint, silere decet, secundum hoc dictum.

[a] *Li. 7. c. 18*

Mulieres in Ecclesia taceant.

Γυναι γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. idest.

Fæmina fæminis ornatum adfert silentium.

Ne alioqui rursus aliquis Xenarchus exclamet Cicadas omnes esse fœlices, quarum fœminę mutæ sunt. loquitur enim sic apud Athenæum in Somno.

B *Εἶτ' εἰσὶν οἱ τέττιγες οὐκ εὐδαίμονες*

Ὧν ταῖς γυναιξὶν οὐδ' ὁτιοῦν φωνῆς ἔνι.

Nunquid Cicadæ sunt beatæ, fœminis

Vox nulla cum donata sit nullus sonus?

Sunt certè beatæ, ac fœlices, non tamen solæ. nam & in alijs multis animaliũ generibus ipsa rerum omnium natura parens maribus tantùm cantum dedit, fęminis ademit, vt Gallis gallinaceis, & Coturnicibus. Potest quoque Cicadarum hic cantus in hodiernos rabulas, & litigiatores detorqueri, qui inextinguibili rixandi amore æstuant.:s, totum tempus in litigando consumunt, nec ad finẽ litis vnquam perueniunt, vt ius vnicuiq; tribuant. quod itaq; de Atheniensibus rabulis olim dixit Suidas ex quodam vetere autore: dę nostris nunc dictum esse æstimemus. *Οἱ μὲν δὴ τέττιγες ἕνα μῆνα ἢ δύο ᾄδουσι. Ἀθηναῖοι ἀεὶ ἐπὶ τῶν δικῶν ᾄδουσι πάντα τὸν βίον.* idest Cicadæ mensem vnum, atque alterum in ficubus cantillant. Athenienses verò per omnes ætates in iudicio cantant. quasi loquaciores essent ipsis Cicadis. Eos qui masculam venerem, aut talem aliam insectantur [b] Plutarchus Cicadis, quæ in Scillam, aut tale quid simile semen suum spergunt, non sine ratione comparat. Nam sic illi C libidine exsaturata in quouis corpore, matrimonio valedicunt, nec proli student, ac curæ habent, vt ament suas vxores, & fæminas, aut amentur ab ijsdem. Nunc appellanda gula est. Quidni? Gulosos enim Cicadas esse dicimus, vt olim prisci illi Athenįenses coquos cæteros Cicadas appellarunt, non quòd cantandi arte excellerent, sed quòd ore semper pleno cibis ventrem distenderẽt, vt rumpi metus sit non aliter, quàm Cicadæ continuo cantu. Hinc est quod de quodam coquo Posidippus dixerit. Cùm sis coquus profectus, extra limen es, cùm priùs non cęnaueris. Itaq; & gulosi à ciborum potuumq; repletione caueant, ne more Cicadarum intereant. Homines porrò lucri cupiditatumq; amantes, & idiotas, qua de caussa [c] D. Ambrosius Cicadis comparauerit, cùm Irenæum doceret Christianorum Sacerdotum vitam à cæterorum hominum conuictu remotam esse debere, audi ipsum lo-
» quentem. Quid igitur, inquit, nobis cum istius seculi via, in qua est tentatio, imò ipsa vita
» hominis tentatio est, & exilior quàm sermo fabularum, habitare in luteis domibus, dies, &
» noctes in lucris ponere, & de lucris semper cogitare, & sicut mercenarius diuturnam merce
» dem quęrere, atque (vt Cicadas aiunt) aura quadam pasci cupiditatum? Verè sicut Cica-
» das, quia de die in diem viuunt, quęstuq; rumpuntur suo. Quid enim aliud sunt homines
D nullius ponderis, nullius disciplinæ, nisi vt videantur sicut Cicadæ, ad mortem nati diur-
» nam, strepentes magis, quàm loquentes? Qui sub ardore feruentium cupiditatum se mul-
» ceant cantu sibi noxio, statimq; occidant, nullum fructum ferentes, nil habentes gratię. Di-
» ximus ex Isidoro Cicadas de sputo Cuculorum nasci. itemq; ex Aristotele visu maximè hebetes, ità vt si digitum, aut aliquem obicem admoueris, non propterea de via deflectant, sed potiùs in rem admotam impingant, nec ab eo sibi pręcaueant. Tales, inquit, [d] Berchorius, sunt multi qui rectè oculos intellectus hebetissimos habere videntur, qui quamuis quotidie in suo itinere malo certò sciant obices infinitos, & impedimenta, & offendicula inueniant maxima, vt potè tentationes, tribulationes, ipsi tamen propterea à malo incepto itinere non desistunt, imò potiùs studio in obices, & offendicula impingere, & pertransire contendunt. oculos autem habent, & non videbunt, visu enim priuantur, quatenus contra fortunam nituntur, & diuertere à malo itinere non dignantur. Tales ergo de sputo cuculorum idest, de suggestione dæmonum videntur creati, quatenus more dæmonum videntur suis

Rabulæ litigiatores.

[b] *In Amatorio.*

Venerei.

Gulosi Cicadæ sunt.

[c] *Epist. li. 3.*

[d] *Li. 7. Moral. c. 18.*

Digitized by Google

maleficijs obſtinati. Apud Solinum Cicadæ, quæ apud Locrenſes ſonoræ ſunt, mutæ factæ dicuntur apud Rheginos, quòd Hercules, cùm ibidem obdormiſceret Cicadęq; perſtreperent, ijs cantum inhibuerit. Rheginenſes itaq; ſignificant mundi Principes, & Reges, apud quos pro certo conſtat Cicadas, hoc eſt, cõcionatores mutos eſſe, nec veritatem dicere audere. Si ergo contingat quòd Herculem, ideſt magnum aliquem Principem in vitijs quieſcentem velint clamore, aut ſono orationis diuinę à vitijs reuocare, & excitare, ſtatim indignatus redargui recuſat, ac ne orent, interdicit; itaque cùm veritatem dicere non audeant, neceſſe eſt in dominorum curijs mutos eſſe. E

CVR HOMERVS SENES CICADIS COMPARAVERIT.

Iliad. 3. HOMERVS ſenes concionatores frigidos (nam in ijs nunc calor ille bellicus deferbuit) in excelſa turri ſedentes, cum Cicadis in arboribus cantantibus confert, hiſce verſibus. F

Οὐκαλέγων τε καὶ Ἀντήνωρ πεπνυμένω ἄμφω
Εἵατο δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῆσι πύλῃσι
Γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοὶ, τεττίγεσσιν ἐοικότες, οἵτε καθ' ὕλην
Δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι
Τοῖοι ἄρα Τρώων ἡγήτορες ἧντ' ἐπὶ πύργῳ. Id eſt.

Vcalegon, & Antenor prudentes ambo
Sedebant populi ſeniores in Scæis portis,
Ob ſenectutem iam à bello ceſſantes, ſed concionatores
Egregij, Cicadis ſimiles, quæ in ſylua
Arbori inſidentes, vocem ſuauem emittunt:
Tales Troianorum proceres ſedebant in turri. G

Putat Plutarchus, & cum eo Euſtathius pluri miq; alij Homeri interpretes, poëtam hîc Cicadas conferre cum ſenibus, ob continuum ſermonē, & vt eorū vtar verbis, συνέχειαν λαλιᾶς, καὶ ῥοῖζον δὲ ἠχῆ, καὶ εὔρουν ἦχον, non ob eloquentiam; eſt enim hoc animal, vt inquiunt loquaciſſimum, ſtridulus atque aſper eius ſonus. Quid enim, inquit, Euſtathius ſuaue habet Cicada? nam ſuauitas ſermonis cum melle comparatur. Sed mirum eſt, ô Euſtathi, cur Cicadarum vocem appellet ὄπα λειριόεσσαν, quod interpretaris ἀνθηρὰν, id eſt floridam, Ἄνθος γὰρ, vt dicis, εἶδος τὸ λείριον, Floris enim genus lilium eſt. quandoquidem floridum ſuaue quodammodo eſt: qua ratione, & ad eloquentiam rectè hæc comparatio accomodari poteſt; tùm quia poëtis quiduis licet: tum etiam quòd plurimi ſapientiſſimi viri, & poëtæ poëtam eum ſecuti, eloquentes quoque, ac ſuauiter canentes, cum Cicadis contulerunt. Apud [b] Diogenem Laertium Timonis hoc extat camen in Platonis eloquentiam.

Lilium floris genus. Floridū eſt ſuaue.

[b] In Vita Plato.

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος, οἵθ' Ἑκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι.

Quod ſic tranſtulit F. Ambroſius. H

Plato eloquens.

Hos inter dux ille Plato celſiſſimus ibat,
Cuius ab ore melos manabat, quale Ecademi
Arbuſtis lepida modulantur voce Cicadæ.

[c] Li. de virt. cap. 8. Et D. [c] Chryſoſtomus locum hunc Hieremiæ citans, ,, Turtur, & Hirundo, & Cicada agri paſſeres non cognouerunt tempus aduentus ſui, ,, hæc commentatur. Turturem dicit omnem caſtam Eccleſiam. Hirundinem verò Ioannem hominum amatorem. Cicadam autem eloquentiſſimum Paulum Eccleſię organum. Non pręterittam Tithonem Troianum fuiſſe, qui in Cicadam conuerſus fingitur, forſan propter ſuam in ſenio eloquentiam. vt itaque hinc plus leporis habitura eſſet hęc comparatio in Troianos, ab Homero quorundam ſententia excogitata putatur.

S. Paulus Cicada.

HIERO-

Digitized by Google

A

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM mysticum hoc est sacris initiatum, & mysticæ disciplinę peritum Aegyptij Sacerdotes per Cicadam significabant, in eam scilicet admirationem inducti, vt vult [a] Pierius Valerianus, quòd animal tam exiguũ nullo oris commodo, non faucibus, non lingua præditum, tam argutè, tamen caneret, tamq; altùm insonaret. Esse huius instar doctrinam mysticã, & suas præsertim litteras, quæ nullo syllabarum complexu, nulla partium orationis textura constructæ, sed sola animalis cuiuspiam, vel alterius rei repræsentatione, absolutæ significationis orationem facere videantur, quæ sese longè diuerso ab alijs litteris modo legendam exhibeat. Putabant verò Aegyptij Cicadam, vt apud Horum legere est, per aculeum emodulari, quòd motu suo stridorem cieret, veluti plectrum, quo citharæ pulsantur. ore quippe, vti dictum est, caret Cicada, prolixum quiddam compactumq; in linguæ speciem habens, quo rorem lambit peculiare earum alimentum.

Homo mysticus.

[a] Lib. 26. hieroglyph.

B Loquacitatem vanã inertemq; garrulitatem, cur per Cicadam significari dixerint, ex Aristotile, quem non intellexerunt, credit Pierius Valerianus desumptum esse, qui Platonis ideas à materia disseparatas, prioribus Analyticis Τερετίσματα esse dixerit, quippe, vt nonnulli aiunt interpretes, nihil nisi inanem cantilenæ cuiusdam garrulitatem præseferentes. Quem Cicadarum cantum, vt importunum, & impudentem, ita Demetrius Philosophus notat, cùm à Domitiano pulsus Italia cum Apollonio quæreretur: Cicadis, inquit, impunè licet obstrepere, nobis ne quidem mutire fas est. Apud Aristophanem in Nubibus, quæ iustus sermo commendauerat, iniustus ait Cicadarum plena esse. Sed quantum ad Aristotelis Τερετίσματα pertinet, nos piè magis facturos putat Pierius, si dixerimus, discipulum longè honestiùs, quàm alij putent, de præceptore suo loqui, sanctiusq; sentire super id eis, quàm interpretes nostri præsertim temporis opinentur. Quippe cùm Aristoteles de ijs tractaret, quę facerent ad demonstrationem per ea quę ipse constituit artis elementa, nõ obijciendas hic ait ideas Platonis, quia Τερετίσματα sunt, hoc est mysticum quiddam sapiunt, atq; ideo nihil ad demonstrationem, de qua nos hîc agimus, conferunt: ingenij illud, atque animi supra sensum elati negotium est: hoc
C quod præ manibus est nobis vni applicitum est sensui. Vocabulum enim Τερετίσματα, inter alia significata mysterium etiam significat: & superiùs mystici hominis hyeroglyphicum Aegyptijs esse commonstrauimus. Sanè Propertius in garrulitatis significatus Acanthidem lenam vocat, à sermonis tędio, & loquacitate, auriumq; offensione, nam Acanthias Cicadæ species, & Epitheton est, vt ex Hesychio antea patefecimus. Cicadarum cantum alij aliter accepêre, plures tamen fuêre qui Musicen intelligi censuerint. ideoq; Cicada in citharœdi statua citharæ insidens, Hieroglyphicum dedicabatur. quem morem, cùm ad Græcorum fabulas pertineat, inferiùs ex Strabone interpretabimur.

Garrulitas loquacitatue.

Idea Platonis.

Musica.

SYMBOLA.

PRODVNT autores Atheniensium vetustissimos capillis colligendis Cicadas aureas annexisse. quem modum expressit in Ciri Virgilius de Pandonide loquens.

Athenien- sium Cicadæ aureæ.

D *Aurea solennitemptum quem fibula ritu*
Mopsopio tereti nectebat dente Cicada.

Gregorius Nazianzenus.

Κεκροπίδαι τέττιγα πλόκαμοι ὑπὲρ γαίης
Πηγυιέις. id est.
Cecropidæ indigenæ natam tellure Cicadam
Innodant Cirris.

Sic apud Athenæum quidam Asius poëta Samiorum luxus describens, inter alia dicit, Χρύσεαι κορύμβαι, ἐπ' αὐτῶν τέττιγες, & quidam Anonymus τέττιγι χρυσῷ ἀναδεδεμένος, cincinnis aurea reuinctus Cicada. Erat autem congestus capillorum, qui, vt inquit, [a] Iosephus Scaliger, mulieribus Romanis vocabatur tutulus. Eam crinium metam Τεττίγων ἔρσεν, vt loquitur Thucidides cõprehendebant, ac in viris vocabatur hic congestus κρωβύλος καὶ κορδύλη, in mulieribus κόρυμβος, & κορύμβη, in pueris σκόρπιος. Hunc autem nimirũ

[a] In Ciri. Virgil.

quid. Tutulus

Digitized by Google

ritum aureas Cicadas portandi cur obſeruarint antiquitùs Athenienſes, aut quid ſibi cum eo ſignificare voluerint, non vnica autorum eſt ſententia. Natalis de Comitibus putat Athenienſium opinionem fuiſſe, ſe rem gratam facere Apollini Deo patrio, ſi ipſi geſtarent muſicum, & canorum animal, quo ipſe Apollo delectaretur: muſicus enim cùm ſit, rebus muſicis delectatur: ſed eius verba apponam, de Apolline itaq; loquens ſic inquit. Hic deus patrius, & ciuitatis defenſor creditus fuit ab antiquis Athenienſibus: ad cuius Dei memoriam mos fuit priſcis Athenienſibus comam nutrire, & aureas Cicadas capillis adnexas geſtare, vt his verbis teſtatur [c] Thucidides, καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος, ἐπειδὴ χιτῶνας λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. id eſt. Atqui antiqui, qui inter illos diuitijs præſtiterunt, nec longum intercedit temporis ſpacium, ex quo lineas tunicas geſtare ceſſarunt, & aurearum Cicadarum corymbos è capillis capitum dependentes. Verùm hanc rem apertiùs patefecit Ariſtophanis enarrator in his: Ἀρχαιότατοι τῶν Ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν εἶχον. διότι οἱ τέττιγες μουσικοὶ ὄντες, ἀνάκεινται τῷ Ἀπόλλωνι, ὅς ἦν πατρῷος τῇ πόλει. Antiquiſſimi Athenienſium aureas Cicadas capillis implicitas geſtabant; quoniam cùm muſicæ ſint Cicadæ, ſacratæ ſunt Apollini: qui patrius eſt Deus illius ciuitatis. Hucuſque Natalis Comes. Verùm ab hoc planè diuerſa dicunt plurimi veteres. [d] Lucianus ait; vt apud Aegyptios erat nobilitatis ſignum coma (nam cuncti illorum pueri ingenui capillum à tergo collectum gerebant, vſque dum ex ephebis exceſſiſſent) ita quoque apud Athenienſes aurea Cicada. Id quod probari poteſt, ex ipſo Athenæo, is enim de voluptatis ſtudio, & laude agens, tunc ait Athenienſes maximè Cicadis vſos, cùm opibus abundarent; Athenienſiũ, inquit, Ciuitas, quamdiù luxus in ea viguit, aluitq; maximi viros animi purpureis veſtibus amictos, ſubtus varijs tunicis indutos, ſumma coma religata, Cicadis aureis circa frontem, & capillos appenſis. Fuit itaque hæc Cicada nobilitatis ſymbolum, quo ſe ditiores tantùm exornabant, vel pueri, vel ſenes, ſeu mulieres. nam, & pueros, ſeu adoleſcentes haſce aureas Cicadas cincinnis implicaſſe video, tum ex Luciano, tum etiã ex Theophylacto, hic enim, inquit, κρωβύλῳ τέττιγι ὁ Γοργίας σεμνύνεται μήπω τοῖς ἰούλοις κατασκιάσας τὸ πρόσωπον. Id eſt Crobulo, & Cicada ſuperbit Gorgias nondum inumbrante malas lanugine. Ex Luciano tamen colligo prouectiores ætatis, & ſenes magis geſtaſſe. Pallenę noſtri maiores (quibus pulchrum videbatur comam nutrire ſenes redimitos crobyli textura ſub aurea Cicada religata) &c. Fortaſſis hæc fuit ratio, cur quædam Varronis Satyra Atticus Tettix, hoc eſt, Attica Cicada dicta ſit, qua Athenienſium hanc laſſiuiam, ac ſuperbiam damnauit, & in ea carpſit. Verùm, vt me cito ex hac re expediam, putant plures Cicadas ab Athenienſibus portatas, vt ſe αὐτόχθονας, & γηγενεῖς, hoc eſt primos, & ſine origine, aut è terra editos eſſe hoc ſymbolo declararent, quia è terra oriri Cicadas arbitrabãtur. Nam idem Ariſtophanis Scholiaſtes, quem ſuprà adduxit Natalis Comes, hęc verba in Nebulis habet. οἱ μὲν παλαιοὶ κατὰ τὴν ἀναπλοκὴν τῶν τριχῶν χρυσῷ ἐχρῶντο τέττιγι τεκμήριον ὅτι αὐτόχθονες ἦσαν. id eſt. Antiqui cirris innodabant auream Cicadam, vt eo ſigno demonſtrarent ſe è terra ęditos, aut terræ filios. Huius ſymboli meminit ſic [e] Nonnus.

> Καὶ πολὺς ἀγγέλλων προτέρην αὐτόχθονα φύτλην
> Χρύσεος ἀπλέκτοισι κόμαις ἐφθέγγετο τέττιξ.

Aiunt enim Athenienſes ex ſemine Vulcani in terram decidente ortos: aut Erichtheum ex terra editum præbuiſſe argumentum, vt Athenienſes, quibus is imperarit, terra item geniti cenſerentur, ac nominarentur αὐτόχθονες, ſicut etiam docuit Plato.

Apollo Athenarum defenſor. [c] In probem. lib. 1. [d] In dialog. Nauigium. Nobilitatis ſignũ apud Aegyptios, & Atheniẽſes. Atheniẽſes quando floruerint. In Nauig. Atticus tettix Varronis Satyra cur dicta. [e] Lib. 1.

NVMISMATA.

CICADIS Locrẽſes in numiſmatibus vſos fuiſſe, idq; frequentiùs probat [a] Golzius, eiuſq; cauſſam dare conatur hiſce verbis. Locrẽſium, inquit, fines ab Rheginis diuidebat Alex amnis per vallem profundam labens: inſignis miraculo Cicadarum, quæ cùm Locrenſium ripa admodum ſint vocales, & canoræ, in aduerſa Rheginenſiũ ripa obmuteſcunt, atque hinc Locrenſes Cicadæ ſymbolo frequentiùs vſos apud quoſdam inuenio, quorum tamen nullum ad manus meas peruenit. aliam quoque refert, cùm ſcribit. Oſtendebatur quoque apud Locrenſes Eunomi citharœdi ſtatua, quæ Cicadam citharæ inſidentem habebat quòd in certamine, quod illi cum Ariſtone Rhegino de artis pręſtantia fuerat, rupta chorda vna Cicada forte ſuperuolans adſtiterat, quæ ſupplementum vocis faceret.

[a] In Magna Gracia. Locrenſes cur in Numiſmatis Cicadas habuerint.

ÆNIG-

A

ÆNIGMATA, ET APOPHTHEGMATA.

ATHENAEVS inter Aenigmata hoc Simonidis Epigramma recenset, quod historiæ ignaris maximum iniecit scrupulum, magnamq; dubitandi occasionem attulit: est autem tale; *Lib. 10. Deipnosop.* Simonidis ænigma.

Φημὶ τὸν οὐκ ἐθέλοντα, φέρειν τέττιγος ἄεθλον
Τῷ πανοπηϊάδῃ δώσειν μέγα δεῖπνον Ἐπειῷ.

Vertit sic doctissimus Dalechampius.

Aio eum qui nolit Cicadæ obire certamen
Luculentam cœnam daturum Epeio Panopeiadæ.

Fama est (vt narrat Athenæus) cùm in Cartheia (quæ est Cei insulæ oppidum apud Plinium) degeret (Simonides) agendi canendiq; choros rationem docuisse, schola procul à mari sita, in vrbis superiore parte iuxta templum Apollinis. Aquam verò petiuisse, & alios, & Simonidem ipsum, ex inferiore oppidi regione, vbi fons erat, aduehente asino, quem Epeum cognominabat, quòd fabulæ tradant ad Troiam heroibus aquam præbuisse, & quòd in Apollinis delubro picta sit Troiæ fabula, in qua Epeus (Panopeæ, & Endymionis filius) Atridis aquam fert, quod & his verbis Stesichorus dixit, Aquam heroibus ad Troiá præbuit Epeus.

Eius regibus semper aquam ferentis miserta est Iouis filia.

Cùm igitur ita hęc essent, Simonidem, aiunt sanxisse, ad condictam horam si quis abesset eorum, qui chori modos, & cantum docebantur, vt is asino daret hordei semodium. Illud nimirum est quod significat, vt is qui cântare nollet, certamen Cicadæ recusare dicatur, & Panopeades nomen asini sit, ampla verò cæna hordei semodius. Perobscurus, ac prorsus ænigmaticus loquendi modus est is, quo Stesichorus ad Locrenses vtebatur, dum ijs diceret, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσι. idest quod non oportet contumeliosos esse, ne Cicadę humi canant. Hoc enim obscuro Apophthegmate, & abdita respondendi formula voluit Locrenses castigare, & à contumeliosa improbaq; agendi ratione, absterrere: significauit enim occultè illos incommodum expectaturos, qui contumeliosè aduersus potentes, fortunatosq; populos, & Reges agunt: agri enim postea eorum diuastantur, & omnes ita inde arbores exscinduntur, vt vbi considant Cicadæ, non habeant, sed humi cogantur cantilenam illam suam exercere. Idem hoc apophthegma retulit in commentario de Elocutione Demetrius Phalereus, deq; ea copiosiùs disputauit; sed hic à Dionysio Sicilię Tyranno, non à Stesichoro poëta pronunciatum putat. Ab [a] Aristotile tamen Stesichoro adscribitur, quemadmodum ab alijs plurimis autoribus. [b] Eustathius quoq; cùm locum illum Homeri interpretaretur τεττίγεσσιν ἐοικότες, huius dicti mentionem fecit, & eundem planè autoris (quicunque is fuit) sensum fuisse iudicat, quem exposuimus.

Stesichorus poeta. B

Contumelia erga vicinos ne fiat. C

[a] *Li. 2. Reth.* [b] *Iliad. 5.*

PROBLEMATA.

QVAMOBREM Cicadę cantum suum æstate media primum incipiant, soluit Michael Glyca his verbis. nimirum inquit, quia natura frigidę sunt, qua de caussa pòst æstiuum solstitium canendi faciunt initium, nec nisi exorto sole strepunt, ipsaq; meridie maximè sunt canoræ. Et quidem fęmella quum longè sit mare frigidior, arboribus taciturna insidet quasi Pithagoræ disciplinis esset imbuta. Quæstionem elegantissimam in suis ad Aristotelem de Spiratione Commentarijs discussit doctissimus Nicolaus Leonicus, nimirum cur nam Culices, & Muscæ, nonnullaq; alia id generis animalia Insecta in solo perstrepant volatu, stantia verò haud quaquam sonent: contrà verò Cicadæ faciant, quæ stantes, & volantes canere percipiuntur. Huic quæstioni istęc (inquit Leonicus) pro temporis captu nô incômoda videri poterit responsio: Cicadas quidem, seu calidiores natura frequentiùs, & vehementiùs mouere aërem, ad connatum calidũ pluri indigentes refrigeratione: quapropter in vtroq; canunt habitu, stantes scilicet, & volantes meridiano maximè, cùm maximè feruet dies, tunc. n. quia pluri indigẽt refrigerationis ope, vehementiùs sanè, & crebriùs aërẽ cômouent, quod tamen non ęquè matutino faciunt, aut vespertino, quoniam eius rei illas non vr-

Aestate cur primũ canere incipiant. D

Cicadę cur stantes, & volátes canant.

gat neceſſitas, In frigidioribus quin etiam locis neque canunt quidem, quoniam, vel nulla, vel parua ſanè refrigerationis indigent opera. Muſcæ verò, & Culices cæteraq; id genus animalia, cùm ſint frigidiora, non vehementer adeò, & frequenter dum ſtant aërem commouent. Aut fortaſſe iſtæc etiam, dum reſident, obſtrepunt: ſed quoniam exiguo calore imbecilliter admodum id faciunt, non ſentiuntur, & idcirco non id facere æſtimantur. Et ad propoſitam ſanè queſtionem hoc reſponſum ſit modo. Hæc Leonicus. Cæterùm ad hanc quæſtionem non parum luminis adferre videtur locus quidam [a] Plinij, qui ex Ariſtotele traductus eſt, & in quo hanc quæſtionem breuiter ſoluit. De vocibus itaque loquens Plinius ſic ſcribit. Vocem non habere, niſi quæ pulmonem, & arterias habent, hoc eſt (quæ poſteriora omnia verba in quodam codice non leguntur, & merito, vtpotè quæ gloſſema ſunt, nec ab Ariſtotele dicta) niſi quæ ſpirant Ariſtoteles putat. Idcirco & Inſectis ſonum eſſe, non vocē, intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur ædere, vt Apes, alia cum tractu (legũt alij contactu) ſtridorem, vt Cicadas. Recepto enim, vt duobus ſub pectore cauis (alij legunt cannis) ſpiritu, mobili occurſante membrana intus attritu eius ſonare viſcera, ſat notum eſt. Cætera ſimul cum volatu, & incipere audiri, & deſinere, vt Muſcas, Apes. Sonum enim attritu, & interiore aura, non anima reddi. Ego autem aliquoties ſum expertus Cicadas ſonum edere ſi deorſum, ac furſum in pectore ſcalpantur, quod neutiquam fit in Muſcis, & Culicibus.

[a] Lib.c.51.

EMBLEMATA.

TRIA apud Alciatum extant Emblemata, primumq; inſcriptum *Nobiles, & Generoſi*, hoc habet carmen:

Aurea Cecoprias nectebat fibula veſtes,
Cui coniuncta tenax dente Cicada fuit.
Calceus Arcadico ſuberat cui lunula ritu,
Geſtatur patribus mullea Romulidis,
Indigenas quod ſe adſererent, has ſigna tulerunt
Antiqua illuſtres nobilitate viri.

Lunati calcei Romanorũ quid ſignificent.

Vt enim Athenienſes, qui ſeſe *αὐτόχθονας*, appellarunt, ad Nobilitatis inſigne Cicadas aureas (vt abundè ſuperiùs diximus) cincinnis implicitas portabant, ita quoque Romani Lunatos calceos, de quibus extat hoc apud [a] Plutarchum problema. Quid eſt, inquit, quod qui nobilitate præſtare videntur, lunulas in calceis ferunt? An vt dicit Caſtor ſignum eius quæ in luna eſſe dicitur habitationis, & quòd poſt mortem animi rurſum lunam ſub pedibus habebunt? An quòd antiquiſſimis pręcipuum fuit, qui fuerunt Arcades ab Euandro Proſelini appellati: & reliquas cauſſas adiecit. Sed de hoc Arcadico ritu, & ſimilibus vide Alexandrum ab Alexandro. Secundum eſt *in Detrectatores*.

[a] In Proble. Rom.

Secundum in detrectatores.

Audent flagiferi matula ſtupidiq; magiſtri
Bilem in me impuri pectoris euomere;
Quid faciam? reddamne vices? ſed nonne Cicadam
Ala vna obſtreperam corripuiſſe ferar?
Quid prodeſt Muſcas operoſis pellere flabris?
Negligere eſt ſatius, perdere quod nequeas.

Obtrectatores Cicadis ſimiles.

Nam ſi Cicadam alis comprehendas, magis ſtrepit, quòd alarum beneficio ad ſtrepitum, ſeu ſtridorem edendum non vtatur. Obtrectatores, itaque Cicadis ſimiles, quibus ſi contradixeris, teq; contrà defenderis, magis eos in pugnam prouocaueris, & ad contradicendum, atque obtrectandum ſtimulaueris. Quamobrem appoſitè Lucianus, cùm à quopiam deriſus, quòd Apophradis vocabulo non rectè vſus eſſet, ſe ipſum defendere vellet, dialogum quẽ Pſeudologiſtam inſcripſit, confecit, quo his verbis obtrectatorem increpat. At quòd ignorabas nomen Apophradis (hoc eſt diei atri) cuiuis facilè patet. Quomodo enim accuſares me ceu barbarum lingua ob hoc, quòd de te dixi, Apophradi ſimilem eſſe te (Nam mores tuos memini me cum tali die conferre) niſi prorſus ne audiſſes quidẽ nomen hoc? Ego vero ipſam quidẽ Apophradẽ, quid ſibi velit, quidue ſignificet paulò pòſt docebo te. In præſentia autẽ Archilochi illud tibi dico, quod videlicet Cicadã ala comprehenderis: ſi modo de poeta quodã iambico Archilocho audiuiſti aliquando, qui genere quidẽ Parius fuerit, cæterũ homo ſuprà modũ liber, dicax, neq; conuiciari vnquã veritus, etiamſi qua maximè moleſtus futurus eſſet ijs, qui in Iamborũ ipſius ociũ incurrerent. Ille igitur cùm malè à quopiam iſtorũ audiuiſſet, Cicadam ait comprehendiſſe hominem alis, comparans ſeipſum Cicadæ Archilochus

Apophradis nomen.

A chilochus, Insecto videlicet natura quidem obstrepero, & nulla cogente necessitate, voca-
» li; quoties autem etiam ala comprehenditur, altius quiddam stridenti. Tu quoque igitur,
» inquit, homo infœlix, quid tibi vis, qui poëtam loquacem contra te ipsum irritas alioqui causas, & materiam Iambis suis quærentem. Atq; hæc tibi quoq; nunc interim minor &c. Sed de eo quod dicat Cicadam alis corripuisse, plura in Prouerbijs; ad quæ propriè hic locus pertinet, explicabitur. Tertium siue vltimum est inscriptum *Musicam Dijs curæ esse:*

Locrensis posuit tibi Delphice Phœbe Cicadam
Eunomus hanc, palmæ signa decora suæ,
Certabat plectro Sparthin commissus in hostem
Et percussa sonum pollice fila dabant.
Trita fides rauco cœpit cùm stridere bombo
Legitimum harmoniæ, & vitiare melos;
Tum citharæ argutans suauis sese intulit ales,
Quæ fractam impleret voce Cicada fidem.
Quæq; allecta, soni ad legem descendit, ab altis
Saltibus vt nobis garrula ferret opem.
B *Ergo tua vt firmus stet honos (ô sancte) Cicadæ*
Pro cithara hic fidicen aeneus ipsa sedet.

Est autem hoc emblema desumptum ex libro Epigrammatum Græco. tit. Εἰς κιθαρῳδούς, autore Paulo Silentario. Epigramma tale est.

Τὸν χαλκεῦν τέττιγα Λυκώρει. Λοκρὸς ἀνῆψε
Εὔνομος ἀθλοσύνας μνᾶμα φιλοστεφάνου.
Ἦν δ᾽ ἀγὼν φόρμιγγος, ὁ δ᾽ ἀντίος ἵστατο Πάρθις
Ἀλλ᾽ ὅκα δὴ πλήκτρῳ Λοκρὶς ἔκρεξε χέλυς,
Βραγχὸν τετριγυῖα λύρας ἀπεκόμπασε χορδά.
Πρὶν δὲ μέλος σκάζειν εὔποδος ἁρμονίης.
Ἁβρὸν ἐπιτρύζων κιθάρας ὑπερίζανε τέττιξ,
Καὶ τὸν ἀποιχομένου φθόγγον ὑπῆλθε μίτου.
Τὰν δὲ πάρος λαλαγεῦσαν ἐν ἄλσεσιν ἀγρότιν ἠχὼ
Πρὸς νόμον ἁμετέρας τρέψε λυροκτυπίας
C Τῷ σε μάκαρ Λητῷε τεῷ τέττιγι γεραίρει
Χάλκεον ἱδρύσας ᾠδὸν ὑπὲρ κιθάρας.

Hoc itaque Emblema, cùm ad fabulam, quæ fertur de Eunomo Locrensi, qui statuam in Cicadæ honorem posuerat, quòd ea ipsi cùm cum Aristone citharœdo certaret, auxilio fuisset, pertineat, postea fusiùs recitabimus.

EPIGRAMMATA.

IN eandem sententiam [a] extat Epigramma incerti autoris εἰς κιθαρῳδούς, vbi loquitur ipse Eunomus Locrensis. [a] Epig. li. 4.

Εὔνομον, ὦ Ἄπολλον σὺ μὲν οἶσθά με πῶς ποτ᾽ ἐνίκων
Σπάρτιν ὁ Λοκρὸς ἐγώ· πευθομένοις δὲ ἐρέω.
Αἰόλον ἐν κιθάρᾳ νόμον ἔκρεκον· ἐν δὲ μεσούσῃ
ᾨδῇ μοι χορδὰν πλᾶκτρον ἀπεκρέμασεν.
D Καί μοι φθόγγον ἑτοῖμον ὁπανίκα καιρὸς ἀπῄτει
Εἰς ἀκοὰς ῥυθμὸν τοῖς τρισὶν ὂν ἔμενεν.
Καί τις ἀπ᾽ αὐτομάτου κιθάρας ὕπερ ἠχέτα ἐσσὰς
Τέττιξ ἐπλήρου τὴν τριχὰς ἁρμονίης.
Νεῦρα γὰρ ἐξετίνασσεν· ὅθ᾽ ἑβδομάτας δὲ μελοίμαν
Χορδᾶς, καὶ τοῦτο γῆρας ἐκεκλάσμεθα.
Πρὸς γὰρ ἐμὰν μελέταν ὁ μεσαμβρινὸς οὔρειος ᾠδὸς
Τῆνο τὸ ποιμενικὸν φθέγμα μεθηρμόσατο.
Καὶ μὲν ὅκα φθέγγοιτο σὺν ἀψύχοις τὸ κάνυδρα
Τῷ μεταβαλλομένῳ συμμετέπιπτε θρόῳ.
Τοὔνεκα συμφώνου μὲν ἐγὼ χάριν, ὅς δὲ τὺ παθοῦς
Χάλκιος ἀμετέρας ἕζεθ᾽ ὑπὲρ κιθάρας.

Quod vt intelligi posset sic vertit Franciscus Sanctius Brocensis.

Eunomus

Eunomus vt Parthin Locrenſis carmine vici E
Delphice ſcis: dicam ijs qui mea facta rogant.
Aeolico cithara reſonabant pectine cantum,
Concentu in medio diſilit vna fides.
Inde per attentas non ibat dulciter aures,
Legitimusq́; mihi non erat ille ſonus.
Tum citharæ cubito ſedit tum forte Cicada,
Vt dulcem cantum conderet harmonia.
Fracta namq́; fide rithmum meditabar eundem
Supplere & metes æquiparare vicem.
Ecce mihi venit cantor de montibus altis
Aeſtiuus, dulces concinnitq́; modos.
Extinctis qui voce leni ſua carmina neruis
Aptabat reparans, qui perierè, ſonos.
Propterea grates ſoluo tibi Delphice, noſtraq́;
Aeneus hic cantor deſidet in cithara. F

Meleagri haud dubiè omnium [b] Epigrammatariorum vetuſtiſſimi ex libris Epigrammatum hoc collegi inſcriptum εἰς τέττιγα. hoc eſt in Cicadam, Cicadas enim hoc tum ad cantum cohortatur, cùm paſtores canere minimè conuenit, ne Pana quieſcentem ſuſcitent.

[b] *Lib.3.Epigram.*

Ἀχήεις Τέττιξ δροσεραῖς σταγόνεσσι μεθυσθεὶς,
Ἀγρονόμον μέλπεις μοῦσαν ἐρημολάλον.
Ἄκρα δ' ἐφεζόμενος πετάλοις πριονώδεσι κώλοις,
Αἰθίοπι κλάζεις χρωτὶ μέλισμα λύρης.
Ἀλλὰ φίλος, φθέγγου τι νέον, δενδρώδεσι νύμφαις
Παίγνιον, ἀντῳδὸν Πανὶ κρέκων κέλαδον,
Ὄφρα φυγὼν τὸν ἔρωτα, μεσημβρινὸν ὕπνον ἀγρεύσω
Ἐνθάδ' ὑπὸ σκιερῇ κεκλιμένος πλατάνῳ.

De verbo ad verbum nos ita tranſtulimus vt poſſet intelligi.

Reſonans Cicada roridis guttis ebria
Agreſtem canis Muſam in ſolitudine loquacem.
Summis inſidens folijs pedibus pectine iunctis, G
Fuſco frangis corpore cantum lyra.
Sed ò amica cane aliquid noui arboreis nymphis
Ludicri contra ſonantē Pani modulans ſtrepitum.
Vt fugiens cupiditem meridianum ſomnum vener
Hic ſub opaca recubans platano.

Habetur [c] incerti cuiuſdam autoris multo eligantiſſimum Epigramma propter verborum reduplicationem. Alloquitur autor, ſicut mea fert opinio, hoc Epigrammate hirundinem, quæ captam Cicadam nidis loquacibus infert ad eſcam.

[c] *Lib.1.Epigram.*

Ἀτθὶ κόρα, μελίθρεπτε, λάλος, λάλον, ἁρπάξασα
Τέττιγα, πτανοῖς δαῖτα φέρεις τέκνοις.
Τὸν λάλον, ἁ λαλόεσσα. τὸν εὔπτερον, ἁ πτερόεσσα,
Τὸν ξένον, ἁ ξείνα, ἁ μόν, κίρνα.
Οὐχὶ τάχος ῥίψεις; οὐ γὰρ θέμις, οὐδὲ δίκαιον
Ὄλλυσθ' ὑμνοπόλους ὑμνοπόλοις στόμασιν.

Vertunt quidam hoc modo: H

Attica puella Pandion, ideſt *hirundo melle nutrita garrula garrulam cùm rapueris*
Cicadam, volucribus cibum fers pullis.
Garrulam garrula, bene alatam alata,
Hoſpitem hoſpes, vernam verna.
Nonne ſtatim abijcies? neq; enim fas eſt, nec iuſtum
Perire muſicos muſicis oribus.

Sed quàm ſuauiter tu appellandus ò Anacreon, qui dulci tuo carmine, ac docto εἰς τέττιγα hoc eſt laudes Cicadæ cecineris? tuinè obliuiſcar? adſcribam, quod ſcripſeris.

Μακαρίζομέν σε τέττιξ
Ὅτι δενδρέων ἐπ' ἄκρων
Ὀλίγην δρόσον πεπωκὼς
Βασιλεὺς ὅπως, ἀείδεις

Digitized by Google

A Σὰ γὰρ ἐστὶ κεῖνα πάντα
Ὁπόσα βλέπεις ἐν ἀγροῖς,
Χ' ὁπόσα φέρουσιν ὧραι.
Σὺ δὲ φίλιος γεωργῶν,
Ἀπὸ μηδενός τι βλάπτων.
Σὺ δὲ τίμιος βροτοῖσι,
Θέρεος γλυκὺς προφήτης.
Φιλέουσι μέν σε μοῦσαι,
Φιλέει δὲ φοῖβος αὐτός,
Λιγυρὴν δ' ἔδωκεν οἴμην
Τὸ δὲ γῆρας οὔ σε τείρει
Σοφὲ, γηγενὴς, φίλυμνε
Ἀπαθὴς, ἀναιμόσαρκε
Σχεδὸν εἶ θεοῖς ὅμοιος.

B Quæ omnia sic à quodam Latino metro eligantissime tradita sunt.

O terq; quaterq; fœlix
Cicada, quæ supremis
In arboribus viretis,
Roris parum, vt bibisti
Cantare dulce gaudes
Reginam agens potentem.
Quodcunque conspicaris
Tuum est: quod arua gignunt;
Quod sylua cunq; profert.
Te amplectitur colonus
Quod eius in labores
Iniuriosa non sis.
Colunt Cicada te omnes
Diuina, quod puteris
C *Aestatis imminentis.*
Te diligunt camœnæ:
Te diligitq; Phœbus,
Vocemq; dat canoram.
Te non senecta carpit
Festiua terra alumna,
Cantus amica, & omnis
Mali & doloris expers.
Vlla nec aucta carne,
Nec aucta sanguine vllo:
Ipsis abes parum à dijs.

De amantum infœlitate doctum, quod sequitur Epigramma condidit Iouianus Pontanus; in quo ostendit, quantopere infœlices sint ij, qui œstro amoris sunt perciti, vtpote, qui nocte dieq; atque omni anni ætatisq; tempore inquieti degant. quibus itaque longè fœliciores ait esse Cicadas, qui noctem diemq; optimè transigunt, & sine mœrore, ac vltimo vitæ
D die cum summa lætitia, ac gaudio moriantur. Amantibus fœliciores Cicadæ.

Cantando luces peragit sub fronde Cicada,
Et mulcet syluas, carmine læta suo,
At tenebras sub rore leui, sub deside somno
Transigit, & noctes, nocte inuante, suas.
Cantando moritur; sentit nec tædia mortis,
Quin cantu vitam ducit & exequias.
O fœlix ortu, interitu fœlicior. At me
Et nox nigra grauat; vexat & atra dies
Ante fores iaceo gelida sub frigora brumæ;
Nec pudet ætatis, Pieridumq; senem.
Ante fores, sub sole leo dum feruet, & ignis
Vlulat Icarius, conqueror vsq; senex.

Vrit

Vror amans; tabesco senex; lux omnis amara:
Nox inimica mihi est; noxq́, diesq́ nocet.
Sors iuuenum miseranda, senum deflenda: Cicadæ
Sors fœlix, a iam desciit quid sit amor. E

PROVERBIA.

Cicada vocalior.

Τέττιγος εὐφωνότερος, id est *Cicadâ vocalior*. Dicebatur in hominem impendio garrulum, aut admodum musicum, propterea quòd hoc Insectum rore duntaxat viuens cantu potissimùm delectetur. Et quosdam ita musicæ deditos, vt neglecto cibo perituri fuerint inedia, in Cicadas à dijs mutatos, narrat apud Platonem Socrates in Phœdro, Theocritus in Daphnide.

Τέττιγος, ἐπεὶ τύγε φέρτερον ᾄδεις.

Quippe canis melius quacunque Cicada.

[a] Lib. 6. Deipnos.

Magis tamen in garrulos conuenit. veluti apud [a] Athenæum parasitus quidam seipsum depingens λαλῶν, inquit, τέττιξ, idest garrulitate Cicada sum, & apud eundem libro vndecimo, Theopompus τέττιξ κελαδεῖ *Cicada stridet*, quòd tamen illic videtur boni ominis causa dici. Citatum quoq; hoc antiquissimi poëtæ Næuij à Nonio est. Quando ad ludos venit alij cum tacerent, totum diem argutatur, quasi Cicada; quo in loco Nonius argutari exponit loquaciter proloqui. Chœnix Ennij est fabula de nomine mensuræ Græcæ, vt Modius apud Varronem, ex ea est istud, Tum tu isti crede, atq; exerce linguam, vt argutarier possis, vsitato itaq; vocabulo vsus est Næuius, & in ea significatione, qua exponit Nonius. Nam Næuius ijs verbis loquacem perstringit, vt Ennius. In Loquaces, & maledicendi cupidos dicitur, & hæc parœmia τέττιγα πτεροῦ συνείληφας id est *Cicadam ala corripuisti*. Lucianus in Pseudologista scribit Archilochum poëtam iambographum, & ad malè dicendum egregiè instructum, ad hunc modum respondisse, quidam à quo fuerat conuiuio prouocatus τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. est autem huius Insecti mira quædam, & prodigiosa loquacitas, maximè efferuescente sole. Ergo quemadmodum si Cicadam natura garrulam ala comprehendas, clariùs obstrepit; ita si poëtico homini præbeas occasionem simultatis, non modò non tacebit, sed clariùs obstrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem aiunt admonuisse, ne quis hominem poëtam sibi faceret inimicum, & Horatius:

Argutari quid. Chœnix Ennij. Modius Varronis. Cicadam ala corripuisti. Poëtarum natura.

F G

——— Genus irritabile vatum

[b] Chil. 8. 166.

dixit. Exposuit hanc parœmiam hisce quatuor versiculis [b] Iohannes Tzetzes.

Ο Τέττιξ μεθυσκόμενος ἡλιακαῖς ἀκτῖσι.
Γίνεται λάλος, ᾠδικός, κἄν τις κατάσχῃ τοῦτον,
Μᾶλλον ἐστὶ λαλίστερος ὅθεν ἡ παροιμία
Τέττιγα λέγει τῶν πτερῶν δόξας κατισχηκέναι. id est,
Cicada ebria facta solaribus radijs,
Fit loquax occentrix: quamuis quispiam hanc teneat,
Magis est loquacior: vnde & adagium
Cicadam dicit per alas æstimabis detinere.

[c] Chil. 10. 301.

[c] Alibi quoque idem autor linguam scribens loquaciorem esse Cicadis, & Atticis, qui prolixiori vtebantur sermone, quàm Lacones, eandem parœmiam latiùs exponit. versus adijciam. H

Οἱ τέττιγες ζωΰφια τυγχάνουσι τῶν λάλων
Τῷ καύματι τοῦ θέρους δὲ μᾶλλον λαλοῦσι πλέον
Κἄν τις περ κατέχῃ τῶν πτερῶν τούτους, τὶς παῦσαι θέλων
Μᾶλλον εἰσὶ λαλίστεροι, καὶ τῶν ὀχληρότερον
Ὅθεν τοῖς λάλοις λέγεται τοιαύτη παροιμία,
Τέττιγα δόξας τῶν πτερῶν τάχα κεκραγέναι
Καὶ ὅτι λάλοι τέττιγες, κατάδηλον τοῖς πᾶσι.
Οἱ Ἀττικοὶ ὁμοίως δὲ πάλιν τῶν μακρηγόρων
Λάκωνες βραχύλογοι δὲ τούτοις ἐναντίως. vertitur.
Cicadæ animalcula sunt loquacia
In calore autem æstatis magis strepunt amplius.
Quamuis detineat alis has quispiam, sedare volens,

Magis

Digitized by Google

A *Magis sunt loquaces, atq; turbulenta,*
Vnde loquacibus dicitur talis parœmia
Cicadam videris alis fortè cohibuisse,
Et quod loquaces sint Cicadæ clarum est omnibus.
Attici similiter autem rursus sunt, qui longum concionantur,
Lacones verò breuiloqui his ex aduerso.

Cicadæ vterum ne scabito, eiusdem cum priori sententiæ, prouerbium his verbis [d] Pierius Valerianus exponit. Cùm verò, inquit, sonus ipsius animalis argutus, quidam stridor potiùs, fit, quàm cantus vllus, & strepitu aures offendat, natum inde prouerbium, *Cicadæ vterum ne scabito*, quoties reprimenda est cuiuspiam dicacitas, aut petulantia, vt si pergat dicere, quod vult, scurriliq; , aut maledico morsu impatientiorem aliquem tetigerit, ipse postea repercussus, quæ nollet audiens erubescat, & quòd in hanc sententiam ait Hesiodus. — Cicadæ vterum ne scabito. [d] Lib. 26.

Ε'ιδ' κακὸν τ' ἔιποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.

Et huiusmodi apud Sophoclem, Euripidem, & Plutarchum plura.

Σφὴξ βομβῶν Τέττιγος ἐναντίον, id est.

B *Scilicet obstrepitans argutæ Vespa Cicadæ.* — Vespa Cicadæ obstrepens.

Vtitur hoc [e] Theocritus. Nam his verbis, quidam pastor contemnit pastorem, à quo prouocatur. conueniet in eum, qui longè impar cum superiore congreditur in certando, aut qui negotium facescit longè præstantioribus. Cuiusmodi est illud, Catulus Leonem adlaterans. — [e] In Hodæporis.

Cicada Cicadæ cara, Formica Formicæ. [f] Aristoteles referens hoc prouerbium, ὅθεν ὅμοιον φασὶν ὡς τὸν ὅμοιον, id est, vnde similem aiunt ad similem, postea addit, & si quæ sunt alia; quibus verbis proculdubio intellexit illa, quæ sunt apud Theocritum. — Cicada Cicadæ cara. [f] Ethicor. 8.

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν. Id est,
Formica grata est Formicæ, Cicada Cicadæ,
Accipiter placet Accipitri.

Conuenit hoc & in probos, & in improbos. vt enim illi cum bonis gaudent, & libentissimè conuersantur; ita hi cum malis. In quos lepidum illud est Catulli:

Pulchrè conuenit improbis cinædis

Item illud Martialis:

C *Vxor pessima, pessimus maritus,*
Miror non benè conuenire vobis.

Cum eo quod postremum præcessit prouerbio, aliud simile est istud τέττιγι τὴν μέλιτταν συγκρίνεις, id est Cicadæ Apem comparas. Nam Cicada cùm maior, tum canora est: Apis non modò minuto corpusculo, verum etiam penè muta. Lucianus in Rhethorum doctore prouerbium hoc attigit vnà cum altero ei simili: τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας. Id est, inuenies tantò voce superiorem quantò tuba superat tibias, Apes Cicadæ. *Cicadæ potiùs æstate taceant:* dicitur prouerbialiter de aliqua re, quæ fieri non solet: Ouidius in Arte hoc vtitur; — Cicadæ Apem comparas. Cicadæ potius æstate taceant.

Vere prius volucres taceant, æstate Cicadæ.

Ἀκάνθιος τέττιξ *Acanthia Cicada*, in indoctos, atq; infantes, aut musices ignaros torqueri prouerbio solitum. ἐπὶ τῶν ἀφώνων καὶ ἀμούσων, vt Græci exponunt: quod Cicadæ Acanthiæ dictæ, minimè sint vocales, sed mutæ. Autor enim est Stephanus Bizantius iuxta oppidum Ætoliæ Acanthias Cicadas alibi vocales, mutas esse, atq; hinc ortum adagium, cuius autorem citat Simonidem. *Cicadæ sibi canent.* Cœlius Rhodiginus huius meminit his verbis. — Acanthia Cicada. Cicadæ sibi canent.

D Fuit abhoc animali (Cicada nempe) à veteribus concinnata comminatio. χαμόθεν οἱ τέττιγες ὑμῖν ᾄσονται. Id est, à terra vobis concinent Cicadæ. significatur enim agri vastitas cum arborum excisione. Verùm sic allegoricè pronunciatum vehementius grauiusque putat Demetrius Phalaræus. Quæ vis sua est orationis concisæ. Propterea, & symbola ob breuitatis assimilationē efficatiora multò, & grauiora censeri: quod enim breuiùs profertur, multorum suspicionem præstat. Hucusq; Cælius Rhodiginus. Huius verò superiùs quoq; meminimus. est autem [g] Aristotelis exemplum schematis, quo quis dicit, quòd non dicit, adducitq; ex poëta Stesichoro. Nec aliud addit, vnde possis dicti sententiam deprehēdere: nisi quod suspicamur poëtam his verbis comminatum ijs, vt inquit Adagiorum autor, à quibus erat læsus, quos si vlcisci alioqui non posset, certè carminibus suis esset illos infamiæ traditurus. Adducit autem, & Aristoteles Rheth. lib. secundo inter sententias obscurè dictas ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. — [g] Rhethor.

Quod quidem Stesichorus apud Locrenses dixit, Non oportere cuiquam iniuriam facere,

Digitized by Google

ne Cicadæ ex humo canant. Cicadæ poëtarum habent ſymbolum. χαμόθεν dixit ob inopiam, & conditionis humilitatem, vt rurſus exponit Adagiorum autor. Vnum quodq; animal minatur his armis, quibus à natura inſtructum eſt; poëtæ præter verſus nil habent, quibus tamen homines, vel album, vel nigrum ad poſteros tranſmittunt. Vnde & Plato dicitur amicos admonere ſolitus, ne quem hominem poëticum ſibi redderent inimicum, eſt enim in his, qui fœnum habent in cornu. Doctis tamen nonnullis placet alio ſpectare Steſichori dictum. Quoniam Cicadæ ſolent Marone atteſtante, in arboribus canere, apparet Steſichorum ciuiliter Locrenſes admonere hoc dicto, ne per petulantiam à finitimorum iniurijs parum temperantes, tandem arma illorum in ſe concitent, qui cum exercitu fines illorum ingreſſi, quidquid arbuſtorum ſit in agris, hoſtiliter excidant: itaq; fiat vt Cicadæ illis iam humi canere incipiant, ſublatis arboribus quibus inſideant. Fortaſſe tale quiddam refert Gregorius Nazienzenus, cuius in hoc opus Commentaria Venetijs Aldus Manutius ſcribit ſe vidiſſe. Τεττίγων ἀνάμεστοι, *Cicadis pleni*. In glorioſos, & ſtultos olim dicebatur, aut obſoletis, ac iam deſitis vtentes. Antiquitùs enim Atticis mos erat, capillorum cincinnis aureas Cicadas addere. vnde Τεττιγοφόροι dicti ſunt, quemadmodum abundè dictum eſt ſuperiùs, hoc autem declarabant ſeſe αὐτόχθονας eſſe ſiue indigenas, veluti Cicadæ quæ non aliunde commigrant, ſicut plæraq; alia, ſed inibi naſcuntur vbi viuunt. Ariſtophanes.

Cicadis pleni.

E

F

Ἀρχαῖά γε καὶ δὴ πολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα
Καὶ κηκείδου, καὶ βουφονίων. id eſt,
Priſca hæc ſanè atq; obſita canis, nec non repleta Cicadis
Ac Cecide cum Buphonijs.

Cecides peruetuſtus quiſpiam fuit ditramborum ſcriptor. Buphonia item feſtum priſcum, & iam ob vetuſtatem deſitum. Quæ ſanè omnia prouerbiali ſchemate ſunt dicta. Non minus prouerbialiter vſurpari poteſt *Cicada nigrior*, vt graculo nigrior, quotieſcunq; ſermo eſt de rebus nigerrimis. Vtitur hoc [h] Martialis in Procillum, qui ipſi inuidebat, quod à pulchra puella adamaretur, ſe tamen inquiens nigriorem velle

Cicada nigrior.

[h] *Li 3. Epigram.*

Formica, pice, Graculo, Cicada.

Nec minus, & hoc *Cicada inanior*, quòd à [i] Scaligero vſurpatum video de homine loquens pauperrimo; cùm ait

[i] *Poem. in manes Catulli.*

Rore paſcitur.

G

Audes temnere ruſticus colonum?
At qui, dij, homo? qui? qui inaniore
Ventre eſt, quam media die Cicada
Cum cœli medistullio ſilet ſol:
Et longas ſubtens vorauit vmbras.

Rore paſcitur. ſi hoc referamus ad prouerbium, inquit Adagiorum autor, transfertur ad ingenium ſiue ſtylum ieiunum, & aridum, aut per ironiam in hominem vehementer obeſo corpore. Theocritus in Nomeo Batto: σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ: Nunquid rorem depaſcitur, vt Cicada? Cicadas autem rore ali teſtati ſumus. Virgilius in Daphnide.

Dum iuga montis aper, fluuios dum piſcis amabit
Dumq; thymo paſcentur Apes, dum rore Cicadæ,
Semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt.

Hæc ſunt τὰ ἀναγκαῖα id eſt neceſſaria, & prouerbij ſpeciem habent, quibus indicare licebit, quòd in vita perpetuum nobis futurum intelligi volumus. Itidem Virgilius hoc, quòd habetur quarto Æneidos: H

Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus.

Cigale ſchioppate apud Italos vſitatum, quaſi dicas Cicadæ crepatæ, aut ruptæ: tales dicuntur poëtæ, & aſſentatores principum, qui cùm ignominioſos ſuos verſus ediderunt, aut de aliquo maledixerint quidquam, quòd principi fore gratum exoptant, non aliter tandem, quàm Cicadæ ſuo cantu rumpuntur, & moriuntur, vbi per aſſentationes nequeant conſequi, quod cupiunt. poteſt quoque hoc prouerbio notari res, quæ nullius eſt vſus amplius, non aliter, quàm Cicadæ, cùm rumpuntur, non ampliùs ad cantum idoneæ exiſtunt: eſt autem hoc apud [k] Arioſtum:

Cigale ſchioppate.

[k] *34. Canz. 77.*

Vede in ghirlande aſcoſi lacci, e chiede
E ode, che ſon tutte adulationi
Di Cigale ſchioppate imagini hanno
Verſi, che in lode de i Signor ſi fanno.

Τέττιγο

A *Γέγηθε μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς.* Id est.

Gaudet magis quàm qui senectam exuit,

de vehementer hilari, & gestienti gaudio.[1] Aristophanes.

Ἥδομαι γὰρ καὶ γέγηθα, καὶ πέπορδα καὶ γελῶ

Μᾶλλον ἢ τὸ γῆρας ἐκδύς, ἐκφυγὼν τὴν ἀσπίδα. Id est,

Gaudeo siquidem atq; lætor, atq; pedo & video

Qui clipeum suffregerim, magis ac senectam qui exuit.

Ductum est a serpentibus, & Cicadis, qui statis temporibus exuunt senectutem, & veluti renascuntur.

Gaudet magis quam qui senectã exuit.

[1] In Pace.

EPITHETA.

EX quodam Epigrammate Simonidis peruetusto apud[a] Athenæum colligo Τέττιγας dici ἀμέτρους, hoc est, immoderatas. nescio cur immoderatæ,
B nisi quòd in cantu intemperantes sint, & assiduæ nimium, ita vt ob assiduitatem rumpi dicantur. Alij verò legunt hic ἀμήτροι, quòd sponte nascantur, & absq; matre sint. alij εὔμετροι hoc est sonoræ, ob cantum sonorum quem edunt. alij ἄμεροι pro ἥμεροι blandæ, vt notat ibidem doctissimus Dalechampius. At verò φιλόμβριον τέττιγα pro φιλομβρον. Id est, pluuiæ cupidam in Epigrammatibus veterum dici annotat autor Thesauri linguæ Græcæ. videtur & hoc epitheton Cicadarum naturæ non rectè conuenire, vtpote quæ cunctæ anni temperiem siccam efflagitant, æstatem, & solis æstum. nisi sit per ἀντίφρασιν intelligendum: potest quoque ea ratione conuenire, qua Cicadas diximus ex Aristotele plurimas generari, cùm plurimi fiunt imbres. Similiter & in Epigrammatibus δρυοκοίτης dicitur, quasi in quercu seu generaliter in arbore cubans. Nam & Græci, vt quidam tradunt δρυὸς nomine omne arboris, & ligni genus complexi sunt. etenim vitem quidam poëta δρυῦ ὀποχίτωνα nuncupauit. Philes ob cantus amorem quo detinetur, φιλῳδὸν vocat, Suidas ἡλιομανῆ, hoc est, insano solis amore captam, quoniam ἐπιμαίνεται τῷ ἡλίῳ. Αἰθαλίωνς apud Theocritum παρὰ τὸ αἰθαλοῦσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου. quia à sole comburantur: concinere enim tunc vbi καῦμα fiat hoc est,
C vbi maximè inardescat sol, notat Theocriti Scholiastes.[b] Hesiodus ab alarum colore κυανοπτέρους: exponunt alis nigricantes. dicitur enim κυανόπτερος, cuius alæ seu pinnæ cyani colore sunt, hoc est cæruleæ. Dicuntur apud Virgilium à cantu querulæ, itemq; raucæ. argutas (vt Hesiodus & alij poëtæ Græci ἠχέτας) dixit in Culice.

Argutis & cuncta fremunt ardore Cicadis,

& Martialis.

Arguta tegit ala quot Cicada.

Nemesianus æstiuas, quòd æstate canere incipiant & æstu delectentur.

——*Æstiuis cantu concede Cicadis.*

Quidam graciles vocauit, quòd tenui sint corpore. Pontanus choralistriam Cicadam, quòd alternatim, & instar chori canat, sed apud quem id ex veteribus legerit me latet. Policianus raucisonam.

Post vbi raucisona pinna vibrante Cicada.

[a] Li. 11. deipnos.

[b] In Scuto Herculis.

Arguta.

Raucisona.

FABVLÆ.

D

PHILOSTRATVS in Apollonij Tyanæi vita, & Plato in Phædro Cicadas à Musis cantum habuisse scribunt, dicente sic Socrate: Fertur autem olim Cicadas homines fuisse ante Musas: natis deinde Musis cantuq; monstrato, illorum nonnullos voluptate cantus vsq; adeo delenitos fuisse, vt canentes cibum potumq; negligerent, imprudenterq; perirent: ex quibus deinceps Cicadarum genus sit natum, cui Musæ hoc munus dederunt, vt alimonia non indigeant, sed absq; cibo potuq; quamdiu vixerit, cantet: postea verò ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hîc colat renunciaturum. Ergo Terpsichore renunciantes, qui præcipuè illam in choreis cætibusq; celebrarint, eam ipsis propitiam reddunt, atq; itidem alijs pro sua cuiq; venerationis specie. Tithonũ fabulatur Hellanicus, Laomedontis filiorum eligãtissimũ fuisse & ab aurora (alij Die) adamatum, in cęlo sublatum, ac

A Musis cãtum habuerunt Cicadę.

Cicadę homines fuerunt ante Musas.

Tithonus in Cicadam mutatus, & eius fabulę allegoria.

ſucco illius perfuſum: inde petẽti immortalitatem cõceſſit. Porrò vbi conſenuiſſet, poſtremo E
prius cœpit cogitare, quod per incogitantiam vnà cùm viuacitate perpetua ἀγηρασίαν nõ petiuiſſet. Itaq; vbi ipſe ſibi diſplicere cœpiſſet, quòd frui voluptatibus vitæ humanæ non liceret, contendit à dea, vt immortalitatem mortalitate commutaret. Aurora verò, cùm id in manu non eſſet, vertit eum in Cicadam volatilium μουσικώτατον, vt eius voce oblectaretur. Reliquit hic Hemathionem filium, & Memnonem Aegyptiorum regem. Addunt nonnulli ἀμφιμήτριον Priami fuiſſe, hoc eſt ex vno quidem patre Laomedonte, ſed diuerſis matribus. Priamum ex Leucippa, Tithonum verò ex Strymone, aut Rhæone. Et qui eius ſenectutem amplificant, aiunt eo ſenij illum prouectum fuiſſe, vt in cunis, & calathis vimineis infantum more agitatus interquieſceret. Nata hinc parœmia τιθωνοῦ γῆρας, & καταγηράσαις τιθώνου βαθύτερον, id eſt Tithoni ſenecta, & Tithono profundiùs ſeneſcas. Lucianus καὶ ὑπὲρ τιθωνὸν ἔζη ὁ γέρων: atque vltra Tithonum viuebat ſenex. Ariſtophanes.

Tithoni ſenecta prouerbium quid.

Ἄνδρα τιθωνὸν καὶ σπαράττων, ταράττων, καὶ κυκῶν.
Virum Tithonum & lacerans & turbans, & miſcens.

Hanc fabulam carmine explicauit [a] Iohannes Tzetzes, ſimulq; exponit Homerum, cur Cicadis aſſimulauerit Troianos, peſſimeq; interpretes eius opinatos eſſe, propterea id factum F
quòd Tithonus, cùm conſenuiſſet, in Cicadam verſus ſit; de Cicadarum itaque loquacitate primùm locutus, hos verſus ſubdit.

[a] Chiliad. 8. 166.

Ὅθεν καὶ ὅμηρος εἰδὼς τὸ τῶν τεττίγων λάλον
Τοῖς τέττιξι παρῄκασε τοὺς τρώων δημηγόρους,
Δημηγορίας χέοντας λόγων συχνὰς νιφάδας.
Ἃς δὲ φασὶν οἱ βούκρανοι πλάττοντες ἱστορίας
Ὡς ὅμηρος τοῖς τέττιξι παρῄκασε τοὺς ἄνδρας
Ἀνθ' ὧν ὁ τούτων συγγενὴς ὁ τιθωνὸς γηράσας,
Ἐκ τῆς ἡμέρας τέττιγος εἰς φύσιν μετημείφθη,
Λῆρος τυγχάνει μυθικὸς, ὃν ἀλληγορητέον.
Τὸν Τιθωνὸν ἐρώμενον ἡμέρας οὕτω νόει
Τὸ εἶναι μακροχρόνιον, καὶ τάχα δὲ φιλῆσθαι,
Ταῖς τῆς ζωῆς ἡμέραις τε καὶ τῷ μακρῷ δὲ χρόνῳ,
Ἐπεὶ δὲ ὑπεργηράσκε, καὶ δίκην βρεφυλλίου
Ἐν λίκνῳ συνετρίφετο, χάριν τοῦ καθευδῆσαι.
Πάλιν νεάσαι θέλοντες τοῦτον ὡς βρέφος λέγειν, G
Ἐπεὶ καὶ τέττιγες γηράζουσιν, ὡς ὄφεις·
Λαλῶν γὰρ τέττιξ ῥήγνυται, ἄλλος δὲ ἐκτρέχει νέος,
Ἔφασαν ὡς γηράσαντα τὸν Τιθωνὸν, ἡμέρα
Εἰς τέττιγα μετέβαλεν, ἤγουν μακρῷ τῷ χρόνῳ
Ὁ Τιθωνὸς ἐξ ὑπαρχῆς πάλιν ἀνενεώθη. Id eſt,

Vnde & Homerus cùm ſciret Cicadarum loquacitatem
Cicadis aſſimulauit Troianorum concionatores
Conciones fundentes verborum denſas niues.
Quas autem aiunt bubali fingentes hiſtorias
Quòd Homerus Cicadis aſſimulauit viros
Propterea, quòd harum cognatus Tithonus cùm ſenuiſſet
A Die Cicada in naturam mutatus eſt, H
Nugæ ſunt fabuloſæ, quæ explicandæ ſunt.
Tithonum amantem diem ſic intellige
Eo quòd eſſet longæuus, & fortè ſanè amari
Vitæ diebus atq; longo tempore.
Poſtquam autem ſenuit & inſtar infantulorum
In cuna voluebatur gratia dormiendi,
Rurſus puerаſcere volentem hunc vt infantem dicere:
Quoniam Cicadæ ipſæ repueraſcunt, vt ſerpentes.
Loquẽs enim Cicada rumpitur, alius autem excurrit iuuenis.
Dixerunt quod cùm ſenuiſſet Tithonus, Hemera
In Cicadam mutauit: id eſt in longam vitam
Tithonus à principio rurſus renouatus eſt.

Allegoria fabulę Tithoni.

Quidam Gręcorum hanc fabulã paulò aliter allegoricè interpretantur, in hunc ſcilicet modum.

Digitized by Google

A dū. Tithonus hic in orientali mundi plaga vxorem duxit, suscepitq; ex ea libros, quos suprà commemoraui, & ad tantam peruenit senectutem, vt in cunas componeretur. Auroram vocant temperatam orientalium partium plagam, qua ad miraculum viuacitatis venit. Quod verò in Cicadam eum transformatum fabulantur, id factum existimant propter Cicadarum naturam, vt etiam superiùs Iohannes Tzetzes admonuit, quæ senio confectæ perinde, vt serpentes exuunt senectutem. Sed & Physicam huius fabulæ nescio quam rationem, quidam somniant, quam non est operepretium hic persequi. Auget miraculum Rheginensium Cicadarū etiam fabulosè celebrata vocalitas vicinarum. Nam [b] Strabo Timæū citat autorē, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem in canendi certamen venisse, Aristonem Apollinem inuocasse Delphicum, vt sibi canenti auxilio foret, quòd à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomum respondisse cū Rheginensibus, ne certandum quidem omnino de Musica, apud quos Cicada vocalissimum animal voce careret. Vtrisq; certantibus cùm in Eunomi cithara, vna inter canendum corda frangeretur, Cicadam superuolantem adstitisse, ac vocem alioqui defuturam suo cantu suppleuisse, atq; ita victorem fuisse declaratum, statuamq; citharædi posuisse, cum Cicada citharę insidente. B Huiusmodi ferè narrat [c] Strabo, & Antigonus ex eodē Timęo qui Siculas cō scripsit historias. [d] Clemens Alexandrinus scribit hanc fabulam, sed prolixius & elegantius, & aliquantulum allegoricè interpretatur. Hanc enim Cicadam ait canendi arte, qua Eunomus præstabat allectam fuisse non aliter, quàm Thracij cantu feræ mansuetæ redditæ sunt, & Arionis Methymnæi suaui harmonia pisces inescati: per Cicadam autem histrionem, aut Musicæ imitatorem intelligi, & alia plurima, quæ his sequentibus verbis continentur. Thracius autem, inquit, alius sophista (alia est hæc Græca fabula) solo cantu feras reddebat mansuetas: quin etiam, & cæteras arbores, & fagos suis locis motas Musica transplantabat. Possum tibi quoque aliam narrare fabulam, quæ huic non minus, quàm frater fratri est similis, similem & Crantorem Eunomum Locrensem, & Cicadam Pythicam. Dies festus maximo Græcorum conuentu Pythone celebrabatur propter Draconem mortuum: Eunomo canente serpentis epithaphium, nescio an hymnus an lamentatio serpentis esset canticum. Erat autem certamen constitutum, & æstus tempore cithara canebat Eunomus, quando Cicadæ quæ sole incalescebant, sub ramis canebant in montibus. Canebant autem non Draconi mortuo, sed Deo sapientissimo verè liberum canticum, modis Eunomi præstantius. Locro C chorda rumpitur, in citharæ iugum aduolat Cicada, & super instrumentum tanquam super ramum personat, & cithara cantico apta harmonia conueniens citharœdus, chordam suppleuit deficientem. Cicada ergo Eunomi cantu ducitur, vt vult fabula, quæ æneum Eunomum in Pithone posuit cum ipsa cithara, & Locri socium certaminis. Ea autem, & sua sponte aduolat; & sua sponte canit: Græcis autem visus est fuisse histrio, & imitator musicæ. Quanam ergo ratione (alloquitur enim nunc autor Græcos & gentes) credidistis inanibus fabulis, ęstimantes animantia demulceri musica, lętus autem, ac speciosus vultus veritatis solus, vt est verisimile videtur vobis esse simulatus, & infidelitatis oculis subijcitur? Hucusq; Clemens Alexandrinus. Aliud quoque apud Rheginos, vt autor est [e] Antigonus fabulę loco narratur, Herculem quodam eius regionis loco somno se dedisse, cumq; ob turbarent Cicadę, imprecatum ijs esse, vt obmutescerent. Atque ob id factum (vt apud Solinum tradidit Granius) vt iam inde toto tractu, omniq; anni tempore, id Insectum volucre in silentio ibidem permaneat.

De Eunomo & Aristone.
[b] Lib. 6. Geogrph.
[c] Lib. Mir. Nar.
[d] In Adhortatoria ad Græcos & gentes.
[e] In Mirab.
Cur Reginis Cicadæ sit mutæ fabulosa ratio.
Herculis somnumCicadæ obturbarunt.

D

APOLOGI.

AESOPVS ille è Phrygia fabulator haud immeritò sapiens æstimatus est, cùm quæ vtilia monitu, suasuq; erant, non seuerè, non imperiosè pręcepit, & censuit, vt philosophis mos est, sed festiuos delectabilesq; apologos commentus res salubriter, ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum cùm audiendi quadam illecebra induit: velut hęc eius fabula de Cicada, atque Formica, qua monet quemlibet ne in aliqua re sit negligens, ne postea mœreat, ac periclitetur. Hyemis, inquit, tempore cùm triticum efferueret, Formicę refrigerabant, Cicada autem esuriens petebat ab eis cibum: Formicę verò dixerunt ei, cur æstate non colligebas alimentum? hęc ait, non eram ociosa, sed canebam musicè. Tum hę ridendo dixerunt, si ęstiuo tempore modulabaris, nunc salta. Hoc etiā exemplo [f] Aphthonius sophista in Exercitamentis ad laborem iuuenes cohortatur. Cicadæ, inquit,

Negligētia damnatur.

Ff 2 olim

olim æſtate aſſiduis cantibus indulgebant, Formicæ verò hyemis memores, laboribus fructibusq; colligendis operam dabant, Verùm cùm hyems aduenisset, Formicæ ijs,quę collegerant, paſcebantur, Cicadas autem delectatio illa, & canendi voluptas eò indigentiæ miſeriæq; perduxit, vt eſurirent omnes, & fame conficerentur. Sic iuuentus laborum fugitans male habet in ſenectute, Hanc quoq; fabulam carmine reddidit Iohannes Tzetzes, quàm non opus eſt hic repetere. Aliam Æſopus Crœſo,qui contra Samios bellum gerebat, non omnino ſuperiore imparem vtilitate,de Locuſta, & Cicada dixit, qua audita non modo vitam largitus eſt Crœſus, ſed ſe etiam cùm Samijs conciliauit. Narrat enim Maximus Planudes in Æſopi vita, cùm Crœſus ad Samios Legatum miſiſſet, hicq; renunciaſſet regi fieri non poſſe, vt Samij debellarentur, quam diu apud eos eſt Aeſopus, vtpote qui illis optima prudentiſſimaq; conſilia ſuggereret,denuo regem ad Samios legatum miſiſſe,qui Aeſopum ab illis poſtularet,Aeſopumq; inuitis Samijs vnà cùm legato ad Crœſum ſe contuliſſe, hunc,cùm Aeſopum vidiſſet indignatum fuiſſe, atque dixiſſe: vide qualis homuncio impedimento mihi ad tantam inſulam ſubigendam fuit. Tùm Aeſopum; maximè o rex, non vi neq; neceſſitate coactus ad te veni, ſed ſponte. Patere me autem parumper audire. Vir quidam cùm Locuſtas caperet, occideretq;, cepit & Cicadam; cùm & illam vellet occidere, inquit Cicada,ò homo ne me fruſtra occidas, Ego enim neq; ſpicam lædo,neq; alia in re quapiam iniuria te afficio. Motu verò quæ in me ſunt membranularum, ſuauiter canto, delectans viatores. Præter igitur vocem in me ampliùs nihil inuenies. Itaque regem his auditis permiſiſſe, vt abiret. Atq; Aeſopum rurſus dixiſſe, tuos igitur o rex pedes attingo, ne me ſine cauſa occidas, Non enim poſſum iniuria quemquam afficere, ſed in vili corpore generoſum loquor ſermonem. Poſtea ſcribit idem Planudes miratum regem,ac miſeratum huic reſpondiſſe: Aeſope non tibi ſolùm largior vitam, ſed fatum. Ergo quod vis pete, & accipies. illum rogaſſe, vt rex reconciliaret ſe Samijs,regeq; ſubinde dicente reconciliatus ſum. Aeſopum in terram cecidiſſe gratiaſq; illi egiſſe.

Aeſopus Cicadę ſe cōparat.

VSVS IN CIBIS.

IOHANNES[a] Boterius ex aliorum relatu recenſet apud Carabi populos, & eos qui iuxta ſinum Darien, & Vraba in Occidentalis Indię parte habitant,ſportas plenas Cicadis,Locuſtis Grylliſq;ab Hiſpanis repertas fuiſſe, iiſq; aut ſiccis, aut ſalatis eos populos veſci. vendere item atq; emere, & pro alijs mercibus commutare, vt auro, argento, veſtibus, ſcripſit Gonzalauus Ouiedus. Quin & antiquis in cibum Cicadæ ceſſerunt. Anaxandrides in Proteſilao apud[b] Athenæum,conuiuium irridens nuptiarum Iphicratis, cùm regis Thracię Cotijs filiā in vxorem duceret,ait inter alia plurima lauta,& optima edulia,in cuiuſdam conuiuio haud defuiſſe Cicadas aſſas. & Ariſtophanes in Horis apud[c] Athenęum pulchras Athenas laudans,hyberno tempore circumlatas menſis fuiſſe his verbis teſtatur.

[a] Lib.4.

[b] Lib.4. De ipnoſo.c.2.

[c] Li.9. Deip.

Media conſpicias hyeme cucumeres, temporarios
Ac fugaces fructus, è violis coronas & oculos excæcantem puluerem
Idem inſtitor vendit, turdos, pyra, fauos, oliuas
Coloſtrum, inteſtina, Cicadas.

Quo in loco annotat Dalechampius aſſis vſos fuiſſe Athenienſes.Quin etiam Parthi opibus abundantes, & ij qui ad orientem habitant, ijs veſcebantur, vt prodidit[d] Plinius, qui quo tempore in cibum aſſumi debeant nobis his verbis docuit. Ante coitum,inquit, Parthi mares præ ſe ferunt, à coitu fœminas ouis earum correptis (aliqui legunt corrupti ideſt illecti, & deliniti nimirum Parthi, & populi ad Orientem) quæ ſunt candida. Nam ante coitum teſte[e] Ariſtotele mares ſunt ſuauiores, à coitu verò fœminæ: quippe quæ tum oua candida & guſtui grata habeant. ſunt item,& ea ſuauiſſima antequam cortex cadit. Creſcit, inquit Philoſophus,primo in terra Vermiculus,deinde fit ex eo quæ Tettigometra appellatur parentis nomine, quo tempore guſtu ſuauiſſimæ ſunt antequam cortex rumpatur. tenerrimæ enim, vt obſeruaui eo tempore, ſunt; poſtea verò duriores, quo fit vt tunc minus eſui ſint. ſunt & canibus quibuſdam ſummopere gratæ non modo,cùm ſuo inuolucro,& Tettigometra obuolutæ ſunt,ſed etiam poſtea cùm canere incipiunt. vt in catella mea prægnante obſeruaui,quàm ruri habebam,cui cùm aliquoties obijeciſſem,cùm ſumma auiditate eas comedebat,& tantoperè earum eſu delectabatur, vt quoties famulorum aliquis per agros vagaretur, ſponte non inſequebatur tantùm, ſed ſub arbore, vbi eæ ardentius canebant conſiſtens, continuo caudæ motu voceq; querula inuitabat ad capiendum.

[d] Li.11. cap.26.

Quādo ſuauiſſimæ.

[e] Li.5. Hiſt. cap. 30.

Canibus quibuſdam grata.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA

ANTIQVI vescebantur Cicadis ad aperiendas venas, vt perhibet [a] Atheneus de conuiuijs Atticis loquens his verbis. Vescebantur Cicadis preterea & Cercopis venarum aperiendarum (sed ἀνασομαίστως Dalechampius vertit excitandæ appetentiæ) gratia. Aristophanes in Anagyro.

—— πρὸς θεῶν ἱρᾶς τέττιγα φαγεῖν,
Καὶ κερκώπην θηρευσαμένην καλάμῳ λεπτῷ. Id est,

Cicadis Cercopisq; tu per deos libenter vesceris
Ex arundine illas gracili venaris.

Docet [b] Rondeletius modum vtendi in medicina, vt nimirum tostis eis vtamur totis, quẽadmodum Scorpionibus, & Vermibus, nulla parte dempta, velut aluo, aut alis, aut capite, vti in Cantharidibus fieri solet. atq; hoc modo assæ offerendæ ijs, quibus affecta vesica est. B Cicadas tostas ait [c] Plinius, in patellis edisse contra difficultatem vrinæ prodest. & hæc ex [d] Dioscoride, qui inquit, Cicadæ, quæ inassatæ manduntur, vesicæ doloribus prosunt. quo in loco peritissimus herbarum Mathiolus ingentem Alberti cognomento Magni adnotauit errorem, qui arbitratur Gryllos noctu stridentes, ac hyeme circa hypocaustorum fornaces plærunq; stabulantes, æstate verò in campestribus canentes Cicadas esse, cùm in Germania regione frigida, & maximè ad arctum spectante Cicadæ non sint. Sed vt vnde digressi eramus, reuertamur. easdem commendat [e] Aretæus ad acutas, & difficiles vesicæ passiones hoc modo. vtilissimum, inquit, vtiq; vesicæ remedium Cicadæ sunt tempore suo tostæ, pro cibo exhibitæ, extra tempus autem, aridæ, tritæ cum aqua. Sed radicis nardi parum cum Cicadis elixetur, vt ijsdem quoque loco balnei ad vesicæ laxamentum æger desideat. Sed & Cicadis siccis quidam, autore [f] Galeno, vtuntur ad colicos affectus, cùm paribus numero piperis granis, dantq; aut tres, aut quinq; aut septem, per intermissionem videlicet, & per ipsos etiam paroxysmos.

[a] *Li 4. c. 3.* Venas aperiunt.
[b] *Lib. de Ponder.*
[c] *Lib. 30. cap. 8.* Ad vesicæ vitia.
[d] *Lib. 2. cap. 45.* Alberti magni error. Germanis Cicadę desunt.
[e] *Lib. 6.* Ad colicũ dolorem.
[f] *Lib. 11. de simp. med. fac.*

C

VSVS IN VARIIS.

SI vinum aquis infuscatum. (vtar interim Plautino verbo) cognosces Cicada eo modo, quo nobis præcepit [a] Gaudentius Merula. Malum in vas inijcito, vel pyra syluestria, vel Locustam, aut Cicadam; & si quidem hæc supernatauerint, vinum est purum; si verò merguntur aquam habent vina. Meropem auem antiquis dictam Græcis, hodiernis Melissophago, eligantissimo colore præditam Cretenses pueri Cicada venantur, quem capiendi modum his verbis narrat [b] Bellonius: aciculam hami instar incuruam per mediam Cicadam figunt, eamq; capite filo alligant, cuius extremum manu retinent: Cicada sic transfixa nihilominus in aëre volat, quam conspiciens Merops, impetu in eam irruit, atque eam deuorat; at acicula curua, quam cùm Cicada deuorauit retentus capitur. Sanè possent, & hoc modò facillimè capi hirundines, quæ Musis sacras, & canoras Cicadas, vt loquitur [c] Plutarchus facillimè capiunt, ijsq; vescuntur.

[a] *Li. Mira. 4. cap. 37.* Vina num aquosa quomodo cognoscãtur. Merops vt capiatur.
[b] *Lib. 1. obser. cap. 9.* Hirũdines quomodo capi possũt.
[c] *Sympos. 8. quæst. 7.*

D

FINIS.

Digitized by Google

 E

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

F

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER TERTIVS,

QVI EST

DE ANELYTRIS BIPENNIBVS.

DE MVSCA. Cap. I.

G

ABSOLVTA iam Insectorum anelytrorum quadripennium historiâ, bipennium, hoc est, eorum quæ binis, vt Plinius loquitur, aduolant pinnis, tradenda restat. Inter quæ velut primùm locum petitura Musca, vt naturaliter est audax, proterua, importuna, dum alteriùs historiam meditor, molestat me pungendo, & quanquam sæpiùs repellam, redit tamen, pungitq; iterum, quin totis contendit viribus, vt & me velut comitem ijs adiungam, qui in eius laudibus plurimum temporis impendere non sunt degrauati: in quibus principem in primis recenset poëtarum Homerum, festiuissimumq; Lucianum ex veteribus, ex neotericis Leonem Baptistam Albertum, aitq; hos integris eam celebrasse voluminibus. Diuum [a] Augustinum mihi obtrudit, quòd eam Soli omnium rerum fotori anteponat his verbis: Si quis à me quærat, num etiam Muscæ animam huic Solis luci præstare censerem. Responderem etiam. Nec me terreret Musca, quòd parua est, sed quòd viua firmaret. Quæritur enim, quid illa membra tam exigua vegetet, quid huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum corpusculum ducat, quid currentes pedes, in numerum moueat, quid volantis pennulas moderetur & vibret. Quòd qualecunq; est bene considerantibus in tam paruo, tam magnum eminet, vt cuius fulgori perstringenti oculos præferatur. Hæc & alia mihi sępius repetebat Musca, tantumq; apud me valuit importunitatis assiduitas, vt potiùs morem ei gerendum esse duxerim, quàm deinceps nouis ab ea molestijs affici, quàm alijs, inquam, rursus aculeis impeti. Et multa equidem mihi dicenda forent Muscam laudare volenti, quę tamen in præsentiarum sponte prætereo, cùm ne ex Musca (quod aiunt) elephantum facere velle videar, tùm verò maximè, quia omnia in historiæ progressu patebunt, tùm deniq; quia à commemoratis modò authoribus fusè enarrantur, quos qui volet, per ocium adire poterit; ego interim prosequar.

H

[a] Li. de duabus animab. 1 cap. 4.

Muscę anima soli præfertur.

Digitized by Google

A

ÆQVIVOCA.

MVSCA in plerisq; linguis æquiuocationem patitur. Apud Græcos in primis Μυῖα, & apud Latinos Musca quodlibet Insectum volucre, quòd exiguum est, denotat. Quo sensu Hippocrates ægros Muscas captare scribit, quorum deplorata cura est. Ita quoque Apes Μυιῶν, id est Muscarum appellatione quandoq; veniunt. Χαλκῆ Μυῖα olim dicebatur lusus quidam puerilis, in quo pueri clausis oculis, protensisq; manibus obambulabant, donec aliquem prehenderent. De hoc ita scribit [a] Petrus Victorius. Lusus puerilis, qui in vsu veterum Græcorum erat, & in alias etiam terras manarat, vsque ad nostra tempora apud nos permansit, & (quod non minus mirum est) quamuis diuersa lingua ab eadem re nomen traxit: ipsum enim illi suo sermone χαλκῆν Μυῖαν vocabant, vt testatur Pollux, qui nono libro Onomastici eum describit, omnemq; rationem ipsius tradit. Nostri verò pueri, & ipsi Muscam appellant, non tamen aheneam, sed cæcam. Pollux igitur inquit, ita olim exerceri solitum, vt puer aliquis cum fascia oculos obuoluisset, in orbem versaretur, clamaretq; aheneam Muscam venabor: alij verò respondentes, venaberis, nec tamen capies, cæderent illum scutica, è leui materia facta, donec aliquem e numero ipsorum comprehendisset. Nam quod est in excusis libris σύννοι, arbitror corruptum esse, legiq; debere σκῦτοι. Eustathius quoq; in vigesimo primo Iliados meminit huius ludi, quo loco, quid valeat κυνόμυια declarat. Illo enim contumelioso nomine appellarat in acie Mars Palladem: & ea quæ de eo tradita sunt à Polluce, immutatis aliquantulum verbis exponit. Nam quod ad hanc partem pertinet, in qua maculæ aliquid inesse suspicor, ille inquit: οἱ δὲ κύκλῳ περιόντες, βίβλοις, ἢ καὶ χέρσι παίοντες ἀποπαίζονται, ἀλλ' οὐ λήψῃ. Sed idem etiam docet, vnde χαλκῆ, id est, ahenea Musca vocata sit; tradens genus esse quoddam Muscarum, quæ à colore æris, illo modo à Græcis vocatæ sint. Hæc Victorius. Nostri etiam pueri hoc ludi genere passim vtuntur, sed diuerso nomine appellant, nimirum giocare à scapuccia l'orbo, quòd in eo pueros velut occæcatos cadere contingat: sed & in alijs Italię locis, alijs item nominibus venit, vt giocare alla gatta cieca, aut alla gatta losca, In Hetruria, vt apud Burgenses Gallina bubù. Apud Hollandos, vt audio, Hoender koy. Sunt qui φωῦνας interpretentur, referente [b] Cælio Rhodigino, Apes masculas, alij Muscas ἀκέντρους id est, sine aculeo, sterilesq;. Μυῖαι Græcis præterea sunt, vt etiam Muscæ Latinis vocatæ multæ mulieres, de quibus pòst. Est postremò Μυῖα apud Athenæum piscis teste [c] Hermolao. Nos præter Muscas propriè dictas alia etiam plurima Insecta Muscis similia, nonnunquam Mosche vulgò appellamus; quod præterea non Gallos solùm, quibus Mouche testante [d] Iacobo Greuino Gallo generale est ad omnia Insecta, quæ cùm Muscis aliquam gerunt similitudinem; verùm etiam plerasq; alias nationes facere existimo. Lepidè & argutè Hispani Pancos Indiæ populos ob eorum frequentiam Mosche, id est, Muscas vocare consueuerunt: quòd nimirum, vt Muscæ, numerosè admodum generarent. Κυνόμυια, id est, Musca canina herbę quoque nomen est, quæ aliter κυνοσβάτος dicitur.

Musca pro quolibet paruo volucri. Musca lusus.

[a] Lib. 15. Var. lect. cap. 16.

B

Musca cæca.

Musca ahenea quæ.

C

[b] Li. 23. Antiq. lect. c. 35

[c] Lib. 20. in Diosc. c. 207.

[d] Lib. 4. de Venenis.

Panci Muscæ cur dicti.

Cynomyia herba.

SYNONYMA.

D

זבוב Zebub Hebręis Musca est, ita dicta à fluxu humoris tetri fętoris, à זוב quod est fluere. Hinc Acaronitæ suum deum בעל זבוב Bellebub, quasi dominum Muscæ dixerunt 2. Reg. & alijs. Iesah. 7. Sibilabit dominus לזבוב Muscæ. Ecclesiastæ 10. זבובי מות Muscæ mortis (id est, sicut quælibet Musca mortua) foetore faciet. דדיבא Dediba in dictionario Syrocaldaico Musca est, item קרצית Kartzith: item עורעא Arura; nec non דיבריא Dibraia Muscæ, in singulari דיבבא Dibba. Græcis, vt dixi, Μυῖα dicitur à μύω, vt Eustathius vult, à μυιάω, vt Etymologus, quod quidem etiam fit à μύω. Latinis Musca, & diminutiua voce Muscula. Pro Musca etiamnum Itali, & Hispani Mosca dicunt: Galli Mouche, Germani Muggen, Mugg Fliegen: Belgæ Vliege à volando, quod Vliegen dicunt. Adrianus Iunius his quoque Mugge vocari scribit, quod sicut ex doctis quibusdam Belgis percepi, falsum est, qui Mugge Culicem esse affirmabant: Angli à Flye. Cùm verò inter tot Muscarum genera, de quibus mox agemus, eius quæ Canina vocatur, frequentior est, apud scriptores mentio, non ab re huius

Zebub.

Μυῖα vnde dicta.

Mosca.

Muscæ caninæ Synonyma.

ius quoque nomenclaturas, quibus apud diuerſos populos venit, hîc ſubnectam. Græcè κυνόμυια dicitur, compacta dictione à κύνος, id eſt cane, & μυῖα, id eſt Muſca, quòd canum præcipuè aures infeſtet. Quia verò canis impudens animal eſt, & Muſcâ vix aliud reperiatur audaciùs, metaphoricè pro homine impudente, & audace tum alibi, tùm in epigrammatibus ponitur. Pro κυνόμυια etiam κυνάμυια verſo ο in α, ſed infrequentiùs legitur. Κυνοραιστὰς aliqui etiam Muſcas caninas interpretātur. Gaza Apud Ariſtotelem Ricinum vertit. Sed Ricinus à Muſca canina toto cælo differt. Sunt tamen, qui ineptè ſimul confundant. Non deſunt etiam qui Cyniphes eaſdem exiſtiment, ſed has ex Culicum genere eſſe nos potiùs arbitramur, quare de ijs in Culice ſermo fiet. Κυνόμυια, Italicè Moſca canina dicitur, Gallicè Mouche de Chien, Germanicè Hundſmucx, Belgicè Hondtuliege, Hiſpanicè Moſquito de los que pican, ò Muſca muy chica, y que pica agramente, ſeu Moſca de perro, Polonicè Pſgia Mucha. Vngaricè Eb legy, Anglicè à Horſe Flee, or Dogge Flie. E

[Margin: Ricinus. Cyniphes.]

GENVS. DIFFERENTIAE. F

EQVIDEM ſunt innumera fermè Muſcarum genera, & pleraq; nomine etiam diſtincta. Differunt autem magnitudine potiſſimùm. Quędam enim paruæ ſunt, quædam magnæ. Minimas nos Moſcinos dicimus, de quibus pòſt priuatim agetur. Magnas Lucianus στρατιώτιδας, id eſt, militares vocat. Sunt quæ mediam magnitudinem habeant. Iam verò, & membra earum, tùm numero, tùm conformatione variant. Quædam capite ſunt magno, quædam paruo, alia ventre craſſo, alia exili, alia breui, alia procero. Rurſus aliæ piloſæ, aliæ pilis carent: nonnullæ antennas, ſiue cornicula in fronte gerunt, plurimæ non. Color pleriſq; niger eſt; ſunt tamen & albæ, ſuntq; cinereæ, cęruleæ, virides, æneæ, luteæ, ruſæ; aliæq; alio colore prędıtæ eoq; vel ſimplici, vel mixto. Differunt item loco, Nam quæ apud homines libenter verſantur, domeſticas haud abſurdè poſſimus nominare, ſicut quæ in agris, & ſyluis frequentiores ſunt, agreſtes, ac ſylueſtres, & quæ propè aquas, aquaticas. Videtur, & in victu differentia, quia, cùm omnes fermè ſanguini inhiare conſtet, non eadem tamen omnes animalia proſequuntur, ſed ſunt quæ priuatim aliæ alia infeſtant, vt Canina canes, Boaria boues, Equina equos. Sunt denique, & aliæ differentiæ, quæ cùm infrà multa Muſcarũ genera ſim deſcripturus, ex ijs facilè colligentur: quamobrem eas hîc breuitatis cauſa prætereo. G Addam tamen nonnulla Muſcarum genera, quæ ſtudendo apud alios obſeruaui. In Cyrene, vt refert author mirabilium, aiunt non vnum tantùm Muſcarum genus reperiri, ſed plura, formîsq; & colore diſtincta. Latifrontes enim alias veluti muſtelas, alias viperis ſimiles eſſe, quas & Echidnas vocant. In Sicilia, & Italia, aiunt, eodem referente Muſcarum genus eſſe, quod morſu necat, ad quę deuolarit. Mirum quoque eſt, quod notat [a] Cælius Rhodiginus, apud Tolletum in macello publico, vnam modò comparere Muſcam per integrum annum, albedine inſigni notabilem. [b] Aelianus de Muſcis in Aſtræo fluuio à noſtris ſpecie penitus differentibus, Hippuris ab indigenis appellatis miram etiam hanc recitat hiſtoriam: Huiuſmodi Macedonicam, inquit, piſcandi rationẽ auditione comprehenſam habeo. In fluuio nomine Aſtræo, qui inter Beroeam, & Theſſalonicen medius fluit, diſtincti varijs coloribus piſces gignuntur: qui indigenis Muſcis à fluuio volitantibus paſtum ſibi comparant. Eæ nec ſimile de ſpecie quicquam aliarum Muſcarum habent, quæ vbiq; ſunt; nec ad Apum ſimilitudinem accedunt, nec Veſparum, nec denique Anthedonum (Crabronum) ſpeciem gerunt: harum tamen aliquam cuiuſq; propriam particulam referunt. H Nam in audacia quiddam ſimile cæterarum Muſcarum habent, tum magnitudine Anthedoni ſimiles ſunt, tùm Veſparum colorẽ reddunt, & ſimiliter quidem, atque Apes bombo ſtrepunt. Eas Hippuros appellant indigenæ. Ea ad ſummam aquam verſantes ſui gratia alimenti, piſcium nationem non latent. Nam vt his quiſpiam earum aliquam per ſumma apparentem conſpexit, ſilentio ſub aquas ſubiens, ne prædam aquæ agitatione moueat, proximè ad illius vmbram accedit, & quemadmodum, vel de grege ouem lupus, vel Anſerem ex cohorte Aquila rapit, ſic is ore hianti, atque imminenti eam deuorat, & mox ſub aquæ ſuperficiem denuo mergitur. Quod quidem ipſum etſi piſcatores haudquaquam ignorant, non ijs tamen Muſcis ad ineſcandos piſces vtuntur. Simul enim ac hominis manu continguntur, & natiuum colorem perdunt, & pennæ euaneſcunt, & ineptæ ad eſcam piſcium omnino redduntur. Quæ cauſa eſt cur earum odio incenſi ipſas à ſe deteſtentur, &c. Cæterum Hippuros iſtos ego non Muſcarum, ſed vel Apum, vel potiùs Veſparum

[Margin: Vt differãt. Moſcini. Differentia partium. A colore. A loco. Ab animalibus quæ infeſtant. Muſcæ lati frontes. Echidnæ. Muſcæ venenoſæ. [a] Lib. 17. lect. Ant. cap. 11. [b] Lib. 15 de Anim. c. 2. Hippuri Muſcæ. Piſces diuerſi coloris.]

A sparum genus iudicauerim. Ex Apum item genere fuerint Muscæ illæ, quas minores Formicis in Moluccis insulis esse tradunt, & mel in arboribus conficere, vt in Hispanicis commentarijs nauigationum in Indiam legimus. Nec verè Hollandi, qui hisce postremis temporib. ad Indos nauigarunt, referunt in Sumatra Muscas esse, quæ laccam magna copia in arborum magnarum ramis congerant. (credo ab Officinis laccam Sumetri vocari) Nam hoc alij de Formicis alatis tradiderunt, quas Hollandi cum Muscis confuderint. Esse tamen apud Indos alias Muscarum species, quæ sub hoc nostro cæli climate inuenire non sint, non iuerim inficias. Tradit Gaspar Balbius, dum illic quendam nauigaret fluuium, magnum Muscarum numerum ad cymbam qua vehebatur, aduolasse, colore albo, & aculeis acutissimis, adeo vt non minora, quàm Vespæ vulnera infligerent. Sed & istæc volucria, si Vesparum more, hoc est aculeo in aluo existente pupigerint, neutiquam Muscæ vocanda sunt, sed vel ex Apū vel minorum Vesparum genere iudicanda, quas bonus ille Balbus cum Muscis confudit, triti illius Arist, & Plin. axiomatis ignarus, nullum cui aculeus in aluo, bipenne esse. Franciscus Lopius apud Iaguarzios Regni Auanares incolas infestissimas ait reperiri Muscas, & accenso titione deterreri, aut vuidis lignis accensis, quia fumo eorum maximè fugentur, sed qui ocu- B lis adeò grauis sit, vt multis Hispanis lachrymas eliciat. In Hispaniola vocata insula, & præcipuè in vrbe Diui Dominici nomine celebri genus Muscarum viride, pictumq; reperitur, magnitudine (vt aiunt) Vespæ, terram pedibus effodiens, & subterraneos sibi nidos extruens, in quos Cicadas, aliaq; animalcula, quæ passim venantur, numerosè pro futuro, dum latent, alimento congerunt: Quibusdam enim tantùm diebus foras prodeunt, cùm nimirum maximè calet, & solum humidum est. De Musca Napelli aliàs agemus.

Muscæ melliferę. Muscæ lacam congerentes. Muscæ aculeatæ. Muscæ infestissimæ. Muscæ viridès, & pictę.

FORMA. DESCRIPTIO.

MVSCAM insectum bipenne esse, non paucis in locis scriptum reliquit Aristoteles, inter quæ hic ceu clarissimus est: Quæ autem in eo genere (Insectorum) volucrum sortiuntur, inquit, naturam, ijs præter cætera membra pennæ adnexæ, alijs binę, vt Muscis, alijs quaternæ, vt Apibus. Idem innuit alibi, vbi in anteriori parte promuscidem, seu aculeum gerere scrip- C sit: nam asseuerat, quibus hoc telum in ore est, ea omnia bipennia esse, sicuti abundè in prolegomenis dictum, & explicatum est à nobis: vbi prætereà de vsu eius teli disputatum est satis. Muscas senos habere pedes scripsit [b] Plinius, addens & vsum, primos, inquiens esse ideo longiores, vt oculos, quos duros, atque idcirco hebetes obtinuere, subinde detergere valeant; sed & hoc fusiùs, & clariùs ex Aristotele suprà docuimus, & breuitatis causa hic non repetimus. Quæ omnia Muscis omnibus generatim conuenire puto, nō item quæ à Luciano prodita sunt circa Muscæ formam. nam hæc vulgari domesticæ per ęstatem nullibi non obuię quadrare existimo; quam tam exactè describit, vt nihil penè, vel
» addi, vel demi queat. Musca, inquit, est sic minima volucrum, vt possit cum Musculis, & Cu
» licibus comparari: sed tanto illis est maior, quantum ipsa ab Ape relinquitur. Pennata est
» autem, non eo modo, quo cęterę volucres; quarum hæ quidem pennas in toto habent cor-
» pore, hę verò velocibus vtuntur, & pernicibus alis. Sed ex pelliculis sunt illi pennæ, quem-
» admodum Locustis, & Cicadis, & Apibus: sed tanto molliores habent pennas, quanto Gręca
» ca veste tenuior, & mollior est Indica. Si quis Muscam diligenter inspiciat, quando in Sole
" alas expandit, & concutit, varijs eam pictam coloribus, vt Pauonem videbit. In reliquo verò
D corpore caput quidem tenuissimum collo continetur, & est versatile, non compactum, & af-
» fixum humeris, vt est Locustarum. Oculi verò prominent; qui cornu plurimum habent. Pe-
» ctus est bene compactum. Sunt ei innati pedes, non vt Vespis astricti valdè, & complexi. Al-
» uus autem minuta est, & ipsa, & thoraci etiam similis, & zonas latas, & squamas habens. Vl-
» ciscitur tamen, non aculeo, vt Apis, & Vespa, sed ore, & proboscide, quam & ipsa eodem mo
» do habet, vt elephanti. præpascitur, quę assumit, & inhęrens continet concauo vase in sum-
» mitate proboscidis: ex ipsa verò dens foras prominet, quo pungens sanguinem bibit, & lac.
» Sed dulcis, & suauis est ipsi vel sanguis, non magno cum dolore eorum, quos pupugit. Sexi-
» pes verò est, quatuor solis incedit, duobus autem anterioribus etiam vt manibus vtitur. Vi-
» deres igitur ipsam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem sublimè manibus
» more valdè humano, atque nos. Hęc illle omnia. Quibus addi possit sexus distinctio. Fęmina enim aliquantò mare maior est, aluo crassiori, & materia quadam lenta, & ductili repleta, quam, si leuiter digitis prematur, extra emittit: pueri nonnunquam filo nectunt, vt postea libera

[a] Li. 4. Hist. cap. 7.

Quot pedes habeat. [b] Li. 11 c. 48 Pedes priores cur longiores. In Muscæ encomio. Muscæ vulgaris descriptio. Sexus distinctio.

bera emiſſa illud ſecum volando trahat: Mas autem ventrem ferè vacuum habet, non diſten E
Muſc tum, vt fęmina, ſed velut rugoſum. Ab hiſce vulgaribus ſola magnitudine differre videntur,
litareᵹ mi- maiores illæ quas στρατιώτιδες, id eſt, militares Lucianus appellat, vulgus noſtrum Moſconi,
Moles. quaſi magnas Muſcas: quæ tum ingrato ſuſurro, quem inter volandum edunt, tum deteſtan
oni. da corporis fœditate, ſunt moleſtæ. Sicubi enim, & præcipuè in carnibus incidant, ſtatim
emiſſa aluo proluuie Vermiculos albos in aliquibus Italiæ locis Scianſcioni dictos procreāt.
Sciansſcioni Quædam earum vulgaribus Muſcis colore ſimiles ſunt; aliæ minus nigricant, ſed caninas potiùs referunt, ad cinereum vergentes: Caninæ aluo ſunt tumida, & plurimo plena ſangui
Muſcę ca- ne, ſanguine autem quem ex animalium corporibus flagrantiſſimè exugunt, vt ex earum a-
nina. cutiſſimis, & dolorificis morſibus homines etiam ſępè percipiunt. De his fortè intellexerit
ᶜ *Lib.11.c.34.* ᶜ Plinius, cùm ait: Eſt & volucre canibus peculiare ſuum malum, aures maximè lancinans,
Boariæ. qua defendi morſu non queunt. Omnium maximę ſunt, quas boarias dicunt, à bobus, quos præcipuè lancinant: ruſticis noſtris Tauanelli vocantur. Corpore ſunt oblongo, alis ma-
Tauanelli. gnis, etſi parum volent, boum, aliorumq́; iumentorum cuti ſemper ferè affixæ adhęrentes. Colore plerumq́; luteſcente, aut rufo, aut ferrugineo ſunt. Cætera in cuiuſque deſcriptione F
dicentur poſtmodum. Cùm etenim plurimas Muſcas inuicem differentes longo vſu obſeruauerim, curioſis lectoribus non ſolùm depictas exhibere viſum eſt, verum etiam eo ordine, quo in tabulis ſunt diſpoſitę, ad vitandam confuſionem, breuiter deſcribere.

Tabula Prima.

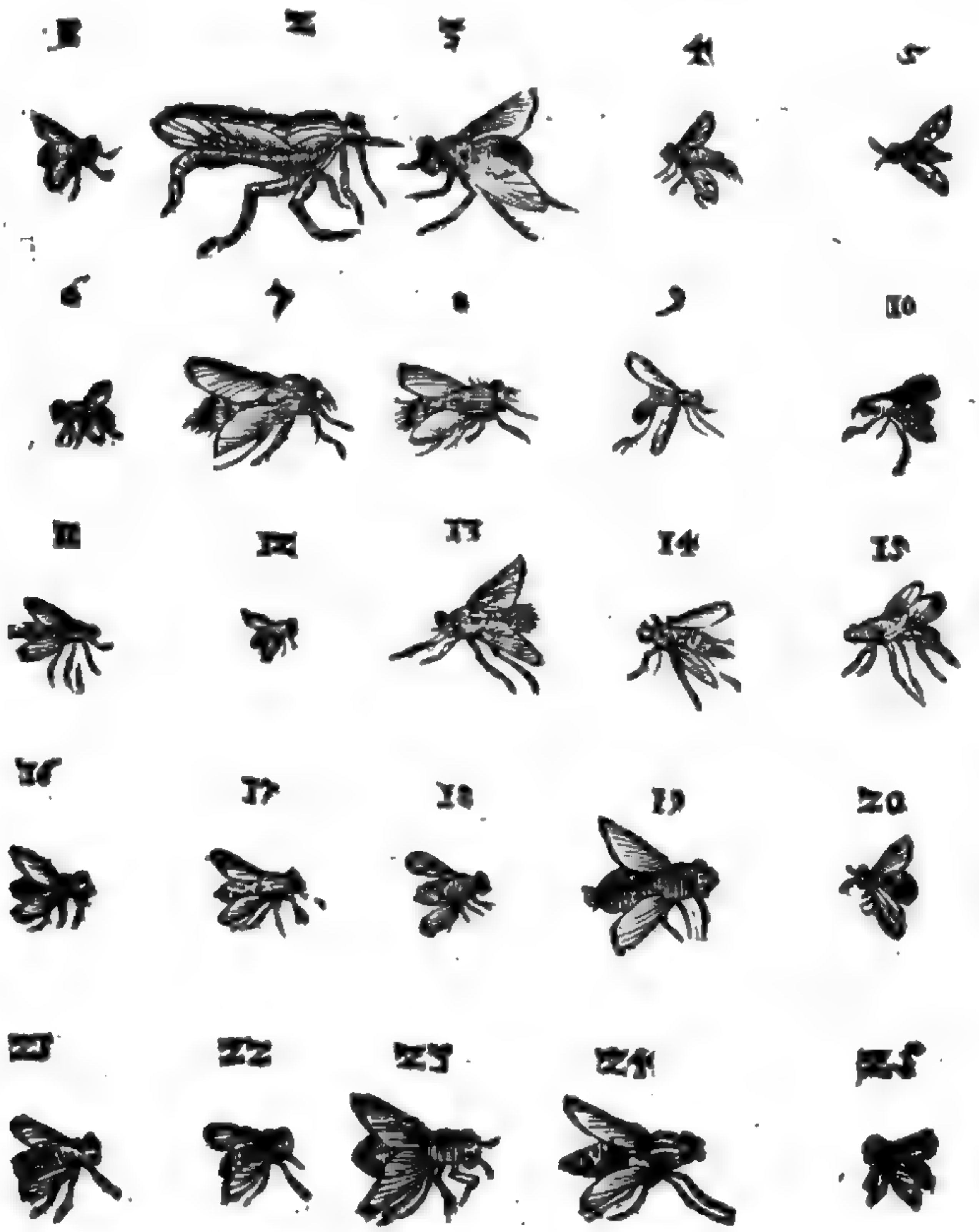

G

H

Quę

A Quæ igitur in prima tabula, prima est, Megalocephale haud ineptè vocari queat. Capite enim est pro corporis portione, satis magno, cùm interim vulgaribus vix maior sit. In fronte candicat. Oculi rubent; aluus propè pectus sublutea est: cætera fusca: alę ex luteo, & nigro variegatæ. Secundam ad Boariarum genus reducẽdam iudico: longa est duos ferè digitos, lata transuersum pollicem, colore per totum corpus luteo, capite triangulari, in medio luteo, & hirsuto, oculis colore castaneis, & figuræ oualis. Pectore lato, eminente, gibboso, vtrinque ad latera depresso. Ventre longo, angusto, annuloso, deorsum inflexo, in extremitate acuto, colore lutescente, ac lucido, in fine nigricante. Alę subluteę totum corpus longitudine æquant, quas dum quiescit, simul coniungit, & supra supernas partes ita extendit, vt ferè totas obtegant. Pedes flauescunt, in extremo serrati, vel denticulati, & bifidi. Prona parte ex luteo ad fuscum colorem accedere videtur. Tertia Muscis vulgaribus maioribus paulò maior, vt potè ex Boariarum genere, corpore est crasso, & rotundo, coloris nigri saturati, lucidi & splendentis. In capite maculæ sunt aureæ duæ, oblongæ & obliquæ C literæ consimiles. Alæ quà pectori hærent, eleganter admodum lutescunt. Pedes aterrimi, sed minimè splendidi. Quarta propter cinereum, seu leucophęum colorem Caninis poterit accen- Musca megalocephale. Secunda. Tertia. Quarta.

B seri. Vulgaribus aliquanto minor est, figura corporis eleganti, & viuida, colore cinereo, sed alæ ad luteum vergunt. Caput rotundum, venter oblongus, & hirsutus, pedes ruffescunt. Quinta formâ item corporis est admodum venusta, caput rotundum habens, & rubescens, lineolis duabus candidis insignitum. Pectus quod leucophęum est, duabus maculis nigricantibus perornatur. Alæ cinereæ nigris maculis eleganter variegantur. Venter oblongus & rotundus in extremo ceu in aciculam desinens. Partem supinam lineæ duæ albicantes transuersim secant. Prona pars cinerea est. Pectus pronum cæruleum. Sexta pectore est æneo, valdeq; splendenti, ventre rotundo, colore viridi, sed tribus lineis transuersalibus nigricantibus distincto. Prona tota virescit. Septima maiori Muscæ compar est, capite in medio coloris argentei, antennis breuibus, pectore leucophæo, aluo supina subrubra, quæ tamen si soli obuersetur, colorem etiam quendam lucidum cinereum præseferre videtur. Prona tota similiter subrubra est, & toto ferè corpore hirta. Octaua nouissimè descriptæ valde cognata est & similis. Capite similiter albicat, corniculaque eadem in fronte gerit, & toto corpore pilosa est. Colore tamen quodammodo differt. Pectus enim, & aluus ex cinereo ad cęruleum vergunt, & si soli obuertatur, subrubri quid in eius aluo conspicitur. Est prætere- Quinta. Sexta. Septima. Octaua.

C rea aliquanto minor. Nona à vulgarium Muscarum generibus ob alui gracilitatem degenerare videtur, & ad Culices accedere. Caput ei rotundum, pectus nigricans, dein color cernitur luteus, qui lineis duabus nigris inuicem instar crucis intersecantibus insignitur: cæterò nigra est. Decima tota lutea est. Alas cùm quiescit, supra aluum coniungit, & explicat. Pectore est latiusculo, ventre angusto, & gracili. Alas habet valde subtiles, & punctulis innumeris variegatas. Caput subtus albicat, suprà lutescit, & è medio duo breuia exilia cornicula erumpunt. Vndecima contractior, & breuior est, pectore cinereo obscurè, ventre nigro, sed ad cęruleum quodammodo tendente, tota hirsuta. Duodecima valde pusilla, capite rufescente, pectore subalbo, multis tamen nigris punctis eleganter variegato; aluo similiter subalba, aut cinerea dilutè, quam lineę multæ nigricantes transuersim secant, altera tantùm per longitudinem excurrente. Decimatertia in arborum truncis, pyri verò, & pomi potissimùm insidere deprehenditur. Color toto corpore ęneus, aut viridis, sed admodum obscurus. Venter autem supinus soli oppositus cinereo, lucido nigroq; variegatur, pronus obscurè virescit. Pectus supinum lineis quibusdam rectis exornatur. Decimaquarta ad maiores Muscas ferè accedit. Pectus ei obscurè lutescit: aluus admodum exilis est, angusta, & in extre- Nona. Decima. Vndecima. Duodecima. Decimatertia. Decimaquarta.

D mo acuta, ex nigro, & luteo eleganter variegata. Linea namque quaternę nigrę ipsum cingunt, quarum duas priores linea alia quędam intermedia coniungit, & ferè vnit: sed reliquis punctula quędam nigra substernuntur. Alæ corporis longitudinem ęquant. Decimaquinta vulgaris magnitudine est, aluo graciliori, colore luteo obscuro, capite rotundo, in medio eleganter rubro, oculis nigris, pectore lato, prominente, & vtrinque ad latera depresso; ventre exili, & gracili, & deorsum reflexo. Alę, & pedes dilutiùs, quàm reliquum corpus lutescunt. Decimasexta vulgares aliquanto excedit: pectore supino nigro, sed pilis quibusdam lutescentibus insignito. Aluus depressa est, & versus pectus duas habet maculas luteas, cętero penitus nigricant, preterquã extremo, quòd obscurè albicat. In alis qua pectori connectuntur, macula lutescens vtrinque conspicitur. Decimaseptima ex Caninarum maiorum numero, cinerea est, sed punctis quibusdam nigris depingitur. Decimaoctaua tota viridis, ac maximè splendidi coloris, pedibus, ac capite nigricat. Decimanona illis videtur accensenda, quę carnes ęstiuis temporibus defœdant. Figura enim omnino est eadem, colore tamen Decimaquinta. Decimasexta. Decimaseptima. Decimaoctaua. Decimanona.

magis

magis fusco,lucido,& ad cęruleum obscurũ tendente: toto pręterea corpore hirsuto, alisq; E
Vigesima. circa exortum flauescentibus. Vigesima vulgarium magnitudine est, corpore tamen obscuriori. Pectus ei admodum obscurè lutescit. Alę maculis duabus, vel tribus fuscis pinguntur. Eędem in exortu flauescunt. Aluus tota ex cęruleo nigricat, & admodum plana est. Vigesima-prima. Vigesimaprima capite est rubro, oculis colore castaneę, pectore piloso, aluo nigra, sed tribus lineis subluteis transuersis insignita. Vigesima-secunda. Vigesimasecunda ex Caninarum maiorum numero, sed aliquantò minor, pectus habet atrum, & in eo lineas subalbas per longitudinem ductas, aluum cineream, ac admodum lucidam, maculis multis partim nigris, partim rufescentibus respersam. Vigesima-tertia. Pediculi sunt aterrimi. Vigesimatertia alis est colore argenteo ad aurum tendentibus. In ore aculeum gerit. Caput maiusculum, & pectus obscurè lutea sunt. Aluum planè luteam linea longa in duas partes supinè dissecat. Fucum fermè exprimit magnitudine, sicut Vigesima-quarta. insuper Vigesimaquarta, quæ ob varietatem colorum valde speciosa est, caput habet album, oculos amplos, spadiceos, thoracem nigrum, sed lineis duabus subalbidis rectis exornatum. Aluus oblongiuscula est nigra, alijsq; coloribus conspicua. Quà enim pectori iungitur, maculas quatuor luteas habet, duas vtrinq;, intercurrentes lineę nigrę distingunt. Cętera albo, F nigro, luteoq; elegantissimè variat. Prona pars pęnitus flauescit, pręterquam in extremo, Vigesima-quinta. vbi nigricat. Vigesimaquinta vulgaribus Muscis magnitudine ęqualis pectus habet nigrum, lineis aliquot subalbis variegatum; aluum colore ęris politissimi, & splendidi.

Tabula Secunda.

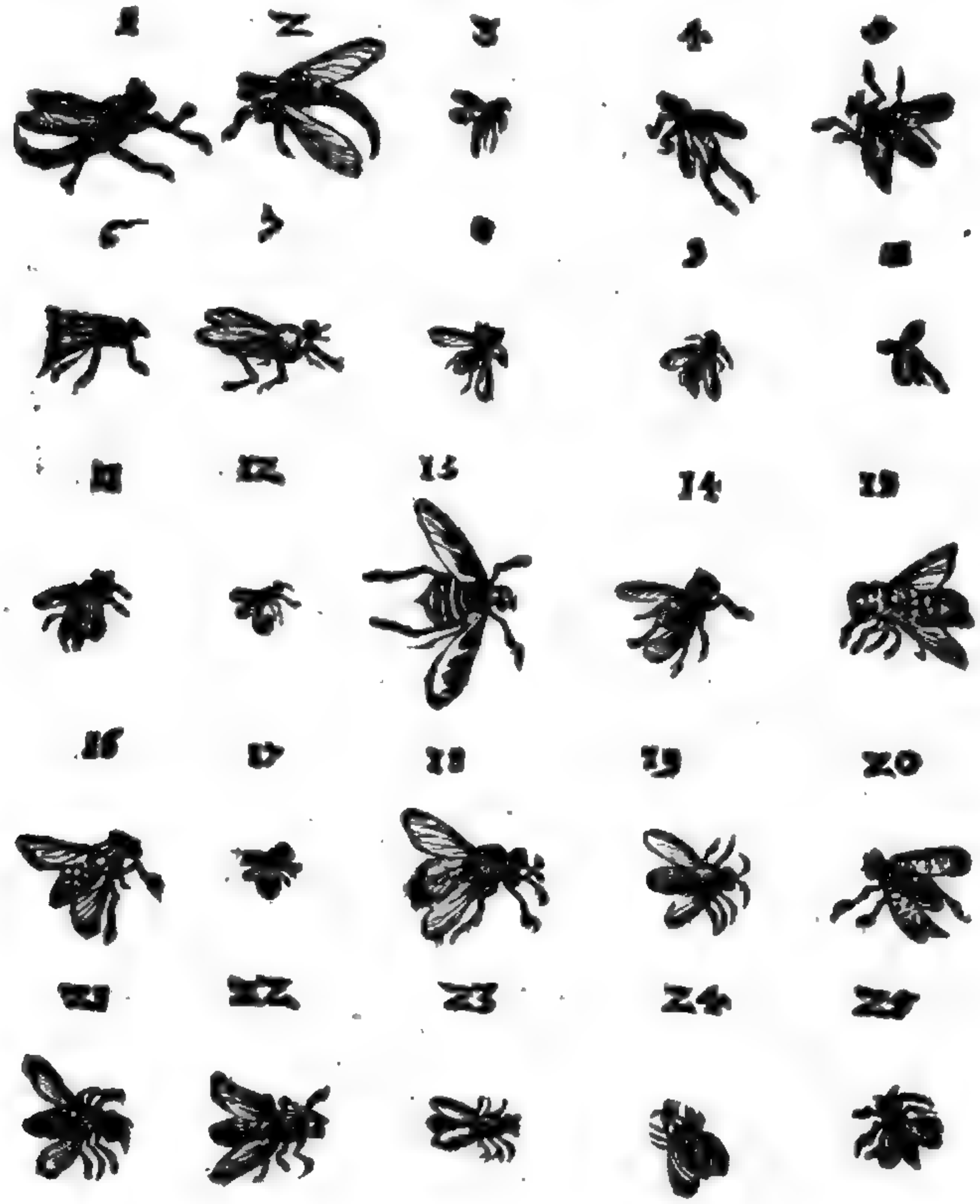

G

H

Earum

A Earum modò quę in secunda tabula primo, & secundo loco positæ sunt, inuicem ferè similes sunt, quanquam prior caudam sursum, altera deorsum flectat. Vtraque anteriori parte Muscas communes ad amussim reprǽsentant, capitis scilicet, & pectoris figura. Dorso sunt eminenti, elatoq; ac gibboso, pilosoq;. Alæ longæ, angustæ, ad caudam propemodum extremam exporrectæ. Aluus nigra, angustaq; in octo disterminata annulos, tandem ita acuitur, & reflectitur, vt Scorpionis caudam efformare videatur. Pedes oblongi scabri, in extremo veluti in minutulos digitulos diuisi. Tertia exigua admodum alas habet argenteas, lineolis nigris ternis transuersim sectas, aluo breuiores, quæ initio crassior est, sed postea magis, magisq; attenuata paulatim in mucronem desinit. Quicquid alui vltra alas protenditur, id totum nigerrimum est. Petioli colore sunt ferrugineo diluto ad luteum vergente. In ventre, aut eius apice nulla obseruare licet segmenta, quæ annulos vocat Albertus. Caput & dorsū nonnihil rufescunt supernè. In dorso extremo, vbi aluo iungitur, appendicem paruam quandam habet albicantem. Quarta oblonga est, & gracilis, capite pro corporis portione magno, fusco, fusco item thorace, qui gibbosus est. Aluus exilis in medio rubra, cęterò nigricat. Pedes atri, quorum posteriores longissimi sunt. In quinta, quæ tota cinerea est, nihil est prætere notatu dignū. Sexta Culiciformis est, caput, & dorsum fusca sunt. Caput Culicis exiguū,

Prima, & Secunda in secunda tabula.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

B sed nulla fistula. Alæ longæ, & angustæ, ad extremam aluum exporrectę, aut etiam vlteriùs, ex fusco splendidæ. Aluus annulosa, angusta, oblonga; dorsum supinum, luteum, nigris maculis varium. Septimæ in media fronte inter ocellos nigros punctulum aliquanto prominet colore iuiubæ. Proboscide armatur insigni. Corpus totum, pedes, & alæ colore sunt ferrugineo. Membrorum constitutionem icon exactè ostendit. Octaua ex minimarum genere est; tota nigricans. Alæ in ipso exortu nigræ, cætera argenteo splendent. Nona pariter ex minimis est, colore viridi pereleganti conspicua, qui si Soli obuersetur, velut aureus apparet. Aluus angusta breuis, & in extremo nonnihil acuminata. Alæ vltra anum protensę. Eiusdem generis, imo minor est decima, & ipsa pariter viridis, aluo exiliori, magisq; acuminata. Aluum quoque acuminatam, sed non adeo, habet vndecima, colore nigro est, sed maculis albis in capite, dorso, & media aluo varians. Alæ argenteæ purpureum quid, si Soli obuersantur, ostentant. Duodecima à minimis illis viridibus nihil differt, nisi quòd ano est rotundiore, crassioreq;. Decimatertia ad maiores accedit, tota atra præterquam in aluo (quæ compacta

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

Decima.

Vndecima.

Duodecima.

C & crassa est) vbi tribus, quatuorue lineolis, seu circulis cinereis transuersim secatur. Alæ amplæ, & duplo fermè toto corpore longiores, in extremo albicant, cætera aterrimæ. Decimaquarta vulgaris Muscæ speciem refert, sed thorax, & aluus ex cinereo viridescunt. Alæ, & pedes flauescunt. Decimaquinta Fucum, & Vespam refert; illum corporis crassitia; hanc colore, potissimum alui. Hæc enim lutea est, lineis quatuor transuersis nigris insignita: per quarum medium linea alia eiusdem coloris rectà percurrit. Pectus pariter subluteum, & maculis item duabus nigris vtrimque decoratur. Caput in medio lutescens linea quędam nigra transit. Oculi sunt fusci. Antennæ admodum exiguæ. Pedes lutei, in extremitatib. quodammodo subnigri. Decimasexta ex caninis maioribus est. Oculos rubros, magnos, prominentes linea alba interstinguit. Pectus cinereum est, sed tribus lineis rectis, albis, distinctum. Aluus quadrangulis fuscis, albisq; inuicem alternatim subeuntibus varia, latrunculorum lusum reprǽsentat. Ipsa tota in prona parte ex cinereo ad fuscum tendit. Decimaseptima exigua est, & nigra, Musca vulgaris fortè nondum adulta. Apem quodammodo refert decimaoctaua. Aluum luteam, & pilosam linea quędam nigra supernè à pectore ad extremitatem protracta rectà percurrit. Pectore est nigro, capite albo, oculis fuscis extuberantibus. E media fronte cornicula breuia, nigra, & apicibus rotundis insignita emittit. Alas subluteas, &

Decimatertia.

Decimaquarta.

Decimaquinta.

Decimasexta.

Decimaseptima.

Decimaoctaua.

Decimanona.

D splendidas habet. Anus niger est, & hirsutus; cętera lutescunt, præter pedes, qui nigricant, pręterquam in extremo, vbi albicant. Decimanona toto corporis habitu vulgares refert, sed magnitudine inter maiores, & minores ambigit. Vigesima eadem magnitudine est tota ferè atra. Alæ maculis fuscis colorantur. Neque ab his discrepat magnitudine vigesimaprima hirsuta, pectore nigro, aluo rufa, sed supinè nigris notis ad podicem vsque nigrum item continuatis variegatur. Alæ fusco maculantur. Vigesimasecunda maioribus congener, tota penitus cęrulea est. Vigesimatertia vulgaris domestica est, nulli non nota. Vigesimaquarta coloris est spadicei auri adinstar rutilantis. Vigesimamquintam, quæ vltima est in hac serie, totam penitus auream alę argenteæ cohonestant.

Vigesima.

Vigesimaprima.

Vigesimasecunda.

Vigesimatertia.

Vigesimaquarta.

Vigesimaquinta.

Tabula Tertia.

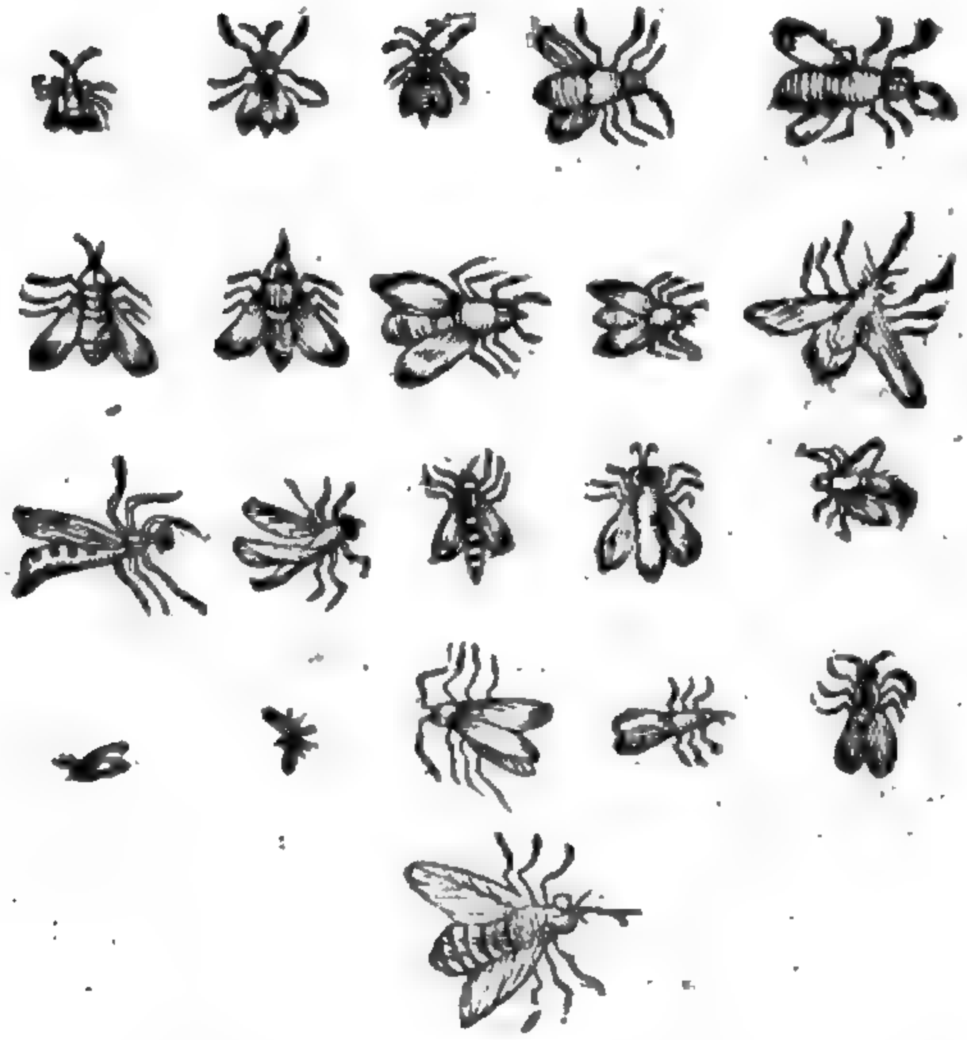

Prima in tertiæ tabula. Secunda, & tertia. Quarta, & Quinta. Sexta. Septima. Octaua. Nona. Decima. Vndecima. Duodecima. Decimatertia.

Quę in tertia tabula depingitur priori loco, paruula eſt, corpore exili, capite albo, antennis proceris, pectore nigro, aluo rubente. Hac aliquanto maiores ſunt duæ ſubſequentes pulchræ admodum, & valdè ſimiles. Prior capite, & thorace, pedibusq; eſt cęruleis, corniculis oblongis, alis luteis, aluoq; inter rubrum, & luteum ambigente. Quæ poſt has in eadem ſerie quartum, & quintum locum obtinent Veſpæ quodammodo ſpeciem præſeferunt, quamquam minores ſint, antennis pariter inſtructę, capite & pectore fulcis, aluo, & alis luteſcentibus, his intenſiùs, illis obſcuriùs. Sexta corniculis adeo breuibus, vt carere eis videatur. Corpus totum annulis aureis, & nigris alternis variegatur. Alę auro, & argento miſtis reſplendent. Septima ex ijs eſt, quas Tauanellos vulgus vocat, longa proboſcide, breuiſſimis corniculis prędita, thorace obſcuriùs, aluo dilucidius luteſcēte, alis argēteis. Octaua ex maiorum numero eſt; tota penitùs viridi colore obſoleto veſtitur, ſed caput rubet: alę albēt. Noua eadem videretur, niſi multò gracilior, & minor eſſet. Decimā quoq; ex Muſcarū genere iudicaui. In ore promuſcidem habet valdè longā, & bifidā. Capite eſt rufo, & hirſuto, antennis exiguis, corpore toto plano, & depreſſo, colore aterrimo, & ſplendido inſtar holoſerici: alis longiuſculis, quæ in parte externa nigreſcunt, in interna argentum referunt. Totum corpus ſupinum admodum hirſutum, & piloſum eſt, in medio nigricans, ad latera albicans. Pedibus eſt flaueſcentibus, hirſutis. Alæ tametſi flaueſcant, ſi Soli obuerſentur, argento ſplendent. Muſciforme Inſectum, quod vndecimo loco exhibetur, libuit appellare, quòd proboſcide, capitis, & pectoris conformatione omnino Muſcam referat. Caput nigrum eſt, thorax item niger; viridis in dorſo macula longa: aluus valde longa, deorſum inflexa, & acuminata, ferruginea, & maculis atris ſupinè per longitudinem ductis. Crura item ſunt ferruginea. Duodecimo ordine depictum Inſectum, Muſciforme quoque dici poteſt, capite craſſo ferrugineo, pectore, & aluo oblongis, anguſtis, colore viridi, alis albis, nigris fibris intercurrentibus, pedibus ſubflauis. Tertium, & decimum Inſectum aluo pariter eſt admodum procera, colore modo nigro, modò croceo luteſcente diſtincta, tenui, & in extremo obtuſa. Alę latiuſculæ ſunt, argenteæ, breues. Per tergus luteum fuſca linea deorſum tendit. Caput nigrum, ceruix lutea, antennæ perbreues, per-

breues

Digitized by Google

A breues item pedes, qui cinerei sunt. Iã verò decimaquarta in hoc ordine elegans Musca est, alas habens planè argenteas, caput nigrum, nigras item, & subtilissimas antennas, oculos flauos: cætera viridia præterquam in suprema aluo, vbi elegantissimo miniaceo colore insignis est. Decimaquinta exigua est, at longis proportione alis, ijsq; fuscis. Tota ipsa candicat. Caput rotundum est, exiguum; aluus hirta. Decimasexta Muscula est omnium minima tota aterrima, alis albis, longissimis pro corporis exilitate. Decimaseptima alis pariter longis, & totam cooperientibus prædita est, corpore fusco, & nigro, superiùs vario, pedes habet posteriores valde longos, longas item antennas, easq; nodosas, & flexiles. Decimaoctaua tota est coloris fusci, corpore exili, breuissimis antennis. Decimanona alis, & aluo coloris aurei splẽdidissimi, longiuscula, pectore fusca. In capite pũcta duo habet lutea, antennas nigras, in extremo obtusas. Vigesima capite est nigro, antennis breuissimis nigris; alis argenteis, cætera ex cæruleo viridis. Quæ penultimo loco picta est, similis est ei, quæ in secunda tabula depicta est sexto ordine, sed crassior, & elegantior, nigra, & luteis annulis: alis item proceris ex luteo ad castaneum vergentibus, capite nigro, rotundo, vnionem nigrum æmulante, antennis breuibus, quà capiti inseruntur, admodum tenuibus, in extremo crassis, & obtusis: pedibus B longis, subflauis. Postrema ex Tauanellorum vulgò dictorum genere est, sed insolenti aspectu, quo ranam, bufonemuè quodammodo æmulatur. Corpore est procero, crassoq; coloribus nigro, & flauo variegato. Oculis nigris, amplis, & obtuso rinctu ranam bufonemuè (vt dixi) exprimente. Antennis caret. Pedes sunt breuissimi. Alæ longitudine aluum excedunt, & latitudine: color ijs aterrimus.

Decimaquarta. Decimaquinta. Decimasexta. Decimaseptima. Decimaoctaua. Decimanona. Vigesima. Vigesimaprima. Vigesimasecunda.

LOCVS. VICTVS.

ARISTOTELES[a] Muscam inter ea animalia recenset, quæ domicilia sibi comparant. Sed non ita id accipiendum est, vt in ijs morari eas continuò putemus: nam animal est inquietum, nec manet in certo firma tenaxq; loco. Vnde Lucianus magnus Muscarum encomiastes, tugurium, seu nidũ non vno in loco constituere scribit, sed errabundum volatum tollere more Scytharum, & vbi à nocte deprehendũtur, ibi & domum, & lectum facere. C Vbicunque terrarum reperiuntur, & nullus penè locus datur, in quo Muscas non sit reperire, nisi sit quod eas interimat, sicut de metallorum fodinis[b] Plinius scribit his verbis: Omnium verò metallorum halitus noxius sentitur, & pestilens Muscis, & Culicibus; quamobrẽ non sunt ea tœdia in metallis.[c] Lipsius Muscas leuibus politisq; nõ diu insidere tradit, quòd his minus, quàm scabris adhęrere queãt. In Creta Mons est Carina nomine IX. M. passuum ambitu, intra quod spatium, teste, codem[d] Plinio non reperiuntur Muscæ. Idem quoq; tradit Romæ in ędem Herculis in foro boario, nec Muscas, nec canes intrasse. Et vt Apollonius narrat in Papho insula nulla Musca per fores Veneris ingreditur. Mirum verò etiam est, quod refert[e] Cranzius his verbis: Luderi comitis Hermanni Saxoniæ inferioris ducis filij vxor Emma multa bona contulit in Ecclesiam Bremensem. Inter alia, quæ donauit auri, & argenti, & lapidum pretiosorum donaria fertur ciuibus permisisse pratum non longè ab vrbe feracissimum, cuius vsque hodie illa prçcipuè est indulgentia, vt nullis ibi pecora Muscis, nullis Crabronibus, aut Vespis vexentur. Id referunt in merita eiusdem venerabilis Emmę. Præterea Venetijs, vt refert Cardanus, in quandam domum non ingrediebantur: cuius rei causam varijs rationibus inuestigare conatur; quas omnes longa oratione cõfutat[f] Scaliger cuius verba, ꝙ præterea alia multa doceant, huc spectantia libenter adscribo. Domũ, inquis, D fuisse Venetijs, in quã Muscæ non ingrederentur. Eiusce rei causam disquirenti tibi, necesse fuit, multa monstra cõfingi. Siue inquis in sublimi posita, & valde perflata. Quasi nescias, in lacunis totã illã mirabilẽ sedere molẽ. Quæ loca, ferunt, tot scatere Muscis, tot feruere Culicibus, vt infestas faciant illæ diurnas negotiationes, hi nocturnas quietes. Aliorsum igitur lembũ dirigis. Aut quia, inquis, ferro, & marmore rigens. An ædes ferreæ, vel Venetijs, vel alibi sint, id quoq; me latet. Illud in memoria habeo: in armis nostris, ijsq; nitidissimis muscerdę nõ parũ, non semel inuentũ: totidemq; plagis armigeros pueros luisse pœnas. Templorũ quoq; marmora tota pęne Muscis operta interdũ sunt. Quin & super cucurbitas stãtes obseruaui: quarũ succo arceri prædicãt. Tũ ꝙ ais; haud ferè metalla attingere, quia nõ facilè his hæreãt, nõ admittendũ esse pro causa, quà Muscę non inuolarent: redarguent homines, qui ibi intus erant, ad quos illæ, non enim erant ænei, aduolassent. Ad hęc omnino aliud est: Muscas non ingredi, aliud, non immorari. Postremò nullius formæ, structuræ, materiæ, situs, ædes inuenias in ea ciuitate, quæ singulari prærogatiua differant ab alijs ædibus omnibus

[a] Li. 1. Hist. cap. 1.
[b] Lib. 34. cap. vlt.
[c] Lib. 2. de Const. c. 19.
[d] Lib. 21. cap. 14.
[e] Lib. 4. Saxon. c. 29.
[f] Exercit. 246. 4.

propter quę priuilegia Muſcę ab illis, non à cæteris debeant abſtinere. Bellum commentũ. E
Addis nunc, olim abſumptas incendio, non extare. Cardane qui tibi dederant omnium hoc »
Ridiculum de mago, & Muſca. abſorbendum, gallinam ſuſtulerunt, ne illi malum obijceres ſaporẽ. Adiungenda eſt huic »
lucubrationi iucunditas. A mago cattiterinam lamellam ad arcendas Muſcas conflatam vi- »
dimus aliquando, ſed non ſine riſu. Etenim ſpectantibus nobis ad eam depoſitam pro feno- »
ſtris extemplò aduolans Muſca, illico aluum ſuam exonerauit. In Herculis ędes canes non »
ingreſſos, quòd in veſtibulo ſepultum, aut appoſitum fuiſſet quippiam, quod re- »
fugiant canes. Quare non & aliquid tale in illiſce ædibus aduerſus Muſcas comminiſce- »
bare. Saltem è Plinio eſſes aliquid mutuatus. An exemplorum te pigere poteſt, qui »
exemplis vteris? Legiſti in Gellij noctibus, Scipionem in Capitolini Iouis cella e- »
tiam noctu itantem canes non latraſſe? De baſilici corio diceres aliquid, quod ap- »
penſum eſſet in Dianę templo: propter quod nulla hirundo introuolare auderet? Plinius »
neque Muſcas, neque canes in forum Boarium ingredi, quorum neutrum ferreum eſt. Hæc »
omnia, itaque Scaliger. Quanquam verò omnia ferè loca abundent Muſcis, tamen calidæ & exuſtæ regiones in primis, Muſcis ſcatent, vt Apulia, vbi tam numeroſæ ſunt, vt cùm quempiam è magno aliquo numero deſiderari contingat, Muſcam in Apulia perijſſe non minus facetè, quam appoſitè prouerbialiter dicamus, & magnam aliquam multitudinem ſignificaturi cum Apuliæ Muſcis cõparemus. [a] Hieronymus Mercurialis à Strabone memoratum eſſe ſcribit, Hiſpanis eſſe peculiarem Muſcarum multitudinem, eamq; ſæpè contitari peſtilentiam, adeo vt Romani interdum in Cantabria aliquos conſtituere ſint coacti, qui Muſcas venentur, & pro numero captarum, mercedem ſoluere. Ita nimirum Strabonis locum Mercurialis reſtituit, μυιῶν, id eſt, Muſcarum, non μυῶν, id eſt, murium (vt alij legunt) ſcribẽdum eſſe aſſerens. Cui vt ſubſcribam, facit [b] Plinij authoritas, qui ſcribit ab Eleis Myagrum deum Muſcarum inuocari ſolitum, cùm nimia multitudine peſtem inferrent. Refert [c] Bellonius, dum per Aegyptum iter faceret, Muſcarum apud pyramides tam magnam fuiſſe frequentiam, vt aër illarum volantium murmure reſonaret. Quod euenire exiſtimarem, tum ob regionis feruorem, tum ob ſepulchrorum copiam. Innumera enim ea ibi eſſe idẽ Bellonius tradit. Quid mirum? carnium enim, & cadauerum præcipuè ſunt auidiſſimæ: vnde ad lanienas, & carnificinas vndiq; confluunt, mactatis animalibus inhiantes, & inſidiantes. Quod quantoperè faciant, innuit Achilles apud [d] Homerum, timens ne Patrocli cadauer deſendent, cuius hæc ſunt ad Thetidem matrem ſuam verba. G

Muſcam in Apulia mori quid ſignificet.

[a] Li. 4. var. lect. c. 14.

[b] Lib. 10. cap. 27.

[c] Lib. 2. Obſer. cap. 4.

[d] Lib. 19. Iliad.

Νῦν δ' ἤτοι μὲν ἐγὼ θωρήξομαι, ἀλλὰ μάλ' αἰνῶς
Δείδω μὴ μοι τόφρα Μενοιτίου ἄλκιμον υἱὸν
Μυῖαι καδδῦσαι κατὰ χαλκοτύπους ὠτειλὰς
Εὐλὰς ἐγγείνωνται, ἀεικίσσωσι δὲ νεκρόν
Ἐκ δ' αἰὼν πέφαται, κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπήῃ.
Nunc certè quidem ego armabor, ſed valdè grauiter
Timeo, ne mihi interea Menetij forte filium
Muſcæ ingreſſæ in impreſſa ære vulnera,
Vermes generent, deturpentq́ cadauer,
Vita autem interfecta eſt, inq́ corpore toto putreſcat.

Cui ſtatim reſpondens Thetis mater pollicetur ſe illud defenſuram à Muſcis:

Τῷ μὲν ἐγὼ πειρήσω ἀλαλκεῖν ἄγρια φῦλα H
Μυίας, αἵ ῥά τε φῶτας ἀρηϊφάτους κατέδουσι
Ab hoc quidem ego conabor arcere improba examina
Muſcas, quæ viros bello necatos comedunt.

Quo in loco Spondanus Muſcas cadauerum eſſe appetentiſſimas ait hanc ob cauſam, quia humidis nutriuntur, & lubentiſſimè viuo cruore, & carnibus paſcuntur. Neque alia de cauſa Euronymum quendam inferorum deum, qui mortuorum carnes deuorare dicebatur, ita, vt nuda relinqueret oſſa, colore inter cæruleum, & nigrum medio, quales ſunt præſertim Muſcæ, quæ carnibus inſident, pingi ſolitum puto, niſi vt oſtenderent ipſum, non ſecus, ac illæ faciunt, auidiſſimè mortuis carnibus veſci. Muſcæ ſunt præterea aliarum rerum dulcium appetentiſſimæ, præſertim lactis, ad quod quanta copia vndiq; confluant, demonſtrauit idem [e] Homerus, Græcos tanto numero Troianis bellum machinati ſcribens, quanta multitudine Muſcæ ad mulctras verno tempore aduolant: canit autem:

[e] Li. 2. Iliad. Gręci Muſcis, vt comparati.

E'ςαν

A Ἔσταν δ' ἐν λειμῶνι Σκαμανδρίῳ ἀνθεμόεντι
Μυρίοι, ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ
Ἠΰτε Μυιάων ἁδινάων ἔθνεα πολλά.
Αἵ τε κατὰ σταθμὸν ποιμνήϊον ἠλάσκουσιν
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάγος ἄγγεα δεύει
Τόσσοι ἐπὶ Τρώεσσι καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ
Ἐν πεδίῳ ἵσταντο διαρραῖσαι μεμαῶτες.
Steterunt autem in prato Scamandrio florido
Infiniti, quotq; folia, & flores gignuntur tẽpore verno
Veluti Muscarum frequentium gentes multæ
Quæ in stabulo pastorali errant
Tempore in verno, quando lac vasa madefacit,
Tot contra Troianos comati Achiui
In campo stabant disrumpere prompti.

Eadem similitudine rursus alibi vtitur, vbi Troianos, & Græcos pro [a] Sarpedonis cadauere B decertantes, & circa id vndique numerosè confluentes inducit:

Οἱ δ' αἰεὶ περὶ νεκρὸν ὁμίλεον, ὡς ὅτε Μυῖαι
Σταθμῷ ἔνι βρομέωσι περιγλαγέας κατὰ πέλλας
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάγος ἄγγεα δεύει.
Hi autem semper circum cadauer versabantur, vt cùm Muscæ
In tugurio susurrant lacte plenas ad mulctras
Tempore in verno, quando lac vasa madefacit.

[a] *Lib. 16. Iliad.*
Troiani, & Græci Muscis similãtur.

Pari ratione ad mel conuolant, & præ nimia auiditate in illo suffocantur: quamobrem [b] Plinius signum balsami melle adulterati ponit certissimum, si multùm à Muscis infestetur. Idẽ tamen [c] Plinius alibi pro re mira mel in Carina monte natum nusquam à Muscis attingi scribit, & hoc experimento singulare medicamentis eligi. Idem de Attico melle, si rectè memini, tradit Tzetzes idq; euenire, quòd Attica thymo abundet, ac si illo odore fugarentur Muscæ. Muscam inquit Michael Glyca, qui hoc quoque repetit, Attico melli insidere. Nam thy„ mo Atticam abundare videmus; cui herbæ, vt plurimùm Apes Atticæ insident, quò fit, vt „ mel Atticum etiam odorem habeant acriorem. Idcirco melli Attico tanquam sacro, Muscæ C non insident; sed vt maximè cum strepitu circumuolent, ab direptione tamen laborum A„ pis Atticæ arcentur. Contrà sphondylio maximè delectantur, quod innuit nobis [d] Plinius eius succum, cùm exprimitur, integi iubens, ne in eum inuolent Muscæ. Præterea omnibus ferè edulijs insidiantur, aduolando omnia gustant, omnia liguriunt, maximè, vt dixi dulcia. [e] Varro ligurire Muscarum propriũ esse ait, quod est, teste Budæo paulatim ore commanducare aliquid gustu suaue. Hanc Muscarum in omne ciborum genus auiditatem eleganter admodum innuit Lycophron, eas δαιτυμόνας, id est, voraces & helluones appellans; ostenditq; id quoque Lucianus his verbis: Et quanquam ociosa & remissa est Musca, vescitur ta„ men quæ laborantur ab alijs; & plena est ei vbiq; mensa. Nam ipsi, & capræ mulgentur, & „ Apis non minus Muscis laborat, quàm hominibus: atque huic coci obsonia condiunt, & de„ gustãt antequam ipsi reges, deambulansq; per mensas, vnà cum ipsis conuiuatur, & simul ve„ scitur omnibus. Idem author paulò antè scripserat Muscam conuiuam, & contubernalem, & commensalem hominum esse, degustare omnia præter oleum: mortem enim hoc ei afferre epotum. Sed cur oleum Muscis sit exitiosum, alibi docuimus.

Vt mel ament.
[b] *Lib. 12. cap. 25.*
Balsamum melle adulteratur.
[c] *Lib. 21. cap. 14.*
Mel à Muscis intactum.
In Annal.
Sphondylio delectãtur.
[d] *Lib. 26. cap. 6.*
[e] *Lib. 3. de re rust. c. 16.*
Muscæ prærogatiuæ.
Ex oleo mors.

D

SONVS. VOLATVS.

CVR sonum, non vocem Muscæ edant, nec non Insecta omnia, ratio reddita est à nobis in prolegomenis, eaq; potissimùm ex Aristotelicis monumentis deprompta, nimirum sonum reddere, intus meante spiritu (vt Plinius loquitur) & incluso sonante: dictumq; ibi à Proclo Diadocho Cicadam dici canere seipsam sub alis atterendo: neque aliud dicere vult Suidas, Muscas, inquiens, cùm alis aërem feriunt, sonare: vbi verò constiterint, sonare desinere. Idem habes apud Ariostum.

Soglion con rauco suon di strido l'ali
L'imprente Mosche.

Cicada, vt canat.

Sonum autem duobus modis fieri in Muscis, docet etiam Albertus, cuius opinionem, cùm

 illic

Digitized by Google

illic non posuerim, hic inserere non piguit. Strepitus autem, inquit, & sibilus omnium istorum (Insectorum) est per telam, quæ est sub pariete diaphragmatis, in loco, vbi cingitur, tanquam abscissa sint corpora ipsorum. Sic enim sonant Muscæ, & Apes, & omnia huiusmodi. Ista etiam faciunt strepitum volando, & alas extendendo, percutiendo aërem cadentem inter alas eorum, & ideo continuè sonant, dum volant. Et illum quidem continuum sonum non faciunt, nisi modo dicto, sed quando capta tenentur, etiam præcisis alis sonant alio sono, & aliquando sonum non faciunt, in ore spiritu exeunte, sed potiùs sub diaphragmate per modum, quem diximus. Hactenus Albertus. Et reuera cùm veritatis indagandæ gratia Muscis aliquot alas amputassem, protinus diuersum sonum edere obseruaui ab eo, quem volantes edebant. Quamobrem sonum, qui fit in ipso volatu, ex vtroque constare crediderim, eum verò qui fit attritu aëris interioris, maiorem in uolatu effici, quòd tunc, vt ait Aristoteles, se attollant, & contrahant, quo diuerso motu maiorem aëris copiam ad interiora attrahentes ad septum transuersum allidant: & in quiescentibus nullum audiri, quòd tunc sese non contrahant, aut attollant, ideoq; aërem ad partes internas thoracis non attrahant, quem istiusmodi soni causam statuimus esse. Lucianus Muscarum volatus qualis sit expressurus, istius quoque soni eodem in loco meminit his verbis. Est illi volatus non continuò pennarum remigio, vt Vespertilionibus; neque saltu, vt Locustis, neque cum stridore, vt Vespis, & Crabronibus: verùm flexilis, ad quácunque aëris partem se moueat. Adde, quòd non volet quietè, & cum silentio, sed cum cantu, & melodia, non item immitè, & sæuè, quemadmodum Culices, & Muscellæ; neque cum graui fremitu Apum, & Vesparum, horribilem ostentans sonũ, & minacẽ: sed tantò volat his suauiùs Musca, quantò sunt tuba, & cymbalis tibiç dulciores. Et alibi rursus. Luce, inquit, plurimùm gaudet, & in hac ciuiliter versatur: nocte verò quiescit, & silentium agit, & neque volat, neque cantat, sed contrahit se, & non mouetur. Non rectà volant ob caudæ defectum, qua volatus dirigitur, vt suo quoq; loco diximus.

Sonum dupliciter fieri.

* Li.4. Hist. cap. 9.

Muscarum volatus cũ sono.

Non rectà volant, & cur.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

MVSCAS, vt reliqua Insecta coire dictum est ex Aristotele, fœmina scilicet in marem sursum immittendo genitale membrum. Quæ hic breuiter ex Scaligero repetam. Gignendi autem, inquit, ratio non vna. Nam sine coitu nonnulla, affricatione, vt piscium multi: alia seminis immissione, vt equi in equam; alia per receptum membrum, vt Musca. Recipit enim mas fœminæ membrum in se, quo illa semen quærit, aut seminis aliquam vim. Muscæ moram trahunt in coitu, coeuntesq; sæpè volant, mare fœminam superueniendo, vt Lucianus meminit his verbis: Coitus verò, & venereorum, & nuptiarum est ipsis multa libertas, nec vt Galli, cùm mas inscenderit, statim resilit, sed vehitur à fœmina diu, fertq; illa sponsum, conuolantq; nec aerium illum coitum volatu destituunt. Idem Lucianus de coitu Muscarum maiorum, illud esse ait admiratione dignum, quòd mas fęminam, fœmina itẽ marẽ ineat, conscendantq; vicissim, & Mercurij, & Veneris filius, qui mista natura fuit, & duplici forma. Aristoteles, vt vertit Gaza, ipsas hyberno tempore coire, & serenis austrinisq; diebus enasci tradit, vtpotè quę condere non soleant. Sed Muscas hyeme cernere pro miraculo quodammodo habetur, tantũ abest, vt tunc coire eas mihi persuadeã. Quare omnino aliud mihi dixisse videtur philosophus, sed Gaza cũ non est assecutus, pro χειμων hyemem transferens, cùm & tempestatẽ, & tempus pluuiosum significet, quo Muscas coire verisimile est, quia vagari hincinde nõ possunt. Ex huiusmodi coitu gigni quidem animalia alibi tradit, sed non similis naturæ, nimirum genus quoddam Vermiculorum, ex quibus postea fiunt Muscæ. At non solùm coeundo Vermiculos eos generant Muscæ, sed etiam quæ ex putri nascũtur, prius Vermiculi sunt. Duplex enim ortus, ex coitu, vt ex philosopho diximus, & ex putrescente humido, aut sicco, vt idem scriptum reliquit. De ortu Vermiculorum, & ex illis Muscarũ idem Aristoteles hæc nobis prodidit. Muscæ ex Vermiculis fimi digesti in partes gignuntur: quamobrem, qui eo funguntur munere, contendunt reliquum fimi promiscuum discernere, etiam confectum concoctumq; esse fimum confirmant. Principium autem vermiculorum ipsorum exiguum est, quod primum rubescit, atque ex immobili quasi hærens adhuc fibris moueri incipit; mox Vermiculus immobilis redditur, qui cùm postea motus est, rursus immobilis fit: demumque generat Muscam, quæ flatus, aut solis beneficio moueatur. Scaliger eiusmodi generationem perfectiorem esse scribit, quàm quæ fit per oua: nam cùm dixisset, non in omni animalium genere è semine ilicò animal fieri, sed quoddam medium,

Aristoteles corrigitur.

Muscæ oẽs nascuntur ex vermib.

hoc

A hoc medium, inquit, est duorum modorum, vnum est perfectius, vt Vermiculi Muscarum soboles, è quibus fiunt Muscæ: alterum imperfectius, vt oua. Agnouit in Muscis vtramq; hanc generationem Lucianus, inquiens: Nascitur autem non statim talis, sed Vermis ab initio, vel ex alijs animalibus, deinde sensim, & pedes effert, & producit alas, fitq; volucris, & concipit paruum Vermem, qui Musca fit postea. Cùm itaq; Vermiculorum generantium Muscas, duplex (vt ostendimus) ortus sit, vel ex coitu earum, vel ex putredine, quærat quis, ex qua potissimùm putredine Vermes procreentur. Sunt qui rentur partim ex fructibus corruptis, & animalium cadaueribus, partim ex corruptione aëris fieri, vt declarat [g] Ouidius; præcipuam tamen materiam earum terram esse. Ego sicut ex quacunq; ferè putri materia Muscas oriri posse non renuo, ita ex hominum in primis cadaueribus gigni asserere non vereor, non secus ac ex taurorum carne putrescente ceu re maximè apta Apes erumpere suprà docui.

Muscæ ex qua putredine oriantur.

[g] *Lib. 15. Metam.*

Ex cadaueribus maximè nasci.

INGENIVM. MORES. SENSVS.

B

HÆC sunt potissimùm, ob quæ malè audit ipsa Musca, audacia, feritas, importunitas, ingenium disciplinam non admittens, obliuio. [a] Ælianus eam ait esse audacem ad omnia, & [b] aliàs Muscam, & canem animalia vocat impudentia, ac importuna: neq; enim cedere, neq; repelli velle. Idem tradit [c] Philo Iudæus, sed priuatim de Musca canina, vt rectiùs eadem vitia exprimeret. Cui (Cynomiæ) veram, inquit, appellationem imposuerunt periti „ hominum, vt erant sapientissimi, compositum ex duobus impudentissimis animalibus, Mu„ sca & cane. Altera vincente omnes volucres temeritate, altera omnes terrestres quadrupe„ des. Accurrunt enim intrepidè, & si quis arceat, non cedunt peruicacia, donec satientur „ carnibus & sanguine. At Cynomyia particeps amborum audaciæ, mordax & insidiosa „ est. Nam è longinquo cùm stridore in teli morem, magnoq; impetu aduolat, infixaq; cuti C hæret pertinaciter. Et reuera miram dixeris Muscarum audaciam, nedum dicam temeritatem. Ecquid enim tam ferum, tam magnum, tam robustum animal, in quod morsus suos dolorificos non inferat, quod non exagitet sine vllo metu mortis? Atq; hæc eius est quoq; impudentia, vt pulsa non obediat, sed mox obliuiosa reuertitur, & rursus acriùs, quàm fecerat anteà pungit. Adeo vt multa aduersus eam animalia arma dederit sagacissima natura, vt equis, & bobus caudam longissimam, & mobiles aures quibus Muscas infestantes pellerent, nec non ipsis hominibus manus, quos profectò miro modò vexant, nullam commodorum ipsorum rationem habentes, siue loquantur, siue dormiant, siue bibant, siue edant, siue legant, siue scribant, siue quid aliud agant, operenturúe, parata semper astat, vt in faciem insiliat eorum, infesta, importuna, incommoda, nulli rei nisi fastidio de se concitando idonea. Hinc apud [d] Ciceronem ridiculè dictum de molestissimo iuuene, Abige Muscas puer. Hinc Platonicus vir Aenæas summæ integritatis philosophus, dum Euxitheum introducit Theophrasti commenta deludentem, qui dictitabat, animas relicto humano corpore, id genus bruta sectari, eisq; inhærere, quorum opera vitæ fuerint imitati, vt hyperbolum quendam impudentiæ notaret, inquit, Musca item hyperbolum trahet: quippe par fuit vtriusq; impudentia. Ea tamen improbitas pertinacissima, quia nunquam rebus quietem esse sinit, D tanti fuit, vt inter prælia deorum, grauissimasq; res poëtarum principem Homerum illexerit ad eius pertinaciæ perseuerantiam demonstrandam, qua ferox hostis insultat hosti, neq; moram, neque requiem dat vllam, donec vulnus inflixerit, & audaciæ confidentissimę munus executus fuerit. Idem Homerus Aiacem fastidiosum, molestum, & quemcunq; probris incessentem Muscæ assimilauit, quæ modò hunc incessit, modò tactu fœdo alium infestat, quod tamen Homericum probrum Lucianus, vt erat ingenij festiuissimi, ad laudem Muscæ contraxit; tanquam multiscius Homerus illam baroni, & Satrapi inclytissimo Aiaci comparauerit. Temeritas verò Muscarum in eo est, quòd ab ijs, à quibus sibi sępè vitę periculum imminet, vitare declinareque nesciat. Maximo enim numero sese in lac, mel, uinum, aliosque consimiles humores temerè pręcipitant, & miserè moriuntur. Quin nec animalibus parcere solent, à quibus aliàs sibi plurimùm cauere deberent: sicut in primis ab hominibus, qui uarijs modis eas occidunt. Elephantos uerò etiam inuadunt non impunè. Nam licet breuem habeant caudam, qua se aduersus Muscas tueantur, natura prouida pellem ijs dedit

[a] *Lib. 1. cap. 29.*
[b] *Lib. 7. cap. 19.*
[c] *In vita Moysis.*

Cynomyia cur illaudetur.

Muscę mira audacia.

vt homines uexent.

[d] *Lib. 2. de Orato.*

Musca inter prælia deorũ cur recẽseatur.

Aiax cur Muscæ assimilatus.

Muscę temeritas.

Elephanti, vt Muscas occidant.

dedit rimis pertusam, ad quam, cùm illæ aduolant, elephanti cutem constigentes, eas in ijs rimis perimunt. Iam verò feras esse, & indociles, meminit Plutarchus, duo esse tradens animantium omnium, quæ nostro vtuntur consortio, Muscam & Hirundinem, quæ nullâ queunt arte cicurari. Vult tamen Plutarchus Hirundinem, quàm Musca magis feram esse, eo argumento, quòd Musca ne molesti quicquam patiatur, prehensa horreat, cùm Hirundo suapte natura hominem oderit. Quàm modò sint immemores, ipsæ produnt, dum loco pulsæ statim redeant, velut repulsæ immemores. Sed videndũ nunquid tam fluxilis memoriæ naturalis ratio dari possit. Constat inter animantia memoriæ facultate pollere ea in primis, quibus purgatior, absolutiorq; imaginatio est, cuiusmodi pernoscuntur esse Apes, & Columbæ; vt contrà obliuioni obnoxia, quibus vis ea offensior turbulentiorq; est, sicuti vsu venire Vermibus liquet, & Muscis. Siquidem in ea parte animi statuenda memoria est, in qua imaginationis potentia viget. Sunt modò etiam in Musca, & singulares, & laudandæ animi dotes, quas sic ferè Lucianus prosequitur. Non paruam esse eius intelligentiam queo dicere, cùm insidiatorem, & hostem suum Araneum effugiat. Insidiantem enim, & obseruat, & contrà intuetur, declinans illius impetum, ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidens casses. Fortitudinem enim, & robur ipsius non oportet dicere, sed Homerus poëtarum maximus, cùm quæreret, quonam modò laudaret heroem optimum, non leoni pardoue, aut apro comparat robur illius, sed audaciæ Muscæ, & intrepiditati, & conatus magnitudini: neq; enim audaciam, sed fiduciam esse illi refert. Quanquam est, (inquit) repulsa, non destitit tamen, sed est appetens morsus: Sic autem laudat magnoperè Muscam, & amplectitur, vt non semel, neque paucis in locis de ea meminerit: sed sæpè exornat sic carmina commemorata Musca. Nunc enim gregarium eius volatum ad lac exponit: nunc autem Mineruam curanti matri dormientem infantem comparans, quando à Menelao telum repellit, ne ad lethalia loca incidat, Muscam rursus ducit in exemplum. Atqui pulcherrimo eius adiectiuo ornauit, cantatrices confertas appellans, & cùm gregem earum gentem vocat. Sic autem fortis est, quòd mordens aliquid, vulnerat non hominis solùm pellem, sed & bouis & equi: elephantem quoq; mœrore afficit, in illius ingressa rugas, & pro magnitudine proboscidis lacerans. Et paulò inferiùs. Tragœdia verò magna etiam cùm laude de Musca meminit, sicut in his: Graue quidem, & molestum est, forti robore, saltare Muscam in virorum corpora, vt cæde impleatur; viros autem armatos hostilem hastam timere. Hæc Lucianus. Homeri carmina, quæ ille in Muscæ laudem interpretatur, needum à nobis recitata adscribam. Hic igitur deorum, ac heroum prælia recensens Menelao inuicto, ac strenuo bellatori [e] Mineruam Muscæ audaciam immisisse scribit:

Duo animalia indocilia quæ. — *Muscę cur obliuiosæ.* — *Memoriæ locus.* — *Muscæ laudes.* — *[e] Iliad. Li. 7.*

Καί οἱ Μύιας θάρσος ἐνὶ στήθεσιν ἐνῆκεν
Ἥτε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
Ἰσχανάᾳ δακέειν, λαρὸν τέ οἱ αἷμ᾽ ἀνθρώπου. Id est,
Et ei Muscæ audaciam in pectoribus immisit,
Quæ quamuis depulsa frequenter à corpore humano.
Appetit mordere, dulcisq; illi sanguis hominis est.

Quem tamen locum Spondanus in alium sensum, quàm Lucianus accipit. nam post adducta, quæ citauimus, Luciani verba, Eustathius tamen, inquit, illud θάρσος per θράσος videtur interpretari. Ait enim: Ὅτι δὲ κατ᾽ ἀναλογίαν φύσει πάντων ζώων ἡ Μυῖα θρασυτάτον, οὐδεὶς ἀγνοεῖ hoc est, quòd Musca respectu aliorum animalium audacissimum sit animal, nullus non nouit. At Didymus in voce θάρσος, τὸ ἐπίμονον, inquit, τοῦ ἥρωος λέγει. οὗτος γὰρ ἀποτρεπόμενος εἰς ἄλλον τόπον ἔτρεχεν εἰς τὸν αὐτόν. Quicquid sit, sanè Lucianus nimis hunc locum detorsit ad suam mentem. Nam proculdubio non indicauit robur, aut fortitudinem herois hac comparatione: quia ridiculum esset, vt ait Eustathius: deinde falsum est illud, quod Menelaum ἄριστον τῶν ἡρώων appellat. Nam quid de Aiace? A Didymo porro dissentio, maloq; intelligere continuam illam inuadendi hostem proteruiam, quam Menelao Minerua dicitur indidisse. vt quamuis subinde rursus in medios hostes irrumperet, vt Muscæ solent, quæ paululum fugantur, statim audacissimè reuolant. Sic Eustathio assentimur, qui θάρσος pro θράσος accipit. Hoc Vespis in Eryxia Platonis tribuitur. Nam mihi, inquit, Syracusani erga nos non aliter affecti esse videntur, quàm sint Vespæ; quæ si leuiter irritatę prouocentur, fiunt inuictæ, donec eas aliquis aggressus funditus extinguat. Et forsan generali Muscæ vocabulo poëta intellexit. Hæc Spondanus, qui Muscas Homerici encomij quoquo modo defraudare nititur. Alter locus Homeri de Minerua repellente sagittas à Menelao; vt mater Muscas à filio, quem idem [f] Lucianus in Musarum laudem citat, hic est [illegible]

[f] Iliad. Li. 4.

Ἠδ᾽

A *Ἡ δὲ τόσον μὲν ἔεργεν ἀπὸ χροὸς, ὡς ὅτε μήτηρ*
Παιδὸς ἐέργῃ μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ.
Hæc verò tantum quidem arcebat à corpore, vt cùm mater
A filio arcet Muscam, quando dulci sopitus est somno.

Reliqua loca, quæ citat Lucianus, alibi ni fallor, recitaui. Eidem Musca animal est ingenuum, & generosum, quia ipsa in tenebris nihil operetur, ac si indignum putet, vt aliquid latens faciat. Lucianum in celebranda Musca æmulatus Leo Baptista Albertus, encomium eius festiuissimum, elegantissimumq; edidit, in quo plurimas huius Insecti dotes longa oratione recenset, quem quiuis per ocium legere poterit. Quod modò ad Muscæ sensus exteriores attinet, paucula hæc de gustu apud [a] Philosophum legimus. His gustus omnium saporum est. Et [b] alibi. Foris gerunt velut aculeum fungosum, & cauum, vt eo simul, & gustare, & cibum trahere possint. Cæterùm odoratu, & visu etiam Muscas pollere ex hoc quis haud absurdè coniiciat, quòd ad ea, quæ sibi grata sunt, è longinquo aduolent, vt suprà de melle, & lacte dictum est.

Sensus exteriores.
Gustus.
[a] *Lib. 8 Histor. cap. 11.*
[b] *Lib. 1. cap. vltim.*
Odoratus.
Visus.

B

MORSVS. MOLESTIA. ET ADVERSVS HÆC REMEDIA.

QVAM dolorificos morsus inferant Muscæ, nemo est, qui non suo cum malo sit expertus. Sed Lucianus, qui vt Muscarum patrocinium agat, & quicquid eis probo verti potest, id nisi ad virtutem detorqueat, saltem refellat, morsus cum exiguo admodum dolore infligere, persuadere conatur. Atq; ita per totum illud suum encomium ludit, non disputat seriò. Muscæ autem non mordent tantùm, sed diù etiam post morsum corpori infixæ hærent, quod [a] Plutarchus Formicarum, & Muscarum proprium esse asserit. & Homerus, cuius verba suprà recitaui, huiusmodi morsus, sagittarum ictibus comparat. Cęterùm vt nunquam morsus earum est, sine dolore, ita gustato serpente Musca teste [b] Æliano, vel cùm eiusmodi quippiam attigerit, acriores morsus habet, & dolorem maiorem facit, &
C quod Ælianus non notauit, cùm imminent pluuiæ. Pariunt præterea mille alijs modis fastidium Muscæ, vti luculenter, facetè, & appositè, vt solet, [c] Plautus lenones, qui nihil non fingunt, quo homines vexent, lædantq;, Muscis & alijs id genus Insectis comparat: dum ait:

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem animo,
Vt Musca, Culices, Pedesq;, Pulicesq;, Cimices.
Odio & malo, & molestiæ, bono vsuiq; estis nullo.

Eadem ratione alibi eorundem [d] Lenonum, meretricumq; consortium quantis scateat molestijs, explicaturus, Muscis assimilat homines infestantibus, quando maximè calidum est: tunc enim abundant maximè, & maximè pungunt.

Nam nunc Lenonum, & scortorum plus est ferè
Quàm olim Muscarum est, cùm caletur maximè.

[a] *Lib. de ira cohibenda.*
[b] *Lib. 9. de Animal. cap. 15.*
[c] *In Curcul.*
Lenones Muscis cōparati.
[d] *In Trucul.*

Inter cæteras, quas inferunt noxas, in primis est, quòd vestes, ac potissimùm candidas maculis nigerrimis frequentibus, quæ difficillimè eximuntur, inquinant, conspurcantq;, aut cùm in carnes, quæ nobis in cibum cessuræ sunt, emissa ab aluo, proluuie multos Vermi-
D culos exonerant. Idem facere cùm pecoris vlceribus adhærent, testatur Columella. Quapropter ad fugandas ipsas diuersi diuersa excogitarunt. Sunt qui vt ad carnes non aduolent, cæpæ frustulum carnibus apponant. Sic enim arceri Muscas. Scribit [e] Mizaldus, Lupi caput, si intra domum suspendatur non ingressuras, ac inuolaturas arcere. Traditq; aliàs ex [f] Alberto, & Cardano lupi caudam alicubi sepultam, vel suspensam inde Muscas fugare. Lysimachia siue salicaria teste [g] Dioscoride acerrimo nidore, quem suffita reddit, Muscas interficit. [h] Plinius foliorum minoris sambuci decocto, si locus spargatur, Muscas arceri asserit. Idem [i] Elleboro albo, trito, & cum lacte sparso præstari. Vtrumq; ex illo repetit [k] Ruellius: quo referente optimum gith, quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimum, Culices, suffitu occidit, & Muscas. [l] Matthiolus ex Plinio, vt videtur, ellebori albi radicem decoctam in lacte ad Muscas perimendas commendat, nam vbi, inquit, degustauerint, paulò pòst moriuntur. Sunt qui vbi ex cucurbitæ folijs factus est suffitus, adire Muscas negent. Similiter si cucurbitæ decocto locus conspergatur. Alij absynthio trito, & cum lacte cocto

Noxæ præcipuæ.
Ne carni insideant.
[e] *Cent. 7. aph. 72.*
[f] *Memor. cēt. 8. Aph. 92.*
[g] *Lib. 4. c. 3.*
[h] *Lib. 23. cap. 8.*
[i] *Li. 25. c. 5.*
[k] *Lib. 1. de nat. Stirp. cap. 129. & l. 3. 138.*
[l] *In Diosc. l. 4. c. 149.*

coćto ad idem vtuntur. Quidam etiam origani succum, cum lacte, & suillo felle, & malo E
granato contuso ex aqua diluunt, eoq; humore solum aspergunt. Vidi qui myrti, aut alia-
rum huiusmodi plantarum fasciculos è tecto suspenderent, ad quos sub noctem congrega-
tas vndiq; Muscas, tacitè simul cùm fasciculis in latum aliquem saccum immissas quotidiè
magna copia occiderent. [m] Beretius vt equi aliaq; iumenta à Muscarum iniurijs tuta sint,

[m] Lib. 2. Veter. med. Ne veterinaria infestentur à Muscis.

hæc præcepta tradidit: Laurus cum nigro veratro trita si in lacte, vel passo, vel hydromeli-
te, cum aqua maceretur, Muscas enecabit. Si casiam ex oleo tritam illeueris, nullam im-
petent animantem. Muscas si voles, nepetæ abiges odore. Item foliorum eius decoctum
resperfum easdem fugat: Si quantum Anatolius sentit, tibi sit in animo Muscas in vnum
cogere locum, in excauatum scrobem frutices rhododaphnæ tunsos conijcies, in eumque
examina vndecumq; conuolabunt. Eç dein boues, aut reliquos quadrupedes, nullo affi-
cient tœdio, si lauri baccis ex oleo perungantur. Cæterùm Muscæ prorsus mutis (fortè nul-
lis) insidebunt animantibus, quæ Leonino pingui sunt delibutæ. Porrò veratrum, quod
in lacte, vel sapa cum auripigmento maduit, imbre resperso Muscas abolet. Si quippiam
alumine, cunilaq; linatur trita, Muscæ nunquam adsilient. Hæc ille. [n] Africanus Muscas

[n] Ibidem.

nullam allaturas molestiam affirmat; si tritis lauri baccis, & in oleo coctis veterinum illina- F
tur: Solent enim, inquit, Muscæ vulnera infestare, quas summouebimus pice, & oleo, vel
vnguine mistis, & infusis. Sed si quæ partes vlceribus præoccupatæ fuerint, coctam picem
liquidam suillæ adipi vulneribus stillari conueniet. Sed quotiescunq; mel remedijs adhi-
betur, cauendum erit, ne pars à Muscis infestetur. Nam ad mellis dulcedinem, non hę so-
læ, sed Apes aduolant: quare purgatis ijs, confestim adhibenda sunt linamenta cum pice,
& oleo, veteriq; axungia, & extra eodem medicamento circumillinenda. Eadem ex vtroq;
repetit Mizaldus. [o] Columella pariter Muscas vulnera infestantes summouet pice & oleo,
vel vnguine mistis. Idem præstant, teste [p] Matthiolo, folia recentia cucurbitæ. Et vt Vola-
terranus scribit, fermentum cum ferri limatura mistum, Muscas, si degustauerint, occidit,
nec non chalcantum suffitu.

[o] Li. 2. de re rust. cap. 35.
[p] In Diosc. lib. 4. c. 146.

AE T A S.

Vitæ terminus angustus.

BREVISSIMAM esse Muscarum vitam nulli non notum est. Lucianus G
valdè angustum vitæ terminum illis datum esse dicit: & Simonides, vt re-
rum omnium celerrimam ostenderet vicissitudinem esse, & æuo nos nostro
non oportere confidere, canit:

Homo cùm sis, nunquam dixeris, quid futurum sit,
Nec inspiciens hominem, quàm diu sit victurus:
Etenim celeris Muscæ prapetis instar, rerum fit mutatio.

Muscæ quę viuaciores.

Cùm verò Muscarum omne genus breuis æui sit, Lucianus maiores viuaciores esse tradit
his verbis: Nascuntur, & maximæ quædam Muscæ, quas militares quidam appellant: non-
nulli verò canes, sonitu asperrimæ, & volatu velocissimæ. Hæ & longissimæ vitæ sunt, &
tota hyeme incibatæ perdurant, contractæ præsertim, & connexæ tectis, & culminibus.
[a] Cardanus calorem earum exiguum, ac penè per hyemem extinctum nouo calore, scilicet
ignis, vel quouis alio adueniente suscitari retur, negatq; tunc generari; inquit enim: Vn-
de etiam Muscæ magnę verno tempore apparent, quas certum est ob perfectionem non eo
tempore genitas, sed vt mortuas iacuisse; cùm antea non fuerint visæ. H

[a] Lib. 7. de Varietat. cap. 36.

S Y M P A T H I A. A N T I- P A T H I A.

Rhododaphné amât. Antipathia cum lupo. Cum Araneis.

CVM rhododaphne Muscis fortè occulta fuerit amicitia, cùm ad eam, etiam
in scrobe defossam vndiq; conuolent. Contrà quòd domum non ingre-
diantur, vbi lupi caput, aut cauda suspensa sepultaúe est, dixerit quis clan-
destinum odium inter vtrosq;, intercedere. Mihi saltem ipsas Araneæ
non solùm capere videntur, vt comedant, sed naturali quodam insuper
odio in ipsas debaccari. Neq; est, quod retia illa commemorem summo
fabrefacta artificio, quæ vix dum natæ ad illaqueandas Muscas texunt, quando ijs domus

omnes,

A omnes, maximè autem pauperum, plenæ sunt. Crabrones quoque eodem [a] philosopho teste Muscas maiusculas venantur, quas vbi ceperint, absciso capite, reliquum corpus gestantes, inquit, auolant. Cibus ijs talis est: Sed & hi cibi ne tantùm gratia, vt ego puto, aut odio, ac peculiari antipathia id fecerint, sicut an & multæ aues, & in primis hirundines (quas sine Musca viuere posse [b] Scaliger negat, adeo illis necessariam esse inquiens, vt propter illas facta fuerit) alij disputent. cum Crabronibus. [a] Li.9.Hist. cap.42. Cum Hirundine. [b] Exer.250. 3.

COGNOMINATA.

DE Musca vocata muliere, quæ in huius nominis Insectum transformata est, fusiùs dicetur in fabulosis. Corinna quoque percelebris illa poëtria Musca cognominabatur, de qua sic [a] Cælius. Corinnę verò an obscura esse gloria potest, quæ in Lyrico certamine Pindarum quoque nouem Lyricorum principem exsuperasse traditur? Eam fuisse Thebanam memorant. Sunt B qui Tanagræam malint. Achelodori, & Procratiæ fuisse filiam constat, ac Myrtidis discipulam. Muscã quoq; Lyricam fuisse cognominatam non ferè ambiguum est. Hæc ille. [b] Lucianus eiusdem meminit, cùm ait: Fuit etiam antiquis mulier quædam cognomento Musca, poëtria per quam famosa, & docta. Fuere, & aliæ duæ poëtriæ eiusdem cognominis, quarum vna Thespiaca, quam [c] Lilius Gregorius Gyraldus eandem existimat cum ea, quam nominauit citatis verbis Lucianus. Altera ratione Spartiatis, quæ hymnos in Appollinem, & Dianam conscripsit. Fuerunt præterea aliæ mulieres, non poëtriæ, Muscæ vocatæ, ex quibus vna famosa meretrix fuit; altera Pythagorę filia teste Suida. Has quoque Lucianus nominat. Et alia, inquit, (fuit cognomento Muscæ) perinsignis Atheniensium meretrix, de qua ait poëta comicus: Ad cor vsq; eum Musca mordebat. Sic autem neq; comica gratia dedignata est, neque Muscæ nomen exclusit à scena, neq; pudebat parentes hoc nomine filias appellare. Tragœdia verò magna etiam cum laude de Musca meminit, sicut in his: Mulier Musca dicta quæ. Corinna Musca cognominata [a] Lib. 14. A.l.c.1. [b] In Muscę encomio. Muscę poëtriæ alię. [c] Lib.6.hist. de poëtr. Musca meretrix.

Graue quidem, & molestum est forti robore
Saltare Muscam in virorum corpora, vt cæde impleatur,
C *Viros autem armatos hostilem hastam timere.*

DENOMINATA.

BEELZEBVB Cacodæmonum princeps à Muscis dictus est, vel vt D. Hieronymus verti vult, habens Muscas, vel vir Muscarum. Zebub enim Musca est. Beel verò interpretatur habens vel vir, vel vetustas, vel deuorans. Beda Beelzebub vult esse Deum Accaron, nam, inquit, Beel ipse est Baal. Cur verò à Musca Beelzebub sit vocatus, rationem sit reddit Catenæ author. Nulla Musca (vt asseritur) vnquam visa fuit, vbi sanguis animalium (quæ vero deo sacrificabantur) fundebatur: quò solent Muscæ confluere, & inde generari. Quo miraculo læti Hebræi irridebant Chaldæos, & Allophyllos, in quorum sacrificiorum loco solebant abundare Muscæ. Hinc vocabant deum ipsum Beelzebub, id est, patronum Muscarum &c. Cyrenaici, vt quibusdam placet, Achorem vocabant, Elitini Sacorem. Suntq; qui eundem esse volunt, cum eo quem [a] Plinius Myiagron vocat, & ab Eleis coli scribit, ne à Muscis infestentur. Inuocant, inquit, & Ægyptij Ibes suas contra serpentium aduentum, & Elei Myiagron deum, Muscarum multitudine pestilentiam adferente: quæ protinus intereunt, qua litatum est illi, die. Meminit eiusdem [b] Pausanias, vbi de incolis Alipheræ vrbis ab Aliphero Lycaonis filio dicta scribit. Iam verò ait, & nundinas celebrant, cui deo non satis constat: Mineruæ arbitror. In ijs nundinis vni ante omnes Myiagro rem diuinam faciunt, heroemq; super hostijs precati, & Myiagri nomine implorato, securitatem sibi fore inter immolandum ab omni Muscarum proteruitate pro certo habent. Hæc ille. Cum Myiagro idem est Myiodes, cuius etiam tanquam dei Muscarum propulsoris meminit [c] Plinius his verbis: Nullum animal minus docile existimatur, minorisue intellectus, eò mirabilius est, Olympiæ sacro certamine, nubes earum immolato tauro deo, quem Myiodem vocant, extra territorium id abire. Eundem etiam fuisse Iouem Apomyium ex Pausania in primis apparet, qui idem de Ioue Apomyio, id est, abactore Muscarum narrat, quæ Plinius de Beelzebub vt vertatur. Deus Accaron. Acor. Sacor. Myiagros. [a] Li.10.c.28 [b] Lib.8. Myiodes deus. [c] Lib.10. cap.6. Iuppiter Apomyius.

D

de Myiode. Scribit autem proditum esse Herculem Alcmenę filium, Ioui poricientem, cùm Muscas abigere non posset, vel quòd ei tunc primùm in mentem venerit, vel quòd tralatitium fuerit, abactori Muscarum (Ἀπόμυιον Elei appellant) hostiam mactasse, cùm perlitatim esset, omnes repentè Muscas trans Alpheum euolasse. Inde seruatum ab Eleis, vt ad abigendas ex Olympia Muscas, idem sacrum vsurparetur. Eadem [d] Cælius Rhodiginus repetit his verbis: Quin Herculem, inquit, in Olympia rem diuinam obeuntem, cùm Muscarum multitudine infestaretur, Ioui sacrificasse Ἀπομύιῳ, protinusq; vltra Alphæum Muscas esse abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoq; immolasse. Beelzebub igitur, Myiagrum, Myiodem, & Iouem Apomyium eundem fuisse, tum ex relatis satis constat, tum ex ipsis etiam nominibus, quæ omnia à Musca deducta sunt. Quare fallitur [e] Clemens Alexandrinus, Romanos scribens, Ἀπομυίῳ Herculi sacrificasse, cùm Ioui vt dictum est, Apomyio Romani sacrificauerint, non Herculi. Fuit item Myiagrus nobilis statuarius, vt meminit Plinius. Hoc etiam nomine vrbem quandam Palestinæ nuncupari aliqui scribunt. Myagron siue Myagros, quæ etiam melampyron cognominatur, herba est, cuius plures species esse traduntur ab herbarijs. Myagron scribit autor thesauri linguæ Græcæ, idem sonare, quod Μυιοθήρας hoc est, Muscarum venator, vt ipse interpretatur. Μυιοσόβαι dicuntur Muscarum abactores, de quibus alibi. Orchis Myiodes est testiculi genus quoddam, sic dictum, quòd flores ferat Muscis similes, estq; plurium specierum, vt nos in nostris historijs deo dante, dicemus. Harum ad fœcunditatem vires, [f] Porta ex ipsis flosculis Muscarum æmulis, indicari asserit. Muscæ etenim, vt ille ait, sunt fœcundissimi prouentus. Sunt etiam, & aliæ plantæ, à Muscis nomen habentes, cuiusmodi duæ illæ, quas Pena depinxit, & à plebecula Muscarias, & Muscipulas, & viscarias vocari ait, quòd veluti glutine quopiam adeò sunt perlitæ, vt non solùm manui adhæreant, sed etiam Muscas, Papilionesq; præteruolantes affixas retineant. Nos tum de his, tum de alijs, quæ hoc nomine vocantur, alibi agemus. Apianam vuam perperam meo iudicio [g] à Muscis Muscatulam dici putat. Peritiores enim herbarij à Moscho deducunt, cuius odore fragrant. Anates quædam Muscariæ dicuntur, quòd Muscas suprà aquas volitantes caperent, de quibus nos in tertio Ornithologiæ nostræ tomo. Est & Muscicapa seu Muscipeta auis, Pigliamosche vulgò, quòd Muscas captare soleat, de qua etiam in secundo tomo egimus: licet sint etiam plures aliæ Aues, quæ Muscis viuunt, vt in primis Hirundinum, & Motacillarum genus, Hæmatopodes, aliæq; innumeræ. Muscaria, vt refert Ortelius, Ptolomæo vrbs est Hispaniæ Tarraconensis, sed cùm Græcè dicatur μουσκάρια, à Muscis dicta non fuerit. Muscarum turris in medio portu Ptolemaidis vrbis etiamnum spectatur. de quo sic [h] Christianus Adrichomius. In cuius (portus Ptolomaidis) medio insignis turris est, quæ quod Beelzebub olim fanum celeberrimum fuerit, turris Muscarum vocatur, quam etiam Pharum fuisse, Heroldi videtur fuisse opinio, quòd neq; eius vsus fuerit tempore nocturno, nauium cursui ad pronuncianda vada ignes ostendere. Insula Muscarum inter insulam Sanct. Thomæ, & Pegù interiacet, sic dicta, vt refert Gaspar Balbius, ob multitudinem Muscarum illuc circum fluentium, quod ibi multi pisces saliantur. Muscarium est flabellum, quo Muscæ abiguntur, quòd olim ex pennis caudæ pauonum fieri sueuit, veluti ostendit [i] Martialis hoc dysticho.

Lambere quæ turpes prohibent tua prandia Muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Erant & Muscaria bubula, quæ ex boum caudis conficiebantur, pulueri vestibus excutiendo idonea, quorum etiam eodem in loco Martialis meminit. Hodie ex diuersis rebus fiunt. In Guinæa, vt referunt, qui Indiarum historias conscripserunt, ad abigendas Muscas ab Idolis mulieres vtuntur elephantorum caudis, quæ ideo muscaria etiam dici queant. Paramosche Italis dicuntur omnia quibus Muscæ fugari queunt: moscarola verò rusticis est, quæ ad oculos boum arantium appenduntur, ne Muscæ oculos eorum infestent. Fit ex floccis. Muscarium similiter appellatur quarundam herbarum coma, in qua semina dependent, qualis est ferulæ, fœniculi, anethi, olusatri & similium, quo vocabulo non semel vsus est [k] Plinius. Idem Araneum Muscarum nominat, qui Muscas venatur. Clauos muscarios apud Vitruuium Gulielmus Philander interpretatur vmbellatos, id est, capite latiore, & expasso in orbem cacumine; quomodo vmbellatos fœniculi similiumq; flores dicimus. Caualli moscati, id est, equi muscati vulgò dicuntur, qui maculis quibusdam muscarum æmulis distinguuntur, quales, ni fallor, Latinis guttati dicuntur. Myiocephalon species est τῆς προπτώσεως, id est, procidentiæ vueæ. Sic autem dicitur, cùm exigua adhuc fuerit, vt Muscæ capitis formam præ se ferat. Nam cùm vlcera, quæ erosa, vel rupta tunica accidunt, profunda

Margin notes: [d] Li. 2. 2. ant. lect. c. 2. — [e] In epist. adhortat. ad gentes. — Myiagrus statuarius. — Myagrum herba. — Orchis Myiodes. — [f] Li. 4. Phyt. cap. 3. — Muscaria. — Apiana vua — [g] Lib. 23. cap. 35. — Anates Muscariæ. — Muscicapa. Muscipeta. Pigliamosche. — Muscaria vrbs. — Turris Muscarum. — [h] In Theatro terræ sanctæ. — Insula Muscarum. — Muscariũ. — [i] Lib. 14. Epigr. 72. — Paramosche. — Moscarola. — Muscariũ quid in plãtis. — [k] Lib. 29. cap. 6.

A funda euaserint, portio vuę excidit, quodq; prolapsum est Muscæ caput initio, & colore, & figura refert.

PRÆSAGIA.

INSITVM est à natura animantibus, vt imminente tempestate, & pluuijs celeriùs, quàm alio tempore pabula quęrãt, & voraciora sint. Cuius potest esse ratio, quoniam frigidiori reddito iam aëre, caloreq; earum naturali appetitus excitatur. Muscæ itaq; alteratione aëris permotæ ad pastum festinant, ac auidiores factæ, vehementiùs mordent, nosq; infestant. Huius prognostici meminit [a] Mizaldus, sed aliam reddit rationem. Si summam corporis cuticulam, inquit, Muscæ, & Pulices solito infensiùs sua proboscide vellicabunt, hominumq; ac iumentorum faciem, & oculos sæpiùs abactæ cæsim (quod dicunt) & punctim recurrentes appetent, breui venturas pluuias nunciabũt. Sic ille, hac addita ratione. Exhaustas B in circũfluum aërem vnà cum vapore humidi substantifici (quod paucum habent) portiũculas, qua patet via resarcire, ac resiccata corpuscula humectare moliuntur. [b] Aelianus quoque pluuias præsignificare, cùm in aromatis apparent. Idem Mizaldus scribit paruulas Muscas (Musciglioni) sub solis occasum pyramidis, aut globuli in modo sursum passim coactas, longis obseruationibus serenitatis indices esse. In typho, quę est morbi attoniti, quędam species facto ab humore, qui est in corpore, putrefacto, & magis quàm oportunũ est, resiccato, inter alia signa [c] Hippocrates, patientem muscas à stragulis venari scribit. In cataracta autẽ si ęger cernit quasi Muscas, & similia, teste [d] Galeno, signũ est, humorem, qui morbi causa est in particulas esse diuisum, diuulsumq;. Idem pessimum esse signum in febricitantibus ex eodem Galeno habemus: significat enim magnam humorum perturbationem agitationemq;, qui in vapores conuersi ad caput attolluntur.

Pluuię præsagium.

[a] Sect. 12 Ephem.

[b] Lib. 7. de Anim. c. 8.

Typhi signum.

[c] Lib. de intern. affect.

[d] De Oculis part. 4. c. 4.

AN VTILITER CREATA.

C CVM tot molestijs afficiant Muscę: quærũt nonnulli curiosi, cur eas similiaq; animalcula Deus creauerit: quia, vt inquit Plautus, odio, & malo, & molestiæ omnibus sint, bono autem, vsuiq;, nemini? Hebręi quidã, vt refert [a] Alphonsus Tostatus, circa id quęsitum ineptias quasdam, & anilia deliramenta narrãnt. Cõminiscuntur Dauidem aliquando quęsiuisse à Deo, cur homines stultos, Araneas & Muscas procreasset cùm cæteris, quia ista tria viderentur esse superflua in rerum natura, imò noxia: Deum respondisse, monstraturum se Dauidi tria ista vtilia esse ad aliquid, imò, & ei ipsi aliquando vtilia fore. De stultitia patere, quia nisi se stultum finxisset coram regem Achis, captus fuisset, & fortè perisset. Muscam vtilem fuisse, cùm descendit de colle Hachilla in castra Saulis dormientibus cunctis, & accepit lanceam Saulis. Tum enim pedem inter pedes Abner apud Saulem cubantis implicasse, & cùm timeret, iam captũ iri se, si pedẽ vi extraheret, Deum immisisse Muscam, quæ mordens crura Abner, vincula resoluerit, neq; tamen excitauerit. Abner, atq; ita liberatũ fuisse Dauidem. Araneam deniq; profuisse, quòd os speluncæ, in qua latebat Dauid, cùm eũ quæreret Saul, telis suis occlusisset. Author est D. August. illa animalia, quæ nos pungunt, & diuexant creata esse D ad superbiam nostram puniendam. Si populum Pharaonis superbũ, inquit, potuit Deus domare de Vrsis, de Leonibus, de Serpẽtibus: cur Muscas, & Ranas illis immisit? profectò ideo factum est, vt rebus vilissimis superbia domaretur. [b] Alibi etiam tradit omnia pulchra esse conditori & artifici suo, qui omnibus vtitur ad gubernationem vniuersitatis, & summa lege dominatur. Fateturq; se nescire, cur mures & ranæ creatæ sint, aut Muscæ, aut Vermiculi: videre tamen omnia in suo genere pulchra esse, quamuis propter peccata nostra, multa nobis videantur aduersa. Omnia vnde veniant, non intelligere, nisi in summa mensura, & numero, & ordine: quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili, atq; æterna consistunt. Et certè omnia, inquit, animalia aut vtilia nobis sint, aut perniciosa, aut superflua. Aduersus vtilia non habent, quod dicant (Manichæi) De perniciosis autem, vel punimur, vel exercemur, vel terremur, vt non vitam istam multam periculis, & laboribus subditam, sed aliam meliorem, vbi securitas summa est, diligamus & desideremus, & certam eã nobis pietatis meritis comparemus. De superfluis verò, quid nobis opus est quærere? Vsurpa ergo vtilia, caue

Muscę omnibus nocent.

[a] In lib. 1. Reg. ca. 24. quæst 5.

Stultitia, Musca, & Aranea vt Dauidi vtiles fuerint

Animalia pungentia cur creata

[b] Lib. 1. contra Manic. cap. 16.

Hh per-

pernicioſa, relinque ſuperflua. In omnibus autem, cùm menſuras, & numeros, & ordinem vides, artificem quære; nec alium inuenies, niſi vbi ſumma menſura, & ſummus numerus, & ſummus ordo eſt, hoc eſt deum; de quo veriſſimè dictum eſt, quod omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuerit. Hæc ille, qui & aliàs rurſus de hac re verba facit, quæ ne nimis me extendam, lubens prætereo: Franciſcus Georgius Venetus Minoritanus etiam inquirit: cur deus fecit Muſcas, Culices, Pediculos, Cimices, & huiuſmodi? An hæc omnia in exercitium noſtrum fecit, vt aliqui aſſeuerauerunt. An in mundi complementum, in quo exquiruntur, aliqua præſegmina, & fruſta inciſa, vel (vt melius dicamus) deciſa à nobilioribus rebus; ſicut de huiuſmodi animalibus, à quibuſdam dicitur. Quæ omnia faciunt, & ſunt in vtilitatem, ac decorem vniuerſi: ſicut ea quæ à carpentarijs, aut alijs fabris inciduntur, & eorum vſibus coaptantur. An ſunt neceſſaria hæc omnia ſicut inſtrumenta obliqua, retorta, & complicata carpentarijs ea ratione, quæ ſola ipſis opificibus nota eſt? Sicut hæc nota ſunt ſoli Deo mundi opifici. Quamuis nobis importuna, ac ſuperuacua videantur, ſicut Auguſtinus Fauſtum curioſum redarguens diſſerit. Sic Georgius. Eſt & alia dubitatio vulgata an Muſcæ, Culices, Pulicesq́; & huiuſmodi moleſta animalcula à Deo in ipſis mundi primordijs creata ſint; quam longa oratione proſequitur, & diſſoluit Hieronymus Vielmius Venetus, quem lector per ocium adire poterit.

Deus omnia in menſura fecit.

An Muſcæ in exordio mũdi creatæ.

MORALIA.

Muſca quid ſignificet. * Lib. 18. cap. 28.

QVID Muſca myſticè ſignificet, Diuus docet Gregorius, exponens illud Exodi: *Venit Muſca grauiſſima &c.* Populus, inquit, qui Deum ſequitur, accipit Sabbatum, id eſt, requiem mentis, vt nullo in hac vita deſideriorum carnalium appetitu fatigetur. Ægyptus verò quæ huius mundi ſpeciem tenet, Muſcis percutitur. Muſca enim inſolens, & inquietum animal eſt: in qua quid aliud, quàm inſolentes curæ deſideriorum carnalium deſignantur? vnde aliàs dicitur: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti: quia cogitationes ſuperfluæ, quæ aſſiduè in animo carnalia cogitante, & naſcuntur, & deficiunt, eam ſuauitatem, qua vnuſquiſq́; intrinſecus per ſpiritum vnctus eſt, perdũt, quoniam integritate eius perfrui non permittunt. Aegyptus ergo Muſcis percutitur, quia eorum corda, qui terrenam vitam diligunt, dum deſideriorum ſuorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depreſſa ſunt, vt ad quietis intimæ deſideriũ non leuentur. Vnde quum mira ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnaliũ æſtus eijcit, & pòſt in eo virtutum dona diſponit. Quod bene nobis ſacra Euangelij hiſtoria innuit, in qua cùm ad reſuſcitãdam filiam principis inuitatus dominus duceretur, protinus additur. Et cùm eiecta eſſet turba, intrauit, & tenuit manum eius & ſurrexit puella. Foras ergo turba eijcitur, vt puella ſuſcitetur, quia ſi non priùs à ſecretioribus cordis expellitur importuna ſæculariũ multitudo curarum, anima quæ intrinſecus iacet mortua, non reſurgit. Nam dũ ſe per innumeras terrenorũ deſideriorum cogitationes ſpargit ad conſiderationem ſui ſeſe nullatenus colligit. Et D. Bernardus in ſermone 4. feriæ hebd. ſanctæ: Abſit inquit, vt Muſcæ moriturę exterminent ſuauitatem vnguenti, quod de tuo corpore fluit, quia apud ſinum tuũ miſericordia, & copioſa apud te redẽptio. Muſcæ moriturę miſeriæ ſunt, blaſphemiæ ſunt, inſultationes ſunt, quas tibi reddit generatio praua, & exaſperans. Et D. Hieron. Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguẽti, vel ſecundũ Septuaginta: Muſcæ moriturę exterminant oleũ compoſitionis. Exemplũ, inquit, ſuperioris ſenſus dedit: in quo ait: Per vnum ſtultum multa bona ſubuerti, quòd ſic malus mixtus bonis contaminet plurimos, quomodo Muſcæ ſi moriantur in vnguento, perdant odorem illius, & ſaporem. Aliter: Muſcæ quę ſecundum Eſaiam principantur parti fluminis Aegypti, perdunt olei ſuauitatem in vnoquoq́; credentium, relinquentes immunditiæ ſuæ odorem, atq; veſtigia. Ab his Muſcis etiam princeps appellatus eſt dæmoniorum Beelzebub, qui interpretatur, aut idolum Muſcarũ, aut vir Muſcarum, aut habens Muſcas. Et Auguſt. ſermone ſecũdo de decem in lege præceptis, & de decem plagis: Tertium præceptũ eſt, inquit, Memento, vt diem ſabbati ſanctifices, in quo inſinuatur quædam vacationis indictio, requies cordis, tranquillitas mentis, quã facit bona conſcientia. Qui verò inquieti ſunt, & iugiter terrenis actibus implicantur, hi tertiò præcepto contrariantur, & per Scyniphes ſignificantur, qui nati ſunt in terra Aegypti de limo, Muſcæ minutiſſimæ inquietiſſimæ, inordinatę volãtes, in oculos irruentes, non permittentes homines quieſcere, dũ abiguntur, iterũ irruunt, dũ expulſæ fuerint, iterũ redeunt. Quales iſtæ ſunt Muſcæ, tales ſunt

Ægyptus cur Muſcis dicatur percuti.

Vnus ſtultus multa bona ſubuertit.

Sabbatum obſeruare quid.

A sunt homines inquieti, qui sublatũ spiritualiter obseruare, id est bonis operibus studere, & lectioni vel orationi insistere volunt, & quomodo corpus humanũ ab istis Muscis affligitur, ita cor illorũ diuersis cogitationibus inquietatur, & compungitur. Tenete præceptum; cauete plagã. Quartum præceptũ est: honora patrem tuũ, & matrem tuam. Huic contraria quarta plaga, Aegyptiorum Cynomyia, id est, Musca canina. Græcum enim vocabulum est. Qui enim parentes honorare dissimulat, Musca hunc canina, id est, diaboli nequitia spiritualiter affligit, & cruciat. Caninum est enim parentes non agnoscere. Nihil tàm caninum, quàm cùm illi, qui genuerunt, non agnoscuntur. Et Origenes homilia quarta super Exodum: Post hoc, inquit, Scyniphes producuntur. Hoc animal pennis quidem suspenditur per aëra volitans, sed ita subtile est, & minutum, vt oculi visum, nisi acutè cernentis effugiat, corpus tamen, cùm insederit, acerbissimo terebat stimulo, ita vt quem volitantem videre quis non valeat, sentiat stimulantem. Hoc ergo animalis genus dignissimè puto arti dialecticæ comparari, quæ minutis, & subtilibus verborum stimulis animas terebrat, & tanta calliditate circumuenit, vt deceptus, nec inuideat, nec intelligat, vnde decipitur. Quarto quoq; in loco Cynomyiam Cynicorum sectæ comparauerim, qui ad reliquas deceptiones B suæ improbitatis etiam voluptatem, & libidinem summum prædicant bonum. Quoniam igitur per hęc singula priùs deceptus est mundus aduenìens sermo, & lex dei huiusmodi cũ correptionibus arguit, vt ex qualitate pœnarum, qualitates proprij agnoscat erroris. Sic ille. Muscam eam caninam pleriq; alij dicunt, adiecta scilicet ad improbitatem canis etiam impudentia, Cynicorum sectam, qui ad reliquas improbitatis suæ deceptiones, voluptatem etiam, & libidinem, vt dictum est, inter summa bona commemorabant. Nam quod molesti essent contra ciuiles omnes mores, omnia deridendo, multorum est testimonio manifestum. Quod verò, & impudentes, vel vnius Diogenis improbum facinus indicat, qui vel medio in foro spectante populo, hominem, vt ipse iactabat, plantare non erubescebat. Ita pleriq; hodie, dum leuia quædam publicè reprehendunt, grauissima quæq; ipsi sibi permittunt. Sed quamuis Cyniphes à Muscis diuersos existimemus, necesse fuit hic quoq; memorasse, quòd eorum simul meminit sacra pagina. Eundem Exodi locum explicans Iacobus Vitriacensis: Quarta plaga, inquit, fuit Cynomyia, scilicet Musca canina valde pungens, & vsq; ad sanguinem mordens. De qua plaga dominus ait. Faciam admirabilem in die illa ter C rã Gessen, in qua populus meus est, vt nõ sint ibi Muscæ. Et venit Musca grauissima in domo Pharaonis, & seruorum eius, & in omnem terram Aegypti. Hę Muscæ inquietę, & immundę malas signant cogitationes, & motus pungitiuos iræ, inuidię, & cuiuslibet spiritualis nequitiæ, & angustiam remordentis conscientię. Musca canina detractores, aduocati latrantes, causarum secularium inquietudo, & pungens sollicitudo. Et quoniam canes cæci nascuntur, & parentes non agnoscunt, qui mores caninos imitantur, & parentibus suis honorem, & reuerentiam, & auxilium non impendunt, hanc plagam incurrunt, & quartum transgrediuntur peccatum, quod est, honora patrem tuum, & matrem tuam. Hæc plaga non tangit populum dei, qui prauos animi motus ad petram allidit, qui serenitatem conscientiæ custodit, qui parentibus suis tam spiritualibus, quàm corporalibus honorem debitum impendit, qui benedictionem contra maledictionem reddit, qui pro detractoribus, & persecutoribus orat. Hæc Vitriacensis, qui item explicans illud Esaiæ: In die illa sibilabit dominus Muscæ, quæ est, in extremo fluminum Aegypti: sibilabit igitur dominus Muscæ, inquit, id est, gentilitati, dum illam inspirando conuertit, quæ meritò secundum priorem statum Muscæ assimilatur, quæ est animal inquietum, importunum, sordidum, & lasciuum, pungitiuum, cunctis animalibus molestum & exosum, locum, cui insidet, fędat & cibos inquinat. Gentes enim inquietę erant D per curiositatem, importunę, & impetuosæ per indiscretionem: sordidæ, per gulam, & luxuriam: lasciuæ per dissolutionem: pungitiuæ per detractionem, & iram: sibi inuicem molestę, & exosæ per discordias, rixas & pugnas. Locum, cui insidebant, fœdantes, scilicet alios ad peccatum inducentes. Cibos mundos inquinabant, quia cùm multa vera de deo, & de rerum creaturis cognoscerent, admixtione falsitatis doctrinam suam maculabant. Hæc autem Musca in extremo fluminum Aegypti conuersabatur. Sunt enim septem flumina Babylonis siue Aegypti, id est, huius mundi, scilicet septem principalia vitia, quæ ex vno fonte superbię procedunt. Initium enim omnis peccati, superbia. Primum autem turgidum est, & elatum, sed quoniam falso nitore seductorium, & attractiuum, hoc est, inanis gloria, secundum autem liuidum, & veluti quadam profunditate occulta suspectum hoc est inuidia. Tertium seruidum, impetuosum, & turbulentum, & hoc est, ira. Quartum terrum, nebulosum & pigrum, habens aquas ponderosas & mortiferas, hoc est tristia siue accidia. Quintum quasi abyssus profundissima, & stilla rapax, vertigine omnia trahit ad se, & absorbet,

Caninum non agnoscere parẽtes.

Musca dialecticæ cõparata.

Cynici typus.

Diogenis impudentia.

hoc est, auaritia, & cupiditas. Sextum quasi vorago quędam, & barathrum ex se ipso fœdas, & corruptas generat exhalationes, hoc est, gastrimagia. Septimum luteum, & viscosum, hoc est luxuria, vltimum scilicet Ægypti flumen, in quo Musca præ cæteris fluminibus capiebatur, & detinebatur. Cùm enim denuo ad aliud volitaret, hoc vltimo implicabatur, delectabatur, & mergebatur &c. Huc spectant etiam hæc: Musca vt est animal insolens, & inquietum vanam hæreticorum eloquentiam significare potest, item spurcitiam idolatriæ. Designat etiam ipsum diabolum, eiusq; ministros hæreticos, qui sunt Muscæ morientes, quæ perdunt suauitatem vnguenti. Et Muscæ dicuntur Ægyptij Esaiæ septimo, forsitan propter sacrificiorum immunditiam, ad quæ Muscæ accurrebant. Et generaliter Muscæ sunt peccatores, quorum deus est Beelzebub, hoc est, deus Muscarum. Potest etiam Musca significare curas carnalis appetitus, titillationes libidinis, ac cogitationes molestas, quæ sunt in Aegypto, hoc est, in mundanis & terrenis. Apud D. Hieronymum similiter Musca luxuriam denotat. Quod autem, inquit, matronis offertis Muscaria, paruis animalibus ventilandis, elegans signatio est, debere luxuriam citò restringere, quia Muscæ morituræ oleum suauitatis exterminant. [b] Bapt. Pius explicans illud Plauti: *Musca est meus pater*: sollers indagator, inquit, hic & illic, vt ad nidorem Musca circumlustrans, & obambulans: Aiacem fastidiosum, & molestum, & quemcumq; probris incessentem Homerus Muscæ assimilauit, quæ modò hunc incessit, modò tactu fœdo alium inquinat: quod tamen probrum Lucianus, vt erat ingenij festiuissimi, ad laudem Muscæ contraxit.

Vana eloquentia hæreticorum.

Musca luxuriam significat.

[b] *In Merc.*

HISTORICA. SACRIFICIA.

MIRAM sanè historiam nobis narrat [a] Aelianus his verbis: Musca etiam silentio nobis prætereunda, & contemnenda non est, ipsa quoque naturæ opus. Muscæ Pisatides eo tempore, quo Olympia festum celebratur, veluti inducias cum incolis simul: & peregrinis pacisci videntur. Mirum inter tot sacrificia, & sanguinis passim fluentis copiam, & carnes suspensas, illas abesse velle, ac sponte vltra Alphæum flumen discedere. Discedunt, & mulieres, sed lege, & imperio. Muscæ vltro in eo mulieribus superiores, & præferendæ. Soluto iam festo reuertuntur, tanquam decreto aliquo reuocatæ. Itaq; cum mulieribus in Elidem, & Muscæ redeunt. Intelligere autem videtur sacrificia, quæ fiebant Myiodi deo, de quo diximus. Huic enim, vt Muscas fugarent, immolabant taurum. At non ei deo tantummodo sacrificabant, sed & Muscas ipsas tanquam deos venerabantur, & sacrificabant; vt idem [b] Aelianus refert, inquiens: Muscas in Olympia tempore festo sua sponte discedere, & vt ita dicam, vnà cum mulieribus in vlteriorem Alphei ripam traijcere, iam suprà memoraui: cæterùm in Leucade (insula) promontorium est excelsum, & sacrum in eo Apollinis Actij fanum; cuius honori dedicatum tempus, festum cùm instat, in quo saltando etiam certatur, bouem Muscis feriunt: cuius illæ sanguine saturatæ recedunt veluti munere ad id faciendum persuasæ. Piseæ verò Muscæ, cùm non mercede, sed dei reuerentia motæ, quod ab eis requiritur, faciant, laude mihi digniores videntur. Hæc ille. [c] Cælius Rhodiginus hoc dæmonis illusionem fuisse ostendit, & simul repetit in hunc modum: Et quia ex veteri superstitione animalium miracula consectamur, & anquirimus studiosè, addamus illa quoq;. In Olympia cognitum hoc annorum plurium experimento, ingruente certaminum ex Panagyris celebritate, Muscas inde omnes ad vlteriorem Alphæi ripam, sponte velut mulieres assectentur, auolare. Porro in Leucade, vbi in promontorio eminentiore Apollinis stat templum, quem Actium nuncupant, futura inibi, vt assolet, Panagyrici, in qua & honori diuino editur saltatio, bouem Muscis immolare fuit receptissimi moris: quę illius distentæ cruore confestim credebantur euanescere, hac velut mercede delinitę, ac (vt significãter dicunt Gręci) [illegible], Cùm omnino Piseæ animaduerterentur [illegible], & proinde probiores quoque, vt quæ dei reuerentia quadam, non mercedis vi iustitiæ opus inirent, & (quod addecet inprimis) si modo ibi erat deus, ac non spurcissimus dæmonarches, miserorum mentibus ad satietatem illusurus. Hactenus ille. Beatus [d] Theodoretus Moabitarum amentiam dolet, qui non solùm maxima animalia in deos referebant, sed etiam minima, vilissima & odiosa, idest Muscas. Quid enim est, inquit Musca odiosius? sed tamen, & eius simulacrum de vita sciscitabantur; & quam viuentem flabellis expellunt, eius figuram deum appellauerunt.

[a] *Lib. 5. de Animal. cap. 17.*

Muscæ inducias cum hominibus faciunt.

Muscę pro dijs veneratæ.

[b] *Lib. 11. cap. 8.*

[c] *Lect. Ant. l. 23. 30.*

Moabitæ Muscas adorabant.

[d] *In Lib. 4. Regum.*

HIERO-

HIEROGLYPHICA.

IMPORTVNITATEM sanè, & impudentiam Ægyptij sacerdotes notare si vellent, Muscam haud indecenter faciebant: eam enim licet sæpiùs, & assiduè expellas, & à te summouere contendas, mirum est quanta impudentia prædita est, vt identidem redire, & infestare te minimè vereatur, vt antè satis superq; diximus. Vnde etiam Hebræis Beelzebub dæmonis nomen, quem aliorum longè principem prędicant, cuius Musca est hyeroglyphicum, quòd D. Hieronymus agnoscit. Nunquam enim cessat ille humanum genus modis omnibus infestare, & modò hos, modo illos, ad pernitiem laqueos tendere, ac omnes, quibus nos perdat, vias tentare. Obseruauerat etiam Eucherius Muscam in diuinis litteris modò pro Cacodæmone, modò pro impuro, atq; malefico homine, modò pro idololatriæ spurcitia poni, eo Salomonis citato loco. Muscæ morituræ exterminant olei suauitatem, hoc est, adeo malignum est Muscarum genus, ac perinde Beelzebub, vt vel si moriendum sit, dum aliqua noceat, quippe vel bonos, alicuius mores corrumpat, vel virtutem aliquam infringat, se quoq; simul perdi pro nihilo habeat. Musca etiam aliquando in Laconum clypeis insigne fuit, quàm cùm quidam non omnino verà maiorem in parma figurasset, obijcienti, quòd latitandi causa id fecisset. imo respondet, signum est, me tam proximè ad hostes accedere, vt Musca ab eis internosci possit. Quin etiam indocilitatis hieroglyphicum est Musca. Nullum siquidem omnium animantium minus docilè existimatur, neq; minoris intellectus, vt supra ex Plutarcho Plinioq; dictum est. Deniq; Musca illius hominis statui potest hieroglyphicum, qui amicus noster est eo tantùm tempore, quo „ aliquam à nobis percipit vtilitatem, qua si priuetur, ab amicitia nostra, quàm primùm re„ cedit, quod docent hæc Plutarchi verba. Porrò cùm in domibus diuitum, aut procerum „ magnam vident turbam hominum salutantium, prensantium, stipantium, vulgò eorum „ laudant fortunas tot amicos habentium. Atqui in culinis eorum plures Muscas videre pos„ sint: neq; tamen, vel hæ esca, vel illi vtilitate sublata manent.

Importunitatis & impudentiæ hieroglyphicum. Beelzebub per Muscã notatur.

Musca quid in sacris litteris significet.

Rei cominus gestæ hieroglyphicum.

Indocilitatis.

Amici ollaris.

EMBLEMA.

EXTAT Alciati de Musca emblema huiusmodi, cum lemmate IN DETRACTORES.

Ardent flagriferi matula, stupidiq; magistri
Bilem in me impuri pectoris euomere.
Quid faciam? reddamne vices? sed nonne Cicadam
Ala vna obstreperam corripuisse ferar?
Quid prodest Muscas operosis pellere flabris?
Negligere est satius, perdere quod nequeas.

EPIGRAMMA.

EXTAT etiam cuiusdam Andreæ Dactij de Musca epigramma, quod tale est:

Lunarat rigidum sinuatis cornibus arcum
Armaratq; suas in mea damna faces.
Indoluit, lumenq; manu fricuisse Cupido
Dicitur, in causa Musca doloris erat.
Ergo furens animi pharetram laniauit, & arcus
Et stridis ardentes impia tela faces.
Quid tibi pro tanto reddam pia munera Musca?
Elysias habites vmbra beata domos.

Digitized by Google

E

VT OLEO MORIATVR, ET REVIVISCAT.

a Sect. 1. problem. 62. Cur oleo moriantur. *b Lib. 1. de simpl. med. cap. 20.*

CVR Apes, Formicæ, Muſcę, cęteraq; Inſecta oleo pereant, rationem reddidimus in prolegomenis ex [a] Aphrodiſeo, quia cùm ſpirandi meatus continent anguſtiſſimos, oleum ſuo lentore interſepiant, & claudant iter, vt via ſpiritui omnis denegetur. Sed ſunt & aliæ ſolutiones, quas recitat [b] Galenus, vbi olei temperiem indagat. Pręterea, inquit, inde adeo, quòd madefactę oleo Apes, Muſcę, Veſpę, Formicæq; intereant, alij quidem calidum, alij frigidum, comprobare ipſum tentant: ac rurſum alij humidum, atq; alij ſiccum. Etenim cùm iam dictæ animantes exangues ſint, ac proinde frigidę, quidam eas celeriter refrigerari aiunt, atq; ita mori, quidam contrà, dum excalfiant, haud poſſe in contrarium F mutationem perferre. Quia & quòd immoderatè exiccantur, alij quippe cùm natura iam antea exiccata ſint, immoderationis ratione offendi: alij verò, quòd humectentur, idq; naturę contrarietate &c. Cęterùm nos Alexandri ſolutionem ceu veriorem accepimus antè, vbi pręterea Inſecta, aut in oleo, aut alio in humore extincta, ſi cinere condantur, aut radijs ſolaribus exponantur, reuiuiſcere diximus. Hoc quoq; ad Muſcę encomium detorquet Lucianus inquiens: Quod autem eſt maximum in natura ipſarum non eſt ſilentio prętereundũ, quod Plato in ſermone de anima, deq; animorum immortalitate ſolum pręterijſſe mihi videtur. Mortua enim Muſca, ſuperinſuſo cinere reuiuiſcit, & noua ei generatio quędam, atq; ab integro alia fit vita, vt verè perſuaſum ſit omnibus, quòd illarum quoq; immortalis ſit animus. Siquidem & digreſſa reuertitur iterum, & agnoſcit, & ſuſcitat corpus, Muſcamq; volare facit: & verificat de Hermotimo Claromenio fabulam, quòd ſępè cum reliquiſſet eum anima, per ſe ipſa ibat peregrè, deinde reuerſa implebat iterum corpus, & ſuſcitabat Hermotimum. Sed videtur ipſum latuiſſe, Muſcam ſolius Solis calore reuiuiſcere, quod meminit [c] Aelianus, Muſca, inquit, animal ad omnia audax ſi quando in aquam decidit, nec natare ſcit, nec ex ſubmerſione ſeruare quit. Si verò eam humore exanimatam extrahas, G atq; in ipſo ſole illuſtri ponas, ad priſtinam vitam reuiuiſcit. Idem [d] Plinius, idem Philes, idem [e] Iſidorus, [f] Vincentius, alijq; tradidere. Ratio ex pręcedenti problemate peti poteſt: nam cùm ab humore aliquo exiles corpuſculi meatus infarciuntur, calor vitalis ita ſuffocatur, ſtrangulaturq;, vt penitus extinctę videantur (non enim omnino vitam amiſiſſe credendum eſt) ſublato eo apertiſq; ſolis, aut cinerum calore obſtructionibus, idem exiguus ille calor iterum per tranſpiratum refocillatur, & ceu reuiuiſcit. In eiſdem prolegomenis fusè dictum eſt, cur Inſecta diſſecta ſuperuiuant: quod quoq; inter Muſcæ laudes minimè ſibi tacendum duxit Lucianus.

c Lib. 2. de Anim. c. 29. d Lib. 11. cap. 36. e Lib. 12. cap. 8. f Lib. 20. cap. 147.

PROVERBIA.

Elephantē ex Muſca facere.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς, *Elephantem ex Muſca facis*, pro res exiguas verbis attollis, atq; amplificas. Hoc Lucianus libellum ſuum clauſit, qui inſcribitur Μυίας ἐγκώμιον, id eſt, Muſcæ laus, ita ſcribens: Poſſem etiam adhuc multa dicere, ſed finiam orationem, ne videar ſecundum prouerbium ex Muſca elephantem facere. Huic ſimile eſt illud vulgatum noſtrũ; H *Tu fai d'vn aſino vn deſtriero*, hoc eſt, ex aſino equum facis. Ὅσον μέλει χελώνῃ μυιῶν, *quàm curas teſtudo Muſcas*. Conuenit cùm quid oſtendimus, quod flocci facimus, nihili pendimus. Nam teſtudo duro cortice, vndiq; in tecta Muſcarum aculeos non curat. Vnde Suidas: An ignoras etiam Therſitem inter Gręcos liberè fuiſſe locutum è Agamemnonem verò Therſitis petulantiam minoris feciſſe, quàm teſtudo Muſcas. Lepidiùs, inquit author adagiorum erit ad res animi detortum. Animus virtute, ac philoſophia munitus, nihil plus timet fortunę incurſum, quàm teſtudo Muſcas. Μυῖαι olim dicebantur, ait idẽ, qui delectabantur alia menſa, quos Plautus muribus comparat ſemper alienum edentibus cibum. Apud Athenæum libro ſexto paraſitus quiſpiam, ſe Muſcæ comparat. Δειπνῶ ἄκλητος Μυῖα, ideſt, quod inuocatus cœnitare amo, Muſca ſum. Aduolat enim hoc inſectum ad cibum alienum, & ægrè poteſt abigi. Apud eundem Hegeſander narrat, cùm Alexander

Ex aſino equum facere.

Muſcæ qui olim dicti. Paraſiti Muſcæ vocantur.

A xander dixisset, se morderi à Muscis, sic vocabat parasitos, iamq; conaretur illas abigere, Cinesias vnus eius ordinis, qui fortè aderat, profectò aliæ Muscæ siticulosę magis vrgebunt te, semel gustato tuo sanguine. Extat apologus de erinaceo, qui voluit vulpi Μυιοσόβας esse. Plautus in marcatore deflexit ad hominem curiosum, & ad omnia aduolantem:
„ Musca est meus pater, nihil potè illum clam haberi, nec sacrum, nec tam profanum quicquã
„ est, quin adsit illico. Μυιοσόβαι, id est Muscarum abactores, à Persarum delicijs natum adagium, vt indicat Atheneus, qui in conuiuijs Μυιοσόβας adhibebant, quod apud Italos iam vulgare. Dicitur rectè in eos qui friuolis cuipiam obseruire conantur. In improbum, ac subinde redeuntem quadrabit illud ex Homero.

Καὶ οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν
Ἥτε καὶ ἐργομένη, μάλαπερ χροὸς ἀνδρομέοιο
Ἰσχανάᾳ δακέειν.
Atq; illi Musca vim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle viri sit sæpè repulsa
Adsultat morsura tamen.

B Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα, id est, habet & Musca splenem, simillimum illi.

Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Item illi; Ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολὸς, id est, Inest & Formicę bilis. *Muscas depellere*, etiam vulgato ioco dicitur, qui ocioso, atque inutili fungitur officio. Aristophanes: Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰς μυίας ἀπαμύνει. id est, immo cauet præ manu habens etiam Muscas deprehendere curans. Prouerbialis esse videtur hyperbole, quam refert [a] Aristoteles; *οἷον δεδιὼς μὲν τὰς παραπετομένας μυίας*; id est; qui Muscas etiam prętervolantes metuet: id est, quauis friuola de causa. Idem similem quandam commemorat alibi loquens de ijs, qui vsqueadeo natura sunt timidi, vt etiamsi sorex obstrepat, protinus expauescant. Ne Musca quidem. Hac prouerbiali hyperbole maximam hominum solitudinem significamus. [b] Plautus: Quas tu mulieres mihi narras? Vbi Musca nulla fœmina est in ædibus. Huc allusit Vibius Crispus Orator, qui rogatus ecquis esset cum Cęsare in conclaui, respondit ne Muscam quidem intus esse: Aucipiti ioco Domiciani consuetudinem notans, cui mos erat quotidie sibi secretum horarium captare, nec interim aliud ferè agebat, nisi quod Muscas captas stylo configeret. Illud etiam videtur prouerbialiter dictum apud [c] Plutarchum. Nõ
C quantũ, vel Musca animũ aduertit maledictis. Ioannes Bapt. Pius refert apud Mediolanenses hoc ferri adagium, Non magis obesse poterit, quam in temone Musca consueuit. de quo Apollonius Rhodius Lib. primo Argonauticon *οὐδ᾽ ἔτι πημανῶ μυὸς τόνος ἄρτο ποδοῖ*. Vulgatissimum est apud nos, *Caualli magri Mosche*, subaudi *trauagliano*, id est, equos macilentos impetunt, aut lancinant Muscę, pro eo quod est, homines tenuioris fortunę obruuntur infortunijs. Sicut enim equis macris infestę sunt muscę, ita huiusmodi homines infortunia. *All' Alba de' Mosconi*, hoc est, in aurora Muscarum, id est, orto iam diu Sole, omniaq; perlustrante, Tunc enim Muscę circumuolitant. Illud deniq; prouerbialem figuram habet: *Non mi far saltar la Mosca sul naso*, ne muscam mihi in nasum induxeris, pro eo quod est, ne mihi stomachum facias, ne me irrites, quod ijs quæ de hoc Insecto scripsit Homerus, optimè respondet.

Habet, & Musca splenem.
Muscã depellere in Vespis.
[a] *Lib. 7. de Repub.*
Ne Musca quidem.
[b] *In Truculento.*
[c] *Lib. de cap. ex inimic. vtilit.*
All'alba de Mosconi.

APOPHTHEGMATA.

D DOMITIANVM Imperatorem ex Suetonio, cùm certis horis secretum captaret, Muscas stylo ferreo configere solere diximus, quęrentiq; cuidam an quis cum Imperatore esset, ne Musca quidem, respondisse. Alius iocus legitur apud [a] Plautum: vbi Lyco quęritanti hospitium à Muscis liberum, in quo ne Muscę quidem sint arbitrę, respondet Colabiscus: minimè gentium. Quid ita? ait Lycus; quia, inquit ille, à Muscis si mihi hospitium quę-
„ rerem, adueniens huc irem in carcerem rectà via. Quo loco Lambinus, iocus, inquit, ex
„ ambiguo. Nam cum Lycus hoc sentiret quæritare hospitium à Muscis liberum; Colabiscus aliorsum accipiens, quasi dictus sit, quæritare à Muscis hospitium, negat se à Muscis hospitium quęritare. Nam si à muscis quærerem, inquit, rectà in carcerem iuissem, vbi solet esse magnus Muscarum numerus.

Domitianus solitus Muscas cõfigere.
[a] *In Pœnulo*

HISTO-

HISTORICA.

Pharao qd plagis affectus.

DECEM sæuissimis plagis in Pharaonem, & Aegyptios Deus animaduertit, quod populum Israel dimittere nollet: quæ quinque hisce, licet barbaris versibus comprehenduntur:

Prima rubens vnda, tabes, ranaq; secunda
Inde Culex tristis, pòst Musca recentior illis,
Quinta pecus strauit, vesicas sexta creauit,
Pòst subit grando, pòst Bruchus dente nefando,
Nona tegit Solem, primam necat vltima prolem.

De quarta Aegyptiorũ pœna.

Nos de quarta tantùm pœna scribemus, quæ ad præsentem historiam spectat: de qua sic in sacris litteris legitur, iuxta translationem Beati Hieronymi. Dixit quoq; dominus ad Moysem, Consurge diluculo, & sta coram Pharaone. Egredietur enim ad aquas, & dices ad eum. Hæc dicit Dominus: dimitte populum meum, & sacrificet mihi. Quod si non dimiseris eũ, ecce ego mittam in te, & in seruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus Muscarum, & implebuntur omnes domus Aegyptiorum Muscis diuersi generis, & vniuersa terra, in qua fuerint. Faciamq; mirabilem in die illa terram Gessen, in qua populus meus est, vt non sint ibi Muscæ, vt scias, quoniam ego dominus in medio terræ. Ponamq; diuisionem inter populum meum, & populum tuum. Cras erit signum istud. Fecitq; dominus ita. Et venit Musca grauissima in domos Pharaonis, & seruorum eius, & in omnem terram Aegypti: corruptaq; est terra ab huiusmodi Muscis. Vocauitq; Pharao Moysen, & Aaron, & ait: Ite & sacrificate Deo vestro in terra hac: Et ait Moyses. non potest ita fieri. Abominationes enim Aegyptiorum immolabimus domino Deo nostro? Quod si mactauerimus ea, quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent. Viam trium dierum pergemus in solitudinem, & sacrificabimus domino Deo nostro, sicut præcepit nobis. Dixitq; Pharao. Ego dimittam uos, vt sacrificetis domino Deo vestro in deserto: veruntamen longiùs ne abeatis, rogate pro me. Et ait Moyses. Egressus à te orabo dominum: & recedet Musca à Pharaone: & à seruis suis, & à populo eius cras. Veruntamen noli vltra fallere, vt non dimittas populũ sacrificare domino. Egressusq; Moyses à Pharaone, orauit dominum: qui fecit iuxta verbũ illius: & abstulit Muscas à Pharaone, & à seruis suis, & à populo eius. Non superfuit, nec vna quidem, & ingrauatum est cor Pharaonis, ita vt ne hac quidem vice dimitteret populũ.

Muscę Pharaonis pereunt.

Septuaginta interpretes Muscam caninam, non omne Muscarum genus fuisse interpretantur, quod reprehendit Eucherius, asserens quamcunque fuisse Muscam. Similem pœnam luisse Romanorum exercitum author est Dion, tradens eo tempore, cùm Traiano omnia prosperè succederent, Christianos nonnullos tunc assiduè psallentes, & ieiunantes, rerum mutationem in malum, & Romani exercitus cladem fore pronunciasse: sed cùm omnino contraria ijs quę prædixerant, nunciarentur, passim ab infidelibus esse derisos, cùm nihilominus, vt Cæsar Baronius notauit, vera illa Christianorum vaticinia fuisse postmodum probauerit euentus. Nam non tantùm Traianus nihil posthac rebus antè gestis, & superiori vita dignum efficere teste eodem Dione potuit, sed & prouincię, quas subegerat, rebellantes, Romanos milites, qui earum fines tuebantur, partim eijcere, partim interfecere: itẽ rebellantibus fortè etiam in Arabia Agarenis, tantum abfuit, vt eos Traianus domare potuerit, vt pœnè periclitans, prohibente numine recedere coactus fuerit, propter multa quæ ibi contigere prodigia, inter quę postremò loco non est referendum quod orta subinde Muscarum vis edulijs, & poculis insidens, fœdo contractu cuncta Romano grauia, & molesta faciebat: quamobrem digrediens inde Traianus, morbo primùm tentatur, &c. Megarenses autẽ populos à Muscis multò magis vexatos fuisse legimus, vtpotè à sedibus suis Muscarum multitudine, referente [a] Aeliano depulsos, vt vel hinc etiam pateat, nullum esse, tam exiguum, tamq; imbecillum animal, quo ad hominum peccata punienda ceu conuenientissimo, ac fortissimo Deus vti non possit. Narrat Baronius ex annalibus Hispanicis anno 1386. Septẽbri mense, capta Gerunda à Carolo Siciliæ, & Philippo Francorum Regibus, cùm milites vim inferrent Sepulchro S. Narcissi, Muscarum adeo ingẽtem inde prodijsse multitudinem & in exercitum irruisse tam infesto impetu, vt in fugam illum verterit, & à cœpto desistere coegerit, illata magna clade. Eandem historiam, sed longè aliter narrat [b] Ioan. Villanus, nempè Philippo Francorum Rege. Gerundam Cataloniæ vrbem obsidente, Muscas obortas in exercitu, venenato morsu homines, atque animalia pungentes neci tradidisse. In Hispanicis

Romanorũ pœna Muscæ.

Romani milites eijciuntur.

Megarẽses Muscis infestati.

[a] Liu c.28.

[b] Li.7 Hist.

A ſpanicis hiſtorijs alia ſimilis hiſtoria legitur de Alphonſo decimo, in Regni ſui initijs Nieblam oppidum in Vandalia à Saracenis diu occupatum menſibus decem obſidente, machinisq; continuò debellante. Nam & in caſtris eius innumeram quandam Muſcarum plagam quæ manducare homines non fineret, quin & vnà cum cibis ingererentur, ortam refert, indeq; omnes ferè in caſtris ventris Fluxu, quem dyſenteriam vocant, correptos eſſe, plurimosq; interijſſe. Et cùm Barones, & milites Regi ſuaderent, vt ab obſidione recederet, ille autem perſeuerandum in re incœpta diceret, ecce duo Monachi ad Regem accedunt, hortantes ne ab incœpto deſiſteret. Mauritanos enim ſummoperè annonæ premi anguſtia: Muſcas iam iam receſſuras, ſi annuat Rex hortantibus. Perſuadent vt publico edicto, ſtatutoq; prēmio muſcas occidi iubeat, & in puteum proximum ad caſtra deferri. Id cùm factum eſſet, Muſcas aiunt eſſe extinctas, & dyſenteria liberatos eſſe milites. Qua re intellecta Saraceni, & obſeſſum oppidum, & caſtra, & vrbem Regi dedidere. Non itaque, vt dixi, parui facienda ſunt, tam minuta animantia, quin potiùs quàm fragilis, quamquam caduca ſit humana vita, etiam Deus immortalis exemplo Muſcæ oſtendere voluit, quæ nimirum potens ſit hominem occidere, vt vulgò notum eſt, Adriani Quarti Summi Pontificis infelice infortunatoq; exitu. *(Dyſenteria ex Muſcarũ hauſtu.)*

B Hunc etenim narrat Ioannes Cremonenſis, cùm Anagniæ cum ſuis vmbrę captandæ gratia expatiaretur, aquamq; ex fonte hauſiſſet, Muſcam cum magno impetu in fauces impactam ſuffocaſſe. D. Hieronymus de Martyre quodam ſcribit, cum equuleorum laminarumq; tormenta viciſſet, à Valeriano melle perunctum eſſe, & ſub ardentiſſimo Sole, ligatis manibus poſt tergum reſupinatum, vt Muſcarum aculeis obrueretur, qui ignitas ſartagines antè ſuperaſſet. Poſtremò [c] Petrus Gregorius Tholoſanus huiuſmodi hiſtoriam narrat. Memini, inquit, cuiuſdam hiſtoriæ relatæ per Paulum Diaconum lib. ſexto de geſtis Lõbardorum capite tertio, quæ & abſciſſionem illam mirabilem (dæmonum) probant. Chunibertus enim Rex Longobardorum, ſecretò in palatio cum ſtratore ſuo determinauit de nece Aldonis, & Granſonis. Cùm autem conſularet, apparuit Muſca in feneſtra, quam cultello, quem tenebat, occidere volens, non potuit, ſed pedem tantùm abſcidit. Cùm verò Aldo, & Granſo in palatio Regis venirent, decreti necis inſcij, apparuit quidam claudus obuius altero pede ligneo, iubens vt ſecederent, eò quòd de eorum nece determinatum fuiſſet à Rege: cui credentes in baſilicam ſe receperunt in aſylum S. Romani martyris. Quod nunciatum Chuniberto, cùm tamen ſtrator à ſe non diſceſſiſſet, interrogauit per nuncium, cur fugiſſent, *(Adriani 4. infœlix mors.)* *([c] Lib. 15. de Repub. cap. 31.)* *(Dæmon Muſcæ figura.)*

C & poſtea quis conſilium de nece aperuiſset, & audiens factum fuiſse à claudo illo obuio, intellexit eum eſse malum dæmonem qui ſpecie Muſcæ eis conſultantibus adfuit, & pedem ei abſcidit. Hæc ille.

FABVLAE.

DE muliere in Muſcam conuerſa huiuſmodi fabulam narrat Lucianus. Ait verò fabula perpulchram fuiſse Muſcam, loquacem tamen, & garrulam, & cantatricem, & in amore contendiſſe cum Luna eodem tempore Endymionis: deinde cùm dormientem adoleſcentulum aſſiduò excitaret, friuola loquens, & cantans, & circa ipſum laſciuiens, ęgrè illum tuliſſe. Lunam verò iratam in hoc animal tranſmutaſſe Muſcam; & nuncpropterea omnibus inuidere ſomnum, qui dormiunt, Endymionis memorem, & adoleſcentulis præcipuè, & teneris. Morſus autem ipſe, & cruoris auiditas, non ruſticitatis, ſed amoris eſt, & humanitatis ſignum; nam eo, quo poteſt, modo fruitur, & ex pulchritudine decerpit aliquid. *(Mulier in Muſcã conuerſa.)*

D De Polytechno à Pandarei famulis in vincula coniecto, & melle peruncto, vt Muſcarum aculeis exponeretur, fabulam in Aedonis hiſtoria ex Antonino Liberali recitauimus. In Græcorum monumentis legimus Neptunum Periclymeno conceſſiſſe, vt in quam vellet figuram ſe conuerteret, ac vt ait Euphorion, ſimilem euaſiſſe maritimo Protheo: interfectum autem ab Hercule in Muſcam tranſmutatum in bello aduerſus filios conſilio Palladis. *(Polytechĩ fabula.)*

E

APOLOGVS.

IN cella quadam melle effuſo, Muſcæ aduolantes comedebant. Implicitis autem eorum pedibus euolare non poterant. Cùm verò ſuffocarentur, dicebant, miſeræ nos, quia ob modicum cibum perimus. Fabula ſignificat, multis gulam multorum malorum cauſam eſſe.

VSVS IN MEDICINA.

Aduerſus napelli venenum.

INTER remedia, & antidota, inquit author hiſtoriæ plantarum, quibus napelli lethaliſſimo veneno ſtatim ſuccurrendum, Auicenna murem napelli radice nutritum refert, qui naturæ huius maleficæ tota ſubſtantia aduerſetur, & ſumentem ab omni liberet periculo. Matthiolus murem napelli radicibus victitantem à ſe ſæpius inuentum affirmat, aitq; napellum Moyſi dici ab Auicenna. Et Petrus Aponenſis napelli Bezoar vocat murem naſcentem in radice Napelli, iubetq; exiccari, & dari in potu drachmarum duarum pondere. Contrà Antonius Guainerius Papienſis ſua ætate celebris medicus, in tractatu de venenis Muſcas, non murem in ea radice habitare exiſtimat: refertq; quendam philoſophiæ, ac veritatis ſtudioſum, ſolicitè admodum, & diligenter murem huiuſmodi quæſiuiſſe, neq; vnquam, vel murem, vel arroſam etiam napelli radicem ab eo repertam, ſed Muſcas abundè multas folia depaſcentes inuentas. His itaque pro mure acceptis, antidotum ex eis confecit aduerſus multa vtilem, ſed in primis contra napelli venena vtiliſſimam. Accipit terræ lemniæ, baccarum lauri, antidoti Mithridatis, ſingulorum vncias duas, Muſcas napelli vigintiquatuor, mellis, & olei quantum ſatis eſt. Hunc ſequuntur Pena, & Lobelius ſcribentes, accliues montium ſaltus Rheticarum alpium napello abundare Iunio, & Iulio menſibus, eiq; licet omni illic arroſo gramine parere pecus omne, nec ab vllo animali attingi, præterquam à muſcis, quæ gregatim aduolent, & illi inſideant, quin floribus fortè innaſcantur: eſſe enim fermè concolores, maiores, quàm communes, alis capitibusq; ex lucido viridiq; vel cæſio virente quaſi Cantharides, vel Cicendulæ. Haſce ſe attentiùs obſeruaſſe quidem continenter flores roſtello delibantes, cæterùm murem napelli fruſtra dici, & multis auulſis plantis quæſiuiſſe, & an vidiſſent opiliones percunctatos, vſquam ſibi viſum negaſſe; quare tum ſuſpicatos Arabes ex μυῖας μῦν feciſſe, id eſt, ex Muſca murem. Nullum enim antidotum ex mure parant, ex Muſcis verò præſtantiſſimum aduerſus funeſtum Tarantę morſum, & epidemicos morbos. Cuiuſmodi hoc: Accipe Muſcas quæ paſtum acceperunt de napello viginti, ariſtolochiæ, boli Armeni ana drachmam vnam. Nec in vlla planta huic congenere Muſcas has cęruleas inſidere, aut victitare. Quo certior ſit coniectura, iſtum napellum eſſe Arabum, & vnum eſſe ex Dioſcoridis aconitis. Et veriſimile fieri, non murem eſſe, qui napello victitet, ſed Muſcas quę linctu eius viuant. nam aconitum, cuius napellus eſt ſpecies, mures interimit, atque inde μυοκτόνον, & μυοφόνον, id eſt, muricida dicitur. Idem ſentit [a] Baptiſta Porta, docens herbas, & animalia, quæ damna, eadem remedia præſtare. Alter napellus, inquit, murinus vulgò dictus, priori multo peior, in floribus fert Muſcas, vel ei perpetuo inſident, eius veneni antipharmacum. Eiuſdem quoque ſententiæ fuit [b] Scaliger, qui aduerſus quoſcunque venenatos morſus, ſed pręcipuè Tarantularũ, hanc antidotum præſcribit, Ariſtolochiæ rotundæ, Mithridati, ſingulorum vncias duas, terræ ſigillatæ vnciam ſemiſſem, Muſcas quę de napelli frondibus victum capiunt, duodeuiginti, ſucci citri quantum ſatis eſt. Namq; inquit, vel aduerſus hoc maleficium (Tarantularum, vel Phalangiorum) vel contra quemuis alium morſum nulla cum hoc eſt comparanda theriaca. Sunt qui Muſcas iubent cum radice lapathorum vitiliginibus illini. Sunt item, qui eas impari numero affricatas digito medio furunculis mederi velint. Ad alopecias folio prius ficulneo aſperatas Muſcarum capita recentia applicant. Alij ſanguine Muſcarum vtuntur. Alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ, vel nucũ, ita vt ſit tertia pars è Muſcis. Alij cum lacte mulierum cinerem Muſcarum ſubigunt, quidam melle tantùm. [c] Soranus apud Galenum aduerſus eaſdem alopecias hoc remedium præſcribit. Alcyonij drachmam vnam, ſulphuris viui drachmas ſex, Muſcarum ad ariditatem torrefactarum cyathum

F

Muſcæ in radice napelli.

Antidotum ex Muſcis napelli.

Napellus vbi abũdet.

G

Ad Tarantæ morſum.

Napellus cur muricida dictus.

[a] *Lib. 3. Phytog. c. 1.*

[b] *Exercit. 185.*

H

Aduerſus Tarãtulas.

Ad alopecias.

[c] *Lib. 2. de comp. med. sec. loc. c. 1.*

Digitized by Google

A thum vnum: Muscā per se terito, itemq; sulphur. Alcyonium verò aqua coctum vnà cum „ siccis læuigato, felle suillo, ac aceto vicissim affusis vsquequo strigmentosum reddatur. De- „ inde axungiam ursi dealbatam,& manu emollitam, vt emplastri forma consiat, misceto, & „ prærasa alopecia, ac rubificata, pharmacum, vt optimum confidenter illinito. Idem aliud ibidem medicamentum tradit, quod admirandum esse ait,& verbis eius, qui ea prodidit in scriptum ad alopecias, caluitiem, raritatem capillorum ęgrè curabilem in capite, in mento, „ ac superciliis: Pilorum ouis vnciam vnam, radicis arundinis vncias sex, filicis cum radice „ quadrantem, ac vnciæ dimidium, castanearum hispidi corticis quadrantem, lanarum succi- „ darum, quam pinguissimarum sexcunciam, capita Muscarum numero trigintasex, Muscas „ quinque reiectis capitibus, omnia in ollam nouam indita in furnum mittito, deinde cinerem „ ipsorum terito. Sint autem tibi in vino Aminæo prius trita ladani vncia vna, myrrhæ vn- „ cia vna, adijciaturq; olei veteris sextans, & cedrini vncia vna, malabathrini sextans: deinde „ inspersis aridis tritis medicamentum sume; atque vbi linteolo alopeciam perfricueris, dein „ deque, aut cępa, aut scilla vellicaueris, aut fici folijs lentè excalpseris, pharmacum ipsum il- „ litu affrica: lotoq; homini in sequentibus diebus locum intento linteolo validè confricato

B contentus illitione vsque ad menses duos. Quod si amplius in hac curatione perseueraueris etiam caluitiem ea superabis. Pro morbo comitiali curando voluit [d] Plinius esse, qui vigin tinam Muscas tusas,& quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores. [e] Marcus Seruilius Nonianus verò, princeps ciuitatis, eodem Plinio referente superstitiosè non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusuè ei prædiceret, duabus literis Græcis P.& A. chartam inscriptam, circumligatam lino subnectebat collo: Mutianus ter consul eadem obseruatione viuentem Muscam in linteolo albo his remedijs carere ipsos lippitudine prædicantes. Ad chymosim hoc est vtriusque palpebræ distortionem ex inflam matione obortam [f] Galenus hęc præscribit. In quibus verò chymosis fortis contingit, oui luteum cum Muscæ carne terito; atque vbi ad cerati formam deducta fuerint linteolo excepta impone, confestim sedant. [g] Idem capita muscarū è cera ꝓ cataplasmate oculorum carbonibus conferre ait. Chritas etiā, id est, instar hordei oblongos circa palpebrarum pilos abscessus qui item posthiæ Græcis appellantur, ceræ albæ fomento diluti, aut mulcę corpore, abscisso abiectoq; capite confricari iubet. Apud eundem [h] Dionysius Milesius ad pilos palpebrarū pungentes, leporem marinum in figulino nouo vri,& cinerem tritum caninarum Muscarum

C sanguine excipi, reponique in cornea pyxide, & ad vsum asseruari. Denique ouis Formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt, referente [i] Plinio. Si vrinam equus non facit, Columella si alia remedia non prosunt, foramini, quo meat vrina, muscam viuam inseri iubet.

Ad capillorum raritatem.

Ad Epilepsiam.

[d] Lib. 30. cap. 16.

[e] Lib. 28. cap. 2.

Ad lippitudinem.

Ad Chymosim.

[f] Lib. 4. de comp. med. sec. loc. c. 7.

[g] De Ocul. part. 6. c. 7.

[h] Lib. 4. de comp. med. sec loc. c. vlt.

[i] Li. 6. c. 33.

ICONES.

LACEDAEMONIVS quidam, vt antea obiter diximus, à nonnullis pusillanimitatis notatus, quòd in scuto depictam haberet Muscam, eamq; vulgari non maiorem, quasi instar Muscæ nollet ab hoste palam videri, respondit: quin imo ego cominus hostem excipio, & sic adorior, vt quamuis pusillum sit signum, possit vel ab hoste cognosci. Inter eos sculptores, qui res maximas paruis figuris imitati sunt, duo potissimùm celebrantur, Myrmecides,& Theodorus; vterque quòd, vt ait [a] Plinius, currum fecisset tantæ exiguitatis, vt eum

D musca alis contegeret suis. Theodorus, inquit, qui labyrinthum fecit Sami, ipse se ex ære fu „ dit, præter similitudinem mirabilem fama magnæ subtilitatis celebratus. Dextra limam te- „ net, lęua tribus digitis quadrigulam tenuit translatam Præneste, tantæ paruitatis, vt totam „ eam, currumq;& aurigam integeret alis simul facta Musca. De Myrmecide habet sic. [b] Myr- „ mecides quidam in eodem genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia (ebore) „ quam musca integeret alis fabricatam, & nauem quam Apicula pinnis absconderet. Et ali- „ bi: Sunt & in paruis marmoreis famam consecuti [c] Myrmecides, cuius quadrigam cum agi- „ tatore cooperuit alis Musca,& Callicrates, cuius Formicarum pedes, atque alia membra pro „ uidere non est.

Musca in scuto depicta.

[a] Lib. 34. cap. 8.

Currus minimus sub Muscæ alis

[b] Li. 7. c. 21

[c] Li. 36. c. 5

E

DE MVSCA VINACEORVM. Cap. II.

Moscini vbi nascantur in putri aceto, nec sunt ephemera.

AELIANVS, Ephemera, inquit, animalia vnum diem viuunt: ex fæce vini acescente originem trahunt, aperto dolio, vt luce suscepta sunt, vita excedunt. Aristoteles verò Culices (κώνωπας) scribit nasci ex vermiculis, qui fæce aceti gignuntur. Quo loco Gaza pro κώνωπας reddidit Culices vinarij, sed quàm benè, dicetur in Culice. Nascitur quidem in ipsis vinaceis Muscarum quoddam exiguum genus, Moscinos vulgus vocat: sed hi meo iudicio, neque Culices illi Aristotelis fuerint, non enim ex aceti fæce gignuntur, argumento quod vindemiæ tempore tantùm appareant cùm noua vina fiunt: neque Ephemera Aeliani etiam esse puto: nam plurimos quotidie prope dolia extinctos reperire esset, quod alioqui non fit. Moscini autem nostri animalcula sunt admodum exigua, corpore crassiusculo, coloris ex cinereo fusci, breui: capite rotundo, breuissimis antennis, breuibus etiam pedibus, quæ ferè omnia contrario in Culicibus modo habentur. Hę namq; antennas habent longas, corpus procerum, pedes longos. Moscini vini valde sunt appetentes, adeò vt in eo sese submergant, vnde bibaculorum adagium cupientium Moscinorum more mori, hoc est, in vino, vt inextinguibilem suam sitim sedent. Vinulas eas vocat Scaliger. F

DE EPHEMERO. Cap. III.

EPHEMERVM Aristoteli binis in locis vocatum animalculum, quòd vnum tantummodò diem viuat, quanquam quod sit, ignorem, tamen quę de eo prodidit, hic inseram, quia quadripenne id esse testatur. At verò, inquit, quæ sanguine vacua pedibus se pluribus moueant, siue volucres sunt G seu pedestres, ijs certè motus per notas plures exercetur: vt animal, quòd à vita die vno describenda Ephemerum appellatum est, pedibus quatuor, pennisq; totidem: quippe quod non solum vitæ suæ ratione proprium, id meritò habeat, sed etiam cùm quadrupes sit, volucre quoque est. Sic ille: & alibi rursus: Hypanis fluuius, inquit, apud ᵃ Cimmerium Bosphorum sub solstitio defert velut folliculos acinis maiores, quibus quadrupedes volucres erumpunt: quod genus animalis in postmeridianum vsque diei tempus viuit, & volat: mox discedente sole macrescit, & languet, deinde occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta: vnde Ephemerum, id est, diarium appellatum est. Cæterùm ego lectoribus considerandum propono, nunquid quod de Ephemeri pedibus scribit Aristoteles, præceptis eius conueniat, quæ vniuersaliter de Insectorum pedibus scripta reliquit, tribuens ijs, quæ pauciores habent, sex ad minus. ᵇ Plinius tamen sic repetijt: Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert acinorum effigie tenues membranas, quibus erumpit volucre quadrupes, nec vltra vnum diem viuit; vnde Hemerobion vocatur. Meminit etiam ᶜ Aelianus citans Aristotelem, sed neque alarum, neque pedum mentionem facit, vocatq; Monomeron. Aristoteles (inquit) ait bestiolam apud Hypanin fluuium, vnũ H diem viuentem, sub lucem matutinam nasci, pòst autem ad solis occasum extingui. Iacobus Dalechampius in Plinij locum citatum hoc addit scholiolum. Tali tempore id Culicum genus in Arari nascitur, eodemq; die mortuum aquis innatat, piscibus auidissimè consectantibus: Lugdunenses piscatores vocant de la Manne. Sic ille. Sed cùm Ephemerum, siue Hemerobium, siue Monomerum Aristoteli quadripenne sit, è Culicum genere, quod bipenne est, esse non potest. Sunt tamen multa Insecta Culiciformia quo ad corpus, quæ alas habent quatuor, vt suo loco patebit. Bocatius addit Ephemerum manè esse infantem, iuuentutem tenere meridie, vesperi senio confici, & mori. Scaliger nobis Ephemeron descripsit his verbis: Ephemeri ab Aristotele scriptam, à Cicerone repetitam reponis historiam: animalis faciem non apponis. Quibus igitur scribebas hæc? Omnia legimus, & relegimus: in memoria habemus. Occidet miseros crambe repetita. Igitur da nobis aliquid noui. Quid tu? inquies. Egon'? Nihil equidem. Nisi si animal, quod describam pedes habet quatuor, Ephemeron puto.

ᵃ *Lib. 5. c. 19.*

ᵇ *Lib. 4. de partib. c. 6.*

ᶜ *Animal. lib. 5. de cap. 43.*

Digitized by Google

A puto. Namq; ad Sarcam, & Benacum, frequentem vidimus vesperi, manè nullum. Captum „ noctem tantùm vixit. Sin sex habet pedes: non enim memini: de nostro Ephemero actum est. „ Nec iam diem vnum viuet hic in lituris hisce nostris, sed post vnius modò lineæ tractum, „ obijt. Et parui refert: parua enim iactura est. Tamen hoc pro alia historiola censeatur. Qua„ tuor oblongas gerit alas. Pedes quot, nescio. Caput, quale Musca. Oculos grandissimos. Pro„ muscidem in se conuolutam. Ventriosum est. Cauda est longissima, sectiunculis coaggesta, „ atque coaptata, in extremo bifida. Etiam in quibusdam trifurcata: vt in Gryllorum fæmel„ lis, quorum mares vno tantùm sulco bicornem habent. Color auri splendore sublustris in „ maioribus: minoribus subfuscus. Taurini Moniettan vocant, quasi Monachellam. Adriatici „ ad Maranum, & Tergeste, Curoculum. Puto ad Iustinopolin Exarchatum multa nomina „ Græca attulisse. Plurima enim recensere possumus. Ab oculorum specie, tanquam Homeri„ cam Iunonem, βοῶπιν, sic hoc κούρης oculum. Luserim; si ita non sit. Maiora enim moli„ mur. In his interea pro deambulationibus ociosi, & haud falsò σχολάζοντες. A nostratibus Situolla, id est, Sagitella nominatur. Hæc ille: sed notandum de pedum numero voluisse potius tacere veritatem, quàm Aristoteli repugnare. Non enim credendum cum cætera meminerit optimè, pedum numerum fuisse oblitum. Ab huius animalculi vitæ breuitate natum

B est adagium Ἐφημέρου ζωή, Ephemeri vita, de ijs qui subito moriuntur, aut pereunt. Est & Ephemerus piscis, cuius ex Iorath meminit Vincentius, inquiens nasci sine parentum complexu, & vix tres diei horas ab ortu superuiuere. Ephemeron denique duarum herbarum nomen est Dioscoridi: quarum vna ita dicta, quòd vno die interimat; altera quòd vna die flores amittat, de quibus alibi.

Ephemeri vita de quo dicatur.

DE OESTRO, ET TABANO. Cap. IIII.

INTER Muscas referre Oestrum quoque itemq; Tabanum veterum autoritas iubet, ac vtriusque similitudo corporis, alarumq; numerus. Nam

C Suidas ait οἶστρον μυῖαν ὑπόχαλκον esse, hoc est Muscam subæratam, & Aristoteles bipenne insectum. Varia tamen, ac dispari veterum, & recentiorũ de Oestro, & Tabano opinione cõmotus, de vtroq; separatim hoc capite agere institui. Nam quid sit apud veteres Oestrus, quid Tabanus, quid Asilus, multi recentiorum multa disputant, cùm sint qui diuersa hæc nomina significare, item qui prorsus eadem esse velint. Quorum discrepantes sententias seligentes, si quæ præstantiores melioresq; sint, recensebimus, & examinabimus. Interim tamen admonitum velim lectorem, ne quando aut Asili, aut Tabani, aut Oestri apud autores antiquiores præsertim, fit mentio, eadem esse statim existimet animantia, neque etiam diuersa penitus; sed prius consideret, à quo autore hæc nomina vsurpentur, & num idem diuersa hæc nomina statuat, num verò eadem esse dicat. Quàm enim vario significatu, & confusa appellatione multi autores vsi sint inter Synonyma, quàm plenissimè docebo subinde.

Oestrus, & Tabanus Muscarum species.

AEQVIVOCA.

D Οἶστρον, & Oestrum tum Latini, tum Græci oratores, atque Poëtæ μεταφορικῶς pro stimulo furibundo, quo quis agitatur, accipiunt, vt apud D. Chrysostomum de Sacerd. οἴστρον δαιμονικὸν ὑπομένειν, id est, diabolicis stimulis agitari. [a] Statius poëticum etiam furorem, & instinctum Oestrum vocat, hoc versu.

Tempus erit quum laurigero tua fortior Oestro
Facta canam.

Oestrus pro furore.

[a] *Lib. 1. Theba.*

Sed alij teste Lactantio in suis ad hunc versum commentarijs, hic per Oestrum fontem intelligi dicunt apud Siculos, vbi Musæ colebantur. Cupiditatum quoque stimuli hoc nomine efferuntur, vt à Lucilio.

Μή σε γ' ἀπειρεσίων οἶστρος ἕλῃ κτεάνων, id est.
Ne te capiat insana immensarum opum cupiditas.

Fons apud Siculos Oestrus dictus

Est etiam οἶστρος apud [b] Aristotelem auis nomen, quæ Vermiculis victitat Gaza Asilum transtulit,

[b] *Hist. 8. c. 3*

stulit, de quo tomo secundo nostræ Ornithologiæ quàm vberrimè scripsimus. Asilus autem marinus, quem Græci οἶστρον θαλάσσιον nuncupant, animal est ita vocatum ab Asili terrestris natura, quòd thunnos gladiosq; pisces, interdum etiam delphinos ita exagitat, vigente canicula, tantoq; interdum dolore afficit, vt propterea in naues sæpenumero delphini insilijsse narrentur. Oritur sub pinna thunnorum Scorpionis effigie, Aranei magnitudine, Pediculus marinus Bellonio dicitur, sed falsò; de hoc alibi pleniùs agemus. Apud Auic. Asilus serpentis species est, vt Leonicenus in libro quodam de Dipsade & alijs serpentibus autumat, nec id sanè absque ratione; siquidem ea omnia signa quæ à Dioscoride, & Paulo in his quos Aspis momorderit, enarrantur, eadem in morsu Asili ab Auicenna referuntur. Μύωψ cũ Gręcis Tabanus sit, vt postea probabimus, si spectemus etymon, sonat potius Μύων ὦπα, seu ὦπας, etiam significat eum, qui claudit oculos, & conniuet. Certum autem oculorum vitium hoc vocabulo exprimi video. Gellius Μύωπα lusciosum vocat. Fulgentius lusciosos, inquit, dicunt, qui interdiu parum vident, Græcè Μύωπες dicuntur. differunt autem ἀπὸ τῶν νυκταλώπων, quòd hi propter visus hebetem vim interdiù contueri nequeant, nisi clausis oculis: Μύωπες autem dicantur, qui ab ortu primo proxima quidem vident, remota verò non vident. Senibus huic vitium contrarium accidit, siquidem senes admota non videntes, longè reducta vident. Ponitur Μύωψ, sed per υ & ι. pro calcari, quo vrgētur equi, apud Xenephontem ὅταν δὲ μέλλῃ τι πηδᾶν, παίειν τὸ αὐτὸν τῷ μύωπι. Quidam exponũt etiam flagellum: sed de minimo digito dici (qui alio nomine ὠτίτης appellatur) annotat vulgare lexicon. E F

Asilus apud Auicēnam, & Aspis Græcorum idem.

SYNONYMA.

PRIMVM hîc recensebimus eorum autoritates, qui Oestrum, siue Asilum Tabanumq;, aut Μύωπα, idem esse statuunt; mox eorum, qui inter hos sua discrimina ponũt. Tanta.n. in his vocabulis exponendis difficultas exiſtit, vt quid significẽt, hæreat, fluctuetuè animus. Isiod. Oestrũ esse ait animal aculeis permolestũ Græcumq; id esse nomen, Latinè Asilũ dici, vulgò Tabanum. His Μύωψ quoq; synonymum statuit Hadrianus Iunius, cuius expositioni subscribunt alij plurimi, forte Hesychij, & Eustathij authoritate ducti, nempe quibus Μύωψ, & οἶστρος eadem sunt: vtriusque loca placuit adscribere. Οἶστρος, inquit, Hesychius, καὶ εἶδος πτηνοῦ ὑφ᾽ οὗ κεντριζόμεναι αἱ βόες σκιρτῶσι, ὁ Μύωψ καλοῦσι. Id est Oestrus est species volatilis animantis, a quo puncti boues saltant, quod Myops vocatur, & Eustathius duobus in locis idem dixisse videtur. Οἶστρον, inquit, θηρίδιον ὃ καὶ Μύωψ λεγόμενος μυίας μὲν μεῖζον τὰ δὲ ἄλλα ἐμφερὴς &c. & rursus alibi. Τοῖς βουσὶν ἐχθρὸν πολέμιον τὸν Οἶστρον τὸν καὶ Μύωπα, ὃς δὲ ζωύφιον ἐστὶν ἐχθρὸν τοῖς βουσί. Nam vbi hic dicit: Τὸν καὶ μύωπα, subintelligit καλοῦσι. Hinc quidam interpres apud Lucianum Μύωπα Oestrum transtulit, dum ait Lucianus ὥσθ᾽ ὡς Μύωπι διὰ τοῦ ὠτὸς τυπεὶς, vertit Oestro in auriculam immisso. Notandũ ibi etiã Eustathio in nominatiuo Οἶστρον vocari. Qui modò Tabanũ cũ Oestro confundunt, [a] Plinij autoritate nituntur: is enim hæc scripsit. Reliquorum quibusdã, inquit, aculeus in ore, vt Asilo, siue Tabanum dicere placet. Item Culicibus, & quibusdam Muscis. Qui distinxerunt, Oestrum, & Asilum quidem idem animal faciunt, Tabanum verò diuersum. Nam quòd ad Plinij autoritatem attinet, aiunt quidam non ignobiles doctrina viri Tabanum Plinij, & Asilum idem esse, apud alios tamen autores differre, quidam rursus incuriç Plinium arguentes multis contra eum rationibus pertinaciter contendunt, Tabanum eam potius Muscam esse, quam caballinam, eò quòd equos maximè infestet, vocamus: nec alia mouentur ratione, nisi quòd Tabanus armenta in fugam non vertat, sicut Oestrus facit, quod falsum esse asserit Marianus Victorius olim Episcopus Reatinus in suo, quem in opera Diui Hieronymi edidit, Indice copiosissimo. Nam si Tabanorum copia, inquit, iumenta vexet, facilè in fugam vertuntur: appellat itaque, & hîc Tabanum Oestrum, ne à Plinio dissentire videretur. At verò longè aliter, quàm illi sentio, Pieriumque magni facio, qui mihi hunc honorem præripuit, ait enim is se vereri ne vbi Plinius inquit, Aculeus in ore, vt Asilo, siue Tabanum dicere placet, hæc vltima verba, siue Tabanum dicere placet, subdititia sint, & adulterina, & ab aliquo apud hunc autorem addita, quemadmodum pleraque alia, quæ non nisi quotidiana, ac diligenti doctorum virorum obseruatione cognosci, & auferri queunt. Nam Tabanus ab Asilo diuersus est, qui οἶστρος Græcis propriè dicitur, Marcello interprete hisce verbis. G H

Tabanus Asilus idē Plinio.
[a] Li. 11. c. 8.

Musca caballina.

Est

A *Est lucos Silari circa ilicibusq; virentem*
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Asilo
Romanum est (Oestrum Grai vertere vocantes)
Asper acerba sonans, quo tota exterrita sylvis
Diffugiunt armenta.

Tabanus verò Μύωψ Græcis dicitur, idq; cognoui ex [a] Plinio, qui ait Tabanos è ligno nasci, quod ex Aristotele transtulisse videtur, qui Μύωπα, ait ex ligno prodire his verbis, *οἱ μύωπες γίνονται ἐκ τῶν ξύλων. αἱ δὲ ὀρσοδάκναι, ἐκ τῶν σκωλήκων μεταβαλλόντων*, item Sosistratus Oestrum è fluuiatili materia nasci tradit, Μύωπα verò ex lignis: propterea interpretes Aeliani, & Aristotelis rectè vbiq; Μύωπα Tabanũ transtulerunt. Hi autem si Asilum aut Oestrum transtulissent, sępius coacti fuissent bis hæc vocabula repetere, quod absurdum lectoribus visum fuisset, vt potè, quod Aristoteles multis in locis Μύωπα καὶ οἶστρον vnà coniungit, & in vna eademq; periodo vtriusque vocabuli mentionem faciat, vt vbi, inquit, *ἔχουσι καὶ οἱ μύρμηκες τοῦτο καὶ αἱ πορφύραι σαρρὸν καὶ ὥσπερ οἱ μύωπες, καὶ οἱ οἶστροι.* Sit itaque constans, ac firma sententia Tabanum ab Asilo in plurimis differre, quod in sequentibus,
B vbi naturam planiùs ex veteribus recensebimus, fiet manifestum. Sed antequam ad ea dicenda perueniamus, quid apud alios quosdam, & apud me Oestrus sit atque Tabanus, paucis absoluo. Iacobus Greuinus in ea videtur esse sententia, vt Teredines sint Oestri. Sat, inquit, est vt intelligamus Apum, Vesparum, Crabronum, Fucorum, & Teredinum, quod vltimum genus Oestrum esse existimo, aculeum vehementissimum inferre dolorem. Pierius Valerianus, ait Tabanum Muscam esse lentam cineritiam, multoq; Asilo copiosiorem, vbiq; reperiri. Nos verò statuimus Tabanum veterum esse eam Muscam quam caballinam dicũt vulgoq; Tauano ab Italis vocatur, Oestrum verò quid aliud Insectum aculeo pestilentissimo: de vtrisque plenius in descriptione agetur. οἶστρον putat Eustathius deduci ab οἴω, quod est ferio, fortassis quod ab Oestro icti boues impetu ferè quodam percelluntur. ita enim nomen vertitur quoties à proprio in aliud transmutatur, vt Byrsa cùm sit propriè corium, ab re ipsa quoq; dicta est arx Cartaginis: sic Oestrus cùm sit furor ab eodem effectu Oestrus dictum est animal. Asilum autem à vocis similitudine, quam hoc animalculum edit, Latini vocarunt, quod etiam placuit [b] Seruio Grammatico, qui super hos versus Virgilij

——Cui nomen Asilo
C *Romanum est, Oestrum Grai vertere vocantes,*

annotat inquiens. Vertere ex soni similitudine onomatopoeam facere, non enim possimus accipere ex Latina lingua mutauere, cùm constat Græcam primam fuisse. Cæterùm Μυίωπα quem Tabanum esse dicimus per υ & ι scribendum arbitramur, maleq; in plurimis tum scriptis, tum impressis codicibus legi Μύωψ per υ simpliciter, cùm ἀπὸ μυίας, & ὠπὸς dicatur, quòd Muscę sit aspectu, est enim è Muscarum genere. Asilum, atque Tabanum cæteræ linguæ vno eodemque vocabulo indifferenter exprimunt. Itaque Italis Tauano, ò Tafano dicuntur. Hispanis el Tauano, Moscarada que ahuyenta las vacas orases. Gallis Tahon, vn mouche fort picant qui moleste fort les buefs, & les vaches. Germanis ein Braem, rosbram rosmuck, grosse vliege, hummel. Belgis een peerde vliege, Coeuvliege, Brem. Polonis qziex Konie szezipiaci. Hungaris Barom Bergetoe, fenebogar, varga legy. Anglis Agraet flie byting beastes, also à vorme found in fishes.

[a] Li.11.c.33.

Propria de Tabano sẽtentia.

Asilus vnde dictus.

[b] 3. Georgic.

Aliarũ nationum nomina.

D DIFFERENTIA, DESCRIPTIO. GENVS.

ASILO, atque Tabano id commune est, quòd aculeo in ore armentur eoq; duriori, quàm cæteræ Muscæ, quæq; binis volent pennis. Hæc testatum reliquit [a] Aristoteles plurimis in locis, his verbis. Bipennia anteriorum parte aculeos gerunt, vt Musca, Tabanus, Asilus, Culex. Et alibi rursus. Nulla ex cæteris partibus sensorijs manifesta est, præterquam lingua in nonnullis, quæ vel testa intectis omnibus data est, quia & gustant, & cibum attrahunt. Hæc alijs mollis infirmaq; est: alijs dura, & valida, vt purpuris, Tabanis, Asilis, atque alijs plurimis. Omnia enim quibus in aluo aculeus non est, linguam eiusmodi veluti arma gerunt. idem confirmat Plinius: & Aelianus ait Asilum maximè Muscæ similem esse

[a] Li.1. Hist. cap.5.

ex aliorum sententia, robustum esse, ac benè compactum, habere quoque aculeum in ore appensum, durum, validumque. Tabanum autem similem videri Muscę caninæ, aculeum verò minorem possidere. Meritò his natura duriorem, quàm Muscis aculeum tribuit, vt animantium grandiorum cutem, quæ durior est cæterorum plurium animalium, faciliùs penetrent, quò sanguiue eorum potiantur. De magnitudine Asili, atque Tabani nil habeo certi quod ex veteribus proferam, memini tamen Aristotelem alibi Araneum Asilo similem magnitudine facere. Eustathius scribit Oestrum, siue Tabanum esse Insectum Musca maius, eiq; per omnia similem, quosdam tamen tradere Oestrum esse bestiolam Locustæ similem, colore variam, mobilem, in boues insolenter impetentem, forma verò, ac colore ὑπόχαλκον, quasi sub æratam diceres: quod Suidas de solo Oestro, οἶστρος, inquit, μυῖα ἐστὶν ὑπόχαλκος ἐγχρίπτουσα ἐν τῷ καύματι τοῖς βουσὶ καὶ πολὺν ἐλαύνεσθαι. Sed cùm ex horum autoritatib. nil certi cognosci potest, ingenuè fateor ignorare adhuc me, quid sit Oestrus, quauè corporis magnitudine. Obseruauimus nos quoddã Insectũ quod hic loco Oestri damus Pseudo oestrum appellantes; magnitudine ferè Crabronis, sed corpore crassiori magisq; obeso to- E

Aculeũ cur habeat duriorem.

Locustæ similis Oestrus.

F

to nigerrimo splendente, alis quatuor amethistino colore perpulchrè micantibus, pedibus hirsutis, duabus in capite antennis, quæ in extremo aliquo modo lutescunt, præter aculeum in ore duo quoq; alia aderant cornicula, quibus res oblatas fortiter apprehendebat. aluum instar Apum admodum annulosam, & obtusam in extrema parte habebat. dum volat maximum strepitum edit. rarissimè hoc Insectum videtur. Tabanorum apud Indos occidentales, ait Ouiedus diuersa esse genera, quæ omnia, quòd prolixior eius historia euasisset, describere noluit. nos autem duo animaduertimus, vnum cuius figura hîc à nobis priori loco da- G

Pseudooestri nostri descriptio.

N

H

tur corpore minori, quàm Pseudooestrus graciliorīq;, capite nigro antennis breuissimis, vt vix appareant, pectore item nigro, ac pedibus, alis subluteis, circulisq; subluteis aluum ambientibus. Tabanum maximum voco. Alterum genus quod secundo loco depictum ponimus, bobus equisque maximè infestum, præcedenti paulò minor, capite nigro, in cuius vertice duo punctula alba, pectore item nigro, sed nonnihil subcinerei coloris habente, itemq; aluo circulis cinereis, quo colore, & alæ insigniuntur. nullum quod sciam hi Tabani sonum emittunt, & quamuis scribat * Aelianus Tabanũ maiorem bombum q̃ Asilus edere, tamen cùm id ab Aristotele neutiquã animaduersum video, maximè dubito, sit ne verum quod scripsit ille: Virgilius sonum Asilo suo tribuit hoc versu.

* Lib. 4. de Animal. cap. 51.

Asper acerba sonans quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta.

ORTVS,

Digitized by Google

A

ORTVS, ET GENERATIO.

DVPLEX Asilorum ortus, si veteribus sit credendum, veluti censeo. Nam à materia putrida oriuntur, quæ aut est in fauis Apum, vt visum est Plinio, & Columellæ: aut in aquis stagnantibus, vt [a] Aristoteli; ait enim quòd Asilus è latiusculis quibusdam bestiolis quæ in fluuijs supernatent, enascantur, & quòd propterea magna Asilorum copia circa aquas inueniatur; & alio in loco ex Culicibus palustribus generari voluit, his verbis; sunt porro, inquit, quæ viuant in humore, deinde forma immutata, foris vitam incipiũt agere, vt Culices palustres, ex ijs enim Asili proueniunt. Quod in extremis nascantur fauis scripsit [b] Plinius his verbis. Nascuntur aliquando in extremis fauis Apes grandiores, quæ cæteras fugãt B Oestrus vocatur hoc malum, quonam modo nascens si ipsa fingunt. Idem legitur apud Columellam, ex quo Plinius id transcripsisse videtur. Verùm hic summoperè hæret animus, nunquid hic Oestrus, cùm Plinius dicat esse Apis grandioris speciem, diuersus sit ab Oestro Aristotelis. Rursus [c] Plinius de quorundam animalium nascendi modo tradens, hęc verba habet. Multa autem Insecta, & aliter nascuntur, atque imprimis ex rore. Insidet hic raphani folio, primo vere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur. hic quidam peruetusti codices legunt. Multa autem Insecta, & aliter nascuntur, atque Asilus imprimis ex rore, de qua lectione, num nimirum recipienda sit, alibi scripsimus. Tabani quoq;, eodem autore, ex ligno nascuntur. Sic quædam, inquit, ex imbre generantur in terra, quædam & in ligno. Nec enim Cossi tantùm in eo, sed etiam Tabani ex eo nascuntur, & alia vbicunque humor est nimius: & alio in loco Vermiculorum meminit, ex quibus Tabani fiunt, de quibus quãuis apud Aristotelem nil, quod sciam, scriptum reperiatur, tamen cùm is antè Plinium tradiderit Tabanos ex ligno nasci, censendum est eosdem antea ex Vermiculis oriri, cùm omnia volantia Insecta eodem ferè modo producantur.

[a] Li. 5. cap 19. Hist.

circa aquas Asilorũ copia.

[b] Lib. 11. cap. 16.

[c] Lib. eodem cap. 32.

C

LOCVS.

CVM Asilorum copiam circa aquas esse dixerit Aristotiles, fieri potest, vt non in omnibus regionibus ęquè frequentes sint, sed in ijs tantùm, quę plura habent flumina, aut stagna pluresq; aquas, & paludes. Silarus fluuius Lucaniæ in parte Apennini nascitur, & ad mare exit, vbi est Leucosia insula, ad cuius amnis ostia Alburnus est, apud quem multos esse Asilos cecinit [a] Virgilius. Neque enim, vt rectè Probus Grammaticus animaduertit, censendum est Silarum fluuium apud Virgilium eum esse, qui à Strabone dicitur veterem Campaniam diuidere à Picensibus, cui fluuio illud proprium inesse dicitur, vt in eius aqua demissa virgulta saxificentur, forma tamen coloreq; seruato. Refert similiter Eustathius, ex Dydymo apud Lestrigonas Asilos, vel Tabanos, & Oestros, vel si mauis Græcè, μύωπας, τε καὶ οἴστρους plurimùm nasci, animalculaq; hæc maximè inimica bobus esse. Cęterùm Lęstrigonas regionem illam Siciliæ, quæ postea fuit Leontinorum, incoluisse commemorant, quę bobus ęquisq; ac cæteris glabris, & villosis pecoribus abundat. Alij Lęstrygonas sub capite Draconis sitos esse autumant: de quo capite Aratus dixit, ortus, occasusq; solis confundi. Eos Formias Campaniæ vrbem habitasse Plinius, & Solinus scribunt. D Verùm scribunt Indiæ occidentalis Historiographi ibidem, in terra continenti, Tabanos maximè molestos esse, infestosque suis morsibus, magnamque ibidem eorum copiam reperiri.

Silarus fluuius.

[a] Lib. 3. Georg.

Tabanorũ copia in India occidẽtali.

VICTVS. DAMNA, EORVMQVE REMEDIA.

SI verum est quod à Philosophis pro firma constantiq; sententia ducitur, animalia ex qua constant materia, ex eadem quoque viuere, erit necesse Asilos, & viuere, & ali ijs humoribus, qui aut in aquis stagnantibus, aut extremis fauorum partib. sunt; itemque Tabanos ijs qui in lignis putridis existunt, talesq; humores sanguini quorundam animalium quadrupedum inesse, vtpotè quòd ad sanguinem eliciendum boues, equosque, & cætera eiusmodi glabra armenta impetant. Nam Tabanum Camelos infestare scripsit [a] Plinius: itemque Hesychius boues omneque animal agitare, Asilos verò tantummodo boues lacessere, qua de causa ab [b] Aristotele vtraque hæc animalcula αἱμόβορα appellantur. De Oestris scribitur passim apud autores, tam vehementer interdum boues suo aculeo mordere, ac pungere, aut in aures eorũ (vt aliqui volunt) incurrere, vt eos furibundos reddant. Hinc Oppianus cùm vellet furorem vehementem describere, quem Oestri marini Gladijs, Thunnisque inferunt, cum furore, quem Oestri frequenti inuasione Tauris concitant, comparat, inquiens.

[a] Li.31.c.2.

[b] Lib. 8. c. 11. Hist.

Furor describitur.

Καὶ γάρ τοι καὶ βουσὶν ἀνάρσιος ἔντο πελάζων
Οἶστρος ἐνιχρίμψῃ δὲ βοὸς λαγόνεσσιν ἀραιαῖς,
Οὔτε τι βουφορβῶν μέλεται σέβας, οὔτε νομῆος,
Οὐδ' ἀγέλης, ποίης δέ, καὶ αὔλια πάντα λιπόντες
Σεύονται λύσσῃ τεθοωμένοι, οὐδέ τις αὐτοῖς
Οὐ ποταμός, οὐ πόντος ἀνέμβατος, οὐδὲ χαράδραι
Ῥωγάδες, οὐ πέτρη τις ἀφοίτητος κατερύκει
Ῥιπὴν ταυρείην, ὅτ' ἐπιζείσῃ ὀξὺ κελεύων
Βουτύπος, ὃ τρηρῇσι ἐπισπέρχων ὀδυνῇσι
Πάντη δὲ βρυχὴ πάντη δ' ἐοὶ ἄλματα χηλῆς
Εἰλεῦνται. τοίην μὲν ἄγει δριμεῖα θύελλα. Id est.

Quin etiam fontes Tauros infestat Asilus
Ilibus, & lateri medio cùm fixus inheret.
Nec iam pastores cùrant, nec pascua læta,
Et virides herbas, stabulum atque armenta relinquunt.
Confossi, furiunt rabie, non flumina possunt
Non mare, non valles præruptaq; saxa tenere.
Mugitu complent sylvas, stimuloq; coacti
Exiliunt, flectuntq; pedes horrore minaci
Pisces, atque boues tangit furibunda procella.

Hos Oestros autem, aiunt, vt plurimùm æstiuo tempore, aut cùm Sirius flagrat aster bobus esse permolestos: nam eo tempore non aliter, quàm alia animalia videntur plurimùm sitire. Terrorem itaque procorum Penelope, quòd Minerua sustulisset Aegida, eleganter Homerus expressit, eum cum boum timore, quos Oestrus æstate exagitat comparans.

Aestate boues maxime infestat Oestri.

Οἱ δ' ἐφέβοντο κατὰ μέγαρον βόες ὣς ἀγελαῖαι,
Τὰς μέν τ' αἰόλος οἶστρος ἐφορμηθεὶς ἐδόνησεν
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται. Id est.
Hi autem fugerunt in domum boues tamquam gregaria.
Quas quidem varius Asilus impetu aggressus exagitauit
Tempore in verno, quando dies sunt longa.

Propterea diligenter cauendum est, ne boues, & vaccę, & alia animalia, quæ à Tabanis, & Asilis infestantur iuxtà paludes, & militarem viam pascantur: quod illę caloribus noxium virus, hæc aculeis infesta Insecta generent. At quoniam pauperioribus, quibus commodiora pascua locaq; à paludibus, & stagnis aliena plerunque non suppetunt, diligenter enitendum ne sub flagrante sole animalia pascant, sed sub crepusculo, aut ortu solis, vel etiam noctu, quod nos prudēter admonuit Virgilius, dicens quomodo vaccæ, & equæ grauidę ab Oestro tueri possint.

Digitized by Google

A *Hunc quoq;* (Oestrum intelligens) *nam mediis feruoribus acrior instat*
Arcebis grauido pecori armentaq; pasces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.

Id quoq; à Læstrigonum pastoribus obseruari apud Homerum inuenio. Is enim ait hos insomnes noctes traduxisse, duplicemq; mercedem accepisse, quòd noctu diuq; pascerent, noctu quidem boues, & equos, & cætera minus pilosa pecora, diu verò villosa, vt oues, quarum vellera ab œstrorum aculeis tutissima existunt. Versus Homeri hi sunt.

Ἔνθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς,
Τὸν μὲν βουκολέων, τὸν ἄργυφα μῆλα νομεύων
Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι. Id est.
Ibi verò insomnis vir pastor duplicem capit mercedem
Vnam quidem pascendis bobus, alteram pascendis albis pecoribus.
Prope enim noctisq; & diei sunt via.

Porro ne Asili Camelos infestent, iubet [d] Plinius Arabum exemplo, piscium adipe eos perungere his verbis. Cetos (inquit) scribunt sex centorum pedum longitudinis, trecentorum B sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negotiatores, & omnium piscium adipe Camelos perungere in eo situ, vt Asilos ab his fugent odore. Idem ad Tabanos valere verisimile est, ad quos Varro frondem vaccis, aut bobus substernit his verbis. Itaque (inquit de Vaccis) quòd eas æstate Tabani concitare solent, & bestiolæ quædam minutæ sub cauda, ne concitentur aliqui solent includere septis, ijs substerni oportet frondē, aliudue quid in cubilia, quò mollius conquiescant.

Cameli ne ab œstris pungantur. [d] Lib. 31 cap. 2. Vaccas Tabani infestent.

ANTIPATHIA. MORBVS.

OCCVLTVM hoc videtur propriumq; Tabanis, quod scribit vetustissimus poëta [a] Nicander, eos nimirum serpentem teterrimo fœtore insignem (quem Chelidrum, & Hydrum appellant) circa Hellespontum frequentem, inuadere. Aiunt enim in huius squamis Muscas pennis æreis sua domicilia habere; quas fortè Nicander Tabanos vocauit inquiens.

[a] In Theriaca. Hydrus serpens qualis.

C *Ὕδρον μὲν καλέουσι, μεταξὺ πεσοῖ δὲ χέλυδρον,*
Ὅστε βρύα προλιπὼν, καὶ ἕλος, καὶ ὀμήθεα λίμνην,
Κυρβάσιον λειμῶσι μολουρίδας, ἠδὲ βατραχίδας,
Σπέρχεται ἐκ μυώπος, ἀήθεα δείγμενος ὁρμήν.
Ἔνθα κατὰ πρέμνον κοίλης ἐσκήνισατο φηγοῦ
Ὀξὺς ἐλὼν, κοῖτον δὲ βαθεῖ ἐνεδείματο θάμνῳ.

Vertit hos versus sic Iacobus Steue Valentinus.

Quem alij appellant Hydrum rursusq; Chelidrum.
Hic linquens muscos, stagnantes atq; paludes,
Dum ranas sequitur, vastans per prata Locustas,
Vrgetur grauiter sæuo Crabrone petitus;
Atq; cauas statim latebras conscendere fagi
Festinat fugiens, denso se in cespite condens.

Obseruandum hîc est *μύωπας* interpretem Crabrones transtulisse poëtica licentia, & *κατὰ χρῆσιν* pro Tabano. A cæteris quoq; Insectis plurimùm Tabani variant, quòd nimirum D cæcitate, & aqua intercute pereant, vt scripsit [b] Aristoteles.

[b] Li. 5. Hist. cap. 20.

DENOMINATA.

Οἰστρώδης quo quis velut œstro agitatur, si de re aliqua dicatur; sin de homine, qui œstro agitatur, œstro percitus, insanus, furiosus, quemadmodum etiam *οἰστρήεις* apud Nonnum. nam *οἶστρος* veluti dictum est furorem quoq; significat. Οἰστράω & *οἰστρέω* œstro seu asilo agitor, idem cùm *οἰστρηλατοῦμαι*. [a] Aristoteles *πολλαὶ ἀλλάττονται διὰ τὸ οἰστρᾶν*, Gaza vertit propter infesti Asili stimulum. capitur etiam actiuè pro œstro agito, œstro exerceo, œstro stimulo. Nam Hesychius *οἰστρεῖ* exponit *οἰστρολατεῖ*, *ἐκμαίνει*, id est ad insaniam agitat. Similiter apud eundem legitur *οἰστροῖ* pro eodem. Οἴστρημα vel *οἴστρησις* œstrum, vel stimulus, & aculeus quo

[a] Li. 8. Hist. cap. 15.

quis

quis velut œſtro agitatur. οἴστρησις tamen ſignificat potiùs ipſam paſſionem, hoc eſt, cùm quis œſtro agitatur, vt οἰστρηλασία. οἰστρήσεις metaphoricè dicuntur etiam αἱ θηλυμανίαι, inſani mulierum amores, quibus videlicet aliquis velut œſtro ad eas amandas impellitur. apud Suidam. τὰς ὑπὲρ τῶν γυναικῶν οἰστρήσεις τε καὶ μανίας παρ' οὐδὲν ἐτίθετο. ex his ἀνοιστρέω & ἀνοιστροῦμαι, item ἐξοιστράω & ἐξοιστρέω ἐξοιστροῦμαι œſtro exagito; œſtro ſtimulo, furore agitor. idem etiam παροιστέω & παροιστράω, niſi fortè præpoſitio παρὰ vim diminuat. apud [b] ſeptuaginta interpretes inuenio vaccam παροιστρῶσαν dici, hoc eſt, œſtro agitatam. Accipitur autem & παροιστρέω & παροιστράω neutraliter quandoq;, quippe apud Heſychium inuenio, παροιστρῆσαι, παροξυνέαι, ἐρεθίσαι, & παροιστρήσουσι, μαίνονται, & παροιστρῶσαι, ἐρεθίζουσαι ἐξοιστρῶσαι. in Epigrammatibus eſt οἰστροβολέω œſtro exagito, ſtimulo. Qui autem œſtro ictus in gyrum ſe agit, & quaſi rotatur οἰστροδίνητος dicitur. quemadmodum quem Aſilus percuſſit, aut œſtrus furorue agitauit οἰστροπλήξ. nam Suidas οἰστρόπληγα exponit τῇ μανίᾳ πεπληγότα. itemq; Heſychius οἰστροπλῆγος, τῇ μανίᾳ πληγείσης. Οἰστρηλασία, cùm quis œſtro agitatur, ſtimuli œſtri, quibus aliquis agitatur. Metaphoricè voluptatis ſtimulos, & irritamenta ſignificat, aut aculeos quibus aliquis veluti œſtro ad voluptates amplectendas impellitur. Hinc οἰστρηλατέω œſtro exagito, & paſſiuè οἰστρηλατέομαι œſtro exagitor. furore, & inſania agitor. Item qui inſanis cupiditatibus æſtuant, οἰστρηλατούμενοι dicuntur. Heſychio πυρούμενοι. Orpheus in Hymnis vtitur φιλοιστρομανής inſani œſtri amans, aut furoris. eſt autem hoc bicompoſitum ab οἰστρομανής, cuius tamen exemplum non repperit author theſauri linguæ Græcæ. Μυωπίζεσθαι eſt oeſtro, aut Tabano agitari, metaphoricè quoq; μυωπίζειν eſt calcari vrgere. Xenophon μυωπίζοντι καὶ μαστιγοῦντι τὸν ἵππον, alibi quoq; apud eundem μυωπίζων καὶ παίων.

E … F (margin letters)

[b] In Oſee.

MORALIA.

[a] Lib. de Amicitia.

Adulatores Aſilis comparati.

SIC habendum (ait M.[a] Tullius) in amicitijs, nullam peſtem eſſe maiorem, quàm adulationem, blandicias, aſſentationem, quæ adulatores ſunt ſoliti exercere. quibus ſi patefecerimus noſtras aures, & adulari nos ſinamus, facillimè fallimur. Rectè itaque Plutarchus eorum naturam Aſilis aſſimilat. vt enim hi Taurorum colla aureſq; ſubire ſolent, ac tandem grauem aliquem dolorem inferre, ita quoq; Aſſentatores aures ambitioſorum hominum laudibus occupantes, & aſſentationibus, ac blandimentis, iiſq; adhærentes, non facilè abſq; damno depelluntur. G

SYMBOLA. HIERO-GLYPHICA.

Aſilo percuti vaccā quid.

Quietis perturbator.

ASILO vaccam percuti, vt eſt in Oſee. *quoniam ſicut vacca Aſilo percuſſa*, ſignificat aliquem propter peccata in furorem cadere, permittente Deo. Peruulgato Hieroglyphico Aſili ſignificaturis, qui aliorum otia perturbat, quietiſq; rebus tumultum, ac moleſtiam affert. nam is aſpero, & acerbo ſono, itemq; aculeo exterret armenta, & in fugam conuertit. Veriſimile quoque videtur verba illa apud Tranquillum de Aſilo Romana voce dicto intelligi, quæ ab Othone Galbæ manibus deturbato identidem obmurmurato in damno fuerunt, ſi vt vulgata habent exemplaria legamus τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς. ſed fortè caſtior lectior ſubſtituenda. Nam illud quoq; quod magni viri excogitarunt de longis tibijs, ad huc non conſtat. H

Digitized by Google

A

FABVLAE.

POETÆ diuino quodam furore correpti œstro perciti dicuntur. eo enim Iuno in pellicem Io immisso, eam ad insaniam adegit. Fabulam hanc à principio repetam. Inachus apud Argos primus regnauit annos quinquaginta authore Eusebio, cuius filiam Io (cùm esset à Ioue compressa, & Iunonis aduentu ab eodem in Vaccam conuersa) postea Iuno dono accepit tradiditq; seruandam Argo pastori suo. quæ cùm à Mercurio obtruncata esset, Iuno irata in Io œstrum immisit, quo illa exterrita vsq; in Ægyptum fugit, ibiq; Ioue agente in humanam rediit figuram, mutatoq; nomine Isis dicta est, & ab Aegypto pro deo culta. Aliqui referunt Iunonem, propter adulterium, quòd Io Inachi filia cum Ioue commiserat, iratam fuisse, & in Io Asilum immisisse, totumq; per orbem eam egisse & fatigasse, vnde Virgilius de Asilo inquiens: — *Io œstro agitata.* — *Io in vaccã versa œstro agitata.* — *Isis.*

B

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Non minus elegans quàm moralis hæc fabula narratur. Cùm Bellerophon ab Iobate successor regni constitutus esset, & hic (quale est ingenium plerisque mortalium) summa rerum gestarum fælicitate nimium elatus, in cælum quoq; ascendere super equo Pegaso voluisset, à Ioue omnis temeritatis grauissimo vindice, ob tantam arrogantiam, depressus est, œstro illi equo immisso. Quare Bellerophon præceps in terram deturbatus. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aëra volans in cælum deniq; rediit, in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ. Bellerophon verò in Alcæam Ciliciæ planiciem cecidit, ibiq; inedia absumptus est. — *Bellerophõtis fabula.* — *Iouis præsepe.*

PROVERBIA.

C IN quodam Platonis dialogo, credo in Phędro, prouerbii loco vsurpatur οἰστρῳ παραπληγεὶς, id est, *œstro percitus*, hoc est ingenti animi cupiditate commotus, ac veluti attonitus. sumptum à natura œstri Insecti, quod suo horrendo strepitu attonita reddat armenta, & aculeo exagitat. — *Oestro percitus.*

EPITHETA.

EVSTATHIVS putat αἰόλον οἶστρον, hoc est varium ab Homero dici, quòd forma sit ὑπόχαλκος. alii quòd celeriter, & turbinis in modum moueatur, nam αἰόλλεσθαι, vnde αἰόλον deriuare volunt, est τὸ ταχέως καὶ δίνην δίκην κινεῖσθαι. ἀεροφοῖτος, id est in aëre versantem nominat [a] Orpheus hoc versu: — [a] *In Argon.*

Νῦν δ' ἐπεὶ ἀεροφοῖτος ἀπέπτατο θηλὺς οἶστρος

A truculenta, ac feroci eius natura Oppianus ἄγριον nominat: [b] Virgilius asprum, inquiens, — *Asper.* — [b] *Lib. 3. Georgic.*

Asper acerba sonans.

D Sed in quibusdam exemplaribus inuenio semper acerba sonans, magis tamen probanda est prior lectio. nam naturam feriendi boues & exagitandi melius exprimit. Qua de causa horribilem [c] appellauit inquiens: — *Horribilis.* — [c] *InCiri.*

Fertur & horribili præceps impellitur Oestro

Quamuis hoc epitheton eius horrido sono adscribi possit.

VSVS IN MEDICINA.

EX Magorum commentis tradit, [a] Plinius contra febres alligari Vermiculos, ex quibus Tabani fiunt, antequam pennæ germinent. — *Contra febres remedium.* — [a] *Lib. 30. cap. 11.*

DE

Digitized by Google

E

DE CVLICIBVS. Cap. V.

PROOEMIVM.

MINORA nunc proſequamur corpore, maiora facultate, ac viribus. Quis autem curat, inquiat aliquis, Culicem? tenuẽ corpuſculum, vile, ineptum, ac moleſtum omnibus. Tu autem, quiſquis es, qui hæc obijcis, nobis multo es moleſtior, quàm tibi Culex, quem non fruſtra creauit rerum natura, à qua nihil quicquam vnquam fruſtra. Nonne enim de Culice æquè ſolicita fuit, quàm de Elephanto, aut gigante, aut homine? [a] Galenus certè, cæteriq; ipſum ſecuti, non nugabantur duntaxat, ſed ridiculos ſeſe poſteris expoſuêre, quòd Culicem non ab eodem opifice, a quo homo fieri crederent. Ineptit planè etiam Cardanus, dum lapides, quodammodo homini præferre conatur, maiores ijs vires tribuens, quàm plantis, quòd ſcilicet longiori tempore à natura perficiantur. Nam & hic toſum rem leuiſſimam brutiſſimamq;, quamuis naturæ longinqua opera factam, ſibi ipſi prætulerit, cùm interim Culex longè adamante duriſimo ſit operoſior. Nam & ſecum ipſe tubam fert, & equitis vim. transfigit enim. Vnus tuba, equus, eques, volucer. Idem Pegaſus, & Bellerophon. Sanguinem ſibi ſugit, per eius tubi cauum, quem totum vix oculis capias. Tantùm abeſt, vt canalem ipſum vllo obtutu indipiſcaris. Hæc autem in tam exiguo corpore cùm exiſtant, & peragantur, longè mirabiliora ſunt; quàm quæ in Elephanto, aut Leone, aut tigride; quorum naturas ob corporis magnitudinem facilè licet cuilibet cognoſcere: Culicis autem ob exiguitatem difficulter. Quamobrem digniorem Culicis naturam perſcrutatione iudico, quàm eiuſmodi grandiorum.

[a] Lib. de fœtuum form.

F

Adamante Culex operoſior.

ÆQVIVOCA.

MAronis quoddam poëmatium Culex inſcribitur, in quo Culicis fatum deſletur. Hoc ignobilis, quidam Grammaticus iam tum à poëta factum putat, cùm eſſet puer, & quindecim annorum, cuius ſententia meritò vtpote abſurda, multis ac firmis rationibus, à doctiſſimo viro Ioſepho Scaligero exploſa fuit. Meminerunt huius poëmatij vtpote grauiſſimi, & nobiliſſimi complures veterum. Papinianus;

Ante annos Culicis Maroniani.

Suetonius Tranquillus, in vita Lucani, quæ adhuc formis excuſa non eſt, ait Lucanum inter æqualium ſuorum plauſus, quum magno ſucceſſu, ac fauore poëma aliquod à ſe compoſitum, recitaſſet, vt oſtenderet quantò iunior, quàm Virgilius Poëticam attigiſſet, exultabundum dixiſſe: quantum mihi reſtat ad Culicem? [a] Martialis in quodam epigrammate ad lectorem, de eodem Maronis opuſculo ſic loquitur.

Accipe facundi Culicem ſtudioſe Maronis
Ne nugis poſitis arma virumq; legas.

Nugis, inquit, hoc eſt iocis, & ludis Saturnalibus; quaſi dicat leuiora in ſaturnalibus ſunt legenda. Apud [b] Plinium herba quædam Culix vocatur: ſunt, inquit, qui herba, quæ vocatur Culix nomine, trita, ſemen eorum (cucumerumm) aceratum ſeri iubeant, vt ſine ſemine naſcantur.

Culex poematiũ Virgilij quãdo cõſcriptum.

G

[a] Lib. 14. Epigr. 185.

[b] Lib. 19. cap. 5.

Culix herba.

H

SYNONYMA.

Cyniphes.

K inde כנים pediculi. Quidam, vt ait Pagninus Cyniphes nomine efficto ex Græco [illegible] vel [illegible], qui ſunt Vermiculi ligna erodentes, Culices iuxta deſcriptionem Originis, qui hoc animalculum pennis quidem per aerem volitare tradit, ſed ita minutum eſſe, vt oculi viſum effugiat, niſi quis acutiſſimè cernat: & corpus vbi inſederit acutiſſimo terebret ſtimulo, vt ſentire citius ſtimulantem, quàm volantem videre valeas. ſunt qui ad כן reducant, quòd firmiter innitatur, & incubat corpori. Hebræi credunt eſſe Pediculos. Arabibus, vt in Pandectario

eſt

Digitized by Google

A est, Heagi Culex dicitur. Græcis, vt in Synonymis Martini Rulandi, ἐμπὶς, κώνωπες, σκνίψ, κώνωψ, σκνίπος, σίρφος, σέρφος, σκνιψ & κνίψ σύρφος. Sed examinanda sunt hæc singula diligentiùs. ἐμπίδα vbiq; apud Aristotelem Culicem Gaza vertit, itemq; apud alios autores varij eorum interpretes. quidam putant Culicis potiùs quoddam esse genus. Scribit Scholiastes Aristophanis ἐμπίδας à comico vocari, quos sui temporis homines nominarent κώνωπας, quosdam verò velle esse εἶδος κώνωπος παραποτάμιον ζῶον ἔχοντος: id est speciem Conopis prope flumina viuentis: & alibi ζῶον παρὰ τοῖς ὕδασι γινόμενον ὅμοιον τῷ κώνωπι, μεῖζον δὲ τῇ περιοχῇ, κατὰ δὲ τὸ μέζον λευκῷ περιεζωσμένον. id est, animal propè „ aquas genitum Conopi simile, maius verò in circumferentia, & circa medium linea alba „ cinctum. Nihilominus apud Sextum Empiricum philosophum ἐμπὶς & κώνωψ indifferēter Culex exponitur. hoc tamen inter hæc duo vocabula ibidem discriminis ponitur, quod κώνωψ cùm sit generis masculini, etiam de fœmina dicatur, vt ἐμπὶς fœminini, cùm dicatur de masculo. Cæterùm, & κώνωψ vbiq; ferè apud authores Culex communi nomine dictus exponitur, apud Aristotelem verò Culex vinarius à Theodoro Gaza traducitur, quemadmodum quoq; ab alijs interpretibus apud [a] Plutarchum. Verùm hi omnes in masculino
B genere hoc vocabulo vsi sunt. Solus, quod sciam Aristophanes in Pluto fœminino genere dixit τὴν κώνωπα, teste Suida. Κνώπετα quasi ἐν τοῖς κνώδαλοις κινούμενα, καὶ κνωπισμοὶ in Lexico vulgari exponitur Culices, sed absq; vllo authore. alioqui Κνώπετα Hesychio sunt, κνώδαλα θηρία, id est reptilia animalcula. Callimachi quoque Scholiastes ita dici scribit τὰ θηρία ὅπως κνώπετα, παρὰ τὸ ἐν τῷ ἐδάφει κινεῖσθαι: idem Scholiastes Nicandri κνώπετα dici θηρία τὰ ἐν τῷ ἐδάφει κινούμενα, ἢ τὰ κνώπεια τινα ὄντα. Κνὶξ in vulgari item Lexico Culex vertitur, absq; vllo veterum testimonio, ni fortè ex aliquo minus correcto codice hoc vocabulum transcriptum sit, in quo κνὶξ pro κνὶψ legebatur. Etenim κνὶψ siue σκνὶψ Culex vbiq; ferè exponitur. quidam verò Insectum putant ficos infestans, ducti authoritate [b] Aristophanis, qui ita scripsit.

Εἶθ' ὁι κνῖπες καὶ ψῆνες ἀνὰ τὰς συκᾶς ὀυκατίδονται,

Ἀλλ' ἀναλέξει πάντας καθαρῶς αὐτοὺς ἀγέλη μία χηλῶν.

Vbi cùm ψῆνες etiam sint Culices, sunt qui ψῆνας esse velint, quos vocat [c] Plinius Culices ficarios, & κνῖπας siue σκνῖπας, quos idem appellat Culices muliones, in eo præsertim loco, in quo scribit, in Culicum genere muliones arborarij pici rostrum habere. Sed idem
C Plinius simpliciter etiam, & sine adiectione Culices vocat, quos Theophrastus κνῖπας. Nam hęc Theophrasti verba, ἐγγίνονται καὶ κνῖπες ἐν τίσι τῶν δένδρων, ὥσπερ ἐν τῇ δρυῒ καὶ τῇ συκῇ. καὶ δοκοῦσιν ἐκ τῆς ὑγρότητος συνίστασθαι τῆς ὑπὸ τὸν φλοιὸν συνισταμένης. αὕτη δὲ ἔτι γλυκεῖα γινομένοις, [d] Plinius sic transtulit: Sunt & Culicum genera aliquibus molesta, vt glandibus, fico, qui videntur ex humore nasci, tunc dulci subdito corticibus. sic idem [e] alibi infestant (inquit) & Culices hortos riguos præcipuè, si sunt arbusculæ aliquæ. Et [f] Columella. Qui æstate ista feret, caueat, ne propter siccitates Culex adhuc tenera folia perrumpentia consumat. Meminit [g] Galenus quoque horum σκνίπων siue κνίπων tradens & ipse ab eis infestari vitem, & quidem oculos vitis germinantis: sed Vermium generi eos annumerans, Ἀμπελίτιδα γῆν ex eo nominari tradit, quoniam περιχριόμενη ταῖς ἀμπέλοις φθείρει τοὺς γινομένους ἐπ' αὐτῶν σκώληκας, οὓς, inquit, κνῖπας ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἀμπελουργοί. hoc est, Ampelitim terram dici, quòd illita vitibus, Vermes qui inibi nascuntur, occidat, quod ij qui vitium curam habebant, appellarunt Scnipas. Quibus ibidem addit Galenus generari hos Vermes ineunte vêre, cùm germinant vites, & τὸ ἐνοιδισκόμενον αὐτῶν μέρος ὅθεν ὁ βλαστὸς φύεται, quod appellant ὀφθαλμόν. sic paulò pôst τούτους ὁιω, inquit,
D τοὺς ὀφθαλμοὺς διεσθίοντες οἱ σκνῖπες, ὀυ μικρὰ βλάπτουσι τὰς ἀμπέλους. διὸ καὶ τὰς ῥίζας τῶν ὀφθαλμῶν τούτων περιχρίουσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. Quibus continenter adiungit hæc. κατὰ τοῦτο μὲν ὁιω ἀμπελῖτίς τε καὶ φαρμακῖτις ἡ τοιαύτη γῆ προσαγορεύεται, δηλοῦσα τὴν τῶν φθείρειν τοὺς σκνῖπας ὅσον αὐτῇ μέτεστι δυνάμεως φαρμακώδους, Verùm quum Galenus hîc dicat τοὺς σκνῖπας esse σκώληκας, Vermes, suspecta videtur nonnullis ea scriptura: quòd σκνὶψ siue κνὶψ sit potiùs Insectum pennatum & pennigerum: & Culex non priuatim vites erodat, sed Vermis ille, qui Plinio Conuoluulus dicitur, Plauto Inuoluulus, & Volucra Columellæ. Quapropter eo loco reponendum existimant ἶπας vel etiam ἶπες canente Alcmane καὶ ποικίλον ἶπα τῶν ὀφθαλμῶν ἀμπέλων ὀλετῆρα. De hac διορθώσει sic putat author Thesauri linguæ Græcæ, vt nihil sit nisi temerè in Galeni codicè immutandum, quum terq; quaterq; constanter ibi sit scriptum σκνῖπες, quumq; apud [h] Aetium eadem propè reperiatur scriptura, tantùm verso π. in φ. tractans enim ipse de terra ampelitide, cùm dixisset agricolas ἦρος ἐκβάλλοντος δὲ ἤτοι αὐτὴν χρίειν τὰς ῥίζας τῶν βλαστανόντων ἀμπέλων

πρὸς

Heagi.

Quid sit.

[a] Sympos.

[b] In Auib.

[c] Lib. 11. cap. 8. & Lib. 3. c. 16.

Muliones.

[d] Lib. 17. cap. 13.

[e] Lib. 19. cap. 11.

[f] Lib. 11. cap. 3.

[g] 9 Symp.

Galenus emendatus.

[h] Lib. 14. c. 9.

πρὸς τὸ μὴ ἅπτεσθαι τούτων τὰ βλάπτοντα τὰς ἀμπέλους ζωΰφια, ſubiungit, *ἐκ δὲ τοῦ φθείρειν τὰς κνίπας, δηλοῖ ὅσον μέγεθος δυνάμεως φαρμακώδους αὐτῇ*. Deinde ait idem author ſe reperiſſe apud [i] Theophraſtum *κνίπας* nominari Vermiculorum etiam genus, namque in Hiſtoria plantarum ſic ſcripſit, *φασὶ δὲ ἐρινάζειν τὸ φύλλον ὅπου τὸ ἄγριον πυρὸς ᾖ πολὺς, κατὰ τὴν τῆς Πελλαίας κύπρον, ἐγγίνεται γὰρ καὶ ἐν τούτοις θηρίδια ἄττα κνίπες· οἱ ὅταν ἐν ταῖς συκαῖς γίνονται κατεσθίουσι τοὺς ψῆνας*. Verùm vt ſuper hac Galeni lectione liberè dicam, quod ſentio, puto malè hunc authorem Theſauri Græcæ linguæ opinari, nihil in Galeno immutandum eſſe, optimeq; eo loco legi *ἴπας* pro *σκνῖπας*, nec me terret in eodem Galeni loco frequens eiuſdem vocabuli repetitio. nullos enim apud authores inuenias, *σκνῖπας* dici Vermes, qui vitium oculos erodunt, præterquam apud hunc ſolum Galenum, qui poſt paucos annos, quibus in lucem prodijt, hoc loco mutilatus fuit, ex quo deinde Aetius malè ſua tranſcripſit. Sed ille locus, qui ex Theophraſto allatus eſt ad probandum ibidem *κνῖπας* ſignificare Vermiculos, omnino id non probat. dicit enim non *σκωλήκια*, aut *σκώληκας*, ſed *θηρίδι' ἄττα κνῖπας*, hoc eſt animalcula quæcunq;, Cnipes. quæ Dioſcorides vocat *θηρία κωνωποειδῆ* beſtiolas Culicibus ſimiles. Et Heſychio quoq; eſt *κνίψ ζῷον μικρὸν ὅμοιον τῷ κώνωπι*. ita vt *κνῖπες* generale ſit nomen Culicum; & ſpeciei cuiuſdam. atque hæc omnia, quæ nunc diximus, magis fient perſpicua, ſi ea quæ de generatione Culicum dicturi ſumus, diligentiùs conſiderentur. pergamus ad reliqua. *Σάβηνοι* Heſychio ſunt *Κώνωπες*. *Σέρφος* Varrino eſt animalculum ſimile Formicæ, aut Vermi, quo aues paſcuntur, quibuſdam putatur Culex, vnde id prouerbij *ἔνεστι καὶ μυρμηκι κᾀν σέρφῳ χολὴ* quod ſimile eſt illi. *habet & Muſca ſplenem & Formicis ſua bilis ineſt*. *Σέρφοι* apud Varrinum eſt Vermis ſimilis Formicæ, & in quodam Meleagri Epigrammate Culex eſſe dicitur. *Σύρφοι* apud Heſychium & *Σέρφοι* idem animalculum, vt *ἐμπὶς*, *βομβύλιος* & *βομβυλιὸς* quidam Culicem interpretantur apud Iſocratem, vbi ſcribit quoſdam *βομβυλίων* laudationem ſcripſiſſe: apud Suidam tamen, & quoſdam alios exponitur Apis ſpecies, nobis Papilio ex Bombyce genitus, veluti in præcedenti libro à nobis dictum eſt. Citatur & hic verſus à Pierio Valeriano;

Nam Culices ab equi, ſed Apes ab origine tauri.

qui proculdubio Nicandri hunc verſum expreſſiſſe videtur.

Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν.

Sed malè quidem ibidem *Σφηκῶν* transfertur Culices, cùm hoc ſit Græcis vocabulum, quo communiter Veſpas nominant, vt ſuperiùs comprobauimus, vbi de Veſparum ſynonymis egimus quàm pleniſſimè. nec ſcio qua licentia poëtica ſe excuſare queat Pierius, ſi is hunc verſum ita tranſtulerit. Cæterùm commune vocabulum Culex eſt Latinis, quo omnes ſpecies comprehenduntur, cuius quid ſimile, vt videmus Græcis videtur denegatum, vt ex prædictis facilè eſt videre, niſi apud eos ſit *κώνωψ*, quod frequentius, & vſitatius eſt. Ab aculeo Culicem dictum putat [k] Iſiodorus, habet enim in ore, inquit, fiſtulam in modum ſtimuli, qua & ſanguinem ſugit, & carnem terebrat. Culex autem maſculini generis eſt. [l] Angelus Politianus ſuo Bartholomæo Scalæ, dum ſcribit, eum ludit, quòd Culicem fœminino genere dixerit, cùm maſculino debuiſſet. Egi, inquit, tecum liberiùs (ita enim ſoleo) qui quoniam tu Culicem muliebri genere, quòd contrà virili decuit, vſurpares in Epigrammate, luſerim ſic ex tempore Culicis verbis:

Non ſum fœmina Scala, nec Latinis
Nec Græcis ideo places puella.

Verùm non eſt, quòd ludas cum tuo Scala ô Politiane, quandoquidem & à [m] Plauto in fœminino genere vſurpatum inuenies, qui canam Culicem dixit. Reliquæ porrò nationes nullum, quòd ſciam vocabulum Latino habent ſimile. Galli quod ſit Muſcæ quodammodo ſimilis Moucheron tout petit ver ayant aiſles nominant. Hiſpani Muſquilo, Angli à grat or Flye. Itali ob ſonum, vt arbitror, quem edunt Zanzara vocant. Germani ein Muck oder Braem. Belgæ Mueſie, & Mugge.

GENVS

Margin notes: [i] Lib. 2. cap. vlt. — Galenus correctus. — Theophraſti locus explanatus. — Culex vnde dictus. — [k] Orig. Lib. 12. cap. 8. — Cuius generis. — [l] Lib. 1. Epiſ. — [m] In Caſina.

Margin letters: B, F, G, H

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A CVLICVM omnia genera, quæ à veteribus commemorantur, partium diuersitate aut parum aut nihil differunt; si eorum libris, qui extant hoc tempore, fides sit adhibenda. Omnibus autem aculeus est in ore, quum sint bipennia teste [a] Aristotele. Bipennia, inquit, anteriore parte aculeos gerunt, vt Musca, Tabanus, Asilus, Culex; quem ἐμπίδα eo loco appellat Philosophus; eademq; sic [b] Plinius. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, vt Asilo siue Tabanum dicere placet, item Culicibus, & quibusdam Muscis. Omnibus autem his in ore pro lingua sunt hi aculei. Differunt autem hi aculei in singulis speciebus, quibusdam enim durior est, vt meritò stimulus nuncupari possit: quibusdam paulò laxior, B omnibus tamen durior, & acutior, quàm Muscis, eaq; de causa acriùs pungunt. durioribus autem egent stimulis, vt cruorem eliciant, & cutem animalium penetrent, quæ durior est, quàm caro putrida, aut aliud quid simile, quod putrido humore diffluuit, quo victitant Muscæ. Cæterùm harum, & Culicum aluus maximè differre conspicitur: itemq; vtrorumq; pectus. hoc enim latum Muscis, & longius magis, ab aluo diuisum, & tenui ligamento annexum: in Culicibus id contrà apparet breue, & tenue respectu alui, quę maximè longa est, & crassitudine ferè æqualis pectori, & hanc non vnicam esse in ijs, quæ a nobis mox recensebuntur obseruatis speciebus dicemus. Differunt autem, vt plurimùm magnitudine, & generandi modo seu ortus materia. Magnitudine quidem; sunt enim Culices alij magni seu maximi, quos [c] Strabo κώνωπας μεγάλους nuncupat, qui Leones impugnant. alij minores seu mediocres; quorum quoque inter se magnitudines differunt. alij minuti, inter quos ea recensenda est species, quam his verbis [d] Pierius Valerianus depinxit. est, inquit, genus Culicum minutum admodum in volatilium Insectorum genere, quod animal in aëre suspensum, oculi visum inter volandum fallit, nisi aciem intenderis validissimam: corpus tamen cùm insederit, acutissimo maximeq; tenui stimulo terebat. Generandi modo plura C sunt genera. Alij enim sunt Vinarij, quos apud [e] Aristotelem Gaza, itemq; alij apud Plutarchum κώνωπας appellari volunt. ita dicti sunt, quòd in vini aceto nascantur. Alij Muliones quos ab Aristotele quidam ἐμπίδας nominari putant, & ex Ascaridibus generari. cùm tamen Dalechampius ad eum Plinij locum, quo inquit (in Culicum genere Muliones non ampliùs, quam vnico die viuere) annotet, Muliones esse qui Mulis sunt infesti. Cæterùm ἐμπὶς à quibusdam genus peculiare Culicum putatum, quod circa aquas, & paludes nascitur, cuius medium corpus linea alba cingitur. Hoc dicitur Hispanis Mosquito de lagunas. quemadmodum vinarius Culex Mosquito de vini. Alij rursus dicti ficarij, quòd in caprifico & ficibus generentur, vnde Hispani hos appellant, Mosquito de cabrahigos, & Mosquito dehigos. hos Aristoteles ψῆνας Ionica voce appellauit, etiamsi in vulgato, & impresso codice corruptè legatur ψῆρας: quod Hermolaus Barbarus litteris homo multis, & in perquirendis veterum monumentis diligens, & accuratus animaduertit. Atq; etiam poëtæ, cùm ψῆνες dicunt, caluos, & glabros intelligunt, vt est apud poëtam Simonidem. Annotandum tamen & ψῆνα dici apud Aristotelem, & Theophrastum σκωλήκιον ἐν τοῖς ἐρινοῖς γινόμενον. id est Vermiculum in Caprificis nascentem. itemq; apud Aristophanem D in eo versu, quem suprà citauimus, ab Andrea Dino Iustinopolitano ψῆνες interpretari auiculas. Sed cùm ignorem quo testimonio innixus ita transtulerit, fidem huic interpretationi libenter detraham. Ficariorum item Culicum duo rursus sunt genera; sunt enim qui veri nuncupantur, alij qui falsi, Centrini dicti, Apum Fucis ignauia malitiaq; similes, interimendo enim vtiles, & veros Culices vtique, & ipsi moriuntur. Sed de hisce omnibus postea pleniùs agetur, quæ autem à nobis obseruatæ sunt deinceps prosequamur. Sunt autem, vt in vniuersum dixerim, Culices minores alij, quidam maiores, imo maximi, alij minimi, quidam alis quatuor, quidam duabus; sunt & aculeo armati, & absq; aculeo, qui omnes hisce sequentibus tabulis continentur.

Culicũ omnia genera quibus differant.

[a] Li. 1. Hist. cap. 5.

[b] Lib. 11. cap. 28.

Aculeꝰ cur durior Culicibus quam Muscis.

Muscæ & Culicis discrimen.

Magnitudine vt differant.

[c] Geogr. 16.

[d] Lib. 16. Hierogly.

Generandi modo differunt.

[e] Hist. 5. cap. 32.

Muliones Dalechampij.

Aristoteles correctus.

Ficariorũ duo genera.

Genera à me obseruata.

E

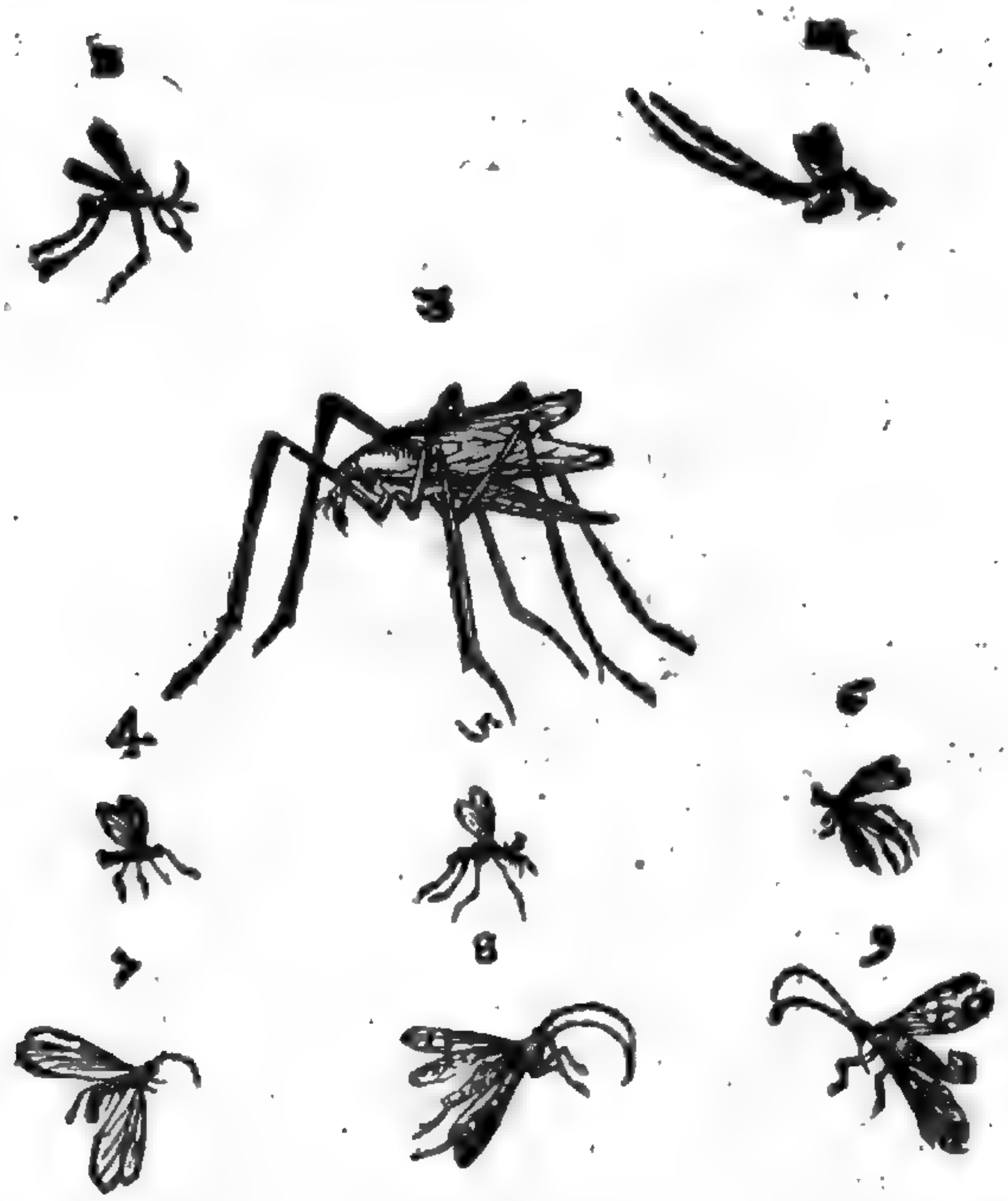

F

G

Tabula prima nu. 1. Culex communis, & magnitudine mediocris bipennis, aculeo in ore longo & acuto colore nigro, pedibus duobus postremis valdè protensis, & aluo satis crassa, luteis ac nigris lineis circuncincta vndiq;, vt in Vespis vulgaribus contingere solet. Qui verò secundo loco ponitur, valdè est exiguus, cauda bifurcata, supra caput duobus tuberculis iuxta se positis, sub quibus postmodū oculi conspiciuntur nigri, & parū protuberantes, pectore elato & gibboso; aluo angustiore, & oblonga ex castaneo, & nigro alternatim variegata, in alui extremitate duas habet appendices longas, subtilissimas, separatas, ac vnà cum alui extremitate versus superiora erectas, alas habet etiā binas, sed quàm in primo latiores. Tertiò loco datur Culex maximus, capite oblongo acuto, duabus antēnis in fronte nonnihil recuruis insignito, pectore eleuato, duabus alis: aluo oblonga, angusta & annulosa (constat enim ferè septem, aut octo annulis) eius extremitas nonnihil sursum retorta est, quamuis pictor id non euidenter expresserit. Pedibus longissimis, vt auricularis digiti longitudinē adæquare videantur. sub alis duas habet appendices cum apicibus, quę Insectorum quorundam antennas mirum in modum referunt. sed in quem finem his à natura dotetur, me vt verum fatear, adhuc latet, cùm eas in alijs Insectis me obseruasse meminerim nunquam. corpore toto est ci- H nereo, nisi, quòd pedes aliquantulum rufescant, quibus etiam natura tres articulationes dedit, quemadmodum Araneis, quarum more cùm quiescit, suos pedes expandit. arbitrabar primùm simulatq; conspicatus essem, Araneam alatam esse, sed diligentiùs inspicienti mihi se obtulit aluus oblonga, & pedum numerus sexenarius, qui minimè cum Araneis quadrat, quibus octo sunt. Quartus secundo loco descripto similis, differt autem cauda, aut appendicibus bifurcatis, quibus hic destituitur, & colore. hic enim toto corpore subuiridis, vt ille castaneus. eo Insecto alato, quod Perlam de nostro idiomate nuncupauimus valdè similis, nisi tantùm binis esset alis, corporeq; exiguo. Quintus prædicto paulo grandior, capite plurimis veluti antennis minimis insignito, ita vt plumosum anterius videatur, caput autem vix apparet ob paruitatem, minimeq; oculi; magis conspicuum est pectus, quòd aluo quamuis plus dimidia parte curtius, crassius tamen, & aliquantulum eleuatum. pedibus sex quamuis pictura quatuor tantùm ostendat. talis, vt semel dixerim, error aliquoties

Culex communis primus.

Secundus cauda bifurcata.

Culex maximus.

Quartus Perlæ similis minim⁹.

Quintus.

A ties à pictore commissus est. Sextus cum reliquis subsequentibus in hac prima tabula quadripennis est: hos enim omnes cum ijs, qui in secunda tabula dabuntur Culicum speciei fecimus, non ob alarum numerum, sed potiùs figuram alui, quę neq; cum Muscis, nec cum alijs similibus alatis Insectis plus similitudinis, quàm cum Culicibus habet. Sextus itaq; alis quatuor capite Muscę vnà cum eius antennis, cui crassitie pectus respondet, a pectore autem vsq; ad extremam alui partem, paulatim fit tenuior, magisq; mucronatus, ita vt alui finis maximè acuminetur. aluus autem cum vltima ea pectoris parte, quæ aluum proximè contingit, circulis nigris, & rubicundis variegata: De septimo maximè dubito, num inter Culices sit referendus, nescioq; qua incuria hic inter Culices positus. nam Perlis dictis minimis potius adscripserim. Culicibus vulgaribus siue lacustribus maior, corpore tenui, gracili, oblongo, viridi, linea ex luteo pallida medium dorsum intersecante, quæ a capite incipit, & in caudam desinit, antennis mediocribus, absq; oris aculeo, alis quaternis argentei splendoris, magnis. Octauus corpore ferè pollicē longo vnà cum antennis longitune sua conspicuis, est autem caput Muscæ simile, in epiboscide fistula satis insigni, rubicūda, pectore lato, aluo verò luteo & nigro coloribus distincta, cui quid in fine adhæret caudæ simile annulosum, & in extremo bifidum, quod vbi vult contrahit, & extendit, alis quatuor
B albo, & nigro maculatis. Postremus prædicto per omnia similis, excepta cauda, quæ Scorpionis in modum sursum incuruabatur, eius caudæ vltimus articulus erat quoq; crassior, & tanquam duobus spiculis armatus.

Sextus quadripennis mucronata aluo.
Cur quadripennes Culicū species positæ sint.
Septimus dubius Perla potius minima.
Octauus.
Nonus cauda Scorpionis.

Tribus primis numeris, qui in secūda conspiciuntur tabula, notati adeo sunt exigui, & vix describi possint, binis omnes alis duo priores barbati, quorum primus acuminata aluo, posterior obtusiore, & deorsum curuata. Hos sequuntur duo alij antennis longioribus, aluis oblōgis, colore varijs. duo reliqui tertio numero signati aluo rotūda, colore fusca, ad Muscas potiùs referendi, antennis satis longis. Quartus binis item alis, antēnis longissimis erectis, rotūdo capite, gibboso pectore, aluus parte ea quę proxima pectori subtilior, tenuior, quæ paulatim vsq; ad finē obtunditur, & incrassatur, coloreq; nigricat. Quintus alis quatuor, nigrisq; maculis, aluo acuminata, annulis cōspicuis, cui sextus corpore respōdet, sed cauda deorsum incuruata variat, nono primæ tabulæ congener. Septimus mediæ magnitudinis, alis argēteis, macula in dorso viridi, aluo lineolis trāsuersim distincta. His duos alios subiecimus. Primus è Culicum maximorum est genere valdeq; similis ei, quem in tabula prima tertio loco posuimus. sed toto corpore angustior est aluiq; extremitate tumida, duabusq; exilibus appendicibus insignita. Alter [illegible]: sed mōstrosus vt apparet, toto corpore niger capite ferè Formicæ, antennis longiusculis, alis binis argenteis, & angustis, aluo digitum transuersum longo, septenis annulis constante, parte qua pectori annectitur tenuissima paulatimq; ad extremum ani crasescente, è qua ternæ exeunt appendices cuspidatæ capillaceæ, quarum media sesquidigitum longa, rectà protensa, ferruginei coloris, reliquæ duæ vtrinq; deorsum incuruantur extremis earum partibus, posterioribus duobus pedibus longioribus, qui secundo & tertio articulo candido maculantur, cætera nigri.

C

D

Priores tribus primis notati numeris in tabula secunda.
Quartus aluo obtusa.
Sextus.
Septimus.
Culex maximus.

Digitized by Google

SENSVS. VOLATVS. NATVRA.

OLFACTV plurimùm valere argumento eſt, quòd è longinquo acida percipiant, ad dulcia non aduolent, exceptis ijs Culicibus, quos ἐμπίδας Ariſtoteles nominauit, Gaza Muliones, hos enim ait [a] Philoſophus mel procul ſentire, quemadmodum & Apes. Volant & Culices, vt cætera bipennia, ſed magis quietè, minimeq́; in volando aërem commouent. idq́; ita accidere veriſimile eſt, non exiguitate corporis, quandoquidem & minora multò magis aërem quaſſant, ſed potiùs alarum mollicie, & alui tenuitate. vix autem in volando alas mouere conſpiciuntur. Quamobrem [b] Martialis facetè Pauli auaritiam deridens, quòd ſibi dono in Saturnalibus miſiſſet, tam exilis, ac tenuis laminæ phialam, vt à quàm minimo vento concuteretur, innuit de eadem phiala,

Illa poteſt Culicem longe ſentire volantem;
Et minimi penna Papilionis agi.

Lumen vſq; adeo diligunt, vt aliquoties nimis incautè in lucernas aduolent, & comburantur, non aliter quàm Phalænæ. Naturæ ac vitæ tam fragilis exiſtunt, vt minimo tactu rumpantur, & pereant.

Olfactu plurimum valere. Muliones mel ſentiũt è lõginquo. [a] 4. *Hiſt. c.* 8. Volatus. Cur volant quietè. [b] *Lib.* 8. *Epigr.* Lumen diligunt.

SONVS.

PER quas partes, & quomodo ſonent (edunt enim veluti quandam ᾠδὴν) difficillimum eſt cognitu, ob corporis ac partium exiguitatem. Apud [a] Ariſtophanem facetè dicitur Chærephon interrogaſſe ſuum præceptorem Socratem, quî canerent, per podicemnè, an per os, Socratemq́; reſpondiſſe per podicem. Interloquuntur enim hæc inter ſe diſcipulus Socratis, & Strepſiades irridentes Socratem.

Quomodo ſonent. [a] *In Nebul.* Per quas partes putet Socrates ſonare.

ΜΑΘ. Ἀνήρετ' αὐτὸν Χαιρεφῶν ὁ Σφήττιος
Ὁπότερα τὴν γνώμην ἔχοι, τὰς ἐμπίδας
Κατὰ τὸ στόμ' ᾄδειν, ἢ κατὰ τοὐρροπύγιον.
ΣΤΡΕΨ. τί δῆτ' ἐκεῖνος εἶπε περὶ τῆς ἐμπίδος;
ΜΑΘ. Ἔφασκεν εἶναι τοὔντερον τῆς ἐμπίδος
Στενὸν, διὰ λεπτοῦ δ' ὄντος αὐτοῦ, τὴν πνοὴν
Βίᾳ βαδίζειν εὐθὺ τοὐρροπυγίου.
Ἔπειτα κοῖλον πρὸς στενῷ προσκείμενον,
Τὸν πρωκτὸν ἠχεῖν ὑπὸ βίας τοῦ πνεύματος.
ΣΤΡΕΨ. Σάλπιγξ ὁ πρωκτός ἐστιν ἄρα τῶν ἐμπίδων.
Ὦ μακάριος τοῦ διεντερεύματος
Ἦ ῥᾳδίως φεύγων ἂν ἀποφύγοι δίκην
Ὅστις δίοιδε τοὔντερον τῆς ἐμπίδος. Id eſt.

DISCIP. Interrogauit ipſum Chærephon Sphettius
Quomodo opinione haberet, Culices
Per os canere, an per culum.
STREPS. Quid certè dixit circa Culicem?
DISC. Dixit eſſe inteſtinum Culicis
Anguſtum, perparui autem exiſtentis ipſius ſpiritum
Vi ire rectà in culum,
Poſtea concauum ad anguſtum adiacentem
Podicem ſonare vi ſpiritus.
STR. Tuba podex igitur Culicum.
O ter beate trula,
An facilè fugiens aufugiet pœnam,
Quicunq; ſciuerit inteſtinum Culicis.

Sed omiſſis hiſce iocis de hac re ſeriò agatur. At continuã alarũ, & replicata percuſſione ſtrepitum generare [b] Bartholomæus Anglicus putat. cui ego ſententiæ libentiſſimè album calculum adijcio. Non enim aliter, quàm Muſcæ ſonant volantes, minimeq́; cum quieſcunt.

[b] *Lib.* 2. *de Prop.* 12. *cap.* 12.

LO

A

LOCVS.

PALVSTRIBVS & lacustribus locis maximè gaudent ea Culicum genera, quæ circa ea nascuntur: nam qui ex quibusdam fructibus generantur, in ijs abundant locis, vbi plurimi tales sunt fructus, vnde in Babylone apud Herodotum, quem citat [a] Athenæus, circa palmas plurimi. Cæterùm Tricorinthe multæ existunt Empides, vtpote nemeroso, & humecto loco teste Suida. Alit & Culices insignes Mesopotamia mirum in modum infestos Leonibus. Est & Ægyptus ob Culicum copiam ab Herodoto nobilitata, vnde Conopæa dicta. [b] Bellonius & qui ipsi in itinere comites fuerunt, prima nocte, qua in Cairum venerant, à Culicibus plurimis ita fuerunt vexati, vt postridie exanthematibus laborare viderentur. In diuersis Indiæ locis Culicum sunt species, quarum aliæ æstiuo maximè tempore, cùm campi sunt expurgati in syluis, abundant, aliæ iuxta littus. nec id mirum; quandoquidem & littora Adriæ Culicibus sonoris fœcunda carminibus suis [c] Martialis celebrat, B ijs, inquam, quibus vetulam edentulam irridet, quòd vix loqui posset, multò minus cantare,

Palustria loca quæ genera Culicum amēt.
[a] Lib. 14. Deipn.
Mesopotamia.
[b] Obs. lib. 1. cap. 35.
Adriæ Culices sonoræ.
[c] 3. Epi. 93.

Meliusq; Ranæ garriant Rauennates,
Et Adriaticus dulcius cantet Culex.

Occidentalis Indiæ ea regio, in qua Vrabæ sinus, miræ sunt angustiæ, perpetuas habet paludes, quas, teste [d] Petro Martyre, non modò vespertilionum, Crocodilorum ac draconum, sed etiam Culicum maximè altrices esse dicunt. Testatur idem author in Insula Hispaniola dicta cæterisq; insulis Oceaneis loca esse palustria pabulandis armentis aptissima: sitas in marginibus eorum colonias diuersarum specierum Culices ex humēti ibidem solo creatos, noctu dieq; acriter infestare. quibus insuper addunt alij, in eadem insula magis vno, quàm altero tempore ad fastidium vsque permolestos, nec omni vento, & in planicie certisq; locis tantam eorum esse multitudinem, vt quis supportare non possit; pessimosq; ibidem esse, quosdam minimos, quos ibidem appellant sciesceni, qui mirum in modum pungunt, aliosq; itidem esse, qui vestes transfigant. Nouit etiam Septentrionalis plaga copiam Culicum, & nostra Europa tota ferè maximeq; Italia, eaq; loca, quæ sunt circa Eridanum, is enim plurimos suppeditat, qui admodum sub caniculæ æstibus Ferrariam molestant. Antiochia atq; C Byzantium sola, quod sciam hac molestia vacant, quod Apollonium Tyanæum fecisse his versiculis canit [f] Tzetzes.

[d] Lib. 4. Decad. 3. de Reb. Ocean.
[e] Lib. 9. Decad. 7.
Sciesceni minimi Culices Indici pessimi.
Apollonius Tyanæus.
[f] Chil. 2.

Ὁ Ἀπολλώνιος αὐτὸς Νέρωνος ὢν ἐν χρόνοις
Ὁ Τυανεὺς ὁ πάνσοφος, ὁ προειδὼς τὰ πάντα
Ἀντιοχείᾳ μὲν ποιεῖ, καὶ μὴν καὶ Βυζαντίῳ
Μὴ παρεισδύμεν κώνωπας, ἕτερα τὰ τοιαῦτα, id est,
Apollonius hic Neronis qui fuit temporibus,
Ille Tyanæus sapientissimus, qui præsciebat omnia,
Antiochiæ quidem facit imo & Byzantij,
Ne ingrederentur Culices aliaq; huiusmodi.

VICTVS.

PERELIGANS questio est, nū Culices acida petant, ijsq; delectētur, nec vnquā D dulcibus, quemadmodū scripsit Plinius, & ante eum [a] Aristo. quum tamen idem [b] Plinius sanguinem potissimùm humanum appetere tradiderit, & in Epigrammatum libris αἵματος ἀνδρῶν σίφωνες appellentur. Sanguis autem ex [c] Arist. plurib' in locis dulcis est, vnde sequitur, quòd Culices etiam dulcia petant. Quæstionem hanc mouit doctissimus Franciscus Massarius, atq; hoc modo eā soluere conatur. Dicēdum, inquit, quòd Plinius quādo dixit Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, puta flores, mel & huiusmodi alia, quæ in se dulcedinis aliquid continent: queadmodum Apes, quæ ad dulces aduolant flores, quod elici potest ab Arist. eodem quarto de Histor. Nec cruor ille quem Culices attrahunt dulcis est, quia sanguinis pars dulcissima lenissima, ac purissima tota ad corpus nutriendum assumpta, interius est. quę verò alienissima crudissima, ac putrida est, quoniam nec apta nutritioni est, segregatur atq; ad summa corporis euenit: quo fit, vt pustulę extra corpus erumpant, quod igitur putridum salsum est, quū salsedinis causa putrefactio est, Galenus febriū secundo, quòd autē salsum & putridū est, tēpore procedēte propter consumptionē ma-

An dulcia vnquam petant.
[a] 4. Hist.
[b] Lib. 11.
[c] Hist. 3. & de partib. Animal. 4.
Pustulæ à Culicum morsibus relictæ vnde fiant.

Digitized by Google

iorem in humiditate factam efficitur amarum, quod & in ſudore etiam euenit. Hucuſque Maſſarius, cuius ſolutio ſatis bona eſſet, niſi in eo deliquiſſet, quod aſſerit Culices ad mel, & dulcia non aduolare, quum ei his verbis apertiſſimè contradicat Ariſtoteles. Inſecta (inquit Gaza interprete) tam pennata, quàm non pennata (quæ poſteriora in Græco codice non ſunt) procul ſentiunt, vt mel Apes, & Culices dicti Muliones. Itaq; alio modo ad prædictam controuerſiam reſpondendum eſt, nimirum quando Plinius loquitur Culices ad dulcia non aduolare, de ijs Culicibus intelligendum id eſſe, quos κώνωπας appellat [d] Ariſtoteles, qui id huic Culicum generi adſcripſit, quæ Plinius vniuerſis. οὐδὲ, inquit, κώνωπες πρὸς οὐδὲν γλυκὺ, ἀλλὰ πρὸς ὀξέα. Propterea; rectè ab Ariſtot. dictũ eſt non Culices ſimpliciter, ſed Culices dictos Muliones quos Philoſophus propria lingua ἐμπίδας vocat ad mel aduolare, vtpote diuerſos à Conopibus. Quot enim ſunt Culicum ſpecies, quas modo commemoraui, tot diuerſa ſingulis alimenta, de ijs dico ſpeciebus, quæ inter ſe generationis modo differunt. Nam ficarijs dictis alimento ſunt ipſæ ficus, ex quibus ſuperuacaneum humorem hauriunt; & Therebentinis terebinthus. quærunt itaque eũm victum qui ijs conueniat, feruntur; ad id auidè, quod ipſis ſimile eſt: omnibus enim rei cognatæ deſideriũ natura iniecit, quemadmodum & Pediculi ſanguinis ex quo putrefacto naſcuntur. Plutarchus aduerſus ſtoicos Culices ait ſpuma vini gaudere: & [e] Martialis ſalicibus in eo Epigrammate, quo iocatur cum Lupo amico, qui ei exiguum donauerat prædium, à quo malle accepiſſe prandium,

Erucam, inquit, male paſcit hortus vnam
Conſumpto moritur Culex ſalicto.

In hoc enim prædiolo vult dicere hortum tam fuiſſe paruum, vt Culex fame periret.

[d] 4. Hiſt. c. 8.
Alimenta ſingulis diuerſis Culicibus diuerſa.
Ficus ficarijs Culicibus alimẽtum.
[e] Lib. 11. Epigr.
Salicibus gaudent.

ORTVS. GENERATIO.

CVLICVM alij ex putridis cadaueribus naſcuntur, alij ex putrida in aquis paluſtribus & ſtagnis ſubſidente materia; alij ex herbis, vt polio; alij ex arboribus, vel lentiſci, fici, terebinthi, palmæ, vlmi, & ſi quæ ſint aliæ. ex putridis generari cadaueribus authores ſunt, quamuis id potiùs quadam læui opinione ducti affirmarint, quàm certa obſeruatione, qua Muſcas, non Culices ex cadaueribus putridis naſci ſcimus. è Coſſis autem putabant Aegyptij Culices generari, atq; prodire, quæ meræ ſunt nugæ, cùm hi è lignis naſcantur. Qui autem ex fæce aquarum putrida generantur Empides ſunt apud Ariſtotelem, qui ait hos primùm in humore viuere, mox immutata forma foris incipere vitam agere ex ijſdemq; œſtros prouenire. Horum itaq; generatio, vt vult [a] Ariſtoteles, hoc modo ſe habet. ex Aſcaridibus generantur Empides. Aſcarides ferè in puteis, aut puteorum fæce (ἐν τῇ ἰλύι τῶν φρεάτων) & vbicunq; aqua ſe colligit, terrena ſubſidente concretione oriuntur. fit principio fæx ipſa putreſcens, vt colorem candicantem trahat, mox nigricantem, poſtremò cruentum. Talis cùm fuerit minutiſſima quædam, & rubra ſpecie algulæ (φυκία pro Inſecto hîc accepit Ariſtoteles, vt vult Lexicon vulgare) prodeunt, quæ ad tempus hærentia ſuæ origini mouentur, deinde abſoluuntur. Itaq; feruntur per aquam Aſcarides nuncupatæ: tum paucis pòſt diebus, erigunt ſe ſuper aquam duræ atq; immobiles, mox diſrupto putamine Empis emergit, ac inſidet, donec vel ſole, vel flatu moueatur & volet. Commune omnium Vermium eſt, & eorum, quæ ex Vermibus oriuntur animaliũ, vt primordium generationis, aut à ſole, aut à ſpiritu præſtetur. Sed copioſiùs, ac celeriùs fiunt Aſcarides ex aquis, quarum ſedimentum varium, & promiſcuum ſit, quale in agro Megarico in operis ſolet miſceri putreſcit enim hoc faciliùs, & autumno vberiùs generantur. minus enim tunc humoris eſſe accidit. Sed Empides haſce vbiq; apud Philoſophum Gaza vertit, aut Culices Muliones, aut Culices ſimpliciter; Aſcarides, autem Tipulas vertit, nec benè, cùm Aſcarides longè à Tipulis differant, vt alibi monſtrabimus. Generantur quoque alij Culices ex acido humore, quos κώνωπας vocat Ariſtoteles, Gaza modo Culices vinarios, modo Culices ſimpliciter, de his hæc ſcripſit Plinius. Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, & genera Culicum aceſcens natura (alij legunt materia) gignit: & rurſus [b] alibi ait piſces, qui durioris teſtæ ſunt, vt murices, purpuras, ſaliuario humore gigni, ſicut aceſcente (alij legunt creſcente, quidam manuſcriptus acreſcente; neutrum magis probo, quàm vt vulgaris codex

Ex putridis generari cadaueribus.
Ex Coſſis non generari.
Empides vt generẽtur.
[a] Li. 5. Hiſt. cap. 19.
Aſcaridum generatio.
Vermibus in generando quid cõmune.
Empides vt Gaza vertat.
Aſcarides non ſunt Tipulæ.
[b] Lib. 9. cap. 51.

A dex nunc legit) humorē Culices, ad quem locum hæc commentatur Franciscus Massarius. Intelligit, inquit, hîc Culices vinarios, qui ex Aristotele quinto de Historia animalium ex Vermiculis, qui fæce vini acescente gignuntur, originem trahunt. Verùm non ita dicit Aristoteles, vt putat Massarius, ex Gazæ traductione deceptus, sed eius hæc sunt verba. κώνωπες ἐξ σκωλήκων, οἳ δὲ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος ἰλύος, quæ fideliter sic vertit Vvottonus. Conopes (Culicum genus) ex Vermiculis, qui in fæce aceti gignuntur originem trahunt. Nisi Gaza codicem alium habuerit, in quo legit ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος οἴνου ἰλύος, quod neutiquam suspicor. hi autem ter septem diebus generantur, quemadmodum ouipara animaalia quater septenis. Conopum (inquit [c] Aristoteles) & Vermiformis generis parti plurimæ, ter septeni attributi sunt. loquitur enim de temporis spacio quo perficiuntur. Conopas quoque nonnullos ex igne generari ferunt teste [d] Vvottono; ex flamma scilicet, & scintillis, quemadmodum Vermes ex niue. Sed vbi id legerit, aut apud quem nam authorem, tacet Vvottonus; proculdubio id est ex [e] Aristotele, qui non Conopes in igne nasci, sed bestiolas simpliciter pennatas Muscis grandibus maiores, (θηρία πτερωτὰ μεγάλων μυιῶν μικρόν τι μείζονα ὑπόπτερα) scribit quando inquit in Cypro insula, a rarijs fornacibus, vbi chalcitis lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolę in medio igne nascuntur pennatę paulo Muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atq; ambulent. recenset autem hæc Aristoteles, non vt probet Conopes ex igne prodire, sed potiùs ex quibusdam materijs, quæ contra putredinem possunt, & imputrescibilia dicuntur, vt est nix & ignis, animalcula prodire; nec propterea mirum esse, si Conopes ex aceto generentur, quod alioqui summoperè putredini resistit. Reliqua ferè Culicum genera in plantis diuersis innascuntur ex humore quodam in ijs existente, qui, aut putrefactus est, vt voluerunt quidam; aut non putrefactus, vt voluit doctrinæ summum decus Iulius Scaliger. Apud [f] Plutarchum in ea quæstione, quæ est priusnè gallina an ouum fuerit, Firmus probans ouum prius Gallina extitisse, hæc à simili argumenta adduxit. Nam in omni, inquit, mutatione necesse est prius re mutante esse id è quo mutatur. Considera enim Scnipes (ita enim hic appellat Culices in arboribus nascentes) & Teredines, in arboribus, & lignis innasci, humoris putrefactione, aut concoctione. Sed [g] Scaliger subtilissimè contra Cardanum disputauit, ex semine in plantis Culices fieri, idq; non esse ex putredine; dum sic scribit. In terra mutantur plantæ aliæ in alias: ita supra terram è se ipsis gignunt animalia: idq; non è putrefactione, sed quædam quasi semina fouentes ad generationem. Neq; solum in ipsis fructibus, quales in tritico sunt Gurguliones, in nucibus Vermiculi, in alijs aliæ bestiolæ, de quibus Theophrastus: sed vtè folliculis lentisci quos fert, præter baccas, oblongiusculos facie siliquarum: vt non sine consilio naturæ apparati esse videantur, quasi futuræ matrices primo, mox etiam domicilia illorum volucellorum, sicut in Vlmorum quoq; vesiculis non absimiles ijs. Quapropter Arabes arborem Cimicum Vlmum appellarunt. sic è medulla cardui fullonij, cum maturuerint Vermiculus fit, de quo non falsò prodidit ad quartanas remedium Dioscorides. Tales fert etiã Terebinthus & Culices. Quæ omnia idem Scaliger in doctissimis suis ad [h] Theophrastum de causis plantarum Commentarijs repetens confirmat. Quo in loco (nam antea Theophrastus de ijs plantis erat locutus, quæ sponté proueniunt) vides nostram de visco sententiam hac fulciri sententia. Sola namq; alteratione produci posse plantas in plantis, ex subsistentis plantæ communibus principijs, quæ symbola vocant sapientes. Sic in Lentisci, atq; aliorum folliculis Culices innasci dicebamus alibi: non ex putredine, sed ex principijs quibusdam alteratis, vt hic ait (Theophrastus) πολὺ διϊσταμένων. Ficarios autem Culices, Caprificus generat, quos Psenas, & Cnipes appellari putat Cælius Rhodiginus, hos è putri tabe siluestris ficus generari putat [i] Plinius; itemq; [k] Theophrastus, dum inquit. vt enim in cęteris putrescentibus genus quoddam animalis concrescit, ita etiam his (Caprificis) viuifica quædam natura est: ad quem locum commentans idem Scaliger, planiùs magisq; perspicuè suam sententiam explanat, quam suprà posui, dum inquit. Nec miretur quispiam quomodo in caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria namq; sunt. Est quidem cruditas cessatio eius caloris, qui intendebat fructus maturationem. In hac huiusce operæ suspensione subit externus calor, qui est author putrefactionis. In tritico verò perfecto naturalis calor, qui priùs erat integer, aboletur aut debilitatur, cui succedens alienus gignit Gurgulionem. Non autem totus semper aboletur: Quippe ex erosi tritici satu segetem exire videbimus in sequentibus. Culices autem multis in plantis oriuntur, Vlmi, quercus, Lentisci folliculis vel baccis: neque semper fortassis ex putrefactione. καὶ ἐν τούτοις (sunt hæc verba Theophrasti de caprificis, quæ subinde explicat, & commentatur) ζωοποιὸς ἡ φύσις animaligena est natura. Non igitur necessaria

Tempus generationis.
[c] Li.5. Hist. cap. 20.
Ex igne nō generari.
[d] Lib. 9. cap. 213.
[e] Li.5. Hist. cap. 19.
Acetum putredini resistit.
Ex Plantis exoriantur.
[f] Sympos.
[g] Exerc.
Vlmus arbor Cimicū Arabibus.
[h] Lib. 5. c. 6.
[i] Lib. 4. cap. 19.
[k] Lib. 1 de caus. plant. cap. 12.

faria est putrefactio. Neque fit è terra putrefacta filix: sicuti nec adamas. quemadmodum non fit è tritici semine putrefacto seges, sed reducto ad actum. Ita fit adiantum ex primordijs, quã habent cum vero semine proportionis quandam proportionem. Fatetur itaq; Scaliger ex putrefactione oriri posse, non tamen esse putrefactionem necessariam ad animalia generanda in herbis, vtpotè in quibus sua sunt generationis primordia, à qua sententia non abhorreo, vtpotè ad mentem multorum veterum explicandam satis conueniente. Psenes E

[l] Hist. 5. c. 32. iraque in Caprificis generantur, at quomodo docet nos id [l] Aristoteles. Ficarios, inquit, Culices, Caprificus generat suis pomis, mutataq; sede petit fructus immaturas; quibus se insinuans facit, ne decidant. Quæ sic Theophrastus, adijciens ex granulis fructuum prodire: Culices ficarij pomis caprifici egrediuntur, vt dictum. Sed ex putrescentibus eorundem granis gignuntur, cuius indicium adferunt, quòd posteaquam euolauerunt, grana ficubus nulla penitus insunt. Euolant magna ex parte pedem, aut pennam relinquentes in pomo, nec diuerso modo hæc habet [m] Plinius. Nam Caprificatione (ficus) maturata in ea Culices nasci è

[m] Lib. 17. cap. 27. grossis manifestum est. quoniam cùm euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos versa apparent. Exeundi tanta est auiditas, vt plerique, aut pede relicto, aut penna pariter erumpant. Hæc autem pomorum grana, quæ etiam in alijs frumenta nostri vocant, Cenchramidas Galenus, ex quadam milij similitudine, appellauit teste Cælio Rhodigino. Ficarij verò Culices, cur in ficubus generentur, mox ex Theophrasto docebimus. est & alterum Culicum genus è ficubus natum, Centrine veteribus appellatum, quod Teophrastus, ac Plinius aiunt ociosè viuere, vt Fuci inter Apes, & quos ex altero genere sua poma egressos, hoc est veros vtilesq; maturandis fructibus adspexerit, protinus necare; id verò suis mori operculis. Scribit quoque Athenæus ex Herodoto, cùm de Babylone loquitur, ex palmæ fructu concipi Culices, non aliter, quàm in caprificorum grossis. Gignuntur & ijdem in alijs quibusdam F

[n] Lib. Hist. 2. cap. 9. arboribus, vt Vlmorum folliculis, & terebinthi. Videtur [n] Teophrastus non hos Culices facere; sed ab ijs non multùm differre, cùm dicat, in Vlmi folliculis genus quoddam bestiolarum innascitur, quod Cnipes appellant: qui cùm in ficis gignuntur, ficarios illos Culices generant, fortassis hi cum Centrinis dictis eidem sunt, vtpotè qui idem præstant. Culices

[o] Lib. 13. cap. 11. verò esse, & [o] Plinius affirmat, aitque non ex folliculis, sed è gummi nasci: de gummi enim generibus, & eorum viribus agens hæc scribit. Vlmo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac iunipero ad nihil vtile: ex Vlmi verò gummi, & Culices ibi nascuntur. Sed folliculum Vlmi teste Dalechampio, & Terebinthi, κώρυκον Græci appellant, inepteq; Plinius hic Corycum montem Ciliciæ arbitratus est. Qui autem è robore, aut quercubus generantur, videntur Theophrasto, & Plinio ex humore nasci, tum dulci subdito corticibus. Miror qua autoG

[p] Lib. 16. cap. 7. ritate scripserit [p] Plinius, è folio quercus rubente aquosos nucleos candicantes, & tralucidos esse quamdiu molles sunt, in ijsq; Culices nasci. Si ex Teophrasto hæc fuerint translata à Plinio, non satis sincerè, cùm Teophrastus Μύας sic nasci scribat, quæ sunt Muscæ Latinis. ex Vlmis natos quidam ψῆνας esse apud Aristophanem putant. Sed magis & hoc mirum est, quod ex polio nascantur eo modo quo caprificis, cum vestibus impositum arceat animalia nocentia: nihilominus id ex Teophrasti authoritate mihi persuadeo. Quin & poliū inquit, Culices gignit, cùm copiosè fructificat. His dictis superest diluenda quæstio, quam ante me mouit Franciscus Massarius. Dixit [q] Aristoteles Culices Empidas dictos ex Ascari-

[q] Hist. 5. dibus generari, Conopes autem ex Vermiculis, qui in aceto gignuntur, cùm tamen alio in loco dicat, Culices ex animalibus non generari. Quid igitur? contradicit ipse sibi Aristoteles, nonne & Ascarides, & Vermiculi animalia nuncupantur? Dicendum itaq; quod duplex est generatio, sui generis, & non sui generis, & sic quando inquit, Culices neque ex Animalibus nascuntur, sensus est, quòd non generantur ex animalibus, quæ sunt cognati H generis: hoc est Culices ex Culicibus non generantur, non enim coeunt, vt alibi idem autor tradidit. Adagiorum autor, quod vltimo loco adijciam, reuiuiscere, ait Culices exuendo

[r] 8. Hist. c. 17. senectam. Hanc enim [r] Aristoteles exuere declarat his verbis: Insecta eodem modo nempè serpentum exuunt senectutem, quibus hoc solitum est, vt Culex (ita enim ἐμπὶς transfert Theodorus Gaza, sed meum exemplar habet ἀσπὶς, quod minus probo, est enim hoc genus serpentis, non Insecti) vt ea quorum pennæ vagina continentur, vt Scarabæi: sed omnia facto iam quod gigni debuerit exuunt: nam paruæ viuiparo secundæ; sic Vermiculariæ proli operculum circumrumpitur. Cæterùm quomodo serpentes exuant senectam, ex eodem loco sic docet. Cùm serpens exuere incipit, ab oculis primùm detrahi aiunt, ita vt obcæcari videantur, ijs qui rem non intelligunt: tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antè quàm reliquum corpus apparet: atque vna ferè nocte, & die senectus tota exuitur à capite orsa ad caudam, & ante altera intus subnascente ipsa remouetur. Vt enim

foetus

A foetus inuolucro secundarum, quo contentus prodierit, exitur, sic ista senectute detracta, renouantur.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

OETEI Herculem Conopium, ne prouinciã infestam Culicibus redderet, venerati sunt. Nam Culices Oetei Conopas vocant, sicut de Apolline Culicario proditum est, qui in Attica colebatur, quod infestos Culices ex agro propulsaret. Hæcque Alexander ab Alexandro ex Strabone, qui ita habet: à Culicibus, quos Oetei Conopas vocant, Hercules Conopius, apud illos colitur, quoniam eos ab ijs liberauit. Sunt autem, qui non Conopium, sed Cornopium hic legant: quòd scilicet Cornopas fugauerit, id est, Locustas B quas illi κόρνοπας, vel ἀκρίδας vocant, vt suo loco patebit. Κωνωπεῖον, velum est ad arcendos Culices, quo vocabulo, & Latini vtuntur, exponuntque tentorium, seu velum, & papilionem lineum, vel laneum, vel bombicinum, qui toro circumdatur ad arcendos Culices: quo maximè vtuntur Alexandrini, quòd ex Nilo Culices confluant, quos κώνωπας dicunt. Inde κωνωπεῖον per ει diphthongum. Poëtæ tamen Latini suo quodam iure abijciunt vocalem subiunctiuam, & penultimam corripiunt. Propertius. Hercules Conopius cur dictus.

Fædaq; Tarpeio Conopea tendere saxa.

Et apud Horatium.

Et inter signa turpe militaria
Sol aspicit Conopeum.

Posterius carmen est iambicum dimetrum, cuius vltima sedes poscit iambicum. Ineptissimè autem lapsi sunt, qui per œ diphthongum hanc dictionem scribendam præceperunt. Affertur & κωνωπεὼν ex Epigrammatibus pro genere instrumenti ad arcendos Culices, κωνωποειδὴς Culicis speciem gerens, Culici simile apud Theophrastum κωνωποειδῆ θηρία. Κωνωποθήρας Hesychio ὄρνις ὁ κώνωπας θηρεύων, auis, quæ venatur Culices. Κνιπολόγος C est auis quædam ex genere τῶν ξυλοκόπων, id est earum, quæ rostro arbores tundunt, vt οἱ δρυοκολάπται, qui Latinis sunt Pici, seu pici arborarij: quorum rostrum habere Culices Muliones testatur Plinius, meminitque huius auis Aristoteles, esse eam dicens τὸ μέγεθος μακρὰν ὅσον ἀκανθυλλίδα, τὴν δὲ χρόαν σποδοειδῆ καὶ κατάστικτον, φωνεῖ δὲ μικρόν, id est longam secundum magnitudinem, vt parua Acanthis, colore verò cinericeam, maculosam, parua voce. Nominis ratio est, quòd Culicibus insidietur, seu scribendo σκνιπολόγος, quòd Culices colligat in cibum, vnde & Culicilegam vocat Gaza. Metaphora à Culicibus ψῆνες dictis dicitur ὑποψηνωμένη, fœtu turgentem habens vterum, vt ficus, cui summissi sunt isti Culices. Affertur verò & simplex ψηνίζω caprifico, ἐρινάζω, hoc est submissis Culicibus ficarijs ad maturitatem perduco. Aliàs ψηνίξαι, Suida teste est ξύσαι radere (exponente etiam σοβῆσαι) proculdubio est ab adiectiuo ψηνὸς, quod eidem est φαλακρὸς caluus. Hesichio ἀραιὸς, ψεδνὸς, δάψιλος, raros habens pilos, pilis propemodum nudatus; vt fit reddo ψηνὸν, ac depilem, deglabro, idem verbum habet obscænam significationem.

D

MORALIA.

CONVICIATORES detractores Culices non sine ratione dici possunt; vt enim hi aculeum habent, quo & sugunt sanguinem, & pungunt, durisq; & ferocibus animalibus nocent; ita illi, conuiciandi, ac maledicendi aculeo armati, sanguinem vindictæ ab alijs expetunt, quos suis conuicijs lacerant, & cruentant, dicentes illud Deuteronomij, inebriabo sagitas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, & corporis virtutibus; atque animi mediocribus cum valeant, magna tamen animalia hoc est doctrina præstantes viros, ac nobilitate insignes, vt sunt principes, inuadere non formidant. Atque vt ciuiles inter volatilia computantur, Vermes tamen, ita hi inter monasticos, cùm tamen Vermes sint, qui computrescunt Culices quoque in aëre strepitum generant, equos maximè vlcerosos infestant, itemque dormientes; candeleq; lumen aduolant, quo incenduntur & pereunt, Detractores Culices dicti.

Digitized by Google

& pereunt, minimo etiam tactu rumpuntur, & pereunt. Ita quoque Hypocritę in aëre huius mundi perſtrepunt, diſcordiamq; generant, dormientes, hoc eſt, innocentes pungunt, & excitant, & plures pedes quàm alas, id eſt plures affectiones, quàm virtutes ferunt, equos vlcerosos, id eſt luxurioſos, & eorum vlcera, hoc eſt eorum malefacta mordent, & lacerant, plus in vlceribus, hominum dico criminibus, quàm in virtutibus ſe delectant, gaudent cãdelæ lumine, quia malefacta aliorum ſibi aperiri deſiderant, vt habeant quem conuicientur, & maledictis lædant, à candelæ tamen lumine comburuntur, quoniam nimium hæc inquirentes malis aliorum reſponſis feriuntur: & quamuis maledictis plùrimùm laceſſant, & noceant; tamen ſi ipſi minimis maledictis tangantur, rumpuntur: hi cibus hirundinum ſunt, quia dæmones, hos in inferno abſorpturi ſunt. Breuiter igitur hi os habent aculeatum quo ſugunt punguntq;. Sugunt quidem adulando, & propriæ vtilitati ſtudendo, pungunt autem mordendo, & inquietando alios: quia iſti quum non ſugunt pungunt: quia quando non inueniunt qui det eis aliquid, eum conuiciando corrodunt. Mich. 3. ſi quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium: ideo Eccl. 28. Suſurro, & bilinguis maledictus; multos enim turbauit pacem habentes. Plutarchus aduerſus Stoicos de amore eorum diſputans, Deformes (inquit) aiunt (Stoici) eſſe adoleſcentes qui vitioſi ſunt, aut ſtulti: formoſos qui ſapiunt, atque horum nullum neque amatum eſſe, neque amari dignũ. Neque hoc grauiſſimum eſt; addunt eos qui turpes amauerint, finem amandi facere vbi hi pulchri ſunt facti. Quis verò talem amorem cognouit, qui cum deformitate corporis animi prauitatem cernens conſtet, pulchritudine vnà cum prudentia, iuſtitia, & temperantia innatis extinguatur, & contabeſcat? Tales ego Culicum ſimiles iudico, qui ſpuma vini, & aceto gaudent, bonum, ac potui aptum vinum auolantes fugiunt. Apud Plautum quoque Culices amatores dicuntur. Is enim Cleoſtratam vxorem Stalinonis ſenis amaſij, ſic ſuo marito reſpondentem introducit, qui non aliter, quàm iuuenes, aut adoleſcentes amatores, vnguenta olebat.

Amores Stoicorum.

Amatores Culices dicti.

—— Ehe tu

Nihili cana Culex, vix teneo quin quæ decent te, dicam.

Senectæ ætate unguentatus per uias incedis ignaue.

Adrianus Turnebus verſatus quàm maximè in veterum monumentis, cùm hæc verba de amaſio ſene dicantur ſibi perſuadet, Culicẽ hîc figuratè amatorem eſſe, quod cum ſua promuſcide formoſorum, & formoſarum cutem Culices pertundant, & tanquam quodam Siphone ſanguinem eliciant, amore quodam eorum capti eſſe videantur. Dionyſius Lambinus eundem Plauti locum explicans, Canam Culicem ſic appellare ſcribit Cleoſtratam ſenẽ amatorem inſtar Culicis fœtidum; vel proinde moleſtum, & odioſum, vt ſunt Culices, qui formoſis puellis, dum eas promuſcide ſua verberant, & pertundunt, vel ſuo tinnitu obtundunt, & ſomnum capere non ſinunt, moleſti ſunt.

HIEROGLYPHICA.

Guloſus.

Culex popinator.

POTEST per Culicem guloſus, & helluo ſignificari. hunc fortè Lucianus ὀψοπονον, id eſt popinatorem Culicem vocat, apud quem Gallus qui ex Pythagora in auem transformatus eſt, ſe longè ſuauiùs vixiſſe fatetur, cùm eſſet rana, quam cùm eſſet rex. Illud autem, inquit, vnum in genere dixerim, nullam ex omnibus vitam, non viſam tranquilliorem vita humana, naturalibus duntaxat cupiditatibus, & vſibus circumſcriptam. Siquidem publicanum equum, aut Sycophantam Ranam, aut Sophiſtam gracculum, aut popinatorem Culicem, aut Cinædum gallum, atque id genus alia quæ vos ſtudio comminiſcimini haudquaquam inter illos videbis. Sed Aegyptij hominem acidis illectum propoſito Culice indicabant, quod Culices obſeruaſſent, non admodum cupidè appetere dulcia, ſed acida quam auidiſſimè. Hæc fortè (inquit Pierius) leuia videantur, ſi quis ſimpliciter acceperit. Sed enim veluti per mel omnem rerum iucunditatem intelligebamus, ita per acorem quidquid eſt amænitati contrarium, nobis fuerit proponendum. Eſſe enim homines qui iucunditatem auerſentur veriſſimum eſt: Culicis minuti genere quod cum oculorum obtutu vix aſſequamur acriter pungit, ſi corpori inſederit, Dialecticam interpretari vult Adamantius, quæ minutis, & ſubtilibus verborum ſtimulis animos terebrat, & tanta calliditate circumuenit, vt deceptus, nec videat, nec intelligat, vnde decipiatur. Ab hoc autem pungendi munere Hieronymus quoque doctrinæ Ariſtotelicæ ſpineta attribuit, contra Heluidium.

Doctrina Ariſtotelis.

A dium. Ingruentem quoque Culicum multitudinem Aegyptij significare si vellent, Cossos Vermiculos si non pingebant, certè loquendo significabant. Hieroglyphicè enim modò loquimur, modò scribimus. Idq; ea de caussa, quod ex eiusmodi Vermiculis Culices generantur, vt erat eorum sententia, sed ex Culicum multitudine infestum aliquod agmen intelligebant. Vti enim Culices, quaqua feruntur, sunt incolis omnibus molestissimi, ita exercitus quantumlibet amicus, quaqua iter fecerit, & molestus est, & damnosus. Quod si vllo vnquã tempore experimento compertum fuit, infelicissima ætate nostra per tot continuos annos magna cum Italiæ clade perspeximus. Longè enim grauiora damna nunc ab armatis amicis inferuntur, quàm olim ab hostibus, qui rerum potiri essent: cuius mali caussa militum improbitas, summam disciplinæ militaris gloriam in sola rapacitate reponentium.

Agmen militum.

Exercitus semper dãnosus.

HISTORICA.

DAMNA.

B NVLLVM ferè inter Insecta pluribus nocet quàm Culex, homini inquã, ac multis quadrupedibus. quin etiam hortos, ac rigua infestat, si plurimę adsint arbusculæ, quamuis corpore sit satis exiguus. Hominibus autem, ac multis animalibus molesti sunt, aut sonum edendo, vt à somno arceant: aut pungendo, quo dolor, ac pustulæ inferuntur exanthematibus similes, quas se obseruasse scripsit Hippocrates in febribus æstiuis circa septimam, & octauam, & nonam diem: asperitudines, inquit, in cute mileaceæ Culicum morsibus maximè similes, non valde pruriginosæ: ob has itaque molestias tanto ab hominibus odio habentur, vt nihil ferè odiosius. præclarè Plautus in Lenones.

Noxij quibus.

Hortos infestant.

Culicum morsus.

Item genus est lenonum inter homines, meo quidem animo,
Vt Musca, Culices, Pedesq́, Pulicesq́, Cimices,
Odio aut malo, & molestiæ, bono vsuiq́, estis nulli.

Petrus Bargæus horum Culicum damna, & molestias breuiter attigit, hisce versiculis.

Ipsi etiam Culices, tellurem atque aëra magnum
C *Complentes, hominumq́, genus, iumentaq́, passim*
Lædere, & impressis maculosos dentibus artus
Linere. Cardanus hæc recensuit. Culicem, inquit, armauit in nostram iniuriam (natura) animal exiguum & frequens, adeo vt vix iuxta aquas commodè liceat habitare. Robusta promuscide, vt natura Elephantem meditari, dum hoc generaret animal videatur: terebrat, non humanam tantùm carnem; sed & equorum pellem, hauriens sanguinem acri dolore, denique & bombo egregio somnos disturbat, æstiuis noctibus, vt nil sit odiosius. Nec obiter ferit, vt Muscæ quæ passim omnes impetunt, sed diligit quos feriat: nam solùm sanguine dulci gaudet. Inuisa est Musca. Quamobrem vbi à Deo punienda regio est grauiter, eiusmodi animalculis grauibus punitur. Sed exempla proferenda. Satis autem imprimis hoc constat tertiam nimirum Aegyptiorum plagam factam fuisse per Culices, qui è puluere nati productiq; erant. Sic enim perscriptum legimus: Aron manu virgam suam de mandato domini protendit, ac terræ puluerem percussit, qua percussione Culices, tum in hominibus, tum quadrupedibus extiterunt. Atque hinc, inquit Michael Glyca, discito animalculum illud, quod Culicem appellamus, tametsi, vel minimum sit, nihilo tamen minus longè nobis esse mole-
D stissimum. Non enim tantùm cutis superficiem stringit, atque lædit, obscuris morsibus graues molestosq; pruritus efficiens; verumetiam per nares, & aures ad interiora vi penetrare nititur; ac pręterea pupillis oculorum, in eos inuolando detrimentum adfert. Deinde hæc etiam Aegyptiorum excantores consimile quiddam moliri nitebantur, vt Culices producerent, sed irrito conatu. Quamobrem Pharaoni confessi sunt, hæc Dei digito effecta esse. Potentia enim Dei in Aegyptijs plagis, vt ait D. Hieronymus per parua animalia ostensa est, & præcipuè Cyniphes (Cnipes dicere voluit) qui tam parui sunt Culices, vt vix cernantur oculis, & alibi rursum per Culices res minimas viles, & inutiles damnosasq; intelligit, dum ait: Et si quando Aegyptiæ filium viderit irascentem, recordatur patris, qui lucem, boues crearit, & Culicem, hoc est maximas res in vsum humanum fecit, & minimas in punitionẽ. Narrat quoque Nicephorus Persis diuinitus Culices immissos fuisse (dum Sapores eorum Rex Nisibim oppugnaret) qui victoriam Romanis reportarunt. Ephrain autem, inquit, qui apud Syros optimus fuit scriptor, muro conscenso, vbi innumerabilem illam hostium multitudinem

Aegyptiorum plaga tertia per Culices.

Digitized by Google

tudinem vidit, Iacobum qui tum ibi, vt dictum est, Episcopum agebat, rogauit, vt Muliones & Culices Persis immitteret: quibus illi etiam per minima animalia Deum eis abundè auxilium ferre cognoscerent. Et ecce simul cum ipsa precatione, animalculorum aërius exercitus nubis instar confertim in illos inuolat, & in elephantorum proboscides, quæ veluti tibiæ erectæ eminebant, equorumque & aliorum iumentorum aures, & nares irruit. Illi verò animalculorum eorum non ferentes congressum nullo seruato ordine, cum impetu discurrentes miscentur, fugientesq; turpiter concidunt. At Sapores ex rebus minimis maximo Dei subsidio cognito, quum multa per eam expeditionem tentasset, cum probro tamen, & ignominia inde discessit, clade sibi ipsi potius quàm Victoria parta. Myontem quoque Ioniæ vrbem dum floreret maximè, casu tali derelictam desolatamq; fuisse, memoriæ proditum est. Ferunt enim eo regionis in tractu, quo sita erat ciuitas maris, quendam haud sanè magnum fuisse sinum, quem Meander è regione influens amnis limosus alioquin, & materiæ semper aliquid secum adferens, obturatis aduectitio luto obtrusisq; illius faucibus, & obsepto aditu annis voluentibus paulatim paludem effecit; ex qua tanta Culicum vis postea est enata, vt eorum molestia, & tædio coacti sint Myontij relicta vrbe patrijsq; sedibus Miletum populariter commigrare. Quod Atharnensium ciuitati, quæ iuxta Asiæ Pergamum splendidè frequenterq; habitabatur, quondam euenisse dicitur talem enim ob caussam relictam ab incolis fuisse illam, in Achaicis suis Pausanias commemorat. Simileque quid prodidit Aelianus de Culicibus Indicis qui desertum locum, & inhabitatum effecerunt. Circa lacum, inquit, etiam Arathan (qui & ipse in India est prope fluuium iam dictum estamenum) feros istos Culices abundare aiunt. Vbi locus desertus & est, & appellatur. quamuis postea dicat locum eum ab initio, & perpetuò habitatoribus minimè caruisse, sed vt accolæ assueuerant, & circum vicina illa loca habitantes, ob Scorpionum, & Phalangiorum copiam derelictum fuisse. Sed vt mirari desinamus animal hoc adeo ignobile, ac imbecillum homini omnium animalium nobilissimo, & generosissimo infestum esse, scimus etiam Culices, in Leonum greges petulanter adeo ferocire, vt eos magna interdum clade ad internecionem adigant. Inter enim arundineta Mesopotamiæ Leones innumeri iuxta fluminum ripas & fruteta vagantur eo tempore, quo hyemis clementia ibi mollissima est, semper innocui: Verùm vbi per æstatem cælum exarserit, regionibus ijs æstu candefactis arbustisq; propemodum ipsi tam vapore syderis, quàm multitudine Culicum agitantur, quorum densissimis examinibus per eas terras, omnia referta sunt, qui quidem ad splendorem oculorum tanquam humidiora membra conuolantes eos appetunt, palpebrarum libramentis mordicus insidentes. Hinc Leones cruciati diutius, aut fluminibus ad quæ remedij caussa confugiunt, absorbentur: aut amissis oculis immanius efferascunt, quod ni fieret, omnis ea quæ ad Orientem latè diffunditur plaga, huiusmodi bestijs oppleretur. Id sibi compertum esse testatur Ammianus Marcellinus. Non sanè prædicta historia diuersam super Rizophagis populis refert Diodorus Siculus. Aestate in regionem, inquit, Aethyopum Rizophagorum è diserto Leones irrumpunt, & vmbræ caussa, & vt minores venentur feras. Ad hos Aethyopes ex paludibus exeuntes, multi pereunt, tum inferiores viribus, tum deficientibus quibus se tutari valeant. Et iamdiu ea deleta esset à Leonibus natio, nisi natura eis spontè præsidium tulisset. Nam sub ortu canis mirabilis, atque innumera nullo exagitata vento Culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes confugientes minimè lædunt, Leones abire ex his regionibus compellunt; tum morsu, tum vocis sono territos. Quæ ferè omnia sic, sed breuius Strabo. Circa Meroen, inquit, Astaboras, & Astapas influunt. Hæc flumina Rhizophagi accolunt, qui etiam Elei vocantur, propterea quòd ex adiacente palude euulsis radicibus massulas conficiunt, & ad solem coctis vescuntur. Hæc loca Leones alunt, qui sub canis ortum à maximis Culicibus hinc expelluntur. Itaque summoperè mirari subit, quomodo dicat Aelianus Culices ciuitati apud Rhizophagos nocuisse, Leonumq; nullam mentionem faciat, dum inquit. Indica regio est circa Estamenum (alias Astabaram) fluuium, vbi Rizophagi habitant. Illic oriente Sirio Culices quidam terribiles, magna vi occupato aëre, subito superuenti ciuitatem quandam infestarunt. Nisi dicamus aliter in hoc loco legendum esse, aut etiam fieri posse, vt & tam incolis, quàm ipsis Leonibus infesti sunt eiusmodi Culices, quod tamen Diodoro Siculo aduersatur, qui homines mihi habitantes, & ad paludes confugientes minimè lædi ab ijs attestatur in supernè allatis verbis. Hesychius quod huic loco subijciendum velim Empida speciem Culicis appellat βούπταν, quòd bobus infesta sit, hoc tamen propriè ad Oestrum, seu Asilum pertinere arbitror.

Myontem vrbē à Culicibus vastatam.

Desert' ob Culices locus.

Leones infestantur à Culicibus, & ubi.

Leones Rizophagorū à Culicibus expulsi.

PRÆ-

A

PRAESAGIA.

CVLICVM multitudo ingens anno Domini nostri Millesimo quingentesimo octuagesimo mense Maij visa per quatuor dies continuos euolare ex Italia in occidentem, significauit bella in parte occidentali, vt nobis refert Andreas Marachius in iudicio, quod fecit super anno millesimò quingentesimo octuagesimo primo. *Bella anni 1580.*

PROBLEMATA.

B LEONARDVS Iacchinus vnicam eamque perelegantem hanc soluit quæstionem, nimirum; cur Culices non æquè omnes morsu impetunt? Quosdam enim, nec attingunt quidem: at Muscę sine discrimine omnia, tum homines, tum bruta affligunt? An, inquit, quia sapores quosdam lubens prosequitur, quosdam verò respuit? Porro duce odoratu bruta pascuntur: qua enim alia via in multiplici illa herbarum varietate, non ingratas modò, verùm, & lethiferas quoque secernerent? Gaudet autem præcipuè acidis Culex, vt vsus monstrat, & Aristoteles obseruauit. Fructus enim non attingit, priusquam corruptione acorem contraxerint. Quibus igitur sanguis purus, & minimè putidus, hūc Culex non insectatur: Musca verò omniuorum animal est, & dulcibus maximè oblectari solet. *Cur Culices non omnes mordeant.*

EPIGRAMMATA.

C VIRI amatores quomodo Culicibus comparentur ex hoc Epigrammate Gręco, cuius adhuc me latet autor, licet cognoscere. *Amantes Culicibus comparantur.*

Τοὺς κώνωπας ἐρᾷν μᾶλλον πρέπε, ἤπερ ἄνδρας
Φύντας τῶν γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
Καὶ μιμησαμένους ἀερσιπότητον ἔρωτα
Ειρεσίῃ πτερύγων, τοὺτ' ἔμεν αἱμοπότας,
Τὸν κώμωντ' ᾄδοντας ἐγερσιγυναῖκα, πλανήτην
Αιεὶ ὑπναπατηλὸν ἱμείνας δάρον,
Ες λέχος ἐμπταίοντας ἐς αὐτοὺς πολλάκι μαζοὺς
Καμφαφόωντας ὅλης ἅψεα θηλυτέρης,
Ψαύοντας χειλῶν καὶ ἐκμυζῶντας ὀπωπῆς
Μαρμαρυγὰς, γλώσσης τ' ἠρέμα γευομένους
Αγρύπνους, ἰταμοὺς, σκοτοδέρκας. ἆρα τις ἀνδρῶν
Ὅσσαγε κώνωπες δείγματ' ἔρωτος ἔχει;

Hos versiculos sic Angelus Politianus transtulit.

Culices amare magis decet quàm viros.
Productos fertilibus, vt venus ex aquis,
Et imitatos altiuolum amorem
D *Remigio alarum, vt sint sanguinis potores.*
Comum cantantes suscitatorem mulierum vagum.
Grauiter somno captarum cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpè mammas,
Et contrectantes totius membra effeminatioris,
Tangentes labraq; & exugentes faciei
Splendores linguamq; paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris videntes: nunquis virorum
Quanta sanè Culices signa amoris habet?

Digitized by Google

tudinem vidit, Iacobum qui tum ibi, vt dictum est, Episcopum agebat, rogauit, vt Muliones & Culices Persis immitteret: quibus illi etiam per minima animalia Deum eis abundè auxilium ferre cognoscerent. Et ecce simul cum ipsa precatione, animalculorum aërius exercitus nubis instar confertim in illos inuolat, & in elephantorum proboscides, quæ veluti tibiæ erectæ eminebant, equorumque & aliorum iumentorum aures, & nares irruit. Illi verò animalculorum eorum non ferentes congressum nullo seruato ordine, cum impetu discurrentes miscentur, fugientesq; turpiter concidunt. At Sapores ex rebus minimis maximo Dei subsidio cognito, quum multa per eam expeditionem tentasset, cum probro tamen, & ignominia inde discessit, clade sibi ipsi potius quàm Victoria parta.

Myontem vrbē à Culicibus vastatam.

Myontem quoque Ioniæ vrbem dum floreret maximè, casu tali derelictam desolatamq; fuisse, memoriæ proditum est. Ferunt enim eo regionis in tractu, quo sita erat ciuitas maris, quendam haud sanè magnum fuisse sinum, quem Meander è regione influens amnis limosus alioquin, & materiæ semper aliquid secum adferens, obturatis aduectitio luto obtrusisq; illius faucibus, & obsepto aditu annis voluentibus paulatim paludem effecit; ex qua tanta Culicum vis postea est enata, vt eorum molestia, & tædio coacti sint Myontij relicta vrbe patrijsq; sedibus Miletum populariter commigrare. Quod Atharnensium ciuitati, quæ iuxta Asiæ Pergamum splendidè frequenterq; habitabatur, quondam euenisse dicitur talem enim ob caussam relictam ab incolis fuisse illam, in Achaicis suis Pausanias commemorat. Simileque quid prodidit Aelianus de Culicibus Indicis qui desertum locum, & inhabitatum effecerunt.

Desert⁹ ob Culices locus.

Circa lacum, inquit, etiam Arathan (qui & ipse in India est prope fluuium iam dictum estamenum) feros istos Culices abundare aiunt. Vbi locus desertus & est, & appellatur, quamuis postea dicat locum eum ab initio, & perpetuò habitatoribus minimè caruisse, sed vt accolæ asseuerant, & circum vicina illa loca habitantes, ob Scorpionum, & Phalangiorum copiam derelictum fuisse.

Leones infestantur à Culicibus, & vbi.

Sed vt mirari desinamus animal hoc adeo ignobile, ac imbecillum homini omnium animalium nobilissimo, & generosissimo infestum esse, scimus etiam Culices, in Leonum greges petulanter adeo ferocire, vt eos magna interdum clade ad internecionem adigant. Inter enim arundineta Mesopotamiæ Leones innumeri iuxta fluminum ripas & frutecta vagantur eo tempore, quo hyemis clementia ibi mollissima est, semper innocui: Verùm vbi per æstatem cælum exarserit, regionibus ijs æstu candefactis arbustisq; propemodum ipsi tam vapore syderis, quàm multitudine Culicum agitantur, quorum densissimis examinibus per eas terras, omnia referta sunt, qui quidem ad splendorem oculorum tanquam humidiora membra conuolantes eos appetunt, palpebrarum libramentis mordicus insidentes. Hinc Leones cruciati diutius, aut fluminibus ad quæ remedij caussa confugiunt, absorbentur; aut amissis oculis inmanius efferascunt, quod ni fieret, omnis ea quæ ad Orientem latè diffunditur plaga, huiusmodi bestijs oppleretur. Id sibi compertum esse testatur Ammianus Marcellinus. Non sanè prædicta historia diuersam super Rizophagis populis refert Diododorus Siculus.

Leones Rizophagorũ à Culicibus expulsi.

Aestate in regionem, inquit, Aethyopum Rizophagorum è diserto Leones irrumpunt, & vmbræ caussa, & vt minores venentur feras. Ad hos Aethyopes ex paludibus exeuntes, multi pereunt, tum inferiores viribus, tum deficientibus quibus se tutari valeant. Et iam diù ea deleta esset à Leonibus natio, nisi natura eis spontè præsidium tulisset. Nam sub ortu canis mirabilis, atque innumera nullo exagitata vento Culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes confugientes minimè lædunt, Leones abire ex his regionibus compellunt, tum morsu, tum vocis sono territos. Quæ ferè omnia sic, sed breuius Strabo. Circa Meroem, inquit, Astaboras, & Astapas influunt. Hæc flumina Rhizophagi accolunt, qui etiam Elei vocantur, propterea quòd ex adiacente palude euulsis radicibus massulas conficiunt, & ad solem coctis vescuntur. Hæc loca Leones alunt, qui sub canis ortum à maximis Culicibus hinc expelluntur. Itaque summoperè mirari subit, quomodo dicat Aelianus Culices ciuitati apud Rhizophagos nocuisse, Leonumq; nullam mentionem faciat, dum inquit. Indica regio est circa Estamenum (alias Astabaram) fluuium, vbi Rizophagi habitant. Illic oriente Sirio Culices quidam terribiles, magna vi occupato aëre, subito superuentu ciuitatem quandam infestarunt. Nisi dicamus aliter in hoc loco legendum esse, aut etiam fieri posse, vt & tam incolis, quàm ipsis Leonibus infesti sunt eiusmodi Culices, quod tamen Diodoro Siculo aduersatur, qui homines mihi habitantes, & ad paludes confugientes minimè lædi ab ijs attestatur in supernè allatis verbis. Hesychius quod huic loco subijciendum velim Empida speciem Culicis appellat [illegible], quòd bobus infesta sit, hoc tamen propriè ad Oestrum, seu Asilum pertinere arbitror.

PRÆ-

A

PRAESAGIA.

CVLICVM multitudo ingens anno Domini nostri Millesimo quingentesimo octuagesimo mense Maij visa per quatuor dies continuos euolare ex Italia in occidentem, significauit bella in parte occidentali, vt nobis refert Andreas Marachius in iudicio, quod fecit super anno millesimo quingentesimo octuagesimo primo. Bella anni 1580.

PROBLEMATA.

B

LEONARDVS Iacchinus vnicam eamque perelegantem hanc soluit quæstionem, nimirum; cur Culices non æquè omnes morsu impetunt? Quosdam enim, nec attingunt quidem: at Muscę sine discrimine omnia, tum homines, tum bruta affligunt? An, inquit, quia sapores quosdam lubens prosequitur, quosdam verò respuit? Porro duce odoratu bruta pascuntur: qua enim alia via in multiplici illa herbarum varietate, non ingratas modò, verùm, & lethiferas quoque secernerent? Gaudet autem præcipuè acidis Culex, vt vsus monstrat, & Aristoteles obseruauit. Fructus enim non attingit, priusquam corruptione acorem contraxerint. Quibus igitur sanguis purus, & minimè putidus, hūc Culex non insectatur: Musca verò omniuorum animal est, & dulcibus maximè oblectari solet. Cur Culices non omnes mordeant.

EPIGRAMMATA.

VIRI amatores quomodo Culicibus comparentur ex hoc Epigrammate Gręco, cuius adhuc me latet autor, licet cognoscere. Amantes Culicibus comparantur.

C

Τοὺς κώνωπας ἐρᾶν μᾶλλον πρέπει, ἤπερ ἄνδρας·
Φύντας τοὺς γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων,
Καὶ μιμησαμένους ἀεροιπότατον ἔρωτα
Ειρεσίῃ πτερύγων, τοὺς ἐμὲ αἱμοπότας,
Τὸν κῶμον τ᾽ ἄδοντας ἔγερσι γυναῖκα, πλανῆτιν
Αὐτῆς ὑπναπατοῦ ἱμέρους ὄαρον,
Ες λέχος ἐμπταίοντας ἐς αὐτοὺς πολλάκι μαζοὺς
Καμφαφόωντας ὅλης ἅψεα θηλυτέρης,
Ψαύοντας χειλῶν τε καὶ ἐκμυζῶντας ὀπωπῆς
Μαρμαρυγάς, γλώσσης τ᾽ ἠρέμα γευομένους
Αγρύπνους, ἰταμούς, σκοτοδέρκας. ἆρα τίς ἀνδρῶν
Ὅσσα γε κώνωπες δείγματ᾽ ἔρωτος ἔχει;

Hos versiculos sic Angelus Politianus transtulit.

Culices amare magis decet quàm viros.
Productos fertilibus, vt venus ex aquis,
Et imitatos altiuolum amorem
D *Remigio alarum, vt sint sanguinis potores.*
Comum cantantes suscitatorem mulierum vagum.
Grauiter somno captarum cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpè mammas,
Et contrectantes totius membra effœminatioris,
Tangentes labraq; & exugentes faciei
Splendores linguamq; paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris videntes: nunquis virorum
Quanta sanè Culices signa amoris habet?

EPITAPHIVM.

VIRGILIVS in eo poëmatio quod Culicem inscripsit, eius enim mortem deflet, vltimis versiculis hoc Culici epitaphium posuit.

Parue Culex pecudum custos tibi tale merenti
Funeris officium vita pro munere reddit.

APOLOGI.

Magnos à paruis prosterni.

AESOPVS hac sequenti fabula docet eos, qui magnos prosternunt, à paruis sæpè superari. Culex, inquit, ad Leonem accedens, ait: neque timeo te, neque fortior me es. Sin minus: quod tibi est robur? Quod laceras vnguibus, & mordes dentibus? hoc & fœmina cum viro pugnans facit. Ego verò longè sum te fortior: si verò vis, veniamus ad pugnam, & cùm tuba cecinisset Culex, inhæsit mordens circa nares ipsius Leonis leueis genas, Leo autem proprijs vnguibus dilaniauit se ipsum, donec indignatus est. Culex autem victo leone cùm sonuisset tuba, & epinicium cecinisset, euolauit. Araneæ verò vinclo implicitus cum deuoraretur, lamentabatur, quòd cum maximis pugnans, à vili animali Aranea occideretur. In Gabriæ tetrastichis aduersus eos, qui volunt esse docti, aut prudentes, potentesvè, nec tamen sunt, positus est hîc apologus.

Κώνωψ καθῆστο πρὸς κέρας ταύρου πάλαι,
Ὅνπερ κελεύων εἴπερ ἐκπλεῦσαι θέλει,
Ἤκουσε δὲ ὥσπερ οὐκ ἔγνω καθημένον,
Οὕτω δὲ μὴ πτάντος αἴσθησιν λάβῃ. Id est.
Culex olim in cornu tauri sedebat,
Quem dicere iussit, an se volare velit,
Audiuit quemadmodum non nouerat sedentem,
Itaq; neque euolantem sentiret.

PROVERBIA.

Culicem elephanti cōferre.

Κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν. Id est. *Culicem elephanti conferre*, dicuntur, qui minima maximis comparant. Libanus ad Casilū: τὸ δ' ἐμὸν τοιοῦτον, ὥσπερ κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος, Id est: ego verò perinde sum, quasi Culex cum elephante collatus. Huius generis est illud Virgilianum.

Sic canibus catulos similes sic matribus hœdos
Noram: sic paruis componere magna solebam. &
—— Si parua licet componere magnis.

E Culice elephantem.

E Culice Elephantem facis, id est, res paruas, & viles nimium extollis, aptè hoc prouerbium in Cardanum torsit Iulius Cæsar Scaliger. Nemo, inquit, vnquam melius prouerbium expressit vetus. Quanquam haud è Musca, sed è Culice fecisti Elephantum: ais enim. Dum Culicem natura conderet, Elephantum meditatam. Vbi nescio vter ineptior: tu ne quem referre non pudeat: an ego quem refellere non pigeat. In pristinum tamen quandoq; meum me fatū impulit, molendum est. Quin etiam argutemur. Natura cùm Elephantum meditaretur, eius formulam, quod & pictores, & Architecti solent, in Culice proposuit, quasi ichnographiam vt ectypum faceret. Muscæ promuscis proprior elephanti manui est. Quare super ea non super Culice prisci prouerbium condidere. Quin promuscis à Musca ad elephanti nasum designandum translata credi potest. Quid elephanto cum bestiola senum crurum, quæ simul & valgia sunt, & vaccia? Quorum postrema longissima, contrà quàm Elephanto. Præterea pro muscide pro manu, & calce vtitur elephas, non pro ore sicut Culex. Similior Elephanto Sus. Quam ob caussam, vt opinor stultissimus simul, atque nequissimus impostorum omnium Mahomet: in arca Noæ suem ortum ex Elephanti stercore blaterat. Nihil alioquin Elephanto infestius, quàm Sus. Eius enim stridore solo, quod facere tela nequeunt, in fugam vertitur. Macte Culex Cardanice, cuius idea Elephantus est. Iam te assertorem video Platonicorum exemplarium, Aristotelicis istis nugatoribus perniciem minitantem. In epistolis, quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagiū, κώνω-

Sus elephāto similior.

πος

A *πος ἐλεφας ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει* id est, *Culicem haud curat elephantus Indicus.* Dictum est autem ob singularem duriciem cutis elephantinæ, qua fertur etiam iacula excutere, tantùm abest, vt Culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit quotiens significabimus excellis animis leues, & vulgares iniurias esse negligendas. *Ἐμπὶς τρικορυσία*, prouerbij loco ponitur apud Suidam. Tricorinthæ enim multæ existebant Empides, vtpotè nemoroso, & humecto loco. *Ἀνερίνεος εἶ*, *incaprificatus es*. Suidas putat in mollem, & infrugiferum conuenire. Sunt qui referant ad eos qui tueri non queant id, quod nacti sunt boni. Adagium vsurpauit Hermippus in Militibus. Eius rationem eiusmodi reddunt Suidas, & Zenodotus. Aiunt mariscis, qui caprifici fœtus est, innasci Vermiculum, quem Græci *ψῆνα* vocant. horum vim colligunt rustici, deq; fici ramis suspendunt, ne videlicet fœtus antè tempus, & immaturi diffluant. Nam Vermes protinus per rimas, irrepunt, atque hoc modo maturescunt fici. Vnde arborem cui hoc maturitatis remedium adhibitum non fuit, *ἀνερίνεον* appellabant, atque hinc deinde transferebant in hominem inutilem, à quo nil bonæ frugis esset expectandum. Vox composita est *ἐκ τοῦ α' στερητικοῦ μορίου καὶ ἐρινεοῦ*, quasi dicas incaprificatus. de caprificatione paulò inferiùs plenius satisfaciemus. *Ex colantes Culicem, Camelum glutiunt.*

Culicē non curat elephantus Indus.

B Euangelicum est adagium in Pharisæos: illi enim maximis rebus indormientes, minimis superstitiosè vigilabant. Si quidem Deus præceperat propter alimentum Sacerdotum, & Leuitarum omnium rerum offerri in templo decimas: ex quo illi hoc vnum habebant studij, vt quę iussa fuerant comportarentur, etiam vilium olerum decimæ, at cætera quę erant maiora vtrum quis faceret, nec ne, parui pendebant. Quapropter Christus eos auaritiæ pervenusta hyperbole arguens apud Matthæum. *Duces cæci excolantes Culicem, Camelum autem glutientes:* qui innuit per Camelum magnitudinem præceptorum, iudicium, misericordiam, & fidem ab illis largiri; per Culicem autem quæ parua est bestiola decimas menthæ, & cumini & anethi liquari, vt D. Hieronymus super eadem Matthæi verba, & Polydorus Virgilius ex eo, exponũt: nam quæ voramus, minus degustamus, quæ verò liquantur, plus palato sapiũt. Sic denique Christus docet Pharisæos negligere maiora Dei mandata, & in paruis tantùm quæ lucrùm habent, diligentiam ponere, adhibere, demonstrare. Quadrabit prouerbium in superstitiosos Christianos, qui timentes, vel potius timere simulantes, vbi non est timor, & nescire volentes, in quo vera existat pietas, in ceremonijs duntaxat obseruandis hęrēt, quod hypocritarum proprium est studium. Sed Santes Pagninus in Isagoge ad mysticos Sacræ

Excolantes Culicē Camelum glutiunt.

C Scripturæ sensus sic hęc verba sacra interpretatur. Quod, inquit, Dominus dicit excolantes
» Culicem, refertur ad id quod dixit, Decimare illos minuta quæque; Camelum glutientes re
» fertur ad id, quod dixit, prętєritis grauiora legis, misericordiam, & iudicium, & fidem, vt iste
» sit sensus Minima obseruatis, maxima contemnitis. Ex hac enim peruersitate etiam eis illud
» accidit, quo possunt hæc per allegoriam referri, vt demitterent Barnabam, quia videlicet ip-
» se non soluerat Sabbatum, quod magna diligentia carnaliter obseruabant. Occiderunt au-
» tem Dominum, spiritualiter Sabbatum insinuantem, per misericordiam, & iudicium, & fidem quę illi maximè contemnebant. Nam & Culicis nomine non absurdè figuratur seditiosus homicida; quia hoc animal & strependo inquietat, & sanguine delectatur, & Cameli nomine propter humilitatem, se ad subeunda onera submittentis propter magnitudinem, intelligitur congruenter Dominus. Aliud quoddã ferè quid prouerbij sapiẽs, ex Adriano Turnebo viro vndequaque doctissimo explicandum est, sed casto lectori castisq; auribus, cùm sit obscæni sensus. Nam quamuis obscęnitas in optimorum autorum scriptis, valdè improbetur: tamen nè cùm eorum volutamus libros, & angimur, cùm quæ vis verborum subiecta sit, non intelligimus, declarandum est id, quod Adrianus Imperator per Culices rotundos

Culicis nomine seditiosus homicida figuratur.

Culices rotundos pati quid sit.

D intellexit, quando hos Floro obijcit lepidis hisce versiculis.

Ego nolo Florus esse
Ambulare per tabernas
Latitare per popinas
Culices pati rotundos.

Ego, inquit, Adrianus Turnebus ad caprificationem allusum puto, in qua Culices è caprificis euolantes, in ficos penetrantes, maturitatem afferunt. id Gręcè *ἐρινάζειν* dicitur: Culices autem vocantur *ψῆνες*; vnde *ὑποψηνισμένην*, id est, caprificata mulier, quæ propè exactis mensibus vicina est partui, & insciens, & *οἱ ψηνισμένοι* Culices passi, & caprificati à Græcis appellantur, pathici, vt è nouissimo constat versu.

Οὐδεὶς κομήτης ἐστὶν ὃν ψηνίζεται. id est.
Nullus comatus, qui non caprificatur.

Digitized by Google

VSVS IN VARIIS.

Vtilitas q̃ à Culicibus

NE minima,& viliſſima animalcula à natura quis abſque fine,& propoſito fa ƈta arbitretur,itaq; & Culicũ cõmoda exequamur. Cedunt autem nobis in vſum,itẽ & alijs animalibus,nec omnes tamẽ ſpecies eodem vtimur modo nec cætera animalia,vt aues,& piſces,& ſi quæ nã ſint alia. nam qui ψῆνες vocantur ficuum,& aliorum quorundam fructuum, maturitati conſulunt; cæteri verò ferè omnes victum animalibus ſuppeditant,vt auibus quibuſ- *Culices ficarij, vt maturẽt ficus.* dam,piſcibus,Crocodilo,Araneis,de quibus omnibus ſingulatim nunc dicamus,& primùm de caprificatione,quomodo Pſenes fructus quoſdam maturent. Nam,vt ex autoritate [a] Ariſtotelis confirmatur,agricolæ appendere ficis caprifici ficus ſolent, & iuxta eaſdem caprificos ſerere,vt hinc orti Culices ficos petant,& maturent, & ne decidant, prohibeant, quod faciunt continuis,& crebris morſibus crudum earum ſuccũ abſumendo, ſolisq; radijs ſimul aditum aperiendo. Atq; hanc eſſe cauſam ait Theophraſtus,cur Pſenes in caprificis generentur,quia inquit,fructus illi perfici nequeunt. [b] Plinius hæc eleganter nouiſſimis his verbis proſequitur. Caprificus,inquit,è ſilueſtri genere ficus nunquam matureſcens,ſed quod ipſa non habet,alijs tribuens:quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus identidem generatur aliquid. Ergò Culices parit: hi fraudati alimento in matre,putri eius tabe, ad cognatam volant, morſuq; ficorum (ficuum legit Dalechampius) crebro hoc eſt auidiore paſtu aperientes ora (coria Dalechampius) earum, atque ita penetrantes, intus ſolem primo ſecum inducunt, cerealeſq; (fœcundas,fertiles exponit Dalech.) mittunt foribus apertis. mox lacteum humorem hoc eſt infantiam pomi abſumunt,quod fit ſpontè (naturæ vi,ſed longiore temporis ſpacio) Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationem venti,vt flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum vt illatę quoque aliunde,& inter ſe colligatæ inijcerentur fico. Sed videndum eſt inquit Scaliger quemadmodum huic cauſſæ poſſimus aſſentiri. Principio in maturis quoque fructibus animalia concreantur,fabis, tritico alijs. Deinde τὸ πάρεργον ἐσθ' ἂν ἐργολαβία ἀξιώτερον τοῦ προύργου. Propoſuit natura caprifici fructum perficiendum rem vilem admodum: non poteſt: vertit operam illam plebeiam ad operoſiorem functionem,quippe Culicem:quemadmodum contingit hominibus nequam, quibus pœnitentia eſt fœdior peccato. Dicẽdum naturam omnem vbi nacta fuerat materiã, adiungere formam idoneam. Neque eſt Culex πάρεργον,aut acceſſorium operæ quę parabatur ad caprificum:ſed æquale propoſitum,vt ex materia caprifici Culicem generet,nihilominus quàm caprifici fructum. Sed vtcunque ſit,ſiue hi Culices generentur, vt fructum maturent, & vt ne decidat prohibeant, ſiue ijdem alia de cauſſa ſint generati,certum eſt fructum perficere,quod nos volimus.atque hic maturandi,& conſeruandi fructus modus Palmarum quoque fructibus adhibetur. idq; ex [c] Atheneo comprobari poteſt,qui ex Herodoti libro primo,cùm de Babylone loquitur,hęc citat. Addit præterea,inquit,is ſcriptor (nimirum Herodotus)palmarum quas mares appellant,poma illis circumligari quæ balanos edunt,vt earum fructum maturet fructus ſubiens, nec ex arbore ijs defluat: Culices autem in maris fructu concipi,non aliter quàm in caprifici groſſis. Atque idem videor ex [d] Theophraſto didiciſſe,qui inquit. Fructum autem antequam coquant,amittere poſſunt,amygdala,malus,punica,pyrus. Omnium maximè ficus,& palma,quibus vel auxilium magnoperè quæritur,vnde & caprificatio comperta habetur:nam ex pomis annexis Culices egredientes,corrodunt, & peruia reddunt ficuum ora. Sed & hic maturãdi fructusq; conſeruãdi modus alijs quoq; Culicibus,quã ijs qui in caprificibus appenſis naſcuntur,aut qui ex Palmę maris pomis producuntur,perfici poteſt,nimirum ſi conſeruatur locus ijs plantis, qui Culices producunt, vt polio. Cauendũ tamen ab vlmo eſt,in cuius folliculis genus quoddã beſtiolarũ innaſci ait Thophraſtus,quod Cnipes appellant:qui cũ in ficis gignũtur,ficarios illos Culices deuorãt. Huius remediũ cancros ſtatuunt alligandos:in eos.n.vertere ſe Culices inquiunt. Sed hîc caprificandi per Culices modus,vt nullus alius,non vbiq. locorũ deſideratur, maximeq. in ijs vbi nulla fructuũ iactura eſt,vt in Italia,in aquilonio,& macro ſolo,vt in Phalarico Megarẽſis agri,& partibus quibuſdã agri Corinthij. Spontè enim areſcunt fructus loci ſitu,eademq. pręſtantur,quæ Culicũ opera. Volucrũ quędam genera Culicibus gaudent in victu. in cibatu,inquit,Plinius Culices gratiſſimi ſunt Veſpertilionibus. Sunt & alia Auium genera quæ ob id σκνιποφάγα, & σκνιπολόγα dicta ſunt,quę his verbis ab Ariſtotele cõmemorantur. Alię inquit,aues Culicibus gaudent,nec alio magis quàm venatu Culicũ viuunt,vt pipo, tũ maior tum minor,vtrumq. picum martium vocant. Similes inter ſe vocemq; ſimilẽ emittũt:ſed maiorem qui maior eſt. Paſcuntur ad maceriem aduolantes. Itemq; galgulus,cui magnitudo quan-

a Li.5.Hiſt. cap.32.

b Lib.4.c.9.

c Deipn.14.

d Li.2.Hiſt. cap.9.

Aues quæ Culicibus, gaudent.

A do qu[illegible] ta turturi ferè est, color luteus. Piscis quoquè Thymallus Ticini fluuij alumnus his animalculis viuit, cùm iisdem nec vllis alijs faciliùs capiatur, vt testis est Aelianus, qui » qualis sit piscis his verbis vnà testatur. Piscem Thymallum sic nuncupatum, Ticinus flu- » uius Italiæ procreat: is ad cubiti magnitudinem accedit: & lupi, & mugilis communem, » ac mediam speciem similitudinemq; gerit. Eius capti odor non indignam admirationem » habet: non enim vt cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem: imo verò æstimes » te eius gentilem herbam recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sanè odoris suaui » tate fragrat, vt qui eum ipsum non videt, gratissimam Apibus herbam, vnde nomen duxit, in » manu tenere putet. Retibus facile capitur: non item hamatis escarum illecebris: non adipe » suis, non Serpho (insecto vti dixi, aut Vermi simili, aut Formicæ, aut Culici) non Chama, » non alterius piscis intestino, non denique strombi collo, sed solo Culice, improba sanè be- » stiola, noctes diesq; homini, tum morsu, tum strepitu suo molesta, quòd hac sola delectetur » esca, comprehenditur. Crocodili quoque paruuli iisdem victitāt. Plutarchus igitur de Cro- » codilo sic loquitur. Exclusis catulis qui primùm in lucem progressus, non statim ore arripit obuiū aliquid, Muscam puta, Culicem, Vermem, aut festucam, vel herbam, eum mater mor B sibus dilaniat, atque enecat. Araneæ quoque eosdem pascunt, ac suis retijs venantur. Philes de Aranea, ac tela eius hæc composuit carmina.

Thymallus piscis qualis sit, facileq; culicibus capitur.

Crocodili paruuli victitāt iisdē.

Μυίαις δὲ, καὶ κώνωψι καὶ χρυψιττέροις,
Ἐπτεκαδρῶσσ θήρατρον ἀράχνης φέρον
Ἐκ τοῦ σπαρμεπίπτοντος ἁπλῶς ἐσθίει.

Quidam sic transtulit.

Muscis, & Culicibus, & id genus volatilibus.
Intensa nectens fraudulenter retia,
Quod incidit, ieiuna pascens tamen.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

C PRO varijs nocendi modis diuersa quoq; remedia excogitata sunt. Morsu ne hominem molestent, D. Ambrosius, & Plinius suadent, vt homo absinthium cum oleo coquat, & eo se perungat; Aemilius Macer loco olei vino vtitur, in quo tritum sit Absinthium, his versiculis:

Acri cum vino trita (herba Absinthij) *se quilibet vngens.*
Non metuit Culices, vstaq; fugantur odore.

Laudatur ab alijs succus seminis Cymini, qui dentibus, dum teritur, conficitur, hocq; perungunt faciem, manus, & si quæ aliæ sint partes horum morsibus obnoxiæ. Sunt qui reticulo Conopeo dicto, in similitudinem tentorij cōtexto vtantur, vt Alexandrini, & Aegyptij teste Herodoto. Sunt, inquit, aduersus Culices, quorum magna ibidem vis est, hæc ab eis (Aegy- » ptijs) excogitata. Illos quidem qui supra paludes incolunt, iuuant turres quas dormituri ad » scendunt. Nam Culices ventus prohibet in altum volare. At qui intra paludes habitant, a- » lia turrium vice machinati, hæc videlicet. Singuli sua habent retia, quibus per diem pisces » capiunt, eisdem noctu vtuntur cubili in quo requiescunt. Circumdatis illis, deinde operti » somnum capiunt, qui si in vestimento inuoluti, aut in syndone dormirent, eos per ipsa indu- » menta Culices morderent: per retia verò nè tantùm quidem mordere conantur. Ad hunc ferè modum Bellonius cùm Cairi esset, à Culicibus quum primis diebus in quibus istuc ve- D nisset affligeretur, se tutatus est; aut enim ibi noctu tegenda est facies, vt ait; aut sub tentorijs dormiendum, aut in summis ædibus sub dio. Indi à quatuor Culicum generibus, quorum ij qui parui sunt, & exigui maximè nocui, hoc pacto se tuentur, obruti arena, faciem contegunt frondibus inter ramos. Alij quidam inter eos Culices adorant, ne ab illis noctu vexentur, vt Paulus Grisaldus testatum reliquit. Certè stultum hoc & superstitiosum auxilium, hominiq; Christiana fide imbuto impium. In septentrionali plaga homines à Culicum grandiorū maxima molestia præsertim in pungendo, quando in continua dierum, & noctium luce dormiendum est hoc modo euitant. Incolę (vt inquit Olaus Magnus) caput cæteraq; membra decoctione absinthij aspergunt, vel rutę, vel nigellę, quum haberi queunt: vel atramento sutorio permixto cum iunipero vsto. Dormientibus autem tentoriolum ex panno lineo, vel cortice confectum necessarium est, sub quo tanquam velamento, contra iniuriam Culicum tutò dormire liceat. Gaudentius Merula cannabis humidæ ramusculos penes te cum dormiturus es apponendos suadet; quæ ante eum scripsit Democritus, additq; non etiā ad

Aegyptij à morsibus Culicum vt se liberent.

Alexandrini, vt se à Culicibus defendant.

Indi vt se à morsibus Culicum defendant.

Septentrionaliū mod° à corpore arcendi Culices.

eum accedere qui manna thuris,aut aceto, & oleo corpus illeuerit. Si ſpongiam acri aceto imbutam a capite ſuſpenderis,& ſub pedes,non te contingent; itemq; ſi ſpongiam aceto imbutam ex faſtigio domus ſuſpendas: omnes enim Culices illic congregantur. Fallopius ſaluia contuſa,& mixta cum aceto,aut oleo inungi corpus iubet, itemq; cumini ſemine contuſo ſolummodò,aut cum vino albo ſubacto,& corpori illito. Porrò nil melius, quam fugare Culices ex domibus: alioqui enim non ſolùm pungendo, ſed ſono,vt ait Horatius, E

—— mali Culices ranaq; paluſtres
Auertunt ſomnos.

Suffumigia ad arcẽdos à cubiculis culices,& alia remedia.

Arceantur autem a cubiculis, & conclaui ſuffimigijs. Coniza frutex totus ſuffitu ſubſtratuque Culices abigit,vt autor eſt Dioſcorides,Cupreſſi pilulæ cum arboris coma ſuffitæ, Culices fugare æſtimantur eodem teſte, & alibi fimi bouis maſculi accenſi nidore Culices abigũtur. Quin & necari melanthio,quod alij melaſpermum vocant ex quorundam ſententia Plinius affirmat,& alio in loco abſinthij fumo eoſdem abigi tradit, quemadmodum Auicena odore ligni pyri. Suffitum ex nigella,& ſutorio atramento laudat Galenus.Decoctione lupinorum,aut nigellæ,aut abſinthij,aut rutæ domus aſpergatur, aut feneſtræ limina ne per eas tranſuolent. Eoſdem non permittit introire domum;pilus equinus extentus per mediã domum,vt autor eſt Democritus. exigit eoſdem calamintha,& nigella ſuffitu, idem continget ſi ex enulæ ſextante,& muricum vſtorum drachmis duabus,amicula ſuffumigaueris.Puluerem cimini ſubtiliſſimè triti commendat Alexis Pedemontanus,quem cum vino albo optimo miſcendum ſtatuit,deinde pampinum vitis, aut alterius herbæ, ſeu arbuſculæ ramum viridibus oppletũ frondibus, hoc vino irrorandum eoque feneſtræ,oſtia,parieteſq; cubiculi madefacienda. Ex Atramẽto ſutorio, & iuniperi ligno ſuffumigia fiunt in Aquilonari plaga. Indis ea cautio eſt,vt abſtineant à candelis,& lumine,ne domos ingrediantur Culices, faciunt id incolæ præſertim,qui in Inſula Hiſpaniola dicta habitant.nam lumen tædarum, aut facium ingentem copiam Culicum allicit, ſunt enim lucipetæ, vt dictum eſt. at qui nũc domum ingreſſi ſunt,aut occiduntur, aut capiũtur ab ijs animalculis quæ Cucuios ibidem appellant: cedunt enim Culices his quoque in cibum. vt itaque natura Indis dedit peſtem Culicum,qui quãdoq; Veſpis ibidem maiores ſunt, ita & illis præbuit remedium Cucuios quàm lepidiſſimos Culicum venatores, quemadmodum nobis feles dedit ad fędam muriũ extirpandam progeniem, hæc animalcula quidam putant eſſe Scarabæorum genus quum ſint eorum alæ vaginis incluſæ, minora paulò Veſpertilionibus, quatuor habent in corpore lucidiſſima ſydera, quibus noctu lumen domeſticis præbent; hæc ſemper vigent in ijs donec habeant vnde paſcantur. Nam exploſis Culicibus,& expurgatis qui in domo, aut cubiculo erant, ijſq; fameſcentibus, lumina hæc ipſa deficere incipiunt. proptereaq; eius terræ incolæ,vbi ea languida ſentiunt,oſtium aperiunt,liberumq; ijs aditum faciunt alicubi quęrendi eſcam; ſed de hoc cum putetur è Scarabæorum eſſe genere poſtea plenius agetur, vbi de Coleopteris mentio fiet. Ne autem equis noceant, aut iumentis, iiſdem vti poſſimus remedijs.Aquilonares paſtores, vt eſt apud Olaum magnum iuniperorum rubos, vbiq; tam in campis,quàm in ſyluis abundantes,vel pineas arbores, vbi greges paſcuntur,penes radices incendere ſolent,ſimiliter,& iuncos odoratos,ac aridas radices,herbæ ſerpentariæ;quoniam horum omnium fumo mirè arceantur. Quòd verò Culices tam multi frequenteſque in ſubpolaribus illis regionibus vagentur,ea cauſa eſt, quam idem Olaus retulit nulli (inquit) ibidem Veſpertiliones, qui hos ſimiliaq; Inſecta noctu deprędari ſolent,propter continuã dierum,& noctium lucem,ibidem manent,neque aliæ lucifugæ, ſeu nocturnæ aues; quamuis quędam à natura deputatæ,Culices,ac Muſcas in eſcam colligentes reperiantur. Verùm vt à putreſcentibus celeriter incrementum accipere apparet, ita & aſpero flatu euaneſcere citò conſueuerunt: paſtu namq; deficiente,ad cognatam putredinem paſcendis euolant, atque ibi tabeſcunt. Infeſtant & Culices hortos riguos præcipuè; hos galbano accenſo fugari ſcripſit Plinius, itemq; mali punici corticis fumo, aut lupinorum crematorum. Amurcam recentem, & ex caminis fuliginem hortis inſpergi iubet Palladius. Culices, inquit Mizaldus,fugantur aceti,& origani decocto, ſi reſpergas,quemadmodum in ſuis Georgicis annotauit Democritus,ad hæc rutę madefactæ aſperſione,& ſulphuris,aut cymini,aut bubili ſtercoris,aut bdelly ſuffitu, aut conizæ decocto, iiſdem quoque aquilonares vtuntur remedijs ad expellendos è domibus Culices.

A candelis cur abſtineant Indi aliiſq; luminibus.

Iumẽtis ne noceant.

F

G

H

F I N I S.

VLYSIS

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER QVARTVS,

QVI EST

DE COLEOPTERIS SIVE VAGINIPENNIBVS,

& primùm

C

DE LOCVSTIS. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

ANELYTRORVM, hoc eſt detectas habentium alas Inſectorum, quotquot nobis obſeruare licuit, tradidimus hiſtorias. Itaq; ſuperſunt tradendæ eorum, quæ velut in vaginis quibuſdam incluſas habent alas, inde Vaginipennes Theodoro Gazæ, Ariſtoteli κολεόπτερα vocata. Quibus omnibus commune eſſe obſeruaui, quòd nullo aculeo infeſtent, quòd difficulter volent, quòd alas habeant
D fragiles, ideoq; duro cortici incluſas, quòd ſedentia, alata neutiquam eſſe videantur, aliaq; nonnulla quæ ſuis pòſt locis dicemus. Inter iſthæc Inſecta Locuſtæ, quòd vbiuis ſint obuiæ, nulliq; non notæ, quòd tam frequens earum in ſacra pagina fiat mentio, & non earum tantùm, ſed & Bruchi, Ophiomachi, & Attaci; quòdq; tam famoſa vbiq; quæ modò huic, modò illi regioni detrimenta inferunt, exiſtant; quòd eis quaſi ſolis Deus immortalis, peccata hominum, vt patebit, vniuerſaliter punire videatur; quòd *Diuo Iohanni Baptiſtæ*, quo non alius propheta maior fuit, in deſerto agenti in cibum ceſſerint; quòd denique non vno hominis morbo medeantur, principem locum ſibi vendicare videntur. Quare hiſtoriam Locuſtarum ſeruato noſtro ordine aggrediamur.

Vaginipennes quæ ſiue coleoptera.

Cur à Locuſtis ordiatur author.

ÆQVI-

Digitized by Google

E

ÆQVIVOCA.

Ἄκρις duo Græcis significare obseruaui, cacumen montis, & summitatem herbarum. Cùm montis, & summitatem, aut cacumen significat, inuenio apud Homerum in plurali ἄκριες. Ex hoc ἄκρις, Iupiter, vt volunt, ἀκριος cognominatus est, vt tradit Eustathius; item Minerua ἀκρία ἐπί τινος ἄκρας ἱδρυμένη, vt scribit Hesychius. Fit autem ἄκρις ex ἄκρη, vt κίθαρις ex κιθάρη, si Eustathio credimus. Cùm verò, & herbarum summitates, vt dixi, significet, multi apud D. Matthæum, vbi dicitur D. Ioannes Baptista esitasse ἀκρίδας, accipiendum putârunt pro fruticibus, aut surculis quibusdam delicatis, nouam huic voci tribuentes significationem, cùm recepta optimè conueniat, vt suo loco pòst declarabitur fusiùs. Neq; credendum apud Euangelistam ἀκρίδες Locustas maximas intelligi posse. Erat enim in deserto Ioannes longissimè à mari. Inuenio enim apud [a] Galenum ἀκρίδες nominari vnà cum ástacis, & carabis, aitq; esse nutrimenti, quod haud faciliter digeritur: sed meo iudicio corrupta est ea vox, legendumq; καρίδες, hoc est, squillæ, atq; ita legisse videtur interpres, qui squillas transtulit. Disputat super hac voce contra Lonicerum Brasauolus in longis suis ad eum locum commentarijs, sed vnico tantùm verbo lectori satisfacere potuisset, locum, vt ego feci, restituendo; nam Locusta marina Aristoteli alijsq; Græcis non ἀκρὶς est, sed κάραβος, pro qua voce Gaza semper Locustam reddidit, & pro καραβοειδῆ Locustacea. Plinius plerunq; etiam Locustam, nonnunquam tamen Græcam vocem Latinè reseruauit. [b] Adrianus Turnebus agens de siphone instrumento, quo incendia extinguuntur, citat hoc ex lexico antiqui cuiuspiam critici, ἀκρὶς, ἀστακός, κάραβος, καὶ σίφων ὁ ἐμπρηστῶν, ac si ἀκρὶς siue Locusta idem illud instrumentum significaret, quòd non puto: nam cùm de aqua ignem extinguente sermo sit addaturq; ἀστακός & κάραβος, rursus in eadem opinione sum qua priùs, nimirum ἀκάρις legendum. Locusta iam verò præter Insectum, de quo agimus, & piscem, nomen est famosissimæ veneficæ, quam Galba Cæsar vnà cum alijs pluribus veneficis morte affecit teste [c] Dione Cassio, qui eam præterea tradit immedicabile venenũ præbuisse Agrippinæ, quo intra boletum condito, maritum Cæsarem Claudium necauit. Eadem Neroni Cæsari carissima fuit, vt author est Suetonius, qui [d] Neronem ait illius opera Britannicum interimisse, veneno priùs in hirco expertum, postquam is quinq; horas protraxit, iterum ac sæpiùs recoctum à Locusta porcello obiecisse; quo statim exanimato, inferri in triclinium, dariq; cænanti secum Britannico imperasse, & cùm ille ad primum gustum concidisset, comitiali morbo ex consuetudine correptum apud conuiuas ementitum, postero die raptim inter maximos imbres translatitio extulisse funere; Locustæ pro nauata opera impunitatem, prędiaq; ampla, sed & discipulos dedisse. Qua de re citatur fragmentum Turni Aurunci ex satyris, quod ita recenseo.

[a] In comment. 2. Sect. Aph. 18.

Locusta piscis

Locusta instrumentũ quale.

[b] Lib. 19. Aduer. cap. 23.

Locusta venefica.

[c] Lib. 60.

[d] In Nerone cap. 33.

Britannici mors.

F

G

Et qua Cæsareas soboles horrenda Locusta
Occidit, curis dum liberat arte Neronem.

Meminit eiusdem [e] Iuuenalis, canens:

Instituitq; rudes melior Locusta propinquas
Per famam & populum nigros efferre maritos.

[e] Sat. pri.

SYNONYMA.

H

LOCVSTÆ omnibus notæ, varia pro morum ac locorum diuersitate sortiuntur nomina; quare si fortè paulò confusiùs, quàm decuisset, singularũ nationum synonymiam tradidero, lectores æquos etiam, atq; etiam rogo, vt boni consulant, & si quid desit, addant, si quid superfluum, rescindant. Inuenio in primis varia apud Hebræos, & Chaldæos synonyma, quibus vel Locusta, vel aliqua ejus species significatur. Leuitici vndecimo quatuor Locustarum genera inter aues inmundas recensentur, quarum prima species ארבה Arbeh dicitur à multitudine, à Rabah id est augescere, seu multiplicari. Rab. Dauid Kimhi super Iolem sic putat nominari, quòd hæc Locustarum species omnium sit maxima, & copiosissima, vnde nomen speciei pro genere vsurpatur; vel quòd agminatim aggregentur. In priori sensu hoc lego apud Pagninum הרבה educatio, incrementum, multitudo, vnde, inquit, etiã

Arbeh.

Arbeh,

Digitized by Google

A Arbeh, Locusta, sic appellata quòd sit species multa, Exod. 10.4. Alibi vtramq; etymologiam repetit, nimirum quòd agminatim, & magna copia gradiantur. *Ecce ego adducam cras* Arbeh *Locustam in termino tuo*, Et versu 13. *& ventus Orientalis eleuauit* Arbeh *Locustam* pro Locustas, nam numerus singularis Hebræis maiorem, quàm apud Græcos, vel Latinos multitudinem denotat: & multis alijs in locis. Atq; id genus Locustarũ Aegyptios agros Moysis tempestate diuino iudicio Orientali vento immissum horribilem illis vastitatem intulit, sicut in decimo Exodi scriptum legitur. Vocem porrò Arbeh nonnulli vertunt voce ἀκρίδος, quam & ipsam esse videri generaliorem ad quoduis Locustarum genus significandum putamus. Chaldaicè vertitur גובא Goba ab altitudine, siue vt alij volunt, Goba dicitur collectio à גבב Gabbeb, id est congregauit, quòd videlicet in magno numero veniat, atq; vt Prouerb. 3. legitur, veluti turmatim procedat. Ea vox etiam apud Nahum in tertio ponitur, *Paruuli tui* Cegob gobai, id est, quasi *Locusta Locustarum*. Septuaginta simpliciter transtulerunt ἀκρίδα; Kimchi, Abraham & Ionathan intellexerunt etiam eximiæ magnitudinis Locustas, nam plerunq; geminatio verbi ἐπίτασιν habet. Rab. Sel. exercitum Locustarum exposuit. Amos quoq; septimo gobai ponitur, vbi per examen Locustarum fœnum cordum siue autumnale depascentium, terræ sanctæ futura depopulatio, & deuastatio à numerosissimo Assyriorum, Babyloniorum, & Romanorum exercitu designatur. Septuaginta interpretes ἐπιγονὴν ἀκρίδων. id est fœtum Locustarum reddiderunt. Secunda species Leuitici vndecimo סלעם Salaam, nusquam alibi in sacris literis reperitur. R. Abraham Ben Ezra, & Hizkuni putant sic Hebraicè dici, eò quòd ascendat, & saliat super rupes, & silices, Nam Sæla Latinè silicem, saxum, siue rupem significat. Alij sic volunt dici à Sullam inserta litera v, quod scalam significat, à Salal, id est, viam complanauit, seu contriuit, exaltauit, conculcauit. R. Dauid Kimchi definit genus esse Locustarum alatũ, gibbosum, & sine cauda cum capite oblongo, quòd à Chaldæis & Rabbinis רשון Raschon appellatur. Septuaginta interpretes, & post illos Hieronymus ἀττακην, Attacum verterunt. Tertia species חרגל Chargol. Hebraicum Chaldęus paraphrastes retinet, qui vocat Chargola. Vetus interpres vertit ὀφιομάχον, de qua voce pòst. Kimchi Chargol exponit genus Locustæ. Quarta species Hebraicè חגב Chagab, Chaldeis Chargeba dicitur. Chagab D. Hieronymus Ecclesiast. vltimo dicit esse ambiguũ, quòd & Locusta & ἀττέλαβος potest transferri, & metaphoricè illo nomine significari senũ crura tumentia, & podagræ tumoribus prægrauata. Atq; hæ sunt quatuor Locustarum species in vndecimo Leuitici commemoratæ, quæ Iudæis concedebantur in cibum, vt suo loco postmodum declarabitur. Rab. Selom. in Leuit. scribit Iudæos non posse has quatuor Locustarum species à se inuicem discernere. Sunt præterea tres aliæ Locustarum species, de quibus Ioel scribit cap. 1. & Amos 4. Prima dicitur גזם Gazam a גזז gazas, quòd tondere, radere, exscindere significat, quòd omnia è terra nascentia detondeat, depascat, & absumat. Chaldaicè Ioel. 1. Zachala vertitur, quod nomen generale est reptilium, à Zachal, quod repere siue serpere significat, inde Sechale ærçts, id est, reptilia terræ Mich. 7. Apud Rabbinos passim ad significandam Gazam vsurpatur. Chimchi quoq; Ioel. 1. Gazam scribit esse vermem olera & præsertim brassicas abrodentem. Sic dicitur, quòd per humum rependo omnia absumat & perdat. Sunt qui Ioel 1. putant βροῦχον posse verti, de qua voce infrà. Quinquarboreus in Amos 4. cap. dentibus, inquit, durioribus valet, ita vt arbores etiam comedere possit, vnde apud Amos scriptum est: *Et oliuas vestras comedet*. Septuaginta verterunt κάμπην, id est, Erucam. Secunda species apud Iolem est ילק Ielax quasi dicas Ligurio, à lakak, quod lambere, & lingere significat, quia herbas lambant & deuorent. R. D. Kimhi in 1. Ioel definit animalculum alatum instar Crabronis, sed minoris quantitatis, quod arborum folia depopulatur, & in maxima multitudine vastat. Ielex Ioel. 1. Chaldaicè vertitur כורת Coret, idest, incidens. Nahũ 3. *Gladius deuorabit te* Caiælæx, congregare, siue vt R. Abraham & Kimchi interpretãtur, aggrauare Caięlęx; & versu sequẽte *ialaK expansus est & auolauit*. Hic Chaldaica versio nomen Ielex interpretatur partim nomine Sochala, idest, reptilis siue Vermis, partim nomine Kameza, quòd & ipsum Locustam sic dictam significat, de quo suprà, à collectione seu congregatione, (vnde & Camez punctum à collectione oris dictum volunt) quoniam gregatim siue agminatim volent. Syriaca quoq; noui testamenti versio eadem voce pro nomine ἀκρίδο: vtitur. Eandem vocem Ielex Chaldæus Paraphrastes interpretatur nomine Pitha, quasi dicas motatio siue cursitatio, à perah id est, motũ est, volitauit, cursitauit, eò quòd huc, atq; illuc vastando fruges cursitet, ac subsiliat. Secundum commemoratas ergò illas Chaldæas interpretationes colligitur Iælæx Locustæ genus esse, quod præter copiam & numerum volatu etiam præstat celeriore, & latiùs quàm cætera extenditur, pluresq; agros celeriùs conficit, atque consumit: vnde & Ieremiæ 57. legitur: *Adducite equos quasi IalaK aculeatum:*

Numerus singularis pl^s hebręis notat.

Goba.

Salaam. Sæla.

Raschon.

Chargol.

Chagab.

B

C

Gazam.

Zachala.

IelaK.

D

Sochala. Kameza.

Pitha.

tum: & quinquaſeſimo primo: *Niſi impleuero te, hominibus quaſi Locuſtis*, & Pſal. 105. v. 34. de E
plagis Aegyptiacis: *Dixit & venit Arbe veialeK abſq; numero.* Exodi 10. vox Arbe tantùm po
nitur, quæ eſt generalis: *Et Locuſta abſq; numero.* Hinc rectè Grammatici Iælæκ definiunt
genus eſſe Locuſtarum numeroſum, turmatim volans, quod aculeo tanquam lingua vtitur
herbis, & frugibus allambendis atq; corrumpendis accommodato. Porro Septuaginta in-
Ielek non terpretes plerumq; vertunt βροῦχον. Hieronymus & pleriq; Græcum vocabulum retinentes
eſſe Bru- Bruchum vertunt, ſed cùm Bruchus, vt pòſt Græcam vocem explicando declarabo, Locuſta
chum. ſit etiamnum imperfecta, ſine alis: contrà Iælæκ ſecundum Grammaticos, vt dictum eſt,
propriè ſit genus Locuſtæ aculeatum pennatum atq; volans, meo iudicio plurimum diffe-
runt, quantum quod perfectum eſt, ab eo quod ſuam nedum perfectionem ſit conſecutum.
Quidam apud Ioelem vertit pro Içlæκ Erucam, quod quibuſdam viris doctis probatur, mihi
autem non, ob allatam rationem. Dauid Pſal. 104. & Arbe & Iælæκ nominans, docet in octa
ua Ægypti plaga non vnum ſæuijſſe Locuſtarum genus. Tertia deinceps Locuſtarum ſpe-
cies apud Ioelem eſt חסיל Chaſil, quaſi dicas perditio ſiue abſumptio, ſiue depaſtor, à Cha-
Chaſil. ſal, quod abſumere ſignificat, quòd omnia vaſtet & perdat, ita vt nihil reliquũ faciat, Deut.
28. *Sementem multam ſparges in terra, & modicum congregabis, quia à Locuſta Iechazilu*, id deuo- F
rabuntur omnia. Chal paraphraſtes Ioel. 1. vertit Schemota, vel vt tradit quidam, quòd
Schemota. longa ſit, & ſubtilis (id enim hoc nomen Thalmudicis ſignificat teſte Aruch) vel quòd ter-
ram incultã reddat, ſed quoniam שמט Schemat etiam rapere, euellere, extrahere in Tharg.
Eſther, necnon exilire Deut. 20. ſignificet, Schomota inde videtur eſſe dicta Locuſta, quòd
huc & illuc ſaltando fructus, & grana euellit atq; perdit. 1. Reg. 8. Arbe & Chaſil coniun-
guntur. Septuaginta Ioel 1. verterunt ἐρυσίβην per υ in antepenultima (nam ἐρισύβη per io-
ta aliud eſt, etſi vtrumq; frugum eſt vitium) id eſt, rubiginem vel robiginem, forſan quòd
nomen Hebræo reſpondens, non inuenirent. Res tamen ipſa communis videtur: vt ſicut
Vermis ſiue Locuſta Chaſil totum exhaurit & abſumit, ſic robigo in ſegetibus, nihil relin-
quat, quod ſit vſui. Chaſil autem Locuſtæ, aut Vermis noxij genus eſſe alia quoq; ſcripturæ
Rubigo quid. loca teſtantur. Rubiginem quidam recentiorum putant Vermem eſſe, qui maximè rorem
ſequatur. Hier. Rubigo rorem noxium ſequitur, qui cùm in folia depluit, ſole ſuperuenien-
Thelatſal. te animatur & viuit, varieq; plantis nocet. צלצל Thelatſal Deut. 28. ab Hieronymo etiam
transfertur rubigo. Rabbi Selom. in commentar. ſcribit eſſe ſpeciem Locuſtæ: idem tradit
Rab. Dauid in lib, Rad. Pagninus putat eſſe Cicadam; dicunt enim, inquit conſcendere ar- G
bores, & exugere earum folia. Addit Elias rationẽ nominis eſſe, quòd ſtrepitũ edat cymba-
lorũ more. Sed cùm & alij à צל vmbra deriuent, quã volatu ſuo obducit, vel quæ terram oc-
cupat, iudicandum eſt Locuſtam eſſe, tum inde, tum quòd ſenſus verborum id etiam indi-
cent Deut. 18. 42. *Omnem arborem tuam, & fructum terræ* (tuæ) *depauperabit Locuſta.* חנמל
Chenamal Chenemal à quibuſdam exponitur genus grandinis, aut glacies fortis: alijs frigus: Pſal. 78.
47. q. Locuſta, eò quòd maneret, & excideret virentia. Aben Eſra in lapide, id eſt lapidibus
magnis è cælo demiſſis. In Syro Chaldaico dictiorio legitur Bachenomol, & exponitur
etiam Locuſta, ſic dicta quòd בא veniebat, חן manebat. vel caſtrorum in modum locum
Gierat. occupabat, & מל ſe ſuccidebat. Gierat (Scaliger ſcribit Gierard) Bellunenſi exponitur Lo-
Ziſza. cuſta. Ziſza in continenti Raſis Locuſta magna eſt, & Bariol eidem Locuſta ſine alis. Apud
Bariol. Kercules. Gentilem in expoſitione vocabulorum Kercules redditur Locuſta magni corporis, non ha-
[a] Exer. 192. bens alas. Troglodytæ teſte [a] Scaligero vocant Ambat. Apud Græcos, prout vario in mo-
Ambat. do inter ſeſe differunt, diuerſa nomina reperio, inter quæ tamen Ἀκρὶς vox videtur eſſe ge-
ralior ad quoduis Locuſtarum genus ſignificandum. Huius triplex etymum apud Gram-
maticos obſeruaui. Ἀκρὶς teſte Euſtathio ſecundum veteres dicitur à γρῶ, quod eſt, edo, H
cum adiectione literæ α, quaſi ἄγρις, & per inuerſionem Ἀκρὶς. Ἀκρὶς ὀξυτόνως Etymolo-
go eſt animal παρὰ τὸ κάρη, id eſt à capite, & adiecta litera α ἀκαρὶς, & per ſyncopen ἀκρὶς,
hoc eſt caput non habens, aut paruo capite, aut quòd magnum caput habeat, aut παρὰ τὸ
ἄκρας τῶν ἀσταχύων καὶ τῶν φυτῶν νέμεσθαι, quòd ſummitates ſegetum, & plantarum depa-
ſcatur. Quod poſtremum etymum communius à doctis recipitur, & ab edendo Euſtathius,
Locuſtula. vt oſtendi, dici voluit. Locuſta diminutiua voce dicitur Ἀκρίδιον, Latini reddunt Locuſtu-
Attelabus. la. Ἀττέλαβος Ariſtoteli memoratur Locuſtæ ſpecies, de qua loquens [b] Plinius, Græca ſer-
[b] Lib. 29. cap. 4. uata voce, Aduerſantur, inquit (Apibus & Veſpis, & Crabronibus) & Locuſtarum mini-
mæ ſine pennis, quos Attelabos vocant. Scribitur & Ἀττελέβος cùm apud Heſychium, tùm
apud Plutarchum in ſympoſiacis. Eſt autem Ἀττελέβος ſiue Ἀττέλαβος, Heſychio εἶδος κωμ-
[c] In Comment. 3. cap. δαλιζομένων μικρῶν καὶ λεπτῶν, ſeu ſpecies ἀκρίδος, & quidem ἀκρὶς μικρὰ, vt Suidæ quoque
ἀκρίς τις, Locuſta quædam. Sic Hieronymus etiam apud [c] Nahum prophetam, Locuſtæ,
inquit,

A inquit, & Bruchus, & parua genimina Locustarum, quæ vocantur Attelabi. Et mox. Porro „ Attelabus, quem significantius comestorem interpretatus est Aquila, parua Locusta est in- „ ter Locustam & Bruchum, & modicis pennis reptans potiùs quàm volans, semperq; subsi- „ liens; & ob hanc causam vbicunq; orta fuerit, vsq; ad puluerem cuncta consumit, quia do- „ nec crescant pennæ, abire non potest. Et rursum. Confertur exilienti Attelabo, & Locustæ, „ quæ in die frigoris, eò quòd auolare non possit, resident in sepe, & postea orto sole, & illius „ ardore calefacta exiliat, & ad alias regiones auolans, nequaquam meminerit sepis, in qua tẽ- pore frigoris sederat. Hæc omnia D. Hieronymus. Videtur porrò ὁ Ἀττέλαβος dici παρὰ τὸ ἄττειν, quoniam paruas habens pinnas, subsilit potiùs quàm volat. Notandum Plinio planè pennis carere, D. Hieronymo alas habere, sed paruas, vt etymum nominis quoq; indicat: quin & apud [d] Plutarchum lego Lemnios galeritas honorare, quia Ἀττελάβων (Bruchorum vertit interpres) oua confringat, quod generatim de Locustis scribit Plinius, quanquam Gracculos ibi, non Galeritas ideo honorari scribat, quare non probo, qui apud Dioscoridem duo Locustarum genera facientem, alatum vnum, sine alis alterum, hoc postremũ Attelabum Plinij esse voluntnam quantum ego percipere potui, Bruchus potiùs erit. Vo-

Attelabus vnde dict^9.

[d] *Lib. de Iside et Osirid.*

B catur autem id Dioscoridi Ἀσίρακος (Hermolaus corruptè legi ait Asitacon & Assiracon, legitur etiam teste Vvottono Axiarchus: sunt qui pro ἀσίρακος habent Ῥιζαχόσκη, vt annotat author thesauri linguæ Græcæ in sua Appendice) aut ὄνος, vel vt Scaliger legit, ὀνίσκος, id id est asinus, vel asellus, facto, vt videtur nomine à tardiori motu, quoniam alis cùm careant, alatis comparatæ, segnes videantur; quanquam [e] Scaligero quiduis potiùs, quàm asellorum vel speciem, vel lentitudinem referre videantur ad appellationem consequendam. Paulo Aeginetæ ὄνος ἄπτερος nominatur; ego Bruchum verterem, quem alis prorsus carere subinde docebo. Scaliger dum dixisset Plinij Attelabum esse, subiungit idcirco asellos dictos quosdam authores esse, ob pigritiam si cum alatis comparentur. Saliunt tamen, atque adeo, vt ab Italis Cauallette, à Gallis Saltatrices meruerint appellari. Non desunt qui eos Bruchos putent esse Bibliorum. Scriptum est in historijs Abissinorum: ab his fruticum etiam excindi truncos, vbi ad alius inopiam pabuli deuentum sit. Tum alas suboriri, quarum perfectarum præsidio abeuntes vestigent parentes suos. Hæc sunt illorum atq; etiam Mauritanorum superstitiosa verba. Hæc Scaliger. Fallitur Hermolaus, qui apud Dioscoridem cap. de Ono, qui Latinis Millepeda vocatur, inquiens esse etiam Locustæ genus, quod Onos, &

[e] *Exer. 192.*

Asellus & vnde dict^9.

Hermolai error.

Millepeda.

C Millepeda vocatur. Non enim Onos vocatur, quòd plures, quam cæteræ Locustæ habeat pedes, sed quòd Aselli instar pigra sit, quin pedibus carere tradit Dioscorides. Porro verba prophetæ quorum supra in explicatione Attelabi meminimus, hæc sunt: Βροῦχος ἅρμησε καὶ ἐξεπετάσθη. Ἐξήλατο ὡς Ἀττέλαβος, ὁ σύμμικτός σου, ὡς ἀκρὶς ἐπιβεβηκυῖα ἐπὶ φραγμὸν ἡμέρᾳ πάγους ὁ ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ ἀφήλατο, καὶ οὐκ ἔγνω τὸν τόπον αὐτῆς. Vbi Bruchus Hieronymo est animalculum nihil volare valens, & ventri tantùm studens, Attelabus saltans potiùs, quam volans, paruis alis: Locusta iam perfectas alas habens. Et [f] Alberto Bruchus est primus partus Locustæ, & cùm efficitur maior, vocatur (inquit) Archalabus (lego Attelabus) & quando perficitur, est Locusta. Bruchus autem, quòd adhuc immobilis est, totum depascitur, vsq; ad radices nihil viroris relinquens. Liranus etiam Bruchum, & Locustam differre scribit, sicut perfectum & imperfectum in eadem specie. Bruchus, inquit Glo- „ sa, vocatur fœtus Locustæ, antequam alas habeat, deinde cùm incipit parum volare Attela- „ bus dicitur, cùm verò pleniter volat, Locusta dicitur. Multoq; grauior est Bruchus, quàm „ Locusta, vel Attelabus, quòd iacens in vno loco radicitùs comedit fructus. Sic & [g] Chrysostomus ad ea verba, *Venit Locusta & Bruchus* &c. Locusta, inquit, & Bruchus non simul exi-

Bruchus quid.

[f] *Lib. 26.*

Bruchus vt à Locusta differat.

[g] *Psal. 4. in Homil.*

D stere solent; aut enim præcedens Locusta Bruchum parit; aut Bruchus auctus in Locustam tandem euadit. Βροῦχος Varrino est εἶδος Ἀκρίδος παρὰ τὸ βρύκειν, τὸ ἐσθίειν, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ Μάσταξ καλεῖται, παρὰ τὸ μασᾶσθαι. Καὶ βροῦχος ἡ κάμπη, ἢ ἡ νεογνὸς, καὶ ἄπτερος ἀκρὶς genus Locustæ ita dictum à vorando, quod & Mastax dicitur à mandendo; item Bruchus, Eruca primũ nata, & Locusta alis carens. Suide pariter, & [h] Scaligero Βροῦχος est κάμπη Eruca. Hic enim Bruchum, Theopbrasti, & Dioscoridis Ericam (sic habet meus codex, sed lego Erucam) esse ait, & à Lombardis Bruc dici, à suis vicinis Brecole, à Romanis qui sunt in „ Gallia, Brughiera, Vasconibus Brana; nasciq; in terra frugum fœcunda ex ouis, quæ parens „ ibi deposuit, postquam segetes ibi consumpserit. Alphonso Tostato Bruchus animal est „ paruum, quantitatis Muscæ nigerrimum, quòd demolitur vineas, & idiomate Hispano dicitur Pulgon sine Brugo; item fœtus Locustarum. quod primum animalculum Ips fortè fuerit. Βροῦχος verò Etymologo, & in lexico veteri cæterisq; rectiùs dicitur esse εἶδος ἀκρίδος παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν, pleonasmo τοῦ ο, & τροπῇ τοῦ κ quasi βρυχος. Vnde fortassis Ita-

[h] *Exerc. 36.*

lorum

lorum broccare pro vorare, qua voce de capris ferè vtuntur, quæ omnia absumunt, aut brochezzare, quod est folia & cymas decerpere, & Germanorum Bruchen, quod consumere, & & conficere significat, necnon Belgarum brocxen, quod est minutim conscindere. Βροῦχος Ionicè Hesychio est Ἀκρίδων εἶδος, species Locustarum, qui etiam addit, Cyprios viridem Locustam vocare βροῦχον: Tarentinos autem Ἀττέλαβον; alios ἀρουραίαν μάντιν. Author thesauri linguæ Græcæ innuere videtur βροῦχος non esse vocem Græcam, sed à recentioribus Græcis receptam à Latinorum Bruco, nam in dictione Μηλολόνθη sic scribit. Ab authore γεωπονικῶν vox latina vsurpatur in βροῦχος commutata; sed si latina est, mirum fuerit [i] Plinium non meminisse. Verba Geoponici sunt, περὶ τὸ στέλεχος τῆς ἀμπέλου παρὰ τὰς ῥίζας τρεῖς κόχλους ἐμπίπτεις χῶσον. φυγαδεύουσι γὰρ ταῦτα τῇ ὀδμῇ τὸν βροῦχον ἀναίρει. In lexico Latinogræco veteri Bruchus dicitur βροῦχος, Μωρὸς, ἠλίθιος, βραδύς. Βροῦχοι Hesychio sunt Ἀττέλαβοι, Ἀκρίδες; pro qua infra Βροῦχοι & βροῦχοι. At βροχὸς eidem est μωρὸς, ἠλίθιος. Aliquanto pòst apud eundem βρόκων, ἀμαθὴς, ἀπαίδευτος: sed μωρὸς, ἠλίθιος, & βραδὺς stolidum significat, & insipidum, neq; ad Locustas, aut Bruchos pertinent. Quidam incognitus, qui commentaria edidit in Psalmos Dauidis, Bruchū scribit dici à brachys, quod est breue, eò quòd breuis sit, & Bruchum exponit paruum Vermem à Locusta generatum. Brucus denique [k] Isidoro est, cuius penè totum corpus in ventre colligitur: sed in tribus exemplaribus manuscriptis id non legitur. Vbi apud Septuaginta in Complutensi editione legitur Leuit. 11. καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπ' αὐτῶν τὸν Βροῦχον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. Καὶ τὸν Ἀττακὸν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ τὸν ὀφιομάχην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ τὴν Ἀκρίδα καὶ τὰ ὅμοια αὐτῇ. id est, Et hæc comedetis ab ipsis, Bruchū, & similia illi, & Attacum & similia illi, & Ophiomachen, & similia illi, & Locustam & similia illi: D. Hieron. Græca vocabula Latinè reseruauit: Comedere, inquit, debetis vt est Bruchus in genere suo, & Attacus & Ophiomachus atq; Locusta, singula iuxta genus suum. In alia editione legitur τὸν Ἀττακὴν. Cùm itaq; hic Ἀττάκης, vel Ἀττάκος, & Ὀφιομάχης numerētur inter reptilia volucria, quęq; quatuor ingrediētia pedib⁹, longioribus itē pedibus subsaltitant, Ἀττάκος fortè idē erit, quod Ἀττέλαβος, vt rectè quoq; iudicat author thesauri linguæ Græcæ: de Ὀφιομάχῳ non est dubium, nam & Suidæ Ὀφιομάχης est εἶδος Ἀκρίδος, μὴ ἔχον πτέρα, genus Locustæ sine alis. Sed Hesychius habet Ὀφιομάχος, & exponit Ἰχνεύμων, & ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτέρα. Nos Locustam Serpētibus pugnare infrà suo loco dicemus ex Aristotele, Plinio & alio quodā oculato teste, & Ὀφιομάχος alius est, qui serpentibus pugnat. Sunt qui Stellionem interpretentur. Alij interpretantur genus volucris, aut Lacertæ pugnantis cum Serpentibus, vnde nomen sit sortita. Μάσταξ vt Eustathius tradit ex lexico Rhetorico inter alia significata est Ἀκρὶς Locusta: Similiter & Nicandri Scholiastes Μάσταξ exponit Ἀκρίδες in hoc [l] Nicandri loco:

Μάσταξ ἢ στοφάγος ἐναλίγκια, τοί θ' ὕπερ ἄκρων
Ἴπτα μένοι ἀπύρων, λιπυρὸν στάχυν ἐκβόσκονται

Hesychio quoq; Μάσταξ est non solùm στόμα & γένειον, sed etiam Ἀκρίς. A μασάομαι autem deriuari Μάστακα testatur Eustathius. Locustas rodentes sata, inquit [m] Cælius Rhodiginus, Bruchos appellari & Attacos, atq; ita Mastacas vti est apud Nicandrum: Alij tamen, inquit, sunt, qui vniuersum Locustas dici Mastacas velint, idq; in Ambracia in primis. Apud [n] Theocritum in hoc versu:

Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐζεται ἁ καλαμαία

nonnulli καλαμαίαν vertunt Locustam, ac sic dictam poëtę volunt, quòd in stipulis nascatur, atq; arrodat aristarum summitates, μάντιν verò vocari, quòd famē prænunciet, quià cùm plurimæ nascuntur, prænunciant eo anno difficultatem frumenti, & hoc quidem benè, sed καλαμαία adiectiuum est, μάντις verò Locusta, vt meminit etiam his verbis [o] Cælius Rhodiginus, proditur memoriæ in Græcorum cōmentariolis quibusdam, esse Mantim Locustæ genus, quæ in stipulis enascatur, virens colore, corpore prælongo, pedibus item prælōgis, quos & agitat assiduè. Ex qua ratione sunt, qui putent præmacram, & prætenuem significari puellam à Theocrito. Aristarchus in commentariolo Lycurgi, Locustam hanc scribit, si quod inspexerit animal, protinus illi quippiam producere mali: vnde, inquit, Μάντις dicitur ἐπιβλαβὴς καὶ χαλεπὸν ὁρῶσα, hoc est, Mantis vocatur, quæ noxij molestiq; aspectus est: vel dicitur Mantis, quia Locustis aduentantibus, præsagium sit ingruentis penuriæ. Sic ille. Idem scribit Zacharias Caliergus Theocriti Scholiastes alius Græcus, qui nouissimè prodijt ex officina Cōmeliana. Est autem Poëtæ sensus, Amica tua, quæ nigro, & macro corpore est, sicut Locusta, ad inopiā, & famem te rediget, arrodens rem tuam familiarem, sicut Locustæ aristas arrodere solent. In quo ferè sensu hoc lego apud Psaltem, Sicut vmbra deplorans miserrimum rerum suarū statum, dum inclinat transeo, excussus sum quasi Locusta. Nam & hanc similitudinem

[i] Lib. 13.
[k] Lib. 12. cap. 4.
[l] In Theriaca.
[m] Lib. 3. cap. 25.
[n] Edyl. 10.
[o] Lib. 30. cap. 22.

A nem multi ad corporis maciem nimio moerore cōtractā referunt, quòd Locustæ tenues sint, atq; leues: alij ad iniurias quibus animalculū hoc est expositum, cùm sæpe ventorum vi magna agmina Locustarum abripiātur, & præcipitentur in mare, vel in loca deserta. Suntq; qui hoc simili instabilem Dauidis conditionem exprimi volunt, quòd Locustarum instar huc atq; illuc migrare, & quasi saltare cogatur, nec habeat certā aliquam, & quietam sedem. Sed vt ad dictionem Μάντις reuertamur, Μάντις, inquit Hesychius, ὁ ἐν τοῖς κήποις βάτραχος, καὶ εἶδος ἀκρίδος, hoc est, Mantis est rana in hortis, & genus Locustæ: Hoc repetit Varrinus. Et apud Suidam inuenio inter μάντις significata, ἔστι ἀκρὶς δυσκίνητος χλωρὰ καλουμένη Μάντις. ἤ τινος προσέχοντες ταῖς κινήσεσι μαντεύονται. Est Locusta pigra seu ad motum difficilis, viridis Mantis vocata; aliquid abundantes motibus vaticinantes. Κόρνωψ Eustathio alijsq; affertur pro Locusta, Hesychio verò & Varrino Κορνωπίδες sunt Κώνωπες, Culices. Κορνοπίων tamen Hercules dici meruit à fugandis Locustis, vt dicemus. Πάρνοπες quibusdam exponi genus Locustarum diximus in Vespis. Sed cùm Pausanias ponat in genere volatilium maleficorum, quæ segetes exedunt, & Aristophanes vuas dicat depascere, arbitror è Locustis esse, cùm quòd harum illud ferè sit proprium inter alata Insecta, tùm quòd ab alijs ita quoq; verti videam, & priuatim Hesychio Πάρνοπες sunt ἀκρίδες. Suidę quoq; Πάρνοψ est εἶδος ἀκρίδος;
B οἱ δὲ Μελίσσας ἀγρίας, καὶ κλῆται Πάρνοπος. οἱ δὲ κώνωπα: Ἀριστοφάνης. Eadem ferè Varrinus repetit. Sunt qui Πόρνοπες scribant. [p] Plinius alibi esse scribit animal Locustæ simile sine pennis, quod Tryxallis Græcè vocatur, Latinum, inquit nomen non habet, vt arbitrantur, nec pauciores hoc esse, quod Gryllus vocetur. Ex his viginti torreri iubent, ab bibi è mulso contra orthopnæas. Et [q] alibi rursus de eodem, Tryxalidum cinis margines vlcerum duros aufert cum melle adiuuat purgationes parientium. Ego id nomen apud Græcos non reperio; quare suspicandum est, Troxallis legendum esse, licet huius vocis significatio nōnihil variare videatur. Apud [r] Athenæum, vt in Eruca dictum est, Vermis genus est, quod olera consumit, nimirum Eruca. Sed ex [s] Æliano constat, Locustę genus esse, cùm ἀκρίδα, πάρνοπα, & Τρωξαλίδα simul nominet; distinguatq; solo sono: καὶ βομβῶσαν ἀκρίδα, καὶ Πάρνοπα ὑποκορίζοντα (aliàs ὑποκρίζοντα) καὶ μὴ σιωπῶσαν Τρωξαλίδα, & bombis strepere Locustam, & Parnopem sono minuto obstrepere, neq; silere Troxalidem. Vbi interpres Tigurinus Parnopa interpretatur Locustę, vel Culicis speciem, vel Apiculam syluestrem (secutus vt videtur Suidam & Varrinum) Troxalidem ait esse, qui Gryllum ex Plinio vertant. Volunt nonnulli Locustas in Ionia à pennarum numero Tetrapelyridas vocari. Apud Aristopha-
C nem Acharn.

Ἀλλ' αἶτι βούλει πρίασθαι τῶν ἐγὼ φέρω,
Τῶν ὀρταλίχων, ἢ τῶν τετραπτερυλλίδων;

Scholiastes exponit τῶν ἀκρίδων, Locustarum, παρὰ τὸ τέτταρα ἔχειν πτερά, id est, quòd quatuor habeant alas: eadem lego apud Varrinum. Suidas eandem reddit etymologiam, sed Locustā esse nō dicit. Et Cicadę etiā τετραπτερυλλίδες dicūtur, item Ὀροσδάκναι quas Mordellas Gaza vertit; adeo vt epitheton potiùs, quàm synonymū sit, vt voluisse etiam videtur author Thesauri linguę Gręcæ. Ἀβρότων apud Varrinum legitur, diciturq; esse genus Cochlearū, secundum alios Apum: quibus addit quosdam legere Ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λῃστῶν, prædonum. Ex quo intelligitur, hoc Ἀβρότων siue ἀπρότων esse pluralis numeri, & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Ἄχηρον Cretenses teste Hesychio dicunt τὴν ἀκρίδα, Locustam. quod Varrinus quoque repetijt. Suidæ Ἀχήρας est nomen proprium, & ὁ σκώληξ, id est Vermis: fortassis Locusta, vel Bruchus. Ἀβαδδὼν legitur in nono Apocalypseos de Angelo Abyssi, siue perdente; sunt
D qui regem Locustarum interpretentur nocentium hominibus; sed Locustæ, vt pòst patebit, rege carent. Βρέτταινα Hesychio, & Varrino est φοβερά, Cretensibus ἀκρὶς Locusta. Ῥιξαχάσκης Locusta nonnullis vertitur, ab hiatu fortè oris patentiore, nisi rectiùs scribendum sit Ῥιζοχάσκης. Μολουρὶς dicitur esse σιτοφάγος ἀκρὶς Locusta frumenta rodens, aut deuorans. Apud Nicandrum de Chelydro serpente in hoc versu,

Ἀγρώσσων λαιμῶσι μολουρίδας ἢ βατραχίδας

Scholiastes Μολουρίδας esse dicit animal simile Locustis. At μόλουροι ab eodem poëta numerantur inter serpentes, & eos quidem innoxios; adeo vt Μολουρὶς, & μόλουρος plurimùm differant. Μολουρίδες Hesychio sunt βατραχίδες, & τῶν σταχύων τὰ γόνατα. Suidas Μολουρίδας vocari scribit τὰς ἀκρίδας, Locustas: apud quem legitur & μολουρίδος κεφάλαιον: Fortè ita dicta fuerit Locusta ἀπὸ τοῦ μολουροῦ, quod Hesychio est νωθρὸς, βραδὺς segne, tardum: item ἀνιαρὸν, λυπηρὸν, ἀηδὲς, ἀχάριστον; dolorificum, molestum, iniucundum, ingratum: Si quasi segne vocari dicamus, cōueniet significatio Bruco, posteriora omnibus Locustis cōpetunt.

Mm In

p Lib. 30. cap. 6

Tryxallis.

q Lib. 30. cap. 13.

r Lib. 2.

s Lib. 6. cap. 19.

In veteri lexico ex Maximo Tyrio μαλακοκίων ponitur pro quodã genere Bruchi. Atq; hæc de ſynonymis cùm Hebraicis, tum Græcis, ex quibus ſatis patere puto Arbeh Hebræorũ & Græcorũ ἀκρὶς nomen videri generaliſſimum; idem de Latinorum Locuſta dicendũ, quam volunt Grammatici dictam ab vredine locorum, quaſi loca vrens ſiue exuſtulans. Iſidoro verò, & Lyrano ſic videtur dicta, quòd longis ſit pedibus; vnde & eam tam maritimam, quàm terreſtrem (addit Iſidorus) Haſtago appellant, quòd poſtremum etymum aſtruit [f] Albertus Magnus, improbans alios, quibus dicitur quaſi loco ſtans. Italis vocatur Cauallétta, vel à ſaltibus, quos exercent, vt Scaliger voluit, vel fortè, quòd equũ capite quodammodo referant. item Saltello, Gallis Sautarelle, Hiſpanis Logoſta di tiera, & Gafantholes grãdes: Germanis Hevvſchrecken, fortaſſis quòd in fœni aceruis deliteſcãt, maximè vbi recens reſectũ de pratis iam conuectũ eſt: item Veyualter, quam vocem ex veteri Gothica lingua dimanaſſe volunt. Belgis Sprinckhaen, quaſi Gallus ſubſiliens. Polonis Konik, Szarancza, Vngaris Sáska. E

Locuſta vnde dicta. Haſtago. [f] Lib. 26.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

F

VARIAVIT, inquit [a] Marcellus Virgilius, admirabili artificio Locuſtas Natura. Nec facile eſt toto orbe naſcentiũ colores, formas, motus, diſcriminaq; alia penè innumera cõmentationis huius noſtræ anguſtijs cõplecti: Nec qui hactenus id egerunt, totã expleſſe rem nobis videntur; neq; immeritò. Quis enim tot primùm in eodẽ colores facilè deſcripſerit? quis tã diuerſas corporũ formas, quis ingreſſus, ſaltus, volatuſq; earũ? Sũt enim quæ virides, quę nigræ, quæ liuentes, quæ aliqua parte hunc, alia illum colorem oſtendant. Sunt quæ volãtes tantùm latentem antea colorem aliquẽ proferant. Sunt quæ ſimplicibus, quæ pluribus alis volent, quæ alis carentes ſaltent, quæ vtroq; hoc motu priuatæ ingrediantur tantùm. Sunt quæ lõgioribus, ſunt quæ breuioribus, & paucioribus, lõgioribuſq; internodijs. Sunt quæ canãt, quæ mutæ ſint; quæ per diẽ, quæ in tenebris tantùm audiãtur; & ne longiores ſimus; Sũt quæ nihil homini in re ruſtica noceãt, innocenteſq; à pueris capi ſe patiantur: Sunt contrà quæ peſtem, & calamitatẽ fatorum omnium totis regionibus afferant, illataq; fame antiquos agros deſerere ſepenumero gẽtes coegerint. Hæc ille. [b] Scaliger noſtrates alias dicit eſſe virides, alias fuluas, alias colore ſquillarũ marinarum: Æthiopicas rubras, aut luteas. Ego ſanè plurimas cùm figura corporis, tum coloribus differentes obſeruaui, alataſq; & non alatas, ſed nigras nunquã: earũ ſubinde deſcriptiones vnà cum ſingularum iconibus lectori ob oculos ponã. Indicas deſcribit Plinius ternũ pedũ magnitudine cruribus ſuis ſerrarũ vſũ ſubire. G

[a] In lib. 2. Dioſc. c. 24.

[b] Exerc. 192.

FORMA. DESCRIPTIO.

QVOD ad formam corporis Locuſtarum attinet pauca apud Ariſtot. & Plinium reperio. Author de natura rerum, Locuſta, inquit, colore viridis eſt, caput habẽs formatum vt equus, os ad modum quadranguli, aculeum pro cauda, crura lõgiora, & ad ſeipſam reflexa; vnicum inteſtinum ſanie, & immunditia repletum. Sic ille. Huius Locuſtæ (nã vni priuatim ea deſcriptio conuenit) iconem mox dabo. Apud [a] Albertum reperio hoc ſcriptum de Locuſta. Caput habet, figura equi, & ante os duo additamenta dura, quę ſimul vicem labiorum ſupplent, & dentium: dura eſt ante, & dura eſt poſt ſuccinctorium habens quaſi cornua phylana pro cauda; lõga retrò habet crura ad ſaltum, & quatuor alia in vno latere, & quatuor in alio ad gradiendum: alas etiã quatuor mobiles habet ad volatum membranales, & inteſtinũ vnum ſorde plenum, quæ eſt ſuccus plãtarum. Sed nota, quod decem pedes tribuat Locuſtę Albertus, cùm ſex tãtùm habeat, ex quibus quidem duos poſteriores cęteris lõgiores eſſe veriſſimum eſt, vnde μεγαλόσκελος Dioſcor. hoc eſt prælongis cruribus, vt Ruellius vertit, nominatur, quãquã ſint qui craſſioribus cruribus vertendũ perperã velint. Eiuſmodi pedes alibi idẽ [b] Dioſcor. ἀκρίδια δίσκελα, hoc eſt Locuſtas paruulas bipedes vocauit, Auena, inquiẽs, genicula quędã habet, folio & ſtipula triticum imitatur, & in cacuminibꝰ dependentes paruulas veluti Locuſtas bipedes gerit, in quibꝰ ſemen cõtinetur: Quod & [c] Plinius tradidit, folio & ſtipula triticum imitatur, in cacuminibus dependentes paruulas velut Locuſtas habet. Sic hîc Hermolaus reſtituit, nã perperam lobos legebatur. Vſus poſteriorum pedũ, de quibꝰ ſermo, eſt ad ſaliendum, quod meminit etiã cõmunis pręceptor [d] Ariſt. his verbis: Poſteriora crura medijs lõgiora ſunt, vt ambulent melius, & attollãtur faciliùs de terra, cũ auolare libet. H

[a] Lib. 26.

Quot pedes habeãt & quales.

[b] Lib. 2. cap. 116.

[c] Lib. 22.

Pedum poſteriorum vſus.

[d] Lib. 4. de part. cap. 6.

Quod

A Quod planiùs ea ostẽdunt, quæ saliunt, vt Locustæ & Pulices. Cùm enim inflexa rursus cõ-
" nixa extẽdunt, attolli de terra necesse est. Locustæ nõ parte priore, sed posteriore habent cru-
" ra illa ad gubernaculorũ effigiem condita. Suffraginẽ enim intus flecti necesse est, quod nul-
" li crurum priorum datũ est. Omnibus his seni pedes, ijs etiã quorum enixu saliunt, enumera
tis. De hoc eodẽ vsu loquens Galenus, eadẽ ferè habet, quæ Arist. quin Aristotelẽ citat, atq; opinionẽ eius omnino recipiendã esse iudicat: quẽ lector plura volens adire poterit. Plinius tradit hosce Locustæ pedes foris curuari, Insectorũ, inquit, pedes quibus sunt, in obliquum mouentur, & quorundã extremi longiores foris curuantur, vt Locustis. Idem [e] alibi Nigidiũ scribit, & Locustis, & Cicadis oculos negare, sed cùm & Locustæ, & Cicadæ Pliniò etiã sint marinæ, dubium videtur, de terrestribusnẽ an de marinis id debeat intelligi. Mihi vtrumq; falsum videtur: etenim nonnullis interpositis Plinius de marinis agens, Locustis, Squillisq; inquit, magna ex parte sub eodem munimento (crustarũ) præduri eminent oculi. Et subinde de Insectis subiungit: Insectorũ omnium, & quibus testacea operimenta, oculi mouẽtur, sicut quadrupedũ aures: adeo vt & terrestribus oculos esse nõ neget, si omnibus conueniat eos aurium modo mouere. Senectam exuit teste [f] Philos. quo tẽpore eius operculũ circũrumpitur, vt omni vermicularia prole. Claudianus de Locusta tale scripsit carmen in suis Epigrãmat.

[e] Lib. 11. cap. 37.
An oculos habeant.
Senectam exuit.
[f] Lib. 8. ca. 17. Hist.

B

Horret apex, capitis, medio fera lumina surgunt,
Vertice cognatus dorso durescit amictus
Armauit natura cutim, dumisq; rubentes
Cuspidibus paruis, multis acuêre rubores.

Quæ sequũtur descriptiones ad icones Locustarũ pertinẽt, quas author obseruauit, & hisce tabulis expressit. Inter quas omniũ maxima est, quæ prima depingitur alis clausis, & rursus apertis, à capite ad extremũ alui vsq; cõmensurata lõgitudine sex digitos explet, extẽtis verò pedib⁹ digitos decẽ. Reperitur in nostris collib⁹ nõnunquã inter herbas in locis ferè incultis. Capta acriter mordet, dolorẽ inferens haud exiguũ. Oua mihi peperit innumera, quę omnia animari nõ puto: nã si ita esset, inextinguibilis semper earũ esset numerus, omneq; quotannis segetẽ absumerent. Volat magis, quàm salit: quamobrẽ pedes natura dedit anteriores, nescio ad quẽ vsũ, nisi ad hęrendũ, cui inuolat firmius tenaciusq; crassiores, cùm in cęteris posteriores crassitie pręcellere soleãt, vt ijs insistentes faciliùs salitur ę terra eleuẽtur. Toto corpore, pedib⁹q; colore vestitur gramineo viridi, aluus tamẽ nõnihil per interualla rubet, potissimũ C in superiori parte. Differt ab alijs nõ sola magnitudine, & ventris crassitie (crassus est autẽ pollicem) sed & partiũ quarundam situ, & figura. Capite Perlam vulgò nominatã potiùs quàm Locustas, quæ equinum quodãmodo caput habent, exprimit. Dorsum gibbosum est, è priorũ pedũ regione, longiùs quàm alijs: pedes anteriores, quos diximus posterioribus esse crassiores, è principio ferè pectoris ortũ suum habẽt, in extremo chelis astacorum more insignes subflauis, neutiquam serratis, sed ipsi inter primũ, & secundum articulum insigniter serrati sunt, vt minus horũ exemplo Plinium miremur, qui ex Indicis serras fieri tradidit: Medij sub alis oriuntur, anterioribus breuiores, quibus ferè cõtigui postremi, omniũ longissimi. Alę intus argento resplendẽt, albo cinereoq; variãtes, in extremo virides; viridi includuntur tegmine siue vagina. Antennas è fronte exerit exiles, breuiusculas, subflauas. Ex minimis est, tertio loco picta Locusta, dorso ac vagina rubicundis, aluo nigra, luteis zonis distincta. capite planè equũ refert. Antennas habet breuissimas, breuissimosq; pedes anteriores, & medios, postremos cõtrà longissimos lutescentes. Mediocribus adscribenda est quarta, toto corpore flauescens, Tænijs quibusdam fuscis trãsuersalibus insignita. Pedes, ac potissimùm postremi albo nigroq; distinguuntur. Aluus coloris castanei diluti, respersa multis maculis, exiguis, fuD scis. Alæ vaginæ inclusę ex cæruleo diluto perpulchrè admodũ virescunt. Quinto, & Sexto loco posita ex maximis est medium digitum corporis crassitie æquans, palmũ ferè longa, capite viridi, nec nõ toto capiti continuato articulo, qui in dorsum deorsum excurrens triangulari cuspide, ac squamaceis marginibus cuculli cuiuspiã speciem præbet, medio accliui, & in acumen surgente supercilio à frõte ad alarum principium, quod ipsum integit, disseptus, in cuius lateribus vtrinq; lacunæ quædam, seu scrobiculi in longum excauati hinc ab hoc ipso medio gibberæ, illinc exiguo tuberculo cõstitutæ. vti inter montes vallẽs mediæ iacere solẽt, colore nigro distinctæ spectãtur. Ocelli vt cãcri immobiles, nigri, minimè sphærici, sed lõgiores, quàm latiores. Inter hos medios duæ nõ ita longæ nempe digitũ tantũmodo, antẽnæ extant. Reliquũ corpus, nẽpe pectus latũ, ac cõpressum, ac æquabile: aluus nouenis coagmentata incisuris, quę veluti loricatũ lamellæ exterius imbricatim sese excipiũt. Petilli item quaterni, nempe antici, & medij coloris cinerei; postici verò longissimi, quibus tãquã remigibus nixa sese vibrans procul salit, versicolores sunt. Fęmen enim nigris maculis notatur, femur

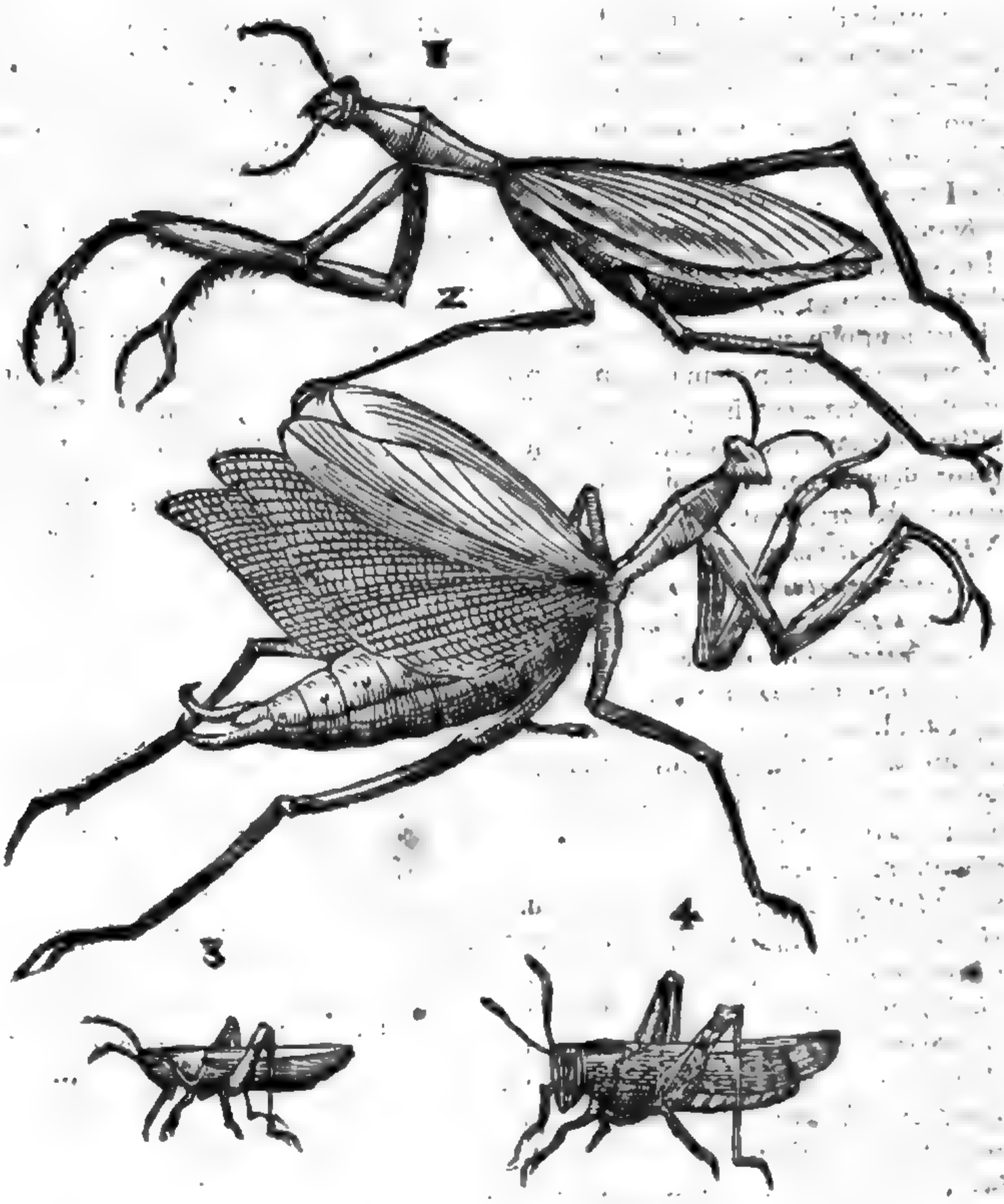
1
2
3
4

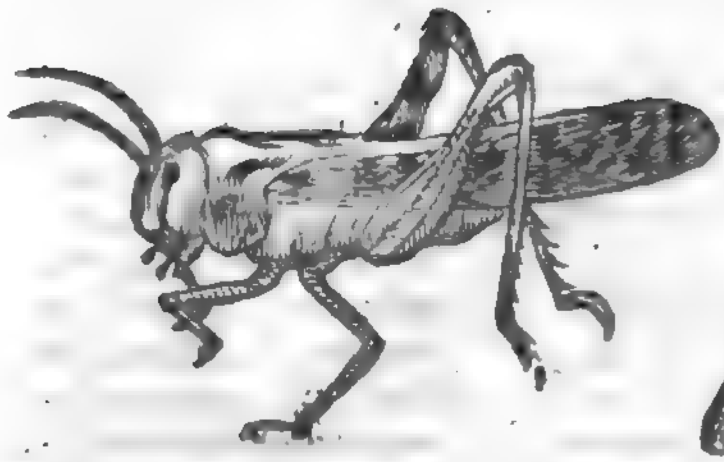

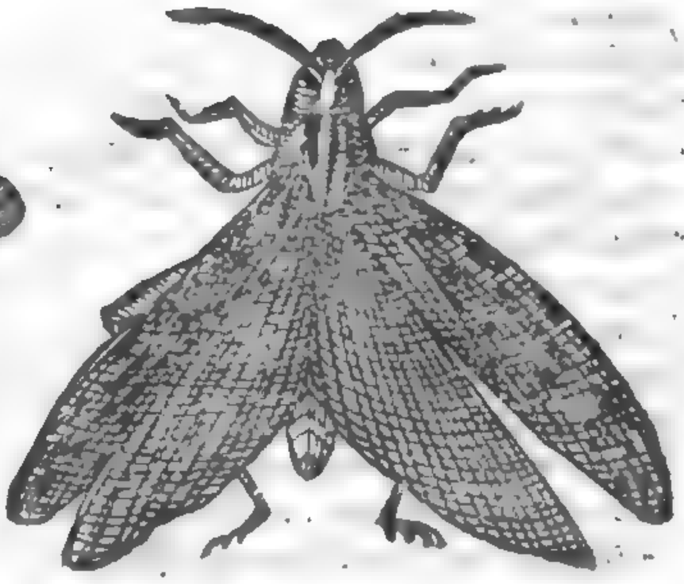

A verò viridi, & subalbido variat. Tibia ac pediculi instar serræ dentati, dilutè puniceа sunt. Alæ media sui parte vltra extremam aluum in longum protenduntur, quaternæ. Harum binæ superiores fusco, & balio maculosæ. Inferiores ex fusco argenti splendore micant, ac à volatus officio cessante insecto, minimè vt illæ simplæ sunt, sed decuplo rugarum ordine in se complicatæ, quomodo mantilia extergendis manibus dicata, & puerorum illæ ex charta laternæ viæ duces, multiplici plicarum serie sibi mutuo incumbentium componi solent; quas cùm ad volatum explicat, in trium digitorum latitudinem distensas est intueri.

Secũda Tabula duodecim habet Locustarum diuersas species. Prima è maiorum genere dorsũ habet colore ochrę nigris minutis pũctis siue guttulis consperso. Alarũ tegmen viridescit, & eiusdẽ coloris & magnitudinis punctulis notatur. Caput, pectus & aluus itẽ pedes viridi ochroq; variãt. Aluus in aduncũ aculeũ ochrę colore desinit; capite Perlis similis est. Antẽnas habet mirę lõgitudinis, & tenuitatis, rubicũdas subrutilas. Nu. 2. Locusta capite & antennis Cochleã siue Domiportã ęmulatur. Capite, nisi oculi id proderẽt, carere videretur.

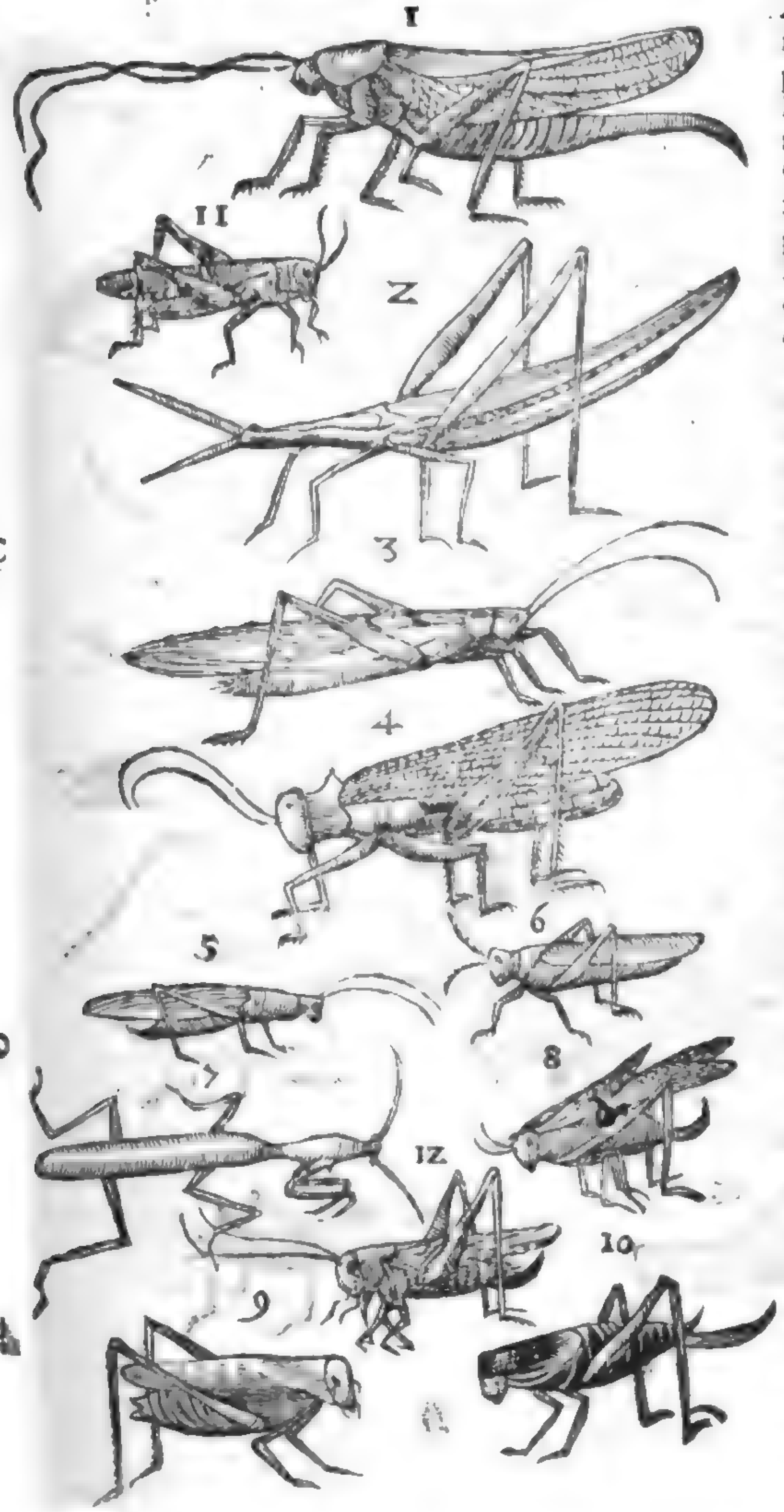

Antẽnę crassæ sunt, & crassa quoq; admodũ femora posteriorum pedum. Alas habet corpore protensiores. Vndiq; concolor sibi. Color est cinereo flauescẽs. Num. 3. Locusta est è genere vulgarium, vnicolor, viridis, pręter antẽnas quæ lutescunt. Quarta tricolor Locusta vocari potest. Vulgo Frate hoc est monachus nominatur, nõ ob colorũ diuersitatẽ, sed quòd cucullata est. Caput collũ cucullatum, pectus, & femora posteriorum pedũ sunt viridia. Tibiæ verò eorundẽ pedum sanguinei planè coloris: cætera omnia cinerea. Antennæ exiles, sursũ erectę. Quinta ex aculeatarũ siue caudatarũ genere, vbiq; vnicolor, viridis. Num. 6. ex atro cinerea, vndiq; sibi concolor est. Septima ἄπτερος, Bruchus dici potest, fœtũ illius maximæ, quę primo loco in prima tabula spectatur, esse puto: nam etiã gibbosa est, & priores pedes, è pectoris initio è gibbi seu tuberculi regione, producit, & viridis est tota. Num. 8. ea videtur, cuius descriptionẽ supra dedimus ex authore de natura rerum: nam aculeum habet pro cauda, vt ille loquitur, & tota viridis est, caput equino capiti simile. Tales Hollandi, vt audio Corenmesenvocãt. Tales ego propriè legitimas

Locustas esse putem. Hanc cùm Cyprio ostẽderem, Bruchum vocabat, quod nõn probo. Numero 9. ex Attelaborum genere dici potest, propter alarũ breuitatẽ. Hæ enim, aluo quæ admodũ crassa est, comparatę, inutiles esse videntur, impotentes scilicet eam de terra attollere. Cucullum quoq; habet, eumq; viridem. reliquo toto corpore ex viridi, albo, flauo, & nigro varia. Decima insigni ac notabili aculeo sursum reflexo, viridi, insignis, ex vulgarium genere est, sed differens plurimùm colore. Tota aluo & dorso coloris est amethestini siue violacei, rostro viridi, fronte, cucullo & antennis, quæ proceræ sunt, ac exiles, coloris ochræ, pedibus posterioribus viridibus. Alis caret, Bruchus adhuc ac imperfecta Locusta. Vndecimo & postremo numero Locusta seu Attacus cinereus linea in vertice, & dorso ferruginea, alis exterioribus nigro, & cinereo varijs, cruribus postremis in femore interno, & infimis tibijs phœniceo suauẽ rubentibus, & maculis atris in rubeo colore, & poplitibus distinctis. E

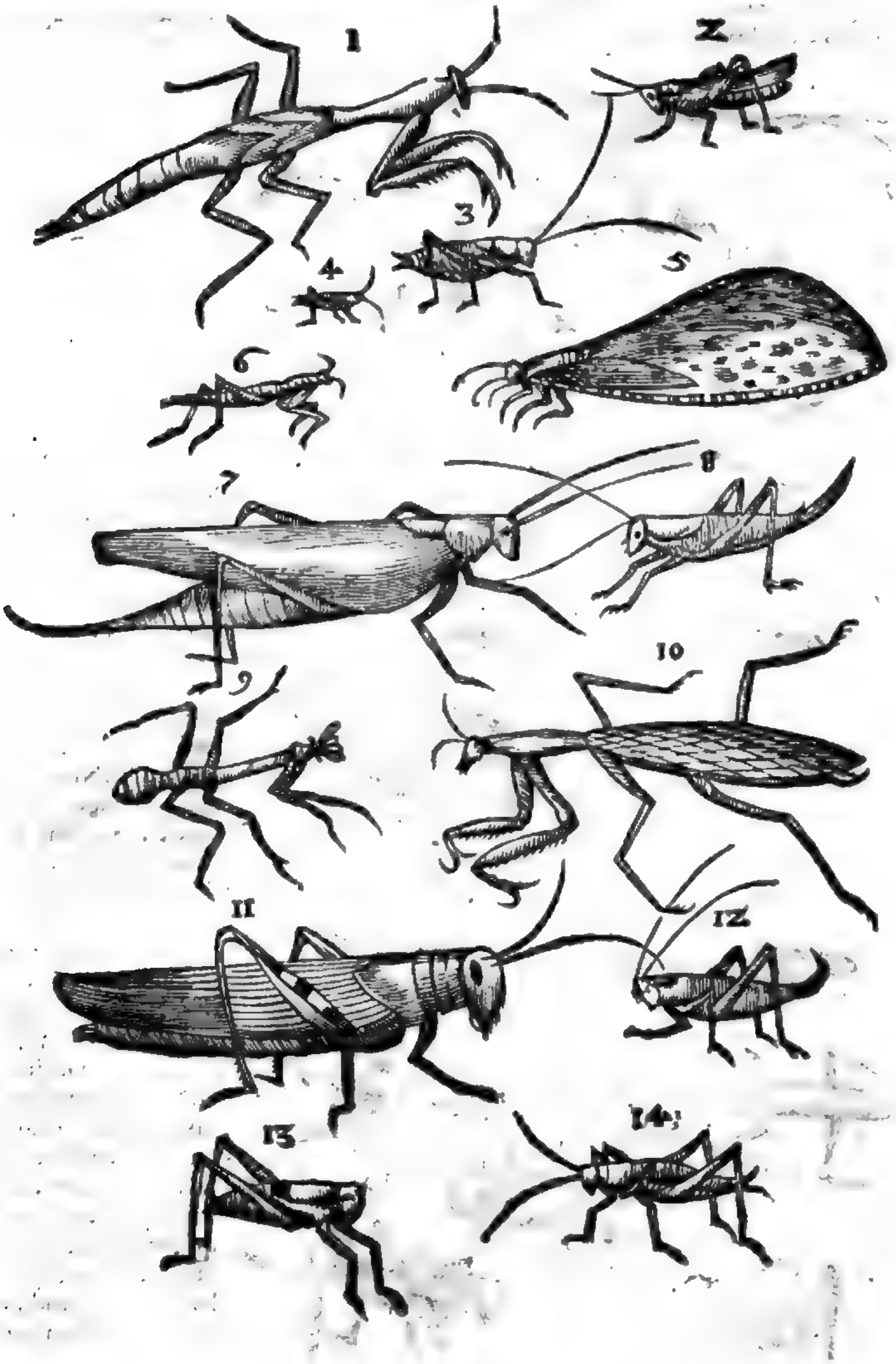

F

G

H

Tertia

A Tertia tabula tredecim habet Locustas. Prima etiamnum bruchus est, eius generis Locustarum, quod ceu maximum primò posuimus: nam & chelas habet in anterioribus pedib. Figura corporis, qualem figura ostendit. Vbiq; sibi concolor, tota ex cinereo lutescens. Numero 2. Locusta ex minorum genere, siue Attacus, siue Attelabus, capite, dorso, pectore, alisq; & pedibus è viridi lutescentibus, aluo miniacea, zonis distincta atris. Numero 3. Bruchus, viridi, & atro varius, alui extremum habet bifurcatum. Quarto numero datur Bruchus siue ἀκρίδιον ἄπτερον, omnium minimum, totum viride exceptis pediculis, qui flauescunt. Numero 5. Papilionis icon est, quam suprà dedimus inter Papiliones. Numero 6. Bruchus est corpore tenui, totus viridis. 7. Numero ex vulgatis Locustis maximis est aculeo admodum longo, tota viridis; per dorsum verò, & alui zonas purpurascit. Numero 8. ex eodem genere, sed minor, & alis caret, Bruchus adhuc, supino ventre flauescit pectore candicat, cætera viridis. Numero 9. Bruchus est inusitatæ planè formæ, aluo fermè rotunda, siue sphærica, assulatim compacta tota ex cinereo fuscescens. Numero 10. Attacus, vel Attelabus haud dubio omnium maximę Locustæ, capite, pedibus, & dorso subflauis, alarum tegmine ad ferrugineum vergente. Vndecima tota ferruginei coloris ex maioribus est.
B Numero 12. Bruchus alius totus viridis. Numero 13. Bruchus viridi, albo & atro varius. Numero 14. Bruchus viridi, luteo & nigro distinctus.

C

D

Numero

Numero 1. in quarta tabula Bruchus eſt omnium minimus, totus ex flauo ad ferrugineũ vergit. Numero 2. & 3. inſolentis admodum formæ Bruchum F. Gregorius Capuccinus, Regienſis rarioribus ſtirpibus inueſtigandis intentus, in pratis collium noſtrorum inuentũ ad me detulit, vt eum ſtudioſis curioſisq; lectoribus communem facerem. Cùm quieſcit, ita ſedet, quemadmodum prior icon exprimit; incedit verò, progrediturue, vt in altera oſtenditur. Capite ceruum, vel equum criſtatũ refert, item cauda quæ multifida eſt, ſed ſurrecta. Sub articulis poſteriorum pedum tubercula habet ſphærica. Corpore toto fuſco, luteo, & albo variat. Rariſſimum eſt Inſectum, & mihi aliàs nunquam viſum, vel obſeruatum. Numero 4. depictum Inſectum Locuſtaceum, Bruchus quiſpiam imperfectus, totus fuſcus eſt, & exiguo admodum corpore. E

F

G

Tres iſtæ ſeparatim pictæ, cùm præcedentes tabulæ eas non caperent, ex minimis ſunt. Prior alis, corpore toto, & anterioribus pedibus coloris cinerei, dorſo viridis, pedibus poſtremis rubicundis. Alter per ſuperna viridis, cætera cinerea. Poſtrema tota purpurea.

LOCVS.

Quæ loca ament.

LOCVSTARVM omne genus eadem loca amant, vbi ſegetes, vel gramina ſaltem luxuriant, maximè ſi & vitium, arborumq; aliarum adſit copia. Hæc enim in cibum illis cedunt, adeo vt omnia quandoque radicitùs abſumãtur, vt poſtea fuſiùs dicetur, vbi de damnis quæ agris inferunt, agemus. Poſt meſſem inter ſtipulas latent, vnde καλαμαίαι Theocrito vocari diximus. Cur locis montanis, aut tenuibus Locuſtæ non fiant, ſed planis rimoſisq; dicetur, vbi agemus de partu, & coitu, ex Ariſtotele. Plinius quoque non naſci teſtatur niſi in planis, & rimoſis locis, vbi perperam ſunt qui legunt, non naſcuntur in rimoſis locis. Reperire tamen eſt Locuſtas in montibus plurimas, modo gramen abundet, Lacon apud Theocritum Comatam inuitat, vt ad Syluam ſuam accedat, vbi gelidus fons eſt & herba naſcitur, & Locuſta murmurat, Canit verò. H

—— Ἅδιον ἀσῇ
Τᾷδ' ὑπὸ τὰν κότινον, καὶ τἄλσεα ταῦτα καθίξας.
Ψυχρὸν ὕδωρ τηνῶ καταλείβεται. ὧδε πεφύκει
Ποία, χ' ἁ στιβὰς ἅδε, καὶ ἀκρίδες ὧδε λαλιῶντι.
—— *Suauis cantabis*
Hîc ſub cotino, & ad ſyluam hanc aſſidens
Gelida vnda illic fluit. Hîc enata eſt
Herba, & thorus iſte, & hîc Locuſta murmurant.

Cotinus

A Cotinus autem in montibus nascitur. Interpres oleastrum vertit, sed idem est teste Dioscoride, quanquam & alia arbor cotinus vocetur Plinio, ea nimirum quam coccygriam nominauit Theophrastus. Sed vtraque arbor in collibus nascitur, raro in planis. Locustas nulla non terra alit, aliæ tamen alijs copiosiùs, & numerosiùs. Circa Brundusium quotannis omnes penè agros absumere referunt. Necari eas in Syria militari imperio coguntur teste Plinio. In Lemno insula certa mensura, inquit idem, præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. In Cyrenaica regione lex etiam est ter anno debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, postremò adultas; desertoris pœna in eum qui cessauerit. Aethiopiæ familiares esse constabit postmodum, cùm magnam illius partem Locustis tantùm viuere, & Plinius scribat, & id nostrates nauigatores in Indias referant. Partes eædem in cibo gratæ sunt. Vniuersa penè Asia, inquit Scaliger, laborat ea peste. Apud Cassini montis incolas tot abundant, vt Iouem precentur, vt Seleucidas aues immitat, quæ eas absumant. M. Varro narrante Plinio author est ciuitatem à Locustis in Africa pulsam. Africam autem Locustis scatere, atque infestari, idem Plinius innuere videtur, dum inquit. Italiam ex Africa " maximè coortæ (maxima cohorte, vt legunt alij) infestant, sæpè populo ad Sybillina coa-

B cto remedia confugere, inopiæ metu. Apud Nigritas numerosissimam Locustarum multitu " dinem aëra, inquit Aloysius Cadamustus, vidimus inumbrantem; nam ferè singulis triennijs aduentant, & vbi terras cooperuerint, corrodunt ferè omnia, adeoq; sunt frequentes, vt spatio miliarium duodecim cælum inumbrent: rubent & maiores sunt Cauallettis, non apparent nisi triennio, vel quadriennio semel; quæ si quotannis aduenirent, corrosa & deserta iam forent omnia: ego aliquando eas vidi cateruatim supra mare volare, numerus erat prope infinitus. In Insula Spagnola vulgo vocata Locustæ raro sunt alatæ, nisi cùm aliunde eò deuolant, & omnia absumunt. In cæteris etiam plerisque Indiarum locis Locustarum, vt apud nos copiam reperire est.

MORES. VOLATVS. GRESSVS.

C LOCVSTA animal paruum inter volatilia, & reptilia medium est, ac ambigit, argumento quòd non satis à terra attollitur, & cùm paululum eleuatur, non tam volat quam salit, iterumq; pennis deficientibus, cadit in terram. Quando in aërem sese attollere conantur, primùm cruribus sese impellentes subuolant, & postmodum alis euaginatis volant. Nocturno frigore torpent, nec matutinis adhuc horis à terra sese subleuant; cùm verò æstus exardet, altiùs volant; vnde scriptum est, nunquid suscitabis eum quasi Locustas. Et alibi: " Custodes tui quasi Locustæ, & paruuli tui quasi Locustæ Locustarum, quæ consident in sæ- " pibus in die frigoris. Sol ortus est & auolarunt, & non est cognitus locus earum, vbi fuerũt. Cæterùm non semper nocturno frigore torpent, quin Plinius cùm dixisset sublatas vento in maria, ac stagna decidere, atque ita mori, contrà ac prisci opinabantur; ijdem, inquit, nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transi- " ri, continuata plurium dierum (quod maximè miremur) fame quoque, quam propter exter " na pabula petere sciunt. Sed eiusmodi altus volatus naturalis Locustis non est; Etenim li- " cet animalia sint leuia, ac facilè mobilia, alacrisq; volatus, hic tamen, vt authoris de rerum

D natura verbis vtar, cito est deciduus. Quamobrem diuini aliquid in alto eo volatu est, quod scripsit etiam D. Augustinus his verbis: Vsque ad Locustas quoque gracia diuina penetra- " uit, quæ cùm agmine conferto regionis cuiusque occupauerit latitudinem, innoxio primùm " fertur habitaculo, nec fructus in hospitali incursione depascitur, nisi diuinæ signum præce- " ptionis acceperit. Sed & ipse ibidem Plinius subiungit, Deorum iræ pestis ea intelligitur. " Namq; & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, vt aliæ alites credan- " tur: Solemq; obumbrant, solicitè spectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt " quippe vires: & tanquam parum sit maria transisse, immensos tractus permeant, &c. Mirum porro est etiam quomodo, cùm rege carere eas etiam scriptura testetur, vna acie tam ordinatum, vt videtur, exercitum ducant. Tradit Historia Locustas anno 852. quando Galliam de uastarunt, viginti millibus passuum vno die per aëra instructa acie compositisq; ordinibus lata esse, terræ incumbentes castra fecisse, duces cùm paucis, itinere vnius diei præcedebant agmen, quasi loca opportuna castris capturi. Eadem hora, qua antecursores pridie venerant,

Cotinus arbor.

Rege carẽt

Exercitus Locustarũ descriptio.

nerant, vniuerſæ copiæ poſtridie aderant. Ante ortum ſolis à loco, cui inſederant, non mouebantur; orto Sole demum per cohortes ſuas proficiſcebantur. Eadem ferè de illis Locuſtis refert Cuſpinianus, quæ eandem regionem anno 874. infeſtarunt. Ex quibus patet militarem aliquam diſciplinam migrantibus Locuſtis ineſſe ac concordiam; vnde Origines Adamantius per Locuſtarum in octaua Aegyptiorum plaga mentionem putat, diſſidentis ſemper à ſe, & diſcordantis humani generis inconſtantiam confutari, quòd homines rationales cùm facti ſint à Deo, neque ſemetipſos ordinatè regere potuerunt, neque Dei regis patienter moderamina pertulere. Aegyptiæ verò illę Locuſtæ, eæ inquam, quæ Aegyptum deuaſtarunt, non erant genitæ in Aegypto, ſed in alio loco deſerto Orientali. nam ſcriptura teſtatur ab vrente vento ſublatas fuiſſe, ſcilicet à media fronte Orientis, ac in Aegyptum deuolaſſe. Niſi itaque miraculoſè vento quopiam à terra abripiantur, regionem in qua naſcuntur, non tranſeunt; quanquam naturaliter admodum ſint inquietę, & in continuo ſaltu, vnde diuinus Pſaltes, excuſſum ſeſe eſſe inquiens, ſicut Locuſtæ, ad morem illum horum animantium alludit, vagæ ſuæ vitæ motum exprimens, vt planè vagi ſunt, qui à tyrannis acti, nulli certę ſe dedunt ſedi, ſed modò huc, modò illuc transmigrantes Locuſtarum morē imitari videntur, quæ de loco in locum paſſim ſparſimque, quo ſuus ille naturalis fert motus, ſubſiliunt.

Aegyptiæ Locuſtæ vbi natæ.

E F

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

LOCVSTARVM genus generari vel ex coitu mutuo, vel abſque eodem, idq; diuerſa ratione, proditum inuenio apud authores. Coire eas apertè atteſtatur Ariſtoteles eodem modo, quo cætera Inſecta, ſcilicet minore ſuperueniente maius. Sunt enim, inquit, in eodem genere mares minores quam fęminæ. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares vacant, ac vniuerſę, & loco eodem fœtum deponūt, ita vt quaſi fauus eſſe videatur. Hinc Vermiculi ſpeciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui, tanquam membranula ambiuntur, qua diſiecta emergunt Locuſtæ, ac euolant. Tam mollis fœtura hæc eſt, vt ad tactum leuiſſimum dilabatur, & pereat. Non ſummæ telluri partus committitur, ſed paulò altiùs. Hic concoctione peracta exeunt ex illo terreno amiculo paruę Locuſtæ, & nigricātes: deinde cute abrupta, maiores ſtatim efficiuntur. Pariunt exitu Veris, & ſtatim à partu moriuntur, Vermiculis circa collum innaſcentibus tempore partus, qui eas ſtrangulent. Mares quoque eodem tempore obeunt. Vere terra emergunt. Locis montanis, aut tenuibus Locuſtæ non fiunt, ſed planis rimoſiſq;. Pariunt enim in rimis ſua oua, quæ durant hyeme: in terra ineunte æſtate proueniunt ex fœtu anni ſuperioris Locuſtę. Sic Ariſtoteles. Sed [a] Plinius paulò aliter hęc repetijt. Hæ inquit, pariunt in terram (in terra, legitur in manuſcripto codice) demiſſo ſpinę caule (ſpiculo caudæ legit Dalechampius, ſed rectè in Plinio legi conſtat ex ſuperioribus Ariſtotelis) oua condenſa, autumni tempore. Ea durant hyeme ſub terra. Subſequenti anno exitu Veris emittunt paruas, nigricantes, & ſine cruribus penniſque reptantes. Itaque Vernis aquis intereunt oua: Sicco Vere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum geminumq; exitum (exitium, in manuſcripto) tradunt. Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renaſci. (Pint. legit parere, deinde obire, & alias renaſci.) Quidam Arcturi occaſu renaſci. Mori matres cùm pepererint, certum eſt, Vermiculo ſtatim circa fauces innaſcente, qui eas ſtrangulat. Eodem tempore mares obeunt. Plinius itaque in autumno parere ſcribit, Ariſtoteles veris exitu. Plinio ſubſcribit Albertus, Ouat, inquit autumno, quæ verno tempore faciunt Bruchū omnia deuorantem. Ego pariter prægnātes offendi Octobri menſe, ſed ſubinde mihi oua peperere. Quamobrē credendum, & Vere, & autumno, & fortaſſis etiam æſtate parere, quod ex Pſalmo etiam docemur, vbi legitur, quòd cùm Locuſtæ frondes, & ſegetes prius conſumpſiſſent, nati deinde Bruchi etiam fructus demoliti ſunt. Quin etiam Scaliger Aethiopię indigenas dicere ait à volucribus oua deponi, è quibus illæ aliæ carentes alis excludantur, quæ reliquias abſumant omnes. Sed quod Ariſtoteles de Attelabis dixit (Brucos vertit hîc Theodorus) id Plinius ſimpliciter Locuſtis aſcripſit: adeo vt ex Ariſtotele etiam palam fit, Vere generari Locuſtas, poſtmodum Attelabos. Is enim ſubinde de Attelaborum ortu ſic loquebatur: Pari modo, & quos Attelabos appellant, pariunt, & cùm pepererint, moriuntur. Intereunt oua eorum aquis autumnalibus,

Vt pariant. *Vt moriantur.* *[a] Lib.11.c.29.* *Quādo pariant.* *Attelaborū ortus.*

G H

d by Google

A nalibus, cùm nimis incesserint. Ac sicco autumno largior prouentus Attelaborum est, quoniam minus oua intereant. Inormis enim esse videtur eorum quidem interitus: quinetiam ortus nulla certa agitur ratione. Ita ille. Oua Locustarum intus generantur, numerosa admodum, ac minutissima, vt magnum eas habere vterum sit verisimile: nam & prægnantes summoperè tument. Aristoteles agens de coitu Insectorum, piscium & quadrupedum ouiparorum, fœminis in eo genere membrum quod pro vulua habetur, fissum iuxta intestinum, vt cæteris positum esse tradit, inque eo fœtum generari, quod patet, inquit, in Locustis, & reliquis, quorum magnitudo aliqua est, & natura coitum recipit. Cùm coeunt fœminam mas portat, aliorum Insectorum more, quod Plinius notauit, dum ait: Coitus Locustarum, qui & Insectorum omnium, quę coeunt, marem portante fęmina, in eum fęminarum vltimo caudę reflexo tardoque digressu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares. Postremò Aristoteles agens ex professo de Insectorum coitu, & generatione Locustas, Cicadas, Phalangia, Vespas, Formicas scribit coire & ex animalibus sui generis oriri modo eorũ, quibus sanguis est. Aliàs tamen de diuerso tractans Insectorum coitu, Locustas, & Attelabos, & Cicadas testatur procreari ex Phalangijs, & Araneis, apertissimè non sibi contrarius, vt multis videri queat, sed alio etiam modo generari volens. Non fuit tamen omnis generationis Locu-
B starum diuersitas meo iudicio nota philosopho. nam cùm sine mutuo generantur coitu, non tantummodo ex Phalangijs ortum ducunt, sed & aliorum putridorum corporum humore. Testatur Plutarchus, in Sicilia sub seruile bellum, cùm sanguinis multum, & insepulta corpora computruissent in terra, ingentem Attelaborum (Bruchorum vertit interpres Xylander) erupisse copiam, qui per totam insulam frumentum corruperunt. Et Isidorus pleraque inquit per naturam recipere mutationem, & corrupta transformari in diuersas species: sicut de Equis Scarabęos, de Mulis Locustas, de Cancris Scorpiones: quanquam dubitem, nunquid è mulis Locustæ generentur, saltem ex equis Crabrones gigni, non Scarabæos, ex alijs probatis authoribus suo loco antè innotuit. Porrò si verum est quod Albertus, & Vincentius scribunt, omnes Locustę fœminæ fuerint, vt omnes Scarabęos mares esse volunt. Narrat Vincentius Locustam cùm vociferantem quædam haberet mulier, eamq; nutriret paruam, vbi iam creuisset, ipsam per se impregnatam inuenisse. Et hoc, inquit, argumento est quòd fęmina quælibet sperma naturaliter habeat. Citat Vincentius Aristotelem, sed Albertum fortassis citare voluit, apud quem id quoque legere est, apud Aristotelem minimè. Postremò — *Locustæ oēs fœminę*
C cùm tanto numero in aliquã regionẽ inuolent, vt volando solis radios impediãt, has ego ex putri generari autumo, idq; nõ tã humidiori, quam sicciori temporis constitutione, maximè si calor immodicus sese coniunxerit, dubium non est. [b] Diodorus Siculus Veris tempore tradit à Zephyro, & Lybico ventis infinitum penè Locustarum numerum ex deserto ad Æthiopes Acridophagos deferri. Ita sacra pagina Austro in Ægyptum, & vrente vento inferri ait, quanquam Ioel ab Aquilone dicat. Vbi D. Hieronymus, iuxta litteram, inquit, greges Locustarum magis Auster, quàm Aquilo consueuit adducere, id est non ex frigore veniunt, sed ex calore. Verùm quoniam de Assyrijs loquebatur, Locustarum ponens similitudinem, ideo Aquilonem interposuit, vt non veram Locustam, quæ ab Austro venire consueuit, sed sub Locusta intelligamus Assyrios, & Chaldæos. Non itaque dubium esse debet, fuisse Austrum, quippe qui ventus est caldissimus, & à Zona torrida profectus, ac propterea imperfectis animalibus generandis aptissimus. Itaque interpretes Septuaginta expressè Austrum verterunt, καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον Νότον, & dominus induxit ventum Notum, siue Austrum; appellaturq; notus ab humiditate, quæ in rebus omnibus eo flante solet contingere. Non errant tamen, qui vrentem ventum ibi interpretantur ventum calidum, & siccum. Nam — *[b] Lib. 3. c. 3. Ex humido generari.*
D tametsi Locustæ à vento Australi generentur, vt diximus, & Septentrionali, & Aquilonari moriantur, vt author de rerum natura etiam prodidit, & sacra testatur pagina, easdem illas Locustas suborto Borea extinctas esse, & in mare rubrum coniectas; nihilominus siccis temporibus, siccis, inquam spirantibus ventis plus quàm par est, multitudinem numerosissimã quandoq; Locustarum natam esse constat, modo cum calore coniuncta sit sicca ea intemperies. [c] Posidonius teste Strabone scribit in Libya, & Aethiopia, quòd in partibus Septentrionis non pluat, & paruis fluuijs irrigentur propter siccitatem pestem sæpè incidere, & lacus cœnosos fieri, & Locustas abundare. Meminere item historici infandę siccitatis per annos ferè quinque quam Locustarum ingens exercitus est secutus anno 1553. Hanc graphicè in suis obseruationibus pingit Franc. Valleriola, qui tã diuturni squalloris causam conuenientissimè retulit in illam eluctabilem naturalis vicissitudinis legem, quod alternata contrariorum permutatione rerum æternitas constet. Sic enim, & in homine diuturnas febres natiui caloris dissipatione sequitur hydrops, sæpè & hydropem intercedente putredine, febris. — *Siccitate generari. [c] Lib. 17. Geograph.*

Vnde

nerant, vniuersæ copiæ postridie aderant. Ante ortum solis à loco, cui insederant, non mouebantur; orto Sole demum per cohortes suas proficiscebantur. Eadem ferè de illis Locustis refert Cuspinianus, quæ eandem regionem anno 874. infestarunt. Ex quibus patet militarem aliquam disciplinam migrantibus Locustis inesse ac concordiam; vnde Origines Adamantius per Locustarum in octaua Aegyptiorum plaga mentionem putat, diffidentis semper à se, & discordantis humani generis inconstantiam confutari, quòd homines rationales cùm facti sint à Deo, neque semetipsos ordinatè regere potuerunt, neque Dei regis patienter moderamina pertulere. Aegyptiæ verò illę Locustæ, eæ inquam, quæ Aegyptum deuastarunt, non erant genitæ in Aegypto, sed in alio loco deserto Orientali. nam scriptura testatur ab vrente vento sublatas fuisse, scilicet à media fronte Orientis, ac in Aegyptum deuolasse. Nisi itaque miraculosè vento quopiam à terra abripiantur, regionem in qua nascuntur, non transeunt; quanquam naturaliter admodum sint inquietę, & in continuo saltu, vnde diuinus Psaltes, excussum sese esse inquiens, sicut Locustæ, ad morem illum horum animantium alludit, vagæ suæ vitæ motum exprimens, vt planè vagi sunt, qui à tyrannis acti, nulli certę se dedunt sedi, sed modò huc, modò illuc transmigrantes Locustarum morē imitari videntur, quæ de loco in locum passim sparsimque, quo suus ille naturalis fert motus, subsiliunt.

Aegyptiæ Locustæ vbi natæ.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

LOCVSTARVM genus generari vel ex coitu mutuo, vel absque eodem, idq; diuersa ratione, proditum inuenio apud authores. Coire eas apertè attestatur Aristoteles eodem modo, quo cætera Insecta, scilicet minore superueniente maius. Sunt enim, inquit, in eodem genere mares minores quàm fęminæ. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares vacant, ac vniuersę, & loco eodem fœtum deponūt, ita vt quasi fauus esse videatur. Hinc Vermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui, tanquam membranula ambiuntur, qua disiecta emergunt Locustæ, ac euolant. Tam mollis fœtura hæc est, vt ad tactum leuissimum dilabatur, & pereat. Non summæ telluri partus committitur, sed paulò altiùs. Hic concoctione peracta exeunt ex illo terreno amiculo paruę Locustæ, & nigricātes: deinde cute abrupta, maiores statim efficiuntur. Pariunt exitu Veris, & statim à partu moriuntur, Vermiculis circa collum innascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Mares quoque eodem tempore obeunt. Vere terra emergunt. Locis montanis, aut tenuibus Locustæ non fiunt, sed planis rimosisq;. Pariunt enim in rimis sua oua, quæ durant hyeme: in terra ineunte æstate proueniunt ex fœtu anni superioris Locustę. Sic Aristoteles. Sed * Plinius paulò aliter hęc repetijt. Hæ inquit, pariunt in terram (in terra, legitur in manuscripto codice) demisso spinę caule (spiculo caudæ legit Dalechampius, sed rectè in Plinio legi constat ex superioribus Aristotelis) oua condensa, autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu Veris emittunt paruas, nigricantes, & sine cruribus pennisque reptantes. Itaque Vernis aquis intereunt oua: Sicco Vere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum geminumq; exitum (exitium, in manuscripto) tradunt. Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renasci. (Pint. legit parere, deinde obire, & alias renasci.) Quidam Arcturi occasu renasci. Mori matres cùm pepererint, certum est, Vermiculo statim circa fauces innascente, qui eas strangulat. Eodem tempore mares obeunt. Plinius itaque in autumno parere scribit, Aristoteles veris exitu. Plinio subscribit Albertus, Ouat, inquit autumno, quæ verno tempore faciunt Bruchū omnia deuorantem. Ego pariter pręgnātes offendi Octobri mense, sed subinde mihi oua peperere. Quamobrē credendum, & Vere, & autumno, & fortassis etiam æstate parere, quod ex Psalmo etiam docemur, vbi legitur, quòd cùm Locustæ frondes, & segetes prius consumpsissent, nati deinde Bruchi etiam fructus demoliti sunt. Quin etiam Scaliger Aethiopię indigenas dicere ait à volucribus oua deponi, è quibus illæ aliæ carentes alis excludantur, quæ reliquias absumant omnes. Sed quod Aristoteles de Attelabis dixit (Brucos vertit hic Theodorus) id Plinius simpliciter Locustis ascripsit: adeo vt ex Aristotele etiam palam fit, Vere generari Locustas, postmodum Attelabos. Is enim subinde de Attelaborum ortu sic loquebatur: Pari modo, & quos Attelabos appellant, pariunt, & cùm pepererint, moriuntur. Intereunt oua eorum aquis autumnalibus,

Vt pariant.

Vt moriantur.

** Li.11.c.29.*

Quādo pariant.

Attelaborū ortus.

A nalibus,cùm nimis incesserint. Ac sicco autumno largior prouentus Attelaborum est , quo-
niam minus oua intereant . Inormis enim esse videtur eorum quidem interitus : quinetiam
ortus nulla certa agitur ratione. Ita ille. Oua Locustarum intus generantur,numerosa admo
dum,ac minutissima,vt magnum eas habere vterum sit verisimile: nam & prægnantes sum-
moperè tument. Aristoteles agens de coitu Insectorum, piscium & quadrupedum ouiparo-
rum,fęminis in eo genere membrum quod pro vulua habetur , fissum iuxta intestinum , vt
cæteris positum esse tradit,inque eo fœtum generari,quod patet,inquit, in Locustis , & reli-
quis,quorum magnitudo aliqua est , & natura coitum recipit . Cùm coeunt fœminam mas
portat,aliorum Insectorum more,quod Plinius notauit,dum ait: Coitus Locustarum,qui &
Insectorum omnium,quę coeunt,marem portante fęmina,in eum fęminarum vltimo caudę
reflexo tardoque digressu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares . Postremò
Aristoteles agens ex professo de Insectorum coitu,& generatione Locustas,Cicadas,Phalan
gia,Vespas, Formicas scribit coire & ex animalibus sui generis oriri modo eorũ,quibus san-
guis est. Aliàs tamen de diuerso tractans Insectorum coitu, Locustas, & Attelabos, & Cica-
das testatur procreari ex Phalangijs,& Araneis,apertissimè non sibi contrarius,vt multis vi-
B deri queat,sed alio etiam modo generari volens . Non fuit tamen omnis generationis Locu
starum diuersitas meo iudicio nota philosopho.nam cùm sine mutuo generantur coitu,non
tantummodo ex Phalangijs ortum ducunt , sed & aliorum putridorum corporum humore.
Testatur Plutarchus,in Sicilia sub seruile bellum,cùm sanguinis multum , & insepulta cor-
pora computruissent in terra,ingentem Attelaborum (Bruchorum vertit interpres Xylan-
der) erupisse copiam,qui per totam insulam frumentum corruperunt. Et Isidorus pleraque
inquit per naturam recipere mutationem,& corrupta transformari in diuersas species: sicut
de Equis Scarabęos,de Mulis Locustas,de Cancris Scorpiones: quanquam dubitem , num-
quid è mulis Locustæ generentur,saltem ex equis Crabrones gigni,non Scarabæos, ex alijs
probatis authoribus suo loco antè innotuit . Porrò si verum est,quod Albertus , & Vincen-
tius scribunt,omnes Locustę fœminæ fuerint,vt omnes Scarabęos mares esse volunt.Narrat Locustæ oẽs fœminę
Vincentius Locustam cùm vociferantem quædam haberet mulier, eamq; nutriret paruam,
vbi iam creuisset,ipsam per se impręgnatam inuenisse.Et hoc,inquit,argumento est quòd fę
mina quælibet sperma naturaliter habeat. Citat Vincentius Aristotelem,sed Albertum for-
tassis citare voluit,apud quem id quoque legere est,apud Aristotelem minimè . Postremò
C cùm tanto numero in aliquã regionẽ inuolent,vt volando solis radios impediãt, has ego ex
putri generari autumo,idq; nõ tã humidiori,quam ficciori temporis constitutione,maximè
si calor immodicus sese coniunxerit , dubium non est . [b] Diodorus Siculus Veris tempore [b] *Lib.3.c.3.*
tradit à Zephyro, & Lybico ventis infinitum penè Locustarum numerum ex deserto ad Æ- Ex humido
thiopes Acridophagos deferri. Ita sacra pagina Austro in Ægyptum,& vrente vento infer- generari.
ri ait,quanquam Ioel ab Aquilone dicat. Vbi D.Hieronymus,iuxta litteram,inquit,greges
Locustarum magis Auster,quàm Aquilo consueuit adducere, id est non ex frigore veniunt,
sed ex calore. Verùm quoniam de Assyrijs loquebatur, Locustarum ponens similitudinem,
ideo Aquilonem interposuit,vt non veram Locustam,quæ ab Austro venire consueuit,sed
sub Locusta intelligamus Assyrios, & Chaldæos . Non itaque dubium esse debet,fuisse Au-
strum,quippe qui ventus est caldissimus,& à Zona torrida profectus, ac propterea imperfe-
ctis animalibus generandis aptissimus . Itaque interpretes Septuaginta expresse Austrum
verterunt, καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον Νότον , & dominus induxit ventum Notum,siue Au-
strum; appellaturq; notus ab humiditate,quæ in rebus omnibus eo flante solet contingere.
Non errant tamen,qui vrentem ventum ibi interpretantur ventum calidum,& siccum.Nam
D tametsi Locustæ à vento Australi generentur, vt diximus, & Septentrionali , & Aquilonari
moriantur,vt author de rerum natura etiam prodidit , & sacra testatur pagina,easdem illas
Locustas suborto Borea extinctas esse,& in mare rubrum coniectas; nihilominus siccis tem
poribus,siccis, inquam spirantibus ventis plus quàm par est , multitudinem numerosissimã
quandoq; Locustarum natam esse constat, modo cum calore coniuncta sit sicca ea intempe- Siccitate generari.
ries. [c] Posidonius teste Strabone scribit in Libya,& Aethiopia,quòd in partibus Septentrio [c] *Lib. 17. Geograph.*
nis non pluat,& paruis fluuijs irrigentur propter siccitatem pestem sæpè incidere ,& lacus
cęnosos fieri,& Locustas abundare. Meminere item historici infandę siccitatis per annos
ferè quinque quam Locustarum ingens exercitus est secutus anno 1553. Hanc graphicè in
suis obseruationibus pingit Franc. Valleriola,qui tã diuturni squalloris causam conuenien-
tissimè retulit in illam eluctabilem naturalis vicissitudinis legem,quod alternata contrario-
rum permutatione rerum æternitas constet . Sic enim,& in homine diuturnas febres natiui
caloris dissipatione sequitur hydrops, sæpè & hydropem intercedente putredine , febris .
Vnde

Vnde & magnam ſiccitatem magni imbres inſequi ſolent, ſic vt à pluuijs diuturnis calores immenſi redeant. Paulus Diaconus quoque refert circa decimum annum Mauritij Imperatoris maximam fuiſſe à Ianuario, vſque ad Septembrem, ſiccitatem, hancque inauditam Locuſtarum multitudinem eſſe ſubſecutam, quæ abſumptis biennio longè lateq; ſegetibus grauiſſimam Italiæ intulere famem. Atque hæc de varia Locuſtarum generatione, quibus ceu corollarium adde quod tradit, neſcio ex quo, Gaudentius Merula: Si Luna conſtiterit in Aquario, morietur princeps magnus, frumenti erit corruptio, Locuſtarum aduentus, pluuiarum raritas, peſtilentia.

MORS.

ARISTOTELES agens de Locuſtarum generatione matres ſcribit mori à partu, vermiculis circa collum innaſcentibus tempore partus qui eas ſtrangulent: mares quoque eodem tempore obire. Hęc cùm repetiſſet Plinius, paucis interpoſitis ſubiungit. Eſt & alius earum obitus. Gregatim ſublatæ vento in maria, & ſtagna decidunt. Fortè hoc caſuq; euenit, non (vt priſci exiſtimauere) madefactis nocturno humore alis. F

SONVS. VISVS.

LOCVSTAS alarum opera ſonare argumento eſt, quod cùm volant, ſonum edant, vt ait Albertus, cùm ſedent, nullum. [a] Plinius tamen non tantùm pennarum, ſed & feminum attritu ſonare credi ſcripſit. Atque hoc fortaſſis dicere voluit communis pręceptor, *αἱ δ' ἀκρίδες τοῖς πηδαλίοις τρίβουσαι ποιοῦσι τὸν ψόφον*. Gaza vertit. Locuſtę ſuis gubernaculis atterentes ſonant. Pedalia autem ſunt quaſi nauium claui, & gubernacula: hęc enim aliàs & fæmina vocaſſe videtur, nimirum quibus mouentur & fulciuntur Locuſtę. Huius ſoni cauſam, organaque indagaturus Iulius Caſſerius Placentinus hanc fecit obſeruationem. "Sonum Locuſtarum genus alis edit, ita vt ſibi inuicem impoſitæ moueantur alę, quarum ſuperior, parte intima corpus habet ſubnigrum, durum per tranſuerſum locatum. Inferior eiuſdem ſubſtantiæ corpuſculum in extremitate orę ſuperioris, parte externa, cui adiacet perbellum tympanum. Horum mutuo attritu ſtridor ille (imo & in mortuis ſtyli tactu) excitatur, at multo maior in viuente animali, vbi copioſior intercipitur aër & natura mouente validiùs alæ colliduntur, non inutile membranæ, quæ admodum tenſa cernitur opera." Hæc ille adita tympani illius icone. Subodoratus aliquo pacto iſtæc mihi videtur Plinius hiſce verbis. Vox earum proficiſci ab occipitio videtur. Eo loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur, eosq; inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maximum, ſicut Cicadæ circa ſolſtitium. Quo loco Iacobus Dalechampius legit; Vox earum proficiſci ab occipitij videtur eo loco, vbi commiſſura ſcapularum. Habere quaſi dẽtes, &c. adeo vt dentes non ſint in commiſſura ſcapularum, ſed vbi cæteris animalibus Inſectis. Sed aliud meo iudicio dicere voluit Plinius, nimirũ illud quod ex Caſſerio diximus. Vt vt eſt, ſonus iſte non ingratus omnino quin paſtor quidam apud [b] Theocritum, cùm omnes eum dicerent optimum eſſe cantorem *ἀοιδὸν ἄριστον*, idque is non crederet, ait:

Οὐ δᾶν οὐ γάρ πω κατ' ἐμὸν νόον, οὔτε τὸν ἐσθλὸν H
Σικελίδαν νίκημι τὸν ἐκ Σάμω, οὔτε Φιλητᾶν,
Ἀείδων: βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.
Non enim, non per terram, meo iudicio, neque præſtantem
Sicelidam Samium vinco, neque Philetam
Cantando: ſed velut rana quædam contra Locuſtas contendo.

vbi nota quod interpres *ἀκρίδας*, reddidit imprudenter Cicadas. Alibi apud eundem poëtam Lacon paſtor Comatam inuitat ad ſuam ſyluam, in qua gelida perfluit aqua, & herba naſcitur, *καὶ ἀκρίδες ὧδε λαλεῦντι*, & Locuſtæ murmurant. Aelianus *τὴν ἀκρίδα* ſcribit *βομβοῦσαν, καὶ πάρνοπα ὑποκορίζοντα (ὑποκρίζοντα) καὶ μὴ σιωπῶσαν Τρωξαλίδα*, & bombis ſtrepere Locuſtam, Parnopem ſono multo obſtrepere, neque ſilere Troxalydem. Sed epigrammata aliquot pòſt citabimus in quibus Locuſtę cantus commendatur. Quod ad viſum attinet, ſupra dictum eſt non carere oculis Locuſtas, ſed viſu eſſe hebetiori, vnde Medicus

[a] Lib. 11. cap. 51.

[b] Idyll. 7.

A cus ille apud Plautum rogat Menæchmum.

Dic mihi hoc etiam, solent tibi vnquam oculi duri fieri?

Respondet ille;

Quid? Tu me Locustam censes esse homo ignauissime?

Vbi Lambinus hoc addidit scholiolum. Locustæ palpebris carent, idcirco durissimis sunt oculis. Quod enim alijs animantibus præstant palpebræ, id in Insectis præstat durities, vt docet Aristoteles. Locustæ cur duros habeant oculos.

VICTVS. DAMNA.

B HERBIS & segetibus infestissimum est genus Locustarum, quod sæpius, vt quibusdam exemplis subinde ostendetur, quibusdam in regionibus paucis admodum diebus vniuersæ terræ germina absumant. Author de natura rerum Locustam ait esse animal dente noxium, & plusquam cætera inimicam frugibus nocere, vt rectè & appositè Mastaca σιτοφάγον vocauerit antiquissimus poëta [a] Nicander, Scorpionem pennatum descripturus. [a] In Theriaca.

Οἷς δὴ καὶ νώτοισι περὶ πτέρα πυκνὰ χέοντες
Μάστακι σιτοφάγῳ ἐναλίγκια, τοίθ' ὑπὲρ ἄκρων
Ἱπτάμενοι ἀθέρων, λεπτύρων στάχυν, ἐκβόσκοντες,
Πίδακα, καὶ κισσὸν, κατὰ πτυχὰς ἐμβατέοντες.
Huic igitur densis armantur tergora pennis
In morem Cereris vastantis dona Locustæ,
Quæ super excelsas volitans absumit aristas
Quæq; colit montes, hedera per gramina saltans.

Arboribus quoq; stragem inferunt. Amygdalarum autem floribus teste authore de rerum natura citius impinguantur. Idem tradit lauri folia abradere, abrosaq; infirmitatis suæ remedia habere, & ab ægritudine liberari. D. Ambrosius verò oliuæ folijs abrosis se ab ægritudine liberare tradidit. Vitibus quoque noxam inferunt, quod de Brucho meminit [b] Prudentius, dum canit: [b] In Amartigenia.

C

Aut populata redit gemmantia germina Bruchus
Aut auibus decerpta feris lacerabitur vua.

Apud [c] Theocritum quoq; Comatas orat Locustas, ne vites suas absumant. [c] Eidill. 5.

Ἀκρίδες αἱ τὸν φραγμὸν ὑπερπαδῆτε τὸν ἀμὸν
Μή μευ λωβάσησθε τὰς ἀμπέλους. ἐντὶ γὰρ ἄβαι.
Vos Locustæ, quæ maceriam nostram transilire soletis,
Ne meas lædatis vites: sunt enim teneræ,

Meminit huiusce noxæ etiam D. Chrysostomus in homilia, cui inscribitur, quòd nemo læditur, nisi à seipso. Omne, inquit, quod est in rebus, habet aliquid quo corrumpi possit ac lædit, lanam Tinea, ouium greges lupus, vinum aceti permutatio, dulcedinem mellis amaritudo corrumpit: lolium segetibus nocet, grando vineam lædit, virgulta ac diuersa plantaria Locustæ, ac Bruchi exercitus vastant, & singulis quibusque corporibus (vt ne D enumerando omnia longiùs producatur oratio) variæ morborum species inferunt corruptelam. Vnde Meliunti populi sacrificabant Herculi, quòd Bruchos fugasset erodentes, & consummentes eorum vineas. [d] Cælius Rhodoginus notat præterea ex agricolationis libro Bruchorum festum veteribus celebrari solere octauo calendas Decembris, id est, τῶν βρούχων ἑορτὴν. Maiora damna inferunt, cùm consumptis priùs omnibus, vbi sunt, vel spretis, ac contemptis ijs, alienas terras quærunt, quod naturale ijs esse putat [e] Albertus, dum scribit. Locusta est Vermis gregatim egrediens, & transiens de terra in terram ad pabulum; ita quod etiam ad exteras ad modum nubis vento immisso venit regiones, & tot aliquando simul egrediuntur, quòd omnes fructus terræ destruunt. Et [f] Plinius cùm demonstrasset, quàm ingenti copia maria quandoque vento sublatæ gregatim volando tranent, & tanquam, inquit, parum sit maria transisse, immensos tractus permeant, diraque messibus contegunt nube, multa contactu adurentes; omnia verò morsu erodentes, & fores quoque tectorum. Italiam ex Africa maximè

Nihil ab omni parte beatum.

[d] Lib. 4. A. L. cap. 15.

[e] Lib. 26.

[f] Li. 11. c. 29.

coortæ (maxima cohorte, in manuſcripto Codice) infeſtant, ſæpè populo ad Sybillina coacto remedia confugere, inopiæ metu. Sed nos Auguſtini teſtimonio diximus niſi diuinam propter iram alienas regiones petere, id quod Baſilius magnus quoque memorat his verbis: Quonam pacto tibi militias exercituſq; Locuſtæ terribiles enarrauero, quæ velut agmine facto, ſub vna teſſera in ſublime vniuerſa ſimul elata, caſtris toto latè poſitis agro, non antea ſanè fructus depaſcitur, quàm ipſi ſit a Deo conceſſum, atque mandatum. Ita de octaua Ægyptiorum plaga, quæ Locuſtarum erat immiſſio, legimus. Cùm enim propter ſeptem alias plagas Pharao nollet dimittere populum, dixit dominus ad Moyſem: Extende manum tuam ſuper terram Aegypti ad Locuſtam, vt aſcendat ſuper eam, & deuoret omnem herbam, quę reſidua fuerit grandini. Extendit Moyſes ſuper terram Aegypti, & dominus induxit ventum vrentem tota die, & nocte, & manè facto, ventus vrens leuauit Locuſtas, quæ aſcenderunt ſuper vniuerſam terram Aegypti, & ſederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerunt. Deuorata ſunt ergo omnia, quæ grando dimiſerat. Quo factum eſt, vt Pharao ſe in Deum deliquiſſe fateretur. Itaque Moyſes iterum deprecatur ad Deum, ac ventum educit è mari, cunctaſq; Locuſtas in mare rubrum abiectas demerſit. Et quanquam Locuſtas ſimpliciter nominet hîc Scriptura: tamē diuinus propheta Dauid diſertiſſimè oſtendit non vnum genus fuiſſe, ſed plura, dum ait: Venit Locuſta & Bruchus cuius non erat numerus, & comedit omne fœnum in terra eorum, & comedit omnem fructum in terra eorum. Quo loco D. Chryſoſtomus, per grandinem, inquit, & ignem arbores corrumpebat; per Locuſtam autem & Bruchum, paludes, prata, & ſegetes: Non enim fructum duntaxat, ſed etiam ipſorum fœnum abſumpſit. Atqui Locuſta, & Bruchus non ſimul exiſtere ſolent. Aut enim præcedens Locuſta Bruchum parit, aut Bruchus auctus in Locuſtam tandem euadit. ita vt alterum prius exiſtat, alterum autem aliquātò pòſt ſequatur. Eſt ita ſanè. Verùm quoniam miraculum erat, ac Dei iuſſu ac imperio ſignum edebatur, eodem temporis puncto vtrumque extitit, atque vnà cum fœno fructum etiam vorauit. Itaque prẹter hominum cibum, pecudum quoque alimentum corumpebatur. Quanquam itaque generalis, qualem ſtatuimus ex Ariſtotele, & Plinio Locuſtarum detur quantitas, tamen, vt vides, non ſine numine iræq; diuinæ ſuſpitione, portenti ſpeciem acquiſiuit, vnde alibi dicebat idem propheta. Dedit ęrugini fructum eorum, & labores eorum Locuſtæ. Sed nota, quod annotari voluit D. Auguſtinus, plerumque plus intelligi cùm aliquid dicitur ab Hebræis ſingulariter, quàm ſi pluraliter: manifeſtum enim eſt, inquit, plus ſonare Locuſtam, quàm Locuſtas multas. Iudæi putant referente D. Hieronymo, in diebus Ioel tā innumerabilem Locuſtarum ſuper Iudæam veniſſe multitudinem, vt cuncta complerent, & nō dicam, inquit, fruges, ſed ne uinearum quidem, & arborum cortices ramoſq; dimitterēt; ita vt omni virore conſumpto, arentes arborum rami, & ſicca vinearum flagella remanerēt. Hoc vtrum factum nec ne ſit, liquido affirmare non poſſumus: neque enim Regum, & Paralipomenon narrat hiſtoria. Quod vtique ſi fuiſſet (quomodo famem ſub Helia trium annorum, & ſex menſium legimus) nunquam ſcriptura tacuiſſet. Verba Ioelis ſunt: Reſiduum Erucæ comedit Locuſta, & reſiduum Locuſtæ comedit Bruchus, & reſiduum Bruchi comedit rubigo. C. Popilio Lenate, & P. Aelio Ligure Coſſ. Locuſtarum, inquit Liuius, tantę nubes à mari vento repentè in Apuliam illatæ ſunt, vt examinibus ſuis agros latè operirent.

Aegyptiorũ plaga octaua per Locuſtas.

Tradit Pompeus Vizanius anno 232. Locuſtas agros Bononiēſes deuaſtaſſe quidem, maius tamen vitibus, quàm ſegeti damnum intuliſſe, adeo vt cùm ſumma quoq; eſſet frumenti penuria, maior tamen fuerit uini, vt nuptias ſine Baccho celebrarent ciues. Anno Chriſti 593. poſt ſiccitatem maximam, Locuſtæ omnia abſumentes famem terrarum orbi non minimam peperunt. Magnis item agminibus per Syriam, & Meſopotamiam volitarunt anno 677. Prima ęſtate anni 852. grandiores ſolito Locuſtæ, vt teſtatur hiſtoria, pollicem viri æquantes ab Oriente externa pabula quæſitura occiduum ſolem verſus, tanto ſtridore pennarum peruolarunt, vt aliæ alites crederentur. Dira meſſes contegebant nube, multa contractu adurentes, cortices quoque arborum, atque fores tectorum. Centum quadraginta iugera vno die depaſtas fuiſſe memoriæ proditur. Viginti millibus paſſuum vno die per aëra, inſtructa acie compoſitiſque ordinibus ferebantur, terræ incumbentes caſtra faciebant. Duces cum paucis itinere vnius diei præcedebant agmen, quaſi loca oportuna caſtris capturi. Eadem hora, qua ante curſores pridie venerant, vniuerſæ copiæ poſtridiè aderant. Ante ortum ſolis à loco cui inſederant, non mouebantur, orto ſole demum per cohortes ſuas proficiſcebantur. Germani inopiæ metu ad diuina remedia confugere coacti. Tandem illæ à vento ſublatæ in Oceanum Belgicum actę ſunt, reiectæque æſtu ad continentem, fœtore corruperunt aërem, vnde dira peſtilentia ſubſecuta

A cuta est. Refert D. Hieronymus suis sese temporibus vidisse agmina Locustarum terram texisse Iudæam: quæ postea misericordia domini inter vestibulum, & altare (hoc est inter crucis, & resurrectionis locum, sacerdotibus, & populis dominum deprecantibus, atque dicentibus: parce populo tuo) vento surgente in mare primum, & nouissimum præcipitatæ sunt. Mare primum quod inter solitudinem est & vergit ad Orientem, illud intellige, in quo fuit Sodoma, & Gomorrha, Adoma, & Seboim, quod nunc mortuum nominatur, eò quòd nulla ibi viuant animantia. Mare autem nouissimum hoc quod ad Occidentem est, & quod ducit in Ægyptum. Cumq; littora vtriusque maris aceruis mortuarum Locustarũ, quas aquæ euomuerãt, implerentur, putredo earum & fœtor in tantũ noxius fuit, vt aërem quoq; corrumperet, vt tam iumentorũ, quàm hominũ strages subsecuta sit. Anno sexto Romani Argyropoli Imperat. cùm Locustę teste Georgio Cedreno, aliquando Orie̋tales essent depastę prouincias, coacti sunt incolæ liberos suos diuẽdere & in Thraciã migrare: quibus Imperator terna in singulos numismata largitus est, & domum redire iussit. Interim Locustas ventus vehemens corripuit, inq; Hellespontum abiecit, vbi in littus eiectę arenam operuerunt. Altero deinde anno examina Locustarum sponte sua reuixerunt, & omnia Hellesponti loca B infestarunt, cumq; prouinciam Thracensem per integrum triennium depopulata essent, apud Pergamum perierunt. Anno nono Childeberti Regis legati principis Chilperici ex Hispanijs regressi nunciauerunt prouinciam Carpitaniã, vt scribit Gregorius Turonensis, grauiter à Locustis fuisse vexatam ac vastatam, ita vt non arbor, non vinea, non sylua, non fructus aliquis, ac quicquam viride remaneret, quod non à Locustis euerteretur. Eædem cùm quinque annis continuis eo modo eam regionem depopulatæ essent, ad aliam se prouinciã, quæ huic vicina erat prouincię contulerunt. Apud Platinam legimus in Adriani Secundi Pontificis Rom. morte Galliam à Locustis transuectis mirum in modum fuisse vastatam. Anno Constantini Progonati octauo Locustæ per Syriam, & Mesopotamiam teste Paulo Diacono, agminatim volitarunt. Idem Honorius tradit in suo Chronico. Anno 1084. Russiã infecerunt, quo tempore Boleslaus Rex Poloniæ in Hungariam exulans, factus est amens, atq; à suismet canibus deuoratus. Anno 1271. Mediolani omnes segetes depopulatæ sunt, & anno 1339. totius Lombardię agros. Anno 874. immensa Locustarum multitudo, vti Cuspinianus ex Sigeberto refert, quę alijs maior, senis alarum remigijs, volitabat ab Oriente cum senis pedibus, ac duobus dentibus durissimis, totam pœnè deuastauit Galliam mense C Augusto. Et quod mirum est dictu tanto ordine volitauit præmissis ducibus, qui pridie castra meterentur, vt militaris disciplina in ijs animalibus cerneretur. Ea segetes depascendo detondebat, vt nihil reliquum esset. Volitabat diuino itinere quatuor, aut quinque millia passuum. Delata ad mare Britannicum cùm totam ferè terrę superficiem obtegeret, ventorum flatu in profundum delata est & submersa: Sed refusione Oceani in littus reiecta putredinem aëris ex fœtore peperit. Vnde magna nata est fames, & pestilentia, qua tertia pars hominum fertur absumpta. Scribũt anno 1475. Siradiensem, & Lencicìensem oram atque Masouiam, ingentem Locustarum vim ex Vngaria, Morauia, & Silesia aduenientem peruagatam esse, & non modò segetes, atque prata, verùm & arborum frondes depastam continuatis ad sesquimilliarium in latitudinem, & alterum tantùm in longitudinem examinibus concurrentibus inter se nonnunquam & Solis aspectum densitate sua terræ adimentibus. Anno 1477. in Agro Brixiensi, & Mantuano maxima cum pernicie locorum infestę fuere. Anno 1535. tanta vis Locustarum peruagata est Poloniam, vt volantes Solis aspectum hominibus adimerent; humi verò stratę equorum vngulas crassitudine superarunt, quę depastę maturescentes segetes, angustiorem annonam fecere, vt tradunt. Item anno 1541. Locustę Po- D loniam, & Vallachiam deuastarunt. Sub finem verò Septembris 1542. Locustarum innumera turba magnam Europę partem instar nubis densissimę peruagata est. Carebant, inquit Cornelius Gemma, alis per initia, mox duas, deinceps quatuor assumebant, vnoq; agro depasto in alium transuolantes depopulabantur passim humi nascentia fœtore grauissimo post se relicto, tandem & autumnali frigore tabescentes, in pernitiosum alimentum pecori facessebant. Meminit huius plagæ etiam Surius, sed Locustas aliter describit, vt pro regionis diuersitate, variasse etiam, illas sit credendum. Illa inquit æstate 1542. innumera ingentiũ Locustarũ turba Italiã citeriorẽ, & in Germania Silesiam Misniamq; multa clade affecit; habebant digiti longitudinem, turgida capita, ventres obesos, & fanie refertos. Itaq; extinctę intolerabili fœtore aërem corruperunt, vt etiam corui, cornices, accipitres, alięq; aues cadaueribus alioqui inhiantes ferre nequiuerint. Et præcedenti anno 1541. non tantum Poloniam, & Vallachiam infestarunt, vt iam diximus, sed omnes finitimas illis etiam regiones teste eodem Surio. Fuit, inquit, hoc anno incredibilis multitudo ingentium Locustarum

Mare mortuum.

Locustæ mortuæ reuiuiscunt.

starum in regionibus Poloniæ regno finitimis. Hę primò nullas habebant alas, sed magnos dabant saltus; paulò pòst quatuor adeptæ sunt, tantaque multitudine prouolarunt, vt duo milliaria in longum, & latum cubito tenus ita occuparent, vt Solis quoque splendorem à toto illo terræ spatio sua densitate excluderent. Transuolabant aquas, arbores, ędes, & obuia quæque. Cùm alę succreuissent, erāt magnitudine humani digiti, & tunc atrociùs grassabantur in fruges, & ea quæ in vsus hominum necessario gignit humus. Tota æstate nulla neque vi neque arte earum sæuitia retardari potuit, sed in autumno denique cœlo frigescente extinctæ sunt, atro post se relicto semine, vnde proximo anno alij vermes orti sunt. Fuit ea procul dubio plaga, & animaduersio Dei in hominum peccata: putatæq; fuere non absimiles fuisse illis Aegyptijs, quarum in Exodo fit mentio. Extiteruntq; primùm in Vallachia, cunctaq; in circuitu Leopolim vsque milliaribus circiter sexaginta ad solum vsque deuorarunt. Nonus annus hic agitur, inquit Scaliger, de eijsdem, ni fallor loquens, cùm huiusmodi tempestas orta in Mæotide atque Aquilonibus, in Pannonias delata, cunctam obruit regionem. Cuius diluuij ne Noricum quidem immune fuit. Anno 1564. itē 1566. in Lombardia omnia deuastarunt, anno verò 1565. Cyprum depopulata sunt. Cæterùm vt hisce plagis à Deo hominibus immissis finem imponamus, neque enim omnes hîc recensere potuimus, sed eas tantùm, quas studendo legendouè apud historicos obseruauimus, ex hisce saltē constare poterit, quanta damna Locustarum genus regionibus integris inferre queant. Quamobrem prudenter admonet Nahum propheta principes omnes, ne confidant suis munitionibus, quoniam volente Deo nullo sint auxilio, ingredere, inquit, lutum & conculcare in paleis, obtine super laterem, ibi comedet te ignis, disperdet te gladius, & comedet te quasi Locusta, aggregaberis quasi Bruchus: multiplicasti negotiationes tuas sicut stellas cæli, Bruchus irruit, & euolauit, exiliuit quasi Attelabus commixtus tuus, sicut Locusta quæ ascendit super sepem in die gelu. Sol ortus est, & exiliuit, & non cognouit locum suum. Scribit Scaliger Locustas quotannis alias atque alias partes depopulari. Adnatis enim alis tollere se humo, atque auolare. Earum aduentum ex agrorum coloratione multò antè præcipi: Splendescere enim solum è reflexione. Idem alibi in Cardanum serio, vt apparet, inuectus, quòd serpentes alis carere dixerat, ne vagaretur latè pernicies, multis exemplis falsissimū id esse docens, inter reliqua, de Locusta, inquit, quid? quas tu à natura ad humani generis perniciem factas scribis. Nonne maria transuolant? Non vt homini venenata vulnera infligant vni, aut alteri, sed integris nationibus ex fame mortem, ex fœtida corruptione læthalem atque ineuitabilem pestilentiam. Ob tantam vnà volantium multitudinem, & audaciam, irruentibus hostium copijs D. Hieronymus eas assimilat, in explicatione horum prophetæ Ioelis verborum vrbem apprehendent, & super muros discurrent, super domos ascendent, & per fenestras intrabunt sicut fures. A facie eius contundetur terra, & commouebitur cælum, &c. A facie, inquit, istiusmodi Locustarum terra contremuit, cęli moti sunt; quæ dicta hyperbolicè sentiamus, non quòd Locustarum, aut hostium tanta vis sit, vt possint mouere cęlos, & terram concutere; sed quòd aduersa patientibus præ terroris magnitudine, & cælum ruere, & terra fluctuare videatur. Denique præ multitudine Locustarum obtexentium cælum sol & luna conuertentur in tenebras, & stellæ retrahent lumen suum, dum lumen in medio nubes posita Locustarum, ad terram non sinit peruenire. Q. Calaber quoque Troianos scribit cum omnibus suis auxiliaribus copijs in Græcos tam numerosè inuehi, & malum machinari, quàm solent Locustæ in arua inuolantes. Statim igitur desertus, inquit, erat vniuersus cāpus: hi autem infundebantur Locustis in promontorijs similes, quæ feruntur supra latam terram, in morem nubis, aut impetuosæ pluuiæ, magnam annonę penuriam mortalibus allaturæ: sic illi erant, & copiosi, & fortes, &c. Et Petrus Angelius Bargæus ab eadem Locustarum strage desumpta hac vsus est comparatione in descriptione scabiei, totū erodentis corpus.

Illa quoque in primis scabies est improba: quæ nunc
Corporis has partes raptim, nunc occupat illas,
Atque ita diuersis artus desæuit in omnes
Temporibus; ceu cùm longo procul orbe Locusta
Acta Euris nostros sese effudere per agros,
Et miseris segetem latè absumpsere colonis,
Inde aliam atque aliam; donec simul omnia fœdè
Direpta (heu) facie iacuere informia rerum:

Admonitio ad principes.

Hostis Locustis similis.

Troiani Locustis comparati.

PRÆ-

A

PRAESAGIA. PRODIGIA.

LOCVSTARVM, inquit Mizaldus, Vermium, Erucarum, & huius picturæ, Bacchi Cererisq; prædonum, ingens idoneis temporibus facta irruptio, vitibus & terræ satis, nec non fructibus detrimentum portendit. Quandocunque id accidit, hoc eodem exemplo iram indixit Dei. nam & Liuius Locustarum multitudinem in Africa prodigij loco habitam scribit, vt etiã Orosius, & Eutropius. quin & S. Augustinus, Locustarum, inquit, in Africa multitudinem prodigij similem fuisse, cùm iam esset populi Rom. prouincia, literis Ethnici mandauerunt, consumptis etiam fructibus, folijsq; lignorum, ingenti atque inæstima-
B bili nube in mare dicunt esse deiectam, qua mortua redditaq; littoribus, atque hinc aëre corrupto, tantam ortam pestilentiam dicunt, vt in solo regno Massanissæ octingenta hominum millia perijsse referatur, & multo amplius in terris littoribus proximis. Hieronymus Mercurialis pestis Venetæ, ac Patauinæ signum ponit, quòd per vias, ac parietes multi apparuissent Bruchi. At non pestem solummodo, sed & bellum Locustæ portendunt. Scribit quidam Locustas anno septuagesimo tertio turmatim in Italiam aduolantes, circa Brixiam, & Mantuam omnia terræ germina, cùm sua inexplebili voracitate radicitùs deuastassent, ingentem & immanem subsecutam esse pestem, quæ plus quàm quinquaginta hominum millia interemerit. Quin neque illud, inquit, te latebit, quod elapsis iam vigintiquatuor annis ex Thracia immensa Locustarum nubes in Poloniam, Vngariam, & Germanię vltra limites, aduolauit: quæ non fruges tantùm, sed & olera, & quicquid in pratis virebat, & agris, præter vites depascebat: ob idq; crudelis (vt plerique diuinabant) futuri Turcarum exercitus prodigia, & portenta. Nec eos fefellit præsagium. nam altero anno statim Viennæ obsidio, Vngariæ deuastatio, & ex Anglia, & Brittannia febris illa sudore exitialis, ad nos deuoluta est; non tantùm arborum, sed etiam pestifera hominum pernicies, ex aëris putredine, & intemperie con-
C cepta. Sed & anno 1543. Surius Locustæ, inquit, illæ quæ ab Oriente per Illyricum stupendis agminibus in Italiam conuolarunt, maximaq; passim damna dederant, Turcarum aduentum portendere visę sunt, neque id prorsus temerè: nam & Turca Rhegium occupauit, Romęq; trepidatum est, dum Hostiæ subsedisset. Nicæam cepit, Christianorum armis abducit plus 5200. 200. ex ijs sacras virgines, & prædam sexcentorum millium ducatorum, quam tamẽ iterum amisit in freto Siculo, à Garsia Neapolitano prorege recuperata magno Dei beneficio. Tamberlanes referente Cranzio Hierosolymam expugnare instituerat; sed cum Bruchi exercitum eius vexarent, admonitum se interpretatus à Deo, ea de re temperauit. Primam expeditionem sacram, vt Sigonius testatur, Hierosolymitanam anno 1096. Claramonte institutam, Locustarum repente nata vis tanta præcessit, vt nubium instar Solis lucem adimerent. Mirum quod scribit Georgius Turonensis, duas acies Locustarum per Auernum, atque Lemouicinum transeuntes, Romaniacum campum venisse, in quo prælio magno inter se acto, maximę fint concisæ, cùm Chlotarius cum Chranno filio suo esset pugnaturus, quem victum vnà cum vxore & filijs comburi iussit. Patet itaque & pestis, & belli præsagia esse Locustas, at semper non, quod notauit Scaliger aduersus Cardanum: quod
D scribis inquit, eorũ aduentũ omen esse futuri belli, ridiculum est; vt omittã minus latinã lo-
» cutionem. A Mauris enim Siciliç pænè quotannis obnunciaretur. Inde enim eò deferun-
» tur. Et tu quibus ex partibus aduenian, inde bellum imminere scribis. Sic ille. Locustarũ verò exercitus, quòd sæpè irruptiones externorum militum pręsignificent, ipsius animalculi forma, & qualitas satis affirmat: accedit euentus rerum, vt dictum est, qui rationem ancipitem vbiq; confirmat. Plinius equidem annonæ caritatem ex his prędicere non veretur, quòd ferè per squallores diuturnos è sicca putredine (vt Hippocrates vocat) atque ex vna terrarum ariditate progerminent. quodq; virulenti cuiusdam morsus contagio plantas & sata inficiant, vt mox vredine contabescant: Quare & aliud consequi necessarium est partim ex inspiratu, dum viuunt, partim à resolutione dum pereunt: hæc Insecta vitiatis paulò pòst alimentis, ac potibus ipsius etiam spiritus corruptelam tum in hominem, tum in animalia cętera propagari. Augustinus Niphus Locustas, Apes, & Formicas ponit inter cętera auguralia, aitq; de his Appionẽ diffusè scribere. Quin & μάντις, id est Vates vocatur Locusta, q

Pestem prę sagiunt.

Turcarum aduentum Locustæ denotant.

Cur exercitus significant.

ex eius inceſſu nonnulli curioſa vanitate futurorum euentus capere ſoliti erant. Mirum, ac prodigioſum eſt, quod de ficu, & Locuſtis ſcripſit Plinius, agens de prodigijs, & oſtentis, quę ex arboribus ſumuntur. Ait inquam in Bœotia deraſas a Locuſtis ficus iterum germinaſſe. E

VT FVGENTVR.

QVEMADMODVM varia Locuſtarum, & innumera genera diuerſis modis generari voluit natura, ita quoque diuerſa dedit remedia hominibus, quibus eas vel occidere, vel fugare ſaltem poſſint: verùm ego expeditiora inde ſelecta ſcribam. Si nebula Locuſtarum, inquit Democritus, accedat, omnes intus maneant inconſpicui, & deliteſcentes, & præteribunt regionem. Si verò antequam hoc obſeruatum ſit, derepente inſtiterint, nihil omnino contingent, ſi lupinis amaris, aut cucumeribus ſylueſtribus in muria ferueſactis conſpergantur. Eueſtigio enim moriuntur. Similiter præteribunt ſubiectam regionem, ſi F captas veſpertiliones ex ſublimibus regionis arboribus ſuſpenderis. Si autem captas Locuſtas exuſſeris, ab odore vertigine afficientur, & partim moriuntur, partim demiſſis alis venatorē expectant, & à ſole corrumpuntur. Hoc naturale exiſtit. Nam ſi etiam Scorpium vſſeris, reliquos aut capies, aut fugabis. Idem & in Formicis contingit, quemadmodum docuit experimentum. Fortaſſis autem & in alijs huiuſmodi animalibus idem contingit. Fugabis Locuſtas, ſi confecto ex ipſis garo ſcrobes effoderis, eoſque garo reſperſeris, ac madefeceris. Antequam enim præterient dies, ſi acceſſeris, reperies ipſas in ſcrobibus ſomno aggrauatas, quomodo verò ipſas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino continget Locuſta ex eis, quæ abſynthio, aut porro, aut centaurea, aqua tritis reſperſeris. Didymus circum vitis truncum iuxta radicem tria ſinapis grana obrui iubet. Hæc enim enata odore ſuo Bruchum enecare. Magorum vanitas teſte [a] Plinio amethyſtum promittit grandinem quoque auertere, & ſimilia, & Locuſtas, precatione addita, quam demonſtrant. Chuerch inquit Scaliger (legitur id quoque in nauigationibus in Indiam) Scytharum Catainorum ciuitas eſt: in qua ſtagnum, cuius præſentia Locuſtas arcet. Olim eam ob cauſam inde petitis à Cypri rege aquis. Quarum vaſe ſtanneo pleno turri appenſo, factum eſt, vt eo tempore non ſit à Locuſtis inſula tentata. G Author eſt Strabo Aethiopes Sillis finitimos Locuſtas hoc modo capere, fumoſam materiem in conuallibus inijcientes, & incendentes (cùm illæ parum volent) obtenebratas, & cadentes colligere, & admixto ſale ex eis maſſulas conficere, & vti. Idem ſcribit Diodorus Siculus, cuius verba pòſt adferemus. Igne quoq; fugari poſſe indicare mihi videtur Homerus, cùm canit.

Locuſtæ, vt Locuſtas fugent.

[a] *Lib. 37. cap. 9.*

> Ὡς δ' ὅθ' ὑπαὶ ῥιπῆς πυρὸς ἀκρίδες ἠερέθονται
> Φευγέμεναι ποταμόνδε, τὸ δὲ φλέγει ἀκάματον πῦρ
> Ὄρμενον ἐξαίφνης, ταὶ δὲ πτώσσουσι καθ' ὕδωρ.
> *Sicut autem quando ab iniectu ignis Locuſtæ euolant*
> *Vt fugiant ad fluuium; ardetq́ indefatigatus ignis*
> *Excitatus repentè: hæ verò ſubeunt præ timore aquam.*

Poſſunt & aues aliquę ali, vt Locuſtis internecionem adferant. Plutar. prodidit à Lemnijs graculitas honoratas fuiſſe quòd Attelaborum oua inueniant, & abſumant. Iidem & Gracculos teſte [b] Plinio colunt, aduerſo volatu occurrentes Locuſtarum exitio. Aelianus idem non ſolùm de Lemnijs tradit, ſed etiam de Theſſalis, & Illyrijs. Gracculorũ ſe beneficiarios exiſtimãt, inquit, Theſſali, Illyrij, Lemnij, ob eamq; rem his victum ciuitates illorum publicè præbendum eſſe decretum fecerunt, quòd Locuſtarum fruges vaſtantium oua deperderent, earumq; ſobolem perimerent. Vnde magna ex parte Locuſtarum nubes, & examina minuebantur, frugeſq; ipſorum incolumes ad tempeſtiuitatem perueniebant. Sic ille: duplicitet itaque Gracculi Locuſtas interimunt, aduerſo volatu earum exitio occurrentes, vt Plinius aſſerit, & oua conſumendo earundem, vt Aelianus. Tradit ibidem Plinius Seleucides aues vocari, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Caſſini montis incolæ Locuſtis fruges eorum vaſtantibus. Quod repetens D. Ambroſius, aues has datas eſſe ait ad remedia malorum, quæ Locuſta conſueuit inferre, cui, inquit, creator dedit inexplebilem deuorandi naturam, vt inſatiabili paſtu plagam poſſit extinguere. Inuenio & apud Diodorum Siculum, Ibim auem vtiliſſimã cenſeri, quòd ſerpentes, Locuſtas & Bruchos extinguat. Eſt præterea ſerpens drinus vocatus quẽ chelydrũ alij vocant, hunc Locuſtas venari Nicander atteſtatur.

H

Aues Locuſtas capientes.

[b] *Lib. 11. cap. 29.*

Ὅς

A *Ὅς τὰ βρύα προλιπὼν, καὶ ἕλος, καὶ ὀμιχθέα λίμνην*
Ἀγρώσσει λειμῶσι μολουρίδας, ἢ βατραχίδας,
Hic linquens muscos, stagnantes atq; paludes,
Dum ranas sequitur, vastans per prata Locustas.

Inuenio item ab ipsis hominibus necatas esse. [i] Plinius in primis in Syria scribit militari imperio coactos esse eas necare: & in Cyrenaica regione legem esse etiam ter anno debellandi eas, primò oua obterendo, deinde fœtum, postremò adultas; desertoris pœna in eum qui cessauerit: & Liuius prodidit de Locustis, quæ Apuliam deuastarant, ad eam pestem frugum tollendam Cn. Sicinium prætorem designatum cum imperio in Apuliam missum, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coacto, aliquantulum temporis absumpsisse. Anno 1542. cùm in agris Mediolanensium omnia absumebant Locustæ, præfectus vrbis referente Paulo Morigia constituto præmio in collectas, breui tempore duodecim milla saccos impleuit. Sed obseruandum est, vt terra obruantur, nam vel mortuarum oua nouas progignunt, vel ipsæ etiam putrefactæ pestem, vt suprà ostendimus: quare dicitur » per prophetam; congregabuntur spolia vestra sicut colligitur Bruchus, velut cùm fossæ ex B eo fuerunt plenæ. Collecturi mane summo eas inuadant, cùm frigore noctis etiamnum » torpidæ, & immobiles desident; nam orto sole alis earum laxatis omnes egrediuntur per » turmas, inquit Albertus, sine rege & lege ciuilitatem tyrannicam custodientes. Sed nullum humani ingenij inuentum sæpe prodest, vt ad orationes publicas, exorcismos, ac excommunicationes, vt vocant, deuenire cogamur. Cum Italiam vexarent aliquando, constat ex consilijs Hieronymi Grati, censuris Ecclesiasticis animaduersum in eam impiam vastationem turpissimorum animalium, datis hinc inde aduocatis, atq; patronis, vt processus formula seruaretur. De exorcismis, priuatos Ecclesiæ libros adeat lector. Quod ad orationes attinet, de his aliquot Sanctorum miracula recensebimus. Aphrates religiosissimus vir teste [k] Theodoreto, cùm in Perside magna Locustarum vis more flammæ, omnes terræ fructus, segetes, plantas, & nemora ac prata deuastaret, rogatus à pio quodam, vt agellum ab huiusmodi clade defenderet, vas aquæ ferri iubet, manuq; illi imposita, Deum rogat, vt elemento illi suam gratiam impartiatur; absolutis precibus, iubet vt agelli fines aqua illa aspergantur; quæ pro imperio sparsa, se inexpugnabile, atque inuiolabile illius agelli munimentum præstitit. Nam cùm ad illius fines Locustarum acies peruenisset, diuinam C aquæ potentiam verita, & tanquam aliquibus habenis repressa, retrogressa est: sane & reliquorum agrorum salus eadem fuisset, si reliquorum agrorum domini a Deo eadem postulassent: sicuti in Mazania ad Sibarim cùm Iunio mense Locustarum multitudo nebulæ instar totam regionem operiret, frugesq; & fructus omnes deuoraret, incolæ supplices ad Theodorum Siccorum contenderunt, vt suis precibus tantam calamitatem expelleret. Profectus ille cum eis ad S. Euenici Ecclesiam, ipseq; tribus acceptis Locustis in manu sua, pro populo dominum obsecrabat, atq; interim tres illæ Locustæ in eius manu mortuæ sunt, & gratias agens Deo, dixit ad populum: Deus celeriter misericordiam suam nobis ostendet. Igitur in S. Euenici templo diuinum sacrificium peregerunt, postero autem die in agros egredientes Locustas omnes mortuas inuenerunt, & Deum collaudauerunt, vt scribit Georgius Præsbyter miraculi inspector in vita huius [l] Theodori apud Lipom. M. Marulus Spalatensis de Seuerino in Panoniæ finibus Abbate, quod cùm Cuculli castelli agrum Locustarum agmina deuastabant, iussit omnes loci incolas vnà secum ad Ecclesiam pergere. Dumq; ibi simul orarent, omnis illa Locustarum tempestas inde sublata fugam fecit. Ac ne casu aliquo discessisse viderentur, pars earum non minima in cuiusdam agro resedit, qui cum alijs D ad orandum non venerat. Tantumq; homini illi obfuit non orasse, quantùm cæteros orasse iuuit. Apud Murisiam Ciuitatem Hispaniæ citerioris quadam æstate Locustæ & Bruchi innumerabiles intra dies quatuordecim omnia, quæ in agris erant, deuastarunt. Cùm per id tempus venerat eò B. Vincentius, eum ciues vrbis dolenter adeunt, precum eius suffragia implorant. Ille, vt [m] Pet. Rauzanus tradit in eius vita, iubet confestim adferri aquam benedictam, deinde cum clericis, qui eum assectari solebant, hymnos canentibus ad singulas vrbis portas accessit, stansq; in illarum medio contra ea loca, in quibus dicta animantia grassari dicebantur, aquam sacratam aspersit, & ecce postridie omnia extincta reperta sunt, & intra paucos dies agri, & vineæ adeò restitutæ sunt, vt illo anno nulla fuerit penuria subsecuta. Plures eiuscemodi historias recensere possim, sed ne longior sim, hic vela contraham.

Homines Locustas occidunt.

[i] Lib. 11. cap. 29.

Locustas mortuas cur sepelire debeamus.

Orationibus fugari

[k] In Philoteo.

[l] Li. 1. Ext. p.

[m] Lib. 3. ad finem.

ANTI-

E

ANTIPATHIA. PVGNA.

[a] Li.9.Hiſt. cap.6.

Vt ſerpentes occidat.

[b] Li.11 c.29.

[c] Colloq.10. in princ.

Locuſtæ cũ Scorpio pugna.

[d] Lib.29. cap.4.

SVperiori rubrica dictum eſt, Galeritas, Gracculos, Seleucides, & Ibides inter aues, & Chelydrũ inter Serpentes Locuſtis infeſtos eſſe, & deuorare, & oua earum abſumere, quòd nunquid occulto quodam faciant odio, ac antipathia, authores tamen non tradunt. Equidem Locuſtæ, quod ſaltem ad Serpentes attinet, egregiè ſeſe vlciſcuntur. Tradit enim [a] Ariſtoteles Locuſtã à comploribus viſam, quoties cum ſerpente pugnat, collum eius prehẽdere. Quod repetens [b] Plinius, cùm quomodo Locuſtæ moriantur, dixiſſet, quàm friuola, inquit, ratione morientes, ſerpentem cùm libuit, necant ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicùs. Scribit [c] Simon Maiolus Epiſcopus Vulturiacenſis, olitorem ſuum, cùm ex agro rediret, narraſſe commemorandam Locuſtæ de ſerpente victoriam: apprehenderat illa ſerpentis guttur, atq; ita beſtiam extinxit abſq; pugna. Mirum ſanè tam imbecillum animal ſuperare fortiſſimum; fatuum vincere aſtutiſſimum. Legimus item in mirabil. auſcult. Ariſtoteli nuncupatis in Argo genus Locuſtæ eſſe ferri (Scorpiomachum vocant) quod viſo Scorpione ſtatim pugnæ accingitur, ipſo viciſſim opponente. Itaq; vndequaq; circumuentum ſtridore aſſultare: contrà aculeum eodem illum loco velut in gyrum actum vbique obtendere, donec auidius fortè, ac nimis eductum totum amittat: Quocirca aduolantem beſtiolam velut exarmatum iam deuorare. Scorpionumq; ictibus, hanc comeſtam ſtatim mederi. Minimum præterea Locuſtarum genus ſine pennis, [d] Plinio teſte, aduerſatur Veſpis, Crabronibus, & Apibus. Quin & ipſæ mutuo ſe comedunt, maiores deuorant, vt author de rerum natura prodidit. F

DENOMINATA.

[a] Eidyl.1.

[b] Lib.1. cap.13.

Hercules Cornopius.

[c] In Atticis.

A'κριδοθήρα instrumentum eſſe dicitur ad venandas Locuſtas. In veteri lexico capſula ad venandas Locuſtas. Meminit [a] Theocritus, aitq; id factum à puero vineas cuſtodiente ex culmis & iuncis, G

Αὐτὰρ ὅγ' ἀνθερίκοισι καλὰν πλέκει ἀκριδοθήραν
Σχοίνῳ ἐφαρμόσσων. Id eſt.
Sed ille ex culmis pulchram Locuſtis capiendis decipulam nectit
Iunco concinnans.

[b] Alexander ab Alexandro ſcribit ab Oetæis, Herculem Conopium, ne prouinciam Culicibus infenſam redderet, veneratos eſſe: nam Culices, inquit, Oetæi Conopas vocant. Hæc ille ex Strabone, vt videtur. Sed huius textus deprauatus Alexandro impoſuit, quem in communem ſtudioſorum gratiam ex Euſtathio corrigere, & reſtituere libuit. Deprauatus textus nunc legitur ſic: *Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν κονώπων, οὓς οἱ Οἰταῖοι κόνωπας λέγουσι, κωνωπίωνα τιμᾶσθαι παρ' ἐκείνοις Ἡρακλέα ἀπαλλαγῆς ἀκρίδων χάριν.* Legendum: *Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν παρνόπων, οὓς οἱ Οἰταῖοι κόρνοπας λέγοντες, κορνοπίωνα τιμᾶσθαι παρ' ἐκείνοις Ἡρακλέα ἀπαλλαγῆς ἀκρίδων χάριν.* id eſt, Nam à (Locuſtis) Parnopibus, quas Oetei Cornopes vocant, Cornopiona honorari ab ipſis Herculem, quòd Locuſtas fugaſſet. Atq; ita vt dixi habet Euſtathius, licet breuius. *Οἱ γὰρ περὶ Τραχῖνα Οἰταῖοι κορνοπίωνα λέγονται τιμᾶν Ἡρακλέα, χάριν ἀκρίδων ἀπαλλαγῆς: ἤτοι παρνόπων, οὓς ἐκεῖνοι κόρνοπας λέγουσι.* Notandum verò H etiam interpretem ibidem pro *ἀκρίδων*, reddidiſſe Culicum. Sicut quoque ibidem paucis interpoſitis, vbi Strabo habet: *Παρ' Αἰολεῦσι δὲ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ μῆνς τις καλεῖται πορνοπίων, ὅτω τοὺς πάρνοπας καλοῦσιν Βοιωτοί, καὶ θυσία συντελεῖται πορνοπίῳ Ἀπόλλωνι,* id eſt Apud Aeoles, qui in Aſia ſunt, mus quidam Pornopion vocatur. Bœoti autem hoc modo Parnopes (interpres Culices perperam vertit) vocant, & ſacrificium fit Apolloni Pornopio. Supra Parnopes, Locuſtas eſſe conſtitit, & in ſynonymis pro Parnopes alios Pornopes ſcribere diximus, quare hic nihil muto, quanquam Apollo [c] Pauſaniæ *Παρνόπιος*, non *πορνόπιος* nominetur. *Παρνοπίον δὲ καλοῦσιν:* inquit, *ὅτι σφίσι παρνόπων βλαπτόντων τὴν ἀποστρέψειν ὁ θεὸς ἔφη ἐκ τῆς χώρας,* id eſt Parnopium, quòd ſe Deus Parnopes (Bruchos vertit interpres) quæ totum agrum magna afficiebant calamitate, ex finibus pulſurum dixiſſet: & pulſos quidem ſciunt, addit Pauſanias, quo autem modo, non tradunt. Scio equidem ter in Sipylo monte deletos Parnopes, non vno tamen modo: nam vehemens aliquando, & ſubita

procella

A procella eas eiecit: iterum aeri æstus vapore, qui statim est imbres consecutus, enectæ sunt: iam tertio repentino frigore oppressæ perierunt; atq; hæc quidem, quæ de abolitis Parnopibus memoraui, ætate mea acciderunt. Hæc Pausanias. Quod verò ad murem illum attinet, quem Strabo apud Aeoles *παρνοπίωνα* vocari ait, vt verum dieam, necdum habeo, quod dicam: Suspicor tamen ita vocari, vel quòd Parnopibus siue Locustis pugnet pabuli causa, vel quòd earum more agros vastet.

HISTORICA.

DE S.Gregorio in Angliam ituro, sed à Locusta remorato hanc historiam narrat Surius: Iamq; trium dierum itinere profligato, ad quendam locum requieturi fortè diuerterant. Quò singulis quiescentibus, Gregorius lectitabat. Quem Locusta superueniens, coegit paululum à legendo quiescere, & ex consideratione sui nominis docuit eum in eodem loco restare debere. B Tunc fertur dixisse: Locusta, inquit, dici potest, quasi Loco sta; statimq; comites adhortatus, festinantius ire certabat, sed præuenientibus Apostolicis nuncijs, licet magnoperè tristaretur, redire ad proprij compulsus est monasterij curam. Hæc Surius.

S.Gregori⁹ à Locusta remoratur.

MORALIA.

PER Locustas moraliter, quæ omne bonum consumpserunt, adulatio significatur, quę omnia bona hominis deuorat. Vnde D.Gregorius super Exodum ait: Exhibitæ cælitus Aegypti plagæ, exigentibus meritis corporaliter illatæ sunt. Sed quæ mala quotidiè prauas mentes feriant, spiritualiter signauerunt. Quibus exteriori concussione commota humana mens, dolensq; perpendet, quæ vastationis damna exterius negligens toleret. Per Locustas enim, quæ plus quàm cætera minuta animantia fructibus nocent, linguæ adula- C torum figurantur, quæ terrenorum mentes aliqua bona proferentes immoderatiùs laudando corrumpunt. Fructus enim Aegyptiorum opera cenodoxorum, quæ Locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam Locustæ comedunt; quando adulatores verba loquentium fauoribus extollunt. Poma verò bonorum deuorant, dum vanis laudibus quorundam tanquam fortium opera enarrāt. Sic ille, & Iacobus de Vitriaco S.R.E.Cardinalis agens de eadem plaga. Locusta, inquit, volatilis quæ omnia bona atterit, & arrodit, inconstantes, & adulatores designat, quo immoderatè hominum facta extollendo, omnia bona illorum corrumpunt; sicut Isaias ait: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Et B.Gregorius ait: Residuum grandinis comedit Locusta, quia sæpe bonum, quod non tollit aduersitas frangens, perimit adulatio demulcens. Locusta à posterioribus se attollens, saltum habens deciduum, & adulatores, dum verbis mendacibus attollere cupiunt, in infernum decidunt. Herbam Locustæ comedunt, quando adulatores verba loquentium fauoribus attollunt. Poma arborum deuorant, quando opera aliorum adulando commendant. Hæc pestis omnia virentia consumit; plus enim nocet lingua adulatoris, quàm gladius per- D secutoris. Locustarum multitudo vexans omnia, radicitusq; exterminans, falsarius est, multa variaq; confingens, qui rodit vt Locusta famam, vitam, actusq; alienos, donec totum, aduersus quem falsa confingit, radicitus exterminet. Vnde Glossa, Octauum, inquit præceptum, falsum testimonium non dices; octaua plaga Locusta, animal scilicet dente noxiū. Falsus enim testis nocet mordendo, & consumit mentiendo. Vnde Apostolus. Si mordetis & consumitis, videte ne ab inuicem consumamini. Et Vitriacus de eadem plaga: ventus autem vrens, id est tempestas iræ diuinæ, Locustas proiecit in mare, id est, in amaritudinem pœnæ æternæ eos, scilicet qui specialiter octauum transgrediuntur mandatum. Falsus enim testis Deum ore offendit, proximum lædit, iudicem fallit; & sicut Locusta fruges consumit mordendo, sic falsus testis bona proximi vastat mentiendo. Sic Vitriacus. Verùm hoc maximè hæretici faciunt, & omnes, qui loquuntur mendacium, quorum mendacium, & vis per speciem Locustarum in ᵃ Apocalypsi hoc modo designata est: Et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol, & aër de fumo putei, & de fumo exierunt Locustæ

Adulatio.

Inconstantes & adulatores.

Falsarius.

Hæretici.

ᵃ Cap. 9.

Locustæ in terram, & hic ventus vrens leuauit Locustam. Mysticè idem intelligendum, videlicet quia sicut Locustę proprium non habent volatum, sed vento in perniciem Ægyptiorum sunt leuatæ: sic omnes falsi testes, siue in foro, siue in Ecclesiastico concilio contra sanguinem proximi, siue contra fidem Christi falsa de scripturis testimonia proferentes, volare se putant pennis scientiæ, sed proculdubio per inane tolluntur vento diabolicæ superbiæ ad subuersionem audientium, ad perditionem sibi consentientium. Et D.[b] Ambrosius ad eadē Apocalypseos verba: de fumo, inquit, id est de doctrina eorum qui hæresiarchæ appellantur, magna multitudo hæreticorum generata est. In terram exierunt, quia à societate electorum separati, eis qui terra vocantur, id est, infidelibus coniuncti sunt. Et paulò inferiùs ad hæc verba: Et similitudines Locustarum, similes equis paratis in prælium. Per equos, ait, prædicatores sancti sæpe designantur, sicut Abacuc propheta in cantico suo loquitur, dicēs: Viam fecisti domine in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. Viam fecit dominus in mari equis suis in luto aquarum multarum, quando initio fidei pacem mundo largitus est; vt Apostoli domini per vniuersas gentes, quæ per mare, & lutum designatæ sunt, possent discurrere, & semina fidei spargere. Equi ergo Dei ad prælia parabantur, quando prædicatores sancti, & verbo, & virtutibus adhoc armabantur, vt genus humanum de potestate diaboli eruerent. Locustæ verò similes equis paratis in prælium esse dicuntur, quia sicut prædicatores sancti tota virtute laborant, vt quoscunq; possunt de laqueis diaboli eripiant, ita & hæretici ad hoc semper armātur, vt quoscunq; possunt decipere, in barathrum suæ damnationis inuoluant. Et[c] D. Hieronymus ad hæc verba: Idcirco erunt quasi nubes matutina, &c. Huic Locustæ (sic habent septuaginta) & nubi matutinæ, & rori, & puluert hæretici comparantur: de quibus & in epistola, inquit, catholica dicitur: hi sunt nubes sine aquis. habent enim speciem prophetarum, & nubium Apostolicarum, ad quas Dei veritas peruenit, sed non habent aquas, id est, gratiam spiritus sancti, dicenti domino in Euangelio. Qui credit in me, flumina de ventre fluent aquæ viuæ. Locusta etiam vanam gloriam moraliter designat, & Bruchus gulam, vti legimus apud[d] B. Gregorium in expositione istius sententiæ Ioelis prophetæ: Residuum Erucæ comedit Locustæ; residuum Locustæ comedit Bruchus, residuum Bruchi comedit Rubigo, dicens: Quid enim per Erucam, quæ toto in terram corpore repit, nisi luxuria designatur; quæ cor, quod tenet, ira polluit, vt in superioris munditiæ surgere amorem non possit? Quid per Locustam, quæ saltibus euolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se varijs modis præsumptionis exaltat? Quid enim per Bruchum, cuius pœnè totum corpus in ventrem colligitur, nisi edendi ingluuies figuratur? quid per rubiginem, quæ dum tangit, incendit, nisi ira innuitur? Residuum ergo Erucæ Locusta comedit, quia sæpe, dum luxuriæ vitium à mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia iam quasi per amorem Dei caro sternitur; mens quasi se sanctam ex castitate gloriatur. Et residuum Locustæ comedit Bruchus, quia sæpe cùm inani gloriæ, quæ quasi ex sanctitate veniebat, resistitur, vel veneri, vel quibuslibet ambitionis desiderijs indulgetur. Mens enim Dei nescia tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur: quanto nullo vel humano laudis amore refrenatur. Residuum verò Bruchi consumit rubigo: quia sæpe, dum ventris ingluuies per abstinentiam restringitur, impatientia acriùs dominatur. Et more rubiginis, quasi exurendo messem comedit; quia virtutem fructus impatientiæ flamma tabefacit. Dum ergo intus vitia succedunt, agrum mentis alia pestis deuorat, quod alia relinquit. Sic etenim, quod plaga grandinis dimisit, Locusta & Bruchus consumpsit. D. Hieronymus eadem Ioelis verba declarans narrari ait impietatem hostium sub figura Locustarum, & rursum sic de ipsis Locustis dici, quasi hostibus comparentur, vt cùm Locustas legeris, hostes cogites; cùm hostes cogitaueris, redeas ad Locustas. Ascendit ergo gens Locustarum de solitudine, siue exercitus Chaldæorum supra terram Dei, fortis & innumerabilis. Quid enim Locustis innumerabilius, & fortius, quibus humana industria resistere non potest? Dentes eius, gentis videlicet Locustarum (omnia autem τροπικῶς intellige) quasi dentes Leonis & molares illius, vt Catuli Leonis: vt qui in fortitudine, & multitudine Locustis coæquantur, in ferocitate & crudelitate Leonibus comparentur. Quod modo D. Ioannes Baptista Locustis in deserto vesceretur, mysterio minimè vacat. Eodem[e] Hieronymo diuo per eas legis, & Israelitici populi imbecillitas denotatur. quòd animal sit alis infirma, de terra consurgens, sed altiùs non auolans, vt plus sit, quàm reptile, & tamen auibus non æquetur. Et D. Gregorius, profectò, inquit, Iudæorum populum Locustæ significant, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta domini se implere promitterent, sed citius ad terram cadebant, cùm per praua opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quēdam Locustarum saltum. Omnia verba quæ locutus est dominus, & faciemus, & audiemus.

Videamus

Marginal notes: Falsi testes. — [b] In Comment. ca. 9. Apocal. — Prædicatores sancti. — [c] Comm. in c. 13. Oseæ. — [d] Lib. 35. moral. c. 39. — Hostium impietas. — [e] In Ionam. cap. 4.

A Videamus ergo quomodo citiùs ad terram ruunt. Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac vasta solitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos dominus in terram istam. Locustæ ergo erant, quia habebant saltum per vocem, & casum per actionem. Pariter S.[f] Chrysostomus loquens de eisdem Ioannis Baptistæ Locustis, hisce legem similem fuisse ait; nam Locusta cùm à terra se paullulum eleuauerit, iterum pennis deficientibus cadit in terram: ita & lex, inquit, videbatur quasi quidem ab idolatriæ errore paullum recedere, sed ad cælum volare non poterat. regnum enim cælorum nunquam legimus in lege. Et [g] antè etiam dixerat de Iudæis. Vides quia omnis continentia eorum corporalis erat, peccata tantùm actuum deprimens, non voluntatum. Item Locustæ sunt volatilia quidem munda, tamen parua, & non satis in altum volantia, quæ manducabat Ioannes constitutus in deserto. Quòd docebat Ioannes, idem manducabat. Volatilia quidem erant, non autem magna volatilia, nec satis in altum volantia, quia secundum iustitiam legis metu pœnæ corporalis viuebant, non secundum spiritualia, & altissima Christi præcepta. Deniq; quomodo magnæ volucres erant Iudæi, aut ad alta volantes, quibus à Ioanne pœnitentia sola iniungebantur? Qui enim abstinet se ab opere malo, & non insuper facit bona opera volat quidem, non autem in altum volat. Parua ergo volatilia, & non in altum volantia manducabat Ioannes: maiora autem volatilia, & in altum volantia, quæ altissima cæli poterant penetrare, Christo pòst venienti, quasi regi magno seruabat. Vnde & paulò pòst dicit. Edebat autem Locustas, & mel syluestre; ostendens eos, qui longè volabant, prope futuros, sicut & Apostolus ait ad gentes: Et vos qui aliquando eratis à longè, propè facti estis in sanguine Christi. Et qui agrestium gentium dulcedinem futuræ fidei docens, quæ ad sublationem curationis præcesserat, mel syluestre edebat. Denotant eædem D. Ioannis Baptistæ Locustæ populum gentilem, sicuti perquam breuissimis verbis attestatur facundissimus [h] S. Ambrosius. Cibus quoq; prophetici index officij, nunciusq; mysterij est. Quid enim tam eciosum ad hominis officium, quàm Locustas quærere? & quid tam plenum ad vatis mysteriũ? Nam quo magis ad fructum inutiles, ad vsum laboris inertes, ad tactum fugaces, vagæ saltu, ore stridulæ sunt Locustæ; eò conuenientiùs his populi figura gentilis aptatur, qui nullo vsu laboris, nullo operis fructu, sine grauitate, sine voce sonum querelæ ederet, verbum vitæ ignoraret. Hic igitur populus cibus est prophetarum. Nam quo numerosior populus congregatur, eo vberior prophetici oris vsus augetur. Hæc ille. Ex Locustarum in diuersas partes volatu, non tamen pleno cursu, D.[i] Hieronymo Sapientes mundi, & imperfectæ, incertæq; scientiæ auctores denotantur. Is enim explicans ea verba prophetæ Nahum: Bruchus irruit, & euolauit; exiliuit quasi Attelabus commixtus tuus; sicut Locusta quæ ascendit super sepem in die gelu, & non cognouit locum suum; mixtitium putat in hoc differre à Brucho, quòd Bruchus imperitæ multitudini, & innumerabili comparatur, mixtitius autem cunctis gentibus hinc inde collectus. Et quomodo alij sunt in vrbibus ciues, alij peregrini, quibus placet habitare in vrbe non sua. Sicut mixtitium puto, qui habitat in Niniue, eos esse qui videntur sibi, iuxta opinionem suam aliqua sequi dogmata veritatis, & in eo meliores esse Brucho, quòd Bruchus nihil aliud faciat, nisi semper in terra sit, & absq; alis cibo, & ventri seruiat: Attelabus autem modicas assumat alas, & cùm in altum volare non possit, tamen de terra exilire nitatur, & tandem perueniens in Locustam volitat quidem, sed non est perpetuus volatus eius: deficientibus enim pennulis, & contractis frigore, etiam Locusta considet, & considet non in frugifera arbore, & in virentibus folijs; sed in sepe, sentibus virgultisq; contexta: siue in maceria fortuitu hinc inde lapide composita. Consideremus Sapientes Greciæ & Aegyptiorum, atq; Persarum, Indorumq; gymnosophistas, & Samaritanos, & varias inter ipsos sententias, & Iudæos, Pharisæosq; eorum, & Sabducæos, & Ecclesiæ multiplices hæreses: & videbimus Attelabum à terra se paululum eleuantem, & Locustam volantem quidem, sed non pleno cursu, & quia non habeat calorem Solis iustitiæ, frigente in Deum charitate, sedere in spinosis sepibus. Omnia enim dogmata eorum cùm frigeant, & volare non possint, sedem sibi, & requiem inter Aristotelis, & Chrysippi scripta reperiunt. Et paucis interpositis. Hæc igitur Locusta, quæ nunc sedet in sepibus, cùm iudicij tempus aduenerit, & mundus ad ortum solis incaluerit, dimittet sedem & loca sua, in quibus tempore frigoris inhærebat, & ad meliora conuersa, prioris sedis non recordabitur. Quod autem generaliter de iudicij tempore diximus, & nunc ex parte intelligi potest, vt per eruditos, & doctos viros huiusmodi Locustis Solis iustitiæ lumen oriatur; & relinquentes spinas suas, in purum & liberum transeant volatum. Alio quoq; sensu, inquit Isidorus Locustæ per mobilitatem leuitatis accipiendæ sunt, tanquam vagæ, & salientes animę in sęculi voluptates. Bruchus cùm sit modicæ quantitatis & fusci coloris, eorum nobis præbet speciem

[Margin notes:]
[f] Hom. 2. in Marc.
[g] In tert. ca. Matth.
B (beside "dem, non autem in altum volat")
Populus gentilis.
[h] In comm. in c. 3. Luc.
C (beside "sas partes volatu")
[i] In Comm. in cap. 3. Nahum.
Sapientes mundi.
D (beside "tanos, & varias inter ipsos")
Animæ vagæ.

ciem, vti scribit Rodericus Flauiacensis, qui in religionis habitu constituti, si temporalibus E
subleuentur honoribus, nec mentis deserunt humilitatem, nec habitus sui mutant deformitatem. Quid verò Ioel propheta intellexerit his verbis: Residuum Erucæ comedit Locusta, & residuum Locustæ comedit Bruchus, & residuum Bruchi comedit Rubigo, docet D. Hieronymus in commento inquiens. Erucam Hebræi interpretantur, Assyrios, Babylonios, atq; Chaldæos: qui de vno orbis climate procedentes, tam decem tribuum, quàm duarum, hoc est Israelitici populi cuncta vastarunt. Locustam autem Medos interpretantur, & Persas, qui subuerso imperio Chaldæorum, Iudæos habuere captiuos: Bruchum Macedonas, & omnes Alexandri successores, maximeq; regem Antiochum cognomento Epiphanem, qui instar Bruchi sedit in Iudęa, & omnes priorum regum reliquias deuorauit, sub quo Machabęorum bella narrantur. Rubiginem referunt ad imperium Romanorum, qui quarti, & vltimi in tantum oppressere Iudæos, vt de suis finibus eos pellerent. Scribit pleniùs Iosephus septem voluminibus, Vespasiani & Titi narrans triumphos. Helij quoq; Adriani contra Iudæos expeditionem legimus, qui ita Hierusalem murosq; subuertit, vt de vrbis reliquijs, ac fauillis sui nominis Heliam conderet ciuitatem. Hæc quatuor regna, quæ subuertere Iudęam, in quatuor cornibus Zacharia se vidisse scribit, dicente ad eum angelo: Hæc F
sunt cornua, quę ventilauerunt Iudam & Israel, & Hierusalem. Et rursum: Leuaui, inquit, oculos meos, & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium, & montes, montes ænei: in quadriga prima equi ruffi, & in quadriga secunda equi nigri, & in quadriga tertia, equi albi, & in quadriga quarta, equi varij fortes. Cumq; propheta dixisset ad angelum, qui loquebatur in eo: Quid sunt hæc domine mi? Respondit angelus, isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, vt stent coram dominatore omnis terræ, & est sensus: isti sunt qui egrediuntur à facie domini, & eius impleant voluntatem. Cum habitatoribus terræ, percipimus auribus, quid Eruca, Locusta, Bruchus, Rubigo, significet; nunc cum senibus, quod dictum est, audiamus: quatuor esse perturbationes, quibus animarum sanitas subuertatur, omnes philosophorum scholę conclamant. Duæ præsentes sibiq; contrariæ, duę futurę mutuo dissidentes: Pręsentes ęgritudo & gaudium. Ægritudinem animi dicimus, alioquin corporis non ęgritudo, sed ęgrotatio nominatur. Aut igitur tristes sumus, & mœrore conficimur, statusq; nostrę mentis euertitur. Vnde & Apostolus monet: ne abundantiori tristitia absorbeatur frater. Aut è contrario gaudemus, gestimusq; lætitia, & bona nostra moderanter ferre non possumus: iustiq; & fortis viri est, nec aduersis frangi, nec G
prosperis subleuari, sed in vtroq; esse moderatum. Diximus de perturbatione præsentium, dicamus de futurorum, in quibus metus, aut spes est. Aduersa timemus, prospera præstolamur, & quod ægritudo, & gaudium operantur in pręsenti, metus & spes faciunt de futuro: dum aut aduersa plusquam decet, timemus esse ventura, aut prospera quę speramus in tantum nos faciunt exultare, vt non timeamus modum; maximè in his quæ incerta sunt, quia futura sperantur potiùs, quàm tenentur. Has perturbationes vno, & non pleno versiculo illustris poëta comprehendit:

> *Hi metuunt, cupiuntq;* (hoc de futuro) *dolent gaudentq;* (hoc de presenti) *neq; auras*
> *Respiciunt clausi tenebris, & carcere cæco.*

Cauendum est igitur, ne ęgritudo, quasi Eruca nos comedat: ne Locusta vastet in gaudio, huc illucq; volitans, & gestiente lętitia per diuersa se iactans; ne Bruchus id est pauor, & futurorum metus, radices sapientię deuoret: ne Rubigo & desiderium futurorum res inutiles concupiscat, & nos perferat ad ruinam. Sed vt in omnibus, quatuor quadrigas, & quatuor cornua, & quatuor equos rufos, & varios, & albos & nigros, id est, vel aduersa vel prospera, vel ex vtroq; sociata frenis sapientię gubernemus. Ego reor Erucam esse insipientem H
in animo passionem; quę tarda est, & discurrere non potest, & mora ipsa ac pertinacia ebibit, & exugit omnem virorem: quam si non occiderimus, in nobis crescet, & auolat, & nunc deuorat, quicquid attigerit, nunc semesa dimittens pergit ad alia: reuertensq; ad pristinam sedem, Bruchus efficitur, vt non solùm fruges, & folia & cortices, sed & ipsam medullam deuoret tarditate. Sin autem euenerit (quod tamen rarum est) vt etiam post Bruchum vitalis quippiam in nobis spiritus resideat, cuncta Rubigo popularetur, ita vt stipulam, & vile fęnum vertat in nigredinem, vt non solùm esui, sed & fimo inutilia sint. Hęc itaq; D. Hieronymus. Cur verò Locustę, ac Bruchus in Leuitico in cibo à Deo concedantur, ratio moralis talis ab Isychio assignatur. Quibus autem sunt crura excelsiora pedum, vt per ea exiliant in terra inter munda propterea ponuntur, quia cùm sint in carne, non secundum carnem militant, sed à sordidis exiliunt actionibus, & secularibus hominibus, vt doceant eos, atque instruant, permiscentur: ita vt & cum adulteris aliquando, & publicanis habitent, &

Hierosolymæ quatuor vastationes.

Perturbationes quatuor.

Cur in cibo concedantur.

tamen

A tamen immundis eorum non commisceantur actionibus: resiliunt enim ab eis, & auolant, & cùm societatem peccati ipsorum refugiant, peccatoribus tamen, vt eos à peccatorum sordibus liberent, atque reuocent, plerunq; cohabitant. Sicut dominus qui peccatum non fecit, nec in ore eius dolus fuit, cum peccatoribus comedebat, & bibebat, doctrina eos, & institutione, iustificans & ad sui prouocans æmulationem, nihil eorum ipse imitans, nec ab eis inquinatus. Propter quod dixerunt cantica canticorum. Ecce iste venit saliens in montibus, transiens super colles. Oportet ergo nos habere sublimiora pedibus, non qualia Iudæorum pedes habent, qui in vtriusq; vestigijs suis, in lege videlicet, & prophetis claudicant, sed qualia habent ea, quæ dicuntur Cherubin, de quibus dictum est: Et crura eorum crura recta, & pennati pedes eorum rectè, & inclinabiliter in euangelicis pedibus, de quibus dictum est: Calciati pedes in præparatione euangelij pacis. Hic quamuis super terram ambulet, quamuis cum peccatoribus dispensationis cuiusdam gratia, iuuaminisq; conuersetur, illud implens Apostolicum: Si quis vocat infidelium ad cænam, & vultis scire omne, quod vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes propter conscientiam: tamen volatile permanet, & mundus est, sciens, à terra emicare, atque exilire, & non adhærere
B secularibus actionibus. Bene autem talium animalium etiam vocabula protulit legislator, Bruchum & Locustam, Attacum atque Ophiomachum nominans. Cuius autem operationis sint, siue virtutis, Nahum Propheta satis explicat, ait enim: Bruchus expansus est, & auolauit: custodes tui quasi Locustæ Locustarum, quæ consident in sepibus, in die frigoris: vel sicut Septuaginta: emicuit sicut Attacus commixtus tibi, sicut Locusta, quæ transcendit maceriam in die frigoris. Ex quibus cernis, quia etsi peccatoribus commisceamur, etsi in die gelu siue brumæ, id est abundantiæ peccati, cùm enim, inquit, abundauerit peccatum, refrigescit charitas multorum, transiliamus maceriam, spinosam videlicet peccatorum exacerbationem, non similes effecti eis, sed subijcientes eos nobis, vt fiant doctrinæ obedientes, apertè saluamus, & saluabimur, vnde ait Paulus, Factus sum Iudæis sicut Iudæus his, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cùm ipse sub lege non essem: his qui sine lege sunt, quasi sine lege essem cùm ipse sine lege Dei non essem, sed sub lege essem Christi. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem. Sed tamen in morem Bruchi, ineptum facere & euolare necesse habemus, vt sicut Locusta, siue Attacus esse, qui pro huiusmodi Attacum dicunt, exilire possimus. Sic enim aptè conueniet, quod in
C eodem propheta sequitur: Sol ortus & eleuatus est, & non est inuentus locus eius: quoniam orto iustitiæ sole, qui illuminat abscondita, emicant atq; exiliunt hi qui cum peccatoribus conuersantur, ad solatium iustitiæ, & non iam locus illorum ille esse cognoscitur, cuius habitum pridem demonstrabant, cùm quodammodo vterentur, quos & erat necesse saluari. Ophiomachi autem ab appellatione manifestatur & virtus, quem imitari bonum est, & intelligibilibus repugnare serpentibus: reminiscentes quòd non sit nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Hi sunt quippe intelligibiles serpentes & venenati dracones. Hæc Isychius. Locustæ etiam nomine per comparationem Redemptoris nostri resurrectio denotatur. Vnde & voce eius per prophetam dicitur. Excussus sum sicut Locusta. Teneri enim à persecutoribus vsq; ad mortem pertulit, sed sicut Locusta excussus est, quia ab eorum manibus saltu subitę resurrectionis euolauit. Quod referri quoq; ad prædicatorum numerũ potest. In ipsis quippe sicut Locusta excussus est, quia Iudæa in sua persecutione sæuiente, dum per diuersa fugiunt, quasi quosdam recessionis suæ saltus dederunt. Quia verò ille prædicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non actiua

Resurrectio per Locustam.

D solummodo, sed etiam contemplatiua vita solidatur, rectè ipsa prædicatorum perfectió Locustis exprimitur, quæ quoties se in aëra attollere conantur, primùm se cruribus impellẽtes, subleuãt, & postmodum alis volant. Ita nimirum sunt sancti viri, qui dum superna appetunt, primum quidem actiuæ vitæ bonis operibus innituntur, & tunc demum ad sublimia se per contemplationis saltum volando suspendunt. Crura figunt & alas exerunt, quia rectè agendo stabiliuntur, & alta videndo subleuantur. Qui in hac vita positi, diu in diuina contemplatione manere non possunt, sed quasi Locustarum more à saltu, quę dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum post contemplationum sublimia, ad necessaria actiuę vitę opera reuertuntur, nec tamen in eadem vita actiua remanere contenti sunt. Sed dum ad contemplationem desideranter exiliunt, quasi rursus aëra volantes petunt, vitamq; suam quasi Locustæ ascendentes, descendentesq; peragunt, dum sine cessatione semper, & summa videre appetunt, & ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Est adhuc aliud, quod Locustæ simile sanctis prædicatoribus gerunt. Matutinis namq; horis, id est, teporis tempore vix à ter-

Prædicatorum perfectio.

ra se subleuant, cùm verò æstus exarserit, tanto altius, quanto alacrius volant. Sanctus autem quisq; prædicator, dum quieta fidei tempora conspicit, humilis & despectus aspicitur, & Locustæ more vix à terra subleuatur. Si autem persecutionis ardor incandeat, corde cælestibus inhærens, mox quantæ sit sublimitatis ostendit, & pulsatis alis, in altum rapitur, qui quietus in imis, torpuisse videbatur. De hoc ergo equo, id est, prædicatore suo, beato Iob dominus dicit: Nunquid suscitabis eum quasi Locusta? Subaudis, vt ego, qui eò illum ad altiora excitando subleuo, quo grauiori persecutionis æstu excrutiari permitto, vt tunc in illo robustior virtus euigilet, cùm se ei ardentior infidelium crudelitas illidit. E

HIEROGLYPHICA.

[a] Lib. 18. Hierogl. Temperantiæ & modestiæ typus.

[b] Famis hierogl.

[c] Pedum hierogl.

AEGYPTII per Ophiomachum, inquit [a] Pierius Valerianus, modestiam, temperantiam, atque continentiam intelligebant, quippe quæ nequitiæ virtutes oppositę sunt. Ea siquidem Serpentem oppugnat, voluptatem quippe terræ prorepentem allidit. Ipsa autem crura habet, quæ corpusculum altè tollant humo, à terraq; interim eorum innixu resiliat, & feratur in sublime, collisoq; serpentis capite intellectui proximior fiat, qui quidem terrenis obrepere nescius, ab ijs disiungi abalienariq; assiduè meditetur. Sunt qui per huiusmodi Locustam referente eodem [b] Pierio, famem intelligant, propterea quòd magnam satis inferant calamitatem, cùm agminatim innumerabili aliquando multitudine congregatæ segetes inuaserint, magna clade radices abrodentes, quare diuinatrix apud Theocritum dicitur: Cùm enim apparuerit, famis est prænuncia. Multa Locustæ huius significata ponit Eucherius, sed quoniam nullam super illis causam adducit, in quo nos præcipuè versamur, ea prætereunda iudicaui: vnum illud tantùm tangam, quòd per comparationem resurrectionis dominicæ similitudo quædam sit, cùm assaltum Philo dicat per Locustam significari: nullam enim à terrestribus animal tanta se pernicitate proripit in saltum, si corpusculi rationem habeamus. Sed hæc alij viderint. Inuenies in diuinis litteris aliud Locustę huius hieroglyphicum, vt apud [c] Salomonem pro pedibus poni, eò quod animal id pedum longitudine pro corporis modulo omnia excedit animantia. Scriptum igitur, Florebit amygdalum, & impinguabitur Locusta: hoc est superuenient cani, & pedum accedet tumor, podagra scilicet, quæ plurimùm ætatem grandiorem infestat. F G

APOPHTHEGMA.

[a] Lib. 6. de vita philos.

ANTHISTENES Atheniensis testante [a] Diogene Laërtio Atheniensibus, quòd indigenæ essent gloriantibus exprobans, dicebat illis Attelabis, & Cochleis nihilo nobiliores esse.

EMBLEMA.

EMBLEMA Andreæ Alciati, cum verbis NIL RELIQVI. H

Scilicet hoc deerat, post tot mala deniq; nostris
Locusta vt raperent, quicquid inesset agris.
Vidimus innumeras Euro duce tendere turmas,
Qualia non Atyla, castraq; Xerxis erant.
Hæ fœnum, milium, farra omnia consumpserunt,
Spes & in angusto est: stant nisi vota super.

EPIGRAM-

Digitized by Google

A

EPIGRAMMATA.

IN Epigrammatibus Græcis quoddam incerti authoris legitur epigramma de futuræ messis prædictione, quod sic quidam lusit Latinè:

Callignes cùm iam mandasset semina terræ,
Vatis Aristophanis limina docta petit.
Num sibi fœcundam auderet promittere messem,
Et num spicarum copia, quærit, erit?
Ille manu sumptos versans hinc inde lapillos,
Et flectens digitos, talia voce refert.
Si, quantum satis est, tibi ab imbre rigantur agelli,
Vlla nec agrestis strangulat herba sata,
Nec glacies sulcos rumpet, nec grandine tristi
B *Decussa à summo pinguis arista cadet.*
Si nec tonsa seges ceruis, vitiauerit omnem
Aeris & terræ denique pernitiem:
Faustam vaticinor messem tibi, demete spicas
Bellè: ne noceat sola Locusta, caue.

Aliud Lucillij, quo facetè, & festiuiter irridet Gaium pumilionem, inquiens: Si contrà Attelabos, & Muscas caninas, aut mures, aut Pulices, aut Ranas expeditio suscepta fuerit, sanè tibi metuendum est, ne & tu conscribaris. Si contra viros fortes erit belligerandum, tum planè tranquillo sis animo: neque enim vllum bellum Romanis cum Gruibus est.

Εἰ πὲν ἐπ' Ἀττελάβους ἄγεται στρατὸς. ἢ κυνομυίας,
Ἢ μύιας, ἢ ψυλλῶν ἱππικὸν, ἢ βατράχων,
Γαϊ, καὶ σὺ φοβοῦ, μήκως σέ τις ἐγκαταλέξῃ,
Ὡς ἐν τοῖς τούτων ἄξιον ὄντα μάχης.
Εἰ δ' ἀρετῆς ἀνδρῶν ἄγεται στρατὸς, ἀτρέμας ἴσθι

C (sic pro ἔτο restituit Camillus Veronensis)

Ῥωμαίοις οὐδεὶς πρὸς γεράνους πόλεμος.

Si contra Attelabos, aut Muscas Gaie caninas,
Aut contra mures bella gerenda forent:
Aut contra Pulices equites, ranasque palustres,
Horrida sanguinei prælia Martis erunt.
Ne noua fac metuas bellator in arma voceris,
Et dare cogaris nomina militiæ.
Si virtutis erunt certamina, Gaie quiesce,
Romulidæ Gruibus prælia nulla mouent.

Aliud inscriptum εἰς ἀκρίδα, in Locustam, quod nonnulli Anytæ, alij Leonidis esse volunt, in quo Myro puella virgineam destillans lachrymam Locustæ per campum garrienti, & in quercubus dormienti Cicadę dicitur communem fecisse tumulum, atque ita gemina illius ludicra, vel delectamenta, impersuasibile, siue contumax, siue surdum bustum accepisse.

D Ἀκρίδι τᾷ κατ' ἄρουραν ἀηδόνι, καὶ δρυοκοίτᾳ
Τέττιγι, ξυνὸν τύμβον ἔτευξε Μυρώ,
Παρθένιον στάξασα κόρα δάκρυ. δισσὰ γὰρ αὐτᾶς
Παίγνι' ὁ δυσπειθὴς ᾤχετ' ἔχων ἀΐδας

Vbi notandum, quod in epigrammatibus Græcis legitur ἀηδόνι, quodque interpres vertit Lusciniæ, cùm duobus tantùm animalculis Myro tumulum extruxisse legatur etiam apud Plinium, & post in epigrammate dicitur à tumulo gemina puellæ delectamenta absorberi. Ego id ex tempore sic lusi:

Ingratam per agros Locustam vna atque Cicadam
Arbore quæ recubat, condidit in tumulo,
Myro virgineos destillans fronte liquores
Ludicra surdaster sic gemina ille capit.

Aliud Mnesalci in eandem:

Ο'υκ ἔτι δὴ πτερύγεσσι λιγυφθόγγοισιν ἀείσεις
Α'κρὶ, κατ' εὐκάρπους αὔλακας ἑζομένα
Ο'υδέ με κεκλιμένον σκιερὰν ὑπὸ φυλλάδα τέρψεις
Ξουθᾶν ἐκ πτερύγων ἁδὺ κρέκουσα μέλος.

Quod sic verti,

Amplius in sulcis Locusta feracibus, alis
Dulcisonis modulans carmina nulla dabis:
Phœbaaq; cubans iam deinde sub arboris umbra
Audiet alarum nemo ita suaue melos.

Aliud Meleagri epigramma, quo excitat Locustam, vt carmẽ amabile canat, quod eius ærumnas, quibus diu noctuq; cruciatur, leuet atq; discutiat, promittens ob id ipsum ei munera: Canit ergo.

Α'κρὶς ἐμῶν ἀπατηλὰ πόθων, παραμύθιον ὕπνου,
Α'κρὶς ἀρουραίη, μοῦσα λιγυπτέρυγε,
Α'υτοφυὲς μίμημα λύρας, κρέκε μοί τι ποθεινὸν,
Ε'γκρούσα φίλοις ποσσὶ λάλους πτέρυγας. F
Ω'ς με πόνων ῥύσαιο παναγρύπνοιο μερίμνης,
Α'κρὶ μιτωσαμένη φθόγγον ἐρωτοπλάνον.
Δῶρα δέ σοι, γήθυον ἀνθαλὲς ὀρθρινὰ δώσω,
Καὶ δροσερὰς στόμασι σχιζομένας ψακάδας

Ego ex tempore sic verti:

Quæ mala nostra leuas, somni & solatia præstas,
Arua colens, alis dulce Locusta sonans,
Atq; lyræ nostræ similatrix optima, suaue
Pennarum motu carmen amica cane,
Quo mala nostra leues, & somni tædia frangas
Verba illi immiscens plena Cupidinibus.
Munera namq; tibi viridantia gethya ponam
Et manè rostrum rore rigabo tuum.

Aliud Anytæ, quo alloquitur Locustam, dicens Solem non visurum amplius eam cantaturam iuxta opulentam Acidis domum; quòd iam ad Plutonis prata aduolauerit, & ad G aureæ roscidos Proserpinæ flores.

Ο'υκ ἔτι λιγυρά σε κατ' ἀφνεὸν Α'κριδος οἶκον
Α'κρὶ (sic legendum & non ἄκρα) μελιζομέναν ὄψεται ἀέλιος,
Η'δη γὰρ λειμῶνας ἐπὶ Κλυμένου πεπότησαι
Καὶ δροσερὰ χρυσέας ἄνθεα Περσεφόνας.

Verti & hoc ex tempore sic:

Diuitis ante Lares non Acidis, ipse, Locusta
Phœbus dulcisonos deinde sonare modos
Audiet: ad Ditis cùm iam vaga prata volasti,
Quosq; colit flores aurea Persephone.

Legitur ibidem & aliud Phaenni, in quo Locusta alloquitur viatorem, inquiens sibi à Democrito, quem suo cantu demulsit, tumulum esse congestum.

Δαμόκριτον μὲν ἐγὼ λιγυρᾶς ὅκα μῶσαν ἐνείην,
Α'κρὶς ἀπὸ πτερύγων, τὸν βαθὺν ὕπνον ἄγων.
Δαμόκριτος δ' ἐπ' ἐμοὶ τὸν ἐοικότα τύμβον ὁδῖτα H
Ε'γγύθεν Ω'ρωποῦ χεῦεν ἀποφθιμένα.

Quod obiter sic verti:

Dulcia Democrito cecini quia carmina pennis,
Alta tenebrosa somnia nocte vocans.
Non longè Oropo mihi pulchellum hunc ille, Viator,
Extinctæ posuit, Democritus tumulum.

Aliud Leonidis, quod quoq; Locustæ epitaphium est, commendantis humanitatem Philænidis, quæ mortuæ parentauit extructo sepulchro:

Εἰ καὶ μικρὸς ἰδεῖν, καὶ ἐπ' οὔδεος ὦ παροδῖτα,
Λᾶας ὁ τυμβίτης ἄμμιν ἐπικρέμαται.
Αἰνοίης ὤνθρωπε Φιλαινίδα, τὴν γὰρ ἀοιδὸν
Α'κρίδα, τὴν ἔρσαν τὸ πρὶν ἀκανθοβάτιν.

Διπλοῦς

A Διπλῶς ἐς λυκάβαντας ἐφίλατο. καί με θανοῦσαν
Κάτθετ' ἐφυπνιδίων χαραμένην λαλαγῶν.
Καί μ' οὐδὲ φθιμένην ἀπανήνατο. τοῦτο δ' ἐφ' ἡμῖν
Τὸ λίγον ὤρθωσεν σῆμα πολυτροφίης. id est.
Tametsi est modicus lapis videndo, & in solo ô viator
Lapis sepulcralis nobis incumbit.
Laudaueris merito ô homo Philaenida. Etenim musicam
Locustam, existentem priùs spinarum incensorem,
Geminum in annum dilexit, & me mortuam
Recondidit subtilibus viduatam vocibus,
Et me neq; vita defunctam abnegauit, hoc autem super nos
Modicum erexit sepulchrum.

B

PROVERBIA.

Ἀρουραία Μάντις, id est rurestris vates, aut Locusta, prouerbialiter dicitur teste Suida de homine ocioso, deside, & segni. Sed fortè de prodigo potiùs dicetur, ijsq; qui ex asse omnia parta dilapidant. *Mantis te vidit*, esse in eos adagio videtur, quibus fascinator oculis mali obijcit aliquid: Qua de re suprà dictum est fusiùs ex Cælio Rhodogino. *Prius Locusta bouem pariet* περὶ τοῦ ἀδυνάτου. [a] M. Varro refert ex Ennio hunc versum.
Atq; prius pariet Locusta Lucam
Nam Lucas antiqui boues appellabant ob magnitudinem: alij Lucam bouem interpretantur elephantem. Ἀκρίδων νοῦν ἔχειν, Locustæ mentem habere, à [b] Luciano prouerbialiter prolatum esse videtur, vbi Mómus nos dicit vocari à Themistocle asinos, ac mulos, qui tam facilè persuasi, illius verbis credamus, neq; tantùm habeamus mentis aut cerebri, quantùm habent Locustæ.

Mantis agrestis.
Mantis te vidit.
[a] *Lib. 5. de ling. Lat.*
[b] *In Ioue Tragœdo.*

C

NVMISMA.

INTER vetustissima Metapontinorum numismata, quę Hubertus Goltzius depingit, vnum est argenteum; quòd in aduersa parte insculptum habet caput mulieris spica triticea coronatæ cum duabus à sinistro latere literis Ξ T. & in auersa parte verò integram frumenti spicam, cui à sinistro latere adhæret Locusta, seu potius Attelabus, & à dextro latere scriptum est M E T A. Frumenti spicam, agrorum fertilitatis indicium esse, ac è contrario Locustam cùm abundat, agrorum pestis signum esse, nemo non nouit: cur verò hîc simul in hoc nummo depingantur, obscurior ratio est, neque id tetigit Goltzius. Videor tamen id ex eius scriptis posse expiscari. Fertilitatem in primis agri Metapontini alia etiam testantur numismata, quorum ferè omnium partes auersæ spica triticea, vel granis frumentaceis signantur, & in quibusdam caput Cereris etiam spectatur, quemadmodũ & in hoc, quod ex eo depictum damus. Locustam verò adiunxerunt, quantum iudicare possum, in memoriam pestilentiæ, & sterilitatis, qua Palladis contempto numine aliquando laborarunt. Cùm enim celebre intra mœnia eorum Mineruæ esset templum, eius numen eo bello, quod cum Sybaritis, & Crotonianitis socijs aduersus Gręcos Italicos gesserunt, cæde iuuenum, & sacerdotis Metapontini violarunt, vnde ira deorum, vt credebatur, pestilentia & sterilitate cùm laborarent; oraculum Delphicum de mali remedio consulerunt: id calamitatis finem futurum prædixit, si offensum deæ numen, & cæsorum manes placassent. Paruerunt oraculo Metaponti-

D
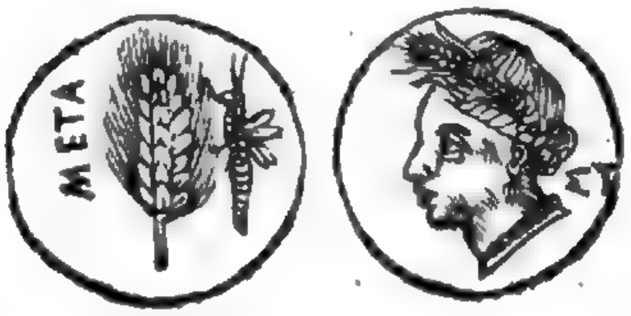

Fertilitas Metapontinorum.

ni, & iuuenum interſectorum ſtatuas in templo Mineruæ erexerunt, deamq; ſacrificijs ſibi propitiam reddiderunt, ſedataq; ad hunc modum calamitate, cùm agrum admodum fœcundum poſſiderent, Apolloni Delphico meſſem auream dono miſerunt, aliquotq; numiſmata in rei perpetuam memoriam fecerunt Apollini, Palladi & Cereri, in quibus omnibus triticeam ſpicam eſt cernere: Apollini propter memoratum oraculum, Palladi ob depoſitam iram, Cereri tanquam fertilitatis inuentrici. Eundem hunc nummum videndi copiam mihi fecit Iulius Cęſar Velius Bon. ſed qui ab altera parte vultus fœminei iconem non haberet. E

VSVS IN CIBIS.

APVD Sanctiſſimos Euangeliſtas Matthæum, & Lucam cap. 3. Marcum cap. 1. legimus inſignem illum Chriſti Saluatoris noſtri πρόδρομον Ioãnem Baptiſtam, qui duro omnino atq; aſpero corporis cultu victuq; vtebatur, ἀκρίδας in deſerto manducaſſe. Cæterùm cùm nonnulli velut nodum in ſcirpo quærentes, eam vocem contra omnem Grammaticorum conſenſum in alienum ſenſum detorqueant, vel etiam (quod videtur eſſe nefas) corruptam ſuſpicentur, quid ij ſentiant prius adducemus, & quantoperè à veritatis ſcopo aberrent, cùm ex ſacris, tum ex prophanis ſcriptoribus oſtendemus. F

Locuſtas Ioannis Baptiſtæ animalia fuiſſe.

Quidam teſte Theophilacto ἀκρίδας voluerunt eſſe herbas, quas μέλαγρα appellant, alij etiam ἀκρόδρυα, ſiue ὀπώρας ἀγρίας, id eſt arborum gemmas aut fœtus, aut ſylueſtrium fructuum cibos, quibus Ioannes vſus ſit. Sed vox ἀκρίδος nuſquam in illa ſignificatione reperitur apud vllos authores. Non deſunt qui velint quaſdam herbarum radices intelligi, alij verò nõnullas arborum ſumitates, in qua ſententia Hermolaus Barbarus magnum authorem Chryſoſtomum, & priorem eo Athanaſium eſſe ſcribit, ſed [a] Chryſoſtomus, ad locum hunc Marci Euangeliſtæ: Veſtitus pilis Cameli, & Locuſtas & mel ſylueſtre comedebat: Locuſta, inquit, animal paruulum eſt, & inter volatile, & reptile medium. » [b] Hieronymus Montuus putat ἀκρέμονας eſſe legendum, quæ vox turyones, aſparagos, cymas, ſummitates arborum ſignificat. » Theophraſtus ſimiliter Paracelſus, vbi de melle ſcribit, & qui eum ſectantur Michael Toxites in Onomaſtico ſuo ſuper Theophraſtum, & Leonardus Thurneyſerus, per ἀκρίδας ſiue Locuſtas plantarum extremitates, non Inſecta illa intelligenda eſſe volunt. Nam vt Toxites, inquit, nos ſolemus Lupulos, aſparagos, & ſimilium Locuſtas cum oleo, & aceto edere; veterum autem cibus olim herbis potiùs, quàm carnibus conſtabat. Hæc ille. G Sed nuſquam conſtat in vllo authore, vel vocem Græcam ἀκρίδος, vel Latinam Locuſtæ in illa ſignificatione vſurpari, quam illi fingunt, linguarum forſan illarum ignoratione decepti. Alphonſus Toſtatus tradit huius quoq; opinionis eſſe F. Brocardum Teutonicũ in libro ſuo de terra ſancta, quia ſcripſerit ſe fuiſſe in multis Monaſterijs apud Iordanem, ibiq; cum multis Monachis comediſſe herbas, quas illi Locuſtas vocent, ibiq; abundent. Sed hunc Brocardi locum Cornelius Ianſenius diu quæſitum non inuenit. In eadem hæreſi fuit quoq; Perottus, hîc potius intelligendum putans Ioannem victitaſſe herbarum ſumitatibus, quàm Locuſtis animalibus ſcilicet noxijs, & venenoſis. Sunt etiam qui ἀχράδας ſcriptum fuiſſe exiſtiment exigua mutatione deflexo nomine, quas pyraſtros ſeu pyros agreſtes interpretantur apud Theophraſtum, & [c] Dioſcoridem. Tradit Hermolaus Locuſtam, ſiue pedem Locuſtæ pro herba ſumptam igitur multos interpretari, quam vulgo rapunculum ſiue napunculum vocamus folio anguſto, deſinente in mucronem cauliculis vertice torulos habentibus, vt in aſparago & ſalictario lupo cernitur, itemq; multi lateris. Ex quibus minores alij alterno ſemper inguine proſiliunt. H Radicula vel diuitum lautorumq; menſis petita, rapiſtri quidem ſapore, non tamen ad ructus illiberali, ac fatuus omnino guſtus, ſed cum aceto, & ſale non iniucundus. Alij pedem Locuſtæ pro blito, aut valde ſimili herba capiunt in Arabicis ſcriptoribus. Sunt qui non herbam vnam, ſed ſumma herbarum omnium intelligant. Iam verò Epiphanius contra Ebionæos annotat nonnullos Iudæos deprauatè pro ἀκρίδες legiſſe ἐγκρίδες, quod nomen interpretatur bellaria ex melle ſiue oleo, veritatis ſermonem, ita in mendacium conuertentes, vt Epiphanius ait. Euſtathio ἐγκρὶς eſt πεμμάτιον ἑψόμενον ἐν ἐλαίῳ, ἤτοι μελιττώμενον, id eſt bellarium in oleo ſiue melle coctum. Idem etiam ἐγκρίδα, panis ſpeciem ex Epicharmo probat. Acceperunt etiam quidam hoc loco ἀκρίδας genus eſſe cancrorum marinorum, qui ab Athenæo καρίδες & ἀχαρίδες (nam vtroq; modo ſcriptum reperi) appellantur, quorum Apitium ita appetentem fuiſſe ſcribit, vt & Minturnis (quæ vrbs eſt Campaniæ) plurimùm ſit commoratus pretioſos cancros, quorum ibi ma-

[a] Hom. 2. in Marc.

[b] Lib. de tuen. Sanit.

Herbæ Locuſtę dictę.

[c] Coroll. 37. in Dioſcor.

Pes Locuſta herba.

gra

A gna erat copia, comedendi gratia, & in Lybiam vsq;, cùm ibi mira magnitudine nasci co-
gnouisset, peregrinationem susceperit. Gaza apud Aristotelem Squillam siue squillum ver-
tit, de qua sic scribit Robertus Constantinus in supplemento linguę Latinæ: inquiens, squil-
la *καρὶς* (quia capite quòd *κάρη*, magno est: vel quia *ἀκρὶς* marina) & *καρὶς* & *κουρὶς* apud
Athenæum lib. 3. Gallis Cheurette, & Northmanis creuete est. Differentiæ plures. Est enim
καρὶς πλατεῖα, squilla lata, Liguribus Orchetta, & Massacara Siculis ac Nepolitanis. Ma-
gnitudinis hæc Locustarum multo latior. Altera est cælata, tota rubra, quæ *τέττιξ ἐνάλιος*
[d] Æliani, id est Cicada marina, cammarus siue gammarus Columellę, ac Plinij. Tertia *κράγ-* [d] Lib. 3.
γων siue *κράγγη* [e] Aristoteli, cui crusta tenuis, candida, interdum rubescens, longitudo palmi cap. 25.
maioris. Quarta squilla gibba, *καρὶς κυφὴ*. Est & squilla parua, *καρὶς μικρὰ* (aliaq; , quæ *κα-* [e] Li. 4. Hist.
ρίδιον in pinnis) Monspelij Ciuade, Italis Gambarello. Vltima Squilla *μάντις* (a *μάντις* ma- cap. 2.
gna Locustæ specie) dicitur. Cui duo brachia Locustæ magnæ terrestris. Verùm hæc quoq;
opinio à vero videtur aliena, cùm & cancri illi marini non *ἀκρίδες*, sed *καρίδες*, siue *ἀκαρί-*
δες appellentur, & desertum à mari procul absit, & cancri illi marini, in delicijs habeantur,
à quibus Ioannem Baptistam constat omnino abstinuisse, duro rigidoq; victu contentum.
B Nos ergo repudiatis his omnibus opinionibus simpliciter credamus Ioannem Baptistam ve
sci Locustis fuisse solitum, cùm & vox *ἀκρίδος* nusquam nisi pro Locusta apud authores
Græcos accipiatur, & constet, cùm olim, tum hodiè quoq; illas quorundam populorum ci-
bum esse, & denique doctissimi quiq; cùm patrum veterum, tum recentiorum interpretum
in eadem sint sententia, quorum priùs nonnulla exempla adducam, dein qui Locustis vesci
soleant, quiq; etiamnum vescantur, subiungam. Chaldaica versio pro voce *ἀκρίδος* habet
[illegible] Kamza, quod Locustam significat Nahum. 3. & Esaiæ 40. sic dicta à colligendo. Sui-
das eandem vocem in Euangelio interpretatur *εἶδος ζωυφίου*, genus animalculi. S. Chryso-
stomus, vt dixi, scribit parua fuisse animalcula, quorum in desertis Iudeæ maxima fuerit co-
pia, oleo coqui solita, qui pauperum fuit cibus. S. Augustinus quoq; in epist. ad Roman.
Ioannem Baptistam Locustis vesci solitum dicit. Idem testatur Theophilactus, qui tamen
simul esum illum Locustarum allegoricos interpreratur, id quod etiam facit Adamantius
Origenes. S. [f] Hieronymus & ipse idem sentit, dum simpliciter vocem *ἀκρίδες* Locustas in- [f] Hom. 11.
terpretatur. Nec mirum cùm Moses in selegendis cibis diligentissimus, Locustas Hebræis, in Luc.
» vt salutares comedere permiserit in Leuitici vndecimo. Omne de volucribus, quod gradi-
C tur supra quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super
» pedes quatuor, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere de-
» betis, vt est Bruchus in genere suo, Attacus atq; Opiomachus, ac Locusta, singula iuxta ge-
» nus suum. De Ioanne Baptista canebat [g] Prudentius. [g] In Cathemerin.

Illic dicata parcus abstinentia
Potum, cibumq; vir seuera industria,
In vsq; serum respuebat vesperum
Parum Locustis & fauorum agrestium
Liquore pastum corpori suetus dare.

Eum quoq; Locustis vesci solitum, ex vetusto Ecclesiæ carmine constat.

Prebuit huic tum tegumen camelus
Artubus sacris strophium bidentes
Cui latex haustum sociata pastum
Mella Locustis.

D. [h] Augustinus rationem redditurus, cur Locustas pro mundis animalibus habeat scriptu- [h] Lib. 2. re-
D ra, eam ait non computare in pedibus duo posteriora crura, quibus Locustæ saliunt, quas traction.
dicit mundas, & ideo (inquit) discernit ab immundis talibus volatilibus, quæ non saliunt il-
lis cruribus, sicut sunt Scarabęi. Omnia quippe huiusmodi volatilia quadrupedia vocantur
in lege. Reliquum est modo, vt de populis dicamus, quibus olim, & nunc quoq; in cibum
veniunt. De Æthiopibus acridophagis hæc scribit [i] Diodorus Siculus. Aethiopes Acrido- [i] Lib. 3. c. 3.
phagi deserto contermini, homines cæteris paulo breuiores, macilenti ac supra modum ni-
gri, Veris tempore Zephyrus ac Libycus vēti infinitum penè Locustarum ex deserto ad eos
deferunt numerum. Hæ permagnæ sunt, sed colore alarum turpi, ac squallido. Aethio-
pes ad id assueti, in quandam latam longamq; multis stadijs conuallem plurimùm materiei
ex propinquis ingerunt. Cùm suo tempore Locustarum tanquam nubes à ventis supra val-
lem defertur, materiem congestam, omnemq; loci herbam antea succisam incendunt. Lo-
custæ desuper volantes ingenti fumo enectę paullum vltra vallem ad terram tanta decidunt
copia, vt victum omni genti abundè præbeant. Has enim sale, quod regio plurimum fert,
super-

ſuperinfuſo, diutius ſeruant cibum guſtu eis ſuauem. Hic eſt ſolus eorum per omne tem- E
[k] *Lib. 16. Geog.* pus Locuſtarum eſus. Idem ferè his verbis tradidit [k] Strabo: Aethiopes Sillis dictis, qui cum Struthophagis bellum gerunt, finitimi, cęteris minores, nigriores & vitæ breuioris (rarò enim quadrageſimum annum excedunt, eorum carne iam in ferinam verſa) viuunt ex Locuſtis, quas Verni, ac zephyri vehementiùs flantes in ea loca compellunt. Eas hoc modo capiunt, fumoſam materiem in conuallibus inijcientes, & incendentes (cùm illæ parum volent) obtenebratas & cadentes colligunt, & admixto ſale, ex eis maſſulas conficiunt, & vtuntur.
[l] *Li. 6. c. 30.* Meminit eorum etiam populorum [l] Plinius, pars quædam Aethiopum, inquit, Locuſtis tantùm viuit, fumo & ſale duratis in annua alimenta: ij quadrageſimum vitæ annum non excedunt.
[m] *In Polyhiſt. cap. 43.* Item [m] Solinus dum ait: Confines Mauritaniæ certo tempore Locuſtas terreſtres legunt, duratasq; ſalſugine, in præſidium vitæ ſolas habent: ſed ex illis quadrageſimum æui annum nullus ſupergreditur.
[n] *Lib. 7. cap. 2.* [n] Plinius aliàs Agatarchidis teſtimonio comprobat eos populos à Clitarcho & Megaſthene Mandros appellari. Apud Africanos, Syros, Perſas in cibum recipi illas, quæ alis carent, ſcribit
[o] *Exer. 192.* [o] Scaliger; ex illisq; veſci Arabes, toſtas etiam redigere in pollinem.
[p] *Lib. 2. cap. 57.* [p] Dioſcorides alatarum carnes nullo ait eſſe in vſu, ſed quæ ſine pennis eſt, Aſiracos, & Onos dicta, ea abundè veſci Afros, qui Leptim incolunt.
[q] *Lib. 9. deſcrip. Afric. cap. 3.* [q] Leo quoq; Africanus Locuſtarum in Africa plerunq; tantam frequentiam conſpici tradit, vt volantes inſtar nebulæ, Solis radios operiant, & arboribus atq; ſegetibus magnam perniciem afferant, vnde magnam annonæ caritatem relinquant. Verùm Arabiæ deſerta, & Libyæ populos Locuſtarum aduentu felici omine gaudere: nam vel elixas, vel ad ſolem deſiccatas in farinam tundunt, atq; comedunt. F
[r] *Lib. 11. cap. 29.* Parthis quoque Locuſtas in cibo gratas eſſe [r] Plinius prodidit. Quanquam putet Albertus alterius generis fuiſſe.
[s] *Lib. contr. Iouin. 2. c. 6.* D. [s] Hieronymus Orientales tradit & Libyæ populos, quia per deſertum, & calidam eremi vaſtitatem Locuſtarum nubes operiant, Locuſtis veſci ſolere. Hoc verum eſſe, inquit, Ioannes Baptiſta probat. Hodiè quoq; vulgo eas comedunt Ægyptij referente Hermolao. Et qui in Indiam cùm Orientalem, tum Occidentalem nauigationes percurrit, multos populos diſcet Locuſtas vorare ceu gratum cibum. in Inſula, quam Spagnolam dicunt, ſunt gratiſſimus cibus. Legitur ibidem Luſitanos in quadam arce preſſos, diutina rerum penuria, ac fame pœnè extinctos, Locuſtis in mari Cananor enatis menſe Auguſto, die B. Marię Virgini ſacro refectos fuiſſe.
[t] *Lib. 1. de Abſtinen. à carne.* Et [t] Porphyrius ſcribit in Libya exercitui inedia laboranti Locuſtarum nubes ſeſe obtuliſſe. Sed & de Mandis Indorum populis legimus olim Locuſtis veſci ſolere, & Crates Pergamenus teſtante G
[u] *Lib. 7. c. 2.* [u] Plinio Indos Macrobios iunctos quadragenos non excedere annos, quorum fæminę ſemel pariant; idq; & Agatarchides tradit, præterea Locuſtis eos ali, & eſſe pernices. De quibus etiam Euſtathius in illa Homeri; σῖτον ἔδοντες. Hoc, inquit, dictum eſt ad differentiam aliorum hominum, qui non tales ſunt; cuiuſmodi Aethiopas Macrobios hiſtoria teſtatur, qui cùm panem vidiſſent, illum ſtercori compararunt. Sunt etiam qui Locuſtis ac piſcibus victitant, qui idcirco ἀκριδοφάγοι, & ἰχθυοφάγοι dicebantur. Scythica autem gens & Maſſagetica carnibus victitans, ne ipſa quidem vult σιτοφάγον. Quin & Ariſtophanes eſus Locuſtarum meminit, cùm inquit:

Δ. Οὐκ ἀλλ' ἐγὼ χ' ὁ παῖς ἐρίζομεν πάλαι, βούλει περίδοσθαι,
Κἀπιτρέψαι Λαμάχῳ πότερον ἀκρίδες ἥδιόν ἐστιν ἢ κίχλαι;
Λ. Οἴμ' ὡς ὑβρίζεις. Δ. τὰς ἀκρίδας κρίνει πολύ. id eſt,
Non. Sed ego & puer iam diu contendimus, vis paciſci,
Et Lemacho committere vtrum Locuſtæ ſuauiores ſint, aut turdi,
L. Eheu quàm me contumelia afficis. D. iudica Locuſtas longè ſuauiores eſſe.

Hinc & apud Plutarchum in ſympoſio Thales ita loquitur: nihil enim eſſe diſcriminis inter colonum, qui loco tritici, & hordei Locuſtas comportare velit, atq; aues, atq; tyrannum, qui mancipijs, quàm viris malit imperare. Atq; hæc dè Locuſtarum eſu: ſed notandum populos illos ἀκριδοφάγους, vitę breuis ab authoribus deſcribi, quod annotauit etiam H
[x] *Li. 2. Var. lect. 20.* [x] Hieronymus Mercurialis præſtantiſſimus medicus, inueſtigaturus, quamobrem rubri maris incolis dracunculi quidam parui crura, & brachia deuaſtarent: an inquam is morbus ab aëre, an à regione, an à victu naſceretur, certum ſe eſſe tradit, victum potiùs ſimili morbo occaſionem dediſſe, ex ijs, quæ in quinto περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης Agatarchides &
[y] *Lib. 3. c. 3.* [y] Diodorus Siculus ſcripta reliquerunt; nimirum quoſdam populos, ob frequentem Locuſtarum eſum non modò breuiori cæteris vita eſſe, verùm etiam ſæuiſſimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis prædictis diſſimili morbo conſumptos interire. Vnde, inquit, vehementer mirari ſoleo, quomodo Parthi, ac Iudæi potuerint Locuſtis victitare: niſi Dei immortalis beneficio, id perinde factum eſt in ipſis, ac in Ioanne Baptiſta obſeruatum

tum

Digitized by Google

A tum est apud Matthæum: alioquin, vt [a] Galenus & Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia Locustis vescentes, statim eas excernere, & proinde nihil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haudquaquam diù superesse posse. Historiam ab Agatarchide relatam, quoniam medicos adiuturam, ac delectaturam spero, eam latino sermone expositam hîc subiungam. „ A prædictis non multùm differunt Locustarum esores, gens quidem staturæ alias breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud ipsos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum Locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos prouehitur, quæ ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto corpore nutriuntur, ijs salitis atq; alio modo paratis vescentes. Atq; hi agilitate quidem, & pedum velocitate pollere dicuntur: sed cùm valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesimum annum minimè vitam producunt, imò vita miseriorem sanè mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innascuntur, figura quidem caninis Muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre breuiq; vniuersam faciei cutem depascuntur. Atq; horum alij primùm scabiosorum instar B afficiuntur, deinde seipsos grauiter dilacerant, tandemq; morbo consistente, necnon bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur, sicq; vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt.

[a] Lib. 5. de loc. affect.

VSVS IN MEDICINA.

D[a]IOSCORIDES Locustas scribit odoris suffitu vrinę difficultates adiuuare, præsertim quæ fœminas malè habent. Quem vsum [b] Plinius quoq; his verbis celebrat; Locustarum suffitu stranguriæ, maximè mulierum iuuantur; vbi stranguriam, vrinæ stillicidium pro dysuria, vrinæ difficultate posuit, quare minus mirari Hermolaum debebat Marcellus, quod ita etiam verterit: nam & Auicenna, conferunt, inquit, guttationi vrinæ, & difficultati ipsius, ac præcipuè mulieribus. Fitq; cum eis vaporatio hæmorrhoidibus. Eodem authore Locustarum stercus pano confert, & morpheæ, & pedes earundem eradicant C verrucas. Sed [c] Plinius pedes Locustarum cum seuo hircino scribit lepras sanare, ipsas verò virtutem habere pellendi calculum. Auicenna ex rotundis earum duodecim grana sumi ait (oua fœminarum intelligere videtur) abiectisq; capitibus, & extremitatibus poni cum eis parum myrti siccæ, bibiq; cõtra hydropem. Rases datas, quæ pedibus carent, ex vino cõtra morsum omnium venenatorum prodesse prodidit. Sed Dioscorides Locustam ἀσίρακον exiccatam, si ex vino bibatur contra Scorpionis morsus magnoperè iuuare asserit: & Auicenna, Locustæ, inquit, meliores sunt crassæ, quæ alas non habent, & hæ assantur, & comeduntur propter puncturam Scorpionis. Qui ab Apibus, aut Vespis illæsus permanere velit, eum maluæ folia cum oleo illita, aut Eruca siue Bruchus, inquit [d] Ætius, cum oleo asseruabunt, sed cum Eruca & Bruchus plurimùm differant, inspiciendus esset textus Græcus, quo ego destituor. Sunt qui asserunt Locustam collo appensam liberare hominem à quartana. Admirandum est; quod scribit [e] Gaudentius Merula, Locustam aut Cicadam si supernatauerit, vini puri indicium esse, si verò merguntur, aquam habere permixtam.

[a] Lib. 2. cap. 57.
[b] Lib. 30. cap. 14.
[c] Lib. 30. cap. 8.
[d] Tetrab. 4. 179.
[e] Lib. 4. cap. 37. de memorab.

D

DE GRYLLO.
Cap. II.

GRYLLORVM genus corporis forma tota Locustas æmulatur, & mores etiam quosdam cum Locustis communes habent, necnon eodem vt illæ modo saliunt: quo fit vt à nonnullis perperam Grylli cum Locustis sæpenumero confundantur. Differunt etenim plurimùm, vt mox patebit.

AEQVI-

E

ÆQVIVOCA.

LEGIMVS inter ſocios Vlyſsis quendam fuiſſe Gryllum nomine, quem Circe in Suem commutarat. Is beneficio Vlyſsis in priſtinam formam reſtitutus non deſijt inclamare ſecum actū eſſe infœliciter, quòd in hominem rediјſſet, qui tam ſuauiter antea in Sue viueret. Hunc eundem Gryllum Plutarchus in brutum commutatum in ſuo doctiſsimo libello, quo diſputatur, bruta animalia ratione vti, cum Vlyſſe, & Circe colloquentē facit, ac demonſtrantē Vlyſsi fœlicius eſſe brutum eſſe quàm hominem. Γρύλλος autem Græcis Sus ſiue porcus eſt. Fuit & alius Gryllus Xenophōtis Socratici filius, qui pro patria fortiter pugnans honeſtam mortem oppetijt, multorum ob id encomijs celebratus teſte [a] Ariſtotele. Hiſtoriæ tradunt hunc Xenophontem, vt [b] Plutarchus refert, cùm ſacrificanti ipſi nuncium è bello allatum eſſet, Gryllum filium in pugna perijſſe, ſertum capiti detraxiſſe, & quonam modo cecidiſſet perquiſiuiſſe: cumq; reſponderetur, eum generosè & fortiter præ cæteris præliantem, multis hoſtium interfectis occubuiſſe: exiguo admodum temporis ſumpto interuallo, dum ratione motum animi compeſceret, rurſus impoſita capiti corona reliquum ſacrificij abſoluiſſe, nuncijſque hoc reſpondiſſe. Non vt immortalem, aut longæuum filium meum redderent, à dijs poſtulaui: (cùm incertum ſit an hoc expediat) ſed vt probum & patriæ amantē: cuius quidem nunc voti ſum damnatus. Congros piſces Nicander aliter Gryllos vocari ſcribit. Et Itali plæriq; hodie Gryllum nominant teſte Bellonio muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Rondoletius ophidron vocat. Gryllus item Pet. [c] Creſcentienſi ciui olim & Senatori Bonon. eſt arbuſtum exiguum in arenis fluuiorum proueniens. Berillum intelligit, nam & corbes & caueas volucrum ex eo fieri tradit, & alia nonnulla addit, quæ ad Berillum omnia pertinent, & fortè typographus imprudenter Gryllum pro Berillo poſuit. Gryllus verò etiam genus eſt ludicræ picturæ. Author enim nobis eſt [d] Plinius Antiphilum pictorem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxiſſe. Vnde, inquit, hoc genus picturæ Grylli vocantur. Hinc apud Belgas Grillen vocantur nugæ, omniaq; minus ſeria. Gryllum deniq; nonnulli, ſed nullius veteris quod ſciam, authoritate, vocant clauſtri illud Teutonici genus, quod recludi nequit, niſi cognitis litteris, vulgò Lochetto vocatur.

Gryllus filius Xenophontis. [a] In Politic. [b] Lib. de cōſolat. ad Apol.

F

Gryllus piſcis. [c] Lib. 5. de Agricul. Gryll' plāta. [d] Lib. 35. c. 11.

G

SYNONYMA.

GRYLLVS, quanquam notiſsimum animal, apud Græcos, quod obſeruare hactenus potui, nomen non habet. Calepino & Adriano Iunio ἀχέτας Græcè vocatur, ſed perperam. Etenim hæc Ariſtoteli & Plinio Cicada eſt cæteris magis vocalis. Sarſir vox Arabica Bellunenſi Gryllus eſt, animal paruum, noctu canens. Apud Pandectarium Cerad inuenio pro Gryllo Tryxallis [a] Plinio vocatur animal Locuſtæ ſimile, quod alijs Gryllus vocetur. Sed cùm inquiat vocem eſſe Græcam, & apud Latinos nō habere nomen, nos in præcedenti capite ex Aeliano legimus Troxalis. Equidem Gryllus ex Locuſtarum genere eſſe videtur, ob magnam ſimilitudinem, Locuſtæ tamen id nomen magis quàm Gryllo conuenire videtur. Τρώγειν enim Locuſtarum potiùs eſt quàm Gryllorū, tametſi & hi agris dam̄nū inſerant, herbas abſumendo. Gryllus, ſi [b] Iſidoro credimus, nomen à ſono vocis habet. Italis & Hiſpanis Gryllo dicitur, Gallis Crignon, vel Grillon des camps, Belgis Krekel, & Nachtkrekel, Germanis Mubeim, Heimenmug, Hauſeim, Feldheim. Polonis Svvierc, Vngaris Oſziſereg, Anglis à Kind, aut Locuſt.

[a] Li. 30. c. 7. [b] Li. 12. c. 3.

H

Digitized by Google

A

GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA.

PLINIVS[a] Scarabęos vocare videtur omne genus Insectorum, quod crusta tegitur, quod, inquam, vaginipenne est: nam & Gryllos illis accenset, dum ait: Alij (Scarabęi) focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore vocales. Hæc enim Gryllis solummodo competũt, quemadmodum & ipse[b] Plinius aliàs testatur his verbis. Auribus prodest Gryllus cum sua terra effossus & illitus. Magnã autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam retrò ambulet, terramq; terebret, stridat noctibus. Qui iuxta focum in muro delitescunt, plerumq; candidiores, maximè vbi panis excoquitur, hos Hieronymus[c] Cardanus domesticos vocat, palamq; esse dicit putredine gigni, & minus quàm pratenses vocales esse. Et Georgius Agricola libro quem eruditissimum edidit de subterraneis animalibus, Gryllorum facit alios domesticos, alios syluestres, illos inquiẽs æstate & hyeme aridam terram fodere; hos verò ante hyemem interire. Gryllus in foci seu in fumibuli pariete, seu etiam fornace, vbi plerumq; degit repertus, nuper nati nec consummati foetus speciem exhibebat, alis breuibus & candicantibus, tenero corpore ac molli, castanei coloris, annuloso: sex pedibus instructus, quorum posteriores anterioribus triplo erãt longiores. Sub oculis ei duo cornicula veluti capillamenta tenuia eminebant. In cauda, cui vtrinq; duo acuti extant appendices, medio protenditur veluti promuscis quædam longa, bifida. Alius in aruo inter frumenti herbam repertus, totus niger, alis orbus (vnde conijcio, quin certo mihi persuadeo sine alis nasci, atq; hoc quoq; cum Locustis commune habere) caudam priore descripto suprà breuiorem obtinens in medio duorum appendicum vtrinq; ex vropygio exortorũ locatam, pedes hirsutos & veluti serratos ad firmiorem comprehensionem habebat. Priori loco pictus Gryllus aruensis, totus & vndique ater, cæteris maior. Numero 2. Locusta vel Bruchus potiùs est quàm è Gryllorũ genere, vndiq; coloris cinerei. Numero 3. alas habet cinereas, cætera niger. Numero 4. Blatta fortè Lucifuga pistrinaria in farina inuenta, de qua suo loco. Numero 5. Gryllus est domesticus alis subnigris. Nouissimus aruensis, maior, eiusdem coloris.

[a] L. 11. c. 28
[b] Lib. 29. c. vlt.
[c] Lib. 7. de Varieta. rer. cap. 28.

B

C

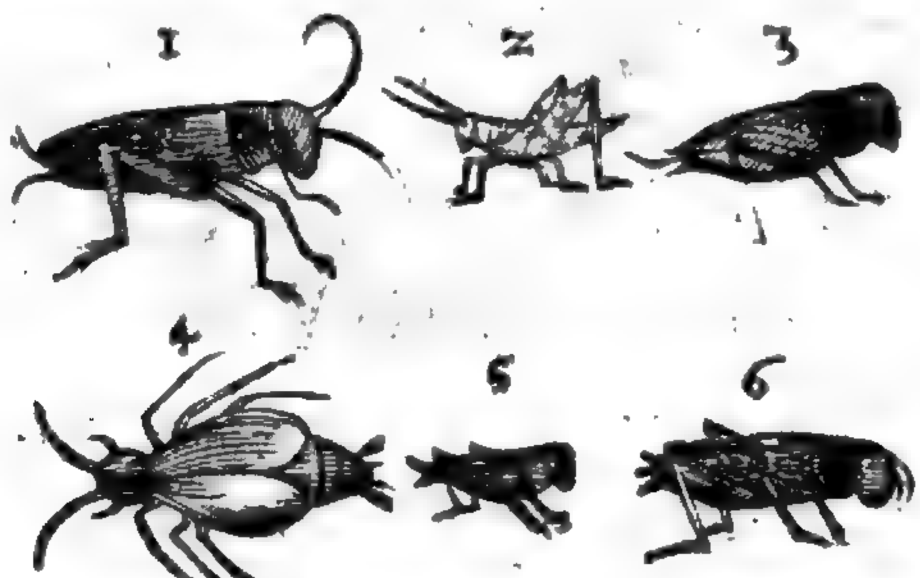

D

SONVS. RESPIRATIO.

IVLIVS Casserius Placentinus quibus instrumentis & qua ratione stridorem Locustæ excitant, similibus instrumentis, & simili formãdi ratione stridorem à Gryllis edi profitetur. nam & in his, inquit, duo obstrepẽntia repe riuntur corpora, quæ motu & agitatione alarum, collisa atq; percussa obstrependi vim habent. Sic ille exhibitis etiam membranis squameis, quarum interuentu facto mutuo attritu stridorem illum soni persentiri arbitratur. Contrà doctissimus[a] Iulius Cæsar Scaliger, Gryllum & Cicadam aliter quàm Locustam vocalem esse testatur:

[a] Exer. 273

Digitized by Google

statur: Inquiens Locustam alis stridere, Gryllos verò & Cicadas alui parte caua fistulata. Vt E vt est, sonus ille ingratus non est, quin tantoperè multis placet, vt eo propter domi alant. Aiunt conciliare somnum.[b] Cardanus scribit, audiri qui procul absunt, silere proximos præ timore.[c] Virgilio arguti dicuntur, haud dubiò à sono suaui ac arguto.

Occupet arguti Grylli caua garrula rana.

[d] Cardanus obseruauit Cicadam & Gryllos capite abscisso non tantùm superuiuere diu, sed per medium diuisos etiam canere. Iam verò[e] Scaliger cùm nocturni cantus gratia in pixidem inclusos haberet, tertiò pòst die mortuos esse inuentos aduertit, non quidem fame, arrosæ namq; Lactucæ, supererant etiamnum, quas in cibum apposuerat: quamobrem alij, inquit, postea pertusis pixidibus, aut fiscellis, totam æstatem seruati sunt. Ex qua obseruatione diuinare licet, excluso aëre viuere non posse.

[b] Lib. 15. Var. cap. 85. [c] In Diris. [d] Lib. 7. Var. rer. cap. 28. [e] Li. de plãt. Arist.

CAPIENDI RATIO.

P[a] LINIVS venantur, inquit, Gryllum Formica circumligato capillo in cauernam eius coniecto, efflato prius puluere ne sese condat, ita Formicæ complexu extrahitur. F

[a] Lib. 29. cap. vlt.

V S V S.

GRYLLIS[a] Scaligero eadem quæ Cantharidibus vis nota est experimento. Gryllus teste[b] Plinio, ex quo diuersis in locis subsequentia remedia hausimus, faucium asperitates leuit infricatus, aut si quis manibus quibus eum contriuerit, tonsillas attingat. Eorum excrementorum fauilla ex oleo putridis vlceribus prodest: ipseq; igni sacro medetur contritus in manibus. Legimus apud scriptores nauigationum in Indias, ab Occidentalis Indiæ Populis vnà cum Locustis comedi.

[a] Exer. 186. [b] Lib. 30. c. 9. 12.

P R O V E R B I V M. G

RANA cum Gryllo, prouerbium de maximè dissimilibus dicitur. Gryllus enim valde, vt diximus, musicus est, & ob acutum molliter stridorem, conciliando somno à delicatis hominibus expetitur.

DE SCARABÆIS. Cap. III.

PROOEMIVM.

Aculeo carent Scarabæi. Dentes Scarabæis & similibus.

EVOLVCRIBVS Insectis quorum alę crusta integuntur Scarabæorum sunt cuncta genera, quæ à vetustioribus, & iunioribus autoribus commemorantur. His & reliquis omnibus, quæ κολεόπτερα dicuntur ea sunt communia, vt aculeo careant, atq; proboscide. Dentes enim habent, quibus edendi H munus explent. Fragilibusq. pennis cuncta eiusmodi donata sunt, quæ his verbis asseruit post Aristotelem[a] Plinius: quibusdam, inquit, pennarum tutelæ crusta superuenit, vt Scarabęis, quorum tenuior fragiliorq; penna: His negatus aculeus: quibus etiam verbis simul docuit, cur Insectis quibusdam volatilibus crusta sit, quæ alas contegat, nimirum, vt ab externis iniurijs tuta sint, quibus alioqui magis, quàm alia volatilia ἀνέλυτρα dicta, obnoxia existunt. non enim vt hæc per aërem tam frequenter tranant & ab hominum conspectu remota sunt, sed continuo in puluere sub hominum oculis, & pedibus versantur. rectè itaq; Plinius: quibusdam pennarum tutelæ crusta superuenit. Sed quis hæc ipsum docuit? perspicacissimus ille[b] Philosophus. at ne quis id falsò me dixisse putet, vtq; quæ ab illo nimis breuiter, & obscurè prolata sunt, clariora euadant, huius verba apponam. Quæ, inquit parua sunt, & vitam stabilem agunt, multis fulciuntur pennis, vt Apes & quæ crusta obtectas pinnas gerunt, vt Melolonthæ, & cætera id genus Insecta, scilicet vt pennarum

[a] Lib. 11. cap. 28. [b] Lib. 4. de Partib. c. 5.

Digitized by Google

A narium vires integras tueantur. Cùm enim stabilia sint, corrumpi faciliùs possunt, quàm quę
motu citantur agiliori. Itaq; septo proposito muniuntur. Exuunt quoque omnia, quorum
„ pinnę hoc modo tutatę sunt senectam, vt idem testatur [c] Philosophus, quando, inquit: In- [c] *Hist.* 8.
„ secta enim eodem modo exuunt senectutem, quibus hoc solitum est, vt Silpha, Culex, Em- *cap.* 17.
„ pis, & quorum pennæ vagina continentur, vt Scarabæi. Nomen quoq; commune ijsdem Nomen cõ
nullum, vt idem author asseruit. Nonnullis, inquit quamuis cognatis nomen nullum com- mune nul-
mune est inditum, vt Api, Crabroni, Vespæ, cæterisq; generis eiusdem. item quibus pennę lis Coleó-
vagina inclusæ continentur, vt Melolonthę, Carabo, Cantharidi, & quæ sunt eiusdem ge- pteris.
neris. Hæc autem in vniuersum dicta hoc capite dicere volui, quòd mihi hic locus aptior
videretur, & accommodatior. Nam quamuis & de Locustis, quæ κολεόπτερα sunt, superiori
capite actũ est, in quo hæc scripta in vniuersum requiri videbantur, aptiùs tamen (cùm eę à
nullis, quod sciam, scriptoribus inter ea Insecta, quæ vagina inclusas pennas gerunt, connu-
meratæ sint, Scarabęi verò ab omnibus ferè) hoc capitis proœmio sunt posita. Locustas au-
tem his prætulimus, quòd multò sint pręstantioris naturæ, & generationis. De Scarabęo- Laus Scara
rum autem laude, quid multa commemorem? ipsa eorum historia, quid in se præclari ha- bæorum.
B beant, testabitur. At quoniam non vbiq; desint nasuti, qui horum tetro odore, fędo aspectu,
ac infami nomine tędium animo concipiunt, oculosq; auertunt, dicendum item aliquid, quo
animo quietiore tranquilliorcùe horum lectionem aggrediantur. Scimus nulli non esse no-
tos Scarabæos, vt qui passim sint obuij, nisi sic vbi desunt stercora. Sed non est eadem om-
nium species, quas singulas commemorare non est huius loci. Illud in primis dico, quod si
excrementis se delectent, ijs vtuntur, id ad sui commoditatem: proptereaq; ingenij laus
est, non crimen. Non pudet Alchymistas ad quintam illam essentiam extrahendam vti fi-
mo, qua tanquam panacea, aut Theriaca, multos propellunt morbos. Norunt etiam ex- Excremen-
crementorum vtilitatem agricolę; quo quidem hominum genere nullum fuit olim nobilius torum vti-
& honoratius, dum ijsdem arua saginant. Sunt populi quibus ad incrustãdos domiciliorum litas.
parietes, fimus est pro gypso, aut creta, aut calce. eodem contuso, & exsiccato ad solem, li-
gni vice ad ignis alimentum vtuntur & nos etiam, nonne & quorundam animalium ex-
crementa nobiscum ferimus in animi mollitiem. putandum itaq; ea stercora, quibus se quo-
tidie defatigat Scarabæus, illi benè olere, nobis autem malè. stultum autem in Scarabęo
nasum hominis desiderare, cui id peculiare, vt sui odore offendatur, nec idem accidit vllo cę-
C terorum animantium. Quare haud immundus Scarabæus, aut teter, quòd in stercoribus
vitam agat, aut sordibus delectetur. Colorem quoq; ne quispiam calumnietur, qui pretio-
sissimas gemmas suo nitore, & splendore commendat. Ecce in tantulo corpore, quantum Coloris in
animi, quantum roboris, quàm Heroica mentis vis, quantus ad Aquilam inuadendum huic Scarabæo
impetus, vt nil iam sit ad Scarabęum Homerica Musca. Iam opinamur futurum, vt aliquis cõmenda-
Romanis ducibus impensè fauens Aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili tamq; ple- tio.
beio hoste res inciderit, quem vincere gloriosum non sit, & à quo vinci turpissimum, & cui
deinde multum laudis accedit, quòd cum Aquila decertarit, etiamsi victus decesserit. Apud
poëtas pudet Aiacem Vlyssis aduersarij tam imbellis, & Aquila cogitur cum Scarabæo tam
imbelli confictari? Rursum alius magis etiam demirabitur, vnde huic Insecto tantum ani-
morum, tantum audaciæ, vt non sit veritum cum pugnacissima aue confl ictari. Tum vnde
opes, vires, facultates, vnde auxilia, vt tot iam annos bellũ ducere potuerit. Verùm si quis
hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum diligentiùs domi contempletur,
tam multas animi inueniet dotes, vt omnibus diligenter pensitatis se propemodum esse
malit Scarabæum, quàm Aquilam. Quamobrem nasum illum tuum, quisquis Scarabæum
D aspernaris ob tetrum eius odorem, deponas: splendorem & colorem eius eligantissimum
contempleris, animiq; robur, & multa alia laudanda, quæ relinquimus, & hæc quæ sequũ-
tur lege, & relege.

ÆQVIVOCA.

Κάνθαρος & Græcis & Latinis est poculi genus, quo Liberum patrem vsum fe- Cantharus
runt. [a] Plinius: C. Marius post victoriam Cimbricam Cantharis potasse Li- poculum
beri patris exemplo traditur. [b] Virgilius: Bacchi.

Et grauis attrita pendebat Cantharus ansa. [a] *Lib.* 35. *cap.* 11.

Dictum autem hoc Bacchi poculum à Cantharo nauigij genere. Est enim, & [b] *Aegl.* 6.
Cantharus nauigij quoddam genus, vt ex Aristophanis quadam comœdia licet conijcere
in qua sic legitur κάνθαρος Ναξιουργής, id est in Naxo confabricatus Cantharus: quippe de

Cantharus piſcis nomen. [c] Lib. 8. Hiſt. [d] Lib. 8.

Inſularum nominibus ſæpe nauibus impoſita reperias nomina, quippe κνιδουργῆς, quandoq; dicuntur naues, quia in Cnido compingerentur. Cercyronq; à Cercyra, quæ Corcyra eſt, vocarunt. Πάρωνα item à Paro: vnde forte obtinuit, vt gubernatores ita paſſim dicantur. Eſt & κάνθαρος piſcis quidam dictus apud [c] Ariſtotelem, Scarabæus itidem dictus à Gaza. At Georgius Valla in Ethicis eiuſdem Ariſtotelis Crabronem vertit, vt habet Lexicon vulgare. Sed Cantharum Latini item traduxere. [d] Columella. Nam & halecula modo capta, & Cantharus exiguusq; gobio, & Ouidius. E

Cantharus ingratus ſucco & concolor illi
Orphus.

Κάνθαρος eſt quoque portus cuiuſdam Athenienſis nomen, ὄνομα λιμένος Ἀθήνησι, inquit, Suidas. In vulgari Lexico ex Ariſtophane citatur κανθάρου λιμὴν. Apud Heſychium legitur κανθάρων. [e] Vlpianus Iuriſconſultus ſcribit Cantharos eſſe per quos aquæ ſaliunt. Vnde [f] Cælius Rhodiginus Mediolani inoleuiſſe arbitratur, vt cloacæ euehendis aquis, ac ſordibus dicantur Cantharenæ: nam & Cantharia legimus forma diminuta. Quin & apud nos Bononienſes aliosq; Italiæ populos olla aut vas excrementis humanis dicatum, Cantaro dicitur. Fuit & Comicus, quidam Athenienſis dictus Cantharus, cuius ſcripta commemorantur à Suida. Eſt quoq; ſic dictum cœleſte ſignum in aquario, ex tribus conſtans ſtellis. Apud [g] Herodotum notam quidam eſſe putant in lingua Apidis bouis Aegyptiorum, ait enim in fronte habere candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ: Cantharum in palato; duplices in cauda pilos. ab alijs hic nodus vocatur ex [h] Plinio: Bos inquit in Aegypto numinis vice colitur, Apin vocant: inſigne ei in dextro latere candicans macula cornibus lunæ creſcere incipientis, nodus ſub lingua, quem Cantharum appellant. Racemus item vitis κάνθαρος appellatur, vt doctiſſimus [i] Iulius Scaliger in commentis ad Theophraſtum aſſeruit. & [k] Hermolaus Barbarus ornamenti nomen apud Athenęum eſſe ſcribit. Dictum quoq; inſtrumentum ſeu malleus aptus feriendis foribus Cantharus apud Plautum, quod me primus docuit [l] Iohannes Baptiſta Pius Bononienſis, cuius verba noui quid habentia hoc loco lubens adſcripſerim. „Exteræ, inquit, manus mallei ferrei pultandis foribus idonei dicuntur, quoniam extra oſtio adpinguntur, vicem manus in claudendis, & aperiendis foribus præbentes. Quidam nihil immutant dexteras, dextras epitheton idoneum malleis oſtij dicentes: quoniam ſunt dextri, id eſt opportuni celeritudini itus, & reditus. Amplius hanc manum exteram ſiue dexteram Plautus in Menæchmis Cantharum vocat à ſimilitudine, quam præferre videtur. Fiebant autem hi mallei ferrei manus humanæ ſimilitudine, qui ventre capaciore, & anſa Canthari effigiem præ ſe ferunt: quod nos fugit. Quid enim pudeat noua diſcere per mare Plautinum velificantes? Plautina carmina ſunt hæc, quæ in alium ſenſum torqueri vix poſſunt. F G

[e] Digeſt. 37. [f] Lib. 8 cap. 5 lect. Ant. Canthare-næ. Cantharus ſignum cœleſte. [g] Lib. 3. [h] Lib. 8. [i] Lib. 2. de cauſ. plant. cap. 19. [k] Coroll. ad Dioſ. lib. 1. [l] Annotam. cap. 5. Malleus pulſandis foribus aptus Plauto dictus Cantharus.

Expedite fabulatus. iam fores ferio. MEN. feri
Vel manè etiam mille paſſûm commoratus: Cantharum
Placide pulta.

Quod ſi ductus Plautinis verbis: quæ ſubſequuntur Cantharum pro notiſſimo vaſe vinario ſumere libet, tuum ſit iudicium. Doctiùs tamen, & ſenſui conuenientiùs pro inſtrumento oſtij capi poſſe Cantharum affirmauerim. Hactenus Pius."

SYNONYMA.

גב Gob eſt Locuſta ex lingua Syriaca. Huius plurale ſũt, qui exiſtimẽt imbrices eſſe, & canales quibus aqua defluit, à cõcauitate. quidã quoq; Scarabæos, vel Bruchos ſic dictos putant, quòd ſcrobes effodiant, & inhabitent, quaſi ſcrobarios dicas. ſed Pagninus ex lingua Chaldaica potius dictas putat hoc nomine Locuſtas. סלעם eſt ſpecies Locuſtæ. Huius eſus à Moyſe permittitur: quidam Scarabæũ eſſe putarunt. חפושית Chephuſith in Dictionario ſyrochaldaico exponitur Vermis niger, Scarabęus. In Pandectario Arabũ Caneſis, & Caneſibu, Abogeatan, Aboſeſas ex libro doctrin. Arab. Græci Scarabæũ κάνθαρον dicunt, qua voce Ruffinus pro Latina vtitur apud D. Clementem, tametſi cantherium eius loco Germani reponere maluerint. Scholiaſtes Ariſt. dicit κάνθαρον eſſe εἶδος ζῴου παρὰ τὰς τίλφας τὸ μέγεθος, animalis ſpeciẽ magnitudine Tilphæ. ſed quid ſit Tilpha dubiũ eſt, & valde apud veteres recũditũ: alij qui apud Lucianũ τίλφα poni putãt pro σίλφα (σ in τ mutato) quod Blattã ſignificat. τοῖς μὲν διατριβαῖς αὐτῶν καὶ ταῖς τίλφαις ὁ μέσος, vbi ĩdoctũ ridet libros multos ementẽ. Dictus autẽ κάνθαρος, quaſi κανθαρὸς per antonomaſiã, vt arbitror, quòd valde ſit ĩpurus. Scarabæus & ſtercore H

Digitized by Google

A core se infarciat, quemadmodum apud nostros hodie Cantaro vas stercorarium. κάνθαρος enim purum significat. Aliqui deriuant παρὰ τὸν κάνθωνα, quod ex asini stercore, quem κάνθωνα Græci vocant, ortum ducat. At Suidas παρὰ τὸν κάνθωνα, & τὸν ὄρον deducit, vt sit κάνθαρος, quasi κάθορος. ita enim apud illum reposuit author Thesauri linguæ Grecæ, παρὰ τὸν κάνθωνα καὶ τὸν ὄρον τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ἀφόδευμα κανθορός, τις ὤν. Sumitur quoq; apud [a] Aristophanem κάνθων pro κάνθαρος. [a] *In Pace.*

Ἥσυχος ἥσυχος ἠρέμα κάνθων.

Scarabæum cur dicant Romani [b] Isidorus docere videtur, nimirum à Cabo hoc est equo, sed nimis remotè etymologiam huius vocabuli detorsit: vt autem videat lector, si quid probabilis adferat, verba addam. Crabrones, inquit, vocati à Cabo id est, Caballo, quòd ex his creentur: sicut autem Crabrones nascuntur de equorum carnibus putridis: ita ex eis iterum sæpe nascuntur Scarabæi, vnde & cognominati sunt. Italis Scarafaggio, Scarafazzo. Hispanis Escaranaio. Gallis Escharbot, & Charbot. Germanis Roskefer, ein kaatkefer, quanquam hæc vocabula cuidã Scarabæorum generi, quod in sterquilinijs iumẽtorum degit, aptiora sint. Belgis Perdsuliegen, Schalbyter, & Schalbote Flandris. Polonis kruvvka vvkobiliencach grzebaca. Hungaris Zaruas Zarhatto bogar. Anglis à Betell.
B

[b] *Lib. 12. Orig cap 8.* Scarabæus vnde.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SCARABÆORVM non eadem omnium est species. Differunt enim colore, magnitudine, sono, generandi modo, capitisq; constitutione, quod alijs cornutum, alijs est absq; cornibus, & similibus alijs. Colore differunt, quia alij sunt nigri, alij alio quouis colore insigniti, albo quod sciam nulli; qui autem virides sunt Galerucas vocant Aristotelis aliquot interpretes præsertim Gaza: quanquam id, quod sciam nomen nullibi apud probatum autorem reperi in hac significatione. Hos Μηλολόνθας apud Aristotelem, & Aristophanem comicum facetissimum vocari iidem existimant. Horum enim, apud Philosophum C præsertim, frequens fit mentio, quotiescunq; quædam eorum Insectorum genera recenset, quæ vagina obtectas alas habent, itemque quæ sunt alata; vt [a] eo loco quo diuidit Insecta in pennata, & impennata. Sunt, inquit, Insecta alia pennata, vt Iuli, & Centipedæ; alia pennata, vt Apes, Vespæ & Melolonthæ: quanquam hic Gaza Scarabæos vertit, cùm sint Scarabæorum species. idem quoq; error in alijs ab eodem commissus est locis; vt quando rursus, inquit Philosophus ἔχει γὰρ ἐν λούτρῳ τὸ πτερόν, οἷον αἱ μηλολόνθαι καὶ οἱ κάνθαροι. quæ Theodorus sic transtulit. Alijs pennarum tutelæ crusta superuenit (vaginipennes possent nuncupari) vt Scarabęis: qua in translatione, quamuis & ipse interpres vera dixerit, tamen vocabulorum vis, & quæ singulis inest proprietas, eiusmodi indistinctam versionem nõ patitur. Petrus item Alcyonius libri Aristotelis de animalium gressu interpres κάνθαροι vertit Scarabęi, Galerucę verò μηλολόνθαι. Si quidem (inquit [b] Philosophus) integram habentia pinnam, vt rem simplici ratione complectar, vropygio carent; quod idem causæ est, quare tanquam nauigium temone priuatum, agitentur; & quocunq; fors tulerit allidant, & impingant. Idem quoq; sentiendum est de ijs, quę pinna in vaginam inclusa instruuntur, vt de Scarabęis, & Galerucis, & de ijs, quę alis nudis prædita sunt. Sed hic Galerucas vertit, D quemadmodum rursus sic alibi Gaza apud eundem [c] Philosophum. Cęterùm μηλολόνθη, aut μηλάνθη siue μηλολάνθη, vel etiam μηλάνθη dicitur. Μηλολόνθη est teste Hesychio εἶδος κανθάρου, quos aliqui χρυσοκανθάρους vocant. At Scholiastes Aristophanis non ait esse εἶδος κανθάρου, id est Scarabęi speciem, sed ζωΰφιον χρυσίζον κανθάρῳ ὅμοιον, id est, animalculum aurei coloris Scarabæo simile. verùm eiusdem vocabuli alia expositio his verbis subiungitur, secundum quam est illud ipsum, quod χρυσοκάνθαρος appellatur. ita enim ibi subintelligendum est, aduerbium ἄλλως, vt vult author Thesauri linguę Grçcæ, quod in plerisq; horum scholiorum, & aliorum autorum locis obseruandum est, à vulgaris Lexici cõsarcinatoribus nondũ animaduersum. Sed scribit Eusthathius ex quodã veteri grãmatico, & Lexicographo, Μηλολόνθην esse animal Vespa maius, quod nascitur ἐκ τῆς μηλέων ἀνθήσεως, aut μηλέας, id est pomis arboribus, aduolare cũ florere incipiunt. sic & Pollux ἐκ τῆς ἀνθήσεως τῶν μήλων (quod pro μηλέων accipiendũ erit: nisi potius scripsisse μηλεῶν non μήλων ęstimandus sit) aut σὺν τῇ ἀνθήσει γίνεσθαι tradit. Dicit autẽ duntaxat esse animal volucre vocariq; μηλολάνθη.

Colore.

Melolonthæ.

[a] *Li.4. Hist. cap.1.* Gazæ versio in Aristoteli improbata.

[b] *de Animal. gres.*

[c] *Li.4. Hist. cap.7.*

Suidas eſſe ſcribit animalculum, quod floribus inſidet: ſed fortaſſe ſcriptum reliquit τοῖς ἄνθεσι τῶν μηλέων, vel τοῖς τῶν μηλέων ἄνθεσι. A nonnullis μηλολόνθη redditur etiam Bruchus, quanquam hic μάσταξ propriè dicatur. Quidam deniq; annotant, illud eſſe animalculum, quod à Gallis Haneton appellatur. Vtcunq; autem ſit, plurimorum tamen conſtans eſt & firma opinio Scarabæi ſpeciem eſſe, quod ex Ariſtotelis locis paulò antea allatis facilè etiam conijcere licet. Inuenitur etiam apud Scholiaſtem Ariſtophanis χρυσομηλολόνθιον, ſpecies quædam μηλολόνθης χρυσίζούσης τὴν χρόαν, ſecundum quoſdam idem quod χρυσοκάνθαρος. Ariſtophanes. E

Haneton Gallis qd.

> Ἀνάβαινε δεῦρο χρυσομηλολόνθιον
> Τῇ χειρὶ τουδὶ λαβομένη τοῦ χοινίου
> Ἔχου.

Hic enim Scholiaſtes χρυσομηλολόνθιον eſſe ſcribit ζωύφιον τι ξανθὸν κατὰ κάνθαρον, ὃ κατέχοντες οἱ παῖδες δεσμοῦσιν ἐκ ποδὸς καὶ ἀφιᾶσι πρὸς τὸν ἀέρα. id eſt, animalculum flauum Scarabęo ſimile, quod, cùm habent, pueri ligant, ac pedibus vincula inijciũt, ac deinde volare ſinunt. vocari autem ita ibidem ait, quòd habeat χρυσίζοντα τὰ πτερά, id eſt, alas aureas, quanquam hoc loco autor Theſauri Grecę linguę μηλολόνθιον legi exiſtimet. Sed vt ad priſtinum ſermonem reuertatur oratio, ſciendum eſt Scarabęum viridem μηλολόνθην non eſſe, ſi ex nominis etymologia veritas aliqua expiſcari poteſt. Dalechampius in [d] Plinium commentans Scarabęum viridem putat eſſe Bupreſtem, aut Longipedem. ſunt rurſus & rubei, & virides, quos Cantharides appellant, de quibus peculiari capite agemus. Sunt & rutili, quos in terris nidificare commemorant. Magnitudine quoque differentias ſortiuntur, ſunt enim alij mediocris magnitudinis, alij maioris, vt ſunt quos rutilos appellant, quos prægrãdes [e] Plinius vocat. minimi verò ſunt ij plerunq;, quos in domibus frequentes eſſe vidimus. Sonum autem alij magnum edunt, alij minorẽ, alij nullũ quorum qui ſonant, alij noctu, alij circa veſperã plerunq;. Eſt quidam Scarabęus vulgo cognitus, & domibus frequens Burdigone dictus, vnde verbũ Burdigare Scarabęorum horũ more ſuſurros edere. κεραμβήλος, & κέραμβος, & κιοαμβυξ Heſychio autore dicitur θηρίδιόν τι κανθάρῳ ὅμοιον, ὃ περὶ τὰς συκᾶς δεσμευόμενον ἀποδιώκει τῇ φωνῇ τὰς σκνῖπας, id eſt, beſtiola Scarabęo ſimilis, quę ficui arbori circumligata, voce ſua Culices abigit. Generãdi modo diſcrepant, quippe ſunt alij, qui è ſtercore oriũtur, è quorum genere is eſt, qui in quibuſdam Gallię locis Fodimerda dicitur, teſte [f] Ruellio, Latini Scarabęum pilularium, & ſolarem fimarium, quorum omniũ nominũ cauſa eſt, quòd è fimo ingentes pilulas auerſis pedibus volutet, è quo genus producat ſuum, qua etiam de cauſa à Græcis ἡλιοκάνθαρος dicitur, & κοπριὸν ab Hippocrate, quaſi ſtercorariũ dixeris. annotandum & hunc cõmuni nomine etiam κάνθαρον dici, vt à Latinis Scarabęũ, & Cantharum. Qua propter interpretem Diogenis Laërtij ſcribentis deorũ colloquia fieri per Cantharum, & accipitrem negligentiæ inſimulat [g] Philippus Beroaldus, cùm putet non Cantharum ſeu Scarabęũ fido interpreti vertendum fuiſſe. alij ex ligno cornibus inſignes. Alijq; ex alijs ſordibus humidis, taleſq; in domibus humidioribus proueniunt. Ariſt. quod ſciam, Scarabeorũ genera nulla expreſſa conſtituit, ſed inter ea Inſecta, quæ Coleoptera dicuntur, κάνθαρον, μηλολόνθην καραβον & κανθαρίδα, præcipua connumerat. Sed horũ nullam, quod ſciam, corporis notam ſuis, quæ extant, ſcriptis Philoſophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurũ, modò Fullonem vertit ineptè ſanè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura Scarabęorum genera commemorat; de iiſdem enim ex profeſſo alicubi ſic loquitur. Quibuſdam pennarũ tutelæ cruſta ſuperuenit, vt Scarabęis quorũ tenuior fragiliorq; penna. His negatus aculeus: ſed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga, biſulcis dentata forcipibus, in cacumine, cùm libuit, ad morſum coëuntibus, infantum etiam remedijs è ceruice ſuſpenduntur. Lucanos vocat Nigidius. Aliud rurſus eorũ genus, qui è fimo ingenteis pilas auerſi pedibus volutant, paruoſq; in ijs contra rigorem Vermiculos fœtus ſui nidulantur. Volitant alij magno cum murmure, ac mugitu. Alij focos, & prata crebris foraminibus excauant, nocturno ſtridore vocales. Lucent ignium modo laterum, & clunium colore (fulgore alij) Lampyrides nunc pennarum hiatu, refulgentes; nũc compreſſu obumbratæ, non antè matura pabula, aut poſt diſſecta conſpicuæ. E contrario tenebrarum alumna Blattis vita, lucemq; fugiunt, in balneis maximè humido vapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili, & prægrandes Scarabæi tellurem aridam, fauoſq; paruæ, ac fiſtuloſæ modo ſpongiæ, medicato melli fingunt. Dalechampius in hoc caput annotans ſimiliter Scarabæorum genera, ac nomine tenus recenſens Scarabæorum, inquit, genera ſunt, Lucani, ſtercorarij, κοπριαῖοι. Fullones, virides Mylagrides, ſiue Mylabrides: Grylli: Blattæ piſtrinariæ, Mololonchtæ χρυσίζουσαι: Rutili prægrandes: longipedes, Tauri eoſdem

[d] Lib. 29. cap. vlt.
Bupreſtis.
Scarabæus longipes.
Prægrãdes ſunt rutili Scarabæi.
[e] Lib. 11. cap. 28.
Burdigone
[f] De Nat. ſtirp. c. 115.
Scarabæus pilularius.
Cãtharus.
[g] Hom. in Apu'eium de Aur. Aſi. lib. 7.
Scarabæorum genera Plinij.

F G H

ri eoſdem

A ri eosdem cum Lucanis, quidam esse putant à cornibus dictos, atq; hæc genera ex Plinij plurimis locis, quos ibidem citat, colligit. Cæterùm ad ea Plinij verba: Lucanos vocat hos Nigidius; animaduertenda Scaligeri coniectura: is enim in Commentis ad Varronem legi posse credit, Lucas vocat hos Nigidius, &c. qua forma elephantos appellarunt Lucas boues, eadem vt Lucas Scarabæos nominet. Non sunt hîc transilienda Ægyptiorum ea genera, quę prodidit Horus; is enim tres apud Aegyptios species noscitari tradit. primam αἰλυρόμορφον, id est, felis forma. traditum enim marem ælurum eum solis incessu pupillam demutare, vt quæ solis exortu subintendatur, meridie rotundetur, occasuro hebescat sydere, quo argumento apud Heliopolim solis simulachrum effingi αἰλυρομορφον: alteram speciem esse δίκέρας & ταυροειδῆ, quæ sacra Lunæ censetur: hinc & in Tauro Lunæ fieri exaltationem tradunt: Tertiam porro μονόκερον esse, & ἰδιόμορφον, hanc Mercurij statuunt, sicut & Ibim. Duo quoq; recenset [a] Cardanus Scarabæorum genera, quorum quidem alterum, quod primum sequentibus verbis describit, Scarabelaphum appellat nomine conficto ex vocabulo Latino Scarabæus, & Græco Ε'λαφος, quod ceruum significat; idem fortè cum Lucano Nigidij. alterum Moscardinũ. Scarabelaphus seu Scarabæus ceruus, præciso capite, vtrinq; B vitam diu seruat; sed tamen diutiùs caput viuit: cornua habet mobilia, atq; inuicem concursantia, ramosa vt Ceruus, nigra, nitentia, dura, oblonga. Ego habeo, quantum digiti minimi longitudo est. Non expers in medicina virium est. Sunt & ex hoc volantium Scarabæorum genere benè olentes, quos ab odore pueri Moschardinos vocant, excellentioris vsus. Atque hos omnes Scarabæos, quorum scriptores, & veteres & iuniores meminere, obseruauimus eo excepto, quem Moschardinum Cardanus vocat. sed & vltra eos, & alios plurimos, quos tamen omnes ad sua genera reduximus plusculis tabulis contentos. Suprema Scarabæorum genera, duo facimus, ob partium varietatẽ: alia enim cornuta: alia verò absq; cornibus: quę verò cornuta sunt. aut vnicum habent cornu: aut duo: aut tria, quæ raro videntur: rursus quæ vnicum, μονόκεροι nuncupantur, apud Aegyptios nobiles: quæ duo, aut sunt Lucani siue Tauri, quorum nimirum cornua sunt dentata; ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cùm apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodosa sunt, ad prætendendum iter facta. Tria, quæ habeant in capite nulla, nisi impropriè habere dixerimus. Reliqua quæ sunt sine cornibus, differunt inter se multifariam. Horum igitur differentias tabulis sequentibus descripsimus. Primus qui depingitur in prima tabula è Caraborum C videtur esse genere, quo ad figuram corporis, quam habet communem cùm alijs Carabis: quamuis locum, quo nascatur neutiquam obseruauerim. Toto corpore niger, antennis longiusculis, paruis nodulis constantibus, longis, in postica capitis parte sitis; cornibus seu potius appendicibus binis prope os nodosis, item crassioribus, quàm sunt antennę, sed plus quàm media parte breuioribus. Pedibus in extremo bifurcatis, asperis: caudam constituunt duæ appendices vaginarum, cùm coniunguntur. Secundus est Scarabæus aquaticus pronus, & supinus. Aquaticum nuncupaui, quòd præter reliquorum morem in aquis degat, inter maiores sanè connumerandus: toto item corpore niger pronè, & supinè exceptis capillamentis, qui in pedum extremitate cernuntur, itemq; antennis: nam hæc rubescunt. Quartus è minimorum genere, pollicem enim latum longus, totus quoq; niger, capite paruo, trigono, minutis antennis, quarum extremitas obtusa, & veluti rotunda quadam pilula insignitur, pedibus bifidis in extremitate: paulo versus corpus habebat quasdam asperitates seu appendices, quibus ingressu iuuabatur, tanquam cirris polypus. In ea parte qua vaginæ sese inuicem in alijs contingere solent, euidens apparebat rimula; qua delatata, & aperta prodibant alæ subuirides, sed nonnihil ad castaneum vergentes: cùm eas ad volandum expandit, toto corD pore maxime splendet: aluoq; robustissima. Quintus est Scarabæus pilularius, seu Cantharus compacto latoq; corpore & nigro, sed cœruleum splendescente. Capite plano inferiùs, & superiùs nonnihil arcuato, & lato cucurbitę instar, ac multis eminentijs, superiùs conspicuis, è quo ab vtraq; parte duæ prominent antennæ breuiusculæ, sed in fine diuisæ in plurima tenuia filamenta. pedes sunt anterius serrati in fine, ita à natura facti, vt illis cùm continuo in stercore vitam transigant, abstergere anteriores capitis partes faciliùs possent. Crasso magnoq; pectore, cuius medio ab vtroq; latere pedes priores annectuntur. Sexto loco datur Scarabęus viridis Melolontha Aristot. quorundã sententia, quę inter volandum putant sonitũ edere. corporis parte supina, & alui maximè colore est obscurè viridi vnde nomẽ sortitus: capite paruo nigro ferè, & ab vtroq; oris latere duobus cornibus nodosis insignito, itemq; dẽtibus quibus apprehendit validè: antẽnis lõgis, æqualibus, in extremo paulatim in acutũ desinentibus. pectore autẽ rotundo, tenuioriq; ligamento aluo latę annexo. Vltimus eiusdẽ tabulę nigro corpore est, in quo maculę virides, sed aliquid flauedinis in se habentes, proceris

Aegyptij Scarabæorum genera quæ habuerint.

[a] Lib. 7. de Varietat. cap. 28.

Scarabelaphus.

Tabulæ Primæ. Primus.

Secundus Aquaticus.

Quartus.

Quintus.

Sextus Scarabæus viridis.

Vltimus.

cornibus eisdē maculis cōspersis, quæ versus posteriora flectuntur: eisdem quoq; maculis, & B
ipsi pedes, præsertim eorum femora: aluo procera, quam non vniuersam vaginæ contegunt.

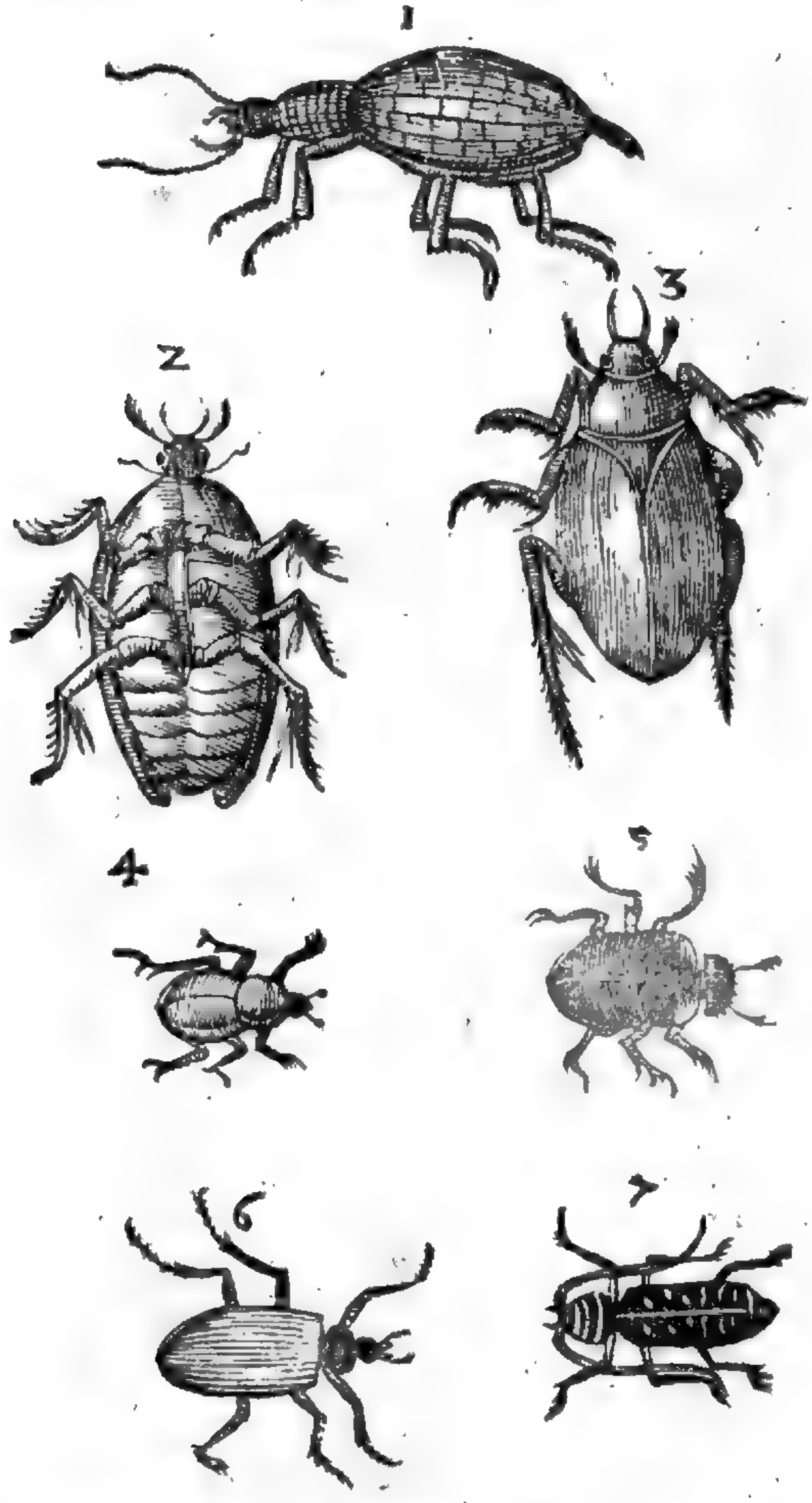

F

G

H

Lucani descriptio. In secunda tabula primus est Lucanus Nigidij, Ceruus volans Leoniceri, Scarabelaphus Cardani, Taurus Scaligeri; aliqui Scarabæum bicornem appellant: apud Thessalos κεράμβυκα dici & ξυλοφάγον βοῦν quasi bouem ligni edacem, autor est Antonius Liberalis. Gallis dicuntur Cerfs volants: Turo Lugdunēsibus rusticis forte à Tauro deriuato nomine Italisq; Ceruo volante, Bucarone del corno. Gusano con cuernos Hispanis. Ferrantes Imperatus Cerui volanti vocat. Belgis een Vliegende hert. Germanis ein Schrotter dicitur. Nigro est toto corpore, & maximo, huic duo cornua prætenduntur ramosa seu dentata, quibus cùm constringuntur, validè apprehendit. oculi vtrinq; à latere horum positi, intra verò cornua duo parua cornicula veluti antennæ: capite latiori quàm pectore, sed minus longo. huius & caput & corpus reliquum, à se inuicem diuisa, diutius viuunt. Qui verò hunc ordine consequitur, cætera priori similis, vt magnitudine tantùm differre videatur, qua dimidia parte minor est: Sequuntur duo alij μονόκεροι hoc est vnico cornu in summo capitis, quos ab

Tertius & quart⁹ Monoceros.

Aegyptijs

Digitized by Google

A Aegyptijs Mercurio dedicatos suprà meminimus. corpore nigro, cui nonnihil rubri admistũ sit, cr asso magnoq; capite. horum posterior hirsutus atq; pilosus est prona parte, horũ species Rinocerotas appellat Ferrãtes Imperatus, ob similitudinẽ cornuũ, quam habent cum Rinocerote, animali quadrupede. tardè volant, quo fit vt vltrò ferè in manum eius, qui prehendere voluerit, inuolent. Quinto loco Lucanus est Papilioni similis: est enim versicolor toto corpore duos digitos per transuersum longo, cornibus instar Cerui dentatis, nigris: quibus ab vtraq; parte posterius ante oculos prominent antennæ tenues, longæ, vt ad latera viam tendant factæ: nam ad latera vtræq; protruduntur. capite albis insignito maculis per quas rubor, quidam obscurus perfunditur. pectore angustiori, quàm capite est, tribus albis maculis in medio notato, aluo prolixa, crassa, longa, vt Papilionibus, quibusdam contingit, annulis rubris: alis non vniuersam aluum contegentibus, sed multò breuioribus, &, vt puto, farinaceis: nam, vt verum fatear, id nunc me fugit, cùm eiusmodi Insectum inuentu rarum existat, nec eiusdem descriptionem exactam, quam olim feci, reperire postea vnquam potuerim: varijs coloribus huius alę exornantur. nam suprema parte, qua superiori alui parti contingunt, vicinæq; sunt pectori, rubicundam maculam ingentem præbent cordis, quod vulgo pictores depingere solent, compressi mucroni seu cono similem. reliquum deinceps alarum corpus nigrum est: maculis aliquot primùm argenteis, deinde lineis lati ribus obscurè rubentibus, quæ vtræq; aliquoties per uices iterantur: ita vt in huius animalculi alis natura illusisse pictores, artemq; eorum videatur.

Quintus Lucanus Papilioni similis.

B

C

D

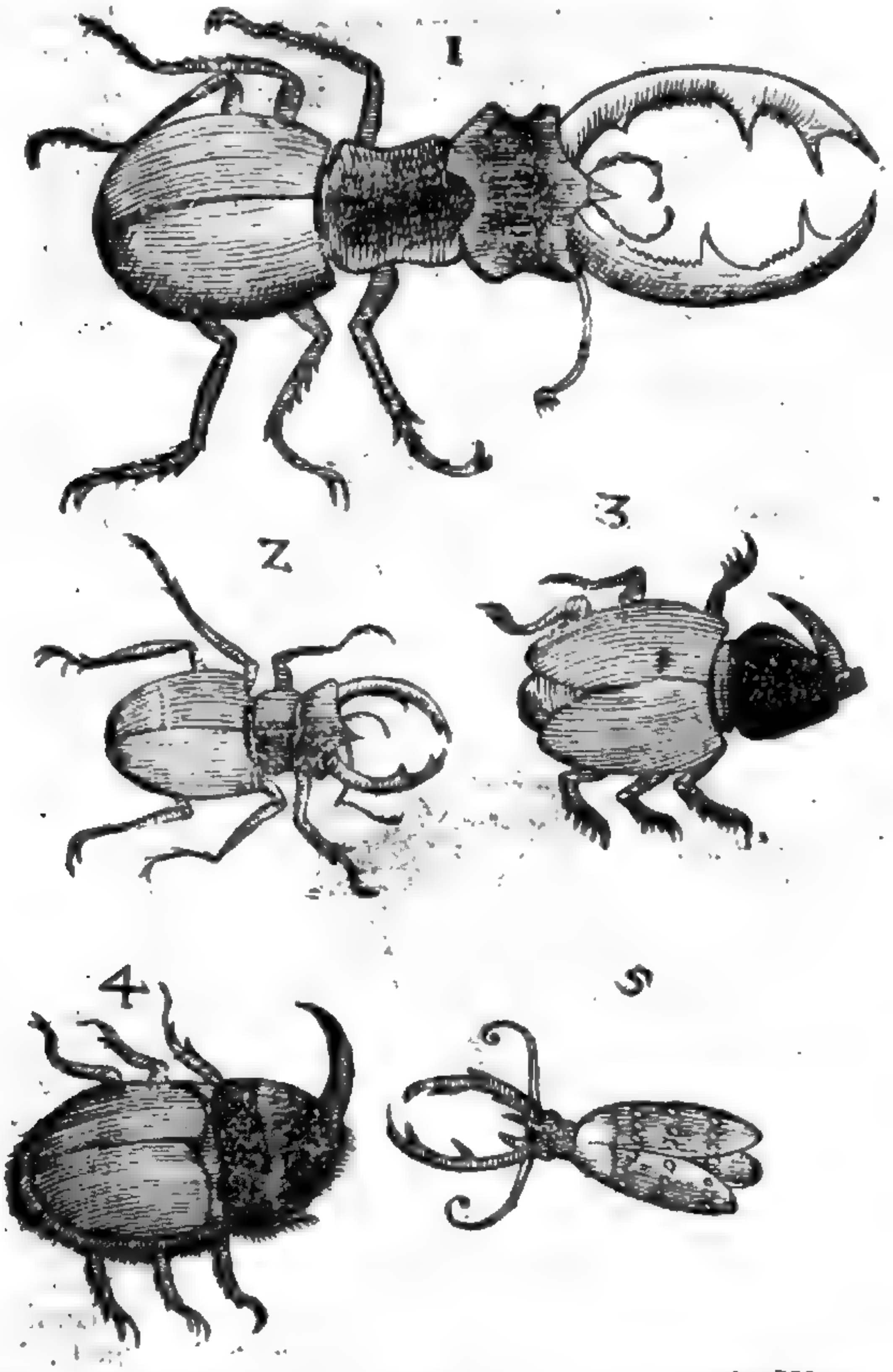

Tertia tabula tota Caraborum plures continet species, excepto primo, qui ad Lucanorum genera potius pertinet, paruo corpore nigerrimoq;, cornibus incuruis paruis sine dentibus

Primus.

bus ad eundẽ vſum, ad quem Lucanorum aliorum, his itẽ antennæ poſtponuntur ſingulis à E
latere, pectore modicè craſſo, & craſſiori, quàm caput eſt, aluo duplo lõgiori, eiuſdẽq; craſſitiei, & latitudinis. Ceruettino vulgo dicitur. Secundo loco datur Carabus inter minima genera referendus, eius caput quod paruũ eſt, itemq; pectus, antennæ, & pedes nigra ſunt: ſunt autem antennæ longę, nodoſæ; vaginis rubris ab vtraq; parte, quæ in medio maculam nigrã grandem habent. Portaterra vulgo Italis dicitur. Huic ex ordine ſecundo loco ſuccedit Carabus, quem Ariſtot. verum eſſe arbitror, cum aliquoties in ligno is ſit repertus arido, è quo poſtea euolauit: Secundus Carabus è ligno arido quoq; naſcitur, vt vidimus nodoſis proceriſq; cornibus: quæ nodis conſtant nouem, aut decem, grandioribus primùm prope caput, deinde minoribus, in quos ſingulos extremitates tenuiores ſuperiorum nodorum inſerũtur, ita vt articulationes nodoſæ appellari poſſent. Vltima autẽ articulatio ex parte cõſtat nodoſa, & abſq; nodis, ita vt ea, quæ nodis deſtituitur, tenuis in fine in nodoſam partẽ inſeratur, F
veluti in vltimis digitorũ articulationibus facilè eſt videre: porro hæc cornua, quæ antennæ meritò ab Ariſtotele nominantur (ſupplẽt enim earum vſum) quandoq; corpore multò breuiora, quandoq; longiora ſunt: vidi quandoq; duplo longiora ipſo corpore: G
cęterum colore nigerrimo, vt totũ corpus. Capite paulò minor, quàm pectore, quod inęquale eſt: venter omniũ longiſſimus latiſſimusq; prona parte annulis quatuor, aut quinq; latis cõſtans: in ventris ſine, vbi aluus eſt, hirſutus, pedum extrema ſerrata sũt, & aſpera, multis hirſutis particulis conſtãtia, quarũ vltima biſulca ſeu bifida, H
& adunca in modum hami, qua validiſſimè cuique obuiæ rei velut lapidi, ligno, linteiſq; adhęret, vt vix inde tutò auelli ſubito poſſit. Vnde Portapeſo ab Inſubribus dictus putatur: Nã etiamſi paruum ſit animal, tamen quandoq; ſuſtinet retinetq; pondera ... tuplo, aut amplius ipſo animalculo longiora, cùm ſuis cornibus ſuſpenditur, & in altum euehitur: hunc aliquando in pertuſa pixide conſeruaui viuum per aliquot

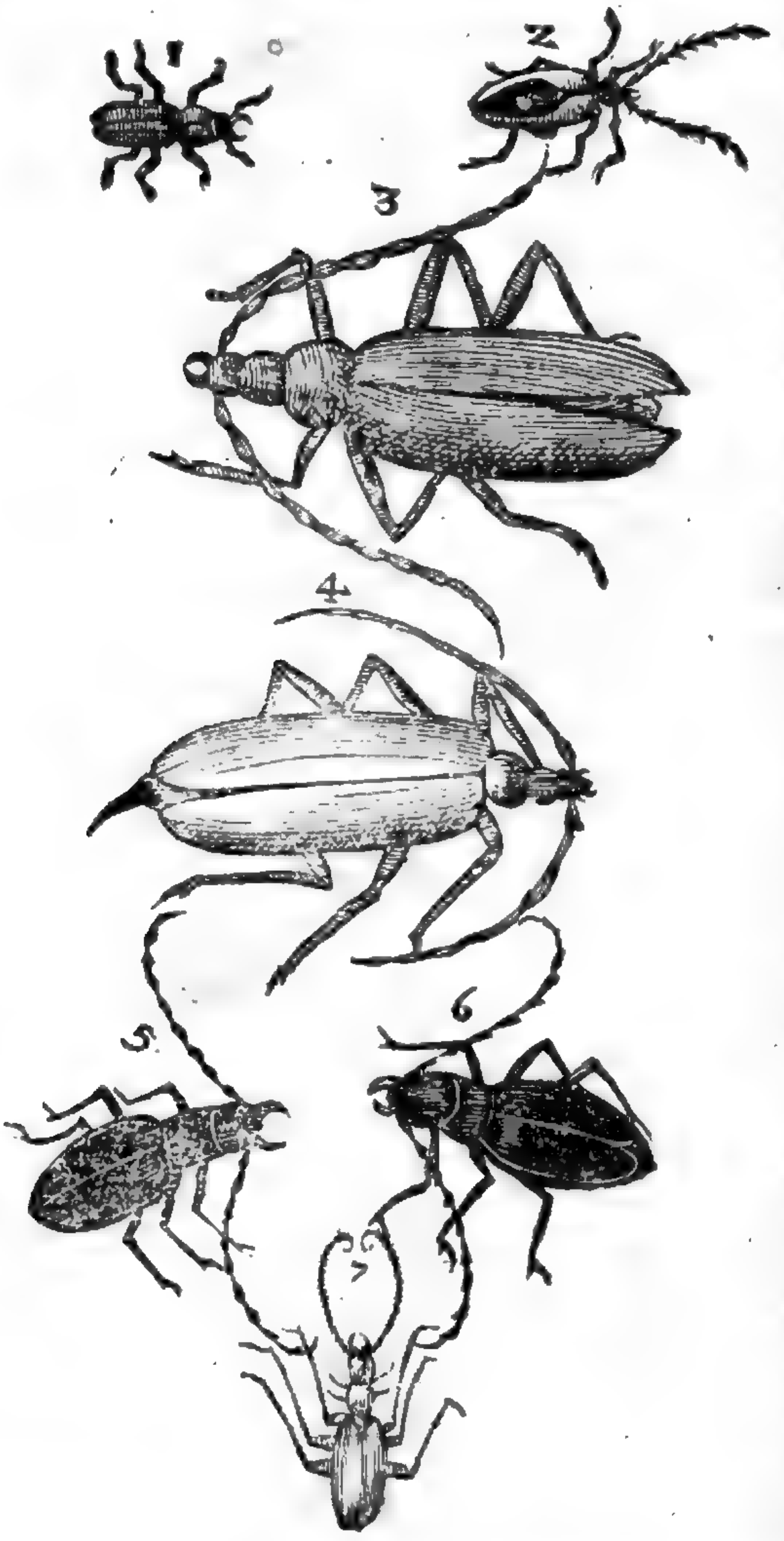

Ceruettino.

Portaterra.

Carabus verus.

A quot hybernos menses, apponens lignum aridum, & cariosum: Sed hybernis illis temporibus obseruare non potui, num eo vescatur, quod quidem verisimile est, cùm duobus dentibus aduncis sit instructum, vt reliqua Scarabæorum genera; his enim se coniungentibus sectum alimentum ori ingeritur: vniuersum autem corpus exceptis cornubus longum duos digitos, latum minus vno. Qui descriptum sequitur eiusdem generis, differt autem corporis vniuersi colore, qui fuscus est ad castaneum vergens: cornua sunt tenuiora, breuiora, longioribus constantia internodijs, sed tenuioribus. pectore multò minus caput in quo oculi sunt satis conspicui: siti in posteriore magis parte, nec ita distantes, & ad latera, vt in præcedenti pectore quoq; minore, ventreq; longiori, & nigra cauda insignito. Succedunt duo alij sub eodem Caraborum genere referendi, minores, corpore nigerrimo: capite maiori, quàm pectore, quod linea quadã fusca à pectore separatur. aluo seu ventre figura ferè ouali, qui totus vaginis binis cooperitur, secus quàm in prædictis: pedum extremitas nõ vsq; adeo aspera, vt cuiq; obuiæ rei adhærere possit. Vltimus est Carabus dubius: nam eæ antennæ, quę in alijs nodosæ erant, in his veluti Papilionum sunt quorundam plumatę: toto corpore nigro: capitis, ac pectoris ferè magnitudo eadem: sed in pectore ab vtraq; parte duæ appen-
B dicęs videntur nodulis aliquot constantes: quæ cùm pectus pedibus duobus destituatur, secus, ac in multis alijs pedum vicem supplere putantur. pedum vtriq; constitutio differentia est notabili: nam secundus eorum articulus, atq; tertius ijsdem villis est, seu asperitatibus, & capillamentis, quibus sunt antennæ, & descriptæ appendices pectoris: vniuersi autem corporis ea est paruitate, qua in icone cernitur.

Quartus Carabus caudatus.

Vltimus Carab⁹ dubius.

1

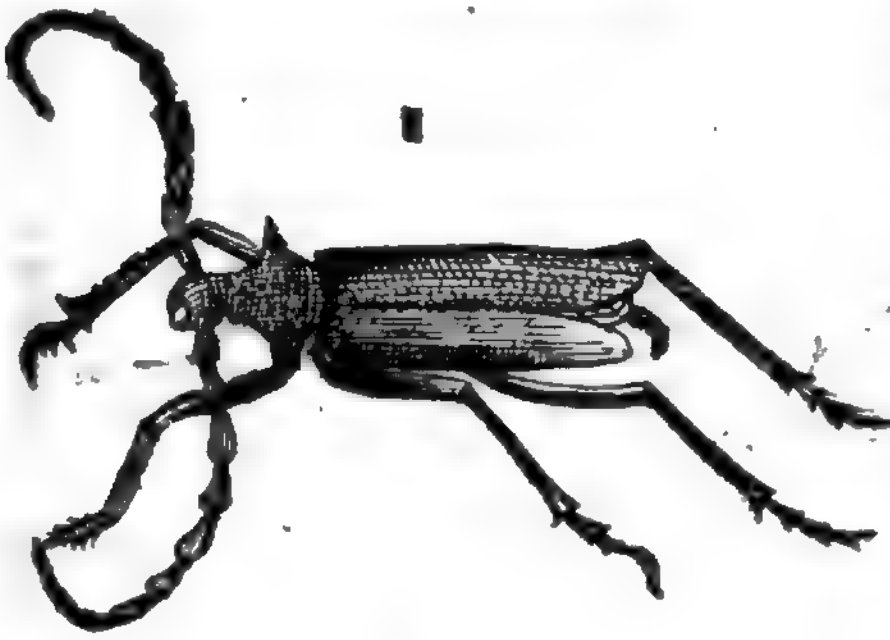

C

2

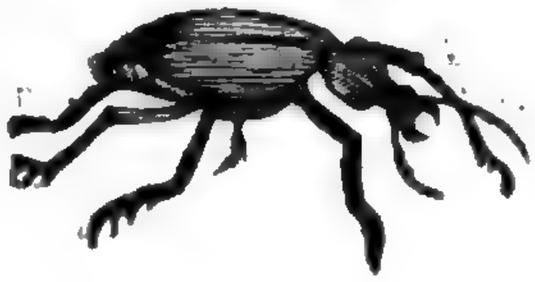

Quarta tabula duos tantummodò continet, quorum primus ad Caraborum quoque genera referendus, ac præcedenti tabula quarto loco descripta congener, dorso multis punctis protuberãtibus reperso, aluoq; caudato. Secundus totus niger dentato capite, absq; cornibus nodosis quorum loco duas antennas nigras æquales, mediocriter longas habet.

Quintæ tabulæ primus vuas corrodit, toto corpore niger exceptis pedibus, vaginis, & antẽnis quæ sunt colore castaneo, antennæ in extremitate multifidæ sunt veluti scopæ. vaginæ ad finem alui non pertingunt. Alter ferè eiusdem generis caudatus, pectore & capite nigris, viride resplendentibus, vaginis non totam aluum circumdantibus colore castaneis, pedibus in extremitate magis rubentibus, itẽ antennis eodem colore præditis
D quæ cùm in fine crassæ appareant, vt fructus tenues, & oblongi æqualesq; paruo admodum pediculo capiti adnectuntur. Insecta tria, quæ subsequuntur ad Cãtharidum genera referantur. quorum primum toto corpore nigrum exceptis vaginis, quæ mineaceæ ferè totæ sunt. Nam linea nigra in principio latiuscula à medio vaginarum ambarum, qua parte sibiinuicem contingunt, oritur; & versus anum protenditur, finitq;: antennæ sunt in eo longæ. Secundum capite, pectore, antennis, & duobus prioribus pedibus ferrugineo colore, reliquis membris colore nigris cæruleum fere splendentibus, seu plumbeis. Tertium, & vltimum pedibus antennisq; nigris, reliquis membris mineaceis. Sexto loco ponitur Scarabæus Vermis facie, toto corpore niger. duabus in ano appendicibus crassis, antennis proceris. Septimus caudatus est toto corpore ex cinereo ad castaneum vergente, pectore & vaginis aurum splendentibus, antennis tenuissimis, oculis conspicuis à latere capitis collocatis.

Canthari-dis tres species.

In

Scarabæus fœtidus.

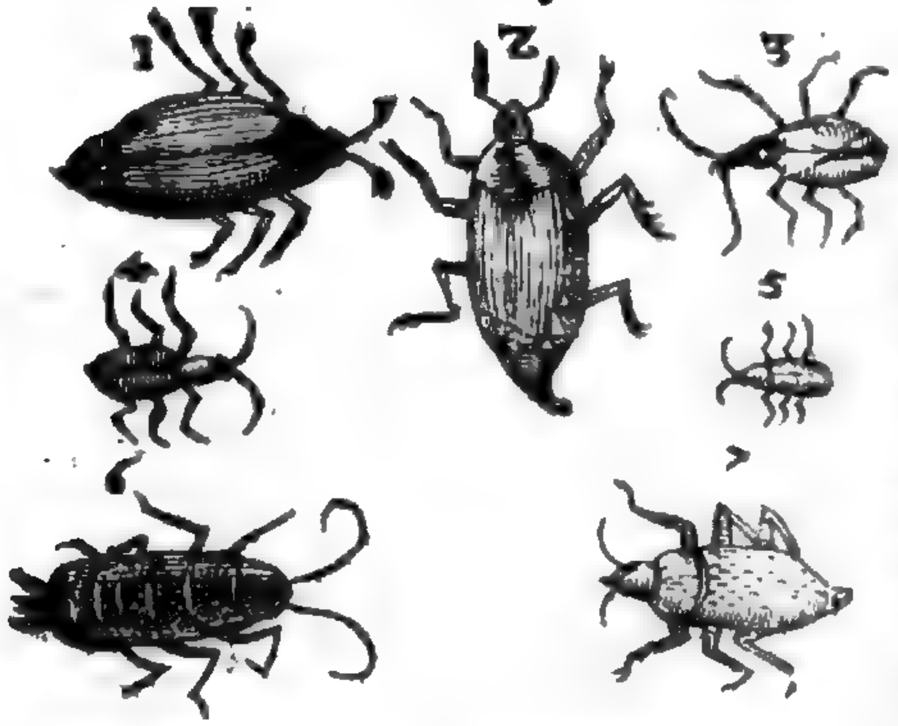

In Sexta tabula ordine primus ponitur Scarabæus fetidus dictus quod tetrum haberet odorem, in cãpis repertus Scarabæo pilulari magis, quã alteri alicui Insectorũ similis: antẽnis est nigris geniculatis, in quarum extremitate duo sunt globuli, seu pilæ, maculamq; prope has habet ferruginei coloris: cæteræ partes omnes nigerrimæ exceptis vaginis in quarum suprema parte quatuor apparent maculæ ferrugineæ. pedes erant in fine maximè serrati & asperi: cauda annulosa quam extingere, & retrahere poterat. Dum tangitur stridet: curritq; velociter. Notandum in hoc eodem animalculo in parte inferna circa os Vermiculum, aut exiguum animalculum extitisse: quod vtrum ei naturaliter insit, an verò per accidens adhuc me profectò latet: nam tandiu, quã apud me continui semper apparuisse deprehendi. Secundus & ille fœtidus, totus niger, minor, antennis serratis, & absque pilulis, pedum extremitate aspera. Tertius serpentarius à nobis nominatus, nõ quòd serpentis figu-

Terti⁹ Serpentarius.

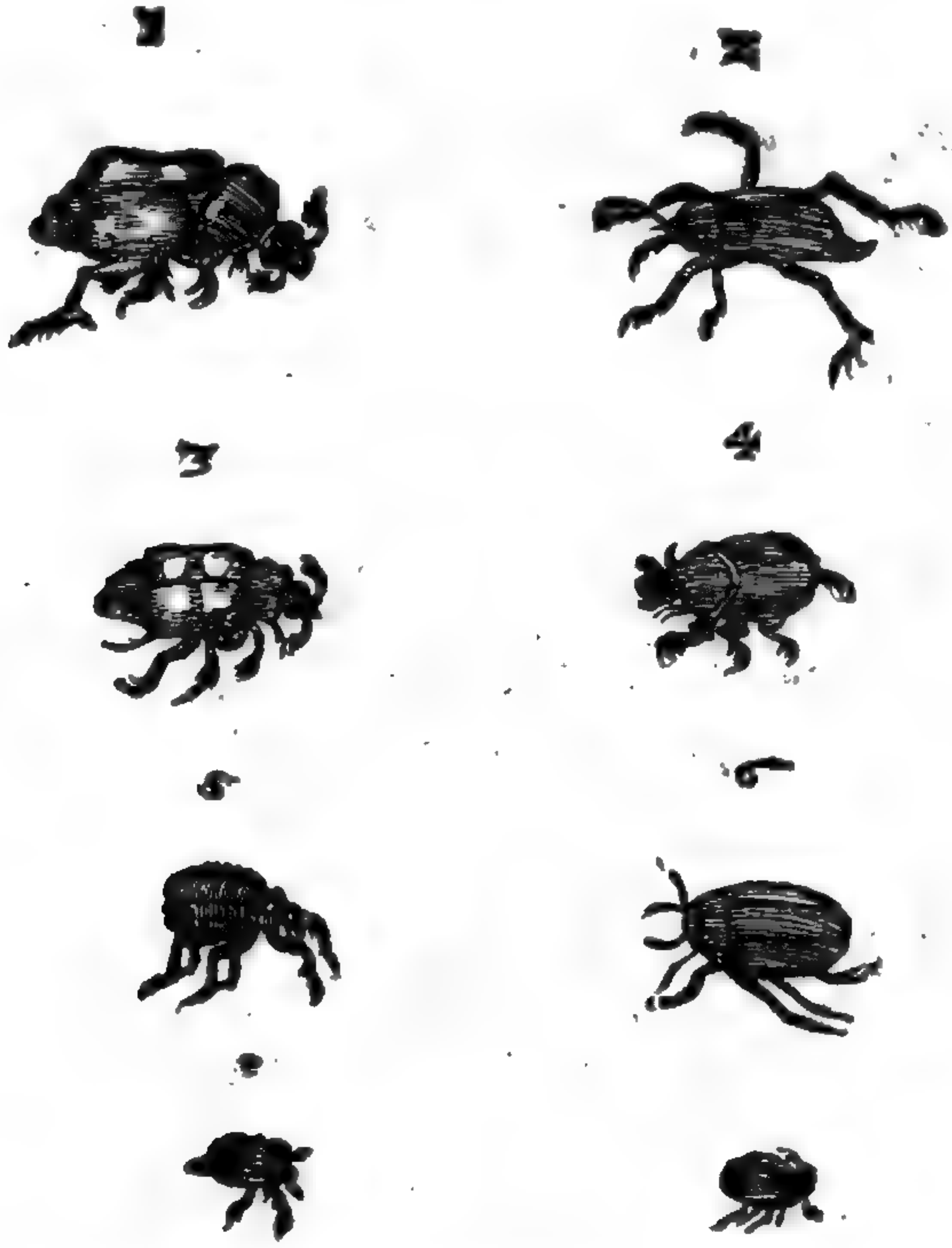

ram referat, sed quòd in occisi serpentis corpore, cuius carne vescebatur deprehensus sit. Pilulario minor angustiorque corpore; capite nigro depresso; antennis nigris, paruis, quarum

apices

Digitized by Google

A apices flauescunt: rostro bicorni oculis emissitijs. Pectore nigro scutiformi: vaginis quadrangularibus breuibus (non enim totam aluum coperiunt) nigris; quarum vtraq; duas in medio habet fascias luteas paululum serratas: aluo valde annulosa, & circa extremitatem, valdè pilosa: pedibus omnibus serratis; quorum tamen anteriores in extremo articulo reliquis erant latiores, vt manum quodammodo imitarentur; subtus verò flauescentes. Inter medios, & posticos pedes colore erat aureo, obuersusq; ea parte soli splendorem emittebat: sed hunc colorem aureum pili quidam ruffescentes efficere videbantur. in pectoris parte supina cruce erat notata: inter antennas macula obscurè lutescente, & triangulari: pars eius inferna multis pediculis scatebat. Quartus è Pilulariorum fortè est genere: nam circa excrementa eum versantem deprehendi: breui corpore, & obeso, nigerrimo colore, & relucenti: capite rotundo, & instar scuti militaris efformato, è cuius medio cornicula duo exerit breuiora cum apicibus, & alias duas appendices his multo exiliores: Pectore item scutiformi, quod tamen in anteriori parte appendicem quandam protensam, & acuminatam habet, vt tertium cornu referre videatur: vaginis striatis: pedibus in fine serratis, & asperis: anteriores horum minus asperi, posteriores magis: ad latera pilis quibusdam ruffescentibus vestitus: *Quartus Tricornis.*
B ani figura medij scuti figuram exprimit. Quintus niger, paruo capite, antennis longioribus, nec pedibus asperis. *Quintus.* Sextus Aquaticus minor dictus, quòd in aquis degit, corpore est nigro, lucido, ad viridem quodammodo accedente: pectore, ac ventre lato: vaginis ventre maioribus: in medio ventre inter pedum exortum appendicem quandam habet, qua pedes à se inuicem separari videntur. *Sextus Aquaticus minor.* Duo postremi minimi dorso vterq; virgato. Prior pectore scutiformi, ac capite rotundiusculo duabus antennis exilibus insignito. dorso autem multis punctis seu granulis resperso, coloreq; nigro. Posterior corpore magis rotundo, & compacto, capiteq; exiguo; antennis longioribus; dorso toto virgato, & colore magis nigro. *Postremi duo minimi.*

Postremæ tabulę primus è minimorum genere est: toto corpore nigerrimus, compactus: antennisq; exiguis. vaginis vniuersam aluum tegentibus. *Primus.* Qui hunc ordine sequitur maior & corpore item nigro, magis oblongo, antennis longioribus. pedum extremitatibus minimè asperis, sed leuibus, & æqualibus, vt ad scandendum non vsque adeo aptus videatur; nisi eius paruitas has asperitudines cernere non sinat. *Secundus.* Tertius inter Scarabæos quoq; à nobis relatus, quòd cum eorum natura corporisq; constitutione, magis quam cum alio- *Tertius.*
C rum conueniat: capite paruo cuius articuli cum dorso aurei sunt: cæteræ partes nigerrimæ. Quartus corpore vniuerso niger: capite rotundo paruo, antennis mediocribus: pectore triplo maiori: vaginisq; vniuersum ventrem contegentibus. *Quartus.* Quintus è minimorum genere niger ferè totus, præterquam in vaginis, in quibus aureus color, sed obscurè videtur. Capite rotundo, & exiguis valde antennis, nec facilè conspicuis. *Quintus.* Sextus totus niger: capite serrato, & magno: pedibus serratis & asperis, in fine bifidis: vaginis breuibus, nec aluum totam contegentibus. *Sextus.* Septimo loco positus est Gryllus potius: oblongo corpore, colore flauo, sed circum latera præsertim vaginarum nigris quibusdam maculis variegato, antennis rectis, longis, & nigro, atq; flauo colore distinctis. *Septimus.* Octauus supinè depictus: capite rotundo & exiguo nigro: antennis paruis, & tenuibus nigris cum pectore, quod maius capite est. pedibus item nigris: inferna ventris parte seu prona rubra. *Octauus.* Nonus totus niger, & oblongus: capite minutissimo, antennis mediocribus acuminatis: pectore grandi, quod à ventre diuisum longo interstitio, & exiguo ligamento connexum: pedum vltimis articulis serratis, & asperis. *Nonus.* Decimus quoque niger excepto dorso, quod quodam argenteo splendore nitet, mixto scilicet cum nigro: capite est exiguo, exiguisq; antennis: ventre paula-
D tim versus inferiora gracilescente: pedum extremis particulis bifidis: *Decimus.* Vltimus & is exiguis antennis totusque niger: minus gracili extrema parte alui: inter minimos hic computandus.

LOCVS

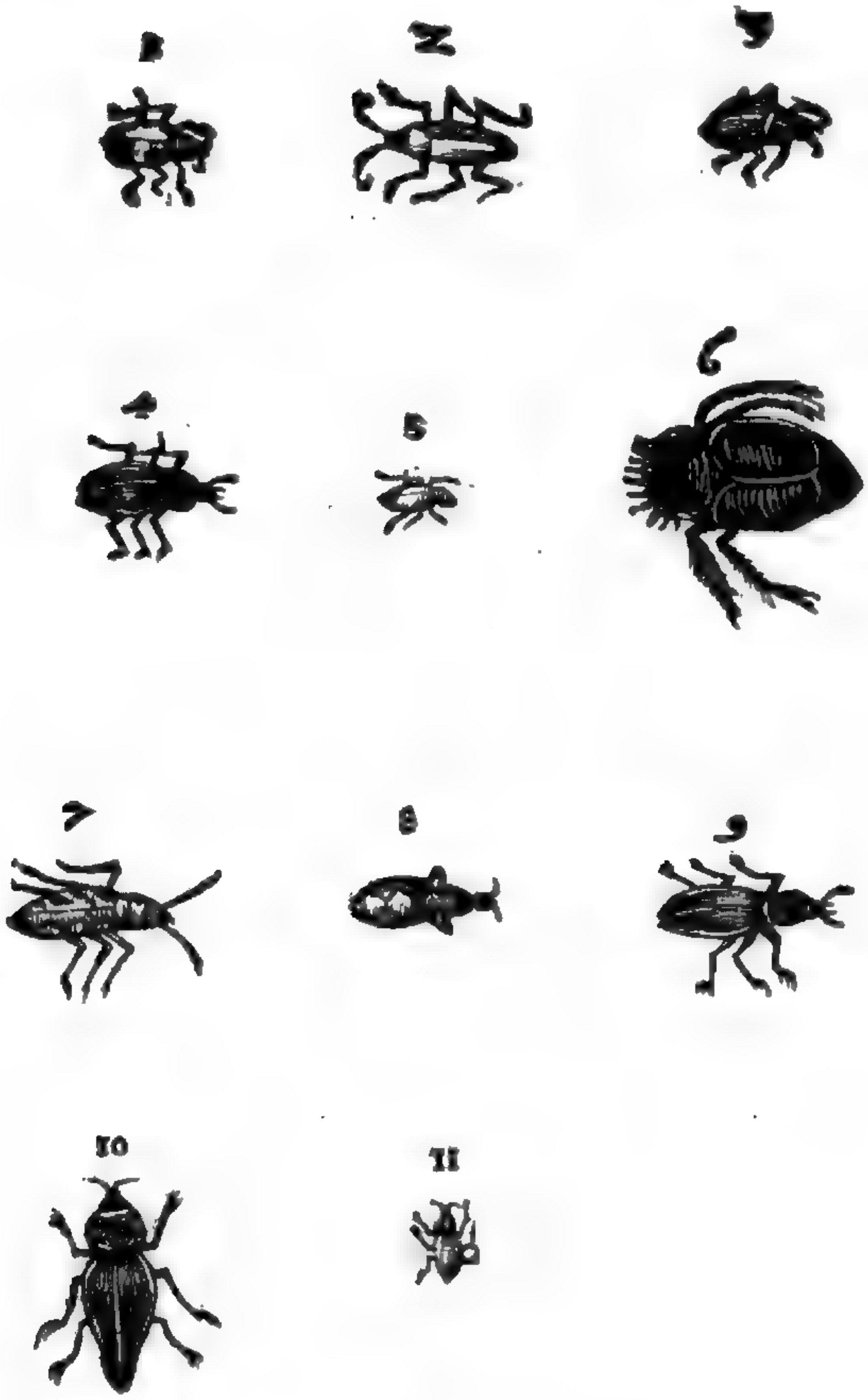

LOCVS.

AB Indicarum rerum ſcriptoribus relatum eſt, in Indiæ Occidentalis plurimis regionibus vbiq; variorum ac ſpecie differentium Scarabæorum ingentem copiam reperiri. Alit Europa plurimos, & omnes Italia quos deſcripſimus præſertimq; ager Bononienſis. In Aetna monte horum natio fæliciſſima perhibetur. Contrà eſſe aiunt in Thracia iugerum aliquot ſpacium apud Olynthum: in quo ſi imprudens Scarabæus pedem intulerit, capitalis eſt: nec fas eſt exire ſemel ingreſſo: Verùm ibi ſe torquet donec emoriatur. Didici hoc ex [a] Ariſtotele: In Thraciæ Chalcide, inquit, quæ proxima eſt Olyntho; locus eſt paulò maior area, Cantharolethron dicitur; interfector ſcilicet Scarabæorum: in hunc locum, quodcunq; perueniat animal, loci abhorreſcentia diſcedit; incolume tamen. at ſolus Scarabæus nequit diſcedere, ſed locum circumambiens, & vagans fame denique moritur. In Thracia, inquit [b] Plinius, iuxta Olynthum locus eſt, paruus, in quo vnum animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Cornuti Scarabæi, Imperati (hi enim à noſtris Carabis

[a] *Lib. Adm.* Cantharolethrus locus in Thracia.
[b] *Lib.* 11. *cap.* 28.
Carabi Imperati.

A rabis diuersi sunt, quamuis eorum speciem constituant) frequentes in agro Neapolitano, etiam Monoceri, qui ibidem mensibus calidissimis Iulio & Augusto, maximè apparere dicuntur.

VICTVS.

NON omni generi idem est alimentum. Nam Carabi ligno arido nutriuntur: sunt & qui frumenta erodunt ac panes, ob id frumentarij dicti. Eriphiam quandam herbam prodidere veteres, Scarabæum in auena habentem, sursum deorsumq; decurrentem, cum sono hœdi, vnde & nomen accepit. Viuunt & Canthari excrementis iumentorum: [a] Aristophanes facetè quendam introducit seruum Cantharo pro cibo dantem excrementum humanum, & postea mulorum. interloquuntur autem duo serui, quorum vnus victum suppeditat, alter imperat.

Scarabæus frumentarius.
Scarabæus Hœdus in Eriphia herba.
[a] *In pace in principio.*

B OIK. Αἶρ' αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ.
ET. ἰδού. OIK. δὸς αὐτῷ τῷ κάκιστ' ἀπολουμένῳ.
ET. καὶ μήποτ' αὐτῆς μᾶζαν ἡδίω φάγοι.
OIK. Δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην
ET. ἰδοὺ μάλ' αὖθις. OIK. ποῦ γὰρ ἣν νῦν δὴ 'φερες,
Οὐ κατέφαγεν; ET. Μὰ τὸν Δί', ἀλλ' ἐξαρπάσας
Ὅλην ἐνέχαψε περικυλίσας τοῖν ποδοῖν.
OIK. Ἀλλ' ὡς τάχιστα τρῖβε πολλὰς καὶ πυκνάς.
ET. Ἄνδρες κοπρολόγοι προσλάβεσθε πρὸς θεῶν
Εἰ μή με βούλεσθ' ἀποπνιγέντα περιιδεῖν
OIK. ἑτέραν, ἑτέραν δὸς παιδὸς ἑταιρηκότος;
Τετριμμένης γάρ φησιν ἐπιθυμεῖν. ET. ἰδού
Ἑνὸς μὲν ὦ 'νδρες ἀπολελύσθαι μοι δοκῶ.
Οὐδεὶς γὰρ ἂν φαίη με μάττοντ' ἐσθίειν.
C OIK. Αἰβοῖ, φέρ' ἄλλην χἀτέραν μοι, χἀτέραν
Καὶ τρῖβ' ἑτέρας ἔτι. ET. μὰ τὸν Ἀπόλλω 'γὼ μὲν οὔ.
Οὐ γὰρ ἔθ' οἷός τ' εἰμ' ὑπερέχειν τῆς ἀντλίας,
Αὐτὴν ἄρ' οἴσω προσλαβὼν τὴν ἀντλίαν. Id est.
SER. Extolle, extolle massam quàm citissimè Cantharo,
AL. SER. Ecce. SER. Da ipsi pessimè perdito.
AL. SER. Et nunquam ipsa massam dulciorem edat.
SER. Da massam alteram è stercoribus mulorum factam.
AL. SER. Ecce valde iterum. SER. vbi enim quã nũc tulisti?
Non deuorauit? AL. SER. Per Iouem, sed rapiens
Totam reflexit circumuoluens pedibus.
SER. Sed quàm citissimè tere multas densas.
AL. SER. Viri stercorum lectores accipite per Deos,
Si non me vultis suffocatum inspicere.
SER. Alteram alteram da pueri scorti:
Tritam enim dicit cupere. AL. SER. Ecce.
D *Vno quidem ô viri liberatus esse videor:*
Nullas enim dicit me pinsentem comedere,
SER. Papæ fer aliam & alteram mihi & alteram
Et tere alteras. AL. SER. Per Apollinem quidem non.
Non enim amplius possum superesse sentinæ:
Ipsam certè portabo accipiens sentinam.

Et paulò pòst idem seruus ingrediens dat potum Cantharo, sed qualem, non exprimit.

Digitized by Google

E

NATVRA.

Immobiles fieri tactu. [a] *Lib. 4. de Partib. c. 6.*

VIDETVR Cantharis ineſſe quædam innata timiditas, cùm tactu reddantur immobiles, veluti prodidit [a] Ariſtoteles, de Inſectis ſic inquiens: » Quę, glomerari nequeunt, contrahunt ſe in inciſuras. Quod patet cùm tãguntur, velut ea quæ Canthari vocantur. vbi enim metuerint, motu ceſſant, » totoq; corpore indureſcunt. »

ORTVS, GENERATIO.

[a] *Lib. 12. Orig. cap. 8.* [b] *Lib. 11. cap. 20.* [c] *In vita Cleomen.* [d] *Hiſt. 5. cap. 19.* [e] *Lib. 11. cap. 28.*

SCARABÆORVM omnium non idem ortus; ſed ſingulæ ferè earum ſpecies diuerſo generantur modo; ſed quomodo Pilularij (quos vbique apud Græcos ſcriptores Cantharos appellari video) non apud autores ſatis conſtat: [a] Iſidorus Scarabæos ex equorum carnibus putridis naſci tradit. [b] Plinius ex Aſinis. Virgilius, inquit, iuuencorum corpore exanimato, » ſicut equorum Veſpas, & Crabrones, ſicut Aſinorum Scarabæos mutante » natura ex alijs quædam in alia. Idem confirmat [c] Plutarchus, ex ſapientum placitis. Poſt » dies, inquit, haud multos ij, qui in crucem actum corpus Cleomenis cuſtodiebant, iuſtæ ma- » gnitudinis Draconem viderunt caput eius circumplicaſſe, faciemq; operuiſſe, ita vt nulla » carniuora auis aduolaret. Id ſuperſtitionem regi iniecit, metuſq; expiationum nouarum » cauſam mulieribus præbuit: quod vir Dijs charus, & præſtantioris humanâ naturæ inter- » fectus videbatur. Alexandrini etiam frequentes ad eum locum commeantes, Heroem Cleo- » menem & Deorum filium appellarunt tantiſper, dum errorem doctiores minuerunt: docen- » tes putrefacto bouis cadauere Apes, equi Veſpas, aſini Scarabæos generari. [d] Ariſtoteles ait Cantharos in fimo, quem volũt per hyemem condi, & inibi Vermes parere, ex quibus ipſi procreantur. Sic & Melolontas naſci ſcribit Vermibus ex fimo bouis, aut iumenti creatis. Atq; etiam [e] Plinius Scarabæorum genus celebrat (idem nimirum cum Cantharo Ariſtotelis) quod è fimo ingentes pilas pedibus auerſum volutat; paruoſq; in ijs contra rigorem hyemis Vermiculos fœtus ſui nidulatur: hoc eſt, vt exponit Dalechampius, velut in nido reponit, & recondit. Hieronymus Gabucinus probaturus Lumbricos in inteſtinis & excrementis generari, adducit hanc rationem, quòd quædam animalcula, foris in excrementis animalium generentur. Siquidem, inquit, quotidiè videmus, in excrementi bouilli equiniue humiditate, quædam naſci animantia, cortice quodam nigro contecta, quo ſub alæ inſunt, quibuſcumq; volitat: quæ ex eo, quod reliquum eſt humiditatis excrementitiæ veſcuntur; velut quotidiè æſtate in vijs cuiq; licet intueri: quos Gaza Scarabæos pilularios vocat. Sunt qui ex Aſinorum ſtercore tantùm produci tradant, alij ex Mulorum; quidam promiſcuè ex quorumuis iumentorum, vt Ariſtoteles de Melolontis aſſeruit. Suidam plurimiq; alij veteres, ſemen emittere Cantharum in fimum bubulum aiunt, & ita pedibus agitare donec fœtus procreet. Scarabæum autem fœminam non naſci. Corroboratur idem [f] Clementis Alexandrini teſtimonio: Scarabæus inquit, cùm rotundam ex bubulo ſtercore effinxit figuram, eam vultu auerſo conuoluit: hoc animal ſex menſibus ſub terra; alteram autem partem anni vitam degit ſupra terram, & ſemen in globum emittit, & gignit, & non naſcitur fæmina Scarabæo. Accedit & [g] Aelianus: In ſuo, inquit, genere Scarabæorum ratio, fæminini ſexus quod ſit expers, ideo in fimi pilam ſemen emittit, quam octo, & viginti dierum ſpacio, & volutat, & calfacit, deinde fœtum procreat. Quod ſi hæc ita ſint, vt fæmina careant, fimus erit loco ſexus fœminini: admirorq; [h] Plinium, qui vbi Veſpas, & Crabrones ſcribit ex equorum corpore exanimato; Scarabæos ex aſinorum naſci, ſtatim ſubiungat horum omnium videri coitum: Quis enim coitus Scarabæis, qui fæmina carent? niſi cum ſtercore eos coire dixeris: excrementum enim fœminæ eſt loco, cùm in id ſuum ſemen emittant. Potius tamen opinor Pliniũ non intellexiſſe Scarabæos pilularios ſiue Cantharos, ſed aliud Scarabæorum genus, in quo fæmina reperitur. Atque hæc de ortu Scarabæorum Pilulariorum, & aliorum quorundam. Carabus autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem tranſtulit) ex Vermibus ex lignis aridis naſcentibus procreatur teſte [i] Ariſtotele. Primùm enim, inquit, Vermes ipſi immobiles fiunt, mox diſrupto putamine Carabus exit, aliorum more, qui ex Vermibus gignuntur. Hoc autem loco notandum eſt valde

F G H

Fœmina nulla Scarabæis. [f] *Strom. l. 5.* [g] *Hiſt. ani. lib. 9. c. 16.* [h] *Lib. 11. cap. 20.* E ligno arido fiunt Carabi. [i] *Hiſt. 5. cap. 19.*

Ariſto-

A Aristotelis textum mutilatum, qui dicit ex iisdem Carabis gigni Prasocurides, qui vocantur Vermiculi brassicam, & Blattas infestantes, Gaza Blattas vocat: verba Aristotelis hæc sunt. ἐκ δὲ τῶν καράβων γίνονται αἱ πρασοκουρίδες; sed quædam exemplaria legunt κυράμβων: Ego & ante me doctissimus Hermolaus Barbarus, neque κυραμβων, neque καράβων legendum censemus, sed κράμβων, vt sit sensus. Prasocuridas in brassica gigni apertum est, quæ & ipsæ pennatæ sunt. Cæterùm vt ad rem reuertamur; eosdem Carabos non solum obseruaui ex lignis aridis maximè quercus, aut roboris nasci, sed etiam per coitum propagari, quod sapientem latuit. Superioribus enim annis mense Maij fœminam à me deprehensam peperisse vidi Vermiculos albos spacio duarum horarum plusquam quadraginta, figura Curculionis: hos intimiùs considerans cognoui esse Erucas paruas Bombycum modo progredientes mouentesq́;, quæ spacio quinq; aut sex horarum cœperunt texere folliculos tenuissimo constantes filo, candidos, magnitudine seminis Melopeponis sine cortice. Fodiunt rutili, & prægrandes Scarabęi tellurem aridam, fauosq; paruæ, & fistulosæ modo spongiæ medicato melle fingunt; hos in his fauis Vermiculos facere credendum est, ex quibus suum producant genus more Apum Vesparumq́;, ac cæterorum, quæ fauos faciunt.

Aristotelis locus emaculatus.

Carabos per coitum propagari.

Scarabæi rutili.

B Horum autem fauos, aut nidos nunquam videre contigit: sed aliorum quorundam duos, quos mihi attulit Frat. Gregorius Capuccinus, vterque horum eadem constructus erat materia nimirum lutosa, ac valde fragili, fortè ex stercore iumentorum admixto cum terreno puluere, vnsuspicor Cantharorum vtrosque fuisse nidos, multoq; magis, cùm talem ferè Scarabęū mortuum, in his nidis deprehenderim. Qui priori ostenditur tabula figura est pudendi vnico canali, cuius inferne parti testes duo appendebant, veluti scrotum, singulisq; hisce testibus suus erat ductus, qui cum maioris canalis ductu continuabatur: & in hisce testibus latebant Scarabæi: Aliquando hi testes plures sunt numero, magisq́; figura oblonga, in quibus quoque nidulantur Scarabęi singuli in singulis, & prolem suam contra hyemis iniuriam tuentes pariunt, atque educant. cuiusmodi in secunda tabula apparet.

C

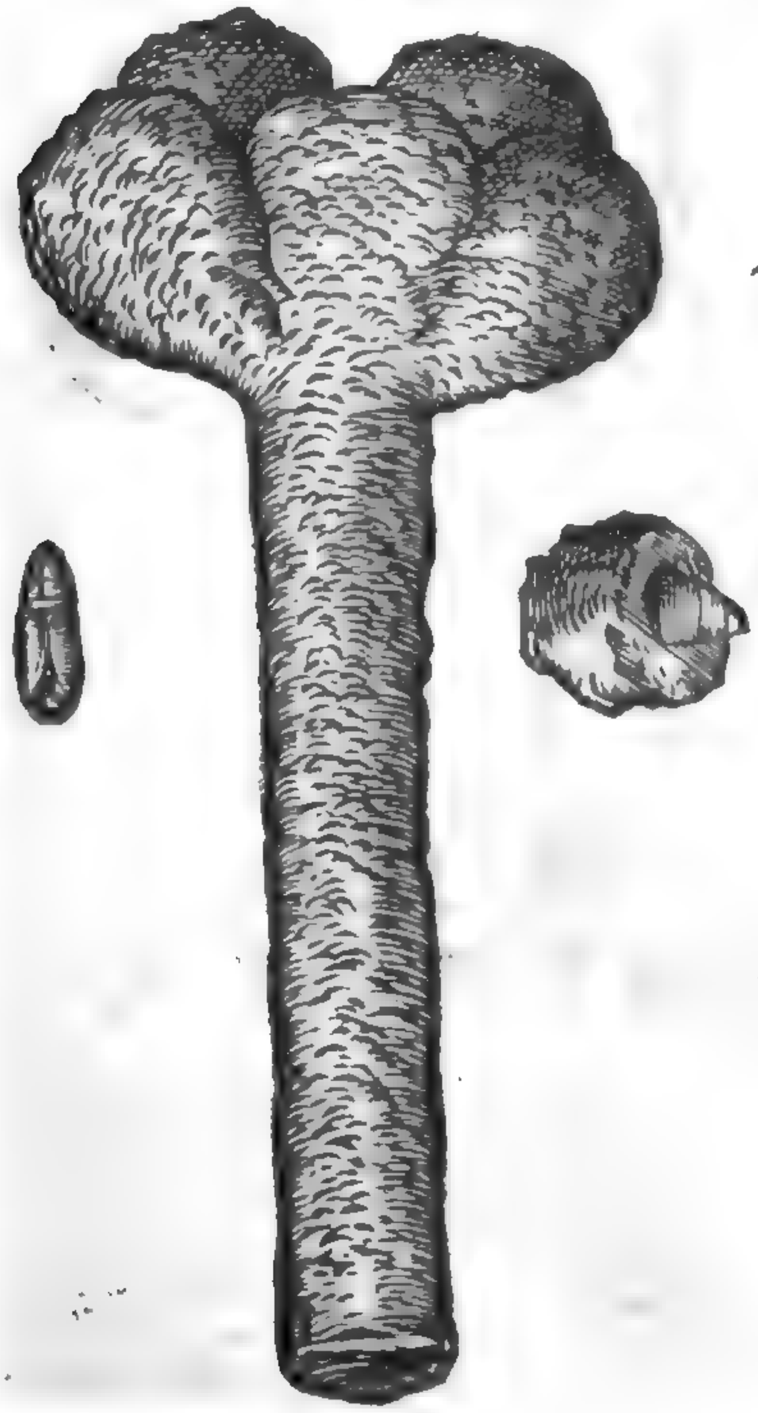

D

Digitized by Google

E

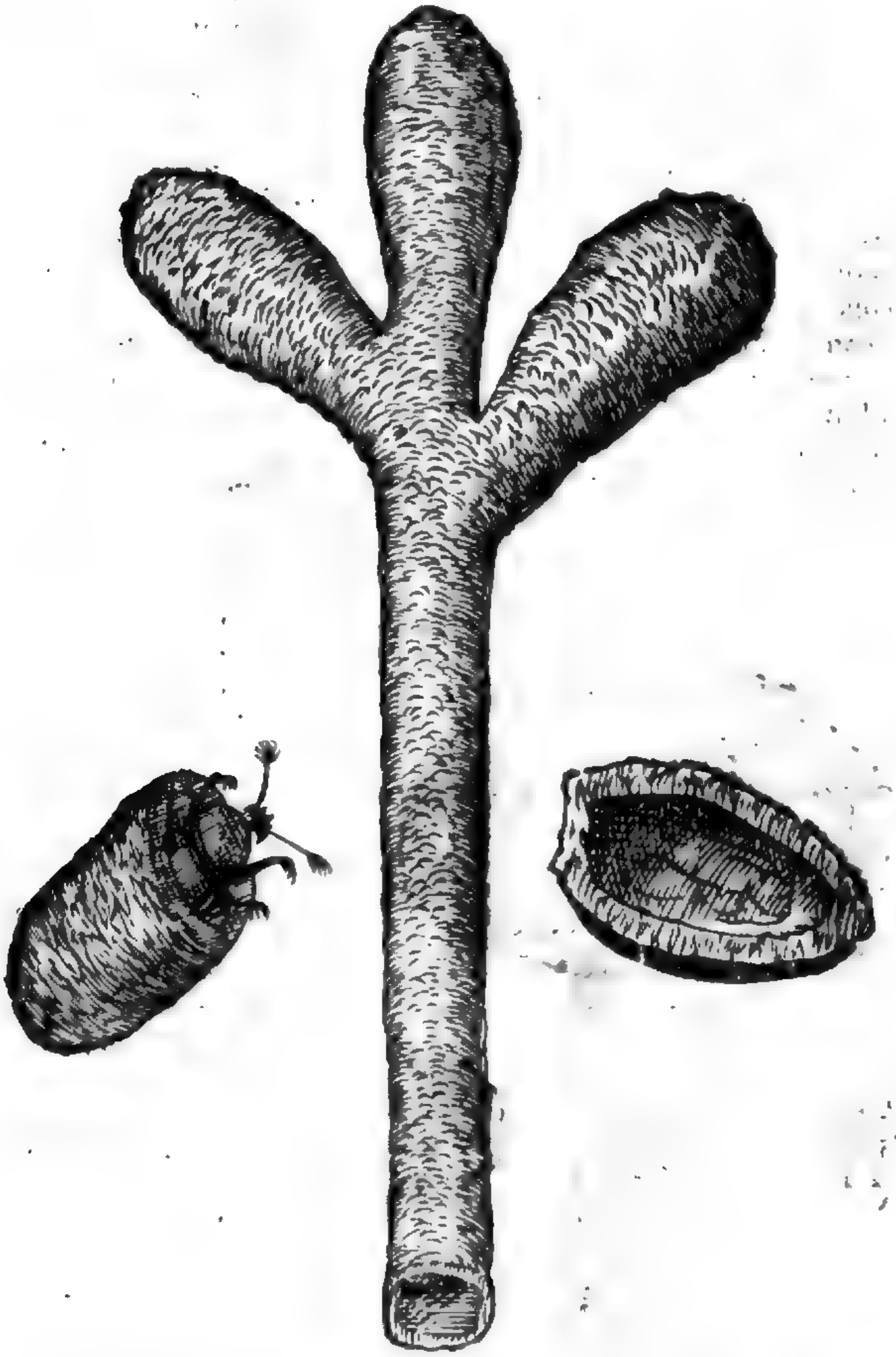

F

G

DENOMINATA.

Κανθαρώλεθρος lacus Thraciæ Scarabæis exitiosus, veluti superius dictum est.& ἡλιοκάνθαρος Scarabæus solaris, & fimarius. Κανθαρίζειν apud Atticos est tremere, vt scribit Ammonius: sunt enim κάνθαροι natura timidi, vnde hoc verbum originem suam deduxit. Κανθάριον est paruus Cantharus; vtitur Plutarchus in suo περὶ ἀοργησίας libro: ἔνιοι, inquit, πολλῶν παρόντων ἐν ἐξελόμενοι κανθάριον (vt Marius) ἢ ῥυπὸν, οὐκ ἀνέτρεψε πόλιν: Κανθαρίας gemma quoq; est ab effigie Scarabæi cognominata, cuius meminit [a] Plinius. Ἡ κανθαρέως καλουμένη ἄμπελος: apud [b] Theophrastum vitis est, quæ Canthareos dicitur, ex eorum genere, quæ ἐὰν μὴ κολουθῇ τὸν καρπὸν οὐ πέπτει: id est nisi auxiliemur, fructum non concoquit. sed suspecta scriptura autori Thesauri Græcæ linguæ videtur, quum apud Hesychium reperiatur, Κανθάρεως ἀμπέλου εἶδος: in Gazæ verò versione legatur Canthara. Inde forsan est κανθαρίτης οἶνος, cuius meminit [c] Plinius inter vina transmarina. Refertur & ab eodem [d] Lapathum Cantherium, quod vtrumnam ab hoc Insecto sic sit denominatum, valdè addubito, an ab equis quos Cantherios appellant, vt putat ibidem Dalechampius. Nam Hexastichon hordeum Cantherium H

Cātharias gemma.
[a] Lib. 37. cap. 11.
Cāthareos vitis.
[b] De caus. plan. 2. c. 20
[c] Lib. 14. cap. 7.
[d] Lib. 20. cap. 21.

Digitized by Google

A therium ait vocari * Columella, quòd Cantherijs, id est, equis pabulum detur: sic lapathum Cantherinum hoc rumicis genus vocari probabile est, quòd eo valdè Cantherij delectentur. In equis enim Cantherij, quod in porcis maiales, in omnium genere veruece s. Lucilius: * Lib. 1.

Penula, si quaeris, Cantherius: seruus segestre
Vtilior mihi quàm sapiens.

PRÆSAGIA.

INTERLVNIVM ex Scarabæorum generatione prodi, ac manifestari scripsit * Ruellius his verbis: Quin & Scarabæus omnibus cognitum animal, totidem digitis vel potiùs pedibus innititur, quot mensis diebus constat, in quibus exoriens sol suos prosequitur cursus. Is Solis & Lunæ coitū nobis apertè demonstrat. Quandoquidem ex bubulo stercore pilulam ab
B ortu ad occasum rotando versans, in orbis imaginem effingit: quam vigintiocto diebus facto humi scrobulo adobruens, tantisper celat, dum signiferum ambiens luna ad intermenstruum reuertens sileat: aperto tum orbiculo coitus syderum denuncians nouā prolem ædit, nec aliam nascendi nouit originem.

Interlunij indices Scarabæi. * Lib. 2. de Nat. stirp. cap. 151.

MYSTICA. MORALIA.

ARISTOPHANES in ea fabula, cui εἰρήνη nomen est, siue serio siue ridiculo (qui mos illius frequens est) Scarabæos dicit esse in tutela Iouis Catebatis, idest, desponsoris. Porro eosdem coluerunt Aegyptij. Scarabæum (inquit * Pamphilius) Ægyptij summoperè venerantur, animatam solis effigiem esse putantes: Scarabæus autem virilem sexum habet, & spermate in stercus infuso, ac pila deinde confecta, pedibus inuoluit ac velut sol cœlū & mensem lunarem expectat. & [b] Plinius de eodem loquens, propter hunc, inquit Aegypti
C magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosa Appionis interpretatione, qua colligat solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. Sed Plutarchus, Porphyrius, & Horus aliam huius venerationis causam reddunt, nimirum, quòd mares sint omnes Scarabæi nulla fæmina. Huc Ausonij locum in masculæ veneris sectatorem refer:

Ægyptij cur sacri. * Li. de Prep. Euāg. 3. c. 3. [b] Lib. 30. cap. 11. Masculæ veneris sectatores.

Peruersæ Veneris postico vulnere fossor
Lucilli vatis subale, pullipremo.
Non Taurus, non Mulus erit, non Hippocamelus:
Non caper aut aries; sed Scarabæus erit.

Clemens Alexandrinus Hypotyposeon sexto homines voluptatibus impensiùs deditos, & immersos ac ebrios, tanquam Cantharos in stercore volutari scribit. [c] Plutarchus ad animi tranquillitatem collaudans memoriam bonarum rerum, & iucundarum, eos perstringit, qui à iucundarum memoria defluentes recordationi molestarum implicantur. Imo
„ sicut Olynthi (inquit) Cantharos ferunt in locum quendam (qui ab exitio eius Insecti
„ Cantharolethron dicitur) iniectos, quòd exire inde nequeant, perpetua circumuersatio-
„ ne enecari: ita ipsi quoque in malorum commemorationem vbi incidere, inde se reuocare,
D & recreare nolunt. Naturam Scarabæi ad Christum accomodant Theologi. D. [d] Ambro-
„ sius in Lucam ad ea verba, *Postquam venerunt in locum qui vocatur Caluaria, &c.* Deniq; inquit,
„ licet in Cruce erat Dominus Iesus, supra Crucem tamen regis maiestate radiebat. Vermis
„ in Cruce; Scarabæus in Cruce. Et bonus Vermis, qui hæsit in ligno. Bonus Scarabæus
„ qui clamauit è ligno. Quid clamauit? sequitur. *Iesus autem dicebat; Pater demitte illis:*
„ *non enim sciunt quid faciunt. Pater demitte illis;* hoc est, ne statuas illis hoc peccatum.
„ Clamauit Latroni hodiè mecum eris in paradiso. Clamauit quasi Scarabæus: Deus
„ Deus meus respice in me. quare me dereliquisti? Et bonus Scarabæus, qui lutum
„ corporis nostri antè informe, atque pigrum, virtutum versabat vestigijs. Bonus Sca-
„ rabæus, qui de stercore erigit pauperem. Erexit Paullum, qui propter Christum æstimatus est, vt stercora. Erexit Iob, qui sedebat in stercore. Ab horum quoque animalculorum natura sumpta collatione præclarè Diuus [e] Chrysostomus maledicos perstringit. Nè ergò maledixeris, inquit, ne teipsum polluas: nec lætum con-

[c] Lib. de tranquill. anim. Memoria bonarum rerum. Christi typus Scarabæus. [d] Luc. 23. Maledici. [e] Homel. in Psal. 49.

texueris cum luto, & lateribus, sed coronas ex rosis & violis, & reliquis floribus connexueris: nec stercus ore tuleris, quemadmodum Scarabæi (id enim faciunt, qui maledicunt: vt qui ipsi fœtorem primi sentiant) sed flores sicuti Apes, fauosq; vt illæ composueris, sisque omnibus comis, & affabilis. Omnes enim auersantur maledicum, vt eum qui lutum redoleat, vt hirudinem qui sanguine, Scarabæum qui stercore, alienis malis, aluntur. Et iterum [f] alibi hæc scripsit in inuidum. Cùm, inquit, aliquid triste, ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulum acquiescit, atque respirat inuidus: alienas enim iacturas suos quæstus existimat, & aliorum fœlicitatem miseriam suam arbitratur: nec magis considerat, quid ipse suaue consequatur, quàm quid proximo calamitosum inferatur. Nonne igitur tales homines lapidibus petendi? Nonne omni cruciatu contorquendi sunt? Non aliter quàm canes rabie concitati, infestiq; dæmones, atque furiæ ipsæ. Nam quemadmodum Scarabæi alieno stercore, sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriuntur, cùm sint communes humano generi hostes, & inimici.

[f] Hom. 42. in Matth. cap. 12.

Inuid' Scarabæo similis.

E

HIEROGLYPHICA.

F

Bellator strennus.

BELLATOREM strennuum Aegyptij sacerdotes per Scarabæos designabant. At dixerit imperitior aliquis. Quid Scarabæo cum duce belli? Permulta sanè congruunt. Principio vides, vt totus armis luceat Scarabęus, nullaque pars corporis sit non diligenter crustis, ac laminis communita, vt melius non videatur armatus Mauors Homericus, cùm illum maximè sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assaltum, cum horrendo ac Panico bombo, cantuq; verè militari. Quid enim insuauius classicorum sonitu? Quid *ἀμουσότερον* tympanorum strepitu? Nam tubarum vocem, qua nunc reges tantopere delectantur, olim Busiritæ non ferebant, quòd Asino rudenti videatur adsimilis. At ei genti inter abominanda habebatur asinus, adde laboris in voluendis oneribus patientiam, inuictum animi robur, & vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabæorum gente fœminam inueniri, sed omnes esse mares: Verùm quid magis congruere potest, in fortem Imperatorem, aut Principem bellicosum? Quin & illud ad hanc rem aptè quadrat, vt indicat [a] Plutarchus, quod in delicatis illis pilis, veluti dictum est, fœtus suos edunt, fouent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi, quàm cibi. Verùm hoc mysterij non facilè sit interpretari. Rectius exponunt Imperatorij milites, qui norunt, quid sit *ἐν ἀκαλύδι ξυλίζεσθαι*, qui norunt *χαμευνίας*, qui in obsidione nudi duras hyemes, duriorem famen sæpenumero pertulerunt, qui vitam ægram non iam herbarum radicibus, sed fœdo victu produxerunt, qui menses aliquot in nauibus exegerunt. Si quis huius vitæ sordes perpendat, mundus erit Scarabæus, si quis miserias, est quod Scarabæo inuideas. At hæc est laudatissimorum Imperatorum sors, & conditio, ne quis forte cōtemnat. Cur itaque ipsi sacerdotes masculam virtutē, ac ferociam, per Scarabæum expresserint, vides: cur quoq; imagines eorū annulis insculptas gestarint, nam id tradiderunt pluribus [b] Plutarchus & Aelianus. Scarabæus, inquit Cælius Calcagninus in annulis sculptus, significat hominem gestantem illos annulos debere esse animo virili, & non effæminato, sicuti Scarabæus tantummodo est masculus, neque habet fęminas. Erat & signum Romanorum militum Scarabæus, quo virilem animum præstare se debere admonerentur, neque muliebriter, quidquam meditare facereue: eaque de causa dictum ab Horatio:

[a] Lib. de Iſi. & Osiride. G

Scarabæus annulis insculptus.

[b] Li. de Isid. & Osirid.

> *Tyrtæus mares animos in Martia bella*
> *Versibus exacuit.* H

Contrà verò & Phrygas & *ἀχαιΐδας*, in effæminationis opprobrium, Virgilius & Homerus vterque suos appellauit, quod nihil saperent masculum, sed muliebri torpore ignauiaque cessarent. Solem quoque per idem Insectum expressisse Aegyptios, plurimi sunt locupletissimi testes: adduco [c] Diogenem Laërtium, qui hæc scripsit: Aegyptiorum autem, inquit eiusmodi Philosophiam de Dijs, ac iustitia dixere Materiam principium fuisse rerum, ex ea deinceps quatuor elementa discreta, perfectasque complures animantes. Solem & Lunam Deos esse, alterumque Osirim, alterum Isim appellatos. Exprimere illos per Scarabæum, & Draconem, accipitrem, aliaque animalia, Manethus author est, in naturalium epitome, & Hecathæus in primo de Aegyptiorum philosophia libro. At cùm Scarabæorum tres sint ab Aegyptijs celebratę species, vna *αἰλουρόμορφος*, altera *ταυροειδὴς*, tertia *μονόκερως*, veluti dictum est, dubitare quispiam posset, quamnam horum trium soli consecrarint. Plurimorum est

Solis Hieroglyphicū

[c] Lib. 1. de vit. Philos.

A est constans, ac firma opinio ἡλιόμορφον fuisse, quæ scilicet felis faciem mirâ refert similitudine, estq; radijs quibusdam insignita: eaq; de causa solis hieroglyphicum formam hanc esse voluerunt. Aiunt verò Aelurum (qui apud Latinos catus, & felis nominatur) oculorum pupillarumq; vsum cum solis cursu ἀντιπαθείᾳ quadam commutare, quippe quæ & noctu, & ingruente matutino tempore vegetiores fiunt, & acutiùs cernunt, ad ortum vsq; iubaris, vnde sensim paulatimq; incipiunt hebetari meridiem versus, atque ita quo magis ad occasum declinat sol, eo minus obscuriores fieri. Ad hæc Scarabæo digituli vnicuiq; sunt triginta, totidemq; sunt mensis dies, quibus sol ortu continuo gradatim per singula signa cursum peragit suum. Altera verò species, quam δίκερων, id est bicornem, & ταυροειδῆ appellant, quòd Tauri faciem præ se ferat, Lunæ dedicata fuit, propterea quòd cælestem Taurum Lunæ Aegyptij exaltationem commentati sint. Tertiæ speciei hieroglyphicum Mercurio dedicatum fuit, quippe vnicornis, & à reliquis forma admodum dissimili. Cæterùm Scarabæis communi nomine sic dictis (nos Cantaros appellauimus ex stercore iumentorum orientes) Aegyptios sacerdotes mundum eiusq; conuersiones motusq; syderum significasse putant plurimi, quod pilulas illas, ex quibus ortum habuerunt, ad mundi ipsius formam,

Felium natura.

Luna. Mercurius.

B & imaginem effingant: Vbi enim bubulum, aut alterius iumenti excrementum nacti fuerint, pilulas efficiunt, quas ab exortu occasum versus posticis impellentes pedibus, non intermissa rotatione protrudunt, ipsi interim aduersus ortum spectant, quasi de industria id dent operæ, vt cœli ipsius exemplar intuendo, imaginem eius exprimere conentur. Quid verò illud, quòd inter trudendum à subsolano in Africum fertur, quasi astrorum ortui fieri obuiã contendat, qui quidem proprio motu ab Africo ad subsolanum est? Rerum procreatio atq; principium ex eiusdem animalis imagine significarunt, si quidem quidam affirmarunt hasce eius pilulas in aquas volutando protrudi. si igitur ex aquis in lucem prodeunt Scarabæi, fieri non absq; ratione arbitror, vt rerum generationem significent. Hanc enim ab aquis esse sapientes quidam viri non infimæ sanè autoritatis crediderunt, Homerum secuti, cuius hoc fuit placitum:

Mũdi Hieroglyphicũ Motus syderum.

Procreatio rerum & principium

Aqua principium generationis, quibusdã.

Ὠκεανὸς ἐξ οὗ πρῶτον γὰρ πάντ' ἐγένοντο. Id est

Oceanus ex quo primum sunt omnia nata

Nam ea quis quotidie non intueatur, scandere aquas in cœlum, vt ait Plinius, easdem cadentes omnium in terra nascentium esse causas, fruges inde gigni, arbores, fruticesq; viuere; vitalem etiam herbis animam elargiri; omnes deniq; terræ vires aquarum esse beneficia. At

C verò quod ex aquis dixerimus Scarabæos oriri, inde cognoscitur planiùs: nam simul ac pilæ illæ ex fimo fabricatæ sunt, Scarabæus terram infodit, vbi eas per dies aliquot viginti sepultas sub terra detinuerit, quot nimirum diebus Luna duodecim signa Zodiaci permeauerit: atq; hæc hyeme potissimum rigente fiunt: postea hæc pilæ tamdiu sepultæ animantur, primùm in Vermiculos, mox in Scarabæos, qui tamen adhuc fimi folliculo inclusi viuunt. nono autem & vigesimo die pater è nido prodit, pilulas egerit, & singulas, vti diximus, protrudẽdo in aquam deuoluit, vtpotè qui diem eum Solis Lunæq; coitum conciliare non ignorat, ac perinde mundi ipsius generationem quandam assimilare, Luna noua incipiente. Pilæ autem in aquis mollitæ primum, atq; haud ita multò post adapertæ cùm fuerint, informati iam excluduntur Scarabæi, & nigrum it campis agmen. Quod verò apud Aegyptios legitur, hieroglyphicè per Scarabæi figuram significari Vnigenitum, non eo tantùm modo accipiendum, inquit [d] Pierius Valerianus, quo quempiam vnicum filium vnigenitum appellare consueuimus: sed ea etiam de causa, quòd ab vno tantùm genus agnoscat, imò quòd solus ipse sibimet feminium fuerit: singuli enim ex pilulis singulis procreati, nequaquam

Ex aquis vt oriãtur Scarabæi.

Vnigenitus

[d] *Lib. 8. Hieroglyph.*

D habent ad quod genus referant suum; sed absq; vlla propagine nullo maris genitura, nullo fœminæ conceptu Vermium sponte nascentium instar in eam speciem prodierunt. Exigere & is locus videtur, vt Deum optimum & maximum humano corpore assumpto Scarabæi similitudinem subijsse, dictis Theologorum ostendamus: neque verò quisquam indignum facinus clamitet Deum ipsum omni admiratione maiorem, Insecto omnium putidissimo, vilissimo, teterrimoq; assimulari, qui legerit apud D. Augustinum in soliloquijs, de admiranda Christi humanitate dictum: Bonus ille Scarabæus meus non ea tantum de causa, quòd vnigenitus, quòd ipsemet sui autor, mortalium speciem induerit, sed quòd in hac fæce nostra se volutarit, & ex ipsa nasci homo voluerit. Neq; veritus est probus ille Theologus, pietatis & integritatis columen, dum in nitidissimo Dei fulgore contemplando, hominisq; ex opposita parte cloacalem quendam putorem expendendo, subturpiculam locutionis quodammodo stomachosæ nauseam, delicatiori cuipiam habitam iri derisui, qui satis exploratum haberet, Deum se Vermen etiam per Prophetam appellasse: proindeq; eos, qui

Deus in humano corpore.

tanti

tanti myſterij cognitionem aſſequerentur, ac perinde ſtercorariam Scarabæi procreationem ex hiſtoria callerent, dictum vtroq; pollice probaturos. Quod verò ad Pſalmographi dictum pertinet: *Ego ſum Vermis & non homo*, fuère nonnulli, qui pro Vermis ſum, Scarabæus traduxère: quaſi diceret, contemptiſſima res ego ſum. Euthymius ita ex Chriſti perſona humiliare ſe Dauidem ait, qui alioqui & Propheta erat & Rex, alibiq; ſe canem mortuum appellare, vt libro Regum legitur. Qui verò putant dictum hoc, propter humanam Chriſti generationem, quæ abſq; vlla viri coniunxione fuit, id nobis indicare videntur, quod quemadmodum Vermis è pluuia naſcitur deſuper in terram veniente, ita & Chriſtus ſuperno ſancti ſpiritus in Virginem aduentu generatus eſt, quam ob cauſam Chriſtus Vermis dicitur. Porro Auguſtini dictum eo quoq; reduci poteſt, vt aſſertor noſter ait, *Ego ſum Vermis & non homo*: quia ſcilicet ex mare & fæmina naſci ſolet, ego verò non ex maſculo, & fœmina ſecundum ritum humanum, atq; naturam, ſed in exemplum Vermis natus ſum, cuius non eſt aliunde ſemen, ſed in ipſis, in quibus eſt corporibus, ſua eſt origo. Clementis recognitionum opus circumfertur qualecunq;, non vocabulis tantùm vitiatum, verùm ſententijs etiam deprauatum, in quo quidem multa à malignis ingenijs in inſtitutionis noſtræ ludibrium inculcata ſunt. Sed hæc corrigere alterius fuerit cenſura, illud hoc loco tantùm attingam, quod circa texti finem ſcriptum eſt, nos vt Canthari libenter voluerremur in ſtercore; vbi is qui gloſſemata quædam adſcripſit, non vt Canthari, ſed vt Cantherij legendum putat, ratus nimirum Campanum prouerbium ad hoc facere, Canterius in foſſa. In Epiſtolis verò bonus ille vir quiſquis cenſor fuerit, ſed non ſatis eruditus, audacter Cantherij fecit, cùm Cantari dubio procul ſit legitima lectio, ex hac ipſa, quam retulimus hiſtoria naturali deſumpta. Sed ne quid, quod ad Vermen facere ſuccurrat, prætereamus, is prauæ nonnunquam cogitationis inſuetudinem Hieroglyphicè ſignificat. Quod Eucherius ad Eſaiæ dictum trahit: Vermis eorum non morietur. Atq; hæc omnia, quæ nunc diximus ad Pierium Valerianum autorem ſunt referenda, qui de hoc hieroglyphico, quàm copioſiſſime ea ſcripſit, qui etiam cauſam tradidit, cur vir paterúe Scarabæo exprimeretur. Cùm verò ita, inquit, naſcatur Scarabæus, vt nullo fæminę beneficio progignatur, ſolaq; patris cura, labore, diligentia, vitam auſpicetur (non enim fęmineum inter ipſos genus) hinc fit, vt Ægyptij ſacerdotes patrem ſignificaturi, Scarabæi prætulerint imaginem: & vbicunq; matris officium maſculamq; vim exprimi voluerint, non alio magis vterentur hieroglyphico: nam velut pro matris, & fæminei ſexus ſymbolo vulturem pingebant, quòd illa abſque patris ope procrearetur, vti commentario ſuo diſputatum eſt: ita virum ob ſimilem, quam attulimus, cauſam, per Inſectum eiuſmodi intelligi voluerunt. Hominem quoq; à ſole febricitantem, ac pereuntem per Scarabæum intellexerunt: Hunc autem cæcum pingebant, oculos vel acu, vel alia quauis leui cuſpide transfoſſum, ita vt exoculatus omnino videretur. Aiunt enim ſolares radios Scarabęo inimicos eſſe, quibus ſi vehementius impetatur, accidere vt ſtatim occæcetur: ſimulac cœcus effectus fuerit, breui etiam commori. Virtus quoq; eneruata dilicijs eodem Inſecto ſignificari poteſt; nam cùm ſit egregius bellatorum dictator, tam alienus eſt a mollitie, vt cùm primum venereas roſas olfecerit emoriatur. ſi itaq; quis, inquit Pierius, Hanibalem ducem Capuæ deſidentem velit, effœminatum pingere, ſcutum illi cum Scarabæi ſigno tribuat, oras verò clypei roſarum ſertis ambiat, aut quid huiuſmodi.

Vermis Deus. — Chriſti humana generatio. — Clemens emẽdatus. — Cãtherius in foſſa. — Vir paterúe. — Homo febricitans & moriens. — Virtus eneruata delicijs.

EMBLEMATA.

IN eandem Pierij ſententiam quadrat, & illud Emblema à Ioachino Camerario iuniori conſcriptum ſub titulo *Turpibus exitium*, cuius hi ſunt verſus,

> *Cantharidum roſa mors. ſic luxu diliciaq;*
> *Eneruant animos eripiuntq; virùm.*

In hos verſus hanc explicationem addidit idem Camerarius. Canthari ac Scarabæi, & huius generis Inſecta plurima, ita fœtoribus & ſordibus, ex quibus originem duxerunt, delectantur, & illis ſuſtentantur; vt contrà odorum ſuauitate planè exanimentur, & pereant. ideoq; roſis inſidentes Scarabæi vel Cantharides torpeſcere, vel tandem emori dicuntur. Ad hunc modum molles, & effœminatos, in ſuis voluptatibus, ac delicijs, quę non ſolùm corpori, ſed menti quoq; obſunt, plurimumq; nocent paulatim contabeſcere, ac tandem ilico luxus interitu ſuo meritas pœnas luere conſtat. Quod Claudianus libro ſecundo ad Stiliconem egregiè hiſce verſibus nobis explicauit.

Roſas fugiũt Scarabæi.

Luxu-

A *Luxuries prædulce malum quæ dedita semper*
Corporis arbitrijs hebetat caligine sensus,
Membraq; Circæis effœminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla
Interius fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris, turnos auro circumligat hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis.

Silius quoq; Italicus breuiter hæc exposuit.

—— Nec ira Deum tantùm, nec tela nec hostis
Quantùm sola nocet animis illapsa voluptas.

A minimis quoq; timendum esse, Emblemate suo à Scarabæi fabula desumpto, exposuit his versibus Andreas Alciatus: A minimis timēdum.

Bella gerit Scarabæus & hostem prouocat vltrò
Robore & inferior, consilio superat.
Nam plumis aquilæ clam se neq; cognitus abdit,
B *Hostilem vt nidum summa per astra petat.*
Ouaq; confodiens prohibet spem crescere prolis
Hocq; modo illatum dedecus, vltus abit.

FABVLÆ. APOLOGI.

EX Fabella Aesopica de Scarabæo, & Aquila superiùs Emblema Alciati desumptum videtur, qua docet inimicum quamuis humilem, doctis prudentibusq; esse metuendum, nec cuiquam cōtemnendum hostem, quamuis infimę fortunę. Itaq; vt præcedens Emblema melius intelligatur, lubet ipsius Aesopi apologum huc referre. Lepus Aquila insectante, in lustrum Scarabæi profugit, rogans vt ab eo seruaretur. Scarabæus autem rogabat Aquilam, ne occideret supplicem, obtestans ipsam per maximum Iouem, ne scilicet contemneret paruitatem suam. Illa verò irata ala percussit Scarabæum, & leporem arreptum deuorauit. At Scarabæus, & cum Aquila volat, vt nidum eius disceret, & iam profectus oua ipsius deuoluta dirupit. Illa indignè ferente, quòd quis hoc ausus fuisset, & in sublimiore loco secundo nido constructo, & illic rursus Scarabæus eisdem eam affecit. Aquila autem consilij inops penitus, adscendit ad Iouem (huius enim sacra esse dicitur) in eius genibus tertium partum ouorum posuit, Deo ipsa commendans, ac supplicans, vt custodiret. Scarabeus autem pilula facta, & adscendit & in sinum Iouis eam demisit, sed Iuppiter cùm surrexisset, vt fimum excuteret, & oua proiecit oblitus, quæ & contriuit deiecta. Cognito à Scarabæo, quòd hoc fecisset, vt Aquilam vlcisceretur; nam non modo Scarabæum illa iniuria affecit, sed & in Iouem ipsum impia fuit, reuersæ Aquilæ, ait Iuppiter, Scarabæum esse qui mœstitiæ causa fuerit, & certè iure fuisse. Nolens igitur genus aquilarum rarescere, consulit Scarabæo, vt Aquilæ conciliaretur. Sed eo non parente, Iuppiter in aliud tempus aquilarum transmutauit partum, cùm Scarabæi non appareant. Meminit huius fabulæ comicus [a] Aristophanes hisce eisdem versibus.

De Scarabæi & Aquilæ inimicitia.

C

[a] In Pace.

Ἐν τοῖς αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη,
Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος,
D Ἄπιστον εἶπας μῦθον, ὦ πάτερ πάτερ,
Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς,
Ἦλθεν κατ' ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτὲ
Ὠ' ἐκκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος. Id est.

In Fabulis est repertum Aesopicis
Adijsse diuos vnicum è volucribus.
Haud credibilem ais fabulam pater pater,
Adijsse diuos animal obscœnum atq; olens.
Peruenit olim inquam, ob similitudinem asperam,
Quæ illi fuit cum Aquila, oua voluens illius
Et expetens pœnas ab hoste mutua.

Aristophanes etiam Εἰρήνην comœdiam inscripsit: hanc bello Peleponesiaco, cùm iam defessos, bello vniuersos Græcos, & Athenienses videret conscripsit: admonens ciuitates deponere

Aristophanis comœdiæ pax inscriptæ argumentū.

Digitized by Google

nere debere mutuas contentiones concordiam, & pacem propriori inimicitia accipere. Adducit igitur in ea Comicus quendam agricolam Trygæum nomine, maximò pacem expetentem: qui triſtans in bello, in cœlum aſcendere conſultatus eſt ad Iouem, interrogaturus ab ipſo propter quam cauſam, ſic excurrunt Græcorum res, tantùm facientem bellum ipſis; quem iam dubitantem, quomodo in cælum iter faceret, adducit nutrientem Cantharum tanquam euolaturum in cęlum per ipſum, Bellerophontis iure. Incipiunt autem loqui primùm duo ſerui, quibus & nutrire iuſſit Cantharum, ægrè ferentes eius cibum, qui cùm eſſet tam fœtido odore illis fuerit tractandus. Therambum in Carabum mutatum fuiſſe prolixè ſatis tradidit [b] Antonius Liberalis, hiſce verbis. Euſeiro, Neptuni, & Eidotheæ nymphæ Othretidis F. Therambus fuit filius, in Melienſium terra domicilium habens ad montis Othris radices. Is pecus, quod ei obtigerat copioſiſſimum, paſcebat adiuuantibus nymphis, quòd eas in montibus cauendo oblectabat. Fertur enim ſuæ ætatis hominibus arte Muſica antecelluiſſe, qui & bucolicis carminibus famam reperiſſet, & paſtoralem ex arundinibus fiſtulam in montibus reperiſſet, lyraq; primus hominum vſus eſſet, & plurimas eligantiſſimasq; cantilenas compoſuiſſet. Eam ob rem aiunt apparuiſſe aliquando ei nymphas, & ad ictus pollicis Therambici ſaltaſſe. Pana verò beneuolentia adductum, monuiſſe hominem, vt Othrij relicto, greges in campo paſceret; inuſitatum enim, & incredibile frigus inſtare. At Therambus, qui iam inde à puero iactantia ea fuiſſet, vt à Deo ſana priuatus ratione iudicari poſſet, greges ab Othrij in planiciem depellere in animo nequaquam induxit: nymphas autem ingrato, & fatuo ſermonę eſt inſectatus, non eſſe eas Iouis genus, ſed Dinaſperchij natas dicens: & Neptunum deſiderio vnius de ſororibus Diopatræ nimirum impulſum, reliquas radicibus terræ affixiſſe, inq; Alnos mutaſſe, dum eas concubitus ſatur demiſerit, priſtinæq; naturæ reſtituerit. Hoc fuit Therambi in nymphas conuicium. Paruo poſt tempore ſubitò gelu incidit, quo valles ſunt adſtrictæ, copiotaq; nix decidit, & oues Therambi vnà cum vijs ac arboribus perierunt. Nymphæ autem, in eum iratæ ob maledictum mutarunt in Cerambicem, quę eſt auis ligniuora conſpiciturq; in lignis curuis dentibus, malas ſemper mouens, nigra, oblonga, ſolidis alis, adſimilis magnorum Cantharorum. vocatur bos ligniuorus, & apud Theſſalos Cerambix. Hunc pueri proludo habent, caputq; amputantes circumferunt: quod ſimul cum alis ſimilitudinem gerit Lyræ è teſtudine confectæ. Hæc Antonius Liberalis ex Nicandri libro de immutatis.

Theramb⁹ in Carabũ mutatus. [b] Lib. Metamorph.

PROVERBIA.

Scarabæus Aquilam quærit.

Κάνθαρος ἀετὸν μαίεται, id eſt, *Scarabæus Aquilam quærit*: cùm imbecillior, atque impotentior mali quippiam molitur, ſtruitq; inſidias inimico longè potentiori. Eſt & altera lectio ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται. id eſt Scarabæus aquilę obſtetricatur. ſenſus ferè idem eſt, ſiue legas μαίεται, ſiue μαιεύεται. Competit enim in humilem, & imbecillum, qui viribus longè præpollenti, malitioſis inſidijs, & clancularijs dolis perniciem machinętur. Ariſtophanes in Lyſiſtrata:

Ὑπερχολῶ γὰρ ἀετὸν τίκτοντα κάνθαρός σε
Μαιεύσομαι. Id eſt.
Supra modum iraſcor tibi. Scarabæus aquilam ego te,
Quando oua paries obſtetrix iuuabo.

Porro ad huius prouerbij planiorem expoſitionem pertinet ea fabula, quàm paulò ſuperiùs ex Aeſopo citauimus. Meminit eiuſdem prouerbij etiam Suidas.

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ
Mel citius faciet Scarabæus & antè Culex lac

Mel citius faciat Scarabæus. Cantharo aſtutior. Cantharus caupo Athenis. Scarabæi vmbræ.

Prouerbium ad τῶν ἀδυνάτων claſſem pertinet, quæ referuntur in epigrammate Palladæ. Κανθάρου σοφώτερος, id eſt *Canthare aſtutior*, aut callidior, Zęnodotus ait, Athenis cauponem fuiſſe quempiam, nomine Cantharum, quem ob maleficia & impoſturas, ac proditiones capitis affecerint ſupplitio, proinde vulgo receptum, vt in verſutos ac impoſtores diceretur. At vero proprius videtur, ſi referatur ad animantis naturam, & apologum Aeſopicum, quo narratur, quemadmodum Scarabæus tanto aquila inferior viribus, tamen ingenio ſuperauit auium omnium reginam. Κανθάρου σκιά, id eſt *Scarabæi vmbra*. Dictum de inani metu, quòd hoc Inſectum ſub noctu repentè aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere ſoleat parum attentum. Recenſetur à Diogeniano.

Alius

A *Αἶρ' αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ.* idest
Mazam sine mora pone pone Cantharo.

Tolle Mazam Cantharo.

Hoc versiculo exorditur Aristophanes Εἰρήνην comœdiam quem eruditi quidam prouerbij loco referunt. Eũ vsurpare licet quoties sordidus cibus immundo conuiuæ apponitur. Quidam ministris panem furfuraceum apponunt, furfur autem tritici purgamentum est, vnde per furfuraceam Mazam cibum aluo redditum innuit, vt vult adagiorum autor: hinc enim vt nascuntur, ita & aluntur Canthari; cognoscitur autem ex sequenti versiculo quo inquit,
Δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην. idest
Mazam alteram da è stercore asini conditam.

Porro Maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitans. Simillimum est illi prouerbio, *Cyprio boui merendam*. Μίσει Κανθαρὶς, *abominanda Cantharis*. de contemptissimo vilissimoq; homunculo dicebatur. Cantharides vermiculi sunt lethali veneno. Quanquam hoc loco magis conuenit, vt sit diminutiuum à Cantharo Scarabęo quasi dicas Scarabęolus. Apud Suidam legitur Μυσὶ Κανθαρὶς. i. muribus Cantharis, quòd quid sibi velit nondum doctioribus compertum; suspicatur autor adagiorum mendum subesse. Si legatur Μίσει sonat abominanda inquit: si Μυσὶ sonat Mysiam Cantharidem. Mysos autem olim fuisse contemptui, docuit aliàs idem autor, hocq; contemptum maximè probatur. Κανθάρου μελάντερος. i. *Scarabæo nigrior*; in fœdos vehementerq; atros, & fuscos. Nam Scarabæus insigni, & fœdo nigrore est, vt pluries dictum est. Αἰτναῖος Κάνθαρος. *Aetnæus Cantharus* de magnis, & fœdis dictum. [a] Aristophanes.

Maza quid
Abominandus Scarabæus.

B

Scarabæo nigrior.
Aetnæus Cātharus.
[a] *In Pace.*

Οὐκ οἶδ᾽ ὅποι νῷν ἤγαγ᾽ Αἰτναῖον μέγιστον Κάνθαρον. idest.
Non sciuit qui introduxit Aetnæum maximum Cantharum.

Aetnæum autem dixit, & prægnandem vel quòd in Aetna varij maximiq; Scarabæi sint, vel Aetnæus dixit tanquam instar Aetnæ montis maximus. Fabulis quoque proditum est, Aetnam vnum è gigantibus præcipuè complexam fuisse, ac seruasse ne cum reliquis periret fulmine: vnde & illud, οὔτε πῦρ οὐράνιον ἐπὶ αὐτὸν ἦλθεν, οὔτε Αἴτνη μιέζει αὐτόν. idest; nec ignis cœlestis ipsum attigit, nec Aetna ipsum premit. Auctor Diogenianus. Θᾶττον ὁ Κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη. idest citius Scarabæum in diuersam sententiam protraxeris. De ijs, qui malis assueuerunt, à quibus tamen reuocari non possunt, eo quod assuetis videantur optima: [b] Lucianus οὔτε γὰρ αὐτὸς ποτὲ βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ Κάνθαρος μεταπεισθείη ἂν μηκέτι τοιαῦτα κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτοῖς συνήθης γενόμενος. idest. Neque enim vnquam ipse fieres melior increpatione mea, nihilo magis quàm Scarabæo persuaderi posset, ne amplius talia voluat, posteaquam semel illis assueuit. Scarabæus fœtus suos educat in stercore iumentorum, & id idem pascit atque ibidem habitat. Excrementa verò fingunt in sphærulas, easque in nidum deuoluunt, capite in terram demisso, posterioribus pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à vitijs, in quibus natus & educatus est, & quæ per se sunt fœdissima, videntur & pulchra, & dulcia diutinæ consuetudinis commendatione. Eiusdem sensus, & hoc est *Cantharus pilulam*, dicitur in eos, qui, castigati sæpius nihil proficiunt: sed quod pertinaciter semel arripuerint, pertinacius fouent. Quod enim animali ingenitum, nulla prorsus arte viceris. Ο Κάνθαρος τὴν Κάνθαρον συνάγει. i. Scarabæus Scarabæam cumulat. Potest torqueri in peccatorem, & hominem impurum, qui multa peccata committit, cui postea non superest tantum temporis, vt ea quę commisit vitia & peccata expiare posset, quemadmodum Scarabæus, qui plurimas cumulat pilulas, nec expectat donec ex vna fœtum excluserit.

Scarabæo citius persuaseris.
[b] *In Pseudologista.*

C

Cantharus pilulam.
Scarabæus Scarabęam cumulat.

D Vtitur hoc adagio [c] Isiodorus Pelusiota, hominem ostēdens in sacra scriptura recte „ cum feris, ac iumentis comparari. Nam, (scribit ad Nemesium) si rem accuratè atque exactè „ perpendere velimus, non iumentis duntaxat, sed etiam truculentis feris comparari posse vi„ detur. Imò etiam eas superat qui turpium affectionum ac libidinum amator est. Quodque „ mirum atque ab hominum opinione alienum est, quæque fera vni tantum vitio seruitat qui „ hominis speciem habet omnibus vitijs in vnum congregatis, & cumulatis, vltra eorum te„ meritatem & amētiam progreditur, at ne me hyperbolicè loqui putes, ipsas res in corrupta „ mente perpendamus. Cùm enim quispiam vt taurus subsultat, vt asinus calcitrat, vt sala„ cissimus equus in fœminas hinnit, vt vrsus voracitati studet, vt mulus corpus saginat, vt ca„ melus iniuriarum memoriam retinet, vt leo irascitur, vt lupus rapit, vt Scorpius ferit, vt ser„ pens subdolus est, improbitatis venenum vt vipera conseruat, opes denique vel vt rectius „ loquar, peccata cumulat vt Scarabæus Scarabæas, quonam pacto quispiam belluino animo „ præditum, inter homines recenseri poterit, &c.? Hæc autem omnia hisce nostris paginis inferenda duxi, vt si quis meliori præditus ingenio (cum sciam hunc autorem non ita cuique ad manus esse) clariorem expositionem, & aptiorem quam nos dedimus inuenerit, cæteris quoque

[c] *Epist. lib. 2. 135.*

Scarabæi non guſtãt Atticũ mel.

quoque litterarum cupidis communicare poſſet. *Scarabæi non guſtant Atticum mel*, conuenit in homines ſceleratos, improbos, nebulones, qui ſapientum virorum dicta non exaudiũt, nec virtutem ſequuntur, ſed perpetuò latrocinijs, ſceleribus, cęteriſq; vitijs intenti ſunt, ijſq; tanquam Scarabæi ſtercore, quotidie ſe inuoluunt, & in ijs verſantur. Vtitur hoc Clemens Alexandrinus in oratione ad Tharſenſes, qua eos caſtigat, quod Theophilum Alexandrinum virum prudentiſſimum & ſapientiſſimum, audire noluerunt, eique obſequi. Theophilum, inquit, haud ſcio an vnquam audiueritis, Quemadmodum quidam ait Scarabæos in Attica, licet ibi mel ſit puriſsimum, illud tamen nunquam guſtare, neque ſi effundatur, ſed potius alium cibum, ita & vos ſermones de virtute, viroſque ſapientes non curatis, ſed eſtis hilares, & ad cauillandum facundiſſimi. Illud poſtremò annotandum vice prouerbij à Plutarcho in ſymposiacis eſſe pronunciatum ridiculos videri qui in conuiuio innoxias auerſantur voluptates, ſicuti οἷον κάνθαρῳ τὰ μύρα, vt Canthari vnguenta.

VSVS IN MEDICINA ET ALIIS.

Ad neruorum cõtractiones.
Dolores ſedandos.
Ad quartanam.

SCARABÆORVM nullus, quod ſciam, veteribus vllis populis vſus in cibo fuit, immo ne Iudęis quidem. His enim prohibebantur ea animalia, quæ quatuor pedibus incedunt (nam poſteriores, qui longiores erant, non numerabãt) nec ſaliũt, vnde & Scarabæi Hebræis prohibiti teſte [a] Auguſtino. Lucanos ait [b] Ferrantes Imperatus quos aliqui Ceruos volãtes vocant in Italia, in magno eſſe pretio, ad dolores ſedandos fęliciter vſurpari, & neruorum contractiones, quod malum hodie Neapolitanis Grancio dicitur; ad eaſdem ægritudines portari quoque vice amuleti auro, & argento obductos. Ex eorundem cornibus amuleta faciunt pueris ad terriculamenta & faſcinationes; alij laudant ad omnes infantium morbos collo ſuſpenſa eadem cornua. Lucanorum, inquit Pierius Valerianus, cornicula nõ tantùm collo ſuſpenſa ad quartanas, quibus id remedij applicat Plinius, verùm etiam in frigidiuſcula lauatione vrinatoribus ad neruorum ſtuporem, qui plerunque fit in aquis, amuletum creditur. Nam [c] Plinius ait Magos ad quartanam adligare Scarabæum cui cornicula ſunt reflexa, ſiniſtra manu collectum: Proculdubio hic Taurum intelligit, vt etiam exponit Dalechampius: nam & ſuperius eodem [d] libro, Tauri, inquit, vocantur Scarabæi terreſtres, Ricino ſimiles (colore, non magnitudine, inquit Dalechampius in ſuis annotationibus) nomen cornicula dedere. Alij Pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis, & ſimilibus vitijs, & podagris. Triduo non abluunt, prodeſtq; hæc medicina in annum. Omniaque his adſcribunt, quæ nos in Gryllis retulimus. Sed ad quartanas, de quibus ſuperiùs paulò facta eſt mentio, etiam Scarabæum laudat, qui pululas voluit, idem [e] Plinius, aitq; ad eaſdem etiam magos, tertium Scarabæum, qui vocatur Fullo, albis guttis, diſſectum (alij legunt ab his diſſectum) vtrique lacerto adligare: cætera (nimirum Scarabæorum genera) ſiniſtro: Aurium doloribus item Scarabæum prodeſſe, ſi oleum in quo efferbuerit auribus inſtilletur, aſſeruit Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem. in alio item de Dynamidijs Galeno quoque falsò licet adſcripto, mirificè prodeſſe calculoſis Scarabæum nigrum ſiccum ſcribitur. Febris accenditur (vt tradidit Cardanus) ſi cornuti Scarabæi in oleo decoquantur, atque ex eo pulſus illinatur. Confert enim non parum quandoque febris ſuperueniens, vt in conuulſione & arthritide, cùm ex materia frigida fuerint, nonnunquam etiam in reſolutione. Cur potius id contingat, an ex ſola caliditate, vt in Euphorbio, quod idem præſtat; an occulta proprietate quadam, vt putat Cardanus, difficile eſt diſcernere; Cardani tamen opinio mihi potior eſſe videtur. Scarabæi viridis natura, inquit [f] Plinius, contuentium viſum exacuit, itaque gemmarum ſculptores contuitu eorum acquieſcunt. Idem quoque autor ex Magorum vanitate aſſerit Scarabæis è ſmaragdis ſculptis, Locuſtas, grandinem, & ſimilia auertere. Sunt & Chelonitides gemmæ oculis teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tempeſtates ſedandas multi multa vaticinantur. Ea verò quæ ſit aureis guttis cum Scarabæo deiecta (alij legunt decocta) in aquam feruentem, tempeſtates auerti tradidit idem [g] autor. Iam & pueri ſe Scarabæis recreant: nam & ei qui apud Theſſalos Cerambyx dicitur pueri amputant caput, ac circumferunt. Annotat alibi Scholiaſtes Ariſtophanis Melolonthen à pueris olim filo alligatum emitti. Poſsimus autem ex Suida & Euſtathio puerilem hunc luſum exactiùs cognoſcere, coniungentes, quæ vnus dicit ijs, quæ ab altero dicuntur.

[a] Retract. 2. quæ ſcripſeris epiſcop.
[b] Lib. 28. Hiſt. Nat.
[c] lib. 30. c. 11
[d] Cap. 5.
[e] lib. 30. c. 11
[f] lib. 37. c. 9.
[g] lib. 37. c. 10

Ad Auriũ dolores.
Febris, vt accẽdatur.
Scarabæi viridis uis ad uiſum acuẽdum.
Ad Tempeſtates.
Puerorum luſus.

Scribunt

A Scribunt enim pueros filum (τρίπηχυ, id est trium cubitorum, vt refert Eustathius) pedibus huius animalculi appendere seu alligare, deinde in aërem emittere, & sinere volare. Dum autem sic alligatum volat, velut in gyros circumagi, & circumuolui: puerosq; tali spectaculo gaudentes, non sine manuum plausu ipsum comitari. Suidas tamen non dicit tantùm λίνου τοῦ ποδὸς ἐξαρτῶντες, sed adijcit, καὶ ξυλήφιον ὃ οὐκ ἔχουσι ἀνακουφίσαι. Quidam verò (addentes fortasse de suo) scribunt pueros huius fili pedibus Melolonthæ appensi, caput digitis suis alligare.

VT FVGENTVR.

MIRVM quòd tanta viuendi Scarabæis insit facultas, vt etiam diuisi viuant, rosarum tamen odore moriantur, vt tradidit Aristoteles, itemq; Plinius. Quin rosaceo oleo si inungantur moriuntur vt tradit Clemens Alexandrinus. Sed id iure sic illis contingit, exemplo persimili in vulture auiũ B ferè omnium rapacissima, quæ eodem vnguento moritur, quod cadaueribus oblectatur. Si enim Scarabæus in stercore viuit, & stercore se delectet, æquum est rosas, quæ alijs habentur in delicijs, illi esse in mortem, sicut stercore, & alia mille odore fœtida alijs sunt in necẽ. Sed [a] Ælianus non rosarum vnguento; verùm quibusuis, alijs eosdem enecari scribit, his verbis: Scarabæi bestiolæ fœtidæ, vnguento odorato, si instillentur intereunt. Sic etiam Cerdones aiunt aëri putrido assuefactos vnguentis abhorrere. Abominari quoque vnguenta testatur [b] Plutarchus & [c] Philes hoc versiculo.

Rosis pereunt & cur.

[a] Lib. 1. c. 38

Καὶ κάνθαρος δὲ θνήσκει ἐγγίζας μύρῳ. Id est.

Moriturq; Scarabæus propinquans vnguini.

[b] 7. Symp.

[c] De Animal. prop.

Laudant ad eundem enecandum Thracium puluerem; laudarem & ipse si ex eo deportetur loco, qui Cantharolethrus dictus est, ab eiusdem animalis exitio. Ridiculam Methrodorus Scepsius obseruationem ponit, nostrò etiam tempore, haud quaquam abolitam in frumentis oleribusq; ab Erucarum iniuria sospitandis, quod in Cappadocia inuentum prodit ob multitudinem Cantharorum: menstruas quippe mulieres, ire per media arua, hortosq;, retectis (sit verbo venia) supra clunes vestibus, Erucas ita, Vermiculos, & noxia alia animalcula decidere. C Busonius lapis (crapaudina dictus) suo contactu, & blando attritu, inflationes illatas à venenatis bestijs, & virus earum omne elicit. vnde si Scarabæus, aut Aranea, aut simile venenatum animal læserit, vt autor est [d] Mizaldus, admoto lapide eo dolor mitescit, & tumor omnis sedatur. Medetur & eorundem virulentiæ hominis ieiuni, ac sani saliua, si illinatur, aut pars laborans cum eo confricetur. [e] Simon Maiolus Episcopus Vulturiacensis male Scarabæos viginti morsibus, aut puncturis hominem interficere credidit ex [f] Plinio, qui id Crabrones facere tradidit.

A frumẽto vt arceãtur.

[d] Memmor. cen. 4.

[e] Dies Canicula. colloq. 5 de Insect.

[f] Lib. 11. cap. 21.

DE CANTHARIDE. Cap. IIII.

ÆQVIVOCA. ETYMON.

MVLTA profectò sunt, quæ Scarabæis congeneres Cantharides faciunt, vnde à quibusdam, non infimæ autoritatis scriptoribus, inter Scarabæorũ genera relatæ sunt. D Sed nihil tam æquè amborum cognationem ostendit, quã vaginis clausæ vtriusq; animalis pennæ, ob quam similitudinem diminuta de Scarabæo (quem supra ostendimus κάνθαρον Græcis appellari) Cantharida similem illi, sed minoris corporis hoc animalculum dixerunt, ac si Scarabæolum, aut paruum Scarabæum nuncupares. Quapropter si huius historiam in alium locum reiecissemus, alterius cuiusuis in huius locum substituta, quæ nam nobis reliqua, aut vnde petenda fuisset excusatio? Ne itaq; in tantam incurramus molestiam, aut culpam potiùs, de eo agendum erit, quod ordo efflagitat. Cantharis à quibusdam appellatur herba, quæ καπνὸς Dioscoridi Latinis fumaria, & officinis fumus terræ dicitur in medicina perquam celebris. Videtur etiam Cicero Papyrio scribens pro venenata potione posuisse. Caius, inquit, Carbo accusante Lucio Crasso Cantharidas sumpsisse dicitur. Hermotimi inimici Cantharidæ quoq; appellati sunt teste [a] Plinio. Apud Hesychium κανθαρὶς est χρυσοειδὴς ἰχθὺς idest piscis aurei coloris.

Etymon Cantharis vocabuli.

Pro quouis veneno.

Hermotimi inimici.

[a] Lib. 7. cap. 52.

E

SYNONYMA.

Erucula dicitur eodem autore ἡ ποικίλη κάνθαρις, forsitan quia in modum testudinis est compuncta, & distincta varijs maculis, vt opinatur Thesauri Græcæ linguæ auctor. Nam χελώνιον tegumentum est seu testa dura, qua testudo tegitur. Cantharis verò commune nomen est, & Græcis & Latinis, Plinius paruum Scarabæum interpretatur. Est, inquit, & Cantharis dictus Scarabæus paruus frumenta erodens. Arabibus Dherarie siue Carariha dicitur. Gallis Cantharide ou Mousche verde, & venineuse. Italis Cantarella, Hispanis Cubillo abadecio. Germanis, Cantharides, Goldtkefer Golht vvormlim, Meilãdischer Kefer. Belgis Groene Vliege, spaessche vliege. Polonis Chrzaszczik zelonyna iesienie albo oldrzeuuie, gvvogioim. Hungaris Fán terme fonijes es merges pox. Anglis Agrene vvorme venimouse and shynin glix gold.

F

GENVS. DIFFERENTIA: DESCRIPTIO.

CANTHARIDEM aliqui rudi modo describentes similem Vespæ faciũt, parumper tamen longiorem. Alij Vermem terrenum aiunt viridis coloris, auri colore superlucentem: Quidam Insectum oblongum paruum viride aurei coloris. Hic autem cum superioris sententiæ autoribus idem dicit, qui Vermem ampla, & confusa significatione, quali plerunq; vtuntur Grãmatici pro Insecto, & quouis minuto animalculo, quamuis alato, accepit. Scarabæi genus, inquit quidam esse luteo auri colore lucens. Autor verò Thesauri linguæ Græcæ Cantharidem scribit esse animalculum, paruum, varium, luteis lineis, quas in pennis transuersas habet, promisso corpore, Blattarum modo præpinguem. Eandem aurum colore æmulari, aspectu esse iucundo ob lineas luteas, quas varias, & in pennis transuersas habet, scribit [a] Iacobus Greuinus. Verùm hi omnes diuersas Cantharidum depinxere species: priores quidem eas, quibus nunc in officinis, quotidie vtuntur. posteriores verò, quas summopere nobis commendauit Dioscorides ad vsum medicum, quæ prorsus à prioribus differunt, & iisdem multò laudabiliores iudicandæ. Cantharides autem, quas in rosis reperire est, alis rubentibus, paruis Scarabæis similes esse scripsit Baptista Pius Bononiensis in suis ad Plautum Commentarijs, & ab ijs quarum in medicinis frequens est vsus, longè differre affirmat, repeririq; item in oleastro scutellatis auri maculis. Cæterùm (si fides aliqua adhibenda sit prędicto autori) Cantharidem rubeam eam nuncupandam iudico, quæ sparsim per varias plantas, non solummodo per rosas, æstatis tempore reperiri facillimè potest. Hanc Violam Itali, Germani onser frouen Kule, Belgæ onser vrouvven haentken vocant; quam vnà cum alijs à nobis animaduersis sequentibus tabulis depictam exhibemus. G

[a] Lib. 2. de venen. c. 4.

Rosæ Cantharides. Cantharis rosarum.

Tabulæ primæ prima.

Primæ tabulæ primo loco depingitur Cantharis, è maximarum genere, colore viridi, atque aurum lucente in rosa reperta. Secundo prolixiori corpore, lineis luteis, in capite pectore ac dorso, antennis longiusculis ac nodosis, luteis vt etiam pedibus, in rosa ex Eruca nata. in qua, & tertiam repperi rotundo corpore nigro, & piloso. Violarum speciem existimo. Quarto, ac Quinto loco est Cantharis rotunda, seu Viola nigra prona, & supina, obscuris in vaginis punctis albicantibus, & rarioribus. in alui verò parte prona quatuor lineis paruis, & albis. eiusdem generis & ea est, quæ hanc sequitur, nisi, quod punctula illa alba, quæ in priori rariora erant, magis sint frequentia, & conspicua. Septimo loco est Araneus, quem exactius suo loco describemus. Proxima huic Cantharis oblonga capite, ac pectore nigra, duabus antennis satis conspicuis, in extremitate pilulam habentibus, pedibus item nigris, vaginis rubro & nigro colore transuersim maculatis. eadem sequenti pictura expansis alis ostenditur, vt aluus, quæ tota rubra est, exactè videri possit. Decimo loco est Cantharis alia fusco colore, seu potiùs subcinereo ad obscurum tendente antennis longis. Vndecimo colore nigriore multo, antennis nonnihil nodosis, & in fine obtusis. Duodecimum locum negligenter Culex occupauit longis alis, & antennis, rubicundis H

Digitized by Google

A bicundis pedibus. Postremo est Cantharis tota viridis, & in vaginis colore mixto aureo, pedibus nigris.

Secundæ tabulæ prima est viridis, antennis longiusculis, è mediocrium genere, oblongo corpore. Secunda inter minimas numeranda tota cærulea. Tertia inter fabas reperta prædicta paulo maior, tenuibus antennis, lineis in vaginis transuersalibus nigris; reliquo corpore nigro. Quarto & quinto numero notatur Scarabæus χλωρόχρυσος, siue colore viridi in supina parte, qui soli expositus aureum fulgorem edit, vt in alijs quibusdam Cantharidibus: tamen inter Scarabæorum genera referendus; fortè erit Scarabæus viridis Plinij

Tabulæ secundæ explanatio.

Scarabæus viridis Plinij fortè.

Digitized by Google

quem ait ſuo iucundo aſpectu contuentium, viſum exacuere. Prona parte niger totus, antennis exiguis. Sexta eſt Cantharis parua pectore nigro, antennisq; exiguis, vaginis ſubaureis, recteq; ob paruitatem deſcribi nequit. Poſtrema è Violarum ſeu rotundarum Cantharidum ſpecie, capite nigro, & pectore, antennis longiuſculis, vaginis rubris, pedibus in fine nonnihil diuiſis,& rubris. Melancephalon appellaui. E

F

G

Tertiæ tabulæ deſcribuntur ſpecies.

In tertia tabula primo loco oſtenditur Cantharis omnium minima cœrulea. Secundo Longicolla dicta paulò minor Veſpa, toto corpore nigro. roſtro ſeu collo protenſo, cui vtrinque duæ inſunt antennæ. Tertiò minima colore aureo, & viridi. Quarto numero notata, eſt capite, antennis, ac pedibus nigris, vaginis luteis, quibus ſex nigra rotundaq; inſunt punctula, bina ſuperiori parte, qua caput proximè contingunt, reliqua in parte extrema verſus aluum per tranſuerſum ex ordine poſita. Hanc alia ſequitur latiori corpore atro, capite & pedibus luteſcentibus vaginis obſcurè, longiuſculis antennis. Sexto loco ponitur Muſca viridis, antennis longis, inter Muſcarum genera referenda. Septimo & octauo duæ exiguæ prior cærulea tota, altera cinerea. Octaua oblonga corpore, capite, pectore, antennis ac pedibus nigris, vaginis rubris. Nonus numerus ſignificat Conuoluulum, ἴπα Græcis Tagliadizzo vulgò apud Italos agricolas, corpore cæruleo, pedibus obſcurè luteſcentibus, in vite repertum, ac folia eius depopulantem. naſcitur hic ex ouis Bombicum ouis ſimilibus magnitudine, colore rubicundis. hic cùm parere vult multa cumulat conuoluitq; folia (vnde fortè à Latinis, id nominis datum) at qui in his ſua oua reponit. Sequens numerus, aliam eius ſpeciem cœruleam continet. Duodecimus Cantharidem nigram duabus maculis fuſcis, nigris in vaginis diſtinctam. Minima, & è viridi aurea decimatertia eſt. Hanc ſequitur nigra ſemicirculis mineaceis in cruſtis inſignita. Poſtrema mineaceis vaginis, ſed nigro maculatis; pedibus, antennis, ac capite nigris. H

Tagliadizzo.

Quæ

Digitized by Google

A

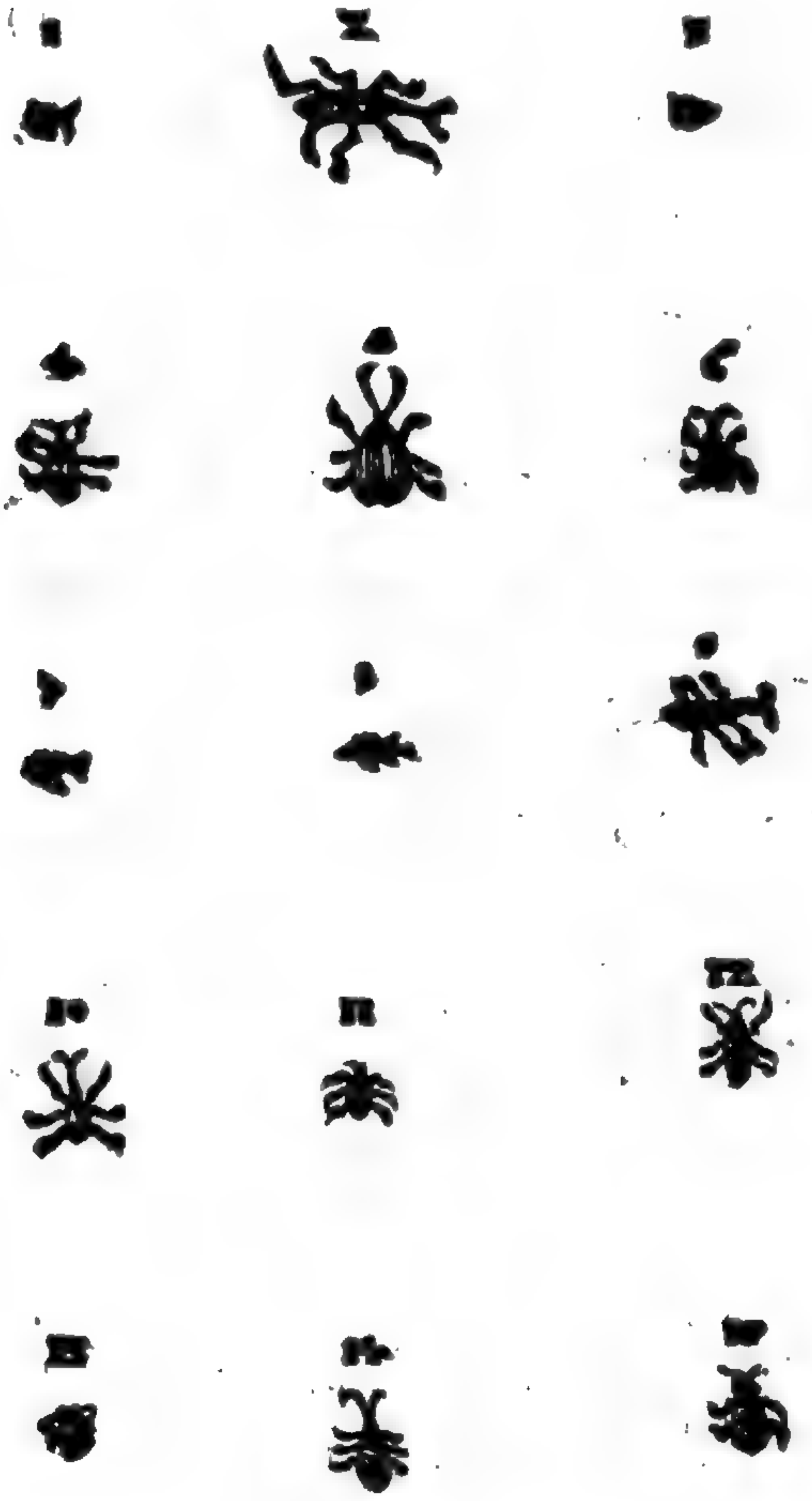

B

C

D

Quæ in quarta tabula proponuntur, omnes ferè sunt Cantharides rotundæ, Violæ dictæ à nobis nomine & Idiomate Italico, è quarum numero prima est lato corpore ac pedibus nigris, quos extendit in vtraq; latera cancri marini, aut Paguri modo. Capite nigro, antennis eiusdem coloris longis in fine obtusis, vaginis rubris, quatuor maculis nigris rotundis æque à se inuicem distantibus, quadratæ figuræ modo. Secundo loco Culex idem, quem prima in tabula numero duodecimo exhibuimus. hunc eximere sumus veriti, ne notas numerorum, atque ordinem depictorum interturbaremus, quemadmodum & eum, qui hunc ex ordine succedit, numero vndecimo primæ tabulæ delineatum, & ibidem descriptum. Sequuntur Coleoptera duo, quorum primum fuscum corpore, alterum viride, & vsq; adeo

Quarta tabula quæ genera contineat.

Digitized by Google

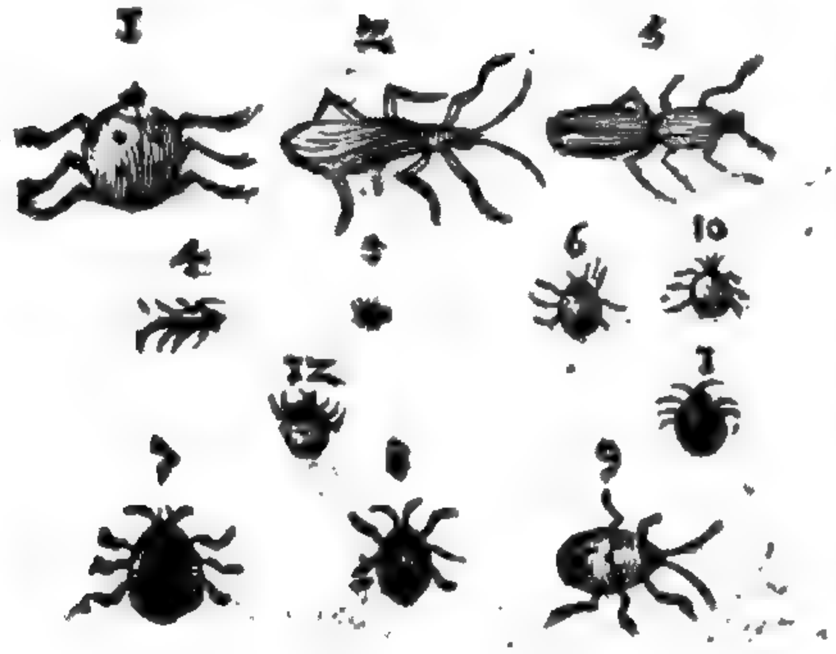

exiguum, vt ad aliquod genus rectè E
referri non possit, nos inter Cantharides retulimus. Sexto loco datur Viola colore rubra, maculis nigris insignita. Septimo & octauo eadem, sed nigra vtraq; quarum prior linea rubra cingitur. Nona est ex prædictorum genere, rubro nigroq; colore varia. Alia decimo numero notatur rubra duobus punctis aspersa nigris. Vndecimo & duodecimo pectore sunt [illegible] albis punctis maculato, vaginis luteis, maculis nigris aspersis.

Vltima tabula quatuor continet Violas, quarum prima est minima F
punctis albis ornata. Secunda magna nigro, & aureo varia, triangulo in lineas dissecto nigras, dorso pulcra. Tertia nigra quinque aureis notis ornata. Vltima exigua cinnabari colore tincta.

LOCVS, NATVRA, VICTVS, TEMPERAMENTVM. G

SVNT autem in Italia Cantharides frequentissimæ, & in alijs regionibus præsertim calidioribus; vbi non modò in frumentis inueniuntur, sed etiam in fraxinis stabulantur, ac rosis & oleastris, alijsq; quàm pluribus arboribus, quarum folijs nutriuntur, perinde atq; Bombyces mori, inter segetes tamen frequentiores inueniuntur, frugesq; consumere natæ dicuntur. Quapropter Nicander κανθαρίδας σιτηφάγου meminit in Alexipharmacis, quasi frumenta erodentem dixeris. Volare per totum diem asserit [a] Vincentius, nocte verò in vnum diem congregare, ita mutuis auxilijs consortioq; vrgent, & conseruantur Formicarum modo. Illud quoque non ignorare oportet, cùm de loco facta sit mentio, in Belgio, & vltra eius prouincias versus Septentrionalem plagam, ea Cantharidum genera, quæ in frumento reperiuntur, neutiquam reperiri, nec ea, quarum in medicinis vsus est hodierno tempore; sed tantùm, quę Cantarides rotundæ, & Violæ sunt à nobis dictæ; hæ autem ibidem varia, ac multiplici specie cernuntur. Mirum est de earum, quarum est in medicina vsus, temperamento tam varias esse sententias; cùm illud ab omnibus H
pro confesso habeatur caustica insigniq; vrendi facultate præditas. Leonicerus calidas, & siccas esse dicit in primo gradu, cùm tamen paulò pòst easdem calidissimas affirmet. aut ignorasse videtur medicamentorum gradus, aut perperam de earundem temperamento iudicasse primum. melius itaque censent, qui calidas, & siccas in summo gradu statuunt.

Frumenta erodunt.

Volare per diem tantù

[a] Lib. 20. cap.

Temperamentum.

ORTVS

Digitized by Google

A

ORTVS. GENERATIO.

IPSÆ autem in summis fraxini ramis generantur, item in ficis, pyris, pinis ac Cynacantha: Prodidit Aristoteles teste [a] Aeliano, inter tritici segetes inque populis arboribus procreari. Sed in ficis, si generentur, perire arborem verisimile est. Quippe apertissimè scripsit Theophrastus, mala & ficus cùm vermiculos, patiuntur perire, vbi & de [b] crambe vuarum morbo loquitur. Atqui Cantharides ex Erucis natis ex humore, qui est in folijs prędictarum arborum produci, duo sunt antiquissima testimonia, quæ id comprobent. Cantharides inquit [c] Philosophus, ex Erucis fici & pini, atque etiam sentis caninæ (sic κυνοσβάτου vertit Gaza) oriuntur; fiunt enim in hisce omnibus Vermes. Petit id genus animalis fętida, quoniam ex tali materia constitutum est: Et [d] Plinius, ipsæ, inquit, Cantharides nascuntur ex vermiculo, in spongia, maximè cynorhodi, quæ fit in caule, sed fœcundissimè in fraxino; cæteræ in alba rosa. Sed & easdem coire ex binis Aristotelis patet locis. [e] Primò quidem ait: aliqua insecta coeunt quidem, & generant, sed nō sui generis animal, sed Vermiculos tantùm, neque ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido aut sicco: vt Pulices, Muscæ, Cantharides: & rursus [f] alibi de Insectorum loquens coitu: tardo, inquit, etiam quæ coiuerint seiunguntur digressu: diu namque eorum copulatio durat, quod in ijs, quæ in nostro conspectu versantur, facile patet, verbi gratia in Muscis, & Cantharidibus. Omnia enim ad hunc modum coeunt, vt Muscæ, & Cantharides, &c. Quo in loco, vt etiam in superiori ingens à Gaza in Aristotelis textum transferendo commissus est error; is enim in vtroque hoc loco Cantharides Scarabæos transtulit. nisi codicem habuerit, in quo κάνθαροι legerit, quod tamen neutiquam suspicor: quin si ita est, mendosa fuit lectio. nam κάνθαροι, qui apud Aristotelem Scarabæi pilularij dicuntur, fęminino sexu carent. Qui itaque coire queunt?

Vbi generentur, & in quibus arboribus.
[a] De Animal. lib. 9. c. 39.
Ficum perire si in eo nascatur Cantharides.
[b] De caus. plan. 5. c. 13
Ex Erucis fiunt Cantharides.
[c] 5. Hist. c. 19.
[d] Lib. 19.
Coire Cantharides.
[e] Lib. 1. de Gen. c. 16.
[f] Hist. 5. c. 8
Error Gazę

MORALIA.

AVARI valdè ac sordidi, qui nulla in re vtuntur bonis vndique conquisitis, Cantharidibus comparantur. Plutarchus, Ergo, inquit, quemadmodum viperas, Cantharides, & Phalangia magis vituperamus atq; odimus, quàm leones & vrsos; quòd illæ bestiæ homines interficiant, neque interfectorum vllus ijs est vsus, Ita, maiori digni sunt odio, qui propter illiberalitatem, & sordes mali sunt, quàm qui propter intemperantiam, & alibi de ijs differens qui serò à diuino numine puniūtur, probat sumpta ab earum natura similitudine simul cum flagitio pœnam existere, Cantharidem, inquit, ferunt in se habere quoddam damni, quod iniuxit remedium, aduerso modo afficiētibus præditam facultatibus. Sic malitia simul secum gignens id, quod animum mordet atq; vexat, non subsequentem, sed in ipso malefacto præsentem pœnam habet. Assimulantur, & inuidi Cantharidibus, qui optimos quosque & præstantissimos viros respiciunt ac maledictis lacerant vbi possunt, veluti Cantharides, quæ optimis frugibus, ac rosis quàm odoratissimis damnum accersunt. Atqui hac eligantissima parœmia rursus vsus Plutarchus est, dum de odio atque inuidia differit. Itaque inquit etiam Themistocles dicebat, se adolescentem nullum splendidum fecisse facinus, nondum enim sibi fuisse inuisum. Sicut enim Cantharides maximè adultis iam frugibus, & rosis florentibus incumbunt: ita inuidia maximè adoritur bonos, & ad virtutem proficientes atque gloriam. Et rursus ab eisdem inuidis, & maledicis laceratæ suæ famæ auxilium petere possunt, non aliter quā à Cantharidibus passi, alarum earundem beneficio mederi queunt. Nam eadem lingua, qua quis alterius famam læsit, recuperare pristinam, vbi vult, potest. Plutarchus quoque docens iuuenes modum audiendi ac fructum legendi poëtas, monet occasiones eas quæ ad corrigendum dictum prębentur ex adiectis, & vna pronunciatis verbis, non esse prętermittendas, Nam quemadmodum medici pedes, & alas Cantharidis, cùm quidem ipsa sit mortifera, prodesse & dissoluendi vim habere putant: sic in poëmatis quoque si quod est nomen aut verbum appositum, quod efficiat, quo minus ad deteriorem sententiam abducamur, arripiendum est, adque explicationem adhibendum sicut quidam in hisce Homericis versibus faciunt.

Scilicet hoc miseris mortalibus extat honoris

Auaritia.
Inuidia.
Maledici.
Epitheta poëtarum.
Odyss. 8

Vt lachrimis malasq; rigent, ponantq; capillos. Et E

Hunc superi statuere modum mærore carentes
Viuendi miseris mortalibus.

Non enim simpliciter omnibus hominibus miseram vitam à dijs fatali necessitate destinatam dicit Poëta: sed stultis, ac imprudentibus, quos prauitatis suæ causa miserabiles cùm sint, miseros solet appellare, & ærumnosos.

NOCVMENTA.

OBIISSE plurimos Cantharidum veneno legimus. Caius Carbo accusante Lucio Crasso Cantharidas sumpsisse dicitur, quamuis hic Cantharidas pro quouis veneno, quod ad mortem hominem adigat, intelligi quidam velint. Hoc tamen genus necis [a] Ouidius inimico suo imprecatur:

[a] In Ibim.

Vtq; nepos dicti nostro modo carmine regis:
Cantharidis succos dante parente bibas. F

In quibus carminibus Domitius Calderinus cæcutit, & penitus ignorat quisnam fuerit huius regis nepos. Erat autem Pyrrhus tertius ab eo, qui cum Romanis bella gessit pro Tarentinis. Is enim puellam, quæ Tygris dicebatur ardentissimè diligebat. Cui Olympias Pyrrhi mater Cantharidas, quibus contabuit puella, propinauit. Sed Pyrrhus re intellecta præ dolore, & amoris impatiens, quod superfuit reliquum veneni protinus hausit, perijtq;. Cossinum item equitem Romanum, vt narrat [b] Plinius, amicitia Neronis principis notum, cùm is Lichene, peculiari olim Ægypto morbo, correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus, ob hanc valetudinem eius à Cæsare, cùm Cantharidum potum propinare voluisset, interemit. Quidã [c] Cossinum hunc externa Cantharidum applicatione, qua sua virtute caustica lichenas, psoras, lepras, & duros, atque callosos in plantis pedum, & digitorum clauos extirpare solent, interijsse, quàm interna Cantharidum potione, quæ nihil ad Lichenis curam prodest, suspicatur. Sequentem historiam regius Parisiensis Chirurgus Ambrosius [d] Paræus commemorat, ex qua magnam huius veneni vim licet colligere. Scortum quoddam quo iuuenem abbatem, in sui amore detineret lauta cœna excepit, additis etiam conditibus puluisculo Cantharidum conspersis. Postera die cùm merum sanguinem ano virgaq; rigida abbas redderet, medicos conuocauit, qui statim ex symptomatibus commemorandis, quæ abunde aderant, intellexerunt ei Cantharidas exhibitas fuisse. Vomitorijs ergò aluũ supernè cient, clysteres ex hordeo mundato, oriza, decocto maluarum, seminis lini, fœnigræci, oleo liliaceo, seuo hircino infundunt, paucam mox Theriacam cum multa conserua violarum, quæ venenum foras eliceret, exhibent, lac potandum præbent iniectiones in vrethram & intestina ex refrigerantibus, vt succo lactucæ, portulacæ, cucumeris, cucurbitæ, melonum, & ex lentis, & viscidis, quo faciliùs, & diutiùs vlceratis partibus blando oblitu adhærescerent, vt muccilaginibus psillij, maluarum, cydoniorum, syrupo de nenuphare, papauere & violis, butyro recenti, & oleo amigdalarum dulcium fieri procurant, solum hordei decoctum, aut ptisanam vulgo dictam ei in potum concedunt, cibant vitulinis, hœdinis, & porcellorum cum lactuca, & portulaca, hordeo, & violaria elixis carnibus: quæ sua humiditate aluum laxarent, & lentore obductam asperitatem oblinerent, refrigerantia, & humectantia lumbis, pectini, & perinæo admouent ad ardorem temperandum. Tandem in balneum tepidum, ægrum dimergunt, nihil denique non tentarunt, si qua arte venenum foras elicere, aut infringere possent. Sed frustranei omnes illorum conatus. Interijt enim abbas non remedijs conuenienter præscriptis destitutus, sed veneni contumacia victus. At nequis fortè opinetur omnes ex huiusmodi veneni potu mori, animumq; abijciens, medicorum auxilio se tradere nolit, referam exempla, qui ex huius modi veneni potu conualuerunt. Retulit hocce Paræus. Nobilis, quædam mulier, cui rubris adhuc, & ardentibus fœdisq; pustulis facies vniuersa deformis erat, adeò vt hanc tanquam elephanticam, omnes aduersarentur parati hominum consortio interdicere, Lutetiam venit, vocatisq; Hollerio & Grealmo medicis, me verò, & Caballo chirurgis, anxiè quærit, ecquid aduersum tantam faciei deformitatem remedij sit. Expenso diligenter malo elephantia, vacare ipsam pronunciauimus. Ceterùm vniuersæ faciei imponendum esse vesicatorium ex Cantharidibus, tribus, vel quatuor horis post, è facultate ad actum redacto medicamento, insigniter illi ardere vesica, ceruix verò vteri intumescere cœpit, cum torminibus assiduo vomitu, mictione & deiectione, corporis membrorum phanatica iactatione, febre perurente, & planè ignea. Cogo repente medicos, in

Cossinus eques Romanus qui obijt.
[b] Lib. 29. cap. 4.
[c] Li. 1. Epist. Medic. 47.
[d] Lib. 20. cap. 28.
G
H
Exempla eorum qui medicorũ auxilio à ueneno Cantharidum conualuerunt exterius & interius adhibito.

A in eam sententiam itum est, vt illi lac multum potandum exhiberetur, per anum in intestina, per vrethram in vesicę, & vteri ceruicem inijceretur, in lauacro tepido decoctionis seminis lini, radicum, & foliorum maluæ, bismaluæ, violariæ, hyoscyami, portulacæ, & lactucæ, ad doloris vsque sedationem, contineretur. Lumbi, & genitalia vnguento rosato, & populeone in oxycrato agitatis, & concorporatis linerentur. his artibus mituerunt omnia symptomata. E facie interim tota in vesicas sublata, cùm purulenta multa sanies prorupisset, euanuit in perpetuum, quæ ante faciem occupabat deformitas, adeò vt paulò pòst viro desponsata, multa prole fœlix hodie etiam superstes incolumi sanitate fruatur. Hæc itaq; mulier sic cõualuit: Verùm is Gallus iuuenis, quẽ refert * quidã, peius se ex Cantharidum assumptione habuisse, nihilominus medicorum, & is ope superstes euasit. Erat, inquit, Bononiæ ex Gallia adolescens diuitijs, & stemmate nobilis, Gallo quouis Gallinaceo salacior: qui puellam non adeo longè ab ędibus Diui Dominici habitantem deperibat: quæ cùm illi noctem condixisset, illius amore inescatus, consilio sui commilitonis, ne in Veneris conflictu succumberet, ad coitus illecebram Cantharidum puluerem in iusculo quodam absorpsit. postea cùm ad primã noctis facem pruritum circa pudendum sentiret, lętus, ac ratus esse libidinis à pharmaco tentiginem, amicam adijt. in concubia verò nocte cùm pũctionibus corpus vellicaretur, & in ore cedrini picis odorem perciperet, nec mente sibi probè constaret, ac animę defectu, & vertigine penè concideret, tristis auxilij, & inops, domum redijt. Vbi cùm cruento vrinæ stillicidio, ac ardore continuò distorqueretur, deûm hominumq;, & præcipuè Lodouici de Leonibus mei in re medica præceptoris, opem implorauit. Quem cùm eius ex Gallia conterranei noctu consultum accessissent (nempè cui noctu egredi ob quorundam Bononiæ factionum insidias, tutum non foret) mihi accersito negotium visendi ægrum dedit: iussitq; vt dato ad sorbendum oleo, vomitum prolicerem: ventrem clysteri ex mercuriali, maluarum, radicis altheæ decocto, in quo cassia addito liliorum, ac violarum oleo, dissoluta esset eluerem, & vt singulis horis plenum lactis caprini, aut bubuli cyathum patiens ebiberet. Quod si hoc deesset, lac ex nucleis pinearum, ac melonum, & cucurbitę, ac papaueris seminibus contusis, cum stillatitio maluarum, & halicacabi liquore, aromatarium per colum emungere iuberem, ac id loco veri lactis patienti, etiamsi in solio aquæ calidæ desideret, affatim potandum præberem. istis remedijs Gallus sanitatem recuperauit.

* *Lib. 1. Epist. Medici. 47.*

B

C

PROVERBIA.

CANTHARIDVM ritu astans somniat. ita in Plauti quibusdam codicibus scriptum reperio in Menæchmis.

Certè hæc mulier Cantharidum ritu astans somniat.

Sed hunc locum Plautinum Philippus Beroaldus, in suo ad aureum Apulei asinum commento, mendosum iudicat, ac legi vult Cantharino pro Cantharidũ: quia hoc intellectu, ait, fœminã somniare astantem ritu Canthari vasis vinarij, qui ea forma est, vt rectus astet consistatq;. quæ autem de Cantharidibus produntur futilia esse, nec quidquam ad Plauti eligantiam pertinere. Erant enim qui ita interpretarentur hunc locum; Astans somniat hæc mulier more Cantharidum Vermiculorum in pyro nascentium; qui astantes somniare solent. Porrò Baptista Pius, eum in Plauti locum commentans, autorem eius rei desiderat, qui Cantharides paruos Vermiculos stantes somniare asserat: cùm sint minutili, ac ferè nulli. Adde, quod si deflectis epitheton etymologicẽs à Cantharidis, fiet Cantharidinus: propterea mauult sic exponere. Hæc astans, in statu enim stabat & recta, cum Menæchmum alloquitur Erotium, somniat, somniosas loquitur affannias instar Canthari, hoc est, stat illa somnians, vt Cantharus stare consueuit. ita hic Pius à Cantharo Cantharinum deflectit. quem Cantharum scimus lenticulari fundo semper stare. Melius tamen mea quidem sententia hunc locum restituunt, qui pro Cantharino canterino legunt à canterijs equis deducto epitheto. Sunt autem equi canterij castrati. Itaque canterios stantes somniare, & canteriorum somnia placidiora, & tranquilliora esse, quàm equorum probabile est. Quin constat canterios magis, quàm equos stantes dormire, & somniare. Vt cunq; sit locus est difficillimus, quod si autem eo modo legatur quo vetusti codices legunt, quadrabit, aut in somnolentos, aut inepta, & futilia proloquentes.

Cantharidum ritu astans somniat.

D

Plautus correctus.

Canterij qui.

APOPHTHEGMATA.

THEODORVS Philoſophus Cyrenæus Lyſimacho regi mortem ſibi minitanti, enimverò, inquit, magnifica res tibi contigit, quia Cantharidis vim aſſecutus es. Cumque hoc dicto accenſus, cruci eum affigi iuſſiſſet: terribilis hæc (ait) ſit purpuratis tuis; mea quidem nihil intereſt, humíne, an ſublimè putreſcã. Ignobilis quidam Grammaticus hoc apophthegma, exponẽs, relatum à [a] Valerio Maximo, & [b] Cicerone, Cãtharidem Vermem exponit perexiguum ſimilem Araneæ, nigrum, atq; terrenum, qui eius dicitur eſſe naturæ; vt in quo affectu quempiam momorderit, in eo ſemper perſiſtat vſque ad mortem: vt ſi ridentem momorderit, ille ridens moriatur. Sed hîc interpres à vera aberrat via, nec formam, nec naturam animalculi planè aſſecutus. formam quidem quia nec Araneæ ſimile, nec nigrum, nec terrenum, ſed potius Veſpæ, aut alterius cuiuſdam coleopteri oblongi corporis ſexq; pedibus, colore aut viride, cui nonnihil aurei ſplendoris ineſt, aut vaginis lineis rubris conſperſis, in arborum quorundam, aut fruticum ſummitatibus naſcens. Sed & naturam, vt dixi, ignorauit, non enim morſu lethale venenum ſpargit per corpus, ſed ſi eius puluis per potum intus aſſumatur, aut exterius partes prope vitales applicetur, necem infert. Itaq; hoc modo interpretanda eſt hoc reſponſum philoſophi: tu tyrannus cùm ſis, vim Cantharidis aſſecutus es, hoc eſt potentiam necandi homines quoſcunque vis, non aliter quàm Cantharides, quæ cum cuicunq; homini applicantur, eum interimunt, ac necant.

[a] Lib. 6.
[b] 1. Tuſc. 4.

VSVS IN MEDICINA.

CVM ſit tam frequens apud medicos Cantharidum vſus, tamque diuerſæ de earundem vſu ac facultate ſententię, nolui hac de re paucis agere, ne videar lucem aliquam, qua tam multæ controuerſiæ clariores fiant, lectori denegare velle. In his itaque quæſtionibus elucidandis verſabimur. An tutò medico liceat hoc genere medicaminis vti: contra quos valere plurimi autores prodiderunt. In qua corporis parte venenum lateat. Quomodo aſſeruandum, & colligendum: ac poſtea morbos quibus medeatur recenſebimus, & vtendi applicandivè modum exponemus. Scire itaque primùm oportet, meritò à pluribus dubitari, num Cantharidum vſus medico conueniat. Neque enim potum earum, nec externam applicationem tutam eſſe facilè ex ſuprà dictis patet hiſtorijs. Quin & Bartholomæus Montagnana inſignis medicus refert quendam ciuem Patauinum, cùm alteri genuum Cantharides admouiſſet, ſupra quinque libras ſanguinis eminxiſſe. atq; idem accidiſſe alteri, qui eas ad vnguium leproſorum ſcabritiem tollendam pollici pedum applicuiſſet. Quinimo reperti ſunt qui plura etiam adiecerint, ſcilicet Cantharides manus detentas ſanguinis mictum efficere; propterea quòd aliquando legiſſent, nonnullos purgantibus medicamentis fuiſſe purgatos, quę in manu ſolùm geſtaſſent. Sed hoc ipſum mirum eſt pleroſq; ſimpliciter crediddiſſe, cùm abſque inſigni aliquo periculo quiſpiam experiri facilè poſſet, quàm ſit id à veritate alienũ. Afficere enim noſtram naturam, ac labefactare minimè poteſt, niſi vis eius ad interiora viſcera penetret, & ad veſicam præſertim, quam peculiariter lædere dicitur. At facultas eius venefica ad tales partes interiores peruenire non poteſt, niſi prius partes exteriores exulceret. Opinamur itaque in manu retentas nil damni adferre, niſi cùm exulcerentur. Atqui hoc modo ſi intelligant, nil noui adferunt, cùm id clarum ſit ac manifeſtum ex prædictis exemplis, & ſimilis in alijs noxijs medicamẽtis experiẽtia. Quandoquidẽ ſcripſit [c] quidã ſe crebro expertum eſſe, quum ſordidis in genu, & iuxta talos vlceribus, Mercurij præcipitati puluerem paulò frequentius inſpergeret, illius virus cæteris membris illæſis, ad dentes penetraſſe, & os, ac pharyngas diuturno nocturnoq; ſaliuæ effluxu maduiſſe. Ex his itaque cõſtat Cantharides, à medicis, vt aſſolet, minimè vſurpari oportere, cùm ſint medicamina noxia. Quin & lege Iureconſultis vetitum eſt atq; ſanxitum, ne quis cuipiam Cantharides, aut aliud quodpiam venenum dederit, aut vendat. Quapropter Cantharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu venenum vendidiſſet in auctione regia, quoniam eas ſeſtertijs ſexaginta adduxerat, vt teſtatum reliquit [d] Plinius, ac idem [e] Seneca confirmat. Venenum, inquit, Cato vendidit, „ quærite an ex proſcripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere? Quare ſi venditio ea- „ rum

[c] lib. 1. Epiſ. Medic. 47.
Mercurij præcipitati puluis.
Cato Cantharides uẽdidit.
[d] Lib. 29. c. 4.
[e] Cõtro ver. lib. 6.

A rum ab antiquis fuerit improbata, multo magis vsus erit improbandus. Verùm si res ritè tantoperè controuersa examinetur, rationem vt rectè medici vtantur, ac quiuis hominum, sitam esse iudico in mensura seu modo, mixtura, in statu corporis ægrorum, in electione. In mensura autem, vt grana tria, vel quatuor intus præbeantur ægro, si eas in potu assumere debeat. Nihil enim nocet minima veneni quantitas, vt nec minima ignis scintilla nihil vrit. exterius autem maiori in copia applicari potest, sed quæ ad vesicas excitandas solummodo sufficiat; sed nec diu applicatæ parti detineantur, ne venenum vlterius longitudine temporis per venas, & interiora corporis viscera serpat. Refert quoq; mixtura, hoc est cum quibus misceantur: nam si interius sumi debent, vt vrinam prouocent, aut aliquem alium morbum profligant, danda erit diligenter opera, vt talia medicamenta commisceantur, quæ earum venenum obtundant, ac mitigent, quemadmodum scripsit [f] Galenus: Cantharis, inquit, si sola exhibeatur vesicam exulcerat, & cùm inimicam nobis facultatem obtineat, hominem plerunque necat: at si quibusdam alijs misceatur, auxilium vesicæ præbet, & vrinam magnoperè prouocat. Adhibentur quoque externis partibus cum ijs commixtæ, quæ earum acrimoniam temperant. Aegrum quoque intueri oportet in quo sit statu, quodnam ipsi temperamentum, quæ vires, ac facultates corporis. Non dantur deploratis, nec quibus viscerum scirrus, aut alius morbus insanabilis est. Aegrius ferunt temperamento calidi, quàm frigidi; imbecilles corpore, quàm validi. Refert etiam non parum in ijs deligendis cura, de qua postea plenius agetur. Videtur quoque ad hunc locum pertinere, si dixerimus, in qua parte horum animalculorum venenum existat. nam si aliqua in parte lateat dempta ea, securus erit eorum vsus, nec tam circumspectè in ijs vtendis agendum erit. Verùm hac de re nõ constat inter autores: alij enim in pedibus, & capite venenum esse existimant, alij negant: rursusq; alij caput, & corpus abijciunt, alas, & pedes ad vsum redigunt, vt ait Galenus. [g] Hippocrates poculum prę̨scribẽs hydropi, abiecit caput, pedes, & alas. Cantharides, inquit, tres, abiectis singularum, tum capite, tum pedibus, tum alis in cyathis aquæ tribus terantur, &c. Galenus in commento, Quidam, inquit, dictionis huius mentem haudquaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à Cantharidibus abiecit, deditq; hydropi, cui cùm à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaq; copiosa aqua, curatus esse visus est, quod pars tumoris præter naturam plurima sanè statim ad moderationem redacta sit; Veruntamen non multis pòst diebus obijt. Quam ob caussam medico quidam C crimen ingessit, perperam data esse Cantharidũ corpora, inquiens nempè, propinanda ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse, quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus hydropi altri ita propinauit, moxq; facto similiter in femore abscessu, sectoque atque effluxo similiter humore, multis pòst diebus hominem mori contigit. Quanquam vrinarum prouocatorio ex Cantharidibus confecto quidam citra bibentium incommodum vsi sunt. Quapropter ex hac medici audacioris historia, qui nunc corpora tantùm, nunc alas, capita, & pedes solummodo infœliciter dederat, integras se dare profitetur Galenus; quasi in quibusdam earum partibus vis sit venenum reprimendi. Conuenit tamen inter omnes scriptores alas earum veneno auxiliari. At quidam, inquit, [h] Galenus solas alas, & pedes inijciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs, qui corpora ipsorum bibissent; alij contra; at nos totas indimus: & Plinius, Cantharides, inquit, Vermiculi ficorum, & pyri, & peuces, & cynacanthæ, & rosæ. Venena hoc remedia secum habet: alæ medentur quibus demptis læthale est. Notandum autem hunc locum Plinij mirè mutilatum, confusumque esse verborum ordinem, qui aliquo Asculapio opus habet, qui eum pristinæ sanitati restituat: nam cùm locutus esset de Tineis, & Culicibus quibusdam ficarijs, hæc de Cantharidibus mutilator, quisquis ille fuerit, imposuit, tum rursus ad Culicũ, qui ex acidis gignuntur, naturam reuertitur. Per Cynacanthen alij oxyacanthen alij cynorhodon intelligunt. Quum itaque in Cantharidibus obseruatum sit, venenum certis inesse partibus, merito redarguenda erit Cardani sententia, quę affirmat, vltimam siccitatem esse venenum. nam si alæ sint siccissimæ partes totius corporis, in ijs venenum latere magis, quàm in cæteris partibus, fateri cogitur, cùm tamen & experientia Galeni reclamet, & veterum autoritas. Virtutem habent si integra sumantur corpora calorem eliciendi, vlcerandi, erodendi, vt autor est [i] Dioscorides: ex quibus Galenus vult conijcere terrenæ eas esse substantiæ, gustuſq; acris, quamuis ob erosionem, & putrefactionem non gustentur. Ad varios morbos vtiles, & quia calidissima sunt ad vlcera maturanda aperiendaque adhibentur. In pulueres tritæ sanguineq; hircino, vel mastici mistæ, in vino sumptæ intumenti corpori sunt vtilissimæ. ad hydropicos prę̨scribit [k] Hippocrates Cantharides tres demptis alis capitibus, & pedibus in cyathis aquę tribus tritas. Sed antequam æger bibat, calido perfundendus, vngendusque, ieiunus bibere debet

Medici, vt rectè vtantur Cantharidibus.

Cum quibus miscendæ Cantharides.

[f] Ad Pis. de Theriaca.

Quibus nõ sint dandæ Cantharides.

In qua parte venenum lateat.

[g] Lib. de simplici. med. facul. 11.

Lib. de Vict. rat. in morb. acutis.

[h] lib. 11. simpli. med. facul.

Lib. 11. c. 35

[i] lib. 2. c. 55.

Ad quos morbos vtiles.

[k] lib. de Vict. rat. Ad hydrop.

debet & panes calidos ex oleo, & pinguedine edere. Cantharidas antidotis impoſitas aquæ inter cutem auxiliari prodiderunt aliqui teſte Dioſcoride. Quin rurſus Hippocrates, aquæ inter cutem, quæ in vteris fit, præſcribit, Cãtharidas tritas, & modico tempore appoſitas. Puluerem earum ex aduſtione factum, (nam ſic præparatas magnam facultatis deleteriæ partem exuri putant) addito ceraſorum gummi, vt magis ſit ſalutaris minuſq; noxius in diureticis electuarijs cõmiſcendum ſuadet, atque exhibẽdum cum apozemate morbo conuenienti diſſolutum. Quod ab Aetij doctrina non abhorret, qui ait quendam ex præceptoribus ſuis in pharmacum vrinam ciens parum de Cãtharidibus indidiſſe, reiectis alis ac pedibus. Non dubium eſt, quin brachio, ac ſcapulis appoſitæ vrinam potenter prouocent. Illitas licheni prodeſſe cum ſucco taminiæ vuæ, & ſeuo ouis, vel capræ, autor eſt [l] Plinius. Excoriatorium Lichenum quo Romæ vtebatur Pamphilus, ac plurima, cum eo lucratus, cùm mẽtagra morbus appellatus inualeſceret, ventres Cantharidum recipit. Iiſdem vtitur Axorius ad idem malum in ſuo excoriatorio, quod recipit, ſquamæ ęris drachmas ſex, atramenti ſutorij drachmas quatuor, Cantharidum ſeſquidrachmam, veratri albi tantundem, ſandarachæ drachmam vnam, excipitur cedria. Aliqui, vt tradit [m] Plinius, Alopecias Cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute, cauſtica cũ ſit vis earum, cauendum ne exulcerent alte. Poſtea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum helleboro, & pipere illini iubent. Et Apius Phaſcus citante ipſum [n] Galeno ad Alopecias inueteratas, cùm haſce in ſole, aut ad ignem illeuiſſet, & bulla excitata acu humorem euocaſſet, cerato hoc reliquam curationem perficiebat: habet autẽ ſandarachæ drachmas duas, auripigmenti drachmas totidem, veratri nigri, & elaterij drachmam vnam ſingulorum, ventrium Cantharidum tantundem, excipiuntur cedria. quidam tritis tantùm cum aceto vtuntur ad producendos capillos capitis, eodemque modo lepris fœliciter illinunt. Tritas cum vua taminia ad verrucas laudat Plinius, & cum farina hordeacea mixtas atque contritas ad aliena corpora extrahenda. Sufficientem, inquit [o] Galenus, habemus experientiam de Cantharidibus, quod in vngues pſorocidas cum idoneis ceratis, & emplaſtris impoſitę ſic illos educunt, vt toti cadant. Miſcuimus, inquit, eas facultatibus pſoris, & lepris congruentibus, nec non quibuſdam ſepticis, atque interim etiam ijs, quæ clauos quos vocant, eijciunt. Quendam etiam medicum medicamento ex Cantharidibus ad podagras vtiliter vſum Plinius, & [p] Paulus Aegineta referunt. neque id mirum, cùm virtutem habeat erodendi, humorem ex alto euocandi, ac veſiculas excitandi, quibus ruptis humoris plurimum excreuit atque ita curauit. Quapropter & hodierno tempore phœnigmis ex Cantharidibus frequenter vtuntur ad ſimiles morbos articulorum doloreſque, & ad humores parti cuiuis firmiter inſidentes, qui neque emollientibus, attenuantibus, diſcutientibus, attrahentibus reſolui poſſunt. modus autem vtendi hic eſt. Cantharides tritæ in exquiſitiſſimum leuorem parti imponuntur iam frictione rubenti, & excalefactæ. atque ſic promptiſſimè, nec admodum vehementi dolore ardorevè humores ſeroſi largiter euocantur. At mitius vnguentum fuerit, quod in portione vna tritarum Cantharidum, axungiæ, & cerati liquidi quadriplum contineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma, quod habet Cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum & fermenti acris partes ſex. Et hoc quoque compoſitum, quod veſicas eccitet, apparari poterit. Saponis nigri, & ſalis vulgaris triti pares portiones confundito, dum concorporentur, & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamque ducit nullo ſenſu doloris. Rupta autem, & aperta veſica humor ſenſim emanat, inductoque pingui, aut leniente medicamento, non antè finitur exulceratio ſiccari, quàm omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus, hoc itaque modo cum Cantharidibus, acriter ac firmiter impacti humores ex alto corpore educuntur, doloreſque pertinaces ſedantur. Sanant quoque albas faciei puſtulas cum aceto illitæ, Scabiem, Pſoras, & Nomas, item Carcinomata cum oleo coctæ ad mellis craſſitudinem. hoc etiam pacto vſurpatæ molliendis maturandis aperiendiſque vlceribus conueniunt: nam miſta calce, (vt Plinius tradit) panos ſcalpelli vice aperiunt. Hippocrates eiſdem vtitur in nobiliſſimo illo medicamento Carico dicto, quo carnem in vlceribus exedere ſolet. Dicuntur non ſolùm vrinam, ſed & menſes quoque ciere. Quapropter in plurimis mulierum morbis à menſium obſtructione profectis [q] Hippocrates dedit. Si verò, inquit, menſes nõn fiant, vbi hæc opportuno tempore feceris, Cantharidas bibendas dato, & poſtquam prodierint ieiuna, & illota, ac ſuffitu cum viro dormiat. & alibi; At in menſibus ſiquidem ſanguis eruperit, ſatis eſt: ſin minus Cantharidas quatuor bibat pedibus, alis, ac capite reiectis, & pœoniæ grana nigra quinque, & ſepiæ oua, & apij ſemen cum vino, &c. & rurſus ad vteros aperiendos purgandoſq; hoc adhibet medicamentum. Cantharidas quinq;, inquit, aceto albo affuſo terito,

& non

Marginal notes: Ad vrinam prouocandam. Lichenem. [l] Lib. 29. cap. 4. Ad Alopecias. [m] Lib. 29. cap. 9. [n] De comp. med. ſecun. loc. 5. Ad Verrucas. Ad aliena corpora extrahenda. [o] 11. de ſympli. med. fac. Ad Podagram. [p] Li. 3. c. 78. Phęnigmus ex Cantharidibus. Ad puſtulas faciei. Scabiem. Pſoras. Nomas. Carcinomata. Menſes cient. [q] Li. de nat. mulieb. Ad varios mulieres morbos.

A & non valde liquidum medicamentum facito, sed vt digitis effingi possit, & de ficu alba pingui sine granulis, & pelle, & duplam Cantharidum partem admisceto, & efformatam glandulam tenui lana inuolutam subdito. Vt mulier cõcipiat, valet hoc, quod sequitur, secũdum eundem [r] autorem. sumito Cantharidas tritas quinq;, & colocinthidis longæ internam partem spongiosam myrrhamq;: hæ melle cocto subacta in glandem efformata lana, inuoluito; excepta summa parte: deinde in oleum suauissimum intingito, & apponito. Et alio in loco Cantharidas in vino subactas in lana subdit, vt foecundas mulieres reddat. Idẽ ad vteri strangulationes commendat Cantharides quinque thuri, & myrrhæ commiscens, & glandulam longam magnitudine gallæ faciens, ac lana obuolutam linteo albo circundans, & vnguento Aegyptio albo, aut rosaceo madefactam apponens. Vbi autem vehemens dolor vterum inuaserit, prodesse [s] ait Cantharides simul coctas in vino nigro cum cypero, calamo, iunco odorato, & iride. Vtero verò ad præcordia prolapso suadet, vt postquam purgata sit mulier, fomentum vtero adhibeatur ex hisce, quę ex lauro præparantur, ea quę ex narcisso fiunt apponens, ac tribus interpositis diebus id quod ex Cantharide pręparatur. Idem autor ad secũdas eijciendas Cantharidibus vtitur. [t] Alibi quoq; ijsdẽ ad alias internas affectiones, vt ad morB bum regium. Exhibeto, inquit, & Cantharidas sine alis & capite quatuor tritas, & in vini albi hemina dimidia dilutas modico etiam melle affuso, atq; has bis, aut ter in die bibat. Contra lumbricos tritas, & cum radice vitis albæ bibitas celebrat [u] Galenus. Mathiolus à cane rabido demorsis præbet. Si telæ Aranearum inuolutæ, & quartanario suspendantur, eum perfectè liberari cum [x] Mizaldo assero. Scribit [y] Ruellius easdem venerem concitare tanquam omnibus notum. Iam verò, & Salamandræ produntur Cantharidum potu. Hæ enim Salamandris contraria, vt scripsit [z] Plinius. Phalangiorum quoq; morsibus in Apulia occurrunt experimento [aa] Iohannis Baptistæ Portę nobilis medici: id nouum est: quapropter eius verba subscribam. In Apulia, inquit, genus Phalangij viget, Tarantula vulgo dictum, cuius morsus perniciosissimus, nascitur ibi copiosissimum frumentum in quo Cantharides oriũtur. Nos hac contemplatione (nempè in ijs locis vbi malum, ibi quoque remedium nasci) imaginati sumus tres, vel quatuor in potu datas succurri posse ab eo demorsis, nec fefellit experientia: nam verum compertum est periculo facto.

Contra sterilitatem mulierum.
[r] Lib. de sterilib.
Adversistrangulationes.
[s] lib. de morb. mulieb.
[t] Lib. de internis affectionib.
Ad icterũ.
[u] De Theriaca ad Piso.
Cõtra quartanam.
[x] Memorabi. Cent. 3.
[y] Lib. 2. de Natu. stirp. 127.
Cõtra Salamandras.
[z] lib. 29. c. 4
[aa] lib. 6. Phytogn. c. 23.
Cõtra Phalangia.

C
ELECTIO MODVSQVE REPONENDI.

PLVRIMVM, vt dixi, refert ad rectum in medicina vsum, vt optimis vtamur. Eliguntur ad recundendum, quæ in frumentis colliguntur, teste Dioscoride, qui potentissimas esse scribit varias, lineis transuersis, promissoque corpore, crassas, & Blattarum more præpingues; sed inertes, & imbecillas, quæ sunt vnius coloris. In quibusdã codicibus vulgaribus laudantur luteis lineis quas in pennis transuersas habent, hęc lectio melior iudicãda, vtpotè cũ [a] Plinio conueniens, qui hæc ex Dioscoride transtulisse videtur. "Potentissimæ, inquit, inter omnes variæ, luteis lineis quas in pennis transuersas habent, multùm pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosæ: inutilissimæ verò vnius coloris macręq;." Et Aetius affirmat se id expertũ esse, nimirũ, quæ in tritico reperiuntur, & virgulas transuersales melini coloris in alis habent, meliores esse reliquis. In quodã libello edito [b] Galenoq; adscripto efficacissimæ haben-D tur, quæ in spicis frumenti adhuc florentis virides, & quasi districtę circa suas papillas, violaceo colore oblongę, & vastę: inertiores eæ, quę circa rosas colliguntur, quod cum Plinio cõgruit scribente, in alba rosa minus efficaces esse. Pręstant autem, quę sunt solidę, recentesq;: nam inueterascentes facilè cariem sentiunt, vnde inutiles fiunt in medicamentis. Selectę itaque viuæ secundum Dioscoridem, in fictili vase non picato conduntur, & raro mundoq; linteo obligato ore, & deorsum conuerso suspenduntur, super aceti feruentis quã acerrimi halitum, donec ęstu exanimentur, postea lino transfixę reponuntur. De eadẽ re sic breuiter [c] Plinius. Conduntur, inquit, in calice fictili non picato. (ἀπίσσωτον vocat Dioscorides, quanquam ibidem interpres vas non picatũ exposuerit hanc Plinij versionem secutus. ἐς βάλλω, inquit, εἰς τὸ ἀπίσσωτον ἀγγεῖον. Est autẽ vas ἀπίσσωτον τὸ μὴ κεκονιαμένον, hoc est non illitũ albario opere, aut calcę. aliàs idẽ Dioscorides ἄπισσον vocat de Thalassomelite loquens, quod contrariũ est τῷ πεπισσωμένῳ, & linteo colligato, congestę rosa matura, & suspenduntur super acetũ cũ sale feruens, donec per linteolũ vaporentur: postea reponuntur. Placet cuidam, vt circa mensem

[a] lib. 29. c. 4
[b] De simpl. medic.
Recundendi modus.
[c] lib. 29. c. 4.
Vas ἀπίσσωτον quid.

Auguſtum ad remedium colligantur, & in aceto merſæ necentur, ſicq́; reponantur, durareq́; per quindecim annos putat; nos per biennium & experientia, & veterum autoritate perſuaſi, vbi enim per duos annos repoſitæ fuerint, cariem ſentire incipiunt. E

VSVS IN ALIIS.

Viperæ Cãtharidibus aluntur.
[a] *De Theri. ad Piſon. c. 13.*

SI quis viperas domi in vaſe vitreo diu conſeruare viuas cupiat ſpectaculi gratia, quod hodie pharmacopolas in Italia frequenter factitare videmus, eum oportet ipſis Cantharides in cibum dare, hoc enim conueniens eſſe earum alimentum [a] Galenus docuit. Qui viſu hebetes facti ſunt ex continuo rerum ſplendidarum, ac lucidarum intuitu, viſum eundem acuere poſſunt, earum Cantharidum contuitu, quæ virides ſunt, & quarum nunc apud medicos frequens eſt vſus, quamuis minus ſint præſtantes.

CONTRA VENENA SEV POTVM.

F

Signa potatorum Cãtharidum.
[a] *Lib. 6. c. 1.*
[b] *In Alexipharma.*

QVIBVS datæ ſunt Cantharides (vt docet [a] Dioſcorides) ſigna eueniunt grauiſſima. Ab ore enim ad veſicam vſque cuncta erodi ſentiuntur; picem aut ſimile quiddam cedriæ reſipiunt: dextera præcordia inflammantur. Vrinam ęgrè reddunt, & ſubinde cum lotio ſanguinem emittunt: ſtrigmenta non ſecus atque dyſentericis, aluo deferuntur: faſtidia vrgent: animo linquuntur, obortaque vertigine concidunt. poſtremò mente abalienantur. Quarum plurima [b] Nicander hiſce verſibus expreſſit.

Μὴ μὲν Κανθαρίδος σιτηφάγου εὖτ' ἂν ὀδωδὴν
Κισσοποτὸν δέξαιο χυτῇ ἐναλίγκια πίσσῃ.
Πίσσης γὰρ ῥάθωσιν ἄγει βάρος. ἐν δὲ χαλινοῖς
Οἷά τι δὴ καρφεῖα νέα βεβρωμένα κέδρου.
Αἶψ' ὅτι μὲν πλαδόωντι ποτῷ ἐπὶ χείλεϊ δηγμὸν
Τεύχουσιν. ποτὲ δ' αὖτε περὶ στόμα νείατα γαστρός. G
Ἄλλοτε καὶ μεσάτη ἐπιδάκνεται ἄλγεσι νηδύς.
Ἢ κύστις βροθεῖσα, περὶ ψαύουσι δ' ἀνίαι
Θώρηκος. τόθι χόνδρος ὑπὲρ κύτος ἕζετο γαστρός.
Αὐτοὶ δ' ἀσχαλόωσ', ἄλλῃ δ' ἔφυ νήθια φωτός
Ἄψυχος πεδάει. ὁ δ' ἀελπτία δάμναται ἄταις.
Οἷά τε δὴ γῆρας νέον τεθρυμμένα πάππου,
Ἠὲρ ἐπιπλάζοντα διαψαίρουσιν ἀέλλαις.

Hæc Iacobus Greuinus hiſce Latinis verſibus explicauit.

Nec tu frugiſecam, piceum quæ reddit odorem,
Cantharidem pota, quia talem imitata reſinam
Plenas illa trahit nares, & dentibus ipſis
Infecto cedria ſapor obuerſatur in ore;
Morſaq́; labra dolent: aliàs extrema ſuperni
Ianua ventriculi, contortaq́; vellitur aluus, H
Atq́; cruentam acer veſicam ſupprimit angor,
Multa coarctatum ſtringitq́; anguſtia pectus,
Subcidensq́; cibi coquus imo ad viſcera tendit.
Redditur impatiens mutatis moribus æger,
Vt pulſa ob tantum mente, & ratione dolorem,
Lamentabilibus cadat interiatq́; querelis;
Qualis in horrenti ſpinarum pappus echino,
Quem violenta rapit per inaneq́; diſſipat aura.

Horum omnium ſymptomatum cauſſas examinemus. Nocent priuatim veſicæ omnibuſque vrinæ inſeruientibus membris, non modò hauſtæ, ſed exteriùs appoſitæ, vt ex relatis hiſtorijs, licet cognoſcere. Quo fit, vt qui haſce hauſerint, exulcerata inde veſica, magnis in

vrina

Digitized by Google

A vrina reddenda excrutientur doloribus, & propterea vrinam ægrè excernunt. quanquam præter vesicam, omnia in vniuersum lædant viscera, quòd virtutem habeant erodendi, & postremò necẽ inferant. Sua enim deleteria, & perniciosa vi deradunt internos omnes meatus, quibus obuiant. Proinde non mirum si cum lotio sanguinem extrahant erosis vesicę vasis ab eis: neque, si quando (vt recentiores quidam dixere) penis ipse, testes, pubes, & vesicæ ceruix intolerabili inflammatione vexentur. Hinc enim plerunque euenit, vt qui hauserint, vrinæ stillicidio afficiantur, non sine intolerabili ardore angustiaque. Cæterùm & picis, & cedriæ odor, quem à Cantharidibus malè affecti gustu, & olfactu percipiunt, aliunde Mathioli iudicio, non prouenit, quàm à vaporosis humoribus in ventriculo, & iecinore adustis, intensa huius iecinoris caliditate. Ab ea si quidem dum exuruntur humores, quædam inuicem fit commistio, quæ propriam, tum gustum, tum odoratum inficiendi, facultatem adipiscitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cùm veneni vis in iecur faciliùs quàm in lienem excurrat, mirum vtique non est si concitatis vtique inflammationibus, potius dextrum, quàm sinistrum ægrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dysenteriæ similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quòd Cantharides ipsæ ad intestina descendentes acerrima sua vi, ea exulcerent, & abradant. Defectus verò animi, ingensque
B anxietas, & cordis angustia partim eueniunt doloris, ardoris, intolerabilisque inflammationis exuperantia: partim verò deleteria vi pharmaci, quę vsque adeò resoluit vitales spiritus, & imbecilles reddit, vt inde affecto corde, hæc tam sæua oriantur symptomata. Quin & ob id vertiginosi fiunt, phrenitide amentiaque capiuntur, qui eas sumpserint, quod venenosæ exhalationes, quæ à colliquatis humoribus in inferioribus membris sursum in cerebrum feruntur adeò, vt ipsum inficiant, & animales facultates corrumpantur, ratioque pereat. Sanguis item corruptus, & plus æquo ab hoc venefico medicamento incensus febrem concitare potest, ex qua delirium & mentis alienatio, aut furor oriantur. Sed antequam grauiora talia symptomata accidant, solicitè diligẽterq; vomitus eliciendus, dato oleo, aut decocto capitis hircini, porcini, vel agnini, veluti [b] Nicander his versibus pręcepit.

Vrinam cur ægrè excernant ægri.

Picis aut cedriæ odor vnde.

Febris vnde.

Vomitus.

[b] *In Alexiphar.*

Δὴ πότε δ' οἰνάλοιο χαρείατος, ἠὲ καὶ ἄμνου
Ἀμμίγδην σπορὰ δ' ἔσσεαι ὑποχαλόιο λίνοιο.
Ἢ ἐρίφου κορσῆα ταμὼν κεραῶντα χιμαίρης
Ἢ ἔτι ποιηχῶδες, μοσχίου αὐτοῦ ἀέψεο χύτρου,
C Εἰς δ' ἔμετον κορέσαιο, τὰ δ' ἀθρόα αὖθι βρύσσοις
Ἐμματέων, ὅτ' ἄκριτα πύλῃ μιαινομένα δόρπα. Hoc est.

Præterea iuuenis capraue suisue, vel agni
Decocto capite, aut etiam ansere pinguia iura;
Quæ tamen adiecto lini sint lubrica fructu
Offer, & oppleto dum surgat nausea ventre.
Mox vbi tunc imo sederunt omnia fundo
Infimam ad vsque gulam crudas dum senseris escas,
Inserto vomitum proritans indice produc.

Cerebella enim omnium animantium, cùm lentore quodam sint prædita, difficillimeq; concoquantur, succum generant crassum, vomitumque mouent, quod melius pręstant, si cum lini semine, quod crassum est, & flatulentum, elixentur. Nam & ventriculum laxat, & aluum lenit, & acrimoniam maleficamque vim Cantharidum obtundit. Quod & iura carnium pinguium cunctarum præstant, quibus ita infarciendus est ventriculus, vt tandem ea, vel spontaneo vomitu, vel digito in fauces immisso reijciat. Asclepiades apud [c] Galenũ passum cum
D oleo mistum, & seuum cum aqua decoctum atque colatum bibenda dabat, vt vomerent. Post vomitum clysteres è lacte parandi, vt cecinit Nicander.

[c] *Lib. 2. de Antid. c. 7.*

Clysteres post vomitum.

Πολλάκι δ' ἐν κλυστῆρι νέον γλάγος οἰὸς ἀμέλξας
Κλύζε. τὰ δ' ἤλιθα γαστρὸς ἀφόρδια κατάνεαις. idest.

Sæpenumero per clysterem recens ouis lac mulsum
Immerge: sicq; ventris recrementa plurimùm euacuabis.

Ouis autem lac laudat, vt præstãtissimum, cùm tamen & bouis, & capræ rectè præscribi possit. Præterquam enim quòd omne lactis ferè genus vniuersas corporis sordes abstergit, eam quoque vim possidet, vt restinguat, & aliquo modo temperet caliditatem, & siccitatem Cantharidum, quam ob caussam consulit idem poëta, vt lac etiam per potum sumatur. Laudat summoperè Mathiolus lac humanum ab vberibus exsuctum: crudum recensq; butyrũ eclegmatis modo linctũ. [d] Dioscorides per clysterem infundi præcipit, halicæ aut orizę, tragi aut ptisanæ cremorẽ aut decoctũ maluę, aut seminis lini, aut fœnigreci, aut radicũ altheę, quam

[d] *Lib. 6. c. 1.*

Digitized by Google

Latinus ſermo Ibiſcũ appellat. Deinde nitrũ dat ex hydromelite, vt quę ſtomacho adhuc aut inteſtinis adhærent eluendo excernantur, & diſcendant. Quæ niſi ſic diſcutiantur, ingeſta in aluum ex nitro aqua mulſa vacuari debent. Deinde præbet vinum, aut paſſum in quo pineoli nuclei, aut cucumeris ſemina contrita ſint, aut ex lacte, aut mulſa, aut anſerinum adipem è paſſo liquefactum. [e] Celſus tanquam proprium remedium panacem cum lacte contuſa, vel galbano, vel vino adiecto dari, vel lac per ſe iubet. Mathiolus pſyllij, cydoniorum malorum, & maluæ ſeminis ſpiſſamentum præbet; item ſerapium ex nymphææ floribus, & purpureis violis: quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactucæ, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ ſuccum: præterea cremorem lactis ſpeciem referens, qui è papauerum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriæ, & lactucæ ſemine exprimi ſolet, affuſa violarũ aqua, aut radicis althææ, aut ſolani, quod veſicariam, aut halicacabum vocant. cuius etiam rubentes baccas decem, aut duodecim numero fractas, & ex aqua portulacæ, vel ptiſana hordeacea potas, hoc in negotio præſentaneo remedio prodeſſe ſcribit. facereque item ad hoc amigdalinum oleum, quod ſcilicet ex dulcibus nucibus elicitur vnciarum ſex põdere hauſtum. hinc autem præfertur, quod ex recentibus pineis nucibus exprimitur; ſed omnium præſtantiſſimum eſt, quod è ſemine albi papaueris eximitur. Quandoquidem hoc præter id, quod tanquam pingue plurimùm conuenit, poteſt ſuaptè natura inflammationes extinguere, veneni acrimoniam retundere, & dolores quantumuis vehementes ſedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ feruentis balnei calore vitreis inſtrumentis elicitur è maluæ folijs, ibiſci radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quod propriè vi vrinæ ardoribus opem ferat, & inteſtinorum inflammationes repellat. Porrò ſuccurritur exulceratis inteſtinis iiſdem quibus dyſenteria profligatur: nempè pinguium carnium iuribus clyſtere infuſis, addito hirci ceruiq; adipe; & omphacino roſaceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius elota. Inflammatæ autem partes ſecundum Dioſcoridem hordei farina cum mulſa decocta perungendæ. Ab initio admota cataplaſmata nocent, quod citatus ab eis calor, ita illapſum virus remoratur, vt in principes partes ſe inſinuet; ipſa tamen interiecto tempore moleſtiſſimis inflammationibus opitulantur, vtpotè quæ dolores, & permulceant, & leniant. Tum vbi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in ſolium deſcendere oportet, ac lauare, vt per cutem ſummam, quæ corpori noxia inhæſerunt, etiam excernantur. Victitare ægrum oportet gallinaceis carnibus, hœdinis, aut ſuillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini ſemine coctis ſecundum Dioſcoridem. ſiquidem aluum cient, & venenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius bibat. Natura Cantharidum aduerſari muſtum aſſeruit [f] Plinius, quemadmodum & ſapam, quæ muſto cognata res eſt: decocoquitur enim muſtum donec tertia pars ſuperſit vt fiat ſapa. Poſtea ea quoque adhiberi conuenit, quæ peculiari quadam vi venenum expugnent, quale eſt pulegium. Neque autem Cantharidibus qualitate ſua, quæ eſt calida ſicca, & acris ſolummodo, ſed ſpeciali ſuæ naturæ proprietate, quæ à Græcis ἀλεξιφάρμακον dicitur, aduerſatur. Hanc potionem Ceres aſſumpſit tum, cùm tota mœrens eſſet ob amiſſam filiam Proſerpinam à Plutone inferorum Deo raptam, & hoſpicio exciperetur in ędibus Hippothoontis filij Neptuni, ab illius coniuge Metanira. Cui Ceres cum vinum oblatum bibere recuſaret, in mandatis dederat, vt aquam illi, cui pulegium admixtum eſſet, porrigeret. Interim Iambe Thracia oriunda Metaniræ ancilla, fabulas, & alia ridicula verſibus recitabat, qui deinde Iambici ab ea ſunt denominati. Quam fabulam Nicander de remedijs, & antidotis contra Cantharidum potum agens his verſibus incluſit.

E
F
G
H

[e] lib.5.c.27.

Inflammatæ partibus vt ſuccurratur.

Victus ratio ægri.

[f] lib.22.c.1.

Ceres quã ſumpſerit potionẽ, ob mœſtitiam.

Τῷ δ' οὐ πολλάκι μὲν γληχῷ ποταμηΐσι νύμφαις
Εμπλήδην κυκεῶνα πόροις ἐν κύμβεϊ τεύξας
Νησ.ίρης δηοῦ ἐμορήϊον ποτόν. ᾧ ποτε Δηὼ
Λαυχαρίλω ἔβρεξεν ἀν' ἄςυρον ἱπποθόωντος
Θρηΐσσης ἀθύροισιν ὑπαὶ ῥήτρησιν ἰάμβης ἀ

Quæ ſic Latinè ſonant Iacobo Greuino interprete.

Huic etiam, vt medeare malo frugale ſubinde
Pulegium dulci nympharum munere funde,
Ieiuna, & Cereris facto agris porrige potu,
Hac quo diua ſuas apud Hippothoonta rigauit
Fauces, Threiceæ numeroſum ad carmen Iambes,

Vinum præterea contrariam habet naturam omnibus venenis, & ob hanc cauſſam raro illius Nicander obliuiſcitur in ſuis alexipharmacis, quemadmodum rurſus in hiſce verſibus minutarum gemmarum in vitibus meminit cum melle mixtarum.

Ἠ σύγ' ἀμπελόεντα γλυκὺν ἐνὶ καυλὶ ἀκόψας

χλωρὰ

A χλωρὰ τ' ἐν πετάλοισι περιβρίχθοντα κολούοις
Ἢ μελισσαίῳ χεύμασιν ἐνὶ ταῦρα μορύξαις. Hoc est.
Pampineas etiam viridi de palmite frondes
Accipe, & infuso potandas melle propina.

Imperat præterea herbæ cuiusdam vsum, quæ radicem aculeatam habet, ac in petris nascitur perpetuis frondibus. Quæ autem ea sit herba, adhuc inter scriptores non constat. Leonicerum Latinum interpretem carpit non immeritò Iacobus Greuinus. is enim in suis annotatiunculis hunc textum exponens. asphodelum, seu hastulam regiam intelligit, quando in-
» quit, Radicibus Molothuri in monte crescentis cum melle vtere aduersus Cantharides. Mo-
» lothurus est herba perpetuò florens. vnde & Euphorion, inquit. Molothurus.
Πτῶκες ἀεὶ χλωροῖσιν ἰαύουσιν Μολοθούροις. idest.
Dormitant lepores viridi semper molothuro.

Quandoquidem Nicander herbam eius radicis (quam valere dicit contra Cantharides) florere ait altis ramis instar molothuri. non autem molothurum accipiendum esse. Idque perspicuum euadit ex hisce eius versibus.

B Σκορπιόεντά τε μοῦ ψαφαρῆς ἐκ ῥίζια γαίης
Αἰεὶ κνωπεύοντα. πέτρῃσι μέν ὕψι τέθηλεν
Οἷάπερ μολόθουρος ἐν ἴχνεσι δ' αὐλέα βάλλει.

Quæ metro simili sic Iacobus Greuinus reddidit Latine.
Quin & acuta inter petras radicula prodest
Cuius perpetui frondes apricantur aculei:
Illius herba velut molothurus floret, & altis
Conspicitur ramis, graciliq́; assurgere caule.

Eiusdem poëtę cōsilio drachmæ quatuor terræ Samiæ, quæ aster appellatur, assumi possunt. Terra Samia. laudat eam terram cum passo Dioscorides. Proficit autem aduersus Cantharides duabus de caussis. Primùm ob naturæ suæ specialem quandam proprietatem: deinde ob tēperamentum aliquo modo frigidius, quo caliditatem Cantharidum hebetat, fluxumq; sanguinis reprimit, & vlcera intestinorum, quæ Cantharides potas sequi diximus, ad cicatricem perducit. Salutare & ægris est lutum Armenium. Lutum Armeniū cōtr aduersus Cātharides salutare. Cardanus id fieri putat, quòd sit tenuissimum.
C cuius caussam iure his verbis [g] Scaliger improbauit, aliamq; dedit. Quis enim, inquit, dicat erosioni tenuitatem aduersari? nihilo pręsentius ipsi quoq; putrefactioni. Implanantia nāq;
» (Emplastica Galenus vocat) prohibent erosionem: non autem partiū tenuium, ac dissitarum [g] Exerci. 95
» medicamenta. Obducitur ergò superficies quasi trullisatione luto ipso: qua tanquam incru-
» statione muniuntur partes neq; vlcerantur. Galenus cùm esset in Lemno Insula à quodam, qui inter principes ibidem habebatur, persuasus fuit terram Lemniam aduersus epota venena valere, idq; se expertum esse asserit in lepore marino, & Cantharidibus, cùm homines tale quid se sumpsisse suspicarentur: nam hausto eo, quod terram Lemniam habebat medicamento, protinus omne venenum euomuerunt, nec postea vllum symptoma accidit eorum, quæ ad Cantharidas, aut leporem marinum concomitari solent, tametsi coniuncta esset perniciosorū medicaminum exhibitio. sed cùm hāc terram dicat ea ratione prodesse qua vomitum concitat, non loco alexipharmaci, vt terra Samia, & bolo Armeno, vtendum erit. Alterius quoq; antidoti Dioscorides Galenusq; meminerunt: cùm octo drachmis passi rutæ succum atque oleum irinum, seu rosaceum miscent. Nam ruta, & passum eam vim per se habēt: Asclepiades apud [h] Galenum rutam tantùmmodo tritam, cum irino vnguento dabat com- [h] 2. de Antidot. c. 7.
D mixtam, vel Cantharidum alas & pedes ex melle tritos lingere iubebat. Veruntamen huiusmodi remedium suspicione non vacat, non propterea, quòd Galeni testimonium nequaquā valeat, sed quia à multis pręsertim Arabibus improbetur, qui pro certo habent Cantharidibus, si quid insit veneni, id in alis, pedibus, ac capite existere: tum etiam quia nullus nostro tempore eius periculū fecerit, quod scribit Galenus, ideo nec damnare, nec improbare hoc remedium possum. postponendum tamen alijs, quæ sunt notiora, & fortè efficaciora, & de quibus scriptores inter se conueniunt. Oleum Laurinum Cantharidi aduersari auctor est [i] Plinius. Eius veneno Lycus Neapolitanus ex atriplice occurrebat. Contra idem [k] gaudētius Merula, maxime aceti naturam pollere dicit. Acetum probare non audet Mathiolus, quod antiquorum recentiorumque neminem repererit, qui scripserit acetum contra Cantharidas auxiliari. [i] lib. 23. c. 4. [k] Lib. 3. de mem. c. 19. Longè tamen omnium potentissimè antidota auxiliantur, vt Theriaca, & Methridacium, cum aqua mulsa quatuor drachmis pota, vt probat Dioscorides. Antidota. Cæterùm ad vrinæ ardores, & vesicæ præcipuos cruciatus ea quoque illini poterunt medicamenta, quæ interius assumi diximus. Ad vrinæ ardores. Postremò ad omnes huius veneni reliquias, quæ cor-

Electuariũ ad roborandas partes corporis.

pori hæsissent, eradicandas, læsaque membra corroboranda, & ad pristinum temperamentum restituenda, probatissimum erit electuarium Mathioli, bis in die manè & vesperi, vnciæ pondere ex humano, vel caprillo, vel asinino lacte potum. Fit autem hoc modo. Accipe nucleorum pineorum vncias tres: nucis Indicæ recentis vncias duas: pistaciorum sescunciam: seminum melopoponum, cucurbitæ, cucumeris, papaueris albi, maluæ, singulorum vnciæ dimidium: corticis arboris thuris (hunc enim ad Cantharidum venena valere Dioscorides testatur) drachmas tres: margaritarum, corallorum alborum, santalorum alborum, singulorum sesquidrachmam: succi glycirrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam vnam: gummi Arabici sescunciam: terræ Lemniæ drachmas sex, succi baccarum halicacabi, portulacæ, singulorum vncias sex: serapij violacei vncias quatuor: de floribus nymphææ, de papauere cuiusque vncias decem, diluti violarum vncias octo: spissamenti è seminibus malorum cotoneorum, aqua violarum maceratis vncias sex. Quæ terenda sunt, conterantur, deinde commistis omnibus secundum electuariorum regulam fiat electuarium.

VT FVGENTVR.

Vites, vt à Cantharidibus seruabitur.

NOCENT quoque Cantharides viti, & segetibus: Erucæ autem numero centum, quæ nascuntur in rosis, coquuntur ex oleo, ex quo si falces, quibus putaturus es vites illeueris, teneros pampinos, & à Cãtharidibus, & à pruinis seruabunt incolumes. Baptista Pius in suis ad Plauti comœdias commentarijs, contra animalcula, quæ vitibus nocent, accipit Cantharides, quas in rosis inuenire consueuimus, si oleo immergantur, ac in tabem resoluantur. Alij non obseruantes, quo loco aut qua in herba nascantur, ipsas qualescunque sint Cantharides in oleo coquunt, ex eoque cotem, in qua falx exacui debet, obducunt. Idem præsidium præstabit falx illita cum hircino adipe, aut ranarum sanguine, aut coticulæ cinere, vel oleo illita, qua falcem exacues. Gaudentius Merula Cantharides vitibus noxias, stercoris bubuli, cui aliquantulum galbani commixtum sit, suffitu procul abigit, cùm spirant auræ. Ne fruges depascant, Methrodorus Scepsius in Cappadocia id ridiculum remedium inuentum prodit, de quo alibi memini.

Ne fruges corrodant.

DE IPE. Cap. V.

Ips non est serpens.

In Coroll. l. 21. 12. Plinij.

NONNVLLA suprà de hoc Insecto diximus, & Iconem etiam expressimus. Vulgus rusticorũ Tagliadizzo nominat Ipem siue Ipa esse credimus. quanquam erant qui Ipa serpentis genus interpretabantur, quos redarguit doctissimus Hermolaus ad hunc Plinij locum commentans: Contrà flos albæ (violæ) suppurata aperit: ipsa discutit: Quidam legunt, inquit, ipsa, non »
Ipa, vt sit serpentis nomen, qui Græcè Ips dicatur. Nihil cæcius: quando »
Ips non serpens, sed Vermiculus sit qui cornua vitesque prærodit, vt Cis frumenta, Thripes »
ligna, Sis vestes, Ix vitra, Midas fabam. Sed quamuis necdum obseruarim an cornua corro- »
dat noster Taliaditius, ausim tamen affirmare Ipa esse: etenim in vitibus tantùm reperitur, eas rodens. Theophrastus quatuor animalium genera recenset in plantis, vnum communi nomine σκώληκα, Vermẽ, in quibusdam leguminibus, & frugum radicibus: vnum in cicere κάμπας, Erucas, vnum in vitibus Ἶπα, vnum in oleis κάρπας. Scaliger Ἶπα à Catone Conuoluulum vocari testatur, hîcque frigere Grammaticos. Inuoluulus est Plauto, vt nos quoque in prolegomenis diximus. Quod verò etiam cornua rodat habemus apud Homerum de Vlysse arcum inspectante.

Animalia quatuor in plantis.

Conuoluulus.

Odyss φ.

Πάντῃ ἀναστροφῶν, πειρώμενος ἔνθα καὶ ἔνθα
Μὴ κέρας ἶπες ἔδοιεν ἀποιχομένοιο ἄνακτος.
Penitus reuoluens, experiens huc & illuc
Ne cornua Vermes edissent absente domino.

Ix quid.

Hercules Ipoctonos.

Ampelitis terra vnde dicta.

Alcæus videtur distinxisse, ita ut Ἶπες cornua rodant, Ἶκες verò vites. Sed Ix vitro, non viti secundum alios infestum est animalculum. Et Strabo, & ex eo Eustachius, Cæliusq; Herculem ab Erythræis Ipoctonon appellatum esse scribunt, quòd ἶπας fugasset ἀμπελοφάγας, id est vites arrodentes: & Galenus ampelitim terram, ita dictam esse testatur, quòd Ipes (non σῆπες, vt nunc in eius codice deprauatè legitur) interimat, vitibus infestas.

Deri-

Digitized by Google

A Deriuatur ab ἴπτω, id est, βλάπτω, quòd sua corrosione noceat, vel vitibus scilicet, vel cornibus. Extat de hoc Insectulo parœmia apud Diogenianum: Κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δὲ ἶπες, mala quidem Thripes, mala rursum Ipes, de duplici malo dici solitum, vt non magni referat, vtrum elegeris. Quo loco author Adagiorum: Thrips enim, inquit, Græcis est Vermiculus, qui lignis innascitur, materiasq; vitiat: Ips item cornibus, & vitibus infestus.

Adagium.

DE BVPRESTE. Cap. VI.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

BVPRESTIS est oleris species, vt Galenus in Hippocratis Glossario tra-
" dit. eius & [a] Theophrastus meminit de olerum germinatione loquens: Ger-
" minatio, inquit, tam cori, quàm reliquorum, partim cum primis imbribus
B post æquinoctium fieri solet, vt aphacę, canariæ, & eius quam Buprestem
" quidam appellant. Quæ fortè non intelligẽs [b] Plinius hæc scribit. Buprestin
" magna inconstantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, iidemq;
" remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est boum certè venenum esse, quos dissilere degustata fatentur. Etymologiam autem Buprestis animalis venenati, & Cantharidibus specie, ac viribus similis, vt loquitur [c] Galenus, optimè tradidit [d] Nicander.

[a] Li. 7. Hist. Plant. c. 8.
Plinij ignorantia.
[b] Lib. 3 c. 8.
[c] 11. de symp. med. facult.
[d] In Alexi.

> Ἢ καὶ που δαμάλαις ἐριγάστορας ἄλλοτε μόσχους
> Πίμπρησαν, ὁππότε θῆρα νομαζόμενοι θατέοντο
> Τούνεκα τὴν Βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες. Id est.
> *Sæpè pigram hæc vaccam, vitulum quandoq; salacem*
> *Perdit, pascentes sua quando armenta magistri*
> *Discernunt, & ob id Buprestem nomine dicunt.*

Huic subscripsit Plinius, vt ex superiori allato loco licet conspicere, tum etiam ex hisce verbis, quæ [e] alio in loco posuit. Buprestis animal rarum in Italia, simillimum Scarabæo longi-
C pedi. Fallit inter herbas bouem maximè, inde nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat, vt rũpat. Dicitur itaq; Buprestis παρὰ τὸ τοὺς βοῦς ἐμπίμπρασθαι, quòd hoc animal boues incẽdat, & vrat. Aliter autẽ sentit Etymologiastes: ait enim dici, quòd summopere intumescere hominem faciat. Βούπρηστις δέ, inquit, φασὶ λέγεσθαι διὰ τὸ τοὺς γευσαμένους αὐτῆς μεγάλως πίμπρασθαι, τουτέστι φυσᾶσθαι. τὸ γὰρ βοῦς ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἔτασσον οἱ ἀρχαῖοι. καὶ βούπαιδα τὸν μέγαν παῖδα. id est. Buprestem dicunt nominari, quòd eos qui eam gustarint inflatos, ac tumidos reddat multum, quod πίμπρασθαι Græci dicunt. Βοῦς enim nomen, magnum antiquis significabat. vnde βούπαιδα magnum puerum dicunt. Etymologia autem vtraq; toleranda: prior tamen, quæ Nicandri est, magis arridet. Idem quoq; animalculum aliud apud Græcos nomen obtinuit, nimirum βουδάκη teste Hesychio: fortè ita dictum quòd boues multùm mordeat. Græci hodierni præsertim Cretenses Voupresti adhuc dicunt. Arabes Xofostis. Itali Bupresti. Germani Knoelster, ein Qualster, Gauchzapher. Hispani Archentabuei.

[e] Lib. 30. cap. 4.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SCIRE equidem, vt verum fatear, desidero, quid sit apud antiquos Buprestis. rarum hoc esse animal in Italia scripsit Plinius; frequens esse in Lybia [a] Lucianus. Nullus tamen veterum, id ita descripsit, vt cognosci possit, ac à cæteris Cantharidibus secerni: Scarabæo longipedi assimilat Plinius: nec de eo quidquam amplius veteres meminerunt, quàm quòd in herbis latitans, ab animalibus prætereuntibus deuoratum, ea interficiat. Id quoq; in veruecibus plærunq; pastores experiri, refert [b] Iacobus Greuinus, qui tympani instar intumescunt. Noxã itaq; seu damnum solummodo indicare, id animal potest. Quapropter [c] Bellonius rerum rariorum, dum esset in Græcia, diligentissimus obseruator, quoddam ge-

In Italia rarum.
[a] In Dipsadibus.
[b] De venen.
[c] Obser. c. 45 lib. 1.

nus Cantharidis in monte Ato Cretæ inuentum, à noſtris vulgaribus Cantharidibus diuerſum, Bupreſtim eſſe veterum putat, quod magno ſuo malo incolæ eorum locorum experti ſint, iumenta ac alia ruminantia animalia necare, primumq; intumefacere, ſi aut ipſum ab eodem deuoretur, aut herbæ, quibus inſederit, depaſcantur. Vulgaribus Cantharidibus ſimili forma eſſe dicit, niſi eſſet craſſius, pallidi ſiue lutei coloris, admodum putidum indifferenter veſcens rubo, vel cichorio, vel vrtica, vel conyza, vel alijs herbis. hoc Caloieri antiquo nomine appellant Voupriſtis, alis ad volatum aptis prędiſtum, vt Muſcæ. Suam Bupreſtem ſimili ferè modo depinxit Leonicerus animal, vt inquit, Scarabęo ſimile, altis ingrediens pedibus, fœtore peſſimo, adeo vt Cimices etiam ſuperet, ac frondes fructusq; per quos irrepſerit inficiat. Videtur autem ignoraſſe, aut ſaltem malè depinxiſſe Iacobus Greuinus Bupreſtim, cùm eum octo pedibus depingat, Scholiaſtis Nicandri forte autoritate deceptus qui id animal ὅμοιον φαλαγγίῳ eſſe ſcribit. Nos autem quamuis in inueſtigandis hiſce reconditis diligentiores fuerimus, quàm quæ magis ſunt nota, tamen adhuc non reperiſſe veram Bupreſtem confitemur, etſi tres eius ſpecies hac tabella exhibeamus depictas. E

Bupreſtis Bellonij, deſcriptio. Victus.
Leoniceri.

Primæ deſcriptio.

Quarum quę prima eſt in aruis deprehenſa, rinctu ſatis magno, coloris candidi, in interna parte ſerrato; ſupra cuius duo cornicula, quibus conſtat, aliud corpus habetur candidum ſimiliter. in ipſo rinctu appendices illi quatuor breues & piloſi, quibus videtur primum cibum guſtare, antequam in os ſumat. capite eſt obſcurè viridi, item dorſo, & vaginis, quarum vtraq; maculam habet rotundam albamq;. Antennis longis. Lineam quam vtraq; vaginæ, cùm in alui medio coniunguntur, conſtituunt, æneí coloris. ſub alis viridis, vt elegantiorem colorem vix intueri quiſpiam poſſet. pedibus longiuſculis piloſis colore non ſemper vno, ſed prout ſoli obuertuntur, ita nunc colorem viridem, nũc æneum referentibus, plus tamen ænei participantibus. Color qui ſupina eſt parte, nullum colorem de ſe fundit: in parte prona omnia eleganter micare conſpiciuntur. Secunda ſuperiori ſimilis, colore tamen differt, qui in toto (exceptis pedibus qui flaui ſunt) niger eſt, & hæc quoq; in aruis reperta. Tertia eſt Iacobi Greuini, quam quatuor pedibus ab vtroq; latere depinxit, colore viridi. Similem depinxit Mathiolus in ſuis ad Dioſcoridem Commentarijs. Sed cùm ibidẽ eam non deſcribat, dubito num velit eam eſſe Cantharidem, quibus in medicina vtendum eſt, an Bupreſtem. F G

Secundæ.
Tertiæ Greuini.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

Vt recondantur.
[a] Lib. 2. cap. 59.
[b] Lib. 2. de nat. ſtirp.
[c] Lib. 30. cap.
[d] Li. de mor. mulieb.
Menſes cient.

SIMILI modo reconduntur Bupreſtes quo Cantharides, vt author eſt [a] Dioſcorides. ſimiliq; facultate pollent, erodendi nimirum, exulcerandi caloremq; eliciendi. Venerem his accendi, non aliter, quàm Cantharidibus, [b] Ruellius exiſtimat, ſi in potu ſumantur. Admiſcentur autem medicamentis, quæ lepras, feroſq; lichenas, & carcinomata ſanant. Bupreſtis autore [c] Plinio cum hircino ſeuo illita, lichenas ex facie tollit, ſeptica vi: Menſes cient peſſis emollientibus addita. Quapropter [d] Hippocrates ad varios muliebres morbos eam vſurpauit. Vt ſi menſes non compareant, ſubdit purgatorium ex ea trita confectum demptis alis, & capite, ac pedibus, cum ficus interna parte commiſta: ita vt pinguedinis ficus portio dupla ſit. idq; eſſe optimum deſperatis affirmat. Inter ſubdititia acria, quæ ſanguinem ducunt, refert & id quod ex Bupreſte fit. cui ſi parua ſit demptis alis, pedibus, & capite commiſcentur ea, quæ cum Cantharidibus miſcet ad ſubditium ſeu peſſum efficiendum, nimirum myrrha, thus, mel, oleum roſaceum, aut Ægyptium tinctum. Si verò magna ſit, ſola ſumitur, & apponitur. At verò vbi molliore opus fuerit ad Bupreſtem vinum, & cuminum Aethiopicum ammiſcetur: vua item paſſa, & pollen ſeſelis, & aniſi: vinum autem feruefacere oportet, eoq; affuſo reliqua terere, in paſtillos drachmales efformare, eoſq; apponere myrrha, & thure ammixtis, facere autem eodem modo velut cum Cantharidibus præcepit. H

Digitized by Google

A præcepit. Pessarium quoq; hoc conferre ait ad vteri strangulationem, quod sequitur. Buprestas primùm in vinum immittit, & cuminum Æthiopicum, seseli, & anisum addit, ac feruefacit. ad decem verò Buprestes acetabulum olei ammiscet, & reliquis omnibus eadem portione acceptis, commiscet deinde myrrham, & thuris parum, & ex hoc glandulam factam subdit. Quam etiam, vt existimo intellexit, quando ad obduratos vteros præscribit id, quod ex Bupreste paratur. hoc enim medicamentum apponit, ac per diem manere in loco sinit, & vbi fortiter momorderit glandem extrahit, pudendum colluit, cum aqua calida, & in oleo ægram insidere iubet; postridie verò lotæ ceruinum adipem liquatum, & molli adipe exceptum apponit. Iisdem subdititijs [e] vtitur ad molam expellendam, epoto dictamno è vino. Si quis Viperas spectaculi, aut alterius alicuius emolumenti gratia domi alere cupiat, eum non latere debet, Buprestem hisce in alimentum cedere, si fides aliqua [f] Galeno sit.

Ad vteri strangulationem.

Ad obduratos vteros.

[e] Lib. de sterilib.

Viperas nutriri Bupreste.

[f] De Theriaca ad Pison.

VENENVM, EIVSQ; CVRA.

B RECTE apud Iurisconsultum titulo ad legem Corneliam scribitur: quod, si cui temerè pigmentarij Pithyocampas, aut Buprestes dederint, teneri pœna legis Corneliæ de sicarijs, & veneficijs; sunt enim ambo venenata, non aliter, quàm Cantharides. Quod si verò homini contingat Buprestis in ventriculum ingesta, aut epota, hunc certè quædam symptomata fatigant, ab his planè diuersa, quæ ab epotis Cantharidibus proferri solent. Qui Buprestem biberunt, inquit [a] Dioscorides, non dissimile nitro virus sapiunt: stomachi ventrisq; vehemens dolor insequitur: tam venter, quàm stomachus mirum in modum, vt in aqua inter cutem difflatus, inturgescit. vrina supprimitur. Quæ omnia hoc carmine cecinit [b] Nicander:

Signa potæ Buprestis.

[a] Lib. 6. cap. 3.

[b] In Alexipharm.

Μὴ μὲν δ' ἐπαλγυνοῦσα πόσις Βουπρήστιδος ἐχθρῆς
Λήσειν. σὺ δὲ φῶτα δαμαζόμενον ἐπιπυθοῖο.
Ἡδ' ἤτοι λίτρῳ μὲν ἐπιχνοάζουσα χαλινὰ
Εἶδ' ἐνὶ ἐμβρυχθεῖσα βαρύνεται· ἀμφὶ δὲ γαστρὸς
C *Ἄλγεα δινεύοντα περὶ στόμα τίκτει ὁρμοῦν.*
Οὖρα δὲ τυφλοῦται· κύστη δ' ὑπὸ κύστις ὀρεχθεῖ.
Πᾶσα δέ οἱ νηδὺς διαπίμπραται· ὡς δ' ὅποθ' ὕδρωψ
Τυμπανόεις ἀνὰ μέσσον ἀφυσγετὸν ὀμφαλὸν ἵζει
Ἀμφὶ δέ οἱ γυίοις τέταται περιφαίνεται ἔργον.

Quæ sic vertit Iacobus Greuinus.

Nosce etiam inuisæ Buprestidis acre venenum
Conuenit, & domitum qui affligat & opprimat ægrum.
Hæc alio aspergens sumentis labra colore
Nitroso infectum grauiter cit in ore saporem;
Et facit eroso non suauia tormina ventre,
Quorum vel solo est cruciatum cernere vultu:
Obstruit vrinam, ima hinc vesica laborat,
Et tumet inflatus sicco velut hydrope venter;
Per mediasq; effert vmbilicum in famine sordes.
D *Ac leuat extensam sursum circa ilia pellem.*

Odoris autem, & gustus nitrosi quem æger percipit, vehementis ventriculi doloris, ac suppressionis nulla alia ratio esse potest, quàm veneni malignitas. Ventris autem tumor, qui hydropis speciem, quam tympanitem Græci dicunt, præ se fert, non aliunde prouenire potest, quàm à suppressione vrinæ, quæ per totum corpus, maximè verò ventrem regurgitat; quamuis Iacobus Greuinus existimet fieri ob vapores, & humores qui à veneno colliquantur, & sursum petunt. Huius animalculi potui aduersantur ea medicamenta, quæ ijs qui Cantharidem hauserunt, prodesse diximus, vt mustum, sapa, omne oleum potum redditumq; vomitionibus; lac marinum, & recens, lardum capræ eiusq; decoctum ius haustum; item ius suillum pingue, ac nitrum cum aqua, oleum laurinum, & oxymel antiquorum. Verùm post vomitum, & vacuationes quas clysteribus molimur, peculiaria antidota contra hoc malum antiqui tradiderunt. Vomitus autem peculiariter fieri potest ex oleo œnanthino; quod contra Buprestem valere ex aqua potum, & per se lotum vomitionibusq; reddi-

Causæ symptomatum. Ventris tumor vnde.

Curatio.

Vomitus.

Antidota. c In Alexi.

redditum, Vincentius ex Plinio tradit. Propria autem antidota post vomitionem sunt ficus aridæ, vel earum decoctum ex vino, veluti nobis præcipit c Nicander: E

Τῷ καὶ ἀκραδίης τριπετοῦ ἐν νέκταρι μίξαις
Σύκων ἀναυανθέντων ἅλις πόσιν ὀμφαλόεσσαν.
Ἠέ τι καὶ σταφυλῆς μεγάδην τεθαλασμένα κόψας
Ἐν πυρὶ τηξάμενος πυριτὴν ἀλκτήριον ἴσον.
Καὶ ἐς μελιζώροιο νέον κορέσαιο ποτοῖο.

Id est, vt Greuinus interpretatur.

Hic coctum siccis cum ficubus accipe vinum,
Imo sua abscissos ipsos à fronde minutim
Contere, & elixa dulcemq; hinc porrige potum.
Certa calentis enim fuerit medicina veneni.

Verùm hoc in Nicandri loco animaduertendum est variare lectionem, vt eius interpres indicauit. legi enim potest τριπετοῦ vel τριετοῦ. præterea κράδη non ficum, sed propriè teneriorem, & summum ficus coliculum, quod trasplantari potest, significat, vt doctissimè Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres ex Theophrasto alijsq; docet. Si τριπετοῦ legatur, sententia erit, Ficuum tenerioris summi coliculi cui tria sunt folia, vmbilicosam siue nutrientem satisq; arefactam potionem vino misceas. Sin verò τριετοῦ, ita vt κράδη pro ipsa ficu accipiatur, sensus erit: Bonæ ficus arefactæ vmbilicosam potionem vino tres annos nato misceas. Quum verò Nicander ait; F

Καὶ ἐς μελιζώροιο νέον κορέσαιο ποτοῖο:

dubium esse Scholiastes ait, num μελιζώροιο adiectiuum sit, pro dulci quo alibi quoq; vsus est in Theriaca, vt sit ad potum ex aridis ficis confectum referendum, veluti retulit quoque Greuinus in carmine eius Latino; an verò ex melizoro herba intelligat. Quid verò herbæ sit μελίζωρος non indicat. Cæterùm quod ad superius dubium attinet, videtur Dioscorides non colicula tenera per κράδη, sed ficus aridas intellexisse, dum eas, vel per se, vel cum vino decoctas præscribit. magis autem proderunt ficus si vinum sit generosum vetus, id enim maiorem habet vim resistendi venenis. Ficus autem aridæ ita mixtæ suo temperato calore etiam flatus discutiendi, aluum soluendi, & veneni portionem aliquam per sedem eijciendi, vim habent. Ab eodem Poëta pyrorum omne genus, myrtus, & lac muliebre maximè laudatur: G

Ἄλλοτε δ' αὖ ἐλάτης δὴν ἀχράδος· ἢ ἀπὸ βάκχης,
Ἢ ἀπὸ μυρσίνης, ὅτε μυρτίδας ἐμπαδὶ βάλλοι.
Ἢ ὅγε καὶ θηλῆς ἅτε δὴ βρέφος ἀμπελάοιτο
Ἀρτιγενές· μαστοῦ δὲ ποτὸν μογερὸν ἀμέλγοι.
Οἷα τ' ἐξ ὑμένων παλῆς ὑπὸ οὔθατι μόσχος
Βοάττει ἀνακρούουσα χύσιν μεμαυῖα θηλῆς.
Vel montanorum prabe genus omne pyrorum,
Interdumq; ipsas in vinum conijce myrtos.
Et se fœmineum, qualis puer, ager ad vber
Admoueat, prensasq; tenax trahat ore papillas;
Vt petulans vitulus fœtæ qui fœmina matris
Pulsat, & haud tacitis ciet dulcia flumina labris.

Bacche. Myrtine. Acheras quid. Buprestis calida. Lactis vsus quatenus vtilis.

Achras, Bacche & myrtine aiunt interpretes esse species pyrorum. quin & oleæ species est myrtine vocata. Acheras teste Dioscoride syluestris pyri species est tardè maturescens. Quia autem Buprestis calida est, ideo Nicander pyris syluestribus, & myrthi baccis, quæ facultatem habent refrigerandi, & adstrictione sua ventriculum corroborandi, vtendum esse consulit. Cæterùm vbi accidentia remittere aliquantulum febrilisq; calor mitigari parum cœperit, Thebaicarum palmularum fructum pro cibo, aut tritas easdem in mulso, aut lacte, secundum Dioscoridem, loco potus dare expediet. Lac etiam (muliebre præsertim) & deinde bubulum, præterquam quòd peculiari quadam vi aduersus venena pollet, vehementes compunctiones etiam, quæ in vētriculo, & intestinis adhuc superesse possent, sedare atq; lenire potest. Minimè tamen dandum, cùm corpus adhuc tumidum apparet, & febris vehemens adest. Augere enim tum morbum posset. Asclepiadis ad idem malum apud d Galenum hæc sunt remedia. Buprestem autem quisquis ebiberit, passum multum primò hauriat, deinde vomat: ius demum carnis suillæ, & lac calidum sorbeat: Prodest etiam ad saturitatem non edere. Dandum quoq; ficuum decoctum: vel nitri rubri drachmas quatuor, contusas ex aqua bibendas trade. Est & hoc Insectum venenum iumentis, & porcis veluti H

d Lib. 2. de antidot.

dictum

Digitized by Google

A dictum est, quapropter signa eius ingesti tradiderunt veteres præsertim, qui de re veterinaria sua nobis commentaria reliquerunt. Si Buprestem bestiolam, vt scribit [e] Ælianus bubulum pecus deuorauerit, tantoperè inflatur, vt & rumpatur, & non multò pòst halitum efflet extremum. De equo autem tradit Hierocles, si fœno vescens Buprestem gustauerit distentus venter, dolore dissilit, quod & Pelagonius confirmat. Addunt præterea ventrem incendi, cibi fastidium vrgere, totumq; pabulo distendi, crebrius alui recrementa ferri, paulatimq; spiritum elidere. eiq; hoc modo succurri. Illigatum caput reflectitur, venæ quæ supra nares tendunt rescinduntur, quo sanguis extra per os profluat: brassica cocta cum oleo & garo datur voranda. [f] Vegetius paulò aliter curat. Equus, inquit, si Buprestem commederit in fœno, vel in pabulo, hæc signa statim sequuntur. venter ei inflatur, & à cibis resilit, & stercora minutatim, ac frequenter reddit; qui statim sternendus est, & cogendus ad cursum. Pòst ei vena tangenda est, de palato leuiter, vt sanguinem suum defluentem transglutiat, assiduè deambulet, triticum cum passo infusum, & porros adferes ad cibandum. Vinum autem tepefactum cum vua passa diligenter contritum ad cornu dabis eidem in potu.

[e] 6. de animal. cap. 35.
Equus si Buprestem estauerit.
Curatio.
[f] Li. 3. c. 78. artis veter.

B

DE COCCOIO. Cap. VII.

ORDINIS RATIO. DESCRIPTIO.

COCCOIVM in nouo orbe in Hispania compertum esse, rerum Indicarum scriptores commemorant. horum aliqui Scarabæi speciem faciunt, aliqui Noctilucarum seu Cicindelarum. videtur esse mediæ cuiusdam inter vtrasq; naturæ: ob lumen enim, quod præ se fert Cicindelam appellare possimus, ob alarum vaginas, quibus est præditus Scarabæi inter genera referre, qua de causa hoc medio inter Scarabæum, & Cicindelam loco posuimus. Hunc Muscarum forma aliqui describunt, non quòd alis sit detectis, sed quòd volans sit Insectum, quod confusa nominis appellatione Muscam multi scriptores appellant.
C [a]Simon Maiolus Episcopus Vulturiacensis scribit tantæ Coccoium esse magnitudinis, quanta sit auellana nux, aut quantus Scarabæus nostras; quaternas autem habere alas, binas vero leuiores, reliquas duriores Scarabæorum more. [b] Cardanus magnitudinem ipsi attribuit, qualem Scarabæis nostris, quos ceruinos à cornuum longitudine vocamus. Sunt huic prægrandes oculi pro corporis magnitudine, & prominentes, quibus multò magis lucet, quàm reliquo corpore. Sed quatuor habere lucidissima specula testis est [c] Petrus Martyr. in oculorum sede duo; in ilibus sub vagina duo, quæ tunc apparent cùm alas expandit, & vaginas detegit.

Descriptio.
[a] Dier. cani. coll. 5.
[b] De subtil. lib 9.
Oculi quales.
[c] 7. Decad. cap. 9.

CAPIENDI RATIO.

CVM tantus sit huius animalis vsus apud Indos, modum, quo capiatur pulcherrimum Indiæ incolæ inuenerunt. Primo noctis crepusculo (vt scribit
D Petrus Martyr) exit domo Cucciorum indigus, titionem manu gestat ignitum, tumulum vnde queat à Cuccuijs prospici, adscendit vicinum, elatis
» vocibus Cuccuium appellando circumrotat titionem. Cuccuie Cuccuie in-
» clamitando aërem obtundit. Ad vocantis reboatum simplices putant nonnulli Cuccuios
» eo delectatos strepitu conuolare: veniunt namq; properanti, & præcipiti accessu. Ego verò
» accurrere arbitror ad titionis fulgorem Cuccuios, quòd ad lucem quamcunq; agmina Cu-
» licum aduolent, quibus Cuccuij vescuntur in aëre ipso, vti Cipselli, & hirundines. En Cuc-
» cuiorum numerum exoptatum, titionem, venator manu proijcit. Titionem aliquando se-
» quitur Cuccuius aliquis, & solo se demittit, captu facilis tunc est, vti Scarabæum ambulan-
» tem vagina clausa, licet viatoribus, si quis eo indigeret, capere. Negant aliqui hoc pacto solere capi Cuccuios: imo aiunt paratos habere venatores frondosos maximè ramos, aut lata lintea quibus ablato volantem percutiunt Cuccuium, in terramq; impellant, vbi iacens torpescit, & capi se patitur, vel vt alij dicunt, sicuti volucris lapsum frondoso eodem ramo,

mo, & linteo proiecto ſuper eum prædam aſſequuntur. vtcunq; ſit, venator venatore Cucuio apprehenſo, domum reuertitur. E

CIBVS. VSVS.

Culices venator.

CAPTVS duo præſtat Indis commoda. venatur Culices, ac lumen candelarum loco præbet. Aiunt enim, quod qui Culices domi habere non vult, aut timet ne ingreſſuri ſint (magna enim in India Culicum copia, vt alibi dictum eſt) huius animalis inuigilet venatui, ac domi clauſum contineat. Clauſo enim oſtio totam circumit domum præcipiti volatu, ſub lectis penſilibus, & circum facies dormientium quæritans Culices, ita vt cuſtodis nocturni officio vnà fungi videatur. Culicibus verò iam exploſis, & captis, eoq; fameſcente lumen dificere incipit, idcirco vbi langueſcere vident eius lucem oſtiolo domus aperto, abeundi & quærendi victum, liberam poteſtatem tribuunt. Elucent enim eius oculi veluti lucerna: noctuq; volitantes non minori coruſcatione aërem illuſtrant, quam quæuis candela cerea ſoleat illuſtrare: quin ſiquis noctu manu hoc animal deferat, procul putabitur lucernam ab omnibus deferre: facilèq; ita quiſq; falli poterit, dum ad eum accendendi luminis cauſa acceſſerit. tantam veræ lucernæ imaginem procul præ ſe fert. Quapropter in cubiculis Coccoium ardentis luminis loco ſumunt, & vſurpant Indi legentes, ſcribentes, aut aliud quid operis peragentes. Iter facientibus per ſyluas, aut alia quæuis loca tres quatuorúe eiuſmodi Coccoij laternę vicem præſtat. Atq; vbi turma cohorſue proficiſcitur, omnibus horum lux vias dirigit, nec in itinere oberrare permittit. Solent etiam plæriq; ſibi reſtes ex eiſdem animalculis conficere, & collo appendere nocte modo torquium: atq; ex ea copia tanta lux emicat, vt ſi fides Ouiedo, quatuor millibus paſſuum eminus confici poſſet. Eiuſmodi autem lumen, multo ſecurius ipſis facibus accenſis, cùm illud à vento nullo modo extinguatur. hoc verò quo à facibus præbetur, ilico leuiori vento conquaſſatum moriatur. Totam hanc lucem de cuius vtilitate hactenus diſſeruimus, partim dant oculi, partim partes, quæ ſunt ſub axillis. Quæ cauſa eſt cur volans longè fulgidius ſplendeſcat, ac remotius, quã cùm quieſcit. Extinguitur ſenſim hoc lumen marceſcente animalis vita, adeò vis hæc vitali animæ coniungitur. Remanere tamen liquorem illum, qui reſplendebat in oculis, ac ventre putauit Cardanus, ac in ſe luminis aliquid adhuc poſt mortem retinere. nec alio id argumento ſibi perſuaſit, quàm quòd ſcriptum repererit, eo liquore perungi faciem Indorum, vt ſplendidi noctu appareant, ac flammis accenſis facies eorum ſimilis noctu videatur cùm terrere quempiam cupiunt. Verùm & hanc eius liquoris lucem, & igneam vim breui tempore elangueſcere tradit Petrus Martyr, quòd ſit in tenui ſubſtantia receptus.

Lucis eius vſus. F

G

DE CICINDELA. Cap. VIII.

ORDINIS RATIO.

a Lib. 11. cap. 28.

Scarabæi genus Cicindela.

Papilionẽ non eſſe.

SCARABÆORVM genus Cicindelam quoq; conſtituere oportet, ex plurium, & a Plinij autoritate. Nam quamuis ſint, qui dicant, Papilionem eſſe, tamen cauſam, cur ita opinentur, ſubticuerunt. fortaſſis eſſe poteſt ratio, quòd eodem ferè modo generatur quo Papilio, nimirum ex Erucis. Sed quamuis has Erucas appellarit Ariſtoteles, ex quibus Cicindelæ oriuntur, tamen Erucarum deſcriptionem minimè tolerant, vt poſtea dicetur planiùs. Nec alarum numerus cum eo quem Papiliones habent conuenit, binis enim aduolant pennis, iiſq; non detectis, ſed vagina quadam coopertis membranoſis, quam ob cauſam inter Scarabæorum genera relatę ſunt. Quapropter hoc capite, quod Scarabæorum hiſtoriam ſubſequitur, lubet eius animalculi innato quodam ſplendore notabilis, naturam perſtingere. H

ÆQVI-

Digitized by Google

A

AEQVIVOCA.

ACICINDELA Insecto lychnus pensilis, quem vocant vulgò lampadē, Cicindela appellatur, quæ nocte tota seruatur accensa, & Lampyridis instar lucet, vt autor est Calepinus. eius tamen significationis nullum autorem citat, quod mirarer summoperè, nisi mihi, vt credā absq; autoritate persuadeat similis quædam vocabulorum apud Græcos affinitas, qua vtrumq; & animalculum, id de quo agimus, lumen, quod plærunq; circa lares, ac domos suspenditur, non valde dissimili nomine significatur. nam λαμπυρὶς, vt illis Cicindela dicitur, ita λαμπτῆρες οἱ κατὰ τὴν οἰκίαν φαίνοντες λύχνοι, vt ait Varrinus in suo Lexico. Λαμπυρὶς præterquam, quòd meretricis est nomen apud [a] Athenæum, quæ & λαμπάς dicitur, etiam apud Hesychium λάμπουρις seu λάμπυρις mutato accentu in prima syllaba, vel addito o in media, est ἀλώπηξ seu vulpes, cui canes quidam similes sunt. nam in vulgari Lexico λαμπουρὰ vulpis genus albicante cauda exponitur. Est etiam canis nomen λάμπουρος apud [b] Theocritum. — Cicindelæ. — Meretricis nomen. — [a] Lib. 13. Deipn. — [b] Idil. 8.

B

Ω λάμπουρε κύον, οὕτω βαθὺς ὕπνος ἔχει σε; Id est,
O Lampure canis, tam profundus somnus habet te?

Canis, inquam, nomen hic est. nam ita tradit Scholiastes, vel ἀπὸ τοῦ λαμπρὰν ἔχειν τὴν οὐρὰν, ἢ πυῤῥὰν, id est ab eo, quòd splendentem habeat caudam, aut ruffam, aut rutilam. nā λάμπουρος adiectiuè dicitur, qui lucentem caudam habet, & cuius cauda fulget; vel παρὰ τὸ λαμπουρίδι ἴσος εἶναι, id est quod Lampyridi siue Cicindelæ sit similis.

SYNONYMA.

C

Λαμπυρὶς & λαμπουρὶς accentu graui dicitur apud Græcos volantis Insecti genus, ac vespere per arua lucentis communī nomine; apud Aristotelem πυγολαμπὶς quod respondet superiori λαμπουρὶς, vt enim λαμπουρὶς dicitur παρὰ τὸ ἔχειν λαμπρὰν τὴν οὐρὰν, id est, quòd splendentem habeat caudam, ita quoq; πυγολαμπὶς. nam πυγὴ & οὐρὰ synonyma sunt. Nec in eam sentētiam adduci possum, vt apud Aristotelem πυρολαμπὶς legi putem, quum multos ita, si non putasse, saltē scripsisse video, fortassis ab Hesychio ita edocti, qui πυρολαμπὶς exponit ζῶον πτηνὸν ἐν σκότει λάμπον, hoc est, animal volatile in tenebris lucens. nā πυγολαμπὶς nomen huic Insecto multo magis conuenit, quàm πυρολαμπὶς, habet enim caudam splendentem fulgentéq; vt mox in descriptione patebit. Scribitur quoq; apud Aristotelem in quibusdā codicibus πυγολαμπάς. Κυσολαμπὶς, dicitur etiam Hesychio ἡ περιλαμπουσα ἐν ταῖς νυξὶ κάνθαρις, id est lucens nocte Cantharis, quod si κάνθαρος legatur, quod Scarabœum significat, erit fortassis & hoc nomen huic Insecto accommodatum, quum id è Scarabæorum genere multi opinentur. κανδήλα in Glossario Græcolatino dicitur Cicindela, quod apud alios probatos autores nullibi reperio. Est quoq; Latinis haud vnicum vocabulum, quo hoc Insectum exprimunt, communissimum autem est omnium Cicindela, qua voce frequētius vtitur Plinius. Apud quosdam autores huius vocabuli scriptio variat. Sunt enim qui Cincindelā scribunt, vt Adrianus Iunius, & Iulius Cæsar Scaliger, ambo & bonarum artium studiosissimi viri, & in ijsdē præ-

D

cellētes. Cęterùm cùm apud eundē Scaligerum vno tantùm in loco Cincindela, nimirum in Poematibus, scriptum cōperiam, in alijs autem locis Cicindela prioris syllabæ n dempto, & apud alios similiter plurimos autores optimos, & peruetustos asserere ausim posteriorē scriptionem probandā esse, alteram minimè. Vtuntur quoq; Latini Gręco vocabulo Lampyris; sed infrequentiùs, cùm ipsis plurima alia à Græcis minimè mutuata, sed propria, & suis diducta verbis, nomina supersint. Nitedulam à nitendo dictam, muris exigui genus esse docet Seruius; alij Vermē esse putant noctu lucentem, qui dicitur Cicindela & Lampyris.[a] Cicero „ Quoniam id etiam fatum ciuitatis fuit, vt illa ex Vepreculis extracta Nitedula, Remp. cona„ retur arrodere. Hic Seruius Nitela legit citante Nizolio in Thesauro, quem in Ciceronis opera conscripsit. Verùm possem ex Iulio Cęsare Scaligero probare Nitedulam hoc animalculum, de quo agimus, posteriori parte nitēs nominari posse, is enim in Ænigmatibus Cicindela, Nitedula, Lucula tanquā eadem significantia ponit, quanquam posterius vocabulū, nimirum Lucula ab eo confictū putem ex Italico, qui Luciola hoc animalculū nominant. Flā- — Nitedula quid. — [a] Pro Sestio. — Lucula vnde dicta. — Flammis.

Digitized by Google

[a] Hierog.16. Nocti-luca. [c] De Ling. lat. lib.4. midē quoq; ab Apuleo nuncupari [b] Pierius Valerianus testatur. A recentioribus Latinis Noctiluca dicitur, quæ apud veteres Lunam aut Venerem significat. [c] Varro, Luna, inquit, quòd sola lucet noctu. Itaq; ea dicta Noctiluca in Palatio. nam ibi noctu lucet templum. ad quem locum Varronis, sic inquit Iosephus Scaliger in Collectaneis: Horatius quoq; eandem cum Luna facit, E „ „

Ritè crescentem face Noctilucam.

Leuinus verò vetustissimus autor videtur eam Venerem nominare: Venerem igitur almam adorans, siue fœmina, siue mas est, ita vti alma Noctiluca est. Quare ab eadem ratione dicitur Noctuuigila à Plauto in Curculione, hoc est νυκτιλαμπής. Dicitur etiam hoc nomine Lucerna in Bimarco. Noctilucam tollo, ad forum fero, inflo, anima reuiuiscit. & alibi idem [d] Varro à luce Noctiluca. Lucere item à luce, quòd propter lucem cultus institutus. ad quæ verba Adrianus Turnebus, Varro, inquit, libro superiore de Luna. Itaq; ea dicta Noctiluca in Palatio. nam ibi noctu lucet templum. Atq; is est cultus, quem hoc loco dixit Varro. significans Romæ eius templum nocte lucere. Itali Luciola, & Lucio à lucendo nominant. Galli Verluisant. Mousche claire, Ver ou Mousche luisant de nuict au temps que les bleds sont muers ou sciez. Hispani la Luciernega. Germani S. Ioannis fliegen, S. Iohannis kefer, quod tempore festi Diuo Iohanni sacri appareat, vt notat Adamus Lonicerus. Nam [e] Adrianus Iunius putat ab iisdem Germanis Licht oder nachtmugx vocari, quemadmodum etiam à Belgis een licht ofte nachtmugge, quasi ab hisce populis inter Culicum genera referretur. mugx enim vel mugge Culicem appellant. Poloni Zl'otnix chrzasszcza vvnocij savvieccacij. Hungari Eyel tvvundoexloe bogaratska vilant so. Angli à globert, à gloevvorme that sbynith bynich. F

Noctuuigila dicta venus. [d] Lib.5. de Ling. lat. [e] In Nomenclatura.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Genera. Pennatę descriptio.

CICINDELARVM pars pennata est, pars impennis autore Aristotele, quod etiam & Formicarum generibus accidere dictum est. Pennata pennas inclusas in vaginis fuscis habet. Caput à superna parte ceu Cucullo quodam clypei inuersi, & incumbentis formam habente totum contegitur, fusci vt vaginæ coloris. capitulum ei paruum nigerrimum, in duo tubercula dispartitum; ceu gagatis splendore ocellos. Aluum habet annulosam multis segmētis diuisam, in cuius extremo guttulæ duæ ignis instar pellucidæ, sed è lucido igneo ad viride seu subcæruleum tendentes, qualis nonnunquam flammæ est ex sulphure incenso color, conspiciuntur tunc maximè cùm aluo compressa humor ille diaphanus ad extremum alui vergit. supina pectoreq; luci obuerso ignis instar lucet. Non satis diligenter hoc considerasse videtur Plinius, & qui cum ipso sentiunt, nunc pennarum hiatu Cicindelam relucere, nunc compressu obumbrari. quod autem modò splendeat, modò verò non, fit quia humor ille modò sursum in aluo retrahitur, modò propendet, & extruditur, idq; motu voluntario ita euenire videmus. nam vbi hoc animalculum lacessitur, aut eius aluus digito premitur, lucentem humorem emittit. hunc autem humorem veneni alicuius, quamuis non vsq; adeo insignis, participem esse credi potest, propterea quòd [a] Albertus Magnus commemoret, se id expertum esse, quòd calor eius si manui imponatur, persentiatur, leuiterq; perurat. Pennatas Lāpyrides Bostrychos vocat Aristoteles, Gaza Cirros vertit. Est autem βόστρυχος & βόστρυξ, Cincinnus capilli certo modo plexi. sunt & qui propriè Cirrum muliebrem ita dici putent. [b] Aristophanes κώμην ἰδών ἀδελφοῦ τὸν βόστρυχον. Ab Hesychio βόστρυχοι exponitur πλόκαμοι. itidemq; βόστρυχος ab Etymologo πλόκαμος. qui & notationem huius nominis addit, videlicet à βότρυς, vt nimirum dicatur quasi βότρυχος. Cæterùm Insectum hoc quod prima tabula Erucæ ferè simile in sepium fouea repertum Lampyridem ἄπτερον esse iudico, cùm & ipsum proprio suo lumine in fouea latens noctu proditum fuerit, Tæneæ est instar cōpressum, pollicem ferè longum, sex pedibus anteriori parte instructum, nullis posteriore. Capitulum nigrū quatuor cirris tanquam corniculis Limacis instar munitū, collo albo quod ad libitū modò exerebat, modò contrahebat, præsertim lacessitum sub primę incisurę lamellā tanquā galeam caput contegentem. Compositum enim est segmentis duodecim, sibi mutuo imbricatim succedētibus, ac se subeūtibus laminarū instar dorso ęqualibus, ac cōpressis nigris, quę tamē singula ad latera puncto vtrinq; notata purpureo. Pedibus, inquā, senis oblon- G H

Vt luceat, & vbi.

Lucidus humor qualis & vbi. [a] Li. de virt. Lapid.

[b] In Nubibus.

Lampyris sine alis.

Digitized by Google

A oblongiusculis, & trium articulorum: stans & cauda trahens dracunculi quodammodo speciem præbet. Cùm verò his pedibus anticis progreditur, caudam sub ventrem inflectens, & antrorsum complicans postica parte arcuatim repit. Nam & cauda pedum eorum vicem subit, qui in posteriori parte in veris Erucis existunt. Hanc enim candidam, & tricuspidem promit, qua posticam corporis partem inter serpendum sustinet, & cuilibet rei, vt aciculæ affixa adhærescit pendula. Prima & antica segmina longiora sunt, breuiora verò versus caudam vergentia, & medio latissimum corpus paulatim in caudæ penicillatum mucronem attenuatur. Aluo extrema egerit excrementum quoddam lentum, ac ceræ in modum fuluum, quod ipsum nonnunquam cauda ad os adducta in circulum ceu vertitur, contractum ori admouet, quo tamen etiam similem liquorem vomere videtur, ac veluti filo facto retrocedit illud diducit, ac protrahit lentore sequax, deinde denuo absorbet. Parte prona modicè nigrescens diluta purpura, qualis Persici florum est, admixta variat. Qui purpureus huic est macularum color in quibusdam magis lutescit. [c] Iulius Scaliger in Vasconia sine alis Cicindelas esse scribit, Erucæ maioris quantitate, crassiores, ventricosas, Lucrambam ibi vocari. Ex harum grege ea forte erit quam secunda tabella pronam, & supinam ostendo, vnà cum Lampyride alata, [c] *Exer. 194.*

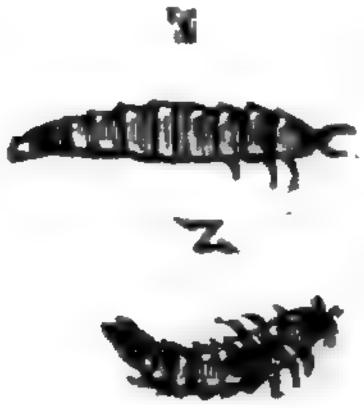

B

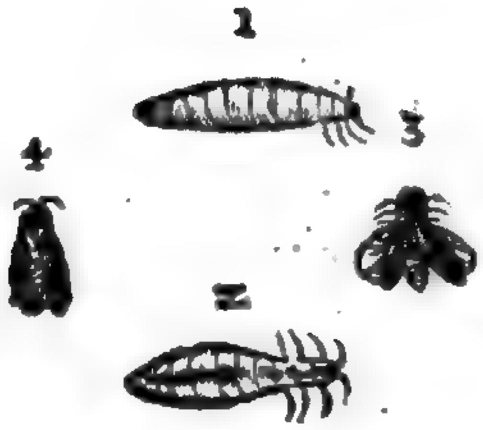

LOCVS. ORTVS. GENERATIO.

C MENSIBVS Aprilis, Maij, & Iunij vesperi per prata cernuntur Lampyrides, necnon & alijs anni temporibus, vt autumni, sed tunc rarò volant. Quocirca Plinius de Scarabæorum agens generibus, & ijs Insectis quorum alæ vagina cooperiuntur, inquit: Lucent, ignium modo noctu, laterum & clunium colore (legunt alij fulgore, alij candore) Lampyrides, non antè matura pabula, aut post dissecta conspicuæ. Hyemis autem tempore nullibi apparent; arcet namq; has iniuria frigoris, cuius vt cætera plurima Insecta, sunt impatientissimæ: propterea q; in frigidiusculis regionibus nullibi conspicuæ. Has putat [a] Iohannes Baptista Porta Neapolitanus è rore nasci, quod neutiquam arbitror. Hesychium autem, qui ait λαμπυρὶς ζωύφιον ἐκ φρυγανῶν γινόμενον, id est Lampyris est animalculum ex stuppa natum, non ita intelligere oportet, quasi materialem ortus causam stuppam, aut sarmẽta, aut similia quæ φρύγανα Græci dicunt, constituat, sed quòd in ijs tanquam in aliquo loco generentur. nam inter pabula plærunq; volitant. Harum autem procreationem ignotam antea sapientibus, primus omnium, quos nostrum adspexit seculum, doctissimus Iulius Scaliger, aperuit. is enim plurimis in locis attestatur per coitum propagari, in doctissimis suis in [b] Theophrastum Commentis, quando inquit. Insecta, quæ habentur prò imperfectissimis (animalibus) diutissimè in coitu immorantur, vt Pulex, Cicindela. & rursus ibidem: Insecta pariunt haud ita multò pòst: Cicindela postridiè. in cuius rei confirmationem hanc [c] alicubi historiam recitauit, docens contra Cardanum Apes oua posse simul habere in vtero, & continuo esse opere, Duo inquit, tibi, etiam sapientibus ignota declarabo. Primùm scito Cicindelam à me cũ suo mari deprehensam in coitu. Mas ne contactus quidem abstitit. In pertusa pixide conditi fuêre per totam noctem. Postridiè adhuc hærebat mas: in meridie solutus obijt. Ab ea hora sub vesperam vsq; oua multa edidit fœmella: quæ intra viginti horas viuificata abierunt. sic momento eduntur Insectorum oua, atque perficiuntur. Quod & Philosophus dicebat in primo de Generatione animalium. De Insectis loquens ait: Συμπλέκεται μὲν πολὺν χρόνον, διαλυθέντα δὲ τίκτει ταχέως. Hæc si ita sint, vt mihi ex tanti viri autoritate persuadeo, necessarium est ex ijs ouis, quæ parit Cicindela Erucam, quandam fieri, quam impennem Cicindelam nominat Aristoteles, & ex hac tandem alatam gigni. sic enim ait [d] Philosophus,

D

Quo tempore volẽt.

Ex rore non nasci.
[a] *Phytog. 6. cap. 3.*

Coitu propagantur.
[b] *Lib. 4. de caus. Plan.*

[c] *Exer. 191.*
Cicindelæ historia mira.

[d] *Hist. 5. cap. 19.*

loſophus, Ex Erucis quibuſdam corpore piloſo (ἐκ καμπῶν δασέων hoc eſt denſo corpore, δασὺς enim præterquam, quod ſit piloſus, & hirſutus, etiam denſus exponitur) non grandi primùm fiunt Cicindelæ non volucres: quibus deinde mutatis pennigera animalia gignuntur quos Boſtrychos vocant. has Erucas arbitror eſſe eas, quas paulò antè depictas oſtendimus; quamuis minimè ſint hirſutæ. nam dubito valdè vtrumnam δασέας καμπάς intelligat Ariſtoteles loco citato, denſas, an hirſutas, vt Gaza cæteriq; tranſtulerunt interpretes. Nihilominus [c] Gaudentius Merula Vermes nocte ſplendentes in Italia ſe obſeruaſſe ſcribit, quæ erant piloſæ, cùm inquit. Euolant autem Lampyrides per totum ferè autùmnum. Hyeme & primo vêre nuſquam apud nos apparent. Vermes etiam piloſos per æſtatem, & autumnum in foſſis herbidis, & aquis carentibus cùm eſſem in foro Lebetiorum, qui hodiè Burgus Lauizarius appellatur patria mea, per noctem ſplendidulos collegi. eoſdem etiam vidi per lacunas circa Vigleuanum, quod veteres Vergeminum appellabant, cùm captandæ auræ gratia cum Simone Puteo, & litteris, & moribus ornatiſſimo deambularem. hos autem Vermes aliquis non ſine ratione affirmare poſſet eſſe Erucas, quarum ſuperius mentionem fecit Philoſophus, & ex quibus Cicindelæ procreantur; ait enim Ariſtoteles Formicarum modo impennes eſſe Lampyrides, & pennatas. Pennatarum his verbis ſexum diſtinxit [f] Scaliger: Marem verò alatum hic quoq; (in Vaſconia) eſſe, ſed non lucere compertum habemus.

[c] Lib. 3. Memor. cap. 61.

Sexus.

[f] Exer. 194.

E F

MORES. NATVRA.

Benignum animal. Luminis amans.

MIRA naturæ benignitate præditum hoc Inſecti genus. neq; enim ſi tangatur, aut manu teneatur, quidquam homini nocet; non morſu impetit, aut punctione obuium laceſcit, atq; moleſtat. Ad candelas, & lumina frequenter auideq; aduolat, quemadmodum Papilionis id genus, quod ſuperiùs deſcripſimus inter Papilionum genera. atque hæc erit fortaſſis ratio, cur à quamplurimis Lexicographis Lampyris Cicindela, & φάλαινα Nicandri (quæ per ἀποχοπλὼ φάλη Lycophroni dicitur) ſynonyma putentur, παρὰ τὸ εἰς τὸ φῶς ἅλλεσθαι, quòd ad lumen volet. Sed cùm φάλαινα ψυχή, dicatur à vetuſtiſſimo Nicandri Scholiaſte, vt etiam ſupra docui, æſtimandum erit, φάλαινα à Nicandro Lampyridem non dici, ſed Papilionis eſſe genus. G

LVMINIS NATVRA.

CONSIDERANDVM nunc eſt, quomodo Cicindelæ, ſimiliaq; Inſecta, quæ noctu lucent, eluceſcere videantur. Ariſtoteli in opuſculo de ſenſibus (vt ſcribit Philalthæus in ſuis ad [a] Ariſtotelis libros de cælo Commentarijs) polita terſaq; præſertim aquea, & aëria apta eſſe ad producendũ fulgorem, ſed non ad mittendam lucem aſſerit. Idcirco illa animalia quæ noctu vagantur perpolita dum volant, aërem terunt nocturnum, & fulgent. at gemmæ, & diaphana perpolita apta ſunt ad fulgorem. Melior certe eſt ea ratio, quam reddit egregius philoſophus, omniumq; ſcientiarum peritiſſimus [b] Georgius Reiſchius in ſua Margarita philoſophica. Noctilucæ, inquit noctu ideo viſibiles dicuntur, quia intrinſecum, & connatum lumen habent, vnde etiam in nocturnis tenebris videntur, ſicut & ligna putrida, Vermiculi, ſquamæ piſcium, lumenq; illud ingenitum habent ab igne. H Nam huiuſmodi Vermes, quoniam ſine ſanguine ſunt, & frigidi, igneæ partes circa digeſtionis locum concurrunt, & ibi lucent. Sic & piſcibus qui frigidi ſunt, & in frigido degunt elemento, natura ſquamas prouidit multum duras, & terreſtres partes igneas conſeruantes pro fortificatione caloris naturalis. In lignis autem putridis ignis, cum humido aërio ad extremitates colligitur. Sed cur lumen Cicindelæ, aut Noctilucæ aqua, aut glacie non extinguatur, hanc poſuit cauſam [c] Albertus Magnus. Non enim, inquit, poteſt dici lumen illorum eſſe de natura cæleſti: quod natura cæleſtis non venit in compoſitionem corporum generatorum, & corruptibilium. Sed huius & ſimilium determinatio accipitur ex his, quæ à nobis in ſecundo de anima ſunt determinata. vbi oſtendimus, quòd natura perſpicui, non eſt propria alicuius elementi, ſed communi natura quæ eſt in multis, & participata eſt per prius, & per poſterius ab illis; quæ quidem purior eſt, quanto eſt ab opacitate remotior; & hoc eſt, quanto eſt naturæ ſuperiorum ſimilior: & huius

[a] Lib. 2.

[b] Lib. 10. tract. 1. c. 10.

Piſciũ ſquamæ cur nocte luceant.

Ligna putrida cur noctu luceãt.

[c] De ſenſu & ſenſato.

Lumen Cicindelarũ cur aqua non extinguatur.

propriè

A propriè actus est lux, quæ fieri habet in illa natura. Fit autem in ipsa quotiens constat partes eius limpidiores, & nobiliores: & ideo tunc micant omnia talia. Hæc autem compositio aliquando est, in toto composito; aliquando non in toto; sed in exterioribus alicuius; cuius causa est, quòd cùm talis natura sit elementorum leuium, magis accedit ab intimis compositorum ad extrema, eò quòd talia supernatant: & sic inuenitur in capitibus, & spinis & ossibus quorundam piscium; & in testis ouorum quorundam, eò quòd tales partes minus assæ sunt: & egit in eis calor multam naturam densatorum perspicuorum: aliquando agit hic calor in exterioribus quarundam rerum, quando exhalat ab eis, & trahit secum subtile multæ diaphanitatis, & sic lucent partes quercus putrefactæ. Omnia tamen hæc, quæ debilem habent lucem, tegunt clariori luce superueniente: sicut alibi determinatum est. Hucusq; Albertus, qui cùm de Noctilucarum lumine ageret de alijs item noctu lucentibus suam opinionem haud sanè aspernandam prorsus, tradidit, vt suam rationem de Cicindelis horum exemplo clariorem faceret. Sed & nos librum de noctulucentibus composuimus, quem si vita superstit, suo tempore edituri sumus, præmissis ijs qui magis sunt necessarij. Dedit autem natura Cicindelis hoc parte posteriore lumen quo noctu videant cùm volant,
B exiguum id nobis esse fateor, illis tamen sufficiens ad monstrandam agrorum viam, quam nocte peruolant.

DENOMINATA.

Ἀμπυρίζω Lampyridem refero, Cicindelæ instar luceo, vtitur hoc vocabulo [a] Dioscorides, in Stibij descriptione, & probitate, στίμμι, inquit, δὲ κράτιστον ἐστὶ τὸ στιλπνότατον καὶ λαμπυρίζον. Plinius quoque de Stibio (idest lapide spumæ candidæ nitentisq;, non tamen translucentis) magis probari fœminam ait, cùm ea niteat, mas contrà cùm minus radiet. Pro λαμπυρὸν autem, quod apud Hesychium legitur, exponitur, εὔλαλον, εὐτράπελον, καταπληκτικόν, ex Eustathio, & veteri quodam lexico reponendum λαμυρὸς. quæ scriptura ordini litterario in Hesychij codice non repugnat.

[a] Li. 5. c. 99. Stibij bonitas.

C

PRAESAGIA.

DOCET [a] Plinius Lampyrides indicare tempus maturitatis hordei, & vltimæ sationis, quo solet milium, & panicum seri. Extremo autem, inquit, hoc tempore, panici milijq; satio est. Iustum est hoc seri maturato hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estq; signum illius maturitatis, & horum sationis commune, lucentes vespere per arua Cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes volatus. Græci verò Lampyridas, incredibili benignitate naturæ, & [b] subsequenti capite, dum monet agricolas, ne aspiciant stellas, sed magis tempora serendæ frugis: Iam, vergilias, inquit, in cælo notabiles caterua fecerat. non tamen his contenta, terrestres fecit alias, veluti vociferans: Cur cælum intuearis agricola? cur sydera quæras rustice? iam te breuiori somno premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spergo peculiares stellas, easq; vespere, & ab opere disiungenti ostendo: ac ne possis præterire miraculo sollicito. Videsne, vt fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumq; lu-
D cem habeat, & noctem? [c] Baptista Mantuanus in eodem sensu hæc canit:

His tandem studijs hyemem transegimus illam.
Ver rediit, iam sylua viret, iam vinea frondes,
Iam spicata ceres, iam cogitat hordea messor.
Splendidulis iam nocte volant Lampyrides alis.

[a] Lib. 18. cap. 27. Sationis vltimæ indicium. Miliū quando serendū. Hordeum quando maturum.
[b] Lib. 18. cap. 28.
[c] Aeglo. 1.

ÆNIGMATA.

DE Nitedula ſeu Cicindela Ænigma tale confecit [a] Iulius Scaliger.

[a] In Ænig.

Non ignis, non ſtella micans, non candida Luna:
Me tamen in cæca non niſi nocte vides.
Sic ſcribit ſapiens, ſapiens ſibi lumina præfert.
At mihi ſic ſapio, lumina pone gero.

EPIGRAMMATA:

ELIGANTIBVS ſanè verſiculis Cicindelę naturam hiſtoriamq; complexus eſt Antonius Teleſius Goſentinus, quos non pigebit ſubnectere, habentq; ſe hunc in modum:

Tantula nocte volans volucris micat aëre tantum,
Ardenti ſimilis ſcintilla, quam puer olim
Aequales inter metuebam tangere, ne me
Vreret, infirma eſt ætas cùm neſcia rerum:
Quæ quoniam noctu lucet, cognomen adepta eſt,
Aut incenſa nitet quoniam velut ignea lampas
Cauſa ſit vna licet, nomen non eſt tamen vnum.
Hæc modo ſumma petens commotis emicat alis,
Rurſus & adductis fuluum decus aurea condit,
Ardentiq; procul fugiens leuis igne coruſcat.
Et quocunq; volat ſecum ſua lumina geſtat;
Lumina quæ tenebras arcent quæ flamina temnunt.
Nunc, velut obſequioſa videntibus, aduolat, atq;
Fit magis atq; propinqua magis, ſcintillat & ante
Ora minuta velut candentis fruſtula ferri.
Ex quo rapta Ioui Stygio Proſerpina: namq;
Vna fuit comitum: veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominæ veſtigia, & omnia luſtrat.

VSVS IN VARIIS.

HVIVS liquor ille lucidus in chartis ſulco tractus ad oſtentationem aliquando fuit ab Hadriano Iunio cum in Bononienſi agro ruſticaretur. Quod enim cum hoc liquore de die ſcribitur, id noctu legi facillimè poteſt. Sunt qui hunc liquorem non ſimplicem ſumunt, ſed cum alijs commiſcent, quo poſtea ſcribunt, aut imagines in parietibus pingunt, quas orto ſole abſcondi, occidente verò apparere volunt. Accipit itaq; [a] Vitalis fel canis, lignum ſalicis putrefactum, & Noctilucam, quæ omnia ſimul commiſcet, cum ouorum albumine, ac ea mixtura vtitur. Cicindelæ quæ noctu lucent (vt inquit Gardanus) docent nos liquorem fieri poſſe, qui luceat in tenebris. fit autem putreſcentibus his, quæ candorem, lucem, ac perſpicuitatem ſummam habent: & fieri poſſe [b] Euonymus non dubitat, ſed quibus, & quomodo, adhuc ipſi incertum eſt. Modum autem nobis docuerunt nunc plurimi. [c] Gaudentius Merula, Lampyrides inquit, quas nos Cicindelas vocamus, per noctem emicant. Ex ijs putreſcentibus in vaſe aqua fit, ſiue liquor potius ſit, qui mirè eluceat in tenebris. Ex his animalculis laticem conficit Iohannes Baptiſta Porta Neapolitanus citante hunc [d] VVeckero, qui tantum luminis, atque ſplendoris nocte refundat, quanto lectionis præauido eſt opus. „Nitedulæ, inquit igneo multùm colore coruſcantes, inter omnia principatum obtinent (ſunt „enim alia plurima, ex quibus idem fieri poteſt) Nos earum caudam à corpore reſcindimus „præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur, porphyretico lapide terendo, „diebus quindecim, vel pluſculis ſub fimo vitro condimus: fueritq; præſtantius ne latera „contingant, ſed pendeant: nam elapſis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vaſi impoſito

[a] Ad diuer. morb. reme. cap. 85.
Liquor lucens in tenebris.
[b] De Reme. ſecr.
[c] Memor. lib. 3. cap. 61
[d] Lib. 3. de Secre.

Digitized by Google

A posito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta paropside recipias, ac pellucido cristallino orbe condito: sic conclauis medio lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, vt maiusculæ litteræ noctu possent conspectari, dummodo à non magis splendido illustretur. Sic enim illius penitus lumen exiguum exolescit, vt interdiu videri nequeat. [e] Mizaldus paulo aliter hunc parandi laticem refulgentem modum docuit. Lampyrides enim vult vitreo vasculo, quod diligenter opertum sit, immitti, ac fimo equino per dies aliquot obrui, vt in liquorem soluantur, qui cum æquali portione hydrargyri, vt decet, purgari, vitrea phiala pellucida includi, medijsq; ædium laquearibus appendi debet. Sed hæc & similia irridet Iulius [f] Scaliger contra Cardanum sic inquiens. „ Cicindelæ exemplo cum dicis arte posse liquorem excogitari, atq; parari, qui reluceat in tenebris, videris posse lucem è cælo diductam in materia, tanquam in triremium captiuum remigem imponere, atq; in catenis habere. Lampyrides vt scripsit [g] VVeckerus in cucurbita vitrea lento igne decoctæ aquam efficiunt piscibus capiendis aptam. [h] Baptista Porta Neapolitanus ait Lampyrum Vermiculum (per quem Cicindelam intelligo) in matrice mulæ alligatum, mulieri sterilitatem facere.

[e] Memorab. Cent. 6.

[f] Exer. 194.

[g] De Secret.

[h] In Phytog. lib. 6. cap. 3.

Sterilitas mulierum qui fiat.

B

DE BLATTIS. Cap. IX.

ORDINIS RATIO.

QVANTVM ex antiquis autorum monumentis colligere possum, non constat quænam sit Blatta veterum. Quin potius arbitrandum est nomen commune multis Insectis fuisse, aut bestiolis, quarum cùm de generibus agam, aut Blattarum differentijs, numerum recensebimus. illud autem hoc in primis loco dicendum est, cuius causa postremò hic à nobis inter ea, quæ inclusas vagina alas gerunt, tractandum fuit, [a] Plinium nimirum Blattas inter Scarabæorum genera retulisse, vt ferè omnia Insecta Coleoptera.

[a] Lib. 11. cap. 28.

C

AEQVIVOCA.

RECENTIORES scriptores Blattam Vermiculum Bombicem intellexerunt, cuius textu vestes sericæ conficerentur: vnde Blattea vestis, & Blatteum paludamentum apud Lampridium Capitolinumq; pro serico, aut alio quouis pretioso: vel, vt Paulus Ægineta, pro purpura: quoniam Indicum conchilium vulgò Blatta dicitur. Sic Cassiodorus in Epistolis Blatteum pro purpureo cepit; Chamæleon, inquiens, modo prasina, modo cyanea, modo Blattea varietate se commutat. Ab hoc colore Blatta etiam dicitur frumentum, quod rubicundum sit, sementi accommodatius, in purpuram declinans. Blatteum pallium [a] Adrianus Turnebus interpretatur purpureum, vel coccineum à Blattis, & Vermiculis, vt quidam putant, qui è Chermes, vt Arabes vocant, & è cocco sanguinei coloris erumpunt. Alij Blatteum colorem pro purpureo dictum putant à Flauio Vopisco in Aureliano à Blatta Byzantia, quæ [b] Dioscoridi vocatur onyx, Latinis vnguis odoratus, & Conchula
D odorata seu Indica. Est autem testa cuiusdam generis conchiliorum non dissimilis purpuræ: vt quod in India reperitur, & Dioscoride teste aromaticum odorem habet, propterea, quod nardo in paludibus istic nascente ea conchilia pascantur. Βλάττιον Βυζάντιον, apud Actuarium, & recentiores medicos Græcos, dicitur os anterius narium purpuræ; vt & apud Nicolaum Alexandrinum in quorundam vocabulorum expositionibus legitur, βλάττιον Βυζάντιον ὄνομα τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας. Diuersum itaq; hi statuunt Blattam Bizantiam ab Onyche Dioscoridis. in qua sententia est etiam [c] Adrianus Turnebus. „ Blattium etiam Bizantium, inquit, os naris purpuræ dicit Actuarius esse, vt inde & purpureus dicatur color Blatteus. Eutropius scribit Neronem piscatum esse retibus aureis, quæ funibus Blatteis extrahebat; quod Tranquillus dicit, piscatus est reti aurato, purpura coccoq; funibus nexis. Andreas Alciatus (in lib. xi. Iustiniani cod. in l. notas serico blatæ, & metaxæ species) Castigatior, inquit, lectio erit serico baptæ, id est, serici tincti; Βάπτω enim significat tingo. inde baptæ apud Iuuenalem dicti, quod faciem fuco illinerent. Μέταξα autem Græcis à nobis

Blatta dicitur Bõbyx.

Blatteum pro Serico.

Purpura Blatta dicitur Æginetæ.

Blatteum palliũ quid.

[a] Aduers. lib. 18. c. 17.

E Chermes Blattæ.

Blatta Bizantia.

[b] Lib. 2.

[c] Aduers. 18. cap. 17.

Blatteus color.

Sericum.

Serico bapta.

bis ſericum dicitur: cuius tinctores baphij, παρὰ τὸ βάπτειν, quod eſt tingere. Hinc baptoſericum pallium Flauio Vopiſco in Aureliano: licet corrupti codices brattoſerico, ſeiunctim habeant, quamuis nunc mihi fiat magis veriſimile, & Vopiſcum, & Imperatorem ſenſiſſe non de bapta, ſed de Blatta hoc eſt purpura: nam Blattam pro conchilio capi ſcribit Paulus Aegineta, & quem Suetonius in Nerone coccineum funem, & Oroſius purpureum, Eutropius Blatteum dixit, Meminit & Caſſiodorus in Epiſtolis, & Lampridius in Alagab. Parauerat funes Blatta, & ſerico, & cocco intortos. Cenſeo itaque hîc legendum ſericoblattæ: & apud Vopiſcum Blattoſericum pallium, & cùm vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blattoſerico vteretur, ille reſpōdit: abſit vt auro fila penſentur. libra enim auri tunc libra ſerici fuit, &c. prohibet igitur Imperator non ſolū veſtes inferri purpureas ſerico intextas, ideſt ſericoblattam, ſed etiam ſericum ipſum ſimplex, ideſt metaxam. Hunc autem Iureconſultum Cœlius Rhodiginus contumelioſè reprehendit tanquam lapſum in errorem manifeſtarium, quod Aeginetæ Pauli autoritate purpuram dici Blattam velit. E

Blattoſericum palliū.

lib. Antiq. lect. li. 8. c. 11

SYNONYMA. F

THEODORVS Gaza apud Ariſtotelem πρασοκουρίδας Blattas tranſtulit, ſed quam benè dictum eſt à nobis ſuperiùs. Praſocurides appellat Hermolaus Vermiculos porrum braſſicamq; infeſtātes, & lactucas, & alia quædam olerum. Extant Nicandri hi verſus in Alexipharmacis.

Ἰξιόεν δ᾽ ἐσμύ τι δόλῳ παρὰ χείλεσι πῶμα
Οὐλοφόνον λήσειεν ὅτ᾽ ἀκιμονόεν ὄδωδε.

ἰξία quid.

In quorum interpretatione Scholiaſtes meritò reprehenditur, qui annotauit ἰξίαν eſſe γένος τῆς σίλφης τῇ χροιᾷ μέλαν, ideſt genus Blattæ colore nigrum: cùm Paulus Aegineta non inter Blattas, ſed venenatas radices poſuiſſe videtur, quādo inquit, τῶν δὲ ἀλεξητηρίων χαμαιλέων, ἀκόνιτον, θαψία, ἰξίας. Idem tradit *Aetius. Inter lethalia quoque medicamenta Dioſcorides ἰξίαν refert, ſic inquiens. ἰξία δὲ ὃς καὶ οὐλόφονον καλεῖται, ἐν τῷ πίνεσθαι ὁμοιοῦντι ὠκίμῳ κατά τε τὴν ὀσμὴν καὶ κατὰ τὴν γεῦσιν ἐμφαίνει. ita enim ſcribendum putat autor Theſauri linguæ Græcæ, non ὅμοιον τι ὠκίμῳ. Obſeruandum itaque Nicandrum in illis verſibus ἰξιόεν πῶμα periphraſticè ἰξίαν appellaſſe. Nam ὠκιμοειδὲς ὄδωδε conuenit cum eo, quod dixit Dioſcorides ὅμοιόν τι ὠκίμῳ καὶ κατὰ τὴν ὀσμὴν ἐμφαίνει. Obſerua item obiter vocem οὐλοφόνον, quæ itidem apud Dioſcoridem eſt nomen, quo à quibuſdam vocatur ὁ ἰξίας. Adeo, vt non ſimpliciter conſiderandum ſit hoc vocabulum οὐλοφόνον tanquam epitheton, vt cenſuiſſe videtur Scholiaſtes, cùm exponit τὰ ὅλα βάπτον, ἢ ὅλον φονευτικόν. Itaque intelligenda illa poëtæ carmina ſunt non de Blattæ quadam ſpecie, ſed de quodam medicamento lethali, ſiue ſit radix ſiue, ſiue planta Chamæleon, quàm ait Dioſcorides ἰξίαν appellatam, quia ἰξὸς ideſt viſcum quibuſdam in locis circa eius radicem inuenitur, quo pro maſtiche vtuntur mulieres. vnde Gorræus exiſtimat non omnem Chamæleonem ἰξίαν appellatam fuiſſe, ſed tantum eam, quæ viſcum profundit. Scire eſt etiam Galenum in expoſitione vocum Hippocraticarum ἰξίαν interpretari φύλλον τοῦ λευκοῦ χαμαιλέοντος, ideſt folium albi Chamæleonis, Σίλφον autem Blattam in Gloſſario dici ridiculum eſt. Vicino nomine eius proprio deceptus Gloſſarij autor. Nam Σίλφη vbique ferè apud Græcos Blatta dicitur, Σίλφιον ſuccus ille nobilis, qui Cyrenaicus nuncupatur, & à Latinis Laſerpitium. Hinc ridendus, & alterius cuiuſdam interpretis error, qui Silphiophoron Cyrenis agrum hoc eſt, vt Catullus, inquit, Laſerpitiferum, à Blattis cognominatum ratus Blattiferum conuertit in Strabone. Apud Ariſtotelem Σίλφη à Gaza Silpha traducitur, quæ non eſt Blattarum earum ſpecies, quæ vagina incluſas pennas gerunt, quandoquidem non numerat inter coleoptera, ſed inter ea genera Inſectorum, quæ ſenectutem exuunt, & bipennia tantummodo atq; anelytra ſunt, vt ex eius hiſce verbis cognoſcere licet. Inſecta enim, inquit, eodem modo exuunt ſenectutem quibus hoc ſolitum eſt; vt Silpha & Culex, & ea quorum pennæ vagina continentur, vt Scarabæi. Scribitur etiam τίλφη. Ineptè χρύσαλλις in Gloſſario Blatta vertitur, quid autem ſignificet alibi à nobis dictum eſt cùm de Papilionibus ageremus. Blatta dicitur à pluribus ſcriptoribus Vermis, qui aluearia lædit à βλάπτω, quod eſt noceo. Iſidorus à colore Blattam nuncupatam ſcribit, quòd comprehenſa manum tingat, vnde Blatteum colorem dicunt. Hadrianus Iunius Σίλφην Blattamq́ue Plinij, & Tineam Horatij Vermiculum exponit libros, & veſtimenta erodentem, qui Σὴς Theophraſto dicitur, Italis Tignola, & Tarma. Quomodo autem in alijs linguis dicantur, cùm videam omnes, quotquot ſunt, Grammaticos mirum in mo- G H

*lib. 13. c. 71 lib. 6. c. 21.

Chamælcō ἰξία appellata, ſed nō omnis.

Laſerpitiferus ager Cyrenis.

Etymon.

In Nomenclatura

A in modum ea nomina confudisse, quæ cuique Blattarum speciei conuenire putamus, planius in sequenti loco, vbi de generibus earum agemus, indicabimus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

IN pulueris cuiusdam confectione apud Nicolaum Myrepsum legitur φάλης κικανμένης, quo nomine intelligit [a] Adrianus Turnebus Lucernarias Blattas, vel Papiliones lucernis aduolantes, quas φάλας, & φάλαινας Græci nominant, & apud Aelianum Phalænas exponit interpres Blattas quasdam noctu ad lucernas volantes. Phalænas autem Apibus insidiari tradit Aelianus. Sed Papiliones lucernarios neutiquam Aeliani Phalænas esse existimo, quamuis non dubitem apud alios autores hoc nomine eos vocari. Nam Blattas, B quas Virgilius, & ex eo Columella, Apibus noxias esse scribunt, non lucis, sed tenebrarum amore teneri significant hi [b] Maroniani versus.

Nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio, lucifugis congesta cubilia Blattis.

Quapropter Robertus Constantinus in supplemento linguæ Latinæ, alijque non ignobilis famæ viri, Blattas Lucifugas Virgilij, nigra animalcula esse scripserunt, Scarabæis, vel Gryllis similia, velocia, quæ interdiu delitescunt. aiunt hæc Gallis vocari Caphards, Græcis Σίλφας, nūc vulgo καλοκρὸ, Italis Piattole, Venetis schiam. Sed Piattole arbitror propriè apud nos esse ea Blattarum, aut Pediculorum potius genera, quæ obscenas hominum partes ex cōcubitu contracta inuadunt, Platluysen Belgæ appellant. Blattæ autem Lucifugæ Bucaroni vulgo dicuntur, ac inter Scarabæos referuntur. has putant esse apud Dioscoridem Σίλφας ἀρτοκοπεῖον, siue Blattas pistrinarias; Mathiolus in doctissimis suis ad [c] Dioscoridem commentarijs Blattarum plura esse genera ex Plinio confirmat, verùm has, quarum in Hetruria aliquibus in locis ingens est multitudo, quæ vulgò vocantur ibi Piattole, noctu magis quàm interdiu in cellis vinarijs apparentes, circa latrinarum ora, in pistrinis, balneis, vliginosisque C ædium partibus, fœdissima quidem nauseosaq; animalia, Dioscoridem intellexisse autumat, non autem Vermiculos illos oblongos, quæ in Apum aluearijs, & in carnibus diù sale inueteratis nascuntur, quanquam hi Blattæ nomen sibi vindicarint, Barbeggie vulgo dicti Senensibus alijs Carpe. Sed illæ, vt ait, Gryllos, qui noctibus æstate strident, quadamtenus referunt: planiores tamen cruribus quadamtenus tenuioribus Araneorum modo, proinde fugæ citissimæ. Lux istis aduersissima, ita vt si nocte lumen repentè inferatur, humentibus locis in quibus degunt, celerrimo cursu refugiant. Hæ Latinis pariter, & Italis Blattę nominantur: Germanis Gryllen, & Heymichem: Hispanis Rapacoua. Blattas quasdam frumentaceas commemorat [d] Scaliger alis carentes, quæ inter furfures, nutriuntur pro alendis Luscinijs, cùm saluber illis sit cibus: tonsores plerunque habent hanc curam, vt nutriant, & custodiant. Porrò Plinius tria Blattarum genera recenset, Molles, Myloecon, & tertium odore fœdo inuisum acuta clune. Molles, vt censet Dalechampius, Insecta sunt oblonga, & teretia, & colore subrubra. Reperiuntur in saccis, & arcis farinaceis. Auidissimè ijs lusciniæ vescuntur, illarumque esu à morbis familiaribus liberantur. Σιτοφάγους quidam eas vocant, quod farina nutriātur, Dioscorides ἐν ἀρτοκοπείοις ὄρνιθας appellat. Hesychius quoq; Σίλφης μαλακῆς meminit Μυλακοὶ, & μυλακοὶ, quæ & μυλακρίδες, & μυλακρίδας, & μυλαβρίδες, & apud D Hesychio μυλακρίαι Scarabæis, siue Cicadis sunt similes, vt idem annotat Dalechampius, quæ in moletrinis, & pistrinis gignuntur, colore quidem nigro, sed ob farinam conspersam albicantes. Μυλακρὶς (ita enim in vulgatis codicibus legitur, pro quo reponendum suspicatur autor Thesauri linguæ Græcæ μυλακρὶς) à Polluce tribuitur cuidam Insecto, magnitudine Cicadæ, colore exalbido, quod farina vescitur in moletrinis. Hanc ait autor Thesauri linguæ Græcæ σίλφην appellasse, pro quo habemus τίφην apud Pollucem. quod si σίλφην legas? Hæc erit vera Blatta Pistrinaria cuius tot sunt à Dalechampio paulò ante citata synonyma. Fœtidæ Græcis βδέουσαι, quasi βδέλυκται, & βδελυττόμεναι abominandæ, in aggeribus terrenis, & apricis inueniuntur, Cimicum modo putidæ autore Dalechampio. idem tradit hasce Σίλφας appellari ab Andromacho apud [e] Galenum, & ab Archigene apud eundem Σίλφας ἀπὸ πτερῶν. Dicitur σφονδύλη esse Insectum odore tetro de Blattarum genere. [f] Aristophanes. Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. Vbi Scholiastes annotat Σφονδύλην esse

[a] lib. 18. Aduer. cap. 18. φάλαι, & φάλαιναι Blatta lucernaria.
[b] Georgic.
Blattę lucifugæ Virgilij quales.
Blatta pistrinaria.
[c] lib. 2. c. 35.
Vermiculi oblongi in carnib. salsis inueteratis.
Blatta frumentacea.
[d] Exercit. 194.
Molles dictæ.
Myloecon, siue Pistinaria Blatta.
Tertiū genus Blattarum Plinij.
[e] lib. 2. secundum loca & lib. 5.
Σφονδύλη Blattæ genus.
[f] In Pace.

Digitized by Google

eſſe σίλφω τινὰ βδέλλῃ πρὸς ὄψιν δυσώδη οὖσαν. id eſt Blattam quandam ſimilem Hirudini, aut Sanguiſugæ (non corporis figura, aut magnitudine, ſed colore, vt arbitror) valde fœtentem. [g] Ariſtoteles quoque inter Inſecta numerat de Inſectorum coitu loquens. Πάντα δὲ τοῦτον τὸν τρόπον τοῦτον ὀχεύεται, ὥσπερ μυῖαι καὶ αἱ κανθαρίδες καὶ αἱ σφονδύλαι, vbi Gaza interpretatur Verticilli. Idem [h] Ariſtoteles Staphilinum (quod & ipſum Inſecti genus eſt) dicit eſſe ἠλίκον ἡ σφονδύλη. Quemadmodum Abſyrtus quoque in Mulomedicina Staphilinon dicit eſſe ὅμοιον ταῖς σφονδύλαις ταῖς κατ' οἰκίαν, μείζονα δὲ addens eum γίνεσθαι ἐν τοῖς ἀγροῖς πανταχῆ καὶ πορεύεσθαι ἐπηρκότα τὴν οὐράν. & equum deuorato ſtaphilino non aliter cruciari, quàm vipera deglutita: quemadmodum Ariſtoteles in loco citato ſcribit ἀνίατον eſſe ſi equus σταφυλῖνον περιχάνῃ. [i] Theophraſtus de radicibus loquens, quæ à beſtiolis arrodun- E

[g] Hiſt. 5. cap. 8.
[h] Hiſt. 8. cap. 23.
Staphilinũ Inſecti genus.
[i] Hiſt. 9. cap. 15.
[k] Lib. 27. cap. 13.

tur, & quæ ſecus τῶν δὲ ἔξω θηρίων ἄλλο μὲν οὐδὲν ἅπτεται ῥίζης ἐδωδίμης, ἡ δὲ σφονδύλη πασῶν. [k] Plinius vertens, & animalium, inquit, cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta Spondyle, quæ omnes perſequitur. genus id Serpentis eſt. Quidam annotat eſſe ſubnigro corpore, & emittere grauiſſimum odorem, quum emoritur. Idem tamen Ariſtophanis locum ſupra citatum ita interpretatur:

Vt feles quoties fugitat male perdere ſueta eſt, F

Heſychium ſecutus, qui Σφονδύλην Atticis vocari τὴν γαλῆν, id eſt felem, eſt autor. ſecutus etiam ipſum Ariſtophanem, qui [l] alibi ſic inquit:

[l] In Pluto.

Ὑπὸ τοῦ δέους βδέουσα δριμύτερον γαλῆς.

Verùm & eorum, qui Σφονδύλην, interpretantur Σίλφην fœtentis, quandam ſpeciem, non vſque quaque reprobanda eſt opinio. Nos autem hic damus depictam Blattam, pronam, & ſupinam colore fuſco; pedibus tamen, & antennis paulo plus rubentibus, quàm corpus reliquum.

ORTVS. GENERATIO. G

SI Blattæ ſint apud Ariſtotelem Praſocurides, vt nos, quamuis falsò, Gazæ verſio docet, generabuntur eæ ex Vermiculis, non aliter quàm alia volatilia Inſecta; quandoquidem Praſocurides commemorat [a] Ariſtoteles inter ea Inſectorum genera, quæ pennata ſunt, quæq; aut ex Erucis, aut Vermibus gignuntur. [b] Cardanus in ligno Blattam generari putat, quod calor in ligno concluſus non poſſet exhalare. [c] Lucianus in eo dialogo quo diuitiarum, & potentiæ moleſtias perſequitur, innuere videtur homines, poſt mortem, in Culices, Muſcas & Blattas commutari, vbi in auarum hæc verba poſuit. Vides, inquit, hunc quoque curis inuigilantem, & vſurarum rationem iterantem digitis contortis? cui propemodum relictis hiſce omnibus ſit in Silpham, aut Culicem, aut Muſcam abeundum. Naſcuntur autem diuerſa genera diuerſis in locis. Nam qui Mylœcij dicuntur, in piſtrinis, & farina humida producuntur, Fœtidæ autem in balneis maximè, tum etiam alijs humidioribus domus locis generantur, ob humidum vaporem, vt loquitur [d] Plinius. Hinc [e] Seneca Blattaria vocat balnea, ſi qua non ita aperta ſint, vt totius diei ſolem feneſtris ampliſſimis recipiant. Blattarum enim natura, quæ inibi generantur, omnem lucem auerſantur, præſertim ſolis: tum quòd is ſuo calore humiditates ác terreos, ex quibus generantur, vapores exſiccet, & exhauriat; tum etiam, quia ſplendore ſuo, quo cætera præſtat lumina mirum in modum officiat. Tenebrarum alumna Blattis vita, lucemq; fugiunt ait [f] Plinius. Verùm Spondylum, quem Verticillum Gaza vocauit in traducendo Ariſtotelem, ſi inter Blattarum genera referre non pigeat coire Muſcarum more dicimus [g] Philoſophi autoritate, qui & eundem à noctua comedi aſſerit. H

[a] Hiſt. 5. cap. 19.
[b] Lib. 1. de vene. cap. 7.
[c] In Gallo.
Mylœcij vbi oriantur.
[d] Lib. 11. cap. 28.
Blattaria balnea quæ.
[e] Epiſt. 87.
[f] Lib. 11. cap. 28.
[g] Hiſt. 5. cap. 8. & 9. cap. 34.

MORA-

Digitized by Google

A

MORALIA, PROVERBIA, EPITHETA.

LABERII vetusti poëtæ, ac comici extat hic versus in Virgine. Amoris miseria.

Amore cecidi tanquam Blatta in peluim.

Quo fortè poëta innuere voluit eos, qui perditè amant, non aliter esse miseros quàm Blattæ, quæ incidunt in peluim, aut aliud vas, è quo effugere amplius nequeunt. *Cum Blattis, & Tineis rixari*, dicitur prouerbialiter de re quæ computruit, sunt enim libris, & vestimentis inimicæ. Horatius de auaro sene, Cum Blattis, & Tineis rixari. *Satir. 2.*

Cui stragula vestis
Blattarum, & Tinearum, epula putrescat in arca.

B Et [a] Martialis [a] *Lib. Epigr. 13.*

Ne toga cordylis, & pænula desit oliuis;
Aut inopem metuat sordida Blatta famem.

[b] Idem alibi de carmine, quod Pompillus, sine vlla venustate, aut lepore composuerat, cùm tamen à multis ingeniosus æstimaretur, scribens, negat doctrinam solummodo carmini adesse debere, quod frequenter à populo legi perpetuumque esse cupit: cui enim lepos deest & gratia, à populo negligi, & à Blattis, ac Tineis corrodi: inquit enim: [b] *Lib. 6.* Libros à Blattis corrodi.

Ingeniosa tamen Pompilli scripta feruntur;
Sed fama non est hoc mihi crede satis.
Quam multi Tineas pascunt Blattasq́ diserti:
Et redimunt soli carmina docta coci.

Et rursus [c] alibi monet scrinium, in quo libri includi solent, non admissurum libros, nisi prius compingantur, ne Blattis sit aditus. [c] *Lib. 14. Epigr.* Libri vt à Blattis custodiantur.

Constrictos nisi das mihi libellos,
Admittam Tineas trucesq́ Blattas.

C Blattas pallidas, sordidas, truces dixit Martialis; frugimordicam [d] Scaliger. [d] *In Hipponace.*

Et lacis hostem frugimordicam Blattam.
Sed hanc putauit esse pro tuis libris.

VSVS IN MEDICINA.

QVAMVIS remur gratioribus salubrioribusque remedijs morbos sanari posse, quàm ijs, quæ à tam fœtidis, & execrandis sumuntur animalibus, tamen propter naturæ admirationem priscorumque, vt [a] Plinius loquitur, curam, eorum in medendo vires, hoc loco explicandæ sunt. Loco Buprestis ponit Galenus Blattas in succedaneis. Itemque apud Paulum Aeginetam ἀντὶ βουπρήστεως σίλφας βδεούσας. idest pro Bupreste Blattę fœtidæ. ex quibus facilè colligimus hoc, autores eâdem illis Blattis facultatem assignare, quam cæteri scriptores Buprestis. Phryges, & Lacones, vt scripsit [b] Plinius, mammis (mulierum) puerperio vexatis inuenere otidum adipem vtilem esse: his, quæ vulua strangulentur, & Blattas illinunt. Est & quædam pinguetudo Blattæ si caput auellatur eodem [c] teste: hanc tritā vnà cum rosaceo auribus mirè prodesse dicunt, sed lanam, in qua incluserint pòst paulùm extrahendam. Celerrimè enim id pingue transire in animal, fieriq; Vermiculum. Alij binas ternasue in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Iam & Blattarum diuersa genera diuersorum morborum remedia existunt. Molles in oleo decoctas verrucis efficaciter illini experti sunt. Alterū genus, quod Mulœcon appellauere, circa molas ferè nascens lepras sanasse detracto capite attritum, Musa & Picton in exemplis reliquerunt. Blattarum ut docet [d] Dioscorides, quæ in panificijs pistrinisque versantur interanea exempta, contritaque cum oleo & decocta, doloribus aurium infunduntur. Tertium genus odoris tædio inuisum ex acuta clune cum pisselæo sanant vlcera aliàs insanabilia: strumas, panos, diebus viginti, & vnum impositum, percussa, contusa, cacoethe, scabiem, furunculosque detractis pedibus, & pennis. Diodorus & morbo regio, & orthopnoicis se dedisse tradit

[a] *Lib. 29. c. vlt.* Buprestis loco Blattæ. [b] *Li. 30. c. 14.* Ad mamas puerperarum. [c] *Lib. 29. c. vlt.* D Ad lepras. [d] *Lib. 2. c. 36.* Ad aurium dolores. Vlcera insanabilia.

Digitized by Google

tradit cum resina, & melle. Tantùm potestatis habet ars medica pro medicamento dandi E
Ortopnoicis. quidquid velit. Humaniores medici cinerem earum Blattarum crematarum seruandum ad hos vsus in tornea pyxide cēsuere, aut tritas clysteribus infunde orthopnoicis; aut reumaticis. Infixa vtiq; corpori illitas extrahere constat.

VT FVGENTVR.

a lib. 25. c. 9

E domo, vt expellātur. Ab hortis, vt fugētur.

EST similis verbasco herba, teste [a] Plinio, quæ sæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, coliculis pluribus, flore luteo, Hæc abiecta Blattas in se contrahit; ideoq; Romæ Blattariam vocant. idem scribit Dioscorides de verbasco syluestri. Cunilæ quoque tertium est genus, quod à Græcis masculum, à latinis Cunilago vocatur, vt Plinius tradit; huius manipulo abiecto, omnes etiam à tota domo Blattæ conueniunt. Vt fugentur ab hortis Diophanis consilio vtendum est. Ventriculum veruecis, inquit, recenter mactati, & suis adhuc sordibus excrementitijs pleni, diligenter tibi comparato, cumque spacio illo quo bestiolis scatet hortus, terra leniter adobruito. Peracto biduo ibi Blattas, & alia animalia gregatim congesta reperies: quę vel alio deportabis, vel eo loco altissimè defodies ne resurgant. F

Pudendorū Blattæ; vt pellāntur. Apes, vt a Blattis tuēdæ.

Pudendorum autem exterminant omnia, pilos radicitus euellunt & abolent, talis est ex auripigmento fons Susis in Persia, talisq; ex atramento ex Volaterrano: vel balnea valdè salsa, & acria nitrata. Qui Apes benè à Blattis conseruare cupit ab Apum castris, & aluearibus longè fugare debet, quod fieri poterit acribus suffumigijs, aut si hæc nil prosint, lucernas vesperi propè aluearia apponere conueniet, aut ipsa aluearia in loco ponere, quo mediocriter solis radij pertingunt, quique sublimis Blattarum adscensum prohibeat, vt docent autores, qui de Agricultura suos nobis libros reliquerunt.

Libri, vt à Blattis tuēdi. Vestibus ne noceant.

Libri ne ab ijsdem damno afficiantur compacti in scrinijs, & arculis collocandi Martialis consilio. arbitror plurimùm eas defendi posse à libris, quorum folia acri aluminis, aut nitri aqua lauata sint & bene exsiccata. Vestibus ne noceant in arculis collocandæ herbæ calidæ odoratæ, lauendulæ floribus nil præfero, aut rosmarini, Mentharum omnia ferè genera, quòd sua ariditate aërem admodum exsiccent efficacia plurimùm censeo, etiam absynthium, stœchas, Scordium.

Vpupa, vt Blattas è nidis depellat. Cornix. Hirūdines.

Vpupa ne eius nidus à Blattis infestetur, cum amianto gramine munit, quod & capillus veneris appellatur. Cornix ad easdem exturbandas è nidis verbenacam ponit. G Hirundinibus naturam largitam esse, testatur Aelianus, vt cum earum ouis Blattæ sint perniciosæ, matres apij folia antè pullos proijciant, ne fiat ab illis ad pullos accessus.

FINIS.

VLYSSIS

Digitized by Google

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER QVINTVS QVI EST DE INSECTIS APTERIS PEDATIS.

& primùm

DE FORMICA. Cap. I.

C

ORDINIS RATIO. ENCOMIVM.

INTER Insecta aptera, siue pennis carentia (nam de habentibus pennas omnibus quotquot videre vel obseruare hactenus mihi licuit, iã dictum est) Formica communiter familiariterq; & eodem victu viuens nobiscum, prima sese nobis obtulit; animalculum equidẽ industrium, diligens, ac in labore indefessum, cuius improbus atq; ineffabilis labor, cùm in eum aliquando per agros, colles atq; alpes exspaciatus herbarum colligendarum causa incidissem, & non modò quàm diligentissimè mecum obseruassem, verùm etiam tantum ac tam arduum, tam paruo in corpusculo admirarer, me etiam ad consimilem diligentiam inuitauit, cepitq; me temporis inutiliter, & sine fructu perditi penitentia desideriumq; horum D tam exiguorum animalculorum incredibilem industriam, & sudores continuos, prout ipse obseruabã, quàm possem accuratissimè exarare, vt sumpto ab illis exemplo in posterum meliorẽ temporis rationem haberẽ; idq; à plurimis factitatum video, ijsq; grauissimis, ijsq; antiquissimis scriptoribus cùm ecclesiasticis, tũ prophanis, quos vt nihil hîc me fugeret, quod ad laudem ac gloriam indefessorum horum animantium facere posset, obiter percurram, & fideliter eorũ verba hîc inseram. Admirabar ego in primis quanta diligentia, quantaq; celeritate, cùm alioqui repere potiùs, quàm currere videantur, eandem semper iterarent viam, neq; vnquam aberrarent à loco, in quo quicquam reposuerint, quanto nixu grana, seminaue, quæ præ nimio pondere gestare non possunt, pedibus protruderent, quàm officiosè aliæ fessis succederent, opẽq; afferrent, quomodo quæ ferrent ad suam foueam cibaria omnes, vt ait [a] Auicẽna recta linea eaq; vna tantũ secundum longitudinem, ducerent, neq; hęc ab illa deflecteret, sed simul sese custodirẽt: & certè nisi quoq; alijs experiẽtiã testẽ adhibere liceret incredibile videretur tã pusilla animalcula tot fruges in cõmeatũ cõgere, & tã pulchro, quo

[a] Lib. 8. de Anim. c. 5.

cernimus, ordine res ſuas gerere ac tueri. Obſtupeſcebã etiã, nec ſatis inſpicere poterã, quàm mordicùs fructus, quos volunt in futurum tẽpus recondere, apprehẽderent, & aduerſus eorũ pódera, toto corpore, totis humeris, totis viribus obniterẽtur, & quod vnica vice non poſſent, præ viriũ debilitate, ſecunda vel tertia, vel quarta ferrent, quomodo ore tã exiguo onera ſępe viribus maiora gererent, & auerſæ maiora pedibus, poſtremiſq; humeris tam obnixè molirentur, vt meritò ſit exemplum nobis magni Formica laboris. Scribit [b] Ariſtoteles inſectorum officioſiſſimum, & præ cæteris ferè omnibus animalibus Formicarum genus, & Apum eſſe, earumq; negocia omnibus in promptu haberi, & cibaria recondere, & cellas promptuarias facere, nec interdiù ſolùm, ſed etiam noctibus plena Luna laborem exercere, nemineq; eſſe, qui hæc non videat. D. [c] Hieronymus cùm & ipſe aliquãdo ſolus in eremo ſederet, multaq; tacitè ſecum de vita monaſtica perpenderet, in Formicarum indefeſſos labores incidẽs, non aliter, atq; ego de meipſo dixi, ſummo eos ſtupore inſpiciens, ceu rem memoratu digniſſimam ſcriptis ſuis inſeruit: Sicq; cogitans, ait, aſpicio formicarum gregem anguſto calle feruere, ferre onera maiora, quàm corpora. Aliæ herbarum quædam ſemina forcipe oris trahebant; aliæ egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant; illæ venturæ hyemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, illita ſemina præcidebant; hæ luctu celebri, corpora defuncta deportabant: quodq; magis mirum eſt, in tanto agmine egrediens, non obſtabat intranti; quin potiùs ſi quam vidiſſent ſub faſce, & onere concidiſſe, ſuppoſitis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum mihi ſpectaculum dies illa tribuit; vnde recordatus Salomonis, ad Formicarum ſolertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo ſuſcitantis, cœpi tœdere captiuitatis, & monaſterij cellulas, quærere, ac Formicarum illarum ſimilitudinem deſiderare, vbi laboratur in medium, cumq; nihil cuiuſquam proprium ſit, omnium omnia ſunt. Addit [d] Plinius apud quem multa quoq; de Formicarum laude legere eſt, itinere earum attritos ſilices, & ſemitas factas: Ex quo hoc ſaltem licet intelligere, quantum in ſingulis rebus, etiam duriſſimis quantulacunq; valeat aſſiduitas. In ſumma tanta Formicarum eſt ſedulitas, & in ſedulitate aſſiduitas, vt multitudine ſua, ac continuis operibus arbores etiamſi prægrandes, ædificia, turres, horrea, cellaria, aliaq; loca cùm æditiſſima, tum profundiſſima perambulent, & nihil illic intactum, quin peragrent ſua diligentia, relinquant. Equidem iucundiſſimum eſt ſpectaculum, Formicas tam puſilla animalcula tanto pondere onuſta, & tanta ſollicitudine curaq; ac tanta velocitate ferri, currereq; & ſocias ſuas ad idem onus inuitare alias vacuas onuſtis occurrere, vt & ipſæ ſeſe onerent. Depingit inter alios poëtas hanc Formicarum curam, ac diligentiam [e] Pontanus poëta elegantiſſimus perquam doctis hiſce verſibus:

[b] Li. 9. Hiſt. cap. 38.
[c] In Vita Malchi monachi.
[d] Lib. 11. cap. 30.
[e] Lepid. 5.

Apparet certo tenuis ſed ſemita calle
Qua nigrum Formica agmen trahit ordine longo
Feſtinant aliæ, vt plenos populentur aceruos
Illa redit rapto grauida, atq; è pondere feſſa
Inuitat ſociam in prædam, ac ſeſe ore ſalutant:
Pars condit terra, atq; hyemi male credit iniquæ.
Emicat agmen agens, ſegetiq; infertur abacta.

Diligenter etiam hanc diligentiã earum in colligendis ſibi granis memorat, & ad cęlũ vſq; extollit diſertiſſimus [f] Ælianus, dum ait: Factis meſſibus circum areas verſantes Formicæ ad triturã conueniunt, aut ſingulę, aut binæ, aut ternæ, domicilia ſua, & conſueta tecta relinquẽtes, triticum & hordeũ legunt; eademq; omnes ſemita iter faciunt: aliç ad legenda grana eũt, aliæ onus portantes redeunt, ac ſummo cũ honore, & modeſtia aliæ alijs de via decedunt, in primis quidẽ expeditæ onus gerentibus. Et [g] alibi rurſus: Formicæ in primis ſedula atq; operoſa animalia tanto laborãdi ſtudio tenẽtur, idq; abſq; vlla excuſatione, & prętextu, quo vti ſolent ignaui, vt ne noctes quidem in ſuo opere ceſſent, modò ſit plena Luna: nec verò quẽad modum homines inertiæ fugæq; laborãdi excuſationes prætendunt &c. [h] Exactiùs verò ſingularum opera depingens, cùm cauernarum illarum artẽ deſcripſiſſet, ac vſum, addit tertiũ granorũ aceruis deſtinãt, cùm tamen ab Iſchomacho, & Socrate rei œconomiæ peritis, nihil tale didicerint. Cùm autẽ tanquam ad pabulandũ proficiſcuntur, natu grandiores ſimiliter eas atq; exercitus duces, ducũt, vt ad ſegetes peruenerunt, adoleſcẽtiores ſub ſtipula ſtant, duces verò aſcẽdunt, & ſpicas abſciſſas inferioribus deijciunt; hæ verò circũſtantes diſtrahunt, ſimul & ex ſuis glumis, & vaginis grana incluſa explicant, neq; ad excutiendũ vllo inſtrumẽto egent, neq; ad ventillandũ viris, neq; vẽtis ad purgãda à ſordibus grana ex frumẽtis quæ homines exarãt, ſeruntq; cibos ſibi cõficiẽtes, humanis laboribus fruũtur. Teſtatur præterea [i] Plinius, ſi quis cõparet onera earũ corporibus, fateatur oportere, nullis portione vires eſſe maiores.

[f] Lib. 2. de Animal. cap. 25.
[g] Li. 4. c. 43.
[h] Li. 6. c. 43.
[i] Lib. 11. cap. 30.

Digitized by Google

A maiores. Porrò longè maiorē laudem, & honorē Formicis debebimus, si prudentiam earum, prouidentiamq; item & pietatem in suos, & cæteras virtutes longè clariùs, ac dilucidiùs in illis, quàm in vllo etiam maximo animali resplendentes, sedulitati atq; solertiæ comites addiderimus. Perquam prudenter in primis in sequentem hyemem, cùm omnia arent, & frigoris iniuria perduntur, ac consummuntur, cibum recondunt, cùm inquam etiam homines nōnulli imprudentiores, vt bruta interim plurima prætercam, famelici sunt, & non habent quo famelicum suum ventrem expleant. Tradit [i] Plinius Sphingiorum, & satyrorum genus condere in thesauros maxillarum cibum, moxq; inde sensim ad mandendum manibus exprimere, & quod Formicis in annum solēne est, his in dies vel horas: vt à Formicis potiùs tam abiectis animalculis, quæ ex tempore fermè viuunt, sapientiores homines exemplo sumpto reponere sibi aliquid in futuram hyemem didicerint, ab his, inquam, animalculis, quibus nullum aliud est animal, aut in cogendis cibarijs diligentius, aut in ijs, quæ contingere possunt, aduersis cautius, aut prouidum magis, vt rectè cecinit Horatius:

[i] *Lib. 10. cap. 72.*

Paruula nam exemplo est magni Formica laboris,
Ore trahit, quodcunq; potest, atq; addit aceruo,
B *Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri*
Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum
Non vsquam prorepit, & illis vtitur ante
Quæsitis patiens. Et Baptista Mantuanus ait:
En Formica breuis, sed prouida bestia condit
In brumam noua farra cauis æstate latebris.

Sed nemo meliùs, nemo facundiùs hanc prudentiamq; Formicarum in congerendo cibo, & condendo in futuram hyemem expressit, quàm antiquissimus Phocilides, dum canit:

Μύρμηκες γαίης μυχάτης προλελοιπότες
Ἔρχονται βιότοιο κεχρημένοι, ὁππότ' ἀρούρας
Ἠνῖα κειράμεναι καρπῶν πλήθουσιν ἀλωαί.
Οἱ δ' αὐτοὶ πυροῖο νεοτριβὲς ἄχθος ἔχουσιν.
Ἢ κριθῶν αἰεὶ δὲ φέρει φορέοντα δ' ἑτέρῳ.
Ἐκ θέρεος ποτὶ χεῖμα βορὴν σφετέρην ἐπάγοντες,
Ἄτρυτον, φῦλον δ' ὀλίγον τελέθει πολύμοχθον. Id est.
C *Formica obscuris antris æstate relictis.*
Descendunt, dulci victus ratione carentes.
Quando rara iacent demessis frugibus albæ
Tonsa sius, complent vacua horrea fructibus acres.
Triticeum quarum hæ tritum nuper graue pondus
Conuectant humeris, aut hordei: & vsq; ferentem
Sectatur, quæ gestat onus, victumq; cibumq;
Ad brumam gelidam cogunt æstate sub antrum:
Infractum genus & modicum, multiq; laboris.

Eleganter etiam Iuuenalis luxuriosas pauperculas perstringens, quæ cùm sæpe futura non perpēdunt, & in diem tantùm viuunt, tandem discunt quid non mali ex ocio proueniat, per collationem Formicarum proposuit nobis, quantum momenti ad virtutem adferat labor, & industria, & prouidentia ad parandum victum.

Multis res angusta domi, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum
D *Quem dedit hæc, posuitq; modum, tamen vtile quid sit*
Prospiciunt aliquando viri, frigusq; famemq;
Formica tandem quidam expauere magistra.

Coniungit deniq; hanc tam vtilem, ac necessariā prouidentiam summo labori earū princeps poëtarum [k] Virgilius, Troianos è Carthaginis littore fugientes, luculenter admodum & elegantissimè Formicis cibaria ex agris in sua latibula deferentibus comparans ac canens:

[k] *Æneid. 4.*

Migrantes cernas totaq; ex vrbe ruentes
Ac veluti ingentem Formicæ farris aceruum
Cùm populant, hyemis memores, tectoq; reponunt.
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Conuectant, calle angusto, pars grandia trudunt.
Obnixè frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Castigantq; moras, opere omnis semita feruet.

Digitized by Google

Nota quæſo atque animum aduerte, quàm doctè, quàm venuſtè, quamq; artificioſè poëta ſpondæorum tarditate, vehendi tarditatem difficultatemq; deſignauerit Troianorum. Formica enim animalculum eſt minimæ molis, nec niſi ſummo cum labore atq; tarditate granũ impellere poteſt: cui præterea illud accedit par incommodum, quòd calle anguſto, multiſq; difficultatibus impedito illud trahit. Maior verò & præſtantior adhuc in minimis hiſce animalculis obſeruatur prudentia, prouidentiaq;, dum non quodlibet ſemen aut granum recondunt, at ea tantùm, quæ arroſerint primùm, quia non ignorant, ſi integra terra obruerent, enaſcitura aliquando, & in fruges expullulatura, quare antequam ad maturitatem peruenirẽt fruges, ipſis moriendum eſſet præ fame. Addunt præterea, & aliam cautelam: nam etiamſi prius arroſerint, & vix pullulatura certò ſciant, tamen ſi, vt fit per humidiores tempeſtates, fortè madorem aliquem contraxerint, ea è terra proferunt, & ad ſolem ſiccant, cùm ne putreſcant, tum ne iterum pullulent, adeo vt non immeritò ἴδρις vocetur ab Heſiodo, hoc eſt, perita, & prouida: ὅτε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται, cùm & prudens (Formica) aceruum colligit. Ariſtoteles [l] non modò etiam in Formicarum genere prædicat prouidentiã, ſed animalibus ſanguinem habentibus ſapientius eſſe tradit, cauſamq; reddit hanc, quòd humorem tenuiorem nactum ſit, quod proportione ſanguini reſpondet. Sapientiora enim ea animalia, quorũ ſanguis tenuis ſit ac mundus probèq; temperatus, ſenſumq; habent, vt ibi, & pleriſq; alijs in locis ab eodem inculcatum, inuenimus. Non erit mirum ſi tam multa paſsim ab authoribus de Formicis narrentur, ſiq; ex eius operibus plura veteres indicia captauerint. Afficitur enim maximè ob temperamenti nobilitatẽ quacunq; ingruente in aërem mutatione, ac mira quadam naturæ ſagacitate imminentibus malis occurrit, vt propterea nõnulli dubitauerint, an Formica, Hirundo, Aranea, & eiuſcemodi alia animalia intellectu operẽtur, quemadmodum notatum reliquit idem Philoſophus. Alij verò [m] recentiores dixerint dirigi ea ab intelligentia, quod tamen tanquam minus Peripateticum repudiatur, cùm in agentibus naturalibus naturaliter videãtur eſſe inſitæ qualitates ac virtutes actiuæ, per quas naturaliter ac ſufficienter determinantur ad ſuos fines, & actiones, vt non minus propria natura agantur, quàm intelligentiæ ope; At iſtæc alij diſputent. Laudanda quoq; eſt, omnibuſque imitanda Formicarum iuſtitia, vnde dicebat dictiloquus, & ſanctus [n] Hieronymus hoc præcipuè eis eſſe à natura tributum, quòd quæ nihil portant, non ſurripiunt, earum quę portant, onera: addebatq; hæc amplius Epiphanius, & ipſe uitæ ſanctitate clarus, cũ ſolicite diſcurrunt, & ſingulæ granum portant, à ferentibus uacuæ non petunt, nec vi auferunt, ſed vnaquæque colligere ſibi ſtudet. Plutarchus verò, qui licet prophanus, & ethnicus, multa ſalutaria, & uelut Chriſtiana documenta poſteritati tradidit, in libro de vitando ære alieno, homines increpans, ac reprehendens, quòd præ ſocordia propria, atq; incuria alienas operas ſæpe mutuentur, Hirundinum, & Formicarum brutorum animalium, & exiguorum exemplum obijcit, inquiẽs: Hirundines, Formicæq; mutuantur, quibus neque rationem, neque manus, neq; artem natura dedit, &c. Quapropter Ariſtoteles ciuiles appellat animantes, quæ labori communicant eidem, quarum, inquam opus cõmuni efficitur opera, munuſq; vnum omnibus eſt, hiſq; annumerat hominem, Apem, Formicam, Gruem: ſed homo eò Formica deterior, quò quę vnus ſępe ſummo cum labore, multoq; tempore acquiſiuit, alter uel vnico momento ſurripit, conſumitque; cùm Formica perpetuam ſemper colat æquitatem, omneſque vnanimiter operẽtur. Plato quidem tradit, eorum animas, qui popularem ciuilemq; virtutẽ abſque philoſophia, conſuetudine exercitationeque freti exercuerint, in Formicas poſt obitũ abire. Eſt præterea inter Apum & Formicarũ Rempub. illud differentię: non enim vt illarũ Reſpub. ad Monarchiã pertinere videtur, ſed ad eas, quæ populariter adminiſtrant, & quarũ gubernatio democratia aut ariſtocratia nũcupatur. Nullus enim rex, nullus præſes, omnes ex æquo ciues pro opportunitate tẽporis pręeſſe, aut ſubeſſe ſolent, ſeruatis inſtitutionibus, ſuęq; reipub. ordinibus. Attamen omnes, vt veri ciues ſolent omnia ad communem vtilitatem agunt maxima ſolertia, ut dictum eſt, animantia videlicet ciuilia, ſed nulli imperio ſubdita. Porrò de pietatę Formicarum erga ſuum genus aliquod quoque dicendum eſt: nam & hæc homines quãplurimos mouere poterit crudeles dico, ac impios in ſuos. Formicas tradunt, imo ſępe obſeruatæ ſunt à plurimis fide dignis hominibus, qui hanc pietatem, ceu ad alta ſydera vſq; euehentes, ſcriptis conſecrarunt, mortuos ſuos humeris efferre ac ſepultura honore afficere, cùm ſanè homines ſæpe inſepulti per agros reperiantur, nec habeant qui hoc pietatis genus erga ſe exerceat. Diſcant igitur, & hoc à Formicis homines, quæ pręter hos ſolæ teſte Plinio animantium inter ſe ſepeliunt, cauernaſque ſuas cùm ob hoc, tum ob iam dicta, in tres partes diuidunt, in quarum ſcilicet vna vitam degunt, ac communiter commedunt, in altera alimenta ſua tanquam in horreo, aut granario recondunt, & in tertia mortuos ſuos, vt

Plutarchus

[l] Lib. 2. de Partib. 4.

[m] Lib. 2. natur. Auſcul. tex. 80.

[n] In Epiſt. ad Præſidium.

In Phædone.

Pietas erga ſuos.

A Plutarchus alijque scribunt, sepeliunt, insigni sanè amoris, ac beneuolentiæ bonitatisq; argumento, in qua recensenda non me longiùs extendam. Ad artificium me confero, quo in fabricandis suis domicilijs, siue latebris vtuntur, id præterire nefas duco, eoq; magis cùm in ijs deliniandis facundissimus Aelianus [n] non parum elaborauerit. Aegyptias fossas, inquit, & Creticos labyrinthos Historici litterarum memoria celebrant, & poëtarum natio versibus decantat. Verùm fossionum, quas Formicæ efficiunt, varia diuerticula, flexiones, anfractus nondum sciunt: enimverò ex mirabili sapientia subterraneas ędificatiunculas tortuosissimè construunt, vt vel difficilem aditum, vel omnino inuium, insidias sibi molientibus efficiant. Terram verò quam effodiunt, pro foraminibus aggerunt, & tanquam muros quosdam & propugnacula circũijciunt, ne ex cęlo aqua pluuia defluens ipsas funditus aluuione perdat. Intermedia item sepimenta, quæ cauernas alias ab alijs secernentia, solertissimè machinãtur. Atq; vt de splendidis hominum ædibus fieri solet, domum suam triplici regione formaque circũscribunt: alterum enim in ea locum Andronem, in quo mares, & iunctæ eis fœminæ habitent, ædificant: alterum Gynæcium nuncupatum, vbi fœminæ pariant, moliuntur, tertium granorum aceruis destinant. Hęc ille: in quibus aduertendum est, quòd in neutra triũ earum B latebrarum parte sepeliri mortuas dicat, quemadmodum nos suprà diximus ex Plutarcho alijsq;: mortuas interim ab ipsis humari non inficiatur, quin sua etiam idem authoritate elegantissimis verbis confirmat, inquiens. Illud etiam auditum habeo prudenter factum, eas humatione mortuas aliqua necessitudine sibi coniunctas afficere, & in granorum folliculis condere, vt homines in vrnis parentes suos, vel amicos. Celsus quoque ille, aduersus quem multa scriptitauit Origenes, defunctis Formicis viuas, ait propriũ quendam locum secernere, illumque his esse monumenta patria. Simon Maiolus Episcopus [o] Vulturiacensis in doctissimo, & iucundissimo opere suo, quod dies Caniculares nuncupauit, philosophum interlocutorem introducit ita loquentem, & circa ingeniosissima domicilia earum disserẽtem: Dicam & ego, quod mihi contigit memorabile. Inambulabam aliquando corporis exercendi causa summo manè Iulio mense extra Apuliæ oppidum, cui nomen est Sancti Bartholomæi: comperique quadratam trabem longam pedes octo: aduertiq; sub ea Formicarum esse domicilium; quamobrem subijt mihi desiderium spectandi illarum habitacula: moxque necessarij mei trabem tanta leuitate submouerunt, ut nulla earum terũ, quę suberant, facta fuerit motio, aut turbatio. Apparuit tunc in argillosa humo vrbs quædam quadrangularis, longa pe-C des ferè quatuor, lata vltra pedem; in qua per vias velutad negocia vltro, citroq; cursitare, velut ciues, ipsæ Formicæ visebantur. Admiranda erat angulorum laterumq; directa delineatio, quam artificum amussi, circinoq; fabrefactam putasses, quòd æqualis semper dimensio longitudinis latitudinisq; seruaretur. Vrbis longitudinem media secabat via quædã directissima, profumditate latitudineq; digitali: quam rursum per transuersum æqualibus inter se spacijs tres aliæ viæ eadem digilitali profunditate, & latitudine directissimè intersecabãt, vt ita tria compita, foraq; spectarentur. In extremis viarum angulis, velut angiportibus spectabamus collecta in aceruos seruari oua, vnde Formicarũ proles gignitur. Altera vrbis parte antra vidimus frumento, ita oppleta, vt in vias ipsas redundarent. Mira fuit omnium viarum mundities, nihil in illis lapillorũ, nihil pulueris, nihil festucarum, nihil humoris, ut deprehendas vrbem illam ab suis ciuibus ita curatam, vt prolis eximium studium, annonæ & structurarum ornatus vbique spectaretur: quin omnes illi ciues communi studio ad Reipub. beneficia incumbentes, dum alij domi de rebus consulunt, alij foris res agunt, summa pace, concordiaq; curandam Rempub. nos docebant; studuisse quoq; ijdem ciues visi sunt omniũ incolarum incolumitati. Erat enim in vrbis longitudinis medio vnica porta Zephyro obie-D cta, quòd ab Aquilone, Euro, atq; Austro immunem vrbem sua philosophia oportere esse dicissent. Res istas omnes spectabamus curiosè, admirabamur industriam eximiè operantem omnia in obscuris, cęcisq; tenebris, memoriaq; dignam censuimus, quòd in plano pro opportunitate loci eam vrbem Formicæ condidissent, haud dubiè alibi inter saxa, inæqualiaq; loca pari industria vrbes suas consultò eas ædificaturas iudicabamus: neq; adeo admirati sumus Neapolim, quam homo rationis compos condidisset, sicut eã vrbem perspeximus, quã ratione carens animal ornatè construxisset. Simile Formicarum domiciliũ in putrida quercu inuentum ad me detulit rusticus, cuius iconem pòst, quia nondum sculpta erat, dabo, hîc verò alterius, qđ in semiputrido trunco obseruaui, appinxi. Pulchrè sanè atq; eruditè Formicis vrbes cõparantur, sicuti etiã Menippus facit apud Lucianũ disertissimis hisce verbis: Equidẽ, inquit, arbitror sępenumero Formicarũ concionẽ vidisse, aliquas in orbẽ obambulantes, nõnullas exeuntes, rursus has in ciuitatẽ redeuntes. Atq; hęc quidẽ fimũ exportat, hęc alicunde raptã fabæ tunicã, aut dimidiatũ frumenti granũ currens apportat. Cõsentaneũ est autẽ pro

[n] lib. 6. c. 43

[o] Colloq. 7.

Formicarũ habitaculorum descriptio.

In Icaromenippo.

Formicis vrbs similitur.

E

F

G

H

ratione vitę Formicarũ esse apud illas,& ædiũ fabros,& concionatores,& magistratus,& musicos,& philosophos. Sed vrbes sanè cũ ipsis viris Formicarum nidis maximè videbãtur assimiles. Quod si tibi videtur humilius exemplũ, viros cum Formicarum Repub. conferre, vetustas Thessalorum fabulas specta. Reperies enim Myrmidonas gentem bellicosissimam è Formicis natos esse. Plutarchus deniq; eo in libro, in quo disputat, an seni sit gerenda Respub. ait honoris studium non consenescere, sed multò minùs communitatis atque Reipub. quod Apes,& Formicæ conseruant vsque ad finem. Mirum insuper est, Formicas cœlestium quodammodo notionem habere, cursum syderum tenere, atq; vim intelligere, sæpeq; Babylonios, & Chaldæos, vt testantur Historici, imitari. Cęlum suspiciunt, neq; digitis tamen

mensis

A mensis dies supputare norunt, hoc interim eis natura donauit admirabile, vt mensis nono
quoquo die non ex cauerna egredientes admodum quietè sese tecto contineant, vt ex Æliano Gylius prodidit; alij verò pleriq; interlunio eas cessare semper volunt, nimirum primo
quoquo die, vt ipsemet quoq; [p] Aelianus tradit, vnde sunt, qui astrologiæ peritas censent, [p] *Lib.1. cap.22.*
iudicantq; hoc astrologiæ ratione fortè pernouisse, eam diem, qualiscunq; sit, si foras prodirent, infestam eis fore. [q] Aristoteles etiam author est Formicas cellaria, & promptuaria [q] *9. Hist. cap.38.*
facere ordine diligenter seruato, verùm non omni tempore; sed plena tantùm Luna, cessareq; verò interlunio, quasi vel astrologiæ, inquit, peritiam habere ostentent. Annotat [r] Cælius Rhodoginus, trigesimum diem ab Hesiodo laudari, eiusq; rei Proclum authorem citat, [r] *Lib. 14. Antiq. lect. cap.9.*
quia in eo sit Lunæ coitus, quem veritatis arbitrantur imaginem; propterea insinuare poëtam, esse tunc operum inspectionem opportunam, sed & familiæ tum cibaria contribui debere; quam rem Latini nuncupare Demensum solent. Cessabant tunc veteres ab opere suo, sumpto nimirum exemplo ab his animalculis, quæ eodem tempore cùm ferientur, opera sua inspicere, & recensere putandum est, cùm aliàs plenilunio etiam totis noctibus operentur:
& quoniam ex diuerso conueniunt, altera alterius ignara, certi dies, inquit [s] Plinius, ad reco- [s] *Lib. 11. cap.30.*
B gnitionem mutuam nundinis dantur. Quis præterea in tantulis, & tam minutis, & abiectis animantibus vaticinam expectarit præsentionem? Videntur enim eiuscemodi Insecta quendam futurorum sensum habere: nam imminente annonæ caritate, imminente, inquam, vniuersali fame, cùm scilicet granorum futura est inopia, mirum in modum sunt laboriosæ ad comportandum victum, & reponendum sibi frumentum, ac cæteros fructus quibus vescuntur, quod non solùm [t] Ælianus nobis attestatur, sed quotidiana etiam docet experientia. [t] *Lib.1. Var. hist. cap.12.*
Porrò & hoc in Formicis nostris præclarum est, & memoratu dignum, quod senes, & oneri succumbentes (nam tunc alas emittunt, vt homo canos capillos) è reipub. administratione
à iunioribus deiecti, in eminentem vsq; locum, teste [u] Alberto, euolent, velut fastidientes [u] *Lib. 26.*
terrena ad cælestia; adeo vt Romanæ Reipub. æmulæ videantur, vel potius Romani, cùm Formicæ his longè sint antiquiores, Formicarum æmuli aliquando fuisse videantur. Constat enim apud Romanos, cùm sexagenarij essent Senatores, de ponte consuetum fuisse eos præcipitare, velut qui Reipub. vlterius curam gerere non possent. Postremò noxia sibi instinctu quodam naturali, ita agnoscunt, vt lædi ab ijs se non patiantur. Scribit [x] Plinius ra- [x] *Lib.11. cap.37.*
narum rubetarum alteram fibram à Formicis non attingi propter venenum, vt arbitrantur.
C [y] Alibi etiam geminum esse ranæ iecur, ait, obijciq; Formicis oportere, nam partem, quam
appetunt, contra omnia venena esse pro antidoto. Alij addunt tacta menstruo sanguine mulierum germina non attingere, conscendentes spicam olfacere consueuisse etiam nonnulli [y] *Lib. 32. cap.6.*
volunt, atq; siquidem hordeum reperit, fugere inde, seq; ad tritici spicam conferre. Possem modò aliorum etiam scriptorum de mirabili Formicarum natura scripta encomiastica percensere, sed cùm alia etiam scribere animus est, & multi sæpe eadem repetunt, itaq; hîc vela contraham; cæterùm ne & ego velut Formicarum laudis inuidus, omnes omnino prætereã,
[z] Plutarchi, quo nemo accuratiùs omnia prosecutus est, quæ ad laudem earum pertingere possunt, encomium, quod de illis memoriæ prodidit, solùmmodo recensebo. Formicarum, [z] *Lib. de Solert. Anim.*
inquit, apparatus & dispositiones exactè enarrare nefas pœnè est; omnes autem præterire, nimiæ socordiæ. Nullum enim ita exiguum habet natura magnarum, & pulchrarum rerum speculum. Sed tanquam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum. Intus amicitiæ simulachrum est, nempe cultura societatis. inest etiam fortitudinis imago, laborum tolerantia. Insunt multa continentiæ semina, multa prudentiæ & iustitiæ. Cleanthes, tametsi negabat animalia ratione prædita esse, nihilominus in tale se narrat incidisse spectaculum. Venisse
D se Formicas de suo cauo ad aliud Formicarum examen, Formicam portantes mortuam. Ex hoc adscendisse alias Formicas tanquam ad colloquium, rursumq; descendisse. Id bis teruè factum. Tandem has sursum extulisse vermem, tanquam redemptionis precium pro mortua. Hoc illas accepto, & reddito Formicæ cadauere discessisse. Sed inter ea quæ manifesta sunt omnibus, est in occurrendo æquitatis studium, cùm nihil gestantes, gestantibus aliquid de via decedunt; & rerum portatu difficilium corrosiones, atq; partitiones, vt è pluribus possint ferri in particula diuulsæ. Omnem earum calliditatem superat præsensio tritici germinationis. Non enim manet aridum, aut putredinis exsors, sed humectatur, & lactescit, cùm iam eò tendit, vt in herbam mutetur. ne igitur seminis vim seruans, inutile esui fiat, exedunt illud principium seu acumen grani, è quo germen emitti à tritico solet. Non probo eos, qui quasi corporis dissectionem æmulantes, earum cauernas rei perspiciendæ causa lustrant. Siquidem dicunt, à foramine non esse rectum in eam descensum, aut quam alia bestia facilè posset perrepere: sed anfractibus atq; flexibus cuniculisq; variè interceptum in tres diffe-

re

re cauitates: quarum vna commune sit omnium domicilium, secunda penu rerum ad victu E pertinentium, in tertiam mortuæ reponantur. Puto autem non importunum vobis visum iri, si post Formicas &c. Tantas itaq; & tam varias animi dotes in Formicis animaduertentes, atq; admirantes antiquissimi Philosophi, multi eorum in certamen commisere vtrum brutum, an humanum, aut diuinum etiam earum esset ingenium altercantes. Equidem [a] Cicero non parui nominis philosopus in Formica non solùmmodo sensum esse scribit, sed mentem etiam, rationemq; ac memoriam. Pythagorici item animam omnem, quæ sensibus, & memoria sit prædita, rationis identidem, atq; etiam orationis esse participem asseuerabant, neq; interioris tantùm, sed etiam exterioris, qua vniuscuiusq; generis animalia, quantum necesse habeant, inter se mutuò loquantur. Et reuera vt de Formicis loquamur, cum obuijs quasi quædam interlocutio est. Dum enim operi sunt intentæ, onustis vacuæ occurrunt, & antequam eis locum dent, prius facta quadam mora cum illis in occursu mutuo colloquuntur: quamobrem Celsus, aduersus quem multis egit Adamantius Origenes, Formicas inter bruta non recensebat, sed animantia rationis participia existimabat. Quàm verò Deus immortalis admirabilem sese præbuerit in creaturis minutissimis in primis nos docuit doctissimus Tertulianus, dum ait: Animalia minutiora maximus artifex de industria ingenijs, aut F viribus ampliauit, sic magnitudinem in mediocritate probari docens, quemadmodum virtutem in infirmitate secundum Apostolum imitare (si potes) Apis ædificia, Formicæ stabula, Araneæ retia, Bombycis stamina. Et D. [b] Hieronymus ad hæc diuini Psaltis verba, Impleta est terra possessione sua, sic habet: Et reuera omnia opera Domini, plena sunt sapientia: quando enim videmus Formicam scire, quando hyems venit, & reponit sibi escam, & iterum Culicem tam minutum habere oculos, ventrem, & vniuersa membra, sicut & nos habemus &c. nonne sunt hæc miratione digna, & sapientia plena, videlicet cùm rerum natura nusquam, quàm in minimis mira sit. Vnde [c] Salomon quoq; regum sapientissimus hoc genus minimorum animantium in primis obstupuit. Quatuor, inquiens, sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi; Lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: regem Locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Atq; hæc sunt, quæ de diuina potiùs, quàm bruta Formicarum natura dicenda videbantur, nunc ad reliquam earum historiam conscribendam animus aspirat.

[a] Lib. 3. de Nat. Deor.

[b] In Comm. Psal. 103.

[c] Prou. 30.

G

SYNONYMA.

נמלה, Nemalah Prouerb. 6. exponitur Formica. Vade ad נמלה, Nemelah, id est, Formicam, piger. Et plurale secundum formam masculeam, Prouerb. 30. הנמלים, Nemalim, Formicæ, populus non fortis. Ita autem dicta est à radice נמל Nemal, hoc est, excidere, circumcidere, quòd nimirum Formica grana collecta incidat, ne nascantur, aut germinent. Syrochaldæus priori adducto loco habet שומשמנא Schumschemana, vt legere est in dictionario Syrochaldaico fol. 188. col. 3. item fol. 192. col. 1. Græcis Μύρμος dicitur, & μύρμηξ, pro quo Dores μύρμαξ dicunt: quibus μυρμηδόνας etiam μύρμηκας vocari, id est, Formicas Hesychius scribit. Apud Romanos synonymia caret, & à ferendis, vel vt alij volunt à forandis micis Formica nomen obtinuit. Mica autem propriè est puluisculus ille, qui in arena quasi argentum fulget, à quo & panis, & omniũ rerum minimæ partes micæ dicuntur, quasi minutim cadentes: vel simpliciter à ferẽdo, quòd nullum animal frequẽtiùs põdera conuehat. Galli vocãt Fourmi, aut Formis, Itali latinũ nomẽ reseruarunt, Germani ein Amensz, Belgę een H Miere, Hispani Hormiga, Poloni Mrovvka, Hũgari, Hãgya, Angli Anãt, Emote, aut Pismire.

Formica vnde dicta.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

FORMICÆ in Europa aliæ venenosæ, aliæ non venenosæ, quæ magnitudine potissimùm differunt. nam quæ hîc alatæ sunt, senes sunt, & inutiles, & eiusdem generis, & nymphæ dictæ, Arabibus Arazasi. Maiores [a] Aristoteles ἱππομύρμηκας nominat, Gaza Formicas equites transfert. Easdem [b] Plinius, teste Dalechampio, vocat Herculanas. Has negat Aristoteles in Sicilia inueniri, Auicenna in Lycia. De venenatis postea dicam. Sed quanquam hîc de Europæis Formicis potissimùm agamus, ijs inquam, quas nemo nõ nouit, operæpretium

[a] 8. Hist. c. 28.

[b] li. 30. c. 4.

A ræpretium tamen est etiam obiter meminisse multas in alijs regionibus Formicarum differentias reperiri, earumq; alias venenatas esse, alias innoxias, harumq; alias alatas, alias apteras siue alis carentes, quarum rursus aliæ colore, ac magnitudine differunt, de quarum omnium diuersitate, & mira natura, quæ alij referunt, nos qui eas terras non perlustrauimus, hîc obiter recensebimus. Referunt ij qui nouum orbem lustrarunt, ibi Formicas luteas domos sibi construere, non minores humano capite, sphæricas, & ad eas non ingredi per foramen, sed accessum prælongum parare, quasi per exiguuam fistulam, per quam vix illis sit aditus in domuncula. Ingressas igitur habitare, horrea conficere, & alimenta condere, [c] author est Ouetanus, qui alibi etiam tradit aliud de Formicarum alio genere memorabile, Formicas scilicet esse minimas, quæ sibi in soli superficie domum condant non minorem vase modium, aut sextarium capiente, durescereq; adeo lutum, quo construunt, vt cùm glutinis modo sibi optimè cohæreat, perinde ac calx in lapidem transire; nec enim ferro penetrari posse. Ad ingressum, ostium latens constituere, habitare securas quasi in asylo aduersus ferarum hostilitatem; præcipuè verò aduersus Vrsum Formicarium, cui hoc inditum nomẽ, quòd Formicas ignauissimè depascatur. In regno Senegæ Formicas aiunt, teste [d] Scaligero, B esse albas, de quibus ita scribit Aloysius Cadamustus: Inueniuntur ibi multiplices animaliũ species, præsertim serpentium ferè omnium generum, venenosi alij, alij innoxij sunt, duorum pedum mensuram excedunt, alas nec pedes habent, vt serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem vastitatis, vt integras capras hauriant, nec lancinent, solidè deuorantur: ferunt incolæ Serpentes huiusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quędam, vbi Formicarum est vis magna, quibus & colos albicans, quæ suapte natura humiles quasdã casas instar specus extruunt; nam ore terram portant, & ferruminant absq; calce, diceres clibanos aliquos vel ruscula in ordine disposita. Nam ex huiusmodi casis videbis C & C L continenter subordinatas, vt alteram sequatur altera miro naturæ ordine. [e] Pausanias quoq; in Pephno parua insula nihilo ingenti saxo maiore Formicas conspici ait vulgaribus albicante colore dissimiles. [f] Aelianus habet in Pheneo Laconicæ. Sed in Græco, inquit, legerim non μύρμηκας sed κοσσύφους; & ἐν Φενεῷ τῆς Ἀρκαδίας, non autem Λακωνικῆς. Est enim Pheneus oppidum in Cyllene Arcadiæ monte: in quo Merulas albas reperiri authores habeo Aristotelem, Pausaniam, Plinium. Fortè κοσσύφους aliquis Merulas interpretatus est, idq; vocabulum in textu repositum, & in μύρμηκας deprauatum est. Sic ille. In prouincia Mangi C Formicæ rubræ sunt, quibus vt nos Gammaris, cum pipere vescuntur, vt meminit quoque [g] Scaliger. Prægrandes & colore albas apud Indos in regno Negritarũ reperiri tradit Aloysius Cadamustus. Apud Brachmanas palmaris longitudine sunt: in noua Hispania Scarabæos æquant, quarum morsus dolores, & tubercula excitat. Sed maximas canum more esse multi tradiderunt, Herodotus, Plinius, Solinus, Mela, Philostratus, alijq; hasq; aurum penitus egestum cum summa pernicie attingentium custodire; quorum authorum verba, vt vel veritas, vel falsitas ex ijs appareat opus est in medium afferre. [h] Herodotus, quem propter antiquitatem primo loco citare placuit, de Indis loquens, qui Æthiopiæ proximi sunt, & nigro etiam corpore, horum, inquit, omnium, quos recensui, Indorum coitus in propatulo est, sicut pecorum: color similis, ac proximus Æthiopico. Genitura, quam in mulieres emittunt, non alba, quemadmodum cæterorum hominum, sed atra, vt color corporis; qualem Aethiopes quoq; emittunt. Hi Indi longius à Persis absunt, & vento Austro obnoxij: eoq; Dario neutiquam obtemperabant. Cæteri Indi Caspatyro vrbi, & Pactyicæ regioni contermini sunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex alijs Indis ij, qui proximam Bactrianis vitam degunt, pugnacissimi sunt, & qui ad aurũ præcipuè mittunt. Circa hanc enim D plagam vasta sunt propter arenam loca. In ea solitudine arenosa Formicę gignuntur, canum quidem magnitudine minores, vulpium verò maiores. Earum nonnullæ, & apud eos, & apud regem Persarum visuntur, hinc venatu captæ. Hæ Formicæ in faciendis sub terra domicilijs egerunt arenam, vt apud Græcos Formicæ, atq; eodem modo, ipsa specie corporis simillima. Ea autem, quæ egeritur arena, auracea est; pro qua in desertum mittentes Indi, ternos singuli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frænatos trahunt, fœminam in medio, in quam ipsi ascendunt, data opera vt à recentissimis fętibus abstractas iungant. Etenim apud eos cameli cum nihilo sunt minori pernicitate, quam equi, tum verò ad ferenda onera multò valentiores. Qualem autem habeat camelus speciem, Græcis, vtpotè scientibus, non puto scribendum: sed quòd de eo animali nescitur. Camelus in posterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter posteriora crura caudam versus spectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum legendum tendunt, vt cùm feruentissimus fuerit æstus, sint in rapina. Siquidem præ ęstu Formicæ sub terra se occultas tenent.

Est

[c] *In Summ. cap. 52. & post lib. 15. cap. 1.*

[d] *Exerc. 367.*

[e] *In Laconicis.*

[f] *Lib. 4. c. 51*

[g] *Exerc. 96. 7.*

[h] *In Thalia. Lib. 3.*

Eſt autem illis hominibus ſol ardentiſſimus matutinus, non quemadmodum alijs meridie, E
couſq; efferueſcens dum tempus eſt à foro diſcedendi; per quod ſpatium multò magis vrit, quàm meridianus in Græcia, adeo vt dicantur illi tum in aqua ſe abluere. Meridies verò Indos vrit ferè, peræquè atq; alios homines: declinante meridie, talis eſt illic ſol, qualis alibi matutinus; ac deinceps magis, ac magis frigeſcens, dum ad occaſum peruenit, quo tempore præcipuè friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis, quos attulere, arena completis, rapidiſſimè retrò ſe recipiunt. Quos protinus Formicæ (vt à Perſis fertur) olfactu perceptos inſequuntur, tanta pernicitate quanta in alio eſt nullo: ita vt niſi viam, ad quam Formicæ cõgregantur, anticipent Indi, nemo ſit ipſorum inde euaſurus. Ideoq; camelos mares, quòd impares fæminis ſunt in currendo, ne trahantur, diſſoluunt, ſed non vtrumq; pariter, Fœmina verò pulli quem reliquit memor, nihil ſibi remittit: Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciſcuntur, vt Perſæ memorant. Nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius eſt, &c. Eadem fermè ſed breuius apud [i] Strabonem legimus, qui tamen Herodotum non nominat, ſed Megaſthenen, & Nearchum. Hic quoq; (Nearchus) inquit, vidiſſe ſe ait Formicarum auriferarum pelles, pardalis pelli perſimiles. Megaſthenes de Formicis ait, apud Derdas, quæ maxima natio eſt Indorum montanorum, ad Orientem expoſitorum, F
collem quendam eſſe trium millium ſtadiorum ambitu, & ſub eo aurifodinas, quas Formicę effodiant, vulpibus magnitudine non minores, mira celeritate, victum ex venatione comparantes: fodere autem terram per hyemem, & ad oſtium accumulare, quemadmodum talpę. Talis auri ſtrigilis parua decoctione eget, eam vicini iumentis clam rapiunt. Apertè enim non poſſunt, prohibentibus Formicis, quæ & pugnant, & fugientes inſectantur, quos cùm deprehenderint, cum iumentis interimunt. Vt ergo illas lateant, ferinas carnes per loca plurima diſponunt, quibus diſtractis, auri ſtrigilem aſportant, & fuſionis ignari cuicunq; mercatori diuendunt. [k] Plinius quoq; omnium, quæ diximus, meminit, ſed Formicas, neſcio ex quo cornua gerere tradit. Indicæ Formicæ, inquit, cornua, Erythris in æde fixa, miraculo fuere. Aurum ex cauernis egerunt terræ, in regione Septentrionalium Indorum qui Dardę vocantur. Ipſis color felium, magnitudo Aegypti luporum. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furantur æſtiuo feruore, conditis propter vaporem in cuniculos Formicis, quæ tamen odore ſolicitatæ prouolant, crebroq; lacerant, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritaſq; eſt cum amore auri. Solinus aliud addit miraculum, dum Formicis iſtis pedes tribuit [l] Leoninos. Formicæ, inquit, ibi ad formam canis maximi, arenas aureas pedibus eruunt, quos Leoninos habent, quas cuſtodiunt, ne quis auferat, captanteſq; ad necem proſequuntur. [m] Aelianus eaſdem Formicas auri cuſtodes, Campylin appellatum fluuium nunquam tranſire author eſt; cumq; his regionem eandem Iſſedones incolere, qui & ipſi Myrmeces, id eſt, Formicæ appellantur. [n] Alibi etiam iſtæc de illarum mira prudentia memoriæ prodidit: Naturali quodam ingenio, & prudentia, valent etiam apud nos animantia, non totidem tamen, quot ſunt in India: Illic enim eiuſmodi ſunt, Elephantus, Pſittacus, Sphinges, & nuncupati Satyri, & Indica Formica. Noſtrates quidem Formicæ cauernas, & latibula quædam effodiunt, ſub terra habitantes, & veluti in ſodinis metallicis cuniculiſq; eruendis ſeſe exercent. At Indicæ ſingulari ſapientia præditæ domunculas commodas in excelſis locis conſtruunt: non in deuexis, & planis qui facilè inundari queant. In eis ambitus, & vt ita dicam, foſſas Ægyptias & Creticos Labyrintos magna ſapientia effodientes, domeſticas ſedes conſtituunt: non rectas quidem, & peruias, aut in quas quippiam influere poſſit, ſed ſinuoſis foraminibus obliquas: in quarum ſuperficie foramen vnum relinquunt, per quòd quidem ipſum ingrediantur ipſæ, & ſemina quæ colligunt, in ſuos theſauros inferant. In excelſis quidem locis latibula machinantur, vt fluminum alluuiones effugiant. Itaq; hac ſua induſtria, veluti in ſpeculis habitant, aut etiam inſulis, cùm H
ſcilicet adiuncta colliculis illis humiliora circumquaq; ſtagnant. Ipſorum verò aggeres quanquam congeſti, tantum abeſt alluente aqua, vt ſoluantur, vt confirmentur magis. Primum enim ex matutino rore admixto pulueri, tunica quadam veſtiuntur tenui ſed valida: deinde parte inferiori de fluuiatili cœno cortex muſcoſus adnaſcens aggerem aſtringit. Meminit item [o] Lucianus ſcribens ad Saturnum, ſe niſi concedatur, quod poſceret, precaturum vt Formicæ, vt in India ſolent, diuitum hîc theſauros eruant. Quandoq; futurum eſt, inquit illis grauiſſimum, vt Formicæ tales, quales feruntur, Indicæ aurum è theſauris effoſſum, noctu in publicum efferant, &c. Eaſdem intelligere volunt Theocritum his verſibus:

Οὐ μὰν ἔχριος γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς
Μυρμάκων. ἀπι πλοῦτος αἰὲ κέχυται μεγαλοῦντων.

[i] Lib. 15. Geog.
[k] Lib. 11. cap. 31.
[l] In Polybiſt. cap. 43.
[m] Lib. 3. cap. 4.
[n] Lib. 16. cap. 15.
[o] In Epiſt. 1 ad Sat.

Non

itized by Google

A *Non tamen absq; vsu in domo optima aurum*
Ceu Formicarum opes semper iacet laborantium.

Iam verò nunquid reuera tales dentur Formicæ tantæ magnitudinis, & quæ aurum eruant, & mira innataq; auiditate custodiant, haud facilè mihi ipsi persuaderent, nisi etiam eadem (nam etiam in Brasilia Formicas canum magnitudine esse, qui aurum custodiunt, referunt) & alia longe admirabiliora de alijs Indicis neoterici, qui per vastas Indorum regiones diuagati sunt, referrent: nihilominus ego nunquam ea affirmarim.[p] Strabo sanè duobus in locis ridet eos, qui similia prodiderunt. Neque etiam [q] Arrianus ea admittit, qui alioqui quam plurima de Indicis rebus scripsit. De Formicis, inquit, etiam scribit Nearchus, se quidem eas non vidisse, cuiusmodi nonnulli tradunt in India nasci. Pelles tamen earum non paucas abs se visas in castra Macedonum allatas. Megasthenes certa veraq; esse quæ de Formicis scribuntur, dicit, eas nimirum esse, quæ aurum è terra effodiunt, non quidem auri ipsius causa, sed vt sibi antra, in quibus delitescant, parent, quemadmodum nostræ etiam Formicæ exiguæ cum sint, nonnihil terræ eruunt. Esse autem Formicas illas vulpibus maiores, ratione magnitudinis earum terramq; fodere, quæ aurum mistum habeat, & ex ea Indis aurum fieri. Sed Megasthenes auditum narrat. Ego verò cum nihil habeam certius, quod de ea re scribere possim, libenter hunc de Formicis sermonem missum faciam. Sic ille, & ex recẽtioribus Georgius Agricola, qui doctissimè de subterraneis scripsit, quid in hac re sentiat, ita quam breuissimè explicauit. Quod autem Formicæ Indicæ, inquit, eruant aurum, crediderim Formicas illas Indicas esse diuersæ naturæ à nostris, licet hoc nomine Formicæ nuncupentur. E contra Rasis, author sane fide dignus, referente [r] Cardano, scribit in Suside inclyta vrbe Persidis regionis fuisse nutritam Formicam publicè, siquidem in foro Auiano, quæ singulis diebus libram carnis ederet. Catuli quoq; magnitudine reperiuntur Formicæ teste [s] Bocatio apud hydrophagos, id est serpentiuoros, qui insulam illam habitant, in quo Gargarus fluuius est. Verissimum autem est Formicas in nouis Indijs laccam cõficere: nam & plerunq; alæ Formicarum laccæ permixtæ reperiuntur. In regno Pegù, cum terra pluuia vel arte plus iusto irrigatur, Formicæ alatæ ligna quædam tenuia ab incolis sic disposita conscendunt, in quibus laccam generant, è quibus, inquam certa gummi species defluit, quod illæ exsugunt, & circa ramos, perinde laccam, vt Apes mel, ac ceram diffundunt.[t] Dalechampius certum esse ait laccam, non gummi esse, nec arboris plantæúe alicuius lachrymam, sed potius Formicarum alatarum stercus, fauaginemúe, veluti ceram Apum. Sed vt cera Apum non est, nisi prius hinc inde colligant, sic meo iudicio gummi illud, vt vocant, ex arbore, quam prunorum specie esse scribunt alij, extillat, & à Formicis circum ligna illa elaboratur, vt ab Apibus cera. Magna hęc arbor est, & in Canara bor in Decan ber, & in Malaxo Vidaras, apud Lusitanos Mancanos de la India: id est, mala Indica dicitur, quo nomine pariter depinxit Acosta. conspicitur æstate alatis illis Formicis perpetuò onusta, quæ in ramis eius laccam elaborant, vt dictum est. Hæc profectò communium Formicarum labor cum Indicis illis quas aurum eruere, & custodire aiunt, non parum congruit. etenim fieri potest, Formicas ibi incredibili esse magnitudine, quas cum ijs in locis degere viderent, & antra sua siue latibulas acriter defendere, multis ansam dederint, longè admirabiliora affingere. nam cùm Indi aurum auferre inde conarentur, Formicas haud dubiè pellere conati fuerint; ea verò Formicarum natura est, vt irritatæ egregiè sese vlcisci studeant: vnde etiamnum vulgata passim omnium in ore est parœmia, inest & Formicæ, & Serpho sua bilis. Estq; nostratum Formicarum morsus admodum molestus, adeo vt Æsopi Formica venatori, cum auem captaret, rete è manibus excuteret: ex quo quantum doloris, ac molestiæ attulerint Indicarum illarum morsus quispiam facilè iudicet. Vt itaq; magnitudinem illarum admitto, ita contra nunquam crediderо auri amore id tueri, vt Plinius scribit, hoc enim apud me fabulas sapit; quare iam de reliquis monstrosis, vt ita dicam, Formicis pergamus. In nouo orbe in Baia Saluatoris ingens est Formicarum copia, quibus in ore extant, velut forfices ad quæcunq; sata, aut fruges abscendendas: quarum etiam morsu arescunt omnia: student tamen incolæ eas diligenter alere, vt saturæ fertilibus pareant. Eædem quoq; Formicæ in Brasilia dantur. Scribit [u] Olaus Magnus Formicas in Aquilonari regione in plura genera diuidi, inter quæ specie vnam compertam, quæ sibi è frondibus nidum conficiat è pino, & abiete, in aliquo ædito campestri loco. His, inquit, insidiatur vrsus: at illæ adeo solerter in eum inuadunt, vt eijciant; quin si fortè vnicam Formicam in foueas suas pilis occultam intulerit, eaq; ibi fortè nidificauerit, & fœtificauerit, etiam inde vrsum cum prole vniuersa perpetuò exulem faciet. Sunt enim huiusmodi Formicæ alatæ, & grandiores. Alatæ etiam sunt & magnæ, & coloris rubri, quas Indi in Brasilia Iza nuncupant, dum conteruntur, odorem cedri fundunt;

Margin: B (at "rum fieri"), C (at "potius Formicarum"), D (at "rum illarum morsus").

[p] *Lib. 2. & 15.*
[q] *Lib. Indic. rer.*
[r] *Lib. 9. de Subtil.*
[s] *Lib. de Fluuijs.*
[t] *Lib. 18. Hist. plant. cap. 16.*
Monstrosæ Formicæ.
[u] *Lib. 11. cap. 5.*

fundunt, magnas ſibi ſub terra latibulas ſiue caſas effingunt. Verno autem tempore, hoc eſt, menſe Septembri magnum ſenſim fœtuum agmen educunt, idq; eo potiſſimum die, qui pluuiam ſubſequitur, atq; tonitrua, cùm videlicet Solis æſtus viget maximè. Parentes præcedunt, ducesq; ſunt liberis, ore aperto huc illucq; curſitantes, viasq; vndiq; complentes, morſus multo quàm alijs temporibus acerbiores inducunt, ad ſanguinis effuſionem vſq; Sequuntur ſubinde liberi magnitudine prȩualẽtes, volatuq; nouas ſibi habitationes quȩrunt, tanto ſæpe agmine, vt velut denſiſſimam in aere nubem efficiant. Vbi quieſcunt, terram eo in loco effodiunt, ac quæq; ſibi habitacula conſtruit. Vita earum breuis eſt, at ex ſingularũ ventre ingens fœtuum numerus erumpit. Cum latibula ſua egrediuntur, accurrunt Indi, accurrunt & volucres cæli. Indi autem magno cum deſiderio tempus hoc expectant, Formicas iſtas ceu nouos fructus in cibi vſum colligentes. Accedunt autem ad cauernarum ingreſſus, eas aquæductibus circumſæpiunt, aduerſus mordaces, & grauiter morſu vulnerantes parentes Formicas ſeſe defendentes. Nouas recẽtesq; eas Formicas in multos dies ſeruant, ac igne torrentes deuorant. Quam modo ſuauem delicatumq; cibum prȩbeant, teſtantur Ieſuitæ, qui & ipſi illis veſcuntur. In Occidentali India duo item eſſe ait Cæcus [x] Adrianus Formicarum genera, quorum vnum agros depopuletur, aliud contrà eos conſeruet, pellatq; vaſtantes. [y] Ouiedus ait ibi Formicarum tot eſſe genera, & multitudinem, & multas etiam tam noxias, ac damnoſas, vt fidem ſuperarent, neq; credibile videatur, niſi qui viderint. Inter dãnoſas verò primas obtinere, quas indigite voce Comixen vocant, quæ inquit, ſemiformicæ ſunt, & ſemiuermes, alba velut cauda prorepentes. Ligna penetrant erodendo, & domibus ingentia damna inferunt. Cùm arborem, vel parietes ædium ſcandunt, opercula terrea, digitum craſſa, ſecum ferunt: ſub quibus, vbi habitandum eſt, degunt, eaq; amplificant, & tribus, & quatuor palmis maiora faciunt: in his nidulantur, ligna & parietes, niſi auferantur, teredinis inſtar erodentes atq; conſumentes. Venenatæ modò Formicæ, & quæ hominibus plus quàm noſtrates nocent, cùm apud eoſdem Indos, tum apud nos quoq; reperiuntur. Venenatas Italiam non nouiſſe aiunt. Solifugas (aliter Solpugas) Cicero teſte [z] Plinio appellat; Salpugas Bætica. Animal eſt, vt refert Solinus, exiguum, aranei ſpecie, in Sardinia in metallis argentarijs plurima: occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem facit. Solifuga dicta, quod diem fugiat. Sardinia eſt quidẽ abſq; Serpentibus. Sed quod alijs locis ſerpens eſt, hoc Solifuga Sardois agris. Plinius hiſce, & cæteris Formicis cor Veſpertilionis contrarium eſſe tradit. Telephus Cretenſis ex Myſio Pergamo oriundus mortiferum quoddam, vt ſcribit [a] Ælianus, Formicarum genus eſſe ait: quæ Laertȩ nuncupantur: quo nomine etiam Veſpæ quȩdam nuncupantur. Præterea leguminibus innaſcuntur beſtiolæ, quædam venenatæ etiam, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, Solifugarum generis. Aduerſus hȩc omnia eadem medentur, quæ contra Araneos, & Phalangia demonſtrantur. Venenoſæ pariter Formicæ, eæq; magnæ habentur in Braſilia quas aiunt in arboribus ſeſe enutrire, & nidum facere more Hirundinum. In Iſthmo Sur & Nort occidentalis Indiæ caſulas adeo duras efficiunt Apum ſimilitudine, vt vix ſecuribus tandem rumpi queant, atq; ſic arboribus perniciem afferuut teſte [b] Cardano. Ait item Ouiedus, eſſe quæ prædictas (paulò ſuperius commemoratas) magnitudine ſuperent, harumq; varia genera videri, at quæ cæteris ſint noxiores, & damnoſiores, nigreſcere, atque noſtrates adæquare Apes, Harum, inquit, tantum ineſt venenum, vt Indi in ijs ſagittas ſuas inficiant, ijsq; vulneratis moriendum ſit ſine vlla ſpe ſalutis recuperandæ. Viſi ſæpe ſunt Chriſtiani icti ab hiſce Formicis in febrem, quàm ocyſſimè incidiſſe, eamq; lethalem. Atque hæc de varijs Formicarum generibus: quæ in Indijs potiſſimùm reperiuntur. Ad paruas noſtrates pertinere volunt, quæ κνῖπες aut σκνῖπες nominantur. Mel appetunt, vt Apes, quod vel è longinquo olfaciunt. Galenus verò non Formicas, ſed vermiculos σκνῖπας vocat, qui vitibus ineunte veꝛe innaſcuntur, cùm germinare vites incipiunt: earumq; germina (oculos vocant) depaſcuntur: quamobrem agricolæ, vt hus interimant, oculorum radices inungunt ampelitide vocata terra. A Cnipe Scnipeue Auicula quædam κνιπολόγος dicitur Ariſtoteli, de qua conſule Ornithologiam noſtram. De his quid ſentiamus, antè in Culice diximus. Poſtremò Serphum quoque vocant animalculum Formicæ ſpecie, quo etiam veſcuntur Auiculæ.

[x] Lib. 4. de miner.

[y] In Summ. India Occident. ca. 52.

[z] Lib. 29. cap. 4.

[a] Lib. 10. cap. 42.

[b] Lib. 9. de Subtil.

E F G H

FOR-

Digitized by Google

A

FORMA. DESCRIPTIO.

FORMICAM minutissimum Insectum, & nulli non notum describere superfluum est: attamen non inconueniens, imo velut necessarium, atque vtile quædam, quæ ad corporis formam spectant, referre. Habes expressam Formicam maiorem, vulgarem, alatam & sine alis, item alia duo Insecta Formiciformia. [a] Aristoteles Insectorum alia membrum illud, quod natura ad sentiendum accommodauit, intus continere scribit, hisq; Formicas accenset, & alia multa ex testatis; alia contrà foris gerere. Nec non testata, inquit, etiam [b] alibi omnia huiusmodi eadem causa, qua sanguinea, videlicet ad cibum sentiendum: quoniam etiã Insecta simili ratione, aut promuscidem habent ore prodeuntem, vt Apum Muscarumq; genus, vt dictum iam est, aut in ore conditam partem eiusmodi possident, vt Formicæ, & si qua alia sint generis eiusdem. [c] Plinius quibusdam Insectis, vt Formicis, intus linguam tribuit, & ex recentioribus [d] Vvottonus dentes habere Formicas ait, & gerere aculeũ non in ore, sed parte posteriore. De oculis hæc prodidit [e] Cardanus: Formicæ visu omnino priuantur, quòd terrestre animal non adeo visu indigeret, cornibus auxiliantibus, quæ illis loco baculi sunt ad tẽtandum viam, velut & Limacibus: Hæ enim ob siccam temperiem, illæ ob paruitatem oculis priuatæ cornua pro baculis acceperunt, vt cæci. Nullum autem animal volans poterat esse; nã non adeo sensim animal volare potest, an impingat & excidat, si visu careat. Hæc ille, quæ nunquid veritati sint cõsona, dubito plurimùm. Formicæ enim senes, alas, vt dictũ est, emittunt, & volant non parum: quas videre ne in senectute dicemus, cùm in iuuentute non viderint? Quare libentius cum [f] Alberto Magno non parui momenti philosopho dixerim,

B

C Formicam propter paruitatem sui capitis oculos non habere in eo, sed super quædam additamenta, quæ ceu duo pili egrediuntur de capite. nam ibi oculos esse locatos signum est, quod quando illa amputantur, tunc vadit errando, nesciens quo eat, proximam quamque apprehendens, & quàm tenacissimè amplectens, vt per ipsam ad casam suã reuertatur. Cùm senescit genus Formicarum, alatum efficitur. Consolatur enim illorum imbecillitatem natura, inquit [g] Cardanus, volatu addito: sed ab editis alis parum superuiuunt. Author quoque de natura rerum solam Formicam inter animalia senio fortificaturi ait & crescere. Quod ad temperamentum attinet, Formica sicci est temperamenti. nam canis ei comparatus à [h] Galeno dicitur humidus: Canis namq;, inquit, ad Formicam & Apem comparatus est humidus: in animantium genere est siccus.

[a] Lib. 3. de Parti. c. vlt.
[b] Lib. 4. de part. cap. 5.
[c] Lib. 11. cap. 37.
[d] Lib. 9. de diff. animal. cap. 210.
[e] Lib. 9. de Subtil.
[f] Tract. 4. lib. 6. cap. 1.
[g] Lib. 9. de Subtil.
[h] Lib. 1. de temp. cap. 9.

LOCVS.

D QVIBVS in locis degat genus Formicarum, nemo etiam est, qui ignorat, & ante, vbi multa de miro earum ingenio, & industria egimus, inter alia quoque, quàm inextricabiles labyrintos sibi in suis labibulis conforment, demonstrauimus, & ex imagine, quam in fine dabimus, quisq; per se considerare poterit. Conduntur autem in aceruis, in quibus congerendis vere, & æstate multùm operæ, & laboris consumpserunt. Non sunt in Sicilia pennatæ teste [a] Plinio. Nidum earum Ponticum quendam, gratumq; odorem emittere scribit [b] Albertus, eoq; asseres circumuicinos inficere.

[a] Lib. 11. cap. 30.
[b] Tract. 4. lib. 8. cap. 1.

Digitized by Google

E

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

a Lib. 5. Hiſt. cap. 9.
b Cap. 25.
c Lib. 11. cap. 30.
d Lib. 9. de Subtil.
e Lib. 26.
f Lib. 1. de Animal.
g Tract. 4. lib. 8. cap. 1.

INSECTA, inquit [a] Ariſtoteles, hyberno quoque tempore coëunt, & ſerenis auſtrinisq; diebus naſcuntur ea, quæ ſe abdere non ſolent, vt Muſcæ, & Formicæ. [b] Alibi etiam coire Formicas ſcribit, & Vermiculum parere nulli annexum, qui accreſcens ex minutulo, & rotundo longiuſculus fit, formamq; accipit debitam, & ortum eorum verno tempore agi. [c] Plinius hanc eandem generationem pauciſſimis verbis complexus, plurima, inquit, Inſectorum Vermiculum gignunt; nam & Formicæ ſimilem ouis vere. Cur verò Formicæ, Papiliones & Locuſtæ, non autem Apes, oua gignant, rationem hanc reddit [d] Cardanus, quòd cum pariunt, non volant. Oua ipſa teſte [e] Alberto in Vermes albos panniculis inuolutos erumpunt, & ex his ſuperficie ad ſolem expoſitis Formicæ naſcuntur. Idē [f] Albertus animalium vermes generantium, quoſdam Vermes moueri, ait in eadem hora ſuæ natiuitatis, & quoſdam hoc non facere, niſi poſt aliquot dies, ſicut Vermes Formicarum, & Apum. Alibi quoque eiuſcemodi oua oblonga eſſe ait, & quaſi columnalem exprimentia figuram, extraq; corpus paulatim recipere in locis calidis muſcidis incrementa quouſque perfectè compleantur: & ſi fortè ab aliquo de loco ſuo mota, ac diſperſa fuerint à Formicis recolligi, & ad ſuos nidos referri. Cæterùm longè alio modo Formicæ in orbe nouo generantur, quàm vt de noſtratibus dixi, vt illi tradunt, qui de eius mirabilibus ſcripſerunt, videlicet à parentis iam defuncti corpore fieri innumeros vermiculos, eosq; miro modo viuere, donec ex habitaculis ſubterraneis iam alati erumpant: quanquam viuentes adhuc parentes, aliquando etiam pariant; atque ita fit non ſpernendum miraculum, vt genus ſeruetur, vel partu, vel etiam corporis defuncti corruptione; atque ita parentum mors tametſi ſine prole ſequatur, prole tamen non caret, quam vel parere poſſit etiam mortuus genitor.

F

VICTVS.

G

Frugilegæ:
a Metam. 7.

QVAM ſtudioſè in futuram hyemem grana frugum colligant, abundè antè demonſtrauimus, vnde agricolæ, & ciues etiam eas tanquam agrorum peſtem, ac perniciem non odere ſolùm, ſed fugare etiam diuerſimodè ſtudent, quare perquam appoſito epitheto frugilegas nominabat [a] Ouidius cum canit:

Hic nos frugilegas aſpeximus ordine longo
Grande onus exiguo Formicas ore legentes.

Et agmen graniferum hoc verſu:

Graniferumq; agmen ſubiectis ſpargere in aruis.

b Lib. 17. cap. 10.
c In Trinummo.
d Lib. 26.

[b] Plinius cupreſſi ſemen mirè à Formicis expeti tradit: & quàm papaueris ſeminibus inhient, oſtendit [c] Plautus his verbis: Quid factum eſt? Comeſum, expotum, exutum, elotum in balneis, piſcator, piſtor abſtulit, lanij, coqui, olitores, myropolæ, aucupes; confit cito. Quàm ſi tu obijcias Formicis papauerem. A fructuum genere etiam non abſtinent, quin damna quoque inferunt non toleranda, eos exugendo. [d] Albertus animalium corpora etiam exugere ſcribit, quæcunque inuenerit, & exinde nutrimentum capere: cæterùm Formicas à cadaueribus abhorrere apud Aelianum legimus, at humanis fortè, nam mortuis anguibus libenter veſci inter confeſſa habetur. H

Anguibus veſci.

DAMNA

A

DAMNA A FORMICIS, ET REMEDIA ADVERSVS EA.

A[a]LBERTVS Formicas morsu suo venenum spargere ait, & pustulas ex- [a] Lib. 26.
citare; earum autem proprium est mordere teste [b] Plutarcho. Sunt qui ve- [b] Lib. de co-
lint Draconem Formicas, & Cantharidas edere, quibus comestis excitetur, bib. ira.
vt Didymus prodidit. Quod autem ad Formicas ipsas attinet, venenosas eas
esse volunt, vnde μυρμηκιᾶν & in Formicarum nidos inspirare dicuntur, qui
malum sibi imprudenter accersunt. nam vt author est [c] Albertus, si quis vel [c] Tract. 4.
tantillum irritauerit, vel nocuerit illis, mordicatiuum quendam humorem, & in cute pustu lib. 8. cap. 1.
B las haud facilè curabiles eijciunt in ipsum. Cumanenses diuersimodè sagittas suas inficiunt,
cæterùm pessima inter venena eorum numeratur, quod ex capitibus Formicarum venenatis
conficitur. Oua etiam in potu sumpta incredibilem faciunt ventositatem, & tumultum in
ventre hominis, vnde sunt quandoq; qui ex assumptis hisce ouis inter proceres etiam in me-
dia mensa à crepitibus sese continere non possent. Porro alia ac frequentior earum noxa
est, & damnum, quod agris, hortis, horreis, areis, arboribus, pennarijs, similibusq; locis, in
quibus, frugibus, fructibusq; ac alijs cibis mirum in modum insidiantur, inferunt.[d] Virgi- [d] Lib. 1.
lius sanè Formicas etiam inter areæ pestes recenset, inquiens: Georgic.

—— Populatq; ingentem farris aceruum
Curculio, atq; inopi metuens Formica senectæ.

Diuersis sane remedijs pestis ista fugatur. Iubet [e] Varro, vt area sit pauita, maximè argil-
la, ne æstu perminosa, in rimis eius grana oblitescant, & recipiant aquam & hostia ape- [e] Lib. 1. de re
riant muribus & Formicis. Itaq; inquit, amurca solent perfundere; ea enim herbarum est rust. cap. 51.
inimica, & Formicarum, & Talparum venenum. Aream, inquit [f] Cato, vbi frumentum
teratur sic facito: Confodiatur minutè terra, amurca bene conspergatur, vt combibat [f] Cap. 129.
C quamplurimum. Comminuito terram, & cylindro aut paucula coæquato, vbi coæquata
erit, neque Formicæ molestæ erunt, & cùm pluerit, lutum non erit. Idem ferè legimus
apud Columellam:

Ozima comprimite & grauibus densate cylindris
Exurat sata ne resoluti pulueris æstus;
Paruulus aut Pulex irrepens dente lacessat
Neu Formica rapax populari semina possit.

Est quoque Formicarum infestissima omnium arborum lues: quas vt non infestent, rubrica
abigunt, ac pice liquida caudices perungunt, nec non & pisce coracino suspenso iuxta in
vnum locum congregant: aut lupino trito cum oleo radices linunt. Author est Palladius,
Sed Cælius Rhodiginus multæ vir lectionis, atque eruditionis Palladij locum ita corrige-
bat. Legebatur priùs in veteri exemplari non coracinum piscem, sed coracinam picem, vt
differret à resina, quæ alba pix est, sic ex Græco Diophane coracinum piscem substituit.
Sed ego cum Rondoletio, male commutatum locum existimarem, quippe se expertum
dixit, coracinum piscem Formicas non arcere, quemadmodum etiam [g] Ioann. Baptista [g] In Pomar.
D Porta falsum id esse experientia se comperisse ait. Ne Formica vitem ascendat, [h] Colu- [h] Lib. de ar-
mella lupinum teri iubet, & cum fracibus misceri, eoq; imam linea vitem circumlini; vel borib. c. 13.
bitumen cum oleo coqui, eo quoq; imas vites tangi, atq; ita Formicas non excedere. Sabi-
nus Tyro teste [i] Plinio contra Formicas non minimum hortorum exitium, si non sint, rigui, [i] Lib. 19.
remedium monstrauit, limum marinum, aut cinerem obturandis earum foraminibus, sed cap. 10.
efficacissimè heliotropio herba necari. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam
eis putant. Sunt qui caudices arborum succo cyrenaico, ex aceto soluto inungunt. Mul-
ti fel taurinum cum pice, & amurca diluunt, & madefaciunt. Oportet autem per circui-
tum truncum omnibus supradictis madefacere; ne locus tanquam ianua, & scala quædam
ad ascensum & descensum Formicis patefiat. Multi caudicem hedera amiciunt: pòst sub
huius vmbra Formicæ torpidæ inueniuntur, vt facilè comminui possint. [k] Petrus Bello- [k] Lib. de ne-
nius tithymali cuiuscunque generis plantæ ex aqua decoctum vtiliter ipsarum latibulis glect. Stirp.
inspergi ait. Contra easdem Diophanes his vtitur. Si Formicas captas vsseris, reli- cult. cap. 10.

quas fugabis, quæ res experimento constat. E cauernis suis expelles, si cochlearum tegmina cum styrace vsseris, & contusas in agmen ipsarum consperseris. Cauernas suas relinquent teste [l] Aristotele origani sulphurisq; puluisculo insperso, alioq; migrant. Idem repetit [m] Albertus. Equidem quantoperè origano fugentur, vel inde clarum est, quòd apud antiquissimos, ac sapientissimos Aegyptios Formicarum internecio origani picturâ denotaretur. Penitus intereunt, radice syluestris cucumeris suffumigata, aut siluro maximè Alexandrino suffito ad lentum rogum. Si in horto habent foramen, & flores depascant, & folia rodant, fructusq; edant, quos si dulces sint, summopere prosequuntur, cor Noctuæ authore Palladio, prope id positum eas arcebit. Præsens ætas, vt scribit [n] Benedictus Curtius ad hanc labem, vas terreum in medio perforatum, & per ambitum obice ad continendam aquam occlusum excogitauit. Quod, cùm serunt, arboris caudicem in foramine statuunt, & vas omnino aqua replent: sic enim Formicarum nociuus exercitus, tanquam vallo via ad arbores prohibetur. Si cerasus speciatim Formicis infestetur; portulacæ succo, cum aceti media parte misto, vel vini fæce florentis arboris truncum adlinunt. Alij ne exeant è foraminibus suis, & caligine operiunt, aut rasuram quercus abunde ad arboris radices spergunt: nam suborta postmodum pluuia, ac cum ijs permixta, vel exitum Formicarum prohibet, vel necem quoque affert. In India præterea pernitiosa vbiq; earum multitudo, omnia edulia, etiã linteamina confestim magno numero inuadit. Ideo omnes cistæ, ac promptuaria quatuor columnis in India imponuntur, ac à parietibus remouentur, ne hisce animalibus ascensus sit, ac sub columnis peluis cum aqua ponitur, & si siccata tempore, neq; renouata fuerit, continuò omnia Formicis plena sunt. Etiam sub lecticis eadem vasa habent, vt somnus securior ab infesto harum Formicarum cursu, & morsu sit. Auiculæ ex Canaria, aliæq; Fringillæ, quę ex Lusitania à quibusdam causa deliciarum in has partes deferuntur, vt tutæ sint à Formicis, baculo impositæ stant, cui vas cum aqua subsit, alioquin morsu aculeato petitæ à Formicis, mox intereunt, etiamsi funiculo suspenderentur, cùm & per funiculũ bestiolæ conscendant. Milites, atque pauperiores, quibus non ita facultates suppetunt, ad cistarum cum pelui emptionem, cibum, si quid (quod rarò contingit) superstit, inuolutũ, strophiolo ex clauo ad murum demittunt, circulo carbonibus facto, qui cursum Formicarum scandentium impediat. Aliud genus digiti longitudine, ac colore rubro agros, herbas fructusque maximo agricolarum damno, inuadit.

[l] 4. Hist. c. 8.
[m] Lib. 26.
[n] Lib. 14. cap. 5. de Hortis.

E F G

PRÆSAGIA. AVGVRIA. PRODIGIA.

QVAM præsaga prouidẽtiaq; animalia sint Formicæ, ex suo ante loco dictis manifestũ est, vbi inter alia hoc quoq; dictum est, quod sensum quendã diuinationis habere videantur, quod cùm futura est annonæ caritas, & fames, tùm maximè ad recondenda frumenta, & reliqua semina suo vsui apta operosiores existant. Supra humanæ intelligentiæ captum esse etiam nemo negauerit, quod nunquã imber effluxisse è nubibus visus sit, cùm à Formicis expositum est ad siccandum frumentum. Paucissimos equidem homines ea præsagitura insignes obseruaui. Talem Democritum fuisse memorant, quem tradunt iussisse fratri cælo admodum sereno, vt quàm rapidissimè posset, messem omnem sub tecta referret, atq; effusissimum paulò pòst diluuium subsecutum. Aratus tamen teste [a] Plutarcho, quando mutuas res suas foras efferunt, & frigori exponunt, pluuiam præmonstrari asserit: H

Καὶ κοίλης μύρμηκες ὀχῆς ἐξ ὤεα πάντα
Θᾶσσον ἀνηνέγκαντο. Id est,
Etiam caui Formica foramine oua omnia
Ocyus efferunt. [b] Virgilius sic vertit, & ipse inter varia venturæ pluuiæ argumenta.
Sæpius & tectis penetralibus extulit oua
Angustum Formica terens iter.
Politianus sic vnico versu:
Progerit oua cauis patiens Formica laborum.
Et ante vtrumq; Varro Seruio referente:
Nec tenuis Formica cauis non euehit oua.
Meminit etiam Plinius, at paulò aliter: segniterque & contrà, inquit, industriam absconditæ

[a] Lib. de Solert. Anim.
[b] Giorg. 1.

A ſconditæ Formicæ, vel concurſantes, aut oua progerentes. Quidam, inquit Plutarchus, non oua interpretantur, ſed verſum ita legunt, vt intelligant eos fructus, quos reconditos habent, metu rubiginis, ac putredinis, quam præſentiant imminentem, exitioq; futuram, foras afferre. [c] Theophraſtus verò Formicas ſcribit in depreſſiori, & cauo loco commorantes, ſi oua ex cubili ad eminentiorem exportauerint, imbrem ſpondere: ſed ſi importauerint ad proprias ſedes, tranquillitatem. Si denſioribus agminibus prædam tepidè adeò conuectent, vt per ſemitæ anguſtias in ſe inuicem incurrant, & allidantur, pluuias quoque imminere putant. Prognoſticantur auras, inquit [d] Albertus, quia imminente tempeſtate, ad caſas ſuas accelerant. Quòd ad auguria, & prodigia ſpectat, Formicæ infeſtæ multitudinis ſignum apud aruſpices fuiſſe docemur ex veteri hiſtoria, vt quæ Neroni mortis appropinquantis præſagium attulerunt: qui ſibi viſus eſt per ſomnum pennatarum Formicarum multitudine oppleri: nã & paulò pòſt concitata in eum multitudo, mortem accelerare compulit. Meminit eius ſomnij prodigioſi [e] Tranquillus, inquiens. Terrebatur Nero euidentibus portentis ſomniorum & auſpiciorum, & omnium tum veteribus, tum nouis: nunquam antea ſomniare ſolitus. Occiſa demum matre vidit per quietem nauem ſibi regenti extortum gubernaculum, trahiq; ſe

B ab Octauia vxore in arctiſſimas tenebras; & modo pennatarum Formicarum multitudine oppleri; modò è ſimulacris gentium ad Pompeij theatrum dedicatarum circuiri, arcetiq; progreſſu &c. Cimoni teſte Plutarcho (in Cimone) contra Perſas, expeditionem ſuſcipienti, agmen Formicarum inter ſacrificandum ſanguinem concretum rapiens, paulatimq; ad Cimonem deferens, & pollicipedis circumijciens, mortem portendit. Tradit Æneas Syluius certamen inter Formicas maiores, & minores, ſpectante exercitu Eugenij quarti commiſſum in agri Bononienſis pyro arbore à minoribusq; multitudine maiores ad internecionem delatas: ſed quid protenderint, non addit. Formicæ anno 1521. in regijs hortis Vpſaliæ, & Holmiæ infeſtis coeuntes animis Chriſtierno II. regi apud Suecos exilium denotauit, vt teſtis eſt Olaus Magnus. lib. 22. 20. Ferales quoq; fuere Formicæ Tiberio, quæ ſerpentem ab eo in delicijs habitum adhuc viuentem corroſêre: nam aruſpices cauendum ſibi eſſe à multitudine reſponderunt. Sunt qui inauſpicatas eſſe putent ob colorem, qui omnino feralis eſt. In vniuerſum coniectores ideo Formicas indicium eſſe mortis aſſerunt, quòd terræ filiæ ſint, & in ſubterraneis cauis habitent, quo identidem mortuorum cadauera inferuntur.

[c] Lib. de ſig. pluuia.
[d] Lib. 26 & tract. 4. lib. 8. cap. 1.
[e] In Nerone

C

DENOMINATA. COGNOMINATA.

FORMICVLA quidem Latinis paruam Formicam ſignificat, cæterùm Neapolitani Iyngem auem, quæ & Torquilla latinè dicitur, Formiculam nuncupant: quare vbi apud Kiranidem ad ſuperſtitioſum phylacterium, Formicarius, & Itygos legitur, ab interprete Formicarium pro Iynge redditum, & vtrumque in textum aſcitum iudicandũ eſt. Auis autem ita fuerit dicta, quòd Formicas lingua in cauis indita captet, vt in noſtra Ornithologia docuimus. Formicinus exponitur, quod ad Formicam pertinet: Vtitur hac dictione [a] Plautus dum ait: Nunc cogito, vtrum me dicam ducere medicum, an fabrum. Atq; eccum incedit, mouet Formicinum gradum. Formicoſus verò, qui Formicis plenus eſt, apud [b] Plinium; Diſſident, inquit, Thoes, & Leones, & minima æquè ac maxima: Formicoſam

D arborem ſorices cauant. Μυρμηκιὰ ab Heſychio eſt ξυνοικία τῶν μυρμήκων, Formicarum contubernium, hoc eſt multitudo Formicarum vnà domicilium, & ſedes habentium, quæ & μυρμηκία. A Formica medici etiam pulſum deſignant formicantem, ob mobilitatem exilem, exhauſtis ſcilicet, deiectisq; viribus, adeo vt homini quàm minimum vitæ ſupereſſe poſſit, eo ſe pulſu proferente: cui affinis vermiculans à Vermiculi motu, atq; ingreſſu, qui non magnam etiam recuperandæ ſanitatis ſpem decũbenti pollicetur. Philaretus quærit, quo diſtet à formicante vermiculans pulſus; & hunc quidem putat, quandoq; conuerti, demutariq; in melius, eius item amplius patere inæqualitatem: Formicantẽ verò virtute prorſus inter mortua fieri, & interitum prænunciare. [c] Plinius quoq; inter ſigna ingruentis mortis inæqualem, formicantemq; venarum percuſſum enumerat. [d] Galenus alibi pulſum hunc formicantem intelligit minutum, denſum ac ſummè debilem, qui velocitatis opinionem exhibeat, cùm ſit minimè velox: quemadmodum abundè alibi etiam idẽ [e] Galenus diſputat doctiſſimè, apud quem præterea varijs in locis de hoc pulſu leges. [f] Raſis pulſui nuper editi infantis ſimilem

[a] In Menæc.
[b] Lib. 10. cap. 74.
Pulſus Formicans.
[c] Lib. 7.
[d] Lib. de tra. pulſ. cap. 3.
[e] Lib. 2. de dign. pul. c. 1.
[f] Lib. 10 ad Almanſor.

 tradit.

tradit. Equidem μυρμηκίζων iste σφυγμὸς, siue pulsus Formicans omnium pulsuum minimus est, & cùm motus amiserit multos, in vnum eumq; prorsus paruum desinit, vnde & nomen quidam inditum volunt, quòd perinde paruus sit, ac Formica; alij verò ex eo nominatum volunt, quòd eodem Formica modo agatur. Est enim inæqualis in vna pulsatione, & diuersis partibus arteriæ, Formicarum motui similis. In libro de compagine membrorum, qui Galeno ascribitur, saporum nouem species enumerantur, dulce, amarum, acre, salsum, conditum, acidum, comprimens linguam, Formicans, & sine sapore. A μύρμηξ, deriuatur μυρμήκιον, Phalangij genus, de quo sic [g] Plinius: Myrmecion Formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, Vesparum dolore torquet. Id à [h] Nicandro dicitur μυρμήκειον; Μυρμήκειον, ὁ δ᾽ ἂν μύρμηξιν εἴκται. Sosistratus, vt annotat Scholiastes vocat & μυρμήκειον, & μύρμηκα Ηρακλεωτικόν: ab alijs appellatur μυρμηκοειδὲς, à Formicæ similitudine, vtpote quòd μύρμηξιν εἴκται; Formicis simile sit. Alioqui μυρμήκια dicuntur etiam verrucæ quædam lupini magnitudine, ferè in plantis pedum, & manum palmis nascentes, ita dictæ, quòd Formicæ in morem pungant. A Græcis medicis vocantur μυρμηκίαι, vt cùm ab Aetio & Polluce, tum Paulo [i] Aegineta, vbi de myrmecia, & acrochordone simul tractãs, Vtrumq; vitium, inquit, cutis excrescentia est exigua, callosa, & plerunq; figura teres: sed Formica, quæ Græcè μυρμηκία dicitur latiore basi, similem si quis non tractet, mordentis Formicæ sensum inducit. Verruca autem, quæ Græcis vocatur Acrochordon, angustiore, vt chordæ summo assimilata, pendere videatur. Cornelius [k] Celsus quoque de acrochordone, & thymio loquens, Myrmecia vocari ait humiliora thymio durioraq; quæ radices altiùs exigunt, maioremq; dolorem mouent, infra lata, super autem tenuia: minus sanguinis mittunt, magnitudine vix vnquam Lupini modum excedunt. Nascuntur ea quoque aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Et mox. Myrmecia latissimis radicibus inhærent, ideoque ne excidi quidem sine exulceratione magna possunt. Sic ille. Latini etiam Formiculam vocant: videturq; esse Formicatio [l] Plinij dicentis: Capilli mulierum, si crementur, cinis Formicationes corporum sistit. Et [m] alibi dilucidiùs: Verendorum Formicationibus verrucisq; medetur arietini pulmonis inassati sanies. Est & alius morbus Arabibus medicis Formica dictus, qui nullas non corporis partes interreptat, atque erratica, vagaq; incursione inuadit. Belgæ à doloris inquietudine hunc affectum vocant, de Mieren, à Formica deducto nomine, animalculo agili atq; inquieto, quod nouas subinde sedes persequitur. Latinis etiam Formicatio dicitur, & Græcis μυρμηκία. Corpus foris fœdis tuberculis, ac pustulis deformat, intus verò mordentis Formicæ sensum affert, ac cruciatum, ita vt subinde scalpurire cogantur, atque attritu aliquod leuamen conquirere, vt assolet morbo Venereo infectis, qui nusquam quietè consistunt, sed continenter frictionibus insistere coguntur. Hinc Plautus, quoniam multi eo sæculo fœdissimis morbis erant contaminati, nempe mentagra, impetigine, lepra, tum plerisq; alijs, qui se in honestissima ferè parte corporis proferunt, illis vitijs deformatos, Formicinos, mucidos, vietos, putridos, vlcerosos vocat. Hunc eundem, vel simillimum saltem morbum (Est enim inter nonnullos hac de re quædam, at nullius momenti, controuersia) Sancti Antonij ignem vocant. Dicitur & pruna, ignis Persicus, carbo siue anthrax, quibusdam Græcis herpes, Dioscoridi, erysipelas, apud Plinium Zoster, & circinus, apud Scribonium Zona. Dicitur autem ignis sacer, ac Formica, quoniam erodendo, & per artus quos occupat, exurendo serpat, vt optimè declarat [n] Lucretius:

Exurit sacer ignis & vrit corpora serpens
Quamcunq; arripuit partem, repitq; per artus.

Meminit etiam Virgilius, inquiens:

—— Contractos artus sacer ignis edebat.

quo loco malè Seruius putauit sacrum ignem esse, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant, idest, morbum sacrum. nam ἱερὰ νόσος, vt elegãter scribit Hieronymus Mercurialis in varijs suis lectionibus, nihil est aliud, quàm epilepsia. [o] Plinius hunc sacrum ignem à Formicatione distingit, his verbis: Panos, podagras cum adipe suillo sacrum ignem sanguinemq; sisti ilico, & formicationes corporum. Apud [p] Aetium μυρμηκίζων dicitur de ita affecto, vt si Formicas repentes per artus sentiat: quomodo μυρμηκιᾷν quoque & μυρμηκιᾶσαι significare possint, sentire reptationes, vel morsus quasi Formicarum. At μυρμηκιᾷν est infestor mirmeciis, infestor verrucis, quæ μυρμηκίαι dicuntur, ex quo etiam verbale μυρμηκίασις, quo hoc illud dicitur, cùm nimirum aliquis istas verrucas patitur. Παρὰ τοὺς μύρμηκας, hoc est à Formicis præterea μυρμηκιὰ dicitur, idem significans, quod ἡ μυρμηδὼν, contubernium siue agmen formicarum, vnde prouerbium μυρμηκιὰ ἀγαθῶν pro ingenti bonorum multitudine ceu Formicarum. Alioqui μυρμηκιὰ dicitur quoque sedes, & domicilium Formicarum: & alibi apud Hesy-

[g] Lib. 29. cap. 4.
[h] In Theriacis.
[i] Lib. 4. cap. 15.
[k] Lib. 5. cap. vltimo.
[l] Lib. 28. cap. 7.
[m] Lib. 30. cap. 8.
[n] Lib. 6.
[o] Lib. 28. cap. 7.
[p] Lib. 12. cap. 41.

[A] Hesychium ponitur ἐπὶ διδασκαλείων καὶ συμφοιτησεως, quoniam in scholam puerorum agmen velut Formicarum confluit. Μυρμηκολέων, vel Formicoleo [q] Alberto Magno vocatur [q Lib. 26.] Insectum quasi inter Formicas leo, simulq; Formica & leo, animal quidem paruum, sed Formicis adeo infestum, vt se in puluere abscondens, semisphæricum sibi velut vallum è puluere, munitionemque ædificans, Formicas frumenta gestantes aggressus interficiat ex insidijs. [Formicaleo.] Alij aiunt esse quidem ex Formicarum genere, sed multò maiorẽ, & dum adhuc paruus est, & inualidus robore, pacem ac modestiam simulare; at vbi vires acceperit, pristina consortia despicere, & contra maiores turbas concitare: inualescentem enim audacia, Formicas ad labores conuenientes fallere, laborantibusque delitescentem insidiari, & aggredi annonam rapiendo in via, & qui nihil sibi in æstate parauerat, in hyeme labores earum diripere. [r Lib. 7. de variet. rer. c. 28.] [r]Cardanus sic meminit: Insidiatur Formicis animal Erucæ paruæ simile, sic interpretor Alberti, qui hoc vidit, verba: in sabulo foueam sibi fingens, hæmisphærij forma, in cuius apice quasi polus, foramen existit angustum ex quo improuisus insultat Formicis, easque deuorat. hoc Formicaleon ab Alberto appellatur. Meminit etiam D. [s] Hieronymus his verbis: Myrmicoleon ab ante leo, retrò Formica, de duabus feris nascitur. [s Lib. de vera circumcis. ad Præsidiũ.] Esca verò ipsius in primis est lac [B] matris, idest, Formicæ. Nutritur enim mater legumine, tanquam Formica. Meminit denique bibliorum interpres in libro Iob: Myrmicoleo perijt, eò quod non habeat prædam. Nõnulli leonem formicarium dicunt. Cæterùm in promontorio quodam extremæ Arabiæ, quod situm est inter Diram, & Austri cornu, leones Formicæ dicti reperiuntur teste [t] Strabone, qui nunquid ijdem sunt cum leonibus Formicarijs, nondum didici. [t Lib 16.] Est & Vrsus quidam Formicarius dictus, animal formæ absurdæ ob oris, & linguæ longitudinem, animal inquam, aliàs inerme, & iniuriæ obnoxium. [Vrsus Formicarius.] Maior est nostrate vrso, sine cauda, facie seu rictu longiore, visu non adeò acuto, lingua Formicas ex foueis venatur more Pici Martij. Capitur canibus in India Occidentali. Huic Vrso myrmiciphago longè maior industria est, quam Formicis: cùm etenim pluuijs earum domus aliquando alluatur, superueniente calore rimulæ quædam in ea fiunt, adeò tamen exiguæ, vt vix videantur, neque in eas gladioli cuiusuis cuspide penetrari possit. Attamen vrso est prætenuis atque oblonga lingua: ille tanto studio inuisibilis linguam admouet, atque humore perpetuò defluente adeò rimulas madefacit, vt ibi lutum emoliatur, paulatimque ingerit linguam, vt etiam ipsam domum ea transmittat; quam ibi pendulam aliquo momento demittens, Formicæ fraudis nesciæ, & in tuto se esse putan-[C]tes, ab hoste illectæ humore, & frigiditate linguæ sicuti vermes omnes quotquot lingua capere potest, adhærent, quasi ad pastum. Ille verò vbi senserit onustam esse linguam, ad se retrahens, stultam plebem depascitur ignauissimus vrsus. Cumanenses Indiæ etiam populi animali cuidam Formicis victitanti retia tendunt, quod fortè idem fuerit cum Vrso formicario, nam aiunt esse ore vasto, magnitudine spithamæ, & foramen in ore habere. Accedit ad formicarum cauernas, & arbores cauas, linguamque egerit, & quæcunque Formicę ad linguam accesserint, eas deuorat. Formicarium siue myrmeciphagon etiam dici potest animal illud, cuius meminit Ioseph Iesuita scribẽs ex Brasilia anno 1560. aliatum esse, vbi Tamandrua ei nomen est, magnitudine maximi canis, sed ob breuitatem crurum nullius esse pernicitatis; nam cursu ab homine anteuerti potest. Setosum est animal, vnde se tuetur: est autẽ illi adeo durum tergus, vt vix sagittis sit penetrabile, collo est oblongo, capite exiguo pro corporis portione, ore sine hiatu rotundo, annulo, quo in digitis vtimur, non latiore: linguam inde exerit trium ferè pedum mensura; exerit autẽ pręcipuè iuxta Formicarum latibula, ad quam imprudens Formicarum grex occurrit, totamque ipsam linguam obrepit, quam vbi prorsus, cõtectam Formicis sentit, ad se eam retrahit; atque ita Formicarum exercitus illi cedit in ci-[D]bum: anteriora crura adeo ingentia sunt, vt superent hominis femora: vexatus sedet, atq; fortissimis anterioribus pedibus pugnat. Id se vidisse Iosephus ipse testatus est. Noster item Vrsus fortè eodem modo formicarius dici possit: nam & ipse Formicis insidiatur, vt meminit [u] Scaliger, his verbis; Historiam Hispanicam de Vrso narras, tanquam nouam, ac peregrinam. [u Exercit. 216. 2.] At apud nos vulgò prædicatur; Formicis Vrsos vesci. Id quod equidem ad medicinam eos facere suspicor. Nam quot Formicarum modijs Vrso Germanico, aut Numidico (si in Numidia Vrsi sunt) opus fuerit ad explendam famem? [Myrmicites lapis.] Μυρμηκίτης λίθος, siue myrmicites lapis seu gemma est authore [x] Plinio, repentis Formicæ effigiem habens, vt κανθαρίας Scarabæorum. [x lib. 37. c. 11.] Memoraturque ab eodem præcedente capite μυρμηκίας λίθος, Myrmecias lapis, nigras habens eminentias similes verrucis, quas verrucas μυρμηκίας, siue μυρμήκια nominari diximus. Nonnulli bellidem maiorem Formicariam nominant. Μυρμιδόνες Æginetæ dicti fuerunt populi, quoniam Formicarum modo terram eruentes locis petrosis inspergebant, vt colere ea possent, nec non in foueis habitabant lateribus parcentes, vt ait Strabo, [Myrmidones popul.]

vbi

y Lib. 8. vbi reijcit [y] fabulam, quę μυρμιδόνας ex eo nominatos vult, quoniam olim peſte ſublato po- E
pulo, Æaci precibus Formicæ in homines mutati ſint; de qua ſuo pòſt loco fuſiùs dicemus. Myrmecides quidam dictus eburneum currum cum quatuor equis feciſſe dicitur tam exiguum, vt vnica Muſca alis ſuis totos cooperiret. Myrmex verò Epimethei vxor erat, & filiũ habuit Ephyrum, à quo Corinthus olim Ephyra dicta fuit teſte Stephano. οἱ μυρμηκάνθρωποι, Fabulæ nomen à Pherecrate conſcriptæ, apud Athenæum, & Suidam. Μύρμηκας γυιοτόμους quidam dixiſſe fertur τοὺς πυκτικοὺς ἱμάντας, cæſtus pugilum, quòd artus perforent, ac
a Lib. 8. Aſin. aur. mordicent Formicarum modo. Eleganter quoque [a] Apulęus vndas populorum ſepedum vocat Formicarum herbam, quæ ſex pedibus ambulant. Formicarum inſulæ ſunt in Corcyro, in quibus nihil peculiare reperiri aiunt. Beroſus ſcribit Cort Enebram, quam adhuc municiunculam fuiſſe apparet, & à Formicis deletam, caſtrum Formicarium vulgo dici. Sæpe
a Lib. 8. c. 27. enim magnæ vrbes à minutis animantibus deletæ ſunt, vt author eſt [a] Plinius.

ANTIPATHIA. F

DE plurimis remedijs, quæ occulta quadam ratione Formicas fugant, ſupra egimus. Apibus inimicam eſſe Formicam teſtatur Philes: alij Elephanti metui eſſe eaſdam volunt, ne promuſcidem ſubeant.

HISTORICA.

MIDAS Gordij bubulci filius, Phrygiæ rex, quòd Bacchum hoſpitio ſuſcepiſſet, iuſſusque eſſet petere quicquid vellet, fingitur in fabulis veteribus optaſſe, vt quicquid attigiſſet, protinus in aurũ verteretur. Huic cùm puer etiamnum eſſet, dormienti Formicæ in os tritici grana congeſſere teſtante veteri hiſtoria, ex quo ditiſſimum hunc fore ita prædictum eſt, vt euenit. Hiſtoriam de Formicis ex diuerſis cauernis, quarum alteræ cum alteris ca-
a Lib. 8. c. 50. dauer pro Lumbrico commutarũt, narrat talem Ælianus: Cleanthem [a] hęc de Formica hiſtoria coegit, & inuitum, & fortiſſimè contradicentem beſtias concedere rationis non expertes G
eſſe. Nam cum aliquando ocioſa ſeſſione fruentem, ferunt Formicas, quę complures ad eius pedes eſſent, animo cœpiſſe vacuo, & ſoluto contemplari: alteras nimirum vidiſſe alicunde mortuam in alienarum domicilium, & ſuarum minimè contubernalium portantes, in Formicariæ cauernę faucibus conſiſtere; atque inde continuo alteras perſpexiſſe prodire, & cum externis velut quoddam contrahentes, iterum & ſæpius vltro citroque commeare: denique Lumbricum tãquam redemptionis pretium attuliſſe, eumq; alteras accepiſſe, & ſimul quam ferrent mortuam dimiſiſſe: alteras cum gaudio, & libenter ſimiliter atque vel fratrem, vel filium recepiſſe. Quid ad hæc dicet Heſiodus? qui ſcripſit Iouem naturas diſtinxiſſe, beſtijſq; terrenis, aquatilibus volucribus dediſſe, vt & inter ſe conficerent, & minimè quidem mutua inter ſe iuſtitia vterentur: hominibus autem iuſtitiæ munus largitum fuiſſe. Atqui non hæc diceret Priamus, ſi quidem is ipſe homo ab homine, & heroe, & ex Iouis ſtirpe oriundo, ipſe
b Lib. 10. c. 26 quoq; Iouis progenies, multa Hectorem pecunia redemit. Idem Aelianus [b] aliam narrat hiſtoriam de Formicis ſacri draconis cubile expurgantibus. Eſt & peculiaris, inquit, Draconum diuinatio. Nam & in Lauinio oppido Latinorum, quod à Lauinia Latini, (regis) filia nomen tulit, quo tempore Latinus Aeneę aduerſus Rutulis auxiliatus eos deuicit, & Aeneas H
Troianus Anchiſæ filius ciuitate prædicta potitus eſt; quæ quidem non temere Romæ veluti auia nominari poſſet. Ex hac enim profectus Aſcanius Aeneæ, & Creuſæ Troianæ filius Albam condidit, cuius Colonia eſt Roma. Cæterùm in Lauinio ſacer eſt lucus magnus, & opacus, iuxtaque ipſum ædes Iunonis Argolidis. In eodem luco latibulum eſt amplum, & profundum, Draconis cubile. In lucum quotannis virgines, certis diebus ingrediuntur, quæ mazam geſtant manibus, oculos faſcijs deuinctæ. Eas recta ad latibulum diuinus quidam ſpiritus deducit. Progrediuntur illæ ſenſim, ac pedetentim ſine offenſione, ac ſi detectis oculis viderent. Quod ſi virgines fuerint, cibos tanquam puros, & Deo gratæ animanti conuenientes admittit Draco: ſin minus non attingit, corruptas eſſe intelligens, & diuinans: Formicæ verò hanc relictam ab illo mazam minutatim confractam, ut leuius ferant, è luco exportant, expurgandi gratia loci. Hoc cùm fit, ab indigenis animaduertitur, & quæ ingreſſæ fuerant, indicantur, examinanturque & cuius pudicitiam eſſe violatam conſtiterit,

pœna

A pœna legibus constituta plectitur. Dracones igitur non expertes esse vaticinationis hoc modo demonstrarim.

MYSTICA.

FORMICA etsi minutissimum, ac abiectum detestabileque animalculum, apud nonnullos veteres habuit etiam suos cultores. Nam in Isthmo occulta ac mystica quadam ratione Soli immolabatur, quoniã quemadmodum Sol omnia quotidie terrarum opera visitatione collustrat, ita pari diligentia Formica omnia deprehendit, quæ quisquam accuratissimè occultauerit. Soli cur immolata Formica. Quinimò Gryphes atque Formicas Indicas Aethiopicasque aurum in montem coaceruare, nec non custodire diligenter, fabulati sunt antiqui: insinuantes labore, ac diligentia, & item animi magnitudine sapientiam adipiscendam esse. Nam Formica indefessi nobis laboris exemplum præbet, & Gryphes ex Aquila, & Leone conflatum animal, vt fa-
B bulantur, simulacrum est generosi, & magni animi, adeo vt non ineptè Gryphes, & Formicas Apollini, idest Soli, sapientiæ præsidi dedicarunt.

MORALIA.

DE Formicæ naturali industria, & solicitudine, in quibus eam imitari debemus, audi obsecro, quòd scribit D. Ambrosius dulcissimis hisce verbis: Est etiam, inquit, in natura quadrupedum, quòd imitari nos sermo Propheticus adhortatur. Quo exemplo caueamus desidiam, & exiguitate, vel infirmitate corporis à virtutis studio non reflectamur, neque reuocemur ab vllius propositi magnitudine. Exigua est enim Formica, quæ maiora suis audet viribus: neque seruitio ad operandum cogitur, sed spontaneæ proposito prospicientiæ futura alimentorum subsidia sibi præstruit. Cuius, vt imiteris industriam, Scriptura te commonet, dicens: Confer te ad Formicam ò piger, & æmulare vias eius, & esto illa sapientior.
C Illa enim nullam culturam possidet, neque eam, quæ se cogat, habens, neque sub Domino agens quemadmodum præparat escam, atque de tuis laboribus sibi messem recondit, & cum tu plerumque egeas, illa non indiget. Nulla sunt enim clausa horrea, nullæ impenetrabiles custodiæ, nulli inuiolabiles acerui. Spectat custos, furtaque prohibere non audet. Aspicit sua damna possessor, nec vindicat. Nigro conuectatur agmine præda, per campos feruent semitæ comitatu viantium, & quæ comprehendi angusto ore non possunt, humeris grandia frumenta truduntur. Spectat hoc Dominus messis, & erubescit tam parca piæ industriæ negare compendia. D. Hieronymus in declaratione communium horum Salomonis verborum: vade ad Formicam ò piger, exemplum Formicarum hominibus desidiosis proponit, inquiens. Hinc vacantem hortatur quemque: vt si ad alios erudiendos, non sufficit, saltem suimet curam agere non negligat. Et si sapientiam docendi nequit ab homine discere, vel operandi sapientiam, discat à Formica. Formica dicitur strennuus quisque, & prouidus operarius, qui in præsenti vita, velut in æstate, fructus iustitiæ, quos in æternum recipiat, sibi recondit. Et subinde ad hæc verba: Quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum, & congregat in messe, quod comedat: Si tantillum, inquit, animal principe ca-
D rens, & rationis expers natura duce sibi prouidet in posterum, multò magis tu ad imaginem Dei conditus, ad videndam eius gloriam vocatus, Doctorum magisterio adiutus, ipsum conditorem habens ducem: debes in præsenti bonorum operum fructus congregare, quibus in æternum viuas in futuro. Hæc etenim vita in eo messi comparatur, & æstati, quòd tunc inter ardores tentationum tempus est colligendi futurorum merita prœmiorum. At dies iudicij hyemis similetur rigoribus: quia tunc nimirum nulla relinquitur facultas pro vita laborandi, sed tantùm cogitur quisq; de horreo priscæ actionis, quod recondidit, proferre. Vnde dominus præcipit, dicens: Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel Sabbato. Hyeme enim facultas; Sabbatho licentia iuxta legem, deest fructus vitæ colligendi, ac penuriam fugiendi perpetuam. Hactenus D. Hieronymus. Eodem planè modo D. Basilius Magnus idem exemplum proponit nobis inquiens: [a] Non laborabis pro te ipso ò homo, non in præsenti sæculo prædepones, ac recondes requiem futuri? Ad Formicæ exemplum respectum habeto, quæ in æstate alimentum hyemale sibi recondit, & non propterea, quòd nondum adsunt hyemis

[a] In Hexa. hom. 9.

ized by Google

hyemis moleſtiæ, per ocium tempus tranſmittit;ſed diligentia quadam indeſinente ſeipſam ad laborem intendit, donec ſufficiens alimentum in penu repoſuerit, & neque hoc ſegniter, ac negligenter, ſed ſapienti quadam verſutia excogitans, quo ipſum alimentum, quàm diutiſſimè perſeueret. Suis enim vngulis medios fructus diſſecat, vt ne enaſcentes inutiles ipſi ad alimentum reddantur; eoſdem etiam ſiccat, vbi ſenſerit ipſos madefactos; & non in omni tempore aduentum exponit, ſed vbi perſenſerit aërem in ſerena conſtitutione conſeruari. Profectò non videas imbrem ex nubibus defluere, quo tempore frumentum à Formicis expoſitum eſt. Hucuſq; ille. Huius itaque animalculi prudentia ſpeculum eſt, & exemplar ad laborandum monens dandam nobis eſſe operam, ne in poſterum egeamus. Nota fabula eſt Formicæ, & Cicadæ, quarum altera induſtriæ, & prouidentiæ mortalibus, altera ignauię documentum eſſe debet. Diſcat igitur hinc quiſque, quanta ſit homini, ratione prædito ignauia, quando ab hoc animalculo virtutem oporteat edoceri. Affirmabat Pythagoras laborem omnem ſi paulatim à primordio vitæ ei nos dedamus, quemadmodum Formica facit, dulcem & facilem fieri toleratu, neque aliud nobis perſuadere ſtudebat ſapientiſſimus ille philoſophus, quàm vt ocia fugiamus, à quibus omnia malorum genera oriuntur, atque in primis corporis animæq; interitus. Ab homine enim ocioſo nihil expectari poteſt aliud, quàm vt in deterius ruat, Coruoque ſimilis dici poteſt, Aquilæ reliquias ſectanti: quare nihil quicquam ac ſalutarius diſcipulos ſuos docere queat præceptor, quàm vt fugientes ocium labori ſeſe dent ac honeſto litterarum ſtudio, ſæpiuſq; in memoriam eorum inculcet Cicadæ, & Formicæ exemplum. Monet iuuenem Alanus poëta moralis, vt exemplo Formicæ in iuuentute pro viribus ſtudeat, quiſq; ne in dura ſenectute, quando quieſcendum eſt, & ex ijs, quæ in florida ætate acquiſita ſunt, quietè viuendum, egere cogatur, & non habeat, vnde tunc viuat; Canit autem: F

Dum calor eſt, & pulchra dies, Formica laborat
Ne pereat, dum nix venerit alta fame.
Sic iuuenis, dum tempus habet ſudoribus aptum
Quærat quò poſſit laſſa ſenecta frui.

Atque ita pro vita ęterna coaceruare merita, & cuſtodire, edocet Formica. Pro his enim cuſtodiendis ne euaneſcant, nullum certè aptius exemplum habet homo, nullum ducem prouidentiorem, quàm ipſa Formica. In hac ſi quidem triplex perpendi poteſt prouidentię munus: Primùm quod pabulum ęſtate ſibi ſedulo cōdat, quòd in hyemali tempore neceſſarium prçuiderit. Aeſtatis tempus nobis certè vita noſtra eſt, qua coruſcat radius gratiæ. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis; ait enim: Tempore opportuno exaudiui te. Tempus hyemis, iudicij, ſeu mortis tempus eſt, quo abſcedente Sole gratiæ, & miſericordiæ, iuſtitiæ tempus exurgit, tuncque quaſi in hyeme caligines oppreſſionis mentis, nubes timoris, venti iudicij animam iactant, atque obruunt, atriſque tenebris confuſionis ipſa obuoluitur, & obſcuratur. Eo igitur tempore, ne deficiamus inopia meritorum, huius vitæ æſtate exemplo Formicæ congerendæ ſunt ſegetes, ne id contingat nobis, quòd imprudentibus virginibus, quibus dictum eſt: Neſcio vos. Deinde Formica, quòd mirificum eſt, morſu, & vnguiculis fructus ſecat, arroſoſque recondit, ne rurſum ex terræ humiditate marceſcentes pullulent, in herbaſque exeant. Conſimili euentu opera noſtra, quę facilè ex tumore ſuperbię, vel inanis glorię carie putreſcere, atque inde in mundi faciem pullulare, in vanitatemque quaſi nouas herbas erumpere poſſent, aculeo conſcientiæ ſunt corrodenda, idque nobis ſemper meminiſſe iuuabit: Quid habes, quod non accepiſti? quod ſi accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Mirificum quoque eſt illud in Formicis, quòd vbi fructus madefactos ſenſerint, non omni tempore, ſed cùm aerem in ſua temperie vigeſcere intellexerint, ex horreo ad Solem deferunt, vt exiccent. Humectantur certè, & opera noſtra cum lethifero ſcelere occupata mortificantur, ideoque nouo pœnitentiæ auxilio exiccanda ſunt, vt ad priſtinam meriti rationem reſtaurentur. Seligendum eſt igitur tempus ſerenitatis, tempus conualeſcētis vitæ, dum Sol Chriſtus gratiæ radio hęmiſphærium noſtrum, Eccleſiam illuſtrat. Neque expectanda eſt atra procella, & ſuperuenientes imbres mortis, & ſenectutis, quòd in ſenectute, & in morte difficillima ſit pœnitentia, poſt mortem autem impoſsibilis. Nam & Eſau exauditus non eſt, vt benedictionem impetraret quamquam cum lachrymis quæſiuiſſet eam. Antequam igitur imbres ſe occupent, ſatage, vt fugax Formica, fruges operum tuorum pœnitentia exiccare. Inſuper exemplo Formicę ſecernendi ſenſus ſcripturarum habetur; nam Epiphanius, Formica, inquit, cum ſit animal ſolers, & æſtum ſolis nimium, & hybernum tempus præſentit. Itaq; cùm eam videris triticum in cauernā condentem, hyemem aduentare intellige. Si verò illud extra educentem ipſam videris, tranquillum inſtare ſcito.

Tu verò

A Tu verò ô homo, sermones veteres à spiritualibus separa: littera enim interficit: & Paulus ait: Lex spiritualis est. Iudæi autem legi minimè adhærentes, fame perierunt. Non inscienter, & eleganter, inquit, Ascanius Martinengus, Epiphanius granum à Formicis recōditum, ac in duas partes secatum, sensibus è sacra scriptura haustis depromptisq; comparat. Quemadmodum si, quidem granum alimonia est corporis, ita Dei verbum esca est animæ suauis: quinimò manna desuper scatens, quòd omnes sapores præfert. Cæterùm si sensus sacrarum scripturarum non seiunguntur, sed litteralis tantùm accipitur, periculosum est vt hyeme ingruente, algore scilicet spiritus superueniente, sensus ille putrescat, & pullulet, nimirum ad carnalia, & terrena trahatur, & documenta exhibeat prudentiam potius humanam, quàm pietatem Christianam redolentia. Verùm si dissecetur, & farina à furfure disiungatur, litteralisque sensus quasi furfur proijciatur, & spiritualis farina desumatur, nec putrescere, nec pullulare certè poterit, sed aqua pietatis conglutinata, sine fermēto veteris hominis, vel melius fermento ipso Christo contemplationis, panis euadet nitidus, & suauis, mentem opiparè, & iucundè refecturus. Verùm à Formicis alia adhuc possumus depromere documenta. Cùm triticum in cauerna condit Formica in hyeme, edocet nos merita nostra in secreto obli-
B uionis concludere, in hyeme tentationis, ne eorum memoratio blanda in inanem gloriam mentem pertrahat. Et cùm educit ipsa tranquillo tempore, vt a Sole exiccetur, edocet pariter merita nostra tempore gratiæ Christo offerre, vt magis inualescant. Cùm per solum carbone limitum, & nigrescens, onera sua ferre negligat, potiusque prolixiores petit circuitus, erudit nos pariter, culpa & peccato merita nostra non sordidare, nec contaminare. Sic ille. Iustitia insuper, quam seruant Formicę altera alteri non surripiens nobis, exhibent nobis documentum, nisi quod laudem, gloriam, dignitates, pręmia cæteris debita, falso nomine, vel simulata probitate minimè suffurentur, sed vigilijs, lucubrationibusque nostris ea comparare studeamus. Et si Formica vitato hordeo ad triticum se confert multò magis nos abhorrentem à veritate doctrinam cauere debemus, & ad triticum doctrinam videlicet rectissimam, accedere. Formicæ licet hominibus noceant, flores & germina erodendo, fructusquę, & semina consumendo, vrsos tamen iuuant, quoniam oua hisce medicina sunt. Sic iudices, principesq; iniqui crudelitate sua flores, & fructus arborum, hoc est, res alienas pauperibus eripiunt, ac spoliant, vrsis hoc est potentioribus parcentes. Formicarum quoque nimia in cibo acquirendo sedulitas, eos etiam exprimit qui nihil aliud cogitant, nihilque student aliud,
C quàm vt ventrem expleant. Vetat enim Christus nos nimis anxia, & præpostera earum rerum cura affici, quæ ad huius vitæ vsum spectant.

HIEROGLYPHICA.

SAPIENTISSIMI illi Sacerdotes Aegyptiaci tria potissimùm Formicæ pictura denotabant, diligentissimam in primis inuestigationem, quæ ad vsum vitæ facerent; mox & prouidentiam; tertiò laboris perseuerantiam. Formica siquidem ea quoque deprehendit, quæ quisquam accuratissimè occultauerit, quod summum in inuestigando ingenium indicat, sicut summam prouidentiam, quòd hyemis memor cibaria comparat sibi in æstate, & recondit: Indefessi verò laboris indicium est, quòd non interdiu solùm, verùm etiam noctibus eum continuet. Rectè autem etiam pietatem, quæq; mutuò mortales mortalibus officia debent, inquit Pierius * Valerianus, per Formicam expressis, si commeare eas in Formicarium spectes Formicæ alterius cadauer inferentes, prodire ex cauo aliquas, factasq; obuiam quasi consternatas retrocedere, bis idem terque factitare: alias demum Vermiculos ab inferiori loco, vtpotè redemptionis pręmia quibus cadauer redimant, conuectare: alias verò tentare, si quæ dissectæ fuerint, vt partes committant, & cohærere faciant, impellere etiam, vt quæ nihil intermittant, quo explorent, an per se demum redire queant. Sunt qui codē Pierio tradente collegas impares, aut inæqualitatē in moribus, in dignitatibus, in censu, & in omni deniq; vitæ colore significantes, Camelum & Formicam pingant, laboriosum vtrumq; animal, sed facie, magnitudine, reliquoq; ingenio magnoperè inter se dissident, vt nullis comparationis terminis circumscribi valeant. Apud Ægyptios fateor Hieroglyphicum hoc non haberi, sed vsitatissimi prouerbij citatio. μύρμηξ ἢ κάμηλος, ne prætereatur monet. Illud quoque exploratum satis, opulentiam per Formicas significari non tam apud Ægyptios, quàm etiam apud Aruspices, siue de nostratibus, siue de Indicis intelligamus: quarum hæ quidem victui necessaria oppidò congerunt, Indicæ aurum & pretiosam suppellectilem accumulant:

Diligentia, & prouidētia.

* Lib. 8.

D (margin)

Opulentia.

Digitized by Google

vt non immeritò Formicaria bona de affluenti diuitiarum copia dicantur, quam augures ijs portendi aſſueuerant, apud quos illæ rem congerunt: alioqui Formicæ apud aruſpices infeſtæ multitudinis inditium fuerūt, vt antè monuimus, & mortis ſignum. Tradit pręterea Pierius probatiſſimos ſapientiſſimoſque morum ſcriptores quoſdam κενοδοξίαν per Formicæ hieroglyphicum expreſſiſſe. Inanem, inquit, noſtri gloriam dicunt, qua nos ipſos ſupra modum, & meritum æſtimamus, taciti que nobis applaudimus. Latet enim plurimùm hoc vitium in abditis animi receſſibus, cogitationiſque delicijs paſcitur, & educatur. Formica verò in cauernis ſeſe libenter continet, nec niſi neceſſitatis cauſa prodit in propatulum, cùm ſcilicet aut ſpeculatum, aut prædatum properat, vel congeſtas opes curat: de quarum ſolicitudine ſuperiùs ſatis dictum. Habet verò hoc Formica cum cenodoxia ſimillimum, quod laboribus, & fructibus inſidiatur perinde ac inſidioſa peſtis: hæc quicquid præclarè egerimus, & quaſcunque adoreas acquiſiuerimus, labefactare furtim aggreditur: illa in opes iam paratas, hæc in virtutes, & partam iam exiſtimationem populabunda. Fecimus quid in bello fortiter, forſan & corona donati ſumus, ſurripit hæc clanculum, & folia decerpit ſingula, dum noſtra nos facinora narramus, & glorioſum militem, vt in comœdiarum fabulis eſt, imitamur. Prudenter aliquid cauimus, id quicquid eſt, cenodoxia vitiat, & gloriando mutat in imprudentiam. Beneficio aliquem affecimus, deſtruit illud gloriatio, efficitq; vt de quo bene meriti fuerimus, maleficio ſe à nobis affectum putet, operamque ita & oleum perdamus. Plurimùm temporis in ieiunijs, in vigilijs, in orationibus, in continentia, in animi corporiſque moderatione ſine vlla mentis auerſione conſumpſimus, aduenit cenodoxia, quæ fructum omnem, quem per labores tot collegeramus, rapidiſſimè depopuletur. Ingenioſè, doctè & accuratè aliquid conſcripſimus, ſed dum nos ipſi illud efferimus, & aut noſtros non apparere labores ingemiſcimus, aut eorum vendicatione moleſta gloriam affectamus, cenodoxia illa, illa inquam ſtatim obſcurat, quæ alioquin futura erant illuſtria, proque ingenio ſtoliditatem, pro doctrina imperitiam, pro ſtudio negligentiam obiectat. Danda itaque eſt opera, vt laudabilia quidem faciamus, ex quibus gloria ſponte naſcatur: ſed cùm eam viſi fuerimus acquiſiuiſſe, negligamus potiùs quàm efflagitemus: ita enim cumulatior, & corollarijs etiam aucta vltrò percita ſubſequitur. Siquidem virtus ipſa ſibi pretium eſt, nihil indiga laudis, diceret Claudianus: eam tamen vel inuitam honor, & commendatio comitatur. Sed vt ad Ægyptios reuertamur, inquit idem Pierius, agrorum vaſtationem, & infrequentia facta loca, quæ populoſa prius fuerant, per Formicam, & origani faſciculum ſacerdotes illi ſignificabant: per Formicam, vti ſuperius declaratum eſt, Hieroglyphicum populi, quod paſſim iam habetur: per origanum, ſolitudinem eius intelligentes. Ea ſiquidem herba loco appoſita, quà Formicæ meant, modico, vel ſalis, vel ſulphuris puluiſculo ſimul inſperſo, efficit vt iter deſerant, ſuiſque relictis cauernis alio migrent, &c. Fęliciter etiam mihi quidam videntur excogitaſſe, vt ſi hominem grauiore aliquo morbo confectum minimæ tamen rei cuiuſpiam ope incolumitati redditum ſignificare vellent, vrſam lingua in Formicas exporrecta hieroglyphicè pingerent. Vrſam enim ferunt Formicarum eſu, quas lingua illexerit, ac mox potu adhibito deglutierit, morbi opem ſibi comparare: quod eo præcipuè tempore facit, cùm primùm è ſpecu prodit, vbi ieiuna hyemarit. Nam Aron in primis agreſte paſcitur (eam dracontij ſpeciem medici ponunt) cuius acerbitas inteſtinum inedia concretum laxat: quòd ſi nullam attulerit opem Formicis eo modo deuoratis, incolumitati priſtinæ reſtituitur. De latebris verò in quibus aliquis ſe contineat, per veſpertilionis alam, & Formicam indicatis, inter reliqua Veſpertilionis ſignificata diximus, nimirum eam eſſe dici inter veſpertilionem, & Formicas naturæ diſcordiam, vt ſi ala tantùm veſpertilionis Formicarum cauo admota fuerit, nulla earum foris progrediatur: quin etiam ſunt qui tradant credi ſolitum, Formicam eò nunquam exire quò veſpertilio, vel ſemel acceſſerit. atque ideo Formicam ſub veſpertilionis ala poſitam, & moræ, & tarditatis, aut impedimenti ſignificatum habere.

Margin notes: Gloria inanis. — Agrorum vaſtatio. — Section letters: E, F, G, H

EPIGRAM-

Digitized by Google

A

EPIGRAMMATA.

IN Græcis epigrammatis hoc quoque inter alia Lucillij veteris poëtæ legitur, quo irridet Adrestum rhetorem, conferens eum insidentem Formicæ Bellerophonti, sed tamen à semimortua vmbra nihil discrepantem, est autem tale.

Μύρμηκος πτερόεντος ὕπερ νώτοιο καθισθεὶς
Ἄδρικος ῥήτωρ, τοῦτον ἔλεξεν ἔπος·
Ἵππασο, τὸν σὸν ἔχεις ὦ Πήγασε Βελλεροφόντην,
Φέρτατον ἡρώων, ἡμιθανῆ σκελετόν.

Quod ita quidam transtulit

Formica alata conscenso tergore rhetor
Adrestus, cœpit talia verba loqui.
B *Nunc volita, portas ò Pegase Bellerophontem*
Heroa eximium vix retinentem animam.

Legitur quoque aliud Lucillij inter eădem epigrammata.

Ἱππασάμενος μύρμηκι Μενέστρατος ὡς ἐλέφαντι
Δύσμορος ἐξακίνης ὕπτιος ἐξετάθη.
Λακτισθεὶς δ᾽ ὡς εἶχε τὸ καίριον, ἀφθόνε φησὶ,
Οὕτως ἱππεύων ὤλετο καὶ Φαέθων.

Hos versus Ausonius transtulit, sed paulò aliter: nam quæ in Faustulum hic scribit, de Menestrato dicit Lucillius.

Faustulus insidens Formicæ, vt magno elephanto
Decidit; & terra terga supina dedit.
Moxq; idem est ad mortem mulcatus calcibus eius
Perditus, vt posset vix retinere animam.
Vix tamen est fatus: Quid rides improbe liuor?
Quòd cecidi? cecidit non aliter Phaëthon.

C Notandumq; hic τὸ καίριον exponi lethaliter, & mortiferè.

EMBLEMA.

ACHILLES Bocchius[a] Bononiensis emblema habet, inscriptū Formicæ aratra non sibi ferunt boues, in eos qui alienis laboribus perfruuntur: [a] *Symb. 38.*

Arantis olim fortè per cornu bouis
Formica visa errare, arare se dixit.
Sic vos aratra fertis haud vobis, boues.

Aliter

Per cornu Formica bouis dum fortè vagatur
Quidnam ageret quidam quærit, aramus ait.

D

PROBLEMATA:

FORMICÆ cur oleo pereant, in Muscæ tractatu dictum est. Plutarchus[a] quærit, cur dicunt, Triticum in cœno serito, hordeumque in puluere? An quia, vt diximus, triticum conficere plus alimenti potest: hordeum nō fert eius copiam, sed ea obruitur? Aut triticum cùm sit densum, & lignosum melius prouenit in humido emollitum, & laxatum solo, hordeo autem ob raritatem ab initio commodum est siccius? Aut quia ob calorem congruit temperies, & innoxia est: frigidius autem est hordeum. Aut verentur in sicco triticum serere, Formicarum causa, quæ statim ei insidiantur: hordeum autem non ita facilè eæ portare, ac differre possunt, cùm sit grandiusculum. Sic ille. [a] *In quæstionib. natu. 16*

Digitized by Google

APOLOGI.

Formica & Columba.

FORMICA ſitiens deſcendit in fontem, ac tracta à fluctu ſuffocabatur. Columbæ verò hoc viſo ramum arboris acceptum in fontem proiecit ſuper quo ſedendo Formica euaſit. Auceps autẽ quidam poſt hoc calamis compoſitis ad Columbam comprehendendã ibat. Hoc autẽ videns Formica aucupis pedem momordit; qui dolens, & calamos abiecit, & vt Columba fugeret, author fuit. Fabula indicat, oportere benefactoribus gratiam referre.

Cicada, & Formica.

Alius apologus legitur inter Aphthonij Sophiſtæ exercitamenta, qui talis eſt: Cicadæ olim æſtate aſſiduis cantibus indulgebant, Formicæ verò hyemis memores, laboribus fructibusq; colligendis operam dabant. Verùm cùm hyems aduenisset, Formicę ijs, quę collegerant, paſcebantur. Cicadas autem delectatio illa, & canendi voluptas eò indigentiæ miſeriæq; perduxit, vt eſurirent omnes, & fame conficerentur. Sic iuuentus laborum fugitans, male habet in ſenectute. legitur hic idem apologus inter fabulas Gabriæ Græci:

Ἤτει τροφὴν μύρμηκα τέττιξ ἐν κρύει.
Μύρμηξ δ' ἔφησε, τί θέρους ἔπραττες ἄρα;
Ὡς ἐν θέρει ἤρμοσ' ᾠδὰς ὀξείας
χειμῶνος ὄρχου φησὶ μὴ τροφῆς ἐρᾷ.

Sic Latinè redditur

Petebat à Formica Cicada cibum.
Sed Formica ait. quid æſtate faciebas?
Quòd acutè æſtate canerem dixit:
Hyeme ſalta, inquit, ne ama cibum.

Formica homo fuit.

Æſopus aliam rurſus recenſet de Formica fabellam. Quæ nunc Formica, homo olim fuit. Hic agriculturæ aſſiduè incumbens, non erat proprijs laboribus cõtentus, ſed & vicinorum fructus ſurripiebat. Iuppiter autem indignatus huius auaritia, tranſmutauit eum in hoc animal, quæ Formica appellatur. Verùm cùm mutaſſet formam, non & effectum mutauit. Nam vſq; nunc arua circumeundo, aliorum labores ſurripit, & ſibi recondit. Fabula ſignificat natura prauos, etſi maximè ſpeciem tranſmutarint, mores non mutare.

VSVS IN MEDICINA.

a lib. 30. c. 3.

FORMICÆ, alatæ potiſſimùm in medicinæ vſum quoque cedunt, adeò vt nullum ſit animalculum etiam minimum, ex quo non aliquid ſaltem vtilitatis homo capiat. Inuenio, inquit, Plinius, [a] & Formicas Herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto ſale exiguo talia vitia (pſoræ, lepræ, & lentigines) ſanentur. Formicas quinq; epotas contra omniũ Phalangiorũ morſus auxiliari alij volunt.ı ormicæ volantes oleo Sambacino exceptæ, & mẽbro virili illitæ, impotentes in venerea paleſtra curant: quare vbi apud Galenum, vel in libro Secretorũ Galeno attributo medicamen legitur, cui non eſt ſimile ſuper terrã ad ſatyriaſim, interpretare non ſedandã, ſed excitandã: quippè ingredientia omnia Venerem ſtimulant. Recipit autẽ olei ſambacini, vel de zambac, ideſt, de ieſmino, libram vnam: Formicas habentes alas, mille; nemereſin vnã; & eſt fęmina parua vulpes, quæ in Sabano moratur: cũ Formicis miſcentur, & inungitur cũ hoc vnguento mirach; & duo teſticuli, & virga, poſtquã ſuſpenditur in ſole duabus hebdomatibus. Vrſum dum ægrè habet, Formicas deuorare ſuprà dictum eſt, ſed ad quem morbum nõ expreſſimus. Plinius [b] Vrſos cùm mandragoræ mala guſtauere, Formicas lambere aſſerit, Plutarchus [c] hoc eos facere vult, cùm tentantur nauſea. Vrſa, inquit, cùm primùm ex antro ſuo prodit, aro veſcitur agreſti, cuius acrimonia aperit inteſtinum ipſius concretum. Alioqui nauſea cùm tentatur, ad Formicarum cauernam ſe confert, linguamq; ſuam pinguem, & dulci ſucco mollitam exerens eis proponit, dum hæc Formicarum fiat plena, quibus deglutitis iuuatur. Aelianus [d] verò rurſus aliam rationem cauſamque adducit, cùm videlicet cibis ſeſe rurſus impleuerit, quo pacto facilè exinaniri, neque quemadmodum hominibus ad plenitudinem, & deiectionem illi, vel medicos, vel libros opus eſſe. Plinius [e] ouorum vſum etiam agnoſcit. nam eſſe ait qui ijs per ſe vtuntur ad aurium grauitatem. Alibi [f] ijſdem ſupercilia denigrari cum Muſcis tritis ait. Nonnulli ne malę ſint hirſutæ, Formicarum oua pueris infricata præſtant. Arnoldus de Villanoua Formicarum ouorum vncias duas conficit cum ſucco hyoſcyami,

b Lib. 8. c. 27.
c Lib. de Solert. Anim.
d Lib. 6. c. 3.
e Lib. 29. c. vlt.
f Lib. 30. c. 15.

Digitized by Google

A hyoscyami,& sanguine Vespertilionis,& cũ hoc fricat locũ, in quo pili eradicati fuerint bis, vel ter in die,& nunquã renasci pollicetur. Eadem oua luscinię, cùm ægrotant, sibi medētur, vt in luscinia monuimus. Mirum, quod scribit Plinius[g] terram à Formicis egestã aliquos illinire strumis,& consimilibus vitijs,& podagris. cęterùm longè admirabilius, quòd idē tradit inter vanitates magorum, nempè ex his omnium digitorum resegmina vnguium ad cauernas Formicarum abijci iubent, eamq; quę prima cęperit trahere, correptam subnecti collo; ita discuti morbum, nimirum febrem, vel tertianam, vel quartanam, vel quotidianam.

[g] Lib. 30. c. 5
[h] Lib. 28. c. 7

VSVS IN CIBIS.

IN Indię quibusdam partibus Formicas esse suprà scripsimus, quæ pipere conditæ in cibi vsum cedunt. Cenusuciæ quoque insulæ incolæ, apud quos Smaragdorum minerę sunt, Formicis vescuntur. nobis, vel visæ tantùm abominabiles existunt, tantùm abest, vt quis edere eas somniet.
B

PROVERBIA.

Μύρμηξ ἢ κάμηλος, idest, Formica Camelus de vehementer inæqualibus, & modò minimis, modò maximis, quòd perinde sit, quasi repente Camelus in Formicam vertatur. Conuenit in eos qui sibi non constant, in vtramque partem immodici. Meminit Lucianus: ὡς δ' ἐπὶ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἢ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησί, idest. Nam vt nunc viuitur à nobis, Formica Camelus, quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, ut huic plurimum supersit, huic multum desit. Satis celebris est Formicarum paruitas, adeò vt quid paruum esse, aut videri, ostendere cùm volumus, id velut prouerbialiter Formicæ conferimus, sicut cõtrà, cùm aliquid magnum, monti, quod facit Galenus[a] inquiens: Atqui montem etiam si magnitudine sit stadij, paruum dicimus, & Formicam magnam, longè quidem cubito minorem. Herotymus quoq; apud Lucianum homines è subli-
C mi contemplatur tam exiguos apparentes, vt Formicæ videantur. Quicunque inquit, omnibus superatis incommodis,& discriminibus in finem vsque animosè perdurauerint, illi tandem ad fastigium vsque conscendunt, & ex illo felices facti, vitam quandam admirandam per reliquam ætatem exigunt, alios quidem mortalium non secus atque Formicas è sublimi contemplantes. De Formicarum quoque indefesso labore, ac studio prouerbialiter profertur hoc ab Ouidio:[b]

Epist. Saturnal. prima.
[a] Lib. 2. de dignosc. puls. c. 1.
Dial. de sectis.
[b] Lib. 1. de Trist. 8.

Horrea Formica tendunt ad inania nunquam,
Nullas ad amissas ibit amicus opes.

Illud insuper Theocriti, — Eidyl. 9.

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν. Idest.
Formica Formica placere, Cicada Cicadæ,
Accipitri solet Accipiter.

Nihil indicat aliud, quàm quòd similis simili gaudeat, scilicet doctus docto, probus probo &
D contrà. Ἀγαθῶν μυρμηκία, bonorum myrmecia dicitur de immensis opibus: nam myrmecia Græcè significat cauernam, aut agmen Formicarum: quamquã à Formicis Indicis sumptum adagium videri possit, quas dictum est in Septentrionali Indorum regione aurum è cauernis egerere: nihil tamen prohibet quo minùs ad nostras Formicas referatur, non solùm propter innumerabilē agminum multitudinem, verùm etiam propter genuinam quandã animantis in accumulãdo fenore industriã. Videtur autē Theocritus ad hoc prouerbiũ allusisse cũ ait: — In encomio Ptolomæi.

Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων
Non secus, ac Formicarum semper preparantium
Diuitiæ sunt extructa. Idem alibi. — In Syracusanis.
Ὦ θεοί, ὅσσος ὄχλος. πῶς καὶ πόκα τοῦτο περᾶσαι
Χρὴ τὸ κακόν; μύρμακες ἀνήριθμοι καὶ ἄμετροι.
Dij boni, quanta turba, quomodo & quando tandem pertransire
Oportet hoc malum? Sunt vt Formica innumera, & infinita.

Vsus videtur eadem parœmia Petrus Nellus Satyricus Italus, inquiens. — Satyr. 5.

Digitized by Google

Gli era vn volerui dir, quante formiche E
Habbia l'Estate, ò Stelle il Ciel sereno
O Aprile, ò Maggio fior, ò Luglio spiche.

Eodem sensu quoque dicimus bona terræ, τὰ τῆς γῆς ἀγαθά, de bonis & immensis, & omnigenis: quasi dicas, quicquid terra progignit omnium rerum parens. Pro turba numeroque immẽso Plato, [a] (quod hùc etiam spectare videtur,) dicebat τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος, idest, voluptatum exämen, & Socrates apud Plutarchum ἀρετῶν σμῆνος, idest examen virtutum. Formicarum nidos inspirare, quòd eleganter vnica voce μυρμηκιᾷν efferunt Græci, quasi Formicari dicas, prouerbio dicuntur, qui malum sibi imprudenter accersunt. Natum inde quòd qui inspirant, aut aperto ore loquuntur, in Formicarum antra seu cauernulas, his lingua vlcere intumescit atque inflatur, cuius rei causam assignant venenatum aërem, quo illarum antra imbuuntur è pastu serpentium; Formicas namque mortuis anguibus vesci, inter confessa habetur. Ἔνι κἀν μύρμηκι κἀν σέρφῳ χολή. idest, Formicæ inest sua bilis, & Serpho sua. Admonet adagium, non esse contemnendum inimicum quempiam, nec vllum temere lacessendum: quandoquidem nullum animal tam minutum, aut imbecillum, quòd irritatum non excandescat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos viribus; tamen vindictam molientes, ira vt solet, animos suppeditante. Serphus minutum animal non dissimile Formicæ. Brasidos auctore Plutarcho cùm manum in caricas temerè misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur. Papæ, inquit, vt nullum est animal tam pusillum, neque tam inualidum, quod lacessitum, non cupiat vlcisci sese. Formicæ semitam canis, de eo dicitur, qui subtilitates omnes prosequitur, & minutissima quęque dictioni immiscet, vt elabatur: aut qui vltrò citroque narrationem rei implicat, prima medijs, vltima primis inuoluens temere. Extat apud Aristophanem de Agath. Comico dictum, quem sugillat, vt subtilia ac flexiloqua carmina scribentem; Formicę viam suam obliquant discursu implicito. F

[a] Lib. 9. de Republ.

In Thesmophor.

I C O N E S.

CALLICRATES referente Plinio, [a] ex ebore Formicas, & alia tam parua fecit animalia, vt partes earum à cæteris cerni non possent. Alibi etiam habet sic: [b] Sunt & in paruis marmoreis famam cõsecuti Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis Musca, & Callicrates, cuius Formicarum pedes atque alia membra peruidere non est. G

[a] lib. 7. c. 21.
[b] lib. 35. c. 5.

F A B V L O S A.

DE ouo, inquit, D. Hieronymus, natum Castorem Pollucemque confirmant (pagani) & ex Formica Myrmidones, & alia mille, quæ quamuis contra naturam rerum venientia, ipsis tamen sunt visa credibilia. Fuere autem Myrmidones Thessali, ab Aeginetis profecti, qui cum Peleo ea lòca tenuerunt, infestissimi etiam Troiani nominis hostes, & ad Troiam Achillis socij, quorum quinquaginta naues plenas duxit. Homerus, cuius locum quoque Plinius [a] citat, tribus eos nominibus nominauit, Myrmidones, Hellenas, & Achæos. Eustachius ab Heroë quodam Myrmidone, sic eos appellatos existimat. Alij huiusmodi fabulam de eorum origine referunt. In faucibus sinus Sauronici inter Atticam, & Peloponnesum sita fuit Aegina insula, contra Atthidem. Hic regnasse fertur Aeacus Iouis ex Aegina filia filius: quam cùm Iupiter comprimere vellet, & Iunonem vereretur, detulit eam in insulam Delon. Quam rem cùm rescisset, indignè ferens Iuno, serpentem in aquam misit, atq; ita totam insulã peste immissa infecit, vt breui omnibus mortalibus fuerit exhausta: Hesychius eam venenasse ait, quod qui ex ea aqua biberent, debitum naturę soluerent. Aeacus solitudine perturbatus Iouem precatus est, vt aliqua via damnum resarciret. Itaq; Iupiter Formicarum numerum, hęrentem in quercu proxima, in homines conuertit, & filio in hos imperium fecit. Cæterùm fabula verbis aliquanto diuersioribus ab alijs in hunc fermè modũ narratur. Iupiter Aegina Asopi fluminis filia abducta, descendit Phliuntem: quò loco stupro vitiũ obtulit puellæ, ac grauidam fecit. Ex hac paulò pòst prognatus fuit Aeacus. Porrò Asopus vbi diutulè quæsisset filiã, tandem à Sisypho didicit, à quo rapta & quò abducta esset. Itaq; pater nihil segniter agendũ raptus, quo potuit, eò maturauit. Iupiter aduertẽs fore, vt in adulterio H depre-

In symb. Ruffini.

[a] Lib. 4. c. 7.
Iliad. B.

A deprehenderetur, Aeginam transformauit in sui nominis insulam, se verò in lapidem. Venit Asopus; sed cũ neminẽ ibi offenderet, redijt in suos alueos. Iupiter iratus, cùm vellet indicẽ pessimè multari, cũ apud inferos tanti põderis saxũ sursum deorsum versare coegit, in quantum ipse paulò antè mutaret. Aeaci item misertus, quòd solus insulam incoleret, Formicas eius regionis omnes mutauit in homines. Hinc ἀπὸ τῶν μυρμήκων, μυρμιδόνες ἐκλήθησαν. Alij locum non Phliuntem, sed Philiuntem nuncupant. Sunt qui aliam fabulam adducunt de Formicis. Peleus interfecto a se fratre suo, fugit, atque in Thessaliam delato, cùm exercitu opus esset, Iouem precatur: ac Formicæ regionis mutatæ extemplò sunt in viros. Sunt qui Iouem in ignem cõuersum Aeginam compressisse dicant, quod & Ouidius [b] innuit, cùm ait: [b] Metamorph.6.

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

Idem Ouidius [c] prolixè, ac elegantissimè hanc eandem fabulam prosequitur, quam lector consulere, adireq; poterit. Addit autem Formicas eas, quas Iupiter in viros conuertit, in sacra Ioui quercu habitacula sua habuisse. [c] Lib.7.

Fortè, (inquit,) fuit iuxta, patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus, de semine Dodonæo.
B *Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo*
Grande onus exiguo Formicas ore gerentes;
Rugosoq; suum seruantes cortice callem.

Cæterùm quid per hanc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit [d] Aeginetarum, quod Aeginetæ perrari erant aliquando in insula, quia frequentibus piratarum, aliarumque nationum incursionibus infestarentur: qui cùm minimè scirent resistere, in speluncis tanquam Formicæ delitescebant. Aeacus autem naues ædificare illos docuit, populosque ad rei militaris exercitationem euocauit, quare timore deiecto, externisque viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertum prodierunt: inde è Formicis in homines dicuntur conuersi, vt elegànter admodum scribit [e] Tzetzes. Hesiodus Myrmidones primos mare nauigasse ait, & è Formicis in homines mutatos. [d] Lib.3. [e] Hist.133. Chil.7. In Theogonia.

Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε. βαθυζώνους τε γυναῖκας
Οἵ δ' ἤτοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.
C *Solus tristis erat, hominum sator atque Deorum*
Insula quas habuit Formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illis.
Hi salsas primùm sulcarunt puppibus vndas.

At Strabo fabulæ locum datum fuisse inquit, [f] quia Formicarum more terram fodientes, vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent: fossasque incolerent, ne in ædificia sumptus facerent. Alij dicunt eos prius Formicarum more ex illis fructibus, qui sponte nascerentur, in speluncas congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ, aut nauigationis, aut omnis politioris victus, quæ omnia per Aeacum edocti dicuntur è Formicis homines fuisse conuersi. Alij rursus Myrmidones volunt homines aliquando fuisse agrestes, eodem fermè ingenio, quo reliqui ferè omnes rustici malè audiunt, ac damnantur, furaces scilicet, & raptores, qui licet in id genus animalia fuerint transmutati, pristinum tamen conuectandi prædas, & rapto viuendi morem obtinuerunt. Contrà Ouidius ab Aeaco Myrmidonibus ait impositum nomen, quod Formicarum instar seduli essent, & indefessi in tolerando labore: [f] Lib.8.

D *Myrmidonasq; voco, nec origine nomina fraudo.*
Corpora vidisti; mores quos ante gerebant,
Nunc quoque habent: paruum genus est, patiensq; laborum,
Quæsitiq; tenax, & quod quæsita reseruet.

Digitized by Google

E

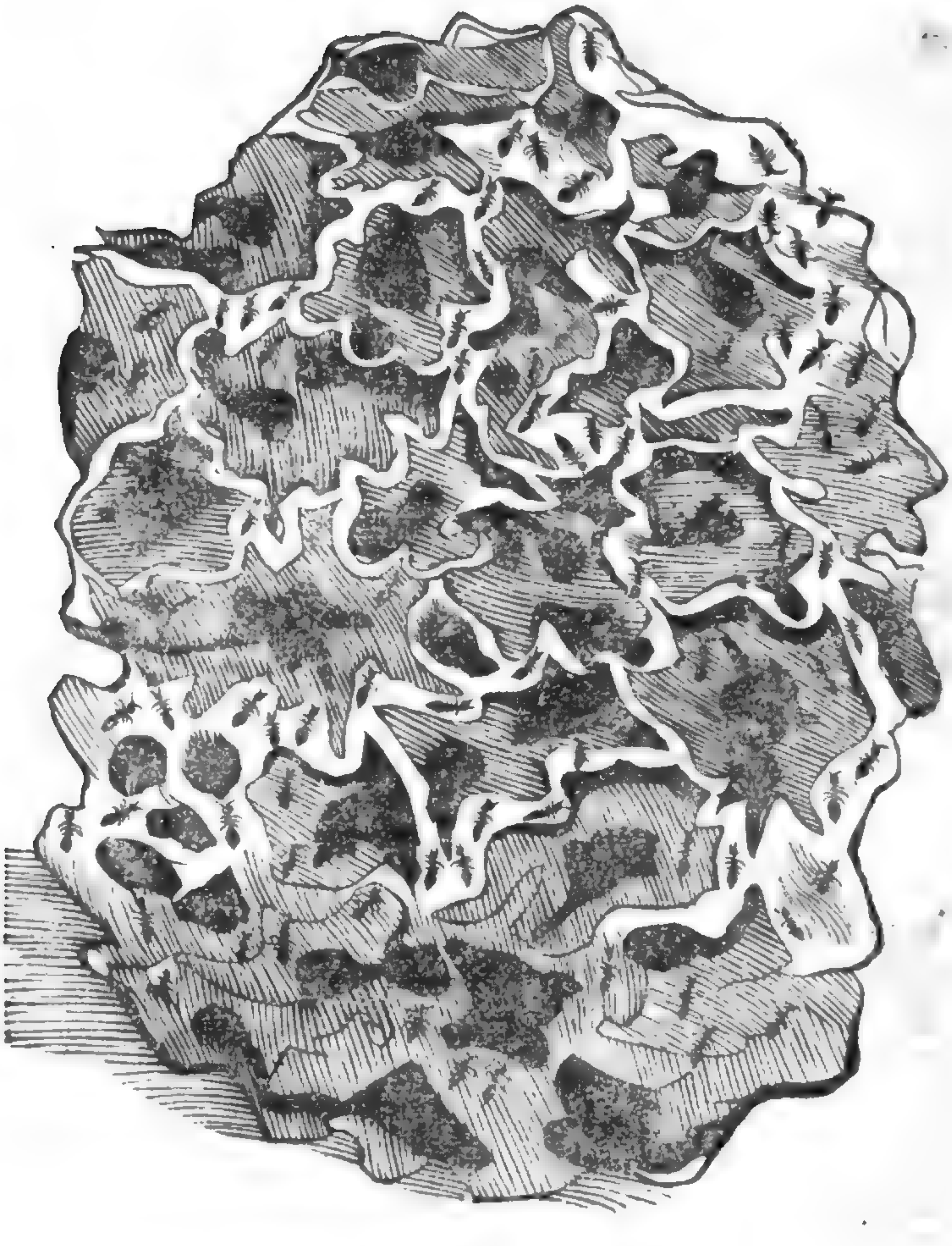

F

G

H

DE CIMICE Cap: II.

[a] *lib.29.c.3.*
Paupertatis, & moleſtiarũ ſymbolum.

DILIGENTIÆ atque ſedulitatis typus nobis hactenus fuit Formica, & calcar ad laborem: iam verò Cimex, quem fœdiſsimum animal, & dictu quoque faſtidiendum Plinius [a] nominauit, itẽ Pediculus & Pulex, de quibus pòſt, paupertatis fuerint ſymbolum, quin & forditiei, & continui faſtidij. Equidem inter hoſce, & diurnos, & nocturnos hoſtes, qui placidam nobis noctu, & dulcem ſomni quietem; interdiu curas, ſolicitudines, amores, metus, gaudia, dolores, partim inuident, partim intercipiunt, partim præbent, & quæ ſordibus

A bus nascuntur humanis, humanoq; sanguine vescuntur Insecta, Cimices grauiores, nocentiores, infestioresq; sunt, quippe qui non solùm morsu dilacerent, quo & somnum interturbant, & sanguinem nobis adimunt, vt & Pediculi, & Pulices faciunt, verùm etiam teterrimo odore torquent, &, vt Matthiolus ait, fœtorem adeo detestabilem abominandumq; nobis ex se relinquunt, vt eo longè magis sensus, spiritusq; lædantur, quàm vniuersæ corporis partes, quæ ab ijs fuerint ictæ. Dixi autem paupertatis etiam esse symbolum, nam hoc me docuit facetissimus Comicus in Pluto, vbi Peniæ siue Paupertati conanti persuadere ne ditescere optaret, Chremulus respondet. Tu quidem quid mihi præbere poteris boni, præter vesicas ex balneo, & puerulos famescentes, & vetularum tumultum, Pediculorumq; numerum, & Culicum & Pulicum infinitum, adhæc lectum iuncorum Cimicibus plenum, qui dormientes excitat, proq; pallio vestem laceram, & stoream pro tabeto marcidam, pro puluinari non mediocris magnitudinis lapidem &c. Idem innuit lepidissimus [b] Epigrammatarius, cum Cheræmone ludens, qui mortem laudabat, volens in eo videri sectari sapientiam Stoicorum, qui mortem contemnunt, & de contemnenda morte præcipiunt, cùm id ageret desperatione, & ex rei domesticæ difficultate, nulla inquit, Cheræmon, laus est, si in ista miseria mortem optas: maior laus fortitudinis erit ei, qui inopiam magno animo ferre potest.

Cimicum noxæ.

[b] Lib. 11. Epig. 57.

B

Quod nimium laudas Cheræmon Stoice, mortem,
Vis animum mirer, suspiciamq; tuum.
Hanc tibi virtutem, fracta facit vrceus ansa,
Et tristis nullo qui tepet igne focus.
Et teges, & Cimex, & nudi sponda grabati,
Et breuis, atq; eadem nocte dieq; toga.

Cæterùm etsi Cimex tam abominandum sit animal, vt omnes vbiq; terrarum nullum non lapidem moueant, vt eum domo sua expellant, ac occidant, non defuere tamen, qui eum laudarint, non quòd medicos nobis vsus præbeat, (præbet autem plurimos) sed quòd noctu nos mordeat, vt Chrysippus, qui, testante [c] Plutarcho, in quinto de natura dixit, vtiliter nos à Cimicibus è somno excitari, & à muribus admoneri, vt in rebus locandis curam adhibeamus.

Cimices vtilem esse hominibus.

[c] Li. de Stoi. repugnant.

C

AEQVIVOCA.

Κόρις (ita Cimex Græcis appellatur) etiam herbæ seu fruticis est genus, quod [a] Dioscorides alio nomine hypericon, ait dici, Ita quoq; [b] Plinius: Semen hyperici, quod coris appellatur. Et antè dixerat: Est & aliud hypericon, quod alij corin appellant, folio tamaricis. Apud Hesychium oxytonωs scriptum κορὶς, ab eoq; esse dicitur piscis quidam: item herba quædam alio nomine dicta χαμαιπίτυς. Plinius sanè paulò ante Locum citatum scripserat hypericum ab alijs χαμαιπίτυν, ab alijs corion appellari. Sed Dioscorides tamen seorsum de cori tractat, seorsim de chamæpyti, diuersa esse indicans.

Coris herba.

[a] Lib. 3. cap. 174.

[b] Lib. 16. cap. 11. & cap. 8.

Chamæpytis non est coris.

SYNONYMA.

D

CIMEX κόρις, vt dixi, Græcis nominatur, nonnunquam etiam κόρυς. Sed à Dioscoride κόρεις οἱ ἀπὸ κλίνης, hoc est Cimices lectularij dicuntur: In glossario in plurali κορίδες etiam inuenio, & in Epigrammate Antiphanis κόρεις. Recentiores Græci κορέξα nominant: reperio deniq; in veteri Lexico κόρις pro Cimice. Apud Latinos nullum hactenus vidi Synonymum: apud Arabes verò non pauca, nempe Alcard, Alcarid, Alsesim, Alsesesim, Deboliar, Dgarsames, Corab, Coroda, Alhalem, Alcaradol, Fasasos, Flasis, Fesesisi, Ielafes, Igil. Germanis vocatur Vuantzen, Hispanis Chismes, Chimesas, & Parauelhos, Gallis Puneses, Italis Cemice, Belgis Vvaechluijs, & Vuandtluijs, Polonis Pl'usauua, Vngaris Palazk ferog, Tsimaz. [a] Isidorus Cimicem vocari putat de similitudine cuiusdam herbæ, cuius foetorem habeat.

[a] Lib. 12. Orig. cap. 5.

Etymum.

Digitized by Google

E

GENVS. FORMA.

* Lib. 19. cap. 4.

CIMICVM duo genera * Plinius recenſet, quorum primum ſimpliciter Cimicem vocat, quod illud eſt, quod lectis noſtris tantoperè infeſtum eſt, alterum agreſte, quòd in malua naſci ſcribit. de quo pòſt ſeparatim agam. Domeſtici Cimicis differentiam nullam obſeruaui. De eius forma autem agere ſuperuacuum eſt, cùm omnibus fœtore ſuo horrendo, ac odioſis morſibus notiſſimus ſit. Icon pòſt dabitur.

LOCVS. GENERATIO.

Cimex pro lecto ſumitur.

NASCVNTVR communiter Cimices in lectorum grabatis, & præſertim in eorum rimulis ſiue contractibus, atque item in parietibus lecto proximis, qui tam communis eorum locus eſt, atq; habitatio, vt doctiſſimus poëta Catullus Cimicem pro lecto in ſuis carminibus acceperit, F

Furi cui neq; ſeruus eſt, neq; arca,
Nec Cimex, neq; Araneus, neque ignis.

Pauperes cur multùm Cimicibus infeſtentur.

* Lib. 5. de Animal. c. 31.

Cæterùm licet omnium & diuitum, & pauperum thalamos infeſtent Cimices, pauperes tamen ijs magis moleſtantur: cuius duplex dari poteſt ratio, ex materia ſcilicet, qua naſcuntur, & cura, quam locus requirit, in quo Cimices generari prohibentur. Non enim naſcuntur hæ moleſtiæ in lectis, quorum linteamina, & ſtramina ſæpe renouantur, vt in diuitum ædibus fieri ſolet. Oriuntur autem ex ſordibus humanis, vel vt * Ariſtoteles ait, ex humore, qui per ſumma corporis animalium conſiſtit. Is verò etiam in pauperum lectis, pannisq; ac ſtramine magis colligitur, quoniam rarius linteamina, & camiſias renouant. Quantopere pauperes Cimicibus affligantur, oſtendimus antè ex Ariſtophane, & Martiale: apud quos ſimile, quid aliud lego. Hic enim in [b] Neſtorem inuectus, quòd ſe pauperē ſimulabat, inquit:

[b] Lib. 11. Epigr. 33.

Nec toga, nec focus eſt, nec tritus Cimice lectus.

[c] In Nebulis
[d] In Tereſiſmas.

Apud illum verò [c] Bacchus deſcenſurus ad inferos iter illud oſtendi ſibi precatur, & eas dari cauponas, in quibus pauciſſimi Cimices eſſent. [d] Scaliger quoq; agens de vita hoſpitia, faſtidijs hiſce plena eſſe innuit, dum canit: G

Hæc ſumma eſt; ano vt dulci lætoq; fruamur.
Hoc quodnam eſt, aliud, quàm hîc vita ponere metam
Nullam aliam ſperare? vtrum maliſnè? Viator
Semper in hoſpitio, das quod prouincia, plenum
Pulicibusq; & Cimicibus: quæ incommoda latro
Et peſtis faciet ſeuera viderier, aut te
In patria nitidum, terſum, florente, beatam
Inter amicitias & notos pignora cali?

Vnde naſcantur.

* Lib. 3. de ſuæ t uen. cap 87.

Cur in chartæ naſcātur.

Ariſtoteles loco citato Cimices, Pediculos & Pulices per coitum ea ſcribit generare, quæ Lendes vocantur: ex hisq; nihil præterea naſci poſſe. Ipſos autem Cimices naſci, vt dixi ex humore, qui per ſumma corporis animalium conſiſtit. In quem philoſophi locum incidens [e] Cardanus: In Cimicibus, inquit, putat eſſe ſordes humanas (& ſanè ſunt ſanguineæ corpulentæq;) ſed videmus quotidie, inquit Cardanus, ex libris naſci, ſeu tum incerta ratione hac chartæ; vel quoniam linteorum fragmentis charta noſtra fiat, tam diu ſeruato viru. Sic Cardanus. Sed ſi virus illud tam diu conſeruari velimus, vt ille conijcit, certè ſtatuendum eſt, ex ea tantùm charta Cimices oriri, quæ ex linteis facta fuerit, in quibus dormierit homo, vel veſtem habuerit, ſed cum in omni charta reperiatur, etiam in ea fortè cuius materiam homo nunquam contigit, non poſſum Cardani opinionem omnino recipere, neque etiam prorſus auerſari. Idem Cardanus hoc quoq; non videtur recipere, quod neget ex coitu generari, ſed Lendes generare ſteriles dicatur: cur ergo eſt, inquit, quod ibi multi ex his, multi etiam generantur, vbi pauci, pauci? Nunquid errauit, an rectè potiùs intelligendus eſt. ex eorum igitur coitu duplex fit generatio, atq; vna quidem ex ſeipſis; atq; ſic ob imperfectionem non ſimile, ſed aliud generatur. Ex materia autem propria ex qua illi geniti ſunt, id eſt ex ſudore, aut recremento animalium eiuſdem generis, quoniam à Sole aut Luna præparatur, quàm in ipſo animali: Hæc igitur cauſa eſt, quod excindere hoc animalium genus H

Duplex generatio.

genus

Digitized by Google

A nus eorum prohibet generationem, non vt materiam, sed vt agens, ac generans. Hoc igitur est, quod à Sole, ab igneq; melius consumitur, ab aqua autem eluitur, à frictione perturbatur, atq; corrumpitur. Ita cubicula principum sic mundari solent. Hæc itaq; Cardanus. Addo ego, qui fiat, quòd minus infestentur lecti, quamdiu ab homine occupantur, cùm contrà fieri deberet, si ex recremento eius ortum habeant, vt philosophus dixit. Vidi sæpè peregrinantium, vel rus euntium lectos subito infestos esse Cimicibus, cùm præsentibus ipsis nullus appareret: præterea vnde ipsis cibus absente homine? ijs enim viuimus, quibus constamus. Sed hic lubens incido in locum quendam [f] Cardani de Carthusianis Monachis, à quibus cum audiuisset illos Cimicibus non infestari, idq; multorum testimonio corroborari videret, vt puderet ipsum negare, quod leuitatis esse putabat credere, eos causam afferre addit, quòd carnes non edant: seu id sit, inquit, ob munditiem, aut artem aliam quampiam, nondum assequi potui. Ego tamen minus laboro quærere causam cur sit, vbi mihi abundè nondum exploratum est, si sit. Aduersus quam opinionem sic agit [g] Scaliger. De Carthusianis Cimicibus arrisere tibi fabulæ. Quarum nugas audes inserere subtilitatibus. Sed adiungis his mendacijs causas non minus vanas non tentari ab illis, quia carnibus abstineant. Vtinã

[f] *Lib. 10. de Subtil.*

Carthusiani monachi an Cimicibus infestentur.

[g] *Exer. 246. 5.*

B Pythagoræ id scire contigisset. An non meministi: canes a Cimicibus non appeti: ab equis fugere Pulices Mures tantùm alere, atq; inferre Pulicum, vt paulò minus accuratè prospectanti Pulicis interdum corio tecti esse videantur. Esto. Cimicum incursionibus nemo Carthusianus vellicetur. Restat illud tamen: in eorum cubiculis an oriantur. Nam Tolosani lectuli non esitant carnes, & tamen ea peste infames sunt. Magnam verò sanè rem. Si Carthusianorum asarcophagia exterminet ex illorum toto cælo tam fœtidam bestiam. Nam in Marsis Viperæ sunt: sed illis, quanquam infensis, non infestæ. Nascuntur abiegnis potissimum cubilibus maximeq; vbi palea inueterauit. Si intra telam coacta fuerit, consutaq; non nascuntur. Inter chartaceos quoq; libros generantur. Sed mirum quantum in caueis gallinarum. Hactenus Scaliger. Sed illud summoperè miror, quamobrem Cimices non generet palea intra telam coacta, ac consuta, cùm æquè tela, ac palea, quin imo prius recremento hominis inquinetur. Bononiæ & fortassis in tota Italia, paleam intra telam consuunt, sed nunquid ad hunc finem, nescio, hoc interim scio, cùm Cimices vel fugant, vel interimunt, paleam non renouare, ac si ea infecta non esset. Vt itaque fabulosum est Carthusianos Cimicibus carere, ita contrà verum est, in Insula S. Thomæ non reperiri Cimices: sed Pulices

Palea intra telam coacta Cimices nõ generat.

Cimices vbi non reperiantur.

C tantùm. Vulgo item iactatum est, è Cimicibus contritis nouos exoriri Cimices, quod, vt [h] Scaligeri verbis vtar, mihi quidem non fit verisimile. Sed quibus primordijs, illis in locis concreabantur olim ij, qui fuerint ibi contriti, subnasci alios. Ligna enim quædam, inquit ille, vt abiegna, & paleas habere illiusce speciei secum rudimenta naturalia manifestum est. Qua natura superstite, atq; incolumi permanente, non tam redintegretur, & contrariorum tabo, quàm noua ex veteribus principijs substituatur generatio. Mirum sanè est, quod refert [i] Cornelius Gemma, nempe quandam fuisse matronam in ciuitate prope Mosam, cui post capitis vehementissimos, & diuturnos cruciatus dissecta caluaria magnam putredinis vim ostendit circa substantiam cerebri, & inter meninges tum Vermiculorum, tum Cimicum copiam incredibilem. Quod ad victum attinet, is talis est, qualem diximus, nimirum humor ille, siue excrementum animalis, quo orsi sunt, quamquam [k] Aristoteles viuæ carnis humore ali velit. Vnde itaq; eis cibus in eo lecto, quem nemo frequentat?

[h] *Lib. 2. de plant.*

[i] *Lib. 2. Cosmocrit. c. 4.*

Cimices inter meninges.

[k] *Li. 5. Hist. cap. 31.*

DENOMINATA.

D CIMICVM arborem vocant Arabes vlmum, quòd vesiculas proferat, in quibus Culices generantur, de quibus inter Culices diximus, vt Culicum arborem rectiùs nominassent: non enim ibi Cimices nascuntur. Cimicia dicit [a] Isidoro propter similitudinem Cimicis. Vnde, inquit, & eam Græci Corionem vocauerunt. Nascitur in locis asperis & cultis. Ἀκορίζειν pro perdere Cimices affertur ex quodam Epigrammate.

Arbor Cimicum.

Cimicia.

[a] *Li. 17. Ori. cap. 9.*

VT FVGENTVR.

[a] Lib. 1. de re ruſt. c. 3.

MARCVS Varro cucumerẽ anguinum condi iubet in aquam,[a] eamq; infundi quò voles, ita nullos accedere Cimices, & felle bubulo aceto mixto lectum vngi. Didymus Cimicibus abolendis, picem liquidam & syluestris cucumeris ſuccum cubilibus inſpergit, item ſcylla particulatim diſſecta tritaq; in aceto, & ſpongia hoc liquore imbuta detergit. Itidem medicæ mali frondes cum oleo decoctæ, vt hanc peſtem arceant, lecticarum coagmentis illinit: traditq; præterea taurino, aut hircino felle, addito acri aceto, cubiculorum parietes illini vtiliter: atque idem etiam præſtare, ſi viuum ſulfur, & oleum vetus adieceris. Cimices Lectularij non adderunt, vbi locum glutini piſcium (quod ichthyocollon vocant) decocti reſperſeris iure. Incubantes enecabis, ſi coctis olei fracibus & bubulo felli miſtis ex oleo rorateris: aut hederæ, aut capparis frondibus ex oleo litis. nec ſecus parietibus deliteſcentes perimes. Præſens eis moliuntur exitium, cum herbæ pedicularis acetabulum, ſcyllæ in taleolos diſſectæ tantundem, acris aceti ligula, teruntur vnà, & cùm incaluerint igni, linuntur. Aliqui cedrini liquoris portionem adijciunt, & quadrantalem paſſi modium: vitulini vel caprini fellis, quantum volæ ſinu capi poteſt, & tantundem paſſi cum aceto. Florentinus memoriæ prodidit Hirudines, & Cimices mutuo halituum eiaculatu confici. Illas, cum conceptum Cimicis nidorem ad eas fiſtula detulerit: hos, cùm graui fumi virus hirundinibus emiſſum inſederit, ambitu velaminibus ſtipato, ne vapor euaneſcat in auras. [b] Plinius quoq; vrentium ſanguiſugas necare Cimices ſcribit. Scolopendra ſiccata ſuo odore eundem præbet effectum. Ad idem pollent hederæ folia cum hirudinibus decem trita. Democritus aſſerit Cimices nec ſitu cubilium, nec aſpergine creari, leporis aut ceruis pedes à tergo circum lecti fulcra pendeant. Si quis inter peregrinandum vas aquæ frigidæ plenam lecticæ ſubijciat, dormientem non attingent. Lupini madentis imber, quo pleriq; omnes vtuntur, exanimat quos attigerit. is tamen non prohibet conſperſus, quin paulò pòſt rediuiui conualeſcant. Ad Cimices necandos probatum Alexij, Accipe abſynthij, rutæ, olei communis aquæ, ſingulorum, quod ſufficit, coquantur omnia bene vſq; ad conſumptionem aquæ, deinde coletur oleum, cui miſceatur axungiæ, quantum ſatis eſt, & fiat vnguẽtum, quo lecticarum iuncturæ inungantur. Aliud ad Cimices interficiendos expertum, eiuſdem. Accipe axungiæ porcinæ, argenti viui, ſingulorum quantum ſatis eſt, miſceantur optimè, & fiat vnguentum, quo lecticarum iuncturæ, & rimæ inungantur. Idem facit tinctura ſulphuris. Aliud. Accipe abſynthij m. j. ellebori albi vnciam: coquantur in Lixiuio, vſque ad tertiæ partis conſumptionem, quo iuncturæ lectorum inungantur. Aliud. Abſynthium, ruta, abrotonum, mentaſtrum, ſatureia, iuglandis folia, filix, pſeudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, pſyllium, anagyris; omnia, vel aliqua culcitris ſupponantur: aut coquantur in aceto, ac inde toralia conſpergantur. [c] Plinius folia vtriuſq; filicis Cimices necare ſcribit. Geniſtæ communis ſiliquæ ſemine prægnantes, quòd Cimices referre figura quodammodo & colore videtur, ſi ſub puluinari, & lecto ponantur, Cimices fugant, quod nuper fortuito quidam didicit, & mihi retulit. Democritus tradit, ſi crines equi ſuſpẽdantur in oſtio cubiculi, non intraturos Cimices; ſimiliter præſtat nigillæ, & cicutæ fumus. Raſis teſtatur, ſi inungatur corpus ex oleo, in quo decoctum ſit abſynthium non appropinquare Cimices. Si cannabis ponatur per lectum, fugient, & non iterum veniẽt, vt voluit Hippocrates. Stercus tauri ſi credendum Auicennæ, propriã fugat Vermes venenoſos, & Cimices, ſi eo ſuffitus fiat. Cimices quoq; referunt pelli, ſi ebulis viridis in ſpondarum capitibus ponatur, forſan ob odorẽ tetrum: hoc certè, inquit [d] Cardanus, eſt malum malo pellere. Occidit eos fumus chalcanthi & æruginis, ſed non ita quin denuo redeant: itaq; nil melius eſſe iudicat Cardanus, calce cum lixiuio feruente mixta, & vt ſic diu torreantur tabulę & vndiq; inde miſceantur ſtaphiſagria & hydrargyrium, & ſulphur, & oleum laurinum chalcantho & ærugini, ſi illinantur. Fumus ex ſtercore bouino expellit eoſdem, item ligni aloes, myrtuum ſiccarum, & cymini, & bdellij. Cimices grauis odor rubrarũ pellium, quæ à Germanis Reuſch leder appellantur, mirificè tollit: hæ autem à Moſcouia per Bulgariam in Italiam & Romam venales aduehuntur. Iuuat in primis ſtorea eos ſub ceruicali poſita excipere, & manè excutere collectos, & veſperi etiam, antequam ſe ad dormiendum conferant: ſic enim quoſcunq; occident, à moleſtia auferent alios. Storea vt eſt vetuſtior, ita ſit melior: nam ſocietate odoris alliciuntur. Sic plerumq; fit Bononiæ.

Hirudinũ & Cimicũ antipathia.

[b] Lib. 32. Epig. 2.

Vt dormiẽtem non attingant.

[c] Lib. 27. cap. 9.

[d] Lib. 7. de Var. rer. cap. 30.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

PLAVTVS [a] Lenones animalculis, quæ homines infestant continuò, cōparans, minus rectè Cimices putat nullius vsus esse, dum ait: [a] *In Curculione.* Cimices vtiles esse.

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem iudicio.
Vt Musca, Culices, Pedesq́, Pulicesq́, Cimices
Odio & malo & molestiæ, bono vsuiq́, estis nulli.

Tametsi enim infestissima, fœdissimaq; sint animalia, noluit tamen eos genuisse natura omnium rerum parens, quin suum haberent in medicina vsum. Quædam pudenda dictu, inquit [b] Plinius, tanta authorum asseueratione commendantur, vt præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur, veluti Cimicum animalis fœdissimi, & dictu quoq; fastidiendi natura, contra serpentium morsus, & præcipuè aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quòd dicunt gallinas, [b] *Lib. 28.4.*
B quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnes quoq; eorum percussis plurimum prodesse. [c] Dioscorides quoq; Cimices ad multa mala celebrans: Cimices, inquit, qui in cubilibus enascuntur, cauis fabarum inclusi, si ante febrium significationes septeni deuorentur, quartanis sunt auxilio: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide prosunt. Vuluarum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum vino, & aceto, adhærentes sanguisugas abigunt: triti & vrinariæ fistulæ impositi, vrinæ augustias leuant. Hæc ille, quæ præcitato loco Plinius partim confirmat, partim refellit, his verbis. Ex his quæ tradunt, humanissimum est illinere morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhęrentes, haustusq; animalibus restinguere in potu datos, quanquam & oculos quidam ijs inungunt tritis cum sale, & lacte mulierum, auresq; cum melle, & rosaceo admixtis. Eos qui agrestes sint & in malua nascantur, crematos cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ de his tradunt, vomicæ & quartanarum remedia, aliorumq; morborum, quanquam ouo, aut cera, aut fala inclusos censeant deuorandos, falsa, nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, quoniam vincatur aspidum somnifica vis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et in stranguria fistulæ imposuere. Adeo [c] *Lib. 2 cap. 33.* Cimicum agrestium vsus.
C nihil illa rerum omnium parens sine ingentibus causis genuit. At verò de potu ipsorum ad hirudines eijciendas Galenus ita censet: Quidā de Cimicibus scripserunt, quòd si cum aceto bibantur, deuoratas hirudines eijciant. Nos autem per allij esum ipsas eijcientes, Cimicibus nihil opus habuimus. Equidem & ego à tam fœdo medicamento plurimum abhorreo. [d] D. Hieronymus tamen Cimices ad sanguisugas celebrans, hoc remedium in tam inutili nescientibus animale proponit, ceu quid admirandum. Quid ita inutile inquit esse videtur, nescientibus vt Cimices? Si sanguisuga faucibus hęserit fumo eius excepto, statim euomitur, & difficultas vrinæ huius appositione laxatur. Hierocles, si tardius respondeat vrina in equo, viuum Cimicem in aurem indi iubet, aliumq; in parte genitalis superiore in foramen quo meat vrina pertritum imponi, itaq; statim lotium erumpere. Itidem recentiores quidam ad ciendam vrinam, viuis Cimicibus in penis organum immissis, non autem mortuis, vt Dioscorides voluit, vtuntur, quod Mathiolo magis consentaneum esse videtur, quòd in meatum vrinarium inditi viui, ingressu titillationem excitent, & vrinæ vim expultricem proritent. Michael Sauonarola tamen [e] Dioscoridi subscribit, laudatq; præterea ad lapidem oleum, in quo ebulliti sunt Cimices multi contriti, si in eo plus quàm tepido in vase [d] *Lib. 2. contra Iouinianum.* Contra urinam retentā in equo. [e] *Tract. 6. cap. 18.*
D aliquo existente virga teneatur; immo, inquit, creditur, quod etiam hoc modo iam egredietur è vesica. Et quamuis Plinius Cimicum remedium à Dioscoride memoratum ad quarternas improbet, Serenus tamen Cimices inter quartanæ remedia recensens cānit:

Allia non pudeat terno cum Cimice trita
Et diluta mero, medijs haurire diebus.

Et Marcellus Virgilius Cimices in vrbe & agro dari vidit tritos in puluere in cunctis febribus. Idem Serenus Cimices celebrat ad hæmorrhagiam.

Si modicus pleno manat de corpore sanguis.
Subuenit; at nimius cum vita funditur ipse.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus Cimex conducit odore.

PRO-

E

PROVERBIVM.

TAMETSI Cimex tam immundus sit, tamq; humilis, atque tam pessimè olens, sit nihilominus interdum eiusdem mentio, vt nihilo plus sit is, quem illi comparamus. Immo Italicum prouerbium est, aliquem Cimice sordidiorem fore. Sapitq; adagium hoc antiquitatem. nam & Horatius Pantilium poëtam quendam, sordidum Cimicem vocat,

Pantilius poëta Cimex cur dictus.

Men' moueat Cimex Pantilius? aut cruciet, quòd
Vellicet absentem Demetrius.

Quem locum Horatij notans [a] Turnebus, Cimicem, inquit, dixit Horatius Pantilium ad contemptum, ex Insecti nomine, & fœtore omnibus inuisi, & quòd ab eo morderetur, roderetúrq;. Elegantissimè etiam Strepsiades apud [b] Aristophanem, Corynthios serpentes, Cimices vocat, & quantopere homines infestent, ostendit. Is enim cùm prius dixisset sese pœnas Cimicibus daturum, pòst subinde morsus à Cimicibus exclamat:

[a] Lib. 15. cap. 19.
[b] In Nebulis.
Corynthy serpentes.

F

Ἀπόλλυμαι δείλαιος ἐκ τῦ σκίμποδος.
Δάκνουσι μὲ ἐξέρποντες οἱ κορίνθιοι,
Καὶ τὰς πλευρὰς δαρδάπτουσι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι,
Καὶ τοὺς ὄρχεις ἐξέλκουσι
Καὶ τὸν πρωκτὸν διορύττουσι
Καὶ μὲ ἀπολοῦσι: Id est:
Perditus sum miser è scabello,
Mordent me extra serpentes Corynthy,
Et latera deuorant,
Et animam ebibunt,
Et testiculos extrahunt,
Et culum defodiunt.
Et me perdunt.

[c] Scaliger quoq; quendam Sabaudianum Cimicem sordidissimum vocat: & aliàs quoque de Picato & Ipnio, canebat: G

[c] In Aris.

Curtus Picatus, Pertica Ipnius longa est
Cimex Picatus repit, Ipnius natat.

EPIGRAMMA.

ANTIPHANIS epigramma in Grammaticos, quos Cimices vocat,

Γραμματικῶν περίεργα γένη, ῥιζώρυχα μούσης
Ἀλλοτρίης, ἀτυχεῖς σῆτες ἀκανθοβάται.
Τῶν μεγάλων κηλῖδες, ἐπ' Ἠρίννῃ δὲ κομῶντες
Πικροὶ, καὶ ξηροὶ, καλλιμάχου πρόκυνες
Ποιητῶν λῶβαι, παισὶ σκότος ἀρχομένοισι,
Ἔῤῥοιτ' εὐφρόνων λαθροδάκναι κόρεις.
Grammaticorum curiosa genera, eradicatores musæ
Alienæ, infelices Tineæ spiniferæ. H
Magnorum maculæ, propter Erinnam enutrientes comam
Auari & sicci Callimachi ante latratores.
Poëtarum contumeliæ, pueris incipientibus tenebræ
Valeatis in malam rem, clanculum mordentes Cimices.

DE

A

DE CIMICIBVS SYLVESTRIBVS. PLINII. Cap. III.

TAMETSI eiusmodi Insecta, quorum aliquot diuersas species subinde depingam, alata cùm sint, ad præcedentem librum de Coleopteris pertinere videantur; nihilominus ob communem, quem habent cum lectularijs Cimicibus fœtorem pessimum, vnde meritò Syluestres Cimices appellauit [a] Plinius naturæ scientissimus, & vulgò in agro nostro Cemici Botari nominantur, non incongruè hic ponenda arbitramur. [b] Cardanus etiam „ horum videtur meminisse; Referunt, inquit, in Darianæ prouincia Occidentalis Indiæ Ci- „ mices esse volantes: sed nil prohibet, quippiam tale oriri: nam & apud nos inter herbas duo „ progignuntur animalia Cimicibus similia; vnum odore, non forma: alterum forma non B odore: neutrum ex ea specie est; ita de illis dicendum. And. Matthiolus esse quoq; meminit syluestres Cimices, qui in herbis & victum, & locum habeant, lectularijs maiores, colore viridi, æquè ac illi fœtidi: sed hos, nullum in medicina vsum obtinere existimans, non parum fallitur: nam Plinium si adijsset, quem aliàs consulere semper solet, vsum per- „ cipisset. Is enim præcitato loco: Eos, inquit, qui agrestes sint, & in malua nascantur, cre- „ matos cinere permisto rosaceo infundunt auribus. Et [c] alibi pòst idem remedium repetit. Præterea Matthiolo vnicum tantùmmodo horum syluestrium Cimicum genus cognitum fuisse apparet, cùm viride esse dicat. Ego multorum aliorum colorum esse obseruaui, vt mox patebit. Et quamuis Plinius maluæ Cimices vocet, ac si in ea generentur peculiariter, passim tamen in alijs etiam stirpibus eos est reperire, ac potissimùm in oleribus, vt Marcellus Virgilius quoque ait. Inuenio apud principem Auicennam in secundo canone ex fraxino capita inflata sicut granata (vtor interim eisdem verbis) egredi, in quibus sit humiditas, de qua Cimices oriantur; cumq; capita huiusmodi aperiuntur, Cimices ex illis egredi. Sed locus iste mihi valde suspectus est: arbitrorq; pro fraxino vlmum, pro Cimicibus Culices scribi debere. Vlmum enim arborem Cimicum Arabes appellare diximus, & ex eius C vesicis Culices, non Cimices oriri, neque fraxinus vesicas, quod sciam, procreat. [d] Iulius Scaliger hosce volantes Cimices senectam exuere negat, eosdemq; igneos esse sese expertum esse scribit. Ij, quos ego diuersis temporibus obseruaui, differunt inuicem colore, magnitudineq; & latitudine: sed pictor deceptus nominis vicinitate exiguum quendam silicem, in quo humana facies expressa est, pro Cimice primo & secundo loco depinxit. Num. 3. Cantharidis potiùs, quàm Cimicis species. Pedibus enim est longioribus, quàm Cimices habere solent. Vndiquaq; colore est miniaceo, sed maculis nonnullis atris respergitur. Num. 4. Cimex lectularius, nulli non notus. Num. 5. Cimex syluestris non fœtens, vndiq; subflauus, lineis fuscis. Numer. 6. colore flauo: alter versus caudam albescens. Num 7. 8. 9. etiam flauescunt, sed veluti humanam ferè faciem per alas expressam gerunt. Num. 10. colore fermè est castaneo, & alterius fortè generis, vel Cantharidis, vel Scarabæorum. Num. 11. Cimex syluestris minor vndiq; cinereus. 12. Num. Ex Scarabæis videtur, aut Ricino congener, si alati dentur, quòd nondum obseruaui, ex cinereo ad castaneum vergit. Num. 13. Totus est coloris castanei, lineis nigris in longum sectis. Num. 14. Cimex atrocœruleus propè caudam tribus notis albis respersus. Num. 15. Colore est casta- D neo, macula in extremis alis cinerea. Num. 16. Luteus, nigro & albo conspersus. Num. 17. Cinereus macula argentea. Num. 18. Cimex oleraceus atrorubens, macula circa anum cinerea, Mordella vulgò. Num. 19. Mordella siue Orsodacne alia oblonga. Num. 20. Cimici & Pamphreno simile insectum. Num. 22. Cimex cinnabarinus cruciger. Num. 21. Cimex viridis. Num. 23. Cimex non fœtens, atrouiridis, guttis albis plurimis ornatus. 24. Cimici simile Insectum cinereum ferè anelytrum. Num. 25. Cimici simile anelytrum aliud pedibus longis Locustæ. Num. 26. Cimex ruber lineis nigris in longum insignitus.

[a] Lib. 29. cap. 4.

[b] Lib. 7. de Var. rer. cap. 18.

Matthioli error.

[c] Lib. 30. cap. 3.

[d] Exer. 189.

E

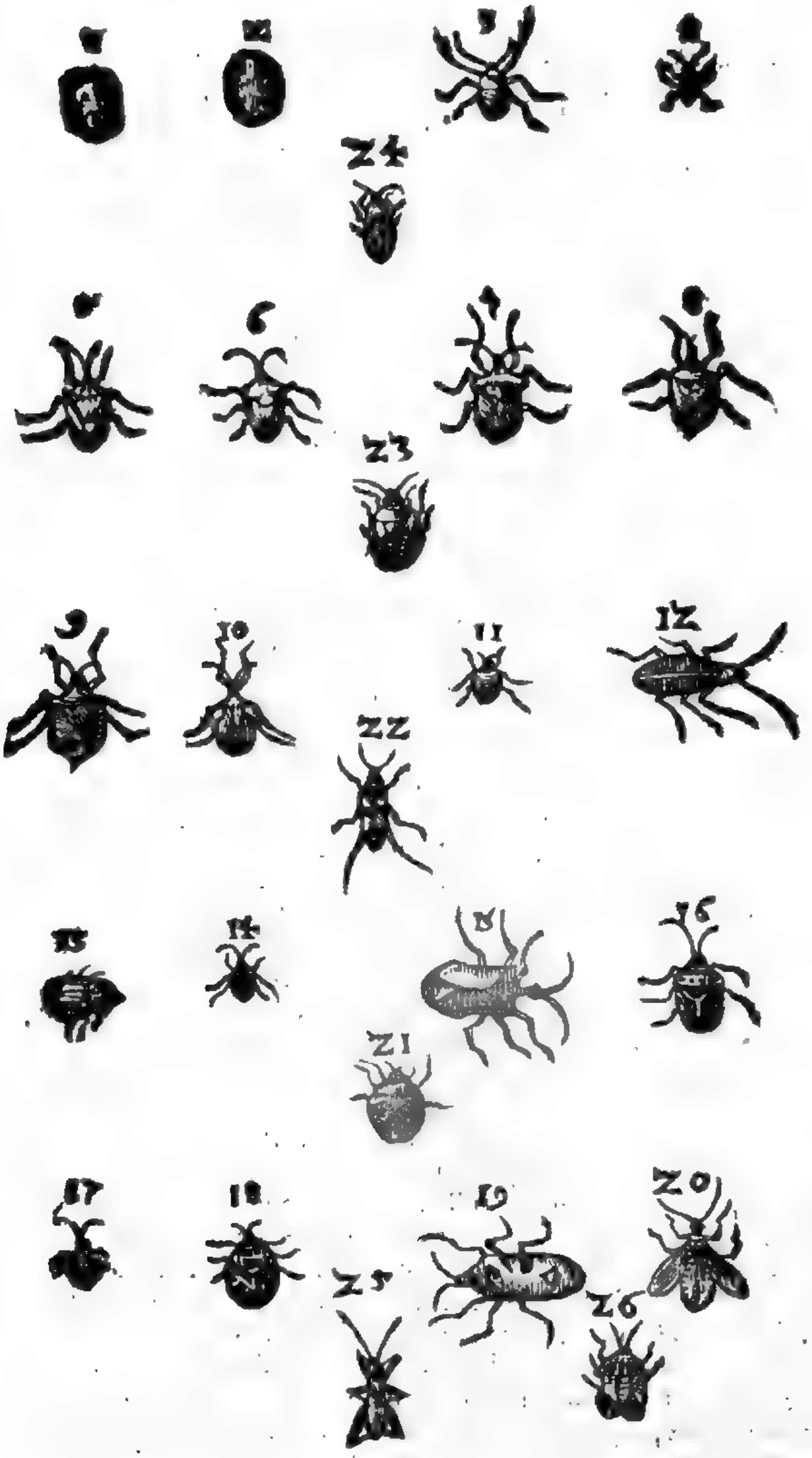

F

G

H

DE PEDICVLO. Cap. IIII.

CIMICES meritò Pediculi sequuntur, Pediculosq; Pulices: siquidem omnes humano potissimum generi infesti sunt suis morsibus, & ex eiusdem excremẽtis, licet diuersimodè, oriuntur: odiosius tamen nomen Pediculorum, quàm Pulicum: quanquam Lodouicus Imperator, cùm familiarium suorum quidam Pediculum fortè in veste eius offendisset, hominem sese esse dixisse feratur, ac si humanum esset, hac lue infestari.

ÆQVI-

Digitized by Google

A

AEQVIVOCA.

ΦΘεῖρες (ita Græci ferè omnes Pediculos vocant) vocantur etiam τὰ τῶν πιτύων ἐξανθήματα; id est tubercula picearum, vnde, inquit Eustathius φθειρῶν ὄρος, id est, Pediculorum mons Cariæ onomasticωs nomen habet, qui etiam φθιρῶν per iota à quibusdam scribitur, ampla significatione: qua de re qui plura volet, ipsum Eustathium adeat. Meminit eiusdem montis [a] Strabo loquẽs de La- *Pediculorũ mons.* *[a] Lib. 14. Geog.*
» mico sinu, & Heraclia oppidulo sub Latmo. Id prius, inquit, Lamius dicebatur eodem no-
» mine, quo & imminens mons, quem Hecatæus putat eum esse qui à poëta Pediculorum
» mons appellatur. Dicit enim vltra Lamium vrbem, Pediculorum montem esse. Pediculos vocatos populos [b] Plinius enumerat inter populos Italiæ: Eodemq; testante Pediculorum oppidum Iapyx erat, à Dedali filio denominatum, à quo & Iapygia. Ager autem Pediculorum Brundusio conterminus est. Et Pediculorum fluuius Pactius nominatur, de quo vi- *Pediculi populi.* *[b] Lib. 3. cap. 5.*
B de Abrahamum Ortelium. Pediculos terræ quosdam Scarabæos appellari, ex Plinio, suprà suo loco diximus. Est & φθεὶρ piscis nomen apud Aristotelem, vbi Pediculus itidem dicitur à Gaza: Plinius eiusdem meminit; ita autem dictus est à similitudine Pediculorum capitis. De Pediculo marino, nos postea: Pediculus deniq; est Latinis, quo fructus, nonnullaq; folia stirpibus adnectuntur. *Pediculus terræ.* *Piscis Pediculus dict⁹*

SYNONYMA.

כנים Hebræis credunt esse Pediculos: quidam Cyniphes, nomine efficto ex Græco Σκνίπες, vel κνίπες: qui sunt Vermiculi ligna erodentes, Culices iuxta descriptionem Origenis, qui hoc animalculum pennis quidẽ per aëra volitare tradit, sed ita minutum esse, vt oculi visum effugiat, nisi acutissimè quis cernat; & corpus vbi insederit, acerbissimo terebret stimulo, vt sentire citiùs stimulantem, quàm volitantem videre valeas: Alij Cyniphes, quibus puniti fuere Aegyptij, Pediculos interpretantur, ea propter fortassis, quod Flauius Iosephus illos *Cyniphes.*
C scribat Pediculis infestatos fuisse; sed nos quoque antè Cyniphes Culices interpretati fuimus, quia ad κνίπες magis ea vox accedit. Sunt qui dictionem illam Hebraicam ad כן reducunt, quod firmiter innitatur, & incumbat corpori: quod Pediculis, ac maximè feris conuenit. Huius singulare non inuenitur in scriptura, sed apud doctores Hebræos est in vsu in fœminino genere, כנה. Plurale verò est defectiuum, id est sine Iod signo pluralis præter vnum. Exodi 8. 17. *Omnis puluis terræ fuit* כנים, *Pediculi*, id est, versus est in Pediculos. Idem psalm. 105. 31. Exodi 8. 18. cum iod, *vt educerent* הכנים את *Pediculos*, & versu 16. *& erit* לכנם *in Pediculos*, id est conuertetur in Pediculos. Hieron. *& sint Cyniphes*. Et nomen speciei seu collectiuum, cum Mem, quod tamen non est signum pluralis, sed speciei secundum R. D. Exodi 8. 17. & 18. & fuit הכנם Pediculus in homine. Φθεὶρ ferè vbiq; Græcis Pediculus appellatur, nunc vulgari Græco ψεῖρα. Inuenio & alia synonyma, licet minus vsitata. Ἔγκαρ exponunt cerebrum, vel Pediculum, vt apud [a] Homerum, vbi Achilles de Agamemnone dicit, Τίω δέ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ, vt sit, Non pluris eum facio, quàm Pediculum vel cerebrum: non minus enim cerebrum olim fastidiebatur in cibis, quàm Pediculus; quod cerebrum à Lycophrone ἔγκαρος, quoque dicitur eadem compositionis *[a] Iliad. I.*
D forma qua ἐγκέφαλος, videlicet παρὰ τὸ ἐν τῷ κάρα ἤτοι τῇ κεφαλῇ εἶναι: sed rectiùs ij, qui scribunt diuisum ἐν καρὸς, & interpretantur, habeo eum pro carico, mancipio. Vtriusq; expositionis meminit Eustathius. Alij legunt ἐγκαρὸς & κάρα quoque Pediculum exponunt, aut κῦρα ἄγουσι θάνατον, sicut [b] Cælius annotat. Apud Hesychium ἔγκαρος legitur expositum δίκαιος, id est, iustus: positumq; forsan Doricè pro ἔγκυρος. Καρος eidem Hesychio est φθεὶρ, βόσκημα, πρόβατον, id est, Pediculus, pecus, ouis, Et καροσφάσιον stabulum ouium. Νίρος siue Νίρμος Achæis est φθεὶρ, Pediculus eodem scribente, & Σάθραξ etiam φθεὶρ, item βραῦλα. Ακνὶς verò μικρὰ φθεῖρα, parui Pediculi, fortè Ricini, siue Plactulæ. Αρπέδονες in veteri Lexico Græco sunt Pediculi: Suidæ verò τὰ σχοινία, funiculi. Πολύποδες, εἶδος ἰχθύος καὶ εἶδος φθειρῶν apud Hesychium, id est, genus piscis, & genus Pediculorum. Pediculi quoque Latinis, à pedibus si Isidoro credimus, nomen meruerunt: dicuntur, & Pedunculi Plinio, alijsque nonnullis, priscis etiam Pedes, vnde apud Liuium Andronicum legimus: *Pulicesnè, an Cimices, an* *[b] Lib. 2. cap. 24.* *Pediculi.* *Pedunculi.* *Pedes.*

Digitized by Google

Pedes, responde mihi: vbi Festus, Pedes inquit, hîc pro Pediculis: & apud Neuiũ: *Est Pedis vnus in naso*: nec non apud Lucilium: *Vbi me vidit, caput scabit, Pedes legit*: Quo loco Nonius Marcellus, Pedes, inquit, quem nos Pediculum dicimus. Vtitur eadem voce nonnunquã Plautus E

Vt Musca, Culices, Pedesq́, Pulicesq́, Cimices,
Odio & malo & molestiæ, bono vsuiq́ estis nulli.

[c] In Menæchmo.

[c] Alibi quoq; Pedes nauales, meo iudicio Pediculos vocauit, quoniã captiui remiges ijs plurimùm infestari contingit, vt in historia patebit: Lego tamen apud Nonium, remos esse nauales pedes. Alij apud Plautum eo loco exponunt seruos remiges, alij nautas, alij pueros, qui vsq; in naui herum secuti sunt. Malim tamen Pediculos exponere ob allatam rationem: Sed notandum Pedem, cùm pro Pediculo Insecto accipitur, eidem Plauto, vt Nonius annotat, fœminino genere proferri in Vidularia: *Vbi quamq; Pedem videbat, subfurabatur omnes*. Hinc pedicosum, pro pediculoso idem dixit: *Pedicosus, squallidus, vbi me vidit, caput scabit*. Et apud antiquos teste Festo aliquando inuenitur pedecosus in eodem significato: citatq; illud Titinnij:

Pedicosus. Pedecosus.

Rus detrudetur pedecosus, squallidus:

Sexcupes. Vermes. Serpentes.

[d] Lib. 5 Var. lect. cap. 6.
[e] Li. 7. c. 51.
[f] Li. 2. Flor.
[g] Lib. 11. cap. 33.
[h] Lib. 3. c. 3.

Dicuntur & Sexcupedes, item simpliciter Vermes, Plinioq; secundum nonnullos, etiam Serpentes, quanquam alij contrà sentiant, quorum nouissimorum opinionem iure refellit [d] Mercurialis his verbis: Pherecydem Syrum pediculari morbo interijsse prodiderunt Aristoteles, Plutarchus, Serenus, Aelianus: cæterùm [e] Plinius non Pediculis sed copia serpentiũ ex illius corpore erumpente Pherecidem expirasse tradit, quod similiter scripsit [f] Apuleus. In hac controuersia fuerunt, qui putarunt apud Plinium & Apuleum, alium esse morbum quo interijt Pherecydes, alium pedicularem: eò magis quod ipsemet aliàs [g] Alcmanem poëtam & Syllam dictatorem, Pediculis obijsse dicit: vt etiam Aristoteles, Plutarchus, & alij testati sunt. Ego verò sum huius sententiæ, Plinium & Apuleum pro serpentibus, quibus perhibẽt esse extinctum Pherecydem, nil aliud intellexisse, quàm Pediculos, & fortasse æmulati sunt hac in re [h] Diodorum Siculum, qui de Acridophagorum morbo sermonem habens, modò φθεῖρας appellat, modo ἑρπετά. Pediculus Italis Pedocchio nominatur, Gallis vn Pou, Germanis ein Lauss, Hispanis Piojo, Belgis een Luys, Polonis Vvesc, Vngaris Tetvue, Anglis à Louse. F

GENVS. DIFFERENTIÆ. G

[a] Lib. 5. Hi. cap. 31.
Pediculiferi qui sint Aristoteli.

ARISTOTELI [a] duo tantùm Pediculorum genera nota fuere; primum grandius hominibus valde familiare, in infantia potissimum, & ad pubertatem vsq; à capite orti, & toto corpore errans. Alterum ferũ vocauit, aitq; esse durius eo, quod magna ex parte prouenit, & corpori detrahi difficilius. Hoc communi omnium probatissimorum medicorũ iudicio illud est, quod Plactulas nonnulli & Plattas, Itali Piattolas, & Piattones, à latitudine corporis dicunt, Galli Morpiones, Gordonius Pessulatas, Arabes Gardan: Itali nonnunquam etiã Ceccam: quam [b] Iulius Scaliger Ricinum esse rectè iudicat, sed minus rectè Ricinum hominis, si ita cum eo Plactulas vocare velimus, cum Ricino canis, qui fæcibus destinatum exitum non habet, implicare videtur, vt mox cùm verba eius citauero, cuiq; patebit. Duo tantùm etiam genera agnouit [c] Cælius Aurelianus: Plurimi, inquit, Pediculi creantur, nunc formæ, nunc ignoti, nunc per eas partes, quæ capillatura conceptæ sunt, & nunc consueti ac simplicis formæ, nunc ignoti, hoc est latiores, & duri magis, ac sæuientes morsibus vehementer, quos quidam ferales appellant: nam sæpe etiam sub capillis inueniuntur, corpora penetrasse. Sic ille. Hoc postremum genus pubem plerunq; occupat, vnde Pediculus inguinalis etiam dicitur, axillas item, barbam, & palpebras. [d] Mercurialis pedibus carere scribit, & non ambulare, sed remanere infixos, & corrodere. Recentiores tertium genus addũt, quod sine pedibus esse rectius Mercurialis dixisset, Scirrones eos vocant, vulgus Pellicellos, quòd inter pelliculam & cutem serpant, sinuantes sibi velut cuniculos, seu vesiculas non suppurantes, quas si quis perforet, exeunt albi, adeo tamen parui, vt vix deprehendi oculis possint, non tamen fugiunt acriorem visum in loco maximo lucido. Aristoteles scribit in cera generari animalculum omnium minimum, quod Acari vocetur, sed nunquid Pedicello (sic nos in Italia vocamus) vel minus, vel maius sit, cùm Acari nunquam viderim, iudicare non possum, diuersa tamen animalcula esse non dubito, quanquam sunt, qui secus arbitrentur. Cyrones multi vocant: latent, vt dixi, sub epidermide, sub qua serpunt clam erodendo,

[b] Exer. 195. 7.
Scaligeri error.
[c] Lib. 3. cap. 2.
H
Pediculus inguinalis.
[d] Lib. 1. de morb. cut. cap. 7.
Pediculorum tertiũ genus.
Acari animalculum minimum.
Cyrones.

A do, & molestissimum excitando pruritum, quodsi inter vngues comprimantur, vbi extracti sunt, paruulum quendam sonum edunt. De paruitate istius animalculi, & de Plactula hæc [e] Scaliger prodidit aduersus Cardanum: De Acari scribens Aristotelico, rectè cum cum Garapate comparasti: At quare longè minoris animalis oblitus es? Pedicellum Piceni, Scirum Taurini, Brigantem Vascones vocant. Nempe admirabile est. Et forma nulla expressa, præterquam globi. Vix oculis capitur magnitudo. Tam pusillum est, vt non atomis constare, sed ipsum esse vna ex Epicuri atomis videatur. Ita sub cute habitat, vt actis cuniculis vrat. Extractus acu, super vngue positus, ita demum sese mouet, si Solis calore adiuuetur. Altero vngue pressus haud sine sono crepat, aqueumq; virus reddit. Homini Ricinus innascitur è sordibus in barba, alis, inguine. Estq; id quod canibus Cynoraistes. Crotonem Græci communi cum Arabicæ xeruæ seminis nomine, Galli Platam vocant: cùm tamen turgidus, & globosus sit. Admiranda natura: à qua vos materiales (omnia enim cum Alexandro vestro ducitis à qualitatibus elementorum) admoneri æquum est. Vt videamus, ad quem materiæ vel defectum, vel confusionem confugiatis. Hoc animal cùm cibi habeat aditum, excrementi exitum non habet: Scio vobis, quid sit comminiscendum. Defuisse naturæ fabulam, qua B illi eam partem terebraret. Iccirco Italia cùm id animal Cæcam vocet: maiore fide fuisse excogitandum illis nomen arbitror: quo alterius, quàm oculorum, loci cæcitas declaretur. Cæterùm Cicam primùm dictam reor: quia Cicy, Croton fit. Hæc itaq; Scaliger, Ricinum hominis, cum Ricino canis meo iudicio implicans. Atq; hisce tribus, quæ enumerauimus, Pediculorum generibus homines torquẽtur, differuntq; inter se & loco & corporis figura. Primum enim genus, quod communius est & familiarius, plerumque capitis capillos occupat, quanquam in vestibus laneis, maximeq; leucophæis etiam gignatur; hoc cæteris est oblongius, in postica parte crassius, versus caput in acutum desinens. [f] Aristoteles pueris scribit magis, viris minus in capillis oriri. Idem tradit referente [g] Mercuriale, quod omnes illi quibus in capite sunt Pediculi, in reliquis optimè valeant capite: ratio est, inquit, quia illa animalcula & generatione, & nutritione sua absumunt plurimam excrementorum copiam, quibus excremẽtis cùm postmodum vacent capita, facilè in reliquis sana degunt. Adyrmachidę populi sunt interioris Libyæ ab ea parte, qua Ægyptum spectat. De his memoriæ proditum est vtrumq; sexum æquè comatum esse, quo fit vt plurimos alant tales Pediculos, quos vbi ceperint, præmorsos abijciunt. Qui pubem infestant, barbamq;, axillas & supercilia, lati sunt C & plani. Minimi, quos Cyrones & Pedicellos nominari diximus, manuum, ac pedũ digitos potissimũ inficiunt, inter cutim, & cuticulam, oua Papilionũ quodammodo sua figura æmulantur: sunt enim rotundi, exigui, subcandidi. [h] Scaliger Pediculos capitis nigriores esse scribit, quia succus ibi pinguior: ad cæteras corporis partes albidiores, quia siccius excrementũ. Sed de colore Pediculorum mox, vbi de eorum generatione & victu agemus, nonnulla iterũ dicemus. Sunt præterea alij Pediculi ab hisce quos enumerauimus, plurimùm differentes, qui nimirum alia animalia infestant: quin quot ferè animalia, totidem quoq; Pediculorum genera. Auium Pediculi vulgo notissimi sunt, exigui admodum, quos homines nõ mordere expertus sum. Vulgò Pulini dicuntur à pullis, vt videtur, Gallinarum. Columbis tamẽ nihil minus infesti sunt, hyeme minus, æstate plurimùm, vt vnico in nido incredibilis sit numerus, non omnes æquè magni, fragiles adeo, vt vel leuiter contacti rũpãtur. Phasianas hisce quoq; interire author est Aristoteles, nisi sese puluerent: omnibusq; auibus quibus penna caule cõstat, Pediculos gigni. Luscinias quoque plurimùm molestari Pediculis sunt qui velint. [i] Albertus Magnus maximè in auibus rapacibus generari scribit. Vulturis Pediculus, (quidam Pediculum Aquilæ nominant) teste Galeno exiguus est. Auicenna ab eo non caueri ait, nec D videri morsum eius: promouere verò eruptionem sanguinis per vrinã, per nares, ac per aluũ nec non in ventriculo per vomitum, item ex pectore, pulmone & radicibus dentium, & quandoq; ita vehementer sanguinẽ educere, vt remedijs nequaquam cedat. Laudat autẽ Auicenna aduersus huiusce Pediculi morsum, lac dulce, nimirum caprinum, & butyrum crudũ, terram preterea sigillatã, & portulacam & similia. Eiusmodi Auium Pediculi in capite atq; alis potissimum oriri, colligere licet ex consultissimo rei rusticæ [k] Columella: Etenim vbi docet quomodo Gallinæ farciantur, præcipit vt pluma omnis è capite, & sub alis, atq; clunibus detergatur: illic ne Pediculum creet: hic ne stercore loca naturalia exulceret. Suntq; tales Pediculi quoque sexcupedes. Quadrupeda omnia excepto asino hisce Insectis obnoxia sunt, vt subinde ex Aristotele dicemus, sed hæc inuicem dissimiles sunt, vt dixi: alium enim canes, sues alium, alium equi, boues alium generant, curioseq; hæc omnia aliquando perscrutatus sum atque obseruaui, sed obseruationem in tam magno studiorum meorum oceano reperire nequeo: quamobrem id solummodo, quod super hac re philosophus

[e] Exer. 194. 7.

Differẽtiæ.

[f] Li. 5. Hist. cap. 31.

[g] Lib. 1. c. 7. de mor. cut.

[h] Exer. 59.

Pediculi aliorum animalium.

[i] Lib. 26. tractat. 2.

Pediculus Vulturis.

[k] Lib. 8. cap. 7.

Asinus Pediculis caret.

scriptum reliquit, adferam: Quin & ex cæteris, inquit, animalibus complum Pediculo in- E
festantur, vt Aues. Et Phasianæ quidem intereunt, nisi se puluerent. Omnino quibus pen-
na caule constat, ijs Pediculus gignitur. Nec ea quibus pilus est, carent eodem, excepto asi-
no, qui non Pediculos tantùm, verùm etiam Rediuos (κρότωνας) non habet. Boues vtrumq;
id habent. Oues & capræ Rediuos habent, Pediculis vacant. Suibus quoddam Pediculi
genus grande ac durum, familiare est. Canibus proprium Ricinus, qui ab eodem animali
nomen Cynoraistæ accepit, (Græcè legitur, ἐν δὲ τοῖς κυσὶν οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοραῖσται
hoc est, in canibus generantur, qui Cynoraistæ vocantur.) Hæc Aristoteles: quæ, vt appa-
ret transferens in suam historiam [l] Plinius, nulla ratione horum animalculorum, cùm dixis-
set de ijs animalibus, quæ in ligno generantur: Iam in carne, inquit, exanimi, & viuentium
quoque hominum capillo, qua fœditate &c. hoc quidem & aues infestat; Phasianas verò
interimit, nisi puluerantes sese. Pilos habentium Asinum tantùm immunem hoc malo cre-
dunt, & oues (in margine rectè legitur boues, nam de ouibus id falsum est; quin & Plinius
subiungit; gignuntur autem, & vestis genere, præcipuè lanicio interemptarum à Lupis
ouium, qua de re nos postea agemus) Aquas quoque quasdam, quibus lauamur fertiliores
eius generis inuenio apud authores. Atq; hæc de varijs Pediculorum generibus, quæ in hoc F
nostro orbe cùm homines, tum aues, tum terrestria quadrupedia infestant, qui omnes alis
carent: dantur tamen etiam alati Pediculi, quos ex Locustarum continuo esu in Acridopha-
gis siue Locustiuoris populis quibusdam Aethiopiæ nasci [m] Diodorus Siculus attestatur,
finem eorum vitæ non solùm mirabilem esse scribens, sed etiam incredibilem: nam appro-
pinquante senecta, Pediculi, inquit, alati, non solùm visu varij, sed etiam specie horridi, ac
turpes in corporibus nati, ventrem primò, tùm pectus, deinde totum corpus paruo tempo-
re exedunt. Qui morbum patitur primùm veluti scabiei cuiusdam pruritu allectus, corpus
scalpit, voluptate simul & dolore perceptis: deinde exorientibus Pediculis simul effluen-
te sanie, morbi acerbitate, ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat.
Tanta verò Vermium copia effluit, alijs super alios tanquam ex perforato vase scaturienti-
bus, vt deleri nequeant. Hoc pacto siue cibi, siue aëris causa miserum sortiuntur vitæ finem.
Hæc Diodorus. suprà quoq; capite de Locustis de ijsdem Pediculis egimus. In mari quo-
que pisces Pediculi infestant teste [n] Aristotele; verùm cùm non in piscibus ipsis, sed è limo
simile gigni id animal dicat multipedibus Asellis, itaq; de eo pòst priuatim agemus. Habent
deniq; & plantæ suos Pediculos, vulgo Pedocchietti dicuntur. Corpore sunt viridi, admo- G
dum exiguo, flores & fructus interimunt, pedes sex habent, in capite binas antennas. Ru-
stici inquiunt oriri ex rubigine, quæ vulgo melumo dicitur.

[l] Lib. 11. cap. 33.

Pediculi alati.

[m] Lib. 4. rer. antiq. cap. 3.

[n] Li. 5. Hist. cap. 31.

Pediculi in plantis.

GENERATIO. VICTVS.

DE causa materiali, & loco generationis Pediculorum (loquimur autem hîc
potissimùm qui homines infestant) controuersæ sunt veterum authorum
sententiæ. Philosophorum enim princeps [a] Aristoteles ex carne Pediculos
oriri putauit, quemadmodum disertissimis hisce verbis scriptum reliquit:
Quæ ex numero Insectorum non carne viuunt, sed carnis viuæ humore
aluntur, vt Pediculi, Pulices, Cimices, hæc per coitum generant ea quæ
Lendes (κόνιδας) vocant; ex quibus nihil præterea nasci potest. Illorum autem generatio ta-
lis est. Pulices minima quadam putredine gignuntur, sedemq; sui ortus sordes obtinent ari-
das. Cimices ex humore, qui per summa corporis animaliũ consistit. Pediculi ex carne: qui- H
bus futuris emergunt ceu pustulæ quædam exiguę; quas si pungas, Pediculi exeunt. Accidit
morbus hic nonnullis hominibus prę nimio corporis humore. Quibusdam item morborum
generibus copia nascitur Pediculorum: Et pòst eodem capite, Genus autẽ vnumquodq; Pe-
diculi ex corpore sui animalis enascitur. Atq; hæc est opinio [b] Arist. Theophrastus verò eius
discipulus voluit ex corrupto sanguine Pediculos nasci, nam apud illũ sic legimus: Omnibus
cognati nutrimenti desiderium est: quemadmodũ Pediculis sanguinis, ex cuius corruptione
generatio eorũ existit. Theophrasto calculum adijcit [c] Plinius, qui scribens Syllam dictato-
rem cõsumptũ esse phthiriasi siue morbo Pediculari, Pediculorum generationẽ ponit in san
guine hominis. Vnde fortassis Ægyptij morbum hunc in corde, quod fontẽ sanguinis consti
tuunt, posuere. Sed eiusmodi ortũ nihili facit doctissimus [d] Mercurialis; Pediculare morbũ,
inquit, in corde fieri, vt Ægyptios, qui mortuorũ corpora, valetudinũ causas cognoscẽdi gra
tia, diligenter perscrutabãtur, inuenisse testatur [e] Plinius Medicus: omnino fabulosum puto,
cùm

[a] Li. 5. Hist. cap. 31.

[b] Lib. 2. de caus. plant. cap. 12.

[c] Lib. 26. cap. 13.

[d] Li. 5. Var. lect. cap. 6.

[e] Lib. 4. c. 1.

A cùm neq; humores prauos, nedũ animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur. Idem
Mercurialis Theophrastum cum Aristotele ceu concilians, neutrum fefellisse putat, cũ vtro-
que modo animalcula illa producantur, & caro sit ipsissimus sanguis. Idem Mercurialis meo
iudicio rectè, & Aristotelis, & Theophrasti opinionem impugnauit: illius, duabus rationi-
bus, prima est; quia in cute capitis nascuntur Pediculi, vbi minima est carnis portio; quòd si *Ex carne nõ*
fierent ex carne corrupta, sanè in pueris, quorum capita abundant his animalibus, prorsus *nasci.*
destituerentur carne, quia tota consumeretur: altera ratio est, quia Pediculi maximè abundãt
in secunda, & tertia hecticæ specie: veruntamen in hoc morbo, ita carnes sunt consumptæ, ut
nullus remaneat locus Pediculorum generationi. Itaq; remanet nullo modo fieri posse, vt
Pediculi gignantur ex carne, quemadmodum dicit Aristoteles. Theophrasti quoque senten *Nõ nasci ex*
tiam duabus itidem rationibus refellit: prima est, quia in febribus ijs, in quibus sanguis pu- *sanguine.*
trescit, nullus apparet Pediculorum prouentus, quod signum est, non esse materiam Pedicu-
lorum sanguinem corruptum. Altera ratio est: quia cùm orta principijs suis attestẽtur, si fie-
rent ex sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubri, & sanguinei; sed nulli videntur; imò
color ipsorum est prorsus alienus à colore sanguinis, vnde patere potest non generari à san-
B guine corrupto. Cæterùm quamuis neq; Aristotelis, neque Theophrasti opinionem astrue-
re velim, ad Mercurialis argumenta tacitè tamen respondere possim. nam quod dicit capitis
carnem citò absumendam iri, si ex ea Pediculi orirentur, id leue argumentum est. non enim
carnem edunt Pediculi, vt ex Aristotele diximus, sed carnis viuę succo aluntur: neq; in vtra-
que illa hecticæ specie caro ita absumpta est, quin sua putredine Pediculos generare possint
nisi multos, paucos saltem, qui alios generabunt copiosè (non enim in ea sententia sum qua
Aristoteles, qui ex eorum coitu Lendes ait nasci, ex Lendibus deinceps nihil) propter nutri-
menti abundantiam. Quòd autem ipsa caro in quandam humiditatẽ soluatur, ex Vermibus,
& Pediculis, qui in his hoc tempore apparent, licet cognoscere. Neque hęc [f] Aristotelem la- *[f] Lib. 5. Hist.*
tuere, qui in quibusdam morborum generibus copiam nasci Pediculorum scribit. Auenzoar *cap. 31.*
etiam lib. 1. tract. 1. cap. 11. scribit fuisse sententiam Galeni, quòd gignantur intra cutem &
carnem, hoc est, in loco medio inter cutem, & carnem. Atque hac ratione quis etiam Aristo-
telem interpretari queat, quanquam Galenus locum, vbi generantur Pediculi, imum cutis,
hoc est propè carnem esse velit. Iam verò ad primam rationem, quam adfert Mercurialis ad-
uersus Aristotelis discipulum Theophrastum, quòd videlicet Pediculi non dentur in febri-
C bus, quæ fiunt ex putrescente sanguine, in promptu sua est responsio, quòd sanguis ille non
putrescit in loco vbi Pediculos generare aptus sit: sed hoc saltem verum non est, quòd rubei
non dentur Pendiculi: quin contrà, hi colorem humoris quo constant, sequuntur, vt mox pa-
tebit. Ego arbitror Pediculos, vel intra, vel extra corpus gigni; cùm extra gignuntur, id puto
fieri dupliciter, vel enim ex excrementis tertiæ concoctionis sudore, sordibusq; & immundi-
tia, vt fit in longis itineribus, vel per contagium, & conuersationem cum pediculosis, qua de
re pòst. [g] Galenus verò eumq; secutus Princeps [h] Auicenna, ex huiusmodi excrementis pu- *[g] Lib. 1. de*
trefactis, non acribus, non prauis, Pediculos in profunda cute oriri dicentes, non aduersan- *comp. med.*
tur: nam ij de phthyriasi loquuntur, non de vulgatis Pediculis, qui extrà fiunt. Sed eorũ sen- *cap. 7.*
tentia vt rectè intelligatur, sciendum est, inquit Mercurialis, quòd vbi sanguis in substãtiam *[h] Lib. 4. fen.*
membrorum conuertitur, multa excrementorum genera producuntur, quorum alia dissol- *7. tract. 3. c.*
uuntur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia conuertuntur in sordem; alia *26.*
verò retinentur in ipsa cute: quæ retinentur in cute, si in summo eius retineãtur, faciunt fur-
furationẽ si in profundo, aut sunt praua, & acria, & faciunt ophiasim; aut non sunt acria, neq;
praua, & faciunt Pediculos. Proxima sanè, & continens causa Pediculorum est materia pu-
D tris calida, & humida, quæ in cute redundat. Hæc autem est sordes quædã, quæ superat, cùm
aluntur partes solidę, retinetq; aliquo pacto naturam humoris superantis. Potest autẽ quiuis
humor putrescere, non tamen æqualiter, qui calidus est, & humidus, putrescit facilè, facilè
etiam putrescit pituita, quæ humida est, vbi ob circumfusam fuliginem incalescat: eiusmodi
succus cùm in cute putrescit Pedunculos profert quales voluit Aristoteles, sed si extrà pro
pulsus capillorum fundo hæreat, communes illos generat, quales pueros, & mulieres magis
infestant, illos quòd communiter tales succos producere apta sit eorum humida ætas, has
tum ob eandem causam, tum quòd longos alant capillos, quos nõ ineptè syluam, aut nidum
Pediculorum vocare liceat; biliosus verò & melancolicus succus ægrius putrescit, magis in-
terimit, quàm gignit Pediculos: nam hos constat felle illito interimi. Sordes autem illa, quæ
communes Pedunculos gignit, à sanguine pituitoso maximè, vt dixi proficiscitur; quæ Plat-
tas à pituita glutinosa; quæ Scirrones à sanguine vel pituita, cui admixtum sit aliquid flauę,
vel atræ bilis tenuioris vim habens leniter erodendi. Qui capillorum syluam frequentant,
minus

minus præter naturam esse videntur. Plattę siue Morpiones aridiorem sortiuntur materiam, E
qualis est semiassata: vnde minus turgidi, sed pressiores videntur. Cyrones siue Pedicelli ex siccïore adhuc sunt materia, quæ lentoris inopia velut in atomos discinditur. Rursus Pediculi illi communes cum putrefactum sui ortus causam habent sanguinem, rubei sunt, qui pituitam, vt plerumque fit, albi, cui admixta bilis portio est, veloces sunt, longi, & citrini, cui melancholia, cinerei, macilenti, & tardi. Iam verò extrà corpus ex contagio, & cõsortio cum pedicosis, itemq; ex neglecta corporis munditia nasci Pediculos communes neminem latere puto. Accidit, inquit, Hali peregrinanti copia Pediculorum in corpore propter sudorem, ac puluerem, balneique paucitatem. Milites vulgares non ipsi etiam tantùm scatent Pediculis in castris propter rarius mutatas vestes, maximè camisias, & linteamina, sed ipsos etiam præfectos ac nobiles inficiunt. Ad cuius corroborationem narrabo quoddam augurium ex Pausania, de Phalantho Spartano Pediculis ex longo itinere infecto. Phalanthus Spartanus, inquit itaque Pausanias, classe in Italiam vectus cum Tarentinis congressus, & repulsus caput in sinu Æthræ vxoris reposuit; illa marito Pediculos legens profusis lachrymis sortem eius aduersam defleuit. Itaq; oraculum Delphicũ de sede ibi figenda, vbi ἀπὸ αἴθρας imbrem decidere animaduertisset, Phalanthus intelligens, non multo post Tarento potitus est. Paupe- F
res item non tam ob prauitatem esculentorum & potulentorum, quàm quòd nullam adhibeant munditiam, neque mutent lintea sæpius, sed pannis iisdem vestiantur, Pediculorum multitudine vexantur: quod & remigibus vsu venit in triremibus, & his, qui religionis causa, non linteis, sed ex lana contextis tunicis vtuntur. Scorta & hi qui frequenter concumbunt, si non lauentur sæpè, si non detergant sordem, si eadem veste vtantur, quę vt inquit Lucretius, veneris sudorem excitat, Plattis vexantur. In publicis nosocomijs quantum vigeat Pediculorum, nemo nescit. Sed vt ad locum generationis reuertatur oratio: possunt quidem in toto corpore gigni, vbique enim porosa est cutis, vbique sordes oriuntur. Est tamen locus omnium maximè excepto capite opportunus, qui est ad emunctoria cùm axillarum, & inguinum, vbi scilicet copia excrementorum colligitur, & sordes tecta pressaq; ac pilis obsita minus patent difflationi. Collum etiam licet detectum, & ferè glabrum plurimos edere solet Pediculos, quòd illic emunctorium quoq; sit, cum amplissimis vasis calidiorem humorem ad caput deferentibus, quorum sanè causa frequentior, & copiosior illic est sudor. Aristoteles [i] in ea etiam fuit sententia, quod in capite magis, quàm cæteris corporis partibus abundent, cuius verba modò inter causas citabimus. Videamus itaque nunc causam effectricem: G
circa quod, inquit Mercurialis videntur conuenire omnes authores, efficientem causam Pediculorum esse calorem: sed non est certum quis calor faciat Pediculos. Auicenna videtur voluisse duos calores concurrere ad eorum productionem, alterum vniuersalem, quem appellat creatorem, seu chalcodeum; alterum verò particularem, quẽ tertia tertij, tract. 3. c. 1. appellat naturalem: illum mediatam causam vocat, hunc verò immediatam: sed circa hanc sententiam duæ, inquit, Mercurialis, oriuntur quæstiones. vna est quo pacto calor naturalis in re putrefacta possit generationem vllam moliri: quia si materia est putrefacta, videtur omnino priuata esse calore naturali, & putredinalem duntaxat possidere: Altera dubitatio est quomodo si vera est hæc generatio Pediculorum dixerit Aristoteles etiam pisces Pediculis tentari. Ad primam dubitationem fuerunt aliqui, qui dixerunt litteram Auicennæ negatiuè legendam esse: quasi dicat, quòd non naturalis calor faciat Pediculos. Sed hæc responsio est mera fuga. Eapropter fuerunt alij, qui dixerunt duplicem esse calorem putredinalem, alium qui perfectè & integrè putrefacit materiam atque eam deducit ad incinerationem: alium verò esse qui putrefacit quidem, sed non perfectè; ita quod non producit prorsus materiam ad incinerationem. Primum calorem dicunt nullo pacto generare posse, secundum verò gene- H
rare hoc pacto; quia cùm non perfectè putrefaciat materiam, eam aliqua ex parte disponit ad suscipiendam formam animæ. Sed hæc sententia Mercuriali non videtur cõstare posse; quia tametsi calor iste putredinalis non prorsus putrefaciat materiam, tamen cùm sit extraneus, & putredinalis, nullo modo potest materiam disponere ad vitam suscipiendã: quia hoc opus proprium est ipsius caloris natiui: præterea non potest hæc responsio accommodari verbis Auicennæ; quia ipse dicit effectorem Pediculorum esse calorem naturalem. Iam verò calor non est naturalis. Itaque dicendum est id quod dicit Aristoteles, [k] vbi sermonem faciens de ijs, quæ gignuntur ex putri materia, scribit quòd putrefactio nihil producere potest, sed omne quod generatur, ex concocto generatur. Ex quibus verbis colligitur secundum placita Aristotelis, quod vbi ex putrefactis generatur aliquid, generatur, quia ibi est semper aliquid concoctum: quod si adest aliquid concoctum, necessum est etiam vt in omni tali generatione adsit semper natiuus calor; quia solius caloris natiui est concoquere. Vnde dicit idem Mercurialis,

Præfectis militũ etiã Pediculis in bello infici.

In Phocicis.

Phalanthi Spartani augurium.

Loca Pediculis gignẽdis apta.

[i] Sect. 2. Probl. 16.

Qui calor Pediculos gignat.

Calor putredinalis duplex.

[k] lib. 3. de generat. Anim. cap. 11.

A curialis, quòd in omni putrefactione, ex qua generatur aliquid, non prorsus interit natiuus calor, sed semper aliquid eius remanet, quod concoquens partem aptam & dispositam, eam etiam induit dispositione ad suscipiendam vitam, & formam. Atque hoc idem dicendum de Pediculis, quòd fiant à calore natiuo concoquente partem illorum humorum, qui putrefiũt. Ad secundam modò dubitationem respondeo, quòd Pediculi, qui exercent pisces, primò nõ gignuntur in ipsis, secundò non sunt eiusdem generis: nam, inquit, Aristoteles, quòd generantur Pediculi quidam in limo, qui tentant & excruciãt pisces. Cùm itaq; eo, quo diximus calore proueniant, eodem etiam foueri volunt, & sine eo viuere nequeunt: quamobrem vbi hominis iam corpus tabescere sentiunt, membraq; sensim sanguine & spiritu vitali destitui, vel ipsum deserunt, vel ipsas partes occupant, quibus sanguis, calorq; natiuus diutius inhæret. Expertumq; est à libitinarijs, ac vespillonibus in ea se lacuna recondere circa stomachi orificiũ, in quam desinit cartilago ensiformis, vel in ea, quæ mento subest, ac vocali arteriæ incumbit. Siquidem illæ partes, vtpotè cordi vicinæ ad extremum vsque halitum calescunt: quod à nonnullis incunctanter pronunciatur certissimum id esse imminentis mortis argumentum, iam iamq; emigrantis animæ indubitatum signum. Relatum est quoq; ab Apollo-
B nio in libris mirabilium historiarum, sententiam fuisse Aristotelis, quòd in illis, qui iam iam morituri sunt, Pediculi deserunt capita, atq; in puluinaribus reperiuntur, cuius rei reddens rationem Alexander Aphrodisæus [l] dicebat, idcirco à Pediculis deseri morituros: quoniam opus habent tepore quodam atque etiam succo sanguineo, & dulci, quibus cùm destituantur in morituris corporibus, facilè fit, inquit, vt ipsa deserentes, quærant meliora loca. Tetigit hoc quoque Scaliger: [m] Pij ciues, inquit, maximè sciunt hoc quod scribam: vbi è miseris illis moritur aliquis, confestim ex veteri hospitio, scilicet cadauere demigrant Pediculi. Estque super hoc etiam problema Ambrosij [n] Leonis Nolani, qui quærens, cur à defuncto Pediculi diffugiunt? An quia, respondet, defuncti sanguis extincto eius calore refrigeratur, quamobrem etiam vaporem halitumque omnem amisit, quo Pediculi viuunt & gignuntur, vt ait Plutarchus. An quia defunctus frigidus est, vt marmor, quare cuncta, & pili, & vestes, quæ in eo sunt, vehementer frigent: frigus autem fugiunt Pediculi, quod & pedibus, & ventre, & dorso atque vndiq; sentiunt. Quod pertinet ad causam finalem Pediculorum, Q. Serenus secutus est hanc sententiam, quòd natura faciat Pediculos, ad hoc, vt abrumpantur somni, atq; vt homines vigilent, & curis incumbant: sunt enim carmina ipsius hæc:

Quo calore foueatur.

Pediculi mortua corpora deserunt.

[l] lib. 2. Probl. 30.

[m] Exercit. 246. 5.

[n] Probl. 225

Causa finalis.

C *Noxia corporibus quædam de corpore nostro*
Progenuit natura, volens abrumpere somnos
Sensibus admonitis, vigilesq; inducere curas.

Sed hæc sententia Mercuriali videtur explodenda; propterea quod cùm Pediculi fiant, inquit, maximè in pueris, sanè illis opus est multo somno. Vnde natura si hoc tentaret, potiùs tentaret destructionem, & damnum illorum, quàm secus. Fatetur interim, illis, qui in triremibus viuunt, opus esse hoc excitatorio, sed pueris minimè. Quocirca dicẽdum iudicat cum Auicenna, quòd si vlla causa finalis tradi potest Pediculorum, hæc vera est, vt consumantur putridi humores existentes in corpore: vel dicendum est quemadmodum dicit Auerroes, [o] finem esse Pediculorum, vt non ocietur natura, quippè quæ nunquam debet feriari, sed semper aliquid producere: eapropter etiam in generatione Pediculorum, & aliorum animalium nullum finem alium habere videtur, quàm vt non ocietur. Cęterùm Serenus Aristophanem secutus videtur, apud quem Chremulus ditescere cupiens Peniæ siue paupertati exprobrat, quòd Pediculos generet, qui dormientes excitant. Ait autem:

[o] Lib. 12. Metaph. 18

Ε'υ γὰρ ἂν πορίσαι τί δύναι ἀγαθὸν, πλὴν φῴδων ἐκβαλα
D Καὶ παιδαρίων ὑποπεινώντων, καὶ γραϊδίων κολοσυρτόν,
Φθειρῶν τ' ἀριθμὸν, καὶ κωνώπων, καὶ ψυλλῶν; οὐδὲ λέγω σοι
Ὑπὸ τοῦ πλήθους αἳ βομβοῦσαι περὶ τὴν κεφαλὴν ἀνιῶσιν
Επεγείρουσαι καὶ φράζουσαι, πεινήσεις. ἀλλ' ἐπανίστω.
Tu enim præbere aliquid poteris bonum præter vesicas ex balneo?
Et puerulos subfamescentes, & vetularum tumultum,
Pediculorumq; numerum, & Culicum, & Pulicum (neque dico tibi
Sub qua multitudine) quæ resonantes circa caput, dolorem inferunt,
Exuscitantes, & dicentes, esuries, sed surge.

Inter causas primatiuas, quas apud authores inuenio, potissimùm sunt ætas, sexus, victus, & habitus corporis; ætas autem puerilis, & sexus muliebris maximè Pediculos procreare apti sunt, quemadmodum paullò antè ex Aristotele diximus, nimirum propter humiditatem: quanquam viri etiam interdum ijs affligantur non solùm in capite, pube, axillisq; & palpebris,

Causæ primatiuæ.

Digitized by Google

bris,quin inſuper in toto corpore, ita vt ſæpius mortem inferant,ſicuti fuſiùs de pluribus recenſebimus poſtea. Ocium eſſe de præcipuis Pediculorum occaſionibus ego ſemper exiſtimaui,quòd eo ſemper natiuus calor torpeſcat,& excrementa faciliùs putreſcant,nam E

Et vitium capiant,ni moueantur aquæ.

p Lib.20.c.12.
q Lib.2. de aliment. facult.
Ficus cur Pediculos generent.
r Probl.179.

Diodorus in empiricis teſte Plinio, [p] ocimi cibum Pediculos etiam facere author eſt. item caſtaneæ, vti Galenus [q] memoriæ prodidit, maximè idoneæ ſunt, Pediculos proferre,potiſſimùm in pueris,& mulieribus,in quibus ob cruditatem redũdat humorum multitudo. Qui ficis frequenter veſcuntur,etiam Pediculis frequenter tentari ſolere putantur. Sanè ficus ſcribit Galenus libro præcitato,item libro de cibis boni & mali ſucci,ſi frequenter edantur,Pediculos proferre;idem Oribaſius, & Paulus aiunt. Cuius rationem aſſignaturus Ambroſius [r] Leo Nolanus:An quia Pediculus,inquit,gignitur de ſanguine humido leni ſubcutaneo atq; calidiuſculo: ficus autem hunc ipſum ſanguinem comedentibus auget, vel ſi ipſa in illũ vertatur: vel ſi eius ſuccus in venis adauctus concalfaciat ſanguinem atque humidum ſpumeſcentemq; efficiat, qui natura ipſa ad cutem tendit, ac ſub cute aliquanto retentus putreſcit, inq; Pediculos vertitur, ſignum, quòd ficus comeſſantes etiam tubercula,& verrucas malas in cute oriri ſentiunt. Laurentius Ioubertus verò ficus prima menſa ſumptos, non poſſe nocere tradit:nulla enim,inquit, peculiari qualitate Pediculos gignunt (vt quidam exiſtimãt) ſed tantùm ſua corruptela,dum in ventre diutius commorantes ipſæ corrumpuntur. Author eſt Galenus de bono & malo ſucco, caricas, & ad morbos faciendos, & ad bonam valetudinem eſſe comparatas. Si enim ipſæ ventrem pertranſeant,& hepar,& renes (ſic enim legendum iudicat Ioubertus, non cum alijs cutim vice hepatis,aut venas vice renum)liberè permeant,quia abſtergere valent,& vias ductuum expurgare; ſin diutiùs morantur, deteriorem ſuccum gignunt,& qui Pediculorum vim magnam progeneret,ait Galenus,hęc eſt,calidum humidumque & facilè putrens excrementum. Reliquæ agalochi ſpecies (præter Indicum) ſuffitu Pediculos ob dulcedinem creant: ſolum Indicum hos ſua acrimonia naſci prohibet, vt ſcribit Ruellius. Dioſcorides [s] ſcribit quoſdam putare viperarum eſu Pediculos procreari,ſed id ipſe refellit,& Plinius [t] Pediculos è toto corpore expellere ius viperę ait. Qui guſtãt de oleo, in quo eſt extinctus Stellio, Aeliano [u] teſtante,ſcatebit Pediculis. Proueniunt etiam largiùs Pediculi mutatione aquarum, quibus lauare ſe ſolent ea quorum natura Pediculos patitur. Quod ſcriptum eſt ab Ariſtotele, [x] vbi quærit cur mutationes aquarum faciunt, vt Pediculi, in quibus haberi poſſint,multi habeantur? An quod,inquit,humoris cruditas,quã perturbatio illa committit,quæ ex aquæ vario vſu in crebra commutatione redundat,humoris creare copiam poteſt, præſertim in loco humori opportuniore. Cerebrum autem natura humidum eſt: quare caput maximè perpetuò humet: huius autem loci vis,ad progenerãdos Pediculos apta eſt: patet hoc in puerili ætate. Caput enim puerorum madet abundè,& ſæpè aut grauedine conflictatur aut ſanguinis profuſione. Quin etiam Pediculos plures illa ætas habere ſolet. De immunditia ueſtium antè diximus, item de conuerſatione cum pedicoſis: ſunt tamen etiam veſtes,quæ miraculosè Pediculos generant,quales ſunt quæ fiunt ex lanis ouium à Lupo morſarum, adeò vt ſint qui hominem Pediculoſitate confectum ſignificare ſi vellent,ouillam illi pellem inducant,quam Lupi caput impactis dentibus dilaceret:ſiquidẽ ouium,quas Lupus occiderit pelles,ac vellera,& facta ex his veſtis,lõgè quàm cætera aptiora ſunt ad Pediculos procreãdos. Quod cùm ſit tum ab Ariſtotele, [y] tum ab alijs receptum, quæſiuere multi cauſam, illudque cupedinariorum experimento deprehenderunt, carnes huiuſmodi quæ lupinis dentibus laceratæ fuerint, dulciores eſſe, quòd tactum ab Horatio volunt, vbi inter ea, quæ iucundiora delicijs regijs enumerat,hœdum etiam ereptum lupo recenſet: quod tamen Pierius [a] Valerianus ad frugalitatem potiùs redigendum arbitratur, vtpotè quia Horatius parſimoniam eo loco in primis laudet, hiſque tantum carnibus fruatur,quæ aut inemptæ ſunt, aut niſi abſumantur perituræ. Vel ex eo magis iucũdum,quia qui ſemel amiſſus erat,ſit receptus. Sed vtcunq; illi,ſanè dulcedinis huius cauſam eſſe dicunt caliditatem,& igneam propè vim,quæ ſit in anima lupi,vtpotè quæ oſſa,vel duriſſima in vtero liquefaciat, ariditate permollita,euenireque inde vt carnes facilius atq; celerius putreſcant, ſi morſu fuerint huiuſmodi vitiatæ:lanaſq; identidem contaminatas,contagionem illã etiam in veſtibus pertinaciter perſeuerare. Cæterùm ſunt qui iudicent hoc non à calore,vel putredine prouenire, ſed ab aſperitate potiùs, & medicorum vtar vocabulo, vellicatiua quadam vi, quæ carnem ſcabritie interterat, pruritumque ſuſcitet,vnde poſtmodum humanæ cutis humore corrupto Pediculi ſuboriantur: abſurdumque eſſe dicunt aſſerere vim illam à lupi ſpiritu morſuuè vſque adeo in vellera diffundi, quæ totiens abluantur, ſolentur, depurgentur,inungantur,deſęcentur,ac propè modum excoquantur. Referunt verò venatores,& caupones

s Lib.1. de ſtirp. nat. c. 36.
t lib.29.c.6.
u lib.9.c.19.
x lib.1. Probl.16.
Pelles ouiũ à Lupo cõmorſæ cur Pediculos generent.
y Plutarch. lib.2. ſymp. q.9.
Carnes à lupo laceratę cur dulciores.
a Lib.10. Hierogl.

F G H

A pones animalia, quæ ictu vno procubuerint, vno, vt ita dicam, spiritu suffocata, solidiora, minusque putrefactioni obnoxia reddi. Quare Homerus rerum omnium doctrina insignis, siue coria, siue lora commendet, bouis ea dicit esse ἰφικταμένοιο, ictu quippè valido mactati. Itaque eorum, quæ neque morbo, neque senecta pereunt, sed iugulatione, coria validiora sunt, neruosioraque. At quæ pluribus conficiantur plagis, difficulterq; aut cunctanter exagitata, defatigataque perimantur, præsertimque si ferro saucientur, facilè putrescere, neque in alterum diem asseruari posse. Eorum autem quæ tam lenta perimantur morte, contaminatam vim & in pelles, & in vellera, quin & in vngues penetrare, præcipuè autem si mordeantur à feris: vngues etiam ipsos obnigrescere, sanguine, humore, & medullis etiam ipsis præ timore, & cruciatu contaminatis, inditiumque id tabis esse. Quare minimè mirum si contagio huiusmodi etiam in vellera diffluat, coriaque tentet, & omnia denique computrescere compellat. Atque hinc pediculositatis significatum. Agitat hanc quæstionem [a] etiam Mercurialis ex Plutarcho. Scitum est illud etiam, vestes ex lana morticinorum Pediculos facere: ita verò morbidorum alias infectiones. Auicenna inter causas effectrices Pediculorum, leuem capitis fricationem etiam recenset; quam sententiam sano modo intelligi
B vult Mercurialis, quandoquidem si corpus sit mundum, fricatio leuis, inquit, nullo modo producit hunc morbum; sed si sit vitiosum, & immundum, procul dubio fricatio illa leuis excitat materiam, calefacit ipsam, & cùm non inducat, disponit ipsam ad generationem Pediculorum. Hac eadem ratione dicitur ab Auicenna coitum in immundis corporibus hunc morbum parere. Aristoteles quosdam morbos ceu causas Pediculorum effectrices ponere videtur, sed qui ij sint, non explicat: nos in secunda, & tertia hecticæ specie plurimos Pediculos generari diximus, sed rationem non reddidimus: eam reddidit Alexander Aphrodisæus, [b] quærens cur tabidis, & purulentis copia interdum Pediculorum oriatur? Quoniam, ait, pus humores corrumpit: humores denique vitiati calore naturali concalfacti animalia creant, sicut etiam in cœno, aut quibuslibet fæcibus enasci Vermes consueuerunt. Sic ille: ex qua etiam sententia dicere licebit, humores illos prauos, (Pediculorum materiales causas,) quos calidos esse voluimus, non adeo calidos dici posse, vt acres videantur, tantum abest, vt adusti & erodentes dici queant, qualis est materia faciens elephantiasim, quam perperam Gordonius per morbum Pedicularem indicari somniauit.
C Eam enim gignendis Pediculis ineptam esse, vel inde patet, quòd naturæ animantium, tam sit inimica, vt nec mures, nec Muscæ eam gustare audeant, quin instar aceti terram fermentat, teste medicorum Corypheo Galeno. Quin etiam experimento constat elephantiacos non esse Pediculis obnoxios, adeò vt carere Pediculis, à nonnullis inter lepræ æquiuoca signa reponatur, nisi tunc Pediculi ab externa causa in ijs proueniant. Videntur denique quædam loca hoc habere velut proprium, vt Pediculosos reddant homines. Hoc enim memoratu dignum refert Gonzaluus Ouiedus, dum in Indiam Occidentalem ex Hispania solueret, lineamque æquinoctialem traijceret, omnes Pediculos quos in vestimentis, ac capite habebant, quibuscum proficiscebatur, extinctos fuisse, iam verò cùm rursus domum versus nauigarent, & ad eandem lineam peruenirent, capita, corpus, stragula, tegumenta, vestesque Pediculis infesta ac referta fuisse; quod se aliquoties expertum esse scribit Ouiedus. Multi ex recentioribus Pediculos ex Lendibus generari quoque existimant, sed contrarium scripsit Aristoteles. Sed nescio quid responderit Aristoteles ijs, qui ex vnico, vel duobus tantùm Pediculis, quos ex contactu pauperum pediculosorum accepere, adeò plenas habuere vestes, vt vix medicaminibus adhibitis cesserint. Vnde autem illi, nisi ex eorum Lendibus, quę meritò oua Pediculorum vulgus appellat, non minus de hisce, quàm ip-
D sis Pediculis occidendis solicitum.

Animalia vnico ictu occisa, sapidiora.

[a] lib. 1. Var. lect. c. vlt.

Morbi Pediculorum causa.

[b] lib. 1. Probl. 31.

Gordonij error.

MORTVI A PEDICVLIS.

PHTHYRIASIS Græcis, Latinis morbus Pedicularis appellatur, vbi ex sanguine, & humoribus malis, & corruptis intra cutim Pediculi generantur. Hoc qui laborant, à Vermibus deducto nomine σκωληκόβρωτοι etiam appellantur, qua dictione vtitur etiam D. Lucas de Herode loquens quem ita obijsse modò dicemus. Est autem iste morbus malus & prauus, & præsertim si increscat: quoniam non modò turpe est Pediculis scatere atq; hoc tœdio affligi, verùm etiam interdum ad mortem producit. Phtyriasis, inquit Marcellus, plerunq; in perniciem conuertitur, nisi occurratur. quid mirum, si corpus exedant,

Morbus Pedicularis.

quemad-

[a] Lib. 26. cap. 13. quemadmodum [a] Plinius quoq; atteſtatus eſt his verbis: naſcuntur in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. quemadmodum aliquot exemplis corroborare libuit, ex quibus conſtabit plurimos diuinitùs punitos propter commiſſa in diuinum numen, ac proximos ſuos peccata; nonnulloſq; ea fœditate correptos eſſe ob collectos, quales diximus, in corpore humores, cùm ex deprauato victu, quemadmodum de Acridophagis diximus, tùm varias alias ob cauſas, vt pòſt patebit. E

Antiochus Epiphanes. Antiochus Epiphanes Aſiæ rex, qui fanum Hieroſolymitanum Iouis Olympij ſtatua profanauit, & Iudæos ad internecionem delere ſtatuit, ex Perſide re malè geſta fugiens, inteſtinorum dolore, vt legitur in libro ſecundo Machabæorum cap. 1. grauiſſimo correptus, minas maiores ſpirans, Hieroſolymam properabat: Verùm in itinere ex curru delapſus tanta putredine affici cœpit, vt Vermibus è corpore ſcaturientibus fœtorem aſtantes vix poſſent ferre: cœpit tum erratum ſuum confiteri, & ſeſe Iudæorum Deum cuiturum, templum quod diripuiſſet, longè magnificentiùs reſtauraturum vouit, verùm ſimulata pœnitentia Deum permouere non potuit, ſed deſperabundus in medijs montibus vitam infelicem finiuit.

Herodes Aſcalonita. [b] Lib. 18. ant. Iud. c. 8. Herodes Aſcalonita, referente [b] Flauio Ioſepho, rex Iudeæ Antipatri filius, poſt interfectos Alexandrum, Ariſtobulum, & Antipatrum filios, trucidatos item innocentes, ad intercipiendum ſacrum Virginis partum Vermibus ad extremum toto corpore ſcaturientibus perijt. F Lento calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quàm intus popularetur viſcera, aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuò cibos ſuggerere, ſimulq; vexabatur inteſtinorum exulceratione, & colicis paſſionibus. Pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimiliterq; inguina. Ipſa quoq; verenda putrefacta ſcatebant Vermiculis, accedente fœda, nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſſimo: ſuper hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus.

Herodes Antipas. Herodes Antipas ſedens pro tribunali, & veſtitus veſte regali, concionabatur ad populum: populus acclamabat Dei vox, non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum angelus domini, eo quòd non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à Vermibus expirauit, vt legimus in actis Apoſtolorum.

Alcman. Alcman vnus ex clariſſimis Græciæ poëtis hac etiam fœditate perijt.

Pheretima. [c] Lib. 4. Pheretima Batti filia Cireneorum regina, cùm ob interfectum filium ſuum Arceſilaum tyrannum Barcæos ope Perſarum victos crudeliſſimè vlta eſſet, viua Vermibus, teſte [c] Herodoto, abſumpta computruit.

Pherecides. Pherecides Syrus Pythagoræ præceptor Pediculari morbo correptus primùm emiſit ſudorem calidum, viſcoſum & mucori ſimilem poſtea verò prorſus belluinum, tandem Pediculi creuerunt, cumq; carnes in Pediculos diſſoluerentur, ac fœda iam turpiſq; facies euaſiſſet, abſtinuit, à conſortio familiarium, & eos fugiebat. G Ad eum grauiter affectum cùm viſendi gratia Pythagoras diſcipulus adueniſſet, ac πῶς διακεῖτο, quonam pacto haberet, eſſet ſciſcitatus? protendens is digitum per ianuam χρωτὶ δῆλα ex corpore, inquit palam eſt: quod & parœmioides apud philoſophos mox eſt factum, ſed ita vt deteriora ferè indicentur. Q. Serenus de eodem cecinit:

Sed quis non paucæ Pherecidis facta Tragœdi
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt.

Caſſander Antipatri. [d] In Bœoticis. De Platonis Pediculis, quoniam in prouerbium abiere, in prouerbijs dicemus. Caſſander Antipatri filius Rex ſceleſtiſſimus, qui Olympiadem Alexandri matrem, & Alexandri filios interfecit, ex hydrope in phthyriaſim incidẽs perijt, vt [d] Pauſanias prodidit. Caliſthenes Olynthius dum carceris cuſtodia teneretur, præterea & Mutius Iuriſconſultus eadem tabe interiere narrante Plutarcho in Sylla, qui

Sylla. Sylla Metrobium Lyſiodum licet exoletum, non diſſimulabat perpetuò amare: vnde etiam morbum aluit ex leui ortum occaſione, & perdiu vlcerata viſcera ſua ignorauit. H Hinc putrefactum corpus, & in Pediculos totum verſum, vt cùm multi interdiu noctuque tollerent eos, nulla parte potuerit tamen, quod reijciebatur æquare illud, quod ſuccedebat: verùm omnes veſtes, pallium, pallubrum, illo repleretur fluxu & tabe, adeo ſuppullalabat. Ideo bis die ingrediebatur balneum, abluens, & abſtergens corpus. Cæterùm nihil proficiebat, ſuperabatque copia omnem purgationem. Meminit illius Plutarchus in eius vita, item [e] Plinius ſcribit Syllam periiſſe erodente ſeipſo corpore, & ſupplicia ſibi gignẽte. Meminit item [f] Pauſanias his verbis: Sylla quidem multa in Athenienſes crudelia admiſit facinora, & à Romanorum more aliena. Diſſimiliaq; non fuerunt, quæ in Thebanos, & Orchomenios fecit. Quibus, & addidit, quod illud ipſum, quod Alalcomenis fuit, Mineruæ ſignum erupuit. Hunc hominem qui Græcorum ciuitates, & patrios deos tam furenter vexarat, morbus omnium teterrimus oppreſſit, Pediculis è toto corpore erumpentibus: huc priſtina hominis felicitas recidit; vt rectè etiam dixerit Serenus:

[e] Lib. 7. & lib. 11. 33. [f] In Bœoticis.

Sylla

A *Sylla quoq; infœlix tali languore peresus*
Corruit,& fœdo se vidit ab agmine vinci.

Fama est eum qui bellum seruile mouit in Sicilia fugitiuum Eunum nomine, postquam attractus Romam captiuus est, morbo pediculari, interijsse, de quo consule Plutarchū,& Diodorum. Galerio Maximino Cæsari in Christi nomen arma mouenti putrefactis introrsum vitalibus (Egnatius genitalia habet) ex auribus, ore, naribusq;, non aliter quàm ex putredinis cloaca Vermes continuè scaturiebant, intolerabili quodam cum fœtore quocunq; deferretur: cùm nulla medicorum ope leuaretur, sibi ipsi manus intulit. Speusippum Eurymedontis filium Atheniensem philosophum, Platonis ex sorore nepotem, quem nonnulli mortem sibi intulisse tradunt, Plutarchus efferuescentibus toto corpore Pediculis interijsse scripsit. Pleminius legatus à Scipione Locris cum præsidio pop. Rom. præfectus, cùm templum Proserpinę opulentissimum diripuisset, vinctus Romam Senatu iubente ductus est, carceriq; inclusus Pediculari morbo, si Liuio [g] credimus,& Valerio Maximo, [h] ante causę dictionem miserè perijt. Iulianus Iuliani apostatæ auunculus (qui Antiochiæ sacram mensam in tēplo, lotio emisso profanauerat, Euzoio episcopo ob id eum obiurganti alapam impegerat) non B multò pòst graui morbo correptus intestinorum putrescentium, miserè interijt, excrementis non amplius per meatus suos, sed per os sceleratum egredientibus. Sozomenus [i] addit etiam carnem eius putrefactam in Vermes conuersam esse, qui in profundo abditi, viuam carnem tantisper depasti fuerunt, donec eum interimerint. Honorius Vandalorum Rex Arrianus in Africa phthyriasi perijt, vt Sigebertus scribit, cum 444. Catholicos episcopos in exiliū egisset. Eodem Sigeberto referente Arnulphus Septimus a Carolo magno Imperator, Normanis perdomitis nimio successu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maximè Ecclesiasticos factus est, vt dei nutu pediculari morbo breui consumptus sit. Metropius ob societatem Vngarorum contra Morauos introductorum hoc illi accidisse scribit. Alij tradunt profligatis Formosi pontificis hostibus à proditore quodam veneno potionatum euicto per triduanum somnum pharmaco in phthyriasim postea incidisse. Author est Vincentius [k] in Auernensi ciuitate, Proiecti episcopi occisorem Radbertum viuum esse à Vermibus corrosum. Fulcherus Nouiomagēsis episcopus in Gallia morbo Pediculari interijt, cuius cadauer cùm Pediculis scaturire non cessaret, ceruino corio insutum terræ mandatum est: magnum punitæ ambitionis,& simoniæ exemplum inquit Iacobus [l] Meyer. Leostanus adolescens famam C de crinibus, & vnguibus Edmundi regis Anglorum sensim crescentibus in dubium reuocās sibi corpus ostendi minis impetrauit. Eo viso in amentiam incidit,& phthyriasi haud multò post perijt. Platina narrat ex Sigeberto Alpindim Dodonem, quòd Lambertum virum sanctissimum episcopum Vltraiectēsem apud Leodium interimisset, quia Pipinum eius fratrem reprehenderat, quòd vxori pellicem superinduxisset, pediculari morbo postea consumptum fuisse. Lambertus Constantiensis episcopus phthyriasi, vt Bruschius annotat, perijt anno 1017. & nostro sęculo Clemens Septimus Pont. Maximus, vt scribit Folengius Psal. 105. Napus Turrianus Mediolanensium tyrannus ab Othone Vicecomite captus, clatrataeq; caueæ inclusus narrante Iouio, [m] post annum vnum, menses septē, dies vigintitres, in eo squalore, fęda illuuie, & enatis subinde Pediculis consumptus est. Antonius Picens monachus eremita, vt testantur Anton. Panormitanus de rebus gestis Alphonsi, & Aeneas Syluius in commentis, phthyriasi perijt. Tertia Aegypti plaga à Domino per Mosem immissa, puluere ab Aarone percusso in Pediculos conuerso, qui homines,& bestias miserè afflixit per vniuersam Aegyptum, excepta Gosene, quam incolebant Israelitæ; quod prodigiū cùm magi imitari non possent, confessi sunt digitum esse Dei. Meminit huiusce plagæ etiam Flauius Iose- D phus his verbis: [n] Rursum igitur Deus alia clade in hominem fraudulentum vindicat. Pediculorum enim magna vis è corporibus Aegyptiorum scatebat, à quibus mali malè perdebantur, neque lauacris, neq; medicamentorum inunctionibus eos extinguere valentes. Qua noua peste turbatus rex, & non magis ipso periculo, quàm eius fœditate, ac turpitudine territus, nequam cùm esset ægrè dimidiata ex parte resipuit. Hebræis enim exire permissis, ac mox malo cessante liberos, & vxores reditus obsides ab eis exigebat, &c. Antiochus Syriæ rex Iudeæ infestus tanta laborauit putredine, vt enatis è corpore Pediculis non ipse tantùm sit extinctus, sed integrum ferè exercitum infecerit. In Insula S. Thomæ duplex hominum genus, albi & nigri, hi Pediculis infestantur, albi minimè.

Eunus fugitiuus.
Speusippus
Pleminius.
[g] Lib. 9. 2. bell. Pun.
[h] Lib. 1. c. 2.
Iulianus.
[i] lib. 5. c. 8.
Honorius.
Arnulphus Imp.
[k] lib. 22. ca. 119.
[l] In Chron. Fland.
[m] In vita Othonis.
Aegypti plaga ex Pediculis.
[n] lib. 2. Antiq. Iudaic. cap. 5.
Antiochus.

 E

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

DVO hîc consideranda nobis veniunt, nimirum ne homo, vel aliud quoduis animal Pediculos generet, item si iam generati sunt, vel continuè generentur, vt eos occidere fugareque queamus. A Pediculis sese quilibet facilè preseruabit bona victus ratione si vtatur, vt cibis, & potu boni succi, & corporis, vestiumque & lectorum munditia, potissimùm. verò quæ ex lana conficiuntur: hęc enim aptior est gignendis Pediculis, quàm quę ex lino, quod Aegyptijs aduersus horum serpentium ortum maximè commendatum fuisse author est Plutarchus, qui scribit [a] eorum Sacerdotes, seu sapientes lineis vestibus vsos fuisse, quia plurimum ab excrementorum natura abhorrebant. Si verò iam nati fuerint Pediculi, hîc duo rursus obseruanda, nunquid in corpore, vel extra corpus ortum habeant: nam qui extrà vel ex neglecto corporis vestiumq; cultu, sudoreque nascuntur, facili modo, & breui fugantur, cedunt; remedijs paruo negotio; contrà ac illi qui intus generantur prauitatem humorum, F non tamen malignitatem denotantes. Hoc malum phthyriasim, siue morbum Pedicularem medicis vocari diximus. Huius curatio duobus continetur capitibus: vnum est vt demus operam, ne Pediculi amplius nascantur: alterum, vt eos qui iam nati sunt, interimamus: non nascentur amplius, si non adsit materia putris: hæc non aderit, si & non contrahatur in corpore, & contracta non feratur ad cutem, aut in ea retineatur, & putrescat; non contrahetur si dentur esculenta, & poculenta boni succi, & ad moderationem redigatur viscerum temperatio: qua iam contracta, non feretur ad cutem neq; in ea superabit, si educatur, vel sanguinis missione, vel purgatione, prout res postulat, non retinebitur, nec putrescet in cute, si parua foramina relaxentur, ac detergantur. nam sic etiam calida expiratio exhalabit, neq; habebit vim putrefaciendi, quam habet calor externus. [b] Mercurialis tantoperè in fœdissimo hocce affectu purgationem commendat, vt si quid sit, quod possit hunc morbum tollere, id sit exacta, & repetita purgatio. Cuius opinioni, cùm malum sit contumax, & vix medicamentis cedat, lubens subscribo, qua de re lector ipsum adire poterit. Purgato corpore, deueniendum est ad remedia quæ & humores prauos cuti impactos, tollere, & malam corporis temperiem corrigere possunt; quorum alia intus sumuntur, alia exterius adhibentur: quæ intus sumuntur secundum Auicennæ sententiam sunt allia cocta, calamenthum montanum: sinapi laudatur à Paulo & Sereno. Theriacæ etiam vsus est ex illis medicamentis, quæ magno pręsidio in hoc morbo esse solent: puluis cornu ceruini quoq; optimus est. Inter externa medicamenta primò fomenta occurrunt, & balnea ad relaxandum, deinde tergentia, ad aperiendum: apertis enim foraminibus cutis, & detersa sorde non nascentur, & illi qui iam nati sunt, facilè decident, neque vltra hęrebunt si interimantur: interimuntur autem ab illis teste Galeno, [c] quæ validam siccandi facultatem habent, cuiusmodi sunt salsa, acida, austera, acerba: de quibus nunc omnibus agemus. Rasis scribit vsum balneorum, & lauacrorum, Pediculorum generationem prohibere, sed qualium non explicat: sunt qui balnea aquæ dulcis laudent, mihi marinæ aquæ magis laudantur, quoniam salsa est, & facultatis abstergentis, qua Lendes, & tetra hæc corporis animalia curantur authoribus Plinio, & Dioscoride: quod si verò ea in mediterraneis, vt fit, haberi non possit, arte paretur, quæ ei æquiualeat: quæ quomodo fiat, docet Plinius. Laudat etiam Q. Serenus.

> *Vnda maris Lendes capiti deducit iniquos*
> *Et quicquid crebri defendit sylua capilli.* H

Priscianus [d] alijq; innumeri laudant lupinos amaros in aqua infusos per plenum diem, & sequenti die decoctos, si ex ea decoctione loca frequentiùs delauantur. Hoc quoq;, vt ille testatur, pyrethri & gallarum puluis ex æquo commixtus, in balneis adhibitus, facit: post hunc verò puluerem succo betarum loca lauari iubet. Similiter acetum cum aqua marina, si credimus Isaac Arabi, occidit Pediculos [e] & si desit marina aqua, sal & aqua cum modico aceto idem præstabit. Serum, idest, aquam lactis, quæ remanet facto caseo, si quis adiecto aceto in potione aliquotiens, inquit Marcellus acceperit, ita liberatur à Pediculis, [f] vt penitus extirpentur, nec postea in eo renascantur. Sic ille, mihi etiam probatur si eo pro fomento deteriorio vtamur. Sextus philosophus ad Pediculos, [g] aquam celebrat, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, misceatur cum melle, & sale, & ex eo caput, & corpus sero fricetur. Pollicetur ex recentioribus Gabriel Fallopius, [h] si facto ex cinere stechadis lixiuio manus lauentur nunquam infestatas iri Pedicellis, si caput, Pe-

diculis

[a] Lib. de Iside & Osiride.

Aegyptij Sacerdotes cur lineis vestibus vterentur.

[b] Lib. 1. de morb. cut. c. 7.

[c] Lib. 1. de med. comp. sec. loc.

[d] Lib. 1. c. 4.

[e] li. 4. pract. c. 9.

[f] Cap. 3.

[g] Cap. 5.

[h] Cap. 130. secret.

A diculis; nunquamque nascituros si facto ex stechadis puluere vnguento, inungantur. Fomenta autem, & perunctiones, & cataplasmata membratim adhiberi iubet Cęlius Aurelianus.[l] sed ea loca quæ capillatura vestita sunt, præterea radi, & iugia adhiberi smegmata, quæ nos lacessentes, inquit, atque purgatiuos pulueres appellamus: item inunctiones magis, cùm mox fuerit capillatura derasa præfotis partibus aqua marina, vel aceto salso. Esse hæc plurima speciatim posita, vt bulbi cum nitro atque oleo contriti quo mellis faciat crassitudinem, ex quibus corpus iubet illini. Eodem authore staphisagria cum aceto, & oleo, tunc contrita cum salis fluore, quem Græci halos anthos vocant, donec liquidi mellis similitudinem faciat. Nunc etiam cum sulphure atque aceto: vel ita ponderibus composita medicamenta, staphisagriæ drachmas duas, sandaracæ drachmas duas, nitri obulos duos, admixto oleo, & aceto, donec in mellis crassitudinem veniat: Vel sandaraca cum oleo, & nunc staphisagria, & abrotonum ęquis ponderibus admixta calce, quam Gręci conin uocant, & ijs similibus. Staphisagriam autem, quæ Plinio etiam vua taminia dicitur, cuncti ceu peculiare aduersus Pediculos omnes celebrant. Eam laudat Galenus loquens de morbo pediculari. Et Plinius[k] ad eundem, resistitur, inquit vuæ taminiæ succo cum oleo perunctis corporibus: item in aceto decoctam etiam vestes eo tœdio liberare tradit; idem scribit Dioscorides.[l] Priscianus staphisagriam tundi vult, & oui album admisceri, & commixtione loca fricari. Filum madefactum aut intinctum oleo, in quo semina staphisagriæ attrita fuerunt, Pediculos necat, si capiti circundetur; hoc me docuere Albertus, & Dioscorides, alijque. Auicenna laudat staphisagriam cum arsenico. Vnguentum ad Pediculos, Accipe seminis staphisagriæ vncias duas, ellebori albi vnciam vnam, salis drachmas duas, argenti viui vncias duas, aceti vini drachmas duas, axungiæ porcinæ libram vnam, olei laurini vncias nouem, saponis Veneti libram semis, fiat vnguentum secundum artem. Ex Antidotario Augustano. Puluis ad Pediculos Io. Guinterij Andernaci.[m] Seminis herbæ pedicularię quæ & staphisagria dicitur, vnciæ duæ, salis communis vncia, aloes vncia semis, cinnabrij drachmæ duæ, detrita capiti inspergantur. At si hoc remedio non intereant, adhiberi poterit paulum sublimati, aut argenti viui in sulphure. Priscianus loco citato staphisagriæ vncias duas, sandaracæ vnciam vnam cum oleo, & aceto postquam contriueris, corpus omne perungendum præcipit: item postquam capillos abstuleris, melle aut cedria loca contingi. Plinio[n] autem quoque mel, Lendes, & fœda capitis animalia necat: Cedri succus defuncta corpora conseruat, viuentia corrumpit, mira differentia, cùm vitam auferat spirantibus, defunctisque pro vita sit, inquit idem Plinius, addens phthyriases perungere eo necdum dubitauerim, itemque prurigines. Marcellus nitri Alexandrini, & staphidos agriæ æquale pondus sumit, aphronitri quoque aliquam portionem, & sulphuris viui particulam simul omnia terens, & decimo die in balneo corpus fricat, omnes ita Pediculos necari inquiens. Ad Pediculos necandos hoc medicamine etiam vti iubet: oleum cum puluere cineris cuiuslibet de foco, sed bene creti pariter miscebis, & ita teres, vt sit ad spissitudinem mellis, atque inde cùm opus fuerit, caput vnge. Ad Pedunculos in omni parte corporis necandos, ellebori albi vncia, staphidos agriæ tantundem, simul trita, adiectoque oleo totum corpus perunctum etiam in tunicis necabuntur, si eidem credimus, item œsypum ex oleo tritum, & instillatum capiti, phthyriasi medetur. Lendes, & alia capillorum animalia alumen permistum aqua interimit. Plinius.[o] Gummi hederæ inunctū Pediculos necat. Dioscorides. Lachryma hederæ psylothrum est, phthyriasimq; tollit. Plinius.[p] Galenus item, vt Serapio refert, gummi hederæ ac propriè nigræ facultatem tribuit, quæ adurit adustione occulta, ideoq; occidere Pediculos, & abradere pilos. Succus genistæ cum raphanino, vel sinapino exceptus, tutissimum est remedium aduersus Pediculos, ut Ant. Mizaldus[q] notauit ex cuiusdam experimentis. Sinapi cum rubrica vtuntur ad psoras, lepras, & phthyriases, scribente Plinio.[r] Serenus ad phthyriasim, inquit,

Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi
Nitro, vel sale permixtis, acidoq; liquore
Laxatis, vt sint simul allia, tangere corpus
Aut lachrymis hederæ, aut succo perducere cedri.

Cęterùm allium non modo cum nitro, sale, acetoque vt Serenus hic docet, inunctum, sed & per se tum potum, vt antè dixi, tum inunctum phthyriasi medetur. Bibitur, inquit, Auicéna, decoctio allij & interficit Lendes, & Pediculos, & inungitur super eos. Phthyriases, & prurigines potū curat alliū, tusum itē cum aceto, & nitro. Plinius.[s] Dioscorides idē alliū cōtra Pediculos, & Lendes, sed cū origani decocto vtiliter bibi tradit. Folia tamarici in aqua bulliantur, ex ea decoctione fricari Pediculosos vult Priscianus. Marcellus stercus scrofinū immixtū cum rosa liquida, idest rosę succo, Lendes, Pediculosq; discruciare voluit. Pediculi si sint in

[l] li.3. Chron. cap.2.
[k] li.26.c.13
[l] lib.1.c.4.
[m] Commēt. 2. dial. 8.
[n] li.11.c.14
[o] li.35.c.15
[p] li.24.c.10
[q] Cent.3. memorabil. Aph.4.
[r] li.20.c.22
[s] lib.20.c.6.

[t] *li. 4. pract. cap. 9.* corpore calido, Iſaac[t] hoc vnguento vngit: Argentũ viuũ, cineres ſilicis cũ aceto & oleo tem- E
pera. In frigido corpore, hoc vtitur vnguento. Staphiſagriã, nitrũ, auripigmentũ cũ oleo, &
aceto tẽpera, & caput vnge. Itẽ auripigmẽtũ rubrũ capiti cũ oleo inungi iubet, atq; ſi poſt in-
firmitatẽ Pediculi naſcantur, fieri vult vnguentũ de ſemine croci hortenſis, vngiq; quotidie
& lauari cũ aqua, in qua decoctæ ſint roſæ, vel folia pini contuſa, & iſto ſucco ſimiliter illini.
Argentũ viuũ nulli non tradunt Pediculis internecionẽ afferre. Raſes oleo id extinctũ ſi per-
miſceatur, natos Pediculos interficere profitetur; Author de natura rerum, & Albertus argẽ-
tum viuum in oleo oliuæ diutius bullitum commendant, & Zonam pedicoſi eo intingi præ-
cipiunt. Puluis etiam argenti viui cum puluere plumbi ſi ſuper carbones ſpargatur, & ſuffu-
migentur veſtes, vel homo fumum accipiat, occiduntur Pediculi, vt inquit, idem Albertus.
[u] *lib. de Morbis Gall.* Argentum viuum, quod ſit calidum, inquit[u] Fallopius, oſtendo exẽplo familiariſſimo, & eſt
quod enecat, & quaſi comburit Pediculos illos latos, quos vulgus vocat Piattole, & nihil ad
hoc reperitur præſtantius argento viuo, quo ego, inquit, vtor hoc modo in tali caſu. Accipio
pomum dulce, & coquo ſub prunis, deinde cum carne illa cocti pomi miſceo paucum argen
tum viuum, & mando illi qui cruciatur ab huiuſmodi animalculis, vt quando it veſperi dor-
mitum, inungat ſibi alas, pecten & alias partes, in quibus animalcula reſident, & ſi obſeruaue F
ritis, videbitis manè animalcula illa rubra, & fermè combuſta. Hæc ille. Vnguento enulato,
quòd argenti viui plurimum recipiat, multi etiam vtuntur. Ego tamen argentum viuum non
probo, maximè in pueris. nam hinc ſęuiſſima ſæpè ſuboriri ſymptomata multi obſeruarunt:
[x] *Lib. 26.* quod inconſultis matribus, & nutricibus, quæ plerunq; eo vtuntur, dictum eſto. Albertus[x]
[y] *Exercit. 246. 5.* à ſaxifragia Pediculos efficaciter occidi tradit, ſi contrita apponatur. Scoti teſte Iulio Scali-
gero[y] aduerſus Pediculos induſia croco tingunt, Bacchũ & Crocota, & alio viuendi genere
imitati. Marcellus felle vituli caput perunctum Lendes ait exterminare. Aduerſus Lendes,
Pediculos, Cimices, Pulices ſummoperè commendatur hoc vnguentum. Accipe cineris hiru
dinum ſiue ſanguiſugarum vnciam vnam, coſti & ſtyracis liquidæ ana vnciam ſemis, ſangui-
nis ſuilli, quod ſatis eſt, miſce. Olibani, & lardi ſuilli partes ęquales vitriato fictili coquuntur
& ad linimenti conſiſtentiam per ſetaceum excernuntur. Hoc ſi pediculoſum caput inunga-
tur, proculdubio immune euadet à Pediculis: eritq; præſidium eam in rem, & propugnaculũ
[z] *lib. 3. Chro. cap. 2.* multò tutius, quàm ex vnguento enulato, vel alio quod argentum viuum accipit. Palpebris
autem Cęlius Aurelianus[z] adhiberi vult pulueres ſiccos, atq; collyria, quæ Græci blepha-
rica vocant, nos palpebraria dicere, inquit, poterimus, ex ære vſto atq; aneſo aſſo, ſed & lapi- G
de ſciſſo, & pipere, & ſtaphiſagria confecta. Hæc etiam in ijs, qui præter phthyriaſim pruritu
vexantur, ſunt adhibenda, adiectis magis feruentioribus aquis in vſu lauacri, & aſperginibus
pulueris, ex thure & nitro, & ſulphure confectis. Item ſolicationes, quas Græci helioſes vo-
cant, adhibendæ ſunt: dropaces quoq; & vomitus radicũ, & ea quæ iam ſæpe de alijs memo-
rauimus ſcribentes paſſionibus, quæ corpus recorporatiua virtute fortificare, atq; in melio-
rem habitudinem commutare valeant: ſic enim detracta corporis cachexia, eius quoq; comi-
[a] *lib. de paſſionib. mul.* tantia depellentur. Hæc itaq; Aurelianus.[a] Trotula antiquus etiã medicus cõtra Pediculos
generales circa oculos vnguentum fieri ſcribit ſatis valens ad expulſionẽ eorum, & ruborem
oculorum, & ad mitigationem doloris eorum. Accipe aloes vnciam vnam, ceruſæ, olibani
ana vnciam ſemis, laridi quantum ſufficit: larido minutim contrito, cætera puluerizata impo
nuntur, & fit vnguentum. Idem ad Pediculos, qui in pectine, & ſub aſellis (ſic habet) naſcũtur
diſtemperari ait cineres cum oleo, quo inunguntur illa loca. Ad Pediculos Plactulas quidam
ex recentioribus accipiunt olei cõmunis vncias tres, idq; bulliunt in vaſe vitreato cũ drach-
mis tribus cineris quercini, & inungunt locũ infeſtatũ; pòſt per aliquot horas abluunt cũ li-
xiuio & ſapone nigro. Si autẽ Pediculi fuerint in palpebris oculorũ, laudant ſuccũ foliorum H
Perſici, vel Recipe myrrhæ, aloes, thuris, ſingulorũ partes ęquales, trita larido miſceantur, &
palpebræ inungantur. Nonnulli elixant ouum ad duritiẽ, & adiecto vitello macerant ipſum
in aceto per ſpatium ſex horarũ: inde ſuper palpebras cubitũ ituris imponunt: manè autẽ Pe-
diculi mortui ouo remoto adhærent. Pediculi iſti ſeri in pube, & genitalibus ſi nõ cedãt prę-
citatis remedijs, ſecundum multos ad argentum viuum deueniendum erit. Componitur à
[b] *Lib. de vlcerib. c. 24.* Fallopio[b] ceratũ, quod accipit olei vncias tres, argenti liquidi ſiue viui vnciam vnam, ceræ
albæ vncias quinq;, quo illinitur cutis. Teſtantur nõnulli etiã ſi cingulum ex lana hoc cerato
illitum nudo ventri alligetur, ſtatim Pediculos omnes interimi. Idẽ Fallopius ad Pediculos
Ad Pedicellos. pudendorũ, accipit auxungiæ porcinæ, argenti viui, ſaliuæ ana quod ſatis eſt, miſcet omnia
ſimul, faciens vnguentum, quo partes Pediculis obſeſſas inungit. Cyrones, ſiue Pedicellos
vulgus peculiariter acicula extrahit: ſed cũ non ſimul tollatur cauſa eorũq; fomes, perſeuerat
affectio. Itaq; præſtat vnguẽto, vel fotu eos extinguere, quo ſimul tollatur pruritus ille infe-
ſtiſſimus.

A stissimus. Maximè εὐποριστικὸν Cyrones enecans est acetũ salsum. Practici quidã hyoscyamũ in primis ita commendant, tanquam à proprietate, vel antipathia vnicè conferens, sed non alio nomine iuuat, quàm stupefaciendo, qui fit vt pruritus, & erosio mox sistatur. Idem possunt alia quæuis narcotica: omnia sanè vitanda, nisi cùm grauissimus vrget dolor, quod per hunc affectum minimè accidit. Frequentior enim hyoscyami, & similium contactus tremulas reddit manus: quamobrem erit præstantius vti eorundem oleis, vt mandragoræ, hyoscyami, & papaueris, quæ minus noxia esse possunt, neque verendum est vngere pauco hydrargyro, vel pauciore sublimato cum axungia rancida, quibus Cyrones interficiuntur, & pruritus extinguitur. Esto verò hydrargyri ad axungiam proportio sescupla, sublimati verò decupla. Multi, quod magis probo, vbi Cyrones sunt, perforant vesiculas illas, deinde abluunt muria, in qua cancri bullierint, aut aqua in qua decocti sint pisces saliti, vel succo foliorum persicæ, vel hederæ terrestris. Alij accipiunt scabiosæ vnciam semis, ellebori albi drachmam vnam & semis, terebinthinæ optimè lotæ, axungiæ porci recentis ana vnciam vnam, misce, & vtitor. Aliud adhibendum infantium pedibus pruritu ob talem luem multùm infestatis. Accipe oua recentia elisa, quousq; indurentur, quorum albumina frustim incisa inter duas
B tenuissimas vittas pedibus alligabis, & sic per multas horas permittes; postea solue, & inuenies omnes Pediculos in superficie vittæ inferioris; quod cognosces excutiendo super prunas; nam crepitabunt dum adurentur. Vnum notandum, quòd in quocunque vnguento ad huiusmodi affectum, acetum admisceri potest, & vt fortiùs operari possit, acetum scilliticum erit præstãtius: nam per se solum Pediculos interficit. Sed de animalibus alijs etiam aliquid dicamus, quæ si hoc morbo infestentur, si Pediculis scateant, pelles, & carnes nobis subministrant, non solùm illaudabiles, sed etiam abominandas. Si itaque Peduncul is, aut Ricinis infestentur oues, aceris radices, inquit Didymus, contundantur, & aqua addita coquantur, & postquam à capite vsque ad spinam, lanam ac vellus diuulseris, hæc aqua tepida infundatur, donec per totum corpus progrediatur. Quidam & hîc cedria sola vtuntur. Alij mandragoræ radice consimiliter vtuntur. Cauendum autem ne gustent inde, periculum enim inducit. Alij experti radicem decoquunt, & decocto lauant. Si syluestres Pediculos, inquit, Hierocles, necare voles, primùm si interna his scateant, Sandaracæ liquorem, instar heminarum duarum infudisse satis est. Si exteriora ijs pedibus obsita sunt, eiusdem Sandaracæ, quod satis esse videbitur, ex oleo linas aut fracibus calidi olei in sole perungas. hoc vnguine contacti Pediculi decident. Si Gallinæ, Anseres, & alites aliæ Pediculis infestentur, illitu ex oleo

Ad animalium aliorũ Pediculos.

C lini facilè curantur: quin imò sæpenumerò sibi ipsis magistræ, eo malo sese aliæ puluerando, aliæ lauando liberant. Palladius Paxamusque laudant staphisagriam, & torrefactum cuminum pari pondere cum vino contusa, si malum leue est, sin pennarum penetrarit secreta, decoctum lupinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut quod prestantius esse aiunt, cineribus saponariorũ à lixiuio relictis, cura mulierum sese puluerantes istoc malo ocyus liberari referunt. Varro ab eadem Pediculorum lue præseruandas iri tradit, si in cubilibus cùm pepererunt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur. Atq; hæc de occidendis Pediculis dicta sufficiant. Cæterùm quemadmodum nos de occidendis ijs tantoperè sumus soliciti, ità è contrario Bancanorum, gens est in Guzzarat regno Indiæ mercaturę dedita, mira superstitio est nolle tangere, quod mortuum est, nolleq; quodquam animal occidere; ideoque quando Pediculis infestantur, accersunt ex deserto homines solitarios siue heremitas, qui eos captant, & captos capiti suo imponunt, & nutriunt. Alij etiam captos in parietum foraminibus occultant, nihil ita ægrè laturi, quàm mortem bestiarum, quam coram vident inferri, quin totis viribus, adhibitis etiam precibus instant, ne vita au-
D feratur, quam scilicet nemo concedere potest, pecuniasque offerunt tanquam in redemptionem. Iam verò Americani referente Andrea Theueto, [c] si mordeantur à Pediculis, vel à Pulicibus, eos captos dentibus interimunt. Et Herodotus antiquissimus scriptor tradit Libyum [d] Adirmachidarum vxores, suos Pediculos, vbi ceperint, non antè abijcere, quàm eos vicissim momorderint. De Tartaris etiam referunt, quòd quando capitis, & aliorum locorum Pediculos deuorant, dicant eodem modo sese aduersus inimicos suos vindicaturos.

Ad Auium Pediculos.

Bancani Pediculos nõ occidunt.

[c] *Lib. 11 de America.*

[d] *In Melpom.*

E

DENOMINATA. COGNOMINATA.

Phanoſtrates.
a Lib. 13. cap. 19.

PHANOSTRATES nobile fuit, at impudicum ſcortum. Hoc apud [a] Athenæum Apollodorus in libro de ijs amicis, quę ſunt Athenis vocatum fuiſſe Phtheropylen ſcribit propterea, quòd Pediculos, cùm ſtaret in limine ianuæ, quæritaret. Φθειρίζω in veteri Lexico eſt venor Pediculos, φθειροφαγῶ, Pediculis veſcor, φθειροφάγος qui ijs veſcitur, de φθειροφάγοις dicam poſtea. φθειροποιὸς faciens & procreans Pediculos. Σταφὶς ἀγρία & ἀσταφὶς ἀγρία, Latinis herba Pedicularis & pituitaria dicitur, Officinis Staphilagria. Pedicularis autem dicitur à viribus. Quantoperè enim Pediculos interimat, ex ſuperioribus facilè cuiq; liquere exiſtimo. [b] Hieronymus Tragus aliam quandam herbam, Pedicularem campeſtrem, ſed ab contrario effectu, vocauit. Eſt autem ea quam alij herbarij criſtam galli F alteram, ſiue alectorolophon nominant. Dodonæus fiſtulariam, quòd ad fiſtulas, & ſinuoſa vlcera ſit vtilis. Dicitur autem Phthirion ſeu Pedicularis, ſeu Pedicularia, quòd pecori, ac iumentis, quæ in pratis, vbi hæc prouenit, paſcuntur, Pediculorum copiam gignat: quemadmodum idem Tragus hiſce verbis teſtatum reliquit: Radicem habet tenuem, ac perbreuem, ita vt quàm facillimè euelli poſſit. Quare in noxia hac ſtirpe naturæ conſilium, ac prudentiam admirari certè debemus, qua pecorum ſaluti conſuluit, eò quòd peſtilentiſſimam herbam radices altè agere non permiſit, admonens interea pecuarios, vt è pratis, ac paſcuis, eijci illam curent ſedulò. Cùm enim à pecoribus inter cætera pabula deuorata fuerit, Pediculorum in illis ingentem procreat copiam, quo morbo vix tandem citra magnum periculum liberantur. Hinc apud Germanos Leuſs kraut, hoc eſt, Pedicularia vocari cœpta eſt. In [c] hiſtoria omnium plantarum alia ſtirps, Pedicularis maior alpina vocatur; ſed cur ita dicatur, non explicatur; ſuſpicor autem Pediculos generare eius eſum. nam præcedenti non eſt abſimilis multùm. Veretrum nigrum tertium quibuſdam nuncupatum, quod nonnulli etiã Plinij conſiliginem appellant, Germani Lauſs kraut, teſte [d] Carolo Cluſio dicunt, quòd Pediculos interimere credatur, perinde ac ſtaphiſagria, quam eodem nomine indigitari G diximus. Anacardum vocant quidam Arabes Pediculum elephantis.

b Li. 1. Hiſt. ſtirpium. cap. 83.
c Lib. 10. cap. 22.
d Lib. 2. rar. ſtirp. c. 63.

ÆNIGMA. LVDICRVM. APOPHTHEGMA.

Nautarum de Pediculis ænigma.

IN vita Homeri tale legitur ænigma de Pediculis: Nautis cæteriſq; aliquot qui è ciuitate conuenerant, in Io inſula apud Homerum conſidentibus, fortè pueri piſcatores eò appulerunt, qui è nauicula egreſſi hæc illis verba fecerunt: Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis? Ibi è præſentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, nos, inquiunt, quæcunq; cepimus, reliquimus: quæ verò non cepimus, nobiſcum portamus. Et cùm nemo id ænigmatis interpretari poſſet; piſcatores explicabant: ſignificantes nimirum ſe, cùm piſcium nihil capere poſſent, deſidentes in ſicco, Pediculos venatos, & H horum quotquot cepiſſent, abieciſſe, quos autem non inueniſſent, domum retuliſſe. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina.

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε
Οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.
Hi vos, ô pueri, tales genuere parentes
Nec latis fundis, gregibus neq; mille potentes.

Ariſtippi dictum.
Ageſilai apophtegma.
e In Apoph. Lacon.

Sunt qui Homerum mortuum eſſe volunt, quòd hoc ænigma explicare neſciuiſſet, quod falſum eſt: æger enim iacebat in litore. Ariſtippus cauſante quodam, quòd filium quaſi non ex ſe natum proijceret: An verò, inquit, ignoramus & pituitam, & Pediculos ex nobis gigni, quæ tamen velut inutilia, quam longiſſimè proijcimus. de quo vide Laërtium in illius vita. Ageſilaus magnus ille aſtans aliquando aræ Mineruæ, quæ ab æde ærea Chalciœcus dicitur, boueniq; immolans, morſus à Pediculo, nihil reueritus [e] Plutarcho referente, in conſpe-

ctu

A ctu omnium arripuit eum,& occidit,his additis verbis: Per deos, iucundum est, vlcisci insidiatorem,etiam ponè aram. Lodouicum Imperatorem ferunt, quòd quidam è familiaribus fortè coram eo vnaq; obequitans viso in eius veste Pediculo, suffundi rubore ceu pudibundum cerneret,ab eo quæsiuisse, quid ita euenisset, quòd tam inopinato rubore per vultum suborto ipsum puderet,cumq; pudoris causam percepisset, oblato prius munere respondisse, sese quoq; hominem esse: rursus cùm alius Pulicem sese in veste eius vidisse simulato pudore diceret, vehementer obiurgasse, addito & hoc, tunè canem esse me arbitraris? Quod si verò quispiam in stratu hominis,ludicri causa velit, vt appareant Pediculi scaturientes, vt non possit dormire, proijce, inquit Albertus Magnus, in lecto eius pondus vnciæ vnius, vel mediæ alkakengi,& si acceperis pilos asturis, fiet inde Licinium, (sic habet) quod quando accenditur, vident se inuicem omnes infirmos ex vehementia infirmitatis,extenuationis. Accipe Locustam citrinam, & exicca ipsam & tere & pone in panno exequiarum, & incende ipsum oleo Sambucino, in quocunq; loco fueris, erit quod tibi dixi, & mirabile. Vt Pediculi in stratu appareant.

B
PROVERBIA.

Οἱ Πλάτωνος φθεῖρες, id est, *Platonis Pediculi* in prouerbium abierunt,vti referente Laërtio in vita huius philosophi,testatur Myronianus in opere, cui titulum fecit de similibus: hinc coniectans hoc morbo perijsse Platonem, quòd vulgo Pediculi Platonis appellarentur.Myronianus nullum indicat vsum prouerbij: Suspicari tamen licet, dictum in sordidos, quòd philosophi minimum indulgeant nitoribus externis, dum circa mentis cultum toti sint occupati. In sordidos ac auaros homines bina habent Itali prouerbia eiusdem sensus: Egli è più misero d'vn Pedocchio,hoc est,Pediculo multò auarior est, & egli scorticarebbe vn Pedocchio per hauer la pelle, hoc est, etiam Pediculum excoriaret,vt pelle potiatur. Belgæ quoq;,vt audio, hinc habent adagium, Cael als een luijs,hoc est,æquè glaber ac Pediculus,in eos quibus nihil est,reliquum, qui vel omnia consumpsere, vel qui nihil vnquam habuere diuitiarum. Platonis Pediculi.

C
VSVS.

APVD Belgas audio Pediculos potos commendari à nonnullis aduersus morbum regium. Cæterùm cùm ciuiles hominum mores à tam fœdo abhorreant remedio, nescijs dandum erit, si modò verum est, eum affectum curare. Fœdius verò multò est, quin dictu turpe ac abominabile ijsdem vesci, quod [a] Herodotus de Budinis Scythiæ populis prodidit,quos [b] Plinius Salas vocare videtur:nam hos antiquis Phthirophagos,& Suauos dictos fuisse scribit: Eorum etiam Arrianus in periplo Ponti Euxini, Phtolomæus in Sarmatica Asia, nec non Mela & [c] Strabo mentionem faciunt. Sabellicus sic dictos esse vult,à sordibus & fame, quemadmodum nos vernacula lingua hominem sordidum Pedocchioso,& tignoso vocamus,id est,Pediculosum & tinea affectum. In Cumana insula, sicut in libris de nauigationibus in Indias legimus, Pediculis coctis & crudis vescuntur.

[a] *In Melpomene.* [b] *Plin.6. cap.4.* [c] *Lib.6.*

D
DE RICINO. Cap. V.

PLINIVS [a] cùm esset locutus de Pediculis, subinde de Ricino, quanquam animal non nominet, agit, eiusdem turpedinis animal esse inquiens, vt postea patebit, cùm eius verba fideliter recitabo: Quin etiam ipsemet [b] Aristoteles Pediculi cum speciem facere videtur, cùm eodem de eo agat capite, adeo vt doctissimus [c] Iulius Cæsar Scaliger Ricinum vocet tam in homine, quàm animantibus alijs, cuius opinionem suprà refelli, ac mox iterum refellam. Quidni itaque & nos de eo post Pediculos agere debemus?

[a] *Lib.11. cap.34.* [b] *Lib.5.Hi. cap.31.* [c] *Exer.196.5*

Digitized by Google

E

AEQVIVOCA.

ᵃ Lib.4. cap.164.

Κρότων Dioſcoridi, ac ᵃ Theophraſto plantæ fruteſcentis nomen eſt: interpretes eorum rectè Ricinum latinè vocant. Quod enim Latinis Ricinus, id Græcis κρότων & κίκι eſt. quin herbam eam ab Crotone ſiue Ricino animante dictam diſertiſſimis hiſce verbis ſcriptum reliquit idem Dioſcorides: Cici aut croton, quod ſeſeli Cyprium, & ſeſamum ſylueſtre vocant, à Ricini animalis ſimilitudine dicitur &c. Herba eſt vulgo nota, officinis cataputia maior appellata ob purgandi facultatem quam obtinet, quibuſdam pentadactylon & palma Chriſti à foliorum digitata effigie, Meſuæ granum regium, Italis giraſole, ab Herodoto συλλικύπριον. Iam verò Polluce authore κρότων in aure dicitur τὸ ὥσπερ ἔδαφος. Eodem teſte κρότων vocatur μιλτηρὰ ὑγρασία ἐλαιώδης, ὅπου ἕλκος ᾖ περὶ τὰ νεῦρα. Et ᵇ Galenus ab Hippocrate κρότωνας nominari ſcribit τὰ ἐν τῷ πνεύμονι χονδρώδη βρόγχια, id eſt carthilaginea pulmonis bronchia. Nec non Heſychius κρότωνα ſcribit à quibuſdam exponi πύρσον. Alioqui & vrbis nomen eſt, cuius incolæ dicuntur κροτωνιάται. Κρότων deniq; dicitur oleæ morbus, qui ſolis quædam inuſtio eſt. ᶜ Iſidoro Ricinus etiam piſcis eſt, à Ricino terreſtri nomen trahens, quem vulgus inquit, eritium vocat, huius teſtula duplex ſpinis aculeata in modum caſtanearum, quando adhuc opertæ de arboribus cadunt: caro eius mollis & minio ſimilis. Hæc ille. Ricinus prætereà & Ricinum, vel (vt quidam malunt) Recinum, veſtis antiquiſſima, quadrata, à reijciendo, vt inquit Varro, cuius partem mediam retrorſum iaciebant, vnde Riciniati momi. Meminit eius veſtis Seruius ᵈ Virgilij interpres, dictam ita eſſe inquiens, quòd poſt tergum reijcitur. Feſtus Ricinum vocat omne veſtimentum quadratum. Apud ᵉ Ciceronem legitur Ricinium per quatuor ſyllabas. Extenuato (inquit) ſumpto tribus Ricinijs, & vinculis purpuræ, & decem tibicinibus, tollit etiam lamentationem. Ex quibus Ciceronis verbis veſtem lugubrem fuiſſe conſtat, quod ex Varrone etiam confirmatur, qui colorem eius inſuper expreſſit. Is enim de vita patrum apud Nonium inquit: Vt dum ſupra terram eſſet, Ricinis lugerent, funere ipſo pullis pallis amictæ. Quo loco Nonius: Erat autem, inquit, Ricinum, quod ſua ætate maſurtium dicebatur, palliolum fœmineum breue.

ᵇ Lib.2. de morb.

F

ᶜ Lib. 12. Orig. cap.6.

ᵈ Lib.1. Aeneid.

ᵉ Lib.2. de legib.

G

SYNONYMA. ETYMVM. FORMA.

ᵃ Li.5. Hiſt. cap.31.

ARISTOTELES ᵃ cùm Aſinum neq; Pediculis, neq; Crotonibus infeſtari dixiſſet; boues è contra vtriſq; oues & capras Crotonibus, ſubiungit, in canibus fieri, qui Cynoraiſtæ vocentur. Theodorus Gaza neſcio an diſtinctionis cauſa κρότωνας interpretatur Rediuos, & canibus proprium eſſe ait Ricinum, qui ab eodem animali nomen Cynoraiſtæ accepit, cùm tamen Græcè legatur tantùm, Ἐν δὲ τοῖς κυσὶν οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοραῖσται, hoc eſt in canibus naſcuntur Cynoraiſtæ dicti. Quare ſi diſtinguere voluerit Ricinum à Rediuo, lapſus eſt. idem enim eſt animal Rediuus, qui Ricinus, quin vt mox patebit, multi apud Columellam, ex quo hanc vocem ſumptam eſſe volunt, Ricinus legendum eſſe doctiores iudicant, atq; ita habet meum exemplar Pariſijs impreſſum. Taxat hanc quoq; verſionem Gazæ doctiſſimus Hermolaus Barbarus: Ricinus à noſtris (inquit) dicitur (planta nimirum, de qua ſuprà diximus) vt ipſum quoq; animal canibus præcipuè infeſtum, quod & Cynoraiſta Græcè dicitur & Croton, quanquam Theodorus Crotonas Rediuos conuertit, non Ricinos. Fertini etiamnum hodie, vt ex Didymo Zenotele accepimus, vernaculo vocabulo Rhaiſtas canum vocant. Dicuntur & Cynomyiæ (hoc falſum eſſe infrà dicemus) à quibuſdam. Sed & ouibus moleſtos eſſe Ricinos teſtis eſt Cato. Vulgus ipſum eos Græco nomine appellat Cica. Galenus Cica dici vult etiam beſtiolas, quæ frumentum corrodunt, quarum cœtus Cion dicatur. Hic Vermis etiam Cis vocatur &c. Hæc Hermolaus. Heſychio etiam κυνοραῖσται ſunt κρότωνες οἱ τὰς κύνας πιπίζοντες, id eſt, Crotones qui canes mordent: & κυνοραΐστων, τῶν κροτώνων ἀπὸ τοῦ ῥαίειν ὅ ἐστι φθείρειν. Attici geminato ρ dicunt κυνορραῖσται teſte Euſtathio. Sunt & nonnullis τὰ τὰς κύνας φθαρτικὰ ζωΰφια, nonnullis, ſed perperam κυνόμυιαι id eſt, Muſcæ caninæ, vt ſuo loco in Muſcis demonſtrauimus. Iam verò

H

A rò Crotonem eundem esse cum Ricino, in primis habemus ex [b] Varrone, apud quem hoc lego: Quidam pulchris Græcis in aqua tritis perungunt catulorum aures, quòd Ricini soleant (si hoc vnguine non sis vsus) eas exulcerare; nec non ex Plinio, qui inscripto capiti trigesimoquarto libri vndecimi titulo, de animali, cui cibus exitus non est. Est, inquit, animal eiusdem turpitudinis, (subaudi cum Pediculis) infixo semper sanguini capite viuens, atq; ita intumescens, vnum animalium, cui cibi non sit exitus: dehiscitq; nimia satietate, alimento ipso moriens. Nunquam hoc in iumentis (Aristoteles, id priuatim de asino dicit) gignitur: in canibus aliquando (quin plerunq;, vt idem [c] alibi, vt subinde patebit, tradidit.) in quibus omnia. In ouibus, & in capris hoc solùm. Æquè est mira sanguinis, vt Hirudinum generi in palustri aqua sitis. Quanquam autem Ricinum non nominet hîc Plinius, alias tamẽ seipsum velut explicans, eum nominauit his verbis: Minus miremur hoc, qui sciunt fœdissimum animalium in quantum magnificent Ricinum, quoniam nulli sit exitus saginæ, nec finis alia (alius in manuscripto codice) quàm morte, diutius infame viuẽti. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in societate paucioribus dehiscere. (deficere in manuscripto.) Hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Suidæ quoq; κρότωνες sunt οἱ τῶν κυνῶν τὸ

B αἷμα ἐκπιπίζοντες, qui canum sanguinem exugunt. Eiusdem sententiæ est Scaliger. Κρότωνοι Hesychio sunt eidem, qui κρότωνες, & κυνοπρῆστις ζῶόν τι, quoddam animal, tale proculdubio, quale βουπρῆστις, canibus nimirum ea mala inferens, quæ illa bobus. Inuenio item apud [d] Homeri Scholiastem τριβίαια pro κρότωνες, citaturq; in veteri Lexico. [e] Vincentius ex authore de natura rerum Engulam vocari scribit. Engula est Vermis a re nomen habens. Habet enim semper in sanguine caput, continueq; sugens ita intumescit, vt medius crepet. Non enim exitum superfluitatis habet. Hoc à quibusdam Pediculus agrestis dicitur. In iumentis nunquam, sed in lupis & canibus frequens. Sic ille. Hispanis dicitur Rezno, & Garapata, Germanis Hundsslauss, Zeck, Holtzbock, Belgis Hondtsluijs, quasi Pediculus canis, Gallis teste Ruellio Gallo Thiques. Cùm verò duo Insecta prorsus inuicem & colore, & magnitudine, nec non figura differentia Ricini dicantur, vtrumq; rusticis nostris notissimum, vnũ paruũ, nigricans, figura Plactulę siue Pediculi inguinalis, alterum magnũ, rotundum ac quasi orbiculare, illud Cecca vulgò, hoc Cosso vocatum, meo iudicio illud postremum Ricinus est veterum, etenim Dioscorides Crotonis herbæ semina Crotonis siue Ricini animalis figuram exactè repręsentare scripsit; vnde vel quiuis videat doctissimum virum Scaligerum Cec-

C cam nostram cum veterum Ricino implicasse. Homini, inquit, Ricinus innascitur è sordibus in barba, alis, inguine. Estq; id quod canibus Cynoraistes. Crotonem Græci communi cum Arabicæ Keruæ seminis nomine, Galli Platam vocant: cùm tamen turgidus & globosus sit. Admiranda natura: à qua vos materiales (omnia enim cum Alexandro vestro ducitis à qualitatibus elementorum) admoneri æquum est. Vt videamus ad quem materiæ, vel defectum, vel confusionem confugiatis. Hoc animal cùm cibi habeat aditum, excrementi exitum non habeat: scio, vobis quid sit comminiscendum. Defuisse Naturæ subulam, qua illi eam partem terebraret. Iccirco Italia cùm id animal Cæcam vocet: maiore fide fuisse excogitandum illis nomen arbitror: quo alterius, quàm oculorum, loci cæcitas declararetur. Cæterùm Cicam primùm dictam reor, quia Cicy Croton sit. Sic Scaliger. sed Plata plurimùm, vt dixi à Crotone differt. Deceptus autem fuit Scaliger cæco animalis exitu excrementorum. Hoc enim cùm vidisset fortè in canum Plata, ex eo Crotonem esse iudicauit, cùm id vtriq; conueniat animanti canibus infesto. Postremò Plata canis plurimùm differt à Plata hominum. Ricinum multi talpæ inimicum esse scribunt: sed de animali ne an de herba intelligendum id

D sit, necdum didici. Alibi [f] Scaliger Ricinum scribit neq; gignere, neq; gigni: item [g] alibi etiam viuere non posse, nisi in alijs animantibus. quod postremum verissimum est, de priori sententia dubitari potest. Etenim [h] Aristoteli Ricinus Pediculorum genus esse videtur, Pediculus autem quomodo generetur, fusiùs suprà explicauimus. Sed verum tamen est, quod dicit Scaliger, non gigni scilicet è suo genere, quoniam Ricinus, vbi sanguine satur est, quod exitum non habeat, rumpendo moritur, & nihil procreat. Ortus enim eius est ex animantis excremento, iuxta philosophi mentem. An verò etiam in herbis nascuntur? Obseruaui enim sæpe in canibus, quòd cùm domo egrederentur, prorsus Ricinis carerent, redeuntes verò ex agris vbi frequentior, spissiorq; altiorq; herba erat, ijs infecti essent vtroq; genere, & magno & paruo. Nigidius teste Plinio fugere tota die canes conspectum eius qui è sue id animal euulserit, scriptum reliquit.

[b] Lib. 2. de Re rust. c. 9.

[c] Lib. 30. cap. 10.

[d] In Odyss. π.

[e] Lib. 20. cap. 130.

Engula.

[f] Lib. 2. de plant.

[g] Lib. 2. de caus. plant. cap. 13.

[h] Li. 5. Hist. cap. 31.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

CVM verò eiuscemodi fœdissimæ, ac tetræ bestiolæ boues, ouesq; (vt de canibus taceam,) infestantes, non tantùm noceant illis diuexentq; quo minus impinguescant, vel nobis inseruiant, verùm etiam carnes eorum abominandas, ac nauseabundas reddãt, itaq; haud ab re fuerit aliquot recensere remedia, quibus vel fugẽtur, vel interimantur. Si ergo quadrupedes, & detonsæ oues totæ amurca, sic vt biduum vel triduum consudent, illinantur cum aqua, vbi lupinus deferbuerit, deinde mari vel aqua salsa lauentur, neq; scabræ fient, neque (quod nos requirimus) Ricini erunt molesti. Si veterinum, inquit Didymus, Pediculis obsitum est, aut Ricini hærent, aceris radices tusæ in aqua coqui debent, & decocti iure tepido perfundi, sic vt imber totum corpus proluat: sed villi prius à capite ad dorsi spinam detondendi. Sunt qui solo cedriæ liquore vtantur. Alij mandragoræ radicis decocto consimiliter irrorant. Sed cauendum ne eam degustent, quippe cùm periculum adferant. Alij ciperi radicem decoquunt, & iuris imbre lauant. Ricini quoq; pice liquida cum suilla adipe cocta contacti decidunt: qui manu non sunt vellendi, ne faciant vlcera. Chamæleon niger quoq; teste [a] Plinio Ricinos canum necat. E

[a] *Lib. 22. cap. 18.*

MORALE. PROVERBIVM.

[a] PLVTARCHVS Ricino & Asilo egregiè adulatores assimilat: quandoquidem vt Asili tauris, Ricini canibus sub aures subeunt, eodem planè modo adulatores, ambitiosorum aures laudibus occupantes, iisq; adhærentes, non facilè depelluntur. Κροτωνος ὑγιέστερος, Ricino sanior, prouerbium à Suida citatum, nescio in quem sensum. Is enim, inquit ille, Vermiculus vndique est æqualis & planus, nec vllam habet scissuram. De ano videtur intelligere, qui in eo desideratur: sed ano carere, inditium sanitatis esse non potest. G

[a] *Li. de adu. & amic. discipl.*

VSVS IN MEDICINA.

RICINI sanguis, inquit [a] Plinius, euulsi è cane psilothrum est. Et antè, hunc ait ex aure sinistra canis omnes dolores sanare ad alligatum. Eundemque in augurio vitalium haberi. Nam si æger respondeat ei qui intulerit, à pedibus stanti interrogantique de morbo, spem vitæ certam esse: moriturum nihil respondere. Adijcere etiam, vt euellatur ex aure læua canis, cui non sit alius, quàm niger color. Aliàs denique idem [b] Plinius Ricini sanguinem igni sacro mederi tradidit. Q. [c] Serenus eundemque sanguinem ad inueterata vlcera, quæ iam in fistulas abiere, celebrauit suis hisce versibus: H

At si iam veteri succedit fistula morbo
Mustelæ cinere immisso sanabitur vlcus
Sanguine vel Ricini quem bos gestauerit antè.

[a] *Lib. 30. cap. 14. cap. 10.*
[b] *Cap. 12.*
[c] *Cap. 35.*

DE

A

DE PVLICE. Cap. VI.

EX notissimis ac infestissimis Insectis Pulex est, eoq; magis infestus, quò ad fugiendum promptior ac dexterior. Captantem enim celerrimo, quem exercet, saltu eludit, & rursus mordet, nec facilè se capi sinit. Et quia facilè per quoslibet artus saliendo diuagatur, Ouidius, vel quisquis ille fuit, qui elegiam eam de Pulice scripsit, in Pulicem conuerti exoptat. Elegãs verò etiam Pulicis encomium scripsit Cælius Calcagninus: in quo mirè Pulicem celebrat: adeo vt nihil sit tam noxium tamq; infestum humano generi, quod non à felici aliquo ingenio laudari possit. Apud Mexicanos Indiæ populos Pulex pro Deo adoratur. Pulex pro Deo.

B

AE QVIVOCA:

EST & Pulex marinus, de quo aliàs. Item Pulex ex Phalangiorum genere, quod Pithece Æliano vocatur, de quo agam inter Phalangia. ψύλλοι (sic Pulices Græcis dicuntur) Psylli Lybiæ populi, qui & ipsi à serpentibus non lęduntur odore suo eos fugantes, & alijs qui læsi ab illis bestijs fuerint, venenum suctu extrahunt. [a] Plinius, Psyllorum corporibus ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Ibidem dicit esse gentem Africæ è Psyllo rege dictam. Pithece quid. Psyllorum vis contra serpentes. [a] Lib. 7. c. 2.

SYNONYMA.

פרעש Paras Hebræis Pulex est. Quidam audaciùs, inquit Pagninus à radice פרש deducentes, Haijm putant insertum, quod insiliat & excurrat ad depopulandum, & sese expandat, Paras.

C ac explicet. Extenuandi se causa Dauid se cani & Pulici comparat. I. Sem. 24. 15. post פרעש Pulicem vnum. In Syrochaldaico dictionario מאכולת Macholeth, Pediculus niger, id est, Pulex. Græcis ψύλλος est, Atticis ψύλλα, vt scribit Scoliastes in Aristophanem. ψύλλα verò frequentiùs in vsu est, & raro ψύλλος legitur.[a] Cælius Calcagninus redditurus huius vocis etymologiam, cùm dixisset non rectè ascribi inuentionem secandi venam hippopotamo, quia Pulex id primum ostenderit mortalibus; atq; hinc, inquit, Græci hominum prudentissimi eum ψύλλαν appellauere, non à breuitate corporis, vt crassiores antiquitatum existimant: sed quòd Psyllorum imitatione exundans sanguinis virus, solo suctu, nullo dispendio, minima cum molestia, leuissimo tantùm pruritu euocet. ψύλλακας dici τὰς ψύλλας refert Hesychius. Apud Latinos quoq; nullum reperio synonymum. Isidorus à puluere dictum autumat, quòd eo potissimùm nutriatur, generetur potiùs dixisset. Italis dicitur Pulce, Gallis Poulce, Hispanis Pulga, Germanis Floch, Belgis Vlo aut Vloije, Anglis à Flee. A volatu hoc est celerrimo saltu, & fuga tribus hisce nationibus nomen habere videtur. [a] In Encomio Pulicis. Venæ sectionis inuentio. Pulex vnde dictus.

D

FORMA. GENVS. SEXVS.

PVLEX notissimum animalculum colorem corporis, in quo est, sequitur. In catellis, in candido dilutiores, in ruffo fului, in nigro nigriores, vt annotauit doctissimus[a] Iulius Scaliger. Mare est fæmina duplo maior. Pulicem verò, etsi tam exiguum animal sit, artifex quidam Africanus aurea catenula reuinxit. Quin tradit idem ille[b] Scaliger ita reuinctum salijsse. Cæterùm Pulicem in collo aureola catella, eaq; prælonga (inquit) vinctum atq; in delicijs habitum haud minori debet esse miraculo: cùm ille saliret aliquando: nonnunquam heræ suggereret delicatulum sanguinem: deinde in lectulo satur sese collocaret. Idem ego à duobus artificibus factum vidi, Belga vno, altero Veneto. Nigua animalculum est minus Pulice, [a] Exerc. 59. [b] Exer. 326. Nigua.

quod

Digitized by Google

quod homines tantùm infestat. Pulicellus est, inquit [c] Scaliger, rostro acutissimo. Pedes potissimùm inuadit, rarò partes alias, non ingredientium tantùm, sed cubantium quoque. Ideo in sublime cubant Indi. Frequentissimè partem eam quæ subest vnguibus, lancinant. Quarta die crescere tumor incipit: tum ad eam turgent magnitudinem, vt Pisum superet. Tumor fœtus est Lendinibus candidis, quibus extractis calidos imponunt cineres. Sunt & herbarum pulices, qui raphanis potissimùm innascuntur, vt infra dicemus.

[c] Exe.194.8 · E

LOCVS.

NON in animantibus tantùmmodo locum habent Pulices, sed per terram in puluere numerosè etiam habitant, in locis cubiculisq; immundis, & desertis. In Africa, ac potissimùm monte Dedes tanta est huius pestis copia, vt quiescere homines nunquam patiantur, maximè qui eò veniunt, insueti ita molestari. In Insula S. Thomæ etiam abundant, item in Europa. contrà circa Segelmesse Africæ vrbem nulli reperiuntur Pulices. F

GENERATIO.

DE Pulicum generatione isthæc legimus apud [a] Aristotelem. Quæ per se vel in animali, vel in terra, vel in stirpe, vel etiam in eorum ipsorum partibus creantur, eademq; maris & fœminæ sexu distincta sunt, ijs coëuntibus gignitur quidem aliquid, sed ex quo nihil amplius gigni possit: verbi gratia coitu Pediculorum Lendes dictæ procreantur, Muscarum Vermiculi, Pulicum, genus Vermiculorum oui speciem referens: ex quibus, nec ea quæ generarint, proueniunt, nec aliud vllum animal, sed id quod sunt, sordes tantùm persistunt. Sic ille, quod sanè diuersum esse apparet ab eo, quod scriptum reliquit eiusdem libri ca.31. vbi nimirum non tantùm Pediculos tradit, & Cimices procreare Lẽdes, sed & Pulices idem facere. Quæ (inquit) ex numero Insectorum non carne viuunt, sed carnis viuæ humore aluntur, vt Pediculi, Cimices, Pulices, hæc per coitum generant ea, quæ Lendes vocantur, ex quibus nihil præterea nasci potest. Pulices minima quadam putredine nascuntur, sedemq; sui ortus sordes obtinent aridas. Nunquid itaq; vel Lendes, vel Vermiculos ouorum specie gignant Pulices, needum obseruaui. [b] Bartholomæus Anglicus ad priorem sententiam accedere videtur, dum ait: Quamuis autem non sit de animantibus, quæ procedunt per manifestam sexus commixtionem: multiplicat tamen suam speciem per ouationem; quæ oua quædam in se gignit, ex quorum commixtione, vel emissione vnicus Pulex multos producit: vnde Pulex albus, quidem nascitur, sed quasi subitò in nigrum commutatur. Ego quoq; Lendes nihil gignere, non puto, vt antè etiam significaui. ex puluere verò nasci minimè dubito Pulices, atque id quoque scribit Author de natura rerum: Pulices, inquit, atro colore de puluere calefacto, & postmodum humore corrupto procreari dicuntur. Aristoteles quoque putrescens humidum, aut siccum Pulicum generationis causam iudicauit, quemadmodum hisce verbis disertissimè significauit: Insectorum aliqua coëunt, atque ex animalibus eiusdem generis oriuntur modo eorum quibus est sanguis, vt Locustæ, Cicadæ, Phalangia, Vespæ, Formicæ: aliqua coëunt quidem, & generant, sed non sui generis animal, sed Vermiculos tantùm, neque ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido & sicco, vt Pulices, Muscæ, Scarabæi. Loquitur & [c] Cardanus de hac generatione: Sunt & animalia exanguia, quæ quia sanguine viuant, sanguinea videntur, cuiusmodi sunt Hirudines, Pediculi, Cimices & Pulices: hi maximè sanguinem pro corporis magnitudine hauriunt: qui parui sunt, masculi, fœminas maiores frequenter incubare cernuntur: nati vére, maio pereunt, qui pòst nascuntur, sub hyeme, Augusto mense infesti. Ob id Maius mensis sine Pulicibus, quòd priores iam intereant, postremi nondum adolcuerint.

[a] Li.5.Hist. cap.1.
[b] Lib.18. cap.87.
[c] Lib.7.Var. rer.cap.28.

G H

NATV-

A

NATVRA. MORES. VICTVS.

SANGVINEM appetit Pulex & carnem, cui & insidet, terebrat, perfodit & exsugit, suctu quin morsu, ac pruritu rubicundum relinquit vestigium; dormire cupientes acri morsu impetit, neq; etiam regibus parcit. Salit potiùs quàm volat, noctu quàm interdiu magis homini molestus est, & nisi vehemens torpor aut grauis somnus mentem obrepat, sese tueri ab eo non potest. Cùm quis manum adhibet, celeriùs fuga dilabuntur, nec inueniri possunt; vbi verò quies esse creditur, celeriùs ad infestandum reuertuntur. Vnde canebat Ouidius vel author ille de Pulice.

Tu laceras corpus tenerum durissime morsu
Cuius cùm fuerit plena cruore cutis.
B *Emittis maculas nigro de corpore fuscas*
Lenia membra quibus commaculata rigent.
Cumq; tuum lateri rostrum defigis acutum
Cogitur è somno surgere virgo graui.

Quia itaque morsu suo tam molestus esset Pulex, veteres habebant sua scalptoria, instrumenta in speciem manus confecta, quo pruritus scapularum terebatur, cùm manus eo protendi non possent, vnde carmen est [a] Martialis inscriptum, Scalptorium. Scalptoria. [a] Lib. 14. Epig.

Defendet manus hac scapulas mordente molesto
Pulice, vel si quid Pulice sordidius.

id est Pediculum. Ostendit etiam Philes quantoperè morsibus suis molestus sit Pulex.

Τί δ' ἂν ὀνομάζων ψύλλαν ἤδη τις λέγοι,
Σκωλήκιον ἆρ', ἢ ζωΰφιον, ἢ θηρίον;
Ὅτι οὖν δ' ἂν φαίνημεν, τοῦτ' οὐκ ἔστ' ἄλλο πλὴν
C Δέρμ' αἵματος πλῆρες, ὑπόπουν, ὀξύστομον
Ἐν στόμασι λυπηρὸν ἀγρίῳ δάκει. Id est.
Quid nominando quis vocauerit Pulicem,
Num Vermiculum, animalculumné, vel feram?
Quòdcunq; dicamus, nihil quàm pellis est
Cruore suffusa, atq; suffulta pedibus
Orisq; acuti infesta morsiunculis.

Temporibus frigidioribus pigrescunt, vel omnino deficiunt, æstiuis calidisq; vigent maximè, & infestant. Author de natur. rer. scribit. Si frigus circa Iunium mensem fuerit, cito perire Pulices, nec earum prouentum reliqua æstate fore copiosum. Calidis temporibus cùm imminent pluuiæ, maximè mordent. Idem author Pulicem scribit in duas partes diuisum reuiuiscere. Cùm progrediuntur, saliunt more Locustarum, vt tradidit [b] Aristoteles, inquiens: Posteriora crura quibusdam Insectis longiora sunt, vt ambulent melius, & attollantur faciliùs de terra, cùm auolare libet. Quod planius ea ostendunt, quæ saliunt, vt Locustæ & Pulices. Cùm enim inflexa rursus connixa extendunt, attolli de terra necesse est. Locustæ (sic de Pulicibus dicendum) non parte priore, sed posteriore habent crura ea ad gubernaculorum effigiem condita. Suffraginem enim intus flecti necesse est, quod nulli crurum priorum datum est. Omnibus his seni pedes, ijs etiam, quorum enixu saliunt, connumeratis. Meminit etiam [c] Plinius, licet Pulicem non nominet. Alia rursus, inquit, generantur sordibus aridi soli, posteriorum crurum lasciuia petauristarum. hoc est, vt Hermolaus Barbarus exponit, qualis petauro ludentium aspicitur. Petauristæ autem sunt, inquit Marcellus, quicunq; saltibus vel scenis leuioribus mouentur. [d] Aristophanes Pediculos, Pulices & Culices ait ἀφωνα: quo loco Scholiastes Pulices propriè animalia esse ait aphona, id est, sine voce.

Incessus. [b] Lib. 4. de part. cap. 6.

D

[c] Lib. 11. cap. 33. Petauristæ qui. [d] In Pluto.

Digitized by Google

DENOMINATA. E

Pulegium. Pyllium.

QVÆ γλήχων Dioscoridi herba vulgaris notitiæ appellatur, Latini pulegium nominarunt, quòd Pulices interimat. ψύλλιον Dioscorides, & ex eo Plinius (Latinè enim psyllium quoque vocatur) nomen inuenisse scribunt, quia semen ferat ψύλλης siue Pulici simile. Conyza verò Pulicaria & pulicaris herba nominatur, quoniam Pulices interimat. Sunt etiam qui hydropiper eo indigitent nomine. ψυλλοτοξόται [a] Luciano dicuntur magnorum Pulicum sessores. Aduenerunt, inquit & à Septentrione auxilia Psyllotoxotæ quidem numero triginta millia. Horum sanè Psyllotoxotæ magnorum Pulicum sessores sunt, vnde & appellationem trahunt: Pulicum verò magnitudo, vt duodecim elephantes. Terra de Pulici dicitur Leandro, quæ Ptolomæo Pintia dicta est, Siciliæ vrbs, Pollucis templo olim clara.

[a] Lib. 1. Ver. hist.

NOCVMENTA. F

QVANTOPERE morsibus suis in homines grassentur Pulices, nemo nescit, pruritum tamen leuem potiùs, quàm dolorem inferunt, contrà ac in canibus qui ex morsibus non parum dolent, quod innuit [a] Dantes facta scilicet inde similitudine.

Per gli occhi fuori scoppiaua lor duolo
Di quà, di là soccorrean con le mani
Quando a' vapori, & quand' al caldo suolo
Non altrimenti fan di state i cani
Hor co' piedi, hor col ceffo, quando morsi
Da Pulci son, da Mosche, o da Tafani

Nec verò animalia solum infestant αἱ ψύλλαι, sed & olera etiam. [b] Theophrastus fruges scribit infestari à Pulicum erosione: & [c] antea dixerat Pulices nasci in raphanis, in brassica Erucas. Quem locum transferens [d] Plinius, napis Pulices (perperam hîc Culices legitur in vulgatis exemplaribus) raphano Erucas & Vermiculos innasci scripsit. Et apud [e] Anatolium inuenio à Pulicibus brassicas magis infestari. G

[a] In Inferno.
[b] Li. 8. Hist. plant. c. 10.
[c] Lib. 7. c. 5.
[d] Lib. 19. cap. 10.
[e] Lib. 12. Geopon.

VT FVGENTVR.

VARIA, quibus Pulices fugantur, inuenio remedia, Pulices, vt Pamphilus refert, necat aquæ respersus, in qua gith, quod melanthium Græcis dicitur maduerit. Ebuli quoq; radices, & cauliculi in aqua macerantur, vt ipsa sparsa Pulices enecentur. Acetum acre succo mistum hyoscyami fertur olerum Pulices necare si spargas. Aqua decoctionis cucumeris asinini rorata per domum interficit eos. Domus irrorata ex decoctione seminis rapæ, necat Pulices, item aqua tribuli marini eos arcet. Decoctionem rutę depellere Pulices vno ore omnes medici attestantur, nec non decoctionẽ rubi. Nil æquè verò deijcit Pulices, atq; res fortis odoris, velut ruta, menta, mẽtastrũ, allium, lupulus, præcipuè tamen fęces vel vrina equi. Eisdẽ absynthium est venenum similiter, & folia Persicorum, vt ait Constantinus: Colocynthidis puluis cum aqua sparsus per loca vbi Pulices abundant, idem præstat. Pulices etiam muria acris respersa & aqua marina fugat & occidit. Psyllium Pulices, ac Cimices fugat, modò culcitris, ac puluinari imponatur. Author de natura rerũ optimum remedium esse putat aduersus Pulices, si quotidie cùm dormituri sumus, corpus absynthio fricemus, vel eadẽ herba cum oleo decocta corpus perungamus. Fugantur & amurca per pauimenta frequenter aspersa, vel cumino agresti cum aqua trito. Odor crematæ calcis eosdẽ expellit. Si vngatur virgula ex adipe heritij & ponatur in medio domus, omnes eò conuenire Pulices author est [a] Rasis. Idem tradunt alij de axungia simiæ: idem facit paropsis sanguine refertus. Aduersus Pulices in Goa casas suas fimo vaccino inungunt. Necare eos etiam putatur radix anchusę. Saluia contusa & oleo permixta & aceto, illinitur aduersus eosdem. Fel pecoris ex oleo idem pręstat illitũ. Pulegium recens incensum Pulices arcet, inde nomen pulegio. Cunilæ contritę cũ aqua sparsæ eos occidunt. Sanguis hirci si ponatur in fouea quadã in domo, Pulices accur- H

[a] Lib. de Animal.

runt

A runt & moriuntur. Si quis pallio vel alia veste facta ex pelle lupi induatur, nunquam eum attingent Pulices. Lupinorum cremor infusus abigit eos: item ius decoctæ conyzæ perfusum. Hoc Cuculo miraculum, inquit Plinius, quòd quo loco primùm auditur, si dexter pes audientis ibidem circumscribatur, & vestigium id effodiatur, non gigni Pulices, vbicunq; puluis eo vestigio compressus, sparsus fuerit. hæc obseruarunt magi. Quamobrem nonnulli, quoniam Aegyptios animaduerterant de Pulicum defectu describendo solicitos fuisse, quippe origanum in eo significato proposuerant, addidere ipsi cuculum, & humanum vestigium, qua specie Pulicum exterminationem indicarent. Meminit huius remedij quoque Philes Magorum nugas id nominans, cùm aliàs nugas plerumq; pro veris obtrudere nobis soleat.

Λῆρον κατείποιμ' ἂν μάγων, εἰ δὴ θέμις
Τί δρῶν τις ἂν δύναιτο κωλῦσαι τὸ μὴ
Ἀρχῆθ' γενέσθ' ἐν ᾧπερ ἂν ψύλλας τόπῳ.
Κοκκυσμὸν εἰ πρῶτον γ' ἀκούων κόκκυγος
Ὅδε τότ' ἐπιστὰς, δεξιὸν τ' ἴχνος ποδὸς
B *Κἄνθεν περιγράψας, εἶτα τὴν χοῦν ἐξέλῃ.*
Ὅπου τεθῇ γὰρ φασ' ὅδε κατωρυγμένον
Ἐκεῖ φυῆναι ψύλλας οὐδαμῶς ποτέ.
Quod si lubet, nugas Magorum proferam,
Quæ possit, edocens, quis artis machina,
Arcere pubem hanc quolibet diram loco,
Quod si Cuculi quis audiens, primùm sonos
Vestigium dextro quod occupat pede
Describat, ac deinde puluerem eximat,
Quocunq; subrutum loco dispersèrit,
Illo creari Pulices nullo ferunt.

Pro captione Pulicum nihil melius est, quàm impositio pauci bombicij in lecto: quoniam in eo congregantur. Contra Pulices, radicibus ne noceant, Theophrastus docet remedium interserere eruum. Sed ne nascantur Pulices, nullum remedium est hactenus inuentum. Anatolius olera à Pulicibus non corrodi asserit, si seminibus eorum parum erui inter
C seminandum admiscueris. Semen sinapis, & rhododaphne feruescunt vnà vt Pulicosis oleribus infundantur. [b] Columella ne Pulex, & Formica maturas segetes erodant & rapiant, allia, cæpas, papauerq; cereale & anetum misceri iubet, & ocimum contundi, sed ipsum audiamus. [b] Lib. 10.

Sed cùm matura flauebit messis aristis,
Atq; diem gemino Titan extenderit astro,
Hauserit & flammis Lernæi brachia cancri,
Allia cum cæpis, cereale papauer aneto
Iungite, dumq; virent nexos deferte maniplos,
Et celebres fortis fortunæ dicite laudes
Mercibus exactis, hilaresq; recurrite in hortos
Tum quoq; pro scisso, riguoq; inspersa nouali
Ocima comprimite, & grauibus densate cylindris,
Exurat sata ne resoluti pulueris æstus,
D *Paruulus aut Pulex irrepens dente lacessat,*
Nec Formica rapax populari semina possit.

Vulpes Pulicibus vexata est homine prudentior in illis excutiendis. Fœnum enim & leuissimam stipulam ore tenet, aquam ingreditur, ac paulatim genua, mox ventrem, humeros & collum submergit. Pulices interim omnes iam ad caput cùm venere, tum illa sensim quoque caput ipsum mergit, donec Pulices omnes sese in stipulam, aut fœnum recipiant: quod vbi illa factum animaduertit, totam se aquis properè demergit illis prorsus libera. Tradit illud Iorath, & ex eo [c] Albertus, & [d] Olaus Magnus.

Vulpes vi à Pulicibus se liberet.

[c] Lib. 26.
[d] Lib. 18. cap. 31.

Digitized by Google

E

PRÆSAGIVM.

Pluuiæ præſagium.

[a] Sect. 1. Ephem. de ſig. plu.

SI ſummã corporis cuticulam Pulices, & Muſcæ ſolito infenſius ſua proboſcide vellicabunt, hominumq; ac iumentorum faciem & oculos ſæpiùs abactí cæſim (quod dicunt) & punctim recurrentes appetunt, breui venturas pluuias nunciabunt. Exhauſtas enim in circumfluum aërem vnà cum vapore humidi ſubſtantifici (quod perpaucum habent) portiunculas qua patet via reſarcire, & reſiccata corpuſcula humectare moliuntur. [a] Ant. Mizaldus.

PROBLEMA.

[a] To. 6. Sect. 6. de Anim.

[b] In tract. de concordia.

[a] FRANCISCVS Georgius Venetus Minoritanus quærens, cur Pulices acriùs infeſtant nos in lino, quàm in lana? An fortè, inquit, decipitur ſenſus? Sed quomodo poteſt decipi ſenſus in his quæ experimur? An igitur, quia Pulex haurit maiorem fauorem a lino, quàm a lana: cùm ex eodem Aquilonari fonte linum, & Pulex prodeant? Vtrumque enim Arietinum & Martium eſt. Vnde ſicut planetæ robuſtiores ſunt in domibus proprijs, & ſibi conuenientibus, quàm alienis: ſic & animalia in locis proprijs, & ſibi magis conuenientibus robuſtiora ſunt. Hinc [b] Mercurius ſapientiſſimus docuit concordiam lapidum, herbarum & ſiderum, ſymbolum ad inuicem habentium, vt per congeneum ſuum vniuſcuiuſque vis augeatur. Sic ille. Ego verò (ſi modò verum eſt Pulices acriùs in lino, quàm in lana infeſtare, ſecus enim credidere Aegyptij ſacerdotes, qui, vt ex Plutarcho diximus Lino induebantur, quòd ſordes, ex quibus Pulicum ortus eſt, arceat.) id fieri putarem, quoniam linum, quàm lana corpori vicinius eſt, vnde in plicis reperiuntur camiſiarum cùm eſuriunt, ſaturi verò in plicis femoralium, maximè laneorum, in quibus & coëunt, & oua ſua deponunt. F

G

EPIGRAMMA.

EPIGRAMMA præſtantiſſimi poëtarum noſtri æui Iacobi Sanazarij, quo Pulitianum Pulicem vocat, & ducem turmarum, exercitusq; Muſcarum.

Vanas giguantum iras & impetus graues
Miratur aliquis audiens mortalium
Auſumq; cælo vincula inferre irrita
Sauum Typhoëa, cùm iugoſum Pelion
Adderet Olympo matre nec terra ſatum
Agnoſceret ſeſe, impium donec pater
Iratus ardenti igne ſubſtulit caput
Vt par erat: nam quis petat ſanus Deos?
At nunc quis hoc, quis hoc ferat mortalium?
Iners, puſillus, vnus, heu Pulex ciet
Turmas, cohortes, copias, manipulos
Muſcarum, & altos ſcandere adparat teres,
Heroum, opacis qui ſub vmbris arborum
Strati, ac perennis flore ſubſulti caput,
Ducunt quietem perpetem, æternam optimam,
Nec noſtra curant dicta, vel facta amplius,
Vt qui beatos incolant tuti locos,
Et nomen alta in arce ſacrarint ſuum,
Functi periclis, & malis laboribus
Cunctasq; fortunæ improba calcent minas
Nedum puſilli Pulicis morſus leueis.

H

At

Digitized by Google

A *At tu moleste, amare, vesane, impie*
Pulex, inepti concitator agminis,
Quò prorepis te? quò vocas Muscarias
Istas phalanges? quò volatiles globos
Impellis audax? i procul miser, miser,
I criminose maximam in malam crucem.
Haud fas quietas manium sedes Deûm
Muscas subire, Pulicumq́ copias.
Nil hic negoci vel tibi vel pessimis
Tuis maniplis: quid moraris impie?
Abi profundam in noctem & ultimum chaos.

PROVERBIA.

B Ἐν ψύλλας δήξας θεὸν ἐπικαλεῖται, id est, in Pulicis morsu Deum innocat: in eos dictum, qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde vt in maxima. Tractum ab apologo qui fertur inter Æsopicos. Quidam offensus dolore Pulicis pedem mordentis subsedit, & Herculem ἀλεξίκακον implorauit. Mox desiliente Pulice, malè precatus est Herculi, qui cùm in tantillo periculo vocatus non tulisset opem, non videri verisimile, eum in grauioribus adfuturum. Simile est quod refert [a] Aristoteles de vehementer timidis, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς, veluti qui metuit omnia, si vel mus obstrepat. Hanc timiditatem appellat θηριώδη, hoc est, ferinam. Pulicum morsus in omni ferè idiomate populorum Europæ, de leuissimo dolore prouerbialiter dicitur. Ἴδειν τὰ ψυλλῶν ἴχνη nosce Pulicum vestigia adagij vice ab [b] Aristophane effertur, ridente mores philosophorum, qui quaslibet etiam minutias, & res nullius momenti inuestigant, & perscrutantur. Suprà diximus Italorum vulgarem parœmiam esse de Pediculo, Egli scorticarebbe vn Pedocchio per hauer la pelle, id de Pulice nonnulli etiam dicunt, vnde [c] Petrus Nellus illustris Satyricus:

In Pulicis morsu Deû innocat.

[a] 7. Moral.

[b] In Nebulis

[c] Saty. 6.

Che la cauelleria gliè spesso à noia
C *Egli à lei biasmo, ch'altiero è mendico*
Scortica i Pulci per hauer la cuoia.

Sunt autem eiusdem ferme sorditiei animantia Pulex & Pediculus. Vnde etiam Pulicum nuncupatione, humiles rectè, sordidæq; curæ sunt intelligendæ, quibus impliciti vitam agimus anxiam & inquietam. [d] Dauid etiam propheta & rex Pulicem sese vocat ad humiliandum se, hoc est, abiectissimum, & in quo nulla resistendi vis inesset.

[d] 1. Reg. 24. & 26.

DE LENDIBVS. Cap. VII.

[a] ARISTOTELES ex Pediculis, Cimicibus & Pulicibus Lendes (κόνιδας) nasci rectè quidem scripsit. sed quod ex ijs nihil prorsus procreari dicat, id nos refellimus ea ratione, quòd ex paucis sæpe Pediculis multi subinde pronasci cernamus, & vulgus non tam de Pediculis, quàm Lendibus interficiendis solicitum est. [b] Hieronymus Mercurialis Lendines dici ait paruos Pediculos, qui permanent in capillis. Et Eustathio κόνις est ζωΰφιον τὶ μικρομερὲς κατὰ ἄτιμον κόνιν, ἀφ' ἧς οἱ φθεῖρες γίνονται. Occiduntur ijsdem remedijs ferè quibus Pediculi eorum soboles & parentes, priuatimq; aqua marina, mellis intinctu, aqua lithargyrij, nitrum illitum cum terra Samia ex oleo; sulphur viuum cum aceto sandaracato eos tollit in palpebris. In morbis pedum Nicolaus Ceonidas vstas: sed quæ sint nemo explicat, ac ne explicare quidem potest quispiam: sed fortassis comminisci. [c] Turnebus onidas, id est stercus asininum legendum esse iudicat: sunt qui κόνιδας, id est Lendes. Κόνις multa alia etiam significat, vt quilibet in Lexico Græco videre poterit.

[a] Li. 2. Hist. cap. 31.

[b] Lib. 1. de morb. cut. cap. 7.

[c] Lib. 18. Aduers. cap. 18.

Digitized by Google

 B

DE FORBICINIS. Cap. VIII.

EIVSCEMODI Inſecta vulgo Forbicinæ dicuntur, quòd caudam habeant biſurcatam adinſtar forficis:apud Belgas(vt audio)Oor Vuormen, id eſt Vermes auriculares,ſeu potiùs aures petentes, ſiquidem Belgæ exiſtimāt in aures irrepere, vt cerebrum offendant. Habitant multùm inter vuas, in cauis arborum, foraminibus parietum, ſub lapidibus, ſub terra. Color eis fermè caſtanæus, pedes ſex,corpus oblongum. Quæ prima pingitur, omnium eſt vulgatiſſima, ſed necdum magnitudinem ſuam adepta. Secunda rara & inſolens, capite etiam biſurcato, corpore craſſo,tota ſubfuſca & flaueſcens. Tertia euſdem cum proxima ſpeciei, minima, candida. Prima verò in ſecunda tabula, neſcio an è Forbicinarum genere,(alata enim eſt)leucomelana,ſiue nigra & alba, alis expanſis. numer.2. eadem clauſis alis. Tertia caſtanei coloris caudam habet,& biſurcatam & ſerratam. Num.4. omnium eſt vulgatiſſima. Quinta omnium minima caudam habet triſurcatam: ſicut etiam ſexta corpore admodum craſſo, magnis & craſſis pedibus, tota nigra. Poſtremo loco pictum Inſectum, è Gryllorum fortè potiùs, quàm Forbicinarum genere, coloris leucophęi, cauda trifida. F

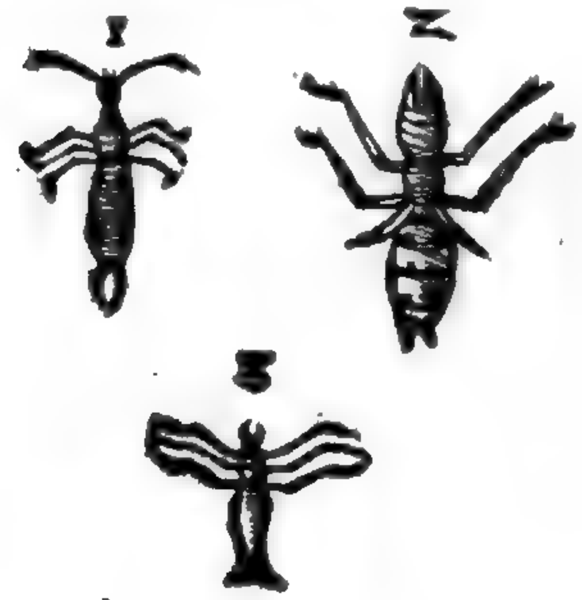

G

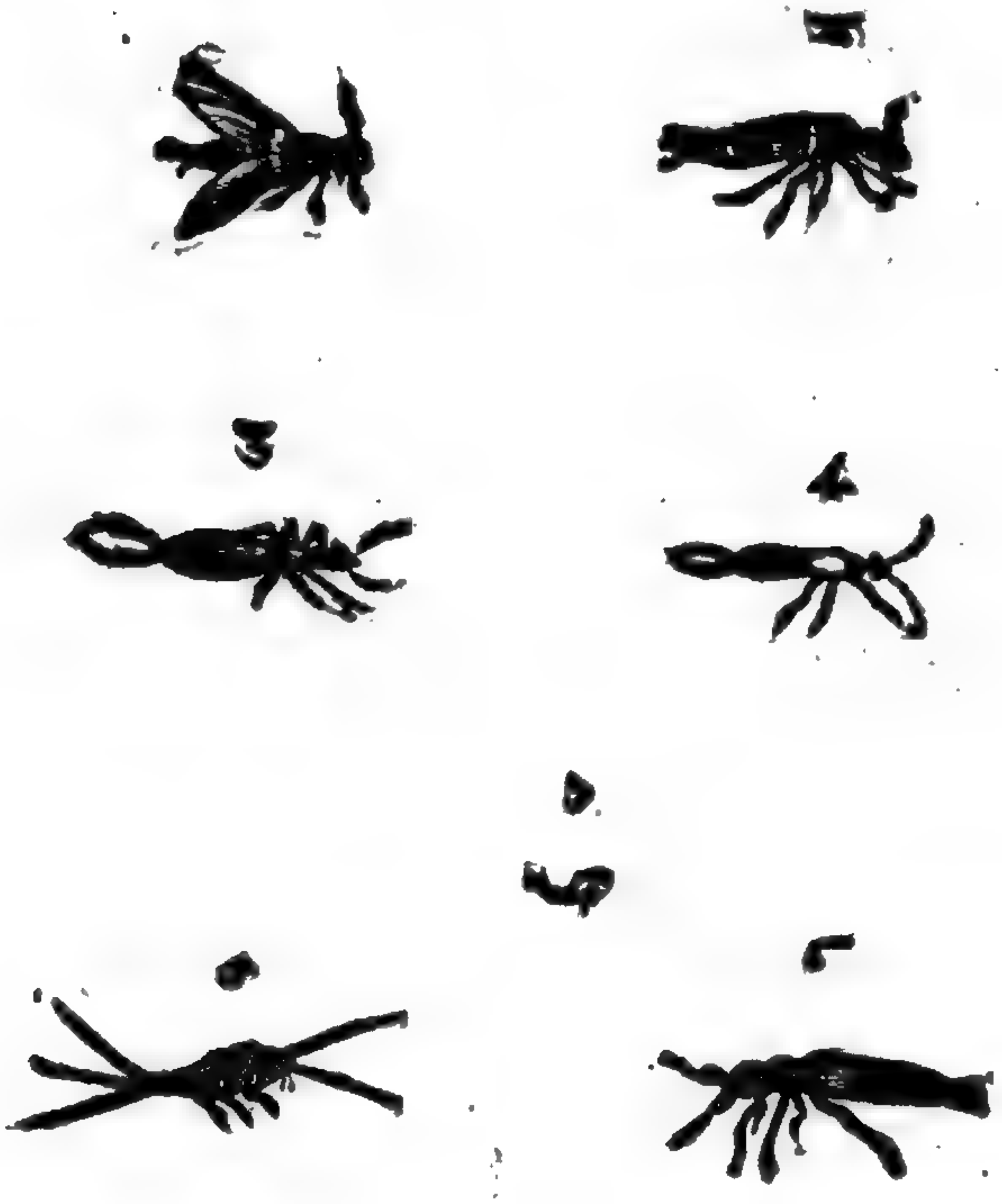

H

DE

A

DE TALPA FERRANTIS IMPERATI. Cap. IX.

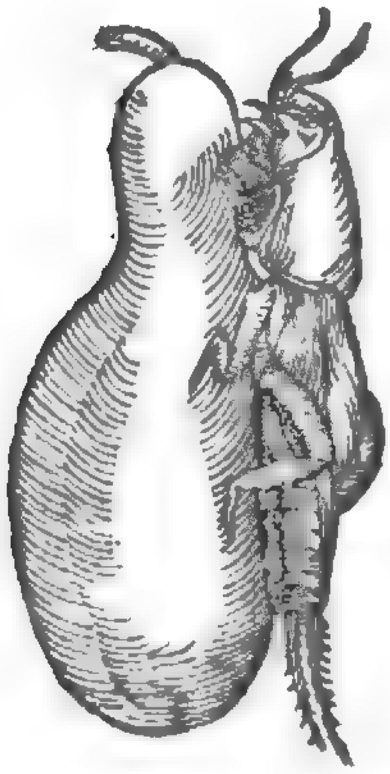

FERRANTES Imperatus Neapolitanus diligentissimus, ac eruditissimus aromatarius* in naturali sua historia Insectum, quale hîc depingimus, Talpam nominauit, quòd talpæ more pedibus anterioribus ceu manibus terram effodiat: sunt enim pedes vtriusque animantis simillimi. Rusticis Neapolitanis, inquit, Guffolo, dicitur: sed cur, non explicat. Nostri rustici vocant Zuccaram, quos ego secutus Vermem cucurbitarium nominaui. Siquidem cucurbitas quas zuccas vocant, summoperè infestant. Imperatus hortulanis hoc Insectũ apprimè odiosum esse ait propter plurima, quæ stirpibus damna infert, earum radices deuorando. Insectum est quatuor digitos longũ, vnum verò latũ, habitu, corpulentia ferè Locustæ. In tria segmenta præcipuè diuiditur. Caput enim prima sectione ab ea parte, quam pectus libet appellare ventri superstãtem, separatur. Hoc Locustæ ora & faciem ferè anterius repræsentat, sed oculorum medio quidpiam eminens nonnihil conspicitur, quod nasi vices, & locum tenet. Ocelli vtrinq; aterrimi splendentes gagatis in modum: sub his duo velut cornicula oblonga tenuia, forsan ad prætentandum iter extant. Extremo rictu seu fræno alia velut emissitia cornicula seu appendices in articulos, seu internodia quaterna, aut quina ad commodiorem flexum, minora tamen superioribus, intra verò rictũ ipsum, ac oris lateribus aliæ binæ vtrinque appendices, deniq; sub mento vtrinq; vna protenduntur, quibus, vt opinor, tanquam digitis quibusdam alimentum in ore retinet, ac complectitur, & forsan comminuit, ita vt partim dentium munus obeant. Terni vtroque latere pedes. Primi antici lati, tribus articulationibus compacti, quarum extrema velut in digitulos secta est plures acutos serræ dentes referẽtes, cristam galli diceres, aut equitis calcar. Media & postica crura similiter tribus constant articulis, sed hæc maiora & in femore crassiora in altum supra tergũ eleuato medio, seu poplite, anticis longiora, sed minus lata, maiora medijs, hirsutie molli infernè. Venter lanosus octo compactus est annulis. Dorsum vestiunt quaternæ alæ, superiores breues, & latæ, alijs angustis longioribus, & ad caudam ferè extensis incumbentes. E cauda geminum exit spiculum longiusculum ac subtile. Cum Gryllo Locustæ specie affinitatem quandam habere videtur, estque colore ferè per totum subcastaneo.

* lib. 28. nat. hist.

Descriptio.

B

C

D

DE SPONDYLI. Cap. X.

EIVSDEM cum præcedenti Insecto generis esse videtur, quod Spondylis Georgio Agricolæ in doctissimo suo de animalibus subterraneis libro dicitur, quanquam eam vocem in hoc quo ille vtitur, significato nullibi inueniam. Spondylis (Σπονδύλη. Gaza verticillam vertit) Aristoteli serpentis genus. Plinius* tamẽ, serpentem licet etiam faciat, radicum pestem esse innuit, dum ait: „Ex animalium quidem cęterorum nullum aliud radices à „nobis dictas attingit, excepta Spondyli, quæ omnes persequitur genus id serpentis est. Sed audiamus quid de Spondyli scribit Agricola: Spondylis autem Vermis, inquit, intra terram reperiri solet, ita circa radices conuolutus, vt verticelli, quod Græci σπονδύλον vocant, speciem præseferat, vnde nomen inuenit. Ei longitudo, & crassitudo minimi digiti: caput rubrum, reliquum corpus album, nisi quòd supernè sit aliquantum nigrum, vbi cibo, quem sumit,

* lib. 27. 13.

Descriptio.

Digitized by Google

mit, turget: quæ hortorum pestis, cùm nec careat pedibus, nam sex habet, nec serpat, tamen Plinius scribit, genus id serpentis est, radices herbarum totas consumit, fruticum corticem, quo radices eorum obducuntur, tantum abrodit: quinetiam edit radices cucumeris asinini, chamæleontis nigri, centaurij, peucedani, aristolochiæ, vitis syluestris, cùm aliud animal eas non attingat.

DE SCORPIONE. Cap. XI.

AEQVIVOCA.

Σκορπίος Græcis, & Latinis Scorpius siue Scorpio varia significat, quemadmodum in primis apud Aristotelem præter Insectum, de quo futurus est sermo, etiam piscem, qui bis anno parit, cuius fœmina vocatur σκόρπις, & σκορπαίνα, vt nonnulli volunt: sed Athenæus dubitat, nunquid Scorpius, & Scorpis ijdem sint Aristoteli, aut diuersi. Massiliensibus Scorpeno nominatur. Bellonius vbique suum nomen retinere ait; Græcum tamen vulgus Scorpidi pronunciare, ad Scorpænæ differentiam, quam, inquit, Scorpinam nominare solet. Genuenses, eodem teste, Scorpionem Scorpium dicunt, Scorpænam verò Strasinam, quam ait esse cineream, cùm Scorpius sit ruffus, & multò maior: præterea hic pelagius, & saxatilis est, illa palustris, & cænosa. Dicitur autem Scorpius piscis non à Scorpij terreni formæ similitudine, sed quòd sit πληκτικός, vt ex Aristotele citat Athenæus, [a] vbi perperā πλυντικός legitur pro πληκτικός: idest, quòd pungat & feriat, venenumque effundat Scorpij terreni ritu: quod indicat etiam Plinius [b] his verbis: Sic & Scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim » aculeos habet in capite, vt sine noxa tractari non possit, nisi cauda arripiatur, vel duobus tan » tum digitis medium corporis apprehendatur. Plura de huius piscis natura dicam in historia » aquatilium. Scorpionis item, siue scorpij nomine inuenio diuersas quasdam plantas, de quibus omnibus dicemus inter denominata. Est & signum cęleste, quod cùm Græci, tum Latini Scorpium vocant. Antiquis Latinis nomine nepæ etiam dicitur, quanquam & cancrum & gammarum sub hoc nomine lingua nostra intelligat. Gammarus autem propriè est cancer caudatus, cancer verò rotundiore forma, & sine cauda est, & quia cauda nonnullis putatur ceruix, prouerbium natum, vt retrocedentes more gammari ambulare dicantur, & hinc Plautus à Nonio Marcello allegatus, retrouersum cedam, imitabor nepam: Sed Cicero ab » eodem citatus Scorpionem sub nepæ nomine dici ostendit, cùm ait, natare Anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis. Item in Arato. »

Scorpio piscis.

[a] Lib. 7.

[b] Lib. 32. c. 11.

Plantæ Scorpij dictæ.

Scorpius signum cęleste.

Gammari more ambulare.

Atque oculos vrget pedibus pectusq; nepai.

Columellæ quoque de Nepa haud infrequens est mentio. Festus autem ait: Nepa Afrorum lingua Sydus, quod cancer appellatur, vel vt quidam volunt, Scorpius. Plautus:

Dabo ad parietem, imitabor Nepam,

Nepa quid.

Ex horum itaque authoritate, Nepa tam Scorpius, quàm Gammarus caudatus est, cancer verò sine cauda, & rectè. vterq; enim chelas caudamque gerit. Similitudo autem chelarum in gestu dissimilitudinem habet, & hinc Ouidius facta de Scorpio mentione ait:

Sævaq; circuitu curuantem brachia longo

Scorpion atq; altter curuantem brachia cancrum.

Virgilius quoq; Scorpium brachijs vti dixit, de eodem sidere loquens:

Tibi brachia contrahit ardens

Scorpius.

Chelę quale signum.

Asclepiadeus poëta scholasticus ipsum Scorpium vocat chelas, cùm tamen confundi non debeant chelæ, & Scorpius: nam chelæ, etsi quasi pars quędam videantur Nepæ siue Scorpionis, tamen duo diuersa sunt signa: chelę etenim ipsum Librę sunt signum teste Arato:

παρθένος αἰδ' ἐπὶ αἱ χηλαὶ καὶ σκορπίος αὐτὸς

Virgo & prope eam chelæ, & Scorpius ipse

Scorpij fabula.

Scorpius autem idcirco in cœlum translatus esse fingitur, quòd Orion cùm venaretur, iactare ausus esset se omnia quęcunque ex terra orirentur, interficere valere: quare terram indignatam, Scorpium maximum emisisse, qui illũ interficere conaretur. Iouem autem vtriusq;

animum

A animum admiratum, Scorpium inter astra collocasse, vt species eius hominibus documento esset, ne quis eorum aliqua re sibi confideret: Dianam autem propter studium Orionis, petisse à Ioue, vt idem sibi beneficium daret petenti, quod terræ vltrò tribuisset, Orionemq; in cœlum acciperet. Ita igitur fuit constitutum vt cùm Scorpius oritur, Orion occidat. Quam fabulam sic breuiter complexus est Nicander.[a]

At verò algificum Titania virgo creauit
Scorpion, armatum stimulo, caudaq; timendum.
Bœoto pœnas ex Oarione reposcens,
Sacram auso manibus vestem temerare Dianæ
Qui latitans parui cæco sub fornice saxi,
Duram improuiso violauit vulnere calcem:
Cuius ob id tanquam venantis in astra relatum
Sidus, & immotum magno fulgore coruscat.

[a] In Alexipharmacis.

Sidus istud Plotinus[b] dici Scorpium ait, quoniam tunc aër primo frigore pungit. Quare aliam causam respexit Virgilius, dum ardentem vocaret, quia nimirum Scorpius iste Martis
B domicilium est, & signum libidinosum, adeo vt quidam Grammatici luxuriosos pro libidinosis ponentes, dici à Nepa nepotes putarunt, vt

[b] Ennead.2. cap.2.

Pentalebum scurram, nomentanumq; nepotem,

Nepotes vnde dicti.

cùm acutiores alia via hoc tractum referant testimonio Festi. Infestum fertur esse hocce sidus genesi iuxta mathesin, idcirco dicunt physici, qui sub Scorpio nascitur, cito mori. In quo ferè sensu Horatius:[c]

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus vndæ.

[c] lib.2 Car. Od.17.

Alij nepotes Nepas, siue Scorpios vocari putant, quoniam vt Scorpij liberos suos deuorant teste Plinio,[d] vno solo relicto, sic illi bona dilapidant, & decoquunt sua. Ioannes Meursius scribit in suis criticis exercitationibus Scorpiones à Latinis appellari homines feroces, & asperos. Σκορπίος quoque secundum quosdam dicitur coma plexilis puerorum cincinnus crinium in acumen desinens, idq; in pueris, vt in fœminis κόρυμβος, in viris κρώβυλος. Est item
C Scorpio tormenti bellici genus, quod Cæsar quoque Scorpionem vocat. Scorpiones,[e] vt inquit Vegetius, dicebantur, quos nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quòd de paruis subtilibusq; spiculis inferant mortem; Græci frequentiùs vtuntur diminutiua voce σκορπίδια. Scorpionibus, & catepultis sagittas mitti solitas, balistis iaci lapides docet Vitruuius,[f] Ammianus Marcellinus[g] contrà Scorpionibus lapides, balistis sagittas mitti tradit. Ego sagittas Scorpionibus missas putem: nam apud Vegetium[h] sic lego: Per Scorpiones, spiculis, saxis item grauioribus per onagrum destinatis, non solùm equi eliduntur, sed etiam hostium
" machinamenta franguntur. Et Nonius Marcellus Scorpionem genus teli esse dicit: alij à No-
" nio minus dissidentes Scorpionem sagittam, sed veneno oblitam esse aiunt, quæ virus quo
" figitur, infundit, vnde & Scorpio nomen accepit. Ex quo item Isidorus,[i] Scorpio, inquit, est sagitta venenata arcu, vel tormentis emissa, quæ dum ad homines venerit, virus quo figit infundit, vnde & Scorpio nomen accepit. Scorpiones huiusmodi à Scythis originem traxisse
" arbitror; illi enim viperea sanie, & humano sanguine tinctis sagittis, quolibet vulnere, leui licet tactu, sed irremediabili illico mortem afferunt, de quibus Lucanus:

[d] li.11.c.25
Homines feroces.
Coma plexilis.
Tormẽtum bellicum.
[e] Lib.4.
Scorpidia:
[f] lib.10.cap.15.16.
[g] li.23.et 24
[h] Lib.4.
[i] lib.18.c.8.

Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
D *Stridula, sed multo saturantur tela veneno.*
Vulnera parua nocent, fatumq; in sanguine summo est.

Verùm siue Scytha siue Cretensis, vt voluit Plinius,[k] siue alio cœlo genitus fuerit, qui Scorpionem primus ad mittendas sagittas inuenit, aut proditor sanè fuit, aut nocendi auidus, aut metuens hostis: cogitauit enim, quod idem Lucanus inquit:

[k] li.7.c.56.

Longè tendere neruos
Et quò ferre velit committere vulnera ventis.

Inter flagella veterum erant etiam hamata; quare Scorpiones dicebantur, quia veluti Scorpiones caudis lædunt, sic & flagellorum extremitatibus, & apicibus sæuæ addebantur appen-
" dices, quibus cutis mirificè laniebatur. Hæc intelligit Isidorus, dum ait: Scorpio est nodosa,
" & aculeata virga, quia arcuato vulnere in corpus infligitur. Postremò monticelli ex lapidibus congestis, qui monticelli pro terminis erigebantur, ab authoribus de agris limitandis, vocantur Scorpiones, quia in metam desinebant. Σκορπίος enim etiam Græcis appellatur,

Scorpio flagellũ quale

Digitized by Google

tur, quicquid in metam ac conum faſtigiatum eſt, vnde & titulus in pueris ita vocabatur, vt dictum eſt. E

SYNONYMA.

Acrab.

Etymum.

עקרב Acrab eſt Hebræis Scorpio. Quidam ר inſertum putant, inquit Pagninus, ab עקב calcaneo, quòd calcatus pungat, & feriat. Apud Arabes Hacharab, Harrab, Scorpio eſt, in continenti Raſis Conches, in Pandectis etiam Satocaxon, Hatarab, Acrab, & Akrol. Græcis Σκορπίος dicitur, Dioſcoridi σκορπίος χερσαῖος ad differentiam marini. Dici autem volunt σκορπίον παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, ideſt, quòd flexuosè ſerpat, vel vt alij, παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, hoc eſt, quòd venenum eiaculetur. Ad quod nouiſſimum etymum reſpexit Iſidorus, Scorpium dictum eſſe ſcribens Græcè ex eo, quòd caudam figat, & arcuato vulnere venenum diffundat. Apud Latinos etiam, vt apud Græcos ſynonymia caret: inuenio tãtummodo pro Scorpio Ὀκτάπους, quòd octo pedes habeat, & apud Heſychium, Βλίχας, Scorpio terreſtris. Latinis, vt Plinio Scorpius, & Scorpio indifferenter appellatur. Italis Scorpione, Hiſpanis Eſcorpion, aut Alacran, Germanis, & Gallis Scorpion, Belgis Scorpioen, Polonis Skorpion, niedzuviadex, Vngaris Scorpio, Anglis à Scorpion. Ex quibus patet idem ferè vbique nomen obtinere terrarum in Europa. F

GENVS. DIFFERENTIAE.

Scorpio cur ſerpẽtis genus dixit Celſus.

* Lib. 6. de Animal. c. 20.

Aeliani error.

SCORPIONES Cornelius Celſus inter ſerpentes recenſens à nonnullis temerè reprehenditur, nam hoc ideo ab eo factum, quòd ſolus inter inſecta Scorpio venefico ictu caudæ, quam per terram trahit ſerpentinum more, hominem interimat, quanquam Scorpiones, vt poſtea patebit, vbique terrarum non ſint virulenti. Aelianus * nouem eſſe Scorpionum genera ſeſe accepiſſe ſcribit, album, ruffum, fumoſum, nigrum, viride, vẽtricoſum, aliud cancero ſimile, infeſtiſſimum omnium flammeum vocari, aliud etiam dici alatum eſſe, & dupl ci aculeo armatum, aliud denique quod ſeptem haberet internodia. Cæterùm Aelianus nouem iſthæc Scorpionum genera videtur confundere perperam intellecto Nicandro, nam è viridi & ventricoſo duas facit diſtinctas ſpecies, cùm vnam tantùm faciat Nicander, præterea diſtinguit alatos ab ijs quos flammeos appellat, qui flaui ſeu ruffi ſunt, hos Nicander igneo colore eſſe ait, cui octo ſunt genera Scorpionum, quæ etſi diuerſa accidentia inducãt, in nullo tamen diſcrepare videntur, niſi quòd aliqui diuerſis coloribus ſunt præditi, aliqui verò ſimilitudinem quandam cum cancris habent. Primum itaque albicat, & ut Nicander aſſerit, minimè lethale eſt. Secundum eſt ore ruffeſcente; tertium nigreſcit; quartum colore eſt ad viride inclinante, quintum liuido pallidouè colore eſt, amplo ventre diſtentoq;: nam eſt inexplebili, ſextum marino cancro littorali ſimile eſt, non propterea abſque cauda putandum, ſed quòd cæteris rotundius magis ſit, & eodem cum cancro colore, quemadmodum etiam cum de ſeptimo genere loquitur, quod paguro comparat, qui ſpecies eſt canceri, qui teſta tegitur dura, valida & horrida ob appendices quaſdam acutas, in quo ſimile illi eſſe ait. G

Scorpionũ genera ſecundum Nicandrum.

Scorpio melichloros.

Octauum genus melichloron eſt à colore melleo dictum, ſummæ caudæ nodus in hoc genere niger eſt, alas habet Locuſtæ ſimiles. Sed ipſum Nicandrum Latinum redditum audiamus: H

1 *Inde dolorifica cantandus Scorpio cauda,*
Et tetrica illius species, qui primus eorum
Albicat, haud mala, nec mortalia vulnera figit.
2 *Sed rutilis quem fortè genis ſplendere videbis,*
Hic calidas flammas, flagrantemq́ incutit actum,
Quo detenti homines, horrore & frigore quodam
Concutiuntur, vti qui febre ſitiq́ laborant.
3 *Luridus apparens, trepidantes vulnere motus*
Fert percuſſo homini, bipatenti qui oris hiatu
Vt ſolet attonitus, vel vanus morio, ridet.
4 *Eſt viridans alius, qui quem percuſſeris, illi*
Mox tremulum horrorem ciet, & penetrabile frigus,

Atq;

Digitized by Google

A *Atq; acri corpus se aspergi grandine sentis,*
Supremus rapida quamuis Sol lampade flagret.
Tam grauis, & tanta est facta hoc afflictio noxa,
Cuius noxa nouem iuncturis horrida spina
Extremo nocuum iaculatur acumine virus.
5 *Luridus est alius grandi qui cernitur aluo,*
Nam rosea vescens manet insaturabilis herba.
Qua ferit, infuso depascit membra veneno,
Et licet exiguo tamen inguina subleuat ictu.
Tam malus, & vehemens infixus aculeus illi est.
6 *Deprendes aliud genus assimilante figura*
Octipedum cancrum, qui albentes incolit algas
Extremosq; maris carpendo pabula fluctus.
7 *Incurnis quidam similes etiam esse paguris*
Cernuntur, maiore alios qui corpore vincunt.
B *Chelis, forcipibusq; aquè solidis atque paguri,*
Qui saxosa tenent timidi caua, quin etiam illi
Hisce suum ducunt, sed non genitoribus ortum.
Nam camuras quando sua nempe cubilia, rupes
Destituere, nec algosum propè littus oberrant,
Insidiosus eos timidis piscator in vndis
Extrahit: hac vbi se senserunt fraude teneri,
Confestim subfossa petunt a muribus antra,
Noxia vbi illorum soboles nutritur, ibiq;
Euectis è corporibus damnata propago
Ista per erumpit formamq; foramina sumit.
8 *Inde melichlori species venit vltima, cuius*
Summum ventriculum multa fuscedine nigret.
Fundit in extinctum, quos percutit ille, venenum,
Excretisq; viris longè infensissimus hostis,
C *At paruos natu pueros celeri nece perdit,*
Alitibus similis, quæ rodunt farra, Locustis
Quæ super extremas solita se tollere spicas
Extritam illarum planè populantur aristam
Pedasios per agros vaga inhorrentesq; corymbos.

Hęc itaque Nicander, Apollodorus quoque teste Plinio [b] nouem genera descripsit per colo res quos Plinius superuacuos iudicat, quoniam non est scire, ait, quos minimè exitiales prędixerit. Virides Scorpiones apud Valentinos aiunt nasci in siliquarum arboribus, In India occidentali verò, qui prona parte lutei sunt, supina nigri. Est in magnitudine quoque differentia. In Tonerisa Insula ex Canarijs vna nascuntur Scorpiones, qui viribus, & magnitudine superant eos, qui sunt in Turcia, ex quibus fit oleum præstantissimum ad eorum ictus. In solitudinibus Brachmanum referente Cedreno reperinntur Scorpij bicubitales, & Formicę palmi magnitudine. Nicolaus à Nicolais in suis in Indiam nauigationibus scribit eo in loco, vbi Christiani à Turcis venduntur, (locus Bezar dicitur) sese vidisse Scorpionem flaui coloris, digiti longitudinis. Circa Hierosolymam, & per totam Syriam aiunt magnos esse Scor
D piones, sicut sunt apud nos cancri fluuiatiles, quos gammaros vulgo nominant. Albucasis [c] quosdam Alhatraxay, aliàs Altraham vocat, inquiens multos, & paruos habere pedes, & assimilari radici polypodij, atque esse longos palmum circiter, eorumque alios esse rubeos, ali quos citrinos, aliquos virides, videriq; habere bina capita, cùm alioqui vnum tantummodo habeant. Pluribus testante Plinio [d] sena sunt caudæ internodia, quibusdam tamen septena, quos sæuiores esse constare dicit. Sunt & Scorpij duplici aculeo in cauda prædíti, quasi non vnus, inquit Cardanus, [e] sufficeret ad nocẽdum: item geminos quibusdam esse aculeos apud Plinium author est Apollodorus. Sed vt de alatis etiam aliquid dicamus, tales enim ex Nicandro memorauimus, Pammenes, vt refert Aelianus, [f] in eo opere quod de feris venenatis scripsit, alatos tradit Scorpiones in Aegypto nasci duplici aculeo armatos, & id quidem ipsum ait se non auditione accepisse, sed ex sese hanc historiam profiteri. Et apud Prasios tradit Megasthenes apud Strabonem, [g] Scorpios pennatos esse magnitudine admirabili. Alati magni item reperiuntur in Palimbotra Indiæ regione. Addit Ælianus [h] Megasthenem in India

[b] li.11.c.25.
Scorpiones virides.
Scorpiones maximi.
[c] Part.2.tractat.2.ca.de Scorp.
[d] li.11.c.25.
[e] lib.7.de varies.rer.cap.28.
[f] lib.16.c.42
[g] lib.15.Geogr.
[h] li.16.c.41.

Digitized by Google

India dicere Scorpiones alatos, eoſdemque maximos procreari, & ſimiliter aculeis atq; Eu- B
ropæos pungere: imò Strabo etiam ipſe eos alarum opera, nunc hanc nunc aliam regionem
[i] *Lib. 4. c. 3.* petere affirmat, & Diodorus Siculus ſcribit Scorpios [i] traduci à mari in continentem in Æ-
[k] *In Bœoticis.* gypto. [k] Pauſanias volucres ſeſe ſerpentes, nuſpiam ſpectaſſe profitetur, ſed vt reperiri ta-
men credat, eò maximè ſe adduci ait, quòd homo Phryx Scorpium in Locuſtarum modum
[l] *Lib. 9. de ſubtil.* pinnatum in Ioniam attulit. Et Cardanus [l] aſſerit ſe quandoque magno timore à Scorpio
alato tactum fuiſſe, non tamen pupugiſſe, nec mali quicquam paſſum fuiſſe, idq; in agro Pa-
tauino iuxta oppidum Saccenſe; vnde Italiã eo malo carere dicere non poſſumus, niſi aliun-
[m] *li. 11. c. 25* de inuolaſſe dicamus. Alatorum Scorpionum Plinius [m] quoque meminit his verbis. Hoc »
malum Africæ volucre etiam Auſtri faciunt pandentibus brachia, & remigia ſubleuantes. »
Apollodorus planè quibuſdam pennas ineſſe tradit. Sic ille, addens ſæpe Pſyllos, qui reli- »
quarum venena terrarum inuehentes quæſtus ſui cauſa peregrinis malis impleuere Italiam,
hos quoque importare conatos eſſe, ſed viuere intra Siculi cœli regionem non potuiſſe: vi-
deri tamen aliquando in Italia, ſed innocuos, multiſque alijs in locis, vt circa Pharum in Æ-
gypto. In Scythia interimere etiam ſues, alioquin viuaciores contra venena talia, nigras qui-
Plinij lapſus. dem celerius, ſi in aquam ſe immiſerint. Cęterùm dubioſa hæc ſunt, an de alatis, aut non ala- F
tis ea tradat Plinius: ſi enim de alatis intelligi velit, aduerſatur Ariſtoteli, ex quo poſteriora
verbo ad verbum mutuatus eſt, ſin de non alatis, ſuperiora falſiſſima ſunt; Italia enim Scor-
piones alit plurimos, de quibus nunquid exitiales ſint, diſputationem apud authores repe-
[n] *Lib. 5. de var. lect. c. 6.* rio. Etenim Hieronymus [n] Mercurialis videns Theophraſtum [o] ſcribere, hominem à Scor-
pione ictum, non interire, contrà Galenum ſcribere, interire, exiſtimat Theophraſtum loqui
[o] *Lib. 4. de cauſis plãt. c. 10.* de Italicis Scorpionibus, & alijs quibuſdam, quos innocuos eſſe, inquit, Plinius affirmat. Bal-
dus Angelus verò Abbatius, qui eandem quæſtionem agitat, potius dicendum arbitratur,
vniuerſales propoſitiones contrarias omnino falſas; videlicet omnes homines à Scorpione
ictos interire: nullos homines à Scorpione ictos interire: quoniam nõ omnes intereunt, qua-
re particularis omnis propoſitio vera. Non omnis ictus interit. Aliquis ictus interit. Vel
ambo hi vniuerſaliter falſa ſcripſerunt, vel particulariter vera ambos enunciaſſe eſt credibi-
le: ſic etiam videntur contraria quandoque dicere ſcriptores. Hæc ille: cæterùm quibuſdam
Scorpiones non vbique noxij. locis mortem afferre Scorpiones, ſicut contrà innoxios alibi eſſe veriſſimum eſt, idque teſta-
tum reliquit non obſcurè communis præceptor Ariſtoteles [p] morum diuerſitatem à locis
[p] *lib. 8. hiſt. c. 29.* etiam effici demonſtrans, morſus itidem belluarum ex locorum diuerſitate plurimùm dif- G
ferre, argumento quod in Pharo, lociſque alijs Scorpiones non lædant, at alijs, & præcipuè
in Scythia multi, & magni, & nocui ſunt: & ſi vel hominem, vel quamuis beſtiam percuſſe-
rint, interimunt. Nec ſues euadere poſſunt, quanquam cæteros virulentos ictus minimè ſen-
tiunt, & nigri eorum potiſsimùm interimuntur. Quiſque tamen celerrimè interit, ſi ictus
[q] *lib. 8. cap. vlt.* adierit aquam. Plinius [q] quoque cùm locutus fuiſſet alibi de animalibus, quæ indigenis in-
noxia, aduenas interimunt, contrà, inquit, in Latmo Cariæ monte Ariſtoteles tradit à Scor-
[r] *li. 2. c. 17.* pionibus hoſpites non lædi, indigenas interimi. Alexander ab Alexandro [r] legit in Altenio
Cariæ monte, vbi Tiraquellus legendum ait Latino ex Plinio, ſed apud hunc habetur in La-
tmo. Scorpiones in Melitenſi inſula, aiunt non nocere. Athenagoras Argiuus nullum ex
Scorpionum, & Araneorum ictu dolorem ſentiebat, vt ſcribit Sextus Empiricus, ſed & Æ-
[s] *lib. 1. Pyrrhon Hypo.* thiopes [s] illi, qui ex aduerſo Meroes habitant, Hydaſpis fluuij accolæ Scorpios, & ſerpentes,
& huius genera alia citra periculum comedunt. Sed vt ad innocuos Scorpios, & nocuos re-
[t] *Exercit. 189. 5.* uertatur oratio, quibuſdam locis, inquit [t] Scaliger, mortem afferunt Scorpiones, alibi ſunt »
innoxij, vt in auitis noſtris ſedibus, qua ſub Noricarum alpium tractu iacent. Totam eam »
regionem, ſine maleficio colunt. Quorum multitudine ſi tibi nota ſit, non ſine admiratione H
obſtupeſcas. Nullum enim penè mouebis ſaxum, ſub quo non offendas plurimos. Fœcun- »
diſſimũ enim id animal eſt. Contrà in Ægypto exitioſiſſimos, quales Dioſcorides prodidit, »
[u] *lib. 4. med. Aeg. c. 12.* haberi ſcribit Proſper Alpinus, [u] noſtratibuſque longè maiores eſſe, colore viridi, claro,
nulloſque nigros illic inueniri. Apud Albanos læthiferos morſus inferunt, quoſdam flen-
do, quoſdam ridendo interimentes, quod ſcribit Alexander ab Alexandro. Cardanus quo-
que raro putat in Italia exitiales eſſe, deteriores regione, & tempore calido ac ſqualido, vt
reliqua omnia venenata. Sed & Scorpionum alij alijs ſunt nocentiores, vt ex Nicandro ſu-
prà ſcripſimus, cùm generà eorum traderemus. Licet autem in Italia minus venenoſi, mi-
nuſque nocui, quàm alijs in regionibus ſint (Scorpiones,) quæ ſub meridie ſitæ ſunt, ta-
men And. Matthiolus complures ſe vidiſſe ſcribit in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui ſæ-
uiſſimas perpeſſi ſunt exercerbationes, & quaſi ad mortem redacti. Contrà in regionibus
frigidis idem etiam exiſtimat minus nocuos eſſe, & in agro Tridentino à Scorpionibus ictos
nihil,

A nihil, inquit, noxæ percipiunt, quod tamen euenire aiunt gratia peculiari sibi à Deo impetrata precibus diui Vigilij episcopi quem & patronum præcipuum habent, & aduocatum apud Deum. Tradit Ælianus [x] in Æthiopia Scorpios Sibritas, quos ita indiginæ solent nominare, sese lacertis explere & aspidibus, & Verticillis, Blattisq; omnique serpentium genere, & eorum excrementa calcantes exulcerari. Adeo vt ex victu etiam venenosiores euadere inde arguere liceat. Porrò præter commemorata Scorpionum genera reperitur passim aliud genus exiguum admodum, quod in libris, & charta oritur, cuius binis in locis ipse Aristoteles [y] meminit, nam in quarto de historia animalium, cùm dixisset Scorpium habere brachia quinque bifurcata forcipibus, addit; atque etiam bestiola quæ in libris similis Scorpioni creatur, Et in quinto eiusdem historiæ. Nec non & alia, inquit, animalcula generantur in chartis, aut ijs proxima, quæ in veste, aut Scorpioni, sed sine cauda generantur perquam exigua. Monachus quidam eiusmodi Scorpij genus, [z] credit esse speciem Tarantulæ. Et eodem scribente quibusdam Vinula vocatur. Sed rectius Scaliger [a] Volucellam, quæ obuolat in cellis vinarijs, atque vinum, vnde orta est, appetit, Vinulam vocauit. Meminit ibidem Scaliger B istius Chartarum Scorpionis, & bina eius genera agnoscit, inquiens: In libris nostris duos inuenimus (in Vasconia) quales describit Aristoteles, sine cauda. Et profectò eorum alter maior, colore subpuniceo, carneo, in ipso Aristotelis codice inuentus est à nobis. In orbem adeo celeriter gyrant ij, vt quasi circino perinde circumagi videantur, quod eò magis mirum est, quòd in Vasconia ne cognitus quidem est Scorpio eodem scribente. Monachi, qui in Mesuem scripsere, apud suos, aiunt minimos esse Scorpiones, fabæ magnitudinem non excedentes. In Heluetiæ quibusdam, sed raris locis, vt Rapersuylæ ad Tigurinum lacum minimi visuntur, sed pauci ijque innoxij, quos eius generis esse putant, quos Vinulas vocari dicunt, admodum exiguos, & rubros, vini rosei diluti colore, vnde fortassis etiam nomen traxere.

[x] *lib. 8. c. 13.*
Scorpio librarius.
[y] *li. 4. Hist. c. 7. & lib. 5. c. 32.*
[z] *Lib. de serpentib.*
[a] *Exercit. 196.*

FORMA. DESCRIPTIO.

C SCORPIVS animalculum est corpore in oui formam obrotundo, pedibus octo, vnde Octopes vocatur, & cauda oblonga, vertebris multis, tanquam articulis coagmentata: vertebrarum huiusmodi vltima, reliquis crassior, & paulò longior est: ad cuius apicem præfixus est aculeus, quibusdam, vt Auicenna quoque scripsit, duplex, cauus, vt mox examinabimus. Caput habet notabiliter exertum, & prominens nullum, ferè ad cancrorum similitudinem formatum. Præter pedes octo, duo alia habet crura, chelis & forcipibus solidis furcata, cæteris pedibus grandiora, fluuiatilibus astacis, & cancris haud absimilia. Color ferè subater, & veluti fuligineus est. Aristoteles [a] Scorpium scribit habere brachia quinque bisulcis dentata forcipibus, cùm bina tantùm forcipibus armentur, vt dixi, quanquam multi id quoque ex Aristotele repetant. Plinius omnium Insectorum solum Scorpium, & brachia habere ait, & in cauda spiculum: brachia autem vocat quos diximus forcipes, quæ Apuleius in cancro furcas, in quorum extremitate forcipes sunt manuum loco: ijs enim, D quod apprehendunt retinent, dum punxerunt aculeo caudæ. Linguam habent, qua corpora lambunt, & cùm diligant pannos mundos, sese camisijs, & fœmoralibus insinuant, ac iuxta corporum carnes positi, lingua eorum cutem lambere dicuntur, vt refert Gordonius. Tota cauda longa est ad formam ferè rotularum præcariarum, quarum vltima reliquis grandior est, & longiuscula. Ouidius [b] sub sideris nomine sic depinxit.

Est locus in geminos vbi brachia concauat arcus
Scorpius, & cauda, flexisq; hincinde lacertis
Porrigit in spacium signorum membra duorum.

Apollodorus mares gracilitate, & longitudine intelligi author est referente Plinio.[c] Et Auicenna quoq; masculum ait esse extenuatum, & minutum, fœminā verò pinguē, & magnam. Aristoteles [d] agens de Insectorum varietate Scorpioni tribuit aculeum extra prominentem, addens eum inter omnia Insecta [e] vnū lōgo spiculo armari. Alibi aculeū ad pugnā inutilem esse scribit, rationem reddens, quoniam extrà pendet. At verò quæ, inquit, aculeo in aluo

Chelæ.
[a] *lib. 4. Hist. c. 7.*
Cauda.
[b] *li. 2. Metamor.*
Sexus distinctio.
[c] *li. 11. c. 25*
[d] *li. 4. Hist. cap. 7.*
[e] *li. 4. de partib. c. 6.*

armata sunt, hæc vt animosa aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus est, vt E in Apibus, & Vespis, quoniam volucres sunt. nam, si prætenuis fragilisque aculeus extrà pateret, facilè corrumperetur: sed si vt in Scorpione distaret, onus ita afferret. Scorpio profectò quod non volatu, sed gressu se moueat, caudamq; fortitus sit, aculeum caudæ adiunctum gerat, vel inutilem ad pugnam habeat, necesse est. Plinius [f] hunc Scorpionis aculeum tenui fistula perforatum esse tradit, vnde venenum infundant, ideoque aspidis, ac serpentium dentes similiter tenui fistula perforatos esse iudicat, & similiter venenum infundere. Et mox pauculis interpositis cùm dixisset esse quosdam, qui serpentium vnum esse dentem, eumque aduncum, & resupinari cùm momorderit; rursus aliquos esse qui arbitrentur; tunc decidere eum, rursusque recrescere, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus, addit etiam Scorpionis caudæ inesse eum, & plerisque ternos. Aelianus [g] pariter Scorpij aculeo meatum quendam sinuosum replicari dici tradit, adeo verò angustum, vt visu non percipiatur: in eo venenum gigni contnerique, quòd cum illo ferit, mox per foramen, id quoq; minus quàm cerni possit, emanet. Eiusdem opinionis Nicander fuisse videtur, sic enim ex eius mente Tertullianus scribit in exordio sui Scorpiaci contra Gnosticos: Magnum de modico malum Scorpio, terra suppurat, tot venena, quot genera, tot pernicies, quot & species, tot F dolores, quot & colores Nicander scribit, & pingit, & tamen vnus omnium violentiæ gestus de cauda nocere, quæ cauda erit, quodcunque de posthumo corporis propagatur, & verberat proinde Scorpij series illa nodorum venenata intrinsecus venulas subtilis arcuato impetu insurgens, hamatile spiculum in summo tormenti ratione restringens. Vnde & bellicam machinam, & retractu tela vegetantem de Scorpio nominant. Id spiculum & fistula est patula tenuitate, in vulnus, & virus qua figit, effundit. Sic ille. Contra medicorum Corypheus Galenus sentit, nullum in Scorpionis aculeo foramen esse scribens. Quis enim crederet, inquit, vel à Scorpionibus infixo aculeo, vel à Phalangiorum paruorum ictibus totum corpus ingenti, & inusitata mutatione affici, nisi sæpenumero id accidere videret, præsertim minimam quandam substantiam feris in ipsum demittentibus. Cùm itaque Phalangium aliquem momordit, quamuis paruum sit animal, existimare tamen debemus venenum ex ipsius ore in morsum corpus descendisse. Porrò marinæ Turturis, quemadmodum & terreni Scorpionis, aculeus, in partem extremam acutissimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen est, per quod venenum deijci possit: necesse tamen est, vt excogitemus substantiam quandam esse aut spiritalem, aut humidam, quæ, vt mole minima, ita facultate quàm maxima est. G Etenim cùm nuper ictus quidam esset à Scorpione, videor mihi videre, inquit, quòd grandine percussus sum: eratque omnino frigidus, sudore etiam frigido accedente: sed tandem debitis adhibitis remedijs, non sine negotio seruatus est. Itaque Pelops, impossibile est ait, in corpore similem aliquam essentiam generari, non accedente causa extranea: quæ, vbi neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes vsque ad neruorum principiũ vim suam transmittit, siue id per alterationem (vt ipse dicebat) fiat, siue spiritali essentia veluti aura ad ipsum elata: sæpenumerò enim infigente aculeum Scorpione, aut in neruum, aut venam, aut arteriam, manifestè videmus percussos vehementissimis infestari accidentibus. Atqui Scorpionis aculeus totam cutim penetrando ad profundum usque potest peruenire: Phalangiorum verò paruorum morsus solam afficit superficiem: vnde constat interdum à sola cute veneni vim ad totum corpus deferri, quippè tota cutis, & continua est, & neruosa. Proinde haud quaquam impossibile est, cùm ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, eam inde eodem rursus contactu in singulas subiectarum partium recipi, mox ex illis in alias continuas; atque iterum ex ijs, quæ afficiuntur, in alias; cumque ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculum homini in- H stare, &c. Et pòst rursus. [h] Quibus, inquit, nequaquam persuaderi potest exiguum succum in parte contentum tantorum accidentium, quæ vniuerso corpori eueniunt, esse causam, ij omnino immemores esse videntur eorum, quæ quotidiè contingunt. Etenim à Phalangij ictu totum corpus affici videtur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Sed longè maiori admiratione dignus est Scorpionis ictus, qui breui admodum tẽpore grauissima infert accidentia: & id quod inijcitur, dum ipse pungit, aut perquam exiguum est, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atqui necessarium est, non simpliciter quia quis perinde quasi acu punctus est, vt vniuersum statim corpus veluti grandine percuti videatur, animi simul defectione: sed rationi magis consentaneum est, vt vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia, &c. Ego sanè aculeum carere foramine non putem, argumento quòd & in viperæ sectione sub dentibus vesiculam

Marginal notes:

[f] li. 11. c. 37.

Aculeus Scorpij an perforatus.

[g] lib. 9. c. 4.

[h] lib. 6. de locis affect. c. 5.

A veficulam offendi, è qua, cùm mordet, venenum effundit. Animaduertendum porrò etiam est ne quis Nicandri verfu decipiatur, vbi dicit à cuspide nouem compagibus Spondylos contineri. Nicander explicatu

Τόιῳ δ' ἐπὶ κέντρῳ

Σπόνδυλοι ἐννάδετμοι ὑπερτέλλουσι κεραίης

Ἐννάδετμοι enim non est ibi fimpliciter pro nouem nodis positum, vt Antigonus, & Demetrius arbitrati funt, fed pro multis, vt ait interpres. Plures.n. quàm feptē visi funt nunquā, plerunque autem fex habent. Septem compages habere Scorpij caudam manifestum est: fæpe verò nouem pro multitudinis numero ponitur. Quin etiam Nicander idem ἐννάκεντρον dixit de eo, qui duos tantùm aculeos haberet, quæ quidem opinio est Apollodori, & de nodis numero feptem, vnicuique cernere volenti facilè constabit. Habes hic primo loco depictum Scorpionem fœminam, fecundo marem, tertio marem alium, fed longè minorem, & fubalbidum, quarto alatum, qualem tamen nunquam obferuaui, fed iconem ex Mathiolo mutuatus fum.

B

C

D

Digitized by Google

LOCVS. A

SCORPIONES ſub lapidibus plerunq; degere vel ex communi adagio
notum eſt, ὑπὸ παντὶ λίθῳ Σκορπίος εὕδει, *ſub omni lapide Scorpius dormit*.
Habitant item in vetuſtis parietibus, vt ſæpe obſeruaui, priuatim in pariete
ædium nobiliſſimorum Pepulorum. In Africa in primis ingens, ac pernitio-
ſa Scorpionum multitudo eſt, adeo vt Plinius [a] Scorpionem dirum animal
[a] *lib. 5. c. 7.* Africæ vocet. Mauritania, alatos alit, & non alatos teſte [b] Strabone. Nu-
[b] *Lib. 17.* midia ijſdem abundat. In Aethiopia, inquit Strabo, [c] vltra Acridophagos regio eſt deſerta,
[c] *Lib. 16.* quæ paſcua larga habet, ob Scorpionum multitudinem derelicta. Eundem innuere locum
[d] *li. 8. c. 29.* videtur Plinius, [d] dum inquit: Citra Cynamolgos Aethiopas latè deſerta regio eſt, à Scor-
[e] *lib. 3. c. 3.* pionibus, & Solpugis gente ſublata. Meminit itẽ Diodorus [e] Siculus, Aethiopibus, inquiẽs,
Acridophagis regio adiacet perampla varietate paſcuorum fertilis, ſed deſerta, & quæ pe-
nitus adiri nequeat. Non tamen hominibus à principio caruit, ſed poſtmodum intempeſtiua B
ex pluuia deſerta eſt, multitudinem Aranearũ Scorpionumq; ferente. Tantam enim harum
beſtiarum excreuiſſe copiam ferunt, vt morſibus peſtiferis incolæ vexati patriam deſerere, &
ad alia loca confugere compellerentur. Sic ille. Ptolomæus quoq; regionem quandã Scor-
pioferã vocari ſcribit, quòd ſcilicet Scorpios copioſiſſimè alat. Tinos vna Cycladũ, Ophyu
ſa dicta, quòd multos alat Scorpiones mortiferos, & ſerpentes varios. In Peſcara Africæ an-
tiquiſſimo oppido maxima Scorpionum copia eſt, à quibus icti continuo moriuntur: quam-
obrem ciues ferè omnes æſtatis tempore, relicta vrbe, teſte Leone Africano, rus commigrant
vbi in menſem vſq; Nouembrem manent. Circa lacum Arratham in India locus deſertus, &
[f] *li. 17. c. 40* eſt, & appellatur, teſtante Aeliano. [f] Eum accolæ & finitimi circunquaq; negant ab initio, &
perpetuo habitatoribus caruiſſe, ſed Scorpionum copias infeſtas ſuperueniſſe, & nimium
Phalangiorum extitiſſe prouentum illorum, quæ tetragnata nominant. Hanc beſtiolarũ di-
ritatem ex corrupta aqua pluuia generatam aiunt, & incolas primum huius mali impetũ ali-
quandiu magna patientia toleraſſe, ſed malo iam aucto, cùm paſſim omnis ætatis homines
interirent, tandem conſilij inopia, cùm nulla ratione aduerſus totam luem tueri ſe poſſent,
deſerta regione, gratum prius, & optimum paternum maternumq; ſolum reliquerunt ſoli- G
[g] *li. 10. c. 29* tarium. Apud eundem Aelianum [g] legere eſt in Aegypto Ibin auem coli, quòd Scorpios, &
[h] *li. 10. c. 23.* ſerpentes occidat: Et antè alibi apud Aegyptios [h] ſcribit maximos Scorpios verſari, qui vt
percuſſerunt, ſtatim interficiunt, ad quorum vitationem omne cautionis genus Aegyptij ad-
hibent, ſexcentaq; machinamenta moliuntur. Ea Lybiæ pars, quæ ad Auſtrum vergit, arenis
[i] *lib. de dip-* repleta, duplex genus Scorpionum habet, inquit Lucianus, [i] vnum terreſtre & pedibus in-
ſadib. grediens permagnum, multis corporum vertebris inſigne: alterum aëreum, & volatile alis
tenuibus, cuiuſmodi ferè ſunt Cicadis (τέττιξ, interpres perperam reddidit Locuſtæ) & ve-
ſpertiliones. Hîc quoq; Ibin auem eos venari ſcribit Philes, vt in Aegypto etiam Accipiter
[k] *lib. 2. c. 4.* teſte Diodoro: [k] Aſcẽſus Scorpionis, Hebraicè Acrabbim, mons à Scorpionibus dictus, qui
abundant eo in loco, vrbe deſuper ædificata, à quo Acrabatenam ciuitatẽ dictam putat Hie-
[l] *In Cõmẽt.* ronymus, [l] atque eam eſſe, quam Arabatenam vocat liber Machabæorum, quam inuaſit Iu-
Abdiæ c. 1. das Machabæus. In itinere ſecundi diei eorum, qui à Perſicis Suſis in Mediam proficiſcũtur,
[m] *li. 15. c. 26* quòd per magna Scorpionum multitudo, dicit Aelianus [m] naſci dicitur, idcirco Perſarum
rex, cùm eò ſuſcepit iter, triduò antè omnibus imperat, vt eos venentur, & ei qui plurimos
confecerit, donat munera, niſi hoc fit, locus tranſiri non poteſt: nam ſubter omnem lapidem, H
& ceſpitem abditus Scorpius manet. Albani mortiferos teſte Bonfinio alunt Scorpiones, &
[n] *li. 1. dec. 1.* Caſpij ad flumen Alazonium. [n] In Argo copia quoq; Scorpionum eſt, ibiq; Locuſta naſci-
tur aduerſus Scorpium inſurgens. Alabanda vrbs duobus montibus ſubiecta eſt, ita diſpoſi-
ta, vt ciſtæ inuerſæ aſpectum exhibeãt. Vnde Apollonius Malacus, ob hoc & multitudinem
Scorpionum ciuitatem carpens dixit eam eſſe ciſtam inuerſam Scorpionibus plenam; nam
ea & Mylaſia, ac tota intermedia montana regio, huiuſmodi beſtijs abundant. Narrat iſthoc
[o] *Lib. 14.* Strabo. [o] Italia quoq; Scorpios habet, de quibus venenati ne ſint, an nõ, ſuprà dictũ eſt. Cir-
ca Neapolim Campaniæ raró inueniuntur. Romæ plurimi ſunt, & peculiariter intra vrbis
mœnia, in monte nimirum qui teſtaceus dicitur. Multæ aliæ Europæ regiones Scorpioni-
[p] *Exercit.* bus carent. In Scotia portenti loco habentur. In Vaſconia, teſte Scaligero, [p] vniuerſa Scor-
196. pius quid ſit ignoratur. Pharmacarij tamen impudentes ante eiuſdem Scaligeri aduentum
ex cordulo oleum pro Scorpionum oleo parabant.

MORES.

A

MORES. INGENIVM.

PLINIVS[a] proprium esse Scorpionum scribit, quòd manus palmam non feriant, nec nisi pilos (nec si pilos, legitur in veteri codice) attigere. Cùm incedunt, inquit Scaliger,[b] transuersos sese inferunt, propter longitudinem pedum posteriorum, quos, vt in vacuum ponant, necesse est ingressionis corrumpi quadraturam. Galenus[c] viperam, & Scorpionem nunquam mãsuescere est author. Mirum est, quod scribit Albertus, nimirum Scorpionem in oleo viginti duobus diebus vixisse, cùm cætera Insecta omnia oleo, quàm primùm intereãt. Illud tamen is sese expertum fuisse scribit: Ambulabat, inquit, in imo vasis, & in olei superficie ampullas emittebat, quasi rationis particeps. A Scorpionibus quidam tradente Plinio[d] fœtum deuorari arbitrantur, vnum modò relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus, & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum vltorem, qui postremò genitores supernè conficiat. Sic ille: Sed Aristoteles[e] è contrario parentes pelli

B interficique à prole sua attestatur his verbis: Mox vt prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsa, sicut & Araneis accidit, & interimuntur à suis liberis magno numero. Et ipsemet Plinius in exordio eiusdem citati capitis innuit, nam Phalangius, inquit, vt emerserit, matrem consumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Similiter his, & Scorpiones terrestres, Vermiculos ouorum specie pariunt, similiterque pereunt. Aestum solis declinantes, vmbram petunt: nisi calcentur, innocui iacent, irritati prodeunt, & aculeos exerunt: quanquam Aelianus[f] contrarium sensisse videatur, demonstrans quàm arguté ac ingeniosè facta ex se catena homines spontè in Lybia inuadentes in lecto feriant. Fraudulenti etiam natura Scorpij, & dolosi existunt: etenim Lybici ab eorum multitudine metuentes, ad vitandos ipsos omnia machinamenta moliuntur: soccos ferunt in lectis cum longè à pariete remotis, tum in excelsum collocatis, tum fulcrorum pedibus in hydrias aqua plenas impositis, sublimes somnum capiunt: qua machinationis molitione facta, sese quieto, & tuto somno vsuros arbitrantur. Atqui Scorpius si quid, vnde semetipsum in tecto suspendat, nanciscantur, ibi fortissimè forcipibus inhæreſcit, simul & demittit aculeum: secundus igitur ex tecto descendens per primum serpit, atque suis itidem forcipibus ad illius aculeum adhæreſcit, & sublimẽ finit suum

C aculeum: item à secundo tenetur tertius, à tertio quartus: quintus similem ordinem conseruat, itemque cæteri omnes deinceps per primos decurrunt. Postremus dormientem ferit, & per superiores recurrit: similiter ab illo secundus, tum verò ab vltimo tertius, reliquique sese subducunt, quo ad velut sanè catenam soluentes, inter se omnes subtraxerunt. Huc usque Ælianus. Clemens Alexandrinus[g] verò etiam dici ait Scorpium in Lybia, si ei non succedat, vt hominem feriat, abeuntem reuerti cum pluribus, alterum autem ab altero instar catenę dependentem, ita moliri insidias, non obscuro nutu bestijs vtentibus, sed nec figura sibi significantibus, sed propria, vt putat, dialecto. Fallax itaque ac insidiosum animal esse perhibetur Scorpio, estque apud Sophoclem[h] prouerbium in hanc sententiam: ἐν παντὶ γὰρ τι Σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ, quippe sub omni lapide Scorpium insidiari: Sic & Nicander canit:[i]

Σκορπίος ἀκροϊδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας,
Scorpius insidias parua sub caute tetendit.

Eleganter Athenæus[k] ex Carcino inquit:

Subit quoduis saxum, amicè, Scorpius,
D *Ne te feriat, caue: in ijs, quæ abdita sunt fraus quauis latet.*

Dicuntur item capite velut abblandiri prius, vt cauda postmodum citius, & commodius lædant. Certè Apuleius morum acerbitatem per Scorpium notat, dum ait: nosti quendam barbarum nostræ ciuitatis decurionem, quem Scorpionem præ morum amaritudine vulgus appellat. De insidijs verò, quæ post aliquam felicitatem subsecutæ fuerint, Sidonius de fortuna loquens ait: Quæ virum, vt Scorpius, vltima sui parte percussit. Quin & mathematici vel D. Ambrosio teste percussorem, & ad inuadendum ex insidijs promptum eum futurum dicunt, quem Scorpius nascentem exceperit.

[a] *lib. 29 c. [illegible]*
[b] *Exercit. 245 [illegible]*
[c] *Lib. [illegible] [illegible] morb. [illegible]*
[d] *li. [illegible]*
[e] *lib. 5. Hist. c. 26.*
[f] *lib. 6. c. 23*
[g] *lib. 1. Stromat.*
[h] *In Captiuis.*
[i] *In Theriacis.*
[k] *Lib. 15.*

Lybici vt se contra Scorpios defendant.

Morũ acerbitas notata per Scorpium.

VICTVS.

SOLEM, vt dixi fugiunt, vel sub lapidibus, vel in foraminibus latitantes. Inter testas libenter generantur, & viuunt, vt aiunt monachi Mesues commentatores: quo verò cibo vtantur, necdum obseruaui. Lego tamen apud [a li.10.c.72.] Plinium, [a] Scorpiones terra viuere. Et Nicander Scorpio, inquit, qui marino litterali cancro similis est, albentes algas fluctumq; maris pascendo decerpit. Ælianus in Æthiopia serpentibus, & aspidibus, verticillis, omnique serpentiũ genere expleri ait Muscis quoq; vescuntur, quibus menstruo spatio phiala vitrea inclusum cùm aluisset quidam, vidit inde incrementum euidenter accepisse. Famem inclusi [b lib. eodem c.73.] diu ferunt, vt serpentium genus, & omnia venenata. Plinius [b] nullum venenatum fame ac siti interire ait, quoniam neque calor his, neque sanguis, neque sudor, quæ auiditatem naturali sale augent. F

DE VENENO.

[Veneni qualitas.] VENENI qualitatem Dioscorides, & ipsum deinde secuti generatim narrant, sed Nicander speciatim de singulis agit. Albicans, inquit, omnino innocuus est, & minimè exitiosus. Ruffus contrà cùm virus suum effudit, ita humores corporis commouet, vt irritati continuum motum inficiantur, & maligna quadam putredine corripiantur, & accidentia similia febri ardenti inducant, quæ hoc pernitiosiora, & vehementiora sunt, quo causa horrenda magis est, & lethalis. Nam hic facultas illa specifica, & occulta malignitas plus virium profectò habet, quàm qualitas manifesta, quæ cùm frigida sit, frigida symptomata inducit: G quæ ab ictu nigri, & viridis potissimùm euenire consueuerunt, quorum posterior reliquis omnibus exitiosior est ob caudam quam longiorem habet. Pallidus aliquid peculiare præ cæteris habet: nam ictum inferendo mordet etiam, quòd natura sit inexplebilis. Qui verò cancros, & paguros referunt, & splendescente sunt colore, eadem quæ alij accidentia inducunt, aut saltem Nicander non distinxit, nisi quòd flauos maiorem in loco vitiato dolorem relinquere, & infantibus potiùs, quàm ætate prouectis insidiari magis scribit. Hæc ita[Venenum Scorpionis quid.]que Nicander de singulis speciebus litteris mandauit. Galenus de Scorpionum veneno, aut spiritus id esse cuiusdam, aut tenuis humiditatis immissæ dixit. Apud Plinium [a] de eo[a li.11.c.25.]dem, hæc legere est. Pestis importuna veneni nisi quod grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, virginibus læthali semper ictu, & fœminis ferè in totum, viris au- „
tem matutino, exeuntes cauernis, priusquam aliquo fortuito ictu ieiunum egerant vene- „
num. Semper cauda in ictu est, nulloque momento meditari cessat, ne quando desit occasio- „
ni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab ijs candidum fundi Apollodorus author „
est: item mares esse sæuissimos. Quod postremum etiam scribit Aelianus [b] his verbis: Mares „
[b lib.6.c.20.] Scorpij infestissimi habentur, fœminæ multò remissiores: non enim tantum virus acerbitatis habent. H Plinius venenum omnibus medio die esse tradit, cùm incanduere solis ardoribus; itemque cùm sitiunt inexplebiles potu: constare & septena caudæ internodia sæuiora esse: quod & Auicenna, & Aelianus tradunt. Idem Plinius [c] agens de venenatis animali[c li.10.c.73.]bus, ac inter ea recens Scorpiones, ait in eo genere omnia magis exitialia esse, si suum genus edant, antequàm noceant. In totum etiam tradit non nocere Scorpiones quibus non [Leo Scorpionis ictu moritur.] sit sanguis. Leo quidem rex ferarum exiguo Scorpionis aculeo exagitatur, & veneno serpentis occiditur. Eximia Leonis pulchritudo, inquit Ambrosius comantes ceruice toros excutit, vel sublato pectore attollit ora. Sed quis non miretur tam breui Scorpionis acu- „
leo, vt incorporeum putes ingentium corporum exire mortem? Nec hoc quisquam repre- „
hendat, quòd creator serpentis creaturis suis, aliaq; vel animantium vel herbarũ genera ve- „
nenata miscuerit. Nata sunt enim hæc ad corruptionem nostram, non ad deformationem. „
Sic ille. Scorpiones cùm præcipitantur in aquam, innoxij redduntur. D. Hieronymus re- „
gulos

A gulos & Scorpiones arentia quæq; sectari ait, & postquam ad aquas venerint, ὑδροφόβους & lymphaticos facere. Cùm pungit Scorpio, caudam sustollere aiunt, in quo sensu Lucilius apud Nonium, inquit: *Vt innoxij reddantur.*

Muscipula vt tenta, atq; vt Scorpius cauda sublata.

Quod verò inflexo ictu ferire Scorpionem dicat Plinius, id præsertim faciunt, cùm retrocedunt, ac vt ait [d] Plautus: *[d] In Casina:*

Recessim cedam ad parietem, imitabor Nepam.

Cæterùm cùm venena quadrupliciter nocere soleant, vel à primis qualitatibus, vt aqua epota frigida homini labore & sole æstuanti: vel à secundis, vt crocum: aperit enim, & laxat viam spiritibus ita, vt abeant: vel à tertijs, quales sunt Cantharides vesicæ: lepus marinus pulmoni: vel ab alia vi, quam quidam a tota substantia nominant: alij vocant virtutem specificam. Talis est Scorpio: minimo enim ictu, atq; insensibili materiæ quantitate mortem affert. Etiam quosdam serpentes necat, vt ait Plinius. [e] Cardanus eius venenum in homine icto serpere tradit, & vsq; ad cor, & vsq; ad cerebrum: quare sæuissima etiam symptomata infert, vt mox patebit, multò grauiora ieiunus, quàm qui iam saturatus fuit, & in æstate

Venena quot modis noceant.

[e] Lib. 1. de Venen. c. 13.

B & sub cane, quàm in hyeme, ac in homine degente in regionibus siccioribus, quàm in palustribus. [f] Vidus Vidius plures se Pisis à Scorpionibus ictos obseruasse testatur, qui nullam fermè percepère in corpore agitationem, quòd regionis humiditas Scorpionum venenum maximè hebetaret, & ad homines contaminandos ineptum redderet. quemadmodum, inquit, siccitas regionum virus acuit, & ad interficiendos reddit aptius, ac magis efficax, ex quo tam immania, vt mox recensebimus, symptomata, oriuntur, vt non incongruè facetissimus [g] Epigrammatarius Ligurinum, quòd nimis tædiosè versus suos omnibus occineret, magis timeri ait, quàm vel dipsas serpens, vel Scorpio:

[f] Lib. 2. de cur. generat. cap. 8.

[g] Lib. 3. Epig. 44.

Occurrit tibi nemo quòd libenter,
Quòd quacunq; venis, fuga est, & ingens
Circa te Ligurine, solitudo:
Quid sit scire cupis? nimis poëta es.
Hoc valde vitium periculosum est.
Non tigris catulis citata raptis,
Non dipsas medio perusta Sole,
C *Non sic Scorpius improbus timetur, &c.*

PERCVSSI SYMPTOMATA EORVMQVE CVRATIO.

ICTV Scorpij authore [a] Dioscoride inflammari statim incipit locus, & indurescit, ac intensis rubet, vicinumq; dolore premitur. Modò siquidem exæstuat, modò frigore occupatur. Labor repentè fatigat, & aliquando meliusculè habet, aliquandò verò recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus & tremor. Externæ corporis partes refrigescunt, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallor membra decolorat, tanquam ex pungente acu, per vniuersam cutem sentitur. [b] Aëtius quoq; hæc signa po-

[a] Lib. 7. c. 7.

[b] Lib. 13. cap. 19.

D nit. A Scorpio percussos vehementissimus plagæ dolor consequitur, frigiditasq; ac tensio, ac stupor, circaq; plagam & totum corpus frigidus sudor: & his qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina incitantur ac intumescunt, qui verò circa supernas, sub alis. Et hæc quidem leuiter percussis adsunt. Validiùs autem ictis ardor circa plagam adest, quemadmodum in ambustis, & verrucarum instar Formicarum eruptio circa labra & totum corpus, vt grandine se impeti putent. Facies distorquetur, sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lachrymæ viscosæ, durities articulorum, anusq; procidit cum egerendi cupiditate: spuma circa os est, & vomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes. Eadem passim symptomata apud alios medicos legere est. [c] Rembertus Dodonæus famulum sese habuisse testatur, qui à Scorpione ictus tanto subito, ac tam frigido sudore toto corpore erat perfusus, vt algentissima niue atq; glacie sese opprimi quereretur. vt non immerito cū [d] Galeno venenum Scorpionis frigidum statuere queamus: apud quem etiam legimus idem illud, quòd ex [e] Dodonæo diximus. Etenim scribit, cùm ictus quidam esset à Scorpione, videri sibi quod gran-

[c] Cap. 58. Obseruat.

[d] Lib. 4. Meth. c. 3.

[e] Lib. 3. de loc. affect. cap. 7.

Digitized by Google

grandine percussus esset, eratq; inquit, omnino frigidus, sudore etiam frigido accedēte. Ictos E
equos à Scorpione sequitur, vt Hierocles & Absyrtus volunt, crurum contractio, claudicatus, fastidia cibi, saniei viridis è naribus profusio, spirandi difficultas & ægra suscitatio. Quod modò ad curationem attinet, ea equidem varijs, ac infinitis remedijs peragitur, alijs intus sumptis, alijs foris applicatis. Oportet primò dilatare plagam, deinde superimponere medicamenta extrahentia, & tota substantia contra id virus pugnantia, postremò sumere alexipharmaca & communia & propria. Via expedita dilatandi plagam, sectio est. Eiusmodi autem remedia, vel agunt occulta vi vel manifesta, hæcq; vel sunt simplicia vel composita. Simplicia accipiuntur, vel à plantis, de quibus dicemus primò, vel ab animalibus, ijsq; vel sanguineis, vel exanguibus; vel à fossilibus. Plantarum aliæ sunt herbæ, aliæ frutices, aliæ arbores. Inter herbas primùm occurrit absynthium, quod ex vino muris Aranei morsibus, draconi marino, & Scorpionibus aduersari [f] Plinius testatur. Abrotonum in vino potum iuuat, vt Dioscorides author est, lib. 3. cap. 29. Aeizoum habentem maius à Scorpionibus feriri negant, Plinius lib. 25. cap. 17. Macer quoque semperuiuum aduersus Scorpios celebrat his versibus:

Absyntium. [f] Lib. 27. cap. 7. Abrotonū. Aizoum.

Taliter & cunctis obstat potata venenis,
Affirmant etiam, qui secum gesserit herbam F
Hunc non afficiat lethali Scorpius ictu.

Amomum. Ammi. Anisum. Allium.

Amonum ex ocimo illitum laudat Dioscorides lib. 1. cap. 14. Plinius lib. 20. cap. 15. ammi cum lini semine Scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus mitigare ait: Et lib. 20. cap. 17. anisum aduersus eosdem bibi. Cornelius Celsus lib. 5. ad Scorpionis & Aranei ictum allium cum ruta rectè misceri tradit, ex oleoq; contritum superimponi: Et Macer de allio canebat:

Curat quos serpens, vel Scorpius intulit ictus.

Aristolochia. Asphodel'.

Et Strabo asserit ab Africanis, aduersus Scorpios remedia excogitata, cùm dormitum eunt, pedes allio atq; etiam lectos ipsos illinere. Aristolochiæ præsertim corticis binas drachmas cum vino præberi iubet Dioscorides lib. 8. cap. 5. Idem asphodeli semen & flores in vino potos commendat: Andræas Matthiolus radice decocta, & plagæ admota vtitur. Plinius Nicandrum, non Dioscoridem citat lib. 22. cap. 22. Nicander, inquiens, & contra serpētes, ac Scorpiones vel asphodeli caulem, quem anthriscum vocauimus, vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis, substrauitq; somno contra hos metus. Achaaios medicus, vt legitur in G
libro de medicinis expertis Galeno ascripto dabat drachmam vnam assæ fœtidæ contra morsus Scorpionis. Atractilidem, quam perperam cum cnico confundit, Plinius lib. 22. c. 32. magnum contra venenata animalia præbere auxilium credit, item aduersus fungos; constareq; a Scorpionibus percussos, quamdiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum. Et Dioscorides lib. 4. cap. 107. atractilidis comam, semen & folia cum pipere & vino teri scribit vtilissimè contra Scorpionum ictus, percussosq; tradi, quandiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem ipsumq; deposita statim recrudescere. Atriplicis succus authore Matthiolo potus & ipsa herba illita prodest: item blitum ex vino potum. quod postremum ex Plinio transcripsit, qui lib. 20. cap. 22. blitum dicitur, inquit, aduersus Scorpiones potum è vino prodesse. Cardamomum ex vino potum laudatur à Dioscoride lib. 1. cap. 5. Caltha semen affert, cuius vaginulæ Scorpionum caudas imitantur, neoterici eius veneno resistere dicunt. Calamintha cum posca, in qua magnopere discoqui debet, datur. Dioscorides lib. 8. cap. 5. & trita illinitur. Succum cęparum instillant plagis bestiarum omnium, priuatim Scorpionum. Plinius lib. 20. cap. 5. Confert & centaurea, vt legitur in libello de virtutibus centaureæ, qui Galeno ascribitur. Chamæpityos tria genera teste Plinio lib. 24. c. 6. prosunt aduersus Scorpionum ictus. Dioscorides chamęsyces succum illitum laudat. Colus rustica cum vino pipereq; bibita & manibus gestata dolorem puncturæ omnino fugat, si eidem Dioscoridi credimus. Auicenna radicem colocynthidis super omnia valere ait: & Plinius cunilaginem priuatim aduersus Scorpiones ex posca valere. Cucumis quoq; syluestris efficacissimus ipsi lib. 20. cap. 1. putatur contra Scorpionum ictus & semine & elaterio, & cap. 15. eiusdem libri cuminum syluestre cum oleo ad serpentes, ad Scorpiones, ad Scolopendras commendat. Matthiolus verò cuminum cum melanthij, & viticis semine drachmæ pondere potum ex vino valere tradit. Est autem quoddam cumini syluestris genus, quod corniculata producit semina, Scorpionis caudæ æmula, quod illud forte fuerit, quo de Plinius & Matthiolus loquuntur; hoc saltem potum serpentum morsibus remedio est, quare ad Scorpionum ictus valere etiam conijcio. Radix croci hortensis, vel etiam frondes illius cum vino offeruntur. Quidam medici, referente [g] Constantino Africano dixerunt, dum radicem hanc infirmus in manibus tenuerit,

Assa fœtida. Atractilis. Atriplex. Blitum. Caltha. Calamintha. Cæpa. Centaurea. Chamæpytis. Chamęsice. Colus rustica. Colocynthis. Cucumis syluestris. Cuminum syluestre. Crocus. H

[g] Li. 7. c. 11.

A tenuerit, nullum dolorem sentire. Cyperum ictibus etiam imponit Dioscorides lib. 1. cap. 4. Cyperus.
Aliter Plinius, Indicæ herbæ, inquit lib. 21. cap. 18, quæ cyperis appellatur, radix aduersus
serpentium ictus, Scorpionum præsertim remedio est. Cyani vtriusq; folia siue semen ex vi- Cyanus.
no decocta & pota laudat Matthiolus ex Plinio, ni fallor. Dioscorides delphinium etiam ap
positum. Præter opinionem autem facit teste [h] Aetio elaphoboscus, tum viridis comesta, tũ lib. 13. c. 19.
sicca pota. Erucæ semen, Scorpionum venenis, & muris aranei medetur. Plinius lib. 20. c. 13. Elaphoboscus.
Medicinæ in satiuo fœniculo ad Scorpionum ictus & serpentium semine in vino poto. Idem
lib. 20. c. 23. Dioscorides lib. 8. cap. 5. galbanum ad splenij formam ductum auxiliari, item Galbanum
gentianam tusam in potu dari author est, & Auicenna gentianam huic puncturæ vltimam
medicinam appellat. Heliotropium potum cum vino, & illitum prodest. Dioscorides lib. 4. Heliotropium.
cap. 193. id verò duplex est, maius scilicet & minus. de magno sic ait Plinius lib. 22. c. 21. He
liotropium maius, quam nostri verrucariam appellant, serpentibus & Scorpionibus resistit,
vt Apollophanes & Apollodorus tradunt. Et mox de minori: heliotropio tricocco siue Scor
piuro vis ad omnia venenata, & Phalangia & contra Scorpiones præcipuè illita. Farina hor Hordeum.
dei in vino parata, in decocto rutæ. Laudatur à Dioscoride lib. 8. c. 5. item hieracium maius
B & minus lib. 3. cap. 72. more cataplasmatis appositum. Iris contra Scorpiones duarum dra- Iris.
chmarum pondere in pane vel aqua sumitur, vt Plinius testatur lib. 21. c. 20. Intybus instar Intybus.
cataplasmatis adhibitus confert. Dioscorides lib. 2. c. 150. Lapatha syluestria Scorpionum Lapathum.
ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Plinius lib. 20. 21. Folia lactucarum vulneri Lactuca.
illinuntur, maximè contra Scorpionum ictus. Idem lib. 19. c. 7. & pòst semen satiuarum con-
tra Scorpiones dari ait. & Zoroastres quoq; semen lactucæ cum vino potũ percussos à Scor-
pio sanare prodidit. Dioscorides verò lib. 2. c. 166. lactucam syluestrem bibitam commen-
dat. Et lib. 8. c. 5. Laserpitium dari dixit. Sed Plinius, Laser, inquit lib. 22. c. 23. Scorpionum Laserpitiũ.
plagis ex oleo medetur. Laureolæ drachmæ quatuor quoq; exhibentur cum aceto, vt legi-
tur in libro de medicinis expertis. Lychnis syluestris Scorpionibus adeo contraria, vt om- Lychnis syluestris.
nino visa eo torpescant. Plinius lib. 21. c. 26. Dioscorides etiam Lychnidis semen cum vino
potandum proponit lib. 3. c. 14. Plinio lib. 20. c. 21. maluæ contra omnes aculeatos ictus di- Malua.
citur esse efficacior vis, præcipuè Scorpionum, similiumq; & muris aranei: quin & trita cum
oleo qualibet earum peruncti antè, vel habentes eas, non feriuntur. Idem melanthium me- Melanthiũ.
deri serpentium plagis dicit lib. 20. c. 17. & Scorpionum illini ex aceto, ac melle reperisse: itẽ
C folia mentastri aduersus Scorpionum ictus cum sale, oleo & aceto vtilia prædicat lib. 20.
c. 14. Dioscorides lib. 3. c. 99. folia melissophylli adhibita. Plinius lib. 24. cap. 19. nodiam her Nodia herba.
bam efficacissimam aduersus Scorpiones esse potam in vino, aut posca reperit. Nasturtij quo
que vires describens lib. 20. c. 13. Sextium ait adijcere, vstum serpentes fugare, Scorpioni- Nasturtiũ.
busq; resistere. Et præcedente capite ocimum conferre putat ex vino, addito aceto exiguo.
Dioscorides quoq; ocimum cum polenta imponi iubet, & lib. 8. c. 5. ocimi semen potum ef- Ocimum.
ficax esse scripsit, item oxylapathi & oxalidis semen vino, aut aqua potum. Olusatrum, Olusatrum
quod hipposelinum vocant, aduersatur Scorpionibus. Plinius lib. 20. cap. 11. Opium Opium.
ex vino meraculo, si protinus detur, Scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantùm
nigro tribuunt, si capita eius vel folia terantur. Idem lib. 20. cap. 19. Origani onitis pri- Origanum.
uatim vsus contra Araneas Scorpionesq; in vino albo probatur eidem lib. 20. cap. 17. Mat-
thiolus semen pastinacæ haustum auxiliari asserit, forsitan ex Plinio, qui lib. 20. cap. 5. Pastinaca.
postquam dixisset pastinacam efficaciorem esse syluestrem, semen satiuæ quoque contra
Scorpionum ictus ex vino, aut posca salutare esse inquit. Apud Macrum quoque de pa-
stinaca lego:

D *Ex vino pastinaca si sperma bibatur*
Compescet diros quos Scorpius intulit ictus.

Peucedani succo vtendum voluit Dioscorides lib. 8. c. 5. si non sit Laserpitium. Idem lib. 3.
cap. 122. Phalangium herbam potum celebrat. Recentiores polemoniam Scorpionibus Phalangiũ.
inimicam esse tradunt. Dioscorides eiusdem herbæ radicem alligatam prædicat lib. 4. c. 8. & Polemonia
lib. 8. c. 5. pulegium decoctum dari iubet. Hoc repetijt Plinius lib. 20. c. 14. Ad Scorpionum, Pulegium.
ictum, pulegium in vino tritum bibitur, maximè quod in siccis nascitur: item pulegium syl-
uestre. Porri folia melle subacta & illita conferunt, Matthiolus. Plinius verò lib. 20. c. 6. suc-
cum porri ad serpentium Scorpionumq; ictus bibi cum mero scribit. Valent ruta syluestris Porrum.
& satiua contra Scorpionum ictus & Araneorum, Apum, Crabronum, Vesparum aculeos & Ruta.
Cantharides & Salamandras, canisq; rabiosi morsus. Plinius lib. 20. c. 13. Scorpionibus ad-
uersatur raphanus; vel ipso vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoq; rapha- Raphanus.
no Scorpiones moriuntur. Idem lib. 20. c. 4. Tarentinus ait, cum qui teneat sideritin herbã, Sideritis.

vivos

Sinapi. viuos Scorpios tenere posse, ita vt ab ipsis nulla iniuria afficiatur. Sinapi ad serpentiũ ictus E
Sonchus. & Scorpionum tritum cum aceto illinitur, Plinius lib.20.22. Succus sonchi bibitur contra
serpentes Scorpionesq́; radix verò illinitur. Idem lib.22.22. Dioscorides nulla radicis fa-
cta mentione, inquit lib.2.c.159. Sonchi succus comestus & cataplasmatis more impositus
Sampsuchũ iuuat. Sampsuchum ex aceto & sale impositum ab eodem laudatur lib.3.ca.47. Serpillum
Serpillum. voluntarium & candidioribus folijs ramisq́; aduersus serpentes efficax, maximè cenchrim,
& Scolopendras terestres & marinas,& Scorpiones decoctis in vino ramis, folijsq́;, Plinius
Spina alba. lib.20.22. Spinæ albæ semen contra Scorpiones auxiliatur.Idem lib.24.c.12. Spongiæ cõ-
Spongiæ. tra Scorpiones ex aceto imponuntur,vt idem quoq; tradidit lib.31.c.11.Scorpius herba va-
Scorpius herba. let aduersus animal sui nominis. Idem lib.22.c.15. Item Scorpioides illita teste Dioscoride
lib.4.c.195.Florentinus ait, si quis percussus scyllam ederit, illæsum mansurum, insuperq́;
Scylla. scyllam saporem dulcem esse confessurum. Farina triticea ex aceto,& vino imposita prodes-
Triticum. se dicitur à Dioscoride lib.2.c.107. Thelyphonum radicẽ habere videmus, quæ Scorpionis
Telyphonum. caudam æmulatur,& ad eius morsus valere traditum est. Thelyphonum herba, inquit Pli- »
nius, ab alijs Scorpius vocatur,propter similitudinem radicis, cuius tactu moriuntur Scor- »
piones. Meminit quoq; Ælianus lib.9.c.27.his verbis. Thelyphonum herbam Theophra- F
stus narrat,si eam ad Scorpij dorsum admoueas,hunc statim perire. Idemq́; affert eundem
ad integritatem valetudinis restituis,si cum candido elleboro cõspergas. Atq; equidem the-
lyphonum probo,non item elleborum,quòd sanè ita homines egregie diligam,vt acerbè &
Trifolium. penitus Scorpios oderim. Sic ille. Semen trifolij tritum & vulneri Scorpionis impositum
opitulatur. Dioscorides lib.8.c.5. vbi quoq; positum laudat trifolij.Et Plinius lib.21.c.21.
trifolium scio, inquit, credi præualere contra Scorpionum ictus & serpentium, ex vino aut
posca, seminis granis viginti potis,vel folijs vel tota herba decocta: serpentesq́; in trifolio
nunquam aspici. præterea celebratis authoribus, contra omnia venena pro antidoto suffice-
Violæ. re vigintiquinq; grana eius,quod mynianthes ex eo appellauimus,tradi. Semen violæ Scor
Verbenaca pionibus aduersatur. Idem lib.21.c.19. Verbenaca recta tum pota,tum illita iuuat.Diosco-
Verbascũ. rides. Aetius lib.13.c.19.idem ferè tradit, dum ait: Confert verbenaca recta, aut viridis ca-
taplasmatis more imposita,aut sicca in puluerem pota. Dioscoridi verbasci aureum florem
ferentis folia imposita laudantur lib.4.c.104. Sed Plinius lib.25.c.10.contra Scorpiones bi
bi radicem verbasci cum ruta ex aqua ait, Et lib.26.Verbasci,inquit,species, quæ à quibus-
dam saluia appellatur,similis verbasco,contra Scorpiones & dracones marinos efficax. Scor G
pionibus aduersatur & Vettonicæ succus, & plantaginis. Plinius lib.25.c.10. Apollodorus
referente eodem lib.22.c.13.affirmat vrticam aduersari hyoscyamo, & serpentibus,& Scor-
Vrtica. Zea. pionibus. Zeæ farina ex vino rubro ad Scorpionum ictus tepida illinitur. Atq; hę fuere her-
bæ,quas potissimùm Dioscorides & Plinius contra Scorpiones celebrarunt, quas,ne de ea-
dem bis,terué,vt fieri potuisset,diceremus,ordine alphabetico recensuimus. Sequuntur eo-
dem ordine frutices,ac arbores.Inter frutices primùm occurrit balsamum,cuius oleum cum
Balsamum. lacte bibitum commendatur à principe Auicenna, Myrti succus ex mero haustus à Diosco-
Myrtus. ride lib.1.cap.156.quod remedium repetens Plinius, quod de succo Dioscorides,ille de se-
Paliurus. mine dixit lib.23.c.9. Paliuri semen Afrizuram (zuiram legitur in manuscripto codice, alij
aprizuram legunt) vocant,contra Scorpiones efficacissimum. Idem lib.24.c.13. Sed Strabo
lib.17.Lybes scribit lectorum suorum pedes paliuris circumligare aduersus Scorpiones.De
Rosa. mocritus tradit rosæ radicem adalligatam percussos à Scorpionibus sanare. Rubi flos &
Rubus. mora prosunt. Dioscorides lib.4.c.37.Et Plinius lib.24.c.13.flore aut moris rubi Scorpio-
num vulnera sine collectionum periculo inungi testatur. Vt Scorpius non accedat ad iacen-
Auellana nux. tes,auellanam lectulorum pedibus alligare iubet Plutarchus: hanc enim nucẽ negat à Scor- H
pio adiri.Aetius quoque lib.13.c.19.nuces ponticas non modò in cibum sumptas, sed & in
Cytinus. cingulo quoq; gestatas,gestantem ab omni Scorpionum ictu tutum reddere prodidit.Cyti-
nus aduersatur Scorpionibus,testante Plinio lib.23.c.6. Et balaustij quoq; flores (hos cum
cytino turpiter confundit) experti inuenerunt Scorpionibus aduersari. Radix cerri aduer-
Cerrus. satur Scorpionibus.Idem lib.24.c.4.Citrij semen potum & appositum opitulatur. Matthio
Caprificus. lus. Cupressus cum vino & ruta datur. Dioscorides lib.8.c.5. Cauliculi aut grossi caprifici,
Ficus. quàm minutissimæ ad Scorpionum ictus è vino bibuntur. Plinius lib.23.c.7. Ficus Scorpio
num ictibus cum sale tritę illinuntur.Idem lib.23.7.Lactis quoq; ficulnei natura, vt ibidem
dicit,aduersatur Crabronum,Vesparumq́;& similium venenis,priuatim Scorpionum.Dio-
scorides quoque binis in locis, nimirum lib.1.c.183.& lib.8.c.5.percussis à Scorpione præ-
senti esse auxilio ficulneum lac in vulnus instillatum affirmauit:& postremo loco ficulneum
lac dari quoque dixit. Florentinus prodit, si quis in plagam recens percussi fici succum in-

stillet,

A ftillet, venenum non vltra progressum esse. Lauri baccæ pauco numero tritæ dantur. Dio- Laurus.
scorides lib.8.cap.5. Et Plinius lib.23.cap.8. aduersus Scorpiones quaternas lauri baccas ex
vino bibi scripsit: maximè verò id præstare baccas eius lauri, quæ tenuiora habet folia; vt
pòst addit: & rursus ibidem dicit quosdam aduersus Scorpionum ictus decem baccas dari
iubere potui. Scorpionibus aduersatur e radice corticis mori succus, ex vino aut posca po- Morus.
tus. Idem lib.23.cap.7. Platani cortex ex vino Scorpionum ictus restinguit. Idem lib.24.8.
Et rursus ibidem pilulas platani in vino potas serpentium, & Scorpionum venenis mederi
ait. Scorpionum ictibus cum sale trita illinuntur pyra cocta. Idem lib.37.cap.7. Refert Ale- Pyra.
xandrinus, Iouiano Pontano autore, se vidisse hominem grauiter à Scorpione percussum,
qui statim liberatus fuit ebibito thure contrito, in quo cælatum fuerat Scorpij signum. De- Thus.
bet autem sculpi in lapide annulari, ascendente Scorpio, dum luna ibidem agit cardinaliter
constituta: eodemq; sigillo aromatica imprimis, hora qua luna in Scorpio cardinalis inue-
nietur; & quo dictum est modo exhiberi, ex aqua, vino albo, aut alio idoneo liquore. Ex Mi
zaldi centuria sexta num.87. Cinis vitium Scorpionum & canum plagas cum oleo proficit. Vitis.
Plinius in proœmio libri vigesimi tertij. Acetum quoq; referente eodem, lib. eodem cap.1. Acetum.
B plurimùm fotu medetur canis morsibus, Scorpionum ictibus, Scolopendrarum, muris Ara-
nei, contraq; omnia aculeatorum venena & pruritus. Atq; hæc de remedijs, quæ petuntur
à plantis, sequuntur, quæ ab animalibus, inter quæ primùm homo, cuius vrinam potam ce- Vrina hu-
lebrat Dioscorides lib.5.c.3. Plinius Scorpionum ictibus singularis remedij esse existimat mana.
lib.28.c.4. sordes virilitatis, & in 27.c.4. dicit sordes ex auribus mederi Scorpionum ictibus
serpentiumq; si statim imponantur. Aiunt, inquit Aelianus lib.9.c.4. vim aculei Scorpio-
nis retundi hominis sputo, ita vt obtorpescat, & ad infligendum ictum reddatur impotens. Sputum.
Saliuam admodum laudat Galenus, dum ait lib.10. de simplicium medicamentorum facul-
tatibus. Porro tota substantia, inquit, vel maximè aduersa est saliua bestijs hominem interfi-
» cientibus, ceu alicubi Nicander poëta etiam refert. Pollicitus autem mihi quidam incanta-
» tionem sese ostensurum, quæ Scorpios interficeret, vbi illam semel dixisset, in Scorpionem
» expuit, inde rursum eam obmurmurans, iterum Scorpium conspuit, & vbi tertiò dixisset,
» atq; expuisset, mortuus est Scorpius. At postea ego absq; incantatione à sola saliua occisum
» vidi Scorpium, idq; celeriter à saliua esurientium, aut sitientium: tardè autem ab illis, qui
» cibo potuq; fuerunt impleti, in alijs autem proportione. Hactenus Galenus. Mumiam ex Mumia.
C mero haustam, quin & illitam cum recenti butyro Matthiolus ad ictum Scorpij laudat. Sunt
qui cerebrum Gallinæ cum vino potum conferre plurimùm volunt. Dioscorides probat fi- Cerebrum
mum asini, & equi, si herbas depasti fuerint, vino dilutum ac haustum. Vtuntur, inquit Pli- gallinæ.
nius lib.28.c.10. & pelle hircorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pasti, coagu
lo leporis non morderi à Scorpionibus velint. Dioscorides lib.2.c.74. & Galenus lib.11. de Hircus.
simpl. med. facultatibus mures domesticos dissectos, & impositos prodesse affirmant. Fibri si- Capra.
ue castoris testes aduersus Scorpiones ex vino bibuntur. Plinius lib.32.3. Ranæ fluuiatiles Mures. Fiber.
contra Scorpiones ex vino prosunt. Idem lib.32.cap.5. Testudinum felle cum Attico melle Rana.
Scorpionum plagæ instillari prodest. Idem lib.32.cap.4. Lacerta dissecta & apposita plagæ Lacerta.
Scorpionis, dolorem sedat. Dioscorides. Stellionem quoque teste Plinio lib.29. c.4. in oleo Stellio.
putrefaciunt, & ita ea vulnera (Scorpionum) perungunt; quidam oleo illo spumam argen-
team decoquunt ad emplastri genus, atq; ita illinunt. Et Constantinus Cæsar ex Democri-
to lib.13.cap.9. naturalem contrarietatem (de qua postea quoq; mentio fiet) habet stellio
aduersus Scorpios. Si igitur quis stellione in oleo liquefacto ex ipso oleo percussum iniun-
gat, à dolore ipsum liberabit. Mullus piscis dissectus & impositus iuuat authore Dioscori- Mullus.
D de lib.2.cap.24. Sed Plinius lib.32.cap.5. mullum illitum, sumptumq; in cibo auxiliari ait
contra pastinacam, & Scorpiones terrestres marinosq; & dracones & Phalangia. Smaridis Smaris.
piscis salita caro apposita sanat. Dioscorides lib.2.cap.30. Coracini pisces Nilo peculiares Coracinus.
sunt. Carnes eorum aduersus Scorpiones valent impositæ. Plinius lib.32.c.5. Cochlea hor- Cochlea.
tulana contusa & illita pro eodem remedio recensetur à Matthiolo. Ex Aetio, qui lib.13.
cap.19. ait: Cochleam item hortulanam maximè accipito, eamq; vnà cum operimento tri-
tam plagæ imponito, & confestim sedabis dolorem. Vrinæ veteri miscetur cinis ostreo-
rum, & Scorpionum ictibus illinitur. Plinius lib.28.cap.6. Cancri fluuiatiles mirum in mo Cancer flu-
dum laudantur in hoc casu. Cancri fluuiatiles crudi, tritiq; cum asinino lacte prosunt. Dio- uiatilis.
scorides lib.2.cap.12. Cancer fluuiatilis tritus & potus ex vino iuuat. Matthiolus. Cancros
cum ocimo, cineremq; eorum à Scorpione percussis imponunt magi. Plinius lib.32.c.5.
Et rursus ibidem: Cancri fluuiatiles triti, potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato con-
tra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte asinino, vel si non

lac

ſit, caprino, vel quocunq;. Prodeſt præterea fluuiatilis cancer tritus addito laſere, in vino potus. Aetius lib. 13. cap. 19. Draconis marini Scorpionumq; ictus carnibus Stellarum marinarum impoſitis, item Araneorum morſus ſanantur. Plinius lib. 32. cap. 5. Vermes terreſtres plagæ impoſitas commendat Aetius citato loco. Locuſtæ quæ alis carent, aſſæ comeduntur à percuſſis. Auicenna. Referuntq; in Ægypti regionibus arefactum Aſiracum, quem vocāt (Locuſtam ſine pedibus Dioſcoridi eſſe ſuo loco docuimus) exhiberi ijs, qui à Scorpio percuſſi ſunt. Galenus citato loco. Ipſe quoque Scorpio qui ictum vibrauit, trito & percuſſo loco impoſitus, ſuæ plagæ remedium eſt ob cæcam quandam naturarum (vt conſtat) diſcordiam, quæ antipathia appellatur. Præterea tritus, & impoſitus cum ſale, lini ſemine, & althęa Scorpius conuenit. Dioſcorides lib. 8. cap. 5. Idem antea lib. 2. cap. 13. dixerat, Terreſtris Scorpius tritus & impoſitus, ſuæ plagæ remedium eſt: quin eſtur aſſatus, ad eadem. Galenus quoque Scorpium ſuo ictui impoſitum laudat in vndecimo de ſimplicib. Plinius lib. 11. cap. 25. Scorpionum cinerem homini icto potum in vino, remedio eſſe tradit. Atq; hæc de diuerſis animalium remedijs: Quæ modò à foſſilibus petuntur, pauca etiam non ſunt. Galatæ inſulæ terra Scorpionem dirum animal Africæ, necat. Plinius lib. 5. cap. 7. & lib. 35. cap. 19. Et Galata, inquit, inſula & circa Clupeam Africæ, terra Scorpiones necat. Sulpur ignem non expertum, reſina terebinthina exceptum & emplaſtri modo adiectum auxiliatur. Dioſcorides lib. 8. c. 5. Sulphur linctum contra Scorpionum ictum prodeſt. Plinius lib. 35. cap. 15. Sal Scorpionum ictus cum quarta parte lini ſeminis ex oleo vel aceto illitus ſanat. Plinius lib. 31. cap. 9. Dioſcorides lib. 5. c. 157. ſaphirum lapidem illitum laudat. Galenus verò lib. 9. de ſimplicium medicament. facultatibus ſaphirum bibitum credi ſcribit conferre à Scorpione morſis. Achates lapis geſtatus, vt carnem tangat, prodeſt. Matthiolus: plura de hac gemma Plinius lib. 37. cap. 10. Achatem, inquit, putant contra Araneorum, & Scorpionum ictus prodeſſe: quod in Siculis vtiq; crediderim, quoniam primum eius prouinciæ afflata Scorpionum peſtis extinguitur. Et in India inuentæ contra eadem pollent & alijs magnis miraculis. Thebis Ægyptijs repertæ carent rubentibus venis & albis. Et hæ quoque contra Scorpiones validæ. Eadem authoritas & Cyprijs eſt. Leonicæ pelli ſimiles potentiam habere contra Scorpiones dicuntur. Hæc ille. Si Scorpionis aculeus tetigerit lapidem Bezaar, virus amittit. Gaudentius Merula de venenis cap. 4. Si Scorpionem incluſeris in Lapide Bezaar luna Scorpionem tenente affectu trino aut ſextili, contra Scorpios vim obtinebit. Idem lib. 4. de memorabilibus cap. 1. Mirum quod tradit Galenus libro de medicinis facilè parandis, nempe ſi ictus humum reſpiciens, quem lapidem premebat, eum imponens ſanet. Exhalationes in Galata & Culpea noxias eſſe Scorpionibus Andreas Ceſalpinus ſcribit lib. 1. de metallis cap. 4. Sed hoc de terra nos ſuprà ex Plinio diximus. Scorpij plagam ſanabis argentei annuli ſigillo ad locum appenſi. Conſtantinus Cæſar ex Diophane. Aqua maris fotu impoſita morſui Scorpionis confert. Dioſcorides lib. 5. c. 19. Balneum aquarum temperatarum ad Scorpionum ictus, ad hæmorrhoi ſerpentis morſum, & ad ranæ rubetæ virus excutiendum facta in cunctis exudatione in ipſo balneo plurima. Andreas Baccius lib. 7. de balneis cap. 22. Atq; hęc de ſimplicibus medicamentis, quæ manifeſta quodammodo qualitate Serpentium virus oppugnant. Occulta vi id præſtant paucula hæc quæ ſequuntur. [1] Plinius. Quin & à ſerpente & Scorpione percuſſos, coitu leuari produnt: verùm fæminas ea Venere lædi. Idem lib. eodem c. 4. Si percuſſus à Scorpione ſuper aſinum ſedeat ad caudam conuerſus, ſanabitur, & aſinus torquebitur. Apuleus lib. de re ruſtica. Addit & Democritus fabellam ſuam, qui ait percuſſum à Scorpio, ſi ſtatim ad aſinum quempiam accedens in aurem eius dixerit, Scorpius me percuſſit, non doliturum amplius, dolore ſcilicet in aſinum tranſeunte, qui mox pedendo moritur, vt Zoroaſtres addidit. Inter compoſita modo medicamenta, velut ſimpliciſſimum ſalſamenta piſcium ſunt, de quibus ſic Plinius lib. 32. c. 5. Contra Scorpiones largius ſumi, ſed non euomi ſalſamenta (piſcium) prodeſt, ita vt ſitis toleretur, & imponere eadem plagis conuenit. Matthiolus oleum ſuum de Scorpio nimirum in modum commendat. Eius poſtmodum deſcriptio dabitur. Vſus theriacæ apud Ægyptios frequentiſſimus eſt, præſertim, vti ſcribit Proſper Alpinus lib. 4. de medicina Aegyptiaca ca. 12. in venenatis atq; ab omnibus ſerpentibus demorſis, ictiſq; à Scorpionibus, qui ibi, inquit, exitioſiſſimi ſunt. Tradit quoq; Dodonæus cùm algenti ex ictu famulo ſuo ſolam theriacam ex vino potentiore exhibuiſſet, ilico curatum fuiſſe. Celebrant eandem Andromachus ſenior, & Democrates. Andromachus hoc verſu:

Incaſſum cauda conſurget Scorpius vnca

Democrates alia adiungit Inſectorum venena:

Obſtat marinis omnibus bellnis quoque,

Et

Margin notes: Stella marina. — Locuſta. — Scorpio vt ſuo ictui proſit. — Galata terra. — Sulphur. — Sal. — Saphirus. — Achates. — Bezaar. — Aqua maris. — Remedia occulta. — [1] Lib. 27. cap. 2. — Medicamēta compoſita. — Oleum de Scorpionibus. — Theriaca.

Section letters (right margin): E, F, G, H

A *Et quas minutas bestias vocant, Apes,*
Crabrones, Vespas, & rigentes Scorpios
Mures araneos, rapax Phalangium.

Sunt & alia antidota ad ictum Scorpionum conferentia, qualis est Aelij Galli theriaca, qua Galenus lib. 2. de antidotis capit. 10. optima vsum scribit ad Scorpionum ictus, & alia quæ venenum morsu relinquunt. Cuius theriacæ descriptionem ex allegato loco lector, si lubet, poterit petere. Hac antidoto vtebatur Diophantus in Scorpionum ictibus, & in commorsis à Phalangijs, vt refert idem Galenus cap. 12. Habet autem, Aristolochiæ drachmas quatuor, piperis drachmas tres. Contusa hæc & melle excepta in rotulas ad fabæ Aegyptiæ magnitudinem rediges, quarum duas deglutiendas trades ex vini puri cyathis duobus. Alia ad Scorpionum ictus, noxiosq; aliorum animalium morsus. Accipit autem Aristolochiæ, zinziberis, singulorum drachmas octo, nepetæ, seminis rutæ syluestris, singulorum obolos tres, piperis obolos duos. Hæc primum testudinis sanguine subigito, tum rotulas inde trium obulorum pondere confingito, atq; ex vino puro dato. Alia, quæ constat ex cymini Æthiopici, sulphuris viui, piperis albi, singulorum drachmis duabus, castorij, silphij, trifolij, singulo-
B rum drachma vna. Hæc inter se vino commisce, & ex vino puro sorbenda præbe. Antidotus ad eos, qui in periculum deuenere ob ictum Scorpionis Phalangijue, aut alterius cuiusdam reptilis. Assumit autem, Seminis rutæ syluestris, seminis Erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris viui, singulorum drachmas sex, castorij drachmas duas: Omnia hæc testudineo sanguine subacta ex meri, vel aceti dimidia cotyla propinabis quatuor obulorum pondere. Antidotus quæ dolorem sedat ijs, qui à Scorpionibus, Phalangijs cæterisq; reptilibus percussi fuerint: quæq; cum difficultate parientibus auxiliatur. Huius nomen est Callista, hoc est, optima. Cõtinet autem myrrhę, castorij, styracis, singulorum drachmam vnam, opij drachmas duas, seminis apij acetabulum vnum, anisi tantundem, piperis grana triginta. Hæc inter se vino coniuncta ex vna vini cotyla dabis pondere vnius drachmæ. Antidotus autem hæc eximiè bona est. Antidotus, quæ à Scorpionibus Scorpiaca dicitur, quæq; medicantem minimè fallit, magna cum difficultate nobis, inquit Galenus accepta, qui in Africa degens hac vtebatur, & percussos à Scorpionibus tutos ab omni periculo reddebat. Optimè quoque præseruat bibita à nondum percussis in securitatem euentus. Habet autem: Sulphuris viui, sulphuris fossilis, singulorum libras duas, piperis albi drachmas tres, opopanacis, sabinæ her-
C bæ, thuris masculi, singulorum tres drachmas: aristolochiæ rotundæ, peucedani, myrrhæ, centaurij, serpilli, chamædryos, chamæpytios, herbæ scorpiacæ, anagallidis, bituminis, singulorum drachmas duas: betonicæ, medullæ ceruinę, scinci singulorum drachmam vnam. Singula, quæ enumerauimus contusa, ac per minutissimum cribrum primo traiecta, deinde simul omnia commixta ita seruanda sunt, vt respirare non possint. Cùm verò percussis opitulari volueris, cochlear vnum huiusce pulueris, ex vini puri cyathis duobus exhibebis. Oportet tamen eos, qui primùm hoc medicamentum præseruationis gratia bibent, die illo nec lauari, nec venere vti. Antidotus à Zoilo sumpta, qua Epaphroditus Carthaginensis vtebatur. Statim autem hæc & ægros à dolore liberat, & per annum quàm pulcherrimè quoque præseruat semel ebibita. Continet autem: Sulphuris viui libras quatuor, thuris libram vnam, sabinæ, stœchadis, aristolochiæ, singulorum drachmas sex, myrrhæ drachmas quinq; medullæ ceruinæ, opoponacis, singulorum drachmas quatuor; dictamni Cretici drachmas tres, bituminis, serpilli, scordij, rhei, trifolij, centaurei, chamædryos, piperis albi, abrotoni, betonicæ, polij, coaguli hœdini, anagallidis, singulorum drachmas duas, crocodili terrestris drachmas decem. Confice, vt dictum est, & percussis à Scorpio cochlear
D vnum bibendum præbe ex vini puri cyatho. Præseruat eadem singulo quoque anno semel exhibita. Antidotus, quæ aduersus viperæ morsus theriaca est. Facit tamen, & ad aliorum Serpentium ictus. Hanc Gallus ex Arabia reuersus Cæsari obtulit, qua multos ex commilitonibus suis à rabido cane demorsis, & à Scorpionibus, Phalangijs, cæterisq; serpentibus percussis, seruauerat. Accipit autem erui in farinam redacti drachmas viginti quinque, radicum vitis albæ drachmas sedecim, seminis rutæ syluestris drachmas duodecim, iridis, opopanacis, aristolochiæ longæ, succi papaueris, zinziberis, singulorum drachmas octo, cumyni Aethiopici, myrrhæ, eryngij, succi Cyrenaici, croci, serpilli, costi, sagapeni, singulorum drachmas sex. Vinum aminæum insperge, subige, rotulas confice: confectas pro conditione virium ægrotantis da. Sunt autem tres oboli, pondus antidoti integrum, ad percussos quidam ex vini diluti, ad reliquas verò affectiones ex mulsi hemina vna. Catapotium resiccatorium ad fluxiones thoracis, ad molæ dolorem, affectiones per circuitum repetentes, & percussos à Scorpio. Succi papaueris, seminis hyoscya-

Theriaca Ælij Galli.

Antidotus Diophanti.

Antidotus dolorem sedans.

Scorpiaca antidotus.

Alia antidotus ad viperas & Scorpios.

Catapotiũ.

mi, vtriusq; par pondus, cum passo aut melle ad fabæ Græcę magnitudinem formato. Dato ad noctem: somnum inducendo prodest. Hæc omnia ex Galeno. In libro de medicinis expertis, qui eidem ascribitur, de medicinis Betarnem Siciliæ agens, Secundum, inquit, valet ad morsum Scorpionis, & calfacit corpus, & aufert tremorem in febribus. Recipe castorij drachmam vnam, scordij drachmas duas, costi amari drachmam vnam & mediam, zinziberis drachmam vnam, conficiantur cum melle, & detur drachma vna & semis cum vino. Aliud electuarium, quod valet ad morsum Scorpionis ex eodem libro. Recipe rutæ, sulphuris viui, non positi ad ignem, ana aureos sex, castorei, aureum vnum, assæ fœtidæ aureum semis, pyrethri, styracis liquidæ, ana aureum vnum; confice cum melle, & ad drachmam vnam & semis cum vino puro. Aliud habitum à Zenone, quod dicitur electuarium assæ fœtidæ; valet contra morsum Scorpionis; & contra febres chronicas, & liquefacit phlegma viscosum, & dissoluit ventositates. Recipe assæ fœtidæ, costi amari, & dulcis, ana aureos quinq;, aristolochiæ rotundæ, zinziberis, asari, ana aureos duos, castorei, cinnamomi, aloes, ana drachmas tres, radicis lilij cælestis, sarcocollæ ana drachmam vnam & semis, aristolochiæ gentianæ ana drachmas sex, pulueriza & confice cum bono vino, & melle rubro, & dentur drachmæ tres. Confectio alia ad puncturam Scorpionum ex [k] Iano Damasceno, Recipe castorei, corticum radicum capparis, pyrethri, aristolochiæ longæ ana partem vnam. Teratur & cribelletur, & conficiatur cum melle despumato, & dentur drachmæ duæ cum vino antiquo. Alia confectio ex eodem loco. Recipe pyretri, aristolochiæ partem vnam: conficiatur & detur, vt præcedens. Alia bona & experta: Recipe pyretri, aristolochiæ longæ ana drachmas quatuor, piperis albi drachmas duas, aniuden, altith, ana drachmam vnam: Conficiatur cum melle, detur ex ea pondus quantum est Lupinus, cum aqua rutæ. Hæc itaq; omnia antidota intus sumuntur. Quæ modò extrinsecus imponenda sint percussis à Scorpionibus, hæc recitat [l] Galenus: Lauri folia in vino cocta, & contusa impone, vel liliorum radices attritas ex aceto. Aliud. Aristolochiæ in vino decoctæ, rutæ sumitatum, & nitri, partes æquales atteres & ex vino impones. Aliud. Cancrorum fluuiatilium, cachryos, herbæ pedicularis, rutæ, partes æquales ex vino superimpones. Aliud. Chamæmeli, nigellæ, nitri rubri, partes æquas contunde & ex aceto admoue. Arabæ Thebani medicamen ad ictus Scorpionum excogitatum. Habet autem galbani, terebinthinæ singulorum drachmas duas, herbæ pedicularis, pyretri, sulphuris viui singulorum drachmam vnam, myrrhæ, piperis, singulorum drachmam vnam & semis, picis liquidæ, quod satis est. Atq; hæc de remedijs tum intus sumendis, tum foris applicandis, contra Scorpionum venenosos ictus dicta sufficerint, qui plura velit, is Ardoinum adeat, qui ex Arabibus quoque plurima alia hausit.

Electuariũ ad morsus Scorpionis.

Electuariũ assæ fœtidę.

[k] Lib. 7. cap. 20.

[l] Lib. 2. de Antid. c. 12.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

APOLLODORVS Scorpionibus, vt scribit [a] Plinius, coitum tribuit. Credibile autẽ id mihi fit omnino. Nam [b] Aristoteles Scorpiones terrestres Vermiculos ouorum specie parere scripsit complures, & incubare. Sæpius autẽ vndenos parere. Et [c] Plinius, cùm locutus esset de Araneis (hos quoq; simul cum Scorpionibus nominat philosophus) & eorum generatione; similiter, inquit, his & Scorpiones terrestres Vermiculos ouorum specie pariunt, similiterq; pereunt. Et paucis interpositis loquens de Scorpionum fœtibus, vndenos parere tradit. [d] Ælianus item non oua à Scorpijs, sed fœtus animantes edi tradens, ab illis minimè dissentit. Fallitur verò, quin planè se ridiculum præbet [e] Galenus, existimans à natura Scorpionos, Phalangia, Muscas, Culices, Viperas, Vermes, Lumbricos, non formari, ac fingi. Addit prænotato loco Ælianus esse, qui Scorpios non coitu, sed nimio cæli calore tantùm procreari asserant. Cæterùm vt à cæli calore generationem Scorpionum promoueri facilè credo, ita contrà propterea nullo modo coire, iuerim inficias: quin imò plurimos ex coitu; paucos alia ratione modoque generari existimo. Nam & [f] Scaliger agens contra Cardanum, rationemq; reddens, cur sub Noricarum alpium tractu tanta Scorpionum ad miraculum vsque multitudo sit, Scorpium ait fœcundissimum animal esse. Varijs tamen modis Scorpiones prohasci inuenio. Cancri in primis corpus mirabiliter in Scorpionem mutatur. Ait Plinius sole cancri signum transeunte, cancrorum

cum

[a] Lib. 11. cap. 25.
[b] Li. 5. c. 26. de hist. anim.
[c] Lib. 11. cap. 25.
[d] Lib. 6. de Ani. c. 20.
[e] Lib. de fœtus formatione.
[f] Exer. 189. 5.

Digitized by Google

A cum exanimati sunt, corpus transfigurari in Scorpiones. Quale quoque meminit, & cecinit Ouidius:

Concaua littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Nicander verò id priuatim de septimo Scorpionum genere dixit, quod Paguro simile est, ni mirum si in marino littore pagurus moriatur hoc genus Scorpionis ex eo gigni. Crocodilus quoq; Scorpium gignere dicitur. Vt primum inquit [g] Aelianus, crocodili fuerint exclusi, Scorpium ex ijs nasci audio, cuius caudæ aculeo venenato ille ictus intereat. Archelaus quidam Aegyptius (vnum eorum, qui epigrammatis miraculosa Ptolomæo enarrarunt) de Scorpijs è crocodilo genitis, eosq; occidentibus ita cecinit: [g] *Lib.2. cap.33.*

In vos dissoluit morte & redigit crocodilum
Natura extinctum Scorpion, omnipotens.

Meminit huiusce ortus etiam Philes, sed Scorpium ex ouis crocodili oriri tradit.

B *Ὠὸν δ' ἐν σωρὸν ὁ κροκόδειλος μὲν χύει,*
Μετὰ δ' ἐν γενεὰν ἔκλειψιν εὐθὺς τῶν τόκων
Ἔγκεντρος ἐξέρπει τις αὐτῶν σκορπίος,
Ὑφ' οὗ πλήττεται πρὸς φθορὰν πεπληγμένος.
Crocodilus ouorum parit aceruum, sed his
Post fœtum perfecta quàm est exclusio,
Prorepit armatus sagitta Scorpius:
A quo ictus ille concidit lethaliter.

Aristoteles referente Antigono in sua congerie mirabilium narrationum, etiam è sisymbrijs putrefactis Scorpios enasci ait. [h] Plinius insuper agens de ocimo, scribit esse, qui id tritum, si operiatur lapide, Scorpium gignere velint. Afros verò si ea die feriatur quispiam, à Scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse, arbitrari; quinimo tradere aliquos manipulo ocimi cum cancris decem marinis, vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id Scorpiones a proximo omnes. Sed [i] Dioscorides Afros scribit adijcere, si feriantur à Scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore. Et subinde ipsemet Plinius secutam ætatem Scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo inuenisse testatur. Et [k] alibi agens de cancris: decem verò cancris, ait, cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt Scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt, & cum ocimo ipsos, cineremq; eorum percussis imponunt: Quod tamen etiam ipsum Dioscoridi aduersari videtur. nam de cancris ita scriptum reliquit: Cancri Scorpiones necant, si triticum ocimo admoueatur. Adeo vt non videatur dissentio, dicere ex ocimo & generari, & fugari Scorpios: nã [l] Iacobus Hollerius Stempanus cuidam Italo ex frequenti odoratu basilicæ herbæ, siue ocimi natum fuisse testatur Scorpionem in cerebro, & vehemẽtes dolores, & longos & mortem attulisse. Hunc ipsum Scorpium, quem Hollerius hîc nominauit, Ambrosius Pareus depinxit. Deniq; refert [m] Albertus Magnus [n] Auicennam scribere, quòd amicum habuerit, qui cùm vellet, Scorpiones ex putrefactis quibusdam lignis generaret: Addens item ex eiusmodi Scorpionibus alios procreari.

[h] *Lib. 20. cap.12.*

[i] *Lib.2. cap.135.*

C [k] *Lib. 32. cap.5.*

[l] *Lib.1. c.1. de morb. internis.*

[m] *Lib.19. anim. c.18.*

[n] *Lib.15. de*

VT FVGENTVR.

D GENICVLARIS herba teste Isidoro substernitur ob vim Scorpionum repellendam. Rasis Scorpiones ait fugari si domus cum asini vngula & sulphure, galbanoq; suffumigetur. Si Scorpium vnum captum exusseris, etiam reliqui fugabantur. Sãdaracha cum galbano & butyro siue adipe caprino suffita, Scorpios & omnia reptilia fugat. Plutarchus, vt dixi, nucem auellanam lectulorum pedibus alligat, vt Scorpius ipsos non accedat: nucem enim auellanam negat à Scorpio adiri. Apollonius Tyaneus, referente Cedreno, Roma Byzantium profectus, rogatu ciuium ea vrbe multitudinem anguium ac Scorpionum expulit, ne cui porro homini nocerẽt. Idem ab eo Antiocheæ, cùm eo venisset, efflagitatum est. Cùm enim Antiochenses à Scorpijs & Culicibus diuexarentur, æreum ipse Scorpium conflauit, supraq; eum in terra depositum parua erecta columna, populo iussit, vt calamos gestarent, perq; vrbem circuirent, & calamos concutientes, inclamarent: Vacet Vrbs Culicibus. Eo modo & Scorpij & Culices ea ex vrbe profligati sunt.

DENOMINATA.

GORRÆVS tradit ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς, à quibusdam σκορπίον vocari, quod radix eius Scorpij caudę similis sit.[a] Theophrastus Theliphonum vocat plantam, quam alijs Scorpionem vocari scribit, quia radicem similem habeat, admotamq; Scorpionem occidere, & [b] Plinius Thelyphonum herba, inquit, ab alijs Scorpion vocatur, propter similitudinem radicis, cuius ictu moriuntur Scorpiones. Est autem hæc herba aconitum illud pardalianches, atq; ita quoq; alibi nominatur à [c] Plinio. hoc enim tales habet radices, & eo ipso testante torpescunt Scorpiones aconiti tactu, stupentq; pallentes & vinci se confitentur. Et rursus in subsequenti capite de eodem aconito sic scribit. Fas ergò erit nobis, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini, aut cucumeris non plura quatuor, ab radice leuiter hirsuta: radicem modicam cammaro similem marino; quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonum, ex qua diximus, causa. Radix incuruatur paulum Scorpionum modo; quare & Scorpion aliqui appellauere &c. Heliotropium magnum flore est effigie Scorpionis caudæ, vnde Scorpiuro ei nomen esse tradidit [d] Dioscorides, & quoniam folia cum Sole circumagat, heliotropion vocari. Sed [e] Plinius de vtroq; heliotropio agens, id nominis triccoco siue minori heliotropio tribuit, dum ait: Heliotropij alterum genus, quod tricoccum appellauimus, & alio nomine Scorpiuron vocatur, folijs non multùm minoribus, sed etiam in terram vergentibus. Semen ei est effigie Scorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & Phalangia & contra Scorpiones præcipuè illita. Idem præterea [f] Plinius binas alias herbas appellat Scorpios, deq; ijs in eodem capite sic scribit. Ex argumento nomen accepit Scorpius (alij legunt, Scorpio) herba. Semen enim habet ad similitudinem Scorpionis, folia pauca. Est & alia eiusdem nominis effectusq; sine folijs, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen. Prior autem [g] Plinij Scorpius Dioscoridi Scorpioides nominatur; herbula inquit, est folijs paucis, semine Scorpionis effigie, Illita Scorpionum ictibus præsentaneo est remedio. Alter [h] Dioscoridi tragos appellatur, quem ait alijs Scorpion, aut tragonum appellari, quanquam aliàs eidem [i] Dioscoridi tragos etiam est, quæ quandam halicæ figuram nutrit. Tragos apud Theophrastum in aculeatarum censu est, de quo quoque alibi [k] Plinius. Est & alia herba tragos, quam aliqui Scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa sine folijs &c. Et [l] alibi dixerat: in totum spinosa est, asparagus, & Scorpio: nullum enim folium habet: Quo loco ineptè putauit Hermolaus asparagum, & Scorpionem vnicam esse plantam: quod liquet ex [m] Theophrasto, à quo id Plinius transcripsit, τῶν ἀκανθωδῶν δὲ, τὰ μὲν ἁπλῶς εἰσὶ ἄκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγος καὶ σκορπίος. Gaza pro asparago corrudam reddidit, pro Scorpio nepam. Sed hæc rursus longè alia quam tragos planta est, estq; duorum generum, posterius, quibusdam genista spinosa vocatur. Quod verò Scorpionem seu nepam vocari tradat alibi idem [n] Theophrastus, quoniam eius radius, Scorpionis speciem representat, & vtilis sit ad eius ictum, id ad thelyphonum siue aconitum pertinet. Cęterùm quæ planta hæc sit, aliquando explicabimus. De Scorpioide quoque inter herbarios non conuenit, aliam enim Dodonæus, aliam Matthiolus depingit. Dodonæi Scorpioides semine, vt voluit Dioscorides, & eum secutus Plinius, Scorpionis caudam refert: Matthioli Scorpioides siliquis, eam herbam thelephij genus esse alij docti herbarij suspicantur. Dodonæi Scorpioidem Lobelius vocat Scorpioidem bupleuri folio. Est & Alsines genus floribus caudam Scorpionis æmulans, vnde alsine Scorpioides vocatur. Est & Scorpioides montanum herbarijs quibusdam dictum, teste eodem Dalechampio, in altis & asperis montibus nascens, sed cur Scorpioides vocetur, non explicat. Est postremo & Scorpioides leguminosa vocata à Petro Pena, aduncis corniculis, fœnugræco rotundioribus, gracilioribusq;, quæ introrsum flexas Scorpionum caudas transuersis articulis, ac pulchris aspectu, lineis virgata, imitantur. Ocimastrum quoque, teste [o] Porta, σκορπίουρος, id est Scorpij cauda à figura vocatur inter nothas Dioscoridis nomenclaturas, quod nomen, inquit, aptius echio conuenit, quippe florum series in cauliculo digesta & inflexa, rectiùs Scorpionum caudam imitatur; quod etiam in anchusis visitur. Vis earum contra Serpentum virus, nec incredibile est etiam ad virulentos Scorpionum ictus valere. Semen cucumeris syluestris scribit [p] Plinius esse ad speciem Scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliquos etiam ab eo Scorpionium cucumin vocare, efficacissimum contra Scorpionum ictus

semine

Aconitum Scorpion vocatum.
[a] Lib. 9. hist. cap. 19.
[b] Lib. 25. cap. 10.
[c] Lib. 27. cap. 2.
Camaron.
Scorpiuros.
[d] Lib. 4. cap. 193.
[e] Lib. 22. cap. 21.
[f] Lib. 25. cap. 25.
Scorpij dictę herbæ.
[g] Lib. 4. cap. 195.
Scorpioides.
[h] Lib. 4. cap. 50.
[i] Lib. 2. cap. 115.
[k] Lib. 28. cap. 13.
[l] Lib. 21. cap. 15.
[m] Li. 6. c. 1. hist. plant.
[n] Li. 9. Hist. cap. 14.
Alsine Scorpioides.
Scorpioides montanum.
Scorpioides leguminosa.
[o] Lib. 4. Phytogn. cap. 21
[p] Lib. 20. cap. 1.

A semine & elaterio. De Locusta Scorpiomacho, id est pugnante cum Scorpio diximus in capite de Locusta. Scorpitis gemma [q] Plinio vocatur, vel a Scorpionis colore, aut effigie. Ex quo [r] Isidorus, lapis Scorpitis Scorpionem & effigie, & colore refert. Orpheo in libro suo περὶ τῶν λίθων Scorpion vocatur. Liber quidam Q. Septimij Florentis Tertulliani aduersus Gnosticos hæreticos Scorpiacus inscribitur, eò quòd in eo agat, abigat, vel potiùs eximat spiculum leuitatis & inconstantiæ, quod Gnostici conabantur latenter immittere. Meminit huius libri D. Hieronymus aduersus Vigilantium his verbis: Scribit aduersum hæresim tuam, quæ olim erupit contra Ecclesiam (ne & in hoc quasi repertor noui sceleris glorieris) Tertullianus, vir eruditissimus, insigne volumen, quod Scorpiacum vocat, rectissimo nomine, quia arcuato vulnere in Ecclesiæ corpus diffudit, quæ olim appellabatur Caina hæresis, & multo tempore dormiens, vel sepulta, nunc à Dormitiano suscitata est. De Scorpiaca antidoto aduersus Scorpiones, suprà meminimus.

[q] Lib. 37. cap. 11.
[r] Lib. 16. cap. 14.
Scorpiacus liber.

B

ANTIPATHIA.

SCORPIVS & Crocodilus genuino inter se odio, quodam flagrantes, simul atque alter alterum conspexerit, in mutua funera sponte rapiuntur, amboq; eadem dimicatione perimuntur, vt referunt Aegyptij. Scorpionibus contrarius maximè, inquit [a] Plinius, inuicem Stellio traditur, vt visu quoq; pauorem ijs afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Et prius [b] alibi dixerat: magnam aduersitatem oleo mersis, & Stellionibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, Lacertarum figura. Meminit pariter [c] Galenus his verbis: Atq; vt plus etiam virtutem in corporibus animalium mireris, illud insuper tibi commemorabo. Multa sunt, quæ solùm inspecta vim suam ostendunt, vt Stellio, quem si Scorpiones intueantur immobiles, & demum mortui redduntur. Meminit & Philes hoc versu:

Cum crocodilo.
[a] Lib. 29. cap. 4.
Cum stellione.
[b] Lib. 11. cap. 25.
[c] Lib de theriaca ad Pison. cap. 9.

Καὶ ἀσκαλαβώτην φθορεὺς κλὼψ σκορπίος,
Et Stellionem perditor, fur Scorpius.

C subaudi, timet, vel odit. Hoc quoque mirum, quod cùm sol in cancro est, serpentes torqueantur ictibus Scorpionum, vt Plinius in duodecimo prodidit. Sed & Scorpium vice versa à vipera deuorari certum esse tradidit [d] Aristoteles, ostendens omnium venatorum morsus grauiores esse, si alterum ederit alterum. Theophrastus ait Scorpionum ictu serpentes interire, homines non item: qua de re supra. Scorpionem cùm quidam cum vipera in eadem phiala conclusissent, inuenerunt mutuo sese ictu interimisse. Qui à Scorpione aliquando percussi sunt, [e] Plinius negat vnquam postea à Crabronibus, Vespis, Apibusúe feriri. Eodem [f] testante Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Hoc quoque [g] Theophrastus scripsit, de thelyphono loquens, de quo ibidem Plinius egerat, vt hinc hausisse sit putandum. Occultum verò sanè inter aconitum & Scorpionem odium intercedere videtur, si verum est, quod de vtroque prodidit idem [h] Plinius, tradens aconitum, cùm aliàs hominem interimere soleat, sanare si à Scorpio ictus fuerit. Hoc quoque, inquit, in vsus humanæ salutis vertere, Scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura, vt hominem occidat, nisi inuenerit, quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc D pugna est, cùm venenum in visceribus reperit, mirumq; exitialia per se ambo cùm sint, duo venena in homine commoriuntur, vt humo supersit. Imo verò etiam ferarum antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt Scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & vinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente, ceditque aconitum duobus malis, suo & omnium.

[d] Lib. 8. hist. cap. 29.
[e] Lib. 28. cap. 3.
[f] Lib. 25. cap. 10.
[g] Lib. 9. hist. cap. 19.
[h] Lib. 27. cap. 2.
Aconitum hominem sanat à Scorpio ictum.

Digitized by Google

E

AVGVRIVM.

DE Mario, qui septies consulatum gessit, à duobus Scorpionibus visis in Africa augurium captante ita [a] Sabellicus scripsit. Marius suis in Africa præter spem receptis, cùm in ipso littore deliberare cœpisset, quo potissimùm ad afflictas opes subleuandas cursum intenderet, oblatum est ei insuetum spectaculum. Duo Scorpiones chelis & cauda inuicem acriter incessantes, pugnam ciebant. Est malum hoc Africæ peculiare, nec vllibi terrarum magis noxium. Marius tale omen auersatus, in Cercinam proximam continenti insulam subitò transmisit.

[a] *Ennead. 7. lib. 3.*

Scorpiones duo pugnantes.

MORALIA.

F

DIVVS Ambrosius explicans ea Apocalypsios verba: *Et data est illis potestas: sicut habent potestatem Scorpiones terræ*. Per Scorpiones, inquit, possumus dæ- »
mones intelligere. quia sicut Scorpiones dum non præuidentur, corpora »
hominum suo veneno inficiunt, & extinguunt: ita & dæmones incautis ho- »
minibus venena malarum persuasionum ingerunt, & dum ad perpetranda »
scelera pertrahunt, eorum animas veneno suæ malitiæ infectas occidunt. Potestas ergo Lo- »
custarum, id est hæreticorum, similis est potestati Scorpionum, id est dæmonum: quia sicut »
dæmones in hoc semper insistunt, vt quoscunque possunt, decipiant, ita & hæretici tota vir- »
tute laborant, vt quoscunq; possunt, in foueam suæ perditionis demergant. Et nonnullis »
interiectis Scorpiones eidem D. Ambrosio quoq; sunt ipsi hæretici, in explicatione nimirum subsequentis sententiæ: *Et cruciatus eorum, vt cruciatus Scorpij, cum percutit hominem*.
Diximus superius, inquit, per Scorpios dæmones esse designatos. Nam sicut Scorpio cor- »
pus aculeo vulnerat, vt per vulnus venenum intromittat, per quod hominem interficiat: ita »
& diabolus aut ira, aut superbia, aut libidine, aut aliqua delectatione carnali mentem vul- »
nerat, vt per hoc venenum suæ malitiæ infundat, animamq; interficiat: Cruciatus ergo Lo- G
custarum similis esse cruciatui Scorpij dicitur, quia hæretici imitantes patrem suum diabo- »
lum per leuia verba atq; composita, mentes hominum imperitorum vulnerabant, venenumq; »
sui erroris, infundentes, eorum animas necabant. Possumus quippe per cruciatum, anima- »
rum interfectionem intelligere. Explicat eodem sensu eadem Apocalypseos verba [a] Cœlius Pannonius in diuinis litteris vir eruditissimus. Quo per incrementa temporum, incommodi hi proficiant homines, pulchris, inquit, admodum, conuenientibusq; indicat tropis: Vt primùm simpliciter Locustæ sint, postea verò actis virtutibus, quasi parum sit eos Locustas appellasse, titulo dignatur & Scorpionum. *Et data est*, inquit, *illis potestas, sicut habent potestatem Scorpiones terræ*. Nouimus Scorpiones Vermes potiùs, quàm animalia esse, cauda spiculato acumine, noxioq; recurua, qui ex eo à Græcis hoc vocabulo dicuntur, quòd cauda figant, & arcuato vulnere venena diffundant. In facie quidem blandi Scorpiones sunt, & in cauda lethales: innocuos se ore simulant, vt incautos cauda occidant. Ita hæretici quoque blandi sunt in facie, sed in posterioribus venena seruant: metuunt namq; suos auditores in exordio suæ locutionis offendere, ne si vigilanter attendantur, deceptionis laqueos deprehendant. Aspectu ergo velut innocui sunt, mortiferi caudæ punctione: vt bene Scorpiones H
sint immo absq; composito vniuersis terræ Scorpionibus nocentiores. Quo nomine dignatur Deus & filios Israel [b] Ezechieli veluti amico loquens, *Et cum Scorpionibus*, inquit, *habitas*. Maligni enim erant, increduli, & subuersores. Quibus nominibus ibidem notantur contumeliosi, ideò & domus exasperans dicuntur. Sed qui magis versores, exasperantesq; quàm hæretici: ij adulantur, in tempus, vt incautam, nihilq; mali suspicantem subuertant plebeculam. Nimis crudelis est eorum punctio; nam sempiterna perditio, morbus insanabilis, nunquam reuificanda mors. Talis potestas eis est concessa, & lædent animas sine fine, & modo, caudarum aculeis ferientes, id est, per dulcia blandimenta venenum eroris sui diffundentes, ac intra sinus miseræ conscientiæ occultantes. Hæc Cœlius. Et glossa quoq; in eodem ferè sensu. *Ecce*, inquit *dominus*, *dedi vobis potestatem calcandi super Serpentes & Scorpiones*. Sunt enim Scorpiones, qui cauda insidiantur occultè: serpentes qui dente lædunt apertè. Ipsorum venenatus aculeus est retrò timendus. Et rursus Scorpio blandus facie

Dæmones Scorpij notant.

Hæretici.

[a] *In Collect. in Apoc. c. 9. punct. 5.*

Cõsuetudo hæreticorũ in docẽdo.

[b] *Ezec. 2.*

Contumeliosi.

pungit

Digitized by Google

A pungit occultè, non sentitur, quando pungit, sed postea venenum diffundit. Quamobrem, & hypocritarum typus statui potest: quemadmodum fecisse videtur Magnus Basilius. Quid? inquit, Hypocrisin [c] neges esse belluam? quisquis ad concinnandam calumniam compositoest, & peracri ingenio, is ne tibi meritò videri debet Scorpius? Et reuera vti Scorpiones blandiuntur capite, cauda verò sauciant, & funestum vulnus infligunt. Sic illi homines nefarij ex fraudibus compositi vtuntur blanditijs, & videntur innoxij, at post dorsum ferunt, vnde venenum fundant: quales erant illi de quibus Deus dixit: *Cum Scorpionibus habitas.* Quemadmodum Scorpio [d] non calcatus quietus iacet, aculeos non exerit, sed tactus statim exerit pugionem, & pungit: ita etiam homo vacuus virtute, punctus vrenti verbo, vel iniuria ei illata, statim sicut serpens ira, & odio, ac verbo contumelioso, & impudentia armatus crepat, & insilit in illum, qui eum læsit, in quo probatur, & vas vacuum esse cognoscitur.

Hypocritæ.
[c] *In Hexam. homil. 11.*
[d] *Ezech. 2.*
Homo virtute vacuus

HIEROGLYPHICA.

B HOSTES duos, inquit Pierius Valerianus, pari conditione inter se dimicantes, vicissimque in damna mutua concurrentes, ostendere si vellent Ægyptij Sacerdotes, Scorpium, & crocodilum pingebant: nã ij genuino quodam odio inter se flagrantes, simul atque alter alterum inspexerit, in mutua funera spontè rapiuntur, amboque eadem dimicatione perimuntur. Quia verò terrestris, & marinus Scorpius inuenitur, de marino hic proculdubio intelligendum putat Pierius, falsus vt apparet, nam veterum nemo quod noui, de marino illud tradidit, neque fortè etiam de terrestri, sed hic ex crocodili ouo natus, crocodilum inuadit, & occidit, vt suprà ostendimus. Quod si verò ijdem Sacerdotes Ægyptij rem è vestigio peractam indicare voluissent, crocodilum Scorpio subiectum pingere mos erat: ictus enim Scorpij, quamprimùm interimit crocodilum: sin distractam diutius pugnam, difficulterque in necem diuentum ostenderent, superatum à crocodilo Scorpium faciebant. is enim motu segnis longè diutiùs laborat, antequam hostem assequatur, & interficere possit. Idem Scorpius in aquam demersus si figuretur, innocuam Pierio significat prauitatem: quandoquidem
C & ipse & serpentes alij, qui præualent in sicco, si præcipitentur in aquam, vt Cyprianus ait, præualere non possunt, innocuique efficiuntur. Ad hæc libidinem, & nequitiam Scorpius pictus ostendit, eique ex humani corporis partibus pudenda sunt dedicata. Vtrum verò doli fallaciæuè Pænorum, quæ tot bellis vniuerso terrarum orbi per tot annos innotuére, an corporum color fuscus, an quid aliud argumentum dederit, vt Scorpius Africę terrę symbolum haberetur, diu multi quæsiuere. Id sanè constat in Adriani quibusdam nummis Scorpium non aliter Africam significare, quàm cuniculus Hispaniam, equus Italiam ostentet. In quam sententiam, vt adducar facit ingens atque adeo pernitiosa Scorpionum multitudo, quam ea regio gignit.

Hostiũ mutua cædes.
Res statim peracta.
Pugna distracta.
Innocua prauitas.
Libido, & nequitia.
Africæ symbolum.

EMBLEMA.

ALCIATI emblema, inscriptum IVSTA VLTIO.

D *Raptabat volucres captum pede coruus in auras*
Scorpion audaciæ præmia digna gulæ.
Ast ille infuso sensim per membra veneno,
Raptorem in stygias compulit vltor aquas.
O risu res digna; alijs qui fata parabat
Ipse perit proprijs succubuitq́; dolis.

EPI-

Digitized by Google

 E

EPIGRAMMATA.

EMBLEMA, quod recitauimus, ex hoc Græco Archiæ epigrammate deſumptum eſt:

Εἴ ποτε παμφαίνοντι μελάντερος ἀνθέρι ταμὼν,
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε θορόντα κόραξ.
Ὅν μάρψας ὥρμητο. ὁ δ᾽ ἀΐξαντος ἐπ᾽ ἴξυδας,
Οὐ βραδὺς, ἐγκέντρῳ πῆξεν ἔτυψε βέλει,
Καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἰδ᾽ ὅσσον ἔτευχεν ἐπ᾽ ἄλλῳ
Ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον.

Aliud Agathiæ.

Τὸν κρατερὸν Πανοπῆα, τὸν ἀγρευτῆρα λεόντων,
Τὸν δασίος ἐρόων κέντορα παρδαλίων,
Τύμβος ἔχει. γλαφυρῆς γὰρ ἀπὸ χθονὸς ἔκτανε δεινὸς F
Σκορπίος, οὐτήσας ταρσὸν ὀρειοβάτην.
Ἀγρευτὴ δὲ τάλαινα, σίγυνά τε πὰρ χθονὶ κεῖται,
Αἴ, αἴ, θαρσαλέων παίγνια δορκαλίδων.
Validum Panopea venatorem Leonum
Hirſutis pectoribus punctorem pantherarum
Buſtum habet. Concaua à terra interfecit terribilis
Scorpius, cùm vulneraſſet talum montiuagum.
Iaculum autem miſerum venabulaq́; in terra iacent
Heu, heu, audacium ludrica caprearum, ſcilicet cupida.

Aliud Ammiani in improbos.

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ,
Ἢ σύ τι ποιήσεις Σκορπίος ὢν ἀγαθόν.
Οὔτε γὰρ αὐτὸς ἑκοντὶ ποιεῖς, οὔτ᾽ ἄλλον ἀφίης
Ὡς αἰὴρ κρουνὸς πᾶσιν ἀπεχθόμενος. G

Opſopius ſic tranſtulit:

Lac dabit antè Culex, aut mel Scarabæus habebit,
Scorpio quàm dignum laude patrabis opus.
Nil facis ipſe boni, reliquis obſtacula prabes,
Deteſtabilior ſidere falcigeri.

LVSVS SIVE APOPHTHEGMA.

INVENVSTI parafitus Lyſimachi, qui cùm ei rex ligneum Scorpium veſti inieciſſet, perterritus proſiluit; cùm ludum ſenſiſſet: te quoque inquit, rex volo perterrefacere, da mihi talentum. Plutarchus lib. 2. Sympoſ. quæſt. 1.

NVMISMATA.

H

IN primo Furiæ gentis numo argenteo, quem Vrſinus depingit, ab vna parte biga eſt, cum duobus equis, ac ſupra eos Scorpio. Vrſinus picturæ rationem non reddit. Alius quoque numus circumfertur, in quo quadrigæ ſunt cum Victoria, & his litteris: Q. EL. IVLI BVRSIO, à cuius altera facie caput eſt cũ laurea & alis, ab occipitio cuius fuſcina eſt, & Scorpius, quod victoriam terra marique partam videtur ſignificare. Eſt itẽ Adriani numus Scorpione inſignis, cuius modo ex Pierio meminimus, qui eum Africæ ſymbolum eſſe putat: ſuper quo numi ſignificato hanc velut exercitationem conſcripſit Baldus Angelus Abbatius.[a] Ex omnibus ſanè, inquit, qui de Imperatorum numiſmatibus libros edidere, neminem magis excelluiſſe ingenio perſpexi, quàm Sebaſtianum Eritium; vix dici poſſet quàm eleganter, quid velint illa, quiduè ſignificent, exprimat. Verùm in Adriani numo videtur paulum a ſua natura receſſiſſe, qui quidem Senatus conſulto cuſus fuit his litteris,

De numo Adriani.

[a] Lib. 2. diſcuſſ. concertat. c. 11.

A ris, AERICA, atque his insignibus, copiæ cornu spicis, quas quidem despiceret Scorpio, quod quidem hac de causa factum affirmat Spartianus, quoniam cùm per quinquennium nunquam in Africa pluisset, ideoque in maxima rei frumentariæ penuria versaretur, factum erat, vt aduentante Adriano magno subsecuta pluuia esset, atque postero anno maxima omnium rerum copia circumflueret: at Eritius multa sanè rectè: verum mihi nullo pacto id placet, quod ab eo dicitur, hac de causa Scorpionem esse incussum, vt demonstrarent Africam serpentibus venenatis esse ferocissimam: non hoc inficias eo, tritum est illud sermone prouerbium, aliquid noui affert Africa, nam mihi videretur superuacaneum, & fortasse iustas afferret causas, ni Africę nomen in eo exsultum appareret: At si aliquid fortasse exemplũ afferret, ex quo cognosci posset Africam hoc signo demonstrari: illud potiùs crediderim, hac de causa esse factum, vt ipsam pluuiam in aduentu Adriani subsecutam exprimerent. Nam Scorpionis signo, vt plurimum pluuias fieri, nihil est quod probem, cùm omnibus sit exploratum. Accedit præterea, quod e mea sententia non discedo, quando cùm huius Imperatoris vitam perlego, diuinis honoribus dum viueret, decorari passum esse videam; idq; vt inseruirent fortassis principi, quoque factum esse reor, vt eò magis in familiaritatem se insinuaret, B ac eius gratiam aucuparetur. Non prætereo illud etiam ascribere, quòd sanè non erit ab re, Scorpionem ita esse exsulptum, vt illas frumenti spicas videatur inspicere. Illud certè negandum non est, dirum Aphricæ ac noxium animal Scorpionem, vt Plinius lib. 11. cap. 25. terra Africæ mirificè necari, vt idem lib. 5. c. 7. scriptum reliquit. Hactenus ille. Sed si ideo Scorpium in numo expressit Adrianus, quatenus pluuias illud sydus indicat, quid inde sibi gloriæ, ac honoris conciliauit? quare vel Eritij, vel Pierij opinionem magis probo. Pluuiæ signum Scorpio.

APOLOGVS.

DE puero & Scorpio apud Gabriam talis legitur Apologus. Puer & Scorpio.

Ὡς ἀκρίδας θηρῶν παῖς τις, σκορπίῳ
Προὔτεινε χεῖρας. Ὃς δὲ, μὴ ψαύσῃς, ἔφη.
Ὡς ἐγὼ μὴ ψαύσειας, ἐκ κόλπων σέθεν,
Καὶ τὰς ἀληθεῖς ἐκχεώσεις ἀκρίδας, idest.

C *Cum Locustas cepisset puer quidam, Scorpio*
Porrigebat manus: is autem, ne attigeris, ait,
Nam si tetigeris, suspirando ex sinu,
Veras quoque Locustas abycies.

Affabulatio significat, cum malis hominibus conuersari non oportere.

PROVERBIA.

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ Σκορπίος εὕδει, idest, *Sub omni lapide Scorpius dormit*, aut vt metri quoque ratio seruetur; est enim anapæsticus dimeter: Sub omni lapide Scorpius dormit.

Est sub lapide Scorpius omni.

Admonet adagium cauendum esse, ne quis apud captiosos, & calumniosos temerè loquatur: quicquid enim attigerit, periculum esse, vt mordeatur. Constat autem Scorpios solere sub saxis cubitare, quæ si quis tollat incautiùs, fit vt ictus vulnus accipiat.
D Conueniet & in morosos, qui quiduis causari solent: vel in pigros, qui friuola quædam prætexentes suffugiunt laborem. Vel significat potius etiam, nihil tutum esse, at omnia cauenda Ὀκτώπουν ἀνεγείρεις, idest, *Octipedem excitas*, nimirum Scorpiũ, cui pedes sunt octo, ac plerunque sub saxis abditus cubat, vt dictum est, quem nisi tuo periculo suscitas propter venenum quod in cauda gestat. Eiusdem significationis esse videtur cum eo Crabrones irritas; quod poëta dixit in mulierum ingenium, quibus iratis si repugnas, magis prouoces, neque sine tuo malo discedas. *Cornix Scorpium*, subaudi, rapuit. Quadrat in eos, qui vnde tantundem mali accepturi sunt lædunt, vt cornix arrepto Scorpio, ab eodem icta perijt, vt in Archiæ epigrammate suprà recitauimus, in quo coruus nominatur. Atqui in rebus humanis frequenter vsu venire solet, vt qui cępisse videatur, ipse captus sit: Quemadmodũ & apud Horatium: *Græcia capta ferum victorem cepit.* Ita Cęlius ex Suida, & Hesychio, Cornix Scorpium: parœmia, inquit, est, in eos, qui tum grauia, tum nocumenti inferentia plurimùm toto ,, petunt conatu. Illud quoque prouerbiali figura Lycophron dixit. Octipedem excites. Cornix scorpium.

Oδ' ἀντὶ περκῆς σκορπίον λαιμῷ σπάσας
At Scorpium ille glutiens pipûs vice.

Pipo auis. Pro perca Scorpium.

Est autem pipo auis genus. Simile videtur ei *Α'ντὶ πέρκης Σκορπίον, pro perca Scorpium*, vbi quis optima captans pessima capit. Nam perca piscis est, vel maximè laudatus, cuius identidem meminit Athenæus gulonum delicias recensens: Scorpius læthalis est: quanquam est & piscis huius nominis contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium.

VSVS IN MEDICINA.

[a] *lib. de ther. ad Pis. c. 9.* [b] *li. 30. c. 8.*

Vevtancur.

SCORPIVS si assatus cum pane comedatur, Galenus [a] calculos in vesica rumpere scribit. Et ante Galenum Plinius, [b] cinerem, inquit, Scorpionum in pane sumi ad calculos pellendos traditur. Modus comburendi Scorpios ad frangendum lapidem ex Seruitore. Accipe decem Scorpiones viuos, & pone in olla noua, & luta eam cum pasta, aut cum terra, & pone in furno accende ignem in eo cum lignis vitis, quousque calefiat, & demitte ibi ollam die ac nocte, & extrahe: & da cinerem horum in potu in hora doloris renum, quando fuerit ex lapide grana sex in pondere, cum syrupo de radicibus, quia frangit lapidem. quidam ponunt ollam in furno panis, & dimittunt decem horis, postea terunt Scorpiones, & seruant. Constat & aquam fieri posse, vt inquit Cardanus, quæ lapidem vesicæ per catherem immissa, illico confringet. Nam cùm duo, inquit, sint necessaria, & quod lapidem atterat, & quod vesicæ sit innoxium: primum præstabit modus, ac materia: nam extremos vapores è Scorpionum cinere, vel Macedonici petroselini semine, vel tecolito, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. Sic Cardanus. Ob tam celebrem Scorpionum cineris facultatem ad vrinam ciendam, ijs præcipuè qui renum, & vesicæ calculo obstruuntur: Quo fit vt in hunc vsum commendauerit Mesues oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent renibus, & pubi illitum. Oleum ex Scorpionibus, inquit Mesues, lapidem renum, & vesicæ frangit, & expellit, lumbis, pubi & perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectũ. Fit ex Scorpionibus viginti, vel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdalarum amararum libris duabis insolatis mense vno in vase vitreo probè obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, singulorum vncia in oleo amygdalarum amararũ sextario diebus viginti insolentur in vase vitreo operculato; deinde Scorpiones à decem ad quindecim oleo inijce: obtura, insola iterum mense vno. Egressus è balneo, aut insessu calculosus, illo vngatur in illis tribus partibus dictis, & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua horis singulis. Est mirabile. Quidam priore: alij posteriore ceu efficaciore vti malunt. Hæc Mesues. Syluius verò in Scholijs: Paratur etiam nunc, inquit, oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis: fitq; oleum mirandarum virium contra venena omnia, & pestilentiam. Scio hominem hoc solo munitum quantumuis sæuam pestilẽtiam nihil facere, sed etiam seruos suos vnà secum visentes pestilentia affectos, incolumes seruari: & sola vnctione quosdam à sæuissimis venenis potis liberatos. Prius ob Scorpiones frigidum est: posterius ob aromata calidum, & efficacius, non ob horum calorem, & essentiæ tenuitatem (quibus aperit, incidit, tenuat, tergit, perrumpit,) sed etiam totius substantiæ Scorpionum proprietate, & (vt loquuntur) forma specifica, qua vtrumq; calculum renum, & vesicæ frangit illitum tantùm lumbis, si in renibus est: si verò in vesica, pubi, perinæo, & iniecta etiam tum pauca in meatum vrinariũ. Hucusque Syluius. In secretis Varignanæ legimus oleo de Scorpionibus inunctos quosdã à quotidiana febri mox liberatos. Oleum de Scorpionibus, cuius mirabilis effectus est contra venena præcipuè serpentium & aliorum animalium, & peculiariter contra napellum, scriptum à Matthiolo, sic fit. Initio Maij accipe oleum commune centum annorum, aut certè antiquissimi omnium, quod reperiri potest, libras tres: hyperici recentis (cum herba, & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam vitream duplo capaciorem, quàm pro eius mensura, & hypericum modicè contusum superijce. Deinde vas obstructum, in subtilissimam arenam parte dimidia immittes, vbi toto die calefiat à Sole per dies decem, aut duodecim. postea pones in balneo Mariæ horis vigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba, & addes hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui sancti, singulorum manipulum, modicè contusorum, ac rursus pones in balneum per tres dies. Deinde excolabis, & exprimes, & adiectis tribus

Aqua ad calculum.

Oleũ Scorpionum.

Oleũ contra venena.

Oleum de Scorpionibus mirabile Matthioli.

Digitized by Google

A tribus manipulis florum hyperici, qui a cauliculis benè purgati sunt, & bene contusi, iterum per tres dies in balneo Mariæ pone, & exprime vt prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem sanguinis instar rubentem traxerit. Postea accipe cymarum hyperici semina, siue vascula generis hordei similia, in quibus semina latent, ea copia, quæ tres manipulos abundè æquet: hæc contunde, aspergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prædictum. Deinde in oleo sepelies in arena per octo dies, & mox in balneum per tres dies. Cola & exprime, vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete, donec omnino sanguinis obscuri color in eo relinquatur. Post hæc accipe scordium recens, calaminthham, centaurium minus, carduum sanctum, verbenam, dictamnum Creticum, singulorum manipulum semis. Contusa immitte in oleum, & pone in balneum per biduum. Cola & exprime, vt prius. Deinde accipe zedoariæ, radicis dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drachmas tres, scordij recentis manipulum. Contusa infunde, & tribus diebus in balneo relinque, cola, exprime. Ac iterum inijce oleo, styracis calamitæ, belzoi, vel laserpitij, vtriusque drachmas sex, baccarum iuniperi drachmas quatuor, nigellæ drachmas tres; casiæ odoratæ drachmas nouem, santalorum alborum
B drachmas quatuor, schœnanthi, cyperi, vtriusq; sesquidrachmam. Contusa infunde, & pone in balneum per tres dies, cola, exprime. Postea trecentos Scorpiones viuos, in diebus canicularibus collectos, in cucurbita vitrea super cinere calido pone, & cum videris eos præ calore sudare, & humorem emittere, infunde super eos totum oleum supradictum calidum (non tamen ita feruidum vt vas ab eo rumpi possit,) & subitò obstrue os vasis, & pone in balneo per triduum: deinde cola, exprime, & abijce Scorpiones iam coctos. Et in oleum inijce rhabarbari electissimi, myrrhæ communis, aloes hepaticæ, singulorum drachmas tres, spicæ nardi drachmas duas, croci drachmam, theriacæ electæ, mithridatij perfecti, vtriusque semunciam. Trita infunde, & pone in balneo per triduum, nec amplius deinde colabis, sed repones, & balsami instar seruabis. Hoc oleum inunctum pulsatilibus venis, vbi maximè apparent, vt temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita vt tertia quaque hora vnctio repetatur, securè liberat ab omnibus venenis intra corpus sumptis, quibus corrodendi vis non inest: & similiter à morsibus viperarum, aspidum & cuiuscuis alterius animalis venenosi. Qua de re ij (absit tamen verbis iactantia) testimonium perhibere possunt, qui prius oleo sancto à Sacerdotibus illiti, nostro postmodum, inquit
C Matthiolus peruncti euasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cùm in homines pestilentia sæuit, quippè, quod non modò peste infectos iuuet, sed & sanos præseruet. Præstat denique ad omnes interaneorum Vermes, omnesque dolores mulcet ex flatu, vel ex frigore genitos, præsertim ventriculi. Confectio alia Iani Damasceni ex Scorpionibus [c] frangens lapidem qui fit in vesica. Accipe Scorpionum combustorum drachmas tres, & semis, gentianæ drachmas quatuor & semis, zinziberis drachmam, piperis nigri, piperis longi, ana drachmas duas, & semis, radicum vesicariæ drachmas quinque & semis, castorei drachmas quatuor. Terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle, & reseruetur sex mensibus, deinde administretur viris drachma vna, pueris drachma semis, cum aqua radicum apij. Testatur Galenus [d] Scorpium conuenire quoque putari ijs, qui à vipera demorsi sunt. Tritus denique Scorpio stellionum veneno aduersatur teste Plinio. Fit enim è stellionibus malum medicamentum. Quod si quis Scorpiones attritos ex vino mulso capiat, qui regio morbo est affectus, quàm primum teste Galeno liberabitur. Sæpenumero & cum aceto rosacco podagricis impositos, eorum inflammationes leuare idem tradit. Scorpionis quatuor caudæ articulos cum aculeo panno nigro,
D ita vt nec Scorpionem dimissum, nec eum qui alligauit, videat æger triduo, post tertium paroxismum id condat, valere contra quartanam Plinius prodidit. Karanides iubet Scorpionem communem in cotylam olei missum in Lunæ diminutione seruari; hocque oleo si vngatur alicuius dorsum à partibus superioribus ad inferiora, præterea extremitates pedum & manuum, fronsque & caput, ante horam accessionis tertianæ, & quotidianæ, sanare.

Olei de Scorpionibus vires.

[c] *Lib. 6.* Confectio frangens lapidem.

[d] *Lib. 11. de simpl.*

DE

DE ARANEIS. Cap. XII.

De Araneis libellus.

Helliogabali luxus.

OCTO etiam pedibus incedunt Aranei, vt Scorpio, venenoſiq; ſunt vt hic, cæterùm non ictu, ſed morſu virus ſuum eiaculantur; adeo vt ideo Scorpioni ſaltem ſubnecti iure merito debeant. De his Cœlius ſecundus Curio vir humanarum diuinarumq; rerum ſcientia inſtructiſſimus libellum verè aureum conſcripſit, quẽ tamen nedum videre mihi contigit. Quantoperè verò Araneos laudare quiſpiam queat, cùm ob miram texendi telas artem, venandique ſtudium, tùm ob vſus, quos medico præbent, ex hiſtoria erit manifeſtum. Heliogabalus eo veſaniæ interdum prouectus eſt, vt decem millia pondo Aranearum (Telas ita Araneorum vocant) collegerit, qua ex re dicebat magnitudinem vrbis Romę comprehendi poſſe, quemadmodum refert Platina in vita S. Vrbani primi.

AEQVIVOCA.

PRÆTER Inſectum Araneus etiam piſcem denotat, eumque marinum: quem cùm Plinius nominet, ſubticeatque Ariſtoteles, draconem verò memorauerit, itaq; doctiſſimus Rondoletius draconem Ariſtotelis cum Araneo Plinij eundem eſſe autumat. Rurſus cùm alibi idem Ariſtoteles cancellum Araneis ſimilem eſſe alibi ſcribat, id de ſimili cruſtatorum genere intelligendum conſulit idem Rondoletius; ſed cùm nec Ariſtoteles, nec alius quiſquam, inquit corollarij in Rondoletium author, Arachnæ aquaticæ, (quod ſciam) meminerit; & cancellum non aquatili marinæuè, ſed ſimpliciter Arachnæ Ariſtoteles compararit, non eſt neceſſe genus illud malacoſtraci, quod Rondoletius exhibuit, Arachnem Ariſtotelis eſſe. nam ſi terreſtri etiam Araneæ conferre cancellũ volueris, benè quadrabit: quoniam tamen à vulgo Gallorum, ita appellatur genus hoc malacoſtraci, quin ita Latinè etiam & Græcè nominetur, non prohibeo. Pedes octo longiſſimos habet pro corporis exigua magnitudine, à quibus Araneæ nomen datum putat Rondoletius. Araneus verò piſcis, omni mari teſtante Bellonio familiaris, Romæ ac Genuæ Tragina, Græcis noſtri temporis Dracena, Gallis Viue, quòd præter aliorum piſcium naturam captus diu extra aquam viuat, ab Anglis ſimiliter Viuer, à Maſſilienſibus Aregne, ac in pleriſque alijs locis Peſce Ragno vocatur: Latinè verò non ſolùm draco marinus, & dracunculus (etſi quidam aliud velint eſſe dracunculum,) ſed marinus etiam Araneus appellatur: licet Plinius [a] ac Iſidorus [b] Araneũ, & Draconem tanquam diuerſos piſces eodem capite recenſentes, ſecus ſentire videãtur. Sed fuſiùs hac de re agam in hiſtoria aquatilium, vbi duo huius piſcis genera ponemus. Araneus, ſiue etiam Araneum vitium eſt oliuis, & vitibus peculiare, quemadmodum pòſt in denominatis oſtendemus. Aranea pręter ipſum animal, etiam eius eſt tela, & veſtis Aranei Lucretio. Veſcas dici Aranearum telas, annotat Seruius, ab ariditate, & teneritudine, ἀράχνη, λεπτὸς ἀράχνης πέπλος Hipponacti: quin etiam Erucarum lanugo, ſiue potiùs tela Aranea vocatur, ſi Hermolao Barbaro credimus, qui vbi apud Plinium [c] de Erucis loquentem ſcribitur, Ad tactum mouetur Aranei, legendũ arbitratur, Araneę, hoc eſt, inquit, panniculi Araneoſi, quo tecta Chryſalis obducitur. Reſtituit autem eum locum Plinij Hermolaus ex quinto Ariſtotelis, vbi Theodorus habet: ad tactum mobiles (Chryſalides) meatibus Araneoſis obductæ. Aranea eidem Plinio [d] eſt pappus, ſeu potius lanugo, quæ reperitur in ſalicibus. Inquit enim: Salicis fructus ante maturitatem in Araneam abit. Eſt præterea Aranea pars aſtrolabij, cuius etiam meminit Cœlius, agens de gnomone, & aſtrolabij partibus. Tertia pars, inquit, [e] diopetrice nominatur, Solis & Lunæ cæterorumque aſtrorum interualla huiuſmodi internoſcens inſtrumentis: inter quæ eſt aſtrolabij inuentio, quam Ptolomæo Syneſius attribuit; quod eſt Politiano item obſeruatum; cuius partes vagina ipſa continens tympana, in quibus æquinoctialis tropicique deſcribuntur circi, quique alternis orizonti ſunt anaphorici: tum ſupra tympana, quæ vocatur Aranea deſignatur, in qua Zodiacus, & clara quædam ſydera cernuntur, vt per noctem quota ſit hora, quotumque temporis momentum, reperiamus. De Arachne puella (quam lini, & retium inuentricẽ eſſe teſtatur Plinius) [f] in Araneam conuerſa dicemus in fabuloſis. φαλάγγια Araneos vocari, & φαλάγγες etiam infra oſtendemus ſunt quoque ſulcimenta, quæ nauibus ſubſternuntur, de quo qui plura volet, adeat Euſta-

Araneus piſcis.

[a] li. 32. c. 11.
[b] li. 12. c. 6.

Araneũs vitium & oliuarum.

Aranea pro tela eius.

[c] li. 11. c. 31.

Plinius correctus.

[d] li. 24. c. 9.

Aranea pars aſtrolabij.

[e] lib. 12. c. 9.

Arachnes inuenta.

[f] lib. 7. c. 56.

Digitized by Google

A Eustathium. φάλαγξ, Latinè etiam Phalanx (quo nomine poëtæ præsertim vtuntur, acies quodammodo ordinata, cuius vsus erat apud Macedones, eratq; centum & viginti hominũ, vt quidam scribunt: vt autem quidam tradunt ex Curtio, octo millia armatorũ continebat: nullumq; genus aciei apud Macedones validius erat, vnde & peditũ stabile agmen appellabãt; sed generaliter etiam pro quouis agmine, seu quauis acie vsurpatur. Est & φάλαγξ regula lances libræ suspendens Aristoteli in mechanicis teste Budæo, quod etiam ζυγὸν, idest, iugum appellare videtur. Est enim linea perpendiculo incumbens. φάλαγγες item sunt internodia digitorum: sic dicuntur digitorum ossa terna, mutuo colligata, & ordine sibi succedentia, & velut in acie disposita. Ac quamuis Phalanx agmen siue aciem militum significet, & non singulos milites, digitorum tamen singula ossa à medicis φάλαγγες appellantur, vt cùm Galenus primam pollicis phalangem nominat, scribitq; priorem semper phalangem subire in cauitatem sitam in principio sequentis phalangis. Ratione eadem etiam σκυταλίδες vocatur. Sunt etiam qui Phalangis nomine metacarpij ossa comprehendant, ordine etiam eodẽ, velut in acie, constituta quo ossa digitorum. In veteri lexico annotatur φαλάγγια esse internodium in digitis, id est, digiti partem rigidam, & quæ non flectitur, quę inter duos est articulorũ nodos. φαλάγγες ibidem dicuntur itidem esse ligna rotunda, fustesq; teretes, quibus suppositis
B naues in mare deducũtur, aut ad littus subducuntur. Vsi sunt autem & Latini hac vęce in istą quoq; significatione. Budæus aunotat φάλαγγες etiam ligna esse quibus naues in nauali fulciantur, & in quibus resident: quæ per φαλάγγια nos antè significari notauimus.

Phalanx pro acie.
Phalanx pro lancis parte.
Internodia digitorum.
Scytalides.

SYNONYMA.

עכביש Hebræis est Araneus siue Aranea, Iob. 8. 14. Et domus (idest, tela) עכביש Aranei, fiducia eius. Iesah. 59. 5. & telas עכביש Aranei texent. עכביתא Acobita in Syrochaldaico dictionario, exponitur quoque Aranea siue Aspis, Psal. 65. & 139. & Psal. 59. סממית Simmith ibidem idem est, quod עכביש Araneus, vel secundum alios, lacerta, Hieronymo Stellio, alijs Simia, alijs Hirundo. Quidam etymum afferũt, quòd in locis desertis versetur, vel quòd flatu ab eo abhorreant homines, quod vtrumq; etymum Araneo conuenit. Græcis Ἀράχνης, & ἀράχνη, vt Latinis Araneus, & Aranea. Suidas tamẽ distinguit, ita vt ἀράχνης sit animalculum
C ipsum, ἀράχνη autem tela: quæ tamen differentia nõ semper obseruatur, sicut videre est apud Plutarchum: τὰ δ᾽ ἀράχνης ἔργα, inquit, κοινὸν ἐστιν γυναιξὶ καὶ θήραις σαγηνωταῖς ἀρχέτυπον: item apud Dioscoridem; ἀράχνη τὸ ζῶον, &c. Ἀράχνιον quoq; non solùm est, vt Budæus notat, tela Araneorũ, sed & ipsum animal, quod liquet ex hoc loco Aristotelis τῶν δὲ ἀραχνίων τῶν γλαφυρῶν, καὶ ὑφαινόντων ἀράχνιον πυκνὸν, δύο ἐστὶ γένη. Dictam autem volunt ἀράχνην παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν, aut παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα αἴρειν τὰ ἴχνη, quòd tenuia habeat vestigia, vel quòd in aërem vestigia tollat. Ὀλκὸς nonnullis exponitur Araneus, siue Aranea, sed potiùs species quædam est Aranei, vti dicemus ex Dioscoride. φάλαγξ, & φαλάγγιον non solùm pro specie vsurpari video, sed simpliciter etiam pro Araneo quouis. Plato, ἐοίκασιν ἡμῖν οἱ νόμοι τούτοις τοῖς λεπτοῖς ἀραχνίοις ἃ τοῖσι τοίχοισιν ἡ φάλαγξ ὑφαίνει. id est, Comparabant nobis leges hisce tenuibus Aranearum telis, quas in muris net Phalanx, idest Araneus. Ælianus quoque modò φάλαγγες, modò ἀράχνας nominat. Synonyma esse autem, etymum etiam indicat: φαλάγγια enim à crurum longioribus internodijs, quæ Gręci φάλαγγας vocant, appellata sunt. Eiusdem sententiæ est Iacobus Greuinus, [a] dum scribit: Phalangium genus quoddam est Aranei, cuius morsus periculosus est: nam inter Ara-
D neos ijs tantùm, qui morsu noxam inferunt, Phalangij nomen retinuerunt, quemadmodum Plinius scripsit, Aristoteles aliter distinxisse videatur. Nam sub appellatione Aranei, & Phalangij tanquam de speciebus vnius generis disserit. Imò Nicander ipse Agrostem, qui Muscas, & Culices venatur inter Phalangia posuit, cùm tamen morsum ipsius innoxium esse dicat. Aetius, & Paulus Aegineta de Araneo quodam venenato scribunt, quem alium à Phalangio esse dicunt. Quo fit, vt existimem salua tamen Plinij authoritate. (Ego hic Plinij authoritatem parui facio, cùm non vno in loco remedia contra venenatos Araneorum morsus præscribat, Araneosque & Phalangia nonnunquam vnà nominet) veteres quandoque indifferenter vtraque appellatione vsos fuisse. Nam, si significationem vocabuli Phalangij considerare voluerimus, inueniemus illud Araneo tam venenoso, quàm non venenoso posse attribui. Nomen autem sortita sunt à vocabulo quodam Græco, quòd digitorum internodia denotat. Et quia Phalangium terna habet internodia in cruribus, quemadmodum nos in singulis digitis, nomen huiusmodi illi est inditum. Non

Acobish.
Ἀράχνιον.
Etymum.
Ὀλκὸς.
[a] Lib. 1. de venenis ca. 13.

iniuria itaque Aranei innoxij tam Phalangia dici possunt, quàm venenosi. Hæc Greuinus. E

Sphalangi. Phalangium hodie in Creta dicitur Sphalangi. Inuenitur pro Aranea, & Araneo Araneola, & Araneolus, [b] qua voce vtitur Cicero. Vt in Araneolis, inquit, aliæ quasi retexunt, aliæ ex improuiso obseruāt. Isidorus Araneā vermē aëris vocat, & ab aëris nutrimento nomen habere tradit. Sed Aranea etiā pro tela eius, vt diximus accipitur: vnde Titinnius antiquus poëta:

[b] lib. de nat. Deor.

Euerrite edes, abstergite Araneas.

Afranius in eodem significato

Tamnè arcula tua plena est Aranearum?

Catullus ad Fabullam:

—— Nam tui Catulli
Plenus sacculus est Aranearum.

Plautus citante Nonio:

Ita inanijs sunt oppletæ atque Araneis.

Germani duabus appellationibus omnia Araneorum genera includunt, Rancker & Spinne vocantes. Italis dicuntur Ragni, Hispanis Arana, Phalangium verò Arannamuij ponzonosa, Gallis Araine, Belgis Spinnecop. Polonis Paiak, Paieczina. Vngaris Pok. Anglis à Spider, aut Cob Vuebbe. F

GENVS. DIFFERENTIÆ.

LONGA est Plinio, Nicandro, Aristoteliq; Araneorum Phalangiorumvè historia, fecitq; id multiplex eorum genus, diuersiq; in tam exiguo corpore ad vitam, & mortem hominum euentus, & quæ artificiosè modò exercent modò insidiosè vbiq; animalia id agunt. Prima, & maxima omnium in noxios, & innoxios diuisio est: Hos Græci ἀράχνας, nos Araneos, illos Phalangia dicunt, quanquam sæpè, vt diximus, confundant. Innoxiorum duplex arbitror esse genus, vtrumq; autem Dioscoridi [a] notum, quorum primum etiā ὁλκὸν & λύκον vocari scribit (Ruellius vertit Holcon & Lycon, idest, inquit, Lupum) facta vt Marcellus iudicat, à venatione & insidijs eius appellatione, & quoniā Muscas, & capiat, & trahat, & enecet, ideo Lupum & holcum à trahendo dictum fuit. Aristoteles hoc quoq; genus Lupum appellauit. Alterū genus Dioscoridi est, quod candidam tenuem densamq; telā orditur. Santes Ardouinus [b] differre scribit, venatione, opere, quantitate, & colore. Venatione quidem, quia quædam, inquit, venantur Muscas, quædam reptilia, sicut paruulas lacertas, & Erucas, quædam pisces, & quædam saltando venantur Vermes. Opere autem, quia quædam texit telam, & quædam non; & illa quæ texit, adhuc differt, quia quædam texit telam albam, quædam nigram, quædam subtilem, quædam crassam, & quædam medio modo, camq; alia suspendit inter duos parietes, alia in angulis parietum, alia in aëre. Quantitate verò quia quædam est magna, quædam parua, quædam mediocris. Colore autem etiam differūt Araneæ, quia quędam sunt cinereæ, quædam virides, quædam variæ per totum corpus, quædam nigræ, & alię alterius coloris. Araneorum autem & Phalangiorum secundum Aristotelem plura sunt genera. Mordax quod in duo distinguitur: alterum simile ijs, quę Lupos appellant, paruum, varium, procax, salax, Pulex nuncupatum: alterum, maioris, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum & lentè ambulans, nec viribus valens, nec saliens. Cætera, quæ medicamentarij proponunt, aut nullum aut certè exilem inferunt morsum. Genus secundum, quod Lupi nomen accepit, partim exiguum est, quod non texit: partim maius quod asperam, paruamque telam apud sepes, aut terram orditur: bucculis intexere solitum primordijs intus positis obseruatur: Dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit, vt capiat: partim varium est, quod paucam vilemq; telam sub arboribus facit. Tertium genus, quod sapientissimum, lautissimumq; omnium est: texit enim, primùm filis quoquo versus distēdens in orbem, tum stamina ducens, initio in medio accepto: nec insciтè medium ipsum accipit, deinde subtegmina inferens atq; stipans, cubile & repositorium sibi constituit, sed venationem in medio sui operis obseruando exercet; hæc & plura de hoc genere Aristoteles, quæ cùm simpliciter alij de Araneo tradant, reseruamus ad rubricam de moribus, & ingenio. Plinius [c] hinc quædam transcripsisse videri potest, quorum nonnulla quoque postmodum trademus. Plura, inquit, sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxij morsus, corpus exiguum, varium, acuminatum, assultim ingredientium. Altera eorum species, nigri, prioribus cruribus longissimis. Luporum nomine minimi non texunt: maiores

Diuisio primaria.
[a] lib. 2. c. 68.
[b] lib. 2. c. 6.
Genera ex Aristotele.
Pulex.
Lupus.
[c] lib. 11. 31.
G
H

Digitized by Google

A maiores in terra cauernis exigua vestibula prætendunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas,&c. Alias verò idem Plinius [d] Phalangiorum genera exactiùs distinguit, neque tamen ab Araneis separat. (*lib.29.c.4.* Phalangiorũ genera.) Phalangium est Italiæ ignotum,& plurium generum. Vnum simile Formicæ, sed multò maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incursantibus respersum guttis. Acerbior huius quam Vespæ ictus. Viuit maximè circa furnos,& molas. In remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc seruantur, cùm mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti,& poti medentur, & mustelæ catuli, vt suprà diximus. Aequè Phalangion Græci vocant inter genera Araneorum, sed distinguunt Lupi nomine. Tertium genus est eodem Phalangij nomine Araneus lanuginosus, grandissimo capite. (Lupus.) Quo dissecto inueniri dicuntur intus vermiculi duo, ad alligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortũ, præstare ne concipiant, vt Cæcilius in commentarijs reliquit. Vis ea annua est: quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fęcunditas plena liberis tali venia indiget. Vocatur & Rhagion acino nigro similis, (Rhagion.) ore minimo sub aluo (alij legunt, subalbo) pedibus breuissimis, tanquam imperfectis. Dolor à morsu eius qualis à Scorpione. (Asterion.) Vrina similis Araneis textis. Idem erat Asterion, nisi di

B stingueretur virgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior vtroque est cæruleus lanugine nigra, caliginem cõcitans, & vomitus Araneosos. Etiamnum deterior, à Crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem conducit. Myrmecion Formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus: Vesparum dolore torquet. (Hæc bis repetere videtur ex duobus diuersis authoribus, vel oblitus se hæc antea scripsisse.) Tetragnathij duo genera habent: peior, medium caput distinguente linea alba, & transuersa altera. (Tetragnathij genera.) Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas Muscis in parietibus latissimè pandit. Hucusque Plinius ex Nicandro, vt apparet, (*In Theriacis*) qui non eadem solùm Phalangiorum genera suis compręhensus est versibus, sed singulorum etiam priuatim inditia describit, qui ita periphrasticè in Latinum à Matthiolo Senensi conuersa sunt. Primus splendidus Rhox appellatur, niger planè, accumulatis pedibus prorepẽs, (Rhox.) medium ventrem ore,& dentibus septum habẽs. Cui ab hoc inflictum fuerit vulnus, perinde corpore apparet, atq; si nihil quicquã sauciatus foret: oculi verò interiori parte rubescunt, frigus iuxtà in corpore adhæret, infigitur, statimq; color & membra hominis à supernis ad ima vergere vidẽtur: neq; penis semine vuidus demittitur, sed lumbos occupãs ita frigus genuũ

C nexus dissoluit. Asterion iam secundũ obserua, in cuius dorso pinguia quædã relucent, ac lu- (Asterion.) cidæ in corpore virgulæ. Percussum ab hoc inexpectatus horror cũ flamine quodã adoritur, caput verò somnus grauat, genuum & mẽbrorum nexus,& imbecillitas fit. Cyaneum aliud (Cyaneus.) sublime, crinitum & asperum æqualiter est. Difficilẽ corpori infert illud puncturam, quodcunq; labefactauerit, corq; graui languore succumbit. Nox & caligo tempora circumstant, vomitumq; edit è collo lubricum, ab Araneis telis non multum distantẽ, adeoq; tandem interitum subministrat. Ab hoc aliud est Agrostes, qui specie sua Lupo similis est, Muscarũ in- (Agrostes.) tereptori, qui Apum obseruator est, Culicum qui Psenes dicuntur,& Oestrorũ,& omnium, quæ ad telam ipsius peruenerint. Hic imbellẽ plagam & vanũ vulnus homini infligit. Quod autẽ Dysderi siue Sphecion appellatur, rutilũ satis, Vespæ crudis vescenti similę. (Dysderi siue Sphecioũ.) Hic si quẽpiam vulnerauerit ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiã quidam ad genua, aliàs etiam neruorum, cordis ac venarũ languentium trepidatio, aliàs viriũ destitutio, vt percussum sæpius domet, atq; interimat. Extremi maleficij animal, somnũ afferens, qui hominẽ quiescere ab huius sæculi laboribus faciat. Est præterea Formicariũ dictũ, quòd Formicis planè simile (Formicariũ) sit, collo quidẽ rutilum, reliquum corpus nigredini ex putredine factæ, par est, vndiq; latũ,

D stellatum dorsum, punctisq; distinctum gerens, cui subcineritium tempus ad modicã ceruicẽ attollitur. Atq; ex hoc Phalangio dolores priorũ similes venenatorũ veniunt. Sunt & alia parua Phalangia Scarabæis similia, quæ in agris inter legumina sua carpunt pascua. (Phalangia parua similia Scarabæis.) Horum circa cruciantem morsum tubercula,& pustulæ exurgunt, cor oberrans furit, lingua inconditè obmurmurat, oculi etiam subuertuntur. Educatur in Ægypto in Persęç folijs, quẽ Cranocolapten dicunt, Phalenæ similis, quæ circum lucernas cum impetu volitat nocte. (Cranocolaptes.) Eius horribile semper caput incessanter nutat, vterus autem grauatur. Hic vbi cuipiam stimulum infixerit, quẽ ceruice tenus gerit, facilè sanè citra omnem laborem ad interitum ducit. Hęc Nicander. Ab Aetio [e] sex tãtùm etiam Phalangiorum genera enumerantur, his verbis: (*li.13.c.18.*) In Phalangiorũ genere primũ quidẽ Rhagiũ, alterum Lupum, tertium Formicarium, quartũ Cranocolaptes, quintum Sclerocephalũ, sextum Scolecium appellant. Ac primũ quidẽ Rhagiũ (Rhagium) idest, acineum, figura rotundum est, colore verò nigrum, acini vuæ nigræ similitudine, vnde etiã appellationẽ accepit,& os quidẽ iuxta mediũ ventrẽ habet, pedes verò ex vtraq; parte,

quàm breuiſſimos. Alterum verò Lupus appellatum, Muſcas perdit, eiſque paſcitur: ac corpus quidem habet latum, & volubile: partes verò circa collum ipſis inciſæ ſunt: amplius autem & os eius eminentias tres habet. Tertium autem Myrmecium, hoc eſt, Formicarium dictum, Formicæ maximæ aſſimilatur, colore fuliginoſo: corpus verò eius velut aſtris quibuſdam inſignitum eſt, maximè circa dorſum. Quartum deinde Cranocolaptes, ſublongum eſt & viride, ſtimulumque iuxta collum habet, atque ſi in quem irruat, locos circa caput petit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet ſaxeum, & obduratum, lineamenta verò per omne corpus ſimilia animalibus illis, quæ circumuolitant noctu Lucernas. Sextum autem Scolecium ſiue Vermicarium appellatum, ſublongum eſt, & ſubmaculoſum, maximè circa caput. Hactenus Aetius, qui à Nicandro in hoc diſſentit, quòd Sclerocephalum ijs ſimile fecerit beſtiolis, quæ noctu lucernas circumuolitant. Nicander verò huic Cranocolapten comparauerit: prçterea primum genus ipſe Rhagium vocet, cùm Nicandro Rhox dicatur. Aeliano [f] etiam hoc idem genus Rhax nominatur his verbis: Phalangij genus eſſe dicunt, quod Rhax appellatur, ſiue quòd Rhagi (id eſt, acino vuæ) nigro planè ſimilis ſit tum colore, tum figura etiam rotunda, ſiue aliam ob cauſam mihi ignotam. Naſcitur in Lybia, pedibus breuiſſimis, ore in medio ventre: morſu autem celerrimè perimit. Eidem Aeliano [g] Pithece appellatur Inſecti genus, quod à quibuſdam (inquit.) Oribates appellatur, ab alijs Hypodromus, aut Pſylla, id eſt, Pulex. Animal autem eſſe ait piloſum, & in arboribus naſci: ventrem ei leuiter inciſum eſſe, vt ſectio notata filo videri poſſit. Morſum ab eo periculoſiſſimum tremor & cordis dolor ſequuntur. Obſtruitur etiam vrina & aluus. Remedium ex cancro fluuiatili demonſtrant, quem in cibo ſumi iubent. Sic ille: quo loco Tigurinus interpres hoc addidit ſcholiolum: Genus eſt, inquit, Phalangij, quod & Ariſtoteles Pulicem appellat, vtpotè paruum, procax & ſalax. Pithece forſan à figura dictum: Oribates à loco, quòd in arboribus prçſertim montanis reperiatur. Hypodromus, quòd ſub folijs. Nicander octauum genus Phalangij ſub folijs Perſeæ degere ſcribit. Idem genus quartum Agroſtem nominat Lupo ſimile, Ariſtoteles Lupo Pulicem comparat. Phalangia quædam Tetragnatha dici alibi idem Ælianus [h] ſcriptum reliquit, quorum etiam meminit Strabo [i] his verbis: Vltra Lybes, & Zephyros eſt regio deſerta, quæ paſcua larga habet, ob Scorpionũ multitudinem derelicta, & Aranearum quæ τετραγνάθοι, id eſt, quadrimalæ appellantur. Hçc itaque de verbo ad verbum ferè è bonis authoribus ſunt deſumpta. Reliquum eſt, vt iam certi aliquid ex hac opinionum diuerſitate colligamus. Primum igitur genus, de quo Nicander loquitur, eſt Rhagion, nigræ vuæ acino ſimile, multos habens pedes, & os ſub medio ventre. In cuius deſcriptione, & appellatione Aetius, & Plinius cum Nicandro ſentiunt, niſi quod Rhagium à Nicandro, vt dixi, Rhox, & ab Aeliano Rhax dicitur. Quem crediderim facilè eum eſſe, quem Ariſtoteles mordacem, nigri coloris vocat. Secundum genus eſt Aſterion quaſi Stellatum dicas. Maculis enim albis ad Stellç modum reſperſum habet corpus: quemadmodum iam diximus, quibus ſolis cognoſcitur & à Rhagio diſtinguitur Plinio teſte, qui hoc in loco cum Nicandro conſentit. Aetius nullam planè huius facit mentionem, quemadmodum etiam difficillimum eſt hæc ad Ariſtotelis deſcriptiones accommodare. Tertium eſt cæruleum lanugine horrida, & nigra, Plinio authore, cruribus longiſſimis, hinc Nicander dixit, id vtrinque ſublime eſſe. Plinius duobus prioribus noxium eſſe magis aſſerit. Sed de hoc nec Aetius, nec Ariſtoteles quicquam memoriæ prodiderũt. Quartum venator eſt, propterea quod Muſcas, Culices, & id genus parua animalcula venatur, Lupo ſimilis eſt, qui ſpecies eſt iuxta Nicandri interpretem Muſcæ. Hunc ego eum, quem Ariſtoteles Pulicem appellauit, eſſe exiſtimauerim. Similem enim Lupo eſſe ait. Aetius ſimpliciter Lupum vocat: in quo certè decipere ſeipſum potuit. Ariſtoteles etenim diſtinxit. Plinius etiam eodem nomine vocauit. Quintum Dyſderi à Nicandro dicitur, quo vocabulo nullus reliquorum authorũ vſus eſt. Propriè enim Sphecion, quaſi Veſpariũ appellatur. Nam Veſpæ ſimile eſt. Cuius deſcriptionem ſeu nomenclaturam, nec apud Ariſtotelem, nec apud Pliniũ, nec Aetium inuenio. Sextum eſt Myrmecion, hoc eſt Formicarium, ſic dictum quòd Formicam referat, collum eius rubet, reliquum verò corpus fuliginoſum eſt. Aetius addit eſſe aſtris veluti quibuſdam inſignitum, præſertim circa dorſum. Plinius idem ſentit, niſi quod & Latina, & Græca appellatione videtur abuſus fuiſſe. Primum ſiquidem Phalangij genus Formicarium appellat, & ita deſcribit: paullò deinde inferius, quatuor aut quinque lineis interpoſitis, aliud Myrmecion introducit, quòd capite tantum Formicam reprçſentet, non aliter diſtinguens à priore, niſi quòd vnius ictus exitioſior ſit quàm Veſpæ, & quòd alterum eundem dolorem excitet. Vocabulum autem Myrmecion nil aliud, quàm Formicarium ſignificat. Septimum à Nicandro nullo proprio nomine vocatur. Scarabæos tãtùm repræſentare ait, & colore eſſe pulchro,

Margin notes (left): Lupus. Myrmeciũ. Cranocolaptes. Sclerocephalum. Scolecium. [f] lib. 3. c. 36. Rhax. Pithece. [g] lib. 6. c. 26. Oribates. Hypodromus. Pſylla. Pulex. Phalangia tetragnatha. [h] li. 17. c. 40. [i] li. 16. Geog. Rhagion. Aſterion.

Margin letters (right): E F G H

A pulchro, & flammarum æmulo. In campis inter segetes est, & à messoribus, & venatoribus magna illorum copia reperitur. de quo Plinius loquens; nascitur, inquit, & Phalangion in Eruo, bestiola Aranei generis, si hyems aquosa sit. Quam tamen non video an ad vnā è speciebus, vel Aristotelis, vel Aëtij referri possit. Albertus Magnus esse etiam ait Araneam quandam aquaticam, non quòd in aquis (neque enim id, inquit, fieri potest) telas texat, sed quòd aquas sicco pede permeet, & percurrat, cruribus semper emergentibus atque erectis, perinde ac si terram ipsam obambularet. Cardano etiam Hydorolcos [k] est riuulorum
,, Araneus [l] quidam in superficie aquæ stans, aitque venari Muscas: nec vnquam eandē viam
,, tenere, sed per vias diuersas gradi, vt faciunt qui laborant, inquit Cardanus, morbo eiusdem
,, nominis, qui melāncholiæ species est: nam ægri quoties alicui occurrunt, declinant ab eorum
,, occursu, atque ita per aliam viam incedunt, & allidunt pedes lapidibus, & ambulant tota
,, nocte, amantes solitudinem. Sed & Plutarchus spongias ab animali simili Araneo, regi scribit. Spongotherem is vocat, quod monet ac indicat cibum, aut insidias venantium adesse. Arabes Phalangia Rutelas nominant; Rasis de morsibus Rutelæ, [m] & Siptu (Tarantulæ,) &
B Aranei agens, Rutelam primo genere describit, aitque paruum animal esse paruo Araneo simile, qui vocatur Piphir, Muscas venari solitum: sexque eius faciens species, quandam tradit esse rubeam, quandam viridem, quandam pictam, siue versicolorem, quandam albam, & aliam quæ per dorsum lucentes habeat lineas, vocarique Stellatam, postremò aliam citrinam, villosam. Auicenna verò auctoritate quorundam antiquorum medicorum asserens similiter sex esse Rutelarum genera, ait primam esse, quæ Albaribon, aliàs Albarhasion dicatur, figura corporis rotunda, colore verò vueo, idest, ad nigredinem declinante. Altera species, inquit, Aucos, siue Auricos, corpore latiore, figura pariter orbiculata, in collo velut squammis obducta, in ore verò tres sunt eminentiæ raræ lenesque ad externa vergentes. Tertia Murchion vocatur, Api maiori quam Agaruf dicunt, magnitudine compar, colore subcitrino, cui corpus eminentijs tegitur paruis rubeis, maximè verò dorsum. Quartam speciem vocant Sagluuscolon, aliàs Saglucíscolon à totius corporis, & capitis duritie. Alas habet, Formicę maioris alis æquales. Quinta nominatur Suclion, aliàs Suchon, longo corpore, subtili, punctisque consperso, præcipuè prope caput, & collum. Sexta Surbultutis, aliàs Suburclitis cui notabilis corporis est longitudo, color verò viridis, & velut aculeus quispiam sub collo. Ex auctoritate verò Galeni, duodecim Rutelarū genera recenset, vnam
C rubeam rotundam, alteram albam, ventre rotundo, ore paruo, Stellatam, dorso lucidis insigni, & acuto; tertiam citrinam, hirsutam, quartam vueam, idest, nigricantem: quintam breuibus pedibus, quæ punctura aliquem, proijciat se in pedes, & bibituriens euomat nonnihil humiditatis: Sextam Formicariam, similitudine Formicæ, rubro collo, capite nigro, albo dorso, varijs notatam coloribus. Septimam Vespalem, rubeam, Vespæ persimilem. Octauam esse, quæ Altursimati, aliàs Alheremati, aliàs Al Kersenati dicatur, similitudine grani orobi, rotundam, subalbido ventre, pedibus hirsutis, candidis. Strabo atque Ælianus Albanorum terram scribunt lęthifera quædam serpentia gignere, & Scorpios, & Araneas quarum quædam ridendo mori cogunt, quædam flendo desiderio suorum, quod cùm de Tarantulis in Apulia, quæ & ipsæ ex Araneorum, siue Phalangiorum genere sunt, vulgo notum sit, nonnulli de his apud Strabonem intelligendum esse existimant. Phalangium, inquit Cardanus, [n] Aranei genus exitiale, quod Arabes Rutelam, nostri Tarantulam vocant. Plinius [o] breuiter eum describit, paruum, acutum, varium, assultim ingrediens hoc somnum profundum excitat, & vocatur Rutela Vespalis, idest, Vespæ similis, vt habetur in Principe sexta quarti. Sed Rasis distinxit Rutelam Vespalem à Tarantula, cuius morsus inter-
D ficit breui. Hæc Cardanus. Rasis Siptu (sic Tarantulam vocat) magno Araneo longos pedes habenti assimilari scripsit; ex quibus verbis facilè liquet Tarantulam aliam esse à Vespali Phalangio, sicut Cardanus credebat. Rutelæ verò siue Phalangij speciem esse Tarantulam clarissimum est. Phalangium, & Araneorum decuria, inquit Cœlius Rhodoginus, [p] solens recentiorum perpensio dici ab Arabibus Rutelam animaduertit, collatis, quæ cum Galeno prodit Auicenna; vulgo autem Tarantulam, cuius exitiale virus stuporem lassis inducat, genuum labefactationem, demumque vniuersi corporis palmum, idest, tremorem, qui in prouerbium vsque profecerit. Sed de symptomatibus, quæ morsu suo inducit, postea. Ardouinus [q] quoque Tarantulam Rutelæ, vel Araneæ speciem esse ait, esseq; autem animal paruum, Araneo magno (Hoc habet ex Rasi) simile, senis pedibus (quod esset obseruandum: nam cęteri Aranei octo habent) tribus è quouis latere, cauda extensa, in cuius extremo exiguus sit aculeus, quo pungit. Ait item bina esse Tarantulę genera, nigram vnam, alterā suberoceā, quā postremā inuenio censeri deteriorē, maximè quę in Ægypto reperitur.

Aranea aquatica. [k] In comment. Aphor. [l] Hipp. 23. sect. 6. Hydorolcos. Spōtogher. [m] lib. 8. Almans. Rutela. Piphir. Rutelarum genera. Albaribon. Aucos, siue Auricos. Murchion. Sagluuscolon. Suclion. Surbultutis. Tarantula. [n] li. 2. de venen. c. 5. [o] li. 11. c. 31. Siptu. [p] li. 7. A. L. cap. 16. [q] lib. 5. c. 8. de venen. Tarantulæ genera.

Tarantulam Rasis, vt dixi, vocat Siptu, item Tarantulam, Albucasis Alsari, Rab. Moses Ayon Sarpa, Auicenna Sebegi, Tarantam Gilbertus. Ex hoc genere videtur etiam esse Solifuga, siue Solipuga, Solpuga, Solipunga, Solpunga, Salpunga, Salpynga, (tot enim nominibus apud authores venit) quanquam Plinius [r] naturalium scientissimus è Formicarum genere esse disertissimis hisce verbis profiteatur. Est & Formicarum, inquit, genus venenatum, non ferè in Italia, Solipugas Cicero appellat, Salpugas Bœtica. Cur verò Phalangijs potiùs quàm Formicis congener hoc animal faciam, facit in primis idemmet Plinius, [s] qui citra Cynamolgos Æthiopas latè desertam esse scripsit regionem, à Scorpionibus, & Solipugis gente sublata: simile quid enim suprà dixi ex Strabone, idemque proditum memoriæ de Araneis reliquit Diodorus Siculus his verbis: Æthiopibus Acridophagis regio adiacet perampla, varietate pascuorum fertilis, sed deserta, & quæ penitus adiri nequeat. Non tamen hominibus à principio caruit, sed postmodum intempestiua ex pluuia deserta est, multitudinem Aranearum & Scorpionum ferente. Tantam enim harum bestiarum extitisse copiam ferunt, vt morsibus pestiferis incolæ vexati patriam deserere, & ad alia loca confugere compellerentur. Idem Plinius [t] leguminibus innasci scribit bestiolas venenatas, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, Solifugarum generis: aduersus quas omnia eadem testatur mederi, quæ contra Araneos, & Phalangia demonstrantur. Et alibi: Nascitur, inquit, & Phalangion in Eruo, bestiola Aranei generis, si hyems aquosa sit. Equidem Solinus, [u] qui aliàs omnia sua ferè ex Plinio transcribere solet, adeo vt Simia Plinij vulgo dicatur, Solfugas disertissimè Araneas esse tradidit, dum inquit: Sardinia serpentibus caret, sed quod alijs locis serpens, hoc Solfuga Sardis agris, animal perexiguum, simileque Araneis formæ; Solfuga dicta quòd diem fugiat: in metallis argentarijs plurima est; occultim reptat, & per imprudentiam supersedentibus pestem facit. Ibi fontes contra huiusmodi venenum sunt. Hæc Solinus: quæ eadem habet Isidorus Solinum potiùs quàm Plinium [x] sequens. Solino in agris nascitur Solifuga, Plinio in leguminibus, nimirum cùm adhuc per agros nascuntur, quod de septimo Phalangiorum genere ex Nicandro quoque diximus, & hic repetimus: Sunt & alia, inquit, parua Phalangia Scarabæis similia, quæ in agris inter legumina, sua carpunt pascua. Lucanus [y] Salpyngam vocat, atque admodum acutè Parcas infernales, quę vitæ nostræ tempus suis metiebantur staminibus, ius ei in sua fila dedisse canit, innuens, & Parcas, & Salpyngam nere, quod proprium est Aranearum. Canit autem:

Quis calcare tuas metuat Salpyga latebras?
Et tibi dant Stygia ius in sua fila sorores.

Vbi Mycillus, qui diligenter quo ad nomen hunc Lucani locum expendit: Varia, inquit, huius loci lectio est. Volaterranus Salpynga legit, breuemque serpentem interpretatur: alij Salpyga malunt, idque genus Formicæ venenatæ tradunt, Plinij videlicet authoritate adducti. Vtra igitur lectio melior sit, difficilè est dijudicare, quando idem Plinius in octauo Salpugam vocat, vbi de Æthiopibus loquitur: & Festus Pompeius, Solipunga, inquit, genus bestiolæ veneficæ, quod fit acrius contractiusque feruore Solis, vnde & nomen traxit. Quod si autem vt in re obscura, diuinare licet, credam ego apud Plinium quidem posteriore loco pro Solifuga, Solipungam, vt Festus, aut certè Solpungam, vt ipse alibi habet, legendum esse, Lucanum autem Salpugam, aut etiam Salpygã, quando facilis transitus est u & y, gentis suæ more posuisse. Sic ille. Perottus Solpugam a Lucano hoc loco appellari docet, non Salpygam. Vt ut est, vel ipso nomine animalculum vitiosum esse cognoscere quis potest. Solfuga enim dicitur, quòd lucem, velut qui malè agunt, fugiat: vt enim ait dominus: Qui malè agit, odit lucem. Et ne liceret ei liberè malè agere, addidit natura fontes in veneni huiusmodi medicinam, ne naturam pœniteret huiusmodi animal edidisse. Sed vt ad Araneas earumque diuersitates sermo, vnde digressus est, reuertatur. In orbe nouo, vt Ouetus [z] tradit, Aranei præter aureum colorem, quem humor ipse ex solis radijs in tela sua ostendit, viridem colorem habent æquandum viridi serico. In Cumana noui etiam mundi parte Aranearum telæ adeo firmæ sunt, & validæ, vt nec facilè disrumpantur, perinde ac sericum. In insula quam Hispaniolam dicunt, idemque testatur Ouetus præcitato loco, adeo ingentes esse corpore, vt pilæ lusoriæ comparari queant, nuces verò plerumque adæquent soliditate sola corporis. In Bresilia quoque genus est Araneorum prægrande, quales sunt cancri, cùm nihilominus Crabro exiguus illi sit infensus hostis; insidiatur enim huic Araneo, tametsi longè maiori, captumque in sua latibula trahit, & depascitur. Ita fit vt apud Indos Araneas Musca venetur, in Europa Aranea Muscas. India Occidentalis Araneos alit, qui ad Passeris magnitudinem excrescunt, quod natura (inquit Cardanus) [a] hoc animal sit frigidum, quod etiam ex veneni auxilio docuimus. Sed ibi vt maior est, eò minus venenosa. Aduersus quem

[r] lib.19.c.4.
[s] lib.8.c.19.
[t] li.22.c.vlt.
[u] Cap.9. Polyhist.
[x] lib.12.c.2.
[y] li.9. de bel. ciuil.
Aranei Indici.
[z] li.15.c.3.
[a] li.9. de sub til.

A quem [b] Scaliger. Alius, inquit, animaduertet, vt sæpè, vitiosam dicendi licentiam. Quid [b] *Exe. 187.*
„ enim est auxilium veneni? At nos ad potiora. Miram verò propositionem. Araneus
„ crescit ad passeris magnitudinem, quia totum genus frigidum est. Quod ipse Passer, qui
„ non sit frigidus, quomodo crescat ad passeris magnitudinem? Tum in India & Africa Ser-
„ pentes crescunt, quia frigidi? An frigida plus crescunt in calidis: quia fiat temperatio? Fri-
„ gida igitur omnia crescent apud Indos. Saltem omne genus Araneorum ad illam progres-
„ sus faceret magnitudinem. At illa sola species est. Non igitur ob illam generis tempera-
„ tionem. Quid? Si in calidis crescunt frigida, in frigidis maiora fieri calidorum incremen-
„ ta, par est. At serpentes in frigidis minores facis. Hæc videtur Empedoclis sententia: qui,
„ vt recitat Aristoteles aiebat, piscium naturam igneam, atq; iccirco aquis inditam, vt ei mo-
„ dus statueretur. Longe noster excellentiùs. Animantium naturæ cum locis, aut regionibus
„ conuenire, vel propter similitudinem, vt pisci cum aquis. Quæ causa est, vt malè habeatur
„ asinus à frigore, in Scythia: equus à calore, in Æthiopia, vt alibi dicebamus. Vel propter
„ temperaturam. Frigida enim quædam melius se habent, in æstibus, vt Bombyces, Ara-
„ neæ, Muscę. Tertia consideratio illorum est, quæ ob victum loca sibi habitant idonea, vt Del-
B phin. Cui namq; spiratio sit necessaria, huic ob victum solum, mansio in aquis congruit. Ad- *Delphinis locus.*
„ deres tu, vir subtilis, quartum. Quippe munimenti quoque, non solius escæ gratia stabula-
„ tur in aqua Hippopotamus: vt est ad persequendos piscium lubricitates, celeritates, euasio-
„ nes impense tardus, atque ineptus, &c. Sed tempestiuum est, vt more nostro Araneos, quos *Aranei ab authore obseruati.*
longo tempore diuersos obseruauimus, breuiter describamus atq; depingamus. Qui in
priori tabula prior depingitur, è paruorum genere est, corpore crassiusculo, ac oblongiuscu-
lo, pedibus octo instructus, totus cinereus, paruam texit telam, Araneum lautum vocant.
Secundùm pictus minimorum generis, totus est viridis, Araneus pratensis nuncupatus. Nu-
mero 3. Araneus est pedibus breuibus, totus subcastaneus, assultim ingreditur, arbitrorq;
eum esse, quem Pulicem Aristoteles nuncupauit. Eiusdem generis est, eiusdemq; coloris,
qui quarto numero datur. Ex minimis est sextus, campestris, rotunda aluo, albaq;, pectore
verò castaneo, tribus albis notato punctis, cum totidem nigris notetur aluus: pedibus te-
nerrimis, longiusculis, telam texit oblongam, in medio, quo residet, rotundam. Septimus
totus viridis & ipse pratensis, protenso corpore, & acuta aluo, lineis candidissimis quinque
insignita. Octauus ex minoribus est, breuissimo corpore, aluo admodum orbiculata, crassis-
C sima pro portione corporis, pedibus mediocris longitudinis, totus nigricat. Nonus corpo-
re maximo, at breui & compacto, adeo vt vix pectus eius sit conspicuum, figura marsupium
æmulatur, totus ruberrimi coloris. Decimum lautum quoq; dicunt, aluum habet bifidam,
qualem in alijs non inuenias, pedes verò, qui hirsuti sunt, illius, qua pictor expressit proce-
ritatis, ac crassitiei. Color ei cinereus, maximè in pedibus, corpus enim nonnihil ad casta-
neum inclinat, & punctulis candidissimis vndiq; maculosum est. Vndecimus quasi trian-
gulari aluo, totus flauescit, quemadmodum duodecimus huic postremo congener, totus can-
dicat. Decimustertius albo, & cinereo fusco varius telam texit paruam, rotundam, & subti-
lem, ex mediocrium genere. Decimusquartus admodum exiguus, rotundus, coloris flaui,
longissimos habet & subtilissimos pedes, agros colit. Decimusquintus corpus habet ro-
tundum, videturq; pectore carere. colore est subluteo & subuiridi, maculis tortuosis, ser-
pentium gyros æmulantibus varius. Decimus sextus idem fortè est, licet paulò minor. De-
cimus septimus pratensis est, corpore procero, pectore candido, aluo flaua, pedibus crassis,
quorum penultimi cæteris paulo sunt breuiores. nulla in omnibus apparent internodia;
antennis caret. Decimusoctauus sex tantummodo pedibus instructus, folliculum texit can-
D didum, sicuti in expresso hîc mori folio videre licet, vnde Aranei generis esse vix credo. cor-
pore Araneis simile animalculum est, cinerei coloris. Numero 20. expressus, ex mi-
nimorum genere, colore ex castaneo, lineis duabus flauis per aluum notatus. Po-
stremus in hac serie, capite, pedibus & pectore aterrimis, aluo ex albo cinerea ad maio-
rum genus redigitur. E Phalangiorum genere videtur. In secunda tabula primus Ara-
neus terrestris quoque dici potest, quia terram habitat è Pulicum genere, salit enim. Cor-
pus habet breue, & breues etiam pedes, ex cinereo fuscus totus. Secundus huius ordinis
corpore est atro, albo variante, grandi capite, candicante, breuibus antennis, pedibus ci-
nereis. Tertius exiguus, subalbidus ad luteum vergens, maculis variegatus nigris. Quar-
tus Araneus fœmina prolem tergore ferens, sed ea orbata: corpore procero, pedibus cras-
sis, crassissimo item pectore. Quinto loco exprimitur eius fœtus. Sextus idem fortè qui quin-
tus, prole tam numerosa onustus, vt quadam hirsutie villosus esse videatur. Proliger dici
potest. color ex leucophæo ad atrum vergit. Septimo & octauo loco pictus Araneus prono
& su-

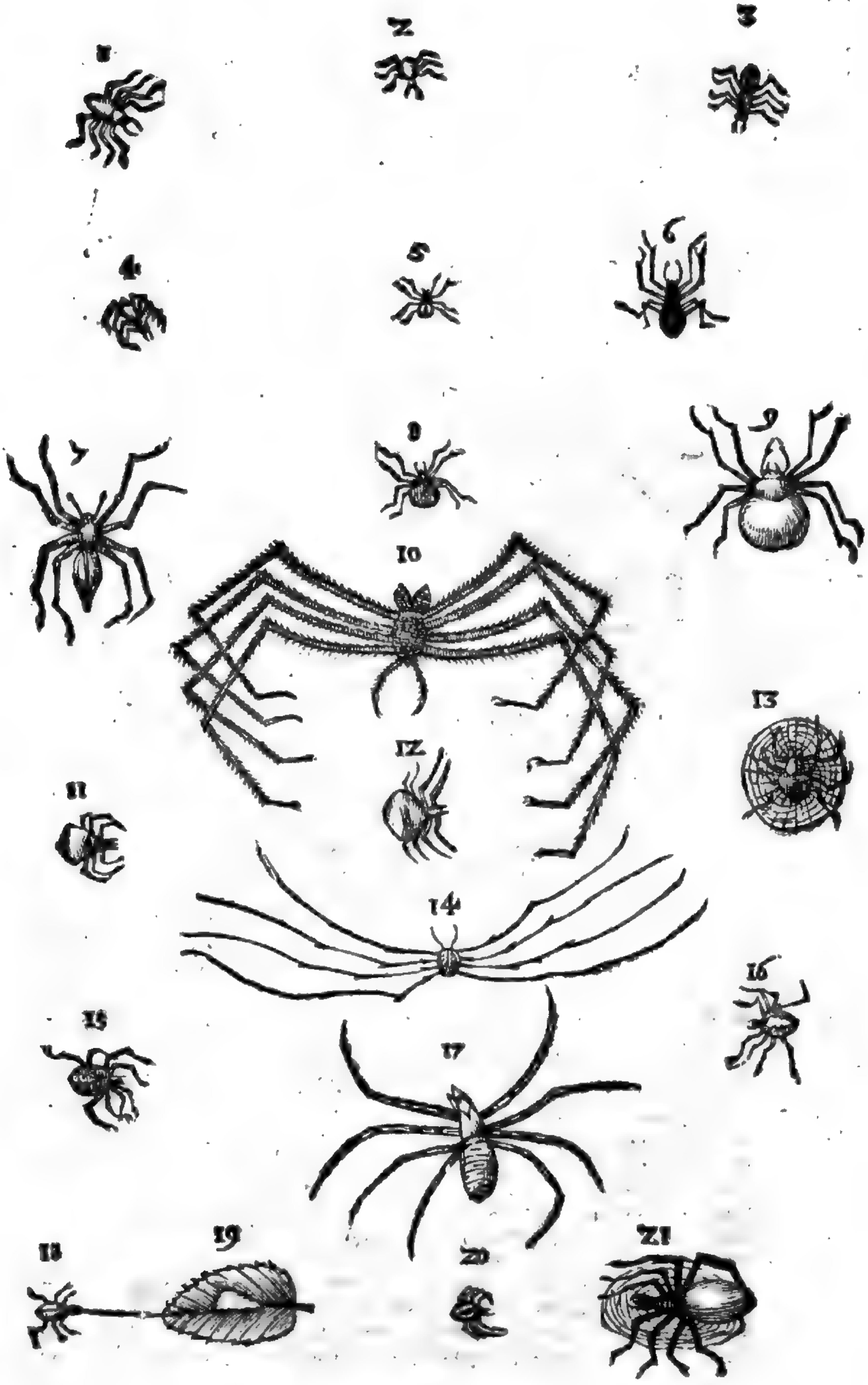
2
3
4
5
6
7
9
10
12
13
14
15
16
17
19
20
21

A & supino corpore, ἀχρομέλας dici potest, atro enim & luteo variat. Nonus est ex minimorum genere totus flauus aluo triangulari.

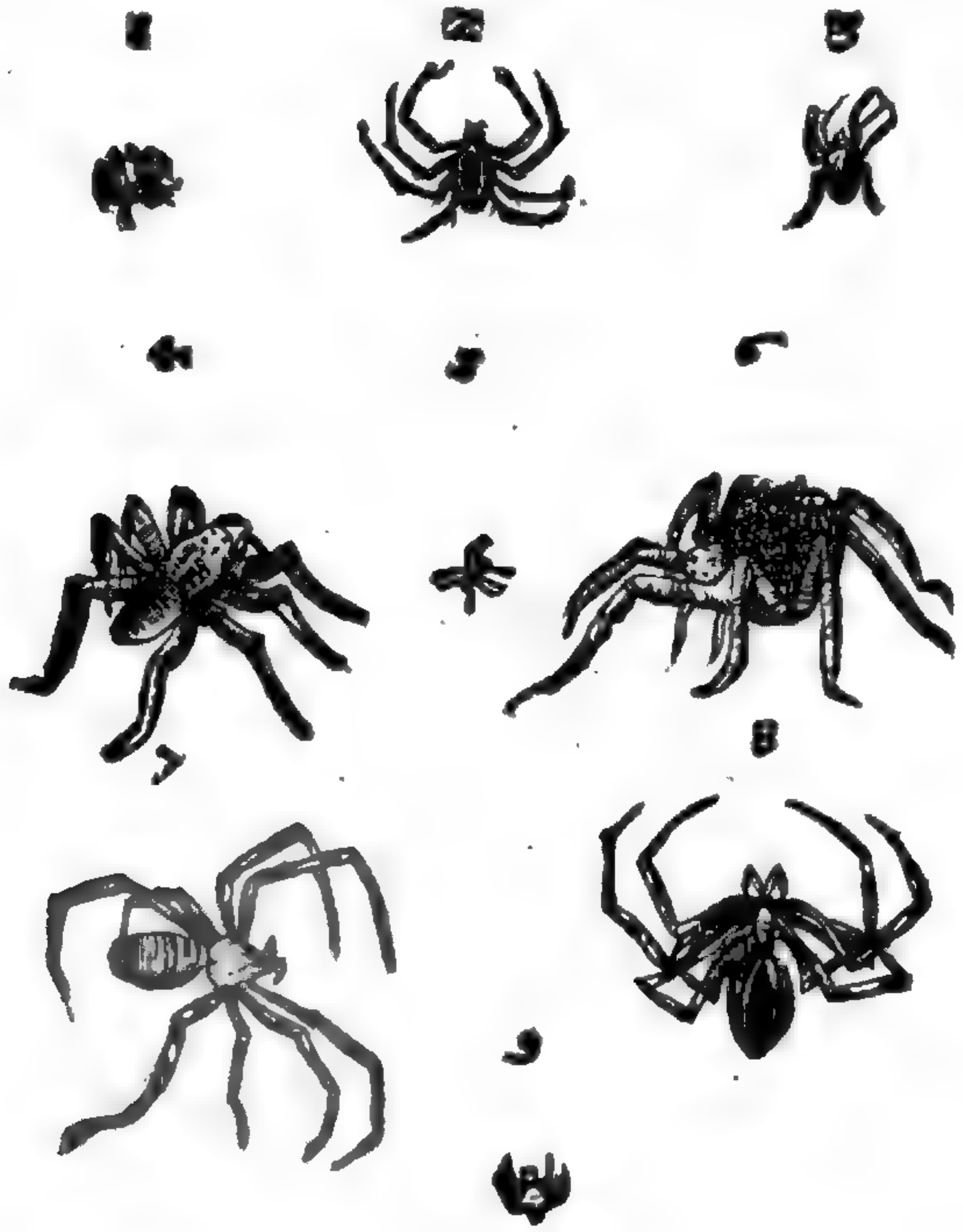

B

C

FORMA.

A[a] RISTOTELES Araneum Asilo magnitudine similem esse scribens, de vulgatiori Araneo, qui in parietibus texit, intelligendus esse videtur. Quod [b] verò Phalangiorum fœminas maribus dicat esse maiores, id vniuersaliter de omni genere Araneorum verum esse puto. Omnibus quoq; teste [c] Plinio terna sunt in cruribus internodia; quibusdam prælongi accedunt pedes bini. Caput omnibus minimum, excepto vno, quod ideo grandissimo capite [d] Plinius esse dicebat. Ouidius sic breuissimè Araneam descripsit, Arachnen puellam in sui nominis Insectum conuersam esse canens:

[a] *Lib.5. cap.30.*
[b] *Lib.4.hist. cap.11.*
[c] *Lib.11.c.47 & 24.*
[d] *Lib.6.Metam.*

D

Postea discedens succis hecateidos herba
Sparsis & extemplo tristi medicamine tacta
Defluxere coma, cùm queis & naris & aures
Fitq; caput minimum, totoq; est corpore parua
In latere exiles digiti pro cruribus harent,
Catera venter habet, de quo tamen illa remittit,
Stamen & antiquas exercet Aranea telas.

Pedes habent non omnes eiusdem longitudinis, propter diuersas quas exercent, operationes: Quibusdam enim fila quæ neuerunt, attenuant, & in longum protrahunt, alijs eadem in telam deducunt, ac inuicem coniungunt, alijs deniq; per eadem prorepunt, & cùm volunt, ex ijs ceu immobiles sese suspendunt. Nicander in Theriacis Phalangium ait esse ..δος Pedes.

μεταῶν

Digitized by Google

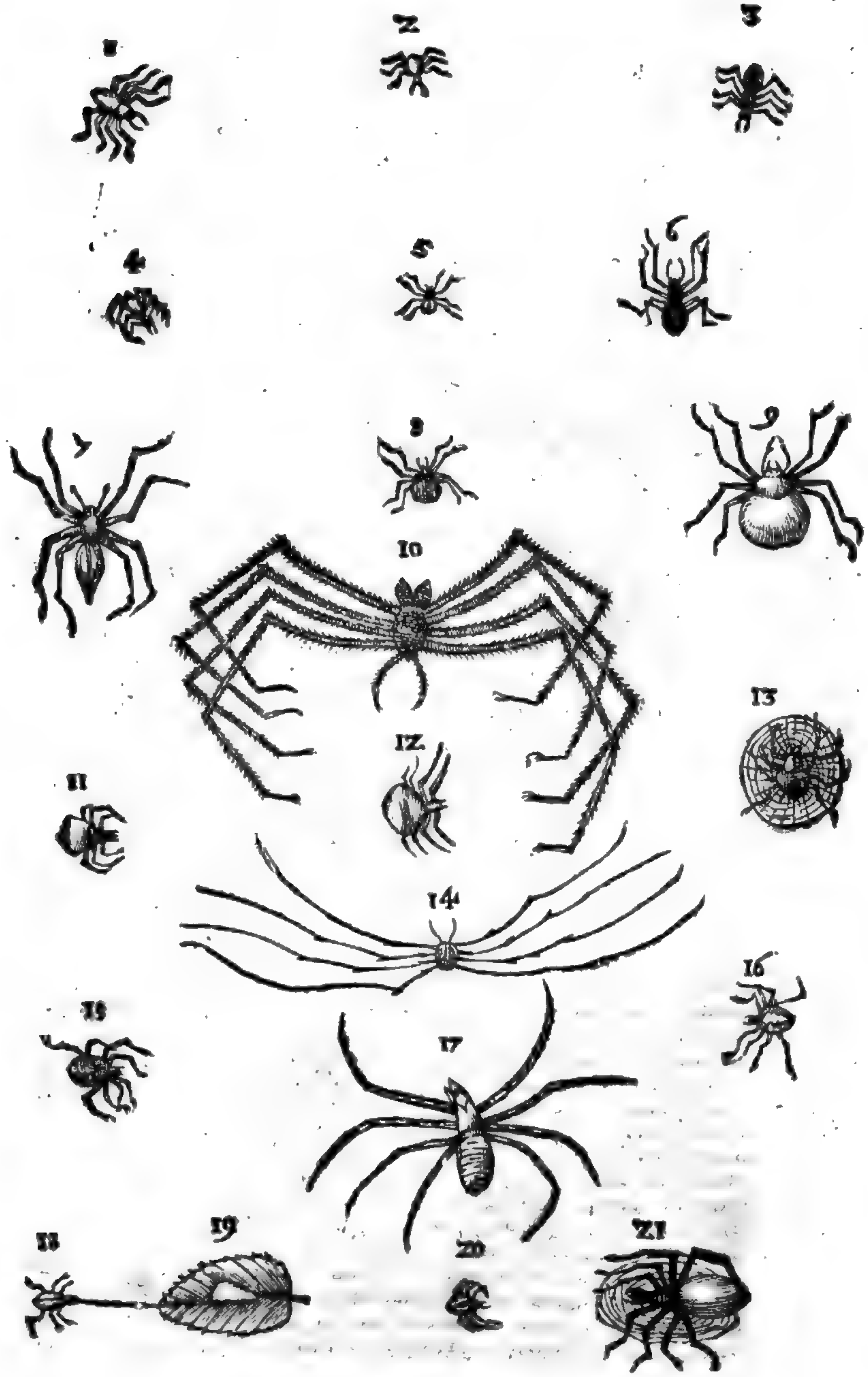
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

A & supino corpore, ὠχρομέλας dici potest, atro enim & luteo variat. Nonus est ex minimorum genere totus flauus aluo triangulari.

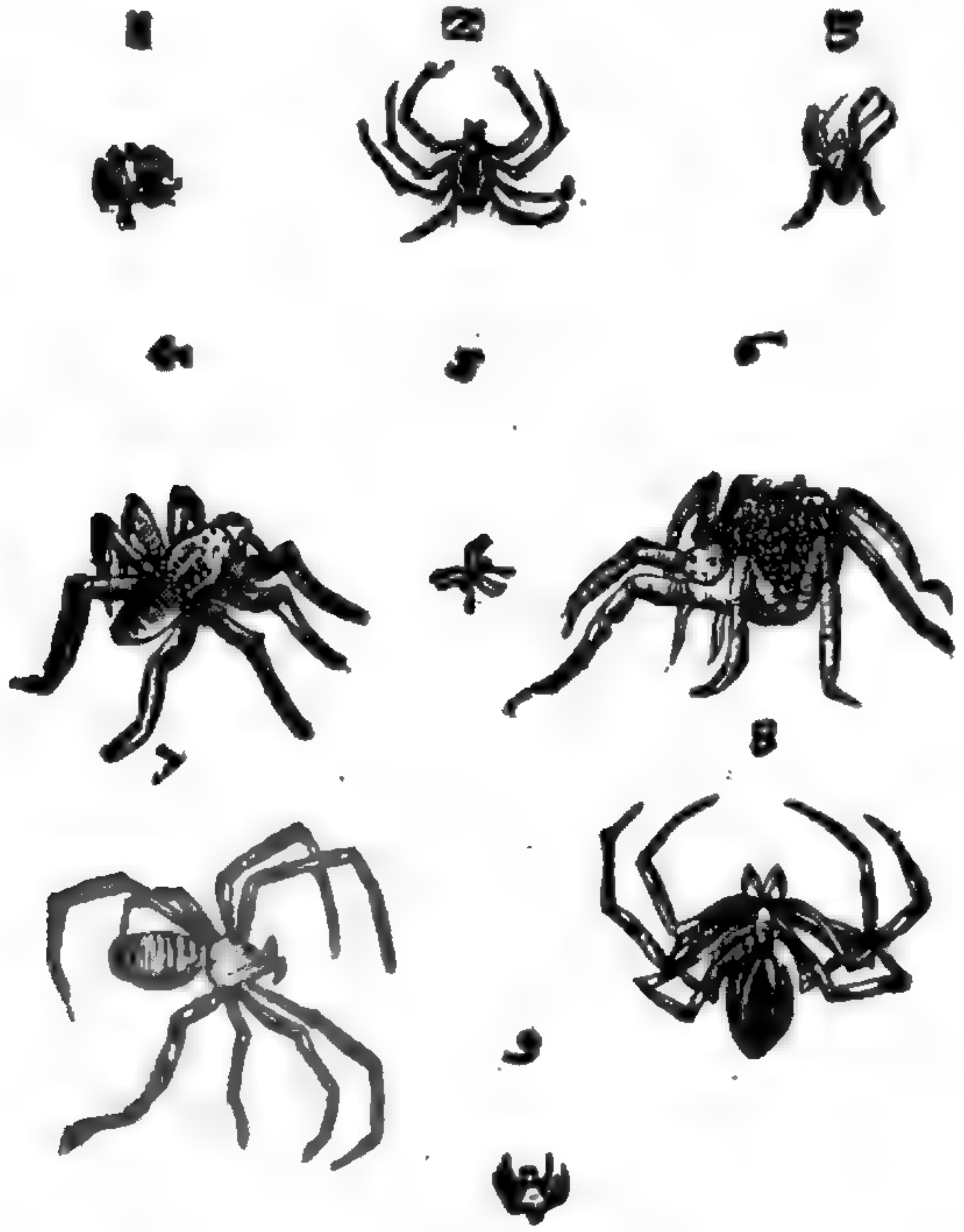

B

C

FORMA.

ARISTOTELES Araneum Asilo magnitudine similem esse scribens,[a] de vulgatiori Araneo, qui in parietibus texit, intelligendus esse videtur. Quod [b] verò Phalangiorum fœminas maribus dicat esse maiores, id vniuersaliter de omni genere Araneorum verum esse puto. Omnibus quoq; teste [c] Plinio terna sunt in cruribus internodia; quibusdam prælongi accedunt pedes bini. Caput omnibus minimum, excepto vno, quod ideo grandissimo capite [d] Plinius esse dicebat. Ouidius sic breuissimè Araneam descripsit, Arachnen puellam in sui nominis Insectum conuersam esse canens:

D

Postea discedens succis hecateidos herba
Sparsit & extemplo tristi medicamine tacta
Defluxere coma, cum queis & naris & aures
Fitq; caput minimum, totoq; est corpore parua
In latere exiles digiti pro cruribus harent,
Catera venter habet, de quo tamen illa remittit,
Stamen & antiquas exercet Aranea telas.

[a] Lib. 5. cap. 30.
[b] Lib. 4. hist. cap. 11.
[c] Lib. 11. 47 & 24.
[d] Lib. 6. Metam.

Pedes habent non omnes eiusdem longitudinis, propter diuersas quas exercent, operationes: Quibusdam enim fila quæ neuerunt, attenuant, & in longum protrahunt, alijs eadem in telam deducunt, ac inuicem coniungunt, alijs deniq; per eadem prorepunt, & cùm volunt, ex ijs ceu immobiles sese suspendunt. Nicander in Theriacis Phalangium ait esse εἶδος Pedes.

μακρῶν

ed by Googl

Phalangij Cretici descriptio. [e] Lib. 1. cap. 11.

ὑλερῶν ὄφεων, hoc est, genus paruorum serpentium, quod non probo. Phalangij, quod Cretæ familiare est Insectum, descriptionem exactam hanc nobis reliquit [e] Petrus Bellonius in singularibus suis obseruationibus, quas Carolus Clusius nobis Latinas fecit, his verbis. Cretenses Phalangia appellare norunt Sphalangi: Insecta sunt parua, admodum pernitiosa, paulò maiora, octo pedibus prædita, vtrinq; quatuor; singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosq; vngues habent incuruos. bina vtrinq; crura anteriora illis data sunt ad progrediendum, bina posteriora ad retrocedendum, obliqua in terra foramina inhabitant, stramine muniunt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito: inuersa autem nigris maculis notata, conspiciuntur ea parte qua singuli pedes corpori inhærent: venter flauet. Si quis autem scire cupiat, qua parte nocere queunt, eorum os intueatur, & binos paruos nigros aculeos deprehendet, ijs similes, quos Scolopendra obtinet, quibus mordent, atq; cibum retinent: telas Araneorum more texunt, Muscisq; & Papilionibus vescuntur. Circiter sexaginta oua ponunt, & pectori adherentia fouere solent, pullosq; exclusos ventri inhærentes gestant, donec adolescant. Piloso sunt corpore: quoniam autem magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excauant: variare autem inter se, pro Insularum diuersitate obseruauimus. Immortale est dissidium inter exiguum hoc animal, & Vespæ cuiusdam genus à Latinis Ichneumon vocitatum: quod libro secundo, vbi de Ichneumone Aegypti agemus, ex nostra obseruatione describemus. Hæc itaq; Bellonius.

Victus. Generatio. Antipathia.

B E

LOCVS.

Araneę vbi non fiant. [a] Lib. 4. memorab. c. 50. [b] Lib. 8. cap. 58.

NVLLA non regio Araneas alit. Tamen prope vrbem Gratianopolim in ea Gallię parte, quę Italiam proximè iacet, [a] Gaudentius Merula vetustam scribit esse turrim, quæ Araneas nesciat, neq; aliud venenosum reptile: quin potiùs si quid huiusmodi in eam immissum fuerit, è vestigio emori. Contrà in Creta teste [b] Plinio, cùm non sint lupi; non vulpes, vrsiue atq; omnino nullum maleficum animal, Phalangium, Aranei genus reperitur, cuius videlicet modò descriptionem dabamus ex Pet. Bellonio. In Aethiopia Phalangia, & multitudine & magnitudine excellentia reperiri author est Strabo. Hoc suprà de Araneis ex [c] Diodoro, de Solifugis ex Plinio diximus, vel quid simile, atq; hodetiam est, quod de Phalangijs his verbis scribit [d] Aelianus, cui (vt dixi) Phalangium & Aranea nihil differunt. Circa lacum Arrhatam, inquit, vbi locus desertus est & appellatur. Eum accolæ, & finitimi circumquaque negant ab initio & perpetuo habitatoribus caruisse, sed Scorpionum copias infestas superuenisse, & nimium Phalangiorum extitisse prouentum, illorum quę tetragnatha nominant. [e] Plinius Phalangium Italiæ ignotum esse scripsit: tamen And. Matthiolus, enumeratis primùm omnibus Phalangiorum generibus ex Aetio & Nicandro: Ego, inquit, asserere non dubitauerim, omnia hæc Phalangiorum genera haberi in Italia, quippe quæ à me sępius sint visa, quanquam scribat Plinius, Phalangia in Italia non oriri. Quin potiùs præter prędicta genera inibi & alterum reperitur, omnium pernitiosissimum, quod à Taranto Apuliæ ciuitate, vbi innumera ęstate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Sic Matthiolus, quem temeritatis arguit [f] Iacobus Greuinus; nil dicam, inquit hic, quàm temerè Matthiolus locutus fuerit, cùm affirmat singulas se Phalangiorum species in Italia vidisse, nec tamen primos authores, quos allegat, inter se conciliat. [g] Plinius secundus Phalangium testatur pręcipuè in leguminibus & hortis obseruari. qui locus Tarantulæ conuenit, & Plinius in aruis quoq; Phalangij genus habitare scriptum reliquit, vt supra de Solifuga loquentes demonstrauimus. Aranei loca habitant deserta & ab hominibus inculta, vel saltem neglecta, in quibus cassides suos contexunt, quod licet per se notissimum sit, exemplis quibusdam corroborare lubet, ac in primis ex [h] Homero, apud quem Telemachus patris sui thalamum, quod diu peregrè fuisset, quod, inquam locus ille desertus esset & incultus, Aranearum telis infectum esse ait:

[c] Lib. 17.

[d] Lib. 17. cap. 40.

[e] Lib. 29. cap. 4.

[f] Lib. 1. de venen. c. 23.

[g] Lib. 3. de re med. c. 56

Araneus quę loca colat.

[h] Odiss. π.

G H

—— Ὀδυσσῆος δέ που εὐνὴ
Χήτει ἐνευναίων κάκ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.
—— Vlyssis certè quidem cubile
Penuria incubantium malis Araneis obsitum.

[i] Lib. 3.

In eodem sensu [i] Propertius:

Patris & in vacuo texetur Aranea lecto.

Hinc

Digitized by Google

A Hinc quod situ obsitum est, & quo non amplius vtimur, Araneis infestari dicimus. Lucianus „ in bis accusato. Ecce, inquit, præ continuis occupationibus, quàm multas controuersias in„ tus repositas iam olim seruamus situ adeo & Araneis propè corruptas, præcipueq; eas quas „ scientia atq; artes aduersus homines quosdam habent admodum antiquas illarum nonnul„ las &c. Item in Pseudologista: Vbi huiusmodi scripta reperis? In angulo fortassis alicubi „ alicuius ex poëtis istis defossa, situ & Araneis oppleta. Sed quanquam diuitum quoq; domos Araneis suis conspurcent Aranei, copiosiores tamen eæ in casis pauperculorum repe- riuntur, quod pereleganter, ac luculenter facetus [k] Comicus ostendit, apud quem Euclio senex & Staphila anus sic colloquuntur. [k] *In Aulul.*

Eu. Redi nunc iam intrò, atq; intus serua. Sta. Quippini
Ego intus seruem: anne quis ades auferat?
Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus.
Ita inanijs sunt oppleta atq; Araneis.
Eu. Mirum quin tua me causa faciat Iuppiter,
Philippum regem, aut Darium, triuenefica:
B *Araneas mihi ego illas seruari volo.*
Pauper sum, fateor, patior, quod Dij dant, fero.

Idem [l] Plautus alibi: [l] *In Sticho.*
Effer huc scopas, simulq; arundinem
Vt operam omnem Aranearum perdam & texturam improbam.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

ARANEORVM genus omne infirmum est, leui admodum tactu deficiens, vnde scriptum est, *tabescere fecisti, sicut Aranea*. Phisiologus tradit dormientes dorsum suum ad terram, faciem versus cælum conuertere, & cùm dormiunt, à filis quæ texuere, in aëre dependere. Laborant impietatis infamia, parentes enim post incubatus officium a suis fœtibus interimuntur magno numero teste [a] Aristotele, quod repetens [b] Plinius: Phalangius, inquit, tantùm in ipso specu incubat, qui vt emerserit, matrem cōsumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Statim vbi editi sunt in lucem, mittunt, inquit idem [c] Aristoteles, non intrinsecus tanquam excrementum, vt Democritus ait, sed extrinsecus de suo corpore, veluti corticem, aut more eorum, qui suos villos eiaculantur, vt Hystrices. Merito autem Democriti opinionem pessundedit Aristoteles. Etenim Araneæ & alia istiusmodi annulosa parum sumunt alimenti, parumq; nutriuntur propter sanguinis, & caloris defectum: quare cū illæ non tantum capiant cibi, quin plus continuè in telarum textura consumant, dicendum esset, maiorem superfluitatum, excrementorumq; fore emissionem, quàm alimenti assumptionem, quod absurdum est statuere. Quàm industriè autem texant, idem Aristoteles præ cæteris scriptum reliquit, de tertio Araneorum genere agens, Tertium genus, quod sapientissimum, lautissimumq; omniū est, texit enim, primùm filis quoquo versus distendens in orbem, tum stamina ducens, initio à medio accepto: nec inscitè medium ipsum accipit: deinde subtegmina inserens, atq; stipans, cubile & repositorium alibi sibi constituit: sed venationem in medio sui operis obseruando exercet. Cùm enim bestiola eò inciderit, motu medij excitus occurrit, deuincitq; primum obuoluens Araneis, dum defatiget, infirmamq; faciat; tum tollit ac deserit, & si fortè fame tenetur, exugit: hæc enim fruitio eius est: sin minus, recondito quod ceperit, in repositorio, repetit venandi negotium, sed prius consarcinato, quod per venatum lacessitum est. Si quid inter media & extrema inciderit, primum ipse in mediū currit, inde ad id, quod inciderit, velut à stato initio properat. Si quis telam lacerarit, texere iterum incipit. Venatur oriente Sole, aut occidente, quoniam bestiolæ temporibus his potissimùm offendant: Fæmina & texit & venatur. mas comes fruendi, non laborandi est. Eleganter quoq; [d] Plinius hanc artem texendi venandiq; descripsit, & ipse tertio generi Araneorum eum ascribens. Tertium eorundem genus, inquit, erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantiq; operis materiæ vterus ipsis sufficit, siue ita corrupta alui natura stato tempore, vt Democrito placet, siue est quædam intus lanigera fertilitas, tam moderato vngue, tam tereti filo, & tam æquali ducit stamina, ipso se pondere vsus. Texere à medio incipit,

Vt dormiāt. — [a] *Li. 5. Hist. cap. 26.* — [b] *Lib. 11. cap. 31.* — [c] *Lib. 9. cap. 39.* — Texturæ artificium. — [d] *Lib. 11. cap. 24.*

C — D

cipit, circinato orbe subtegmina adnectens: maculasq; paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatans indissolubili modo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes? quàm non ad hoc videtur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa per se tenax ratio tramæ? quàm laxus ad flatus, non ad respuenda, quæ veniant, sinus: derelicta lasso prætentu summa parte, vbi arbitrari licet illa. quæ difficilè cernuntur, atq; in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum? Specus ipse, qua concameratur architectura? & contra frigora quantò villosior? quàm remotus à medio, aliudq; agenti similis? inclusus verò sic, vt sit, nec ne intus aliquis, cerni non possit? Age, firmitas quanta irrumpentibus ventis? qua puluerum mole degrauante? Latitudo telæ sæpe inter duas arbores, cùm exercet artem, & discit texere: longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum velox reciprocatio: subitq; pariter, & fila deducit. Cùm verò captura incidit, quàm uigilans & paratus ad cursum? licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit: quia sic maximè totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit, ad polituram sarciens. Hactenus Plinius. Miratur itaq; Gregorius Nazianzenus, vnde Apibus Araneisq; cùm industriæ, tum artis tantùm suppetat, vt illæ quidem in cellis fauos suos connectant, distendantq; per sexangulas fistulas, quas æqualibus in medio spacijs relictis sic ædificant, & in eorum medio, quasi muro quodam interiecto, angulorum rectorum commissura ipsæ sibi sedes instituant; eaq; in alueis adeo caliginosis inuisibili fingendi artificio efficiunt. Hi autem, cùm interim vnde texturam suam exordiantur, conspicuum sit, nihil tamen per stamina subtilia adeo, & propemodum aëria multiplici specie deducta, sinuosas inexplicabilesq; telas contexant; quæ simul habitaculum, neutiquam vile, simul in alimenti prædam infirmorum animantium mirabile præbeant aucupium. Et quis, inquit, Euclides alioqui lineis, quæ nusquam sunt, effingendis occupatus, ac in demonstrationibus anxiè laborans, ingenium hoc imitatione consecutus est. Hoc vnum in hoc itaq; animalculo laudes, geometricam quandam artem, in illo illucere: filum enim textrinæ suæ corpore velut integro, vt tradit [e] S. Augustinus, ideoq; animi partus imitatur, perinde enim ac ingenij partus omnes ingenium animumúe non minuunt, sed integrum etiam manet, ne dicam augetur, ita quod pariat fila, integrum corpus eius esse non desinit. Textrinam & lanificia, inquit facundissimus [f] Ælianus, deam nomine Erganem inuenisse fama hominum celebratum est. Araneus verò ad textrinum opus sua sponte naturaq; natus est. non enim textili artificio studet, neq; aliunde filum assumit, sed ex suo ventre stamina deducit & irretiendis leuissimis volucribus venabula contexit, atq; in retis specie diffundit. Porrò eodem, quem ad texendum de ventre suo detrahit, succo, ventrem suum studiosissimè alit. Mulieres sanè quæ maximè ad nendi artificium digitorum argutijs valent, filumq; elaboratissimum conficere præclarè sciunt, non cum ea subtilitate operis sunt conferendæ: huius nimirum filum tenuitate pilum vincit. Rectè ergò [g] Lucretius, docens animum tenuissimis, & celerrimis imaginibus moueri, tenuissima illa Araneorum filis, & auri bracteis assimilat, dum canit:

B

Apum industria in fauis conficiendis.

F

[e] Epist. 102.

[f] Lib. 1. de Animal. cap. 21.

G

[g] Lib. 4. de rer. nat.

Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas vndiq; partes
Tenuia, quæ facilè inter se iunguntur in auris
Obuia cùm veniunt, vt Aranea, bracteaq; auri
Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu
Quàm quæ percipiunt oculos, visumq; lacessunt.

[h] Lib. 5.

Et [h] antea tenuia fila vocauerat:

Nam neq; pulueris interdum sentimus adhæsum
Corpore, nec membris incussam insidere cretam
Nec nebulam noctu, neq; Aranei tenuia fila
Obuia sentimus, quando obretimur euntes.

H

[i] Lib. de solert. Anim.

[i] Plutarchus quoq; Araneæ textum celebrans, commune exemplum telæ mulierum, & retibus, non vna de causa admirationem sui præbere prodidit: nam & filis, inquit, subtilitas & textura non deiuncta aut staminis in morem diuulsa, sed continens tenuis in morem membranæ, & quodam glutinoso humore obscurè admixto conserta, tum color aëream, & caliginosam reddens superficiem fallendi causa, atq; ipsa adeo maximè totius machinæ gubernatio, quòd callidi instar venatoris, si quod reti suo implicuit, ilico sentiens casses suos contrahit, prædamq; constringit. Sic ille: quibus adde, cùm venatur Araneus, sedem suam collocat in medio retis, quod operosissimè contexuit, velut in centro superficiei circularis, vt inde Muscas vndiq; incidentes percipiat, cùm ad centrum illud omne opus perducatur: quare sæpenumero tenuissima, ac vix sub aspectum cadentia fila, longè à cassibus suis, quæ tamen

Digitized by Google

men anneétuntur hisce orditur, quibus imprudentes Muscas inhærentes adoritur & captat: vt non tantum reticulis fallat Muscas Culicesúe, sed astu etiam: vnde Lucianus in encomio Muscæ non paruam Muscæ intelligentiam inesse dicere audet, cùm insidiatorem & hostem suum Araneum effugiat: Insidiantem enim obseruat, inquit, & contrà intuetur, declinans illius impetum, ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidens casses. Sunt ex Araneis teste [k] Cardano, qui fructibus assistant, qui in pratis tela texant, qui in terræ foraminibus latitent, diuersis animalculis insidiantes, quæ repente adoriuntur, alij Culicibus & Muscis aquaticis. Equidem qui locum Araneorum in cassibus, qui ipsos etiam casses contempletur, sicut quilibet omni tempore videre eos potest, etenim semper venantur Aranei, retia inde suam originem agnoscere fatebitur, & ab Araneis venandi artem nos esse edoctos; quemadmodum etiam B. [l] Theodoretus in nostros superbos mores inuectus, admonet his verbis: Quin Araneam tenuia & inuisibilia ferè fila ducere docuit idem rerum opifex, vt te quo pacto volucres capi possent, edoceret. Hæc enim non verbis aut ratione artem edocta, sed natura magistra vtens retia contexit. Tu verò rationem tibi familiarem habens, cùm exemplar ob oculos positum cernis, infinitas rerum species parauisti: atqui fastum tuum & insolentiam minimum hoc animalculũ (quod cùm ratione destitutum sit, paradigmatis tamen vsum tibi exhibuit) prohibet. Adhæc [m] Plutarchus, cùm multa animalia docilia esse dixisset: sed ridiculi fortasse, inquit, sumus qui eo nomine laudamus animalia, quòd discant, cùm Democritus affirmet nos eorum in maximis rebus fuisse discipulos: Araneæ in texendi arte atq; reficiendi, Hirundinis in ædificandi oloris, & lusciniæ in suauiter canendi & imitanti. Idem etiam ferè [n] Seneca testatur, inquiens: Non vides, quàm nulli mortalium imitabilis sit illa Araneæ textura? quanti operis sit, fila disponere? alia in rectum immissa firmamenti loco, alia in orbem currentia ex dorso rara, quæ minora animalia, in quorum pernitiem illa tenduntur, velut retibus implicata teneant. Nascitur ars ista, non discitur. Itaq; nullum est animal altero doctius. Idem legere est apud [o] Galenum. Quis Aranei, inquit, structuras, ad capturam insidias cernens, & telam ab eo fallentibus adeo tenuibusq; filis confectam, vt aliqui dixerint homines ab Araneis artem texendi primum accepisse, de natura dubitet? D. [p] Ambrosius Araneam quæ tã subtiliter (vtor interim eius verbis) ac doctè laxos casses suspendit in foribus, sapientiæ non immunem factam à Deo tradit. Et [q] Aristoteles agens de Insectorum ingenio, cùm dixisset officiosissimum præ cæteris ferè omnibus animalibus genus Formicarum & Apum esse, Araneos ingeniosiores in vitæ muneribus esse testatur; nimirum cùm propter telæ suæ artificium, tùm propter assiduitatem laborandi venandiq;, sed quanquis nullo non die, nullaq; non hora, quin omnibus momentis in opere sunt Aranei, Hesiodus tamen duodecima lunæ die magis operari ait, hortaturq; mulieres, vt tunc filis nendis magis animum applicent Araneorum exemplo:

[k] Lib. 7. var. lect. cap. 28.
[l] Lib. 5. de Provident.
[m] Lib. de solert. Anim.
[n] Lib. 12. Epist. 122.
[o] Li. de ther. ad Pison.
[p] Li. 5. Hex. cap. 9.
[q] Li. 9. Hist. cap. 38.

Ἡ δὲ δυοδεκάτη τῆς ἑνδεκάτης μέγ' ἀμείνων
Τῇ γάρ τοι νῆ νήματ' ἀεροπότητος Ἀράχνης,
Ἤματος ἐκ πλείου, ὅτε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται.
Τῇ δ' ἱστὸν στήσαιτο γυνή, προβάλοιτό τε ἔργον.
Duodecima tamen vndecimâ multo melior
Hac enim nec fila in aëre suspensus Araneus
Die expleta, cùm & prudens Formica aceruum colligit
Hac telam ordiatur mulier, proponatq; opus.

Cæterùm vt ad telarum artificium ac subtilitatem reuertamur, quarum nimirum gratia Araneorum historiam naturamq; Bombycibus subnectit Plinius, dignam vel præcipua admiratione: quarum, inquam gratia idem author maius esse inquit naturæ miraculum, quàm in elephanto, si quis propius contempletur. [r] Ouidius laudaturus quid operosissimum ac ingeniosissimum, canebat:

[r] Li. 4. Metam.

—— Non illud opus tenuissima vincant
Stamina, nec summo quæ pendet Aranea tigno.

[s] Alibi etiam capillos mulierum laudãs, eos holoserico vel telis hisce Araneorum assimilat:

[s] Lib. 1. Amor.

Quid? quod erant tenues & quos ornare timeres?
Vela colorati qualia Seres habent.
Vel pede quod gracili deducit Aranea filum,
Cùm leue deserta sub trabe nectit opus.

Et [t] Martialis Pauli auaritiam taxans qui phialam miserat ipsi tam subtilis & exilis laminæ vt nullius fermè pretij esset: Canit autem.

[t] Lib. 8. Epig. 33.

Digitized by Google

Nec vaga tam tenui discursat Aranea tela
Tam leue nec Bombyx pendulus vrget opus.

[u] *Lib.6. cap.57.* [x] *Lib.1.xxx cap.2.*

E Antequam huic artificioso filorum operi finem imponam, iterum quantoperè Araneos laudet [u] Ælianus, velim audiamus: Non modo, inquit, texendi solertiam Aranei præclarè tenent, ac similiter vt Minerua lanificij illa præses & solertissima dea tereti manuum ministerio & tenui valent; sed & natura etiam sunt ad geometriam eruditi: nam & centrum seruant & quasi circino circumducunt, & circumscriptionem exactè sciunt: neque interim Euclide egent, geometricis rationibus erudito. Ad medium autem centri sedentes, insidias prædæ suæ tendunt. Neque modo texendi rationem norunt, verùm etiam sarciendi artificio excellunt. Nam si eorum quippiam solerti opere ruperis, statim à ruptura resarciunt, integrumq; præstant. De venandi quoque arte hæc prodidit idem [x] Ælianus: Textoriam artem, atq; texere, & Erganæ deæ munera neq; norunt Phalanges, neq; nosse volunt. Quomodo enim vteretur eiusmodi vestimentis talis bestia? Sed tela hæc rete, & quasi nassa ponitur ijs quæ incidunt: ipsa magno silentio, & taciturnitate excubias agit, & immotæ simillima est. Quod si quid incidit, quicquid illud sit, ex eo cænam parat. Incidit autem tantum, quantum & tela capere potest, & illi ad explendam famem satis est. Hæc ille. Aranea itaque F telam suam miro texit artificio, ad vicina omnia adminicula sursum deorsumq; & vndiq; filo ducto, & decursu facto eam substentans & fulciens: ac quamuis inceptum id pendensq; opus ancillarum famulorumq; diligentia excutiat percutiatq;, nihilominus sedes & incunabula sua non deserit, nec ab incepto desistit, aut deterretur opere: plura longè pauco tempore interrupto operi adtexens, quàm multo labore retextum fuerit, vt non aliundè textores, linteones & acupictores artes suas didicisse seu contextus perfectionem & fili subtilitatem spectes, seu telæ continuæ modos nexusq; indissolubiles attendas. Hæc enim nullis abrupta, aut intersecta filamenta membranæ tenuissimæ instar habet quodam velut peruncta glutine, quo Aranei irretita, vt diximus sæpe, animalcula, rapido incursu, contractisq; tanquam cassibus, & retibus implicant, & captant venatorum ritu. Fabulosa profectò hæc viderentur nisi eiusmodi essent, vt quotidiè oculis cernerentur. Quæ omnia breuiter, vt solet Græcis suis versibus complexus est Philes, qui Latinè redditi sic sonant:

Araneis natura perquam industria est,
Vincens puellarum manus argutias.
G *Nam ventris humores superuacaneos*
Ceu fila nent, textoris absq; pectine
Et implicantes orbium volumina,
Aduersa sublegunt ijs subtegmina:
Sed licijs hinc densioribus plagas
In aëre appendunt, nec vnde conspicor
Scinncta cùm sit omnis à medio basis
Quæ fulciat mirabilem operis fabricam.
Et staminum fallit ligamen lumina
Subtilitatis sub dio discrimine.
Firmatur autem densitas subtegminis,
Raras in ambientis oras aëris.
Muscis, Culicibus, & id genus volantibus,
Intensa nectens fraudulenter retia,
Quod incidit, ieiuna pascit hoc famem,
H *Vitamq; degit haud quietis indigam.*
Suspensa centro, cassibusq; prouidens,
Ne fila rumpat, orbiumq; dissuat
Nexus retortos flaminis vis irruens.

COITVS.

A

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

PLVRIMA de Araneorum, Phalangiorumq; ortu siue generatione scripta nobis reliquit varijs in locis diuinus Aristoteles. Aranei & Phalangij, inquit [a] alibi, procreantur ex animalibus sui generis: ex Phalangijs & Araneis Attelabi, Locustæ, Cicadæ: quam sententiam repetens in primo de generatione animalium cap. 16. coire quidem Phalangia dicit atq; ex animalibus sui generis oriri modo eorum quibus est sanguis, sed quòd Locustæ, Cicadæ & Attelabi ex ijs generentur, non addit. In tertiò verò de generatione cap. 8. docês & Insecta Vermem generare, quæ vim obtinent generandi, & quæ non per coitum, sed spõte naturæ oriuntur, ex tali origine consistere, Araneos ex hoc genere esse velle videtur, Nam B & Erucas, inquit, genus esse Vermis credendum est, & fœtus Araneorum, quanquam propter figuræ orbiculatam speciem similia ouo, tum eorum nonnulla, tum alia complura primordia esse videantur. Coitus autem ijs agitur hoc modo, si eidem [b] Philosopho credimus, Cùm fœmina deductam Araneam traxerit, mas eandem mutuo trahit, quòd vbi sæpiùs fecerint, coeunt, & auersis clunibus copulantur: nam propter aluum orbiculatam modus hîc coeundi ijs conuenit. Capite 17. eiusdem libri de generibus Araneorum & eorum partu loquens, hæc quæ sequuntur, nobis prodita reliquit. Aranei verò coeunt modo quo dictum est. Pariunt Vermiculos, qui non ex parte, sed toti Aranei formam immutantur, nam & rotũdi iam inde ab ortu proueniunt. Cùm pepererint, incubant & triduo peragunt. Pariunt omnes in tela, sed alij in subtili & breui, alij in crassiore, & alij omnino in sinu orbiculato: alij ita vt aliquatenus tela obducta proles muniatur. Proles autem ipsa non vniuersa producitur; vt tamen quisq; exiuit, protinus salit, filumq; mittit. Humor similis in Vermiculis infrictu percipitur, atq; in Araneis ipsis recens natis, hoc est, crassus & candidus. Pratenses Aranei in tela pariunt, cuius dimidium applicatum ipsis matribus est, reliquum foris recipit partum; & incubant eadem in tela, atq; incubant. Cæteris lautioribus illis partus minoris numeri est: at verò Phalangijs admodum numerosus. Cumq; ipsa proles increuerit, matrem C amplexa consumit, & eijcit. Sæpè etiam patrem si ceperint: adiuuat enim fæminam incubitu. Pariuntur interdum & trecenti vno vtero. Consummantur Aranei & iusta sibi recipiunt incrementa diebus quater septenis, à paruo sui ortus initio ad finem. Capite 26. eiusdemmet libri sæpius vnde nos parere scripsit. Aliàs quoq; agens de tempore definito incubationi, ac generationi Insectorum: ouiparis author est quater septenos magna ex parte attributos esse: septem ex ijs ab initu concretionem, & consummationem sibi vindicare, reliquis verò tribus diebus incubare, atq; excludere, ea scilicet, quæ suo procreant fœtu, quibus Araneum quoq; annumerat. [c] Ait deniq; Araneum causam generationis Tinearum esse, quæ lanis puluerulentis præcipuo oriuntur, si is vnà includatur, si quid enim humoris inest, hic absorbens ampliat siccitatem. Ex quibus nonnulla Plinius repetijt benè, nonnullaq; etiã peruertit: Aranei, inquit, conueniunt clunibus, Pariunt Vermiculos ouis similes: nam nec horũ differri potest genitura; quoniam Insectorum vix vlla alia narratio est. Pariunt autem oua ea in telas, sed sparsa quia saliunt, atq; ita emittunt. Phalangius tantum in ipso specu incubat magno numero, qui vt emerserit, matrem consumit, sæpe & patrem: adiuuat enim incubare. D Pariunt autem & tricenos, cæterę pauciores, & incubant triduo. Consummantur Aranei quater septenis diebus. [d] Scaliger Araneos è situ nasci ait. Oua Araneorum, cùm aliquando obseruarem, inueni esse multa, modica, liuida, exiguis maculis aspersa, diuisa, inuicemq; separata, mollia, & viscida, quæ si casu aliquo fuerint perdita, Aranea diligenter inquirit, & sui additamentis interioribus & rostro etiam ea reportat. Vidi item ex vnico ouo multos ac innumerabiles fœtus procreari, ita exiguos, vt vix oculis percipi queant, attamen quàm primùm ouo erant exclusi, fila deducebant adeo tenuia, vt nihil posset esse admirabilius. Obseruaui item sub captæ Araneæ aluo magnam ouorum cumulum adeo exiguorum, vt atomis comparare licuisset. Erant autem candida, & digito compressa, crepitum edebant. Inuenio & apud Absyrtum, Phalangiorum genus latitans in fœno subinde non aliter, quàm Araneum parere.

[a] Li. 5. Hist. cap. 19.

[b] Li. 5. Hist. cap. 8.

Vt coeant.

Pratensium partus.

[c] Li. 5. c. 32.

[d] Lib. 1. de caus. plant. cap. 5.

VICTVS. E

ARANEA, inquit author de natura rerum, ſucco viuit, ideoq; nulla fame interit.[a] Ariſtoteles Araneos & Apes ſui generis cibo ali ſcribit; Apes enim melle & quibuſdam alijs dulcibus ali: Araneos Muſcarum venatu viuere. » Quas quàm induſtriè venetur, abundè diximus: Meminit iſtius etiam [b] Cicero, dum ait: At quibus beſtijs erat is cibus, vt alius generis beſtijs veſcerentur: ijs aut vires natura dedit, aut celeritatem. data eſt quibuſdam etiam machinatio quædam, atq; ſolertia, vt in Araneolis; aliç quaſi rete texunt, vt ſi quid inhæſerit, conficiant, aliæ autem vt ex inopinato obſeruant, & quid accipiunt, id conſumunt. Apibus quoq; maximè ſunt hoſtiles, & cùm præualuerint, vt intexant, alueos enecant: vnde omniſcius poëta cauendum monet, ne

Aut durum Tineæ genus aut inuiſa Mineruæ
In foribus laxos ſuſpendat Aranea caſſes.

Maiora etiam animalia inuadit, vt refert [c] Ariſtoteles, irretitq; ſuis filis; nam & lacertos paruos aggreſſus circundatos & filis obducit donec cohibeat, mox adhærens morſum defigit. Quicquid ceperit, foris ſugendo euaporare ei mos eſt, ſi eidem credimus, diuq; ſine cibo viuere poteſt. [d] Alibi deniq; Araneos nihil conficere [e] author eſt, neq; recondere, ſed cibum ſolum venatu ſibi acquirere. F

[a] Li.1.Hiſt. cap.1.
[b] Lib.2. de nat. deor.
[c] Li.9.c.39.
[d] Lib.8.c.4.
[e] Li.9.c.40.

AETAS. SENSVS.

[a] CARDANVS Araneos ſcribit parum viuere, vti etiam Scorpiones, & [b] Georgius Agricola nigros qui habitant in terræ rimis ante hyemem interire. Tactu plurimùm vigent: reſidentes enim in medio ſuæ telæ ſubinde ſentiũt Muſcam in aliquam etſi remotiſſimam illius partem impegiſſe. Cùm verò ſenſus externi ſint quinq;, ita quoq; quinque ſunt animalia, quæ nos ijs ſuperant, ſicut ex communibus hiſce verſibus quoq; liquet.

Nos Aper auditu præcellit, Aranea tactu, G
Vultur odoratu, Lynx viſu, ſimia guſtu.

[a] Lib.7. de var.re.c.28.
[b] Lib.de Animal. ſubterran.

NOCVMENTA. DAMNA.

THEOPHRASTVS Araneũ nominat inimicum oleis, & vitibus quoq; communem hoſtem facit. Quantoperè verò domos noſtras operibus ſuis conſpurcent, prçterquam quod nulli non notum ſit, nos ſuprà quoq; nonnihil ex [a] Plauto oſtendiſſimus, apud quem hoc quoq; lego:

Iuſſin ſceleſte hac ianua hoc ſtercus hinc auferri,
Iuſſin columnis deijci operas Aranearum?

Sic apud [b] Iuuenalem legimus.

Verre pauimentum, nitidas oſtende columnas
Arida cum tota deſcendat Aranea tela.

Aliud eſt, idq; peſſimum prçcipuè homini Araneorum Phalangiorumúe damnum, mirum venenum eorum, quod tantæ quandoq; eſt malitiæ, vt peſtiferis ſuis morſibus alia ad loca confugere integram gentem compulerint, quemadmodum apud [c] Diodorum Siculum alioſq; legere eſt. Peſtiferum autem cùm ſit venenum, ingentia, malaq; ſymptomata generat. [d] Ferdinandus Ponzettus Cardinalis, qui de venenis monumentum reliquit poſteris, reddens rationem cur in demorſo ab Aranea domeſtica penis erigatur, exiſtimat venenum Aranei, licet facilè penetret, terreum eſſe tamen, ideoq; flatulentos mouere humores, qui depulſi ad inferiores corporis partes, penem diſtendunt. [e] Plinius quoque Phalangiorum morſu genitale excitari ſcripſit. Phalangia autem non ſolum ictu pernitioſa ſunt, ſed etiam in cibo aut potione ſumpta: inæqualiter vniuerſum corpus, calore, frigore, horrore, prurigine afficiunt, inflammant, tumefaciunt, torquent, ſed cerebrum maximè tentant, vnde ſequitur neruorum diſtentio, tremor, vrinç reddendç aſſidua libido, ex quibus ſymptomatibus deprehenduntur, præterquam quod vomitu eiecta ſub aſpectum cadant. H

Demor-

[a] In Aſinar.
[b] Satyr.14.
[c] Lib.4.c.3.
[d] Li.3.c.14.
[e] Lib.24. cap.9.

Digitized by Google

A Demorsis à Phalangijs, inquit [f] Dioscorides, locus quidem ipse quasi ab impacto aculeo [f] Lib.7.c.5.
rubet, non intumescens, nec per ambitum calidus est, sed mediocriter humescit. vbi verò
contrariorum occursu refrixit, consequitur corpore toto tremor, distentiones poplitum &
inguinum, conuulsionibus non dissimiles. In lumbis collectio exoritur, & perpetua vrinæ
libido lacessit, multaq; reddendis excrementis colluctatio. Vniuersa cute frigidus sudor
emanat, collachrymant oculi offusis nebulis caligant. Multò plura signa commorsorum à
Phalangijs recenset [g] Paulus, itemq; [h] Aetius. Et Paulus quidem omnia habet, quæ etiam [g] Lib.5.c.6.
Dioscorides, sed quæ plura habet, elapsa ex Dioscoride suspicandum est. Vnum tamen si- [h] Lib.13.c.18
gnum in Dioscoride corruptè legitur, quòd Paulus non habet, nimirum περὶ τὴν ὀσφὺν
σύλλημα: quid igitur sit σύλλημα, ego non intelligo, neq; quid alij legerint, conijcere pos-
sum, σύνυγμα tamen legendum esse puto, vt compunctio circa lumbos accipiatur: & hæc
vox interim tolerari potest, donec recta lectio se nobis offerat. Porrò quod Dioscorides ha-
bet assidua ad mictionem irritatio, & subijcit, difficultas multa circa excrementi egestio-
nem, ambiguum est an ad excrementi, id est περιττώματος, alui egestionem referendum sit,
aut ad vrinæ difficilem excretionem, cùm de assidua ad mictionem irritatione antea dixe-
B rit. Paulus certè post assiduam vrinarum irritationem ad excretionem, mox subijcit, qui-
busdam vrinæ difficultas. De alui verò excremento nihil dicit, vt etiam excrementi vox,
vrinæ significatione Dioscoridi dicta videri possit. Sed iam prosequamur, quæ de Phalan-
giorum ictibus prodidit Aetius, qui loco superius citato sic habet. Quæ percussos à Rhalan-
gijs concomitantur, communia sunt iuxta magnitudinem & paruitatem discreta. Morsus
verò tenuis est, vt vix conspici possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus:
frigiditas adest circa genua, lumbos & scapulas, nonnunquam verò totum corpus aggra-
uatur: amplius & dolor assiduus adest, tremor, pallor, vigiliæ. Quibusdam verò pudendi
tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lachryman-
tes ac caui, & venter inæqualiter eleuatur. Intumescit autem vniuersum corpus, faciesq; ac
maximè circa linguam partes, adeo vt impedito sermone balbutiant demorsi. Quibusdam
verò vrinę emittendę difficultas adest, cum pudendi tentigine & dolore. Si verò mixerint,
aquosę ipsorum sunt vrinę, quędam Aranearum telis similia in se habētes, & vomitus quo-
que similis. Aliquando verò & per vomitum, & per ventrem talia excernuntur. Cæterùm
C in calidam aquam demissi, dolore leuati sibi videntur: pòst verò è balneo egredientibus in-
tentum dolet pudendum. Senioribus verò pudendum plurimùm laxatur, ac minimè inten-
ditur. Atq; hęc quidem communiter ad omnium ictus sequuntur. Si verò Cranocolaptes ali
quem percusserit, caput magis dolet, & vertigines consequuntur, frigus continens, delirium,
corporis iactatio & ventriculi cōpunctiones. Hęc de signis scripsit demorsorum à Phalangijs
Aetius. Arabes quoq; credunt in vrina, vomitu ac alui deiectione apparere quędam Araneis
similia. Idem de vomitu Constantinus Africanus tradit. Nonnulli id fabulosum existimant
& neutiquam credendum. [i] Ælianus Phalangium vel solo contactu, & sine magno dolore
scribit interimere. In Zacyntho eodem [k] authore Phalangiorum morsu percussis, bene pe- [i] Li.9.c.11. [k] Lib.17.
riti harum rerum homines dicunt non ea modò accidere, quę alibi ictis vsu euenire solent, cap.11.
sed eadem ipsa etiam omnia acerbiora fieri. Primum enim, vt quis morsus sit, totum eius
corpus obtorpescere, & debilitatum tremore affici & frigidissimum esse, & vomitū cum con
uulsione subsequi, & mēbrum genitale ijs intendi. Dolent & auribus vehementer, & ex vtri-
usq; pedis vola. His autem partibus, quas dixi, se dolere ostēdunt, admotis ad eas manibus.
Iam porro, quod audiētibus terrorem inijcit, & videntibus admirationem mouet, exponam.
D Cùm ab eorum morsu quidam integri atq; intacti balneas, quarū lauatione Phalangio vul-
nerati fuissent vsi, subijssent, aut pedes abluissent (vt fit vel fortuito vel ex insidijs) omnibus
doloribus, quibus torquentur, morsu pressi, exarserunt. In Creta etiam Phalangij summa vis
est, adeo vt ictum hominē, si [l] Solino credimus, veneno suo interficiat. Cęterùm accidentia, [l] Cap. 16. Polyhist.
quę morsum Phalangiorum concomitari diximus, faciliùs explicari possunt, si primùm co-
gnouerimus naturam huius veneni non peculiari tantùm vi aduersari nobis, sed qualitate
etiam frigida & sicca, sicut tota medicorum Arabum schola scripsit. Rursus cùm diuersa sym
ptomata diuersa Phalangiorum genera inferant, priuatim de cuiusq; veneno etiam aliquid
dicere lubuit. Si itaq; Rhagion lęsit, plaga vix visu deprehēditur: nā & ictus non ita magnus
esse potest, quòd Phalangia omnia exilia sint. Oculi & genę rubescunt, quod signum est ma
lignitatis veneni cōiūctę cū qualitatibus frigidis & siccis, quemadmodū dixi, ob quas horror
vniuersum corpus inuadit, cum frigore & conuulsione singularum ipsius partiū, quod cōtin-
git non tantùm quia nerui frigiditatē veneni iā sentiunt, sed malitiā etiam, quò fit vt partes
generationi destinatę lesę & debilitatę, semen effluere sinant. Ob hanc ipsam frigiditatem

qui ab Asterio læsi sunt, statim fremunt & caput somno aggrauatum habent, & omnium neruorum, & ligamentorum relaxationem patiuntur & debilitatem. Cæruleum etiam vtpote omnium pernitiosissimum horrenda symptomata comites habet. Dolorem enim cordis inducit (quod commune est omnibus venenis, quæ qualitate occulta sunt exitiosa) & præter grauem soporem, vomitus Araneorum textis similis erumpit, idq; fit ob venenum, quod humores corporis iam in suam naturam conuertit. Dysderi autem præter accidentia suprà posita ingentem in vulnere tumorem excitat, quia partem læsam grauis dolor molestat, qui sanguinem eò attrahendo eam in tumorem attollit. Myrmecion porrò eadem prorsus habet accidentia. Sed quod Scarabæos refert, linguæ impedimentum affert, ita vt exactè sermonem non explicet. Venenum etenim non linguæ tantum, sed pulmonibus etiam & gutturi, quæ sunt vocis & pronunciationis instrumenta, iam communicatum est: de Cranocolaptæ veneno ex Aetio diximus; eius autem cum posterioribus symptomata eadem ferè esse solent: nam quemadmodum idem refert Aetius, non differunt Phalangia nisi secundum maius & minus. Iam verò à Tarantula, (quæ & ipsa Phalangij species est, vnde Phalangium Italicum Scaliger doctissimus appellauit,) icti variè & diuersè torquentur: siquidem alij perpetuo canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, pleriq; vomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur, & alij alia patiuntur incommoda, fiuntq; phreniticis, lymphaticis & maniacis similes. Quæ quidem symptomata tam varia, ac diuersa non aliunde prouenire dicendum est, quàm ex vario horum animalium veneno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia hæc accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantulæ venenum dietim vel horatim immutari, fieriq; ob hoc, vt tam varijs symptomatibus vexentur, qui ab ea ictuntur. Tarantulam à Taranto oppido dictam Apuliæ diximus, quòd eo loci plurima degat. Matthiolus haberi etiam Tarantulas testatur in maritimis Senensibus Tyrrheno littori adiacentibus, & Romano agro frequentes, veruntamen non perinde ac in Apulia numerosas. Degunt inter segetes in quibusdam terræ cauernulis, è quibus interdiu exeuntes, sæpe eos messores iciunt, qui huius insidiæ ignari crura ocreis non munierunt. Idem Matthiolus ictos se vidisse ait nonnunquam in plateis iacentes, & in xenodochijs, qui prædictis affectibus torquebantur: de cura eius, Phalangiorum & Araneorum pòst dicam. Cæterùm quanquam tanta venenositate famosa sint hæc animantia: sunt tamen Indiæ populi Cumanæ insulæ incolæ, qui ex Araneorum esu nullam percipiunt noxam, & Albertus Magnus tradit in Colonia Agrippina puellam se vidisse, quæ in trimatu parietibus arreperet Araneas venatura, quas voraret, eoq; sibi genere oblectatata, insigniter aleretur. Simias etiam vidit [m] Scaliger nulli Araneo parcere. Sunt & auiculæ quæ Araneorum vsu pulchrè purgantur, quos sanè nemo sanus homini offerat vel alimenti vel etiam purgationis causa. Anno 878. in Gallijs multi fame, morsibus Aranearum, luporumq; rabie interierunt.

Mala à cæruleo.

Dysderi.

Myrmeciô.

Tarantulæ ictus mala.

[m] *Lib. 4. de caus. plant.*

E F G

CVRA DEMORSORVM AB ARANEIS: PHALANGIIS ET TARANTVLA.

ALBVCASIS curationem omnium Phalangiorum licet diuersa sint, eandem esse attestatur, & Aetius omnes à Phalangijs percussos iuuari ait assiduis balneis: ictum etiam locum ex trifolij bituminosi decocto, cùm oleo proluitur, totum verò corpus ex cerato liquidissimo pinguefieri. Iuuari item fomento spongiarum in calido aceto tinctarum, & plagæ continuo adhibitarum: cataplasmata etiam conuenire: bulbos, sanguinariam, porrum, furfures aceto incoctos, hordeaceam farinam incoctis cum ea in vino, aut melle lauri folijs, rutam, grossos, caprinum stercus cum vino, amaracum cum aceto, syluestrem rutam cum aceto, & cyperum. [a] Dioscorides verò Phalangiorum, inquit, ictibus ficulneum cinerem adiecto sale trito & vino imponere oportet, aut radicem syluestris punicę, quàm tenuissimè tritam, aut aristolochiam cum hordei farina & aceto subactam. Vlcera aqua maris proluenda aut apiastri decocto, foliaq; eiusdem illinenda. Lauacris perpetim vtendum & propinandum abrotoni semen, anisum, Aristolochiam, cicer syluestre, cuminum Aethiopicum,

[a] *Lib. 8. cap. 3.*

H

cedridas

Digitized by Google

A cedridas tritas, platani corticem, & trifoliæ herbæ semen, priuatim autem singulorum ex ijs binas drachmas dare cum vini hemina conuenit. Item myricæ fructus & chamæpityos, & viridium cupressi pilularum decoctum admisto vino. Sunt qui fluuiatilis cancri expressi succum cum lacte assumpto apij semine, confestim molestijs liberare prodant. Totam quoque Phalangiorum morsus curationem ad verbum hinc transcriptam, etiam Paulus habet: & est Dioscoridis lectio paulo integrior, quàm Pauli, in quo leues quædam mendæ habentur. Vnum saltem chamæpityos semen vsum, & per se & cum ruta ac pipere ex vino præscribit bibenda. Cæterum Dioscorides varijs in locis plura alia medicamenta intus in corpus sumenda aduersus Phalangiorum morsus commemorauit præter ea, quæ hoc capite speciatim retulit. Ea autem sunt si summatim colligantur, myrti baccarum succus ex vino potus, succus item foliorum mori cyathi mensura, lixiuium è fici vel caprifici cinere paratum, asparagi radicum decoctum, agrestis lactuca, coris semen, hederæ succus ex aceto potus, ruta ex vino hausta, hieracium, dauci semen, melanthium drachmæ pondere ex aqua potum, aparine, melyssophyllum, hyacinthi radix, & sedum minus. Quæ verò ad idem exterius illinenda commendauit, hæc sunt, mullus piscis dissectus, maluæ decoctum, aqua marina, & marinorum
B iuncorum tenella folia. Eadem penè omnia ac præterea alia remedia aduersus hæc eadem Phalangia legere est apud Plinium varijs quoq; in locis, nimirum semen tamaricis drachmæ pondere, mora rubi bibiti cum melle, origanum ex vino albo tritum, & in potione sumptum, elioselino vis priuata contra Araneos, baccæ lauri cum vino sumptæ, vitex illita, ruta satiua & syluestris, crocum ex posca, iris ex eadem, polemoniæ radix, verbenaca cum vino aut posca, aizoum, folia anagyri in vino drachmę pondere, phalangij folium vel flos, radix Smyrnij, castoreum ex mulso, ita vt vomitatione reddatur, aut vt retineatur cum ruta, mullus piscis illitus, sumptusq; in cibo; bulborum satiuorum semen potum in vino; vini fex sicca vel madida illita, cupressi radix cum folijs trita potaq; , hederæ radicis succus in aceto potus. melyssophyllum præsentissimum est contra ictus Apum, Vesparum, & Araneorum, & Scorpionum, de eadem herba Macer cecinit:

Auxilium præsens Apum fert ictibus illa
Ictus detrita tegitur si protinus herba
Hocq; modo quos Vespa necet, vel Aranea, curat.

Lullius tradit, si quis casu ederit Aneam, & statim vinum melissæ superbiberit veneno
C lædi non posse. [b] Plinius verò Secundus aduersus omnia Phalangia vinum merum bibi iubet, acetum calidum in spongia quàm amplissima imponi, ita vt tres sextarios habeat aceti, sextantem sulphuris. Radicis hederæ succum bibi, item succum mororum rubi, Gallinacei cerebrum cum piperis exiguo imponi, deniq; addit in poscæ potione fimi pecudum cineres ex aceto. [c] Cornelius Celsus ad Scorpionis & Aranei ictum, allium cum ruta rectè misceri voluit, exq; oleo contritum superimponi. Et eodem libro si Phalangium, inquit, nocuit, præter eam curationem, quæ manu redditur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusq; ei myrrhæ, & vuæ taminiæ par modus ex passi hemina, vel radiculæ semen, aut lolij radix ex vino, & super vulnus furfures ex aceto coctæ, imperandumq;, vt is conquiescat. [d] Apuleius antiquus etiam medicus ad morsum Araneorum, quos eo teste Græci Phalangios vocant, herbæ verbenacæ ramulos ex vino decoctos & contritos, deinde quod acetauerit, plagæ, inquit, impones, & aperiet: postea crudam cum melle contritam in ulcus audaciter insertam mature ad sanitatem perducere, certus auctor affirmat. Sic ille. Oribasius ad Phalangij morsum laudat cataplasma ex pultibus hordei, & ius in quo coxerit lupinus ad locum ponit, donec eschara leuetur: cùm se eleuauerit, medicamen superponit, nimirum
D adipem anserinum & coagulum caprinum, rutam agrestem & oleum, terendo commiscet in ampulla vitrea ad solem vel ad focum calfacit & vngit; item vetonicæ drachmas tres terit cum vini heminæ tertia: item aristolochiæ longæ drachmam vnam in vini hemina sæpe bibendam dat. Cùm nuper muliercula incauta deuorasset Araneam, & circa os ventriculi affligeretur, resina abietis sumpta, mox dolore, & malo omni liberatam se retulit, vti refert [e] Ioan: Moibanus. Hierobotane vires habet acres, facit teste Dioscoride ad serpentis morsum, & Anearum vulnus recens superposita curat. Tragoriganum maiorem, quàm origanum, virtutem & efficaciam habet in ratione medicinæ. Hoc ex vino albo tritum, & in potione sumptum, Scorpionum & Anearum venenis resistit & serpentes fugat. Centaurea quoq; Aranea morsibus prodesse legitur in libro qui Galeno ascribitur, de viribus centaureæ. Formicæ quinq; potæ contra omnium Phalangiorum morsus auxiliantur. Tumorem ex Araneorum ictu prouenientem sedat emplastrum de Muscis factum, ac dolenti loco applicatum. Laudatur & adeps humanus loco affecto illitus. Testudinum sanguis teste

[f] Plinio

[b] Li. 5. de re med. cap. 56

[c] Lib. 5. de re med.

[d] Lib. de virtutib. herb.

[e] Lib. 2. Parab. ca. 151.

f lib.32.c.4. Plinio [f] contra serpentium omnium,& Araneorum,& similium,& ranarum venena auxilia- B
tur. Coagulum quoq; agni in vino bibitum, Aranearum morsum sanat. Idem facit cinis vn-
gulæ arietinæ cum melle impositus loco puncto, vel commorso. Stercus capræ dissolutum,
& superpositum perfectè sanare voluit Kiranides: propriè verò contra morsum Aranearum
cerebrum Gallinæ potum teste Rasi prodest. Idem facit cerebrum capi cum pipere in vino
dulci sumptum: cerebrum item arietis cum melle. Busonius lapis (crapaudina dictus) suo
contactu, & blando attritu inflationes à venenatis bestijs illatas discutit, ac virus omne eli-
cit: vnde si Sorex, Aranea, Vespa, Scarabæi, Glires, aut aliud animal venenosum parti alicui
damnum intulerit, admoto lapide eo dolor mitescit ac tumor omnis subsidit. Possunt modò
ex huiusmodi simplicibus composita parari medicamenta, quale est in primis theriaca dia-
tessaron isthæc Auicennæ. Accipe gentianæ Romanæ, baccarum lauri, aristolochiæ longæ,
myrrhæ, singulorum par pondus, terantur & conficiantur cum melle, dosis est, drachma vna:
confert puncturæ Scorpionum, Aranearumque & morbis frigidis. Theriaca alia Rasis ad
morsus Rutelæ. Accipe nigellæ drachmas decem, cumini, dauci, singulorũ drachmas quin-
que, seminis harmel, idest, rutæ pratensis, gallarum cupressi, singulorum drachmas tres, spicę
Indicæ, baccarum lauri, aristolochiæ rotundæ carpobalsami, cinnamomi, gentianæ, seminis C
andacochæ, idest, trifolij, seminis apij singulorum drachmas duas, conficiantur cum melle,
sumitur ad nucis magnitudinem ex vino. Alia, Recipe fæcis vini drachmas sex, sulfuris ci-
trini drachmas octo, seminis rutæ drachmas tres, castorei, seminis erucæ singulorum drach-
mas duas, informentur cum sanguine testudinis marinæ: dosis est duarum drachmarum cum
vncijs quinque vini. Antidotum quæ dolorem sedat ijs, qui à Phalangijs, Scorpionibus cęte-
risq; reptilibus percussi sunt, recitaui ex Galeno in Scorpio. Nec desunt alia composita me-
dicamenta ab alijs authoribus tradita, quæ si quis videre & habere cupit, Galenum consulat
libro secundo de antidotis, vbi valentissima describuntur antidota ad Phalangiorum ictus, è
pluribus veterum classicorum medicorum monumentis excerpta. In summa tamen legitima
Andromachi theriaca, & Mithridatiũ contra Phalangiorũ morsus præstantissima censentur.
Sed hoc minimè prætereundum, remedium esse aliã Araneam, aut Phalangiũ percusso osten-
g li.1.c.57. dere, vel contritam vulneri imponere: quemadmodum de Scorpione etiam diximus. [g] Ælia-
nus scribit Psyllos serpentium, & Phalangiorũ hostes haberi. Si Buprestim aut Phalangium
Equi morsi cura. esitarit equus (vt de veterinis etiam aliquid dicamus: quæ sępius ab hisce Insectis nocentur)
cum fœno venter incenditur, cibi fastidium vrget, ac totus hoc pabulo distenditur, item cre- D
brius alui excrementa feruntur, paulatimque spiritum elidit. Cui sic succurritur, illigatum
caput reflectitur, venæ quæ supra nares tendunt, rescinduntur, quo sanguis extra per os pro-
fluat, brassica cocta cum garo & oleo datur voranda. Si serpens aut Araneus mus, inquit Pe-
lagonius, morsum intulit, aut Phalangium ictu sæuijt, terra è Formicarum latibulis petita
prodest, si cum vino infundatur, eaq; vulnera defricentur. Si in itinere contingat, equum vi-
rulentum vulnus accipere vbi accommodata remedia non licet offendere, piperis albi grana
triginta cum vini veteris sextario per corniculam faucibus inseres, vel thymum herbam tri-
ta ex vino præbebis. Fertur contra ictus omne genus animalium, quæ noxium virus eiacu-
lantur, auxilio esse radix hastulæ regiæ cum vino vetere trita, & indita vulneri: idem pręstant
dissecti Hirundinum pulli, & plagæ admoti. Hirundinis nidum cum vino vetere tritum lo-
cis, quæ dentium iniuriam senserunt, imponi prodest. Morsibus Phalangiorum, aut muris
Aranei tusa malua tritaque imponitur. Absyrtus & Hierocles etiam scribunt pecus si Pha-
langiorum progeniem improuidè deuorarit, in discrimen adferri, sæpeque sibi vorax mor-
tem hoc esu consciscere. Remedio verò esse vinum infusum cum pipere, vel thymũ, aut cerui
coagulum ex eodem. Si Phalangium nocuit, his notis aiunt deprehendi: Intabescit corpus, E
papulæ quædam prosiliunt furunculis non dissimiles: vrina fertur Araneas quasdam osten-
dens: cibum fastidit, aut exiguum admodum capit. Præsens verò volunt esse remedium læ-
sum locum, qua punctionis sensus repręsentatur, inurere. Idem Hierocles, cùm Phalangium
morsus impressit, piperis, herbæ pedicularis, singulorum vnciam, pyrethri sescunciam leuis-
simè teri iubet, & faucibus inseri. Idem si iumentum Phalangium deuorarit, aut morsu vul-
nus intulit, genitalia, inquit, tument, vrinaque araneosum quiddam videtur referre; quin-
etiam totum sudore digeritur. Curandi ratio hæc est: si vulnus fecit, id circuncidendum, quò
virus ex eo destillet: dein adurendum. Sin deuorarit, ijs remedijs pugnandum, quę etiam
valebunt si Phalangium mordicus inuasit. Aristolochia cum vino trita infunditur, itidem
syluestris apij semen: si non extet, in eius locum satiui semen substituatur. Baccę lauri tritę
in duabus heminis vini affuso rosaceo per os demittuntur. Calido diuersetur equili, deinde
in balneum descẽdat, & calida perfundatur aqua. Cremor ptisanę pro cibo cedat, aut tenerę

lauri

A lauri frondes pabulo sint. Fœnum optimum ministretur, calida detur potanda, quo ad dolor se remiserit; qui postquam conquieuit, tum ambulationibus committatur: vulnus, vti dictum est, adurendum, medicamen infundendum, donec ad sanitatem peruenerit. Atque hæc de Araneorum Phalangiorumvè ictus cura. Esse præterea ex eorum genere diximus, quæ in Apulia, & Hetruria Tarantulæ vocantur, de quibus, cùm & symptomata, quæ suo morsu inferunt, retulerimus, vt curentur quædam dicenda restant. Earum historiam nobis descripsit Alexander [h] ab Alexandro his verbis: Theophrastus philosophus præstabili vir sapientia, academiæ post Aristotelem successor, in rebus Physicis, & mathematicis magna doctrina, & æstimatione fuit. Eum literis mandasse accepimus, quibusdam viperarum morsibus cantus fidicinum, aut tibiarum, atque alia organa artis musicæ modulatè adhibita, aptissimè mederi: quod & Asclepiades medicus literis prodidit, qui phreneticos mente imminuta, & valetudine animi affectos nulla re magis, quàm symphonia, & vocum concentu, ac modulis resipiscere, & sanitati restitui censuit. Fertur quoque Isinenias Thebanus plures Bœotiorū Ischiadicos, & coxendicum dolore laborantes intentione tibiæ bonæ valetudini restituisse. Tanta hominis naturæ cum harmonia cōsensio est, quod cùm credi vix posset, nuper id nobis cùm

[h] lib. 2. dier. genial. c. 17.

B casu ad id incideremus, pro explorato, & comperto fuit: siquidem à Tarantula, idest, Phalangio percussos, quos vulgo Tarantatos dicunt, haud aliter ex ancipiti morbo conualescere vidimus, quàm si tibicen vel citharista iuxta eos, diuersos modulos incinat, vt pro veneni qualitate, ita harmonia & audiendi illecebra capti, venenum illud ex intimo corpore dilapsum effundant, aut sensim per venas diffusum dilabatur. Tarātula enim Aranei genus est, dirum animal tactu pestilens, eam si casu spectes, futilem & sine noxa putabis, & sanè aliquo anni tempore minimè pernitiosa, aut exitialis, vix aliquid neruorum, aut virium ad nocendum habet. Cùm verò æstu anni flagrantissimo, assiduo sole Apuliæ campos, vbi peculiare hoc malum existit, torreri cœptum est, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa, morsu virulento pestiferam perniciem affert; cui tanta malo vis est, vt quemcunq; morsu percusserit, nisi celeri remedio succurratur, aut stupor exitialis primo, deinde certa nex subsequatur necesse est: aut si qui fortè vitæ damnum euaserit, veluti abalienati mente & semiuiui, cōtinuò stupore & hebeti sensu oculorum auriumque affecti, vitam miserabilem ęgerrimè ducant. Huic pesti & tam pręsenti malo quantum prouideri humana diligentia valuit, vnum hoc salubri remedio esse compertum est, si protinus tibicen aut citharista varios concinat modos:

Tarantulæ morsus mira cura.

C tunc enim morbo eiusmodi percussus, qui moribundus, & sermonis, & oculorum sensus amiserat, quique nec ingredi, nec fari, neque aliquo sensu frui valuerat, mox vbi tibiam, aut citharam admotam propius audit, illo miti sono & concentu captus, & demulsus, uelut è graui somno excitus oculos attollit parumper, mox se in pedes erigit, ac sese recipiens, paulatim pro modulo & pulsu sonorum, seruata psallendi lege ingreditur. tunc enim inaugescente sono & quasi permulsis animis, & confirmatis, exultabundus maximo nisu atque impetu in saltus gestusque, nec indecoros, neque à pulsu citharę dissonos erumpit: ita ut etiam rudes, & ignaui, psallendi modos docti in ludo videantur. Memoria repeto, dum per loca illa diutino situ squallida, & ardore solis feruentia, cum aliquot comitibus iter intenderem, vndique oppida & vicos, alia tympanis, nonnulla fistulis, pleraq; tibicinæ circunsonantia audisse: cuius rei causam quærentibus nobis relatum est, Tarantulæ morbo affectos vndique per oppida curari. Cùmq; eius rei gratia in pagum quendam diuerteremus, inuenimus adolescentem morbo eiusmodi affectum qui velut repentino furore ictus, & mente abalienatus corporis motu non indecoro, & manuum pedumq; gestibus ad tympanum psallebat non inconuenienter, neque vehementius modos acciperet, quasi illo pulsu demulceri animus, & leniri

D dolor videretur, sensim & placidè aures tympano admouere, mox caput, manus & pedes crebro motu concutere, & demum in saltum se attollere videbamus. Quæ res cùm ludo, & risu digna visa foret, interim is qui tympanum pulsabat, sonitu parumper intermisso, pausam fecit. Atque illum morbo affectum vbi præcentio illa quieuit, veluti attonitum stupentiq; similem repentè animo linqui & omni sensu destitui cernimus. Rursus resumpto tympano, vbi primum modulos audiuit, pristinas illum vires resumere, & acrius in choreas insurgere spectabamus. Creditum est, quòd à verò non abhorret, vim illam veneni virulento morsu, & sanie conceptam, harmonia & vocum concentu per totum corpus diffundi, atque inde fato nescio quo dilabi, & exinaniri. Ideo illos qui morbo huiusmodi laborarunt, si quid reliquiarum residuum fuit, quòd penitus curatum non sit, si quando sono extrinsecus, vel concentu illorum aures affici contigerit, veluti mente consternatos, toto corpore & animo concuti ac manibus pedibusque gestire compertum est, donec vis illa tabifica penitus extincta fuerit. Hæc itaque Alexander ab Alexandro. And. Matthiolus quoque oculatus testis scribit

auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primò statim occursu ictos à Tarantula à languoribus cessare, & in medium tripudiare & saltare incipere, tamque diu rem prosequi, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore: præterea quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidere, & ad pristinos redire languores: nisi tam diu indeficiente sonitu saliant atque tripudient, donec veneni virus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines testatur stipendio conduci, alternatimque mutari, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati quiescant: cùm tamen, dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatio, & alijs, quæ venenosorum morsibus aduersantur. Cardanus [i] rationem inuestigaturus cur tam pestilens morsus saltatione sanetur, nihil mirabilius, inquit, eo Aranei genere, quòd vocant Tarantulam qui demorsos morte per lethargum occupat. Remedium palam est in musica, seu quòd illa dormire prohibeantur, vt tubarum strepitu, seu quod optimum est, ad saltandum incitentur: nam saltando veternus discutitur, & cum eo simul venenum, quod natura frigidissimum est. Nam & apud Platonem in Phœdone inducitur quies Socrati à carnifice imperata, vt cicuta illum occidere valeat. Non igitur musica, sed labore venenum discutitur: at ad laborem incitantur vario musicæ genere, velut & pueri, & amentes. Sic Cardanus, aduersus quem sic Scaliger: [k] Phalangij speciem esse Italiæ peculiarem tibi scribendum fuerat. Quod veritate sua prætexet subtilitatem. Plinius enim Phalangium Italiæ ignotum esse dicit. Ea in ore tractu meridionalis penè toto inuenitur, sed innoxia. In terra Apulia, cùm frequens, tum venefica. Quare à Tarento vrbe, Tarantula nominata est. In sulcorum squallore latitans imprudentes, vel messores, vel venatores pungit. Eam ob causam interfuit indigenarum, munimenta pedum excogitare. Itaque ocreolis calceati metunt. Cæterùm quem lethargum afferat eorum morsus, non intelligo. Nam qui lethargum patiuntur, inertes, languidi, soluti, denique νωϑροὶ sunt. Eorum modus vnus omnium. At qui læsi sunt à Tarantula, non vnum esse eorum modum, ex Apulorum opinione palam est. Arbitrantur enim quot in hebdomadæ sunt dies, tot esse noxarum species à bestiola illatarum. Præterea non omnes obliuione, vel putri somno premi, nostrati quoque prouerbio manifestum est. Quippe alacriorem quempiam animoue insolentiore ac dissolutiore cùm videmus; eum Tarantulæ morsu appetitum dicere consueuimus. Aliqui sopore occupantur, sed non pauciores perpetuis vigilijs distrahuntur. Alij flent: alij risu diffunduntur. Quidam currunt, nonnulli inertes sedent. Sunt qui sudent, qui vomant, qui insaniant. Quare non defuere philosophi, qui putarent, Tarantularum tot esse species, quot hæc agnoscerentur accidentia. Mihi aliter videtur. Quemadmodum ebrietas non vnius est modi, sed sua cuique pro natura, & instituto, flent, rident, silent, blaterant, dormiunt, discurrunt, verberant: ita ex hoc morsu euenire. Rectè tu musica curari, negas. Labore namque & sudore, tum vincitur, tum expellitur venenum. Cæterùm tibi illud procurandum fuit. Quamobrem somnolenti illi musica excitantur. Visi sunt à nobis languidi, solutiq; in tantum accendi calorem ex Ascauli sono, vt saltando lassarent oculos spectatorum. Sedatur interea dolor & veneno à corde reuulso, & aliorsum diffuso, & amota mente à sensu mali. Sublata musica non continuò, sed pedetentim morbus redintegrascit. Repetita aboletur. Interea curantur antidotis. Quorum vnum præter cætera tibi narrare constitui. Aristolochiæ rotundæ, mithridati, singulorum vncias duas: terræ sigillatæ vnciam semissem, Muscas, quæ de napelli frondibus victum capiunt, duodeuiginti: succi citri quantum satis. Namque vel aduersus hoc maleficium, vel contra quemuis alium morsum nulla cum hoc est comparanda theriaca. Alia est ab hac diuersa, quippe lacerti facie, quam quod sub terra lateat, à Romanis putant Terrentulam nominari. Eam non vidi. Si est, vt aiunt, nigra, luteis maculosa notis, Stellionem puto. Vnde Latina vox. Græci Ascalaboten, Vascones Blandam, fortasse quasi βλάπτειν. Horreorum enim pestem autumant. Græcis etiam γαλεώτην esse, scripsit Plinius, & Colotem. Hucusque Scaliger.

Margin notes: [i] Lib. 9. de subtilit. — [k] Exercit. 185. — Antidotus ad morsum Tarãtulæ. — Tarantula alia.

Margin letters: E, F, G, H

EPI-

A

EPITHETA.

PAVCA admodum Araneæ, siue Phalangis inuenio epitheta. φάλαγγες αἱ λεγόμεναι καματηραί, (idest Phalanges dictæ laboriosæ) Scholiastes Aristophanis. Araneam verò Lydiam vocauit Iuuenalis propter Arachnem puellam, quæ in hoc Insectum à Pallade immutata est iuxta poëtarum fabulas. Ea enim erat Lydia. Propterque eandem audax nominatur à Claudiano, quòd ausa esset certare cum Pallade, & Virgilio inuisa Mineruæ: Martiali vaga, fortè quod vbique vagetur, Propertio putris, sublimis Tibullo: arida propter telam aridam quam texit, Iuuenali.

DENOMINATA.

B

Ἀραχνοειδὴς, Aranei formam habens, vel telæ Araneæ similis, vnde ἀραχνοειδὴς χιτὼν, oculi tunica quædam à medicis dicta propter tenuitatem, quæ tunica & ὑαλοειδὴς, & ἀμφιβληστροειδὴς vocatur teste Ruffo Ephesio. Est autem tunica humoris crystallini, semicircularis tantùm, ipsum dimidium ab anteriori duntaxat parte ambiens. Nulla enim parte posteriorem crystallini humoris sedem contigit, sed ab anteriore humori ipsi crystallino proxima est tenuis, & admodum pellucida, & venulis intertexta, Aranearum telæ non dissimilis, vnde nomen accepit. Ἀραχνυφὴς, ab Aranea contextus. Ἀραχναῖος ad Araneam pertinens, aut ab Aranea factus: vt ἀραχναῖος μίτος in Epigrammatibus, & ἀραχναῖα νήματα, & ἀράχνεος pro eodem, vt testatur Suidas. Ἀραχνεὸς quoque idem Suidas ex Callia citat, quod quidem non exponit, eandem tamen cum præcedentibus significationem habere videtur. Ἀραχνώδης Araneosus: citatur in Lexico veteri ex Aristotele, [a] exponiturque Araneæ speciem imitans. Latina voce vtitur Plinius: [b] Huic similis est spina illa quam Græci acanthron vocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis. Araneosæ

Arachnoidis tunica.

[a] *li. 5. c. 23.*
[b] *li. 21. c. 15*

C vrinæ dicuntur in libro de significatione vrinæ ex Hippocrate, cùm pinguedines supernæ innatantes Aranearum telis similes sunt, eæ colliquefactionis signum sunt. Tales vrinas in demorsis ab Araneis Phalangijsque apparere Arabes volunt. Ἀραχνιόω, & passiuum ἀραχνιοῦμαι Araneis squalleo, Araneis vitior, vt annotat Budæus citans hoc ex Aristotele exẽplum de Apibus: Ὅταν γὰρ μὴ ἔχωσιν ὁδὸν ἢ προσπορεύονται, ἢ προσκαθίζωσιν, ἀραχνιοῦνται τὰ κηρία. Araneari Gaza interpretatus est. Sed ἀραχνιόω in veteri lexico est Aranei speciem refero. Ἀράχνιον & tela ea est, quam texit Aranea, & ipsamet etiam Aranea, quemadmodum in synonymis diximus. Est ἀράχνιον etiam, vt apud Latinos Araneum, vitium oliuis, & viribus peculiare. Theophrastus: [c] Oritur, inquit, & alius morbus oleis, qui ἀράχνιον (Gaza Arachinium vertit, vt non ἀράχνιον, sed ἀραχίνιον legisse videatur) appellatur. Nascitur enim hoc & fructum absumit. Plinius: [d] Araneum vocant, cùm veluti telæ inuoluunt fructuum & absumunt. Hinc Ambrosius Calepinus Araneum esse ait, quod textum est ab Araneis, telam siue rete Araneorum: neque enim in hac significatione Aranea dicendum esse vult, quod inquit, vsque adhuc falsò hic notatum fuit. Repudiat enim hoc primùm Latinè loquentium vsus, deinde etiam authoritas Corn. Frontonis qui apertè scribit, Araneam esse

Vrinę Araneosæ.

[c] *li. 4. Hist. plant. c. 17.*
[d] *li. 17. c. 24.*

D quæ texit, Araneum quod textum est. Cęterùm nos aliter sentimus, vt nonnullis exemplis in synonymis ostendimus. Muris genus quoddam est, quod μυγαλῆν Græci, Araneum Latini appellant. Hunc è mustelarum genere esse multi inquiunt, quod non probo. Etenim mus Araneus, vt Aëtius, inquit, colore quidem mustelæ similis est, magnitudine autem muri. Os verò oblongum habet & exiguam caudam: dentes ei tenues, duplici ordine nati in utraque maxilla, quò fit, vt quatuor dentium ordines habeat. Aiunt si orbitam transierit, statim mori. Sipontinus velut etymum nominis explicaturus, mus Araneus, inquit, exiguum animal est atque leuissimum, Aranei modo per tenuissimum filum, gladijuè aciem impunè ambulans. Ego potiùs Araneum à vi veneni dictum coniecerim, ut uulgo etiam Araneum piscem, cuius uenenosæ sunt spinæ, si pungant, Venetijs nominant: & tale quid innuere uidetur Syluaticus, cùm scribit: Mugali, idest, draco marinus, est animal venenosum, pusillum, muri simile. Plura de hoc animali dicemus in historia quadrupedum. Orchis Ἀραχνίτης (perperam andrachnitis in excussis exemplaribus legitur) Lobelio nominatur, quod flores ferat

Mus Araneus.

Orchis Arachnites.

figura

Digitized by Google

figura Aranearum, unde Belgæ Spinnecoppen, hoc eſt Araneas uocari ait. φαλαγγῶσα Heſychiusexponit τεθηριωμένα, ἠγριωμένα, irritata, efferata: ſecundum quam ſignificationem à nomine φαλάγγιον ſignificante Araneum, deductum uideri poſſit, niſi tamen φαλαγγιῶσα potius ſcribendum eſſet, hanc deriuationem ſequendo. φαλάγγιον herbæ genus eſt, quæ & φαλαγγίτιον à Dioſcoride dicitur, item φαλαγγίτης à Paulo Ægineta. Galenus [c] Phalangitim ſic dictam ſcribit, quod morſis à Phalangijs auxilietur: eſſe autem facultatis tenuium partium deſiccantis, quamobrem, inquit, & tormina patientibus ſuccurrit. B

[c] *Lib. 8. de ſimplic.*

ANTIPATHIA.

ARANEAS non niſi ſingulares ubiq; agnoſcimus, nulli animantium concordes, nec inter ſe quidem, quin & aliquod Araneorũ genus eſt, quod adeo uel ipſos parentes oderit, ut etiam ipſos edat. Inter Araneum, & Stellionem Ariſtoteles bellum eſſe ſcribit, deuorari enim Araneos [a] à Stellione. Idem etiam reperio apud Plinium, [b] qui chamæleonum Stelliones quodammodo naturam habere aſſerit, rore tantùm uiuẽtes præterquam Araneis. Quomodo Aranei lacertorum catulis inſidientur, antè ex Ariſtotele diximus, idq; ſic idem Plinius [c] repetit: Lacertorum catulos uenantur, hos primùm tela inuoluentes, & tunc demum labra utraq; morſu apprehendentes, amphitheatrali ſpectaculo, cùm contigit. Eodem authore, librat Araneus [d] ſe filo in caput ſerpentis porrectæ ſub umbra arboris ſuæ: tantaq; ui morſus cerebrum apprehendit, ut ſtridens ſubinde ac uertigine rotata, ne filum quidem deſuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem eſt. Phalangium ceruos, ut Ælianus [e] narrat, tanto malo afficit, quanto etiam homines, ita ut ſæpe in repentinæ mortis periculum ueniant. At ſi guſtant hederam, morſus nihil adfert detrimenti: hederam uerò ſylueſtrem eſſe oportet. Sic ille, cęterùm Ariſtoteles ceruos morſos, uel à Phalangio, [f] uel a quouis generis eiuſdem, cancros tradidit edere, idemq; hominibus prodeſſe putari, ſed non carere faſtidio: atq; hoc affirmat aſtruitq; Plinius [g] dum ait: cerui percuſſi à Phalangio, quod eſt Aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medẽtur. Diſſidet item cum Ichneumone [h] ſi Ariſtoteli credimus. Venatur enim, inquit, Phalãgia Ichneumo. Quod Plinius ita tranſtulit: Veſpæ, quæ Ichneumones [i] appellantur (ſunt aut minores, quàm aliæ) vnum genus ex Araneis perimunt, Phalangium appellatum, & in nidos ſuos ferunt, deinde illinunt, & ex ijs incubando ſuum genus procreãt. Bellonius [k] bellum hoc his verbis deſcripſit: Sed & aliud animalculum eſt, è Veſparum genere, quod Ichneumon Veſpa appellatur, & bellum internecinum habet cum Phalangio: quoniam verò eorum pugnam vidimus, ipſam hoc loco cõmemorare libuit. Inſecti genus eſt ſanguinis expers, forma Api ſiue Veſpæ, vel magnæ Formicę alatę perquàm ſimili, Veſpa tamẽ minus in terra etiam ſuum latibulum quemadmodum Phalangium faciens. Superat Phalangium, quandocunq; id extra ſuum latibulum inuenire poteſt: at ſi in latibulo id adoriatur, ſæpenumero re infecta redit. Accidit, ut Ichneumon Veſpa Phalangium è ſuo latibulo egreſſum corriperet, atq; poſt ſe traheret, quemadmodum Formica tritici granum, idq; quo uolebat impelleret, tametſi non ſine magna difficultate: nam Phalangium pedum uncis obuia quæq; apprehendens, quantum poterat, renitebatur. Ichneumon uerò ſuo aculeo, quòd inſtar Apis exerit, varijs in locis ipſum pungebat. Defeſſus autem iſta pertractione, auolauit hac illac aberrans, ad baliſtæ ferè iactũ; deinde ſuum Phalangium requirens, nec quo reliquerat loco inueniens, eius ueſtigia ſequebatur, quaſi illa odoraretur, non minus quàm canes leporum ueſtigia. Deinde inuentum plus quàm quinquagies aculeo pupugit, rurſumq; pertrahens, quò uoluit, produxit, iſticq; planè confecit. Hæc ille. Apibus quoq; maximè hoſtiles ſunt Aranei, ut antè quoque diximus, quia cùm præualuére, vt inquit Plinius, frequenti texura telarum enecant alueos. Meminit & Philes, canens:

Ὄφις δὲ καὶ σφὴξ, καὶ χελιδὼν, καὶ φρυνὸς
Μύρμηξ τε καὶ σὴς, αἰγιθαλὸς, καὶ φάλαγξ
Καὶ σαῦρος ὠχρὸς καὶ φαγεῖν δεινὸς μέροψ,
Ἐμβαίνει μελισσῶν δυσμενῶς ὁδοσύται.

Serpenſq; cum Veſpaq; hirundo, rubetaq;
Formicaq; Tinea, parus, & Phalangium,
Viridiſq; ſtellio, & apiaſter prodigus,
Infeſti Apum ſunt per vias examini.

[a] *Lib. 9. c. 1.*
[b] *li. 11. c. 26*
[c] *li. 11. c. 24*
[d] *li. 10. c. 74*
[e] *lib. 1. var. hiſt. c. 8.*
[f] *li. 9. Hiſt. c. 5.*
[g] *li. 8. c. 27.*
[h] *li. 9. Hiſt. c. 1.*
[i] *li. 11. c. 21*
[k] *lib. 2. obſeruat. c. 22.*

Ichneumonis Veſpæ cũ Phalangio pugna.

F G H

AVGV-

A

AVGVRIA. PRAESAGIA.

ARANEARVM veluti pensa, aut his simile quidpiam, inquit, Ant. Mizaldus, [a] per Australem aërem volitare, exspatiariq; si animaduertes, præterea fuliginem sine manifesto impellentis sensu decidere, & tenuia lanę vellera per cœlum ferri, ad futuram tempestatem, aut hyemales dies pluuios hinc prænunciare nihil dubitabis: Et rursus. Aranearum, [b] filamenta per aërem motu vago multipliciter delata, ventorum & pluuiarum certissima præsagia veteribus dederunt. Theophrastum, [c] & Aristotelem intelligit: quorum ille: si per aërem, inquit, multę ferantur Araneę futuri flatus inditium datur, vel temporis hyemalis. Hic verò non eadem tantùm habet, sed rationem quoq; addidit his verbis: Cur flatus futuri inditium datur, cùm per aërem multę feruntur Araneę? Vtrum quòd Aranea suo fungitur opere, cùm cęlum serenum est: feruntur autem fila, quoniam refrigeratus aër in terram corruit: refrigeratio verò hyemis primordium est: itaque indicium fit illa Aranearum perlatio. An quòd post imbres atque Araneę viuę uniuersim feruntur: opus enim suum Araneus tũc exequitur, cùm cœlum serenum est, & occulit se inpatiens frigoris, cùm hyems vrget, tractusq; à flatu nimium eruit filum: post imbrem autem flatus magna parte oriri solitum est. Hęc Aristoteles. Sed & ipsi Aranei si sponte decidant, & à nemine molestati, imminentem pluuiam præsagiunt. Telarum eorum multitudo pestis signum, veluti colligere licet ex hocce Plutarchi: [e] Pręterea quis medicos pestilentem ęstatem prædicere ex telarum Aranearum multitudine, aut vernis ficis cornicis pedem referentibus patietur, qui contendat parua magnorum non posse esse inditia. Si quid ruinam casumuè minetur, ipsi primum Aranei cum suis decidunt telis, quod Plinius [f] tetigit, inquiens: Ruinis imminentibus, Aranei cum telis primi cadunt. Eodem Plinio [g] authore: incremento omnium futuro telas suas altius tollunt, & quia sereno cœlo non texunt, nubilo texunt, multę Araneę imbrium signa sunt. Thebanis teste Pausania, [h] cùm post Philippi mortem, regnante iam Alexandro coacti essent præsidium intra vrbis mœnia recipere, futura eis pernicies est diuinitùs significata. Nam cùm legiferę Cereris, sub Leuctricę pugnę tempus Araneæ albas circa templi ualuas texuissent telas adorientibus iam fines Macedonibus longè diuersa portendentes, nigro omnia opere compleuerunt.

[a] Sect. 1. Ephem.
[b] Sect. 2.
[c] Lib. de sig. ventor. Probl. sect. 26. 63.
B
Pestis indicium.
[e] Lib. de orac. defect.
[f] lib. 8. c. 18.
[g] li. 11. c. 24.
[h] In Bœoticis.
C

PROBLEMATA.

ANTONIVS Ludouicus [a] medicus Olyssiponensis quærens cur Aranea in medijs cassibus excubare consueuit? An quia, inquit, cùm æquales sint quæ à centro feruntur, in medio consistens, pedibus uincta tenens filorum, quæ neuit exordia, facilè vndique persentire potest, si quæ in plagas temerè bestiola conuolarit. Quo argumento nonnulli philosophiam colentes principium sentiendi in corde haberi volunt, atq; illuc omnes sensus tanquam ad caput fontis, corriuari & tendere contendunt, quod eam sedem aptam esse affirmant ad nuncia, & legationes sensuum omni ex parte venientes capiendas. Hæc ille, quare animum nostrum eiusque potentiam, seu potius sedem Philaltæus [b] Araneæ in medio cassidum suorum sedenti assimilat, dum ait: Aranea se in medio constituens circundatis telis in orbem ferè vndique vim spargit, & studiosè omne filum obseruat, ne externo incidente rumpatur, & vbi rupta sit, illico reficit, vt venari Muscas, & pastum queat. Vt igitur Araneus in medio staminis circumtensa vndique tela quocunque adit, singulis prouidet, consulit: ita animus vniuersi in medio cœli singula perficit, singulisque suam vim animalem impartit, & alijs illustriùs, alijs verò obscuriùs. Idem Antonius [c] Ludouicus quærit cur Araneæ fila & telas subtilissimas mittunt, intexuntque quibus Culices, & imbecilla irretiuntur? ait: An propter suum id quod foris habent ceu corticeum vellus, quo paulatim depexo, deductoq; in staminis morem & minui illas, & filamenta edi contingit. Nam ita in Vermiculis illis passim euenire conspicimus, qui mori arboris folijs depastis fila serica ambitiosa ex proprijs excrementis producunt, qui & vitam pro Bombyce, propria substantia, paulatim in sericum illud vellus nimirum absumpta, permutant. An verò quia inest illis naturæ spontè lanigera quædam fœcunditas, vt est apud poëtam:

Cætera sunt venter, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet Aranea telas.

[a] li. 1. Probl. sect. 5. probl. 13.
[b] Lib. 2. de cœlo in Arist.
D
[c] li. 1. sect. 5. probl. 12.

An verò quoniam ſtatuto quodam tempore alui intus natura corrumpitur, vnde excrementi cuiuſdam modo tanquam ſubtegmen quoddam ad intra intelligatur, ex quo tenuiſſimi illi complexus fiant, quibus Apiculas, & Muſcas inuolantes conuenantur. E

MORALIA.

Vanitates per Araneę telam indicantur.

SCITA admodum allegoria eſt, quã Spiritus ſanctus in Araneę tela (opere nimirum laborioſo parumq; frugifero) ſpectandam in multis ſcripturę locis proponit. Atq; adeo ſi quis impiorum ſudores, quos in congerendis opibus & infinita vanitate alia profundunt, rectè ſecum cõtempletur; inueniet impium veluti Araneum labore inani diffluere, & in ipſo ſuo conatu totum perire. Sic legis in Eſaia, c. 59. Pſal. 38. 89. Iob. 8. Aranearum tela fiducia eius. Per Araneas item Ariſton Chius dialecticorum ſermones intelligebat, quæ nimirum artificioſè admodum elaboratæ ſunt, nulli verò inſeruiunt vſui. Aſtrologorum nugæ, & ambages (aiunt grauiſſimi, & celeberrimi doctores Baſilius, & Auguſtinus) videntur omnino perſimiles Aranearũ telis, in quas ſi Culex, ſi Muſca, ſi quid aliud inciderit, inualidis iſtis beſtiolis ſimile, irretitum retinetur, nec euadere poteſt, ſin validum irruperit animal, facilè elabitur & exiguas illas diſcindit telas atq; demolitur. F Beſtiolæ certè Muſcæq; ſunt hebetis exiguiq; ingenij, vel exilis flaccidique ſpiritus homines, puero illi centum annorum à ſcripturis memorato non iniuria comparandi, cùm puerilibus iſtis oblectentur: hos quidem aſtrologicis mendacijs, ac vanitatibus irretiri cõſpicimus. Et Plutarchus fabularum ſcriptores Araneis [a] comparat, quoniam quæ aiunt, ex ſe produnt nullo fundamento nitentia, non tamen, inquit, ignoras iſta non omnino germana eſſe fabularum, & inanium figmentorum, qualia comminiſcuntur poëtæ, & fabularum ſcriptores, Aranearum inſtar ex ſeipſis gignentes initia nullo fundamento innixa, eaq; pertexentes, ſed habere diſputationes quaſdam in ſe, & certorum narrationes euentorum. Quàm ſubtiliter etiam Anacharſis leges Aranearum telis, inquit, Valerius [b] Maximus, comparabat. nam vt illis inferiora animalia retineri, valentiora tranſmitti, ita his humiles, & pauperes conſtringi, diuites, & præpotentes non alligari: Prout modò leges omnes ferè fieri, ac eſſe videmus: Sed vt aues aucupis retia perrumpere nõ poſſunt, ſic quoq; neque potentes peccatores, qui vt aues Aranearum telas, leges perrumpunt, iudicium Dei teſte Paulo effugere nequeunt. Comparationem verò eam telarum Araneæ cum legibus Soloni tribuit Diogenes Laërtius [c] in eius vita. G Rurſus Tzetzes Taletis dictum fuit ad Solonem.

[a] *Li. de Iſid. & Oſir.*

[b] *Lib. 7. de dict. & fact. ſapient.*

[c] *li. 1. de vit. Philoſ.*

—— γράφοντι δὲ τοὺς νόμους,
Ἀκαίροις, εἶπε, πράγμασι μάτην πονεῖς, ὦ Σόλων.
Τοῖς ἀραχνίοις ὑφάσμασιν ὅμοιοι γὰρ οἱ νόμοι.
Τὰ μὲν μικρὰ καὶ ἀσθενῆ δυνάμενοι κατέχειν
Ἐκ τῶν δυνατωτέρων δὲ ῥηγνύμενοι ῥαδίως.
—— Scribenti autem leges
Importunis, inquit, rebus, fruſtrà laboras, Solon,
Aranearum namq; filis ſimiles ſunt leges
Parua quidem & debilia valentes cohibere
A potentioribus autem rumpuntur facilè.

Improbi typus.

Improbus hac eadem ſimilitudine depingitur. ei enim virtus curæ non eſt, neque iuſtitiæ domum exædificat, neque in ea commoratur. Tela verò ipſa Araneæ varietatem oſtendit, quæ cùm fit à natura contexta, facillimè quoq; vt dictum eſt, diſrumpitur, eam quopiam contingente. H Improborum itaq; actio ac vita, Aranearum telam, quę nihil firmitudinis, nihilq; cõſtantiæ retinet, imitatur. Nam nequã hominũ cogitatio, velut tabernaculum eſt ita caducum ac lubricũ, vt nunquã fuiſſe videatur. Vnde Iob. Spes enim impij peribit: domus enim eius erit inhabitabilis: Araneę autẽ tela euadet tabernaculũ eius. Quandoq; & Hypocritarũ fallacia Araneis cõparatur; vt à D. Gregorio explicante illud Iob. Sicut Aranearum tela fiducia eius. Bene hypocritarum, inquit, fiducia Aranearũ telis ſimilis dicitur: quia omne, quod ad obtinendam gloriam exſudant, ventus diſſipat vitę mortalis. Nam, quoniã æterna non quærunt, bona tẽporalia cum tẽpore amittunt. Penſandũ quoq; eſt, quòd Araneę fila per ordinẽ ducũt, quia ſua hypocritę quaſi ſub diſcretione opera diſponunt. Aranearũ tela ſtudioſè texitur; ſed ſubito flatu diſſipatur: quia quicquid hypocrita cũ labore peragit, aura humani fauoris tollit. Et, dũ in appetitu laudis opus deficit quaſi inuentũ labor euaneſcit. Sępe namq; & vſq; ad pręſentis uitæ terminũ hypocritarum facta perdurant; ſed quia per hęc authores laudem

Hyppocritarum fallacia.

A laudem non quęrunt; bona ante Dei oculos nunquam ferunt. Plerumque enim sacrę legis eruditione fulciuntur, doctrinę verba proferunt, omne quod sentiũt, testimonijs accingunt: nec tamen per hęc vitam audientium, sed proprios fauores, quęrunt. Quia nec proferre alia nouerunt, nisi quę auditorum corda ad impendendas laudes excutiant, non vt ad lachrymas accendant. Mens quippe exterioribus concupiscentijs occupata, igne diuini amoris non calet, &c. & infrà. Benè ergo dicitur, sicut tela Aranearum fiducia eius; quia apparente cordis teste, pręterit omne, quod exterius de humano fauore confidit. Quare verò iustus Araneę sit similis incognitus in Psalmos explicat, ad hęc diuini Psalmographi verba commentans: Et tabescere fecisti animam eius. Aranea igitur, dicitur, inquit, tabescere, quia habet corpus tenue, videlicet ad tactum alterius. Sic & iustus ad tactũ Dei, quando per flagella tangitur, citò deficit à peccatis, & liquefit ęternorũ amore. Et notat hic Glossa conditiones Araneę propter quas eidẽ iustus cõparatur: Aranea enim corpus tenue habet, nec in terra, sed in alto stat, telas egestione viscerum texit. Consimiliter anima cõuersi ad Deum & afflicti, terrena deserit, stans in alto cęlestis conuersationis, & subtiles operationes perficit timore Dei tabefacta, id est, humiliata. Vel comparatur homo iustus Araneę, quia sicut Aranea quoddam tabidum
B est & infirmum, sic anima hominis infirmitate & humilitate eruditur, vt non de se pręsumat, qui displicuit fortitudine, & superbia. Est ergo sententia. Ita hominem erudisti, quia tabescere fecisti, sicut Araneam animã eius: id est, fecisti, vt anima tabesceret, id est, infirma fieret per humilitatem, deposita superbia quasi Aranea, qua nihil est tabidius, quę leniter tacta digito, deficit. Hęc enim infirmitas bona est, sicut ante fortitudo superba erat mala. Sic enim dicitur: Anima eorum tabescebat in malis: scilicet pœnę. Ex quibus apparebat, quod de flagellis, & increpationibus Dei nullus debet conturbari, quia sunt ad correctionem, non ad perditionem.

HISTORICA.

EO tempore atque hora qua Gregorius Patriarcha Constantinopolitanus, & Macarius, & Pyrrhus socij qui vnam in Domino nostro Iesu Christo naturam & voluntatem asserebant, centum & quinquaginta præsulum sententia damnati sunt, plurimæ Araneorum telæ maxima omnium admiratione in medium populum cecidere, ex quo significatum est eas hęreticorum sordes, Aranearum instar inanes fuisse, eoq; conuentu, solennique iudicio disiectas
C esse. Fęlix Nolanus cùm à tyranno quæreretur ad necem, fugiens in angusto duorum parietum interuallo se occultauit, qui aditus cùm repentè Aranearum telis prætextus visus esset, nemini recentis latebræ suspitionem reliquit, atq; ita ereptus è periculo est, vt tradit Paulinus Nolanus, & Ado Treuirensis, & Beda in vita dicti sancti Felicis. Felices, inquit, fęlicissimæq; Aranearum tela Felici fuere, ferarumque ferrearum vim habuere, & custodium, & solertiam tenuere. At vbi diuinum absit auxilium, nec ferreæ serræ nec muri ferrei hominem includunt, sed produnt, vti contigit Cn. Plotio ciui Romano latenti in regione Salernitana, cùm nec seruis tortis aperiri posset, vbi lateret, solo tamen odore ipse deprehensus est.

Aranea cælitus cadentia.

Fęlix Nolanus, vt seruatus.

EPIGRAMMATA.

ELegantissimum Ἀδήλου epigramma de Cicada, tela Araneæ capta & liberata.

Λεπτοῦ ὑφηναμένα ῥαδινοῖς ὑπὸ ποσσὶν ἀράχνας,
Τέττιγα σκολιαῖς ἔνδεν ἐχέσκε πάγαις
D Ἀλλ' οὐ μὰν λεπταῖσιν ὑπαιάζοντα ποδάγραις,
Τὸν φιλαοίδον ἰδὼν παῖδα, παρετρόχασα,
Λύσας δ' ἐκ βροχίδων, ἀπεκούφισα, καὶ τόδ' ἔλεξα,
Σώζου μουσείῳ φθεγγόμενος κελάδῳ.

ὑπαιάζοντα, lamentantem. ποδάγραις, pedicis seu laqueis, quibus pedes implicantur. φιλαοίδον, amicum cantilenæ. Aliud Lucillij de Cheremone in aërem sublato, sed Aranearum telis affixè adherente.

Ἀρθεὶς ἐκ αὔρης λεπτῆς, ἐποτᾶτο δι' αἴθρης,
Χαιρήμων ἀχύρου πολλὸν ἐλαφρότερος.
Καὶ τάχ' ἂν ἐρροίζητο δι' αἰθέρος, εἰ μὴ ἀράχνης
Τοὺς πόδας ἐμβλεχθεὶς, ὕπτιος ἐκρέματο.
Αὐτοῦ δὲ νύκτας τε, καὶ ἤματα πέντε κρεμασθεὶς
Ἐνταῦθα κατέβη νήματι τῆς ἀράχνης.

Digitized by Google

Hoc Latinũ fecit ille, qui in Græca epigrammata annotationes conſcripſit, in hunc modum: E

Cheremon tenui ſublatus in aëra vento,
Vincebat paleas tunc leuitate volans.
Et penetrauiſſet nubes, ſed ſtamine Arachnes
Captus, de ſummo triſte pependit onus.
Quinq; miſer, durans ſic penſilis ille diebus
Cum tela ſexto decidit ille die.

Sequitur ibidem ſubinde aliud Nicarchi, quod idem ille propter venuſtatem tranſtulit, ſed adiectis nonnullis, quæ in Græco non ſunt: quòd etiam ſummos poëtas ſæpenumero factitare video.

Tres graciles ineunt tenui de corpore pugnam,
Quis magis ipſorum ſit leuiore leuis.
Hermon ergo artem cupiens oſtendere magnam,
Traxit per plenum membra foramen acus.
At Demas modica progreſſus, & ipſa cauerna
Aſtitit ad telam nentis Araneoli. F
Quem propere implicitum ſuſpendit Aranea, tanquam
Demas non homo, ſed paruula Muſca foret.
Mox hic Soſipater, ſertis me cingite, clamat:
Si videor, vincor, ſum niſi ventus ego.

Aliud Lucillij:

Βουλόμενός ποθ' ὁ λεπτὸς ἀπάγξασθαι Διόφαντος,
Νῆμα λαβὼν ἀράχνης, αὐτὸν ἀπηγχόνισεν.
Inuiſam Diophon quærens abrumpere vitam
Implicuit collo ſtamen Araneoli.

VSVS IN MEDICINA.

ARANEVS quẽ Holcum, & Lycon vocant, inquit Dioſcorides,[a] ſubactus cum ſplenio & linteo illitus, prolatuſq; vtriſq; temporibus, aut fronti, tertianos circuitus perſanat. Quo loco Marcellus poſteriores id probaſſe negat: ſiquidem Paulus Ægineta de Araneis his agens, omnẽ huius remedij veritatem & fidem in hunc ſcriptorem reiecit, dicens Araneum in emplaſtrum emollitum frontiq; & temporibus impoſitum tertianarum febriũ circuitus finire teſtatum eſſe Dioſcoridem. Sequitur deinde Dioſcorides inquiens: Araneũ qui candidam, tenuem, denſamq; telam orditur, in aluta ligatum & lacerto appenſum, quartanis circuitibus mederi narrãt: decoctus ex roſaceo & infuſus, aurium doloribus auxiliatur. Quæ remedia etiam habet Plinius.[b] Et in tertianis, inquit, fiat poteſtas experiendi, quoniã miſeria ſpei delectat, anne Aranei, quem Lycon vocant, tela cum ipſo ſpecu toto reſina certaque impoſita vtriſq; temporibus, & fronti proſit: aut ipſe calamo adalligatus qualiter & alijs febribus prodeſſe traditur. Alius locus eſt: Eſt item quædam Aranea longa & candida, tenues habens pedes, quę ſi contrita fuerit, in veteri oliuarum oleo, albuginem ſoluit oculorũ. Item: Aranei ſanies cum roſaceo, aut per ſe in lana, vel cũ croco, auribus prodeſt. Qui Lycos appellatur, laudatur ab eodẽ Plinio[c] ad reijcientes ſanguinẽ. Scribit item ex Araneis qui Phalãgia dicũtur tricenos vermiculos parere, vnde exiſtimatur, geſtare Araneã incluſam pyxide quaſi fœcunditatis exemplo prodeſſe ſterilibus, & fieri fœcundas: vnde ſunt qui illud Iuuenalis:[d]

Natura indulget, ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt in pyxide condita Lyda,

intelligi velint de Aranea. Arachne enim puella in Araneam conuerſa, Lydia fuit, vt pòſt dicemus. Sed cùm contrà videatur ſentire idem Plinius[e] ex authoritate Cœcilij, vbi ſic ſcribit: Tertium genus eſt, eodem Phalangij nomine Araneus, lanuginoſus, grandiſſimo capite quo diſſecto inueniri dicuntur intus Vermiculi duo, alligatique mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortum præſtare ne concipiant, Ioannes Britannicus quærendum adhuc cenſet, num de Araneis is locus ſit intelligendus. Archigenes[f] apud Galenum valdè probat Vermiculos illos quos pariunt ouo ſimiles, vnguento nardino dilutos, ad dentium dolorem. De Araneis Muſcarijs hoc lego apud Plinium:[g] Aranei Muſcarij telæ, & præcipuè ſpelunca ipſa impoſita per frontem ad duo tempora, ita vt à puero impube, & capiatur, & imponatur, nec is triduo ſe oſtendat ei cui medeatur, neue alteruter pe-

[a] lib.2.c.68.
[b] lib.30.11. & li.29.6.
[c] lib.30.c.6.
[d] Saty.2.
[e] Lib.29.
[f] Lib.5. ſecundum locos.
[g] li.29.c.6.

(Margin letters beside the text: G at "tianos circuitus perſanat", H at "fœcunditatis exemplo prodeſſe ſterilibus".)

Digitized by Google

A ter pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione Araneus cādidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is etiam cui crassissimum textum est, in contignationibus ferè, ad alligatus panno epiphoras sanare traditur, vt ibidem tradit Plinius. Galenus verò medicinas ex Araneis omisit, velut friuolas, ac quasi superstitiosas: telæ earum tamen meminit ad summæ cutis vulnera siue vlcera imponendæ: quod remedium etiam vulgò notissimi vsus est, vbi quis se cultro vel leuissimè sauciauerit. Tela autem Aranei præsertim candida, & pura constipandi vim habet, item refrigerandi. Recentibus vulneribus imposita, à sanie ea præseruat: maculas adhuc recentes abstergit: Plagam recentem sanat, ibique inflammationem, vt scribunt Dioscorides, & Plinius, fieri prohibet, quæ vulnus ad sanitatem peruenire non permittit. Admixta quibusdam vnguentis, & temporibus imposita febres curat. Cum oleo instillata in aurem, dolorem eius sedat, teste Auicenna. Telæ inuoluta, & è cordis ac stomachi regione applicata, tertianas, & tremorem cordis sanat. Fracto capite ex oleo, & aceto imposita non nisi sanato vulnere abscedit: quod remedium laudauit quoq; Serenus:

Sin verò caput infestus colliserit ictus
B *Ex oleo necti vestis debebit Arachnes*
Nesciet hac illinc, nisi cùm sanarit, abire.

Ægyptij medicamētum parant referente Prospero Alpino [h] ex multis Araneis vnà cum suis telis contusis ad modum linimenti cum oleo rosaceo mistis, vel Araneas ipsas in oleo prædicto incoquunt, quo calido carpum ambarum manuum inungunt. Cantharides telę Aranearum inuolutę, & quartanario suspensę eum perfectè liberare traduntur. Aëtius [i] ceratum habet ex Araneis, quem qui uolet, adire poterit. Nonnulli Indiæ populi Araneas vorant: maximè Chiribichenses, qui aliàs valdè sunt nauseabundi, vt si quid videāt, quod eis non multum arridet, ad nauseam & vomitum moueantur.

[h] *Lib. 4. de medic. Ægypt.*
[i] *Li. 16. c. 68.*

PROVERBIA.

HABET illud Hesiodi prouerbij speciem.

Ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια: idest.
C *Vasis eijcias quas nectit Aranea telas.*

Sic enim significant inanitatem, & inopiam etiam hodie. Ad eundem modum Catullus.

—— Nam tui Catulli
Plenus sacculus est Aranearum

Quo dicto nunc nihil est vulgo vulgatius. *Et se fingit, velut Araneus.* Prouerbialis videtur & illa collatio, Aranei ex sese texentis telas, & hominis ex seipso comminiscentis mendacia. Qui sequuntur prouerbiales Senarij in eos sunt, qui malum sibi ipsis cudūt, molientes quod in suum postea vertatur incommodum aut exitium:

Ἀγνοεῖ δ' ἀράχνη παῖδας ὡς παιδεύεται,
Θρέψασα γὰρ τέθνηκε πρὸς τῶν φιλτάτων,
Aranea prolem nescit, vt suam educet,
Quas namq; eduxit, mortis illi causa sunt.

Aranea enim fœtus suos in suam ipsius pernitiem parit, & educat. *Ἱστὸς ἀράχνης*, idest, Araneæ tela, pro re friuola, & parui momenti, prouerbialiter accipitur apud Theodoretum Cy-
D ri episcopum [a] *τὴν ὑπ' αὐτῶν πλεκομένην κατηγορίαν, ἱστὸν ἀράχνης ἀποδείξομεν.* idest: accusationem ab illis contextam, Araneæ telam esse ostendamus, hoc est, nihilo fortiorem quàm sit cassis Araneæ, inualidam nimirum, & inanibus argumentis consutam. Futiles ergo rationes, & infirmas *ἱστοὺς ἀράχνης*, idest, Araneę casses vocabimus appositè, quòd eos quidquid illabitur, facilè discindat. Proclus Constantinopolitanus episcopus *πλέκοντες συλλογισμοὺς ἀράχνης ἀσθενεστέρους*: idest, Texentes syllogismos Aranearum telis fragiliores: & iterum: *ὄντως ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα λέγοντες*, idest, Qui ista dictitant, reuera telam Araneæ texunt. Nazianzenus in carminibus:

[a] *Lib. 6. de Prouid.*

Ἰσὸν ἀραχναίοις νήμασιν ἀντ' ἔχειν: idest,
Ducere Arachnæis staminibus similem.

Thales quoq; Soloni legum latori dixisse memoratur, vt retulimus antea, vanam operam ab illo insumi, *ὅτι τοῖς ἀραχνίοις νήμασιν ἴσον ὅμοιοι οἱ νόμοι*, &c. quoniam Araneę cassibus similes essent leges, quòd à potentioribus soluantur. Huc respexisse quoq; videtur Ouidius dū canit:

Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo,
Et ſubito caſu quæ valuere, ruunt. E

[b] In Charonte.

Diſertiùs Mercurius apud Lucianum [b] ad Charontem: Quod ſi aciē, inquit, intenderis, conſpicies in alto, & Parcas ipſas expenſo ſingulis adnere tenuia quædam fila, quibus vniuerſum mortalium genus ſubnixum dependet. Videre quaſi quoſdam Araneorum nexus ab ipſis fuſis in ſingulis demiſſis? Reſpondet Charon. Equidem filum vt plurimùm admodum tenue ac fragile cuique è ſublimi innexum video, hoc quidem illi, illud verò alij. In Pſalmo 89. quoq; habemus: Anni noſtri ſicut Aranea meditabuntur. Equidem adeo ſubito dies noſtri conſummuntur, vt anni noſtri quibus hìc viuimus, reputari poſſint quaſi quædam tela Aranei, res maximè fragilis, quæ leui tactu mox diſrumpitur. Hinc præterea Aranearum filis, quid ligare dicimus, quod omni ſubitaneæ ruinæ obnoxium eſt: Vtitur eo tanquam adagio D. Baſilius in epiſtola ad Amphilochum: Antiſtitem autem ad aliquantum temporis ab officij ac miniſterij ſuſpenſione puniuit, dicens quod antiſtibus quidem licet pęnas canonicas augere & diminuere: Aranearum autem filis ligare, quæ debent tribus rudentibus alligari, non conceſſum eſt. Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν Aranearū telas texere. Eſt in re friuola nulliuſque frugis infinitum atq; anxium capere laborem, Refertur prouerbij vice à Diuo Baſilio in initio enarrationis Hexameron, & in commēto in quintum Eſaiæ, vbi eos qui per immodicam mollitiem totos ſe dederunt delicijs pręter ientaculum, prādium & cœnam ſine continuè, aut certè in eos qui diebus hilaritatis, & lætitiæ, puta nuptiarum aut conuiuiorum accuratius conquirunt, & adhibent tibias, citharas, & tripudia ſaltationeſq;, dixit telam ordiri Arachnæam, quaſi ad ſtamen quoddam, inquit ſedeant, ſi manus ſuas fidibus citharæ in ordinem redactis admouent: & centrum citharæ quaſi radium textoris huc illuc crebrius transferendo, ne lineam quidem demum oſtēdunt rectæ actionis. Vtitur eodem prouerbio Diuus Ambroſius [c] his verbis: Vana & inania non ſequamur, ne telam Araneæ texere iudicemur, eò quòd peccata nullam perpetuitatis poſſunt habere ſubſtantiam. Vnde cùm videris ſtudere facultatibus amplificandis cumulandis poteſtatibus, affectando decori, dices illud Eſaiæ 59. Telam Araneæ texunt iſti quæ diuturna eſſe non poteſt, ſed cito ſcinditur atq; opus eius omne diſſoluitur. Non enim ſupra ſolidum aliquod firmamentum locatur, ſed in vacuo ſuſpenditur. Nihil laxum, nihil molle verum Chriſti militem decet. Ecce enim qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Arguti ſibi & induſtrij omnes auari videntur. Quid argutius, quid ſolicitius Aranea? quæ operi ſuo diebus atque noctibus intendit, nec vllo ſumptu, vllaq; impenſa conficit veſtimentum, ſed vanum eſt omne, quod fecerit. Sic homo omnis eſt qui opus ſuum ſupra Chriſti non conſtituit fundamentum. Vanè diebus, & noctibus, & ipſe turbatur: cùm eum plerumq; Araneæ modò etiam in ipſo ſuę improbitatis molimine operis ſui ruina conuoluat. Hæc D. Ambroſius. Telas itaque Aranearum texere dicitur, qui ſine modo laborat, & parum proficit, vt rei minimi momenti vacans ritu Araneolæ, quæ vt Muſcas capiat, telas anxiè texit, ita tamen tenues, vti etiam leuiſſimo venti flatu frangantur. Vſurpatur loco prouerbij ab Eſaia, vt dixi, dicente: Cōceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem & oua aſpidum ruperunt, & telas Aranearum texuerunt. Notum itaque fuit hoc adagium etiam Hebræis, cùm ſcilicet magnifici iſti ſibi blandiuntur, quaſi rem arduam inuenerint ac perfecturi ſint; deinde in ſpongiam exeunt omnia; ſiue dum friuola ſtrenuè ſectantur, in quo ferè ſenſu hoc quoq; legimus apud [d] Ludouicum Arioſtum.

Temporis noſtri fragilitas.

Aranearū telas texere. F

[c] In tract. ſuper Pſ. 38. G

[d] Cant. 18. 43.

I nimici faranno opra di ragni
Se non manchiamo noi del douer noſtro.

APOLOGVS. H

Podagræ, & Araneæ.

PODAGRÆ, & Araneæ apologum à Cęl. Secundo Curione in ſuo Araneo confictum hîc libuit aſcribere. Araneæ olim peregrè proficiſcenti ſe podagra comes adiunxit, tametſi paſſibus ambiguis admodum ægrè illam ſequeretur, iam diei vnius itinere confecto, conſtitutum inter eos eſt, vt diuerſum hoſpitem vtraq; experiretur: ac Aranea oppidum ingreſſa, veteris adhuc memor hoſpitij, in opulenti cuiuſdam ſpatioſas ędes diuertit, vbi ſtatim incipit ſua tapeta, aulæaq; præpandere: adfuere protinus furiæ quædam conuertentes, & quicquid erudita operatione texebat, diſſipantes, adeo vt vix oculatas trygodæmonum ſcopas poſſet euadere: miſera planè quæ in tanta rerum omnium affluentia ſola egebat, atq; in tam amplis atrijs ne angulum quidem tutum inueniebat. Podagra verò pedibus capta, cùm

vltra

A vltra progredi nequiret, in primas se eius oppidi casas dedit; vbi nil non miseriarum experiri, apponi cænaturienti panis ater cum olusculo vix sale condito: in potum vappa propinari, nisi è proximo riuo petere mallet, vnde sitim restingueret. Sic igitur accepta, lectum sibi poscit exhiberi. Torus ille pro plumea culcitra, stramine plenus ostenditur. In eo suspirans & gemebunda, se vtcumq; componit. Sed ó quàm malè membris mollibus, & delicatis, cùm tam horridis stragulis, tam duris & barbaris villis conuenit. Orto igitur augusto illo sidere, quod omnia patefacit, Aranea & podagra, rursus conuenerunt: & prior Aranea magnoperè de diuitis illius barbarie conquesta est: Podagra contra de hospitis sui egestate, duroq; victu multa commemorat, Irum eum appellans. Aranea commonstrat liuidas vibices, quas senticosa fulcra tenellæ cuticulæ impresserant. Qua de re posteaquam maturè deliberatum inter ipsas fuit, in hanc pedibus sententiam iuerunt, vt Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra verò diuitum aulas regumq; turres incoleret. Itaq; Podagra instituti nequaquam immemor, pedetentim nummosi cuiuspiam domum ingressa, ad obesuli pedes procubuit, quam vbi conspexit hospes humanissimus, Dij boni, qua lenitate, quibus nominibus excepit? Substernuntur olorinæ culcitræ, puluinis, toralibusq; Milesijs
B cubilium fulcra replentur, feruet culina, omnes sunt in officio ministri, qui dapibus mensas onerent (vt poëtæ verbis vtar) & pocula ponant. Huc capi pingues, atq; altiles phasiani, pauones, coturnices, turtures, ficedulæ, & aues illæ quæ binis superbiunt cordibus, conuolant: rhombos, scaros, siluros q; prætereo. Lucrina item conchilia, Abidena ostrea, & quicquid mare lautum & delicatum mittit. Huc vina candida, nigra, purpurea, rubella, dulcia, tenera, austera, Cecuba, Falerna, Chia, Cretica plenis crateris infunduntur. Taceo mensas secundas à Tarentinis allatas. In summa nihil deliciarum, nihil cupediarum ac voluptatum non exhauritur, vt tam potens dea (est enim Podagra Bacchi Venerisq; filia) cum sororibus suis Chiragra atq; Gonagra, molliter quiescat. At Aranea pauperis domum læta petit, telas orditur, textrinæ manibus & pedibus incumbit, venatur, nullas insidias, nullius iam formidat insultus, (vt dicam breuiter) vacua in aula dominatur: ac ne ergo hospitem ingrata videatur, eum à Podagræ insidijs (est enim bellua illa admodum insidiosa, vt quæ nomen non raro mentiatur, humiq; serpat) securum tutumq; reddit. Si quando tamen Aranea nihil agente, seu calida seu frigida in ædes irrepserit, haud diu potest cum Aranea consistere: non igitur mirentur diuites ociosi, si varijs ac hoc vno morbo affecti sæpe decumbunt, cùm
C nec medicum, nec vera medicamenta admittere velint, laborem, industriam, frugalitatem. Eundem apologum est legere apud Petrarcham in epistolis epist. 39.

FABVLA.

ARACHNE puella Lydia, Idmonis filia, lanificij peritissima, adeo vt [a] Plinius linum & retia primam omnium inuenisse tradat, quanquam eius vsum apud Hebræorum antiquissimos multò antè fuisse comperimus. Alij à Minerua nendi omne, suendi, texendiq; artificium edoctam eam fingunt, ijsq; dotibus cùm superbiret, negasse se aliquid à Minerua didicisse, & quod intolerabile erat, eò processisse arrogantiæ, vt deæ illi se non vereretur æquare, eamq; in certamē vocare, quare indignata Minerua, virgine acriter obiurgata opus miris imaginibus intertextum ac varium radio discidit; quod cùm virgo ægerrimè ferret, laqueo vitam finire cupientem, miserata Pallas non quidem statim eam mori voluit, sed ita te-
D nuissimo funiculo pendentem in Araneam transformari,

Atq; ita viue quidem, pende tamen improba, dixit
Lexq; eadem pœna, ne sis secura futuri
Dicta tuo generi serisq; nepotibus esto.

Quam fabulam qui exactiùs volet, adibit [b] Ouidium, qui diligentissimè eam conscripsit, licet paulò aliter. Scribunt præterea Græci [c] Cælio Rhodogino referente fuisse in Attica Phalanga quendam, cui foret Arachne soror. Cùm verò ab Minerua hoplomachiam perdididicisset Phalanx, & telæ artificium Arachne, matrimonio se inuicem obstrinxere, indignata dea in reptile genus vtrumq; deformauit, quo ab suo fœtu deuoratur. Cæterùm Zenodotus de ortu serpentum agens fabulam aliter tradidit. Inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem habuit nuncupatam Arachnen: sed Phalanx, vbi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur, cùm Arachne soror omnia illa diligenter didicisset, quæ spectant ad telę conficiendæ, & ad suendi artificium. At enim cùm

[a] *Lib. 7.* Lini inuentio.

[b] *Lib. 6. Metam.*

[c] *Lib. 7 lect. Ant. ca. 16.*

Digitized by Google

cùm Phalāx cum forore rem habuiſſet, fama eſt ita facti turpitudine commotam eſſe deam, E
tamq; grauiter facinus tuliſse, vt ambos in ſerpentes verterit. Arachne cùm eſſet grauida ex fratre, iuſsa eſt ex Pallade nō ſine maximo vitæ diſcrimine parere, quare à filijs corroſa fuit, quod etiam cæteris eiuſdem generis dicitur poſtmodum accidiſse.

DE MVLTIPEDIS. ET PRIMVM DE ONISCO SIVE ASELLO. Cap. XIII.

NEMO hactenus, quantum videre mihi licuit, tria diuerſiſſima terreſtria Inſecta multipeda, Oniſcum ſcilicet, Iulum & Scolopendram, rectè diſtinxit: ſed è contrario omnes ferè recentiores, quin ipſe quoq; Plinius inuicem turpiter confuderunt. Millepedæ (ὄνοι: ſed inſcribitur caput περὶ κυβαρίδων) F
inquit [a] Dioſcorides interprete Ruellio, quæ ſub aquario vaſe ſtabulantur, animalia ſunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Sed Plinius videns hæc omnia Iulo etiam conuenire, (hunc enim intelligit, quamuis non nominet) Millepeda, inquit, ab alijs Centipeda, aut Multipeda dicta, animal eſt è vermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens ſe, Oniſcon Græci vocant, alij Tylon &c. Quod verò Iulum intelligat, conſtat ex ſubſequentibus: Illam quę non arcuatur, ſepa (hoc quoq; falſum eſt) alij Scolopendram minorem pernitioſamq; &c. Item clariùs [b] antè dixerat folia peponum ſanare morſus Millepedæ Spea (lego Sepa) Græci vocant, oblongam, piloſis pedibus, pecori pręcipuè nociuam. Marcellus Virgilius in ſuo ad Dioſcoridis locum, commento, Millepedas in aquoſis & humidis potiùs, quam ſub ſitulis vertit, Paulum Æginetam & rem ipſam ſecutus: Frequentiores enim in humidis, quàm ſub aquarijs vaſculis inueniuntur, & Dioſcorides non ὑπὸ τὰς ὑδρίας, quod eſt ſub hydrijs, ſed ὑπὸ τὰς ὑδρείας, quod eſt, vbi hauritur & tractatur aqua, inueniri & agere Multipedas has dixit. Quod & [c] Theophraſtus ſcripſit his verbis: Serpentes, Lacertæ & ſimilia, quod ſine potu viuere poſſunt, nulli dubiū eſt. Afros hæc Onum (ſic Latinè vertit Gaza) mandere G
affirmare aiunt, qui apud nos Vermis quidam multipes (aterq; de ſuo addidit Gaza, ſed Onus ater non eſt) gignitur, ſeſe in orbes conuoluens: hunc autem locis illis multum admodum naſci, naturaq; eſse humidum narrant, rore verò partem carentem pluuia, ſemper abundare. Meminit iſtius præterea, animalis [d] Ariſtoteles, quo loco de Pediculis animalium agit, quos in piſcibus ſimiles Multipedis his eſſe dixit præterquam in cauda, quam illi latiorem habent; vocauitq; ὄνους πολύποδας, id eſt, multipedes Aſellos, quoniam ὄνοι, id eſt, Aſelli nomen hoc commune vagumq; per multa animalium in Græcis ſit; nam & in quadrupedum genere, piſcium & Locuſtarum Aſelli nomine aliquid indicatur; quam ob cauſam multipedes ille adiecit, idq; animaduertentes Latini veteres à pedum numero Multipedas eos vocauerunt. Galenus ὀνίσκους vocat, & apud ſuos κυάμους vocari tradit, & ipſos omnino euidenter depingit his verbis: Aſelli animalia ſunt, quæ in globum ſe ipſa contrahunt. Eos appellāt quidam apud nos fabas, quoniam eſculentis fabis ſimiles plurimos videre datur naſcentes ſub hydrijs, quibus rurales aquam de fontibus portant, ipſasq; prope focum collocant: Idem Galenus pluries Aſellorum horum meminit, ac ſemper ſub hydrijs naſci addit, vt Dioſcoridem ſecutus videatur, ſed notandum Galeni interpretem, quotieſcunq; H
Galenus Oniſcos nominat, Latinis Millepedas dici, de ſuo adiungere; hoc enim nullibi in Græco contextu eſt. A quo interprete deceptus And. Matthiolus miratur, cur Plinius Millepedam animal è Vermibus piloſum multis pedibus arcuatim repens vocet, nimirum Iulum, cum quo Oniſcum, vt dixi, turpiter confudit. Marcellus Virgilius ait ὄνους Græcis à Liuido corporis colore quaſi aſinos vocari: ſed quid ſi addamus inceſſum, nā cùm pluribus inſtructi ſint pedibus, tardo tamen procedunt gradu. Dioſcoridi, vt dixi etiam Κυβαρίδες vocantur, Scribonio Largo κατοικίδιοι ὄνοι, Marcello Empyrico Cutiones, Italis Porcelletti quaſi Porcelli à totius corporis ſpecie (vnde recentiores Latini etiam Porcelliones vocarunt:) Germanis Kellereſel, quaſi Aſelli cellariorum, (quòd vbiq; in locis humectis, maximè cellariorum parietibus & feneſtris pluuia tempeſtate madefactis proueniant.) item Holtzuuentle: Belgis Piſſebedde; Gallis Cloporte, Cloſeporte, Porcelet, Anglice Cheſelippe.

[a] Li. 2. c. 37.

[b] Lib. 20. cap. 3.

[c] Lib. 4. de hiſt. plā. c. 4.

[d] Li. 5. Hiſt. cap. 31.

Etymum.

VSVS.

A

VSVS IN MEDICINA.

Oni, inquit [a] Dioscorides, ex vino poti difficili vrinæ & regio morbo auxiliantur. Eosdem illini anginis vtilissimum est cum melle. Triti & in cortice mali Punici calfacti, doloribus aurium, addito rosaceo conuenienter instillatur. Sic Dioscorides. [b] Plinius quoq; Oniscum bibisse prodesse scribit vrinæ, & pòst: in vini hemina morbo regio resistere. Galeno etiam Onisci non vno in loco, & non vnum ad morbum celebrantur: tertio de compositione medicamentorum ad cephalalgiam, siue diuturnos capitis dolores, ibidemq; à Seuero scribit trito cum vnguentis vlceratis auribus infundi. Et in sexto: quidam, inquit, agens de ijs remedijs quæ Archigenes ad gurguliones inflammatos scripsit, eos in potu exhibent, aut delingendos dant, aut dolentibus aut affectis partibus illinunt, & valdè se iuuari testantur. In octauo verò ait Asclepiadem eorum meminisse inter ea, quæ ad dyspnoicos

B conscripsit, vt qui attenuatoriam vim habeant, verùm quo consilio ad vsum ipsorum perueneri, haberi se negat. Postremò libro de medicinis facilè parabilibus Oniscos inquit tritos, ex mulso potos regio morbo liberare. [c] Plinius Multipedam ad inflammatos gurguliones etiam commendat, quod pertinet ad Oniscum, vt ex Galeno patuit, & quamuis paulò infrà Millepedam anginis illini efficacissimum putari dicat, tamen vetus codex legit Multipeda, vel saltem ad Onum id quoq; referendum; nam Millepeda exitialis ac perniciosa est.

[a] Lib. 2. cap. 37.
[b] Lib. 30. cap. 8. 11.
[c] Lib. 30. cap. 4.

DE IVLO. Cap. XIV.

AEQVIVOCA: SYNONYMA:

Ἴουλος Græcis, & Latinis Iulus multa significat. Ἴουλος in primis est manipulorum collectorum fascis: Scholiastes [a] Apollonij, οὖλος καὶ ἴουλος, ἡ ἐκ τῶν

C δραγμάτων συναγομένη δέσμη. καὶ οὐλὼ ἡ Δημήτηρ. Itidem [b] Athenæus ex Semo Delio Περὶ παιάνων, τὰ δράγματα τῶν κριθῶν αὐτὰ καθ᾽ αὐτὰ προσηγόρευον ἀμάλας, συναθροισθέντα δὲ, καὶ ἐκ πολλῶν μίαν γενόμενα δέσμην, οὔλους καὶ ἰούλους. καὶ τὴν Δήμητρα, ὅτε μὲν χλόην, ὅτε δὲ ἰουλώ. Et ibidem ὑπὸ τῶν οὖν τῆς Δήμητρος τοὺς τε καρποὺς καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς εἰς τὴν θεὸν, οὔλους καλοῦσι καὶ ἰούλους. Δημήτρουλοι καὶ καλλίουλοι. πλεῖστον οὖλον, οὖλον ἵει, ἴουλον ἵει. Quibus postremis verbis Cereri acclamabatur in hymnis in eam compositis, vt testatur Eustathius, dum ait: Δήμητρος ἴουλοι καὶ συνθέτως Δημητρίουλοι, ὕμνοι εἰς Δήμητραν, οἱ καὶ καλλίουλοι. καὶ ἐπιφώνημα ἐμμελὲς τὸ, πλεῖστον οὖλον οὖλον ἵει, ἴουλον ἵει. id est, plurimos manipulorum collectorum fasces. Ibi tamen Eustathius οὖλον exponit συνειλημμένον, siue συνεσπειραμένον. Significat igitur οὖλος siue ἴουλος non solùm fasciculorum hordei congestorum fasciculum, sed etiam hymnum, qui in Cererem concinebatur, (teste etiam [c] Polluce) qui alio nomine composito dicebatur Δημήτρουλος siue Δημητρίουλος & καλλίουλος. Ipsa autem Ceres vocabatur Οὐλὼ, siue ἰουλὼ, quòd huiusmodi fasciculos rusticis largiretur. Sed notat ibidem Athenæus ἴουλον dici τὴν τῶν ταλασιουργῶν ᾠδὴν, cantilenam earum quæ lanam tractabant: qua significatione citatur ex

D hymno Eratosth. in Mercurium. Rursum idem Athenæus idem paulò post verba citata, αἱ δὲ ἴουλοι καλούμεναι ᾠδαὶ Δήμητρι καὶ Περσεφόνῃ πρέπουσι. Ἴουλος aliàs item est prima illa lanugo quæ ex puberum genis efflorescit. [d] Homerus.

— πρὶν σφῶϊν ὑπὸ κροτάφοισιν ἰούλους
Ἀνθῆσαι, πυκάσαι τε γένυς εὐανθέϊ λάχνῃ.

Habent & Auellanæ, multæq; aliæ arbores suos Iulos, ἰούλους, id est, villos callo compactili, vt [e] Gaza interpretatur apud Theophrastum, imitatus [f] Plinium, qui ita scribit. Ferunt & Auellanæ iulos compactili callo, ad nihil vtiles. Suidæ ἴουλος est τὸ ἐπὶ τοῖς καρύαις ἄνθος. Numenius apud Athenæum ἰούλους vocat Intestina terræ, testante eodem Athenæo:

—— Τοὶ μὲν ἴουλοι
Κέκληνται μέλανες γαμψώνυχοι ἔντερα γαίης.

Quem tamen locum annotans Eustathius non omnia terræ intestina author est dici ἰούλους: sed eos tantùm, qui numero pedum sunt insignes. Adhæc Intestina terræ nigra non sunt. Et

Iuli varia significata.
[a] Lib. 1.
[b] Lib. 14.
[c] Lib. 1.
[d] Odyss. Λ.
[e] Li. 3. Hist. plant. ca. 7.
[f] Lib. 16. cap. 27.
Qui Lumbrici Iuli dicantur.

Theon

Theon antiquissimus Intestina terræ sic nominari scribit, quoniam longitudinis ratione intestinorum imaginem præferant, & quia in terræ visuntur profunditate, nimirum cum Lumbricis. Hinc de eis ait in prognosticis: B

— καὶ πλαζόμενοι σκώληκες

Κεῖνοι, τοὺς καλέουσι μελαίνης ἔντερα γαίης.

Iuli & Scolopendræ differentiæ.

Est autem eidem Theoni ὁ Ἴουλος σκώληξ πολύπους. μυρίοις γὰρ ποσὶ χρώμενος, ὅμοιος ταῖς Σκολοπένδραις. hoc est, Iulus Vermis est multipes: millepedibus vtens: similis Scolopendris: nimirum numero & hirsutie pedum: alioqui dissimilis: nam Iulus niger est, & rotundus, cùm Scolopendra corpore sit plano, & flaui coloris. Nonnulli testante eodem Theone Scolopendras Iulos vocant. At non solummodo cum Scolopendra perperam & terræ Intestinis confunditur Iulus, sed cum Onisco etiam, quemadmodum præcedenti capite Plinium fecisse diximus. Oniscum Phocion quoq; Iulum dici credidit. Ἴουλος, inquit Hesychius, ἐστὶ ζῶον πολύπουν, ὅπερ ἡμεῖς λέγομεν ὄνον. Τινὲς δὲ καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ὑδρίαις γινόμενον πολύποδα καὶ συστρεφόμενον, ἴουλον καλοῦσι quasi verò Multipeda quæ sub hydrijs stabulatur, diuersa esset ab Ono siue Asello. Eadem tamen apud Suidam leguntur: cui inter rectiùs ἴουλος ὁ ἐν ταῖς ἀμπέλοις σκώληξ πολύπους, id est, Vermis in vitibus multipes: vnde fortè Iacobus Dale- E

Dalechampij error.

chāpius in suis in Plinium annotatis Iulum putat Columellæ Erucam hirsutã dici, quæ olera, & vites rodit, sed meo iudicio fallitur, glaber enim Iulus est, cùm multæ dentur Erucæ hirsutæ, quæ longè maiorem, quàm Iuli vitibus afferunt detrimentum.[g] Nicander, qui morsum eius venenosum esse testatur, Iulum cum Vespa eodem carmine nominat: vbi Scholiastes Iulum ait esse Vespæ speciem, aut Vermem, qui Μυριόπους, hoc est Millepeda vocatur, atq; ita vocasse videtur Plinius: Millepeda, inquit, ab alijs Centipeda (Rustici quoque hodie Centopie quasi Centipedam dicunt) aut multipeda dicta, animál est è Vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens tactuq; contrahens se, Oniscum Græci &c. Quod verò Iulum Multipedam vocet, ego facilè colligo, quod [h] alibi acetum contra venenosum Millepedæ morsum celebret: Oniscus enim venenosus neutiquam est, vti ex superioribus quilibet optimè iudicare potest: nec rectè Iacobus Dalechampius eum Plinij locum de Scolopendra intelligendum esse contendit: nam Plinius præcedenti regula idem acetum contra ictus Scolopendrarum, nimirum terrestrium & marinarum, prædicauerat. Cardanus Iulidem vocat, sed id piscis nomen est, de quo suo loco. A Iulo ἰουλόπεζος à Lycophrone dicitur nauis, quæ multis remis agitur, vt Iulus multis pedibus graditur. Eustathius verò exponit μακροὶ τοῖς ἰούλοις ἐοίκασι, id est, σκώληξι ποδώδεσι. & Ἰουλώδεις, Iulos polypodas referens, qui est ex genere Iulorum polypodum. dicitur esse Insecti genus apud Aristotelem. G

[g] In theriacis.

[h] Li. 23. c. 1.

Iulis.

Iuli forma.

Est verò Iulus Insectum, terræ intestino, nisi polypes esset simillimum, totum vnicolor, atrum, aureis vndiq; zonis siue annulis refertum, innumerabiles penè obtinens pedes.[i] Cardanus quadraginta quatuor pedes habere scribit, cùm nulla, (inquit) animalia terrestria alium magnum numerum pedum sortita sint, neq; viginti aut triginta: sed Araneo aut Scorpioni maximus pedum numerus ascribitur à Iulide, qui tamen decem pedes non excedunt. Causa huius est, quod pedes ad perfectionem animalis attinent: ideo quanto pauciores, eò absolutiores & firmiores: ob id homini duo tantum, quadrupedibus quatuor ob notas totidem. Sed vt pedestria perfectissima, vt animalia quæ sunt bipeda, vltra hunc numerum, quo plures sunt pedes, eo imperfectiora vt Aranei & Scorpiones inter terrestria, polypi & cancri inter aquatica, & huiusmodi generis. Ob id neq; molle neq; crustatum vllum sonum edit; quoniam à perfectione multum absunt. Iulis autem tot pedes habet, quia proxima est naturæ Vermium, atq; media inter pedestria & Vermes. Proxima enim sunt pedibus carere, & numerosos habere; quod sint imperfectissimi. Vnde videmus nonnullis Vermium generibus, quasi toto ventre vestigia pedum subesse. Hæc itaq; Cardanus: qui antea quoque cur diuisum hoc animal, viuat, scripserat: vbi ostenderat, principium & terminum, in quo partes quæ mouentur, copulantur, indiuiduum esse, & solùm in his quæ quatuor signis mouentur: Quæ ergo, inquit, motus suos in vnum principium non referunt, diuisa viuunt, velut Iulis, qui quadraginta quatuor pedes habet, nam ex terrestribus nullum plures habet. Hoc ergo si diuidatur, ambæ partes ad anteriora tendunt: quia hoc animal quasi ex pluribus est compositum. Dion Chrysostomus Iulis negocia comparauit, etenim & illi, inquit, quamplurimos pedes habentes, tardissimi sunt inter reptilia. Iuli icon pòst dabitur inter Scolopendras. H

[i] Lib. 7 de Var. re. c. 28.

Iulus cur tot pedes habeat.

DE

Digitized by Google

A DE SCOLOPENDRA TERRRESTRI. Cap. XV.

SYNONYMA.

SCOLOPENDRAM terrestrem, quòd non aliter ac Iulus millepeda sit, à nonnullis cum Iulo, quem Millepedam Plinij esse diximus, confunditur, ab alijs cùm hirsutis Erucis, quæ & ipsæ plurimis pedibus præditæ sunt, à Plinio etiam cum Sepe, quę è genere est Lacertarum quatuor pedibus adeo exiguis, vt ijs prope carere videatur. Illam autem, inquit [a] Plinius (cùm de Millepeda dixisset) quæ non arcuatur, Sepa Græci vocant, alij Scolopendram minorem, pernitiosamq;. [b] Alibi quoq; loquens de folijs peponum, ait ea morsibus mederi Millepedæ, quam addit Græcis vocari Spea (lego Sepa: videntur enim transpositæ litteræ, imprimentis vel scribentis culpa) oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipuè nociuam. Quæ sanè descriptio cùm Iulo æquè ac Scolopendræ conueniat, Plinius dupliciter culpandus: vel enim Sepam modò cum Millepeda vel Centipeda, modò cum Scolopendra confudit; vel postremo allato loco Scolopendram cum Millepeda, quas tamen priori loco inuicem distinxerat. Scolopendram [c] Theophrastus Σκολοπίαν vocat. & Σκολόπενδραν dictam volunt Grammatici, quasi ἔχουσαν σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ. Hetrusci teste Matthiolo Centipedas dicunt, Germani Langer Orenmittel, & Belgæ Langen Oorvvormen, quasi Longos Vermes auriū, cùm Forbicinas vulgò dictas simpliciter, vt suo loco dictum fuit, Oorvvormen, Vermes aurium vocent: Sed Scolopendra ex Forbicinarum tamen genere nequaquam dici potest.

Seps quale animal.
[a] Lib. 29. cap. 6.
[b] Lib. 20. cap. 3.
B
Plinij error.
[c] Lib. 7. cap. 11.
Etymum.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

DVPLEX Scolopendrarum genus est, terrestre vnum, de quo sermo est, marinum alterum, vtrumq; longum Vermem repræsentat, & pedes multos habet & pilosos, vnde cum Millepedis confunduntur, quin & Millepedæ dici queunt. Terrestris modo Scolopendra, diuerso quoq; genere constare videtur. Etenim [a] Dioscorides Scolopendram nominat simpliciter, item aliam Ophioctonem, nimirum quod serpentes occidat. Sed quę ea sit, apud neminem inuenio. Ego præter bina illa genera, nonnulla alia obseruaui, quæ subinde, vbi prius de communi omnibus figura aliquid dixero, depingam. [b] Georgius Agricola, Scolopendra terrestris, inquit, in truncis arborum, aut in lignis supra terram locatis, aut in palis terræ infixis, vnde nomen inuenit, & gignitur & viuit; quibus amotis aut commotis egreditur, aliàs plerumq; solet latere. Pennis caret, sed plurimos habet pedes, quocirca eam ex Latinis alij Multipedam, alij Centipedam, alij Millepedam vocarunt: si quando repit, partem corporis mediam tanquam arcum intendit: si bacillo, aliaúe re tangitur, se contrahit. Color ei æneus, corpus tenue, & latum, longum verò tres digitos, aut summum quatuor. Sic ille. Santes [c] Ardouinus verò haud rectè Scolopendram terrestrem, ait esse serpentem diuersorum colorum, videlicet viridis, crocei, rubei, & aliorum: additq; quod ferendum minimè est, de genere esse viperarum, cùm alioqui dicat folio Scolopendriæ, vnde, inquit, nomen accepit. Est certè folio asplenij siue Scolopendriæ non absimilis Scolopendra, vt non possit eum latere qui plantam nouerit, vnde hinc alij herbam nomen accepisse voluerunt. Matthiolus in Hetruria Centipedas vocari asserit; esseq; in Hetruriæ omnibus vulgaris notitiæ, Vermes innumeris pedibus, referti, subrufo colore. Antiquissimus poëta [d] Nicander Scolopendram vocauit bicipitem, & pedum multitudine, velociq; motu triremem repræsentare: Canit itaque.

C
[a] Lib. 7. c. 6.
Ophioctone.
[b] Lib. de animal. subter.
[c] Lib. 6. de Venen. c. 22.
D
[d] In theriac.

Οἶδα γε μὴν καὶ ἴουλος ἃ μήδεται, ἠδ' ὀλοὸς σφὴξ,
Πεμφρηδών ὀλίγη τε, καὶ ἀμφικάρης σκολοπένδρα,
Ἥτε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὀπάζεται ἀνδράσι κῆρα.
Νηΐα θ' ὡς ἐπέρχονται ὑπὸ πτερὰ θηρὶ κελεύση. id est:
Nouimus haud aliter qua patrat Iulus; & atrox
Vespa & Pemphredon tenuis, Scolopendraq́ bifrons,
Qua vomit exitium miseranda mortis vtriq;
Cuiq; ala, vt remi festinant nauis euntis.

Bicipitem

Digitized by Google

Bicipitem verò eſſe Scolopendram verum non eſt, ſed bicipitẽ poëta dixit, quòd talis videatur: nam vt Ariſtoteles teſtatur & experimento quotidie deprehendi poteſt, Scolopendra ex vtraq; parte graditur, tanquã vtrimq; caput habeat vnum, etiam ſi in duas partes diſſecta ſit, tunc enim altera pars in caudam, altera mouetur in caput. Sed dum graditur, remorum inſtar, latos mouet pedes, quos alarum in modũ geſtat, ſicuti poëta dixit. [e] Theophraſtus Scolopendras ſcribit reperiri circa radices gladioli, quia, inquit, congregantur facillimè in eam. Quibuſdam in regionibus tanta copia increuere, vt fugati ab eis populi proprios deſeruerint lares, quod Trerienſibus contigiſſe ſcribit Theophraſtus teſte [f] Plinio: idem de Rhytienſibus prodidit [g] Ælianus. Quæ in hac tabula num. 1. depingitur Scolopendra eſt marina, lato corpore, ſubcaſtaneo, velut pedibus innumeris, longiuſculis, aurei coloris. Num. 2. co- E

[e] Lib. 7 hiſt. plant. c. 11.

[f] Li. 8. c. 29.

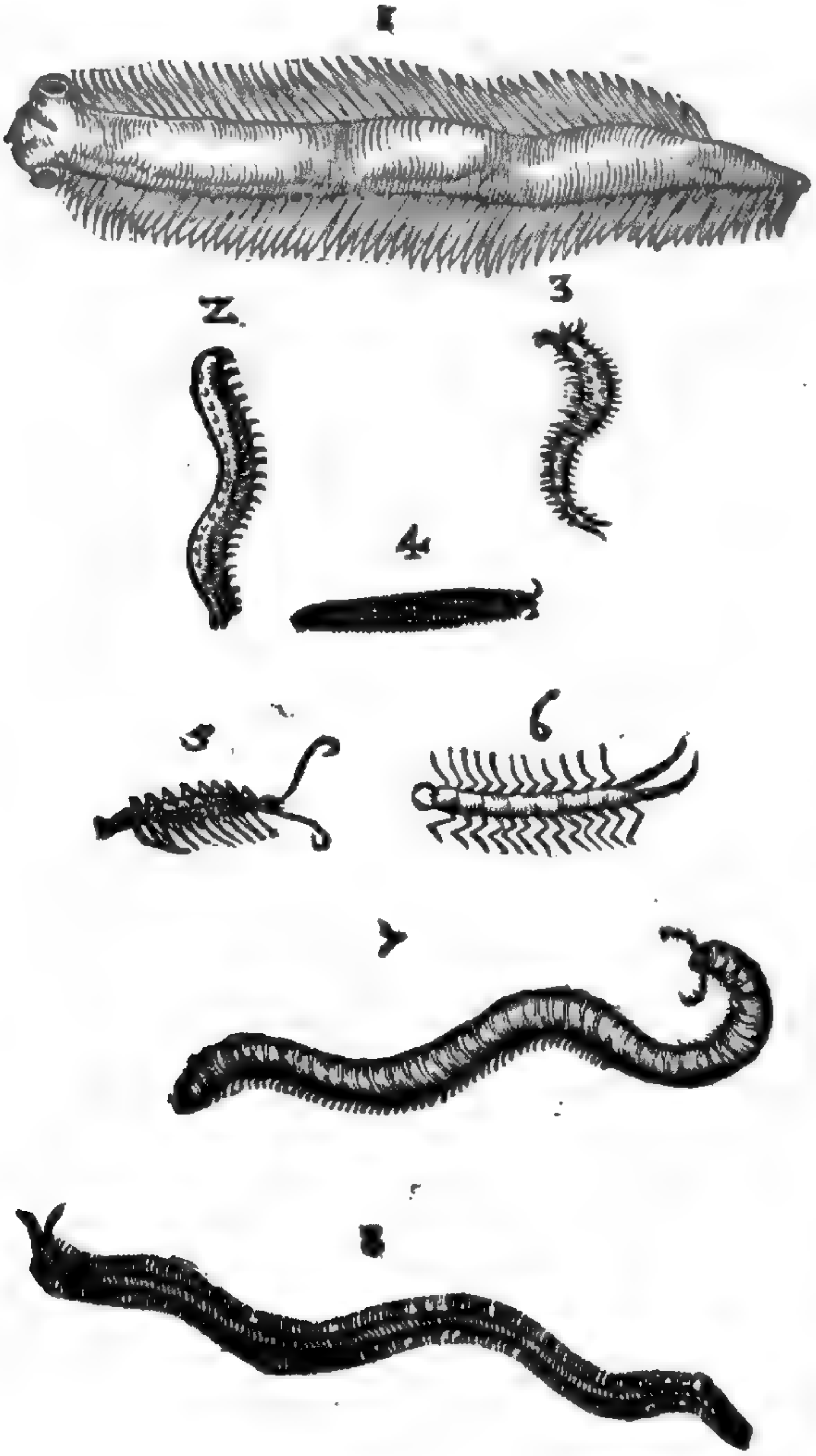

F

G

H

lore

A lore est ametheſtino, albis, ruberrimisq́; punctis maculoſa, terreſtris. Terreſtris alia numer. 3. lutea, maculis obſcuris inſignita. Num. 4. Scolopendra terreſtris minor, colore rubicundo, per tergus atro. Ex Scolopendrarum quoq; genere eſt Inſectum quinto loco depictum, ſed breue admodum, longiſſimis antennis, proceriſq́; pedibus, totum cinerei coloris. Num. 6. inſolentis admodum figuræ, colore ferè cinnabarino, cauda biſurcata, pedibus Scolopendræ more plurimis, exilibusq́;. Num. 7. Iulus eſt ſiue Millepeda, nigerrimo corpore & aureis zonis diſtincto, pedibus exilibus, innumeris, hirſutis. Num. 8. Scolopendra vulgaris ac vera, aurei coloris ad caſtaneum tamen nonnihil vergentis, vulgus ſepam perperam vocat. Poſtrema ſeparatim poſita Scolopendra, viginti inſtructa pedibus, proceriuſculis, & longiſſimis antennis, colore eſt ſubferrugineo.

B 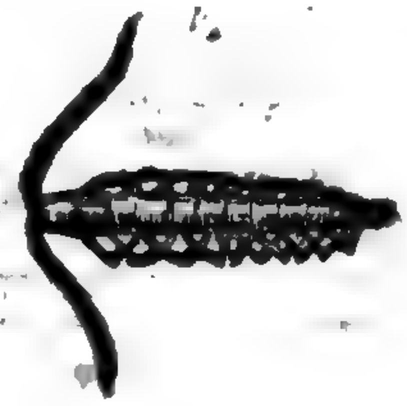

VENENVM. ET CONTRA ID REMEDIVM.

SCOLOPENDRA, potiſſimùm verò ea quæ Ophioctone dicitur, tanta veneni pernitie pollet, vt à morſu partes vicinæ etiam putredine inficiantur. Ictum teſte[a] Dioſcoride hæc ſequuntur ſymptomata; locus per ambitum liuore ſugillatur, & computreſcit: interdumq́;, licet raro fæculentus atq; ruber cernitur. A morſu ipſo exulcerari locus incipit, vlcusq́; id negocium exhibet, ferè remedijs inuictum, prætera toto corpore prurigo ſentitur. Eodem[b] authore ſi Scolopendra morſum infixit, ſal quàm leuiſſimè tritus ex aceto vulneri inſpargendus, aut ruta ſylueſtris ſuperponenda. Locus acida muria fouendus[c] & danda in potu ariſtolochia cum vino, aut ſerpillum, aut calamintha, aut ruta ſylueſtris.[c] Alibi quoque ſemen & flores aſphodeli in vino potos Scolopendræ & Scorpionum venenis mirum in modum reſiſtere ſcribit. Aetius ea omnia Scolopendræ ictibus mederi credit, quæ priuatim muris Aranei morſibus conueniunt. Plinius plura habet varijs in locis remedia: vt folia mentaſtri illita, & bibita drachmis duabus in vini cyathis duobus, mentam, ſerpillum, decoctum polytrici & trichomanes frequenter illitum, pulegium ſylueſtre cum ſale, cyminum ſylueſtre, acetum vini potum, vrina pueri, ſanguis teſtudinis illitus, ſal ex aceto potus, cancri marini cinis, farina hordei. Præferunt antiquorum nonnulli cinerem aceto ſubactum, & vulneri illitum, præterea pulegium, rutam & mentam ex D vino potam.

C

[a] Lib. 7. c. 6.
[b] Lib. 8. c. 1.
[c] Lib. 4. 5. cap. 19.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER SEXTVS QVI EST DE VERMIBVS.

& primùm

DE IIS IN GENERE: Cap. I.

E

F

ORDINIS RATIO.

G

Vermes quid hoc libro significent.

NOMINE Vermium duo complector Insectorum genera. primùm ea, quæ parcè admodum ab antiquis & recentioribus celebrata sunt, ac nomine tenus potius cognita; aut non tam exactè descripta per partes, vt corũ nobilitas ac prestantia, à partium varietate desumi queat: deinde etiam ea quæ pedibus carent, vt sunt Vermes terreni dicti Lũbrici atq; id generis plurima. de hisce omnibus hoc libro agere institui. Porrò quæ pedata non sunt, cæteris, de quibus tractauimus, Insectis, postponẽda esse, nulli fore dubium existimo, vtpote quæ plantis proximam quandam naturam habeant. vbi enim in hisce tot sensus quot in Ape, Formica, Scorpioneúe? His enim visus, auditus, & quorundam sententia odoratus. Iam si Vermibus gustum, motum tactumq; adimas, quid erit reliquum? Natura quoq; minus nobilem horũ conditionem nobis ostendit in volatilium Insectorum generatione. Eorum enim si quippiã nasci oportet, id primum ex Verme oriatur necesse est, tanquam ex imperfectiori sua ducens H primordia. Semper enim natura à rudiori generationẽ animalium inchoari cupit, vt etiam in alijs quibusdam Vermibus, qui postmodum alati euadunt, conspicere licet. primùm enim ex semine quodam nascuntur foris duro obducto cortice, intus fluido, forma ferè, ac magnitudine Carthami semini simili, ex quo postmodum prodeunt. Accedit & hisce alia ratio quæ hæc animalcula pedibus destituta prædictis ignobiliora declaret, ortus inquam, ac generis obscuritas. Quid enim? nõne ignobilius ex putredine limi, aut ligni, aut carnis nasci, quàm propagari per coitum, vt ea Insectorum genera de quibus tractauimus antea? At ne in

Laudes vermium.

huius libri vestibulo lectorem deterream, nimium Vermes nostros extenuando, laudes eorũ non supprimam, quibus haud cæteris Insectis iudicandi erunt inferiores. Illorum enim si quis vsum desideret, habebit eum in cibis, ad augendas corporis vires: in medicina, ad sanitatem recuperandam, qua nihil vnquam præstantius humano generi datum fuit. Si verò naturã contempletur, nõ minus Deum horum conditorẽ intelliget fatebiturq;, quàm Apis aut

Vespæ

Digitized by Google

A vespæ: quamuis ne sic quidem Galenus senserit. Enimuero quòd se tam flexibiliter moueat vermis, varijsq; gyris se torqueat ac vertat, id totum diuinæ præstantiori q; naturæ debet acceptũ referre, à quo ea proficiscitur. Quamobrẽ meritò accusandi autorum plurimi, qui negligenter admodũ horum Vermium naturam perlustrarũt, ac memoriæ mandarunt posteris indignum putantes ea pluribus laudibus celebrare, ac intueri, quorum putidus ortus, lubricum & æquale corpus, oculos aspicientium, ac mentem scribentium auertant ac deterreant.

AEQVIVOCA:

VERMIS nomen vsq; adeo latè patet apud scriptores, vt non solùm ad omnia Insectorum genera se extendat, paucis admodum exceptis; sed etiam ad animalia quædam oblongiora sanguine prædita, vt sunt Lacertæ.[a] Agricola Vermem commemorat quadrupedẽ qui in Maio mense natus in agris excurrit crassum, longum digitum minimum, supra terram viuentem, corpore molli, nigro, splendido, gracili isthmo posteriori corporis parte pectori adhærente. in manu sumptum pingui eas liquore inficere, pellere vrinam, sed vnà sanguinem. [b] Albertus Magnus Vermis nomen omnibus animalculis commune esse ait; sed specialiter Lumbricos terræ id nominis sibi vindicare, quia de sola terræ exhalatione nascantur. Apud quosdam animalia parua anonyma Vermium appellatione continentur. Est via quædam quæ à medio ventriculo cerebri humani ad puppim tendens non aperta sed quæ portam habet, in qua quoddam obstaculum: eius forma sicut pinea est, quam anatomici Vermem vocant, vt docet[c] Galenus. In equorum cute Vermem quidam veterinarij appellant morbum, quem in humano existentem corpore herpetem nuncupamus. alij hunc tumorem exulceratum exponunt; cuius causa creditur esse putredo contagiosa omnium humorum. Itali nunc temporis appellant il mal del Verme. Putat [d]Carolus Ruinus ita dici ob similitudinem quam habet cum illis Vermibus, qui in arboribus nascuntur; vt enim hi intra corticem, & lignum existentes, arboris substantiam corrodunt cauernasq; in ea conficiunt; ita materies huius mali intra pellem, & carnem consistens, erodensq; carnem, diuersa orificia efficit. huius variæ sumuntur differentiæ à materia peccante, & parte quam affligit. nam qui nullam certam partem afficit, sed modò in hanc, modò in illam incurrit, volatilis dicitur: qui pectus in parte antica occupauit pectoralis, anticore Italis; qui in coxis nascitur, sed ad crura dilabitur Canino Verme; quemadmodum Verme mentagra appellant nostri veterinarij, quum malum eum sibi locum elegit, qui intra caput, collum, & maxillas situs glandulas continet.

Vermis nomen latè patet.
[a] Lib. de sub ter. animal. vermis quadrupes Agricolæ.
[b] Lib. de Animal. 26
Lumbrici terræ propriè Vermes Alberto.
Vermis in cerebro qd sit anatomicis.
[c] Lib. de Oculis.
[d] Li. 1. c. 16. de morb. equor.
Volatilis Vermis.

B

C

SYNONYMA.

חלע inde חלעה Vermis quidam putant esse Vermiculum minorem quàm רמה. Nam Elias aliud existimat. Pagninus confundi ait. Quidam reducunt ad radicem לוע, quod deglutire significat, quòd facilè teratur & conculcetur animalculum longè vilissimum: vel actiuè, quòd arrodendo deglutiat. Plurale masculi tantùm per cametes sub secunda inuenitur. Figuratè pro abiecto Psalm. 22. & Iesah 41. vbi Midràs inquit Limchi Israelitas Vermi comparari ait, quòd vt illius robur non nisi in ore situm est, sic omne Israëlitarum robur in oratione sit positum. Charda in lingua Arabica Vermis est, item ydrocomi in Pandectario. ὕαλη in Lexico vulgari exponitur, vitrum, Bombyx, Vermiculus item: ἀλύϊος Vermiculus quidam. Δερμηστὴς verò Vermis, Serpens. Nam apud Lysiam Vermis sic vocatur: apud Aristarchum serpens. est potius animalculum à consumendis pellibus ita dictum, vt denotat Etymologicon. Θρὶψ communiter quoq; Vermis dicitur, quamuis peculiariter is qui ligna erodit. Ἀθρὶψ Vermiculus, vt Cossus, Tinea, Teredo (ita vulgare Lexicon, sed perperam) habet pro Θρὶψ, vt annotauit author Thesauri linguæ Græcæ. Κνώδαλον bestia est & animans. Hesychius & Scholiastes Aristophanis volunt propriè dici ἐπὶ τοῦ θαλαττίου θηρίου, de bestia marina, veluti κνώδαλον, hoc est ἐν ἁλὶ κινούμενον: Homerum verò ac cæteros poëtas κνώδαλον vsurpasse ἐπὶ τοῦ χερσαίου θηρίου, pro bestia terrestri. Verùm & reptilium genus hoc nomina intelligitur, καὶ τὰ μακρὰ ζῶα. Quomodo [a] Nicander in descriptione antipharmaci cuiusdam iubet.

—— ἐκ τριόδοιο μεμιγμένα κνώδαλα χύτρῃ,
Ζωὰ νέον δορπῆστι καὶ ἔνδορα

[a] In Theriaca.

D

inijcere: paulò poſt ὄφεις appellans vocabulo ſpecialiori, quæ hîc generaliori appellarat κνώδαλα, quod & Scholiaſtes annotauit. Rurſum Nicander appellat Inſecta quoq; noxia, in eodem Theriacῶn opere: E

Φράζεο δ᾽ Αἰγύπτοιο τά τε τρέφει οὐλοὸς αἶα

Κνώδαλα φαλαίνῃ ἐναλίγκια:

Vbi & Scholiaſtes annotat Inſectum volucre intelligi ſimile Cranocolaptæ. Sed à Platone ſic vocantur Vermes in Axiocho. Ανδὸς δέ, inquit, καὶ ἄπυρος ὅποι πότε κείσομαι, σηπόμενος εἰς εὐλὰς καὶ κνώδαλα μεταβάλλων. Non vſque quaque igitur veræ ſunt etymologiæ quæ adferuntur, vt vult author Theſauri linguæ Græcæ, nec ſanè ea quæ κνώδαλον vult εἶναι τοῦ χερσαῖα θηρία dici παρὰ τὸ κυσὶν ἁλίσκεσθαι. Nec enim Inſecta volucria, nec reptilia, vt angues & Vermes, canibus venaticis capi queunt. Dicuntur quoque εὐλαὶ Vermes, vt in citatis Platonis verbis videre licet; ſed peculiariter qui in corpore vulnereúe, aut vlcere naſcuntur, qui etiam σκνιπόδες dicuntur & σκώληκες. Sed Σκώληξ commune Græcis eſt vocabulum, quo id exprimunt, quod Latini nomine Vermis. Dicitur autem Vermis à vertendo aut verrendo teſte Iſidoro, quaſi vertens & verrens. quia in multas partes ſe vertit, ac torquet dum repit. vel quia verrit, id eſt vt idem exponit, ad partes oppoſitas ſe trahit. Non enim ſicut ſerpentes ſquamarum niſibus Vermis repit, ſed in diuerſas partes corpuſculum ſuum trahit. & quoniam vêre Vermes è latebris prodeunt ideo à verno exitu nomen quoq; ſumere poſſunt. Italicè Verme dicitur: Gallicè vn Ver. Hiſpanicè el Guſano. Polonicè robacx. Germanicè ein Vvurm. Belgicè een Vvorm. Hungaricè ſereg, nijuue. Anglicè à Vvorme. F

Vermis etymon.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Differentiæ à magnitudine.
A partibus.
Caudati.

MAGNITVDINE plurimùm inter ſe Vermes differunt, ſunt enim alij parui, quos diminutiua voce Latini Vermiculos, Græci σκωλήκια appellant: alij manitudine medij ſunt, & maximi aliquot cubitos longi. Partibus quoq; plurimum variant, ſunt enim caudati, alij ſine cauda; de quibuſdam caudatis meminit Hippocrates, & Ariſtoteles ſeu author eius libri qui de rerum natura inſcribitur. Quoſdam enim eſſe ait aurei coloris, qui ſtatim vt nati ſunt, à parentibus aluntur, deinde abſq; cibo vitam tranſigunt, atque ita iacent immobiles veluti mortui: at quodam à natura conſtituto tempore reuiuiſcunt, ſibiq; prouiſuri ad paſtum ſurgunt. Peruſiam nouo Vermium genere per æſtatem infeſtam fuiſſe anno milleſimo ducenteſimo octuageſimo quinto [a] narrant, qui caudis cancrorum præditi, quoſcunque aculeo pupugiſſent, intra tertium diem extinguebant. fuêre hi fortè Scorpionum ſpecies. Refertur à Mondatilla Vermis quidam capite apri, ſex pedibus, vnguibus latis, caudâ Leonis. ἀσάλη Heſychius tradit ſecundum quoſdam eſſe Vermem caudatum, alioquin ſignificare πολύποδα ἐν μυκτῆρσι polypum narium. Sunt & denſis veſtiti pilis, item raris, aut etiam nullis. ruffos piloſos celebrat Palladius. nam & coloribus multùm inter ſe variant, aut in toto corpore exiſtentibus, aut in aliqua eius parte, vt qui rubicundo circulo prope caput inſigniuntur. nigros quoque toto corpore reperire eſt, & albos plurimos, rubros aliquot. quidam igneo quoque ſplendore micant. à virtute quam habent, aut ſanandi, aut lædendi interficiendiq;, aut nocendi, alij dicuntur canibus moleſti, eoſque latenter mordentes λαθαργοὶ dicti. In Perù exiſtunt Vermes ex quibus lethifera parant venena Indi Occidentales. & olim apud Iudæos Thamur Vermis qui vitrum confringebat. Iſidorus verò atque alij quidam, Vermes differentes ſecundum materiæ diuerſitatem ſcribunt. naſcuntur enim alij in animalibus, tum viuis, tum etiam mortuis, alij in ſtirpibus, foſſilibus, & meteoris, de quibus omnibus particulatim in ſuis capitibus agemus. G H

[a] Lib. 10.

Piloſi Vermes.
A Colore.

Venenoſi quidã Vermes in Perù

VICTVS.

Digitized by Google

A

VICTVS, SENSVS. VIVACITAS.

VERMICVLI non nisi ijs aluntur, è quibus enati sunt, vt animalium animalibus, stirpium stirpibus, meteorum meteroris corporibus & similibus. Pisces & Vermes dicuntur κνώδαλα: pisces autem cùm assilientes quasi tundunt suo rostro rem aliquam. at Vermes cùm rodentes aliquid, & ipsi veluti tundunt. Nullum Vermibus ingenium, nulla memoria. nam Apibus Vespis Crabronibusq; hæ dotes sunt. Quamobrem apud [a] Lucianum mercatori, dum philosophum Scepticum Pyrrhiam interrogat an surdus simul, & cęcus esset, respondet Pyrrhias, sensu se etiam & iudicio carere, breuiterq; nihil à Verme differre. vnde est quòd quidam Vermes obliuiosos esse dixerint. Nulli Vermium generi oculos esse [b] Plinius asseruit. quamuis [c] Galenus tradiderit quibusdam ipsorum obscurum vestigium inesse. Sensus tactus, gustusq; omnibus est, vt idē dicit [d] Plinius. nam percepto sonitu latescunt: & sapores optimè discernunt: amara enim ac salsa refugiunt, dulcia verò appetunt & sugũt. Repunt quoq; non veluti serpentes squamarum nisibus, non enim & colubri his spinæ rigor est, sed in arctum corpusculi sui partes colligentes, & posteriora attrahentes progrediuntur quod εἰλυσπᾶσθαι propriè Græci dicunt. atq; hic motus à [e] Galeno videtur animaduersus, in eo loco quo inquit, Vermes motu vndarum moueri. Vermium quoq; imbecillitati optimè prouidit natura: quum illis vitam longè fortiorem indiderit, quàm cæteris animantibus & Insectis, sunt enim animantium quædam quæ abscisso capite ne tantillum quidem viuere possunt. quædam Insectorum diutius: at hi Vermes per medium dissecto corpore vtraq; parte viuere queunt. tam altis itaq; fixa radicibus vita inhæret.

B

Quomodo alantur. — Nulli Vermibus iudicium. — [a] *In vitarũ auctione.* — Vermes obliuiosi. — [b] *Lib. 11. cap. 37.* — [c] *Lib. 2 c. 5. de sem.* — [d] *Lib. 11. cap. 71.* — Motus vndarum Vermibus. — [e] *Lib. 1. de dissec. pul.*

GENERATIO.

C MATER omnium Vermium putredo est plurimorum sententia, atq; ea oritur ob humoris nimiam vbertatem intemperiemq; quæ calorē cuiusq; materiæ puta animalium, plantarum, aquæ, aut terræ opprimit. In Guinæa quæ regio est Africæ proxima æquinoctiali lineæ, putredines magnæ existunt ob continuas aëris intemperies. Calida autem & humida intemperies maximè generandis Vermibus idonea est; quo fit vt æstiuis mensibus auraq; subtepida horti plerunq; Limacibus, carnes Vermibus abundent. Commune enim, teste Aristotele, Vermium omnium, & eorum quæ ex Vermibus oriuntur, vt primordium generationis, aut à sole, aut à spiritu præstetur. Idem etiam in rebus imputrescibilibus nasci Vermes scribit: qui quales sunt, item quomodo in quaq; materia generentur posterioribus capitibus dicetur planiùs. illud autem nunc imprimis scire licet nullos aut paucos admodũ per coitum generari, eos excipio qui Insecta volatilia euadũt, veluti Vesparum, Crabronũq; & similium, de quibus hactenus sermo fuit. Non equidem existimo à quoquam inficiatum iri animalcula existere, quæ cùm ex putrida materia tanquam matrice prodeant, nullam ex se generandi virtutem habeant, qui legerit apud [a] Aristotelem nec Empides, quæ volatilium sunt generum, ex animalibus nasci neq; coire, esseque alia plurima similia, vt Vermiculos. Ad hoc accedit, quòd si vera sunt quæ prodidit [b] Aristoteles, quòd omnia, quæ ex putri materia ortum trahunt, non generent, & si quando generent, non sibi simile animal generent, & id quod prodijt, nec mas nec fœmina existat, ea omnia in Vermibus erunt verissima. Quapropter nulla ratione per coitum propagari dicimus. Nati autem Vermes per se augentur: principio enim parui, mox grandiores euadunt, quemadmodum etiam ij qui ex animali procreantur per coitum, primò quidem exigui sunt, deinde augentur sine vllo annexu causa similis vt in farina (quemadmodum scripsit [c] Aristoteles) quæ est humore subacta. Fit enim ex massa parua magna, parte solidiore humescente, humida spirascente, quod in animalibus natura caloris animalis facit, id in massa calor permisti humoris. Sed qui ex putredine ortum trahunt, sensim per omnes partes æqualiter augentur; qui verò animalium coitu existunt, vt alati euadant inferiore parte magis quàm superiore crescunt. idq; hisce verbis declarauit [d] Aristoteles de testatis loquens; Incrementum etiam, inquit, similiter vt

D

Putredo Vermium mater. — Non coire. — [a] *Lib. 1. de gen. animal.* — [b] *Lib. 1. de gen. c. 1. 2 4.* — Vt augeantur. — [c] *Lib. 3. de gener. c. 4.* — [d] *Lib. de gener. animal. 3. cap. 9.*

Digitized by Google

Vermes capessunt. Vermes enim augentur in partem superiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim superius ab inferioribus ministratur. Atq; id quidem commune cum ijs, quæ ex ouo proueniunt, habetur; sed illa totam materiam absumunt. In ijs verò, quæ ex Verme gignuntur, cum ex constitutione in parte inferiore contenta pars superior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cui rei causa est quod cibus postea quoq; in parte septo subiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri Vermium apertum est in Apibus cæterisq; similibus, principio enim partem inferiorem magnam, superiorem habent minorem. Idem augescendi modus in testatis etiam est. Hactenus Aristoteles, qui ibidem antea dixerat; Vermes aut intra se cibum habere ad incrementum necessarium, aut aliunde accipere idq; vel ex parente vel ex parte conceptus. Cæterùm ij omnes, qui è putredine proueniunt, si non in aliud animal transmutentur, è parente hoc est putredine incrementum capiunt, qui vero è coitu è parte conceptus. E

DENOMINATA. F

Ἄσηπος dicitur Suidæ qui immunis est à Vermibus ὁ μὴ ἔχων σκώληκας. quæ expositio si vera est, scribendum vt existimat author Thesauri linguæ Græcæ ἄσητος à σὴς quod Vermem significat, sed is propriè qui in vestibus reperitur. eandem tamen scripturam habet vetus Suidæ codex, & manuscriptus. à Σκώληξ quod vocabulum frequentissimum est apud Græcos authores, deducitur diminutiuum Σκωλήκιον. Σκωληκιάω Vermibus scateo, seu Vermes genero. apud [a] Dioscoridem reddunt Vermiculantes aures Σκωληκιῶντα ὦτα,

[a] Lib. 3.

Plinius Verminosas aures vocat. Σκωληκίζω est Vermem refero. apud medicos Σκωληκίζων σφυγμὸς Vermiculans pulsus, id est pulsus inæqualis in vna pulsatione & diuersis arteriæ partibus, in quo non tota simul arteria distenditur, sed primùm quidem pars eius superior cordiq; vicinior, deinde verò alia atq; alia, in modum Vermis progredientis. Namq; ab huiusmodi gressus similitudine, huic pulsui inditum nomen est. Eiusdem generis est cum vndoso atq; etiam Formicante, differtq; ab his sola quantitate seu magnitudine; estq; amborum medius, tanto maior Fomicante, quanto vndoso minor. Hæc inter alia Gorrhæus. Affertur & Σκωληκίζεσθαι pro instar Vermium moueri. Σκωλήκησις vitium in rebus, quæ corruptione Vermes producunt. Theophrastus ait semina asseruata diutius, ἀσθενέστερα ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν σκωλήκησιν, sic enim reponunt quidam pro κώλυσιν, præsertim cùm subijciat φθορὰ δὲ μάλιστα μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων. sed videndum ne pro Σκωλήκησις dicendum potius sit Σκωλήκωσις. Σκωληκιόω Vermibus infestor & passiuum Σκωληκιόομαι Vermibus infestor, Vermiculationem sentio. Theophrastus ἥκιστα σκωληκιοῦται τὰ δριμέα καὶ ὀσμώδη, Vermiculationem minimè omnium sentiunt. idem ἔνιοι καρποὶ σκωληκιοῦνται τινῶν, οἷον ἄπιοι, μηλέας, μεσπίλης. Pro quibus Plinius. Vermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt, mala, pyra, mespila, punica. σκωληκώδης Vermem imitans, idem cum Σκωληκοειδής, quod tamen contrahens se Vermiculorum specie etiam exponitur. Aristoteles de Scorpionibus τίκτουσι σκωληκώδη πολλὰ καὶ ἐπῳάζουσι: Vermiculos ouorum specie pariunt Plinio interprete. Exponitur & Verminosus. Σκωληκόβρωτος à Vermibus exesus seu corrosus, vt in [b] Actis Apostolorum de Herode. γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξε arrosus à Vermibus animam exhalauit. & apud Theophrastum γίνεται Σκωληκόβρωτον de arbore, Plinius vertit Vermiculis infestatur. σκωληκοποιέω Vermē gigno, vel in Vermem conuerto. Σκωληκοτόκος Vermes procreans seu generans. vtitur hoc Aristoteles & Theophrastus, vnde Σκωληκοτοκέω Vermes pario. [c] Aristoteles loquens de Insectis σχεδὸν γὰρ ἔοικε πάντα τρόπον τινὰ σκωληκοτοκεῖν πρῶτον. & [d] alibi rursus ὅσα σκωληκοτοκεῖ ἢ ᾠοτοκεῖ. Affertur & passiuè σκωληκοτοκούμενοι. & à Gaza exponitur Vermicularia proles. & σκωληκοτοκία Vermium generatio seu procreatio apud Aristotelē. A Verme Vermiculus diminutium dimanauit, quod præter paruum Vermem multa quoq; alia significat. Nam Vermiculum vinum pro acerbo dici tradit Alciatus, quòd nondum maturuit, Gallis vin Vermeil. Vinum inter album & nigrū, inquit, [e] Cælius Rhodiginns, quod medium est Cirrū vocant Græci: ex nostris rubrū nonnulli: quidā etiam giluum vulgus Vermiculū: quando & far rutilū Columella Vermiculū dicit. In Sacra scriptura Vermiculū coccū bis tinctū exponunt quidam: qui color non est ita lucidus, sed subniger. in [f] Exodo enim ita habetur: si fuerint peccata

Pulsus Vermiculans. G

[b] Cap. 12. H

[c] Lib. 3. de gener.

[d] 2. Politic.

Vermiculū vinum.

[e] Lib. 28. cap. 30 lect. antiq.

Far rutilū. Vermiculus color.

[f] Cap. 36.

A peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi Vermiculus, „ veluti lana alba erunt, & paulò pòst vbi de exstruendo tabernaculo agitur, Fecit, inquit, & „ tentorium tabernaculi, ex hyacintho, purpura, Vermiculo byssoque retorta. Quidam rursus Vermiculum colorem carmesinum appellari aiunt apud vulgus, qui Gallicè cramoysi dicitur. Sunt qui notent esse Vermiculum, vt annotauit Santes Pagninus, singularem Vermiculi speciem nascentis ex grano fruticis, figura lentis aut pisi κόκκος Græcis, vnde nostris coccinus, & coccineus color. Scarlacum vulgo dictum (etsi Galli escarlatte proferant) putant ad vocem Græcam σκωλήκιον alludere, quæ Vermiculum sonat. Tradunt, & apud Galatas frequentem esse. Item in Polonia vbi grana collecta postea in areis collocantur, & aliquandiu rigantur cereuisia, post quam rigationem vertuntur in Vermiculos. Cuius apparatus tam longi hodie cœpit tædere Polonos. Audio etiam animal esse exiguum in Germania quod D. Iohannis Vermiculum appellant, alis nigris, albicante in media parte puncto; eius partem inferiorem ventris siccatam sub cineribus ad tingenda serica loco chermis, aut cocci infectorij vsurpari. Hunc aut eum qui chermes tingit [g] Scaliger in Tarreram agazonem Vermicillum appellat his versiculis:

B *Quid coccinatus, sericatus ambulat*
Tarrera agazo, turget & buccis crepat,
Audi Tarrera quid mihi in mentem venit.
Hac est satu erodentis Eruca; pater
Coccus pusilli Vermicilli tinxit hanc subintellige vestẽ. [h] Sauonarola medicus egregius sui tẽporis à quibusdam in Italia Vermicellos appellari scribit corrigias rotundas factas ex azymo, quæ coquuntur ex carnibus; vocantur in Marchia tria & tri. Simile quid in culinã suam ex farina subacta factum inuexit [i] Platina Cremonensis, quod Vermiculos vocat. Farinam autem albam, & benè excretam, cũ oui albo, aqua rosacea aut communi benè subigit, subactam in frusta digitis rescindit, Vermiculos tunc dicit. hos ad solem deinde ponit, vt benè sint sicci, tuncq; biennio aut eo amplius durant. coctos per horam in pingui iure, patinæque inditos, caseo trito, & aromatibus condit. ac si dies ieiunij fuerit, cum succo amigdalino, & lacte caprino coquit: verum quia lac non tantùm cocturæ requirit, prius aliquantulum in aqua ebullit, deinde lac ipsum addit: coctos sacchàro inspergit. Vermiculatum est minutis segmentis elaboratum, veluti Vermiculis exilibus cõcinnum. Emblema Vermiculatum, in-
C quit [k] Budæus, significat opus ex tessellis insititijs aptum atq; consertum. Inde illud Cice-
„ ronis in Bruto de Marci Callidij oratione: Nullum nisi in loco positum, & tanquam in Ver-
„ miculato emblemate (vt ait Lucilius) structum verbum videres. & in [l] Oratore perfecto de collocatione verborum loquens ex Lucilio,

Quàm lepidè lexeis compostæ, vt tesserulæ omnes
Arte pauimento atq; emblemate Vermiculato.

Vestem Vermiculatam sunt qui apud D. Hieronymum interpretentur dici ex aquifoliæ grano, quod locis quibusdam Plinio tradente Vermiculi specie visitur. nã & coccineam vestem scolecidatam vocari tradunt, velut Vermiculatam: etiamsi quisquilium est cocci granum vnde corriuari quisquiliata videri potest; quod ipsum Hermolaus Barbarus antiquarũ lectionum peritissimus in suis ad Dioscoridem corollarijs animaduertit. Doctissimus Christianæ veritatis cultor Beda citante ipsum Cœlio [m] Rhodigino; digiti verò virginis, inquit, recursantes incomprehensa mobilitatis scaturigine Vermiculati. Nam Rhodiginus probans digitorum gestu veteres supputasse, ait decentes arithmetices numeros commotos Vermiculatos dici à Martiano. Vermiculari dicuntur arbores in quibus Vermes in cortice generantur,
D est igitur Vermiculari Vermiculis infestari. [n] Plinius: Vermiculantur magis minutæ quædam arbores; omnes tamen ferè, idq; aues caui corticis sono experiũtur. Vermiculari etiam interpretantur minuta opera facere, indeque vermiculata opera, quæ paruis segmentis coaptata sunt, veluti dictum est. Vermiculatio verbale est cum enatis bestiolis, aut Vermiculis segetes infestantur, aut etiam arbores. ζωογονίαν exponit Budæus ex Theophrasto. [o] Leuinus Lemnius tradit Vermiculationem morbum esse, qua homines infestari torqueriq; solent, ac veluti Vermiculis dilaniari: quemadmodum Formicationem Græcis μυρμηκίας dictam, quę foris corpus fœdis tuberculis, ac pustulis deformat, intus verò mordentis Formicæ sensum affert, & cruciatum, ita vt subinde scalpturire cogantur ægri, atque attritione leuamen conquirere. Vermicularis herbæ quoque nomen est in officinis à similitudine foliorum Vermiculos referẽtium, semperuiui species, quod ἀείζωον Gręci vocãt, eius plura sunt genera quoddam enim in locis asperis nascitur, quoddam in maritimis, quapropter Vermicularis marina dicitur: hanc scripsit [p] Leuinus Lemnius in toto Zelandiæ tractu copiosissimã esse: caule palmari,

Carmesin' color.
Scarlacum vnde dictũ.
D. Iohãnis Vermicul' quis.
[g] *In Archilocho.*
[h] *Prac. trac. 2. c. 3.*
Vermicelli quid Sauonarolæ.
[i] *lib. 7. de popina sciẽtia.*
Vermiculi Platinæ quomodo fiant.
Vermiculatum.
[k] *In Pandectas.*
Emblema Vermiculatum quid Lucilio, & Ciceroni.
[l] *Lib. 3.*
Vestis Vermiculata.
Scolecidata vestis.
[m] *Lib. 23. c. 11. & 12. lection. antiquarum.*
Vermiculati digiti qui sint.
Vermiculor.
[n] *li. 17. c. 24*
Vermiculatio.
[o] *lib. 2. de occul. naturæ mirac.*
Formicatio morbus.
Vermicularis herbæ genera.
Vermicularis marinæ descriptio.
[p] *lib 3. de occul. nat. c. 91*

mari, erecto, firmo, tereti, geniculato, atque internodijs distincto, vtrinq; multis agnatis cauliculis rotundis, læuore perpolitis, atq; in se compactis, qui exemptiles videntur, vt equiseto seu caudæ equinæ, folijs qui ex caule singulari emergunt, eoque stipati sunt, carnosis, crassis succo turgidis, crassitudine arundinis, quæ obambulantium pedibus morã inijciunt, ac gressum remorantur, sonitumque ac fragrorem in promouendis pedibus excitant, radice exigua, gracili, & tenuiter capillata, tota herba ab ima sui parte ad cacumen vsque eleganti, & pellucido virore perpolita est, quæ nec hybernis mensibus moritur, & exolescit. Est & processus Vermicularis, seu Vermiformis Græcis dictus Σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις corpus ex particulis quamplurimis, vt notat Gorrhæus, in cerebro humano per membranas tenues connexis variè denseque compositum, & secundum meatus longitudinem extensum, qui à medio cerebri ventriculo ad postremum fertur. speciem gerit Vermium vetulas quercus depascẽtium. Inuehitur autem dorso τῶν γλουτίων, ab illis vndique adstringitur, & affirmatur per ligamenta, quæ τένοντας appellat, id est tendines. Superiacet meatui, qui est à medio ventriculo ad postremum, & spiritus animalis per eundem transitui præest. hunc processum alibi Galenus Vermem appellauit, vt suprà admonui in æquiuocis. Vermina dolores corporis, qui quodam minuto motu intestina quasi Vermes scindere videntur. Hic dolor Græcè στρόφος dicitur. Hæc Festus. Plinius, magi eo Vermina, & dysenteriam curari tradunt. & [q] Lucretius.

Processus Vermicularis cerebri. — *Vermina.* — *[q] Lib. 5.*

Donicum eos vita priuarant Vermina sæua,

idest sæui dolores, vt exponit autor Thesauri linguæ Latinæ. tamen Dionysius Lambinus hunc locum Lucretij commentans, Vermina dolores ex Vermibus membra corrodentibus, ac depascentibus exponit. Vermino significat Vermes habeo, aut gigno. Cornelius Celsus: Nihil est pernitiosius pueris dum Verminant. & [r] Seneca: Malorum serpentum, & aliorum animalium, quibus mortifera vis inest, quum fulmine icta sunt, venenum omne consumitur. Vnde, inquit, scis? in venenatis corporibus Vermis non nascitur. Fulmine icta intra paucos dies verminant. Verminare quoque exponitur cum quodam pruritu scabendi molestare, Martialis de Auriscalpio.

Vermino. — *[r] Lib. 2. Epist. 30.*

Si tibi morosa prurigine Verminat auris,
Arma damus tortis apta libidinibus.

Posset hîc quoque aliquis exponere id verbum pro Vermibus molestari; his enim & aures humanæ maximè obnoxiæ, vt postea videbimus planiùs. Sumitur quoque Verminari pro torqueri, à Vermibus deductum verbum quòd facilè se torqueant, inquit Nonius Marcellus. Varro, septimo, inquit, mense Verminari cœpit, partum putauit propinquum. Verminatio verbale, morbus est præsertim iumentorum, in qua significatione vsus est [s] Plinius: ijsdẽ, inquit, sanari dimissis in fauces iumentorum verminationes notum est. significat item capitis dolorem vbi intus videtur arrodi cerebrum. [t] Seneca: Quod oculorum auriumque tormenta, & cerebri æstuantis Vermiculationes? Sumitur & pro acriori punctione doloris, in qualibet corporis parte apud [u] eundem: Omnium, inquit, istorum prima Verminatio vexat, impetus mora extinguitur, loquitur de podagra, chiragra, morbisque articularibus. Autor Nomenclaturæ Verminationem Plinio dici ait morbum, qui Celso tormina alui nuncupatur Græcis στρόφος intestinorum circa vmblicum tortionem. confundit itaque Verminationem, & Vermina. Verminatio auricularis Calepino putatur morbus, cùm putridæ aures Vermibus scatent.

Verminatio. — *[s] li. 28. c. 1.* — *[t] Epist. 96.* — *[u] Epist. 79.*

MYSTICA. MORALIA.

Christ' cur Vermis.

APVD Psalmographum Christus de se sic loquitur: ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis: quo in loco fuere nonnulli qui pro Vermis, sum Scarabæus traduxere: quasi diceret contemptissima res ego sum. Euthymius, ita ex Christi persona humiliare se Dauidem ait, qui alioqui & propheta erat & rex, alibique se canem mortuum appellare, vt libro Regum legitur. Existimant tamen plurimi id dictum esse propter humanam Christi generationem. Vnde Origenes Adamantius videbat (inquit Saluator) in » matris vtero immunditiam corporum, visceribus eius hinc inde vallatus, terrenæ fecis pa- » tiebatur angustias: vnde assimilat se Vermi, & dicit: *Ego sum vermis, & non homo*. Ex mare » quippe ac fœmina homo nasci solet: ego verò non ex masculo, & fœmina secundum ritum » humanum atq; naturam, sed in exemplum Vermis natus sum, cuius non est aliunde semen, »

sed

A sed in ipsis, & ex ipsis, in quibus coalescit corporibus, origo est. Propter quod, quia omne masculinum quod aperit vuluam sanctum Domino vocabitur. Et D. Augustinus eiusdem [a] Psalmographi verba prædicta commentans, Vermis, inquit, & non homo. Nam est, & homo vermis, sed ille vermis, & non homo. Vnde non homo? Quia Deus. Quare ergo sic se abiecit, vt diceret vermis? An quia vermis de carne sine concubitu nascitur, sicut Christus de Maria Virgine? Et vermis, & tamen non homo? Quare vermis? Quia mortalis, quia de carne natus, quia sine concubitu natus. Quare non homo? quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Huc vsque D. Augustinus. Sed [b] Santes Pagninus Christum vermem tribus modis dici scribit. Pro vera humanitate. Vnde in figura Christi de Dauid dicitur. Tenerrimus ligni vermiculus, & illud Esaiæ: Noli timere Vermis Iacob. Item pro mordaci seueritate, sicut dicitur Tinea: Hinc apud Oseam: ego quasi Tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iacob. Tertio pro vili abiectione, sicut apud Psalmographum, loco citato. Scriptum autem in [c] sacra scriptura est, quòd infideles seruarunt manna, quod Dominus Isrealitis dederat, dum essent in solitudine inter Elemum & Sinau, & ex ea computrefacta, (quandoquidem in crastinum diem seruarant, quod haud erat licitum,
B nisi pro die Sabbati) vermes prodierant. Nam illud quod pro die Sabbati reponebatur, non erat corruptum, neque vermes ebullierant ex eo. Quem locum commentans D. [d] Augustinus per Vermes peccatum intelligit, per manna verbum Dei. ita enim inquit. Et tu ergò si propter præsentem vitam tantummodo, & propter amorem sęculi thesaurizes, continuò vermes ebulliunt. Denique audi de peccatoribus, & his qui præsens sęculum diligunt, quid propheta dicat, vermes, inquit, eorum non morientur. Isti sunt Vermes quos generat auaritia: isti sunt Vermes quos generat diuitiarum cæca cupiditas, his qui habent pecunias; & videntes in necessitate fratres suos, claudunt ab eis viscera sua. Propterea & Apostolus dicit; Diuitibus autem sęculi huius præcipe non superbè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed diuites sint in operibus bonis, facilè tribuant, communicent & thesaurizent sibi veram vitam. Sed dicit aliquis. Si manna verbum Dei esse dicis, quomodo Vermes facit? Verum est fratres: Non aliunde fiunt Vermes in nobis, nisi ex verbo Dei. Sic enim ait, nisi venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Post susceptum autem verbum Dei qui peccat, efficitur ei ipsum verbum Vermis, qui eius semper conscientiam fodiat, & arcana pectoris rodat. Nunc ergo festinemus cœleste manna suscipere. Istud enim
C manna pro vt vult quisque talem saporem sapit. Audi enim Dominum dicentem his, qui accedunt ad se: Fiat tibi secundum fidem tuam. Et tu ergo si verbum Dei quod in ecclesia prædicatur tota fide, & tota deuotione suscipias, fiet tibi ipsum verbum quodcunque desideras. Verbi gratia, si tribularis, consolatur te, dicens, Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Si lętaris, prosperè cumulat tibi gaudia dicens, Lætamini in Domino & exultate iusti. Si iracundus es mitigat te dicens, Dominus sanat omnes languores tuos. Si paupertate consumeris, consolatur te dicens, Dominus erigit de terra inopem, & de stercore pauperem. Sic ergo manna verbi Dei reddit in ore tuo saporem quemcunque volueris. Hoc tamen siquis infideliter suscipiat, & non commedat, sed abscondat, putasne eo vsque deducendum est verbum Dei, vt etiam Vermis fieri putetur: Non te turbet auditus; audi prophetam ex persona Domini dicentem, Ego autem sum Vermis, & non homo. Sicut enim ipse est, qui fit alijs in ruinam, alijs in resurrectionem: ita & ipse est, qui nunc in manna fidelibus quidem dulcedo mellis, infidelibus autem Vermis efficitur. Et ideo fratres carissimi quantum possimus cum Dei adiutorio lectioni diuinæ studeamus insistere, vt legem Dei spiritaliter mereamur agnoscere, vt nobis verbum Dei non efficiatur Vermis, qui
D nostras conscientias iugiter arguat, & affligat: sed impleatur in nobis illud, quod scriptum est: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel & fauum ori meo. De reliquis autem moralibus, cùm peculiaribus suis subsequentibus capitibus rectiùs accommodari possunt, quàm huic, agemus postea.

[a] Psal. 21.

[b] In Isagoge lib. 10. c. 31.

Christus Vermis tribus modis dicitur.

[c] Exod. 16.

Vermis peccatum.

[d] Feria. 6. post 3. dom.

Verbū Dei quin efficiatur Vermis.

PRO-

PRODIGIA.

a Saxoniæ lib. 5. c. 13.

Vermes Muſcis deductiores quid portẽderint.

Ignei Vermiculi quid portendeꝛint.

HENRICVS Imperator Henrici tertij filius, (vt narrat [a] Cranzius) cum Italiam peteret à Matlulda exercitum illi obijciente remoratur, ne ex Longobardia in reliquam Italiam proficiſceretur: Mutinam tamen cepit Henricus. prodigium tum viſum in aëre interpretantur, Vermes Muſcis deductiores tanta multitudine volabant in aëre, eaque craſſitudine ſpatium occupabant, vt manu & virga tangerentur, vt etiam nulli paſſus in latitudine, vel duo, vel tria in longitudine implerent. Portendi putabant expeditionem in terram ſanctam. Ignei etiam Vermiculi incerta ſpecie per aërem vecti, ſeu denſæ nubis obiectu, ſolis etiam lumen humanis oculis auferebant anno Chriſti milleſimo centeſimo quarto; & tunc alia nefanda prodigia terris ſpectata: quantus bellorum turbo mortalibus immineret, demonſtrauit poſtea euentus.

VSVS IN VARIIS.

Aues Vermiuori.

a Hiſt. 8. c. 3.

Thamur Vermis mirãda vis.

VESCVNTVR & Vermibus homines atque etiam animalium cæterorũ, plura genera. Omnigenos enim ab Indis eſitari ſcribitur. Quin & crudos vorare eos, qui Indiæ partem occidentalem inhabitant, Franciſcus Lopez teſtatur. Iam & aues plurimæ ſunt, quæ Vermiculis victitant quas omnes his verbis recitat [a] Ariſtoteles: Aliqua, inquit auium, Vermiculos petunt, vt fringilla, paſſer, rubetra, luteola, parus, cuius genera tria ſunt: Fringillago, quæ maior eſt, quippe quæ Fringillam æquet. alter monticolla cognomine eſt, quoniam in montibus degit, cui cauda longior. Tertius magnitudine ſui exigui corporis diſcrepat, quanquam cætera ſimilis eſt. Item ficedula, atricapella, rubicilla, rubecula, ſiluia, curuca, aſilus, tyrannus, cui corpus non multò amplius, quam Locuſtæ, criſta rutila ex pluma clatiuſcula, & cætera eligans, cantuq; ſuauis hæc auicula eſt. Ad hæc florus cui magnitudo quanta fringillę: & montifringilla, quæ fringillæ ſimilis, & magnitudine proxima, ſed collo cœruleo, & in montibus degit, vnde nomen accepit: tum etiam regulus, & frugilega. Hæc & reliqua id genus, Vermiculis partim ex toto, partim magna ex parte aluntur. Hæc itaq; Ariſtoteles. Verme Thamur dicto ſi vera ſunt, quæ narrantur admirabilius haud quidquam in rerum natura exiſtere poteſt: nam cùm molliſſima conſtet veluti carne, nihilominus dura quæque abſumit; veluti autor de natura rerũ his verbis de eo memoria prodidit. Thamur dicitur Vermis Salomonis: Salomon enim cùm marmor parium ad ædificationem templi è remotis partibus conuehi præcepiſſet, conſcius prohibitionis legis, quæ vetuit altaris ædificandi lapides ferro incidi, quæſiuit experimentum in Vermibus, quod ars humana neſciuit: nam pullum ſtruthionis in vitreo vaſe recluſcit, quem cum videret ſtruthio, & habere nequiret, naturaliter agnitam artem attentans in deſertum cucurrit, rediensq; Vermiculum tulit, cuius ſanguine vitrum liniuit, & confractum eſt, ſicque fœtum eripuit: quod videns Salomon hoc experimento eodem genere Vermis in inciſione duriſſimi marmoris vſus eſt.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

Oleum deſtillatũ, vt Vermes occidat.

QVÆCVNQVE putredinem prohibent Vermium cuiuſque ferè generis generationi obſiſtunt. Plurimum præſtat amaritudo. Meliſſæ, quæ citrago, citria, & meliſſophyllum appellatur, odore omnes Vermes necare Lullus apud Euonymum Philiatrum in ſuo remediorum ſecretorum Theſauro ſcriptum reliquit. Olea repetita diſtillatione cum tenuiora, & minus humida reddantur, ſimilia faciunt antiquis oleis; hæc autem Vermes cuiuſq; generis occidunt non ſolùm ratione lentoris, & viſciditatis, qua etiam cuiuis Inſecto mortifera ſunt; ſed etiam ratione caloris, ſiccitatis, & amaritudinis, quæ putredini mirum in modum aduerſatur. Sed ſi fiant ex odoratis pręſtantiora erunt olea, vt ſi fiant ex lachrymis arborum,

thure,

Digitized by Google

A thure, mastiche, laricis, terebinthi, piceæ, sarcocollæ, ligno aloes, nuce myristica, ambra, elemi lachryma quam quidam gummi vocant. Quod si galbanum, & hederę gummi addantur, efficacius id efficient. Oleum quoq; laterum idem præstat.

DE VERMIBVS IN HOMINE NASCENTIBVS. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

TAM confusa est Vermium cognitio, tam multiplices, & variæ circa eorum
B naturas, & generationes, sententiæ, tantaque corporis atque structurę simplicitas, vt me à materię varietate, in qua nascuntur, huius subsequentis tractatus particularis ordinem auspicari coegerint. Nec tamen sic prætermittimus ordinem à præstantia desumptum (cuius laudes atq; pręconia vbiq; in naturalium rerum historijs prætigere solemus) cùm cuiusque rei naturalis dignitas atque præstantia, non tantùm à partium varietate & numero, ac multiplici earum facultate functioneue, sed etiam à generationis modo atque materia, ritè desumantur. Neque enim homo cæteris animantibus nobilior solummodo, quòd rationem habeat præter cæteras animi facultates, & actiones, quę cum reliquis communes sunt ipsi, verùm etiam quod origine sit cæteris quodammodo diuinior. Aliunde plura ne quæramus exẽpla, quàm à nobismet ipsis, qui eos arbitramur nobiles, qui clarioribus orti parentibus, & illustri familia, non eos solùm, qui gestis ac factis egregijs clari nobilesque euasère. Quamobrem cùm simili modo sit origo Vermium contemplanda, quoad materiam, è qua producũtur (aliorum enim generatio aut ortus ex animalibus est, aliorum ex plantis, & rursus aliorum ex inanimatis, quæ aut fossilia sunt, aut terra, aut aqua, aut meteora dicta vt nix) nullus dubitare debet
C quin eos esse præstantiores cæteris dicat, qui ex animatis ortum ducunt, deinceps qui è plantis, omnium maximè ignobiles, qui in fossilibus, terra, aqua, niue nascuntur. At quoniam animalia præstantiora sunt, quæ ratiocinandi facultate pollent, veluti dictum est superius, ipsis brutis, de ijs in primis hoc capite sermo fiet, qui ex humano corpore, aut eius cadauere produci solent.

SYNONYMA.

NON omnes, qui in homine nascuntur, vno eodemque appellantur nomine, nec quisque proprio, sed qui in varijs nascuntur partibus, varia sibi synonyma acquisiuerunt. in ventre nascuntur Lumbrici dicti à [a] Cornelio Celso, quamuis hoc nomine Vermes terreni vocari à multis soleant. Plinius interaneorum animalia quandoq; nuncupauit, Græci ἕλμινθας, atque hoc nomen commune quoque est omnibus speciebus: quandoq; etiam, vt annota-
D uit doctissimus [b] Hieronymus Mercurialis, aliquas species particulares complectitur. Apud Hippocratem quoque inuenio ἕλμιγγες, cum duplici γ, quasi à nominatiuo singulari ἕλμιγξ. vt in [c] Epidem. ἀπὸ δὲ, inquit, κοιλίης ἐρεθισμοῦ ὑγρὰ ταραχώδεα δῆλον μετ' ἑλμίγγων, vbi nota etiam attenuari: & alio rursus in libro, ἐλθούσης ἕλμιγγος ὑποπαχείης. Qui hisce vermibus infestantur, γαστρίδες ab Hesychio nominantur: apud Suidam tamen legitur nomen singulare γαστρις, in hac significatione alioqui gulosum, & lurconem significat. Θηρία apud Hippocratem multa significat, vt vlcera maligna, & ferina, quæ tetra vlcera dicit Lucretius, κακοήθεα quæque in feritatem transeunt, vt in Coacis prænotionibus ἐν λειεντερικοῖσι μετὰ θηρίων, id est, intestinorum leuitate laborantibus cum sęuissimis vlceribus, &, οἱ ἐν λειεντεριώδεσι μακροῖσι ἅμα θηρίοισι. Id est, intestinorum lęuitate laborantes cum malignis vlceribus, sed & crebro idem nomen pro interaneorum Vermibus, & animalibus, seu Lumbricis aluũ infestantibus sumitur, vt eius non pauci interpretes annotarunt, vt vbi [d] scribit καρδιαλγικὰ καὶ μετὰ στρόφου κοιλίης θηρία καταρρήγνυντα. Oris ventriculi dolores, etiam
cum

[a] Lib. 4. Lumbricus quid. ἕλμινς.
[b] Lib. 3. de mor. puer. c. 1.
[c] Lib. 1. Θηρία qd apud Hippoc.
[d] Lib. de coac. prænot.

* Li.6.ſect.7. aph.6. cum inteſtinorum cruciatu interaneorum animalia deijciunt,& in * Epidemijs τὰ θηρία ἐμποιέειν. Quin etiam videnda ſunt quænam interaneorum animalia inducant. Quem locum E
etiam cõmentarij qui ſub Galeni nomine non ita pridē prodiẹrunt, de Lumbricis aluum infeſtantibus exponunt, & θηρία morbos ferinos, & ſęuos ſignificare ſcribunt. Qui autem Ver-

Εὐλαί. mes in corpore vulnereuè, aut vlcere naſcuntur ex putredine εὐλαὶ peculiariter appellantur παρὰ τὸ εἰλεῖσθαι, quòd voluere ſignificat. Herodotus de Pheretima Cyrenes regina ζῶσα γὰρ ἐξέζεσεν εὐλέων. Plutarchus εὐλαὶ καὶ σκώληκες ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνος ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναζέουσι. Huiuſmodi ſiue Σκώληκας, ſiue εὐλὰς Lucretius appellat ſæua Ver-

Sæua Vermina. mina, de primo ſęculo rudi adhuc & medicinæ ignaro,

Donec eos vita priuarant Vermina ſæua
Expertes opis, ignaros, quod vulnera vellent.

Quapropter animaduertendum eſt eam differentiam, quam quidam ponunt inter Vermes, Vermina & Verminationem, non eſſe perpetuam; nimirum quod Vermes ſint animalia, quę inter ipſa viſcera viuentium generantur, & etiam intra terræ viſcera, Vermina autem eſſe tor-

f Lib.5. de morbis pue. c.1. mina inteſtinorum, non Vermes ipſos. Admonet autem f Hieronymus Mercurialis, quod ſi quando apud ſcriptores rei Latinæ, & apud medicos iumentorum legere contigerit Vermina, & Verminationem, ſecundum rem diſtinctam eſſe à Lumbricis. Suidas quoque κατὰ θηρία nominat, quæ Latini ſæua animantia, ventris animalia. De cæterorum autem humani corporis Vermium ſynonymis agetur, cùm de ijs ſermo inciderit. F

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

Magnitudine differũt. Loco. Conſueti Vermes. DIFFERVNT magnitudine, quòd alij magni, & longiſſimi ſint, alij minores, alij parui: loco in quo generãtur, ſeu pàrtibus, de quo pòſt agemus. Diſtinguentur eorum differentiæ melius hoc pacto, vt alij dicantur conſueti, alij inſolentes. Conſuetos appello, qui in plurimorum corporum partibus diuerſis generati communem formam habent, nec multum differunt, ſi diſcrimen aliquod ſortiantur, niſi ratione magnitudinis. inter hos frequentiſ- G

Ventris Lũbricorũ differentiæ. ſimi ſunt, qui in ventre naſcuntur, quorum quidam duas, quidam tres, alij quatuor ſpecies faciunt. Duas autem Hippocrates Celſuſq; memoriæ prodiderunt, vt ſcripſit Iohannes Manardus: ille verò latos, hic Aſcarides ſilentio tranſiuit. In hac quoque ſententia fuit Hieronymus Gabucinus, qui ſubinde ex Galeno oſtendit, cur Hippocrates nullã mentionem latorũ

* Lib.7. aphor.26. fecerit. hic enim exponens aphoriſmum, quo inquit * Hippocrates: ipſis vero grandiuſculis ,, tonſillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrſum luxationes, aſthmata, calculi, ,, lumbrici rotundi, Aſcarides, &c. inquit Hippocratem latos ſubticuiſſe, quòd non eius erat ,, propoſitum de omnibus agere paſſionibus, quæ mortalibus obueniunt, ſed de illis tantùm, quæ ſingulis ætatibus obueniunt. Quo in loco addubitare licet ac quærere, cur cùm conſtet

Lũbricus latus cur ab Hippocrate omiſſus. latum Lumbricum hominibus nõnunquam infeſtum eſſe, ipſum aliqua ætate offendere non ſcripſerit; cùm id ſequi neceſſe ſit, vt vel in infantia pueritiaue, aut adoleſcentia, aut aliqua ſequentium ętatum latus Lumbricus naſcatur: ſed in qua fieret, Hippocrates omiſit. Vel ergo hominis breuitas velut obſcura, & diminuta damnanda; vel Galeni in eum defenſio ve-

* Lib. de Lumb.c.2. luti nullius momenti reijcienda. Ad hanc propoſitam queſtionem reſpondet * Hieronymus Gabucinus, quòd latus Lumbricus ad nullam ętatem determinari queat. Quum enim in omnibus ætatibus fiat, nullius proprius affectus eſſe poteſt. Quandoque enim infantiam, pueritiam quandoque, nonnunquam adoleſcentiam, primam interdum ſenectutem, aliaſque ętates occupare liquidò conſtat. Non mirum itaque ſi in Aphoriſmorum libris horum Lumbricorum non meminerit Hippocrates. Hæc eſt Gabucini ad hoc quęſitum reſponſio. poteſt & addi noſtra, venerandum hunc noſtrum ſenem in Aphoriſmis tantùm eorum morborum meminiſſe, qui accidunt in varijs hominum ętatibus, cùm iam egreſſus ex vtero eſt infans, nõ H

c De affect.4 tamen voluiſſe duo tantùm Vermium in ventre naſcentium genera reperiri, cùm in c libris de affectibus ſcripſerit latos in puerulo adhuc in matris vtero exiſtente fieri. Etſi autem certum ſit hoſce libros non eſſe genuinos Hippocratis, tamen varia eius doctrina refertos, & ex

Tres Lũbricorum ſpecies qui dixerint. eius placitis ſchediſq;, quas poſteris reliquerat, ab aliquo diſcipulorum conſarcinatos fuiſſe atq; compoſitos, nulli dubium eſſe exiſtimo. Tres autem eſſe ſpecies, Ariſtoteles ac reliqui

poſt

Digitized by Google

A post eum Græci Medicinæ autores memoriæ prodiderunt. Quin & Alexander Trallianus in epistola (quam de Lumbricis iampridem doctissimus Hieronymus Mercurialis publicauit) scribit, in hoc conuenisse omnes scriptores medicinæ, tria esse Lumbricorum genera. Vnum quod appellatur rotundum, alterum latum, tertium Ascaris. atq; vt a postremo incipiã, nullibi apud antiquos autores inuenio, vnde hoc nomen etymologiam habeat. Iohannes Manardes deduci eam vocem putat à verbo δονέω, quod Latinè sonat exerceo, vel potiùs à verbo ἀσκαρίζω, quod idem est, quod moueo: sedi enim circa quam consistunt, vehementem pruritum inferentes, vt Paulus, & Aëtius testantur, assiduęq; commoti animal continuo extimulant, nec perpetuis suis punctionibus quiescere permittunt. Galenus in exegesi Hippocraticarum vocum Ἀσκαρίδες, exponit, ἕλμινθες ἰσχναὶ, & μικραὶ ἐν τῷ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ γινόμεναι. tenues, & minuti Lumbrici in recto intestino orti. Erotiano quoq; dicuntur Ἀσκαρίδες λεπτὰ ἑλμίνθια, hoc est, tenues Lumbrici. Ab Hesychio exponũtur Σκωλήκιον εἶδος Vermiculorũ genus. Et Erotianus quoq; scribit in Onomastico probatissimos quosq; scriptores dicere, eos esse ex eorũ Vermiũ genere, qui in putridis aquis inueniũtur. quo in loco inter clarissimos scriptores intellexisse visus est Erotianus Aristotelẽ, qui alibi Culicũ quoddã genus

B ex Ascaridibus nasci scribit. Tipulas eo loco Gaza vertit, quẽadmodũ libro tertio à nobis est animaduersum. Verùm vt ad eos Vermes, de quibus nunc nobis sermo est, reuertamur, per Ascarides apud antiquos [d] Manardes paruos Vermes intelligit, quidquid cęteri recentiores sentiant. A [e] Galeno enim dum ait Ascarides esse paruos Vermes in recto intestino genitos, non dissentit Auicennas, si modo rectè & legatur, & intelligatur. Sic enim principium secũdi capitis legendum putat Manardes: Longi & lati, & rotundi, & Ascarides, & parui, & verbum lati secundo loco in quibusdam codicibus etiam Hebræis scriptum, omnino suppositítiũ putat. Ita autem intelligendum, vt per Ascarides paruos, vnam tantũ speciem intelligamus, eos videlicet quos Galenus Ascarides, ipsemet Auicenna in primo libro minutos: in tertio modò simul Ascarides, & paruos, modò Ascarides tantùm, modò paruos tantùm vocat. Nam quæ de loco generationis paruorum ab eo dicuntur, de Ascaridibus à Galeno, sed ab Aëtio, & Paulo aptius dicta sunt: Quæ verò de ætate Ascarides gignente ex Hippocrate, & Galeno in Commentarijs supra Aphorismorum libros sunt accepta, nullo pacto de latis intelligenda; quando nec eos quidem nominasse eo in loco Hippocratẽ Galenus testatur: tũ capite quoq; tertio, in quo de signis agitur, quæ de sedis pruritu, & assiduo paruorum motu dicuntur, simi-

C lia sunt his, quæ de Ascaridibus Paulus Aëtiusque conscripserunt. Liquere itaque ex dictis putat Manardes non aliud esse Ascarides Auicennæ, quàm Galeni: nec paruos Ascaridesque præterquam nomine apud Auicennam distare. Nec nos commoueant sexti septimique capitis inscriptiones, quæ solent in alijs, tum & in hoc libro plerunq; mentiri, vtpote non semper ab autoribus ipsis, sed ab alio quouis potiùs autore conscriptæ pro arbitrio. Mendam verò eidem capiti subesse idem autor monet, nimirum eius titulo, quia statim post primum remedium, latorum auxilia subscribuntur, deinde toto ferè capite ea, quæ sunt omnibus speciebus communia. Sed & Kitran, id est cedria, quæ hic conferre scribitur ad Ascarides, sequenti capite in paruis bis repetitur, quam peculiariter Ascaridibus proprio capite Galenus commendauit. Et hæc quidem de Ascaridibus satis amplè dicta sint, sequitur vt reliquorum generum synonyma, & etymologias examinemus. Lati autem Lumbrici appellantur à Gręcis scriptoribus ἕλμινθες πλατεῖαι, κηρίαι, vt docet Erotianus in Onomastico Hippocratis. sic enim in aliquibus exemplaribus legitur, κηρίαι κηρίους λέγονται αἱ πλατεῖαι ἕλμινθες. nam vulgata atque edita exemplaria habent κηρίον. An verò κηρία pro κηρίας legerit apud Hippocratẽ Erotianus, valde est arbitrarium, inquit Anutius Fesius in sua Oeconomia Hip-

D pocratica. Verbum enim κηρία, & in singulari κηρίον valde vsitatum est apud Hippocratem pro fauo, cuius decoctum in aqua macerati sæpe propinat Hippocrates in febre. Et à fauorum similitudine vlceris genus corporis cutem multis foraminibus perrodens, ex quibus humor melli similis effunditur nomen sumpsit, & κηρίον eidem dicitur, Latinis fauus, Plinio Cerium. Tinearum etiam nomine ijdem lati vocantur. Dioscorides de malicorio loquẽs ἕλμινθας πλατείας ἐκτινάσσει, Plinius transtulit Tineas pellit: latiùs tamen sumpto vocabulo omnes Lumbricorum differentias significat, veluti apud Plinium legitur, qui sæpissimè Lumbricos ventris Tineas vocat. Vbi illud notandum, quod Marcellus Virgilius animaduertit, qui si quando Tineæ pro Lumbricis, aut Lumbricorum genere lato legũtur apud Plinium, Tæniæ legi posse testatur: idque ex errore fortasse scriptorum, aut castigatorũ Gręcorũ, medicinę parum peritorum euenire contendit. Tænia verò id Gręcè sonat, quod fascia vel corona à nobis significatur, ab extentione nuncupata, quòd instar fasciarũ sit lata & lõga. Siquidẽ per tota extendũtur quãdoq; intestina, vt ait Celsus, ac veluti corolla in seipsam du-

Ἀσκαρὶς vnde dicta. quid sit.

[d] Lib.4.epi.1.

Ascarides esse paruos Vermes secundũ Gal. & Auicennam.

[e] lib.3.Ap. 26. in com.

Locus Auicennæ restitutus à Manardo.

Lati Lũbrici synonyma.

κηρίον, q.d.

Cerium Plinio quid.

Fauus gen. vlceris.

Tinea.

[f] Cap. de Coſto. in Dioſc.

Marcelli Virgilij error.

Σηπία.

E

citur. Ex qua re eiuſdē[f] Marcelli incuriam deprehendit Gabucinus, qui Tęnearũ appellationem Aſcaridum generi competere ob ſimilitudinem, quod hæreant motuq; careant, Gręcos ſic appellaſſe teſtetur. Quod quam verum ſit, quiuis nouit: non enim hi extenduntur, nec longi ſunt, ſed parui ac breues, nec motu carent, ſed inceſſanter recto inteſtino cohærentes mouentur, veluti notatum quoq; ſuperius eſt ex nominis etymo. tam enim vehemens eſt eorũ motus, vt hominem, aut animal maximè ſtimulēt, nec ſinant quieſcere. Grandiores alui Vermes cõtra Marcelli Virgilij ſententiam Hippocratem multis in locis nuncupaſſe θηρία, id eſt, feras (quippe qui corpori noſtro multo ſunt nocumēto ob eorum ſęuitiam)[g] Baldangelus autoritate[h] Æliani contendit. Is enim ſic de Abrotani viribus loquitur. ζῴῳ δὲ ὢν πονηρῷ πολέμιόν ἐστι καὶ ἀναιρεῖ τὴν ἕλμινθα, ἥπερ ποῦ ἐπὶ πλεῖον ἰοῦσα, καὶ αὐξανομένη, θηρίον γίνεται σπλάγχνοις μὲν ἐντικτόμενον, ἀνθρωπείοις δὲ νόσοις ἐναριθμούμενον, καὶ ταῦτα ταῖς ἄγαν ἀνιάτοις καὶ ὑπὸ χειρὸς θεατῆς εἰς ἄκεσιν ἥκειν ἀδυνάτου. Quæ ſic vertit Gellius: idem infeſtum eſt Lumbricis eoſque interimit, quæ animalia amplius aucta etiam feræ nominantur, naſcuntur illi in interaneis, & inter hominis morbos numerantur, eoſque grauiſſimos, & incurabiles, &c. Erotianus in Onomaſtico Hippocratico in voce θηριῶδες nonnullos hanc ad vlcera mali moris accommodaſſe ſcribit, quæ etiam θηριώματα appellantur, quæ quidem vt plurimum in autumno augentur propter aëris inęqualitatem: nonnullos verò ad paruos Lumbricos Aſcarides dictos referendum exiſtimaſſe, qui tunc generãtur. nonnullos vero ad φθίσιν.[i] Galenus exponens illa Hippocratis τὸ θηριῶδες φθινοπώρου ferinum autumno, & oris ventriculi dolores, & horrores, & atrabilis, hæc annotat. Vtrum Vermes, qui Aſcarides dicuntur an Lumbricos, an elephantem, & cancrum, an tabem, vt quibuſdam placet, an quidquid malignum eſt θηριῶδες appellarit. hæc omnia autumno gignuntur, & propter praui ſucci redundantiam, quæ eo tempore vrget, & propter inæqualem cœli temperaturam. Et rurſus alibi vbi loquitur Hippocrates, tuſſis ſicca non θηριώδης; Galenus in commento, inquit. Quum obſcuram quandam conditionem tuſſientibus adiunxerit, aliam quæſtionem attulit, quænam ferinæ tuſſes ſint. quidam Lumbricos ad os ventriculi perlatos, oſque mordentes cauſſam tuſſium aridarum eſſe volunt. nonnulli pro ferino tabidos intellexerunt, quòd eis vngues non ſecus, quam feris incurueſcant, nonnulli ad malignum morbum traducunt. Atque hæc eadem in alijs quoque commentis repetit. Quare ex his, quæ dicta ſunt ab Erotiano & Galeno quorundam ſententiam falſam eſſe concludit Baldangelus, quòd θηριώδεις ad Vermes Aſcarides, ſiue longos, & teretes reducebant, cum ad craſſiores ſit referendum, & grandiores, vt ex Aeliani ſupra ſcripto loco patuit. Rotundum Lumbricorum genus στρόγγυλον appellauit Hippocrates, Celſus teres. Vtrumque nomen a forma, quam habet, traxit. Ex Auicennæ hiſce verbis: rotundos Vermes ſufficit interficere abſinthium: latus fortioribus æget pharmacis, qualis eſt filix; adhuc autem & vocata Aſcaris: Manardus neminem ambigere putat, hic ab Auicenna dici longos, quos Galenus vocauit rotundos; & quos Galenus latos, Auicennam vocaſſe rotundos. His quidam quartum genus annumerat Cucurbitinum dictum, cum ad nullam trium dictarum ſpecierum referri videatur. Ex recentioribus nonnulli latos in duas ſpecies diſtinxerunt, longos videlicet, & breues: illos Aſcarides, hos Cucurbitinos nominarunt. Nec deſunt qui Cucurbitinos pro genere capiant, quod indiſiunctos, ac coniunctos veluti in ſpeciem diuidunt. Dodonæus Vermes Cucurbitinos latos eſſe apud veteres aſſerit, dictoſque ſic eſſe quod quædam ab hoc abrupta, cũ excrementis alui quandoq; excernantur, Cucurbitæ ſeminũ ſimilitudinem referentia, hi quidē quandoq; (dum ſe alter alteri mordicus inhæret) iunguntur tam longa ſerie, vt quatuor cubitorũ longitudinem aliquando exceſſerint, vt vnum corpus vnũ Vermē putares, talemq; ſe vidiſſe clariſſimus ſua ætate medicus Antonius Beniuenius Florentinus in medicinalibus obſeruationibus ſcriptum reliquit. At certè negari non poteſt, quòd diligentiſſime obſeruauit[k] Manardes, in quibuſdam libris ex Arabica lingua translatis, Cucurbitinos abſolutè pro latis poni, ſicut in commento Arabico aphoriſmi Hippocratis ſuperius allati, vbi etiam peruerſo ordine, Aſcarides pro rotundis, atque è contrario rotundi pro Aſcaridibus leguntur. In libro quoque Serapionis, capite de filice, vbi Dioſcorides, & Galenus habent latos, leguntur Cucurbitini ex horum verbis. Sic apud Moyſem nona ſuorum aphoriſmorum particula, ex Galeni autoritate pro latis leguntur Cucurbitini. Verùm hæc diſputatio ad nomen ſpectat; illud verò potiùs ad rem: an præter Beniuenium plures eiuſmodi Vermes conſpexerit quiſpiam. Manardes nunquam viuum ſeſe, quod meminerit, conſpexiſſe ait, qui Cucurbitæ ſemina referret. Paulus, & Aëtius, & ante hoſce Ariſtoteles, corpuſcula illa Cucurbitæ ſeminibus ſimilia, non in numero Vermium, ſed inter Vermis lati indicia connumerant. Arnoldus quoſdam refert dicentes, Cucurbitinos hoſce in ventre cuiuſdam alterius

[g] Diſcuſſ. li. 2. c. 15.

[h] Li. 9. Hiſt. anim. c. 33.

F

Com. 1. lib. 6. Epid. sex. 14.

G

Rotundi generis ſynonyma.

Cucurbitini Vermes.

H

[k] Lib. 4. Epiſt. med. 1.

magni

A magni Vermis generari, quem Cingulum vocant, quæ sententia à Paulo, vt inquit Manardus & Aëtio non abhorret. Ex senioribus medicis, qui tempore Manardi fuerunt, nõnulli vidisse eos multoties viuos referunt, alij non viuos, sed mortuos. Quin proba & fide digna matrona nuper in magno quopiam Verme, quem eius auia ægrotans deiecerat, se vidisse multos Vermiculos Cucurbitę seminibus similes adseuerauit. Quidquid autem sit, dicendum esse suadet Manardes, antiquos hosce in numero Vermium nõ habuisse; quoniam decidi à lato veluti segmẽtum quoddam, & eius portio viderentur. Quapropter cùm tam diuersæ sint de cucurbitinis Vermibus sententiæ, non etiam mirum est plurimos inter recentiores medicos Tæniam antiquorum cum Cucurbitino confudisse: multùm tamen inter se differunt, vt nostra fert opinio; quamuis certum sit Cucurbitinum ab antiquis nulla ratione cognitũ fuisse, latum seu Tæniam ferè ab vnoquoq;. differunt autem, quia ille ex multis, si longus fuerit, Vermibus semini cucurbitæ similibus, sibiq; inuicem arctè coadunatis, constitui, ac in tã longam quandoque seriem, qualis visa est, protendi videtur. latus æquali corpore, & vnico constat, quod in miram quandoq; latitudinem extenditur. Cucurbitini effigiem quam Gemma Frisius obseruauit, in hac tabula, quam exhibeo, primo loco depingendam curaui, duodecim

Cingulum.

Tænia antiquorum cũ Cucurbitino quid differat.

B aut tredecim pedum lõgitudine erat. Refert [k] Amatus Lusitanus Mulierem Illyricam cùm rectè valeret, Vermem latum longitudinis quatuor cubitorum, per os procedente tussicula viuum eiecisse, quem Vermem ad se videndum chirurgi attulerant, sed mortuum iam; erat autem Vermis is admirandus, nunquam antea similis à se visus, lõgitudinis, vt dixi quatuor cubitorum, latitudinis paruæ, & forte semiunguis exigui, coloris albissimi, substantię intestinorum nescio quid spolij colubrini præ se ferentis. Nam huius caput verrucosum erat, & album, ex quo corpus latum procedebat, & quò magis ad caudã accedebat, eò strictius euadebat: erat autem Vermis hic vnum tantùm corpus diuisiones plures habens. Huius namq; lati Lumbrici portiunculæ semina cucurbitæ præ se ferebant, qui intra se nihil continebant ob corporis sui lati compressionem. Est quoq; Fasciarum, quarum antiqui meminerunt, longitudo incredibilis. Interdum ad tantam peruenisse refert [l] Alexander Trallianus, vt vniuerso intestino coextenderentur. Constare quandoque excretas fuisse inquit, quæ sedecim pedum longitudinem prope æquarent. Et quod fidem humanam excedit, relatum est teste Plinio, tricenum quandoque pedum, aut etiam plurium, visas fuisse. Sed rarissime hæc Lumbricorum longorum species apparet. Quæ verò στρογγύλαι appellantur, frequentiores omni-

Cucurbitini longitudo.

[k] Curat. medicin. cent. 6. curat. 74.

Longitudo Fasciarũ incredibilis.

[l] Epist. de Lũbricis.

C bus alijs: ita nuncupatæ à figura corporis, quæ teres est atque rotunda: harum longitudo palmaris, & aliquando longior. Vt in tabula secundo tertioque loco videre licet, non absimilis ijs Vermibus qui in fœtunticetis nascũtur, quos Græci γῆς ἔντερα, Latini Intestina terræ appellant. Rotundos hosce Lumbricos, ait Cardanus plerumque esse colore rubro: latos verò candidos, nec facilè moueri, vt rotũdos, quòd fòrma eorum reluctetur. [m] Mercurialis latum Lumbricum non animal esse dicit, sed quippiam animal referens, & quemadmodũ scripsit [n] Hippocrates, substantiam quandam adnatam ipsis intestinis, quę animalis formam representat quodammodo. Nihilominus alij hosce quandoq; viuos à se visos fuisse testantur. Ascarides albo colore, exigua magnitudine, acutis vtrisq; extremitatibus sunt; quãuis [o] Gẽma Frisius Ascaridem esse putat, quam nos secundo loco in tabula depingendam curauimus, capite crasso, oculis conspicuis, serpentis ferè figura, cauda tenuissima in fine. Quas autem idem Gemma Frisius Vermes polymorphos vocat, nos Ascarides esse putamus: maximè natura sua mobiles, hasce vltimo loco in tabula conspicere licet. Generantur & in humano corpore Vermes formæ insolitæ, ac monstrosæ, talesq; scriptores se vidisse non pauci testantur. Vermis longitudinis digitorum quatuor latis plenus, capite rubro, leui rotundoq;, quod pisi ma-

[m] Lib. 3. de mor. puer. c.

[n] 4. de morb.

[o] Cosmocr. lib. 1. c. 6.

Ascaridum forma.

Vermium monstrosorum descriptio.

D gnitudinẽ non excederet: cætero corpore lanugine quadã obtecto, cauda furcata ad similitudinẽ nouæ lunæ, pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriore, totidem in sinisteriorẽ partẽ coarctatis, obseruatus est ab Antonio Beniuenio medico Florentino, qui admiratus Vermis formã medicis eruditioribus ostẽdit. Nullum inuenit, qui monstrum simile se vidisse fateretur. Adderat tamẽ senior quidam, sed medicæ artis imperitus, qui testatus est similem se vidisse Vermem vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam cœnobita, qui statim vt ille aiebat, proiecto eo mortuus est. Vocitabat hoc monstrum cordis Vermem. At contra æger ille faber lignarius, qui supra scriptum monstrum vomitu reiecerat, non nisi post biennium pristinam sanitatẽ recuperauit. [p] Gabucinus scribit persimilem Vermẽ anno quadragesimo tertio quendam ætate iam ingrauescente, cùm multis diebus maximis torminibus discruciaretur, aluo deposuisse, nigrum, pilisq; refertũ, lõgitudine pedum quinq;, magnitudine qualis est harundo. Subiungitq; se vidisse Lũbricũ, qui palmi magnitudinẽ nõ excederet rotundũ, in omnibus persimilẽ, præterquã quòd dorsum haberet lanuginosum, ita vt pilos ru-

Cordis Vermis mõstrũ quale.

[p] li. de Lũb. 13.

aliàs cum fœtu naturaliter, & benè conformato, vt ranarum, bufonum, serpentum, lacertorum & harpyarum, quas ob id (teste [a] Paræo) Longobardorum fratres dictas veteribus esse constat, quia his mulieribus frequens id esset, vt vnà cum naturali, & perfecto fœtu serpentes, & monstrosa id genus animalia, in vtero suo genita excluderent. Narrat [a] Loubertus duas mulieres Italas eodem mense singulas monstrosum partum exclusisse: quæ vestium interpolatori nupserat, adeo exiguum edidit, vt murem crassiorem cauda carẽtem referret. At quæ nobilis erat, maiorem, felis crassitie: ambo insuper colore atros, vt primùm ab vtero prodierunt, in altum secundum parietem vnguium nixu erupisse, & tenacius adhæsisse. Scripsit Lycosthenes anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto mulierem Cracouiæ, in platea cui sancto spiritu nomen est, mortuum fœtum enixam, qui affixum dorso serpentem vnum gestabat, mortuumque istum fœtum arrodebat. Mira sanè & ea est historia, quam in hanc rem narrat [b] Leuinus Lemnius. Superioribus, inquit, annis me vsa est medico mulier quædam insularis, quæ ex congressu cum nauta, cùm concepisset, celeriter illi adeo aluus intumuit, vt ad præscriptum à natura vsque terminum, gestando oneri non videretur suffectura: nono mense exacto obstetricem accersit, moxque pòst validos conatus, & enixus, exclusit primo informem carnis concretionem, duabus vtrinq; ansis in brachiorum longitudinem, & modum exporrectis præditam, & à vitali quodam principio se spongiarũ, & vrticarũ modo motilantem ac palpitantem, postmodũ delapsum ab vtero monstrum est rostro adunco longo teretiq; collo, oculis vibrantibus cauda acuminata, eximiaq; pedum agilitate. Vt primum id prodijt in lucem fremitu sibilisque totum cubiculum impleuit, in omnem se partem proripiens, vt latebram nancisceretur: sed ipsum mox vnanimi impetu facto, quæ aderant mulieres puluinis coniectis suffocarunt. Tandem misella multo labore fracta, fœtum masculum peperit, adeò malè mulctatum, & excarnificatũ ab isto monstro, vt statim à baptismo mortuus sit. Sed hoc monstrum, & alia quędam superiùs commemorata quamuis Vermem figura corporis minimè referant, tamen cùm monstrosorum Vermium generationem in humano corpore quodammodo confirment, similiq; ferè modo generentur, placuit eorum historiã hisce paginis inserere. Testatur Philoxenus apud [c] Aëtium aliquando se reperisse animalia in tumore, Culicibus & paruis Muscis similia, Vermes & animalcula in vlceribus, & abscessibus fieri testis est [d] Galenus. Inter neotericos Leuinus Lemnius scriptum reliquit, ex sordidis vlceribus, & vomicis, vnguium, testarum, ossiculorũ, lapidum fragmenta exempta, & Vermiculos caudatos. [e] Marcellus Donatus hoc nobis à se visum reliquit exemplum. Recordor, inquit, me dum medicinam facerem, inuenisse Francisci Busarti seruum cui nomen erat Fredericus, hic cùm laboraret apostemate in capite medij manus digiti associante dolore intenso, tandem pure confecto, aperto apostemate exiuit Vermiculus albus, & pilosus dempto capite, quod nigerrimum erat, magnitudine persimilis illis, qui in caseo reperiri solent, quo excreto omnis dolor penitus ademptus.

[a] li. 19. c. 3. Longobardorum fratres. [a] Lib. errorum popul. [b] Lib. de occul. natura. cap. 8. [c] li. 15. c. 7. [d] Lib. de tumor. præt. nat. [e] Cap. 26. de med. hist. mirab.

E F G

LOCVS.

DVO hic erunt tradenda, an in omnibus humani corporis partibus existere possint: deinde num omnibus hominibus, & quinam Vermes cuiq; sint peculiares. Ex suprà adductis patet historijs in multis corporis humani locis existere, siue aliunde in ea irruant, siue inibi generentur. Falsò enim quidam asserunt in omnibus partibus generari posse. Specierum quoque dilectus habendus est, vt cognoscamus quasdam peculiaribus destinatas esse partibus. Lumbricus latus dictus intestinis tantùm dicatus esse potest, ibique solummodo generari, vtpote cùm hic locus capacissimus sit. Lumbricos in intestinis solummodo fieri scripsit [a] Galenus: tradens enim indicia, quibus cognoscuntur affecti loci, inquit esse morbos aliquos ita proprios vni parti, vt statim ex ipsis cognoscantur affectæ partes, & eiusmodi asserit esse lapidem in renibus, in vesica, nec non Lumbricos in intestinis. Aduersus hanc Galeni sententiam Petrus Aponensis Conciliator differentia tertia longa disputatione contendit demonstrare, vbique in nostro corpore generari Lumbricos, exceptis vitalibus partibus. Ego verò Galenum hoc modo intelligendum iudico, vt si de latis Lumbricis suam sententiam protulerit, verissimum sit, quod dixerit, hi enim solùm in intestinis generari possunt, cùm hic locus omnium sit capacissimus. sin verò de rotundis, aut tenuibus Ascarides dictis falsissimum, nisi rursus addatur, aut subintelligatur per Lumbricos per aluum, aut vomitum eiectos. Doctius me certè [b] Hieronymus Mercurialis, vt tã graue autorem cũ cęteris cõciliet statuit

In omnibus partibus nõ nasci. [a] De locis aff. c. 5. [b] Lib. 5. de morb. puer. cap. 6.

H

A statuit Lumbricos aut verè tales esse, aut veris similes: Lumbricos veros in intestinis duntaxat generari: non veros generari in varijs corporis nostri locis; quandoquidem, inquit, potiùs Vermes quàm veri Lumbrici sunt appellandi. Itaq; quotiescunq; aut Hippocrates, aut Aristoteles, aut alius quispiam author tradiderunt Vermes fieri in alijs corporis partibus (Hippocrates enim in historia Dini demonstrat alibi quoq; quam in intestinis generari Lumbricos) ipsorum sententia intelligenda est non de Lumbricis veris, sed de genere vermium, quod Lumbricos æmulatur. Quod si ex inguinibus, vel ex vmbilico, vel ex naribus Lumbricos exijsse scriptum est, æstimandum est non eos in illis partibus esse genitos, sed ex intestinis in eas partes fuisse expulsos. Nam [c] Hippocrates scribit interdum hæc animalia præ fame in iecur adscendere, atq; ibi incredibiles cruciatus excitare. Scribit etiam [d] Alexander interdum hæc animalia præ inedia perforâsse intestina, & per vmbilicum exijsse. Cur autem in intestinis generentur longi dicti siue Tæneæ, præter loci capacitatem, duas alias causas refert Mercurialis. Prima est, quia materia ex qua fiunt ita copiosa solùm in hoc loco reperitur, vt possit sufficere generationi, & nutritioni horum animalium. Altera ratio est, quia natura sollicita vitæ animalium, voluit hæc, quæ sæpe vitam tollunt, in ijs potissi-
B mum procreare locis, vbi & minimè omnium lædere possint, & facilè à corpore reijci. Ascarides quidem in recto intestino; rotundis autem in tenuibus fieri intestinis constat inter omnes; num autem in ventriculo plenum controuersijs. Quare de hac re vbi de generatione agemus, disceptabitur. Cæterùm cùm certum sit, non in alijs partibus tam frequentes gigni quàm in intestinis: ideo in quanam generari possint ex hisce exemplis obseruatis à fide dignissimis autoribus partim veteribus, partim recentioribus, fiet manifestum, quæ propterea huic loco subiungemus. [e] Auicenna ex relatu medicorum Indorum Vermes in capite genitos suo motu lædentes recenset, quod rarum quidem esse fatetur, non tamen impossibile, cùm multoties nascantur in anteriore capite super locum stricturæ narium; vbi oues, & capræ dicuntur perpetuo Vermes habere, vt cerui in gutture. Itaq; possibile est, inquit, vt nascantur apud velamina, id est cerebri tunicas. [f] Hollerius quoq; se Vermem in cerebro natum vidisse asserit. Amicum habuit [g] Beniuenius Philippum nomine, qui cùm dolore capitis acuto, mentis abalienatione, caligine oculorum & alijs prauis symptomatibus affligeretur, & aduentante die septimo mors ipsa, nullis conferentibus auxilijs, iam iam adesse videretur, vi tandem robustioris naturę Vermem è dextra nare palmo longiorem eiecit: quo
C propulso omnis statim cum eo amotus est languor. Ex corporibus eorum, qui febre Hungarica theriode, mortui sunt, Vermes nonnunquam animaduersi sunt. Id quod experimento didicit [h] Balthasar Conrardinus, cùm nemo subesse suspicaretur. Nonnulli crassi quidem, sed non ita longi per aurem prodijsse visi sunt, quales etiamnum in peste obseruauit. Vnde euincitur eosdem facilè in sæuissimis capitis doloribus, ex praua venenataq; eluuie, quæ in cerebri ventriculis aliquibus coaceruatur, nasci posse. Idem etiam faciunt anatomici nonnulli, qui inibi conspectos deprehensosq; testantur. Quæ causa etiam fuit, cur vulgus circa initia huius luis febrem hanc, cerebri Vermem multis in locis nominarit. Medici tum præclarissimi tum fide digni Volchero Coitero significarunt, non vnum Vermem, sed aliquot in hominis lenticulis extincti, vel oppressi cerebro inuentos, qui num in cerebri substantia, num in duræ matris finibus latuerint ignorat. In scholijs quæ Lodouicus Duretus in Hollerij libros de morbis internis composuit, scriptum reperitur, quòd puella quædam ad portam D. Iacobi album Vermem latum, palmo maiorem, satis crassum reiecit per nares, nulla tussi, nullo vomitu antecedente, præcesserat acerbissimus capitis dolor per duos dies. Hunc autem Vermem non est dicendum ab alijs corporis inferioribus partibus sursum prorupisse, alioqui sæua præcessissent symptomata, quæ id indicassent, sed in capite
D generatos fuisse. Vermiculosas & Verminosas aures vocat Dioscorides ὦτα σκωληκιῶντα, quando exeunt ex auribus Vermiculi; nam & inibi frequenter fiunt. Vidit [i] Velliscus Tarantanus medicus sua ætate celeberrimus iuuenem acutè febricitantem, ex cuius aure erupere Vermes duo vel tres ad formam granorum pini, crassiores tamen, sanatumq; fuisse. Sub lingua quoq; nasci ex Valesco allegat [k] Hieronymus Montuus. Nec dentes ab hoc malo liberi sunt, vt ij qui huius curationem nobis tradunt, testantur. Battæus Monachus Syriæ, vt ad perfectissimam continentiam se peruenisse monstraret, tanta vsus est inedia, vt tradit [l] Sozomenes, vt Vermes ex eius dentibus serperent. Hi Vermes in dentibus nati in Pandectario Seriones vocantur. Ab [m] Amato Lusitano hæc scripta est historia. Puella trima, inquit, quæ in circulo almossinorum agebat, cùm omnium consensu rectè valeret, & nihil mali sentiret, ecce illi per oculi interiorem partem, quam angulum magnum appellamus, Lumbrici cuiusdam caput apparere cœpit, oculum ipsum non raro occupans turbansúe, ex qua re anxiæ mulie-

res

[c] 4. de morbis.
[d] In Epist. de Lumbricis.
In capite Vermes nasci.
[e] Fen. 1. lib. 3. tr. 1. c. 3.
[f] Lib. 1. cap. de mor. inter.
[g] cap. 100. Exp. med.
[h] Cap. 10. feb. miscel. Hung. ther.
Cerebri Vermes.
In auribus.
[i] Li. 4. c. 28.
Sub lingua.
[k] tom. 4. c. 19 anas. morb.
Dentes Vermibus quàndoq; obnoxios.
[l] Hist. eccles. lib. cap. 34.
[m] Cent. 7. curat. 63.

Vermes capeſſunt. Vermes e[illegible] augentur in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperius ab inferioribus miniſtratur. Atq; id quidem commune cum ijs, quæ ex ouo proueniunt, habetur; ſed illa totam materiam abſumunt. In ijs verò, quæ ex Verme gignuntur, cum ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cui rei cauſa eſt quod cibus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri Vermium apertum eſt in Apibus cæteriſq. ſimilibus, principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in teſtatis etiam eſt. Hactenus Ariſtoteles, qui ibidem antea dixerat; Vermes aut intra ſe cibum habere ad incrementum neceſſarium, aut aliunde accipere idq; vel ex parente vel ex parte conceptus. Cæterùm ij omnes, qui è putredine proueniunt, ſi non in aliud animal tranſmutentur, è parente hoc eſt putredine incrementum capiunt, qui vero è coitu è parte conceptus. E

DENOMINATA. F

Ἄσηπος dicitur Suidæ qui immunis eſt à Vermibus ὁ μὴ ἔχων σκώληκας. quæ expoſitio ſi vera eſt, ſcribendum vt exiſtimat author Theſauri linguæ Græcæ ἄσητος à σὴς quod Vermem ſignificat, ſed is propriè qui in veſtibus reperitur. eandem tamen ſcripturam habet vetus Suidæ codex, & manuſcriptus. à Σκώληξ quod vocabulum frequentiſſimum eſt apud Græcos authores, deducitur diminutiuum Σκωλήκιον. Σκωληκιάω Vermibus ſcateo, ſeu Vermes genero. apud [a] Dioſcoridem reddunt Vermiculantes aures Σκωληκιῶντα ὦτα, Plinius Verminoſas aures vocat. Σκωληκίζω eſt Vermem refero. apud medicos Σκωληκίζων Σφυγμὸς Vermiculans pulſus, id eſt pulſus inæqualis in vna pulſatione & diuerſis arteriæ partibus, in quo non tota ſimul arteria diſtenditur, ſed primùm quidem pars eius ſuperior cordiq; vicinior, deinde verò alia atq; alia, in modum Vermis progredientis. Namq; ab huiuſmodi greſſus ſimilitudine, huic pulſui inditum nomen eſt. Eiuſdem generis eſt cum vndoſo atq; etiam Formicante, differtq; ab his ſola quantitate ſeu magnitudine: eſtq; amborum medius, tanto maior Fomicante, quanto vndoſo minor. Hæc inter alia Gorrhæus. G Affertur & Σκωληκίζεσθαι pro inſtar Vermium moueri. Σκωλήκησις vitium in rebus, quæ corruptione Vermes producunt. Theophraſtus ait ſemina aſſeruata diutius, ἀσθενέστερα ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τὴν ἀναψυχὴν καὶ τὴν σκωλήκησιν, ſic enim reponunt quidam pro κώλυσιν, præſertim cùm ſubijciat φθορὰ δὲ μάλιστα μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων. ſed videndum ne pro Σκωλήκησις dicendum potius ſit Σκωλήκωσις. Σκωληκιόω Vermibus infeſtor & paſſiuum Σκωληκιόομαι Vermibus infeſtor, Vermiculationem ſentio. Theophraſtus ἥκιστα σκωληκοῦται τὰ δριμέα καὶ ὀσμώδη, Vermiculationem minimè omnium ſentiunt. idem ὅθεν καρποὶ σκωληκοῦνται τινῶν, οἷον ἀπίων, μηλέας, μεσπίλης. Pro quibus Plinius. Vermiculationem & poma ipſa per ſe quibuſdam annis ſentiunt, mala, pyra, meſpila, punica. σκωληκώδης Vermem imitans, idem cum Σκωληκοειδής, quod tamen contrahens ſe Vermiculorum ſpecie etiam exponitur. Ariſtoteles de Scorpionibus τίκτουσι σκωληκοειδῆ πολλὰ καὶ ἐπῳάζουσι: Vermiculos ouorum ſpecie pariunt Plinio interprete. Exponitur & Verminoſus. Σκωληκόβρωτος à Vermibus exeſus ſeu corroſus, vt in [b] Actis Apoſtolorum de Herode. γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξε arroſus à Vermibus animam exhalauit. & apud Theophraſtum γίνεται Σκωληκόβρωτον de arbore, Plinius vertit Vermiculis infeſtatur. H σκωληκοποιέω Vermẽ gigno, vel in Vermem conuerto. Σκωληκοτόκος Vermes procreans ſeu generans. vtitur hoc Ariſtoteles & Theophraſtus, vnde Σκωληκοτοκέω Vermes pario. [c] Ariſtoteles loquens de Inſectis σχεδὸν γὰρ ἔοικε πάντα τρόπον τινὰ σκωληκοτοκεῖν πρῶτον. & [d] alibi rurſus ὅσα σκωληκοτοκεῖ ἢ ᾠοτοκεῖ. Affertur & paſſiuè σκωληκοτοκούμενοι. & à Gaza exponitur Vermicularia proles. & σκωληκοτοκία Vermium generatio ſeu procreatio apud Ariſtotelẽ. A Verme Vermiculus diminutium dimanauit, quod præter paruum Vermem multa quoq; alia ſignificat. Nam Vermiculum vinum pro acerbo dici tradit Alciatus, quòd nondum maturuit, Gallis vin Vermeil. Vinum inter album & nigrũ, inquit, [e] Cælius Rhodiginns, quod medium eſt Cirrũ vocant Græci: ex noſtris rubrũ nonnulli: quidã etiam giluum vulgus Vermiculũ: quando & far rutilũ Columella Vermiculũ dicit. In Sacra ſcriptura Vermiculũ coccũ bis tinctũ exponunt quidam: qui color non eſt ita lucidus, ſed ſubniger. in [f] Exodo enim ita habetur: ſi fuerint,

[a] Lib. 5.

Pulſus Vermiculans.

[b] Cap. 12.

[c] Lib. 3. de gener.

[d] 1. Politic.

Vermiculũ vinum.

[e] Lib. 28. cap. 30. lect. antiq.

Far rutilũ.

Vermiculus color.

[f] Cap. 36.

peccata

A peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi Vermiculus, " veluti lana alba erunt, & paulò pòst vbi de exstruendo tabernaculo agitur, Fecit, inquit, & " tentorium tabernaculi, ex hyacintho, purpura, Vermiculo byssoque retorta. Quidam rursus Vermiculum colorem carmesinum appellari aiunt apud vulgus, qui Gallicè cramoysi dicitur. Sunt qui notent esse Vermiculum, vt annotauit Santes Pagninus, singularem Vermiculi speciem nascentis ex grano fruticis, figura lentis aut pisi κόκκος Græcis, vnde nostris coccinus, & coccineus color. Scarlacum vulgo dictum (etsi Galli escarlatte proferant) putant ad vocem Græcam Σκωλήκιον alludere, quæ Vermiculum sonat. Tradunt, & apud Galatas frequentem esse. Item in Polonia vbi grana collecta postea in areis collocantur, & aliquandiu rigantur cereuisia, post quam rigationem vertuntur in Vermiculos. Cuius apparatus tam longi hodie cœpit tædere Polonos. Audio etiam animal esse exiguum in Germania quod D. Iohannis Vermiculum appellant, alis nigris, albicante in media parte puncto; eius partem inferiorem ventris siccatam sub cineribus ad tingenda serica loco chermis, aut cocci infectorij vsurpari. Hunc aut eum qui chermes tingit [g] Scaliger in Tarreram agazonem Vermicillum appellat his versiculis:

B *Quid coccinatus, sericatus ambulat*
Tarrera agaza, turget & buccis crepat,
Audi Tarrera quid mihi in mentem venit.
Hac est satu erodentis Eruca; pater
Coccus pusilli Vermicilli tinxit hanc subintellige vestē. [h] Sauonarola medicus egregius sui tēporis à quibusdam in Italia Vermicellos appellari scribit corrigias rotundas factas ex azymo, quæ coquuntur ex carnibus; vocantur in Marchia tria & tri. Simile quid in culinā suam ex farina subacta factum inuexit [i] Platina Cremonensis, quod Vermiculos vocat. Farinam autem albam, & benè excretam, cū oui albo, aqua rosacea aut communi benè subigit, subactam in frusta digitis rescindit, Vermiculos tunc dicit. hos ad solem deinde ponit, vt benè sint sicci, tuncq; biennio aut eo amplius durant. coctos per horam in pingui iure, patinæque inditos, caseo trito, & aromatibus condit. ac si dies ieiunij fuerit, cum succo amigdalino, & lacte caprino coquit: verum quia lac non tantùm cocturæ requirit, prius aliquantulum in aqua ebullit, deinde lac ipsum addit: coctos saccharo inspergit. Vermiculatum est minutis segmentis elaboratum, veluti Vermiculis exilibus cōcinnum. Emblema Vermiculatum, inquit [k] Budæus, significat opus ex tessellis insititijs aptum atq; consertum. Inde illud Ciceronis in Bruto de Marci Callidij oratione: Nullum nisi in loco positum, & tanquam in Vermiculato emblemate (vt ait Lucilius) structum verbum videres. & in [l] Oratore perfecto de collocatione verborum loquens ex Lucilio,

C " "

Quàm lepidè lexeis compostæ, vt tesserulæ omnes
Arte pauimento atq; emblemate Vermiculato.

Vestem Vermiculatam sunt qui apud D. Hieronymum interpretentur dici ex aquifoliæ grano, quod locis quibusdam Plinio tradente Vermiculi specie visitur. nā & coccineam vestem scolecidatam vocari tradunt, velut Vermiculatam: etiamsi quisquilium est cocci granum vnde corriuari quisquiliata videri potest; quod ipsum Hermolaus Barbarus antiquarū lectionum peritissimus in suis ad Dioscoridem corollarijs animaduertit. Doctissimus Christianæ veritatis cultor Beda citante ipsum Cœlio [m] Rhodigino; digiti verò virginis, inquit, recursantes incomprehensa mobilitatis scaturigine Vermiculati. Nam Rhodiginus probans digitorum gestu veteres supputasse, ait decentes arithmetices numeros commotos Vermiculatos dici à Martiano. Vermiculari dicuntur arbores in quibus Vermes in cortice generantur, D est igitur Vermiculari Vermiculis infestari. [n] Plinius: Vermiculantur magis minutæ quædam arbores; omnes tamen ferè, idq; aues caui corticis sono experiūtur. Vermiculari etiam interpretantur minuta opera facere, indeque vermiculata opera, quæ paruis segmentis coaptata sunt, veluti dictum est. Vermiculatio verbale est cum enatis bestiolis, aut Vermiculis segetes infestantur, aut etiam arbores. Σκωληκίασις exponit Budæus ex Theophrasto. [o] Leuinus Lemnius tradit Vermiculationem morbum esse, qua homines infestari torqueriq; solent, ac veluti Vermiculis dilaniari: quemadmodum Formicationem Græcis μυρμηκίαν dictam, quę foris corpus fœdis tuberculis, ac pustulis deformat, intus verò mordentis Formicæ sensum affert, & cruciatum, ita vt subinde scalpturire cogantur ægri, atque attritione leuamen conquirere. Vermicularis herbæ quoque nomen est in officinis à similitudine foliorum Vermiculos referētium, semperuiui species, quod ἀείζωον Gręci vocāt, eius plura sunt genera quoddam enim in locis asperis nascitur, quoddam in maritimis, quapropter Vermicularis marina dicitur: hanc scripsit [p] Leuinus Lemnius in toto Zelandiæ tractu copiosissimā esse; caule palmari,

Carmesin° color.
Scarlacum vnde dictū.
D. Iohānis Vermicul° quis.
[g] *In Archilocho.*
[h] *Prac. trac. 2. c. 3.*
Vermicelli quid Sauonarolæ.
[i] *lib. 7. de popina scitia.*
Vermiculi Platinæ quomodo fiant.
Vermiculatum.
[k] *In Pandectas.*
Emblema Vermiculatum quid Lucilio, & Ciceroni.
[l] *Lib. 3.*
Vestis Vermiculata.
Scolecidata vestis.
[m] *Lib. 23. c. 11. & 12. lection. antiquarum.*
Vermiculati digiti qui sint.
Vermiculor.
[n] *li. 17. c. 24*
Vermiculatio.
[o] *lib. 2. de occul. naturæ mirac.*
Formicatio morbus.
Vermicularis herbæ genera.
Vermicularis marinæ descriptio.
[p] *lib 3 de occul. nat. c. 9.*

mari, erecto, firmo, tereti, geniculato, atque internodijs distincto, vtrinq; multis agnatis cauliculis rotundis, læuore perpolitis, atq; in se compactis, qui exemptiles videntur, vt equiseto seu caudæ equinæ, folijs qui ex caule singulari emergunt, eoque stipati sunt, carnosis, crassis succo turgidis, crassitudine arundinis, quæ obambulantium pedibus morā inijciunt, ac gressum remorantur, sonitumque ac fragrorem in promouendis pedibus excitant, radice exigua, gracili, & tenuiter capillata, tota herba ab ima sui parte ad cacumen vsque eleganti, & pellucido virore perpolita est, quæ nec hybernis mensibus moritur, & exolescit. Est & processus Vermicularis, seu Vermiformis Græcis dictus Σκωληκοειδὴς ἐπίφυσις corpus ex particulis quamplurimis, vt notat Gorrhæus, in cerebro humano per membranas tenues connexis variè denseque compositum, & secundum meatus longitudinem extensum, qui à medio cerebri ventriculo ad postremum fertur. speciem gerit Vermium vetulas quercus depascētium. Inuehitur autem dorso τῶν γλουτίων, ab illis vndique adstringitur, & affirmatur per ligamenta, quæ τένοντας appellat, id est tendines. Superiacet meatui, qui est a medio ventriculo ad postremum, & spiritus animalis per eundem transitui præest. hunc processum alibi Galenus Vermem appellauit, vt suprà admonui in æquiuocis. Vermina dolores corporis, qui quodam minuto motu intestina quasi Vermes scindere videntur. Hic dolor Græcè στρόφος dicitur. Hæc Festus. Plinius, magi eo Vermina, & dysenteriam curari tradunt. & [q] Lucretius.

E

Processus Vermicularis cerebri.

Vermina.

F

[q] Lib. 5.

Donicum eos vita priuarant Vermina sæua,

idest sæui dolores, vt exponit autor Thesauri linguæ Latinæ. tamen Dionysius Lambinus hunc locum Lucretij commentans, Vermina dolores ex Vermibus membra corrodentibus, ac depascentibus exponit. Vermino significat Vermes habeo, aut gigno. Cornelius Celsus: Nihil est pernitiosius pueris dum Verminant. & [r] Seneca: Malorum serpentum, & aliorum animalium, quibus mortifera vis inest, quum fulmine icta sunt, venenum omne consumitur. Vnde, inquit, scis? in venenatis corporibus Vermis non nascitur. Fulmine icta intra paucos dies verminant. Verminare quoque exponitur cum quodam pruritu scabendi molestare, Martialis de Auriscalpio.

Vermino.

[r] Lib. 2. Epist. 30.

Si tibi morosa prurigine Verminat auris,
Arma damus tortis apta libidinibus.

Posset hîc quoque aliquis exponere id verbum pro Vermibus molestari; his enim & aures humanæ maximè obnoxiæ, vt postea videbimus planiùs. Sumitur quoque Verminari pro torqueri, à Vermibus deductum verbum quòd facilè se torqueant, inquit Nonius Marcellus. Varro, septimo, inquit, mense Verminari cœpit, partum putauit propinquum. Verminatio verbale, morbus est præsertim iumentorum, in qua significatione vsus est [s] Plinius: ijsdē, inquit, sanari dimissis in fauces iumentorum verminationes notum est. significat item capitis dolorem vbi intus videtur arrodi cerebrum. [t] Seneca: Quod oculorum auriumque tormenta, & cerebri æstuantis Vermiculationes? Sumitur & pro acriori punctione doloris, in qualibet corporis parte apud [u] eundem: Omnium, inquit, istorum prima Verminatio vexat, impetus mora extinguitur, loquitur de podagra, chiragra, morbisque articularibus. Autor Nomenclaturæ Verminationem Plinio dici ait morbum, qui Celso tormina alui nuncupatur Græcis στρόφοι intestinorum circa vmblicum tortionem. confundit itaque Verminationem, & Vermina. Verminatio auricularis Calepino putatur morbus, cùm putridæ aures Vermibus scatent.

G

Verminatio.

[s] li. 28. c. 1.

[t] Epist. 96.

[u] Epist. 79.

MYSTICA. MORALIA.

H

Christ' cur Vermis.

APVD Psalmographum Christus de se sic loquitur: ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis: quo in loco fuere nonnulli qui pro Vermis, sum Scarabæus traduxere: quasi diceret contemptissima res ego sum. Euthymius, ita ex Christi persona humiliare se Dauidem ait, qui alioqui & propheta erat & rex, alibique se canem mortuum appellare, vt libro Regum legitur. Existimant tamen plurimi id dictum esse propter humanam Christi generationem. Vnde Origenes Adamantius videbat (inquit Saluator) in „ matris vtero immunditiam corporum, visceribus eius hinc inde vallatus, terrenæ fecis pa- „ tiebatur angustias: vnde assimilat se Vermi, & dicit: *Ego sum vermis, & non homo*. Ex mare „ quippe ac fœmina homo nasci solet: ego verò non ex masculo, & fœmina secundum ritum „ humanum atq; naturam, sed in exemplum Vermis natus sum, cuius non est aliunde semen, „ sed

Digitized by Google

A sed in ipsis, & ex ipsis, in quibus coalescit corporibus, origo est. Propter quod, quia omne masculinum quod aperit vuluam sanctum Domino vocabitur. Et D. Augustinus eiusdem [a] Psalmographi verba prædicta commentans, Vermis, inquit, & non homo. Nam est, & homo vermis, sed ille vermis, & non homo. Vnde non homo? Quia Deus. Quare ergo sic se abiecit, vt diceret vermis? An quia vermis de carne sine concubitu nascitur, sicut Christus de Maria Virgine? Et vermis, & tamen non homo? Quare vermis? Quia mortalis, quia de carne natus, quia sine concubitu natus. Quare non homo? quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Huc vsque D. Augustinus. Sed [b] Santes Paginus Christum vermem tribus modis dici scribit. Pro vera humanitate. Vnde in figura Christi de Dauid dicitur. Tenerrimus ligni vermiculus, & illud Esaiæ: Noli timere Vermis Iacob. Item pro mordaci seueritate, sicut dicitur Tinea: Hinc apud Oseam: ego quasi Tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iacob. Tertio pro vili abiectione, sicut apud Psalmographum, loco citato. Scriptum autem in [c] sacra scriptura est, quòd infideles seruarunt manna, quod Dominus Isralitis dederat, dum essent in solitudine inter Elemum & Sinau, & ex ea computrefacta, (quandoquidem in crastinum diem seruarant, quod haud erat licitum,
B nisi pro die Sabbati) vermes prodierant. Nam illud quod pro die Sabbati reponebatur, non erat corruptum, neque vermes ebullierant ex eo. Quem locum commentans D. [d] Augustinus per Vermes peccatum intelligit, per manna verbum Dei. ita enim inquit. Et tu ergò si propter præsentem vitam tantummodo, & propter amorem sæculi thesaurizes, continuò vermes ebulliunt. Denique audi de peccatoribus, & his qui præsens sæculum diligunt, quid propheta dicat, vermes, inquit, eorum non morientur. Isti sunt Vermes quos generat auaritia: isti sunt Vermes quos generat diuitiarum cæca cupiditas, his qui habent pecunias; & videntes in necessitate fratres suos, claudunt ab eis viscera sua. Propterea & Apostolus dicit; Diuitibus autem sæculi huius præcipe non superbè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed diuites sint in operibus bonis, facilè tribuant, communicent & thesaurizent sibi veram vitam. Sed dicit aliquis. Si manna verbum Dei esse dicis, quomodo Vermes facit? Verum est fratres: Non aliunde fiunt Vermes in nobis, nisi ex verbo Dei. Sic enim ait, nisi venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Post susceptum autem verbum Dei qui peccat, efficitur ei ipsum verbum Vermis, qui eius semper conscientiam fodiat, & arcana pectoris rodat. Nunc ergo festinemus cœleste manna suscipere. Istud enim
C manna pro vt vult quisque talem saporem sapit. Audi enim Dominum dicentem his, qui accedunt ad se: Fiat tibi secundum fidem tuam. Et tu ergo si verbum Dei quod in ecclesia prædicatur tota fide, & tota deuotione suscipias, fiet tibi ipsum verbum quodcunque desideras. Verbi gratia, si tribularis, consolatur te, dicens, Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Si lætaris, prosperè cumulat tibi gaudia dicens, Lætamini in Domino & exultate iusti. Si iracundus es mitigat te dicens, Dominus sanat omnes languores tuos. Si paupertate consumeris, consolatur te dicens, Dominus erigit de terra inopem, & de stercore pauperem. Sic ergo manna verbi Dei reddit in ore tuo saporem quemcunque volueris. Hoc tamen siquis infideliter suscipiat, & non commedat, sed abscondat, putasne eo vsque deducendum est verbum Dei, vt etiam Vermis fieri putetur: Non te turbet auditus; audi prophetam ex persona Domini dicentem, Ego autem sum Vermis, & non homo. Sicut enim ipse est, qui fit alijs in ruinam, alijs in resurrectionem: ita & ipse est, qui nunc in manna fidelibus quidem dulcedo mellis, infidelibus autem Vermis efficitur. Et ideo fratres carissimi quantum possimus cum Dei adiutorio lectioni diuinæ studeamus insistere, vt legem Dei spiritaliter mereamur agnoscere, vt nobis verbum Dei non efficiatur Vermis, qui
D nostras conscientias iugiter arguat, & affligat: sed impleatur in nobis illud, quod scriptum est: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, super mel & fauum ori meo. De reliquis autem moralibus, cùm peculiaribus suis subsequentibus capitibus rectiùs accommodari possunt, quàm huic, agemus postea.

[a] *Psal. 21.*

[b] *In Isagoge lib. 10. c. 31.*

Christus Vermis tribus modis dicitur.

[c] *Exod. 16.*

Vermis peccatum.

[d] *Feria. 6. post 3. dom.*

Verbū Dei quin efficiatur Vermis.

PRODIGIA.

a Saxonia lib. 5. c. 13.

Vermes Muſcis deductiores quid portẽderint.

Ignei Vermiculi quid portenderint.

HENRICVS Imperator Henrici tertij filius, (vt narrat [a] Cranzius) cum Italiam peteret à Matlulda exercitum illi obijciente remoratur, ne ex Longobardia in reliquam Italiam proficiſceretur: Mutinam tamen cepit Henricus. prodigium tum viſum in aëre interpretantur, Vermes Muſcis deductiores tanta multitudine volabant in aëre, eaque craſſitudine ſpatium occupabant, vt manu & virga tangerentur, vt etiam nulli paſſus in latitudine, vel duo, vel tria in longitudine implerent. Portendi putabant expeditionem in terram ſanctam. Ignei etiam Vermiculi incerta ſpecie per aërem vecti, ſeu denſæ nubis obiectu, ſolis etiam lumen humanis oculis auferebant anno Chriſti milleſimo centeſimo quarto; & tunc alia nefanda prodigia terris ſpectata: quantus bellorum turbo mortalibus immineret, demonſtrauit poſtea euentus.

VSVS IN VARIIS.

Aues Vermiuori.

a Hiſt. 8. c. 3.

Thamur Vermis miranda vis.

VESCVNTVR & Vermibus homines atque etiam animalium cæterorũ plura genera. Omnigenos enim ab Indis eſitari ſcribitur. Quin & crudos vorare eos, qui Indiæ partem occidentalem inhabitant, Franciſcus Lopez teſtatur. Iam & aues plurimæ ſunt, quæ Vermiculis victitant quas omnes his verbis recitat [a] Ariſtoteles: Aliqua, inquit auium, Vermiculos petunt, vt fringilla, paſſer, rubetra, luteola, parus, cuius genera tria ſunt: Fringillago, quæ maior eſt, quippe quæ Fringillam æquet. alter monticolla cognomine eſt, quoniam in montibus degit, cui cauda longior. Tertius magnitudine ſui exigui corporis diſcrepat, quanquam cætera ſimilis eſt. Item ficedula, atricapella, rubicilla, rubecula, ſiluia, curuca, aſilus, tyrannus, cui corpus non multò amplius, quam Locuſtæ, criſta rutila ex pluma elatiuſcula, & cætera eligans, cantuq; ſuauis hæc auicula eſt. Ad hæc florus cui magnitudo quanta fringillę: & montifringilla, quæ fringillæ ſimilis, & magnitudine proxima, ſed collo cœruleo, & in montibus degit, vnde nomen accepit: tum etiam regulus, & frugilega. Hæc & reliqua id genus, Vermiculis partim ex toto, partim magna ex parte aluntur. Hæc itaq; Ariſtoteles. Verme Thamur dicto ſi vera ſunt, quæ narrantur admirabilius haud quidquam in rerum natura exiſtere poteſt: nam cùm molliſſima conſtet veluti carne, nihilominus dura quæque abſumit; veluti autor de natura rerũ his verbis de eo memoria prodidit. Thamur dicitur Vermis Salomonis: Salomon enim cùm marmor parium ad ædificationem templi è remotis partibus conuehi præcepiſſet, conſcius prohibitionis legis, quæ vetuit altaris ædificandi lapides ferro incidi, quæſiuit experimentum in Vermibus, quod ars humana neſciuit: nam pullum ſtruthionis in vitreo vaſe recluſcit, quem cum videret ſtruthio, & habere nequiret, naturaliter agnitam artem attentans in deſertum cucurrit, rediensq; Vermiculum tulit, cuius ſanguine vitrum liniuit, & confractum eſt, ſicque fœtum eripuit: quod videns Salomon hoc experimento eodem genere Vermis in inciſione duriſſimi marmoris vſus eſt.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

Oleum deſtillatũ, vt Vermes occidat.

QVÆCVNQVE putredinem prohibent Vermium cuiuſque ferè generis generationi obſiſtunt. Plurimum præſtat amaritudo. Meliſſæ, quæ citrago, citria, & meliſſophyllum appellatur, odore omnes Vermes necare Lullus apud Euonymum Philiatrum in ſuo remediorum ſecretorum Theſauro ſcriptum reliquit. Olea repetita diſtillatione cum tenuiora, & minus humida reddantur, ſimilia faciunt antiquis oleis; hæc autem Vermes cuiuſq; generis occidunt non ſolùm ratione lentoris, & viſciditatis, qua etiam cuiuis Inſecto mortifera ſunt; ſed etiam ratione caloris, ſiccitatis, & amaritudinis, quæ putredini mirum in modum aduerſatur. Sed ſi fiant ex odoratis prẹſtantiora erunt olea, vt ſi fiant ex lachrymis arborum,

thure,

Digitized by Google

A thure, mastiche, laricis, terebinthi, piceæ, sarcocollæ, ligno aloes, nuce myristica, ambra, elemi lachryma quam quidam gummi vocant. Quod si galbanum, & hederę gummi addantur, efficacius id efficient. Oleum quoq; laterum idem præstat.

DE VERMIBVS IN HOMINE NASCENTIBVS. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

TAM confusa est Vermium cognitio, tam multiplices, & variæ circa eorum
B naturas, & generationes, sententiæ, tantaque corporis atque structurę simplicitas, vt me à materię varietate, in qua nascuntur, huius subsequentis tractatus particularis ordinem auspicari coegerint. Nec tamen sic prætermittimus ordinem à præstantia desumptum (cuius laudes atq; pręconia vbiq; in naturalium rerum historijs præfigere solemus) cùm cuiusque rei naturalis dignitas atque præstantia, non tantùm à partium varietate & numero, ac multiplici earum facultate functioneue, sed etiam à generationis modo atque materia, ritè desumantur. Neque enim homo cæteris animantibus nobilior solummodo, quòd rationem habeat præter cæteras animi facultates, & actiones, quę cum reliquis communes sunt ipsi, verùm etiam quod origine sit cæteris quodammodo diuinior. Aliunde plura ne quæramus exẽpla, quàm à nobismet ipsis, qui eos arbitramur nobiles, qui clarioribus orti parentibus, & illustri familia, non eos solùm, qui gestis ac factis egregijs clari nobilesque euasêre. Quamobrem cùm simili modo sit origo Vermium contemplanda, quoad materiam, è qua producũtur (aliorum enim generatio aut ortus ex animalibus est, aliorum ex plantis, & rursus aliorum ex inanimatis, quæ aut fossilia sunt, aut terra, aut aqua, aut meteora dicta vt nix) nullus dubitare debet
C quin eos esse præstantiores cæteris dicat, qui ex animatis ortum ducunt, deinceps qui è plantis, omnium maximè ignobiles, qui in fossilibus, terra, aqua, niue nascuntur. At quoniam animalia præstantiora sunt, quæ ratiocinandi facultate pollent, veluti dictum est superius, ipsis brutis, de ijs in primis hoc capite sermo fiet, qui ex humano corpore, aut eius cadauere produci solent.

SYNONYMA.

NON omnes, qui in homine nascuntur, vno eodemque appellantur nomine, nec quisque proprio, sed qui in varijs nascuntur partibus, varia sibi synonyma acquisiuerunt. in ventre nascuntur Lumbrici dicti à [a] Cornelio Celso, quamuis hoc nomine Vermes terreni vocari à multis soleant. Plinius interaneorum animalia quandoq; nuncupauit, Græci ἕλμινθες, atque hoc nomen commune quoque est omnibus speciebus: quandoq; etiam, vt annota-
D uit doctissimus [b] Hieronymus Mercurialis, aliquas species particulares complectitur. Apud Hippocratem quoque inuenio ἕλμιγγες, cum duplici γ, quasi à nominatiuo singulari ἕλμιγξ, vt in [c] Epidem. αὐτὸ δὲ, inquit, κοιλίης ἐρεθισμῷ ὑγρὰ ταραχώδεα δῆλα μετ᾽ ἑλμίγγων, vbi nota etiam attenuari: & alio rursus in libro, ἐλθούσης ἕλμιγγος ὑποταχείης. Qui hisce vermibus infestantur, γαστρίδες ab Hesychio nominantur: apud Suidam tamen legitur nomen singulare γάστρις, in hac significatione alioqui gulosum, & lurconem significat. Θηρία apud Hippocratem multa significat, vt vlcera maligna, & ferina, quæ tetra vlcera dicit Lucretius, κακοήθεα quæque in feritatem transeunt, vt in Coacis prænotionibus ἐν λειεντερικοῖσι μετὰ θηρίων, id est, intestinorum leuitate laborantibus cum sęuissimis vlceribus, &, οἱ ἐν λειεντεριώδεσι μακροῖσι ἅμα θηρίοισι. Id est, intestinorum lęuitate laborantes cum malignis vlceribus, sed & crebro idem nomen pro interaneorum Vermibus, & animalibus, seu Lumbricis aluũ infestantibus sumitur, vt eius non pauci interpretes annotarunt, vt vbi [d] scribit καρδιαλγικὰ καὶ μετὰ στρόφου κοιλίης θηρία καταρρήγνυται. Oris ventriculi dolores, etiam cum

[a] Lib. 4. Lumbricus quid. ἕλμινς.
[b] Lib. 3. de mor. puer. c. 1.
[c] Lib. 1. Θηρία q̄d apud Hippoc.
[d] Lib. de coact. prænot.

cum inteſtinorum cruciatu interaneorum animalia deijciunt, & in [e] Epidemijs τὰ θηρία διαῤῥοίων. Quin etiam videnda ſunt quænam interaneorum animalia inducant. Quem locum etiam cōmentarij qui ſub Galeni nomine non ita pridē prodierunt, de Lumbricis aluum infeſtantibus exponunt, & θηρία morbos ferinos, & ſęuos ſignificare ſcribunt. Qui autem Vermes in corpore vulnereuè, aut vlcere naſcuntur ex putredine εὐλαὶ peculiariter appellantur παρὰ τὸ εἱλεῖσθαι, quòd voluere ſignificat. Herodotus de Pheretima Cyrenes regina ζῶσα γὰρ ἐξέζεσεν εὐλέων. Plutarchus εὐλαὶ καὶ σκώληκες ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνος ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναζέουσι. Huiuſmodi ſiue Σκώληκας, ſiue εὐλὰς Lucretius appellat ſæua Vermina, de primo ſęculo rudi adhuc & medicinæ ignaro,

[e] B.6.ſect.7. aph.6.

Εὐλαί.

Sæua Vermina.

Donec eos vita priuarant Vermina ſæua
Expertes opis, ignaros, quod vulnera vellent.

Quapropter animaduertendum eſt eam differentiam, quam quidam ponunt inter Vermes, Vermina & Verminationem, non eſſe perpetuam; nimirum quod Vermes ſint animalia, quę inter ipſa viſcera viuentium generantur, & etiam intra terræ viſcera, Vermina autem eſſe tormina inteſtinorum, non Vermes ipſos. Admonet autem [f] Hieronymus Mercurialis, quod ſi quando apud ſcriptores rei Latinæ, & apud medicos iumentorum legere contigerit Vermina, & Verminationem, ſecundum rem diſtinctam eſſe à Lumbricis. Suidas quoque κακὰ θηρία nominat, quæ Latini ſæua animantia, ventris animalia. De cæterorum autem humani corporis Vermium ſynonymis agetur, cùm de ijs ſermo inciderit.

[f] Lib.5. de morbis pue. c.1.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

DIFFERVNT magnitudine, quòd alij magni, & longiſſimi ſint, alij minores, alij parui: loco in quo generātur, ſeu partibus, de quo pòſt agemus. Diſtinguentur eorum differentiæ melius hoc pacto, vt alij dicantur conſueti, alij inſolentes. Conſuetos appello, qui in plurimorum corporum partibus diuerſis generati communem formam habent, nec multum differunt, ſi diſcrimen aliquod ſortiantur, niſi ratione magnitudinis. inter hos frequentiſſimi ſunt, qui in ventre naſcuntur, quorum quidam duas, quidam tres, alij quatuor ſpecies faciunt. Duas autem Hippocrates Celſusq; memoriæ prodiderunt, vt ſcripſit Iohannes Manardus; ille verò latos, hic Aſcarides ſilentio tranſiuit. In hac quoque ſententia fuit Hieronymus Gabucinus, qui ſubinde ex Galeno oſtendit, cur Hippocrates nullā mentionem latorū fecerit. hic enim exponens aphoriſmum, quo inquit [a] Hippocrates: ipſis vero grandiuſculis tonſillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrſum luxationes, aſthmata, calculi, lumbrici rotundi, Aſcarides, &c. inquit Hippocratem latos ſubticuiſſe, quòd non eius erat propoſitum de omnibus agere paſſionibus, quæ mortalibus obueniunt, ſed de illis tantùm, quæ ſingulis ætatibus obueniunt. Quo in loco addubitare licet ac quærere, cur cùm conſtet latum Lumbricum hominibus nōnunquam infeſtum eſſe, ipſum aliqua ætate offendere non ſcripſerit; cùm id ſequi neceſſe ſit, vt vel in infantia pueritiaue, aut adoleſcentia, aut aliqua ſequentium ętatum latus Lumbricus naſcatur: ſed in qua fieret, Hippocrates omiſit. Vel ergo hominis breuitas velut obſcura, & diminuta damnanda; vel Galeni in eum defenſio veluti nullius momenti reijcienda. Ad hanc propoſitam queſtionem reſpondet [b] Hieronymus Gabucinus, quòd latus Lumbricus ad nullam ętatem determinari queat. Quum enim in omnibus ætatibus fiat, nullius proprius affectus eſſe poteſt. Quandoque enim infantiam, pueritiam quandoque, nonnunquam adoleſcentiam, primam interdum ſenectutem, aliaſque ętates occupare liquidò conſtat. Non mirum itaque ſi in Aphoriſmorum libris horum Lumbricorum non meminerit Hippocrates. Hæc eſt Gabucini ad hoc quęſitum reſponſio. poteſt & addi noſtra, venerandum hunc noſtrum ſenem in Aphoriſmis tantùm eorum morborum meminiſſe, qui accidunt in varijs hominum ętatibus, cùm iam egreſſus ex vtero eſt infans, nō tamen voluiſſe duo tantùm Vermium in ventre naſcentium genera reperiri, cùm in [c] libris de affectibus ſcripſerit latos in puerulo adhuc in matris vtero exiſtente fieri. Etſi autem certum ſit hoſce libros non eſſe genuinos Hippocratis, tamen varia eius doctrina refertos, & ex eius placitis ſchediſq;, quas poſteris reliquerat, ab aliquo diſcipulorum conſarcinatos fuiſſe atq; compoſitos, nulli dubium eſſe exiſtimo. Tres autem eſſe ſpecies, Ariſtoteles ac reliqui poſt

Magnitudine differūt.
Loco.
Conſueti Vermes.

Ventris Lūbricorū differentiæ.

[a] Lib.3. aphor.26.

Lūbricus latus cur ab Hippocrate omiſſus.

[b] Lib. de Lumb.c.2.

[c] De affect.4

Tres Lūbricorum ſpecies qui dixerint.

Digitized by Google

A post eum Græci Medicinæ autores memoriæ prodiderunt. Quin & Alexander Trallianus in epistola (quam de Lumbricis iampridem doctissimus Hieronymus Mercurialis publicauit) scribit, in hoc conuenisse omnes scriptores medicinæ, tria esse Lumbricorum genera. Vnum quod appellatur rotundum, alterum latum, tertium Ascaris. atq; vt a postremo incipiã, nullibi apud antiquos autores inuenio, vnde hoc nomen etymologiam habeat. Iohannes Manardes deduci eam vocem putat à verbo ἀσκέω, quod Latinè sonat exerceo, vel potiùs à verbo ἀσκαρίζω, quod idem est, quod moueo: sedi enim circa quam consistunt, vehementem pruritum inferentes, vt Paulus, & Aëtius testantur, assiduęq; commoti animal continuo extimulant, nec perpetuis suis punctionibus quiescere permittunt. Galenus in exegesi Hippocraticarum vocum Ἀσκαρίδες, exponit, ἕλμινθες ἰσχναὶ, & μικραὶ ἐν τῷ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ γινόμεναι. tenues, & minuti Lumbrici in recto intestino orti. Erotiano quoq; dicuntur Ἀσκαρίδες λεπταὶ ἑλμίνθια, hoc est, tenues Lumbrici. Ab Hesychio exponũtur Σκωλήκιον εἶδος Vermiculorũ genus. Et Erotianus quoq; scribit in Onomastico probatissimos quosq; scriptores dicere, eos esse ex eorũ Vermiũ genere, qui in putridis aquis inueniũtur. quo in loco inter clarissimos scriptores intellexisse visus est Erotianus Aristotelẽ, qui alibi Culicũ quoddã genus

(Margin: Ἀσκαρὶς vnde dicta. quid sit.)

B ex Ascaridibus nasci scribit. Tipulas eo loco Gaza vertit, queadmodũ libro tertio à nobis est animaduersum. Verùm vt ad eos Vermes, de quibus nunc nobis sermo est, reuertamur, per Ascarides apud antiquos [d] Manardes paruos Vermes intelligit, quidquid cęteri recentiores sentiant. A [e] Galeno enim dum ait Ascarides esse paruos Vermes in recto intestino genitos, non dissentit Auicennas, si modo rectè & legatur, & intelligatur. Sic enim principium secũdi capitis legendum putat Manardes: Longi & lati, & rotundi, & Ascarides, & parui, & verbum lati secundo loco in quibusdam codicibus etiam Hebræis scriptum, omnino supposititiũ putat. Ita autem intelligendum, vt per Ascarides paruos, vnam tantũ speciem intelligamus, eos videlicet quos Galenus Ascarides, ipsemet Auicenna in primo libro minutos: in tertio modò simul Ascarides, & paruos, modò Ascarides tantùm, modò paruos tantùm vocat. Nam quæ de loco generationis paruorum ab eo dicuntur, de Ascaridibus à Galeno, sed ab Aëtio, & Paulo aptius dicta sunt: Quæ verò de ætate Ascarides gignente ex Hippocrate, & Galeno in Commentarijs supra Aphorismorum libros sunt accepta, nullo pacto de latis intelligenda; quando nec eos quidem nominasse eo in loco Hippocratẽ Galenus testatur: tũ capite quoq; tertio, in quo de signis agitur, quæ de sedis pruritu, & assiduo paruorum motu dicuntur, simi-

(Margin: [d] Li.4.epi.1. Ascarides esse paruos Vermes secundũ Gal. & Auicennam. [e] lib.3. Ap. 26. in com. Locus Auicennæ restitutus à Manardo.)

C lia sunt his, quæ de Ascaridibus Paulus Aëtiusque conscripserunt. Liquere itaque ex dictis putat Manardes non aliud esse Ascarides Auicennæ, quàm Galeni: nec paruos Ascaridesque præterquam nomine apud Auicennam distare. Nec nos commoueant sexti septimique capitis inscriptiones, quæ solent in alijs, tum & in hoc libro plerunq; mentiri, vtpote non semper ab autoribus ipsis, sed ab alio quouis potiùs autore conscriptæ pro arbitrio. Mendam verò eidem capiti subesse idem autor monet, nimirum eius titulo, quia statim post primum remedium, latorum auxilia subscribuntur, deinde toto ferè capite ea, quæ sunt omnibus speciebus communia. Sed & Kitran, id est cedria, quæ hic conferre scribitur ad Ascarides, sequenti capite in paruis bis repetitur, quam peculiariter Ascaridibus proprio capite Galenus commendauit. Et hæc quidem de Ascaridibus satis amplè dicta sint, sequitur vt reliquorum generum synonyma, & etymologias examinemus. Lati autem Lumbrici appellantur à Gręcis scriptoribus ἕλμινθες πλατεῖαι, κηρίαι, vt docet Erotianus in Onomastico Hippocratis. sic enim in aliquibus exemplaribus legitur, κηρίας κηρίους λέγονται αἱ πλατεῖαι ἕλμινθες. nam vulgata atque edita exemplaria habent κηρίον. An verò κηρία pro κηρίας legerit apud Hippocratẽ Erotianus, valde est arbitrarium, inquit Anutius Fesius in sua Oeconomia Hip-

(Margin: Lati Lũbrici synonyma. κηρίον, q. d.)

D pocratica. Verbum enim κηρία, & in singulari κηρίον valde vsitatum est apud Hippocratem pro fauo, cuius decoctum in aqua macerati sæpe propinat Hippocrates in febre. Et à fauorum similitudine vlceris genus corporis cutem multis foraminibus perrodens, ex quibus humor melli similis effunditur nomen sumpsit, & κηρίον eidem dicitur, Latinis fauus, Plinio Cerium. Tinearum etiam nomine ijdem lati vocantur. Dioscorides de malicorio loquẽs ἕλμινθας πλατείας ἐκτινάσσει, Plinius transtulit Tineas pellit: latiùs tamen sumpto vocabulo omnes Lumbricorum differentias significat, veluti apud Plinium legitur, qui sæpissimè Lumbricos ventris Tineas vocat. Vbi illud notandum, quod Marcellus Virgilius animaduertit, qui si quando Tineæ pro Lumbricis, aut Lumbricorum genere lato legũtur apud Plinium, Tænęę legi posse testatur: idque ex errore fortasse scriptorum, aut castigatorũ Gręcorũ, medicinę parum peritorum euenire contendit. Ταινία verò id Gręcè sonat, quod fascia vel corona à nobis significatur, ab extentione nuncupata, quòd instar fasciarũ sit lata & lõga. Siquidẽ per tota extendũtur quãdoq; intestina, vt ait Celsus, ac veluti corolla in seipsam du-

(Margin: Cerium Plinio quid. Fauus gen. vlceris. Tinea.)

[f] Cap. de Coſto in Dioſc. citur. Ex qua re eiuſdē[f] Marcelli incuriam deprehendit Gabucinus, qui Tęnearũ appellationem Aſcaridum generi competere ob ſimilitudinem, quod hæreant motuq; careant, Græcos ſic appellaſſe teſtetur. Quod quam verum ſit, quiuis nouit: non enim hi extenduntur, nec longi ſunt, ſed parui ac breues, nec motu carent, ſed inceſſanter recto inteſtino cohærentes mouentur, veluti notatum quoq; ſuperius eſt ex nominis etymo. tam enim vehemens eſt eorũ motus, vt hominem, aut animal maximè ſtimulēt, nec ſinant quieſcere. Grandiores alui Vermes cõtra Marcelli Virgilij ſententiam Hippocratem multis in locis nuncupaſſe θηρία, id eſt, feras (quippe qui corpori noſtro multo ſunt nocumēto ob eorum ſęuitiam)[g] Baldangelus autoritate[h] Æliani contendit. Is enim ſic de Abrotani viribus loquitur. ζωῷ δ᾽ ἀυ πονηρῷ πολέμιον ἐστι καὶ ἀναιρεῖ τὴν ἕλμινθα, ἡ ἐγγίνεται ἀεὶ πλείων κύστα, καὶ αὐξανομένη θηρίον γίνεται πλάγχοις, μὲν ἐντεταγμένοι, ἀνθρωπείοις δὲ νούσοις ἐναριθμουμένον, καὶ ταῦτα ταῖς ἄγαν ἀνιάτοις καὶ ὑπὸ χειρὸς θνητῆς εἰς ἄκεσιν ἥκειν ἀδυνάτοις. Quæ ſic vertit Gellius: idem infeſtum eſt Lumbricis eoſque interimit, quæ animalia amplius aucta etiam feræ nominantur, naſcuntur illi in interaneis, & inter hominis morbos numerantur, eoſque grauiſſimos, & incurabiles, &c. Erotianus in Onomaſtico Hippocratico in voce θηριώδεις nonnullos hanc ad vlcera mali moris accommodaſſe ſcribit, quæ etiam θηριώματα appellantur, quæ quidem vt plurimum in autumno augentur propter aëris inęqualitatem: nonnullos verò ad paruos Lumbricos Aſcarides dictos referendum exiſtimaſſe, qui tunc generātur. nonnullos vero ad φθίσιν.[i] Galenus exponens illa Hippocratis τὸ θηριῶδες φθινοπώρου ferinum autumno, & oris ventriculi dolores, & horrores, & atrabilis, hæc annotat. Vtrum Vermes, qui Aſcarides dicuntur an Lumbricos, an elephantem, & cancrum, an tabem, vt quibuſdam placet, an quidquid malignum eſt θηριῶδες appellarit. hæc omnia autumno gignuntur, & propter praui ſucci redundantiam, quæ eo tempore vrget, & propter inæqualem cœli temperaturam. Et rurſus alibi vbi loquitur Hippocrates, tuſſis ſicca non θηριώδης; Galenus in commento, inquit. Quum obſcuram quandam conditionem tuſſientibus adiunxerit, aliam quæſtionem attulit, quænam ferinæ tuſſes ſint. quidam Lumbricos ad os ventriculi perlatos, oſque mordentes cauſſam tuſſium aridarum eſſe volunt. nonnulli pro ferino tabidos intellexerunt, quòd eis vngues non ſecus, quam feris incurueſcant, nonnulli ad malignum morbum traducunt. Atque hæc eadem in alijs quoque commentis repetit. Quare ex his, quæ dicta ſunt ab Erotiano & Galeno quorundam ſententiam falſam eſſe concludit Baldangelus, quòd θηριώδεις ad Vermes Aſcarides, ſiue longos, & teretes reducebant, cum ad craſſiores ſit referendum, & grandiores, vt ex Aeliani ſupra ſcripto loco patuit. Rotundum Lumbricorum genus στρόγγυλον appellauit Hippocrates, Celſus teres. Vtrumque nomen a forma, quam habet, traxit. Ex Auicennæ hiſce verbis: rotundos Vermes ſufficit interficere abſinthium: latus fortioribus æget pharmacis, qualis eſt filix; adhuc autem & vocatur Aſcaris: Manardus neminem ambigere putat, hic ab Auicenna dici longos, quos Galenus vocauit rotundos; & quos Galenus latos, Auicennam vocaſſe rotundos. His quidam quartum genus annumerat Cucurbitinum dictum, cum ad nullam trium dictarum ſpecierum referri videatur. Ex recentioribus nonnulli latos in duas ſpecies diſtinxerunt, longos videlicet, & breues: illos Aſcarides hos Cucurbitinos nominarunt. Nec deſunt qui Cucurbitinos pro genere capiant, quod indiſiunctos, ac coniunctos veluti in ſpeciem diuidunt. Dodonæus Vermes Cucurbitinos latos eſſe apud veteres aſſerit, dictoſque ſic eſſe quod quædam ab hoc abrupta, cũ excrementis alui quandoq; excernantur, cucurbitæ ſeminũ ſimilitudinem referentia. hi quidē quandoq; (dum ſe alter alteri mordicus inhærens iunguntur tam longa ſerie, vt quatuor cubitorũ longitudinem aliquando exceſſerint, vt vnum corpus vnũ Vermē putares, talemq; ſe vidiſſe clariſſimus ſua ætate medicus Antonius Beniuenius Florentinus in medicinalibus obſeruationibus ſcriptum reliquit. At certè negari non poteſt, quòd diligentiſſime obſeruauit[k] Manardes, in quibuſdam libris ex Arabica lingua translatis, Cucurbitinos abſolutè pro latis poni, ſicut in commento Arabico aphoriſmi Hippocratis ſuperius allati, vbi etiam peruerſo ordine, Aſcarides pro rotundis, atque è contrario rotundi pro Aſcaridibus leguntur. In libro quoque Serapionis, capite de filice, vbi Dioſcorides, & Galenus habent latos, leguntur Cucurbitini ex horum verbis. Sic apud Moyſem nona ſuorum aphoriſmorum particula, ex Galeni autoritate pro latis leguntur Cucurbitini. Verùm hæc diſputatio ad nomen ſpectat: illud verò potiùs ad rem: an præter Beniuenium plures eiuſmodi Vermes conſpexerit quiſpiam. Manardes nunquam viuum ſeſe, quod meminerit, conſpexiſſe ait, qui Cucurbitæ ſemina referret. Paulus, & Aëtius, & ante hoſce Ariſtoteles, corpuſcula illa Cucurbitæ ſeminibus ſimilia, non in numero Vermium, ſed inter Vermis lati indicia connumerant. Arnoldus quoſdam refert dicentes, Cucurbitinos hoſce in ventre cuiuſdam alterius magni

Marginalia: [f] Cap. de Coſto in Dioſc. — Marcelli Virgilij error. — θηρία. — [g] Diſcuſſ. li. 2. c. 15. — [h] Li. 9. Hiſt. anim. c. 33. — Com. 1. lib. 6. Epid. tex. 14. [i] — Rotundi generis ſynonyma. — Cucurbitini Vermes. — [k] Lib. 4. Epiſt. med. 1.

Right margin letters: E, F, G, H, I

A magni Vermis generari, quem Cingulum vocant, quæ sententia à Paulo, vt inquit Manardus & Aëtio non abhorret. Ex senioribus medicis, qui tempore Manardi fuerunt, nõnulli vidisse eos multoties viuos referunt, alij non viuos, sed mortuos. Quin proba & fide digna matrona nuper in magno quopiam Verme, quem eius auia ægrotans deiecerat, se vidisse multos Vermiculos Cucurbitę seminibus similes adseuerauit. Quidquid autem sit, dicendum esse suadet Manardes, antiquos hosce in numero Vermium nõ habuisse; quoniam decidi à lato veluti segmẽtum quoddam, & eius portio viderentur. Quapropter cùm tam diuersæ sint de cucurbitinis Vermibus sententiæ, non etiam mirum est plurimos inter recentiores medicos Tæniam antiquorum cum Cucurbitino confudisse: multùm tamen inter se differunt, vt nostra fert opinio; quamuis certum sit Cucurbitinum ab antiquis nulla ratione cognitũ fuisse, latum seu Tæniam ferè ab vnoquoq;. differunt autem, quia ille ex multis, si longus fuerit, Vermibus semini cucurbitæ similibus, sibiq; inuicem arctè coadunatis, constitui, ac in tã longam quandoque seriem, qualis visa est, protendi videtur. latus æquali corpore, & vnico constat, quod in miram quandoq; latitudinem extenditur. Cucurbitini effigiem quam Gemma Frisius obseruauit, in hac tabula, quam exhibeo, primo loco depingendam curaui, duodecim B aut tredecim pedum lõgitudine erat. Refert [k] Amatus Lusitanus Mulierem Illyricam cùm rectè valeret, Vermem latum longitudinis quatuor cubitorum, per os procedente tussicula viuum eiecisse, quem Vermem ad se videndum chirurgi attulerant, sed mortuum iam; erat autem Vermis is admirandus, nunquam antea similis à se visus, lõgitudinis, vt dixi quatuor cubitorum, latitudinis paruæ, & forte semiunguis exigui, coloris albissimi, substantię intestinorum nescio quid spolij colubrini præ se ferentis. Nam huius caput verrucosum erat, & album, ex quo corpus latum procedebat, & quò magis ad caudã accedebat, eò strictius euadebat: erat autem Vermis hic vnum tantùm corpus diuisiones plures habens. Huius namq; lati Lumbrici portiunculæ semina cucurbitæ præ se ferebant, qui intra se nihil continebant ob corporis sui lati compressionem. Est quoq; Fasciarum, quarum antiqui meminerunt, longitudo incredibilis. Interdum ad tantam peruenisse refert [l] Alexander Trallianus, vt vniuerso intestino coextenderentur. Constare quandoque excretas fuisse inquit, quæ sedecim pedum longitudinem prope æquarent. Et quod fidem humanam excedit, relatum est teste Plinio, tricenum quandoque pedum, aut etiam plurium, visas fuisse. Sed rarissime hæc Lumbricorum longorum species apparet. Quæ verò στρογγύλαι appellantur, frequentiores omni- C bus alijs: ita nuncupatæ à figura corporis, quæ teres est atque rotunda: harum longitudo palmaris, & aliquando longior. Vt in tabula secundo tertioque loco videre licet, non absimilis ijs Vermibus qui in fœtunticetis nascũtur, quos Græci γῆς ἔντερα, Latini Intestina terræ appellant. Rotundos hosce Lumbricos, ait Cardanus plerumque esse colore rubro: latos verò candidos, nec facilè moueri, vt rotũdos, quòd forma eorum reluctetur. [m] Mercurialis latum Lumbricum non animal esse dicit, sed quippiam animal referens, & quemadmodũ scripsit [n] Hippocrates, substantiam quandam adnatam ipsis intestinis, quę animalis formam repręsentat quodammodo. Nihilominus alij hosce quandoq; viuos à se visos fuisse testantur. Ascarides albo colore, exigua magnitudine, acutis vtrisq; extremitatibus sunt; quãuis [o] Gẽma Frisius Ascaridem esse putat, quam nos secundo loco in tabula depingendam curauimus, capite crasso, oculis conspicuis, serpentis ferè figura, cauda tenuissima in fine. Quas autem idem Gemma Frisius Vermes polymorphos vocat, nos Ascarides esse putamus: maximè natura sua mobiles, hasce vltimo loco in tabula conspicere licet. Generantur & in humano corpore Vermes formæ insolitæ, ac monstrosæ, talesq; scriptores se vidisse non pauci testantur. Vermis longitudinis digitorum quatuor satis plenus, capite rubro, leui rotundoq;, quod pisi ma- D gnitudinẽ non excederet: cætero corpore lanugine quadã obtecto, cauda furcata ad similitudinẽ nouæ lunæ, pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriorẽ, totidem in sinisteriorẽ partẽ coarctatis, obseruatus est ab Antonio Beniuenio medico Florentino, qui admiratus Vermis formã medicis eruditioribus ostẽdit. Nullum inuenit, qui monstrum simile se vidisse fateretur. Adderat tamẽ senior quidam, sed medicæ artis imperitus, qui testatus est similem se vidisse Vermem vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam cœnobita, qui statim vt ille aiebat, proiecto eo mortuus est. Vocitabat hoc monstrum cordis Vermem. At contra æger ille faber lignarius, qui supra scriptum monstrum vomitu reiecerat, non nisi post biennium pristinam sanitatẽ recuperauit. [p] Gabucinus scribit persimilem Vermẽ anno quadragesimo tertio quendam ætate iam ingrauescente, cùm multis diebus maximis torminibus discrutiaretur, aluo deposuisse, nigrum, pilisq; refertũ, lõgitudine pedum quinq;, magnitudine qualis est harundo. Subiungitq; se vidisse Lũbricũ, qui palmi magnitudinẽ nõ excederet rotundũ, in omnibus persimilẽ, preterquã quòd dorsum haberet lanuginosum, ita vt pilos ru-

Cingulum.

Tænia antiquorum cũ Cucurbitino quid differat.

Cucurbitini longitudo.

[k] Curat. medicin. cēt. 6. curat. 74.

Longitudo Fasciarũ incredibilis.

[l] Epist. de Lũbricis.

[m] Lib. 3. de mor. puer. c.

[n] 4. de morb.

[o] Cosmocr. lib. 1. c. 6.

Ascaridum forma.

Vermium monstrosorum descriptio.

Cordis Vermis mõstrũ quale.

[p] li. de Lũb. 13.

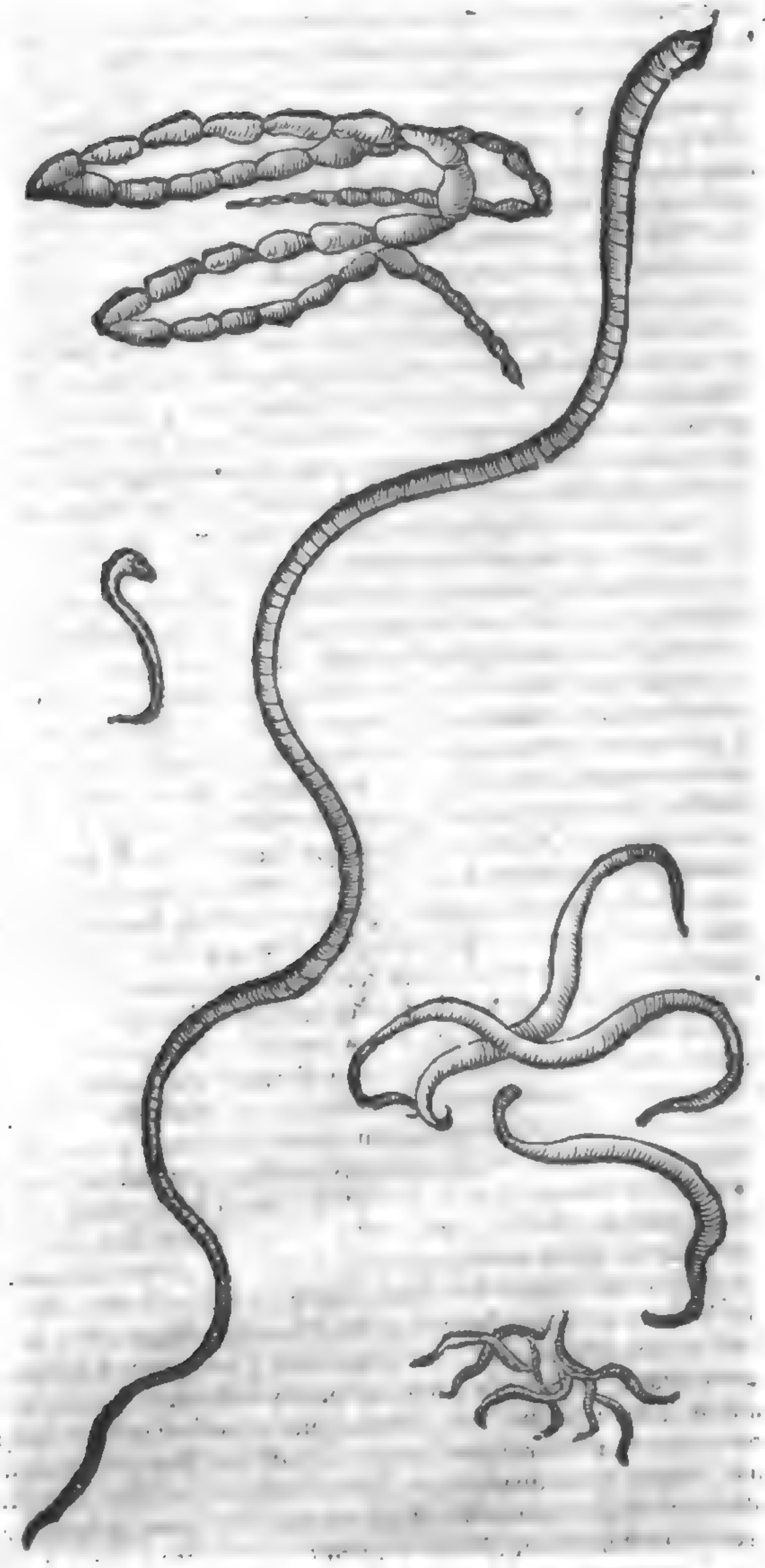

B

F

G

H

bros imitaretur. is iuuenẽ quendã ad mortẽ vsq; perduxerat, tandẽ pharmaco ad febrem ter
tianã notham exhibito, qua laborabat, vnà cũ medicamẽto hũc ipsum euomuit, & sic incolu
mis euasit. Testatus est pluries Antonius Capriana Laurentium Zaphardum Patritium Man
tuanum febre biliosa valde molesta nausea, & ex oris ventriculi consensu cardiaca clamosa
laborantem, euomuisse Vermem, qui per septem horas superuixit, longitudine vnius palmi,
bina cornua flexibilia habentem & centum pedes vtrinq;, quibus miro ordine progrediebatur; erat autẽ coloris subrubri, nõ corporis teretis, sed interius depressi. Scribit * Rõdeletius, cũ esset in castris Perpenianis, vxorem cuiusdã militis post vsum alliorũ, reiecisse Vermem
duorum

* *De dignos. morb. c.7.*

Scolopẽdrę similis Vermis.

A duorum cubitorum, Scolopendram in corporis scissuris referẽtem, sine oculis, nec aliquibus in partibus distinctam, quem propter raritatem exiccatum asseruauit. Meminit [p] Beniuenius Iuliani medici, qui cùm dolore miserabili circa ventriculum vexaretur, locumque medico dolentem ostenderet, atque illum medicus, vt moris est manibus pertractaret, patiens in vomitum erupit, quo frustum carnis ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo Vermis, non secus, ac Bruchus in siliqua, includebatur eiectans, ad pristinam statim reuersus est valetudinem. Consimilem fere historiam tradit Gabucinus, cuiusdam mulieris Fanensis, quæ cùm stomacho grauissimè laboraret, plurimũq; pituitæ vitreæ euomisset, ac veluti animo linqueretur paulatim quasi grauiori somno excitata, in molestissimum vomitum incidit, quo tandem durioris pituitæ globum eiecit, quam cùm assidentes mulieres veneficio affectam dicerent, adueniente medico frustum illud velut carneum apertum in illoq; Vermiculum Brucho quam simillimum, adinuentum, quo eiecto mulier conualuit. Iohãnes Conradus Schenkij filius, tertium annum ingressus Maio Mense languere cœpit; cumq; ex febricula, ventris tumore, & oris graueolentia, nocturnis item dentium stridoribus, alijsque similibus signis Verminationi obnoxium pater conijceret, dato medicamento ex corallina cõfecto, fœdissimã eluuiẽ,
B paucis horis subsequentibus, expurgauit. Circa meridiẽ cum à matre grauida in vlnis gestaretur, ex improuiso difficillimo spasmo corrumpitur, conuulsis primũ labellis, mox etiã oculis cõuersis, cum dentium fragore & manuũ distortione. Territus itaq; parens paulatim Theriacam, cum pauxillo aceti dissolutã, narium regioni adhibuit, vnde breui graui paroxismo leuatus est. Hunc placidus somnus in lecto reclinatũ statim excepit, quo soluto Lumbricum vnum viuũ, à vulgaribus rotundis nõnihil variantem, rostello acuto, & sanguineo notatum, cetera subspicea lanugine vestitum, in lectulo obrepentem, parentes deprehenderunt. Anno Milesimo quingentesimo quadragesimo nono commemorantur in Hungaria circa Thaysæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus absoluta lutræ, & Lacertæ essent inuentæ. Num verisimile videatur, inquit [q] Vuierus, aliorum esto iudicium. Idem Vuierus visum sibi rusticum scribit, qui Vermes excluserit octo pedes, & digitum vnum longum, tinctu oris capiteq; anati simillimũ. Cornelius Gemma Louaniensis medicus, ab aluo puellæ Louaniẽsis quindecim annos natæ, multa sursum deorsumq; plane monstrosa prodijsse scribit. Inter cętera per anum cum fœcibus excretum animal viuũ sesquipedem longũ, pollice crassiorem, Anguillæ planè similem, nisi quod cauda esset valde pilosa. Meminit puellæ, Dodonæus, nouem annorum quæ ab assumpto Vermes pellente medicamento, non Lumbricis, sed Erucis
C similes Vermes reiecit, alquanto tamen breuiores, multipedes, & quidẽ adhuc viuẽtes. Atq; hæc quidẽ omnia monstra, ex intestinis orta esse dicuntur. Alijs quoq; corporis humani partibus non sua defuere monstra, eaq; horrendissima, & vt a capite incipiam, narrat Hollerius cuidam illato ex frequenti odoratu basilicæ herbæ, natum Scorpiũ in cerebro, vehementes dolores & longos, mortem deniq; attulisse. Scripsit [r] Fernelius in quodam milite qui resimis erat naribus, ex fędiore quadã eluuie diutius coh bita, Vermes duos villosos instar digiti illic genitos, inuentosq; esse, qui tandẽ in furorẽ illum adigerunt, febreq; non admodũ manifesta, de medio sustulerunt die circiter vigesimo. Vidit Venetijs nobilissimum Venetũ [s] Trincauellius, qui dum febre laboraret, & quotidiane præsertim noctu dolore tentaretur, tãdem per nasum Vermẽ eiecit obscurioris coloris, longitudinis ferè quatuor digitorũ, qui vtrinq; secundum longitudinẽ quosdam tenues, & breues pedes habebat, & exceptus vitreo cyato velociter ferebatur, eiectus autẽ fuit inuolutus mucis, crasso & nigro sanguine ex qua etiã putrescente materia ortum habuerat. Quandã quoq; matronã fuisse narrat [t] Cornelius Gemma in ciuitate prope Mosam habitantẽ, in cuius capite, post eius diuturnos, & grauissimos cru-
D ciatus, dissecta apertaq; caluaria, magna putredinis vis fuit, circa cerebri substantiã, & inter menignes, tum Vermiculorum tum Cimicũ copia incredibilis. Sed etiam cũ lotio monstrosa excernuntur: Narrauit [u] Paræo, vt ipse inquit, Ludouicus Duretus, vir doctrinę, & fidei plenissimus, excretum sibi per vrethram cum vrina post longum, & difficilem morbum, animal viuum, colore rubrum, cetera Millepedi simile. Testatur idem autor Carolum Comitem de Mansueldt, graui & continua febre vexatum in basilica Guisiana illuulem excreuisse per vrinarium ductum, animalis effigie adumbratam. Argenterius teste [x] Rondeletio asseruit seuidisse cum vrina reiectum Dracunculum. Credi haud facilè potest, quod in scholijs ad [y] Hollerium à viro clarissimo Desiderio Iacotio traditum est, nimirum quod quidam ad Hispanum scriptas litteras ostendit, quibus consilium petebatur pro calculoso, cui eiectis calculis aliquot, & arenulis prodierant duo Vermiculi acuto capite, corniculato, ventre & dorso testula inducti instar testudinis nigri, nisi quod rubebant in ventre. In mulierum quoque vtero variæ monstrosorum animantium inueniuntur formæ, aliàs solæ, aliàs cum mola,

[p] *In expl. medic. obser. cap. 88.*

In carnis frustulo cõtentus Vermis.

Brucho similis Vermiculus.

[q] *li. 3. c. 15. de præst. dæmo.*

Anguillę similis Vermis.

Erucis similes Vermes eiecti.

[r] *Lib. 5. de part. morb. c. 7.*

[s] *lib. 9. c. 11. de ratione curãdi hum. corp. aff.*

[t] *lib 2. Cosmocr. cap.*

Cimices in cerebro cũ vrina monstroũ Vermes excreti.

[u] *lib. 19. c. 3.*

[x] *De dignos. mor. c. 17.*

Dracũculis vrina eiectus.

[y] *li. de mor. schol. 47.*

Vermes instar testudinis calculo sus eminxit.

In vtero mõstra reperta.

B

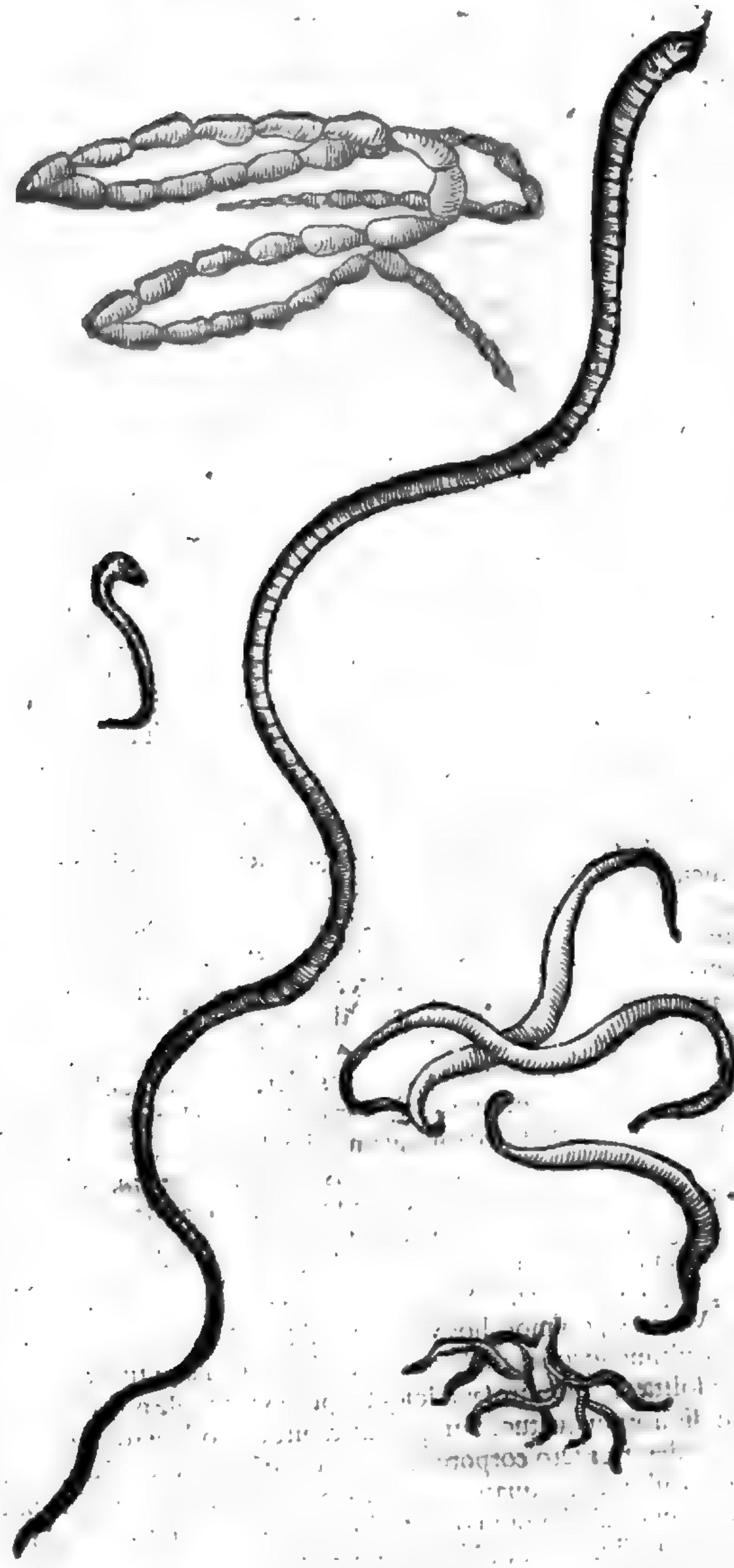

F

G

H

bros imitaretur. is iuuenẽ quendã ad mortẽ vsq; perduxerat, tandẽ pharmaco ad febrem ter tianã notham exhibito, qua laborabat, vnà cũ medicamẽto hũc ipsum euomuit, & sic incolu mis euasit. Testatus est pluries Antonius Capriana Laurentium Zaphardum Patritium Man tuanum febre biliosa valde molesta nausea, & ex oris ventriculi consensu cardiaca clamosa laborantem, euomuisse Vermem, qui per septem horas superuixit, longitudine vnius palmi, bina cornua flexibilia habentem & centum pedes vtrinq;, quibus miro ordine progrediebatur; erat autẽ coloris subrubri, nõ corporis teretis, sed inferius depressi. Scribit ° Rõdeletius, cũ esset in castris Perpenianis, vxorem cuiusdã militis post vsum alliorũ, reiecisse Vermem duorum

° *De dignos. morb. c.7.*

Scolopẽdrę similis Vermis.

A duorum cubitorum, Scolopendram in corporis scissuris referētem, sine oculis, nec aliquibus in partibus distinctam, quem propter raritatem exiccatum asseruauit. Meminit [p] Beniuenius Iuliani medici, qui cùm dolore miserabili circa ventriculum vexaretur, locumque medico dolentem ostenderet, atque illum medicus, vt moris est manibus pertractaret, patiens in vomitum erupit, quo frustum carnis ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo Vermis, non secus, ac Bruchus in siliqua, includebatur eiectans, ad pristinam statim reuersus est valetudinem. Consimilem fere historiam tradit Gabucinus, cuiusdam mulieris Fanensis, quæ cùm stomacho grauissimè laboraret, plurimūq; pituitæ vitreæ euomisset, ac veluti animo linqueretur paulatim quasi grauiori somno excitata, in molestissimum vomitum incidit, quo tandem durioris pituitæ globum eiecit, quam cùm assidentes mulieres veneficio affectam dicerent, adueniente medico frustum illud velut carneum apertum in illoq; Vermiculum Brucho quam simillimum, adinuentum, quo eiecto mulier conualuit. Iohānes Conrardus Schenkij filius, tertium annum ingressus Maio Mense languere cœpit; cumq; ex febricula, ventris tumore, & oris graueolentia, nocturnis item dentium stridoribus, alijsque similibus signis Verminationi obnoxium pater conijceret, dato medicamento ex corallina cōfecto, fœdissimā eluuiē,

[p] In exēpl. medic. obser. cap. 88.

In carnis frustulo cōtentus Vermis.

Brucho similis Vermiculus.

B paucis horis subsequentibus, expurgauit. Circa meridiē cum à matre grauida in vlnis gestaretur, ex improuiso difficillimo spasmo corrumpitur, conuulsis primū labellis, mox etiā oculis cōuersis, cum dentium fragore & manuū distortione. Territus itaq; parens paulatim Theriacam, cum pauxillo aceti dissolutā, narium regioni adhibuit, vnde breui graui paroxismo leuatus est. Hunc placidus somnus in lecto reclinatū statim excepit, quo soluto Lumbricum vnum viuū, à vulgaribus rotundis nōnihil variantem, rostello acuto, & sanguineo notatum, cętera subspicea lanugine vestitum, in lectulo obrepentem, parentes deprehenderunt. Anno Millesimo quingentesimo quadragesimo nono commemorantur in Hungaria circa Thaysæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus absoluta lutræ, & Lacertæ essent inuentæ. Num verisimile videatur, inquit [q] Vuierus, aliorum esto iudicium. Idem Vuierus visum sibi rusticum scribit, qui Vermes excluserit octo pedes, & digitum vnum longum, rinctu oris capiteq; anati simillimū. Cornelius Gemma Louaniensis medicus, ab aluo puellæ Louaniēsis quindecim annos natæ, multa sursum deorsumq; plane monstrosa prodijsse scribit. Inter cętera per anum cum fœcibus excretum animal viuū sesquipedem longū, pollice crassiorem, Anguillæ planè similem, nisi quod cauda esset valde pilosa. Meminit puellæ, Dodonæus, nouem annorum quæ ab assumpto Vermes pellente medicamento, non Lumbricis, sed Erucis

[q] li. 3. c. 15. de prest. dæmo.

Anguillę similis Vermis.

Erucis similes Vermes eiecti.

C similes Vermes reiecit, aliquanto tamen breuiores, multipedes, & quidē adhuc viuētes. Atq; hæc quidē omnia monstra, ex intestinis orta esse dicuntur. Alijs quoq; corporis humani partibus non sua defuere monstra, eaq; horrendissima, & vt a capite incipiam, narrat Hollerius cuidam illato ex frequenti odoratu basilicæ herbæ, natum Scorpiū in cerebro, vehementes dolores & longos, mortem deniq; attulisse. Scripsit [r] Fernelius in quodam milite qui resimis erat naribus, ex fędiore quadā eluuie diutius cohibita, Vermes duos villosos instar digiti illic genitos, inuentosq; esse, qui tandē in furorē illum adegerunt, febreq; non admodū manifesta, de medio sustulerunt die circiter vigesimo. Vidit Venetijs nobilissimum Venetū [s] Trincauellius, qui dum febre laboraret, & quotidiane præsertim noctu dolore tentaretur, tādem per nasum Vermē eiecit obscurioris coloris, longitudinis ferè quatuor digitorū, qui vtrinq; secundum longitudinē quosdam tenues, & breues pedes habebat, & exceptus vitreo cyato velociter ferebatur, eiectus autē fuit inuolutus mucis, crasso & nigro sanguine ex qua etiā putrescente materia ortum habuerat. Quandā quoq; matronā fuisse narrat [t] Cornelius Gemma in ciuitate prope Mosam habitantē, in cuius capite, post eius diuturnos, & grauissimos cru-

[r] Lib. 5. de part. morb. c. 7.

[s] lib. 9. c. 11. de ratione curādi hum. corp. aff.

[t] lib 2. Cosmocr. cap.

Cimices in cerebro cū vrina monstrosi Vermes excreti.

D ciatus, dissecta apertaq; caluaria, magna putredinis vis fuit, circa cerebri substantiā, & inter menignes, tum Vermiculorum tum Cimicū copia incredibilis. Sed etiam cū lotio monstrosa excernuntur. Narrauit [u] Paræo, vt ipse inquit, Ludouicus Duretus, vir doctrinę, & fidei plenissimus, excretum sibi per vrethram cum vrina post longum, & difficilem morbum, animal viuum, colore rubrum, cętera Millepedi simile. Testatur idem autor Carolum Comitem de Mansueldt, graui & continua febre vexatum in basilica Guisiana illuuiem excreuisse per vrinarium ductum, animalis effigie adumbratam. Argenterius teste [x] Rondeletio asseruit seuidisse cum vrina reiectum Dracunculum. Credi haud facilè potest, quod in scholijs ad [y] Hollerium à viro clarissimo Desiderio Iacotio traditum est, nimirum quod quidam ad Hispanum scriptas litteras ostendit, quibus consilium petebatur pro calculoso, cui eiectis calculis aliquot, & arenulis prodierant duo Vermiculi acuto capite, corniculato, ventre & dorso testula inducti instar testudinis nigri, nisi quod rubebant in ventre. In mulierum quoque vtero variæ monstrosorum animantium inueniuntur formæ, aliās solæ, aliās cum mola;

[u] lib. 19. c. 3.

[x] De dignos. mor. c. 17.

Dracūculus vrina eiectus.

[y] li. de mor. schol. 47.

Vermes instar testudinis calculo sus eminxit.

In vtero mōstra repertaa

aliàs cum fœtu naturaliter, & benè conformato, vt ranarum, bufonum, serpentum, lacertorum & harpyarum, quas ob id (teste [z] Paræo) Longobardorum fratres dictas veteribus esse constat, quia his mulieribus frequens id esset, vt vnà cum naturali, & perfecto fœtu serpentes, & monstrosa id genus animalia, in vtero suo genita excluderent. Narrat [a]Ioubertus duas mulieres Italas eodem mense singulas monstrosum partum exclusisse: quæ vestium interpolatori nupserat, adeo exiguum edidit, vt murem crassiorem cauda carëtem referret. At quæ nobilis erat, maiorem, felis crassitie: ambo insuper colore atros, vt primùm ab vtero prodierunt, in altum secundum parietem vnguium nixu erupisse, & tenacius adhæsisse. Scripsit Lycosthenes anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto mulierem Cracouiæ, in platea cui sancto spiritu nomen est, mortuum fœtum enixam, qui affixum dorso serpentem vnum gestabat, mortuumque illum fętum arrodebat. Mira sanè & ea est historia, quam in hanc rem narrat [b] Leuinus Lemnius. Superioribus, inquit, annis me visa ęst medico mulier quædam insularis, quæ ex congressu cum nauta, cùm concepisset, celeriter illi adeo aluus intumuit, vt ad præscriptum à natura vsque terminum, gestando oneri non videretur sufffectura: nono mense exacto obstetricem accersit, moxque pòst validos conatus, & enixus, exclusit primo informem carnis concretionem, duabus vtrinq; ansis in brachiorum longitudinem, & modum exporrectis præditam, & à vitali quodam principio se spongiarũ, & vrticarũ modo motilantem ac palpitantem, postmodũ delapsum ab vtero monstrum est rostro adunco longo teretiq; collo, oculis vibrantibus cauda acuminata, eximiaq; pedum agilitate. Vt primum id prodijt in lucem fremitu sibilisque totum cubiculum impleuit, in omnem se partem proripiens, vt latebram nancisceretur: sed ipsum mox vnanimi impetu facto, quæ aderant mulieres puluinis coniectis suffocarunt. Tandem misella multo labore fracta, fœtum masculum peperit, adeò malè mulctatum, & excarnificatũ ab isto monstro, vt statim à baptismo mortuus sit. Sed hoc monstrum, & alia quędam superiùs commemorata quamuis Vermem figura corporis minimè referant, tamen cùm monstrosorum Vermium generationem in humano corpore quodammodo confirment, similiq; ferè modo generentur, placuit eorum historiã hisce paginis inserere. Testatur Philoxenus apud [c] Aëtium aliquando se reperisse animalia in tumore, Culicibus & paruis Muscis similia, Vermes & animalcula in vlceribus, & abscessibus fieri tęstis est [d] Galenus. Inter neotericos Leuinus Lemnius scriptum reliquit, ex sordidis vlceribus, & vomicis, vnguium, testarum, ossiculorũ, lapidum fragmenta exempta, & Vermiculos caudatos. [e] Marcellus Donatus hoc nobis à se visum reliquit exemplum. Recordor, inquit, me dum medicinam facerem, inuenisse Francisci Busarti seruum cui nomen erat Fredericus, hic cùm laboraret apostemate in capite medij manus digiti associante dolore intenso, tandem pure confecto, aperto apostemate exiuit Vermiculus albus, & pilosus dempto capite, quod nigerrimum erat, magnitudine persimilis illis, qui in caseo reperiri solent, quo excreto omnis dolor penitus ademptus.

E F G

[z] li.19.c.3. Longobardorum fratres.
[a] Lib. errorum popul.
[b] Lib. de occul. natura. cap. 8.
[c] L.15.c.7.
[d] Lib. de tumor. præt. nat.
[e] Cap. 16. de med. hist. mirab.

LOCVS.

DVO hîc erunt tradenda, an in omnibus humani corporis partibus existere possint: deinde num omnibus hominibus, & quinam Vermes cuiq; sint peculiares. Ex suprà adductis patet historijs in multis corporis humani locis existere, siue aliunde in ea irruant, siue inibi generentur. Falsò enim quidam asserunt in omnibus partibus generari posse. Specierum quoque dilectus habendus est, vt cognoscamus quasdam peculiaribus destinatas esse partibus. Lumbricus latus dictus intestinis tantùm dicatus esse potest, ibique solummodo generari, vtpote cùm hic locus capacissimus sit. Lumbricos in intestinis solummodo fieri scripsit [a] Galenus: tradens enim indicia, quibus cognoscuntur affecti loci, inquit esse morbos aliquos ita proprios vni parti, vt statim ex ipsis cognoscantur affectæ partes, & eiusmodi afferit esse lapidem in renibus, in vesica, nec non Lumbricos in intestinis. Aduersus hanc Galeni sententiam Petrus Aponensis Conciliator differentia tertia longa disputatione contendit demonstrare, vbique in nostro corpore generari Lumbricos, exceptis vitalibus partibus. Ego verò Galenum hoc modo intelligendum iudico, vt si de latis Lumbricis suam sententiam protulerit, verissimum sit, quod dixerit: hi enim solùm in intestinis generari possunt, cùm hic locus omnium sit capacissimus. Sin verò de rotundis, aut tenuibus Ascarides dictis falsissimum, nisi rursus addatur, aut subintelligatur per Lumbricos per aluum, aut vomitum eiectos. Doctius me certè [b] Hieronymus Mercurialis, vt tã grauẽ autorem cũ cęteris cõciliet

H

In omnibus partibus nõ nasci.
[a] De locis aff. c. 5.
[b] Lib. 3. de morb. puer. cap. 6.

statuit

A statuit Lumbricos aut verè tales esse, aut veris similes: Lumbricos veros in intestinis duntaxat generari: non veros generari in varijs corporis nostri locis; quandoquidem, inquit, potiùs Vermes quam veri Lumbrici sunt appellandi. Itaq; quotiescunq; aut Hippocrates, aut Aristoteles, aut alius quispiam author tradiderunt Vermes fieri in alijs corporis partibus (Hippocrates enim in historia Dini demonstrat alibi quoq; quam in intestinis generari Lumbricos) ipsorum sententia intelligenda est non de Lumbricis veris, sed de genere vermium, quod Lumbricos æmulatur. Quod si ex inguinibus, vel ex vmbilico, vel ex naribus Lumbricos exijsse scriptum est, æstimandum est non eos in illis partibus esse genitos, sed ex intestinis in eas partes fuisse expulsos. Nam [c] Hippocrates scribit interdum hæc animalia præ fame in iecur adscendere, atq; ibi incredibiles cruciatus excitare. Scribit etiam [d] Alexander interdum hæc animalia præ inedia perforâsse intestina, & per vmblicum exijsse. Cur autem in intestinis generentur longi dicti siue Tæneæ, præter loci capacitatem, duas alias causas refert Mercurialis. Prima est, quia materia ex qua fiunt ita copiosa solùm in hoc loco reperitur, vt possit sufficere generationi, & nutritioni horum animalium. Altera ratio est, quia natura sollicita vitæ animalium, voluit hæc, quæ sæpe vitam tollunt, in ijs potissimum

[c] 4. de morbis.
[d] In Epist. de Lumbricis.

B procreare locis, vbi & minimè omnium lædere possint, & facilè à corpore reijci. Ascarides quidem in recto intestino; rotundis autem in tenuibus fieri intestinis constat inter omnes; num autem in ventriculo plenum controuersijs. Quare de hac re vbi de generatione agemus, disceptabitur. Cæterùm cùm certum sit, non in alijs partibus tam frequentes gigni quàm in intestinis: ideo in quanam generari possint ex hisce exemplis obseruatis à fide dignissimis autoribus partim veteribus, partim recentioribus, fiet manifestum, quæ propterea huic loco subiungemus. [e] Auicenna ex relatu medicorum Indorum Vermes in capite genitos suo motu lædentes recenset, quod rarum quidem esse fatetur, non tamen impossibile, cùm multoties nascantur in anteriore capite super locum stricturæ narium; vbi oues, & capræ dicuntur perpetuo Vermes habere, vt cerui in gutture. Itaq; possibile est, inquit, vt nascantur apud velamina, id est cerebri tunicas. [f] Hollerius quoq; se Vermem in cerebro natum vidisse asserit. Amicum habuit [g] Beniuenius Philippum nomine, qui cùm dolore capitis acuto, mentis abalienatione, caligine oculorum & alijs prauis symptomatibus affligeretur, & aduentante die septimo mors ipsa, nullis conferentibus auxilijs, iam iam adesse videretur, vi tandem robustioris naturę Vermem è dextra nare palmo longiorem eiecit: quo

In capite Vermes nasci.
[e] Fen. 1. libr. 3. tr. 1. c. 3.
[f] Lib. 1. cap. de mor. inser.
[g] cap. 100. Exp med.

C propulso omnis statim cum eo amotus est languor. Ex corporibus eorum, qui febre Hungarica theriode, mortui sunt, Vermes nonnunquam animaduersi sunt. Id quod experimento didicit [h] Balthasar Conrardinus, cùm nemo subesse suspicaretur. Nonnulli crassi quidem, sed non ita longi per aurem prodijsse visi sunt, quales etiamnum in peste obseruauit. Vnde euincitur eosdem facilè in sæuissimis capitis doloribus, ex praua venenataq; eluuie, quæ in cerebri ventriculis aliquibus coaceruatur, nasci posse. Idem etiam faciunt anatomici nonnulli, qui inibi conspectos deprehensosq; testantur. Quæ causa etiam fuit, cur vulgus circa initia huius luis febrem hanc, cerebri Vermem multis in locis nominarit. Medici tum præclarissimi tum fide digni Volchero Coitero significarunt, non vnum Vermem, sed aliquot in hominis lenticulis extincti, vel oppressi cerebro inuentos, qui num in cerebri substantia, num in duræ matris finibus latuerint ignorat. In scholijs quæ Lodouicus Duretus in Hollerij libros de morbis internis composuit, scriptum reperitur, quòd puella quædam ad portam D. Iacobi album Vermem latum, palmo maiorem, satis crassum reiecit per nares, nulla tussi, nullo vomitu antecedente, præcesserat acerbissimus capitis dolor per duos dies. Hunc autem Vermem non est dicendum ab alijs corporis inferioribus partibus sursum

[h] Cap. 10. feb. miscel. Hung. ther.

Cerebri Vermes.

D prorupisse, alioqui sæua præcessissent symptomata, quæ id indicassent, sed in capite generatos fuisse. Vermiculosas & Verminosas aures vocat Dioscorides ὦτα σκωληκιῶντα, quando exeunt ex auribus Vermiculi; nam & inibi frequenter fiunt. Vidit [i] Veliscus Tarantanus medicus sua ætate celeberrimus iuuenem acutè febricitàtem, ex cuius aure erupere Vermes duo vel tres ad formam granorum pini, crassiores tamen, sanatumq; fuisse. Sub lingua quoq; nasci ex Valesco allegat [k] Hieronymus Montuus. Nec dentes ab hoc malo liberi sunt, vt ij qui huius curationem nobis tradunt, testantur. Battæus Monachus Syriæ, vt ad perfectissimam continentiam se peruenisse monstraret, tanta vsus est inedia, vt tradit [l] Sozomenes, vt Vermes ex eius dentibus serperent. Hi Vermes in dentibus nati in Pandectario Sciones vocantur. Ab [m] Amato Lusitano hæc scripta est historia. Puella trima, inquit, quæ in circulo almossinorum agebat, cùm omnium consensu rectè valeret, & nihil mali sentiret, ecce illi per oculi interiorem partem, quam angulum magnum appellamus, Lumbrici cuiusdam caput apparere cœpit, oculum ipsum non raro occupans turbansúe, ex qua re anxiæ mulieres

In auribus.
[i] Li. 4. c. 28.
Sub lingua.
[k] tom. 4. c. 39 anas. morb.
Dentes Vermibus quandoq; obnoxios.
[l] Hist. eccle. lib. cap. 34.
[m] Cent. 7. curat. 63.

res fortè assistentes oculum aduertentes Vermem viderunt, quem illico manu admiratione E
ingenti, longitudinis semipalmaris, coloris albi, crassitudinis lineæ, præuiuum nulla noxia à
E mammis oriri.
puella percepta, aut foramine vllo euidente relicto, extraxerunt. Enatos & è mammis Vermes nostra memoria visum est.

In Pulmone & aspera arteria.
In aspera arteria genitos suo motu tussim excitare [n] Abinzoar est autor, itemq; [o] Alsaharauius. [p] Musa quędam tussi expuisse Vermẽ, scriptum reliquit. Ita & Vermes in pulmone genitos tussis causam esse testis quoq; est Aloysius Mondella non cõtemnendæ autoritatis medicus. Obseruauit [q] Beniuenius Antoniũ Siculum qui molesta quadam tussi laborabat, multosq; medicos consuluerat, tandem marrubij succo cum melle deuorato, interiectisq; tẽporibus scyllam lambendo, Vermẽ ex eius pectore vnà cum tussi propulsum, ac sanitati restitutum fuisse. Vermium quoq; ex pulmoninibus excretorum meminit Fernelius: quod fieri posse non negat [r] Galenus. Euenit tamen id rarissime, proptereaq; inter admiranda connumerandũ, atq; eo magis, quod pulmo assidue moueatur, locum quo hærere atq; quiescere posset nullum Vermi relinquens.

[n] Tract. 1. 1. cap. 3.
[o] ca. de tussi.
[p] aff. 1. 9. l. 4.
[q] Cap. 77. Exẽp. medi.
[r] Lib. 4. de locis aff.

In vesica & renibus.
Nec tamen in vesica nasci Vermem minus mirãdum, cùm id quam pluries sit obseruatum. cuidam viro in vesica Vermẽ existentem, multis modis molestum fuisse, quandoq; etiam sanguinis mictu prouocato, tandem per penis meatum spontè egressum finem doloribus imposuisse, narrat [s] Dodonæus. F Gentilis in Guidarello de Baglionibus ciue Perusino, qui passus fuit febrem quotidianã cum dolore renũ per octo menses, obseruauit eo tẽpore, quo cõualescere inciperet, Vermes paruos latosq; eminxisse, cessasseq; dolorem, ex quo in renibus genitos fuisse contendit. [t] Rondeletius commemorat D. Griseum sibi monstrasse Vermes per vrinam excretos, & in illa natantes. Meminit ægrotantis cuiusdam Aloysius Mondella, quæ interdum maximam vrinæ difficultatem patiebatur, & dolorem, pluriesq; Vermes cum Vrina ad digiti longitudinem protensos Elydinij crassitudine viuos & rubentes minxisse, & illis, qui persæpe in excrementis cernuntur persimiles, concluditq; huiusmodi Vermes in vesica genitos fuisse. [u] Fernelius exiguos Vermes in vesica genitos testatur se vidisse profusos. Iacotius in scholijs ad [x] Hollerium commemorat duos Hollerium vidisse, quibus pituita in Vermes vertebatur, quos emingebat. Beauder aduocatus pòst dolores renum magnum Vermem eminxit. Lumbricos excretos se vidisse testatus est Antonius Beniuenius.

[s] In schol. ad Benin. c. 78.
[t] De dignos. mor. c. 17.
[u] Lib. 6. de part. mor. cap. 10.
[x] Cap. 47. de morante.

In vtero generari.
Sed quia experientiæ credendum est, dubitatum est, an Lumbrici qui in ipso vtero inueniuntur, in ipso fiant, an aliunde mittantur. Priscianus & Cleopatra videntur voluisse, quod eiusmodi Lumbrici ab intestinis mittantur in vterum: G sed non possum videre, inquit [y] Mercurialis, qua via & ratione ab intestinis egredientes, ingrediantur in vterum, quia etsi hoc fieret, perforatis intestinis & vtero, ferè sub dolore & sub his vulneribus interirent mulieres. Quapropter, videtur magis Mercuriali consentaneum gigni in vtero, & eo magis, quòd meminerit se alias docuisse, vt dicit Arist. Albertus & alij, Vermes fieri in cerebro & vasis spermaticis, vt non sit adeo durum, quod etiam fiant in vtero. In vtero quoq; Lumbricos generari apertissimè scripsit [z] Hippocrates: atq; in fœminarum pudendis Ascarides nasci idem est [a] author. [b] Garzias Lopius Medicus Lusitanus, nos, inquit, qui plurimùm fidei in nostra arte, experimentis, rationi accommodis, tribuere solemus, per vteri collum quandam multitudinem horum Vermium magnam expulisse, quæ postea dolore, quo vehementer cruciebatur, liberata est.

[y] de morb. mulieb. 4. cap. 14.
[z] 2. de morb.
[a] De morb. mulieb.
[b] Com de ver. rei med. lect. cap. 13.

Manum & pedum Vermes.
Vermes qui in manibus & pedibus generantur, easq; partes infestant, celebrantur ab authoribus: fortè hi erunt dicti Pedicelli. Sunt & Vermiculi inter cutem nascentes teste Albucasi, & propterea intercutanei dicti, pruritum impetiginemq; excitantes. Possunt & in alia quauis corporis parte generari, dummodo adsit tumor aut vlcus. Nam in insula Iucatan multos Vermibus perijsse, quos tumores produxerant Franciscus Lopez commemorat. Nascuntur & ex apostemate renum. H Renum etiam (inquit author libri Galeno adscripti de spermate) siccatio inde (nimirum ex cholera) prouenit. vnde si cum muliere iacuerit, pòst patitur solutionem similem debili spermati super renes, & generatur apostema: ex quo aliquãdo procreantur Vermes & similia. Vexantur & nares Vermibus, si adsit polypus. [c] Nicolaus Monardus quendam nouit narium vlcere laborantem è quo sanies manabat, non sine contagij suspicione. illius consilio instillatum est foliorum tabaci succus, à secunda instillatione multi Vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum est vlcus; sed quæ erosa erãt, non restituta.

[c] De simpl. medic.

Homines omnes non laborare Lumbricis.
Non omnibus hominibus Lumbrici innascuntur. confert enim quoq; locus externus seu regio. Sunt & gentium differentiæ, inquit [d] Plinius: sicuti accepimus de Tæneis Lumbricisq;, inesse Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerso Græciæ, Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quam quòd in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innascuntur, cùm absint Atheniensibus. Sed Theophrastus ex quo hæc Plinius transtulit addit Armenios ab eisdem infestari, causamq; tradit, cur Thebanis non innascantur, nimirum

[d] Lib. 27. cap. vlt.

quod

A quod se exerceant sæpius in Gymnasijs, vnde excrementum & pituita, quę generāt hæc animalcula, a frequēti excitato calore exsiccantur, concoquuntur & expelluntur: verba [c] Theophrasti sunt hæc. Lumbricum, inquit, gentium nonnullis natura inesse percipitur. Habent enim omni quasi ex parte Ægyptij, Arabes, Armenij, Syri, Cilices. è diuerso Thracibus & Phrygibus nullo pacto innasci narrant, inter Græcos Thebanis, scilicet versari in Gymnasijs solitis. Et ad summam Bœotijs innasci Lumbricum nouimus: Atheniensibus nullo pacto. Nonnulla quoq; Vermium genera regionibus peculiaria: Nam in India & superioribus Ægypto locis Dracunculi generantur, ceu animalia quædam Lumbricos imitantia, vt [f] Paulus Ægineta prodidit, in partibus musculosis, puta brachio, femore, tibia: in pueris etiam latera sub cute perreptant, & palam mouentur: deinde cùm diu extremum aliquod Dracunculi remanserit, locus suppurat. Non hic præteribo morbum similem in Americæ Indiæ occidentalis parte quibusdam populis subuenientem. Aegrotantum enim Vermes exigui, vt [g] Theuetus narrat, pedes affligūt, qui Tom ab illis populis appellantur, haud maiores Cimicibus. Putat Theuetus eosdem innasci hisce partibus, quas molestant, quippe tanta quandoq; horum existit vbertas, vt tumores efficiāt faba maiores, dolorosos in illis partibus. Iidem & Hispanis, dum ibi essent, acciderunt tam frequentes, vt pedes pleni paruis tu-
B moribus viderentur. Hos vt aperuerunt Vermem solummodo viuum conspexerunt, album, parua macula ornatum. Itaq; quod non omnia omnibus in locis innascantur, in hisce hominum Vermibus cernere licet. Ex homine mortuo frequentes suscitantur Vermes qui cadauer consumunt. vnde Andromache vxor Hectoris, mariti deflens mortem, sic mortuum alloquitur apud Poëtam.

c Hist plan. lib. 9. c. vlt.

Dracunculi vbi generentur.

f Lib. 4. c. 58

Tom Vermis in India qualis.

g Li. 2. Hist. Amer.

Cadauerū Vermes.

Νῦν δὲ σὲ μὲν παρὰ νηυσὶ κορωνίσι νόσφι τοκήων
Αἰόλαι εὐλαὶ ἔδονται, ἐπεί κε κύνες κορέσωνται, id est.
Nunc te quidem apud naues rostratas procul à parentibus
Mobiles Vermes edent, postquam canes saturati fuerint.

GENERATIO.

C De eorum generatione primùm tractabimus, qui in interioribus partibus seu intestinis nascuntur, cùm cæteris frequentiores multò sint. deinceps de ijs qui in alijs partibus & cadauere. Sed ante omnia quædam dicenda sunt in vniuersum, de causa finali, formali, efficienti, & materiali. Causam finalem habere Lumbricos aut Vermes, non defuere qui opinati sint, sed potior semper clarissimo medico Hieronymo [a] Mercuriali visa est [b] Auicennæ sententia, qui duos fines constituisse videtur. Vnum vt materia huius mundi, & præsertim animalium, per generationem Lumbricorum deputaretur: siquidem si materia putrida ita remaneret, & ipsa nullum animal fieret, adeò cresceret putredo, vt maxima detrimenta inferret. Alterum finem posuit horum animalium, vt scilicet tum ipsorum generatione, tum etiā nutritione, excrementa corporum copiosa consumantur. Et quanquam sententia Auicennę de Lumbricis videatur intelligenda, qui vbicunq; nascuntur, peculiariter tamen, inquit Mercurialis, intelligenda est de animalibus genitis in corpore humano, quæ etsi interdum bonam corporis materiam consumant, id tamen est per accidens, scilicet propter multitudinem, & copiam immoderatam; eò quòd vbi immodicè excrescunt, & excrementa consumunt, & etiam vtilia alimenta, sed si non admodum crescant, aut magnitudine aut multitu-
D dine, superflua tantùm consumere videntur. Formalis causa est ea animæ vis, qua mouentur & viuunt: quanquam [c] Albertus Magnus videatur asseruisse Lumbricos nullum alium sensum habere præter gustum & tactum, medio quorum radices plantarum rodunt, atque nutriuntur per quandam fissuram, quæ in ipsorum ventribus reperitur. Quæ Alberti sententia, si vera est de animalibus extra hominem nascentibus, erit quoq; vera de animalibus extra hominem ortis, nisi, vt ait Hieronymus Mercurialis, quòd hæc ore licet obscuro nutriātur. Nunc de causa efficiente agamus: ea est duplex, externa & interna. Externa autem nihil est aliud, quàm vis quædam cælitus procedens, quæ mediantibus causis immediatis animalia fingit & format: quamuis Galenus, libello de fœtus formatione, casu potius in corporibus humanis fieri Lumbricos existimet, quàm à virtute formatrice, à qua producuntur reliqua animalia: vt vt sit siue formatrix facultas Galeni, siue potens ille factor Caleodea Auicennæ, siue anima mundi Platonicorum, nihil interest, cùm certum sit [d] Aristotelem hanc causam intellexisse, quando mentionem facit caloris cuiusdam in vniuerso existentis, qui

Causa finalis Lumbricorum.

a Lib. 3. de morb. puer. cap. 3.

b 16. tertij. tract. 5. c. 1.

Causa formalis.

c Lib. 12. de Animal.

d 3. de gene. animal. c. 11

prout

prout à corporibus plus minusue recipitur, sic nobiliora aut ignobiliora animantia producit. Est ergo externa Lumbricorum causa cœlestis ille calor, proxima verò & per se, vt ait Hieronymus Mercurialis, calor corporis internus. Dicit autem per se: quia tametsi ad generationem concurrat etiam frigus attemperans calorem, concurrit tamen per accidens. Sed quia calor noster duplex est, alter viuificus, alter verò igneus & putrescens, sciendum est ad generationem animalium ferè concurrere hunc vtrumq; calorem, sed diuerso planè modo. Nam calor putredinalis & igneus disponit materiam, non quidem immediatè ad recipiendam formam, verùm etiam informat & efficit animalia ipsa: nam clarum est eundem factorem & efficere & præparare sibi materiam; adeo vt calor putredinalis nihil aliud habeat, nisi quòd putrefaciens materiam ipsam facit, vt faciliùs disponatur & tractetur à calore ipso viuifico. Quòd enim calor igneus, & putredinalis neq; generare animal, neq; disponere ad formam suscipiendam possit, luculentissimum testimonium præbet [e] Aristoteles, qui scribit ignem nullum animal generare posse. Itaq; calor hîc viuificus debet esse mitis & blandus, nō vehemens mordax aut vorax. Quapropter Montanum vehementer accusat [f] Mercurialis, qui dixit in pueris lactantibus non fieri Lumbricos, quia in ipsis non est adeo calor viuificus vehemens, quemadmodū requiritur in generatione horum animalium: nam calorem blandum esse debere inquit Mercurialis, non vehementem. Haud dispar à prædicta controuersia & ea est, quam mouet [g] Piccolominæus, nimirum an in vlcere coctio puris, & putredo carnis fiant ab eodem calore. Auerroes id videtur affirmasse, inquit enim: & cùm hoc ita sit forma permutans materiam pro ea recipienda, & separari faciens primam, calor est qui relatus ad corpus corruptum, est externus & putrefaciens, relatus ad Vermem genitum, est naturalis. At Auerroes, inquit, dum hæc profert, solùm considerat duas alterationes, putredinem carnis & ortum Vermis, non coctionem puris per imperium caloris. Insuper, inquit, eius sententia est dubia, quia Aristoteles loquens de ortu Vermium dixit, quòd calor secretus constare facit, & generat Vermes adeò, vt id tribuat calori interno per coctionem secreto non externo. Medici nonnulli hos calores ponunt distinctos, cùm eorum opera distincta sint. At nec ab Auerroë, nec à Medicis recedentes, dicamus calorem esse qualitatem, quæ in spiritu, & subiecto aliquo reperitur. qui aliquando omnino est præter naturam, aliquando omnino secundum naturam, & aliquando medius, qui à Galeno secundo Aphorismorum quadragesimo septimo dicitur mixtus, omnino secundum naturam est in membro, & spiritu sano, omnino præter naturam in spiritu, & vapore externo efficiente putredinem, calor medius reperitur in vlcere & membro laborante, partim secundum naturam, partim præter, & est vnus numero calor existens in spiritibus alteratis, recedens à dispositione eorum secundum naturam, qui recessus potest esse talis, vt aliquando præualeat constitutio secundum naturam, & tunc pus coquitur, aliquando constitutio præter naturam & fit oppositum: calor omnino præter naturam, & omnino secundum naturam subiecto distinguuntur, medij verò nequaquam; sed solùm distinguuntur origines causæ, & prima fundamenta eorū, ac ita dispositiones semper dicuntur sua natura & conditione variæ. Insuper accidere potest vt idem calor relatus ad varia, sit secundum naturam vnius, & præter naturam alterius, vt dixit Auerroës. In vlcere carnis fit à calore omnino præter naturam: coctio sanguinis pro nutritione rectè affectæ carnis, à calore omnino secundum naturam, coctio puris fit à calore medio: nam fit à calore existente in spiritibus alteratis, quorum dispositio secundum naturam præualet: at si præualeat dispositio præter naturam pus non coquitur, & dum maximè præualet, & constitutio secundum naturam omnino succumbit, tunc calor ille præter naturam animalis potest coquere pro ortu Vermis. Nam calor ille, vt rectè dixit Auerroës, erit secundum naturam Vermium & præter naturam carnis, & est signum lethale. At instabatur, quia Aristoteles inquit Vermes non fieri à calore efficiente putredinem, sed ab eo qui secernitur. Respondeo calorem in secretionem necti cum externo, & reddi vnum cum illo, non autem seruari distinctos, & Aristoteles ita locutus est, quia in putredine semper generatio alterius, præ supponit secretionem caloris rei præcedentis. Ita verum est, quod coctio facit, vt putredo desinat, quatenus inest imperium dispositionum caloris secundum naturam, remouentium putredinem & causam eius. Similiter dum pus conficitur dolores & febres fiunt magis quam iam confecto, vt legitur secundo aphorismorum quadragesimo septimo. Nam in puris coctione reperitur alteratio humorum ab aucto calore, incensio, extensio, & pugna dispositionum secundum naturam, cum dispositionibus aduersis: at facto pure partes inuicem per imperium caloris naturalis sunt secretæ, contemperata est dispositio præter naturam, & diminuta pugna, propterea ignea caliditas extinguitur & dolor lenitur. Hactenus Piccolominæus. Nunc de materia agendum, ea autem quænam sit, non inter authores conuenit.

[e] 5. Hi. c. 19. Ignis nullum creat animal.

[f] Lib. 3. de mor. pue. c. 2.

[g] Lib. de coct.

An pus & Vermes in vlcere ab eodem calore fiant.

Materia Lūbricorum.

A conuenit. [h] Auicennas in primis hac in re dissentit. Quippe capite primo pituitam inquit esse materiam generationis Lumbricorum, quando ea scilicet incalescit in intestinis, ac putrescit & consistit ibidem. Secundo vero capite eosdem inquit fieri ex humiditate excremētitia a iecinoris tractrice facultate imbecilli in excrementis relicta: ex cuius corruptione Lūbrici oriuntur. Generari ex stercore Hippocrates siue alius quispiam [i] author librorum de morbis scripsit. Hanc eiusdem sententiam habuisse quoq; videtur [k] Aristoteles: cùm enim enumerasset varia animalia, quæ gignuntur ex putri materia, dixit aliqua gigni ex excrementis animalium atq; hæc ipsa ἕλμινθας esse siue Lumbricos, verba eius hic adscribam.

„ Procreantur porro Insecta, inquit, aut ex animalibus generis eiusdem, vt Phalangia & Aranei, & paulo pòst. Item alia ea cœno, aut fimo putrescente oriuntur: alia in lignis aut stirpium, aut cætis, alia in animalium pilis: alia in excrementis, aut iam excretis aut adhuc iam intra animantem contentis, vt quæ Tæneæ siue Lumbrici appellantur, quorum genera tria sunt, latum, teres & quod Ascarida appellatum est. Sed quod ad Hippocratis opinionem spectat, sanè vera nequaquam videtur, vt ait [l] Hieronymus Mercurialis. Quandoquidem si Vermes gignuntur in varijs nostri corporis partibus, sequeretur ibi etiam reperiri stercora,

B quod absurdissimum & à ratione alienum est. Præterea stercora in corpore nostro paruo tempore manent, vt dixit Hippocrates: interdum altera die absumpto cibo exire, quo fit vt non sit tempus idoneum ad huiuscemodi generationem, sed quod magis refert, stercora sunt partes siccæ, & omni vitali humiditate exhaustæ, propter quod idonea materia huius generationis nequaquam esse possunt. Sic etiam Aristoteles sententia nequaquam firma esse videtur. Quia cum nulla sint in corpore nostro excrementa, planum est ex determinato aliquo genere gigni, quod genus cùm non determinauerit ipse, nequaquam eius sententiam sequi possimus. His itaq; rationibus, Aristotelis & Hippocratis opinio ab Hieronymo Mercuriali impugnatur. [m] Oribasius omnes ex omnibus nasci putat humoribus. Ascarides ex nigro, & bilioso teretes, latos ex pituitoso fieri succo contendit: ratus id fortasse, quòd Ascarides quum in recto crassoq; intestino oriantur ex melancholico, qui illic maximè redundat, succo progignuntur: venæ siquidem hæmorrhoides nuncupatæ illic terminantur, ibiq; crassus maxime ac fœculentus sanguis continetur. teretes verò ex flaua bile ideo dixisse possimus suspicari, quia in gracilibus potissimum intestinis sedem hi habent, ac ortum, ad quæ præcipueq; ad ieiunum vocatum multa bilis copia à poro felleo nuncupato trans-

C stertur. Latos vero quos ipse longos nuncupat, à pituita fieri contendit. Sed & aliam rationem Montanus addit, cur ex omnibus humoribus Lumbrici fiant, nimirum colorum varietatem horum animalium; quia cum conspiciantur Lumbrici colore modò fuluo, modò albo, modo subnigricante infecti, modò rubei, statim arbitratus est horum colorum varietatem non aliunde proficisci, quàm ex varietate humorum, ex quibus fiunt. Hac itaq; ratione acriter Oribasij opinionem defendit Montanus, qui quòd peius est, existimauit hanc esse Aristotelis atq; Galeni, vna cum Oribasio. Verùm vtrumq; fuisse mirum in modum hallucinatum hisce rationibus probat Mercurialis. Primùm quidem quia adscripserunt eam sententiam & Aristoteli & Galeno, quam nunquam somniarunt. Si enim verba Aristotelis videamus proximè citata, nihil aliud sonant nisi fieri Lumbricos ex excrementis, tam intra animalia, quam extra repertis. Similiter si videatur [n] Galenus, vbi tractat de his animalibus multùm abest, vt eo loco asserat fieri ex omni humore. At quod peius est præter rationem, & absurdum omnino est existimare, ex omnibus humoribus fieri hæc animalia. Quod enim non fiant ex sanguine satis compertum esse potest, quia sanguis nunquam ad tantam putrefactionem peruenit, vt ex eo gignantur animalia. imo [o] Alexander Trallianus, cùm referat

D quorundam sententiam, qui putarunt nullam fieri putredinem in venis, ex eo illud comprobabant, quia in venis, vbi est sanguis, nulla animalia oriuntur. Non etiam possunt fieri hæc animalia ex humore melancholico, eo quia humor frigidus, & siccus est: vita autem animalium viuentium, vt vbiq; testatur Aristoteles & Hippocrates, in calido & humido posita est, vt satis manifestum esse queat, idoneam non esse materiam melancholicam, quia frigidus & siccus succus est, qualitatis nimirum contrariæ. Neq; etiam fieri possunt ex flaua bile, quia est sententia Aristotelis animalia ab eisdem conseruari, & nutriri, ex quibus fiunt: sed hæc animalia intermuntur amaris rebus, igitur non possunt ex amaris gigni, quia sic conseruarentur potius ab illis. Accedit his quod [p] Galenus scribit in mari mortuo, nullum animal generari, neq; conseruari, eò quia aqua illa propter bitumen est amarior. igitur fieri nequaquam potest hoc exemplo Galeni vt ex simili humore amaro viuant, aut producantur illa animalia. Quam rationem cùm Paulus Aegineta examinasset, addidit non posse hæc animalia gigni ex humoribus calidis, propterea quòd cùm non possint ipsi hæc animalia alere,

[h] 16. tertij tract. 5.
Ex stercore generari.
[i] Lib. 4.
[k] Hist. animal. c. 19.
[l] Lib. 3. de morb. puer. cap. 4.
Ex omnib. humoribus non gigni.
[m] Lib. 3. Aphor. 30.
Ascarides ex qua materia gignātur.
Lati ex pituita.
[n] Lib. 3. Aph. 26.
Ex sanguine non fieri Vermes.
[o] Lib. 12.
Ex melancholico succo nō fieri.
Ex bile flaua non fieri.
[p] Lib. 4. de simp. med. facul.

alere, non poſſunt etiam generare. remanet igitur vt duntaxat generari poſſint ex pituita. Ad argumenta autem ex coloribus facta à Montano reſpondet Mercurialis, animalia hæc non fieri ſimpliciter ex ipſa putrefactione, ſed vt colligitur ex [q] Ariſtotele, ex coctione quæ coniungitur ipſi putrefactioni. putrefactio enim ex ſui natura deſtruit, non generat. Sunt diuerſiſſimæ, & contrariæ actiones generatio, & putrefactio: verùm materia ipſa putrefacta coquitur à calore ſolari, vel à calore natiuo, ex qua deinde coctione fiunt animalia. Et quia poteſt huiuſcemodi coctio modò maior, modò minor eſſe, ſic poſſunt ex varietate coctionis varij fieri colores in animalibus. Experientia etiam comprobatum eſt, vel tantillo maiorem coctionem variare inſigniter colores rerum coctarum. Reſpondet & alio modo. tametſi hęc animalia gignantur ex crudis humoribus, nihilominus ratione alimenti variari poſſunt colores ipſorum; ita vt ſi alimento nigro, vel flauo vtantur, ita & ipſi etiam inficiantur, ſi alimento rubro, ruborem contrahunt, & ſic de alijs. Neq; hoc mirum videatur, quandoquidem Ariſtoteles exemplis & rationibus docuit, & propter alios cibos colores pilorum animalium vehementer mutari. Sed cùm ſuperiùs dictum à nobis ſit materiam Lumbricorum eſſe pituitam, hæcq; ſit duplex, vna naturalis, quæ cum alijs humoribus conficitur, aut perficitur in iecore, & ſanguini miſcetur, altera verò humor crudus, ex illa quæ in venis eſt, nequaquam fieri hęc animalia facilè cuiuis patet, ſequitur ergo vt ex crudo vocato humore ortum ducant. Hac exacta diſtinctione ſibi aditum parauit doctiſſimus Hieronymus Mercurialis ad conciliandum Galenum & Auicennam cæteroſq; poſteriores: quandoquidem cùm [r] Galenus dicat ex humoribus crudis fieri Lumbricos; [s] Auicenna verò ex pituita ſtercoribus inuoluta, idem omnino vterq; intelligit. quia ea pituita quæ ſtercori immiſcetur, nihil aliud eſt quam humor crudus, in ventriculo genitus. Hanc ſententiam tenuerunt Alexander Trallianus in ea epiſtola, quam de Lumbricis conſcripſit, quæq; iam pridem in lucem prodijt, Paullusq; Aegineta. [t] Columella quoq; inter Latinos Lumbricos generari ex materia cruda ſcribit. Sed dubitet quiſpiam, quomodo igitur Aegineta & Trallianus interdum dixerũt generari ex cibis crudis? huic ſic reſpondet Mercurialis, nimirum verum id etiam eſſe, cùm duplex ſit materia, alia mediata, alia immediata. Immediatam materiam, ex qua fiunt hæc animalia, eſſe crudum humorem ſeu pituitam. mediatam verò cibos corruptos. Quia vbi cibi benè decenterq; concoquuntur, non ἀπεψία, & ideo neq; materia Vermium. Quapropter non in omnibus hominibus procreantur Lumbrici, vt falsò quidam crediderunt, nec ſemper in homine reperiuntur, vt [u] Auicenna exiſtimauit, (quandoquidem ex corporum quotidianis diſſectionibus animaduertimus raro in inteſtinis reperiri.) ſed in ijs tantùm, qui crudi humoris vbertatem in corporibus coaceruarunt. Tales autem ſunt, qui temperamentum habent frigidum & humidum: minimè omnium qui ſunt ſanguineo, vtpote qui nullos aut paucos admodum crudos humores producunt. Biliosa & melancholica conſtitutio ratione ſuæ naturæ haud aptæ ſunt hiſce producendis animalibus: ratione verò externorum errorum apta eſſe poteſt. Experientia enim quotidiana commonſtrauit biliosos, & melancholicos tunc Lumbricorum copiam gignere, & coaceruare, cùm ingluuies & crapula præceſſerunt, quæ materiam copioſam hiſce animalculis producendis ſuppeditarunt. Mulieres quoq; quòd frigidæ ſint ac humidæ reſpectu virorum, magis huic malo quàm viri obnoxij. Poſsunt omnis ætatis viri & mulieres Lumbricis infeſtari, ſi vitiata præceſſerit coctio, crudiq; humores generati ſint: ea tamen omnium ætatum maximè, quæ ab lactatione vſq; ad decimum quartum annum protenditur. Senes etiam poſt pueros hiſce animalculis infeſtari docet Mercurialis. Meminit enim dum anatome in gymnaſio Patauino adminiſtraretur, viſum eſse ſenis cadauer, cuius inteſtina Lũbricis erant referta. Sed cùm [x] Hippocrates ſcribat, in pueris, dum adhuc in vtero matris exiſtunt, Lumbricos generari, & propterea in vſu eſse, vt mulieres aliqua offerant iam in lucem editis medicamenta, vt per ipſa educantur excrementa & eiuſmodi animalcula, itemq; frequenter videamus in lactantibus pueris fieri Lumbricos, quomodo verum id eſse poteſt, quod ſcripſit [y] Galenus pueros lactantes minimè Lumbricis infeſtari, eò quòd tametſi in hac ætate materia ſit copioſa, tamen ita calor ab humiditate ſuperatur, vt nequeat hæc animalcula producere. Pro huius quæſtionis ſolutione ſtatuendum, inquit [z] Hieronymus Mercurialis, veram eſse Galeni ſententiam, vt in pluribus, & in illis ſolùm qui lacte ſolo victitant. nam ſi qui pueri reperiuntur qui inter lactandum etiam Lumbricis infeſtantur, eſt idcirco quòd præter lac etiam alia edulia aſsumunt, quo fit vt morem noſtrarum fœminarum damnare ſoleam, inquit, quæ lactantibus pueris ſtatim etiam panem coctum offerre conantur. docuit enim nos natura tam diu eſse procreatos lacte ſolo nutriendos, quouſq; in vberibus pabulum ſufficit. Sed quid dicemus ad Hippocratem, fateamur, inquit, etiam quod ipſe dixit, verum eſse, nõ propter hoc tamen

Ex pituita generari Lumbricos.

[q] 3. de gene. anim. c. 11.

[r] Lib. 3. Aph. 26.

[s] 16. tertij tract.

[t] Lib. 6. c. 28.

[u] 16. tertij tract. 2. c. 1.

[x] 4. de mor.

[y] 3. aph. 26.

[z] Lib. 3. de morb. puer. cap. 3.

A mē eius sentētia cōtraria est Galeno. Quandoquidē aliud est, nō fieri Lūbricos in pueris lactentibus, aliud est eos fieri intra vterū maternū: quia vbi pueri lactant, vt ait Galenus, corū calor nequaquā vincere & informare potest humorē excrementitiū. In vtero autē materno præter calorē fœtus, cùm adsit etiā maternus, ille quidē efficax est, & potens ad superādū, & informandū excrementū: quò fit vt sit statuendū pueros solo lacte victitantes minimè oīum infestari Lumbricis. Cibi autē qui crudos humores, seu pituitosos producunt, sunt vel cū copiosi existunt, (vnde pueri voraces, & gulæ ventriq; dediti hisce humoribus abundāt, & per consequens ēt Vermiū copia,) vel cū sua qualitate facilè corrumpantur, vt sunt crassi & qui malos gignunt succos. Vermibus obnoxios scribit Acosta in India, qui palmæ Indicæ fructu vescuntur. Baptista Porta Neapolitanus in Phytognomicis, arbores, & fructus, qui Vermiculantur in corporibus nostris, Vermes generare satis probabiliter differit. Paulus Aegineta generari Lūbricos ait, ex multis ciborū differentijs, præcipuè autē circa autumnū, & in autūno, idq; non rōne temporis, qđ atram bilem & melancholiā corporibus nostris ingenerat, sed ratione fructuū quos Plinius fugaces, Græci ὡραίους vocant. hi.n. tunc tēporis vix maturi facti, à nobis summoperè appetuntur, præsertim pueris. Verùm, quæ ante exactā maturitatē esitātur flatulenta sunt, & praui succi, qui augetur à debili cōcoctrice facultate. calor aūt tunc tēporis innatus, aut imbecillus factus, aut ferè extinctus ob æstatē, quæ præcessit. Alioqui rōne tēporis plurimi hyeme nascentur: tunc.n. (quāuis calor innatus plurimus insit,) frigida & humida aëris constitutio, ob noctes diuturnas, & dierū breuitatem pituitæ copia in nostris corporibus plurima generatur. Aestas aūt reliquarum oīum anni partium minimè his animalculis producendis apta, quoniam tum bilis in corpore abundat. Nunc dulcia num eadē generēt, in quæstionē veniat. Fuerunt inter recentiores, qui id negare ausi fuerint, ꝙ dulcis sapor sit temperatus, cui non potest, vt arbitrantur, adesse putrefactio. Infantes aūt ac pueri maximè laborant hoc malo, non qđ dulcibus vescātur & apprimè delectentur, vt lacte & saccharatis, sed quia præ ingluuie, & præpostero assumendorū ordine, intēpestiuisq; exercitijs, in vētriculo ex intestinis nō conficiuntur dulcia, sed corrūpuntur: in probum aūt sanguinē degenerare aiunt quibus tepidior est calor, vt pueris: & sic ex tēperato dulcium vsu Vermiū generationē præoccupari posse, cùm detergendi vi, qua sunt prædita, hærentē intestinis pituitā proximā Vermium materiam, abradere & deijcere valeant. Quod autem ob frequentē dulcium vsum magnoperè infestentur ab his animalibus pueri, id aiunt fieri, nō quatenus dulcia hæc aīalia

C producant, sed quia dulcedine tracta huc illuc per corpus percurrunt, intestina vellicant, & pertundunt, & qnq; ascendentia ventriculū ipsum mirè cruciāt, & lacessunt. Accedit & huic rōni alia qua eandē opinionē confirmant. dulcia inquiunt in bilem mutantur, sed bilis procreādis Vermibus inimica. Vnde [a] Paulus Aegineta rectè monet, biliosa excrementa nō posse eadem cum Lumbricis in parte consistere. Ad priorem rōnem respondet Mercurialis: sententiam aliqua ex parte verā, aliqua ex parte falsam. Veram esse, qđ Lumbrici dulcedinem persequentes infestant pueros, & hoīes: sed esse falsam, qđ dulcia non sint apta ad generationem Vermium. Quia inquit, & si sint optimè temperata, dulcia tñ temperata, quādo corrumpuntur eò maiorem contrahunt putrefactionem, quo sunt temperatoria. Habemus exēplum in hoīe. Nam quod est inter animalia, quod temperatioribus rebus vtatur ipso homine? nullum planè; erat enim æquum, & conueniens eius temperaturæ, attamen nō inueniemus animal vllū cuius stercora magis fœteant stercoribus humanis, eò quod temperata quando corrumpuntur, insigni putrefactione afficiūtur. Dulcia autē facilè corrumpi propter duo asserit. Primum, quia cum sint tēperata, sunt posita in medio extremorum; quæ verò sunt in medio facilè inclinant, & facilè deflectuntur ad alterum extremorū, quod quidem non contingit in

D corporibus intemperatis. Accedit ēt aliud, ꝙ dulcia omnia supernatant facilè oībus alijs cibis, & cū propter suauitatē copiosè sumi consueuerint, hac ratione etiā facilè corrumpuntur. Est & altera ratio, quia dulcia priusquam benè coquātur in ventriculo, attrahuntur à vicinis membris: & propterea permanētia cruda, fiunt materia idonea generationi Vermium. Neq; est, qđ existimemus per accidens id esse, scilicet ratione mali vsus, quia experientia quotidiana comprobatur, etiā illos, qui moderatè commedunt res dulces, & in alijs non delinquunt, abundare Lūbricis. Imò verò [b] Hippocrates manifestè dicit ex vsu lactis propter dulcedinē hæc aīalia fieri. Hoc itaq; modo Hieronymus Mercurialis ad primam eorum rōnem respondet: ad secundam verò, nimirum, ꝙ dulcia in bilem vertantur, respondeo, habendam esse naturæ ac corporis totius temperamenti rationem. Nō enim dulcia in quouis corpore in bilem mutantur, sed tantùm in ijs, quæ calida sunt, & sicca, bileq; abundāt, quemadmodum eleganter testatus est Galenus, in cuiusdam aphorismi partis primæ commento, qua inquit Hippocrates: lac dare caput dolentibus malum, malum verò & febricitātibus. Nunc verò particu-

Marginal notes: Cibi Vermes producētes quales sint. — Autūno cur Vermes generantur. — Dulcia an Vermes generent. — [a] li. 4. c. 56. — Dulcia facilè corrūpi. — [b] De morb.

larem Vermium cuiusq; generis generationem aggrediar, ac primum quidem eorum, qui in E
ventre oriuntur, quorum diximus esse tria genera, longum dictum Tænea, rotundũ, & Ascarida.
[a] Li.4.c.57. Tæneę generatio. [c] Paulus Ægineta & Aetius latum Lumbricum aiunt esse quandam quasi mutationem
adnatę in intestino interiori membranæ in materiã animalis modo mobilem. Quibus verbis
si intelligant membranã interiorem seu pelliculã, qua intestina obducuntur, à veritate procul
absunt. Arida enim materia, qualis est membranarum, inepta prorsus generationi animalium.
deinde si pellicula ita abraderetur, intolerabili dolore ægrotantes conciderent, ob
abrasionem tam sensilis pelliculæ. Sin autem his verbis non pelliculam, sed pituitosam intelligant
materiã, qua obducuntur intestina interiùs, verum mihi dicere videbuntur: sed tamen
hęc nequaquã membrana appellanda erit, sed crudus & pituitosus succus, quo intestina obliniuntur,
ne ab asperitate stercoris damnũ patiantur. Puta tamen vna cũ Mercuriali deceptos
fuisse Paulũ & Aetiũ duabus de causis: tum quia fieri potest, vt dũ excernuntur lati Lumbri-
[d] 4. de morb. ci, simul etiam aliquid corrodatur ipsius tunicæ intestinorũ; tum quia [d] Hippocrates de lato
Lumbrico verba faciens, esse ὁκοῖον περὶ ἐντέρου ξύσμα λευκὸν, id est velut abrasionem albam
intestinorũ, tradit. In quibus verbis nequaquã voluit Hippocrates significare esse ipsam tunicã,
sed assimilari abrasioni albæ intestinorũ. Quare latus Lũbricus fit ex eadem materia ex F
[e] Li.4.c.9. Sect.3. qua fiunt cæteri, vt vult Mercurialis. Sed [e] Dominicus Leonus hũc fieri tradit ex pituita dulci:
quoniã ex parte caliditatis fiat attractus, ex parte humiditatis dilatatio. ex naturali autem
Cucurbitinos dictos, quod cucurbitæ seminum formam habent. frigiditas enim, inquit, ad
centrũ mouet, sicq; decurtantur, & ob humiditatẽ facilè dilatantur. Sed cùm medici dicant
Lumbricos ex succo dulci & pituita produci, non de Tænea tantùm, quæ Lumbricorum est
species, sed de omnibus Lumbricorũ speciebus, id intellexerunt. ex pituita naturali Vermes
nõ generari dixi superiùs. Cęterùm, quod tam longi quandoq; euadant, vt vniuersa intestina
impleant, id fit ob materiæ ingentẽ copiam & loci capacitatem eximiam, quæ duo cùm rarò
Tenea cur generetur. adsint, fit vt rarissimè hæ Tęneæ generentur. Sunt autem æquè omni ætati fere familiares, vt
arbitror. Quod si verò in puerili ætate generentur ob pituitę copiam, quæ in hac generari solet,
mirum est tam diu quãdoq; in corpore delitescere, vt in ætate grãdioribus, per sua signa
primũ se prodant, & tum tẽporis demum excludantur. Nã mulier quædam olim, vt inquit
Gabucinus, longã sanè egessit atq; integrã ætatis suę annũ tertium agẽs supra vicesimũ, quã
adolescentię ętatẽ esse cõstat. talẽ & senex quidã anno octauo supra quinquagesimũ Gabucino
[f] 4. de morb. ostẽdit. [f] Hippocrates autem in vtero matris Lũbricos hosce nasci cõtendit hisce verbis. G
Nunc autẽ, inquit, de Lumbricis latis dicã. Assero autem ipsos in puero dum adhuc in vtero »
est, nasci. Postquam enim semel ex vtero egressus est, nõ tanto tẽpore stercus in aluo manet »
vt ex eius diuturnitate & putrefactione, tantę magnitudinis animal generari possit. Excernit »
enim semper hesternum stercus per omnes dies, si sanus homo esse debet. Tale verò animal »
nasci nõ possit, etiamsi multis diebus homo stercus nõ egereret. Multa enim nascuntur dum »
puer in vtero est hoc modo. Vbi ex lacte & sanguine cõputrescẽte, ac redũdãte, vtpote quod »
dulce est, pus factũ fuerit feruidum, animal istic generatur. Illud porro nunc inquisitione di- »
Lumbricus latus num pariat. gnũ videtur num Fasciæ pariant, nam quædã Lumbricorũ genera parere postea probabitur,
sanè inter veteres medicos plurimi existimarunt Fasciã parere alia animalia, quòd eos, qui
laborãt hoc mali genere viderent emittere quædã cucurbitæ seminibus similia, quæ anima-
[g] Li 5. Hist. cap.19. lia videntur. Atq; huius opinionis volunt aliqui fuisse [g] Arist. quando inquit, ἡ δὲ πλατεῖα
προσπεφυκυῖα μόνη τῷ ἐντέρῳ, καὶ ἀποτίκτει τὸ οἷον σικύου σπέρμα, ᾧ γινώσκουσι σημείῳ οἱ ἰατροὶ τοὺς
ἔχοντας αὐτὴν. Idest vt Gaza vertit: Latũ autẽ illud solum intestino adhærens, parit simile
cucumeris semini, quo indicio medici, id genus Lumbrici inesse intelligunt. Sed cum scribat
Arist. nullũ genus lumbricorũ aliud animal aliquod efficere, cõsideratis diligenter hisce ver- H
bis, cõtrariũ censuisse visus est Arist. quòd si scribat latos Lumbricos aliquid parere, nõ intelligit
quod animal pariat, sed aliquod aliud. Manardus clarissimus sanè medicus refert se audiuisse
à quadã muliere fide digna, quæ dicebat se Lũbricum latũ eijcisse, in quo alij Vermes
inerãt: quasi hoc exẽplo demõstraret illud Lumbricorũ genus parere. Verùm hęc mulier decepit
Manardum, quæ rotundũ Lumbricũ pro lato accepit. ille enim plurimis alijs abundat
Vermibus, vt postea probabimus. Porro ad prędictã veterũ rationẽ, qua probabãt Fascias in-
[h] 4. de mor. tra intestina contentas parere, diuinitus respõdet [h] Hippoc. parua illa animalcula cucurbitæ
semen præ se ferentia, non lati lumbrici semen esse, aut fœtum, sed potius portiunculas eius
abruptas, quæ figuram seminis cucurbitæ præ se ferunt, vt patet in hisce eius verbis. Rotun- »
di quidem, inquit pariunt, lati verò non amplius, etiamsi quidam ipsos parere dicant. Nam »
homo qui latum lumbricum habet, velut cucumeris semen excernit aliàs atq; aliàs, vnà »
cum stercore ipso, & sunt homines, qui hoc Lumbrici partus esse dicunt. Mihi verò non re- »

ctè

A ctè dicere videntur, qui talia dicunt. Neq; enim ab vno animali tot pulli generari possunt:
„ neq; ea est loci in intestino capacitas, vt partus educare queant. Augescente autem puero
„ augescit etiam Lumbricus in intestino, quibusdam in pubertate, quibusdam posteriùs, qui-
„ quibusdā paulò prius. Et postquam intestino adæquatus est, similiter augescit, & quanto ma
„ ior factus fuerit, vnà cum stercore excernitur de intestino recto, & excidit velut cucumeris
„ semen, sæpe verò etiam maior. Quibusdam verò iter facientibus, aut Laborantibus, & ven-
„ triculo calescente deorsum descendit, ipsisq; prominet ex podice inflatus, hocq; facit, & de
„ podice resecatur, aut retrocedit. Signa verò quòd non pariat, sed ita habeat velut ego dico,
„ hæc sunt. Si quis curet hominem latum Lumbricum habentem, & medicamentum dederit
„ aut potionem, siquidem fuerit homo benè præparatus, totus rotundus factus ad pilæ figu-
„ ram exit, & homo sanus euadit. Si verò ad medicinam hæreat, recta pars de Lumbrico ab-
„ rumpitur longitudine duorum aut trium cubitorum, aut etiam longè amplior, & vbi abru-
„ ptus fuerit, per multum tempus signa cum stercore non prodeunt. Postea verò augescunt.
„ Atq; hæc argumenta sunt, quòd Lumbricus latus non parit, sed abrumpitur. Hactenùs
„ Hippocrates, cuius illa verba quibus probat impossibile esse, vt pariant, propterea, quòd
B non sit loci in intestino capacitas, vt partus educare queant, sic [h] quidā exponit. Vermes lati
ij cùm compressi, & stricti admodum sint, nec habeant intra se locum capacem, in quo fœtare
possent, aut genituram continere, aut partus educare, consequens est quòd impossibile sit vt
intra fœtificent, aut genituram habeant. Sed quòd ita, inquit, Hippocrates intelligendus
sit, Vermis huius corpusculum satis compressum & capacitatis priuum satis clamat. item
quia absurdum esset asserere in hominis intestino non esse locum capacem in quo lati ij Lū-
brici, etiamsi tricenum pedum essent, vt aliquando visi sunt & [i] Plinius refert, suos educare
queant partus; sed Hippocrates, vt qui verissimis & indubitatis vtitur rationibus, de ventre,
& loco Vermis generationi inepto loquitur, vt qui codicem Græcum percurrit, nobiscum
alacrius sentiet. Lumbrici rotundi dicti primùm ex putri oriuntur, deinde alios pariunt mo-
re plurium aliorum Insectorum. Hos malè existimauit [k] Dominicus Leonus ex pituita sal-
sa fieri, cùm ex dulci oriri omnes dixerimus. Cæterùm an hi alios pariant, age videamus.
Qui id affirmarunt autoritate Hippocratis, & rationibus egregijs sanè innituntur. Aiunt
enim quandoq; obseruatum eosdem alios parere. Nam per medicamenta expulsi reperti ali
quando nonnulli sunt alios in ventre habentes, vt in prægrandi illo Verme, quem puella,
C quædā excluserat. huius enim caput, cùm eius pater calcasset, ex eo alios prodire Vermes vi-
sum est. Atq; hinc fit vt post expurgatos, alij subinde iterum in intestinis nascantur: veluti
mulieri contigit, de qua scripsit [l] Dodonæus, quæ singulis mensibus præseruationis causa
hieram picram assumens, tamen aliquot semper Vermes, aut Vermiculos excreuit. Hisce ar-
gumentis inter recentiores Gabucinus reclamauit hisce verbis. Neminem, inquit, latere de-
bet teretum Lumbricorum plures tenui filo persimiles aluo quandoq; fuisse depositos: non-
nunquā & cùm eis aliquos, puta quinq; vel sex, decemúe, ac plures pleniores, atq; velut vte-
ro gerentes: quos eorum tenuium matres vulgus appellat. difficilè tamen dictu videtur eos
tenues illorum plenioū partus existere; cùm præsertim nullus vnquā viderit hos peperisse.
deinde quia quinq; sexue pleniores, aut decem tot nō generent, quot excerni à pueris quo-
tidiè videmus, nullo igitur pacto teretes mea quidem sententia pariunt. Quòd verò quidam
nonnunquā pleniores multiq; tenui filo persimiles egerantur, nō ob id dici posse contendo,
vt pleniores tenuiorū matres existant: verùm quòd multo antè tempore, quàm tenues illi in
intestinis producti adauctiq; fuerint, qui tenuibus cōmixti medicamento aliquo ijs educen
dis idoneo assumpto vnà deijciuntur. Sexus præterea distinctio in hisce percipi non potest,
D quo minus pleniores illi vtero gestare dicantur. qui enim mares, quæue fœminæ dicentur. Au
torem igitur de morbis libri hac in re omittentes vnà cùm Arist. dicimus Lumbricorum ge-
nus nullum præter latum, idq; nullo alio quàm eo, quo dictum est modo, parere. Hactenùs
Gabucinus, cuius profectò refutatio nullius prope momenti existit. quòd enim dicat nullū
vnquam vidisse, quòd peperint, absurdum est. Quis enim videre potest in corporibus nostris
horū partum si pariant. ex signis, id est, Vermiculis, qui vnà cum hisce rotundis stercori immi
scentur, solus eorū partus innotescit. Atq; hi Vermiculi plurimi quandoq; in matribus viui
cōtinentur, cū vicinæ sunt partui, qui nō Ascaridibus assimilantur, cū hisce lōgiores sint, sed
Lūbricis potius rotūdis. Quapropter necesse est, aut diuersam Lūbricorum horce lōgos & te
nues speciem cōstituere, quòd omnibus & antiquis & recentioribus nouum erit atq; inaudi
tū, aut eosdem rotundorū Vermium fœtus cōfiteri. Sexum autem, quod in hisce requirat mi-
ramur, quasi verò nullū animal sine sexu produci possit. Vt enim hæc animalcula ex pituita
putrida, in qua semen horum existit, gignuntur; ita & in ipso viscida materia quam rotundi

Hippocratis locus explicatus.
[h] Cur. med. cent. 6. curat. 74.
[i] Lib. 11.
Lumbri rotūdi origo.
[k] Sect. 3 lib. 4. cap. 9.
An pariant.
[l] In Schol. ad Beninen. exem. med. cap. 85.

E

Lumbrici continent in se semina eadem contineretur ex quibus producuntur. Aristotelis autoritatem, quę apud me in plurima est æstimatione, age videamus, & num idē sentit, quod dicit Gabucinus, Philosophus, quando [m] sic scribit. Ἔστι δὲ αὐτῶν (ἑλμίνθων) γένη τρία· αἵ τε ὀνομαζόμεναι πλατεῖαι καὶ στρογγύλαι, καὶ αἱ τρίται καλοῦνται ἀσκαρίδες. ἐκ μὲν δὴ τούτων ἕτερον οὐδὲν γίνεται. Certè hic Philosophus tantùm negat parere Ascarides, rotundos verò Vermes, nec ait, nec affirmat parere: vnde Gaza cautè admodum, & prudenter hæc sic transtulit. Quorum (supple Lumbricorum) tria genera, latum, teres, & quod Ascarida appellatum est, ex quo nil procreari aliud potest. Porrò, vt latum in intestinis crassioribus nimirum cœco, & colo aiunt generari, ita in tenuioribus teres. Quæstio tamen eligans, & per difficilis oritur, num in ventriculo quoq; oriantur, & num aliqui Vermes ibidem generari possint. Inter clarissimos autores inficiatur [n] Aristoteles, quando inquit: & animal non fit in ipsa concoctione, vt quidam, inquiunt, sed in secretione putrida in ventre inferiore mox ascendit sursum. digestum est enim in superiori ventre, putrescit autem in inferiori secretū: ob quam autem caussam dictum est in alijs. [o] Galenus quoq; idipsum æstimasse visus est. nam ait aliud genus Lumbricorum esse rotundum, quod in superioribus magis intestinis generatur adeo, quod ad ipsum ventriculum quandoque adscendit. Vnde Q. Serenus exclamat:

[m] Hi. 5. c. 19

Gazæ versio in Arist. laudata.

An in vētriculo generentur Vermes.

[n] 4. Meteor.

[o] Aph. 26. lib. 3.

F

Quid non aduersum miseris mortalibus addit
Natura? interno cùm viscere Tænea serpens
Et Lumbricus edax viuant inimica creentq́.
Quod genus assiduo laniat præcordia morsu:
Sapè etiam scandens oppletis faucibus hæret:
Obsessasq́ vias vitæ præcludit anhelæ.

Præterea idem Galenus, in quodam loco referens Lumbricorum species, nullam in ventriculo nasci tradit: sed Ascarides tantùm in intestino recto, teretes in tenuibus. Latos autē quomodo dixerit quis in ventriculo nasci? quando omnes, præsertim Hippocrates, per tota extendi intestina testentur. [p] Alibi quoque expressis verbis, vnà cum Aristotele asseruit, omnes in intestinis gigni. Auicennas cùm dicat Lumbricos ex humiditate fieri stercori commixta malè attractrice iecinoris facultate attracta, hoc idem confirmat, quod Aristoteles. Si enim ex humiditate stercori commixta nascuntur; cùm stercus in tenuibus potissimum creetur intestinis, non in ventriculo, verùm in ventre inferiore sedem generationis habebunt. Quòd verò Aristoteles per excrementa intra animantem contenta, eadem in intestinis, non in ventriculo contenta intelligat, facilè ex ijs colligitur, quæ statim ab ipso subnectuntur: quædam ex excrementis extra animantem contentis fiunt. Hæ itaq; sunt autoritates, & argumenta quibus confirmatur Vermes, non nasci in ventriculo. Ex aduerso alij hisce rationibus contra sentiunt. Inquit enim [q] Aristoteles in his quoq; gigni Vermes, quæ putredinis videntur expertia, vt in fornacibus ex niue, quare longè magis gigni poterunt in vētriculo, in quo excrementa, & putredines variæ inueniuntur, vt ait [r] Galenus. Confirmatur, quia Vermes præsertim gignuntur ex pituita, cuius præcipua sedes est ventriculus. Præterea animalia eo loci gigni possunt, quo & nutriri, & seruari possunt, at Vermes in ventriculo seruantur, & nutriūtur. Insuper gignuntur quandoque in hepate ouium, capite, cerebro, renibus, auribus, intra cutē, quare etiam in ventriculo, qui videtur locus lōgè aptior. [s] Quidam quoq; in suis medicinalibus curationibus inseruit Inigum Lupum Coronclīū, cum optima fungeretur sanitate, per os Lumbricos eiecisse, à quibus nullā noxam, aut dolorē, præter Vermium tantum tędium, percipiebat; quare eos in ventriculo natos fuisse cēset. Postremò vbicunq; abscessus, & vlcera putrida fiunt, ibi quoq; generantur Vermes: sed vlcera fiunt in vētriculo. Hæc argumenta cū quidam diligenter perpendissent, mediam quandā opinionē tenuere, qua Aristotelē cum eius aduersarijs conciliarent: In ventriculo enim rectè affecto Vermes nō gigni dicunt, idq; indicasse supra relatis verbis Aristotelē: in ventriculo autē perperam affecto posse gigni, idq; alios existimasse. In vētriculo enim sano gigni nō valēt, primo ob caloris proprij imperiū & vires, secundo quia vis excrementorū expultrix est efficax: tertio quia ille est locus primæ coctionis alimenti, locus coctionis pugnat cū loco generationis Vermiū. Quarto quia est prędītus sensu tactus exacto, ob quē cito repellit, & reijcit aduersa. Sic itaque res est dubia, & pro omni parte probabilis. Illi tamē parti adhærendū existimo, quæ nullos Vermes in stomacho fieri cēsuit. atq; , vt aduersariorū relictis infirmioribus argumentis potiora diluā, nō sequitur si in vētriculo copia pituitæ adsit in eo generari Vermes, adsit enim calor eorū viuificus necesse est, qui eos procreat, talis autē vētriculo denegatus. Abscessus quoq; & vlcera in vētriculo antequā an tātā putredinē perueniāt, vt Vermiū semina fouere incipiāt, hoīem è medio tollūt. Qđ declarāt vlcera verminosa in alijs externis genita partibus, hæc. n. putridū odorē, ac graue

[p] De locis aff. 1. c. 4.

G

[q] Hi. 5. c. 19

[r] lib. 3. aph. 26.

[s] Centu. 1. cur. 6.

H

A ac graue virus, si procul de se fundant, vt appropinquantes è longinquo nauseabundos efficiant, multò magis eadem vlcera si in stomacho facta sint, cor, quod huic vicinum est, & totius vitæ sustentaculum, fatigabunt & prosternent. Ascarides à pituita acida non fiunt, vt existimauit [f] Dominicus Leonus, sed quòd minores sint cæteris, id fit ob paucitatem materiæ, quæ est in intestino recto. Atqui hæc de generatione eorum Vermium dicta sunto, qui in ventre nascuntur: qui verò in alijs partibus, eandem caussam efficientem formalemq; habent, materia tamen differunt. vt enim in illis pituita erat, eaq; dulcis, ita in hisce humor crassus, lentusq;, qui in varijs corporis humani partibus consedit; &, vt opinor, pro huius humoris diuersitate, quę infinita esse potest, tum ratione qualitatis, tum ratione quantitatis, & situs, & figuræ, varia animalia producuntur, quandoq; monstrosa & insolita. Quod autē ranę, busones, Lacerti & reliqua id generis animalia Longobardis fœminis in vtero concrescant, ad victus rationem referre oportet, quę tam prauos succos generat, vnde hæc animalcula ortum trahunt. Carior enim Longobardis fœminis corporis ornatus in vestitu, quàm cultus in victu. Diuturna quoq; sanici ac puris suppressio Vermes gignit, item impurum sordidumq; vlcus, si in carnosa parte consistat, quæ ob insignem humiditatem maiorem reliquis

Ascaridum genera.
[f] Sect. 3. ... aph. 9.
Monstrosorum Vermium generatio.

B partibus putredinem concipere nata est. Quæ autem animalia in nostro exanimato corpore nascuntur, partim ex spontanea putredine proueniunt, quę semen horum animalium desert, partim ab externis Insectis, vt Muscis; quod & Homerus indicauit illis versibus, quibus Achilles, acceptis à Thetide matre armis Vulcanijs, antequam eis accinctus, ac instructus in certamen prodeat, orat Thetidem, det operam, ne corpus Patrocli mortui à Vermibus desormetur, atq; inquinetur, quos Muscæ vulnera subeuntes generarint. Sic enim Homerus:

In cadauere vt nascātur animalia.

Μῆτερ ἐμή, τὰ μὲν ὅπλα θεὸς πόρεν, οἷ' ἐπιεικὲς
Ἔργ' ἔμεν ἀθανάτων, μηδὲ βροτὸν ἄνδρα πελάσαι
Νῦν δ' ἤτοι μὲν ἐγὼ θωρήξομαι. ἀλλὰ μάλ' αἰνῶς
Δείδω μή μοι τόφρα Μενοιτίου ἄλκιμον υἱὸν
Μυῖαι καδδῦσαι κατὰ χαλκοτύπους ὠτειλὰς
Εὐλὰς ἐγγείνωνται ἀεικίσσωσι δὲ νεκρὸν
Ἐκ δ' αἰὼν πέφαται, κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπήῃ. id est:
Mater mea hæc quidem arma Deus dedit, qualia par est
Opera esse mortalium, neq; mortalem virum perfecisse.
C *Nunc certe quidem ego armabor: sed valde grauiter*
Timeo ne mihi interea Menetij forte filium
Musca ingressa in impressa are vulnera
Vermes generent, deturpentq; cadauer
(Vita autem interfecta est) imq; corpore toto putrescat.

[u] Alibi quoq; idem poëta nullam Muscarum mentionem faciens Priamum introducit interrogantem Mercurium, vbi sit filius, num apud naues Achillis, an à canibus dilaniatus, & Vermibus absumptus, cui sic respondet Mercurius:

[u] Iliad ω.

—— δυωδεκάτη δέ οἱ ἠὼς
Κειμένῳ, οὐδέ τι οἱ χρὼς σήπεται, οὐδέ μιν εὐλαὶ
Ἔσθουσι αἵ ῥά τε φῶτας ἀρηϊφάτους κατέδουσιν. id est.
—— Duodecimus autem ei dies
Iacenti, neq; in aliquo ei corpus putrescit, neq; ipsum Vermes
Edunt, qui viros in bello interfectos consumunt.

D

DENOMINATA.

AB ἕλμις dimanat illud diminutiuum ἑλμίνθιον Lumbriculus, Tineola: [a] Hippocrates βραχέα καὶ ἀνιμῶντα καί τι ἑλμίνθιον. Ἑλμινθιάω Lumbricis infestor, Verminor, Lumbricos patior. Ἑλμινθώδης, Lumbrico similis. Ἀσκαριδώδεις siue vt aliqui legunt Ἀσκαριώδεις dicuntur, qui Lumbricos Ascarides colligunt: quo vocabulo vtitur Hippocrates in Coacis prænotionibus.

[a] Lib. 4. de morb. Epid.

Digitized by Google

HISTORICA.

Pheretima à Vermibus viua corrosa.
[a] In Melpomine.
C.Galerius Maximianus à Vermibus perijt.
Antiochus rex.
[b] Macb.2. cap.9.
[c] Stemmat. tom.3.

PHERETIMA ne ipsa quidem mitem vitæ exitum habuit. Quamprimũ enim è Lybia Bareços vlta, in Ægyptum redijt, miserabilem mortem obijt. Viua enim Vermibus scatere cœpit, à quibus corrosa fuit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filiæ vindicta fuit, vt tradit[a] Herodotus. Vermibus vbiq; erumpẽtibus fœdissimo sed digno sanè exitu perijt C. Galerius Maximus: eo enim consumptis genitalibus defecit homo sanguinarius, & crudelissimus simulachrorum cultor, dilicijs & luxu ad insaniam diffluens, nullam vrbem sine adulterijs & virginum stupris incontaminatam relinquens. Antiochus rex, vt[b] Sacra testatur pagina, tam graui plaga percussus fuit, vt de corpore impij Vermes scaturirent, odore etiam illius ac fœtore exercitus grauaretur. In Actis Apostolorum dicitur Herodes à Vermibus corrosus; vbi nonnulli putant intelligi Vermes qui in humano corpore nascuntur, non autem Pediculos. Dodo frater Alpiadis pellicis Pipini, quòd Sanctum Lambertum addixisset, vt F
narrat[c] Franciscus Roserius, martyrio, Vermibus toto corpore scaturientibus, consumitur: ob quam fœtoris intolerantiam Mosa demergitur. Culpæ verò conscij omnes infra annum dispereunt. Quinimo Sancti Martyris percussor cum proprio fratre congrediens perimitur, alterq; ab altero iugulatur.

MORALIA.

Vermis qd apud Theologos.
[a] Cap.14.
[b] Cap.16.
[c] Cap.7.
[d] Hom.15.
[e] Iob. 24.
Caro Vermem.
[f] Lib. de superst.
[g] de fort. Alexand.

VERMIS appellatione Christiani Theologi putant conscientiæ remorsum & vellicationem quandam perpetim nos infestantem, ac perpetrati facinoris commonentem, quam ideo sic nuncupandam censuerunt, quòd ex peccati putrilagine consurgat. Vtitur hoc nomine frequenter Sacra scriptura in hac significatione, vt in[a] Isaia. Prophetatur Nabuchodonosor, quòd cõcidet cadauer suum detracta ad inferos superbia, & subter illum seruetur Tinea, & operimentum eius erunt Vermes.[b] Iudith aduersarij deiectione, & fidelis populi liberatione excitata, ad laudandum dominum exclamat. væ genti insurgenti super genus meum. G
Dominus enim omnipotens vindicabit eis, in die iudicij vindicabit illos. Dabit enim ignẽ & Vermes in carne eorum, vt vrantur & sitiant vsq; in sempiternum: quo in loco per carnes intelligunt carnalem delectationem. In carnes inquit Lyranus, quas amauerunt, de quibus nascitur fœtor Vermium. Caro & sanguis Vermes creat. quia delectatio carnalis, cui sal continentiæ non resistit, pœnam æternam generat luxuriosis: vnde Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Et rursus[c] Ecclesiastes, vbi inquit, Humilia valde spiritum tuum, quoniam vindicta carnis impij ignis & Vermis, Lyranus ait; quia caro peccatorum, quæ luxuria diffluit, igne inferni & Vermibus cruciabitur, vbi Vermis non moritur & ignis non extinguitur. In Verme putredo gehennæ, in igne ardor designatur. Vel Vermis est sera scelerum penitentia, quæ in tormentis conscientiam peccatorum mordere non cessat; vt ignis sit pœna extrinsecus seuiens, Vermis autem dolor intrinsecus accusans. nã sic D.[d] Chrysostomus: Quod si intenta mentis acie animum eius (peccatoris) inspexeris, non modo illum ligatum, verumetiam squallentem, atq; sordentẽ, & Vermibus plenum videbis. Neq; enim illi meliores diliciarum iudicandæ sunt voluptates, imo etiam horribiliores: ac magis corpus H
animamq; corrumpunt: & vtriq; infinitas inducunt morborum plagas. Vermis quoq; appellatur conscientia, non ea ratione quatenus mordeat aut rodat, sed etiã quatenus cogitationũ inquietudinem inducit:[e] scriptum enim est: dulcedo eius Vermes. Natura enim Vermiũ est momẽtis singulis moueri. persæpe itaq; mẽtis dulcedo Vermis est; quia inde delectatur, vnde per inquietudinẽ secularis curæ incessanter agitatur. Potest etiam Vermis nomine caro significari, quæ luxurioso & cuilibet carni dedito, dulcedo est. Ecce quàm cæcus qui Vermem amat. Per Vermes corruptio carnis exprimitur. Nihil adeo valet ad domanda carnis desideria, quã pensare qualis sit ipsa mortua: ibi enim videtur, quòd si ipsa amatur, tabes & fętor putredinis amatur. Leues animi superstitionibus flectuntur & abũdant, vt duri ac refractarij impietate. Sed opiniones plurimę, quales[f] Plutarchus cõmemorat, vbi in animo superstitiosorũ insunt, multos ibi morbos, multasq; perturbationes, Vermiũ instar ac Lũbricorũ ingenerãt. Elegãter quoq; idẽ[g] Plutar. exercitũ Alexãdri post eius mortẽ vacillantẽ at principes effæminatos

& im-

A & imbecilles producentem, cadaueri similem esse dicit, ex quo cùm virtus, & calor vitalis excessit foetores, & Vermes erumpunt. Sicut, inquit, anima deserente cadauera non consistunt, non cohærent, sed dissipantur, & dissoluuntur: ita exercitus Alexandro amoto palpitabat, concutiebatur atque æstuabat, Perdiccis, Meleagris, Seleucis, & Antigonis tanquam spiritibus etiamnum calidis, & pulsibus in corpore discurrentibus: tandem planè flaccescens, & putrescens, Vermium instar ex sese pullulauit degeneres reges, & principes semianimes.

INSOMNIA.

LVMBRICOS excernere per sedem, inquit [a] Artemidorus, aut per os à domesticis hominibus, & cohabitantibus, & vt plurimum eadem mensa vtentibus iniuria affectum, suos hostes, & iniuriatores cogniturum esse, & expulsurum significat, aut iuxta alium modum ipsis priuatum iri. Inhabitant enim corpori Lumbrici, sed nihilominus ipsum corpus lædunt. Postquam autem excreti fuerint, excretionem, & expulsionem huiusmodi hominibus significant. B

[a] *Lib. 3. c. 7. de insom.*

SIGNA LABORANTIVM LVMBRICIS.

MIRI quandoque affectus conspiciuntur quos Lumbrici ædunt: Vomitiones crebræ, & cordis morsus, appetentiæ corruptio, singultus ingens, intestinorum tormina, ileus, colici affectus effatu digni, & animi sæpe deliquia. maximi adhæc capitis dolores, sopores, distentiones, comitiales, attoniti morbi, anginę, vrentes febres, & tandem interitus: Miros medorum cruciatus patiuntur ægri; nonnunquam stare loco nesciunt: verùm semper huc illuc temerario quodam impetu, ac inordinato motu ducuntur, vt stare etiam volentes, titubantes concidant. Hæc omnia Antonius Beniuenius, cuius apud me plurimùm valet autoritas, in puero quodam se obseruasse scribit. Puellam etiam curauit [a] Gabucinus, in qua cuncta spectabantur symptomata, quæ pleuritide laborantibus solent euenire. dolor in primis C aderat punctorius in thoracis dextra parte, tussicula quædam sicca, vel leui quaque occasione commota, pulsus arteriarum durus, serræ haud omnino dissimilis, ac recurrens: spiritus offendens, continens febris. huius cum interdum videret totum corpus frigidum, nonnunquam calidum cum malarum alterius rubedine fieri, sumpto ad Lumbricos necandos medicamento, statim plures eduxit, & incolumis euasit. Nunc ad signa deueniam, & primùm quidem communia, deinde propriæ cuiusq; speciei, ac postea ad alia, quæ distinguunt hunc affectum ab alijs similibus. Communes Vermium in ventre existentium notæ sunt. vigiliæ, & cruditatum copia, quam plurimorum, atque crassorum eduliorum, esus, nec non assidua eaque post cibum balnea. initio oculi transflucent statim, genæ liuescunt, noctu frigido sudore profluunt, ora saliuant in somno: die sitis magis accenditur, lingua labiaque arefiunt: oris foetor plurimùm adest, facies pallet. nauseæ crebrique vomitus adsunt. cibos auersantur, dentibus strident, nocte præsertim, linguam exerunt: nam commanducare videntur. Contingit quoq; interdum appetitus caninus, non ob aliud, nisi quia hæc animalia interdum vsque adeo voracia sunt, vt statim rapiant alimentum è ventriculo, quo D tempore, vt dicebat [b] Galenus, corpora vehementissimè emaciantur. Vitales quoq; functiones non parum offenduntur. ægri enim iracundi sunt, & inconstantes. Voce quandoque destituuntur. Nam Alexander [c] Benedictus Veronensis medicus, & philosophus egregius de mutis, & imperfecta loquentibus agens, inter alias caussas quas ibidem enumerat, ex intestinis, & ventris animalibus plurimos obmutuisse testatur, exemplo cuiusdam puellæ in Cornelia familia in Creta, quæ octo diebus muta fuit, rigẽtibus oculis emissis quadraginta Vermibus in sordibus vna conuolutis, libera euasit. Addunt Alexander, & Auicēna pulsus paruos obscuros atq; difficiles. [d] Themison inæquales esse pulsus, vt plurimùm tradit, eo quòd cor ipsorum magnoperè est occupatum. Functiones animales penè omnes læsę conspiciuntur, vbi morbus ingrauescat: nam delirant quandoq;, & malè discurrunt, pessimè imaginantur, & interdum offensam vehementer memoriam habent. Motiuæ quoque offensæ sunt facultates, quia videmus non rarò motibus quibusdam conuulsorijs ægros aliquando contorqueri: sensus exteriores valde turbati sunt, & in primis visus, & auditus. Gemunt etiã quandoque

Miri affectus Vermium.

[a] *li. de Lib. c. 15.*

Pleuritidis signa in Lũbrico laborantes

Signa communia Lũbricorum.

[b] *li. de Ther. ad Pison.*

[c] *lib. 5. c. 15.*

Vocis priuatio à Vermibus.

[d] *lib. 9. epist.*

Digitized by Google

doque & ſine vlla occaſione magnoperè clamant. Excrementa porro ſi inſpexeris, videbis E dura, & ſicca, vt dicebat Auicenna; qui & rationem adfert, quia Vermes cùm humores omnes exſugant, reddunt fęces aridas, & duras. Sed hæc ſententia Auicennæ ex toto vera non eſt, vt putat [e] Mercurialis, eò quòd experientia compertum eſt, rariſſimè contingere, vt qui tentantur Lumbricis, nō habeant aluum ſolutam: niſi dicamus non ſolui aluum ratione Vermium, ſed potiùs ratione cruditatum, quæ eo tempore plurimæ gignuntur in ægris: Vrinæ ſpumoſæ ſunt, albæ, interdum obſcuræ, ferè ſemper perturbatæ. Sudores fœtidi, & frigidi, vt dicebat Auicenna. Saliua etiam plurima fluit ex ore: labia nocte humeſcunt, & die ſiccantur: eò quòd de die Vermes magis infeſtant ventriculum, quàm de nocte. Tempus quoque anni nobis ſignificare poterit Vermes, iam enim dictum eſt ſententiam eſſe Hippocratis, cōfirmatam ab Auicenna, autumno maximè illos procreari. Regio quoque vtiliter conſiderabitur. Dictū enim eſt ex Theophraſto, & Plinio, Arabiam, Armeniā, Syriam, Siliciam, Boeotiam, Thebanam regionem maximè huic malo eſſe obnoxias. Addes his ſi velis Italiam noſtram, Germaniam, Galliam, Hiſpaniam, & plures alias Europæ conterminas regiones. Nunc propria cuiuſque ſpeciei ſigna proſequamur. Latorum Lumbricorum notas haſce Paulus Aegineta tradidit. F Comitantur corporis gracilitas, & pulſus inæqualitas cum inæqualitate (παρέπεται δὲ αὐτοῖς καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος, καὶ ἀδυναμία μετ᾽ ἀνωμαλίας: & habet [f] Aëtius eadem verba: niſi quòd pro μετ᾽ ἀνωμαλίας legit μετὰ βραδύτητος, id eſt, cum tarditate, quæ de pulſu dicta non accipias quaſi legendum eſſet, καὶ σφυγμοῦ ἀδυναμία μετ᾽ ἀνωμαλίας: non enim de pulſu, ſed de totius corporis imbecillitate loquuntur.) At quod certiſſimum eſt indicium, cum recrementis nonnulla ſemini Cucurbitę ſimiliā redduntur. Nunc in ijs, qui febricitant abundant: nunc febricitantibus accidunt, ex longo morbo continuas ſtomachi roſiones inferentes, ac impotentem ciborum appetentiam. Eadem habet [g] Aëtius, niſi quòd addat cibos aſſumptos celeriter in excrementa commutari. aſſidui quoque famis ſenſus, & morſus ſtomachi cauſſam tradit. quod enim, inquit, viuificatū eſt in inteſtinis, vbi recēs exhibitum cibum conſumpſit, poſtea ipſa ſolida corpora arrodit. Quæ verò ſigna [h] Hippocrates tradit, hæc ſunt. Species autem, inquit, alia huius eſt; quæ veluti ramenta alba inteſtinorum exit: quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris ſemen deijcit: quumque ieiunus eſt iecur petit, vexatque, ſpuitque multum; quandoque non, quandoque cum vehementer iecur vexat, vocem intercipit multumq; ſpuit, poſtea ſiſtitur: & inteſtinorum maximus interdum dolor innaſcitur. quandoque ſcapulæ dolitant, illicque ſiſtitur. Quandoque hæc latæ Tænię G ſigna dantur. Quis hanc beſtiolam habet, ſemper fermè validus eſt: cùm verò debilitatur vix ſuſtinet reficiturque. Tænia enim earum rerum, quæ ventriculum intrant, partem aliquam ſumit, qui ſi curatur, ſaneſcit: ſin minus Tænia quidem ſpontè non exit, nec perimit, ſed conſeneſcit, &c. Pueris etiam dormientibus ſi latos Lumbricos habeant, os figuratur ad ſimilitudinem lactantis, vt tradit [i] Hieronymus Mercurialis, aliena loquuntur ac etiam ſtare loco nequeunt. Sequitur autem eos, qui Lumbricos rotundos continent, vt docet [k] Paulus Aegineta, roſio inteſtinorum, & ventris, tuſſes exiguæ cum ſiccitate irritantes: nonnullos comitatur ſingultus quoque, & ſomnus cum palpitatione, ijque ſine ratione expergiſcuntur. nonnulli, & cum clamore expergefiunt, & iterum ſopiuntur, pulſus inęquales, & febres augeſcūt inordinatæ, quæ cum extremorum perfrictione tertiam, interim quartam, die vel nocte, acceſſionem ſine ratione habent. Infantes autem etiam madent lingua inaniter exerta, & dentibus ſtrident, oculis conniuent, voluntque quieſcere, excitantibus ipſos indignantur, oculi apparent (ὀφθαλμοὶ κοῖλοι φαίνονται, id eſt, oculi caui apparent legit quidam. alius ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ φαίνονται, id eſt, oculi apparent ſubcruenti) genæque rubeſcunt, & rurſus liuēt: atque hæc paulatim, & ex interuallo. Quibuſdam nauſeæ, & roſionis cauſſæ ſtomacho pecu- H liares creantur, atque ægri cibum reſpuunt: compulſi autem ad cibum nauſeabūdi, vix, quod aſſumitur, deglutiunt, vel etiam aſſumptum reuomunt: pleriſque verò aluus deſcendit corruptos humores egerens, & tympani modo inflatur. Reliquum corpus ſine ratione cōtabeſcit, neque eſurie neque euacuatione modica ſuborta. Atque non in omnibus omnia, quæ iam commemorauimus ſigna, inquirere oportet, ſed nonnulla ex eo, quod præpollet, interim, & plurima. Hæc autem eueniunt dum animalia per inteſtina ſerpunt roduntque: febris autem calor vapores ſurſum cerebro tranſmittit prauos, ex putrida in ventriculo collecta humiditate exhalantes. Hæc [l] Paulus. Aëtius verò hunc in modum ex Herodoto. Cæterùm, inquit, hoc modo affectos incredibilis morſus ſtomachi, ac ventris comitatur: tuſſiculæq; tenuiſsimæ, ac frequenter irritantes: quum tamen nihil reijciatur, in ſomno tremunt, & præter naturam exurgunt. Quidam verò, & linguam foras exerunt, oculoſq; claudunt, & taciturni ſunt, excitanteſq; moleſtè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes. Quidam autem oculos

ſanguine

[e] Lib. 3. de morb. puer. cap. 8.

Regiones cōſiderādę.

Tæniarum propria ſigna.

[f] lib. 9, c. 40.

[g] Loco citato.

[h] 4. De morbis.

[i] l. 3. de mor. puer. c. 8.

Libr. corū rotūdorum ſigna.

[k] Loco citato.

[l] lib. 9. c. 39.

A sanguine suffusos habent,& pulsum inęqualem obscurum,deficientem,ac recurrentem:quibusdam etiam appetitus deiectio accidit. Pueris etiam dum dormiunt, manducatio linguæ, cui accidit conformatio oris in modum lactentium, aut cibum accipientium. Verùm hæc pauco tempore,& per interualla fiunt.aliqui verò infantes præter rationem,& cum clamore exurgunt,citoque rursus collabuntur. aliqui etiam dentibus strident:quod contingere verisimile est animantibus cibum attrahentibus,mordentibusque ventrem,& intestina. Iam verò & ad stomachum quosdam processisse constat, nausearumque ac morsuum caussas fuisse; sæpè etiam per sese sursum reiectantur,aliquando verò cum pituitoso quopiã humore. Quidam etiam infantes neglecti motu destituuntur,ac refrigerantur: atq; instar eorum,quæ animo linquuntur, tenuem quendam,& frigidum humorem exudant,& vt plurimùm liuescũt. contingit autem aliquando,faciem fieri rubicundam, maximè circa malas, verùm color hic rursus in pallorem solito maiorem transit.alij autem, instar delirãtium, peregrina verba loquuntur in somnis.alij decubitum transmutant continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum sese vicissim proiectant. Verùm paucos omnino ex his plorare constat; plerique enim in mentis inopia, & taciturnitate degunt. Porrò qui à Lumbricis rotun-
B dis infestantur,etiam cibum auersantur,& si quid acceperint,reuomunt:aut nauseabundi vix deglutire possunt: febres enim eos, cum vehementi extremarum partium refrigeratione irruunt,quibusdam autem venter ad tympani modum inflatur.Hæc Aëtius.Ex Hippocrate [m] Gabucinus hæc signa recenset. Lumbrici, inquit, circa aluum his signis depręhenduntur: si somnolenti sint non permittente morbo,& extremæ partes frigidæ, & cordis morsus, vrinæ conturbatæ, & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant, sputo replentur,& si tenuis quispiam prodierit Lumbriculus, amplius nõ spuunt. Quicunque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent,ferè in totum ipsos vomitu reiectant:quibus verò in intestinis existunt, ipsos infernè excernunt. omnes autem nauseabundi sunt vomuntque quæcunque acceperunt.his qui punguntur similes sunt, totoq; corpore contrahuntur, ac repente arcuatimq; mouentur:& tormina accidunt interaneorumq; dolores. Euaporationes quoque ad caput delatæ vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præcessit, ostendet tibi Lumbricorum generationem. Hæc itaque sunt teretum indicia,quæ si cũ ijs compares,quæ scribit Auicenna de longis, non erit dubium, quin ijdem sint, qui à Paulo, & Aëtio cęterisque medicis vetustioribus rotundi, & teretes appellantur. Porrò hæc signa non om-
C nia, sed potiora quædam animaduertenda erunt, vt in suprascriptis verbis nos Paulus Aegineta admonuit. Ascaridum autem (quorum sedes est in recto intestino, & extremo sphinctere) propria signa sunt, vehemens infernarum partium, seu sedis pruritus, qui quandoque ægrum in animæ deliquium inducit:pruritus autem potiùs excitatur, quàm cruciatus,quoniam vt vult Mercurialis, intestina crassa sunt,& minimè omnium sensus participantia. Sed mea quidem sententia hæc non est ratio. falsum enim est crassa intestina exquisitissimi sensus non esse,cũ colicus cruciatus,& quandoque in ano à flatibus ingens obortus dolor,id ostendat:imò verò pruritus non fit, nisi in parte maximè sensili,vt sub planta pedũ, in vola manus,& alijs partibus;sed quòd fiat pruritus,fit ob assiduum motum, & leuem horum animalculorum affrixionem: in plantis enim pedum,& alijs partibus, in quibus pruritũ excitare volimus,leuiter admouemus manum. Sunt porrò,& alij morbi complures,quorum symptomata similia sunt Lumbricorum, quæ [n] Cœlius Aurelianus quamuis methodicus, diligentissimè persecutus est. Signum itaque quo laborantes epilepsia, & apoplexia discernuntur à laborantibus Lumbricis,est spuma quę non apparet in pueris,dum vexantur Lumbricis,sed solum dum laborant,vel apoplexia, vel epilepsia. In præfocatione matricis etiam
D accidentia contingunt similia Lumbricis;sed distinguuntur pręfocatæ à laborantibus Lumbricis,quòd in illis vox ex toto amputatur,& necessario præcedunt querelę vteri,hisce verò neq; vox ex toto perit,neque vteri præcedit mala dispositio,sed ventris. In laborantibus catalepsi,febres sunt maiores,pulsus quoque maiores,quos pulsus in laborantibus Lumbricis paruos esse, & obscuros, dictum à nobis est superiùs. Qui laborant ileo,ventrem adstrictam habent.qui verò Lumbricis non vsq; adeo adstrictam,sed fluidiam potiùs. Ad hæc pallent Lumbricis tentati, dormitant, & inter dormiendum gemunt, atque clamant; quorum nihil sustinent, qui ileo tentantur. Stomachici, humores habent in ventriculo, Lumbricis tentati etsi nauseant, vomunt; vix tamen vnquam conspiciuntur euomere humores pituitosos, aut biliosos;sed plerunque, aut cibos corruptos, aut quidquid potant, & edunt. Cęterùm reperire est nonnullos, qui proprietate quadam naturæ id habent, vt in somno, deducant labia, corrodant,clament,non aliter ac illi, qui Lumbricis tentantur,signum autẽ quo distinguuntur illi, vnum adfertur à Cœlio Aureliano, & est,quòd isti vtilitatem percipiunt ex cibi parcitate:

[m] *lib. de Lũbric. c. 15.*

Ascaridum notæ.

Mercurialis reprehẽsus.

[n] *Lib. 4. de morb. diut. cap. 8.*

Apoplexiæ signa.

Epilepsiæ signa.

Hystericæ, vt à laborãtibus Lumbricis distinguantur.

Ileus, vt distinguatur à Lũbricorũ inventre morbis.

Stomachici.

citate: contrà faciunt, qui excruciantur Lũbricis nempè qui esuriant, si ieiunent, multò vehementiùs, & atrociùs turbantur. Ex Cleopatra, & Prisciano constare scimus in vtero mulierũ Vermes nasci; nec hosce est admodum difficilè cognoscere; quippè dum adsunt, prurit vterus, ac venter, vti inquit Cleopatra, totumque corpus inquietudine molestatur, inundat vteri osculum, & pudendum, vt scribit [a] Ludouicus Mercatus, nimia pituita, non quòd ibidem sua sponte fit, sed quòd ex Lumbricorum pruritu, & dolore, aliunde in vterum confluat. Sudant plerumque eiusmodi fœminæ forsitan ex molestia: gracilescunt, etiam impotentes, & imbecilles fiunt. A somno quoque frequenter excitantur, & tumultuosè dormiunt, ac non rarò contremiscunt. Item aliquando inter menstruas purgationes ipsos Lumbricos excerni conspicimus, & aliquando pudendo adaperto videntur conspicui. Præterea sic affectæ febribus inordinatis maxima ex parte corripiuntur, & multa alia signa accidunt, quæ Lumbrici intestinorum accersere solent. Quare ea silebo. E

Signa Vermiũ in vtero existentium.

[a] *Lib. 42. de Virg. et vid. affect.*

PRÆSAGIA. PROGNOSTICA.

F

LATO Lumbrico laborantes nequaquam debiles fieri scripsit [a] Hippocrates, & si fortè debiles fiant, minimè conualescere. addit etiam hoc genus animalium minimè è corpore spontè exire, sed solùm vi medicamentorum, atque minimè lęthalem hanc ægritudinem esse, sed consenescere. Quo Hippocratis indicio intellecto non arduũ est intelligere, inquit [b] Mercurialis, quid voluerit [c] Cornelius Celsus Hippocratis sectator, quando inquit, latos Lumbricos cæteris esse deteriores: siquidem non sunt deteriores lati Lumbrici eò, quòd inferant mortem, sed potiùs, quòd genus morbi sit in homine sempiternum. Lumbricorum teretum indicia prognostica, sumuntur ex quantitate, qualitate, tempore & excernendi modo. A quãtitate; nam si graciles, & parui, & extenuati exeant, argumentũ est in corpore non benè fuisse nutritos ob materiæ paucitatem, multoque sic est melius, quàm si exeant, magni, pingues, crassi, & præsertim sanguine repleti: indicant enim abundantiam materiæ in corpore, vnde ita hæc animalia creuerunt, & adoleuerunt. Similiter sanguine pleni si excernantur, significant corrosas venas, atque ex ipsis sanguinem illos exsuxisse. Pernitiosum quoque est plurimos exire, paucos verò melius. A qualitate hæc indicia sumuntur: si albi prodeant, minus periculosum est, quàm si flaui, aut rubri, aut liuidi: deterrimi verò sunt, si sanguineo colore saturati fuerint. A tempore excernendi hæc sumuntur indicia, quæ scripsit [d] Paulus maximus Galeni æmulator ad hunc modũ. Circa febrium initia geniti subsistentiam habent, ex subiecta corruptione: circa consistendi vigorem ex morbi malignitate. circa declinationem ad melius proficiunt. Hippocratis enim sententia est. Bonum & Lumbricos teretes exire ad crisim tendente morbo. Huius quoque sectator Apollonius dicebat bonum esse, si dum morbus iudicatur, Lumbrici reijciantur, malum verò si initio morbi; quod indigestionum frequentiam significent. Porrò Herodotus medicus apud Aëtium scriptum reliquit. si Lumbrici in declinationibus febrium exeant, nihil mali indicari: ex aduerso malum esse si exeant in statu, & augmento, eò quia signum est fieri in corpore turbationem. Quanquam Cœlius Aurelianus dixerit rarò in initijs morborum apparere Lumbricos. Idem etiam ait in augmento febrium cum apparent malum esse, in declinatione verò laxamentum adferre: His neoterici addunt incipientibus morbis, si Lumbrici teretes atque viui deijciuntur, pestilentes morbos indicant: inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt, inter vtrumq; tempus quoquo modo appareant malum est. ob id fortasse, inquit Gabucinus, quòd febris insequens Lumbricos semper malum sit, quia Lumbricorum materiam absumat. accedit etiam, quòd Lumbrici ex febre inflammantur, & incalescunt contorquenturq;, ac mouentur: vt eo magis Lumbricis affectos molestent, & afficiant. A modo exitus hæc postremò sumuntur indicia. Antiphanes, inquit, apud Cœlium Aurelianum, [e] itemq; Auicenna, multò esse melius, si Lumbrici exeant soli, quàm cõmisti cum stercoribus: & per vomitũ excludi deterius esse, quàm per secessum. Addam hisce, quæ à iunioribus traduntur, aiunt autem experimento constare Lumbricos esse in ventre, si mane ieiunis pueris supra ventriculi osculo frigida spargitur; nam in vnum congregabuntur locum. Frequens puellorum anhelitus, & frigidus tumescente adhuc corpore læthale: sequenti enim die mortem prænunciat. Si ægrotantium oculi aliquantisper compressi assidentium digitis, non clauduntur, mors proxima est. Finem hisce Lumbricorum teretum prognosticis imponerem, nisi ingens occurreret disputatio diluenda. Dubitatum enim inuenio apud veteres, vtrum melius sit Lumbricos viuos excernere,

G H

Latorũ Lũbricorũ prognostica.

[a] *Lib. 4. de morb.*

[b] *Lib. 3. de morb. puer.*

[c] *lib. 4. c. 17.*

Lũbricorũ teretũ prognostica sũpta à quantitate.

A qualitate.

A tempore excernẽdi.

[d] *li. 4. c. 58.*

A modo excernendi.

[e] *lib. 4 tard. pass. c. 8.*

A nere, quàm mortuos. Cœlius Aurelianus in hacce veterum quęstione recensenda diligentissimus fuit. Nam Hippocrates, ait, libro prognostico significare inquit Lumbricos inter-
„ fectionem ægrotantis, quoties mortui fuerint exclusi omnibus in morbis. Item quidam com-
„ muniter mortuos Lumbricos aiunt grauia denuntiare: siquidem ostendant, inesse corpori ru-
„ ptionem. Diocles libro prognostico, euomitos inquit Lumbricos, nihil alienum significare,
„ nec esse absurdum: per inferiora verò excludi quoque Lumbricos, nō admirandum; sed mor-
„ tuos, & inanes esse melius, ac salutare, viuos verò atque plenos, & sanguinolentos, pernitio-
„ sum. Idem libro de egestionibus scripto, viuos, vel plenos, ac sanguinolentos febriles di-
„ xit. Herophilus verò in libro quem ad Hippocratis prognosticum scripsit, siue viuos, siue
„ mortuos, excludi negat incongruum. Apollonius Glaucus libris quos de interioribus scri-
„ psit: reiectos rotundos Lumbricos initio significare ait, indigestionum frequentiam, vltimo
„ verò ægritudinis properare iudicium, quod crisim appellant; item viuos, ac plenos, & san-
„ guinolentos, non rectā protendere. Apollonius Memphitis percūctatiuo, siue vniuersali mo-
„ do, quem Græci catholicon vocāt, omnia inquit in intestinis animalia nata in morbis grauia
„ significare, & magis mortua, quàm si viua excludantur. & paulò pòst Chrysippus Asclepia-
B dis sectator libro tertio de Lumbricis, solis in celeribus caussis, siue periculosis, mortuos in-
„ quit Lumbricos egestos interfectionem ægro portendere. Ostendunt enim mortui aciem
„ (alij legunt maciem, alij perniciem) vehementem inesse, quando magis ægri periclitantur.
„ Sic inquit deniq; Hippocratem ferri (alij legunt fari) dicentem suo libro, eos qui in ægritu-
„ dinis declinatione, cum stercoribus egeruntur, nihil graue significare. Sed neq; inquit Dio-
„ clem Hippocrati contrariam protulisse sententiam, dicendo mortuos, vel inanes esse melio-
„ res: siquidem hic in febribus solutionum hoc dixisse videtur, Hippocrates autem mortem si-
„ gnificare in febribus stricturæ. Huc vsque Cœlius Aurelianus, veterum opiniones contrarias recensuit, Chrysippum quoque conciliasse Hippocratē cæteris ostendit. Sed quia Chrysippus Methodicę sectę addictus fuit, quæ nimirum secta omnes morbos ad duo tantum genera reducebat, scilicet ad strictum, & laxum, ideo dogmatici aliud ad hanc difficultatem cōmenti sunt. Quidam ad præcitatum Cœlij Aureliani locum annotauit, pernitiosum quidem esse mortuos Lumbricos reijci, cùm putrium vaporum materia afflatu, non alentis materiæ penuria intereunt: salutare cùm materiæ defectu, quæ illos gignit & nutrit, mortui sunt. Eodem quoq; modo Lumbricos plenos excludi aliàs faustum esse, cùm non multa coaceruata
C materia, qua procreantur, pauci geniti, non à tetris, & venenatis vaporibus interfecti extruduntur, sed cum expultrice robusta: alias infaustum esse, cùm collectum materię plurimum indicant, qua sic crascescunt, & distenduntur. Doctissimus Hieronymus Mercurialis idē sentit, quod visus est dicere Auicennas, Lumbricos nimirum exeuntes, aut sine febribus exire, aut cum febribus. Rursum si cum febribus exeant, aut cum febribus malignis, & pestiferis; aut cum benignioribus, atq; tunc vel in augmento, vel in statu, vel in declinatione. Si exeāt sine febre; nullum fere malum portendi: Veruntamen multo optatius est, vt exeant mortui, quàm viui, & ratio est, quia si mortui exeant, signum est nō [illegible] ratione fuisse interēptos, nisi propter alimenti inopiam. Si cum febre exeant pestifera, & maligna, exitiale est eos mortuos exire; quemadmodum magis salutare est, si exeant viui, atque hæc potissimum verificantur in augmento, & in statu, quia signum est tantam esse materiæ prauitatem, tantumque venenum, vt ipsi Lumbrici interimantur priusquam fugiant. Ex aduerso si viui egrediantur, signum est quidem prauitatem materiæ eos expellere; sed inditium est etiam expultricem vim fortem esse, & materiam non vsque adeo prauam, vt ipsos interimat. Dicit autem Mercurialis potissimùm vera esse in augmento, & statu: quandoquidem in declinatione non ita
D est. Nam etsi mortui exeant declinante morbo, argumentum est eos potiùs fuisse mortuos propter inopiam nutrimenti, quàm vlla vi morbi, quæ iam transijt. Si cum febre benigna exeant Lumbrici, etiam in hac multo meliùs est, vt exeant mortui, quàm viui: quia inde quoque iudicari potest eos Lumbricos esse potiùs interemptos inopia materiæ, quàm vllo veneno. Ex hac itaq; resolutione Mercurialis facilè putat conciliari antiquos, qui hac in re diuersi fuisse videntur. Quod autem [f] Hippocrates salutare statuat, cum desinente violentia morbi, infernè cum reliquis excrementis Lumbricos pollui; spontè verò nulloque naturalis facultatis impulsu egredi, quòd in moribundis perspicimus decumbenti noxium, hanc caussam [g] Leuinus Lemnius excogitauit. Subodorantur enim, inquit, naturæ quadam sagacitate corpus defecturum, seseque destitutum iri alimento, eoq; stationem suam deserūt. Sic obseruatum est sorices, ac glires ædes ruinosas, deserere trimestri etiam spacio. &c. Ascarides omnium prædictorum minimè praui existunt, propter tres caussas, vt censet [h] Mercurialis. Vna est, quia sunt animalia exigua, & tenuia, quarum conditionum merito fit, vt vel nullum, vel

An viui Lūbrici, an mortui sint meliores cū excernuntur.

[f] *Lib. 2. aph. 18.*

[g] *Lib. 1. de occult. nat. mirac. c. 2.*

[h] *Lib. 3. de morb. puer. c. 9.*

Ascaridum prognostica.

vel perexiguum detrimentum adferre poſſint. Altera cauſſa eſt, quia oriuntur in inteſtinis craſſis, quæ cùm ſint ignobilia, atque etiam à locis nobilibus maximè remota, vix fieri poteſt, vt vllum inſigne periculum ſecum ferant. Tertia cauſſa eſt, quia cùm ſint in extrema inteſtinorum ſede, per quam excurrũt dura, & grauia ſtercora, facilè fit, vt à ſtercoribus rapiantur, atque proinde facilè exeant, ſicut & medicamentorum operationibus facilè cedunt. Qui Aſcarides gignunt, inquit [a] Hippocrates, in capitis dolore ſurdis ſoporeque preſſis, tumores ad aures excitantur. Ad quæ verba Iacobus Hollerius rarum, inquit, quod ſcribit in Aſcaridibus ſurditatem factam, & κῶμα, quod profundum intelligere par eſt. Nihil enim eiuſmodi videre licuit, nec rationi conſentaneum eſt. Qui fiat enim, vt collecta pituita putri in poſtremo inteſtino tanta vis ſit vaporis, vt & ſurditatem, & κῶμα inuehat? Ac veriſimile quidẽ eſt in eodem ægro affectum caput hæc intuliſſe, qui & Aſcarides ex inteſtino excluſerit. At parotidas ægro contigiſſe par eſt, non ab Aſcaridibus, ſed pleno, & laborante capite. Hæc ferè Hollerius. Sed in Porrhetico legitur eadem ferè ſententia hoc modo: in capitis dolore coma, & ſurditas abſceſſum aliquem poſt aures eructant. Vbi merito nulla fit mentio Aſcaridum.

[a] Coac. prę-not.

FABVLÆ.

INTER hominis morbos eoſq; grauiſſimos grauiorem nullum, ac magis incurabilem exiſtere, perſuaſit apud [a] Aelianum Hippias Rheginus ſcriptor ſanè egregius hac fabula. Mulier quędam, inquit ille, ex Lumbrico laborans (intelligit autem latum) cum de eius curatione peritiſſimi etiã medici deſperaſſent, Epidaurum profecta, dijs ab hoc malo, vt liberaretur, ſupplicabat. Et cum Deus Aeſculapius abeſſet, miniſtri eã eo in loco, vbi Deus [illegible] ſolebat, quieſcere primùm iuſſerunt; deinde capite eius reſecto, vnus eorum, manu immiſſa in ventrem, Lumbricum, feram ſanè ingentem exemit. Caput verò in ſuum locum, & priſtinam harmoniam conantur reſtituere, idque præſtare non poſſunt: interim Deus reuertitur, illiſque increpatis, quòd rem ſupra artem, & vim humanam aggreſſi fuiſſent, ipſe diuino, & ineffabili modo, & caput ſuo corpori, & mulierem reſtituit.

[a] Lib. de animal. 9. c. 73.

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR.

LVMBRICVS, an ſit morbus, an ſymptoma inueſtigarunt alij, qui diligentiſſimè ſuper hoc quæſito ſcripſerunt, quum viderent plurimos circa id dubitaſſe. [a] Galenus toto genere præter naturam eſſe dicit his verbis. Sunt porrò ex genere eorum, quæ tota ſubſtantia præter naturam ſunt, & Aſcarides, & helminthes, ſiue teretes ſint, ſiue etiam latæ: quocirca & prorſus eas expelli è corpore conueniet. Expelles autem ſi prius enecaueris. Necabis autem amaris medicamẽtis. Viuentes namq; obſiſtunt inteſtinis adhærentes, at mortuæ expelluntur vnà cum ſtercore. Expelluntur cum hoc etiam viuæ; ſed ſtupefactæ, & vt ita quis dixerit, ſemimortuæ factæ. At teretes quidem abſinthium perimere poteſt, latæ vehemẽtiora medicamenta deſiderant, cuiuſmodi eſt filix, pari modo quæ σκαρίς Gręcè dicitur. Quapropter, vt ad plenam horum animalculorum curationem perueniam, ea primùm tradam auxilia, quæ ad Lumbricos enecandos omnes, & educendos ex varijs autoribus collegimus, deinde quæ cuique eorum generi propria ſint, quoque ordine ſeu methodo curanda ſint ſingula. Sunt ſtirpes, quæ radicibus, & fibrillis Vermes æmulare videntur; vnde eas ad Vermes valere iudicauit [b] Baptiſta Porta Neapolitanus. Gentiana minor radicibus conſtat numeroſis, albicantibus, rotundis, vti Vermibus: tuſæ & emplaſtri modo impoſitæ ventri, Vermes ſi qui inteſtino fuerint proculdubio necant: ſic & vulgare dictamnum, quòd alij album, alij pſeudo dictamnum vocant. Rapæ domeſticæ ſemen Vermes enecare audio. Marrubij foliorum puluere necari animalia teſtatur [c] Matthiolus. Valet ad Lumbricos lapathi, & oxylapathi ſuccus datus cum melle, vt [d] Petrus Creſcentienſis tradidit. Nihil efficacius ad exigenda ventris interanea, ac Lumbricos eijciendos exſiccatis in tegula ignita Vermibus, exhibitoq; eorum puluiſculo Verminantibus pueris. Nam confeſtim reliquos corpori inhærentes excludit.

[a] 14. Lumbrici toto genere pręter naturam.
Vermes inteſtinorum enecantia ſimplicia.
[b] Phytog. li. 4. c. 2.
Gentiana.
Pſeudo dictamnum.
Marrubiũ.
[c] Cap 12. li. 3. in Dioſcor.
[d] De agric. 6. c. 67.

Digitized by Google

A cludit, Mizaldus. Sed abominanda hæc medicina esse uidetur, quæ eos quos per aluum exclusimus, rursus in puluerem redactos præcipit; quapropter eorũ loco Vermes terrestres accipiantur. his quidam circumforaneus miracula ędidit coctis in aqua communi, & per linteum colatis. Idem se rutam caprariam, quæ galega plurimis dicitur, aut eius succum felicissimè vsurpasse mihi retulit. Menthæ aridæ farinam aspersam in potionem, ventris animalia pellere testantur veteres, ac inter cæteros [e] Plinius. Macer de herba Coriandro Vermes terrestres. Ruta capraria. Mentha. [e] li. 20 c. 14. Coriãdrũ.

Frigida vis herba coriandri dicitur esse,
Austeraq; simul quaddam virtutis habere,
Hancq; Galenus ait, per quam depellere ventre
Lumbricos Tineasq; solet, si trita bibatur
Cum vino, vel si mixta sumatur aceto.

Alij id coriandri semen cum mali punici succo, aut oleo, aut passo in potu præbent. Idem origanum haustum Lumbricos pellere ait. & de oleo violarum,

Lumbricos, inquit, *necat infusum bibitum, vel inunctum.*

Similiter & hyssopi ——— *Decoctio facta* Hyssopus.

B *Sic vt cocta simul sint mel huius quoque sicca*
Lumbricos ventris eadem potata repellit.

Zedoar quoque apud eundem Zedoar.

Lumbricos ventris depellere dicitur haustum.

Costi vtraq; species, tum Indica, tum Arabica eodem Macro autore Costus.

Lumbricos pellunt, purgant lentigine vultum
Si tritas cum melle linas.

Costus autẽ id facit ob amaritudinem, quæ illi inest. Melissa, quæ citraria, aut citrago à quibusdã appellatur, ab alijs Melissophyllum & apiastrum commodè Lũbricos pellit. Oleũ lini infantibus saluberrimum esse iuniores quidam tradunt ad Lumbricos enecandos. siue id fiat ob peculiarẽ lini naturã qua Lumbricis aduersatur, siue ob oleũ, quod omnibus Insectis inimicũ esse diximus. Scobes eboris, siue vt in officinis dicunt, rasurę singulariter ad Vermes in febribus laudat Andernacus, quia nõ eas vt reliqua calefacientia augẽt. Milton iuuare hepaticos, & Lumbricos enecare [f] Manardus ait: Vnde putat milton non esse minium: quia tantum à veneni natura abest, vt intra corpus assumptum ad hæc, & alia multa sit vtile: sed minium vocare Pliniũ, quod Græci ammion vocant, vel cinnabarim: quod Plinius sinopidem, vel rubricã, id illi milton. Ocimum syluestre bestiolas omnes humano corpori innascentes necat teste [g] Plinio. sic autẽ appellare videtur ocimoides Dioscoridis, quanquã facultates à Plinio commemoratas Dioscorides multas taceat. Cedria cũ exsiccet, & simul à corruptione corpora tueatur in corporibus natos Vermes occidere valet. [h] Galenus. Nasturcij semen à veteribus celebratur contritũ ex aceto, vel vino potũ: efficacius esse addito mentastro, aluum tamẽ turbare. Lupini farina cũ melle delinctu, aut in posca potu eosdem abigit. Absinthium marinum per sese, aut cũ oriza coctum interaneorũ animalia addito melle pernecat. magisq; absinthiũ idem facit. Santonicũ in Pandectario herba Lumbricorũ dicitur, quòd eosdẽ egregiè deijciat. Abrotonum id ipsum quoq; præstare affirmare ausim, cùm sit insigni amaritudine. Item cardamomum eosdem interficit. Thymi præterea decoctum veluti ruta feruefacta ex oleo, & pota eosdem exigit. Omphacinum oleum largius præsertim potum: nã & pro infantibus, ita ad hos vsus immaturum exprimitur. Oenanthino idẽ effectus, qui omphacino: contra enim ventris animalia laudatissimũ est. Melimelæ præterquã quòd ventrẽ molliunt, animalia expellunt. sed qua id facultate efficiẽt, cũ dulcia sint mellisq; sapore, à quo nomen Melissa. Oleũ lini. Ebur. Milton. [f] Epi. 1. medic. lib. 4. Ocimũ syluestre. [g] li. 20. c. 13. Cedria. [h] li. 7. simp. Nasturciũ. Lupini. Absinthiũ marinum. Santonicũ. Thymus. Ruta. Omphacinũ oleum. Oenanthinũ oleum.

D suum traxerunt? certè dulcedine sua potiùs eadẽ animalcula nutrirẽt? Quapropter dicẽdum est eadẽ quæ alioquin hæsissent, impetu excrementorum, quasi in torrente pisces, qui largiore per æstatẽ imbre abundauerit, rapi ac deorsum ferri. Ventrẽ enim ea mala mollire inquit Dioscorides. Aut censendũ est eadẽ mori, ob largioris alimenti affluxũ, quo suffocantur, tanquã nimia repletione. Certè nota mihi historia est cuiusdã puellæ, vix vndecimum annum egressæ, quæ plusculos Lũbricos teretes ex frustulo saccari assumpto per anum eiecerat. Experimento probatum habemus, inquit Lemnius, puerorũ Lumbricos vuarum passarum esu expurgari, si ieiunis absq; vllo alio edulio illis exhibeas. Nã vt amarulenta illa, ita dulcia affluẽter hausta, Vermibus sunt inimica: distendi enim ac rumpi illos cõtingit suauioris edulij copia. Verũ, vt ad alia redeam, brassicę semẽ, eius præsertim, quę in Ægypto nascitur, potum Lũbricos pellit: tantoq; magis id præstat, quãtò tẽperatura est siccior. Idẽ facit cicinũ oleum epotũ. Myrrha etiã sua amaritudine, tũ necat, tũ eijcit. Helenij, siue enulę cãpanæ decoctum. Scylla ex aceto, & melle sumpta: prius tũ assata sit oportet: alioquin interaneis maximè noxia Melimela cur Lũbricos pellant. Dulcia Lũbricos interimere. Saccharũ. Vua passa. Brassicę semen. Cicinum oleum. Myrrha. Helenium. Scylla.

 censetur.

Erucæ semen: censetur. Dant & ad omnes in aceto mulso corticem radicis capparis. Erucæ semen ex vino E
Amigdalæ amaræ. potum, corpori innascentes bestiolas omnes arcet. Amygdalæ amaræ oleumq; prodest. Agaricum.
Agaricum cum melle, sed molestè purgat. Styrax cum therebinthina resina deuoratus. Aloe ex
Styrax. Aloe. frigida, aut lacte pota, eadē si decocto melli admista bibatur, sine molestia educit. Tithymali
Tythymali semen. semen eiusq; succus circa guttulas quinq; cum caricis, aut palmulis pinguibus mixtus. Viti-
Vitex. cis folia, polypodium, chamæpytis, centaurium minus ex aceto tritum & potum. Item eius-
Polypodiū. dem radicis pondus denarij vnius, cum cyathis tribus vini potum, iuuat. Cantharis in pulue-
Chamæpythis. rem redacta, & cum bryoniæ radice pota, Lumbricos educit, teste Galeno in libro de Theria-
Plantago. ca ad Pisonem. Lucius Apuleus libro de virtutibus herbarum cap. de Lumbricis purgandis,
herbam plantaginis contundes, inquit, & succum eius de cochleario, vel de ligula dabis bi-
bere quantum potuerit, Lumbricos & Tineas purgat: & Macer de eadem herba loquens.

Lumbricos succus depellere dicitur eius,
Si porcina vetus axungia iungitur illi.

Nepeta: Idem quoque de nepeta:

Potus, & iniectus Lumbricos enecat eius
Succus, & membris Vermes necat omnibus ipse, F
Si mel iungatur huic cum sale plus operatur.

Acidula. Acidulam quoq; quam Græci Aizoum vocant, secus amnes nascentem, acido sapore prædi-
tam, ex vino potatam ait Lumbricos pellere. Ad eosdē facit succus auriculæ muris, cū zytho
Beta. singulorum cyathus vnus. Calida item beta cocta, atq; cum allio crudo sumpta, nitrosa, qua
Punicū malum. prædita est, facultate eosdem educit. Punicum malum contusum, ex tribus vini heminis deco-
ctum ad heminam, Lumbricos pellit, ac tormina. eius etiam radicis succus victoriati pōdere
Rhus Syriacus. eosdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atq; atriplicis semen. Addunt neoterici experimēto
Acetum. constare, dormituris acetum acerrimum epotum Lūbricos educere. Inter ea verò, quæ pluri-
Corallina. mum aduersus hæc animalia possunt, est corallina nūcupata, quæ trita aut melli oxymelitiue
commista, mulsaue pota, mirandum in modum ea necat, vel semimortuos educit. Hęc verò à
corallij similitudine, dum vtrumq; in aqua est, nomen accipiens, & quæ à centum ferè annis
[i] Lib. 4. hactenus ad eijciendos è ventre Lūbricos, magni vsus esse cœpit. A [i] Dioscoride, & [k] Galeno
[k] Lib. 6. de simp. putat Gabucinus βρύον θαλάττιον dici, quamuis huic peculiarem ad Lumbricos enecandos
[l] li. 3. de occul. nat. mir. cap. 9. vim ipsi non attribuerin t, quam in corallina conspicimus. Eiusdē sententiæ [l] Leuinus Lem-
nius est. Sed corallinam circumforaneos vocare ait, quoniam corallio, qui in mari ligustico, G
alijsq; littoribus retibus subducitur, adhęrescat & implicata sit. Nec illud βρύον vbicunq; na-
tum æqualē habet in hoc facultatem: sed certis quibusdam Italiæ locis hoc expiscantur phar
macopolæ, quod sub corallinæ nomine venditant. Est & apud zelādos Belgarum extremos,
[m] De metal. lib. 1. quos Mattiacos Tacitus vocat à sociali concordia, corallina frutūculus teste Lemnio. [m] An-
Aquæ acidulæ. dreas Cęsalpinus aquas acidulas, quæ tenuissimam bituminis substantiam participant, Ver-
mes interficere, testatum reliquit. Omnes demum quos Lumbrici malè habent, ichneumonis
[n] li. 4. c. 59. pili (murem Indicum vocant) autore [n] Paulo suffiti iuuant. Cerefoliū ex aceto Lumbricos,
Contra Lūbricos, & Tineas. & Tineas pellere, scripsit L. Apuleus libro de herbarum virtutibus. Ad Tineam serpentem,
& Lumbricum rotundum Q. Serenus hæc posuit remedia.

Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus:
Vel nepeta tritum ex vino, vel lacte capella
Nec non & succus medici potatus aceti
Prodest; præterea cum Baccho persica frondis.
Democritus memorat mentha conducere potum.
Sumitur abrotanum, nec non, & vile melanthum. H
Allia per sese sanant, aut vis coriandri.
Quin & marrubium decoctum, haustumq; iuuabit,
Pulegiumue potens, & agreste vngatur acetum,
Synthesis hac prodest vnda mellita calenti.

Cęterū cornu ceruini cinis eius pręualet, quod vt ait Solinus, dextra ceruini capitis parte ena-
tū est. Portulaca percocta, sereos succus, aut myxorū decoctū myxaue ipsa decocta atq; esita-
[o] Hi. 9. c. 20. ta idonea sunt. Bouis talus vstus cū lacte potus teretes eijcit. Filicē fęminā humilē scripsit [o]
Theophrastus vtilē contra interaneorū animalia lata melle subactā, & contra tenuia in vino
Filix. dulci cū farina hordeacea datā. & rursus eodē libro filicis radicē colliquatā tātū in vsu veni-
re ait, gustū adstringere nō sine aliqua dulcedine, Lūbricū latū expellere. Ruellius tamē Mar
[p] Lib. 8. de simp. cellusq; Dioscoridē interpretati vnà cōtendūt, filicis fęminę radicē cū vino drachmis tribus
potā teretes latasq; vētris Tænias expellere. [p] Galenus similē huic fęminæ vim tribuit qua-
lem

Digitized by Google

A Iẽ mascula sortita est. illam verò latas tantũmodo Tineas interficere, & nõ teretes scribit. Pli
nius vtramq; tam scilicet marem quàm fœminam intestinorum animalia pellere, ex ijs Ti-
neas (legunt alij Tænias) cum melle: cætera in vino dulci triduo pota: nec teretes, nec Asca-
rides excludens. Plurimorum tamen est sentẽtia propriè latos eijcere Vermes. Gith, seu Me-
lanthium non solum commestum, sed & cataplasmatis modo ventri impositum, vel perun-
cto ex eius aqua vmbilico, Lumbricos teretes pellere autor est [p] Dioscor. Marcellus in suo
commento latos Lumbricos, non teretes pellere ait, contra quam Ruellius est interpretatus. [p] lib. 3. c. 93.
Galenus tantùm Lumbricos interimere scriptum reliquit: constat autem Lumbricos, vt plu-
rimùm teretes intelligi: quapropter Ruellio Galenus suffragabitur. Radicis mori cortex de-
coctus in aqua & potus prætenquã, quòd aluum soluit, latas etiam Tineas excutit. Radicum
præterea punicæ decoctum easdem pellit, & necat. idem potest, & malicorij decoctum epo-
tum Anchusæ radix acetabuli mensura cum hyssopo, & cardamomo epota easdem pellit.
Chamæleonis albæ radices latas Tineas pellunt. Sunt & quædam oblonga panniculariũ mo- Chamæleõ.
do nucamenta, quæ squamatim compacta è ramis propendent, quibus grauidæ arbores intu
mescunt, germina parere gestiẽtes, veluti prælõgus Vermis, vt indicet, inquit [q] Baptista Por- [q] Phytog. 4. c. 1.
B ta Neapolitanus, Natura ad Vermes, Tineas, & serpentes valere. Exempla: corylum florere
negant, sed floris vice quosdam in eo peculiares iulos erumpere, siquidem fructu iam cadu- Corylus.
co, callus vuæ modo magnitudine grandiusculi Vermis pinguis emergit, singulari pediculo,
quem vocant iulum: dehiscit ineunte vere, ac defluit, cùm folia prosiliunt. Simplex obserua-
uit rusticitas serpentes obtorpescere, quæ coryli caudice, vel surculo fuerint icta, & tandem
emori. Nux iuglans Verni temporis initio, veluti quodam gestiente foliorũ conceptu, pani-
cula prælonga protuberat, dehiscitq; flauens, statim quàm frondẽ facere cæperit, nutans cadu
caq; prolabitur: præsumptæ nuces venena hebetant, quas quò quis plures ederit, eò facilius
latas ventris Tineas pellit. Seselis radicem tenuissime tritã, aqua affusa, ad dies quatuor ma- Ad Ascari-
cerato, eamq; aquã trium cyathorum mensura, melle ammisto æger bibat ieiunus. Hoc re- des seseli.
medio apud [r] Hippocratem Ascarides curantur. Nam quicunq; relicti fuerint, nõ curati mo- [r] li. de fistul.
riuntur. Scribit [s] Manardes ex Galeno medicinas interficiẽtes Ascarides, & rotundos, inter- [s] li. 1. epi. 4.
ficere etiã longos, in fine artis curatiuæ, ordinemq; ex Auicenna esse perturbatũ, vt superiùs
admonui: [t] Galenus autẽ Ascarides maioribus medicamentis egere ait, quàm vllũ aliud Lũ- [t] 14. Meth.
bricorum genus. cuius sententiæ fuisse quoq; [u] Auicennam ex his verbis fit conspicuum: Et [u] 16. tertij. tr. 5. c. 4.
C medicinę, quę interficiunt Ascarides, validiores sunt eis, quę interficiunt lõgos, & quę Asca-
rides, & rotundos, longos etiam interficiunt. Atqui huius rei quinq; afferuntur rationes ab Remedia,
Auicenna: quarũ vna est, quòd hæc animalia remotissima sint à vẽtriculo & ab ore: quapro- quæ Ascari
pter si eò medicamenta suis viribus penetrare debent, necesse est, vt sint valida. Altera est, des eadem
quòd Ascarides semper conuolutos humoribus lentis, & viscidis esse contingat: vnde fit vt & lõgos, &
medicamenta etiamsi eò penetrent, tamen nisi valida sint, eorum vis penitus infirma sit. Ter- teretes in-
tia caussa est, quòd sæpe ad monoculum intestinũ vsq; adscendãt Ascarides, ibiq; firmati ma terficere.
gno labore inde auellãtur. Quarta est, ꝙ Ascarides, qui ex materia crassa & viscida gignũtur,
similiter medicamentis vehementioribus indigeant, quæ cõterere eiusmodi materiã valeãt.
Postrema est, qđ materia, ex qua fiunt Ascarides, venenosa ferè sit, atq; simile à simili nõ ad-
modũ patiatur, ideò fit, vt à medicamẽtis, nisi sint vehemẽtia, parũ aut nihil ferè offendãtur.
Cęterũ antequã pręscripta omnia remedia, tũ intrinsecus, tũ extrinsecus adhibeãtur institue
da erit bona victus ratio. Prohibenda ęgro, vt in vniuersum dixerim, omnia edulia quæ cru- Victus ratio.
dos pituitososq; humores generare queant; talia sunt varia prauiq; succi malo ordine inge-
sta. si adsit ventris profluuium, indicium est multos gigni cibo non distributo, miscendaq; in
D eo casu sorbitionibus, vel pyra, vel cotonea. Iuuat mirũ in modũ deuterius panis addito, ani-
so, fęniculo & sale subactus. item qui συγκόμιστος nuncupatur, siue αὐτόπυρος. Vinũ aquosum
sit leuiterq; adstringat. Auiculę Montanę esui dantur, & syluestris pullus columbaceus. sene
cio viridis, hirci barbula, vis ciceris atri, & brassicę: capparis columbades commanducatę: &
cũ sinapi modo febris non adsit, cętera sumant obsonia. acetosa item atq; oleosa laudantur.
Panicum quoq;, ꝙ mel frugum Diocles appellauit. halica insuper in myxorum decocto, &
ptissana cum multo oleo omphacino. Lupini pręterea, nasturtium, beta, mentha, apium: rha-
phanus: muria quoq; commanducata iuuat. Plura autem ad auertendum Lumbricorum pe-
stem omittimus, quę lector ab illis petere poterit, qui hac de re peculiares libros ediderunt.
Obseruandũ est ęgros, qui affliċtãtur hoc morbo, plerũq; pueros esse atq; omne genus medi
camentorũ auertere: ea propter sicuti auersantur medicamenta, ita etiã cogẽdi sunt omni in-
genio, vt ea sumant, loquor de medicamentis, quę per os assumuntur, quoniã extrinseca faci-
lè admittunt. Modus autẽ cogendi pueros indicatus est à [x] Paulo Aegineta, qui quorundam [x] li. 4. c. 57.

instrumentorum mentionem facit, quibus coguntur pueri assumere; vt cochleare, quod primùm intra dentes ponitur vi, quo scilicet dentes à se inuicem abscedant, deinde fistula quidem angusta ex vna parte, latissima verò ex altera, & longa: hæc qua parte angusta est mittitur in os vsque ad fauces, & qua parte latissima est, infunduntur medicamenta: sic enim fit, vt velint, nolint, sorbeant tamen pueri medicamenta. Huic addatur ægros, interdum tentari Lumbricis, interdum verò esse sine febre. Vbi febricitant quantùm fieri potest eligenda erūt ex ijs, quæ superiùs præscripsimus. Vbi verò sine febre sint, licebit etiam calidioribus vti. Latorum autem, & teretum Lumbricorum curatio eodem ferè fit modo. Eclegmatibus, emplastris, clysteribus, ceratis, & alijs medicamentis, tum intrinsecus assumptis, tum forinsecus applicatis: Verùm Ascarides glandibus, & clysteribus magis tolluntur. Animaduertendum autem est medicamenta, quæ per os sumuntur, magis debere esse acria, & amara, quàm dulcia, ne hæc animalia faciliùs trahantur in stomachum dulcibus, vbi difficulter interimuntur. contrà verò in ijs medicamentis, quæ per aluum infunduntur, semper dulcia, aut sola esse debere, aut præualere amaris, & acribus, ne hæc fugientes stomachum petant. atque hæc in curandis rotundis Lumbricis magis, quàm in alijs curandis, obseruanda erunt. Ascarides autem per vomitum nunquam exclusos esse legi. Quapropter glandes, & clysteres, quæ pro Ascaridibus adhibentur acres esse poterunt. Pueri itaque ex melle glandibus cum salis momento, vel nitri, vel acri muria erunt euacuandi; aut absynthij decocto oleo admixto. Validiorem quoque solutionem esse conuenit, à qua vbi prodierint excrementa, longanon siue affectus locus illinendus erit simplicibus, acacia, hypocysthidis rhoisque succo cum alumine liquido, & nitro: vel compositis, vt Andronis pastillo, & sphragide Polyidæ inscripta, & lanæ succidæ pastillo, &c. coacta enim ab astringentibus caro validior fit, & inepta ad hæc animalcula generanda. Cedrinum liquorem iniectum per clysterem, multis peruium foraminibus, quales ab vtero metenchytæ appellantur, aut carnem salsam commodè impositam & deligatam, quamdiu sustineri possit, eamque frequenter mutatam laudat Aegineta. Porrò clysteres acriores, & calidiores præscribendi prouectioribus ętate; quos, ex ijs medicamentis cùm fiant, quę superiùs commemorauimus, lubens prætereo, vt alia plurima ex hisce composita auxilia. Vermes aurium necat succus calamenthæ, vt scribit [y] Galenus. [z] Idem ad Vermes aurium veratrum album, cum melle auribus immittit, vel aridum insufflat, aut rubi succum infundit. Cędrea quoq; tanta vi prędita est, vt dicat [a] Galenus in corporibus (alij legūt in auribus) natos Vermes enecare. Idem in eodem libro capparis succum aurium Vermes amaritudine sua occidere ait. Ad aurium Vermiculos, & ad ea, quæ in aurem subierunt, cæpas, & hyssopum in lotio vetere conterens instillato. Aliud. Partis interioris cucurbitæ syluaticæ seminum, aluminis Ægyptij pares portiones in cedrino oleo macerans infundito. Galenus de facilè parabilibus. Idem rursus eodem libro auribus Verminosis infundit ex bubulis carnibus inter assandum defluentem liquorem, aut aristolochiam tritam, & emplastri modo apponit: aut auribus immittunt, tam succum nepetæ quàm rubi, eodemq; modo & succū absinthij instillat. Plinius [b] prodidit mentastri succum Verminosis auribus instillari. Macer de marathro loquens seu fœniculo pręcipuè eius succo inquit:

Auribus infusus Vermes succus necat eius.

Succus autem corticis radicis mori instillatus vnicè iuuat, & Vermes interficit. Idem præstabit aqua stillatitia, siue decoctum foliorum persici, & helleborus albus aceto, & vino leuigatus, & auribus infusus. Magnificè prodesse ait [c] Ianus Damascenus non postremę autoritatis inter Arabes medicus, scammoneam in aceto leuigatam, in aurem Verminosam instillatam: item succum calamenthæ fluuiatilis: item aristolochiam tritam, & in aures inspiratam. Eligans remedium describit Fallopius, quo extrahit ipsos Vermes viuos; recipit autē succi chelidonię quantum velis, miscet cum modico pulueris pręcipitati, & parti affectæ imponit. Cęterùm quęcunq; medicamenta auribus inflata, aut alio quouis modo imposita prosunt, cętera quęcunq; in alijs partibus existunt, animalcula perimunt, & eliciunt. Quod si verò auriculæ os corrosum sit, vel pingui humore imbutum, fissura retro aurē impacta, ipsum scalpito, & citra molestiam cicatricem inducito. Si vero Vermes in auribus pruriant, & torqueantur ęgri, voluptas dolori immiscenda, & auriscalpio scalpenda erit pars affecta; hinc [d] Martialis in Auriscalpium:

Si tibi morosa prurigine Verminat auris
Arma damus tantis apta libidinibus.

Vermium terrenorum cineres, aut stercoris murium, aut dentis ceruini, dentium exesorum cauernis immissi Vermes, non modò, sed & ipsos dentes, vt testatur Mizaldus, eradicant. Vermes in vlceribus capitis, vel quibuscunq; partibus innati, ranarū felle tollūtur teste [e] Plinio.

Instrumētū ad infundēda pueris medicamēta.

Febricitantes, & Lumbricis laborantes, vt curandi.

Aurīū Vermes vt occidantur, & educantur.

[y] Simp. 6.

[z] 3 secundū loca.

[a] 7. Simpl.

[b] li. 20. c. 14.

[c] Lib. 4.

[d] li. 14. epig.

Dentū Vermes, vt sanentur.

[e] li. 33. c. 10.

E F G H

Ad

A Ad fistulas tollendas, & Vermes occidendos potentillam propinat per dies triginta autor
libri de Dynamidijs Galeno adscripti; succumque plantaginis immittit sæpius loco affecto.
Plantaginem arefactam Vermes in vlceribus contractos interficere scribit Aëtius. cerussam, [f] *De comp. med. sec. gene. 4.*
& polium æquali pondere cum pice liquida inungit [f] Galenus. Vbi homo ipse ob acceptum
vulnus, & aliter Vermibus scatebit; si ex pilis eius quippiam ante solis ortum occultaueris
sub cortice eius arboris, quam vulgo tremblam vocant, populi nigræ species est, & aliquot
dies id facere perseueraueris, videbis miraculo quodam Vermes decidere, vel emori, aut stationem deserere. Mammæ cùm vlceratę Vermes patiuntur, symphoniacæ folia cum axungia Mammarũ Vermes.
tere & impone, aut quinq; folia. Harmonia Gynecæorũ. cerotum ad idem. Recipe cerussæ
obol. I. adipis anserini obol. ij misce, & cum linteolo impone. Si in pudendo mulieris Ascarides nascantur, viticis semen aut folia, cum fellis bubuli obolo permiscentur, & oleo cedrino subiguntur, & lana succida mollissima excipiuntur. Induntur autem tertio quoque die per diem, & noctem. Postridie verò vbi amouit, calida lauetur, & allium coctum, & crudum edat, & Ascarides exeunt, & moriuntur. Muria verò etiam colluere oportet: Hæc [g] Hippocrates. Clysteres etiam in vterum infundere conducet, quæ pituitã abstergeant pariter & Lum- In vtero, & pudendo Ascarides, vt curẽtur. [g] *De morb. mulieb. 2.*
B bricos ibidem adhærescentes. Fiunt autem tales, secundum [h] Ludouicum Mercatũ, ex aqua [h] *Lib. 2. de virg. & vid. affe. c. 28.*
& alumine cum absinthij succo, aut abrotani, vel eorum decocto, & menthę, calaminthæ, dictamni, & pulegij cum melle: item ex aqua lupinorum cum hyssopo, & melle, vel ex decocto
Mercurialis cum melle, absinthio, & aliquo ex suprà dictis: quibus si addideris aloes aliquid,
vel aliud amarum, & abstergens, proderis maximè. Exterius autem vteri regioni adhibebis
cataplasma confectum ex lupinorum farina in hydromelite decocto: item aliud facito ex melanthio, & lacte muliebri. Habet hoc vnũ Lumbricorum in vtero curatio, quòd ore sumpta
medicamenta, quæ Lumbricos interimunt, nequaquã admittunt, quòd iecur prætergredientia malum aliquod grauius moliri possint. Potus autem hisce mulieribus sit decoctum radicis chinæ, & smilacis asperæ, anisi, vel cinamomi. Americanus ille Vermis ab incolis Americæ partis occidentalis Indiæ Tom dictus, ægrotãtium pedes affligens, hoc modo curatur, vti Tom Vermis Americanus vt curetur.
scripsit Theuetus. Oleum Americani ex fructu quodam conficiunt esui inutili, qui Hibou ab
illis appellatur. hocq; paruis vasis conseruant factis ex fructibus, qui ibidem appellantur carameno. Hoc itaq; oleo vbi opus fuerit, inungunt locum affectum, tanquam præstantissimo
remedio. Dracunculi veluti dictum est superiùs, in partibus musculosis nascuntur in India, Dracũculi, vt curandi.
C & locis superioribus Ægypto. Affectus autem locus cum suppurat, cutis aperitur, & Dracunculi initium egreditur, quòd cum trahitur, dolores mouet, & præcipuè cum abrũpitur. Qua-
» propter nonnulli dicunt plumbeam molam, vt scribit [i] Paulus Ægineta, ex Dracunculo su- [i] *Lib. 4. c. 58.*
» spendendam, ne vniuersim, sed particulatim molis pondere decidat. Alij verò hos damnant,
» quòd nihilo magis pondere molis plumbeæ Dracunculus abrũpatur, & dolores varios con-
» citet. iubent partem in aquam dimitti calidam, quo Dracunculus tepefactus foràs prorepat,
» deinde digitis ipsum membratim extrahere. At Soranus neque animal prorsus, sed neruosi
» cuiusdam substantiam esse putat, quòd opinionem motus solum præbeat, siue autem hoc sit,
» siue quod prius dictum est, Sorano & Leonidæ, alijsque visum est, calida superfusione, & ca-
» taplasmatis concoquentibus in his vti ex mulsa, farina triticea, aut hordeaceæ. Est cùm em-
» plastri vsum eiusdem potentiæ probant. Conuenit autem, & quod ex baccis lauri, & quod ex
» melle constat: emortui siquidem horum vsu Dracunculi, nimirum quod cõtinetur corpuscu
» lum excidit. Suppuratione autem facta, nisi exciderit cutis diuidenda est: vbi denudaueris,
» quod continetur auferes, & cutem linamento penetrabis, ac deinceps eam curandi rationem Cadauera, vt à Vermibus conseruanda.
» adhibebis, quæ puri sit maturando. Hactenus Aegineta. Cadauera autem ne Vermes emit-
D tant à putredine, & Muscis tuenda. Quapropter Thetis dea apud [k] Homerum Patroclo, vt
cadauer eius tutaretur à Muscis integrumq; duraret corpus per multum temporis, ambrosium nectar instillauit: alloquitur enim sic Achillem: [k] *Iliad. T.*

Τέκνον, μή τοι ταῦτα μετὰ φρεσὶ σῇσι μελόντων.
Τῷ μὲν ἐγὼ πειρήσω ἀλαλκεῖν ἄγρια φῦλα
Μυίας, αἵ ῥά τε φῶτας ἀρηϊφάτους κατέδουσιν.
Ἤν περ γὰρ κεῖταί γε τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτόν,
Αἰεὶ τῷ δ' ἔσται χρὼς ἔμπεδος ἢ καὶ ἀρείων. idest.

Fili, non tibi hæc mentibus tuis sint curæ:
Ab hoc quidem ego conabor arcere improba examina
Muscas, quæ viros bello necatos commedunt.
Etsi enim iaceret solidum per annum,
Semper huic erit corpus integrum, vel etiam melius.

gitized by Google

Hæc itaq; Achilli præfatus E

Πατρόκλῳ δ᾽ αὖτ᾽ ἀμβροσίην, καὶ νέκταρ ἐρυθρὸν
Στάξε κατὰ ῥινῶν, ἵνα οἱ χροὸς ἔμπεδος εἴη.
Patroclo autem rurſus ambroſiam, & nectar rubrum.
Inſtillauit in nares, vt ei corpus integrum eſſet.

Scythę, & Aegyptij, ut cōdiant cadauera, ut tuta ſint à Vermib^o, & putredine.

[1] Lib. 4.

Porrò Scythæ teſte Herodoto regis ſui cadauer, antequam condunt, exenterant & cupreſſo tuſo, thure, petroſelini, & aniſi ſeminibus infarctum cera obliniunt. Aethyopes quoque amicorum ſuorum cadauera, vbi interaneis, & carne expediuerant, gypſo obducebāt, ut narrat[1] Herodotus, ipſiſque ſic incruſtatis, mox opere tanquam tectorio, colores appingebant, qui defunctos ad viuum exprimerent. hac arte ornatos columna vitrea, & caua includebant, vt pixidati per medium vitrum apparerent, neq; interim odore tetro ſpectatores à ſe auerterent. ſic à putredine cadauera conſeruabant, & Muſcarum, ac aliorum animalium agmine, quæ in mortuos impetere ſolent. Aegyptij quoque aromaticis vnguentis, & balſamis cadauera ſua condire ſoliti erant, vrniſq; pellucidis primum ſeu cellis vitreis collocare, in eminentiore honeſtioreque ædium ſuarum parte: deinde cùm alius ſepeliendi mos ipſis inuaſerat, in marmoreis ſepulchris magnificè cælatis, ipſa cadauera antequam ſepulchris manderent, ſolemni apparatu ad ſalinarios, & aromatarios, qui in id munus ſtipendia publica accipiebant, deferebant. Illi ipſa aromaticis, & balſaminis vnguentis oblinebāt, & quas feciſſent F exciſiones conſuebant, mox ſale aſpergebant, & ſalino carnario ad ſeptuaginta dies operiebant: quibus exactis inde exempta abluebant, & ſorde omni elota, faſcijs bombicinis gummi quodam cōglutinatis inuoluebant. Hic itaque modus fuit apud Scythas, & Ægyptios cōdendi cadauera, vt à Vermibus omniq; putredine tuta eſſent. Horum exemplo, & reges noſtri Europæi, magnateſque ſua cadauera condiri curant medicis, & chirurgis; qui primùm exenterant corpus, corde ſeorſum habito, vt per ſe conſanguineorum arbitrio condiri poſſit, Cerebrum deinde, ſerra diuiſo cranio, auellunt: Hinc profundis plagis ſecundum brachiorū, femorum, crurum & dorſi, lumborum ac natium longitudinem diducūt, præſertim qua parte venæ maiores, & arteriæ excurrunt, primùm quidem vt ſic exprimatur ſanguis, qui alioqui corrumperetur, & putredinis initium reliquo corpori præberet, deinde ad aromaticos pulueres inſpergendos lauant ſpongia madefacta in aqua vitæ, aut acri aceto, in quo incoxerint abſinthium, aloe, colocinthis, ſal commune, & alumen. Deinceps ventres tres, plagas, ductuſque corporis infarciunt aromatibus ſequentibus craſſiuſculè tritis. Recipe pulueris roſarum, chamæmeli, meliloti, balſami, menthæ, anethi, ſaluiæ, lauendulæ, roſmarini, maioranæ, thymi, abſinthij, cyperi, calami aromatici, gentianę, ireos, florum aſſę fœtidæ, cariophyllorum, nucis moſcatæ, cinnamomi, ſtyracis, calaminthæ, benioini, myrrhæ, aloes, ſantalorum omnium, quantum ſufficit, conſuunt plagas, & hiatus, ne quid decidat. Mox totum corpus inungunt terebinthina liquefacta cum oleo chamæmelino, & roſaceo, additis oleis aromaticis per quintam eſſentiam extractis, iterumque conſpergunt puluere commemorato, deinde tenuiſſimo inuoluunt linteo, mox tela cerata. Denique in capſa plumbea fideliter ferruminata imponunt. Vbi autem hæc aromatum non adeſt copia, calce extincta, ac querno cinere vtuntur, fortique aceto, & lixiuio cadauer lauant, ac loco frigidiori reponunt, ſi æſtas ferueat.

Cadauera condendi modus apud Europæos.

DE VERMIBVS IN CAETERIS ANIMALIBVS NASCENTIBVS. Cap: III. H

L O C V S.

NON ſolùm in homine, ſed etiam cæteris animalibus hæc animalcula producuntur. In quadrupedibus, vt equo, aſino, porco, ceruo, capra, oue, cane, lupo, in auibus, vt accipetre, & quibuſdam domeſticis, piſcibus, vt mullo, Inſectis, vt Araneis, Locuſtis. Quadrupedum autem Vermes, aut prodeunt ex ipſo corpore, ex ijs, quæ è corpore prodeunt, vt excrementis, canente Lucretio:

Ex excrementis oriri.

Quippe videre licet viuos exiſtere Vermes

Stercore

A *Stercore de tetro, putrorem cum sibi nacta est*
Intempestiuus ex imbribus humida tellus.

Docet idem Aristoteles, quo loco recitat origines Insectorum, etiam è cœno, sterquilinio, & fimo nasci Insecta, & Vermes. Quin etiam nos aliquoties obseruauimus in stercore columbino, quod alioquin summoperè putredini aduersari credimus, natos Vermes mediocris magnitudinis, colore albos, quos solis tepor vernus produxerat. In caseo quoque oriuntur Vermiculi, item in lacte, & Apum cera. Quadrupedum autem, tum viuentium, tum mortuorum Vermes, itemque piscium, & Insectorum non omni è corporis parte prodeunt. Equis, autem viuentibus in auribus esse possunt, in vētribus, gutture, intra costas, item in vlceribus in quauis ferè corporis parte obortis; quæ si in alijs quadrupedibus existant Verminosa quoq; euadunt: sed in nullo frequentius ac celerius, quàm in lupi vulnere, & vlcere. Vnde Orus Apollo tradit Lupum magnoperè lapides pertimescere: & idcirco dum per lapidosa ire cogitur suspenso pede semper incedere. insultantemque cum lapidibus viatorem aufugere. Cerui omnes in suo capite viuos continent, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter vertebram, qua ceruici connectitur caput. testatur [a] Aristoteles hos gigni vniuersos atque contiguos solere numero circiter viginti. Nascuntur & in cerebro ceruino, itemq; intestinis, quod mirum cuipiam videri potest. Quippe quamuis ceruus felle careat; tamen eius intestinum vsque adeo amarum est, teste philosopho, vt ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus prępinguis sit. Refertur quoque ab [b] Auicenna oues, & capras in parte anteriore capitis perpetuo Vermes habere, vt ceruos in gutture. Caput gregariarum caprarum multis Vermibus juxta cerebri basim naturaliter plenum effici scripsit Trallianus. In ouium hepatis venis, & caprarum eadem animantia Gabucinus se vidisse asserit. [c] Cornelius Gemma scribit anno 1562. in Hollandia nefandam pecoris luem fuisse, natis Vermibus passim circa hepatis regionem. Si quis incautè ouillos pedes, aut arietinos ederit non exempto Vermiculo, qui bisulcis eorum vngulis adhæret, confestim, vt ait Leuinus Lemnius, nausea, & stomachi dolore afficietur, omnique momento ad ructus, & vomitiones proritabitur. Nam coctioni officit, & ventriculo negotium exhibet, sed qualis is sit Vermis, nondum obseruaui. Vermes sub lingua boum existere quandoque, Constantinus Cæsar commemorat. clarum est intra cutem, & carnem hominibus generari, sed bobus frequentissimè, vnde ægritudo bouina dicta est. In lingua canum Vermiculus nascitur: alij non Vermem animal, sed neruorum quandam congeriem esse putant. In ventre piscium Vermiculi fiunt, qui partum accelerant, de quibus sic [d] Aristoteles. Exitus pariendi piscium compluribus est, vbi Vermiculi nati in ventre fuerint; innascuntur enim minuta quædam animalia Vermiculi specie, quæ partum expellunt. Mullus, inquit Athenæus, ter in vita parit, reliquo tempore sterilis est, quòd in eius vtero Vermiculi nascantur, qui semen deuorant. Ait autor de natura rerum, quod semini carperę (carpis seu cyprinis paruulis) nonunquam in anno primo natiuitatis niger Vermiculus, quidam post aurem (aures vulgus pro branchijs dicit) suam tabificus innascitur, & hoc sæpius post augustum, eaq; tabe moritur. Meminit idem autor audire affirmantem de muliercula, quòd cum de cyprino ingessisset partem circa branchias, & simul album quippiam pisi magnitudine (Vermē aut ouum animalis venenati fuisse suspicantur quidam) mox animi deliquio correptum, corpore toto intumuisse, diuq; postea male affectam, tandem sanitati restitutam fuisse. Non tamen nisi annis octo euolutis peperisse, cum priùs fœcunda esset. Aristoteles ballero, & tilloni ex fluuiatilibus, ac lacustribus Vermem (Helminta, Lumbricum) innasci ait sub cane: quo illi infirmitate ad summum aquę efferantur, vbi æstu intereant. Duodecim veluti vniones, inquit Bellonius, erui magnitudine carnosos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdam cernuis (sic vocat, vt scribit Zoographus, parcas fluuiatiles minores illas, quas à rotunditate Saxones Kluparssen alij Cutten nominant) conspexi: quorum vnusquisq; Vermem inclusum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis mezaraicis dependerent inter colon, & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. Nam etiā Lumbricos Ascarides in sesqui vlnam longos aliquando comperimus. Gobionem quoq; paruum fluuiatilem piscem dicunt teste Alberto Vermiculis vitiari, quos in ventre gestat. Lumbricos autem aiunt innasci omni piscium generi dulcium aquarum prope Basileam existentium (& in primis quidem Leuciscis illis, quos Schvvalen, & Laugelen ibidem vocant; & Balleris, quos Bincken; & Rutilis quos Vengerones Sabaudi nominant:) exceptis Lucijs, cyprinis latis, & albulis lacustribus. Sic affectos pisces, tanquam noxios vendere lex vetat. Deprehendi hoc etiam vitium foris tradit Zoographus, cùm venter maior, durior & albior apparet. idq; ęstate tantum accidere, putrescente nimirum aliqua materia. Vermes tales aliquoties reperit Zoographus modò viuentes, modò extinctos, albi, inquit sunt, longi & conuo-

Lupus cur lapides pertimescat.

Cerui in capite Vermes viui.

[a] Hi.2.c.14

[b] Lib.3.fen.2.c.3.

[c] li.1.Cosm.

[d] Hist.6.c.16.

Locustarū Vermicul[us]. Phalandij duo Vermes.

conuoluti. In Leucifci ſecunda ſpecie Rondeletij, Lumbricos quatuor inuenit decimo Auguſti, viuos, candidos, latos, exigua craſſitudine, circumuoluentes ſe viſceribus, & inteſtinis forinſecus. maior ex illis quatuor, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Aliàs in cyprino lato fœmina ſub ſinem Mai, teſtatur idem Zoographus ſe vidiſſe Lumbricos aliquot, ad digiti longitudinem, vnum albicantem. Inſecta hos etiam in vita patiuntur. Gignitur Vermiculus circa fauces Locuſtarum poſteaquam pepererint, qui eas ſtrangulat. Eſt & Araneus inter Phalangij genera connumeratus, lanuginoſus, capite grandiſſimo: quo diſſecto inueniri ſcribit Vincentius Vermiculos duos. Naſcitur & ex pinguedine Blattæ Vermiculus teſte [c] Plinio. B

[c] Lib. 29. 6.

SYNONYMA. GENVS. DIFFERENTIAE. DESCRIPTIO.

F

IVMENTORVM Vermina apud Hippiatros Latinos non Lumbricos, ſed tormina inteſtinorũ, vt vult Mercurialis, ſignificant. Τερηδόνες ſunt Lumbrici equorum in Hippiatria Abſyrto, ait enim, τὸ τῶν τερηδόνων γένος ἐστὶν οἱ σκώληκες ἐν τοῖς ἐντέροις ἐν τῇ κοιλίᾳ, οἱ τινες ἐν τοῖς κοπρίοις ἀφοδευομένοις ἐμφωλεύονται τῇ ἐκτροφῇ τοῦ σφιγκτῆρος. Paſchalius in libro de gloria equi, Vermium tres ſpecies recenſens, eos qui in ventre naſcuntur ait, eſſe craſſos, & albos, qui in gutture breues rotundos, & craſſos, qui aliquando in inteſtinum rectum deſcendunt: tertiam verò ſpeciem intra coſtas natam, longam eſſe, tenuem inſtar capillorum: & à Veterinarijs Italis quibuſdam appellari Scorzeri, aut Filandre. Ruinus diſtinctè ſanè quatuor Lumbricorum genera enumerat, quæ in equi inteſtinis naſcuntur: quædam enim craſſa ſunt lata, & breuia in modum fructus piſtachij ſanguinei coloris, quæ quandoque offendũt, ac mordent inteſtina ſuperiora, & ventriculum quem quandoq; rodendo perfodiunt, vnde fit vt in gutture hæcce naſci exiſtimauerit Paſchalius: alij Lumbrici ſunt longi, rotundi & albi, qui teretibus in humano corpore naſcentibus reſpondent. alij verò ſunt parui, ac tenues Tarme Italis veterinarijs dicti, qui vt inquit, quandoq; cum ſtercore per inteſtina trãſeunt, magnaq; copia ſe inſinuant foramini inteſtini recti. hos credo eſſe Aſcarides, qui etiã & alia iumenta, mirum in modum laceſſere ſolent, ſed exiſtimandum eſt hos Aſcarides non in alijs inteſtinis generari, quàm in inteſtino recto, quemadmodum in homine fieri ſolet. Quarta Lumbricorum ſpecies eſt breuis, craſſa inſtar fabæ, piloſa, quæ ſe parti inteſtini recti interiori applicat, quandoq; extra prope ani foramen foris conſpicitur. His addantur, quæ Braſſauola ſcripſit de Lumbrico cucurbitario. Narrat enim de pullis equinis Herculis Illuſtriſſimi Ferrariæ Ducis, cũm decem ex illis aperti fuiſſent, in omnibus ingẽtem Vermiũ copiam inuentam fuiſſe, qui totum ventriculum integrè occupabant, fuiſſe autem omnes colore rubro, & feminigro, forma feminis cucurbitæ: hos ego arbitror eſſe eius ſpeciei, quam primam inquit Ruinus, quamuis nonnihil ex deſcriptione differre videantur. Scribit enim alibi [a] Ruinus ſe aliquoties vidiſſe in equis mortuis, cum ſcalpello aperirentur, prope orificium ſtomachi pluſquam centum Vermes, colore ſanguineos, magnitudine piſtachij fructus, qui primam ſtomachi membranam eroſerant, ita vt ad ſecundam perueniſſent. In ceruis prope vertebram ceruicis nati, magnitudine haud minores ſunt ijs Vermibus, quos maximos carnes putres edunt teſte [b] Ariſtotele. Qui in cerebro ceruino ſiunt inſtar ſeminum cucurbitæ latorum exiſtunt, in aqua mortui videntur, in vino reuiuiſcunt. Tales affirmarunt medici præclariſſimi ſe vidiſſe: & in primis [c] Volcherus Coiterus ſimiles ſe deprehendiſſe ſcribit, Monſpeſſuli, in caua ouis vena, cum in diebus canicularibus, cum eruditiſſimo clariſſimoq; medico Laurentio Iouberto, ad prędium ſuburbanum D. Rondeletij, ſpaciatum iret. Prodidit Iſidorus Vſciam Vermem porci ſic appellatam, quòd vrat. Vbi enim momorderit, adeo locus ardet, & intumeſcit, vt ſtatim veſicæ fiant. nec aliam huius animalculi deſcriptionem tradit. Vermiculus ſub lingua canum λύσσα & λύττα Græcis vocatur, quòd alioqui propriè caninam rabiem ſignificat: Nam hoc Vermiculo exempto infantibus catulis docet Plinius canes nec rabidos fieri, nec faſtidium ſentire. Alij verò hunc Vermiculum animal eſſe negant apertiſſimè, ſed neruoſam, quandam congeriem ſub lingua deliteſcentem, a Vermis ſpecie, atq; affectu rabiem inferentem: inflammari autem, atq; accendi huic animan-

Equorum Vermes in ventre & inteſtinis naſcẽtes quot ſint generum.

Filandre.

G

[a] De morbis Equi lib. 4. cap. 1.

H

[b] Hiſtor. 2. cap. 14.

[c] In append. obſer. anat. & Chirur.

Vſcia Vermis porci.

Lyſſa Vermis ſub canũ lingua.

A animanti sanguinem melancholicum aliosq; circumfusos humores, caniculæ potissimum ardoribus, ac concepto ex putredine contagio, rabiem furoremq; concitari adeò, vt extumescente lingua, ac neruo qui illi subest, os spuma exitiali, & contagiosa saliua rudundet. Μουῖαι sunt Hesychio Vermes, qui in carnibus nascuntur, fortassis ita dicti sunt ἀπὸ τῆς μυίας, id est Musca, quòd hæc eiusmodi animalcula in carnibus pariat. Hippocrates autem non vnico in loco celebrat carnium Vermes caudatos: quales autem ij sint, nondum mihi videre contigit. [d] Isidorus Tarmum Vermem lardi appellat. Vermes stercorarios apud Hippocratem interpretantur σκώληκας κοπρίους. At ne quis putet Hippocratem Vermes quosuis in stercore animantium nascentes intelligere, vt fecisse videntur, qui Hippocratem traduxerunt, notandum est Hippocratem Vermes Scarabei, quem κοπρίους vocat, intelligere, qui in iumentorum stercore nascuntur. Qui in caseo putrefacto oriuntur, Melders à Germanis nominantur. Qui in fauis Apum quibusdam nascitur apud [e] Plinium Clerus vocatur. [f] Aristoteles nasci Vermiculum ait fauos Apum infestantem, quem alij Pyraustam vocant. Hesychius quoq; id vocabulum agnoscit.

Carnium Vermes.
[d] Orig. 12. cap. 5.
[e] Lib. 11. cap. 16.
[f] Hi. 8. c. 27.

B

GENERATIO.

VERMES Iumentorum, præcipue equorum, in intestinis nati, non aliunde proueniunt, quàm vnde hominum, nimirum ex cibis crudis, & non digestis, sed potius corruptis, qui à magna pabuli copia, & prauis herbis generari solent. Discimus ex [a] Galeno Ascarides plurimos in iumentis gigni, cibum malè concoquentibus, quorum malam concoctionem fœtor indicat excrementorum. Montanus causam, cur in iumentis magis, quàm in homine Ascarides generentur, adferre conatus est, vbi scribit id fieri, eo quòd calidiora bruta sint homine; esse autem calidiora probat quoniam conficiunt paleas, & stramina, quæ minimè homo potest conficere; Igitur, inquit Montanus Ascarides cùm gignantur à maiori calore, iure merito in brutis calidioribus potius fiunt, quàm in homine. Huius Montani tres hîc errores grauissimos demonstrat [b] Hieronymus Mercurialis. Falsissimum enim esse
C scribit primum Ascarides à maiori calore generari. Nam animalia, inquit, maiora necessario requirunt maiorem calorem, qui extendat in omnem dimensionem, iam verò Lumbrici teretes, & lati sunt multò maiores Ascaridibus, quare necessario requirunt maiorem calorem. Præterea, quæ pluri indigent calore animalia in sui generatione, ea iure debuerunt procreari in calidiori loco. Sed alij Lumbrici ab Ascaridibus gignuntur in locis calidioribus, nimirum in intestinis superioribus; quare iure in sui generatione requirunt maiorem calorem. Ad hæc fiunt alij Lumbrici in ætate calidiore. Ascarides verò in ætate minus calida; Itaq; hac etiam ratione, videntur Ascarides egere pauciori calore in sui generatione. His rationibus primum errorem Montani explicauit Mercurialis, quando inquit, Ascarides fieri à maiori calore. Secundum in eo commissum ostendit, vbi inquit Montanus, bruta esse calidiora homine: tertium verò, quod probet leuissimo argumento bruta esse homine calidiora, quia paleas conficiant, quas neutiquam homo conficere potest. horum autem posteriorum errorum refutationem pluribus argumentis ab Hieronymo Mercuriali conscriptã lubens prætereo, vtpote huc parum pertinentem. Cur autem Ascarides in iumentis potius, quàm in homine fiant, aliam dat rationem Mercurialis, nimirum quia bruta magis vitioso
D vtantur alimento, quàm homo: præterea quòd frigidiora sint, & ratione frigiditatis fiant in ipsis ciborum corruptiones idoneæ ad generationem Ascaridum. Nam Aetius & Paulus dixerunt hosce generari propter vitiosum alimentum, propter frigiditatem, & propter corruptionem. Vermium in capite cerui nascentium causam assignat [c] Cardanus cornuum magnitudinem. Quod enim, inquit, superfluum est in radicibus, exeditur ab his, non ob cornua iam facta, sed cerebri temperiem: multum enim humidum terreum abundare in eo necesse est. Quod si vel cornua minora essent, vel caput maius, aut incrementum tardius, hæc necessaria non adeo fuerant. Caprarum & ouium Vermes in capite consistentes, in cribriformi osse non aliunde prouenire, quàm ex narium mucco existimat [d] Ioubertus. Quod caseus Vermes producat non vsq; adeo mirum videtur. nil enim lacte faciliùs, ac celeriùs corrumpitur. Cardanus diceret in caseo fieri Vermes, non quòd pinguis solùm sit, sed quòd terreni quid vnà in se habeat. Siquidem animal mistum est ex terra, & aqua, & sicco, & humido, vt ait, vnde in pinguibus valde, vt oleo, & adipe non generatur animal, quia terrea pars deest.

[a] Sect. 3. aph. 25.
Ascarides cur plurimi in iumentis generetur.
Montani errores.
[b] Lib. 3. de mor. puer. cap. 7.
In cerui capite cur Vermes.
[c] de Variet. rer. 7. c. 35.
[d] Parad. 7. decat. 2.
Caseus cur Vermiculetur.

Cleri generatio. ᵉ Lib. 11. cap. 16.

deest. Clerus siue Pyrausta fit in fauis amaræ duritia ceræ, vt loquitur ᵉ Plinius, cùm fœtum E
eduxere Apes, morbo, aut ignauia, aut infœcunditate naturali.

SIGNA, PROGNOSTICA.

ᵃ Veterin. med. lib. 2. cap. 85.

QVI in equorum intestinis delitescūt hisce signis se produnt, vti tradit ᵃ Hippocrates. se in solum equus abijcit, crebroq; volutatur, & admouet caput vtero; caudam sæpius iactat, atq; solito frequentiùs hinnit. His addidit Ruinus iumentum mœstum esse veluti melancholicum, demisso capite, macrum esse, & pigrum tardumq; ad motum, sine ventris tumore, ac vbi se voluit, inspicere ventrem, lumbos, pectus, quandoq; caudam. vbi autem

Mortis signa in equis Verminantibus.

malum maius euasit, & mors appropinquat (sæpe enim, vt ait Hippocrates, vitium hoc inuictum remedijs non cedit) frequenter lamentantur, ac suspiria edunt, lacerantq; dentibus lumbos, ac pectus. Ast ij Vermes, qui pistachij fructum magnitudine æmulantur, ad stomachum sæpe cùm adscendant, & partem eius maximè sensilem rodant, ac mordeant, sæpeq; F
mortem repentinam adferant, cognoscendi erunt. cognoscentur autem ex cibi fastidio, tristitia qua affliguntur, stomachiq; dolore cuius alia erunt indicia, præsertim si Vermes cum humoribus acribus misti fuerint. Deinde patientes equi, vbi membranę erodūtur, stomachi virium imbecillitatem patiuntur. Stercus pinguedine quadam commistum excernunt: vbi febris superuenerit, nunc calor, nunc frigus accedit, sudores diaphoreticos appellatos, frigidos, mortalesq; emittunt, qui aliquando in tanta erumpunt copia, vt guttatim in terram distillent: incipiunt autem, vt plurimum à partibus infra ventrem sitis, deinceps à capite per totum corpus exceptis ijs partibus, quæ exteriores sunt: oculi naresq; abundant excrementis, os languidum; emortui quoq; apparent oculi fixiq; in terra, versus cerebrum retracti, cauiq; & nube quadam circundati. Vbi mors in propinquo fuerit, ægre respirant, concutientes latera, validè aperiunt nares, ob compressionem diaphragmatis: venter inflatur, aures & testes frigidi, in intestino recto calor ingens, qui sentitur facilè si manus, aut digiti ano immittantur: difficulter quoq; excrementa excernunt tum alui, tum vesicæ, torquentq; caput & quatiunt. Difficulter admodum hoc mali genus in iumentis sanatur, vt plurimùm autem G

Pilosorum Vermium signa.

mortem adfert. Vermes autem pilosi in ano consistentes præterquam, quòd in foramine ani apparent vbi intestinum inuoluunt, etiam anum cauda quatiunt, ac fricant, quandoq; ad murum stabuli anum atterunt.

VSVS IN MEDICINA.

ᶠ Vermium canis vsus. Lyttæ vis. ᵃ Lib. 29. cap. 5.

VERMES qui sub lingua rabidi canis inueniuntur excisi, & circum arborem sterilem ter lati & dati, qui ab eo morsus fuerit, sanabunt, vt prodidit Sextus Philosophus in medicina animalium; idem teste ᵃ Plinio, ter igni circumlati dantur morsis à rabioso, ne rabidi fiant. Aliqui Vermem, vt idē tradit, è cadauere canino exemptum alligant contra pauorem aquæ. Vermiculus canis mortui, vt ait Sextus Philosophus, collo suspensus sanat morsum canis rabidi. Ad conceptum mulierum hocce remedium celebrat ᵇ Hippocrates: Vermem, inquit, carnium qui caudam habet accipito, & de ipso tres, aut quatuor partes sumito, & origanum tenue simul cum rosaceo vnguento terito: & hoc ad vteri os apponat. Alibi H
quoq; vt mulier concipiat secundam mulieris, & Vermium carnium capita, & alumen Ægyptium cùm adipe anserino diluit, & in lana ad os vteri apponit. Lanuginosi eius Phalangij duo Vermiculi, qui in eius dissecto corpore inueniuntur alligati pelle ceruina mulieribus ante solis ortum præstant eis ne concipiant. ᶜ Vincentius.

ᵇ 1. de mor. mulier.

Casei Vermes.

ᶜ Lib. 20. cap. 167.

Digitized by Google

A

VT FVGENTVR, ET OCCIDANTVR:

CVRANTVR intestinorũ animalia in equis, cęterisq; iumentis, hoc modò. Victus rationis cura habenda; nilq; dandum antequam, quòd priùs ingestum erat concoctum sit, nec tardiùs solito, ne doloribus & cruciatibus acerbis crucientur afflicta iumenta, neue stomachus corrodatur, partesq; vitales afficiantur, quod in ieiunio fieri solet, cùm deest alimentum, Vermibus semper alioqui nutriri consuetis. Dabitur pabuli loco stramen hordei, sale nitri conspersum: aut hordeum, furfuresúe cocta, & refrigerata: aut folia persici, salicis, arundinis, lupini viridis, summitates etiam lauri; vel panes ex furfure facti cum puluere agarici, dictamni, seminis nasturcij, aut cum radicibus cucumeris syluestris, raphani, centaureæ, ireos, concisis minutissimè. Furfures cum sulphure asserunt esse præstantissimum remedium, si tribus, aut quatuor diebus, mane ieiunoúe stomacho dentur, vnciç vnius pondere, & mediæ. Potus sit aqua cum sale nitri, aut aqua hordei, aut decoctum pœoniæ, seminisúe sancti: aqua mellita potiones factæ cum farina lupini, aut frumenti seu tritici. Scire autem oportet, si ingentes cruciatus affligant iumenta: ij vbi adfuerit confestim occidendi, ne tractu temporis mitioribus medicamentis non cedentes, partes membranosas intestinorum corrodant. Itaq; quòd si in superioribus intestinis Vermes consederint, aut in stomacho, occidendi & è corpore propellendi cùm pilulis, & potionibus reliquisq; medicamentorum formis, quæ per os assumi solent, vbi verò in crassioribus intestinis fuerint, clysteres & suppositoria præscribenda, si verò medio sint loco, & clysteres, & potus proderunt. Dandi erunt potus maximè ieiunio stomacho: quapropter nihil præbendum pabuli ea nocte, quæ potionem præcedit, sit hæc tepida oportet. Infundendum itaq; per os mane, si necesse sit, per tres dies continuos, quatuor cyathos lactis singulis vicibus, sequente quarto die aloe tribus lactis cyatis miscenda, ac propinanda, aut aqua mellita. Aut dabitur potui puluis radicis dictamni cum vino albo, aut puluis seminis centaureæ cum lacte, aut semen Zedouariæ cum vino tusum, quod Vermes in quauis corporis parte consistentes subitò necat. Succus persiccariæ potus idem facit, aut puluis. efficax etiam est succus absynthij, & menthæ, si partes sumantur æquales, cum modico aceti: aut sulphur tritum cum oleo omphacino mixtum: aut decoctum lupini cum scamoneæ modico: aut semen nasturtij cum vino: aut radix filicis siccata in sole, ac trita tenuissimè cum aqua mellita, aut vino: aut oleum omphacinum solum in magna sumptum copia. Succum brassicæ cum oleo nitroq; per oleũ & nares infundit Hippocrates. Paratur & ab eodem hoc medicamentũ, quod recipit squamæ æris, caricarum, & atramenti sutorij singulos trientes leuissimè tritos, & in collyria formantur magnitudine, qua nares sunt capaces, per quas inijciantur. Cossos, Vermes, vel Tineas, inquit [a] Vegetius, & cætera animalia ventris extinguit, si heminam cineris ex oliuæ ligno arido collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoq; apud eundem confectio, quæ eandem sæpè mortiferam librat passionem: pulueris santonici itẽq; absynthij pontici, nec non lupini crudi, & herbæ cẽtaureæ, & erui pollinis, & seminis raphani vncias binas mittis, addisq; cornu ceruini vnciam (addunt alij apij seminis vnciam vnã) synopidis Pontici pastillos tres, opopanacis semiunciam, vini tenetani, vel alterius austeri sextarios duos, olei viridis sextarium, quæ tepefacta ita animali diffundis, vt per os cornu accipiat in decliui constitutum, quatenus succus faciliùs ad interiora perueniat. Postero die idem animal constituatur in cliuo, & per clysterem intestino illius tepidæ potionis sextarius ingeratur, quatenus alternis diebus ex vtraq; parte iniecta potio coagulare, quod appellatur, possit infundere, in quo innoxiæ illa bestiolæ coguntur, & pertuso ventriculo excruciata doloribus animalia pereunt. Est & tertia apud eũdem Vegetium confectio non minus valida: radices capparis Siculi, vel baccas cum folijs ad vnam libram deteris, pariterq; commisces, addisq; (sextarium vini, capparis hemimam, & seminis erucæ, tere simul & misce addens aceti H. S.) aceti sextarios duos. Quod medicamentum interdum per os (vt superiùs dictum est) interdum per intestinum inijcis animali, vt internos hostes potionis austeritate consumas. Loco etiam potionum pilulæ in os intrudendæ magnitudine uuç factæ ex melle communi, & vncia vna aloes hepaticæ, aut pinguedine porcina, & pulueris aloes vncia vna. huius loco, & sumi potest pulueris centaureæ, aut farinæ lupini quantum satis est si

miisceantur

Margin notes: Vict[us] ratio. (beside line 2); B (beside "reæ, ireos"); Potus. (beside "Potus sit aqua"); C (beside "Zedouariæ"); [a] Artis vet. lib. 4. c. 10. (beside "Vegetius"); D (beside "sextarios duos"); Pilulæ. (beside "Loco etiam potionum pilulæ")

misceantur in massam. Clysteres ex prædictis decoctionibus fieri poterunt. aut ex oleo omphacino, in quo incoquantur, ruta, aut matricaria, aut artemisia, persicaria, folia persici, aut centaurea, cum aqua mellis, & hiera picra. Suppositoria seu glandes quoq; parari poterunt ex melle communi, & sale gemmæ; aut ex lardo porci, sale conditi inuncti cum oleo laurino. Sed antequam ano immittantur excrementa alui manu vncta, cùm oleo laurino, aut communi eximenda, itemq; Vermes, qui intestinis adhæserint deradendi digitis, & extrahendi. Dum præscriptis remedijs vtimur, non erit incongruum inungere sæpius nares, cũ vino, & melissa simul mixtis; & cordis regionem cùm aloe & oleo, aut theriaca, vmblicum cùm felle tauri ad necandos Vermes, & defendendum cor, ne ab ijs offendatur. Vitulorum quoq; Lumbrici hoc ferè modò extirpari poterunt, & aliorum iumentorum. Sed vitulis maximè omnium nocere Lumbrici solent, qui ferè nascuntur à cruditatibus. Itaq; moderandum est, vti suadet [b] Columella, vt bene concoquant: aut si iam tali vitio laborant, lupini semicrudi conteruntur, & offæ saluiati more faucibus ingeruntur: potest etiam cum arida fico, & eruo conteri herba santonica, & formata in offam, sicuti saluiatum demitti: facit idem axũgiæ pars vna tribus partibus hissopi permista. Marrubij quoq; succus, & porri valet eiusmodi necare animalia. Hæc Columella. Canes cùm Lumbricis infestantur, scribit [c] Aristoteles herbam tritici commedere. Tradunt seduli rerum naturalium inuestigatores coaceruari Vermes in inuolucris intestinorum cerui, & serpentium esu enecari, quos spiritu narium ex cauernis elicit, & ne illorum virus ei obsistat ad fontes aquarũ properare. Mirum dictu, quod narrat [d] Plinius, ter circumlato verendis palumbo, vbi iumẽtum Vermina patitur, palũbum emissum mori, iumentum liberari confestim à Vermibus. Quicunq; Vermiculi in auribus, equorũ, vel ab vlcere, vel ab alia quauis putredine, vel ab animalibus, vt Muscis immissi fuerint, pelli aut extingui puluere centaureæ minoris, si aues impleantur, & obturentur linteo per aliquod temporis spacium. frondium persici mali succus, aut cucumeris siluestris ad eũdem casum valere poterit auribus inditus. Vbi animal quodpiam pilosum, aut lanigerum, vel etiam homo ipse ob acceptum vulnus, vel aliter Vermibus scatebit, si ex pilis eius, vel lana quidpiam ante solis exortum occultaueris sub cortice eius arboris, quam vulgò Tremblam vocant (populi nigræ speciem esse censet [e] Mizaldus) & aliquot dies id facere perseueraueris, videbis miraculo quodam Vermes decidere, vel emori, vel stationem deserere. Sunt qui betulæ id etiam adscribant, nec non radici syluestris cichorei, in modum crucis, collo appensæ. Quod Mizaldus in cane obseruatum vidit, cui à Vermibus exesa propemodum erat altera auricularum. [f] Vegetius ad equi Verminosa vulnera, aut vlcera hæc scribit: Si, inquit, in dorso aut quacunq; corporis parte cœperit habere Vermes, & timetur ne putredo vulneris transeat in cancrum, nepitam, & cedrinam siue ciminum, vel cicutam conteres ex aceto, & impones. Calcem quoq; viuam ex aceto acerrimo temperatam necare Vermes experimenta docuerunt. Si Vermiculus dorso putredinem fecerit, vtilissimum est cauterizare subtiliter, postea viscum cum melle, & vino conterere, & imponere. Pannos quoq; minutos cum oleo, & aceto vulnera purgare manifestum est. Quo facto si necessitas fuerit, vstio rursus adhibetur. Ad vltimum cornu caprinum combustum, & contritum valet, vlceribus super inspergitur, vt recuperetur, & sanitas ei detur. Hactenus Vegetius. Quidam etiam aqua frigida irrorant vlcera iumentorum, sicq; Vermes enecant.

[b] Li.6.c.25. de re rust.

[c] Histor. 9. cap. 26.

[d] Lib. 31. cap. vlt.

[e] Memorab. cent. 8.

[f] Lib. 3. art. veter. c. 2.

DE PLANTARVM VERMIBVS. Cap: IIII:

PLANTIS omnibus, vt herbis, fruticibus, arboribus, sui sunt Vermes, quos generarunt, veluti ex ijs, quæ dicentur, fiet perspicuum. Nec certam destinatamq; partem habent plantæ, ex qua sua animalia producuntur; sed quandoq; ex varijs earum partibus ea oriuntur, quæ multum inter se differunt, veluti ex semine, fructu, radice, folijs, fructibus, floribus alia oriuntur, quàm ex caule truncoue. Atq; hæ omnes plantarum partes Vermes producunt. Vermiculus, qui nascitur in pimpinellæ radicis granulis rubris existit. In radicibus arborum natus Vermis maximè ipsis exitiosus existit. Arbor enim quantacunq; sit, & hæc floreat, fructusq; proferat vberes, non potest non exarescere, si Vermis in radice lateat, aut si non exarescat, amarorem quendam per omnes fructus, ac ramos diffundit, perq; ipsa fructuum semina. Ruri in meo agello Vermem, dum in radice mali armeniacæ maioris existeret

Digitized by Google

A steret ipsam arborem penitus exsiccasse deprehendi. Suntquè fidi testes, qui in radicibus quercuum Vermem adeo veneficum innasci credant, vt calcatus solùm plantas pedum excoriet. In frugum vt hordei, & auenæ radicibus Vermes quoq; generantur teste [a] Plinio: idem in cæpa accidit. Sentiunt & semina Vermiculos, vt fabæ, & milij. Inter frumenta Vermes maximè sentiunt triticum atq; cicer, sed non eadem in parte vtrumq; vt scribit [b] Theophrastus: Verùm alterum in fructu, vt cicer; alterum in radice scilicet triticum.[c] Alibi idem autor hordeum solùm, & triticum Vermibus obnoxium esse scribit. At reclamat veritas, & repugnat superioribus, vbi sic scribit: Σκώληκες ἐγγίνονται τοῖς ὤχροις, καὶ τοῖς λαθύροις καὶ τοῖς πίσοις: id est Vermes ciceri, cicerculæ, pisoq; innascuntur. Sed tollit, id dubium (vt ait Julius Scaliger in suis ad hosce Theophrasti libros doctissimis commentarijs) aduerbium μάλιστα: quanquam putet fabam, & cicerculam plus pati à Vermiculis, quàm triticum. Idem Theophrastus, quòd obseruauit Athenæus, Lupinum, eruum, cicer, sola ex leguminibus animal non parere, ob amarorem, & acrimonium, ciceréq; nigrescere (μέλας γίνεσθαι, legit Dalechampius μέγας, vt in vulgato codice). idem eiusdem operis de plantarum caussis quarto Erucas ciceri innasci tradit. Quapropter quomodo verum erit cicer non ζωοῦσθαι

B (quo verbo vtitur Theophrastus) cùm statim sequatur generari in cicere κάμπας? ζωοῦσθαι enim granū dicitur, quòd ζῶον ἴσχει, in quo animal innascitur, id alibi θηριοῦσθαι dixit Theophrastus; sed vt hoc dubium tolleret Dalechampius ζωοῦσθαι exponit Curculiones parere. Vermiculum triticum comedentem κίον appellauit Galenus in expositione vocum Hippocraticarum. Idem quoq; Theophrastus autor est in omnibus seminibus acribus, & acerbis nasci bestiolas seu Vermes, vt nasturcij, porri, sinapi, & similibus, quæ infirmiora cum sint, diu non durant, ad cibum, aut seminandum idonea. Fructuum quoq; varia genera huiusmodi vitio infestantur. poma verò ipsa per se quibusdam annis: mala etiam, pyra, mespila, punica. in oliua ancipiti euentu, quando Vermes nati subeunt fructum, eum adimunt: augent si in ipso nucleo fuere, erodentes eum. id sane mirum, cùm fructus oliuæ amarissimus existat. Vermis inquit [d] Theophrastus oleæ natus sub cute fructum adimit, at in ipso nucleo genitus prodest. Et in drupis quoq; oleis Vermes nascuntur, qui ad iacturam peiores certè deprehenduntur, & marcidi putresq; omnino videntur. Κάρπαι vocantur apud Theophrastum Vermes, qui in oleis nascuntur, apud quem sic legimus τοῖς νοτίοις ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν τὰς κάρπας γίνεσθαι, vt ἐν τῇ ἀμαυρά... γίνονται οἱ ἶπες. Sed putat autor Thesauri linguæ Græcæ

C reponendum κάμπας Erucas, sequendo ea, quæ idem philosophus tradit eodem opere, & Plinius. Sunt ex eadem causa (idest cùm de florescentem oleam percussit imber) nascentes, & Erucæ dirum animal, eroduntq; frondem, aliæ florem. Sed à Vermibus corroditur fructus sorbi super arborem crudus adhuc magis, quàm mespila pyraq;, quamuis maximè omnium sit acerbus. Fructibus quoq; vt vuarum, animal innascitur erugini simile, Crambus vocatur apud [e] Theophrastum. Auellanæ quoq; fructus Vermem patitur, qui ipsum fructus nucleum consumit, & corticem pertundit. In conis cedri maioris nasci vidimus Vermes teretes digiti crassitudine sine pedibus. Cardanus in eisdem Vermem oriri asserit fabæ longitudine capite Formicæ, sed depresso, corpore rotundo, duobus in anteriore parte circulis, loricis duodecim, ternis vtrinq; sed iuxta caput pedibus, vt partim repat, partim gradiatur, sitq; medius inter Vermem, & Formicam. In spinosis quoq; herbarum fructibus cernuntur vt Vermes asperi lanuginosiq; in dipsaci fructu, qui admodum echinatus est. Repperi paruos, atq; candidos in spongiola cynosbati, quæ quidem foris pilosa, & mollis, in medio autem tam duræ, ac solidæ substantiæ, vt vix acuto instrumēto pertundi queat. Tantum industriç natura posuit his animalculis conseruandis, quæ nisi in tam dura materia

D atq; exterius pilosa constituerentur per totam hyemem, cùm sint frigoris impatientissima, perdurare non possent. Verùm ex hisce animalculis fieri Cantharides, docet Aristoteles, & Plinius, id tamen à me nondum obseruatum fuit. In folijs quoq; atq; caule plantarum quarundam Vermes inueniuntur, item trunco, & arborum lignis. In apio nigro Dionysij apud [f] Plinium, & in caule apij fœminæ nascuntur. Propterea eos sterilescere [g] Baptista Porta Neapolitanus scribit in vtroq; sexu, qui hanc ederit. Inueniuntur & in rutæ folijs, vt perhibet [h] Cardanus. Cephalocrustes Vermis dicitur, qui se folijs persici inuoluit. Sed qui vitis, Inuolulus Festo dicitur. in gramine item inueniuntur Vermiculi. In albuco gignuntur, qui in aliud animal volatile floridumq; transfigurantur. quod cùm herba florere incipit, eroso statim operculo euolat. Intra arundinum nodos Vermes nascuntur albi, quorum alij abscissis arundinum internodijs, transformantur in Papiliones, alij in mures, vt ex Presilia scripsit Iosephus Iesuita anno 1560. traditq; hunc vermē apud Peruacū nuncupari Rhau, esseq; humani digiti modo grandē. Saccharum, quod etiam ex arundinū cauitatibus eximitur rubicū-

Mmm dum

[a] Lib. 18. cap. 17.
[b] Lib. 4. de caus. plant. cap. 15.
[c] Lib. 3. cap. 27. de caus. plant.
[d] Hist. 4. cap. 17.
Crambus.
[e] Li. de caus. plan. 5. c. 13
[f] Lib. 20. cap. 11.
[g] Phys. li. 6. cap. 3.
[h] Lib. 7. cap. 28.

dum vermẽ producit. Herbicidæ olerũ vermes vocantur apud Palladium. Τρωξαλλίδες: Ver E
[l] Lib. 3. miũ genus videtur apud [l] Athenæũ, vbi, inquit κατεδηδόκασι τὰ λάχανα τρωξαλλίδες, vt ſunt
[k] De Anim. 9. cap. 39. Erucæ & aliæ beſtiolæ, a quibus olera arroduntur, & depaſcuntur. Eſt inquit [k] Ælianus ſuus & braſſicæ Vermis, quem ab eodem olere Græci κραμβίδα nominant. Exiſtimant immunes à Vermibus eſſe ſaluiam, bugloſſum, borraginem, & alias quaſdam herbas. Cucurbita vndiq; quamuis turgeat, nec rimis hiat, nec Vermibus obnoxia eſt, vnde prouerbium κολοκύνθης ὑγιέστερος cucurbita ſanior, quod Suidas, & Xenodotus retulerunt. mirum eſt, & in abſinthio Muſcas innaſci, quæ Vermes ſunt, quorundam ſententia, cùm id ſit amariſſimum, oportunumq; remedium arcendę putredini. Lactucæ quoq; Vermiculi innaſcuntur, vt Eru-
[l] Lib. 17. cap. 24. cæ. Vermiculantur magis minusúe quædam arbores, teſte [l] Plinio, omnes tamen ferè, idq; aues caui corticis ſono experiuntur. Coſſos vocant Vermes prægrandes in iiſdem genitos. Maximè autem hoc vitium ſentiunt arbores Pyri, mali, fici: minus quæ amaræ ſunt, & odoratæ. Eorum qui in ficis exiſtunt, alij naſcuntur ex ipſis, alioſq; pariunt, qui vocatur Ceraſtes. Omnes tamen in Ceraſtem figurantur, ſonumq; ædunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtatur Vermiculis, ruffis, piloſis, atq; ita emoritur. Meſpilus quoq; in ſenecta, obnoxia ei morbo eſt. [m] Theophraſtus quoq; teſtatur Meſpilorum omnium genera à Vermi- F
[m] Hiſt. lib. 3. cap. 12. bus corrodi; vermeſq; iſtos prægrandes eſſe, & alios eſſe, quàm qui in reliquis cernuntur
[n] Hiſt. c. 1. arboribus. Idem etiam [n] Theophraſtus autor eſt ſub cortice roboris vermiculos naſci, caudicem per ſumma inſcribentes, quibus ſignis pro ſigillis antiquitus vſi ſunt, antequam ſigilla eſſent inuenta, Lycophron in Caſſandra,

Τὰ δ' ἄλλα θριπόβρωτος ἄψαυστος δόμων
Σφραγὶς δοκώσιν θάμβος ἐν χώροις μέγα.
Reliqua porro Vermiculatum non tangens ædes
Sigillum ſeruabit, magnum incolis miraculum.

Atq; huius rei inuentorem Herculem ſtatuunt. Ligna quoq; Teredinem ſentiunt, & alios Vermes, de quibus poſtea. E ſingulis plantarum ferè generibus, dum ſub fimo equino ſepeliuntur, Vermium ac ſerpentium proprias ſpecies generari teſtatur [o] Cardanus. Prodidit
[o] Lib. 8. de ſubter. [p] Plinius quoſdam putare, quod ocimum commanducatum, & in ſole poſitum vermes ad-
[p] Lib. 10. cap. 6. ferat. Si nucum iuglandium cortices virides contuſeris, & in aquam immiſeris, deinde terra ea madefeceris, aut conſperſeris vt ſcribit [q] Carolus Stephanus, naſcetur vermium co-
[q] Agricul. lib. 3. c. 34. pia vtilis admodum piſcatoribus. G

VICTVS.

[a] 5. de cauſ. plant. QVEMQ; Vermem in ſua natum arbore, in aliam tranſlatum non viuere ſcribit [a] Theophraſtus. Nec abs re, alimur enim iјs ex quibus conſtamus. Ergo ex hac, aut illa ſi conſtat Vermis (ex eius enim ſubſtantia concreatus eſt) ex ea tantùm victum ad vitam comparare poteſt. Vermis peculiari, quodam nomine dicitur Ceraſtes; is eam habet naturam propriam, vt quan do magna Vermium pars ſpecie formaq; inter ſe differant: diſcrimen tamẽ præcipuum in his eſt, quod in alia arbore fructuúe nati, tranſlati in aliud genus ſeruari nequeunt. Ceraſtem autem, & in olea naſci, & in fico parere aſſeuerant. Meminit [b] Albertus
[b] Lib. 26. de Animal. Magnus Vermis ſerpentini, qui iacet inter herbas, hunc comedere alios Vermes ſui generis aſſerit. Narrat Ioachimus Fortius ſe vidiſſe, qui ex auellana, quæ Vermem continebat, affirmabant ſerpentem magnitudine & forma educaſſe: nam nuce vſq; ad Vermem H
diuiſa, eoq; illæſo, nucem in lacte condebant, & vas ſoli exponebant, ſed ita vt Vermis à ſole haud tangeretur. Ob id ea parte, qua ſol radiabat, vas contegebant, ita multis diebus alebant. Pòſt lacte addito rurſus exponebant ſoli: lac autem ouillum eſſe oportet. referunt etiam Vermem, qui in rutæ folijs inuenitur, iiſdem educatum viginti diebus ſuperuiuere.

ORTVS.

Digitized by Google

A

ORTVS. ET GENERATIO.

LACTANTIVS [a] in plantis, ex rorida quadam materia animalcula nasci ait, sine aliqua permistione sexus. In frugibus nascuntur Vermiculi, vt auenæ radice, cùm sementem, vt loquitur [b] Plinius, imbribus secutis incluserit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cùm spicæ pluuius calor inseruescit. Vt autem in homine Lumbrici generantur ex dulci pituita, ita in frugibus Vermes ex dulci succo. Quapropter [c] Theophrastus causam assignat, cur in tritici radice, & ciceris fructu fiant Vermes, nimirum dulcedinem: sic enim scribit: Euenit verò vt triticum bestiolas ita gignat, quia dulcius quàm hordeum est: qua de causa palea quoq; suauior. Omnibus autem quæ dulci abundant succo frequenter accidit Vermiculatio; tum ex propria natura (ferè enim calida, & humida sunt) tum, quòd gratum Vermibus alimentum præbent: quò fit, vt acida, acria & amara, vix vermes ferant. non hoc tamen perpetuum est, quum in oliuis alioqui amaris nascantur, & alan-
B tur Vermes. Licet enim amara Vermibus sint inimica, sunt tamen in oliua, vti censet [d] Costæus, succi partes aliquæ non amaræ, ex quibus & gigni, & nutriri posse Vermes consentaneum est rationi. [e] Plinius Vermiculos ait generari, cùm austrinæ fiunt pluuiæ. tempore quoq; humido in ijs fructibus generantur, qui producunt acinos. Duæ itaque erunt Vermium in plantis causæ, procatharctica nimirum, & materialis. Procatharctica erit aër humidus seu ventus Austrinus, vel etiam aër siccior, materialis verò causa humor dulcis aut insipidus, sic enim rursus alibi planius scribit Theophrastus de vitijs segetum agens. Morbi autem (vt in summa dixerim) omnibus seminibus, ob alimenti cœliq; temperiem eueniunt; videlicet cùm plus minusúe alimentum præbetur, aut aër immodice humidus siccusúe est, vel etiam cùm non tempestiuè humescit. Sic enim & Vermes ciceri, cicerculæ, pisoq;, innascuntur, & Erucæ. Cicerculis cùm priusquam fuerint resiccatæ, dies interim feruidi accesserint: ciceri verò cùm salsugine ablata dulcedinem ceperit: quippe natura, vbiq; animal gignit, modò calor cum humiditate ratione debita coeat. Humiditas enim seu materia subiacet calori ad excoctionem conficiendam, quod vel in tritico euenire videmus. Ver-
C mes enim eius radice creantur, cùm post sementem flatus Austrini crebrò incesserint. Tunc enim radice humescente, & aëre calido, radicem caliditas putrefaciens animalia procreat. Vermis inde enatus continuò radicem erodit. Singulis enim ex eisdem rebus generationem, alimentumq; natura præscripserat. Alterum genus Vermis ingignitur, cùm humor effundi nequit conclusus siccitate aëris circumfusi. tunc enim calor confecta putredine animal contrahit. Tunc pabulum idem ei quoq; subministratur. Hoc idem & malis, & omnino arboribus euenire videtur, quæ ex siti Vermiculantur. Quod enim parum humoris sit, idq; in arbore maneat, putredinem conficit, ex qua Vermis: contrà enim alimenti copia suppetit, tunc enim succus ad superiora transmittitur; & quia largior vincit, nec potest putrescere. Huic proximum, quod etiam vitibus euenit. In his enim austro potissimum Vermes Ipes vocitati gignuntur, vtpote cùm istæ humescant, atq; aër fœtificet, tum ij quoque materiem sibi congenerem statim erodunt. Item Carpæ in oleis pari ratione creantur, & quę in reliquis solent consistere, & cum germinant, & cùm florent vel etiam post florem. Enim verò omnia ex simili causa proueniunt. Sed vitibus hoc potissimum euenit, quia naturæ pręhumidæ sunt, & humor earum insipidus fit, atq; aquosus. Humor enim, qui talis est facil-
D lime affici potest. Nonnunquam Ipes omnino nequeunt generari, scilicet loco placidi spiritus, neq; humido neq; succoso. Hucusq; Theophrastus. Intra arundinum nodos nasci Vermem mirum est, quia nulla ibi putredo, nulla aëris admistio. Quod verò plantæ herbæúe, item carnes, oua, lac in vitreo vase posita, & fimo equino sepelita, Vermium ac serpentum varia genera producant, id fit, vt ait Cardanus, quia humidum excernitur pingue, quo seperato viuens animal generatur. Nec potest prohiberi hæc generatio, nisi ab excremento exusto, dum relinquitur mistum humido pingui.

[a] De falsa relig. cap. 8.
[b] Lib 18. cap. 17.
[c] De caus. plant. c. 15.
[d] De Vniu. stirp. natura.
[e] Lib. 17. cap. 24.

Digitized by Google

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

[a] 2. Secund. loc.

AD aures exulceratas & purulentas exsiccandas, laudat [a] Galenus animalcula ex arboribus, veluti rubros Vermes, trita, & ex oleo diluta & instillata: Eadem ad aurium dolorem commendauit Q. Serenus his versibus.

Annosa rubros si legeris arbore Vermes
Ex oleo tere, sic tepidos impone dolenti.

[b] Lib. 30. cap. 14. [c] Lib. 2. de Ven. cap. 11. [d] de Variet. lib. 7 c. 32. [e] Li. 30. c. 3. [f] Lib. 3. c. 15

Qui in gramine inueniuntur Vermiculi, si alligentur collo, continent partū apud [b] Plinium: detrahuntur autem sub partu: alias eniti non patiuntur, cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoq; causa dantur in potu, quini aut septeni. Qui in ligno nascuntur, vulnera sanant omnia. [c] Cardanus desumi etiam in potu venenum, & ad vulnera inficienda, ex Vermibus rutæ innatis, affirmat. Herpeti equorum, quem Vermem appellant veterinarij, Vermiculum, qui in cardui fullonum vertice nascitur, pennæ anseris inclusum absq; offensa, descissa cute frontis inserito consuitoq; vulnus, solet viginti post dies emori, totidemq; diebus equus liberatur. Sed hæc [d] Cardanus. Hunc eundem Vermiculum laudauit [e] Plinius ad dentium dolorem. De eodem etiam hæc, quæ scribit [f] Plinius intellexisse videtur: Sunt, inquit, Vermiculi in spinosis herbis asperi lanuginosi: hos alligatos protinus mederi aiunt infantibus, si quid ex cibo hæreat. legunt alij exeat. Nam pueri dormientes, aut vigiles quandoq; lac euomunt, id vocant Gallicæ nutrices, teste Dalechampio, Cailloter. Non falsum, ait Scaliger, de dipsaci Verme, ad quartanam tradit Dioscorides remedium. debet autem collo alligari, aut brachio sinistro quartana febre affectis. Teredini similis nascitur Vermiculus in farre, quo cauis dētium cera incluso cadere vitiati dicuntur apud [g] Plinium, etiamsi fricētur. In malo Vermiculi nati sæpius huius arboris fructum perdunt, vbi effœta est, vbi verò adhuc ad generationem valida est, ijdem Vermes ad fructificandum contulerint autore [h] Æliano. Ex pimpinellæ radicibus rubentibus, oritur in Polonia maximè Vermiculus, qui curatus sericis tingendis, præcipue purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superantem. Sed audio in Hispania coccum eiusmodi Vermiculum gignere: quod magis videtur rationi consentaneum, quemadmodum censet [i] Cæsalpinus. Nam cocci folia non absimilia sunt pimpinellæ. Ad humanam escam suaues sunt ij Vermes, qui humani digiti crassitudine in arundinibus Indiæ occidentalis nascuntur.

[g] Lib. 2. cap. 25. [h] De Ani. 9. cap. 39. [i] De Plant. lib. 8. cap. 5.

VT FVGENTVR.

[a] Hist. 4. cap. 17. [b] Memorn. 4. cap. 3. [c] Lib. 5. de caus. plant. cap. 11.

HORTORVM Vermiculos aiunt concidere, si mulier mensibus laborans segetem ambiat. Vermes generantur tempore humido in fructibus, qui produnt acinos, quapropter eo tempore terebra perforandæ erunt arbores, prope radicē, si fieri potest, aut locū huic proximū, vt humoris, quibus Vermes producere solent, per hoc foramen fit exitus. Occiduntur autē generati axungia porcina, aut hominis vrina foramini infusa, cui insunt Vermes, aut calce viua. Sed si cortex damnum aliquod patiatur, pluribus in locis findenda, vt humor effluat. In oliua ne nascantur, prohibēt pluuiæ, quæ fiunt post arcturum, vti docet [a] Theophrastus. Lonicerus contra Vermiculos arborum hæc laudat: deorsum ad medullam, inquit, arborem perforabis, foraminiq; piper, baccas lauri & rutam cum aceto mixto infundes, atq; cuneolo cynosbati foramen obturabis, Februario autem Mense insitas arbores, earumq; fructus nulli Vermiculi rodunt. [b] Gaudentius Merula non fore Vermibus ficum obnoxiā scribit, si ramum ante plantationē in scyllam miseris. Qui verò iam adsunt, perdes calce in excisas trunci partes, & radicibus infusa. [c] Theophrastus ait omnia, quæ lentisco inserta terræ mandantur, minus sentire Vermiculationem. Suadet Carolus Stephanus ne Vermes plantas infestent, eas primùm rigare oportere aqua, cui immixtus sit cinis sarmenti vitium, aut herbas, & arbores suffitu sulphuris viui, defendere. Quidam semina macerant in lixiuio cineris ficulnei, aut inijciunt eundem cinerē Vermibus, herbasq; conspergunt. Alij magis laudant scyllam, aut fungos nucis comburunt, aut magnam copiam aliorū sine capitibus, vt propter acrorē, qui inde emanat, emoriantur omnes. Plantas Vermibus laborantes monet Cardanus

Digitized by Google

A danus æneo clauo purgandas: æsq; amarorem firmum in planta relinquere, similiter fel bubulum super radices sparsum Vermes enim dulci aluntur, fel autem amarissimum est. Semina frugum, vt fabæ, & milij, cupressi folijs mixta, non esse Vermiculis obnoxia, affirmat [d] Plinius, nec si interlunio ferantur: Multi ad milij remedia rubetam noctu aruo circumferri iubent, priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec passerem, nec Vermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri. Pro vermibus frugum vt auenæ, & hordei radicibus inhærentibus, vulgò remedium prodidit esse Plinius, amurca pura, & sine sale spargere deinde sarrire. Aquam niuis non modò sitim extinguere, sed & illam vehementius augere physici tradunt: Illud tamen peculiare habere commodi, vt Vermes in segetibus nascentes perimat. Varro apud [e] Plinium cæpam, quæ sale & aceto pista est arefactaq; Vermiculis non infestari autor est. Danda seplasiarijs diligenter opera est ne emant coccum infectorium, aut granula radicis pimpinellæ, è quibus Vermes egressi sunt, qui tantum corticem relinquunt. Vbi autem integra hæc sibi comparauerint, pingui succo, aut butyro inungenda erunt. ita enim ne ex hisce animalia nascantur, prohibetur.

[d] Lib. 18. cap. 17.

[e] Lib. 20. cap. 5.

B

DE TEREDINE. Cap. V.

AEQVIVOCA. SYNONYMA, ETYMON.

DE ijs, qui in lignis oriuntur Vermibus, consequens est vt dicamus, hoc est de Teredine. Hæc vox pro vrbe Babyloniæ, in qua mures, qui ferrum dissecare dentibus possunt, apud [a] Ælianum sumitur, pro Verme autem apud [b] Plinium vestes terente & erodente: sic enim de prætextis Seruij Tullij loquitur: Mirumq; fuit nec defluxisse eas, nec Teredinum iniurias sensisse annis quingentis sexaginta. Absyrto verò in Hippiatria Τερηδόνες sunt etiam Lumbrici equorum. Nec non ossium τερηδὼν est, de qua Gorrhæus, τερηδὼν caries, est resolutio continuitatis in osse, ab erosione facta, cuius causa est humor acutus, & acris, in osse putrescens, ipsumq; exulcerans. Sed initio quidem hoc malum reducitur, ad aliud ægritudinis genus, & ossis asperitas potiùs, quàm caries nominatur. Maiore autem facto foramine, & quodam veluti sinu vno, vel vario apparente, τερηδὼν dicitur. Idem vitium σφάκελος dicitur: Latinè autem caries appellari potest. Sed peculiariter Teredo de ijs Vermibus dicitur, qui in mari ligna terunt, & terebrant, vt docet Theophrastus: οὐ γίνεται τερηδὼν ἀλλ' ἢ ἐν τῇ θαλάττῃ. ἔστι δ' ἡ τερηδὼν τῷ μὲν μεγέθει μικρὸν, κεφαλὴν δ' ἔχει μεγάλην καὶ ὀδόντας. Alioquin Teredines generalius, quorumuis lignorum sunt: sic enim [c] Plutarchus: Σκώληκες ἐν δένδροις καὶ τερηδόνες ἐμφύονται ξύλοις κατὰ σῆψιν ὑγρότητος ἢ πέψιν. Et Vitruuius Meridianæ regiones in naualibus propter æstus, cariem, Tineam, Teredines, reliquaq; bestiarum nocentium genera, procreant, alendoq; conseruant. Hesychio quoq; τερηδὼν Σκώληξ ὁ ἐνὼν ἐν ξύλῳ, Suidæ Σκώληξ ξυλοτρώκτης ὁ ἐνὼν ἐν ξύλῳ, Vermis qui in ligno habitat, & ipsum rodit. Ex quo etiam probare quis facilè posset, vocem Latinam hanc, ipsos Latinos à Græcis mutuasse: quamuis Teredo apud Latinos dici à terendo putetur. Θρὶψ in vulgari lexico exponitur Vermiculus, vt Cossus, Tinea, Teredo, sed perperam pro θρίψ, quod præterquam, quòd apud Hesychium significat γλίσχρος φειδωλός, tenax, parcus, etiam Vermem significat, & peculiariter eum, qui ligna erodit, in terra præsertim. Ρῶμαξ in Lexico vulgari exponitur Vermis ligna erodens. Δὶξ Vermis lignum corrodens, ἶδος Σκώληκες ἐγγενόμενοι ἔνδον ξύλου, vt Hesiodi tradit Scholiastes. Hebræis Teredo dicitur עש hasch. Italis Tigne Verme generato nel legno che lo rode, item Tarme. Gallis Teigne, Vere qui s'engendre dans le bois. Hispanis el Gusano cheroe la madera. Germanis ein holtzvuorm. Belgis een houdtvvorm. Polonis Robacx drzevvo voierczaci. Hungaris Zu. Anglis à vuorme that eateth vvoode.

[a] De Anim. 17. cap. 17.

[b] Lib. 8. cap. 48.

Caries q.d.

[c] Sympos. 2. prob. 2.

C

D

Digitized by Google

E

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

Teredo propriè quid.

QVATVOR ſunt genera apud Plinium materiem cæſam infeſtantium Vermium. Teredines, capite ad potionem grauiſſimo, rodunt dentibus perforantq; robora vel ſono teſte. Hæ tantùm in mari ſentiuntur, nec aliam putant Teredinem propriè dici. Terreſtres, Tineas vocant; Culicibus verò ſimiles Thripas. Quartum eſt & è Vermiculorum genere. Tria tantum genera poſuit Theophraſtus, quando inquit. Quæ mari putreſcere aptæ ſunt, erodi à Teredine ſolent (Teredo enim non niſi in mari enaſci poteſt) quæ autem Terra Vermiculis, quos Σκώληκας vocant, & ijs quos Thripas: eſt autem ipſa Teredo corpore parua, capite magno, & dentibus. Qui verò Thripes dicuntur, Vermiculis ſimiles conſtant, quibus paulatim materies perforatur. Quos Theophraſtus σκώληκας καὶ θρῖπας dixit, Theodorus Gaza Vermiculos & Tineas vertit. Plinius Tineas & Thripas vocauit, ſed Culicibus ſimiles. Θρῖπες etiam Vermiculos ſignificare videntur, qui radices ſiccas erodunt: vnde & radices θριπήδεστοι dicuntur apud Theophraſtum. Autor de natura rerum Teredinem deſcribit Vermem ligni, caput habentem rubeum; & corpus album, ſucceſſione lignum perforantem, & illud in puluerem redigendo domum ſibi exædificantem, lignumq; conſumendo ſe purificantem, & in puluerem illud eijcientem.[a] Bartholomæus Anglicus his verbis Teredinẽ deſcribere videtur: Vilis, inquit, & mollis eſt Vermiculus, & rotundus: ſubtilia & gracilia ſunt eius extrema, & media groſſiora, occultè mordet arborem, & conſumit, plus ore, quàm pedibus ſe trahit; vilis eſt & flexibilis, & exanguis. Serpere Teredinem ſcripſit[b] Agricola, carere enim non modo pennis, ſed etiam pedibus: Verùm eã cui color æneus ſub lignis putridis, & naſci & latere, ac plerunq; iuxta Scolopendram inueniri: craſſitudinem ipſi eſſe minimæ pennæ anſerinæ, qua vtimur, cùm ſcribimus, longitudinem eſſe Scolopendræ, ſed teretem. Sed hanc Teredinem, quamuis ſub lignis putridis naſcatur, arbitror diuerſam eſſe ab ea, quam Theophraſtus, & Plinius deſcripſerunt, cùm hi ſuam in mari, & lignis produci ſcribant, ille verò, in ligno prope terram putrefacto, laterēq; ſub terra aliquo tempore. G [c] Plinius quoq; binis in locis ſuæ Teredini dentes tribuit, ad perforanda robora, hic verò Agricola de dentibus nullam mentionem facit. Itaq; Teredinum quatuor genera conſtituo, vnum Plinio, & Theophraſto ſuperiùs propriè dictum Teredo, alterum verò Vermiculus dictum, tertium Thips, quartum Coſſus, quem quidam aiunt eſſe Vermem multipedem in lignis. Obſeruaui Vermem palmi longitudine in ligno naſcentem, colore album, figura ferè Erucæ vitis ſylueſtris ſimilem, linea in dorſo à capite ad caudam vſq; conſpicua, more Erucarum repentem ferè, vndecim inciſuris conſtantem, in ſingulis lateribus punctulis quibuſdam colore caſtaneis, ore nigro ex duobus veluti introrſum ſe curuantibus dentibus confecto, qui admodum conſtringebantur: pluſculis propè os pedibus; ex ore ſuccus quidam viſcidus lentusq; emanabat. Hunc igitur Vermem Coſſum album exiſtimo; nam & alius mihi innotuit colore à prædicto differens, nimirum niger, cuius iconem ſuperiùs inter Erucas inuiti dedimus.

[a] Lib. 18. cap. 114.

[b] Lib. de ſubterr. anim.

[c] Lib. 11. cap. 2.

Coſſi deſcriptio.

F

VICTVS. LOCVS. GENERATIO.

H

Coſſorum victus.

COSSI è robore maximè naſcuntur, farinaq; ſaginantur, ſicq; altiles fiunt. Natura Teredini potiſſimùm è ligno cibatum fecit. In orientalibus partibus pauca ligna Vermes generare, autor de natura rerum teſtatur. In partibus autem Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniç ferè omnes excepta quercu & tilia. Vincentius ex eo autore pro miraculo ponit, buxum, & albam ſpinam, quæ ferè arborum duriſſimæ ſunt, Vermes generare, Tiliam verò arborum tenerrimam, quamuis eius ligna in ſicco ſeruantur, à Vermibus eſſe innoxiam perpetuò. Et Plinius affirmat tiliarum vtriuſq; tam maris, quàm fœminæ materiem Teredinem non ſentire, quamuis foliorum corticiſq; ſuccus dulcis exiſtat. fugiunt autem tiliam

Vermes

Digitized by Google

A Vermes ob odorem, odoratum enim eius eſt lignum, magiſq; maris, quàm fœminæ, quamuis vtriuſq; ſit nodoſum. In buxo autem durities naſci Teredinem prohibet, in alijs amaritudo, vt in cupreſſo. Tradit Theophraſtus, [a] Pliniuſque etiam abietem, circa germinationes decorticatam aquis inoffenſam durare. Patuit, inquit [b] Theophraſtus id apud Phneum Arcadiæ, cùm obſtruſis faucibus campus in lacum redundauit, tum enim ductis pontibus ex abiete, cum amplius extumeſceret aqua, alijs ſuper alijs fabricatis, poſtea extruſis obturamentis, vnda erupit, diſceſſitq; vniuerſa materies incorrupta comperta, ſed fortè, caſuq; innotuit. In Tylo autem Arabiæ inſula materiam eſſe affirmant, ex qua naues ædificant, quæ mari incorrupta penè perduret: quippe cùm annos pluſquam ducētos demerſa immunis ab omni offenſa ſeruetur. Extra aquam diuturna quidem eadem eſt, ſed non tantundem: ocyus enim putrere incipit. hæc Theophraſtus. Sunt arbores in inſula Hiſpaniola dicta proceræ magnitudinis, præſertim citreæ, ex quarum tabulis Indi naues conficiunt, vt ſua amaritudine Colubrularū peſtem arceāt. Haſce Colubrulas Petrus Martyr Bromas appellat, Vermes in lignis nauium naſcentes eaq; perforantes, vt vndequaq; veluti ſpongiæ foraminibus naues ſcatere videantur. Infeſtiſſimum animal Indicis nauibus, præſertim vbi mare eſt cœnoſum.

B [c] Plinius de adipe arborum loquens, mollis inquit, ac peſſima pars ligni etiam in robore facilè putreſcens Teredini obnoxia. [d] Idem etiam mora celerrimè Teredinem ſentire ſcripſit. Concedo robur Teredini obnoxiū, cùm ſcribat Theophraſtus in mari huius materiem putreſcere, quamuis defoſſam in aquis, & fluuijs dulcibus immunē à putredine dicat, & ob id naues ex hac materie fluuijs lacubuſq; condi. Nego tamen, quod de moro tradit Plinius: eam enim [e] Theophraſtus ſcripſit, ex reliquis arboribus æternam potiſſimum validamque poſt cupreſſum, ac thuyiam exiſtere. Nux quoque Euboica nequaquam putreſcit. Dicunt, & pinum pluſquam abietem corrodi à Teredine poſſe: hāc enim eſſe amaram, pinum verò dulcedinis nonnihil habere, eoq; magis, quo fuerit tæda refertior. Tradunt item & laricem in maritimis nauibus obnoxiam Teredini: & omnem materiam Teredinem ſentire affirmant præterquam oleaſtrum atque oleam, quas amaritudinis cauſſa neque Teredo neque Tinea rodit. Vermium autem autore Theophraſto, qui naſci in materie ſolent, alij putreſcente ipſa materia generantur, alij parientibus alijs Vermibus. Pariunt enim, vel in cæſa materie Vermes, quemadmodum in arboribus, qui Ceraſtæ vocantur: cùm ſcilicet tam eroſerint, quàm excauerint, vt ſe circum agere poſſint.

C Plutarchus in ſympoſiacis probans natura priorem eſſe vim generandi, in arboribus, & lignis Teredines naſci tradit humoris putrefactione, & concoctione. Hic autem humor inutilis eſt atque redundans, qui generari ſolet cæſa materie, cùm arboris innatus calor pingueque humidum abſumptum eſt. Vnde non mirum eſt Vermium in arboribus naſcentium duplicem cauſam Theophraſtum aſſignaſſe, vulnus, & ſitim: vulnus ſcilicet, quod πληγὴν appellat, & ſitim. nam ex vulnere fit apertio, & exemptio ſucci pinguis, & primigenij, ſiue naturalis, admiſſio verò peregrini, ſcilicet ſubeunte aëris humido, ſed & ſitim in cauſſa eſſe, cur arbores putrefiāt, declarat exemplo lignorum ſiccorum qui omnem humorem naturalem amiſere, peregrinūq; admiſere: quia rara ſunt ſicca ligna. Itaq; ſeſe aër facilius induit in laxa ſpacia. ſub Luna magis, quia tunc aër humidior: ſub Sole citius, quia extraneus calor validior.

[a] li.16.c.41.
[b] Hi.5.c.5.
[c] li.16.c.38
[d] li.23.c.7.
[e] lib.5.Hiſ. cap.5.
Generatio.
Vulnus, & ſitis arborib. Vermes ingenerāt.

MORALIA.

D DAVID tenerrimo ligni Vermiculo comparatur: quòd Vermiculus ligni tener quidem, & fragilis, ac modicus appareat, fortiſſimus tamen lignum terebrat, & conſumit. Sollicitudines ſuaſque curas atque remorſus animi Teredini comparat [a] Ouidius.

Eſtur vt occulta vitiata Teredine nauis
Aequores ſcopulos, vt cauat vnda ſales
Sic (inquit paulò poſt) *mea perpetuos curarum pectora morſus*
Fine quibus nullo conficiantur habent.

[a] Lib.1. de Ponto.

DENO-

E

DENOMINATA.

Τερηδονίζομαι à Teredine infestor, Teredinis iniuriam sentio, vt loquitur Plinius. Dioscorides de Sycomoro, ταχέως δὲ τερηδονίζεται ὁ ὀπὸς, celerrimè Teredinem sentit succus iste. Θριπόβρωτος, & θριπήδεστος corrosus, & exesus à Vermibus θρίπες nominatis; vtrumque apud Hesychium exponitur ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένος; quos θρίπας, & ipse dicit esse τοὺς ἐν τοῖς ξύλοις σῆπας. sed vtroq; Theophrastus vtitur, licet posteriore frequentius. Notandū verò & Synesium dicere θριπηδέστατον, & θριπηδέστατα pro θριπηδέστον, & θριπήδεστα: itemq; Lucianum θριπηδεστάτοις pro θριπηδέστοις. Si enim superlatiuus esset gradus, Synesius in priori loco dicere debuisset θριπηδεστάτην, vel potius θριπηδεστοτάτην, vt annotat autor Thesauri linguæ Græcę. Affertur verò & θριπώδης ex Theophrasto, pro putrescens Vermibus obnoxius locus eius libri, vbi de platyphyllo quercus genere agit, hoc se habet modo, φαῦλον δὲ καὶ εἰς τὸ κάειν καὶ ἀνθρακεύειν, καὶ θριποδέστατον μετὰ τὴν ἁλίφλοιον. Sed hic aliquis meritò suspicetur mendum subesse, legendumque θριπηδέστατον. Θριποφάγος, Vermibus lignorum vescens. Cossutia familia olim Romę, vt ditissima, ita etiam nobilissima, & ordinis equestris, vt quidam volunt, nomen à Cossis Vermibus ob rugositatem corporis desumpsit. Cossi enim ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, à similitudine Vermium ligno editorum, qui Cossi appellantur; sic Festus Pompeus. F

Cossutia familia vnde dicta.

PROVERBIA.

Aquila Thripas aspiciens.

Αἰετὸς θρῖπας ὁρῶν Aquila Thripas aspiciens. De magnis dicitur hoc prouerbium, qui pusilla negligunt. Est θρὶψ, vt inuenitur in commentarijs Græcorum, auiculæ species quæpiam minutissima, quam Aquila cum videat, vt est oculatissima, haud tamen dignatur persequi, vtpotè prædam vnguibus suis parum dignam. Verùm dubitabat adagiorum autor hic legi mendosè; cùm Thripes Vermiculi sint genus lignum erodētis. de quo, & hocce extat adagium apud Diogenianum, Κακὰ μὲν θρῖπες, κακὰ δὲ ἶπες. id est, Mala quidem Thripes, mala rursum Ipes, de duplici malo dici solitum, vt non magni referat vtrum elegeris. G

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

COSSES (nam & sic quoq; nominãtur pręgrandes roborum Vermes, aliarumq; arborum) sanant vlcera omnia: nomas verò combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Marcellus Empiricus vlcera, inquit, in capite sanant Vermes, qui in arbore caua, vel putrida nascuntur triti, & in panno impositi. Ijdem Vermes combusti, & cum anezo pari pondere triti, & impositi sanant etiam carcinomata. Vermes ex arboribus rubri, exulceratis, & ruptis auribus præclarè medentur. Cosses quoq; in mensis fuisse appositos antiquitus ex hisce [a] Plinij verbis liquet: Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit; prægrandesq; roborum delicatiore sunt in cibo, Cossos vocant: atque etiam farina saginati hi quoq; altiles fiunt. Cœlius Rhodiginus prodidit Phryges, ac Ponticos, Vermes albidos obsesosq;, capite nigricãte, qui è cariosis promuntur materijs, inter delicias habuisse, & luxuriam fuisse, qui xylophagia commederit. Idem fortè de Indorum rege prodidit Aelianus, quando inquit: Indorum rex secundis mensis, & beliarijs non ijsdem delectatur, quibus Græci, qui palmarum pumillarum fructus expetunt. At ille Vermem quendam in planta (quadam) nascentem, secundis mensis igne tostum adhibet, suauissimum quidem illum, vt Indi aiunt, & eorum qui gustauerunt nonnulli asserunt. Hæc Aelianus. Narrat Iohannes de Mondauilla esse in quadam insula Talache dicta Vermes similes ijs, qui in lignis putridis existunt, hosque principibus in mensis apponi. H

[a] li.17.c.24

DE

A

DE LVMBRICIS TERRESTRIBVS. Cap. VI.

SYNONYMA.

LVMBRICOS terrestres voco, quos Græci γῆς ἔντερα, & hos imitati Latini Intestina terræ vocant. Manardes vulgò apud suos Onisculos, & Nisculos dici scribit. Auicennæ Charatan. In Epigrammatibus Græcis Δρῖλος dicitur Lumbricus; alij βδέλλας hoc est, Hirudinem significari volunt Eleorum lingua; nonnulli cœcum. Ἀλάνται quoque Hesychio sunt γῆς ἔντερα Intestina terræ: sed addit quosdam interpretari Σφῆκας, id est Vespas. Branfelsius in suo lexico medico Vermes terrenos Gaphagas appellari Siculorum lingua scribit, deducto nomine παρὰ τὸ γαῖαν φάγειν, nam terram comedit. Lumbricus quoque apud Latinos scriptores præsertim agriculturæ Intestina terræ nuncupantur: & apud medicos per oleum Lumbricorum id intelligitur, quod ex hisce constat Vermibus confectum esse. Italicè dicuntur Lumbrici: Hispanicè Lumbrizes. Gallicè Vers de terra. Germanicè Eert Vvurm, Melet, ode Regenvuurm, Belgicè Piervuuorm, aut, Regenvvuorm. Polonicè Glisti. Hungaricè Galisza. Anglicè Vuormes offe eth or in mants bodij.

B

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

C

LVMBRICORVM terrenorum duo potissimùm inuenio genera, vnum dictum simpliciter Lūbricus, alterū Ascaris; Lumbricus terestris in corpore humano nascēti similis, magnitudine, colore interdū subalbido, interdū sanguineo: Hic pluuijs cadentibus subitò è terra prodire solet. Vnde cōcinnè Euclio apud* Plautū solicitus de aula auro referta Strobilū seruū, sic alloquitur: *In Aulularia.

Foras, foras Lumbrice qui sub terra erepsisti modo
Qui modo nusquam comparebas, nunc autem cum compares, peris.

Strobilum autem seruum Lumbricum appellat Euclio, quòd ille non antea in illo loco ab eo visus, ex ara subitò emerserit, in qua assidebat, quemadmodum Lumbricus repentè humido cœlo existere solet. Ascarides prodidit Agricola Vermes paruos nō vnius, & eiusdem coloris: nam alios candidos esse dicit, alios luteos, alios nigros: sæpiusque aratro excitari: reperiri etiam plures, in vnum aliquem locum congregatos. Hi vastant sata: etenim validas segetes radicibus subiectis enecant. Aiunt quidam Vermium omnium illos maximè segetibus nocere, quos in quibusdam Italiæ locis Zaccarolas appellant, crassos, longos paulòminus digitum, hos, quum maximè sint natura frigidi, nūquam è terra prodire, sed quantò aër est calidior, tantò magis ad terræ superficiem ascendere. Ascarides terrestres.

D

LOCVS, VICTVS, GENERATIO.

OLYMPIO apud Plautum fortè rudiori cuipiam persuaserit; Lumbricos terram edere, quòd Chalino dixerit.

Post autem nisi ruri tu eruum comederis (ita legit Lambinus.)
Aut quasi Lumbricus terram.

Sed per terram non intelligit puram, sed succum terræ pinguem. Quæ ratio est, quòd non omnē terrā, hoc est, tenuem, sterilē, arenosam, & lapidosam, sed tātùm glareosam, pinguem, & argillosam, ac humidam amet. Vnde Anglia plurimos alit Lumbricos, quod sit regio humidissima. Radices plantarum, quibus dulcis est succus, depascunt.

Digitized by Google

scuntur; quapropter intra graminis vulgaris radices frequentissimas offendi. Tota hyeme sub terra latent, temporeque verno è terræ visceribus primùm prodeunt. Sed quomodo generantur? Nasci è succo terræ scripsit [a] Gaudentius Merula; ergo per putredinem terræ humidæ, quæ horum animalculorum in se principia continent: hic autem humor non salsus, aut acer, aut amarus esse debet, sed dulcis, vnde per pluuias, & imbres generantur, quòd binis in locis testatur [b] Lucretius, vno in loco disputans, ex insensilibus gigni sensibus prædita, sic canit: E

[a] lib. 3. memor. c. 19.

[b] Lib. 2.

Illud in his igitur fœdus meminisse decebit,
Non ex omnibus omnino quæcunq; creant res,
Sensilia extemplo, & sensus me dicere gigni:
Sed magni referre ea primum quantula constent,
Sensile quæ faciunt, & quæ sint prædita forma:
Motibus, ordinibus, posituris, deniq; quæ sint:
Quarum nil rerum in lignis, glebisq; videmus.
Et tamen hæc cum sint quasi putrefacta per imbres
Vermiculos pariunt, quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota noua re,
Conciliantur ita, vt debent animalia gigni. F

Et rursus alibi hos posuit versus.

Quatinus in pullos animaleis vertier oua
Cernimus alituum, Vermesq; efferuere, terram
Intempestiuos cùm putror cœpit ob imbres.

Nec ab hac sententia absuisse visus est [c] Nicander, dum ait, Lumbricos hosce terra ali imbre humectata: Nam scytalem serpentem ab Amphisbæna distinguens, sic canit:

[c] In Theriaca.

Στειλῆς πάχετος, τοῦ ἕλμινθος πέλει ὄγκος,
Ἠὲ καὶ ἔντερα γῆς, οἷα τρέφει ὄμβριμος αἶα. id est.
Manubrij ligonis latitudo; longitudo verò ei quæ Lumbrico,
Aut terræ Intestinis, quæ imbribus irrigata terra alit.

Coitus eorum.

Nos quandoq; ipsos è terra prodeuntes coire offendimus. Coeunt autem non veluti serpentes complexu mutuo, sed tangunt se tantummodo, plus quàm dimidia ferè corporis parte, atque ita arctè sibi inuicem adhærent, vt non nisi pedum duriusculo calcatu, & frictione absistant; videtur autem vterq; cùm coeunt, vnus Lumbricus, in medio corporis paulò crassior cęteris. Hoc itaque modo fit horum coitus. Franciscus Massarius disputans de anguillis an generent coeantúe, an verò omnes è putredine limi ortum ducant, videtur accinere ex Lumbricis eas oriri: videntur inquit (anguillę) nonnullę habere facultatem gignendi, quòd in aliquibus Lumbriculi fiant: his generari anguillas creditur, quod error est: sed certè ex his prodeunt, quæ terrę Intestina vocantur, quæ spontè in luto humescenteq; humo proueniũt. Iam aliæ absolui ex his visæ sunt; aliæ scalptis discerptisque intus apparuerunt, quòd alibi etiam dixit (Plinius.) Non igitur anguillæ ex sordibus corporum earum, sed Intestinis terrę generantur. Huc vsque Massarius, qui eam opinionem ex Aristotele hausisse videtur, quando inquit; Quæ autem Intestina terræ vocantur Vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum consistit. G

MORALIA. H

VERMES terreni in latebris terrę delitescunt, animantibus alijs, quę cęlo, terra, marique continentur, viribus longè inferiores. Præterea à prætereuntibus facilè conculcantur, si prodeant in lucem: omnino tam vile animal est Vermis: vt vix liceat ignobilius aliud excogitare. Quo magis gratos nos esse conuenit Christi morte seruatos, in qua ille tam miserè à Iudæis est deiectus, & omnium ludibrio expositus, vt non potuerit pressiùs deprimi. Itaq; in hanc sententiam rectè per prophetam hũc statum rerum, verbis huiuscemodi explicat Dominus. Ego autem sum Vermis, & non homo, opprobrium hominum, & reiectamẽtum plebis. Omnes videntes me, deriserunt me. Homerus Harpalionem cadentem Vermi assimulat, cùm aufugiens inter socios à Merione ærea sagitta in coxa vulneratus esset: canit enim.

Μηριόνης δ' ἀπιόντος ἵει χαλκήρε' ὀϊστὸν
Καί ῥ' ἔβαλε γλουτὸν κατὰ δεξιόν, αὐτὰρ ὀϊστὸς

Ἀντικρὺ

Digitized by Google

A *Αντικρὺ κατὰ κύςιν ὑπ' ὀςέον ἐξεπέρησεν.*
Εζόμενος δὲ κατ' αὖθι φίλων ἐν χερσὶν ἑταίρων
Θυμὸν ἀποπνείων, ὥς τε Σκώληξ ἐπὶ γαίη
Κεῖτο ταθεὶς, ἐκδ' αἷμα μέλαν ῥέε, δεῦε δὲ γαῖαν. id est.
Meriones autem in abeuntem misit aeream sagittam,
Et vulnerauit coxam ad dextram, ac sagitta
E regione per vesicam sub os penetrauit:
Residens autem illic charorum inter manus sociorum
Animam efflans, tanquam Vermis super terram
Iacebat extensus: sanguisq; niger effluebat, tingebat autem terram.

Ecce comparationis humilitatem, qua videtur etiam cadentis ignobilitas significari. Aliàs enim de Heroibus magnanimis morientibus dicit σπαδάζειν, βρύχειν, &c. hoc est syderari fremere, seu stridere. Hic verò Vermi assimilatur Harpalion, homo fortassis non tanti, vt rei grandiori cadens conferretur. Eius sanè imbecillitas in eo fuit manifesta, quòd læso Atridæ scuto hasta cominus, transfigere tamen illud non potuerit.

B

PRÆSAGIA:

LVMBRICOS terræ si humum quasi terebello pertundant, affatimque foras erumpant, pluuias præsagire antiqui deprehenderunt. Nam terra ab austro, & aëre vaporoso imperceptibili motu affecta, imbuta & madefacta, perfacilem Lumbricis, teretibus existentibus, viam facit, & vliginosum, ac humidum alimentum illis larga manu sursum exhibet; quod vt capiant, è terræ penetralibus prodeunt. Anno 970. quo Romualdus Sergij filius ex Rauennati nobilitate iuuenis monachus est allectus ad archiepiscopatum Rauennæ maxima Vermium sub terra latentium pestilentia, mox frugum omnium inopia laboratum est, vt refert Carolus Sigonius, in suo opere de Regno Italiæ.

Pluuiæ signum.

Sterilis anni.

C

APOLOGVS.

DE Vulpe, & Verme eiusmodi fabellam texuit Aesopus, persuadens omne verbum inane esse, nisi præsto experientia adfuerit. Qui sub cœno (inquit) cælabatur Vermis super terram egressus, dicebat omnibus animalibus, medicus sum medicaminum doctus, qualis est Pœon deorum medicus. Et quomodo, ait Vulpes, alios curans, te ipsum claudum non curas.

VSVS IN MEDICINA.

SCRIBIT [a] Plinius terrenorum Vermium cinere præstari, ne canescant capilli, si oleum admisceatur. Idem laudauit hisce versiculis Q. Serenus: [a] li. 30. c. 15

Lumbrici quoque terrestres miscentur oliuo,
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.

D Quos versus commentans Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis: Lumbrici inquit multis, ac varijs morbis commodi temperatæ inter frigus, & calorem adurentem qualitatis, & qui humores vnde pili gignuntur, tum succrescendo augentur vitiatos, & locum iam occupantes citra vtilis circumfluentis absumptionem, digerendo discutiunt, & influentes inhibent atque pilorum originem corroborant. Vnde capillo tum gignendo tum augendo, tum flauo & pulchro colore tingendo sunt idonei. Morbo quoque regio resistunt Vermes terreni, in aceto mulso, cum myrrha poti, teste [b] Plinio. Citat ex Auicenna Rosa Anglica Lumbricos terrestres exsiccatos ad pondus drachmæ vnius sumptos cū sero clarificato, vel aqua endiuiæ statim clarificare ictericiam. Ad sanguinis fluxiones in vulnere stomachi quoque propinantur. cum oleo triti clauos pedum tollunt: cum aceto sacro igni perbellè medentur, vt tradit Mizaldus. Ex oleo coctos aurium dolores mitigare scripsit [c] Apollonius apud Galenum: Q. Serenus loco olei adipem anserinum admiscet, ad obtusum auditum:

[b] li. 30. c. 11
Ad icterū.
[c] lib. 11. de simpl.

Sincero

Si vero obſtruſa ſenſus morietur in aure E
Lumbricos terra, ſeuumq; ex anſere rauco
Excoque: ſic veterem poteris depellere morbum.

Perniones, ſi adſint vlcera putrida, Vermium terrenorum cum oleo vetere fauilla ad cicatricem perducunt cera addita. Omnibus vulneribus, præſertim neruorum, conducunt Vermes terreni triti, & impoſiti. Ex Vermibus neruoſis partibus glutinandis eiuſmodi compoſitionem ſcribit Hollerius; vtriuſq; ſymphyti, cynogloſſi, piloſellæ, vtriuſq; plantaginis ana manipulum vnum, Vermium terreſtrium libram dimidiam, trita omnia macerentur ſeptem dies in olei ſeſquilibra, Deinde cocta leuiter excolentur: expreſſo ſucço miſce ſeui arietini purgati libram vnam, picis naualis ſelib. picis Græcæ quart. 1. ammoniaci, galbani, opopanacis, therebinth. ana vnciam vnam, Thuris, maſtiches ana vnciam ſemis, macerata pinguia in aceto, & ſoluta cæteris vniantur. Vermium terrenorum cinis oſſa fracta ſolidat, etiam oſſa
[d] li.30.c.13. extrahit autore [d] Plinio. Q. Serenus canit:

Exeſos autem dentes ſi fortè queraris,
Prodeſt, & puluis Lumbrici corpore toſto.

Dioſcorides cum anſerino adipe infundit affectis auribus, decoctos autem cum oleo, in contrariam cum melle aurem inſtillat ad dentium dolores. Valent & aduerſus morſus ſerpen- F
[e] Lib.30.c.8. tum, & Scorpionum. Terreni Vermes inquit [e] Plinius, bibuntur ex vino paſſo, ad cõminuendos
[f] lib.30.c.9. dos calculos. [f] cinis eorundem ita, vt tertio die ſoluatur ſummas ad podagram vires habet: alij ex cerato & roſaceo oleo illinunt podagræ, alij ipſos aceto melli'ſq; cyathis tribus immiſcent, & imponunt, pedibus antè roſaceo perunctis. Id remedij aliquoties à quibuſdam expertum, & comprobatum, nec mirum cum inflammationes doloreſq; mitigant, quæ duo ac-
[g] li.30.c.14 cidentia præſertim poſterius perpetuo podagræ articulorumque doloribus adeſſe ſolent, [g] Plinius inquit Vermes terreni illiti in ceruices, & ſcapulas, ne nerui doleant, præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Ijdem per ſe impoſiti mammarum ſuppurationes concoquunt, & aperiunt extrahuntq;, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant (ſic vertit Plinius, quòd Græci κατασπῶσι) poti cum mulſo. Quæ omnia Dalechampius Iulis adſcribit Vermibus, quos ſic vocat Numenius apud Athenæum. ait enim Iulos Vermes terrenos eſſe Numenij, annotatq; non modo grauidis, ſed & fœtis, & puerperis ſecundas pellere in paſſo potas. Cęterùm Lumbricos noſtros, vbi poſt partum clauſæ fuerint mammę, doloreq; acerbo torquentur, turgentibus mammarum corymbis inungit Q. Serenus. Mirabilis enim eo- G
rum vis prædicatur à Græcis, & Arabibus ad generandum lac in mammis, eò quòd ſit medicamentum experientia cognitum. Hieronymus Mercurialis, vbi lacte nutrices egent, poſt ſublatam febrem vtitur hac confectione, quæ recipit, nucleorum pini, amigdalarum dulcium ana vnciam vnam, ſeminis petroſelini, fœniculi, raparum ana drachmam vnam, pulueris Vermium terræ vino ablutis drachmas duas, ſacchari quantum ſufficit. Exhibendum ſummo mane ad quantitatem vnius, aut alterius drachmæ, & poſt potetur vinum mediocre, vel brodium caponum coctum cum ſemine raparum, & porri. Vermium capita trita prębet
[h] li. de mor. mul. [h] Hippocrates ad mulierum vterum fœcundandum: quid autem apud eum per Vermes intelligendum ſit, multum dubitàtur apud interpretes. Vtitur autem Hippocrates eo in loco vocabulo Græco ἀλλαι. Caluus indefinitè nimis Vermes Eulaos reddidit, alij Vermes in corpore ex putredine naſcentes. Alij ex arboribus collectos. Alij Vermes terrenos Inteſtina terræ dictos, malunt exponere. Poſtrema ſentẽtia mihi magis arridet. nam Vermibus terrenis diureticam etiam vim tribuit Dioſcorides, ſi triti in potu ex paſſo ſumantur. Ad articulorum

Hippocrates explicatus.

Olei Lumbricorum conficiendi ratio.

neruorumque cruciatus, cõficiunt ex eis oleum myropolæ, hac ratione. Imponunt Vermiculos in æneum cacabum, & affuſo inde oleo igni feruefaciunt: quo fit vt paruo momento ij, H
non modo inaſſentur, ſed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. propterea Andernacus ſic conficit, Lumbricorũ terreſtrium ſelibra in vino albo diligenter eluatur, incoquaturque in olei roſacei omphacini libris duabus, & vini vncijs duabus in vaſe duplici dũ vinum conſumatur, deinde omnia colantur, exprimiturque oleum leuiter, & in vſum reponitur. Mathiolus rectius fieri exiſtimat, cùm vaſe vitreo excipiuntur, & diutiùs calore balnei macerantur, oleo innatantes: nam hoc modo eorum ſuccus elicitur, comburique nequeunt. Præſtat hoc oleum ita paratum, præſertim ſi Vermes roſaceo macerentur, ad podagricorum dolores à calidis defluxionibus prouenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, mox ſuper impoſitis Vermibus in eo elixis, tuſis, admixtiſque cum æquali cerati pondere, quod tetrapharmacum vocant. Ad hæc terreſtres Vermes prius vino albo eloti, ac per ſe abſq; oleo vitreo vaſe excepti, operculato vaſis ore, ne quid expirare poſſit in balneum calentis aquæ immerguntur, tamque diu efferueſcere permittuntur, donec in liquorem oleo ſimilem vertantur.

d by Google

A tantur. Præferunt quidam hoc, quod maximè præstat neruorum, & intestinorum vulneribus glutinādis. Quod longè efficacius efficit si factitio balsamo aliquo, aut vero si reperiri potest fuerit admistum, aut oleo quod vitreis organis latissæa resina, siue abietina lachrima conficitur. Indi è terræ visceribus Vermes quos eliciunt, Maizi folijs nutriunt, maiores vbi euaserint, & crassiores excoquunt illos in sartagine, & despumant, deinde colant, postea rursus coquunt, donec in vnguenti redeant consistentiam. hoc remedio tanquam præstantissimo vtuntur ad ambusta.

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

EX prædictis quoque Vermibus Indi placentas conficiunt teste Manarde. Lumbrici nostri terrestres apud nos, quòd sciam, Europæos nullibi, in mensis ponuntur, sed medicinæ tantùm gratia à quibusdam expetuntur. Vescuntur eis plurima animalium. Vt aues nonnullæ, item quadrupedes B bestiæ nonnullæ atque pisces. Inter aues præcipuè cornices, & turdi Gallinæque depascunt, vnde cum in Anglia magna sit Lumbricorum copia accidit, vt & cornicum ibidem vbertas reperiatur, vt tradit [a] Polydorus Virgilius. Apud Plautum prouerbij loco hocce habetur. [a] Angl. histor. lib. 1. In Bacchide.

Nunc ab transenna hic turdus Lumbricum petit.

Allegoria est tracta à tendicula, qua turdi capiuntur: per quam significat Chrysalus seruus adferens Nicobolo seni litteras, senem litterarum lectione captum iri. Est autem transenna funiculus extentus, qui adhibetur turdis capiendis: Lumbricus verò esca turdorum, quam dum captant, ipsi capiuntur. Idem quoq; & porcis est quandoq; cibus, veluti prodidit [b] Columella de eorum victu loquens. At vbi inquit penuria arborum, & terrenum pabulum consectabimur, & sicco limosum proferemus, vt paludem rimentur effodiantq; Lumbricos atque in luto volutentur, quod est huic pecori gratissimum. Agricola de subterraneis agens talpas quoque eosdem depascere, ac sub terra quærere ait. Cæterùm quod etiam pisces ijs auidè vescantur, exemplo nobis esse poscunt piscatores, qui eisdem pisces venantur. Hinc Ausonius ad Theonem suum [b] lib. 7. c. 9.

C
Piscandi traberis studio? Domus omnis abundat
Domnotini, tales solita est ostendere Gazas,
Nodosas vestes animantum Neritnorum,
Et iacula, & fundas, & nomina villica lini,
Colaq; & infutes terrenis Vermibus hamos.

VT FVGENTVR.

VBI arbores plantare cupias, Vermesque in terra sint copiosi, lixiuio quo vtimur ad vestes lineas purgandas, miscenda terra est, vt occidātur. Salsa item & aromatica cauent, nec vnquam tangunt spontè, sed coacti contrahuntur, & moriuntur. Aqua in qua canabis semina, & folia sunt incocta, si super terram effundatur, Vermes ad terræ superficiem trahit, seu odore alliciat illos seu expellat; vnde piscatores ea vti solent referente [a] Cardano. Ij qui habi- [a] 8. De subtil.
D tant in regno Mogor, maximè timent Vermes, ne interficiātur ab eis quando eunt, ideo scopas semper secum portant, vt planiciem verriant, dum eunt. Sed fortè hi non erunt Vermes terreni, sed potiùs serpentes, quos quandoque scriptores Vermes nominare consueuerunt, aut potiùs Insecta venenata per terram repentia. Si Vermes ouis cum herba comederit, suadet [b] Vvecxerus, sanguinis detractionem lancinatis, & apertis supra labra venis, & his, quæ sub cauda sunt, iuxta sedem: sed & hominis vrinam sesquiheminæ mensura infundere oportet. [b] 6. De secret.

Digitized by Google

E

DE TINEA. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.

EXACTA hiſtoria de ijs Vermibus, qui in plantis, & animalibus oriuntur, conſequens eſt, vt de ijs verba faciam, qui compoſitis ex eis rebus artificio humano naſci ſolent, inter quos principem locum habet Tinea. malum ſanè, quod nec pauperum veſtibus parcat (nam diuitum plerunq; ad horum iniurias armantur,) nec eruditorum laboribus. nam libros erodit. ſola hæc fuit cauſa, cur de Ariſtotelis atque Theophraſti libris, tam varie diſceptetur hoc tempore. Nam Ariſtoteles bibliothecam ſuam reliquit poſt obitum Theophraſto, hic eam tradidit Neleo, Neleus eam Scepſi detulit, ac poſteris dedit hominibus ſanè imperitis, qui libros incluſos, negligenterq; poſitos, in arcula continebant: ac tandẽ, cum F Attalicorum regum ſtudium ſentirent conquirendorum librorum, eos ſub foſſa quadam occuluerunt, pòſt ſitu, ſquallore ac Tineis labefactatos, & eroſos Appelliconi Tieo vendiderunt, vt autor eſt * Strabo.

* Geogr. 13.

ÆQVIVOCA:

DE Tineis ventris Lumbricis longiſſimis ſuperiùs diximus. Sunt etiam Vermes in Apum aluearibus Apibus noxij. Columella. præterea, vt Tineæ ſi „ apparuerint, euerrantur Papilioneſque enecentur, qui plerunque inter al- „ ueos morantes Apibus exitio ſunt. Nam & ceras erodunt, & ſtercore ſuo „ Vermes progenerant, quos aluearum Tineas appellamus. Tænea verò per „ diphthongum vittarum extremitates, vt quæ ab inſulis pendet. Sumitur quandoq; pro tota vitta. Feſtus propriè dici faſciam ait. Græca enim dictio eſt Ταινία, quam ſic interpretatur Verrius Flaccus, vt dicat eſſe laneum ornamentum capitis honorati. Dicuntur etiam Tæneæ lapides apud Plinium, ſub aquis candicantes, in longum porrectos, à G faſciarum ſimilitudine. Eſt & Tænea piſciculi genus apud Ariſtotelem, à corporis gracilitate ſic dictum.

SYNONYMA.

TINEA Vermiculus veſtimenta, & cartas libroſuè erodens, à tenendo dicitur, vt vult Iſidorus, quòd in veſtibus, & cartis firmiter hæreat eaque vaſtet. Σὴς Græcis. Italis Tigna, Tignolo. Gallis Teigne. Germanis ein Schabe, Belgis een Motte. Hiſpanis la Tinna de las colmenas polilla. Polonis Mol. Hungaris Molij. Anglis à Mothe, à Vvorme y at ẻ atletæ clothes or boocKes.

GENERATIO. H

PLINIVS puluerem autorem Tinearum putat, & ſiccitatem, inquiẽs. Idem „ puluis in lanis, & veſte Tineas creat, præcipuè ſi Araneus vnà includatur. „ ſitit enim & omnem humorem abſorbens ariditatem ampliat. Hoc & in „ chartis naſcitur. Petijt hæc Plinius ab Ariſtotile, qui eadem paulò prolixius hunc in modum ſcribit. Quin etiam aliæ generantur beſtiolæ, vt dictum eſt, tum in lanis, & quibuſuis lanificio confectis, vt Tineæ, quæ la- „ nis puluerulentis præcipuè oriuntur: atque etiam magis ſi Araneus vnà includatur. Si „ quid enim humoris ineſt, hic abſorbens ampliat ſiccitatem. Naſcitur & in tunicis hoc „ idem Vermiculi genus. Hactenus Ariſtoteles. Non tamen arbitror in quibuſuis veſtibus philoſophum dicere hoc innaſci, ſed tantum in laneis, & ijs præcipuè, quæ ex lanis ouium

conſtant

A constant quibus necem lupini dentes intulerunt. Citat enim Bartholomæus Anglicus ex Aristotele, & Plinio, lanam ouis deuoratæ a lupo, non modò Pediculis, sed etiam Tineis obnoxiam esse. Cæterùm in lineis (quamuis in charta, quæ ex lino constat) nullo modo generantur. Nam linum non corrodit Tinea. Etenim cùm [a] Petrus Apostolus in cœnaculo per excessum mentis visione vidisset linteum magnum de cœlo submitti, vbi erant omnia quadrupedum, ac serpentum genera, deque cœlo vox insonuisset, Petre macta, & manduca: apud patres mysterio id magno habitum est, vt linteo ea fuerint visa. Propterea [b] Diuus Augustinus fortasse, inquit, quæratur quare linteum erat, in quo erant illa animalia: non vtique sine caussa: nouimus enim quod linteum Tinea non consumit, quæ vestes alias corrumpit: & ideo qui vult ad mysterium ecclesiæ Catholicæ pertinere, excludat de corde suo corruptionem malarum concupiscentiarum, & ita incorruptibiliter firmetur in fide, vt prauis cogitationibus, tanquam Tineis non penetretur: si vult ad sacramentum illius lintei pertinere, quo significatur, & figuratur Ecclesia. Hæc ille doctissimè atque sanctissimè. Cæterùm cùm vestis lanea diu in crasso, & clauso aëre continetur, potissimum Tinea gignitur.

[a] Act. apost. 10.

[b] Hom. 45. ex. 50. Tom. 10.

B

DENOMINATA.

Σητόκοπος à Tineis pertusus, seu derosus, vt βυβλάριον σητόκοπον à Tineis pertusa. At vulgare Lexicon in βυβλάριον tradit Lascarin voluisse intelligi papyrum pertusam instar trabeæ, quæ tundit glebas segetis, & frumentorum. Sed cùm summa Lascaris doctrina notissima sit, non bona fide eius interpretationem referri credendum est. Ἄσητος Vermibus immunis, vt exponunt quidam, potiùs Tineis carens. Tineosus dicitur Tineis plenus; vtitur hoc Columella.

MORALIA.

C COMPARATVR inuidia Tineæ, quæ latenter vestes rodit, quę studium & fructum bonum lacerat, & compactionem vnitatis dissipat. Tinea quoq; dicitur peccatum originale, vestis verò caro, qua anima est vestita. Vnde [a] Ecclesiastes à vestimento procedit Tinea, à muliere iniquitas. Vt enim Tinea ex corruptione vestis gignitur, quæ insensibiliter panni superficiem corrodit, iisque spoliat: ita caro nostra cùm fugit ab Adam corruptibilis facta, & mortalis per esum pomi vetiti, fuit Tinea peccati originalis generata, quæ vestem carnis insensibiliter, & inuisibiliter per carnalem concupiscentiam corrodit pilis, id est moribus, & virtutibus eam priuat. Et veluti vestis in aëre contenta crasso, nec aëri ventoue exposita Tineam generat, animal occultim rodens, nec se videri sinens, cùm sit sensibile. Ita quoque de anima statuendum est, quæ quando diu in corrupto aëre, id est mundi dilicijs dimittitur, & per laborem, & pœnitentiam non explicatur, nec vento tribulationum exponitur, nec puro aëre, id est diuina scientia exsufflatur, tūc verè in ipsa Tinea, id est peccatum, seu malum propositum generatur à quo ipsa anima per remorsum corroditur, & vexatur pilisque hoc est virtutibus spoliatur. Et tamen peccatum licet sensibiliter noceat, & affligat, tamen haud se videre permittit, ab oculis peccatorum. Et ideo sicut vestis à Tineis corrosa nihil valet, nulloq; amplius est vsui. sic verè, nec anima perforata à Tineis peccatorum.

Inuidia Tineę simulata.

[a] Cap. 42.

D

PROVERBIA.

Τοὺς Σῆτας τρέφει, id est, Tineas alere ij dicuntur, qui neglecta situ perire sinunt. Ductum à vestibus, aut libris diu reconditis, aut intactis. Vtitur hoc Isidorus [a] Pelusiota ad Simplicium scribens, qui plurimos libros coemerat, nec tamen legerat, aut legebat: eius verba Græca se habēt hunc in modum. Βίβλους ἐκτήσω πλείστας, ὡς ἔμαθον. καὶ οὐδὲν πλουτεῖς, ἀγνοῶν τὴν ἀνάγνωσιν, ταυτὸν ποιῶν τοῖς τὸν σῖτον κατέχουσι, καὶ τοὺς Σῆτας τρέφουσι. καὶ αὐται μὲν γὰρ, Σητῶν μητέρες καὶ τροφοὶ, ὅταν δεδῶνται, γίνονται. ἢ κέχρησο τοίνυν τῷ χρήματι, ἢ μὴ βλάπτε τὴν παίδευσιν πολλὴν κἀνταῦθα κωμῳδίαν συνάγων, βιβλιοφόρος ἢ βιβλιοτάφος, καὶ σητοτρόφος καλούμενος, quæ optimè hunc in modum à Iacobo Billio transla-

[a] Epi. 127

ta ſunt. Plurimos libros, vt audio emiſti: atq; opinione locuples es, eorum lectionem ignorans, atque idem faciens, quod ij qui frumentum comprimunt, ac Tineas alunt. Nam libri quoque Tinearum patres,& nutricij ſiunt cùm vinciuntur. Quare aut opibus tuis vtere, aut ingentem eruditionem ne læde, nimirum hic quoque comicos ſales colligens: dum librorum corruptor, aut librorum ſepulchrum, aut Tinearum altor appellaris. Eodem prouerbio vſus Horatius E

Contrectatus vbi manibus ſordeſcere vulgi
Cœperis, aut Tineas paſces taciturnus inertes.
Aut fugies Vticam.

V T F V G E N T V R.

a De re ruſt. VESTIMENTA ne Tineæ tangant, inquit a Marcus Cato, amurca olei decoquenda ad dimidium, ea inungendus fundus arcæ, & extrinſecus, & pedes,& anguli. Vbi ea adaruerit, veſtimenta condito. ſi ita feceris Tineæ F
b li.27.c.7. non nocebunt.eaſdem etiam arcet abſinthium veſtibus impoſitum, vt b Plinius autor eſt.pręſtat idem iris ſolo odore, proprerea ijs qui pannos vẽdunt frequentiſſimus eius eſt vſus. Ad idem efficiendum aniſi quoque ſemen ad-
c 20.c.17. fertur à c Plinio, præſertim ſi contundatur.itemque heliochryſon, quod alij chryſanthemon vocant, odore non ineleganti. Addunt etiam his veteres malum citri, quod medicum vocant intra veſtes repoſitum. eſt enim odoratiſſimum: item puluerem cupreſſi per laneas veſtes reſperſum. Aſari folia decocta expellunt Pulices, & Tineas è veſtibus. Laudant recentiores roſmarini puluerem. Et ſi aliquam partem veſtium iam eroſerint, ſuadet d Fallopius eam la-
d Secret.311 uandam eſſe cum aqua, in qua purgata ſunt vaſa, quæ menſis apponi ſolent. Veſtem à Tineis
e lib.28.c.3 non attingi, quæ fuerit in funere, e Plinius tradit.

DE VERMIBVS IN LAPIDIBVS ET METALLIS NASCENTIBVS. Cap. VIII. G

SVNT qui affirment in medio lapidum quorundam, ex quibus calx vritur naſci animalia diuerſarum ſpecierum, itemq; Vermes dorſo piloſo, multiſq; pedibus, qui plerunq; fornacibus, in quibus calx coqui ſolet, multùm damni adferre ſoliti ſunt. Contra verò a Cæſalpinus in fodinis metallorum, ſiue
a Lib. 1. de metal. c.2. marmorum aliorumque ſaxorum, nunquam viuum corpus reperiri teſtatur his verbis: Nunquam tamen repertum eſt, aut lapides, aut metalla, aut ſulphur corrodi ab animalibus, vt ſolent ligna à Teredine. Reperiuntur autem Vermiculi in terra cœnoſa: quia putredo aquæ materia eſt opportuniſſima ad eorum generationem: & in ſcopulis maris intra lapidum cauernulas reperiuntur animalia quædam, quæ dactilos vocant, oſtrearum medullis ſimilia, & guſtui grata, ex aqua marina nitro labente genita. Hactenus Cæſalpinus. Ego verò quod ad hanc rem attinet nil habeo noui, cenſeo tamen animalia in ſaxis, & metallis reperiri poſſe, quamuis id rariſſimè accedat. H

DE ORIPE. Cap. IX.

a 11.Geogr. ORIPAS vocat Theophanes apud a Strabonem Vermes in niue naſcentes. At quia mirum videatur, & vltra humanam fidem credere, animalia in niue, & generari, & viuere; Strabonis verba in medium lubet proferre, aliorumque veterum, qui de his animalibus, quippiam memoriæ prodiderunt. Strabo itaq; ſic inquit. In niue autem glebas congelaſcere aiũt concauas optimã continentes aquã tanquã in tunica: & animalia in ipſa niue generari (vocat autẽ Apollonides Vermes, Theophanes verò Oripas,)& his optimã cõtineri aquam

ruptis

A ruptis autẽ tunicis ebibi. Eiusmodi animaliũ generationem assimilare Culicum ortui, qui ex metallorũ flamma bracteaq; nascũtur. Aristoteles etiam cùm ortus Insectorũ varios diligentissimè recenseret, traderetq; alia ex cognatis animalibus produci, alia sponte nasci, & ex hisce alia ex rore supra plantarum folia cadente, alia ex luto, & stercore putrefacto, alia in lignis, alia in animalium superfluitatibus, alia in alijs, demum dicebat aliqua etiam nasci ex fæce aceti: quod quia mirum videri poterat, cùm acetum putrefieri non videatur, obiectioni occurrit dicendo, in his etiam quæ minimè sunt obnoxia putrefactioni animalia nasci, vt
„ in niue, & igne. Etenim, inquit, in his quæ videntur maximè posse non putrefieri, animalia
„ nascuntur. quemadmodum niue in vetusta Vermes. fit autem vetusta rubens, propterea, &
„ Vermes huiuscemodi, atq; hirsuti. Qui verò fiunt ex niue, quæ in tepore inuenitur, magni
„ sunt & albi. cuncti verò difficulter mouentur. Hæc quoq; [b] Plinius breuiter repetijt, Rur- [b] Lib. 11. cap. 35.
„ sus, inquit, alia genera Culicum acescens natura gignit: quippe cùm & in niue candidi repe-
„ riantur, & vetustiore Vermiculi, in media quidem altitudine rutili (nam & ipsa nix vetustate rubescit) hirti pilis, grandiores, torpentesq;. Huc accedit autoritas scriptoris eius libri, qui de Plantis inscribitur, Aristoteles falsò putatus: hic enim probans plantas in niue non
B reperiri, & qui in ea sunt amaras esse omnes, animalculorum quoq; nascentium in niue meminit. Ita, inquit, ferè non inuenitur planta in niue. licet in ea visa sit nonnunquam prouenisse, vt & animalia quædam præcipuè Lumbrici: hi enim in niue gignuntur: & phlomus, & herbæ amaræ omnes. Has itaq; autoritates, quidam parui facientes, varijs rationibus contendunt, animalia in niue fieri non posse. quorum ea potissima est, quòd maximè à calore nix absit: sine quo animal generari non potest. cùm etiam haud alia sit causa, cur nihil ex glacie producatur, quàm quòd frigidissima est, vt Aristoteles scribit, tantum abest, vt animalia in niue nasci credibile sit, vt eam illorum interitus causam esse argumẽto sit, quòd hyeme agricolæ niues optant, quibus pernitiosæ frugibus bestiolæ perdantur. Si qui verò Vermiculi in niue conspiciuntur, illos non ex niue natos, sed è terra emersos, ac niuibus se inuolutos fuisse credunt. Quibus rationibus acutissimè respondet [c] Cagnatus his verbis: [c] Var. obs. Lib. 1. c. 23.
Quòd, inquit, negauere in niue aliquid nasci, quoniam nix à calore maximè abest, falsa ratione inducti sunt. Si enim credamus Auerroi quarto libro Meteorum, nulla res, quæ ex elementis concreta sit, calore caret. & Aristoteles quinto libro de generatione animalium, docuit nullum esse absq; calore humidum. οὐδὲν ὑγρὸν ἄνευ θερμοῦ. nix autem concreta est, &
C est humidum quiddam, quanquam enim congelatione fit, quæ exsiccatio, quædam est, substantia tamen eius est vapor, cuius natura est humida, minimoq; negotio in aquam vertitur. congelatio verò est, quædam exsiccatio, sed non simpliciter; nam exsiccatio fit humido exeunte, at in niue humidum non exit, sed concluditur potiùs, ac veluti vincitur. Insuper Aristoteles primo lib. Meteorum, ait niuem esse nubem congelatam, & in niue multum calidum inesse. Et lib. de generatione animalium quinto, albedinem ab aëre dicebat esse, aër verò est calidi & humidi, & nix est alba. Quibus omnibus concluditur, non maximè à calore niuem abesse. ex glacie, quidem nihil fieri concedi Aristoteli potest, sed nix minus, quàm glacies frigida est: hęc dicta esse ὑπερβολὴ ψυχρότητος, at nix minimè. & licet dixeris congelationem, πῆξιν, esse ὑπερβολήν; niuẽq; congelatione constare, tamen haud dubiè in maiori congelatione exuperantia maior est, niuẽq; minus esse congelatam glacie negari non debet, quod si fortè glaciata nix etiã fuerit, tunc nihil ex ea nasci rationi consentaneũ est. neq; dixerim glaciei densitatẽ potiùs, quàm frigus ortum animalium prohibere, quoniã in re densiori, quàm glacie, vt sunt multa ligna, Vermiculos nasci certissimũ est. Impedimentũ igitur est à frigore, quòd nunquã in niue tã efficax, vt in glacie est, & multò minus, cùm nix ipsa putrescit. Quòd
D autẽ nix pernitiosa sit bestiolis, quæ frugibus sunt inimicæ, non est efficax argumentum contra Aristot. sententiam. quoniã sicuti quæ in aëre degunt, magna ex parte in aqua suffocantur, & quæ in aquis viuunt, aërem non ferunt; nec tamen sequitur si illa suffocantur, in aqua, quòd nulla nascantur in aqua: similiter de aëre. Ita quæ ex terra, & in terra Vermes nascuntur, siue quæ alia Insectorũ generis sunt frugibus noxia, perimi à niue minimè mirum est; sed non sequitur ex niue, aut in niue nullũ oriri animal posse. si autem potest, vt Aristoteles testatur, tantum abest, vt ab ea perimi debeat, vt ab ea seiunctum vitam agere non possit. non secus, ac piscibus extra aquam contingit. nam vt idem est autor libro de respiratione ἡ φύσις ἐν οἰκείοις μάλιστα σώζεται τόποις. Natura in locis cognatis ac familiaribus maximè seruatur. & Theophrastus primo lib. de causis plãtarum, ἅπαντα γὰρ φαίνεται τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ καὶ διαμένοντα καὶ γινόμενα ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις: cuncta enim vidẽtur animalia, & plãtæ manere, ac generari in proprijs locis, subditq; ἀπαθῆ μὲν ὑπὸ τούτων. à proprijs locis nihil pati, nõ corrũpi. & 5. de caus. plantarũ tradit, Vermes ad alias trãslatos arbores, quã in quibus nati sunt,

non viuere. quapropter conſentaneum rationi magis eſt Vermes niue inuolutos, in ipſa niue natos, quàm terra emerſos. nec de alimento illorum eſt dubitandum. etenim ex qua naſcuntur re, ex eadem ſine dubio ali poſſunt. & niuem non eſſe rem ſimplicem, ſed ex pluribus concretam (cuiuſmodi oportet eſſe alimentum præbitura) antè ſtatuimus. & cuicunque viuenti, interea dum generatur, tantum materiæ ſufficitur, vt etiam genito ſatis ſit ad vitam certo ſpacio ſuſtinendam, nullo extrinſecus alimento accedente: donec videlicet aut proprio ingenio, aut ope aliena externum, & aduentitium (nam illud ingenitum dici poteſt) nutrimentum, vt naturam decet, comparetur. quod ſi nunquam ſuppetat, pauciſſimos ea dies, vel horas vitam agere, neceſſum eſt. Hiſce doctiſſime Marſilius Cagnatus Ariſtotelis aduerſarios compeſcit. Cęterùm [d] Iulius Cæſar Scaliger putat in ipſa niue Vermes gigni, quòd in ea multum ſit aëris, & ſpiritus, qui poſtea cõcaleſactus hos generet. Eſt enim, inquit, ea niuis natura, vt ſolum impinguet etiam & lutum ex ea fiat. E

[d] *De cauſ. plan. 18.*

DE LIMACE. Cap. X.

LIMACEM Albertus, eumq; ſecuti vulgares, & obſcuri authores turpiſſimè cum teſtudine terreſtri confuderunt, Limacem inquam, quæ concham ſuam tergore portet, domiportam Cicero appellauit, quæ tamen & ipſa impropriè Limax dicitur, quamquam Theodorus Gaza apud Ariſtotelem Cochleam (κοχλίαν) Limacem vertat; à quo poſtmodum decepti alij Cochleas, Limaces quoque nominarunt: Sed Plinius diſtinxit, vt cùm ait: Beſtiolarum » genera quædam herbis innaſcuntur, raphano Erucæ, & Vermiculi, item Lactucis, & oleri; » vtriſq; hoc amplius Limaces, & Cochleæ. Et rurſus: Limaces naſcuntur in vitia, & aliquando è terra Cochleæ minutæ mirum in modum erodentes eam. Quotieſcunq; verò Limacem Cochleam vocat idem Plinius, ſemper nudam Cochleam nominat, vt è contrario Columella Cochleam vocat Limacem conchæ implicitum, dum canit: F

Domiporta

Implicitus concha Limax, hirſutaq; Campe.

Adeo vt Limax non Cochlea ſit ſimpliciter, ſed Cochlea nuda, ſiue teſta, ſeu domuncula carens: cùm Cochlea ſimpliciter dicta ſit, vt dixi, Domiporta Ciceronis. Limax, inquit Iſidorus eſt Vermis Limi, dictus eò quòd in Limo naſcatur, vnde & ſordidus ſemper & immundus habetur. Et antiquiſſimus Varro Limacem dici ſcripſit à Limo, quòd ibi viuit. Alberto [a] magno Laha vocatur. Ait enim: Laha, vt putatur, eſt teſtudo (teſtudinẽ cum Cochlea confundit, vt dixi) nigra, ſine domo vadens in ſyluis. Apud Græcos peculiare, quòd ſciã, nomen non habet: reperio tamen apud Aelianum [b] κοχλίαν τὸν γυμνὸν vocari, hoc eſt Cochleam nudam: quare cùm & Plinius Cochleam nudam vocet, ita apud Græcos veniſſe ſuſpicari licet. Italis Lumagotto dicitur, nam Lumaca Cochlea eſt; Gallis Limace, aut Limacon, Germanis Schneck, Vvechſchneck, Belgis Huyſlecke: Hiſpanis Caracol, Polonis Szlimax, Vngaris Sárba teleld tſiga, Anglis à Snaile. G

[a] *Lib. 4. de Anim. tract. 1. c. 3.*

Laha.

[b] *Lib. 2. de Anim. c. 45.*

GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA.

LIMACVM, ſiue nudarum Cochlearum, aliæ magnæ ſunt, aliæ paruæ: H Magnæ Germanis à colore ruſſæ dicuntur (quanquam in hoc genere etiam nigræ ſunt) de quibus ſentire ſcriptores quidam docti putãt, cùm ad medendum Cochleas nudas poſtulant: Paruæ gregatim folia ſectantur, & hortos infeſtãt, cinerei aut fuſci coloris, & hę quidem ſemper nudæ ſunt, quòd ſciã. Plinius [a] Limaci magnę ſimilem eſſe ſcribit echineim. Sunt verò partiũ diſtinctiones, vti & Scaliger [b] annotauit, in hiſce animalculis admodũ obſcuræ. Quæ hîc exprimuntur primo loco, ex cinereo nigricant, albis per tergus maculis, cornicula exerunt quatuor è capite, quibus iter prætendunt. Tertia tota nigra: poſtrema cinerea albis maculis per dorſum, iiſq; longis varia. Albertus in eorum extremo ſitos habere oculos aſſerit. Plinius Cochleas haſce nudas, ſiue Limaces, non tamen omnes in capite lapidem gerere memoriæ prodidit, idq; verum eſſe docuit quotidiana experientia: nonnunquam oſſiculum, vt pòſt patebit, idem Plinius nominat. Cardanus Limacium lapidem uocat his verbis: Limacius lapis in capite

[a] *lib. 32. c. 1.*

[b] *Lib. 1. de plant.*

Limacius lapis.

in capite Limacis, quæ cortice non integitur, solet generari. Hunc vt ostendere possum, candido colore, & aspera superficie esse oportet, quòd ex aquæ substantia coactus sit, & ob id etiam paruus, quòd in paruo animali inuentus. Lapillus quem ego proprijs manibus exemi è capite nudæ cochleæ, postquam in multis frustra quæsiuissem, albidus erat fabæ ferè magnitudine, multo tamen humilior, compressusq; magis, modicè transparens, inæqualis, admodum glaber, parte altera planior, altera veluti in oculum protuberans, durus, sed dentibus friabilis, ita vt in arenulas atteratur. Venduntur & alij lapilli multò maiores, magis protuberantes, minus candidi, obscuri, intus foueam habentes, sed eiusmodi è nudis cochleis eximi nō puto. Noctu potiùs, quàm interdiu animalia isthæc ad pascua exeunt, degunt autem non modò in campis, & hortis, sed in cellis vinarijs, latrinis, cloacis, & alijs subterraneis vliginosisq; ædium locis.

1

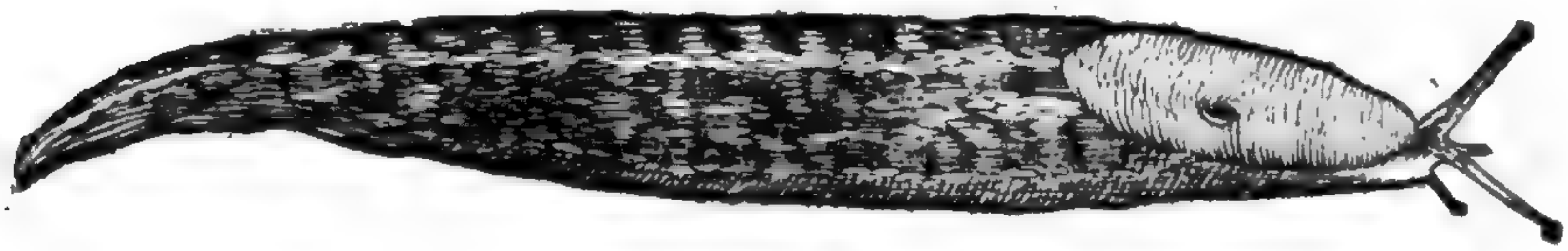

2

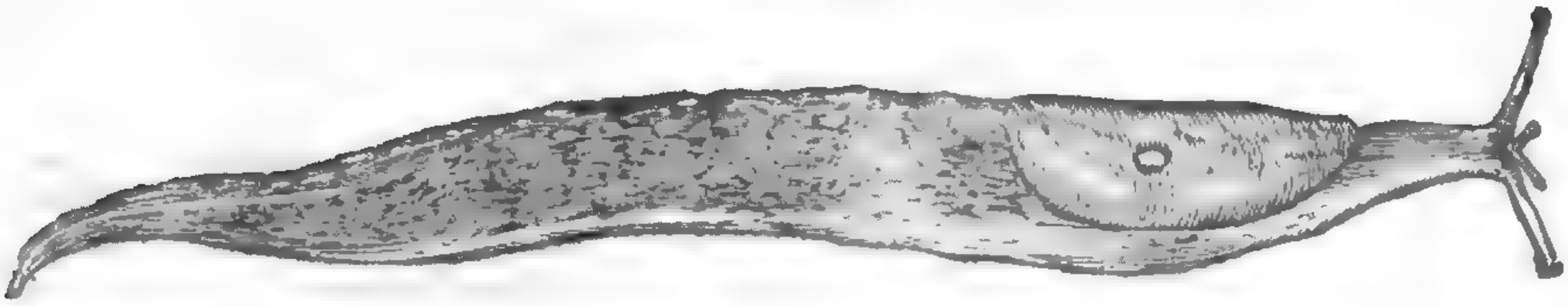

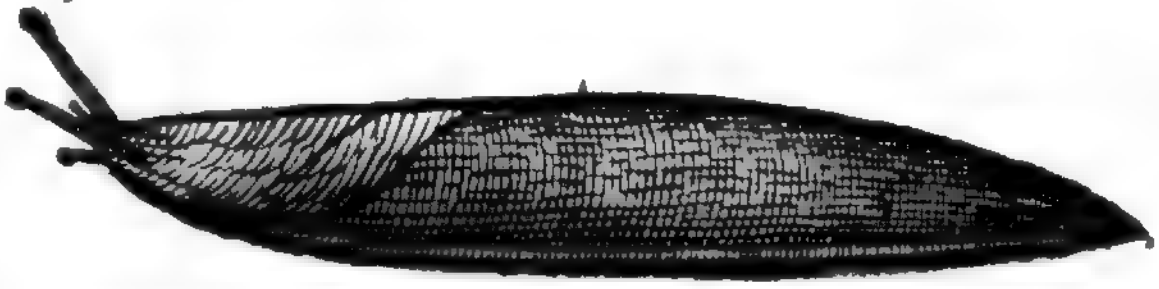

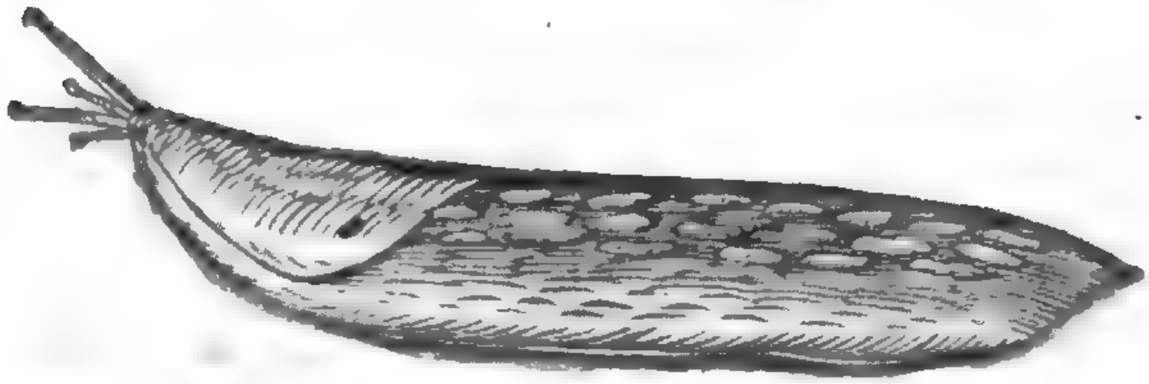

VSVS.

Limaces qui edant.

A LIMACVM siue nudarum cochlearum esu, omnes abstinent. Brasauolus tamen in Africa, genus quoddam Cochlearum nudum esse scribit, quo vescantur, idq; ab authoribus proditum esse tradit, item suos Ferrarienses retulisse, qui anno salutis M.D.XXXV. cum Imperatore Carolo V. in Africam commigrarunt, vt Tuneti regem in suam ditionem reciperent. Sed Africanas simpliciter in vsu cibi fuisse, ex Plinio, & Varrone constat: quod de testatis ego accipiendum puto. Nudas verò Africanas Plinius solus (quod sciam) nominat, ad remedia quædam foris imponens, aut cinerem propinans. Quare si quæ nudæ hodiè in Africa esitantur, esto: authores tamen hoc non prodiderunt. Expetuntur contrà à mulieribus plurimùm ad expoliendā faciem: namq; ex ijs in stillatorium vas coniectis, additis quibusdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur. Medicamen pro mulieribus cosmeticum ex Bertapallia, & Gordonio. Limaces nouas sine testa in vase vitreo pones, & asperges sale gemmeo contrito: tum aquam Limonum super infundes, vt emineat, & vas obstructum insolabis, donec fiat quasi vnguentum: eo facies illita mirificè abstergitur. Debet autem ablui aqua de floribus fabarum, aut aqua furfuris frumenti. Cedunt præterea nudæ istæ Cochleæ in vsum medicum. Capitis doloribus inquit Plinius, remedio sunt Cochlearum, quæ nudæ inueniuntur, nondum peractæ (perfectæ, legunt alij) ablata capita. Ita quoq; Serenus agens de dolore capitis, canit:

Cosmeticū remedium.

Profuit & Cochleis frontem tractare resectis.

Eodem Plinio & Marcello Empyrico authoribus, earum cinis, si viuæ combustæ sint, vlcera omnia pedum sanat. Marcellus eisdem adijci ait aliquid triti thuris, & albi ouorum, atq; inde vlcera testiculorum tumentia, & hydrocelas puerorum siue ramices super lini, vt modo glutinis adhærescat: pueros verò contineri in lecto donec omnis turpitudo reprimatur. Sunt qui Limaces ruffas misceant emplastris quibus hernia curatur. Sunt item qui ad suppurandum vtantur. Vt verrucæ, ganglia & claui in hominibus, & iumentis aboleantur: Limacem ruffam bene salito, vel sali imponito, inde liquato humore verrucas, & ganglia perungito, & partem Limacis superilligato: Clauis verò linum eodem liquore madidum imponito. Experimentis hæc constant. Similiter fici, & mariscæ emendantur. Illitio ad anginam ex Limacibus, ex Nicolao Myrepso. Limaces nudas sine testis in hortis repertas in ollula vrito, & in cinerem redactas excipe melle Attico, quod satis est, & illinito. Alij piperis grana decem inijciunt. Ad quartanam magi adalligant eas in pellicula, vel quatuor earum capita præcisa arundine, vt Plinius author est. Kiranides Limacem nudum cum manna (polline) thuris solutum, & nari immissum, ex ea sanguinis eruptionem sistere, & matricis sinum clausum aperire affirmauit. Vt pili in iumentis proueniant: Limaces ruffas aperies, exenterabis, multo sale asperges, & facto inde vnguento inunges: pilos copiosè euocat. Si quæ partes macie, aut atrophia laborent, sic curabis: Cochleas ruffas (numerus non exprimitur.) in vase bene operculato, sale consperges & sines per dies nouem, deinde mensuram, (vncias mensurales circiter quadraginta) olei laurini, vini stillatitij (quod aquam vitæ nominant) vncias quinque; diu permixtis vtere. partem vel atrophia, vel arthritide etiam sola cochlearum aqua nimirum quæ ex eis salsis manarit) vtilis est. Si boues sanguinem è vesica, aut ano excreuerint, Limaces ruffas in sero acido (quo lac funditur) imponunt, & tepidum præbent bibendum. Iam verò Lapillus, quem & officulum Plinius vocitauit, in Limacis capite inuentus, cùm à Plinio celebratur, tum etiam à recentioribus plurimùm. Cochleæ nudæ, inquit ille, gerunt in capite lapidem, non tamen omnes[a], quem febribus tertianis adalligatum vulgus prodesse existimat. Et[c] rursus de eodem. Magi ad dentitionem Limacis lapillum siue officulum, quod in dorso inuenitur, adalligari iubent. Et[d] antè dixerat: Limacis inter duas orbitas inuentæ officulum per aurem, cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, doloribus capitis prodest, quod remedium pluribus semperq; prodest. Et alibi deniq; sic habet: Capitis doloribus remedia sunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur, nondum peractæ ablata capita; ex his lapidea duritia exempta (est autem calculi latitudine) quę alligantur. Antonius Mizaldus nescio ex quo Lapillos è capite Limacum, & grandiorum cochlearum erutos, stranguriosis vrinam tradit moliri, illius meatus lubricare, si comminuti ex vino exhibeantur. Auxiliari etiam parturientibus laxando, & dilatando muliebres locos.

Lapidis Limacis vsus.

[c] Lib. 30. cap. 15.
[d] Lib. 29. 6.

Google

A cos. Si ad læuorem teratur, & oculo insletur, omnes eius maculas credit detergere, obliterareq́;, siue vngues fuerint illæ, siue leucoma, nebula aut quid aliud. Inuenio, & hoc postremum apud authorem additionum in breuiarium Arnoldi Villanouani, sed hic addit, si fel hircinũ misceatur, fortius fore. Et Kiranides, Nudæ cochleæ, inquit, postquàm Sol ascendit, medio inter cornua abscisso, calamo acutissimo, exime os quòd habet, & inuolutum albissimo panno habe ad omnimodam ophthalmiam, pro custodia omnis ophthalmiæ, & faucium, gulæ, tussis, & cephalalgiæ, & quotquot circa caput, ceruicemq́; passiones contingunt, non sinit fieri, & si iam fuerint, circumligatum curat.

B

C

D

VLYSSIS

Digitized by Google

 E

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS, F

HISTORIÆ DE INSECTIS LIBER SEPTIMVS QVI EST DE AQVATICIS.

& primùm

DE IIS, QVÆ SEX HABENT PEDES. Cap. I. G

Musca aquatica.

DE Musca fluuiatili Rondoletius (apud quem solùm de hoc Insecto, scriptum reperio) sic scriptum reliquit. Muscas volantes in aquæ extremitate sæpè vidimus æstate. Oculis sunt magnis pro corporis magnitudine. dorso rotundo, ventre plano, senos habent pedes, posteriores maiores, ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare in aëre volare, & in aqua natare possunt. Natant ventre in cælum conuerso, contrario situ volant. Vtrũq; per vices faciunt. Venter lineis nigris, & viridibus distinguitur. His piscibus insidiantur.

Cantharides aquaticæ.

Sunt & Cantharides aquaticæ in paludibus circa lacum apud nos, quæ per superficiem aquæ motu irrequieto huc illuc circa eundem ferè semper locum mira celeritate se traijciũt: H nec in summo tantùm, sed etiam profundiùs feruntur. Magnitudine, & forma Cimices referunt. Cruscula sena habent subrussa. Vaginæ è nigro virides, præsertim ad solem, & splendentes, alas tegunt: sed non penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quæ cùm in aqua celeriter feruntur vt solent, mirabili candore, splendoreq; conspicua argentum viuum quodammodo refert: vnde & Pygolampides si quis appellet, nomen ipsorum naturæ conueniens posuerit. In aërem si prorepserint, volare etiam possunt. Icon earum hæc est.

Pygolampides aquaticæ.

Viola aquatica.

Cùm de Scarabæis ageremus, diximus etiam aquaticos dari. Eos audio esse maiusculos corpore lato compressoq; & à Germanis Vvassergugen appellari, & in quarumuis aquarum fundis reptare. Sed videre eos mihi needum licuit. Obseruaui verò Insectulũ quodpiam, vel

A vel ex Scarabeorum, vel ex Cantharidum genere: Rustici Violam aquaticam dicunt. Cantharide minor est, forma oblongiori, angustioriq;, vtrimq; in acutum desinens, aterrimo splendens colore, duas iuxta rinctum appendices breues habens, ceu cornicula, senos pedes colore ferrugineo. Obseruaui & aliud Scarabæi aquatici genus, Scarabæo stercorario minori per omnia simile, nigerrimum, coleopteron, gressu cursuue celerrimum, saliens etiam dorso impositum, maximo nisu in aëra se vibrans, subsultim in ventrem se conuertit: pedes habet inæqualis magnitudinis: priores breuiculi ad gradiendum tantùm apti sunt, duo postremi, cùm ad natandum seruire debeant remigum loco, multò sunt longiores: alijs verò illis communibus, æqualis pedum omnium est magnitudo. Huius icon postea dabitur vnà cum Tipulis. Inueni et aliud in horti publici vasis aqueis, in quibus plantæ aquaticæ conseruantur, Insectum è Scarabæorum genere, superiori in eo plurimùm differens, quòd anteriores pedes haberet duplicis vsus, nimirum ad natandum, & gradiendum. Sagacissima enim natura latissimos eos fecit in medio, haud aliter, ac auium aquaticarum pedes sunt, & ne latitudo (rotunda ac caua) ad ingressum non esset inutilis, eosdem in extremo rursus fecit exiles, robustos tamen & hamatos, & eis vnà cum duobus subsequentibus, qui contigui sunt ac æquè longi, ea carentes latitudine, ad progrediendum vti posset. Postremi pedes duplo sunt longiores, in extremo velut in pinnam molliusculam desinunt, in medio ventris siti, longè à primis, qui sunt in pectore. Horum quoq; duplex vsus est, ad natandum seu potiùs ad natatum regendum tanquam pinna aliqua, aut cauda, & cùm cubat in dorsum (apricatur enim libenter, & apricantem ego cepi) ad insiliendum. Salit enim cùm in dorsum cubat, ijs sese ad saltum à terra eleuans. Cùm cubat in ventrem, vel omnibus pedibus insistit, hosce posteriores tanquam ad incessum inutiles per terram trahit. Coleopteron est hoc Insectum vagina tectum durissima, ventre quoq; durissimo, ac prope osseo, color eius ex atro ad castaneum nonnihil vergit. Antennas à lateribus capitis erigit adeo exiles, vt visum penè fugiant, castanei coloris. In summa elegans animal est.

Scarabæus alius.

Alius.

B

Reperitur passim aliud animalculum nigrum, Pulice paulò maius, quod supra aquas, potissimùm stantes, velocissimo motu cietur, rarò quietum, rotundum est & sepes. Nomenclator Hollandos; cæterosq; fortè Belgas secutus, quibus Vvatervlo dicitur, Pulicem aquaticum vocat, hoc enim Belgicum id nomen sonat. Degunt gregatim istiusmodi bestiolæ, inuicem continuè colludentes, ac prosequentes. De marino Pulice pòst dicam ex Rondoletio.

Tipulæ historia.

C Tipula (vel vt alij scribunt Tipulla, vel vt alij Tippula) teste Festo bestiolæ genus est sex pedes habentis, sed tantæ velocitatis, vt super aquam currens, non desidat. Meminit [a] Plautus istius animalculi, dum ait:

Neq; Tipula leuius pondus est, quàm fides Lenonia.

[a] *In Persa.*

Quorum verborum sensus est, non tam leuiter per aquas Tipula discurrit, pondere corporis leuissimo, & prope nullo, vt leuis, & prope zephiriæ, subuētaneęq; fidei sunt ipsæ lenę. Theodorus Gaza *ἀσκαρίδας* perperam, & intolerabili errore Tipulas vertit: siquidem Tipulæ nō sunt Vermes, sed ea quæ diximus, & hic depingemus, aquæ supernatantia animalia. At quāquam leuitate sua super aqua ingredientes non merguntur, aquatiles tamē animantes multi esse negant. Vulgus Aquitanum teste [b] Iosepho Scaligero, & accolæ Garumnæ Capras vocant. Dictæ sunt Tipulæ *παρὰ τὰ τίφη*. *τίφη* enim *τὰ ἕλη*, vbi eæ versari solent. Varro.

[b] *In Coniect. ad Varr.*

——— Leuis

Tipulla Lymfiam frigidos transit lacus.

Ita enim legendum censet Iosephus. Bina ego Tipularum genera obseruaui, maius vnum, idq; alatum & tantum quadrupes; minus alterum, apterum, sepes. Prius in aqua stagnante scrobis foueæue, cui cannabim macerandam immergunt rustici Bononienses, qua ab eo vsu Maceratoio vocatur, inuentum, longum erat integrum palmum, colore fusco, Attelabo siue Locustæ apteræ non absimile, nisi quadrupes fuisset. Antennas binas sed articulatas, prope medium, extremo nonnihil deorsum reflexas, ac hamatas vnco auicularum vnguiculis simili, quibus obuia apprehendit, altera nempe articulo reliquæ antennarum longitudini annexas. Capitulum exiguum antè exigua appendice, velut corniculo acuto armatum, figura ferè trigona, ocellis vtrimq; eminentibus atris, ac splendidis immobilibus instructum. Alatum est pennis quaternis longis & angustis, subtilissimis. Caudæ loco appendices binas longissimas filamentorum instar statim ab ano dispartitas gestabat. Pedes quaternos, singulos tribus articulationibus distinctos, nempe ob longitudinem, sed imbecillimos, quales ferè Araneis sunt, anteriore corporis parte, pectore locatos. Vnde cùm in aquis degant, Belgæ & Germani, vt audio, suo idiomate Vvaterspinnen vocant, id est, Araneas aquaticas. Collum à ca-

D

Digitized by Google

E

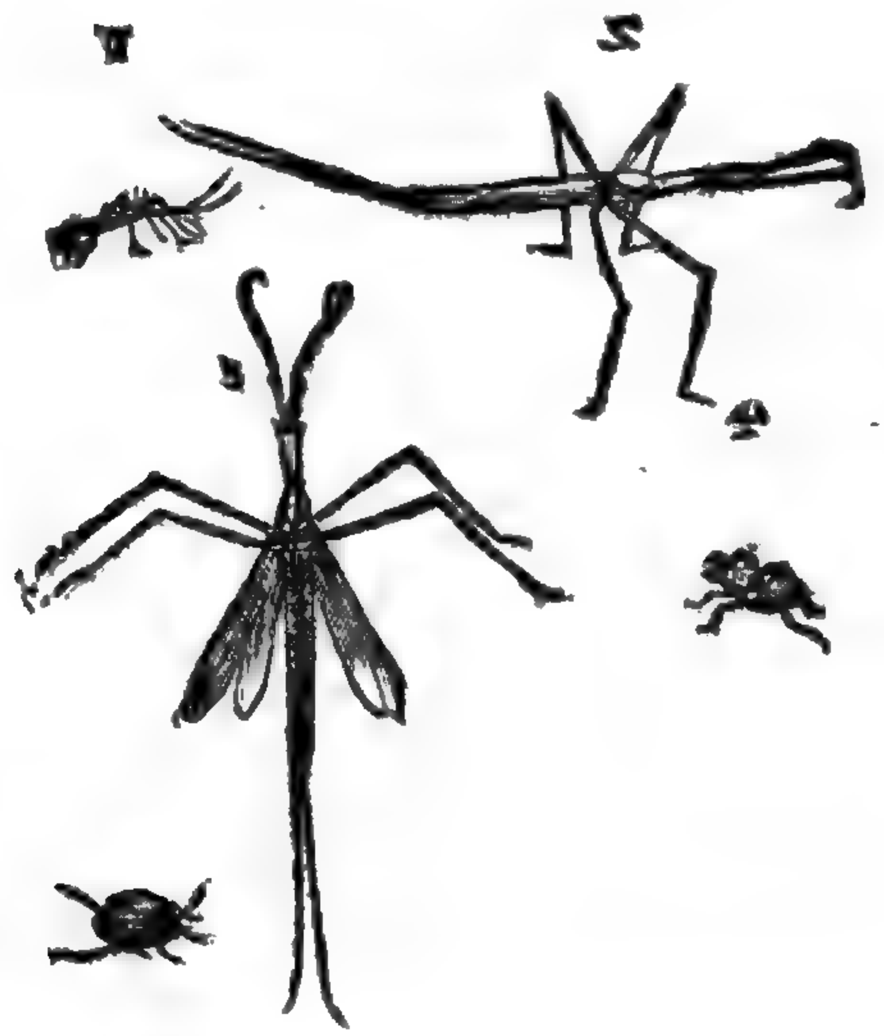

F

à capite ſubeſt oblongiuſculum, quod à ventre paulum latiore excipitur, & ipſo tandem in acumen paulatim extenuato. Dorſum ei erat planum, quod alis tegitur, ac ferruginei coloris. Venter ſupinè vtrimq; in ſulcum conſpicitur exſculptus, prominente medio tereti ſeu cauliculo herbæ cuiuſdam, vt polygoni fœminæ internodijs, ac geniculis quinq;, quos annulos vocant, ſecto. Horum ſingulorum interſtitijs macula ſeu punctum nigrum cõſpicitur. G
Cùm itaq; quadrupes ſit hæc Tipula, ab ea quàm ſepedem Feſtus eſſe dicebat, plurimùm differt. Sed & hanc obſeruaui. Mira corporis leuitate, & pedum agilitate aquis quoq; inambulat, oblongiuſculum & anguſtũ, ſed priore multò minus, & multis ab illa partibus diſcrepans. Sepes eſt, nec alatum, nigrum toto corpore, ſine cauda, ſed antennas exiguas, veluti filamenta ſubtiliſſima antè gerens, quibus etiam ingreditur nonnunquam. Eſt & aliud genus inter hanc, & maiorem medium Vere, vt Aprili aquis ſupernatans, ac repens, corporis figura maiori planè ſimili, ſed multò minus, oblonga caudæ appendice carens, & maculis in ventre, quarum loco in medijs alis nigris albidam teretẽ gerit. Habes hac tabula expreſſam prius Tipulam minimam coloris totam cinerei, dein maiorem alis primùm coopertis, deinde detectis, deinde Attelabum Arachnoidem aquaticum, quem ſubinde deſcribam, nouiſſimè aliud, quòd ſecundo loco è Scarabæis eſſe iudicauimus.

Attelabus Arachnoides aquaticus.

Attelabum Arachnoidem aquaticum nomino Inſectum quoddam Aranei ſpeciem gerẽs ſed ſex tantùm pedibus dotatum, colore cinereo, ac vluæ ſeu fundi lutoſi (in quo ſeſe occulit, aut ſumma eius ſuperficie ſedet, aliquando reptàns, nonnunquam natans) adeo ſimili, vt niſi lynceis oculis data opera diligentiſſimè intuenti eum deprehendere, aut obſeruare non liceat. Rictu ferè eſt Locuſtæ, ocellis vtrimq; altè ſatis extantibus, cætero corporis habitu non malè Araneum referens, aluo tota annulis pluribus ſecta, parte prona compreſſa, ſupina nonnihil rotunda, ita vt mediam quandam formam inter Araneum, & Attelabum ſeu Locuſtam apteram breuem habeat. H

Ligniperdam aquaticam Ariſtoteles non videtur agnouiſſe, etenim feſtucas lignaſue colligere eam ſcribit, quibus ſeſe induat, atq; cùm pòſt ijs ſpoliatur, emori: cùm eiuſcemodi animal, quod Ligniperdam aquaticam nominaui, ſpoliatum ſuis feſtucis, quę varijs ex partibus herbarum conſtant, minimè moriatur, ſed ſubinde nouas feſtucas recolligat, in quarum vertice exiguam ligni, at non cuiuslibet, ſed quod leuitate ſua aquis ſupernatare cognoſcit, portiunculam ſupra ceruicem ſuam ne mergatur, immiſcere nouit: alioqui à terreſtri nihil vel parum admodum differt. Bellonius Phryganium vocare videtur, & ſic de eo ſcribit: Phryganium fluuiatile æquè, ac marinum deiectamẽtum, Galli Charree appellant,

Phryganiũ.

quòd

Digitized by Google

A quòd cinerum excrementis sit persimile. Pisciculus est, aut potius Vermiculus, quo piscatores vtuntur pro esca: sic appellatus, quòd phrygana, id est, fremia siue festucas siue thecæ, aut tegumenti lateribus, filo tanquam Araneę ab eius ore dependente (nouit enim nere, vt Aranea) agglutinans atq; alligans, circumponat, ex quibus augescēs, casam ampliorem sibi construit. In quo pinnoterem imitaretur: nisi pinnoteres sibi ipsi domum facere nescirent. Senos vtrinq; pedes habet, quibus in aquę etiam rapidissimę riuulis incedit: nare enim nescit. Estq; animal tenue, oblongum paruæ Erucæ simile, quem auidissimè appetunt Truttæ. Est enim profluentibus aquis ac torrētibus frequens. Eo etiam pisciculi, si sua theca seu inuolucro nudetur, affatim capiuntur. Chrysippus philosophus, inquit Plinius, tradit, Phryganium alligatum remedio esse quartanis: quod autem esset id animal nec ipse descripsit, nec nos inuenimus, qui nouisset. Hæc Bellonius, ad quem hoc scribit corollarium G. Phryganij nomen vetus Plinio vsitatum, sed quod esset, ignoratum, an rectè aquatico Vermiculo, quē Galli Charree vocant, attribuerit Bellonius, ne de nominibus magis, quàm rebus videar esse solicitus, non disceptabo. Hoc tantùm dixero, à sola etymologia argumentum minime firmum sumi: nec quoduis animal quod phryganis hæreat, Phryganium dici posse. Sed ita appellemus, li-
B cet potiùs, quàm contendamus: quoniam nullum incommodum inde sequetur opinor. Gallicum nomen Cherree, ad Germanicum Kerder, vel Karder accedit, quod Vermiculis aquaticis plerisq; puto commune est: vsus omnium ad inescandos pisces, à quibus appetuntur. Ex omnibus æstate Muscarum quædam genera gignuntur, ex alijs alia. Neq; hæc animalcula tantum nostri, sed escam omnem ad pisces capiendos comparatam & infigēdam hamis, Kerder appellant: à qua voce non aliena est deleâr Græca. Priuatim verò Steinbyssen appellant: quasi dacolithos Gręcè à morsu lapidum dicas, Vermiculos thecis quibusdā Araneaceis inclusos, qui in aquis fluentibus, & lacu etiam adhærent lapidibus infernè, & à piscatoribus leguntur ad inescandos pisces. Mouentur vnà cum thecis suis, quibus forma cylindri; caput & senos pedes exerunt. Audio & in quibusdam frigidis fontibus Vermiculos thecis duris inclusos inueniri. Nostrates (Heluetij) plerią; hoc genus Kerder, vt dixi, vel Kerderle nominant: Rucxle genus diuersum appellant in lacu nostro, in fundo aquæ, quod nec lapidibus hæret, nec thecis includitur, fortè quasi Eruculas. Videri enim possunt Erucæ quędam aquaticę: alij Querclem & Vvasserlusz, id est, Pediculos aquaticos. Eadem enim hæc nomina puto, id est eorundem animalium, vel omnino, vel saltem genere proximo. Vermium quædam genera,
C & multipedum ex aqua cum retibus piscatorum frequenter extrahūtur. Albertus. Ego hyeme aliquando, circa Ianuarij Calendas Insecta huiusmodi Erucis similia inspexi: digiti aut pollicis transuersi longitudine, senis pedibus, ore forcipato, cauda bicuspide: anteriùs, vbi caput & pedes sunt, nigricant: posterius è viridi colore fusca sunt. Quædam ex eis maiuscula, alia parua erant. Reperiuntur maximè locis aquarum limosis, & vbi algæ nascuntur, præsertim illæ, quarum vnà fœniculum altera abietem, vel hippurim folijs refert. Hæc ille, & in paralippomenis rursus, exhibita etiam icone: Icones hic adiecimus, alteram Phryganij nudi, alteram sua theca intecti, è lacu nostro: Karderle nostri nominant. Theca est quasi bombycina, lōgitudine articuli humani in digito, parte vna aperta. Et includitur Vermis pedibus senis, & capite eminens, reliqua pars, nempe alueus oblongus, intus conditur: suprà infraque cirris albicantibus hirsutus, quibus opinor thecæ suæ adhæret, adeo tenaciter, vt vi euelli vix queat. pars extrema, vtrimq; eminens paucis, & breuibus pilis insignitur. Cùm in sicco seruassem duos aut tres dies, & caput prominens emortuum videretur, euulsi & posteriora etiānum vegeta uiuaq; inueni: sed & caput rursus leuiter mouebatur. Thecæ illi foris adhæret,
D quicquid leuius appropinquarit, cortices lignorum, fremia seu Phrygana (vnde Phryganiū Bellonius nominauit) quibusdā & conchulæ patellarum instar, magnitudine & figura lentis, & aliæ quisquiliæ). Nos supra Ligniperdā aquaticam appellauimus & depinximus fol. 306.

De Squilla fluuiatili (Gryllum fluuiatilem fortè commodius nominabimus,) pauca isthæc Rondeletius scripta reliquit. In fluuijs Insecta quædam viuere deprehendi, quæ varia sunt. Quædam enim Vermium, quædam Muscarum, quædam Scarabæorum forma sunt. De his cum nihil apud scriptores veteres legerim, non ineptè facturus videor, si aliarum bestiolarum, quarum imaginem similitudinemq; habent, nomina eis imponam. Ab his incipiam, quæ tenui crusta integuntur, qualis est Squilla fluuiatilis, quam hic exhibemus. Ea pedes ternos vtrimque habet. Cauda in duo longa, & tenuia veluti fila desinit: digitali est longitudine. Capite est rotundo, & compresso instar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum Squillis marinis magna est figuræ affinitas. Quare non video quo aptiore nomine donetur, quàm Squillæ fluuiatilis. Huius icon dabitur pòst.

Kerder.

Rucxle.

Squilla fluuiatilis.

E

DE INSECTIS AQVATICIS MVLTIPEDIS ET PRIMVM DE TINEIS VEL SCROPHVLIS. Cap. II.

LIMVS aquarum vitium eſt,inquit Plinius, ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis inditium habetur: ſicuti frigoris, Tineas in fonte gigni. Has eſſe G.putat,quas Heluetij Gytzen appellant,alibi Gypſen,Stabyſen, vel Maſchen, & Vvaſſerſchaben: ex quibus poſtremum Tineas aquaticas ſignificat. Reperiuntur in fontibus, non quibuſuis, ſed bonis, & frigidis duntaxat, præſertim Martio menſe.Sunt aut Vermiculi perparui; & quoniam conglobari conuoluiq; tanquam in arcum ſolent, minores etiam apparent, vt fallant aliquando bibentes. Colore albicant: pedibus nituntur plurimis, contiguis ferè per totius F corporis alueum,ſi bene memini: ab ore etiam veluti pedes prominent: vt multipedes, vel Aſelli aquatici nominari mereantur. Pedes molliores ſunt, quàm vt extra aquam ingredi queant;niſi fortè non mollities in cauſa eſt,ſed pedum contiguorum multitudo,quos niſi in aqua non facilè diducunt. In aqua mouentur & currunt,corpore non recto, aut æquali, ſed in alterum latus inclinato. Retrorſum quoq; incedunt,ſi bene memini. Cauda oblonga in alueum deſinit. Oculi ſunt per exilia puncta alba,cum centro nigro longè minutiſſimo. Cũ potu hauſti periculũ creant,vt aliqui putant,etiã vitæ.Ventrẽ ijs qui biberint, inflari audio. Ruſticũ noui qui cum huius generis Vermem in potu hauſiſſet, mox in ſtomacho dolorem percepit,qui ſumpta theriaca deſcendit ad vmbilicum. Medicamento purgatus eſt fruſtra, quãuis copioſè ſoluta aluo. Demum cùm vinum abundè bibiſſet, Vermem viuum aluo reddidit,cùm iã tres dies retinuiſſet.Et veriſimile eſt,niſi cum potu multo promoueatur,& proluatur hoc animal,expelli non poſſe: quoniam in ſicco,vt diximus moueri nequit:humorem autẽ ſiue ſponte ſequatur,ſiue ablutionis vi,exibit faciliùs. Prodeſſet fortè, & terebenthina, aut larigna reſina, aut oleũ, butyrumúe copioſiùs ſumpta: Hæc vt inteſtina lubrica fierent: illæ vt animal ſecum inuoluerent deſcendendo. Quòd ſi quis aut aquæ, aut vini potum co- G pioſiorem vitare velit,minore periculo forſan lac,aut lactis ſerum,polypodio præſertim,aut alio molliente aluum incocto medicamento, affatim hauriet. Quod ſi non ceſſerit malum, idem remedium clyſtere infundi poterit. Ab initio autem ſtatim, antequam ad inteſtina deſcendat Vermis, à multo tepidæ oleiq; potu vomitum concitandũ ſuaſerim.Idẽ ſunt Vermes Gallicè dicti Scrophulæ aquaticæ, vulgò Agroueles, vel Eſcroëlles. Aiunt enim multipedes eſſe, corpuſculo breui, cauda reflexa: inueniri in fluuijs, puteis, fontibus: & bibi aliquando ab imprudentibus: vnde vulgò Scrophulas illas (Strumas ſeu Chærades) vlceratas, & excedentes, ſine tumore, in gutture, procedente etiam aures verſus interdum malo, & facies aliquando penetrante, oriri putant. Hinc & Vermibus ipſis nomen impoſitum. Hoc Scrophularum genus à regibus Gallorum ſolo contactu curari aiunt. Tu princeps generoſiſſime (inquit Dionyſius Corronius in epiſtola, qua Actuarij librum de compoſitione medicamentorum à Ruellio translatum Franciſco Valleſio Gallorum regni nuncupat) plerisq; veteris memoriæ regibus, & inuentis tuendis ſolertior, & ſanando fortunacior diuiniorq; extitiſti: qui non carmine, non ſuperſtitione vlla, vt veteres feciſſe produntur, ſed ſincera in Chriſtum fide ductus, eiusq; vt videre eſt, ſpiritu afflatus duce, tuo H cœleſtisque dei digito, tot milia ſtrumoſorum, hoc eſt, morbo perditorum, nulli mortalium, quàm tibi curabili, etiam leuiter contacta ſanas & ſeruas, deorum (quos imitaris) inſtituto, qui ſoli quoſdam in nobis affectus amoliri creduntur. Hæc ille. Ferunt autem omnes Galliarum reges hac eadem ſanandi vi ceu miraculo pollere: eandemq; communicare poſſe filio cuiuſcunq; hominis ſeptimo nato, ita vt nulla filia interim nata ſit: id quod, aut verum non eſſe, aut ſuperſtitione non vacare puto. Audio & Anglorum reges hoc malum ſanare ſolitos, & qui id ſanent legitimos reges exiſtimari. Vocant autem morbum regis, vel malum regium, Per annum ſemel, aut bis aiunt admitti ad regem hoc morbo laborantes: inſpectos prius à Chirurgis, qui & morbum hunc eſſe, & remedijs incurabilem iudicarint. Genus eſſe Serpiginis, vel impetiginis audio in lateribus colli, profundioris, leuiter exulceratæ, & fluentis. Rege igitur admittente, æger accedit in genua procidens. Rex precibus quibuſdam dictis (fortè & ceremonijs, peractis,) num-

Deſcriptio.

Scrophulæ aquaticæ.

mum

A mũ aureum, cui ab angelo, quo insignitur, nomen, manu flectit: eoq; malum (auulso, si quod impositum est, medicamento, prohibens deinceps quicquam imponi) contingit, & nummũ ægro donat. Tum malum paulatim arescit, & curatur. Interdicitur autem singulis ita contactis, vt per septẽnium intra septem miliaria nõ accedant ad locum, vbicunq; rex moratur: sin minus, malum repetiturum. Sed hoc etiam superstitiosum esse quis non credat?

DE PVLICE MARINO. Cap. III.

CVM maris purgamentis, inquit Rondeletius, aliquoties reperi bestiolam tenui crusta intectam, quàm hîc depinximus, quæ facie homunciones ridiculè pictos, vel simiam repræsentat: alijs partibus Locustæ similis est, in cauda appendiculas habet Locustæ, ac Squillæ modo. tam exigua est, vt particula corporis, nisi ab oculato, discerni (non) possit, ob paruitatem negligitur. Hanc puto esse ψύλλοι θαλάττιοι, id est Pulicem marinum, de quo [a] Aristo- [a] Li.4. Hist. cap. 10.
B teles, cùm de piscium somno agit. Pisces vel manu facilè caperẽtur dum dormiunt, nisi à Pediculis & Pulicibus vexarentur. Nunc verò si somnum diutius capiant, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur eæ in profundo mari tãta fœcunditate, vt escam ex pisce confectã, si diu in imo manserit, totam corrodant, atq; piscatores sæpe escam demissam glomeratis vndiq; his bestiolis perinde vt globum recipiunt. Gignuntur & in stagnis marinis similes. Hæc ille. cæterùm cùm animalculum, quod depingit, crusta tegatur, è squillarum potiùs minimarũ genere fuerit, quàm verè Pulex aquaticus Aristotelis. Verisimile enim est Insecti genus esse, quod ita vocat philosophus: nam & Pediculus aquaticus, vt ipse quoq; testatur Rondeletius, Insectum est. Nos illud inter crustata dabimus. Non ferendus lapsus est Augustini Niphi, scribentis Scolopendras marinas vulgo Pulices marinos vocari, quoniã infestãt, vt putat, pisces eodem modo, quo nos Pulices terreni. Niphi error. Nos longè alias Scolopẽdras marinas pòst exhibebimus. [b] Kiranides Psyllum seu Pulicẽ marinum, minimum animal esse dicit, quo vtantur piscatores. Salit, inquit, per littus. Hunc psyllij herbæ seminibus octo in pelle vel panno ligatum, & ad collum suspensum, rigorem tertianum fugare tradit. Quòd si psyllos marinos multos cum aqua marina coxeris, & asperseris, [b] Lib. 1.
C vbi multi sunt Pulices, euanescere. Additq; & alias facultates, dum ait: In lapide psorite, qui & porus dicitur, sculpe Psyllos marinos tres sub calamo viridi manentes; & reclude radicem herbæ Psyllij. hoc amuletum da puero cadenti, & qui dentes terit. Si piscator psyllum gestarit, vigilãdo in die per flumen aut lacum, magnam vim piscium capiet. Et [c] rursus. Psyllus qui in littoribus inuenitur, cum roseo (oleo rosaceo) coctus vel albo vino, dolorem aurium sanat. Psyllos id est, Pulices, marinos multos in aqua marina coque cum Psyllio herba. hac decoctione conspersa domo Pulices pellentur. Si piscator vtatur Psyllo pro esca, multis piscibus potietur: debet autem ligari in pelle delphini. Item circa finem quarti: Psyllos marinos, inquit, cum aqua marina, & zolica (conyza fortè, vel psyllio, vt suprà) herba coque. hoc decocto domum asperge, abigentur Pulices. Quod si Psyllum marinum piscator ferat, multã obtinebit piscationem. Meminisse Pulicum marinorum videtur Plinius, dum ait: Adeo nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existant: & circum globata escæ sæpe extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur. [c] Lib. 2.

D

DE PEDICVLO MARINO. Cap. IV.

EST inter Insecta Pediculus marinus, inquit idem Rondeletius, qui cum Pulice conspirat ad infestandos pisces, & tenui crusta integitur. A Græcis vocatur φθεὶρ θαλάσσιος, qui duplex est apud Aristotelem: vnus qui in mari, quod est à Cyrena ad Ægyptum circa Delphinum est: qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ Delphini opera suppeditatur. Alter Pediculus est, quem hîc depinximus, maioris fabæ magnitudine, & latitudine, (depingit autem hâc magnitudine, ad quam sane ne maxima faba accedat, quare quem ego obseruaui & appinxi, rectiùs exprimitur.) Scarabæo terrestri simi-

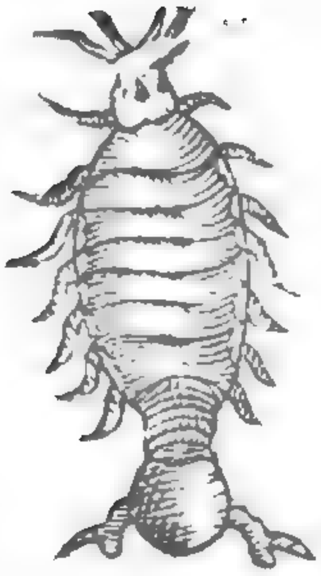

lis. Corpus ex aliquot tabellis, veluti Locuſtę vel ſquillæ cauda cõſtat. Ante os, duo cornua breuia habet: vtrimq; pedes multos, incuruos, in acutum deſinentes. Piſcibus ita hæret, vt eripi non non poſſit. Sugit, vt Hirudo, nec priùs abſcedit, quàm tabidum, & exuccum piſcem reddiderit. Reperitur ceruici mugilum, luporum, & ſaxatilium piſcium affixus. Hunc Pediculũ marinum eſſe [a] Ariſtotelica deſcriptio apertè indicat: ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες, οὗτοι δ' οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ τὰς ὄψεις ὅμοιοι τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν οὐρὰν ἔχουσι πλατεῖαν. In mari ſunt (naſcuntur) piſcium Pediculi, non ex piſcibus ipſis, (vt in tereſtribus animalibus, quorum Pediculi ex ipſis enaſcuntur,) ſed ex limo generati ſunt autẽ aſpectu Aſellis multipedibus ſimiles, niſi quòd caudam latam habeant. Qui igitur ὄνοι, qui Latinè Multipeda dicuntur, quæ ſub aquario vaſe ſtabulantur, cognouerit, facilè ex earũ ſpecie Pediculum marinum agnoſcet. E

[a] Lib. 5. de Hiſt. c. 31.

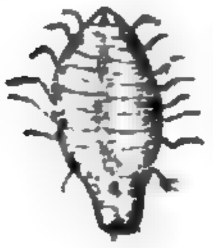

Vnde perſpicuum fit turpiter hallucinatum fuiſſe authorem libri de aquatilibus, qui Pediculũ marinum, Aſilum ſiue Oeſtrum Ariſt. appellauerit: quem Aſilum Ariſt. ſtatim poſt Pediculum longè diuerſum deſcribit: Τὸ δὲ τῶν θύννων οἶστρος γίνεται περὶ τὰ πτερύγια· ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ τὸ μέγεθος ἡλίκον ἀράχνης. Aſilus ſub quorundam thynnorum pinna oritur, ſpecie Scorpionis Aranei magnitudine. Si Aſilus Scorpioni ſimilis eſt figura, vbinam quæſo in Aſilo tuo repræſentatur? vbi cauda longa & ſtricta? vbi in eodẽ Aranei magnitudo? Hæc apertè conuincunt, te neq; Aſilum vnquam vidiſſe, neq; traditam ab Ariſtotele eius deſcriptionem diligenter legiſſe. Sed de Aſilo aliàs: cuius verã effigiem in orcyno depinximus ſupra branchiarum pinnam, quia ſub pinna videri non potuiſſet. Vocãt in mari Pediculos, inquit [b] Plinius, eosq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et paulò pòſt: Rigor ceruicis mollitur cũ marinis qui Pediculi vocantur, drachma pota. Ego eorum cinerẽ ad vlcera capitis manantia valere ſum expertus. In ſtagnis etiam marinis naſcuntur Pediculi, ita conglomerati, vt piſces etiam hamo iam captos abſumant. A marinis neq; figura, neq; victus ratione, neq; viribus differunt. De eodem Pediculo marino Bellonius, qui tamen Aſilum hanc beſtiolam nominauit perperã, ſic ſcribit: Aſilus marinus, Oppiano Oeſtrum terreſtri Millepeda lõgè maior, vtrimq; octo pedes habet, in ambobus lateribus ſedecim. Octonis quoq; in tergore tabellis loricatur: quæ totidem vtrimq; pedibus reſpondent. Priorũ pedum vngues ad caput, poſteriorum autem verſus caudam reflectuntur. (Hoc in Rondeletij, pictura non ita apparet,) ex quo cum & antrorſum & retrorſum ingredi poſſe credibile eſt. Vnguibus piſces, quos apprehendit, ſtrictè continet, ſubitq; eorum ſquamas, nec inde vnquam abſcedit, donec eos eroſerit. Erythrinos, Dentales ac Sargos edit, vt in Corcyra Mullum à duobus Aſilis vtrimq; penè deſquamatum aliquando viderim, tametſi Mulli plerunq; Oeſtros abſumat. Oculos habet paruos, nigros, aliquantum eminentes: atq; in orbem, vt terreſtris Millepeda ſe contrahit. Prægnans plerunq; reperitur. Verſatur in Limoſis portubus & ſpurcitia refertis. G

[b] Lib. 32. ca. 7 & c. 8.

Eſt & aliud animal marinum, cuius iconẽ ex corollario G. ad Rondeletium appoſui, quod ſi Pediculi marini ſpecies non eſt, quò referendũ ſit dubito. Rondeletiũ quidem Pediculum marinum verum exhibuiſſe, dubium mihi non eſt, nã & antè multos annos idẽ animal Pediculi marini accepi, cùm vulgari Italis nomine Pedocchio marino. Huius fortè H generis & Ἕρπυλαι ſunt à recto ſingulari ἑρπύλη, ſi rectè legitur apud Athenæum Numenij verſus recitantem de piſcium eſcis:

> Ἠὲ καὶ ἑρπύλας δολιχόποδας, ὁππότε πέτραι
> Ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ' ἄκρη κύματος ἄγῃ
> Ἔνθεν ὀρύξασθαι, θέμεναι τ' εἰς ἄγγος ἀολλῦς.

Sũt & Herpelæ (Dalechãpius vertit Cicadæ) pedibus lõgis, cũ arenoſa

> *Saxa fluctuum aſpergine ſpumaſa, ad ſummum*
> *Vſq; conſperguntur: inde petenda*
> *Trahendaq; ſunt, & in vas confeſtim iacienda.*

Proximè autẽ dixerat Iulos in littore fodiendos. Ἑρπύλη dicitur, vel Ἑρπύλλα littoralis quidã & foſſilis Vermis fuerit, multis longiſq; pedibus repens, ineſcandis piſcibus idoneus. Nõ eſt autẽ Scolopendra. Eã enim alibi priuatim nominat Numenius. Ariſto. genus Pediculi marinum,

A nũ, simplex vnũq; esse author est: quod vbiq; proueniat, sed maximè in foraminibus & cauernis. Adeo nihil non gignitur in mari, inquit Plinius, vt cauponarum æstiua etiam animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè celat, existant, & circũglobata escæ sæpe extrahũtur: quæ causa somnũ piscium in mari noctibus infestare existimatur. Hæc ille, ex Arist. cuius hæc sunt verba: Pisces enim vel manu facilè caperentur, dum dormiunt, nisi Pediculis & Pulicibus appellatis solicitarentur. Nunc verò si somno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarũ bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur hęc in profundo maris tanta fęcunditate, vt etiã escam de pisce emollitam, si diu in vno manserit, totam corrodant atq; absumant: & quidẽ sępenumero piscator escam demissam glomeratis vndiq; his bestiolis perinde, vt pilã recipit, (attollit.) Vbi Aristoteles diro vitio infestari scribit, vt Pediculi sub branchijs innati multi interimant; quod nulli ex cæteris accidere ait: Rondeletius bestiolas quasuis infestas Pediculorũ nomine hoc loco intelligit. Sed infestãtur, & alij quoq; pisces Pediculis, sed non innatis. non igitur simpliciter Pediculi, sed Pediculi innati, peculiare chalcidi malũ est; quod & Plinius dicere videtur his verbis: Piscium quibusdã ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur. Meminit Pediculi marini etiã Ælianus; Sunt & in
B piscium genere (inquit) parasiti, vt Pedunculus (φθεὶρ) appellatus; qui ex ijs quæ delphinus ceperit, (superfluis nimirũ, & intercedentibus,) victitat. Itaq; ex eis præda, tanquã ex locupleti mensa refertus pinguescit. Eo nimirum delphinus tantopere delectatur, vt cum ipse libenter, quæ comprenderit, cõmunicet. Videtur autẽ huic pisci nomen è distenti corporis plenitudine factum: nã & in animalibus Pediculi nutrimento repleti distenduntur immodicè. Sed eiuscemodi Pediculus piscium, non Insectorum generis est, idem nimirum cum eo quẽ ex Aristotele Rondeletius primo loco recensuit. Fallitur enim hic, Insectum esse arbitratus. Exprimit enim Aristoteles piscem esse vocari verò Pediculum.

DE OESTRO SIVE ASILO AQVATICO. Cap. V.

C DE hoc quoq; animalculo diligẽtissimè scripsit Rondeletius. Oestrũ, inquit, siue Asilum marinũ vocarunt veteres, neq; à voce, neq; è figura, sed à naturæ similitudine, quæ illi est cũ terrestri. Oestrus enim terrestris est Insecti genus horrisono strepitu, vulgus Tahon, Latini Asilum vocant teste Vergilio. Græcorũ authores οἴστρους appellant, ab eo quòd exagitent, nec patiantur examina conquiescere. Inde Oestro perciti dicuntur furore correpti. Et οἰστρᾶν & οἰστρηλατεῖν stimulari & concitari significat. Ab huiusmodi natura, bestiola in mari dicitur

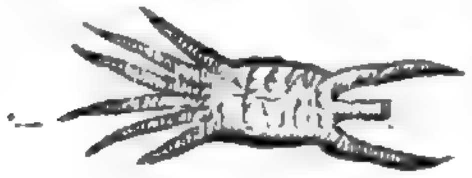

οἶστρος, id est, Asilus; qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, vt in naues aliquando exiliãt, atq; etiam nonnunquam in littus. Adeo nihil est, quod hoste careat. Qualis verò sit Asilus marinus, pauci nouerunt; quia exiguus est admodum, & rarò, vigente tantùm canicula, nec in multis piscibus, sed in thynnis & xiphijs, nonnunquam in delphinis, nec tamen omnibus conspicitur. Eum sic descripsit [a] Aristoteles. Asilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur, specie Scorpionis, Aranei magnitudine. Quæ breuis est, & non satis explicata Asili notio: ex qua Asilum nunquã penitus nos- [a] Li. 5. Hist. cap. 31. Descriptio.
D sem, nisi sub thynni pinna, quæ ad branchiarum est scissurã, affixum conspexissem æstuante canicula. Ergo ex ipsa αὐτοψίᾳ sic fusiùs depingi potest. Pro ore tubulum siue fistulam habet, pro corporis ratione longam. Vtrimq; sitæ sunt veluti manus duæ, quæ ad os flectuntur. Sequitur aluus cũ incisuris, cui affixi sunt sex pedes: duo, qui in extremo aluo sunt, crassiores sunt & lõgiores, qui sequuntur vtrimq; locati, paulò minores: reliqui duo qui magis in lateribus sunt, omniũ minimi. Ore siue fistula, Scorpionis terrestris caudę, pedibus, eiusdẽ brãchijs similis est: aluo & magnitudine, Araneo: Vt polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliusculę & pingui sub pinna ita tenaciter, vt auelli integer nõ possit. Sanguinẽ exugit Hirudinũ ritu, vsq; dũ præ plenitudine decidat, & moriatur. Cur in summo tãtùm ęstu, & caniculæ tẽpore pisces dictos infestet, id in causa esse puto, quòd æstate tantũ nascatur, autũno pereat. Cur sub pinna hęreat, in causa est partis mollitudo, pinguitudo, & sanguinis copia. Reliquo corpore thynni cute quidẽ lęui integũtur, sed illi subsunt squamæ duriores. Ex his intelligendus est [b] Plinij loc[us]: Animal est paruũ, Scorpionis effigie, Aranei magnitudine. Hoc se & thyn- [b] Li. 9. c. 15.

 no,

Digitized by Google

no,&ei qui Gladius vocatur,crebrò delphini magnitudinē excedēti,ſub pīna affigit aculeo: E
tantoq; infeſtat dolore, vt in naues ſæpenumero exiliant. Dubiū non eſt hæc de Oeſtro ſiue
Delphinos vt infeſtēt. Aſilo marino dici.Sūpta ſunt ex maiori parte ex Ariſt.Thynni & Gladij exagitātur Aſilo,ca
nis exortu.Habent enim vtriq; per id tēpus ſub pinna ceu Vermiculū,quem Aſilum vocant,
effigie Scorpionis,magnitudine Aranei.Infeſtat hoc tāto dolore,vt nō minus interdum Gla
dius, quam delphinus exiliat.Hic animaduertere licet,quā procul à veritate abſit author li
bri de Aquatillibus; (Belloniū intelligit)qui Pediculū marinū pro Oeſtro exhibuit,cùm in
eodem contextu Ariſtot.hunc ab illo ita diſtinxerit, vt imprudentis ſit hominis ſine ratione
à vetere & probatiſſimo ſcriptore diſſenſiſſe,vel parū oculati,qui Ariſt. locum non viderit,
qui eſt huiuſmodi.In mari gignuntur in piſcibus Pediculi,non ex ipſis piſcibus,ſed ex limo »
aſpectu ſimiles Aſellis multipedibus,niſi quòd caudam ampliuſculam habeant. Et mox: Aſi »
lus circa thynnorum pinnas oritur,ſpecie Scorpionis;& cætera quæ antè citauimus. Vides »
perſpicuè ab Ariſtotele Pediculum Aſello multipedi conferri,cui ille Aſilum comparat. De
inde cùm Ariſtoteles tam apertè Pediculum ab Aſilo diſcernat: ille ſine cauſa dubitat, an
Ariſtoteles Aſilum à Pediculo,& Pulice diuerſum conſtituerit.Idem author,inquit de Ari-
ſtotele,videtur Oeſtrum ſeu Aſilum diuerſum à Pediculo conſtituere.Nos verum Pediculū F
marinum libro de cruſtatis expreſſimus.in ijs enim numerari debet,quòd cruſta tenui cōte-
gatur.Hæc itaq; omnia Rondeletius: Aſilus, inquit Gyllius,vexator piſcium Scorpij ſpeciē
ſimilitudinemq; gerit.Is quem vidi,albus erat,& ad piſcem Pagrū adhæreſcebat. Piſcatores
Pruſa. affirmant maximos piſces conficere poſſe, Ligures vocant Pruſam. Ariſtoteles alibi etiam
ſic habet:Aſilus aquaticus thunnū ęſtate infeſtat,& vt eo tempore deterior ſit,efficit. Et rur-
ſus: Aſilus primades infeſtat iam adultiores,quo tempore larga eſt ipſarum captura. Itē ali-
bi:Thunnus poſt arcturum melior eſt, iam enim eo tempore ab infeſtantis Aſili agitatione
requieſcit,quæ facit,vt ſit in æſtate deterior,& largiùs capiatur.Et apud Athenæū Thunnus
dum fœtus adhuc paruos habet,vix capitur: cùm verò grandior fuerit,capitur propter Aſilū.

DE SCOLOPENDRA MARINA. Cap. VI.

SCOLOPENDRÆ marinæ duo ſunt genera: vna ex Inſectorum gene-
re, altera cetacea eſt, de qua hîc agendum non eſt. Nunc de illa dicemus,
quæ ex Inſectis eſt, terreſtri Scolopendræ ſimilis, de qua hæc Ariſtote- G
teles prodit. Scolopendræ marinæ aſpectu terrenis ſimiles ſunt, magni-
tudine paulò inferiores, gignuntur in ſaxoſis locis, colore magis rubræ
ſunt: pedum numero terreſtres ſuperant, ſed cruribus ſunt graciliori-
bus: Serpentum more non in altis gurgitibus (ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα.) naſcuntur. Ron-

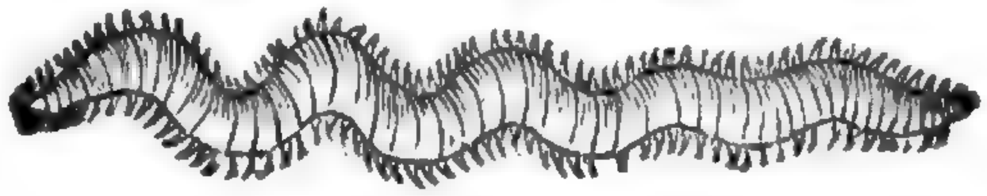

H

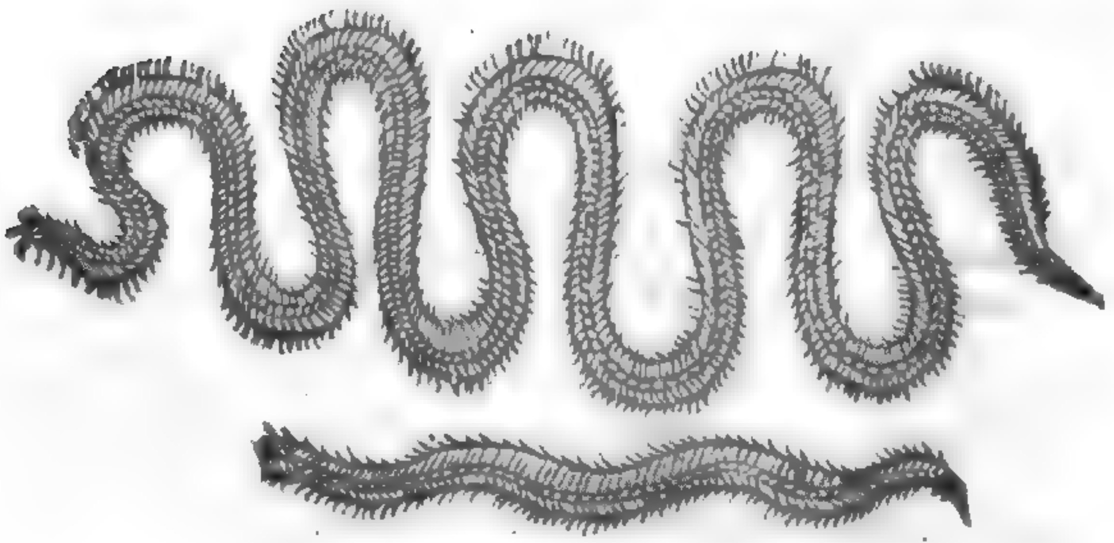

deletius

A

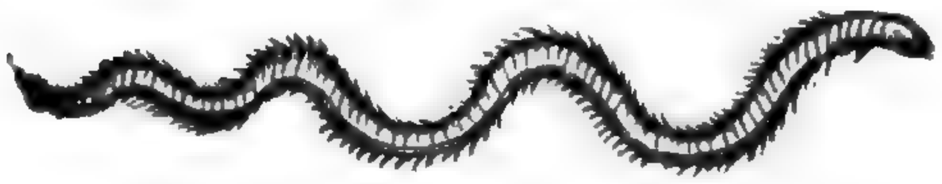

deletius duas Scolopendræ marinæ species proponere sese ait, sed tamen tres has depingit, quarum prior minor est, colore planè rubro (ea hic priori loco depingitur,) dodrantali magnitudine, in saxosis locis degit. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, in flexus & volumina sese contorquet, nunc longior, nunc breuior, nunc gracilior, nunc crassior efficitur. Descriptio. Altera est superiore multò longior, vtporè quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, veluti superior.

B Hanc quoque hic depinximus. Huius generis Scolopendras in ventriculo Lacertorum marinorum, & Acuum sæpe reperi, & sæpe ex ore extraxi: quod maximo est argumento huiusmodi pisces ijs vesci sine pernicie: Præterea eas non in littoribus, aut in littorum saxis, sed in alto mari, vt Lacertos, & Acus, viuere. Paucula hæc de Scolopendris habet Rondeletius; Addidi ego aliam iconem Scolopendræ alterius, quæ colore prædita erat miniaceo. plura verò G. in corollario, quæ omnia, ne quid in hoc opere desideretur, quòd ad Insectorum historiam pertinet, nobis minimè prætereunda sunt; licet diuerso ordine conscripta: Scolopendræ terrestribus similes, quas Centipedas vocant, Plinius: vnde apparet terrestres tantùm Scolopendras Latinè Centipedas appellatas, quod nomen etiam hodie vulgus Italorum seruat: de marinis quidem cùm loquitur Plinius, semper Scolopendras appellare solet: sed etiam terrestre Insectum, quod aliter Asellus dicitur, Centipedam, Millepedamuè aliqui vocant. Scolopēdrę quæ Centipedę dictę. Apud Plinium alia lectio habet Centipedes, tanquam à recto Centipes: meliores verò codices, Centipedas, à recto, Centipeda. Cæterùm cùm Aristoteles scribat marinas similes esse terrestribus, τὸ δὲ μέγεθος μικρῷ ἐλάττους, hoc est, magnitudine autem paulò minores, quærendum est quænam sit terrestrium magnitudo. Brasauolus Scolopendræ

C olim picturam ad me misit, duos pollices longam: apud nos species duæ reperiūtur, quarum maior vix duos digitos æquat, altera vnum: At Rondeletij minor Scolopendra ad palmum accedit, maior ad cubitum. (Addidi & ego Scolopendræ alterius magnę, ac latę ad cubitum penè accedentis iconem, quæ colore est tota amethestino.) Scolopendræ marinæ terrestribus magnitudine æquales sunt, aut paulò minores, Vvottonus, qui suspectum sibi hunc Aristotelis locum esse ait. Albertus tamen, Auicennæ interpretem secutus, similiter legit minores, cuius verba hæc sunt: [a] Serpentes, & pisces verè dicti, non habent pedes. In mari tamen est animal, quod quadraginta quatuor vocatur, propterea quod tot pedes habere videtur: & simile huic animali est aliud, quòd moratur in terra, & eodem nomine vocatur: sed quod est in mari, est minus quàm agreste (quàm terrestre) & reliqua, vt Aristoteles. [a] Lib. 1. de Anim. trac. 1. c. vlt. Scolopendra marina, quam vidi, ad digiti longitudinem, & crassitudinem accedebat, Græci Scolipetras corruptè nominant, Gillius. qui cùm marinum tantùm faciat, paulò antè tamen scripserat eam terrestri minorem esse. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, marinas terrestribus longiores facit. Quales terrenæ, inquit, Scolopendrę sunt, tales & marinę, longiores, tereti corpore, & infinitis penè pedibus ingredientes. Hæc de magnitudine. Est autem quod circa for-

D mam quoque addubitem. Forma. Marinæ Aristoteli specie formaque consimiles sunt terrestribus, παραπλήσιαι τῷ εἴδει. Ego in terrestribus capitis caudæq; formam longè aliā video: quàm in marinis Rondeletij, quarum caput & cauda nihil ab ijsdem in Lumbricis partibus differunt. Marinæ Rondeletij, Lumbricorum modo se contrahunt explicantq;, quod etiam terrestres facere audio, vt modò longiores, modò breuiores appareant: sed ipse nondum satis obseruaui. Hæc equidem notanda censui, non ad conuellendam Rondeletij opinionem: sed vt inquiratur, sitne alia Scolopendræ marinæ species, quæ cum Aristotelis descriptione meliùs congruat. Hoc addendum, si marina minor sit terrestri, quomodo glutiet hamum vtcūq; exiguum? quorum vtrunq; de marinis Aristoteles scribit: quodq; contactu vrant, quòd an suę etiam faciant, non omittere debuerat Rondeletius: qui pręterea putat Scolopēdras, non in littoribus, aut littorum saxis, sed in alto mari degere: Quibus in locis in mari degant. Aristoteles [b] verò, περὶ τοὺς πετρώδεις τόπους, καὶ οὐ σφόδρα βαθεῖς, hoc est locis petrosis, & non admodum profundis: in petris quidem commodius reperent, ac in ijsdem delitescerent. Idem Aristoteles [c] interprete

[b] lib. 2. Hist. c. 14.
[c] lib. 9. Hist. c. 37.

Gazâ:

Gaza: Piſces, inquit, qui vulpes nuncupantur, cùm ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, vt Centipeda. Longius namq; ſeſe offerentes, lineam abrodunt. Capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prææalto, & fluctuoſo. Græca ſic habent. Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ὀνομαζόμεναι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται, ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα. ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ περὶ ἐνίους τόπους πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν ῥοώδεσι καὶ βαθέσι τόποις. Vbi hæc verba; capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad vulpeſnè an Scolopendras referenda ſint, dubitari poteſt: Si ad Scolopendras referas, obſtare videtur, quòd in Græco contextu, ἡ σκολόπενδρα, numero ſingulari ſcribitur: quanquam eiuſmodi enallagæ Ariſtoteli non raræ ſunt. Secundo quidem libro hiſtoriæ cap. 14. vt paulò antè recitaui, in talibus locis Scolopendras capi dixit. neque pugnat, quòd illic in non valdè profundis, hic in profundis capi legimus, vt mediocrem profunditatem intelligamus. hîc etiam pro ῥοώδεσι, legerim πετρώδεσι. nam ῥοώδεσι vox nullam ſignificationem habet. Gazam, qui vertit fluctuoſis, apparet legiſſe ῥοώδεσι. Sed alibi nuſquam hoc ſenſu apud Ariſtotelem reperiri puto: & nimirum profundiora loca minus ſunt fluctuoſa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαι δίνας ἔχουσαι καὶ ῥοώδεις, ἰλίγγους. quamobrem nihil definio. Video Niphum Sueſſanum de vulpibus hæc verba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de Scolopendris potiùs, tùm propter antedictam cauſam: tùm quia vulpes, ſeu vulpeculæ piſces, Oppiano teſte, non in talibus locis, ſed in cœno profundo degant, πηλοῖς ἐν βαθέεσσι; ſicuti & cæteri galei, præter canem carchariam pelagium. Plinius [d] partem loci à nobis recitati conuertit, partem verò illam, de qua controuerſia eſt, non attigit. Cæterùm hæc verba, Ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, &c. ad vulpes retulerim, quæ lineam præmordeāt: nam Scolopendræ alio ingenio ſe liberant, ſeipſas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoque ad Scolopendras referat. Quæ autem de vulpibus dicuntur, ceu per parentheſim accipienda fuerint. Oppiano Scolopendra & polypi ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους: hoc eſt, in cauernis maris habitant. Accipitur enim ἔναυλος pro latebra, & loco cauo: tales autem circa petras ſunt. Sophocli ἔναυλος, & θυραῖος opponuntur: hic foris eſt, ille in domo. Videtur & amphibijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer ſic eſt: F

[d] li.9.c.48.

> Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους,
> Πουλύποδές σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἀλεγεινὴ
> Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱ δ' ἔκαι αὐτοὶ,
> Ἀμφίβιοι. G

Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi Scolopendras marinas ſputo tradit teſte Plinio. Idem Aelianus prodidit 4.22. & 7.26. vtrobiq; id à Gillio etiam rectè tranſlatum eſt, at libri 7.c.35. hæc eius verba, Scolopendram terreſtrem ſaliua diſrumpi ferunt, in noſtris codicibus Græcis non extant. Appetunt marinæ etiam nidorulenta, vt terreſtres, quòd ſcribit Ariſtoteles; item vbi hamum deuorârit, euomit foris ſua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intrò, ac valet eadem, qua antè ſalubritate. Quod & Plinius repetit, & meminit Plutarchus in libello de his, qui ſerò puniuntur à Deo. Ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. id eſt: quemadmodum marinæ Scolopendræ abſorpto hamo ſeipſas inuertunt: nihil autem intereſt, interanea eas vomere dicas, an ſeipſas inuertere. Quomodo verò Scolopendræ hamo captæ, ſeipſas liberent, proximè dictum eſt. Eſca ad anguillas à Tarentino deſcripta, recipit Scolopēdræ marinæ drachmas octo, caridum fluuiatilium tantundem, ſeſami drachmam, ſimul autem exceptis vtendū. Piſcatoribus infeſtiſſimam eſſe Gillius [e] ex Oppiano, vt videtur, ait, poſtea enim quàm hamum contigerit, nullus piſcis ad hamatam eſcam accedit, quòd huius tetro odore procul pellatur. Oppiani verſus ſic legimus Græcè: H

[e] Lib.2.Halieut.

> Ἐχθρὴ καὶ σκολόπενδρα πανέξοχον ἀσπαλιεῦσιν
> Ἔμπνευσεν. εἰ γάρ ποτ' ἐπιψαύσειεν ἐλύτρου,
> Οὐκ ἄν τις νεπόδων κείνης πέλας ἀγκίστροιο
> Ἔλθοι. πᾶν γάρ οἱ ἐπαχθέα μίσγεται ἰόν.

pro ἐπαχθέα, legerim ἀπεχθέα. Eſt & alibi Oppiano ἀλεγεινὴ ἐχθομένη σκολόπενδρα. pro ἐλύτρου, ἐδέτρου. nam tertio quoque libro ἔδετρον vocat eſcam hamo inſertam, de melanuris capiendis canens. Brodæus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem Scolopendræ hamus attingat. vter meliùs, iudicent eruditi. Nos interea de veneno eius dicemus. Oppianus, & partim Aelianus Scolopendram marinam ſimilem eſſe ſcribunt terreſtri, quo ad corporis ſpeciem, ſed tactu nocentiorem. Venenatum enim eius morſum vrere, & rubicundum in cute colorē excitare, ſicut papulam vrtica herba inurit. Et ante eos Ariſtoteles, mordet, inquit, non

Scolopēdræ marinæ, & terreſtris venenum:

A non ore, sed tactu totius corporis, similiter vt quæ vrticæ vocantur. Symptomata, quæ inducit, eadem ferè, qualia ab ictu terrestris Scolopendræ inferri diximus, quod ex Paulo Aegineta liquet, qui repetitis iisdem quæ nos in terrestri Scolopendra recitauimus, addit: Priuatim verò à marina Scolopendra morsis, aquosus, & pellucidus humor interdum accidit; vt à terrestri, rubicundus. Curatio quoque morsus eadem, quare lectorem eò ablegamus. Ipsa verò suos in medicina vsus habet. Etenim in oleo decocta si illinatur, Dioscoride scribente, auellit capillos; sed contactu pruritus facit. Pharmaca quæ pilos disperdant, componuntur cum ex alijs rebus, (inquit Galenus ex comptorijs libris Critonis) tum ex marinis Scolopendris, vrticaque marina, & Stellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis. Plinius quoque Scolopendræ marinæ cinerem cum oleo psilotrum esse tradidit, item cum melle illitas strumas curare. Hieroglyphicum hominis, qui animum suum à vitijs affectibusué crucialibus depurget, quæque se lædant eximat & expellat, per Scolopendram (marinam) teste Pierio effigiabant Aegyptij. Ea enim vbi hamo deprehensa fuerit, interiora euomit, donec hamum eijciat. Ex ea remedia.

B

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELITESCENTIBVS. Cap. VII.

NASCVNTVR, teste Rondeletio, in saxis marinis, & super concharum vetustarum testas, tubuli vel siphunculi testacei, rotundi, asperi, candidi intus leuissimi, quorum alij recti sunt, alij cōtorti, & replicati. In his procreantur, & viuunt Vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquę gratia. Hi colore, substantia, Scolopendræ rubrę similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folij mirtei modo in acutum desinit. Priore parte vtrinque pedes habent, veluti Scolopendrę, vnde fistula prominet in extremo obtusa tubę modo, & perforata qualem in

C Asilo marino depinxit Rondeletius: ea aquam trahit. Horum Vermiculorum testa pharmacopoei nostri, inquit Rondeletius, vtuntur, in compositione vnguenti citrini, pro dentali. Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem vnguento vtuntur. icon pòst dabitur. Vsus.

DE APODIBVS, ET PRIMVM DE VERME INDICO. Cap. VIII.

ETIAM si certò mihi persuadeam Vermem hunc Indicum, de quo subinde nobis sermo est futurus, ex Insectis non esse, attamen cùm eum nūquam viderim, nec alios vidisse sciam, qui vel piscium, vel cęterorum, vel etiam

D mōstrorum genus referre potuissent, itaq; quæ apud alios de eo scripta inueni, hîc inseram. Scio interim ætatis nostrę Latinos scriptores mustelas, siue Lampetras vulgò dictas Lumbricos fluuiatiles nominare, (Lampetrę nomen à Lumbrico detortum suspicantes.) quod sanè mihi non placet, & eandem opinionem à Rondeletio reprehensam inuenies in mustela fluuiatili Ausonij, vbi Castellani etiam episcopi Matiscon. sententiam explicat, qui Vermem aquatilē, qualem in Gange Plinius describit, Lampetrā esse putauit. Plinij verba hęc sunt: In Gange Statius Sebosus haud modico miraculo affert Vermes binis branchijs, 60. cubitorum, cęruleos, qui nomen à facie traxerunt: his tantas esse vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Quo loco Franciscus Massarius: Longitudo illa, inquit, sexaginta cubitorum, non ad branchias, sed ad Vermes referenda est. Nam branchias sexaginta cubitorum longitudine constare prẹter veritatē, & dictu incredibile esset, cùm neq; longas, neq; breues branchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & simplices, & binas quaternasué bran- Lampetræ Lumbrici fluuiatiles dicti. Vermis cæruleus in Gange.

chias

Digitized by Google

Gaza: Piſces, inquit, qui vulpes nuncupantur, cùm ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, vt Centipeda. Longius namq; ſeſe offerentes, lineam abrodunt. Capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prealto, & fluctuoſo. Græca ſic habent. Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ὀνομαζόμεναι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται, ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα. ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ περὶ ἐνίους τόπους πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν ῥοώδεσι καὶ βαθέσι τόποις. Vbi hæc verba; capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad vulpeſnè an Scolopendras referenda ſint, dubitari poteſt: Si ad Scolopendras referas, obſtare videtur, quòd in Græco contextu, ἡ σκολόπενδρα, numero ſingulari ſcribitur: quanquam eiuſmodi enallagæ Ariſtoteli non raræ ſunt. Secundo quidem libro hiſtoriæ cap. 14. vt paulò ante recitaui, in talibus locis Scolopendras capi dixit. neque pugnat, quòd illic in non valdè profundis, hîc in profundis capi legimus, vt mediocrem profunditatem intelligamus. hîc etiam pro ῥοώδεσι, legerim πετρώδεσι. nam ῥοώδεσι vox nullam ſignificationem habet. Gazam, qui vertit fluctuoſis, apparet legiſſe ῥοώδεσι. Sed alibi nuſquam hoc ſenſu apud Ariſtotelem reperiri puto: & nimirum profundiora loca minus ſunt fluctuoſa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαι δίνας ἔχουσαι καὶ ῥοώδεις ἰλίγγους. quamobrem nihil definio. Video Niphum Sueſſanum de vulpibus hæc verba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de Scolopendris potiùs, tùm propter antedictam cauſam: túm quia vulpes, ſeu vulpeculæ piſces, Oppiano teſte, non in talibus locis, ſed in cœno profundo degant, πηλοῖς ἐν βαθείοισι: ſicuti & cæteri galei, præter canem carchariam pelagium. Plinius [d] partem loci à nobis recitati conuertit, partem verò illam, de qua controuerſia eſt, non attigit. Cæterùm hæc verba, ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, &c. ad vulpes retulerim, quæ lineam præmordeat: nam Scolopendræ alio ingenio ſe liberant, ſeipſas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoque ad Scolopendras referat. Quæ autem de vulpibus dicuntur, ceu per parentheſim accipienda fuerint. Oppiano Scolopendra & polypi ἁλὸς ναίουσιν ἔναυλοι: hoc eſt, in cauernis maris habitant. Accipitur enim ἔναυλος pro latebra, & loco cauo: tales autem circa petras ſunt. Sophocli ἔναυλος, & θυραῖος opponuntur: hic foris eſt, ille in domo. Videtur & amphibijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer ſic eſt:

[d] li. 9. c. 48.

> Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους,
> Πουλύποδές σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἀλεεινὴ
> Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ,
> Ἀμφίβιοι.

Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi Scolopendras marinas ſputo tradit teſte Plinio. Idem Aelianus prodidit 4. 22. & 7. 26. vtrobiq; id à Gillio etiam rectè tranſlatum eſt, at libri 7. c. 35. hæc eius verba, Scolopendram terreſtrem ſaliua diſrumpi ferunt, in noſtris codicibus Græcis non extant. Appetunt marinæ etiam nidorulenta, vt terreſtres, quòd ſcribit Ariſtoteles; item vbi hamum deuorârit, euomit foris ſua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intrò, ac valet eadem, qua antè ſalubritate. Quod & Plinius repetit, & meminit Plutarchus in libello de his, qui ſerò puniuntur à Deo. Ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. id eſt: quemadmodum marinæ Scolopendræ abſorpto hamo ſeipſas inuertunt: nihil autem intereſt, interanea eas vomere dicas, an ſeipſas inuertere. Quomodo verò Scolopendræ hamo captæ, ſeipſas liberent, proximè dictum eſt. Eſca ad anguillas à Tarentino deſcripta, recipit Scolopẽdræ marinæ drachmas octo, caridum fluuiatilium tantundem, ſeſami drachmam, ſimul autem exceptis vtendũ. Piſcatoribus infeſtiſſimam eſſe Gillius [e] ex Oppiano, vt videtur, ait, poſtea enim quàm hamum contigerit, nullus piſcis ad hamatam eſcam accedit, quòd huius tetro odore procul pellatur. Oppiani verſus ſic legimus Græcè:

[e] Lib. 2. Halieut.

> Ἐχθρὴ καὶ σκολόπενδρα πανέξοχον ἀσπαλιεῦσιν
> Ἔμπλεκεν. εἰ γάρ ποτ' ἐπιψαύσειεν ἐλύτρου,
> Οὐκ ἄν τις νεπόδων κείνου πέλας ἀγκίστροιο
> Ἔλθοι. πᾶσιν γάρ οἱ ἐπαχθέα μίσγεται ἰοί.

pro ἐπαχθέα, legerim ἀπεχθέα. Eſt & alibi Oppiano ἀλιεῦσιν ἐχθομένη σκολόπενδρα. pro ἐλύτρου, ἐδέτρου. nam tertio quoque libro ἔδετρον vocat eſcam hamo inſertam, de melanuris capiendis canens. Brodæus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem Scolopendræ hamus attingat. vter meliùs, iudicent eruditi. Nos interea de veneno eius dicemus. Oppianus, & partim Aelianus Scolopendram marinam ſimilem eſſe ſcribunt terreſtri, quo ad corporis ſpeciem, ſed tactu nocentiorem. Venenatum enim eius morſum vrere, & rubicundum in cute colorẽ excitare, ſicut papulam vrtica herba inurit. Et ante eos Ariſtoteles, mordet, inquit, non

Scolopẽdræ marinæ, & terreſtris venenum.

Digitized by Google

A non ore, sed tactu totius corporis, similiter vt quæ vrticæ vocantur. Symptomata, quæ inducit, eadem ferè, qualia ab ictu terrestris Scolopendræ inferri diximus, quod ex Paulo Aegineta liquet, qui repetitis iisdem quæ nos in terrestri Scolopendra recitauimus, addit: Priuatim verò à marina Scolopendra morsis, aquosus, & pellucidus humor interdum accidit; vt à terrestri, rubicundus. Curatio quoque morsus eadem, quare lectorem eò ablegamus. Ipsa verò suos in medicina vsus habet. Etenim in oleo decocta si illinatur, Dioscoride scribente, auellit capillos; sed contactu pruritus facit. Pharmaca quæ pilos disperdant, componuntur cum ex aliis rebus, (inquit Galenus ex comptoriis libris Critonis) tum ex marinis Scolopendris, vrticaque marina, & Stellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis. Plinius quoque Scolopendræ marinæ cinerem cum oleo psilotrum esse tradidit, item cum melle illitas strumas curare. Hieroglyphicum hominis, qui animum suum à vitiis affectibusué crucialibus depurget, quęque se lædant eximat & expellat, per Scolopendram (marinam) teste Pierio effigiabant Aegyptii. Ea enim vbi hamo deprehensa fuerit, interiora euomit, donec hamum eiiciat. Ex ea re-dia.

B

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELITESCENTIBVS.
Cap. VII.

NASCVNTVR, teste Rondeletio, in saxis marinis, & super concharum vetustarum testas, tubuli vel siphunculi testacei, rotundi, asperi, candidi intus lęuissimi, quorum alii recti sunt, alii cõtorti, & replicati. In his procreantur, & viuunt Vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquę gratia. Hi colore, substantia, Scolopendræ rubrę similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folii mirtei modo in acutum desinit. Priore parte vtrinque pedes habent, veluti Scolopendrę, vnde fistula prominet in extremo obtusa tubę modo, & perforata qualem in
C Asilo marino depinxit Rondeletius: ea aquam trahit. Horum Vermiculorum testa pharmacopœi nostri, inquit Rondeletius, vtuntur, in compositione vnguenti citrini, pro dentali. Vsus.
Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem vnguento vtuntur. icon pòst dabitur.

DE APODIBVS, ET PRIMVM DE VERME INDICO.
Cap. VIII.

ETIAM si certò mihi persuadeam Vermem hunc Indicum, de quo subinde nobis sermo est futurus, ex Insectis non esse, attamen cùm eum nũquam viderim, nec alios vidisse sciam, qui vel piscium, vel cęterorum, vel etiam
D mõstrorum genus referre potuissent, itaq; quæ apud alios de eo scripta inueni, hûc inseram. Scio interim ætatis nostrę Latinos scriptores mustelas, siue Lampetras vulgò dictas Lumbricos fluuiatiles nominare, (Lampetrę nomen à Lumbrico detortum suspicantes.) quod sanè mihi non placet, & eandem opinionem à Rondeletio reprehensam inuenies in mustela fluuiatili Ausonii, vbi Castellani etiam episcopi Matiscon. sententiam explicat, qui Vermem aquatilẽ, qualem in Gange Plinius describit, Lampetrã esse putauit. Plinii verba hęc sunt: In Gange Statius Sebosus haud modico miraculo affert Vermes binis branchiis, 60. cubitorum, cęruleos, qui nomen à facie traxerunt: his tantas esse vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Quo loco Franciscus Massarius: Longitudo illa, inquit, sexaginta cubitorum, non ad branchias, sed ad Vermes referenda est. Nam branchias sexaginta cubitorum longitudine constare pręter veritatẽ, & dictu incredibile esset, cùm neq; longas, neq; breues branchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & simplices, & binas quaternasué branchias Lampetræ Lumbrici fluuiatiles dicti. Vermis cæruleus in Gange.

Digitized by Google

chias piscibus Aristoteles contribuit: quod item Plinius meminit hoc libro. Solinus verò in Polyhistore, nõ branchijs, sed brachijs, nec sexaginta cubitorum, sed senûm cubitorum scribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia, non ad Vermes referens, hoc modo: Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges, quem Statius Sebosus inter præcipua miracula ait Vermibus abundare cæruleis nomine, & colore. Si bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus senûm, adeo robustis viribus, vt elephantes ad potum ventitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu rapiant in profundum. Nescio an à Statio Seboso, an potiùs à Plinio hæc Solinus excerpserit: Sed si à Plinio, illud sanè non omiserim, quo minus dixerim eum ipsum verba Plinij perperam interpretatum fuisse, ac Vermes nomine meliùs & veriùs, quàm cęruleos nomine prodidisse: cùm Plinius à facie, hoc est, forma corporis, nõ colore Vermes huiusmodi nomen attraxisse scribat, licet sint colore cærulei. nam Vermibus corpore similes sunt: quos cùm talẽ figuram habeant, verisimilius est brachijs carere, quàm eadem possidere: nam si brachia obtinerent, non Vermes, sed monstra appellasset, vt neq; credendum sit, huiusmodi animalia brachijs prædita esse. Ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodiderit, cùm & anguillas ad tricenos pedes longas, inter non minora miracula in Gange reperiri, Solinus ipse tradiderit, quibus neq; brachia, neq; crura tribuerit. Non igitur ob hanc causam, sed ob longitudinem eorum, ac fortitudinem admirandam, quòd elephantes in profundum per proboscidem abstrahant, hæc inter miracula commeminerint, vt Plinij lectionem magis quàm Solini probandam existimauerim. Qui error (si error est) hinc proficisci potuit, vt reor, quòd Solinus longitudinem illam ad branchias, non ad Vermes referens, in Plinio branchijs sexaginta cubitorum longitudinis, nõ modò mendosè legi, verùm & ridiculum esse putauerit: quippè cùm brachia quoq; hæc cubitorum sexaginta longitudinis esse, incredibile admodum existimaret, longitudinis cubitorum non minus senum statuit describendum. Hucusq; Massarius. Idẽ fortè est Indicus ille Vermis, de quo Aelianus ex Ctesiæ libris, sic scribit. Indus fluuius bestiarum ferarum expers est, solum in eo nasci Vermem aiunt, speciemq; eorum, qui ex ligno (qui in ficubus) gignuntur & aluntur, gerere: ad septem cubitorum longitudinem, & eò ampliùs procedere: eius crassitudinem decem annos natus puer, manibus vix complecti queat. Ijs in superiori oris sede vnus dens inest, in inferiori alter, ambo quadranguli cubiti ferè longitudinem habent: tam validi, vt quodcunq; animal, siue cicur, siue ferum, ijs comprehenderint, facillimè conterant, (συντρίβουσι, Aelianus; κατεσθίουσι, Ctesias.) Interdiu ima in sede fluminis versatur, cœno gaudens, & latitans: noctu verò ad terram procedit, & in quodcunque inciderit, vel equum, vel bouem, vel asinum conficit, atque in suas sedes trahit, & in flumen abstrusus, membra omnia, excepto ventre, exedit. de die etiam si fame premitur, & siue camelus, siue bos in ripa bibit, violentissimo impetu summa labra mordicus compręhendit, & robusto tractu in aquam abreptum edit. Eius pellis duorum digitorum crassitudine est, eiusmodi autem machinatione capitur: Hamum robustum ad ferream catenam alligant, adiuncto etiam fune ex albo latoq; lino. Lanis autem & hamum, & funem inuoluunt, ne à Verme præmordeatur. Tum agnum, aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluuium demittunt. Triginta viri singuli cum iaculo loro inserto, & ense accincti, & è corno sudibus instructi bene robustis, si percutere sit necesse, adsunt, deinde hamo captum trahunt, & abstractum interficiunt. Triginta dies appensum ad Solem sinunt: atq; ex eo in fictilia vasa crassum oleum stillat: singuli Vermes quinq; olei sextarios (cotylas decem Atticas) reddũt, quòd quidem ipsum Regi Indorum apportant; vasis obsignatis: neq; enim alij cuiquam vel guttam illius possidere licet. Corpus reliquum inutile: huius ea est vis olei, vt sine vllo igne eius infusa hemina, quemcunq; lignorum aceruum comburat. Ac si vel hominem velis, vel aliud animal exuere, primùm vt hoc infuderis, funditus statim deflagrauerit. Eodem ipso Persarum regem aiunt capere hostium vrbes: neq; arietes, testudines, aliaque bellica tormenta ad eas capiendas opus esse: nam cùm fictilia vasa vnius heminæ capacia, eo impleta & obstructa in portas iaculatur, vasa quidem ad portas allisa rũpuntur: at oleum delapsum ignem circumfundit, vt restingui non possit: & flamma insaturabilis comburit homines pugnantes pariter cum armis. Restinguitur autem multa inutili congerie, qualis per terrã & vicos congeritur, (πολλῷ φορυτῷ καταχυθέντι, Aelianus. Οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ καὶ παχεῖ: id est: non extinguitur nisi luto copioso, & crasso, Ctesias.) in eum iniecta. Hæc [a] Aelianus, authorem citans Ctesiam. & eadem leguntur in Eglogis Indicorum Ctesiæ nuper publicatis, sed multò breuiùs. Videri autem potest, vt dixi, idem hic Indi fluminis Vermis, cum illo quem Plinius in Gange fluuio describit. Primùm enim vterq; Indicus est; & cõuenit forma, à qua vterq; Vermis (σκώληξ) appellatur: deinde Gangeticus elephantos ad potum venien-

tes ap-

Margin notes: Vermis Indi fluuij. — [a] lib. 5. Hist. anim. c. 3. — Vermẽ Gangis Plinij eundẽ esse, cũ Verme Indo Ctesiæ.

A tes apprehensos promuscide in fluuium abstrahit: Indicus, camelum vel bouem in ripa bi-
bentem, summa labra mordicus apprehendens, in aquam abripit. Sed magnitudo Indici, cu-
biti circiter septem sunt: Gangetici sexaginta: huic branchiæ binæ, vel brachia bina: illi den-
tes bini tribuuntur, obijciat aliquis. respōdeo, locum Plinij mihi corruptum videri, primùm
circa numerum, nimia enim ad Vermem hæc magnitudo est: & Solinus, (qui sua ex Plinio
transcribit) non sexaginta, sed sex (senûm) cubitorum esse memorat; quod conuenit etiam
Indico septem cubitos plus minus longo: qui si sexaginta cubitorum esset, olei verò sextarios
tantùm quinos redderet, nimis hoc parum ad tantam molem esset: deinde neq; brachia ne-
que branchiæ conueniunt Vermi: & ea quoque ratione, quòd noctu in terram exeat. Solus
enim aquatilium cordylus, authore Aristotele, cùm branchias habeat, cibi tamen gratia in
terram exit, & quadrupes idem est, vt ad ambulandum idoneus. Et si branchias ei demus,
piscis, non Vermis erit, & binæ solùm tanto animali refrigerando (qui vsus branchiarū est)
non sufficient, cum plerisq; piscibus etiam minimis, plures insint: qui tamen frigidioris sint
temperamenti, quàm probabile sit Vermem hunc esse, cuius adipi ignea non simpliciter
ignis, sed fulminea quædam vis est, incendio eius similiter, ferè inextinguibili. Bra-
B chia verò propriè dicta nullum animal habet, quod non ossa, quæ omnia Vermibus negan-
tur, possunt tamen per metaphoram, aut catachresin brachia appellari binæ illæ veluti
forcipes ab ore Vermium (præsertim Cossorum, quibus Indicus Vermis cōparatur, & Can-
tharorum,) vtrinq; enascentes: nam & mutuo occursu inflexa brachia referunt, & ijs tan-
quam brachijs, & forcipibus quælibet apprehendunt, & accedente magnitudine, sicut in In-
dicis cubitali ferè, (quæ proportio ad longitudinem totius Vermis moderata est) brachia
non ineptè vocari possunt, propter figuram, magnitudinem, vsum. Eadem dentes si quis ap-
pellet, quoniam ab ore prominent, & figura ferè denticulata est, & ijs, sicut reliqua anima-
lia dentibus, aliquid corripiunt, reprehendi non poterit. Sed bina hæc brachia, seu dentes bi-
ni, in Vermibus Cantharisque nostris à lateribus oris procedunt, inde in circulum inflexa,
mucronibus concurrunt: in Indicis autem Vermibus non idem situs est, cùm dens alter supe
rior, alter inferior sit, vt solo duntaxat situ differre videantur. Has equidem partes ego forci-
pes, aut chelas potiùs vocarim, sicuti in brachijs cancrorum, à simili motu, & apprehensione
quàm dētes, vel cornua. nam Cerastes Vermis ab his partibus, seu cornibus appellatus mihi
videtur à vulgo Græcorum olim: de quo Theophrastus: Cerastam [b] Vermem, inquit, & in [b] Lib. 5. de
C olea creari, & in fico parere asseuerant. Habet ficus, & suos Vermiculos, & illos quoque enu- caus. plant.
trit, quos alienos receperit: omnes tamen in Cerastem figurantur, & sonum edunt paruuli c. 14.
stridoris. Videtur autem Ctesias magnum illum Indicum Vermem comparans Vermi in fi-
co nascenti, de hoc Ceraste sentire. Meminit eiusdem Philostratus: [c] In Hyphaside, inquit, [c] Lib. 3. de
Indiæ flumine bellua gignitur albo Vermi similis (σκώληκι λευκῷ ὅμοιον θηρίον) ex qua ca- vita Apoll.
pta oleum fit ad vsum ignis accommodatum, quod nisi vitro contineri possit. Capitur autem
regi tantummodo eiuscemodi bellua, qua ille diruendorum mœnium causa vtitur. nam vbi
muros huiusmodi pinguedo tetigerit, ignis accēditur inextinguibilis, omnium maximè quæ
pro excitandis incendijs ab hominibus inuenta sunt: Sic ille, Alemano Rhinuccino interpre
te. Sed vltima verba Græcè sic sonant: πῦρ ἐκκαλεῖται κρεῖττον σβεστηρίων ὁπόσα ἄνθρωποι
πρὸς τὰ πυρφόρα εὕρηνται. hoc est; ignis excitatur, validior quàm qui vllis hactenus ad restin
guenda incendia inuentis instrumentis extingui possit: vt πυρφόρα sint vasa, vel instrumenta
ad inferendum incendium comparata, σβεστήρια verò ad extinguendum: hæc extinctoria, illa
incendiaria dixeris: Σβεστήρια κωλύματα, machinamenta ad restinguendum ignem, quidam
interpretantur. Hoc animaduertendum, non idcirco diuersum genere statuendum hunc Ver
D mem esse, quod à Philostrato Vermi albo comparetur: à Plinio color cæruleus ei tribuatur:
sed potiùs in solo colore discrimen ponendum, sicuti & alia pleraque animalia coloribus di-
uersis reperiuntur: vel generis eiusdem proximi species diuersas, vtpotè in fluuijs etiam di-
uersis genitas, existimandum. Cæterùm verum ne sit istiusmodi Vermes inueniri, ego fidem
penes autores eos esse volo. Scaliger [d] speciosum mendacium esse iudicauit. Inuenio tamen [d] Exerc. 13.
apud Olaum magnum, esse in littoribus Noruagicis [e] Vermem glauci coloris, longitudine 3.
quadraginta cubitorum, & amplius (adeo vt septem cubitorum in Indico flumine dari non [e] li. 21. c. 24.
abhorreat à vero, sed Scaliger olei eius naturam talem esse, (qualem nos diximus, inficiatur.) Vermis a-
cùm vix spissitudinem infantis brachij habeat, lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter lius 40. cu-
percipi queat: per mare, inquit, se transmittit, nemini noxius nisi humanis manibus pressus: bitorum.
vnde contactu tenerrimæ cutis eius tangentes digiti intumescunt. Vexatus, & detentus à
cancris, tortuosum cursum euadendi gratia attentat; sed frustra. Cancer enim brachijs suis
quasi denticulatis forcipibus, tum etiam pedibus, ita eum stringit, vt non secus, ac nauis an-

chora demissa, firmetur. Hunc Vermem sæpius vidi, ab eius tactu nautarum informatione abstinens. E

DE VERME MARTII MENSIS. Cap. IX.

* Lib. 7. de variet. rer. c. 37.

APVD nos in aquis variæ quoque Vermium species sunt, tum marinis, tum dulcibus. Cardanus [a] quasi intestinis similes esse dicit, & sola arena vesci, item eodem, quo illi modo, dolores sedare, ac denique alijs animalibus in cibum cedere. Sed vt ab alijs in cibum sumi facilè credo, ita contrà non omnes intestinis similes sunt, vt mox patebit. Dulcium aquarum aliæ fluunt, aliæ stant, stagnantes dictæ, in vtrisque eiusmodi Vermes dantur, item in aqua pluuiatili, cisternis, & vasis, at non omnes æquę magni, nec fortè eiusdem figuræ.

Mira videtur Martij ratio mensis in Germania, quod fœtum tantum in fœtentibus putidisque aquis gignat, & aliquando etiam satis limpidis: quem Germanorum vulgus suo quãdoque damno cognouit: quia si nudis pedibus aquam illam ingrediantur, vbi genus hoc animalculi in summo aquæ detinetur, circulum sibi fieri narrant in cruribus ad eum vsque locum, quo aqua peruenerat, eumque circulum ita punctum, vt sanguis confluat, & phlegmonem aliquam, aut scabiem crura præ se ferant: verùm hoc nõ sine noxa. Hæc animalcula quoniam tantùm Martio, non autem alio quolibet mense generantur, apposito nomine Germanis Mertz, id est, fœtus Martius dicitur. F

Mertz.

DE SETA VEL VITVLO AQVATICO. Cap. X.

Seta vnde dicta. Vitulus aquaticus.

RECENTIORES (antiquis enim incognitum fuisse videtur) Insectum, quale hic depingimus, aptè admodum Setam nominârunt, siue à simplici, & tenuissima corporis figura, siue quod è Seta equina in aquis putrefacta nasci existimetur. Germanis nescio qua ratione appellatur ein Vasserkalb, id est Vitulus aquaticus, nisi quòd à vitulis per ætatem incautioribus nonnunquam in aqua bibatur, magno etiam vitæ periculo. Seta est Vermis, inquit author de natura rerum, vt quidam dicunt, serpens à re nomen habens. Est enim tenuissimus instar Setæ, (vt Seta vel pilus, de iuba caudaué equi putetur, Albertus) ferè cubitalis longitudine durus, & albus: nihil differens vtraq; extremitate, quippè cui caput non est, sed serpit in vtramque partem, (inde Amphisbænam aquaticam fortè dixeris:) In aquis corruptis, (in aquis stagnantibus non multum corruptis, Albertus.) nec tamen fœtidis nascitur. durus est adeo, vt vix pede contueri possit. Albertus quoq; nullum ei caput videri ait, & ad vtramque partem natare: fortè autem de pilis nasci equorum, quoniam hi in aqua stante positi, vitam & spiritum accipiunt, & mouentur, sicut multoties sese expertum esse ait: Huius Vermis è pilo equino in paludes, vel stagna coniecto nascentis, (vt vulgò creditur) caput, & caudam prius crescere aiunt. Insectorumnè generis sit dubitari potest, quoniam pellis vna cõtinua ei est, nec ita vt Lumbrici mouetur. Eadem per totum crassitudine est, dodrante longior, albicans. Ego & nigricantem vidi & depinxi, & albicante paulò crassiorem. Est qui in fonte bono, & frigido olim repererit, & aliàs, quod mirum est, in horto super folio quodam. Hic longus erat quinq: aut sex digitos, crassitudine Setæ; dorso fusco, ventre albicante. Cauda vndiquaq; albebat. Intricare se solet instar Gordij nodi, vt duobus aut tribus in locis nodi huiusmodi elegantissimè ducti, in eius corpore appareant. Huius veneni tanta vis est, si authori de rerum natura credimus, vt ab homine potu haustus, elanguere & tabescere faciat, donec cum diro cruciatu vitam exuat. Idem affirmat Albertus, sed aliter tactum, non nocere. Author historiæ aquatilium Heluetius etiam vitulis aquaticis potis quosdam mortuos accepit. Vir quidam, inquit, hoc Verme epoto mox malè habuit circa præcordia, tum mulier quædam centaurij minoris in vino decoctum ei propinauit. Vomuit ille, ac simul Vermem reiecit. Si cui vitulus aquaticus in ventre nascitur, perungendus est ventre ac ventriculo, liquefactis pariter, butyro, cera & oleo. Vitulus aquaticus, inquit Bertrutius in methodo G H

de di-

Digitized by Google

A de dignoscendis morbis. Vermis paruus est, veluti duos cubitos longus subalbo colore, habitans in paludibus,& aquis corruptis; quem qui videt, putat esse caudæ equinę pilum: huic namq; similis est: potus hic bufonis mala comparat. Quidam rationem curandi eandem profuturam putat, quę aduersus Tineas aquaticas à nobis pręscripta est. Vituli, pręsertim per ætatem incautiores, hos Vermes aliquando deglutiunt, autumno maximè cum herbis: in potu verò rariùs. Sunt qui ex Bruchis oriri eos existiment, quòd mihi verisimile non fit: alij ex herbis in aquarum alueis, vnde pecus potat, dependentibus. Deglutiti illi circa guttur & arteriam hęrent: vnde Vituli paulatim contabescunt: succurri autē aiunt quidam vino per nares cornu infuso, in quo decocta sint allia: Alij remedium contra hoc malum exploratū esse negant. Ololygon Theoni animal est palustre, simplex, gracile. Et paulò antè: Ololygon, inquit, auis est solitudine gaudens: vel ἡμερίον (vox videtur corrupta,) ζῶον, palustre, frigiditate gaudens, oblongum, indistinctum, (ἀδιάρθρωτον) terrę Intestino simile, sed multò gracilius: (quęrendum an idem qui Vitulus aquaticus dicitur.) ignoratum Aristoteli, qui Ololygóna vocat tantùm maris ranę vocem, allicientis ad coitum fœminam. Ololygon quid.

B DE HIRVDINE. Cap. XI.

HIRVDINEM cùm simpliciter nominant authores, eam intelligunt, quæ in aquis dulcibus reperitur: quę & Insectorum generis est, & Vermis quidam; quia tamen in aquis viuit, aquatilium Insectorum historię accedit.

SYNONYMA.

עלוקה, Aluka, Dauid Kimhi ex magistrorum sententia multis verbis describit Hirudinem, vel Sanguisugam, quanquam R. Saadias priuationem intellexit tantum Prouerb. 30. R. Leui Ben Gerson & interpres Cabuenaki Sanguisugā intelligunt: Septuaginta interpretes βδέλλα: Hieronymus Sanguisuga. Chaldęus vocē Hebręam retinet. Quidam crocodilum etiam cōuertunt: ego Hirudinem potiùs dixerim: quoniam Arabicę voces huic finitimę sunt, quas apud Syluaticum legimus pro Sanguisuga, nempe Alexa, Alelika, & Aletha; itē Alag apud veterem glossographum Auicenna. אנקה, Anaka alij aliter interpretantur, critium, viuerram (vel fibrum potiùs,) mygalem, Hirudinem. Gręcè βδέλλα scribitur per alpha, dictione trochaica, vt & reliqua quę λ duplex habent, σκύλλα, κόλλα, &c. vt docet Herodianus, & alij Grammatici. Deriuatur autem à verbo βδάλλειν, mutato α in ε, vt Etymologus vult, quod ἐκμυζᾶν, id est, exsugere significat; quod & Nicander insinuat hoc versu: Aluka. Anaka.

Ἀθρόα προσφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα.

At Scholiastes Theocriti à βδέλλω esse dicit, significans ἀμέλγω, & ἐκπιέζω: vnde βδέλλα dicta sit ἡ ἐκμυζῶσα καὶ πίνουσα τὸ αἷμα: Atticè autem βδάλλω pro βδέλλω dici. Idem tamen Scholiastes alibi τοῦ βδάλλω duntaxat mentionem facit. βδέλλα est etiam Bdellium Hesychio teste: sic & apud Arrianum, Dioscoridem, Galenum. Sed βδέλλιον diminutiuum apud Etymologum est Hirudo. Βάσυξ, (prima videtur circumflectenda, vt in κῆρυξ,) Hesychio, & Varino βδέλλα est, id est, Hirudo. Apud eosdem βλέζυγες, βλέτυες, θυμβλαῖς, & δρίλακες, secundum Elienses pro Hirudinibus exponuntur. Scoppa Italus Hirudinem interpretatur la Sanguisuga; sed quo Italię loco ita vocetur, ignoro, apud nos dicitur Sanguettola, D Romæ & in Hetruria Mignatta. Hispanicè Sanguissuela, Gallicè Sangue, Germanicè Agle, nomine forsan facto ab aculeo, Os enim aculei instar, & quidem trisulci infligit. Sic & perca fluuiatilis Egle à pinnis dorsi aculeatis: Belgicè Eegel, Lake vel LyckelaKe Brabantis, Hollandis, vel saltē Delphensibus een ijl: Anglicè Bludsucker, Horseleche, vel Horselich, quòd medeatur equorum cruribus: nam Horse eisdem equus est: alij Louuch Leache. Elrota Anglus scribit Horseleache, vel Blud sucker: Polonicè Pyauuka. Hirudinem prisci semper dixerunt: Plautus, Horatius, Cicero: posteriores Sanguisugam quoque: quod meminit Plinius * his verbis: Cruciatum in potu maximum sentiunt (elephanti) hausta Hirudine, quā Sanguisugam vulgo cœpisse appellari aduerto. Sunt qui Hirudinem sine aspiratione scribant, quòd non probârim. Hirudo, inquit Iouianus Pontanus, si dicatur ex eo, quòd hęrendo sanguinem sugat, aspirationem habebit, sed non conuenit in quantitate Syllabæ. * li.8. c.10.

Digitized by Google

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

Marinæ, & aquarum dulciũ Hirudinis differentiã.

HIRVDO duorum eſt generum, vna marina eſt, & in ſtagnis marinis viuit,
de qua poſt agam ſeperatim: altera, nimirum de qua nũc eſt ſermo, in aquis
dulcibus degit. Marina huic quidem ſimilis eſt, ſed grandior & duriore cu-
te, quòd in cauſa eſt, cur non ita facilè ſicut altera in globum ſe contrahat,
nec ita ſe colligat: Caudam enim tantùm & caput retrahit. Hirudines verò
aquarum dulcium extenſæ Vermem, ſeu muris caudam mirificè repræſen-
tant: perpetuò enim ſeſe contrahunt à cauda caput verſus, ſed non omnes ſunt ſimiles. Quæ-
dam enim ceruice cæteris ſunt latiore, ruffæ deinde magis, & paruis maculis inſignitæ: quæ
certè longè pernitioſiores ſunt (teſte Plinio) [a] ijs, quæ nigræ tantùm ſunt. Singulæ tamen
corpus habent, quod velut è circulis ordine inter ſe colligatis conſtat, quorum opera quan- F
doque in globum contrahuntur. Inuenio & capite differre, eſſe enim vnum genus, magnum,
coloris ruffi, varijs diſtinctum filamentis, & quodammodo lanuginoſum, cui multùm virus
ineſſe volunt, quòd alicui affixum alicui parti inuehit: alterum tenuius, & à cauda muris non
multùm diuerſum, cui quoque breue caput eſt, & venter rubet, atque in aquis puris habitat.
Eſt & hoc genus venenoſum. Albertus Hirudines apud ſuos nigros eſſe ſcribit penitus, &
planas: eſſeque item quæ virgulas rubeas in dorſo habeant, & aliquantulum rugatas: item
quaſdam inuiſibiles, & filares, hoc eſt, vt conijcio tantæ tenuitatis, ac exilitatis, vt viſum fu-
giant. Nigræ vel fuſcæ apud Heluetios minores ſunt, & frequentiores, eædem ignauiores:
aliæ maiores, ſubuirides (ex nigro ferè) Lineis ſeu ſtrijs per longitudinem ſubflauis, aut
ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant, diſtinctæ: hæ commodę ſunt medicis. Venetijs vi-
rides videre memini ceu paruas Lacertas, maculis hinc inde nigris. Germani maximas Hi-
rudines ab equis denominant Roſſaglen; quarum nouem aiunt ſugentes equum occidere
poſſe. Sanguinem illas aiunt quidam inter ſugendum ſtatim ano reddere, & inſatiabiles hæ-
rere. Mihi hoc probabile non eſt. In aquis ſtagnantibus, & Paludibus, Hirudines, quales di-
xi, reperiuntur, nigrę ſcilicet, ſubuirides, variæ. In purioribus, & fluentibus etiam albę perexi- G
guæ, quales vel piſcibus nonnunquam adhęrent: ore vtrimque lato in circulum, ſed altero
duplò latiore. In iecinoribus etiam boum, & ouium aliquãdo genus quoddam Hirudinum
adnatum reperitur, putrefacto corruptoque hoc viſcere. Vermes quidam ſunt albicantes, ter
tiam digiti partem longi, dimidium digitum tranſuerſum lati, folliculis quibuſdam incluſi,
pertenues, neque in ventriculo illi, neque alibi quàm in iecinore inueniuntur, viui quidem
& mobiles: quòd non vbique, non circa montanas, & recentes aquas, ſed putridas tantũ con
tingit: Sic affectũm iecur lanij abijcere iubentur. In Mauritanię quodam flumine aiunt refe-
rente Strabone Hirudines gigni ſeptenum cubitorum, quæ gulam perforatam habeant, per
quam reſpirent. Sanguiſugę oſſibus carent, & pedibus, & pinnis, vt author de natura rerum

Forma.

& Albertus annotant, nec vllum membrum habent, ſed toto corpore ſimiles ſunt, vt colum-
na; Os habent inſtar trianguli, quod ex inflicto ab eis vulnere apparet. Arnoldus de Villano-
ua Sanguiſugę tribuit fiſtulam in ore qua cutim terebret more Culicis: & Adagiorũ author
linguam biſulcam, & fiſtulatam habere dicit, quam penitus infigat cuti. Obſeruaui in gene-
re maiore, quòd aptius medicis eſt, os non ita rotundum, vt in minoribus, ſed acutius, quòd
facillimè cutim penetrat, & per lintea etiam tenuiora euadit. In minore os planius, & rotun- H
dius, inſtar Sphincteris, aut muſculi rotundi. In omnibus foramen in medio exile eſt; ab ore
ad aluum vnus continuus meatus. Corpus totum circulis quibuſdam, vt in Lumbricis, am-
bitur: quibus extenſis contractiſuè mouetur, & εἱλυσπᾶται Lumbricorum inſtar. In mortuis
pleriſq; longitudo circiter digiti: Lineis & punctis nigris notantur omnes, reliquo colore va-
riant, vt dictum eſt.

[a] Lib. 32. cap. 10.

Digitized by Google

A

LOCVS.

HIRVDINES plerunque in aquis, pręcipuè cœnoſis & lutoſis, & ſtagnis, viuarijs, & riuulis per loca paludoſa fluentibus reperiuntur, rarò in ſaxoſis, arenoſis, & claris fontibus, & fluuijs decurrentibus. Talis enim eſt earum natura, vt potius aqua ſubturbida, & ſtagnante quàm limpida, & continuè labente delectentur: nam in illa motu proprio pabulum quæritant: in hac autem motu alieno violentoque mouentur: quare tantum abeſt, vt in ea nutriri poſſint, quin potiùs impetu, & curſu fontis, vel fluuij agitatę nullibi conſiſtant, & modo ad vnum, modo ad alium lapidem illiſæ moriuntur; nigræ nimirum: nam albæ paruæ, vt diximus, etiam in riuis, & fluuijs.

B

NATVRA. MORES. VICTVS.

TEPOREM amant, nec prius in aqua comperiuntur, quàm Sol tepefecerit: nam circa Calendas Maij, aut paulo antè apparere incipiũt, & circa meridiem potiſſimùm; autumno rurſus conduntur, & latent. Per hyemem nunquam inueniri puto: aliqui ſeruant eas ad vſum in aquę pleno vaſe. Author de natura rerum ſcribit homines, & beſtias impediri ab Hirudinibus, vt ſanguinem eorum ſugant, cuius ſatietate nimia mortem ſibi ſæpe accerſant. Æquè eſt mira, inquit Plinius, [a] vt Ricini, ſanguinis & Hirudinum generi in paluſtri aqua ſitis: namque & hæ toto capite conduntur. Albertus aſſerit auiditate ſugendi dulcem ſanguinem hominis, ſuccum emittere, & alium continuè recentiorem ſugere. Cùm carni adhæreſcunt, quantò magis trahuntur, tantò fortiùs inſident, donec rumpantur; itaq; inquit autor de natura rerum, ſanguinem putridum extrahunt, & alios ſanando ſeipſos occidunt. Sugendo trifidum vulnuſculum imprimunt, ita vt radij ab vno centro terni æquè diſtantes procedant. Lutum capitis boni odoris, & ſaporis eſt, quod in regionibus ad Orientem ſeplaſiarij vulgò vendunt. Id edi ſolet, & à mulieribus prægnantibus, & alijs, quorum corruptus eſt appetitus, expetitur. mulieres maximò vtuntur eo in balneis, illinendis capillis (vnde nomen ei à capite factum) vt in longitudinem excreſcant. Dicunt etiam Arabes gratiſſimum id eſſe Sanguiſugis: & ſi locus aliquis eo illinatur, Sanguiſugas ſpontè illi adhæſuras. Vocatur, & alijs nominibus Arabicè, lutum Coraſcenum, lutum almiſaburi, & aromaticum, & alcubrugi & cyprium, & alnahagi. Sed vt de ſanguinis appetitu rurſus quid dicamus nemo neſcit Hirudinem, vbi ſemel hęſerit corpori, nulla ratione poſſe reuelli, donec ſuctu ſanguinis expleta decidat. Quantoperè verò ſanguinem exugat, innuit luculenter Theocritus [b] amorem accuſans, quòd Hirudinis inſtar ſanguinem exugeret: canit autem:

[a] li.11.c.34.

[b] Eidyl.2.

C

Α'ι δὲ ἔρος ἀνιαρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα
Ε'μφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας
Hei mihi triſtis amor quàm mihi atrum è corpore ſanguinem
Veluti paluſtris Hirudo inhærens, omnem exuxiſti.

D

GENERATIO.

GENERANTVRNE' ex putredine tantùm, an etiam ex ouis, nondum obſeruaui. Ex putredine verò generari certiſſimum eſt. Plinius vêre pectines, Limaces, Hirudines oriri ſcribit, & eodem etiam tempore euaneſcere. Scholiaſtes Nicandri Oeſtrum, ſiue Aſilum ex Hirudine procreari voluit; quòd mihi veriſimile non ſit.

Digitized by Google

MOTVS. INGRESSVS.

QVÆDAM, inquit Aristoteles, gradiendo volutationibus vtuntur, vt quę terræ Intestina vocantur, & Hirudines. Siquidē hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipsam conducunt, atq; ita certis adiuncta sedibus vagantur. Mouetur sanè Hirudo extensione, & contractione corporis sui ceu annulis constituti, sicut Lumbrici: non tamen cuiuis corporis parti, vt illi, innititur, sed caudæ tantùm & orinam caudæ innitens corpus reliquum quantum potest, aut vult, extēdit, siue rectà ante se siue retrò & reflexum: tum ore fixo caudam & reliquum corpus arcuatum attrahit, vel ad os vsq; cōtiguè, vel quousque libuerit os versus, vt ad medium spacium, non tamen vltra os. Potest & retrò moueri, quod vidi cùm vnam inclusissem cannę, retrorsum enim exibat. Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vas non obturatum optimè fuerit, vbi nemo putaret, adeo enim in tenuitatem se extendere, & os acuere potest, maior præsertim, vt per linteum etiam rariùs contextum euadat.

VT FVGENTVR.

SANGVISVGÆ, quæ damna hominibus, & bestijs inferant, infra dicemus. Quibus si quis obuiam ire velit, cancri fluuiatiles aquis commodi fuerint: nam & venas aperiunt, & Sanguisugas teste Paxamo, perdunt. Sanctus Gulielmus Lausannensis episcopus nostro tempore (inquit Felix Malleolus in tractatu de Exorcismis; qui vixit circa annum Domini 1554.) contra Sanguisugas diebus nostris pisces maiores, pręsertim salmones, mirabiliter inficientes, lęthaliter quoque pungentes, & ad ripas aquarum propellentęs, exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari, itaque ad effugandum, & repellendum huiusmodi bestiolas multipliciter profecit.

MORALIA.

* Lib. 5. c. 29.

Diaboli typus.

VENERABILIS* Beda in explicatione prouerbiorum Salamonis ad ea verba: Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer: Sanguisuga, inquit, est diabolus, qui siti peccandi, ac peccata suadendi incessanter accēditur. Huic duæ sunt filiæ, quia duæ specialiter humani generis illecebræ: hūc antiqui hostis imitantur ardorem, luxuria videlicet & phylargyria. Nam & luxuriæ, & quo liberius fręna laxantur, eo noxius delectatur: Et sicut quidam ait poëtarum:

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Diues hirudini cur similis.

Sic ille. Diues certè & prępotens D. Ambrosio quoq; Hirudo, quæ nunquam sanguine saturatur, dumque venas cunctas suctu exangues reddere conatur, suspensa crepit atq; disrumpitur: ita diues pauperis substantiarum, quę illi alterius sanguinis loco sunt, nunquam satur, dum nimis locuples, & diues efficitur, vitę luxu & delicijs mortem sibi assolet consciscere, infoelixq; anima ipsius ad gehennam à tartareis furijs immaniter raptatur, vt idem D. Ambrosius ait. Crudelissimum siquidem hominem, & humani cruoris auidissimum per eandem Sanguisugam significari notius est, quàm adnotari oporteat. Luculentissimè verò Epidicus seruus apud Plautum emuncturus senem Periphanem argento, se in Hirudinem conuersurum ait,

Tacete, habete animum bonum, liquidò ex èo foras.
Auspicio, aui sinistra, acutum cultrum habeo senis qui exenteretem
Marsupium. Sed eccum ipsum ante ades suspitor Apęcida
Qualeis volo veteres duos: iam ego me conuertam in Hirudinem
Atq; eorum exugebo sanguinem: Senati qui columen cluent.

Digitized by Google

A

VSVS IN MEDICINA.

DICAM primò quædam ex Galeno, vel potiùs, vt Augustinus Gadaldinus Mutinensis transtulit, ex sermonibus Antylli de euacuantibus remedijs. Gadaldinus in sua translatione vtiliter quædam adiecit, quæ in vulgatis Galeni codicibus Græcis non leguntur, perfectiorem fortè aliquem codicem nactus. Quidam captas Hirudines diu includunt, eisque ad multa vtuntur. Ipsæ enim si mitescunt (ἐκμαλάττωνται. malim λιμώττωσι, id est, famelicæ,) carnem facilè apprehendunt: cùm aliæ nonnunquam peregrè sese gerant. Oportet autem has quidem, cùm primùm eas experti fuerimus, applicare: quæ verò nuper captæ sunt, per dies (diem) seruare, exiguum sanguinis pro nutrimento inijcientes. Ita enim earum virulentia transpirabit (διαπιεσθήσεται, quidam vertit exprimetur. Gadaldinus videtur legisse διαπνευσθήσεται.) Sanè cùm eis vti volumus, locus cui Hirudines applicandę sunt, B (τὸ βδελλωσόμενον μέρος,) nitro prius fricandus, ac sanguine alicuius animalis, vel argilla humida inungendus, vel fouendus, vel vnguibus scalpendus: (pars cui applicandæ sunt, nitro fricari debet, dulcissimaque lauari aqua, deinde sanguine illini, Aetius.) promptius enim apprehendent. Oportet autem ipsas in aquam tepidam, & puram, in vase lato, magnoq; contẽtam, inijcere, vt commotæ virus abijciant: mox, vbi eas spongia comprehenderimus, ac mucorem lentoremque purgauerimus, manu admouebimus; atque vbi inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne refrigescat, infundemus. At si manibus pedibusuè affigendæ sunt, pars ipsa in aquam, vbi Hirudines sunt, immittenda est. Quòd si autem eis, vbi repletæ fuerint, vti oportuerit, vel quia paucæ Hirudines pręstò adfuerint, vel quia paucæ apprehenderint, earum caudas forcipe incidere oportet. Nam effluente sanguine trahere nunquàm desinunt, quousq; nos salem, vel nitrum, vel cinerem, earum osciculis inspergamus. Vbi verò exciderint, si locus Cucurbitulam capere potest, per eius appositionem, virus extrahere debemus; validè nimirum ipsam apponentes, celeriterq; auellentes. Si verò Cucurbitulę capax nõ fuerit, spongijs fouendus is est. Cęterùm si corpora, vel oscula sublachryment, mannam vel cuminum, vel farinam inspergito, ac postea lanam pauco madentem oleo conuoluito: sin sanguis C etiam inde erumpat, linteola, vel Aranearum telas ex aceto inijcito: aut gallã vstam, aut spongiam nouam pice liquida intinctam, aut vstam imponito: deinde chartula aceto irrigata, imponenda ac illiganda est. Hæc autem in partibus, quę in medio corpore habentur, sunt peragenda. Nam in brachijs, & cruribus, quæ Græcè vno nomine κῶλα, id est, membra longa appellantur, solum etiam vinculum pro cohibendo sanguine satis est, quod postero die soluendum est. Siq; sanguis constiterit, abijciendum: si verò non constiterit eisdem vtẽdum est. Scire autem oportet Hirudines non ex profundo sanguinẽ trahere, sed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autẽ in illis vsurpamus hominibus, qui scarificationum incisiones pertimescunt: vel in illis partibus, in quibus Cucurbitula ob earum paruitatẽ, vel gibbositatẽ, & inæqualitatẽ aptari non potest. Hirudines auellimus, quando eius sanguinis quẽ arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partẽ attractam fuisse cõiecerimus. Et postea vsq; adeo effluere permittimus, quoad qui satis sit, excretus fuerit. Quoniam verò particula tum ab Hirudinibus, quæ natura frigidæ sunt, tum ab aëre refrigeratur, fouẽda ipsa est, ac recalfaciẽda: sanguinisq; fluxus non per refrigerantia, sed per astringẽtia & emplastica, vt diximus, est cohi- D bendus. Hucusq; Galenus Gadaldino vertẽte: addamus modo obiter quædam ex Menemacho, eodẽ interprete, quæ in multis codicibus Græcis, impressis non leguntur. Hirudines locis affectis applicantur, vel eis qui proximi nõ pinguibus sunt. Nam oleum earũ appetẽtiam subuertit. Porrò in angustiam stricti calami ab vtraq; parte haud (negatio hæc abundat,) perforati, vel per quidpiam simile, cùm aptandæ sunt, demitti debẽt. Earum numerus à duabus magnitudinibus, loci nimirum & affectionis, sumendus est. Auferantur, oleo calido earum labijs infuso. Quod post earum ablutionem effluit, digitus impositus cohibet. Excretionis quantitas ab Hirudinis erectione conspicitur: sed euidẽtiùs ea etiam apparet, si congregata fuerit, quando Hirudines à corporibus diuulsæ, sanguinẽ euomuerint. Sanè loci, quibus aptari Hirudines debent, superficietenus scarificandi sunt: vbi enim illæ sanguinem gustauerint, auidiùs eum appetunt. Ætius [a] Galeni verba, vt in impressis nostris codicibus habenter repetijt, sicut etiã Oribasius. [b] Inuenio alia etiam in genere dicta ab alijs authoribus de Hirudinum applicatione. Hirudinum, inquit Plinius, ad extrahẽdum sanguinẽ vsus est, quippè eadẽ ratio earum, quę Cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine, spira-

[a] li.3.c.21.
[b] Lib.1.Synops.c.15.

menta laxanda, iudicatur. Campegius scribit, & verissimum id est, ab Hirudine non eum qui in profundo est, sanguinem, sed eum modò qui adiacet carni, emulgeri. Nō probè igitur forsan Auicennæ interpres, profundiùs Hirudines trahere conuertit, quàm ventosas. Huic etiam pugnare videtur, quod paulò pòst scribit: Hirudinum vsum aduersus morbos subcutaneos prodesse, vt impetiginem & similes. Galeno asserente Hirudinū vsus pro Cucurbitulis esse potest, cùm tamen Hirudines dicat eum, qui circa cutim est, sanguinem tantùm attrahere, Cucurbitulas verò etiam profundiùs, & exuberantem materiā in corpore minuere: in capite scilicet de scarificatione. Sed scarificatio alia in superficie cutis tantùm fit, pro qua nimirū Hirudines vsurpari licet: alia profundiùs adigitur: quod & ante nos doctissimus Mundella scripsit, qui dialogo Medicinalium suorum tertio, plura de Hirudinibus admouendis scribit, & quomodo earum vsus pro Cucurbitulis esse possit. Sed vitiū, quòd admissæ semel, desiderium faciunt, vt Plinius voluit, circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinę: quod tamen ita euenire necessarium mihi nō videtur: si vel sublata fuerit causa, propter quā adhibebantur: vel non sublata quidem illa, conueniēs. tamen victus & auxilia alia adhibita. Hirudinum vsum nostro seculo frequentiorem esse, quàm Galeni tempore fuerit, Mundella testatur, docetq; idē nō ante quàm tempus inanitioni opportunum in morbo aduenerit, admoueri debere: ac ne in hęmorrhoidibus quidē cùm dolor viget: sed in remissione morbi, vel symptomatum, doloris, tumoris, calorisq; ne materia magis attrahatur. Applicatur aliquando illis partibus, quæ venæ sectionem non sustinent. Eiusmodi sanguinis missionē per Hirudines Ægyptij [c] testante Prospero Alpino, prorsus negligunt, quòd ibi hę fortassis, inquit, nō nascantur, neq; reperiantur. Cùm quis ijs vti voluerit, eas diligenter circa ceruicem obseruare & iuxta artis præcepta præparare oportet: alioqui enim vlcera maligna in carne, & curatu difficilia relinquunt. Capi itaque voluit Albucasis in aquis dulcibus non putridis Rufę maximè formidandæ, vt inferius recitabo ex Plinio. [d] Indi quidam (inquit Auicenna) Hirudines aliquas, non sine veneno esse tradunt. Cauendæ quarum magna sunt capita, & quæ colore nigro, vel antimonium referente, vel virides sunt, & excitantur ab eis apostemata, syncope, sanguinis fluxus, febris, laxitas, & vlcera mala. Vitandæ etiam quæ degunt in aquis prauis: quarum limus aluei est niger & cœnosus, & quæ commotione statim turbantur, & fœtent. Eligendæ autem sunt ex aquis, in quibus morantur ranæ: neq; auscultandum illis, qui Hirudines ex aquis, vbi versantur ranæ vituperant. Color earum sit similis almes, in quibus est viriditas: & tendantur super eas fila duo colore arsenici. Probantur etiam Ruffæ, rotundæ, colore iecinoris: & similes paruæ Locustæ, vel caudæ muris similes: item minutæ parua habentes capita. Præstantissimæ, in quibus venter rubet, dorsum viret, præsertim si ex aquis fluentibus fuerint. Author verò de natura rerum, & Albertus meliores, & minus noxias putari inquiunt, quæ virgulas rubeas in dorso habent, aliquantulum rugatas. Trotula eligit varias. Præferuntur in Germania maiores, subuirides ex nigro, strijs per longitudinem ruffis, in quibus maculæ nigræ sunt, faciliùs enim & amplius sugunt. minores, & nigræ ne incipiunt quidem, aut minimum sugunt. Quod modo ad præparationem Hirudinum spectat, idem Auicenna, Sanguisugæ, inquit, priusquam applicentur, per vnum ferè diē colligendæ sunt, & constrictione (conuersione capitis earum ad inferiora, Bellunensis. vide ne potiùs dicendum, compressione corporis earum, qua veluti emulgeatur contentus in eis succus) faciendum est, vt euomant, donec quod in earum ventribus inest, effluxerit, si fieri potest. deinde parum sanguinis agni, vel alterius rei (animalis alterius, aut lactis) ipsis obijciatur, vt inde nutriantur antequam adhibeantur. Tum comprehendantur spongia, aut aliquo simili, vt viscositas, & sordes earum abstergantur. Locus præterea cui apponentur, cum baurach lauetur, & fricatione rubificetur. Demum cùm admouere libuerit, in aquam dulcem proijciantur, mundentur & apponantur. Sunt qui captas dimitti velint die & nocte in aqua dulci, donec famelicæ sint, & nihil in ventribus earum relinquatur. Albucasis euacuandum esse monet corpus in primis phlebotomia, & ventosis; deinde fricandum membrū infirmi, donec rubeat, & Sanguisugę iterum apponendas. Adhibentur, inquit Albertus, corporibus, vt superfluum sanguinem exugant. Sed quia etiam venenosa aliquando sugunt, & timēdum est, ne veneno infectæ sint, prius in olla noua pauco sale aspersæ sunt maturandæ, vt venenum euomant, & postea calido sanguine agni parum cibandę, ita quòd eo aspergantur, & post duas horas, vel tres post hoc corpori apponendæ. Pungitur Sanguisuga, & vrticis, & tribulis, vt venenū euomat: scilicet quod è bestijs, vt busonibus aut serpentibus aquaticis hauserit. In canna tum hæmorrhoidibus, tum alijs venis locisq; cōmodè apponūtur. Vt libètius adhęreant, Auicēna locū luto capitis (de quo suprà diximus) lini iubet aut sanguine: & Albucasis si detrectent, inquit, mordere & sugere, aspergatur locus sanguine recēti: aut fige acum

in locis

Marginalia (left): Vsus p Cucurbitulis. — [c] Lib. 1. de med. Aegy. cap. 9. — Electio. — [d] lib 1. Fen. 4. c. 22. — Præparatio — Vt libètius hæreant.

Marginalia (right): E — F — G — H

A in locis donec emanet aliquid sanguinis, quē vbi senserint admotæ, statim adhærebunt. Alij sanguine vel lacte locum madefaciunt. Sunt & qui asserunt, in aqua tepida, & tempore calido, citiùs ad sugendum se applicare. Dum mordent & sugunt, dolor quidam, sed exiguus sentitur, tanquam pungant simul & attrahant. Cùm eas cadere volueris, insperge eis parum salis aut cineris, aut lini, vel serici combusti, vel spongiæ, vel lanæ combustæ, aut aloes tritæ, vt Albucasis voluit, & cadent. Violenter autem reuellendæ non sunt, ne capita, aut dentes in vulnere relinquant: ego sale asperso, vel irrorato aceto decidere vidi, cùm cinis frustra aspergeretur. Audio posse etiam remoueri pilo equino, inter os sanguisugæ, & cutim districto. Sed modus hic minus placet. Cùm iam repleri sugentes incipiunt, emittunt primò humorem quendam phlegmaticum, albicantem, quo scilicet ipsæ nutriuntur: postea repletæ cadunt. Decidunt, inquit Plinius, satietate & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersę. Aliquando tamen affixa capita, quæ causa vulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum à consularibus patricijs, cùm ad genua admisisset. Inuehunt virus remedio verso, maximeq; ruffæ ita formidantur. Ergo sugentia ora (sic habent editiones Plinij vulgatæ, malim sugentium caudas) forficibus præcidunt, ac veluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Hæc Plinius. Si velimus Hirudines appositas easdem subinde sugere, vt non decidant, donec nobis iam satis suxisse videantur, caudas forcipe amputare oportet, vt Galenus & Antyllus monet. Debet autem abscindi cauda, cùm iam sugere cœperunt, (quanquam memini caudas iam sugentibus sectas videre, ipsasq; mox cecidisse, fortè quòd iam ferè plenæ essent: quare diligētiùs hoc considerandū,) non antea, ne apprehendere recusent. Eâ resectâ dum sugere pergunt, sæpiusculè digitis pertractandæ sunt, vt non repleantur, & sanguis transeat. Si necessaria est iteratio Sanguisugarum, mutare eas oportet iuxta Albucasim, si plures sunt. Aceto perfusæ, aut sale aspersę, postquam remoueris, aut ceciderint, sanguinem reuomunt. Auicenna consultum esse dicit, postquam cecidere, cucurbitulam loco applicari, & de sanguine loci parum detrahi, vt morsus earum malignitas (si quæ est) remoueatur. Albucasis cùm ita impletæ ceciderint, optimum quidem fore ait, cucurbitulā adhiberi, si fieri potest, si minus, vt si locus angustior est, abluatur aceto, deinde aqua multa, & fricetur, & exprimatur. Iubebat & Galenus cucurbitulam Hirudinibus remotis apponere, & locum per spongiam fouere, vt si quid ab illis venenosum relictum esset, tolleretur. At nostræ Hirudines, modo quas diximus, eligantur, nihil venenosi habere vidētur, quàmobrem ista negliguntur. Cùm ceciderunt iam plenæ, permittunt eas aliqui in vase quopiam sanguinem remouere, vt appareat, quantum suxerint: & nisi sufficere videatur, admoueat denuò, locum interim aqua mediocriter calida fouentes, ne sanguis densetur, vt rursus surgere possint. Sed quoniam vulnuscula multò pòst etiam fluunt, plus minus pro diuersis corporum constitutionibus, non satis certò ex ea, quam reuomuerint Hirudines copia, modus conijci potest. Sanguis etiam postea aliquandiu fluit, præsertim si parū ipsæ suxerint. Quod si autem sanguis non constringatur, Auicenna gallas combustas, aut calcem, aut cinerem, aut tegulam læuissimè tritam superponit, aut alia ex eis, quæ sanguinē constringunt. Albucasis etiam laudat medietates fabarum excorticarum, si dimittantur donec adhæreant fabæ in loco. nam sanguis, inquit, sistitur hoc modo. Potest & bolo Armenia sisti, vel aloe cum aqua rosacea applicata. Quidam cùm vnam aliquando apposuisset manibus experiūdi gratia, & mox sale insperso remouissem, per horam vnam postea sanguis effluxit, sed parum & guttatim. Idē cum ægroto ex crure tumido & vlceroso Hirudines aliquot adhibuisset, crasso & corpulento, & multi sanguinis homini, fluxit per biduum ferè postea sanguis è vulnusculis, & bene tulit. Item mulier quædam, cùm nimis multas (circiter viginti) Hirudines admouisset cruri, donec iam plenæ caderent (nesciebat enim modum asperso sale eas pellendi,) & sanguis iam postea aliquandiu copiosus fluxisset, in maximam debilitatem, & periculum incidit, crure tamen postea melius habuit. Quauis parte corporis adhibentur, venis etiam magnis pro venæ sectione, in manibus, pedibus, malleolis, post aures, fronti, capiti, dorso &c. Sunt qui venis ipsis semper admouendas putent, alij nihil referre, vbi sugant, tantundem prodesse: Sed hoc dignoscere prudentis medici est: refert enim, qua parte sit morbus, & in superficiené an altiùs. Medicum qui Hirudinem venæ nigræ brachij dextri adhibuerat puero octo annorum, in febri cōtinua, ob succos biliosos vnà cum pituita corruptos, reprehendit [e] Aloysius Mundella. Et [f] Amatus Lusitanus, vbi de febris sanguineæ curatione agit in puella septem annorum: Alui beneficio præcedente, inquit, venam internam brachij secare iussi, & si non sponte caderet. Quod si casus, ait, maiorem postulat euacuationē, aliam subiungimus. Idem alio in loco scribit de Hirudine venę sectæ apposita in puero quatuor annorum. Porro dicamus modò per quæ corporis loca vtiliter apponantur Hirudines, particulatim

Margin notes: Vt cadant. (beside "titur, tanquam pungant…") — Vt præcidendę. (B) — Modus detrahēdi sanguinis. (C) — Vt sanguis cohibeatur. — Vbi adhibeantur. (D) — [e] Lib. 3. dialog. med. c. 2. — [f] Lib. 1. Curat. 10.

Ad quãuis partem. culatim, à capite ad pedes. Si vulnus ab animali venenato inflictum anguſtum ſit Arnoldus de Villanoua phlebotomo, loco prius ligato arctè poſt vulnus:) ampliari iubet, deinde cucurbitulam imponi, aut ſanguiſugas circa vulnus. Nicander etiam ictibus, vel morſibus venenatis Hirudines vtiliter admoueri monet. Ioan: de Vigo in curatione gangrenæ: cum videris, inquit, locum ad nigredinem tendere, tum ſtatim nulla melior curatio eſt, quam ipſam nigredinem diuerſis ſcarificationibus ſcarificare & profundè, cum applicatione etiam ſanguiſugarum in circuitu corruptionis gangrenoſæ &c. Auicenna Hirudines ad impetiginem, & alia cutis vitia applicatas prodeſſe teſtatur. In Lethargo Hirudines occipitio vel ſincipiti adhibendas Gariopontus docet. Cum epilepſia ſit ex melancholia, Sanguiſugæ apponendæ ſunt ſpleni, vt infrà dicemus. In capitis fluxione, vel dolore, alijſq; morbis, quidam eas admouent venis retro aures. item ad venas quaſdam in oſſe coronali, quæ loco raſo ad cutẽ & confricato apparent. Hippocrates cucurbitulas oſſi coronali apponi iubet. Aliqui, inquit, Alexander Benedictus, Sanguiſugas poſt aures ad exhauriendum ſanguinem collocari docuêre, quæ omnem ferè vertiginis cauſam leuant. Inſano cuidam poſt aures feliciter admotas audio. Oculis fluentibus fronti appoſitæ conferunt. Alexander Benedictus in doloribus, & rheumatiſmis dentium eſſe tradit, qui Sanguiſugas gingiuis collocent. Idem ſub mento eas apponi ſcribit, certas nimirum ob cauſas, vel dentium, vel alias. Ad tollendos rubores faciei, Sanguiſugas quæ varię ſunt, apponit Trotula in calamo, loco prius loto cum vino, cui debent adhærere, ſcilicet circa nares, & aures ex vtraq; parte; aut ventoſas ponit ſuper ſcapulas. Et Ioan: Bauerius in conſilio ad ruborem faciei puſtuloſum poſt alia remedia: poſt tres dies, inquit, ponantur Sanguiſugæ duę, primo iuxta aures, vna in quolibet latere: demũ ponantur aliæ duæ, vna ab vtroq; latere naſi, vbi ſanguinem exugant. Si ſynanche perſeuerarit, & æger ad perferendam curationẽ fuerit mollis, vt ferri cuſpide metu ſe contingi prohibeat, [a] Cælius Aurelianus Sanguiſugas apponi iubet collo, & gutturi, & poſt earum caſum, ſi minimè factam ſanguinis detractionem viderimus, cucurbitas apponi, vt præfecta Sanguiſugarum vulneratione, raptu cucurbitæ detractio compleatur, & olei fomento vtitur, & cataplaſmatibus &c. Archigenes apud Aetium in curatione iecoris indurati circa initium: ſi cataplaſmatis (inquit) & malagmatis idoneis nihil proficias, Hirudines admouendæ. plurimũ enim momẽti habet ad curationem ſanguis earum ſuctu extractus. Kiranides Sanguiſugas admotas hydropicis conuenire ſcribit: coniecerit autem aliquis, quoniam iecur ferè primum in hydrope adfectum eſt, iecori applicandas eſſe: quanquam, & alijs partibus nimio humore turgidis eas adhiberi alienum non fuerit. Spleneticis, qui ex liene malè affecto laborant, Hirudines ad ipſum viſcus vtiliter imponi tradunt Serenus, Gariopontus, & Kiranides. Cùm epilepſia ſit ex atra bile, ſtercus columbinum tritum Arnoldus cum ouis coruorum miſceri præcipit, & ceu cataplaſma ſpleni imponi, appoſitis prius Sanguiſugis. Hoc enim cataplaſma materiam trahit à capite ad ſplenem, & generat febrem, & ſic epilepticum liberat, & maximè ſi fiat in autumno. Ad depulſionem ſatyriaci mali, defigantur in coxa cucurbitulæ ſecundum Arctæum, ſed & Hirudines ad ſanguinem deorſum trahendum optimas eſſe dicit; & ſuper vulnera vult imponi cataplaſma micæ panis cum althæa. Alexander Benedictus quoq; de ſatyriaca intemperantia & ſeminis incontinentia ſcribens: Si ſuperabundans, inquit, materia fuerit, etiam ſanguiſugæ impactæ (nimirum circa renes, & lũbos, vel in coxis, vt Arateus voluit) iuuant. Vt hæmorrhoides diuerſas ob cauſas aperiantur, & ſanguinem atribiliarium remittant, Hirudines vel manu, vel potiùs per cannulam applicandæ ſunt: quod vtiliter fieri idem Alexander Benedictus, & Amatus Luſitanus monuerunt: & alij etiam obſeruarunt in homine melancholico feliceter hoc genus auxilij ſucceſſiſſe. In febribus putridis Hirudines maximum vſum habent, nam cùm ani venis admouentur, detractis prius pilis, & admota cucurbitula, quæ totam anum comprehendat, vt venarum orificia, quæ intus latent, emineant, mirum eſt, quantum conferant ad capitis affectus mitigandos, ad concoctionẽ iuuandam, ad naturam ſubleuandam, & tranſpirationẽ corporis, ſi poſt venę ſectionem, & alia pręſidia videamus naturam vel opprimi, vel certè tardius vincere, & concoquere noxios humores. Ac tanto quidem maior agnoſcitur eſſe huius remedij vſus, quod tutiſſimus ſit, quod nõ ſolùm in validis corporibus, ſed etiam in debilioribus, & propemodum exſolutis febribus etiam tutiſſimus ſit. In febri continua cum melancholia hipochondriaca Hirudines etiam ano apponi, & ſanguinis vncias ſex detrahi, Aloyſius Mundella conſuluit, vt ipſe ſcribit in ſuis dialogis. 4. 3. Idẽ dialogo tertio refert, ad hæmorrhoides cuiuſdam Hirudines ſuo iuſſu appoſitas: quem poſt illas admotas, cùm iam ſaturæ cecidiſſent, miniſtri in balneo aquæ tepidæ poſuerunt, vt amplius exiret: exiuit autem tantum, vt is ferè exanimatus ſit, neſciente medico: pulſus omnino paruus, & viſus ferè amiſſus. Addit quod alij etiã in ſimili caſu (mul-

Margin notes: Ad capitis partes. — [a] Lib. 3. c. 3. — Ad collum. — Ad iecur. — Ad ſplenẽ. — Ad ſatyriaſin. — Ad hæmorrhoides. — In Febrib. — Section letters: E, F, G, H.

A to sanguinis profluuio, aut visus, aut alterius sensus, aut mẽbri alicuius, vt brachij, crurum) maximam debilitatem inciderint. Leniri dolores hæmorrhoidum, vapore aquæ calidæ; sed eo solo interdum vlcuscula à Sãguisugis inflicta ita aperiri, vt sanguis sisti vix possit: quodq; ipse aliquando non aliter sistere potuerit, quam medicamẽto Galeni, ex aloe, thuris manna, & oui albumine, & pilis leporinis. Sunt qui mensium prouocandorum gratia mulieribus ad venas malleolorum applicant. Mundella cruri inflammato apposuit. Multi podagræ quoq; admittendas censuere teste Plinio, & Serenus ad podagræ malum iam fixum, inquit; Ad malleolos, crura, & pedes.

Sunt quibus apposita siccatur Hirudine sanguis.

Equorum cruribus admotæ, salutares existimantur, vnde etiam ab equis Hirudines ab Angelis denominari putant, & Germani non quasuis, sed maiores tantùm ab equis denominãt. Atq; hæc de Hirudinis applicatione ad sugendum sanguinem. Habet & alios in medicina vsus Hirudo. Ex his enim crematis psilotra in primis fiunt. Marcellus Empiricus, & Aetius, Sanguisugarum in olla combustarum tritum delicatissimè cinerem, si vulsis pilis palpebrarum imponatur, vel inspergatur, non pati eos renasci scribunt; & Plinius duobus in locis, Sanguisugæ, inquit, tostę in vase fictili (nouo) & ex aceto illitæ, psilothri contra pilos (palpebrarum euulsos) habent effectum. Idem Kiranides tradit, additq; non amplius renasci. Et Samonicus his versibus sub lemmate, Si oculi infestentur pilis palpebrarum. Psilotra.

B

Nec non & stagnis cessantibus exul Hirudo
Sumitur, & viuens Samia torretur in aula,
Hac acidis vngit permista liquoribus artus.

Probabile autem est, non in palpebris solùm, sed in alijs etiam corporis partibus eandem vim valere similiter. Capillum denigrant teste Plinio, quæ in vino nigro diebus sexaginta (aliàs quadraginta, vt Marcellus quoq; habet) computruere. Alij in aceti sextarijs duobus Sanguisugarum sextarium in vase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Soranus tantam vim habere tradit, vt nisi oleum ore cõtineant, qui tingunt, dẽtes quoq; eorum denigrare dicat. Idem remedium Marcellus Empiricus his verbis transcripsit: Sanguisugarum sextarius, duobus sextarijs nigri vini miscetur, & quadraginta diebus in vasculo plumbeo diligenter clauso maceratur, postmodum cum ipso vino cõteruntur Hirudines, & in sole calido capiti deraso, ad permutandos capillos, earum succus imponitur, oleo, ne dentes inficiantur, donec siccetur medicamen, in ore detento. Sanguisugas quomodo naturalibus adhibeant sponsę virginitatem mentientes, describit Arnoldus Villanouanus, in suo Breuiario, 3.6. Sanguisugas nonnulli vrunt super tegulas, & miscent cum alijs quibusdam aduersus Tineas accipitrum, vt locos affectos illinant. Albertus easdem in cibo datas per se, vel cum carnibus, vel puluerem ex eis, mutationem pennarum accelerare testatur. Ad denigrandos capillos. Aduersus Tineas.

C

EPITHETA.

FLVVIATILEM vocat Q. Serenus, sed palustrem potius cognominare debebat, vt Theocritus à quo λιμνᾶτις nominatur. Limosa à Pierio Valeriano. à Phile βδέλλα αἱμοχαρὴς, à Nicandro φιλαίματος. Oppianus de medico Hirudines apponente.

—— δίψαις δ' ᾗσι κυανόχροα λίμνης
Ἑρπετὰ πορφύρεσι κατὰ χροὸς ἐστήριξε.

D

DENOMINATA.

HIRVDINARIA herba quædam palustris, vt putat Zoographus, alicubi à Germanis quibusdam appellatur: qua deuorata oues Hirudinibus plenas emori aiunt. Galli herbam Duue nuncupant: & similiter ipsas Hirudines paruas, quæ in corrupto ouium iecore sępius reperiuntur. Βδελλίζειν verbum pro eo, quòd est Hirudines exugendi sanguinis causa apponere, Anthyllus vsurpat. Βδελλολάρυγγες, homines gulosi, tanquam Hirudines epularum lautiorum. Τῶν βδελλολαρύγγων ἀναπαγγέλτων (ἀκλήτων interpretatur Suidas) αὐτοῖ φοιτῶσαι ἐπὶ δεῖπνον. Cratinus ad Dionys. Alexandrum. Hirudinaria herba.

P…

Digitized by Google

PROVERBIA.

PROVERBII ſpeciem habet illud Horatij in arte Poëtica:

Non miſſura cutem niſi plena cruoris Hirudo.

Quadrabit in homines nimium ſedulos, & quibuſuis in rebus immodicos. Cuiuſmodi nonnullos videas, qui cùm ſemel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati deſiſtant, nec rationem vllam habent alieni faſtidij, ſed ſuo tantum animo negotij modum metiuntur, haudquaquam memores vetuſtiſſimi ſermonis, admonentis, vt tum a luſu deſiſtamus, cum adhuc iucundus, ne voluptatem odij moleſtia conſecuta contaminet. Nemo enim neſcit Hirudinem vbi ſemel hæſerit corpori, nulla ratione poſſe reuelli, donec ſuctu ſanguinis expleta decidat. Refertur & ab autore prouerbiorum *Hirudine bibacior*. Sanguiſuga duas habet filias clamantes Afer Afer, prouerbiorum Salomonis 30.

Hirudine bibacior.

DAMNA ET ADVERSVS EA REMEDIA.

Hirudines potæ.

ACCIDIT autem aliquoties, vt viatores ruſticiq́; itinere æſtatis arboribus, & laboribus defatigati, & quamlibet aquam, quæ obuiam fit, bibentes, & os tauri inſtar inclinantes, vt Nicander aſſerit, non obſeruantes quid hauriant, Hirudinem vnà cum aqua ingredi ſinant, quod & in bobus ſæpenumero vſu venire Columella ſcripſit, & cæteris omnibus quadrupedibus alij idem aliquoties accidere commemorant: & Crocodilo Philes. Elephanti cruciatum, inquit [a] Plinius, in potu maximum ſentiunt hauſta Hirudine, quam Sanguiſugam vulgo cœpiſſe appellari aduerti. Sed ſunt Hirudines magnæ, & viſui expoſitæ à quibus cauere ſe poteſt omne animalium genus, maxime autem homo; ſunt etiam paruæ vix perceptibiles, quæ cum ſenſum ſubterfugiunt, ſimul cùm aqua bibuntur: hæ plurimùm fatigant ægrum, & difficulter cognoſci queunt. Quapropter quòd ſi aliquis plurimis diebus cruorem & ſcreauerit, & emunxerit, idq́; citra capitis, vel dolorem, vel grauitatem, ſiue præſentem, ſiue præteritam: neq; is exictu procedat: huius totum per nares meatum, atq; eam oris partẽ, quæ ad naris foramen tendit, accuratè conſiderare ſuadet Galenus. Nam fieri poteſt, inquit, huiuſmodi accidens Hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies, vtpote exigua, ſenſum effugiat; tertio tamen, quartoue die haud obſcure videri poteſt. Eadem ratione ex vẽtriculo quoq;, cruor epota Sanguiſuga euomitur: ſed eſt, eiuſmodi cruor tenuis, & ſeroſus, ſiue is ex ventriculo, ſiue naribus, ſiue ex ore feratur. Igitur cùm talem videris, ac hominis conſiderato habitu, ſuper præteritis ipſum interrogaueris, ex omnibus rei ipſius veritatem facilè conijcies. Equidem, inquit Galenus, cum viderem hominem integra veletudine eiuſmodi cruorem euomentem, interrogaui qua victus ratione antea fuiſſet vſus: ille verò inter alia, quæ narrauit hoc quoq; addidit: quòd cum nocte quadam ſitiret, miſſo puero, qui aquam afferret, ex immundo fonte bibiſſet. Quibus auditis ſciſſitatus ſum, apparuiſſentne aliquando ſanguiſugæ in ipſo fonte. Qui cùm id quoq; fateretur, & poto ſubinde idoneo pharmaco Hirudinem vomitione reiecit. Porro cum alius quiſpiam eiuſmodi cruorem emungeret, & expueret ipſo narrante audiui, eum ruri æſtatis tempore, in ſtagno quodam cum cæteris iuuenibus, iuuenili ludo, qualem adoleſcentes in aqua ludere ſolent, exercitatum. tum ego ſciens in eo ſtagno Sanguiſugas eſſe, duxi laborantem ad ſplendorem, conuerſoq́; directe ad ſolis radios narium foramine, in eo meatu vbi naſus ad oris regionem perforatur, Hirudinis in meatu latentis caudam conſpexi. Ex quibus Galeni hiſtorijs diſcat medicus, qui ſe gerere debeas, cum ad ſimilem caſum acceſſitus fuerit, quidúe primùm interrogare, atq; quæ ſigna perpendere. Dioſcorides deuoratas cum aqua Hirudines, ſi ori ventriculi adhærẽt, nonnullam ſuctionis imaginem præbere affirmant, eoq; argumento hauſtam Hirudinem deprehendi. Sed cum Aëtius cæteris pleriſq; ſcriptoribus, de ſignis epotarum Sanguiſugarum, tradiderit melius, eius verba corollarij loco placuit ſubnectere, deinde ad curationem me conferre. Hirudines, inquit, cum aqua deuorata faucibus adhærent, & iuxta quempiam ſtomachi locum, aut ipſi ori ventris. Et primùm quidem ſenſim exugunt ſanguinem: expletæ autẽ

[a] Li. 8. c. 10.

Signa potę Hirudinis.

his

A his quæ deglutiuimus viam obstruunt. super expletæ verò etiam sanguinem, quem exuxerunt foras profundunt, vt imaginationem inducant tanquam sanguis ex internis locis reiectetur. Cæterùm qui affectis contingit exuctionis sensus, is signum tibi sit Hirudinem deglutitam esse. Nunc ad remedia me conuerto. Si ori ventriculi adhærent Sanguisugæ, excutientur teste Dioscoride muriæ sorbitione, succo Cyrenaico, Laserpitij folijs, aut beta, cum aceto aut pota niuis glebula cum oxycrato. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum sutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreant, iniecta lupinorum farina, aqua frigida ore contineatur: & ad eam Hirudines exilient, vti tradit [b] Dioscorides Ruellio interprete. Verùm hoc loco magni momenti est, quòd circa finem transtulit Ruellius iniecta lupinorum farina vbi Græca verba sunt, ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θερμήν: Marcellus Virgilius meliori fide, facito (transfert) in calidam aquam descendant. Eadem ex Dioscoride verba Paulus Ægineta repetijt, qui causam quoq; huius cõsilij addit. Si in embasin (id est solium vel labrum) aqua calida plenum descenderit, cui faucibus Hirudines adhærent, simulq; frigidam ore continuerit, exibunt illæ frigidioris aquæ desiderio. Vnde conijcit Zographus sic affectum non simpliciter aquæ calidæ insidere oportere, sed profundiùs, vt collum etiam mergatur: ita

Curatio.

[b] Li.6.c.32. Dioscoridis locus illustratus.

B vt locum calentem refugiant Hirudines, neq; in gulam descendant, sed frigidam quæ in ore est sequantur, quam sententiam, præter alios veteres, Aëtius quoq; approbauit his verbis: Quæ postremo, inquit, gutturi affixæ sunt, hoc modo excutere oportet: Ægrum in solium calida aqua expletum, vsq; ad collum immitito, & frigidissimam aquam ore tenendam exhibeto, eamq; frequenter permutato: egredietur enim inde Hirudo, frigidæ appetentia prolecta. Asclepiades autem lauare præcipiebat, ac spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere, vt Hirudo spongiæ infixa extraheretur, ac deinde lenticulæ succum porrigebat. Externam colli regionem refrigerantibus obducere hortabatur. At Mys Apollonius acetũ, quàm acerrimum propinabat item cum muria, ille niuis gleba calefacta solutaq; vtebatur: & esculentis potulentisq; aluum tempestiue purgantibus Hirudinum excernendarum gratia. Nam has vna cum ijs, quæ per aluum deijciuntur, deferri sæpe affirmat. Remedium ex niue cum oxycrato pota in quibusdam Dioscoridis editionibus non legitur: Marcellus Vergilius quoq; notat, tanquam in quibusdam exemplaribus Græcis non reperiantur. apud Æginetam tamen, & Aetium legitur. Nicander quoq; oxycratum per se dari iubet cum niue:

Καί σὺ πότ' ἐν δεπάεσσι κεραιόμενος ποτὸν ὄξευς
C Νίψεας ποτὶ δ' αὖτε συνοίρια χιονόεσσαν,
Πολλάκι κρυστάλλοιο νέον βορέῃσι παγέντος.

Iacobus Greuinus hæc sic transtulit:

Tum fusum patera confestim potet acetum
Siue niualis aqua gelido sese irrigat haustu,
Sæpè & Hiperboreo concretam flamine crustam
Porrige.

Niuem itaq; si haberi queat, vt cum nuper boreas aquam gelauit, misceri iubet: sin minus oxycratum per se dari. Sed Hirudines eo tempore quo niues cadunt, vix reperiuntur, itaq; vanum id videtur medicamentum, nisi propter æstatem hyemis tempore reponatur nix, & seruetur, quod in plurimis Italiæ locis fieri nunc consueuit ad vini teporem æstatis tempore frangendum. Salsa omnia Sanguisugis aduersantur, præsertim si cum aqua calida sumantur, vt sal ipse, & salis flos, & aqua marina. Hæc enim [c] Nicander commendat his versibus:

[c] In Alexipharmacis.

Ἠὲ σὺ γυράσσοιο χαθαλμέα βώλακα γαίης
Ναιομένην. θαλερὴν δὲ πόσιν μυοεσσία τεύξαις
D Ηάντην ἅλα βάπτε. τὸτ' ἠελίοισι δαμάζων
Εὐθερὸ πυρηοῖσι. τότ' εἰσικὲς ἐν πυρὶ θάλψας
Πολλάκι θ' ἢ ἅλα πηκτὸν ὁμιλαδὸν. ἢ ἁλὸς ἄχνην,
Εμπίσαις. τὴν ἀνὶ ἀτὰρ ἁλοπηγὸς ἀγείρει
Νειόθ' ὑποσαρθεῖσαν, ὅποθ' ὕδασιν ὕδατα μίξῃ.

Quæ in hosce Latinos exametros versus transtulit Iacobus Greuinus:

—— vel sumptam salsuginis intere glebam:
Hincq; salutarem conturba, & confice potum:
Ipsum sæpe salum feruenti sole vel igni
Coge, vel effossum pariter sal sume, vel album
Eiusdem spumam: quam si sal suffodit imo
Colligit in fundo, quando vnde infuderit vndam.

Ad quos Nicandri versus à Zographo annotatur, quod vbi scribit Nicander πολλάκι δ' ἢ

ἅλα

Digitized by Google

ἅλα παντὸς, de vtroq; sale marino, tum solis, tum ignis vi condensato intelligi posse, sed potissimum de marino sentit poëta, cùm de altero iam satis antea dixerit, quem bibi similiter iubet. Galenus allij esum maximè commendat. quod si ad manum non sit allium, cæpe aut porrum, aut nepeta viridis, aut lepidium proderunt. Idem [d] Galenus eos qui Hirudines deuorarunt, aduersus solem constituit, locum vbi inhæreant, animaduertit, & garum ipsis instillat; statim enim locum relinquunt, & expuuntur, aut acetum cum butyro mixtū, in quo ferrum candens extinctum sit, potui dat: quod à Plinio, & Marcello summopere comprobatum video. Alibi quoq; ad Hirudines aristolochiam terit, & sale conspergit. Laudat etiam succū syrincum potum, & suffitos Cimices. Florentinus ait Cimices suffitu adhibitos Hirudines pernecare: ab illisq; & pari vicissitudine, illas è medio tolli, si tentorijs vndiq; circumcludatur grabbatulus, vt graueolentia expirare non possit. Nec id fugit Plinium: suffitu, inquit, Cimicum abigere Sanguisugas adhærentes (docent aliqui:) haustasq; ab animalibus restringere in potu datos. Nam Dioscorides Cimices potos cum vino, aut aceto, adhærentes Sanguisugas abigere scribit. Kiranides causam reddidisse videtur nimirum, quod mutuum sit naturæ dissidium inter hæc vtraq; animalcula. Alioqui merito quis posset dubitare an fumus omnis perse, nihil conferente odoris fœditate, Sanguisugis aduersari possit, vtpote mordens, & penetrans & calefaciens. suffitus autem (inquit Albucasis) commodè fiet per ollam, in qua sint prunæ ignitæ, & olla sit clausa operculo suo per medium perforato. foramini inseratur extremitas instrumenti (cuius mentionem auctor fecit cum ageret de vuæ suffitu) alteram extremitatem recipiat ore affectus, & os claudat ne fumus egrediatur, donec ad Sanguisugam peruenerit. Impatiens enim illa fumi, cadet. Quod si non citò cadat perseuerandū in suffitu, quamdiu infirmus ferre potest. Constantinus Afer præter alia, quæ cū alijs scriptoribus communia habet; Hirudo inquit, si in palato, aut vicinis partibus ore ad solē aperto videatur, forficibus extrahi debet. Si verò non apparet, gargarismi & alia remedia idonea adhibeantur. Affectus aquam ne bibat. Mittamus vasa vitrea in sole aqua plena, quæ moueamus ante os infirmi. Tragacanthæ pollinem inslemus ori, (item) carbonum (cineris) nigellæ vel absynthij. Gargarismus fiat è sapa, vel aceto: vel lotio caprino cū sale. Quod si reiectis illis sanguis adhuc nimium fluat, astringatur remedijs in capite de sanguinis screatu traditis. Albucasis quoq; chirurgicis administrationibus curat Sanguisugas, si in gutture sint conspicuæ hoc pacto. ore ad solem aperto linguam instrumento deprimit, extrahitq; eas vncino paruo, aut giffi (instrumentis) subtilibus, & idoneis. Hoc si fieri nequit, cannulam concauam in guttur immittit, idq; facit multoties, prohibetq; ægro ne aquam gustet. sed hos deinde iubet colluere aqua frigida, vt cū aquam sentiunt, ilico cadant. Recenset etiam idem Albucasis instrumentū aliud, quo commodè sanguisuga educi potest, nimirū forcipem, cuius finis incuruatus est, vt in guttur facilè immitti possit, ac similis rostro ciconiæ limæ instar exasperatus intus, vt quod apprehenderit, nullo modo remittat. Si verò in nares Sanguisuga irrepserit caput purgantibus & errhinis medicamentis subueniendum erit. Eadem quæ homini qui Hirudines hauserit remedia, & obseruationes quadrupedibus etiam conueniunt, quæ tamen in quibusdam præsertim iumentis, efficatiora maioriq; copia dari possunt. Ruta quadrupedum quoq; morbis in maximo vsu est, præsertim si Sanguisugam hauserint, ex aceto propinabitur, vt monet Plinius. Absyrtus equo resupinato, oleum calidum vino mixtum, per cornu infundit. aut Cimices prope nares eius vrit: aut in ipsis naribus eius occidit. Sic enim, inquit, statim vel excident, vel morientur. idemq; auxilium bobus quoque & alijs animalibus vtile est. [e] Anatolius Cimices contundit, eosq; animali olfaciendos apponit. Crocodilus, vbi incautè Sanguisugas hausit, Trochilo vtitur, tanquam medico, qui eas è faucibus, aut ore rostro suo extrahat, de quo eligans hocce carmen extat apud Philen.

[d] de fac. par.

Cimicū & Sanguisugarum mutuū naturæ dissidium.

Quadrupedibus vt medendum si Sãguisugas hauserint.

[e] In Geopo. 15. 17.

Crocodilus à Trochilo vt sanetur.

Ὁ δὲ κροκόδειλος νήχεται μὲν ἐν τόποις,
Ἀνεὶς δὲ χανδὸν εἰς τὸ κῦμα τὸ στόμα,
Βδελλῶν φορητὸν ἐξ ἐκείνου συλλέγει.
Εἶτα διαβὰς εἰς τὸν ὄχθον ἐκ πόρου
Πίπτει κατὰ γῆς καὶ βλέπει τὸν ἥλιον,
Ἠδὲ παραγυμνοῖ πρὸς τὸ φῶς, καὶ τὴν ζέσιν
Τοὺς τῶν γναθῶν, κράτιστε, κολπώδεις τόπους.
Ὄρνις δέ τις τροχίλος εἰωμασμένος,
Τὸ ῥάμφος αὐτῆς εὐφυῶς ἐπεισφέρων,
Τὰς αἱματοπότιδας καὶ θλιβούσας ἐξάγει,
Τούτου πράως ἔχοντος εἰς τὸ συμφέρον.

Kal

A *Καὶ τὴν γε κεφαλὴν ἀντὶ μισθοῦ λαμβάνει*
Μηδὲν κακὸν παθοῦσαν ἐκ τοῦ θηρίου.

Eodem versum metro in Latinum sic transtulit Gregorius Bersmannus Annæbergensis:

Crocodilus vndas dum secat, scitè natans,
Hiante vasta gutturis voragine,
Turbam cruentam colligit Hirudinum,
Ad littus ergo prodiens è flumine,
Proiectis istic solis aspicit iubar,
Hiansq; contra pandit ignes luminis
Sinus genarum, o Imperator concauos:
Cum parua quædam auis, Trochilus nomine,
Rostrum inserens illius in fauces probe,
Hinc Sanguisugas strangulantes extrahit.
Feraq; gratum sentiente hinc commodum,
Indemne premij caput loco refert,
B *A bellua nil regulus passus mali.*

DE HIRVDINE MARINA.
Cap. XII.

BDELLAM siue Hirudinem marinam, licet Lampetram vocemus, Strabonis exemplo, qui scripsit in quodam Libyæ fluuio nasci *βδέλλας*, septenum cubitorum, quæ branchias habent perforatas, ita vt per eas respirare possent: tamen Hirudo marina propriè dicitur ea, cuius nos figuram ad viuum delineatam exhibemus ex Rondeletio, viuit autem ea in stagnis marinis, ei quæ in aquis dulcibus nascitur, persimilis. Digiti est magnitudine, ceruice est graciliore, cauda paullò crassiore. Os & caudæ extremum polyporum acetabulis similia sunt, vt eorum adhæsione sese trahant. Corpus Insectorum modo ex multis annulis

Lampetra dicitur Hirudo marina apud Straboné.

C

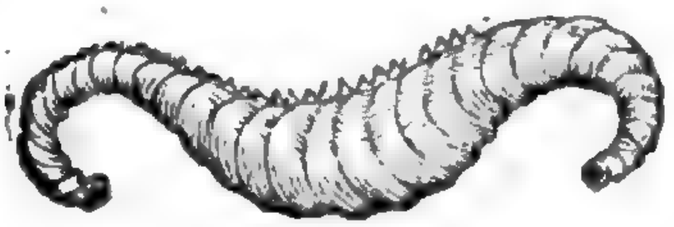

circulisue constat, sed duriore cute, quàm palustres: quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec ita se colligere possit, sed caudam tantùm, & caput profert, ac retrahit. Interna omnia continuo ductu producta, & indistincta. Sed cùm Rondeletius dicat Hirudinem hanc similem ei, quæ in palustribus degit, arbitror eam colore esse nigro, nos autem & aliam colore rubicundam prædictæ persimilem in cæteris deprehendimus, cuius

D

iconem secundo loco damus. Hirudinem marinam scribit Rondeletius cibo esse haud idoneam, virusq; olere; pisces tamen littorales, ac lutosos ea vesci. Item in oleo antiquissimo decoctam aurium dolorem sedare: in oleo amigdalino, vel chamæmelino dolorem hæmorrhoidum. In vino vulneribus neruorum, & conuulsionibus vtilem esse. vstam alopecias cum aceto curare.

Vsus in medicina.

Digitized by Google

 E

DE LVMBRICIS MARINIS. Cap. XIII.

VERMIVM eadem genera in ſtagnis prouenire, quæ in mari, à marinis non diuerſa ſcribit Rondeletius. Sed inſter ſtagni Vermem frequentiorem eſſe Lumbricum longum, ijs qui in corpore humano procreantur ſimilem, ſed breuiorem, ſi modo verum ſit, quoſdam Lumbricos ad ternum cubitorum longitudinem peruenire. Lumbricos autem ſtagni, quorum hic icon ponitur, binum cubitorum magnitudinem non ſuperare ait: pollicis eſſe craſſitudine, nullas partes diſcretas habere. veluti inteſtinum tenue arena plenum apparere. De eodem F hæ Bellonius: Lumbricus marinus terreſtri maior, ſtabulatur in littore inter arenam, atq; in eo potiſſimum tractu, quem æſtus alti maris contegit: vnde interdum

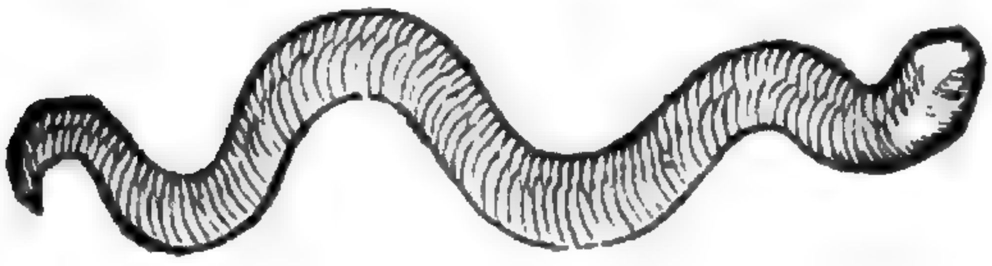

diſcedens ſiccum relinquit. Piſcatoribus ad eſcam plurimum confert: quem dum conſectantur à recrementis, quæ more terreſtris ſuper arena relinquit, agnoſcunt: quæ quo loco perceperint, eo pala ferrea impacta Lumbricos è profundo extrahere ſolent, quos caniſtris in vſum diligenter aſſeruant. His natura ad excauandum humum mucorem (mucronem fortè) in anteriore parte dedit, quem humi applicant: ex quo cum impetu ſpongioſum quippiam egerit, quo euomuiſſe videtur: paulatimq; in arenam ſubingreſſus, iterum in corpus regerit, quod ad ſe totum arena contexerit, quod idem terreſtri Lumbrico accidere ſolet. Vtriſque tranſuerſi branchi per ambitum inſunt, quibus totam corporis molem contrahunt, atq; extendunt, vt ex pedali longitudine breuiſſimi, & ferè orbiculares euadant. G
Deſcriptio. Verum marinus Lumbricus teres eſt, pedem longus, digitum craſſus, viſcoſus admodum, croceum colorem fundens, quo naues inficiuntur, qui etiam triduum perdurat. Villos in articulationibus pro pinnis habet: arena & limo veſcitur. Hæc Bellonius.
Vſus in medicina. In ſedandis doloribus terreſtribus non cedere, ſi prius arena expurgatus, oleoq; amigdalino coctus, artuum doloribus adhibeatur, vel tepidè in aurem dolentem immittatur, ſcripſit Rondeletius. A menſis omnino reijci debet.

DE CÆTERIS VERMIBVS MARINIS. Cap. XIV.

MARINORVM Vermium plura ſunt genera præter prædictos Lumbricos, alij enim teſte Rondeletio ſunt eiuſmodi, vt nulla pictura, præterquam linea vnica continua, exprimere poſſint. Nam adeo indiſcretas partes internas, & externas habent, vt pili tantùm craſſiores ſiue carnoſi eſſe videantur, quos animalia eſſe neges, niſi motu cieri agitariq; conſpexeris. Alij verò à forma corporis, & roſtri μικρορυγχότεροι & μακρορυγχότεροι dicti. H
Microrynchoteri deſcriptio. Microrynchoterus autem, quem primùm depictum exhibet, cute molli contegitur, tota inciſuris conſtante: os vel roſtrum obtuſum eſt, parumq; prominet, vnde ſuum hocce nomen à Rondeletio accepit. Alijs huius generis roſtrum deeſt, ſed foramen tantum habent, capeſcendi cibi gratia. Totus Vermis digitali eſt magnitudine, minimi digiti craſſitudine. Alter verò ſecundo depictus loco ab eodem Rondeletio in luto maris & marinorum ſtagnorum viuere comperitur ſuperiore multò longior. Nam aliquando duorum cubitorum longitudinem æquat pollicisq; craſſitudinem. Farciminis longi figuram refert. Roſtro

Digitized by Google

A stro est multo longiore, quàm superior, simili Hippocampi rostro, vnde μακρορυγχότερον nuncupat Rondeletius. Intus longum duntaxat ventriculi, vel intestini ductum habet, aqua & luto pleni. vnde perspicuum est his tantum vesci. Icones quas hic exhibemus semper credidi antedictis Vermibus Rondeletij respondere. Cæterùm cùm exactiùs postea conferrem hasce cum alijs, deprehendi prorsus differre. etenim priori loco positus Vermis, colore plurimum differt: ea autem toto viridi, lineis quatuor, aut quinque per totam corporis Macrorynchoteri descriptio.

B

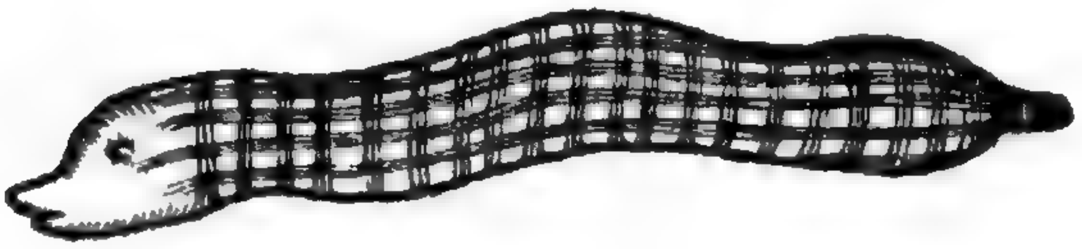

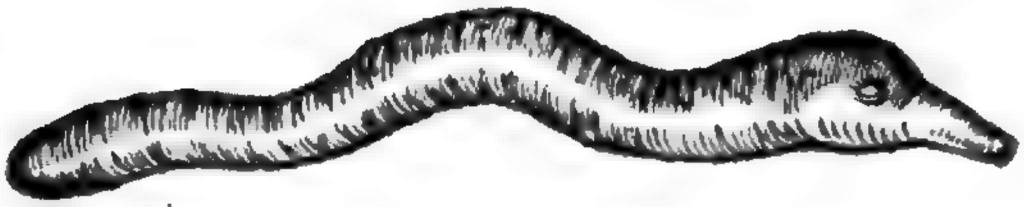

C

longitudinem ductis ruffis, eiusdem coloris alijs transuersalibus plurimis. caput habet magnum, magnos item oculos, magnumq; rostrum. extremitas corporis in caudam exit. Alter exiliori corpore, rostro longiori, & planè diuerso. sine cauda, vndiq; sibi concolor rubescens supernè, infernè albicans. quamobrem Rondeletij icones quas cum his confuderam in appendice adiungam.

DE VERMIBVS IN AQVIS CALIDIS NASCENTIBVS.
Cap. XV.

D

CVM præter multorum atq; etiam doctissimorum virorum opinionem sit, Vermes in aquis adeo feruentibus, vt tactæ manum vrant, & generari, & viuere, non à ratione alienum fore arbitror quorundam fide dignissimorum auctorum testimonia adducere, qui id asseuerarunt, & in primis Diui Augustini, cuius super tam insigni miraculo hæc verba scripta reperiuntur, vt ostenderet in vstione ignis corpora posse esse perpetua. Quid igitur,
„ inquit, ostendam vnde conuincantur increduli, posse humana corpora animata, atq; viuen-
„ tia, non solùm nunquam morte dissolui, sed in æternorum quoq; ignium durare tormentis?
„ Nolunt enim hoc ad omnipotentis nos referre potentiam, sed aliquo exẽplo persuaderi sibi
„ flagitant. Quibus si respondebimus esse animalia profecto corruptibilia, quia mortalia, quæ
„ tamẽ in medijs ignibus viuant, nullũ etiã genus Vermium in aquarũ calidarũ scaturigine re-
„ periri, quarum feruorẽ nemo impunè contractat: illos autem non solùm sine vlla sui læsione
„ ibi esse, sed extra esse non posse, aut nolunt credere, si ostendere non valemus: aut si value-

rimus ſineoculis demonſtrare res ipſas, ſiue per teſtes idoneos edocere, non ſatis hoc eſſe ad E exemplum rei, de qua quæſtio eſt, eadem infidelitate contendunt: quia hæc animalia, nec ſemperuiuunt, & in illis feruoribus ſine doloribus viuunt, ſuæ quippe naturæ conuenientibus vegetantur, illis non cruciantur elementis: quaſi non incredibilius ſit vegetari, quam non cruciari talibus rebus. Mirabile eſt enim dolere in ignibus, & tamen viuere, ſed mirabilius viuere in ignibus, nec dolere. Si autem hoc creditur, cur non, & illud? Hactenus D. Auguſtinus, qui tamen non exprimit regionem, vbi Vermes in feruentibus ſcaturiginibus degant. Author de natura rerum Cælidoniam nominat. In ea enim, inquit, quibuſdam aquis naturaliter feruentibus Vermes non aliter viuunt, quàm in frigida piſces, at extra eas aquas in frigidam migrantes moriuntur. Idem habet [a] Albertus Magnus, & [b] Vincentius. [c] Bernardinus Scardonius in Patauino territorio fontem Apponi tertium refert inter alios duos eminentem, in media planitie, humiliq; cliuo ſitum eſſe, ibidem craterem ex viuo ſaxo extare, in quo veluti in cacabo aqua, feruentiſſima ebullit, in eius crepidine gramen circumquaq; vireſcere, & quod dictu mirabile, Vermiculos in medijs aquis viuos ſine læſione vndique innatare. Huc accedit, quod in Pannonia in aquis calidis, quæ à mœnibus Budæ vrbis diſtant ferè duodecim ſtadijs ranæ ingenitæ frequẽtes innatare conſpiciantur, nulla noxa per F cepta, cùm tamen ſcaturientis aquæ tantus ſit feruor, vt pede vix tentari poſſit, & in eum à lanijs proiecti porci depilentur facilè. Hocq; tradidit [d] Paulus Iouius, ex quo etiam Vermes in calidis aquis conſiſtere poſſe, facilius probatur.

[a] de Ani. 5.
[b] Hiſt. li. 20. 168.
[c] Li. 1. claſſ. 1. de antiq. vrb. Pat.
[d] Li. 3. 2. hiſt. ſui temp.

DE HIPPOCAMPO. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

HIPPOCAMPVS autem & Latinum, & Græcum eſt vocabulum, triaq; quantum ex auctoribus colligere poſſum, diuerſa ſignificat. Nam apud Pauſaniam aurigarum ſcutica eſt, ſcribentem apud Helicem vrbem Neptunum æneum ſtetiſſe, in cuius manu ἱπποκάμπος, id eſt ſcutica flectendis equis accommoda. Significat etiam Hippopotamum, qui etiam Hippocampe dicebatur, item animalculum Inſectum apud Dioſcoridem, de quo nunc nobis G eſt ſermo. Doctiſſimus enim Ioſephus Scaliger in ſuis ad Varronis libros de lingua latina eruditiſſimis commentarijs; hæc ad Varronis verbum Hippopotamus annotauit. Dicebatur, inquit, & Hippocampa aliud ſanè ab Hippocampo: quippe ἱππόκαμπος animalculum apud Dioſcoridem: At Hippocampa, quod Campas equos marinos dicerent autore Feſto: vel potiùs, quod κάμπας omnia cetacea: vnde finxit vocem καμπίλων Epicharmus. Menander tamen Hippocampum non Hippocampam dixit pro Hippopotamo, aut potius equo marino. Nonius, Hippocampi, equi marini, à flexu caudarum, quæ piſcoſæ ſunt: & eſt Græcum. Menander, vehutos Hippocampos in æternæ vſus, ſcire nocitur delphino cinctis vehiculis, Hippocampiſq; aſperis. Quæ verba ſi priſtinæ integritati ſuæ reſtituero, putabo me ſtudioſorum gratiam eo nomine non parum demereri poſſe. Videamus igitur num ita ſcripſerit ille grammaticus. Menander.

Οὐχ οὗτος ἱππόκαμπος ἐν αἰθέρι;

Nam & centauri, & Hippocampi, & multa eiuſmodi apparent in aëre, vt eſt in Nebulis Ariſtophanis. Deinde Næuius,

Sirenes citis H
Delphino iunctis vehiculis, Hippocampiſq; aſperis.

Campe eq marini dicti.

Videntur eſſe ex Aegiſto Næuij: ex qua hos verſus quos mox adducturi ſumus, citat idem Nonius: & cum ſuperioribus coniungendi ſunt ad hunc modum:

Tum autem laſciuum Nerei ſimum pecus
Ludens ad cantum claſſium luſtratur: ſirenes citis,
Delphino iunctis vehiculis, Hippocampiſq; aſperis.

Ridiculum eſt, iunctos dicere currus immanes Nereidum ijs piſciculis, qui dicuntur Hippocampi. Sed nimirum hic hippopotami, vel alia quædam immania monſtra ex genere cetaceo. Nam κάμπας Cete vocabant, vt ſuprà admonuimus. Sanè hippopotamis vehi Neptunum indicat Statius in Thebaide.

Illic Aegæo Neptunus Gurgite feſſos
In portum deducit equos: prior haurit habenas

Vngula,

A *Vngula, postremi soluuntur in aequora pisces.*

Ex quibus apparet non intelligi Hippocampum Dioscoridis, sed longè maius animal ex cetaceis, quod tamen commentitium puté sicut pleraq; alia veterum. Plinius quoq; 32. cap. 5. cum ait, In maxima dignatione Cn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse, Thetis atq; Achilles, Nereides, supra delphinos, & cete & Hippocampos sedentes: apertè recenset eos inter cete, aut monstra potius marina: ne quis putet esse *ἱπποκάμπον* Dioscoridis & Galeni. Quod tamen quidam putarunt. At nos vidimus apud patrem nostrum sceleton Hippocampi admodum elegantem: neq; is excedebat trientalem magnitudinem, cùm ad dodrantalem peruenire velint quidam. Hæc Iosephus Scaliger.

SYNONYMA.
ETYMON.

B Ἱππόκαμπος à Græcis compositum est nomen ex dictione ἵππος & κάμπη. ἵππος autem hic equum significare scripsit Rondeletius: κάμπη verò flexuram, quod Hippocampus cauda Erucam maximè referat, reliquo verò corpore equum. Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres voce ἵππο magnitudinem nominari scripsit, vt in hipposelino, hippomarathro. eius verba sunt. Credimus olerum, & plantarum Erucas, quas Græci κάμπας vocant, marino pisci, à similitudine nomen dedisse. In Locustarum enim genere Hippocampus à veteribus numeratur. Breuem paruumq; piscem scriptor hic esse ait, & nihilominus magnitudinis nota ei coniuncta est. Quòd enim Græci multis in natura ἵππο adijciunt, grande significat, vt in hipposelino, hippomarathro, & hippolapatho indicauimus. Sed id sic intelligendum est, vt hoc animal comparatum olerum, & plantarum Erucis grande sit: marinis verò belluis, aut piscibus, breue & paruum. Nec aliud hic intelligi voluit dicens paruum esse animal. Hæc Marcellus: contra quæ sic disputat [a] Rondeletius: Primum, inquit, à nullo veterum Hippocampus in Locustarum genere recensetur: nullus enim est apud veteres recentioresúe Græcos, aut Latinos scriptores locus, in quo non solum disertè id scriptum sit, sed C ex quo vel leuissima coniectura, vel suspitio huius rei colligi possit. Deinde voculæ vnius significatione, & rei ipsius ignoratione coactus est, à Dioscoride dissentire, friuola quadam excusatione adhibita. Cùm enim scribat Dioscorides Hippocampum θαλάσσιον εἶναι ζῶον μικρὸν, id est marinum animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue esse animal cum belluis marinis collatum, cum olerum, aut plantarum Erucis grande. Quid obstat quæso, quominus ἵππος in compositionem nominum admittatur pro equo? an oportet verba rebus, & res verbis accommodari? cùm igitur Hippocampus corpore maximè equum referat, cauda Erucam, cur non dicemus dictionem ex vtraq; compositam, eaq; significari paruum animal, cùm id disertè scribat Dioscorides, & qui viderat & penitus nouerat?

Marcelli Vergilij error. / Marcelli Vergilij error. / [a] Li. de Inse. & Zooph.

Bellonius Hippocampum nomen ab equo & Eruca contraxisse scribit: equinum enim caput & collum gerere, corpus autem Erucæ. [b] Zoographus καμπὴ oxytonum Græcis flexuram significare ait. κάμπη verò paroxytonum Erucam, genus Vermis παρὰ τὸ κάμπτεσθαι, id est, flecti, & incuruari sic dictum. Imitari autem Hippocampum Erucam, non modo corporis flexura in arcum se incuruante, sed etiam circulis, quibus, vt Insecta, distinguitur, & insuper villis. siue igitur ab Eruca, siue ab oxytono nomine flexionem significante, Hippocampum D aliquis alteram sui nominis partem habere dicat, nihil interesse modo orthographiæ, & accentuum ratio habeatur. Varronem, vbi scribit, Campas marinos equos Græci à flexu posteriorum partium appellant, corrigi vult Zoograpus, legereq; Hippocampos. itemque Marcellum Empiricum nominantem pisciculum, qui equum marinum similet, Hippocampum intelligere. Hic alioqui à [c] Vegetio in veterinaria cabalio marinus vocatur. A Plinio, & Oppiano Hippus, ab Athenæo Hippidium, vt testatur Bellonius; qui leui quadam coniectura hæc scripsisse videtur, cùm nullum authorem citet. Quapropter videtur Zoographo potius sui generis esse piscem Hippum, & Hippidium. Piscatores Veneti, vt est apud Bellonium, Falloppa, vt verò apud Rondeletium, Draconem nominant. Sanè etiam Mathiolus esse quosdam ait, qui certo velint Hippocampum esse illum pisciculum, qui quibusdam Dracunculus, alijs equiculus marinus nominatur, cuius nullus est in cibis vsus. Robertus Constantinus in Supplemẽto linguę Latinæ Venetijs Cauallo mariano, Caualleto, & pesce Cauallo vocari scribit. Romani, Illyrici, Genuenses Chaual. Marsilienses Cheual,

[b] De Aquatil li. 4. cap. de Hippoc. / [c] 4. cap. 12. / Hippus. / Hippidiũ.

Digitized by Google

Cheualot de mer. Nonnulli Gallum marinum, Germanicè nominare licebit, inquit, Zoographus, ein Meerross, ein Seeroesle. Nam & Hispanicè, vt Amatus Lusitanus scribit, vocatur Caualinho marino, Italicè Caualin marino, Caualin ritorto, Dragonetto: Gallicè Draconetto. Qui nunc Græciam incolunt ἀλογάκι, quidam Salamandram marinam vocant.

DESCRIPTIO.

* Lib. de Insect. et Zoop.

EVM * Rondeletius sic descripsit. Hippocampus toto corpore incisuras habet. dodrantalem magnitudinem non superat, sæpe minor reperitur. (nam Iosephus Scaliger se apud patrem suum vidisse tradit sceleton huius quod non excederet trientalem magnitudinem.) Pollicis est crassitudine: rostro oblongo, tubuli modo cauo sine scissura, ab inferiori eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendũ, vel demittitur ad aperiendum. Oculos habet rotũdos, satis prominentes. In capitis vertice pili erecti sunt, qui adeò tenues sunt, vt non in mortuis, & exsiccatis, sed in viuentibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, vẽtre protuberante, equo valde similis est. Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ auriculis similes sunt, maximè ob situm, vtrinq; vnica. Branchiæ verò nullæ sunt, neq; tectæ, neq; detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex vna alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cũ exochis aculeatis. toto est etiam corpore similiter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranis intermedijs, vt nulla caro appareat. Colore est fusco, punctis, albis notato, ventre albicante. Ventriculũ pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem viuo figuram tribueris, talem mortuus, & exsiccatus seruat. Est profecto, & cognitu, & aspectu pulcherrimus iucundissimusq; hic pisciculus, deniq; huiusmodi, vt in eo naturæ solertiam, & Dei optimi Max. summũ artificium admireris. Non ab his valde dissimilia sunt, quæ scripserunt alij. Digito crassior, inquit Bellonius, non euadit, estq; ferè cornea cute contectus: nemini, imo neq; ipsis quidem piscibus, edulis: quibusdam locis nigrior, alijs autem candidior. Branchias ad latera habet, estq; collo, vt equus, contorto. Pinnam in tergore elatiusculam, alteram in latere vtrinq; ad branchias exerit, aliam quoq; modicam supra ceruicem: tubulum oblongum, in quo os situm est. Viuus in mari non est ita contractus, vt nobis iam siccus extra aquam apparet. Contrahit enim caudam in orbem cum moritur. Caudam habet quadrangularem. Eius longitudo non excedit senos digitos. iubam habet obtusis spiculis, vt equus crinibus, exornatam, atq; auriũ loco elata etiam spicula ostendit. Strias quoq; in transuersum actas, quæ ab obtusis eius spiculis procedunt. Natura enim ad equum terrestrem alludens, caput, ceruicem, collum thoracem ita affabrè in hoc pisce ementita est, vt hæc omnia sibi inuicem respondeant. Eundem hoc modo describit Robertus Constantinus; Piscis est inquit, minimè edulis, ac singularis formæ: cui caput equinum cũ proboscide siue rostro tubulato iubatum est: corpus reliquum eminentijs crenisq; cartilagineis exasperatum: in dorso pinnula; cauda quadrata & plexilis. Totius longitudo dodrantalis. Captus breui expirat: & dum recens noctu lucet: quæ ex oculari obseruatione scribo, κατ' ἐκ τῆς αὐτοψίας, non ex historia. Gillius capite item, & collo equino, & rostro oblongo esse scribit: & sic ab eorum fronte tanquam equorum comam propendere, & eo loco, quo equi iubam habent, pilis defluere, caudamq; eius draconis speciem similitudinemq; gerere. Hæc autem quæ de coma, & pilis scribit Gillius, quidam viuos aliquot Venetijs apud piscatores inspiciens vidisse se negat. fortè quod hæc in viuis tantum, & natantibus, Rondeletio teste, appareant. Marcellus Empiricus fel ei etiam attribuit. Quapropter cùm ex tot autoribus optimam, & perfectam descriptionẽ facilè colligere possimus, aliam non dabimus, sed tãtum imaginem eius quam nos Venetijs conspeximus, & in musæo exsiccatum aliquot annos asseruamus. Ridiculè Hippocampum depinxit Bellonius, vt obseruauit Rondeletius. cum enim equinum caput, & collum, ei tribuisset, os ei equi modo rescissum, nariumq; foramina addidit: collum verò, caudam, & corpus reliquum tam absurdè pinxit, vt monstruum potius, aut commentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum.

Margin notes: Bellonij descriptio. — Roberti Cõstantini descriptio. — Fel Hippocampo attribuitur. — Bellonij icõ reprobatur.

DE VENE-

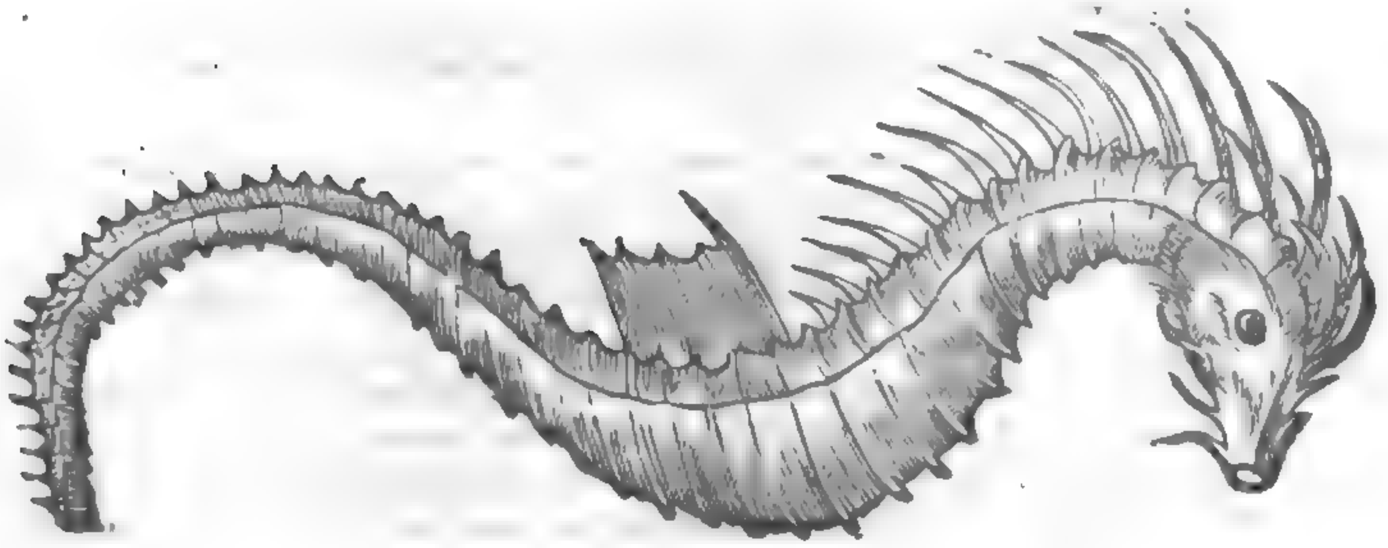

A DE VENENO EIVSQ; REMEDIO.

DE Hippocampi ventre venenato solus hæc scripsit[a] Ælianus: Rei piscatoriæ benè periti homines dicũt Hippocampi ventrem in vino decoctum, si quis dederit cuipiam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussire, & sicca quidem tussi vehementer torqueri: etenim nihil excreare, sed & superiorem ei ventrem intumescere, & calidas fluxiones in B summum caput efferri, & verò per nares rursus tenues, & aquosas defluere, ac pisculentum odorem reddere. simul & oculos eius sanguine suffusos igneo colore flagrãtes videri, & eorundem oculorum genas inflari: & vomendi quidem cupiditate ardere ferunt, verùm nihil emittere, quod si natura etiam euicerit (vomitum promouerit) id tamen mortui esse signum, & hominem mox in obliuionem, & dementiam incurrere. Sin in ventrem inferiorem delapsum fuerit, nihil horum iam fieri, omnino tamen hominem è vita excedere. Ex morte porrò qui euadunt mente capti aquam summo studio persequuntur. Hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quod sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaq; ad perẽnes fluuios, aut ad littora, aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ sunt, cùm tamen non magnoperè desiderent bibere, C sed & ipsum natare, & pedes aqua abluere eis plurimum iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ ventrem procreare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficiatur depasci. Hæc Aelianus de Hippocampi veneno, quo etiamsi hodie nulli vescantur, tamen solo ventre non alijs partibus venenatum credit Rondeletius, quæ in alijs piscibus idem eueniat. Draco enim siue Araneus spinis solis, pastinaca solo radio, iulides solo morsu venenum infundunt, aliæ partes sine pernicie sunt edules. Quod hanc venenati ventris causam ad algam referunt, inquit Rondeletius, id verè non dicitur: neq; enim alga vescitur Hippocampus, vt oris structura demonstrat, sed aqua tantum ac luto. Neque D alij multi pisces alga victitantes pernitiosi sunt, sed quidam ex his optimi, vt scarus, atq; saxatilium maior pars, quorum intestina non reijciuntur. Huius veneni remedium scribit [b] Aetius, sepiam nimirum aceto suffocatam, idq; acetum cum oleo mixtum ebibitum. Ex quodam fide dignissimo viro percepi magnum esse Hippocampi huius vsum ad fascinationes, & amatoria apud veneficas, dignas sanè quę à magistratu grauiter puniantur.

[a] *Lib. 14. Anim. c. 20.*

Ad Algam non referri venenum Hippocampi.

[b] *Lib. 2. cap. 188.*

Remedium veneni.

VSVS IN MEDICINA.

Ad canis rabidi morsus.

Vt ex Hippocãpo venenũ, ita ex eodem contra canis rabidi morsus, remediũ docet Aelianus. Solertia, inquit, veterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiã repertus est Hippocampus. Is & Cretensis erat, & filios adolescentes admodum, piscatores habebat. Accidit, vt hic piscator Hippocampos, cum alijs pisciculis caperet, & per adolescentes a rabida canicula morderentur. Cùm eorum in Methymna Cretensi ad littus iacentium vicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum esse: alij consiluerent à Diana salutem petendam esse, semel piscator eos de consilijs, quæ adferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios assos eis commedendos dedit, alios in acetum & mel contriuit, ijsque morsus vlcera obligauit, atque, hominum adolescentium rabiem vicit, eosque ad incolumitatem tantam restituit. Hæc Aelianus de remedio aduersus canis rabidi morsus ex Hippocampo petito. F

Veneni veneno expugnatur.

Quod Rondeletio cum ratione coniunctum esse videtur. Venenum enim, inquit, veneno alio expugnatur, & sæpe, vt ait Ausonius, *bina venena iuuant*. Quare cùm ob canis rabidi morsum ὑδροφοβία, ægri laborent, rectè malum hoc curatur Hippocamporum cibo, qui ὑδροφοβίαν inducit. Veruntamen non solum Aelianus, sed etiam Philes eadem de veneno, & remedio ex Hippocampis scribit: sed in hoc aberrare hunc dicit Zoographus, quod non Hippocampos ipsos exentratos, ac tostos vt Aelianus, sed ventriculum eorum tostum (qui tamen venenum est) in cibo adersus canis rabidi morsum sumi iubet.

Philes errat.

Hippocampus marinus, inquit Aëtius, tostus vtiliter commedi proditur à cane rabido morsis. Illius enim sanguinem aquæ amorem inducere, & proprietate opponi terrori aquæ. propterea bis ac ter Hippocampum comedi cogunt: eundemq; ex acerrimo aceto tritum vulneri applicant, rabiemque hoc medicamento frequenter peruicerunt. Leporis marini veneficium restinguere potos Hippocampos testis est [a] Plinius. Et [b] alio in loco inter ea, quæ lichenas, & lepras tollunt, ponit Hippocampi & delphini cinerem ex aqua illitum.

[a] lib. 32. c. 5.
[b] Cap. 7.

Ad lepram.

Hippocampus, vt ait Kiranides, cum syluestris ficus nigræ folijs, vel rustecinę (rusticanæ) cum aceto solutus, albositatem (leucem vel alphos,) & lepram curat. G

[c] 32. c. 10.
Venerẽ concitat.
Ad frigidas febres.

Alligatum Venerem concitare scripsit [c] Plinius, item frigidas febres pellere, & alligatum, & in oleo rosaceo necatum, quo perungendi sunt ægri. [d] Idem tostum ac sumptum lenire capitis dolorem autor est: & cinerem alopecias replere nitro, & adipe suillo mixtum, aut syncerum ex aceto.

[d] Cap. 9.
Ad alopecias.
[e] li. 11. simpl. 4.

Hippocampi cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, aut amaricino vnguento illitus, alopecias replet, ait Dioscorides. Ex quo hæc descripsit [e] Galenus his verbis: Hippocampum animal marinum, si totum vsseris, alopecijs prodesse à quibusdam proditum est, ipsumque videlicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam vnguento amaricino commiscent, quidam pici liquidæ, alij veteri adipi suillo. Amatus Lusitanus experimento se compertum habere scribit, ad ea, ad quæ Dioscorides commendat (scilicet ad alopeciam, & defluuium capillorum) potentem esse Hippocampum. Laudat & tosti vsum in cibo sæpius ad vrinæ incontinentiam [f] Plinius. Circumligatus quoque teste Kiranide ischiadem quietat. Caballiones marini nominantur à [g] Vegetio in suffitu contra languorem morbi pestilentis, cum alijs quibusdam medicamentis. Pisciculi, qui equum marinum similat, fel, ouorum albumini mixtum, & cum lana succida oculis appositum, melius remedium suprascriptis oculorum caussis (proximè autem nominauerat, caligines, albugines, cicatrices, &c.) quam vllum aliud medicamen præstare manifestum est. Marcellus Empiricus. H

[f] li. 32. c. 9.
[g] De vet. 4. c. 12.

Vermes pellit.

Ad pellendos Vermes plurimum valere Rondeletio indicauit Græcus quidam, si tosti sumendi dentur, cum aqua absinthij, vel portulacæ, vel vino.

DE

Digitized by Google

A

DE VVA MARINA. Cap. XVII.

PISCATORES nostri, inquit Rondeletius oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento asperso Vuam marinam nominant. Est etiam Vua marina Zoophyton, diuersum sanè ab eo quod nobis depinxit Rondeletius, cuius imaginem, cum de Zoophytis agimus, tradituri sumus: de hoc loquitur [a] Plinius cum scribit: Rerum quidem non solum animalium simulachra (mari)inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, gladium, serras. Nos verò & hocce egregium aspectu animal Insectum potius, quàm alterius cuiuspiam generis Vuarum racemum verè referés in Oceano deprehensum damus depictum, & adviuum delineatũ, ea magnitudine, qua depictũ videtur in hac tabula: acinis sanè vndequaq; refertissimũ, quorum alij cœrulei: alij amethastini: alij rubentes, capite duobus corniculis Limacis instar prę munito. mouetur motu progressiuo.

Vua marina Zoophyton.

[a] Li.9.c.10.

B

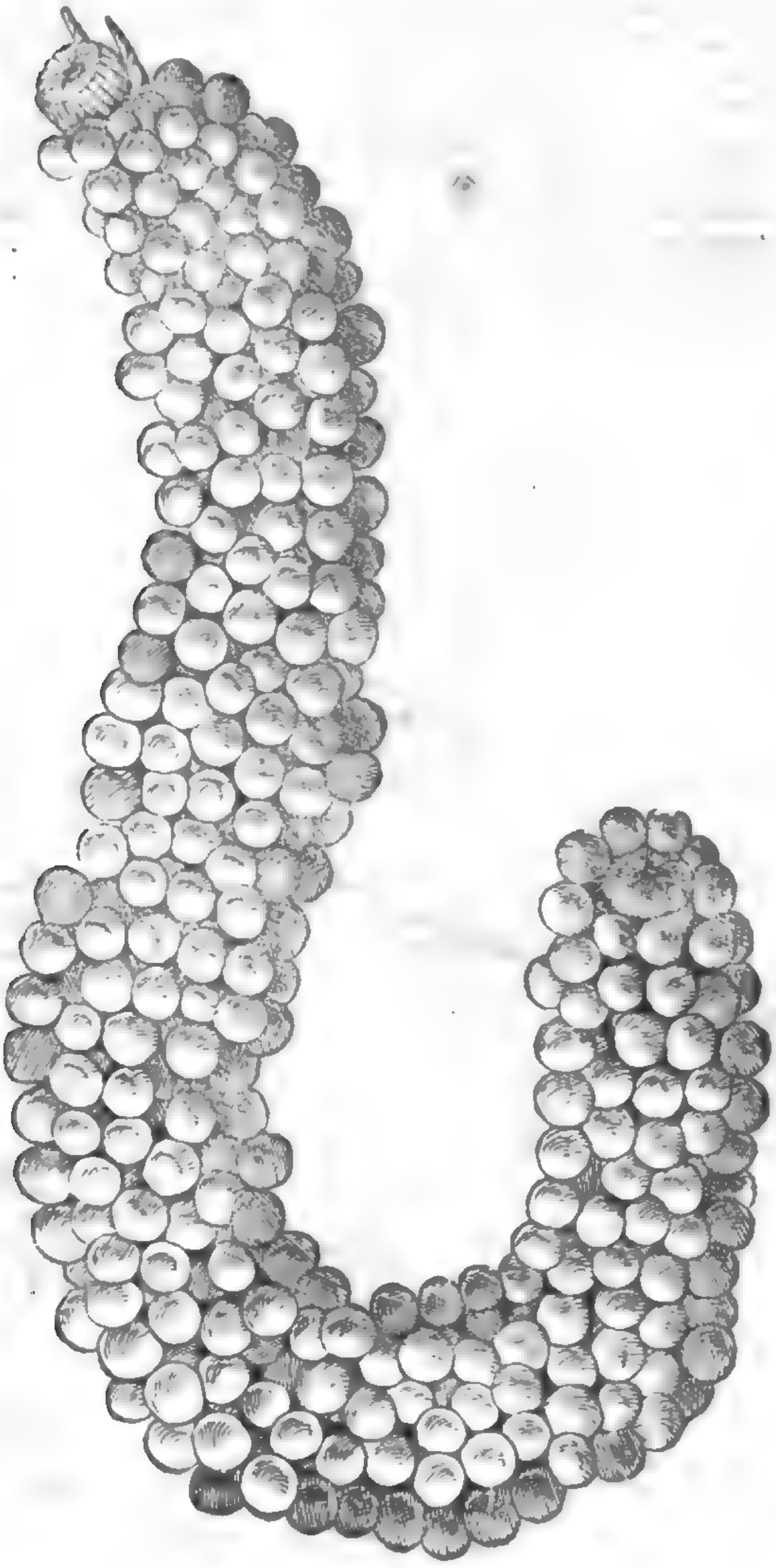

C

D

DE

DE STELLIS MARINIS. Cap. XVIII.

ORDINIS RATIO. AEQVIVOCA.

NE vocum affinitate decipiamur, sciendum est piscem nomine Stellæ vulgò à Romanis vocatum, lepidi similem de genere anthiarum, nullo pacto ad hasce Stellas exangues, de quibus nunc erit sermo, accedere. De hisce multum dubitatur, ad quod animalium genus pertineant. [a] Aristoteles modò Ostracodermis, id est testatis, annumerat; [b] modò mediam inter plantas, & animalia naturam eis attribuit, sicut & vrticis. [c] Plinius modò frutici similiora facit: multis, inquit, eadem quæ frutici, vt holothurijs, pulmonibus, Stellis: modò carnem Stellis admodum paruam inesse scribit: extra verò callum duriorem. Aelianus Ostracodermis, id est testatis annumerat. Quum durum callum cum gladij mucrone pertundere Gillius conaretur, vix tandem multa vi molliorem mediam superficiē potuit perfringere. Nam, F inquit, radiorum anguli ad silicum duritiē accedunt, & non minus ab ictibus inuictos, quàm ferrum ipsum præstat. Hac forte ratione ductus Aristoteles Ostracodermis Stellas annumerauit. Rondeletius plurimique alij inter Insecta, & Zoophyta reposuerunt, quòd incisuras multas in radijs habeant, vixque perfecta animalia dici possint: quorum nos rationem secuti hoc loco de ijs agemus.

[a] Hist. 5. cap. 15.
[b] 4 de part. anim. cap. 5.
Stellæ ad quod animalium genus referantur.
[c] Li. 32. c. 47.

SYNONYMA. ETYMON.

Ἀστὴρ Græcis, vt Hippocrati, & Aristoteli, Plinio Stella, dicitur à similitudine Stellarum depictarum marinum hoc animal. Nicolao verò Myrepso ἀστριον voce diminutiua, vt vult [a] Adrianus Turnebus. Hodierni Græci Σταῦρον vocant, vt Gillius annotauit. Rōdeletius putat, quod σταυρὸν dicere velint, quòd pali lignei fixi, & erecti modo (id enim vox Græca significat) radios habeat. A Syluatico sydus marinum nominatur, sicut & in Cremonensis interpretatione è Kiranidis magia astrum marinum. G Vtrumque Zoographus improbat. Massilienses etiam nunc Stellam nominant. Albertus Sturitum cum Astere marino ineptissimè confundit. Germanicè nominatur ein Meerstern. Belgicè Vyfuoet à quinq; pedum numero. Eliota Anglus interpretatur à Sterrefyshe. Zoographus ab erudito quodam Anglo audiuit nominari à Seepadde: hoc est rubetam marinam: nescit quàm rectè. Saxones eadem significatione dicerent ein Seequapp. Radios habet quinos secundum Cardanum: alij octonos: alij duodenos, aut pauciores, sed sunt qui negant has veras esse Stellas. Vt vt sit (inquit Cardanus) constat naturam hoc numero contentam non fuisse; sed tamen quæ radijs quinis præditæ sunt, hæ Stellarum nomine sunt digniores. Idem tradit in supina parte esse radiorum septenos spiculorum ordines, in longitudine verò viginti duos, quasi rationem peripheriæ, ad dimetientem obtineat. Cumq; animal sit exiguum, supra tamen quinq; milia promuscidum cum suis acetabulis non exerere. Rondeletius hæc Stellis cōmunia esse dicit, quòd radijs quinq; constent, qui ex multis particulis tāquam ex multis vertebris cōponuntur, vt in aqua mobiles essent. in quorum medio oris situs est, & quinque dentium, vt in echino. Excrementorum nullus exitus apparet: ore igitur, quæ superuacua sunt excerni, vrticarum more, Rondeletius H existimat.

[a] Aduer. l. 8. cap. 28.
Descriptio vniuersalis.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

SVNT earum multæ differentiæ: quædam enim magnæ sunt; quædam paruæ, quæ nunquam magis accrescunt, aliæ flauescunt, aliæ cinereæ sunt, aliæ nigricant, rursus aliæ aculeatæ sunt, aliæ læues, aliæ ab alijs breuitate, longitudineq; radiorum distant. Postremo aliæ quinq; tantùm radios habent, aliç plures; earum autem quæ quinq;, aut radiorum appendices, & quasi multos ramos habent, aliæ ijs carent. quæ verò plures, aut habent septem, aut decem, aut duodecim:

Differentia à magnitudine colore.
A numero radiorum.

tot

Digitized by Google

A tot enim obseruatæ à nobis sunt harum differentiæ: quas omnes eiconibus, tam ad viuium, quàm fieri potuit expressas, partim hîc exhibemus partim pòst in paralipomenis adiungemus. Quæ itaq; primo loco ponitur à Rondeletio eam postea depingemus. Est autem brachijs siue radijs pedis longitudinem æquantibus. Duro quidem corio integitur, vt Holuthuria sed aspero. radij enim vndiq; aculeis muniũtur mobilibus, qualis in echinometra videre licet. Iidem radij excauati sunt, ex quibus carnosæ appendiculę dependent, quales in vrticis quibusdam cernuntur. In radiorum medio os siue gula est. Inde alimentum in quinq; partes distribuitur, vt in echinis. Internæ partes omnes indiscretæ sunt, vt in vrticis. radiorum particulæ vinclis tenuibus connexæ facilè disrumpuntur. Hęc Stella, vt etiam echinata aspectu, pulcherrima est, potissimũ corio suo spoliata, ob exquisitam & mirã partiũ compagẽ. Virus olet. Pro hac Rondeletij icone duas alias Zoograpus exhibuit: sed parum differentes. *Prima species Rondeletij.*

Stella cartilaginea pronè & supinè.

B

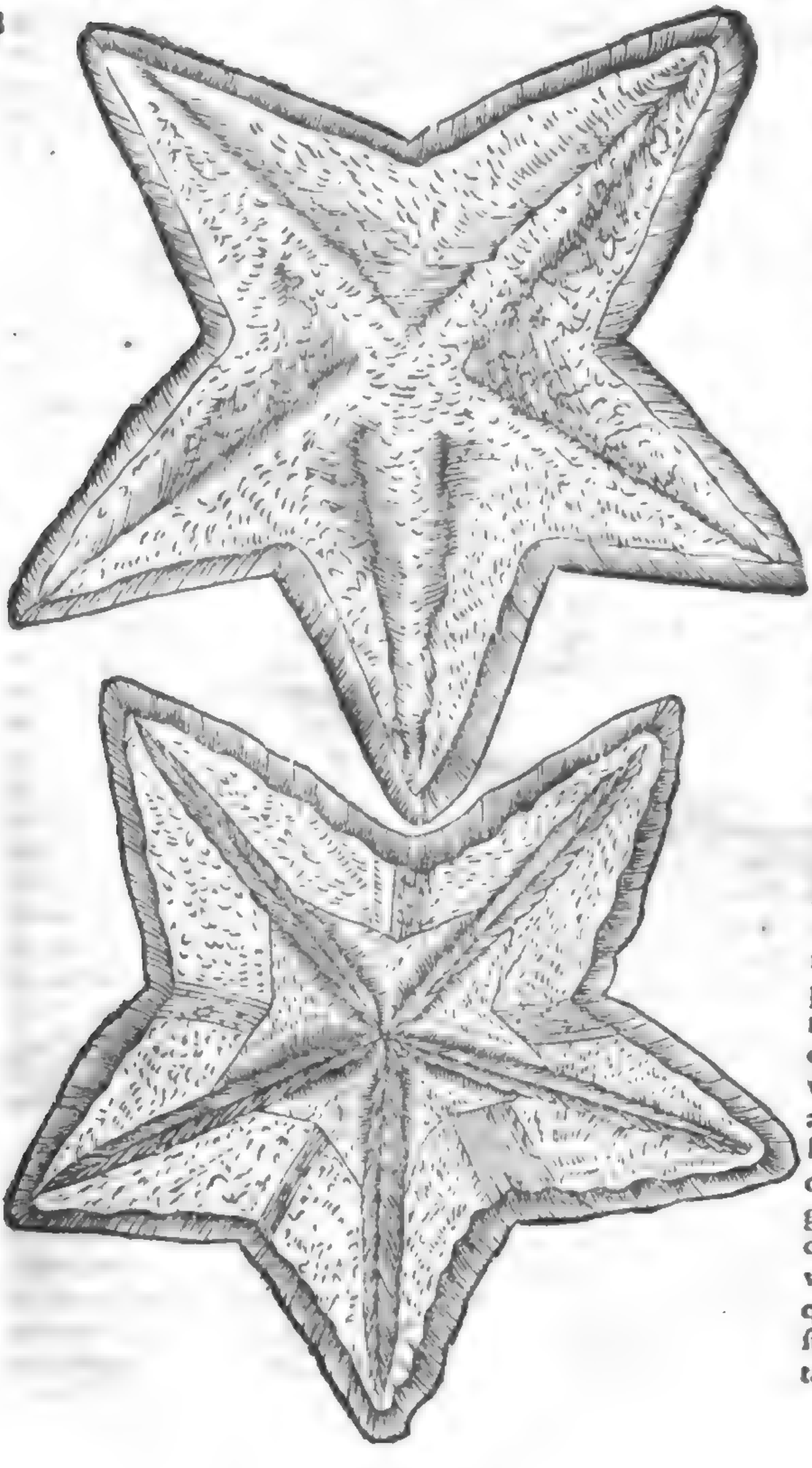

C

D

Non admodum ab hisce discrepat ea, quam hacce icone ostendimus pronè, & supinè. tota cartilaginea: supinè partis marginibus puniceis, reliqua par intima, & quę hisce marginibus continetur, sanguineis maculis, & albis, veluti in quodam marmoris genere, conspersa. Pronæ verò partis margines admodũ sunt sanguineę: quinque in medio rimæ, in singulas partes abeuntes, maculis autẽ cæruleis, ea pars, quæ margines vndique contingit, insignitur: hasce aliæ sequuntur propè medium maculæ rubicundæ. *Tertia.*

Sequẽs figura cõtinet Stellam testaceam dictam, non quod verè testacea sit (nam exsiccata, cum cortice teri manibus, quãuis ęgrè, potest) sed quod duritie corticis, magis qua aliæ Stellę, quas vnquam obseruaui, ad testacea accedat. Hæc cortice candicat, spithamam longa quoquouersum dimensa, nempe ab vno radio ad alterũ, qui è regione est. distant autem extremitates cuiusq; radij à *Stellæ testaceæ descriptio.*

proximis

Stella testacea pronè & supinè.

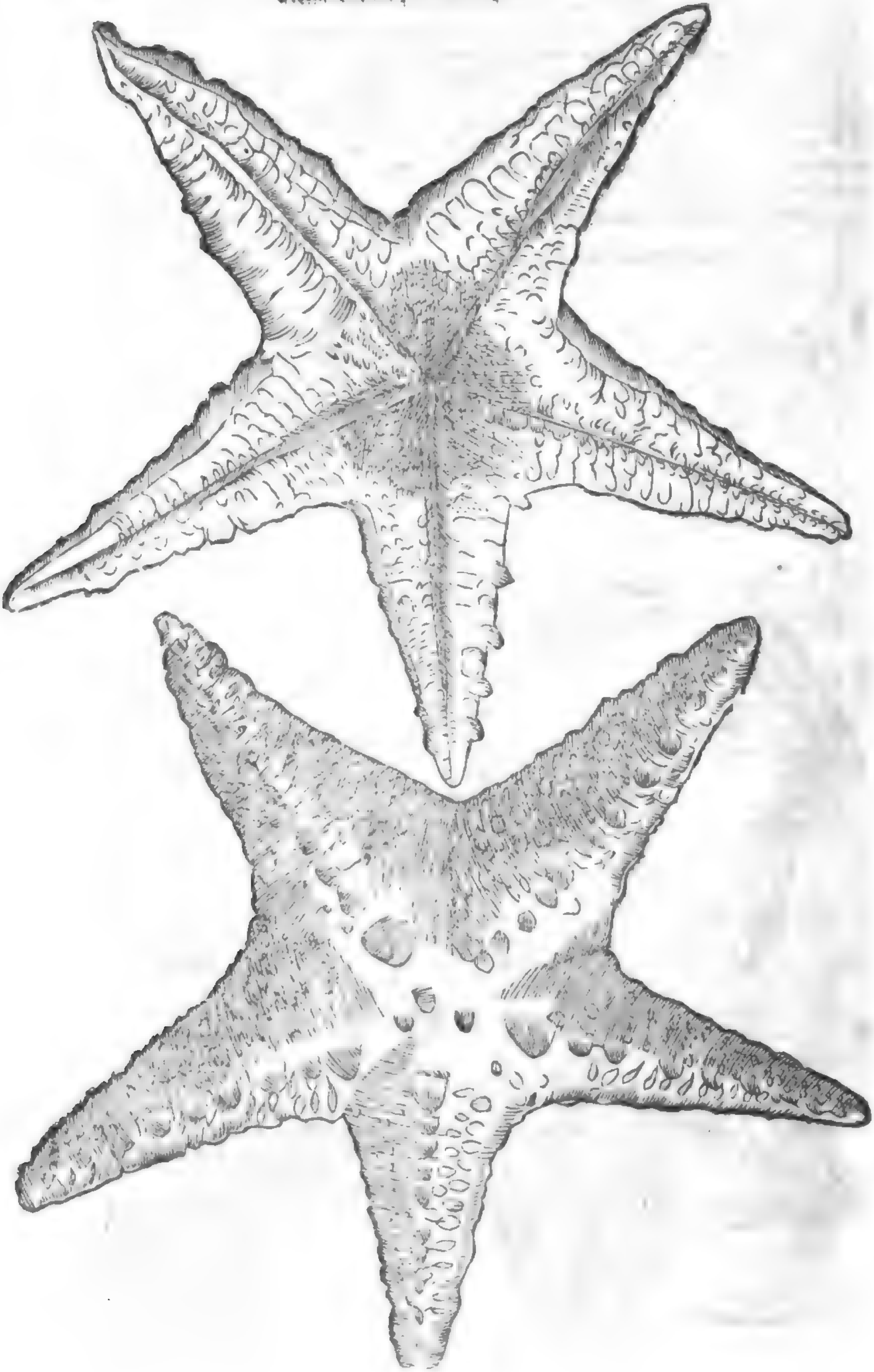

Digitized by Google

A proximis mediam spitamam, aut paulò amplius. Posset etiam non immeritò tuberosa, & verrucaria nuncupari, nam superiori parte in singulis radijs tubera, & verrucas habet.

Quinto loco ponenda erat ea, quam Rondeletius læuem appellauit: aculeis enim omni ex parte, atq; asperitate caret. Radij longi sunt, rotundi, flexibiles, murium caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est: & ob nigrarum albarumq; macularum varietatem, spectatu iucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circumferentiam quinque maculis rotundis: & inter has stellulæ pictura distinctus, à cuius circumferentia quinque radij exoriuntur. Oris compositione à cæteris non differt, nec victus ratione. Brachiorum longitudine, & vario flexu celerrimè natat. Hanc quoque in appendice dabimus.

Eiusdem ferè generis, & eæ duæ sunt, quas duabus sequentibus tabulis exhibemus: nulla parte asperæ. prima est prona parte & supina colore lapidis lazuli: in medio punctulis nigris, & circulis aureis nouem. radiorum ac totius corporis ea magnitudo est, qua cernitur. prona pars varijs coloribus delineata, cuius medium, & colorem, & figuram pentaphylli æmulatur. huius iconem habes fol. 746.

B Secunda multò præscripta minor, vndiq; colore ferruginea, sed nigris aspersa maculis. mediam spithamam, aut amplius longa. iconem vide fol. 747.

Sequuntur has Stellæ pectinatæ quatuor aut quinque, quarum prior Rondeletij est pòst depingenda, inter Stellas maiores connumeranda, vtpote cuius radij ad pedis longitudinem attingant. primæ à Rondeletio depictæ similis est ijs demptis quæ sequuntur. Radij circa rotundum corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum non constituunt, sed obtusum. Aculei quibus latera muniuntur rari, recti, pectinatim dispositi, vnde pectinatam Stellam appellauit Rondeletius. In totius corporis centro stellula, quædam expressa est, à cuius ambitu lineæ quinque per medium radiorum ad extremum vsque protensæ sunt, radij initio satis lati sunt. Rara est hæc species. ore, dentibus, moribus, facultatibus alijs similis est. *Pectinatarum stellarum descriptio. prima.*

Secunda cuius figura exprimitur (fol. 748.) marginibus albis pectinatim non rectè, sed obliquè dispositis: interius sanguineis vndique conspersa maculis. in centro stellulam habet admodum rubram, sex radijs constantem. tota pedem longa est. *Secunda.*

Tertiâ nulla eligantior, eiusdem cum prædicta magnitudinis, colore ac tuberculis spinosis admodum varia. Nam in medio est os, instar echini, quinque denticulis vix conspicuis constitutum. hoc continet stellula septem radiorum, quæ interiori parte nigra ferè est, exteriori verò cærulea. hanc circulus ambit albus seu area alba, quam alia russa, seu carnea. hunc deinceps circulus circundat ex vndecim tuberculis constans in suprema parte acutis. Singuli autem radij tres habent tuberculorum ordines singulos ex vigintiquinque, aut triginta tuberculis constantes. Figuram habes. fol. 749. *Tertia pectinata.*

C

Quarta est haud dispari cũ præcedenti longitudine, radijs albo cæruleis, marginibus pectinatis ferrugineis: in medio stellula est, ex sex punctatis radijs cõstituta. depictã vides fol. 750.

His adijciam eam, quę quinq; radijs inequalibus constant, & hirsutis. fol. 751.

Echinatam Stellam inter saxa viuentem nobis depinxit idẽ Rondeletius, corpore exquisitè rotundo paruoq; constat, & radijs quinque, sed breuioribus, vnde fit, vt minor sit cæteris. Illi è paruo circulo, in quo crucis figura delineata est, veluti è centro, exoriuntur tenues, frequentissimis aculeis horrentes, qua de causa echinatam Rondeletius nominauit, in lateribus dispositis. Radiorum flexuoso motu, serpentum ritu, repit hæc Stella, & in sicco posita eos mouere nequaquam desinit, quousque in partes disiecerit, quæ separatæ etiam

D mouentur per flexus: vt Vermium partes, & Lacertorum caudæ abscissæ. Os habet cæterarum modo. eius fig. vide fol. 752.

Stellam aliam quæ sequitur à cancellorum figura, aut retis reticulatam, & cancellatam vocauit Rondeletius: & quia inter distinctiones retibus, vel cancellis similes existant, tubercula rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter maiores Sellas reponenda: brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, crassiora sunt aliarum Stellarum radijs. Os habet cæterarum modo. depictam cernes. fol. 752. *Reticulata Rondeletij.*

Eiusdẽ generis ea est, quam nos depictam pronè & supinè subdimus, (fol. 753.) minus ta cancellatam: tuberculis rotundis cæruleis gemmæ Turcoiæ æmulis, radiorum marginibus hirsutis, & pectinatis: quilibet radius, supina parte apparet conus pinus ideæ oblongior. Prona autem parte ferris, tum luteis tum coeruleis. Singuli radij habent cauliculum tenuem per medium transeuntem. *Reticulata nostra.*

Habes deinceps Stellam à Rondeletio dictam arborescentem admodum mirabilem, *Stella arborescens.*

Digitized by Google

Stella quinq; radiorum colore lazuli.

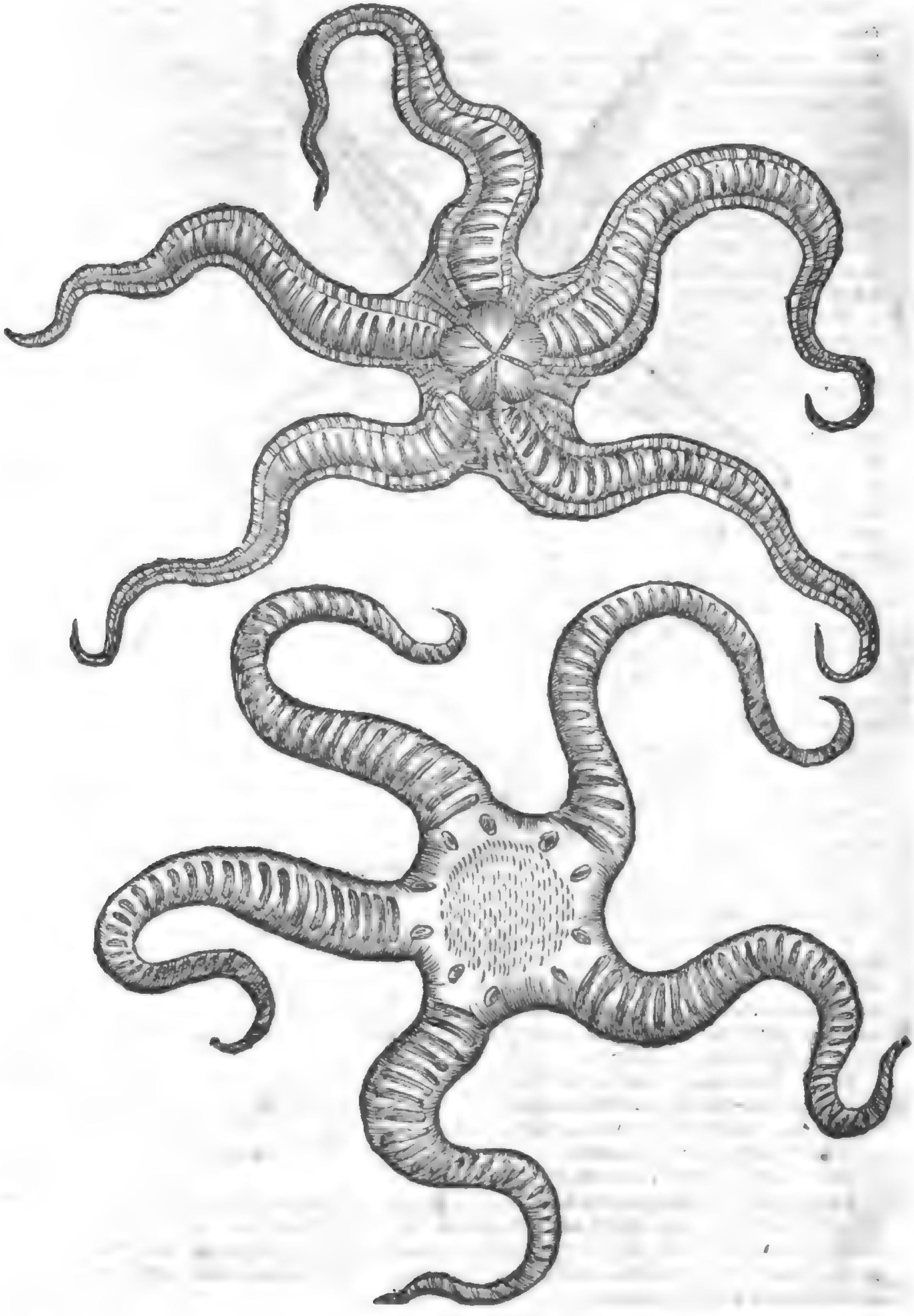

Digitized by Google

A

Stella rubra, infernè depicta, vti & ſupernè maculis nigris diſtincta.

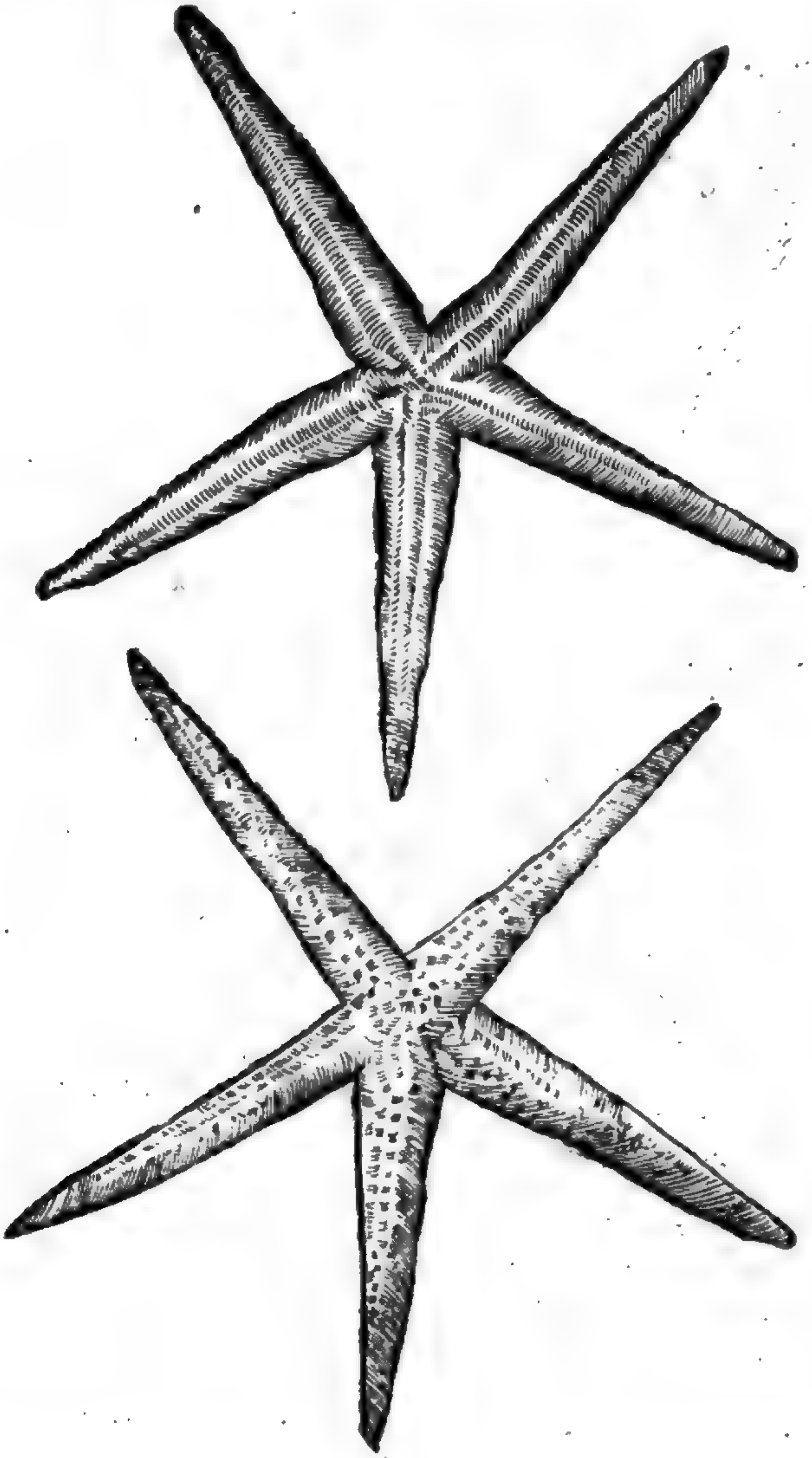

B

C

D

ſicq; dictam à frondium, & ramorum multitudine. Huiuſmodi duas vidit Rondeletius. Vnam permagnam apud Guilhelmum Pelicerum Monſpelienſem Epiſcopum, ad Lerinum inſulam captam. alteram ex Italia ad ipſum delatam. Ab alijs omnibus Stellis plurimum differt. Radios quinque ſiue truncos habet, in medio os cum quinque appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent, pars ea depreſſa eſt, & ſummiſſa, ambitus tumet, in

Digitized by Google

Stella pectinata ſecunda.

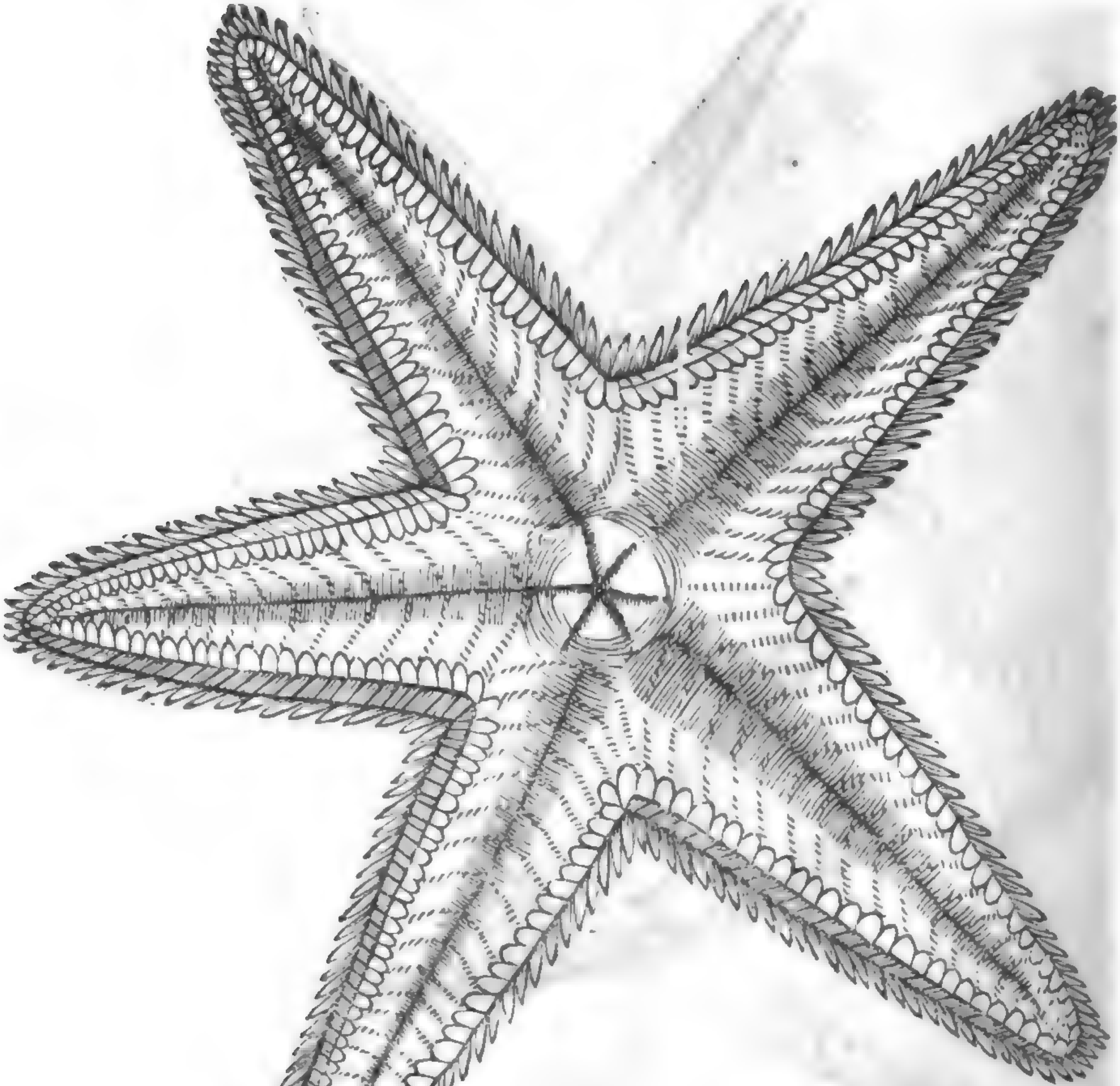

quolibet radiorum interuallo foramen ſeu rima conſpicitur. Quilibet radius ſtatim in binos finditur, hi rurſus in binos ramos diuiduntur, atq; ita deinceps, quouſque ad tenuiſſimos, & capillorum tenuitatem referentes deuentum ſit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta eſt, alioqui tota Stella nigricat, & tenui, atque admodum dura, ſed aſpera cute contegitur. ramuli omnes intro flectuntur; quod argumento eſt hos tanquam cirros ad cibum captandum conditos eſſe, quibus vndiq; diſpoſitis in orbem præda elabi non poteſt. Id ſpectaculum aliquando Rondeletius in mari ſtudio è contemplatus eſt. Stellam paruo filo alligatam in mare demittebat, in quo

expanſis

Digitized by Google

A

Stella pectinata tertia spinosis tuberculis plurimis.

B

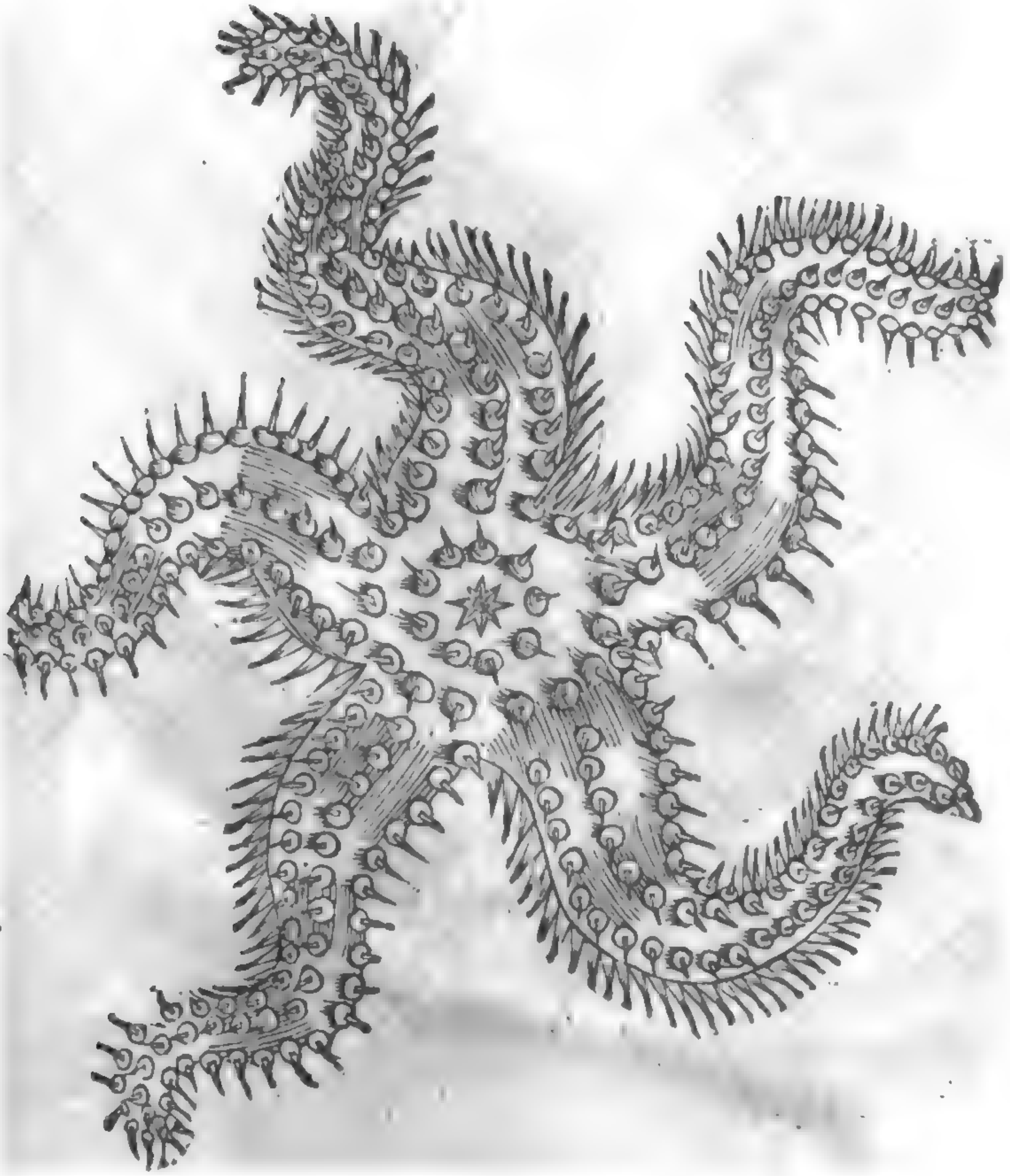

C

D

expansis ramis natabat, sed prædam aliquam appropinquare sentiens, brachijs omnibus contractis amplexabatur vrticæ ritu. Rara est hæc Stellæ species, & propterea inter anathemata suspenditur. iconem vide fol. 754.

A prædictis omnibus Stellis differt ea quę à Rondeletio Sol marinus dicitur, quòd Solis picturã quodammodo referat. Nam in Stellis è medio corporis trunco, veluti è centro, radij quinq; enascebantur, in hoc verò ex corporis rotundi circumferentia breues, minimè asperi superiore in parte, sed veluti ex squamis compositi: in lateribus verò veluti prauis aculeis rigentes, alibi ad extremum vsq; gracilescentes. corpus illud rotundum in medio rosæ pictæ figuram expressam habet. ore victu, & facultate à Stellis non differt. delineatã vide fol. 754. Sol Rondeletij.

Digitized by Google

Stella pectinata albocærulea quarta.

A

Stella quinque radijs inæqualibus.

B

C

D

Subiungendæ nunc sunt, quæ plures, quàm quinque radios habent. Bellonius autem se vidisse scribit, quæ tres & quatuor tantùm haberent: item quæ senos, octonos, duodenos, picturam tamen eorum non addit. nos septenos quandoq;, denos & duodenos in stellis radios obseruauimus, quarum figuras hoc loco subiungemus: Et primùm quidem eius, quæ

Digitized by Google

 A

Stella echinata Rondeletij.

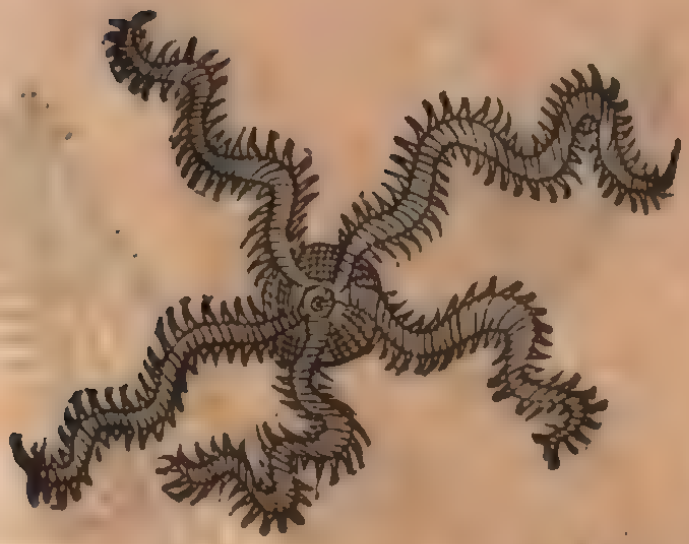

B

Stella reticulata Rondeletij.

C

Stellæ ſepte-nis radijs.

quæ ſeptenos habet. parte gibba colore ferrugineo obſcuriore, ſpinoſis & paruis quibuſdam tuberculis ſcabra, ac inæqualis. radijs in extremo læui diſtortione inflexis. parte concaua ochræ ferè dilutum colorem exhibet ad ferrugineum minimum quid tendentem. Extremi laterum, quibus cum medio corpore, tum brachijs iuxta eorundem longitudinem ſectis committitur, margines crenis ſeu denticulis quibuſdam albicantibus ſunt aſperi. Longitudo totius, ac latitudo in peripheriam æqualis eſt, palmi vnius cum dimidio. Singuli verò radij tres propemodum digitos ſunt longi, qui longiſſimè à ſe mutuo palmi vnius interuallo diſsiti ſunt. Figuram vide fol. 755. D

Decem radiorũ Stella.

Sed qui ſecundo loco cõſpicitur depicta, decem brachia habet, vnde *δεκαδακτυλοειδὴς* à Fabio Columna nominatur: de qua hæc apud eum extant ſcripta. Noua, inquit, & perelegans huius Stellæ forma, ab alijs omnibus differens, nec adhuc deſcripta: noſtro littori frequens, ita vt nec vlla retrahantur retia, quin ipſis implicata, & ſimul cum piſcibus in forum etiamnum inuehatur. Hæc admodum fragilis eſt, vt viua ne ab rete excipiatur potius frangi

gi

A Reticulata nostra pronè & supinè.

B

C

D

gi patitur, ita illi se implexa cirris continet. Non vis vlla in extrahenda Stella est adhibenda, cum radij sint geniculati, atq; genicula coniungens cartilago sit admodum tenuis, qua de re facillimè genicula dissoluuntur; nec quamuis radij omnes sint disrupti, emoritur, nisi longo post interuallo. Huius color subrubens est, forma verò ab alijs Stellis diffidere videtur. Hæc enim paruum admodum corpus habet: radios quinq; sed singuli in binos diuiduntur, ita vt decem prima facie videantur: semipedem longos, nec maiores huc vsque vidi:

Digitized by Google

Stella arboreſcens Rondeletij.

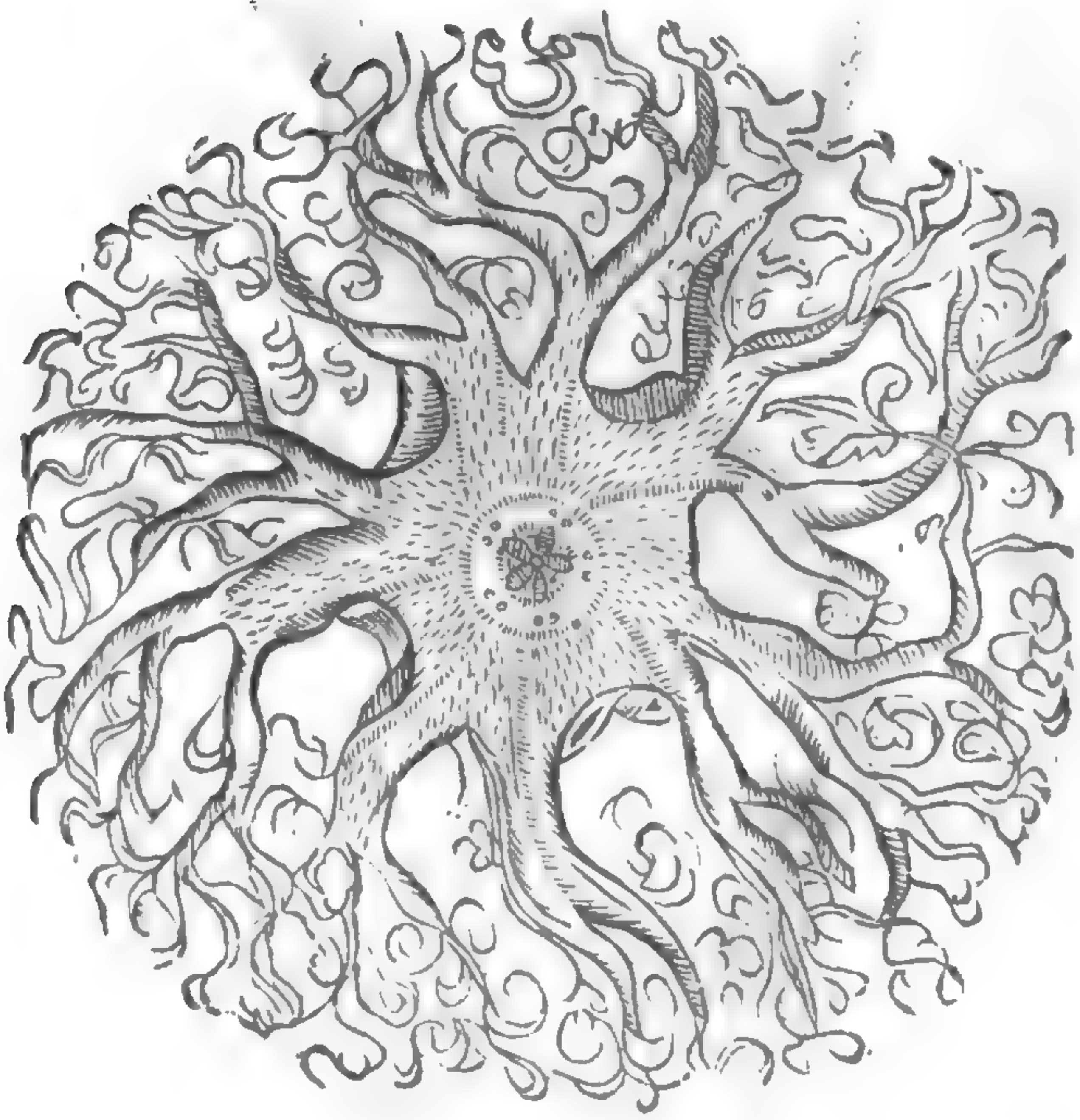

Sol Rondeletij.

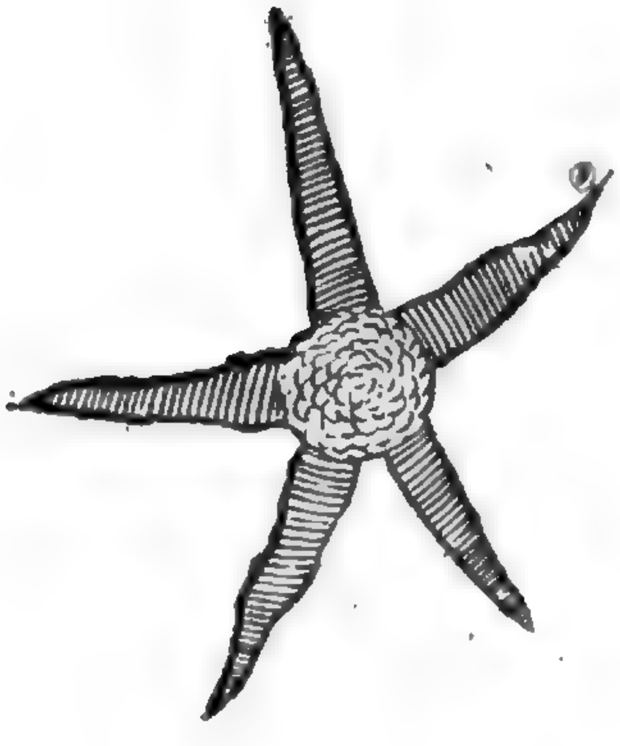

Digitized by Google

Stella septenis radijs pronè & supinè.

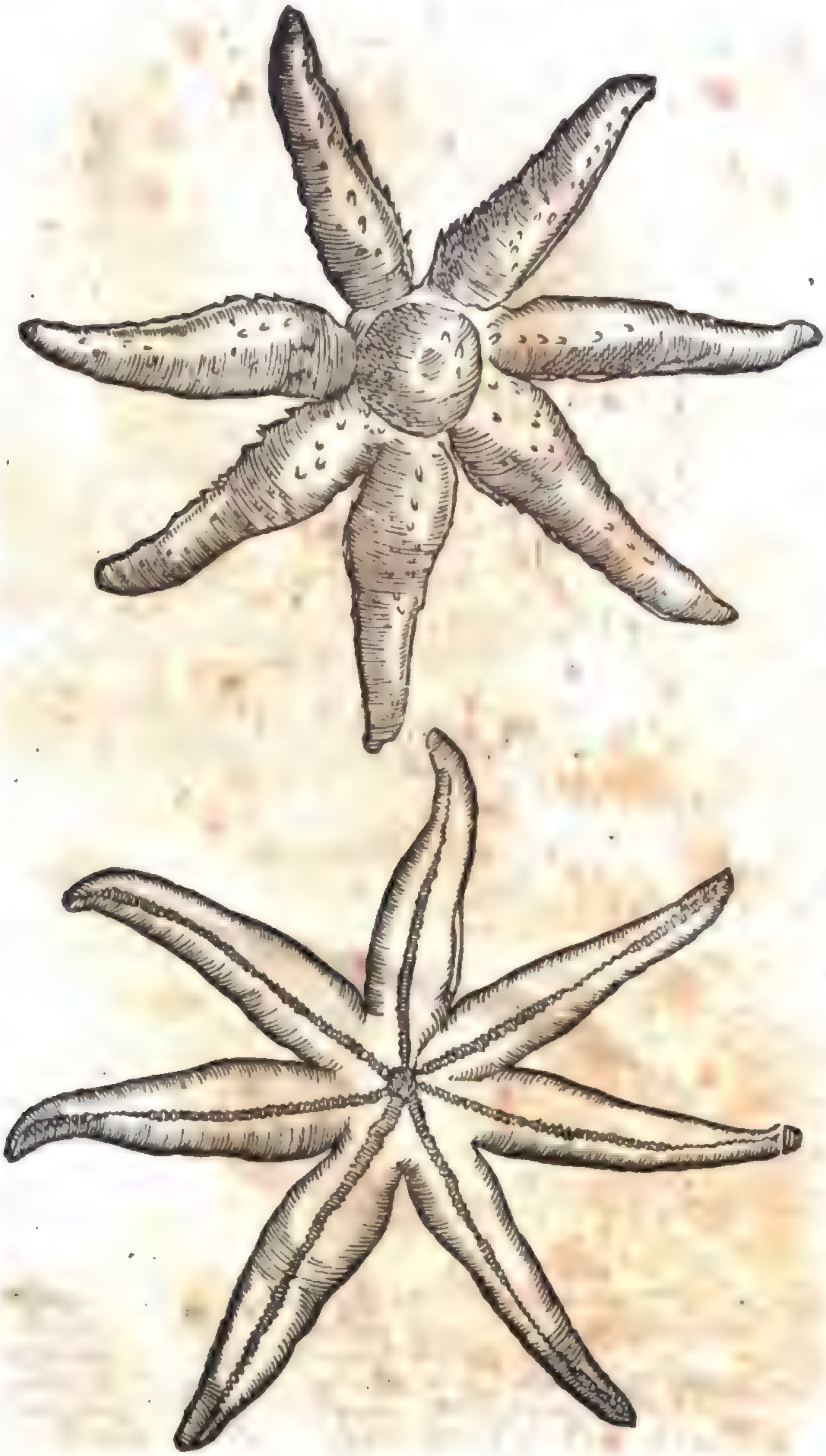

Digitized by Google

Stella δωδεκάκνημος Fabij Columnæ.

E

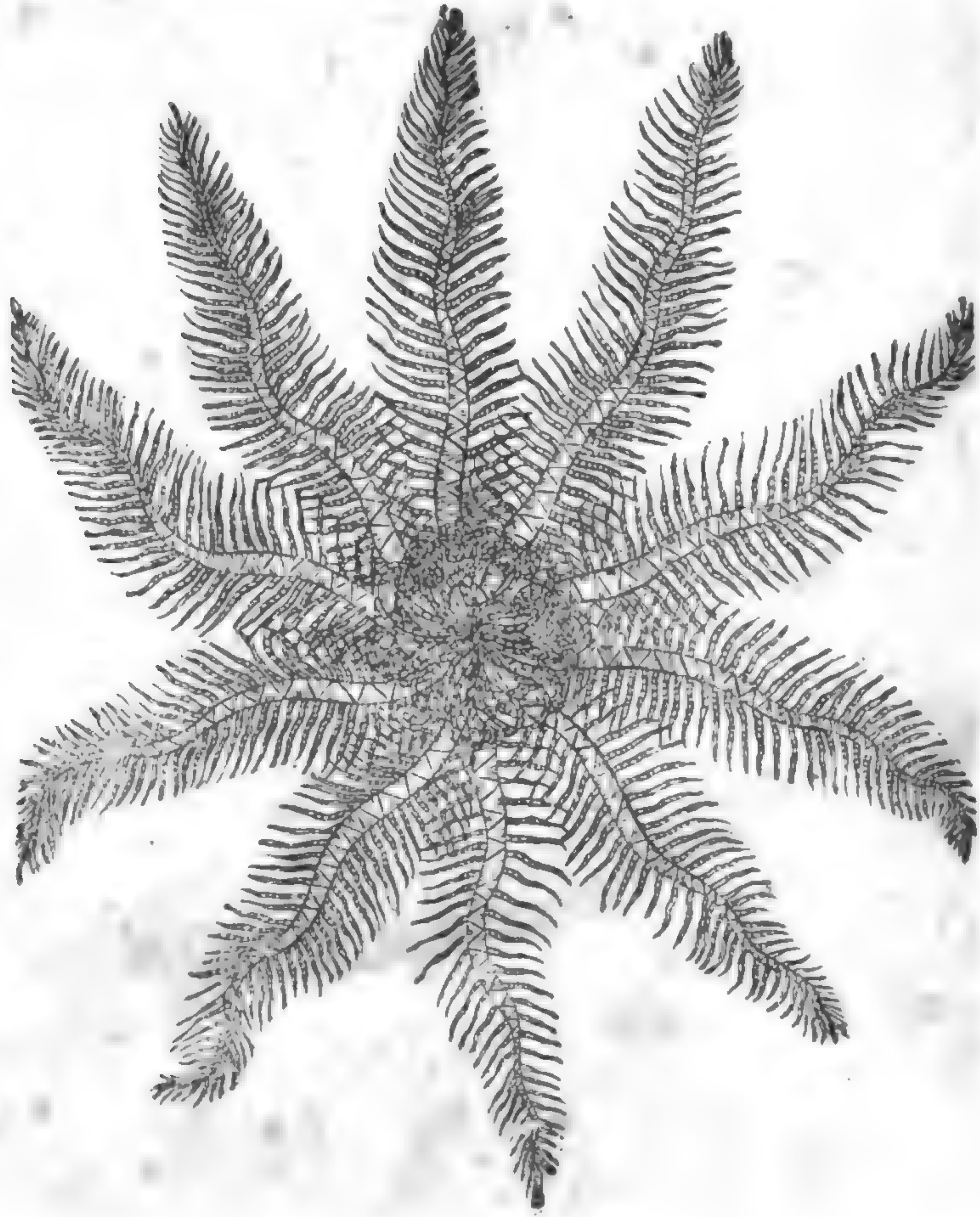

F

G

H

vidi: Stellæ diameter pedem æquat. Radij verò omnes geniculis paruis conſtant, atq; ſingula genicula formam trianguli habent, lineæ quidem ſecantes nunc in dextram, nunc in ſiniſtram partē coniunguntur, ſpirarum modo, quæ alternatim angulos oppoſitos conficiunt. E ſingulorum verò triangulorum baſi, cirri etiam, vt baſes quoq;, vtrinq; alternatim producuntur, ſimili modo geniculati, minimi digiti longitudine, & cannabini fili craſſitie, quibus maximè implicatur, graditur & apprehendit: Horum ſuperiores parum longitudine ſicuti & craſſitiè alios inferiores ad extremum vſq; ſuperant. E' centro verò ipſius alij te-

nues

Digitized by Google

nues cirri fili etiam crassitie, & eodem modo geniculati, maioris digiti longitudine exeunt, quorum superiores inferioribus minores sunt, atq; contrario modo, quo radij maiores, curuantur, quibus escam apprehendere, atq; in os adducere censeo, in quorum vmbilico visitur inesse, ex aduersa parte corpus conspicitur rotundum læue molle, cuius interiora propter tenuitatem considerare nequiui: ipsum verò facillimè disiungitur à Stella: lęuis est tota, sed aspera tactu videtur propter geniculorum, & cirrorum multitudinem: crusta integitur duriuscula, ita vt osseis geniculis, sed non admodum duris, composita videatur. An splendeat, vt alia noctu, cum viuam domi habere non potuissem, experiri non potui. Hæc Fabius Columna.

Stella duodecim radiorum.

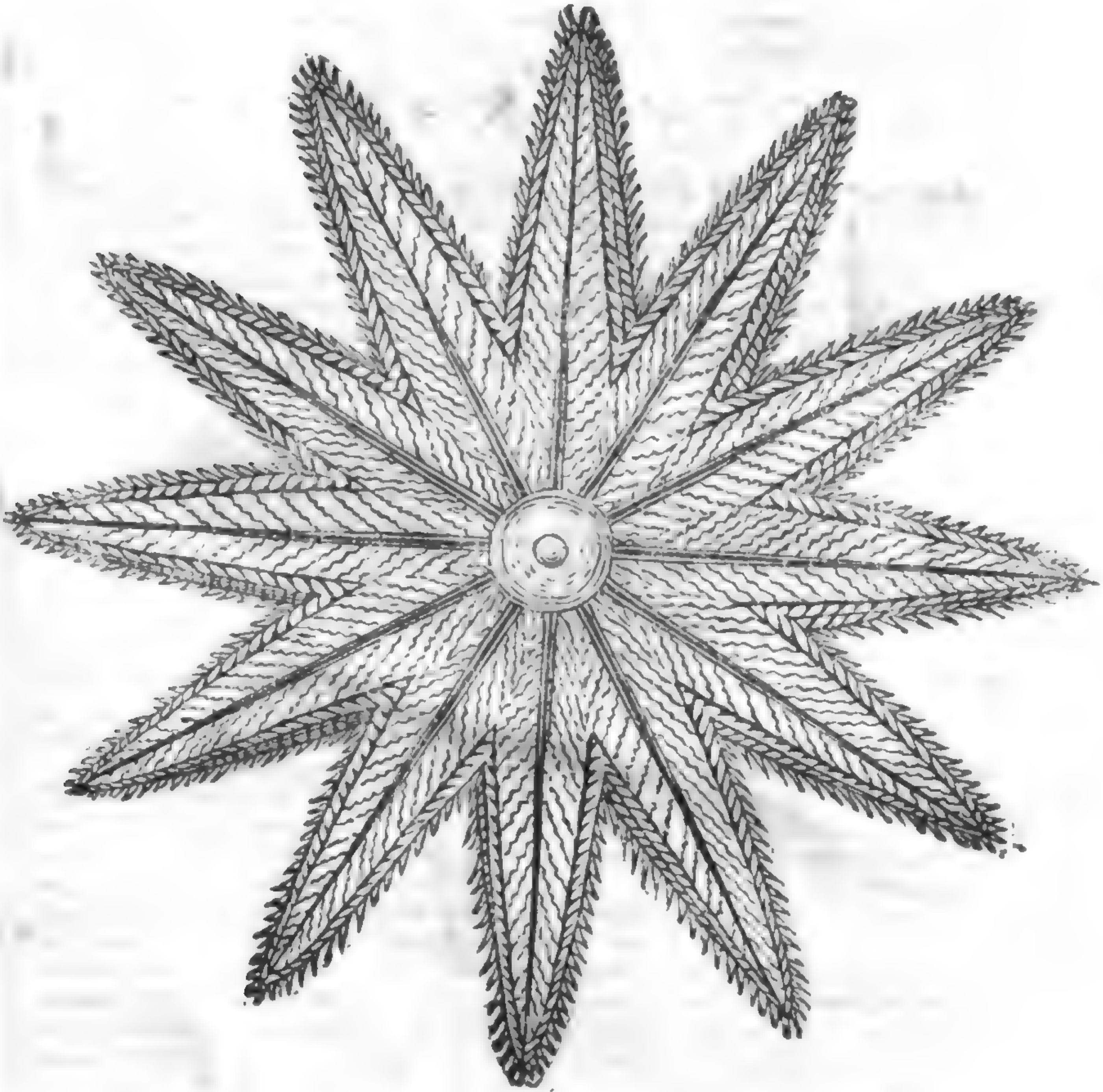

Postrema duodecim habet radios, qui quidem singuli singulos habent caules cœruleos per medium transeuntes, à quorum vtroq; latere sunt striæ seu lineæ transuersæ sanguineæ frequentes: in medio quoq; circulus eiusdem coloris, vndiquaq; radiorum margines denticulati coloreq; albicante. Tam variæ, & multiplices Stellarum formæ conspiciuntur, vt quærendi & contemplandi nullus sit futurus finis.

E

LOCVS.

*Lib. 37. cap. 37. de var. rer.

CARDANVS* in littore Aquitanico teſtatur ſe vidiſſe radijs quinis, octonis, duodenis aut paucioribus, ſed vbiq; in littore tales conſpiciuntur, etiã in Oceani Germanici oris; frequentiores tamen ſunt quinq; radijs præditę cæteris. Stella cartilaginea, & cancellata ſeu reticulata ſecundo depicta loco, ex Sicilia ad me delatæ ſunt. cæteræ ex varijs Italiæ, & Germaniæ Angliæq; locis. Echinata Rondeletio dicta in ſcopulis Agathenſis ſinus reperitur. In Oceano Stellas reperiri non dubitat Zoographus, Meminit enim ab amico miſſam aliquando ad ſe Antuerpia, colore cinerio, radijs quinis paulatim in mucronem deſinentibus, & flexis modice, vt in arida apparebat multis, breuibus, aſpris & pectinatim compoſitis villis radij conſtabant, à ſupina præſertim parte conſpicuis. Cultro facilè diſcindebatur, fortè quòd parua adhuc eſſet.

F

VICTVS. NATVRA.

a Lib. 4. de par. cap. 5.

b 9. de Animal. 22.

Conchis inſidiantur.

c 2. Halieut.

STELLAS marinas Oſtreis tam crudeliter inimicæ ſunt, vt hæc ipſa exedant, & conficiant. Stellæ inquit [a] Ariſtoteles concharum complures aggrediuntur, & exugunt. Ratio autem inſidiarum, quas eis moliuntur eiuſmodi traditur ab [b] Æliano: Cum, inquit, teſtacea ſuas patefaciant conchas, vel cum refrigeratione ægent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de ſuis cruribus ſiue radijs intra teſtas oſtrei hiantes inſito, eas claudi prohibentes, carne explentur. Hunc inſidiandi modum [c] Oppianus his verſibus Stellis adſcripſit.

> Τοῖα δ' ἴσα τεχνάζουσι καὶ ἀστέρες ἑρπυστῆρες
> Εἰνάλιοι, καὶ τοῖς γὰρ ἐπ' ὄστρεα μῆτις ἐπήδα.
> Ἀλλ' οὐ λᾶαν ἄγουσι συνέμπορον οὐδ' ἐπίκουρον
> Κεῖνοι. τρηχὺ δὲ κῶλον ἐνηρείσαντο μέσοισι
> Πεπταμένοις τὰ μὲν ὧδε πιέζεται, ὅσσ' ἐτέμοντο. id eſt.
>
> *Sic ſtruit inſidias teſtis, ſic ſubdola fraudes*
> *Stella marina parat, ſed nullo adiuta lapillo*
> *Nititur & pedibus ſcabris diſiungit hiantes*
> *Teſtas, & molles carnes, ut viſcera paſcit.*

G

Bellonius os ſtellarum eſſe verſus caudam, vt Echinis, in medio radiorum ſitum ſcribit. & quanquam in gyrum quinq; dentes oſtendant, tamen conchiliorum cum ſuis teſtis genera, tellinas, chamas, conchulas, mytulos integros deuorare. Stellam ſe diſſecuiſſe Rondeletius refert, apud Megalonam pede non maiorem, in cuius ventre quinq; cochleas inuenerit, tres integras, duas cum teſtis ſuis confectás. Ariſtoteles de Stellis hæc [d] alibi ſcribit: φασὶ δὲ καὶ

d 5. Hiſt. 15.

σίνος (vulgatus codex habet, Rondeletius legit σίνος τοιοῦτο) τῷ Εὐρίπῳ καὶ Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι: Plinius præterit. Gaza tranſtulit. Detrimento etiam ſummo Echinis Euripi Pyrrheni (melius Pirrhæi: eum in Lesbo eſſe Niphus ſcribit) eandem eſſe confirmant. atqui in

Ariſtoteles emẽdatus.

Græcis verbis nulla Echinorum mentio. alio quidem loco Echinorum Euripi Pyrrhęi meminit, nulla illic Stellarum mentione facta. ex quo Gaza fortaſſis hunc locum emendare conatus eſt. Zoographus autem omnino ſic legit: φασὶ δὲ γένος τι τοιοῦτον (τῶν ἀστέρων) ἐν Εὐρίπῳ τῶν Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι. Procliue autem fuit pro γένος ſcribere σίνος, quod nomen alioqui detrimentum ſignificat & noxam: vt σίνεσθαι verbum nocere. Emendationi huic accedit Albertus: qui ſuper hoc loco ſic habet: Opinantur quidam, quod in mari, quod vocatur Orioz (corruptum hoc eſt ab Euripo) quod rubrum (è Pyrrhæo male conuerſum, ac ſi non eſſet gentile nomen, ſed idem quod pyrrhon, id eſt ruſum ſignificaret) mare, vel potius orientale vocamus: eſt modus huius animalis magnus. Deniq; re ipſa, genera quædam Stellarum magna reperiri conſtat: Echini autem maiores ſunt, quam vt à Stellis deuorari poſſint. quorum natura admodum calida eſt & nigr. Vnde [e] Ariſtoteles: ὁ καλούμενος ἀστὴρ οὕτω θερμὸς ἐστὶ τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅτι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρόμενον, διεφθὸν εἶναι: Plinius conuertit: Stellæ tam igneum feruorem tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Gaza verò, adeò natura calida eſt, vt omnia contacta protinus decoquat.

H

e Hiſt. 15.

A quat. Zoographus sic vertit: Adeo feruida eius, quæ (in mari) Stella vocatur, natura est, vt quidquid sumpserit, id licet ilico ab ea extrahatur, discoctum appareat. Non enim simpliciter contactu ab ea hoc fieri scribit: sed ea tantùm, quæ sumpserit, hoc est, deuorarit, ita mox affici, ac si δίεφθα forent. Sed δίεφθον alibi legere non meminit Zoographus. Vetus interpres ex Alberti, & aliorum citatione, legit δίσεφθος, vt qui verterit biscoctus. sic enim habet Albertus: Et quando transglutit aliquod animalium paruorum, minorum se quantuncunq; id cito extrahatur de ventre eius, inuenietur quasi bis sit coctum: hoc est quasi duas bullitiones sustinuerit. Et author de natura rerum Alberto antiquior: cùm stella, inquit, aliquod animal comederit, mox inuenitur in eius ventre durum, quasi biscoctus panis. Nihilominus Plutarchus similiter, vt Plinius solo tactu consumere animalia ingenito suo feruore tradit, his verbis: Ὁ μὲν γὰρ Ἀστὴρ ὧν ἂν ἅψηται, ταῦτα διαλυόμενα καὶ διατηκόμενα γινώσκων, ἐνδίδωσι τὸ σῶμα καὶ περιορᾷ ψαυόμενος ὑπὸ τῶν παριόντων καὶ προσπελαζόντων: hoc est: Stella enim quæcunq; tetigit, solui liquefieriq; omnia sibi conscia, accedentibus appropinquantibusq; vltro se contrectandam præbet. Hoc autem an verum sit (quod Zoographus non putat) ex piscatoribus maritimis facilè erit cognoscere. Referunt teste Cardano Stellas
B torpescere extra aquam, & sub æstus tempore reuiuiscere. Quod etiam à Bellonio obseruatum video. Quod si, inquit, à quoquam extra aquam obseruentur, omnino immobiles apparebunt. Sed si eas quispiam in aquam immergat, & supinas instrauerit, tunc promuscides (acetabula) in extrema plusquã quinq; millia exerere cernet, atq; in pronam partem moueri. Vagantur in mari, vt polypi, brachia deducendo, nunc antè gradiendo, nunc in orbem conuoluendo: & suctu acetabulorum, Echini modo, lapidibus adhærent. Sensu tactus eas non vacare comperiet, qui manum ferream conto infixam ad eas attollendas immerserit. Ab hac enim contactas plenius moueri, & fugam tentare experietur.

VSVS IN CIBO.

APVD Bellonium duo Stellarum genera recensentur. aliæ edules, aliæ non edules, inter quas recenset, quæ tria tantùm, quatuor, sex, octo, duodecim brachia habent: vtpote, quòd sint deiectamenta marina. Sunt
C & non edules, quibus cirri teretes, & oblongi, & quæ formam solis magis, quàm Stellæ imitantur. item quibus brachia quadrangula, aut plana, quarum octo species obseruauit. Edules autem sunt teste Bellonio, quarum caro brachijs inclusa rubra, vel lutea est. Earum permultas in littore Epiri tantæ magnitudinis cepit Bellonius, vt sesquipedem latæ essent; & ad trium digitorum latitudinem earum brachia extenderentur, neq; galero integi possent. Hisce Stellis cùm crudæ sunt non omnibus idem color: aliæ enim cæsio colore præditæ sunt, aliæ cinereo, aliæ autem alterius sunt coloris: quæ quidem supra modum leui contactu confringuntur. Sed si coquantur abeunt in calli duriciem, & rubræ euadunt. Cæterùm quæ quinq; habent radios non omnes in cibo expetuntur: nam quæ primo loco à nobis ex Rondeletio posita est, nulla ratione comeditur, vti nec ea quam Rondeletius læuem appellauit, itemq; echinatam.

Nō edules Stellæ.

Edules.

VSVS IN MEDICINA. ET ALIIS:

D

HIPPOCRATES binis in[a] locis Stellas marinas nigras, & brassicam vino odorato bibi, ac misceri iubet, aduersus vteri strangulationem. Rondeletius primi generis Stellas virus olere scribit: fortè viroso illo odore vterus repellitur. Sed quænam sit Stella marina nigra nondum mihi innotuit. Kiranides Asterem omnem malum suffitum auertere scribit, & Isacius Tzetzes,

Ἀντιπαθοῦσι μαγικαῖς πάσαις τέχναις
Μῶλυ, δάφνη, ἀστὴρ θαλάσσιος &c. id est.
Contraria magicis omnibus artibus
Moly, laurus, stella marina.

Et[b] Plinius inquit: Mala medicamenta inferri negant posse, aut certè nocere, Stella marina

[a] *Li. de morb. mul. & nat. mulieb.*

Ad vteri strangulationem.

Contra magicas artes

[b] *Lib. 32. cap. 5.*

Digitized by Google

vulpino ſanguine illita, & affixa limini ſuperiori; aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini E
Scorpionumq; ictus, carnibus earum impoſitis: item Araneorum morſus ſanantur. In ſumma contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morſu noxia, ſuccos earum ex iure decoctarum efficaciſſimus habetur. Quo in Plinij loco obiter animaduertenda, quæ dicit Zoographus, nimirum, quod Vvottonus hæc omnia poſtrema Plinij verba ad ſtellas referat: cùm alioqui propter enallagen numeri, & bis poſitum pronomen earum, quo referret, non videret. Verùm eo pronomine bis commiſſum errorem dicit. ac primùm non earum, ſed eorum id eſt proprijs impoſitis, contra ictus ipſorum remedium fieri intelligamus. Nam & Dioſcorides Draconem marinum, contra ſpinæ ſuæ ictum, diſſectum impoſitumq; vtilem facit: & F
Plinius ipſe alibi: vt alia quoq; permulta venenata, ipſa venenum ſuum foris poſita extrahunt. Sic inter ſe conſentient autores, neq; numeri enallage (Plinio ferè inuſitata) committetur. Deinde pro altero pronomine earum, legit ranarum: quam lectionem omnino genuinam eſſe, ex libro Zoographi de quadrupedibus ouiparis inter ranarum remedia deprehendo. Albertus Stellæ vim immodicam tribuit ijs ferè verbis, quæ veteres de Scinco ſcripſerunt. vnde locum eſſe deprauatum apparet. Intra corpus autem ſtellam marinam medici ſumere nolunt, ſed externis partibus applicari tantùm ac ſuffiri, vnde Hippocrates eius[a] ſuffitu ad vterum ſtrangulatum vtitur. Et [b] Vegetius in medicina veterinaria, ſuffitui contra languorem morbi peſtilentis præter alia ſtellam admiſcet. Suffimentum ad epilepticos expertum apud Nicolaum Myrepſum, habet; hirci & vrſi & lupi teſtium, ſanguinis hirundinis, & lapidis in eius ventriculo reperti, aſterij in mari inuenti, anethi ana drachmas duas. G
alliorum purgatorum, cornu ceruini, & caprini &c. vbi alij diuinare nequeunt, quid ſit Aſterium. Adriano Turnebo ſtella marina eſt de qua hîc agimus. Ad pilos diſperdendos medicamentum fit ex Scolopendris, vrticaq; & Stellis omnibus marinis, nitro amurca, ad hæc ammixtis, vt legimus apud Galenum inter pharmaca ex Critonis Coſmetico tranſcripta. Zoographus ſcit in ſtellis quibuſdam edulam eſſe carunculam: reliquam verò ſubſtantiam, cum ex illorum ſit materia, quæ pilos diſperdunt, quam tuto intra corpus dari poſſet, conſiderandum putat. [c] Kiranides ſcribit ſi capiti omydis (id eſt teſtudinis) permiſcueris parum de Aſterio magſtachium, id eſt dæmonem fortunæ (videbis) factum & ſtantem ad pedes H
tuos, & loquetur tibi in omnibus quæſtionibus &c. Stellam læuem putat Rondeletius ad peritonæi rupturam cum ononide, felici cum ſucceſſu, applicari poſſe.

Plinius correctus.

[a] Lib. 4. cap. 12.

Ad epilepſiam.

Pſilothrum eſſe.

[c] Lib. 4.

FINIS.

PARA-

A # PARALIPOMENA:

De nido Βομβυκιῶν.

DIE Septembris quinto clibano testoúe, sub quo candente, placentam coquere ancilla parabat, ad internum marginem adhærere ab eadem reperta est luti quædam indurati massa, in qua nidi erant quini, instar tubulorum, excauati, oblongi, angusti ac teretes, & in ijs Vermes quidam, quos postea in volatilia Insecta transire aiebat meus agricola, nempe primo vére, ea autem syluestres Apes nigras esse, aliàs eadem massa, simul cum ipso animali à Fr. Gregorio Regiensi Capucino allata, docuit. Vermiculus ipse duos digitos longus, spolio seu folliculo inuolutus, castanei coloris nigrescentis præsertim extremis, lucido ac transparente; obtectusq; erat Chrysalidis instar. Inuolucro exutus Vermiculus, duos propemodum digitos longus erat, molliculus, croceo colore, aut subaureo, rotundo, & nonnihil compresso corpore, postica parte seu ventre latiore, quàm antica. caput nota nigra erat aspersum, Apis syluestris nigræ nidus.

B aluus verò auri instar refulgebat. corpus totum tanquam in multas spiras, & segmenta dispartitum: ad tactum mouebatur. Vermiculus iste, quantùm coniectura assequi possum, ille est, de cuius parente Bombycio [a] Aristoteles loquens, nonnulla, inquit, ex Bombycum (βομβυκιῶν) genere nidos in acutum exeuntes è luto fingunt, salis specie applicatos lapidi, aut alicui tali tam crassos, durosq;, vt spiculis perforari vix queant. Pariũt in his, & Vermiculos producunt candidos, membrana obuolutos nigra, seorsumq; à mẽbrana ceram in luto faciunt, quę multò pallidior est, quã cera Apũ. his fere verbis [b] Plinius Aristot. vertit. verũ in eo, quod dixit salis specie, minus exactè philosophi mentẽ expressisse videtur, cuius verba sunt ὥσπερ ὕαλος. quę melius Gaza, quasi vitro illitos reddidit; qđ αὐτοψία nobis etiam palam fecit. erant enim hi nidi, quibus contigua adhęserat membrana, intus tanquã si vitro incrustati fuissent aut obliti, nitentes ea prorsus ratione, qua testæ, aut figulina opera intus vitrari, ne liquorem imbibant, à figulis solẽt. falsus videtur Plinius similitudine vocis ἁλὸς quæ salem, & ὕαλος, quæ vitrum designat.

[a] 5. Hist. cap. 24.

[b] Lib. 11. cap. 22.

C

Papilio iste omnium penè maximus, quem à ventris crassitie ventricosum cognominaui, ijs accensendus est, qui fol. 237. nu. 2. vel 3. depinguntur. cùm volat auis potius, quam Papilio videtur ob magnitudinem: multa densaq; lanugine vestitur: caput ei nigrum: oculi, quam cancro, maiores: antennæ medium digitum transuersum longæ, quadrangulares, ab vno latere, in cuius extremo alba erat macula, nigræ, cæteris fuscæ. pectus crassum, pronè supineq; pallidum, sed ad croceum nonnihil tendens, ad latera candicat: aluus circulis notatur nigris, reliqua superna parte existente cærulea, inferna flauescẽte, latera ad croceum vergunt, eæ inquam laterum partes, quæ lineis nigris in-

D 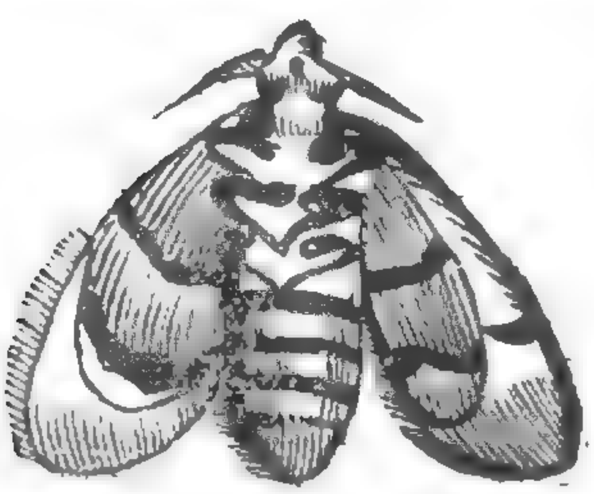

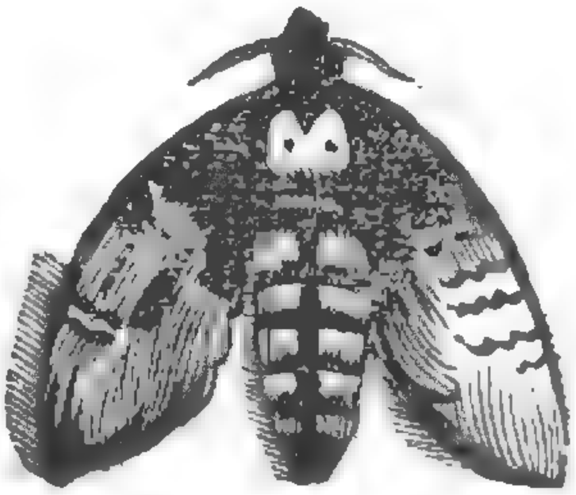

ter ſtinguuntur.pedes variegati ſunt colore ex croceo pallido, & nigro,lanuginoſi, in quorũ E
extremo aſperitas eſt,& vncus bifurcatus, quo firmius rei inhæreat:alæ pro corporis magni
tudine exiguæ,extra nigricant,intus ad croceum vergunt.cùm volat vehementer obſtrepit.

Exiguum hoc Papilionis genus,è Chryſalide natum triplo minori, cinerea, ſubhiſpida, quæ vnà appingitur,rarius apparet.quippe quod ſemel tantùm mihi videre cõtigit, allatum

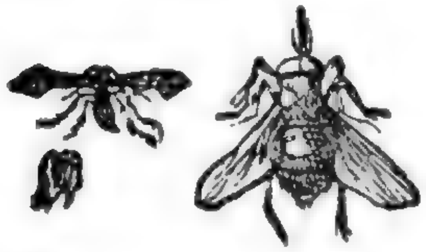

à Fr. Gregorio Regienſi Capucino,cui plurima Inſecta debeo.Alarũ eius forma valde inſolens eſt,longæ quidem,ſed admodum anguſtæ,& inæquales,colore aureo ferrugineo,argenteo hinc inde notatæ:pedes maiori ſui parte candicant,ſed internodia habẽt ferruginea: pectus eiuſdem cum alis coloris, itemq; aluus, ſed craſſa admodũ, & ſurſum verſus extrema ſui parte incuruata.velociter,& currit,& volat.Quæ huic adiungitur Muſca ex ſtratiotidum genere, alis admodum proceris & anguſtis; tota aterrima eſt,excepto alui extremo, quod eſt croceum.

Hæc icon eſt Folliculi Indici,quem à Sereniſſimo Ferdinãdo Magno Hetruriæ Duce mi- F

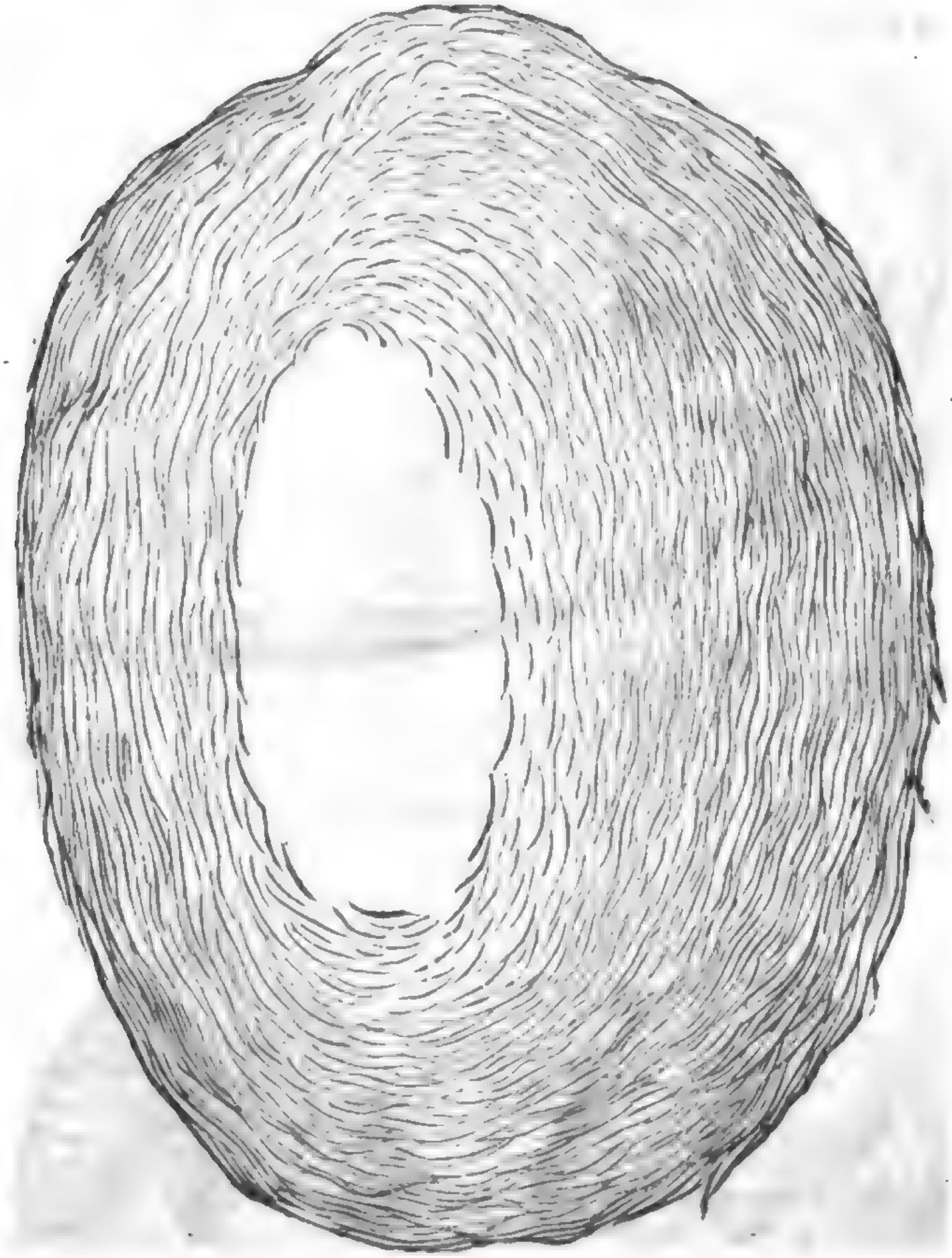

G

H

A hi missum dixi fol.279.c.totus est candidus.

Xylophthori Papilio siue Ligniperdę ponendus fol.306.tabula prima. Huic etiam adiungendus erat Xylophthorus minor, cętera similis, licet paulo candidior, vnde & eius Papilio, qui huic appingitur, & minor est & candidior. Habes hic etiam alterius Xylophthori aquatici (quem ibidem diximus Malalbergi inuentum) iconem, suis inuolucris & festucis spoliati, cauda bifurcata num.2.& 3. item alterius minimi cum suis festucis, & sine festucis nimirum nu.6. & 7.Num.5.verò iconem Ligniperdæ, aut potius Phryganij illius, qui supradicto fol.306.exprimitur nu.4.cum suis festucis. Ligniperdę Papilio.

B

Chrysalis Teredinis illius Erucæ, quam Apibus noxiam esse scripsimus fol. 259.b. pronè & supinè exhibita, colore est flauescente, ea, qua cernitur, magnitudine. num.3. depictus est eius folliculus cinereus, quem in aluis texit. Verùm nu. 4.& 5. alia est Chrysalis aterrima, è qua Papilio mihi natus est coloris paulò remissioris, aluo procera, pedibus exiguis.

C

Ex Perlarū fortè genere fuerit, quod hic depingitur Insectum, licet antēnis admodum proceris, & capite exiguo. corpus totum est ferrugineum, præter oculos, qui sunt nigri. De natura eius nedum exploratum quidquam habeo.

Aranea aluo rotunda, tota nigra, præterquam in principio alui, vbi macula est crocea. Oua, quæ appinguntur, erant alba.

D

Phalangij siue Tarātulæ vtriusq; & maioris, & minoris à Ferrante Imperato Neapolitano depicti, hæc est icon, & historia. Quæ, inquit, apud nos dicuntur Tarantulæ, à Taranto & circumuicinis locis nomen inuenerunt, quòd videlicet, ibi & frequentiores, & notiores fiat. Ex Araneorum sunt genere, sed cæteris maiora. sub terra degunt, & in exordio cauernularum telas texunt albas, densasq; quas tamen ita disponunt, vt ingressum transitumq; non impediant. Prima species quamuis mordeat, dolorem tamen, aut graue aliquod symptoma non infert. altera Solofizzi (hæc vox ad Solifugam, quam nos cum Tarantula eandem esse iudicauimus, proximè accedit) Tarantulæ historia. Solifizzi.

Digitized by Google

E

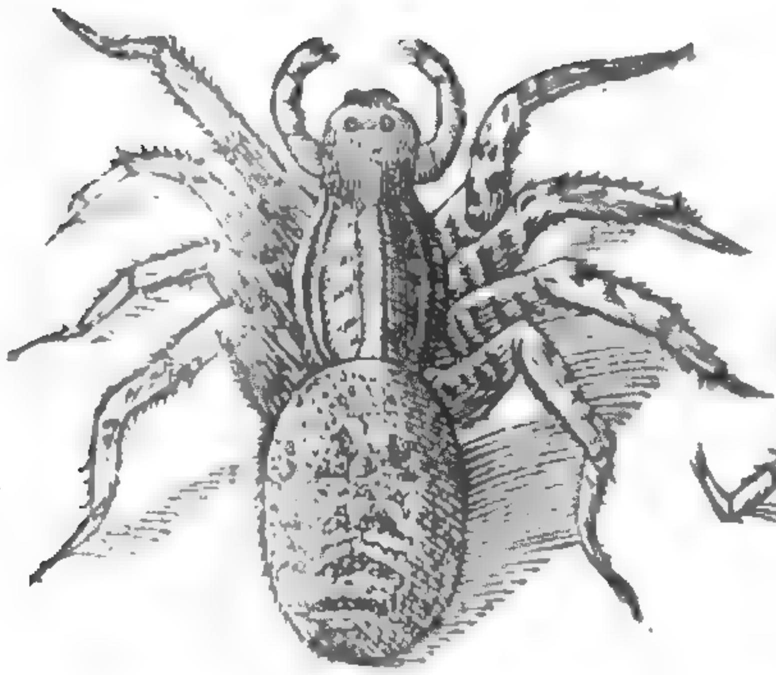

F

credit) noſtratibus dicta, quàm prædicta veneoſior eſt, grandiorq; & nigra, morſu ſuo partem in tumorem attollit; hæc telas non texit, ſed tantùm in cauernis ſub terra habitat. Qui ſemel ab ijs morſi ſunt, ijs quotannis æſtiuo tempore ſymptomata redeunt. Sanantur laſſitudine, ſudoreq; per ſaltationes & tripudia, quæ fiunt ad cytharam, excitatis: percepta nimirum eius harmonia, quæ huic malo ſanando conuenit.

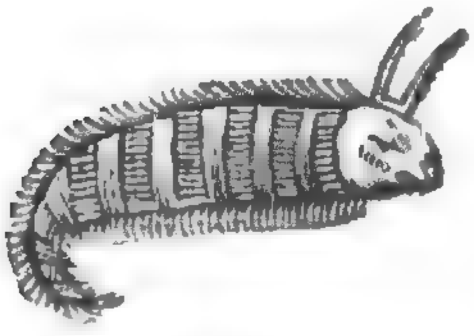

Hæc figura ex Ambroſij Paræi monumentis excerpta illius Vermis eſt, à quo militem quendam ex Fernelio ſcripſimus fol. 653. b. in furorem adactum.

Vermem alium, ab aluo puellæ Louanienſis G
15. annos natæ, excretum, ponendumq; eodem loco ex Cornelio Gemma, qui prius de eo ſcripſit, hîc appinximus.

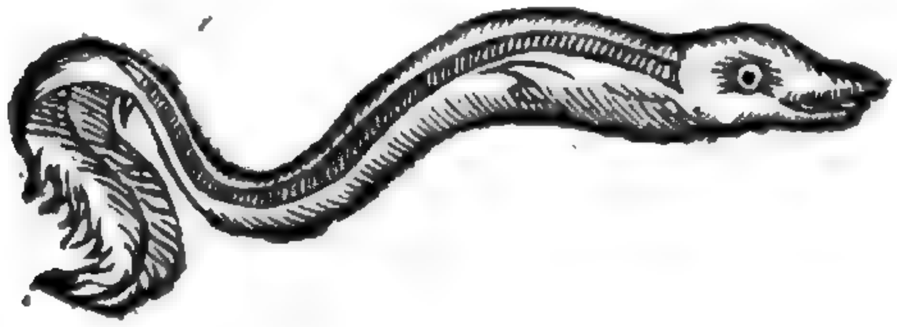

H

Squilla fluuiatilis ponenda fol. 709. d.

Scrofula aquatica, de qua agitur, fol. 710. f.

Sco-

Scolopendra marina magna, ametheſtini coloris, cuius fit mentio fol. 715. c.

Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij. de quibus vide fol. 717. b.

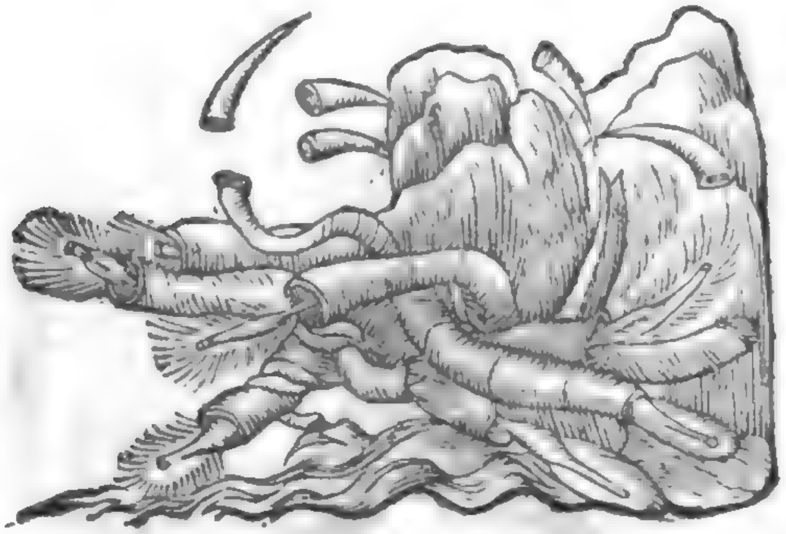

Setæ aquaticæ ſeu Vituli aquatici duo genera, quorum prior craſſior eſt altero. Hiſtoriam vide fol. 720. & 721. Item Hirudo veria Zographi ponenda fol. 722.

Ver-

Digitized by Google

Vermes Macrorynchoterus & Microrynchoterus Rondel. ponendi fol. 734. b.

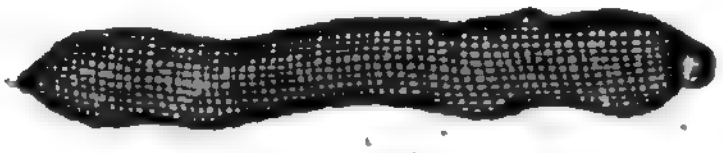

Stellæ primæ ſpecies Rondeletij pingenda fol. 743. a.

Stella pectinata eiuſdem deſcripta fol. 745. b.

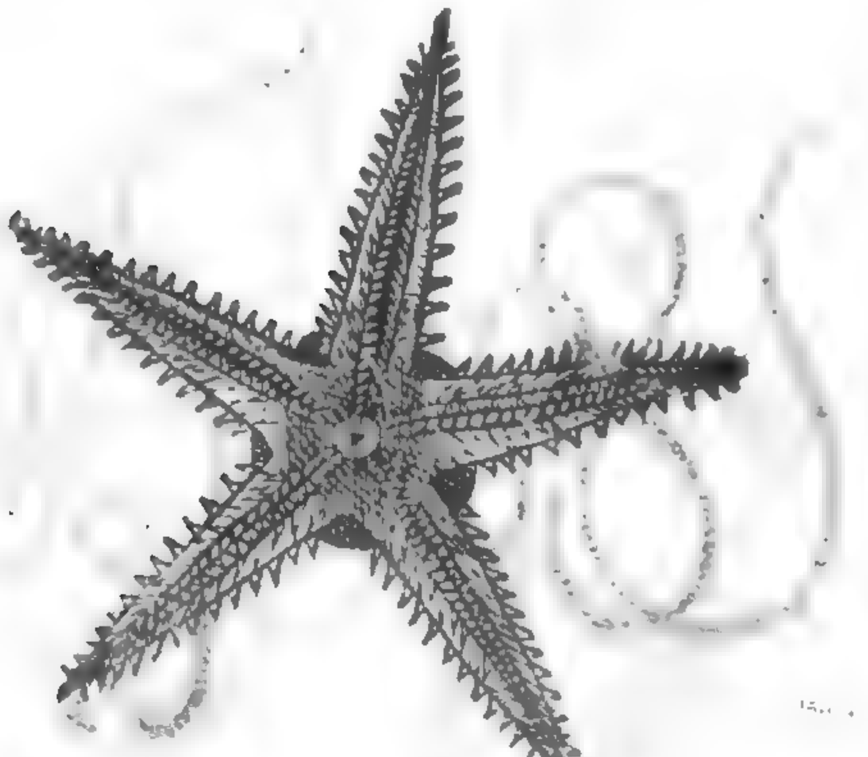

Digitized by Google

A

Stella læuis Rondeletij, cuius mentio fit fol. 745. b.

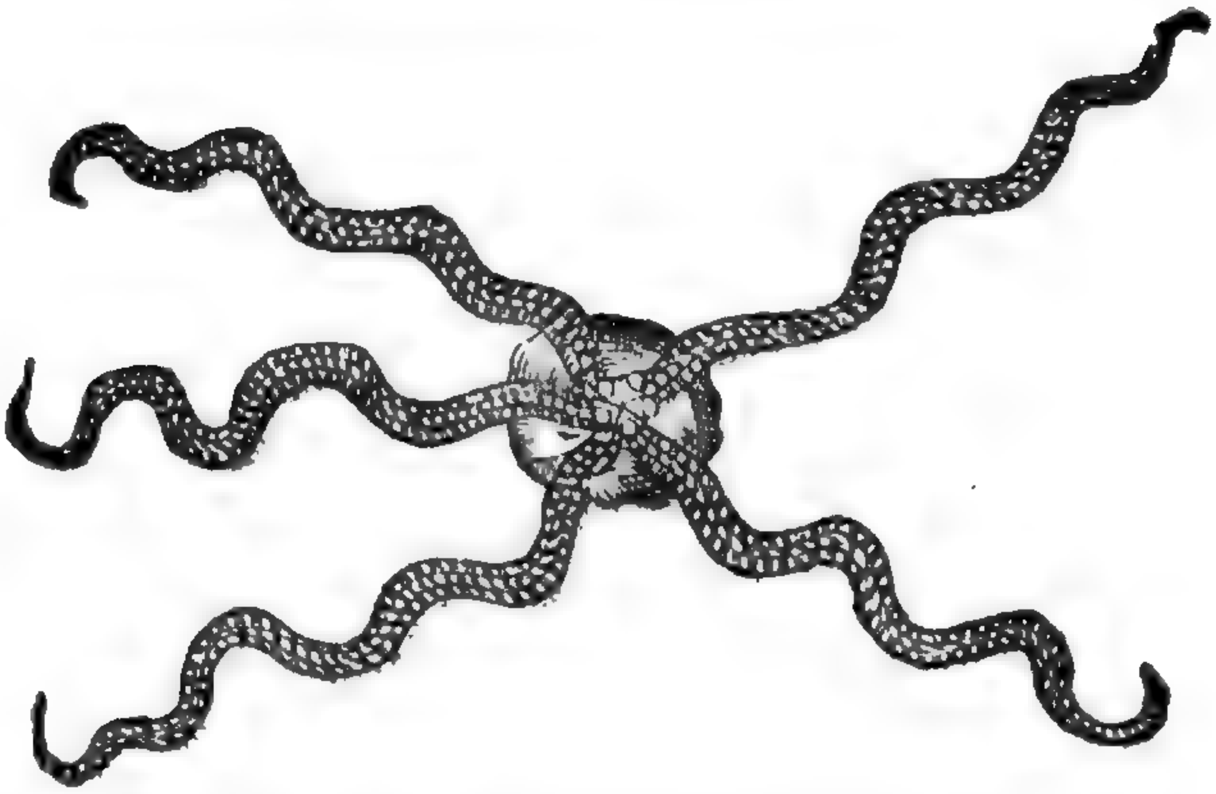

B

DE INTESTINO AQVATICO.

C INSECTVM aquaticum hîc pronè & ſupinè depictum, ſimile quodammodo Inteſtino terræ, anteriore parte duo veluti cornicula exerens, colore eſt leucophæo, ἄπους, antica parte latius, & corpulentius, in anguſtam paulatim graciſeſcit caudam: non prorſus rotundum eſt, ſed vtrinq; nonnihil compreſſum, modico in medio corpore tubere tereti eleuatur. annulis multis ſectum eſt, paucioribus tamen in cauda, cuius annuli ſeu ſegmenta adeo oblonga ſunt, vt ęgrè ſe ea parte in orbem contrahere, aut curuare poſſit. corporis forma nonnihil exprimit illum Vermem Raguſæum, quem ad ſtrumas mire prodeſſe diximus fol. 273. d. ſed ille pedatus, hic ἄπους eſt. natat, & adnatandum non modico ipſi adminiculo eſt, ea corporis complanata latitudo. In prona parte annulo vltimo ſeu cauda, anum habet manifeſtam.

Ex eodem planè genere eſt, quod deinceps depictum da-

D mus, licet non parum differat, nam tametſi magnitudine illi adæquaret, non plures tamen, quam ſeptem habebat inciſuras, cùm decem conſtet illud, & multò ſit nigrius. magnitudine autem tres ferè digitos tranſuerſales explet. ſupina & prona parte depreſſum, corpore oblongo, ante & retro in acutum definens ferè, vt in priori; ſed cauda huic craſſior & obtuſior. Bina è capite erexit cornicula, quibus forſitan Limacum more iter prætendit. cum pedibus careat, ſerpendo corpus per terram trahit, Erucarum modo incedens annulorum beneficio. cùm manibus contrectatur, non ſolùm totum corpus contrahit, ſed & caput & antennas, vt vix videri queant. degit in fundis aquarum, & præſertim vbi cannabis maceratur.

INDEX

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
SIVE ENVMERATIO INSECTORVM
QVORVM HISTORIA PERTRACTATVR IN HOC VOLVMINE
EO ORDINE QVO DESCRIBVNTVR.

Capita Libri primi, qui est de Fauificis.

DE Ape.Cap.1 *fol.20*
De Melle.Cap.2 114
De Cera.Cap.3 155
Apum ab Autore obseruatarum descriptio, & icones.C.4. 190
De Fucis.Cap.5 192
De Vespis.Cap.6 198
De Crabronibus.Cap.7 225

Capita Libri secundi, qui est de Caetris Anelytris quadripennibus.

DE Papilionibus.Cap.1 235
De Papilione ad lumina accensa aduolante.Cap.2 258
De Bombylio siue Papilione Bombycum.C.3. 261
De Erucis vulgaribus.Cap.4 264
De Chrysalide siue Aurelia.Cap.5 277
De Bombyce.Cap.6 278
De Serico.Cap.7 295
De Pityocampe.Cap.8 298
De Curculione.Cap.9 299
De Perlis vulgo dictis.Cap.10 302
De Xylophthoro.Cap.11 306
De Orsodacna.Cap.12 307
De Cicada.Cap.13 *ibidem*

Capita Libri tertij, qui est de Anelytris bipennibus.

DE Musca.Cap.1 342
De Musca Vinaceorum.Cap.2 372
De Ephemero.Cap.3 *ibidem*
De Oestro, & Tabano.Cap.4 373
De Culicibus.Cap.5 382

Capita Libri quarti, qui est de Coleopteris siue vaginipennibus.

DE Locustis.Cap.1 402
De Gryllo.Cap.2 441
De Scarabaeis.Cap.3 444
De Cantharide.Cap.4 469
De Ipe.Cap.5 486
De Bupreste.Cap.6 487
De Coccoio.Cap.7 491
De Cicindela.Cap.8 492
De Blattis.Cap.9 498

Capita Libri quinti, qui est de Insectis apteris pedatis.

DE Formica.Cap.1 505
De Cimice.cap.2 534
De Cimicibus syluestribus Plinij.cap.3 541
De Pediculo.cap.4 542
De Ricino.cap.5 559
De Pulice.cap.6 563
De Lendibus.cap.7 569
De Forbicinis.cap.8 570
De Talpa Ferrantis Imperati.cap.9 571
De Spondyli cap.10 *ibidem*
De Scorpione.cap.11 572
De Araneis.cap.12 600
De Multipedis, & primum de Onisco.c.13 632
De Iulo.cap.14 633
De Scolopendra terrestri.cap.15 635

Capita Libri sexti, qui est de Vermibus.

DE ijs in genere.Cap.1 638
De Vermibus in homine nascentibus.cap.2 647
De Vermibus in caeteris Animalibus nascentibus.cap.3 678
De plantarum Vermibus.cap.4 684
De Teredine.cap.5 689
De Lumbricis terrestribus.cap.6 692
De Tinea.cap.7 698
De Vermibus in lapidibus & metallis nascentibus.cap.8 700
De Oriste.cap.9 *ibidem*
De Limace.cap.10 702

Digitized by Google

INDEX

Capita Libri septimi, qui est de Insectis Aquaticis.

De ijs quæ sex habent pedes.Cap.1 706
De Insectis aquaticis multipedis, & primum de Tineis, seu Scrophulis.cap.2 710
De Pulice marino.cap.3 711
De Pediculo marino.cap.4 711
De Oestro siue Asilo aquatico.cap.5 713
De Scolopendra marina.cap.6 714
De Vermibus in tubulis delitescentibus.cap.7 717
De Apodibus, & primum de Verme Indico.cap.8 ibidem
De Verme Martij mensis.cap.9 720
De Seta vel Vitulo aquatico.cap.10 ibidem
De Hirudine.cap.11 728
De Hirudine marina.cap.12 733
De Lumbricis marinis.cap.13 734
De Cæteris Vermibus marinis.cap.14 ibidem
De Vermibus in aquis calidis nascentib.c.15 735
De Hippocampo.cap.16 736
De Vua marina.cap.17 741
De Stellis marinis.cap.18 742

Digitized by Google

INDEX IN SVPERIORES LIBROS DE INSECTIS

Latinus, Græcus, Hæbraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Boemicus.

A

Abies vt Vermibus non infestetur fol. 691. a.
Abrotoni vis contra Scorpiones. 584. e.
Absynthium quãdo amarius 139. b. eius vis cõtra Scorpiones 584. e.
Acanthia cicada prouerbiũ. 335 c.
Acanthidem lenem quid vocet Propertius. 327. c.
Acanthus. 314. b.
Acari animalculum minimũ. 544 b
Acaron Deus. 359. c.
ad Accipetrum Tineas remedium. 719. c.
Acetũ cur contra putredinẽ. 154 b. melle temperatur. 151. a ex eo Vermes generari. 701 a. putredini resistit. 391 b.
Acharis quid Athenæo 468 b.
Acheras species pyri syluestris. 490. g.
Acheta quid. 310 f & g. Cicadam marem non esse ibidem.
Acies vnde nascantur 273 c.
Aconitum hominem sanat à scorpio ictum. 593. d eius vsus. 140 g. Scorpion vocatur 592. e.
Acor Deus qualis 359 c quid hieroglyfice significet. 394. b.
Acorus cur piper Apium vocetur. 72. f.
Acridophagi populi qui. 439 b.
Aculeo carent Scarabæi 444 g cur Insectis datus 9. a quid denotet. 99. a. eius differentia 9. b.
Adriani nummus Scorpione insignis. 596 b.
Adriani Quarti Pontificis mors. 369. b.
Adulatores Asilo comparati. 380 f. & g. Ricino & Asilo similes. 562 f.
Adulatio per Locustas significatur. 429 b. eius typus 94. g.
Aduocati latrantes sunt Muscæ caninæ 363. c.
Aegirina quid. 84. e.
Aegolethron herba quæ. 122. f.
Aegyptus cur percussa à Deo 362. f. & g. eius plaga ex Pediculis. 553. c. & d.
Aegyptijs quot Scarabæorum genera. 449 a. eorum sacerdotes cur lineis vestibus vterentur. 554. c. apud eos quale nobilitatis signũ 328. f. per Muscas puniti à Deo 368. f. Scarabæi cur eis sacri. 461 b. à morsibus Culicum, vt se liberent. 401. c. eorum plaga tertia per Culices 395. c. & d
Aeliani error. 574 g
Aequinoctia prius distinguẽda. 41. b
Aerea & lapidea imagines cur facta 179 c
Aeromeli quid 117. a
Aesculapius cur Osiris dictus. 42. e
Aesopus Cicadæ se cõparat. 340. f
Aestatem præsagiunt Cicadæ. 321. d & 322. d
Aetnæi socij qui. 467. b.
Aethyopibus genitura atra 513. c vt capiant Locustas. 426. f
Africa cur paucas alat Apes. 51. a eius symbolum 595. c. incolæ vt aduersus Scorpios se defendant. 584. f
Agallochum quale Pediculos non generet. 550. f
Agesilaus cera conditus 183. a eius apophtegma de Pediculo 558 b
Agnus dei vnde fiat & eius miraculum. 166. g.
Agricolas vt denotent Apes. 103. b & c
Agrostis Phalangium quale. 603. c
Aiax cur Muscæ assimilatus 355 d
Aizoi vis contra Scorpionum ictus. 584. c
Albaribon Rutela quæ Auicennæ. 605. b.
in Albuco quales nascantur Vermiculi. 585. d.
Alcman poëta pediculis perijt. 552. f
Alcyonis ingenium. 23 c
Alexandrini vt se à Culicibus defendant. 401. c
Alexandri Magni cum Diogene colloquium. 29. d
ad Algam non referri venenum Hippocampi. 739. c.
Aloë quæ planta. 140. f. plus eius quam mellis habere quid. ibidem.
ad Alopecias remedium. 370. b. 480. c 733. d. 740. g
Alsine Scorpioides herba qualis. 592. f
Alueare siue Alueus quid. 61. c de eo ænigma 106. g quale esse debeat. & eius differentia 62 c. quod melius ibidem. fictile cur reijciatur. 62 f. ex lapide speculari 63. a ex stramine. ibidem. cur vacuo opus sit 72 e. cur necessarium 61. d. cur ex lateribus & fimo improbentur. 62 b. cur non eiusdem debeant esse magnitudinis 63. b. duo aut tria quomodo in vnum conferantur. 74. e. Hollandorum & Hetruscorum qualia 63. a & c. ne furto sint obnoxia 62. b plenorum signa. 80 e. circa ea plantarum positio qualis esse debeat 77. a. vt collocanda 63 a. & b. 66 g quæ transferenda. 68. b eorum secunda messis quando 78. b. vt Germani ea castrent. 81. b
Aluus quid 71. c
Amalthea puella quæ. 41. e.
Amantes cum Culicibus comparantur. 397. c. cum Pyrausta. 261 d. ijs feliciores esse Cicadas 331. c.
Amaraco vt gaudeant Apes. 76. f.
Amaritudo non fit à cruditate 139. b
Ambaruale sacrum 130. g
Ambitiosi Fucis similes 102. g
Ambarum cur cereo immittebat Sultanus. 182. b
Ambrosius ab Apibus enutritus. 88. f. eius cum Platone comparatio. ibid.
ad Ambusta remedium. 697. a
Amethysti mira vis. 426 f
Amica Locustæ comparata. 408. b.
Amici libertas melli similis 136. a ollaris hieroglyphicum. 365. b
Ammij vis contra Scorpionis ictũ. 584 f
Amomi vis contra Scorpionum ictum. 584. f
ad Amorem conciliandum Apis valet. 107. b. eius miseria. 503. a vt melli similis. 637. a

Ampelitis terra vnde dicta, 486.b
Amphisbena aquatica, 710.g
Amphisbana pellis quo tẽpore siccãda rusticis & ad quid, 317.a
Amurca vsus contra Curculiones, 301.c
Anas Muscaria, 360.f
Angelorum sedulitas Api comparata, 26.b. *mali per Crabrones significantur*, 232.b
ad Anginas remedium, 633.a
Anguillarum generatio, 313.a 694 g. *sexus*, 56.g. *ei similis Vermis in homine natus*, 653.b. *tricenum pedum vbi*, 718.e
Anguis in homine vt generetur, 60.e. *eo vescuntur Formicæ*, 518.b
Angues volantes, 8.b
Animæ exaltationem significat cera, 170.e. *vaga per Locustas designatur*, 431.d
Animalia quæ calida sint, 15.a. *duo sunt indocilia*, 356.e. *parua cur industria magis quã magna*, 512.e. & f. *pungentia cur creata*, 361.d. *quę abscisso capite viuant*, 17.a *quatuor genera eorum in plantis*. 486.g. *quãdo perfecta dicẽda*. 4.g *vnico ictu occisa sapidiora esse*. 551.a. *sanguineorũ motus*, 13.a
Animi remorsus Teredini comparatur, 691.d
Anisi vis contra Scorpij ictũ, 584.f
Anni dulcis votum, 131.a. *morbiferi signum*, 322.e. *sterilis signum* 695 b
Annulus obsignatorius qualis, 174.f
Annulosa quæ Alberto, & vnde dicta, 3.e. *eorum nouem differentię*. 4.b. *vide Insecta*.
Ansrum allus contra aquilas, 23.d
Antenna quid in Insectis, 7 b
Antidotus contra Scorpij ictũ, 589.a. *dolorem sedans*, *ibidem* b
Antidota melle conseruata diutius durant, 154.f
Antiochi regis mors, 666 e
Antiochi Epiphanis mors, 552.e
S. *Aphrates Locustas precibus fugat*, 427 b
Apum abortus qualis, 58.e. *absente rege non operantur*, 31.d. *aculeo carẽtes quæ*. 47.e. *aculeus earum qualis*, 48.f. *ab aculeo morale*, 100.b. *ægris quid exhibendum*, 68.g. *earum æquinocatio*, 41.b. *ætas*, 53.b. *ætas vt noscatur*, 46.b. *alatæ sunt* 4.b. *alas detectas habent*, 7.b. *alas habent quatuor*, *ibid. albæ vbi, & cur*, & *earum opera*, 48.e *aluearia plena vt cognoscamus*, 67.a. *amisso aculeo quid denotent*, 102.b. *amphibiæ descriptio & icon*, 192.f. *agrestis in quos dicatur*, 109.e *an feræ dicẽda*, 44.g. *animal munificum dicitur*, 38.g. *apologus*, 111.a *aqua moriuntur & cinere reuiuiscunt*, 15.b. *aqua earum qualis esse debeat*, & *quid in ea obseruandum*, 77.e *in ara sedẽtes quid portenderent*, 86.f. *in arborũ cauis habitant*, 61.d *apici arboris insidere malũ*, 87.a *auditu carere*, 52.f *ab eis augurium*, 86.e. *bonæ operariæ dicuntur*, 26.g. *bonitatis earũ signũ ab ætate*, 46.g. *ex boue putrefacto nasci*, 58 f. *bobus præferẽdæ*, 1.d. *bouẽ occiderunt*, 34.f. *calidę sunt*, 13.d. *carnẽ non tangunt*, 36 f. *Carthaginenses cur ijs cõparati*, 25 d. *castra propter eas vitata*, 86.g. *castra æmulantur*, 34.f. *cellularum earum triplex diuisio*, 22.b. *cellæ earum cur sexangulæ*, 22.b. *Cereri sacræ sunt*, 90.g. *eas Cicadę cõparare quid*, 108.e. 335. e. *circa aluearę volantes quid denotent*, 104.e. *coitus earũ incubatus*, & *generatio*, 54.e. *sine coitu generare*, 54.b. *crura earum cur scabra*, 48.e, *curator earum qualis esse debeat*, 78.f. *cur sapientes*, 21.d. *cur nigrę sint*, 47.d. *cur Fucos odere* 195.e. *cur Musarum volucres dictæ*, 35.a. *cur non separatim, vescantur*, 24.b. *cur plures duces occidant*, 31.e. *cur alas habeant detectas*, 47.d. *cur sedulæ dictæ*, 24.e. *cur falsa petant*, 23.d. *cur vnicolores sint*, 47.d. *cur homini vtilissimæ* 20 b & *inde*. *cur gentẽ vocet Homerus*, 29.a. *cur incorruptæ seruandæ*, & *quomodo ita seruẽtur*, 28.e. *cur simæ dictæ*, 44.f. *cur aluei ostia obturent*, 23.e. *cur angustos faciant fauos*, 23.a. *ab ea cur historiam inchoet autor*, 20.g. *cur coeuntes insequantur*, 35.b. *cur paucę in Africa*, 51.a. *cur pinum ament*, 50.b. *cur non recta via volẽt*, 52.b. *cur in vicinis locis emẽda*, 67.b. *cur accessus hominum prohibeatur*, 73.d. *cur vernent*, & *cur tunc maximę à mellario obseruandæ*. 70.e. *cur vnus ijs tãtum rex relinquendus*, 73.b. *cur fumo coerceri debeant*, 82.e. *cur anteriores pedes habeant longiores*, 10.f. *cur lapillis se librẽt*, 23.e. *cur quatuor pennas gerant*, 9.a *cur oua non gignant, opinio Cardani*, 56.f. *cur monstra non generent*, 57.d. *cur Fucis & regibus minores*, 55.e. *cur diutissimẽ viuere dicantur*, 53.e. *cur longæuiores cæteris Insectis*, 53.d. *cur murmurent*, 58.e *degeneres cur non admiscendæ bonis*, 67.e. *ab ijs denominata*, 89 a. *dentes habere*. 7.d. & 9.e. & 48.e. *ventriculum habere ibidem*, *differentia earum ab operatione*, 48.b. *à colore*, 47 b. *à moribus* e. *ab aculeo ibidem*, *diligentia*, 24.e. & *inde*. *ex diuersis diuersa colligunt*, 74.b. *ad diuersos flores & hortos volantibus qui similes*, 95.a & *inde*, 96. & *inde*. *domestica quæ*, 190.f. *earũ fani icon*, 214 & *cur inter Vespas positi*, 111. *dormiẽtes excitans quid significet*, 102.e. *earũ duces vt gignãtur*, 55.b. *ducũ forma*, 48.b. *emptæ quando aperiri debeant*, 67.b. *emblemata*, 104.f. *epitheta*, 106.b. *in ijs emẽdis quid obseruandũ*, 67.a. *epitheta ab ingenio*, 23.b. *epigrãmata*, 106 e. *etymum* 44.e. *eucharistiæ sacellum significant*, 110.f. *examinum cura quando magis habẽda*, & *vt exitura cognoscantur*, 69.e. *examina vt colligantur*, 70.f. *examina syluestria vt inuestigẽtur*, 70.g. *examina quãdo incipiunt augeri*, 78.f. *eadẽ ne fugiant*, 69.d. *cur fugiant*, 71.b *quo tẽpore eximenda*, 71.a. *examen in ore leonis mortui*, 36.g. *idẽ in sepulchro Hippocratis*, 36.b. *in capite viri suspensi*, 36.g. *exẽplum ciue quos homines sequi velit sapiens*, 26.g. *extracto aculeo moriuntur*, 48.g. *de ea fabula*, 111.a.b. & *inde*. *fastigio capitolij insidentes quid portenderint*, 86.b. *fauos amant*, 109.e. *femina earum cur scabra*, 157.e. *feræ & cicures quę meliores*, 44.g. *feræ vbi*, *ibidem*. *figura Dei sunt* 42 f. *flores odoratos prosequuntur*, 36.f. *fætus earum qualis* 57.b. *quando sine pedibus prodeant*, *ibid*. *forma interna*, & *externa*, 47.e. & d. *Formicis inimicæ sunt*, 524.f. *Formicis præferuntur*, 41.a. *Fucos generant*, 55.b. *fugæ signum*, 67.e. 70.e. 71.b. *fumo coercentur* 81.e. *generatio earum diuersa à cæteris Fauificis*, 55.d. *generationi leonis cur similis earum generatio*, 55.e. *de generatione quatuor opiniones*, 56.a. & 54.f. *genera & differentia*, 44.f. *geometriã nouerunt*, 23.b. *gregales sunt*, 4.b. *gregales quæ*, & *quæ non* 44.b. & 45.a. *earum habitatio*, 33.b. *Heliconia colunt*, 90.e. *herbæ eis nocentes quæ*, 65.b. & e. *hieroglyphica*, 90.g. *hominum*, & *earum regibus quid cõmune*, 31.b *hyems eis inimica est*, 79.d. *ictus earum vt lethalis dicendus*. 111.d. *incubatus ipsarum vt necessarius*. 57.d. *industria in fauis cõficiendis*, 612.e. & f. *industria homini imitanda*. 40.g. *Insecta esse*,

44 g.earum iustitia, 28.e.labor
earum quando maximè conspi-
cuus.26.e.in lapidibus habitant.
61.d.latent, 6.b.laus earum vn-
de,21.b.ex Plinio laus & Aristo
tele,21.a.de ijs leges,84.b.lingua
earum qualis,48.e.lupi dictæ om
nia vorant, 10.g.marina loca a-
mant, 64.g.ijs mariti comparati,
27.a.ex melle generari, 56.f.&
ganella facientes quos denotent,
30.e.mel procul sentiunt,16.e.ea
rum memoria, 52.f. earum mira
castitas,35.a.mira concordia,34.
f.mira corporis munditiës, 36.e.
mira vindicta,38.g.moralia,95.
a.morbi varij.67.d. mortuos effe
runt,& quid significet. ibidem.
earum multitudo,& paucitas vn
de æstimanda,67.b.de munditia
earum morale, 100.b. musis sa-
cræ sunt & cur, 90.c. de eis my-
stica,90.e.nascuntur sine pedibus
58.f. naturam earum qui multis
annis inuestigarit,22.e in nauib⁹
sedentes quid noceat, 86.f.& g.
ne frigus eis noceat, quid facien-
dum, 67.a ne animalia noceant,
66.b.ne fugeant, 72.e.ex nimio
opere mori, 69.a nobis vt ad imi
tandum proposita,21.e.nocentia
animalia eis vt occidantur, 64.
g.& b.vt noceant eis Pyraustæ,
260.b.nō esse feminas, & Fucos
mares,54.g. non gigni per coitū,
54.g.nō esse partim feminas par-
tim mares,54.b.non canunt, 53.
b.non esse in continuo opere,57.a
non respirant, 14.e.non generari
à regibus, 54.b. non degenerātur
in Fucos, 28.f.non oriri ex allato
semine,54.f nouem genera,44.b
ijs noxij sunt Crabrones. 228.e.
nullos fauos facientes vbi, 47.a.
earum numismata, 112.g. ab ijs
nutriti qui,109.d occupantis fiūt,
84.b.odoratu ualere,12.c.omnib⁹
quid commune,45.b.ab opere nū
quam cessant, 26.g. operantium
differentia,46.f. & 44.b.earum
operationes, 21.e. & f.24.b. &
25. a. ab operationibus morale,
101.d earum ortus,21.c.55.a.in
ore leonis quid significarint.88.f.
in ore Platonis,87.d.88.e pauo-
ni preferuntur,39.a.perpetuo vir
gines sunt, 35.e. peste laborant,
36.b.pestis vt curetur, 69 b.ea-
rum pietas,36.b.& 37.a.Pinda-
rum alunt, 88. e. plantas distin-
guere norunt,22.e.plures habent
duces & cur,45.d.46.e.pluuiam
præsagiunt,23.e.earū cum poetis
cōparatio,96.f.26.f.earum poli-
tia,28.e. prosegia, 85.b. earum
promuscis qualis, 7.d.de ijs pro-
uerbia,108.e.earum prudentia,
21.c.pugnæ causa,72 f.vt coer-
ceatur pugna,ibid.de earum pun
cturis,symptomatibus,& curatio
ne,111.d.putamen earum cur in
durescat, 57.c. putrida auersan-
tur, 10.g.qua arte mellificent,
22.c.in qua regione habendæ,75.
d.ad quæ aduolent,16.e.quæ bo-
næ, & quæ non,46.f. ab ijs quæ
vtilitas,38 g. quæ loca ijs magis
abundent, 49.b. prope eas quæ
plantæ serendæ,65.d. quale arti-
ficium in fauis fingendis, 22.g.
qualem aquam potent,36 c.qua-
les emendæ, 67.b. quales plures
Fucos generent,195.a.quàm aui
dè ad flores volent, 75.a. quàm
acriter inuicem pugnent, 73.c.
quàm diu stercus emittant.57.b.
quando dormiant, 25.e. quando
& cur supinè quiescant, 24.e.
quando magis custodiendæ.78.f.
quando magis ægrotent, 69.b.
quando ad opera exeant, 24.f.
quando transferendæ & vbi.77.
a.quando ostenta faciant, 86.e.
quando minus fœtificent, 57.a.
quando quiescant,51.d.quandoq;
felicem euentum portenderunt,
87.a.quanta eis cura naturæ,6[illegible].
f quatuor pennas habent, 9.a.de
Apibus qui scripserint, 21.a.qui
reges dicti,43.b eas qui primo cu
rarint,60.g.quibus munditia cu-
ræ, 47.a. quibus stirpibus gau-
deant,74.g.ijs quid vitio dandū,
40.b. in ijs quid obseruarit Ho-
merus, 2.f.ijs quid dandum cum
auolare non possunt,80.e.quo tē-
pore generentur è bobus & quo-
modo,78.g.quot diebus incubēt,
56.d. regiones frigidæ ijs abun-
dant,50.f. vt relicto aculeo disce
dere dicantur, 108.b. earum re-
spub.hominibus exemplo est, 28.
g.ex rege eas non generari, 54.e.
reges vt vnum vel plures esse co
gnoscantur,72.f.regis fuga,vt co
hibeatur,73.a.rex vt inueniatur.
72.g. rex aculeum habet, 55.a.
regis generatio, 58.e. regū ortus
ex cerebro,& medulla spinali bo
uis,58.b.regis sedes.73.a.clemē-
tia.29.e.pictura.191. n.1.duo ge
nera,45.d.regi cur natura aculeū
negauit, 30.f. an aculeū habeat,
49.f.varium esse meliorē,46.e.re
gis primordiū,57.b. cur sub rege
earum militare voluerit Xantip-
pus, 29.a. rex qualis & qui me-
lior, 30.f.45.d. de eo opinio du-
plex,29.c.an aculeatus.ibi. ī qua
sit dignitate, 28. b. regum cellæ
vbi.22.b.officium quale, 33.a.fu
gitiuū in regnū reductū, ibi.regis
honor.& vt ametur,31.b.ei vxor
frugi similis,33.d.nostris regibus
melius imperat, 31.b quando ne
candus,74.e.vbi generetur.74.f
quando in aliū aluum transferen
dus.74.g.eius descriptio, 190.f.
rusticis Apis vtilissima & cur,
38.b sanitatis signū 67.e.sedes ea
rum quæ eligēda,63.d.segnes &
fures oderūt,64 e.& inertes. 24.
c.de sensibus earum,52.e.in sepul
chro virginū mellificāt.110.b se-
xu carēt,35.e.49.a si pluuia in-
terierint quid faciendū.69 a.sibi
ipsis medētur,23.d.silētium earū
pro miraculo,53.a.simblides dici
44.c.similitudine Vespæ sunt.199
d.& quomodo inter se differant,
ibid.& 200.e.earū sonus.53.a so
nus vnde.45.e.earū symbola.104.
e.synonyma,43.d sub terra fauos
ponūt.71.d.in terra vel in alueis
agentes,47.b. tinnitu terrentur.
71 b. & c.in translatione earum
quid obseruandū, 72.b.tria earū
opera quæ Varro vocarit, 23.b.
vtiles homini sunt & cur, 39.a.
vbi laborēt.47.a.vbi non sint 50.
g.& 51.e.vbi robustiores.121.b.
& c ijs vētus nocet,64.g.Vermes
earum quales.11.d earum cū Ve
spis antipathia,218.g.videre eas
in somnus quid denotet.104.f.vi
sus earū.52.f.vnde mel colligant.
21.d.vnde fœturam portare dica
tur.55.d. vnguenta & oleosa cur
fugiant,36.f.volant mēbranis sic
cis.8.b.volatus earū qualis,52.g.
propter eas quę vrbs lustrata.86.
f.vrbanarum duo genera, 44.g.
vsus in cibis & medicina 107.b.
in bello.161 c.vt mortuę reuiui-
scāt.58 f vt ex tauro generētur.
58.g.vt in [illegible]nos condendæ ne fu
giant.169.b.& c. vt cognoscātur
lōgius euolare, 70.g vt eximātur
è specu & cauo arboris, 70.b.vt
fluxu laborantes sanētur.68.f. vt
nō rediturę cognoscantur, 85.a.
vt reuiuiscant, 68.g. & 29.d.vt
fonum adant.16.f.vt nō fugiant,
67.a.vt à Blattis tuēda.504.f.vt
pluuiā fugiant.85.d. vt hyeme ci
banda.79.b.vt calore pluuiarum
foueantur.79.a.vt fures oderint.
38.e.vt fumentur.68.e.vt regi pa
reant,29.a.vt conueniant inter se
se,45.c.vt reges amēt.90.b.vt in
uicē similes.55.a. vt incubēt.57.
b.vt regi obediāt.32.e.Apibus no
Greci cōparati.29.b.eas vt ab ope
re cessare poeta dixerit.27.a b.vt
Fucos puniāt.38.e. vt morbos cu
rarit,41.e.vt cōuersationes amēt,
34.b. vt & quando & quoties
aluum deponant.36.c. vt mel ex

ceptum doleāt. 37.b. vt murmur edant. 15.b. vt regem conſtituāt. 30.e. earum ab autore obſeruatarum deſcriptio. 190.f. icones. 191. vulgaris icon. 191. nu. 2. deſcriptio eius. 190.f. ſylueſtrium deſcriptio. 190.g. & 191.d. & 192.e.f earum icones. 191. nu. 4 & 5. & 192. e.f
Apicula libri titulus. 43.e
Apiana vua quæ. 360.f
Apiarium quid 63.c. quid Plutarcho. 20.b. vbi ponendum & quale eſſe debeat. 63.c.d. eius locus aptus. 66.e.f
Apiarius qui dicatur. 61.a. optimi officium. 61.a. & inde ei quid quouis anni tempore ſit faciendum 78.c.
Apiaſtrum & eius vſus. 89.a
Apiata & Apiculata menſa. 89.d
Apis Aegyptiorum Deus & eius hiſtoria. 41.d. vt daret oracula. 42.g. eius ſepultura. 42.b. quomodo coloretur idem Deus. 42.f. in eum ſcomma Cambyſis. 42.b
Apis vicus & oppidum. 43.e. Argiuorum Rex. 42.e
Apollo Athenarum defenſor. 328.e Culicarius cur dictus. 393.a. Parnopius. 428.b
Apollini cur ſacri Cyniphes, & Formicæ. 525.a
Apomeli quid. 150.b. vt fiat, & eius facultas. ibidem. & 151.a
Apophradis nomen quid. 330.b
Apoplexiæ ſigna, & quantum à laboratium lumbricis differant. 669.c
in Aqua cur non extinguatur lumen Cicindelarum. 496.b. eam nutrire. 219.c. ea principium generationis quibuſdam. 463.b. ſalſa cereis vaſis hauſta dulceſcit. 184.g. vſus eius in nuptijs. 182.g. prope mellariū neceſſitas. 64.f. in qua virgulta ſaxificentur. 377.e
Aquilas vt vitent anſeres. 23.d. Apibus plena. 86.g. cis cur Pindarus ſe compararit. 96.f. duæ pugnantes. 86.g. pediculus earum qualis. 545.c. de ea & Scarabæo fabula. 465.b. Tripas aſpiciens prouerbium. 692.f
Arachnes puellæ fabula. 631.c. inuenta. 600.b
Arachnoides tunica oculi. 623.b
Aranea æquiuoca. 600.f. ætas ſenſus. 616.f. ex animalibus ſui generis procreatur. 12.f. Apum hoſtis & cur. 65.b. Aſilo comparata quæ Ariſtoteli. 609.c. eius auguria & præſagia. 623.a. caſſes futiles orationes ſignificant. 629.d. cibo ſui generis vitur. 78.b. coitus, partus, generatio. 615.a. cur poſt Scorpiones de ea agat autor. 600.e. cur in medijs caſſibus excubare cōſueuit. 625.e. cur Lydia dicta Iuuenali. 623.a. cur tenuiſſima fila neat. 625.d. ab ea denominata 623.b cum ea diſſentiunt Muſcæ. 558.b. de ea epigrammata. 627.c. epitheta. 623.a ex eſu eius qui nullam noxam percipiant. 618.g de ea fabula. 631.c. firmas telas texens vbi. 606.b. fœtus eius Vermis eſt. 609.c. generatio. 255.d. genera & differentia. 602.f.g. ab autore obſeruatarum deſcriptio. 607.b. icones. 608. 609. vna inter Cantharides depicta. 471, nu. 7. Hiſtorica. 627.b. de ea libellus. 600.e. impietas erga parentes 611.c. maxima & duriſſima vbi. 602.b. de ea moralia. 626.e. morſus ſymptomata. 615.g. mulieres nendi artificio ſuperat. 612.g. natura, mores, & eius ingenium 611.b nocumenta, damna 616.g. viuit Culicibus & muſcis. 401.b. contra eam remedia. 618.b. & inde cum Phalangio idem eſſe 601.c. de ea & podagra dialogus. 630.b. de ea problemata, 625.c. prouerbia. 629.b. & inde. quæ menſis die magis operetur. 613.c. quæ loca colat. 610.f. quando cęlitus ceciderit. 627.b. quot diebus fœtum excludat. 12.b. eius more ſe fingere quid 629.c. inter ſerpentes numeratur. 13.a. ſynonyma. 601.b. & inde. tela eius vnde conſtet. 611.c. de tela eius prouerbium. 629.c. pro tela eius ſumitur 600.g telas eius texere quid. 630.e. & f. textura artificium. 110.c. ad Tinearum generationem conducit. 698.b. vbi non ſit. 610.f. vbi edatur. 629.a. de eius veneno. 615.g. victus qualis. 616.e. vitium & oliuarum morbus eſt. 600.g. vſus in medicina. 628.f. & inde. vt dormiant. 611.b. & c. vt pellantur. 19.b. vt cocant. 615.b. vt Dauidi vtilis fuerit. 361.c
Aranea cancelli genus. 600.f
Araneus ceruleus quæ excitet ſymptomata. 618.d
Aranei lanti pictura. 608. nu. 1.
Araneus mordax. 602.g.
Aranei Indici quales. 606.b
Araneus Muſcarum quis. 360.b
Araneæ nigræ rotunda aluo icon & deſcriptio. 763.d
Aranei pratenſis partus. 615.b.c. pictura. 608. nu. 2.
Araneum quid. 254.b. 623.c
Aranea pars aſtrolabij. 600.b
Araneus piſcis. 600.g
Araneoſus quid. 623.b
Arbalon quid. 87.b.
Arbor Cimicum quæ. 537.d
Arborum Vermes ex vulnere & ſiti generantur. 691.c.
Archilochi maledicentia. 221.c
Archalabus quid Alberto. 407.c
Ardeolarum excrementa calida. 298.f
Argentum viuum calidum eſſe. 516.e
Argutari quid 334.f
Ariſtæi fabula. 111.b. eius inuentum Apes ex bobus generari. 59.d. mellis inuentor eſt. 61.a
Ariſtippi dictum. 558.b
Ariſtocratia quæ gubernatio. 508.g
Ariſtodemus Apum naturam quādiu inueſtigarit.
Ariſtomachus vt Apibus medetur. 68.b
Ariſtophanis comœdiæ pax inſcriptæ argumentum. 465.d
Ariſtoteles correctus. 116.g. 162.e. 264.b. 306.e. 312.g. 354.g. 459.a 385.c. 758.b. eius doctrina ſimilis Culicibus. 394.b
Armenium lutum ad Cantharides. 485.c
Armoratia. 155.c
Armorum geſtatio timiditatem arguit. 20.e
Armorum ſine inſignium ortus. 179.d
Arnulphi Imperatoris mors. 553.b
ad Arthritidem remedium. 704.g
Artificij hieroglyphicum. 94.g
intra Arundinum nodos naſci Vermes 685.d. in India ad cibum expetuntur. 688.g
Arundo bombycia. 294.f. qualis. g
Arundinacea tabulata improbantur ad Bōbyces nutriendas. 292.f
Aſcalaboten quid vocent Græci. 622.b
Aſcarides cur in iumentis copioſiores quàm in hominibus, & frequentiores. 681.b. & c. differentia & noxa. 6.b. 7.a. forma. 652.e. generatio. 675.a. icon. 652. nu. 5. nota 669.c. paruos eſſe vermes ſecundum Gal. & Auicennam. 649.b. prognoſtica. 671.d. ex qua materia generentur. 390.g. & 659.b. & c. eas quæ pellit, eadem & Lumbricos longos pellerè. 675.c. in vtero & feminarum pudendis naſci. 656.g. in vtero, & pudendo nata vt curentur. 677.a
Aſcarides iumentorum quales. 680.g.
Aſcaris ſpecies Lumbrici terreſtris. 693.c

Aſelli

Digitized by Google

I N D E X.

Aselli historia. 632.e. *vnde dictus.* 407.b
Aselli aquatici qui. 710.f
Asilus Aristotelis. 712.f. *aculeum habet in ore.* 9.b. *cum eo comparati adulatores.* 380.f. 562.f. *apud Auicennam cum Aspide Gracorum confunditur.* 374.e. *cum Tabano quid commune habeat.* 375.d. *de eo fabula.* 381.a. *lingua eius qualis.* 7.d. *de eo moralia.* 380.f. *ortus & generatio.* 377.a. *eo percussi vaccam quid significet.* 380.g. *quid sit Isidoro.* 374.f. *ex Sang. ifuga non generari.* d. *symbola eius & hieroglyphica.* 380.g. *Synonyma.* 374.f. *idem cum Tabano apud Plini.* 374.g. *victus eius, damna & remedia.* 378.e. *vbi aculeum habeat & qualem.* 375.d. & 376.e. *vbi abundent.* 377.c. *vnde dictus.* 375.b
Asili aquatici historia & icon. 713.c. & *inde.*
Asilus marinus quid. 374.e
Asilus auis qua Aristoteli. 373.d
Asinus inter Apes prouerbium. 108.e. *ex eo equum facere quid.* 366.b. *Pediculis caret.* 545.d. *vt pedendo moriatur.* 588.b
Asinus Busiritis inter abominanda habitus. 462.f
in Asphodelo vermes generantur. 6.e
Aspis Græcorum & Asilus Auicenna idem. 374.e
ad Aspidum morsus remedium. 539.a
Assiduitatis exemplum à Formica. 506.f
Assitacos quid. 407.b
Assultus per Locustam significatur. 434.f
Assyrij Apes dicti. 101.b
Asterium Phalangij genus. 603.a & b. *quale.* 603.c. 604.g. *ictus eius symptomata.* 618.e
Astrorum ortus quid Aristoteli. 116.g
Astrologiæ perita sunt Formicæ. 511.a
Athenæus correctus. 572.f. *eius error.* 122.b
Athenarum defensor Apollo. 328.e
Athenienses Apibus comparati 95.d. *cur Attelabis nihilominus inferiores sint.* 433.g. *eorum Cicada aurea.* 327.c. & d. *quando maxime floruerint.* 328.f
Attelaborum icones. 414. & 415. *ortus.* 418.b. *eorum oua absumunt galeritæ.* 426.g. *ex sanguine putrefacto nascuntur.* 419.b. *vnde dicti* 407.a
Attelabi arachnoidis aquatici historia. 708.g. & b
ad Atrophiam remedium. 704.g
Atticus Tettix Varronis qua satyra. 328.g
in Auaros prouerbia Italica. 559.b
Cantaridibus comparantur. 475.c
Aucos Aranci genus quale. 605.b
Auellana fructus Vermem pariunt. 685.c
ex Auellana vt educatus sit serpes. 686.g
in Auenæ radice Vermes nascuntur. 685.a. *quomodo & quando* 687.a
Augustini Niphi error. 711.b
Augusti Cæsaris symbolum. 258.e.
Auicenna correctus. 541.b. 649.b
Aues aluntur bombycibus agris. 295.a. *pediculi earum quales.* 545.c. *ad eos remedium.* 557.c. *quæ Culicibus gaudeant.* 400.b
Auis stridula qua. 200.b
Aurelia historia. 277.a. *etymon.* 277.b. *quid.* 11.a. 57.c.
ad Aurium dolores. 468.g. 503.d. 629.a. 633.a. 695.b. 711.c. 733.d
ad Aures exulceratas & ruptas. 691.b. *earum Vermes, vt occidantur & educantur.* 674.f. *ad vlceratas exsiccandas remedium.* 688.e
Aurum vt furentur Indi 514.e. *vt id custodiant Formicæ.* 513.d

B

Babylonij vt corpora sepelirent. 130.b. *eos & Caldæos vt imitentur Formicæ.* 510.b
Bacchus cur Bryseus dictus, 128.g. *ei mel sacrificatum, ibidem. poculum eius dictus Cantharus.* 445.d
Baldangeli opinio de Cicadarum ortu. 312.b
Balæno pisci Vermes & Lumbrici innascuntur. 679.d
Balsamum qui adulteretur. 160.e. & 353.b
Bancani populi Pediculos non occidunt. 557.c
Baptizandi ritus antiquus. 132.f
Barba vt cito nascatur. 107.b. *eam procreat aqua mellita.* 148.d
Barbegiæ vbi generentur. 6.f
Bdellium. 721.c
Beatitudo futuri seculi per Apes notatur. 92.e
Beelzebub quid. 359.c. *per Muscã notatur.* 365.a
Bellator strenuus per Scarabæum notatur. 462.f
Bellerophontis fabula. 381.b
Bellis maior Formicaria dicta. 523.d
Bellouius in depingendo Hippocampo reprouatur. 738.b
Belli præsagium. 397.a.b. *ex eo pax denotata per apes.* 105.e
Beneficij sis memor. 530.e
Bezaar lapidi si Scorpionem inclu-serit aliquis, venenum amittit. 588.f
ex Bile non fieri Vermes. 659.d
Blatta æquiuoca. 499.c. *Buprestis loco sumenda in medicina.* 503.e. *dicitur Bombyx.* 499.c. *eius Etymon* 500.b *Historia.* 499.b. & *inde. icones.* 502.f. *in libris generantur.* 6.b. *moralia, prouerbia & epitheta.* 503.a. *ortus & generatio.* 502.g. *ex eius pinguedine vermiculus.* 680.e. *inter pudenda generatur.* 6.f. *è Scarabæorum est genere.* 448.b. *Synonyma.* 500.f. *cum ea, & Tineis rixari quid.* 503.a. *vsus in medicina.* 503.c. *ab eis vt libri custodiantur.* 503.b. *c. vt fugentur.* 504.e. *vt simul conueniant.* 504.e. *Bizantia quæ.* 499.d *frumentacea quæ.* 501.c. *Gaza quæ.* 264.b *lucernaria.* 501.a *lucifuga dicta.* 6.f *qualis lucifuga dicta apud Virgilium.* 501.b. *pistrinaria quæ ibid & d*
Blattarum tertium genus Plinij. ibidem.
Blattaria vnde dicta. 504.e
Blattaria balnea qua 502.b
Blatteum. 295.d *pro serico.* 499.c
Blatteus color qualis. 499.d
Blatti sericum pallium quid. 500.e
Boaria Musca qua. 344.f
Bombilare, & bõbissare quid. 53.a
Bombylius Apis inutilis. 46.b *Apis syluestris.* 261.b
Bombylius Papilio Bombycis. ibidem cum eius historia & icones varia. 246.nu.1. & 2. *oua vt reponenda.* 261.g.
Bombilius homo prouerbium quid denotet. 200.b. *vasis genus.* 261.c
de Bombyce historia. 278. & *inde Eius admiranda.* 293.c. *æquiuoca* 278.g. *ægra, vt cognoscantur.* 292.f *agris vt alantur aues.* 295.a. *earum ætas.* 262.g. *in quibus tabulatis alenda.* 288.f *earum alteri quæ cognoscenda* 287.c. *Blattæ etiam dicuntur.* 499.c *in cibo quid obseruandum.* 288.f. *cur dicantur Insecta.* 278.b. *cur penduli vocati.* 284.f. *cur disparis magnitudinis.* 290.g. *cur non edant.* 263.c. *cur breuis vita.* ibidem. *ab eis denominata.* 294.a. *diligentia in texendo.* 291.b. *folliculi cur excrementis careant.* 290.b *folliculi optimi qui.* 293.c *folliculi vt cognoscantur esse perfecti.* 293.a. *generatio Bombycis.* 261.d

Digitized by Google

261.d.286 f.educatio, & quadam rursus de generatione. 287. c.genus;differentia, forma.279. b.icones earum folliculorũ. 280. 281.282.e.inuenti cadauere reparantur,293.d.laus earũ.235.e locus aptus. 287.c. magnitudo, 284.e.moralia.294 b.morbi causa.292.f. natura frigida. 287.b. oua earũ quæ optima. 286.g. cur oua vino infundantur, 286.f. vt ea incubentur & quibus,& quãdo,& quomodo.286 g.quamdiu incubentur.287.b. oua vt seruanda,393.d.in ouis quid obseruandũ 286 f pabulum Bombycũ peculiare morus. 286.b.in proprio solo maiores sunt.284.c.quam diligenter texant.291.b. quando senectam exuant.290.f quãdo in Europam illati.285.d.resurrectionis mortuorum sunt typus.294.b eorum fœmini descriptio.289 d. synonyma.279.a in texturis eorum quid obseruandũ,291.a.vbi sponte nent in arboribus,284.e.venti ipsis inimici.287.c.veteribus Romanis & Græcis fuiße ignotas. 282.b.vigilantes à dormientibus separãda sunt.290 f.earum vsus. 295. vt à fecibus expurgentur, 291.f.quando, 292. vt cibandæ cum magnæ sunt,288.f
Bombycia quæ dicantur.16.b
Bombycinum,295.c
Bombycina vestis,262.f
Bõbyx Arabius quid Persio. 278.b
Bombyx Assyrius,285.e
Bombyces Indici,279.c. eorum folliculus magnitudine capitis humani,279 c.eius icon,762.
Bombyx Plinio quoq; lana xyli aut gossipij dicitur, 278.g
Bombyces Vespæ.200.g.mel & ceram conficiunt,214.e. vbi proueniant 203.d.& vnde. 206.b. ex quo nidum faciant,207.c.earum nidi descriptio & icon.761.a.b
Bonorum myrmecia prouerbium: 531.d
Boraginem immunem eße à Vermibus 686 c
Bostrychus quid,496.e
Bouis caput in Fuco. 60.f. cor eius exemptum viuit.17.a,pedes vt à doloribus liberẽtur, 186.g. ex eo putrefacto Apes nasci, 58 f quibus pediculis infestetur, 546.e. quo tempore maximè ab Oestro exagitantur, 378.g. ad sanguinẽ eius per vesicam & anum excretum remedium, 704.b
Bouina ægritudo quæ, 679.c
Bos ligniuorus quid,466.f
Brasauolæ error, 127.c
Brassicam quæ animalia infestent. 254.g.eius genera, 89.c. syluestris quæ,155.e
Brigantem quem Pediculum vocẽt Vascones,545.a
Britanici mors, 404.g
Broma Petri Martyris quid,691.a
Brucha,408.e
Bruchus,308.e.309.b.c.d. quid, & vt à Locusta differat, 407.b.c. icones,414.415.ei similis Vermis in homine natus, 653.a.b. vnde oriãtur Bruchi, 12.f. pestem denotant & quando,425.b
Bruchi bibliorum qui,407.b.eorum festa quando celebrentur, 421.c
Bruch⁹ vt à mixtitico differat.431.e
Bubulus fimus cur ad Apes laudetur, 78.c
Bufonij lapidis vis.469.c.& 620.e
Bugonia quid,142.e
Buglossũ immune à Vermibus.686.e
Buphoniæ festum, 336.f
Buprestis æquiuoca & synonyma, 487 a.eius historia ibid & inde. genus,differentia,descriptio,487 d.icones,488 f.loco Blattæ sumẽda in medicina,503.c.natura calida.490.b.potæ signa,489 b rara est in Italia, 487.d. venenum eiusq; cura,489.b. si equus esitarit quid remedij, 491.a. vsus in medicina & alijs. 488.g
Buprestis Bellonij descriptio,488.c. Leoniceri ibidem.
Buprestis olus quale,487.b
Butyrus quale animal. 5.c
Buxum Vermibus obnoxium esse. 690.b.in eo cur teredo non nascatur,691.a
Byßus quid Hesychio, 265.e

C

CAbalio vexrinus,737.d
Cacodemonem Muscæ signat,365.a
Cadauera vt condiant Persæ,& cur non crement,183. a.itẽ Eupopæi Scythæ,678.e.f.g.
èx Cadaueribus maximè nascuntur Muscæ,355.a. ex putridis nasci Culices, 390.f. eorum Vermes. 657.b.in ijs vt nascantur animalia,675.b.vt à Vermibus conseruentur, 677.d
ad Calculum remediũ, 441.c.696. f.598.f
Calepinus correctus,201.c
Callicrates Formicam admodũ exiguam finxit,632.g
Calor putredinalis duplex, 548.g. qualis pediculos gignat, ibid.
Cambysis in Apidem scomma,42.b cur gladius vocatus, 43.a. cur Ægyptios occidit ibid.
de Camelo quædam,513.d.per eum & Formicã quid indicetur apud veteres,527.d.gibbus,115.c. de eo prouerbiũ, 399.b. ne ab œstris pungatur,375.a.b quid in euangelio significet, 399.b.c
Cammaron cur dictum Aconitum Pardalianches,592 e.& f
Campa quid, 264.g
Campas abigito prouerbium, 276
Campæ equi marini dicti, 736.g
Campe,264.g
Campalio quid Ardoino, 259.b
Campaniæ amœnitas, 214.e
Cancer quid,572.g
Cancri fluuiatiles sanguisugas edũt. 724 f
Cancri in Scorpionẽ mutãtur.590.b
Cancri marini chelis prehensis Papilio quid denotet, 258.f
Candelæ vnde fiant, 40.e
Candela cerea quid significet,167.c
Canis animal impudens,355.b
Canes cimicibus non infestantur frigoris impatientissimi sunt, 13.d. in eorum lingua Vermis qui nascatur,6.f hic Vermis Lytta dicitur,680.b.à Lumbricis infestati vt liberentur, 684.c.mordentur vehenter à Pulicibus,566.f.non intrant forum boarium.351.c nõ ingreditur in templum Iouis Romæ,514.g. ijs proprius Ricinus, 546.e.quibusdam grata Cicada est,340.b.rabiosi remediũ,148.b 682.g.749.e.eius Vermium vsus in medicina,682.g non agnoscere parentes.363.a.c
Canina rabies propriè λύσσα dicitur Græcis,680.b
Canina Musca, 344.f.
Cantaria, 446.e
Canterij equi, 460.b.467.d
Cantarena quæ,446.e
Cantharides alas habẽt sectas. 7.b. de ijs apophthegma, 478.e. calidæ sunt, 13.d. eas Cato vẽdidit, 478 b.eas coire,475.b.diuersarũ icones, 471.472.473.474. electio & reponẽdi ratio,481.c.epotarum signa,482.f. genera differẽtia descriptiones, 470.f.& inde.earũ historia,469 d locus natura,victus,tẽperamentum,473. e.moralia, 475.c. ab ijs q mortui 476.e.nocumẽta earum, ibid.ortus & generatio,475.a. peculiariter vesicam lædunt, 478.g. ab eãrum potu sanati, 477 a.& b. ab ijs prouerbia. 477.c. quibus danda,479.b.cũ quibus commiscenda.479.a. ex quibus Vermibus nascãtur,685.d.ad quos morbos vtiles,479.d.tres earũ species 453. pro quouis veneno sumuntur, 469.d. venenum earum in qua parte lateat,479.b.ad venenum

Digitized by Google

tum & potum remedia, 482.f. vim carnis assequi quid significet, 478.f. vsus in varijs, 482.e. ad acuendum visum ibid. vsus carn in medicina tutus, 478.g.h.479. a. ex ijs vt fiant, phanigmi, 480. g. vt fugentur, 488.f
Cantharidis aquaticae historia, 706. b icon, ibid.
Cantharidum rotundarum icones. 473.474.
Cantharides rosarum quae, 470.g
Cantharis rubea, ibid.
Cantharis herba quae, 469.d
Cantharidinus, 477.d
Cantharus, 448.f. eo astutior prouerbium, 466.b
Cantharorum motus, 13.b
Cantharus quid in Api, 446.f
de Canthara prouerbium, 467.h. 468.e
Cantharus campo dictus Athenis, 466.b. Comicus, 446.f. nauigij genus. 445.d. piscis nomen. 446.e
Cantharum pilulam quid, 467.c
Cantharus poculum Bacchi, 445.d nomen portus Atheniensis, 446.e
Cantharolethrus locus in Thracia, 456.b
Cantherius in fossa quid, 464.f
ad Capillos denigrandos, 729.b
Capilli mulierum Aranearum telis similes, 613.d. ne canescant, 695 c. pediculorum sylua sunt, 547.d ad eorum raritatem, 371.a
Capra quid Aquitanis, 707.e
Caprae habent Vermes in anteriore capite, 655.b.& 679.a. & cur, 681.d. Redinos habent, & non Pediculos, 546.e
in Caprifico vt fiat putredo, 300.g
Capitis dolores sedantia, 704.f
Capyridia quae, 159.a
Cara radix quae, 155.d.156.e
Carabos per coitum propagari 459. a. inueniri in ligno arido, 457.a. 458.b. icon, 450.nu.1. plures species descriptae, 452. icones ibidem e
Carabi dubij descriptio, 453.a.b. icon, 452.nu.7
Carabus Imperati, 456.b
Carabi veri Aristotelis descriptio, 452.e. icon, ibid nu.3.
Carinarii qui Plauto, 162.e
Cardani lapsus, 161.d
Cardui fullonum vermiculi vsus in medicina, 688.c
Carides quid Athenaeo, 468.b
Carmesinus color, 643.a
Caro cur à sole nigrescat, 163.a. sub fimo equino sepulta cur Vermes producat, 687.c. à lupo lacerata cur dulcior, 550.b. ei ne insideant Muscae, 357.d. ex ea nō nasci pediculos, 547.a. eius Vermes, 681. a. ea vescuntur Vespae, 215 a. per Vermem notatur, 666.b
Carpę in oleis, vt generentur, 61 f. 686.e
Cartilago quid, 8.g.
Carthusiani monachi an Cimicibus infestentur, 537.a
Caseus cur Vermiculetur, 681.d
Cassandri Antipatri mors. 552.g
Castanea Pediculos generant, 550.e
Castitas denotata, 94 g.169.d.170.e
Cataputia maior quae, 560.e
Cato vendidit Cantharides, 468.b
Catulus Iconem adlatrans, 223.b
Causidici Apibus comparati, 103.d
Ceca quid Italis, 545.b
Cecropius mons qui, 49.e
in Cedrisconis Vermes nasci & quales, 685.c
Cedria quid, 117.b. eius odorem spirant qui Cantharides sumpsere, 483.a
Centipedas quas Plinius vocet, 715.b. ea quid antiquis, 632.e. earū vitae tenacitas, 17.b. vnde dicta. 7.b
Centrinae quid veteribus, 392.f
ad Cephalalgiam remedium, 633.a
Cephalocrustes Cardano Vermis qualis, 685.d
Cephaloniae miraculum, 314.f
Cera adipi similis, 158.e. eius adulteratio, 560.e. agnus dei dicta, & eius vis, 40.f. alba vt fiat, 158. f & g. alba vt adulteretur, 159. b. cera amica quid Varroni, 159. a. an sit odorata, 159.c. an Vespae eam conficiant, 211.d. eam ex arborum lachrimis conficiunt Apes, 157.a. eam auribus oblinere quid, 188.g. pro cerato ponitur, 186.g eius coloratio, 160.e. conficiendi eam ratio, 87.g. copia vbi, 160.g. cur Apellea vocata, 175.c. cur facile oleo non aqua, aut vino fundatur, 163.e. cur liquefacta pellucida, coacta verò opaca, 663. cur melli praeferenda. 155.b cur Veneris candidissima fiat, 159.a. cur solis vi albescat, 158.b.163.a. cur à sole liquefiat. 163 e.164.g. ab ea denominata, 161.b. differentia, electio, 158.e. diuersa diuersis adhibentur, 186. f. eius dosis, 185.d. durissima quae. 158.e. facilè imprimitur in ea sigillum & cur, 173.d. historica, 189.c. ea incendium extinctum, 189.d. eam intus dari, 185 b. infamis & legittima quid, 173.a. 174.g. ad medicinam quae eligenda, 185.c. minio infecta quę notaret Democritus, 174.b. mollis Hesychio quid, 174.g. ab ea moralia, 169.d. noua laus, 159.c. vsus. 185.d. quibus cōueniat. 186. f. abscuratoria quae. 184.f. olearum. Cera vt fiat, & eius facultas, 186.g b.187.a. optimę notę, 158 f. ea pingere quis inuenerit, 176. e. pinguē eam esse, 164.f. pondus eius vt augeatur, 160.c. problemata, 163 a prouerbia, 187.c. ea quae depingerentur, 175.c.& d. quale in ea animal generetur, 544.b. ex quibus herbis colligitur, 76.c. quid sit, 157.c quid in ea diuinum, 40.f. quid sit & vnde fiat, 157.a. quomodo fiat, 157. c. pro re fragili accipitur, 189.b. rubra & viridis pro sigillis, 160. f. rubra notare quid, 188.f sacra furata in lapidē cōuersa, 40.f. ea sedatur aquę tēpestas, 190.e. in ea scribere an fuerit facilè, 173.a in ea scribere qui inuenerint, 171.a significat carnē Christi, 167.d ea sola an aues cerantur. 184.g eius synonyma, 156.b. pro tabulis accipitur, 171 a pro cerea imagine 177.b. eius tēperies, 185.b. tenax cur dicta, 183.b. ea tractabilior qui dicatur, 189.a. tres virtutes denotat, 169.d. pro tributo data. 160.g. inuetusta Tinea nascitur, 6.b. vnde Apes eā colligant, 157 a uirginea, quę dicatur. 84.c. eius vsus, 40.e. vsum qui ignorarint, ibid. vsus ad fucandū, 176.c. usus in saturnalibus, 169.a. ad conglutinationē, 183.f. in medicina, 40. g.185.b. ad pingēdū, 175.b. usum qui populi ignorarint, 161.a. vsus in statuis, 181.b ad lucē praebendā, 182.b. ad cōglutinationē, 183. b. vsus cur ī ecclesia, 35.d. in imaginibus, 176.f. in scribēdo, 170.b in ludicris, 181.d. ad cōdēda cadauera, 183 a. in sacris eorūq; origo 164.g. vsus ad sigillandū, 173.d. vtilitas, 155.b. vt nigrescat, 160. f. vt Apes portēt, 157.b. vt sine Apum opera colligatur, 160.f
Cera prima quid, 171.b
Cera tracta quae, 176.e
Cera Virginea quae, 159.b
Cera uiridis purgat uulnera. 186.g.
Cera ultima quid, 171.b
Cera Cypria odor, 160.e
Cera Pontica quomodo fiat, 158.g. cur amara, 158 f
Cera rauca quid Martiali, 171.e
Cera Tyrrhenica quae, 158. f. 186.e
Cera herba quae, 155.a
Cerachates, 163.a
Cerago quid, 78.b.83.b.
Ceranthemos. 84.f
Cerarium quid Ciceroni, 174.e
Cerarij qui. 162.e
Cerata medicamenta. 186.f
in Ceratis tabulis quando scriberēt veteres, 170.b

Cerata

Digitized by Google

Cerata tunica Popponis arsit ipso illeso, 189.d
Ceratura quid. 162 b
Cerei æquinoca. 155.c. *accensus ad statuas corum quid preclare gesserant*, 168.f *accensum ad sepulchrum ferre quam sit antiquum*, 168 e. *cur in ecclesiis accendatur*, 164.g. *cur accendantur*, & *vnde is ritus ortus*, 165.a. *eorum honor*, 40.e. *mittebantur tantum ditioribus*, 169.a. *eo more gentilium vti in ecclesia non est calũniandum*. 168.f. *eius oblationis antiquitas*, 165. b. *quando in saturnalibus mitti capit*, 169.a.& b. *eius significata*, 161.b. *ad eum viuere quid significet*, 188.f *vsus eius in aqua baptismatis quid notet*, 167.d. *in festo purgationis D. Virginis*, 167.a. *in templis & eius antiquitas*, 164.g. & b. *ligneo qui vtantur*, 182.h. *Paschalis quid significet*, 166.f. *viridiũ laus*. 182.e
Cereus color, 161.d
Cereus homo quid apud Horatium, 161.e
Cereus in vitia quid Horatio, 181.c
Cerei fructus in mensis positi, 181.d
Ceræ imagines humerorum tenus, 177.a *cur tegerentur*, 179.c
Cereæ mulierculæ, quæ dicantur, 176.e
Cerea brachia quæ. 161.b
Cerea pruna quæ, 161.d
Cerea simulacra cur offeramus, 165.c
Cerula miniatula quid, 180.f
Ceremonia in die Purificationis circa Cereos, 167.b
Cerificare quid, 83.b
Ceroferariorum munus, 164.h
Ceroplastæ qui, 161.e
Cerophorarium quid, 162.f
Cerambix quæ auis, 466.f
Cerastis Vermis natura, & *vbi generetur*, 686 g. *ortus*, 5.c
Cerasus vt arceatur à Formicis, 120.c
Cerbero cur mortui placentam offerrent, 129.a
Cercops Cicada, 310.e
Cerdones vnguentis abhorrent, 469.b
Ceres cur dicta ἰουλώ, ἰουλώ, 633 c *porca ei sacrificabatur*, 130.g. *potio eius ad tristitiam*, 484.g
Cereuisia Hispanis cerea dicitur, 162.f
Cerinthe Virgilio quid, 84.g.& h
Cerinthum qui Theophrasto, 84.g
Cerinthus quid, 83.a
Cerinum quid, 161.a
Cerise vrbs vnde dicta. 188.e
Cerite cera dignus qui, 187.d
Ceritum tabellæ. 188.e
Cerites gemma. 163.a
Cereum quid H...o. 649.d
Ceroma quid, 171.a
Ceromaticus, 162.h
Cerostrata quæ, 162.f
Cerus fluuius, 155.c
Cerussa pro cera, 176.f
in Ceruí capite Vermes viui existũt, 679.a & *cur*, 681.d. *in eius capite Vespæ nascuntur*, 205.c.d. *cornua eius, quid notent*, 112.b. *eius icon in numismate*, 112.g. *quales Vermes nascantur in eius vertebris*, 680. b. *vt aduersus phalangia se tueatur*, 624.f
Ceruus volans quis, 7.c. *Leonicero quid*. 450.b
Chamæleones viuũt Araneis, 624.f
Chamæleon ἰξία *appellatur non tamen omnis*, 500.g
Chamæpytis non est coris, 535.c
Charitatem cera denotat, 169.d.& *cur* 170.e
in Charta cur nascantur Cimices. 536.b
Chelæ quale signum, 512 h
Chelonites gemma, 468.b
Chelydrus serpens circa Hellespontum à Tabano lacessitur. 379.b
e Chermes Blatta. 499.d
Chœnix Ennij, 334.f
Christus Api similis, 97. d. 100.f. *cur dictus Vermis*, 644.b.& 645 a. *cur mel & pissem assatum commederit*, 134.e. *eius diuinitas in humanitate*, 135.a. *eius doctrinã denotat cur*, 170.f. *eius humana generatio*, 464 c. *per lucem significatur*, 167.c. *vt per Pasqualem cereum significetur*, 176.g. *rex Apum dicitur*, 134 g. *eius typus Scarabæus est*, 461.d
Chrysalidum icones. 278.
de Chrysalide siue Aurelia historia tota, 277.& *inde. vnde dicta*, 277.b. *quantum à Tettigometra differat*, 313.c
Chrisolis, 264.b
ad Chymosim remedium, 371.b
Cica quid, 545.b. *quid hodiernis Græcis*, 560.h
Cicadas per aculeum canere falsum 317.c. *ænigmata & apophthegmata*, 329 a. *in Aegypto è terra nasci*, 312.g. *æquinoca*, 207.d. *ijs Aesopus se comparat*, 340.f. *eas ala corripere quid*, 334.f *alimentum earum proprium*. 319.d. *alnum habere*, 320.f. *amantibus esse feliciores*, 333.c. *antipathia*, 321.a. *eas Api comparare quid*, 108.e. 333.c. *de eis Araneæ tela captis epigramma*, 627.c. *in arundinibus parere*, 313.a. *auguria*, 322.g. *aureæ Atheniensium quid significent*, 327.d. *sub aurora non canere*. 316.g. *sub austro volantes quid significent*, 322.e. *canendi modus* 317.c. *cantus eiusq; ratio*, 315.a. *cantus commendatus*, 315. b. 307. c. *absq; capite canere*, 317.d. *per coitum generari*, 312.g. *vento in Poloniam translata*, 322.f. *certæ sunt veris nuntiæ*, 257.b *cur Athenienses ijs vescantur*, 341.a. *cur non sunt Neapoli*, 314.g. *cur cum eis Homerus senes comparauerit*, 326.c.& f. *cur breuis vita*, 320.g. *cur alibi mutæ*, 318.g. *cur sub alis canere dicantur*, 318.f. *cur æstate canere incipiant*, 316.f. & g. 329. d. *cur stantes*, & *volantes canãt*, 329.d. *cur Rheginis sint mutæ fabulosa ratio*, 339.c. *ab eis denominata*, 321.b. *descriptio*, 308.b .*desunt Germanis*, 341.b. *de ijs dictum Demetrij philos*. 327.b. *earũ duo genera minores & maiores*, 310.g *emblemata*, 330 f. *epigrammata*, 331.c. *epitheta*, 337.b. *esse nigras*, 308.h. *antennæ & oculi*. 309.a. *exuuium*, 313.d. *fabulæ & apologi*, 337.d. 339.d. *feminæ silent*, 318. b. *de ijs & Formicis apologus*, 330.e. *in frigidis locis non sunt*, 314.c. *earum genitale*. 312.b. *genus differentia*, 309.d. *hieroglyphica*, 327.a. *historia*, 307 b. *hyeme pereunt*, 320.g. *icones*, 311 *immoderatæ cur dictæ*, 337.b. *interiora earum qualia*, 312.e *intestini natura*, 8.a *lingua quid apud Plinium*, 309.b. *locus*, 314 e. *de earum & Locustæ cõmune sepulchrum epigramma*, 435.d. *membranis volant*, 9.a. *monumenta earum*, 323.b. *moralia*, 323.c. *mutæ quæ*, 310.g. *ijs nigrior qui*, 336.f. *è cuculorum sputo non nascuntur*, 321. a *de ijs numisma*, 214.e. 328.b. *obturbarunt Herculis somnum*, 339.d. *oleas amant*, 314.c. *ore canunt*, 309.a. *ortus generatio*, 312 f. *præsagia*, 321.c.d. *problemata*, 329. d. *prouerbia*, 334.e. *quamdiu canant*, 317.c. *quando exuuium relinquant*, 313.d. *quando gustu suauissimæ*, 340.b. *per quas partes hauriant rorem*, 313 b. *quo tẽpore canant*, 316.e. *ijs comparati heretici*, 324.g. *raucisonæ cur dictæ*, 337.c. *rore vesci*, 319.c. *semen eorum vt fecundetur*, 313 a. *sponte*, & *ex semine oriri*, 312.b. *in squilla parere*, 313.a. *earum temperamentum ætas & capiendi ratio*, 320. f.h. *è terra oriri*, 312.f. *in terra parere*, 313.a. *vbi mutæ*. 314.b. *vbi non sint*, & *vbi*

sint

by Google

INDEX.

sint 314 f. victus, 319.c. vnde dictæ. 308.g. unde nascantur, 12.f. usus in cibis. 340.g. in medicina 341 a. in varijs. 341.e. ut canant 15.a.16.f. 353.d ut capiantur, 320 b. ut coeant. 10.b. ut ex tettigometra exeant. 313.c

Cicada auen via frumentaria, furcularia, 310.h

Cicada marina quæ. 307.d

Cicadastra. 310.f

Cicadiferi qui, 321.e

Cicer animal non parit, 385.a. ab Insectis non infestatur. 6.e. eius fructus maximè inter frumenta Vermiculos sentiunt, 685.a. in eius fructu vnde fiant Vermes. 687.a

Cicerculis quando innascantur Vermes, 687.b.685.a

Cicero explicatus, 159.c. & d

Cici quid, 560.e

Cicindela historia, 492.g. ænigma, 498.c. coitus, & generatio subitanea, 56.h. diu in coitu immoratur, 12.e. per coitum propagatur, 495.c. de ea epigrammata, 498. f. genus, differentia, descriptio, 494.f. historia mira, 495.d. locus, ortus, generatio, 495.c. luminis natura, 496.g. natura mores, 496.f præsagia, 497.c. pro lucerna accipitur quæ noctu lucet, 493.a. quo tempore volent, 495. c. ex rore non nasci, ibid. sexus, 496.f. vsus in varijs, 498 g

Cicindela meretrix, 493 a

Cimicum æquiuoca, 535.c. an infestentur ijs Carthusiani monachi, 537.a. in cerebro nati, 353 c. ex contritis nō fieri alios, 537.c. cas cur fecit Deus. 362.e. cur in chartis nascantur, 536.b. denominata 537.d. de ijs epigrammata, 540. g. etymon, 535.d. genus & forma, 536.e. cum hirundine contrarietas, 538 f historia, 534.b. in malua nascuntur, 6.e. inter meninges nati, 537.c. prolecto sumpti, 536 f. locus generatio, 536.e & inde, noxæ, 535.a. prouerbia, 540. e. qui dicantur Italis ibid. eorum & sanguisugarum dissidium, 732.e.f. Synonyma, 535.c. vbi non reperiantur, 537.c. vnde oriantur, 6.f. eorum vsus in medicina, 539.a. & inde, vtiles esse hominibus, 535.b. 539.a. vt interimantur, 302 f. vt dormientem non attingant, 538.f. vt fugentur, 538.e

Cimicum syluestrium historia, 541. a. siluestres cur dicti, ibid. vbi generentur, 541.b. icones, 542. descriptio generum, 541.c.d. vsus, 539.b. senectam exuunt, 541.b

Cimicum arbor quid Arabibus, 391.c

Cimicia quæ, 537.d

Cingulum Lumbricus dictus latus. 651.a

Cinis vt albus fiat, 158.h

Circinus quid Plinio, 522.g

Cirrus Gaza quid, 494 g

Cis Vermis quis, 560.b

Cis hordearius, 6 carticearius, ibid.

ex Citreis arboribus in Hispaniola insula conficiuntur naues, 691.a

Cittacus quid 61.c

ex Cityso plurimum mellis, 120.b. eo vt Apes gaudeant, 76.h

ad Clauos remedium, 704.f

Claui Muscarij qui, 360.h

Clemens Alexandrinus emendatus. 464.c

Clementia inclementiam vincentis typus,

de Cleomene quid mirandum, 60.c

Clerus quid, 57.d.259.a.681.a. Apium hostis, 65 a. vbi nascatur 6.g. quomodo nascatur, 682.e

Cnipes vbi generentur, 392.f

Coccoium capiendi ratio, 491.b.c historia, 491 b. vsus loco Lucernæ, 492.e f. vsus in cibis, 492.e

Coccygria Theophrasti, 417 a

Cochleis cur nihilominus inferiores sint Athenienses, 433 g

Cochlea & Limax quid differant, 702.f

Cadij error, 555.c

Cogitationis praua infuetudo per vermem notatur, 469 f

Coleoptera cur benè, & altè volent, 251.a. nullis nomen commune, 445.a. quæ Insecta sint, 7.b 403.d

ad Colicum dolorem remedium. 341.b

Colubrula nanium, 691.a

Columba candida extra qui dicatur, 101 a. de ea & Formica apologus, 530.e. humanitas, 23 e. in eius stercore Vermes nascuntur, 679 a

Coma'ue arbori inclusus ab Apibus alitur, 109 d

Commosis quid, 83.c

ad Conceptum faciliorem remediū, 682.h. ad impediendum ibidem.

Conchis vt stellæ insideantur, 758.f

Concordiæ hieroglyphicum, 94.f

Consis quid, 83.c

Congrus Gryllus vocatur, 442.f

Conopes non nascuntur ex igne, 391.a

Coniasis quid, 83.e

Conopaa cur dicatur Aegyptus, 389.a

Conopæum quid, 393.b

Conscientiæ stimulus vt denotetur, 102.b

Constantini fumus, 168 e

Contumelia ne fiat erga vicinos, 329 c

Contumeliosi cum Scorpionibus cōparati, 594 b

Conuolulus, 5.c. eius historia, 486. g descriptio, 472. c. icon, 473. nu. 9. & 10.

ad Conuolulum remedium, 149.a

Cordis & iecoris necessitas, 8.f. doctrinam Christi denotat, 170.f. ad eius tremorem remedium. 629.a. Vermis eius qualc monstrum 651.d

Coracinus piscis non fugat Formicas, 519.c

Cordylus solus aquatilium quadrupedum Branchias habet, 719.a

Coris herba qualis, 535.c

Cornari duplex error, 11?.c

Cornelij verecundia, 182.f

Cornicis ad Blattas arcendas astutia, 504.f cur magna copia in Anglia, 697 b. de ea & Scorpio prouerbium, 597.d

Cornopes Oetæi vocant Locustas, 428 d

Cornopius Hercules cur dictus, 428.g

Cornus Apibus noxia 65.c

Cornua boum vt flectantur, 186.g

Cornicula ignaua quæ Plinio, 136.e

Coronæ ex meliloto, 117.a

Corsica quale mel ferat, 51.b

Corno aquilæ reliquias sectanti qui similis. 526.f. ei qui similis, 96 f. a Scorpione rapto occisus quid denotet, 595.d

Cosmeticum remedium ex Limace, 704.f

Cossinij obitus, 476 f

Cossus, 689.d descriptio, 690.g. icō 274. nu. 5. ex eo non generari Culicem, 390.f. rugosus homo sic dictus, 692.f. vt generetur, 5.c qualis Vermis, 686.e. per eum quid significarent Aegyptij, 395.a. victus, 690.b. vsus in cibo, 692.b

Cossutia familia vnde dicta, 692.f

Cotinus arbor vbi nascatur, 417.a

Crabronum aculeus maximè venenosus, 234.e. an habeant reges, 216.g. an subterranea sint animalia, 227.a. & b. angelos exitiales significant, 232.b. eorum iquæ vis & vsus, 233.d. antipathia, 232.f. Apibus noxij sunt. 228.e. in eorum cellis mel est, 229 a. coeunt, 228.b. cur eos Deus Chananæis immiserit, 232.b cur asperi dicti à Vergilio, 233.c. denominata, 233.a. Crabronis descriptio 226.f. differentiæ, 226 f. epitheta, 233 c. inter hos esse duces, 232.e. fauus eorum latior est quā

Vespa-

Vesparum, 207.b. *fœtus eorum qualis & quomodo fiat*, 228.b. *fructus dulces appetunt*, 227.d. *grandiores Muscas venantur*, 215.b. *ictus & remedia*, 234.c. *icon*, 226.b. *Indici quam magni*, 226.f. *eas irritare prouerbium*, 225.a. 233.b. *eorum multitudo in India*, 227.c. *eorum insomnia, prouerbia*, 233.b. *locus & sedes*, 227.a. *mel*, 223.d. *moralia symbolica*, 232.g. *mores*, 232.c. *nidi descriptio*, 229.a.b. *icon*. 230. & 231. *noctuæ ijs contraria*, 218.g. *omnes aculeati sunt*, 226.g. *ortus generatio*, 228.f. *Muscas venantur*, 359.a. *sunt magis gregales quam Apes*, 232.f. *synonyma*, 225.d. *vbi nidificent*, 227.a. *in vlmo inueniri*, 227.b. *victus, damna*, 227.c. *iuuencis infesti sunt*, 228.e. & f. *vnicum eorum genus*, 226.g. *vnde dicti*, 226.a. *quando in sublimi, & quando sub terra nidificant*, 207.d. *eis vbi pecus non vexetur*, 351.c. *vsus*, 333.b. *eorum & Vespæ differentia*. 326.g

Crambe quid Plinio, 155.d

Crambis, 686.e

Crambides quid Aeliano, 6.e

Crambus Theophrasti, 685.c

Cranocolaptes Phalangij genus, 603.d. 604.e. *eius signa & symptomata*. 617.e

Crapaudinę lapidis vis, 479.e

Crocodili corpus corruptum per Vespam significatur, 220.b. *ex eo Scorpius*, 205.b. 591.a. *cum Scorpio antipathia*, 593.b. *per eum & Scorpium, quid indicarent Aegyptij*, 595.b

Crocodili patui victitant Culicibus. 401.a

Crocodilus à trochilo vt sanetur cum Sanguisugam hausit, 732.b

Croco Apes mella sua tingunt, 103.b

Croton quid, 545.a. *in gramine nasci*, 5.d

Crustata carent palpebris, 7.c. *voce*, 16.f

Cuculus cur nō amplius cuculet sub ortum caniculæ, 321.a. *de eo miraculum*, 567.a. *quando cuculēt*, 317.b. *ex eius sputo non nasci Cicadas*, 312.f. *vt sibi à Cicada timeat*, 321.a

Cucumis syluestris Apibus noxius, 65.e

Cucurbita non est Vermibus obnoxia, 686.e

Cucurbitini Vermis lōgitudo, 651.b

Cucuphus Auis Hippotamo super imposita quid denotet, 30.f

Cucuius, 20.b

Culex aculeum habet in ore, 6.b. *adamante operosior*, 382.f. *prope adriam sonorus*, 389.b. *Aegyptiorum plaga tertia fuit*, 395.c.d. *æquiuoca eius*, 382.f.g. *an vnquā ad dulcia volet*, 389.d. *eo Araneæ victitant*, 401.b. *de eo Apologi*, 398.e. & f. *inter Cantharides vnus depingitur*, 471.nu. 12. *cubilibus, vt eyciatur*, 402.e. *Culex cuius generis*, 384.f. *cur à Deo factus*, 362.e. *cur volet quiete*, 388.e. *cur nō omnes mordeat*. 397.b *cur in solo volatu perstrepat*, 329.d. *ab eo denominata, cognominata*, 393.a. *diligit lumen*, 388.f. *elephantum conferre cui quid*, 398.g. *de eo epitaphium*, 398.e. *epigrammata*, 397.b.c. *genera, differentia, descriptio*. 385.a. *genera quæ ament palustria loca*, 389.a. *genera ab autore obseruata*, 385.d. *generatio quot diebus absoluatur*, 12.b. *generatione vt differat*, 385.b *hieroglyphica*, 394.g. *historica, damna*, 395.b. *hominem acidis illectum denotant*, 394.b. *icones*, 386.e. & f. 387.b.c.d. *eo infesta cur sint metallorum fodinæ*, 351.c. *ab eo Leones vbi expulsi*. 396.g. *ob eum locus desertus*, 396.f *mel procul sentit*, 16.e. *in eo miranda naturæ opera*. 2.e. *ab eo moralia*, 393.d. *eius mors*. 395.b. *ab eius morsu cur fiant pustulæ*. 389.d. *ab eius morsibus vt se defendant Aegyptij*, 401.c. *eū non curat elephantus Indicus*, 399.a. *in nummo depictus*. 114.f. *eius ortus*. 10.b 372.e. 390.f *pati rotundos quid*. 399.c.d. *præsagia*, 397.a. *problemata*, 397.a.b. *prouerbia*, 398.g. *è putridis cadaueribus nasci*, 390.f. *ad quæ aduolet*, 16.e. *quæ aues ijs gaudeant*. 400.b. *ijs quàm Muscis, cur durior aculeus*, 385.b. *in quibus plātis generentur*, 391.d. *quomodo soneni*, 388.g. *quos fructus non attingant*, 397.b. *res viles significant*, 395.d. *Seditiosus homo per eos designatur*, 399.c. *sensus volatus, natura*, 388.e. *Senectam exuunt*, 9.d *sonus*, 388.f *synonyma*, 382.b. *ab ijs vastata vrbs*. 396.c. *vbi magis abundent*, 389.a. *vbi oriantur*, 5.d. *victus*, 389.d. *victo leone ab aranea deuoratur*, 398.e.f. *eos uenatur Coccoins* 492.e. *vnde dictus*, 384.g. *vsus eius in varijs*, 400.e. *vt pugnent*. 9.d. *vt reuiuiscant*, 392.b. *vt fugentur, & occidantur*, 401.c. *eos vt fugaret Apollonius Tyaneus*, 591.a. *eos vt arceant Septentrionales*, 401.d. *ijs vt capiatur tymallus piscis*, 401.a

Culicis communis descriptio, 386.e. *icon ibidem*, nu. 1

Culicis alterius, & maximi descriptio & icon, 387.c.d

Culicis cauda bifurcata descriptio, 386.c. *icon*, 386. nu. 2

Culices centrini qui, 385.d

Culices ficarij, 383.b. *antennas habent*, 7.b *vt maturent ficus*, 400.c. *vnde generentur*, 391.c. *duo eorum genera*, 385.d

Culicis maximi descriptio, 386.c. *icon ibidem*, nu. 3

Culices meliones, 383.b. *ad dulcia aduolant*, 388.e

Culicum quadripennium descriptio. 387.a. *icones, ibid.* nu. 6.7.8.9. & 386. & 389 nu. 5.6

Culex vinarius Gazæ quid, 383.a

Culex poëmatium Virgilij quando conscriptum, 382.g

Culix herba, 382.b

Culicilega quę auis Gazæ, 193.c

Cuniculus Hispaniæ symbolū. 595.c

Cupido api similis 104.f.g.b. *mellilegus dictus*, *ibid.*

in Cupresso non nascitur Teredo, 691.a.

Contra Curculiones amurcæ vsus, 301.d. *etymum*, 300.e. *forma, generatio*, 300.f. *historia, æquiuoca*, 299.b. *Synonyma ibidem*, d. *eos interimunt napi semina*, 302.f. *ne fabam exedāt, quid faciendū*, 301.b. *prouerbia*. 302.g. *in fabis quoq; generatur*. 299.d *in tritico*. 6.e. *vt fugentur*, 301.a.

Curculiunculus, 300.e, *minutos fabulari quid*. 302.g

Curoculus 373.a

Currus minimus sub Muscæ alis, 371.d

Curiones Marcelli Empirici. 632.b

Cyaneus Phalangium quale, 603.c

Cydonomeli quid, 147.c

Cynicorum secta Cynomya comparata, 363.a.b

Cyniphes 344.e

Cynomya quid, 6.g. 560.b. *cur illam detur*, 355.b

Cynorhaistes quid, 545.a. 546.e

in Cynosbati spongiola vermes nascuntur, 685.c

in Cyprino vermiculus niger, 6.g. *prope branchias eius qualis vermis*. 679.c

in Cyprino lato fœmina vermes nasci, 680.c

Cyrnij longæui cur dicti, 92.b. 122.b. 123.a

Cyrones qui pediculi, 544.b. *vnde generentur*, 547.d

Cyri de Apibus dictum, 29.e

Cytisus cur Apibus conueniat, & quando floreat, 66.c

I N D E X.

D

Dæmon Muscæ figura apparet, 369.b. eius nota Scorpius, 594.f
Dalechãpij error, 262.f 634.f
Dapes cereæ, 181.d
Delphini celeritas, 258.f. locus, 607 b. eum vt infestet Asilus, 714.e
Dimensum quid Latinis, 511.a
Demetrij philosophi de Cicadis dictum, 327.b
Democritus mellis odore vixit, 143. b. eius mos in sigillando, 174 b
ad Dentes exesos remedium, 696 e. eorum dolorem, 688.f. 696 f. vitiosi vt cadant. 688 f. eorum Vermes vt fugentur, 676 b
pro Dentali quid vtantur pharmacopœi Galli, 71.
ad Dentitionem remedium, 704.b
Detractatores Culices dicti, 393.d. in eos emblema, 365.c. eos significat Musca canina, 363.c
Deus cur Vermis dictus, 464.e. omnia in mensura fecit, 362.e. in humano corpore per Scarabæum notatus, 363 d. eum in pulicis morsu inuocare quid, 565.b
Deorum cereæ imagines, 180.f
Diabeti typus, 724 g
Dialectica Cynomyæ comparata, 363 a b
Dianæ vt Elei sacrificarent, 128.b
Dies luminaris vnde dictus, 167.b
Diligentiæ hieroglyphicum, 91.c. ea per Formicas notata, 527.c
Diogenis de Vespis dictum, 221.a. impudentia, 363.b
Dionysij ab Apibus augurium, 87.b
Dioscorides correctus, 617.a. illustratus, 731.a
in Dipsaci fructu Vermis nascitur, 5.d 685.e. ex Erucarum genere. 272.h. quas habeat vires, 688.c
Disciplinæ exoticæ hieroglyphicum. 93.c
Diues Hirudini cur similis, 724.g
Docti qui Apibus comparentur, 95. a & inde.
Doctores Ecclesiæ per fauum notantur, 135.d
Doctores vt vitta dicantur, 136.f
Doctrinam alienam fermentum cur denotet, 131.c. allegorica fauus dicitur, 132.g
Dolia cerabãtur apud veteres, 184. e. cur humi defodiantur, 138.e
ad Dolores sedandos, 468.f
ad Dolores capitis, 704.b
Domitiani mos Muscas captare, 367.c
e Domo vt expellãtur Blattæ, 504.e
Domiporta Ciceronis, 702.d. vide Cochlea.
Doppiones folliculi, 281.c. icõ, 281.e
Draco cur heroibus consecratus, 60. e cur Formicas comedat, 519.a
Draco herba quæ, 140.f
Draco piscis qualis, 600.f
Dracunculi in cruribus nascuntur, 6.f. vbi, 657.a. cur, 441.a. vt curentur, 677.c
Dracunculus cum vrina excretus, 653.d
Dryinus serpens Locustas venatur. 426.b
Drosomeli quid, 117.a
Drusi ab Apibus augurium, 87 b
Dulcia an Vermes generent, 661.b. facile corrumpi, 661.c. quandoq; amara fiunt, 104.f
de Dulcedine vita amaritudo vt significetur, 93.c.d
Dysderi Phalãgium, 603.c. quæ mala excitet, 618.e
Dysentericis vt cera exhibeatur, 185 c
ad Dyspnœam remedium, 633.b

E

Ebrietas vt reprimatur, 146.c
Eburnei pugillares cur dabãtur senibus, 172.b
Ecclesiæ fondamenta quæ, 103.b
Echione Muscæ, 344.g
Echineis Limaci similis, 702.h
Electuarium asæ fœtidæ ad Scorpionum ictus, 590 e
Elephantem aliqui putant apud antiquos Lucam dici, 437.b. eius cauda pro muscario, 360.g. eum e Culice facere prouerbium, 398 g. eum Culici conferre quid, ibid. ei cur inimica Formica, 524.f. eum è Musca facere prouerbiũ, 366.b. Indus non curat Culicem. 399.a. vt fucum oderit. 398.b. vt Muscas occidat, 355.d. eũ sexagita cubitorũ Vermes in Gãge mordicus comprehendũt, & abstrahunt, 717.d
Eloquentes cum Cicadis comparati, 324.c
Eloquẽtiæ hieroglyphicum, 91.a. ea melli similis, 137.c. vana hæreticorum Muscæ comparata, 364 e
Emblema Vermiculatum quid Lucilio, 643 b
Empides Gaza Culices muliones vertit, 390.b. de is quæstio, 392. g. vt generentur, 390.g
Empis Tricorysia prouerbiũ quid, 399 a
in Emplastris quantum olei & ceræ adhibendum, 186.e
Enses sine acumine cur tribuni militum ferrent, 30 g
Engula quid, 561 b
Entoma vnde dicta, 16 f
Ephemeri historia 372.f. & inde. descriptio ex Scaligero, 372.b. 373.a. vita de quo dicatur, 373. a. de pedibus disputatio, 372.g b. vnde dicatur, 372 g
ad Epilepsiam remedium, 371.b. 728 g. 760 eius signa diuersa ab ijs qui Lumbricis laborantibus eueniunt, 669 d
ad Epiphoras remediũ, 628.b 629.a
Equi ab Araneis morsi cura, 620.f
Equino cadauere quid significent Aegyptij, 120 b
Equorum ac cæterorũ animaliũ in intestinis nati Lumbrici vt fugentur, 683.a & inde herpes vt curetur, 688.e. Lumbricus cucurbitarius qualis, 680 g. Italiam denotant, 595 c. a Cimicibus ne appetantur, 537 b. Musca macilẽtos impetunt, 367 c. ex ijs nasci Crabrones, 228.c ex ijs nasci Vespas credunt antiqui, 205.a morituri à Vermibus quæ habeant signa, 682.e quibus in partibus Vermes generent, 679 a. à Scorpione icti symptomata, quæ habeant, 584.c. si Buprestem hausefint vt curẽtur, 491.a. ijs similes prædicatores sancti, 430.c. eorum Vermium in intestinis nascentiũ quot sint genera, 680.f. Vermium pilosorum in ijs nascentium signa. 682.g. in eos ad vrinam vrinam retentam remedium, 539.c.
Equi [illegible] qui, 205
Equi muscati qui, 360.b
Equuli marini historia, 737.d. vide Hippocampus,
Erganes deæ inuentum, 612.f.g
ex Erica quale mel, 77.a ea quando abundet, 120.e
Erithace quid, 83.c. 84.e. eam vnde colligant Apes, 74.b. vnde fiat, 120.e
Erucæ aliæ alias plantas infestant, 254.b in alueis repertæ quales, 259.b. animalia sunt perfecta, 4. g. Assyrios & Babylonios notãt, 432.e. eas ciceri innasci, 685 a. cur dira animalia Plinio, 275 a de ijs cur inter Anelytra agat autor, 235.c. earum differẽtia à magnitudine, moribus, corporis partibus, 265.c. diuersarũ icones, & descriptiones à 266. vsq; ad 274. eas spõte nasci, 255.c. vnde dictæ 265.a.b. earũ genus quotãnis eiusmodi infestans, 5 d. eas non lucere noctu, 265.c. earũ noxæ, 275 a.b. ortus, 12.b. ex eis nasci Cantharides, 475.a. non omnes abeunt in Papiliones, 254.b. vt simul

mul congregētur, 276.g. quot pedes habeant, 7.b sunt Vermis species. 11.b. Vermes vocat Aristoteles, 254.e.f. ijs similes Vermes in homine nati, 653.
Eruca quæ vilissima, 20.b. hirsuta perperam dicta Iulus, 634.f. maligna in fœniculo inuenta, 298.b. Bombycinora quæ, 278.a. piccarum, 298.g
Erucæ echinatæ Hippocratis icon, 269.nu. 1. descriptio b.
Erucæ vulgares quę noxiores hortis & agris, 274.b. historia, 264.e. æquiuoca, synonyma ibid. generatio, mores victus, 274.b. genus, differētię forma, 265.b. vt fugentur, 275.c. prouerbiū de ijs, 276.b. vsus earum in medicina, 276.g
Erucaranci descriptio, 267.d
Eruum non parit animal. 685.a
Erythrinorum sexus, 56.g
Esculus quæ animalia gignat, 5.c
Etymologus correctus, 147.b
Encaustica pingendi ratio, 175.c
Eucharistiæ sacellum ædificant Apes, 110.f
de Eunomo & Aristone fabula, 339.a
Eius statua cum Cicada cytharæ insidente, 328.b
Euni fugitiui mors, 553.a
Euonymus quę Insecta generet, 5.c.
Exercitum significant Locustæ, & cur, 425.d
Excrementorum vtilitates, 445.b

F

Faba Midā generat. 6.c. 299.d. cā ne excedat Curculio, 301.b. eius fœmina Vermiculos sentiunt, 685.a
Fœminę sumptuosa damna, 197.b
Fæx aluearis quid, 84.c
Falsarius Locustis cōparatus, 429.c
Fames per Locustam notatur, 434.f
in Farre qualis Vermiculus, 6.c. eius vsus in medicina, 688.f
Fasciarum Vermium sic dictorum incredibilis in homine nascentiū longitudo, 651.b
Faucium asperitates lenit Gryllus, 444.f
Faui artificium, 22.g. etymum, 115.d. pro cera & melle sumitur, 156.b. ei⁹ figura, 23.a. à cella quid differat, 83.b. qd & vnde dictus. 82.b. & 115.d. eius duo genera, 23.a synonyma, 115. castrorū species, 34.f. sub terra triplicis ordinis, 47.b. vbi longissimus, 23.a. vt eximatur, 82.c.f
Fauus vlceris genus. 649.d
Favago quid, 127.c
Fauificari quid, 83.b
Faces nuptiales, 182.f. cur nouis nuptis præferri soliti, ibidem.
ad Faces viuere quid, 188.f
Fax pruna quid, 182.c
Febris vt accendatur, 468.g ad eā remedium, 381.d. 628.g
ad Febres frigidas remedium, 740.g. ad putridas, 728.g. & h.
Febris in cantharidum potu vnde. 483.b
Febricitantes & Lumbricis laborantes vt curandi, 674.e
Februalia Romanorum quæ, 167.a.b
Februare quid, 167.b
Fel vitæ symbolum, 130.h
Felium oculi quando optime cernūt, 463.a
Felix Nolanus vt seruatus, 627.c
Felpa quid, 297.c
Festina lente, prouerbium, 228.e
Fiber quid, 201.b.c
Ficedula cur cerea dicta, 161.c
Ficus cur Pediculos gignēt, 550.e. ijs cur primo anni die vescerētur veteres, 131.a. vt Culicibus ficarijs amicę sint, 390.e.f. à Locustis deuoratæ deuoratę iterū germinant 426.e. quando eas edebant Aegyptij 128.b. Cerastē generant, 5.c. eas vt maturent Culices, 400.e
de Ficu quid prodigiosum, 426.e
Ficariorū Culicū duo genera, 385.d
ad Fistulas mellisę aquę vis, 148.d
Fistulas cera conglutinare quis inuenerit, 183.d
Flammis Apulai, 493.d
Floces quę antiquis, 138.e
Flores quid denotent, 98.g
Floridum est suaue, 326.g
Fōs apud Siculos æstrus dict⁹ 373.d
Forbicinarū historia, descriptiones, iconesq́, 570.e.f. & inde. vnde dictæ. 570.a
Formicæ inter animalia rationalia recensentur, 512.e. aliæ venenatę, aliæ non, 512.b. alatæ quales, ibi. alatę sunt & non, 5.a. albæ vbi, 513.b. earum antipathia, 524.f. Apibus inimicę sunt, 524.f. apologi, 530.e. & inde. appellantur Issedones, 514.f. areę pestis, 519.b earū artificia in fabricandis latebris, 509.a. cur asinis præferendæ. 1.d. aurum custodientes vbi, 513. & inde. ijs bilē inesse quid, 367.b. ipsæ sua cadauera pro lumbrico redimūt aut cōmutāt, 254.f. cęlestiū notionem habent, 510.b cauernarum ingressus, 511.d. cibū in hyemē recōdunt, 507.a. ab eis cognominata et denominata, 521.c. & inde. earū coitus, partus, generatio, 518.c. color. 7.a. cur mortē adferant suo signo, 521.b. cur grana ad solem exsiccent, 508.e. cur oua gignant, 518.e cur frugilegæ dictę, 518.g. de ijs cur inter Insecta [illegible] agat autor, 505.c. eas cur ciuiles appellet Arist. 508.g. cur Apollini sacræ sint, 525.a. cur cauernas suas in tres partes distribuant, 508.b. dentes habēt. 9.c. dicuntur strenui operarij. 525.c de ijs emblema, 521.c. earū encomiū, 505. 512. de ijs epigrāmata, 521.a. de ijs exēplū prędonū, 27.d. fabulosa, 532.g. forfices in ore habēt, 515.d. è frōdibus nidū cōficiūt in abiete, 515.d. frumenta sequūtur quid, 140.b. earū genus, differētię, 512.b. habitaculorū descriptio, 509.b. hieroglyphica, 527.c. & inde. de ijs historica, 524.f. in homines mutatæ, 532.b. homine sapiētiores & cur 508.f in India quantū noceant, 520.f. de earū ingenio altercatio, 521.e. earū iustitia laudāda, 508.f. latēt, 6.b. earū locus, 517.d. inter maiores et minores certamē quid portēderit, 521.b. maximę vbi, 513.c. Midæ, 87.d. minimę domū sibi condentes magnā, 513.a. imminēte annonę caritate magis laborāt, 520.g. moralia, 525.b. more Hirudinū nidū faciūt & vbi, 516.g. mystica, 525.a. nidi odor, 517.d. nidi icones, 510. nidi in putrida quercu inuenti, & minorū Formicarū icō, 534. nidos inspirare quid. 519.a. et 532.e. nono mēsis die non exeūt, 510.b. oculi earū vbi, 517.b.c. œconomia, 606.b ijs omnia cōmunia, 508.g. onerū facultas, 519.b. partes & visus, 517.b. pēnatæ vbi nō sunt, 517.d sunt pestis Bombycū, 289.c. earū pietas erga suos, 508.b. presagia, auguria, prodigia, 520.e. & inde. de ijs problemata, 529.d promuscis earū qualis, 7.d. de ijs prouerbia, 531.b. earū prudentia, 507.a. quanam sint esui suaues. 516.e qualia grana reponant, 508.e. qui nos ad laborem exhortentur, 525.b.c. quibus sacra, 525.a.d quibus corporibus abstineāt, 518.b. per eas quid indicarint Aegyptij, 527.c. sub earū rege cur militare voluerit Xātippus, 19.a. de ijs sacri draconis cubile expugnātibus historia, 524.g.h. earū semitam canere quid, 532.f. in senectute alas acquirūt, 517.c ijs sensus è sacra scriptura hausti comparantur, 527.a pro solicitudinis exemplo perperam ponuntur, 27.d. somnium earū quid Neroni significet, 521.a suis laborib⁹ fruūtur, 101.d sulphuris suffitu moriuntur, 16.e. earū synonyma, 512.e.

Digitized by Google

I N D E X.

reperies, 517.e. vbi labores suos recōdant, 41.a. vbi conficiant la. cā. 515.b. vbi alias mortuæ generēt, 8.g. vbi rubræ, 513.e. vbi catuli sint magnitudine, 115.b. venenosas esse, 519.a. venenatæ vbi reperiantur, 516.f. Vermem gignūt. 518.e. earū cum vespertilione dissidium, 528.g. earū victus, 518.g. vires, 506.b. vnde dictæ, 512.g. iis vrbes similes, 509.d. vsus, 522.f. vsus in cibis, 531.a. in medicina, 530.g. in iconibus, 532.f. vitę reliquas fugāt, 520.e. vt coeant, 10.b. vt in orbe nouo generentur, 518.f. vt mortuos suos redimant, 511.d

Formica Callicratis, 532.f

Formica Camelus prouerbium quid 531.b

Formicæ equites quæ, 512.b

Formica Formicæ chara quid, 535.b

Formica Herculeana quæ, 512.b

Formicæ vulgaris alatæ, & non alatæ icon, 517.a

Formicarum Indicarum historia. 154.e. an vera sit, 515.a

Formicæ luteas domos facientes vbi 513.a

Formicarum maiorum, & formiciformium insectorū icones, 517.b

Formica monstrosa, 515.d

Formica qd Arabib. medicis, 522.f

Formicans sapor qualis, 522.e

Formicaria herba, 523.d

Formicaria bona quæ, 528.e

Formicarium castrum vbi, 524.e

Formicarius Phalangii quale, 603.e

Formicaria vtela quæ, 605.c

Formicatio morbus qualis, 643.d. quid Plinio, 522.f

Formicula quis morbus, ibidem.

Formicinus quid, 521.e

Formicoleo quale Insectum Alberto, 523.a

Francisci Maßarij error, 391.a

Fringillagō quid, 646.f

Fritinnire quid, 315.a

Frugalitatis typus, 98.g

in Frugibus quando Vermes nascātur, 687.a

Frugilegæ cur dictę Formicę, 518.g

Frumenta cur nō debeant ventillari in granariis, 302.d. 302.e. ab iis, vt Scarabęi arceantur, 469.b

Frumentarii Scarabæi qui, 457.a

Fuci æquiuoca, 192.b. an proprium iis genus, 194.f. antipathia, 196.b. Apibus aculū portant, 195.c. Apum seminarium esse, 60.f. in eorum capitis exprimitur, ibi. copia quando, 55.e. cur & quando eiiciantur, 54.g. cur annis prosperis gignantur, 194.b. cur imperfectę Apes dicantur, ibid. cur sine aculeo ibid. cur otiosi, 195.b. cur otiosos esse bonū sit, 55.e. cur sine aculeo nascantur, 594.g. cur ab Apibus odio habeantur, 195.e. cur regibus & Apibus similes, 194.e. corū damna, 196.b. descriptio, genus differentia, 193.d. dēptis iis quid faciant, 196.b. dissidia inter Apes excitant & cur, 73.d. epitheta eorum, 197.d. etymon, 193.e. d. fauos suos fingunt, 196.g. fœtus eorum qualis, 57.b. generatio diuersa, 57.d. 194.f. gregales sūt, 195.b. eorū historia, 192.b. & in de hieroglyphica, 197.a. icō, 101. nu. 3. descriptio, 190. inermes sūt. 54.g. natura & mores, 195.b. nō nascuntur ex equis, 194.f. nō sunt mares Apum, 49.a. nec etiā feminæ, 54.g. non generant, 55.b. non sunt Vespę, 195.d. eos odit Apis & cur, 24.f. quando in Apū cellulis pariant, 35.b. quando eos abigant Apes, 31.c. quādo & quid Apes adiuuent, 58.f. iis qui similes, 102.g. 33.b. c. à quibus Apibus nascitur plures, 195.a. quid sint & vnde dicti, 46.e. de iis qd memorabile, 60.f. synonyma, 193.c. vnde nascātur, 194.g. vt aluos plenas esse indicent, 80.f. vt eos Apes puniāt, 38.e. vt ducibus similes, 55.a. vt mel furentur, 38.e. vt occidantur, 73.d

Fucus pro fraudē, 193.e. pro herba, 193.a. pro pigmento, 192.b. pro radicula, 193.b

Fucus cæruleus, 192.b

Fucus muliebris picturę gen᷒, 176.e

Fuci marini tres species, 193.b

Fuga popularis per Apes significata, 93.d

Fullo qui Scarabeus, 448.b. antennas habet, 7.c

Fullo Gazæ, 458.b

Fumus vt Apes domet, 81.e.a

aduersus Fungorum venena remedium, 148.b

Funerum Romanorum cerimoniæ. 178.f.g

Fur & fucus quid differunt, 194.c. Apis species est, 46.e. otiosus est, 196.g

Fur Varronis quid, 193.e

Furiosus mitiori responso mitigatur. 221.b

G

Galactite vt differat melitites, 127.a

Galba ortus 5.e

Galenus emendatus, 383.d. 404.f. dilucidatus, 633.b. eius ridicula opinio de Culice, 382.e.f

Galeritas cur honorent Lemnii, 407.a. 426.g. & h.

Galeruca quid Gazæ, 147.b crustæ obtectas pennas gerit 9.a

Galgulus viuit Culicibus, 200.b

Gallinę quando non interficiantur ab aspide, 339.b

Gallus marinus quid, 718.e

Gammarus quid, 572.g. eius more ambulare quid, 572.g

Gangaba, 69.b

Garrulitatis typus, 227.b

Gaures pro[illegible] reuixit 140.e.

Gazæ error, 255.d. 261.e. 262.e. 264.b. 391.a. 447.c. 475.b. 560.g. 707.c. in vertendo Aristotelem laudatus, 674.e

Gecale montis fertilitas, 51.a

Gemmę cur saxis præferantur, 2.d

Generationi quod tempus magis idoneum, 119.b.c

Gentiles per Locustam Iohannis Baptistæ notantur, 431.b

Gentilitas Apis dicta, 101.e. Muscę comparata, 363.c

Geometrarū icones, 274.nu. 7. 8. 9. descriptiones & natura, 273.e

Geometriā nouerunt Araneę, 612.f

Gladius melle litus in quem dicatur. 139.d

Gladii pisces vt infestēt Asili, 714.e

Gloriæ inanis mala, 528.f. eius vanitas per Locustā designatur, 430.f

Gobius fl. is Vermib᷒ infestatur. 6.g

Gordonii error, 551.b

Graculi cur apud Lemnios honorētur, 407.a. 426.g. & h. ab austro volātes quid significēt. 322.e

Græci Muscis comparati, 352.b 353.b Vespis, 218.e

in Gramine inueniuntur Vermiculi. 685.d. eius Vermis ad partum continendum valet, 688.e

Grammatici Cimices dicti, 450.g

Granū regium quid Mesue, 560.e

Granarium quale esse debeat, 301.c

Grauiferum agmen dictę Formicæ, 518.g

Graphiarium quid, 172.g

Greges quæ dici hora per æstatem pascendæ, 316.b

Grylli æquiuoca, 442.e. candidiores qui, 443.a. eos capiēdi ratio, 444.f. cur cū Locustis confunduntur, 441.d. diu absq; capite viuere, 441.e. excluso aere non viuere, 444.c. genus, differentię forma, 444.a. icones, ibid. c. historia, 441.d. hyeme latēt, 6.b. ex Locustarū genere sunt, 442.g. prouerbium, 444.g. à quibus comedātur, ibid. f. sonus, 310.e, 443.d. vnde dicti, 442.g. vsus, 444.f

Grylli fluuiatilis historia 709.d

Gryllus picturæ genus, 442.f

Grypbes cur Apollini sacri, 525.a

Gulam multorum malorum causam

esse. 370.e per Brucum designa tur, 430.f. per Culicem, 394.g
Gulosi cum Cicadis cõparati, 325.e
Gummi vt albescat, 159.a
Gummitio quid, 83.d
ad Gurguliones remedium, 633.a
Gurgulio vide Curculio.
Gynæcium in Formicarum nidis quid, 509.b
Gypsum lacte male miscetur, 140.e

H

ad HEmorrhoides remedium, 728.g
Hæreticorũ consueta da in docẽdo 594.g. Fucis similes, 102.g Cicadis & ranis similes, 324.g Locustis similes, 429.d. per muscam designantur, 364.e. per Scorpios, 594.f
Haltera quid, 186.g
Hastago quid Isidoro, 410.e
Hebræi mellis inuentores, 60.b
Heliogabali luxus, 181.d. 600.e
Heliotropium cur dictum Scorpiurus, 592.f
Hemerobium quid, 372.b
Herodis Antipathis & Ascalonitæ mors, 652.e f
Herba canina quæ, 343.c
Herba Locusta dicta, 438.g
Herbicida quid Palladio, 265.a. 686.e
Hercules conopinæ cur dict⁹, 393.a 428.g in Muscã format⁹, 369.d ei⁹ somnũ Cicadæ turbarũt, 339.c
Hermolai Barbari error, 407.b
Hermonax cur ab Apibus occisus, 38.f
ad Herpetem equorum remedium, 688.e
Hesychij error, 261.e
Hieron ab Apibus nutritus, 88.f
Hieronymus explicatus, 164.b
Hierosolymæ quatuor vastationes, 432.e
Hippidium quid Athenæo, 737.d
Hippocampa quid ab Hippopotamo differat, 736.g
Hippocampi aquinoca, 736.f. descriptio, 738.e. icon, 739.a. historia, 736.f synonyma, etymõ, 727 b. venenũ & eius remedium 739 b. & inde. venenũ eius non referri ad algam, 739.c. vsus in medicina, 740.a
Hippocentaurus melle seruatus, 353.e
Hippocratis locus explicatus, 663. b. 696.g
Hippopotamo superimposita cucumis auis quid denotet, 30.f
Hippuri Muscæ, 344.g
Hippus Oppiano quid, 747.d
Hirudine bibacior qui dicatur, 730. e. eius & Cimicum antipathia, 538.f. cur in fluuijs degere non possit, 723.a. eius damna, & remedia, 730.f. ab ea denominata, 729.d. electio ad vsum in medicina, 726.f. vt euitatur pota, 539 b. & c. eius epitheta, 729.c. genus, differẽtiæ, forma, 722.e. vt libentius harcant, 726. b. locus, 723.a natura, mores, victus, generatio, ibid moralia, 724.g. motus, & ingressus, 724. pota signa & remedia, 730.g & inde de ea prouerbia, 730.c. qua aqua delectetur, 723.a. à quadripedibus hausta vt pellenda, 722.g. quæ pernitiosior, 722.c. quãdo in morbis adhibenda, 726.f. quem sanguinẽ exugat, 726.d. synonyma, 721.b. vbi adhibeatur & ad quos morbos, 726.d. 728.c. vsus in medicina, 725.a. vt applicanda corpori, 725.a.b. vt auellatur, 725.c 727.a vt sugetur, 724.f. vt sanguinem amet, 723.b. vt præcidenda cum corporis partibus adhæret, 727.a. vt præparanda cum applicari debet, 726.f
Hirudinis aquarum dulcium & marinarum differentiæ, 722.e
Hirudinis, varia icon, 765.
Hirudinis marinæ historia, & icon, 733.b. & inde.
Hirudinaria herba quæ, 729.d
de Hirundine Cicadam in nidum suum deportante, 332.b cur Dianæ tẽplum non inuolet, 352.e incertus veris nuncius est, 357.b. eius indocilitas, 356.e industria 23.c. sine Muscis viuere nõ potest 359.a quomodo capi potest, 341. c. vt Blattas è nidis arceat, 504.f
Holosericũ & metaxa idẽ esse, 295. e. vsum eius cur negarit vxori suæ Aurelianus Imperator, 295.c
Homini ex alieno labore commodũ quærentis typus, 197.a ei arduũ esse imperare & obtemperare, 3. g. dulcibus tantum gaudens per Apes notatur, 92.f febricitãs & moriens per Scarabæum notatus, 464.g. ferox Scorpio appellatur, 573.b. eius ingeniũ ceræ simile, 170.g. an omnis laboret Lũbricis, & qui nõ, 656.b. virtute vacuus cũ Scorpione comparatus, 595.a
in Homines mutatæ Formicæ, 532.b
Honorij mors, 553.b
Hordeum cur in puluere serendum. 529.d. eius farina quando offertur, 134.g. quando maturũ 497. e. in eius radicibus Vermes generari, 685.a. eius spica neglecta ad triticũ se conferũt Formicæ, 541.c
Hordearia loca ã Scaligero, 359.b
Hordeum canterium quale, 460.b
Hortos infestant Culices, 395.b. ex ijs vt pellendæ Blattæ, 504.e
Hostis Locustis similis, 424.g. eius impetus cum Locustis comparatur, 430.g
Hostium mutua cædes per Scorpiones significatur, 595.b
Humilitatem cera denotat, 169.d
ex Humoribus omnibus non nasci Vermes, 659.b
Hybla mons vbi, 49.e
Hydroleos qualis Aranea. 605.a.
Hydromeli quid Plinio, & Dioscoridi, 147.c vt fiat, 150.a
ad Hydrocelon puerorum remediũ, 704.f
ad Hydropem remedium, 441.a. 469.d. 728.g
Hyemis fine tempestatis signum, 321.e
eam vt præsagiant Vespæ, 219.d
Hylusius Thasius Apum naturam perscrutatus, 22.e
Hymettus Atticæ mons cur Apibus abundet, 49.b
Hypocritæ Culicibus comparati, 397.e. Fucis, 102.g. Araneatum telis, 626.b. melli & felli, 137.b. Scorpionibus, 595.a
Hypodromus Phalãgij genus, 604.f
Hystericæ fœminæ vt à laborantibus Lumbricis distinguantur, 669.d

I

IBis auis Locustas ferpẽtesq; depascitur, 426.b
Ichneumones Vespæ quæ 200.g. earum ortus, 206.g. cum Phalangijs antipathia, 218.g. & 610.f. & 624.g.
ad Ictericum remedia, 481.b. 695.d. 559.c
Idea Platonis, 327.b
Idolatriæ spurcities per Muscam designatur, 364.e
Iecoris & cordis necessitas, 8.f
Iecur & liẽ melle intumescunt, 153.b
in Igne non nascuntur Conopes, 391.a
Ignis nullum creat animal, 658.e
Vermes in eo generari, 701.a
Ignei Vermiculi quid portenderint, 646.e
Ignis S. Antonij quid, 522.g
Igni sacro quæ conferant, 444.f & 695.d
Ignaria, 259.a
de Imaginibus cereis multa, 176.g. & inde. eas quis primus in venerit, 180.g. vbi collocarentur, 176.g. 179.a
Imagines cur æreæ & lapideæ fallæ 179.c. cur fiant ex cera, 180.g.

cur

Digitized by Google

cur in funeribus ducerentur, 178. f. vt colorentur, 178. b. subdita quæ, 177. d

Imagines ex quo magistratu, 178. a

Imagines quorũ frangerētur, 179. b

Imaginum alius vsus, 179. d

Imbres vt præsagiant Vespæ, 219. d

Impar numerus nō diniditur, 182. g

Improbus cui similis, 626. g

Impudentiæ, & importunitatis hieroglyphicum, 365. a

Incēdiū cera immißa extinctū. 189. d

Incerare deorum genera quid, 166. f

Inconstantia hominum discordantium denotatur per Locustas in Aegyptia plaga, 418. e

Increpare quid, 315. b

Indocilitatis hieroglyphicum. 363. b

Indi ceram idolo offerunt, 168. g. cur à candelis noctu abstineant, & alijs luminibus, 402. f. vt se à Culicibus defendant, 401. d

Inimicus quamuis humilis metuendus, 465. b

Insectorum in aculeis differentia, 9. b. aculeorum vsus 3. a. 9 b. aculeata quo tempore magis noceant, 234. e. eorum alarum diuersitas, 8. g. alatorum diuersitas, 7. b. an respirent, 14. e. animalia esse perfecta, 3. d. apoda quæ, 7. b. aquatilium differentia, 5. a. b. aquatilia cur minus diu in aere viuant, 18. g. h. bipennia cur aculeum in ore habent, 9. d. cuncta breui à coitu pereunt, 12. e. eorum calor, 18. g. caro, 8. f. carent palpebris, 7. c. coitus diuersitas, 10. b. Coleoptera seu vaginipennia quæ, 7. b eorum creatio tanti facienda, quanti magnorum animalium, 2. f. cur genita à Deo 3. a. cur oleo pereāt, 18. f. & aceto reuiuiscant, 14. f. cur non respirare dicantur, 14. e. cur spirandi vsus negatus ijs, 15. b. cutis eorum qualis, 8. g. cur alijs exāguibus præferat autor, 2. e. cur multis pedibus prædita, 10. f. cur enceladа dicta, 16. b. cur plantis similia, 17. c. cur auersa aluo coeant, 12. e. cur pulmone careant, 15. a cur parum comedant, 10. b cur pauco indigeant cibo, 13. c. cur non respirent, 14. b. cur voce careant, 16. f. cur aeris beneficio viuant 18 g. cur alia binas, alia quaternas alas habent, 9. a. eorum damna, 19. a. dentes, 7. d. differentiæ à loco, 6. b. differentia à partibus corporis. 7. a differentia à qualitate, & quantitate, ibi. differentiæ à victu, 10. f. diuisio secundum authorem, 5. a etymon, 3. c. eorum feminæ maribus maiores 11. a. femina in marem membrũ genitale immittit, 11. a. in fossilibus raro generantur, 5. b. frigida esse, 13. c. generatio vt absoluatur 12. b. genus, differentia, forma, 4. b. gustus, 16. e. hominum peccantium causa immißa sunt, 19. a. b. incessus varietas, 12. b. intestinũ quale & vbi, 8. e. laus. 1. d. 2. e lingua, 7. c. linguæ vsus, 9. c. membrũ genitale, 11. d. membrana sicca volant, 44. g. eorũ mirabilis sexus 11. a. multipeda quæ, 7. b. mutilata viuere possunt, 13. b sine neruis & visceribus perfecta esse. 4. e. nō possunt dici cartilaginea, 8. g oculi quales, 7. c. oculi vt moueantur ibid. odoratus qualis, 14. c. 16. e. odorandi sensorium diuersum ab alijs, 15. b. oleo mortua vt reuiuiscant, 18 f. omnia excepto Scorpione cauda carent, 9. d. oua quā citò perficiātur, 495 d. eorũ ouum vt definiendum. 16. b. c. partes sensoriæ, 7. c. pedes eorũq; vsus, 10. e. pennæ & aculeus abscißi non renascuntur, 9. d. pennata vt respirent, 14. e. in plantis quæ, 5. e. eorũ cũ plantis similitudinis distinctio. 17. d. & inde. præcinctum quid, 318. c. ea à principio mundi extitisse, 12. g. eorũ pulchritudo, 9. a. ex putri nascentium varietas, 12. f. quæ partes omnibus necessariæ, & communes, 7. a. quæ dentes habeant, 9. c. quæ ex rebus artificiatis, 6. g. quæ aculeo careant. 8. b. quę binas & quatuor alas habēt. 9 a. quæ senectā exuunt. 9. d. quę serpētia dici possint, 13. a quæ sex pedes habeant, 10. e. quæ in animalibus generentur, 6. f. quæ aculeum habeant, & eius diuersitas. 8. e. quę nobiliora, 20. g. & h. quę lateant, 6. h. à quibus apertè occidantur, 19. b. quæ viuaciora, 17. a. quæ quatuor alas habeant. 8. b quæ omniuora & quæ nōn, 10. g quid sint, 3. b. quid vice sanguinis habeant, 14. b. eorum semen, 12. f sensus, 14. g. 16. e. eorũ sonus dupliciter fit secundũ Albertũ, 353. d. 354. e. spirare non poße sine visceribus, 15. b. subtilitas & prestātia, 6. e. sulphuris odore intereūt, ibid. synonyma, 3. b. tactus 16. e. tēperies, 13. c. terrestria quæ, 5. b. totipennia quæ, 9. b. Vaginipennia vt volent, 52. b. venter qualis, 8. e visceribus carent, 8. e. vitæ tenacitas, 17. a. fragilitas, 18. e. vnde dicta, 14. f. vniuersaliter non omnia frigida esse, 13. d. vocē non edere sed sonum, 16. f. vt animalia imperfecta dicantur, 3. d. vt fugentur, 19. a. & b. vt moriantur, 12. b. vtilissima quę, 20. b. vulua eorum qualis, 9. d

Interaneorũ alia quę Plinio. 647. c

Interluny indices Scarabæi, 471. a.

Intestinorum aquaticorum descriptiones & icones, 67.

Intestina terræ, 693. a. vide Lumbrici terrestres.

Inuidi Cātharidibus cōparātur. 475 e scarabæo, 462. e. tineę, 699. c

Inuolulus Festi, 685. d

Inuolulus quid Plauto, 5. e

Io Oestro agitata, 381. a

Ionatha ex solo melle restauratur, 144. f. gustato melle vix absoluitur, 93. a

Ipoctonus, 486. h

Ips Vermis vestiarius, 6. g

Ips cur vitiarius dicatur, 5. e

de Ipe adagiũ, 487. a. historia, 486. g. non est serpens, 486. g. quando generatur, 687. e

Ira paulatim apud animum collecta Vespæ comparatur, 220. g. per rubiginem innuitur, 430. g

Iridis cœlestis epitheta, 119. c

Iris quid Aegyptys, 41. d

Isidori error, 315 a

Isis per Scarabeũ notata, 462. b

Itrium placenta quæ, 144. g

Iudęos Locusta significat, 430. b. nō vtuntur cera & cur, 168. h

Iuglandes melle toto anno seruantur incorruptæ, 154. g

Iulis piscis, 634. f

Iuli ęquinoca & synonyma, 633. e. precisus cur viuat, 18. e. cur plurimos habeat pedes, 634. g. & h. eius forma, 639. g. icon. 636 nu. 7. à Scolopendra quid differat, 634. e vsus, 696 f

Iumētisne noceāt Culices, 402. f. eorum Vermium generatio, 681. b

Iuppiter ab Apibus altus, 111. b. ἀπομυῖος cur dictus, 404. c. eius facies quādo miniaretur, 175. a. eius ἐπίσκοπος 381. b. Apomyus, 359. d

in Iouis Catebatis tutela Scarabæi, 461. b

Iuppiter Melissæus cur dictus. 60. g

Iustus Apis dictus, 100. c. eius os distillat sapientiam, 133. c

Iuuenalis emendatus, 177. c

Iuuēcis Crabrones infesti sūt, 228. f

Ix quid, 486. g. & h.

Ixia quid, 151. e

Iynx quæ auis, 522. e

L

LAbiorum rimas sanat oleum ceræ, 187. a

ad Laborē adhortamur exēplo Formicę & Cicada, 526. e. eius magni exemplū est Formica, 506. e. pater fruitionis dicitur, 105. d. quantū faciat ad virtutem parandam exemplo Formicarum, 507. e

Digitized by Google

ad Lac generandum in mammis mulierum remedium, 696.g
Lac in nutricibus coagulari non patitur Cera. 185.b.c. eo placere quid 141.b. eius vsus quatenus vtilis. 490.h. rationabile & desiderabile est, 134.e
Laccam congerentes Muscæ, 345.a. vbi conficiant Formicæ, 515.b
Lacertæ absolutæ in corporibus humanis natæ. 653.b. resciſſæ viuunt, 17.a. earum catulis Aranei insidiantur, 624.f. ne Apibus noceant, 665.b. vt occidantur, 65.a
Lacerta Chalcidica, 13.a
Lachetas Cicada quæ, 310.e
Lactuca Vermiculos innasci, 686.e
Lacria quæ Formica, 516.g
Laha quid Alberto, 702.g
Lampetræ Lumbrici fluuiatiles dicti, 717.d Hirudines marinæ dictæ apud Strabonem, 733.b
Lampas dicitur quoq; Cicindela, 493.a
ex Lampsana plurimum ceræ colligunt Apes, 156.e. eius descriptio, 155.e
Lampyris, 448.b. vide Cicindela ab ea denominata, 497.b. ei⁹ humor lucidus qualis, 494.g. nobilitas, 20.b. eius lucens humor venenosus est, 494.g
Lampyris alata, & non alata, earumq; icones, 495.a. & b
Laodemia ceream imaginem mariti habuit, 179.d
Lapathum cantherium, 460.b
Lapides cur pertimescat Lupus. 679.
ad Lapidem vesicæ efficax remedium, 539.c. 599.
Laserpitiferus ager Cyrenis, 500.g
Larix vbi Teredini obnoxia, 691.b
Laudis humanæ fauor, mel, 135.b
Lectus dictus Catullo Cimex, & cur, 536.f
Legumina venerem cient, 257.b
Lendes qui. 6.f. earum historia. 569.c. ex iis pediculos fieri, 551.e.d. vnde generentur, 546.g. vt generentur, 536.g
Leno Tipulæ comparatus. 707.e
Lentisco inserta non esse Vermibus obnoxia, 688.b
Leonis generationi cur Apum similis 55.e. eum adlatrans Catulus quid, 223.b. infestatur à Culicibus, 396 f.g. Muscis comparatur, 357 c. non est molestus Papilionibus, 258 f. Scorpionis ictu moritur, 582.b. comatus qui dicatur, 29.d. Formica dictus, 523.b
Leoformicarius. & eius historia. 523.a
Leontica sacra, 128.e
ad Lepras remedium, 441.b. 530.g 740.g
Lepus in nummismate Meſſanensium & cur. 113.d
ad Lethargum remedium, 539.e
Leucacātha Vermes generat, 690.b
in Lentisco pisce quales Lumbrici, 6.g
in Leucisci secunda specie Rondeletii Vermes nasci, 680.e
Leges optimæ quę, 30.g
Lex quibus Locustis similis, 431.a
in Libris & charta quæ Insecta nascantur, 6.b. vt à Blattis custodiantur, 503.b.c
Libido & nequitia per Scorpium notata, 595.c
Liba Priapo oblata, 130.e
ad Lichenem remedium, 480.e
Lien & iecur melle intumescunt. 153.b
Ligno arido fiunt Carabi, 458.b
ex Lignis putrefactis Scorpiones. 591.c
Ligniperdę historia, 306. genera & icon.g. vnde dicatur ibid. e
Ligniperdæ aquaticæ historia, 708. Papilionis eius icon, 763.a.b. itē alterius sine festucis icon ibid.
Ligurire quid, 353.c
Lilium floris genus, 326 g. eius succus mel dictus, 114.b
Limax & cochlea quid differant, 702.f. an edatur & vbi, 703.e. diuersæ eius icones, ibid. genus, differentia, forma, 702.h. historia 702 f & inde. ex eo cosmeticum remedium, 704 f. ruffa quę. 702. b. cum testudine confunditur, 702.f. eius Synonyma, ibidem, vsus, 704.c. & inde. vbi viuat. 703.a
Limacius lapis qualis, 702.b. 703. a. eius vsus, 704.b
Lini inuentio Arachne tributa, 631. e. eo obligabant litteras suas veteres, 371.e
Lineis vestibus cur Aegyptij sacerdotes vterentur, 554 e
ad Lippitudinem remedium, 371.b
Liquores tres optimi & magis vtiles homini qui, 40.e
Litta quæ. 6.f
Litterarum studiosis parce epulandum, 323.c
Liuonum simplicitas, 160.b
Locrenses cur in numismatis Cicadas habuerint, 328.h
Locustæ aquinocæ, 404.e
Locusta Aegyptia vbi nata, 418.e. per eas plaga octaua Aegyptiis fuit, 422.e
Locusta an oculos habet, 411.a. antipathia & pugna, 428.e. & inde. de ea apophthegmata, 434.g. de bene canente carmen, 436.e. bonem prius pariet quid, 437.b. ea & Bruchus non simul existunt. 422.f. eius & Cicadæ commune sepulchrum, 435 d. de ea & Cicada fabula, 549 e. coitus, partus, educatio, 418.f. de ea cur inter Coleoptera primum agat autor, 403.d. eis comparati Troiani, 424 b. cur duros habeat oculos, 421.a. eam pro mundo animali habet sacra Scriptura, 439. b. cur oua gignat, 518.e. cur μάντις vocatur, 425.d. cur mastax dicatur, 421.b. cur locis montanis non fiat, 416.b. cur posteriora crura longiora habeat, 410.b. cur exercitum significet, 425.d. cur diuinatrix dicta, 434.f. cur in cibo concedatur, 432 b. denominata, 428.f. & inde. emblemata. 434.b. epigrammata, 435 a. epitaphia, 436 g.b exercitus descriptio, 417.d forma, descriptio, 410.g. & inde. genus differentia ibid.f Hebrais concessa in cibū, 439.b. Hieroglyphica, 434.c. & inde. historica, 429.a.b. eam ex humido generari, 419.c. icones 412. 413. 414. 415. 416.f. Ioannis Baptistæ animal fuit, 438 f. quid moraliter hoc signet, 430. b. locus, 410.g. ea Locustam vt fugat, 426.f. mare transuolat, 417 c eius mentem habere quid, 437.b. eius militaris exercitus, 422.c. moralia, 429.b. & inde. mortuæ reuiuiscunt, 423.b. numisma, 437.e. & inde. oculi cur duri, 421.a. omnes feminæ, 419. g. eas orationibus fugari, 427 b. oua qualia, 419.a. pedes, 10.f. pedum hieroglyphicum, 434.f podalia, 420.f. pollicis magnitudine, 422.b. per eam populus gentilis designatur, 431.b eius posteriores pedes prioribus sunt longiores, 10 e. præsagia, & prodigia, 425.a. & inde proverbia. 437.b eas quæ aues depascant. 426.g. & b. ex qua putredine generentur, 429.c. quando maximum stridorem edant, 420.e. quando maiora damna inferant. 421.d. quibus sese medeantur, 421.c. quibus in cibum cedant, 439.b. rege carent, 417.d. senectam exuit, 411.b. se inuicem deuorant, 428.f. ex siccitate generantur, 419.d. iis similes sunt hostes, 424.g iis similis est Oestrus, 376.e. earum sonus visus, 420.f. sonus non insuauis est, 420.g. nō sunt semper signa belli, 425.b. tres pedes longæ vbi, 410.g. vbi dentes habeant, 420.g. vbi eas occidere cogātur, 417.a. vbi scorpioni

Digitized by Google

pioni infestæ sunt, 580.b. earum Vermiculi quales, 679 c. venter, 8.e. Vescentes iis populi cur breuiores vitæ, 440.h & 441.a. earum victus & damna, 421.a. vnde dictæ, 410.e. vnde nascantur, 12.f. in volatu earum quid diuinum est, 417.d. inter volatilia & reptilia ambigunt, 417 c. vsus in cibis, 438.e. & inde in medicina. 441.b. eas vt capiant Acridophagi, 439.d. & 440.e. vt coeãt, 10.b. vt fugentur, 426.e. vt moriantur, 418.g. 420.e. & f. vt sonent, 16.f. vt volatum exerceant, 417.c

Locustula, 406 b

Locusta piscis qualis, 404.f. instrumentum quale ibid.

Locusta Scorpiomachus, 593.a

Locusta venefica, 404.f

Locutio quid, 16.f

Lodouici Imperatoris dictum de Pediculo, 542.b. 559.a

Longobardorum fratres qui dicti, 654.a

Lotus melligenus herba, 126.h

Lucanus cornua vel forfices gerit, 7.c

Lucani Nigidij descriptio, 448.b. 450.h. icon, ibid.

Lucanus vnicornis, 7.c

Lucani Papilioni similis descriptio. 451.a icon ibid nu. 5.

Lucanus poeta ab Apibus altus, 88 f

Lucas antiqui appellant boues. 437.b

Lucerna cerea, candela prælata, 182.e

Lucina Olympia, 129.d

Lucula vnde dicta, 493.d

Lumbrici alij veri, alij veris similes, 655.a. eorum causa efficiens. 657.d. quid, 647. 693.h

Lumbrici hominis toto genere præter naturam, 672.g. eorum causa finalis, 657.c. formalis, ibidem. d materialis 658.b. eorum differentiæ in ventre & intestinis nascentium, 647 g. tres species esse qui dixerint, ibid b. eorum insomnia quid sibi velint, 667.a. ex quo humore generentur, 657.c. d. 660.e omnes ætates infestant, 670.g

Lumbrici qui Iuli dicantur, 633.d

Lumbrici repunt, 13.a ortus & genera, 12.f. pedibus carent, 7.b. qualis in Lencisco, 6.g. in quibus generentur, 6.f. 671.g

Lumbricorum signa communia in homine nascentium, 654.b. ex stercore qui generari dicant, 659.a. in ventre nascentium synonyma, 650.g. mortuos aut viuos excernere an bonum, 671.a. vt fugentur, 697.c.d

Lumbricus latus cur ab Hippocrate omissus, 647.g generatio, 662 g. num pariat, ibid. ex pituita nasci, 659.c. prognostica, 670.e synonyma, 649.b. vide Tænia.

Lumbricorum marinorum historia, 333.e. icon, & vsus in medicina, ibidem. g

Lumbrici rotundi, & teretes qui, 650.g. origo & an pariant, 671. b. icones, 652. nu. 3.4. prognostica sumpta à quantitate, & qualitate, 670.f. à tempore excernendi ibidem, g. à modo excernendi, ibidem. b. signa. 668.g

Lumbrici terræ antennis carent, 7.c coeunt & quomodo, 694 f.g. cur plurimos alat Anglia, 693.d. historia, ibidem, præsagia, 695.b. apologus, ibidem, 6. propriè dicuntur Vermes Alberto, 639.b. eorũ synonyma, 643.a.b. genus, differentia, descriptio, ibidem, locus, victus, generatio, ibidem. d. moralia, 694.h. 695.a. quando è terra exeant, 7.a. iis vescuntur pisces, 697.b.c. vsus in medicina, 695.c. & inde. in cibis, & alijs, 697.a

Lumbriculus, 675.d

Lumen diligunt Culices, 388.f pro creationis signum est. 182.h eius natura in Lampyride, 496.g

Luna qui Scarabeus dedicatus fuerit, 463 a

Lunati calcei apud Romanos quid significent, 330.f

Lupinus non parit animal, 685.a

cum Lupo antipathia Muscæ, 358. h. eius cadauera sequi quid, 140. b. ab eo carnes & pelles laceratæ cur Pediculos gignant, 550.g cur lapidis pertimescat, 679.a. ad Vesparum ortum confert, 205.b. eum vt Muscæ fugiant, 357.d.

Lupus Araneus qualis, 602.g. 603. a. 604.e

Lupus salictarius, 302.f

Lusciniarum musica, 23.c. Pediculis infestantur, 545. c. sibi Formicarum … onis medentur, 530. b. tardilingua dicta. 324.f

Lutra absoluta in corporibus hominum nata, 653.b.

Luxuria per Erucam notatur, 430. f. per Muscam, 364 e

Lybici vt contra Scorpios defendant sese, 581.b

Lychnis syluestris vt Scorpionibus contraria, 585.b

Lysistratus Sicyonius quid inuenerit, 180.g

Lyssa vermis sub canis lingua, 680.b eius vis & vsus in medic. 682.g

M

Madixa quid Hispanis, 285.b

de Mago & Musca ridiculum, 352.e

Malæ ne fiant hirsutæ, 530.h

Maledicentiæ symbolum, 221.b

Maledici Cantharidibus comparati, 475.d Scarabæis, 461 d

Malefici vt per Vespas notati. 121.b

Maltha quid Latinis, 156.b. quid Polluci, 174.g

Mala musca, 126.h

Mala infestantur Vermibus, 685.b eorum vsus, 688.f

Malua satiua & syluestris quando floreat, 146. f. Cimices generat, 6.e

ad Mammarum suppurationes remedium, 696.f. ad puerperarum. 503.d. earum Vermes vt sanentur, 677.a

Manna quid Suidæ, 124.e. in quibus arboribus colligatur, 117.e

Manna sicca, 117.b

Mantis te vidit, prouerbium, 437.b

Mantis agrestis quid significent, 437.b

Manubalista instrumentum bellicum, 577.c

Marcellus iurisconsultus emendatus, 298.g

Marcellis Virgilij error, 127.c. 650. e. 737.h

Mare mortuum cur sic dictum, 423.a

Maria virgo per candelam ceream significata, 167.e

ad Mariscas remedium, 704 f

Marij summus honor. 168.f

Martis matris festa, vt celebrentur apud Romanos, 167.e

Martius mensis qualem Vermem gignat in Germania, 720.e

in Mascula Veneris sectatores, 461.c

Mathioli error, 160.b. 541.b.

Maza quid, 467.a

contra Meconium haustum remedium, 148.b.

Medici vt rectè vtantur Cantharidibus, 479.a

Medicina primus inuentor, 41.d

Medo Germanorum, 150.g. potus ex melle, 147.a. eum qui plurimum bibant, 150.g

Megarenses muscis infestati, 368.g

Mel acre cur laudetur, 124.g. eius acrimonia vt auferatur, 144.b eius aquinoca, 114.b. amarum vbi 122.f. an Vespa conficiant. 211. d. eius in antidotis quantitas, 154.f. Apum cibus, 78.h.

Apum

Digitized by Google

Apum labor vocetur, 21.b. *in arundinum folijs vbi*, 22.f. *Atticum cur laudandum*, 120.h. *Attici non gustant Scarabæi*, 468.e. *iucundum vt conuersum*, 152.g. *Baccho sacrificatum*, 128.g *bonitatis signa vnde petenda*, 124.h. *in cellis Craboni existit*. 229.a. *eius & ceræ substantia diuersa*. 157.c. *acetosum quale* 125.b. *citius faciet Scarabæus quid*. 466.g.h. *coctum aluum adstringit, & cur*. 148.b.c. *coctum cur amarescat*, 139.h. *color*, 118.f. *copia eius quando*, 55.c. *in eo corpora sepulta*, 130 b *cur sit vile*, 143.c. *id cur Deus sacrificari noluerit*, 131.b. *cur antidotis admisceatur*, 154.f.

Mel cur aqua misceatur, 158.b. *cur celeste donum dictum*, 141.d. *cur Ceræ prætulerit autor*, 155.b. *cur bonum & calidum in locis frigidis*, 121.f. *cur bonum colorem efficiat*, 144.g. *cur dictum Hymettium*, 49.b. *cur inflationes pariat*, 153.b. *cur natura venenatum fecit*, 122.b. *cur naturæ meatus dicatur permeare*, 148 g *cur non diu coquendum*, 145.e. *cur primo anni die vescerentur veteres*, 131.a. *cur in Ponto venenosum*, 122.f. *cur in sacrificiis offerri prohibitum*, 93.c. *cur vlceribus acre*, 137.d *cur vini faces cienet*, 138.b. *ab eo denominata*, 126.f. *diligentiam notat*, 93.c. *dijs & hominibus gratum cur dictum*, 142 b. *dulcissimum vbi*, 120.b. *inter dulcia calidissimum*, 148.f *id edens nunquam ægrotat*, 143.b. *eius electio*, 124.f. & *inde de eo epigramma*, 139.e *id extremis digitis gustare quid*. 141.c. *solstitium*, 124.e. *ex floribus ab hominibus collectum*, 124.f. *floridum quid*, 118.f. *eo fluere quid*, 141.b.c *flumine petere quid*. 141.a. *in frigidis morbis maxime idoneum*. 148.a. *genus, differentiæ*, 118.e. *historica*, 152.g. *homines longæuos facit*. 39.b. *insaniosum vbi* 93.a. *eius inuentores qui*, 60.b. 50.f. *lacte mixtum in potu datum*, 140.b. *id è longinquo sentiunt Muliones Culices*, 386.e. *eius mali nota*, 125.d *medulla de quo dicatur*, 139.d. *moralia*, 132.g & *inde*. *multorum est symbolum*, 128.c. *à Muscis intactum quale*, 353.c. *natiui differentiæ*, 118.e. & *inde*. *niueum & durum vbi*, 122.d. *nocumenta*, 153.a. 148.g. *odor cur nutrire possit*, 143.b *de eo & quo Democriti dictum*, 39.c. *in oxe Leonis mortui quid significet*, 93.a. *eius ortus in folijs plantarum*, 127.a. *ex eo oleum & eius facultas*, 122.g. *pane iniecto corrumpitur*, 126 f. *de petra sugere quid*, 141.b.c. *plantarum naturâ refert ex quibus colligitur*, 120.f. *præstantius in locis calidioribus*. 121.b. *ex eo problemata*, 137.d. *prouerbia*, 139.c.d. *qua die melius eximatur*, 81.b. *conseruare id quæ nequeant*, 155.a. *quale ex buxo*. 122 g. *quale bonum*, & *quale non*, 45 c. *quale commedit d. Io. Baptista*, 123.d. *eius quando maior copia*, 116.g. *quando in conuiuijs administretur*. 143.c. *quando id ederent Aegyptij*, 128.g. *quando conficiendum & quomodo*, 82.g. *quando nihil eius detrahendum*, 78.b. *quantum nutriat*, 144 c. *quantum eius in castratione eximendum*, 80.g. *eo qui Dei placati*, 128.h. 129.a. d *eo qui vixerint*, 143.a. *quibus prosit*, 148.g. *in quibus bilem generet*, 153.a *quibus mortis symbolum*, 130.h. *ex quibus herbis præstantius*, & *ex quibus illaudatum*, 76 e f. *quid Pindaro*, 92.f. *quid sit*, 116.c. *quo tempore copiosius colligatur*, 119.a.b.c. *quod in imo est, cur optimum*, 137.d. & *inde*, 138.f *pro re iucunda & delectabili*, 141.d. *recens an melius petere*, 138.b *rescidam esse materiam*, 116.e. *satietatem habet, quid*, 92.g *in Sardinia pessimum*, 122.b. *ex eo seipsum obuoluere quid*, 140.e. *Siculũ cur laudatum*, 66.c *simul cum Fucis in eadem cella esse potest*, 294.b *solum per se nutrire*, 144.f. *ab eo similitudines*, 137.a. *summis digitis delibare quid*, 139.d. *synonyma*, 115.b. *eius temperies*. 148.f. *tempore an arescat*, 126.e. *Thymum planè olens reijcitur*. 125.c. *vbi laudatissimum*, 120.f. & *inde*. *venenosum*, 122.f. *venenati signa*. 123.b.c. *remedia ibidem*, *venenatum ex plantis*, 123.c.d. *eius quot vindemiæ*, 80.f. *vnde dicatur*, 115.c. *vnde constet*, 22.g. *eius vsus*, 39.b. *vsus in cibis*, 141.d. *ad conseruanda cadauera*, 153.c. *vsus ad dulcorandum*, 129.b. *vsus in medicina*, 148.g *in potu*, 145.b. *in sacris*, 128.c. & *inde*. *vt adulteretur*, 126 c. *vt aluum moueat*, & *vrinam*, 148.f. *vt ament id Muscæ*, 353.b. *ex eo vt aqua distilletur*, & *eius facultas*, 151. 152. *vt Deo offerri possit*, 132 e. *vt despumetur*, 145.a. *vt optimè coquatur*, 145.a. *ex eo vt vinũ fiat apud Taulantinos*, 147.b. *acapnõ quid*, 121.c. *amarum*, 118.e

Mel acaton laudabile, 124.g. & *quid* 122 f. *acraton quid*, 122.f. *anthinum*, 80.g. *ericeum*, 119.d. *quale*, & *vnde dilutum*, 121.d. *galbanarium*, ibid c *heliconium*, 90.e. *mænomenon quid*. 122.g. *simblium*, 44.e. *syluestre quid*, 123.d. & *inde quid denotet*, 136.h. *thijmosinum quale*, 124.g. *frugum quid*, 114.b

Melculum, 142 e

Meliceria cur fauies dicta, 127.b

Meliceridarum precium, 143.d

Meliceris vox æquiuoca, 127.b. *herba sic dicta*, *ibidem*. c. *morbus qui a b. ibidem*.

Melicratum cum Oenomeli confundit Pollux, 146.g. *eius vsus ex Dioscoride*, 148.d

Melilotus herba quæ, 126.b

Melimelum quid, 126.g

Melinus color qui, 127 c

Melis animal quale, 147.a

Melissa herba, 89.a. *puella quæ*, 41.c

Mellis inuentrix, 60.g. *ciuitas quæ*, 41 d

Melissonius locus vnde dictus, 41.d

Melyssophyllum vnde dictum, 89.a

Melites lapis, 127.a

Mellaria vrbs, 128.e

Mellarium quid, 63.c. *vide Apiarium*.

Mellarius qui vocetur, 61.a. *optimi officium*, 61 a. & *inde*.

Mellationis terminus, 80.g

Melleus color, 127.e

Mellifera Musca, 343.a

Melinum vestimentum, 127.c

Mellita quæ dicantur, 143.d

Mellita aqua vis, 148.d

Mellitum laqueum quid vocitaret Diogenes, 91.a

Mellona Dea, 128.e

Melomeli quid, 147.c

Melampyrum herba quæ, 360.e

Melancephali Cantharidis descriptio, e nu. 7

ex *Melancholia non fieri Vermes*, 659.d

Melolonthes Aristotelis descriptio, 449. d. *icon* 450. nu. 6. *coleopteron est* 444.b. *vt ea ludant pueri*. 468 b

Membrax quid, 309. 310.e

Memoriæ locus, 356.e. *ea quæ animantia valeant*, 52.f

Menius vt Apes coluerit, 22.e

Menna ab Apibus nutritur, 109.d

Mensa apiata, 89.d

ad *Menses ciendos*, 480.b. 488.b

Mercu-

Digitized by Google

INDEX.

Mercatores vt Apibus deuotentur. 103.b
Mercurio qui Scarabaeus dedicatus fuerit, 463.a
Mercurij praecipitati vis, 478.b
Meretricis hieroglyphicum, 93.a
Merops vt capiatur, 341.e
Merula alba vbi, 513.b
Mespila infestatur Vermibus, 685.b. qualibus, & quando, 686.e.f.
de Messis praedictione epigramma, 435.a
Metalla cur liquefacta, & coacta sint opaca, 163.b. eorum fodinae Muscas interimunt, 351.e
Metapontinorum agri fertilitas, 114.f. quibus designetur, 437.d. eorum numisma cum Locusta, 437.d
Metaxa quae, 285.b.295.b
Metaxarij qui, 295.b
Meteora quae, 3.d
Metys quid, 83.d
Militum agmen per Culices signatum apud Aegyptios. 395.a. qui Fucis comparati, 197.a
Mica quid, 512.g
Mida in faba, 6.e
Midae fabula, 524.f. Formicae, 87 d
Militia auara vt notetur, 105.d
Militiae typus Apes, 34.f
Milium quando serendum, 497.c. eius semina Vermiculos sentiunt, 685.a
Millepede, 407.c.632.b.634.f. vnde dicta, 7.b.
Miltum minium significare, 174.b. de eo opinio Manardi, 673.e
Minerua [illegible] cur dicta. 404.g
à Minimis timendum, 465.a
Minium Sinopicum, 175.a
Miniata cerula, 174.b
Minotaurus in numis, 113.114.
Moabitae Muscas adorabant, 364.b
Modestiae & temperantiae typus, 434.a
Molle voce caret, 16.f. caro. 8 f. caret ossibus & spina, 8.f
Molothurus herba quae, 485.a
Monachae Apibus similes, 99.d
Monachi Apibus similes, 98.e. eorum vita communis, 98.e
Monemerum, 372.b
Monstra non fieri ex Vespis & Apibus & cur, 106.g
Montani errores, 681.c
Morbi Pediculorum causa, 551.b
ad Morbos varios mulierum, 480.b
Morbum Regis quem vocent Angli, 710.b
ad Morbum regium, 633.a
Mordella Gaza, 307.a
Mortis symbolum.
Mortuos deserunt Pediculi & cur, 549.b. melle placantur, 39.d. melle in infusa, 130.b. in melle sepulti, 153.c.
Mortui post rem bene gestam typus, 263.c
Mortui à Pediculis qui, 533 d
Mori arboris electio ad Bombices alendas 289.b quando colligenda eius folia, ibidem. vbi seruanda, 289.c. per pluuiam collecta quando, & qua copia offerenda, à. peculiare Bombycum pabulum est, 286. h. vt cito germinet, 287 b
Morum acerbitas per Scorpios notatur, 581 d. ciuilium imperfectorum significatio, 121.a
Moscardinus Scarabaeus, 449.a b.
Moscouia vt Apibus abundet, 50.g
Motus syderum per Scarabaeum notatus, 463.b
Mula in numismate, 113.d
Mulier ex Apicula nata [illegible] ur laudanda. 34.e fallax quae in sacris dicatur, 133.a. cerca quae dicatur. 176.e
Muliones Culices, 383.c. mel sentiunt è longinquo, 388.e.
Muliones Dalechampij 385.e
Mullus cur posteriorum partum sit sterilis, 679.e
Mulsa aqua austera Arabum, & eius vis 150.e
Mulsum cur magni fecerunt Romani, 146.e. id cum Oenomeli idem esse, 146 f eius inuentio, 146.e. potus ex melle, 396. ex quibus antiquitus fiebat, & quod optimum, 145.b quid ab eo differt meletites vinum, 146.g. eius vis ad longaeuitatem, 143.c. vnde dicatur, 146 e. vt fiat [illegible]. lethale quid, 140.e
Mulsum offerre quid, 142.e
[illegible] quae, 7.b.632 c. eius hi[illegible] ibidem. quid Plinio, 715.b
Mundi hieroglyphicum, 463.b
Mulierum ingenium, 233.e
Mures in Aegypto è terra nascuntur, 332.g. ne frumentum edant. 301.e
Muris strepitum metuere quid, 569.b. cum vt infestent Pulices.
Mus Araneus quis, 623.d
Muris napelli facultas, 370.f
Mus Pternopios, 418.b
Muscarum abactores qui dicerentur, 367.a. eas in absinthio nasci, 686.a. aculeos habent in ore, 9.b. aculei vsus, 9.c. Aegyptiaca quae, 101.e. 363.c. earum aequiuoca, 342.b. alae, 358.g. alas habent apertas, & binas, 7.a. sub earum alis currus minimus, 371.d. an in exordio mundi creatae, 362.e.f. an vtiliter creatae, 361.c. earum anima soli praefertur, 342.e. animalia impudentia, 355.b. de iis at [illegible], 370.e. in Apulia aliqua [illegible] mori quid significet, 352 f de iis apophthegmata, 367.d. aqua necata, vt resuscitantur, 79 d. aqua moriuntur & cinere reuiuiscunt. 35.b. in earum auroram quid, 367 c. ex cadaueribus maxime nascuntur, 355.a. eas capere, apud medicos quid significet, 361.b. earum cognominata, 359.a. coitus. 11.d. eis comparati leones, 557.e. in eam conuersa mulieris fabula, 369.c. eius & Culicis discrimen, 385.b. cur anteriores pedes habeat longiores, 10.e. cur solo volatu perstrepet, 329 d. ea cur apud Pyramides Aegypti multa, 352. f. eas cur fecit Deus, 362.e. cur obliuiosa, 356.e. cur eis assimilatus Aiax, 355.d. ab eis denominata, 359.c. dentes habet, 7.d. à Deo creata sunt, 2.g. pro dijs venerata, 364.g. eã pellere quid, 367 b. earum diuersarum icones, 346.f.g.h. 348.f.g.h. 350.e.f. dona, 91.d. de ea emblema, 365 c. epigramma, 365.d fabula, 369.c. earum forma, & descriptio, 345.b. generatio, coitus, partus, 554.g genus, differentia, 344.f. eius cũ Gracis comparatio. 352 b. & 353.b. grãdiores Vespa non capiunt, 115.b. ex earum haustu dysenteria, 369.e. earum hieroglyphica, 364.b. historica sacrificia, 364.f. historica, 368. [illegible] homini contubernales, 353.c. ea hyperbolum trahit, 355.e. earum icones in scuto, 371. c. ea apud Indos venatur Araneas, 606.b eius indocilitas. 356 e inducias cum hominibus facit, 364.f. eis infestus halitus [illegible] [illegible] 343.a earum ingenium, mores, sensus, 355.b. insula vbi, 360 g [illegible], 109.f earum [illegible] [illegible] 356 e locus, vistus, 351.b. de ea & mago ridiculum, 352.e. magis coit tempore pluuioso, 354 g ea mel sequuntur quid, 140.b. mellifera, 345.a mire audaces, 355.b.e earum molestia, morsus, & aduersus hac remedia, 357.d. moralia, 362.f. ne carni insideãt, [illegible] 357.e. non respirant [illegible] non recta volant & cur, 354.f. non ingrediuntur in templum Iouis, 314.g. earum noxa praecipua [illegible] 357.e. eas vt occidant elephanti. 355.d oleo moriuntur, 353.c. omnes nascuntur è Vermibus, 354.b earum ortus, 10.b. eis percussa Aegyptus quid significet, 362.f g. inter praelia deorum cur censeantur, 355.c. praerogatiua earũ 353.c.

353.c. præsagia, 361.a promiscuis qualis, 7.d. de ea prouerbia, 366.g.h. ex qua putredine oriatur, 355.a. earum quæ viuaciores, 358.g. quæ animalia infestant, 344.f. quæ putrida prosequuntur, 60.g quædam ex terra prodeunt. 205.d. quale mel non attingant. 120.b. 121.a. quando magis mordent, 357.b ijs qui homines comparentur, 362.f.& inde. per eas qui puniti sint, 368.f.& inde. eã qui in clypeo gesturit, 265.b. in ijs quid obseruarit Homerus, 2.e. pro quolibet paruo volucri, 343.a. quos nõ attingant, 224.g quot pedes habeant, 345.c. in radice napelli existunt, 370.f. in sacris litteris quid significet. 363.b. sanguine viuunt, 10.g. earum sexus distinctio, 345.d. ea significat Luxuriam, 364.e. soli anteponitur, 2.g. solito acrius mordentes quid præsagiant, 361.a fumus, & earũ volutus, 353.d. sphondilio delectantur, 353.c. ei splenem inesse quid, 36.b. ea & stultitia & Araneæ, vt Dauidi vtiles fuerint, 361.c. subitaneus eius partus, 57.a. sympathia & antipathia, 338.b. temeritas, 355.d. vbi non reperiatur; 351.e. vbiq; apparet, ibidem eis vescitur Scorpius, 582.e. vescuntur Phalangia Cretica, 610.e. ne veterinaria infestent. 358.e. Vesperis similes, 244.g. earum visus, odoratus, gustus, 357.a. eis vita terminus angustus, 358.g. volantes earum cum sono, 354.f. vsus in medicina, 370.e. vt ament mel, 353.b. vt à cadaueribus arceantur, apud Scythas, Aegyptios & alios, 678.c. vt colorem mutent, 3.b. vt cruorem moueant, 7. vt homines vexent, 355.c. vt lac ament, 352.h. vt murmur edant. 15.a. vt oleo moriantur, & reuiuiscant, 266.e. vt sonum edant, 16.f. vt in vnum locum congregentur, 358.e. vt pellantur, 19.h. vt venentur & occidant Crabrones, 227.d

Musca aculeata, 345.a

Musca ahenea quæ, 343.a

Musca aquatica historia, 706.g. boaria descriptiones, 347.a. & icones, 346 nu. 2. & 3.

Musca caballina quæ, 374.b. cæca quæ, 343.a. canina, 346.e. canina contraria quarto præcepto, 363.a. caninæ synonyma, 343.d

Musca Hippuri, 344.g

Musca laccam congerentes, 345.a

Musca latifrontes quæ, 344.g

Musca lusus qualis, 343.a

Musca megalocephale, & eius descriptio. 347.a

Musca militares quæ, 344.f. 446.e

ex Muscis napelli antidotus, 370.f

Musca qui olim dicti, 366.b

Musca cuiusdam Stratiotidis icon, & descriptio, 762.b

Musca venenosa, 344.g

Musca vinaceorum historia, 372.e

Musca virides & pictæ, 345.b

Musca vulgaris descriptio, 345.c

Musca dicta mulier, 359.a

Musciformis Insecti descriptio, 150.b. icon nu. 11. & 12

Muscini non nascuntur ex putri aceto, nec sunt ephemera, 372.e

Muscaria quid, 360.f g

Muscarium quid, ibid.

Muscaria bubula, ibidem.

Muscarola quid Italis. 360.b

Muscicapa quæ, 360.f

Muscipeta, 360.f

Muscipula quid, ibidem.

Musciula & musca, 343.d

Mustica, 227.c. ex ea remedia contra multa mala, 621.a

Myagros Deus, 359.c. statuarius, 360.f

Myagrum herba, 360.f

Myodes Deus. 359.d

Mylabrides, 448.b.

Mylagrides Scarabæi, 448.b

Mylæcon siue pistrinaria Blatta, 501.c. vbi oriatur, 502.g

Myocephalos quis morbus, 360.b

Myons vrbs vastata à Culicibus, 396.e

Myrmecedes artifex, 524.e

Myrmecites lapis, 523.d

Myrmecium Phalangium, 603.c. 604.e. quæ mala excitet, 618.a

Myrmidonum fabula, 532.g. & inde.

Myrmidones populi quales, 523.d

Myrsine pyri species, 490.g

N

NApellus cur muricida dictus, 370.g

Napellus vbi abundet, 370.f. ad eius veneni remedium, 370.g

Naphthæ natura, 156.b

Napi semina Curculiones incidunt 302.f

Napus syluestris, 155.e

Narbonensis prouincia Cicadis plena & cur, 314.g

in Nasturcij seminibus nasci Vermes, 683.b

Naues an sola cera cerarentur, 184.g

Naues Ceratæ vnde dictæ, 156.g

Nectar deorum vnde, 39.b. dimissũ, 141.d. quid apud antiquos, 146.g

Necydelus quid, 262.e

Negligentia per apologum damnata, 339.d

Nepa quid, 572.g

Nephalia dijs cur oblata, 130.g

Nepotes vnde dicti, 573.b

Neronis cæna, 143.d. mortis præsagium à Formicis, 521.a

ad Neruorum contractiones remedium, 468.f

ad Neruorum dolores, 696.f. stuporem, 468.f

Nestoris eloquentia, 91.b

Nicander explicatus, 519.a

Nidus de Vesparum cellis dicitur, 207.a

Nigua quale animalculum, 563.d

Nisculus, 692.a

Nitedula, 493.d

in Niue cur Vermes generentur, 701.g h. 702.e

Nix mulsa quid, 150.b

Niuis natura, 702.e. in ea Vermes generari, 700.b. & inde quales sint ij Vermes. 701.a

Nobiles qui dicendi, 20.b. qui apud Romanos 20.g

Nobilitatis signum apud Aegyptios, & Athenienses, 328.f

Nobilitas duplex, 177.b

Noctiluca, 494.c. cur noctu visibilis, 496.g. vide Cicindela.

Noctua Apibus contraria, 118.g

Noni apud Romanos qui, 177.b

Nuptiarum ritus, 131.a

Nux auellana non attingitur à Scorpio, 586.b

ex Nucum iuglandium cortice qui Vermes generari possunt, & eorum vsus, 686.f

Nympha quid, 11.c. Apum quid, 57.b c

Nymphæ Formicæ quales, 512.b

Nympha vt à Sirene differat, 58.a

O

OBedientia populi erga regem hieroglyphicum, 90.g

Obliuioni quæ obnoxia. 92.f

Obtrectatores Cicadis similes, 330.b. in eos emblema, ibid.

Ochus Persarum rex Gladius dictus, 43.a

Ocymi cibus Pediculus gignit, 550.e. commanducatum Vermes affert, 686.f. ex eo Scorpius, 591.b

Olli

I N D E X.

Oestipedem excites prouerbium, 597.d.
ad Oculorum albugineam remedium, 628.g
Odorem qua in aqua non sentiant, & quare, 15.c
Odor quid sit, 14.b. vnde fiat, 15.d.
Oenomeli ex musto, & eius incommoda, 146.g. cum mulso idem esse, 146.f
Oestro agitata, 373.d. eius aquinoca, 373.d. denominata, 379.d. epithetā, 381.c. pro fonte apud Siculos sumitur, 373.g. pro furore accipitur, 373.d. eius generatio similis regum, 78.f. maxime æstate infestat boues, 378.g. eo percitus quid, 381.c. ab eo prouerbia ibidem, quid, 54.c. quid Isidoro, 374.f. ex sanguisuga non generatur, 723.d. eius synonyma, 374.f. eius & Tabani historia, 372.b
Oestri aquatici historia, 713.c. & inde.
Oestrus auis Aristoteli, 373.d
Offa saporata, 129.c
Oleas amant Cicadæ, 314.c. cur, 319.c
Olea & Oleaster cur Teredinem non sentiant, 691.b
Oleum cur nō cum aqua misceatur, 138.b. cur putredini resistat, 154.b. cur à sole candefiat, 163.a. cur offertur deo, 168.b. distillatum Vermes occidit, 646.b. de eo & melle dictū Democriti, 39.c. eius imum cur deterrimum, 138.g. eo occiduntur Insecta, 292.g. qui gustat id in quo suffocatus est stellio pediculis scatebit, 550.g. quid significet, 92.b. quod in alto flnitat cur optimum, 138.f. vbi optimum, 51.a
Oleum cedrinum, 117.c
Oleum ceræ vt fiat, 186.g.h. eius vsus, 187.a
Olei Lumbricorum conficiendi ratio, 696.b
Oleum de saxo fugere quid. 141.c
Oleum è Scorpionibus vt fiat, & eius vis, 698.f.g & inde. valet contra Scorpionum ictus, 588.b
Oliua an Apibus prosit, 157.b. florem eius non attingunt Apes, 65.c
Olfactu plurimum valere Culices, 388.e
Ololygon quid, 721.a
Olera ne Pulicibus infestentur, 567.c. eorum Vermes Herbicidæ Palladio, 686.c
Omphacomeli quid, 118.e
Oniscus cum Iulo confunditur, 652.e
Onisculus, 693.a
Onus, 632.e
Onyx quid Dioscoridi, 499.c
Ophydron quid, 442.f
ab Ophiomaco hieroglyphicū, 434.f. vt virtutem notet, 433.c
Ophioctone Dioscoridi quid, 635.c
ad Ophthalmiam remedium, 705.a
Oraculorum diuinorum symbolum, 134.e
Oratio mellitus laqueus dictus. 91.a
Oratio quæ mellita præfocatio, 140.c
Oratores qui nihil orando prosunt quales, 323.d
Orchidum vis ad fœcunditatem, 60.g
Orchis Arachnites quæ, 613.d
Orchis Myodes, 360.f
Ordinem qualem in hoc opere seruat autor, 10.g
Oribates Phalangiū genus, 604.f
per Origani fasciculum & Formicam quid significetur, 528.g
Oripis Vermis historia, 700.b
Ornis sinum quid. 297.c.
Orsodacna historia, 307.a
ad Orthopnœam remedium, 409.b 504.c
Os quid Aegyptijs, 41.d
Oschophoria, 130.g
Osiris per Scarabæum notatus, 461.b. quid Aegyptijs, 41.d
Ossa fracta solidat & extrahit Lumbricus terrestris, 696.e
in Ouium capite cur Vermes generentur, 681.d. cur Apibus noxia, 64.b. 55.a. habent Vermes super locum stricturæ narium, 655.b. ne Ricinis infestentur, 561.c. earum lana à lupis deuorata Taneis, & Pediculis obnoxia, 699.a. eas quæ Insecta infestant, 6.g. in qua parte Vermes generent, 679.a. Redinos habent & nō Pediculos, 546.e. Vermem si comederint vt curentur, 697.d
Oxymel quid, 151.b. in eo cur aqua misceatur, 151.d

P

PAdus siue Eridanus Apes alit, 50.c
Paganorum doctrinam mel denotat, 131.c
ex Paguro Scorpius, 591.a
Palea intra telam coacta Cimices nō generat, 537.b.
Palladius correctus, 519.c
Palma in numismate, 112.g. eius fructus quid notet, 112.b
de Palumbo miraculum, 684.f
Palpebris quæ animalia carent, 7.c
Pamphila inuentum, 283.a
Panci Musca dicti & cur, 343.a
Panicum mel frugum dictum, 114.b
Panteum nigrum, 115.a
Pantherinæ mensa, 89.d
Papaueris succum vt & cur exhiberent veteres in cœna nuptiali, 131.a
Papillarum rimas sanat oleum ceræ, 187.a
Papilio animal perfectum est, 4.g. eius alæ quales, 236. alas habent apertas, 7.b. eius in aluco noxa, & vt capiatur, 78.g. antēnas habet, 7.c. cācri marini chelis prælatus quid significet, 258.f. coitus, partus, educatio, 253.b. cur Apibus noxius, 65.a. cur oua gignat, 518.e. cur Cicadæ prælatus, 207.c. ab eo denominata, 246.g. differentia, d. scriptio, & icones, d. 236. vsque ad 253. de eius generatione non rectè scripsit Aristoteles, 254.e. incertus veris est nuncius 257.b. locus, volatus, cibus, ætas, 256.c. eo non molestantur Leones, 258.f. eius oua qualia, 253.b. oua per hyemem conseruantur, 253.d. prouerbia, 258.c. eius copia quando, 246.f. quando ex putrina nascatur, 245.c. eius semē cur cnico simile, 264.c. synonyma, 235.c. cum venatur Phalāgium Creticum, 610.e. vnde fiat, 12.f. vt occidatur, 78.a. vt lateat, 253.c. pro maculis cutis in febre pestilenti sumitur, 256.b
Papiliones aulicati scissioni dicti, 236.f
Papiliones in arborum cauis nati quales, 245.b
Papilionis argentei descriptio, 250.f. icon, 249.nu. 2
Papilionis Bombycum historia, 261.b
Papilionis Cruccigeri descriptio, 244.g. icon, 243.nu.5
Papilionis ex Eruca non texente folliculum nata descriptio, 236.g. icon, 237.nu.3. ex Eruca quam olim Bononiæ pinxit descriptio, 239.c. icon, 240.nu.1.
Papiliones habentes promuscides, 241.a
Papilio ignauus quid Plinio, 259.b
Papilionis Leucomelani descriptio, 239.b. eius icon, 238.nu.3. λευκόχλωρου descriptio, 244.e.f. icō, 243.nu.3. Variegati descriptio, 244.f. icon, 243.nu.4
Papilionis ad lucernam aduolantis descriptio, 248.b. icon, 249.nu. 13. historia, 258.c. mores, ingenium, 259.e. & inde. nocumenta, 260.g.h. & inde. synonyma, 258.c

Papi-

Papilionis Lutei descriptio, 241.a. icon, 240. nu. 8. maximi descriptio, 236.f. icon, 237. nu. 1. & num. 4.

Papilionis maximi icon, & descriptio, 761.c.d

Papilioni mediocris magnitudinis descriptiones 241 icones, 242. nu. 1. 2. & inde per totam tabulã quartam, & 245.b. & inde & 248.e. & inde.

Papilionum minimorum descriptiones, 245. d. 248. 250 icones, 247. 249. 251.

Papilionis mirabili πολυχηλίου *descriptio*, 245.c. icon, 246. nu. 7. & 248.g. icon, 249. n. 3. πολυοφθάλμου descriptio, 239 icon, 238. nu. 4. πολυοφθάλμου alterius descriptio, 249.a. icon, 244. nu. 1

Papilionis ex minimorum genere descriptio & icon, 762.b

Papilionum rarioris formæ descriptiones & icones. 252.

Papilio saturnodes & eius descriptio, 241.d. icon, 242. nu. 10.

Papilionis viridis descriptio, 236.f.g. icon, 237. nu. 2

Papilionis triticearij icon, 249 nu. 23. & 291 nu. vltimo.

Papiliones ex Vermibus, 255.b

Papilionacei flores, 257.a

Papilio siue tentorium, 246.g

Papilio regis Sinarum memorabilis. 246.g

In Papyro scribere quando inuentum, 170.b

Parasiti Muscæ dicti, 366.b

Parnopius Deus quis & vnde dictus, 228.b

Parthi iaculis iactis fugiunt, 108.b

ad Partum continendum remediũ. 688 e

Pari Apibus inimici, 218.g

Paßer Cicadam dilanians quid significet, 322.g

Paßer mellitus quid, 92 f

Pastinaca syluestris, 155.f

Pater aut vir per Scarabæum notatur, 464 f

Patres sancti Apes dicti, 102.f

S. Paulus Cicada dictus, 326.b

ex Pauonis pennis fiunt Muscaria, 360 g

Pauperes cur multis Cimicibus infestentur, 536 f

Paupertatis & molestiarum symbolum, 534.b

Pausaniæ error, 283.d

Pax ex bello denotata per Apes, 105.c

Peccatum originale dicitur Tinea, 699.c

Peccantes muti, 324.g

Pecus vbi Muscis Crabronibus, & Vespis non vexetur, 351.c

Pedes quid, 543.d

Pedes nauales quid Plauto, 544.e.

Pedicelli descriptio, 545.a. ea cum remedia, 556.b. vbi oriatur, 6.f.

Pedicosus quid, 544.e

Pediculi. 543.d. de eis Aenigma, ludicrũ, apophthegma, 548.g. eis in capite laborantes cur caput habeant sanius, 545.b. æquiuoca, 543.a. eos cur fecit Deus, 362.e. cur mortua corpora deserant, 549.a.b. eos cur generent pelles à lupo commorsæ, 550.g. denominata, cognominata, 558.e. eorum differentia, 544.g. & 545.b. generatio victus, 546.g. de generatione varia sententię ibid g. h. & inde. historia, 541.b. ijs infestantur etiam præfecti militũ, 548.e. eos ex Lendibus fieri, 551 c d. loca ijs infesta, 548.f. eos nõ occidunt Bancani, 557. c. non fiunt ex humoribus adustis, 551. b.c. non fiunt ex sanguine, 547.a. parui Lendine Hieronymo Mercuriali dicuntur, 569.d. ab ijs prouerbia, 559.b. ab ijs mortui, 551. d. eos qui populi edant, 559.c. in quibus generentur, 6.f. quo calore foueantur, 549.a. rubros quosdam dari, 547.e. vt in stratu appareant, 559.a. eorum sylua capilli, 547.d. vsus, 559.c. vt fugentur, & occidantur, 554.e. vt inter se differant, 545.b. vt enecentur, 148.b. vt intra, & extra corpus gignantur, 547.c. vulgares quando rubri, 548.e. vulgares vnde generentur, 547.d.

ad Pediculos aliorum animalium remedium, 557.b

Pediculi animalium diuersorum, 557.b

Pediculi apum morbus, 68.f

Pediculus canis, 561.b

Pediculi feri qui Aristoteli, 544.g

Pediculi alati qui, 546.f. quibus populis ni nascantur, 441.a

Pediculus elephantis quid Arabibus 558 g

Pediculus frumenti quis, 300.e

Pediculi in plantis, 546.f.g.

Pediculus inguinalis, 544.b

Pediculi marini historia, 711.d. icõ 712 e, duplex apud Aristotelem. 711.d. quid Bellonio, 374.a

Pediculi piscium vnde nascantur, 549.a

Pediculi populi. 543.a

Pediculorum mons, ibidem.

Pediculus terræ, 543.b. 468.g

Pedicularis herba quæ, 558.e

Pedunculi, 543.d

Pelasgi vt Siciliam obtinuerunt, 565.d

Pellicolli vnde dicti, 544.b

Penicellus quid, 172.f

Peniculus quid. 172.f

pro Perca Scorpium prouerbium. 598.

Perca fluuiatilis quales Vermes generet, 6.g

de Perdicibus & Vespis apologus, 221.b

Perlarum vulgo dictarum historia & nominis ratio, 302.g. earum descriptio & forma, 302.h. icones, 303. 304. 305. coitus, 302.h. genera ibidem. de ijs prouerbium. 302.b

Perlæ minimæ Culici similis icon, 386 nu. 4

Perlarum congeneris Insecti icon, 763.c

ad Perniones remedium, 696.e

Persæ cur cadauera non cremant, 183.a. eorum in condendo cadauera mos, ibid. eorum mores in alijs, 31.d

Persici folijs se inuoluit Cephalocrustes, 685.c

Perturbationes quatuor, 432.f

Pessulata quid Gordonio, 544.g

Pestilentiam præsagiunt Insecta. 194

Pestis presagia ex Papilionibus, 257. c. eam Bruchi denotant, 425.b. præsagium eius aliud. 625 b

Petauristæ qui, 565.d

Phalãgium, 601.c.d. contra ea, 481. b. ex animalibus sui generis oritur, 12.f. cum Aranco eadem esse, 601.c.d. coitus, 12.e. genera, 603.a. & inde. inter Serpentes numerantur, 13.a. eorum morsus, 530.g. eorum duo Vermes, 679.c & 682. vt uenenum eiaculentur. 578.b. vt cocant, 10 b

cum Phalangio quodam Vespæ Ichneumonis pugna, 624.g.

Phalangium Crabroni simile, 226.g

Phalangij Cretici descriptio, victus, generatio, 610.e. antipathia ibidem.

Phalangium Italicum quid Scaligero, 618.e

Phalangium pulex dictum, 255.d

Phalangia tetragnata, 604.f

Phalanx pro acie, 601.a. pro lanceis parte, ibid.

Phalangis & Arachnes fabulæ, 632.d

Phalaris herbæ genus, 115.a.b

Phalanthi Spartani augurium. 548.e

Phanostrates nobile scortum, 558.e

Phasianæ aues pediculis intereunt. 545.c

Pherecidis mors, 544.f. 552.f.g

Pheretima à Vermibus viua corrosa, 666.e

Phanigmus

Phœnigmus vt fiat ex Cantharidibus, 480.g
Phrygany historia, 708.b
Phrygania quæ animalia dici possint, 709.a.b
Phryganium Bellonij, 708.b
Phrygia opera quæ, 297.d
Phtherophyle cur dicatur Phanostrates, nobile scortum, 558.e
Phthiriasis quid Græcis, 552.d
Picearum tubercula φθεῖρες dicuntur, 543.a
Pici arborarij mira vis, 112.g
Picus Martius viuit Culicibus, 400.b. eius rostrum habentes à Crabronibus non feriuntur, 232.g. eius antipathia cum Vespis, & Apibus, 218.g
Pietas Formicarum erga suos, 508.b. per Formicam indicatur, 527.d
ad Pilos euellendos remedium, 717.a.729.a
vt Pili in iumentis renascantur, 704.g. vt albi fiant, 158.b
in Pimpinellæ radicibus Vermis sericis tingendis aptus, 688.f. qualis sit Vermis, 884.b
Pindarum alunt Apes, 88.e. aquilæ similis est, 96 f. cur melle, & lacte pasci voluit, 137.e
Pinguedine quæ animalia careant, 8.e
Pinguia non putrescunt, 154.g
Pium cur ament Apes, 50 b
Pipo auis genus, 598.e
Pisces carent palpebris, 7.e. ijs capiendis aqua apta, 499.a. cur in aqua degant, 18.g. fœminæ quæ maribus sint maiores, 11.a. diuersi coloris, 344.g.h. de eorum natura sententia Empedoclis, 607.a. noctu non interdiu dormiunt, & cur, 712.a. quidam sine coitu generant, 54.g. squamæ eorum cur nocte luceant, 496.g. voce carent, 16.f. vescuntur Lumbricis terrestribus, 697.c. in eorum ventre Vermiculi fiunt, 679.c
Piso innascuntur Vermes, 685.a. 687.b
Pissoceros quid, 83.c. vnde fiat, 84.e
Pithecæ quid, 563.b. Phalangij species, 604.e.f
ex Pituita generari Lumbricos, 660.e
Pityocampes historia, 298.f. calida est, 13.d. eius assumptæ accidentia, 298.g.h. locus, vsus & septica eius vis. ibid. tela & eius vsus. 299.a
Picis & cedriæ odor cur ijs qui Cantharides assumpserunt, 483.a
Placentæ mellitæ quæ, 143. earum la*, 39. ex Hispania allatæ, 154.g
Placentas ex Vermibus conficiunt Indi, 697.a
in Plantis Pediculi, 546 f.g. quæ animalia gignant & non, 300.f. omnes ferè Insecta sua habent, 5.c. ex ijs ferè singulis quomodo Vermes nascantur, & serpẽtes, 686.f. de earum Vermibus historia, 674.b. earum Vermium ortus & generatio, 687.a. & inde. Vermes vt fugẽtur, 688.g. in ijs quatuor animalia, 486.g
Planta Scorpij dicta, 572.f
Plato eloquens, 326.b. eius idea, 327.b eius & Ambrosij comparatio, 88.f. eius Pediculi quid, 559.b. ei quid Apes portenderint. 87 d. quid ab Hieremia propheta didicerit, 88.g
Platta quid, 544.g. vnde generetur. 547.d. ea quæ vexentur, 599.a
Plattula quid, 544.g
Plata quid Gallis, 545.a
Plautus correctus, 477.d
Plemminij mors, 553.a
Pleuritidis signa in Lumbrico laborante, 667.c
Pleuritidi secundæ præbetur fanus in aqua maceratus, 149.a
Plinius animaduersus, 719.a. correctus, 8.e.f. 159.e, 198.b. 261.e. 262.g. 263.b. 410.b 420 g. 546.e. 600.g. 760 e. eius lapsus, 151.c. 254.f. 284.g 309.b. 392.g. 487.b. 576 f 635.b
Pluto melle placatur, 128.b
Pluuiæ ac tempestatis præsagium, 85.e. 361.a. 520.g.b. 568.e. 597.a. 625.a. 695.b
ad Podagram remedia, 187.a.b. 468.g. 531.a. 599.e. 696.f. 696.b
de Podagra & Aranea dialogus, 610.b
Podolia vt Apibus abundet, 50.g
Pœcillis auis quæ, 310.f
Pœnitentes cur Apibus comparantur, 100.f
Poemata corona cur dicta, 96.b
Poëtarum & Apum comparatio, 96.f.g.b. eos cur Plato vetuerit sibi facere inimicos, 336.e. eorũ epitheta vt obseruanda, 475.d. more Apum volant, 97.c. natura eorum, 334.f. qui astro periti dicuntur, 381.a
Poetica amœnitas per Apem significata. 91.e
ex Polio vt nascantur Culices, 392.g
Pollio Romulus cur centesimum annum excessit, 143.b.c
Poma infestantur à Vermibus, 685.a
Polyidos herba quæ, 140.f
Polypus re scissus viuit, 17.a
Polytechni fabula, 169.d
Popponis tunica cerata arsit ipso illæso, 189.d
Populus gentiis per Locustam designatur, 431.b
Populi nigræ vesiculæ Psenes generant, 5.d
Porca quibus & quæ vuueretur, 130.e & g.
Pornopius mus, 428.b
in Porri seminibus nasci Vermes, 685.b
Porricida quid, 6.c. 264 e
de Potione dodrantali carmen 148.e
Præcinctũ quibus & eius vsus, 16 g
Prædicator vt Api similis, 102.e. eius perfectio per Locustam exprimitur, 433.d
Prasocuris in porro nascitur, e quas plantas infestet, ibidem. Erucarũ genus, 265.a
Prauitas innocua per Scorpios notata, 595.c
Prædicatores sancti similes equit, 430.e
Primades infestant Asilus, 714.f
Primicerius quid, 162.f
ad Principes admonitio, 424 f. Apibus similes, 97.d
Principis cuius sit stabilis magnitudo imago, 32 f
Probi per Apes notati, 102.e
Procreatio rerum & principium per quid notetur, 463.b
Prophetæ Apes dicti, 94.e. 100 f. 134.f. eorum oracula, 94.e
Propolis quid, 83.c. vnde, 84.b. 84.e. eius facultates, 84.e
Prouidentia per Formicas notata, 527.c. eius munus triplex in Formica, & quid significet hoc morale, 526.g
Proximo quid debeamus, 170.f
Prudentia vnde metienda, 21.d
Pruna cerea quæ, 161.d
Prusa quid Liguribus, 714.f
Psenes in quibus herbis generentur, 392.e
Pseudoœstri icon, & descriptio, 376 f
Pseudosphece quid Vespa, 219.e. eius vsus in medicina, 223.c
ad Psoram remedium, 530.g. 480 b
Psylla Phalangij genus, 604.f
Psyllorum vis contra serpentes, 563.b
ad Pueros lac euomentes remedium. 688.f
ad Puerorum terriculamenta, 468.f
Pugillar, 172.g
Pugillaris quid, & eius genera, ibid. eburnei cur dabantur senibus, 172 b. membranei, 173 a
Pugna distracta per Scorpios notata, 595.b
Pugnacitas per Vespam innuitur, 220.b
Pulegium vnde dictum, 566.e

Digitized by Google

Pulicis æquiuoca, 563. aurea catena ligatus, 563. d. ei cur se comparet Dauid, 563. c. cur acrius in Lino quàm in lana infestet, 568. f. cur posteriores pedes habeat longiores, 10. e. ab eo denominata, 566. c. diu in coitu immoratur, 12. e. pro Deo acceptus, 563. a. eius epigrammata, 568. g. forma, genus, sexus, 563. d generatio, 564. f. historia, 563. a. & inde. infestat mures, 537. b locus, 564. e. i eius morsu Deū inuocare quid, 569. b natura eius, victus, mores, 565. a. nocumenta, 566. f. eius vestigia noscere quid, 569. b. ortus, 10. b. quid præsagierit, 568. e de eo prouerbia, 569. b solito acerbius mordens quid præsagiat, 361. a. eius synonyma, 563. b. c. vbi non inueniatur, 564. f. vnde viuat, 6. f vt incedat, 565. c. vt interimatur, 302. f. vt fugetur, 566. f. vt morsibus molestus, 565. b. c. vt pellatur, 711. c. ab eo vt se libret vulpes, 567. d

Pulex aquaticus, 707. b

Pulex Araneus, 602. g. 404. f

Pulex Phalangium dictum, 255. d

Pulex horti, 6. e

Pulex marinus, 563. b. eius historia, 711. a

Pulicaris herba cur dicatur Coniza, 566. c

Pulicellus, 564. c

Pulmo marinus in partes rescisus superuiuit, 17. a

Pulsus Formicans qualis, 521. d

Pulsus Vermiculans, 642. f

Punica mala infestantur à Vermibus, 685. b

Purpura melle cōseruari solita apud priscos, 154. e. sexus eius, 56. g

Purpuris quid vice sanguinis, 14. b

Purpurissus quid Plauto, 176. f

ad Pustulas remedium, 480. b

Pustulæ à Culicum morsibus relictæ vnde fiant, 383. d

Putredo Vermium mater, 641. c

Pygolampidis aquaticæ historia, & icon, 706. b

Pyramus quæ placenta apud antiquos, 144. c

Pyrausta, 6. g. 681. a. ei comparatus amans, 261. d. eius gaudium quid, 259. d. in igne nascitur, 5. a. 2. g. ignis fulgore delectatur. 259. c. eius interitus, 261. d. vt Apibus noceat, 260 b. vt occidatur, 261. a. quod Insectum vocetur, 259. a.

Pyrrhi Epirotarum regis mors, 476. f

Pyra infestantur à Vermibus, 685 b

Pythagoras solo melle contentus, 143. a

Q

Quadraginta quatuor, quodnā animal, 715. c

Quadrupedibus vt medendum vbi Sanguisugas hauserunt, 732. g

ad Quartanam remedium, 223. c. 441. c. 468. f. 481. b. 539. b. 599. d. 628. g. 709. a. 688. f

Quercus rami propter siccitatem laudantur ad sericum colligendum, 291. a. non habere Vermē. 690. b. eius partes putrefactæ cur luceant, 497. a. in eius radicibus Vermis veneficus nascitur, 685. a

Quietis perturbator quis, 380. g

R

Rabulæ & litigiatores cum Cicadis comparati, 325. b

Raista canū quid, 560. b

Ranæ in Aegypto è terra nascuntur, 312. g. cum eis comparati hæretici, 324. g. vbi multæ, 314. b

de Ranis Cyrenaicis miraculū, 319. a

Rana cum Gryllo prouerbium quid, 444. g.

Ranarum rubetarum altera fibra à Formicis non tangitur, 511. c

Ranæ Vermes dicti vnde oriūtur, 5. c

Rau Vermis qualis, 685. d

Raphanus syluestris, 155. c

Raucæ Vermes qui & vbi generentur, 5. c

Rediuis caret asinus, 546. e

Reginorum vmbrosa regio, 319. a

Religiosi & religiosæ per Apes expressi, 98. & 99.

Resurrectio per Locustam designatur, 433. c

Regis clemētiæ hieroglyphicū, 90. b

Retia vnde inuenta, 613. a

Rex bonus non inuenitur, 33. c. eum quid deceat, 30 f. eius cum iucunditate imperantis typus, 30. e

Regium signum quid Diogeni, 29. & 30.

ad Regium morbum, 599. c

Ragion genus Phalangij, 603. a. quale ibid, d. 604. f

Rhax Phalangium, 604. e

Reginenses Cicadæ mutæ, 318. b

de Rep. qui scripserunt, 324. f

Rhinoceros Ferrantis Imperati Scarabæi species, 451 a

Rhododaphnē amāt Muscæ, 358. b

Rhox Phalangium quale, 603. b

Rhypon quid, 174 f

Ricinum quid Ciceroni, 560. f. Ricini æquiuoca, 560. e. historia, 559. d. de eo moralia, 362. f. eo ne infestentur oues, 562. e. proprius canibus, 546. e. in quibus nascatur, 6 f. eo sanior quid, 562. f. synonyma etymon, forma, 505. g. vbi homini innascatur, 545. a. vsus in medicina, 562. g. vt fugetur & occidatur, 562. e

Riuinus Scaligeri, 544. g

Ricinus planta, 560. e

Ricinus piscis, & vestis, 560. f

Ricinus Gaza, 344. e

Redinus quid Gaza, 560. g

Ricinati monti qui, 560. f

Rigoris causa, 137. d

in Roboris cortice Vermes gigni, 686 f. Teredini maxime obnoxium, 691. b

Romani per Muscas puniti, 336. g.

Ros vt mel fiat, 117. b. eo vesci Cicadas, 319. c ex eo non nasci Lampyrides, 687. a

Ros Achai us quid, 324. f

ex Rorida materia nascuntur animalia in plantis, 687. a

Rosas fugiunt Scarabæi, 469. a. 470.

Rubigo quid, 406. f

Rubrica, 175 a. eius pretium apud antiquos ibidem,

Rugosa quæ 3. c

Rutela stellatæ descriptio, 605. c

Rutelarum duodecim genera ex Galeno, ibidem,

Rutela Razis, 605. b. eius generatio, ibidem.

ad Rutelæ morsus Theriaca, 620. e

in Rutæ folijs Vermis inuentus quibus alitur, & quamdiu viuat, 686. b perniciosum esse, 6. e

S

Sabbatum obseruare quid, 362. b

Saccarum cur melle præstantius, 143. c. qualem Vermē producat, 686. e

Sacer morbus quid, 522. g

Sasor Deus quis, 359. c

Sagittas suas vt conficiant Cumanenses, 519. b

Sagitella quid, 373. a

Salamandra inter serpentes numerata, 13. a. contra eam, 481. b

Salamandra marina quæ, 738. e

Saliua hominis quantum venenis resistat, 587. b

Salices Culices proferunt, 5. d

Saliuam immanem esse a Vermibus. 686. c

Salpuga vnde dicta, & vbi, 516 f

Sampsonis ænigma, 36. g. mel in cranio leonis inuenit, 36. g

Sancti Apibus similes, 101. c. per fauum mellis denotati, 135. c

Sancta-

Digitized by Google

I N D E X.

Sandaraca quid, 83.e. æquiuocatio eius, 84 g
Sandaracha quid, 84.f. duplex, 84.g
Sandyx quid, 84.g
ad Sanguinem reijcientes remedium, 628.g. ex eo non fieri Vermes, 659. d. ab Hirudine suctus, vt seruandus & inspiciendus, 727. b c. quibus animalibus & quibus non, 14.g. ex eo non nasci Pediculos, 547.a. ad eum sistendum remedium, 704.g
Sanguisugarum & Cimicum dissidium, 732.f. earum historia vide Hirudinis historia, 721.b & inde.
Sanitatis longæ & vitæ prosperitatis symbolum, 92.g.
Sanua alba, 155.c
Sapa vt coquatur, 484.g
Sapientes mundi per quid notentur, 431.e
Sapientiora quæ animalia, 508.e
Sapientia in imperio requiritur, 31. a. eius doctrina mel, 135.a. exterior & interior denotata, 136.b. diuinæ symbolum, 134. c. huius mundi qualis, 132.a. aperta doctrina mel, 112 b. Græcanicæ symbolum, 134.e
Sarmatæ cur Apibus abundent, 50.b
Satinum Brugense quid, 296.e
Sationis vltimæ indicium, 497.e
Saturnus melle consopitus, 128.f. mellis inuentor, 60.g. vnde dictus, 169.a. eo quando oscilla offerri cœpta, 166.c. ei lucem facere quid, 169.b.
Saturnalia, 166.e
Satyri vbi cibum recundant, 507.a.
ad Satyriasim remedium, 728.g
ad Scabiem remedium, 480 b
Scabies Locustis comparata, 424.b
Scadones quid, 57.b
Scaligeri error, 544.g 561.e
Scalptoria instrumenta ad Pulices, 565.
Scapharum supplicium, 140.b
Scarabæus abominandus, 467.a. eius æquiuoca, 445.d. alas habet tectas, 7.b 9.a. eius animositas contra aquilam, 445.c. inimicitia contra aquilam, ibidem, aquilam quærit prouerbium, 46c.g. aquilæ obstetricatur, ibid. per eum Christus notatus, & maledicus, 461.d. in eo coloris commendatio, 445.c. cur annulis insculpi solitus, 462.g cur in cibo prohibitus Hebræis, 468 f. cur aculeo careat, 447.c. eius descriptio, 449.d. icon, 450.nu 5. eius duo genera suprema, 445.b. eius emblemata, 464. b. fabula apologi, 465. b. fugit rosas, 464.b. genus, differentia, descriptio, 447.b. genera ex Plinio, 448.g. icones. 450.451.452.453.454. 456. ex eius genere Cicindela, 492.h eius historia, 444.g. Hieroglyphica, 462.f. laus, 445.b. locus, 455 b. mystica, moralia, 461 b. natura, 458.c. non gustat Atticum mel, 468.e. nulla eorum fœmina, 458 g. eius ortus, 10.b. 458.c. præsagia, 461.a. prouerbia 466.g. qui lunæ, qui ue Mercurio dedicatus. 463.a. quæ mella non attingat, 126.f. qui lateat, 6. b. quis soli consecratus, 462.b quo in Thraciæ loco moriatur, 456.b. quem vocet Plinius, 443.a. Scarabæum is cumulat quid, 464.c. eo similia sunt Phalangia parua, 603.d. senectam exuit, 10.c.445. a. signum Romanorum militum, 462.g ei similis inuidus, 462.c. ei dentes sunt, 444.b. stercus bene olet, 445.b. eius synonyma, 446.b. in tutela Iouis Catebatis, 461.b. victus, 457.a. eius vmbra prouerbium quid, 466 b vnde dictus, 447.a. volat membranis siccis, 8 b. eius vsus in medicina, 468 f. vt fugetur, 469.a
Scarabæi aquatici historia, 706.b. 707 a. descriptio, 444.c. icon, 450.nu.2.
Scarabæi aquatici minoris descriptio, 455 b. icon, 454.nu 6
Scarabæus χλωρὸς (?) 277.b
Scarabæi fœtidi descriptio, 454.e. icon ibid f.nu 1
Scarabæi frumentarij vnde dicti, 457.a
Scarabæus longipes, 448 f. [illegible] 449.a. eius descriptio, 450.h. icō, num.3.
Scarabæus pilularius, 448.g. vnde oriatur, 458 f. eius nidi descriptio 459 b.c.d. icones, ibid. & 460.
Scarabæi rutili prægrandes, 448.f. vt generent, 459 b
Scarabæi serpentarij descriptio, 454. f. icon. g. ibid. nu.3
Scarabæi Tricornis descriptio, 453. e. icon, 454.nu.4
Scarabæi Vermis facie descriptio, 452.d. icon, 454.e. nu.6
Scarabæi viridis descriptio, 449.d. icon, 450.nu.6. eius vis ad visum acuendum, 468.b
Scarabæi viridis Plinij descriptio, 472.d. icon, ibid. nu.4. & 5.
Scarabæus viridis quid Dalechampio, 448.f
Scarabæus piscis, 446.e
Scarabæolus, 469.d
Scarabelaphus quid Cardano, 449. a. eius descriptio, 450.b
Scarlacum vnde dictum, 643.a
Scholiastis Hesiodi error, 300.e
Scophulæ vt curentur à rege Gallorum, 710.g
Sclerocephalum Phalangium, 604.e
Scitamenta mellita quæ Apuleo, 144 e
Scirrones Pediculorū genus, 544.b
Scirus quid Taurinis, 545.a
Scolacidata vestis quid, 643.e
Scolecium Phalangium, 604.e
Scolichia quæ, 6.g
Scolix quid, 6 f
Scnipes vnde generentur, 255.
Scolopendram bicipitem cur vocauit Nicander, 635.d. inter serpentes numerata, 13.a eius & Iuli differentia, 634.e partes dissectæ vt viuant, 14 f. ab eis qui icti, 214.f. ei similis vermis in homine natus. 652 b. vnde dicta, 635.b
Scolopendra marina historia, 714.g. icones diuersæ, ibid g. h. & 715. item 636.num.1. descriptio ibid. quibus in locis, in mari degat, 715.d. eius vsus in medicina, 717. a. eius venenum, 716.
Scolopendræ terrestris historia, 635. a genus, differentiæ forma, 635.b. icon, 268.nu. 10. Venenum & contra id remedium, 637. vbi lateat hyeme, 6.b
Scolopendrarum variarum icones, 636.
Scolopendra marinæ magnæ amethystini coloris icon, 763.
Scolimus quo tempore floreat, 316.f
Scorpeno quid Massiliensibus, 571 f
Scorpius, & Scorpio, 574.f. eius aculei vsus, 9 c. 577. d. æquiuoca, 572.c. alatus vbi, 575.d. antipathia, 593 b. de eo & puero apologus, 597.b.c. augurium, 594.c. eius chelæ quales, 177.c. cauda qualis, ibid.d aculeus an perforatus, 578. coitus, partus, generatio, 590.g & inde ex Crocodilo nascitur, 205 b cur ardens dicatur, 573.a cur serpentis genus dixerit Celsus, 574 f. ab eo denominata, 592. c. & inde. dirum animal Africæ dictum, 580 e duo pugnantes quid Mario ominati fuerint, 594.c. de eo emblema, 595 d epigrammata, 596.a. & inde. fabula, 572.h. eius flagellum quale, 573. d. forma, descriptio, 577. c. ad eum fugandum remedia occulta. 588 g. genus, differentia, 574.f. & inde. hieroglyphica, 595. b. historia, 572. e. icones variæ, 579. b. c. d. ictus, 696. f incessus, 591. b. eius insidiæ, 581.d. inter serpentes numeratus, 13.a. Italus an venenatus, 577.f. locus, 580. c. & inde. de eo lusus

seu apophthegma, 596.g. maximus vbi, 575.c. minimus vbi, 577.b. eius mores, ingenium, 581.a. per eum morum acerbitas notatus, 581.d. moralia, 594.f. ad eius morsus remedia, 441.c. 584.e. & inde. non vbiq; noxium esse, 576.f.g. de eo numismata, 596.b. is sub omni lapide dormit, quid, 597.c. eum propera, prouerbium quid, 598.e. ab eo percussi non læduntur à Vespis, Crabronibus & Apibus, 218.g. ab eo percussi symptomata, & eius curatio, 583.c. de eo prouerbia, 597.c. quando venenosior, 582.b. ei quot sint caudæ inter nodia, 575.d. solus Insectorum caudam, & brachia habet, 9.b.d. item sexus, 577.d. vbi non est, 580.e. venenum quid & quale, 582.f. & inde. venenũ frigidum esse, 583.d. victoriam in nummo denotat, 596.b. victus 582.e. à vipera deuoratus, 593.c. voluntas eius feriendi, 582.b. vsus Scorpios fugat, 426.f. vsus in medicina, 598.e. & inde. vt congregetur, 591.b.c. vt manibus impunè tractetur, 585.d. vt pellatur, aut fugetur, 19.b. 591.d. contra eum vt se defendant Lybici. 581.b. vt reuiuiscat, 593. vt innoxius reddatur, 583.a. vt vratur, 598.f

Scorpio librarius, 6.b. 577.a

Scorpio Melichloros, 574.g

Scorpij syrbitæ qui, 177.a

Scorpiones virides, 575.e

Scorpij dicta herba, 592.f

Scorpij instrumentum bellicum, 573.b

Scorpiones monticelli dicti, 573.d

Scorpio piscis qualis, 572.e. vnde dicatur, 572.f

Scorpiaca antidotus, 589.b

Scorpiacus liber, 593.a

Scorpius signum cæleste, 572.f

Scorpionius cucumis, 592.b

Scorpioides herba quæ, 592.f

Scorpioides leguminosa, 592.b

Scorpiomachus Locusta quæ, & eius pugna cum Scorpionibus, 428.f.

Scorpitis gemma, 593.a

Scorpiurus cur dictum heliotropium. 592.f

Scotia quæ lethale mulsu dicta, 140.e

Scriptio celer cur scribenti necessaria, 173.b

Scriptura fauus est, 134.f

Scrofularum aquaticarum historia, 710.e. icon, 764.b

Scythia Apes multas alit, 50.b

ad Secũdas pellẽdas remediũ, 696.f

Secundicerius quid, 162.g

Seleucides aues Locustas deuorantes, 417.a. 426.b

Semen non defluere ab omnibus corporis partibus, 12.f.g

Seneca correctus, 175.d

Senibus mel conuenire, 144.g

Senectam quæ Insecta exuit, 445.a

Sensus exteriores, 357.a

Sepelire cur debeamus Locustas mortuas, 427.a

Sepia quid vice sanguinis obtineat, 14.g

Seps quid, 13.a. 635.a. inter serpentes numeratus ibidem.

Sepa quid Græci vocent, 635.a

Septentrionalium modus arcendi Culices, 401.d

Ser, 279.b

Serapius quis, 42.e. vnde dictus, ibidem.f.

Seres, 278.a

Seres populi lanificio nobiles, 283.c. vbi 285.a

Seriones Vermes dicti, 655.d

Seriphus mutas Cicadas habet, 314.b

Seris Vermis descriptio ex Pausania, 283.d. 284.c

Sericum & Sericobapta, 499.d

Sericum quid, 284.b. ad id colligendum qui rami laudentur, 291.a. differre ab holoserico, 295.d. eius etymum, 295.c. eius historia, 295.b. synonyma ibidem, laus, 297.c. optimum vbi, 285.b. 297.a non est diuersum à Bombycino, 282.b. in Persia colligi, 285.b. id texere vbi prius inuentum, 282.b. eius tẽperamentum, 285.b. vnde deferatur, 285.a. eius vsus, 297.c. vsus in medicina 298.c. pro eo Blatteum, 499.c

Sericum Plinij differre ab Holoserico, 286.f

Serica tela, 295.b.

Serica cortina, 296.b

Serica veste quis primus fuerit vsus. 286.e. 295.d. contra eam lex, 296.f

Serpentes in Aegypto è terra nascuntur, 312.g. in eos Aranei antipathia, 624.f. ex auellana educati, 686.g.h. calidi sunt, 13.d. Ibis auis eos depascitur, 426.b Cleomenis caput circumplicãtes, 60.e. cum corrodentes Formicæ, quid significent, 521.b. eos cur alis carere dicat Cardanus, 424.f. ad eorum morsus, 539.a. 696.f. resecti ipsi viuunt, 17.a. vt ex plantis generentur, 686.f. vt fugentur, 19.b. dicuntur Pediculi, 544.f

Serpens quid Latinis, 13.a. dorso affixus infantis in vtero matris existentis, 954.e. eius genus cur dictum à Celso Scorpius, 574.f

Serpentes Corinthij Cimices dicti, 540.e

Serpens Dryinus vocatus Locustas venatur, 426.b

Serus primus sericum portauit in Italiam, 285.d

Serphus quale animal, 532.f

Scutula Campana, 127.a

Seruij error, 522.g

Seta aquatica historia & descriptio, 720.g. cur sic dicta, 5.b. icon, 765.

Seta cruda quid Italis, 295.c

S Seuerinus Locustas precibus fugat, 427.c.

Seuum cur nõ cum aqua misceatur, 138.b. cur liquefactum pellucidum, coactum vero opacum, 163.a

Sex cupes, 544.f

Siccitas putredini aduersa, 300.g

Sigillare quid, 173.d

Silari fluuij natura, 377.c

Sileni mella quærentis fabula, 227.b

Silices attriti à Formicis, 506.f

Silicis icon in quo humana pictura, 541.c

Silius Italicus correctus, 86.b

Silpha senectam exuit, 9.d

Simbla quid, 44.e

Symblides Apes, 44.e

Symblum quid, ibid.

Simiæ Araneas deuorant, 618.g

Simoniaci Fucis similes, 102.g

Simonidis ænigma, 329.a

in Sinapi seminibus nasci Vermes, 685.b

Siren amicum nunciat, quid, 108.g ab eo vt nympha differat, 58.e

Sirenis maior & minor, 44.b

Sirenes vnde dicta, 58.c. 195.a

Sisara quid. 120.e

e Sisymbrijs putrefactis Scorpio, 591.b

Situolla quid, 373.a

Socrates per quas partes Culices sonare putet apud Aristophanem, 388.g.h

Solis hieroglyphicum, 462.b. ei præfertur Muscæ anima, 342.h. eius vi cera albescit & cur, 158.b. candidus est, ibid.

Solis marini Rondeletij descriptio, 749.d. icon 754.

Solstitij æstiui hieroglyphicum. 94.b

in Solano qualis Vermis, 5.d

Solfuga vnde dicatur, 606.g

Solipoli deo mellitæ placentæ oblatæ, 129.d

Soli pungam cur ex Aranearum genere statuat autor, 606.e. eius descriptio, 606.d

Solipuga, Salpunga, Solipunga, Solifuga, Solpunga, Salpunga, 606.e

Solipuga vnde dicta, 516.f

Som-

Somnum conciliant Grylli suo sono, 444.e
Sonus vt fiat, 16.f
Sophistæ Crabronibus comparantur & cur, 232.g. ij ac rhetores quales, 324.f
Sophocles μελίσσομενος dictus, 91 b.
Sorbi fructus Vermes patiuntur, 5.c. 685. c. quales sint hi Vermes, 686.e
Spes quid 135.a
Softer quid, 135.g
Spartum quid Plinio, 157.b
Speusippi mors, 553.a
Sphalangi Creteusibus quid, 602.e. 610.e
Spheces dicti Cyprij, 198.g
Sphecia insula, ibidem.
Sphetiscus quid, 219.c
Sphecaum Phalangium quale, 603.e
Spondilo delectantur Muscæ, 353.e
ad Splenticos remedium, 728 g
Sphyngi vbi cibum recondant, 507.a
Spondilis historia, 571.d. eius Vermis descriptio, 571.d
Spongother quale Insectum Plutarcho, 605.a
in Squilla parere Cicadas, 313.a
Squilla fluuiatilis qualis, 709.d. eius icon, 764.b
Stagni Locustas arcent, 426.f
Staphilinum Insecti genus, 502.a
Staphisagria qua planta, 558.e. quantopere ad pediculos valeat, 555.a
Stellarum marinarū historia, 742.e
Synonyma etymon, 742.f.g. ad quod animalium genus referantur, ibi. e. earum descriptio, 742. genera differentiæ ibid. icones, 743. & inde pilos euellere, 760.g. quo loco degāt. 758 e. victus natura, 758. f. vsus in cibo, 759.b. vsus in medicina, 759.d. vt conchis insideātur, 758 f. aliæ edules, aliæ non edules, 759.b
Stella arborescentis Rondeletij descriptio, 745. icon, 754.
Stellæ cartilagineæ descriptio, & & icon, 743.
Stellæ echinatæ intra saxa viuentis descriptio, 745.e. icon, 752.
Stellæ læuis Rondeletij icon, 767 descriptio, 745.a
Stellarum leuium autoris descriptio, 745.a.b. icones, 746. & 747.
Stellæ pectinatæ Rondeletij icon. 766.
Stellarum pectinatarum autoris descriptio, 745.b. icones, 748. 749. 750. 751.
Stellæ primæ speciei Rondeletij icon 768.
Stellæ radiorum septem descriptio, 752.b. icon, 755. radiorum decē descriptio, 752. b. icon, 756. duodecim radiorum icon, & descriptio, 757. quinque radiorum colore lazuli descriptio, 745. a. 746.
Stellæ reticulatæ Rondeletij descriptio, 445. icon, 752. nu. 2. autoris descriptio, 745. d. icon, 753.
Stellæ rubræ maculis nigris pronè & supinè distinctæ icon, 747.
Stellæ testaceæ descriptio, 743.c.d. icon, 744.
Stellæ tuberosæ, & verrucariæ, 745 a
cum Stellione antipathia Scorpij. 593.b. inter eum, & Araneum bellum, 624.e. quid sit Scaligero, 622.b
Sterilis anni signum, 695.b
ad Sterilitatem feminarum remedium, 481.a 628.b
Stesichorus poëta, 329.b
Stibij bonitas, 497.b
Stoicorum amores Culicibus similes. 394.e
Stomachi doloribus confert oleum cera, 187.b
Strabo correctus. 352.f. 428.g
ad Stranguriam remedium, 704.b
Stromba quid, 278.h
Stultus vnus multa bona subuertit, 362.h
Stultitia Musca & Aranea, vt Dauidi vtiles fuerint, 361.c
ad Strumas remedium, 531.a
Sturitus Alberti, 742.g
Stylus quid, 172.e. eum infigere, & affigere quid, 172.e. eum vertere quid, ibidem.
Suadæ medulla de quo dicatur, 139.d
Subsericum quid, 296.e
Sudor Anglicus quando, 322.f
Suida error, 261.b. 310.f
Sulphur cur liquefactum pellucidū, coactum verò opacum, 163.a
Sulpitiorum gens vnde Galba dicta. 5.c
Supera vnde nascantur, 273.e
Surculi in melle sepulti cur longinque portentur recentes, 139. a. 154.g
Sus elephanto similior, quam Culex. 398.b. quibus Pediculis infestentur, 546. e. à Scorpionibus icta. interit, 576.g. vbi muta, 315.a
Sophistæ Crabronibus non comparantur, & cur, 232.g
Sydus marinum quid sylnetico, 742 g
Sylphe quid, 6.f

T

TAbani æquinoca, 373.d ei cum Asilo quid sit commune, 375 d. cū Asilo idem Plinio, 374.g. eius antipathia, & morbus, 379. b. cur aculeum habeat duriorem cæteris, 376.e. ab eo denominata, 379.d eius duo genera descripta, & eorum icon, 376.g. eius lingua qualis, 7.d locus, 377 c. ne vaccas infestet, 379.c. ortus, & generatio, 377 b. de eo propria autoris sententia, 375. b. quid Isidoro, 374 f. sanguine viuit, 10.g synonyma, 374.f. vbi aculeum habeat, 375. d. victus damna, remedia, 378. e. vsus in medicina, 381.d. vt moriatur, 12.b
Tænia quid, 698. f. antiquorum à cucurbitino Verme quid differat, 651.a. cur in intestinis generetur. 655.a. eius generatio, 662.e. num pariat, 662.g propria eius signa, 668.e f. Vermis ventris, 649.d
Tæneæ lapides, 698.g
Tænea pisciculi genus, 698.g
Taffetatum quid, 297.e
Talpa Ferrantis Imperati historia, 571.a. icon ibidem, descriptio, 571 b.c
Tamandrua quid in Bresilia animalis, 523 c
Tamur Vermis qualis, 640.b
Taranta Gilberto quid, 606.a
Tarantula, 605.b. eius genera, ibid. d. morsus. 481 b. morsus malæ, 618.e. morsus mira cura, 620. b. ad eius morsum antidotus, 370.g 621.g. ab ea morsus qui dicatur, 622.g. qua Aranea 605 c. quando venenosa & non venenosa. 621.b
Tarantula vtriusque Imperati icon. 464. historia, 763.d
Tarmus Isidoro qui Vermis. 681.a
ex Tauro vt Apes fiant, 58.g
Taurus Gaza, 458.b. 448.
Tectorium imum quid, 22.g
Taxus Apibus noxia, 65.c
Tela veneno inficere quis inuenerit, 573.c.d. ad ea, & aliena corpora extrahenda remedium, 480.f.
Temperantiæ, & modestiæ typus, 434.e.f
Terithedon quid. 226. g
Theredinis æquinoca, synonyma, etymum, 689. b. & inde denominata, 692. e differentia descriptio, 690. e. victus, locus, generatio, ibidem, & inde moralia, 691.d. in ea natura miranda, 2.e. quid Plinio, 689.e. quis Vermis sit proprie dictus, 690.e.

vbi generetur, 5.c. in vestibus quoq; nasci, 6.g. eius vsus in medicina, 692.g.h. vt generetur, 245.a
Termino Deo vt sacrificabatur, 130.e
Terminalia festa ibid.
Terrę bona prouerbium, 532.e
Terræ filij qui, 178.f
Terra Samia ad Cantharidum venenum valet, 485.b
ad Tertianam remedium, 531.a. 599.d.628.f.g.704.b
Tempestates vt auertantur, 468.b. eas vt præsagiant Vespæ, 219.d
Testes falsi similes Locustis, 427.
Testamentum nouum & vetus per mel & fauum notantur, 132.g
Testamenta Romanorum vt notarentur, 171.b
Testudo Muscas non curat, quid, 366.h
Tetralix quid, 120 e
cum Testudine terrestri turpissime Limax confunditur, 702.f
Tetragnathų Phalangij genera, 603 b
Tetragonia Theophrasti quæ, 5.d.
Tettigometrę descriptio, 313.b quid à Chrysalide differat, ibid.c. ex ea vt exeant Cicadæ ibidem.
Tettigonia quæ, 310.g
Tettigonias non esse feminas, ibid.b
Thalassiomeli & eius facultas, 151.a
Thapsia Apibus noxia, 65.c
Thelyphonum cur dictum Scorpion, 586.b
Themyscirenses obsessi vt se defenderent, 107 c
Theodori philosophi dictum, 478.e
Theodorus suorus precibus Locustas fugat, 427.c
Theophrastus emendatus, 156.e. 233.a.685 c. explicatus, 384.e
Therambus in Carabum mutatus. 466.e
Theriacæ cur admisceatur mel, 154 f. vsus ad ictus Crabronum. 234 f
Theriaca Aelij Galli contra Scorpionum ictus, 589 a
Thripes mala, mala rursum Ipes, 692.f g
Thripes qui Vermes, 690 e
Thunnos infestant Asili, 714.f
Thymo vt Apes gaudeant, 76.f.g
Tibiam tubę comparare quid, 108 e
Tilia Apibus improbatur, 76.c. vtranq; non sentire Teredinem, 690.h
Tilloni pisci Lumbrici innascuntur, 679.d
Tinea, 689.d Apes infestat, 6.g. cū ea & Blatta rixari qd, 503.a. ab ea denominata, 699.b. eius historia, 698.c. damna ibid. æquiuoca, ibid f. synonyma, g. generatio. h. & inde. eas alere qui dicantur, 699.e. ab eis moralia, prouerbia, 699.c.d. ortus, 6.g. & h.12.f quid 690.c.500.h. vnde dicta, 698 g. vt occidatur, & fugetur, 78.e. 700.c
ad Tineas accipitrum remedium, 729.c
Tinea agrestis quid Ouidio, 265.b
Tineæ alucorum, 78.g. 253.b
Tineæ Apum quæ, 698.f
Tinea spinifera dicti grammatici, 540.g
Tinea tunicas trahens cochlearum modo quæ, 306.f
Tinea ventris quæ, 649.d
Tineæ Apibus noxiæ Chrysalidis, & folliculi icon, 763.c
Tinearum aquaticarum historia, 710.e. ad eas sumptas remediū, 710.f
Tineola, 675.d
Tipulas Gaza vertit Ascarides, 390.b
Tipularum historia, 707.b. genera, 707.d. vnde dictæ, ibid.c
Tithonis, 308 f
Tithoni senecta, prouerbium quid, 338.e. in Cicadam conuersus, 337.d. eius fabulæ allegoria, ibidem, & 338.b.339 a
Tythimalus Apibus noxius, 65.c
Ton Vermis Americanus vt curetur, 677.b. qualis Vermis, 657.a
Torquilla quæ Auis, 521.c
Tracta cera quæ, 159.a
Traianum cur ad Virgilium destinet Plutarchus, 28.f
Tramosericum quid, 296.e
Transenna quid, 697 b
Trifolium odoratum. 114.b
Triginæ racusæ 89.d
Triticum cur bestiolas gignat, 687. a. inter frumenta maxime in radice vermiculatur, 685.a. in eo Curculiones, 6.e. in cæno cur serendum, 529.d
à Trochilo vt curetur Crocodilus, vbi Sanguisugas hauserit, 732.h
Troiani Apibus comparati, 37.d. cū Formica comparati, 507.d. cum Muscis cōparati vna cum Gręcis, 353.b. cū locustis cōparati, 424.b
Trophonij oraculi inuentio, 87.c
Trutta auidissime appetit Phryganium, 709.a
Trygon vnde, 308.g
Tryxallis, 409. 442.g
Turcarum aduentum Locustæ denotarunt, 425.b
Turdi vt Lumbricis capiantur, 697.b
Tussi confert oleum ceræ, 187.b. itē mel, 148.c
Tutulus quid, 327.d
Tymallus piscis qualis, 401.a
Typhi signum, 361.b
Typhos quid, 174.b
Tytis quid, 308 g

V

VAccam Asilo percuti quid significet, 380.g. eam ne Tabani infestent, 379.c. in eam versa Io œstro agitata, 381.a
Vaginipennia quæ Insecta dicantur, 403.d
Vanitates per Araneæ telam Indicantur, 626.e
Varronis satyra dicta Modius, 334. f. alia dicta Atticus Tettix, 328.g
Vasa cera obturata, 184.e
Vas aconitum quid, 481.d
Velutum quid, 297.c
Venæ sectionis inuentio, 563.c
Venas aperiunt Cicadæ, 341.a
Venandi ars ab Araneis edocta, 613.a
ad Venenatos morsus, 441.c
ad Venena cuncta remedium, 539.b
Venenum per mel sumere quid, 141.a
Venena melle temperata. 129.c
Venenum mellitum quid, 140.e. pessimum ex capitibus Formicarum. 519.b. quando peius, 234.f ad id quod corrodendi vim non habet remedium, 599.c. quot modis noceat, 583 a. eo sagittas inficere vnde natum, 218.g.573.c.d. veneno vt expugnetur venenum, 740.f
Venetorum Dux cur cornu gestet, 112.b
Ventorum signa, 625 a
Venus dicta noctuuigila, 494.e
ad Venerem cōcitandam remedium, 148.d.530 g.740.g
in Veneris masculæ sectatores, 461.c
Venerei cum Cicadis comparati, 325.b
Veris signum, 257.b
Veratrum Apibus noxium, 65.c
Verbum Dei qui efficiatur Vermis, 645.b
Vermina quid, 644. sæua quid Lucretio, 648.e
de Vermibus in genere, 638. g. & inde. æquiuoca, 639.a. dicuntur etiam Pediculi, 544.f. in ventriculo generantur, 674.e. & inde. in cerebro quid anatomicis, 639.b. in capite humano nasci, in auribus, sub lingua, sub dentibus, 655.b.c.d. in mammis, in pulmone, & aspera arteria, 656.e. cur ijs comparatus Christus, 464.e. 644.b. ab ijs denominata, 642.f.

ex

Digitized by Google

ex excrementis oriri, 678.b. eorum generatio, 641.c. & inde. ys in generando quid commune, 390.b.eorum genera, differentiæ, 640 f. & inde. eos instar testudinis calculosus eminxit, 653.d.eorum laudes, 638.g. lethiferi in India, 640.b. eorum miri affectus, 667.b. eorum moralia, mystica, 644.b ys motus instar vndarum, 641. b. Muscis productiores, quid portenderint, 646.c. eorum natura quantum differat à natura reliquorum Insectorum, 638.c. eorum nomen latè patet, 639.a. eos non coire, 641.c. non nascuntur ex solani putrefactione, 56 g. obliuiosi, 641.b. per eos notata cara, 666.b. ex se perfecta animalia 4.g. per eos notãtur peccata, 645. ad eos pellendos remedia, 740.b. eorum prodigia, 645.b. quales in perca, 6.g ab ys qui corrosi, 666. e qui pariant, 691.b. eos qui cibi generent, & cur autumno magis generentur, 661.a. an eos dulcia producant, ibid b. quos fruges infestant. 687.a. ex quibus humoribus in homine generentur, 657.c. d. 660.c. salsa non tangunt, 697.c in solano quales nascantur, 5.d. ys in ventre infestatur gobius piscis. 6.g. in vesica & renibus hominis nasci, 656.c. item in vtero manibus, & pedibus, ibid. f.g. eorum, victus, sensus, viuacitas, 641 a. & inde ys vita tenacissima, 17 a. an fiant in vtero ab eodem calore à quo pus, 658 f. eorum vsus in varys, 646.f. vt augeantur, 641.d. vt fugentur, & occidantur, 646.b. ab ys vt conseruentur cadauera, 677.d. in vtero existentium signa, 670.e

Vermium in omnibus animalibus, excepto homine, nascentium historia, 678 b. & inde. eorum synonyma, genus, differentiæ, descriptio, 680 f. & inde generatio, 681. b. & inde. signa prognostica, 682. e. & inde vsus in medicina, ibid. g. b. vt fugentur, & occidantur, 683. a. & inde.

Vermium in aquis calidis nascentiũ historia, 735.d. & inde.

Vermes aurium, vt occidantur, & educantur, 674.f

Vermis Brucho similis in homine natus, 653.b

Vermis quid, 11.c. quid autori, 638. g. quid apud Theologos, 666.f

Vermis aëris quid Isidoro, 602.e

Vermium canis vsus, 682.g

Vermes carnium, 681.a.

Vermes caudati, 640.f.g. in vlceribus reperti, 654.g.

Vermis cærulei Gangetici historia, 717.d. idem cum Verme Indico, Ctesiæ, 718.b

Vermis cordis dictus quale monstrum, 651.d

Vermis cornutus quid Aristoteli, 264.e

Vermis Cucurbitarius autoris, 571.b

Vermium cucurbitinorum icon, 652 nu.1 longitudo, 651.b. qui, 650.g

Vermes Dentium vt sanentur & fugentur, 670 b

Vermium equorum in ventre & intestinis nascentium quot sint genera, 680.f

Vermes Erucis similes in homine nati, 653.b

Vermium in homine nascentium locus, 654.g. & inde. historia, 674.a. & inde. genus, differentiæ, descriptio, 648.f. generatio, 657. c. & inde denominata, 665.d. historica, 666.c f. moralia, ibid & inde, insomnia, 667.a præsagia, prognostica, 670 fabulæ, 672 f. vt fugentur, & occidantur, 672.g

Vermes in homine nascentes consueti & non consueti, 648.f.g. in intestinis hominis nascentium icones, 652. eos enecantia remedia, 672. b. & inde.

Vermis Indici historia, 717.d. vt capiatur, 718.g. quid D. Ambrosio, 279.a

Vermis lanificus, 279.b

Vermium in Lapidibus, & metallis nascentium historia, 700.g

Vermis Macroryncboteri, & Microryncboteri historia, 735.b. icõ, 735. & 766.

Vermium marinorum icones, 735 a & inde, 734.b. & inde.

Vermis in mari, 40. cubitorum apud Noruegos, 719.d

Vermis Martij mẽsis historia, 720.a

Vermis Microryncboteri historia, 734.b. icon, 735.b. & alterius Rondeletij, 766.

Vermium monstrosorum generatio, 675.a. cum vrina excreti, 653.c. descriptio eorum, qui in corpore humano nascuntur, 651.d

Vermis monstrosi in capite militis inuenti, icon, 764.f. item alterius anguille forma, ibid.g

Vermium pilosorum signa in equis, 682.g

de Vermibus plantarum historia, 674.b. 684.b. eorum causa procathartica, & materialis. 687.b. c. victus, 686.g. vt fugentur, 686 g. b. & inde, vt gignantur in plantis, 60.e

Vermis polymorphi icon, 652.nu.2.

Vermis quadrupes Agricolæ, & eius descriptio, 629 b

Vermis serpentinus Alberto dictus quid edat, 686.g

Vermium in tabulis delitescentium historia, 717.b. icon, 765

Vermis vestiarius, 6. g. volatilis, 639.c

Vermicelli quid Sauonarolæ, 643.b.

Vermiculorum ortus, 10.b

Vermiculus dipsari ex Erucarum genere, 272.b

Vermiculus qualis in farre, 6. c. in gramine nascentium vis, 5.d

Vermiculi Insectorum omnes quasi argentum fiunt, 57.e

Vermiculi intercutanei dicti, 656.g.

Vermiculus D Iobannis quid, 643.a

Vermiculus niger in cyprino, 6.g

Vermiculi oblongi in carnibus salsis inueteratis, 501.c. pernitiosos generat ruta, 6.e

Vermiculi Platinæ qui fiant, 643.b

Vermiculum quæ Insecta pariant, 11.a

Vermicularis cerebri processus quis, 644.c

Vermicularis herbæ genera, 643.d

Vermiculatum quid. 643.b

Verniculatio quid, 5.c. 643.c. ea quę arbores sentiant, 5.c

Vermiculor quid, 643.c

Vermiculus color quid, 642.d

Vernigo quid, 84.f.g

Veronæ fertilitas, 50.c

ad Verrucas remedium, 441.b. 704. f. 480. f

Verticillus quid Gazæ, 502.b

Verucx abscisso capite viuit, 17.a

Vesicam peculiariter lædunt Cantharides, 478.g. ad eius vitia valent Cicadæ, 341.b

Vespæ æquinoca, 198 f. ætas, 204.g. aculeata & non aculeata, 200 f. ys amici Crabrones, 232 g. eorũ amor erga prolem, 216.g.b. an ceram, & mel conficiant, 211.d. ys an sint reges, 206.g. 216.g. an senectutem exuant, 206 g. animositas, & vindicandi ratio, 217.a.b c. per Apes eas intelligi, 221.d. an Apibus inimicæ, 218 g earum & Apum idem ortus, 206.c. apologi, 222.b. earum aquę vis, 223. d. audacia, 218.e. & cur, f. ibid. ab autore obseruatarum descriptiones, 202.e.f.g. icones, 203.a.b.c. eas capiendi ratio, 215.e. ys Chananæi puniti, 220.f. earum cibus, 215.a. b. ea Cicada obstrepens prouerbium, 223. b. 335.b. eam ciuilis esse generis dicit Aristoteles, & cur, 216.f.g. earum coitus, g. & b. 204. per coitum propagari, 205.d. eius, & Crabronis similitudo, 225.d. 226. g. ab ea vbi non vexetur pecus, 351.c. cun-

non

Digitized by Google

non recta volant, 215.a. cur inter Apes sylvestres numerata, 220.b de eis epigrammata, 222.e. epitheta, 16.f. etymon, 215.b earũ examẽ malum augurium facit, 220 f examen earum sibi irritare quid, 223.a examẽ metuit Phrynichus 223 b. examen in arce monetæ, 223.c faui vnde fiant, 207.b. faui non constant ex cera. ibidem, faui vt ab Apum differant fauis, 210.g. genus differentia descriptio, 199.d. & 200.e. gregalis est. 4.b. eius habitatio, 45.c. hieroglyphica, 220.b. historica, 220.f. ictus symptomata, 224.b. & 225 a. ictus curatio ibid. in India cibaria liquida appetit 227.d. eius ingenium, 216.f. locus, 203 d. pro magno timore ponitur, 198 g. eius mel, 123.d. moraña, 220.g. mortiferę vbi, 203.d. multæ in autumno quid præsagiant, 219.d. earum nidus, 207.a nidi artificium, 216.f. nidi cortex qualis, 209.b. non mellificant, 223 d. non respirant, 34.c. nõ relinquunt aculeum post morsum, vt Apes, 224.b. non capiunt grandiores Muscas, 215.b operariæ, & mares quomodo vespeta conficiant, 207. earum ortus 11.c. 205.a. & generatio ibidem. pietas erga suas, 37.a. placidę, operariæ, matrices, 200.f. earum præsagia & auguria, 219 d. prõptitudo animi, 217.d. prouerbia, 223.a. quæ venenosiores, 224. quasdam esse ex terra, 205.d. quãdo sub terra, & quando in sublimi nidificent, 207.d. & cur, 208. f. ab eis qui erecti, 224 f. in ijs quid obseruarit Homerus, 2.f. quos nõ attingant, 224 g rariores quæ, 200.f. remedia contra ictus, 224.e. earum respiratio, 216.e. Serpentibus vescuntur, 215.b. earum sexus, 204 c sonus, 216.e. synonyma, 198.g. tritæ suis morsibus prosunt, 225.b.c. vbi nidificent, 208 f earum veneni temperamentum, 224.b. Vermes quales 11.d. vitæ tenacitas, 17.b. viuacitas, 216.e. vnde dictæ, 199 c. vsus in medicina, 223.c.d. vt capiantur, 64.b 65.a. vt coeant, 10.b fera & sicures quæ Varroni, 200 f

Vespa Ichneumonis dictæ cum Phalangio Cretico dissidium, 610.f. 224.g. ortus, 606.g

Vespa Indica, 201.d. earum Vespeta. 208.e. 213.d

Vespa Lacerta dicta quæ, 516.g

Vespa κενοκάδες cur, 218.f

Vespa nigra vbi fanificent, 210.b

Vespa semiformis descriptio, 202.g.

Vespa spuria, 202.e

Vespa pro vespillone, 198.f

Vespalis Rutela quæ, 605.e

Vesparia seu vespeta, & eorum descriptio, 207.a. 208.g 210.e.f. 211.a. icones, 209.

Vespeti Phialiformis descriptio, 210. c. icon, 713. nigrarum Vesparum quale, 210.g. planum quæ forma fiet, 208.f subterranei descriptio, 210.g. icon, 211.

Vespertilio cute volat, 8.b. cur nullus in septentrionalibus plagis, 402. b. eius vox, 308.g. per eius alam quid significetur, 528.g

Vespillones qui. 198.f

Vestes quæ à Tineis non corrodantur, 700.f. vt ab eisdem liberentur, ibid ijs ne noceant Blattæ, 504.f. Coæ quæ, 284.f. Vermiculata quæ, 643.c

Vestalis ignis, & eius origo, 166 g

Vesuuius mons Cicadas nescit, 314.f

Vinum an sit purum quomodo cognoscatur, 148.e. 341.c. 441. cur optimum homini esse indicetur, 144.f. ei cur infundantur oua Bombycum, 286.f. mel miscere antiquissimum est, 145.d. eius natura contraria omnibus venenis, 484.b. quæ animalia generet, 5.c quod in medio est cur optimum, 137.d. vt ex melle fiat, 147.d. Græcum, 89.c. Massicum quale, 145.b. meletites, & eius facultas. 156.g. Risatticum dulce est, 145. d. rubrum ex albo, 148.e. Vermiculum quid, 642.d

Vinula quid, 373.f. 577.a

B. Vinzentius Locustas fugat, 427.d

Violarum icones, 473.

Viola aquatica, & eius historia, 707.a

Viperæ Cãtharidibus aluntur, 482. e. ab eis deuorantur Scorpiones, 593.c. earum esu an pediculi generentur, 550.f. in eas malignæ sunt vespæ, 218.g. nutriuntur Buprestæ, 489.a. eis similes Muscę. 344.g. ad eas antidotus, 589.d. vbi non infestæ, 537.b

Viperini fœtus, 236.b

Virgilium Apes aluere, 88.e. emendatus, 129.a

Virgo beatissima cur se Apem vocarit, 35.c

Virtus eneruata delitijs Scarabæo notata, 464.g

Vesicaria herba quæ, 360.f

ad Visum acuendum remediũ, 468.b

Vita actiua per piscem assum expressa. 135.b. eius symbolum, 130. terminus angustus Muscis, 358.g

ad Vitam ciuilem qui duces requirantur, 28 g

Vitis cur Vermes generat magis quã aliæ arbores, 687.c.d. ijs inimica Aranea, 615.g eam ne ascendat Formica, 519.c. vt à Cantharidibus seruetur, 486 f

Vitrum cur & liquefactum & coctũ semper pellucidum, 163.a.b. vt placabile reddatur, 181.b

Vituli aquatici historia, & descriptio, 720.g.h. hausti eius curatio, 720.h. eius venenum ibid. icon, 765.

Vitulorum Lumbrici vt exstirpentur, 684.e

ad Vlcera remedium, 629 a. 692.g. ad capitis manantia, 712.f. ad insanabilia curanda, 503.d. ad omnia pedum, 704. ad putrida, 444. f. ad testiculorum tumẽtia, 704.f

Vlmus vt Apes purgat, 65.c. arbor Cimicum dictus, 537.d. 391.c. eius vesicæ Psenes generant, 5.d

Vlpiani error, 146 f

Vltionis hieroglyphicum, 94.g

Vnigenitus per Scarabæum notatus, 463.c

Vnguenta quæ gratiora, 159.c

Vnguis odoratus, 499.c

Volant per diem tantum Cantharides, 474 g

Volucella quid Scaligero, 577.a. ortus, 5.c

Volucra Columellæ, 5.c

Voluox quid, ibidem.

Voluptatis inditium mel, 132.e. ei Comes est mœror, 140.f. ei deditę Cantharis assimilantur, 461.c

Vomitus in Cantharidum potu vnde, 483.b

Vouprestis quid Græcis hodie, 488.e 588.e.

Vocem cur non habeant Cicadæ, 317.c. eius priuatio in homine à Vermibus oritur, 667.d. eam quę animalia edant, 16.f. à sono differt, 16.f

Vpupa vt Blattas è nidis depellat, 504.f

Vrina araneosa quæ, 623.c

ad Vrinæ ardores à Cantharidum potu ortos antidota, 485.d. ad eius difficultatem, 441.b. 633.a. 480. e. eam cur difficulter excernant ęgri qui Cantharides potarunt, 483.a

ad Vrinam in equo retentam remedium, 539.c

Vrinantes cur sub aqua odorare nequeant, 15.d

Vranoscopus piscis rescissus viuit, 17.a

Vrsa linguam in Formicas exporrecta quid significet, 528.g. vt sese sanet, ibidem.

Vrsus Formicarius vbi, 513.a quis, 516.b. noster Formicarius dici potest, 523.d. cur Formicis vescatur

Digitized by Google

INDEX.

scatur, 523.d. *quando Formicae edit*, 530.
Vrsi ne mella deripiant, 65.b
Vruca & eius etymum, 265.a
Vscia vermis porci, 680.b.
ad Vterum faecundandum, 696.g.*ad obduratum remedium*, 489.a. *ad eius strangulationes*, 481.a. 489.a.545.c.& 759.d.*in eo vermes monstrosi geniti*, 653.d
Vua Apiana quae, 89.b.360.f
Vuis vescuntur Vespae, 215.b. *eis quodnā animal innascatur*, 685.c.*vt à vespis sint immunes*, 215.d
Vua Apica, 89.c
Vua marina animalis historia, 741.a.*icon ibid. & descriptio.*
Vua Stica, 89.b
ad Vulnera remedium, 629.a.696.e. 688.e.*ad cruenta valet oleum certum*, 187.b.*ad intestinorum*, 697.a
de Vulpe & verme Apologus, 695.c.*vt se à Pulicibus liberet*, 567.d
Vulpecula cute volat, 8.b
Vulturis pediculus qualis, 545.e
Vxor frugi Apum regi similis, 33.d. *optima officia*, *ibid.* & 34.e

X

Xantippi de Apibus dictū, 29.a
Xenephon Attica Apis dictus, 91.b
Xylophthori historia, 306.e *etymon ibid.icon*, g.h.

Z

Zeuxidis dictum, 95.a
Zinziberis radices vt condantur, 124.e
Zizyphum vocat Galenus sericum, 295.b
Zoophytum animal perfectum, 3.d.
Zopissa quid Plinio, 184.b

Græca.

Ἀββαδὰν. 409.d
Ἀβρότων. ibid.c
Ἀθρὶψ, 639.d.689.e.
Αἰθαλιὸν, 308.f
Αἰλουρόμορφος Scarabæus, 449.a
Ἀκάνθιας quid, 310.e
Ἀκάνθιος Cicada quæ ibid.
Ἀκόνιτον vas quid, 481.d
Ἄκοπα medicamenta quæ, 186.e.
Ἀκορίζειν quid, 537.d
Ἀκρὶς quid, 404.e. vnde deriuatur 406.h
Ἀκρίδιον, 406.h
Ἀκριδοθήρα quid, 428.f
Ἀλάζων, 308.f
Ἄμμιον quid Theophrasto. 175.a
Ἀνεφίναστος ὁ quid, 399.a
Ἀνθηδὼν quid, 44.c.201.b
Ἀνθηρον, 84.g
Ἀνθρήνη, 199.b.226.a
Ἀνθρήνιον, 115. d. quid Suidæ, 229.a
Ἀνθρηνώδης quid, 237.a
Ἀνοιστρέω & ἀνοιστροῦμαι quid, 380.e
Ἀπρότων, 409.c
Ἀπους quid, 44.c.51.d
Ἀραχναῖον quid, 623.b
Ἀράχνη & Ἀράχνιον, 601.c.623.c
Ἀραχνικὸς quid, 623.b
Ἀραχνιάω & Ἀραχνιοῦμαι, 623.c
Ἀραχνοκαμπη & eius descriptio, 267.d
Ἀραχνοῦντες quid, 623.b
Ἀραχνώδης quid, 623.b
Ἀρπεδόνες quid veteri Lexico, 543.d
Ἄσαρος quid, 642.f
Ἀσωτος quid, ibid.
Ἀσίρακος quid Dioscoridi, 407.h
Ἀσκαρὶς, 649.a
Ἀσκαρίδες melo Tipulas vertit Gaza, 707.c
Ἀσκαριδώδεις & Ἀσκαρώδεις, 675.d
Ἀσκαρίζω quid, 645.a
Ἀσκέω quid, 649.a
Ἀσκος quid, 699.b
Ἀσπίδα quid hodiernis Græcis, 738.e
Ἀσελη quid Hesychio, 640.g
Ἀστρι & Ἀστρίον, 742.f
Ἀτλακη, 408.f
Ἀττέλαβος, ibid.& 406.h. vnde dicatur, 407.a
Ἀ[illegible], 535.d
Ἀχέτα τέττιξ qualis, 310.f
Ἀχέτα quid Adriano Iunio, 402.g
Ἄχαρας, 409.c
Ἄχερον, ibidem.
Ἀχράδες quid, 438.g

B.

Βαδίζοντα quæ, 13.a
Βαίτυξ, 721.c
Βαμβαξ & βαμβάκινος quid, 278.h
Βατραχος, 308.f
Βδέλλα, 693.a.721.b.c. vnde dicta ibid.
Βδελλίζειν, 729.d
Βδέλλιον, 721.c
Βδελλολάρυγγες qui dicti. 729.d
Βέμβιξ seu βέμβηξ, 199.c.210.a
Βεμβὶς, 201.b
Βιβακος, 308.f
Βλάττιον Βυζάντιον, 499.e
Βλαψιγονία quid, 67.d
Βλαννυχες quid, 721.c
Βλίτυες ibid.
Βλυσας scorpio terrestris Hesychio, 574.e
Βομβάκιον quid, 278.g
Βομβεῖν quid, 53.a
Βομβύκιον quid, 295.c
Βομβυλιος Suidæ quæ Vespæ, 200.g
Βομβυλιος quid alijs, 384.f
Βόστρυξ; 494.h
Βόστρυχος ibid.
Βουδάκη, 487.a
Βουπρῆστις vnde dicatur, 487.b.c.
Βοῦς quid antiquis, 487.c
Βότρυς, 494.h
Βραδὺς quid, 408.e
Βροῦκος, 408.a
Βραῦλα quid, 543.d
Βρέττανα, 409.
Βρὶαι dicuntur Cicadæ, 317.a

Γ.

Γαστρίδες, 647.d
Γέρας quid, 313.d
Γλήχων, 566.e
Γραφεῖον quid, 772.f
Γρύλλος, 442.e

Δ.

Δελλίδες, 199.b
Δερμηστὴς, 639.d
Δημητριουλες quid, 633.c
Δὶξ, 199.d. 689.d
Διάζωμα quid, 317.d
Δράσις, 295.c
Δρίλακες, 721.c
Δρῖλος, 693.a
Δροῦς quid Græcis, 337.b
Δύσδερι quid, 219.b

E.

Ἔγκαρ, 543.c
Εγκρίδες quid, 438.h
Ἐλαιοθεσία, 163.a
Ἕλμινθες πλατεῖαι, 649.c
Ἕλμινθες στρογγύλαι, 650.g
Ἑλμινθιάω quid, 675.d
Ἑλμινθιον quid, ibid.
Ἑλμινθώδης quid, ibidem.
Ἕμις, 647.c
Ἐλαστρεῖσθαι quid, 441.b
Ἔλυθρον quid, 8.h
Ἐμπὶς, 383.a
Ἔντομα quæ, 3.c
Ἔντερα γῆς, 693.a
Ἐξοιστράω & ἐξοιστέω quid, 380.e
Ἐπεγάζειν quid, 399.c
Ἐριθάκη quid, 23.e
Ἐρπύλαι, 712.h
Ἑρπετὰ quid, 544.f
Ἑρπυστικὰ & ἰπτὰ quæ, 13.a
Ἑρποντα quæ, 13.a
Ἑρπύλλα, 712.h

Ἐρπυλ-

Digitized by Google

I N D E X.

Ἑρπυλλὶς, 308.f
Ἐρυσίβη quid, 406.f
Ἐωΐνη, 135.d
Ἔαπτ, 44.c
Εὐνὰς, 640.e.648.e
Ἔφορος quid, 113.c

Z.

Ζῶον μελισσοτόκον, 201.a
Ζωΐδια quid apud Theophrastum, 685.b

H.

Ἡλίδιον quid, 508.e
Ἡλιοκάνθαρος, 448.g.460.h
Ἡλιομανὴς, 308.f
Ἠπίαλος quid & eius historia, 258.g.h
Ἠπίαλος quæ febris, 285.h
Ἠχέτης, 308.f

Θ.

Θυμβλαῖς, 711.c
Θηρία quid Hippocrati. 647.d
Θηρία κακὰ quæ Hesychio, 647.g
Θηριώδης, 650.e
Θηριώματα, ibidem.
Θρῖπες, qui Vermiculi, 690.f
Θριπώδεος, 692.c
Θριπόβρωτος quid, 692.e
Θριποφάγος, 691.f
Θρίψ, 639.d

I.

Ἰδιόμορφος Scarabæus, 449.a
Ἴδρις cur Formica ab Hesiodo dicta, 508.e
Ἰθμία quid, 48.e
Ἴξ, 300.e
Ἰξία quid, 495.b
Ἰουλόπεζος quid, 634.f
Ἰουλὼ cur dicta Ceres, 633.e
Ἰουλώδης quid, 634.g
Ἱππίδιον, 737.d
Ἱππόκαμπος, 737.d
Ἱππομύρμηκες, 512.h
Ἱπποψύχω, 236.f
Ἴψ. 299.d

K.

Καλαμαῖα, 408.h
Καλλίουλος quid, 633.c
Καλοίεφοι 501.b
Κάμπαι cetacea omnia dicuntur, 736.g.h
Κάμπη, 264.g.405.c
Καμπύλιστος vnde deriuetur, 736.g
Καρδιόολα, 493.c
Κανθαρίας vitis quæ, 460.b
Κανθαρίας gemma, 460.h
Κανθάριον, 460.h
Κανθαρὶς, 469. d.470.e
Κανθαρὶς piscis, 469.d
Κανθαρίζειν, 460.h
Κανθαρίτης οἶνος, ibidem.
Κανθαρόλεθρος locus in Thracia, ibidem.
Κάνθαρος, 446.h. vnde dictus, 447.a
Κάνθων quid, 447.a
Κάρα, 543.d
Καραβοειδῆ, 404.f
Κάραβος, ibid.
Κάρνος, 543.d
Καρυκάσιον quid, 543.d
Καρὺς, 156.g
Κάρπα Theophrasti, 164.g.685.b
Κέρας, 115.d
Κέρα quid, 155.c
Κεράμβηλος, 448.f
Κεράμβυξ, ibidem, & 450.h
Κερκώπη quid, 320.b
Κηρομαντεύς quid, 162.h
Κητωΐας, 470.e
Κήραμβλος, 448.f
Κηρία & Κηρίας quid, 649.d
Κηριάζειν, 83.b
Κηρινοπλάσμα, 161.d
Κηρίον, 82.h.83.a. 115.d
Κηρίον morbus, 127 b
Κηρίον κηριώδες, 134.e
Κηρογραφία, 175.e
Κηρὸν pro cera pici permista, 184.h
Κηρὸς, 156.g. & eius etymon, ibidem.
Κηρὸς πράκτος, 159.a
Κηρώματα quid, 162.g
Κήρωσις, 83.a
Κηφὴν, 193.c
Κηφῆνες Apes, 46.h
Κηφώνιον quid, 195.a
Κίμβικα, 199.b
Κνωπεται, 383.a
Κίσσα quem Vermiculum Galenus appellat, 685.b
Κιξάλης, 308.f
Κίξιον, ibidem.
Κὶς Theophrasti, 199. d
Κληρὸς quid, 57.d
Κνῖπες Formicæ dictæ, 116.h
Κνιπόλοχος quid, 393.c
Κνίψ, 383.b
Κνώδαλα, 19.a. 639.d
Κομμώσεις quid, 83.d
Κόνις, 569.d
Κόννυσις quid, 83.d
Κοπριὼν quid Hippocrati, 448.g
Κόπιον quid, 641.a
Κορδύλη quid, 327. d
Κόριξα recentioribus Græcis quid 535.d
Κορὶς quid Hesychio, 536.
Κόρις & κόρυς, 535.d
Κορνωψ, 409.a
Κορυμβος & κορυμβη quid, 327.d
Κουβαρίδες, 632.h
Κοχλίας γυμνὸς, 702.g
Κύαμος, 632.g
Κυβῦτρα, 83.a
Κυίξ, 383.a
Κυνόμυια herba quæ, 344.c
Κυνοραΐστης, 561.b
Κυνοραΐστα, 546. e. 560.g
Κυνοραΐστης, 344.e
Κυναλαμπὶς quid Hesychio, 493.
Κυτος quid Aristoteli, 8.f
Κύτταρος, 83.a
Κυψέλα, 61.c
Κραμβὶς, 686.e
Κρανοκολάπτης, 259.a
Κρόκος, 408.c
Κρότων herba, 560.e
Κρότων Insectum, ibidem, g.
Κροτωνιᾶται populi, 560.f
Κρωβύλος quid, 327.d
Κώβαξ, 310.h
Κωνωπεῖον quid, 393.b
Κωνωπεὼν quid, 393.b
Κωνωποειδὴς, ibidem.c
Κωνωποθήρας quid ibidem.
Κώνωψ, 383.a
Κώρυκος quid Græcis, 392.g

Λ.

Λάμπας κοράχιτον, 169.b
Λαμπήρος, 493.a
Λαμπουρὰ, 493.b
Λαμπουρὶς, ibidem.
Λαμπουρίζω, 497.b
Λαμπυρὸς quid, ibidem.
Λάμπουρος canis nomen, 493.a
Λαβυρὶς quid, 313.c.d

M.

Μαίσων cocus quis, 307.d
Μάλθη, 156.g
Μάντις ἀρουραία, 408.e
Ματαξ, 448.e.g
Μελανόγηθη, 277.b
Μελάνθη, ibidem.
Μέλι, 115.c
Μελιχίδριον, 117.e
Μελίκηρα, 127.c
Μελίδειον, 115.d
Μελίας οἶνος, ibidem. e
Μελίβρομος, 126. f
Μελιγηθὴς, ibidem.
Μελίγηρυς, ibidem.
Μελιγλώσσος, ibidem.
Μελίδειον quid Suidæ, 147.b
Μελιηδὴς, 126.f
Μελίκρατα, 115.d. 127.a.b
Μελίλωτος, 126.h
Μελιλώτινοι στέφανοι, 127.a
Μελίμηλον, 126.g
Μελίνη quid, 115.a
Μελίτιον, 89.b.115.h
Μελίπηκτον, 129.g
Μέλισσα quid, 24.e.43.d. & vnde.

Μελισσεὺς,

Digitized by Google

INDEX.

Μελιτεὺς, 61.a
Μελίσσιον quid, ibidem.c.
Μελισσοκόμος, ibidem.a
Μελίσσεως πὰν, ibidem.
Μελισσοτρόφος, ibidem.
Μελισσόφυλλον, 89.a
Μελίταινα, 89.h
Μελιτεῖον quid, 147.a
Μελιτίτης λίθος, 127.a
Μελιτόεις, ibidem. d.
Μελιτοπώλης, 126.f
Μελίτωσις, ibidem.
Μελίτρεπτος, ibidem.
Μελιτουργία & Μελιτουργεῖον, ibi.
Μελίτουργος, 61.a
Μελιτουργὸς, 126.f
Μελιτροφεῖον, 63.c
Μελιτοφόρος, 126.f
Μέλιττα quid 43.d
Μέλιττις, 89.b
Μελιττώδεις, 61.a
Μελίτωμα, 126.g
Μελιττῶνα, 63.c
Μελίφυλλον, 89.a
Μελίφυρτος, 127.d
Μελίφρων, ibidem.
Μελίχλωρος, ibidem.
Μελίχρυσος λίθος, 127.a
Μελολόνθη, 447.b. vnde dicta.
Μελύγιον, 147.a
Μελυγιον, ibidem.b
Μέταξα, 295.b
Μηλολόνθη, 447.d
Μηλονομεὺς, 410.e
Μίδα fabæ Vermiculus, 299.d
Μιλτοπάρῃοι naues quæ Homero, 175.a
Μίτος quid Aristoteli, 83.a
Μονίας, 681.a
Μολουρις, 409.d
Μόλουρος, ibidem.
Μυγαλῆ quid, 623.d
Μυῖα, & vnde dicatur, 343.d
Μυῖα piscis nomen. 343.c
Μυιοθήρα quid, 360.f
Μυιοπηχισθαι, 380.f
Μυιοσόβαι Muscarum abactores, 360.f
Μυωπίζειν, 380.f
Μύωψ vnde dictus 375.c. sumitur pro calcari etiam, 374.f
Μύκης quid, 259.a
Μυλακρίς, 501.d
Μυοκτόνος napellus dictus & cur 370.g
Μυριόπους Vermis, 634.e
Μύρμηξ, 512.g
Μυρμηδὼν, 522.h. 531.d
Μυρμηκάνθρωποι fabula, 524.e
Μύρμηκες γείτονες, ibidem.
Μυρμήκια quæ, 522.e
Μυρμηκία quis morbus, 529.f
Μυρμηκιᾶν quid, ibidem.a
Μυρμηκίασις quid, 521.h
Μυρμηκίζειν quid, ibidem.
Μυρμηκαιον Phalangij genus, 519.
b. 522.e.
Μυρμηκίτης lapis, 523.d
Μυρμηκολέων quid, 516.a
Μύρμηξ, 512.g
Μύρμος, ibidem.
Μύωπες qui, 374.e
Μῶρος quid, 408.e

N.

Νεκύδαλος, 377.c
Νήρεος, 543.d
Νυκτιλαμπὶς, 494.c

Ξ.

Ξυλοφάγος θεῦς, 450.h

O.

Οἰστρήσεις, 379.d. 38.e
Οἰστράω, 379.d
Οἰστρέω, & Οἴστρημα, ibidem.
Οἰστροδίνητος quid, 380.e
Οἰστρολασία quid, ibid.
Οἰστρολατέω 380.f. 399.d
Οἰστρομανής, 308.f
Οἰστροπλὴξ, ibidem.a
Οἶστρος, 379.g
Οἶστρος θαλάσσιος, 713.c. 374.e
Οἰστρώδης quid, 379.d
Ὀκτάπους cur Scorpio dictus, 574.e
Ὄλκος Araneæ genus, 601.c
Ὄνισκος, 632.g. 707.b
Ὄνοι κατοικίδιοι quid Scribonio Largo, 632.g
Ὀξυγλυκὺς quid, 150.e
Ὀπώρα κηρινὰ, 116.h. γλυκεῖα quid, 227.d
Ὀχοθορία, 130.g
Οὐλας quid, 633.c
Οὐλὼ cur dicta Ceres, 633.c
Ὀφιοκτόνον Dioscor. 635.c
Ὀφιόμαχος, 408.f
Οἰνόμελι quid, 146.f
Οἰστήεις quid apud Nicandrum, 379.d

Π.

Παπίλιον quid, 256.g
Παροιστρέω & παροιστράω, 380.e
Πάρνοπες, 200.g. 409.a
Πεμφρηδὼν quid, 200.h
Πενταδάκτυλον herba, 560.e
Πεταλίδες, 308.f
Πηνία, 273.c
Πηλών, 115.d
Πηδῆμα καρδίοντον, quid Theocrito, 183.d
Πολύποδες, 544.g
Πόντον ἔθρεον, 117.a
Πόρνοπες, 409.b.
Πρασοκουρὶς, 264.h. male Blattam interpretatur Gaza, 500.f
Προσαπείτεσθαι quid, 218.e
Πρωτόκαρος, 261.g
Πτερὸν quid, 8.g
Πτίλα, ibidem.
Πυγολαμπὶς & Πυρολαμπὶς, 493.c
Πυραλλὶς, 259.a
Πυραμοῦα quid, 44.e
Πυραύστης, 259.a
Πυραυστεύμενοι, 258.h. 259.a
Πυῤῥαίη, ibidem.
Πυῤῥαλὶς, ibidem.a

P.

Ραφανὶς & Ραφανὸς quid differãt, 254.g
Ριζοχόσκος, 409.d
Ριξαχόσκος, ibidem.
Ρῦπος ξηρὸς quid, 156.g

Σ.

Σάβυτος, 384.f
Σάδραξ, 543.d
Σαρίων quæ, 46.h
Σέρφος, 383.a. 516.h
Σηπεδονὶς, 640.e
Σῆρες, 295.b
Σηρικὸν, ibidem.
Σὴς, 299.d
Σητοδόκιδες, 235.d
Σητόκοπος quid, 699.b
Σίλφα, 446.h. 500.g
Σίλφα ἀρτοκοπεῖναι, 501.h
Σίλφιον, 500.g
Σίφων, 383.a
Σκαῦρος, 742.f
Σιμαὶ, 44.e
Σίμβλος quid, 61.c
Σὶς, 500.h
Σκνίψ, 383.b. 543.b
Σκνῖπες Formicæ dictæ, 516.h
Σκολόπενδρα, 635.a.b
Σκορπίδια quæ tormenta, 573.b
Σκορπίος, 574.e. vnde dicatur, ibidem.
Σκορπίος quid in pueris, 327.d. 573.b.
Σκόπις & Σκόρπαινα piscis, 572.f
Σκυταλίδες quid, 601.a
Σκωλήκωσις & Σκωληκιῶν, 642.g
Σκωλήκια, 640.f
Σκωλήκιον, Σκωληκιάω, & Σκωληκίζω quid, 642.
Σκωληκόβρωτος 552.d. 642.d
Σκωληκοτοκέω quid, 642.h
Σκωληκοτόκος & Σκωλητοτοκέω, ibidem.
Σκώληξ, 640.e
Σκωληκώδης, & Σκωληκοειδὴς,
Σμήνιον quid, 61.c
Σμῆνος quid, ibidem.
Σμηνοκόμος, 61.a
Σμηνοδόχος. ibidem.
Σπονδύλη. 571.d
Στέτις quæ. 6.g

Στρῦνδις

Digitized by Google

Στριδοῦσι, 308.g
Στρουθίζειν, ibidem. f.
Σαῦρος quid, 644.f
Σῦριγξ quid, 61.c
Σύρφος, 383.a.384.f
Σφῆκας quid, 313.c
Σφηκῶν quid, 219.a
Σφηκία quid, ibidem.
Σφηκώσεις quid, 219.a
Σφηκισμὸς quid, 219.c
Σφηκοειδὲς quid, 199.h
Σφηκωνεῖς, 206.c
Σφηκώδεις homines qui, 219.c. 226.a.
Σφηκὼν quid, 219.a.
Σφὴξ, 198.h.226.a. crabro interpretatus, 198.h. vnde dicatur, 199.e
Σφονδύλη Blattæ genus, 501.d.
Σχάδων, 44.e

T.

Ταινία, 649.d. 698.f
Τενθρηδὼν quid, 201.689.c.
Τερηδόνες, 680.f
Τερηδονίζομαι, quid, 691.e
Τετραπτερυλλίς, 307.a.308.f.409.c
Τεττιγομήτρα quid, 321.b
Τεττιγονία, 308.g. 310.f. 321.c
Τεττιγοφόροι Athenienses, 321.b
Τεττίζω quid, 321.c
Τέττιξ, 308.
Τέττιξ cocus quis, 307.d
Τέττιξ ἐνάλιος quid Æliano, 308.h. θαλάσσιος quid, 307.d.
Τίλος, 632.f
Τίφα, 446.h.501.d
Τιττίζειν quid, 308.f.g
Τίφη, 501.d
Τρακταίζειν, 159.b
Τρώτης quid Hesychio, 313.c
Τρίζειν quid, 308.g
Τρισμὸς quid, 275.b
Τρύζειν quid, 308.g
Τρώξ, 199.d
Τρωξαλλὶς, 264.h.686.e
Τυλφη, 500.h

Υ.

Ὕαλη quid, 639.d.
Ὑλαμίτρια, & ὑλαμίτωρ, 278.a
Ὑμενόπτεροι Cicadæ cur dictæ. 209.c
Ὕπερα, 273.c
Ὕρον, 115.d

Φ.

Φαγέδαινα Apum morbus, 69.a
Φακινος, 343.c
Φάλαγγες, 601.a.b.c
Φαλάγγια, 601.c.d
Φαλαγγίτης herba, 624.e
Φαλάγγιον herba, ibidem.
Φαλαγγοῦσα & φαλαγγιοῦσα, 624.e
Φάλαι, 258.h.501.a
Φάλαινα, 258.h
Φθεῖρες, 542.a.c
Φθεὶρ piscis, 543.b
Φθεὶρ σίτου, 300.e
Φθεὶρ θαλάσσιος, 711.d
Φθειρίζω, 558.e
Φθειροφάγοι, ibidem.
Φιλοστρωματὴς, 380.f
Φοινικοῦν φῦκος, 193.b.
Φυκὶς piscis, 193.c
Φῦκος θαλάσσιον, 193.b
Φὼρ quid, 194.e
Φωριος quid, ibidem.

X.

Χαμαιπίτυς herba, 535.c
Χειροτέχναι quid, 174.f
Χελώνιον quid, 470.e
Χιονόμελι quid, 150.h.
Χονιστήριον, 163.a
Χρυσοκάνθαρος, 277.c.447.c
Χρυσάλιδος, 127.d
Χρυσομηλολόνθιον, 448.e
Χρυσοπράσεις, 127.d

Ψ.

Ψευδοσφὴξ, 200.g
Ψὴν, 299.d.383.b
Ψηνίζω quod, 393.c
Ψύλλα quid, 563.c
Ψύλλιον herba, 566.e
Ψύλλος θαλάττιος, 711.a
Ψυλλοτοξόται, 566.e
Ψύλλος, 563.e
Ψύρα, 543.c
Ψυχὴ eiusq; etymon, 235.c
Ψῶρα, 258.h

Ω.

Ὡραῖα quæ, 118.f

Hebraica.

Ascobishi, 601.b
Aluxa, 721.b
Areb. 404.h
Arob quid, 3.e
Arura, 343.d
Belzebub, 343.d
Chagab, 405.b
Chargeba, ibidem.
Chargol, ibidem.
Chasil, 406.e
Chephusith. 446.h
Cinim, 543.b
Debash. 115.b
Debiba, 343.d
Deborah. 43.d
Deboretha, ibidem.
Dibba, 343.d
Dibraia, ibidem.
Gazam, 405.c
Gezam, 264.f
Gob. 446.h
Goba, 405.a
Hachenomol, 406.g
Hasch, 689.d
Ielax, 405.e
Ielex non esse Bruchum, 406.a
Kameza, 405.d
Kampsa, 459.b
Karzith, 343.d
Maduph, 43.d
Hemalah, 512.g
Pirha, 405.d
Raschon, 405.b
Sæla, ibidem.
Salaam, ibidem.
Schumschemana, 512.g
Shemota, 406.f
Simmith. 606.b
Sochala, 405.d
Telaisal, 406.f
Zachala, 405.a
Zebub, 243.b

Arabica:

Abofesas, 446.e
Abogeatan, ibidem.
Acrab. 574.e
Agaruf. 605.b
Akrol, 574.e
Albarafion, 605.b
Albarabon, ibidem.
Alcaradol, 535.d
Alcard, 535.d
Alcarid, ibidem.
Alelixa, 721.c
Aleka, ibidem.
Aletha, ibidem.
Alfesim, 535.d
Alfesesim, ibidem.
Algistros, 84.e
Alhalem, 535.d
Alhatrakay, 575.d
Alheremati, 605.c
Alkersenati, ibidem.
Alsari, 606.e
Altraham, 575.d
Altursimati, 605.c
Arazasi, 512.h
Asmaaksanti, 279.b
Aucos Rutela, 605.b
Aurioos, ibidem.
Ayon, 606.e
Bariol, 406.g
Canesis, 446.h
Canesibu, ibidem.
Carariba, 470.e
Cerad, 442.g
Charatan, 693.a

Digitized by Google

Charda, 639.c
Conches, 574.e
Corab, 535.d
Coreth, 405.d
Coroda, 535.d
Deboliar, ibid.
Deibrane, 198.h
Derethricht, 308.f
Dgarsaines, 535.d
Dheraric, 470.e
Fasafos, 535.d
Fesefisi. ibid.
Flasis, ibidem.
Gardan, 544.g
Gicuale, 308.f
Gierat, 406.g
Hacharab, 574.e
Hamaha, 156.g
Harrab, 574.e
Hararab, 574.e
Heagi, 383.a
Iesafes, 535.d
Igil, ibidem.
Kercules, 406.g
Mum quid, 84.e
Murchion, 605.b
Pipher, 605.b
Rab, 606.e
Riapla, 265.b
Rutela, 605.a
Sagluuscolon, 605.b
Sarpa, 606.e
Sarsir, 442.g
Satoca kion, 574.e
Sebegi, 606.e
Semha. 156.g
Siptu, 605.b.d
Suburchtis, 605.b
Suchon, ibidem.
Suclion, ibid.
Xofostis, 487.c
Zambor, 198.h.226.a
Zisza, 406.g.
Ydrocomi, 639.c

Indica.

Iza, 515.d
Sciscent, 389.b Occidentalibus,
Scisciont, 236.f
Tom, 657.a
Hippeqquti Orientalibus, 279.b

Italica.

Ape, 44.f
Ape che non fa mele, 193.d
Auoni, 191.d
Bacho di seta Hetruscis, 279.b
Barbegie, 501.c
Bardelle, 261.c
Bargelli, 279.b
Bigatto di seta Bononiensibus, 279.b
Bigatello da frumento, 300.e
Bombici, 279.b
Brecoie, 407.d
Brendole, 261.c
Brescia di mele, 116.e
Brocati d'oro, 297.d
Brue, 407.d
Brucho, 265.b.279.b
Bucaroni, 501.b
Buprestis, 487.c
Burdigone, 448.f
Calandra, 300.
Calauron, 226.e.f
Cantarella, 470.e
Carpe, 501.c
Caualetta, 410.e
Caualetto, 737.d
Cauagliere, 279.b
Caualin marino, 738.e
Cauallo mariano Venetis, 737.d
Caualla ritorto, 738.e
Cecca, 544.g
Cemice, 535.d
Cemici botare, 542.a
Centipeda, 635.b
Centopie, 634.f
Ceruettin, 452.e
Ceruo volante, 450.h
Ceruettone, 302.g
Chaual Genuensibus, & Romanis, 737.
Cigala, 308.g
Crabrone, 226.e.f
Cuculi, 279.b
Dracone & Draconetto, 737.d
Folloppa Venetis, 717.d
Farfalla, 235.d.259.c.261.c
Filandre, 680.f
Formica, 512.g
Fusano quid, 5.d
Galaneon, 226.f
Gargatone, 300.e
Grillo, 442.h
Guardafole, 192.g
Gaffolo, 571.b
Insetti, 3.c
Luciola, 494.e
Lucio, ibidem.
Lumbrici, 693.b
Mignatti, 279.b
Mignani, 279.b
Mignatta Romanis, & Hetruscis, 271.d
Monietta, 373.a
Mordella, 542.
Mosca, 343.d
Mosca canina, 344.e
Mosca di perro, ibidem.
Moscini, 344.f
Mosconi, 346.c
Muscilioni, 361.b
Muscone, 199.c
Paramosche quid, 360.g
Parpaglia, & Parpaglione.
235.d.261.c
Pauiglione, 259.c
Pecchia, 44.f
Pediocello, 544.h
Pedocchio, 544.f
Pedocchio marino, 72.h
Pedocchieti, 546.g
Pesce cauallo Venetis, 737.d
Piatola, 544.a.501.b
Piatone, 544.g
Piglia mosche quid, 360.f
Porcelletti, 632.h
Portapelo, 452.h
Porta terra, 452.e
Pouera, 259.c
Pruia, 714.f
Pulce, 563.c
Pulini, 545.c
Ragni, 601.c
Ruga, 265.b
Saltello, 410.e
Sanguettola Bononiensi. 721.d
Sanguisuga, 721.d
Scarafaggio, 447.a
Scarafazzo, ibidem.
Scaraffon, 226.f
Schafferoni, 201.c
Schiani, 501.b
Scianscioni, 346.e
Scorpione, 574.f
Scorzeri, 680.f
Seta, 295.
Tafano, 275.c
Tagliadizzo, 472.
Tarma, 5 ol.680.g.68 .d
Tauanelli, 346.e
Tauano, 275.c
Tigna, 69 .g
Tignuolo, 6 2.300.c.698.g
Verme, 640.f
Verme che rode el frumento, 300.e
Vespa, 199.c
Vrespa Bononiensibid.
Viola, 470.g
Vua moscarella, 89.b
Zanzara, 384.h
Zuccara, 571.b

Gallica.

Agroneles, 710.g
Araine, 602.f
Bourdon, 193.d.199.c
Bournal, 116.e
Brana, 407.d
Brigans, 545.a
Bughiera, 407.d
Calande, 300.e
Caphards, 501.b
Carenson, 300.e
Cerfs volans, 450.h
Charbot, 447.a

Digitized by Google

Charree, 708.h
Chattepeleuse, 300.e
Chenille, 264.h
Cheual Marin Massiliensibus, 737.d
Cheualot de mer. 738.e
Ciere, 116.h
Cigale, 308.g
Cloporte, 632.h
Closeporte, ibidem.
Crignondes camps, 445.h
Draconetto, 738.e
Escarbol, 447.a
Escroelles, 710.g
Fodimerda, 448.f
Frelons, 226.f
Froisons, ibidem.
Froulons, ibidem.
Fullon, 193.d
Fourmi aut Furmis, 512.g
Grillondes, camps, 442.
Guespe, 199.c
Haneton, 448.e
Lucrambia, 495.b
Morpions, 544.g
Manne, 372.h
Mouche, 199.c. 343.d
Mouche de chien, 344.e
Mouche fort picant qui moleste fort los buefs & les vaches, 375.c
Mouche Guespe, 193.d
Mouche sansaguillon, ibid.
Mouche claire, 494.
Mousche luisant de nuict. 494.e
Papilon, 235.d
Porcelet, 632.h
Pou, 544.f
Poulce, 563.c
Puneses, 535.d
Rayon, de miel, 116.g
Sangue, 721.d
Sautarelle, 410.e
Scorpion, 574.f
Soye, 295.c
Tahon, 375.c
Teigne, 698.g. b. 689.d
Thiques, 561.b
Turo, 450.h
Ver. 640.f
Ver luisant, 494.e
Vers de terra, 693.b

Hispanica.

Abeia, 44.f
Abispa, 199.c
Achentabuet, 487.c
Alacran, 574.f
Alceda, 84.e
Animales Cenidos, 3.c
Arana, 602.e
Aranamuy ponzonosa, 602.e
Biugo, 407.d
Caualinho marino, 738.e
Chimesa, 535.d
Chismes, 535.d
Ciera, 156.h
Cigarra, 308.g
Cigaro, ibidem.
Cubillo. abadeio, 470.e
Escaranaio, 447.a
Escorpion, 574.f
Gafantholes grandes, 410.e
Garapata, 561.b
Gorgoio, 300.e
Gryllo, 442.h
Gusano, 640.f
Gusanos de seta, 279.b
Gusanoche re e la madera, 689.d
Gusano con cuernos, 450.h
Hiez de Colmena, 84.e
Hormiga, 512.h
Logosta di tiera, 410.e
Luciernega, 494.f
Lumbrizes, 693.d
Madixa, 285.b
Mariposa, 235.d
Mosca, 343.d
Moscarda que ahurexta las vacas orases, 375.
Mosquito de higos, 385.c
Mosquito de lagunas, ibidem.
Mosquito de losque pican, 344.e
Mosquito de vini, 385.c
Mosca muychica, 344.e
Mosquilo, 384.h
Nyuue, 640.f
Oruga, 265.b
Panal de la miel, 116.e
Parauellhos, 535.d
Pioio, 544.f
Pulga, 563.c
Pulgon, 407.d
Rapacoua, 6.f. 501.c
Rezno, 561.b
Sanguisuila, 721.d
Seda, 295.c
Tauano, 375.c
Tauarro, 226.f
Tinna de las Colmenas polilla, 698.g
Vespa, 199.e
Zangano de la Colmena, 193.d

Germanica.

Agle, 721.d
Amensz, 512.g
Braem, 375.c. 384.h.
Braem hummel, 193.d
Cantharides, 470.e
Eertuuorm, 693
Fligen. 334.d
Floch, 563.c
Gauchkafer, 487. c. 470.e
Goldtuuorlin, 470.e
Grasuuorm, 265.b
Gryllen, 501.c
Gyplen, 710.e
Gytlen, ibidem.
Hauseim, 442.h
Heimenmug, 442.h
Hermus, 226.f
Heuschreck, 308.g. 410.e
Heimichen, 501.c
Holsbock, 561.b
Holtzuuentle, 632.h
Holtzuuorm, 689.d
Horliss 226.f
Humel, 375.c
Hundts laus, 561.b
Huudtsmuck, 344.e
Hurnauss, 226.f
S. Iohans kafer, 494.f
S. Iohans fliegen, ibidem.
Kaaskafer, 447.a
keller esel, 632.h
Kerder, 709.b
Knoester, 487.c
Krautuuorm, 265.b
Lauss. 544.f
Langerorenmitel, 635.b
Maschen, 710.e
Meerross, 738.e
Meerstern, 742.g
Meilandischer Kaefer, 470.e
Melders, 681.b
Meler, 693.b
Mertz, 720.f
Muck, 384.h
Muggen, 343.d
Muggfliegen, 343.d
Mucheim, 442.h
Nachtmugx, 494.f
Onserfrauen kule, 470.g
Pfeiffholter, 235.d
Pfer tuuubel, 226.e
Qualiter, 487.c
Querciem, 709.b
Rancker, 602.e
Regenuuim, 693.b
Rohaglen, 722.f
Rossbraem, 775.c
RossKaefer, 447.a
RossmucK, 375.c
Ruxle, 709.b
Rup. 265.
Schabbe, 698.g
Schrotter, 450.h
Scorpion, 574.f
Seeroelsle, 738.e
Seyden, 295.c
Sommeruoglin, 235.d
Spinne, 602.e
Stabysen, 710.e
Steinbyssen, 709.b
Teldheim, 442.h
Tran. 193.d
Vivualter, 410.e
Vmb. 44.f
Vngeziffer, 3.e
Vvantzen, 535.d

Gra-

Vuasche

Vuafchs, 156.h
VVaffergugen, 706.h
VVafferkalb, 720.g
Vafferlusz, 709.b
VVafferfchaben, 710.e
VVaffer fpin 707.d
VVefpe, 199.c.
Vurm. 640.f
Zack, 561.b
Zeiduuorm, 279.b

Belgica.

Bie, 44.f
Bommel, 193.d
Boterfcheite Flandris, 235.d
Boterulıege, 235.d
Brem, 375.c
Calander, 300.e
Coevlige, 375.c
Capelleken, 235.d
Egeb. 721.d
Groenevliegen, 470.e
Holm. 193.d.
Hundtsluijs, 561.b
Honduliege, 344.e
Honichraet, 116.e
Horfele, 226.f
Honig. 115.d
Hondtvvorm, 689.d
Ijl Hollandis, 721.d
Keifers, 191.d
Krekel, 308.g.442.
Lake, 721.d
Langenooruuorm, 635.b
Luys, 544.f
Lyckelake, 721.d
Miere, 512.g
Motte, 698.g.
Mvefie, 384.h
Mugge, 334 d.384.h
Nacht krekel, 442.h
Nachtmugge, 494.f
Onfer Vvrouwen haenen, 470.g
Ooruuorm, 570.e
Peerdevliege, 375.c.447.a
Pellarin, 235.d
Pieruuorm, 693.b
Piffebedde, 632.h
Platluyfen, 501.b
Puyftbyter, 307.a
Rufpe, 265.b
Rype, 265.b
Rombout, 302.g
Schalbotte, 447.a
Schalbyter, 447.a
Scorpioen, 574.f
Spaenfche vliegen, 470.e
Spinnekop, 602.f
Sprinckhaen, 410.e
Syde, 295.c
Syvuorm, 279.b.
Vliege 334.d
Vligende hert. 450.h
Vlo & Vloye, 563.e
VVefchluys, 535.d
Vvandtluys, 535.d
Vas, 156.h
Vuaterfpinne, 707.d
Vvaterulo, 707.b
Vuefp. 199.c
Vyfuoet, 742.g
Vuorm, 640.f

Anglica.

Bee, 44.f
Betell, 447.b
Blutfucker, 721.d
Botterflie, 235.d
Chefelippe, 631.h
Doggeflee, 344.e
Cobuuebbe, 602.f
Dorre bee, 193.d
Dronne bee. 193.d
Emote, 512.h
Flee, 563.c
Fineflexee, 295.e
Flie, 343.d
Globert, 494.f
Gloeuuorme that sbynich' bynich, 494.f
Grat oorflye, 384.h
Graet fliebyting baeftes, 375.c
Grat Vuafpes, 226.f
Grashopper, 308.g
Greneuuorme venimoufe and shynin glik gold, 470.e
Hornettes, 226.f
Horfeflee, 344.e
Horfeleche, vel Horfelich, 721.d
Kind, 442.h
Locuft, ibidem.
Loufe, 544.f
Mothe, 698.g
Nant, 512.h
Pifmire, ibidem.
Scorpion, 574.f
Seepadde, 732.g
Silke, 295.c
Spinder, 602.f
Sterrefyfche, 742.g
Vuafpe, 199.c
Vuaxe, 156.h
Vuorme, 640.f
Vuormes offe, ethor in mantsbodij, 693.b
Vuorme that eatethuuode, 689.d

Hungarica.

Bareni, 375.c
Bergetoe, 375.c
Daras, 199.c.226.f
Ellegy, 344.f
Eyel tuundoeck bogaratska vilantfo, 494.f
Fätetme fonijes es merges pocK. 470.e
Fenegobar, 375.c
Fereg, 640.f
Galisza, 693.b
Hangya, 512.h
Here, 193.d
Louoldeck, 235.d
Meh, 44.f
Mez, 115.d
Molzlij, 698.g
Oszifereg, 442.h
PalozK ferog, 535.d
Poc, 602.f
PiuutfocK, 308.
Saska, 410.e
Scorpio, 574.f
Seliem, 295.c
Tetaue, 544.f
TzimaK, 535.d
Vargolegy, 375.c
Viasz, 156.h
Zarhattobogor, 447.b
Zarnas, 447.b
Zu. 689.d

Bohemica.

CzeruuycKrouue, 1.c
Mrauuency, ibidem.
Romari, ibidem.
Vviela, 44.f
Zuzaly, 3.c

Illirica.

Gufinnici, 279.b

Vuandalica.

VuasKis, 156.h

Polonica.

ChrzasczziK, Zelonyna, ies iente albo oldrzeunie, 470.e
Czeruu, 193.d
Glisti, 693.b
Guuogioim, 470.e
Ieduuab, 295.c
Kome szezipiaci, 375.c
Konck. 410.e

INDEX:

KruuuK vuk oblilieneach grz'ebaca, 447.b
Miod, 115.d
Motil, 235.d
MrouuKa, 512.h
Medzuuia deK, 574.f
Ossa, 199.c
Paiecczina, 602.f
PacK. ibidem.
Pl'usruua, 535.d
Psciola, 44.f
Psgia mucha, 344.e
PuauuKa, 721.d
RobacK, 640.f
RobacK drzeuuo uoierczaci, 689.d
SKorpion, 574.f
Suuierc, 442.h
Szarancza. 410.e
Szerszenie, 226.f
SzuuierezecK, 308.g
VVese. 544.f
Vuosk, 156.h

Hæc omnia, & singula à me dicta, & scripta, dicendaq;, & scribenda Correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ libenter submitto.

Errata

Digitized by Google

Errata in Latinis sic corrigito.

Fol.6.e.Blattis, lege Blatta, ibid.g.Pyrautam, l.Pyraustam, 26.e.æhtere, l.æthere, 37.d.ore, l.ora, 41.a.cunstis, l.cunctis, 44.h.lex, l.sex, ibid.Fucis, l.Fuci, 47.b.tractatu, l.tractu, 65.b.sepiolo, l Hepiolo, 66.g. cutant, l.curant, 75.c.ostrepit, l.obstrepit.88.h fæcundia, l.facundia, 91.a.aliquo, l.aliqua, 123.a.vsus.l.vsum.135.b.ad, l.ab.137.e.libratam, l.libratum, 160.f.frusta, l.frustra, 175.pectoris, l.pictoris, 245.b.deorsum, l.dorsum, 272.indulamenti, l.induramenti, 290.f.mimis, l nimis, 292.g.alij, l allij, 308.h.nigro, l.nigra, ibid.cinereo, l.cinerea, 317.d.Celianus, l.Aelianus, 324.g.destrumuntur, l.destruuntur.323.c.qui, l.quæ, 33.b. adlaterans, l.adlatrans, 350.notandum inter figuras vnam describi penultimo loco quam pictor non expressit. item quæ postremo loco exprimitur non esse cuius datur descriptio. 352.h.appentissimas, l.appetentissimas, 375.a.acerda, l.acerba, 387.&, l.vt 390.imagis, l.magis, 400.h.qui, l.quæ. 404.e.maximas, l.marinas, 422.h.contractu, l.contactu, 424.g.disertus, l. desertus, 430.e.dominis, l.dominus, 474.g.diem, l.locum, 475.c.iniuxit, l.inunxit, 478.e.hæ, l.hæc.488.h.subditium, l.susiditium, 508.f.intellecta, l.intellectu, 509.d.similitur, l.similatur, 516.h.hus, l.has, 521.d.melis, l.melius, 539.b.fictulæ, l.fistulæ, 558.veretrū, l.veratrum, 583.c.intersis, l.intensius, 588.g.Serpentium, l.Scorpionum, 605.a.solens, l.solers, 615.d.atq; incubant, l.atq; pariunt, 618.g.oblectatata, l.oblectata, 631.b.ergo, l.erga, 634.f.inter, l.interim, 646.e. Matiulda, l.Mathilda, 646.g.reclussit, l.reclusit, 650.g.ucurbitæ, l.cucurbitæ, 675.d.vis, l.ius, 684.h.rubris l.ruber, 692.h.obsesosq;, l.obesosq;, 721.d.Elrota, l.Eliota, 722.g.digeri, l.digiti, 724.e.fui, l.sui, 731.b. propinanat, l.propinabat, ibid, c.exycratum, l.oxycratum, 734.f. hæ, l.hæc.740.f. veneni, l.venenum.

Errata in Margine.

209.d.mel visus, l.inclusus, 235.b.fauus, l.fauor, 141.b.pluit, l.fluit, 189.b.cereæ, l.cereas, 285.potauit, l. portauit, 319.rores, l.rore, 595.muta, l.mutua, 663.b.lumbi, l.Lumbrici, 679.Phalandij, l.Phalangij.

Errata in Græcis.

4.h.αὐτομάτος, l.αὐτομάτας, 6.g.σῆτες, l.σῆτες, 96.f.ὧς, l.ὡς, 104.g.Κεῦρον ποπλανίλω, l.Κεῦρον ἀποπλανίλω, 108.c.συγκρίνας, bis, l.συγκρίνας, 120.h.Μῦα, l. Μυῖα, 181.c.μὴν διωλεσε, l.μῖσος διωλεσε, 195.a.ἐν οὖς, l.ἐν οἷς, ibid.d. γδι bis, l.γάρ, 197 b.ξαυνέσας, l. ξωνίσας, ibid.ξωυέσας, l.ξωνέσας, 201.a.ἐπιρραγεῖσαι, l.ἐπιρραγεῖσαι, 217.d.δυσκαλωτερον, l.δυσχολώτερον, 222.g. ἀμήδεται, l.ἀ μήδεται, 259.a.ψυχᾶ, l.ψυχῆ. 316.g.ἄτρει, l.ἄζει, 317.a.πελυσίφεος, l.πολυσίφεος, 318.f. εφετρομενος, l.ἐφεζόμενος, 321.c.γδι, l.γάρ.323.b. Ωραι, l.Ωρᾶν, ibid.νισσὶ, l.νιν ἐπὶ, 328.f.τερχίας, l.τοργίας, 331.b.λαχαγεῦσαν, l.λαλαγεῦσαν, 352.g. φάτας αρηιφάτους, l. φάτας ἀρηιφάτους, 360.f.Μυιοθίρας, l. Μυιοθήρας, 361.b.δεδίομεν, l.δειδοίμεν. ibid.c. σιῶ δὲ περικλυ μενὸς ταλνισαρτο νεαδας, l. Νεῶ δὲ περικύμενος ταλνιος ἄρτο νίναδας, 379.c.κοόλης, l.κοίλης, 383.b.σκίπας, l.σκνίπας, 493.b.κωνωπειὸν, l.κωνωπειὸν, ibid. c.ὑποδονεῖ, l.ὑποδονεῖ, 426.g. ἐξαίφρης, l. ἐξαίφνης, 460.h.ἀπίπελος, l.ἄμπελος, 485.b.ἰκ, l. ἰκ, ibid. πυκγεμέω, l.τόαγίμεν, 507.b.τρελελοιπότες, l.τρελελοιπότες οἴκους, ibid. Ατρυτος, l. Ἄτρυτον, 597.b.ἀκρίδας, l.ἀκρίδας, 640.g. μυχτῆρι, l. μυκτῆρι, 644.c. Σκιολικενδὲς, l. Σκολικενδὲς, 649. ἴλμινθες, l.ἕλμινθες, 650.e. ἄθωατος, l.ἀθωάτους, 692.f. Θριτοφαγοι, l. Θριπιφαγοι.

Summa

Summa Priuilegij S. Cæsareæ Maiestatis:

PRiuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis aliquam historiarum Vlyssis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de animalibus, & per cōsequens, etiam de Insectis (quæ sunt animalia exanguia) in toto vel in parte absq; voluntate & proprio authoris, aut eius hæredum consensu, intra decennium recudat, aut alibi recusam vendat, sub pœna, quotiescunq; deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyplomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ
Maiestatis proprium.
Io: Barnitius.

Digitized by Google

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy.

Omnes ſunt Terniones, præter Yyy. quæ eſt Duernio.

BONONIÆ,

Apud Io. Baptiſtam Bellagambam. 1602.

CVM CONSENSV SVPERIORVM.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

G 67.

Digitized by Google

Digitized by Google